Bundel - Algemeen Bestuur van 6 juni 2025

0 Presentatie Weerbeeld en toestand watersysteem
toestand watersysteem AB 6 juni 25

1 Opening
Uitnodiging AB-vergadering 6 juni 2025
1e Nazendingsbrief AB 6 juni 2025
2e Nazendingsbrief AB 6 juni 2025
3e Nazendingsbrief AB 6 juni 2025
4e Nazendingsbrief AB 6 juni 2025
5e Nazendingbrief AB 6 juni 2025

1.1 Insprekers

1.2 Trekking stemmingsnummer

1.3 Vaststellen agenda
Dossier 2421 voorblad
Agenda Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025
Agenda Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025_eind

2 Mededelingen en ingekomen stukken

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025
Dossier 2414 voorblad
Notulen AB-vergadering d.d. 4 april 2025
Actielijst Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025
Besluitenlijst Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025

3.B Afwerking actiepunten en toezeggingen AB
Kennis te nemen van het toezeggingenregister.
Toezeggingenregister AB

3.C Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025
Dossier 2408 voorblad
Adviseringsoverzicht commissies 20250515
Rapportage monitoring SGB Vinkenloop_20241224

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.1 HAMERSTUKKEN

4.1.A Jaarstukken 2024 en Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon
Dossier 2539 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Jaarstukken 2024 Aquon
Bijlage 2 Conceptprogrammabegroting 2026 en meerjarenraming 2027-2030 Aquon
Bijlage 3 Kaderbrief 2026 Aquon
Bijlage 4 Concept zienswijze
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 Jaarstukken 2024 en conceptprogrammabegroting 2026 Aquon

4.1.B Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026
Dossier 2540 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief
Bijlage 2 Jaarrekening 2024 NBWB
Bijlage 3 Verslag kascommissie

Bijlage 4 Conceptbegroting 2026 NBWB
Bijlage 5 Concept reactiebrief
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 financiele jaarstukken NBWB

4.1.C Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)
Dossier 2553 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief (e-mail)
Bijlage 2 Jaarrekening 2024 BHIC inclusief accountantsverklaring
Bijlage 3 Jaarverslag 2024 BHIC
Bijlage 4 Kadernota 2026 BHIC
Bijlage 5 Reactienota BHIC op ingediende zienswijzen op concept Kadernota 2026 BHIC
Bijlage 6 Ontwerpbegroting 2026 BHIC
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 jaarrekening 2024, kadernota 2026, begroting 2026 BHIC

4.1.D Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
Dossier 2554 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief
Bijlage 2 1e Begrotingswijziging 2025 BSOB
Bijlage 3 Ontwerpbegroting 2026 BSOB
Bijlage 4 Kadernota 2026 BSOB
Bijlage 5 Concept zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 / Ontwerpbegroting 2026
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en begroting 2026 BSOB

4.1.E Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
Dossier 2500 voorblad
Adviesnota AB
Ontwerp-Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
Bijlage 1 Handreiking nieuwe kostentoedeling
Bijlage 2 Handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing
Bijlage 3 Handreiking tarieven woningen niet-woningen
Bijlage 4 Advies Auditcommissie op ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing 2026
Bijlage 5 Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 met voorgestelde wijzigingen Auditcommissie (door AB vastgestelde versie)
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 ontwerp kostentoedelingsverordening 2026
Concept-amendement fractie AWP inzake Ontwerp-Kostentoedelingsverordening 2026

4.1.F Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering
Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.
Dossier 2430 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Financiële Paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 EVZ NVO Groote Wetering
Bijlage 2 Kostenraming EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)

4.1.G Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Dossier 2468 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Locatiekaart uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa
Bijlage 3 Financiële paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 waterconservering Boven Aa en Beneden Aa

4.1.H Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van de vervanging bruggen Eyckenlust. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Dossier 2372 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Locaties bruggen
Bijlage 3 Financiële paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 bruggen Eyckenlust
Toegevoegd: Adviesnota AB_aangepast

4.1.I Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Dossier 2522 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Oplegnotitie speerpuntproject upgrade lijn 1 en 4
Bijlage 3 Financiële paragraaf
Bijlage 2 Investeringsvoorstel upgrade lijn 1 en 4
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 investeringsvoorstel lijn 1 en 3 SNB

4.1.J Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming'' op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Dossier 2396 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Geografisch overzicht
Bijlage 2 Financiële paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 vervangen deel persleiding Berlicum-RWZI Vinkel en Neerkant-de Hutten
Bijlage 3 Kostenraming

4.2 BESPREEKSTUKKEN

4.2.A Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas

Dossier 2485 voorblad
Adviesnota AB
Toegevoegd: Controleverklaring Waterschap Aa en Maas getekend
Toegevoegd: Advies auditcommissie jaarstukken 2024
Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Bijlage 1 Uitgelichte projecten 2024
Bijlage 2 Duurzaamheidsverslag 2024
Bijlage 3 Accountantsverslag inclusief Controleverklaring accountant
Bijlage 4 Accountantsverslag reactie dagelijks bestuur
Bijlage 5 Controllersparagraaf met reactie van het dagelijks bestuur
Bijlage 6 Jaarstukken 2024 in één oogopslag
Bijlage 7 Sociaal jaarverslag 2024
Toegevoegd: Erratum jaarstukken 2024
Toegevoegd: Getekend Accountantsverslag WAM
Toegevoegd: Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Concept motie_geen proef maaisel voor insectenteelt

4.2.B Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming'' op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van de renovatie van het rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Dossier 2542 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Geografische ligging rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
Bijlage 2 Financiële paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
Bijlage 3 Kostenraming

4.2.C Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

Dossier 2324 voorblad
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Bijlage 2 Maatregeltabel (bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
Bijlage 3 Analyse handelingsperspectief KRW (Bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
Bijlage 4 Overzicht opmerkingen uit Thema AB KRW 18 april 2025
Toegevoegd: Beantwoording vragen KRW Geborgden en CDA
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.6 aanvullend KRW uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.6 aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
1. Concept motie_handhaving
2. Concept motie_functie landbouw
3. Concept motie_hengelvrije zones
4. Concept motie_gezonde vissen

5 Stukken ter kennisname

5.1 Dashboard waterveiligheid Q1 2025
Dossier 2515 voorblad
Dashboard waterveiligheid Q1 2025 def

5.2 Midterm review (MTR) Opgaven Waterbeheerprogramma (WBP) en Bestuursakkoord
Dossier 2534 voorblad
Informatienota AB
Bijlage 1 Midterm review Opgaven WBP 2022-2027 en Bestuursakkoord 2023-2027

5.3 Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake waterschap Aa en Maas
Dossier 2531 voorblad
Informatienota AB 6 juni 2025
Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake Waterschap Aa en Maas

5.4 Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op aanvullende artikel 44 vragen fractie Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond
Dossier 2459 voorblad
Beantwoording Aanvullende vragen art. 44 diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond
Bijlage 1 aanvullende artikel 44 vragen Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond

5.5 Jaarstukken 2024 Het Waterschapshuis (hWh)
Dossier 2520 voorblad
Informatienota AB
Bijlage 1a vergaderstuk AB hWh vaststelling jaarrekening 2024
Bijlage 1b Jaarrekening hWh 2024 def incl. controleverklaring
Bijlage 1c Bestuursrapportage 2024-3 hWh (bijlage bij de jaarrekening)
Bijlage 1d Bestuursrapportage 2024-3 bijlagen_projectverantwoording hWh
Bijlage 1e vergaderstuk AB hWh 4e begrotingswijziging 2024
Bijlage 2 Reactienota hWh op zienswijzen begroting 2026

5.6 SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten
Dossier 2589 voorblad
Informatienota AB
Bijlage 1 Informatienotitie 4 2025 Voortgang strategische speerpuntprojecten SNB

5.7 Reglement van orde rekenkamer waterschap Aa en Maas
Kennis te nemen van het Reglement van orde van de rekenkamer waterschap Aa en Maas.
Reglement van orde rekenkamer Aa en Maas

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Weerbeeld & Toestand watersysteem

Jos Kruit

AB 6 juni 2025

Foto: J Kruit,Deurnsche Peel, grasland Willem III hoeve, 22 mei 2025

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Wat is droogte?

Meteorologische droogte

Bodem droogte

Hydrologische droogte

droogte ≠ verdroging

Windrichting bepaald het weer Situatie voor lente/zomer

Meteo: gevallen neerslag dit jaar

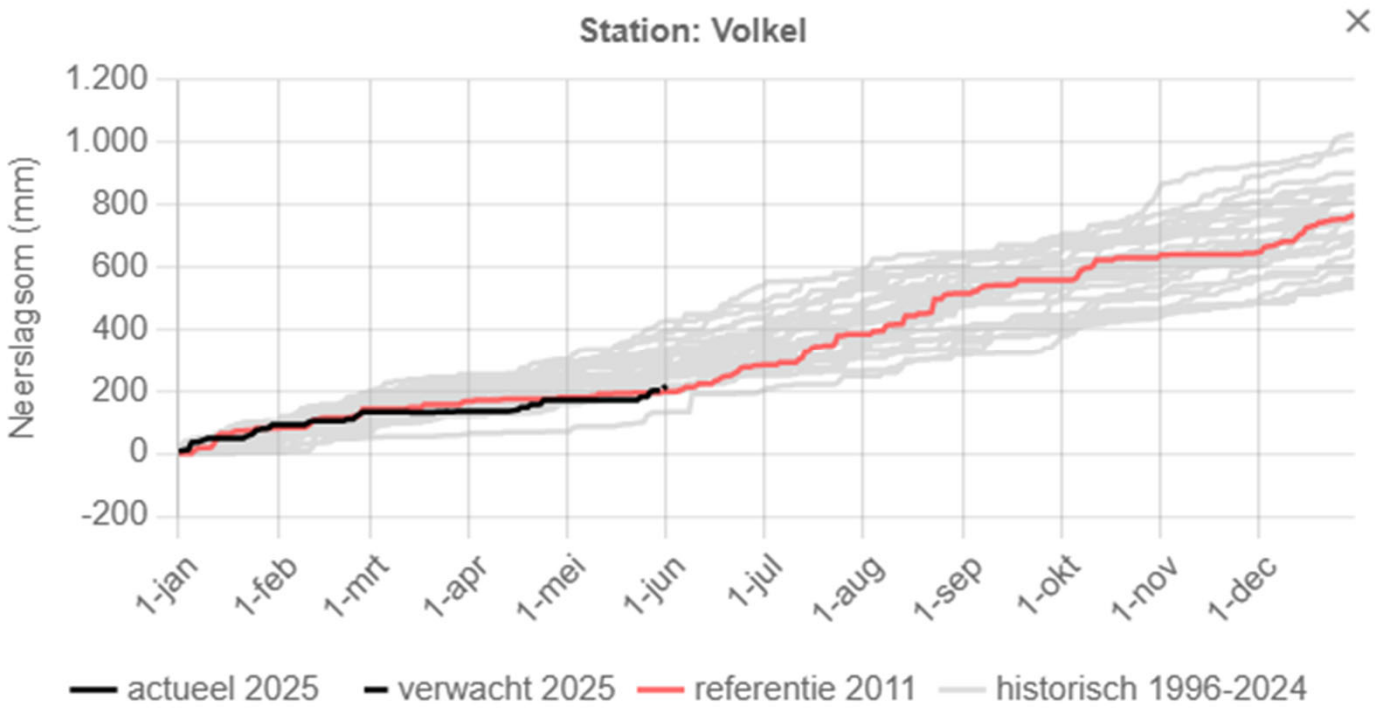

ranglijst neerslagstation Volkel

(neerslag gemeten vanaf 1975)

Jaar tot nu toe 9e	
1996	130,6
1991	153,5
1993	158,4
1976	163,9
1982	186,1
2019	195,0
2011	198,9
2009	202,7
2025	**209,6**
1992	212,0

voorjaar 4e	
2011	55,2
1993	67,5
1991	75,4
2025	**76,5**
1976	77,8
1996	79,7
2020	88,5
2022	90,8
2019	107,3
1980	112,0

Mei 2024: 170 mm

Meteo: neerslagtekort landelijk vanaf 1 april

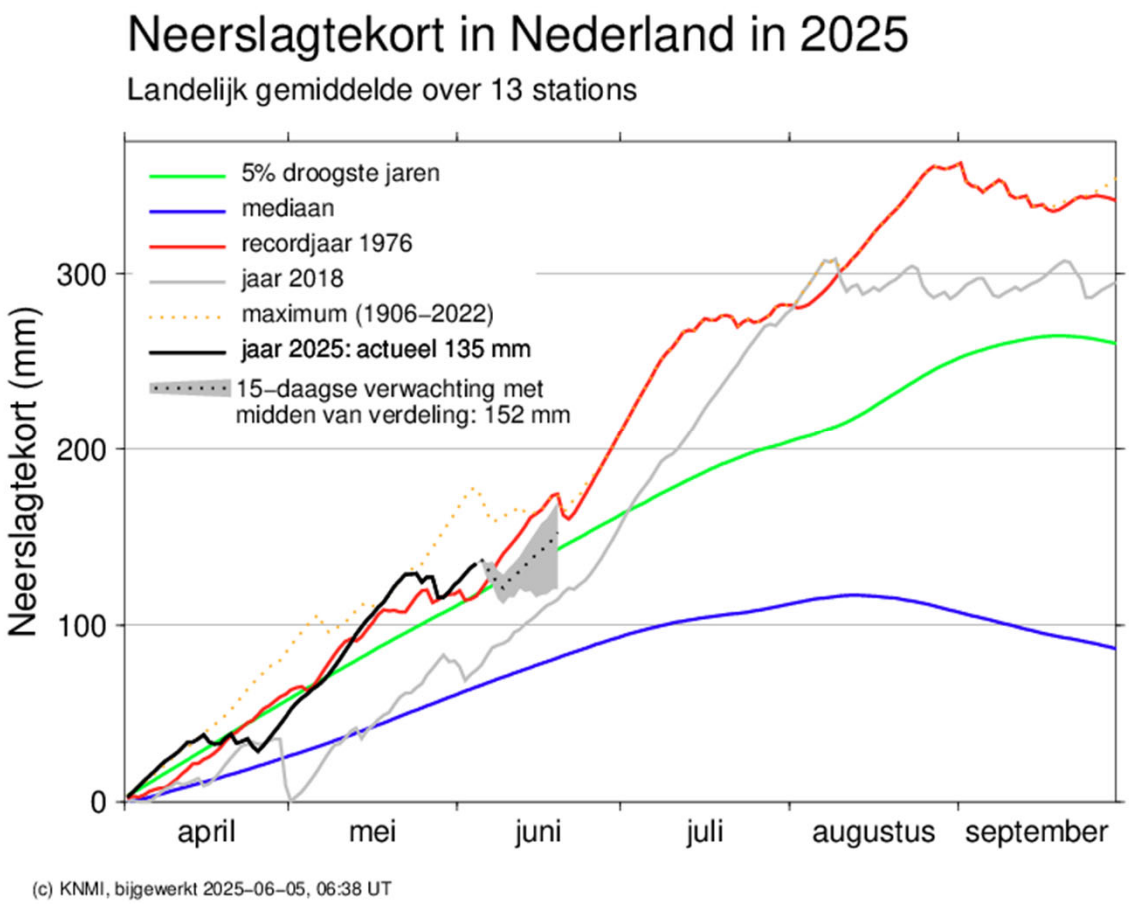

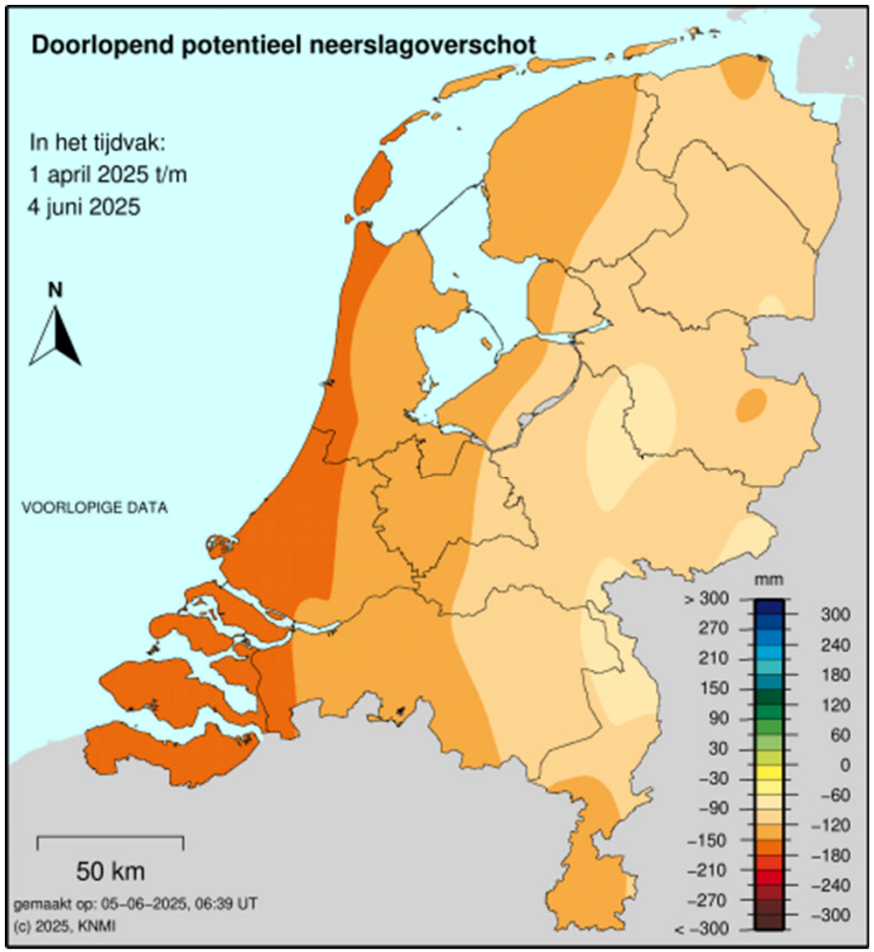

Meteo: neerslagtekort Aa en Maas vanaf 1 april

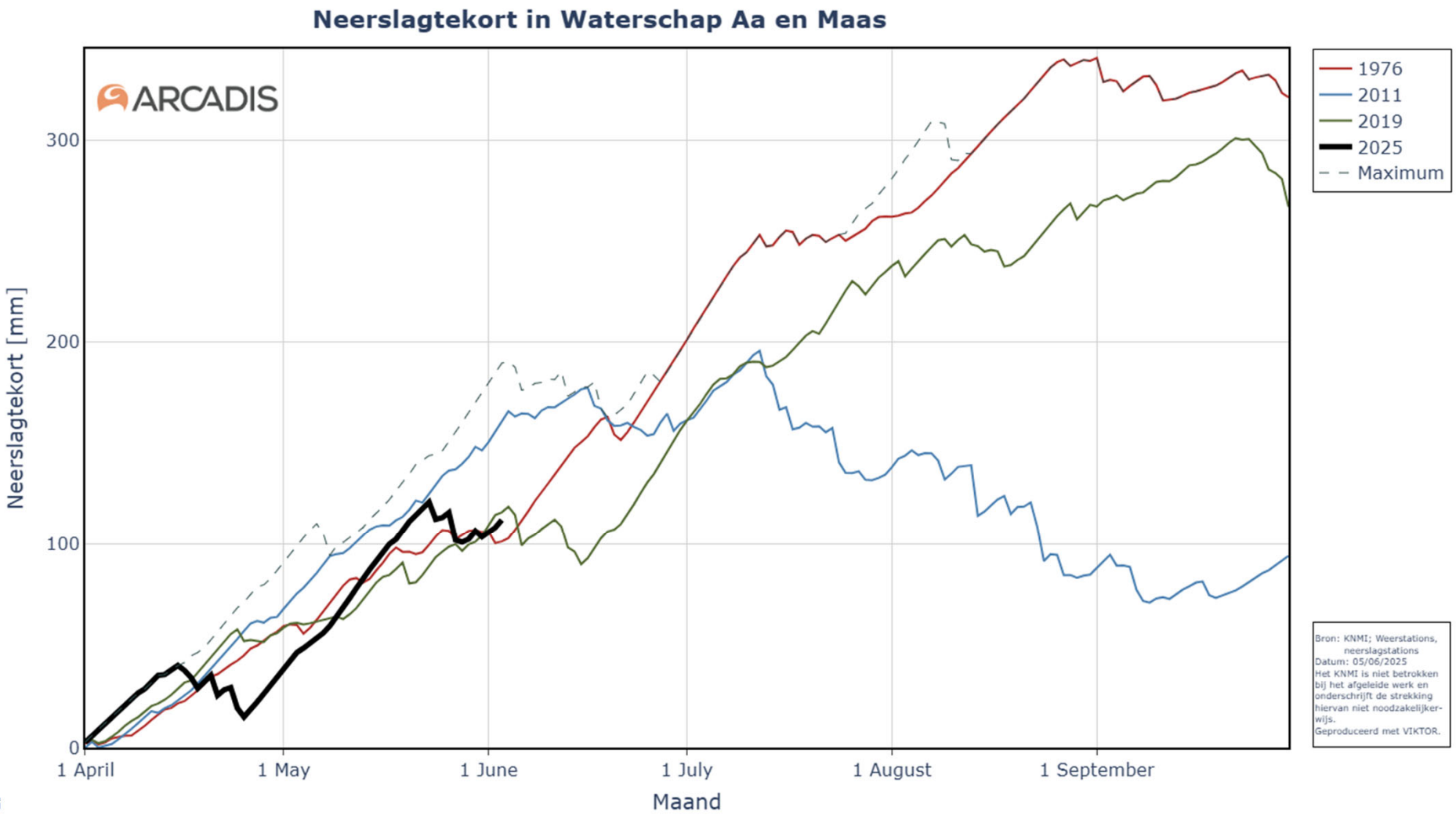

Waterschap Aa en Maas

ater.

Meteo: neerslagtekort Volkel vanaf 1 januari

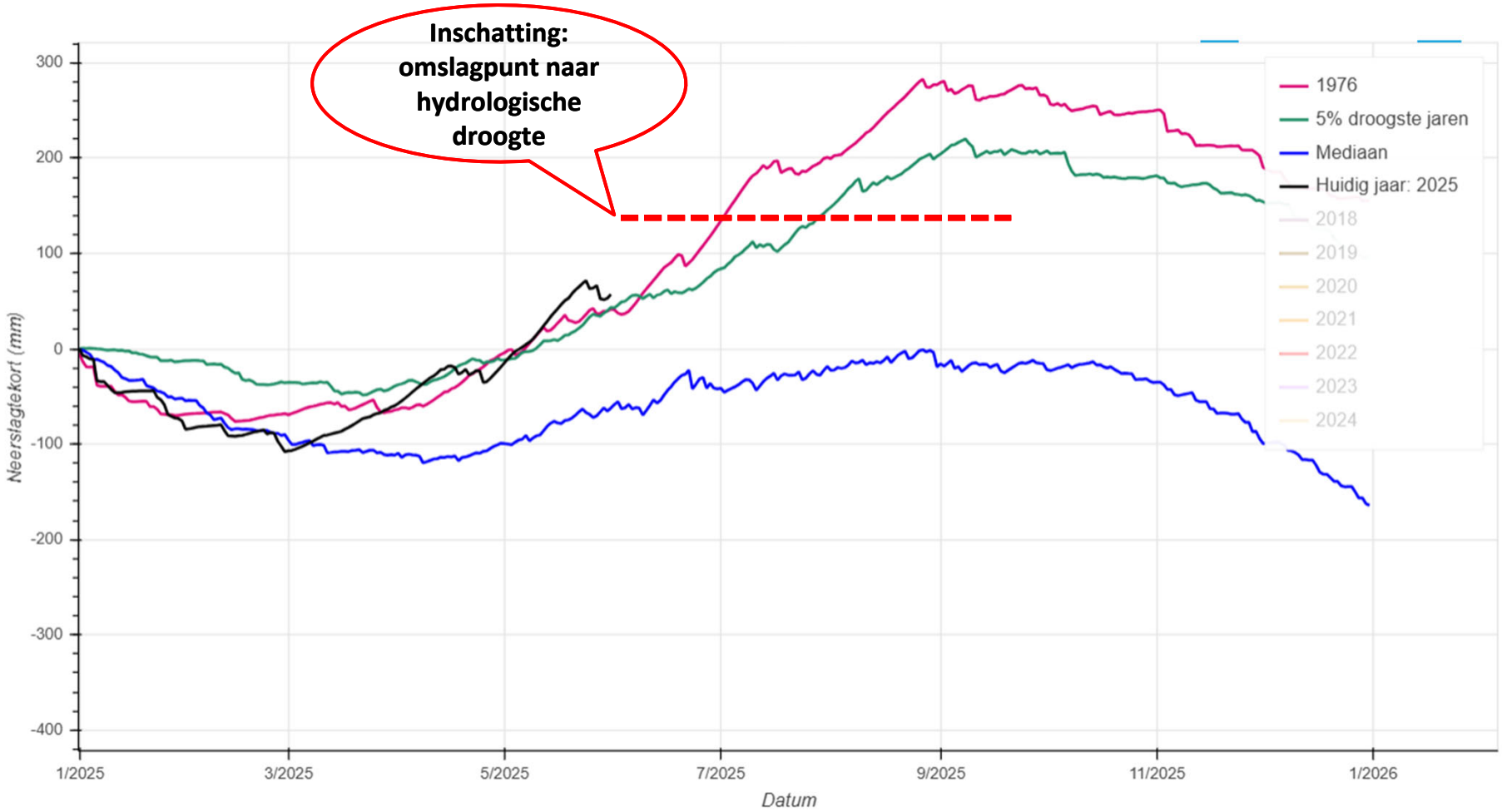

Grasland op de dijken

Zomer 2018, 2019 en 2022

Grasland: voetbalvelden te Cuijk die onder 1 april verbod vielen

Grasland: mijn achtertuin altijd beregeningsverbod

Graslanden Oeffelter Meent die groen bleven

Actuele grondwaterstanden in Brabant met relatieve afwijking

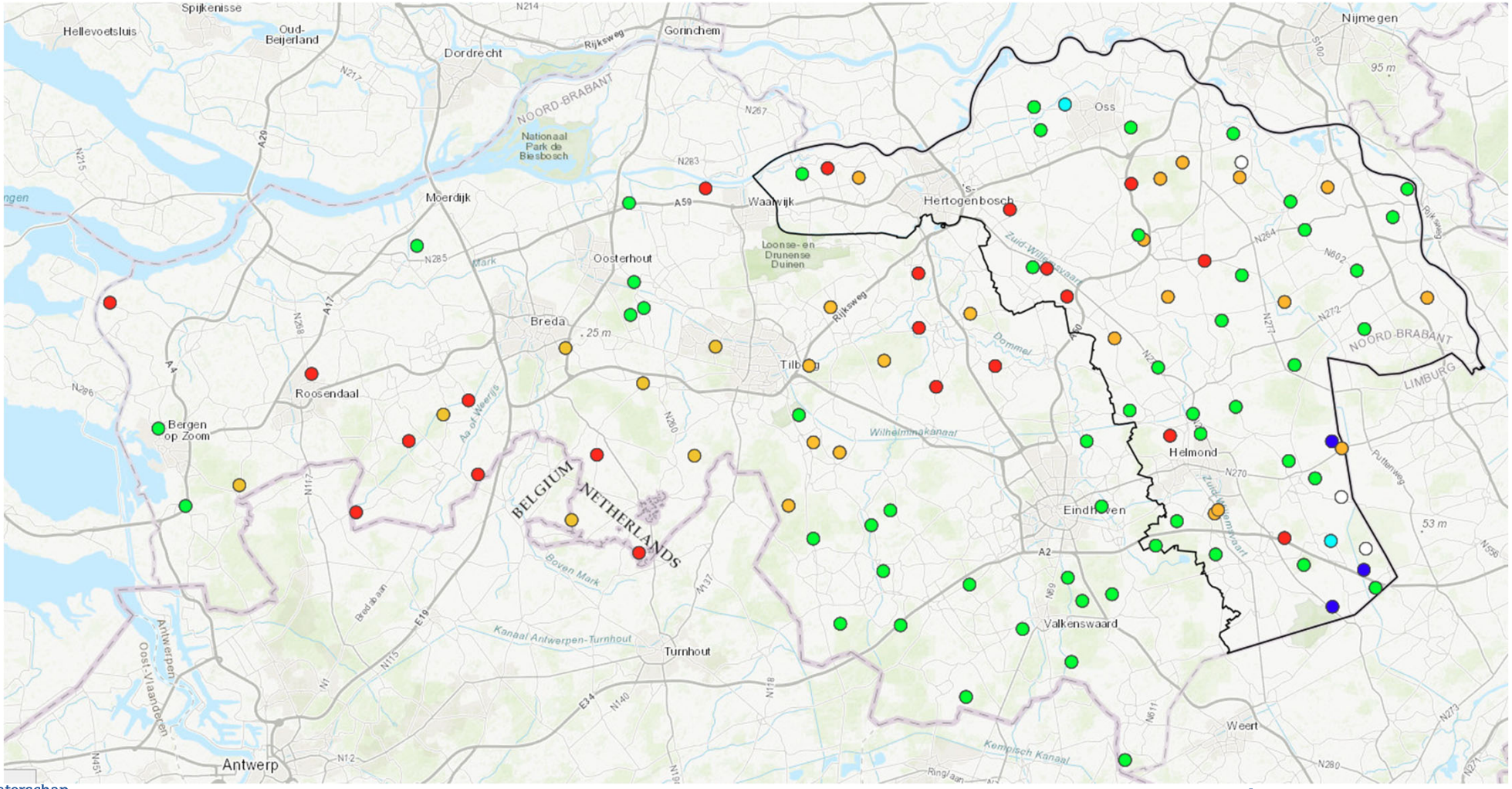

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Verloop grondwater Strabrechtse Heide vanaf 2022

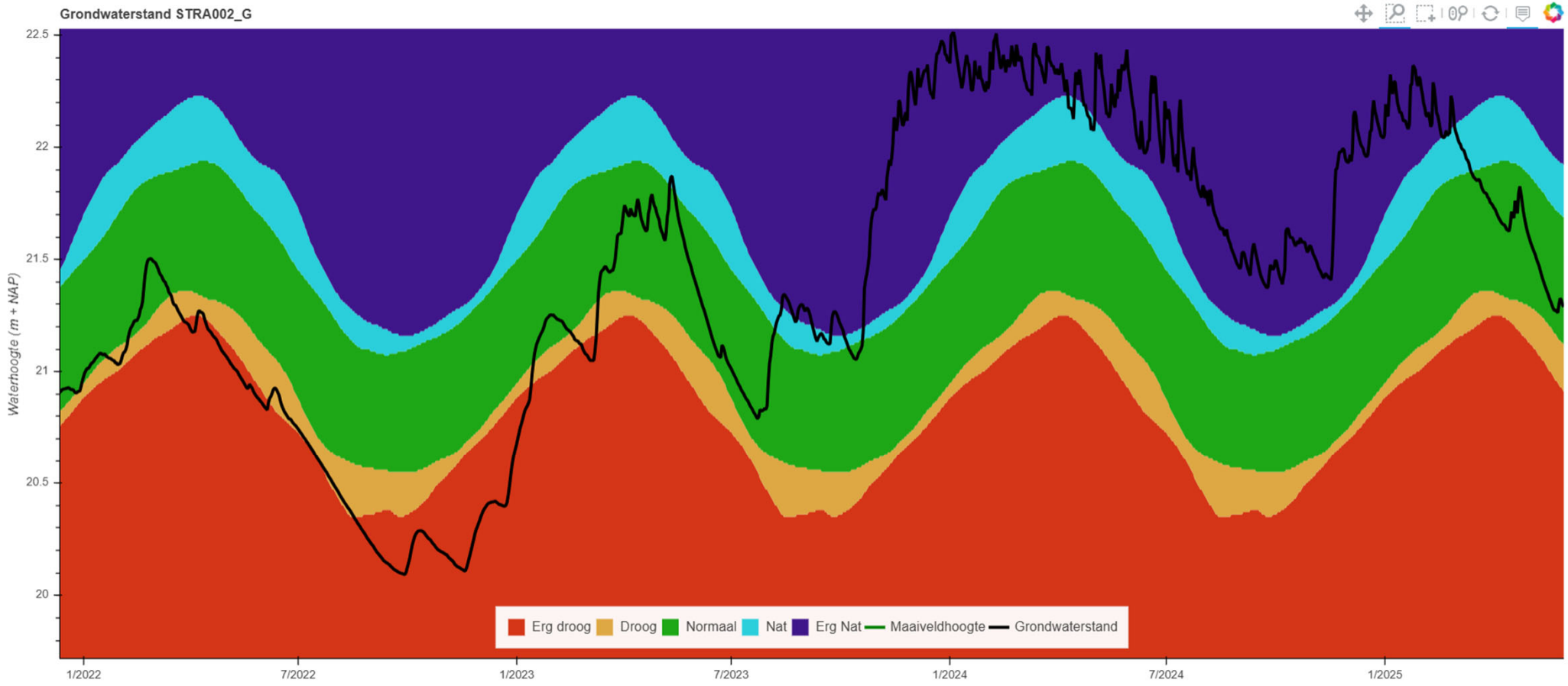

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Absolute afwijking grondwaterstanden tov gemiddeld

februari

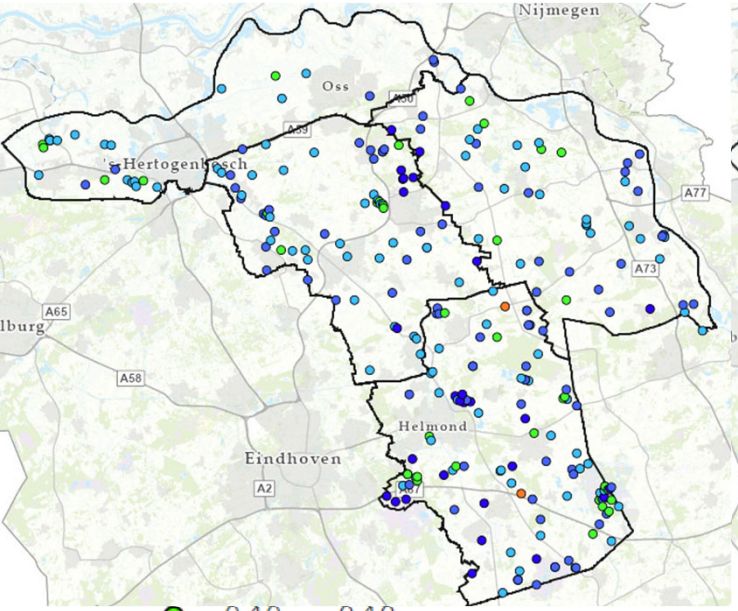

maart

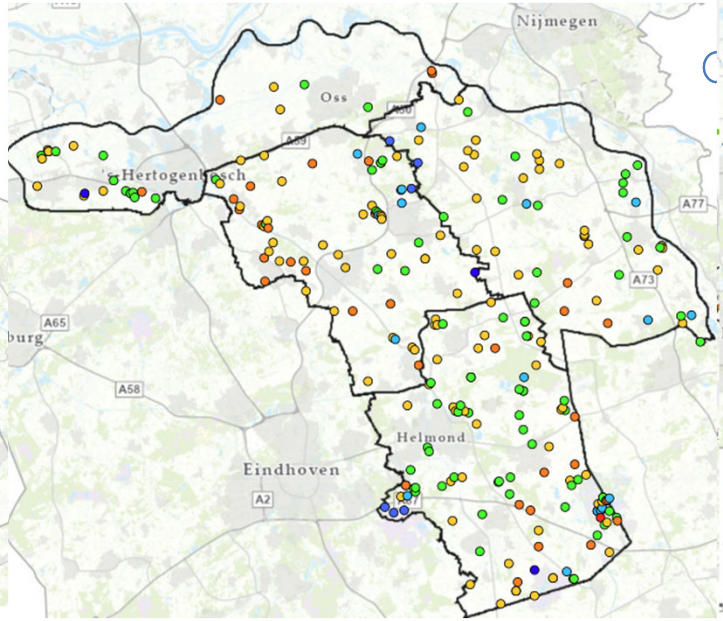

1 juni

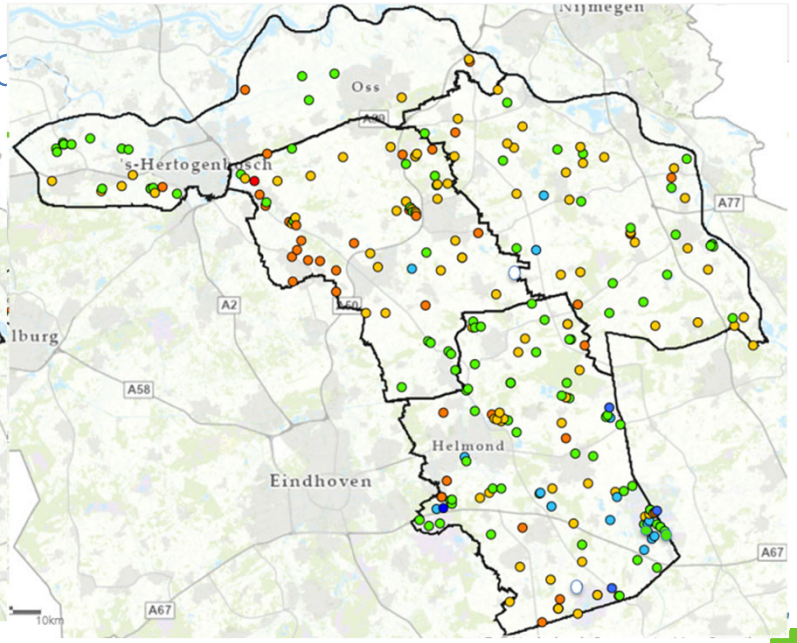

- -0,10 m - 0,10 m
- -0,25 m - -0,10 m
- -0,50 m - -0,255 m
- < -0,50 m

Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Verloop grondwater Maashorst vanaf 2022 (midden, hoogste deel)

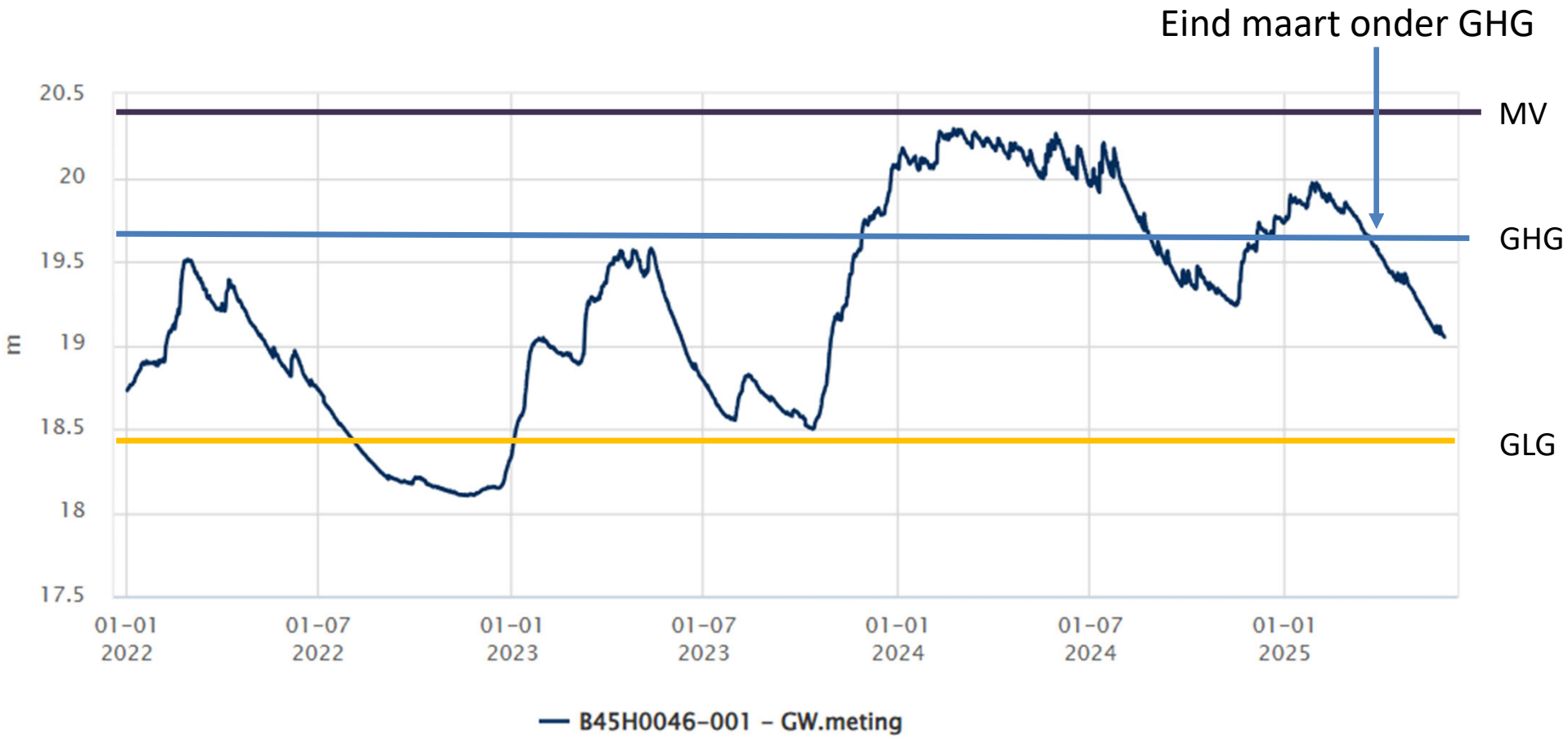

Daling grondwaterstand verklaard adhv neerslagtekort vanaf 1 januari

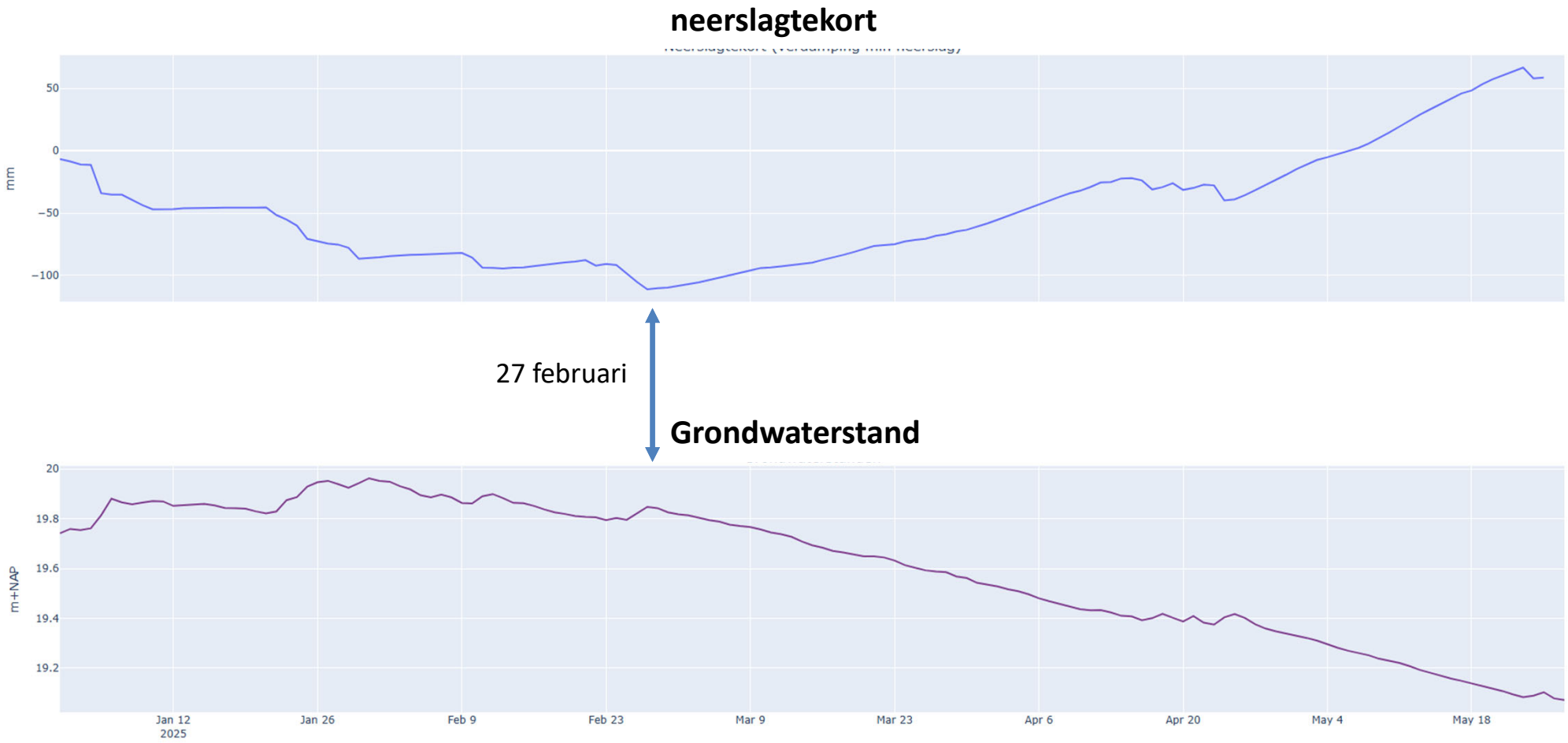

Oppervlaktewater

Stagnatie/droogval meting

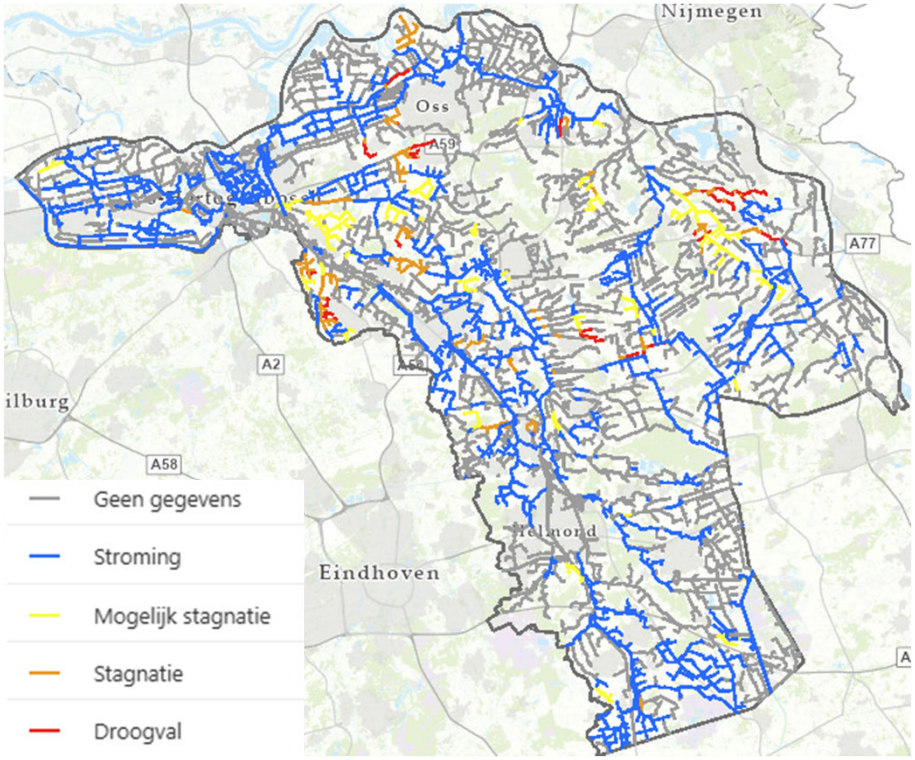

Droogval veldwaarneming

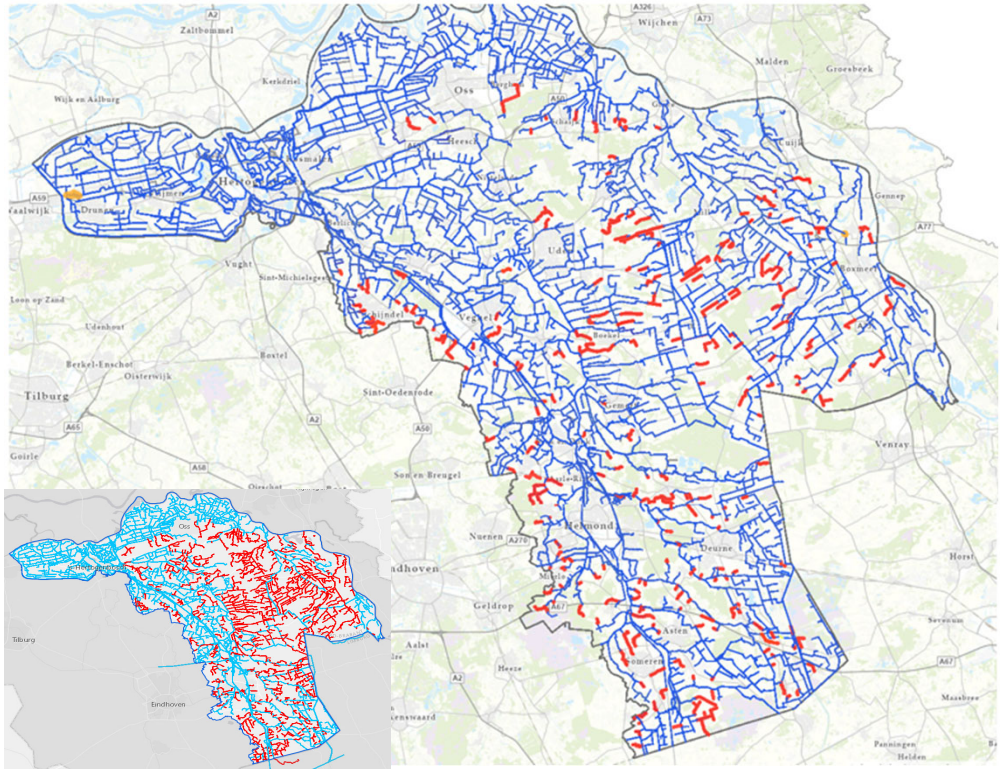

Deurnsche Peel

Deurnsche Peel

2019

2023

Waterstanden Deurnsche Peel

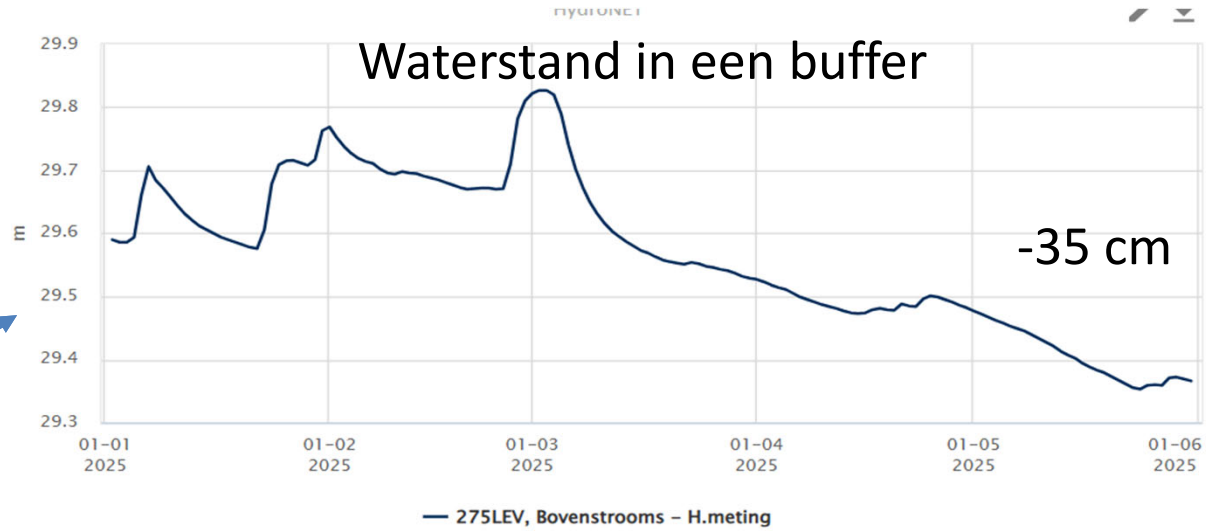

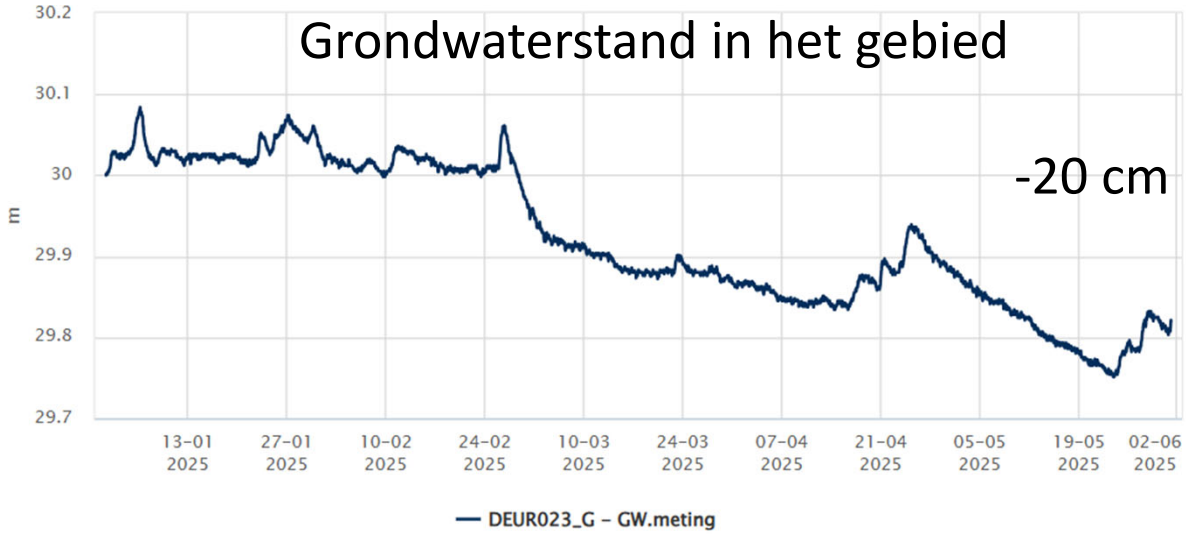

Waterschap Aa en Maas

nu en later.

Grondwaterstand Deurnsche Peel

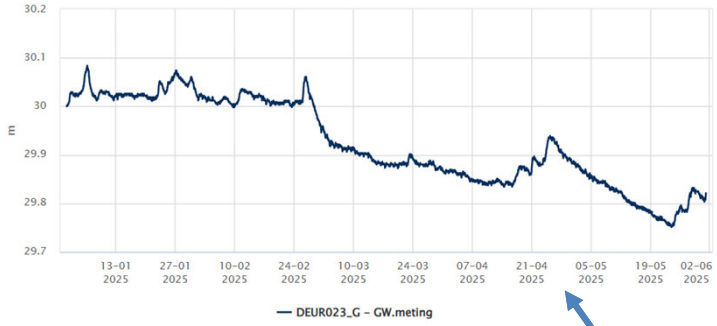

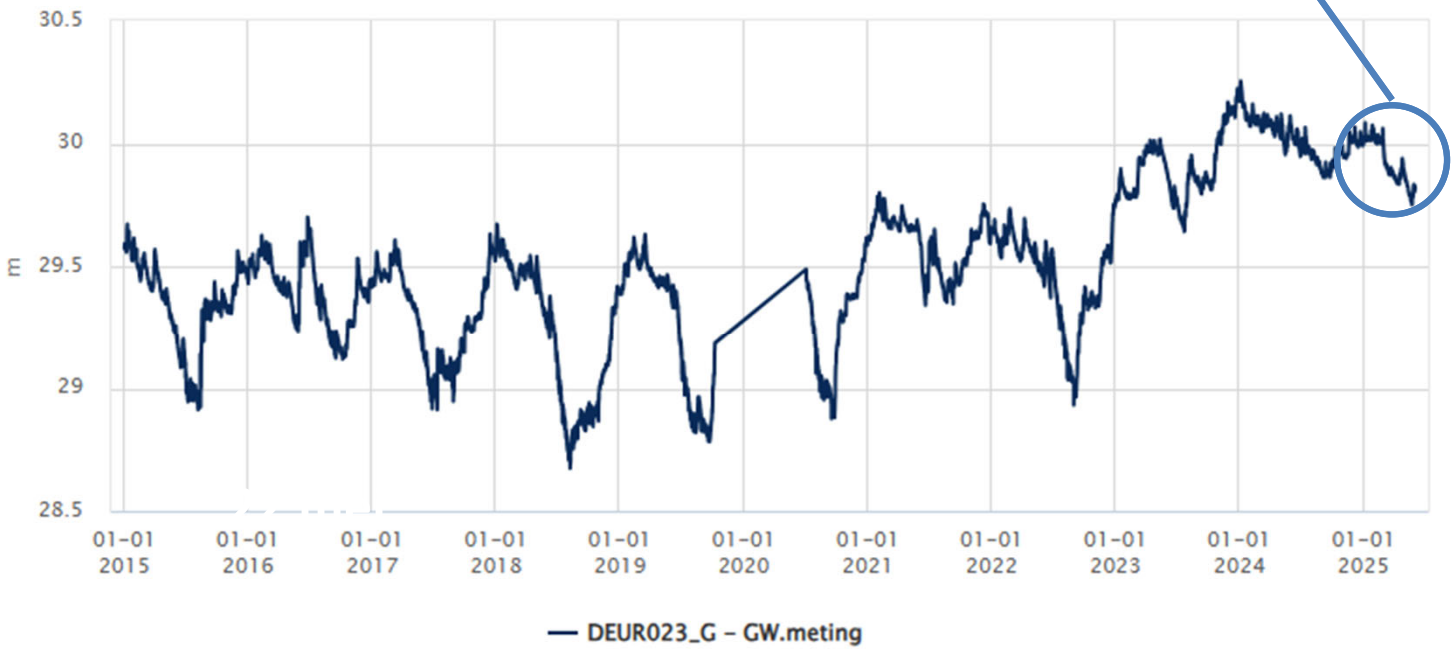

GWS structureel hoger
=
betere uitgangspositie!
en trager wegzakken?

Maatregel: 1 april verbod graslandberegening april en mei

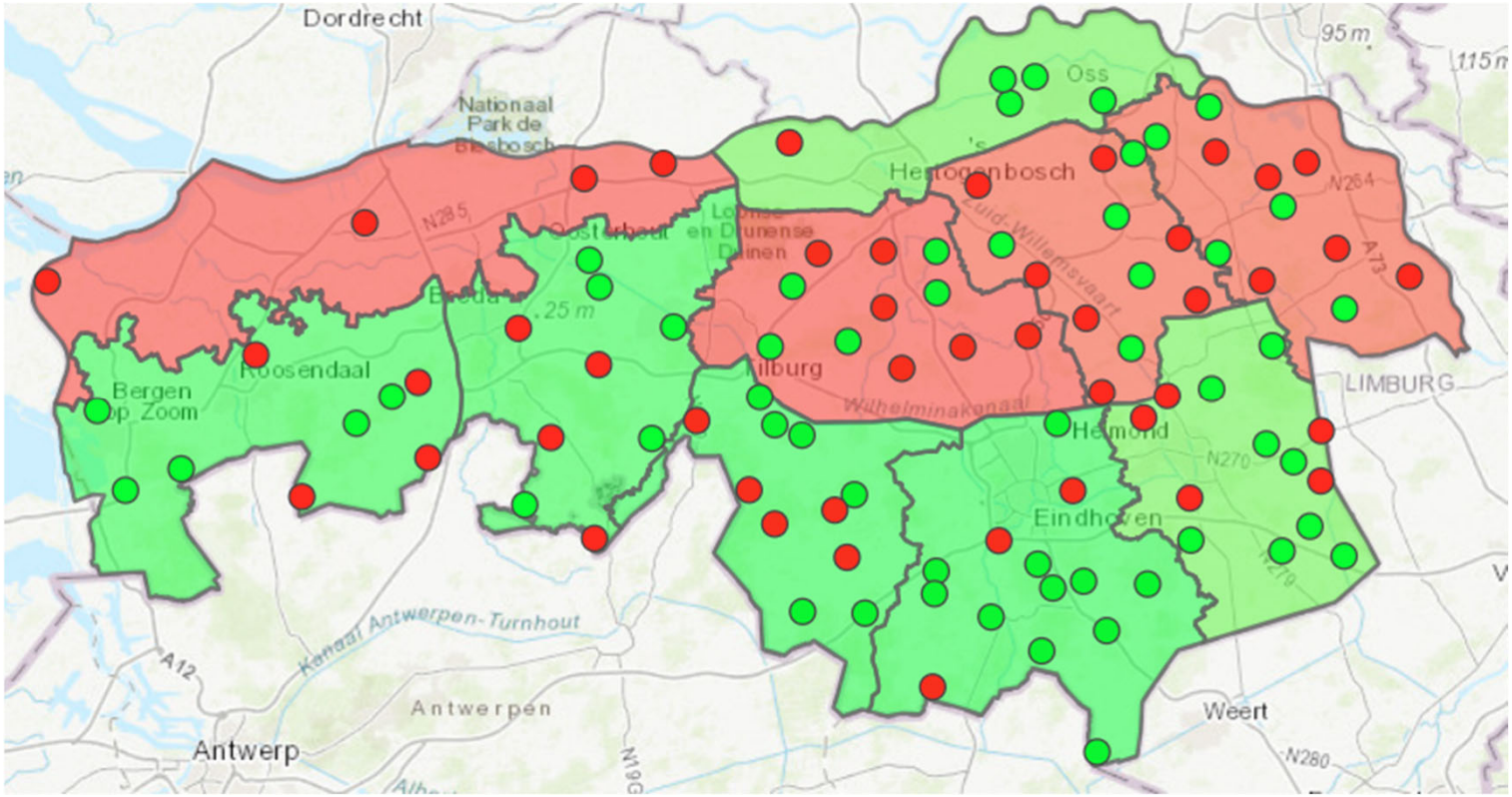

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Maatregel: peilbeheer dynamisch & anticiperend

2015
nota peilbeheer

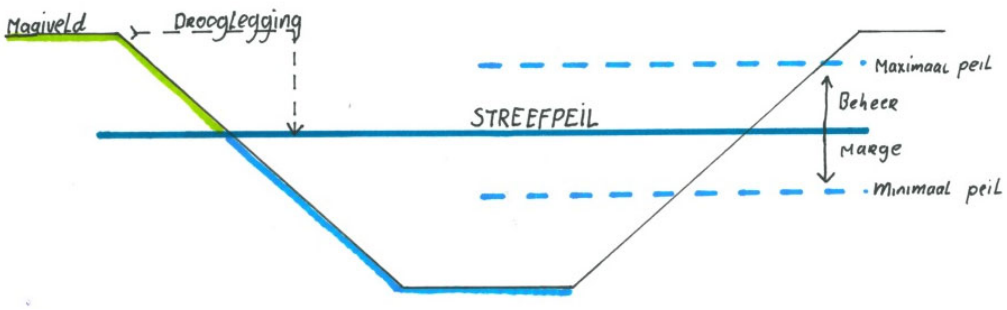

2018 & 2019 veldexperiment

2020
Aanscherping beleid met introductie conserveringsmarge

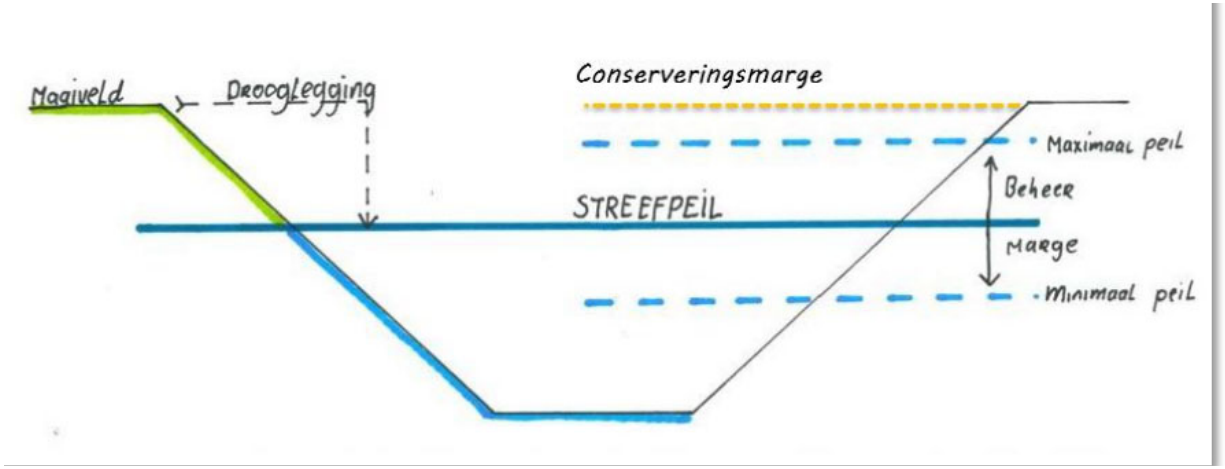

Waterschap Aa en Maas

Stuwinstellingen: vanaf februari/maart peilen omhoog

1 maart

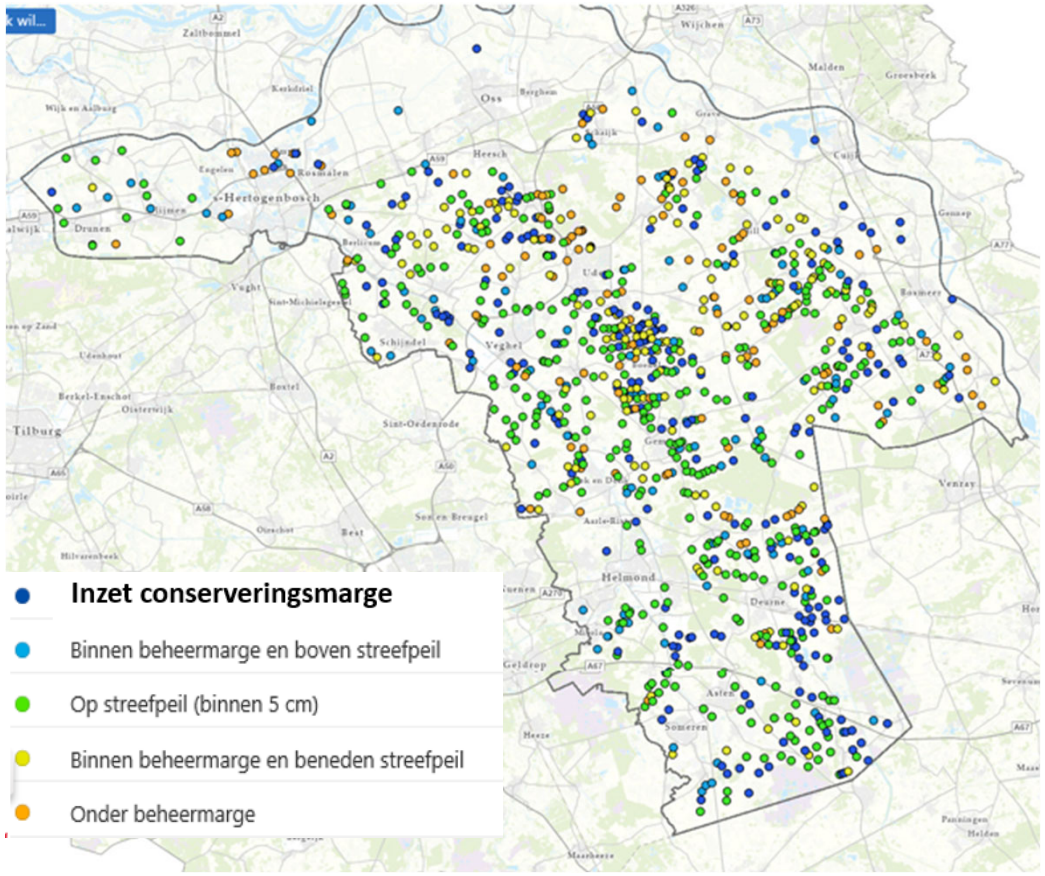

actueel

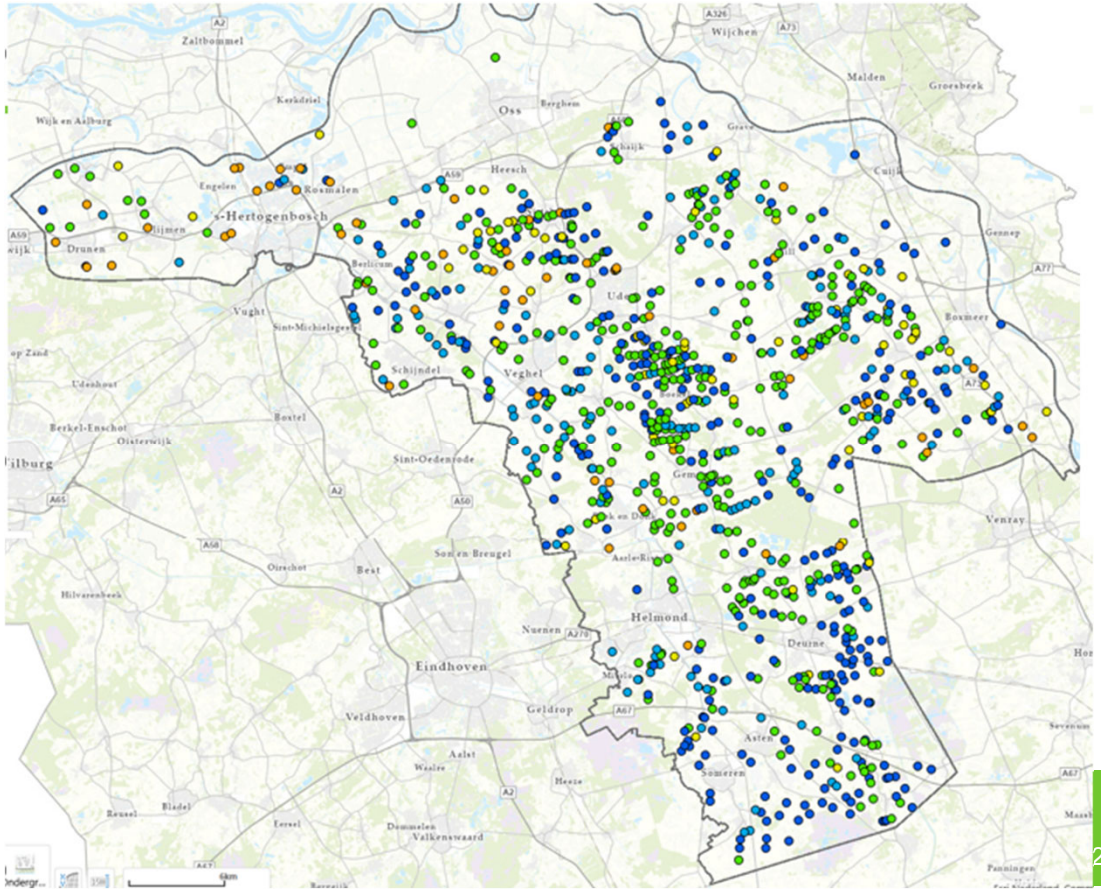

Peilbeheer: hoe is er geanticipeerd? voorbeeld in de Raam thv Mill

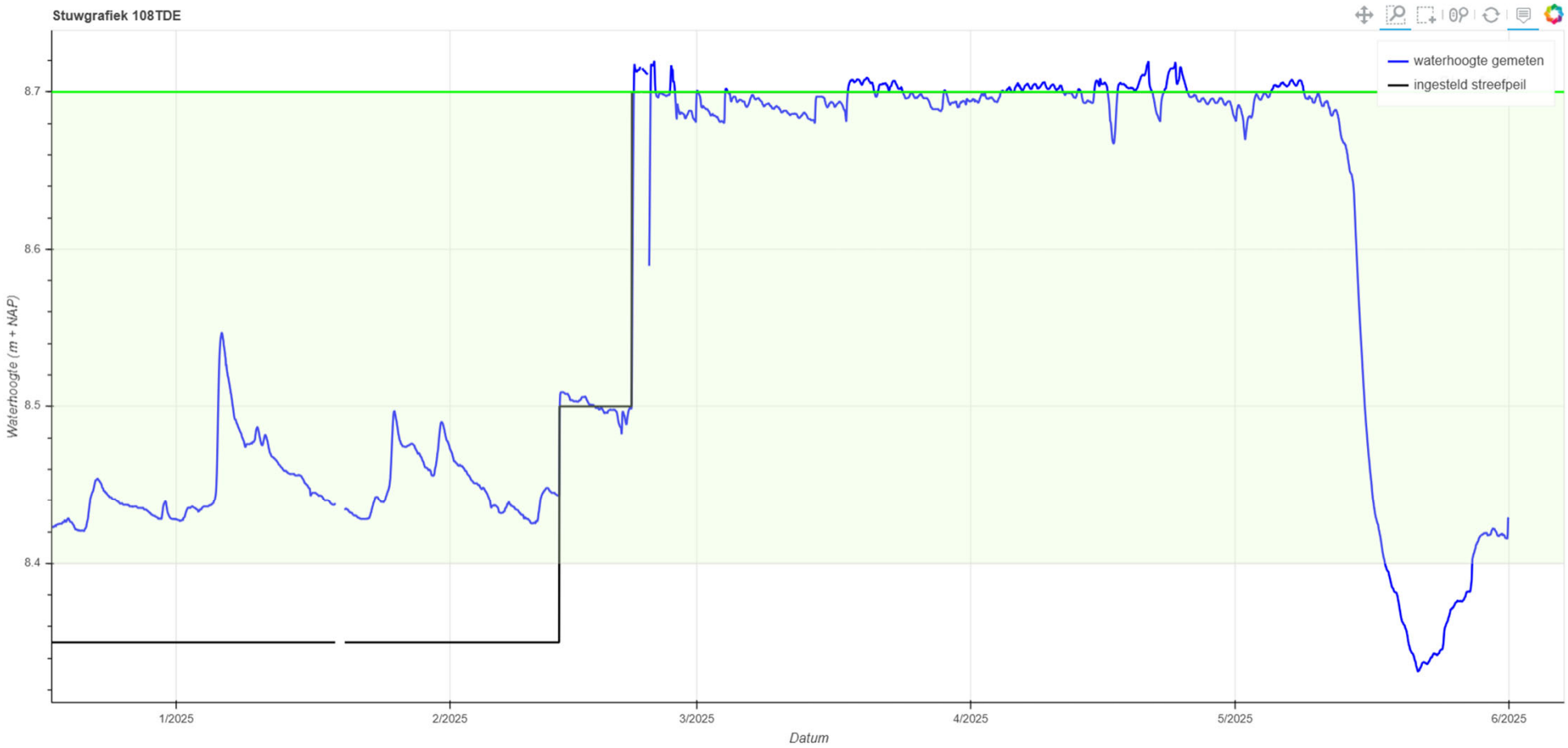

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Peilbeheer: hoe is er geanticipeerd?
de Aa op grens Limburg

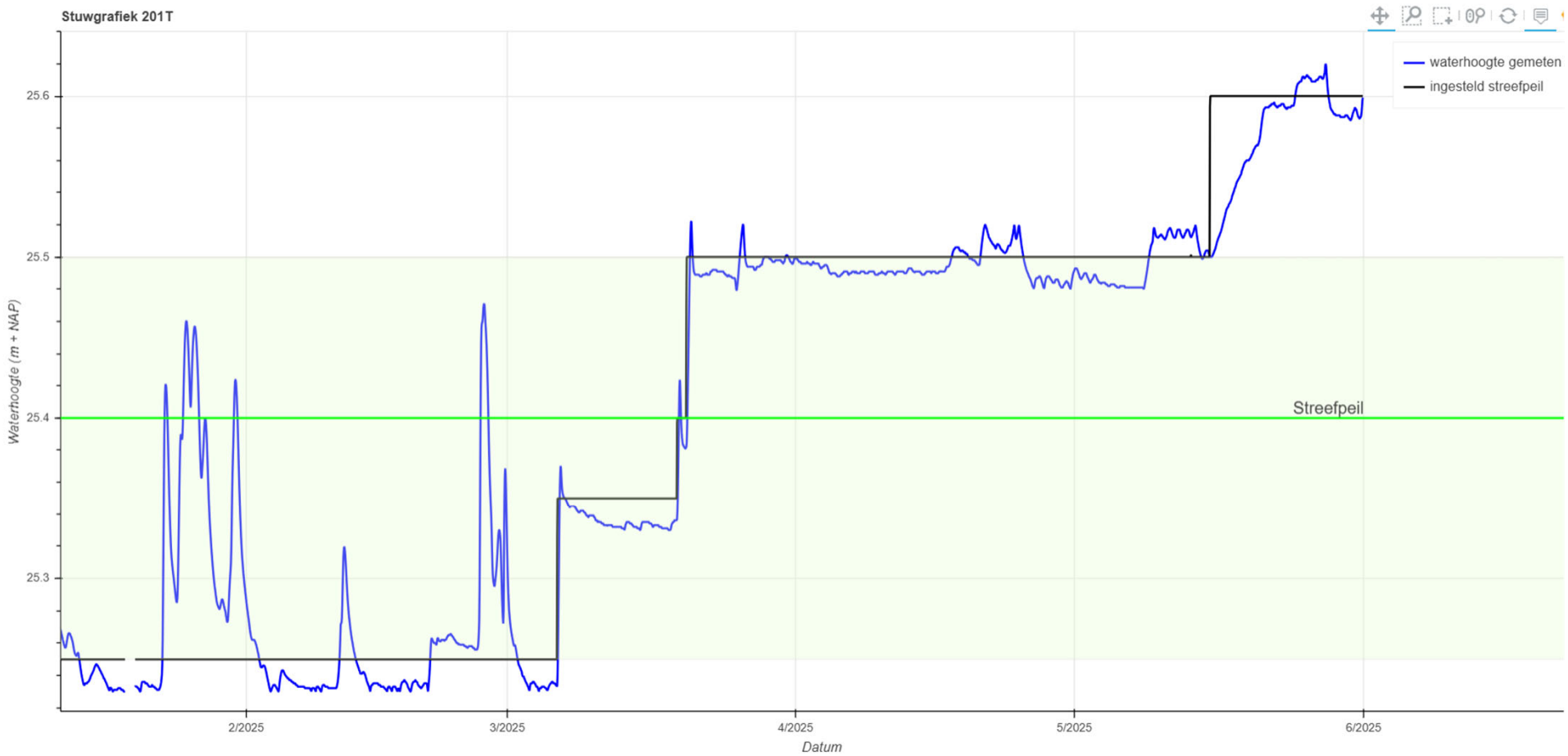

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Maatregel: maximaal aanvoeren

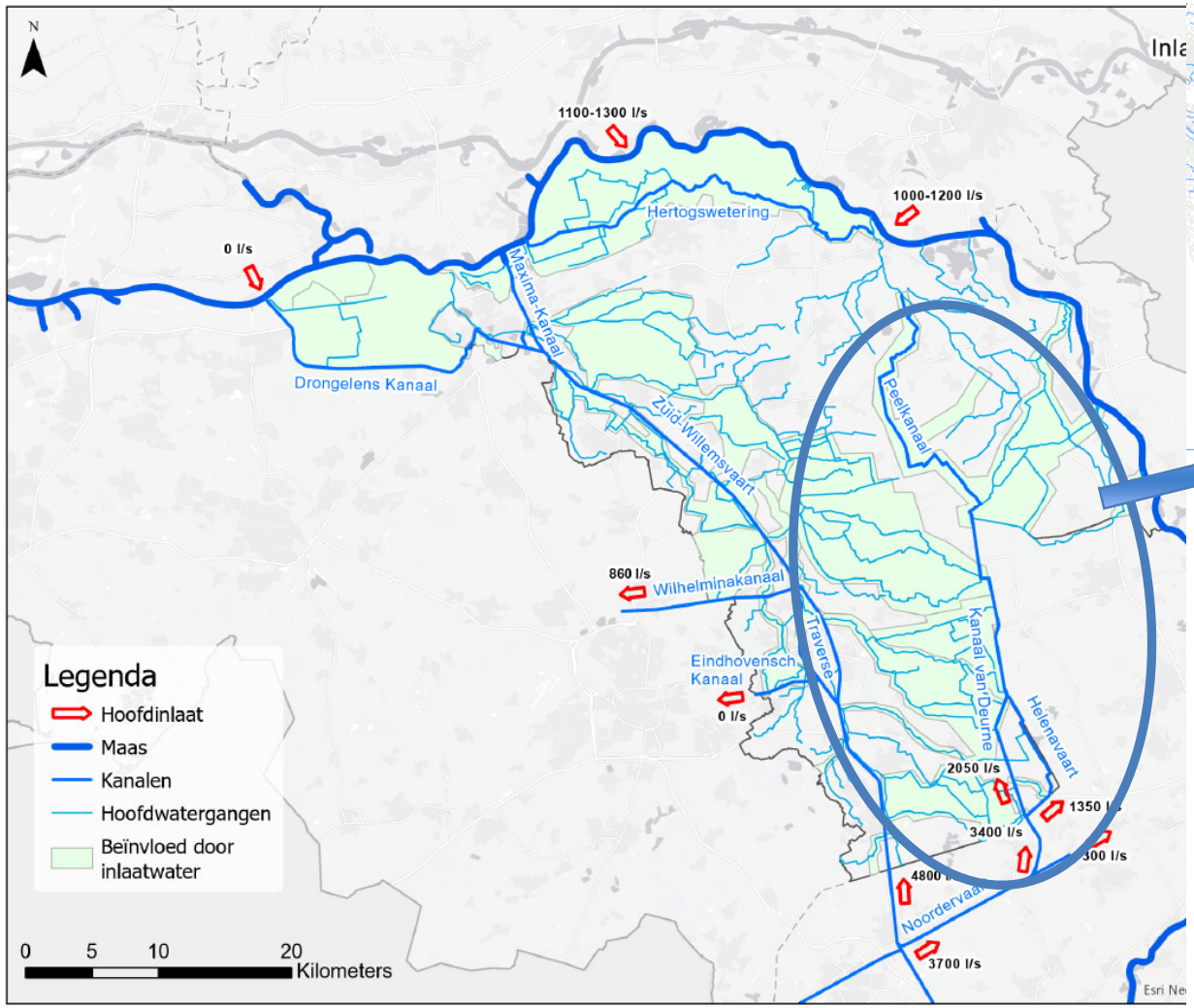

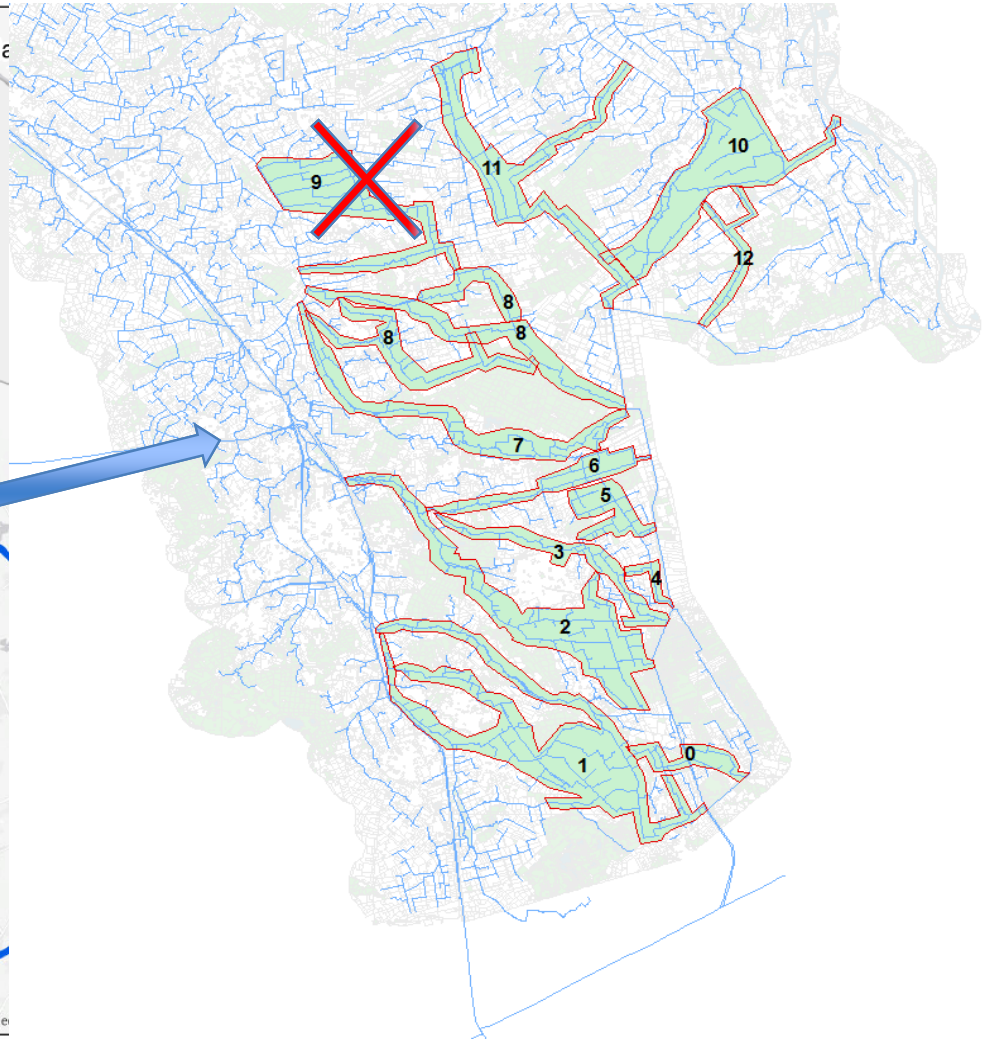

Afvoer van de Maas bij St Pieter

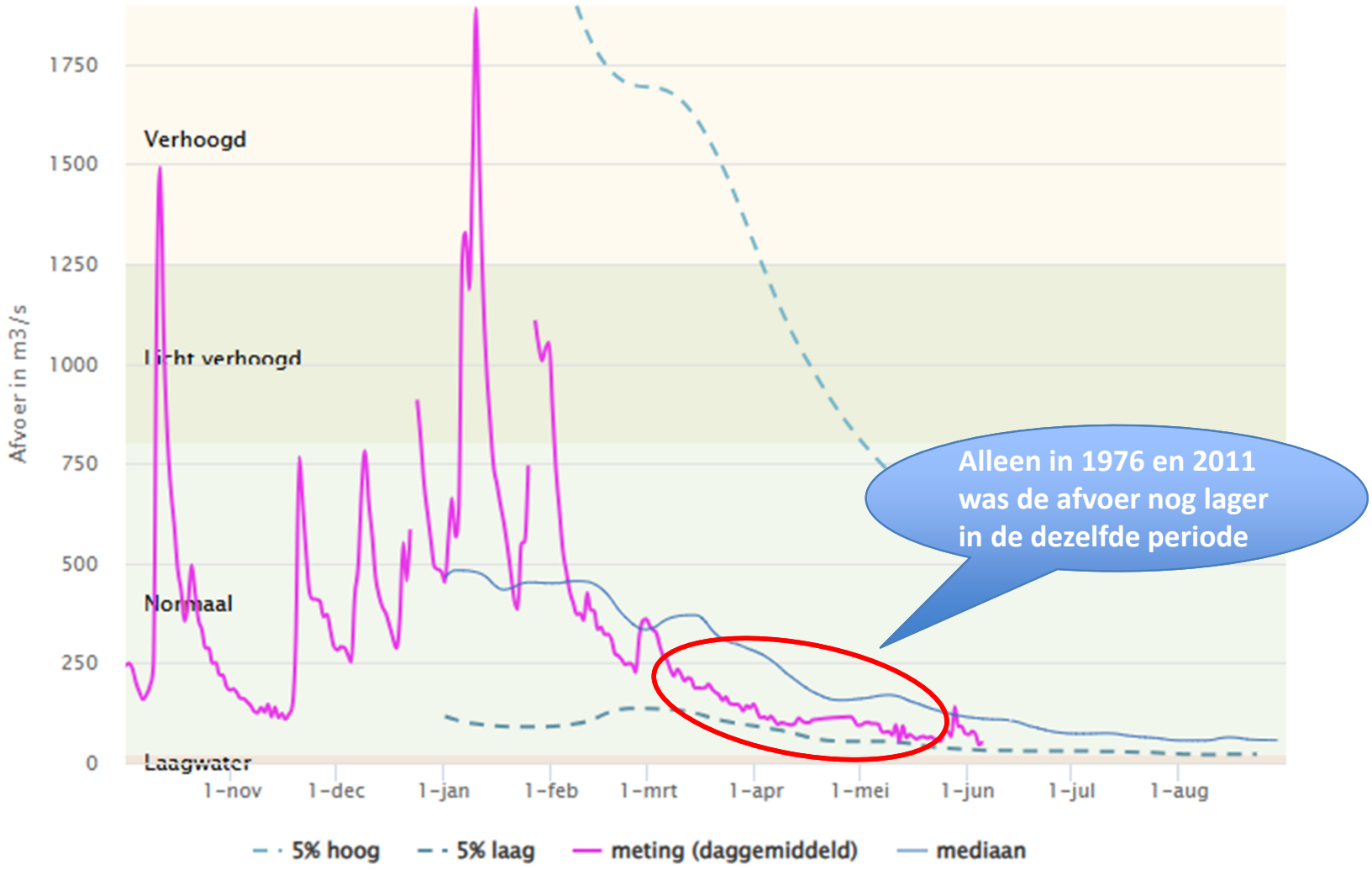

Welke maatregelen nog meer genomen

- **Peilverhoging eind maart als buffer in Dieze, Drongelens Kanaal en Hoogdonk**
- **Enkele vistrappen vanaf begin april dicht**

Wat nog komen kan

- **Onttrekkingsverbod oppervlaktewater**
- **Aanvoer gericht inzetten**
- **Vissen redden**
- **Grondwater oppompen voor beken met bijzondere soorten**
- **Keringen inspecteren en waar nodig besproeien**

Tot slot: het zou een hele hete droge zomer worden in de Europa, maar…… het is hoe de wind staat

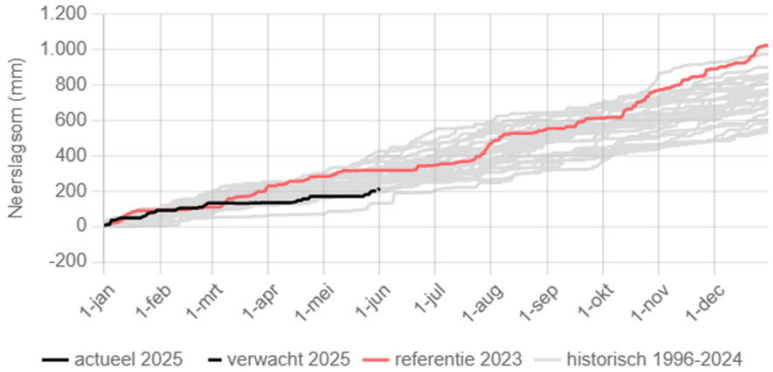

Scenario 2023 kletsnat

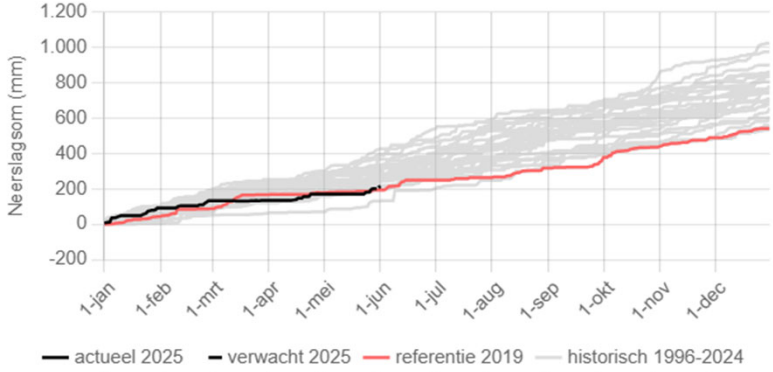

Scenario 2019 zeer droog

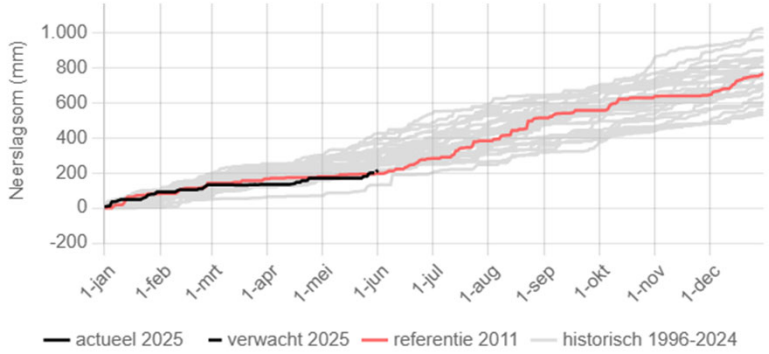

Scenario 2011 zomerse (onweers)buien

Pettelaarpark 70
5216 PP ’s-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA ’s-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	1 mei 2025
Ons kenmerk	060625/0
Doorkiesnummer	073-6158289/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	Uitnodiging commissies en AB-vergadering

Geachte leden van het Algemeen Bestuur,

Hierbij nodig ik u uit voor de commissievergaderingen op donderdag 15 mei 2025 en de vergadering van het Algemeen Bestuur op **vrijdag 6 juni 2025, aanvang 14.00 uur**.

De commissievergaderingen en de AB-vergadering zullen plaatsvinden in vergaderzaal 4.29 van het Waterschapshuis te ’s-Hertogenbosch.

De vergaderstukken kunt u in iBABS raadplegen.

Opleggen van geheimhouding
Voorts deel ik u mee dat het Dagelijks Bestuur, in lijn met het AB-voorstel van 4 april jl. over het ‘aanvullend investeringskrediet voor rwzi Vinkel’, besloten heeft om op de kostenramingen bij de diverse voorstellen geheimhouding op te leggen. Het gaat dus niet om het voorstel zelf, maar om de betreffende kostenraming die als bijlage bij het voorstel is gevoegd. Bij de beslissing voor het geheim maken van deze informatie, heeft het Dagelijks Bestuur goed afgewogen of het te beschermen belang groter is dan het belang van openbaarmaking/kennisname van de informatie. Ze heeft daarbij gekeken naar de belangen die zijn opgenomen in artikel 5.1 van de Wet open overheid (Woo). Daar waar de geheimhouding van toepassing is, heeft het Dagelijks Bestuur op het voorblad de aard en duur van de geheimhouding aangegeven. Het is uiteindelijk aan het Algemeen Bestuur om de geheimhouding op te heffen. Daartoe zal het Dagelijks Bestuur telkenmale een voorstel (tot opheffen van geheimhouding) aan het AB voorleggen, als aan één van de volgende voorwaarde(n) is voldaan:

1. het procesmoment dat door het Dagelijks Bestuur is vastgesteld en genoemd in het AB-voorstel verstreken is.
2. het onderliggende belang op grond van de Woo dat de reden is om geheimhouding op te leggen niet meer aanwezig is.
3. als een derde de informatie waarop geheimhouding is opgelegd in openbaarheid deelt of die informatie elders buiten de gemeente openbaar te vinden is.

Onderscheid vertrouwelijkheid en geheimhouding
Geheimhouding betekent dat de betreffende stukken ook echt geheim blijven. Op het moment dat een burger informatie opvraagt met een beroep op de Woo waarop geheimhouding rust, dan wordt

Bijlage(n): -

die informatie niet openbaar gemaakt en dus niet verstrekt. Er dient dus een weigering om het te verstrekken te volgen op grond van artikel 5.1 Woo. Wel moet het bestuursorgaan dat het Woo-verzoek behandelt van tevoren beoordelen of de geheimhouding terecht en nog steeds actueel is. Het moet dus beoordelen of het onderliggend belang op grond van de Woo, dat de reden was om geheimhouding op te leggen, nog aanwezig is of niet. Verder dient een ieder die kennis draagt van geheim verklaarde informatie zich te realiseren dat schending van de geheimhoudingsplicht, terwijl die nog niet is opgeheven, strafbaar is. En daarin moet 'Geheim' worden onderscheiden van 'Vertrouwelijk '. Vertrouwelijkheid is een afspraak. De stempel vertrouwelijkheid heeft op zichzelf geen juridische betekenis. Dit betekent dat voor vertrouwelijke stukken geen bijzondere bescherming geldt tegen openbaarmaking. Het zich houden aan vertrouwelijkheid kan meer gezien worden als een politiek/bestuurlijke fatsoensnorm.

Werkwijze
Transparantie in het openbaar bestuur is van groot belang. De besluitvorming dient controleerbaar te zijn. Het uitgangspunt dient dan ook te zijn: openbaarheid, tenzij.
Het opleggen van de geheimhouding op de bijlage (lees kostenraming) betekent niet dat het gehele voorstel/onderwerp in een besloten vergadering besproken moet worden. Dit zou alleen aan de orde (kunnen) zijn wanneer een AB-lid c.q. commissielid inhoudelijk wenst te spreken over het document (lees kostenraming) waarop geheimhouding is gelegd. In zowel de commissievergaderingen als de AB-vergadering zal de voorzitter van de betreffende vergadering bij het vaststellen van de agenda dit punt aan de orde stellen, zodat aan het begin van de vergadering vaststaat welke voorstellen/onderwerpen worden overgeheveld naar het besloten deel.

Mocht deze werkwijze vragen bij u oproepen, schroom dan niet om even contact op te nemen met de griffier.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	9 mei 2025
Ons kenmerk	060625/1
Doorkiesnummer	06-42329821/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	1e nazending vergadering AB-vergadering 06-06-2025

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat er stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 6 juni 2025. Het gaat om de navolgende stukken die via iBabs te raadplegen zijn:

Commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025

1. **Toegevoegd is de actielijst commissies d.d. 13 maart 2025** Agp. 3
2. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd zijn het Erratum jaarstukken 2024 en het getekende Accountantsverslag WAM.** Agp. 4.4
   Uit de accountantscontrole van de jaarstukken is gebleken dat bij de SiSa verantwoording (bijlage van de jaarstukken) een tweetal administratieve correcties doorgevoerd moesten worden. Dit heeft géén gevolgen voor het resultaat noch voor de vermogenspositie. Een en ander is inmiddels aangepast en verwerkt in de jaarstukken. Om de commissies te informeren over de wijziging is bijgaand erratum opgesteld. Verder is het getekend accountantsverslag toegevoegd aan de stukken.
3. Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas, **toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.5
4. Notitie Reikwijdte en Detailniveau N279, **toegevoegd zijn de informatienota en de Notitie Reikwijdte en Detailniveau 279 Veghel-Asten** Agp. 6.1

Commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025

5. **Toegevoegd is de actielijst commissies d.d. 13 maart 2025** Agp. 3
6. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd zijn het Erratum jaarstukken 2024 en het getekende Accountantsverslag WAM.** Agp. 4.4
   Uit de accountantscontrole van de jaarstukken is gebleken dat bij de SiSa verantwoording (bijlage van de jaarstukken) een tweetal administratieve correcties doorgevoerd moesten worden. Dit heeft géén gevolgen voor het resultaat noch voor de vermogenspositie. Een en ander is inmiddels aangepast en verwerkt in de jaarstukken. Om de commissies te informeren over de wijziging is bijgaand erratum opgesteld. Verder is het getekend accountantsverslag toegevoegd aan de stukken.
7. Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas, **toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.5

Commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025

8. **Toegevoegd is de actielijst commissies d.d. 13 maart 2025** Agp. 3
9. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd zijn het Erratum jaarstukken 2024 en het getekende Accountantsverslag WAM.** Agp. 4.1
   Uit de accountantscontrole van de jaarstukken is gebleken dat bij de SiSa verantwoording (bijlage van de jaarstukken) een tweetal administratieve correcties doorgevoerd moesten worden. Dit heeft géén gevolgen voor het resultaat noch voor de vermogenspositie. Een en ander is inmiddels aangepast en verwerkt in de jaarstukken. Om de commissies te

informeren over de wijziging is bijgaand erratum opgesteld. Verder is het getekend accountantsverslag toegevoegd aan de stukken.

10. Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026**, toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.2
11. Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) **, toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.4
12. Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas, **toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.6

Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025

13. Mededelingen en ingekomen stukken, **nieuw toegevoegd is Reglement van orde rekenkamer waterschap Aa en Maas** Agp. 2.1
14. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd zijn het Erratum jaarstukken 2024 en het getekende Accountantsverslag WAM.** Agp. 4.1
    Uit de accountantscontrole van de jaarstukken is gebleken dat bij de SiSa verantwoording (bijlage van de jaarstukken) een tweetal administratieve correcties doorgevoerd moesten worden. Dit heeft géén gevolgen voor het resultaat noch voor de vermogenspositie. Een en ander is inmiddels aangepast en verwerkt in de jaarstukken. Om de commissies te informeren over de wijziging is bijgaand erratum opgesteld. Verder is het getekend accountantsverslag toegevoegd aan de stukken.
15. Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026**, toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.3
16. Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) **, toegevoegd zijn de vergaderstukken.** Agp. 4.5
17. Stukken ter kennisname, toegevoegd is **SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten** Agp. 5.6

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP ’s-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA ’s-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	13 mei 2025
Ons kenmerk	060625/2
Doorkiesnummer	06-42329821/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	2e nazending vergadering AB-vergadering 06-06-2025

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat er stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 6 juni 2025. Het gaat om de navolgende stukken die via iBabs te raadplegen zijn:

Commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025

1. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd is Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0.** Dit betreft de door het AB vast te stellen versie. Naar aanleiding van de accountantscontrole op de jaarstukken is een erratum opgesteld. Dit erratum is eerder al toegevoegd aan de vergaderstukken. Zoals aangegeven wordt het erratum verwerkt in de digitale versie van het boekwerk: de Jaarstukken 2.0. Concreet betekent dit dat de tabellen op pagina 104 en 105 zijn vervangen. Agp. 4.4
2. Stukken ter kennisname, **nieuw toegevoegd is Prijsontwikkelingen Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector** Agp. 6.2

Commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025

3. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd is Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0.** Dit betreft de door het AB vast te stellen versie. Naar aanleiding van de accountantscontrole op de jaarstukken is een erratum opgesteld. Dit erratum is eerder al toegevoegd aan de vergaderstukken. Zoals aangegeven wordt het erratum verwerkt in de digitale versie van het boekwerk: de Jaarstukken 2.0. Concreet betekent dit dat de tabellen op pagina 104 en 105 zijn vervangen. Agp. 4.4
4. Stukken ter kennisname, **nieuw toegevoegd is Prijsontwikkelingen Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector** Agp. 7.1

Commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025

5. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd is Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0.** Dit betreft de door het AB vast te stellen versie. Naar aanleiding van de accountantscontrole op de jaarstukken is een erratum opgesteld. Dit erratum is eerder al toegevoegd aan de vergaderstukken. Zoals aangegeven wordt het erratum verwerkt in de digitale versie van het boekwerk: de Jaarstukken 2.0. Concreet betekent dit dat de tabellen op pagina 104 en 105 zijn vervangen. Agp. 4.1
6. Stukken ter kennisname, **nieuw toegevoegd is Prijsontwikkelingen Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector** Agp. 6.1

Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025

7. Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd is Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0.** Dit betreft de door het AB vast te stellen versie. Naar aanleiding van de accountantscontrole op de jaarstukken is een erratum opgesteld. Dit erratum is eerder al Agp. 4.1

toegevoegd aan de vergaderstukken. Zoals aangegeven wordt het erratum verwerkt in de digitale versie van het boekwerk: de Jaarstukken 2.0. Concreet betekent dit dat de tabellen op pagina 104 en 105 zijn vervangen.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP ’s-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA ’s-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	14 mei 2025
Ons kenmerk	060625/3
Doorkiesnummer	06-42329821/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	3e nazending vergadering AB-vergadering 06-06-2025

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat er stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 6 juni 2025. Het gaat om de navolgende stukken die via iBabs te raadplegen zijn:

1.	**Commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.5
	Commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025	Agp. 4.6
	Commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025	Agp. 4.6
	Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025	Agp. 4.13

Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas,
toegevoegd is de Beantwoording vragen KRW Geborgden en CDA

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP ’s-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA ’s-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	14 mei 2025
Ons kenmerk	060625/4
Doorkiesnummer	06-42329821/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	4e nazending vergadering AB-vergadering 06-06-2025

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat er stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 6 juni 2025.
Het gaat om de volgende twee documenten die zijn toegevoegd aan het onderwerp ‘Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas’:

a. Getekende controleverklaring van de accountant
b. Advies van de Auditcommissie

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	27 mei 2025
Ons kenmerk	060625/5
Doorkiesnummer	073-6158289/T. Kager-Nguyen
Onderwerp	5e nazending vergadering AB-vergadering 04-04-2025

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat er stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 6 juni 2025. Het gaat om de navolgende stukken die via iBabs te raadplegen zijn:

1. **Toegevoegd zijn:** Agp. 3C
   - **Het Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025**
   - **Rapportage monitoring SGB Vinkenloop**
     Behorend bij het adviseringsoverzicht pagina 1, Uitwerking actiepunt 3 Samenvatting resultaten onderzoeksprogramma 'sensorgestuurd boeren' (2018-2024).
   - **GEHEIM: Conceptverslag van het besloten deel van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025.**
2. HAMERSTUKKEN
   - Jaarstukken 2024 en Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon, **toegevoegd is het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.A
   - Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026, **toegevoegd is het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.B
   - Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC), **toegevoegd is het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.C
   - Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB), **toegevoegd is het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.D
   - Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026, **toegevoegd is het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.E
   - Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering, **toegevoegd is het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.F
   - Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa, toegevoegd is **het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.G
   - Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust, **toegevoegd zijn een aangepaste versie van de adviesnota en het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** Agp. 4.1.H

	• Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB), toegevoegd is **het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.1.I
	• Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten', toegevoegd is **het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.1.J
3.	BESPREEKSTUKKEN	
	• Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas, **toegevoegd zijn** **het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** **het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025** **het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.2.A
	• Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg, **toegevoegd is het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.2.B
	• Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas, **toegevoegd zijn** **het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025** **het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025** **het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**	Agp. 4.2.C
4.	**Toegevoegd is het Dashboard waterveiligheid Q1 2025**	Agp. 5.1
5.	Reglement van orde rekenkamer waterschap Aa en Maas wordt behandeld onder stukken ter kennisname.	Was agp. 2.1 wordt agp. 5.7

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De Dijkgraaf,

Mario Jacobs

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2421
Extern Zaak ID	0654592056
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	1.3
Titel	Vaststellen agenda
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Jacobs, M.

Bijlagen
Agenda Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025
Agenda Algemeen Bestuur d.d. 6 juni 2025_eind

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Waterschap Aa en Maas

Agenda Algemeen Bestuur

Datum	06-06-2025
Tijd	14:00 - 17:00
Locatie	Het Waterschapshuis (4.29)
Voorzitter	Mario Jacobs

1	**Opening**
1.1	Insprekers
1.2	Trekking stemmingsnummer
1.3	Vaststellen agenda
2	**Mededelingen en ingekomen stukken**
2.1	Reglement van orde rekenkamer waterschap Aa en Maas
3.A	**Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025**
3.B	**Afwerking actiepunten en toezeggingen AB**
3.C	**Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025**
4	**Voorstellen ter besluitvorming**
4.1	Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
4.2	Jaarstukken 2024 en Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon
4.3	Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026 (volgt)
4.4	Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)
4.5	Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) (volgt)
4.6	Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
4.7	Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering
4.8	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa
4.9	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust
4.10	Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)
4.11	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg

4.12 Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het ‘vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel’ en het ‘vervangen deel persleiding Neerkant – de Hutten’
4.13 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

5 Stukken ter kennisname
5.1 Dashboard waterveiligheid Q1 2025 (volgt)
5.2 Midterm review (MTR) Opgaven Waterbeheerprogramma (WBP) en Bestuursakkoord
5.3 Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake waterschap Aa en Maas
5.4 Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op aanvullende artikel 44 vragen fractie Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond
5.5 Jaarstukken 2024 Het Waterschapshuis (hWh)
5.6 SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Waterschap Aa en Maas

Agenda Algemeen Bestuur

Datum	06-06-2025
Tijd	14:00 - 17:00
Locatie	Het Waterschapshuis (4.29)
Voorzitter	Mario Jacobs

0	**Presentatie weerbeeld**
1	**Opening**
1.1	Insprekers
1.2	Trekking stemmingsnummer
1.3	Vaststellen agenda
2	**Mededelingen en ingekomen stukken**
3.A	**Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025**
3.B	**Afwerking actiepunten en toezeggingen AB**
3.C	**Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025**
4	**Voorstellen ter besluitvorming**
4.1	**HAMERSTUKKEN**
4.1A	Jaarstukken 2024 en Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon
4.1B	Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026
4.1C	Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)
4.1D	Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
4.1E	Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
4.1F	Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering
4.1G	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa
4.1H	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust
4.1I	Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)
4.1J	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'

4.2 BESPREEKSTUKKEN

4.2A Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas

4.2B Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg

4.2C Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

5 Stukken ter kennisname

5.1 Dashboard waterveiligheid Q1 2025

5.2 Midterm review (MTR) Opgaven Waterbeheerprogramma (WBP) en Bestuursakkoord

5.3 Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake waterschap Aa en Maas

5.4 Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op aanvullende artikel 44 vragen fractie Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond

5.5 Jaarstukken 2024 Het Waterschapshuis (hWh)

5.6 SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten

5.7 Reglement van orde rekenkamer waterschap Aa en Maas

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2414
Extern Zaak ID	0654592500
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	3.A
Titel	Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Jacobs, M.

Bijlagen
Notulen AB-vergadering d.d. 4 april 2025
Actielijst Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025
Besluitenlijst Algemeen Bestuur d.d. 4 april 2025

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

De notulen, besluitenlijst en actielijst van de AB-vergadering van 4 april 2025 vast te stellen.

Besluit

De notulen worden gewijzigd vastgesteld. De actielijst en de besluitenlijst worden ongewijzigd vastgesteld.

Notulen

van de openbare vergadering
van het Algemeen Bestuur van
waterschap Aa en Maas d.d. 4 april 2025

Aanwezig namens:

Water Natuurlijk	dhr. L. den Breejen, dhr. G.J.S. Claassen, dhr. J.J.E. van Geest, dhr. E.H.J.M. de Groot, mevr. J. Hendrickx, dhr. K. van der Laan, mevr. S.J. de Zoeten;
BBB	dhr. A. Aarts, dhr. B.A.C. Buis, dhr. M.T.J. Janssen-Brokken, mevr. J.L.A.H. Nooijen, mevr. M.A. Rijken, mevr. T.P.L.H. Swinkels;
Ongebouwd	dhr. P.M.J. van Dijk, dhr. J.W.H.M. de Kleijne;
Natuurterreinen	dhr. M.A.J. Kerkhoff, dhr. W.H.A. Peters;
VVD	dhr. J.Y. Aardoom, dhr. J.J.M.W. Scherrenberg, dhr. J. van Zinderen;
CDA	mevr. V.M.J.E. Bens, dhr. J.G. Leenders;
PvdA	dhr. H. de Mare, dhr. S. Oegema;
Partij voor de Dieren	dhr. H.G. van de Pol, mevr. C.F.A. Vos;
50PLUS	dhr. W.J. Plasmeijer;
Algemene Waterschapspartij	dhr. H.P.J.M. Siroen.

Afwezig: dhr. M.H.G.M. Lintermans.

Voorzitter: dhr. M.J.J. Jacobs (dijkgraaf).

Secretaris: dhr. P. Verlaan (secretaris-directeur).

Notulen: dhr. R. Boot.

---

1. Opening.

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom.

1.1 Insprekers.

Er zijn geen insprekers.

1.2 Trekking stemmingsnummer.

De secretaris trekt nr. 15, zodat eventuele hoofdelijke stemmingen bij de heer Leenders zullen beginnen.

1.3 Vaststellen agenda.

De voorzitter deelt mede dat het CDA bij agendapunt 4.2.A een motie heeft aangekondigd.
Bij de stukken voor agendapunt 4.2.B zit een vertrouwelijk stuk. Hij heeft even getwijfeld of dat voorstel besloten moet worden besproken, maar hij meent dat transparantie de voorkeur verdient. Maar als de secretaris-directeur inschat dat er te veel naar buiten gaat waarvan een aannemer profijt kan hebben, zal die een seintje geven. Het AB krijgt dan de keuze om besloten verder te gaan of te stoppen met het debat.
Hij constateert dat daartegen geen bezwaar bestaat.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Mededelingen en ingekomen stukken.

2.1 Unie van Waterschappen uitnodiging waterschapscongres 19 juni 2025.

2.2 Save the date – Brabantse Waterdag donderdag 4 september Biesbosch Museumeiland.

De voorzitter raadt alle AB-leden aan deel te nemen aan het waterschapcongres op 19 juni in Lelystad. De Brabantse Waterdag vindt plaats op 4 september in het Biesbosch Museum.
Binnenkort is de première van de film Rain in het Filmhuis in Oss. AB-leden krijgen daarvoor een uitnodiging, omdat Jos Kruit, medewerker van dit waterschap, daarin een rol heeft.
De heer ***Van Dijk*** voegt daaraan toe dat Jos Kruit vanavond ook is te zien in Nieuwsuur, naar aanleiding van het beregeningsverbod dat is afgekondigd in twee districten: Beneden-Aa en Raam. Dat verbod is afgekondigd op basis van een aantal peilbuizen. In het verleden is het vaker voorgekomen dat er zes weken geen regen is gevallen, maar de beleving is nu anders, mede door de lange periode dat er wel regen is gevallen en door wat er op de velden nog is te zien. Daardoor krijgt het beregeningsverbod veel aandacht. Hij was vanmorgen zelf al te horen op Radio 1. Er wordt gewerkt aan een herziening van het beregeningsbeleid, omdat je je door de klimaatverandering kunt afvragen of het wel up-to-date is.
Mevrouw ***De Zoeten*** deelt mede dat de firma die de windmolens zou bouwen voor het windmolenproject in het Land van Cuijk failliet is gegaan. Die firma bouwde eigenlijk het enige type molen dat daar past; het moet namelijk een kleine molen zijn, omdat anders de radar van de nabije vliegbasis er hinder van zou ondervinden. Als er geen doorstart komt van het bedrijf, wordt het lastig om dit project te realiseren.
De heer ***Aardoom*** vraagt of er door het faillissement sprake is van schade.
Mevrouw ***De Zoeten*** erkent dat, als het project niet doorgaat, Aa en Maas met een schadepost zit door de voorbereiding. Er is inmiddels besloten om dit project vanaf vorig jaar af te schrijven.

Deze mededelingen worden voor kennisgeving aangenomen.
De voorzitter stelt gelijktijdig aan de orde:

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst van de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 21 februari 2025.

3.B Afwerking actiepunten en toezeggingen AB.

De secretaris deelt mede dat er geen openstaande punten meer zijn.
Mevrouw ***Nooijen*** stelt dat zij in een vorige AB-vergadering de suggestie heeft gedaan om mevrouw De Man een presentatie te laten houden over foute aansluitingen van riolering. Zij wil weten hoe het daarmee staat.
De heer ***Oegema*** antwoordt dat er geen presentatie is gepland. Hij bekijkt wel hoe hij dit thema kan aanpakken. Dat kan een presentatie zijn, maar ook een andere manier van kennisoverdracht.
De heer ***Aarts*** wijst erop dat in het toezeggingenregister de toezegging van de heer Van Dijk (bovenaan pag. 11) niet is meegenomen dat het AB een projectenlijst met prioritering zou krijgen.
De voorzitter zegt toe dat dit punt zal worden opgenomen in de toezeggingenlijst.

Zonder hoofdelijke stemming worden de notulen en de besluitenlijst ongewijzigd vastgesteld.
De actielijst wordt voor kennisgeving aangenomen.

3.C Adviseringsoverzicht commissies d.d. 13 maart 2025.

Mevrouw ***Bens*** merkt op dat zij bij de rondvraag in de commissie waterketen en duurzaamheid heeft gevraagd naar de stand van zaken van de motie “Meten is weten” over de riooloverstorten. In het overzicht staat dat dit punt is afgehandeld met de presentatie van 1 februari 2024. Maar in de motie is gevraagd om meetdata en grenswaarden per rwzi en die zijn niet meegenomen in de presentatie.
In de commissie watersysteembeheer van 17 oktober jl. heeft haar fractie de suggestie gedaan bij onderwaterbodems en slibbodems onderzoek te doen naar diverse ongewenste en zorgelijke stoffen. De reactie was dat de suggestie wordt meegenomen. Zij wil weten wanneer zij hierover iets te horen krijgt.

De heer ***Van Dijk*** antwoordt dat waar het waterschap onderhoud uitvoert, het verplicht is om voorafgaande aan het werk een waterbodemonderzoek te doen. Er is dus een schat van informatie beschikbaar. Het zou helpen als mevrouw Bens laat weten waar zij naar op zoek is om te voorkomen dat zij wordt bedolven onder allerlei analyses.
Mevrouw ***Bens*** zegt dat zij dat schriftelijk zal laten weten.
Mevrouw ***Nooijen*** stelt dat zij eerder de suggestie heeft gedaan de riooloverstorten ook te vermelden op de legger en wil weten of dat echt niet mogelijk is. Zij heeft toen een kaart gekregen met allemaal riooloverstorten, maar toen zij de PDOK-viewer van een gemeente bekeek, bleek die niet met die kaart overeen te komen. Zij vraagt welke kaart leidend is.
De heer ***Van Dijk*** antwoordt dat de viewer van de gemeente leidend is. Er is echt geen mogelijkheid om de riooloverstorten in de legger op te nemen, want zij horen tot het gemeentelijke deel van de riolering en kunnen als zodanig niet worden opgenomen in een juridisch document over eigendommen van het waterschap. Daarvoor moet de Waterwet worden gewijzigd.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

4. Voorstellen ter besluitvorming.

4.1 Hamerstukken.

4.1.A Aanvraag investeringskrediet project Optimalisatie wijst Annabos en beheer en onderhoud Bitswijksche Loop.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.1.B Uitvoeringskrediet ecologische verbindingszone (EVZ) / Natuurvriendelijke Oever (NVO) Het Schoor.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.1.C Aanvraag investeringskrediet Groen-Blauwe Spoorzone ‘s-Hertogenbosch.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.1.D Aanvraag investeringskrediet Hoogwater aanpak Brabant Oost (Howabo).

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.
De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring.

De heer ***Van der Laan*** zegt dat hij naast zijn activiteiten voor Aa en Maas ook wel voor andere waterschappen bezig is. Daardoor groeit niet zijn vertrouwen dat andere waterschappen zich ten volle bewust zijn van hun verantwoordelijkheid voor het optimaal initiëren van het vasthouden van het water, want er worden soms projecten met goede kansen geschrapt.
De voorzitter vindt dit meer een betoog dan een stemverklaring.
De heer ***Van der Laan*** beperkt zich dan door te laten weten dat hij moeite heeft met bepaalde onderdelen van Howabo en dat hij echt hoopt dat het toch goed komt.

4.1.E Renovatie rioolgemaal St. Anthonis en aanvraag investeringskrediet.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.1.F Financiële verordening en Controleverordening 2025.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.2 Bespreekstukken.

4.2.A Uitvoering project Astense Aa – de Berken en omgeving.

De heer ***Van de Pol*** vindt dat er een verhelderend memo is toegevoegd aan de stukken. Dit is een belangrijk project om te voldoen aan de KRW, maar ook om de biodiversiteit te herstellen. De verwachting is dat de soortenrijkdom wordt vergroot in dit deel van de beek. Zijn fractie steunt het voorstel dan ook.
De heer ***Buijs*** neemt aan dat alle AB-leden in de mail de films hebben gekregen die hij heeft gemaakt in het gebied. Je kunt dan zien hoe het eruitziet en wat er allemaal in het water ligt. Aan hout geen gebrek. De Astense Aa is ter hoogte van de Berken een beek met een hoog ecologische potentie. Hij vraagt of de conclusie moet zijn dat nog niets bijzonders is aangetroffen of alleen in heel klein hoeveelheden. Uit de twee tabellen blijkt dat er nog maar enkele beektypen zijn aangetroffen. Die kunnen zich hopelijk na het plaatsen van houtpakketten beter verspreiden. Er is gezegd dat het gebied profiteert van de ingreep, maar welk profijt ziet het DB dan? Gelukkig wordt er nu hout gebruikt dat er al ligt. Hij heeft in de commissie gevraagd of het waterschap overweegt de stuwen voor en na de Berken te automatiseren, zodat er sneller kan worden gestuurd, maar daarop is geen antwoord gekomen. Nu het CDA met een motie daarover komt, zal zijn fractie die natuurlijk steunen.
Spreker heeft zelf gewandeld in het gebied, heeft goed rondgekeken en gesproken met de grondeigenaren die niet erg tevreden waren. Er zijn deze week gesprekken met hen geweest en hij is blij dat er zo snel is gehandeld door de medewerkers van Aa en Maas. Hij vraagt of het DB kan bevestigen dat verlenging van de bypass voorbij de stuw 275E in het volgende traject wordt gerealiseerd, evenals de overloopdrempel bij de A67. Dat voorkomt dat de landerijen in het gebied opnieuw zullen onderstromen. Op welke termijn is dat project te verwachten?
De heer ***Siroen*** zegt dat hij blij is dat er sprake is geweest van communicatie, want dat was wel voor verbetering vatbaar. Hij vraagt opnieuw aandacht voor dit kostbare natuurgebiedje en hoopt dat de situatie niet verslechtert door de werkzaamheden.
De heer ***Claassen*** merkt op dat zijn fractie al langer voorstander van dit voorstel. Na het bezoek op 21 maart van de regiocommissie is nog duidelijker dat dit project nodig is voor de biodiversiteit en de verbetering van de waterkwaliteit in deze omgeving. Het gaat om een leuk gebied waarvan hij al jaren geniet.
De heer ***Plasmeijer*** vindt het verwarrend dat er in dit voorstel verschillende termen worden gebruikt. In het besluit is sprake van een investeringskrediet en bij de kostenraming van een uitvoeringskrediet. Hij neemt aan dat in beide gevallen hetzelfde wordt bedoeld. Hij wijst hierop, omdat bij de uitvoering van dit voorstel wordt gezegd dat bij positieve besluitvoering het ontwerp wordt uitgewerkt tot een uitvoeringsontwerp en dat aanbestedingstukken worden opgesteld. Dat moet dus blijkbaar nog gebeuren. Bij het volgende agendapunt heb je kunnen zien wat het voor gevolgen kan hebben als je kredieten vaststelt waarbij de aanbesteding nog moet plaatsvinden. Hij wil van het DB weten of het risico bestaat dat het waterschap bij aanbesteding tot andere bedragen komt. Het zou, gezien de lessen die zijn geleerd, vervelend zijn als bij dit voorstel een stapje terug wordt gedaan.
De heer ***Peters*** sluit zich aan bij de sprekers die zeggen dat de stroming voor de biodiversiteit van belang is, maar ook de doorstroming is van belang. Hij vertrouwt erop dat het DB dit project spoedig zal realiseren.
De heer ***Leenders*** vindt de kosten hoog. Hij is door een aantal mensen aangesproken dat zij het voor dat geld wel willen doen, maar ook voor de helft. Wellicht dat zulke projecten in de toekomst kunnen worden gesplitst, zodat je kunt zien wat de echte uitvoeringskosten zijn en wat de aanverwante kosten. Dat is weliswaar nu ook wel te achterhalen, maar mensen lezen vaak alleen het voorstel en hebben dan een mening klaar. Dat draagt niet bij aan het draagvlak in het gebied. Er is meer verbonden aan het totale bedrag en als Aa en Maas hierover iets opener zou zijn, kunnen mensen meer begrip opbrengen voor de te maken kosten.
De heer Buis heeft een filmpje met omgevallen bomen gestuurd. Die kunnen heel goed gebiedseigen grondstof vormen om daar de zaak te realiseren en wellicht ook nog iets te besparen in de uitvoering. Wat ter plekke is gegroeid en kan worden gebruikt, levert een win-win situatie op. Misschien kan er ook nog iets worden bespaard op de uitvoeringskosten. Het stukje dat de heer Buis heeft gefilmd ligt misschien iets te vol om een goede afweging te maken.
Hij is in het gebied gaan kijken en heeft met omwonenden gesproken. Naar aanleiding daarvan is een motie opgesteld met het doel zaken te verbinden en uiteindelijk verder te komen.

"Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 4 april 2025;
Constaterende dat:

- *Er een voorstel ligt voor een investeringskrediet voor de Astense Aa – de Berken.*
- *De Berken als Bosbeek een waardevol stukje natuur is.*
- *Door de maatregel dit voor de toekomst geborgd kan worden*

- *Het draagvlak / de samenwerking met de aanliggende grondeigenaren niet altijd optimaal is verlopen.*

Overwegende dat:

- *Het Algemeen Bestuur graag een versterking / borging wil van de natuurwaarden die in dit gebied zitten.*
- *De ingreep die hier gaat plaatsvinden en de mogelijke overlast, niet afgewenteld mag worden op de aanliggende grondeigenaren.*
- *De verstandhouding met de aanliggende grondeigenaren belangrijk is en een oplossing niet nog jaren moet gaan duren.*

Roept het Dagelijks bestuur op:

Om de volgende stuw na de Berken (stroomafwaarts) versneld te automatiseren, zodat vlugger gestuurd kan worden wanneer er zich een dreigende overlast situatie aandient. Door deze aanpassing van de stuw op korte termijn aan te pakken, meer begrip bij de aanliggende grondeigenaren ontstaat en het risico op overlast daarmee direct wordt verkleind/verkleint.
En gaat over tot de orde van de dag."

De voorzitter constateert dat de motie voldoende is ondertekend, zodat deze verder onderdeel uitmaakt van de beraadslaging.

De heer ***De Mare*** merkt op dat hij net als enkele andere fracties positief staat tegenover het voorstel en benieuwd is wat het DB van de motie vindt.
De heer ***De Groot*** wijst erop dat in de commissie drie items zijn overgebleven: een nadere beschrijving van de soorten, het draagvlak en de uitvoering. De projectleider heeft samen met zijn team daarover een aanvullend memo geschreven dat is toegevoegd aan de stukken.
In dat memo is al te zien dat er ten aanzien van de beektypische soorten sprake is van een lichte terugloop. Het waterschap dacht voor het herstel en de verdere ontwikkeling iets te kunnen betekenen, maar eigenlijk moeten er ook voor het behoud van een aantal soorten al wat maatregelen worden getroffen om de stromingscomponent en de doorstromingscomponent te verbeteren. Hij is ook nog wat gaan rondneuzen op de site "waarneming.nl". In dat gebiedje zitten zo'n 26 soorten libellen en juffers, zoals de weidebeekjuffer, de vuurlibel, de gaffelwaterjuffer, de beekrombout, de gevlekte witsnuitlibel en de beekschaatsenrijder. De heel zeldzame soorten, zoals de bosbeekjuffer, staan niet op die site, omdat iedereen dat kan lezen en er zijn mensen die dan die beesten gaan vangen. Het gebied heeft de ecologische potentie om als een soort van brongebied te functioneren. Dan gaat het met name over de soorten die in het water leven.
De complimenten over het draagvlak zal hij doorgeleiden naar de ambtelijke organisatie, want daar horen ze thuis. Op basis van de regiocommissie van vorige week vrijdag is er na een vraag van de heer Buis contact geweest tussen de projectorganisatie en de eigenaren. De monitoring van het gebied is vooral ook bedoeld om de aanliggende eigenaren over de schouder mee te kunnen laten kijken naar de gevolgen van de voorgestelde maatregelen. Er wordt niet alleen zoals gebruikelijk naar de grondwaterstanden gekeken, maar ook naar de oppervlaktewaterpeilen en de gebiedsmetingen.
Hij wil graag van het verwijt af dat er slecht zou zijn gecommuniceerd, want vanaf juni 2016 is het waterschap in overleg met de hele streek en voor dit deeltraject ook met de afdelingen van de ZLTO in de Peel. Hij heeft dan ook geen miscommunicatie geconstateerd. Er zijn wel zorgen en er is geprobeerd die aan te pakken door de monitoring.
De AWP haalde terecht de wijze van uitvoering aan, die overigens in overleg gebeurt met de terreinbeheerders. Het waterschap zal uiteraard voor de te nemen maatregelen de benodigde vergunningen moeten aanvragen. Die worden ook getoetst op de aspecten van flora en fauna die destijds zijn vastgelegd in de Natuurbeschermingswet en de Flora- en faunawet en tegenwoordig in de Omgevingswet.
Hij wijst erop dat in de kostenraming staat dat het gaat om een investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering; het daarvoor genoemde bedrag betreft de voorbereiding. Onderdeel van de uitvoering is het verder uitwerken van het ontwerp naar een finaal ontwerp op basis waarvan het bestek kan worden gemaakt. Op basis van de besteksraming komt ook de aanbesteding aan de orde. Hij meent dat dit is te plooien binnen het budget. Als dat niet zo is, komt hij terug naar het AB, want dat heeft het budgetrecht. Hij denkt een heel eind te komen met het uitvoeringskrediet. Het is wel goed, maar dat geldt voor alle kredieten, om daar in het licht van allerlei aanbestedingen en uitbestedingen nog eens naar te kijken. Hij stelt voor dat als financieel aandachtspunt op te pakken.
Aan de aanwezigheid van de bever zitten plus- en minpunten. Als pluspunt noemt hij dat de bever bij heel droog weer een extra bijdrage kan leveren aan het vasthouden van water. Maar als je de doorstroming en stroming wil hebben die nodig is voor de KRW, mogen er niet te veel beverdammen zijn, want tussen die dammen staat het water stil. Het waterschap moet met de

bever omgaan, want hij zit er nou eenmaal. In elk district wordt per watergang bekeken in hoeverre het mogelijk is om de bever daar te accepteren of dat hij moet worden verwijderd door een “beaver deceiver” of ander hulpmiddel in de dam aan te brengen. Dat gebeurt conform het bever- en dassenprotocol dat met de provincie is afgesproken. De mogelijkheid om aanwezig hout te benutten voor maatregelen wordt uiteraard meegenomen bij de opstelling van het bestek.
Hij meent dat er wat suggestieve elementen in de constateringen en overwegingen van de motie zijn geslopen. Bovendien heeft de motie het karakter van een amendement, want er wordt gevraagd om een stuw te automatiseren zonder dat er een financieel voorstel bij zit. De afweging van het al dan niet automatiseren van een stuw lift mee met de volgende fase van het project. In die zin is deze motie dus overbodig. Er wordt dan ook gekeken naar andere opties, zoals de profielen zelf en de bypass-constructie. Uiteindelijk zal het DB op basis van de ecologische, hydrologische en financiële aspecten komen met een voorstel.
De heer ***Leenders*** meent dat het voor de luisteraars goed is als zij precies weten wat er gebeurt. Hij wil weten of dit project binnen nu en een half jaar wordt gerealiseerd.
De heer ***De Groot*** antwoordt dat het onderzoek naar het al dan niet automatiseren van de betrokken stuw, actief meelift met de vervolguitwerkingen. Maar het is nog niet gezegd dat de automatisering van de stuw op die plek de meest geschikte maatregel is voor de verdere uitwerking van het boven- en benedenstroomse deel. Het kan zijn dat een andere keuze nog beter is.
De heer ***Leenders*** sluit ook niet uit dat er betere alternatieven zijn, maar de vraag is op welke termijn dat duidelijk is. Als er grond moet worden verworven, berekeningen moeten worden gemaakt en wellicht een omleidingskanaal nodig is, ben je anderhalf tot twee jaar verder. Aa en Maas automatiseert veel stuwen en op veel plekken geeft dat positieve effecten. Met die kennis wil hij de motie handhaven om te zien hoe andere partijen er tegenaan kijken.
De heer ***Peters*** heeft er vertrouwen in dat het DB dit afwerkt, maar hij deelt de zorg over de snelheid. Op dat punt wil hij dan ook een reactie.
De heer ***Plasmeijer*** blijft het raar en verwarrend vinden dat in hetzelfde voorstel twee termen worden gebruikt: investeringskrediet en uitvoeringskrediet. De portefeuillehouder zegt dat het gaat over een uitvoeringskrediet, maar in het besluit staat investeringskrediet. Er is sprake van een uitvoeringskrediet als je een compleet plan hebt met een aannemer en een bestek. Dus dit is volgens hem een investeringskrediet. Hij vindt dit geen zaak om in het AB te bespreken, maar verzoekt dit aan de orde te stellen in de commissie AFZ of de auditcommissie, zodat er eenheid is in de besluitvorming.
De heer ***Aarts*** vraagt of een amendement daarvoor zou kunnen helpen.
De voorzitter antwoordt ontkennend, te meer omdat de heer Plasmeijer dit nu niet verder aan de orde wil stellen. De portefeuillehouder financiën zal zo nog reageren.
De heer ***Aardoom*** gaat namens zijn fractie akkoord met het voorstel en de uitleg van de portefeuillehouder. Als uit het huiswerk blijkt dat er betere alternatieven zijn, kan het DB die uitvoeren. Hij heeft daar vertrouwen in.
De heer ***Siroen*** vindt de termijn van belang. Als het nog tweeënhalf jaar voordat er iets gebeurt, is dat wel lang. Hij is getriggerd door de opmerking van de heer Leenders dat het voor de helft van het geld ook zou kunnen en vraagt om een reactie daarop van het DB.
De heer ***Buis*** stelt dat zijn filmpje niet alleen is gemaakt om te laten zien wat er al is, maar ook wat er gebeurt. Je ziet dat er nogal wat obstakels liggen en dat je er bijna niet bij kunt komen. Je moet wel zorgen dat het waterschap het gebied goed kan onderhouden.
Hij herhaalt de vraag of het klopt dat de verlenging van de bypass wordt gerealiseerd en op welke termijn dat project van start gaat.
De heer ***De Mare*** sluit zich volledig aan bij de woorden van de heer Aardoom.
De heer ***Scherrenberg*** voelt sympathie voor de oproep van de heer Plasmeijer tot eenduidigheid in terminologie. Het lijkt hem goed dit via de auditcommissie op te pakken en mee te nemen in de uitwerking van het financiële beleid.
De heer ***De Groot*** wijst erop dat partijen die het voor de helft van het geld kunnen doen, van harte zijn uitgenodigd om te reageren op het bestek. De rest van het geld gaat dan terug naar de algemene middelen en dan is zijn buurman ook tevreden.
Het is een terecht punt van de heer Leenders dat verschillende componenten verschillende uitvoeringstermijnen hebben. Als je grond nodig hebt voor de meest ideale oplossing, neemt dat meer tijd in beslag dan het automatiseren van een stuw. Als de uitwerking er eind dit jaar, begin volgend jaar ligt en blijkt dat automatisering van de stuw de meest ideale oplossing is, zal hij proberen dat onderdeel versneld te realiseren. Maar dus pas na de analyse. De motie blijft wat hem betreft overbodig.

De voorzitter schorst op verzoek van de heer Aarts de vergadering.
Nadat de voorzitter de vergadering heeft heropend, geeft hij de heer Buis de gelegenheid een onbeantwoorde vraag nogmaals te stellen.

De heer ***Buis*** vraagt of het klopt dat aan de grondeigenaren is toegezegd dat de bypass in het volgende traject wordt gerealiseerd.
De heer ***De Groot*** zegt toe dat ook die optie actief wordt meegenomen bij de verdere uitwerking, want die heeft voldoende potentie om nader te worden bekeken. Mocht dat een robuustere oplossing zijn dan het automatiseren van de stuw, dan kan dat uitwisselbaar zijn. Je zit dan overigens wel met een wat complexere puzzel.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.
De motie wordt in stemming gebracht en verworpen met 24 stemmen tegen en 4 stemmen voor.
De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring.

De heer ***Plasmeijer*** meent dat de motie in essentie prima is; anders hoeft het DB die niet overbodig te verklaren. Overbodig is volgens hem hetzelfde als overnemen. Hij vindt het jammer dat het zo is gelopen. Daarom heeft hij voor de motie gestemd.
De heer ***Aardoom*** vindt het grappig, want hij heeft hetzelfde argument, maar redeneert net andersom. Daarom heeft zijn fractie tegen de motie gestemd.
Hij complimenteert de heer Buis en de indieners van de motie, omdat zij het gebied hebben bezocht en opties hebben genoemd die serieus zijn meegewogen.
De heer ***Aarts*** zegt dat zijn fractie niet voor en niet tegen is. Hij meent dat het advies van de heer De Groot om eerst te analyseren juist is. De mogelijkheid van automatiseren blijft dan open.

4.2.B Aanvraag aanvullend investeringskrediet rwzi Vinkel.

De heer ***De Mare*** merkt op dat het vertrouwelijke memo met nadere onderbouwing, dat naar aanleiding van de behandeling in de commissie is verstrekt, verduidelijkend is. Er wordt een aanvullend krediet aangevraagd, bovenop het oorspronkelijke uitvoeringskrediet van € 10,2 miljoen dat door het AB op 14 juli 2023 is goedgekeurd. Om alles beter te begrijpen heeft hij de nu voorliggende stukken naast het AB-voorstel van twee jaar geleden gelegd. In het huidige voorstel staat dat er destijds is geraamd op basis van een schetsvoorontwerp. Maar in dat oorspronkelijke voorstel staat (punt 1.4) dat met het uitvoeringskrediet de aanvullende zuiveringsstap gerealiseerd kan worden. Daaronder staat nog dat met het door het AB beschikbaar gestelde voorbereidingskrediet de voornoemde aanvullende zuiveringsstap technisch is uitgewerkt, de eisen zijn opgesteld en er een kostenraming is gemaakt. In de adviesnota van destijds staat dat er nog wel prijsrisico’s zijn, maar dat op basis van de gemaakte kostenraming de verwachting is dat het aangevraagde krediet toereikend is. In de stukken van toen heeft hij geen verwijzing naar een onnauwkeurigheid van de schetsfase van 40% tot 50% aangetroffen, die zoals nu wordt gesteld, blijkbaar toen van toepassing was. Daarentegen is er nu, dichter op de start van de realisatie, juist wel een onnauwkeurigheidsmarge van 20% genoemd.
Uit de nieuwe, vertrouwelijke stukken blijkt dat de directe bouwkosten sterk zijn gestegen ten opzichte van de eerdere ramingen. Dat geeft nogal een wrange smaak aan de geruststellende woorden in het oorspronkelijke voorstel. Het is goed dat de heer Van Zinderen in de afgelopen commissie waterketen en duurzaamheid hierover aan de bel trok, waardoor de nadere onderbouwing is verstrekt. In de commissie watersysteembeheer is vaker gediscussieerd over de vraag of het goed is of niet om bij kredietaanvragen een hoger percentage onzekerheid in te calculeren. Dat gebeurt vooral als zo'n kredietaanvraag plaatsvindt voordat definitieve prijsafspraken zijn gemaakt. Als je dat doet, wordt de scherpte om zo zuinig mogelijk met gemeenschapsgeld om te gaan wellicht uitgeschakeld. Maar als je het niet doet, moet je wel heel duidelijk maken wat je dan doet. Hij vraagt zich af of het in zo’n geval een idee zou zijn om met getrapte kredietverstrekking te werken. Je vraagt dan in eerste instantie een voorlopig uitvoeringskrediet aan, zodat de uitwerking door externe partijen, zoals een bouwteamaannemer, wel kan worden opgedragen en betaald. Het definitieve uitvoeringskrediet wordt dan pas aangevraagd als de offerteprijs van die aannemer bekend is. Dit is overigens een algemene suggestie, dus niet voor dit onderwerp.
De noodzaak van dit voorstel staat voor hem niet ter discussie; ook niet bij dit hogere kostenniveau. Hij verwacht wel dat bij toekomstige kredietaanvragen veel duidelijker zal worden gemaakt in hoeverre onzekerheidsmarges zijn inbegrepen.

Mevrouw ***Bens*** wijst erop dat het eerdere krediet is goedgekeurd in 2023. Zij vraagt zich af waarom er niet eerder actie is ondernomen. Het krediet was al verstrekt toen het bestuursakkoord op 9 mei 2023 is vastgesteld. Haar fractie is erg benieuwd wat de portefeuillehouder heeft tegengehouden om verdere actie te ondernemen. Er is gezegd dat er onnauwkeurigheden zouden zitten in het schetsontwerp, maar zij neemt aan dat zo'n ontwerp wordt gecontroleerd en dat er dan naar risico's wordt gekeken. Zij heeft het gevoel dat er in het vertroouwelijke stuk al op wordt voorgesorteerd dat het project uitloopt richting 2026.
Er zijn de komende tijd nog voldoende dingen te bouwen. Haar fractie heeft al meermaals gezegd dat een andere invulling van het aanbestedingsbeleid een ruimer aanbod geeft aan bouwbedrijven. Het waterschap kan dan kostenefficiënter bouwen en dat werkt ook een betere marktwerking in de hand. Zij vraagt wanneer op dit gebied iets is te verwachten van het DB.
De heer ***Kerkhoff*** stelt dat zijn fractie inhoudelijk volledig achter de maatregelen voor de rwzi-Vinkel staat. Net als bij de vorige sprekers gaat het hem om het financiële deel. In februari 2023 kostte het project € 6,5 miljoen, in december 2024 € 13 miljoen. Dat is een heel groot verschil dat vooral te wijten is aan de bouwkosten. Ondanks de uitleg heeft hij toch enkele vragen. In de commissie heeft hij aangegeven dat er sprake kan zijn van een overspannen markt. Alle waterschappen moeten voldoen aan de KRW-doelstelling van 2027 en als zij allemaal tegelijk aan de gang gaan, wordt de prijs hoog. Op die aanname heeft hij weinig reactie gehad.
Hij vraagt zich ook af welke maatregelen Aa en Maas kan treffen om te voorkomen dat de kosten opnieuw hoger worden. Gisteren kwam het bericht over importheffingen vanuit de Verenigde Staten en ook de inflatie zou flink toenemen. Hij wil weten wat de gevolgen zijn en of die zijn te voorkomen.
De heer ***Plasmeijer*** zegt dat zijn fractie moeite heeft met dit voorstel, vooral met de financiële consequenties. Hij heeft er begrip voor dat allerlei kosten in het definitieve ontwerp veel hoger bleken dan in het voorontwerp. Maar de vraag is wel hoe ver het waterschap wil gaan om de doelstellingen te halen die zijn vastgelegd in het WBP en het bestuursakkoord, want er zijn natuurlijk wel grenzen. Hij kan zich nog goed herinneren dat over de financiële paragraaf van het WBP bij de vaststelling werd beweerd dat alle maatregelen tot 2027 vrijwel budgetneutraal konden worden uitgevoerd. Iedereen weet dat de wereld is veranderd. Er is niet voor niets een nieuw bestuursakkoord gesloten met andere bedragen. Sterker nog: dat bestuursakkoord is vorig jaar opengebroken om extra uitgaven te doen. Maar nu ligt dit er.
In oktober vorig jaar heeft dit AB het projectenboek vastgesteld. Hij hoort al zuchten, omdat hij weer het projectenboek noemt, maar hij ziet wel een probleem. In het stuk staat namelijk dat het projectenboek invloed heeft op de meerjarige doorberekening van allerlei kosten. Hij vindt het erg raar dat Aa en Maas nadat het projectenboek is vastgesteld, binnen een half jaar € 10 miljoen extra kwijt is voor dit project. Er is al gevraagd waarom het DB niet eerder aan de bel heeft getrokken. Hij voegt daaraan de vraag toe waarom het DB het AB het projectenboek heeft laten vaststellen met oude cijfers van 2023, Volgens hem wist het DB toen al lang dat dit project veel duurder zou uitvallen dan eerder geraamd. Hij vindt dat er zorgvuldiger moet worden omgegaan met het projectenboek en verzoekt dat aan de orde te stellen in de commissie AFZ.
De heer ***Van Geest*** merkt op dat dit ook voor zijn fractie een hoofdpijndossier is. Er is ongelooflijk slecht gecalculeerd en daarbij speelt ook een rol dat verschillende termen door elkaar heen lopen, zoals voorbereidingskrediet en uitvoeringskrediet. Hij is blij dat de portefeuillehouder financiën die terminologie eenduidig wil maken.
Dit is een project om uit te voeren, maar straks snel te vergeten, want het is echt een drama. De mensen die het destijds hebben voorbereid, moeten een onvoldoende krijgen. Hij heeft wel complimenten voor de formulering van de aanvullende reactie van het DB. Hij zal blij zijn als er een besluit ligt, maar zoiets mag echt niet meer gebeuren, want Aa en Maas zet zichzelf hiermee voor schut. Zijn fractie zal met pijn voor het voorstel stemmen.
De heer ***Van Zinderen*** wil geen waardeoordeel geven, omdat hij er in het begin van het project niet bij is geweest. Het is duidelijk dat het niet goed is gelopen. Hij heeft er een hekel aan als iedere keer zaken als corona en prijsstijging van grondstoffen als argumenten worden gebruikt, te meer omdat de prijzen van materiaalcomponenten van 2024 naar 2025 met slechts 0,1% zijn gestegen. Van 2023 naar 2024 is er zelfs sprake van een daling van 0,6%. Het waterschap moet creatiever zijn met argumenten.
Hij weet zeker dat er wat is geleerd. Daarom heeft hij verzocht om een matrix om verschillende onderwerpen te kunnen vergelijken. Die is toegezegd. Hij wil daarmee vergelijken waar je het beste zaken kunt inkopen, in Nederland, in Europa of wereldwijd. Hij beseft dat het risico dan groter wordt. Hij moet overigens wel oppassen, want hij werkt in de industrie en hij wil wel zijn baan behouden. Maar hij wil dus breed strategisch kijken voor de volgende investering bij een waterzuivering. Als

dat goed gebeurt, verdient Aa en Maas wellicht een paar euro terug van wat het nu te veel uitgeeft. Zijn fractie vindt dat het project gewoon moet doorgaan en dat Vinkel op tijd klaar moet komen. Bij de volgende commissievergadering wil hij de matrix hebben, zodat precies is te zien wat de bewegingen zijn. Als je die hebt, kun je een trendlijn toevoegen en dat is een voorspelling voor de toekomst.
De heer ***Siroen*** merkt op dat hij, zolang hij in dit AB, heeft gepleit voor het zuiver ramen. Dit is geen mooi voorbeeld van zuiver ramen en het is goed dat eens aan de orde te stellen bij de behandeling van de voorjaarsnota. Het waterschap moet voorkomen dat het met enige regelmaat in zo'n situatie komt; hoe lastig dat ook is. Hij zal het DB nu nog het voordeel van de twijfel geven, maar er moet goed worden gekeken hoe je hier in de toekomst beter mee kunt omgaan. Er wordt namelijk behoorlijk geknabbeld aan het budgetrecht van het AB.
Mevrouw ***De Rijken*** zegt dat ook voor haar fractie € 9 miljoen heel veel geld is. Maar het is lastig om tegen het voorstel te zijn, omdat de bal al aan het rollen is. Zij hoopt wel dat de portefeuillehouder nu doorpakt om verdere kosten te voorkomen. Haar fractie wacht de antwoorden van het DB af voordat zij beslist.
Mevrouw ***Vos*** meent dat over de kosten voldoende is gezegd. Het is belangrijk dat hiervan iets is geleerd. Het is een nuttig project en zij zal dan ook instemmen met het voorstel.
De heer ***Scherrenberg*** erkent dat ook het DB niet gelukkig is met dit dossier. Het budgetrecht van dit AB staat overigens op geen enkele wijze ter discussie. Daarom ligt dit voorstel er, want uiteindelijk moet het AB daarover besluiten. Door dit dossier is hem duidelijk geworden dat er kritisch naar een aantal zaken moet worden gekeken, zoals de verhouding met het projectenboek en een consistente terminologie. Hij pleit voor een scherpe formulering wanneer iets een voorbereidingskrediet is, wanneer een voorlopig krediet en wanneer een investeringskrediet. De toezegging die hij eerder deed, wil hij wat uitbreiden en deze zaken in eerste instantie met de auditcommissie kritisch tegen het licht houden. Hij wil dan meteen de al lopende evaluatie van de risicosystematiek meenemen. Is het nog logisch om altijd standaard uit te gaan van 10% of 20% risico? In feite gaat het dus om het financiële beleid dat voor dit jaar op de planning staat. Het DB zal in de tweede helft van dit jaar terugkomen met een aantal procesmatige antwoorden en voorstellen die meer duidelijkheid en consistentie geven.
De heer ***Siroen*** vraagt of het klopt dat er meer verrassingen komen als bij Vinkel.
De heer ***Scherrenberg*** vindt dat een vraag voor de betrokken portefeuillehouders, want hij weet dat niet. Maar het is goed om eens kritisch te kijken naar de procedures. Hoe zijn die ingericht en passen zij nog bij de dynamiek van vandaag? De wereld is echt serieus veranderd. En met wat er nu aan de andere kant van de plas gebeurt, gaan de veranderingen zo snel dat ook dit DB zich af en toe achter de oren krabt. Hij weet niet wat dit alles betekent de komende periode, maar je moet wel voorbereid zijn. Het kan meevallen, maar er kunnen ook heel gekke dingen gebeuren. Daarom wil hij de procedures nog eens kritisch bekijken, zodat helder is waar de verantwoordelijkheden liggen en de informatie op het juiste moment naar het AB komt.
De heer ***Plasmeijer*** wil weten wie zijn vraag over het projectenboek gaat beantwoorden.
De heer ***Scherrenberg*** zegt dat hij dat qua procedure zal doen, maar dat de portefeuillehouder gaat over dit project. Wat hem betreft moet van het net aangekondigde proces over de financiële procedures, het projectenboek een onderdeel zijn. Vragen zullen zijn hoe het DB het projectenboek opstelt, wanneer en hoe een project wordt geactualiseerd, spelen er bij meer projecten problemen en had dat bekend moeten zijn? Dat zijn allemaal vragen waarover hij duidelijkheid wil hebben, want het projectenboek is een belangrijk onderdeel van de sturingsinformatie van het AB en daar moet het op kunnen vertrouwen.
De heer ***Kerkhoff*** heeft begrepen dat met een aantal partijen een raamcontract is afgesproken. Hij vraagt of de prijzen die in dat kader worden opgevoerd, nog reëel zijn of dat die eens objectief kunnen worden getoetst.
Mevrouw ***De Zoeten*** herhaalt dat het DB het betreurt dat het dit enorme bedrag aan het AB moet voorleggen. Zij baalt vreselijk.
Het probleem is duidelijk geworden in december vorig jaar, dus nadat het projectenboek is vastgesteld. In januari, bij de eerstvolgende gelegenheid dat het AB bijeen kwam, heeft zij gemeld dat dit eraan kwam. Dat heeft geleid tot het voorstel om het aanvullend krediet beschikbaar te stellen. Tussentijds heeft het DB natuurlijk nog geprobeerd aan “damage control” te doen door alvast materialen te bestellen waar een deadline op zat. Daardoor zou het project nog dit jaar gerealiseerd kunnen worden. Het aanvullend krediet dat nu wordt gevraagd is € 9 miljoen; als het goed is valt er nog € 1 miljoen te besparen op het totale bedrag. Er wordt dus geprobeerd de schade zoveel mogelijk te beperken. Medio vorig jaar is al besloten om voortaan naar het AB te komen voor kredieten als er een uitvoeringsontwerp is. Daardoor is het waterschap zeker van de

prijsofferte die eronder ligt. Die is redelijk te garanderen als er geen heel gekke dingen gebeuren. Dat is wat in de toekomst wordt gedaan om dergelijke problemen te voorkomen.
Mevrouw ***Bens*** stelt dat mevrouw De Zoeten aangeeft dat in december duidelijk was dat er een extra investeringskrediet nodig was. Maar het DB is in 2023 aangesteld en toen is ook het krediet verleend. Waarom heeft het dan nog een jaar geduurd voordat deze duidelijkheid er was?
Mevrouw ***De Zoeten*** vertelt dat het project voor haar tijd is gestart met een voorbereidingskrediet. Toen is er een schetsontwerp gemaakt dat is gebruikt voor een raming. Medio 2023 is het eerste uitvoeringskrediet verleend. Dat is gebeurd in de periode dat Aa en Maas ook bezig was met een aanbesteding voor een raamcontract om alle aanvullende zuiveringsstappen die het op de rwzi's wilde nemen tot aan de deadline van de KRW, te onderbouwen. Het krediet in 2023 is dus best snel gevraagd op basis van een schetsontwerp om aan de markt te laten zien dat het Aa en Maas menens was en om zo inschrijvers te krijgen op de aanbesteding.
Op de vraag of dit het enige project is met dit probleem, antwoordt zij ontkennend. In dezelfde periode dat Aa en Maas bezig was met het raamcontract, is ook een uitvoeringskrediet voor de rwzi-Dinther gevraagd. Ook dat is gebeurd op basis van een schetsontwerp en helaas is voor dat project een aanvullend krediet nodig. Daar spelen dezelfde oorzaken, namelijk dat de wereld in het algemeen duurder is geworden en dat er slecht is geraamd op basis van een schetsontwerp. Er is verzuimd om dat expliciet aan het AB te melden en ook dat spijt haar zeer. Ook toen stond niet bij de aanvraag dat er een onzekerheidsmarge in zat van zo'n 40% tot 50%. Het werk dat gerealiseerd moet worden is gewoon veel groter dan gedacht. Er is meer heiwerk en meer fundering nodig en een groter gebouw. Er is gewoon meer werk nodig en dat werk is duurder geworden door de forse inflatie. Op dit moment zit er nog een onzekerheid in van 20%.
De heer ***Siroen*** wijst erop dat er ook al dingen zijn aangeschaft, overigens met medeweten van het AB. Ging er toen niet een lampje branden dat de kosten de pan uitvlogen?
Mevrouw ***De Zoeten*** antwoordt dat dit in dezelfde periode gebeurde dat duidelijk werd dat de kosten de pan uit zouden vliegen. Die stap is genomen met het bestaande uitvoeringskrediet. Als het AB, dat natuurlijk het budgetrecht heeft, daaraan niet had willen meewerken, waren de ingekochte spullen weer verkocht.
De heer ***Aarts*** vraagt of hij goed heeft begrepen dat er in december, vlak na vaststelling van het projectenboek, een offerte was en dat het DB daardoor pas inzage kreeg hoeveel meer het ging kosten. Of had het DB de uitkomst van de offerte al eerder?
Mevrouw ***De Zoeten*** meent dat de uitkomst van die offerte pas in januari bekend was. In december was wel al duidelijk dat de kosten fors zouden oplopen. De eerste signalen voor haar waren dat het € 5 miljoen duurder zou zijn. Toen schrok zij zich al kapot. Er wordt nu € 9 miljoen gevraagd, omdat zij niet graag nog twee of drie keer terugkomt bij het AB, dat dan van een salamitactiek zou kunnen spreken. Met grote zekerheid kan zij ook zeggen dat dit het maximale bedrag is. Terecht is de principiële vraag gesteld of je voor dergelijke bedragen de zuiveringen nog wel moet voorzien van aanvullende stappen. Zij wijst erop dat dit in het WBP is opgenomen en dat de KRW het waterschap hiertoe verplicht. Zij adviseert dan ook dringend het project voort te zetten. Gelukkig kan Aa en Maas dit nog doen; het heeft een raamcontract met partijen waarmee het dit kan realiseren. De realisatie kan zelfs met tempo, omdat er geen lange aanbestedingen nodig zijn met het risico dat er geen aannemers op inschrijven.
De heer ***Van Zinderen*** vindt het positief dat het raamcontract wordt benoemd. Maar als er sprake is van rustiger tijden, verzoekt hij te onderzoeken of in een fluctuerende markt het raamcontract de beste oplossing is om tot een goede deal voor het waterschap te komen. Als blijkt dat dat zo is, is het mooi. Mocht het niet zo zijn, dan is het zaak iets anders te vinden.
Mevrouw ***De Zoeten*** vindt dat op zich een prima suggestie, maar zij weet niet of het een zaak is voor de commissie AFZ om de vraag te behandelen of het specifieke raamcontract zich leent voor de aanvullende stappen op de zuiveringen.
De voorzitter erkent dat de vraag is in welke commissie zo'n punt moet landen. Het DB komt daarop terug met een voorstel.
De heer ***Leenders*** meent dat er tempo moet worden gemaakt, omdat er anders veel schade wordt geleden. Hij meent dat hoe meer marktwerking er is in de aanbesteding, hoe sneller je wellicht weer normale prijsniveaus ziet.
Mevrouw ***Nooijen*** zegt dat uitvoering van het project noodzakelijk is. De inwoners poepen en plassen en het waterschap wil de KRW-normen halen. Je kunt het nog lang en breed over de overschrijding hebben, maar haar fractie zal toch "ja" zeggen. Het lijkt haar wel zaak dat binnen dit huis eens wordt bekeken waar het geld allemaal aan wordt besteed. Op rwzi's mag Aa en Maas nooit bezuinigen, maar er zijn wel andere projecten die kunnen worden opgeschoven en zij vindt dat een overdenking waard.

De voorzitter vindt dat een mooie discussie voor de behandeling van de voorjaarsnota.
De heer ***Janssen-Brokken*** stelt dat het goed gebruik is om je huishoudboek te bewaken. Soms heb je te maken met tegenvallers en die zijn goed onderbouwd. Tussen de regels door kun je lezen dat dit niet meer zal voorkomen. Maar je kunt ook niet blijven uitgeven. De strekking van de opmerking van mevrouw Nooijen is dat je als je nu meer uitgeeft, op een andere plek minder moet uitgeven. Hij zou daarom niet wachten op de voorjaarsnota, maar nu al initiatieven nemen om binnen het vastgestelde budget te blijven en niet meer rücksichtslos te overschrijden.
De heer ***Van Geest*** constateert dat in sommige fracties meer mensen het idee hebben dat zij moeten bijdragen aan de discussie. Hij verzoekt om iets meer discipline te betrachten, want op deze manier wordt het een associatieve discussie die van de hak op de tak springt.
De voorzitter beschouwt dit als een ordevoorstel en roept iedereen op zich aan de discipline te houden.
De heer ***Janssen-Brokken*** meent dat de voorzitter door de beantwoording door het DB te verdelen tussen de portefeuillehouder financiën en de portefeuillehouder die verantwoordelijk is voor de rwzi-Vinkel, al aangeeft dat het een ingewikkelde discussie is. Hij meent dat fracties dezelfde verdeling mogen gebruiken; de een weet wat meer van inhoud en de andere van de financiën. Hij snapt niet dat dit de discussie vertroebelt.
De voorzitter vindt dit een ideale discussie voor het presidium.
De heer ***Aardoom*** wijst erop dat in de adviesnota staat (pag. 4) dat het voorbereidingskrediet is verstrekt op 10 juni 2022 en het uitvoeringskrediet op 14 juli 2023.In die periode was er alleen al een sprong van meer dan 30% in de betonprijs. Hij verzoekt de organisatie dan ook om alle zaken intern goed te controleren. Wellicht gaan er dan nog meer alarmbellen af. Hij wil voorkomen dat het AB over een half jaar of over twee jaar opnieuw wordt geconfronteerd met zo'n overschrijding. Want het AB heeft weliswaar het budgetrecht, maar hij vraagt zich af of het er echt voor kan kiezen het project met deze rwzi niet voort te zetten. Natuurlijk gaat zijn fractie akkoord met het voorstel, maar hij wil wel de toezegging dat alles nog even wordt gecontroleerd. Aa en Maas mag niet de naam krijgen dat het toch wel betaalt als er plotseling sprake is van een overschrijding.
De voorzitter merkt op dat een aantal vragen uitstijgt boven het project-Vinkel, zoals de risico-inschatting en het raamcontract. Hij stelt voor die vragen te bundelen en daarover apart in overleg te gaan. Een deel van die vragen zou in de auditcommissie aan de orde kunnen komen en een ander deel in de commissie AFZ.
Mevrouw ***De Zoeten*** vindt dat de discussie over de vraag voor hoeveel zuiveringen Aa en Maas de prijsverhogingen nog kan trekken, tijdens de behandeling van de voorjaarsnota kan worden gevoerd. Zij heeft al laten doorschemeren dat dit probleem ook bij de rwzi-Dinther nog speelt en zij heeft gehoord dat er bij enkele oude projecten bij rioolgemalen, waarvoor eerder al een uitvoeringskrediet beschikbaar is gesteld, ook sprake is van prijsverhogingen. Zij hoopt dat dit in het projectenboek zo goed mogelijk kan worden meegenomen. Maar tussen de vaststelling van het projectenboek en het moment van realiseren zit soms een half jaar en dan blijkt het verschil toch weer groter dan gedacht.
De heer ***Plasmeijer*** is blij met de toezegging van de portefeuillehouder financiën om een aantal zaken te bespreken in de commissie AFZ of de auditcommissie. Hij prijst mevrouw De Zoeten dat zij eerlijk en transparant is over de nabije toekomst. Het lijkt hem goed bij de voorjaarsnota te bespreken hoe lang Aa en Maas nog verantwoord kan doorgaan met dergelijke uitgaven. Hij daagt het DB uit om daarover na te denken en daarbij uit te gaan van de volgende zin in het bestuursakkoord:

> *"Gelet op de omvang van onze schuldenpositie maken we bewuste keuzes bij nieuwe investeringen, waarbij we rekening houden met de potentiële rente risico's op de midden lange termijn en oog hebben voor andere oplossingen dan tariefsverhoging en extra lenen."*

De heer ***Scherrenberg*** zegt dat het DB natuurlijk al volop bezig is met de voorjaarsnota. De afspraken die vorig jaar zijn gemaakt bij de begrotingsbehandeling heeft het DB goed in de oren geknoopt.
Mevrouw ***Bens*** heeft van verschillende AB-leden gehoord dat zij het betreuren dat de kosten zijn opgelopen, maar dat zij wel akkoord gaan met het voorstel. Daarmee wordt het signaal gegeven dat dit AB wel heel makkelijk akkoord gaat met dit soort ontspoorde uitgaven. Haar fractie zal een tegengeluid laten horen, al is het maar om te voorkomen dat dit het nieuwe normaal wordt. De lasten voor burgers en bedrijven zijn onbetaalbaar en daar past het CDA voor.
Mevrouw ***De Zoeten*** wijst erop dat Aa en Maas op het gebied van zuiveren het goedkoopste waterschap is van heel Nederland.
Mevrouw ***Bens*** zegt dat zij in haar werk voldoende mensen ziet die echt in de problemen zitten; ook mensen met een middeninkomen. Het maakt niet uit hoe goedkoop Aa en Maas werkt, want iedereen merkt dit gewoon in zijn portemonnee.

De heer ***De Mare*** vindt dat iedereen zich moet realiseren dat dit waterschap al lang deze manier van werken heeft; veel langer dan dat deze twee portefeuillehouders op deze plek zitten. Zij zijn natuurlijk formeel politiek verantwoordelijk voor wat voorgangers hebben gedaan, maar hij vindt het heel goed dat het DB duidelijk heeft laten weten de hele gang van zaken, niet alleen van dit project dus, te betreuren. Het lijkt hem terecht dat deze manier van werken wordt onderzocht in de auditcommissie en de commissie AFZ en daarna ongetwijfeld ook in het AB. Dan komt er misschien een betere manier van werken, waarmee zulke problemen zijn te voorkomen. Het gaat hem wat ver om te zeggen dat de kosten nu exploderen. Er is sprake van speciale externe geopolitieke omstandigheden: corona, Oekraïne en de afgelopen weken Trump. Niemand weet wat de prijzen over twee weken zullen zijn, laat staan over twee jaar. Ondanks die omstandigheden stemt hij in met het voorstel.
Mevrouw ***Swinkels*** hoopt dat zij nog een vraag mag stellen, omdat het verwijt kwam dat haar fractie meerdere woordvoerders heeft.
De voorzitter heeft begrip voor de opmerking van de heer Van Geest, want het helpt natuurlijk als fracties zoveel mogelijk hun spits naar voren schuiven. De heer Janssen-Brokken wees er al op dat er bij twee onderwerpen ook twee spitsen kunnen zijn. De oproep is wel om het aantal woordvoerders op een onderwerp te beperken.
Mevrouw ***Swinkels*** zegt dat zij zich heeft verdiept in de financiële kant van het voorstel en zij is geschrokken van de enorme kostenstijging. Als ondernemer wil zij dan een verklaring. Een deel van de stijging zit in de betonkosten, maar in veel andere factoren kan het niet zitten. De portefeuillehouder heeft ook gezegd dat veel dingen duurder uitvielen, omdat het project anders werd aangevlogen. Het zou het AB hebben geholpen als het daarin meer was meegenomen.
Mevrouw ***De Zoeten*** stelt dat ook in de commissie de voornaamste vraag was om toe te lichten waardoor de kosten zo zijn gestegen. Daarom is de vertrouwelijke bijlage toegevoegd. Als iemand wil weten wat de genoemde materialen zijn, nodigt zij uit om een keertje langs te komen. Als zij nu explicieter antwoordt zou zij de vertrouwelijkheid kunnen schaden.
De voorzitter zegt dat hij de vraag van mevrouw Swinkels meer heeft opgevat als een algemeen verzoek. Het helpt als het AB wordt meegenomen met waar de verschillen zitten. Mevrouw De Zoeten heeft al genoemd dat bij een nieuw ontwerp bleek dat de gebouwen groter moesten zijn. Hij neemt aan dat zo'n uitleg had geholpen.
De heer ***Van Zinderen*** herinnert aan de toezegging dat het AB een matrix krijgt waarin de kosten van energie, de bouw, de looncomponenten en de materiaalcomponenten over vijf en tien jaar worden uitgezet, alsmede de ontwikkelingen uit het verleden. Met die gegevens heeft het AB veel meer inzicht, kan het de ontwikkelingen zien en met een trendlijn zelfs een voorspelling doen over het eerste jaar.
De voorzitter vindt dat sommige zaken nu een beetje door elkaar lopen. Voor de vragen over de rwzi-Vinkel nodigt mevrouw De Zoeten uit om even langs te komen om meer duidelijkheid te geven. Voor de meer algemene gegevens wordt een matrix aangeleverd.

Het voorstel wordt in stemming gebracht en aangenomen met 26 stemmen voor en 2 stemmen tegen.
Hierna geeft de voorzitter gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring.

De heer ***Aarts*** verklaart dat zijn fractie het verdomd lastig vindt om voor te stemmen, maar nog veel moeilijker om tegen te stemmen, gelet op het algemeen belang van het halen van de KRW-richtlijnen. Hij heeft begrip voor het standpunt van het CDA en is het er ook volledig mee eens dat dit niet het nieuwe normaal moet worden. Maar volgens hem is dat ook het algemene beeld.
Mevrouw ***Bens*** zegt dat het CDA heeft tegengestemd. Niet omdat het tegen het verbeteren van de rwzi is, maar omdat het een tegengeluid wil laten horen tegen dit soort prijsontwikkelingen en de daarmee gepaard gaande lastenontwikkelingen voor burgers en bedrijven.

5. Stukken ter kennisneming.

5.01 Dashboard waterveiligheid Q4 2024.

5.02 Jaarverslag commissie voor de behandeling van bezwaarschriften 2024.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

5.03 Jaarverslag 2024 en Uitvoeringsprogramma 2025 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.

Mevrouw ***Vos*** merkt op dat iedereen voorstander is van het verbeteren van de waterkwaliteit. Van indirecte lozingen is bekend dat die de waterkwaliteit verslechteren. Er zijn al vanaf 2014 onderzoeken gedaan die aantonen dat de VTH-cyclus niet goed functioneert en er liggen genoeg aanbevelingen. Toch gaan de indirecte lozingen door. Het wordt dus tijd voor actie. Aa en Maas zou meer kunnen doen met de toezichthoudende rol en ook het rijk zou meer stelselverantwoordelijkheid moeten pakken. De PvdD heeft hiervoor een paar moties voorbereid, maar zij heeft begrepen dat dit onderwerp in het thema-AB over de KRW en in de voorjaarsnota terugkomt. Dat wacht zij af.
Mevrouw ***Rijken*** zegt dat zij verschillende vragen heeft over dit stuk en wil graag weten in welke die dan worden behandeld. Zij is bereid die vragen schriftelijk te stellen.
De voorzitter verzoekt ze dan schriftelijk te stellen. Als de beantwoording aanleiding geeft tot debat, kunnen zij altijd worden geagendeerd.
Mevrouw ***Hendrickx*** merkt op dat uit de discussie in de commissie over een ander stuk over training en naleefgedrag naar voren kwam dat het naleven van afspraken met waterschappen onder druk staat. Uit een rapport bleek ook een tekort aan fte's. De PvdD refereerde ook al aan de capaciteit. Zij doet de suggestie om richting de voorjaarsnota, mede met het oog op de KRW, te proberen extra formatie vrij te maken om het naleefgedrag, de handhaving en het toezicht op orde te brengen. Zij verwacht dat er in het kader van de KRW meer zaken op het waterschap afkomen op het gebied van handhaving en toezicht.

Dit stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.04 Beantwoording art. 44-vragen fractie BBB inzake RvS-uitspraken 18 december 2024 inzake intern salderen.

Dit stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.05 Beantwoording art. 44-vragen fractie Partij voor de Dieren inzake waterschap en drinkwater.

Mevrouw ***Vos*** vindt het goed te zien dat het DB zelf ook wil anticiperen op voldoende drinkwater. Binnen de PvdD heeft zij contact gekregen met experts op het gebied van pfas. Het lijkt haar interessant een expertsessie over pfas te houden en dan mensen uit te nodigen die er veel van weten.
De heer ***Van Dijk*** staat in principe positief tegenover deze suggestie, maar hij wil dan wel graag een tussenstap inbouwen. Hij zou graag eerst even zelf een gesprek voeren met de experts, om wat ingewikkelde vragen te stellen en te kijken in hoeverre de betrokken expert echt een expert is.

Dit stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.06 Jaarrapportage 2024 Klimaatbestendig Land van Cuijk.

5.07 Jaarverslag 2024 Rekenkamer Aa en Maas.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

5.08 Memo Bevindingen inzake integriteit en nevenfuncties.

Mevrouw ***Nooijen*** zegt dat zij heeft gemeld dat zij lid is geworden van de VGO, maar dat is niet opgenomen in het stuk.
De voorzitter wijst erop dat het stuk betrekking heeft op 2024.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.09 Beantwoording art. 44-vragen fractie BBB inzake gedempte sloten.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.10 Beantwoording art. 44-vragen fractie fracties Geborgden en CDA over KRW impuls Brabant.

De heer ***Leenders*** betreurt de inhoud van de beantwoording van deze vragen. Hij zal daarop terugkomen in de themabijeenkomst over de KRW-impuls en hoopt dan de mogelijkheid te hebben om door te vragen.
De voorzitter geeft aan dat de themabijeenkomst geen politieke bijeenkomst is, maar als het om technische vragen gaat, is dat mogelijk. Politieke vragen horen in de commissie. Daar zal het DB zeker inhoudelijk op deze zaak terugkomen.
De heer ***Peters*** zegt dat hij in de 25 jaar dat hij deel uitmaakt van het AB nooit belangrijke zaken aan zich voorbij heeft zien gaan. Het is niet leuk als er voor je wordt gedacht. Over de KRW wordt bij zijn weten sinds 2000 gesproken en komende zomer zal er weer een heleboel voorbij komen. Hij betreurt het dan ook dat hij over de KRW-impuls op sociale media moest lezen en dat hij hierbij niet vroegtijdig is betrokken.
De heer ***De Groot*** erkent dat ook het DB wat verrast is door de wijze van journalistiek bedrijven. Het waterschap is de laatste tijd overstelpt met verschillende mededelingen van gedeputeerde staten hierover. Het lijkt hem goed inderdaad de inhoudelijke vragen mee te nemen in het thema-AB op 18 april a.s. Hij zal dan nadere duiding geven over het voortraject. Het uitvoeringsprogramma-KRW lift straks mee met de voorjaarsnota zodat de politiek-bestuurlijke discussie onderdeel kan zijn van de behandeling van de voorjaarsnota. Uiteraard zullen beleidsmatige zaken te allen tijde worden voorgelegd aan het AB.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

6. Voorstellen ter opiniërende bespreking.

Er zijn geen voorstellen.

7. Moties vreemd aan de orde van de dag.

Er zijn geen moties ingediend.

8. Voorstel tot het houden van een besloten vergadering.

Er is geen voorstel.

9. Rondvraag.

De heer ***Van der Laan*** stelt dat hij er een beetje de pest in heeft dat er in een tweetal districten een beregeningsverbod vanuit grondwater voor grasland is. Hij meent dat het verbod wel terecht is ingesteld, maar hij heeft er de pest in dat er een kans is gemist om ook op de hoge gronden het grondwater goed vast te houden. Er is een natte periode geweest en men heeft het water midden op de Peelhorst, dat inderdaad wat hinderlijk was in januari en voor een deel in februari, zodanig snel weg laten lopen dat er nu op 2 april een beregeningsverbod moest worden afgekondigd. Dit is een slecht voorbeeld van de manier waarop Aa en Maas bezig is met waterconservering en met zuinig omgaan met grondwater. Dit verbod had echt voorkomen kunnen worden. Hij sluit zijn ogen overigens niet voor de problematiek aan de rand van de Peel. Mensen die in of nabij de breukzones wonen, hebben echt problemen gehad met hoge grondwaterstranden. Maar het heeft voor die problematiek niet geholpen dat men het water midden op het gebied, vanaf de waterscheiding, snel weg heeft laten lopen. Dat water stroomt op bij die breukzones. Hij vindt dat goed moet worden gekeken of de manier waarop nu is gereageerd, wel de meest optimale is. Hij betreurt het dat de grondwaterbel die er was, nu verdwenen is.
De heer ***Leenders*** vertelt dat hij dinsdag naar aanleiding van een filmpje dat hij kreeg, is gaan kijken in het hoogveengebied op de Groote Peel. Er wordt van alles aan gedaan om het water op die bult te behouden, maar het loopt nog steeds uit de Peel weg. Hij is benieuwd of tegen de

terreinbeheerder wordt gezegd dat, als die nu water laat weglopen, hij straks niet moet piepen als het water te laag staat.
Mevrouw ***Nooijen*** geeft namens haar fractie een compliment voor het dashboard.
Zij merkte dat mevrouw De Zoeten twijfels had of meer projecten wel binnen het budget blijven. Zij verzoekt om een overzicht.
Er is een beregeningsverbod voor sportvelden, maar zij heeft in de wandelgangen al gehoord dat dit niet geldt voor golfbanen. Tennisbanen en gravelbanen mogen wel worden besproeid en zij weet niet hoeveel water kunstgrasvelden nodig hebben, maar zij vindt het gek. Zij zou ook een oproep doen aan burgers, want die besproeien hun tuintjes volop, hoewel dat het laatste is dat noodzakelijk is. Zij vindt het overigens maar vreemd dat de voedselproductie van vee wordt beperkt en dat grastuintje wel mogen worden besproeid.
De heer ***Van Dijk*** zegt dat hij een hoop statements heeft gehoord. De heer Van der Laan zei dat men het water in de Peel snel heeft laten weglopen. Je kunt dat wel beweren, maar dan moet je dat ook onderbouwen. Het is niet waar. Hij zal de analyse van de afgelopen twaalf weken opsturen. Daarin is te zien dat het waterschap, al voordat het ophield met regenen, is begonnen met het optrekken van de stuwen. Het is zaak om feiten, fictie en meningen goed uit elkaar te houden.
De heer ***Van der Laan*** stelt dat hij zijn mening graag bijstelt aan de hand van een analyse van hetgeen zich de afgelopen maanden heeft afgespeeld. Vooralsnog blijft hij erbij dat het mogelijk is veel meer water te conserveren dan is gebeurd. Hij heeft op veel plekken water zien weglopen op momenten dat hij zich afvroeg hoe dat mogelijk was.
De heer ***Van Dijk*** denkt met de analyse te kunnen onderbouwen dat de heer Van der Laan het net iets te zwart ziet. Hij zal ook aantonen dat het verhaal over de verdwenen waterbel niet helemaal correct is.
Het is pertinent niet waar dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende soorten gras. Gras is gras, of het wordt gebruikt om koeien eten te geven, om een balletje op te slaan of om op te voetballen. Een beregeningsverbod voor grasland geldt voor al het grasland. Hij zag overigens net in de mailbox dat het waterschap al bestookt wordt door de vereniging van golfbanen. Hij neemt aan dat mevrouw Nooijen dat heeft opgevangen in de wandelgangen! Kunstgrasvelden en tennisbanen vallen, omdat het geen grasvelden zijn, niet onder deze beperking.
Iemand die naar voren brengt dat in dit geval niet het meest intelligente beleid wordt gevoerd, heeft gelijk. Hij is de afgelopen dagen tot vervelens toe benaderd door een groot aantal melkveehouders. Hij is met geen van hen de discussie aangegaan. Zij vinden het vreemd dat zij proberen te extensiveren, maar dat juist grasboeren nu als eerste worden getroffen met een beregeningsverbod. Zij brengen vaak naar voren - en ook daar hebben ze gelijk in - dat beregening uit grondwater is verboden, terwijl beregening uit oppervlaktewater ongemoeid blijft. Daarom wordt gewerkt aan een nieuw beregeningsbeleid waarin ook wordt gekeken naar de stromingscomponenten die belangrijk zijn voor de KRW. Maandag jl. is er nog een bijeenkomst geweest, maar die voelt als waden door opgedroogde modder, want het gaat moeizaam. Dit type weer toont wel aan dat er echt wat meer gas moet worden gegeven. De excessen die je in de jaren negentig, toen dit beleid is bedacht, nog heel gewoon vond, zul je echt op een andere manier moeten aanpakken. Hij zal de commissie Watersysteem en Waterveiligheid op korte termijn bijpraten over de stand van zaken van het beregeningsbeleid. Hij wil het dan ook hebben over de kleine onttrekkingen, want er is gebleken dat daarmee enorme hoeveelheden water worden onttrokken. Hij doet de belofte dat hij als portefeuillehouder beregening en de dijkgraaf als onafhankelijk voorzitter er alles aan zullen doen om zo snel mogelijk te komen tot een nieuw beregeningsbeleid. Hij zal daarvan de eerste resultaten in de commissie tonen.
De heer ***Den Breejen*** wijst erop dat net is gezegd dat kunstgrasvelden niet onder de grasvelden vallen, maar de praktijk is dat veel kunstgrasvelden voor een groot gedeelte hybride velden zijn waarvan een deel gewoon gras is. Hij begrijpt de uitzonderingspositie dan ook niet.
De heer ***Van Dijk*** antwoordt dat het verbod ook voor hybride kunstgrasvelden geldt.
Mevrouw ***Hendrickx*** constateert dat er al heel lang wordt gesproken over wat het waterschap kan doen om water vast te houden. Zij herinnert zich een themabijeenkomst daarover in Mariapeel. Net als de heer Van der Laan vindt zij het waardevol om terug te kijken en dus te evalueren, maar zij wil dat het AB ook mee naar voren wordt meegenomen en dat duidelijk wordt gemaakt wat het extra kan doen aan waterconservering. Zij ziet dus liever oplossingen dan mooie overzichten hoe vol of hoe leeg een buis is. Aan wat voor maatregelen wordt gedacht en welke keuzen zijn er te maken?
De heer ***Van Dijk*** ondersteunt de hoofdlijn volledig. Ook hij wil vooruit. Maar hij probeert over te brengen dat het met zo'n snel veranderend klimaat, twee recordnatte jaren en nu vervolgens zes weken zonder één drup regen nog niet zo meevalt om dat allemaal te regelen. Hij verwacht dat de

conclusie zal zijn dat het systeem niet meer te allen tijde volledig maakbaar kan zijn, want Moeder Natuur wordt behoorlijk weerbarstig.
De heer ***De Groot*** zegt dat hij benieuwd is in hoeverre de compartimentering van de Peel leidt tot een tragere afvoer dan in het verleden. Het is niet helemaal zo dat er sprake is van allerlei overloopconstructies. Dus als bakken daar vol water zitten, geven zij het water af aan de omgeving. Dat is de sponswerking van de Peel zoals die nu is ingericht. Het waterschap had de Mussenbaan, het heringerichte gebied bij de Groote Peel, al graag willen benutten als tegendrukgebied, maar de nazorgregeling was nog niet ondertekend en tot die tijd wilde Staatsbosbeheer geen peilopzet doen. Bovendien zijn daar enkele civieltechnische werkzaamheden uitgevoerd op basis waarvan de zandlichamen zich nog moeten zetten en begroeid moeten raken. Tot die tijd wordt daar nog geen peil op gezet. Het is mogelijk dat er daardoor aan die kant nog steeds water uit de Groote Peel loopt. Na de oplevering van het project tot twee jaar geleden zijn er eigenlijk alleen maar droge jaren geweest. Hij heeft aan Staatsbosbeheer en aan beide waterschappen gevraagd om een evaluatie van de peilen van de afgelopen jaren - en dit jaar met de wegzuiging in de komende zomer - omdat dan goed is te zien welke compartimenten hun werk hebben gedaan en waar nog lekkages zitten. Hij stelt voor die evaluatie komend najaar met het AB te delen.
De heer ***Leenders*** vult aan dat het hier gaat om de stuw- en kruisbaan die regelrecht het landbouwgebied inloopt. Daar zit dus helemaal geen tegendruk, maar men laat daar gewoon het water vol uit. Op het filmpje dat hij met de fractievoorzitters heeft gedeeld, is te zien dat het een gebied is waar hij het water met drie haspels nog niet weg zou krijgen. Het is geen sinecure wat daar aan water uitkomt.
De heer ***De Groot*** deelt de terechte conclusie dat wat nu gebeurt, er niet toe mag leiden dat je daar straks water tekortkomt.
Mevrouw ***Nooijen*** merkt op dat er is gesproken over het beregeningsverbod; dat gaat over het buitengebied. Er is gesproken over de Maashorst; dat is buitengebied. Er is haar de laatste twee jaar wel duidelijk geworden dat het waterschap niets over de stad mag zeggen en dat de stad niets mag zeggen over het buitengebied. Maar je komt niet verder als er niet integraal wordt gewerkt en het waterschap niet mag zorgen dat het water in de steden en dorpen wordt opgevangen. Een simpel voorbeeld: in het dorp waar zij woont, heeft zij gepleit voor een plein met een wadi waarin water kan worden opgevangen. Maar dat plein wordt toch volgebouwd met parkeerplekken, een commercieel centrum en noem maar op. Zolang niet voor de integrale aanpak wordt gekozen, kun je deze discussie nog jaren volhouden.
De voorzitter vertelt dat van 15 tot en met 30 mei landelijk het klimaatexamen voor de toekomst plaatsvindt, een jaarlijkse bewustwordingscampagne om aandacht te vragen voor klimaatverandering. AB-leden kunnen hieraan meedoen. Het examen duurt een uur en zou kunnen worden ingepland voorafgaand aan het thema-AB op 16 mei. Hij hoort graag wie zich opgeven en zal een leuke prijs bedenken voor de winnaar.
Mevrouw ***Rijken*** vraagt of er al iets bekend is over het tweedaagse-AB.
De voorzitter antwoordt dat op vrijdag 27 juni een bezoek wordt gebracht aan de bruinkoolmijnen. Er is besloten van de tweedaagse toch een eendaagse te maken, omdat de kans dan groot is dat er meer mensen meegaan. In de middag is er een wandeling in het Swalmdal.

10. Sluiting.

De voorzitter sluit, te 16.18 uur, de vergadering.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het Algemeen Bestuur van het waterschap Aa en Maas van 6 juni 2025.

De secretaris, *De voorzitter,*

Waterschap Aa en Maas

ACTIELIJST AB-VERGADERINGEN					
	DATUM VERG.	**AGENDA-PUNT**	**ACTIE**	**WIE**	**GEREED/ UITGEV.**
1	07062019	10	**Rondvraag** Vraag inzake infiltratie van gezuiverd afvalwater in grondwater is onderwerp van onderzoeksvoorstel met de provincie (model).	Dijkgraaf	Wordt integraal onderdeel van strategie zuiveren Q4 2024/Q1 2025
2	16062023	4.L	**Concept Bestuursakkoord 2023-2027** In relatie tot de motie van de Partij voor de Dieren inzake natuurinclusieve klimaatbestendige en/of andere duurzame vormen van kringlooplandbouw zal in een themasetting nader worden gediscussieerd over de duiding “natuurinclusief”.	Peter van Dijk	Thema AB september 2024
5	13102023	4.B	**Instellen auditcommissie waterschap Aa en Maas** Het functioneren van de auditcommissie zal over 2 jaar (conform de verordening) worden geëvalueerd, waarbij de vraagstelling over de taakinvulling nader aan de orde zal komen.	Joël Scherrenberg	Najaar 2025
9	05072024	9.2.A	**Realisatiefase Meanderende Maas** Mogelijkheden verkennen voor oprichting investeringsbedrijf	Peter van Dijk	t.z.t.
10	05072024	9.2.B	**Renovatie en uitbreiding rwzi Land van Cuijk** Als de sliblijn bij rwzi Land van Cuijk wordt verwijderd en naar Den Bosch gaat, moet het AB een doorrekening hebben van de stand-alone van Cuijk van Cuijk. De fractie Geborgden vraagt om een doorrekening in de volle breedte voordat we de tweede en derde fase ingaan.	Suzanne de Zoeten	t.z.t.

AFGEWERKTE ACTIEPUNTEN					
	DATUM VERG.	**AGENDA-PUNT**	**ACTIE**	**WIE**	**GEREED/ UITGEV.**
3	16062023	Actielijst	**Bufferstroken** Inzake de nieuwe regels voor bufferstroken kijkt het waterschap momenteel hoe de koppeling met het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) fatsoenlijk kan	Peter van Dijk	AB 13 oktober 2023

			worden gerealiseerd. Het DB heeft een stuk voorbereid dat naar het AB komt. Zie ook actielijst commissie WB.		
4	14072023	Rondvraag	**Pfas Berkendonk Helmond** Er zal een dossier worden opgesteld waarin de geschiedenis staat, hoe het waterschap hiermee samen met de gemeente Helmond is omgegaan en hoe het dergelijke stoffen in zijn algemeenheid meet. Het AB krijgt dan een totaaloverzicht.	Peter van Dijk	Hier vindt continu overleg plaats tussen de verschillende overheden. Zodra er nadere informatie is, wordt het AB daarover geïnformeerd
8	17112023	9	**Adviseringsoverzicht** Er volgt een evaluatie komt over het functioneren van de grondbank, naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024. Dan wordt er ook een lichte aanpassing van het grondbeleid aan het AB voorgelegd. Tegelijkertijd zal de toegezegde presentatie over de werking van de grondbank alsdan worden gehouden.	Peter van Dijk	Cie. WB d.d. 14 maart 2024
6	13102023	4.J	**Begroting 2024/Jaarrekening 2022 GR Muskusrattenbestrijding.** De PHO zal de beheerders van de gemeenschappelijke regeling uitnodigen om in de commissie watersysteembeheer een presentatie te geven. Dan kan men rechtstreeks vragen stellen en krijgt men een wat genuanceerder beeld dan uit de paar A-viertjes van het voorstel.	Peter van Dijk	Presentatie in de commissie WB 17 oktober 2024
7	13102023	5.H	**Evaluatie instrument bedrijfswaterplan** Afhankelijk van de agenda van het AB volgt in 2024 en presentatie over de recent ontwikkelingen mbt het BBWP en een blik op de toekomstige ontwikkelingen. Ook de link met het nieuw te ontwikkelen beregeningsbeleid zal worden toegelicht.	Peter van Dijk	Commissie WW d.d. 30 januari 2025
11	13122024	2.2	**Presentatie 'Weerbeeld 2024'** De inhoudelijke discussie voort te zetten in de commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Peter van Dijk Ernest de Groot	Commissie WW d.d. 30 januari 2025
12	13122024	3	**Mededelingen en ingekomen stukken - insprekers wateroverlast AB 15 november 2024** De eerste globale analyse wordt gedeeld met de delegatie uit de buurt. De afdeling	Ernest De Groot	Commissie WW d.d. 30 januari 2025

			communicatie is bezig om een Q&A samen te stellen. Die is nu nog uitgebreid voor de ambtelijke organisatie, maar het streven is er een publieksvriendelijke versie van de te maken die ook op de website wordt geplaatst. De portefeuillehouder zal de commissie Watersysteem en Waterveiligheid in januari verder bijpraten.		
13	13122024	6.2	**Dashboard waterveiligheid Q3 2024** Het dashboard wordt nagezonden en geagendeerd voor de volgende AB-vergadering	Peter van Dijk	AB 21 februari 2025

Waterschap Aa en Maas

Besluitenlijst Algemeen Bestuur

Datum	04-04-2025
Tijd	14:00 - 17:00
Locatie	Het Waterschapshuis (4.29)
Voorzitter	Mario Jacobs

1	**Opening**
1.1	Insprekers
1.2	Trekking stemmingsnummer
1.3	Vaststellen agenda

2 Mededelingen en ingekomen stukken

2.1 Unie van Waterschappen uitnodiging waterschapscongres 19 juni 2025

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de uitnodiging.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

2.2 Save the Date - Brabantse Waterdag donderdag 4 september Biesbosch MuseumEiland

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de uitnodiging.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 21 februari 2025

Voorgesteld besluit:
De notulen, besluitenlijst en actielijst van de AB-vergadering van 21 februari 2025 vast te stellen.

Besluit:
De notulen, besluitenlijst en actielijst worden ongewijzigd vastgesteld.

3.B Afwerking actiepunten en toezeggingen AB

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het toezeggingenregister.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

3.C Adviseringsoverzicht commissies d.d. 13 maart 2025

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het Adviseringsoverzicht commissies d.d. 13 maart 2025.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.1 HAMERSTUKKEN

4.1.A Aanvraag investeringskrediet project Optimalisatie wijst Annabos en beheer & onderhoud Bitswijksche Loop

Voorgesteld besluit:
Een investeringskrediet van € 640.000,- beschikbaar te stellen ten behoeve van project Optimalisatie wijst Annabos en beheer & onderhoud Bitswijksche Loop.

Besluit:
Conform voorstel.

4.1.B Uitvoeringskrediet Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuurvriendelijke Oever (NVO) Het Schoor

Voorgesteld besluit:
In te stemmen met het realiseren van het project EVZ/NVO Leijgraaf - Het Schoor en daarvoor een investeringskrediet van € 852.000,- ter beschikking te stellen.

Besluit:
Conform voorstel.

4.1.C Aanvraag investeringskrediet Groen-Blauwe Spoorzone 's-Hertogenbosch

Voorgesteld besluit:
In te stemmen met de start van de planuitwerking voor project Groen-Blauwe Spoorzone 'sHertogenbosch en daarvoor een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 700.000,-

Besluit:
Conform voorstel.

4.1.D Aanvraag investeringskrediet Hoogwater aanpak Brabant Oost (Howabo)

Voorgesteld besluit:

1. In te stemmen met het starten van de planuitwerking voor gemaal Crèvecoeur en daarvoor een investeringskrediet van € 1.175.000,- beschikbaar stellen;
2. In te stemmen met het starten van de planuitwerking voor inlaat Engelermeer en daarvoor een investeringskrediet van € 490.000,- beschikbaar stellen;
3. In te stemmen met het afronden van de verkenningen voor Peilreguleringskunstwerk, waterberging Bokhovense Polder en waterberging Baardwijkse Overlaat en aanpassen Drongelens Kanaal en daarvoor een aanvullend investeringskrediet van € 335.000,- beschikbaar stellen.

Besluit:

Conform voorstel. Door de heer Van der Laan van de fractie Water Natuurlijk wordt een stemverklaring afgelegd.

4.1.E Renovatie Rioolgemaal St. Anthonis en aanvraag investeringskrediet

Voorgesteld besluit:

1. In te stemmen met de renovatie van rioolgemaal St. Anthonis.
2. Een krediet beschikbaar te stellen van € 200.000,- ten behoeve van de voorbereiding van de renovatie van rioolgemaal St. Anthonis.

Besluit:

Conform voorstel.

4.1.F Financiële verordening en Controleverordening 2025

Voorgesteld besluit:

1. De verordening artikel 108 Waterschapswet 'Financieel beleid, beheer en organisatie Aa en Maas 2009' met terugwerkende kracht in te trekken per 1 januari 2025.
2. De verordening artikel 108 Waterschapswet 'Financieel beleid, beheer en organisatie Aa en Maas 2025' met terugwerkende kracht vast te stellen per 1 januari 2025.
3. De verordening artikel 109 Waterschapswet 'Controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie Aa en Maas 2009' met terugwerkende kracht in te trekken per 1 januari 2025.
4. De verordening artikel 109 Waterschapswet 'Controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie Aa en Maas 2025' met terugwerkende kracht vast te stellen per 1 januari 2025.

Besluit:
Conform voorstel.

4.2 BESPREEKSTUKKEN

4.2.A Uitvoering project Astense Aa – de Berken en aanvraag investeringskrediet

Voorgesteld besluit:
Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 400.000,- voor het uitvoeren van het project Astense Aa-de Berken.

Besluit:
Conform voorstel. Door de fractie CDA en de fractie 50PLUS wordt een motie ingediend met de oproep aan het Dagelijks Bestuur om: de volgende stuw na de Berken (stroomafwaarts) versneld te automatiseren, zodat vlugger gestuurd kan worden wanneer er zich een dreigende overlast situatie aandient. Door deze aanpassing van de stuw op korte termijn aan te pakken, meer begrip bij de aanliggende grondeigenaren ontstaan en het risico op overlast daarmee direct wordt verkleind.
De motie wordt in stemming gebracht en bij hand opsteken verworpen (4 stemmen voor en 24 stemmen tegen, de heer Lintermans is afwezig). Door de heer Plasmeijer van de fractie 50PLUS, de heer Aardoom van de fractie VVD, de heer Aarts van de fractie BBB wordt een stemverklaring afgelegd.

4.2.B Aanvraag aanvullend investeringskrediet rwzi Vinkel

Voorgesteld besluit:
Een aanvullend investeringskrediet van € 9.000.000,- beschikbaar te stellen om op rwzi Vinkel een gecombineerde aanvullende zuiveringsstap te realiseren voor de effluentkwaliteitsverbetering van fosfor en medicijnenresten.

Besluit:
Het voorstel wordt in stemming gebracht en bij hand opsteken aangenomen (26 stemmen voor en 2 stemmen tegen, de heer Lintermans is afwezig). Door de heer Aarts van de fractie BBB en mevrouw Bens van de fractie CDA wordt een stemverklaring afgelegd.

5 Stukken ter kennisname

5.1 Dashboard waterveiligheid Q4 2024

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het dashboard waterveiligheid Q4 2024 (peildatum 31 januari 2025).

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.2 Jaarverslag Commissie voor de behandeling van bezwaarschriften 2024

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het jaarverslag 2024 van de Commissie voor de be handeling van bezwaarschriften van waterschap Aa en Maas.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.3 Jaarverslag 2024 en Uitvoeringsprogramma 2025 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het jaarverslag Preventie, Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving 2024 en Uitvoeringsprogramma 2025.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen. Mevrouw Rijken van de fractie BBB wordt de mogelijkheid geboden om schriftelijke vragen in te dienen. Afhankelijk van de beantwoording kan zij alsnog verzoeken om dit onderwerp te agenderen voor de commissie Algemene- en Financiële Zaken.

5.4 Beantwoording artikel 44 vragen fractie BBB inzake RvS uitspraken 18 december 2024 inzake intern salderen

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de beantwoording van de artikel 44 vragen van de fractie BBB inzake RvS uitspraken 18 december 2024 inzake intern salderen.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen. De toezegging zoals genoemd in het adviseringsoverzicht commissies d.d. 13 maart 2025 toe te voegen aan het toezeggingenregister AB.

5.5 Beantwoording artikel 44 vragen fractie Partij voor de Dieren inzake waterschap en drinkwater

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de beantwoording van de artikel 44 vragen van de fractie Partij voor de Dieren inzake waterschap en drinkwater.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.6 Jaarrapportage 2024 Klimaatbestendig Land van Cuijk

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de jaarrapportage 2024 van Klimaatbestendig Land van Cuijk.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.7 Jaarverslag 2024 rekenkamer waterschap Aa en Maas

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van het Jaarverslag 2024 rekenkamer waterschap Aa en Maas.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.8 Memo van Bevindingen inzake integriteit en nevenfuncties

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de Memo van Bevindingen inzake integriteit en nevenfuncties.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.9 Beantwoording artikel 44 vragen fractie BBB inzake gedempte sloten

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de beantwoording van de artikel 44 vragen van de fractie BBB inzake gedempte sloten.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen.

5.10 Beantwoording artikel 44 vragen fracties Geborgden en CDA over KRW impuls Brabant

Voorgesteld besluit:
Kennis te nemen van de beantwoording van de artikel 44 vragen van de fracties Geborgden en CDA over de KRW impuls Brabant.

Besluit:
Hiervan wordt kennisgenomen. Op verzoek van de heer Leenders van de fractie CDA wordt dit onderwerp geagendeerd voor het Thema AB van 18 april 2025.

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

TOEZEGGINGENREGISTER AB-VERGADERINGEN					
27	07062024	Rondvraag	**Presentatie Bloemrijke dijken** Op verzoek van mevrouw Schoofs van de fractie Water Natuurlijk wordt toegezegd een presentatie in te plannen over kleurkeuren en bloemrijke dijken.	Peter van Dijk	Najaar 2024
36	15112024	3	**Notulen en actielijst / waterschap als grondstoffenbedrijf** De fractie VVD heeft eerder gesproken over het waterschap als grondstoffenbedrijf, omdat er winst te maken is met het verwaarden van afvalstoffen, maar ziet dit niet in de lijst van toezeggingen terugkomen. Toegezegd is om dit punt apart (dus niet in de nieuwe Afvalwaterstrategie) te bespreken.	Suzanne de Zoeten	1e helft 2025
39	13122024	6.8	**Informatienota over AI-kompas** De fractie BBB is benieuwd naar de status van de motie “Data” (AB d.d. 23 februari 2024), omdat ten aanzien van data een zekere ongelijkheid was tussen waterschappen en constateert dat Aa en Maas tot een maand geleden de algoritmes in het algoritmeregister nog niet had gedownload en vraagt of Aa en Maas dit gaat doen en wanneer. Toegezegd is om deze vragen schriftelijk te beantwoorden. De fractie PvdA vindt het merkwaardig dat tussen de toelichtingen over de vijf uitgangspunten vijf tabbladen zitten met teksten zoals ‘plantage van kennis’, ‘kanaal van solidariteit’ en ‘kanaal van kansen’. In de colofon is te zien dat artist impressions door AI zijn gegenereerd. Als ook de teksten door AI zijn gegenereerd bij die artist impressions, is er nog veel te leren voor AI. Toegezegd is om hier op terug te komen en thematiek rondom AI te agenderen voor het Thema AB.	Sikko Oegema/ Dijkgraaf	2e kwartaal 2025 Thema AB 2e kwartaal 2025
40	21022025	7	**Motie Uitspraak Raad van State en impactanalyse** Met de beantwoording van het Dagelijks Bestuur van de artikel 44 vragen over intern salderen wordt al invulling gegeven aan de motie. Door het DB is aanvullend toegezegd dat in het op te stellen projectenoverzicht een prioritering wordt aangebracht.	Peter van Dijk	2e helft 2025
41	04042025	5.05	**Organiseren van expertsessie over PFAS** De fractie Partij voor de Dieren doet het voorstel om naar aanleiding van de beantwoording artikel 44 vragen over drinkwater een expertsessie over PFAS te organiseren. Portefeuillehouder Van Dijk staat in principe positief tegenover deze suggestie,	Peter van Dijk	2e helft 2025

			maar wil aan de voorkant eerst zelf met de voorgestelde experts aan tafel.		
42	04042025	9	**Waterconservering Peelhorst** De fractie Water Natuurlijk noemt het een gemiste kans om op de hoge gronden van de Peelhorst het grondwater goed vast te houden. Portefeuillehouder Van Dijk zal een analyse toesturen van de afgelopen 12 weken waaruit blijkt dat het waterschap al voordat het ophield met regenen begonnen is met het optrekken van de stuwen.	Peter van Dijk	Cie. WW 12 juni 2025
43	04042025	9	**Stand van zaken Beregeningsbeleid** Bijpraten van de commissie WW over het (nieuwe) beregeningsbeleid en kleine onttrekkingen.	Peter van Dijk	Cie. WW 12 juni 2025
44	04042025	9	**Evaluatie peilen hoogveengebied De Peel** Portefeuillehouder De Groot heeft aan Staatsbosbeheer en de aanliggende waterschappen gevraag om een evaluatie van de peilen van de afgelopen jaren, zodat duidelijk wordt welke compartimenten hun werk doen en waar nog lekkages zitten.	Ernest de Groot	2e helft 2025

AFGEWERKTE TOEZEGGINGEN					
1	25022022	4.I	**Waterschapsverordening Aa en Maas.** Het AB verzoekt om voorafgaand aan de opmaak van een beleidsrijke verordening een thema AB te organiseren over zaken die in het WBP zijn opgenomen, zoals beleid ten aanzien van beschaduwing en het beregeningsbeleid. Voorts vraagt het AB of aan bijlage 11, waarin alle beleidsnota's staan die nog moeten worden gewijzigd, een planning kan worden toegevoegd.	Peter van Dijk	AB 17 november 2023/thema AB januari 2024
3	16062023	2.3	**Toeristische Kanobond Nederland (TKBN) beleidsinformatie recreatief medegebruik.** Toegezegd wordt dat DB een reactie zal sturen die ter kennis van het AB wordt gebracht. Voorts zal het AB breder worden geïnformeerd over vigerend beleid recreatief medegebruik bij Aa en Maas.	Ernest de Groot	Cie. WB 21 september 2023
4	16062023	Rondvraag	**Landelijke pijpleiding Stippelberg over peelrandbreuk .** Toegezegd wordt dat het afgegeven signaal hierover zal worden nagetrokken en het DB dit zal terugkoppelen.	Dijkgraaf	Cie. WB 21 september 2023
5	14072023	10.3	**Dashboard HWBP Projecten Q1 2023.** Toegezegd wordt om aan het AB (in het dashboard ?) inzicht te verschaffen op welke plekken er risico's zijn van graafdieren en welke maatregelen eventueel kunnen worden genomen.	Peter van Dijk	Cie. WB 21 september 2023/thema AB 4 oktober 2023
6	14072023	2.1	**Voorjaarsnota/Actualisatie HWBP**	Peter van Dijk	Thema AB 4 oktober 2023

			In extra avond thema AB zal het AB worden bijgepraat over het dossier HWBP.		
7	14072023	2.1	**Voorjaarsnota/Bevers en Dassen/Meanderende Maas** Een notitie zal binnen afzienbare tijd met het AB worden gedeeld. Ook de commissie zal op dit dossier worden bijgepraat.	Peter van Dijk	Aan de orde geweest tijdens thema AB 4 oktober 2023.
9	14072023	2.1	**Voorjaarsnota/Onttrekkingen en droogte** Op de vraag wat het waterschap nu doet en wat het nog extra kan doen (zie rapport "Zonder water geen later") tav onttrekkingen en droogte wordt toegezegd dat dit in het thema AB in beeld zal worden gebracht.	Peter van Dijk	Thema AB Januari 2024
10	14072023	2.1	**Voorjaarsnota/Kleine onttrekkingen** Over de kleine onttrekkingen is een notitie gemaakt voor het DB die beschikbaar zal worden gesteld aan het AB. Daarin komt duidelijk naar voren wat de afwegingen zijn. Die notitie geeft de nodige duidelijkheid.	Peter van Dijk	Thema AB Januari 2024
11	15122024	4.A	**Belastingverordeningen 2024 ws A&M** Uitgebreide uitleg over haalbaarheid betaling belastingaanslag in meerdere termijnen.	Joël Scherrenberg	AB 5 april 2024
12	15122024	4.F	**Inspreker bij Kredietaanvraag verkenningen HOWABO** Toesturen van het HKV rapport aan het AB	Peter van Dijk	AB 5 april 2024
13	15122024	4.G	**Blauwe poort fase 2** Toegezegd wordt om de nulmetingen beschikbaar te stellen.	Peter van Dijk	AB 5 april 2024
14	15122024	4.M	**Inspreker bij Anti-afhaakregeling** Verspreiden van de inspreektekst aan het AB	Suzanne de Zoeten	Tekst is integraal opgenomen in de notulen van 15 december 202
15	23022024	4.5	**Wijboschbroek** Het AB betrekken bij de verdere uitvoering van het hele project alsook een tijdlijn van het project.	Ernest de Groot	Commissie WB 14 maart 2024
16	23022024	8.	**PFAS in Berkendonk** Terugkoppeling stand van zaken PFAS situatie in de recreatieplas Berkendonk te Helmond	Peter van Dijk	Commissie WB 16 mei 2024
18	050424	4.2.1	**Meanderende Maas, Dijkversterking Ravenstein-Lith** Toegezegd wordt om de monsteruitslagen van de afgegraven klein beschikbaar te stellen.	Peter van Dijk	AB 7 juni 2024
19	050424	4.1.7	**Zienswijze wijziging GR BSOB** Toegezegd wordt dat portefeuillehouder Scherrenberg een extra controle/check (laat) doen om te kijken of de Gemeenschappelijke Regeling overeenkomstig de wettelijke bepalingen zoals bedoeld in artikel 17 Wgr correct is weergegeven.	Joël Scherrenberg	AB 7 juni 2024
20	050424	4.1.7	**Zienswijze wijziging GR BSOB** Het in beeld brengen van de omgangsvormen c.q. mate van invloed dat het AB heeft bij onze Verbonden Partijen.	Joël Scherrenberg/ Dijkgraaf	AB 7 juni 2024

21	050424	5.9	**Jaarverslag 2023 commissie Bezwaarschriften** Toegezegd wordt om een schriftelijke reactie te geven op de onderliggende reden van de vertraging voor wat betreft de afhandeling van de bezwaren binnen de gestelde termijnen.	Dijkgraaf	AB 7 juni 2024
24	07062024	5.1	**Jaarstukken 2023 Het Waterschapshuis** Toegezegd is om de schriftelijke vragen van mevrouw Bens van de CDA fractie te beantwoorden.	Sikko Oegema	Q2 AB
25	07062024	5.3	**Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op artikel 44-vragen fractie CDA inzake artikel lozen giftige stoffen riool Noord Holland.** Toegezegd wordt om de vraag van mevrouw Bens van de CDA fractie om te kijken in hoeverre er op dit gebied afstemming plaatsvindt met de omgevingsdienst en de brancheorganisatie bedrijven schriftelijk te beantwoorden.	Suzanne de Zoeten	Q2 AB
26	070624	5.4	**Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op art. 44-vragen fractie CDA inzake voorbereidingskrediet windturbinesLand van Cuijk** Toegezegd wordt om de vraag van mevrouw Bens van de CDA fractie of het bedrag dat besteed is aan onderzoeken voor alle onderzoeken geldt te beantwoorden.	Suzanne de Zoeten	Q2 AB
28	07062024	Rondvraag	**Presentatie Wateroverlast** Op verzoek van mevrouw Swinkels van de BBB fractie wordt toegezegd om de presentatie die het DB onlangs heeft gehad over wateroverlast te delen met het AB.	Ernest de Groot	Q2 AB
2	16122022	5.5	**Jaarplan Agrifood capital** Het DB reageert positief op de suggestie om de directeur van Agri Food Capital uit te nodigen. Het is alleen de vraag of dat nog is in te plannen voor deze bestuursperiode.	Dijkgraaf	Werkbezoek AB 6 september 2024
22	07062024	2.5	**Publicatie N279 Veghel-Asten** Toegezegd wordt om de in beeld gebrachte knelpunten met het AB te delen.	Peter van Dijk	AB 11 oktober 20
23	07062024	3.C	**Adviseringsoverzicht commissies** De fractie BBB constateert dat Aquon op verzoek van Aa en Maas eind 2023 voor een aantal projecten separate voorschotfacturen gestuurd op basis van de begrote tarieven van AQUON. Zij vraagt waarom Aa en Maas dat heeft gedaan, want de andere waterschappen hebben geen voorschotfacturen betaald. Het waterschap heeft nu een beetje voor bank gespeeld	Suzanne de Zoeten	AB 11 oktober 20
28	05072024	7.1	**Brief wateroverlast Oventje** Op verzoek van de fractie Water Natuurlijk wordt de brief behandeld in de commissie.	Ernest de Groot/Peter van Dijk	Commissie WB 17 oktober 2024
29	050724	8.C	**Muskusrattenbestrijding** Het jaarverslag Muskus- en Beverratbestrijding 2022 is op haar verzoek in het overzicht	Peter van Dijk	Commissie WB 17 oktober 2024

			opgenomen vanwege een vraag over bijvangsten. Intussen is ook het jaarverslag van 2023 uit en daarin staat dat de bijvangst ruim 16.000 is en is gestegen met 4830 dieren, ondanks maatregelen om bijvangst te voorkomen. Dat is een zorgelijke ontwikkeling. De vraag is hoe dat heeft kunnen gebeuren en of er wellicht meer druk moet worden gezet op de bestrijdingsorganisatie om innovatieve methoden te ontwikkelen. Bij de bijvangst zitten zelfs twee beschermde bevers en zij verzoekt na te gaan hoe dat mogelijk is. Toegezegd is om de laatste vraag uit te zoeken.		
30	05072024	10.1	**Impact netcongestie rwzi Den Bosch en Land van Cuijk** Op verzoek van de fractie Geborgden wordt het stuk doorverwezen naar de commissie Emissiebeheer	Suzanne de Zoeten	Commissie EB 17 oktober 2024
31	05072024	10.2	**Maatschappelijke kosten-batenanalyse slib- en gaslijn rwzi Den Bosch** Op verzoek van de fractie CDA wordt het stuk doorverwezen naar de commissie Emissiebeheer	Suzanne de Zoeten	Commissie EB 17 oktober 2024
8	14072023	2.1	**Voorjaarsnota/Ethische code dataprocessing** Toegezegd wordt dat de vraag over de ethische code in relatie tot dataprocessing in het vierde kwartaal zal worden geagendeerd in de commissie.	Dijkgraaf	4e kwartaal 2024
17	050424	1.2	**Vaststellen agenda/Het Waterschapshuis** Toegezegd wordt om een presentatie te verzorgen over Het Waterschapshuis en welke complexe projecten worden uitgevoerd.	Sikko Oegema	Commissie AFZ 21 november 2024
32	11102024	4.2.A	**Bestuursrapportage 2024 / achteruitholling Brabantse natuur** De fractie CDA Mevrouw ***Bens*** stelt dat de provincie aangeeft dat de Brabantse natuur achteruitholt. Zij vraagt hoe het AB een controlerende functie kan uitoefenen als het geen inzicht heeft in de data die daaraan vasthangen. Toegezegd is dat die data wordt uitgezocht en aan het AB wordt gestuurd.	Ernest de Groot	AB 13 december 2024
33	11102024	4.2.A	**Bestuursrapportage 2024 / realisatie NNB projecten** De fractie CDA vraagt of zij ook een overzicht kan krijgen van de gronden die dadelijk in zicht blijven bij het waterschap en op welke termijn het waterschap daar maatregelen wil uitvoeren. Toegezegd is dat het gevraagde kaartje er is en aan het AB zal worden geleverd.	Ernest de Groot	AB 13 december 2024
34	11102024	5.14	**Halfjaarrapportage AQUON / datametingen Pfas verontreinigingen** De fractie Partij voor de Dieren leest dat de meting van PFAS-verontreinigingen inmiddels routinematig wordt uitgevoerd en vraagt om	Suzanne de Zoeten	AB 13 december 2024

			toezending van de resultaten. Toegezegd is om te kijken of we de data van Aa en Maas in een handig formaat beschikbaar kunnen stellen.		
35	15112024	2	**Begroting 2025 / rol waterschappen bij T&H bij indirecte lozingen** De fractie 50PLUS verzoekt het AB te informeren over de motie die door de Tweede Kamer is aangenomen om de waterschappen een grotere rol te geven bij Toezicht en Handhaving (en evt. consequenties) in het kader indirecte lozingen. Toegezegd is om het AB over de motie te informeren.	Sikko Oegema	AB 13 december 2024
37	15112024	9	**Rondvraag / invasieve exoten** De fractie BBB vraagt wie verantwoordelijk is voor het weghalen van invasieve exoten zoals waternavel. Toegezegd is om dit uit te zoeken.	Peter van Dijk	AB 13 december 2024
38	13122024	6.7	**Informatienota over Meetresultaten naar PFAS rondom de vliegbasis Vredepeel en Volkel** Ten aanzien van de pfas-normen verzoekt de fractie VVD te standaardiseren welke lijst wordt gebruikt. Toegezegd is om meer duidelijkheid te geven over de normeringen alsmede een stroomdiagram op te nemen zodat het beter te begrijpen is welke norm op welk moment waar moet worden toegepast.	Ernest de Groot/ Peter van Dijk	AB 21 februari 2025

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2408
Extern Zaak ID	0654592049
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	3.C
Titel	Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Jacobs, M.

Bijlagen
Adviseringsoverzicht commissies 20250515
Rapportage monitoring SGB Vinkenloop_20241224
GEHEIM: Conceptverslag besloten deel commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van het Adviseringsoverzicht commissies d.d. 15 mei 2025 en van het conceptverslag van het besloten deel van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen. Het conceptverslag van het besloten deel van de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025 wordt gewijzigd en ter vaststelling voorgelegd in de commissie Waterketen en Duurzaamheid d.d. 12 juni 2025.

ADVISERINGSOVERZICHT COMMISSIES 15 MEI 2025 EN REACTIE DAGELIJKS BESTUUR

Waterschap Aa en Maas

VASTSTELLING ACTIELIJST COMMISSIES D.D. 13 MAART 2025

Uitwerking actiepunt 3 Samenvatting resultaten onderzoeksprogramma 'sensorgestuurd boeren' (2018-2024)	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Hiervan wordt kennisgenomen. Teneinde nader inzicht te krijgen in de waterkwaliteit in de sloten vraagt de ***fractie Water Natuurlijk*** of de resultaten van de metingen toegelicht kunnen worden. **Antwoord DB**: voor SGB is ook een technisch rapport gemaakt over de metingen aan de waterkwaliteit. Dan gaat het om de meetgegevens van de sensoren, de steekmonsters en de bodemmonsters, inclusief een toelichting. Dit geeft een goed beeld van de waterkwaliteit in de Vinkenloop. Het rapport is toegevoegd aan de vergaderstukken.

VOORSTELLEN TER ADVISERING

Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas	
ADVIES: *De commissies adviseren positief. Het agendapunt als* ***bespreekstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Pagina 26, ten aanzien van Invasieve exoten vraagt de ***fractie Partij voor de Dieren*** of er verschillend ingegaan kan worden op planten en dieren. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk zegt dat er al geprobeerd wordt hier zo goed mogelijk mee om te gaan. Hij zegt toe te bekijken hoe dit in het vervolg tekstueel aangescherpt kan worden. Pagina 14, ten aanzien van Kleurkeur geeft de ***fractie Partij voor de Dieren*** de suggestie mee om de vlinderstichting te vragen om mee te denken in de evaluatie. **Antwoord DB**: Volgens portefeuillehouder Van Dijk is de vlinderstichting hier al bij betrokken. Kleurkeur is ontwikkeld door De Vlinderstichting en Stichting Groenkeur. Aannemers of waterschappen als die het onderhoud zelf uitvoeren kunnen zich door de Vlinderstichting laten certificeren. Waterschappen die het onderhoud laten uitvoeren kunnen het certificaat vereisen. Trainingen en certificering tegen betaling worden uitsluitend verzorgd door de Vlinderstichting. Bij Aa en Maas is enige tijd gewerkt met kleurkeur Groen op de Keringen. In het DB van 17 september 2024 is besloten niet langer door te gaan met Kleurkeur groen omdat met onderhoud volgens Kleurkeur groen de erosiebestendigheid van de grasmat niet kon worden geborgd. Pagina 20 en 21, ten aanzien van Grondwaterconvenant en Droogteagenda vraagt de ***fractie Water Natuurlijk*** wanneer een beleidsnotitie ten aanzien van klimaatbestendig water verwacht kan worden, nog belangrijker: de acties? De ***fractie Water Natuurlijk*** meent dat het AB niet meer is geïnformeerd sinds de houtskoolschets van maart 2023. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk meent dat hiermee gerefereerd wordt naar het beregeningsbeleid. Tevens merkt hij op dat het AB al in de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 21 november 2024 is bijgepraat over de huidige stand van zaken rondom het beregeningsbeleid. Hij zegt toe met de fractie Water Natuurlijk te bekijken waar de informatiewens nog ligt om dit in te vullen. Pagina 22, ten aanzien van Beleidsnota en Participatieproces peilbesluiten leest de ***fractie BBB*** dat in 2024 de bestaande situatie in beeld is gebracht. Voor verdere beeldvorming vraagt de ***fractie BBB*** of er een overzicht kan komen met daarin aangegeven de verschillen met het huidige beleid/besluit. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk heeft eerder toegezegd dat het AB wordt meegenomen als het nieuwe peilbesluit voorligt. De verwachting is dat dit in Q3 richting het AB komt. Voor nu is er gekeken naar hoe het peilbesluit functioneert. De conclusie is vooralsnog dat het functioneert binnen de marges van de afspraken die gemaakt zijn. Pagina 22, ten aanzien van Instandhouding/beheer en onderhoud geeft de ***fractie Geborgden*** mee om een soort kwaliteitskeur bij te vermelden omdat dit steeds meer 'in-geëist' wordt bij onderhoud van ecologische verbindingszone. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk neemt de suggestie ter harte.
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	Pagina 38, de ***fractie Partij voor de Dieren*** ziet graag dat circulariteit wordt meegenomen in assetmanagement. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder De Zoeten zegt dat dit in de routekaart geadresseerd wordt. De ***fractie CDA*** vraagt of een volgende keer meer gesproken kan worden over influent. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder De Zoeten vindt dit een mooie suggestie voor de toekomst om daar ook over te rapporteren.
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	De ***fractie BBB*** is tevreden met positief resultaat, maar constateert dat dit voor groot deel uit belastingopbrengsten bestaat. Ze zien echter wederom scheefgroei bij ongebouwd. Komen daardoor nu wel uit dat de categoriereserve anders bijgesteld moet worden. Ze vraagt waar de verdeling hectare ongebouwd-natuur op wordt gebaseerd en pleit ervoor om dit in de begroting goed op te nemen. **Antwoord DB:** Als je kijkt naar wijze waarop dat werkt in de herleide hectares heeft dat te maken dat 'wegen' dubbel worden aangeslagen en natuur voor een kwart. Dus we hebben er mee te maken dat stroken land van functie wisselen. Al die effecten zorgen voor verschuivingen. Hoewel dit periodiek wordt getoetst, merken we dat dit door de jaren heen dynamisch blijft. Dit leidt tot sprongen in je tarieven en belastingopbrengsten waar we als Aa en Maas niet op zitten te wachten. We proberen dit strakker en eerlijker te krijgen, maar dit blijkt lastig omdat het gebied en het feitelijk gebruik nu eenmaal ook van jaar op jaar veranderen. De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar een tekst uit het Jaarverslag waarin het DB spreekt over bijsturingsmogelijkheden. Ze wil graag van het DB weten wat hiermee wordt bedoeld, want het overgrote deel zijn lasten als rente en afschrijvingen die gewoon vastliggen. **Antwoord DB:** We kunnen sturen op inzet van mensen en middelen en we proberen daarbij de ambities en financiën zoveel mogelijk met elkaar in balans te houden. Het saldo is absoluut gezien veel geld, maar op totaal van de begroting is dit 2% hetgeen relatief gezien dus meevalt.

	De ***fractie 50PLUS*** constateert een positief saldo belastingopbrengsten. Dit is voornamelijk gerealiseerd uit voorgaande jaren. Kan de BSOB niet wat scherper aan de wind zeilen met prognosticeren dan nu het geval is? **Antwoord DB:** Dit heeft vooral te maken met correcties en herzieningen. Ook de bezwaarprocedures kunnen daar een rol in spelen. De verdere frequentie en afstemming met de BSOB verloopt goed, maar eigenlijk vragen we BSOB te vroeg om informatie, terwijl zij nog in het reken- en waarderingsproces zitten. De ***fractie 50PLUS*** merkt op dat dit nu de zesde keer is dat we geld overhouden. In totaal zelfs zo'n € 42 miljoen. Hierdoor heeft de fractie het gevoel dat de begroting af en toe in een te ruim jasje zit. **Antwoord DB:** Dit klopt, waarbij we wel nadrukkelijk wel onderscheid moeten maken tussen de verschillen in de exploitatie- en belastingopbrengsten. Het tarief is altijd P x Q, maar Q staat pas paar maanden na vaststelling van de begroting vast (hogere WOZ waarde dan verwacht). Dit gaat allemaal naar de reserves en wordt daarna 1-op-1 weer teruggeven aan de belastingbetaler. Verder is er af en toe sprake van een plus, omdat de organisatie het efficiënter heeft gedaan en die gaan dan weer naar de Algemene Reserve. De ***fractie 50PLUS*** heeft tot slot een opmerking over de schuldpositie en verwijst naar pagina 52 waar staat vermeld wat in Bestuursakkoord is afgesproken. De fractie begrijpt de tekst op pagina 52, maar vindt het te mager. Klopt het dat we eenvoudig toegang hebben tot kapitaalmarkt, dat is namelijk niet hetzelfde als het Bestuursakkoord. Daar staat dat we voorzichtig moeten zijn met het aangaan van schulden. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Scherrenberg heeft in de commissie de suggestie gedaan om dit punt mee te nemen in de discussie over de Voorjaarsnota. De ***fracties Water Natuurlijk en PvdA*** constateren ten aanzien van het duurzaamheidsverslag een stagnatie zien en noemen dit zorgelijk. De fracties pleiten ervoor om daar wat scherper op te worden, bijvoorbeeld in stukken die ons passeren zoals afzonderlijke projecten zodat we goed op koers blijven.
Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas	
ADVIES: *De commissies adviseren positief. Het agendapunt als* ***bespreekstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Mevrouw ***R. van Helmond*** (bestuurslid ZLTO) is en inspreker bij dit agendapunt. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk spreekt dank uit aan de ZLTO voor de inspraak en het delen van de resultaten van de metingen. Het betreft een residuanalyse op het water dat op dat moment uit De Peel stroomde. Het betreft een watermonster dat is genomen bij uitlaatstuw 292KSB, gelegen aan de Kruisbaan te Heusden, gemeente Asten, en onder dat nummer geregistreerd bij waterschap Aa en Maas. Achter deze stuw ligt het 1.400 hectare grote Natura 2000-gebied De Groote Peel. De monstername en analyse zijn uitgevoerd door een geaccrediteerd laboratorium, conform het bijgevoegde protocol dat tevens is opgenomen in de vergaderstukken. Tevens staat portefeuillehouder Van Dijk achter de oproep om gezamenlijk te gaan meten en zegt toe om in een volgende commissie hierop terug te komen met een plan. De ***fractie Geborgden*** verwijst naar de samenwerking met de ondernemers en kennisinstellingen in het onderzoeksproject sensorgestuurd boeren en roept op om dit toe te voegen aan de KRW impuls. **Antwoord DB:** Onderdeel van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is locatiespecifiek aanvullend te meten om bronnen te duiden en handelingsperspectief concreet te maken. We zetten in op snelle terugkoppeling van meetgegevens naar onder andere agrariërs en we draaien mee bij verschillende gebiedsinitiatieven vanuit de agrarische sector gericht op verbetering van de waterkwaliteit. Bij deze acties betrekken we de kennis die in het onderzoeksproject sensorgestuurd boeren is opgedaan. Er zijn extra middelen opgenomen in het Aanvullend KRW uitvoeringsprogramma om versterkt in te kunnen zetten op meten en monitoren. ***De fractie Water natuurlijk*** vraagt om nadere duiding van nutriënt rijk peelwater zoveel mogelijk zuiveren in natuurgebied. **Antwoord DB**: Het betreft een onderzoek naar inlaat van water uit het Peelkanaal naar compartimenten van Leegveld. De compartimenten maken onderdeel uit van het Natuurnetwerk Nederland. Het onderzoek is erop gericht of en zo ja hoe die inlaat van water bij kan dragen aan de realisatie van de natuurdoelen (in het gebied zelf en (via extra tegendruk) in het naastliggende Natura2000 gebied). De kwaliteit van het inlaatwater wordt hierin meegewogen. Het onderzoek wordt getrokken door Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Brabant. Er zijn nog geen keuzes gemaakt.
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	Ten aanzien van overstorten vraagt de ***fractie BBB*** of er eisen gesteld kunnen worden voor het oppervlaktewater. **Antwoord DB**: Ja, dit kan als een overstort aantoonbaar oorzaak is van bepaalde normoverschrijdingen in het oppervlaktewater. De insteek van onze aanpak is in eerste instantie de samenwerking met gemeenten op te zoeken. Samen bronnen van normoverschrijdingen te achterhalen en via aangescherpte vergunningen (van waterschap of van omgevingsdienst) normoverschrijdingen aan te pakken. Parallel blijven we drukken op afkoppelen en saneren van overstorten. Daar waar blijkt dat dit onvoldoende effect heeft zullen we aanvullende eisen aan overstorten opleggen. Ten aanzien van Bijlage 3 Analyse handelingsperspectief geeft de ***fractie Partij voor de Dieren*** de suggestie mee om ook voor specifiek verontreinigde stoffen en prioritaire stoffen een tijdverloop toe te voegen om te zien hoe de stoffen zich ontwikkelen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder De Zoeten zegt hierop dat er in het DB gesproken is om de informatie over de waterkwaliteit via een dashboard aan te gaan bieden aan het AB. Precieze termijn waarop dit lukt wordt nog bepaald.
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	Geen openstaande vragen.
Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering	

Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*
Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* De ***fractie PvdA*** vraagt of bij inundatie sprake is van het opzettelijk onder water zetten van grond e/o het gebruik van deze term wel juist is. Op Wikipedia wordt inundatie namelijk uitgelegd als het opzettelijk onder water zetten van een gebied. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder van Dijk zegt dat opzettelijkheid hier geen issue is. Ten aanzien van het programma Waterconservering worden er nergens percelen onder water gezet. Bij elk stuwontwerp wordt het huidige beleid aangehouden en hierbij gaan we uit van de huidige nota peilbeheer. Dit houdt in dat er bij elk nieuw stuwvak wat wordt gecreëerd een minimale droogleggingseis van 40cm wordt gehanteerd bij het meest kritische maaiveld (streefpeil). Alle locaties zijn beoordeeld op inundatierisico. Wanneer er risico is op inundatie toe zou nemen door de stuw (wat in 9 van de 10 gevallen niet het geval is) is er gekozen voor een automatische stuw om dit risico te mitigeren. Daarmee is er geen verhoogd inundatierisico door de maatregelen.
Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* De ***fractie PvdA*** meent dat er sprake is van vervanging van bruggen en vraagt of er sprake is van een extra exploitatie op een bestaande exploitatie. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder van Dijk zegt dat met extra exploitatie niet ‘er boven op’ bedoeld wordt maar ‘in plaats van’. Tevens zegt hij toe dit tekstueel te verduidelijken. Een aangepaste versie van de adviesnota is toegevoegd aan de vergaderstukken.
Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* Ten aanzien van de afschrijving van installaties (inzetten desinvestering van ketel en turbine/Blue deal) vraagt de ***fractie AWP*** of het materiaal herbruikbaar is. **Antwoord DB**: De SNB geeft aan hier nog niet naar te hebben gekeken, maar vindt dit een goede suggestie en gaat kijken wat er mogelijk is. Wel is het zo dat de turbine en de ketels die voortijdig buiten gebruik worden gesteld op maat gemaakt zijn voor SNB, wat mogelijk een belemmering is voor hergebruik elders. De ***fractie AWP*** vraag welke aanbestedingsprocedure is gehanteerd. **Antwoord DB**: Het betreft een Europese aanbesteding op basis van een concurrentiegerichte dialoog. De ***fractie Geborgden*** ziet graag dat er in het AB een feitelijke businesscase voorligt met concrete cijfers en waarin verschillende prijsindicaties zijn meegenomen (aanscherping financiële cijfers naar aanleiding van resultaat aanbesteding). **Antwoord DB**: Er is een Europese aanbesteding op basis van een concurrentiegerichte dialoog uitgezet. De aanbesteding is pas 9 mei 2025 gesloten. Er zijn 2 aanbiedingen ontvangen die beide qua prijsaanbieding ruimschoots onder de raming zitten. De ontvangen aanbiedingen worden momenteel door technisch specialisten beoordeeld. Uit deze beoordeling komen wellicht vragen voor nadere verduidelijking en toelichting die bij de beste aanbieder teruggelegd worden. Vervolgens dient de aanbieder een reactie in. Na beoordeling van de reactie volgt een gunningsbeslissing en 20 dagen daarna pas definitieve opdrachtverlening. Gezien de te doorlopen regels en procedures rondom de aanbesteding is het nu nog niet mogelijk om de financiële cijfers aan te scherpen. De ***fractie Geborgden*** en de ***fractie AWP*** lezen in het jaarverslag dat er €735.000 meer is uitgegeven maar minder is geproduceerd en vraagt of dit toegelicht kan worden. **Antwoord DB**: Dit komt met name (circa € 435.000) doordat SNB in 2024 met een aantal kostenoverschrijdingen te maken heeft gehad. Zo waren de inhuurkosten voor onderhoud en storingen hoger, waren de verwerkingskosten van vliegas hoger, waren er extra kosten voor het verwijderen van stikstof door een latere oplevering van aanpassingen aan de awzi en werd de schade aan de hogedrukstoomturbine niet geheel gedekt door de verzekeraar (o.a. een eigen risico). Daarnaast was de begroting van SNB pas bekend op het moment dat wij onze begroting al hadden opgesteld. Als gevolg hiervan is in onze begroting 2024 een lager bedrag (circa € 300.000) voor slibverwerkingskosten opgenomen dan op basis van de uiteindelijke begroting SNB zou kunnen worden verwacht. De ***fractie VVD*** vraagt wat de afschrijvingstermijn is die gehanteerd wordt voor de investering “upgrade lijn 1 + 4” en tevens wat de return on investment is. **Antwoord DB**: De SNB geeft aan dat de afschrijvingstermijn 20 jaar is. De aandeelhouders hebben met SNB afgesproken om bij investeringsbeslissingen de terugverdientijd (TVT) als indicator te nemen. Dit aangezien de slibverwerkingsinstallatie een begrensde levensduur kent. Uitgangspunt is dat een investering in principe minimaal terugverdiend moet worden voor bereiken einde levensduur. Roi is dan ook geen indicator die gehanteerd wordt. De ***fractie CDA*** geeft de suggestie mee te onderzoeken of in stroomopwekking/verkoop flexibiliteit mogelijk is, bijvoorbeeld duurder verkopen als er minder vraag naar is. **Antwoord DB**: Het slibverwerkingsproces is een continu proces waarbij dus ook continu warmte (stoom) wordt geproduceerd. Daardoor wordt er ook continu elektriciteit geproduceerd en is spreiding van de elektriciteitsopwekking niet mogelijk. Een groot deel van de elektriciteit die we gaan opwekken hopen/verwachten we te gaan verbruiken voor de andere speerpuntprojecten zodat levering op het net geen issue is qua prijsstelling.
Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de Renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg	

Commissie Waterketen en Duurzaamheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***bespreekstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* Vanwege vragen over de bijlage waarop geheimhouding is gelegd is dit onderwerp besproken in een besloten vergadering.
Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'.	
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* De ***fractie AWP*** vraagt of bekend is dat er asbest zit in de transportleiding. **Antwoord DB**: De leiding die we vervangen is een pvc-leiding, dus hier zit geen asbest in. De leiding ligt deels in een puinpad waarin asbesthoudend puin is aangetroffen. Om de leiding te kunnen vervangen moet dit puin worden afgegraven, het asbest houdende puin moet worden afgevoerd en er moet schone grond voor worden terug geplaatst.
Jaarstukken 2024 en conceptprogrammabegroting 2026 Aquon	
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* Ten aanzien van de kaderbrief leest de ***fractie Partij voor de Dieren*** op pagina 2 dat uitbreiding komt van de te analyseren organismen. Tevens leest de ***fractie Partij voor de Dieren*** in de Jaarstukken dat er bio assets worden gedaan om het effect van toxische stoffen op het biologisch leven te bepalen. De ***fractie Partij voor de Dieren*** vraagt welke organismen bedoeld wordt en of het dierproeven betreft. **Antwoord DB**: Op pagina 2 van de kaderbrief wordt gesproken over uitbreiding van de te analyseren organismen. Dit heeft betrekking op het DNA onderzoek dat AQUON verricht. Bij deze techniek wordt een watermonster genomen dat met behulp van DNA onderzoekstechnieken wordt geanalyseerd. Het is een niet invasieve onderzoekstechniek waarbij niet het organisme zelf maar het DNA dat het achterlaat wordt onderzocht. Op dit moment kan AQUON met behulp van deze technieken al een heel aantal soorten aantonen, zie hiervoor tevens het overzicht hieronder. AQUON werkt aan uitbreiding van de organismen die op deze manier aangetoond kunnen worden. Zo wordt het bijvoorbeeld in de toekomst mogelijk in één analyse te bepalen van welke vissoorten in Nederland het DNA aanwezig is in een bepaald watermonster. In het jaarverslag van AQUON wordt op pagina 8 gesproken over bioassays. Dit is eveneens een niet invasieve techniek die in ontwikkeling is. In beide gevallen is geen sprake van dierproeven.

3- en 10-doornige stekelbaars	Chinese wolhandkrab	Heikikker	Meerkikker	Quagga mossel	Waterspitsmuis
Alpenwatersalamander	Donderpad	Hond	Nitrosomonas spp.	Rivier- en beekdonderpad	Watervogel
Bacteriodes dorei (bronopsporing mens)	Driehoeksmossel	Italiaanse kamsalamander	Nitrospira spp.	Rode amerikaanse rivierkreeft	Zonnebaars
Blauwband	Geelbuikvuurpad	Kamsalamander	Noord-Aziatische modderkruiper	Rugstreeppad	
Boomkikker	Geit	Kleine watersalamander	Noordse woelmuis	Schaap	
Bruine kikker	Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft	Knoflookpad	Paard	Serpeling	
Bruine rat / Zwarte rat	Gestreepte Amerikaanse rivierkreeft	Koe	Pan-vis primers	Turkse rivierkreeft	
Ca. Accumilibacter	Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft	Kopvoorn	Platte schijfhoren	Varken	
Californische rivierkreeft	Gewone pad	Kwabaal	Poelkikker	Vroedmeesterpad	
Ca. Phosphoribacter	Grote modderkruiper	Marmerkreeft	Pseudomonas spp.	Vuursalamander	

	De ***fractie Partij voor de Dieren*** vraagt of het mogelijk is om een keer te gaan kijken in het nieuwe pand om een beter beeld te krijgen van de organisatie. **Antwoord DB**: Het is zeker mogelijk om een keer bij het nieuwe pand te komen kijken. Dat is dan gelijk een mooie gelegenheid om bovenstaande ontwikkelingen waar Aquon mee bezig is verder toe te lichten en in het echt te zien.
Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026	
Commissie Algemene- en Financiële zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*
Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)	
Commissie Algemene- en Financiële zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*
Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)	
Commissie Algemene- en Financiële zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.* De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar de accountantsverklaring van de BSOB en vraagt of onze accountant dan wel een goedkeurende verklaring kon geven als die van de BSOB er nog niet is. **Antwoord DB:** De accountantscontrole van de jaarstukken van de BSOB is vooralsnog (d.d. 19 mei) niet afgerond. Wel heeft de accountant van BSOB de deelverklaringen ten aanzien van de belastingopbrengsten tijdig opgeleverd. Op basis van deze deelverklaring heeft de accountant van Aa en Maas een goedkeurende accountantsverklaring af kunnen geven, ook ten aanzien van de in de jaarrekening van Aa en Maas

opgenomen belastingopbrengsten. De accountsverklaring van BSOB die nog ontvangen moet worden, betreft dus alleen de Jaarrekening 2024 van BSOB zelf (uitvoeringskosten van de BSOB-organisatie en de doorbelaste bijdrage daarvoor aan de deelnemers).

De ***fractie BBB*** leest in de begroting dat het percentage van de bijdrage door Aa en Maas voor 2025 is vastgesteld op 25,08% en na de begrotingswijziging op 26,61%. Ze wil graag de reden van deze stijging weten.
Antwoord DB: Het aandeel van Aa en Maas in de totale kosten van BSOB is afhankelijk twee factoren: 1) de totale uitvoeringskosten van BSOB en de verdeling van die kosten over de programma's Waarderen, Heffen en Innen en 2) het aandeel in de productieaantallen per programma.

Voor het programma Heffen is het aandeel gebaseerd op het het aantal opgelegde aanslagbiljetten en voor het programma Innen betaalt een deelnemer op basis van het aantal aanslagregels. Het waterschap betaalt niet mee aan het programma Waarderen.

Met de begrotingswijziging stijgen de totale kosten van BSOB met € 690.000. Hiervan heeft slechts een klein deel betrekking op het programma Waarderen (€ 81.000). Het merendeel heeft betrekking op de programma's Heffen (€ 429.000) en Innen (€ 138.000) en op de BTW (€ 43.000).

Bij het opstellen van de begroting 2025 is uitgegaan van de productieaantallen zoals gerealiseerd in 2023. In de begrotingswijziging worden de productieaantallen zoals in 2024 werkelijk gerealiseerd gehanteerd. Hieruit blijkt dat de productieaantallen (aantal biljetten en aanslagregels) voor het waterschap harder zijn gestegen dan de productieaantallen voor de gemeentelijke deelnemers.

Samenvattend geldt dat beide factoren die het aandeel in de totale kosten bepalen voor het waterschap nadelig uitpakken in de begrotingswijziging. Het grootste deel van de kosten van de begrotingswijziging heeft betrekking op de programma's Heffen en Innen en ook het aandeel van het waterschap in de totale productie van beide programma's neemt toe. Hierdoor neemt het aandeel van het waterschap in de totale uitvoeringskosten van BSOB toe van 25,08% in de Begroting 2025 naar 26,61% in de 1e Begrotingswijziging 2025. De financieel technische uitwerking hiervan wordt in onderstaande tabellen gepresenteerd:

Effect aandeel totale kosten

Programma	Begroting 2025	Aandeel in totale kosten	1e Begrotings-wijziging 2025	Aandeel in totale kosten
Waarderen	€ 6.720.000	54,9%	€ 6.801.000	52,6%
Heffen	€ 3.432.000	28,0%	€ 3.861.000	29,9%
Innen	€ 1.196.000	9,8%	€ 1.334.000	10,3%
BTW	€ 889.000	7,3%	€ 932.000	7,2%
Totale kosten	€ 12.238.000		€ 12.928.000	

Effect toename productieaantallen

	Begroting 2025			1e Begrotingswijziging 2025		
	aantal waterschap	totaal	aandeel waterschap	aantal waterschap	totaal	aandeel waterschap
Aanslagbiljetten Heffen	400.000	619.972	64,5%	419.014	643.583	65,1%
Aanslagregels Innen	1.190.000	2.066.306	57,6%	1.258.247	2.154.328	58,4%

Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026

Commissie Algemene- en Financiële zaken

ADVIES: *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*

De ***fractie AWP*** vraagt om inzicht in de wijze waarop de kostenaandelen worden berekend.

Antwoord DB: Op basis van artikel 120 van de Waterschapswet is de eerste stap het bepalen van het ingezeten aandeel. Daarna worden de kostenaandelen ongebouwd en natuur berekend. Het kostenaandeel gebouwd is hetgeen resteert om op 100% uit te komen. Hiervoor gelden de volgende formules:

1. Kostenaandeel ingezetenen = ondergrens van de van toepassing zijnde bandbreedte in procenten + (inwonerdichtheid/500)*10%
2. Kostenaandeel ongebouwd = 0,0029317 * (aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners^{0,7414854})
3. Kostenaandeel natuur = 0,0000224*(aantal ha natuur per 1.000 inwoners^{1,1938609})
4. Kostenaandeel gebouwd = 100% - uitkomst 1 – uitkomst 2 – uitkomst 3

In de bij de stukken opgenomen Bijlage 1 Handreiking nieuwe kostentoedeling wordt de berekeningswijze nader toegelicht.
Verder is gevraagd inzichtelijk te maken wat de tarieven zouden zijn wanneer voor de categorie ingezeten het minimum van de bandbreedte (zijnde 20%) en het maximum van de bandbreedte (zijnde 30%) wordt gehanteerd. Dat blijkt uit onderstaande tabellen.

Ingezetenen op minimum bandbreedte:

Categorie	Kostenaandeel	Tarief KTD OUD	Tarief KTD NIEUW	Verschil in €	Verschil in %
Ingezetenen	20,00%	€ 83,08	€ 56,70	€ -26,38	-31,75%
Gebouwd	69,34%	€ 30,53	€ 36,61	€ 6,08	19,91%
Ongebouwd	10,49%	€ 119,50	€ 101,10	€ -18,40	-15,40%
Natuur	0,17%	€ 7,37	€ 6,21	€ -1,16	-15,75%

Ingezetenen op maximum bandbreedte:

Categorie	Kostenaandeel	Tarief KTD OUD	Tarief KTD NIEUW	Verschil in €	Verschil in %
Ingezetenen	30,00%	€ 83,08	€ 85,87	€ 2,79	3,36%
Gebouwd	59,34%	€ 30,53	€ 30,79	€ 0,26	0,85%
Ongebouwd	10,49%	€ 119,50	€ 101,10	€ -18,40	-15,40%
Natuur	0,17%	€ 7,37	€ 6,21	€ -1,16	-15,75%

STUKKEN TER OPINIËRENDE BESPREKING

Midterm review (MTR) Opgaven Waterbeheerprogramma (WBP) en Bestuursakkoord	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Hiervan wordt kennisgenomen. Ten aanzien van Instandhouding watersysteem geeft de ***fractie PvdA*** mee het belang van het verregaande automatiseren van de stuwen op het scherper aan de wind kunnen varen en op het realiseren van droogtebestrijding, nog meer te benadrukken. Ten aanzien van Schoon water en stedelijke omgeving geeft de ***fractie PvdA*** mee het belang van zoveel mogelijk elimineren van riool overstorten en foute aansluitingen nadrukkelijker op te nemen. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk dankt voor deze suggesties. Het DB zal de meegegeven suggesties in het achterhoofd meenemen bij de verdere uitvoering van WBP en Bestuursakkoord de komende jaren.
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	Hiervan wordt kennisgenomen.
Commissie Algemene- en Financiële zaken	Hiervan wordt kennisgenomen. De ***fractie 50plus*** mist enkele financiële elementen in de MTR. Hoe staat het met het verruimen van de kwijtscheldingsregeling? Hoe staat het met de 50-50 kostenverdeling met de provincie voor inrichtingsmaatregelen? **Antwoord DB:** Er loopt momenteel een onderzoek van het ministerie van BZK naar de vraag of de vermogensnormen voor de kwijtschelding van lokale belastingen zouden moeten worden gelijkgetrokken met de vermogensgrenzen zoals deze gelden in de Participatiewet. Dit zou tot verruiming van de kwijtschelding kunnen leiden. De Unie neemt namens de waterschappen deel aan de begeleiding van het onderzoek. Daarnaast loopt momenteel de consultatie van het 'Besluit proactieve dienstverlening SZW'. Het gaat hier niet zo zeer om een verruiming van de kwijtschelding, maar de proactieve dienstverlening kan er wel toe leiden dat meer mensen kwijtschelding gaan aanvragen. Zoals in het bestuursakkoord aangegeven zijn wij voorstander van verruiming van de mogelijkheden en staan dan ook positief tegenover beide ontwikkelingen.

	De provincie financiert 50% mee in maatregelen zoals beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages, hydrologisch herstel bij natte natuurparels en ecologische verbindingszones. Voor beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages en hydrologisch herstel natte natuurparels financieren ze dit vanuit de bijdrageregeling Water. Hier zitten nog genoeg middelen in. In 2023 heeft de provincie 'hun pot' aangevuld naar aanleiding van het signaal van de waterschappen dat er grote kostenstijgingen zijn. Er zijn wel onvoldoende middelen bij de provincie als de waterschappen daadwerkelijk alle afgesproken inrichtingsmaatregelen realiseren. Richting 2027 zou dit problemen kunnen gaan geven. In het najaar van 2025 brengen we met de provincie in beeld welke oplossingsrichtingen er zijn. Voor ecologische verbindingszones geldt een subsidieregeling van het GOB met 50-50 (GOB-waterschap) voor grondverwerving en inrichting van het natte deel van de evz en 75-25 (GOB-gemeente) voor grondverwerving en inrichting van het droge deel. De subsidieregeling van het GOB bevat een maximumbedrag dat het GOB voor haar rekening neemt voor de inrichting. Dit maximum bedrag is niet meer passend bij de huidige kosten, waardoor waterschappen en gemeentes hogere percentages dreigen te betalen. De provincie is bezig de regeling hierop aan te passen.
Dierenwelzijn waterschap Aa en Maas	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Hiervan wordt kennisgenomen. De ***fractie Partij voor de Dieren*** stelt voor om dierenwelzijn standaard onderdeel te maken van adviesnota's. Tevens geeft de ***fractie Partij voor de Dieren*** de suggestie mee om bij om op zoek te gaan naar best practices bij andere overheden zoals gemeenten of waterschappen of rijkswaterstaat om daar innovatie en inspiratie te vinden. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk zegt toe hier ter zake aandacht aan te besteden en/of per dossier te kijken naar de toegevoegde waarde, daar waar dierenwelzijn technisch een overduidelijk karakter of relatie heeft. Houding ten aanzien van dierenwelzijn is, daar waar het beter kan zullen we het zeker niet nalaten en verbetersuggesties zijn welkom. Tevens zal hij de suggestie om te kijken bij andere overheden meenemen. Wat de ***fractie Geborgden*** betreft mag het stuk over vissen langer zijn in relatie tot het stuk over landdieren. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk is het hiermee eens en neemt deze suggestie mee.

STUKKEN TER KENNISNAME	
Notitie Reikwijdte en Detailniveau N279	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Hiervan wordt kennisgenomen. De fractie ***Partij voor de Dieren*** maakt zich zorgen dat vervuiling vanaf de weg het omliggende gebied in kan stromen en verzoekt om met het ontwerp hier rekening mee te houden. **Antwoord DB**: Volgens portefeuillehouder Van Dijk is de provincie is verantwoordelijk voor het ontwerp. Portefeuillehouder Van Dijk zegt toe dit naar voren te brengen bij de provincie.
Prijsontwikkelingen Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector	
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	Hiervan wordt kennisgenomen. Ten aanzien van de geheime status van de ramingen vraagt de ***fractie Geborgden*** hoe dit strookt met de kostentafels bij aanbestedingen. **Antwoord DB**: Voorzitter De Groot zegt toe dit als aandachtspunt mee te nemen richting het DB.
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	Hiervan wordt kennisgenomen. Ten aanzien van de geheime status van de ramingen vraagt de ***fractie Geborgden*** hoe dit strookt met de kostentafels bij aanbestedingen. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder De Zoeten zegt toe dit als aandachtspunt mee te nemen richting het DB.
Commissie Algemene- en Financiële zaken	Hiervan wordt kennisgenomen.

veilig voldoende schoon water

ARCADIS

Waterschap Aa en Maas

Rapport meetresultaten sensor gestuurd boeren 2019 – 2023

Documenteigenschappen

Rapportdatum:	24 december 2024
Nummer:	2.1
Versie	Definitief

Inhoud

Documenteigenschappen 2
1 Inleiding 6
1.1 Sensor gestuurd boeren 6
1.2 Leeswijzer 6
1.3 Onderzoeksvragen 6
1.4 Waterkwaliteitsdoelen 6
1.5 Onderzoeksgebied 7
2 Beschrijving meetnet 9
2.1 Meetnet waterkwaliteit - steekmonsters 9
2.2 Meetnet waterkwaliteit - sensoren 12
2.2.1 Nitraat 13
2.2.2 Ammonium 14
2.2.3 Veldparameters 15
2.3 Meetnet afvoeren 15
2.4 Meetnet neerslag 15
2.5 Percelen in het onderzoek 16
3 Neerslag 19
3.1 Ligging neerslagstations 19
3.2 Cumulatieve neerslag 20
3.3 Droge en natte jaren en maanden 21
4 Sensoren 22
4.1 Validatie Data sensoren 22
4.2 Nitraat 24
4.3 Ammonium 30
4.4 EGV 31
5 Steekmonsters 35
5.1 Stikstof totaal 35
5.1.1 Grondwater 36
5.1.2 Oppervlaktewater 37
5.1.3 Drainagewater 38
5.1.4 Greppels/schouwsloten 39
5.2 Nitraat (NO3-N) 40
5.2.1 Grondwater 41
5.2.2 Oppervlaktewater 42
5.2.3 Drainagewater 43
5.2.4 Greppels/schouwsloten 43
5.2.5 Routings 45
5.3 Ammonium (NH4-N) 47
5.3.1 Grondwater 47
5.3.2 Oppervlaktewater 48
5.3.3 Drainagewater 49
5.3.4 Greppels/schouwsloten 49
5.4 Fosfor (totaal-P) 51
5.4.1 Grondwater 53
5.4.2 Oppervlaktewater 54
5.4.3 Drainagewater 54
5.4.4 Greppels/schouwsloten 55
5.5 Fosfaat 56

5.5.1 Grondwater ... 56
5.5.2 Oppervlaktewater ... 57
5.5.3 Drainagewater ... 57
5.5.4 Greppels/schouwsloten ... 57
5.6 IJzer ... 58
5.6.1 Grondwater ... 58
5.6.2 Oppervlaktewater ... 59
5.6.3 Drainagewater ... 60
5.6.4 Greppels/schouwsloten ... 60
5.7 Kalium ... 62
5.7.1 Grondwater ... 62
5.7.2 Oppervlaktewater ... 63
5.7.3 Drainagewater ... 64
5.7.4 Greppels/schouwsloten ... 64
5.8 Geleidbaarheid van het water (EGV) ... 65
5.8.1 Grondwater ... 66
5.8.2 Oppervlaktewater ... 67
5.8.3 Drainagewater ... 67
5.8.4 Greppels/schouwsloten ... 67
5.8.5 Routings ... 68
6 Stikstof in de bodem ... 70
7 Samenstelling en herkomst van het water ... 75
8 Afvoeren en reistijden tussen sensoren ... 79
9 Vergelijking Vinkenloop met MNLSO ... 82
10 Conclusies & Discussie ... 83
10.1 Conclusies ... 83
10.2 Discussie en aanbevelingen ... 85
10.2.1 sensoren ... 85
10.2.2 steekmonsters ... 85
11 Literatuur ... 87
Bijlage 1: verdiepende figuren ... 88

Sensor Gestuurd Boeren

Teveel voedingsstoffen in het water zorgen voor een slechte waterkwaliteit doordat (blauw)algen, kroos en andere waterplanten overmatig groeien en daarmee gewenste planten en dierensoorten weg concurreren. Een van de grootste bronnen van het stikstof en fosfaat in het grond- en oppervlaktewater in het beheergebied van Aa en Maas is de landbouw. Landelijk is het beeld dat er de laatste jaren, ondanks aangescherpt beleid en uitgevoerde maatregelen, geen verbeteringen te zien zijn in de waterkwaliteit. In 2017 kwam daar nog het nieuws bij over de grootschalige mestfraude in oost Brabant. Hoewel de algemene principes van de uitstroom van nutriënten naar het water goed zijn onderzocht, ontbreekt het aan concreet inzicht om hierop te sturen. De mate van emissie uit de landbouw verschilt namelijk sterk per grondsoort, grondwaterstand, regenpatroon e.a. niet-beïnvloedbare factoren, naast de wijze waarop het land bewerkt en bemest wordt.

Om goed in kaart te brengen wat de effecten van de bedrijfsvoering van boeren op de waterkwaliteit is, is het noodzakelijk om hoogfrequent te meten. Dit kan het best worden gedaan met sensoren en deze spelen dan ook een belangrijke rol in het programma Sensor Gestuurd Boeren. Binnen dit programma wordt de relatie onderzocht tussen agrarisch handelen, en de waterkwaliteit, op basis van bedrijfsmanagement gegevens van de boeren - de kenmerken van de percelen en de activiteiten die daarop plaatsvinden- en metingen met sensoren in oppervlaktewater en op de percelen.
Het programma Sensor Gestuurd boeren is een innovatief samenwerkingstraject tussen waterschap Aa en Maas en de boeren in het stroomgebied rond de Vinkenloop, Westerbeek. De doelstelling voor het waterschap is om de uit- en afspoeling van stikstof uit de landbouw te verminderen door het gezamenlijk verkrijgen van data gedreven inzicht. In de toekomst moet dat uiteindelijk leiden tot meer zelfsturing, innovatie en lokaal maatwerk met meer verantwoordelijkheid voor de agrarische ondernemer.

Sensor Gestuurd boeren wordt mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de provincie Noord-Brabant en het Europees Landbouwfonds voor PlattelandsOntwikkeling

Provincie Noord-Brabant

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling; Europa investeert in zijn platteland

1 Inleiding

1.1 Sensor gestuurd boeren

Bij het onderzoeksproject Sensor Gestuurd Boeren (SGB) wordt door waterschap Aa en Maas samen met de agrarisch ondernemers in een klein stroomgebied meerjarig onderzoek gedaan naar de bronnen en routes van stikstofverbindingen in het water. Daartoe is onder meer gewerkt met sensoren om de waterkwaliteit te meten. Deze sensormetingen zijn aangevuld met een groot aantal reguliere steekmonsters in grond-, drainage- en oppervlaktewater. Het doel van het onderzoek is om in het agrarische gebied de relatie te begrijpen tussen waterkwaliteit en de agrarische activiteiten die in het gebied worden uitgevoerd. Wat is het belang van specifieke locaties/teelten(hot spots) en wat is het belang van specifieke momenten (hot moments) voor de diffuse en directe emissies van stikstof vanaf het land naar het water? Of zijn meer gematigde en diffuse processen belangrijker voor de waterkwaliteit? Dat kan helpen voor het vinden van een handelingsperspectief: welke maatregelen zijn op welke plekken en momenten zinvol?

1.2 Leeswijzer

In deze rapportage zijn opgenomen:

- Beschrijving van het meetnet, de onderzoeksvragen en het onderzoeksgebied.
- Resultaten van de sensoren voor de waterkwaliteit: in de tijd en ruimtelijk weergegeven
- Resultaten van de steekmonsters: in de tijd en ruimtelijk weergegeven
- Resultaten van de bodemonderzoeken aan N-mineraal
- Conclusies en aanbevelingen

1.3 Onderzoeksvragen

In deze studie worden de meetgegevens uit de verschillende vormen van monitoring “op elkaar gelegd”. Dat doen we door tijdreeksen te maken van diverse gemeten waarden en door speciale situaties te analyseren (bijvoorbeeld natste percelen vs. rest, wat gebeurt er in de week van zware bui). Daarmee is het de bedoeling om temporele en ruimtelijke patronen gaan herkennen. Deze activiteit heeft tot doel om inzicht te krijgen in het functioneren van het gebied, mogelijk belangrijke routes te vinden en deze informatie regelmatig te toetsen bij de deelnemende boeren.

De onderzoeksvragen zijn:

1. Zijn er ruimtelijke verschillen tussen de meetpunten?
2. Zijn er temporele patronen te zien die te relateren zijn aan het weer (droogte, neerslag, verdamping, temperatuur, temperatuursom etc.)?
3. Zijn er ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan ondergrond?
4. Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan hydrologie (kwel/wegzijging)?
5. Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan het agrarisch handelen (o.b.v. aangeleverde data boeren)?
6. Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan overig handelen? (bv onderhoud stuwen, maaien

1.4 Waterkwaliteitsdoelen

Voor de waterkwaliteit zijn er normen voor grondwater en normen voor oppervlaktewater.

Oppervlaktewater
De Vinkenloop is een zijloop van de Strijpse Beek. Het water valt in de categorie 'overig water' en is geen KRW-waterlichaam. Benedenstrooms liggen wel KRW-waterlichamen. Het meest gelijke watertype voor de Vinkenloop is type M2, zwak gebufferde sloot met minerale ondergrond.

Stikstof kan in diverse vormen voorkomen: N -organisch, als ammonium, (NH4), als nitraat (NO3). Genormeerd in het oppervlaktewater is N-totaal wegens het stimulerende effect op algen en planten. De norm voor stikstof (als totaal) voor dit watertype is 2,4 mg/ N/l. De norm voor P-totaal is 0,22 mg/l (GEP, zie STOWA 2018-50, Evers et al 2018).

Tabel 1-1: De normen voor stikstof totaal (zomergemiddelde) voor de Vinkenloop

Klasse	Norm N-totaal (mg N/l)	Norm P-totaal (mg/l)
MEP	≤ 2,0 mg/l	≤ 0,06 mg/l
GEP	≤ 2,4 mg/l	≤ 0,22 mg/l
Matig	2,4 – 4,8 mg/l	0,22 – 0,44 mg/l
Ontoereikend	4,8 – 12 mg/l	0,44 – 1,10 mg/l
Slecht	> 12 mg/l	> 1,10 mg/l

De normen voor stikstof en fosfor zijn zomerhalfjaar gemiddelden (de periode van 1 april tot en met 30 september). Individuele waarden mogen hier dus bovenuit pieken, zolang er maar genoeg andere meetdagen zijn onder deze waarden. In de strikte zin zijn de gehaltes in het winterseizoen voor de toestandsbeoordeling Kaderrichtlijn Water niet relevant. Echter: stikstof en fosfor stromen verder benedenstrooms, uiteindelijk via Maas naar de Noordzee (afwenteling).Daarom is het goed om ook naar de winterconcentraties te kijken.

Grondwater
In de Nitraatrichtlijn is aanvullend de norm gesteld van 50 mg/l nitraat (=11,3 mg/l NO3-N) in het grondwater, en een streefwaarde van 25 mg/l. Deze normen zijn gesteld om het principe dat het water geschikt is om drinkwater uit te maken.

1.5 Onderzoeksgebied

Bij de start van het project sensor gestuurd boeren in 2018/2019 is een aantal locaties onderzocht op geschiktheid als proeflocatie:

- Wanroijse beek, Tovensche beek, Raam
- Middengebied Raam tussen Wanroij en weg Mill-Beers
- Hoge Raam
- Groote Wetering inclusief de Vinkelse loop
- Loosbroek / bufferboeren
- Westelijke Langstraat (Maas en Dieze polders)
- Westerbeek

Op zandgronden komen twee situaties veel voor die voor het onderzoek beide interessant zijn om te meten:

- Gebieden met droge sloten die enkel nat worden als het regent (zoals Westerbeek), echter is meten daar lastig vanwege watergebrek in de zomer;
- Gebieden met kwel en/of inlaatwater die wel nat blijven waardoor meten met sensoren goed lukt, maar waar landgebruik op percelen waarschijnlijk lastiger te relateren is aan waterkwaliteit

Uiteindelijk is de keuze gevallen op de Vinkenloop. De redenen hiervoor waren:

- boeren in het gebied wilden meedoen;
- Nabijheid van de proefboerderij van Wageningen UR;

- Nabijheid van een meetpunt voor de MNLSO in de Strijpse Beek en beschikbaarheid van meetgegevens;
- representatieve situatie qua landgebruik, teelten en droogval voor oost Brabant;
- Geen invloeden anders dan landbouw, grondwater en atmosferische depositie (geen puntbronnen, overstorten, rwzi's of inlaatwater);

Het proefgebied Vinkenloop heeft ook een aantal nadelen waar we ons bewust van moeten zijn bij de inrichting van het meetnet en de data analyse:

- Aanwezigheid van ijzerrijke kwel kan sensoren verstoren
- Het gebied valt regelmatig droog

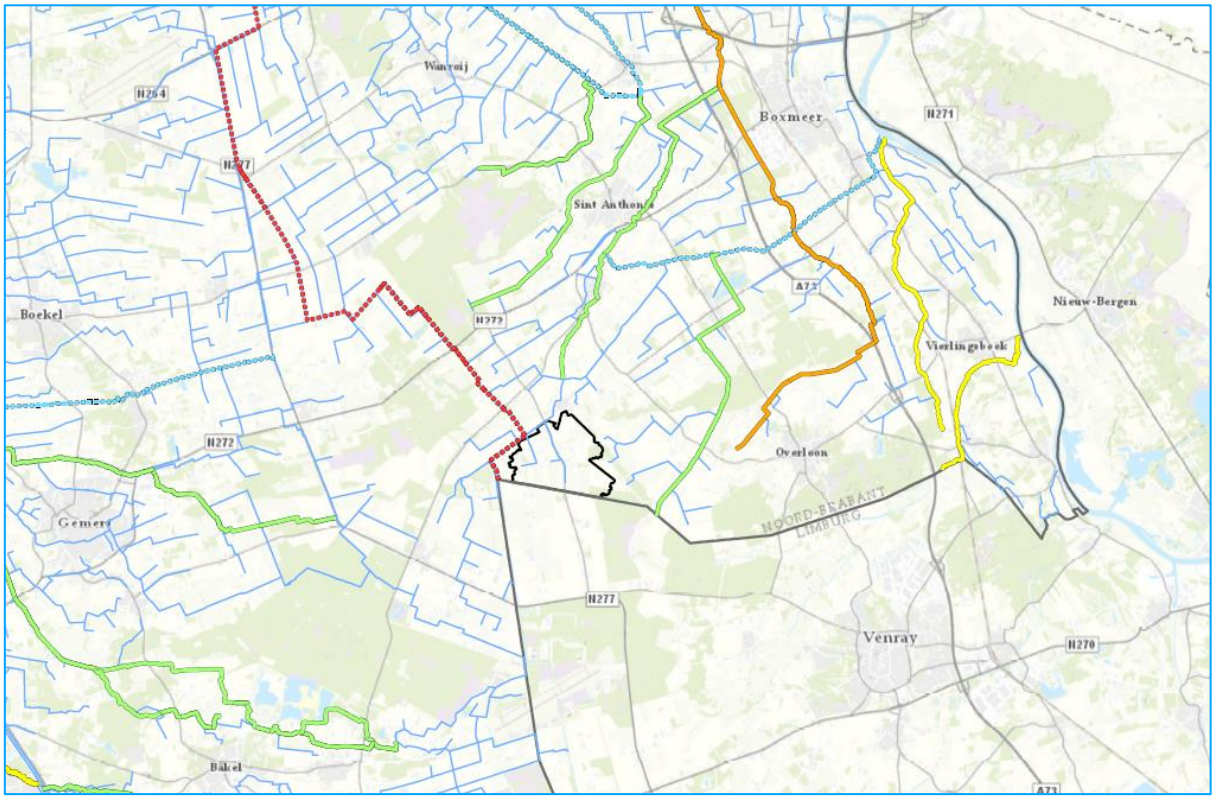

Figuur 1-1 Het onderzoeksgebied in oost-Brabant. Ook op de kaart staan de KRW-waterlichamen (gekleurde lijnen) en de hoofdwatergangen (dunne blauwe lijnen).

Een uitgebreide beschrijving van het onderzoeksgebied is opgenomen in [Rozema en Dijk 2021].

2 Beschrijving meetnet

Het meetnet voor Sensor Gestuurd Boeren is ontworpen op basis van de informatiebehoefte, de gebiedskenmerken, de landbouwkundige en geochemsiche processen rondom stikstof, diverse veldbezoeken en afstemming met de KennisImpulsWaterKwaliteit (KIWK). Het meetnet is gericht op het verzamelen van gegevens over waterkwaliteit, afvoeren, neerslag en meteo en bodem.

De locaties van metingen zijn gekozen met het oog op het kunnen opstellen van water- en stoffenbalansen en voldoende voeding van de te gebruiken modellen. Het meetnet is een aantal keer herzien gedurende de looptijd van het onderzoek.

2.1 Meetnet waterkwaliteit - steekmonsters

Voor de waterkwaliteit zijn er 6 soorten meetpunten. De waterkwaliteit meten we met sensoren (deel van de locaties) en met steekmonsters (alle locaties):

- oppervlaktewater – A-watergang (Vinkenloop)
- oppervlaktewater – B en C-watergangen (greppels die uitkomen op de Vinkenloop)
- freatisch (= ondiep) grondwater
- drainage (regulier en peil gestuurd)
- oppervlakkige afspoeling
- neerslag

Voor waterkwaliteitsbemonstering met steekmonsters en laboratoriumanalyses wordt gewerkt met twee pakketten met parameters:

- een standaard pakket
- een uitgebreid pakket

De macro-ionen die aanvullend worden gemeten in het uitgebreide pakket geven inzicht in chemische processen die zich afspelen in bodem en water en zijn een controle of de ionenbalans klopt. Vanwege de kosten is niet op alle plekken het uitgebreide pakket gemeten.

Tabel 2-1. Samenstelling pakketten monitoring oppervlakte- en grondwater met steekmonsters en laboratorium analyses

parameter	standaard	uitgebreid	grondwater
pH	x	x	x
temperatuur	x	x	x
EGV	x	x	x
doorzicht / extinctie	x	x	
zuurstof	x	x	x
chloride	x	x	x
nitraat	x	x	x
ammonium	x	x	x
kjeldahl		x	x
ortho-p		x	x
totaal-p		x	x
Macro-ionen: HCO3-, Ca2+, Mg2+, Cl-, Na+, Fe2+/3+		x	x
sulfaat		x	x

IJzer kan in twee vormen in water voorkomen: tweewaardig (2+, gereduceerd, als ion opgelost in water) en driewaardig (3+, geoxideerd, roodbruine neerslag). Omdat gereduceerd ijzer ($Fe2^{+}$) onder invloed van zuurstof omgezet worden naar de geoxideerde vorm (Fe^{3+}) is Fe^{2+} lastig te monitoren (moet anaeroob) en zal bijna al het ijzer in de Vinkenloop voorkomen als Fe^{3+}. Daarom analyseren we alleen Fe^{3+}.

Tabel 2-2: meetpunten in de Vinkenloop en omgeving

MEPAN	MEPID	Omschrijving	X	Y	sensor	debiet
oVINKNL170	341417	Vinkenloop nabij monding in de Strijpse Beek	187456	398987	NO3, veld (EGV, T, pH)	ja
xVINKNL001	341437	Grondwater - Grondwater, peilbuis 1, SEBO001_G	187645	398924		
xVINKNL002	341438	Grondwater, peilbuis 2, SEBO002_O	187613	398600		
xVINKNL003	341439	Grondwater, peilbuis 3, SEBO003_G	187821	398248		
xVINKNL004	341440	Grondwater, peilbuis 4, SEBO004_G	187228	398501		
xVINKNL005	341441	Grondwater, peilbuis 5, SEBO005_G	187548	398564		
xVINKNL006	341442	Grondwater, peilbuis 6, SEBO006_G	187882	398689		
xVINKNL007	341443	Drainwater – reguliere drainage1 – akkerbouw	187629	398687	veld (EGV, T, pH)	ja
xVINKNL008	341444	Drainwater – peil gestuurde drainage - grasland	187766	398051	NO3, veld (EGV, T, pH)	ja
xVINKNL009	341447	Grondwater beregeningsput melkveehouder	187838	397800		
xVINKNL010	341450	Grondwater, peilbuis 7, SEBO010_G	187915	397780		
xVINKNL011	341451	Grondwater, peilbuis 8, SEBO011_G	187561	397439		
xVINKNL012	341452	Regenwater opgevangen bij neerslagmeter	187764	398049	neerslag	
xVINKNL013	341455	Grondwater beregeningsput akkerbouwer	187671	398431		
xVINKNL015	341457	oppervlakkige afstroming van perceel akkerbouw	187638	398499		
xVINKNL017	341459	Vinkenloop oppervlaktewater na aantal duikers, bovenstrooms van de akkerbouw percelen	187692	398367		
xVINKNL018	341460	houtsnipper inlaat. Actief vanaf Q4 2023. Sensor locatie 170 is hierheen verplaatst.	187463	398992	NO3, veld (EGV, T, pH)	Ja
xVINKNL019	341461	houtsnipper inlaat. Actief vanaf Q4 2023. Sensor locatie 130 is hierheen verplaatst.	187463	398221	NO3, veld (EGV, T, pH)	Ja
xVINKNL100	341411	Bovenloop Vinkenloop, zuidelijk van duiker, oostkant Nieuweweg	187862	398070	veld (EGV, T, pH)	
xVINKNL110	341412	Greppel langs westkant Nieuweweg	187819	398104		
xVINKNL120	341416	A-watergang, zuidkant van de duiker onder Boveneind	187819	398074		
xVINKNL125	341432	A-watergang, noordkant van de duiker onder Boveneind	187819	398086	NO3, veld (EGV, T, pH)	ja
xVINKNL130	341423	Nieuweweg, bij stuw 114CKT	187836	398108	NO3, veld (EGV, T, pH)	ja
xVINKNL135	341425	Nieuweweg, 20 meter benedenstrooms stuw	187822	398128		
xVINKNL140	341436	Greppel tussen percelen grasland	187767	398052		
xVINKNL145	341435	Greppel tussen percelen akkerbouw – oostkant Nieuweweg	187606	398674		ja
xVINKNL150	341434	Greppel parallel Nieuweweg	187578	398664		
xVINKNL155	341433	Greppel tussen percelen akkerbouw – westkant Nieuweweg	187575	398662		ja
xVINKNL160	341446	Bovenstrooms greppel tussen percelen akkerbouw – westkant Nieuweweg	187395	398578		
xVINKNL165	341453	Greppel tussen percelen grasland – bovenstrooms van de uitgang peil gestuurde drainage	187766	398045		

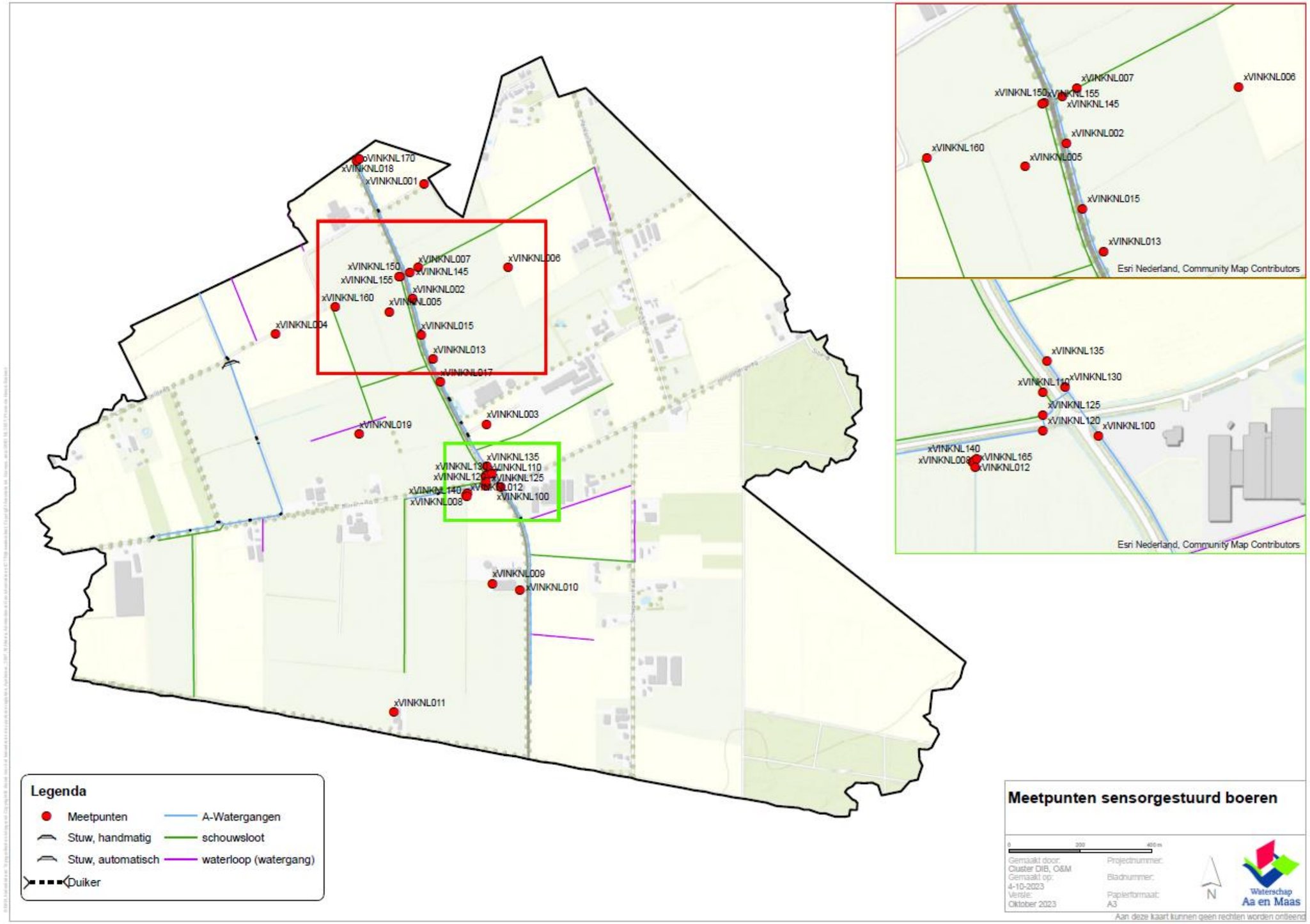

Figuur 2-1: Overzicht meetpunten binnen het afwateringsgebied van de Vinkenloop

2.2 Meetnet waterkwaliteit - sensoren

Op 5 meetpunten zijn sensoren voor de waterkwaliteit aanwezig. Het betreft 3 locaties met een volledige set aan sensoren (nitraat, ammonium en veldparameters) en 2 locaties met een beperkte set aan sensoren (alleen de veldparameters). Op een aantal plekken wordt ook debiet gemeten.

De sensoren hangen samen met de randapparatuur zoals loggers, modem en accu's in een roestvrij stalen behuizing. Bovenop de meetpaal staat het zonnepaneel dat de meetopstelling voorziet van stroom, zodat deze overal buiten in het veld kan werken.

Figuur 2-2 voorbeeld van een van de meetopstellingen met de sensoren in de Vinkenloop (foto: N. van Aarle, Aquon)

Figuur 2-3: binnenzijde van een van de sensorpalen met daarin de apparatuur en accu's (foto: N. van Aarle, Aquon)

2.2.1 Nitraat

De sensoren voor nitraat zijn optisch: dat wil zeggen dat de sensoren de nitraat-concentraties bepalen op basis van afname van licht van een specifieke golflengte. De sensoren zijn van het merk Ott en Trios.
De afstand tussen de lenzen (pad- of weglengte) bepaalt het meetbereik van de sensoren.

In troebel water kan het best worden gewerkt met een klein meetbereik, maar dat gaat ten koste van betrouwbaarheid in de lage meetrange. Voor de Vinkenloop is getest met meerdere lengtes en is uiteindelijk gekozen voor de 2 mm.

Tabel 2-3: meetbereik sensor nitraat

Weglengte sensor	Meetbereik	Betrouwbaarheid
0.3 mm	1.65 – 200 mg/l NO3-N	± (5 % + 3.3 mg/L) NO3-N
1 mm	0.5 – 60 mg/l NO3-N	± (5 % + 1.0 mg/L) NO3-N
2 mm	0.25 – 30 mg/l NO3-N	± (5 % + 0.5 mg/L) NO3-N
5 mm	0.1 – 12 mg/l NO3-N	± (5 % + 0.2 mg/L) NO3-N
10 mm	0.05 – 6 mg/l NO3-N	± (5 % + 0.05 mg/L) NO3-N

Figuur 2-4: links: de nitraat sensor. De blauwe slang is de slang voor perslucht die gebruikt wordt voor reiniging van de sensoren. rechts : close up van de padlengte tussen beide lenzen (oranje pijl), met een vastzittend stukje vuil/biofilm (blauwe pijl) en de wisser om de lenzen schoon te maken (groene pijl). (foto: N. van Aarle, Aquon)

De metingen met de nitraat sensor zijn bij de juiste omstandigheden stabiel en goed bruikbaar. Daarbij valt op dat de sensor het op meetlocatie xVINKNL125 goed in staat is om het nitraat te meten. Dit is vaak water dat wat helderder is. Ook op locatie oVINKNL170 gaat het meten goed, maar door troebelheid is daar wel veel meer sprake van verloop en onderhoud. Locatie xVINKNL130 is heel erg lastig voor de sensor: doordat daar ook een stuw staat is het water hier erg sedimentrijk, troebel en heeft de sensor heel veel moeite om goed te meten. Hierbij moet wel vermeld worden dat de omstandigheden regelmatig veranderen in de Vinkenloop, waarbij met name in het najaar het water een stuk troebeler is dan in voorjaar / zomer.

2.2.2 Ammonium

Naast nitraat is in de Vinkenloop in 2019 - 2021 ook gewerkt met sensoren die ammonium kunnen meten (Go Sys ISE met een BlueSense controller): Deze sensoren werken met ion-specifieke electroden en een membraan. Het meetbereik volgens de fabrikant ligt in de range van 0.2 – 18 000 mg/l. De praktijkervaring in de Vinkenloop is anders: daar begint de sensor pas een beetje te meten vanaf 1 mg/l. en die concentraties komen niet zo vaak voor. Verder raakt de sensor (membraan) redelijk snel vervuild met sediment en biofouling en heeft de sensor last van interferentie met andere ionen.

Figuur 2-5: de ammonium ISE sensor met biofouling en sediment op het membraan. (foto: N. van Aarle, Aquon)

De ISE moet worden gekoppeld aan een controller, die op zijn beurt weer aan een datalogger/modem wordt gekoppeld. De BlueSense controller vraagt meer stroom dan in het veld (met name in de winter) geleverd kan worden door zonnepaneel met accu. Daarom is een tijdschakelaar geïnstalleerd op de controller. Echter: dit zorgt weer voor andere problemen in de meetresultaten (zaagtand patroon).

Het hoge stroomverbruik, lastige omstandigheden in het troebele water, hoge onderhoudsfrequentie en onbetrouwbare meetresultaten leiden tot de keuze om eind 2021 niet verder te gaan met de ammonium sensoren.

2.2.3 Veldparameters

Naast sensoren voor nitraat en ammonium staat er ook sensoren voor pH, EGV, temperatuur in de Vinkenloop. Dit zijn sensoren van het merk Ponsel. Deze sensoren zijn wat robuuster in de metingen dan de ammonium- en nitraat sensoren.

De pH en redox sensor presteren vrij constant en goed, ook wanneer deze vuil is of bedekt met organismen. De EGV-sensor presteert ook goed, hoewel deze iets meer last heeft van biofouling. De afwijking ten opzichte van de geijkte handmeters is niet groot (zelden meer dan ca. 15%, waar wij 10% aanhouden als maximale afwijking).

2.3 Meetnet afvoeren

Naast metingen aan de waterkwaliteit worden ook afvoeren bepaald. Hiervoor is een aparte rapportage gemaakt, zie Buijert [2022].

2.4 Meetnet neerslag

Voor het vaststellen van de neerslag zijn er meerdere databronnen beschikbaar bij het waterschap of andere publieke bronnen:

- Radarbeelden (gevalideerd)
- KNMI hoofdstation Volkel (15 km van onderzoeksgebied)
- KNMI dagstation St. Anthonis (6 km van onderzoeksgebied)

- meetpunt Proefboerderij Vredepeel (1 km van onderzoeksgebied)
- neerslagdata verzameld met de fieldmates in het gebied.
- Neerslagdata verzameld met het klimaatstation in het gebied

Figuur 2-6: binnenzijde van het geplaatste klimaatstation met voorziening voor opvangen van regenwater om te analyseren in het lab

2.5 Percelen in het onderzoek

In het onderzoeksgebied zijn er 28 percelen van de deelnemende ondernemers. Dit is deels akkerbouw, deels voor melkveehouderij.

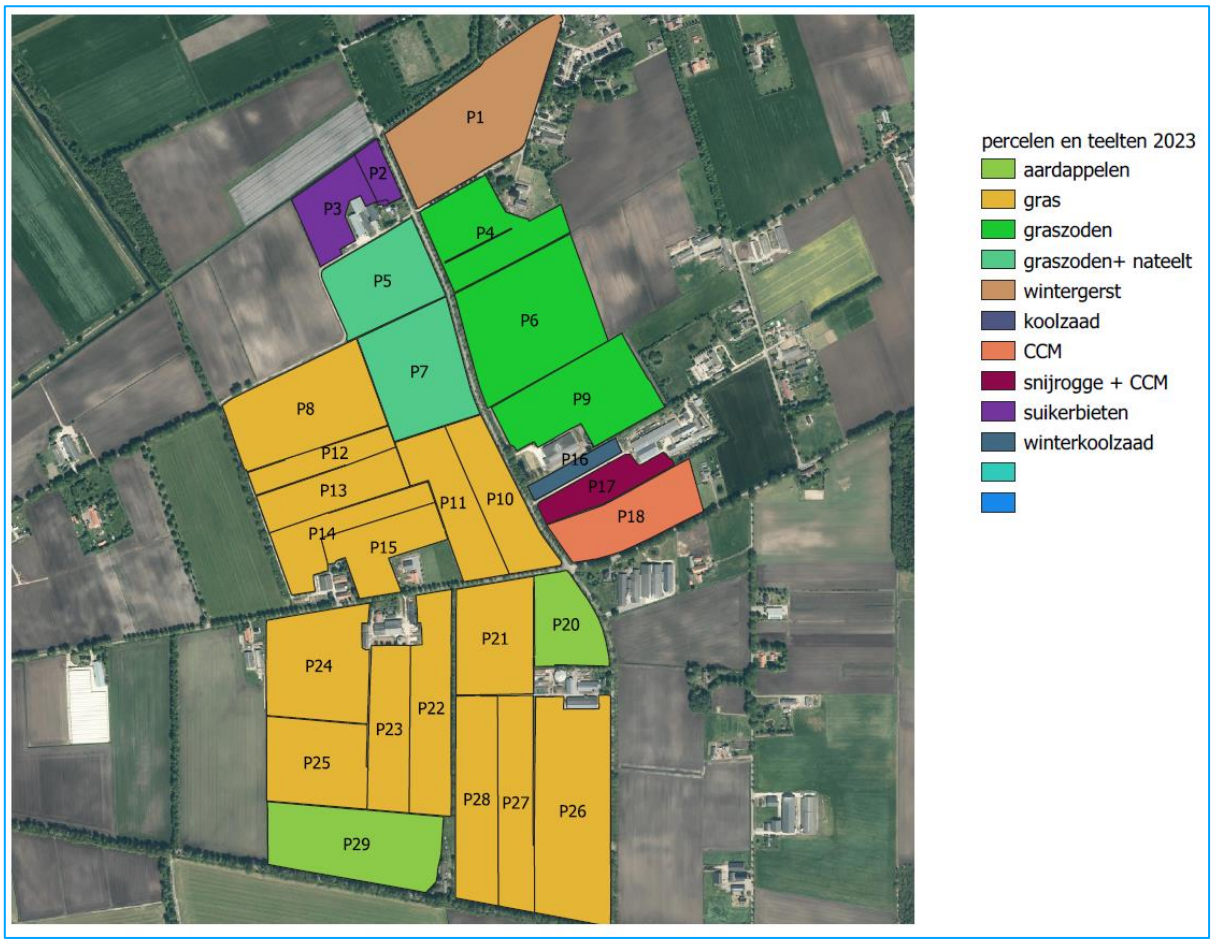

Figuur 2-7: percelen in het onderzoek met de teelt 2023

Tabel 2-4: gewasrotatie 2018-2023

perceel	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P1	Gerst, winter-	Waspeen, productie	Mais, snij-	Mais, snij-	Aardappelen, consumptie	Gerst, winter-
P2	Aardappelen, consumptie	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Bieten, suiker-
P3	Aardappelen, consumptie	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Bieten, suiker-
P4	Bieten, suiker-	Waspeen, productie	Gerst, zomer-	Tulp, bloembollen en -knollen	graszoden	graszoden
P5	Graszoden	Graszoden	Graszoden	Uien, zilver-	graszoden	graszoden
P6	Bieten, suiker-	Uien, zaai-	Tulp, bloembollen en -knollen	Lelie, bloembollen en -knollen	graszoden	graszoden
P7	Graszoden	Graszoden	Graszoden	Uien, zilver-	graszoden	graszoden
P8	Waspeen, productie	Uien, zilver-	Mais, snij-	Aardappelen, consumptie	Mais, snij-	Grasland, tijdelijk
P9	Lelie, bloembollen en -knollen	Graszoden	Uien, zilver-	Cichorei	graszoden	graszoden
P10	Mais, snij-	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P11	Mais, snij-	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P12	Mais, snij-	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P13	Mais, snij-	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P14	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie	Mais, snij-	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P15	Grasland, blijvend	Grasland, blijvend	Mais, snij-	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk

perceel	2018	2019	2020	2021	2022	2023
P16	Gerst, zomer-	Gerst, zomer-	Aardappelen, consumptie	Mais, corncob mix	Bonen, veld-	Koolzaad
P17	Gerst, zomer-	Gerst, zomer-	Aardappelen, consumptie	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix
P18	Gerst, zomer-	Mais, corncob mix	Aardappelen, consumptie	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix	Mais, corncob mix
P20	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Mais, snij-	Aardappelen, consumptie
P21	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P22	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P23	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P24	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P25	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P26	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P27	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P28	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk
P29	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Grasland, tijdelijk	Aardappelen, consumptie

3 Neerslag

3.1 Ligging neerslagstations

De neerslag wordt op meerdere plekken gemeten in en rondom het projectgebied (zie Figuur 3.1 en Tabel 3.1). In het gebied zelf liggen neerslagmeters vanuit de KIWK en vanuit SGB. Ook zijn gegevens van de regenradar beschikbaar (zie rode cellen in Figuur 3.1). Buiten het projectgebied is de regenmeter op proefboerderij Vredepeel de dichtstbijzijnde. De KNMI neerslagstations liggen tenminste 6 km (St Anthonis) van het projectgebied. De KNMI meteostations, waar naast neerslag ook de verdamping wordt gemeten, liggen nog verder weg.

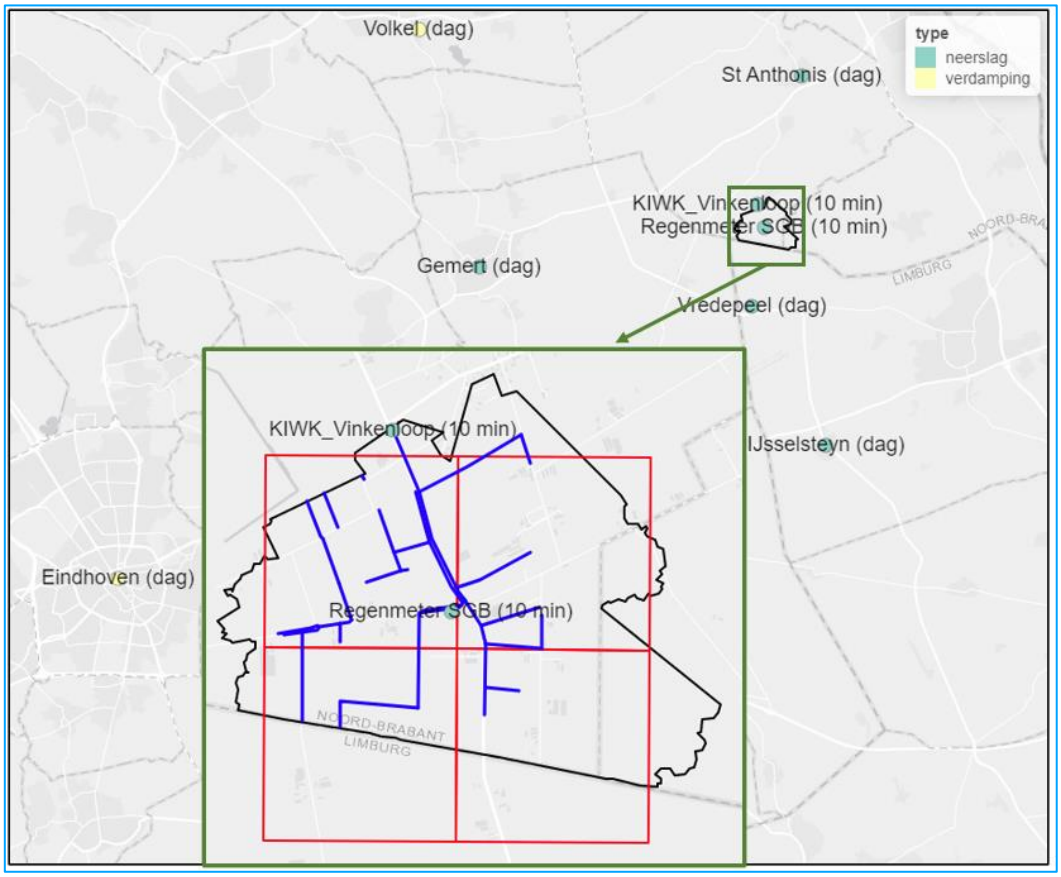

Figuur 3-1: Ligging van de neerslagstations nabij de Vinkenloop. Op de geel gemarkeerde locaties (Eindhoven, Arcen en Volkel) wordt tevens de verdamping gemeten. Voor de rode cellen zijn gegevens van de neerslagradar beschikbaar.

Tabel 3-1: Specificaties van de stations nabij de Vinkenloop waar neerslag en verdamping wordt gemeten.

station	type	frequentie	bron	afstand tot centrum projectgebied (km)	data vanaf
Regenmeter SGB	neerslag	10 min	Aa en Maas	0.1	21 aug 2021
Regenradar	neerslag	uur	WIWB	0.3	19 juli 2019
KIWK_Vinkenloop	neerslag	10 min	Deltares	0.9	18 feb 2021
Vredepeel	neerslag	dag	Vredepeel	3.5	2000
St Anthonis	neerslag	dag	KNMI	6.2	1919
IJsselsteyn	neerslag	dag	KNMI	9.4	1947
Gemert	neerslag	dag	KNMI	11.8	1904
Volkel	verdamping	dag	KNMI	16.4	1951
Arcen	verdamping	dag	KNMI	24.6	1990
Eindhoven	verdamping	dag	KNMI	30.4	1951

3.2 Cumulatieve neerslag

Uit een eerdere analyse naar cumulatieve neerslag en piekbuien volgde dat de neerslag bij Vredepeel het beste kan worden gebruikt voor het identificeren van droge en natte periodes in het projectgebied. Gezien de plaatselijkheid van piekbuien is het namelijk belangrijk om een neerslagstation in de buurt te gebruiken. De neerslagmeters van KIWK en SGB liggen weliswaar dichter bij/in het gebied, maar de KIWK-meter staat onder een boom waardoor te weinig neerslag wordt gemeten, vooral als de boom in het blad staat (zie Figuur 3.2) en de SGB meter is pas actief vanaf het najaar van 2021 en beslaat daarmee niet de volledige onderzoeksperiode. Daarom is gekozen te werken met Vredepeel. Dit is weliswaar geen KNMI station, maar jaartotalen wijken niet structureel af van de KNMI meetwaarden. Dit geeft vertrouwen in de nauwkeurigheid van de gemeten neerslag. In Vredepeel wordt op dagbasis gemeten. Voor de verdeling van neerslag gedurende de dag is de regenradar de best te gebruiken bron voor neerslagdata.

In Figuur 3.3 is te zien hoe de SGB-neerslagmeter het doet t.o.v. de meter te Vredepeel. De maandtotalen verschillen vaak behoorlijk van elkaar. De totale neerslagsom komt echter aardig overeen voor de periode dat beide neerslagmeters actief waren (744 mm in Vredepeel, 714 mm in het SGB gebied).

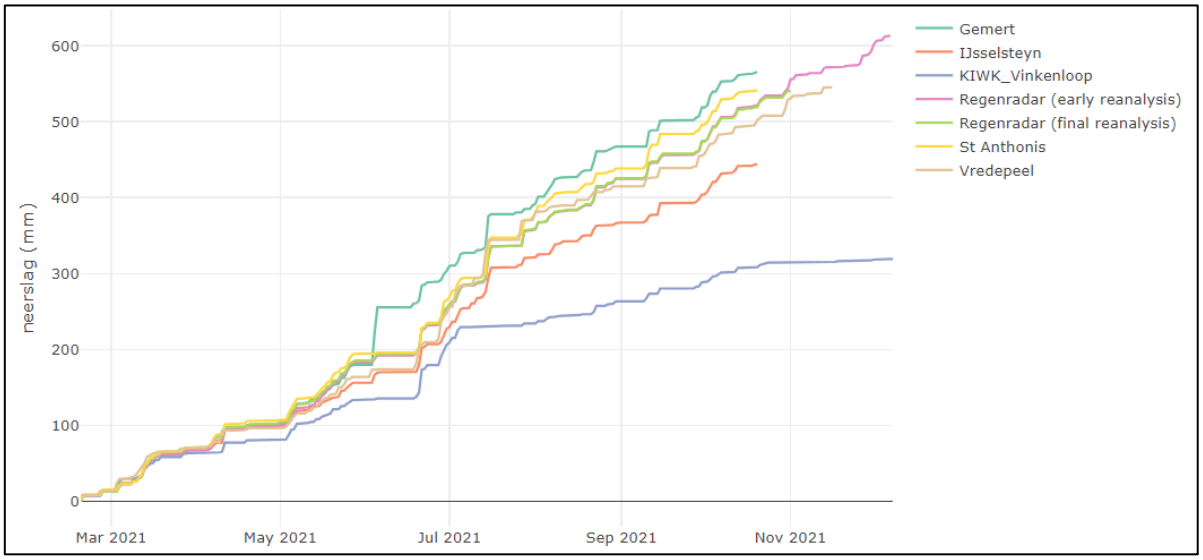

Figuur 3-2: Cumulatieve neerslag in 2021 zoals gemeten door de verschillende stations.

Figuur 3-3: Maandelijkse neerslag van de Vredepeel- en SGB-regenmeters, voor de maanden waarin beide meters alle dagen actief waren (juli 2021 – juni 2023).

3.3 Droge en natte jaren en maanden

De weerjaren van het SGB project (2019-2023) zijn extreem te noemen (zie Figuur 3.4). Met uitzondering van 2021 waren de jaren een stuk droger (2019, 2020, 2022) of een stuk natter (2023) dan gemiddeld. Zo viel er gemiddeld zo'n 800 mm per jaar in 2000-2023 en is 2023 met 1100 mm extreem nat te noemen. De jaren 2019, 2020 en 2022 zijn met een krappe 650 mm per jaar extreem droog geweest, mede doordat er zo weinig neerslag viel in het zomerhalfjaar (vooral in 2019 en 2020).

De neerslag per maand voor de SGB-jaren (2019-2023) is te zien in Figuur 3.5. Zo was het voorjaar van 2020 extreem droog (april, mei) en was de tweede helft van 2023 extreem nat. Verder valt op dat de piekbuien (piekdagen) aardig bijdragen aan de totale maandsom.

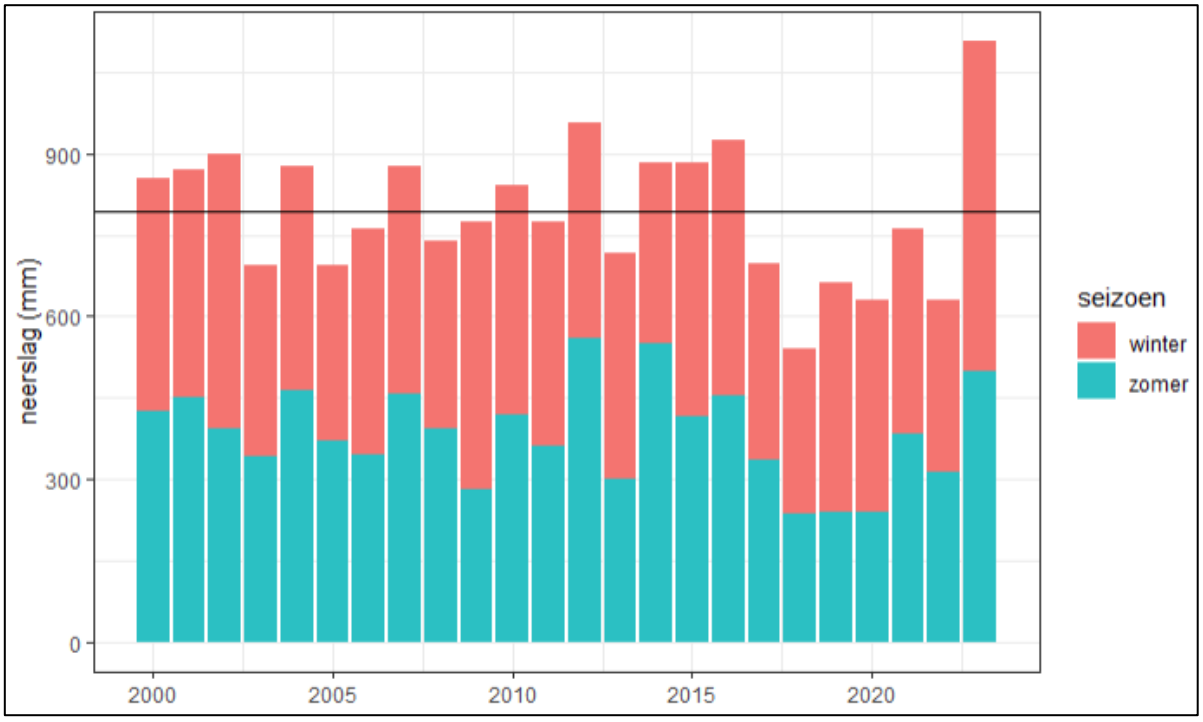

Figuur 3-4: Jaarlijkse neerslag te Vredepeel, inclusief de bijdrage van het zomerhalfjaar (blauw: april-sep) en het winterhalfjaar (rood). De zwarte lijn geeft de jaargemiddelde neerslag over 2000-2023.

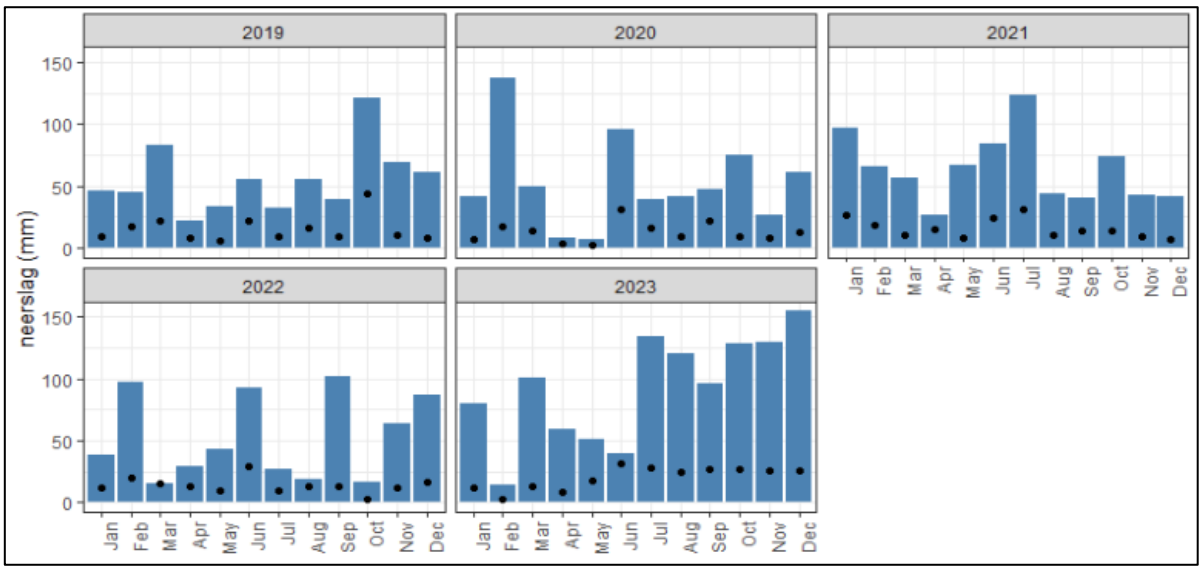

Figuur 3-5: Maandelijkse neerslag (blauw) te Vredepeel, inclusief de maximale dagelijkse neerslag per maand (zwarte stip).

4 Sensoren

4.1 Validatie Data sensoren

Data van de sensoren voor de waterkwaliteit zijn – zeker voor nitraat – niet direct bruikbaar zonder het opwerken van de data. Oorzaken hiervoor zijn bijvoorbeeld afwijkingen in de meetwaarden door vervuiling op de sensoren.

Figuur 4-1: nitraat sensor in de Vinkenloop na het schoonmaken en één week later

Een aantal basisstappen / checks in de databewerking zijn nodig (Zu, 2021, Ouwerkerk en Rozemeijer, 2023):

- Onmogelijk: Fysisch onmogelijke waarden (een pH waarde van meer dan 14, temperatuur onder van het water onder de 0 °C)
- Grenswaarden: waardes buiten realistische range (nitraatgehaltes van meer dan 100 mg/l in de Vinkenloop) (zie Figuur 4-2)
- Springerigheid / ruis: waardes die te snel veranderen van ene naar andere tijdstap (zie Figuur 4-3)
- Flatlines / Levendigheid: waardes die te lang blijven hangen op constante waarde (zie Figuur 4-4)
- Drift en jumps: piekerigheid in de meetwaarden of juist hele langzame verschuiving door vies worden van de sensor
- Check op missende gegevens en hoe deze worden door- en weergegeven?

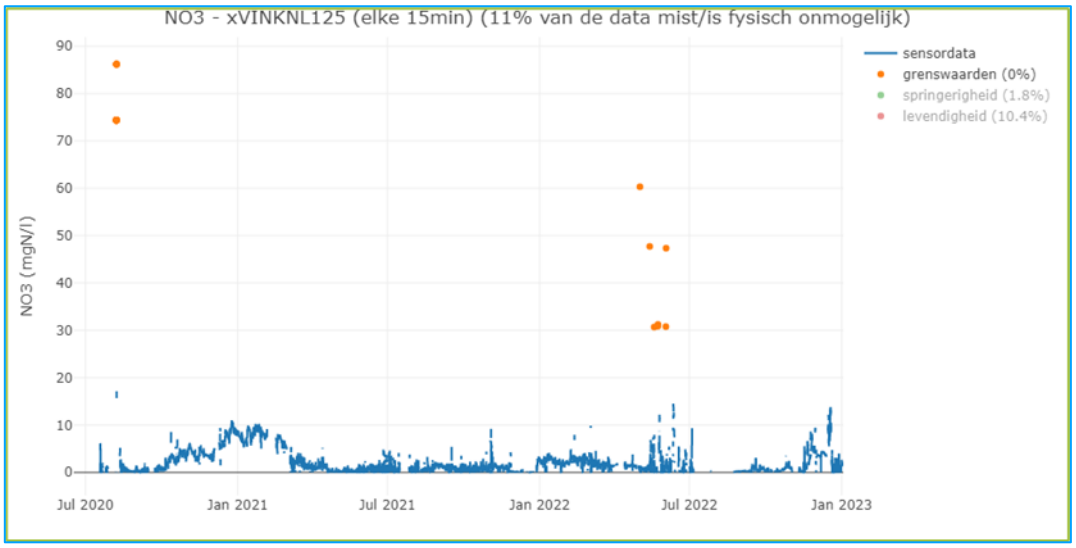

Figuur 4-2: een voorbeeld voor meetwaarden van de nitraat sensor die voor dit meetpunt buiten de realistische meetrange liggen

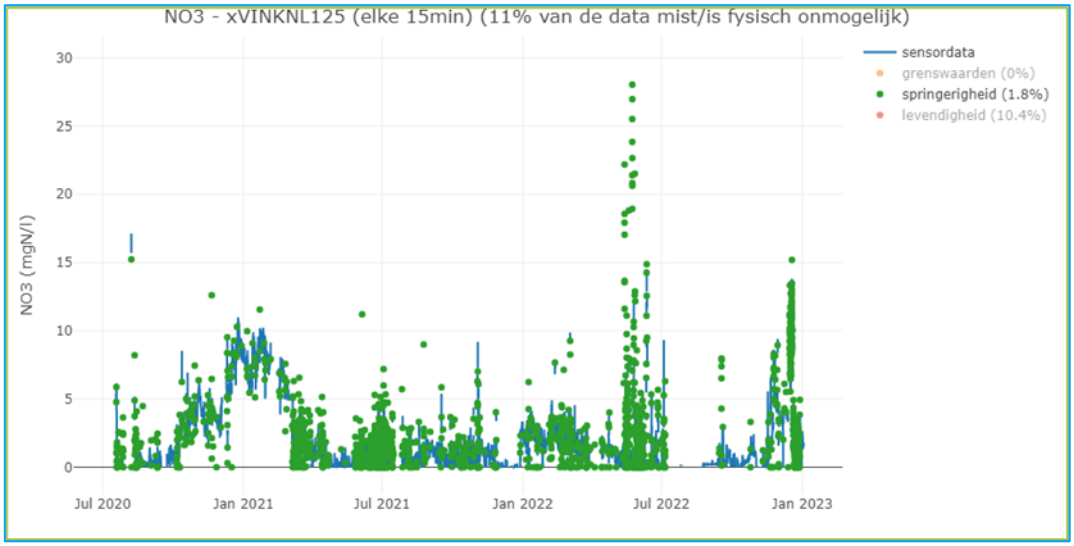

Figuur 4-3: een voorbeeld voor meetwaarden van de nitraat sensor die afgekeurd worden de meetwaarden te springerig zijn (normale waarde – hele korte piek – normale waarde)

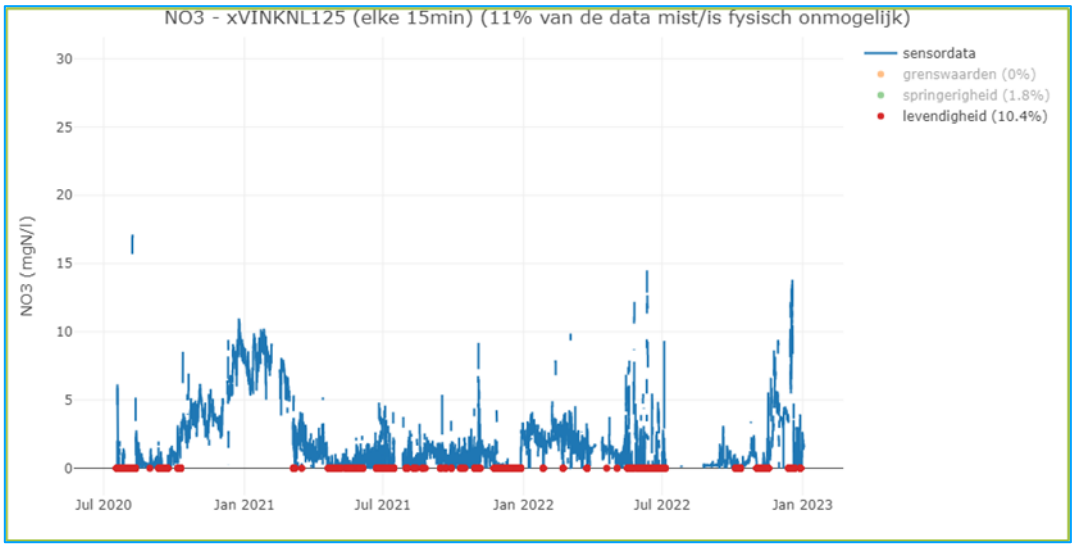

Figuur 4-4: een voorbeeld voor meetwaarden van de nitraat sensor die afgekeurd worden omdat het gaat om flatlines (te lang dezelfde constante meetwaarde)

4.2 Nitraat

Nitraat wordt op een aantal plekken in het watersysteem gemeten. Figuur 4-5 geeft de resultaten voor het meetpunt bij de monding (oVINKNL170). Naast metingen met sensoren zijn in de Vinkenloop ook wekelijkse controlemetingen gedaan door het lab met de conventionele bemonstering en analyse, en worden grondwaterstanden gemeten en is er neerslag data beschikbaar.

De volgende patronen zijn te zien voor oVINKNL170:

1) Concentraties nitraat in de winter zijn hoger: dat komt door uitspoeling (door neerslag overschot) en beperkte biologische activiteit door lage temperaturen. In de winters 20/21 en 21/22 zijn concentraties gemeten tussen de 8 en 10 mg/l (nr. 1).
2) Concentraties in de zomer zijn lager (nitraat is zelfs bijna afwezig in de Vinkenloop, minder dan 1 mg/l) omdat er dan minder sprake is van uitspoeling (neerslag tekort en opname door gewassen) en biologische activiteit in de sloot (groei vegetatie)
3) In de winters zijn de grondwaterstanden hoger dan in de zomers (nr. 3), waar er ook een verschil is tussen droge zomers (2019, 2020, 2022) en natte zomers (2021, 2023)
4) Als het in de zomers hard regent (bv juli 2021) dan stijgen de grondwaterstanden en lopen de concentraties nitraat in de Vinkenloop op (nr. 4)
5) Na droge zomers, zoals in 2019 en 2020 het geval was (nr. 1), zijn de gemeten pieken in nitraat in de winter hoger, dan na natte zomers (2021, nr. 5) Ook gewaskeuze speelt een belangrijke rol: in de zomer 2022 en 2023 zijn er veel graszoden geteeld en is er weinig akkerbouw geweest in het onderzoeksgebied. Daardoor is er minder uitspoeling geweest in de er op volgende winter dan in de winters ervoor (nr. 1 en 5), en zijn de concentraties die zijn gemeten lager (ca 5 mg/l, nr. 6 en 7)).
6) De sensor voor nitraat is in de zomer 2023 op deze locatie verwijderd om op een andere locatie in het onderzoeksgebied in te zetten.
7) Er zijn enkele gevalideerde pieken in sensordata niet zijn gevangen met de steekmonsters. Het is niet gelukt om deze pieken te relateren aan handelen in het water (bv maaien) of activiteiten op het land (nr. 8). Het is niet bekend of het daadwerkelijke uitschieters zijn of problemen met de sensor.

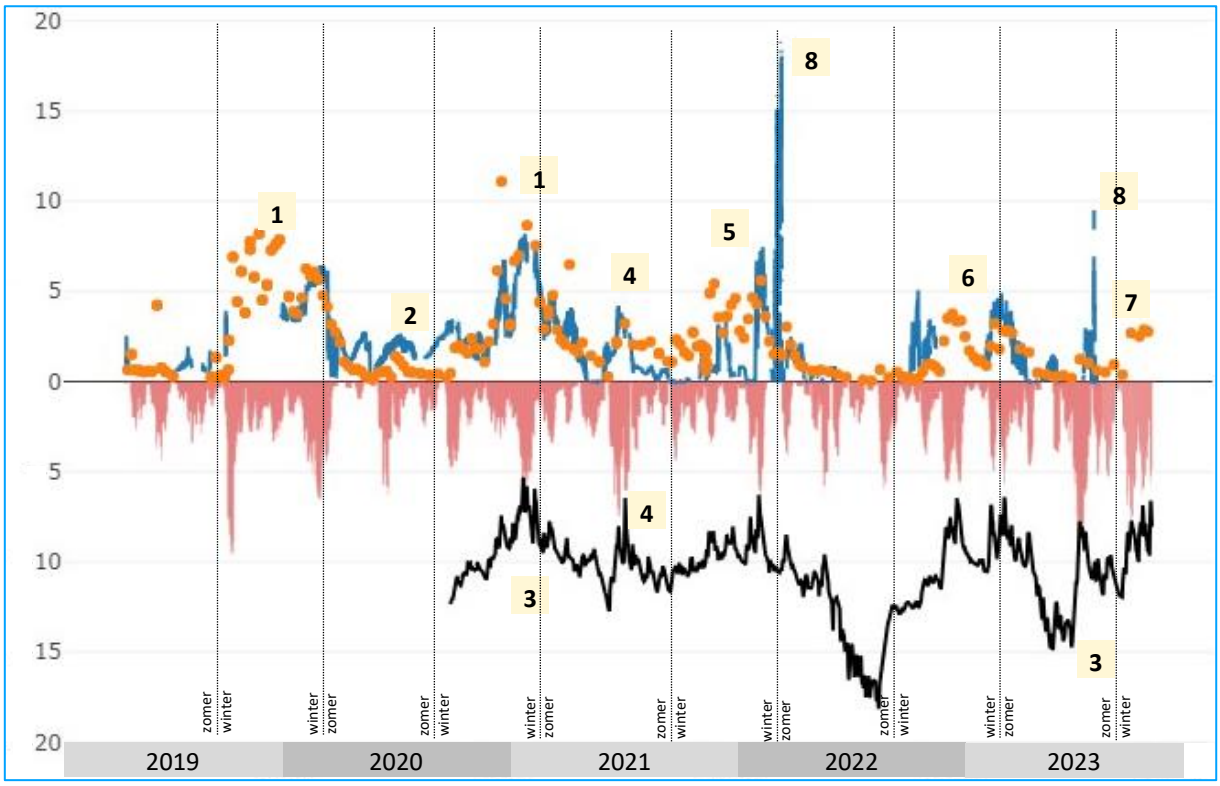

Figuur 4-5: nitraat in de Vinkenloop bij de monding (meetpunt oVINKNL170) gemeten met sensor (blauwe lijn), controle metingen met reguliere monstername en analyse door Aquon (oranje punten), beide uitgedrukt in mg NO3-N / l, aan de bovenkant van de x-as. De data van de sensoren is gevalideerd. Ook weergegeven is de cumulatie neerslag van de afgelopen 10 dagen (rood), uitgedrukt in mm, en de gemiddelde grondwaterstand in het onderzoeksgebied zoals gemeten in de peilbuizen (zwarte lijn), uitgedrukt in dm onder het maaiveld.

Figuur 4-6 geeft de resultaten voor het meetpunt tussen de weilanden in een sloot die afwatert op de Vinkenloop (xVINKNL125). Naast metingen met sensoren zijn in de Vinkenloop ook wekelijkse controlemetingen gedaan door het lab met de conventionele bemonstering en analyse, en worden grondwaterstanden gemeten en is er neerslag data beschikbaar.

De volgende patronen zijn te zien voor oVINKNL125:

1) Concentraties nitraat in de winter zijn hoger: dat komt door uitspoeling (door neerslag overschot) en beperkte biologische activiteit door lage temperaturen. Tussen de verschillende winters zitten wel verschillen in de mate van uitspoeling (heeft met weer in voorafgaande zomer te maken) (nr. 1).
2) Concentraties in de zomer zijn lager (nitraat is zelfs bijna afwezig) omdat er dan minder sprake is van uitspoeling (neerslag tekort en opname door gewassen) en biologische activiteit in de sloot (groei vegetatie) (nr. 2)
3) In de winters zijn de grondwaterstanden hoger dan in de zomers, waar er ook een verschil is tussen droge zomers (2022) en natte zomers (2023) (nr. 3)
4) Als het in de zomers hard regent (bv juli 2021) dan stijgen de grondwaterstanden, alleen lopen in deze sloot de concentraties nitraat maar heel beperkt op in vergelijking tot het meetpunt aan het einde van de vinkenloop (figuur hierboven) waar meer invloed is van akkerbouw.
5) De pieken aan nitraat die in de winter (2020/2021, nr. 1) worden gemeten zijn na droge zomers (2020) hoger dan in winters (2021/2022) na natte zomers (2021) (nr. 5)
6) De prestatie van de sensor in 2020 en 2021 was goed, in zomer 2022 en 2023 had de sensor veel meer problemen om goed te meten waardoor er daar meer uitschieters te zien zijn, die ook door de validatie protocollen zijn gekomen. Hier is het aannemelijk dat deze pieken door de sensoren komen, er zijn bij inspectie o.a. beschadigde lenzen op de sensor gevonden. Meetrange nitraat sensor begint vanaf ca 1 mg/l NO3-N, op dit meetpunt liggen de meeste meetwaarden daar in de zomer onder.

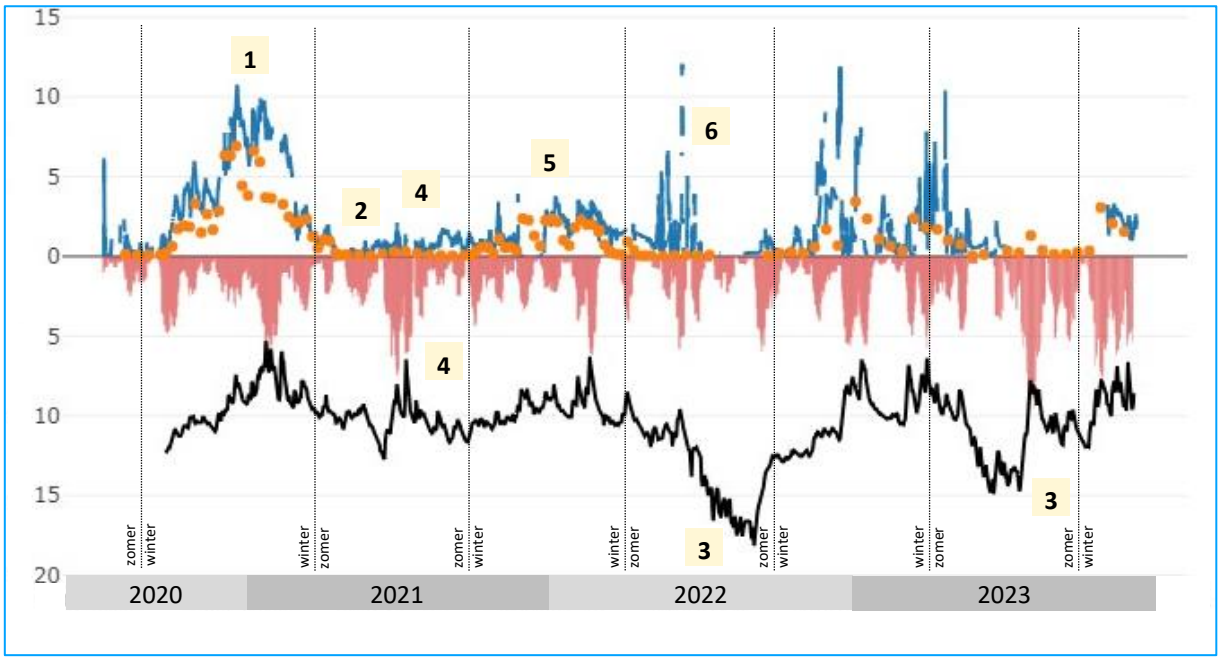

Figuur 4-6: nitraat in de sloot langs het Boveneind, tussen de weilanden (meetpunt xVINKNL125) gemeten met sensor (blauwe lijn), controle metingen met reguliere monstername en analyse door Aquon (oranje punten), beide uitgedrukt in mg NO3-N / l, aan de bovenkant van de x-as. De data van de sensoren is gevalideerd. Ook weergegeven is de cumulatie neerslag van de afgelopen 10 dagen (rood), uitgedrukt in mm, en de gemiddelde grondwaterstand in het onderzoeksgebied zoals gemeten in de peilbuizen (zwarte lijn), uitgedrukt in dm onder het maaiveld.

Sensoren met realtime metingen laten het ook toe om in te zoomen op specifieke gebeurtenissen. Metingen met sensoren en auto-analysers van KIWK laat het effect zien van een regenbui op de waterkwaliteit. Nitraat concentraties dalen eerst een beetje, om daarna toe te nemen en verhoogd te blijven. Dat is de uitspoeling van het nitraat. Ammonium en fosfor spoelt oppervlakkig af bij buien: concentraties stijgen bij begin van de bui, en dalen daarna weer (Figuur 4-7).

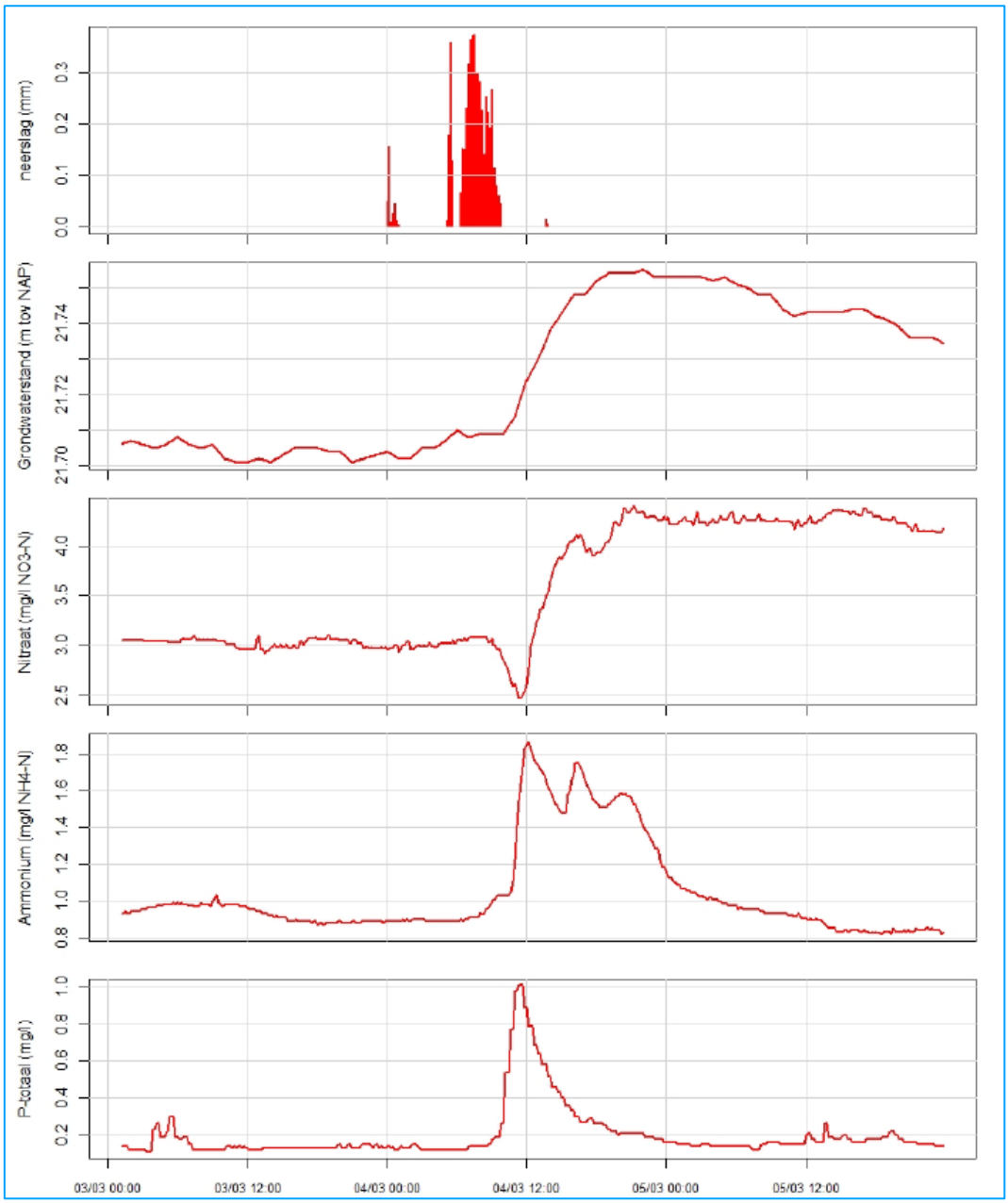

Figuur 4-7: metingen door KIWK in de Vinkenloop (oVINKNL170) met sensoren en auto-analyzers voor, tijdens en na een regenbui (04-03-2021). Na de neerslag gaan grondwaterstand omhoog en gaat ook de nitraat concentratie omhoog. Fosfor en ammonium pieken kort na de bui om vervolgens weer snel terug te komen op het basisniveau van voor de bui (Schipper et al 2022).

In de Vinkenloop zijn ook hoge concentraties nitraat gemeten in droge perioden. Een voorbeeld hiervan is te zien op 21 april 2021. Op die dag is één van de percelen intensief beregend om het gewas te beschermen tegen nachtvorst. De beregening (met nitraatrijk grondwater, 8 mg N/l) zorgde daarnaast ook voor aanvullende uitspoeling vanuit het perceel. Dit was terug te meten in de monding van de Vinkenloop bij meetpunt oVINKNL170 (Figuur 4-8). Bovenstrooms van het betreffende perceel, in de sloot langs het boveneind is er geen piek geweest in nitraat (Figuur 4-9).

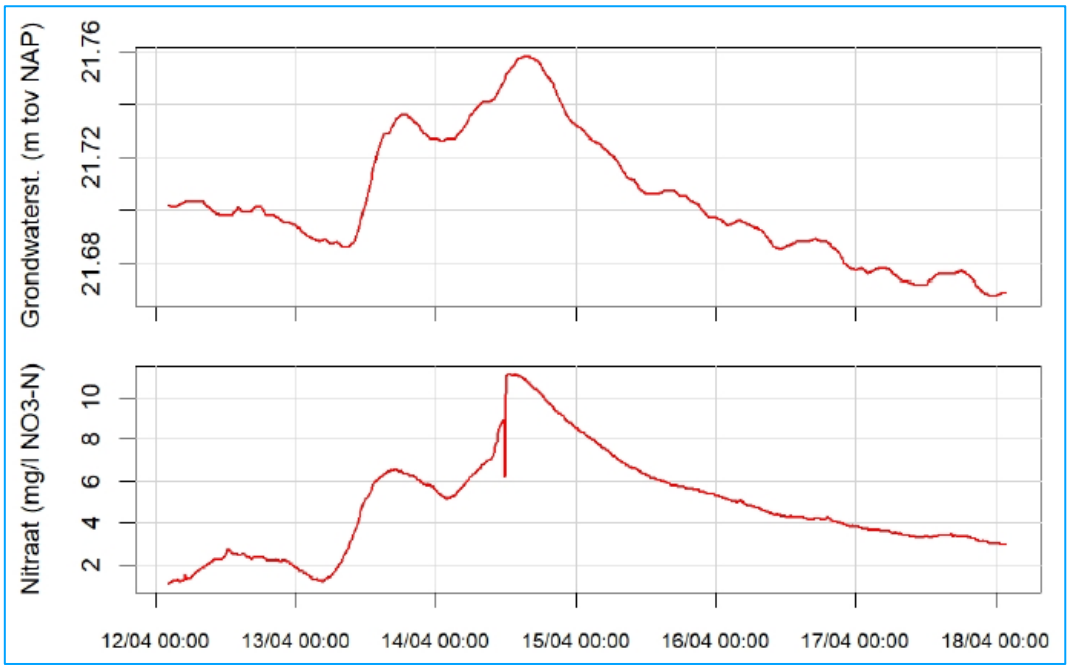

Figuur 4-8: metingen door KIWK in de Vinkenloop (oVINKNL170) met sensoren en auto-analyzers rondom een moment met beregening voor bescherming tegen nachtvorst (april 2021) (Schipper et al 2022).

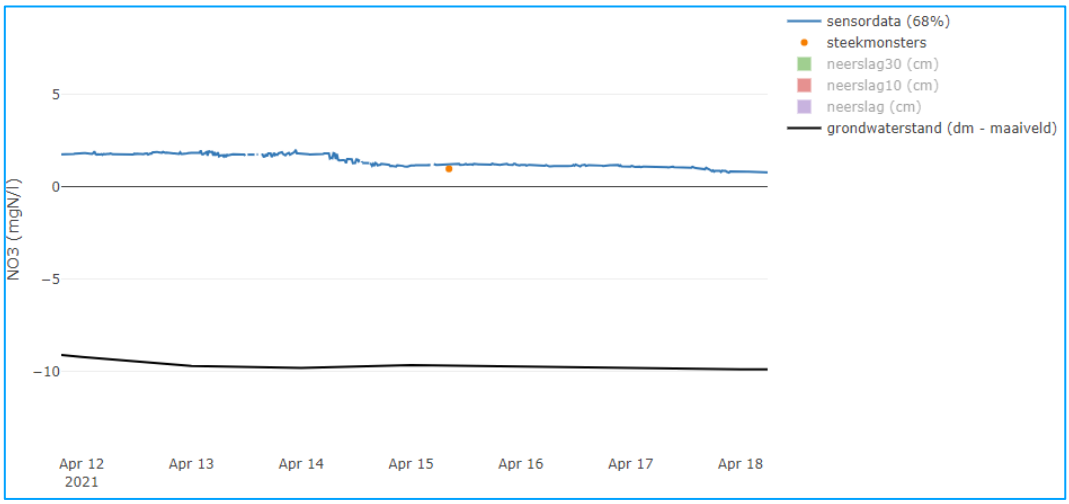

Figuur 4-9: metingen in de sloot langs het Boveneind (oVINKNL125) met sensor voor nitraat en de grondwaterstand (april 2021).

Ook het maaien van de watergang heeft effect op de waterkwaliteit. Hierdoor is een tijdelijke verandering in de nitraat- en ammoniumconcentraties waargenomen (geen neerslag, afvoer en grondwaterstanden stabiel). De nitraatconcentraties daalden, terwijl de concentratie ammonium steeg. Waarschijnlijk zijn deze concentratieveranderingen het gevolg van het mobiliseren van water dat voor het maaien stagneerde tussen de begroeiing. Door het stagneren van het water tussen de blaadjes van waterplanten kan het water 's nachts zuurstof- en nitraatarm worden en juist wat rijker aan ammonium (Figuur 4-10). Door het maaien komt dat ammoniumrijke water meer in

In oktober 2021 zaten er een aantal duikers verstopt in de Vinkenloop. Op 31 oktober is er een 'doorbraak' te zien van zo'n verstopte duiker door toenemende waterdruk: fosfor, ammonium en troebelheid pieken (opwerveling sediment), nitraat daalt door de influx van nitraat armer water dat werd opgestuwd (schoon kwelwater bovenstrooms), gevolgd door het effect van neerslag (zie Figuur 4-11). Het debiet bij schoonspuiten van de duiker neemt toe van ca 10 l/s naar 40 l/s.

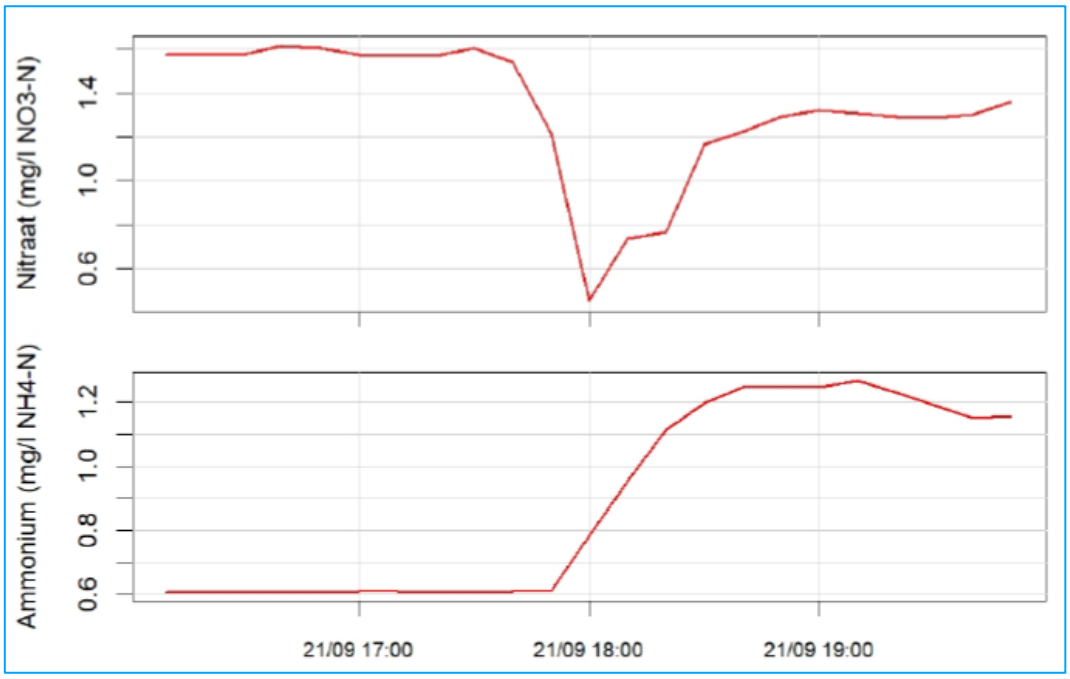

Figuur 4-10: metingen door KIWK in de Vinkenloop (oVINKNL170) met sensoren en auto-analyzers rondom maaien van de Vinkenloop (september 2021) (Schipper et al 2022).

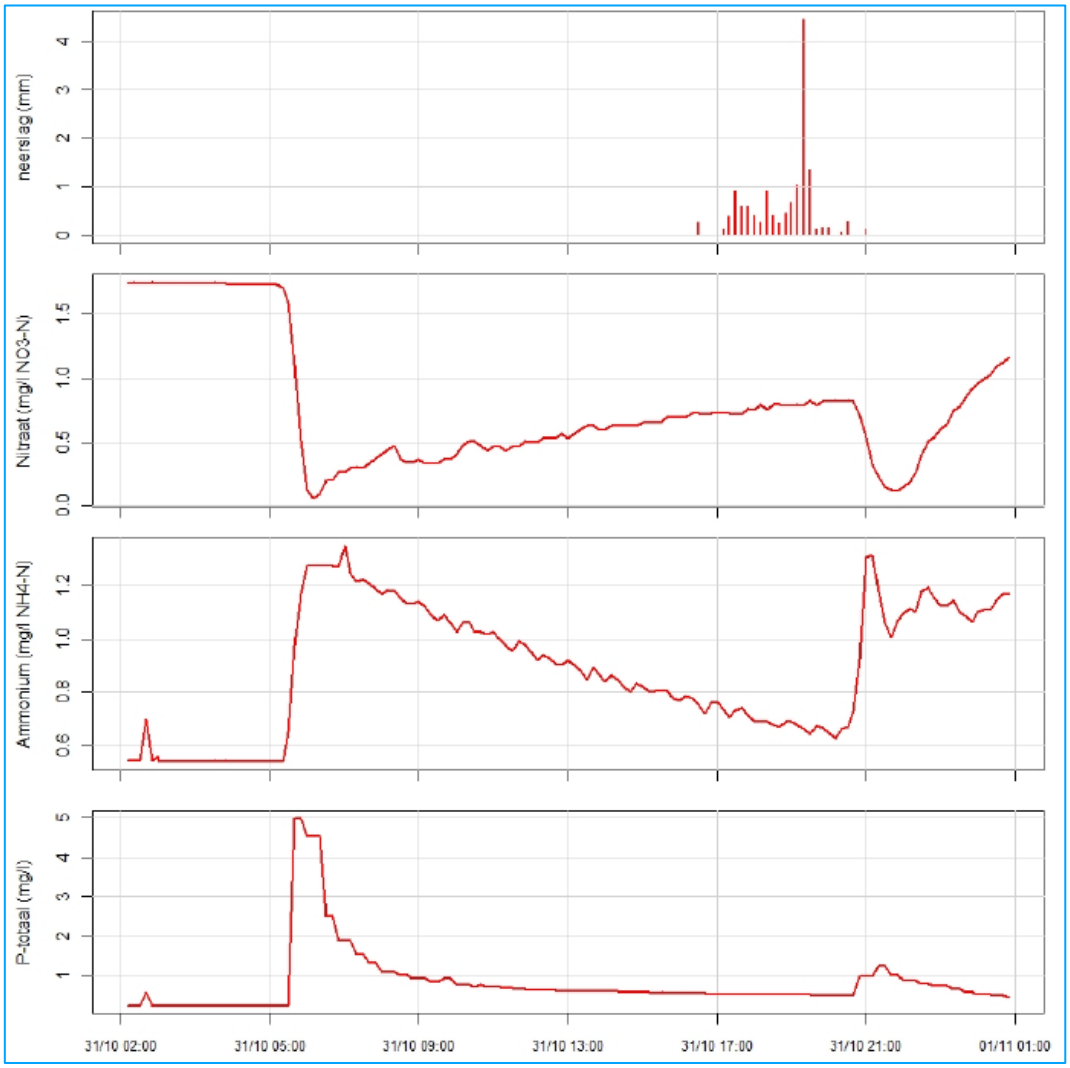

Figuur 4-11: metingen door KIWK in de Vinkenloop (oVINKNL170) met sensoren en auto-analyzers rondom het leeglopen van een verstopte duiker (31-10-2021, 05:00 uur), gevolgd door een regenbui (31-10-2021, 18:00 uur) (Schipper et al 2022).

Het effect van het opwervelen van sediment is herhaald in een gecontroleerde proef, waarbij de stuw in de bovenloop is opgetrokken om water op te sparen, en vervolgens ineens vrij te laten door stuw te laten zakken (afvoergolf). Zowel de nitraat- als de ammoniumconcentraties nemen af in het water, terwijl de troebelheid en sediment in water wel toename (Figuur 4-12). Uit eerdere metingen bleek al dat dit water minder stikstof bevat dan het water elders in de Vinkenloop, waardoor de afname in nitraat en ammonium te verklaring is door verdunning met schoner water. Omdat tijdens de afvoergolf geen ammoniumpiek is gezien, is de duur van de opwerveling te kort geweest voor het vrijkomen van ammonium uit het sediment. Het is waarschijnlijk dat bij piekbuien andere bronnen bij de Vinkenloop bepalender zijn voor de stijging in ammonium en nitraat dan opwerveling van het sediment, zoals directe afspoeling vanaf het land en/of snel reagerende drains).

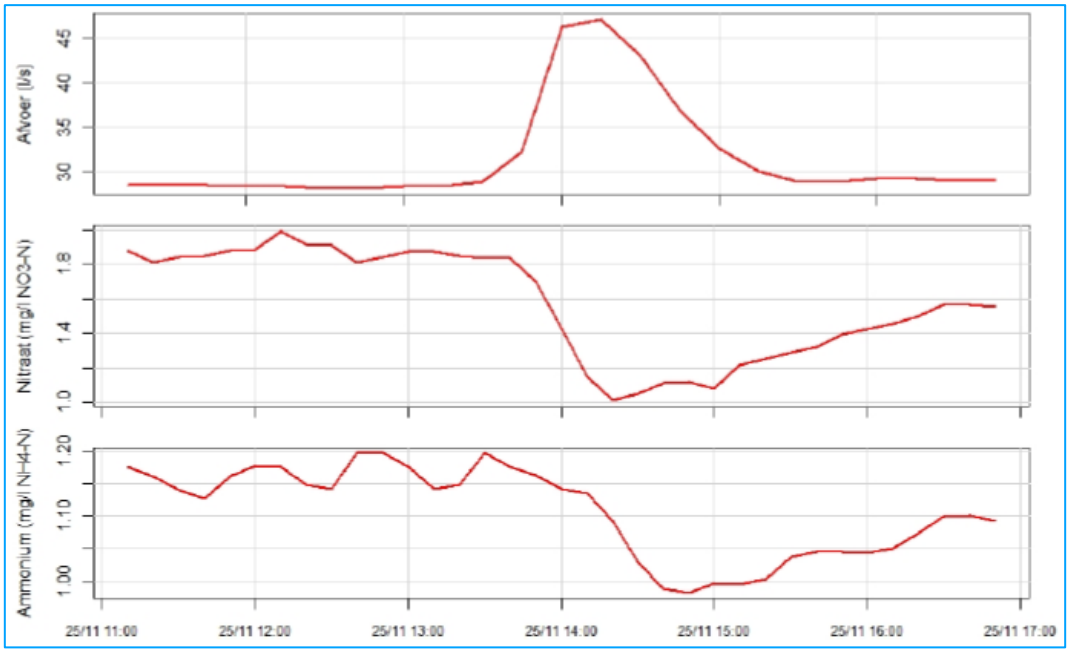

Figuur 4-12: metingen door KIWK in de Vinkenloop (oVINKNL170) met sensoren en auto-analyzers rondom de afvoergolf door de Vinkenloop (Schipper et al 2022).

4.3 Ammonium

In de Vinkenloop is in 2020 en 2021 op twee plekken gewerkt met een sensor voor het meten van ammonium. In deze periode is gebleken dat ammonium een parameters is die lastig met een sensor is te monitoren. De oorzaken hiervoor zijn:

- Concentraties ammonium in het water van de Vinkenloop zijn laag (vaak < 1 mg NH4-N/l) en liggen rondom de ondergrens van de meetrange van de sensor
- Problemen met de capaciteit van de batterijen,
- Stroomverbruik van de omrekenmodule (bluesense) en van de communicatieapparatuur voor de ammonium sensor (modbus),
- spanningsverschillen in de batterijen die het meetresultaat beïnvloeden

Eind 2021 is daarom gestopt met meten van ammonium met sensoren. Vanuit de KIWK zijn er wel ammonium metingen beschikbaar, daar wordt gemeten met een auto-analyzer. Dit is gevoeliger meetapparatuur dan de sensor. Deze metingen zijn mogelijk omdat voor de meetopstelling KIWK wel een stroomvoorziening beschikbaar is.

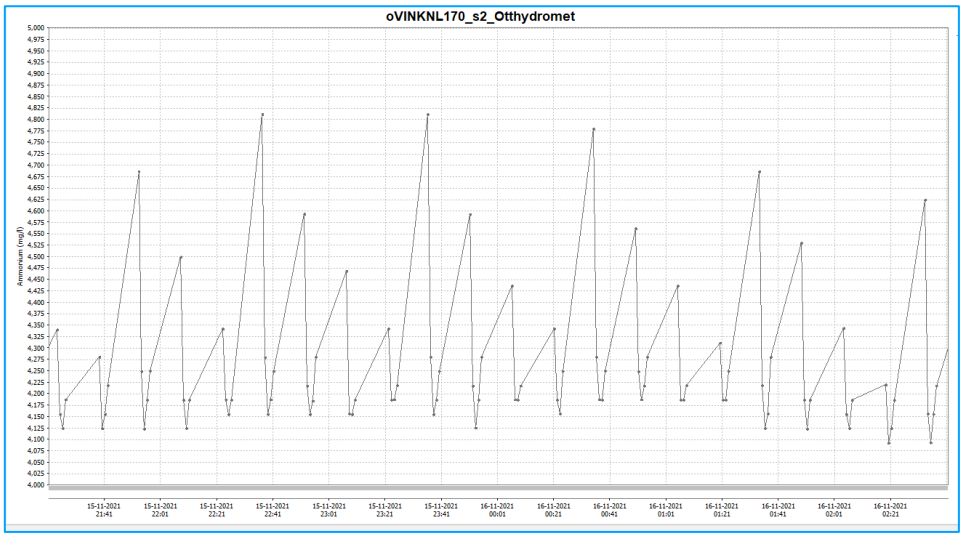

Figuur 4-13: ruwe sensordata (lijnen) voor de ammoniumsensor op locatie oVINKNL170. De stippen zijn de meetmomenten, de lijnen tussen de stippen de interpolatie. Het zaagtandpatroon heeft te maken met inschakelen en opstarten en weer uitschakelen van de apparatuur, dit als voorbeeld

4.4 EGV

EGV is Elektrisch Geleidings Vermogen. Het is een maat voor opgeloste zouten in water. Dit kunnen organische zuren zijn, en verder stoffen zoals chloride, kalium, nitraat en ammonium, sulfaat of oxides met ijzer of aluminium. EGV sensoren zijn halverwege in 2020 geïnstalleerd. EGV sensoren worden breed gebruikt in Nederland.

De figuren hieronder laten per sensor de gemeten EGV zien, vergeleken met de waardes van de steekmonsters. Ook is de cumulatieve neerslag (bij Vredepeel) weergegeven, net zoals de grondwaterstand. De EGV sensorwaarden zijn gevalideerd. Te springerige waarden zijn eruit gehaald, net zoals te constante waardes en waardes die buiten de realistische range voor oppervlaktewater in dit gebied vallen (< 10 mS/m of > 100 mS/m). Paragraaf 5.8 gaat verder in op de verschillen in EGV tussen de verschillende meetlocaties.

Qua meetnauwkeurigheid vallen de volgende zaken op:

- Sommige sensoren komen goed overeen met de steekmonsters (007, 125, 155)
- Sommige sensoren meten in de te verwachten range (10 tot 100 mS/cm) maar meten meer variatie in de EGV dan de steekmonsters (130, 170)
- Sommige sensoren meten niet in de te verwachten range (008, 100). Zo meet 008 overwegend waarden die een factor 1000 te hoog zitten, en zit 008 vaak een factor 10 te laag. Hierdoor komen de meeste sensordata niet door de validatie, resulterend in lage percentages aan 'betrouwbare data': vrijwel 0% voor sensor 100 en 18% voor sensor 008.

Er lijkt geen duidelijk en/of eenduidig verband tussen EGV en de grondwaterstand en neerslag. Bij nitraat vonden we wel zo’n verband. De vooraf bedachte redenen om EGV te meten (als proxy voor andere stoffen en voor de waterherkomst) lijken dus niet geheel op te gaan:

- Controle parameters op de andere sensoren die NO3, NH4 meten
- Geeft beeld van verdunnend effect van neerslag en mate van waterafvoer (stabiele meetwaarden duiden op een EGV sensor die in stilstaand water meet of in de lucht aan het meten is, wat weer duidt op droogval)
- Kijken of we hieruit waarden van niet met sensoren gemeten stoffen, zoals N-organisch, of P, kunnen schatten,
- of we verhouding grondwater/perceelswater drains (en evt. oppervlakkige afstroming van percelen) kunnen schatten.

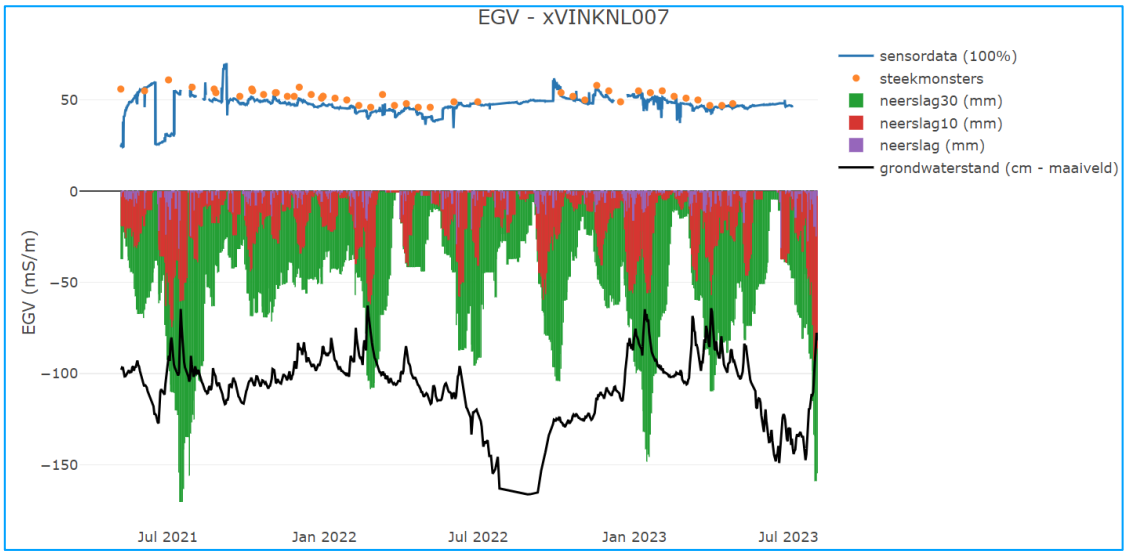

Figuur 4-14: EGV volgens sensor 007 (drainwater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

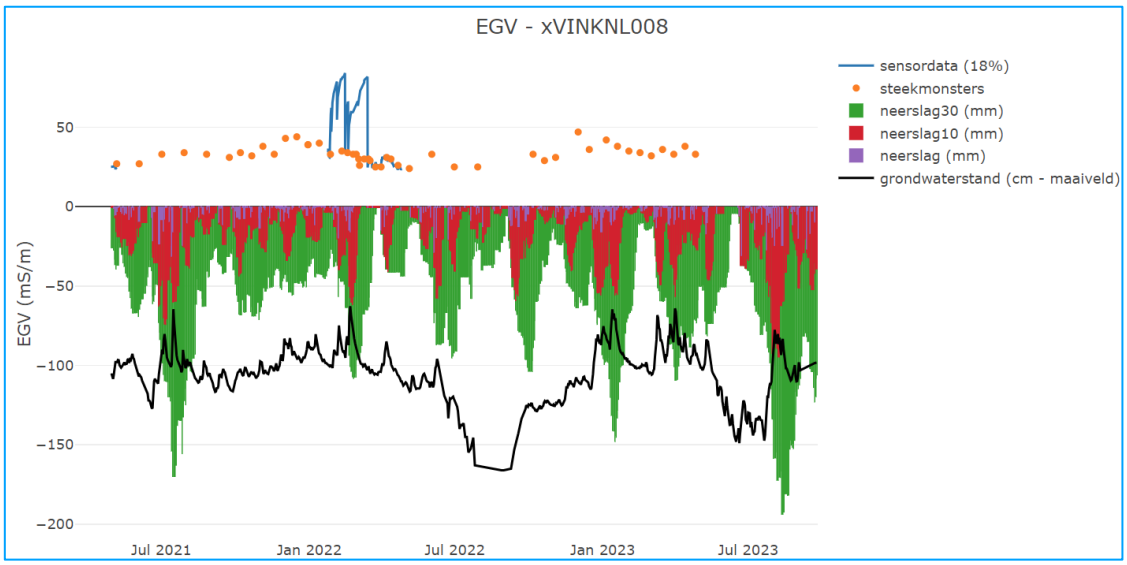

Figuur 4-15: EGV volgens sensor 008 (drainwater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

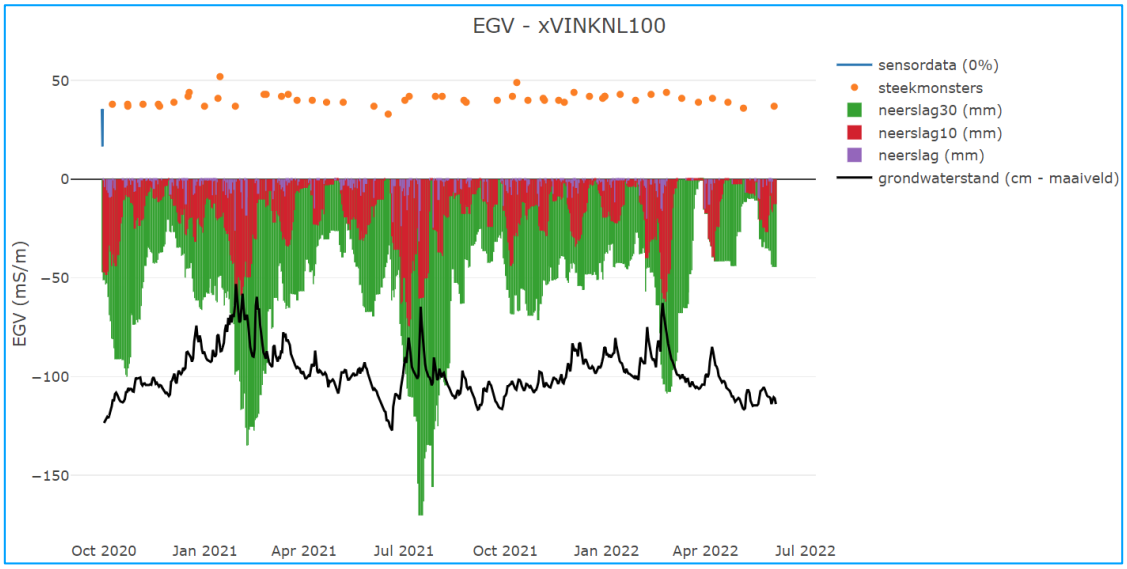

Figuur 4-16: EGV volgens sensor 100 (oppervlaktewater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

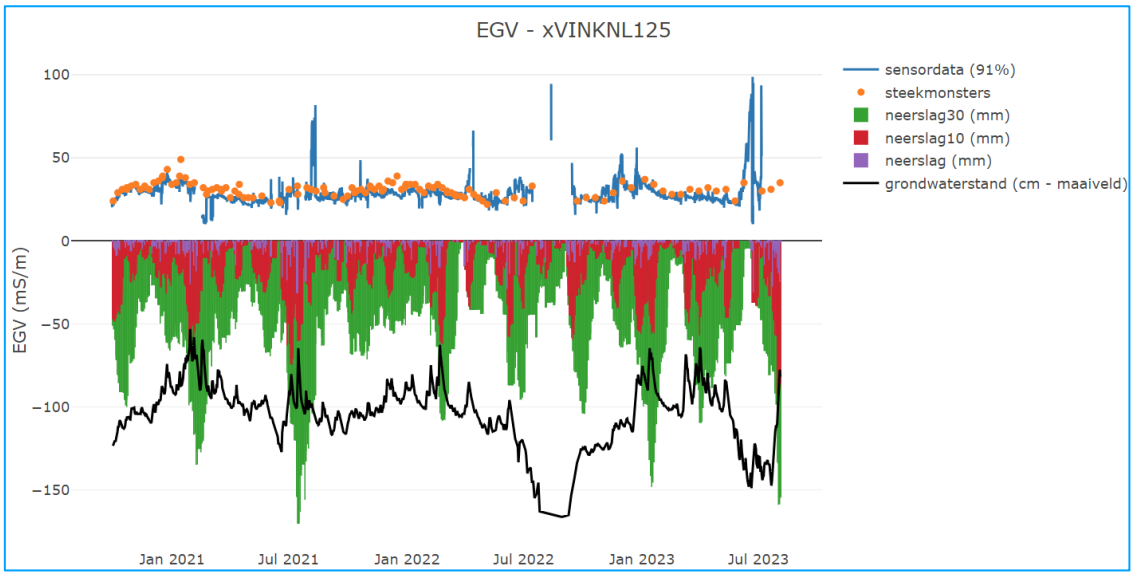

Figuur 4-17: EGV volgens sensor 125 (oppervlaktewater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

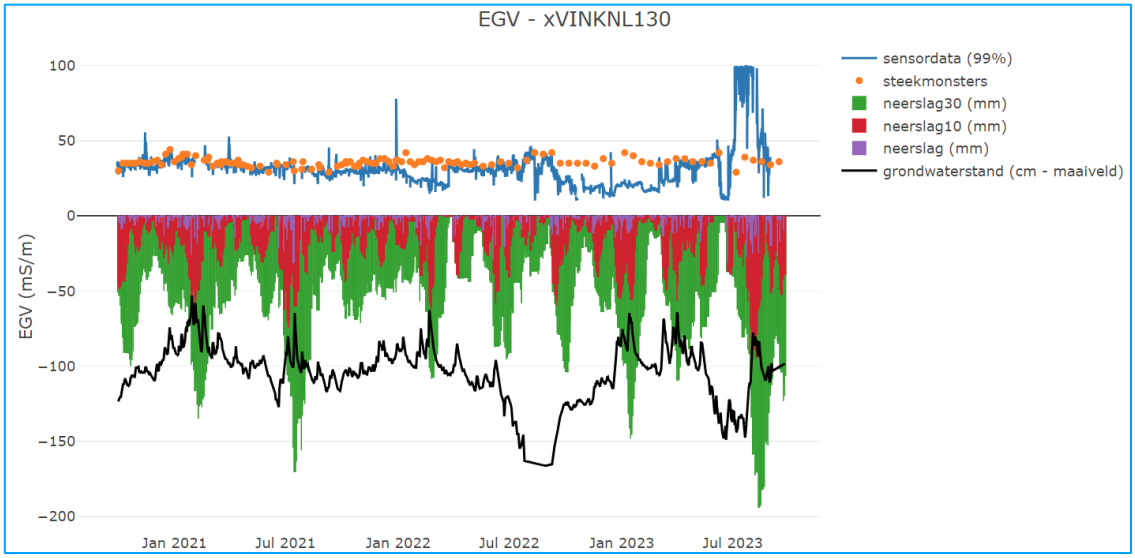

Figuur 4-18: EGV volgens sensor 130 (oppervlaktewater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

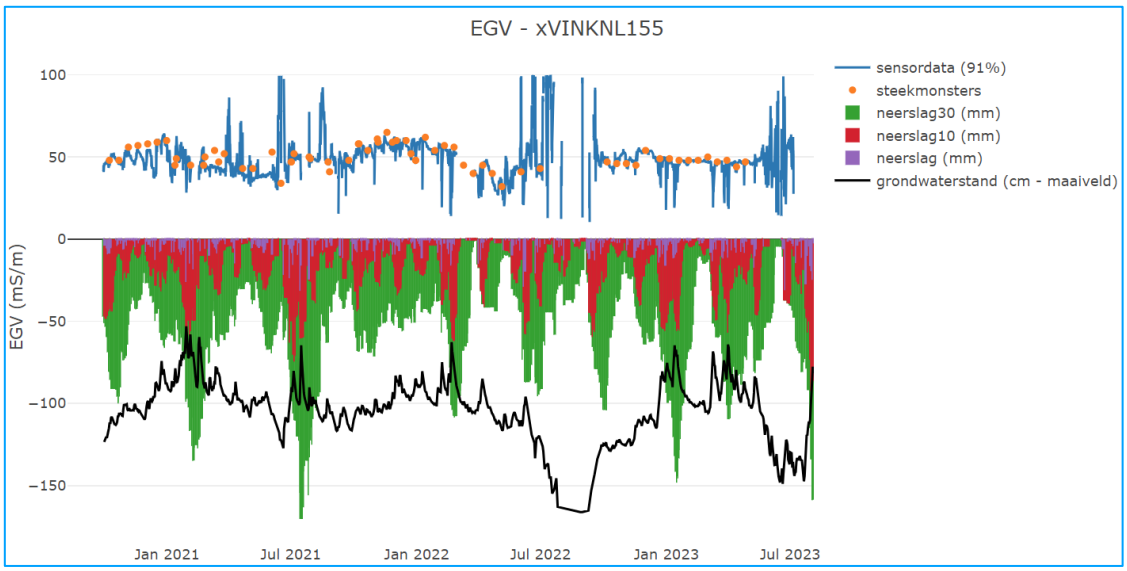

Figuur 4-19: EGV volgens sensor 155 (oppervlaktewater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

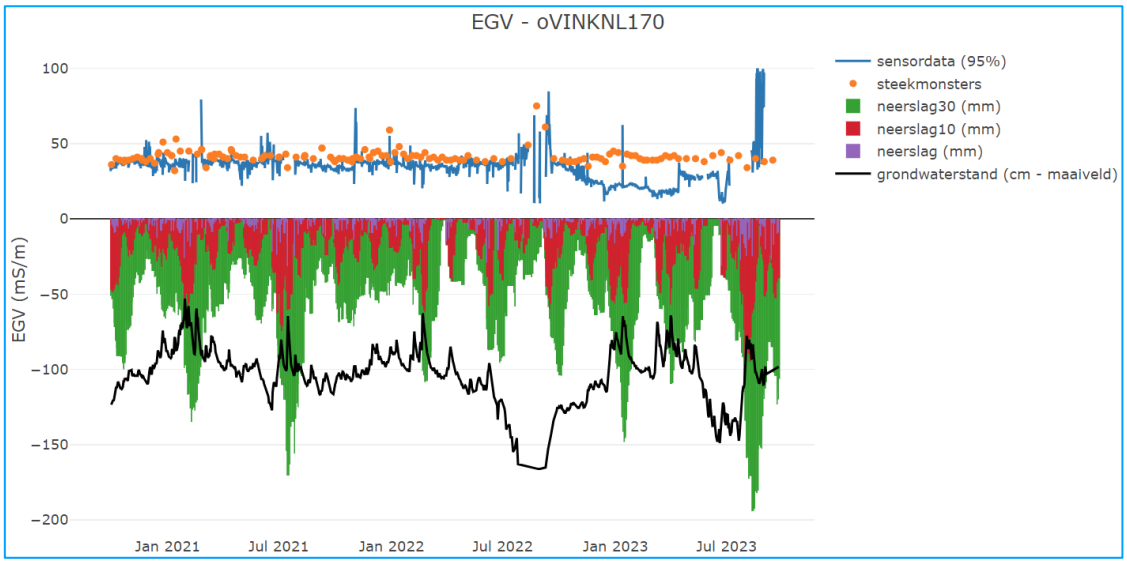

Figuur 4-20: EGV volgens sensor 170 (oppervlaktewater) en steekmonsters, in relatie tot neerslagsom en grondwaterstand.

5 Steekmonsters

5.1 Stikstof totaal

Stikstof is in verschillende vormen in de bodem en het water aanwezig. Door biologische en/of chemische processen kan de vorm van stikstof ook veranderen (Figuur 5-1). Stikstof komt in de bodem voor als organisch materiaal (bijv. plantenresten of mest), urea (urine), ammonium en nitraat (bijv. via kunstmest). In de stikstofcyclus wordt organisch materiaal en urea omgezet in ammonium (NH_4^+). Vervolgens kan ammonium weer omgezet worden in nitraat (NO_3^-) wanneer er genoeg zuurstof aanwezig is. Zowel ammonium als nitraat kan opgenomen worden door planten of microben in de bodem. Dit proces gaat sneller wanneer het warmer is, waardoor meer stikstof in organisch materiaal wordt opgeslagen en minder in de bodem blijft. Wanneer deze planten en microben sterven kan het als organisch materiaal weer terugkomen in de bodem, waardoor de cyclus opnieuw begint.

Stikstof kan het systeem ook verlaten. Nitraat is goed oplosbaar en kan daardoor de bodem snel verlaten via uitspoeling naar het grond- of oppervlaktewater wanneer er meer water en nitraten aanwezig zijn dan de planten kunnen opnemen. Dit is vooral het geval in de winter, wanneer er een neerslagoverschot is in Nederland en planten/microben minder opnemen door de koude temperaturen.

Ammonium is minder goed oplosbaar en bind zich meer aan bodemdeeltjes, waardoor er minder uitspoelt en ammonium voornamelijk in het oppervlaktewater terecht komt via oppervlakkige afspoeling. Deze afspoeling vind vooral plaats bij zware buien of lange periodes met veel neerslag. Ammonium kan ook omgezet worden naar ammoniak (zuur-base reactie), waarbij ammoniak (NH_3) een gas is en zo vervluchtigd uit de bodem. Nitraat kan onder zuurstofloze omstandigheden (bv als bij hoge grondwaterstanden) door bacteriën omgezet worden in stikstofgas (N_2) of lachgas (N_2O), wat ook het systeem verlaat naar de atmosfeer. Tenslotte kan stikstof met de oogst van gewassen worden afgevoerd. Hierdoor komt het stikstof niet terug in de bodem in de vorm van plantenresten. Daarom moet voor de teelt van gewassen de stikstof voorraad in de bodem aangevuld worden om zo de bodem niet uit te putten.

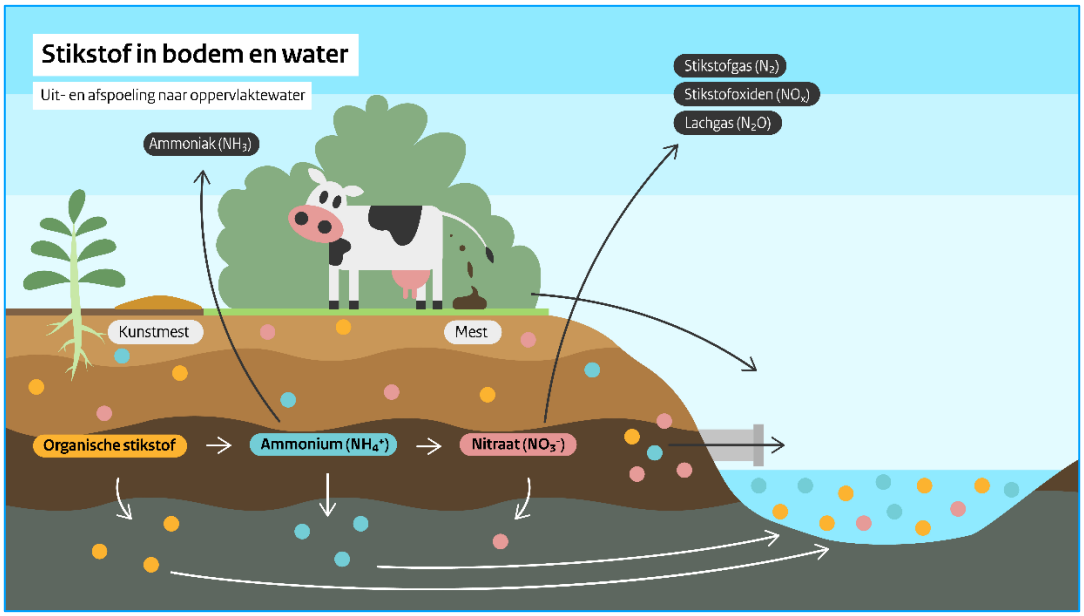

Figuur 5-1: Stikstofcyclus in de bodem (Bron: RIVM)

Stikstof kan via verschillende manieren in het oppervlaktewater terecht komen. Het kan wegzijgen richting het grondwater of via drainagebuizen in greppels terecht komen. Zonder drainagebuizen kan het ook bij hogere grondwaterspiegels via de bodem in watergangen en greppels terecht komen (uitspoeling). Oppervlakkig kan water ook afspoelen in de watergangen en greppels. De greppels wateren vaak weer af op

de watergang. In het oppervlaktewater werkt het systeem min of meer hetzelfde als in de bodem. Hierdoor kan in het water stikstof voorkomen in organisch materiaal of urea, ook wel overig stikstof genoemd (Novr), ammonium en nitraat. In het water kan het overige stikstof vervolgens ook weer worden omgezet in ammonium en daarna nitraat. Als het stikstof in het water samen wordt stikstof totaal genoemd (N-totaal). Vergelijkbaar als in de bodem. Bij een teveel aan stikstof kan eutrofiëring plaatsvinden, waarbij er erg veel algengroei is aan het oppervlak en de waterbodem donker en zuurstofloos wordt.

De meeste meetlocaties in de Vinkenloop (OW) bevatten in de zomer concentraties tussen de 2 en 4 mg N/l. Echter zijn er een aantal meetlocaties met concentraties die 4 tot 20x hoger zijn (Figuur 5-2). Vooral in het grondwater (GW) vallen xVINKNL003 en xVINKNL006 op met concentraties boven 40 mg N/l, terwijl de overige grondwaterpunten concentraties tussen de 1 en 3 mg N/l hebben. Verder zijn de concentraties in xVINKNL007 (drain, DR) en xVINKNL145 (perceelsloot, GR) ook beduidend hoger. De hoeveelheid nitraat in een meetpunt is bepalend voor deze hoge concentraties.

De hoge concentraties zijn vooral in het noordoosten van het gebied te vinden, bij het uitstroompunt. Het oppervlaktewater bij het uitstroompunt van de Vinkenloop (oVINKNL170) heeft ook hogere concentraties dan het oppervlaktewater in de bovenloop (xVINKNL100). Dit lijkt vooral te komen door hogere nitraatconcentraties, terwijl de overige vormen van stikstof (organisch stikstof, nitriet en ammoniak) juist afnemen. Omdat er in het gebied geen sprake is van waterinlaat en/of puntbronnen komt deze toename aan stikstof in het water door activiteiten in het gebied zelf.

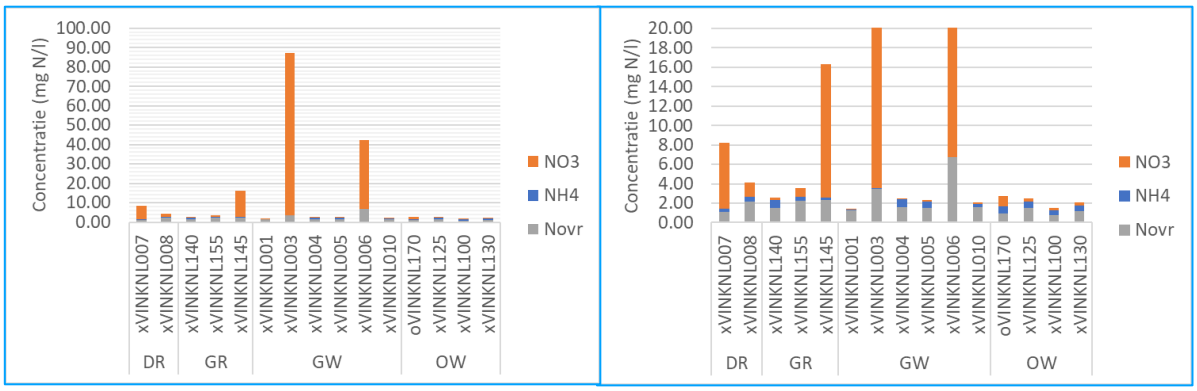

Figuur 5-2: Zomergemiddelde (2020-2023) concentratie van stikstof als nitraat (NO3), ammonium (NH4) en overige stikstof (Novr = N_{tot}-NO_3-NH_4). Rechter figuur is een ingezoomde versie van het linker figuur. DR: Drainagewater, GR: Greppels/Schouwsloten, GW: Grondwater en OW: Oppervlaktewater).Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.1.1 Grondwater

In het grondwater zijn in xVINKNL003 en xVINKNL006 (beide percelen met akkerbouw) beduidend hogere concentraties gevonden. Kijkend over de tijd valt op dat er een dalende trend is bij xVINKNL003 (Figuur 5-3). Verder is door de tijd te zien dat na een droge periode in 2022 met lagere grondwaterstanden de concentraties van xVINKNL001, xVINKNL010 en xVINKNL006 weer stijgen terwijl de grondwaterstand ook stijgt.

In een ruimtelijk overzicht is ook te zien dat xVINKNL003 en xVINKNL006 geplaatst zijn bij percelen met geen kwel/wegzijging (Figuur 5-4). Dit kan komen doorat de andere peilbuizen vooral water meten dat verdunt is door het kwelwater. Kwel in dit gebied bevat met 1.2 mg N/l[1] relatief weinig stikstof. De hoge concentraties bij xVINKNL003 en xVINKNL006 worden dan verklaard door het gebrek aan verdunning van het geïnfiltreerde water van de percelen door kwelwater. Na een droge zomer kan dan veel nitraatrijk bouwvoorwater uitzakken, waarbij een nitraatrijke laag rondom de filterdiepte zit. Echter is deze theorie moeilijk te toetsen met de huidige stikstof totaal grondwater datareeks over één droge zomer (2022). De hogere waardes bij

[1] Gemeten in twee beregeningsputten in het gebied met een filterdiepte van 8 tot 12 meter onder het maaiveld.

xVINKNL001 in 2022/2023 kunnen namelijk ook verklaard worden doordat er aardappelen op het perceel met deze peilbuis hebben gestaan. Aardappelen zijn gevoelig voor stikstofuitspoeling.

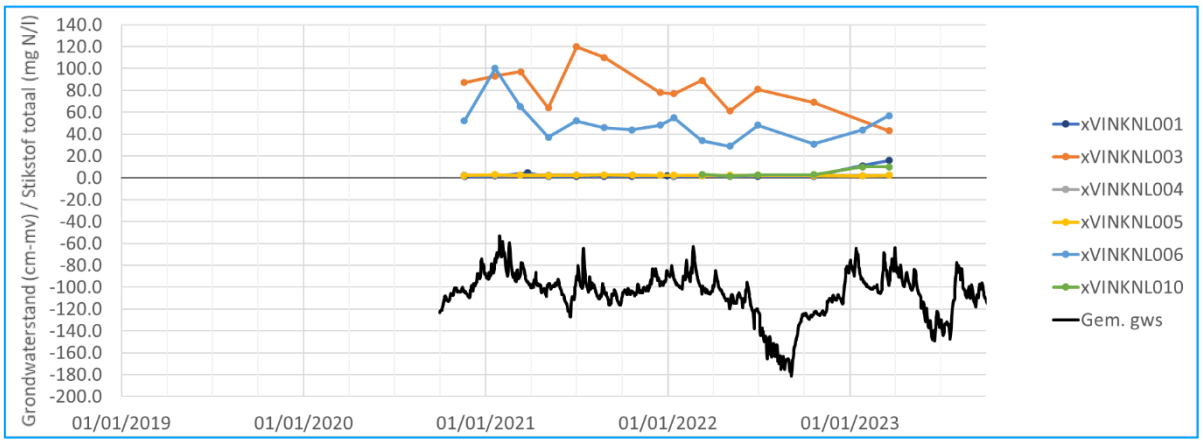

Figuur 5-3: Gemeten totale stikstofconcentraties in peilbuizen (mg N/l) (positieve y-as) met de gemeten gemiddelde grondwaterstanden van de peilbuizen (cm onder maaiveld) (negatieve y-as). **Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11**

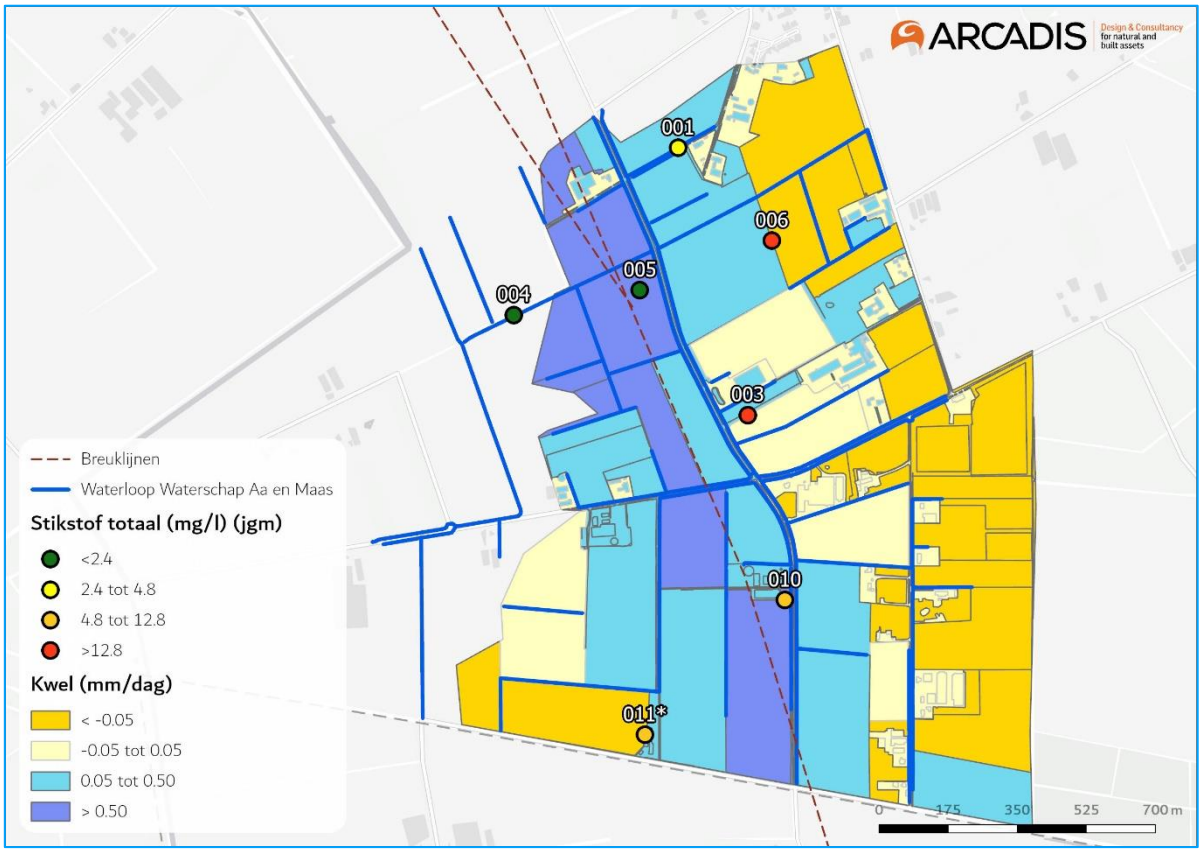

Figuur 5-4: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde grondwaterconcentraties in de Vinkenloop. *011 is i.v.m. uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken, ook niet in de grafieken voor N.

5.1.2 Oppervlaktewater

Er zijn frequent steekmonsters voor het oppervlaktewater van de Vinkenloop. In deze metingen is een verschil te zien tussen de zomer en de winter (Figuur 5-5).

Gedurende de zomer zakken de stikstof concentraties regelmatig onder de KRW-norm (2.4 mg N/l). Terwijl in de winter de concentraties tussen de 4 en 10 mg N/l schommelen. Het systeem is daarnaast ook dynamisch, waarbij kleinere pieken en dalen elkaar snel afwisselen. De dynamiek is sterk gebonden aan de hoeveelheid

neerslag die in de maand valt. In drogere periodes zakt de concentratie en gedurende nattere periodes stijgt de concentratie (zie 02/2023) (zie ook hoofdstuk 4.2). Dit is verder gebonden aan het groeiseizoen van gewassen, waarbij de concentraties lager zijn wanneer er gewassen groeien op het land. De gewasrotaties kunnen ook de lagere waardes in de winter van 2023 verklaren, aangezien er dan veel graspercelen zijn in de Vinkenloop die het hele jaar rond water en stikstof kunnen opnemen, in tegenstelling tot braakliggende akkerbouwgronden.

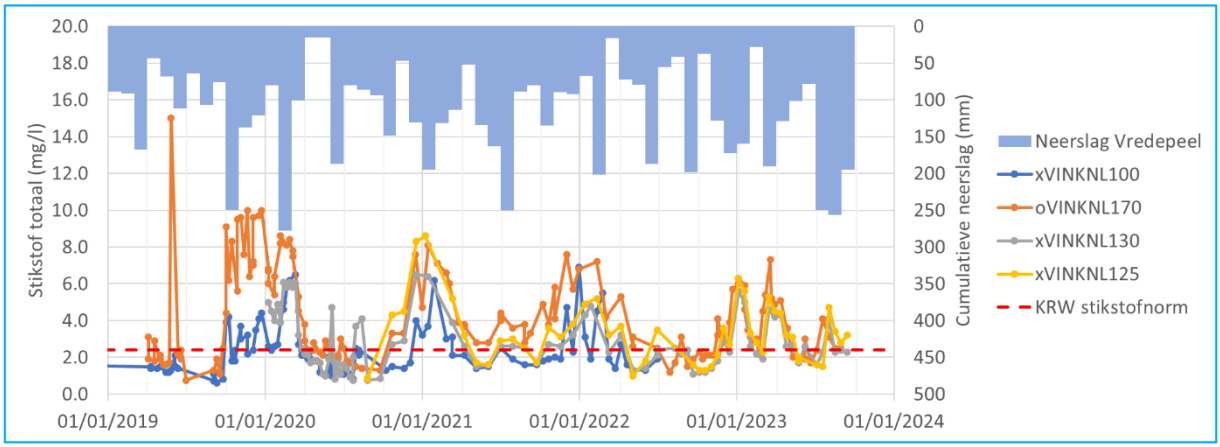

Figuur 5-5: Stikstof totaal concentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop uitgezet tegen de maandelijkse cumulatieve neerslag bij neerslagstation Vredepeel. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.1.3 Drainagewater

Het drainagewater heeft hogere concentraties N-totaal dan het oppervlaktewater. xVINKNL007 heeft op het begin aanzienlijk hogere concentraties dan xVINKNL008 (Figuur 5-6). Hoogstwaarschijnlijk heeft xVINKNL008 lagere concentraties doordat het ook kwelwater afvoert, wat de concentraties verdunt. De drain xVINKNL008 ligt onder een grasland, wat vaak voor minder uitspoeling zorgt, en op een locatie waar sprake is van veenrestanten in de bodem 9koolstof), wat in combinatie met natte omstandigheden (anaeroob) zorgt voor denitrificatie. Drain xVINKNL007 ligt op een akkerbouwperceel. De lagere waardes bij xVINKNL007 vanaf 2022 worden verklaard door de gewasrotatie, aangezien er graszoden op zijn gezet in 2022. Deze graszoden nemen beter stikstof op dan de lelies die daarvoor op het perceel stonden, waardoor de concentraties in het drainagewater lager zijn Ook graszoden hebben, net als weiland, weinig uitspoeling (Timmermans & van der Burgt, 2023)

Daarnaast hebben beide meetpunten hogere concentraties in de winter en lagere concentraties in de zomer. In droge periodes wordt er nauwelijks water afgevoerd door de buisdrainage. Het drainagewater wordt in een verzamelbak opgevangen. Hierdoor zit er – zeker in droge perioden - een historie van de vorige concentraties in de metingen.

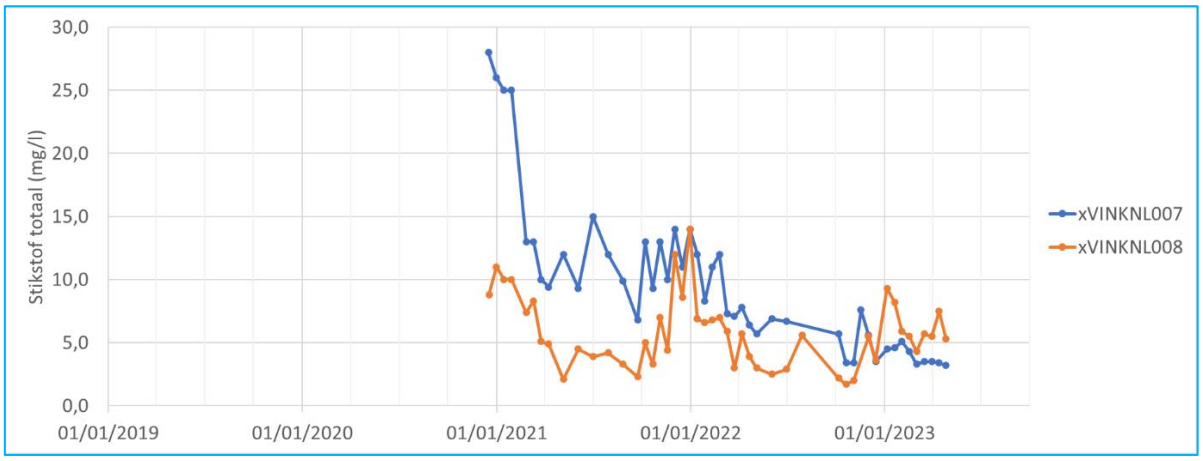

Figuur 5-6: Stikstof totaal concentraties van steekmonsters uit drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.1.4 Greppels/schouwsloten

Tussen de greppels is er veel variatie in concentraties. xVINKNL140 heeft lage concentraties, variërend tussen de 2 en 5 mg N/l, terwijl xVINKNL145 hoge concentraties heeft, variërend tussen de 5 en 45 mg N/l (Figuur 5-7). Het verschil lijkt vooral te komen door een combinatie van de hoeveelheid kwel en landgebruikstypes rondom de schouwsloten. Zo ligt xVINKNL140 in een kwelrijk gebied met voornamelijk graslanden en spoelt daardoor een lage concentratie aan stikstof uit (zie ook drain xVINKNL008). xVINKNL155 heeft ook relatief veel kwel (Figuur 5-8), maar meer akkerbouwpercelen rondom de schouwsloot. De schouwsloot van xVINKNL145 water vooral water uit wegzijginsgebieden met veel akkerbouw af. De combinatie van weinig kwel met intensieve akkerbouw lijkt dus voor hogere stikstofconcentraties in de schouwsloot te zorgen, waarbij kwel de concentraties verdund (zie xVINKNL155) en graslanden voor minder uitspoeling zorgen (zie xVINKNL140). Verder is er weer een zomer/winter patroon te zien, waarbij er in de winter hogere stikstofconcentraties worden gemeten dan in de winter. Ook is zijn de lage concentraties in de droge februari 2023 terug te zien in xVINKNL145 vergelijkbaar met het oppervlaktewater. Tenslotte heeft xVINKNL145 een vergelijkbaar patroon met het drainagewater uit xVINKNL007, waarbij het drainagewater uitstroomt op deze schouwsloot. De lagere waardes van xVINKNL145 en xVINKNL155 richting 2023 kunnen ook gerelateerd zijn aan de graszoden die toen op deze percelen stonden. Deze hebben waarschijnlijk meer stikstof vastgehouden gedurende de natte winter en meer opgenomen gedurende het voorjaar en najaar.

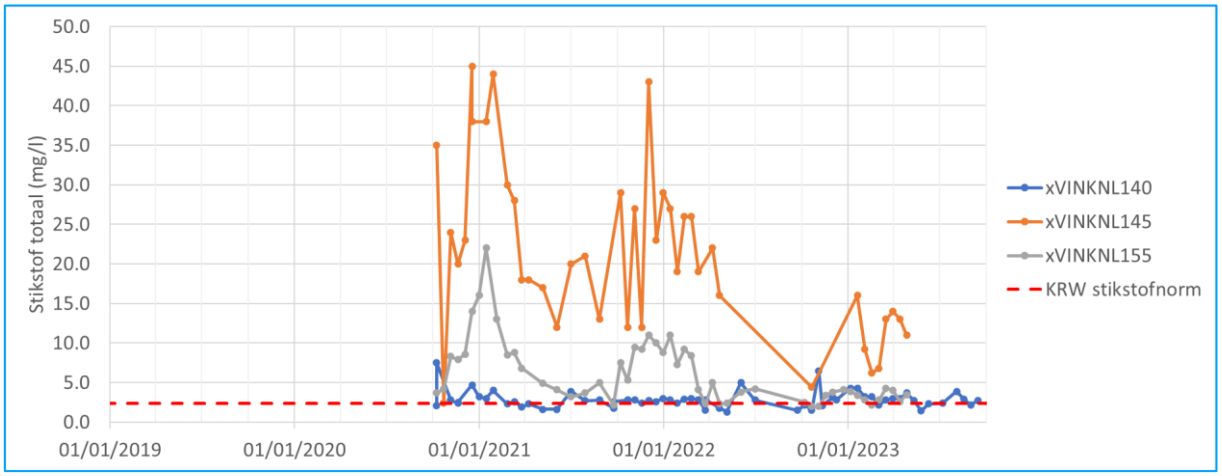

Figuur 5-7: Stikstof totaal concentraties van steekmonsters uit water van greppels aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

Aangezien de schouwsloten van xVINKNL145 en xVINKNL155 afwateren op de hoofdwatergang in de benedenloop, laadt het systeem zich dus meer op richting het uitstroompunt van de Vinkenloop (xVINKNL170). Op basis van Figuur 5-2 valt op dat richting het uitstroompunt in het noorden de overige

stikstof afneemt, terwijl de hoeveelheid totale stikstof toeneemt en dan vooral in de vorm van nitraat. Dit suggereert dat particulair stikstof “bezinkt” richting het uitstroompunt, terwijl er gelijktijdig meer nitraat in de Vinkenloop terechtkomt via de schouwsloten in het noorden van het gebied.

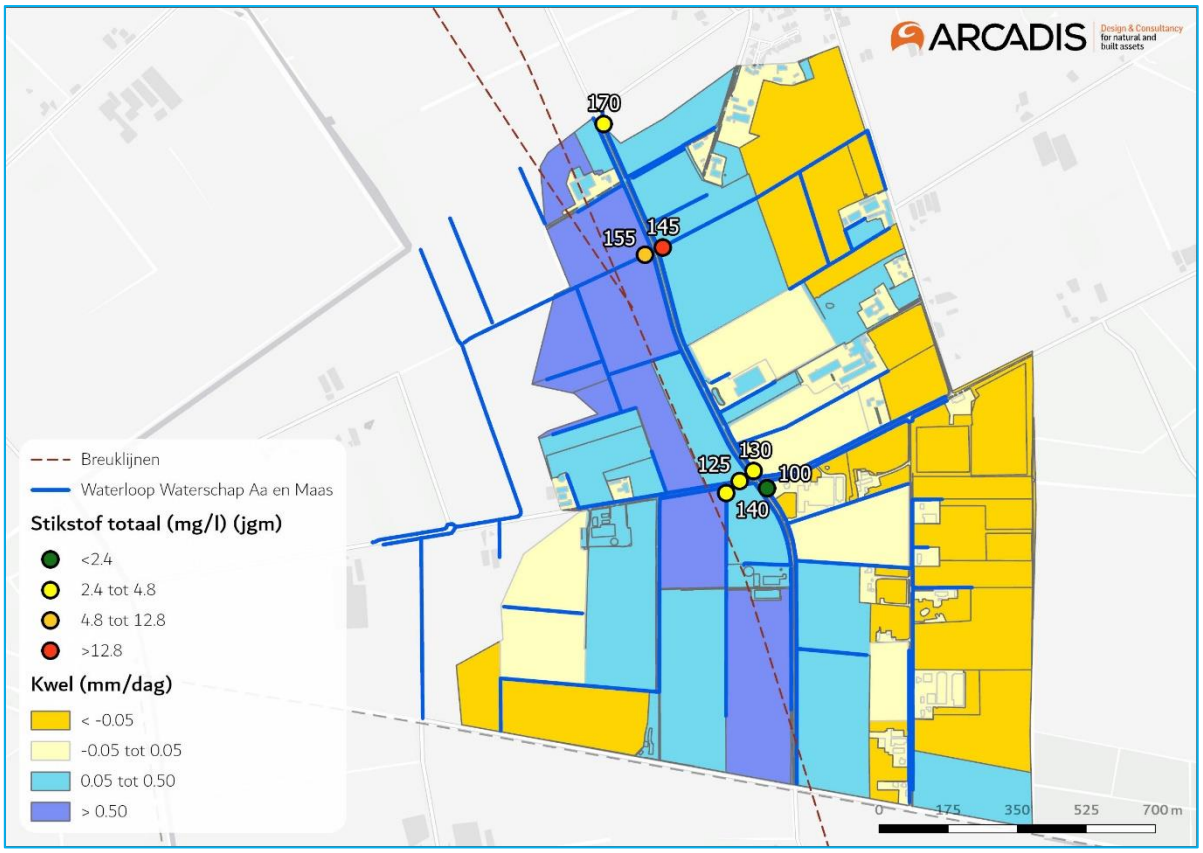

Figuur 5-8: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde stikstof totaal concentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop onderverdeeld in de KRW-klassen.

5.2 Nitraat (NO3-N)

Bij de stikstof totaal metingen is er een grote variatie in de concentratie per meetlocatie en dat deze verschillen vooral worden veroorzaakt door de aanwezigheid van nitraat. Verder is te zien dat hoge concentraties nitraat vooral zijn terug te vinden in drainagewater en greppels/schouwsloten (Figuur 5-2). Echter is er veel spreiding in de concentraties gedurende de meetperiode van de meetlocaties (Figuur 5-9). Hierbij valt op dat de spreiding het grootste is voor de drainagesystemen en greppels. Dit geeft aan dat individuele percelen meer variatie in nitraat af- en uitspoeling hebben dan het gehele systeem. Een hevige bui kan bijvoorbeeld voor veel mest af- en uitspoeling zorgen op het een net bemest perceel met jonge gewassen, terwijl niet bemeste percelen voornamelijk voor verdunning zorgen in het gebied. De variatie tussen de percelen – en de aanwezigheid van kwel - zorgt voor een dempend effect op de concentratie variaties in het systeem, waardoor het oppervlaktewater minder spreiding heeft. Verder geven xVINKNL100, xVINKNL140 en xVINKNL008 weer dat in het kwelrijke gebied van de Vinkenloop ook minder spreiding is door de constante verdunnende factor van kwel. Terwijl het systeem meer variatie bij het uitstroompunt (oVINKNL170) laat zien doordat xVINKNL155 en xVINKNL145 hierop uitstromen. De akkerbouwpercelen rondom deze schouwsloten kunnen ook een belangrijke factor zijn voor de grote spreiding bij xVINKNL145 en xVINKNL155.

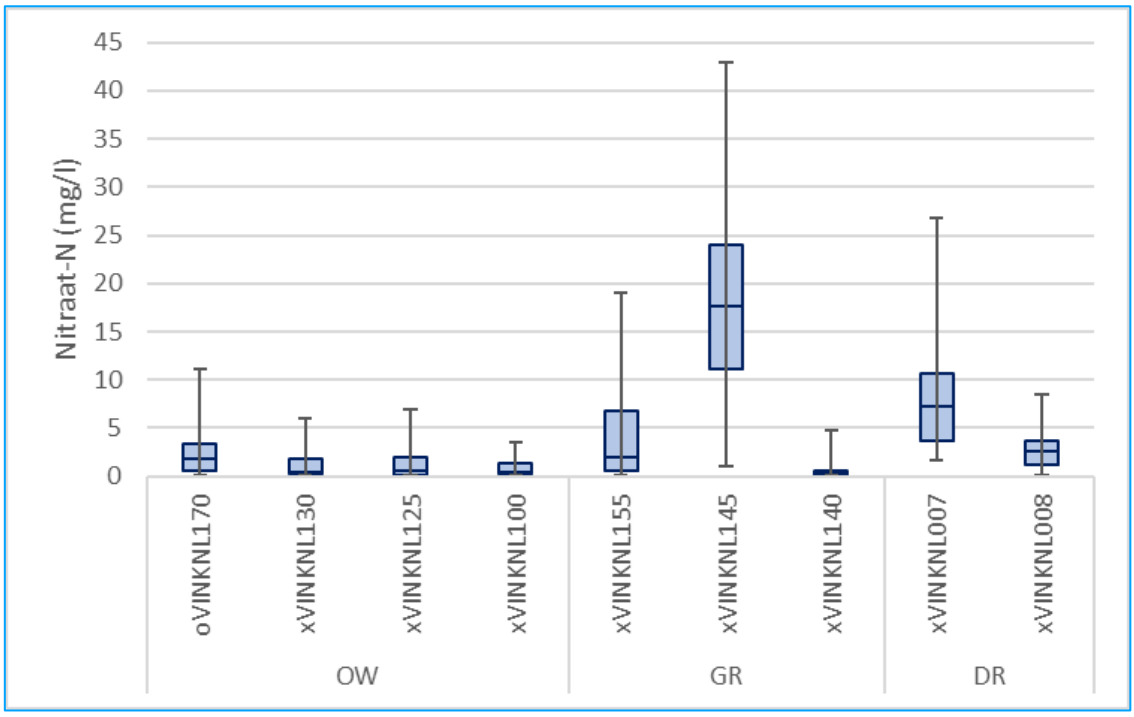

Figuur 5-9: Boxplot met de nitraatconcentraties van het oppervlaktewater en drainagewater met van links naar rechts de bovenloop en benedenloop meetlocaties per type (Oppervlaktewater (OW), Greppels/schouwsloten (GR) of Drainage (DR)). Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.2.1 Grondwater

De nitraatconcentraties van xVINKNL003 en xVINKNL0006 liggen 2 tot 10 keer boven de nitraatrichtlijn (50 mg NO_3/l à 11,3 mg N/l), terwijl op de concentraties op de andere locaties voornamelijk onder de normen uit de nitraatrichtlijn liggen (Figuur 5-10). Het patroon van de gemeten nitraatconcentraties door de tijd lijkt op die van stikstof totaal (Figuur 5-10 en Figuur 5-3). Figuur 5-2 geeft ook weer dat het zomerpatroon van xVINKNL003 en xVINKNL006 vooral door nitraat is gedomineerd. Echter is dit niet te herkennen in de andere peilbuizen door de lage zomerconcentraties. Metingen zijn gestopt in het voorjaar van 2023, maar het was interessant geweest om te zien of de zomerconcentraties in 2023 nog steeds hoog waren in de peilbuizen van xVINKNL001 en xVINKNL010. Nadat deze peilbuizen in de winter oplopende concentraties lieten zien. Wel lijkt het patroon voor nitraat van deze twee peilbuizen in de winter op het patroon voor stikstof totaal. De stikstofpatronen in het grondwater zijn dus hoogstwaarschijnlijk gedomineerd door nitraat.

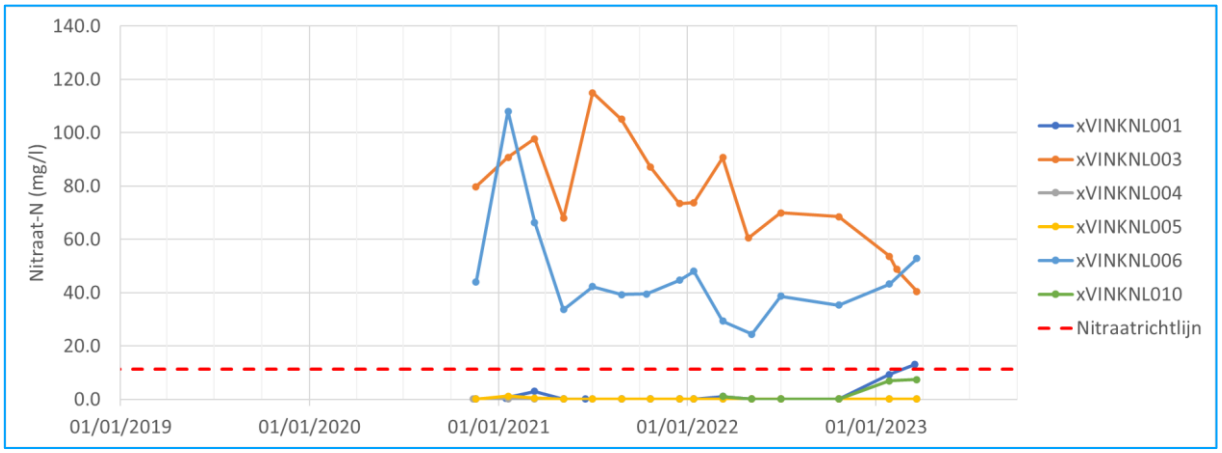

Figuur 5-10: Nitraatconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen en de verhouding tot de nitraatrichtlijn. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

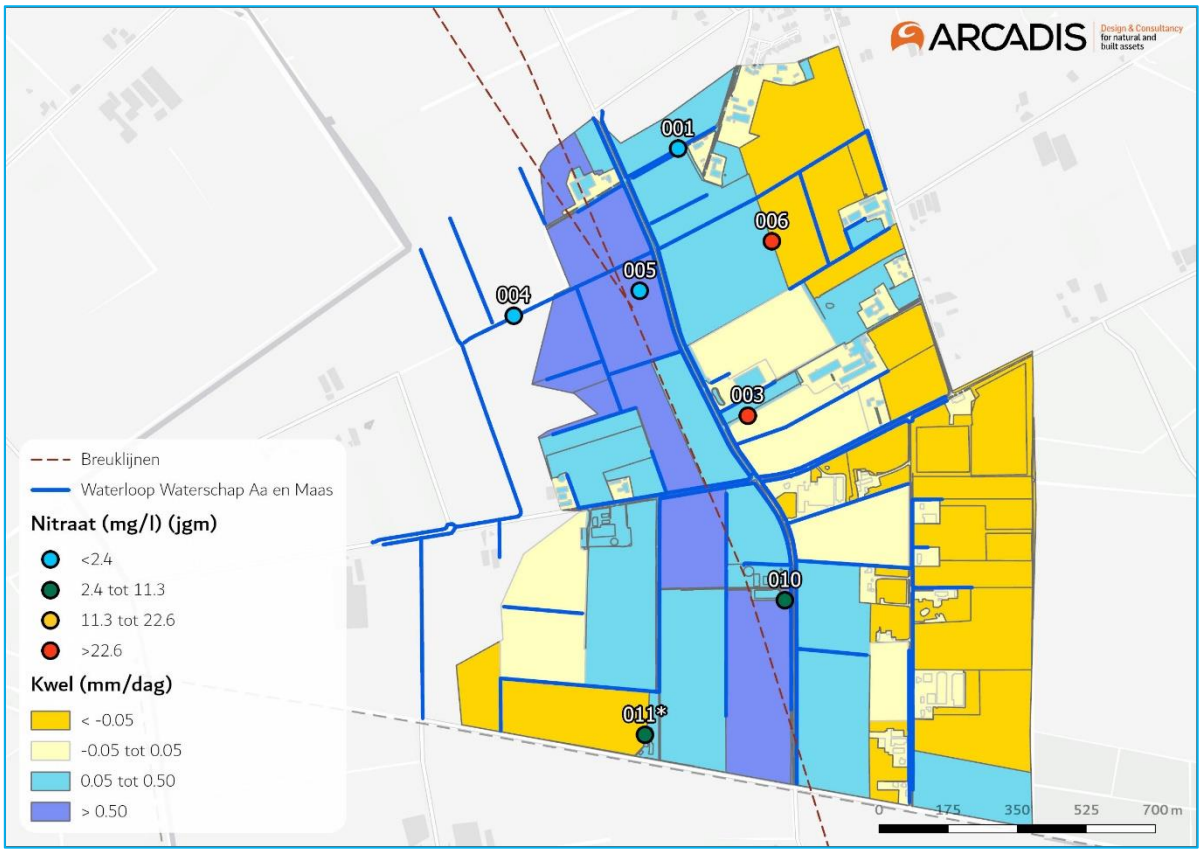

Figuur 5-11: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde grondwaterconcentraties (mg NO3-N/l) in de Vinkenloop onderverdeeld in het onderste KRW-limiet, de nitraatrichtlijn voor grondwater (11,3 mg NO3-N/l), en 2x de norm van de nitraatrichtlijn. Meetpunt *011 is door uitzonderlijk hoge fosforconcentraties ook niet meegenomen in de grafieken voor nitraat.

5.2.2 Oppervlaktewater

Nitraat in het oppervlaktewater laat grotendeels hetzelfde patroon zien als stikstof totaal (Figuur 5-12 en Figuur 5-5). Echter zie je wel een duidelijk verschil in het zomerhalfjaar. Dan zijn nitraatconcentraties namelijk (bijna) nul, terwijl stikstofconcentraties rond de 2 mg N/l zitten. Figuur 5-2 laat zien dat stikstof dan voornamelijk aanwezig is als ammonium of overig (nitriet, ammoniak of organisch). Aangezien het water van de Vinkenloop snel wordt afgevoerd en het grondwater eenzelfde structuur in stikstofcomponenten laat zien, lijkt het erop dat gedurende de zomer vooral nitraatarm kwelwater wordt afgevoerd. Daarnaast wordt eventueel wat nitraat in de zomer via de stikstofcyclus afgebroken (Figuur 5-1) of vastgelegd in biomassa. De bijdrage van processen zal door de korte verblijftijd in de Vinkenloop beperkt zijn. Er zijn verder snelle pieken in de het zomerhalfjaar te zien voor stikstof totaal en deze zijn ook afwezig voor nitraat. De piek in de zomer van 2019 bij oVINKNL170 is beduidend lager voor nitraat dan voor stikstof totaal. Deze pieken kunnen verbonden zijn aan hevige zomerbuien, waarbij vooral oppervlakkige afspoeling plaatsvind. Metingen met sensoren en auto-analysers van KIWK laat zien dat dan vooral ammonium en fosfor oppervlakkig wordt afgevoerd bij buien (Figuur 4-7). Daarnaast valt op dat in de winters van 2021/2022 en 2022/2023 beduidend lagere nitraatconcentraties worden gemeten dan in de 2 winters ervoor. Bij de winter van 2021/2022 is waarschijnlijk al veel nitraat uitgespoeld in de natte zomer van 2021, waardoor minder nitraat in de winter uitspoelde. In 2022 was dit echter niet het geval. Wel waren er in 2022 en 2023 veel graszode percelen in het gebied, die dus efficiënter het nitraat hebben weten op te nemen (en na groei minder intensief worden bemest).

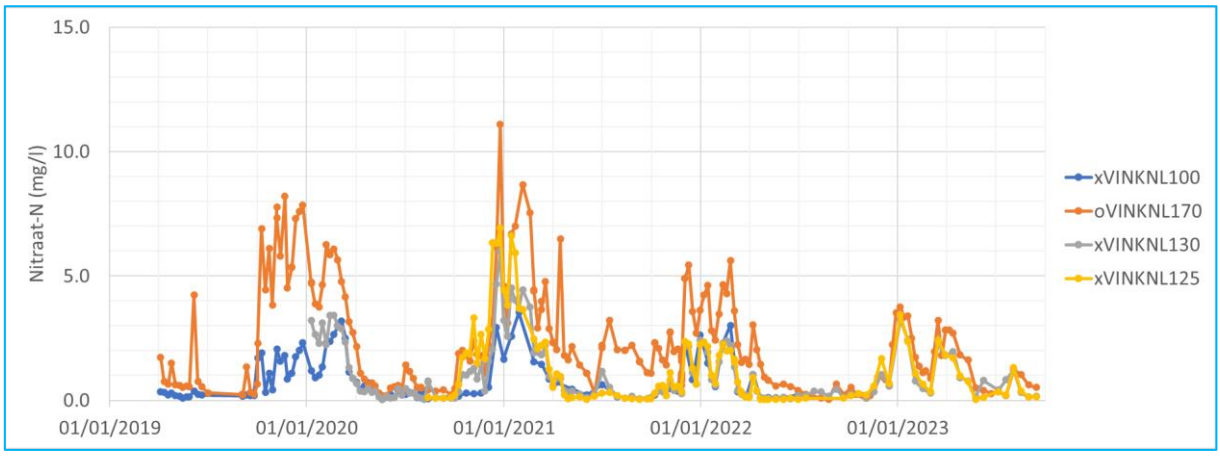

Figuur 5-12: Nitraatconcentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.2.3 Drainagewater

Het patroon van nitraat in het drainagewater lijkt op die van stikstof totaal (Figuur 5-13 en Figuur 5-6). Wel valt op dat in de winters van 2021/2022 en 2022/2023 de stikstof totaal concentraties bij xVINKNL008 meer in de buurt komen van of hoger uitvallen dan die van xVINKNL007, wanneer dit vergeleken wordt met de nitraatconcentraties. Het lijkt erop dat xVINKNL008 dan meer ammoniumrijk kwelwater afvoert dan xVINKNL007. In een eerdere rapportage was ook te zien dat er veel meer waterafvoer is in het gebied waar xVINKNL008 ligt dan het gebied waar xVINKNL007 ligt (Buijert 2023).

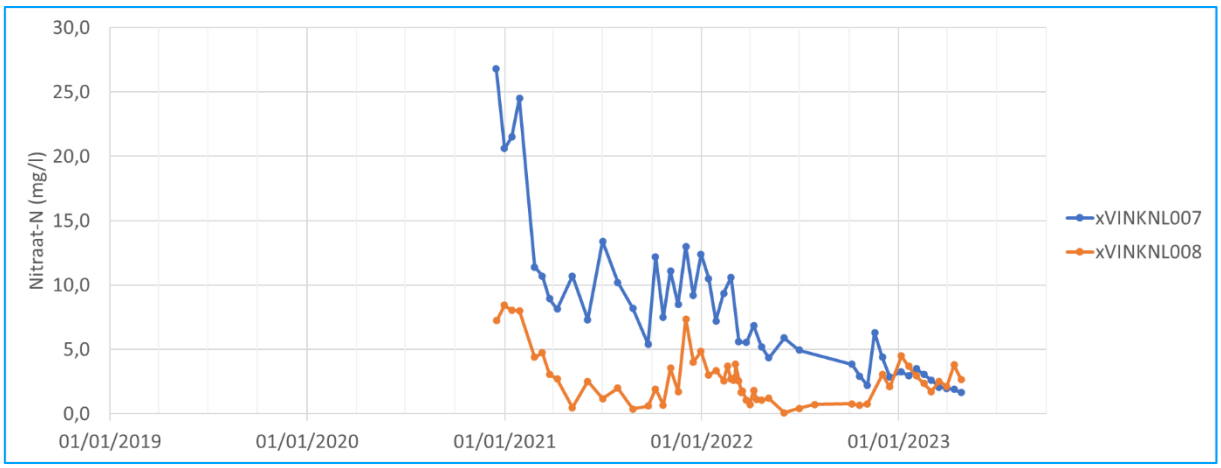

Figuur 5-13: Nitraatconcentraties van steekmonsters uit drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.2.4 Greppels/schouwsloten

De grafieken van stikstof totaal en nitraatconcentraties in het water van de greppels zijn bijna identiek (Figuur 5-14 en Figuur 5-7). De concentraties in de greppels/schouwsloten wordt dus voornamelijk aangestuurd door uitspoeling van nitraat, behalve voor xVINKNL140. Bij xVINKNL140 zijn de nitraatconcentraties (voornamelijk) 0 mg N/l, terwijl de stikstof totaal concentraties rond de 2 mg N/l zitten. xVINKNL140 wordt deels gevoed door xVINKNL008, wat aan kan geven dat deze greppel ook voornamelijk kwelwater afvoert dat rijk is aan ammonium. Figuur 5-2 laat zien dat dit ook voor de zomer grotendeels het geval is, de andere greppels bevatten ook nitraat in de zomer.

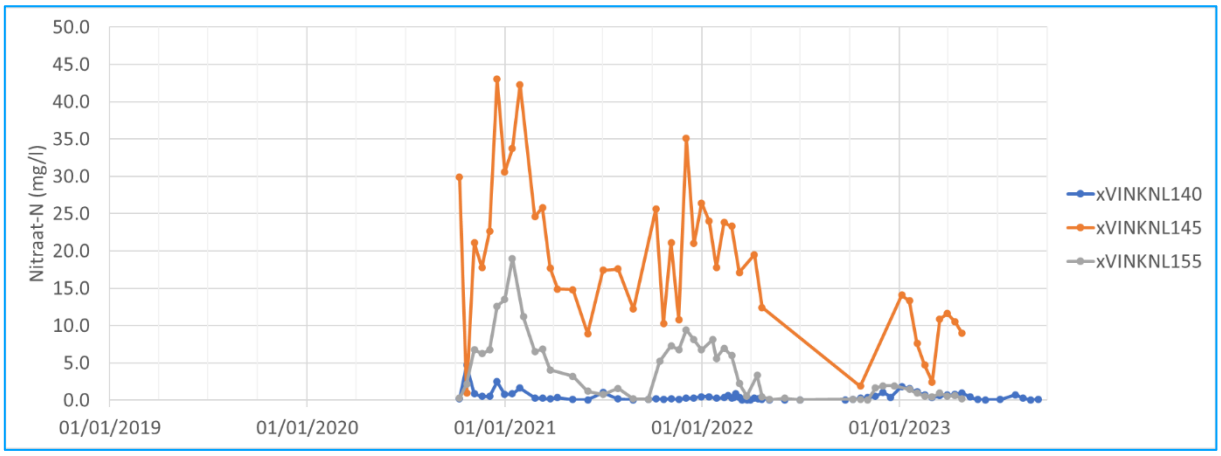

Figuur 5-14: Nitraatconcentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

Het oppervlaktewater systeem wordt belast met nitraat. Figuur 5-15 laat zien dat in de bovenloop alle meetpunten onder de 2.4 mg N/l vallen, terwijl in de benedenloop hogere waardes worden gemeten. In vergelijking met stikstof totaal lijkt het er dus op dat niet nitraat maar andere vormen van stikstof de totale stikstof concentraties in de bovenloop boven de KRW-norm tillen (Figuur 5-8). De dominantie van graspercelen in de bovenloop in combinatie met de hoge hoeveelheid kwel, lijken voor lagere nitraatconcentraties in de bovenloop te zorgen. Daarnaast zijn de verblijftijden in de zomer langer zijn doordat water zoveel mogelijk wordt vastgehouden. Biologische processen zorgen dan voor opname van nitraat in biomassa. De percelen met akkerbouw in de benedenloop zorgen dan voor meer nitraatuitspoeling en oplading van het systeem.

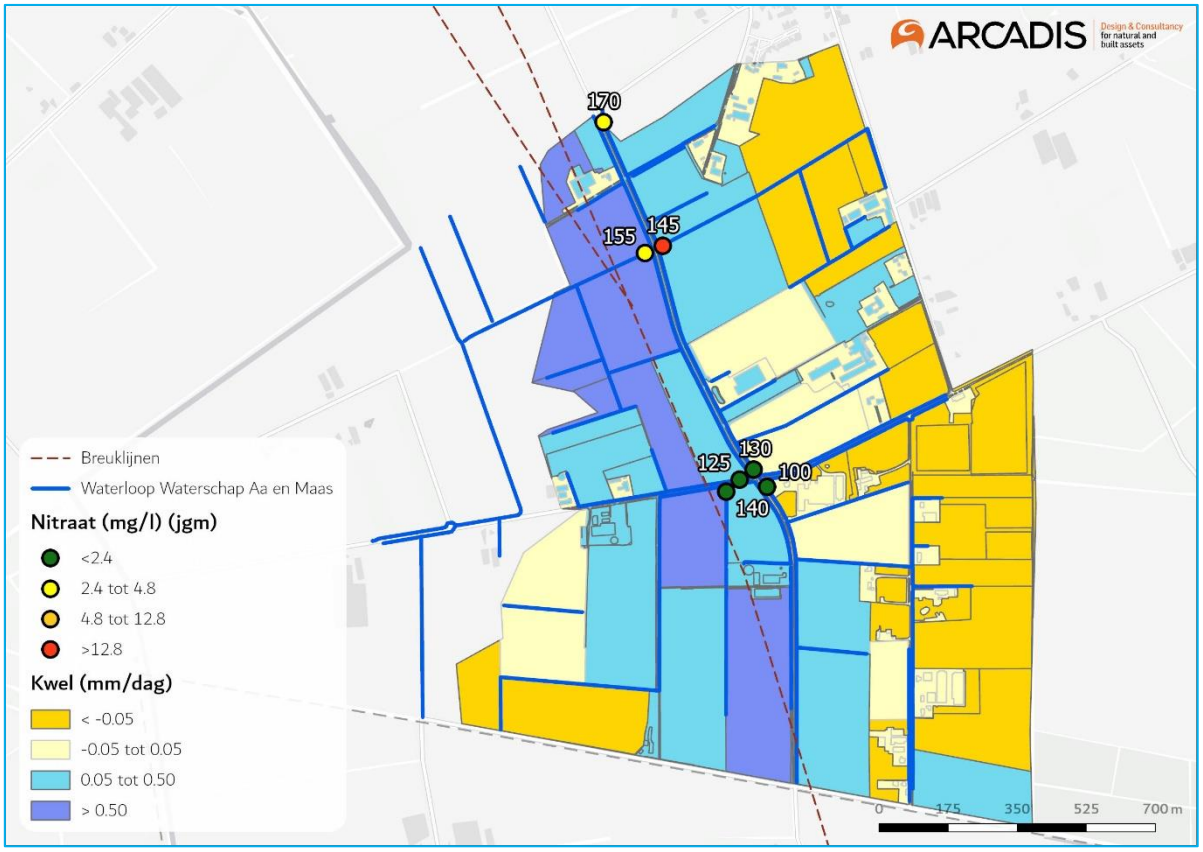

Figuur 5-15: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde nitraatconcentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop onderverdeeld in de KRW-klassen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.2.5 Routings

Naast de reguliere labanalyses en statische sensoren is het ook mogelijk om de waterkwaliteit ruimtelijk in beeld te brengen door rond te lopen met nitraat app en egv sensoren met gps logger (zie ook Schipper et al 2022). Op 26-01-2023 heeft het waterschapslaboratorium Aquon een routing uitgevoerd met een meetbootje. Onder dit bootje hangen sensoren die dewaterkwaliteit meten. In de kleine, ondiepe sloten is de meetappratuur overgezet naar een klein surfbord (minder diepgang) (Figuur 5-16).

Figuur 5-16: uitvoering van de routing met sensoren en gps logger in het stroomgebied van de Vinkenloop (januari 2023).

De metingen aan temperatuur laten al ruimtelijke verschillen zien. Grondwater is in de winter warmer dan oppervlaktewater. Op de plekken waar veel grondwater aan het oppervlak komt (kwel), is de temperatuur van het water hoger. In de Vinkenloop is dat bovenstrooms in het stroomgebied (onderkant van Figuur 5-17)

Figuur 5-17: Temperatuur in de Vinkenloop zoals gemeten tijdens de routing op 26-01-2023

Voor het meten van nitraat tijdens de routing is gewerkt met twee verschillende typen sensoren, de trios (optisch, zelfde als in de meetpalen worden gebruikt) en een ion-selectieve electrode (ISE, werkt met membraan). De absolute meetwaarden van de ISE moeten als minder betrouwbaar worden aangemerkt waarschijnlijk is de invloed van de hoge concentratie ijzer aanwezig in de Vinkenloop hier de oorzaak van.

Beide sensoren laten voor nitraat een vergelijkbaar beeld zien:

1) De bovenloop bevat weinig nitraat, dit is schoon kwelwater
2) Lokaal komt er na een erf een toename in nitraat
3) Daarna neemt deze piek weer af door verdunning in de waterloop
4) Meer benedenstrooms richting meetpunt oVINKNL170 neemt nitraat gehalte toe

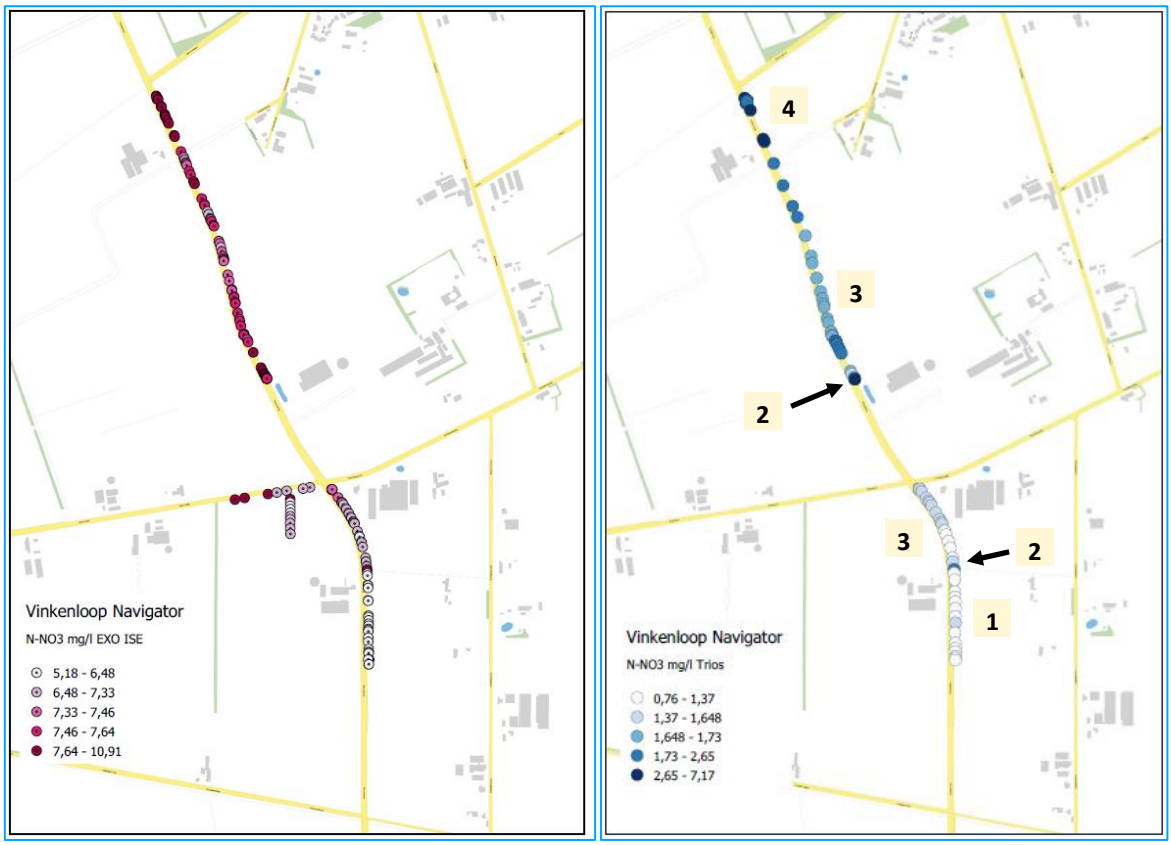

Figuur 5-18: nitraat-N (mg/l) in de Vinkenloop zoals gemeten tijdens de routing op 26-01-2023, links de ion-selectieve ISE sensor, rechts de optische Trios-sensor). Doordat de gps-logger niet overal goed signaal heeft gehad ontbreken er delen van de routing. De optische sensor geeft geen meetwaarden als het water te troebel is, daarom wijken figuren links en rechts af

5.3 Ammonium (NH4-N)

5.3.1 Grondwater

De ammoniumconcentraties in het grondwater zijn redelijk constant door het jaar heen (Figuur 5-19). Daarnaast valt het op dat de concentraties van xVINKNL004, xVINKNL005 en xVINKNL010 ongeveer zes tot acht keer zo hoog zijn als die van de andere peilbuizen. Terwijl de andere peilbuizen juist hogere nitraatconcentraties lieten zien. Figuur 5-20 laat zien dat de hoeveelheid kwel hiervoor een belangrijke oorzaak kan zijn. Een meting uit een grondwatermeting van 12 meter diep liet zien dat het kwelwater ongeveer een stikstofconcentratie van 1.2 mg N/l bevatte, wat grotendeels bestaat uit ammonium. xVINKNL004, xVINKNL005 en xVINKNL010 lijken dus sterk beïnvloed te worden door dit. Dit versterkt de eerdere hypothese dat deze peilbuizen voornamelijk gevoed worden met kwelwater, die de stikstofconcentraties verdunt. Een ander verklaring kan liggen bij het feit dat deze percelen een stuk natter zijn. Hierdoor wordt minder ammonium omgezet naar nitraat door de zuurstofarme omstandigheden die heersen in deze natte gebieden.

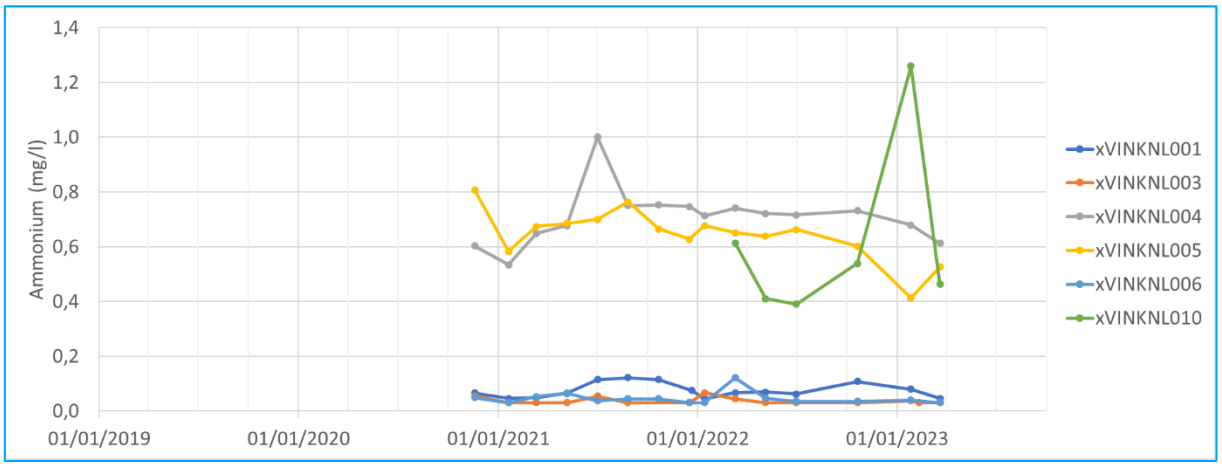

Figuur 5-19: Ammoniumconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

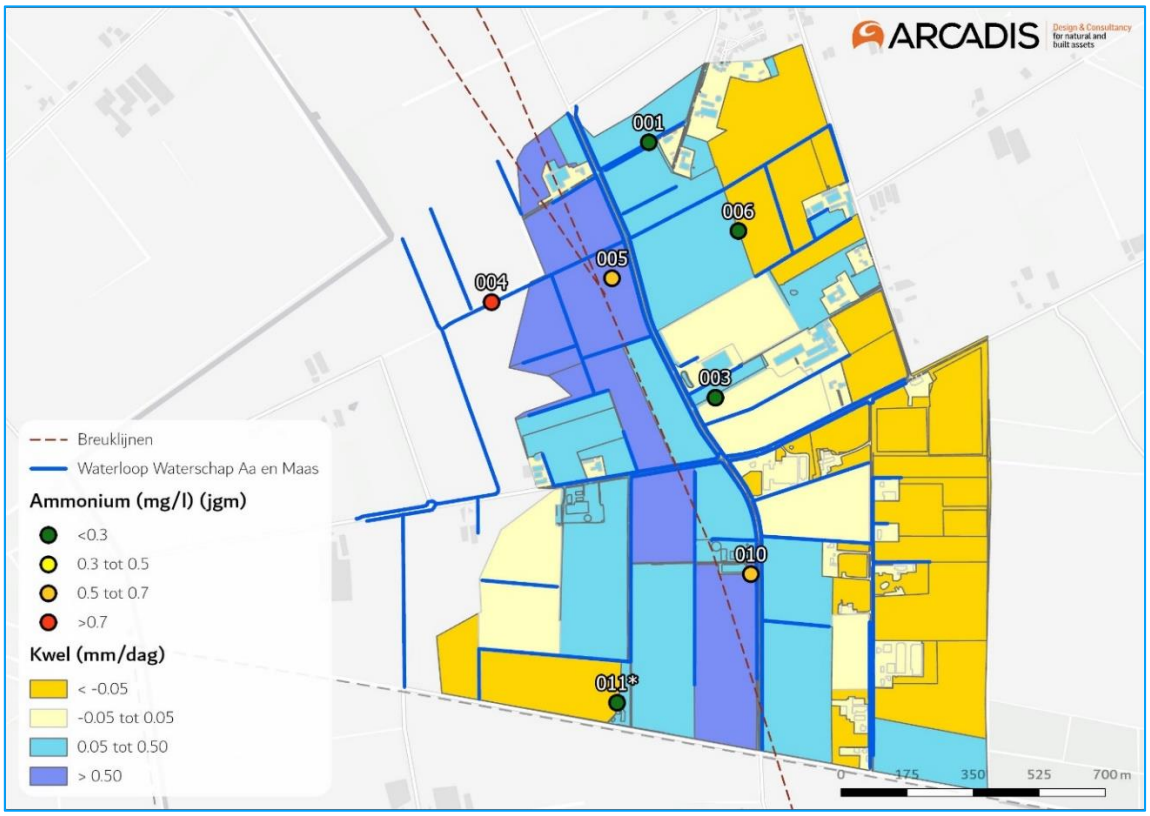

Figuur 5-20: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde ammoniumconcentraties in het grondwater rondom de Vinkenloop. *011 is door uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken.

5.3.2 Oppervlaktewater

De ammoniumconcentratie in het oppervlaktewater laat twee patronen zien. De concentratie ligt voornamelijk rond 1 mg N/l, waarbij een duidelijke zomer/winter dynamiek minder zichtbaar is dan bij nitraat. Het tweede patroon laat kortstondige pieken zien in zowel de zomer als de winter (Figuur 5-21). Deze pieken kunnen wel problematisch zijn voor het oppervlaktewatersysteem, aangezien een hoge ammonium concentratie toxisch kan zijn voor het water(bodem)leven. De pieken zijn waarschijnlijk gekoppeld aan oppervlakkige afwatering van percelen rondom bemestingsmomenten. Ook maaimomenten en het schoonspuiten van duikers kan in theorie zorgen voor pieken in de ammoniumconcentratie, maar alleen voor het maaimoment op 14 t/m 26 juni 2022 is hiervan een verhoging te zien. Verder is er geen duidelijke koppeling tussen het beheer van de watergang en de steekmonsterdata. Het kan zijn dat dit ligt aan de frequentie van de steekmonstermetingen.

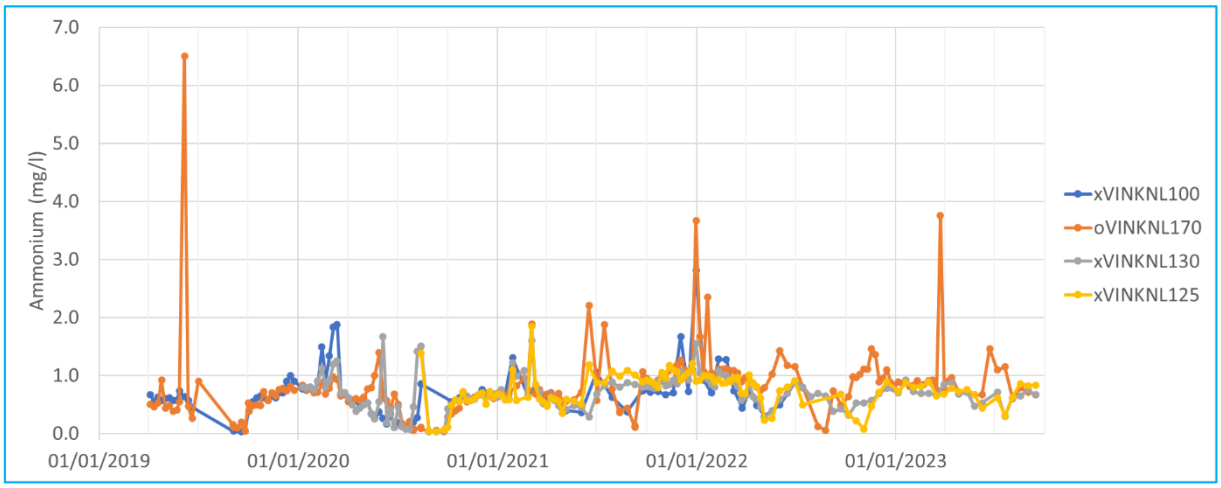

Figuur 5-21: Ammoniumconcentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.3.3 Drainagewater

In het drainagewater is minder dan 1 mg N/l aanwezig en gemiddeld zelfs minder dan 0.5 mg N/l (Figuur 5-22). Het patroon van beide meetpunten is redelijk vergelijkbaar op de zomerpiek van 2022 bij xVINKNL008 na. xVINKNL008 watert vooral venige bodems af, wat deze verhoogde ammoniumconcentratie in de zomer kan veroorzaken. Daarnaast was het debiet van xVINKNL008 rond die tijd nihil. Hierdoor is het humusrijke veenwater in de opvangbak van de drain waarschijnlijk zuurstofarm geworden, waarbij organisch materiaal tot ammonium mineraliseerde. Mineralisatie van veen is namelijk hoger in de zomer dan in de winter. Verder was 2021 een nat jaar, terwijl 2022 een droog jaar was. Dit kan de hogere ammoniumconcentraties in de zomer van 2021 verklaren. Deze lijken namelijk op de grondwaterconcentraties van xVINKNL004, xVINKNL005 en xVINKNL010. Door de hogere grondwaterspiegels lijkt dus vooral het kwelwater afgevoerd te worden door de drainagebuizen. De lage ammoniumconcentraties bij xVINKNL007 in 2022 kunnen ook gerelateerd zijn aan de teelt die bovenop het perceel stond die xVINKNL007 draineert. In 2022 lagen hier namelijk graszoden op. Deze ontvangen frequente, kleinere mestgiften van kunstmest in tegenstelling tot akkerbouw, wat meestal een grote mestgift op het begin krijgt en daarna nog een keer. Hierdoor kan het zo zijn dat de graszoden effectief de mest opnemen en zo lagere concentraties aan ammonium in het drainagewater zit.

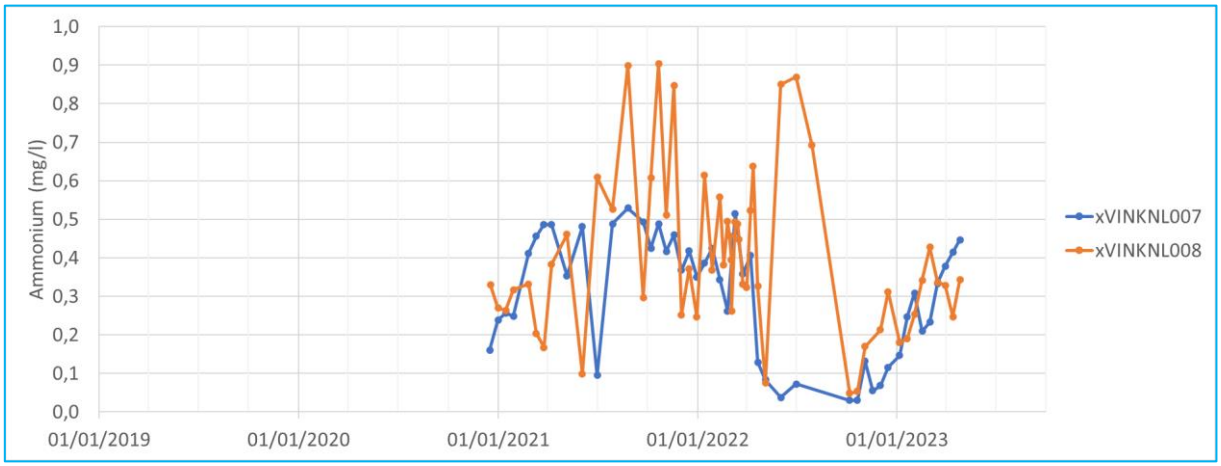

Figuur 5-22: Ammoniumconcentraties van steekmonsters uit drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.3.4 Greppels/schouwsloten

xVINKNL140 heeft twee keer hogere ammoniumconcentraties dan de andere greppels/schouwsloten (Figuur 5-23). Dit is tegenovergesteld aan de nitraatconcentraties in deze greppels (Figuur 5-14). Dit komt overeen met de hypothese dat xVINKNL140 meer ammoniumrijk kwelwater afvoert dan de andere greppels. Dit komt overeen met de hoger gemeten waardes in xVINKNL010 (Figuur 5-20). Daarnaast valt op dat

ammoniumconcentraties vaak dalen in het voorjaar en in de zomer, maar vervolgens ook snel weer oplopen. Een verklaring is dat de sloten droogvallen, waardoor de verblijftijd toeneemt en ammonium wordt omgezet naar nitraat. Vervolgens spoelt er weer nieuw water uit de percelen wat overeenkomt met de concentraties in het grondwater. Doordat de greppels/schouwsloten niet heel veel water voeren kan de concentratie vervolgens weer snel toenemen naar de concentratie van het uitspoelende perceelwater.

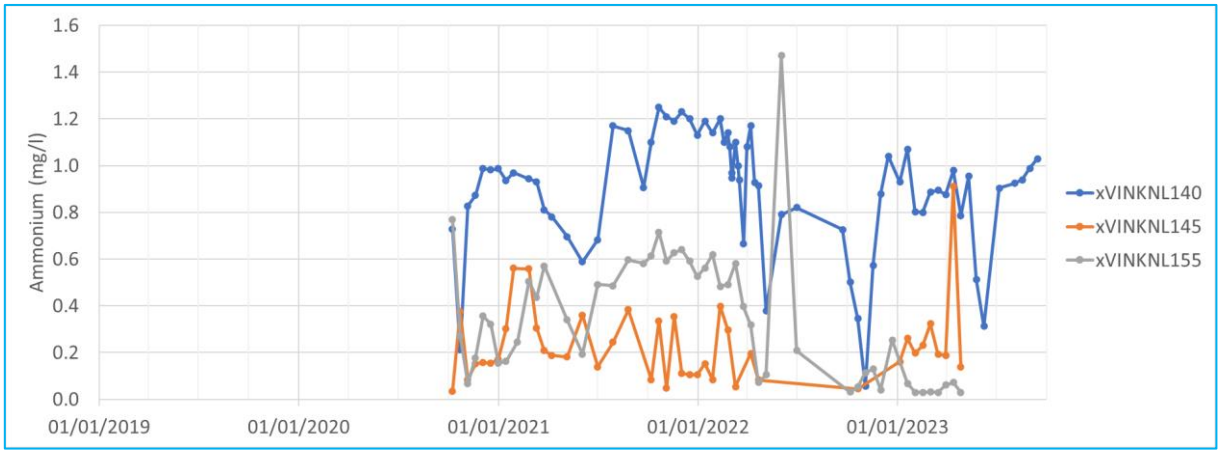

Figuur 5-23: Ammoniumconcentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

In de Vinkenloop zijn in de bovenloop hogere ammoniumconcentraties waargenomen, terwijl de greppels in de benedenloop lagere concentraties hebben (Figuur 5-24). Het uitstroompunt heeft echter ook hoge concentraties. Dus de xVINKNL145 en xVINKNL155 lijken voor weinig verdunning te zorgen of er is netto geen/weinig afbraak van ammonium in de waterloop. Rondom xVINKNL100 xVINKNL125, xVINKNL140 en xVINKNL130 liggen ook meer veenpercelen. Het lijkt er dus op dat deze veenpercelen voor hogere ammoniumwaardes zorgen in de bovenloop. Hoewel grondwaterconcentraties juist hoger zijn rondom xVINKNL155, zijn de concentraties in de greppel beduidend lager (Figuur 5-24 en Figuur 5-20). Dus hoewel xVINKNL155 in een kwelrijk gebied zit, lijkt het minder ammoniumrijke kwel af te voeren dan het oppervlaktewater in de bovenloop. Dit kan veroorzaakt worden door hogere uitspoeling debieten van zuurstof- en nitraatrijk perceelwater. Dit verdund dan de hoeveelheid ammonium. Het kan ook zijn dat het water lang stilstaat met zuurstofrijke omstandigheden, waarbij het ammonium wordt omgezet. Debietmetingen kunnen hier meer inzicht in geven.

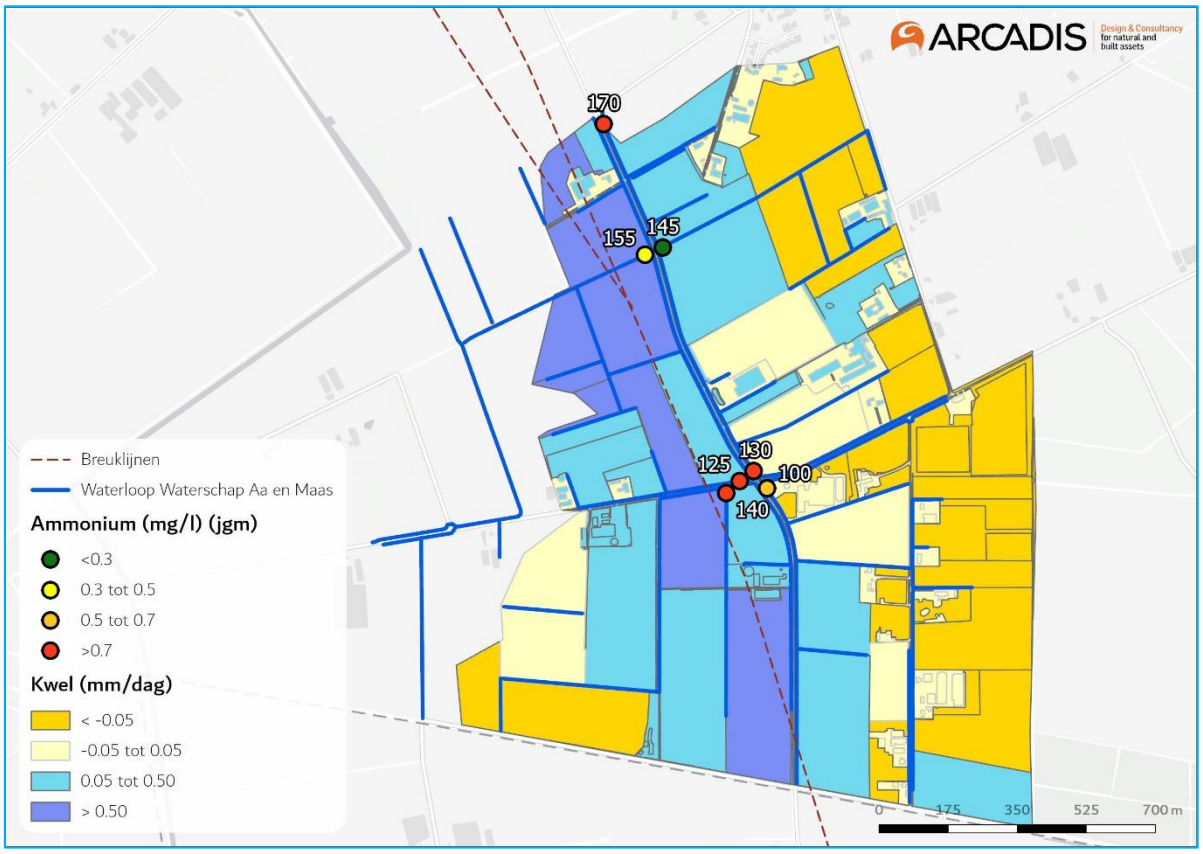

Figuur 5-24: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde ammoniumconcentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop

5.4 Fosfor (totaal-P)

Fosfor kan net als stikstof in verschillende vormen voorkomen in de bodem en het oppervlaktewater. Figuur 5-25 geeft weer in welke vormen fosfor aanwezig kan zijn en hoe deze over kunnen gaan in elkaar. Hierbij valt op dat fosfor hoofdzakelijk in twee vormen voorkomt, namelijk opgelost (fosfaat (PO_4)) of in vaste vorm (gebonden / neergeslagen). Fosfor kan zich binden aan bodemorganische stof, ijzer- en aluminiumoxiden en klei of neerslaan als calcium-, ijzer- en aluminiumfosfaten. Hiervoor geldt een chemisch evenwicht die afhankelijk is van factoren als zuurstofgraad, temperatuur, zuurgraad, hoeveelheid van het fosforbindende materiaal, enzovoorts. Wanneer er genoeg zuurstof is, zal veel fosfor zich binden aan bodemmaterialen. Hierdoor zijn de hoogste concentraties aan fosfor te vinden in de bovenste laag van de bodem en spoelt er weinig fosfaat uit. Fosfor zal dan voornamelijk via afspoeling van sediment en mest in het oppervlaktewater terechtkomen en minder via drainage en kwel. In het oppervlaktewater kan fosfor vervolgens gebufferd worden in de waterbodem. Bij hoge zandgronden is vooral de aanvoer van ijzerrijke kwel een belangrijke factor voor deze buffering. Verder kan fosfor verwijderd worden uit de (water)bodem door planten. Deze nemen de fosfaten op en zal bij het oogsten het fosfor uit het systeem verwijderen.

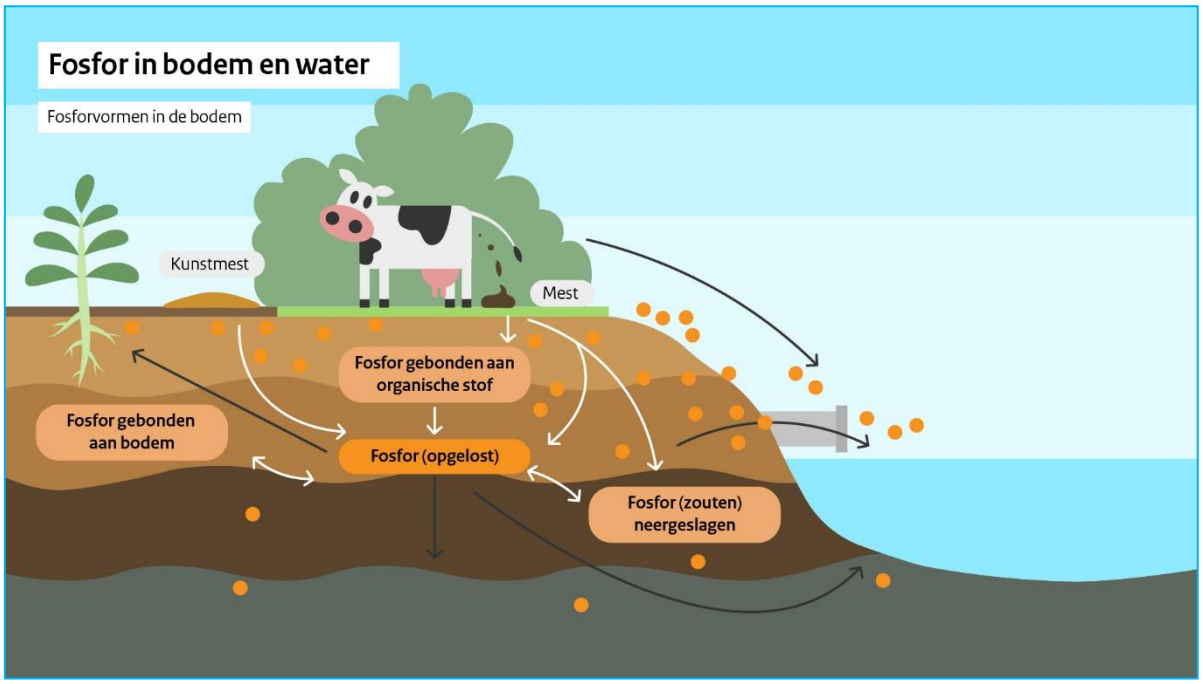

Figuur 5-25: Fosforcyclus in de bodem (Bron: RIVM)

De fosforconcentratie in het gebied varieert sterk. Over het algemeen worden de laagste concentraties aan fosfor in het grondwater gevonden met een maximum zomergemiddelde van ~0.8 mg/l in xVINKNL005 (Figuur 5-26). In het oppervlaktewater van de hoofdloop, de greppels en het drainagewater zit meer fosfor. Het fosfor in het oppervlakte en drainagewater is vooral aanwezig in gebonden vorm, terwijl in het grondwater fosfor vooral in opgeloste vorm aanwezig lijkt. Verder valt op dat fosforgehaltes relatief hoog zijn bij xVINKNL008, xVINKNL140 en xVINKNL125. Deze meetpunten staan dicht op de veenpercelen, wat kan aanduiden dat organisch gebonden fosfor af en uitspoelt van deze percelen. xVINKNL100 lijkt ondertussen voor een verdunning van xVINKNL125 te zorgen richting xVINKNL130. Echter kan het ijzerrijke kwel er ook voor zorgen dat veel fosfor gebonden op de bodem achterblijft voor de stuw bij xVINKNL130. Dit verklaart dan ook waarom concentraties lager zijn bij oVINKNL170, wanneer verder naar de benedenloop meer fosfor geboden wordt aan ijzer uit kwel. Dit terwijl hogere concentraties vanuit xVINKNL155 en xVINKNL145 richting de Vinkenloop komen.

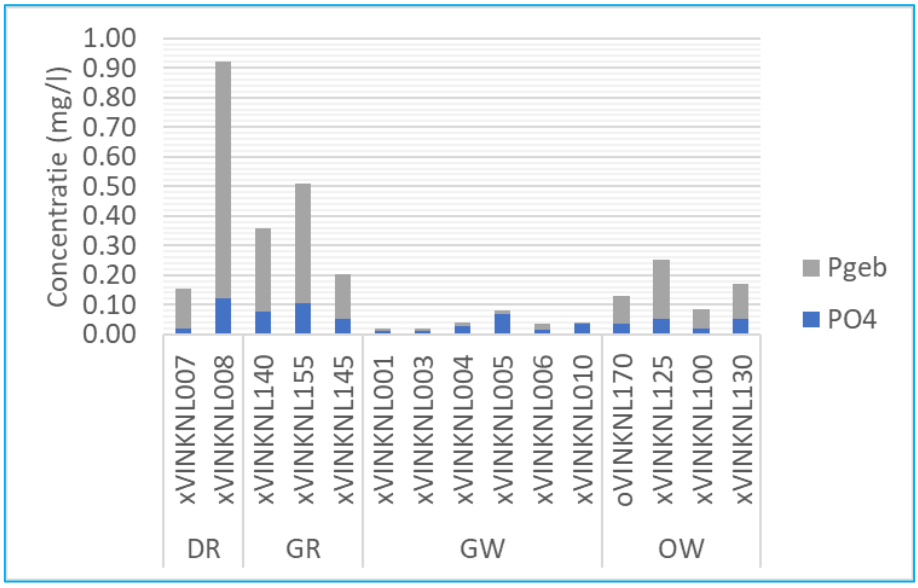

Figuur 5-26: Zomergemiddelde concentratie (2021-2022) van fosfor in gebonden (Pgeb) en opgeloste (PO4) vorm. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.4.1 Grondwater

De fosforconcentraties in het grondwater liggen continue onder 0.12 mg/l (Figuur 5-27). Veel concentraties worden ook gerapporteerd op het detectielimiet van 0.02 mg/l (zie meetpunt xVINKNL003). Door de kleine verschillen valt er weinig te zeggen over de dynamiek. Wel moet vermeld worden dat er ook bij xVINKNL011 fosfor wordt gemeten, maar dat deze metingen erg afwijken. Het lijkt er op dat xVINKNL011 is geplaatst in een oude sloot of op een andere manier is verstoord. Hierdoor is ervoor gekozen om xVINKNL011 niet op te nemen in de grafieken. Figuur 5-28 geeft weer dat xVINKNL011 uitzonderlijk hoog is vergeleken met de andere grondwaterconcentraties die allemaal onder het KRW-norm voor oppervlaktewater van dit watertype (0,22 mg P/l) vallen.

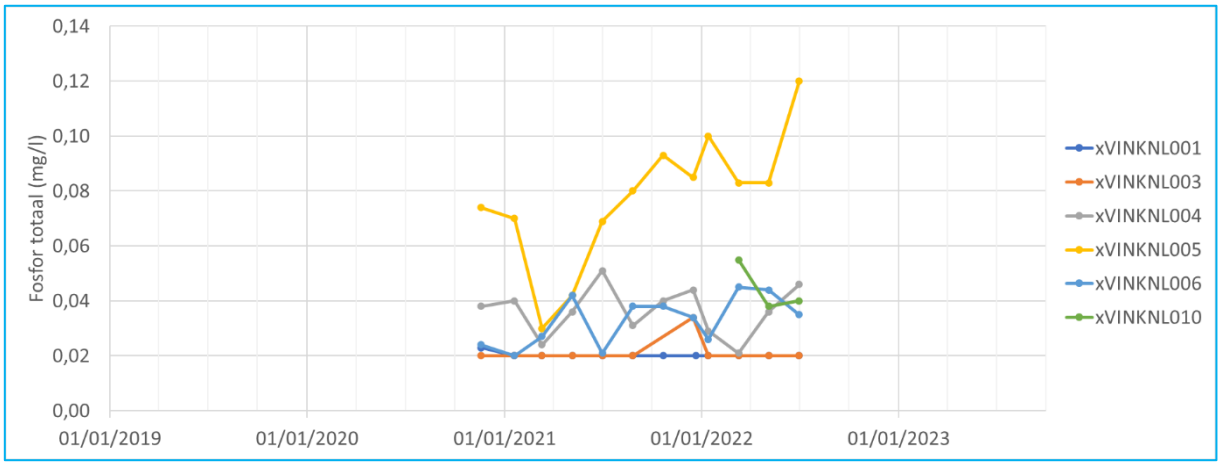

Figuur 5-27: Fosforconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

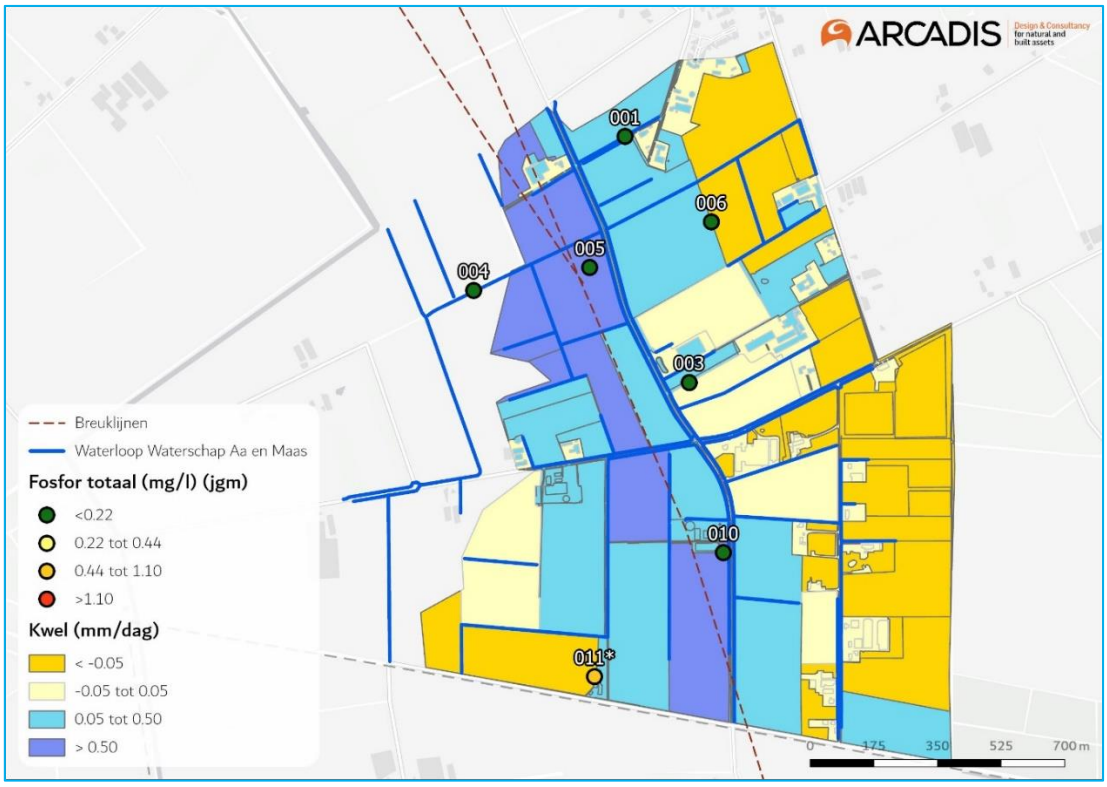

Figuur 5-28: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde fosforconcentraties in het grondwater van de Vinkenloop onderverdeeld in het onderste KRW-limieten van het oppervlaktewater voor de Vinkenloop.
****011 is i.v.m. uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken.***

5.4.2 Oppervlaktewater

Over het algemeen blijft de fosforconcentratie in het oppervlaktewater onder de KRW-norm van 0.22 mg/l. Wel zijn er veel kortstondige pieken te zien in de fosforconcentratie (Figuur 5-29). Eerder onderzoek liet zien dat fosfor als gevolg van hevige neerslag snel kan oplopen van 0.1 mg/l naar 1.0 mg/l, maar binnen 12 uur tijd weer terug was op 0.1 mg/l (zie voorbeelden in hoofdstuk 4.2). De pieken die gemeten zijn in de steekmonsters kunnen dus ook veroorzaakt worden door oppervlakkige afspoeling of het opwoelen van bodemsediment. In het onderzoek kwam namelijk ook naar voren dat bij een experiment, waarbij een afvoergolf was gecreëerd, ook verhoogde fosfor concentraties waren te zien. Naast verhoogde fosforconcentraties door opwoelen van sediment is ook extra uitspoeling vanuit de oevers mogelijk door de afvoergolf. Verder lijkt ook het schoonspuiten van een duiker samen te vallen met de piek (~1.1 mg/l) van oVINKNL170 rond november 2021. De fosforpieken kunnen dus overeenkomen met buien. Echter is de steekmonsterdata niet frequent genoeg om een 1 op 1 relatie tussen fosforpieken en neerslagmomenten te maken. Verdere analyses lieten namelijk zien dat de hoogste pieken soms gemeten waren op dagen dat er geen neerslag was (Bijlage 1). Het kan zijn dat bij lage afvoeren de waterbodem een klein beetje is omgewoeld bij het nemen van steekmonsters wat ook zorgt voor een hogere concentratie aan fosforrijk bodemmateriaal.

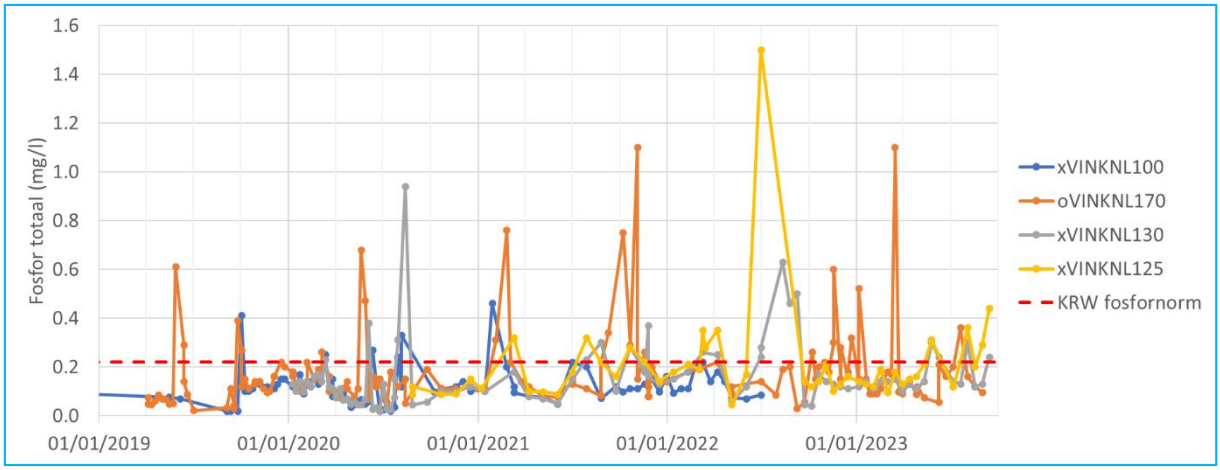

Figuur 5-29: Fosforconcentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.4.3 Drainagewater

Het drainagewater in xVINKNL008 laat hoge fosforpieken zien, terwijl de fosforconcentratie in xVINKNL007 onder 0.5 mg/l zit (Figuur 5-30). Figuur 5-30 is afgeknipt op 5 mg/l, omdat de pieken op 20 mg/l waarschijnlijk veroorzaakt zijn door foutieve bemonstering. Theoretisch gezien zou het drainagewater voornamelijk fosfaat moeten bevatten, aangezien veel gebonden fosfor in de bodem moet achterblijven. Volgens de metingen komt er echter voornamelijk gebonden fosfor uit de drains (Figuur 5-26). Doordat het water wordt opgevangen in een bak onder zuurstofrijke omstandigheden, kunnen redox reacties ervoor zorgen dat fosfaten neerslaan met gevormd ijzeroxide in de vorm van calcium- of ijzerzouten. Tijdens metingen of na hoge afvoeren kan dit opnieuw opgeweld worden, waardoor concentraties in het water hoog zijn. Ook kan tijdens het meten per ongeluk neergeslagen fosfor worden meegenomen van de bodem of zijkanten van de opvangbak. De hoge concentraties in xVINKNL008 kunnen ook gerelateerd zijn aan de veenrijke bodem die deze drainagebuis afwatert. Organisch rijk water kan vanuit het veen in de drainagebuizen terechtkomen. Deze organische stoffen bevatten fosfaten die daarna als gebonden fosfor worden geanalyseerd, zoals DOP (Dissolved Organic Phosphor). Een analyse met vrachten en debieten zou voor meer inzicht kunnen zorgen.

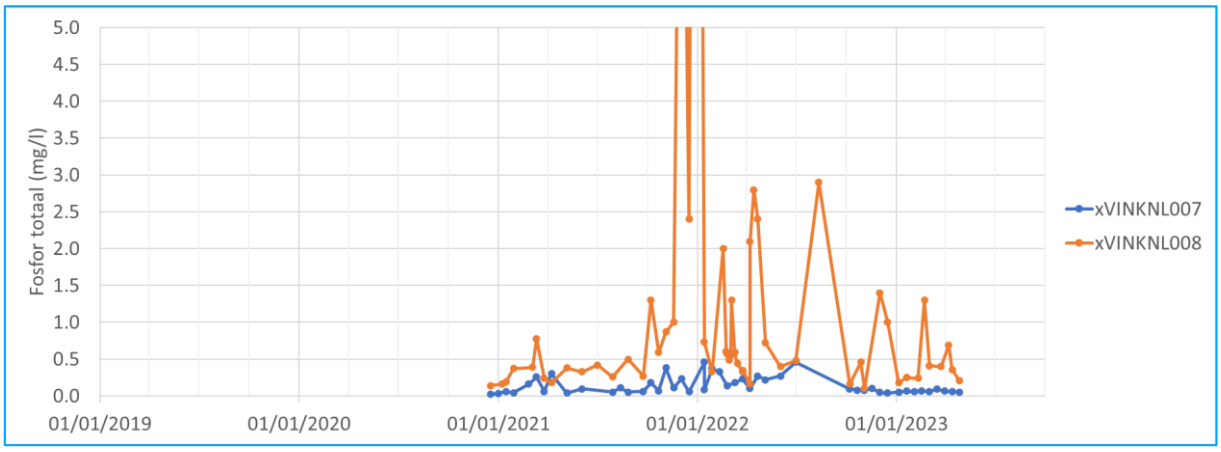

Figuur 5-30: Fosforconcentraties van steekmonsters uit het drainagewater. Afgeknipt op 5 mg/l. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.4.4 Greppels/schouwsloten

De fosforconcentraties in de greppels/schouwsloten weergeven een soortgelijk patroon als in het oppervlaktewater. Hierbij is geen duidelijke zomer en winterstructuur zoals bij stikstof, maar wel kortstondige pieken (Figuur 5-31). Door deze pieken ligt het fosforgehalte regelmater boven de KRW-norm. Wat hierbij wel opvalt is dat weinig pieken overeenkomen tussen de greppels zelf en het oppervlaktewater waarin het uitstroomt. Het kan zijn dat regenbuien kortstondig fosfor gebonden materiaal doen opwellen, wat lokaal voor grote verschillen kan zorgen, of er is sprake van afspoelend sediment. Echter kunnen het ook wederom bemonsteringsfouten zijn, waarbij bodemmateriaal is meegenomen/opgeweld tijdens de bemonstering.

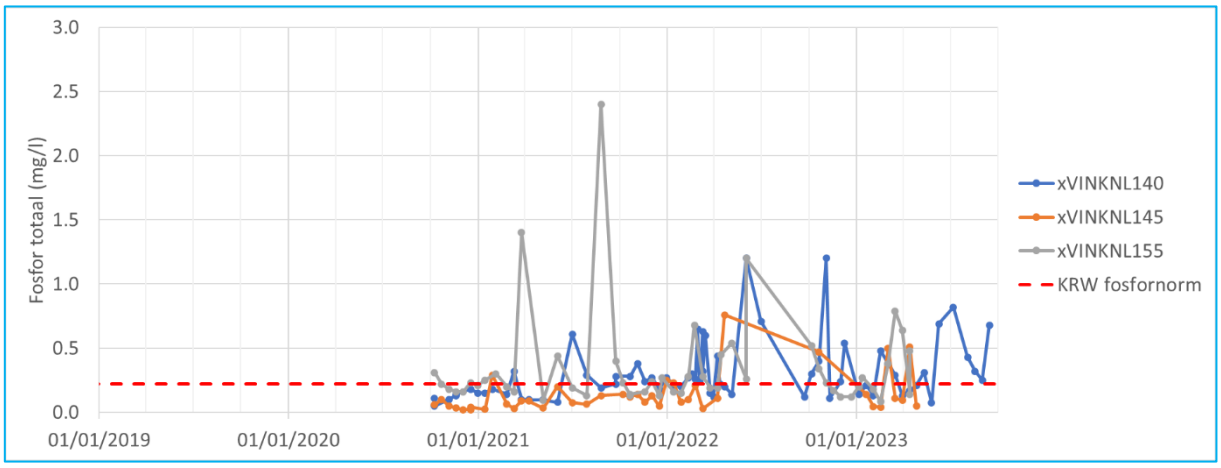

Figuur 5-31: Fosforconcentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

Ondanks de vele pieken voldoet het gemiddelde fosfaatgehalte in de hoofdloop van de Vinkenloop aan de KRW norm van 0.22 mg/l (Figuur 5-32). Alleen de greppels/schouwsloten xVINKNL140 en xVINKNL155 hebben een gemiddelde waarde tussen de 0.22 en 0.44 mg/l. Echter is het moeilijk te beoordelen of dit kan komen door eventuele bemonsteringsfouten of doordat er veel fosforrijk bodemmateriaal aanwezig is in deze schouwsloten.

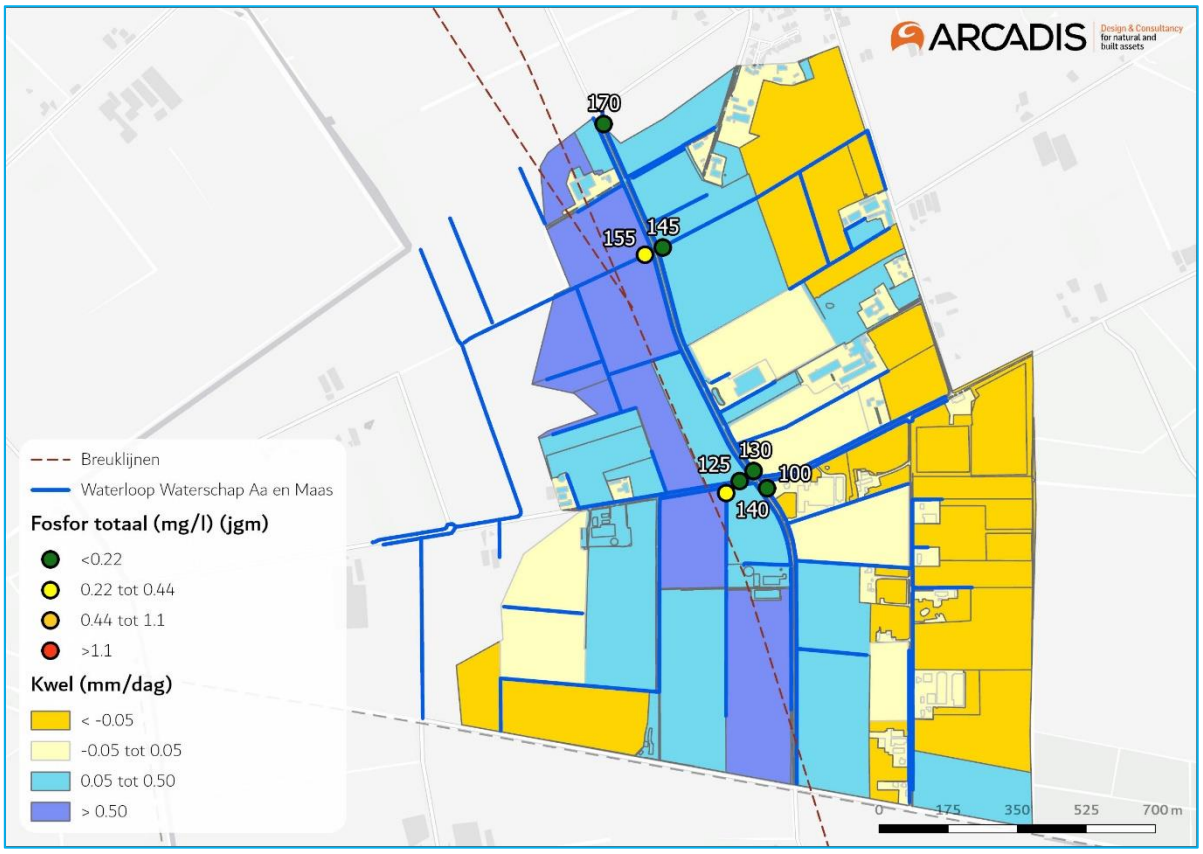

Figuur 5-32: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde fosforconcentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop. De legenda geeft de KRW normen aan van Aa en Maas voor het watertype van de Vinkenloop.

5.5 Fosfaat

5.5.1 Grondwater

Het grootste deel van fosfor in het grondwater komt voor in de opgeloste vorm fosfaat (Figuur 5-33 en Figuur 5-27). Het kan zijn dat de gebonden vorm minder wordt gemeten doordat het neerslaat onderin de peilbuis of door zuurstofarme omstandigheden in dieper grondwater reduceert tot opgelost fosfaat en ijzer. Verder is de schaal erg beperk (maximaal 0.12 mg/l) en is er dus ook relatief weinig variatie in fosfaatconcentraties in het grondwater.

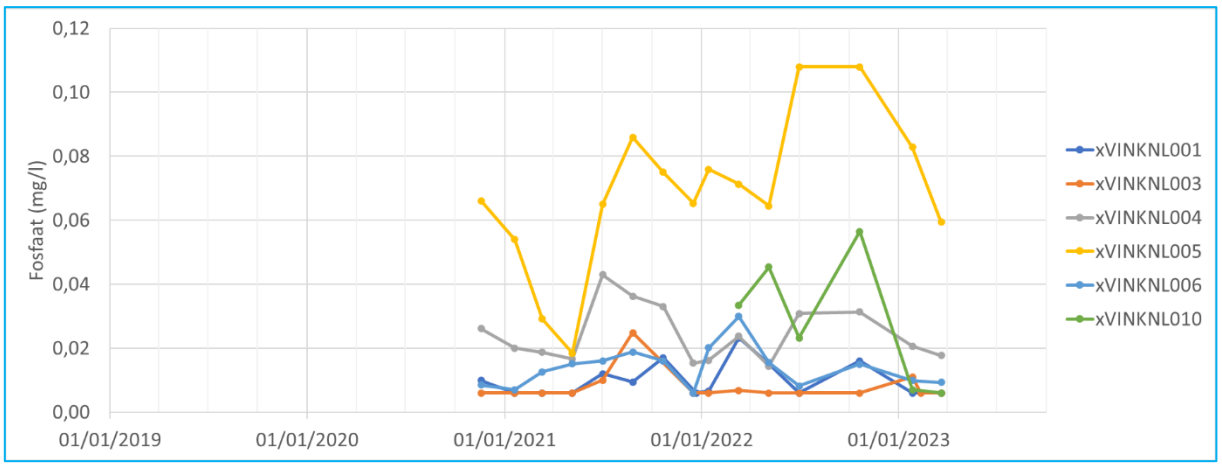

Figuur 5-33: Fosfaatconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.5.2 Oppervlaktewater

De fosfaatconcentraties in het oppervlaktewater bevat minder pieken dan de fosforconcentraties (Figuur 5-34 en Figuur 5-29). Hierbij is duidelijk dat de fosfaatconcentraties op de pieken na iets meer een zomer en winter dynamiek laten zien. Waarbij in de winter concentraties richting ongeveer 0.7 mg/l gaan en de zomerconcentraties rond de 0 mg/l komt. Deze zomerconcentraties kunnen gecreëerd worden door biologische activiteit in de waterloop, waarbij fosfaten worden omgezet in organisch materiaal. De lagere pieken komen nu ook meer overeen en kunnen gekoppeld worden aan neerslagmomenten. Echter zijn de verschillen miniem, waardoor het moeilijk te zeggen valt in hoeverre de dynamiek veroorzaakt kan worden door meetonzekerheden.

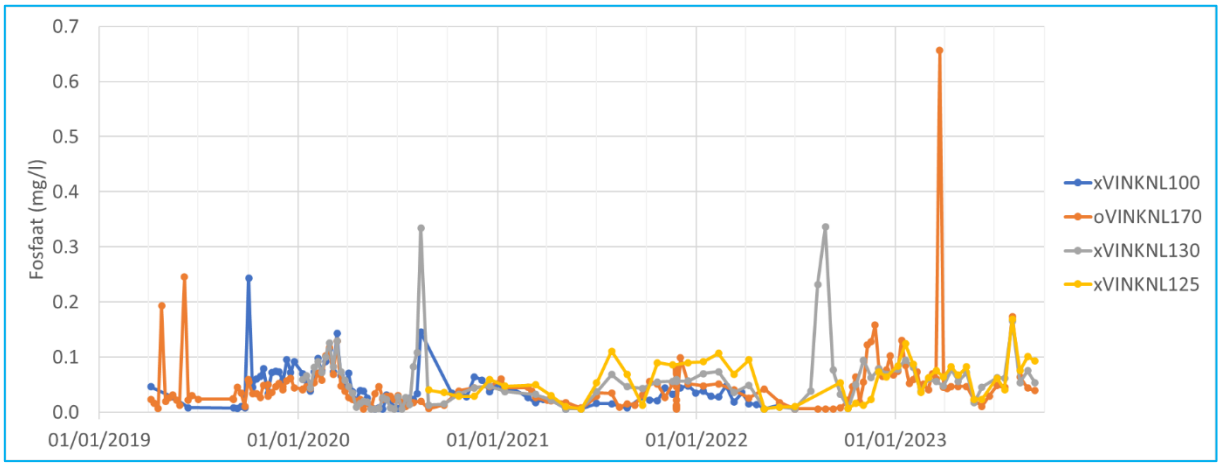

Figuur 5-34: Fosfaatconcentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.5.3 Drainagewater

De drainagewater van xVINKNL008 bevat hogere fosfaatconcentraties als die van xVINKNL007 (Figuur 5-35). Hierbij valt op dat de concentraties in xVINKNL007 redelijk consistent zijn, terwijl xVINKNL008 meer piekt en daalt. Het kan zijn dat de pieken van xVINKNL008 is gelinkt aan neerslag, aangezien in de winter ook iets hogere gemiddelde concentraties te zien zijn.

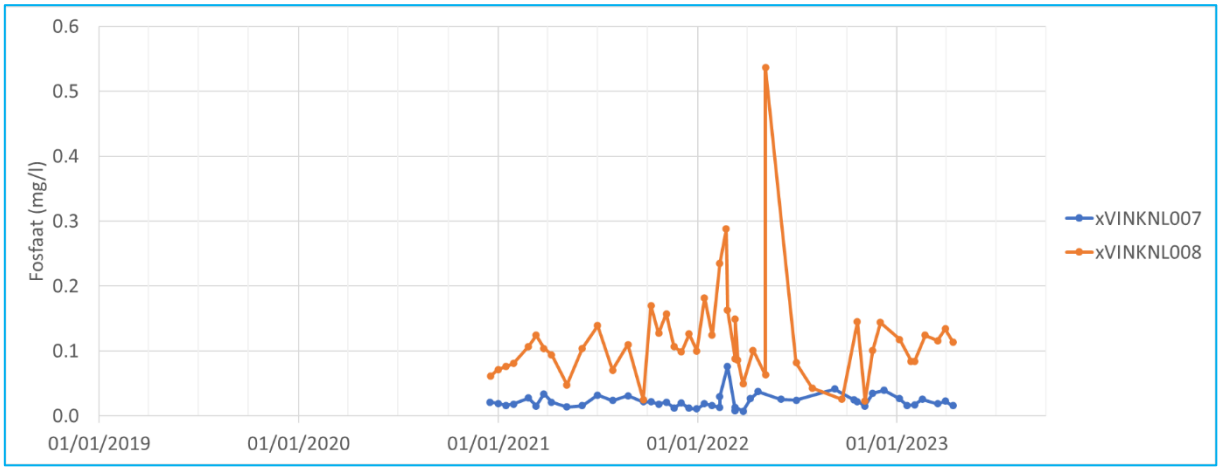

Figuur 5-35: Fosfaatconcentraties van steekmonsters uit het drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.5.4 Greppels/schouwsloten

Over het algemeen zijn fosfaatconcentraties in xVINKNL145 lager dan de concentraties in xVINKNL140 en xVINKNL155 (Figuur 5-36). Wel nemen de fosfaatconcentraties van xVINKNL145 eind 2022 toe en zijn ze verglijkbaar met de andere twee greppels/schouwsloten. Een hogere kwelflux bij xVINKNL155 en xVINKNL140 kan ervoor zorgen dat percelen rondom deze greppels sneller verzadigd raken en zo meer

afstromen/uitspoelen. Hierdoor kunnen fosfaatrijke meststoffen in de greppels/schouwsloten terecht komen en zo hogere concentraties hebben dan in xVINKNL145.

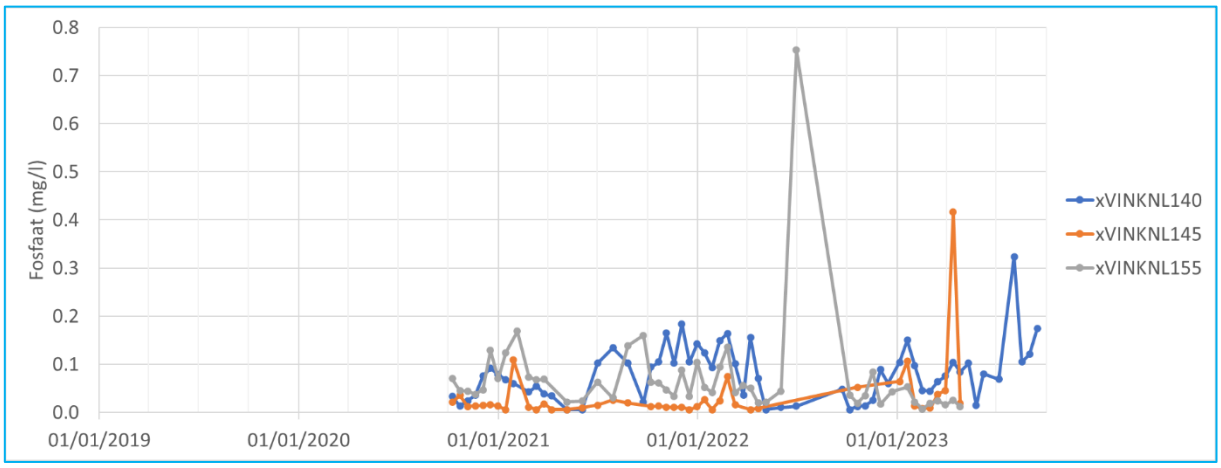

Figuur 5-36: Fosfaatconcentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

Kijkend naar Figuur 5-26 is P-totaal altijd hoger dan PO4-P. Er is dus altijd P aanwezig gebonden aan anorganische of organische deeltjes. Bij de winters en vooral het voorjaar 2021 is dit verschil erg groot; er is dan dus veel P aanwezig in het oppervlaktewatersysteem in gebonden vorm. Dit kan komen doordat ook maart 2021 erg nat was, en erna het koud bleef zodat er weinig verdamping was en afvoeren hoger bleven (Figuur 5-37).

Figuur 5-37: maart 2021: koud en nat, met hoge waterstanden en natte percelen

5.6 IJzer

5.6.1 Grondwater

De ijzerconcentraties in xVINKNL004 en xVINKNL005 zijn 6 tot 14 keer hoger dan de concentraties in peilbuizen xVINKNL001, xVINKNL003 en xVINKNL006 (Figuur 5-38). Ook de concentraties in xVINKNL010 liggen initieel 4 tot 6 keer hoger. Dit patroon is vergelijkbaar met ammonium (Figuur 5-19). Figuur 5-3940 laat zien dat deze peilbuizen in kwelrijke gebieden zitten. In eerder onderzoek is ook geconstateerd dat het

kwelwater ijzerrijk is. De verlagingen in ijzerconcentraties van xVINKNL005 en xVINKNL010 kunnen dus ook veroorzaakt worden door een verandering in hydrologie, waarbij minder kwelwater de filterhoogte van de peilbuis bereikt en dit wordt vervangen door ijzerarm perceelwater.

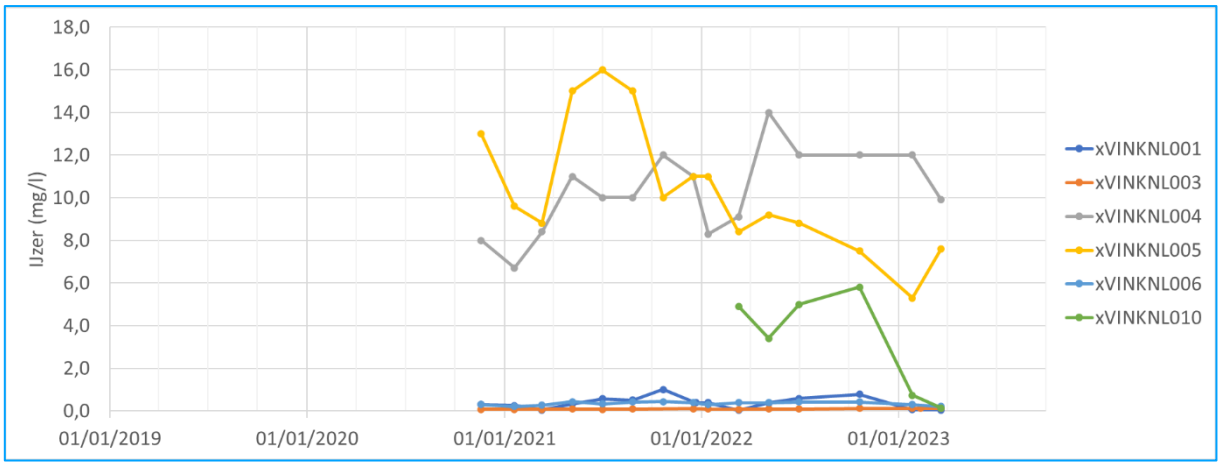

Figuur 5-38: IJzerconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

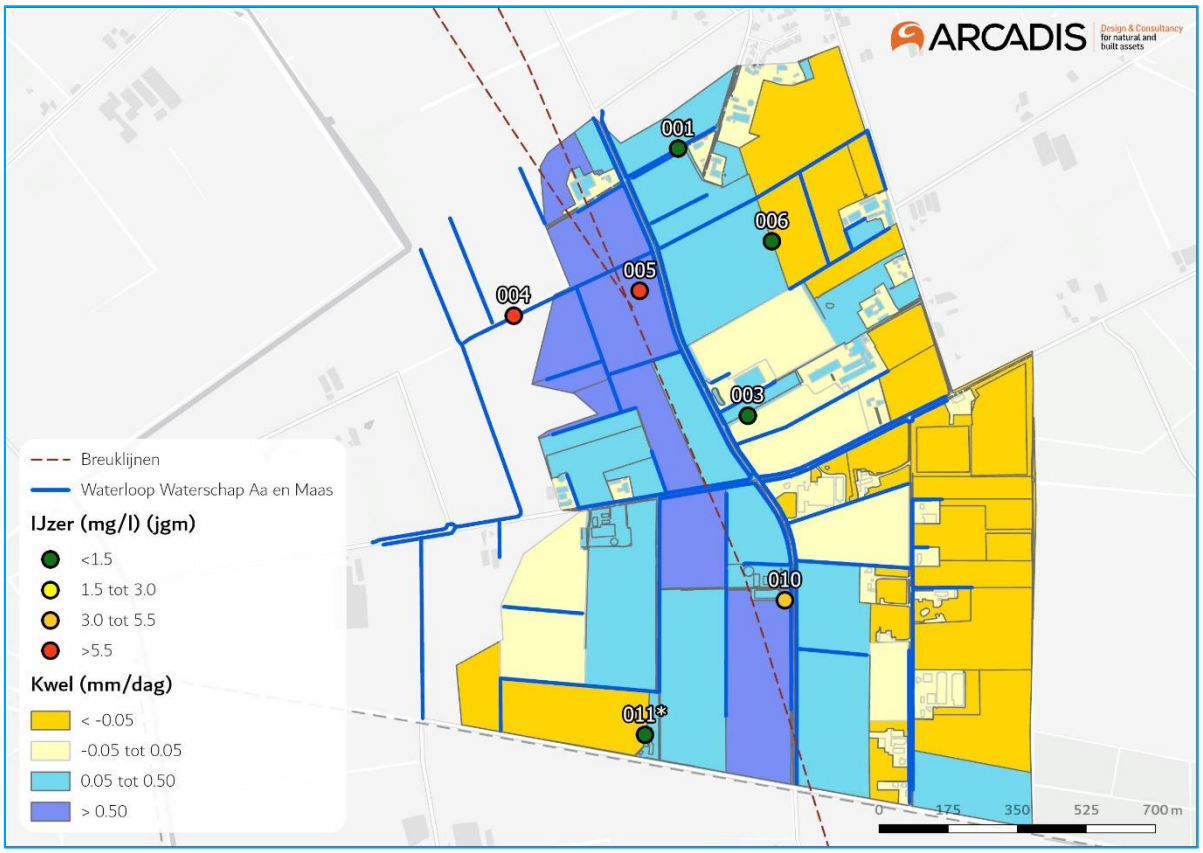

Figuur 5-3940: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde ijzerconcentraties in het grondwater van de Vinkenloop. *: 011 is door uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken.

5.6.2 Oppervlaktewater

De ijzerconcentraties in het oppervlaktewater zijn hoger voor xVINKNL100, xVINKNL125 en xVINKNL130 (Figuur 5-). Verder valt op dat ijzerconcentraties pieken rond oktober en vervolgens weer uitzakken gedurende de rest van het jaar. Rond deze periode stijgen de grondwaterstanden ook weer. In 2021 zagen we een stijgende grondwaterspiegel ook in juli (Figuur 5-3), tegelijkertijd stijgen nu ook de concentraties in xVINKNL125 en xVINKNL130. Een snel stijgende grondwaterspiegel kan geoxideerd ijzer in de bodem weer doen reduceren, waardoor het uitspoelt in het oppervlaktewater. Dit is dan niet terug te zien in de

peilbuizen, doordat de filters onder deze redox zone zitten. Verder zal met de stijgende grondwaterspiegels ook meer ijzerrijke kwel meekomen naar de watergangen.

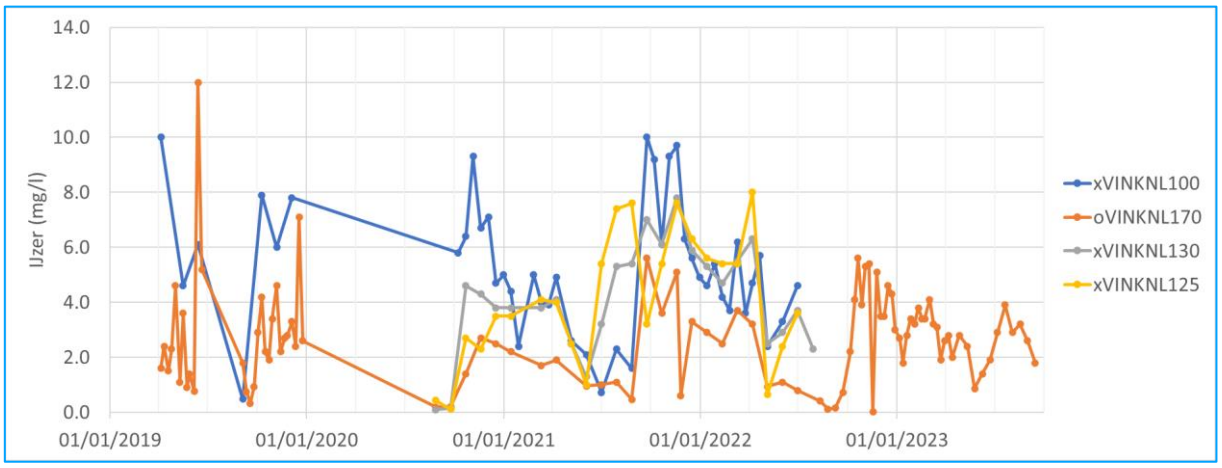

Figuur 5-41: IJzer concentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.6.3 Drainagewater

Het drainagewater van xVINKNL008 heeft hogere ijzerconcentraties dan xVINKNL007 (Figuur 5-42). xVINKNL008 draineert een perceel met meer kwelwater, waardoor het ook te verwachten is dat er meer ijzer in zit dan xVINKNL007. Verdere vergelijkingen zijn echter moeilijk voor drainagewater, aangezien de drainagebuizen het grondwater voorzien van zuurstof wanneer deze boven het waterpeil geplaatst zijn. Hierdoor zal veel ijzer neerslaan rondom de drainagebuis. Bij hoge grondwaterstanden of hevige regenval kan het ijzer vervolgens reduceren en in het drainagewater terecht komen. Daarnaast kan in de opvangbak water stagneren. Hierdoor kan ijzer lokaal neerslaan of in warme zuurstofloze periodes juist weer in oplossing komen.

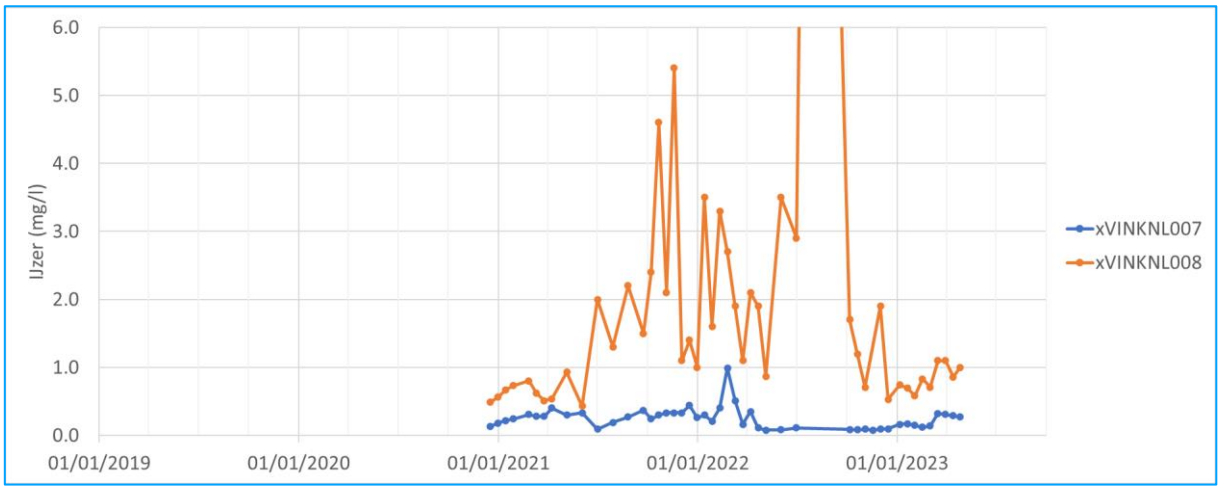

Figuur 5-42: IJzerconcentraties van steekmonsters uit het drainagewater. Er is een uitzonderlijk hoge piek van 21 mg/l. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.6.4 Greppels/schouwsloten

Tussen de greppels/schouwsloten zit ook veel variatie in ijzerconcentraties. xVINKNL145 heeft nauwelijks ijzer in het water, terwijl de ijzerconcentratie van xVINKNL140 oploopt tot 11 mg/l. Het patroon van xVINKNL140 komt overeen met xVINKNL125 (Figuur 5-43 en Figuur 5-). Verder valt op dat voor xVINKNL155 de ijzerconcentraties juist hoger zijn in de zomer dan in de winter. Deze verhoogde zomerconcentraties kunnen gekoppeld worden aan het afvoeren van kwelwater in xVINKNL155. Het kwelwater in het gebied is

namelijk ijzerrijk en lijkt onverdund afgevoerd te worden in de zomer door de greppel van xVINKNL155. In de winter vindt er vervolgens verdunning plaats door regenwater.

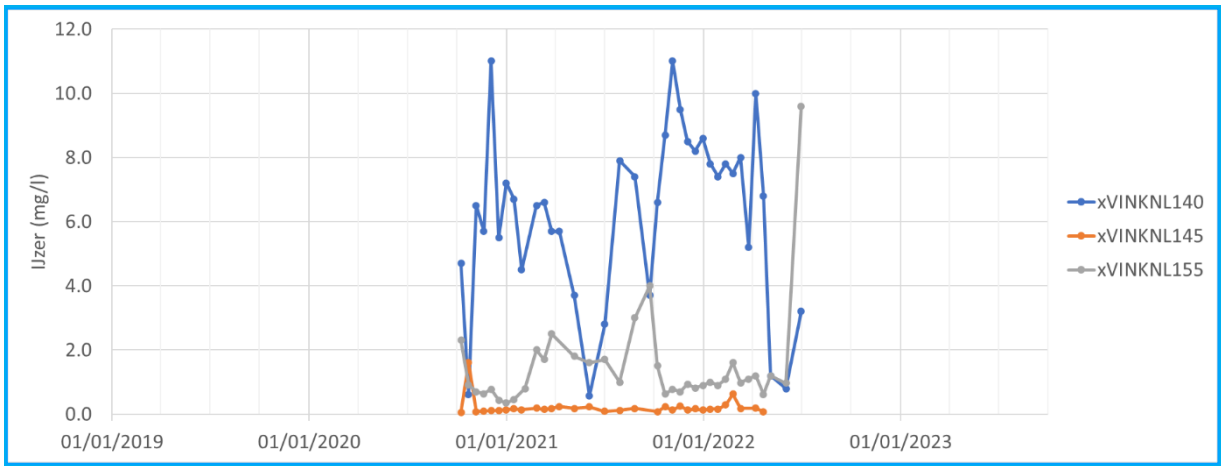

Figuur 5-43: IJzer concentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

In de bovenloop van de Vinkenloop is het oppervlaktewater ijzerrijker dan in de benedenloop (Figuur 5-44). IJzerrijk kwel lijkt in het zuiden van het gebied naar boven te komen, terwijl het noorden minder ijzer aanwezig is. Een deel van het ijzer in het water lijkt neer slaan voordat het uitstroomt, waardoor xVINKNL130 lagere waardes heeft dan de bovenloop. Echter kan dit ook komen door verdunning vanuit de greppels/schouwsloten (xVINKNL145/xVINKNL155).

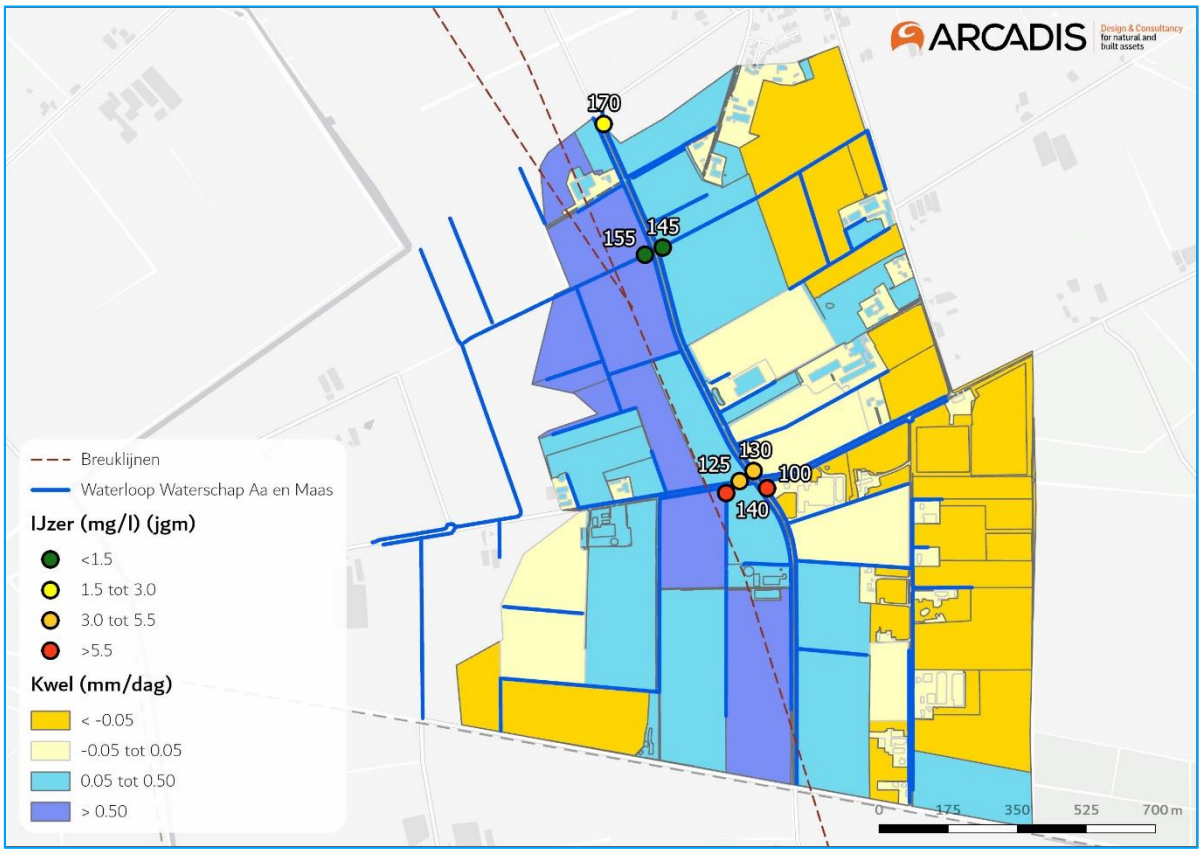

Figuur 5-44: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde ijzerconcentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop.

5.7 Kalium

5.7.1 Grondwater

Kalium is een element dat vaak via kunstmest wordt aangevuld (KAS, kalium ammonium sulfaat) omdat gewassen daar een tekort aan kunnen hebben. Op deze manier kan er ook sprake zijn van verliezen van kalium van het land naar het oppervlaktewater, indien er sprake is van een overmaat aan kalium in de bodem. Kalium is een parameter waar waterbeheerders over het algemeen weinig interesse in hebben. Er zijn geen normen voor kalium in het water (ook niet vanuit de drinkwater bereiding).

In het grondwater zijn er duidelijke verschillen tussen de peilbuizen. xVINKNL005 en xVINKNL010 hebben waardes die drie tot vier keer lager zijn dan de waardes van xVINKNL006 (Figuur 5-45). Verder valt op dat de waardes van xVINKNL004 en xVINKNL005 geen snelle veranderingen in concentratie laten zien. Dit lijkt door de constante verversing van het grondwater door kwelwater te zijn. De gebieden met minder kwelwater fluctueren meer. Hierbij valt ook op dat xVINKNL001 plots daalt van 40 mg/l naar 10 mg/l in één jaar tijd. De daling start tegelijk met een daling in de grondwaterspiegel, maar de daling zet door zelfs nadat het grondwater weer omhoog komt. Het kan zijn dat het nieuw aangevoerde grondwater minder kalium bevat doordat er minder kalium is uitgespoeld. Naast xVINKNL001 laat xVINKNL003 ook een dalende trend zien. Deze is echter meer geleidelijk en kan komen doordat er meer kalium wordt opgenomen door gewassen, waardoor er steeds minder kalium in de bouwvoor aanwezig is en minder kalium uitspoelt.

Een tijdsreeks aan bodemanalyses kunnen aantonen of dit inderdaad het geval is. Het ruimtelijke overzicht van kalium laat zien dat kaliumconcentraties lager zijn rondom de breuklijn, waar veel kwel voorkomt (Figuur 5-46). Echter verwacht men dan dat xVINKNL004 ook lagere concentraties laat zien. Met de huidige gegevens kan niet worden verklaard waarom concentraties bij xVINKNL005 beduidend lager zijn.

Bemesting en bouwvoor gegevens kunnen eventueel meer inzicht geven.

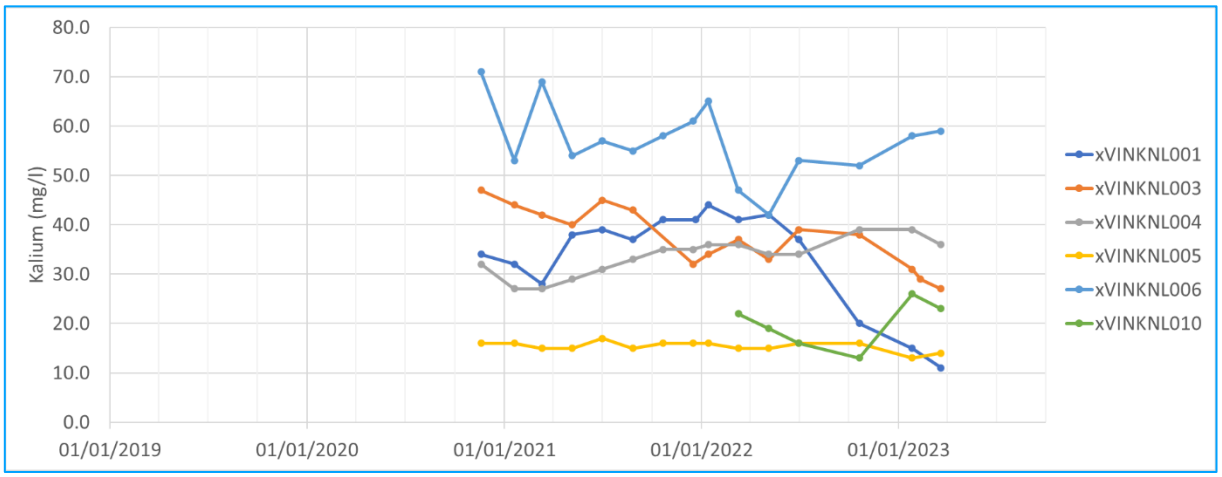

Figuur 5-45: Kaliumconcentraties van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

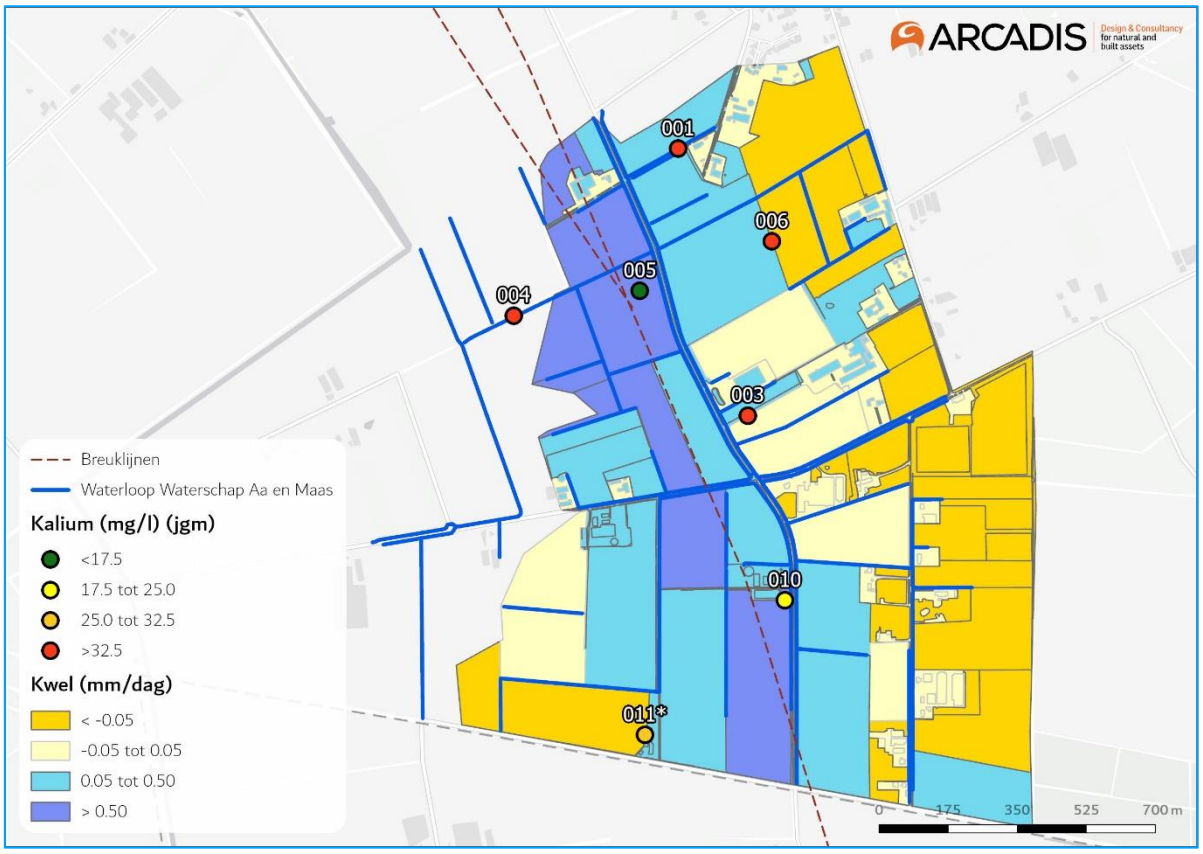

Figuur 5-46: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde kaliumconcentraties in het grondwater van de Vinkenloop. *: 011 is door uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken.

5.7.2 Oppervlaktewater

Kalium is net als nitraat een uitspoeling gevoelig mineraal. Dit lijkt te zien in xVINKNL100, xVINKNL125 en xVINKNL130 (Figuur 5-47). Bij deze locaties lopen de concentraties in de winter langzaam op en zakken ze in het voorjaar van 2021, wanneer de evaporatie hoog is en minder water uitspoelt. In juli 2021 heeft het echter veel geregend en is veel kalium uitgespoeld naar het oppervlaktewater. Vervolgens dalen de concentraties doordat gewassen weer meer opnemen. Doordat kalium vaak geen limiterende nutriënt is zullen hogere concentraties uitspoelen dan bij stikstof (Figuur 5-5). Verder valt op dat concentraties bij xVINKNL125 consistent lager zijn dan op de andere meetlocaties. Ten eerste, wateren er vooral graspercelen af op xVINKNL125. Gras staat het hele jaar rond op het perceel, waardoor er continue kalium opgenomen of vastgehouden kan worden door de graswortels. Ten tweede, de venige bodem ten zuiden van xVINKNL125 kan er voor zorgen dat er minder kalium uitspoelt. Doordat kalium een kation is kan het binden met kleideeltjes en organisch materiaal. Echter kan dit systeem in evenwicht zijn, waardoor kalium niet nauwelijks door organisch materiaal wordt opgenomen.

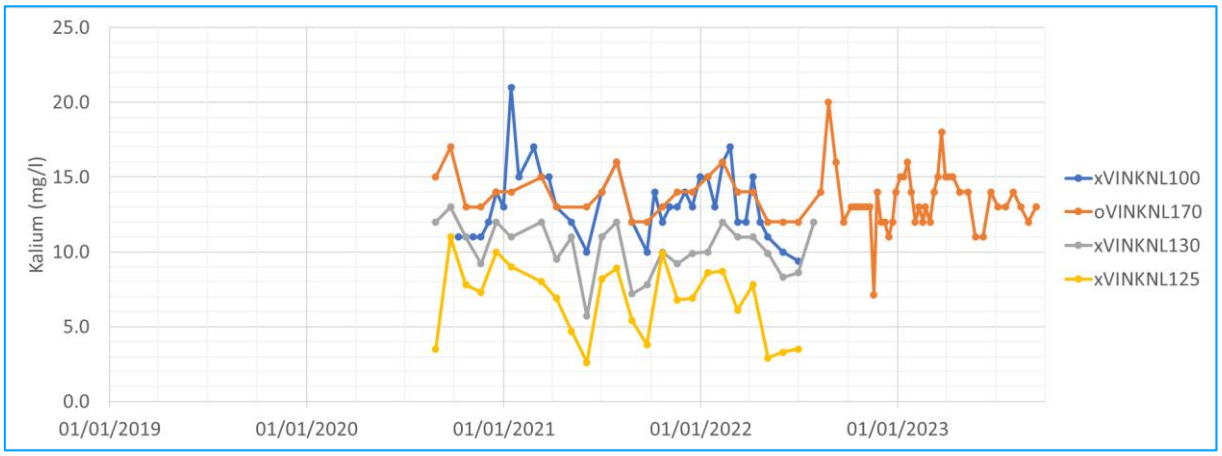

Figuur 5-47: Kaliumconcentraties van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.7.3 Drainagewater

Er is een duidelijk concentratieverschil aanwezig tussen de gemeten drainagebuizen. De kaliumconcentratie ligt met ongeveer 5 mg/l drie tot vijf keer zo laag bij xVINKNL008 in vergelijking met xVINKNL007 (Figuur 5-48). Dit kan net als bij het oppervlaktewater verklaard worden door het gras wat boven de drainagebuis van xVINKNL008 en/of de veenbodem waar xVINKNL008 in ligt. Verder valt op dat de concentraties bij xVINKNL008 weinig variëren. Dit kan komen door de toevoer van kwel, aangezien ditzelfde patroon bij xVINKNL005 te zien is.

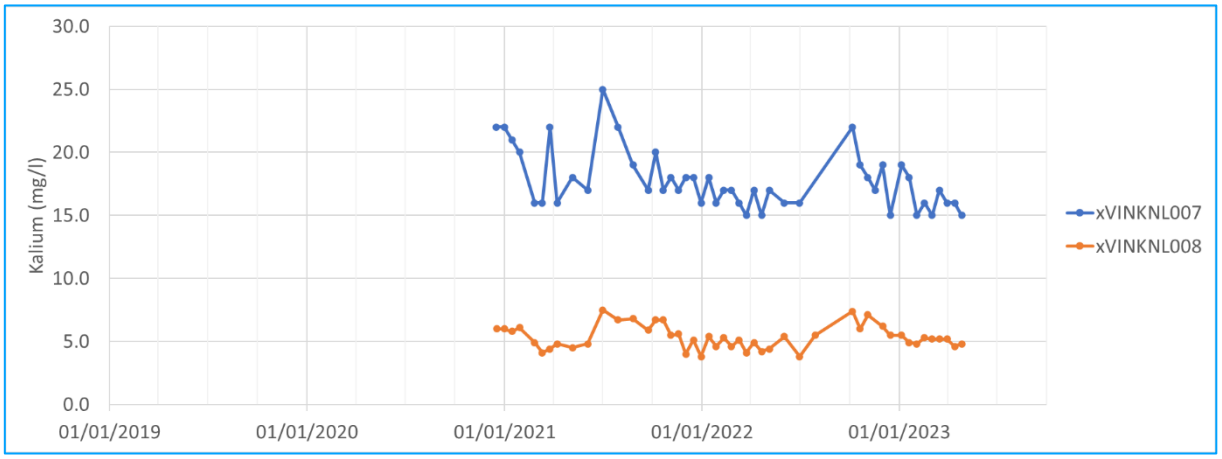

Figuur 5-48: Kaliumconcentraties van steekmonsters uit het drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.7.4 Greppels/schouwsloten

De greppels/schouwsloten laten qua concentratieverschillen hetzelfde patroon zien als het oppervlakte-, drainage- en grondwater. xVINKNL140 ligt in een gebied met veel kwel en afwatering vanuit veenpercelen waar jaarrond gras op staat. Hierdoor zijn de kaliumconcentraties laag en relatief constant (Figuur 5-49). De twee andere greppels liggen juist in gebieden met meer bouwland op zandgrond, waarbij xVINKNL155 iet smeer kwel ontvangt. Hierdoor is de grafiek van xVINKNL155 waarschijnlijk meer gedempt en variëren de concentraties bij xVINKNL145 meer. De plotselinge hoge piek van xVINKNL155 in juni 2021 kan door mee bemesten van de sloot komen of een afspoelingsmoment vlak na een mestgift. Hierdoor komt de piek niet overeen met de pieken van andere locaties.

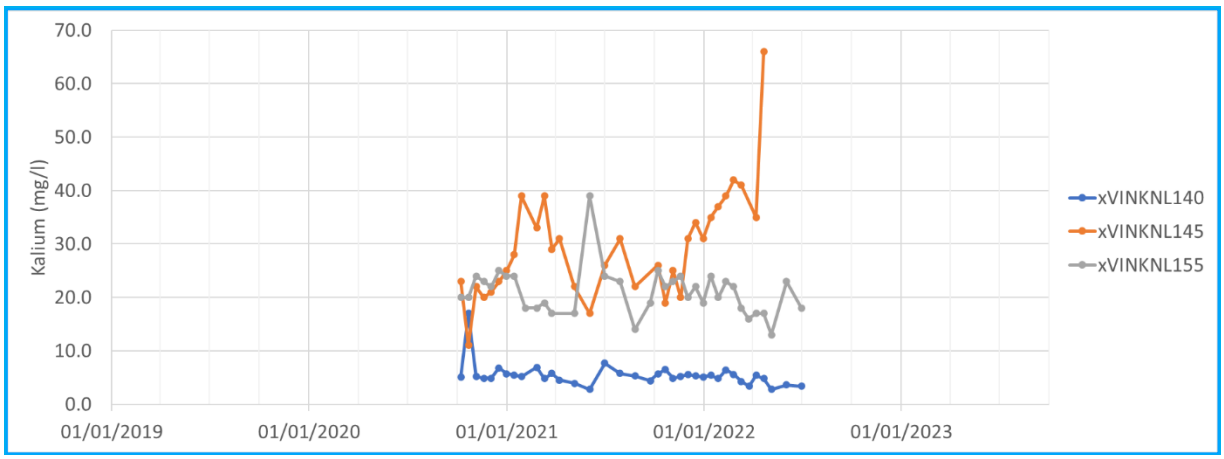

Figuur 5-49: Kaliumconcentraties van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

De ruimtelijke variatie van de Vinkenloop geeft weer dat lage concentraties aan kalium uit het zuidwesten van het gebeid komen (Figuur 5-50). Hierbij lijkt de aanwezigheid van graslanden en eventueel veengronden de belangrijkste factor te zijn, terwijl kwel ook voor wat verlaging kan zorgen. Vanuit de gronden met meer bouwland en minder kwel komt dan meer kalium de vinkenloop binnen. Hierbij zijn de concentraties in de schouwsloten xVINKNL145 en xVINKNL155 het hoogst. Deze zorgen voor iets hogere concentraties bij het uitstroompunt (Figuur 5-47).

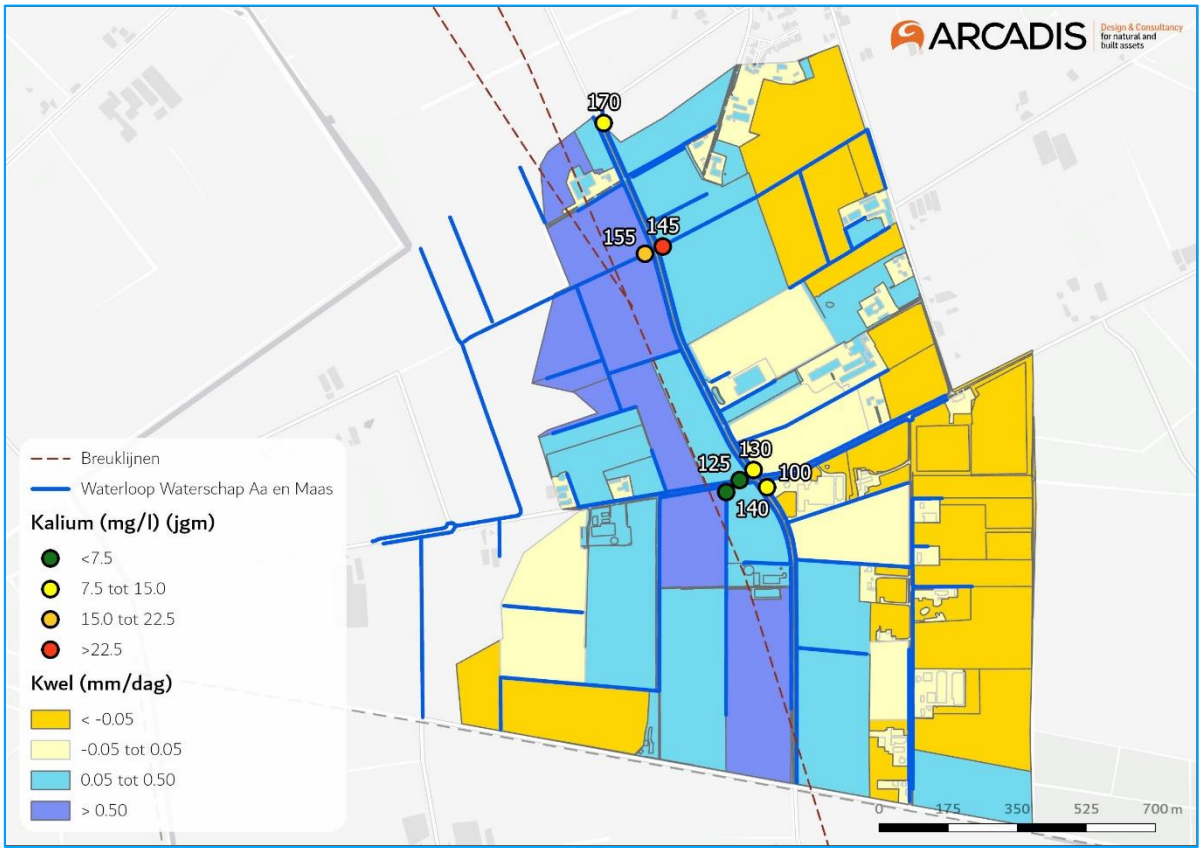

Figuur 5-50: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde kaliumconcentraties van het oppervlaktewater in de Vinkenloop.

5.8 Geleidbaarheid van het water (EGV)

5.8.1 Grondwater

De geleidbaarheid van het grondwater heeft geen duidelijke patronen (Figuur 5-51). Ook is er geen duidelijk ruimtelijk patroon (Figuur 5-52). Wel zijn er trends te zien in de aparte peilbuizen. xVINKNL001 laat op het begin een stijgende lijn zien, waarna het vervolgens daalt en weer oploopt. Verder laten xVINKNL003 en xVINKNL005 een dalend patroon zien, terwijl xVINKNL004 langzaam stijgt. De patronen van xVINKNL003 en xVINKNL006 komen redelijk overeen met dat van nitraat (Figuur 5-10). Echter is dit patroon minder goed te herkennen bij de overige peilbuizen. De hoge geleidbaarheid van xVINKNL005 kan bijvoorbeeld door ijzer komen. De ijzerconcentraties bij xVINKNL005 lopen namelijk ook af halverwege 2021 (Figuur 5-38). Het patroon van xVINKNL001 lijkt juist een combinatie tussen het patroon van nitraat en kalium (Figuur 5-11 en Figuur 5-45). Tenslotte is de geleidbaarheid relatief laag. Dit kan aanduiden dat het systeem voornamelijk gevoed wordt door weinig verrijkt regen en kwelwater.

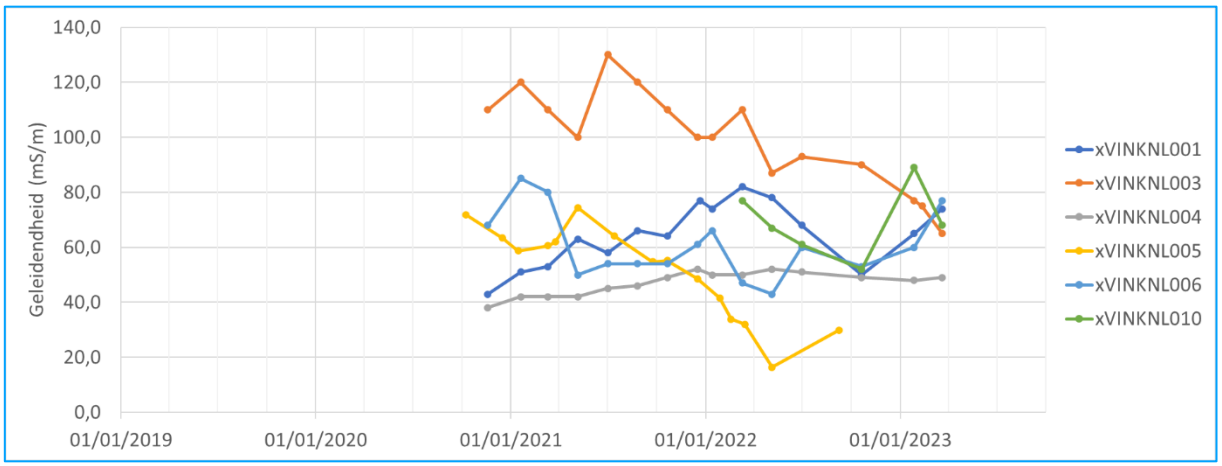

Figuur 5-51: Geleidbaarheid van steekmonster uit de peilbuizen. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

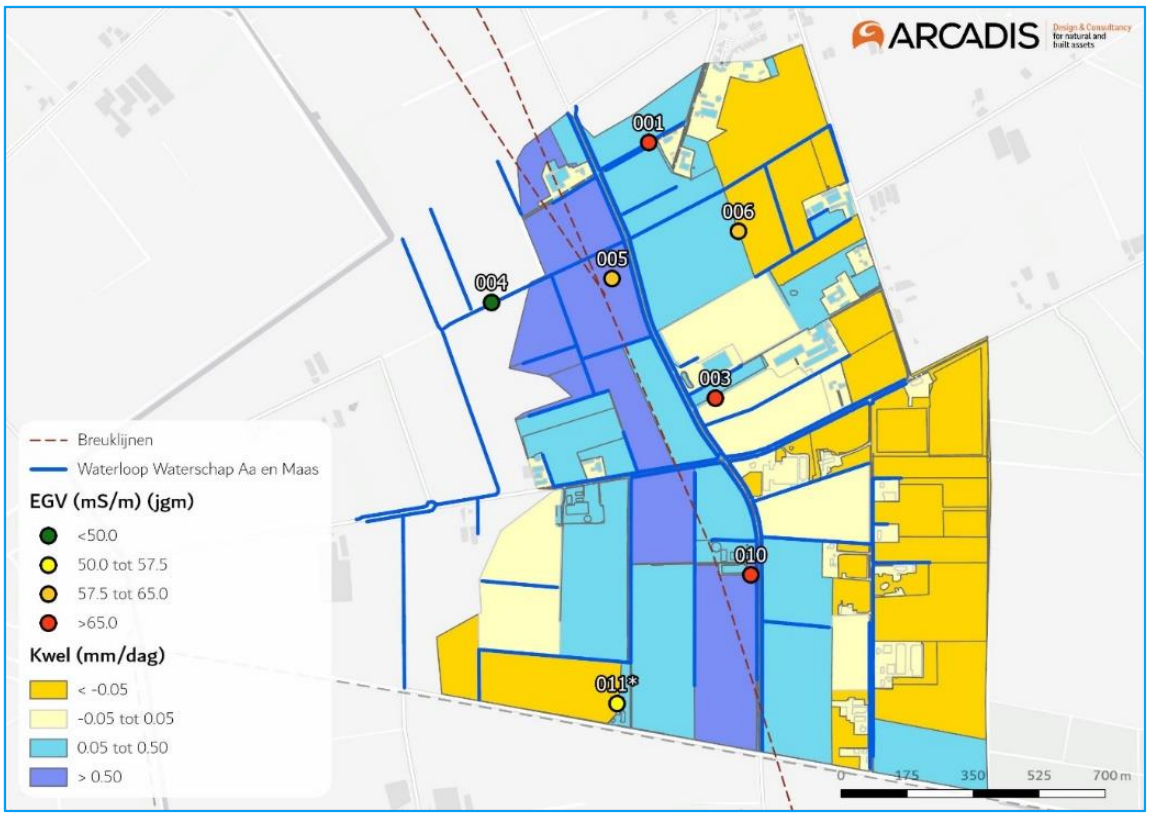

Figuur 5-52: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde geleidbaarheid in het grondwater van de Vinkenloop onderverdeeld. *: 011 is door uitzonderlijk hoge fosforconcentraties niet meegenomen in de grafieken.

5.8.2 Oppervlaktewater

Het oppervlaktewater heeft duidelijke concentratieverschillen. De waardes van xVINKNL125 zijn lager dan die van xVINKNL130 die weer lager zijn dan xVINKNL100 (Figuur 5-53). Water vanuit de graspercelen bevatten dus minder mineralen dan water uit de akkerbouwlanden. Ook bij het oppervlaktewater lijkt de EGV de combinatie aan stoffen weer te geven. Bij xVINKNL125 is nog enigszins het zomer en winterpatroon van stikstof te herkennen. Daarnaast zijn ook de af- en uitspoelingpieken te herkennen bij eerder bij kalium en ammonium gezien zijn bij de verschillende meetlocaties.

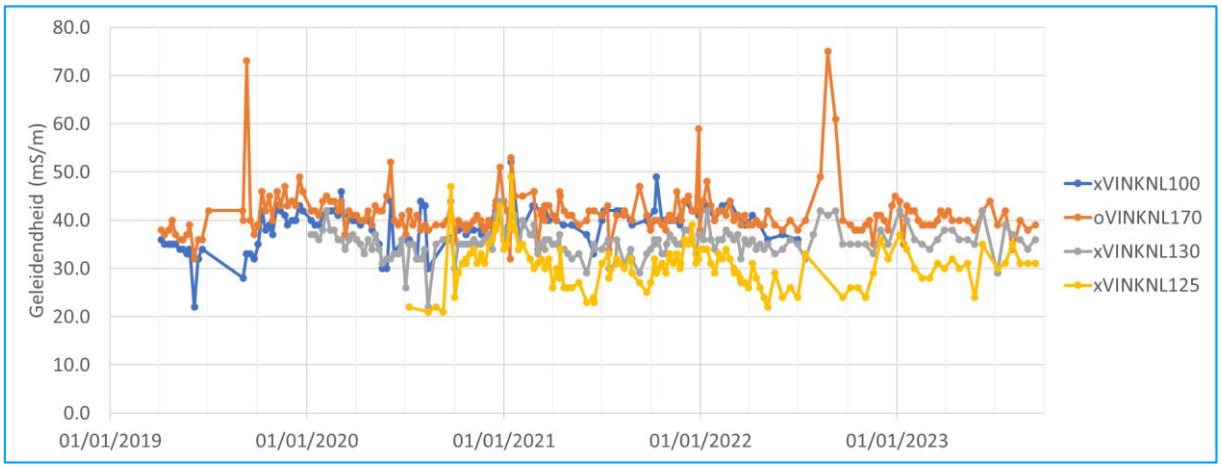

Figuur 5-53: Geleidbaarheid van steekmonsters uit oppervlaktewater van de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.8.3 Drainagewater

De geleidendheid van xVINKNL007 is continue hoger dan xVINKNL008 (Figuur 5-54). Een grasland op veengrond met veel kwel heeft dus een lagere geleidendheid dan een akkerbouwland op zandgrond. Daarnaast zijn de patronen van de geleidendheid een combinatie van die van nitraat en kalium (Figuur 5-13 en Figuur 5-48). Verhoogde EGV waardes kunnen dus afwatering van uitspoeling gevoelige stoffen weergeven.

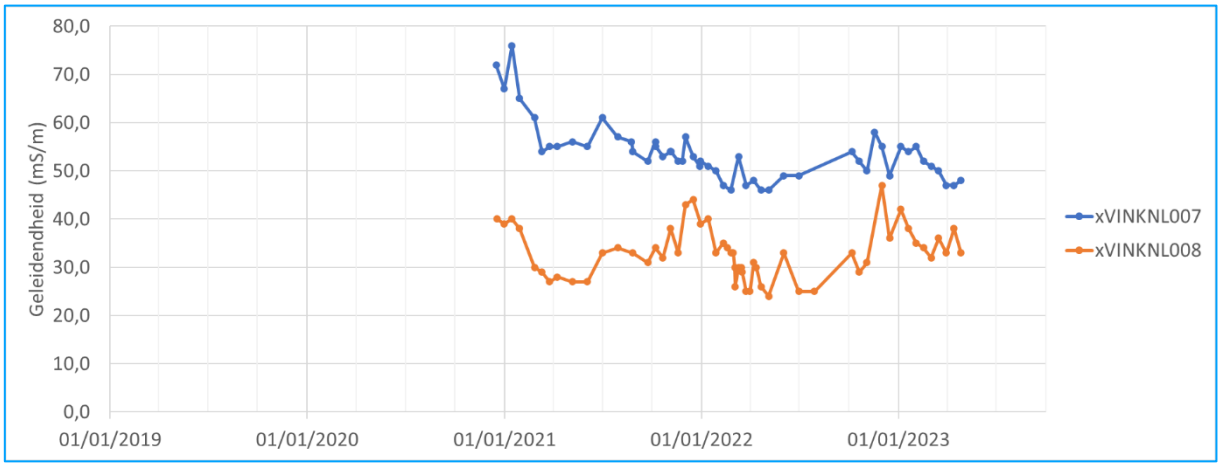

Figuur 5-54: Geleidbaarheid van steekmonsters uit het drainagewater. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

5.8.4 Greppels/schouwsloten

Ook de greppel/schouwsloot die de graspercelen op veengrond met veel kwel afwatert heeft continue lagere EGV waardes dan de greppels die bouwlanden afwateren (Figuur 5-55). Ook valt op dat xVINKNL155 dat kwelrijk water afwatert lagere waardes heeft dan xVINKNL140. Daarnaast is opnieuw een sterke koppeling te zien tussen de EGV, nitraat en kaliumgrafieken (Figuur 5-14 en Figuur 5-49).

Het ruimtelijke patroon van de EGV metingen weergeeft dat er steeds meer stoffen in de watergang terecht komen richting het uitstroompunt van de Vinkenloop . Het water met de laagste stoffenconcentraties komt uit de graspercelen met veenbodem en veel kwel (xVINKNL140). Verder valt op dat de greppels die bouwlanden afwateren hogere stoffenconcentraties hebben, waarbij kwel voor wat verlaging kan zorgen.

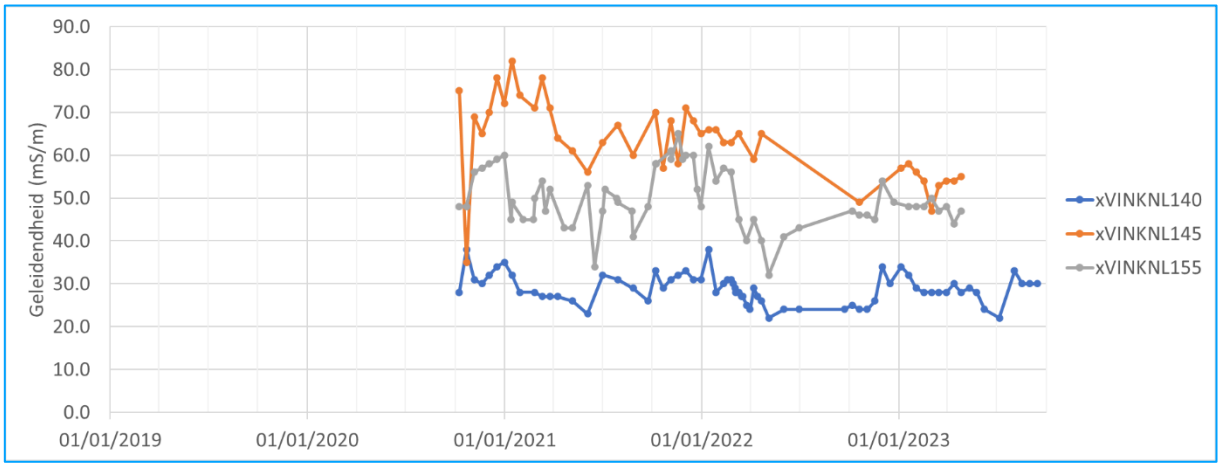

Figuur 5-55: Geleidbaarheid van steekmonsters uit water van greppels/schouwsloten aangrenzend op de hoofdloop. Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

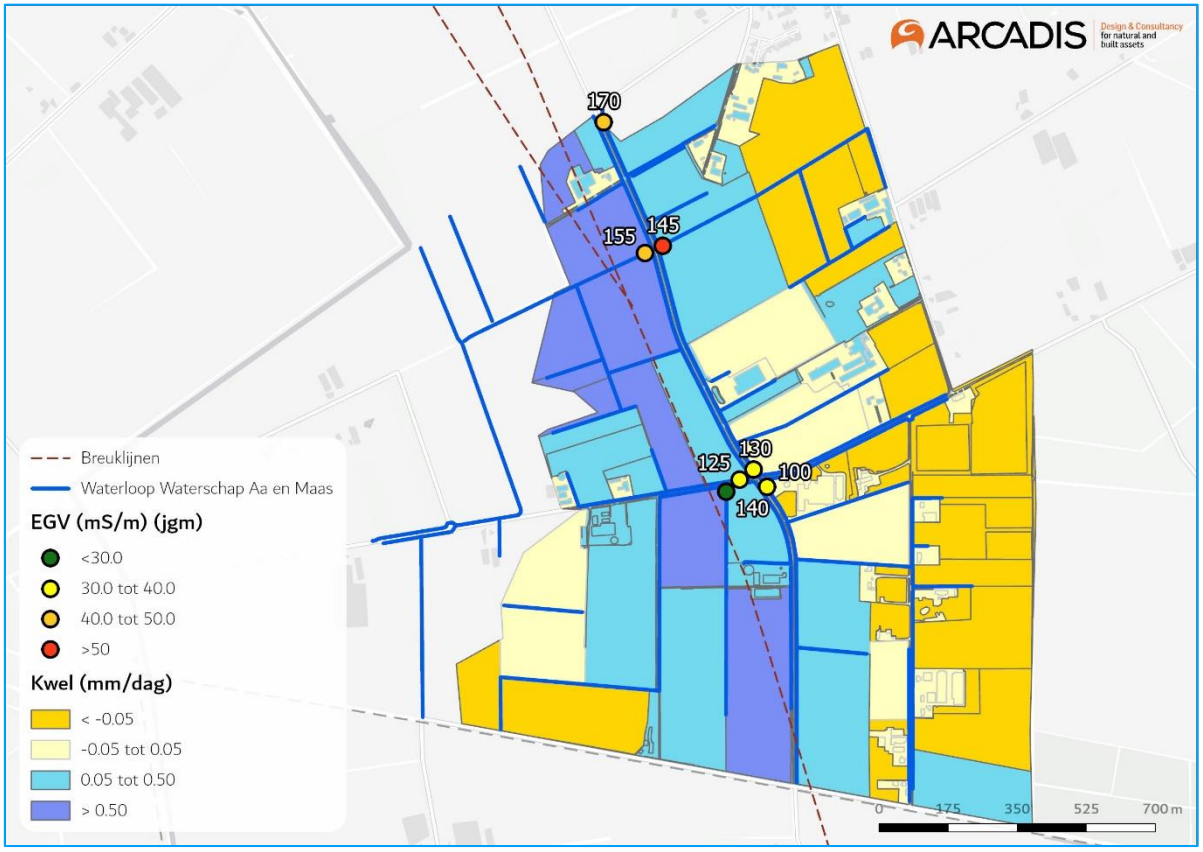

Figuur 5-56: Ruimtelijk overzicht jaargemiddelde geleidbaarheid van het oppervlaktewater in de Vinkenloop. De legenda geeft de KRW normen aan van Aa en Maas voor het watertype van de Vinkenloop.

5.8.5 Routings

Net zoals voor nitraat zijn er ook routings gedaan met sensoren voor EGV. Het patroon is vergelijkbaar met de routing voor stikstof en temperatuur: ook in de EGV zijn de plekken goed te zien waar schoon kwelwater de Vinkenloop in stroomt, en de plekken waar de EGV hoger is.

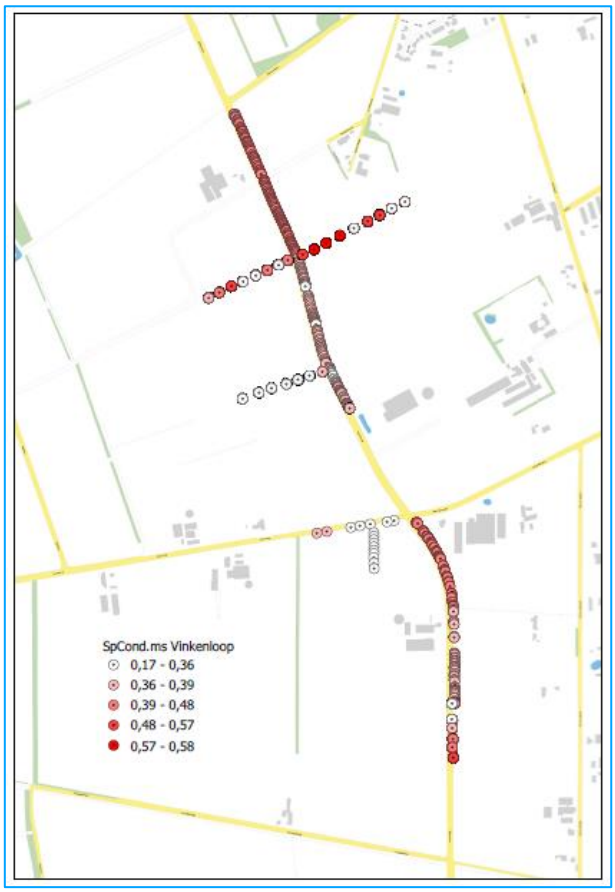

Figuur 5-57: Geleidendheid in de Vinkenloop zoals gemeten tijdens de routing op 26-01-2023.

6 Stikstof in de bodem

Stikstof in de bodem is grotendeels organisch gebonden. Dit zijn plantenresten, wortels, mest etc. Micro-organismen breken deze organische stof af (mineralisatie) waarbij het wordt omgezet naar ammonium en nitraat (nitrificatie). Gewassen kunnen deze minerale stikstof (NH4 en NO3) weer opnemen om van te groeien. Minerale stikstof die in het najaar nog in de bodem zit, kan in de winter uitspoelen naar het grondwater en het oppervlaktewater, of worden vastgelegd in een vanggewas. Ook stikstof die in het voorjaar in de bodem zit maar nog niet nodig is voor het gewas, kan uitspoelen (in een nat voorjaar).

De minerale stikstof in de bodem wordt bepaald met een N-mineraal meting. Deze worden meestal gedaan voor de bodemlagen 0-30 cm-maaiveld, 30-60 cm-mv en 60-90 cm-mv, waarbij er mengmonsters worden gestoken op het hele perceel. N-mineraal wordt uitgedrukt in kg N / ha. Voor agrarische ondernemers is de N-min een parameter die in de praktijk veel wordt gebruikt, o.a. bij maken van bemestingsplannen. Voor het waterschap is dit een parameter waar niet mee wordt gewerkt, omdat het vooral op de bodem gericht is.

Binnen het onderzoek zijn N-mineraal metingen op verschillende manieren ingezet:

- Bepalen begin voorraad N-min voorafgaand aan de teelt (voor bemesting, half februari)
- Bepalen eind voorraad N-min na de teelt, het residue (na de oogst, begin november)
- Gedurende de looptijd van de praktijkproeven (zie rapporten Wageningen UR)
- Voor verificatie berekeningen aan uitspoeling met NDICEA (rapporten Louis Bolk) en SWAP-ANIMO (rapporten KIWK).

In Figuur 6-1 staan de N-min waarden in het voorjaar en najaar voor alle percelen in het onderzoeksgebied samen. Na de teelt blijft er minerale stikstof over in de bodem. Dat is de stikstof die wel voor het gewas beschikbaar is, maar niet is opgenomen. In het voorjaar zijn de N-min waarden laag. In de periode tussen najaar en voorjaar is er sprake van een verlies van deze N-mineraal. Dat verlies komt door drie routes:

- Opname in vanggewas
- Denitrificatie (omzetting naar N_2 gas dat naar de afmosfeer gaat)
- Uitspoeling naar grond- en oppervlaktewater

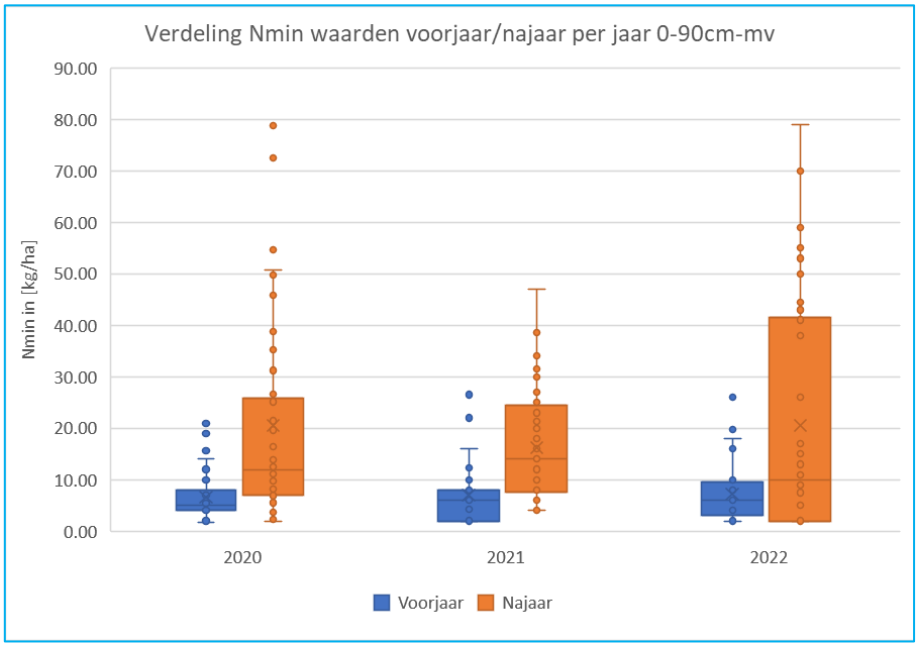

Figuur 6-1 Boxplot van alle N-min metingen (2020 – 2022) in het voorjaar (n = 125) en het najaar (n = 179) op de percelen van het onderzoek, cumulatief voor laag 0-90cm-mv. Box = 25-75 percentiel, streep is mediane waarde, ster is gemiddelde, strepen boven en onder de box is 5-95 percentiel

Figuur 6-2 zoomt in op perceel 6. Dit is een perceel waar in de periode 2020-2023 lelies en graszoden op zijn geteeld. Aan de rand van het perceel staat peilbuis xVINKNL006 (deels beinvloed door buiten onderzoek gelegen akkerbouwperceel waar mais wordt geteelt). De drains op dit perceel worden bemonsterd (xVINKNL007), de greppel langs het perceel waar de drains op uitkomen ook (xVINKNL145) en het oppervlakkig afstromend water wordt ook opgevangen en bemonsterd (xVINKNL015).

Te zien is dat:

- N-mineraal in 2020 en 2021 (lelies) voorjaar - laag en najaar – hoog dynamiek heeft
- Bij de teelt van graszoden in 2022 en 2023 is de N-mineraal laag in zowel voorjaar en najaar
- Concentraties nitraat N zijn hoogste in het grondwater, daarna in de greppel langs het perceel, dan de drains en dan de oppervlakkige afstroming
- Concentraties nitraat-N in drains en greppel nemen af na teelt lelies, dit komt overeen met verloop N-mineraal
- Concentratie grondwater lopot weer op in 2023, mogelijk door groot neerlsag overschot meer verliezen naar bodem vanuit aanliggende percelen

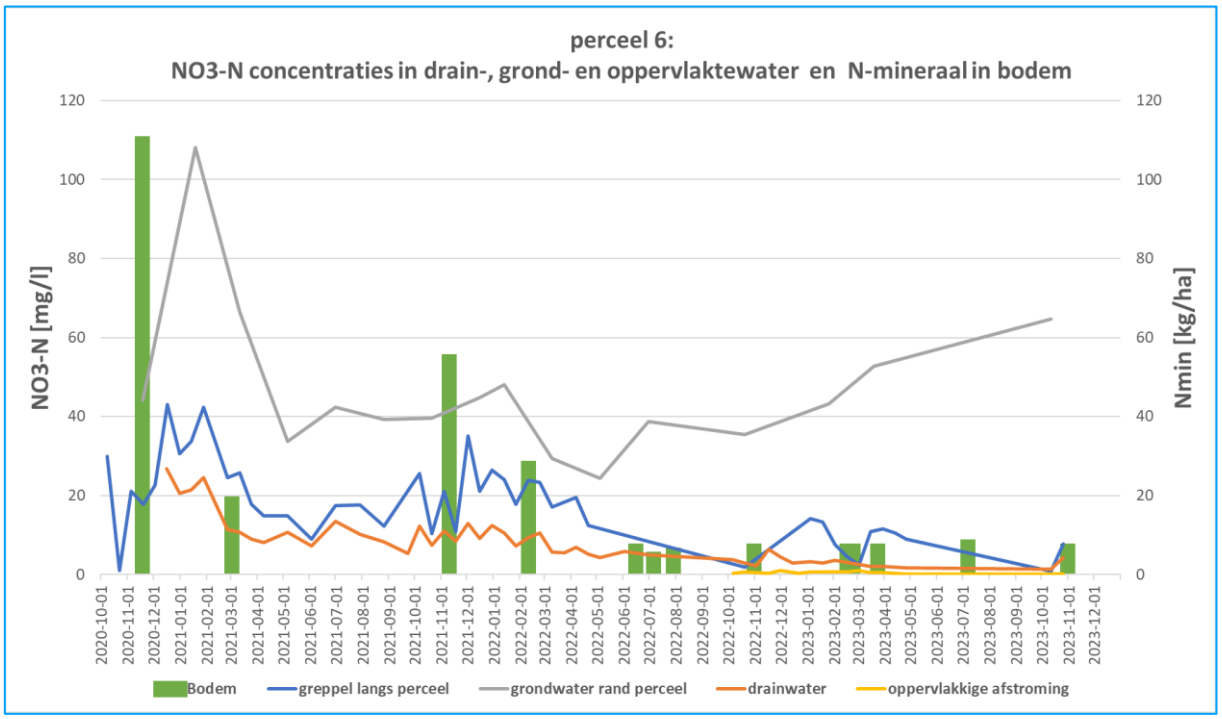

Figuur 6-2 meetresultaten voor P6. Op de linker y-as concentraties nitraat-N in mg/l, voor het grondwater aan de rand van het perceel, drainwater van het perceel, greppel langs het perceel en oppervlakkig afstromend water op het perceel. Op de rechter y-as de N-mineraal in kg/ha voor de laag 0-90 onder maaiveld, dit zijn de groene staafdiagrammen. Teelt in 2020-2021 lelies, 2022-2023 graszoden.

Figuur 6-3 zoomt in op perceel 7. Dit is een perceel waar in de periode 2020-2023 graszoden (2020), zaaiui (2021) en graszoden (2022-2023) op zijn geteeld. Midden op het perceel staat peilbuis xVINKNL005. De drains op dit perceel komen uit op de greppel langs het perceel met een meetpunt (xVINKNL155). De schaalverdeling is hetzelfde gehouden als Figuur 6-2.

Te zien is dat:

- N-mineraal bijde graszoden op dit perceel hoger is dan op P6, in in 2022 in voorjaar hoger was dan najaar 2021
- Concentraties nitraat N in de greppel hoog waren in 2020 (graszoden, droog jaar) en 2021 (zaaiui), naar zeer lage concentraties in 2022 en 2023.
- In grondwater op dit perceel zit nauwelijks nitraat-N (ammonium-N concentraties 0,4 – 0, 8 mg NH4-N/l))

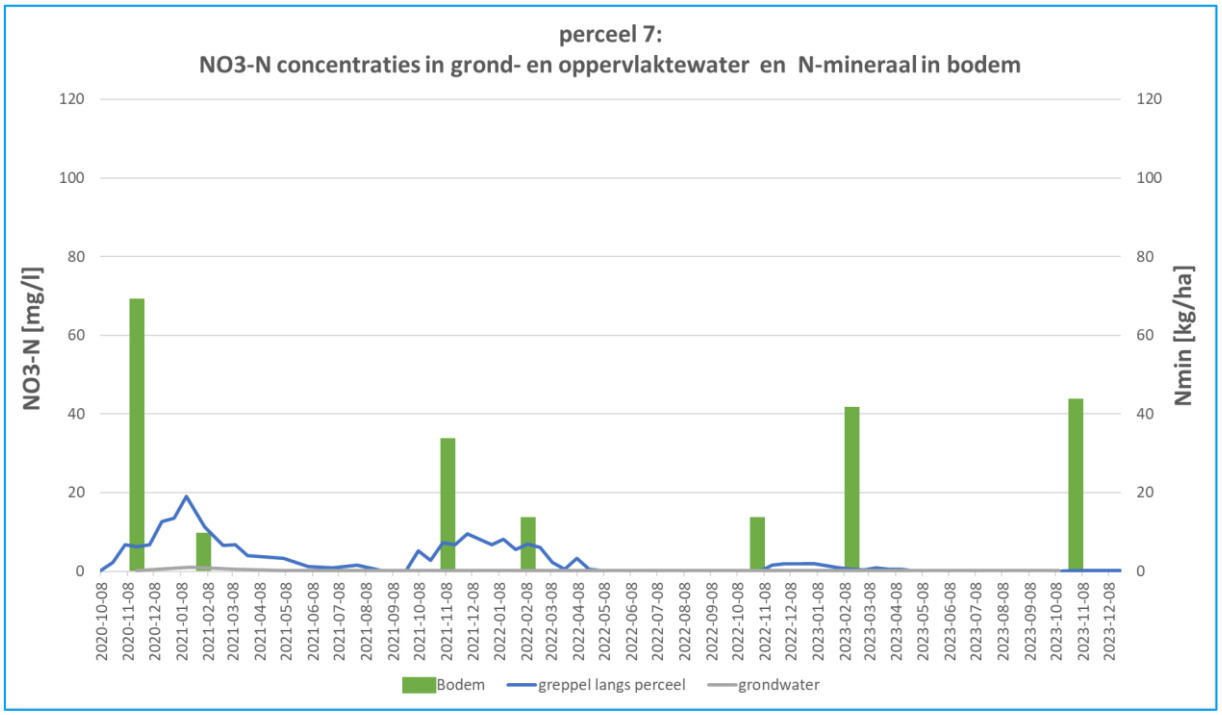

Figuur 6-3 meetresultaten voor P7. Op de linker y-as concentraties nitraat-N in mg/l, voor het grondwater midden op het perceel en de greppel langs het perceel. Op de rechter y-as de N-mineraal in kg/ha voor de laag 0-90 onder maaiveld, dit zijn de groene staafdiagrammen. Teelt in 2020 graszoden, 2021 zaai ui, 2022, 2022-2023 graszoden.

Figuur 6-4 zoomt in op perceel 21. Dit is een perceel waar in de periode 2020-2023 in gebruik is geweest als (tijdelijk) grasland. De peilgestuurde drainage (xVINKNL008) op dit perceel komt uit op de greppel langs het perceel met een meetpunt (xVINKNL140). De schaalverdeling is hetzelfde gehouden als Figuur 6-2. In 2022 en 2023 is op dit perceel een proef gedaan waarbij gevarieerd is in het moment van de bemesting in het voorjaar (februari / maart).

Te zien is dat:

- N-mineraal (op één uitschieter na) laag is, ronde de 20 kg/ha
- Concentraties nitraat N een winter hoog – zomer laag dynamiek hebben, en in het drainwater hoger zijn dan sloot langs de percelen (vooral afvoer kwel) en het ontvangend oppervlaktewater (Boveneind)

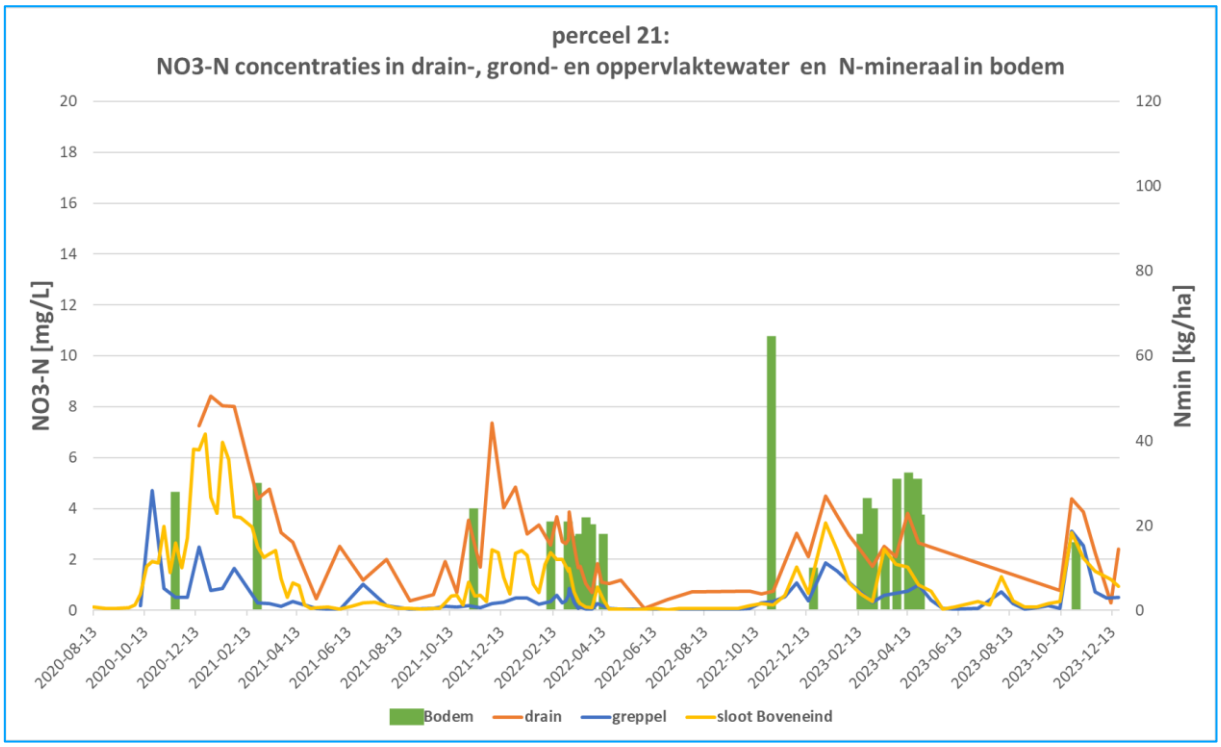

Figuur 6-4 meetresultaten voor P21. Op de linker y-as concentraties nitraat-N in mg/l, voor het drainwater van het perceel, de sloot het perceel en de ontvangende A-watergang langs het Boveneind. Op de rechter y-as de N-mineraal in kg/ha voor de laag 0-90 onder maaiveld, dit zijn de groene staafdiagrammen. Teelt gedurende de hele periode is weiland.

In Figuur 6-5 staan de N-min metingen ruimtelijk. De lage N-mineraal waarden in het voorjaar en de hoge N-mineraal metingen in het najaar zijn ook ruimelijk terug te zien. Daarnaast is te zien dat de percelen met weilanden lage N-mineraal residuen hebben, en akkerbouw percelen (lelies, aardappelen) in najaar vaak wat hoger zitten in het nitraat residue. In droge jaren (2020, 2022) zijn met name in de akkerbouwpercelen hogere N-mineraal waarden gevonden in het najaar. Door droogtestress hebben gewassen minder goed gegroeid en komt mineralisatie later op gang (ook daarvoor is vocht nodig) waardoor er meet N-mieraal 'overblijft' na de teelt.

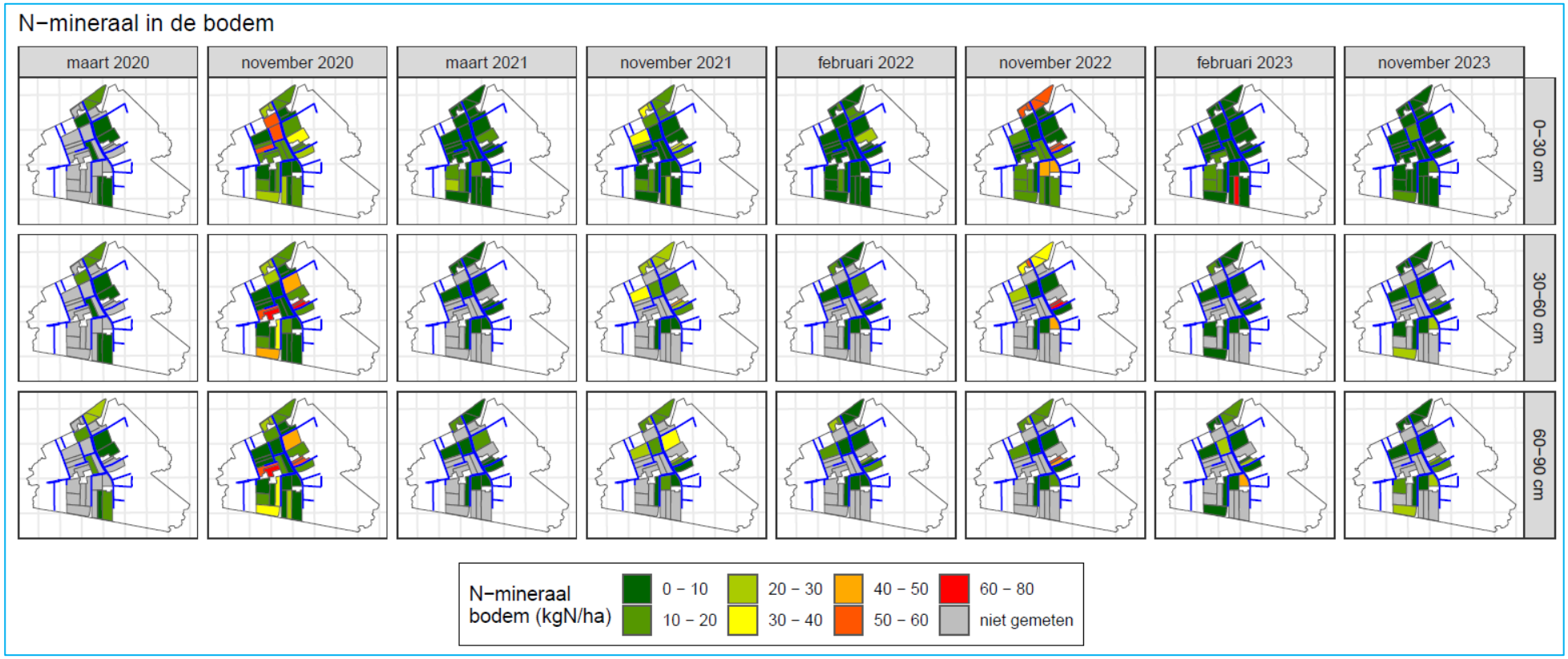

Figuur 6-5 N-mineraal voorjaar en najaar 2020- 2023. Een aantal percelen zijn alleen op de laag 0-30 onderzocht.

7 Samenstelling en herkomst van het water

Een Van Wirdum diagram geeft informatie over de samenstelling van het water op basis van EGV en de ionen ratio (IR) van het steekmonster. Deze steekmonsters kunnen worden geclassificeerd binnen drie referentiepunten die karakteristiek zijn voor de hydrologie: de Atmocline (Regenwater, At), de Lithocline (Calcium rijk, zoet (grond)water, Li) en de Thalassocline (zeewater, Th) en midden- en benedenlopen van beken (rheoclien, Rh). Deze punten liggen in een diagram met IR (Ionen ratio) op de y-as en EC (EGV, Elektrisch geleidend vermogen) op de x-as (log schaal). In de diagrammen staan met een stippellijn de waarden aangegeven waar EC = IR.

Het berekenen van de IR in percentages gaat als volgt:

$$IR(\%) = 100 * \frac{[Ca^{2+}]}{[Ca^{2+}][Cl^{-}]}$$

Met:

- $[Ca^{2+}]$ als de concentratie calcium in mol/L
- $[Cl^{-}]$ als de concentratie chloride in mol/L
- $IR(\%)$ als de ionen ratio in procenten

Om iets te zeggen over de samenstelling van de steekmonsters uit de Vinkenloop zijn de volgende Van Wirdum diagrammen gemaakt. In Figuur 7-1 zijn de steekmonsters van alle meetpunten geplot in een Van Wirdum diagram. De meetpunten zijn hierbij verdeeld per seizoen. In een eerste opzicht zit er geen duidelijk verschil tussen de verschillende seizoenen. Wel valt op dat voorjaar zowel naar de bovenkant (Li, grondwater) als onderkant (zout water Th/ regenwater At) uit schiet. De steekmonsters liggen allemaal geclusterd in de richting van grondwater (Li).

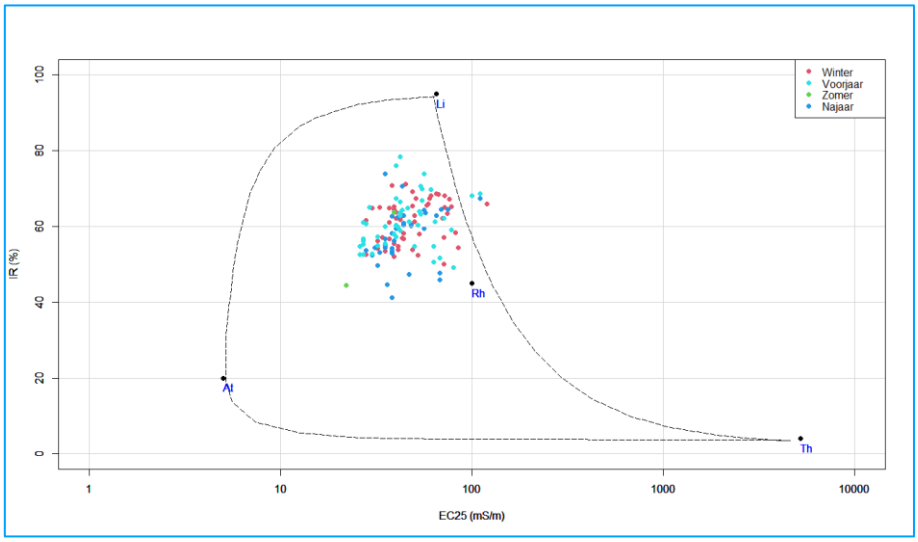

Figuur 7-1 Van Wirdum diagram met alle meetpunten (grond- en oppervlaktewater) verdeeld per seizoen (meetwaarden april 2019 – mei 2021).

In Figuur 7-2 (steekmonsters in de Vinkenloop en één zijwaterloop) is te zien dat in het voorjaar / zomer de clustering zich naar links lijkt te verplaatsen, wat kan duiden op meer neerslag gedomineerd water. Dit zou te maken kunnen hebben met grondwaterstanden die dalen naarmate het warmer wordt en weer aan moeten vullen na een droge zomer. Er is ook een duidelijke zomeruitschieter die meer neerslag gedomineerd zou kunnen zijn door dezelfde verklaring. Door droogval zijn bruikbare steekmonsters in de zomer schaars waardoor het lastig is om iets concreets over het effect van het seizoen te zeggen.

In Figuur 7-3 zijn de steekmonsters per seizoen en per meetpunt in de hoofdwatergang te zien. De steekmonsters liggen in duidelijke clusters van meetpunten bij elkaar. Meetpunt 100 ligt in de bovenloop in de kwelzone, meetpunt 125 ligt in een zijwatergang van de bovenloop tussen de weilanden, meetpunt 130 ligt op de samenkomst van het water dat bij meetpunten 100 en 125 vandaan komt. Meetpunt 170 ligt helemaal aan het einde van de Vinkenloop. Het clusteren per meetpunt geeft aan dat de samenstelling van het water verschilt tussen punten en daarin mogelijk een onderscheid kan worden gemaakt.

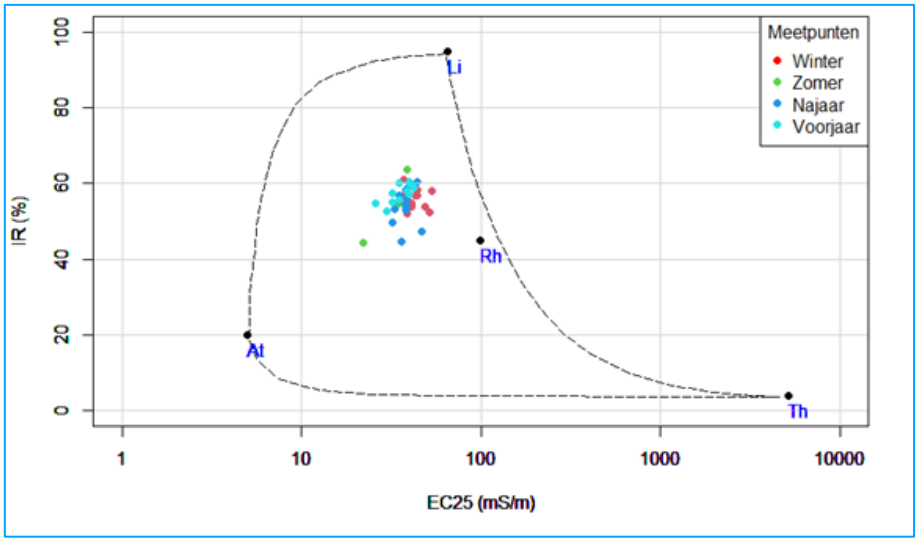

Figuur 7-2 meetpunten (100, 125, 130 en 170, zie figuur 2.1 op pagina 11) oppervlaktewater in de Vinkenloop in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de seizoenen (meetwaarden april 2019 – mei 2021).

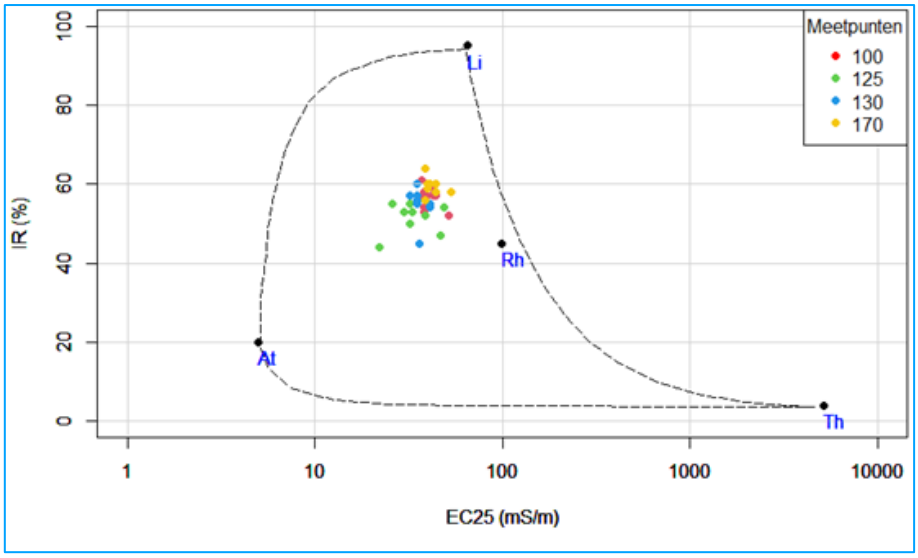

Figuur 7-3 meetpunten oppervlaktewater in de hoofdwaterlopen (A-watergangen) in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de meetpunten (meetwaarden april 2019 – mei 2021). Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

In Figuur 7-4 en Figuur 7-5 zijn de steekmonsters van de peilbuizen geplot. In vergelijking tot de steekmonsters in oppervlaktewater, is er meer spreiding aanwezig, maar de clusters per meetpunt blijven bestaan. De steekmonsters in liggen ook duidelijk dichter bij het Lithocline punt, wat aangeeft dat ze meer grondwater gevoed zijn dan de meetpunten in het oppervlaktewater. Het IR EGV diagram voor de grondwater meetpunten is wezenlijk anders dan die van oppervlaktewater. Deels sterker Li, Ook veel meer naar Rh toe, en dunne band (minder directe invloed van neerslag, At). De herkomst van de chloride is wellicht nog beïnvloed vanuit bemesting

Het meetpunt 003 laat een cluster zien buiten de range het IR-EGV diagram (stippellijn). Dit zijn meetwaarden waarbij de EGV waarde door andere ionen wordt bepaald dan alleen de calcium en chloride. Via bekalking van het land wordt calcium toegevoegd. Via de bemesting met dierlijke mest, kunstmest of mestconcentraat komen ionen zoals chloride, kalium, nitraat, magnesium in de bodem en het grondwater. Over het algemeen bevat varkensmest vaak hogere chloride- en sulfaatgehalten dan koeienmest (dat komt door het voer). De meetwaarden voor sulfaat (SO4) liggen voor dit meetpunt in de periode 2019-2021 hoger dan voor de andere peilbuizen, wat de afwijkende IR-EGV waarden kan verklaren.

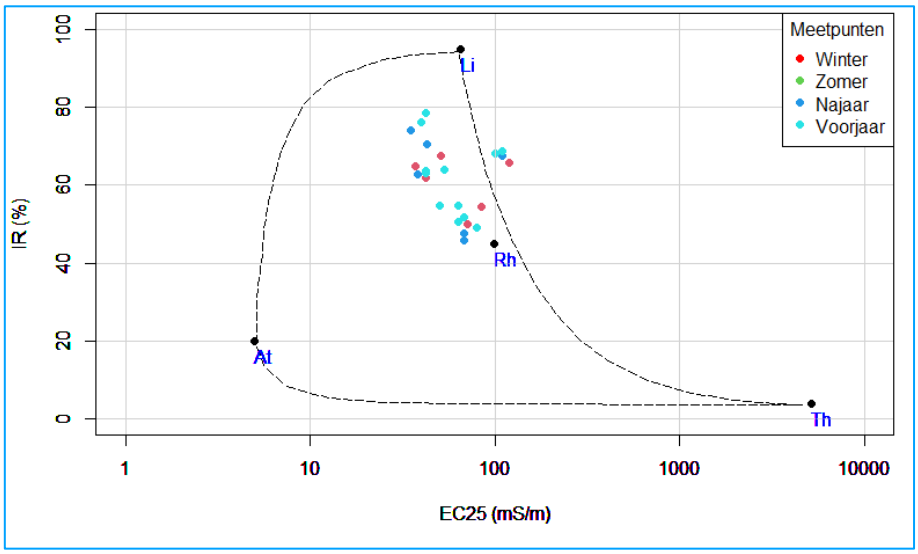

Figuur 7-4 meetpunten in het grondwater in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de seizoenen (meetwaarden april 2019 – mei 2021).

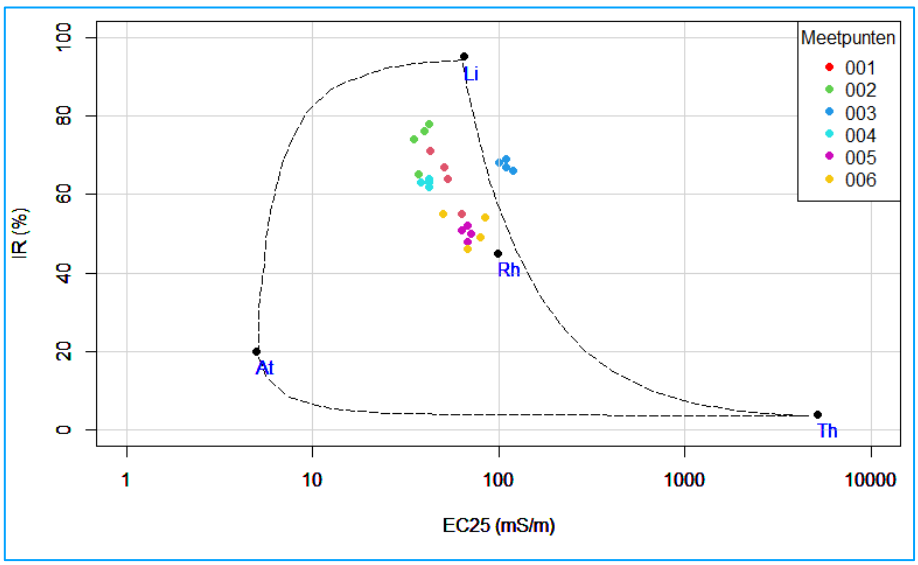

Figuur 7-5 meetpunten in het grondwater in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de meetpunten (meetwaarden april 2019 – mei 2021). Voor de ligging van de meetpunten: zie figuur 2.1 op pagina 11

In Figuur 7-6 en Figuur 7-7 zijn de drains (007 op een akkerbouw perceel en 008 op tijdelijk grasland) en de bijbehorende zijlslootjes (drain 007 komen uit op greppel met meetpunt 145; op meetpunten 150 en 155 komen wel drains uit maar die worden niet apart bemeten) geplot. De clusters per meetpunt zijn ook hier weer aanwezig. Er is minder spreiding tussen de meetpunten waar te nemen wat duidt op een overeenkomst van het water in de drains en de bijbehorende zijslootjes. Verder lijken de drains/zijslootjes meer grondwater gevoed te zijn dan de A-watergangen (Figuur 7-3) en gemiddeld op hetzelfde niveau te liggen als de peilbuizen (Figuur 7-5).

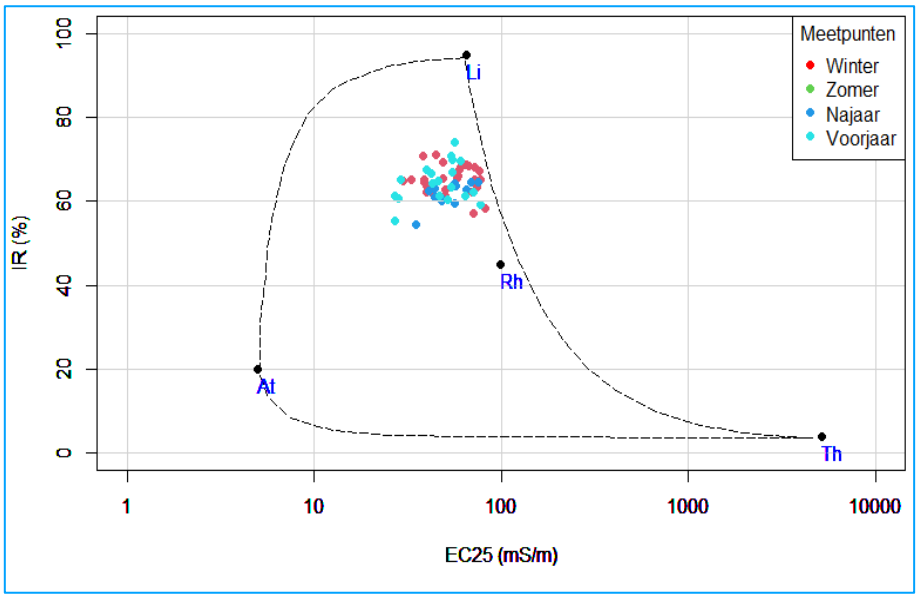

Figuur 7-6 meetpunten in de drains en de ontvangende greppels in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de seizoenen (meetwaarden april 2019 – mei 2021).

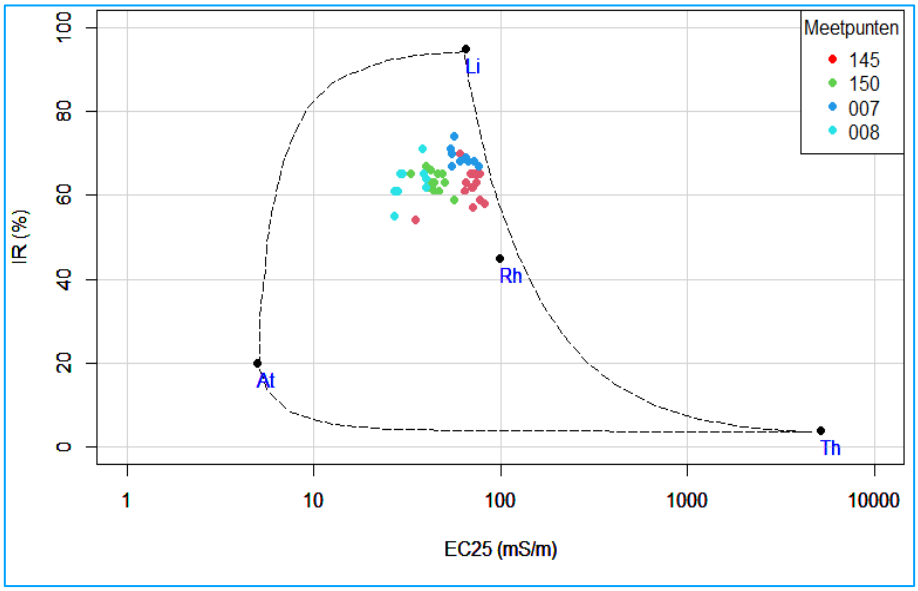

Figuur 7-7 meetpunten in de drains en de ontvangende greppels in een Van Wirdum diagram, geclassificeerd volgens de meetpunten (meetwaarden april 2019 – mei 2021). Metingen van meetpunten 150 en 155 zijn samengevoegd tot één meetpunt 150

Conclusies van Wirdum:

- Uit deze set met meetpunten en de gehanteerde periode (2019-2021) op verschillende locaties is af te leiden dat in De Vinkenloop vooral gedomineerd wordt door water met dezelfde chemische samenstelling als de Lithocline (grondwater)
- De aanpak met de van Wirdum diagrammen is een bruikbare manier om snel de herkomst van het water op verschillende meetpunten te beschouwen
- Uit de jaargetijden trend zijn nog geen duidelijk conclusies te trekken. Hierbij is meer informatie over de zomermaanden nodig.

8 Afvoeren en reistijden tussen sensoren

In april, mei en juni 2021 zijn er reistijdenproeven uitgevoerd in het stroomgebied van De Vinkenloop. Het gebruik van keukenzout als tracer zorgde voor een goed beeld van de reistijden van stoffen. Door middel van stroomsnelheden en dimensies (natte doorsnede) zijn debieten berekend (Figuur 8-1). Dit is een globale methode omdat het lastig is om in het veld natte doorsnede goed vast te stellen.

In Figuur 8-1 zijn deze debieten getoond op de kaart van het stroomgebied. Hierbij zijn ook de sensoren (125, 130 en 170) aangegeven. De pijlen geven zowel de hoogte (dikkere pijlen geven een hoger debiet aan) als de richting van het debiet aan. Het verschil tussen de maanden is goed waar te nemen in de grafiek (linksonder). Een duidelijk dalende trend is aanwezig tussen april en mei, maar voor mei en juni zit er afwisseling in. Zo zijn in mei vooral aan het einde van de watergang de debieten hoger en in juni aan het begin wat hoger waardes waargenomen. Daarnaast staan in juni de zijsloten vrijwel stil (rode pijlen). De reistijden van het water in april, mei en juni zijn 3.5, 4.5 en 6 uur respectievelijk.

Figuur 8-1 Debieten in het stroomgebied van De Vinkenloop berekend aan de hand van gemeten stroomsnelheden. De metingen zijn in 3 verschillende maanden uitgevoerd. Niet alle zijsloten zijn in het onderzoek meegenomen.

De reistijden van stoffen werden geschat door het gebruik van keukenzout als tracer. In Figuur 8-2 is een typisch voorbeeld van een zoutpiek te zien, gemeten op 11 mei 2021 in De Vinkenloop. Hierin is te zien dat er een snelle stijging van concentratie ontstaat wanneer de kop de sensor bereikt, die vervolgens afvlakt en een langere nasleep ontstaat. Deze trend was terug te zien in alle zoutpieken. Meer dispersie van zout was te zien in de zoutpieken van 170 (uitstroompunt) doordat deze pieken afgevlakt waren ten opzichte van de metingen bij sensoren verder bovenstrooms (dichter bij lozingspunt zout).

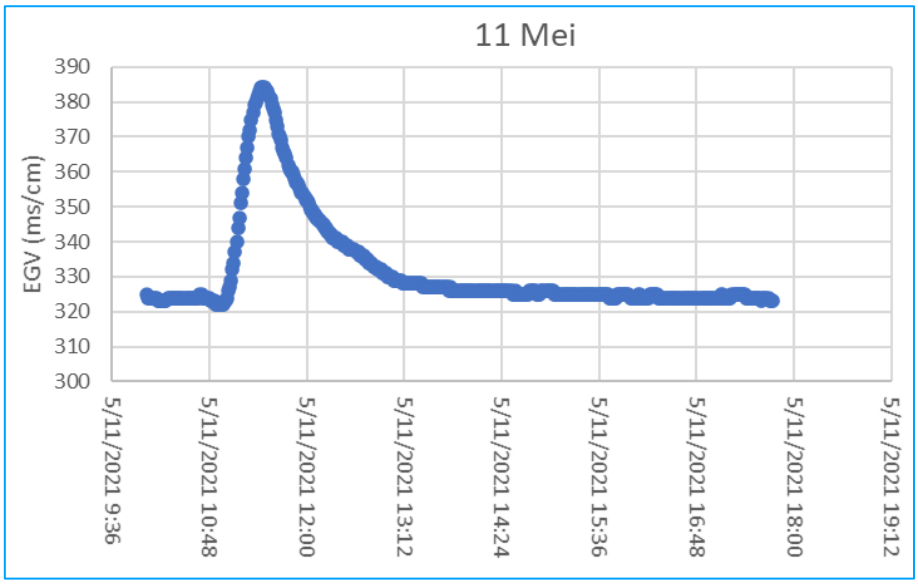

Figuur 8-2 Zoutpiek van sensor 130 op 11 mei 2021.

In Tabel 8-1 zijn de berekende reistijden te zien. De trend door de tijd laat oplopende reistijden zien wat direct te linken is aan de afnemende debieten. Het enorme verschil in reistijden tussen de maanden geeft aan hoe veranderlijk deze kunnen zijn

Tabel 8-1 Reistijden van de zouttracer door het stroomgebied van De Vinkenloop. *ander lozingspunt, 80 meter verder stroomafwaarts.

Klasse	Front	Piek
21 april	3 uur en 11 min	4 uur en 45 min
11 mei	3 uur en 48 min	5 uur en 11 min
7 juni*	6 uur en 24 min	9 uur en 53 min

9 Vergelijking Vinkenloop met MNLSO

Om de waterkwaliteit op het gebied van nutriënten (meststoffen) in landbouw specifiek oppervlaktewater te monitoren is in 2010 door de waterschappen, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Deltares het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLSO) opgezet. Voor het meetnet zijn bestaande meetlocaties van alle waterschappen geselecteerd, die landbouw als enige antropogene bron van nutriënten hebben. Meetpunt oVINKNL170 maakt sinds 2019 ook deel uit van dit meetnet. Bij Aa en Maas gaat het om 10 meetpunten waar jaarrond, maandelijks wordt bemonsterd.

Voor stikstof en fosfor valt het meetpunt in de Vinkenloop in het midden van de range van de MNLSO-meetpunten. Het is daarmee geen uitzonderlijk meetpunt in agrarisch gebied voor het beheergebied van Aa en Maas. Wat voor de Vinkenloop wel bijzonder is dat door het stroomgebied heen een breuklijn loopt. Die heeft impact op de hydrologie, er komt relatief veel nutriënt-arme kwel het gebied in..

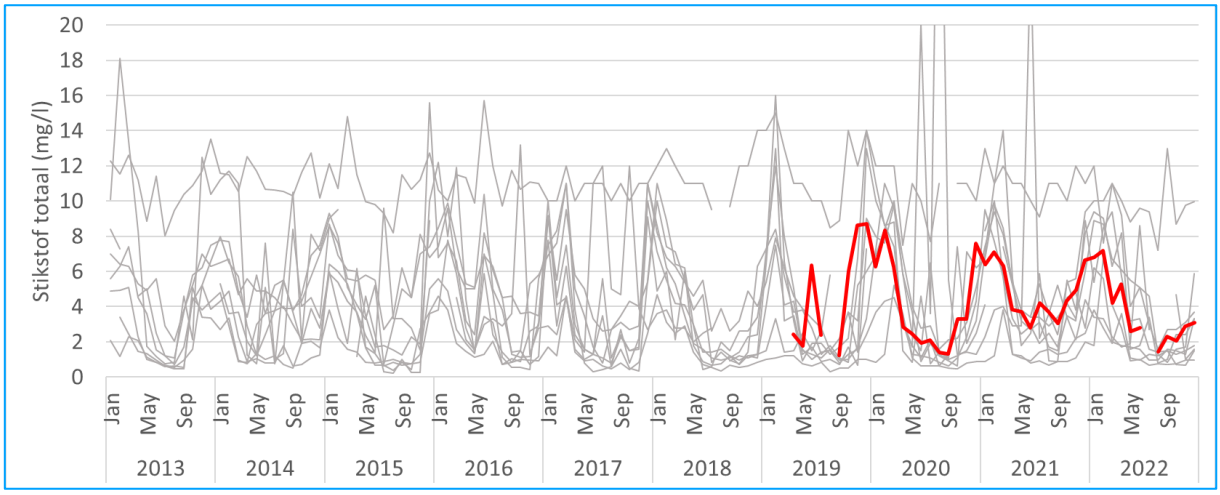

Figuur 9-1 metingen op de MNLSO meetpunten van waterschap Aa en Maas voor N-totaal (mg N/l), met in rood de metingen op oVINKNL170

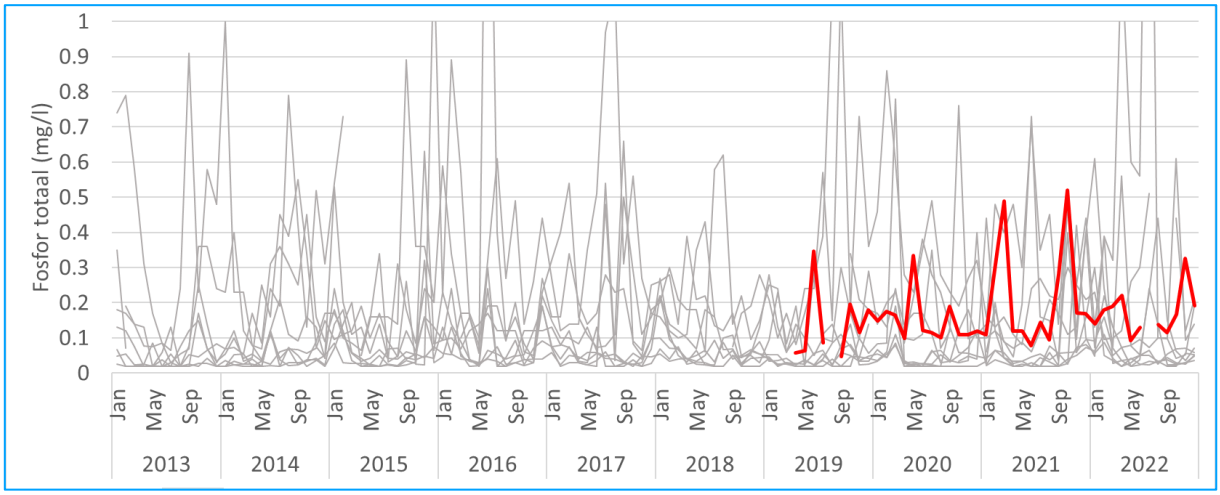

Figuur 9-2 metingen op de MNLSO meetpunten van waterschap Aa en Maas voor P-totaal (mg P/l), met in rood de metingen op oVINKNL170

10 Conclusies & Discussie

10.1 Conclusies

In hoofdstuk 1.3 zijn de onderzoeksvragen voor de waterkwaliteit uitgewerkt. In Tabel 10-1 staan de antwoorden op de onderzoeksvragen.

Tabel 10-1 Antwoorden op de onderzoeksvragen voor de waterkwaliteit in project Sensor gestuurd Boeren

#	Onderzoeksvraag	conclusie
1	Zijn er ruimtelijke verschillen tussen de meetpunten?	Ja. Bovenstrooms is de Vinkenloop relatief arm aan nutriënten. Dit is een gebied met veel kwelwater en grasland (opmerking: lage concentratie zegt niets over de totale vracht, een lage concentratie met veel debiet zorgt nog steeds voor een hoge vracht). Stroomafwaarts in de Vinkenloop loopt de stikstofconcentratie en EGV steeds een beetje verder op. Dat is te zien aan de steekmonsters, aan de routings en de sensoren. Toenemende concentraties komen door aanvoer vanuit de zijsloten, o.a. langs de akkerbouw percelen. Voor een deel gaat het dan ook om water dat van buiten de deelnemende percelen komt.
2	Zijn er temporele patronen te zien die te relateren zijn aan het weer? (droogte, neerslag, verdamping, temperatuur, temperatuursom etc.)	Ja. Voor nitraat in de Vinkenloop is er een duidelijk patroon: de concentraties in de winter zijn hoog en in de zomer zijn ze laag. De concentraties nitraat volgen de grondwaterstand. De grondwaterstand hangt weer af van neerslagoverschot. In de ***zomer*** is er neerslag, maar ook verdamping door de gewassen. Dan vult de neerslag eerst het grondwater aan. Er is geen route voor het water (en nitraat) naar de sloot. En stikstof in de sloot wordt snel vastgelegd door biologische processen. In de ***winter*** is de verdamping er niet. Vaak is de bodem ook al nat, staat het grondwater hoger, en dan stroomt het water (met nitraat) sneller van het land naar de Vinkenloop. Omdat in de winter de biologische processen ook veel minder snel verlopen (kouder; geen groei waterplanten) blijft de stikstof ook beschikbaar in het water. Neerslagpiek in de zomer van 2021 laat een vergelijkbaar patroon zien als we in andere jaren in de winter zien: stijging grondwaterstand, toename van nitraat in de sloot. Meetwaarden lagen wel lager dan de pieken die in de winter worden gemeten, maar komen dat in de Vinkenloop in de zomer wel uit boven de KRW normen van 2,3 mg/l N. (Bodem)Temperatuur en bodemvocht zijn samen met voedingsstoffen sturend in de groei van gewassen. Daar komt bij dat het vrijkomen van mineralen uit bemesting (mineralisatie) een biologisch proces dat wordt gestuurd door temperatuur en vochtgehalte. Als het te koud of te droog is komt de mineralisatie stil te liggen (bv in de winter of in droge, warme zomers).

#	Onderzoeksvraag	conclusie
		Als het te droog is groeien de gewassen minder goed en is de opbrengst lager. Een deel van de mineralen die in het voorjaar en tijdens de teelt is gegeven zullen dan niet zijn opgenomen door het gewas of nog niet gemineraliseerd. Dat is o.a. te zien aan de hogere N-mineraalwaarden in de bodem na de teelt na droge zomers. In de winters na deze droge zomers is er dus ook meer stikstof beschikbaar in de bodem om uit te spoelen naar grond- en oppervlaktewater.
3	Zijn er ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan ondergrond?	Ja. Door het gebied heen loopt een breuklijn. Die heeft impact op de hydrologie ten westen van de breuklijn zijn de percelen natter (meer kwel) dan aan de oostkant. Dit is ook wat de grondeigenaren ervaren. De kwel komt van een paar km over de grens (vliegbasis Vredepeel) en is relatief arm aan nutriënten. Aanwezigheid van kwel alleen is niet de enige verklarende factor, dan gaat het ook om gewaskeuze (is er een veel of weinig uitspoeling gevoelig gewas dat wordt geteeld). Daarnaast speelt ook de ondergrond een rol: er zijn stukken met meer veenresten in de bodem, die zijn vaak wat natter (hogere grondwaterstanden) en hebben meer organisch stof. Dat zijn de plekken waar eerder / meer sprake is van denitrificatie, waardoor nitraat wordt omgezet in stikstofgas (N2) dat de atmosfeer in gaat.
4	Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan hydrologie (kwel/wegzijging)?	Ja. Zie antwoorden op vragen 2 en 3.
5	Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan het agrarisch handelen (o.b.v. aangeleverde data boeren)?	Ja. Dit gaat met vertraging: de bemesting wordt toegepast in het voorjaar (voor de teelt) en tijdens de teelt. Het succes van de teelt in de zomer bepaald N-residu in bodem in najaar. Dat nitraat is weer beschikbaar voor uitspoeling naar grond- en oppervlaktewater (vooral najaar / winter) of bij langdurende neerslag perioden. De teeltkeuze speelt ook een rol: in 2022 (droog, warm jaar)en 2023 (nat jaar) lag er heel veel graszoden en gras. Dit resulteert in beperkte uitspoeling en lagere concentraties nitraat. In jaren met meer uitspoelingsgevoelige akkerbouwgewassen en drogere jaren (bv 2020) worden hogere concentraties gemeten in de winter. Stikstof in de bodem reageert snel, is in voorjaar met uitspoeling verdwenen, elk jaar start met relatief schone lei (m.u.v. het organisch stof in de bodem dat kan mineraliseren, N leverend vermogen). Alleen bij heel intensief direct handelen (beregening t.b.v. nachtvorst & beregeningsproef op net bemeste gedraineerde percelen) is er directe relatie tussen activiteiten op land en in de Vinkenloop te zien voor nitraat.
6	Zijn er temporele/ruimtelijke patronen te zien die te relateren zijn aan overig	Ja.

#	Onderzoeksvraag	conclusie
	handelen? (bv onderhoud stuwen, maaien	Maaien, schoon maken van duikers, open draaien van stuwen hebben allemaal (kortdurend) effect op de waterkwaliteit. Daarnaast is er soms sprake van pieken die niet samenvallen met neerslag of werkzaamheden in de watergang, die verklaard kunnen worden door verstoringen in de sensoren en/of menselijk handelen, maar exacte oorzaak is onbekend.

10.2 Discussie en aanbevelingen

10.2.1 sensoren

Het werken met sensoren in een sloot is goed mogelijk, ook zonder stroomaansluiting. Parameters als pH, T, EGV en nitraat zijn goed te meten. Monitoring met sensoren voor ammonium bleek niet mogelijk met de apparatuur die is uitgetest. Door de ijzerrijke kwel vragen de sensoren wel om veel onderhoud (bijna wekelijks).

Sensoren kunnen extra inzicht geven in het voorkomen van kortdurende pieken, die gerelateerd zijn aan oppervlakkige afstroming en mee mesten van sloten en/of weer evenementen

Ruwe sensor data zijn niet bruikbaar voor presentatie en analyses door drift, uitbijters, piekerigheid, flatlines. Data-bewerking is nodig om de sensordata geschikt te maken voor analyse en presentatie. Dat speelt meer bij een parameters als nitraat, dan bij parameters zoals T of EGV, die sensoren zijn robuuster.

Bij het werken met sensoren is het bijhouden van een goed logboek essentieel. In de praktijk is het erg lastig om alles goed bij te houden:

- onderhoud aan sensoren (lab);
- onderhoud/werkzaamheden in de watergangen (duikers schoonspoelen, stuwstanden verzetten etc.) (waterschap)
- maaibeheer (waterschap & aannemer)
- activiteiten op het land (grondeigenaren)
- weersomstandigheden

Routings (sensoren ruimtelijk inzetten) zijn een handig hulpmiddel om ruimtelijke verschillen in een gebied in kaart te brengen en een stroomgebied te leren kennen. Dit is een logische eerste stap voordat wordt overgegaan op inzetten van sensoren op vaste plekken. Routings kunnen ook helpen om deze plekken te identificeren.

Naast metingen aan de waterkwaliteit zijn metingen aan afvoeren en grondwaterstanden belangrijk, zo mogelijk nog belangrijker dan metingen aan de waterkwaliteit zelf. Dat komt omdat de hydrologie – de waterbalans- zo sterk sturend is voor transport van stoffen van het land naar het water. Een regenmeter in of vlakbij het onderzoeksgebied is daar ook zeer waardevol voor.

10.2.2 steekmonsters

Sensoren zijn goed in het real-time meten van de waterkwaliteit, inclusief kortdurende veranderingen. Met (twee)wekelijkse steekmonsters is het ook goed mogelijk om de waterkwaliteit op grote lijnen te volgen in de tijd (o.a. winter hoog, zomer laag dynamiek voor nitraat), maar kortdurende pieken worden dan gemist (speelt vooral voor P en NH4). Een aandachtspunt voor steekmonsters in de haarvaten van systeem is dat daar in de zomer bij droge perioden sprake kan zijn van stagnant en ondiep water, waarmee niet alleen de waterkwaliteit vanuit uitspoeling in beeld gebracht wordt maar juist ook veel ruimte is voor interactie tussen water en waterbodem en biologische processen. Deze metingen kunnen een vertekend beeld geven van de waterkwaliteit.

Het individueel handelen op één perceel in één jaar is niet direct terug te zien in de metingen voor de waterkwaliteit. Daarvoor is waterkwaliteit te veel een som van alle activiteiten op een aantal percelen in het hele stroomgebied. Daarmee zijn effecten van individuele maatregelen op het land op de waterkwaliteit ook heel lastig te meten in de A-watergang.

Tijdens het onderzoek is er een grote variatie geweest in weerjaren (meteorologie) en teelten. Dat leverde een grote variatie in de kwantiteit- en kwaliteitsmetingen op. Daardoor is het belangrijk om veel meetjaren te hebben en niet voor een te korte periode te meten. Voor het bepalen van de bijdrage van individuele deelgebieden, moet ieder deelgebied apart bemonsterd worden.

Met monitoring kunnen niet alle processen uit de stikstofcyclus gekwantificeerd worden. Daarom zijn modellen nodig om de relatie te leggen tussen het handelen in het landelijk gebied en waterkwaliteit. Goede metingen aan waterkwaliteit, grondwaterstanden en afvoeren zijn essentieel voor validatie en input van de modellen.

Monitoring van de waterkwaliteit in drains is mogelijk (door te werken met en monstername vat) maar dan alleen bij voldoende debiet, en daarmee 'vers' water. Met de huidige meetopstellingen bij de drains wordt in de zomer veel gemeten in stilstaand water.

Naast monitoring in het water zijn ook de N mineraal monsters in de bodem hele nuttige parameters gebleken om te monitoren. Deels als intermediair tussen agrarisch handelen en waterkwaliteit, deels ook voor het volgen van effecten van maatregelen.

11 Literatuur

Buijert A (2023). Analyse debietmetingen & water- en stofbalansen Sensor Gestuurd boeren. Versie 08-05-2023, Arcadis in opdracht van waterschap Aa en Maas.

Evers, C.H.E. ; Broek, A.J.M. van den ; Buskens, R. ; Leerdam, A. van ; Knoben, R.A.E. ; Herpen, F.C.J. van ; Pot, R. (2018). Omschrijving MEP en maatlatten voor sloten en kanalen voor de Kaderrichtlijn Water 2021-2027: STOWA rapport 2018-50.

Ouwerkerk K, Rozemeijer J (2023). Optima HWQ – oogst uit de literatuur. Deltares memo. Oogst uit de literatuur - Optima-HWQ - Deltares Public Wiki

Rozema J, Dijk EJ (2021). Gebiedsomschrijving Vinkenloop. Versie 30-03-2021. Aequator in opdracht van waterschap Aa en Maas.

Schipper, P. N. M., Groenendijk, P., van Gerven, L. P. A., Lukacs, S., & Rozemeijer, J. (2022). Monitoring en modellering in twee pilotgebieden voor gebiedsgerichte aanpak : onderdeel KIWK-project Nutriënten: welke landbouwmaatregelen snijden hout? Stowa. https://edepot.wur.nl/571458

Schipper, P., Groenendijk, P., et.al. – Kennisimpuls Waterkwaliteit – Monitoring en modellering nutriënten voor gebiedsgerichte aanpak – STOWA – KIWK 2022-22A Bijlage rapport (Zie ook rapport KIWK 2022-22)

Timmermans B, van der Burgt GJ (2023). Graszodenteelt modelleren in NDICEA - Parametrisatie, interpretatie, handleiding. Louis Bolk Instituut.

Zu X. (2021). Water quality data algorithms report. Imec rapportage in opdracht van waterschap Aa en Maas

Bijlage 1: verdiepende figuren

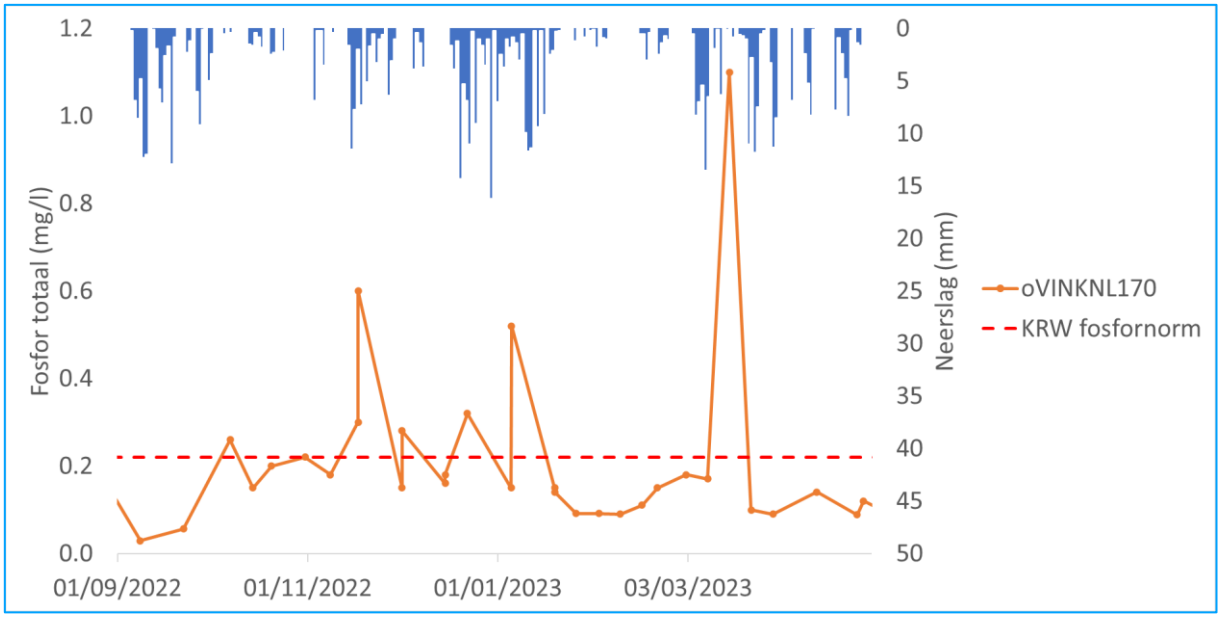

Figuur 0-1 metingen voor P-totaal (mg P/l) op het MNLSO meetpunt aan de monding van de Vinkenloop, uitgezet tegen de KRW norm en de neerslag (rechter y-as).

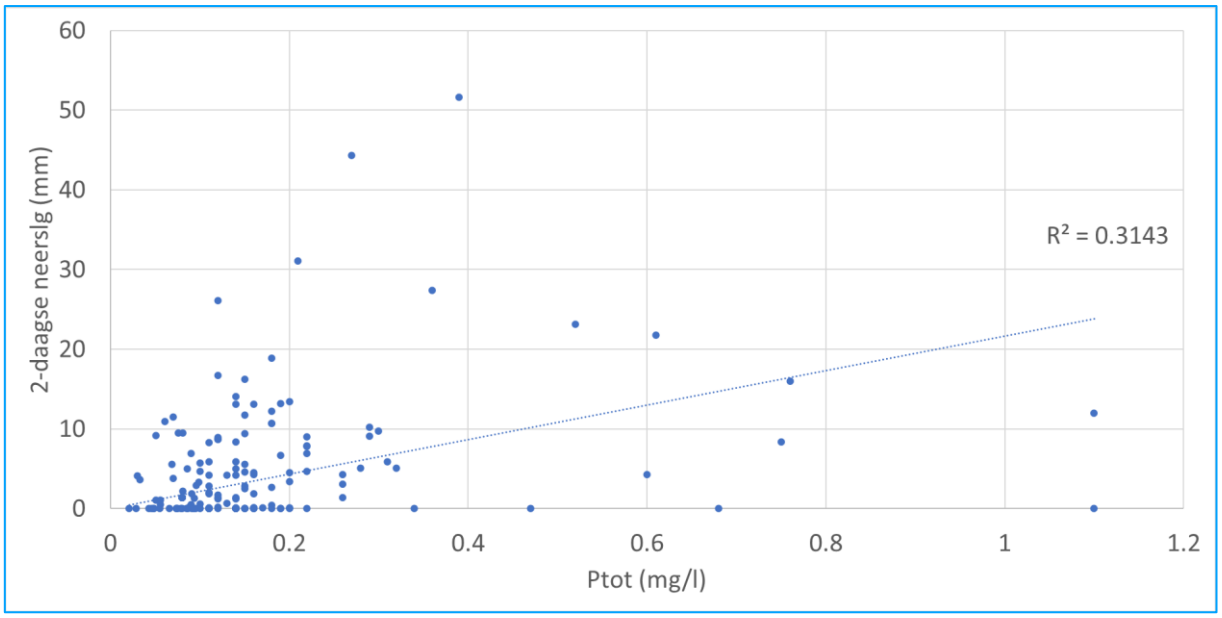

Figuur 0-2 metingen voor P-totaal (mg P/l) op het MNLSO meetpunt aan de monding van de Vinkenloop, uitgezet tegen de 2daagse neerslagsom. Hoge P hoeft niet samen te hangen met veel neerslag en vice versa.

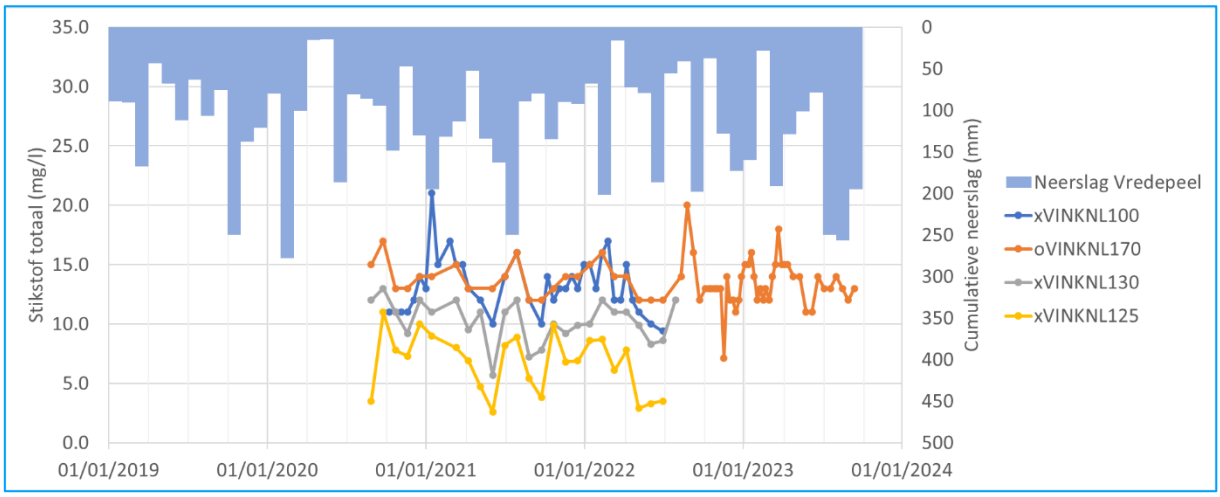

Figuur 0-3 metingen voor N-totaal (mg P/l) op de meetpunten, uitgezet tegen de maandsom voor de neerslag (rechter y-as).

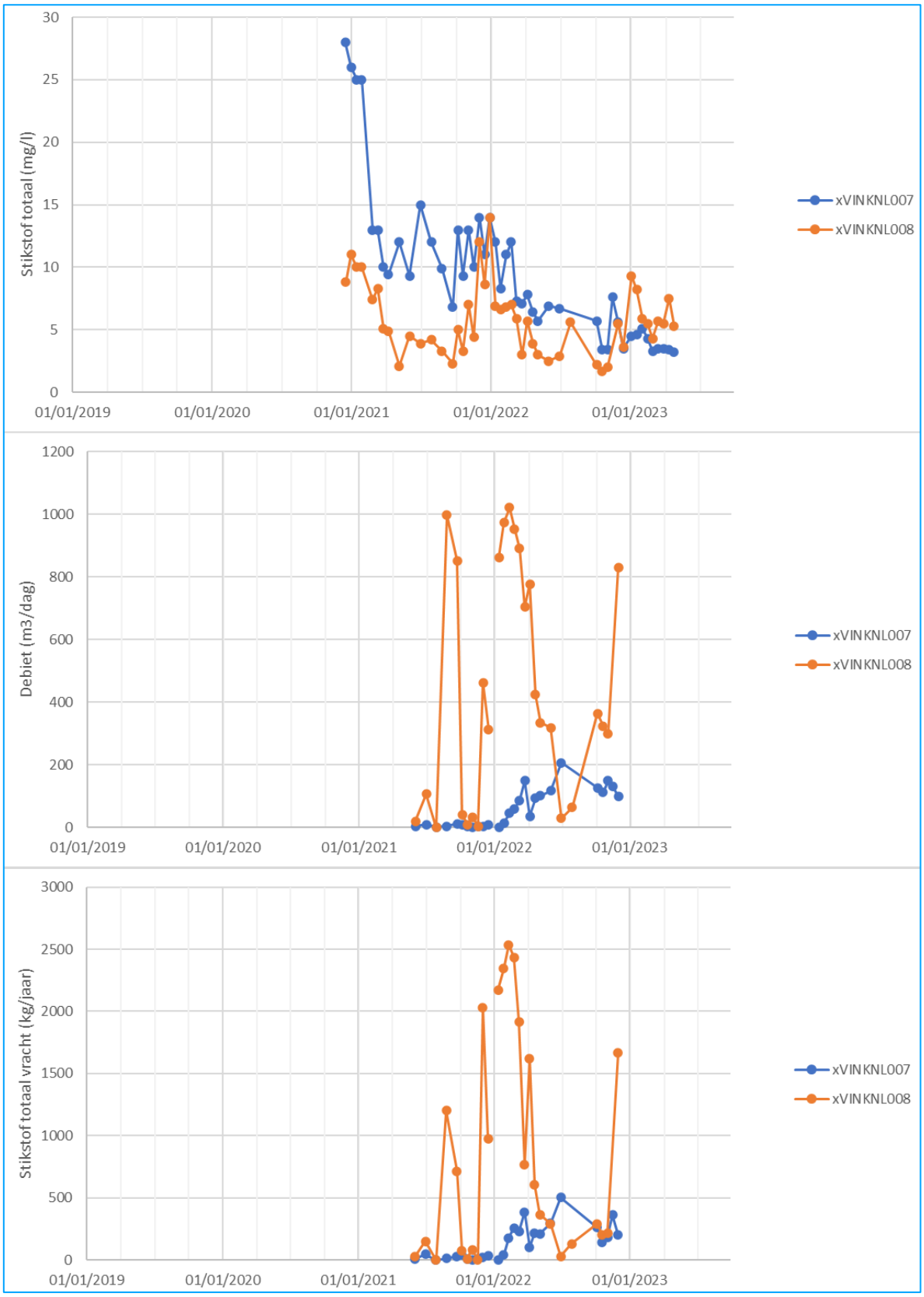

Figuur 0-4: Metingen van waterkwaliteit en debieten aan de drains. De debieten bevatten een foutmarge van 8.64 m3/d. Hierdoor is er ook een foutmarge van 41 kg/jaar voor de vracht. Ook worden debieten opgevangen in bakken, waardoor de concentratie bij bijna geen debiet kan variëren via historische belasting.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2539
Extern Zaak ID	0654617603
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.A
Titel	Jaarstukken 2024 en Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Zoeten, S. de

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Jaarstukken 2024 Aquon
Bijlage 2 Conceptprogrammabegroting 2026 en meerjarenraming 2027-2030 Aquon
Bijlage 3 Kaderbrief 2026 Aquon
Bijlage 4 Concept zienswijze
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 Jaarstukken 2024 en conceptprogrammabegroting 2026 Aquon

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

De Jaarstukken 2024 zijn ter kennisname en de Conceptprogrammabegroting 2026 is ter zienswijze.
Graag voor het portefeuillehoudersoverleg ook directeur Eric van Griensven uitnodigen.

Voorgesteld besluit

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2024 Aquon en de Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon;
2. In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon.

Besluit

Conform voorstel. Door mevrouw Vos van de fractie Partij voor de Dieren wordt een stemverklaring afgelegd.

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2024 Aquon en de Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon;
2. In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon.

PROBLEEMSTELLING

Waterschap Aa en Maas is samen met 8 andere waterschappen eigenaar van het gemeenschappelijke waterschapslaboratorium Aquon. Aquon verricht monstername- en laboratoriumwerkzaamheden t.b.v. de kwalitatieve monitoring (KRW) van het watersysteem, de monitoring van de zuiveringsinstallaties, hydrobiologie (ecologie), waterbodemonderzoek, grondwater-onderzoek en t.b.v. handhavingsactiviteiten, calamiteiten en projecten.
In het najaar van 2024 heeft Aquon de 2 locaties (Leiden en Tiel) verlaten en is voortaan de gehele organisatie gehuisvest in de centrale nieuwbouwlocatie in Houten.
Bijgaand ontvangt u ter kennisname de Jaarstukken 2024 Aquon (bijlage 1). Verder ontvangt u ter zienswijzevorming de Conceptprogrammabegroting 2026 van Aquon (bijlage 2). Verder is ter informatie bijgevoegd de Kaderbrief 2026 (bijlage 3), waarin de uitgangspunten en ontwikkelingen staan die zijn gehanteerd en nader uitgewerkt in de Conceptprogrammabegroting 2026.

BEOOGD EFFECT

Middels de zienswijze geeft het waterschap aan het Algemeen Bestuur (AB) van Aquon een advies af ten behoeve van de definitieve besluitvorming over de Conceptprogrammabegroting 2026 door het AB van Aquon op 1 juli 2025.

ARGUMENTEN

Om de volgende reden wordt voorgesteld een positieve zienswijze (bijlage 4) af te geven:

2.1. De conceptbegroting 2026 is realistisch
De inhoud en vertaling van de Conceptprogrammabegroting 2026 is realistisch.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

Doordat de werkelijk te betalen deelnemersbijdragen jaarlijks nacalculatorisch worden vastgesteld, op basis van de werkelijke kosten van Aquon en de werkelijk afgenomen productie door de deelnemers, geldt ook voor 2026 dat de werkelijke deelnemersbijdrage af kan wijken van de begrote deelnemersbijdrage.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Net als voorgaande jaren bestaat zowel de Jaarrekening 2024 als de Conceptprogramma-begroting 2026 uit de volgende twee programma's:

a. Programma 1: Laboratorium Aquon
   Dit programma bestaat uit de reguliere laboratoriumactiviteiten.
b. Programma 2: Eigenaarsdeel GR Aquon
   Dit tijdelijke programma bestaat uit de kosten inzake de ombouw, nieuwbouw en herinrichting van Aquon als gevolg van de door de eigenaren gemaakte strategische keuze tot centralisatie van de huisvesting. Hier worden ook de (personele) frictiekosten verantwoord als gevolg van de centralisatie.

Aangezien het programma "eigenaarsdeel" van tijdelijke aard is, worden er vanaf 2026 geen bijdragen meer gevraagd aan de deelnemers. Voor de transparantie is ervoor gekozen dit programma te blijven opnemen zolang de financiële afwikkeling nog loopt. Vanaf 2026 worden de te plegen uitgaven inzake het "eigenaarsdeel" gedekt uit de hiervoor in de jaren 2021-2025 door de deelnemers gevormde bestemmingsreserve (bevat eind 2024 ruim € 3,5 miljoen).
Onderstaand wordt nader ingegaan op de Jaarstukken 2024 en de Conceptprogramma-begroting 2026 van Aquon en de financiële gevolgen voor waterschap Aa en Maas.

1. Jaarstukken 2024 Aquon
   De Jaarstukken 2024 bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening over het verslagjaar 2024. In onderstaande tabel staan de belangrijkste cijfers over 2024 voor Aa en Maas.

Waterschap Aa en Maas	begroot	realisatie	afwijking
Productie - reguliere productie	1.960.000	2.024.942	+ 3,3%
Financiën - Reguliere productie Prijs per verkooppunt	€ 4.042.000 € 2,062	€ 3.959.000 € 1,955	-/- 2,1% -/- 5,2%
Overige kosten - kosten Covid-bemonstering - opbrengst Covid ministerie - eigenaarskosten	 € 50.000 € 50.000 -/- € 223.000	 € 71.500 € 71.500 -/- € 223.000	

Ondanks een hogere productie zijn de totale laboratoriumkosten 2024 voor Aa en Maas lager dan begroot. De reguliere productie is 3,3% hoger dan begroot en de daarmee samenhangende kosten 2,1% lager dan begroot. Voor de reguliere productie (excl. Covid-bemonsteringen) was in de Programmabegroting 2024 van het waterschap een budget opgenomen van € 4.042.000.
De werkelijke kosten voor de reguliere productie (excl. Covid-bemonsteringen) zijn uitgekomen op € 3.959.000. Van de werkelijke kosten is € 3.654.000 in de exploitatierekening verantwoord en € 305.000 ten laste van investeringskredieten. Dit betekent dat over 2024 in de exploitatie een voordeel is ontstaan op de

laboratoriumkosten van Aquon van bijna € 0,4 miljoen (€ 3.654.000 realisatie versus begroot € 4.042.000). Dit voordeel is verantwoord in het exploitatieresultaat van de Jaarrekening 2024 van het waterschap.

De Covid-bemonsteringen zijn budgettair neutraal opgenomen in de begroting en jaarrekening, aangezien naast de Aquon-kosten een even grote opbrengst van het ministerie van VWS is ontvangen. De in rekening gebrachte eigenaarskosten voor 2024 van € 223.000 zijn conform het begrote bedrag.

2. Conceptprogrammabegroting 2026 Aquon
   Wat de laboratoriumbegroting betreft is de totale meetvraag voor 2026 van de deelnemers begroot op 18,1 miljoen verkooppunten tegen 17,8 miljoen oorspronkelijk begroot voor 2025 (realisatie over 2024 was 17,3 miljoen en geactualiseerde meetvraag voor 2025 is 18,2 miljoen). De toename komt vooral door een hogere meetvraag vanuit Hollandse Delta en Schieland en Krimpenerwaard.
   De begrote kosten voor 2026 komen uit op € 43,7 miljoen tegen € 40,7 miljoen voor 2025. De toename komt vooral door hogere personeelskosten vanwege een begrote cao-loonstijging van 3,6% en uitbreiding van de benodigde personeelsformatie. Daarnaast is op alle out of pocket kosten een inflatiecorrectie toegepast van 3%. Vanwege de oplevering van de nieuwbouw stijgen de afschrijvingslasten met € 0,2 miljoen. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 7.4 van bijlage 3.

   Specifiek voor Aa en Maas geldt dat voor 2026 wordt uitgegaan van een reguliere meetvraag van 1.967.000 verkooppunten en daarmee samenhangende kosten van € 4.808.000. Voor Covid-bemonsteringen komt hier nog € 75.000 aan kosten bij. De begrote deelnemersbijdrage voor Aa en Maas is dan ook in totaal € 4.883.000. Voor de Covid-bemonsteringen ontvangt Aa en Maas, buiten Aquon om, een vergoeding van het ministerie van € 75.000. In tegenstelling tot voorgaande jaren worden vanaf 2026 geen aanvullende eigenaarskosten bij de deelnemers in rekening gebracht. In de nog op te stellen begroting voor 2026 van waterschap Aa en Maas wordt rekening gehouden met netto Aquon-kosten voor 2026 van in totaal € 4.808.000 (tegenover € 4.738.000 aan netto-kosten voor 2025).

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG

Na vaststelling van de zienswijze wordt deze naar Aquon gestuurd zodat het AB van Aquon deze kan betrekken bij de definitieve vaststelling op 1 juli 2025 van de Programmabegroting 2026.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

n.v.t.

BIJLAGEN

1. Jaarstukken 2024 Aquon;
2. Conceptprogrammabegroting 2026 en meerjarenraming 2027 – 2030 Aquon;
3. Kaderbrief 2026 Aquon;
4. Concept zienswijze.

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP: JAARREKENING 2024 AQUON EN CONCEPTPROGRAMMABEGROTING 2026 AQUON

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 22 april 2025;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;

gezien het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid van 15 mei 2025;

B E S L U I T:

In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2026 van Aquon.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

JAARSTUKKEN AQUON
2024

Wateronderzoek en advies

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

Datum:	2 april 2025
Versie:	7.0
Opsteller:	Michel van den Hoek
Controle:	Chantal van Heuven

INHOUD

JAARVERSLAG 2024

Samenvatting van directie en bestuur **4**

1. Kerngegevens van de GR AQUON **6**

2. Profielschets en verkorte weergave van de financiële resultaten **7**

3. Duurzaamheid **10**

4. Algemene toelichting op de jaarstukken **11**

5. Programmaverantwoording **12**

5.1 Programma laboratorium 12

5.2 Programma eigenaarsdeel 14

6. Paragrafen **15**

6.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar 15

6.2 Uitgangspunten en normen 20

6.3 Incidentele baten en lasten 20

6.4 Kostentoerekening 20

6.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen 20

6.6 Waterschapsbelastingen 20

6.7 Weerstandsvermogen 20

6.8 Financiering 21

6.9 Kapitaalgoederen en bedrijfsmiddelen 22

6.10 EMU-saldo 22

6.11 Uittreedregeling 24

6.12 Informatiebeveiliging 24

6.13 Privacy/algemene verordening gegevensbescherming 25

7. JAARREKENING 2024 26

7.1 Balans per 31 december 2024 27

7.2 Exploitatierekening over het jaar 2024 28

8. Waarderingsgrondslagen **29**

8.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 29

9. Toelichting op de balans per 31 december 2024 **32**

10. Toelichting op de exploitatierekening over het begrotingsjaar **40**

11. Programma laboratorium **41**

12. Programma eigenaarsdeel **47**

13. Gebeurtenissen na balansdatum **49**

14. Overige gegevens **50**

15. Besluit tot resultaatbestemming 2024 en vaststelling van de jaarrekening **51**

CONTROLEVERKLARING VAN ONAFHANKELIJK ACCOUNTANT **53**

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

JAARVERSLAG 2024

VOOR WAARMERKINGS-
DOELEINDEN

Verstegen accountants
en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

SAMENVATTING VAN DIRECTIE EN BESTUUR

Voor u liggen de jaarstukken 2024 van AQUON, die het jaarverslag en de jaarrekening bevatten. Met gepaste trots kunnen wij u melden dat 2024 voor AQUON een goed jaar was. De nieuwbouw in Houten is gereed, personeel en management zijn enthousiast over het nieuwe laboratorium. Alle opdrachten voor de deelnemende waterschappen zijn uitgevoerd, de ingezette innovaties hebben voortgang gekregen en de financiële resultaten zijn boven verwachting. AQUON en haar medewerkers zijn klaar om de strategie naar een nog hoger niveau te brengen.

KERNCIJFERS AQUON 2024	KERNCIJFER	TOELICHTING
Productie waterschappen (incl. NRS)	17,3 mVP	16,7 mVP (excl NRS)
Overschrijding totale productie t.o.v. begroting	2,3%	
Aandeel uitbestedingen in kosten laboratorium	19%	
Bijdrage deelnemende waterschappen	37,1 m€	incl. Eigenarendeel
Bijdrage deelnemende waterschappen laboratorium	35,1 m€	
Prijs per verkooppunt (excl. eigenaren)	2,03	Begroting 2,11; BC 2,24[1]
Prijs per VP onderschrijding t.o.v. begroting	3,9%	
Balanstotaal	**54,9 m€**	
Toename balanstotaal	**13,1%**	
Omloopsnelheid kapitaal	**0,66 maal/jaar**	

HET NIEUWE LABORATORIUM

De nieuwbouw van AQUON is in augustus binnen de planning en begroting opgeleverd. De verhuizing vond plaats in de maanden september en oktober. De bedrijfsprocessen zijn opgestart en de restpunten zijn onder controle. De integratie van Leiden en Tiel verloopt voorspoedig: de medewerkers zijn trots op het nieuwe pand en zijn vooral blij nu met elkaar op één locatie samen te werken. Wij verwachten de centralisatie in 2025 af te kunnen ronden binnen de vastgestelde financiële en bestuurlijke kaders. Naar verwachting zal de puntprijs in de komende jaren de businesscase blijven onderschrijden. De efficiency-doelen worden ruimschoots behaald, waardoor we de volledige investering in innovaties nog altijd kunnen financieren uit de operatie. Door de verhuizing zijn we in staat om het functioneren en ambitieniveau van AQUON op een nog hoger niveau te brengen.

Met het nieuwe pand staat AQUON klaar voor de toekomst. De drie hoofddoelstellingen zijn gerealiseerd: Een laboratorium dat functioneert als een gestroomlijnde machine met een kloppend hart van samenwerking en verbinding met een top duurzaamheidsniveau voor mens en milieu. AQUON staat volop in de schijnwerpers met het nieuwe pand, haar organisatie en haar positie in de (milieu) branche. Zowel vanuit de waterschappen als daarbuiten willen velen het pand graag komen bekijken en de positieve invloed ervan op de sfeer en cultuur ervaren.

1 | Zie pagina 9 voor toelichting prijs per verkooppunt uit BC

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

MOOIE FINANCIËLE RESULTATEN

AQUON heeft ten opzichte van de programmabegroting 2024 een financieel voordeel voor de waterschappen behaald van 1,3 miljoen euro (een lagere prijs per VP van 8 cent maal een meetvraagomvang van 17,3 miljoen VP). Dit bedrag vloeit terug naar de deelnemende waterschappen. Dit voordeel komt voort uit een 2,3% hoger dan begrote productie in combinatie met een 3,9% lagere gerealiseerde prijs per verkooppunt.

De productie voor de waterschappen is in 2024 met 7% gedaald naar 17,3 miljoen vraagpunten. Deze daling werd veroorzaakt door de afschaling van het Nationaal Rioolwater Surveillance programma door de nationale overheid. AQUON heeft deze productiedaling volledig kunnen opvangen door afbouw van haar flexibele schil. Hoewel geen verdere productiedaling wordt voorzien resteert voldoende flexibiliteit voor het opvangen van toekomstige risico's met 19% aandeel uitbestedingen.

HOOG EFFICIENCY EN INNOVATIE NIVEAU

In 2024 is het personeel intensief betrokken bij de nieuwbouw, de verhuizing naar Houten en de voorbereiding op de integratie van Leiden en Tiel. Deze aanpak werpt nu zijn vruchten af in een voorspoedig en harmonieus verloop van de centralisatie.
Daarnaast heeft AQUON wederom een hoog productieniveau voor de deelnemende waterschappen gerealiseerd binnen de begroting en normstellende "strategie 2020-2030 en businesscase centralisatie". Bovendien heeft het omvangrijke programma van procesverbeteringen en innovaties onverminderd voortgang gehad, waarbij de kosten hiervan volledig vanuit de operatie zijn bekostigd; De werkelijke efficiency-ontwikkeling ligt daardoor op een hoger niveau dan direct uit de jaarcijfers naar voren komt.

EERSTE EVALUATIE STRATEGIE 2020-2030 EN BUSINESSCASE CENTRALISATIE

In 2025 zal de centralisatie naar verwachting (financieel) afgerond worden. Naar verwachting blijven de project- en frictiekosten binnen de begroting. De bijbehorende afschrijving zal aanvangen in 2025 op een niveau dat binnen de businesscase valt.

De beoogde efficiencywinst van de businesscase ter financiering van de nieuwbouw is in aanloop naar de verhuizing al vrijwel op het beoogde niveau gekomen. Het restant aan efficiencywinst zal in 2025 en 2026 realiseerbaar zijn middels natuurlijk verloop en continuering van de make-buy-ally strategie. In de jaarrekening 2025 zal dit volgend jaar naar verwachting een positieve uitslag geven.

BESTUURSVERGADERINGEN

In 2024 zijn het dagelijks en algemeen bestuur van AQUON 5 respectievelijk 3 maal in vergadering bijeen geweest en is een bestuurlijke themadag gehouden.

INVESTERING IN MENSEN EN LEIDERSCHAP BLIJFT VRUCHTEN AFWERPEN

Directie en bestuur complimenteren alle medewerkers en leidinggevenden voor hun inzet, eensgezindheid, professionaliteit en behaalde resultaten. Door onze gezamenlijke bereidheid tot samenwerking is AQUON succesvol; een waardevolle organisatie van, voor en met de waterschappen!

De directeur

J.K. Bouma

De voorzitter

P.H.W.M. Daverveldt

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

1. KERNGEGEVENS VAN DE GR AQUON

Deelnemende water- en hoogheemraadschappen	Waterschap Aa en Maas Waterschap Brabantse Delta Waterschap De Dommel Hoogheemraadschap van Delfland Waterschap Hollandse Delta Waterschap Rivierenland Hoogheemraadschap van Rijnland Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard
Provincies	Gelderland Noord-Brabant Noord-Holland Utrecht Zuid-Holland
Bestuurssamenstelling op 31 december 2024	Dhr. P.H.W.M. Daverveldt (Onafhankelijk voorzitter) (*) Mevr. M. Boons Dhr. P. van der Eijk Mevr. A. Hagenaars Dhr. P. Ouwendijk Dhr. H. Schouffoer (*) Dhr. F. Tijhof Dhr. J. Verdoold Mevr. S. de Zoeten (*) Mevr. N. van Zoelen (*) (*) Dagelijks Bestuur
Directie	Dhr. J.K. Bouma

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

2. PROFIELSCHETS EN VERKORTE WEERGAVE VAN DE FINANCIËLE RESULTATEN

PROFIELSCHETS

AQUON levert inzicht in de waterkwaliteit. Ons onderzoek en advies geeft inzicht in de waterkwaliteit en vormt daarmee de basis voor gezond en duurzaam waterbeheer: de waterschappen kunnen op basis van het door AQUON geleverde inzicht maatregelen treffen of hun beleid aanpassen. Zo werken we samen aan een duurzame leefomgeving, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater.

AQUON biedt het gehele proces van monstername, analyse en onderzoek tot en met het leveren van informatie en advies aan. De dienstverlening van AQUON is continu in ontwikkeling. Door nieuwere en efficiëntere methoden verandert de rol van AQUON naar meer adviserend en ondersteunend. Als innovatieve full service ketenpartner werken wij samen met onze negen waterschappen en hoogheemraadschappen in Midden- en Zuid-Nederland aan schoon en gezond water. Onze eigenaren zijn: Waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hollandse Delta en Rivierenland en de Hoogheemraadschappen van Delfland, Rijnland, Schieland en de Krimpenerwaard en De Stichtse Rijnlanden..

ONTWIKKELINGEN IN 2024

Algemeen

In haar vergadering van 10 juli 2023 heeft het Algemeen Bestuur van AQUON de Programmabegroting 2024 vastgesteld. 2024 was een belangrijk jaar voor AQUON in het kader van de verhuizing naar Houten. Na een tijdige oplevering van de nieuwbouw is in september volgens planning gestart met de verhuizing naar het nieuwe pand in Houten. Eind november was de verhuizing afgerond en waren de gebouwen in Leiden en Tiel ontruimd.

Meetvraag

Het aantal gerealiseerde verkooppunten van 16,7 miljoen voor de meetvraag exclusief NRS-bemonsteringen wijkt +2.0% af van de door de waterschappen opgegeven meetvraag voor de Programmabegroting van 16,3 miljoen verkooppunten (in 2023 was dit +1.9%). Daarnaast heeft AQUON nog 571.281 verkooppunten geproduceerd t.b.v. NRS-bemonsteringen. Ten opzichte van 2023 is de productie voor de meetvraag exclusief NRS-bemonsteringen met 0,9% gedaald..

De vraag naar standaardanalyses lijkt stabiel en de vraag naar complexere analyses blijft stijgen. AQUON interpreteert dit als een ontwikkeling dat naast aandacht voor wettelijke monitoring steeds meer aandacht ontstaat voor de verbetering van het watermilieu en de biodiversiteit. Deze ontwikkeling geldt zowel voor oppervlaktewateren als voor de zuiveringsstromen.

De vraag naar nieuwe en innovatieve producten en diensten blijft eveneens een stijgende lijn tonen. Dit betreft in het bijzonder de diensten op het gebied van sensormonitoring, e-DNA technieken, data gedreven analyses en advisering over integrale waterkwaliteit. Er lijkt weinig tot geen verdringing van klassieke meetmethoden door deze nieuwe ontwikkelingen. AQUON onderzoekt de mogelijkheden hiertoe wel en is daarin relatief uniek om die vergelijkbaarheid in de praktijk te kunnen bepalen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

NRS-bemonsteringen

In overleg met het RIVM en de waterschappen zijn er in 2024 gemiddeld 1,4 NRS-bemonsteringen per RWZI per week uitgevoerd. Dit betekent dat de bemonsteringen fors zijn afgeschaald ten opzichte van de aanvankelijk voor 2023 gevraagde 5 bemonsteringen per RWZI per week. AQUON heeft zich al in 2023 aangepast naar dit lagere niveau, de frictiekosten die daarbij zijn ontstaan zijn in 2023 afgerekend met de waterschappen.

Kostenontwikkeling

Het jaarmutatie van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) is voor 2024 op 3,3 procent geëindigd.

Ondanks de stijging van de prijzen is AQUON reeds jaren in staat gebleken door middel van efficiencymaatregelen de stijging van de prijs per verkooppunt te beperken. Echter, de prijs- en salarisstijgingen 2023 hebben voor 2024 een grotere impact gehad op de prijs per verkooppunt, met name als gevolg van de relatief hoge salarisstijging in 2023 ten opzichte van de CPI. In onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van de prijs per verkooppunt vergeleken met de ontwikkeling van de consumentenprijsindex ten opzichte van 2015.

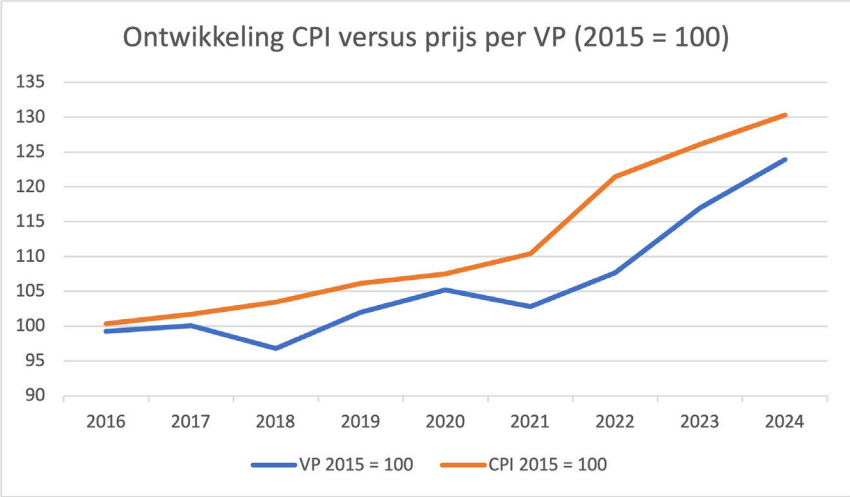

Opmerking: Hierbij dient te worden opgemerkt dat de CPI gebaseerd is op een vaste omvang, terwijl de productie van AQUON een wisselende omvang en mogelijk incidentele kosten kent.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de gerealiseerde prijs per verkooppunt in relatie tot de genormeerde prijs per punt (netto puntprijs uit businesscase, gecorrigeerd met werkelijke CPI). Hieruit blijkt dat AQUON sinds het besluit tot centralisatie in 2020 jaarlijks in staat is geweest om door efficiënte inzet van mensen en middelen de stijging van kosten per verkooppunt onder het niveau van de businesscase te houden.

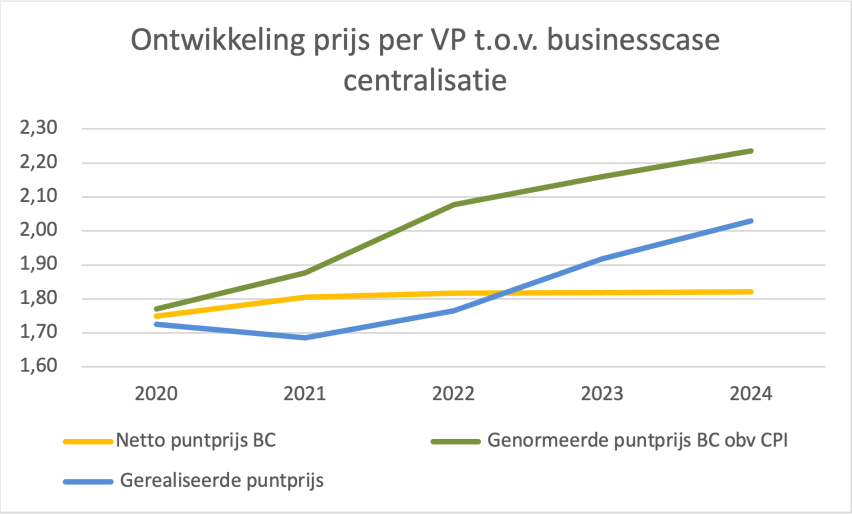

De netto puntprijs BC betreft de berekende prijs per verkooppunt uit de businesscase, contant gemaakt naar 2019 (jaar van opstellen van businesscase). Deze puntprijs, berekend met de werkelijke CPI levert de genormeerde puntprijs BC obv CPI. De blauwe lijn geeft de gerealiseerde puntprijs van AQUON in de jaren 2020-2024 weer. Voor 2024 wordt de genormeerde prijs per VP op een niveau van 2,24 berekend. De realisatie van de prijs per punt van AQUON in 2024 bedraagt 2,03

Kwaliteitsaudit

In 2024 heeft de Raad van Accreditatie (RvA) opnieuw de werkzaamheden en processen van AQUON geauditeerd. Uit deze audit volgden een aantal opmerkingen en afwijkingen, waarvoor corrigerende maatregelen zijn getroffen. De getroffen maatregelen zijn door de RvA beoordeeld waarna in april werd bericht dat de accreditatie van AQUON wederom is verlengd. Daarmee kan AQUON de werkzaamheden op geaccrediteerde basis blijven doen en kan AQUON de waterschappen van de juiste, gevalideerde en geaccrediteerde analyseresultaten voorzien.

Leeswijzer

De begroting 2024 en deze jaarstukken zijn (evenals voorgaande jaren) gebaseerd op twee programmabegrotingen, te weten Laboratorium- en Eigenaarsdeel.

In het totaaloverzicht op de volgende pagina wordt over de gehele bedrijfsvoering inzicht gegeven in de behaalde financiële resultaten over het jaar 2024 in vergelijking tot 2023 en de programmabegroting 2024. Het overzicht geeft in grote lijnen de financiële ontwikkelingen van AQUON weer door de relatie te leggen met de productieomgeving waarin AQUON zich beweegt. Deze schematische weergave van financiële resultaten wijkt af van de door de BBVW voorgeschreven formats van de programmabegroting en verantwoording. Het geeft echter geen tegenstrijdige informatie. De voorgeschreven formats begroting en verantwoording zijn opgenomen in het deel jaarrekening 2024.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

PROGRAMMA AQUON TOTAAL Inzicht in financiële ontwikkelingen	Realisatie 2024	Realisatie 2023	Programmabegroting 2024
PROGRAMMA LABORATORIUM			
OPBRENGSTEN			
Bijdrage deelnemers excl. COVID	33.874.512	31.827.521	34.559.000
Diensten voor COVID-bemonsteringen	1.217.750	3.834.177	1.125.000
Diensten voor derden	659.361	562.595	500.000
Externe rentebaten	373.880	42.646	-
Totaal inkomsten	**36.125.503**	**36.266.939**	**36.184.000**
LASTEN			
Personeelslasten	17.857.233	16.385.308	18.220.000
Bedrijfslasten (overige indirecte lasten)	3.441.830	3.774.817	3.231.000
Kapitaallasten	1.653.734	1.728.902	1.959.000
Totaal vaste (inrichtings-) kosten	**22.952.797**	**21.889.027**	**23.410.000**
Personeelslasten Inhuur productiepersoneel	1.782.726	2.654.757	1.749.000
Materiële lasten	4.622.431	4.546.280	4.804.000
Uitbestedingen analyses	6.734.829	7.024.425	5.817.000
Totaal variabele productiekosten	**13.139.986**	**14.225.462**	**12.370.000**
Onvoorzien	6.137	103.139	400.000
Totale operationele kosten	**36.098.919**	**36.217.629**	**36.180.000**
OPERATIONEEL RESULTAAT LABORATORIUM	**26.584**	**49.310**	**4.000**
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-26.584	-49.310	-4.000
Totaal saldo baten en lasten	**0**	**0**	**0**
PROGRAMMA EIGENAARSDEEL			
OPBRENGSTEN			
Bijdrage deelnemers	1.933.000	1.353.000	1.933.000
Bijdrage deelnemers	-	-	-
Totaal inkomsten	**1.933.000**	**1.353.000**	**1.933.000**
LASTEN			
Personeelslasten	670.624	269.813	1.944.996
Bedrijfslasten	469.758	35.386	231.722
Onvoorzien	-	-	1.100.000
Totaal lasten eigenaarsdeel	**1.140.381**	**305.199**	**3.276.718**
Mutatie Bestemmingsreserve	-792.619	-1.047.801	1.343.719
OPERATIONEEL RESULTAAT EIGENAARSDEEL	**0**	**0**	**0**
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	0	0	0
BEDRIJFSRESULTAAT	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's.

In het hoofdstuk 'Programmaverantwoording' worden de bereikte bedrijfsdoelen en de financiële resultaten verantwoord.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

3. DUURZAAMHEID

AQUON heeft groen natuurlijk in haar DNA. Of eigenlijk groen én blauw. Want goed water is goed leven. AQUON biedt inzicht in de waterkwaliteit, zodat het samen met de waterschappen zorg kan dragen voor een gezond en duurzaam watersysteem.

> *'AQUON draagt bij een gezond en duurzaam watersysteem. Samen met de waterschappen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier.' staat in onze missie te lezen.*

AQUON heeft aandacht voor duurzaamheid, niet alleen als resultaat van haar werk, maar ook bij het uitvoeren van de werkzaamheden. Inmiddels is de transitie naar een duurzame samenleving een van de grootste opgaves van deze tijd geworden. AQUON draagt bij aan een verantwoorde en duurzame leefomgeving voor de komende generaties mensen, flora en fauna.

AQUON onderscheidt drie thema's binnen duurzaamheid:

1. *Energie en emissies:*
   - Bij de nieuwbouw is er veel aandacht geweest voor energieverbruik in het nieuwe pand, wat onder andere heeft geresulteerd in het plaatsen van zonnepanelen, een WKO-installaties, luifels rondom het pand. In de komende jaren zal verder gestreefd worden besparingen waar mogelijk in het productieproces. Bij de aanbesteding van de nieuwe voertuigen voor monstername zal ook duurzaamheid een belangrijk criterium zijn.
   - Om de uitstoot te verminderen kijkt AQUON onder andere naar mobiliteit en afvalstromen. Dit is ook opgenomen het inkoop- en aanbestedingsbeleid.
   - Met ingang van 2026 zullen de medewerkers hun creativiteit en inventiviteit ook weer inzetten op slim produceren. Daarbij zal de aandacht mede gericht zijn op de mogelijkheden van vermindering van afval en logistieke volumes door bijvoorbeeld vermindering van meetvolumes, efficiëntie in de logistiek, gebruik van water gebaseerde verbruiksmiddelen in plaats van bijvoorbeeld verbruiksmiddelen gebaseerd op chemische middelen.

2. *Circulariteit:*
   Het hergebruik van grondstoffen en materialen met als doel zo min mogelijk afval te creëren. Hierbij kijkt AQUON naar inkoop, afvalstromen en toekomstbestendigheid van het nieuwe pand. Hier is aandacht voor bij inkoop en aanbestedingen.

3. *Duurzame inzetbaarheid van de medewerkers:*
   AQUON streeft naar een gezonde werkomgeving voor haar medewerkers. De voorzieningen voor een gezond binnenklimaat worden getroffen: luchtkwaliteit, geluid en temperatuur. Ook is er aandacht voor een ergonomisch verantwoorde inrichting van werkplekken.
   Bij het werken met gevaarlijke stoffen worden alle benodigde maatregelen voor veilig werken in acht genomen. Er is aandacht voor psychosociale arbeidsomstandigheid en sociale veiligheid is een belangrijk thema binnen AQUON. Ziekteverzuim wordt vroegtijdig gesignaleerd en er is gerichte ziektepreventie met een actieve kring bestaande uit Arboartsen, een externe vertrouwenspersoon en waar nodig coaches.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Het bestuur van AQUON heeft ervoor gekozen het nieuwe pand in Houten in de meest duurzame variant te realiseren. Hierbij hebben de bovengenoemde thema's allemaal een plek in onder andere onderstaande elementen:

- Groen mossedum-dak met diverse soorten ondergrond om biodiversiteit te bevorderen
- Circulaire gevelbekleding, gemaakt van hout van damwanden uit de gekanaliseerde Hollandse IJssel
- Zoveel als mogelijk gebruik van bio-based materialen tijdens de bouw
- Zonnepanelen waarbij het kantorengedeelte als energieneutraal (ENG) aangemerkt wordt
- WKO-installatie voor verwarming en koeling
- Houtconstructie in het hart van het gebouw ter compensatie van de CO2-uitstoot van het gebruikte beton voor het lab-gedeelte
- Wadi's op het buitenterrein
- Akoestisch materiaal in het plafond in kantoortuin ten behoeve van geluidsdemping
- In hoogte verstelbare bureaus, stoelen en computerschermen op de werkplekken

Inmiddels is een energie certificaat voor het gebouw ontvangen met energieniveau A+++++.
In 2025 zal de score volgens de GPR methodiek definitief bekend worden.

Ook binnen AQUON is duurzaamheid een prioriteit. Het nemen van initiatieven wordt gestimuleerd, bij elke ontwikkeling en aanpassing in de bedrijfsvoering wordt het duurzaamheidsaspect meegenomen in de overwegingen. Dit leidt tot vermindering van grondstofverbruik, energie en fysieke belasting van medewerkers. In 2024 heeft de focus voornamelijk gelegen op het realiseren van een duurzaam gebouw en is de energie van de medewerkers vooral gericht geweest op het goed laten verlopen van de verplaatsing van ons productieproces van Leiden en Tiel naar Houten.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

4. ALGEMENE TOELICHTING OP DE JAARSTUKKEN

Het Waterschapsbesluit schrijft in artikel 4.30 voor dat de jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording en de paragrafen. In artikel 30 van het Waterschapsbesluit wordt voorgeschreven dat het jaarverslag de paragrafen bevat die ingevolge artikel 4.11 van het Waterschapsbesluit ook in de begroting zijn opgenomen.

Redactioneel is getracht het dubbel weergeven van informatie in de jaarstukken te voorkomen, tenzij wet- en regelgeving in relatie tot het jaarverslag en de jaarrekening anders voorschrijft.

AQUON kent ook in het verantwoordingsjaar 2024 twee programmabegrotingen. Het programma 'Laboratorium' (hoofdstuk 5.1) betreft de reguliere bedrijfsvoering activiteiten van AQUON. Het tweede programma 'Eigenaarsdeel' (hoofdstuk 5.2) betreft de transformatiekosten voor de verhuizing naar Houten en daarbij AQUON te laten aanpassen aan de strategische keuzes van het bestuur. In het hoofdstuk 'Programmaverantwoording' is een toelichting opgenomen over wat is bereikt en wat de uitgaven per programma zijn geweest.

In het hoofdstuk 'Paragrafen' (hoofdstuk 6) wordt een toelichting gegeven op de vanuit regelgeving verplichte onderwerpen. De volgende 12 paragrafen worden achtereenvolgend behandeld:

- ontwikkelingen sinds het vorig begrotingsjaar
- uitgangspunten en normen
- incidentele baten en lasten
- kostentoerekening
- onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen
- waterschapsbelasting
- weerstandsvermogen
- financiering
- verbonden partijen
- kapitaalgoederen en bedrijfsmiddelen
- bedrijfsvoering
- EMU saldo

Naast de bovengenoemde onderwerpen wordt in dit hoofdstuk ook een toelichting gegeven op:

- uittreedregeling
- privacy en algemene verordening gegevensbescherming

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

5. PROGRAMMAVERANTWOORDING

5.1 PROGRAMMA LABORATORIUM

In dit programma zijn de reguliere laboratoriumactiviteiten opgenomen. Kort samengevat kenmerkte 2024 zich met medewerkers die naast het uitvoeren van alle going concerntaken, met grote inzet bezig zijn geweest met de verhuizing naar Houten. Het voorbereiden van de verhuizing, de verhuizing, de inrichtingsvraagstukken en de manier van samenwerken zijn met betrokkenheid en inzet uit alle geledingen van de organisatie opgepakt.

In onderstaande tabel worden de financiële ontwikkelingen voor het Programma Laboratorium weergegeven:

PROGRAMMA LABORATORIUM **Inzicht in financiële ontwikkelingen**	**Realisatie 2024**	**Realisatie 2023**	**Programmabegroting 2024**
OPBRENGSTEN			
Bijdrage deelnemers	33.874.512	31.827.521	34.559.000
Diensten voor COVID-bemonsteringen	1.217.750	3.834.177	1.125.000
Diensten voor derden	659.361	562.595	500.000
Externe baten	373.880	42.646	-
Totaal inkomsten	**36.125.503**	**36.266.939**	**36.184.000**
LASTEN			
Personeelslasten	17.857.233	16.385.308	18.220.000
Bedrijfslasten (overige indirecte lasten)	3.441.830	3.774.817	3.231.000
Kapitaallasten	1.653.734	1.728.902	1.959.000
Totaal vaste (inrichtings-) kosten	**22.952.797**	**21.889.027**	**23.410.000**
Personeelslasten Inhuur productiepersoneel	1.782.726	2.654.757	1.749.000
Materiële lasten	4.622.431	4.546.280	4.804.000
Uitbestedingen analyses	6.734.829	7.024.425	5.817.000
Totaal variabele productiekosten	**13.139.986**	**14.225.462**	**12.370.000**
Onvoorzien	6.137	103.139	400.000
Totale operationele kosten	**36.098.919**	**36.217.629**	**36.180.000**
Resultaat voor belasting	**26.584**	**49.310**	**4.000**
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-26.584	-49.310	-4.000
Gerealiseerd resultaat	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

In 2024 heeft AQUON in totaal 17.251.777 verkooppunten voor de waterschappen gerealiseerd (exclusief Derden). Met de verrekening van de inkomsten behaald met externe omzet voor laboratoriumwerkzaamheden van 659.361 euro (2023: 562.595 euro) en rentebaten van 373.880 euro (2023: 42.646) kan voor deze productie een integrale puntprijs voor de deelnemers worden berekend van 2,03 euro (2023: 1,92 euro) en begroot 2,11.

De geleverde producten en diensten worden op basis van nacalculatie aan de deelnemende waterschappen in rekening gebracht volgens de afgesproken kostenverdeling.

Voor de NRS-bemonsteringen zijn in overleg met de Unie van waterschappen, de overige waterschaps-laboratoria, en het ministerie van VWS separate afspraken gemaakt over de wijze van afrekenen. Voor alle bemonsteringen voor het jaar 2024 geldt een vaste prijs van 125 euro exclusief BTW per bemonstering. Vandaar dat de tabel NRS-bemonsteringen wordt weergegeven in aantal monsters en niet in vp's.

Op basis van de verrekening-afspraken kan het volgende overzicht worden gegeven over de financiële bijdrage per deelnemend hoogheemraadschap en waterschap.

Bijdrageregeling Programma 1							NRS-bemonsteringen	
2024	Totale kosten in dit programma (excl. NRS): 33.874						Totale kosten: 1.218	
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale kosten excl. COVID	Aantal monsters	Kosten Excl. BTW
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag			
Aa en Maas	11,5%	2.930	2.024.942	12,1%	1.028	3.959	572	72
Brabantse Delta	9,9%	2.518	1.989.895	11,9%	1.010	3.528	1.195	149
De Dommel	8,3%	2.100	1.438.896	8,6%	731	2.831	574	72
Delfland	8,1%	2.062	1.766.270	10,6%	897	2.959	369	46
Hollandse Delta	15,1%	3.833	2.047.062	12,3%	1.039	4.872	1.615	202
Rijnland	16,1%	4.081	2.817.364	16,9%	1.430	5.511	1.514	189
Rivierenland	16,3%	4.134	2.316.127	13,9%	1.176	5.310	2.134	267
Schieland en de Kr	6,4%	1.616	963.796	5,8%	489	2.105	626	78
Stichtse Rijnlanden	8,4%	2.132	1.316.144	7,9%	668	2.800	1.143	143
Totaal	**100,0%**	**25.406**	**16.680.496**	**100,0%**	**8.469**	**33.874**	**9.742**	**1.218**

Bedragen x € 1.000

Onderstaand een overzicht van de afrekening per waterschap voor het laboratoriumdeel en voor de NRS-bemonsteringen.

Bijdrageregeling Programma 1					NRS-bemonsteringen			
2024	Totale kosten in dit programma (excl. NRS): 33.874							
	Voorschot begrotings 2024	Gefactureerd voorschot	Totale kosten excl. NRS	Afrekening	Begroot	Voorschot gefactureerd	Kosten 2024 excl. BTW	Afrekening 2024
Aa en Maas	4.042	4.042	3.959	-83	50	50	72	22
Brabantse Delta	3.499	3.499	3.528	29	122	122	149	27
De Dommel	2.952	2.952	2.831	-121	57	57	72	15
Delfland	2.832	3.032	2.959	-73	14	14	46	32
Hollandse Delta	5.166	5.206	4.872	-334	172	172	202	30
Rijnland	5.665	5.665	5.511	-154	136	136	189	53
Rivierenland	5.465	5.465	5.310	-155	250	250	267	17
Schieland en de Kr	2.129	2.129	2.105	-24	64	64	78	14
Stichtse Rijnlanden	2.954	2.954	2.800	-154	114	114	143	29
Totaal	34.704	34.944	33.874	-1.070	980	980	1.218	238

Bedragen x € 1.000

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

5.2 PROGRAMMA EIGENAARSDEEL

In dit Programmaonderdeel worden de activiteiten gebundeld die te maken hebben met de centralisatie van AQUON. Op deze wijze kunnen ontwikkelingen gerelateerd aan de ombouw en herinrichting van AQUON worden gevolgd. In 2020 heeft het algemeen bestuur van AQUON besloten om de activiteiten van AQUON te centraliseren op een nieuwe locatie, waarna in maart 2021 is besloten dat de realisatie van de nieuwbouw in Houten zal plaatsvinden. Na aankoop van de grond en een succesvolle aanbesteding van het werk is in mei 2023 de eerste paal geslagen voor de nieuwbouw. Het laboratorium in Houten is conform planning opgeleverd in augustus 2024 en vanaf september 2024 in gebruik genomen.

In onderstaande tabel worden de financiële ontwikkelingen voor het Programma Eigenaarsdeel weergegeven:

PROGRAMMA EIGENAARSDEEL **Inzicht in financiële ontwikkelingen**	**Realisatie 2024**	**Realisatie 2023**	**Programma-begroting 2024**
OPBRENGSTEN			
Bijdrage deelnemers	1.933.000	1.353.000	1.933.000
Totaal inkomsten	**1.933.000**	**1.353.000**	**1.933.000**
LASTEN			
Personeelslasten	670.624	269.813	1.944.996
Bedrijfslasten (overige indirecte lasten)	469.758	35.386	231.722
Onvoorzien	0	0	1.100.000
Totaal lasten eigenaarsdeel	**1.140.381**	**305.199**	**3.276.718**
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	0	0	0
Mutatie Bestemmingsreserve	-792.619	-1.047.801	-1.343.718
Resultaat	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's

De personeelskosten in het begrotingsjaar 2024 betreffen de personeelslasten van de projectleider en de assistent projectleider voor de nieuwbouw. Beide medewerkers zullen uit dienst treden na afronding van de nieuwbouw. Daarnaast zijn de frictiekosten met betrekking tot het vertrek van personeel in deze post opgenomen, alsook de inhuur van een adviseur facilitair, de vergoeding voor verhuiskosten en de compensatie van de extra reistijd als gevolg van uitvoering van de regelingen opgenomen in het Sociaal statuut.
Onder de bedrijfslasten zijn de kosten voor de verhuizing, de kosten voor het cultuurprogramma 1AQUON, de eerste schoonmaak na oplevering en de kosten voor in- en externe communicatie omtrent de nieuwbouw verantwoord .

Het moment van optreden van de frictiekosten is lastig te voorspellen. Om deze reden is bij de vaststelling van de businesscase centralisatie het besluit genomen om een Bestemmingsreserve te vormen voor de te verwachten frictiekosten in verband met de centralisatie. In lijn hiermee zal het resultaat van 2024 van het Eigenarendeel geheel worden toegevoegd aan de Bestemmingsreserve.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

6. PARAGRAFEN

6.1 ONTWIKKELINGEN SINDS HET VORIGE BEGROTINGSJAAR

AQUON is in 2024 doorgegaan op de ingeslagen weg: het continue streven naar een efficiëntere workflow en gerichte aandacht voor organisatie en medewerkers om verdere ontwikkeling van AQUON te realiseren. Door investering in procesoptimalisaties en methode innovaties is AQUON een van de technologische koplopers in de grootschalige laboratoriummarkt. Daarbij wordt nadrukkelijk een verbinding in stand gebracht en gehouden tussen alle activiteiten en betrokkenen.

Centralisatie

In augustus 2024 is de nieuwbouw in Houten opgeleverd waarna in september en oktober de verhuizingen vanuit de locaties Leiden en Tiel hebben plaatsgevonden. Het totale door het algemeen bestuur toegekende investeringsbudget bedraagt 50,1 miljoen euro (inclusief bestuurlijke ruimte, gemandateerd aan het dagelijks bestuur , van 5,2 miljoen euro). Voor de realisatie is een bedrag van 630.000 euro van de bestuurlijke ruimte aangewend. AQUON is er trots op dat het project qua oplevering en in gebruik name binnen de planning is afgerond. Daarnaast zal het project ook met afwikkeling van de resterende posten in 2025 binnen begroting worden afgerond.

Het betrekken van het nieuwe pand betekent dat medewerkers vanuit verschillende locaties zijn gaan werken op 1 nieuwe locatie. Dit stelt uitdagingen aan medewerkers, zoals een weg vinden in een nieuw pand, het samenwerken met collega's van een andere locatie, het achterlaten van een bekende omgeving en vertrouwd worden met een nieuwe werkplek. Er is veel enthousiasme in de organisatie over het nieuwe gebouw en het samenwerken in één pand.

Personeel

Op 31 december 2024 zijn er 215 medewerkers in dienst van AQUON. Ten opzichte van 2023 is dat een toename van 7 medewerkers. In 2024 zijn er 8 medewerkers als uitzendkracht doorgestroomd naar een AQUON contract. Over het jaar 2024 zijn in totaal 24 medewerkers in dienst getreden. Met name in het leeftijdscohort van 25-34 jaar is er veel instroom geweest, een gunstige ontwikkeling voor de continuering van de organisatie en het voorkomen van vergrijzing. Om de ontwikkeling van medewerkers van AQUON te blijven stimuleren zijn er in 2024 trainingen en cursussen aangeboden op diverse werkgebieden zoals chemie, hydrobiologie, ICT en inkoop. Zo blijft het personeel opgeleid en vaardig voor de toekomst.

17 medewerkers hebben in 2024 de organisatie verlaten. De bezetting is daarmee komen te liggen op 202,5 fte (2023 191,4 fte). De belangrijkste redenen voor vertrek van medewerkers bij AQUON zijn pensioen en werken dichter bij huis. AQUON verwacht geen hoge uitstroom meer als gevolg van de verhuizing.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

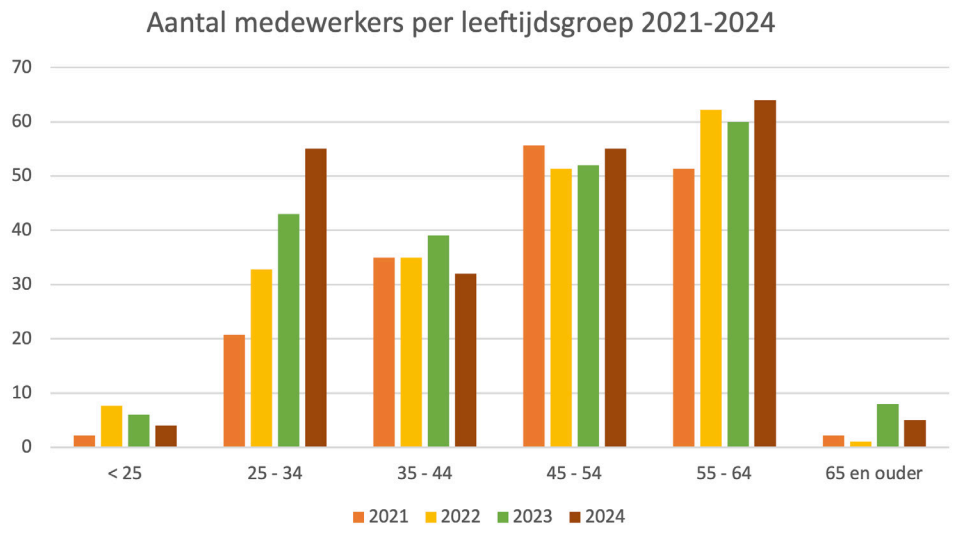

Arbeidsmarkt

Ondanks de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt slaagt AQUON er steeds vaker in om vacatures zelf in te vullen. Zo heeft AQUON veel respons gehad op onder andere de vacatures van manager Servicebureau, monsternemers bij team Monstername & Logistiek, analisten en uitzoekers bij team Hydrobiologie en de laboratoriumondersteuning bij team Chemie. Ondersteunende functies op het gebied van financiën/control en ict zijn lastig om in te vullen. Samenwerkingen met externe recruiters hebben ervoor gezorgd dat er alsnog enkele medewerkers op deze functies zijn aangenomen in 2024.

Inhuur personeel

Naast de inzet van eigen medewerkers maakt AQUON gebruik van uitzendkrachten en inhuur door middel van detachering. Deze medewerkers zijn ingezet bij de Centrale Monsterontvangst (CMO), of als monsternemer of op speciale projecten zoals (inkoop)begeleiding bij (Europese) aanbestedingen. Zo fungeert de flexibele schil als bron voor extra kennis, kunde en capaciteit die niet altijd aanwezig is bij de huidige formatie. In enkele gevallen is een tijdelijke medewerker in dienst genomen door AQUON, waardoor de opgedane kennis en ervaring behouden zijn.

Ziekteverzuim

In 2024 bedroeg het ziekteverzuim gemiddeld 5,6 procent, wat een daling van 0,9 procentpunt ten opzichte van 2023 betekent. AQUON lijkt hiermee uit te komen op het landelijke gemiddelde van vorig jaar. De meldingsfrequentie is met 1,4 meldingen per medewerker ongewijzigd gebleven ten opzichte van 2023. Gekoppeld aan de daling van het verzuimpercentage betekent dit, dat AQUON minder langdurig verzuim heeft ten opzichte van 2023.

Productie totaal

De totale AQUON productie van 17.3 miljoen verkooppunten bevat het volgende:

- Meetvraag van de waterschappen: 16.7 miljoen
- NRS-bemonsteringen: 571 K

En daarnaast:

- Productie voor Derden: 307K

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Productie waterschappen
De negen aangesloten waterschappen en hoogheemraadschappen hebben in 2024 opnieuw een verhoogd productievolume ten opzichte van de begroting van AQUON gevraagd. De productie exclusief NRS-bemonsteringen is 2.0 procent hoger dan het gevraagde niveau van de Programmabegroting 2024.

Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de productie ten opzichte van de Programmabegrotingen voor de jaren 2018-2024. Hierbij zien we de verbetering van de inschatting van de meetvraag door de opdrachtgevers waardoor het verschil tussen de begrote en werkelijke productie is gereduceerd.

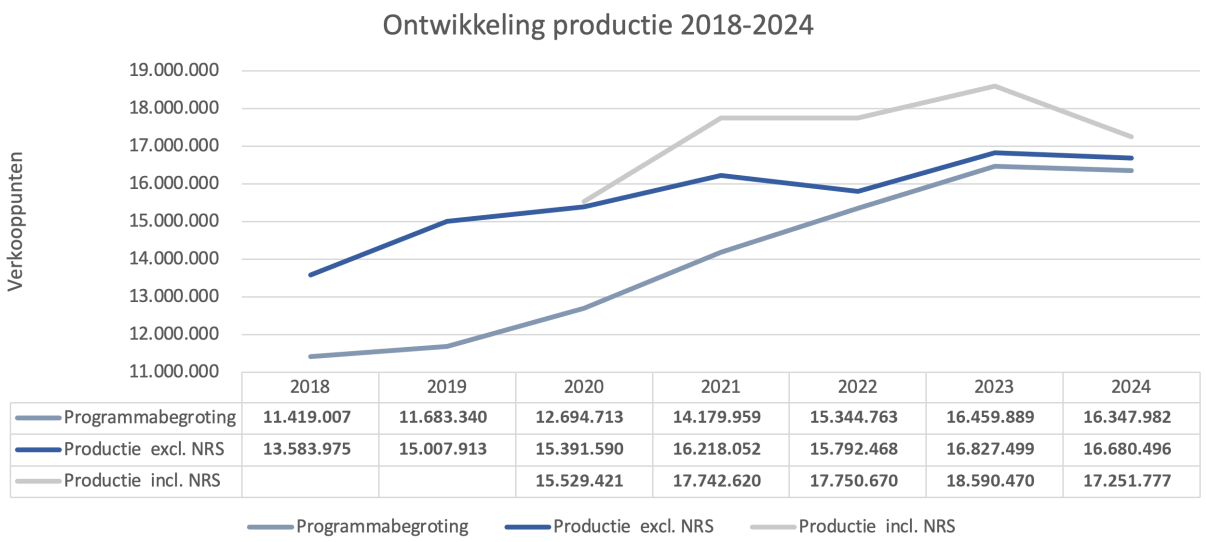

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Programmabegroting	11.419.007	11.683.340	12.694.713	14.179.959	15.344.763	16.459.889	16.347.982
Productie excl. NRS	13.583.975	15.007.913	15.391.590	16.218.052	15.792.468	16.827.499	16.680.496
Productie incl. NRS			15.529.421	17.742.620	17.750.670	18.590.470	17.251.777

Ook 2024 wordt gekenmerkt door een toenemende vraag naar 'nieuwe stoffen'. Zover mogelijk voert AQUON deze analyses in eigen beheer uit en indien nodig worden deze onderzoeken in nauwe samenwerking met gerenommeerde partijen uitgevoerd. In 2023 zijn deze analyses meegenomen bij de Europese Aanbestedingen voor de chemische uitbestedingen.

NRS-bemonsteringen
In 2024 zijn volgens afspraak gemiddeld 1.4 bemonsteringen per week per RWZI uitgevoerd. In totaal worden 9.742 bemonsteringen verrekend met de waterschappen. AQUON heeft de afschaling volledig kunnen opvangen door de afbouw van haar flexibele schil.

Derden
AQUON heeft naast de productie voor haar opdrachtgevers van de waterschappen ook beperkt productie geleverd aan derden. Het betreft productie waarmee een directe relatie ligt met het voorzieningsgebied en/ of de activiteiten van de deelnemende hoogheemraadschappen en waterschappen. De wet Markt en Overheid wordt hierbij in ogenschouw genomen. Deze productie is 307.303 verkooppunten en dit is 1,7 procent van de totale AQUON productie.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

In onderstaand overzicht wordt het aantal verkooppunten voor de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen over de periode 2022 – 2024 weergegeven

Waterschap of Hoogheemraadschap	Verkooppunten			% Gemiddeld over 3 jaar
	2024	2023	2022	
Aa en Maas	2.024.942	1.866.942	1.821.055	11,6%
Brabantse Delta	1.989.895	1.830.106	1.708.102	11,2%
De Dommel	1.438.896	1.289.096	1.424.361	8,4%
Delfland	1.766.270	1.667.006	1.288.948	9,6%
Hollandse Delta	2.047.062	2.537.829	2.115.638	13,6%
Rijnland	2.817.364	2.577.561	2.760.659	16,5%
Rivierenland	2.316.127	2.527.277	2.226.052	14,3%
Schieland en de Kr'waard	963.796	1.210.805	1.114.580	6,7%
De Stichtse Rijnlanden	1.316.144	1.320.877	1.333.073	8,1%
Totaal	**16.680.496**	**16.827.499**	**15.792.468**	**100,0%**

Servicebureau

Het Servicebureau is de intermediair tussen de opdrachtgevers bij de waterschappen, de operationele AQUON-organisatie en derden. Het Servicebureau werkt klantgericht en proactief, en voert regie over alle inkomende en lopende opdrachten. De taken bestaan uit relatiemanagement, orderafhandeling (incl. functioneel beheer van ordersysteem OMS), centrale monsterontvangst en coördineren van de uitbestedingen. Verder is het Servicebureau verantwoordelijk voor het inzicht in en het beheersen van de productie van AQUON.

In 2024 zijn dashboards ontwikkeld en uitgerold die het Servicebureau en de opdrachtgevers ondersteunen in de afstemming rondom lopende opdrachten. De dienstverlening professionaliseert verder met veel nieuwe energie Deze energie zorgt er voor dat het team doorgroeit, werkprocessen verder worden afgestemd en dat het team aangesloten blijft bij de innovaties. Het centrale kantoor in Houten leidt tot een merkbare verbetering om verbinding te maken: binnen het team, de disciplines en de operationele labs.

De centrale monsterontvangst is efficiënt door de verhuizing heen gekomen. De nieuwe werkruimte en nieuwe werkwijzen zijn operationeel, evenals nieuwe logistieke routes (van buiten naar binnen, en intern naar de labs). Nieuwe kansen voor verdere optimalisatie van werkprocessen worden gezien en verkend in samenwerking met team Chemie. Het aantrekken van nieuwe medewerkers voor het CMO is soepel verlopen en geeft AQUON vertrouwen als werkgever in deze nieuwe omgeving.

Vraagontwikkeling en advies

Vraagontwikkeling en advies heeft tot doel om structureel invulling te geven aan het intensiveren van het relatienetwerk, het van 'buiten naar binnen' halen van technologische ontwikkelingen en innovaties en samen met de waterschappen werken aan een kennis- en innovatieagenda. Dit wordt in samenspraak met de regisseurs van de waterschappen uitgevoerd en intern bij AQUON met het management.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Monstername & Logistiek
Binnen M&L liepen het afgelopen jaar veel projecten en diverse (onderhandse) aanbestedingen. Deze projecten en aanbestedingen op diverse gebieden hebben enerzijds geleid tot veel werkzaamheden naast het reguliere werk, maar anderzijds bieden deze aanbestedingen kansen voor het veldwerk en de innovaties binnen M&L..

Naast de verhuizing naar Houten heeft M&L een nieuwe satelliet locatie in Zoeterwoude betrokken. Met de inzet van de medewerkers heeft AQUON een mooie locatie voor haar monsternemers gerealiseerd.

Chemisch onderzoek
2024 stond volledig in het teken van de verhuizing naar de centrale locatie in Houten. De voorbereidingen die eind 2023 zijn gestart, hebben geleid tot een strakke verhuizing, waarbij op enkele onderdelen na alle chemie onderdelen in 3 weken zijn verhuisd.

Bij de start in Houten bleek dat een aantal zaken in het laboratorium beter afgesteld moesten worden. Met de realiserende partijen zijn deze zaken binnen beperkte periode opgelost. Onze klanten hebben niet veel gemerkt. De verhuizing naar één locatie en het samenzijn en de beschikbare ruimte op de locatie is een winst, waarop we verder kunnen bouwen.

In 2024 zijn de nieuwe methodes opgezet om lager te kunnen meten (lage grenzen voorbewerking en LCMS en GCMS analyses) en de methodes voor pentachloorfenol en target screening in gebruik genomen. Voor 2025 wordt hier een verdere toename op al deze gebieden verwacht.

Hydrobiologisch onderzoek
Het inzicht geven in de ecologische waterkwaliteit is de bijdrage vanuit het hydrobiologisch onderzoek. Het werk bestaat uit hydrobiologische monstername, veldwaarnemingen en de hydrobiologische analyses/ determinaties en de vertaling van data naar informatie. De resultaten daarvan zijn de basis voor de bepaling van de ecologische toestand van het water in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Daarnaast is er ook in 2024 weer een toename naar monitoring om inzicht te krijgen in wat er beter kan in het watersysteem en wat de knoppen zijn waar aan gedraaid kan worden. Samengevat gaat het in het kader van de KRW over beleidsmonitoring en is de andere monitoring gericht op informatie voor inrichting en beheer van het watersysteem met als doel een betere ecologische waterkwaliteit. Bij dat laatste zijn drie stappen relevant: de nul-meting, het diagnostisch meten en na aanpassingen de effect-meting.

In 2024 heeft AQUON in ILOW-verband gewerkt aan twee belangrijke ontwikkelingen, te weten: een ecologische beoordelingssysteem en de methodiek voor blauwalgtoxines.

Verder wordt DNA steeds vaker ingezet in de analyses om inzicht te geven in voorkomende soorten in het watersysteem.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

6.2 UITGANGSPUNTEN EN NORMEN

Algemeen

AQUON kent vanaf het begrotingsjaar 2016 twee programma's. Het eerste programma wordt 'Laboratorium AQUON' genoemd, het tweede programma 'Eigenaarsdeel GR AQUON'.

Salarisontwikkeling

In december 2023 is de vijfde cao Werken voor waterschappen definitief geworden. De cao heeft een looptijd van 1 jaar vanaf 1 januari 2024. De belangrijkste afspraken zijn dat met ingang van deze datum de salarissen en schaalbedragen met 25 euro stijgen en vervolgens nog verhoogd worden 3 procent waarna er per 1 juli nogmaals een salarisverhoging van 2 procent is gevolgd. Daarnaast is het PBB budget voor medewerkers tot 35 jaar verhoogd van 6.000 euro naar 12.000 euro.

Prijsindexatie

Na enkele jaren van hoge prijsindexatie is in 2024 de inflatie weer op een normaal niveau geweest.

6.3 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

Eenmalige kosten en baten zijn verantwoord en toegelicht in de kosten- en batencategorie waartoe zij behoren.

6.4 KOSTENTOEREKENING

De vaste kosten worden verrekend op basis van de gemiddelde gerealiseerde productie van de afgelopen drie jaren voorafgaand aan het begrotingsjaar. De variabele kosten worden conform het relatieve aandeel in de werkelijke jaarproductie (aantal verkooppunten) van het betreffende jaar verdeeld.

6.5 ONTTREKKINGEN AAN OVERIGE BESTEMMINGSRESERVES EN VOORZIENINGEN

Er hebben geen onttrekkingen aan de overige bestemmingsreserves plaatsgevonden.

6.6 WATERSCHAPSBELASTINGEN

AQUON heft geen waterschapsbelasting en daarmee is deze paragraaf niet van toepassing.

6.7 WEERSTANDVERMOGEN

Het weerstandvermogen geeft de mate weer waarin AQUON haar risico's kan opvangen. Met andere woorden: het weerstandsvermogen is het vermogen van AQUON om calamiteiten op te vangen zonder dat het invloed heeft op de voortzetting van de uitvoering van het bestaande beleid. Bij het vaststellen van het weerstandsvermogen wordt de weerstandscapaciteit afgezet tegen de risico's die AQUON loopt. De weerstandscapaciteit geeft het geheel van middelen en mogelijkheden weer om niet begrote, onverwachte en substantiële kosten te dekken.

Een weerstandsvermogen bestaat normaliter uit opgebouwde reserves (eigen vermogen), bezuinigingsmogelijkheden en onbenutte belastingcapaciteit om alle risico's af te dekken. Als reserves kunnen de vermogenspositie en bestemmingsreserves worden meegeteld. In lijn met de afspraken gemaakt binnen de GR AQUON kent zij geen algemene reserves en reserveert daarmee niet voor majeure risico's.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Op grond van de Gemeenschappelijke Regeling en de wet worden tekorten van AQUON gedekt door de deelnemende waterschappen. De deelnemers zijn verantwoordelijk voor de continuïteit en de financiering van de onderneming en staan volledig garant voor de rente en aflossing van aangegane leningen en in rekening courant opgenomen gelden. Met de deelnemende waterschappen als eigenaar is de continuïteit van de organisatie geborgd.

6.8 FINANCIERING

Naast de bestaande leningen heeft AQUON in 2024 twee nieuwe stortingen ontvangen van reeds in 2023 afgesloten contracten voor de realisatie van de nieuwbouw.

Financieringsarrangement ultimo 2024

AQUON heeft oorspronkelijk een financieringsarrangement ter waarde van 9,7 miljoen euro afgesloten waarmee de vaste activa wordt gefinancierd. In 2022, 2023 en 2024 zijn acht leningen aangetrokken ter financiering van de nieuwbouw in Houten. AQUON betrekt geen leningen via haar deelnemende waterschappen. De waarde van de vaste schulden met een rente-typische looptijd van één jaar of langer bedraagt op balansdatum 42,8 miljoen euro. In onderstaande tabel is het verloop van de leningen inzichtelijk gemaakt.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	31-12-2023	Vermeerderingen	Aflossingen	31-12-2024
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen:				
Bank instelling NWB bank	31.726.000	6.000.000	-151.166	37.574.834
Bank instelling BNG bank	5.780.000	0	-514.000	5.266.000
Totaal	**37.506.000**	**6.000.000**	**-665.166**	**42.840.834**

Bedragen in euro's

Kasgeldlimiet

AQUON valt onder wetgeving Financiering decentrale overheden (wet Fido). De wet Fido heeft als doel het bevorderen van een solide financiering en kredietwaardigheid van de decentrale overheden. In deze wet wordt geschreven over een kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet geeft de maximale kortlopende schuld (inclusief banksaldo) van AQUON aan. Dit is de grens waarbinnen decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren in een jaar. Elk kwartaal wordt het gemiddelde van de kortlopende middelen getoetst aan de kasgeldlimiet.

In 2024 bleef AQUON onder de gestelde norm per kwartaal.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Renterisiconorm
De renterisiconorm is opgesteld met als doel de rentegevoeligheid van de portefeuille van leningen met als looptijd een jaar of langer te beperken. Dit komt erop neer dat het renterisico in een bepaald jaar niet meer mag bedragen dan een wettelijk bepaald percentage van het begrotingspercentage. Het renterisico op de vaste schuld in een jaar wordt berekend door de som van het bedrag aan herfinanciering en het bedrag aan renteherziening op de vaste schuld. Voor gemeenschappelijke regelingen is de renterisiconorm bepaald op 20 procent. De renterisiconorm voor AQUON voor 2024 bedraagt hiermee circa 7,2 miljoen euro. De GR AQUON heeft in 2024 deze normering niet geraakt.

Er heeft in 2024 geen uitzetting van gelden plaatsgevonden en er is geen gebruik gemaakt van financiële instrumenten (derivaten, opties en dergelijke). Het risicobeleid is erop gericht toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te spreiden. Overtollige daggelden worden dagelijks afgedragen aan Rijksschatkist.

6.9 KAPITAALGOEDEREN EN BEDRIJFSMIDDELEN

De belangrijkste kapitaalgoederen van AQUON worden gevormd door de drie panden, de inrichting daarvan en de laboratoriuminrichting.
AQUON heeft in 2024 drie panden in haar bezit. Deze panden staan in Leiden, Tiel en Houten. In 2025 worden de panden Leiden en Tiel verkocht.
Begin 2024 is er een nieuwe taxatie uitgevoerd van de panden in Leiden en Tiel. Deze taxaties hebben niet tot nieuwe inzichten geleid.
Voor de laboratoriuminrichting is het onderhoud van de instrumenten ondergebracht bij hierin gespecialiseerde expertisebedrijven. Dit betreffen jaarlijkse onderhoudscontracten.

Door afgesloten leasecontracten liggen de financiële risico's en het onderhoud van het wagenpark niet bij AQUON maar bij leasemaatschappijen.

6.10 EMU-SALDO

Wet Hof
De Wet Houdbare Overheids Financiën (Wet Hof), die in december 2013 in werking is getreden, en de afspraken over de invulling daarvan in het 'Financieel Akkoord' tussen Rijk en decentrale overheden van januari 2013 leiden er toe dat de waterschappen het EMU-saldo een plaats moeten geven in de beleidsvoorbereiding, sturing en beheersing.

Wet Hof en Gemeenschappelijke regelingen
Artikel 5 van de Wet Hof bepaalt dat de individuele EMU-referentiewaarde van het waterschap naast het eigen aandeel ook het aandeel in openbare lichamen betreft. Hiermee wordt het EMU-saldo van een openbaar lichaam bedoeld dat is ingesteld bij een gemeenschappelijke regeling (GR). De GR is zoals bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen waaraan het waterschap deelneemt, voor zover dit aandeel aan het waterschap moet worden toegerekend.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

EMU saldo 2024

AQUON rapporteert het EMU-saldo, dat op landelijk niveau wordt samengevoegd en aan de norm getoetst. Onderstaand wordt de bepaling van het EMU-saldo 2024 weergegeven.

ONDERDEEL	BEDRAG
1. Exploitatiesaldo (voor toevoeging/onttrekking aan reserves)	0
2. Invloed investeringen (zie staat van vaste activa)	
-/- bruto investeringsuitgaven	-26.165.095
+ investeringbijdragen van derden	0
+ verkoop materiële en immateriële activa	0
+ afschrijvingen en waardeverminderingen	1.545.545
3. Invloed voorzieningen	
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	105.240
-/- onttrekkingen uit voorzieningen t.b.v exploitatie	-20.471
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	0
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	0
4. Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)	
-/- eventuele betalingen rechtstreeks uit reserves	0
+ eventuele externe vermeerderingen van reserves	0
5. Deelnemingen en aandelen	
+ boekverlies	0
-/- boekwinst	0
EMU-saldo	**-24.534.781**

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

6.11 UITTREEDREGELING

In de gemeenschappelijke regeling AQUON 2024 wordt in artikel 46 gesproken over de uittreedregeling. In dit artikel zijn de voorwaarden voor uittreden vastgelegd. Aanvullend heeft het algemeen bestuur het uitvoeringsbesluit vastgesteld. In artikel 46.3 is de jaarlijkse actualisatie van de formule voorgeschreven. Onderstaand wordt een schema met financiële verplichtingen per deelnemend waterschap of hoogheemraad gegeven.

Uitwerking Uittreding				**In het jaar 2026 uittreden betekent**
Refnr	De uitgangspunten conform het bestuurlijke uitvoeringsbesluit op grond van artikel 46 GR AQUON.			
0	De uittredingsvoorwaarden staan vermeld in artikel 46 van de GR AQUON.			
0	Een kalenderjaar opzegtermijn. In deze termijn reguliere betaling van de bijdragen.			
1	Aandeel in productie	Jaarrekening 2024	blz. 20	tabel
2	Bedrag vaste kosten	Jaarrekening 2024	blz. 10	€ 22.952.797
3	Personeelslasten	Jaarrekening 2024	blz. 30	€ 17.220.484
4	Rente & leningen	Jaarrekening 2024	blz. 30	€ 108.189
5	Voorraden	Jaarrekening 2024	blz. 29	€ 428.103
6	Aandeel programma Eigenaren	Begroting 2026	n.v.t.	€ 0
7	Inregelen/onvoorzien	Vast bedrag		€ 200.000

Waterschap of Hoogheemraadschap	Aandeel productie	Bijdrage deelnemers (4 maal)	Afkoop van personeel 60%	Afkoop rente en leningen	Voorraden	Programma eigenaren	Inregelen/ onvoorzien	Totaal
Referentie nr.	**1**	**1 & 2**	**1 & 3**	**4**	**1 & 5**	**6**	**7**	
Aa en Maas	11,6%	10.639	1.197	pm	50	€ 728	200	12.814
Brabantse Delta	11,2%	10.295	1.159	pm	48	€ 800	200	12.501
De Dommel	8,4%	7.733	870	pm	36	€ 627	200	9.466
Delfland	9,6%	8.794	990	pm	41	€ 576	200	10.601
Hollandse Delta	13,6%	12.478	1.404	pm	58	€ 1.131	200	15.272
Rijnland	16,5%	15.188	1.709	pm	71	€ 1.189	200	18.357
Rivierenland	14,3%	13.165	1.482	pm	61	€ 1.268	200	16.176
Schieland en de Kr'waard	6,7%	6.125	689	pm	29	€ 360	200	7.403
De Stichtse Rijnlanden	8,1%	7.393	832	pm	34	€ 526	200	8.986

Bedragen x €1.000

6.12 INFORMATIEBEVEILIGING

Archiefbeheer

AQUON voldoet aan de Archiefwet. In 2024 is een nieuwe archiefverordening en besluit informatiebeheer vastgesteld. Er is voorzien in een archiefbewaarplaats en een archivaris voor AQUON.

Informatiebeveiliging

AQUON heeft in 2024 met haar kwartiermaker de doelen rondom informatiebeveiliging helder gesteld. Hierbij is het doel om ISO 27001 gecertificeerd te worden en het ISMS (Information Safety Management System) onder te brengen binnen ons geaccrediteerde ISO 17025 kwaliteitssysteem. Deze doelstellingen zijn zowel in de ambtelijke platforms als in het bestuur nader toegelicht en het plan van aanpak hierbij is uitgewerkt met de ambitie om te komen tot een certificering conform ISO 27001 in 2026.

Baselinetoetsen (i.c. risico analyses op tactisch niveau) zijn opgestart om onze kroonjuwelen te identificeren en het bijbehorende beschermingsniveau (BBN) te definiëren. Afhankelijk van de resultaten van die toetsen zal in de loop van 2025 gestart worden met de beheersmaatregelen die nodig zijn om de informatiebeveiliging verder op het gewenste niveau te brengen. De beoordeling van de plan – do – check – act management cyclus voor dit onderwerp wordt eind 2025 meegenomen in de directiebeoordeling volgens ISO 17025, zodat de werking van het op dat moment opgezette systeem voor de eerste keer beoordeeld kan worden. Van daaruit vindt de verdere ontwikkeling en implementatie plaats.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

6.13 PRIVACY/ALGEMENE VERORDENING GEGEVENSBESCHERMING

Bereikte resultaten

De afgelopen jaren is er structureel en periodiek overleg geweest tussen de functionaris gegevensbescherming (FG), het AQUON management en de privacy officer van AQUON. Nadat in 2023 het privacybeleid AQUON is vastgesteld werd in 2024 het Privacy plan met de benodigde werkzaamheden uitgevoerd.

- Met de privacy ambassadeurs van de teams zijn er drie workshops/trainingen georganiseerd om de bewustwording, datalekken, de basisprincipes van de AVG-wet en hun rol binnen de organisatie te verduidelijken.
- In 2024 werd de Awareness training Arda-Online gecontinueerd. Dit programma helpt de medewerkers zich bewust te maken van de risico's en geeft richting om gewenst gedrag te sturen inzake Privacy, datalekken en informatieveiligheid.
- Privacy verklaringen werden opgesteld en geplaatst op de website van AQUON.

In 2024 werden er 6 datalekken gemeld en behandeld en één melding is gedaan van een incident. In het totaal betreft het vijf datalekken met geen of een zeer beperkt risico. De overige twee datalekken met een beperkt risico typeren zich als een mogelijke onbevoegde toegang tot persoonsgegevens. Eén daarvan was bij een verwerker van AQUON. Beide datalekken zijn binnen 72 uur tijdig gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens.
Bij alle incidenten zijn controles uitgevoerd om vast te stellen dat de omvang niet groter was dan in eerste instantie geconstateerd en er zijn maatregelen genomen om herhaling van de fout te voorkomen. Er zijn geen meldingen ontvangen van schade door betrokkenen als gevolg van datalekken. Naar het oordeel van de FG zijn de datalekken adequaat opgepakt en heeft AQUON zorgvuldig gehandeld in de rol van verwerkingsverantwoordelijke.

Het onderwerp datalekken komt regelmatig terug in het bewustwordingsprogramma Arda on-line, dit om blijvende alertheid te realiseren. De gemiddelde deelname van de medewerkers aan de Arda Awareness training wordt gemonitord.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

7. JAARREKENING 2024

VOOR WAARMERKINGS-
DOELEINDEN

Verstegen accountants
en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

7.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2024

Balans per 31 december 2024		31-12-2024	31-12-2023
VASTE ACTIVA			
I	**IMMATERIËLE VAST ACTIVA**		
	Overige immateriële vaste activa	605.921	713.350
II	**MATERIËLE VAST ACTIVA**		
	Overige investeringen met een economisch nut	51.655.555	26.928.575
III	**FINANCIËLE VASTE ACTIVA**		
	Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer	75.901	45.794
Totaal vaste activa		**52.337.377**	**27.687.719**
VLOTTENDE ACTIVA			
IV	**VOORRADEN**		
	Grond- en hulpstoffen voor eigen gebruik	428.103	313.238
V	**UITZETTINGEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR**	1.738.536	18.896.875
	Uitzettingen bij openbare lichamen	0	2.942.813
	Uitzettingen in ‘s Rijks Schatkist	1.630.441	15.734.877
	Overige uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar	108.095	219.185
VI	**LIQUIDE MIDDELEN**		
	Overige bank- en girotegoeden	232.027	16.059
VII	**OVERLOPENDE ACTIVA**		
	Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	435.585	1.879.827
Totaal vlottende activa		**2.834.251**	**21.105.999**
Totaal activa		**55.171.628**	**48.793.718**
VASTE PASSIVA			
VIII	**EIGEN VERMOGEN**		
	Bestemmingsreserves	3.511.455	2.718.836
IX	**VOORZIENINGEN**		
	Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen	382.222	297.453
X	**VASTE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD VAN ÉÉN JAAR OF LANGER**		
	Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige instellingen	42.840.834	37.506.000
Totaal vaste passiva		**46.734.511**	**40.522.289**
VLOTTENDE PASSIVA			
XI	**NETTO-VLOTTENDE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR**		
	Overige kortlopende schulden	4.083.822	3.018.852
XII	**OVERLOPENDE PASSIVA**		
	Overige vooruitontvangen bedragen die ten behoeve van volgende begrotingsjaren komen	4.353.295	5.252.577
Totaal vlottende passiva		**8.437.117**	**8.271.429**
Totaal passiva		**55.171.628**	**48.793.718**

Bedragen in euro’s

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

7.2 EXPLOITATIEREKENING OVER HET JAAR 2024

PROGRAMMA AQUON TOTAAL				
Kostensoort groepen	**Kostensoorten**	**Programma-begroting 2024**	**Realisatie 2024**	**Verschil Begroting - Realisatie**
	LASTEN			
2.1	Salaris huidig personeel en bestuurders	13.774.946	12.504.533	1.270.413
2.2	Sociale premies	3.979.931	3.430.773	549.158
2.4	Overige personeelslasten	1.680.950	1.285.179	395.771
2.5	Personeel van derden	2.478.169	3.090.098	-611.929
	Personeelslasten	**21.913.996**	**20.310.582**	**1.603.414**
3.11	Uitbestedingen analyses	5.817.000	6.734.829	-917.829
	Uitbesteding	**5.817.000**	**6.734.829**	**-917.829**
3.1	Duurzame gebruiksgoederen	300.000	476.970	-176.970
3.2	Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	3.654.000	3.591.240	62.760
3.3	Energie	850.000	599.222	250.778
	Materiële lasten	**4.804.000**	**4.667.432**	**136.568**
1.1	Externe rentelasten	119.000	108.189	10.811
1.3	Afschrijvingen activa	1.840.000	1.545.544	294.456
	Kapitaallasten	**1.959.000**	**1.653.734**	**305.266**
3.4	Huren en rechten	94.000	170.025	-76.025
3.5	Leasebetalingen operational lease	942.000	935.364	6.636
3.7	Verzekeringen	57.000	82.330	-25.330
3.8	Belastingen	21.000	-118.929	139.929
3.9	Onderhoud door derden	665.000	953.859	-288.859
3.10	Overige diensten door derden	1.683.722	1.843.937	-160.215
	Overige indirecte lasten	**3.462.722**	**3.866.587**	**-403.865**
5.2	Onvoorzien	1.500.000	6.136	1.493.864
	TOTAAL LASTEN	**39.456.718**	**37.239.300**	**2.217.419**

	BATEN			
1.1	Externe rentebaten	0	373.880	-373.880
3.6	Diensten voor derden	500.000	659.361	-159.361
	Bijdrage deelnemers	37.617.000	37.025.262	591.738
	TOTAAL BATEN	**38.117.000**	**38.058.504**	**58.496**
	Gerealiseerd resultaat voor bestemming, volgend uit voorgaande onderdelen	-1.339.719	819.204	-2.158.922
	Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-4.000	-26.584	22.584
	TOTAAL SALDO BATEN EN LASTEN	**-1.343.719**	**792.620**	**-2.136.338**
	Mutatie bestemmingsreserve	1.343.719	-792.620	2.136.338
	GEREALISEERD RESULTAAT	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

8 WAARDERINGSGRONDSLAGEN

8.1 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Op de jaarrekening is naast het gestelde in het waterschapbesluit, de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (BBVW) van toepassing. Met betrekking tot de verslaggeving worden de verslaggevingsvoorschriften vanuit het waterschapbesluit gehanteerd.

Algemene grondslag

Waardering van passiva en activa, alsmede de bepaling van het resultaat, vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Baten en lasten, waaronder ook begrepen de heffing van de vennootschapsbelasting, worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden in het vervolg van deze jaarrekening toegelicht.

Activa

Immateriële en materiële vaste activa

De waardering van de vaste activa vindt plaats tegen de historische kostprijs onder aftrek van ontvangen bijdragen en afschrijvingen. De historische kostprijs bestaat uit de werkelijke/historische uitgaven. Afschrijving vindt plaats conform de financiële verordening welke bestuurlijk is vastgesteld. Activering vindt plaats op het moment van ingebruikname. De afschrijving vindt plaats vanaf het jaar na het moment van ingebruikname.

De volgende afschrijvingstermijnen worden in overeenstemming met de verordening gehanteerd:

- Immateriële vaste activa 5-7 jaar
- Vervoermiddelen 5 jaar
- Bedrijfsgebouwen 40 jaar
- Verbouwingen en gebouw-gebonden installaties 15 jaar
- Inrichting en (kantoor)meubilair 10 jaar
- Overige materiële activa 5 jaar

Op basis van de verwachte gebruiksduur wordt:

- Laboratoriumsoftware (LIMS- en OMS-systeem) in 7 jaar afgeschreven
- Mobiele telefoons, laptops en tablets in 3 jaar afgeschreven.

Duurzame waardevermindering van vaste activa:

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Lagere taxatiewaarden dan de boekwaarden van onroerende zaken zijn hierbij als duurzame waardedaling in aanmerking genomen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Financiële vaste activa
De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen.
Duurzame waardeverminderingen van financiële vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig wordt een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht.

Voorraden
De grond- en hulpstoffen zijn uitsluitend voor eigen gebruik (magazijnvoorraden) en worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Indien nodig wordt een voorziening voor incourante voorraden gevormd om de eventuele waardedaling of incourantheid op te vangen.

Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar en overlopende activa
De uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Uitzettingen in ’s Rijks Schatkist
Drempelbedrag
In principe dienen alle overtollige middelen in de schatkist te worden aangehouden. Er zijn echter een aantal uitzonderingen. Eén daarvan is het drempelbedrag (afhankelijk van de omvang van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Voor AQUON bedraagt 1 miljoen euro.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren
Het drempelbedrag is bedoeld om het dagelijks kasbeheer te vereenvoudigen: niet elke laatste euro hoeft in de schatkist te worden aangehouden. In principe hoeven alleen de liquide middelen die boven het drempelbedrag uitgaan in de schatkist te worden aangehouden. In 2024 hebben er zich geen overschrijdingen van het drempelbedrag plaatsgevonden.

Liquide middelen
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Passiva
Voorzieningen
Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de organisatie. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden gewaardeerd op de contante waarde, het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.

Voorzieningen worden gevormd indien er sprake is van:
- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico’s ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendingen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer
Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een looptijd van één jaar of langer.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva
De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Baten en lasten
De baten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Een bate wordt genomen zodra deze is gerealiseerd, terwijl een last wordt verwerkt zodra deze bekend is.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

9. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2024

I) IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

De immateriële activa worden alle gecategoriseerd onder 'overige immateriële vaste activa'.
Alle hier verantwoorde activa zijn software en licenties. Onderstaand wordt het verloop van de immateriële vaste activa weergegeven.

Verloopoverzicht IVA	Boekwaarde 31-12-2023	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2024
Overige immateriële vaste activa	713.350	59.765	0	-167.194	0	0	605.921
Totaal	**713.350**	**59.765**	**0**	**-167.194**	**0**	**0**	**605.921**

Bedragen in euro's

De investeringen in de immateriële vaste activa betreffen een update van de software.

II) MATERIËLE VASTE ACTIVA

Het verloop van de materiële vaste activa was als volgt:

Verloopoverzicht MVA	Gronden en terreinen	Bedrijfs-gebouwen	Machines, apparaten en vaste activa	Overige materiële vaste activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal materiële vaste activa
Boekwaarde begin begrotingsjaar	1.244.453	2.398.952	3.627.722	315.681	19.341.767	26.928.575
Investeringen	0	0	2.288.924	735.070		3.023.994
Mutatie activa in uitvoering	0	0	0	0	23.081.336	23.081.336
Desinvesteringen	0	0	0	0		0
Afschrijvingen	0	-188.772	-960.344	-229.235		-1.378.351
Afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen	0	0	0	0		0
Boekwaarde einde begrotingsjaar	**1.244.453**	**2.210.180**	**4.956.302**	**821.516**	**42.423.103**	**51.655.554**

Bedragen in euro's

Het in maart 2020 genomen besluit tot centralisatie heeft geen effect op waarde en afschrijvingstermijnen van de panden. Eventuele boekverliezen bij de verkoop zijn voorzien in de frictiekosten en zullen in het eigenarendeel verantwoord worden. Mutatie activa in uitvoering betreft volledig de uitgaven in 2024 voor de centralisatie. In 2025 zal de centralisatie (financieel) afgerond worden en is daarom verantwoord als materiële vaste activa in uitvoering. De nieuwbouwlocatie in Houten is in augustus 2024 opgeleverd en AQUON heeft deze vanaf september in gebruik genomen. In lijn met de grondslagen vindt de afschrijving over het in 2024 in gebruik genomen deel plaats vanaf boekjaar 2025. Bij AQUON is er geen sprake van bijdragen van derden direct gerelateerd aan een actief.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

De investeringen worden onderstaand toegelicht.

Afschrijvingskosten
In onderstaande tabel wordt de aansluiting weergegeven van de afschrijvingskosten met de exploitatierekening.

Afschrijvingskosten	Immaterieel Vast Actief	Materieel Vast Actief	Totaal
Afschrijvingskosten	167.194	1.378.351	1.545.545

Bedragen in euro's

Investeringen
Van de 3.023.994 miljoen euro die geïnvesteerd is in de aanschaf van machines, apparaten en werktuigen, is 1.983.207 euro besteedt aan vervanging en uitbreiding laboratoriumapparatuur. Daarnaast is voor 305.716 euro aan apparatuur aangeschaft voor sensormonitoring. Verder is er 499.410 euro geïnvesteerd in de aanschaf en uitbreiding van apparatuur voor kantoorautomatisering en mobiele telefoons. Tevens hebben verbouwingen plaatsgevonden voor de locaties Zoeterwoude en Dordrecht, 187.442 euro. De overige investeringen bedragen € 48.219.

In de kaderbrief 2024 is een investeringskrediet voor (vervangings-)investeringen opgenomen van 3,2 miljoen euro per jaar. Daarnaast is voor doorontwikkeling ICT en facilitair een bedrag van 700.000 euro voor 2024 opgenomen. In 2024 is van het toegezegde krediet een bedrag van 3.083.759 euro benut. Het investeringskrediet wordt voor 2 jaar vastgesteld. In 2024 is er sprake van overschrijdingen voor ICT en facilitair en (vervangings-)investeringen, in 2023 was er sprake van onderschrijdingen voor ICT en facilitair en (vervangings-)investeringen. Voor 2023 en 2024 samen blijft AQUON onder het beschikbaar gestelde krediet. In onderstaande tabel wordt de stand van het investeringskrediet over 2024 weergegeven:

Investeringen Laboratorium	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2024
Doorontwikkeling ICT en facilitair	700.000	794.835
(Vervangings-) investeringen apparatuur	2.000.000	2.041.183
Investeringen Sensoring incl. bijbehorende ICT	1.200.000	247.741
Totaal	**3.900.000**	**3.083.759**

Bedragen in euro's

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Investeringen Nieuwbouw

In 2022 heeft het Algemeen Bestuur het totaal benodigde krediet voor de realisatie van de nieuwbouw beschikbaar gesteld. Dit betreft een totaalbedrag van 45,53 miljoen euro. Een deel van de gemaakte kosten wordt direct in het eigenarendeel in de lasten genomen. De totale te activeren kosten van de nieuwbouw tot en met 31-12-2024 zijn als volgt te specificeren:

Investeringen Laboratorium	Totaal besteed
Grond	3.933.187
Gebouw - bouwkunding	19.557.985
Gebouw - installaties	15.275.098
Inrichting	3.266.869
Overig	389.964
Totaal	**42.423.103**

Bedragen in euro's

III) FINANCIËLE VASTE ACTIVA

Het verloop van de financiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Verloopoverzicht FVA	31-12-2023	Vermeerderingen	Aflossingen	31-12-2024
Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van een jaar of langer	45.794	30.107	0	75.901
Totaal	**45.794**	**30.107**	**0**	**75.901**

Bedragen in euro's

De overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van een jaar of langer betreffen de waarborgsommen voor de huur van de panden (steunpunten) in Dordrecht, 's-Hertogenbosch en Zoeterwoude.
De panden in Dordrecht, 's-Hertogenbosch en Zoeterwoude worden aangehouden als satellietlocatie voor de afdeling Monstername & Logistiek. In 2024 is een waarborgsom van 25.398 euro betaald als waarborgsom voor de huur van het pand in Zoeterwoude. Daarnaast is er een contante zekerheid groot 5.709 euro inzake accijnzen aan de Belastingdienst afgegeven.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

IV VOORRADEN

De stand van de voorraden kan als volgt worden weergegeven:

Voorraden grond- en hulpstoffen	31-12-2023	31-12-2024
Grond- en hulpstoffen voor eigen gebruik	364.115	438.268
Voorziening incourante grond- en hulpstoffen	-50.877	-10.166
Totaal	**313.238**	**428.103**

Bedragen in euro's

De voorraden zijn grond- en hulpstoffen voor uitsluitend eigen gebruik en zijn gewaardeerd tegen de laatste inkoopprijs.

In 2024 is de voorziening voor incourante voorraden beoordeeld en bijgesteld. De voorziening wordt gevormd voor artikelen die niet courant zijn. De waarde van de voorziening op balansdatum bedraagt 10.166 euro. De waarde van de voorraden bedraagt op balansdatum 438.268 euro.
De voorziening ten aanzien van de incourante voorraden wordt in mindering gebracht op de balanswaarde voorraden. De balanswaarde van de voorraden is daarmee 428.103 euro. De balanswaarde ligt hoger dan voorgaand jaar. Dit komt enerzijds door duurdere inkoop van chemicaliën en materialen, anderzijds is er extra ingekocht om de voorraad aan het einde van het jaar op peil te houden.

V) UITZETTINGEN MET EEN LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR

De uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar zijn als volgt te specificeren:

Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar	Saldo 31-12-2023	Saldo 31-12-2024
Uitzettingen bij openbare lichamen	2.942.813	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	15.734.877	1.630.441
Overige uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar	219.185	108.095
Totaal	**18.896.875**	**1.738.536**

Bedragen in euro's

Aan het einde van het jaar 2024 zijn er geen facturen aan de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen (openbare lichamen) betreffende de bijdragen over het eerste kwartaal van het nieuwe jaar uitgereikt.

AQUON dient haar overtollige liquide middelen aan te houden bij het Rijk, het zogenaamde 'Schatkistbankieren'. Ten behoeve van het schatkistbankieren heeft AQUON een werkrekening bij een bankinstelling geopend. Op deze werkrekening heeft AQUON heeft een daglimiet van 2 miljoen euro. Het saldo eind 2023 was eenmalig hoog als gevolg van storting van de leningen ten behoeve van de nieuwbouw.

De overige uitzettingen zijn ontstaan door de uitgevoerde laboratorium werkzaamheden voor derde klanten. Uit een risico-inventarisatie is gebleken dat een voorziening ten aanzien van mogelijke oninbaarheid van de vorderingen per ultimo 2024 niet noodzakelijk is.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

VI) LIQUIDE MIDDELEN

Dit bedrag betreft het saldo op de bankrekeningen bij een tweetal bankinstellingen. De banksaldi kunnen als volgt worden weergegeven:

Liquide middelen	Saldo 31-12-2023	Saldo 31-12-2024
Overige bank- en girotegoeden, NWB bank	15.000	15.000
Overige bank- en girotegoeden, Rabobank	4.282	5.766
Overige bank- en girotegoeden, NWB bank	-3.223	211.261
Totaal	**16.059**	**232.027**

Bedragen in euro's

De bankrekeningen van AQUON worden afhankelijk van het banksaldo verantwoord onder de post liquide middelen of onder de kortlopende schulden. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van AQUON en zijn dagelijks opeisbaar.

Bij een bankinstelling is een kredietfaciliteit op de rekening courant afgesloten tot een maximaal bedrag van 7,0 miljoen euro. Voor het verkregen krediet is geen zekerheid gesteld. In 2024 is geen gebruik gemaakt van dit krediet.

VII) OVERLOPENDE ACTIVA

De overlopende activa betreffen nog te factureren leveringen aan derden, vooruitbetaalde kosten, vooruit ontvangen facturen en voorschotten betaald aan personeel. Het saldo betreft met name kosten welke in een volgend boekjaar worden verantwoord.

Overige nog te ontvangen bedragen alsmede de vooruit betaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	31-12-2023	31-12-2024
Nog te factureren bedragen	1.453.402	108.203
Vooruit betaalde bedragen	409.482	134.772
Vooruit betaalde bedragen uitbestedingen		191.885
Voorschotten betaald aan personeel	815	725
Tussenrekening STOWA	15.644	0
Overige nog te ontvangen bedragen alsmede de vooruit betaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	484	0
Totaal	**1.879.827**	**435.585**

Bedragen in euro's

De post Nog te factureren bedragen betrof in 2023 de afrekening van covid 2023 en omzet derden van december. In 2024 bestaat dit bedrag nog uit een deel covid 2023 en omzet derden december.
De vooruitbetaalde bedragen betreft kosten die betrekking hebben op het boekjaar 2025, waarvan de factuur reeds in 2024 is ontvangen. De vooruit betaalde bedragen uitbestedingen heeft betrekking op deelbetalingen van twee leveranciers waarvan het werk nog niet is opgeleverd in 2024.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

VIII) EIGEN VERMOGEN

Conform de statuten van de GR AQUON heeft AQUON op balansdatum geen eigen vermogen, anders dan een bestemmingsreserve. In 2024 is het resultaat van 792.619 euro uit het Eigenaarsprogramma volgens afspraak en voorstel resultaatbestemming gedoteerd aan de Bestemmingsreserve.
De bestemmingsreserve dient voor dekking van de (frictie)kosten welke samenhangen met de centralisatie.
In hoofdstuk 12 programma eigenarendeel zal de stand per 31-12-2024 in relatie tot de businesscase nader toegelicht worden.

Verloopstaat reserves	31-12-2023	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2024
Bestemmingsreserve	2.718.836	792.619		3.511.455

IX) VOORZIENINGEN

De voorziening is gevormd voor de arbeidsgerelateerde verplichtingen (jubileum) die AQUON heeft ten opzichte van haar medewerkers. Vanaf 2024 is het wettelijk verplicht een voorziening voor de RVU op te nemen indien hiertoe een verplichting bestaat. Een aantal medewerkers heeft een RVU-uitkering. Hiervoor is een voorziening opgenomen.

Verloopstaat voorzieningen	31-12-2023	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2024
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen	297.453		-20.471	276.982
Voorzieningen RVU	0	105.240	0	105.240
Totaal	**297.453**	**105.240**	**-20.471**	**382.222**

X) VASTE SCHULDEN

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar over het jaar 2024:

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	31-12-2023	Vermeerderingen	Aflossingen	31-12-2024
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen:				
Bank instelling NWB Bank	31.726.000	6.000.000	-151.166	37.574.834
Bank instelling BNG Bank	5.780.000	0	-514.000	5.266.000
Totaal	**37.506.000**	**6.000.000**	**-665.166**	**42.840.834**

Bedragen in euro's

In 2024 heeft AQUON twee nieuwe leningen ontvangen. De contracten hiervoor met uitgestelde storting zijn reeds in 2023 afgesloten. Deze leningen zijn bestemd voor de nieuwbouw.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

XI) VASTE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR

De vaste schulden met een rente-typische looptijd korter dan één jaar zijn als volgt te specificeren:

Kortlopende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	31-12-2023	31-12-2024
Schulden aan leveranciers	2.003.807	2.604.734
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	1.015.042	1.479.088
Totaal	**3.018.849**	**4.083.822**

Bedragen in euro's

De schulden aan leveranciers betreffen met name leveranciers aan wie AQUON (analyse) werkzaamheden uitbesteed, leveranciers van materialen en chemicaliën en uitzendbureaus.
De te betalen belastingen betreffen de loonbelasting, de omzetbelasting en de vennootschapsbelasting.

XII) OVERLOPENDE PASSIVA

De overlopende passiva zijn als volgt te specificeren:

Overige vooruit ontvangen bedragen die ten behoeve van volgende begrotingsjaren komen	31-12-2023	31-12-2024
Vooruit gefactureerde bedragen	1.650.678	862.540
Nog te ontvangen facturen	2.541.891	2.569.038
Arbeidsgerelateerde verplichtingen	1.060.011	921.717
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten behoeve van volgende begrotingsjaren komen	0	0
Totaal	**5.252.580**	**4.353.295**

Bedragen in euro's

De vooruit gefactureerde bedragen betreffen de afrekeningen met de deelnemers. In 2023 was AQUON meer verschuldigd aan afrekeningen dan in 2024 het geval is. De nog te ontvangen facturen post kosten die betrekking hebben op 2024 waarvoor in 2025 een factuur wordt ontvangen en de reservering voor de PBB is in deze post opgenomen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

HUURVERPLICHTINGEN

AQUON heeft de volgende niet uit de balans blijkende huurverplichtingen:

Locatie	Resterende looptijd	Tot	Verplichting komend jaar	Totale verplichting
Dordrecht Bedrijfshal + kantoor	21 mnd	30/09/2026	65.400	114.400
's-Hertogenbosch Bedrijfshal + kantoor	38 mnd	28/02/2028	33.900	107.350
Zoeterwoude Bedrijfshal + kantoor	50 mnd	28/02/2029	116.100	483.750
Totaal			**215.400**	**705.500**

Bedragen in euro's

OVERIGE VERPLICHTINGEN

AQUON heeft de volgende niet uit de balans blijkende overige verplichtingen:

Product/Leverancier	Resterende looptijd	Tot	Verplichting komend jaar	Totale verplichting
Printer/copiers	47 mnd	30/11/2028	12.500	49.100
Automatisering:				
Constant IT B.V. (vh Actacom)	6 mnd	30/06/2025	269.000	269.000
Uno Automatiseringsdiensten BV	62 mnd	31/08/2030	262.200	2.709.000
Ecosys	12 mnd	31/12/2025	65.300	65.300
Four Digits (OMS)	24 mnd	01/01/2027	150.800	301.600
Gilde Main BV (AMS)	30 mnd	01/07/2027	13.300	33.200
Catering:				
Koffie Partners B.V.	44 mnd	22/08/2028	25.400	93.100
Personeelsdiensten:				
Personeelsdiensten WSRL	12 mnd	01/01/2026	82.200	82.200
Healthcare	12 mnd	01/01/2026	41.800	41.800
Lease auto's:				
Dutchlease	5 mnd	31-5-2025**	744.900	1.567.100
Facilitaire dienstverlening				
Beveiliging/bewaking Securitas	12 mnd	01/01/2026	54.700	54.700
Effektief Groep B.V.	36 mnd	01/01/2028	145.200	435.600
Totaal			**1.867.300**	**5.701.700**

Bedragen in euro's

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

10. TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING OVER HET BEGROTINGSJAAR

ALGEMEEN

De indeling van de exploitatierekening wijkt (gedeeltelijk) af van de indeling zoals die is opgenomen in bijlage 2 van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen. Bij de exploitatierekening is de indeling van de begroting gevolgd om de vergelijking tussen de begroting en de jaarrealisatie te vereenvoudigen.

De exploitatierekening van het programma Laboratorium en het programma Eigenaarsdeel wordt separaat weergegeven en toegelicht.

Het jaar 2024 sluit af met een exploitatiesaldo van nihil voor beide programma's. In de verordeningen van AQUON is geregeld dat de jaarbijdrage van de opdrachtgevers meebeweegt met de gerealiseerde productieomvang. De marginale kosten van de meer-productie worden daartoe als eindafrekening 2024 doorberekend aan de waterschappen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

11. PROGRAMMA LABORATORIUM

Kostensoort groepen	Kostensoorten	Programma-begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
2.1	Salaris huidig personeel en bestuurders	12.947.000	12.287.055	659.945
2.2	Sociale premies	3.751.000	3.383.999	367.001
2.4	Overige personeelslasten	875.000	1.026.269	-151.269
2.5	Personeel van derden	2.396.000	2.942.635	-546.635
	Personeelslasten	**19.969.000**	**19.639.959**	**329.041**
3.11	Uitbestedingen analyses	5.817.000	6.734.829	-917.829
	Uitbesteding	**5.817.000**	**6.734.829**	**-917.829**
3.1	Duurzame gebruiksgoederen	300.000	463.181	-163.181
3.2	Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	3.654.000	3.532.927	121.073
3.3	Energie	850.000	626.323	223.677
	Materiële lasten	**4.804.000**	**4.622.431**	**181.569**
1.1	Externe rentelasten	119.000	108.189	10.811
1.3	Afschrijvingen activa	1.840.000	1.545.544	294.456
	Kapitaalslasten	**1.959.000**	**1.653.734**	**305.266**
3.4	Huren en rechten	94.000	170.025	-76.025
3.5	Leasebetalingen operational lease	942.000	935.364	6.636
3.7	Verzekeringen	57.000	82.330	-25.330
3.8	Belastingen	21.000	-118.929	139.929
3.9	Onderhoud door derden	665.000	918.655	-253.655
3.10	Overige diensten door derden	1.452.000	1.454.385	-2.385
	Overige indirecte lasten	**3.231.000**	**3.441.830**	**-210.830**
5.2	Onvoorzien	400.000	6.137	393.863
	TOTAAL LASTEN	**36.180.000**	**36.098.919**	**81.081**

	BATEN			
1.1	Externe rentebaten	0	373.880	-373.880
3.6	Diensten voor derden	500.000	659.361	-159.361
	Bijdrage deelnemers	35.684.000	35.092.262	591.738
	TOTAAL BATEN	**36.184.000**	**36.125.503**	**58.497**
	Gerealiseerd resultaat voor bestemming, volgend uit voorgaande onderdelen	4.000	26.584	-22.584
	Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	-4.000	-26.584	22.584
	TOTAAL SALDO BATEN EN LASTEN	**0**	**0**	**0**
	GEREALISEERD RESULTAAT	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

LASTEN

Personeelslasten

Het aantal personeelsleden in het laboratoriumdeel is in 2024 met 7 medewerkers gestegen naar 215 medewerkers.

Kostensoort groepen	Kostensoorten	Programma-begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
2.1	Salaris huidig personeel en bestuurders	12.947.000	12.287.055	659.945
2.2	Sociale premies	3.751.000	3.383.999	367.001
2.4	Overige personeelslasten	875.000	1.026.269	-151.269
2.5	Personeel van derden	2.396.000	2.942.635	-546.635
	Personeelslasten	**19.969.000**	**19.639.959**	**329.041**

Bedragen in euro's

Conform de CAO Waterschappen 2024 stegen per 1 januari de salarisschalen met 25 euro en vervolgens nog met 3 procent. Vervolgens werden de salarissen per 1 juli nogmaals met 2 procent verhoogd. In de Programmabegroting was eveneens een salarisstijging van 5 procent begroot.

De personeelslasten waren voor 2024 op 19,9 miljoen begroot. Dit jaar konden niet alle (met name specialistische) vacatures worden ingevuld als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Hierdoor heeft een onderschrijding plaatsgevonden op de posten salarissen en sociale premies.

De overschrijding van de uitgaven op het gebied van personeel van derden wordt veroorzaakt door meer inzet van detacherings- en uitzendkrachten. Deze inzet is noodzakelijk gebleken om enerzijds piekbelasting in de productie op te vangen en anderzijds om specialistische kennis in de ondersteuning in te huren.

Binnen AQUON is onderscheid gemaakt met betrekking tot de inhuur. Er is inhuur ten behoeve van direct productie (1.782.726 euro) en overige inhuur ondersteuning (1.159.909 euro). In de overige inhuur vallen medewerkers die tijdelijk worden ingehuurd vanwege hun specifieke expertise of ter vervanging van (langdurig) zieke collega's.

Uitbesteding

Onder deze kostencategorie worden de kosten voor de uitbesteding van werkzaamheden aan derden opgenomen. Dit betreft uitbestede werkzaamheden voor de afdelingen Chemie, Hydrobiologie en Monstername en Logistiek. De kosten voor uitbestedingen in 2024 wijken ten opzichte van de begroting behoorlijk af. In de programmabegroting is uitgegaan van een 3.500k verkooppunten voor uitbesteding. In werkelijkheid is de productie in 2024 4.325K. Hierdoor zijn de uitgaven voor uitbestede werkzaamheden hoger dan was begroot.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

MATERIËLE LASTEN

Duurzame gebruiksgoederen

Deze kostencategorie betreft de aangeschafte duurzame gebruiksgoederen welke de activeringsgrens van 15.000 euro niet overschrijden. De kosten zijn hoger dan begroot (133K euro). Dit komt met name door het aanschaffen van nieuwe koelkasten en vriezers na de verhuizing naar Houten.

Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen

De kosten voor deze kostencategorie blijven iets lager dan begroot. Onder deze kosten vallen met name drie grote kostenposten, te weten: automatiseringskosten, chemicaliën en materialen laboratorium.

Energie

Deze kostencategorie bevat de gas- en energiekosten van de verschillende locaties. Er is sprak van een onderschrijding. Eind 2023 is er een nieuw energiecontract tot en met eind 2024 afgesloten. De kosten van het nieuwe contract heeft zorggedragen voor lagere energiekosten.

KAPITAALLASTEN

Externe rentelasten

Onder deze post is de rente van bij twee bankinstellingen afgesloten leningen opgenomen. De rentelasten tijdens de bouw voor de leningen met betrekking tot de nieuwbouw worden geactiveerd.

Afschrijvingen

Deze kostencategorie betreffen de afschrijvingen van immateriële en materiële vaste activa. De afschrijvingen vallen lager uit dan begroot doordat in het verleden enkele investeringen in apparatuur zijn uitgesteld. In 2024 hebben een aantal grote investeringen plaatsgevonden. Deze investeringen worden in 2025 geactiveerd en afgeschreven.

OVERIGE INDIRECTE LASTEN

Huur en rechten

Onder deze post worden de huur- en servicekosten voor de locaties Dordrecht,'s-Hertogenbosch en Zoeterwoude verantwoord. In de programmabegroting 2024 was nog niet voorzien in een extra satelliet locatie. Uit onderzoek blijkt dit kostenefficiënt te zijn.

Leasebetalingen operationele lease

Deze post betreft de kosten voor het leasen van de bedrijfsauto's.

Verzekeringen

Het betreft hier voornamelijk de premies van de polissen voor de aansprakelijkheidsverzekeringen en brand- en opstalverzekeringen voor de panden. In 2024 zijn de kosten voor de opstalverzekering verhoogd. Vanaf augustus is het pand in Houten bij de opstalverzekering opgenomen.

Belastingen

De belastingen hebben betrekking op gemeentelijke belastingen (WOZ, verontreinigingsheffing, etc.). In deze post is ook de teruggaaf van de vennootschapsbelasting over 2021, 2022 en 2023 verwerkt (109.952 euro).

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Onderhoud door derden

Onder deze post worden de volgende kostenposten opgenomen: Onderhoud auto's, onderhoudscontracten en -kosten apparatuur, onderhoud gebouwen, onderhoud sensormonitoring, schoonmaak derden en groenvoorziening.

Met name bij de onderhoudskosten laboratorium apparatuur en onderhoud gebouwen zijn overschrijdingen van de begroting. Na de verhuizing heeft veel onderhoud plaatsgevonden aan laboratorium apparatuur en voor veel apparatuur is het onderhoudscontract afgelopen of is de garantie verlopen waardoor onderhoud zonder contract plaatsvindt. Bij onderhoud gebouwen heeft in 2024 veel onderhoud aan de gebouwen plaats moeten vinden om gebreken en storingen op te lossen. De kosten zijn ook gestegen in verband met de toename van het aantal meetstations voor sensoring.

Diensten door derden

Kostensoort groepen	Kostensoorten	Programma begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
3.10	Diensten door derden	1.452.000	1.454.385	-2.385
	Diensten door derden	**1.452.000**	**1.454.385**	**-2.385**

Bedragen in euro's

Diensten door derden betreft onder andere advieskosten, de uitbesteding van transport tussen de AQUON-locaties en kosten voor accreditatie, accountants, salarisadministratie en afvoer van laboratoriumafval.

Onvoorzien

Kostensoort groepen	Kostensoorten	Programma begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
5.2	Onvoorzien	400.000	6.137	393.863
	Onvoorzien	**400.000**	**6.137**	**393.863**

Bedragen in euro's

In de begroting was er in overleg met de deelnemers een post opgenomen van 400.000 euro in verband met de verouderde staat van het pand in Leiden. Het bedrag van 6.137 euro betreft onderhoud aan het pand in Leiden.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

BATEN

Externe rentebaten

Kostensoort groepen	Batensoorten	Programma begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
1.1	Externe rentebaten	0	373.880	-373.880
	Externe rentebaten	**0**	**373.880**	**-373.880**

Bedragen in euro's

Door de oplopend rente heeft AQUON in 2024 rente ontvangen over het bij de Schatkistbankieren uitstaande saldo. De rentebaten over het aan het laboratoriumdeel toe te rekenen saldo bedraagt 373.880 euro.

Diensten voor derden

De opbrengst is in verband met werken voor derden. Deze derden betreffen veelal private bedrijven niet zijnde de deelnemende waterschappen.

Bijdrage deelnemers

Onder deze post zijn de bedragen van de bijdragen verantwoord van de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen. Deze bedragen worden door middel van een voorschot berekend en achteraf vindt verrekening van de totale kosten plaats. Over het jaar 2024 zijn de kosten van de NRS-bemonsteringen separaat gefactureerd, conform de afspraken met het RIVM.

WET NORMERING TOPINKOMENS

De wet normering topinkomens (WNT) presenteert een overzicht van de inkomens van de topfunctionarissen van AQUON. Het inkomen van een topfunctionaris in de (semi-) publieke sector mag volgens de WNT maximaal 130 procent van een ministersalaris zijn. (Semi-) publieke instellingen zijn verplicht om jaarlijks de bezoldigingsgegevens en eventuele ontslagvergoeding van hun functionarissen te publiceren in de financiële jaarverslagen.

Het algemene en dagelijkse bestuur van AQUON is te kwalificeren als toezichthoudende topfunctionarissen en is onbezoldigd. AQUON heeft in 2024 geen topfunctionarissen in dienst met een hoger salaris dan toegestaan op basis van de WNT. De dagelijkse leiding wordt uitgeoefend door de directeur. In het kader van de WNT is het volgende overzicht voor 2024 opgesteld:

NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
De heer P.H.Daverveldt	Voorzitter AB/DB
Mevr. M. Boons	Lid AB
De heer P. van der Eijk	Lid AB
Mevr. A. Hagenaars	Lid AB
De heer P. Ouwendijk	Lid AB
De heer H. Schouffoer	Lid AB/DB
De heer F. Tijhof	Lid AB
De heer J. Verdoold	Lid AB
Mevr. S. de Zoeten	Lid AB/DB
Mevr. N. van Zoelen	Lid AB/DB

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking

	J.K. BOUMA
Functie (functienaam)	directeur
In dienst vanaf (datum begin functievervulling)	15 september 2014
In dienst tot en met (datum einde functievervulling)	heden
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja
Deeltijdfactor (minimaal 0,025 fte)	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	160.302
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	23.274
Totale bezoldiging uit hoofde van de functie van topfunctionaris	**183.576**
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	233.000
Vergelijkende cijfers 2023	
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja
Deeltijdfactor (minimaal 0,025 fte)	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	152.543
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	22.161
Totale bezoldiging uit hoofde van de functie van topfunctionaris	**174.704**
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	**223.000**

Bedragen in euro's

Het bezoldigingsmaximum voor de directie bedraagt 233.000 euro. Dit maximum wordt niet overschreden door de directie. Het bijbehorende bezoldigingsmaximum voor de voorzitter van het bestuur bedraagt 34.950 euro en voor de overige leden van bestuur 23.300 euro. Deze maxima worden niet overschreden, de bestuursleden ontvangen geen bezoldiging.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij een andere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan vanaf 1 januari 2018).

Overige rapportageverlichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2024 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

12. PROGRAMMA EIGENAARSDEEL

Kostensoort groepen	Kostensoorten	Programma-begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil Begroting - Realisatie
	LASTEN			
2.1	Salaris huidig personeel	827.946	217.477	610.469
2.2	Sociale premies	228.931	46.774	182.157
2.4	Overige personeelslasten	805.950	258.909	547.041
2.5	Personeel van derden	82.169	147.463	-65.294
	Personeelslasten	**1.944.996**	**670.624**	**1.274.373**
3.1	Duurzame gebruiksgoederen	0	13.789	-13.789
3.2	Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	0	58.313	-58.313
3.3	Energie		-27.101	27.101
	Materiële lasten	0	**45.001**	**-45.001**
3.9	Onderhoud door derden	-	35.204	-35.204
3.10	Overige diensten door derden	231.722	389.552	-157.830
	Overige indirecte lasten	**231.722**	**424.756**	**-193.034**
5.2	Onvoorzien	1.100.000	0	1.100.000
	Onvoorzien	**1.100.000**	**0**	**1.100.000**
	TOTAAL LASTEN	**3.276.718**	**1.140.381**	**2.136.337**
	BATEN			
	Bijdrage deelnemers	1.933.000	1.933.000	0
	TOTAAL BATEN	**1.933.000**	**1.933.000**	**0**
	Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	0	0	0
	TOTAAL SALDO BATEN EN LASTEN	**-1.343.719**	**792.619**	**-2.136.338**
	Mutatie bestemmingsreserve	**1.343.719**	**-792.619**	**2.136.338**
	GEREALISEERD RESULTAAT	**0**	**0**	**0**

Bedragen in euro's

LASTEN

Bij het opstellen van de businesscase waren de kostenposten niet volledig inzichtelijk te maken. Om deze reden is er een relatief groot bedrag aan onvoorzien opgenomen, wat ter dekking van alle voorkomende kosten ten behoeve van de centralisatie dient. De daadwerkelijke kosten worden geboekt op de juiste kostensoort.

Personeelslasten

Uitgaven op het gebied van personeel ten behoeve van de centralisatie worden onder personeelslasten verantwoord bij het programma Eigenaarsdeel. Het salaris huidig personeel betreft de kosten voor de projectleider nieuwbouw AQUON en de assistent projectleider nieuwbouw.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Daarnaast zijn in deze post de frictiekosten van personeel dat al is afgevloeid in verband met de voorgenomen verhuizing naar Houten, de vergoeding voor verhuiskosten en de compensatie van de extra reistijd als gevolg van uitvoering van de regelingen zoals opgenomen in het Sociaal Statuut, opgenomen.

In 2024 zijn er diverse activiteiten geweest om de teams die nu nog over twee verschillende locaties verdeeld zijn (denk aan teams Chemie en Hydrobiologie) voor te bereiden op de toekomstige samenwerking op één locatie. Er is in 2024 een gezamenlijke 1-AQUON dag geweest. De betreffende kosten zijn opgenomen onder Overige personeelslasten.

De inzet van extern personeel ten behoeve van het change-programma is opgenomen onder personeel van derden. Ook de externe ondersteuning ten behoeve van de projectleider nieuwbouw is hier opgenomen.

Materiële lasten
Onder de materiële lasten vallen de kostenposten duurzame gebruiksgoederen, overige gebruiks- en verbruiksgoederen en energie. Deze kosten zijn niet begroot. De kosten voor duurzame gebruiksgoederen waren voor aankleding werkcafé en laboratoriumapparatuur. De kosten voor de documentaire van AQUON komen ten laste van overige gebruiks- en verbruiksgoederen. Voor de kosten van energie heeft AQUON een creditnota van de aannemer ontvangen voor het verbruik tijdens de bouw..

Overige gebruiks- en verbruiksgoederen
In de programmabegroting was een uitgave voorzien van € 231.722. De daadwerkelijke kosten zijn € 424.756. De kosten hebben met name betrekking op de verhuiskosten van alle laboratoriumapparatuur, de eerste schoonmaak na oplevering en de huur van de vergaderruimten voor overleggen ter voorbereiding op de centralisatie naar Houten.

BATEN

Bijdrage deelnemers
Onder deze post zijn de bedragen van de bijdragen verantwoord van de deelnemende waterschappen en hoogheemraadschappen. Deze bedragen worden door middel van een voorschot in rekening gebracht.

Mutatie bestemmingsreserve
Door het algemeen bestuur is besloten dat er in 2021 een bestemmingsreserve gevormd zal worden ten behoeve van de frictiekosten die het gevolg zijn van de centralisatie van AQUON. Het resultaat over 2024, groot 792.619 euro, uit het Eigenaarsdeel wordt aan deze bestemmingsreserve toegevoegd.
AQUON verwacht dat de totale realisatie van de frictiekosten de budgetten opgenomen in de businesscase zal onderschrijden. Bij de afronding van het project centralisatie in 2025 zal ook een definitieve inschatting van de benodigde bestemmingsreserve voor nadere afwikkeling gemaakt worden, en zal het restant verrekend worden met de waterschappen.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

13. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Begin Januari 2025 heeft AQUON haar bedrijfspand in Leiden verkocht aan Hoogheemraadschap van Rijnland, zoals opgenomen in de businesscase centralisatie, tegen boekwaarde. De opbrengst wordt verantwoord in het boekjaar 2025.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

14. OVERIGE GEGEVENS

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

15. BESLUIT TOT RESULTAATBESTEMMING 2024 EN VASTSTELLING VAN DE JAARREKENING

VOORSTEL TOT RESULTAATBESTEMMING

In de statuten van de GR AQUON is een artikel opgenomen omtrent de kostentoerekening.

Artikel 36 Kostentoerekening:

1. Het algemeen bestuur stelt, als onderdeel van de begroting, jaarlijks de uitgangspunten voor de toerekening van de kosten aan de producten vast.
2. De bijdrage, bedoeld in het eerste lid, is opgebouwd uit:
   a. laboratorium gerelateerde kosten;
   b. eigenaarskosten
3. De laboratorium gerelateerde kosten bestaan voor:
   a. 75 procent uit vaste kosten. Deze kosten worden, in de verhouding van het individueel voortschrijdend gerealiseerde driejaarsgemiddelde productieaantal ten opzichte van de totale productie in het desbetreffende tijdvak, verrekend. De gerealiseerde productieaantallen worden overgenomen uit de meest actuele vastgestelde jaarstukken; en
   b. 25 procent uit variabele kosten. Deze kosten worden, in de verhouding van de individuele werkelijke jaarproductie ten opzichte van de werkelijke totale productie in het desbetreffende jaar, verrekend.
   c. De som van de kostentoerekening zoals vermeld in de leden 3a en 3b van dit artikel vormt de definitieve bijdrage van een deelnemer voor laboratorium gerelateerde kosten.
4. De bijdrage, bedoeld in het derde lid, is terug te leiden naar een prijsstelling voor producten en diensten.
5. De eigenaarskosten hebben betrekking op de kosten die gemaakt worden om AQUON een duurzame gezonde basis te geven en te doen behouden. Deze kosten worden op een gelijke wijze verrekend als vermeld in lid 3.a. van dit artikel.
6. Het algemeen bestuur bepaalt de hoogte van de eigenaarskosten.
7. Het algemeen bestuur brengt voorafgaand aan ieder kwartaal een voorschot in rekening bij de deelnemers.
8. Het voorschot, bedoeld in het voorgaande lid, is gebaseerd op de programmabegroting van het betreffende jaar.
9. De afrekening van de bijdrage vindt jaarlijks plaats bij de vaststelling van de jaarrekening.

De jaarrekening 2024 wordt na een algehele afrekening met de opdrachtgevers afgesloten met een bedrijfsresultaat van nihil. De totale kosten uit de programmabegroting worden verrekend met de hoogheemraadschappen en waterschappen volgens het besluit van het Algemeen Bestuur d.d. 10 november 2016.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

Besluit tot vaststelling van jaarrekening
Op grond van de Wet op Gemeenschappelijke Regelingen wordt de jaarrekening van de GR AQUON vóór 15 april 2025 aangeboden aan het Algemeen Bestuur.

Op grond van artikel 104 van de Waterschapswet wordt de GR AQUON Jaarrekening 2024 in de openbare vergadering van het Algemeen Bestuur van AQUON op 31 maart 2025 goedgekeurd.

Mutatie bestemmingsreserve
Door het algemeen bestuur is besloten dat er in 2021 een bestemmingsreserve gevormd zal worden ten behoeve van de frictiekosten die het gevolg zijn van de centralisatie van AQUON. Het resultaat uit het Eigenaarsdeel over 2024 wordt aan deze bestemmingsreserve toegevoegd.

Vastgesteld wordt dat het bedrijfsresultaat van AQUON GR, na bovengenoemde mutatie van de bestemmingsreserve, de algemene afrekening met de opdrachtgevers nihil is.

De jaarrekening over het begrotingsjaar 2024 wordt vastgesteld.

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN
Verstegen accountants en adviseurs B.V.
d.d. 03-04-2025

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

VOOR WAARMERKINGS-DOELEINDEN

Verstegen accountants en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

VOOR WAARMERKINGS-
DOELEINDEN

Verstegen accountants
en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

JAARSTUKKEN 2024

MAART 2025

VOOR WAARMERKINGS-
DOELEINDEN

Verstegen accountants
en adviseurs B.V.

d.d. 03-04-2025

VERSTEGEN
accountants en adviseurs

Noordendijk 207
Postbus 574
3300 AN Dordrecht

T. (078) 648 15 55

info@verstegenaccountants.nl
www.verstegenaccountants.nl

Aan het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling
AQUON

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2024 van gemeenschappelijke regeling AQUON te Houten gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva van de gemeenschappelijke regeling AQUON op 31 december 2024 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder interne verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het normenkader van de gemeenschappelijke regeling AQUON.

De jaarrekening bestaat uit:
1 de balans per 31 december 2024;
2 de exploitatierekening over 2024;
3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 12 december 2023 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2024. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeenschappelijke regeling AQUON zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 372.000 voor fouten en voor onzekerheden € 1.116.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 lid 1 Waterschapsbesluit.

VERSTEGEN ACCOUNTANTS EN ADVISEURS B.V. – KVK NR. 24342109.
Op al onze werkzaamheden zijn de algemene voorwaarden van het SRA van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 40481496.
mgi SRA

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteits-voorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2024. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 Waterschapsbesluit.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 73.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met de *Regeling Controleprotocol WNT 2024* hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in *artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT*, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:
- samenvatting van directie en bestuur;
- profielschets en verkorte weergave van de financiële resultaten;
- duurzaamheid;
- algemene toelichting op de jaarstukken;
- jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en algemeen bestuur voor de jaarrekening
Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder interne verordeningen van de gemeenschappelijke regeling, zoals opgenomen in het normenkader van de gemeenschappelijke regeling AQUON.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de organisatie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur, de Regeling Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Dordrecht, 3 april 2025

Verstegen accountants en adviseurs B.V.,

Digitaal ondertekend door:

Jaap Schot
3 april 2025 17:52 +02:00

drs. J. Schot RA

PROGRAMMABEGROTING 2026

BEGROTING 2026 EN DE MEERJARENRAMING 2027-2030

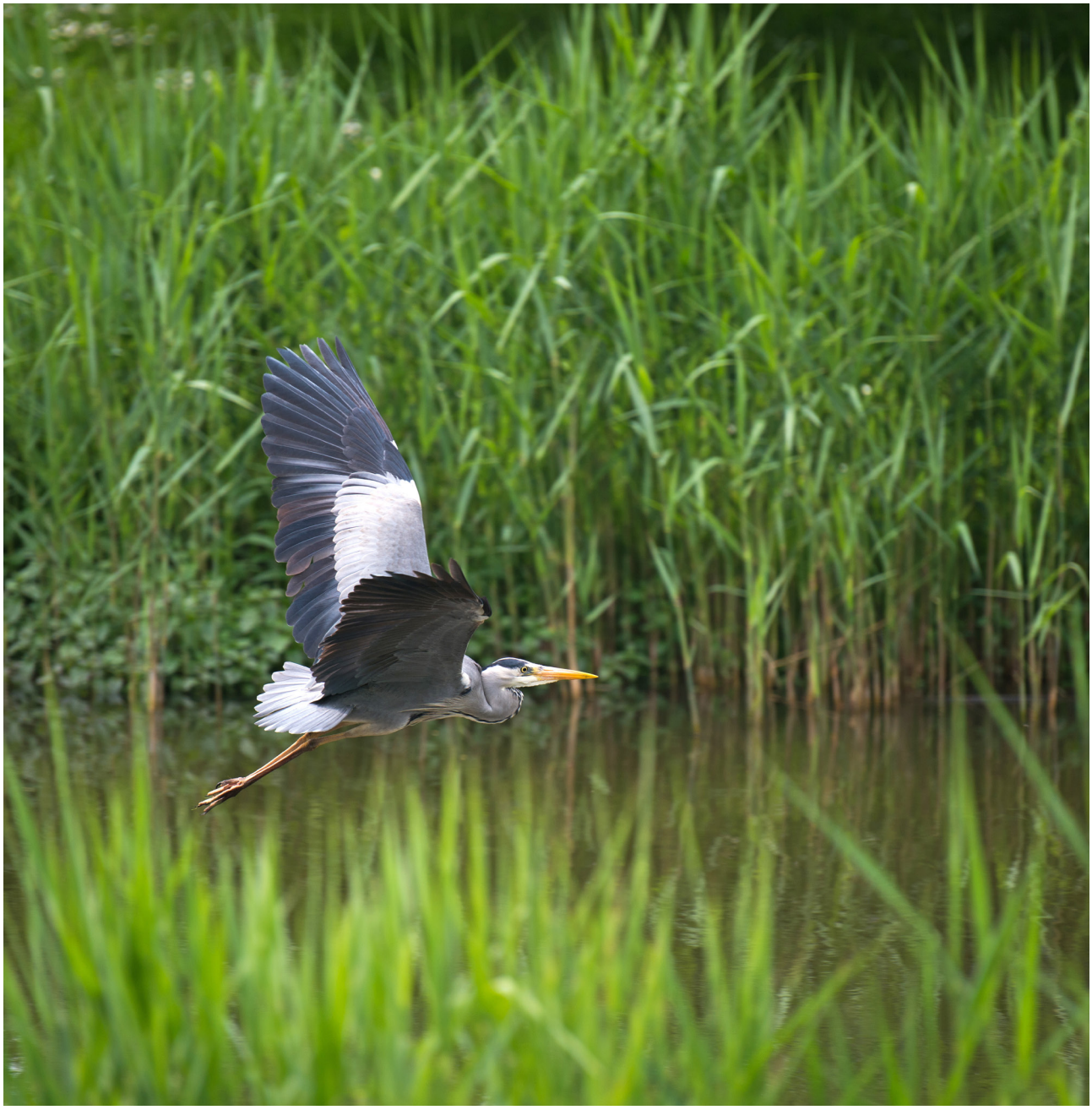

Wateronderzoek en advies

Datum rapportage: 1 april 2025
Versie: 6.0

Opgesteld door: Chantal van Heuven, Michel van den Hoek

Wij zijn AQUON

AQUON is de ideale partner voor watergerelateerd onderzoek en advies. We zijn een innovatieve fullservice partner voor negen waterschappen en hoogheemraadschappen in Midden- en Zuid-Nederland. Ook gemeenten, overheid en bedrijven schakelen ons steeds vaker in voor professioneel wateronderzoek, deskundige voorlichting en betrouwbaar advies. Ons onderzoek geeft inzicht in de waterkwaliteit en vormt daarmee de basis voor gezond en duurzaam waterbeheer.

Kernwaarden

Water is belangrijk voor iedereen. Voor leven, gezondheid en recreatie. Wij dragen hieraan bij vanuit onze kernwaarden: Samen, verantwoordelijk en professioneel.

MISSIE

AQUON realiseert gedegen inzicht in waterkwaliteit. Hiermee dragen wij als geïntegreerd ketenpartner van de waterschappen bij aan een gezond en duurzaam watersysteem.

Samen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier.

Want goed water is goed leven.

VISIE

AQUON is net als water altijd in beweging. Een heldere organisatie, met kennis en innovatie als drijvende kracht. Als expert op het gebied van wateronderzoek leveren wij kwalitatief uitstekende data en verstrekken we informatie die noodzakelijk is voor degelijk waterbeheer door de waterschappen. Nu en in de toekomst.

Om expert te blijven op het gebied van wateronderzoek, geven we prioriteit aan kennisbehoud, samenwerking en innovatie. Hiervoor zoeken we verbinding met de waterschappen en andere deskundige partijen.

Werken bij AQUON betekent flexibiliteit, deskundigheid en verantwoordelijkheid. AQUON biedt haar medewerkers een inspirerende omgeving met ruimte om professioneel te werken en hun talent optimaal te ontwikkelen.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting van directie en bestuur **4**

1 Inleiding **5**

1.1 Tijdspad en activiteiten 5

1.2 Leeswijzer begroting 2026 5

2 AQUON & haar waterschappen **7**

2.1 Missie & visie AQUON 7

2.2 Algemene ontwikkelingen in de omgeving 7

2.3 Algemene ontwikkelingen AQUON-organisatie 9

3 Ontwikkelingen in het jaar 2026 **13**

3.1 Focus op heden en toekomst 13

3.2 Planning & control cyclus **14**

4 Begroting in één oogopslag **15**

4.1 Inkomsten en uitgaven laboratorium in 2026 15

4.2 Financiële informatie laboratorium 2026-2030 op hoofdlijnen 15

4.3 Ontwikkeling van de prijs per verkooppunt in de tijd 16

5 Meetvraag productie 2026-2030 **17**

5.1 Meetvraag 2026 17

5.2 Meetvraag 2026-2030 18

5.3 Effect van de productieverwachtingen 19

6 Paragrafen **20**

6.1 Uiteenzetting van de financiële positie 20

6.2 Paragraaf assetmanagement 22

6.3 Paragraaf bedrijfsvoering 22

6.4 Paragraaf verbonden partijen 23

6.5 Wet normering topinkomens 23

7 Financiële begroting AQUON **24**

7.1 Inleiding 24

7.2 Gehanteerde uitgangspunten en normen 24

7.3 Begroting 2026 voor programma 1: laboratorium 25

7.4 Toelichting op de begroting 2026 laboratorium activiteiten 26

7.5 Financiële begroting 2026 voor programma 2: eigenaren gr aquon 27

7.6 Toelichting op de begroting 2026 eigenaren gr AQUON 28

7.7 Meerjaren exploitatieraming 29

7.8 Voorgenomen investeringen 29

7.9 Geprognosticeerde balans 30

8 Kostentoerekening en bijdrageregeling **31**

8.1 Jaarlijkse exploitatiekosten laboratorium (programma 1) 31

8.2 Kosten eigenaren (programma 2) 31

9 Risicomanagement **32**

Bijlagen: **35**

Bijlage 1: Bijdrageregeling en kostenverdeling 36

SAMENVATTING VAN DIRECTIE EN BESTUUR

Voor u ligt de programmabegroting 2026 van AQUON, inclusief meerjarenraming 2027 – 2030.

TERUGBLIK 2024

In 2024 was AQUON volop in beweging; het was een enerverend jaar! AQUON verhuisde naar Houten. Het nieuwe en duurzame laboratorium is binnen de projectbegroting en tijdsplanning gerealiseerd. En daarnaast heeft AQUON in 2024 op doelmatige wijze een grote meetvraag voor de deelnemende waterschappen gerealiseerd: de jaarrekening 2024 toont dan ook mooie en positieve resultaten.

ACTUEEL 2025

De centralisatie van AQUON in Houten is een feit en de ervaringen zijn boven verwachting. De medewerkers zijn enthousiast over hun nieuwe werkomgeving. De beoogde samenwerking is vanaf de eerste dag na de verhuizing ontstaan. De integratie van de voormalige vestigingen is succesvol. De verwachting is dan ook dat de begroting 2025 gerealiseerd zal worden, welke binnen de kaders van de “strategie 2020-2030 en businesscase centralisatie” is opgesteld. Dat wil zeggen dat de beoogde efficiency-effecten van de nieuwbouw al in het eerste jaar na verhuizing gerealiseerd worden. Sterker: de vele procesverbeteringen en innovaties binnen AQUON en met de waterschappen worden 100% gefinancierd vanuit de operatie. De werkelijke efficiency van het uitvoerend laboratorium overtreft de verwachtingen van de businesscase.

CONTINUERING SUCCESVOLLE STRATEGIE MET NOG HOGERE AMBITIE

De strategie van AQUON is succesvol, blijkend uit de groeiende productie- en productiviteitcijfers zoals verantwoord in de jaarrekeningen. AQUON is uitgegroeid tot het grootste waterlaboratorium van Nederland, functioneert als regisseur in de waterkwaliteitsketen van de waterschappen en voert een succesvolle vernieuwings- en innovatiestrategie, waaronder robotiseringen, veldsensoren, dna-analyses, alsmede data-transitie trajecten. Alle operationele uitvoering, samenwerking, regievoering en vernieuwing komt voort uit het enthousiasme en de inzet van leiding en personeel, waarbij de werkomgeving en de positieve financiële resultaten aanmoedigen tot nog hogere ambities.

BEGROTING 2026 EN MEERJARENRAMING 2027-2030

De begroting en de meerjarenraming vallen binnen de beloftes van de businesscase centralisatie. De meetvraag-opgave door de waterschappen toont dat het werkvolume van AQUON blijft groeien, waarbij nog geen rekening is gehouden met de verwachte toetreding van een nieuwe eigenaar in 2027. En AQUON verwacht hier op doeltreffende en doelmatige manier invulling aan te kunnen geven. Bestuur, directie, leiding en personeel zien met vertrouwen de toekomst tegemoet:

Met focus vooruit!

De (technisch) voorzitter	De directeur
P.H.W.M. Daverveldt	J.K. Bouma

1 INLEIDING

Deze programmabegroting 2026 geeft planvorming en een financiële uitwerking van de programma's van AQUON weer. De kaders voor het programmajaar 2026 zijn vastgelegd in de Kaderbrief 2026, die in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 3 december 2024 werd besproken en vastgesteld.

1.1 TIJDSPAD EN ACTIVITEITEN

De begrotingsbehandeling 2026 loopt volgens een bekend tijdspad en is weergegeven in onderstaande tabel:

BESTUURLIJKE PLANNING	
Behandeling concept programmabegroting 2025 in adviesorgaan platform eigenaren en het Dagelijks Bestuur	maart 2025
Zienswijzeperiode waterschappen	april-juni 2025
Ontwerpbegroting en reactienota in adviesorgaan platform eigenaren en het Dagelijks Bestuur	juni 2025
Vaststellen door het Algemeen Bestuur	1 juli 2025

1.2 LEESWIJZER BEGROTING 2026

De opzet van de begroting is ten opzichte van voorgaande jaren op enkele onderdelen aangepast volgens de herziene richtlijnen uit het Waterschapsbesluit. Enkele nieuwe onderdelen zijn toegevoegd, zoals de paragraaf assetmanagement. Gelijk aan het begrotingsjaar 2025 heeft AQUON haar begroting voor 2026 in twee programma's ondergebracht, te weten het laboratoriumdeel en het eigenaarsdeel.

Het eerste programmaonderdeel, 'Laboratorium AQUON', omvat de AQUON-hoofdprocessen. Hierin zijn de reguliere laboratoriumactiviteiten opgenomen. De kostenstructuur is een afgeleide van de werkprocessen van AQUON.

In het tweede programmaonderdeel, 'Eigenaar GR AQUON', is opgenomen op welke wijze de financiële afwikkeling verloopt van de ombouw en herinrichting van AQUON en daarmee de gevolgen van de strategische keuzes van de eigenaren. Op deze manier geeft AQUON een splitsing weer tussen operationele kosten en transitiekosten.
Het eigenaarsdeel heeft een tijdelijk karakter. In het kader van transparantie is ervoor gekozen dit programma te blijven opnemen zolang de financiële afwikkeling nog loopt. De deelnemers hebben in de jaren 2021 tot en met 2025 de bijdragen conform businesscase centralisatie geleverd, en er is conform afspraak een bestemmingsreserve gevormd voor de financiële afwikkeling in de toekomst. Vanaf het begrotingsjaar 2026 worden de uitgaven gedekt uit de bestemmingsreserve en wordt geen bijdrage meer ontvangen van de deelnemers.

In de hoofdstukken 2 en 3 wordt een toelichting gegeven op de verwachte ontwikkelingen in de omgeving en bij AQUON. In hoofdstuk 4 wordt een samenvatting van de begroting in één oogopslag gegeven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 de ontwikkeling van de meetvraag van de afgelopen jaren en de meerjarenverwachting beschreven. In hoofdstuk 6 zijn de verplichte paragrafen opgenomen. In hoofdstuk 7 wordt de financiële begroting van AQUON per programma in detail uiteengezet en toegelicht, waarna de kostentoerekening en bijdrageregeling aan de waterschappen in hoofdstuk 8 worden weergegeven. Tenslotte volgt in hoofdstuk 9 een uiteenzetting van de onderkende risico's en bijbehorende beheersingsmaatregelen.
Als bijlage is de berekening van de bijdrageregeling per waterschap voor de jaren 2026 tot en met 2030 opgenomen.

2 AQUON & HAAR WATERSCHAPPEN

AQUON heeft op 7 november 2019 de strategienota 2020-2030 opgesteld. Deze strategie is opgenomen in het rapport 'Strategie 2020-2030 & businesscase Centralisatie AQUON, versie 1.1'. Uitgangspunten in deze strategie zijn de missie en visie van AQUON enerzijds en relevante omgevingsontwikkelingen anderzijds. Naast inspelen op deze ontwikkelingen ligt de focus voor AQUON op het borgen van de behaalde resultaten uit het verleden en het verhogen van de klantgerichtheid. Op basis van de strategie 2020-2030 kan AQUON invulling geven aan het takenpakket zoals verwoord is in de GR AQUON.

2.1 MISSIE & VISIE AQUON

AQUON realiseert inzicht in waterkwaliteit. Hiermee draagt AQUON, als geïntegreerd ketenpartner van de waterschappen, bij aan een gezond en duurzaam watersysteem. Samen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier. Want goed water is goed leven. AQUON is net als water altijd in beweging. Een heldere organisatie, met kennis en innovatie als drijvende kracht. Als expert op het gebied van wateronderzoek levert AQUON kwalitatief uitstekende data en verstrekt zij de informatie die noodzakelijk is voor duurzaam waterbeheer door de waterschappen. Nu en in de toekomst. Om expert te blijven op het gebied van wateronderzoek geeft AQUON prioriteit aan kennisontwikkeling, kennisbehoud, samenwerking en innovatie. Hiervoor investeert AQUON in de ontwikkeling van haar medewerkers en processen en zoekt AQUON actief de verbinding met de waterschappen en andere deskundige partijen.

Werken bij AQUON betekent flexibiliteit, deskundigheid en verantwoordelijkheid. AQUON biedt haar medewerkers een inspirerende omgeving met ruimte om professioneel te werken en hun talent optimaal te ontwikkelen.

2.2 ALGEMENE ONTWIKKELINGEN IN DE OMGEVING

De omgevingsontwikkelingen zijn een belangrijk uitgangspunt voor de tienjaarsstrategie van AQUON. De toenemende aandacht (maatschappelijk, politiek en vanuit de media) voor natuur, milieu en biodiversiteit maakt dat er meer inzicht in de waterkwaliteit wordt gevraagd en dat er hogere eisen aan de kwaliteit van analyseresultaten worden gesteld. De ontwikkelingen waarvan AQUON verwacht dat zij de grootste invloed hebben op de meetvraag, blijven de toename van en onderzoek naar milieuvreemde stoffen, klimaatverandering, de wetgeving (en normering) en de innovaties.

De behoefte aan informatie uit het riool- en zuiveringswater in verband met volksgezondheid leiden tot (nationale) samenwerkingsmogelijkheden en bieden kansen in het kader van de nationale rioolwater-surveillance (NRS). De positie van de zuiveringen in de afvalwaterketen zijn een onmisbare schakel bij dergelijke vraagstukken. De COVID-bemonsteringen zijn sinds begin 2024 ingezet op een 'waakvlam'-niveau om te kunnen opschalen als dat nodig is. Vanaf 2024 is de Nationale Rioolwater Surveillance (NRS) gestart als opvolger van de COVID- bemonsteringen. Het is nog onduidelijk of de voorgenomen bezuinigingen van het kabinet op de pandemische paraatheid voor de komende jaren worden doorgezet. Bij het RIVM lopen diverse onderzoekprogramma's in het kader van pandemische paraatheid, waarbij de waterlaboratoria in de uitvoering een belangrijke rol vervullen.

De Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater is geactualiseerd met als doel om nog meer vervuiling aan te pakken. De nieuwe maatregelen hebben als doel om de gezondheid van mens, dier en milieu te beschermen, de kwaliteit van afvalwater te verhogen en het water efficiënter te behandelen. De omvang van deze ontwikkeling zal significant zijn, maar wordt in absolute termen pas in 2025 concreet. De uitwerking van de Richtlijn loopt momenteel, de verwachting is dat er extra complexe analyses en aanvullende monitoring benodigd zullen zijn. AQUON is in dit kader en in overleg met de waterschappen begonnen met het ontwikkelen van een monstername en analyse methode voor microplastics. Deze ontwikkelingen zullen niet voor 2027 in werking treden. In de meerjaren verwachting is deze meegenomen in de meetvraag en het kostenpatroon.

Daarnaast zijn er ontwikkelingen (politiek debat en media-aandacht) die meer kwalitatief zijn te beschouwen of pas invloed hebben als ze optreden (milieu-incidenten en calamiteiten). AQUON begrijpt de rol die de waterschappen spelen in het publieke debat over duurzaamheid, natuur en milieu en welke rol AQUON heeft in het adviseren en van informatie voorzien van de waterschappen. In een wereld waarin steeds meer aandacht is voor natuur en milieu en milieu-incidenten steeds prominenter worden uitgemeten, is het van belang dat onderzoeksresultaten door AQUON volledig, betrouwbaar en tijdig worden opgeleverd. De veranderingen in het politieke speelveld maakt een aantal ontwikkelingen echter ook onzeker, zoals bijvoorbeeld bezuinigingen op pandemische paraatheid en de wijze van anticiperen op de KRW doelstellingen in 2027.

In het kader van het einde van de huidige KRW periode (2027) is naar voren gekomen dat de verwachte resultaten uitblijven. Belangrijke vaststelling is dat het niet eenvoudig is om verantwoording af te leggen over de bereikte resultaten van de gedane inspanningen. Naast de toestandsmeting (beleidsmonitoring) wordt er nu door de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer(STOWA) gewerkt aan een Ecologisch Beoordelingssysteem Oppervlaktewater (EBEO 2.0). Het beoordelingssysteem omvat naast een toestandsmeting (nul-meting) ook diagnostische monitoring en effectmonitoring. Hiermee wordt meer inzicht gekregen in de oorzaken en knelpunten en kunnen de waterschappen gerichter maatregelen nemen en beheer aanpassen om tot een betere waterkwaliteit te komen. Het meten van het effect biedt daarna een betere basis voor verantwoording.
Door verdere ontwikkeling en uitbreiding van de knelpuntenanalyse wordt meer inzicht verkregen en ontstaat een beter handelingsperspectief.
De huidige KRW periode loopt 2027 af. Afhankelijk van de aanpassingen in een vervolg kan ook de monitoring vraag veranderen. Dat zou kunnen leiden tot nieuwe producten. Bij de ontwikkeling van het EBEO wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de monitoring voor de KRW zodat alle monitoringsgegevens optimaal gebruikt worden.

Het herstel van de ecologische kwaliteit vordert onvoldoende. Er wordt steeds meer bekend over de schadelijke impact van stoffen in het oppervlaktewater. Belangrijk is ook dat er heel veel schadelijke stoffen in het watersysteem komen en slechts een deel ervan gemeten wordt. Er is weinig bekend over het stapeleffect van de stoffen gezamenlijk en veel stoffen zijn al bij zeer lage concentraties schadelijk/toxisch. AQUON ziet de volgende ontwikkelingen in de komende jaren:

- Het meten van Lage waarden van toxische stoffen zal waarschijnlijk toenemen en er zullen stoffen bijkomen
- Bioassays om het effect van toxische stoffen op het biologisch leven te bepalen zullen opkomen. Nu worden deze nog beperkt gebruikt.
- Toxinen meten in het zwemwater is een directe bepaling van de kwaliteit en kan in een korter tijdsbestek dan de traditionele methode.

Samen met onderzoeksinstituten en de praktijk van de monitoring (ILOW) zal er de komende jaren gewerkt worden aan methodes die inzicht geven op de vragen m.b.t. toxiciteit.

AQUON opereert als kennis- en netwerkorganisatie om inzicht te geven in de waterkwaliteit. De kennis en capaciteit op het gebied van het waterkwaliteit zit bij een diversiteit aan organisaties, zoals (rijks)instituten, universiteiten, waterschappen, collega waterschapslaboratoria en (commerciële) marktpartijen. Kennisontwikkeling en research & development vindt op vele plaatsen en in diverse samenwerkingsverbanden plaats. AQUON voegt bij onderzoeken samen met deze instellingen de praktijkervaring en productie expertise toe binnen de onderzoeksprogrammering.

De ontwikkelingen in de sensortechnologie, de metingstechnologie, de laboratoria-instrumenten en in het vergaren en beheren van data gaan snel. De borging en ontsluiting van data wordt steeds belangrijker om tot een integraal inzicht van waterkwaliteit te komen. Het proces van digitale transformatie (data, databeheer en datamanagement) speelt hierbij een belangrijke rol. Veel van deze ontwikkelingen komen in samenwerkingsverbanden van publieke en private partijen tot stand, waarbij gebruik wordt gemaakt van subsidie- en financieringsmogelijkheden. De initiatieven uit 2025 om de datastromen in de waterketen van laboratorium naar waterschap naar informatiehuis water te optimaliseren en om data sneller en actueler ter beschikking te krijgen worden verder geïntensiveerd.

AQUON onderkent relatief grote en invloedrijke ontwikkelingen in haar omgeving, waarop zij met haar strategie inspeelt. Op lange termijn (2030 en volgende jaren) is minder zeker hoe de werkelijkheid eruit zal zien, zoals ook beschreven in het scenario-onderzoek van de waterschappen, opgesteld door adviesbureau IPR-Normag (rapport d.d. 5 februari 2020). AQUON zal, door haar organisatie continue wendbaar en flexibel te houden, zich goed op mogelijke ontwikkelingen kunnen blijven aanpassen.

AQUON heeft in 2024 een toetredingsstrategie uitgewerkt ten behoeve van het uitbreiden van het aantal eigenaren voor de GR AQUON. Hierin worden uitgangspunten en kaders geformuleerd voor eventuele toetreding van een waterschap, waarbij zowel de invalshoek vanuit de waterschappen als die vanuit AQUON worden belicht. Deze toetredingsstrategie is algemeen toepasbaar voor de toetreding van een waterschap. Hiermee zijn de randvoorwaarden voor een toetreding vastgesteld en staat de organisatie klaar om bij een potentiële nieuwe deelnemer een snel besluitvormingsproces te kunnen doorlopen.

2.3 ALGEMENE ONTWIKKELINGEN AQUON ORGANISATIE

Om onderzoeksresultaten volledig, betrouwbaar en tijdig te kunnen leveren is AQUON geaccrediteerd, wat betekent dat de resultaten voldoen aan alle wettelijke eisen en kwaliteit en gegarandeerd betrouwbaar zijn. Daarnaast heeft AQUON als enige waterlaboratorium een calamiteitendienst (metingen zijn 24/7 mogelijk, dus ook in het weekend en buiten reguliere (kantoor)uren).

<u>Ontwikkeling kennis</u>

Als kennisorganisatie verzekert AQUON zich dat voor elk proces de kennis in huis aanwezig is om als professioneel ketenpartner én als opdrachtgever te kunnen functioneren. AQUON zet actief in op de ontwikkeling van haar organisatie en medewerkers. Om up-to-date te blijven zoekt AQUON de samenwerking met deelnemende waterschappen en externe partijen zoals kennisinstituten en/of marktpartijen.
Ook participeert AQUON in nationale subsidie- en innovatieprojecten om zo bij te dragen aan de (eigen) kennisontwikkeling en kennisbehoud.

Capaciteit

Voor het uitvoeren van de werkzaamheden maakt AQUON weloverwogen keuzes wat betreft het al dan niet zelf doen of uitbesteden van haar werk. Als grootste waterschapslaboratorium van Nederland is AQUON een factor van betekenis binnen de markt. Op basis van de vastgestelde 'Make, Buy, Ally'strategie (2019 en herijkt in 2022) maakt AQUON keuzes om een deel van het werk zelf te doen, zowel op basis van bedrijfseconomische afwegingen als op basis van kennisbehoud en -ontwikkeling. Door eigen kennis en vaktechnisch inzicht kan in geval van uitbesteding worden beoordeeld of de geleverde producten en diensten voldoen aan de gewenste kwaliteit.

Innovatie

AQUON omarmt de kansen die innovatie biedt. Inzicht in en beheersing van de waterkwaliteit vergen, vooral in het licht van de toenemende hoeveelheid milieuvreemde stoffen, steeds meer en betere gegevens.
AQUON heeft in afstemming met de waterschappen een verandering in de focus aangebracht op de verwachte innovaties. In de strategie 2020-2030 waren drie prioriteiten in de innovatieve ontwikkelingen onderscheiden, te weten sensortechnologie, DNA-gerelateerde technieken en big data. Sensoring is inmiddels vanuit het innovatieprogramma reguliere business geworden en dan ook als standaard dienstverlening opgenomen in de PDC. Sinds begin 2024 is de focus van de ontwikkelingen gericht op de bijzondere monitoring zoals bijvoorbeeld Zeer Zorgwekkende Stoffen, toxische stoffen, Passive Sampling en analyses met lage Rapportage Grenzen. Daarnaast blijven de andere twee hoofdlijnen eDNA/qPCR onderzoek (sinds 2022 opgenomen in de standaard dienstverlening van AQUON) en (big) data. De digitale transformatie (data, databeheer en datamanagement) krijgt in samenspraak met de waterschappen meer en meer vorm, waarbij de (digitale) ketenprocessen steeds meer en beter op elkaar worden afgestemd.

Verder wordt ingezet op andere innovatieve ontwikkelingen op het gebied van bioassays, microverontreinigingen (waaronder ook microplastics) en meer effectgericht onderzoek, in goede afstemming met de waterschappen. Het verder implementeren van deze innovatieve ontwikkelingen in de werkprocessen vraagt aandacht en tijd, mede ook omdat de ontwikkelingen zich verder zullen verdiepen en verbreden.

AQUON financiert haar innovaties binnen het programma laboratorium met de huidige operatie. Dit is reeds jaren zeer succesvol gebleken, en zorgt voor een hoog niveau van innovatie en vernieuwing. Een voorwaarde om het gewenste niveau van innovatie te blijven vasthouden is stabiliteit van de meetvraag.

Personeel

Ondanks de krapte op de arbeidsmarkt lukt het AQUON om voor de operationele functies de vacatures steeds in te vullen. AQUON besteedt veel aandacht aan interne opleidingstrajecten en leidt haar (hydrobiologische) analisten deels zelf op. De uitdaging zit met name bij de invulling van specialistische en ICT-gerelateerde functies.

Informatieveiligheid

Binnen AQUON is aandacht voor informatieveiligheid een continu proces. AQUON heeft structureel de nodige veiligheidsvoorzieningen gerealiseerd om de continuïteit en veiligheid te waarborgen. AQUON is in 2024 het proces gestart om tot een certificeerbaar ISMS (conform ISO 27001) te komen, waarbij het doel is om eind 2026 conform ISO 27001 gecertificeerd te zijn. Op deze manier hebben alle beveiligingsmaatregelen eind 2027 het minimale BIO-Basisbeveiligheidsniveau (BBN). De vervolgstap is om vanaf 2028 informatiebeveiliging pro-actief en risico-gebaseerd aan te kunnen pakken, zodat de beschikbaarheid en integriteit van onze informatie gegarandeerd is.

Duurzaamheid

AQUON heeft groen natuurlijk in haar DNA. Of eigenlijk groen én blauw. Want goed water is goed leven. AQUON biedt inzicht in de waterkwaliteit, zodat het samen met de waterschappen zorg kan dragen voor een gezond en duurzaam watersysteem.

> *'AQUON draagt bij een gezond en duurzaam watersysteem. Samen met de waterschappen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier.' staat in onze missie te lezen.*

AQUON heeft aandacht voor duurzaamheid, niet alleen als resultaat van haar werk, maar ook bij het uitvoeren van de werkzaamheden. Inmiddels is de transitie naar een duurzame samenleving een van de grootste opgaves van deze tijd geworden. AQUON draagt bij aan een verantwoorde en duurzame leefomgeving voor de komende generaties mensen, flora en fauna.

AQUON onderscheidt drie thema's binnen duurzaamheid:

1. *Energie en emissies:*
   - Bij de nieuwbouw is er veel aandacht geweest voor energieverbruik in het nieuwe pand, wat onder andere heeft geresulteerd in het plaatsen van zonnepanelen, een WKO-installaties, luifels rondom het pand. In de komende jaren zal verder gestreefd worden besparingen waar mogelijk in het productieproces. Bij de aanbesteding van de nieuwe voertuigen voor monstername zal ook duurzaamheid een belangrijk criterium zijn.
   - Om de uitstoot te verminderen kijkt AQUON onder andere naar mobiliteit en afvalstromen. Dit is ook opgenomen het inkoop- en aanbestedingsbeleid.
   - Met ingang van 2026 zullen de medewerkers hun creativiteit en inventiviteit ook weer inzetten op slim produceren. Daarbij zal de aandacht mede gericht zijn op de mogelijkheden van vermindering van afval en logistieke volumes door bijvoorbeeld vermindering van meetvolumes, efficiëntie in de logistiek, gebruik van water gebaseerde verbruiksmiddelen in plaats van bijvoorbeeld verbruiksmiddelen gebaseerd op chemische middelen.

2. *Circulariteit:*
   Het hergebruik van grondstoffen en materialen met als doel zo min mogelijk afval te creëren. Hierbij kijkt AQUON naar inkoop, afvalstromen en toekomstbestendigheid van het nieuwe pand. Hier is aandacht voor bij inkoop en aanbestedingen.

3. *Duurzame inzetbaarheid van de medewerkers:*
   AQUON streeft naar een gezonde werkomgeving voor haar medewerkers. De voorzieningen voor een gezond binnenklimaat worden getroffen: luchtkwaliteit, geluid en temperatuur. Ook is er aandacht voor een ergonomisch verantwoorde inrichting van werkplekken.
   Bij het werken met gevaarlijke stoffen worden alle benodigde maatregelen voor veilig werken in acht genomen. Er is aandacht voor psychosociale arbeidsomstandigheid en sociale veiligheid is een belangrijk thema binnen AQUON. Ziekteverzuim wordt vroegtijdig gesignaleerd en er is gerichte ziektepreventie met een actieve kring bestaande uit Arboartsen, een externe vertrouwenspersoon en waar nodig coaches.

De ruimte in Houten geeft een goede mogelijkheid om processtromen efficiënter in ter richten. Daarbij wordt in de hele keten gekeken wat de mogelijkheden zijn ter optimalisatie. Dit kan zijn in minder (zware) handelingen, waardoor duurzaam inzet van de medewerker geborgd wordt. Waar nodig of mogelijk wordt robotisering en automatisering ingezet om repeterende menselijke handelingen te vervangen door geautomatiseerde handelingen.

Dienstverlening en advies aan de waterschappen

AQUON werkt verder aan de ontwikkeling van screening en uitbreiding van de mogelijkheden op dit gebied. Hierbij is het doel van deze analyse en rapportagevorm een belangrijke combinatie. Dat betekent dat deze rapportage alleen wat betekent met een passend advies over de geleverd informatie. Dit wordt samen met de waterschappen vorm gegeven.

Daarnaast heeft AQUON veel kennis en ervaring in monitoring en wat er met monitoring aan inzicht verkregen kan worden. In de samenwerking met de waterschappen/opdrachtgevers zal AQUON haar kennis en ervaring op dit gebied meer inbrengen aan het begin van het proces om tot de meest optimale monitoring te komen voor de vraagstelling vanuit de opdrachtgevers. In de rapportages die op verzoek van de opdrachtgevers gemaakt worden, kan ook die koppeling tussen vraag en data meer inzichtelijk gemaakt worden. Dit helpt om de waterschappen het beste inzicht te geven om tot beheer- en/of inrichtingsmaatregelen te komen.

3 ONTWIKKELINGEN IN HET JAAR 2026

3.1 FOCUS OP HEDEN EN TOEKOMST

AQUON levert een essentiële bijdrage door inzicht te verschaffen in de waterkwaliteit. De noodzaak voor verdergaande ketensamenwerking van de waterschappen en AQUON vormde de basis voor AQUON2.0. Dit heeft geresulteerd in een aantal ambities die de waterschappen hebben vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling AQUON en het formuleren van een heldere missie en visie van AQUON. De ervaringen uit recente jaren en de externe ontwikkelingen leiden vervolgens tot een aangescherpte focus:

- Performance: het handhaven van het huidige hoge kwaliteitsniveau van de monitoring van waterkwaliteit, het voortzetten van de ontwikkelingen op de bestaande dienstverlening en het verstevigen van de unieke positie van AQUON als inwinner van data. Sensormonitoring en het gebruik van DNA-technologie (eDNA/ qPCR) maken inmiddels onderdeel uit van de dienstverlening.

- Innovatie: optimalisatie van alle processen en investeren in nieuwe technologie en kennis. Het verbreden, verdiepen en verbeteren van de AQUON inwinnings- en laboratoriumprocessen, zodat de beschikbare data optimaal kan worden opgeslagen en uitgewisseld. Eenmalige opslag van data voor meervoudig gebruik is daarbij het uitgangspunt. De digitale transformatie is de leidraad voor de komende jaren om daar invulling aan te geven. AQUON zal hierbij nauw aansluiten bij de ontwikkelingen en de concrete wensen van haar partners zodat hiermee in de keten optimaal voordeel kan worden behaald. Bijzondere monitoring (zie ook hoofdstuk 2), eDNA en (big) data zijn daarbij de hoofdlijnen, maar ook nieuwe ontwikkelingen op het gebied van toxiteitsmetingen, bioassays, microverontreinigingen (waaronder ook microplastics) en meer effectgericht en diagnostisch onderzoek spelen daarbij een rol.

- AQUON en haar medewerkers: medewerkers zijn de kracht van AQUON. Het streven is om te komen tot een sterke formatie van medewerkers door hen de kans te geven hun talenten te ontwikkelen. De ontwikkeling van medewerkers betekent ontegenzeggelijk ook de ontwikkeling van AQUON als organisatie. De sterke betrokkenheid van medewerkers en hun wens om bij AQUON te werken verdienen waardering. Daarbij speelt de ontwikkeling van de interne cultuur een belangrijke rol.

- Samenwerking: optimalisatie van de interne samenwerking leidt tot een efficiëntere workflow en een hogere medewerker tevredenheid. Als (keten)partner wil AQUON de samenwerking en verbinding met deelnemende waterschappen verder verdiepen en hierbij intensief afstemmen over het opzetten van nieuwe analysepakketten. AQUON wil in de rol van regievoerder een gelijkmatige planning van de opdrachten realiseren om stappen te kunnen zetten op het gebied van efficiency bij zowel AQUON als bij haar deelnemende waterschappen.

- Rechtmatigheidsverantwoording: sinds 2025 is de verantwoording van de rechtmatigheid verlegd van de accountant naar het Dagelijks Bestuur. Dit leidt tot een intensievere samenwerking binnen en tussen de afdelingen. De Rechtmatigheidsverantwoording is geïmplementeerd binnen de organisatie en operationeel.

3.2 PLANNING & CONTROL CYCLUS

In de Planning & Control cyclus (P&C cyclus) wordt inhoud gegeven aan het proces van richting geven en op koers houden van de organisatie. Door middel van deze documentatie geven we vorm aan de programma's en bewaken we de voortgang. De Planning & Control cyclus ziet er als volgt uit:

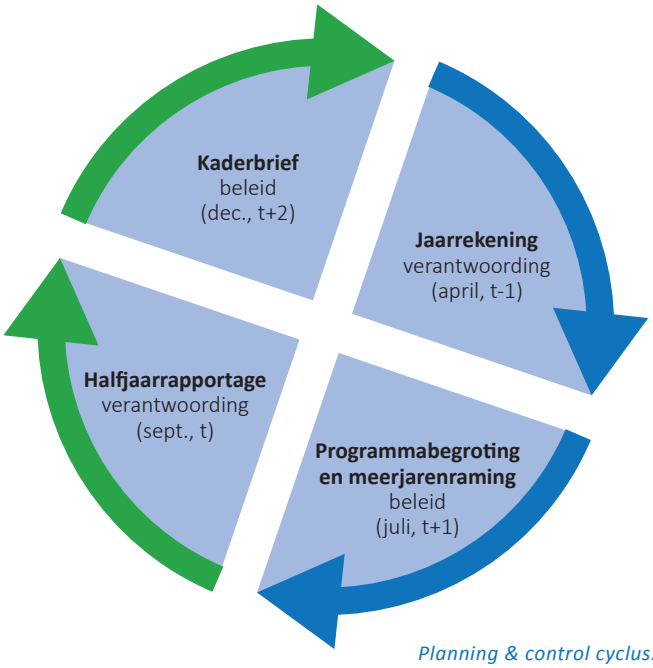

Planning & control cyclus.

Conform de presentatie van de jaarcijfers in de afgegeven jaarrekeningen kent AQUON een adequate beheersing van haar financiële middelen en geven de cijfers een getrouw beeld van de werkelijkheid. In deze programmabegroting wordt een verwachting weergegeven van de ontwikkeling in het jaar 2026. Aangezien AQUON zich volop ontwikkelt, is het mogelijk dat gedurende het jaar 2025 AQUON zich door nieuwe inzichten en/of omgevingsfactoren dient aan te passen. Mocht er aanleiding zijn op basis van een veranderde omgeving de programmabegroting aan te passen, dan zal AQUON dit door middel van een begrotingswijziging kenbaar maken bij het Algemeen Bestuur.

Op basis van de P&C cyclus stuurt AQUON met name op enkele prestatie-indicatoren, productieoutput en acceptabele kosten. Dit vraagt een goede beoordeling van de resultaten om zo aan te kunnen geven waar bijsturingsmogelijkheden aanwezig zijn. Dit geeft het management een stuur, een houvast om haar dienstverlening te kunnen uitvoeren. Het Laboratorium Informatie Management Systeem (LIMS), de urenverantwoording en het financiële systeem leveren rapportages, maandelijks worden deze op bedrijfsvoering niveau met het management doorgesproken en periodiek worden de resultaten tussen de directie en de betreffende manager in het P&C gesprek besproken.

Sturing wordt door het management mede vormgegeven door het realiseren van de productievraag van de deelnemende waterschappen op basis van het beschikbare budget. In 2026 worden het platform Eigenaren en het Algemeen Bestuur met het halfjaarrapport geïnformeerd over de ontwikkelingen zodat tijdige (bij-)sturing mogelijk wordt.

4 BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

4.1 INKOMSTEN EN UITGAVEN IN 2026

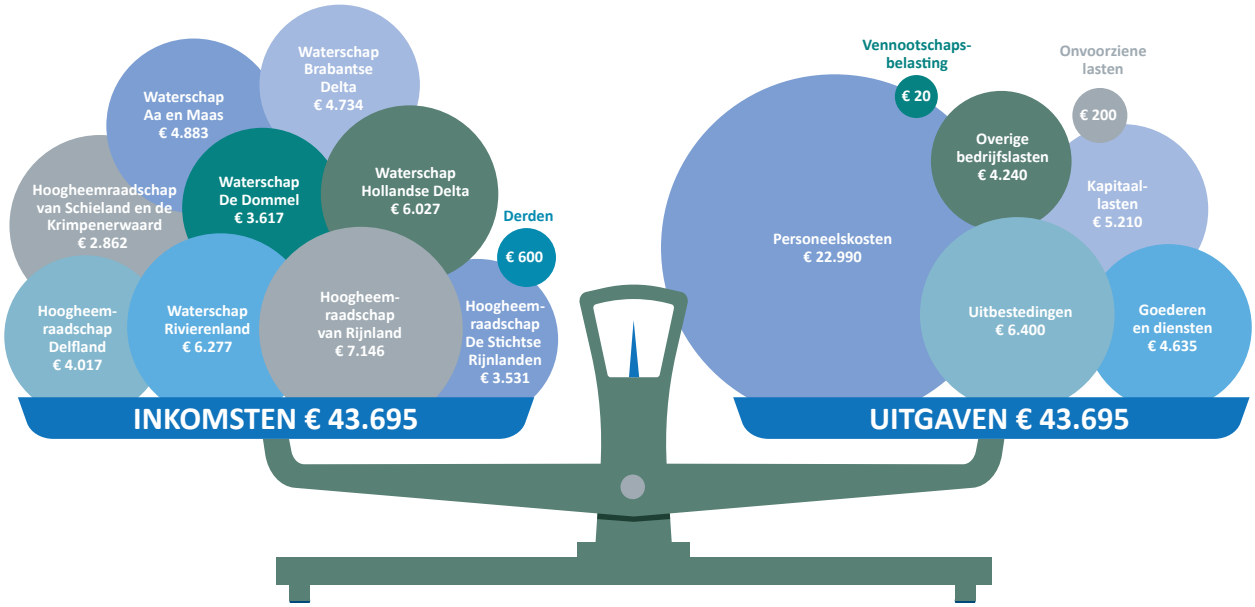

Afbeelding 2: Begroting in één oogopslag (bedragen x €1.000).

4.2 FINANCIËLE INFORMATIE 2024-2030 OP HOOFDLIJNEN

LABORATORIUM bedragen X €1.000			BEGROTING EN RAMINGEN TIJDREEKS 2026-2030				
	2024 gerealiseerd	2025 begroot	2026 begroot	2027 geraamd	2028 geraamd	2029 geraamd	2030 geraamd
Personeelskosten	19.640	20.946	22.990	24.180	25.205	26.061	26.943
Overige bedrijfslasten	3.442	3.750	4.240	4.448	4.670	4.810	4.954
Goederen en diensten	4.622	4.400	4.635	4.829	5.014	5.185	5.341
Uitbestedingen	6.735	6.300	6.400	7.250	7.701	8.029	8.254
Kapitaallasten	1.280	5.110	5.210	5.940	6.700	7.300	7.400
Onvoorziene lasten	6	200	200	200	200	200	200
Mutatie bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	27	20	20	20	20	20	20
Totale kosten	**35.752**	**40.726**	**43.695**	**46.866**	**49.510**	**51.605**	**53.112**

Bijdrage derden	659	550	600	600	600	600	600
Bijdragen waterschappen	35.092	40.176	43.095	46.266	48.910	51.005	52.512
Totale inkomsten	**35.752**	**40.726**	**43.695**	**46.866**	**49.510**	**51.605**	**53.112**

Samenvatting realisatie 2024, begroting 2025, begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2030 programma laboratorium.

4.3 ONTWIKKELING VAN DE PRIJS PER VERKOOPPUNT IN DE TIJD

AQUON is sinds het besluit tot centralisatie in 2020 jaarlijks in staat geweest om door efficiënte inzet van mensen en middelen de stijging van kosten per verkooppunt onder het niveau van de businesscase te houden. Door de focus op efficiency en de centralisatie is de focus en ambitie op innovatie afgelopen jaren niet op het gewenste niveau geweest. Nu de centralisatie is afgerond, is er ruimte voor een impuls en verdere focus op de innovatie, waarbij het kostenniveau van de totale operatie nog steeds binnen de kaders van de businesscase zal blijven. Het lijkt op deze manier haalbaar de innovatie bestendig binnen de operatie te kunnen financieren, waardoor AQUON geen aanleiding ziet om dit beleid komende 5 jaar te wijzigen.

Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de gerealiseerde prijs per verkooppunt in relatie tot de genormeerde prijs per punt (netto puntprijs zoals berekend voor het scenario nieuwbouw 1 laags uit businesscase, gecorrigeerd met werkelijke prijsindex). Hierbij is zichtbaar dat vanaf het besluit tot centralisatie begin 2020 direct succesvol gestuurd is op het realiseren van efficiency, resulterend in een lagere prijs per verkooppunt ten opzichte van de businesscase. Dit voordeel komt bovenop het reeds gecalculeerde voordeel van het 0-scenario uit de businesscase. De meerjaren verwachting toont dat deze ontwikkeling de komende jaren zal voortzetten.

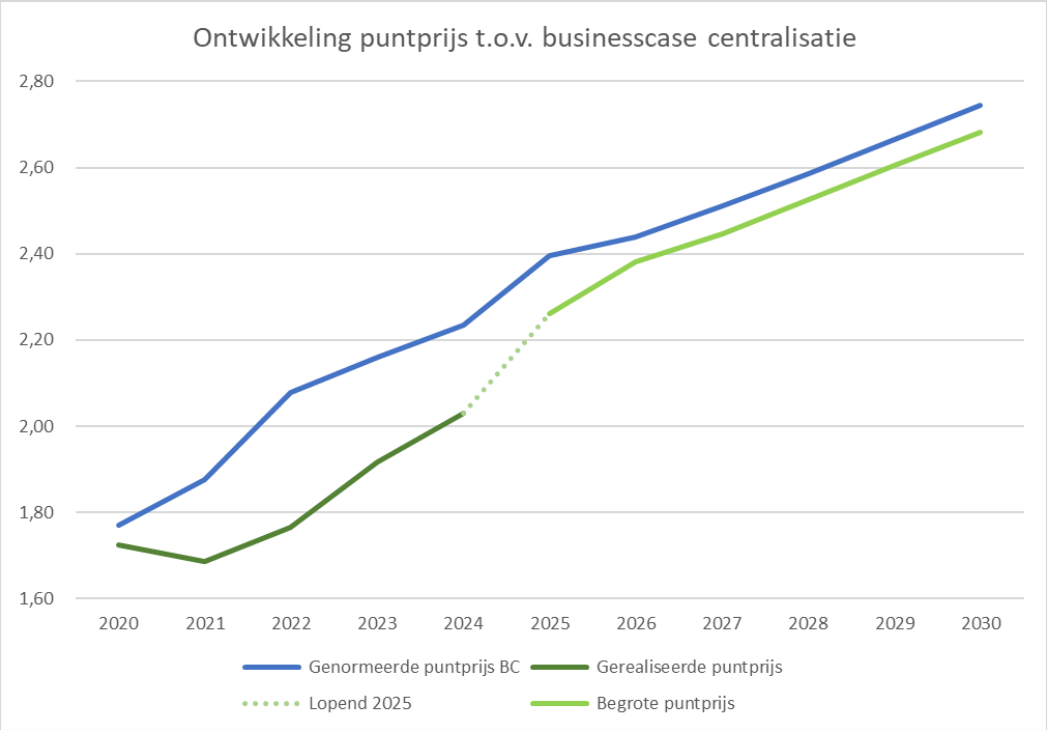

De genormeerde puntprijs BC betreft de berekende prijs per verkooppunt uit de businesscase, contant gemaakt naar 2019 en vervolgens doorgerekend met de werkelijke gerealiseerde prijsindex.
De groene lijnen betreffen de gerealiseerde (2020-2024) en begrote prijs per verkooppunt van AQUON (2025-2030).

5 MEETVRAAG PRODUCTIE 2026-2030

De opdrachtgevers van de waterschappen hebben hun verwachte meetvraag op hoofdlijnen tot en met 2030 opgegeven. Op basis hiervan heeft AQUON een beeld van de te verrichten werkzaamheden in de komende jaren en op welke wijze zij haar bedrijfsvoering kan inrichten.

5.1 MEETVRAAG 2026

Productie/ meetvraag	Werkelijke productie						Meetvraag	
	2014	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	2026
Aa en Maas	794.197	1.659.617	1.986.993	1.821.055	1.866.942	2.024.942	1.990.000	1.967.000
Brabantse Delta	1.481.131	1.456.317	1.533.784	1.708.102	1.830.106	1.989.895	1.776.727	1.776.727
De Dommel	1.007.880	1.149.110	1.345.369	1.424.361	1.289.096	1.438.896	1.524.530	1.509.300
Delfland	754.853	1.256.499	1.301.466	1.288.948	1.667.006	1.766.270	1.635.218	1.608.982
Hollandse Delta	1.550.417	2.375.815	2.659.575	2.115.638	2.537.829	2.047.062	2.558.135	2.627.000
Rijnland	1.925.326	2.348.512	2.504.511	2.760.659	2.577.561	2.817.364	2.900.000	2.950.000
Rivierenland	1.894.387	2.849.439	2.638.354	2.226.052	2.527.277	2.316.127	2.488.230	2.501.590
Schieland en Kr'waard	551.809	914.139	985.975	1.114.580	1.210.805	963.796	902.500	1.152.500
Stichtse Rijnlanden	784.590	1.382.142	1.262.025	1.333.073	1.320.877	1.316.144	1.893.208	1.433.208
Subtotaal	**10.744.590**	**15.391.590**	**16.218.052**	**15.792.468**	**16.827.499**	**16.680.496**	**17.668.548**	**17.526.307**
Indexcijfer jaar 2014 = 100	*100*	*143*	*151*	*147*	*157*	*155*	*164*	*163*
NRS-bemonsteringen		137.831	1.524.568	1.958.202	1.762.971	571.281	562.658	562.658
Totaal	**10.744.590**	**15.529.421**	**17.742.620**	**17.750.670**	**18.590.470**	**17.251.777**	**18.231.206**	**18.088.965**

* Hernieuwde opgaaf meetvraag november 2024

De ontwikkeling in de meetvraag van 2014-2026.

Ontwikkeling meetvraag

De opgegeven meetvraag van de deelnemers voor 2026 blijft met 17,5 miljoen verkooppunten (VP) nagenoeg gelijk aan de hernieuwde opgave voor 2025 (17,7 miljoen VP) . Op basis van de uitvraag baseert AQUON haar productieniveau voor haar begrotingsperspectief inclusief NRS-bemonsteringen in 2026 op 18 miljoen verkooppunten voor deelnemende waterschappen.

Nationale Rioolwater Surveillance

De Unie van Waterschappen (UvW) heeft afspraken gemaakt met het ministerie van VWS en het RIVM over een vijfjarige samenwerking op het gebied van afvalwatersurveillance. Nadat van 2021 tot en met 2023 'slechts' vijf maal per week per RWZI een COVID-bemonstering werd uitgevoerd, is dit vanaf 2024 gereduceerd tot gemiddeld 1,4 maal per RWZI per week.

Het bestuursakkoord voor de COVID monitoring beslaat de jaren 2021 tot en met 2025. De verwachting is dat de waakvlam monitoring daarna wordt voortgezet, waarvoor nieuwe afspraken moeten worden gemaakt. Voor 2026 is een meetvraag van circa 0,6 miljoen verkooppunten voor de bemonsteringen in het kader van de

Nationaal Rioolwater Surveillance (NRS) opgenomen. Zolang nog geen sprake is van structurele financiering vanuit de waterschappen wordt de omvang van de NRS-bemonsteringen in de tabellen in een aparte regel weergegeven.

5.2 MEETVRAAG 2026-2030

Het meerjarig perspectief op de verwachte productie van de individuele deelnemende waterschappen wordt in tabel 4 weergegeven.

De Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater is vastgesteld op 5 november 2024. Nederland heeft 3 jaar de tijd deze in eigen wetgeving vorm te geven. Bij de opgave van de meetvraag voor de programmabegroting van 2026 is reeds door een aantal deelnemers geanticipeerd op de verwachte ontwikkelingen van de monitoring voor stedelijk afvalwater vanuit deze nieuwe Europese Richtlijn. Het effect voor 2026 is beperkt, maar vanaf 2027 is de invloed duidelijk zichtbaar. De eerste indicaties van deze omvang uit 2024 worden in 2025 verder uitgewerkt samen met de experts van onze waterschappen, waardoor dit inzicht voor 2026 reeds nauwkeuriger is geraamd. In 2025 vindt in samenwerking met de expertgroep en platform opdrachtgevers een nadere verificatie van de meerjaren opgave 2027-2030 plaats, zodat een en ander voor de programmabegroting van 2027 nog beter kan worden geprognotiseerd.

In de meerjaren meetvraag is nog geen rekening gehouden met een (mogelijke) toetreding van waterschap Limburg per 1-1-2027. Verwerking van de effecten van deze toetreding zullen een plaats krijgen in de programmabegroting 2027 en meerjarenraming 2028-2031.

PRODUCTIE/ MEETVRAAG	Hernieuwde opgave	Programma begroting	Meerjarenraming			
	2025*	2026	2027	2028	2029	2030
Aa en Maas	1.990.000	1.967.000	1.932.000	1.922.000	2.257.000	2.342.000
Brabantse Delta	1.776.727	1.776.727	1.776.727	1.776.727	1.776.727	1.776.727
De Dommel	1.524.530	1.509.300	1.602.300	1.612.300	1.602.300	1.662.300
Delfland	1.635.218	1.608.982	1.784.595	1.616.866	1.616.866	1.616.866
Hollandse Delta	2.558.135	2.627.000	2.693.000	2.953.000	2.838.000	2.683.000
Rijnland	2.900.000	2.950.000	3.070.000	3.490.000	3.490.000	3.490.000
Rivierenland	2.488.230	2.501.590	2.634.050	2.572.550	2.573.550	2.573.550
Schieland en Kr'waard	902.500	1.152.500	1.217.500	1.217.500	1.217.500	1.217.500
Stichtse Rijnlanden	1.893.208	1.433.208	1.648.208	1.648.208	1.648.208	1.648.208
Subtotaal	**17.668.548**	**17.526.307**	**18.358.380**	**18.809.151**	**19.020.151**	**19.010.151**
Indexcijfer jaar 2014=100	*164*	*163*	*171*	*175*	*177*	*177*
NRS-bemonsteringen	562.658	562.658	562.658	562.658	562.658	562.658
Totaal inclusief NRS	**18.231.206**	**18.088.965**	**18.921.038**	**19.371.809**	**19.582.809**	**19.572.809**

* Opgave van de waterschappen in november 2024

De opgave van de verwachte meetvraag 2026-2030 inclusief verwachte meetvraag stedelijk afvalwater.

5.3 EFFECT VAN DE PRODUCTIEVERWACHTINGEN

De opdrachtgevers/waterschappen zijn zelf verantwoordelijk voor hun opgegeven meetvraag voor de komende jaren. Deze productieverwachting is een belangrijk gegeven voor de bedrijfsvoering van AQUON. AQUON heeft de productieverwachting vooraf doorgesproken met haar opdrachtgevers.

In tabel 4 is de trend door middel van een indexcijfer weergegeven. Op basis van het indexcijfer kan geconcludeerd worden dat de productie op de lange termijn stabiliseert en op korte termijn stijgt.
Deze stijging is in de afgelopen jaren hoger geweest dan de jaarlijkse opgave van de opdrachtgevers.
Dit wordt over het algemeen veroorzaakt doordat gedurende het jaar aanvullende monitoring en projecten gewenst worden.

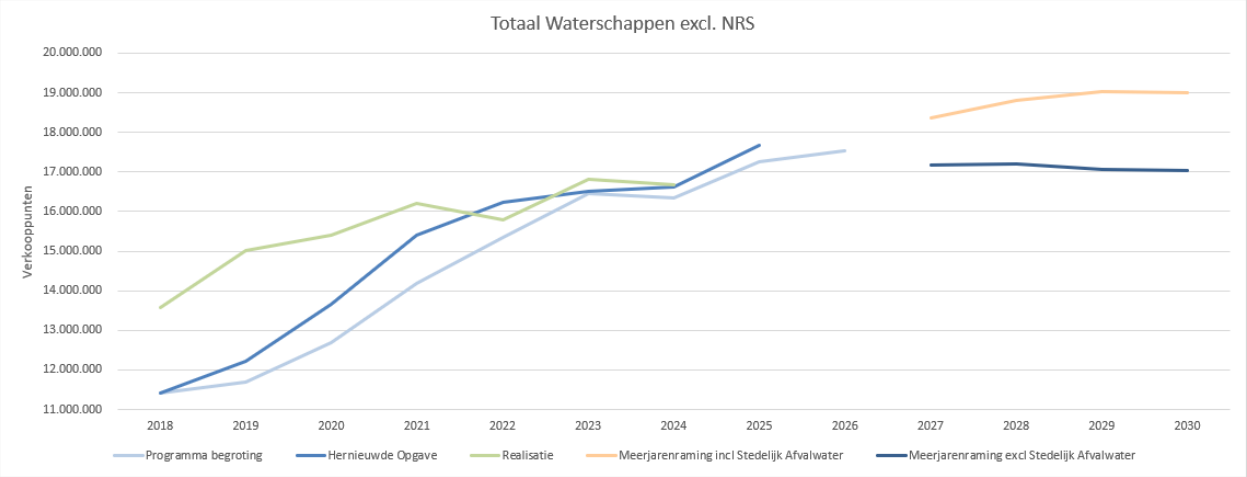

Meetvraag ontwikkeling in de tijd.

In de meetvraag is een ingeschat aandeel onderzoeken opgenomen waartoe AQUON zelf (nog) niet is uitgerust en/of wat boven de bezettingsgraad uit zal komen. Deze onderzoeken worden door AQUON uitbesteed aan partners. AQUON constateert dat de vraag naar specialistische analyses stijgt. Specialistisch onderzoek zoals het landelijk medicijnrestenonderzoek blijft in omvang toenemen. Ook is er een toename in de diversiteit van de te onderzoeken stoffen in de afgelopen jaren te zien. Op verzoek van de opdrachtgevers worden ook de (voor)onderzoeken ten behoeve van waterbodemonderzoek in toenemende mate in eigen huis uitgevoerd.

Op basis van de opgegeven productiewaarden ontvangen de opdrachtgevers viermaal per jaar een voorschotfactuur gebaseerd op de begrote kosten en de begrote productiewaarden. De werkelijke jaarkosten worden door AQUON op basis van de werkelijke productiewaarden volgens de vastgestelde bijdrageregeling afgerekend. In bijlage 1 is de berekening voor het jaar 2026 (en verdere jaren) nader uitgewerkt.

6. PARAGRAFEN

WETTELIJKE PARAGRAFEN

Overeenkomstig het waterschapbesluit zijn in de programmabegroting 2026 en de meerjarenraming 2027-2030 de paragrafen opgenomen welke verplicht zijn te vermelden. Met deze paragrafen wordt bereikt dat de uitgangspunten, de hoofdlijnen van het (nieuwe) beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, evenals de financiële gevolgen van dat beleid worden verankerd.

6.1 UITEENZETTING VAN DE FINANCIËLE POSITIE

Financiering

In 2011 en 2013 zijn vanwege de aanschaf van de panden leningen aangetrokken. Verder zijn er in 2023 en 2024 nieuwe leningen aangetrokken voor de nieuwbouw. Deze langlopende leningen, inclusief kortlopende faciliteiten, leiden niet tot een herziening van de leningenportefeuille voor het begrotingsjaar 2026. Verwacht wordt dat de reguliere financieringsbehoefte in het jaar 2026 geheel in het huidige financieringsarrangement met de bankinstellingen past.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

AQUON kent geen (algemene) reserves. Voor wat betreft de financiële risico's geldt dat de deelnemers van de GR AQUON aansprakelijk zijn voor de niet afgedekte risico's.

In het begrotingsjaar 2026 en in de meerjarenraming 2027-2030 is op de mogelijke financiële risico's zo adequaat mogelijk geanticipeerd. AQUON heeft vanuit een kwantitatieve risicoanalyse vastgesteld dat er inderdaad risico's met een financieel effect zijn. De belangrijkste risico's met een financieel effect zijn:

- Toename in gevraagde dienstverlening van waterschappen waartoe het laboratorium AQUON niet is ingericht. Deze diensten worden uitbesteed aan partners. AQUON heeft zo goed als mogelijk samen met de waterschappen deze dienstverlening geïnventariseerd en daaruit volgend eenzelfde kostenniveau gehanteerd als in 2025. Het toe te passen verrekensysteem voorziet in eventuele meer-productie zodat deze door de veroorzaker wordt betaald.

- In de risicoparagraaf wordt uitgebreid stil gestaan bij deze en andere risico's. Voor eventuele andere risico's is een begrotingspost onvoorzien opgenomen.

Stand en verloop bestemmingsreserves en voorzieningen

Aan het eind van het jaar 2026 heeft AQUON een bestemmingsreserve ten behoeve van de voorziene relatief hoge eenmalige kosten in verband met de centralisatie. In de programmabegroting Eigenaren wordt deze kostenpost verder geduid.
Daarnaast is een voorziening inzake RVU verplichting opgenomen.

Waterschapsbelasting
AQUON int geen belastingen, derhalve is deze paragraaf niet van toepassing.

Kengetallen
In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is voorgeschreven dat een gemeenschappelijk regeling een basisset van vijf kengetallen moet opnemen in de begroting. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie. De uniforme kengetallen bieden de mogelijkheid om onderling cijfers te vergelijken. Daarmee dragen deze kengetallen bij aan de controlerende en kader stellende rol van het bestuur. In de tabel zijn de kengetallen weergegeven die verplicht in de programmabegroting moeten worden opgenomen. Een toelichting wordt bij de kengetallen weergegeven.

KENGETALLEN AQUON	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Weerstandsvermogen	Niet van toepassing				
Netto schuldquote	109%	102%	96%	90%	84%
EMU saldo	-711.000	121.000	950.000	1.525.000	1.625.000
Wendbaarheid van de begroting	12%	13%	14%	14%	14%
Lastendruk	Niet van toepassing				

TOELICHTING KENGETALLEN

1 Weerstandvermogen
Het weerstandvermogen is een ratio die aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele calamiteiten financieel kan opvangen. Het is de verhouding tussen de beschikbare financiële reserves die bedoeld zijn voor risico's die zich voordoen (de weerstandcapaciteit) en de waarde van alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. AQUON heeft naast de bestemmingsreserve. in verband met de centralisatie, geen eigen vermogen. In de begroting is jaarlijks een bedrag van 200.000 euro opgenomen voor onvoorziene lasten. Daarnaast staan de deelnemers garant voor eventuele tekorten in de exploitatie.

2 Netto schuldquote
Het kengetal geeft de verhouding weer tussen de omvang van de netto schuld (schuldpositie) en de totale opbrengsten. In de periode 2026 t/m 2030 neemt de netto schuldquote af en verschuift deze van categorie neutraal naar gezond. Signaleringswaarde GTK 2020: <90% = gezond | 90-130% = neutraal | >130% is risicovol

3 EMU-saldo
In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economisch en Monetaire Unie (EU) zijn afspraken gemaakt over het overheidstekort. Binnen de overheid van Nederland is het aanvaardbaar het tekort te verdelen over het Rijk en de decentrale overheden. In principe zal het exploitatietekort van AQUON elk jaar 0 zijn, omdat alle netto kosten worden doorberekend aan de deelnemers. Het EMU-saldo kan hoger of lager zijn dan 0, door investeringen, afschrijvingen en de invloed van reserves en voorzieningen. AQUON rapporteert het EMU-saldo, dat op landelijk niveau samengevoegd wordt en aan de norm wordt getoetst. De opbouw van het EMU-saldo bij AQUON bestaat voornamelijk uit het verschil tussen de bruto investeringsuitgaven en de afschrijvingen.

4 Wendbaarheid van de begroting

Het kengetal wendbaarheid van de begroting geeft de verhouding tussen de totale kapitaalslasten en de totale bruto exploitatiekosten weer. Dit biedt een indicatie van de financiële flexibiliteit van de begroting. Hoe groter de omvang van de gepleegde en nog te plegen investeringen en de daaruit voortvloeiende financiering, des te meer kapitaallasten voor langere periode vastliggen. De wendbaarheid van AQUON wordt in de planperiode licht kleiner doordat het aandeel van de kapitaallasten stijgt.

5 Lastendruk n.v.t.

Het kengetal 'lastendruk' geeft de hoogte van de lastendruk weer van een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in vergelijking met het landelijk gemiddelde. AQUON heft geen belasting, derhalve is dit kengetal niet vaan toepassing.

6.2 PARAGRAAF ASSETMANAGEMENT

AQUON is met haar specifieke apparatuur een kapitaalintensieve organisatie en wenst efficiëntie door te voeren en continuïteit te borgen in haar operationele processen. Hiervoor dient AQUON voortdurend te investeren in haar reguliere bedrijfsvoering. Verouderde laboratoriumapparatuur wordt vervangen om het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. Robotisering en vergaande automatisering zijn nodig om de efficiëntieverbeteringen en slimmere processen en methoden te ondersteunen. Nieuwe technologieën vervangen (deels) de bestaande methoden, waarmee een toekomstbestendig AQUON wordt gerealiseerd.

De beheeractiviteiten vinden op verschillende momenten door het jaar heen plaats. Onder het beheer op korte termijn vallen het jaarlijks terugkerende onderhoud en (kleine) noodzakelijke reparaties. Voor het reguliere onderhoud op de bestaande apparatuur zijn onderhoudscontracten afgesloten met de leveranciers. Voor de totale nieuwbouw in Houten is een meerjaren onderhoudsplan aanwezig, op basis waarvan de kosten zijn opgenomen in de programmabegroting.

6.3 PARAGRAAF BEDRIJFSVOERING

In deze paragraaf geeft AQUON inzicht in de stand van zaken en relevante ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering.
Onder bedrijfsvoering verstaan wij alle interne organisatieonderdelen en processen die ondersteunend zijn ten behoeve van de primaire processen van AQUON. Hieronder vallen zaken zoals de algemene aansturing van de organisatie, personeel & organisatie, kwaliteits-, arbo- & milieuzorg, inkoop en financiën, informatisering en automatisering, communicatie en facilitaire dienstverlening (waaronder huisvesting). Deze processen zijn essentieel om de primaire processen goed te laten verlopen, en ook om de rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van de uitgevoerde activiteiten te waarborgen. Onder invloed van economische en wettelijke ontwikkelingen krijgen sturen en afleggen van verantwoording een meer prominente plaats.

Met ingang van 2026 zal de salarisverwerking overgaan van ADP naar VISMA. Deze overgang zal in 2024 en 2025 projectmatig worden vormgegeven, zodat de medewerkers hiervan geen hinder zullen ondervinden.

Financiële rechtmatigheid
Met ingang van 2025 verschuift de verantwoordelijkheid om over de rechtmatigheid te rapporteren van de accountant naar het dagelijks bestuur. Hiertoe wordt in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen, waarbij het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur verantwoording aflegt over het rechtmatig handelen van de organisatie. Het betreft hier de zuivere financiële rechtmatigheid.
In de administratieve organisatie is opgenomen welke maatregelen AQUON heeft getroffen om afwijkingen van financiële rechtmatigheid te voorkomen. Het goed functioneren van de administratieve organisatie wordt vastgesteld door uitvoeren van verbijzonderde interne controle, de zogenaamde VIC. Deze controles worden uitgevoerd in afstemming met de accountant om zo een efficiënte interne controle te kunnen uitvoeren, waarbij de accountant bij haar werkzaamheden ook gebruik kan maken van de uitgevoerde interne controles. Het algemeen bestuur stelt de verantwoordingsgrens vast waarboven geconstateerde afwijkingen worden opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast stelt het algemeen bestuur de rapporteringtolerantie vast, waarboven individuele afwijkingen worden gerapporteerd.

6.4 PARAGRAAF VERBONDEN PARTIJEN

Verbonden partijen
AQUON kent geen verbonden partijen. Deze paragraaf is niet van toepassing.

6.5 WET NORMERING TOPINKOMENS

Onderstaand is een overzicht met actuele informatie van de samenstelling van het bestuur en directie opgenomen.

NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
Dhr. J.K. Bouma	Directeur
Dhr. P.H. Daverveldt	Onafhankelijk voorzitter
Mevr. N.M. van Zoelen	Bestuurder
Dhr. H. Schouffoer	Bestuurder
Mevr. S. de Zoeten	Bestuurder
Dhr. P. van der Eijk	Bestuurder
Dhr. F. Tijhof	Bestuurder
Mevr. M. Boons	Bestuurder
Dhr. P. Ouwendijk	Bestuurder
Dhr. J. Verdoold	Bestuurder
Mevr. A. Hagenaars	Bestuurder

Overzicht actuele informatie in kader van Wet Normering Topinkomens.

7 FINANCIËLE BEGROTING AQUON

7.1 INLEIDING

In de nieuwe verslaggevingsvoorschriften is nadrukkelijk onderscheid gemaakt tussen een beleidsbegroting, zoals uitgewerkt in de voorgaande hoofdstukken, en een financiële begroting + meerjarenraming, die zijn uitgewerkt in hoofdstuk 7. Om dubbelingen zoveel mogelijk te voorkomen, is in dit hoofdstuk soms verwezen naar andere delen van dit document. In dit hoofdstuk zijn de gehanteerde uitgangspunten opgenomen, evenals de kosten en opbrengsten voor 2026 per programma met een toelichting op de verschillen ten opzichte van de begroting 2025, gevolgd door de meerjaren exploitatieraming voor de jaren 2027-2030, de investeringsplanning en de geprognotiseerde balans.

7.2 GEHANTEERDE UITGANGSPUNTEN EN NORMEN

In de opzet van de begroting 2026 is geen structurele verandering in de opzet van begroten doorgevoerd. AQUON kent vanaf het begrotingsjaar 2016 twee programmabegrotingen. De eerste programmabegroting wordt 'Laboratorium AQUON' genoemd en het tweede programma 'Eigenaar GR AQUON'. In deze begroting 2026 wordt ook de meerjarenraming 2027-2030 in beeld gebracht.
De uitgangspunten zoals vermeld in de kaderbrief 2026 (welke op 3 december 2024 door het Algemeen Bestuur is vastgesteld) zijn leidend geweest bij het opstellen van de begroting 2026.
Op basis van de Macro Economische Verkenningen (MEV) is de verwachte prijsindex voor 2026 3,0 procent. Bij het berekenen van de out of pocket kosten wordt derhalve rekening gehouden met deze inflatiecorrectie ten opzichte van het prijsniveau eind 2025 op desbetreffende kostencategorieën. Voor salarisontwikkeling is zoals opgenomen in de kaderbrief 2026 gerekend met 2,1 procent CAO-verhoging en 1,5 procent voor individuele periodieken ten opzichte van het salarisniveau per 1 januari 2025. Hierbij dient te worden opgemerkt dat ten tijde van de totstandkoming van deze programmabegroting er nog geen nieuwe CAO afspraken voor 2025 zijn gemaakt. Derhalve is voor de salarisstijging 2025 een stijging van 5% voorzien ten opzichte van het salarisniveau eind 2024.
AQUON zal de kostenontwikkeling nauwlettend blijven volgen en heeft hierbij blijvend aandacht voor mogelijke optimalisaties binnen de make-buy-ally strategie om scherp te kunnen zijn op de kostenbeheersing.

7.3 BEGROTING 2026 VOOR PROGRAMMA 1: LABORATORIUM

PROGRAMMA 1 LABORATORIUM	Begroting 2026	Begroting 2025	Realisatie 2024
Salarissen	15.600.000	14.742.387	12.287.056
Sociale lasten	4.150.000	3.778.200	3.383.999
Overige personeelslasten	1.000.000	1.175.000	1.026.269
Personeel van derden	2.240.000	1.250.000	2.942.635
PERSONEELSLASTEN	22.990.000	20.945.587	19.639.959
Diensten van derden	1.377.000	1.345.000	1.454.385
Huren en rechten	200.000	200.000	170.025
Leaseauto's	1.150.000	925.000	935.364
Verzekeringen	90.000	93.000	82.329
Belastingen	250.000	244.200	-118.929
Onderhoud door derden	1.173.000	943.000	918.654
OVERIGE BEDRIJFSLASTEN	4.240.000	3.750.200	3.441.828
Overige ge- en verbruiksgoederen	3.955.000	3.750.000	3.532.929
Duurzame gebruiksgoederen	270.000	250.000	463.181
Energie	410.000	400.000	626.323
GOEDEREN EN DIENSTEN / MATERIELE LASTEN	4.635.000	4.400.000	4.622.433
Externe analyses	6.400.000	6.300.000	6.734.829
UITBESTEDINGEN	6.400.000	6.300.000	6.734.829
Afschrijvingen	4.010.000	3.810.000	1.545.545
Rentelasten	1.200.000	1.300.000	-265.690
KAPITAALSLASTEN	5.210.000	5.110.000	1.279.855
NORMALE EXPLOITATIEKOSTEN	43.475.000	40.505.787	35.718.904
ONVOORZIEN	200.000	200.000	6.137
TOTAAL LASTEN	43.675.000	40.705.787	35.725.041
Bijdrage derden	-600.000	-550.000	-659.361
TOTALE KOSTEN	43.075.000	40.155.787	35.065.680
Vennootschapsbelasting	20.000	20.000	26.584
Bijdrage waterschappen	43.095.000	40.175.787	35.092.264

Begroting programma 1: Laboratorium activiteiten.

7.4 TOELICHTING OP DE BEGROTING 2026 LABORATORIUM ACTIVITEITEN

Het kostenpatroon zoals opgenomen is passend bij de door de waterschappen opgegeven meetvraag voor 2026. Er is gerekend met de kaders zoals opgenomen in de kaderbrief. Een toelichting op de kostencategorieën die hiervan, of ten opzichte van de begroting 2025, afwijken wordt onderstaand weergegeven.

Personeelskosten
De opgenomen salariskosten zijn gebaseerd op de personeelsformatie zoals opgesteld voor de invulling voor de operationele begroting 2025. Door de groter groeiende (complexe) productie zijn enerzijds extra functies als senior (specialist) benodigd, waarbij anderzijds rekening wordt gehouden met efficiency-voordelen als gevolg van het opschalen van productie. Daarnaast zijn voor de professionalisering van het team extra functies als projectleider en assistent managers nodig. Ook de ambitie in informatieveiligheid (ISO certificering) en de groeiende datastroom zorgen voor extra benodigde tijdelijke functies in de data en informatie kant.
Samengevat kan de stijging ten opzichte van de programmabegroting als volgt worden toegelicht:

- Stijging meetvraag 2026 ten opzichte van 2025 uit programmabegroting 2025 (1,8 %)
- Verwachte CAO stijging (3,6%)
- Aanname van specialisten voor chemie, robotisering, sensoring
- Uitbreiding ondersteuning zoals assistent managers en vaste invulling receptioniste
- tijging inzet van flexibel (inhuur) personeel. De kosten stijgen extra als gevolg van doorontwikkeling ICT (instrument connect team, data en informatieveiligheid, helpdeskmedewerker ICT en inzet projectleiders)

Overige bedrijfslasten
<u>Leaseauto's</u>
In 2025 wordt de aanbesteding voor lease opgestart, waarna in 2026 gestart zal worden met het vernieuwen van het wagenpark. Invulling hiervan is een complex vraagstuk. AQUON heeft ook een duurzaamheidsambitie ten aanzien van het wagenpark, echter dit moet ook praktisch uitvoerbaar zijn met elementen als actieradius en maximaal trekgewicht van elektrische auto's. Als gevolg van enkele wetswijzigingen (afschaffen vrijstelling BPM, aanpassing van wegenbelasting voor elektrische auto's) is sowieso rekening gehouden met een stijging van de kosten voor lease en brandstof van 15 procent

<u>Onderhoud door derden</u>
AQUON heeft afgelopen jaar een aantal technisch geavanceerde machines aangeschaft voor haar analyses. Na afloop van de garantieperiode wordt er voor deze machines jaarlijks onderhoud gepleegd. Voor het pand is een meerjaren onderhoudsplan opgesteld, kosten zijn conform dit plan opgenomen in de begroting.

Goederen en diensten
De stijging binnen goederen en diensten heeft voornamelijk betrekking op de stijging van de ge- en verbruiksgoederen als gevolg van de stijging van de meetvraag en daarmee de eigen productie.

Uitbestedingen
De kosten voor uitbestedingen liggen in lijn met de begroting 2025, gebaseerd op de meetvraag zoals opgenomen in de programmabegroting.

Onvoorziene lasten
AQUON heeft in de reguliere begroting een bedrag voor onvoorziene lasten opgenomen van 200.000 euro. Gezien het feit dat AQUON niet beschikt over reserves om onvoorziene zaken op te vangen, zal de post

onvoorzien in 2026 conform 2025 op 200.000 gesteld worden. Met deze begrotingspost kunnen risico's, beschreven in de risicoparagraaf, worden gefinancierd.

Heffing vennootschapsbelasting
Vanaf het jaar 2017 valt AQUON onder de reguliere vennootschapsbelasting. In de begroting 2026 worden een winstberekening en afdracht vennootschapsbelasting gemaakt voor de omzet voor derden. De activiteiten vanuit het samenwerkingsverband (ten behoeve van de deelnemende waterschappen) zijn vrijgesteld van deze belasting.

7.5 FINANCIËLE BEGROTING 2026 VOOR PROGRAMMA 2: EIGENAREN GR AQUON

PROGRAMMA 2 EIGENAARSDEEL	Begroting 2026 ev	Begroting 2025	Realisatie 2021-2023	Realisatie 2024	Totaal Business Case
** Deze exploitatiekosten betreffen de eenmalige kosten uit de BC centralisatie **					
Salarissen	610.000	1.212.040	260.014	217.477	2.300.000
Sociale lasten	182.000	148.671	75.398	46.774	453.000
Overige personeelslasten	600.000	395.092	183.958	258.909	1.385.000
Inhuur personeel derden	-	283.236	134.595	147.463	500.000
PERSONEELSLASTEN	1.392.000	2.039.039	653.965	670.623	4.638.000
Diensten van derden	50.000	114.614	53.664	424.756	400.000
OVERIGE BEDRIJFSLASTEN	50.000	114.614	53.664	424.756	400.000
Ge- en verbruiksgoederen	-	-	-	45.001	0
GOEDEREN EN DIENSTEN / MATERIELE LASTEN	-	-	-	45.001	0
Afschrijvingen	-	767.000	-	-	767.000
KAPITAALSLASTEN	-	767.000	-	-	767.000
NORMALE EXPLOITATIEKOSTEN	1.442.000	2.920.653	707.629	1.140.380	5.805.000
ONVOORZIEN	694.338	300.000	-	-	1.400.000
TOTAAL LASTEN	2.136.338	3.220.653	707.629	1.140.380	7.205.000
Mutatie bestemmingsreserve	-2.136.338	-1.375.117	2.718.835	792.620	0
TOTALE KOSTEN	-	1.845.536	3.426.464	1.933.000	7.205.000
BIJDRAGE WATERSCHAPPEN	-	1.845.536	3.426.464	1.933.000	7.205.000

** Deze kosten (7, 2 mio) betreffen de eenmalige kosten uit de BC centralisatie **

7.6 TOELICHTING OP DE BEGROTING 2026 EIGENAREN GR AQUON

De totale vermelde kosten in het programma 'Eigenaar GR' betreffen de kosten overgenomen uit de businesscase Centralisatie AQUON, versie 1.1. Andere kosten zijn niet aan de orde.

AQUON werkt op verzoek van de waterschappen met een bestemmingsreserve voor de te maken eenmalige kosten tijdens de nieuwbouw en ten aanzien van mogelijke afvloeiing van personeel. Deze kosten doen zich deels voor gedurende het vijfjarig project, tot en met 2025. In enkele gevallen treedt er een uitloop van de kosten op in de jaren 2026 en verder, wanneer het bijvoorbeeld een uitwerking van afspraken met de vakbonden in het kader van compensatie reistijdvergoeding en/ of verhuisvergoedingen betreft of bijvoorbeeld een mogelijke verplichting tot doorbetaling van WW bij afvloeiing van personeel.
De totale eenmalige kosten zijn begroot op 7,2 miljoen euro. De bestemmingsreserve is in de periode 2021 tot en met 2025 gevoed door het saldo van een vaste bijdrage van de deelnemende waterschappen op basis van de businesscase en de gemaakte kosten in het betreffende jaar. Na afronding van de centralisatie zal het eventuele restant van de bestemmingsreserve worden verrekend met de waterschappen.
In het kader van transparantie is ervoor gekozen dit programma te blijven opnemen zolang de financiële afwikkeling nog loopt. Vanaf het begrotingsjaar 2026 worden de uitgaven gedekt uit de bestemmingsreserve en wordt geen bijdrage meer ontvangen van de deelnemers.

In de periode 2021 tot en met 2024 zijn de kosten in het eigenarenprogramma aanzienlijk lager uitgevallen dan begroot. De verwachting is dat de frictiekosten zich voornamelijk zullen voordoen in de jaren 2025 en verder. Om deze reden zijn de totale kosten conform businesscase centralisatie (7,2 miljoen euro) in stand gehouden en vindt de verschuiving zijn weerslag in de begroting 2026.
In de kosten 'overige personeelskosten' is een hoge uitgave voor reistijdvergoeding personeel (aspect sociaal statuut) opgenomen.

7.7 MEERJAREN EXPLOITATIERAMING

Programma Laboratorium

In de meerjarenraming is vanaf 2027 een kostenpatroon berekend dat passend is bij door de waterschappen opgegeven meetvraag, waarbij een deel van de productie uitbesteed zal worden.

Voor het extra meetvraag in het kader van het stedelijk afvalwater zal extra personeel aangetrokken worden. De stijging van kapitaalslasten betreft afschrijving en rente als gevolg van het verwachte (vervangings) investeringsniveau.

Voor een stijging in de salarissen is vanaf 2027 met een verhoging van 3 procent per jaar gerekend, voor prijsindex van out of pocket kosten met 3 procent. Onderstaand zijn de verwachte exploitatiekosten en bijdragen voor 2024 de gerealiseerde en voor de jaren 2025 tot en met 2030 weergegeven.

LABORATORIUM bedragen X €1.000			BEGROTING EN RAMINGEN TIJDREEKS 2026-2030				
	2024 gerealiseerd	2025 begroot	2026 begroot	2027 geraamd	2028 geraamd	2029 geraamd	2030 geraamd
Personeelskosten	19.640	20.946	22.990	24.180	25.205	26.061	26.943
Overige bedrijfslasten	3.442	3.750	4.240	4.448	4.670	4.810	4.954
Goederen en diensten	4.622	4.400	4.635	4.829	5.014	5.185	5.341
Uitbestedingen	6.735	6.300	6.400	7.250	7.701	8.029	8.254
Kapitaallasten	1.280	5.110	5.210	5.940	6.700	7.300	7.400
Onvoorziene lasten	6	200	200	200	200	200	200
Mutatie bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	27	20	20	20	20	20	20
Totale kosten	**35.752**	**40.726**	**43.695**	**46.866**	**49.510**	**51.605**	**53.112**
Bijdrage derden	659	550	600	600	600	600	600
Bijdragen waterschappen	35.092	40.176	43.095	46.266	48.910	51.005	52.512
Totale inkomsten	**35.752**	**40.726**	**43.695**	**46.866**	**49.510**	**51.605**	**53.112**

Samenvatting realisatie 2024, begroting 2025, begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2030 programma laboratorium.

Programma Eigenarendeel

De meerjaren uitgaven voor het eigenarendeel zullen geheel gedekt worden door de mutatie uit de bestemmingsreserve, derhalve is een meerjarenraming niet aan de orde.

7.8 VOORGENOMEN INVESTERINGEN

Het benodigd investeringsniveau 2026 tot en met 2028 ten behoeve van de operationele activiteiten wordt op 7,5 miljoen euro per drie begrotingsjaren voorzien. Een investering vergt veel onderzoek vooraf, veroorzaakt door sterke verbeteringen in technologie. Hierdoor is het complex te voorspellen in welk begrotingsjaar een investering valt. Voor sensoring inclusief ICT ondersteuning wordt een bedrag van 3,6 miljoen euro per drie begrotingsjaren voorzien. Daarnaast is er naar verwachting per drie jaar 3 miljoen euro investeringsruimte nodig voor facilitaire en ICT-ontwikkelingen. De effecten van de investeringen voor de deelnemers zijn enkel de kapitaalslasten.

INVESTERINGEN LABORATORIUM	
Doorontwikkeling ICT	3.000.000 euro per drie jaar
(Vervangings-)investeringen apparatuur	7.500.000 euro per drie jaar
Sensoring inclusief ICT-ondersteuning	3.600.000 euro per drie jaar

AQUON kent geen investeringsstatuut, aangezien zij regulier een beperkte mate van investeringen kent. Een vervanging van een laboratoriuminstrument betekent veelal een project waar een langere doorlooptijd mee is gemoeid. In 2026 worden een beperkt aantal investeringsprojecten voorzien. Voorafgaand aan vervanging wordt een operationele businesscase uitgewerkt, de vermelde ontwikkelingen geven daarbij richting.

7.9 GEPROGNOSTICEERDE BALANS

De geprognosticeerde balans is een middel om het bestuurlijk inzicht te verbeteren in de ontwikkeling van de financiële positie van AQUON. Om inzicht te geven in de effecten van de meerjarenramingen van exploitatie en investeringen op de ontwikkeling van de balans is onderstaand de geprognosticeerde balans voor de komende vijf jaren opgenomen, gebaseerd op de actuele exploitatie en investeringsramingen en liquiditeitsprognose.

	ACTIVA	2026	2027	2028	2029	2030
	VASTE ACTIVA					
I	Immateriële vaste activa	977	1.177	1.297	1.435	1.515
II	Materiële vaste activa	47.835	47.535	46.515	44.877	43.197
III	Financiële vaste activa	51	51	51	51	51
	VLOTTENDE ACTIVA					
IV	Voorraden	400	385	385	395	400
V	Kortlopende vorderingen	1.900	1.900	1.900	2.000	2.023
VI	Liquide middelen	15	15	15	15	15
VII	Overlopende activa	2.100	2.012	2.012	2.078	2.100
	TOTAAL ACTIVA	53.278	53.075	52.175	50.851	49.301

	PASSIVA	2026	2027	2028	2029	2030
	VASTE PASSIVA					
VIII	Eigen vermogen	1.400	800	75	-	-
IX	Voorzieningen	329	350	400	425	450
X	Vaste schulden	42.749	42.725	42.100	40.826	39.051
	VLOTTENDE PASSIVA					
XI	Kortlopende schulden	4.400	4.600	4.800	4.800	4.900
XII	Overlopende passiva	4.400	4.600	4.800	4.800	4.900
	TOTAAL PASSIVA	**53.278**	**53.075**	**52.175**	**50.851**	**49.301**

Geprognosticeerde balans 2026-2030 (bedragen x € 1.000)

8 KOSTENTOEREKENING EN BIJDRAGEREGELING

8.1 JAARLIJKSE EXPLOITATIEKOSTEN LABORATORIUM (PROGRAMMA 1)

Algemeen
De reguliere exploitatiekosten worden ingedeeld naar vaste kosten en variabele kosten in het betreffende jaar. Deze vaste en variabele kosten hebben een eigen basisberekening in de bijdrageregeling. De bijdrage van een individueel waterschap bestaat daarmee uit een aandeel in de vaste kosten en een aandeel in de variabele kosten. De opbrengsten door derden wordt in mindering gebracht op de jaarlijkse reguliere exploitatiekosten. Het geheel van de resterende reguliere bedrijfskosten in het jaar wordt vervolgens geheel door de (negen) deelnemende waterschappen bijgedragen.

De kostenverdeling
De vaste kosten zijn de kosten van de bedrijfsinrichting en deze kostencategorie wordt verondersteld 75 procent van de normale reguliere exploitatiekosten van het jaar te zijn. In tegenstelling tot de vaste kosten bewegen de variabele kosten mee met de jaarlijkse productie en deze worden verondersteld 25 procent van de reguliere exploitatiekosten van het jaar te zijn.

Consequenties voor een individueel waterschap
Elk waterschap draagt een percentage van de vaste kosten bij. Het percentage aan vaste kosten dat een individueel waterschap bijdraagt, is afhankelijk van de gemiddelde afgenomen productie in de drie afgesloten jaren voorafgaand aan het desbetreffende verslagjaar. Het verhoudingscijfer van deze drie jaren productie ten opzichte van de totale productie in hetzelfde tijdvak (opgenomen in de meest recente jaarrekening) geeft het relatieve kostenaandeel van een individueel waterschap.
De variabele kosten worden in verhouding van de werkelijke afgenomen productie in het desbetreffende verslagjaar toegerekend aan een individueel deelnemend waterschap.

8.2 KOSTEN EIGENAREN (PROGRAMMA 2)

De eenmalige frictiekosten naar aanleiding van de centralisatie van AQUON zijn in het programma Eigenaren GR opgenomen. Deze kosten, die over een aantal jaren zijn geëgaliseerd, zijn in de jaren tot en met 2025 reeds doorberekend aan de deelnemers.

Het saldo per jaar wordt toegevoegd danwel onttrokken aan de bestemmingsreserve centralisatie. Mocht de bestemmingsreserve niet afdoende zijn dan betaalt ieder waterschap relatief hetzelfde deel bij (conform dezelfde verdeelsleutel). Andersom werkt het hetzelfde: mocht de bestemmingsreserve na de realisatie een overschot bevatten, dan wordt dit surplus terugbetaald aan de desbetreffende waterschappen.

9 RISICOMANAGEMENT

Er komen voortdurend, ook door voortschrijdend inzicht, nieuwe risico's op AQUON af. AQUON is bezig met een brede risico-inventarisatie op tactisch en strategisch niveau. Een nadere uitwerking hiervan zal in 2025 in de hiervoor bestemde gremia worden besproken. In deze programmabegroting vindt beschrijving van de belangrijkste risico's en de genomen beheersingsmaatregelen nog volgens de oude systematiek plaats met betrekking tot de volgende aspecten beschreven:

- Bestuurlijke aspecten
- Locatie aspecten
- Organisatorische aspecten
- Personele aspecten

RISICO'S - BESTUURLIJKE ASPECTEN

RISICO	BEHEERSINGSMAATREGEL
Continuïteit AQUON in gevaar door uittreden van deelnemende waterschappen	In de Gemeenschappelijke Regeling is een uittreedregeling opgenomen die continuïteit AQUON borgt
Bestuurlijke verandering: consequenties koers	Met het besluiten tot AQUON 2.0 hebben de eigenaren aangegeven dat zij de nieuwe strategie en beleidslijnen ondersteunen en onderschrijven. AQUON heeft een zorgvuldig besluitvormingsproces, bestuursleden worden vooraf goed geïnformeerd over effecten van wijzigingen in de strategie. In 2025 zal de strategie 2020-2030 ambtelijk en bestuurlijk worden geëvalueerd.
Negen waterschappen niet op één lijn	Door middel van periodieke werksessies en thema-bijeenkomsten vindt toetsing en herijking van de integrale strategie plaats zodat een gezamenlijke visie op de toekomst blijft bestaan.

Risicio's - bestuurlijke aspecten.

RISICO'S - LOCATIE ASPECTEN

RISICO	BEHEERSINGSMAATREGEL
Compensatie medewerkers (reistijd/ verhuiskostenregeling naar nieuwe locatie) is ruimer dan in businesscase berekend	Eind 2024 is een principe akkoord met de vakbonden gesloten. Nadere uitwerking hiervan vindt in 2025 plaats. Op basis van de eerste doorrekeningen blijkt de bestemmingsreserve toereikend om de compensatie aan de medewerkers te vergoeden.
Renterisico	Op dit moment dient nog een gering bedrag gefinancierd te worden ten behoeve van de nieuwbouw, afhankelijk van de totale opbrengst van de verkoop van de panden. Bij het aangaan van de leningen ten behoeve van de financiering zullen de verschillende opties worden besproken met het dagelijks bestuur en hierbij zal de renterisiconorm in acht worden genomen.

Risico's - locatie aspecten.

RISICO'S - ORGANISATORISCHE ASPECTEN

RISICO	BEHEERSINGSMAATREGEL
Werkmethodes en/of werkpakketten wijzigen	Frequent contact en overleg met waterbeheerders (klant) en in het platform opdrachtgevers zorgt dat AQUON hier tijdig op kan inspelen.
Verbreding van analysepakket (andere stoffen, geïntegreerd onderzoek ontwikkelt verder) zorgt dat AQUON hier niet klaar voor is	AQUON heeft een innovatiemanager in dienst, en heeft daarnaast strategische kennis- en uitvoeringspartners om snel te kunnen inspelen op ontwikkelingen.
AQUON kan ontwikkelingen in automatisering complexiteit technologie niet aan	Door middel van het SPP inspelen op vereiste professionaliteit (opleiding en -niveau), een goede make/buy afweging en regie op uitbesteed werk. Daarnaast is een passend (oplopend) investeringsniveau in IT een vereiste voor de toekomst. Hiervoor moet voldoende financieel draagvlak gecreëerd worden.
Financieel risico van een productiedaling en/of productiestijging	Het kosten-verrekensysteem voor de deelnemende waterschappen geeft antwoord op een individuele productieverandering. Een deelnemend waterschap staat voor drie jaar borg voor het relatieve aandeel in de vaste kosten.
Capaciteitsrisico bij productie daling en/of productiestijging	Bij duurzame verandering van meetvraag is herschikking noodzakelijk. AQUON kan flexibel op- of afschalen door continu een afweging tussen make-buy or ally te maken.
Accreditatie verlies	AQUON schakelt de RvA in om de kwaliteitsnormen te blijven behalen. Kwaliteit coördinatoren binnen AQUON signaleren afwijkingen en maken deze zichtbaar in evaluaties.
Kwaliteitsverschil strategische operationele partners	AQUON beoordeelt de kwaliteit van de opgeleverde analyses door de leveranciers conform de door haar geldende kwaliteitseisen.
Informatieveiligheid (cybercriminaliteit)	Informatieveiligheid is ondergebracht in een aparte portefeuille en is daarmee een vast onderwerp voor de vergaderingen van het dagelijks bestuur. In 2024 is het proces gestart om te komen tot een certificering conform ISO 27001 eind 2026.
Innovatiekracht neemt af door druk op prijs per verkooppunt	AQUON financiert haar innovaties binnen het programma laboratorium met de huidige operatie. Bij een mogelijke stagnatie van de meetvraag en/of te hoge stijging van de prijzen staat dit onder druk omdat innovaties dan teveel op de prijs per VP drukken. Om het gewenste niveau van innovatie te blijven vasthouden is stabiliteit en groei van de meetvraag een voorwaarde.

Risico's - organisatorische aspcten.

RISICO’S - PERSONELE ASPECTEN

RISICO	BEHEERSINGSMAATREGEL
Personeelsverloop (mede als gevolg van centralisatie): Kennis en productieverlies	Vooral voor specialistische en hydrobiologische onderzoeken is het van belang dat kennis wordt behouden. Voor medewerkers worden maatregelen uitgewerkt zodat kennisbehoud centraal staat. De managers hebben hiervoor een strategische personeelsplanning voor hun team opgesteld met mitigerende maatregelen.
Veranderende meetvraag: onvoldoende kennis en expertise medewerkers	AQUON stelt een opleidingsbudget beschikbaar voor haar medewerkers om zich bij te scholen en verder te ontwikkelen. Daarnaast worden intern ook medewerkers opgeleid om op een hoger ervaringsniveau te kunnen functioneren.
Uitvalrisico expertrollen (directie/ management)	Binnen het managementteam is er voor de korte termijn vervanging een horizontale vervanging afgesproken.

Risico's - personele aspcten.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: BIJDRAGE PER WATERSCHAP IN DE JAREN 2026-2030

2026	Totale kosten in dit programma excl. NRS-bemonsteringen: 41.832					NRS		
	Vaste kosten		Variabele kosten			Kosten	Afrekening	Totale
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	excl. NRS	NRS	kosten
Aa en Maas	11,6%	3.634	1.967.000	11,2%	1.174	4.808	75	4.883
Brabantse Delta	11,2%	3.517	1.776.727	10,1%	1.060	4.577	157	4.734
De Dommel	8,4%	2.641	1.509.300	8,6%	901	3.542	75	3.617
Delfland	9,6%	3.009	1.608.982	9,2%	960	3.969	48	4.017
Hollandse Delta	13,6%	4.269	2.627.000	15,0%	1.568	5.836	191	6.027
Rijnland	16,5%	5.188	2.950.000	16,8%	1.760	6.948	198	7.146
Rivierenland	14,3%	4.497	2.501.590	14,3%	1.493	5.990	287	6.277
Schieland en de Kr	6,7%	2.092	1.152.500	6,6%	688	2.780	82	2.862
Stichtse Rijnlanden	8,0%	2.526	1.433.208	8,2%	855	3.381	150	3.531
Totaal	100,0%	31.374	17.526.307	100,0%	10.458	41.832	1.263	43.095

2027	Totale kosten in dit programma excl. NRS-bemonsteringen: 44.971					NRS		
	Vaste kosten		Variabele kosten			Kosten	Afrekening	Totale
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	excl. NRS	NRS	kosten
Aa en Maas	11,6%	3.914	1.932.000	10,5%	1.183	5.097	77	5.174
Brabantse Delta	11,0%	3.701	1.776.727	9,7%	1.088	4.789	161	4.950
De Dommel	8,3%	2.808	1.602.300	8,7%	981	3.790	77	3.867
Delfland	9,9%	3.339	1.784.595	9,7%	1.093	4.432	49	4.481
Hollandse Delta	14,2%	4.805	2.693.000	14,7%	1.649	6.454	196	6.650
Rijnland	16,7%	5.636	3.070.000	16,7%	1.880	7.516	203	7.719
Rivierenland	14,1%	4.770	2.634.050	14,3%	1.613	6.384	294	6.678
Schieland en de Kr	6,0%	2.037	1.217.500	6,6%	746	2.783	84	2.867
Stichtse Rijnlanden	8,1%	2.718	1.648.208	9,0%	1.009	3.727	154	3.881
Totaal	100,0%	33.728	18.358.380	100,0%	11.243	44.971	1.295	46.266

2028	Totale kosten in dit programma excl. NRS-bemonsteringen: 47.583					NRS		
	Vaste kosten		Variabele kosten			Kosten	Afrekening	Totale
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	excl. NRS	NRS	kosten
Aa en Maas	11,6%	4.154	1.922.000	10,2%	1.216	5.370	79	5.448
Brabantse Delta	10,7%	3.826	1.776.727	9,4%	1.124	4.949	165	5.114
De Dommel	8,6%	3.084	1.612.300	8,6%	1.020	4.104	79	4.182
Delfland	9,7%	3.445	1.616.866	8,6%	1.023	4.467	50	4.518
Hollandse Delta	14,2%	5.076	2.953.000	15,7%	1.868	6.944	201	7.145
Rijnland	17,2%	6.140	3.490.000	18,6%	2.207	8.348	208	8.556
Rivierenland	13,9%	4.961	2.572.550	13,7%	1.627	6.588	301	6.890
Schieland en de Kr	5,8%	2.086	1.217.500	6,5%	770	2.856	86	2.942
Stichtse Rijnlanden	8,2%	2.915	1.648.208	8,8%	1.042	3.957	158	4.115
Totaal	100,0%	35.687	18.809.151	100,0%	11.896	47.583	1.327	48.910

2029	Totale kosten in dit programma excl. NRS-bemonsteringen: 49.645					NRS		
	Vaste kosten		Variabele kosten			Kosten	Afrekening	Totale
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	excl. NRS	NRS	kosten
Aa en Maas	11,1%	4.134	2.257.000	11,9%	1.473	5.606	81	5.687
Brabantse Delta	10,0%	3.717	1.776.727	9,3%	1.159	4.877	169	5.046
De Dommel	8,7%	3.232	1.602.300	8,4%	1.046	4.277	81	4.358
Delfland	9,4%	3.489	1.616.866	8,5%	1.055	4.544	51	4.595
Hollandse Delta	15,0%	5.577	2.838.000	14,9%	1.852	7.429	206	7.635
Rijnland	17,1%	6.384	3.490.000	18,3%	2.277	8.661	213	8.874
Rivierenland	14,1%	5.237	2.573.550	13,5%	1.679	6.917	309	7.225
Schieland en de Kr	6,1%	2.286	1.217.500	6,4%	794	3.081	88	3.169
Stichtse Rijnlanden	8,5%	3.179	1.648.208	8,7%	1.076	4.254	162	4.416
Totaal	100,0%	37.234	19.020.151	100,0%	12.411	49.645	1.361	51.005

2030	Totale kosten in dit programma excl. NRS-bemonsteringen: 51.117					NRS		
	Vaste kosten		Variabele kosten			Kosten	Afrekening	Totale
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	excl. NRS	NRS	kosten
Aa en Maas	10,6%	4.080	2.342.000	12,3%	1.574	5.655	83	5.738
Brabantse Delta	9,7%	3.736	1.776.727	9,3%	1.194	4.931	173	5.104
De Dommel	8,6%	3.311	1.662.300	8,7%	1.117	4.429	83	4.512
Delfland	9,2%	3.512	1.616.866	8,5%	1.087	4.599	53	4.652
Hollandse Delta	15,1%	5.799	2.683.000	14,1%	1.804	7.603	211	7.814
Rijnland	17,4%	6.666	3.490.000	18,4%	2.346	9.012	219	9.231
Rivierenland	14,1%	5.403	2.573.550	13,5%	1.730	7.133	317	7.450
Schieland en de Kr	6,6%	2.515	1.217.500	6,4%	818	3.333	90	3.424
Stichtse Rijnlanden	8,6%	3.315	1.648.208	8,7%	1.108	4.423	166	4.589
Totaal	100,0%	38.338	19.010.151	100,0%	12.779	51.117	1.395	52.512

PROGRAMMABEGROTING 2026
BEGROTING 2026 EN DE MEERJARENRAMING 2027-2030

APRIL 2025

Wateronderzoek en advies

T 06-50732122
E info@aquon.nl
I www.aquon.nl

Brede Hoon 16
3991 CW Houten

IBAN NL84 NWAB0 636751902
BTW NL823338848B01
KvK 52811751

Het betreffende waterschap of hoogheemraadschap
T.a.v. College van Dijkgraaf en Hoogheemraden

Datum	: 13 december 2024
Betreft	: **kaderbrief 2026**
Ons kenmerk	: U24.244
Behandeld door	**: C. van Heuven, J. Bouma**

Geacht college c.q. Dagelijks/Algemeen Bestuur,

In deze kaderbrief 2026 worden op basis van de huidige inzichten de beleidsmatige- en financiële uitgangspunten weergegeven voor de Programmabegroting 2026 van AQUON.

Op deze manier wordt tijdig voldaan aan de behoefte van de waterschappen om de financiële en beleidsmatige kaders op hoofdlijnen met het bestuur te delen en vast te stellen. Op dit moment loopt het proces voor het uitvragen van de meetvraag voor de Programmabegroting 2026 bij de deelnemers. Deze meetvraag vormt het uitgangspunt voor het plannen van het activiteiten- en investeringsniveau in de begroting en wordt opgenomen in de programmabegroting 2026.

De strategie van AQUON blijft ongewijzigd, ook na een eventuele toetreding van een nieuwe deelnemer. AQUON streeft ernaar toegevoegde waarde voor de waterschappen te leveren en is een partner die inzicht in de waterkwaliteit levert. De blijvende aandacht voor waterkwaliteit zorgt voor investeringen in de brede zin van het woord. Om dat op een optimale manier als ketenpartner voor de waterschappen te kunnen doen, ontwikkelt AQUON zich van een dataleverancier naar een informatiepartner.

Programma

AQUON kent in het jaar 2026 twee programma's, te weten het programma Laboratorium AQUON, waarin de reguliere laboratoriumactiviteiten opgenomen zijn. De afwikkeling van de frictiekosten van het eigenarendeel zal nog doorlopen in de jaren 2026-2027. Bij het opstellen van de jaarrekening 2025 zal bepaald en onderbouwd worden welke financiële middelen uit de bestemmingsreserve nog benodigd zijn voor de afwikkeling. Een eventueel restant zal worden verrekend met de huidige deelnemers.

Programma Laboratorium

Ontwikkelingen in dienstverlening en primaire processen

Na de opstartfase in 2024 en 2025 is 2026 het eerste volledige jaar in Houten waarin de efficiency van de inrichting van het nieuwe pand zoals beoogd in de business case centralisatie tot uiting komt. De efficiencyslag is reeds voor de verhuizing deels gerealiseerd en zal verder worden behaald in verbeterde werkprocessen binnen en tussen de teams en de toepassing van robotisering. De verwachtingen van de businesscase worden behaald, wat reeds in de begroting 2025 is voorzien en ook in de jaarrekening tot uiting zal komen.

Wateronderzoek en advies

Het volume van onze werkzaamheden neemt niet alleen toe vanwege de groeiende meetvraag van de waterschappen, maar ook door de verwachte toetreding van Waterschap Limburg tot de GR AQUON per 1 januari 2026. Het proces daartoe is gestart in 2023 en alle voorbereidingen daartoe worden sinds 2024 verder getroffen. Dit moet in de tweede helft van 2025 leiden tot een aanpassing van de GR AQUON.

Om piekbelasting te voorkomen bij de uitvoering van de gevraagde analyses is het van belang dat in overleg met de deelnemers een goede spreiding over het jaar wordt overeengekomen.

Sinds een aantal jaren wordt ingezet op nieuwe data-inwinningstechnieken voor het verkrijgen van waterkwaliteitsgegevens waarmee een groter inzicht in waterkwaliteit kan worden gegeven. Op vele terreinen vinden ontwikkelingen plaats. Zo is Sensormonitoring al onderdeel van onze standaard dienstverlening voor veel waterschappen, hieronder valt ook de lachgas monitoring op de zuiveringen. De volgende stap die is ingezet, is het verder uitwerken en optimaliseren van de datastromen in de keten met onze waterschappen.

AQUON blijft door ontwikkelen op het gebied van o.a. sensoren voor nitraat en ammonium. Bij de standaard dienstverlening met DNA-onderzoektechnieken (eDNA en qPCR) zit de ontwikkeling in de uitbreiding van de te analyseren organismen. Binnen het innovatieprogramma richt AQUON zich verder onder de term ‘bijzondere monitoring’ op onderzoeken naar microverontreinigingen, het inzetten op onderzoekanalyses met lagere detectiegrenzen, de toename van target en non-target onderzoeken (meten van hoeveelheid van bekende stoffen en aanwezigheid van onbekende stoffen) en de behoefte aan (nog bredere) expertise op het gebied van specialistische onderzoektechnieken (waaronder passive sampling, toxiciteit testen en meten in biotica).

Naast de ontwikkeling van monitoringtechnieken wordt verder geïnvesteerd in zowel capaciteit als het kennisniveau van (nieuwe) medewerkers. Hierbij wordt mede gekeken naar de impact van de onderzoeksvragen die vanuit de nieuwe Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater op de waterschappen en AQUON afkomen. Onze betrokkenheid bij de ontwikkeling van quick scan methodes en diagnostische en effect monitoring stelt ons in staat vroegtijdig medewerkers met deze nieuwe methodieken te laten meegroeien. Ontwikkelingen voor chemisch laboratoriumonderzoek maken het noodzakelijk te investeren in kennis en kwaliteit van medewerkers en in de aanschaf van (specialistische) apparatuur. De keuzes welke onderdelen daarvan ook daadwerkelijk in eigen huis uitgevoerd gaan worden, zijn bepalend voor de benodigde investeringen in over het algemeen dure specialistische apparatuur. Deze investeringen maken onderdeel uit van de make or buy overwegingen.

Naar aanleiding van de herziening van de PDC (Producten en Diensten Catalogus) - waardering voor een waterbodempakket is afgesproken dat een evaluatie van de PDC-tarieven in relatie tot de kosten wordt uitgevoerd in 2025. Mogelijke effecten zullen hun weerslag krijgen in de programmabegroting 2027.

Digitale transformatie

AQUON maakt voortdurend stappen in de ontwikkeling tot een data gedreven organisatie en informatiepartner voor de waterschappen. De digitale transformatie zal meer data en diepgaandere analyses en adviezen gaan opleveren. Door de enorme toename van de hoeveelheid data en het gebruik daarvan wordt het noodzakelijk om samen met de waterschappen door te blijven ontwikkelen. De ontwikkeling heeft onder andere betrekking op digitale veiligheid en betrouwbaarheid, het optimaliseren en het automatiseren van de processen en het leveren van aanvullend inzicht in de waterkwaliteit. Hierdoor is het noodzakelijk om te blijven investeren in de kennis en kwaliteit van (nieuwe) medewerkers. Voor het op geaccrediteerde wijze bepalen van de waterkwaliteit combineert AQUON de huidige methoden en technieken met de inzet van innovatieve onderzoekstechnieken en het gebruik van moderne informatietechnologie.

Wateronderzoek en advies

Informatiebeveiliging

Randvoorwaarde voor de digitale transformatie is informatiebeveiliging. AQUON brengt het niveau van informatiebeveiliging structureel naar een hoger niveau door middel van een certificeerbaar managementsysteem. Hiertoe wordt in 2025 een kwaliteitsmanagementsysteem ingericht conform ISO 27001, waarbij de intentie is om eind 2026 ISO gecertificeerd te zijn, in 2027 de beheersmaatregelen op het gewenste basisbeschermingsniveau (BBN) van BIO te hebben (vergelijkbaar met volwassenheidsniveau 3) en in 2028 volledig risico gebaseerd te acteren (volwassenheidsniveau 4). Voor het uitvoeren van mitigerende maatregelen om risico's op het gebied van informatiebeveiliging af te wenden en om op een basisbeschermingsniveau passend bij onze organisatie te komen, dienen we te investeren in onze ICT-bemensing. Voor 2026 voorzien we daarom een uitbreiding van de formatie. De impact wordt verder uitgewerkt in de programmabegroting.

Omgevingsanalyse (financiële risico's)

Bij het opstellen van deze kaderbrief zijn de geopolitieke ontwikkelingen voor de komende tijd nog steeds onzeker. De oorlog in Oekraïne is nog in volle gang en de onrust in het Midden-Oosten (oorlog) is sterk toegenomen. Grondstoffen blijven schaars en duur. Ook de wijzigingen in de wetgeving rondom vervoer (elektrisch vs. fossiele brandstof) vraagt om beslissingen die impact kunnen hebben op de begroting.

In 2026 houdt AQUON mede als gevolg van deze ontwikkelingen onder andere rekening met:

- Blijvende spanning op de arbeidsmarkt die mogelijk van invloed is op de werving van medewerkers en het (on)gewenste vertrek van medewerkers;
- Aanbesteding van het wagenpark (lease);
- Stijging van lonen als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

Op basis van de Macro Economische Verkenningen van het Centraal Planbureau is de verwachte prijsindex voor 2025 3,2 procent. Voor 2026 wordt deze geraamd op 3,0 procent. Deze percentages zullen voor de programmabegroting worden gehanteerd voor out of pocket kosten.

Personeel

Als basis voor de personeelslasten worden de vastgestelde formatie 2025 en de benodigde flexibele inzet van arbeidskrachten gebruikt. Deze getallen vormen de basis voor de programmabegroting, waarop de hieronder genoemde percentages, indexaties en CAO-verhogingen worden toegepast.

Het uitgangspunt voor de arbeidsvoorwaarden van het personeel is de cao Werken voor Waterschappen 2024. In de Macro Economische Verkenningen wordt voor de loonvoet sector overheid 2025 een stijging in de CAO verwacht van ongeveer 4,7 procent en voor 2026 wordt een verhoging van 2,1 procent verwacht. De blijvende krapte op de arbeidsmarkt zorgt echter wel voor een goede onderhandelingspositie van de werknemers. Voor de individuele periodieken wordt een gemiddelde stijging van 1,5 procent als basis genomen.

De gesprekken ten aanzien van de CAO-onderhandelingen 2025 worden op korte termijn opgestart. AQUON zal deze nauwgezet volgen en in haar programmabegroting 2026 de meest actuele inschatting van de verwachte salarisstijging meenemen.

In 2025 en 2026 worden de voorbereidingen getroffen voor de overstap naar een nieuw pensioenstelsel. De medewerkers zullen geïnformeerd en geadviseerd worden over de gevolgen van de overstap. Voor 2025 verwacht het ABP geen stijging van de premie van de AOW. Ook voor 2026 wordt vooralsnog geen stijging begroot.

In 2026 gaat AQUON over naar een nieuw personeels- en salarisverwerkingssysteem. Momenteel wordt onderzocht of AQUON hierbij aansluiting kan vinden bij een van de deelnemende waterschappen. De migratie van het systeem vindt in 2025 plaats. De overgang naar een nieuw systeem heeft mogelijk impact op de formatie. De impact is afhankelijk van de besluitvorming of het functioneel beheer en de personeels- en salarisadministratie extern blijven belegd dan wel intern gevoerd gaan worden.

Investeringen onder voorbehoud van werkelijke meetvraag en innovatie

AQUON voorziet een toename in de investeringen. De technologische ontwikkelingen volgen elkaar snel op waardoor op steeds meer mogelijkheden tot kwaliteit- en efficiëntieverbeteringen en het behalen van lagere meetgrenzen zijn. Dit betekent dat technisch geavanceerde aankopen worden gedaan. De effecten voor de deelnemers van de investeringen zijn enkel de kapitaalslasten (excl. gebouw 3 á 4% van totale kosten).

Met de eigenaren zal het gesprek gevoerd gaan worden over het strategische beeld van AQUON als informatiepartner. De doorontwikkeling van ICT betreft de verdere ontwikkeling van de systemen van AQUON ten behoeve van de doorgroei tot de informatiepartner van de waterschappen bij continuering van reeds ingezet beleid.

Onderstaande tabel toont een indicatie van het benodigde investeringsbedrag vanaf 2026. Deze investeringen zullen in de periode 2026 tot en met 2028 gerealiseerd gaan worden en de bijbehorende kapitaalslasten zullen worden opgenomen in de programmabegroting en meerjarenraming:

Investeringen Laboratorium	
Doorontwikkeling ICT	3.000.000 euro per drie jaar
(Vervangings-)investeringen apparatuur	7.500.000 euro per drie jaar
Sensoring inclusief ICT-ondersteuning	3.600.000 euro per drie jaar

Kostenverdeling

In 2026 worden de kosten van het programma Laboratorium verrekend conform de in de GR AQUON afgesproken kostenverdeling. Indien er een nieuwe deelnemer toetreedt, zal deze conform de afgesproken methodiek een aandeel in de kosten toebedeeld krijgen.

Sturing en verantwoording

AQUON stelt op basis van de uitgangspunten uit deze kaderbrief een Programmabegroting 2026 op waarin ook de door het BBV verplichte paragrafen worden uitgewerkt. Deze verplichte paragrafen worden, indien van toepassing, in de begroting toegelicht.

Met vriendelijke groet,
Namens het algemeen bestuur van AQUON,

De voorzitter | De secretaris

Piet-Hein Daverveldt | Jeen Bouma

Waterschap Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

AQUON
T.a.v. het Dagelijks Bestuur
Brede Hoon 16
3991 CW HOUTEN

Datum	6 juni 2025
Ons kenmerk	
Doorkiesnr.	073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp	Zienswijze Conceptprogramma-begroting 2026

Geacht bestuur,

Op 3 april 2025 ontvingen wij uw Conceptprogrammabegroting 2026 met het verzoek om onze zienswijze hierop kenbaar te maken. Wij hebben de Conceptprogrammabegroting 2026 alsmede uw Jaarstukken 2024 op 6 juni 2025 aan ons Algemeen Bestuur voorgelegd. Middels deze brief brengen wij u op de hoogte van de positieve zienswijze van waterschap Aa en Maas ten aanzien van uw Conceptprogrammabegroting 2026. Wij vinden de inhoud ervan realistisch.

Tot slot willen wij u complimenteren met de ingebruikname van de nieuwe laboratoriumlocatie in Houten. Vooral het gegeven dat dit omvangrijke en complexe project binnen beschikbaar gesteld budget en conform de opgestelde planning is gerealiseerd verdient waardering.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het Dagelijks Bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

CONCEPT

Werken met water. Voor nu en later.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.5 Jaarstukken 2024 en conceptprogrammabegroting 2026 Aquon**
Advies:	*De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*

Ten aanzien van de kaderbrief leest de ***fractie Partij voor de Dieren*** op pagina 2 dat uitbreiding komt van de te analyseren organismen. Tevens leest de ***fractie Partij voor de Dieren*** in de Jaarstukken dat er bio assets worden gedaan om het effect van toxische stoffen op het biologisch leven te bepalen. De ***fractie Partij voor de Dieren*** vraagt welke organismen bedoeld wordt en of het dierproeven betreft.
Antwoord DB: Op pagina 2 van de kaderbrief wordt gesproken over uitbreiding van de te analyseren organismen. Dit heeft betrekking op het DNA onderzoek dat AQUON verricht. Bij deze techniek wordt een watermonster genomen dat met behulp van DNA onderzoekstechnieken wordt geanalyseerd. Het is een niet invasieve onderzoekstechniek waarbij niet het organisme zelf maar het DNA dat het achterlaat wordt onderzocht. Op dit moment kan AQUON met behulp van deze technieken al een heel aantal soorten aantonen, zie hiervoor tevens het overzicht hieronder. AQUON werkt aan uitbreiding van de organismen die op deze manier aangetoond kunnen worden. Zo wordt het bijvoorbeeld in de toekomst mogelijk in één analyse te bepalen van welke vissoorten in Nederland het DNA aanwezig is in een bepaald watermonster.
In het jaarverslag van AQUON wordt op pagina 8 gesproken over bioassays. Dit is eveneens een niet invasieve techniek die in ontwikkeling is. In beide gevallen is geen sprake van dierproeven.

3- en 10-doornige stekelbaars	Chinese wolhandkrab	Heikikker	Meerkikker	Quagga mossel	Waterspitsmuis
Alpenwatersalamander	Donderpad	Hond	Nitrosomonas spp.	Rivier- en beekdonderpad	Watervogel
Bacteriodes dorei (bronopsporing mens)	Driehoeksmossel	Italiaanse kamsalamander	Nitrospira spp.	Rode amerikaanse rivierkreeft	Zonnebaars
Blauwband	Geelbuikvuurpad	Kamsalamander	Noord-Aziatische modderkruiper	Rugstreeppad	
Boomkikker	Geit	Kleine watersalamander	Noordse woelmuis	Schaap	
Bruine kikker	Geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft	Knoflookpad	Paard	Serpeling	
Bruine rat / Zwarte rat	Gestreepte Amerikaanse rivierkreeft	Koe	Pan-vis primers	Turkse rivierkreeft	
Ca. Accumilibacter	Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft	Kopvoorn	Platte schijfhoren	Varken	
Californische rivierkreeft	Gewone pad	Kwabaal	Poelkikker	Vroedmeesterpad	
Ca. Phosphoribacter	Grote modderkruiper	Marmerkreeft	Pseudomonas spp.	Vuursalamander	

De ***fractie Partij voor de Dieren*** vraagt of het mogelijk is om een keer te gaan kijken in het nieuwe pand om een beter beeld te krijgen van de organisatie.
Antwoord DB: Het is zeker mogelijk om een keer bij het nieuwe pand te komen kijken. Dat is dan gelijk een mooie gelegenheid om bovenstaande ontwikkelingen waar Aquon mee bezig is verder toe te lichten en in het echt te zien.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2540
Extern Zaak ID	0654617698
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.B
Titel	Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Scherrenberg, J.

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief
Bijlage 2 Jaarrekening 2024 NBWB
Bijlage 3 Verslag kascommissie
Bijlage 4 Conceptbegroting 2026 NBWB
Bijlage 5 Concept reactiebrief
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 financiele jaarstukken NBWB

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

In te stemmen met bijgaande reactiebrief op de Jaarrekening 2024 en Conceptbegroting 2026 van NBWB.

Besluit

Conform voorstel.

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

In te stemmen met bijgaande reactiebrief op de Jaarrekening 2024 en Conceptbegroting 2026 van NBWB.

PROBLEEMSTELLING

De Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) is een vereniging die zich ten doel stelt de belangenbehartiging van gemeenschappelijke aard van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant. De NBWB telt 4 leden, te weten de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel en Rivierenland. Zoals aangegeven in de aanbiedingsbrief (bijlage 1) worden in de ledenvergadering van 16 juni 2025 de financiële jaarstukken 2024 en de conceptbegroting 2026 van de NBWB vastgesteld. De leden wordt gevraagd om voorafgaand een schriftelijke reactie op de financiële jaarstukken in te dienen. Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas verleent de portefeuillehouder Financiën (Joël Scherrenberg) toestemming om namens het waterschap de financiële jaarstukken in de ledenvergadering van NBWB vast te stellen. Naast de aanbiedingsbrief ontvangt u bijgaand de Jaarrekening 2024 (bijlage 2), het verslag van de kascommissie (bijlage 3) en de Conceptbegroting 2026 (bijlage 4).

<u>Jaarrekening 2024</u>

De jaarrekening 2024 sluit met een negatief exploitatieresultaat van € 6.217. Het negatieve resultaat komt door het uitgevoerde COELO onderzoek naar de financiering van de toekomstige wateropgave. Aan het bestuur van NBWB wordt voorgesteld om het negatieve exploitatieresultaat ad € 6.217 over 2024 te verrekenen met het eigen vermogen. Na de verrekening resteert nog een eigen vermogen van € 68.783.

<u>Conceptbegroting 2026</u>

Het totaal van de conceptbegroting 2026 bedraagt € 123.500 en bevat geen bijzonderheden. De totale contributiebijdrage van de leden blijft gelijk aan die van 2025.

BEOOGD EFFECT

Het afgeven van een schriftelijke reactie op de financiële jaarstukken van NBWB.

ARGUMENTEN

Om de volgende reden wordt gevraagd de reactiebrief (bijlage 5) op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen:

1. *De conceptbegroting 2026 is realistisch*
   De inhoud en vertaling van de conceptbegroting 2026 zijn realistisch en er zijn

voldoende middelen opgenomen om de diverse geplande activiteiten te kunnen uitvoeren.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
n.v.t.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Hierna worden de financiële gevolgen voor Aa en Maas aangegeven:

Jaarrekening 2024
De over 2024 betaalde contributie ad € 23.692 is conform de voor 2024 begrote contributie ad € 23.692.

Conceptbegroting 2026
Bij het opstellen van de begroting voor 2026 van Aa en Maas wordt rekening gehouden met een voor 2026 aan NBWB te betalen contributiebijdrage van € 37.538. Deze is gelijk aan de begrote contributiebijdrage voor 2025.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Geen opmerkingen.

UITVOERING/VERVOLG
Na vaststelling van de reactiebrief door het Algemeen Bestuur wordt deze verstuurd naar NBWB. Vervolgens kan de ledenvergadering van NBWB de Jaarrekening 2024 en de Begroting 2026 definitief vaststellen.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
n.v.t.

BIJLAGEN
1. Aanbiedingsbrief;
2. Jaarrekening 2024 NBWB;
3. Verslag kascommissie;
4. Conceptbegroting 2026 NBWB;
5. Concept reactiebrief.

VERSIEDATUM
6 mei 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
FINANCIELE JAARSTUKKEN (JAARREKENING 2024 EN BEGROTING 2026) VAN NBWB.

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 mei 2025;

gezien het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken van 15 mei 2025;

B E S L U I T:

In te stemmen met bijgaande reactiebrief op de Jaarrekening 2024 en Conceptbegroting 2026 van NBWB.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Aan het bestuur van:

- Waterschap Aa en Maas
- Waterschap Brabantse Delta
- Waterschap De Dommel
- Waterschap Rivierenland

NBWB

staf@nbwb.nl

p/a Waterschap De Dommel

Bosscheweg 56

5283 WB Boxtel

Contactpersoon:

Tom Smolders
tsmolders@nbwb.nl
06-4175 9094

Kenmerk:

NBWB-ALV 2025_E-Aanbiedingsbrf jaarrekening 2024

Datum: 4-apr-25

Bijlagen:

- NBWB-ALV 2025_B
- NBWB-ALV 2025_C
- NBWB-ALV 2025_D

Onderwerp: Behandeling financiële jaarstukken 2024 en de conceptbegroting 2026 van de NBWB

Geacht bestuur,

Hierbij bied ik u namens het bestuur van de Noord-Brabantse Waterschapsbond de volgende financiële jaarstukken aan:

- de Jaarrekening over het dienstjaar 2024 incl. toelichting op de staat van baten en lasten boekjaar 2024, de balans ultimo 2024 en de toelichting op de balans per 31 december 2024 (bijlage B);
- het verslag Kascommissie over de jaarrekening 2024, n.a.v. het overleg op 19 maart 2015 (bijlage C);
- de Begroting voor het dienstjaar 2026, de toelichting op de begroting 2026 (bijlage D)

Ik verzoek u vriendelijk de financiële stukken over het jaar 2024 en de begroting 2026 in de vergaderingen van de DB's/AB's van uw waterschap te behandelen en per mail aan staf@nbwb.nl schriftelijk kenbaar te maken:

a. uw reactie op de financiële stukken
b. de naam van één gemandateerd DB-lid per waterschap, dat aansluit bij de NBWB-ALV om de financiële stukken namens uw waterschap te becommentariëren en hopelijk vast te stellen.

Indien mogelijk ontvangen wij uw schriftelijke reactie en de naam van het gemandateerd DB-lid graag **uiterlijk maandag 9 juni 2025**, daar die dag de financiële stukken voor vaststelling aan de ALV van de NBWB worden aangeboden.

De NBWB-ALV 2025 zal plaatvinden op maandag 16 juni om 11.00u**.**

Indien u vragen heeft of nadere informatie wenst kunt u contact opnemen met de heer T. Smolders, tsmolders@nbwb.nl of telefoonnummer 06-41759094.

Met vriendelijke groet,

Henk Kielenstijn
secretaris-penningmeester NBWB

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Staat van Baten en Lasten Rekening boekjaar 2024	2023	2024	
	REKENING	BEGROTING	REKENING
BATEN			
Contributie	€ 122.000	€ 77.000	€ 77.000
Bijdrage vanuit eigen vermogen reserve resultaat 2022	€ 0	€ 45.000	€ 50.843
Rentebaten	€ 3.012		€ 3.710
Vrijval bestemmingsreserve jaarrekening resultaat 2023 tbv COELO onderzoek			€ 50.615
Totaal BATEN	**€ 125.012**	**€ 122.000**	**€ 182.168**
LASTEN			
Bijdrage Leerstoel Universiteit Utrecht	€ 58.437	€ 60.000	€ 58.437
Representatie- & vergaderkosten	€ 2.497		€ 3.441
Voorlichting en communicatie	€ 7.260	€ 50.000	€ 126.507
Onvoorzien/PM		€ 12.000	
Exploitatieresultaat	€ 56.818		- € 6.217
Totaal LASTEN	**€ 125.012**	**€ 122.000**	**€ 182.168**

Toelichting op de Staat van Baten & Lasten Rekening boekjaar 2024

BATEN

Contributie
De contributie is conform onderstaande overzicht gefactureerd.

contributie Leden	***Verdeling***	
Waterschap De Dommel	4/13e deel	€ 23.692
Waterschap Brabantse Delta	4/13e deel	€ 23.692
Waterschap Aa en Maas	4/13e deel	€ 23.692
Waterschap Rivierenland	1/13e deel	€ 5.924
Totaal		**€ 77.000**

LASTEN

Algemeen
In 2024 vielen de lasten significant hoger uit dan in 2023. Dat komt met name door de uitvoering van het COELO onderzoek naar de financiering van de toekomstige wateropgave. Deze toename van de kosten is deels gefinancierd uit het exploitatieresultaat van 2023. Daarnaast zijn meer gezamenlijke activiteiten georganiseerd vanuit de NBWB dan voorgaande jaren.

Als gevolg van bovenstaande elementen heeft de jaarrekening 2024 een negatief exploitatieresultaat. Dit wordt gedekt uit de reserve van de NBWB. Het jaarplan voor 2025 is afgestemd op het budget. Deze overschrijding wordt derhalve als incidenteel beschouwd.

Bijdrage Leerstoel Universiteit
In 2021 is een samenwerking met Universiteit Utrecht aangegaan voor een bedrag van maximaal €60.000,- per jaar. Dit heeft onder andere geresulteerd in het KRW-essay 'Scherper aan de Wind', met diverse aanbevelingen waarop waterschappen momenteel de analyse uitvoeren. Hierop is samen met de provincie gestart met het formuleren van een KRW Impuls Brabant. In 2024 is hiertoe o.a. in samenwerking met de UU een mini-symposium georganiseerd voor de AB-/ Statenleden.

Representatie-, vergaderkosten
Bijzondere vergader- of representatiekosten in verband met belangrijke momenten van directe medewerkers secretariaat, bestuursleden NBWB en directe partners. Plus het Diner Pensant in november, waar de DB-leden hebben gebrainstormd over de (gewenste) focus en werkwijze van de NBWB.

Voorlichting en communicatie en communicatieprojecten
Uit deze post zijn de volgende zaken bekostigd:
- het COELO onderzoek: €90.250,-.
- NBWB bijdrage aan de Brabantse Waterdag 2024: €20.000,-
- enkele activiteiten met externe partners en communicatieve (pers) doeleinden

Balans ultimo 2024 (voor resultaatbestemming)	Balans per:	
	1-1-2024	31-12-2024
ACTIVA		
Rekening-courant Nederlandse Waterschapsbank	€ 91.994	€ 15.473
Nog te ontvangen contributies	€ 84.462	€ 53.310
Totaal ACTIVA	**€ 176.456**	**€ 68.783**

PASSIVA		
Eigen vermogen	€ 68.796	€ 75.000
Nog te verrekenen resultaat 2022 = verrekend met contributie 2024	€ 50.842	€ 0
Te bestemmen resultaat 2023	€ 56.818	€ 0
Te bestemmen voorlopig resultaat 2024		- € 6.217
Totaal PASSIVA	**€ 176.456**	**€ 68.783**

Toelichting op de Balans per 31 december 2024 (voor resultaatbestemming)

Activa
Rekening-courant Nederlandse Waterschapsbank (NWB)
Betreft het saldo per 31 december 2024 conform NWB-bankafschrift.

Passiva
Eigen Vermogen: Het Eigen Vermogen bedraagt €75.000
Te bestemmen resultaat 2024: Boekjaar 2024 genereert een negatief exploitatieresultaat van - € 6.217

Toelichting

a. Exploitatieresultaat 2022 : De algemene ledenvergadering heeft op voordracht van het bestuur bij het vaststellen van de jaarrekening 2022 besloten om het positief exploitatieresultaat 2022 ad €50.842 aan te wenden in boekjaar 2024, voor de verrekening met de contributie boekjaar 2024.

b. Exploitatieresultaat 2023 : De algemene ledenvergadering heeft op voordracht van het bestuur bij het vaststellen van de jaarrekening 2023 besloten om het exploitatieresultaat 2023 €56.818 als volgt te bestemmen:

a. Aanvullen van het Eigen Vermogen tot de maximaal toegestane omvang van €75.000: €6.204
b. Aan te wenden voor de dekking van een deel van de kosten van het COELO-onderzoek "bekostiging watersysteem Brabant" uit te voeren in 2024: €50.614
De handelswijze om het exploitatieresultaat aan te wenden voor de dekking van externe onderzoekskosten in het lopende begrotingsjaar is een afwijking van de handelswijze uit het verleden waarin het exploitatieresultaat *jaar t* wordt aangewend voor het aanvullen van het eigen vermogen tot het toegestane maximum en het restant wordt aangewend voor de verrekening met de contributiebijdragen in het jaar *t+2.*De kosten van het Coelo-onderzoek wat niet wordt gedekt uit de bestemming van het exploitatieresultaat 2023 zal binnen de begroting 2024 NBWB worden gedekt.

VOORSTEL Exploitatieresultaat 2024:

Het NBWB-Bestuur wordt geadviseerd:

1. het negatieve Exploitatieresultaat 2024 te verrekenen met het Eigen Vermogen: €75.000 - €6.217 = €68.783

Noord-Brabantse
Waterschapsbond

NBWB-ALV:

NBWB-Bestuursleden + een gemandateerd lid vanuit:

- Waterschap Aa en Maas
- Waterschap Brabantse Delta
- Waterschap De Dommel
- Waterschap Rivierenland

NBWB

staf@nbwb.nl

p/a Waterschap De Dommel

Bosscheweg 56

5283 WB Boxtel

Contactpersoon:

Tom Smolders
tsmolders@nbwb.nl
06-4175 9094

Kenmerk:

NBWB-ALV 2025_C Kascie brf aan ALV

Datum: xxxx2025

Bijlagen:

- NBWB-ALV 2025_B

Onderwerp: Controle Financiële Jaarstukken NBWB 2024

Geacht leden van de NBWB-ALV,

Op 19 maart 2025 heeft de NBWB Kascontrole commissie (Kascie) de jaarrekening over het jaar 2024 aan een onderzoek onderworpen.

De bescheiden - betrekking hebbende op de ontvangsten en uitgaven over 2024 - zijn onderzocht, waarbij door de NBWB penningmeester waar nodig de gewenste inlichtingen zijn verstrekt.

Geconstateerd is, dat:

a. het totaal van de baten op de ontwerp-rekening ad € 182.168,- juist is en in overeenstemming met de bescheiden
b. het totaal van de lasten op de ontwerp-rekening ad € 182.168,- juist is en in overeenstemming met de bescheiden
c. het saldo van de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (rekeningnr. 63.67.55.304) bedraagt € 68.783,-, conform bankafschrift.
d. het Eigen Vermogen bedraagt per 31 december 2024: € 75.000,-.
e. het exploitatietekort voor het boekjaar 2024: €6.217,- bedraagt

De Kascie adviseert de leden van de NBWB-ALV de jaarrekening van de Noord-Brabantse Waterschapsbond over het jaar 2024 vast te stellen, zoals deze aan de leden is uitgereikt.

De Kascie is van oordeel dat de jaarrekening 2024 een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de NBWB en stelt voor de penningmeester décharge te verlenen.

De Kascie vernoemd,

Mevrouw A. Jetten

Lid AB Waterschap Brabantse Delta

De heer J. Leenders

Lid AB Waterschap Aa en Maas

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Begroting 2026

	2025 BEGROTING	**2026 BEGROTING**
BATEN		
Contributie	€ 122.000,-	€ 122.000,-
Rente	-	€ 1.500,-
Totaal BATEN	€ 122.000,-	**€ 123.500,-**

LASTEN		
Samenwerking NBWB de Universiteit Utrecht	€ 60.000,-	€ 60.000,-
Brabantse Waterdag	-	€ 20.000,-
Representatie- & vergaderkosten	-	€ 30.000,-
Voorlichting en communicatie	€ 50.000,-	-
Onvoorzien	€ 12.000,-	€ 13.500,-
Totaal LASTEN	**€ 122.000,-**	**€ 123.500,-**

Toelichting

De Noord Brabantse Waterschapsbond (NBWB) is een bestuurlijke samenwerking van de Brabantse waterschappen; Aa en Maas, Brabantse Delta, de Dommel en Rivierenland. De NBWB is een vereniging en heeft daarom een eigen begroting. Uit deze begroting worden gezamenlijke activiteiten bekostigd.

In bovenstaande tabel is ter informatie de kolom begroting 2025 opgenomen. Dit is de begroting zoals deze is vastgesteld tijdens de ALV 2024. In de begroting 2025 worden enkele wijzigingen doorgevoerd in de indeling van de posten ten opzichte van de praktijk tot en met 2024. Zo wordt de post "voorlichting en communicatie" opgeknipt in de uitgave aan de waterdag en de uitgave aan representatie en vergaderkosten. De individuele posten worden hieronder toegelicht.

In de samenwerking tussen de waterschappen wordt voor diverse projecten kosten gemaakt, die niet terugkomen op de begroting. Dit zijn uitgaven waar in NBWB-verband over is besloten – al dan niet met 3 of 4 waterschappen – maar waarvan de waterschappen de kosten rechtstreeks met elkaar vereffenen. Om ook deze kosten zoveel mogelijk inzichtelijk te maken is hierover een paragraaf in de toelichting opgenomen.

De begroting 2026 zal tijdens de ALV medio 2025 worden vastgesteld, na vaststelling van de jaarrekening 2024.

Noord-Brabantse
Waterschapsbond

1) BATEN

Contributie
De inkomsten door contributie van de vier waterschappen blijft €122.000,-. De contributie wordt conform afspraak verdeeld over de leden van de NBWB:

contributie Leden	***Verdeling***	
Waterschap De Dommel	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Brabantse Delta	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Aa en Maas	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Rivierenland	1/13e deel	€ 9.384,62
Totaal		**€ 122.000,00**

Een positief explotatieresultaat wordt verrekend met de contributie van het volgende jaar.
Er is over 2024 geen positief exploitatieresultaat waardoor de contributie over 2026 volledig in rekening zal worden gebracht.

Rentebaten
Het eigen vermogen van de NBWB is gemaximeerd op €75.000,-.
De stand van het eigen vermogen in het jaarverslag 2024 is €68.783,-. Dit bedrag staat op een rekening bij de Waterschapsbank en de NBWB ontvangt hierover rente. Voorgaande jaren werden deze rentebaten niet opgenomen in de begroting maar werden de baten aan het eind van het jaar toegevoegd aan de reserve.
Vanaf 2026 worden de verwachte rentebaten opgenomen in de begroting. Het totale bedrag van de begroting stijgt daardoor met €1.500,-. Daadwerkelijke realisatie van deze inkomsten is afhankelijk van de stand van het eigen vermogen in 2026 en rente-ontwikkelingen bij de bank.

2) LASTEN

Samenwerking NBWB de Universiteit Utrecht
Sinds 2021 werken de Brabantse waterschappen samen met het Centre for Water, Oceans and Sustainability Law van de Universiteit Utrecht. Het doel van deze samenwerking is het bevorderen van onderzoek naar juridisch onderzoek op watergebied. Hiervoor is sinds 2021 jaarlijks een bedrag van 59.000,- door de NBWB beschikbaar gesteld.

Het bestuur van de NBWB heeft op 18 november 2024 besloten om de samenwerking met de Universiteit Utrecht voort te zetten. Deze voortzetting wordt nog uitgewerkt met de Universiteit Utrecht. Met het oog op deze verlenging wordt ook voor de periode 2026-2029 een bedrag van €60.000,- begroot.

Brabantse Waterdag
De Brabantse waterschappen organiseren jaarlijks een bestuurlijke bijeenkomst, "de Brabantse Waterdag". Op de Brabantse Waterdag ontmoeten bestuurders van de waterschappen elkaar en hun belangrijkste partners. Het doel van de Brabantse Waterdag is presenteren, inspireren en het goede gesprek met elkaar voeren.

De Brabantse Waterdag wordt in 2026 georganiseerd door Aa en Maas. Voor de organisatie van de Brabantse Waterdag is de volgende verdeling van de kosten afgesproken:
1. De eerste € 10.000,- zijn voor rekening van het organiserend waterschap
2. De daarop volgende € 20.000,-(= maximum) komen – na akkoord NBWB-Bestuur – uit de NBWB jaarbegroting
3. Daarboven zijn de kosten wederom voor rekening van het organiserend waterschap

In de NBWB begroting is derhalve € 20.000,- gereserveerd voor de Brabantse Waterdag.

Representatie- & vergaderkosten
De NBWB organiseert jaarlijks meerdere activiteiten en bijeenkomsten voor de Brabantse waterschappen. Hiervoor is in de begroting €30.000,- opgenomen. Deze uitgaven vallen uiteen in een aantal verwachte posten:

- Bestuurlijke bijeenkomsten

Jaarlijks organiseert de NBWB enkele externe bestuurlijke activiteiten in aanvulling op de Brabantse Waterdag. Dit betreft in ieder geval twee 4DB bijeenkomsten en mogelijk een bijeenkomst voor AB leden.

- Ambtelijke bijeenkomsten

De NBWB organiseert diverse inhoudelijke overleggen tussen de waterschappen en samen met partners. Dit betreft zowel ambtelijke als bestuurlijke overleggen. Dergelijke overleggen worden meestal intern bij een waterschap georganiseerd, maar soms is een externe locatie wenselijk. Dat kan vanwege de beschikbaarheid van de deelnemers zijn (avond overleggen) of omwille van een informele/ constructieve sessie.

- Overige representatiekosten

Naast deze activiteiten heeft de NBWB een beperkt budget nodig voor overige representatie. Hieruit wordt de hosting van de website van de NBWB betaald en diverse kleine uitgaven (presentjes e.d.).

Onvoorzien
De begroting bevat een post onvoorzien van €13.500,-. Dit budget kan na besluitvorming in het bestuur worden toegekend aan een doel. Een voorbeeld van een doel is het uitbesteden van een extern onderzoek. Afgelopen jaren is er bijvoorbeeld onderzoek uitgezet bij het insituut COELO van de Rijksuniversiteit Groningen of aanvullend onderzoek bij het Centre for Water, Oceans and Sustainability Law van de Universiteit Utrecht.

3) Kosten buiten de NBWB begroting

Bovenstaande begroting en toelichting geven een totaalbeeld van de uitgaven die rechtstreeks voor de NBWB worden gemaakt. In aanvulling op dit beeld worden er ook kosten gemaakt buiten deze begroting om. Daar zijn diverse redenen voor. Soms gaat het over kosten voor activiteiten waar het Waterschap Rivierenland niet in participeert. De kosten worden dan vereffend tussen de drie andere waterschappen. Soms gaat het om personeelskosten die om praktische redenen bij een van de waterschappen zijn belegd en worden gefactureerd aan de andere drie.

Alle uitgaven buiten de begroting zijn zelfstandig besloten door de waterschappen. Zij leggen hierover verantwoording af in hun eigen P&C-cyclus. Dit overzicht is slechts ter informatie hier opgenomen.

Uitgaven buiten de begroting	**2025**	**2026**	**waterschappen**
Brabantse Waterdag	€10.000,-	€10.000,-	Organiserend waterschap
Personeelskosten staf NBWB	€190.000,-	€190.000,-	Alle vier
Personeelskosten deelname Werkeenheid Natuur	€100.000,- vrijgesteld van BTW	€100.000,- vrijgesteld van BTW	Alle vier
Totaal LASTEN	**€ 200.000,-**	**€ 200.000,-**	

Toelichting op de uitgaven buiten de begroting

Brabantse Waterdag
Het organiserend waterschap draagt de eerste €10.000,- voor de Brabantse Waterdag.
In 2026 is dit het Waterschap Aa en Maas.

Personeelkosten Staf NBWB
De staf van de NBWB bestaat uit twee medewerkers. De adjunct-secretaris en een medewerker secretariaat. Beide medewerkers zijn in dienst bij De Dommel. De personeelskosten worden door De Dommel gefactureerd aan de andere drie waterschappen. Voor 2026 wordt hetzelfde budget

gereserveerd als de afgelopen jaren. De verdeling van personeelskosten vindt plaats volgens dezelfde verdeelsleutel als de contributie aan de NBWB.

Het betreft:

medewerker	***aanstelling***	***werkgever***	***raming bruto werkgevers lasten***
adjunct secretaris NBWB	1,0	De Dommel	€130.000
secretariaat NBWB	0,67	De Dommel	€60.000

Personeelskosten Werkeenheid Natuurnetwerk Brabant
De Brabantse waterschappen participeren in de Werkeenheid Natuurnetwerk Brabant. Een medewerker wordt hiervoor ter beschikking gesteld. De medewerker is in dienst bij Aa en Maas en de loonkosten van de medewerker worden verdeeld over de vier waterschappen.

medewerker	***aanstelling***	***werkgever***	***raming bruto werkgevers lasten***
WerkEenheid NatuurNetwerk Brabant	0,9 / 1,0	Aa en Maas	€100.000 vrijgesteld van BTW

De provincie en de manifestpartners hebben op 9 december 2024 besloten om de Werkeenheid Natuurnetwerk Brabant onder te brengen bij Brabants Landschap. Tegelijkertijd wordt de toekomstige opdracht van de Werkeenheid opnieuw uitgewerkt. De uitkomst van dit traject kan gevolgen hebben voor de inzet vanuit de waterschappen. Aangezien dit nu nog onzeker is wordt dezelfde uitgave als voorgaande jaren opgenomen in dit overzicht. De verdeling van personeelskosten vindt plaats volgens dezelfde verdeelsleutel als de contributie aan de NBWB.

Waterschap Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)
T.a.v. de heer Kielenstijn
Bosscheweg 56
5283 WB BOXTEL

Datum	6 juni 2025
Ons kenmerk	
Doorkiesnr.	073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp	Reactie op Jaarrekening 2024 en Conceptbegroting 2026

Geachte heer Kielenstijn,

Hierbij sturen wij u de reactie van waterschap Aa en Maas op de Jaarrekening 2024 en Conceptbegroting 2026 van de Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Wij kunnen ons volledig vinden in beide eerder genoemde documenten. Ook zijn wij akkoord met de voorgestelde verrekening met het beschikbare eigen vermogen van het over 2024 behaalde negatieve exploitatieresultaat. Tevens kunnen wij instemmen met de inhoud en financiële uitwerking van de Conceptbegroting 2026.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het Dagelijks Bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

CONCEPT

Werken met water. Voor nu en later.

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.2 Financiële jaarstukken Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) - Jaarrekening 2024 en Begroting 2026**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2553
Extern Zaak ID	0654619570
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.C
Titel	Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Oegema, S.

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief (e-mail)
Bijlage 2 Jaarrekening 2024 BHIC inclusief accountantsverklaring
Bijlage 3 Jaarverslag 2024 BHIC
Bijlage 4 Kadernota 2026 BHIC
Bijlage 5 Reactienota BHIC op ingediende zienswijzen op concept Kadernota 2026 BHIC
Bijlage 6 Ontwerpbegroting 2026 BHIC
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 jaarrekening 2024, kadernota 2026, begroting 2026 BHIC

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Indien mogelijk ook Leo Smit uitnodigen voor het PHO, hij is verantwoordelijk directielid DIV (BHIC).

Voorgesteld besluit

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2024 BHIC;
2. Kennis te nemen van de Kadernota 2026 BHIC en de reactienota BHIC op de ingediende zienswijzen op de concept kadernota 2026 BHIC;

3. Kennis te nemen van de ontwerpbegroting 2026 BHIC;
4. Te besluiten geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2026 BHIC en het BHIC daarvan in kennis te stellen.

Besluit

Conform voorstel.

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2024 BHIC;
2. Kennis te nemen van de Kadernota 2026 BHIC en de reactienota BHIC op de ingediende zienswijzen op de concept kadernota 2026 BHIC;
3. Kennis te nemen van de ontwerpbegroting 2026 BHIC;
4. Te besluiten geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2026 BHIC en het BHIC daarvan in kennis te stellen.

PROBLEEMSTELLING

Het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) heeft de jaarstukken 2024 vastgesteld (zie bijlage 2 en 3). De deelnemers aan de regeling ontvangen deze stukken ter kennisname.
Daarnaast heeft het BHIC ter informatie de vastgestelde kadernota 2026 toegestuurd (bijlage 4) met de reactienota op de ingediende zienswijzen op de conceptkadernota (bijlage 5).
Ook heeft het BHIC de ontwerpbegroting 2026 opgesteld (zie bijlage 6). Conform de Wet Gemeenschappelijke regelingen worden de deelnemers in de gelegenheid gesteld hun zienswijze hierop kenbaar te maken.

BEOOGD EFFECT

Kennisnemen van de financiële en beleidsmatige plannen en voortgang van het BHIC.
Met het afgeven van een zienswijze op de ontwerpbegroting 2026 BHIC kan het waterschap aan het bestuur van het BHIC een advies afgeven voordat de ontwerpbegroting 2026 definitief wordt vastgesteld in het algemeen bestuur (AB) van het BHIC.

ARGUMENTEN

1. Accountant BHIC heeft goedkeurende verklaring afgegeven op jaarstukken 2024 BHIC, rekeningresultaat is positief
De jaarstukken 2024 van het BHIC bestaan uit de jaarrekening 2024 en jaarverslag 2024.
Het rekeningresultaat is € 68.593 positief. Voorgesteld wordt het resultaat volledig toe te voegen aan de algemene reserve. De algemene reserve wordt hiermee € 501.739, wat valt binnen het vastgestelde maximum van 10% van de gezamenlijke deelnemersbijdragen. In de jaarrekening worden de belangrijkste financiële afwijkingen toegelicht en ook het verloop van de bestemmingsreserves.
In het jaarverslag (bijlage 3) wordt gerapporteerd over de voortgang van zowel de wettelijke taak van het BHIC (de archieffunctie) als de maatschappelijke opgave. Voor een nadere toelichting op de inhoudelijke resultaten wordt verwezen naar dit jaarverslag.

2. Geen wijzigingen kadernota 2026 BHIC n.a.v. ingediende zienswijzen
De Conceptkadernota 2026 van het BHIC is reeds in ons AB van 21 februari jl. voor zienswijze behandeld. Aa en Maas zag toen geen aanleiding om een zienswijze in te dienen. Wel heeft Aa en Maas in december aan al haar verbonden partijen een brief gestuurd met de oproep terughoudend te zijn met het verhogen van de begroting en het doorberekenen van kosten aan de deelnemers.

De ingediende zienswijzen op de kadernota hebben geen aanleiding gegeven om de kadernota aan te passen. Wel heeft het bestuur van BHIC besloten om, naar aanleiding van de ingediende zienswijzen van een aantal gemeentelijke deelnemers, in de Ontwerpbegroting 2026 de voor 2026 berekende index van 3,1% niet door te voeren.

3. Ontwerpbegroting geeft geen aanleiding om een zienswijze in te dienen
De Ontwerpbegroting 2026 BHIC (zie bijlage 6) is opgesteld in lijn met de kadernota 2026 BHIC en in lijn met de begroting 2025. Zoals hiervoor gemeld is de in eerste instantie voorgestelde indexering van 3,1% niet doorgevoerd. Om de begroting sluitend te krijgen heeft het bestuur besloten de bedrijfsopbrengsten via huurinkomsten structureel te vergroten, de personele kosten te verlagen en de overige bedrijfskosten te verlagen. Er is geen aanleiding een zienswijze op de ontwerpbegroting in te dienen.
De belangrijkste punten uit de ontwerpbegroting zijn:

- Het begrotingstotaal voor 2026 bedraagt € 7.469.800 (2024: € 7.181.300), het aandeel Aa en Maas is € 162.100. De begroting 2025 en de meerjarenbegroting 2026-2028 zijn structureel sluitend. De belangrijkste mutaties worden toegelicht;
- De opgenomen loon-en prijsindexatie op de deelnemersbijdragen is 1,5% (de gebruikelijke indexcorrectie over het laatste afgesloten boekjaar 2024). Conform het afgesproken groeimodel nemen de deelnemersbijdragen toe ter bekostiging van de e-depotvoorziening;
- Het BHIC kent diverse bestemmingsreserves (zie toelichting pagina's 22-24 van bijlage 6);
- Op pagina 4 en 5 van de begroting worden de specifieke projecten genoemd waar het BHIC in 2026 aan (verder) werkt (werkplan 2026).

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

De begrote bijdrage betreft een voorschot bedrag. Bij (grote) financiële mee- of tegenvallers kan de werkelijke bijdrage van de deelnemers hiervan afwijken. Dit is in praktijk de afgelopen jaren niet voorgekomen.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Jaarrekening 2024
Het aan Aa en Maas in 2024 in rekening gebrachte voorschot van € 136.200 is gelijk aan de werkelijk te betalen bijdrage en zoals was opgenomen in de begroting 2024 van Aa en Maas. Er hoeft dus geen afrekening plaats te vinden.

Ontwerpbegroting 2026
De bijdrage 2026 voor Aa en Maas stijgt als gevolg van de gecorrigeerde prijsindex over 2024 (1,5%) en de bijdrage voor het e-depot naar € 162.100 (2025: € 152.500). Met dit bedrag zal rekening worden gehouden in de nog op te stellen Programmabegroting 2026 van Aa en Maas. Tot en met 2027 moet conform eerdere afspraken rekening gehouden worden met een stijging ten gevolge van het toegroeien naar een kostendekkend tarief voor het e-depot. De begrote bijdrage voor Aa en Maas conform de meerjarenraming van het BHIC (exclusief indexatie) bedraagt:

2025	2026	2027	2028	2029
€ 152.500	€ 162.100	€ 168.600	€ 168.600	€ 168.600

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG

Het AB van het BHIC stelt in zijn vergadering van juli 2025 de ontwerpbegroting 2026 BHIC definitief vast. Daarbij wordt rekening gehouden met de van de deelnemers ontvangen zienswijzen.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

n.v.t.

BIJLAGEN

1. Aanbiedingsbrief (e-mail)
2. Jaarrekening 2024 BHIC inclusief accountantsverklaring
3. Jaarverslag 2024 BHIC
4. Kadernota 2026 BHIC
5. Reactienota BHIC op ingediende zienswijzen op concept Kadernota 2026 BHIC
6. Ontwerpbegroting 2026 BHIC

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Jaarstukken 2024, kadernota 2026 en ontwerpbegroting 2026 BHIC

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
n.v.t.

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 22 april 2025;
gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;
gezien het advies van de commissie AFZ van 15 mei 2025;

B E S L U I T :
Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2026 van het BHIC en het BHIC daarvan in kennis te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Geachte mevrouw, meneer,

Het BHIC-bestuur heeft het jaarverslag 2024, de jaarrekening 2024 en de kadernota 2026 vastgesteld in de vergadering van 28 maart 2025. Deze ontvangt u ter kennisneming.
Tevens treft u voor de volledigheid bijgaand een overzicht aan van de binnengekomen zienswijzen n.a.v. de Concept kadernota 2026, inclusief reactie van het BHIC hierop.

Ook ontvangt u hierbij de Ontwerpbegroting 2026. Hierbij kort de belangrijkste punten uit de begroting:

- We hebben goede nota genomen van de brief over de verslechterende financiële uitgangspositie van gemeenten. Hieronder volgt een separate toelichting op de indexering. We nemen geen extra kosten op buiten de eerder afgesproken beleidskaders.
- De begroting 2026 en de meerjarenbegroting 2027-2029 zijn structureel sluitend.
- De meerjarenbegroting is opgesteld in de lijn van de begroting 2026. Bij de meerjarenbegroting is er geen indexering toegepast en deze is dus op basis van prijspeil 2026. Normaal wijkt de meerjarenbegroting dan ook niet wezenlijk af. In deze meerjarenbegroting is dat echter anders, omdat er afspraken zijn gemaakt over de bekostiging van de e-depotvoorziening van het BHIC.
- Vanaf 2024 wordt, volgens een 4-jarig groeimodel, een bijdrage opgenomen voor de e-depotvoorziening van (oplopend naar) € 0,25 in 2024, € 0,45 in 2025, € 0,65 in 2026 en € 0,85 per inwoner in 2027. Vanaf 2028, wordt de bijdrage samengevoegd met de reguliere bijdrage en wordt er vanaf dat moment ook jaarlijks geïndexeerd over de bijdrage voor de e-depotvoorziening. De meerkosten van de e-depotvoorziening in de periode tot en met 2026 worden mede gedekt uit de bestemmingsreserve e-depot.

<u>Indexering bijdragen</u>
In de bestuursvergadering van 28 maart 2025 is, gehoord hebbende de portefeuillehouders, besloten om de berekende index 2026 (3,1%) niet door te voeren. Dit naar aanleiding van het verzoek van een aantal gemeenten om de bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren voor 2026. De ontwerpbegroting 2026 is daarop aangepast: wij zien een gedeelde opvang daarvan in het structureel vergroten van bedrijfsopbrengsten via huurinkomsten, het verlagen van personele kosten en het verlagen van overige bedrijfskosten. Wel voeren we de indexcorrectie van t-2 (1,5% uit 2024) door. Dat doet immers recht aan het feit dat er niet met terugwerkende kracht wordt bezuinigd, waar het Rijk wel al heeft geïndexeerd. Tegelijkertijd leveren we met dit besluit onze bijdrage aan de opgaven waar gemeenten voor staan. Vanwege dit verzoek van een aantal gemeenten en gezien het feit dat gezamenlijke besluitvorming nodig is, hebben we via de Rijksvertegenwoordigers om een reactie gevraagd van het Rijk. Los van de formele zienswijzen die de deelnemers nog kunnen indienen, is ons gebleken dat het Rijk kan instemmen met deze éénmalige niet-indexering.

U wordt vriendelijk verzocht uw eventuele zienswijze over deze begroting vóór 4 juli 2025 aan ons kenbaar te maken, opdat het BHIC-bestuur vervolgens binnen de wettelijke termijn de begroting kan vaststellen en aan de Provincie kan aanbieden.

Met vriendelijke groet,

Ivka Orbon
Directeur

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

JAARREKENING
2024

Brabants Historisch Informatie Centrum

's-Hertogenbosch, 18 februari 2025

INHOUDSOPGAVE JAARREKENING 2024

I Jaarverslag 3

II Paragrafen

1. Kengetallen 3
2. Verslaglegging 3
3. Resultaatontwikkeling 3
4. Overzicht baten en lasten 4
5. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 4
6. Onderhoud kapitaalgoederen 6
7. Financiering 6
8. Bedrijfsvoering 7
9. Verbonden partijen 9
10. Organisatiegegevens 10
11. Besluit Algemeen bestuur 11

III Jaarrekening

1. Balans per 31 december 2024 12
2. Resultatenrekening over 2024 13
3. Kasstroomoverzicht 14
4. Grondslagen van waardering en resultaatbepaling 15
5. Toelichting op de balans 18
6. Toelichting op de resultatenrekening 25

IV Overige gegevens

1. Controleplicht 31
2. Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming 31
3. Voorstel 31
4. Gebeurtenissen na balansdatum 31
5. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 31
6. Verantwoording Dagelijks Bestuur inzake rechtmatigheid 34
7. Accountantsverklaring 35

I JAARVERSLAG

Zie separaat document.

II PARAGRAFEN

1. Kengetallen

	2022	2023	2024
Bezoeken website	1.313.912	1.343.972	1.421.478
Bezoeken studiezalen	1.343	1.318	1.243
Aantal medewerkers in FTE per 31 december	40,8	41,2	41,9
Ziekteverzuimpercentage incl. langdurig in procenten	3,1	6,3	2,7
Depotcapaciteit Den Bosch in km.	44,2	44,2	44,2
Depotcapaciteit Grave in km.	5,7	5,7	5,7
Depotcapaciteit verhuurd aan derden in km.	4,6	4,4	4,4

2. Verslaglegging

De Wet Gemeenschappelijke Regelingen schrijft voor dat elke gemeenschappelijke regeling begrotings- en verantwoordingsstukken moet opstellen, conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) volgt dit BBV.

3. Resultaatontwikkeling

Het rekeningresultaat 2024 bedraagt € 68.593 positief. In onderstaande tabel is een gecomprimeerde weergave van de resultaatontwikkeling weergegeven:

*bedragen * 1.000*	2022	2023	2024	mutatie
Baten				
Bedrijfsopbrengsten	€ 5.642	€ 5.881	€ 6.309	€ 428
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 327	€ 361	€ 388	€ 27
Totaal baten	€ 5.969	€ 6.242	€ 6.698	€ 456
Lasten				
Personeelskosten	€ 3.339	€ 3.648	€ 4.174	€ 526
Huisvestingskosten	€ 1.343	€ 1.560	€ 1.510	€ -50
Organisatiekosten	€ 247	€ 248	€ 319	€ 71
Afschrijvingen	€ 266	€ 254	€ 208	€ -46
Collectiebeheer	€ 401	€ 402	€ 392	€ -10
Publieksbereik	€ 203	€ 178	€ 235	€ 57
Financieringskosten	€ 38	€ -93	€ -155	€ -62
Totaal lasten	€ 5.837	€ 6.197	€ 6.683	€ 486
Totaal saldo van baten en lasten	€ 132	€ 45	€ 14	€ -31
Toevoegingen bestemmingsreserves	€ -500	€ -100	€ -150	€ -50
Onttrekkingen bestemmingsreserves	€ 406	€ 179	€ 204	€ 25
Gerealiseerde resultaat	€ 38	€ 125	€ 69	€ -55

4. Overzicht baten en lasten

Onderdeel van het programmaplan is een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen, een overzicht van de kosten van overhead, het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en het bedrag voor onvoorzien. Voor het verslagjaar ziet dit er als volgt uit:

2024	Baten	Lasten	Saldo
Historische archieven 1)	€ 1.095.935	€ 5.296.579	€ -4.200.644
Algemene dekkingsmiddelen 2)	€ 5.601.802	€ 0	€ 5.601.802
Overhead 3)	€ 0	€ 1.386.902	€ -1.386.902
Heffing VPB 4)	€ 0	€ 0	€ 0
Bedrag onvoorzien	€ 0	€ 0	€ 0
Saldo van baten en lasten	€ 6.697.737	€ 6.683.481	€ 14.256
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	€ 204.337	€ 150.000	€ 54.337
Resultaat	€ 6.902.074	€ 6.833.481	€ 68.593

1) Historisch archieven
   De activiteiten van het Brabants Historisch Informatie Centrum behoren tot het taakveld 5.4 – Musea.
2) Algemene dekkingsmiddelen
   Onder deze post zijn de bijdragen verantwoord van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling, zijnde het Rijk, gemeenten en waterschappen.
3) Overhead
   Met overhead worden alle kosten bedoeld die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. In de "Notitie overhead" van de Commissie BBV is het begrip nader uitgewerkt. In ieder geval worden leidinggevenden (ook wanneer zij deels uitvoerend werk verrichten) en ondersteunende diensten zoals Financiën, Inkoop, P&O, ICT, Facilitaire zaken, Communicatie en Managementondersteuning tot overhead gerekend. Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead betreft kantoorruimten, voor zover niet behorend tot een specifiek uitvoerende taak en daarmee tot een specifiek taakveld.
4) Heffing VPB
   In de brief van 16 oktober 2017 heeft de belastingdienst uitspraak gedaan over een mogelijke vennootschapsbelastingplicht. De uitkomst hiervan is dat er met ingang van 2016 geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

5. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum in staat is middelen vrij te maken om substantiële financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit aanpassing van het beleid vereist. In dit jaarverslag wordt inzicht gegeven in het vermogen van het Brabants Historisch Informatie Centrum om risico's op te vangen die niet in de jaarrekening zijn verwerkt. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft tot taak het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen. Het richt zich op verbetering van de digitale dienstverlening, het archief als informatiecentrum en verbetering van de lokale dienstverlening. Daarnaast is het een taak van het Brabants Historisch Informatie Centrum de gemeentelijke informatiehuishoudingen van de deelnemers te inspecteren en daarover te adviseren. Het Brabants Historisch Informatie Centrum is er ook voor het verrichten van door de minister, de gemeenten en de waterschappen opgedragen taken.

Voor de bekostiging van de uitvoering van deze taken is het Brabants Historisch Informatie Centrum nagenoeg geheel afhankelijk van de gemeenten, waterschappen, het ministerie van OCW en de dienstverleningsovereenkomsten. Risico's die van invloed kunnen zijn op de toekomstige cijfers zijn:

- Vertraging in de besluitvorming op bestuurlijk niveau;
- Sociaaleconomische ontwikkelingen die gevolgen hebben op subsidies;
- Wijziging in de hoogte van de bijdrage door de deelnemers;
- Wijzigingen in de gemeenschappelijke regeling;
- CAO aanpassingen;
- Wachtgeld verplichtingen;
- Verhogingen van de huurpenningen die afwijken van de bijdrage van OCW;
- De onderliggende contracten van de depotverhuur zijn jaarlijks opzegbaar;
- Boekwaarde van het pand Grave is hoger dan de vastgestelde WOZ-waarde;
- Ontwikkeling en ingebruikname E-depot.

Het weerstandsvermogen bedraagt eind 2023 € 501.739. De mate van het vormen van weerstandsvermogen, wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling, inzake de resultaatbestemming en het kunnen vormen van een reserve. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.
In de onderstaande tabel is de berekening van het weerstandsvermogen per 31 december 2023 en 2024 weergegeven:

		31-12-2023		31-12-2024
Algemene reserve	€	418.139	€	433.146
Algemene reserve in % van deelnemersbijdragen		8,4%		8,3%
Weerstandsvermogen				
Algemene reserve	€	418.139	€	433.146
Nog te bestemmen rekeningresultaat	€	124.539	€	68.593
	€	542.678	€	501.739

EMU-saldo
De berekening van het EMU-saldo geeft aan of er over het verslagjaar, in EMU-termen gezien, een overschot of een tekort is. De ontwikkeling van het EMU-saldo is als volgt:

		2023		2024
EMU-saldo	€	822.000	€	807.000

Kengetallen
Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft een verplichte set van financiële kengetallen voor. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De invoering is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken.

	2023	2024
Netto schuldquote*	0%	0%
Solvabiliteitsratio	24%	21%
Structurele exploitatieruimte	0,9%	0,0%

* Is gelijk aan de Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote
De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenschappelijke regeling ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van maximaal 130%. Hierbij geldt dus hoe lager hoe beter.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeenschappelijke regeling in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van minimaal 20%. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter.
Bij de beoordeling van dit kengetal moet in ogenschouw worden genomen, dat het Brabants Historisch Informatie Centrum een gemeenschappelijke regeling is en sinds de oprichting een maximale reserve van 10% mag hebben. Het cijfer is hoger als gevolg van de aanwezige bestemmingsreserves.

Structurele exploitatieruimte
De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, te delen door de totale baten. Met behulp van dit kengetal kan worden beoordeeld in welke mate sprake is van een begrotingsevenwicht. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter. De structurele exploitatieruimte is nihil. Dit sluit aan bij het structurele exploitatiesaldo van de jaarrekening 2024. In hoeverre dit structureel doorwerkt naar de begroting 2025 analyseren we in 2025 bij de tussentijdse rapportages in 2025.

Structurele exploitatiesaldi		2023	2024
Saldo van baten en lasten		€ 45.263	€ 14.256
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves		€ 79.276	€ 54.337
		€ 124.539	€ 68.593
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)*		€ -67.544	€ -70.958
	Saldo	€ 56.995	€ -2.365
* Toelichting incidentele baten en lasten			
Incidentele verhuur depotruimte		€ -17.064	€ -17.740
Incidentele verhuur kantoorruimte		€ -50.480	€ -53.218
		€ -67.544	€ -70.958

6. Onderhoud kapitaalgoederen
Het Brabants Historisch Informatie Centrum beschikt over gebouwen en installaties waarvoor planmatig onderhoud nodig is. De locatie in Grave is in eigendom en het volledige onderhoud van dit pand komt voor rekening van het BHIC. De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Rijksgebouwendienst). Tot en met 2018 voerde het Rijksvastgoedbedrijf het onderhoud en de instandhouding uit, alleen het huurdersonderhoud kwam voor rekening van het BHIC.
Per 1 januari 2019 is dit veranderd en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. Voor beide panden is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar (De Citadel), resp. 15 jaar (Grave) opgesteld.

7. Financiering
Treasurybeleid
Door het bestuur is het normenkader voor rechtmatigheid vastgesteld. Onderdeel daarvan is bij het financieel beheer, risicoloos en zeer defensief met eventuele overtollige middelen om te gaan. Het is niet toegestaan zonder voorafgaande toestemming van het algemeen bestuur leningen af te sluiten. Het treasurybeleid wordt verder sterk beïnvloed door het verplicht schatkistbankieren bij de centrale overheid (zie hierna).

Renteschema
In de "Notitie rente 2023" van de Commissie BBV wordt ingegaan op de verwerking van rentelasten en rentebaten. Doelstelling is een eenduidige handelwijze te bevorderen met betrekking tot de verwerking van rentelasten en rentebaten in de begroting en de jaarstukken. Daartoe is een renteschema ontwikkeld, dat inzicht geeft in de rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Voor het begrotingsjaar geeft dit het volgende beeld:

Renteschema 2024

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	+/+	€	43.476		
b.	De externe rentebaten	-/-	€	198.729		
	Saldo rentelasten en rentebaten				€	-155.253
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€	0		
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€	0		
c3.	De rentebate van door verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€	0		
					€	0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				€	-155.253
d1.	Rente over eigen vermogen	+/+			€	0
d2.	Rente over voorzieningen	+/+			€	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				€	-155.253
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-			€	0
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury				€	-155.253

Schatkistbankieren

Door de invoering van het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Per 31 december 2024 wordt een bedrag van € 5.449.420 aangehouden bij het Ministerie van Financiën. In 2024 werd voldaan aan de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden door het niet overschrijden van het drempelbedrag. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedroeg € 1.000.000. Voor een nadere toelichting en analyse van de financieringsactiviteiten verwijzen wij naar het kasstroomoverzicht in de jaarrekening.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De wettelijk vastgelegde kasgeldlimiet en renterisiconorm zijn in het verslagjaar niet overschreden.

8. Bedrijfsvoering

Algemeen en dagelijks bestuur

De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier 'rijksleden' benoemd door de minister en vier 'regionale' leden die worden aangewezen door de 9 gemeenten en de 2 waterschappen.

Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.

De provincie Noord-Brabant is geen deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

De organisatie

Het Brabants Historisch Informatie Centrum kent drie afdelingen (Publieksdiensten, Collectie en Middelen) en is onderverdeeld in clusters.

Het cluster Directieondersteuning/ Communicatie richt zich op de ondersteuning van directie, bestuur en op communicatie en promotie.
Het cluster Projectenbureau is verantwoordelijk voor het uitwerken van de wettelijke dienstverlening, van historische thema's en projecten. Het cluster Studiezaal verzorgt de dienstverlening en werkt steeds meer digitaal, onder meer met de service scanning op verzoek. De toegankelijke originelen kunnen in de fysieke studiezaal nog steeds door de bezoekers worden geraadpleegd.
Het cluster Klantenservice ontvangt en verwijst bezoekers en vragen door naar andere clusters. Daarnaast verricht het diensten gericht op het gebruik van het gebouw en faciliteert het evenementen.
Het cluster Toezicht, E-depot en advies voert inspecties uit, geeft advies en draagt zorg voor het bewerken van informatiedragers, zodanig dat deze opgeslagen kunnen worden en de originele staat bewaard blijft. Het cluster is de schakel tussen de organisatie en de archiefvormers die de informatiedragers aanleveren. Verder richt het zich op de ontwikkeling en implementatie van het E-depot. Het cluster Inhoudelijk-en materieel beheer zorgt voor het toegankelijk maken van informatie via inventarissen, indexen en databases. Daarnaast voor de materiële verzorging van de collectie, voor conservering en restauratie van de analoge archieven.
Het cluster Financiën verzorgt de diverse administraties en de producten uit de planning & control cyclus. Het cluster ICT & gebouwenbeheer ondersteunt de werkprocessen van alle clusters, die gebruik maken van diverse geautomatiseerde systemen en verzorgt het technisch gebouwenbeheer door onderhoud en instandhouding van de gebouwen. Het cluster HR richt is op de diverse personele processen, uitvoering van de CAO en organisatieontwikkeling.

Het organigram van het Brabants Historisch Informatie Centrum ziet er als volgt uit:

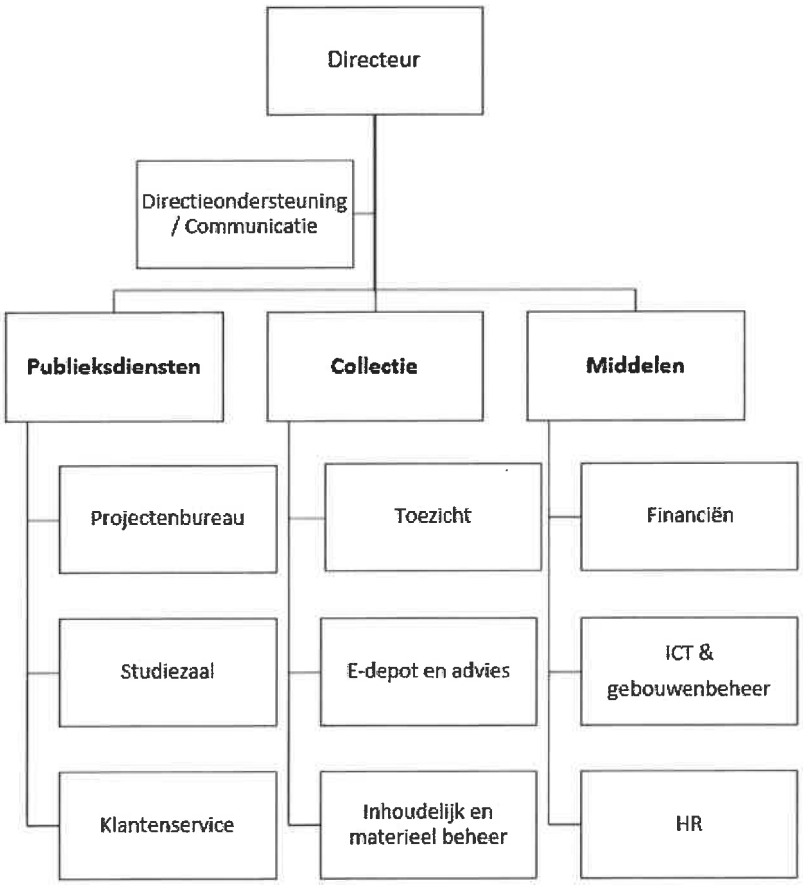

Maatschappelijk verantwoord ondernemen
Het wordt steeds belangrijker als organisatie om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. ISO26000 is een internationale richtlijn die maatschappelijk verantwoord ondernemen beschrijft vanuit zeven basisprincipes. Het BHIC onderschrijft de richtlijn en voert deze naar eer en geweten uit.

Rechtmatigheid
In de "Regeling Brabants Historisch Centrum" en volgens de geldende wet- en regelgeving dient elke gemeenschappelijke regeling een verordening te hebben, met de uitgangspunten voor het financiële beleid en beheer. Daarbij wordt het bestuur gevraagd jaarlijks een normen- en toetsingskader vast te stellen in het kader van rechtmatigheid. In het document "Financieel beleid, financieel beheer en rechtmatigheid 2024" zijn beide onderdelen opgenomen voor het jaar 2024 en zijn deze uitgangspunten en kaders vastgesteld in de bestuursvergadering van 5 juli 2024.

Vanwege gewijzigde regelgeving, wordt met ingang van het verslagjaar 2023, het dagelijks bestuur van het BHIC gevraagd een verantwoording over rechtmatigheid af te geven in plaats van de accountant. Dit betekent dat met ingang van de jaarrekening 2023 het dagelijks bestuur een verklaring aflegt die onderdeel is van de jaarrekening. De accountant controleert de verantwoording van het dagelijks bestuur. In de bestuursvergadering van juli 2023 is het onderwerp rechtmatigheid in het algemeen bestuur aan de orde geweest. Hierbij heeft het bestuur de rechtmatigheid nader invulling gegeven en is de rolverdeling tussen algemeen en dagelijks bestuur vastgesteld.

In 2024 zijn de interne en externe planning & controlcyclus volledig doorlopen en zijn de jaarstukken, begroting, bestuursrapportages en kadernota opgesteld. Voor de beoordeling van de rechtmatigheid zijn interne controles uitgevoerd op werking van de "Administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB)". Voor het uitvoeren van deze werkzaamheden wordt gebruik gemaakt van het "Werkprogramma interne controle". Dit werkprogramma bevat systeemgerichte en gegevensgerichte controles, waarmee de werking van procedures wordt getoetst. Indien uit de controles blijkt dat er een fout in een procedure zit, wordt deze hersteld. Er zijn bij de uitgevoerde interne controles geen bijzonderheden of afwijkingen van materiële betekenis geconstateerd.

In hoofdstuk IV paragraaf 6 is de verantwoording van het dagelijks bestuur opgenomen. Het dagelijks bestuur is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

Zowel de baten als de lasten zijn hoger dan begroot. In de bestuursvergadering van 1 november 2024 is dit gemeld bij het bespreken van de bedrijfsresultaten. Het moment van opstellen van de begroting (al in februari/maart) en de forse kostenstijgingen in 2023/2024 (ruim meer dan gemiddelde inflatie), heeft bijgedragen aan hogere baten en lasten ten opzichte van de begroting. De verschillen passen binnen het beleid en worden (deels) gecompenseerd door gerelateerde opbrengsten.

9. Verbonden partijen
Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake bij het ter beschikking stellen van een bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is aanwezig bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.
Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft één verbonden partij, te weten de Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster. In deze vereniging zijn behalve het Brabants Historisch Informatie Centrum, de gemeente Grave en woningbouwcorporatie Mooiland Maasland vertegenwoordigd. Deze vereniging is opgericht in verband met het gezamenlijk huisvesten in het kantoorpand aan de Arnoud van Gelderweg in Grave.

Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster Grave	
Vestigingsplaats	Grave, Arnoud van Gelderweg 69-73.
Openbaar belang	Beheer en onderhoud van het kantoorpand voor de gezamenlijke eigenaren.
Het belang van het BHIC	Op 1 januari 2024 en op 31 december 2024: het BHIC participeert voor 11%, Gemeente Grave voor 39% en Mooiland Maasland voor 50%.
Omvang van het eigen vermogen	Eigen vermogen 1-1-2024: € 0 Eigen vermogen 31-12-2024: € 0
Omvang van het vreemd vermogen	Vreemd vermogen 1-1-2024: € 330.740 (Totaal Reservefonds Vve). Vreemd vermogen 31-12-2024: € 318.974 (Totaal Reservefonds Vve).
Financieel resultaat	Totaal resultaat 2024: € 11.766 negatief (totaal resultaat 2023: € 2.986 negatief). Het aandeel van het BHIC bedraagt € 1.294 negatief. Na toerekening van ieders aandeel sluit de jaarlijkse exploitatie zonder saldo.

10. Organisatiegegevens

Statutaire naam : Brabants Historisch Informatie Centrum
Vestigingsplaats: : 's-Hertogenbosch
Rechtsvorm : Openbaar Lichaam, volgens de Wet gemeenschappelijke Regelingen
Locaties: : 's-Hertogenbosch, Grave

Doelstellingen

Het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.

Samenstelling directie

De directie werd tot 16 juni 2024 gevoerd door de heer J.C. Kriek. Vanaf 16 juni 2024 tot en met 31 december 2024 werd de directie waargenomen door de heer A.J.A. Wijgers. Per 1 januari 2025 wordt de directie gevoerd door mevrouw J.M. Orbon. De directeur valt onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening. De totale bezoldigingen liggen onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

Samenstelling Algemeen bestuur

Naam	Functie
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Lid
Mevrouw drs. M.A.H. Moorman	Lid
De heer S. Oegema	Lid
De heer mr. M.W.J.M. de Man	Lid (vanaf 4 november 2023)

De bestuursleden vallen onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening. De bezoldiging van de bestuursleden ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

11. Besluit Algemeen bestuur
Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit tot:

1. het vaststellen van de jaarrekening 2024 in zijn vergadering van 28 maart 2025, met een batig saldo van € 68.593;

2. a. een bedrag van € 68.593 toe te voegen aan de algemene reserve;
   b. een bedrag van € 150.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot;
   c. een bedrag van € 9.144 te onttrekken aan de bestemmingsreserve De Citadel;
   d. een bedrag van € 152.483 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot;
   e. een bedrag van € 13.923 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum;
   f. een bedrag van € 28.787 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie;

   g. in te stemmen met de verantwoording van het Dagelijks Bestuur inzake rechtmatigheid;

   h. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

drs. P.L.B.A. van Geel
Voorzitter

drs. J.M. Orbon
Directeur

III Jaarrekening

III.1 Balans per 31 december 2024

	31-12-2024		31-12-2023	
VASTE ACTIVA				
Materiële vaste activa				
Investeringen met een economisch nut		€ 1.685.053		€ 1.840.305
VLOTTENDE ACTIVA				
Voorraden		€ 141		€ 264
Uitzettingen looptijd < 1 jaar				
Vorderingen op openbare lichamen	€ 0		€ 0	
Overige vorderingen	€ 6.354		€ 2.648	
		€ 6.354		€ 2.648
Liquide middelen		€ 5.451.096		€ 4.433.932
Overlopende activa		€ 466.926		€ 397.181
Totaal vaste activa		**€ 7.609.571**		**€ 6.674.330**

	31-12-2024		31-12-2023	
VASTE PASSIVA				
Eigen vermogen				
Algemene reserve	€ 433.146		€ 418.139	
Bestemmingsreserves	€ 1.133.993		€ 1.078.798	
Gerealiseerde resultaat	€ 68.593		€ 124.539	
		€ 1.635.732		€ 1.621.476
Voorzieningen		€ 4.350.216		€ 3.536.143
Vaste schulden looptijd > 1 jaar				
Binnenlandse banken		€ 990.000		€ 1.100.000
VLOTTENDE PASSIVA				
Vlottende schulden looptijd < 1 jaar				
Overige schulden		€ 340.273		€ 212.107
Overlopende passiva		€ 293.349		€ 204.603
Totaal vaste passiva		**€ 7.609.571**		**€ 6.674.330**

Voor een nadere toelichting op de balans wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 5 op pagina 18.

III.2 Resultatenrekening over 2024

	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Baten			
Bijdrage Ministerie OCW	€ 3.215.535	€ 3.124.800	€ 3.371.402
Bijdrage gemeenten en waterschappen	€ 1.983.710	€ 2.230.400	€ 2.230.400
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 682.095	€ 695.900	€ 707.446
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 361.395	€ 299.100	€ 388.489
Totaal baten	€ 6.242.736	€ 6.350.200	€ 6.697.737
Lasten			
Personeelskosten	€ 3.648.072	€ 3.772.500	€ 4.174.370
Huisvestingskosten	€ 1.559.988	€ 1.404.100	€ 1.510.241
Organisatiekosten	€ 247.929	€ 268.300	€ 319.006
Afschrijvingen	€ 254.317	€ 252.600	€ 207.954
Collectiebeheer	€ 401.931	€ 507.300	€ 391.704
Publieksbereik	€ 178.366	€ 274.500	€ 235.459
Financieringskosten	€ -93.132	€ 14.900	€ -155.253
Totaal lasten	€ 6.197.472	€ 6.494.200	€ 6.683.481
Totaal saldo van baten en lasten	€ 45.263	€ -144.000	€ 14.256
Toevoegingen reserves			
Bestemmingsreserves	€ -100.000	€ -150.000	€ -150.000
Onttrekkingen reserves			
Bestemmingsreserves	€ 179.276	€ 294.000	€ 204.337
Gerealiseerde resultaat	**€ 124.539**	**€ 0**	**€ 68.593**

Voor een nadere toelichting op de resultatenrekening wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 6 op pagina 25.

III.3 Kasstroomoverzicht

	31-12-2023		31-12-2024	
Kasstroom uit operationele activiteiten	€	€	€	€
Gerealiseerde resultaat		124.539		68.593
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen	254.317		207.954	
- mutaties algemene reserve	0		15.007	
- mutaties bestemmingsreserves	-79.276		-69.344	
- mutaties voorzieningen	746.513		814.073	
		921.554		967.690
Veranderingen in werkkapitaal:				
- voorraden	64		123	
- uitzettingen looptijd < 1 jaar	1.774		-3.706	
- overlopende activa	-121.965		-69.745	
- netto vlottende schulden < 1 jaar	-211.663		128.166	
- overlopende passiva	-5.084		88.746	
		-336.875		143.583
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		**709.219**		**1.179.866**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen materiële vaste activa	-28.575		-52.702	
Mutatie leningen u/g	0		0	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		**-28.575**		**-52.702**
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Nieuw opgenomen leningen	0		0	
Aflossing langlopende schulden	-110.000		-110.000	
Overige mutaties eigen vermogen	0		0	
Totaal Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**-110.000**		**-110.000**
Mutatie geldmiddelen (incl. kortlopende schulden aan kredietinstellingen)		**570.644**		**1.017.164**
Eindsaldo geldmiddelen				
Saldo 1 januari		3.863.288		4.433.932
Saldo 31 december		4.433.932		5.451.096
Mutatie		**570.644**		**1.017.164**

III.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

4.1. Algemeen

Algemene waarderingsgrondslag
De algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva, alsmede voor de bepaling van het resultaat, is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen voor de nominale waarde.

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening
Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Voor zover het BBV niet anders voorschrijft, zijn de baten en lasten toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Vergelijking met voorgaand jaar
De cijfers van 2023 zijn, waar nodig, anders gerubriceerd teneinde vergelijkbaarheid met 2024 mogelijk te maken.

Schattingen
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt de ondernemingsleiding, overeenkomstig algemeen geldende grondslagen, bepaalde schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. De feitelijke resultaten kunnen van deze schattingen afwijken.

4.2. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa
Investeringen met een economisch nut zijn investeringen in zaken die verhandelbaar zijn en/of kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven. De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. Ontvangen investeringssubsidies worden in mindering gebracht op de geïnvesteerde bedragen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.
Operational leasing wordt niet als actief in de balans verwerkt. De omvang van een contract van dergelijke langlopende verplichtingen wordt vermeld in de toelichting op de balans.

Voorraden
De voorraden worden gewaardeerd tegen inkoopprijs of lagere marktwaarde.

Uitzettingen en overlopende activa
De uitzettingen en overlopende activa worden opgenomen tegen nominale waarde, voor zover noodzakelijk onder aftrek van een voorziening voor het risico van oninbaarheid. De posten hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar.

Liquide middelen
De liquide middelen (bestaande uit kas-en banksaldi) worden gewaardeerd op de nominale waarde en staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de organisatie.

Eigen vermogen
De algemene reserve dient als algehele buffer om toekomstige tegenvallers te kunnen opvangen. Onder een bestemmingsreserve wordt verstaan een reserve waaraan door het bestuur een bepaalde bestemming is gegeven. Het bedrag van de bestemmingsreserve ultimo het jaar dient onderbouwd te zijn met bestuursbesluiten van het algemeen bestuur dan wel opgenomen te zijn in het voorliggende voorstel tot resultaatbestemming.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Vaste schulden
Onder de vaste schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van meer dan één jaar. De schulden worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Netto vlottende schulden en overlopende passiva
De netto vlottende schulden en overlopende passiva worden opgenomen tegen nominale waarde en hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar.

Langlopende niet uit de balans blijkende verplichtingen
Langlopende verplichtingen die niet blijken uit de balans, worden vermeld in de toelichting op de balans onder "Niet uit de balans blijkende informatie".

4.3. Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen kosten. De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar waarin de opbrengst is gerealiseerd. Lasten worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. De overige bedrijfskosten worden opgenomen tegen uitgaafprijs.

Pensioenpremies
Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft voor zijn werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde-bijdrage-regeling en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

Afschrijvingen
De afschrijvingen zijn gerelateerd aan de verkrijgingsprijs van de desbetreffende materiële vaste activa. De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Soort actief	Afschrijvingstermijn
Grond	geen afschrijving
Gebouwen	40 jaar
Verbouwingen	10 jaar
Bedrijfsinstallaties-ruwbouw	20 jaar
Bedrijfsinstallaties-afbouw	15 jaar
Bedrijfsinstallaties-overig	10 jaar
Inventarissen-kantoor	10 jaar
Inventarissen-kantine	5 jaar
Depotinrichting-stellingen	25 jaar
Depotinrichting-inventaris	10 jaar
ICT-Hardware	5 jaar
ICT-Software	5 jaar

Financieringskosten
De financieringskosten betreffen betaalde en ontvangen rente.

4.4. Grondslagen van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

III.5 Toelichting op de balans

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa
De investeringen met een economisch nut kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2024	31-12-2023
Grond	€ 94.034	€ 94.034
Gebouwen	€ 1.064.387	€ 1.110.664
Verbouwingen	€ 8.086	€ 9.664
Bedrijfsinstallaties	€ 21.447	€ 28.594
Inventarissen	€ 137.015	€ 164.806
Depotinrichtingen	€ 166.330	€ 196.655
ICT-Hardware	€ 178.220	€ 197.782
ICT-Software	€ 15.534	€ 38.106
Totaal materiële vaste activa	€ 1.685.053	€ 1.840.305

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

	Afschrijvings-percentage	Stand 31-12-2023	Investeringen in 2024	Afschrijvingen in 2024	Stand 31-12-2024
Grond	-	€ 94.034	€ 0	€ 0	€ 94.034
Gebouwen	2,5%	€ 1.110.664	€ 0	€ 46.277	€ 1.064.387
Verbouwingen	10%	€ 9.664	€ 0	€ 1.578	€ 8.086
Bedrijfsinstallaties	5, 6²/³, 10%	€ 28.594	€ 0	€ 7.147	€ 21.447
Inventarissen	10%,20%	€ 164.806	€ 0	€ 27.791	€ 137.015
Depotinrichtingen	4%/10%	€ 196.655	€ 0	€ 30.325	€ 166.330
ICT-Hardware	20%	€ 197.782	€ 52.702	€ 72.264	€ 178.220
ICT-Software	20%	€ 38.106	€ 0	€ 22.572	€ 15.534
	Totaal	€ 1.840.305	€ 52.702	€ 207.954	€ 1.685.053

Dit jaar is er geïnvesteerd in (het vervangen van) netwerkswitches (€ 42.035), in (het vervangen) van UPS-systemen (€ 7.990, 1e termijn) en in laptops (€ 2.676).

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden	31-12-2024	31-12-2023
Boeken	€ 141	€ 264

Uitzettingen rente-typische looptijd < 1 jaar
De in de balans opgenomen uitzettingen met een rente-typische looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Ministerie van OCW	Stand 31-12-2023	Toevoeging in 2024	Onttrekking in 2024	Stand 31-12-2024
Loon- en prijscompensatie rijk	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Overige vorderingen		31-12-2024		31-12-2023
Debiteuren	€	6.354	€	2.648

Het vormen van een voorziening voor dubieuze debiteuren is niet noodzakelijk.

Liquide middelen		**31-12-2024**		**31-12-2023**
Kassen	€	1.597	€	1.429
Rekening-courant banken	€	80	€	259.616
Spaarrekening banken	€	0	€	878
Schatkistbankieren	€	5.449.420	€	4.172.009
Totaal liquide middelen	€	5.451.096	€	4.433.932

Schatkistbankieren

Door de invoering van het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Door de verschuiving van het eigenaarsonderhoud door het Rijksvastgoedbedrijf naar het BHIC per 1 januari 2019, zijn de liquide middelen toegenomen. Sindsdien moet het BHIC zelf een voorziening aanhouden voor het onderhoud en instandhouding van De Citadel. Voor een nadere toelichting en analyse van de financieringsactiviteiten verwijzen wij naar het kasstroomoverzicht in de jaarrekening.

Overlopende activa		**31-12-2024**		**31-12-2023**
Vooruitbetaalde bedragen				
Onderhoudskosten ICT-voorzieningen	€	157.493	€	132.247
Licentie- en hostingskosten	€	64.778	€	61.951
Verzekeringspremies	€	21.257	€	21.216
Personeelskosten	€	9.526	€	4.266
Huisvestingskosten	€	2.295	€	2.516
Organisatiekosten	€	2.526	€	3.730
Collectiebeheer	€	100.551	€	56.525
Publieksbereik	€	4.619	€	23.510
Borgsommen	€	1.000	€	1.000
	€	364.044	€	306.963
Nog te ontvangen bedragen				
Terug te ontvangen BTW	€	8.587	€	9.295
Afrekening energiekosten	€	9.222	€	3.796
Personeelskosten	€	0	€	21.880
Organisatiekosten	€	21.100	€	0
Adviezen en inspecties	€	15.945	€	8.374
Rentebaten	€	48.028	€	46.823
Overige vorderingen	€	0	€	51
	€	102.882	€	90.219
Totaal overlopende activa	€	466.926	€	397.181

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Algemene reserve
Het verloop van de algemene reserve is als volgt:

	Stand 31-12-2023	Toevoeging in 2024	Onttrekking in 2024	Stand 31-12-2024
Totaal	€ 418.139	€ 15.007	€ 0	€ 433.146
	Algemene reserve in % van deelnemersbijdragen			7,7%

De mate van het vormen van een algemene reserve wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Bestemmingsreserves
Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:

	Stand 31-12-2023	Toevoeging in 2024	Onttrekking in 2024	Stand 31-12-2024
De Citadel (1)	€ 707.553	€ 0	€ 9.144	€ 698.409
E-depot (2)	€ 91.268	€ 259.532	€ 152.483	€ 198.317
Genealogisch centrum (3)	€ 140.148	€ 0	€ 13.923	€ 126.225
Publieksfunctie (4)	€ 139.829	€ 0	€ 28.787	€ 111.042
Totaal	€ 1.078.798	€ 259.532	€ 204.337	€ 1.133.993

(1) <u>De Citadel</u>
De Citadel in Den Bosch is een voormalig <u>fort</u> dat werd gebouwd tussen <u>1637</u> en <u>1645</u>. Tijdens de bouw werden de plannen steeds meer uitgebreid en het fort groeide uit tot een vijfhoekige schans met bastions en rondom een brede gracht. Later, eind 18e eeuw, kwam er een hoofdgebouw bij, dat de functie kreeg als militaire gevangenis en nog weer later als kazerne. Door de verbreding van de Zuid Willemsvaart werd er één bastion van de Citadel afgebroken. De Citadel is voor het laatst gerestaureerd tussen 1983 en 1985.

Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar". Het Rijk (Rijksvastgoedbedrijf/ Ministerie OCW) blijft nog wel voor bepaalde risico's aansprakelijk, zoals verborgen gebreken, natuurrampen, asbest, bodemverontreiniging en terrorisme. Het BHIC is aansprakelijk voor juridische en organisatorische risico's, schade voortkomend uit het gebruik, wateroverlast in de depots, legionella en brand. Daarnaast is het BHIC aansprakelijk voor financiële risico's, zoals renterisico, liquiditeitsrisico, financieringsrisico, faillissementsrisico, leegstand gedurende de overeenkomst en kosten bij vertrek. Samengevat zijn het calamiteiten en risico's die niet verzekerbaar zijn. Indien aanwezig kan de reserve te zijner tijd een bijdrage leveren aan een "midlife-renovatie", welke na 75 jaar (2060) aannemelijk is.

Vooruitlopend op structurele financiering wordt een start gemaakt met verduurzaming van de gebouwen en de ontwikkeling van een erfgoedlocatie (huisvestingsaspect). De reserve moet minimaal toereikend zijn om de risico's volgens de risico-inventarisatie te kunnen dekken. Jaarlijks zal bij de begroting de risico-inventarisatie worden geactualiseerd.

De onttrekking in 2024 betreft kosten die samenhangen met de mogelijke verduurzamingsmaatregelen genoemd in het EPA-U (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen). In 2024 is er een nadere inventarisatie uitgevoerd voor het volledig overschakelen naar Ledverlichting. Ten behoeve van de verbouwing van het voormalig restauratieatelier hebben wij de geselecteerde installateur opdracht gegeven een document met uitgangspunten op te stellen voor de installaties, rekening houdend met verduurzaming. De insteek is, dat deze informatie ook in de toekomst bruikbaar is bij verdere verduurzaming van de gebouwen.

(2) E-depot
In 2016 is er gestart met de ontwikkeling van een eigen e-depot, waarbij is afgesproken nog geen bijdrage aan de deelnemers te vragen. Het BHIC heeft sinds 1 juli 2021 een eigen e-depotvoorziening. De bestemmingsreserve voorkomt, dat er tussentijds extra middelen gevraagd moeten worden aan de deelnemers. Vanaf 2024 zorgen de deelnemers van het BHIC, via een groeimodel, voor de bekostiging van de voorziening. De kosten van de e-depotvoorziening zijn tot en met 2026 hoger dan de bijdragen van deelnemers. Het verschil zal deels worden gedekt uit de bestemmingsreserve e-depot. Het groeimodel van de bekostiging van de e-depotvoorziening loopt 4 jaar en eindigt in 2027.

De onttrekking in 2024 betreft exploitatiekosten van de e-depotvoorziening, waaronder de kosten voor de exploitatie van MY-LEX PRO/view. Gebleken is dat MY-LEX PRO een duidelijke meerwaarde biedt voor de toegankelijkheid van het E-depot. Verder betreft dit hostings-en licentiekosten van verschillende softwareproducten, zoals de jaarlijkse vergoeding voor onze e-depotvoorziening, te weten de CEP-versie (Cloud Edition Professional) van Preservica. Veel overheidsorganisaties, bijvoorbeeld het Nationaal Archief, maken gebruik van de diensten van Preservica.

(3) Genealogisch centrum
In de notitie "(Ook) Ons Brabant Beleidsplan 2023-2026" zijn doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van "Wij zijn het Genealogisch centrum van Brabant" is een bestemmingsreserve gevormd. Essentieel voor de genealogische zoekmachine is de stamboom-databank met persoonsgegevens van Brabanders. De originele aktes zijn grotendeels gescand en we gaan verder met het koppelen van de gegevens uit de aktes aan de betreffende scans.

De onttrekking in 2024 betreft de kosten van het scannen van registers van de Burgerlijke Stand.

(4) Publieksfunctie
In de notitie "(Ook) Ons Brabant Beleidsplan 2023-2026" worden doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd. Zo willen wij het foto- en filmgeheugen van Brabant worden, willen we Brabantse geschiedenis schrijven en willen we een breder publiek verwelkomen. En richten we ons op de ontwikkeling van een erfgoedlocatie (publieksaspect). Voor het realiseren van deze doelstellingen is een bestemmingsreserve gevormd.

De onttrekking in 2024 betreft personeelskosten en de kosten van het digitaliseren van films.

Gerealiseerde resultaat
Het verloop is als volgt:

	Stand 31-12-2023	Toevoeging in 2024	Onttrekking in 2024	Stand 31-12-2024
Totaal	€ 124.539	€ 68.593	€ 124.539	€ 68.593

Het gerealiseerde resultaat bedraagt € 68.593. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de algemene reserve. De onttrekking in 2024 betreft het gerealiseerde resultaat over 2023. Van dit bedrag is € 109.532 toegevoegd aan de bestemmingsreserve E-depot en € 15.007 aan de algemene reserve.

Voorzieningen
Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	Stand 31-12-2023	Toevoeging in 2024	Vrijval in 2024	Stand 31-12-2024
Onderhoudsvoorziening Grave (1)	€ 110.136	€ 5.124	€ 0	€ 115.260
Onderhouds-en instandhoudings-voorziening De Citadel (2)	€ 2.950.861	€ 934.850	€ 302.024	€ 3.583.687
IKB-en vitaliteitsverlof (3)	€ 475.146	€ 299.283	€ 123.160	€ 651.269
Totaal	€ 3.536.143	€ 1.239.257	€ 425.184	€ 4.350.216

(1) Onderhoudsvoorziening Grave
De locatie in Grave is eigendom van Brabants Historisch Informatie Centrum en het volledige onderhoud komt voor eigen rekening. Daartoe is een onderhoudsplan opgesteld met een looptijd van 15 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

Er was geen vrijval in 2024.

(2) Onderhouds-en instandhoudingsvoorziening De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

De vrijval in 2024 betreft onder meer het onderhoudscontract van de E & W-installaties, herstel van vloeren, koude opwekking, warmtedistributie, luchtbehandeling , regeling klimaat en het groenonderhoud van De Citadel. Verder zijn er in het kader van de brandveiligheid bouwkundige aanpassingen verricht en zijn (waar nodig) de brandwerende doorvoeren en branddeuren hersteld of vervangen.

(3) IKB-en vitaliteitsverlof
In de CAO is opgenomen dat het gekochte IKB-verlof (Individueel keuze budget) niet meer vervalt of verjaart, ongeacht in welk jaar dit gekocht is. Het extra verlof kan worden ingezet voor mantelzorg, sabbatical, tijdelijk korter werken al dan niet in aanloop naar pensionering. Verder is in de CAO een mogelijkheid opgenomen voor medewerkers om vitaliteitsuren te sparen. Voor het opnemen van verlof in het laatste jaar voor pensionering kunnen aanvullende fiscale regels gelden.

De vrijval in 2024 betreft de opname van verlofuren door medewerkers.

Vaste schulden rente-typische looptijd > 1 jaar
Binnenlandse banken

	Aflossings-wijze	Looptijd	Oorspronkelijk Bedrag	Aflossings-verplichting	Stand 31-12-2023
BNG 40.100581 (2005)	Lineair	20 jaar	€ 600.000	€ 30.000	€ 60.000
BNG 40.101402 (2006)	Lineair	30 jaar	€ 2.400.000	€ 80.000	€ 1.040.000
		Totaal	€ 3.000.000	€ 110.000	€ 1.100.000

	Opname in 2024	Aflossing in 2024	Stand 31-12-2024
BNG 40.100581 (2005)	€ 0	€ 30.000	€ 30.000
BNG 40.101402 (2006)	€ 0	€ 80.000	€ 960.000
Totaal	€ 0	€ 110.000	€ 990.000

Het deel van de langlopende schulden met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt € 500.000. Dit betreft € 0 voor lening BNG 40.100581 en € 500.000 voor lening BNG 40.101402. De lening uit 2005 heeft een rentepercentage van 3,95% en de lening uit 2006 van 4,16%. De leningen zijn niet vervroegd aflosbaar.

Netto vlottende schulden rente-typische looptijd < 1 jaar
De in de balans opgenomen netto vlottende schulden met een rente-typische looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2024	31-12-2023
Overige schulden		
Crediteuren	€ 125.828	€ 25.188
Loonbelasting en sociale lasten	€ 173.987	€ 143.854
Pensioenen	€ 40.458	€ 43.066
Totaal netto vlottende schulden	€ 340.273	€ 212.107

Overlopende passiva	31-12-2024	31-12-2023
Nog te betalen kosten		
Personeelskosten	€ 125.291	€ 40.922
Huisvestingskosten	€ 98.666	€ 73.939
Organisatiekosten	€ 4.752	€ 4.237
ICT-kosten	€ 0	€ 1.326
Collectiebeheer	€ 501	€ 2.287
Publieksbereik	€ 4.220	€ 355
Rentelasten	€ 20.462	€ 22.620
Accountantskosten	€ 11.677	€ 11.474
	€ 265.568	€ 157.160

		31-12-2024		31-12-2023
Vooruitontvangen bedragen				
Huur en gebruik depotruimten	€	10.853	€	16.878
Conserveringsgelden	€	3.801	€	5.701
Uittredingsbijdrage Haaren	€	0	€	6.800
Saldo Paleografie	€	13.126	€	9.180
Projectgelden Mondriaanfonds	€	0	€	8.884
	€	27.780	€	47.443
Totaal overlopende passiva	€	293.349	€	204.603

Niet uit de balans blijkende informatie

Huurcontracten gebouwen
Er is in 2019 een nieuwe huurovereenkomst voor De Citadel afgesloten met een looptijd van 3 jaar. De overeenkomst eindigde op 31 december 2021 en loopt nu voor onbepaalde tijd door. De huur over 2024 bedroeg € 190.294.

Service- en onderhoudscontracten
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Voor het uitvoeren van deze taak is onder meer een onderhoudscontract voor de E & W-installaties afgesloten, waarvan de kosten in 2024 € 69.195 bedroegen.

Pensioenvoorzieningen
De risico's die vanwege de bedrijfstakpensioenregeling nog bij de onderneming berusten (loonontwikkeling, prijsindexatie, beleggingsrendement op het fondsvermogen) komen niet tot uitdrukking in een in de balans opgenomen voorziening.

Btw in relatie tot de provinciale bijdrage
In 2018 is er, in samenspraak met de Provincie, overleg gevoerd met de belastingdienst over de vraag of er btw berekend moest worden over de provinciale bijdrage. Er is inderdaad btw verschuldigd, die door de Provincie via het btw-compensatiefonds kan worden teruggevraagd.

Vennootschapsbelasting
In 2017 hebben wij het bericht van de belastingdienst ontvangen dat er, op basis van de huidige situatie, geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

III.6 Toelichting op de resultatenrekening

BATEN

Bedrijfsopbrengsten	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Bijdrage Ministerie OCW - lumpsum	€ 3.165.535	€ 3.074.800	€ 3.321.402
Bijdrage Ministerie OCW - bijdrage kenniscomponent	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 1.983.710	€ 2.230.400	€ 2.230.400
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 682.095	€ 695.900	€ 707.446
Totaal bedrijfsopbrengsten	€ 5.881.340	€ 6.051.100	€ 6.309.248

Bijdrage Ministerie OCW - lumpsum
De lumpsumbijdrage is in 2024 hoger als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2024 en een vergoeding voor uittredingswerkzaamheden.

Bijdrage Ministerie OCW - overige
In verband met de herpositionering van de RHC's, het niet meer kunnen gebruiken van het rijks e-depot en het voornemen van het Rijk uit te treden, zijn er afspraken gemaakt. Onderdeel van deze afspraken is het toekennen van een bedrag van € 50.000 per jaar voor de periode 2022 tot en met 2026, voor de zogeheten kenniscomponent op het terrein van informatie, archief en digitalisering.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen
De bijdragen zijn in 2024 hoger als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2024. Daarnaast is er een toename als gevolg van de bekostiging van de e-depotvoorziening, conform het groeimodel (€ 0,25 per inwoner in 2024).

Dienstverlening Provincie Noord-Brabant
Voor de periode 2022-2027 is een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten tussen de Provincie Noord-Brabant en het BHIC. De bijdrage is in 2024 hoger als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2024.

Overige bedrijfsopbrengsten	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Verhuur vastgoed en catering	€ 90.054	€ 55.300	€ 91.677
Verhuur depotruimte	€ 260.409	€ 235.000	€ 258.428
Dienstverlening	€ 10.932	€ 8.800	€ 38.384
Overige opbrengsten	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal overige bedrijfsopbrengsten	€ 361.395	€ 299.100	€ 388.489

De post "Verhuur vastgoed en catering" is hoger door de tijdelijke verhuur van kantoorruimte (€ 53.218). Voor tijdelijke verhuur van depotruimte werd een bedrag ontvangen van € 17.740.

De post "Dienstverlening" is hoger door het faciliteren van publieksdagen, waartegenover ook weer kosten staan en door hogere opbrengsten van dienstverleningsovereenkomsten.

LASTEN

Personeelskosten	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Salarissen en toeslagen	€ 2.486.573	€ 2.649.000	€ 2.835.704
Pensioenpremies en sociale lasten	€ 666.938	€ 738.400	€ 755.104
Personeel niet in loondienst	€ 346.728	€ 264.600	€ 363.272
Andere personeelskosten	€ 147.834	€ 120.500	€ 220.290
Totaal personeelskosten	€ 3.648.072	€ 3.772.500	€ 4.174.370

Salarissen en toeslagen
De salariskosten zijn in 2024 met name hoger dan in 2023 door periodieken, de doorwerking van de CAO-verhoging van 4,75% per 1 januari 2024 en een CAO-verhoging per 1 september 2024 van 2,5%. De post salariskosten omvat behalve reguliere salariskosten ook het IKB-budget, dat daarmee ook steeg. Dit budget omvat brutosalarisbestanddelen, zoals vakantietoeslag, eindejaarstoeslag, levensloopbijdrage en enkele toeslagen. Verder zijn er vervangingskosten. Het BHIC heeft als expertise-organisatie relatief veel hooggeschoolden in dienst. Lager geschoold werk is voor een deel uitbesteed.

Pensioenpremies en sociale lasten
De stijging van de pensioenpremies ten opzichte van 2023 wordt veroorzaakt door hogere bruto salariskosten, welke echter wordt gecompenseerd met een lagere pensioenpremie. De pensioenpremie van het Ouderdomspensioen is gedaald en bedroeg 27,0% (was 27,9%).

Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft voor zijn werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde-bijdrage-regeling en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

Ook de sociale lasten zijn gestegen ten opzichte van 2023, met name als gevolg van de hogere bruto salariskosten. De premiepercentages liggen in 2024 iets hoger dan in 2023.

Personeel niet in loondienst
Voor schoonmaakdiensten werd voor een bedrag van € 39.800 ingehuurd, voor de service scannen op verzoek € 84.300 en voor ICT-diensten € 53.400. Voor archiefbewerking werd voor een bedrag van € 65.400 ingehuurd. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. De kosten van deze inhuur van capaciteit en expertise bedroegen in 2024 € 111.300. Daarnaast zijn er de kosten voor het inhuren van administratieve diensten en inspecties, € 9.100.

Andere personeelskosten
Dit betreft met name scholingskosten, kosten arbodienst, reiskosten, wervingskosten, kerstpakketten, kosten BHV en overige personeel gerelateerde kosten. De kosten zijn in 2024 hoger als gevolg van trainingen en de wervingskosten van een nieuwe directeur.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)
De bestuursleden en de directeur vallen onder de WNT. Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening.

Aantal medewerkers	Werkelijk 31-12-2023	Begroting 2024	Werkelijk 31-12-2024
	FTE	FTE	FTE
Personeel in loondienst	38,0	40,1	38,7
Personeel niet in loondienst	3,2	3,7	3,2
Totaal FTE	**41,2**	**43,8**	**41,9**

Op 31 december 2024 bedroegen de openstaande vacatures in totaal 1,8 FTE (2023: 1,6 FTE).

Huisvestingskosten	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Huurkosten	€ 187.408	€ 197.500	€ 190.294
Belastingen en verzekeringen	€ 20.548	€ 32.100	€ 21.893
Toevoeging onderhoud en instandhouding	€ 898.859	€ 820.600	€ 939.974
Onderhoud en verduurzaming	€ 46.970	€ 91.800	€ 102.159
Energiekosten	€ 370.745	€ 234.300	€ 228.195
Andere huisvestingskosten	€ 35.459	€ 27.800	€ 27.726
Totaal huisvestingskosten	€ 1.559.988	€ 1.404.100	€ 1.510.241

Huurkosten
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten met een looptijd van 3 jaar. Na afloop van deze periode loopt de overeenkomst voor onbepaalde tijd door. De huurprijs is gebaseerd op de financieringslasten en de boekwaarde van De Citadel. Dit bedrag wordt verhoogd met een opslag voor het Rijksvastgoedbedrijf voor eigenaarslasten. De in rekening gebrachte huur voor De Citadel over 2024 bedroeg € 190.294.

Toevoeging onderhoud en instandhouding
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen naar het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. De berekende toevoeging aan deze voorziening bedraagt € 934.850. Het restant van deze post betreft de toevoeging aan de onderhoudsvoorziening van de locatie Grave, een bedrag van € 5.124.

Onderhoud en verduurzaming
Dit betreft het klein onderhoud en inrichtingskosten, wat niet is opgenomen in het meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan. Voor de locatie in Den Bosch komt dit uit op € 11.600 en voor Grave op € 5.700. Verder betreft dit ons aandeel in de kosten van het beheer en onderhoud van het gezamenlijke pand in Grave, via de Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster Grave (€ 75.600). Dit laatste bedrag is dit jaar hoger als gevolg van ons aandeel in het aanpassen en vervangen van Vve-installaties. Ten slotte zijn er kosten gemaakt voor mogelijke verduurzamingsmaatregelen genoemd in het EPA-U (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen) (€ 9.100).

Energiekosten
De energie wordt centraal ingekocht door het Rijksvastgoedbedrijf en ook wij hebben last van de gestegen energieprijzen gehad. Een belangrijk aspect bij het uitvoeren van onze wettelijke taak is het in goede staat houden van de overgedragen fysieke archieven. In de Archiefwet en daaruit voortvloeiende Archiefregeling zijn eisen vastgelegd over het klimaat in de archiefdepots. Dit betreft dan onder meer constante waarden voor temperatuur (tussen 16 en 20 graden) en luchtvochtigheid (tussen 45% en 55%).

In de begroting van 2024 is aangegeven dat we geconfronteerd werden met hoge energiekosten, door de gestegen energieprijzen. Het BHIC heeft dit niet doorberekend aan de deelnemers. De huidige marktprijzen zijn inmiddels lager, maar nog steeds op een hoger niveau dan we gewend waren. Het lijkt er op dat de extreem hoge kosten beperkt blijven tot 2023.

Zoals eerder beschreven zijn we gestart met verduurzamingsmaatregelen om ook het energieverbruik terug te dringen. Het verbruik van zowel gas als elektra is in 2024 opnieuw gedaald. Wel is het zo dat het gasverbruik substantieel beïnvloed wordt door het wel of niet hebben van een strenge winter. De klimaatinstallaties van de depots van het BHIC worden voor een belangrijk deel elektrisch aangestuurd. De kosten van elektra zijn in de begroting ook substantieel hoger dan de kosten van gas. De kosten van gas bedroegen in 2024 € 51.000, van elektra € 176.700 en van water € 500.

Andere huisvestingskosten
Onder deze post vallen de schoonmaakkosten, gevel-en glasbewassing en de bewakings-en beveiligingskosten.

Organisatiekosten	**Werkelijk 2023**	**Begroting 2024**	**Werkelijk 2024**
Kantoorkosten, telefonie en dataverbindingen	€ 53.974	€ 54.200	€ 46.108
Advies-, administratie- en accountantskosten	€ 40.843	€ 53.700	€ 101.188
Automatiseringskosten	€ 108.755	€ 115.200	€ 123.048
Algemene kosten	€ 31.134	€ 35.700	€ 37.315
Andere organisatiekosten	€ 13.223	€ 9.500	€ 11.347
Totaal organisatiekosten	€ 247.929	€ 268.300	€ 319.006

De advieskosten zijn hoger als gevolg van externe advisering over de organisatiestructuur en -aansturing. Onder automatiseringskosten vallen de licentiekosten en onderhouds-en servicecontracten van de ICT-voorzieningen. De algemene kosten betreffen reiskosten, bestuurskosten, representatiekosten, verzekeringen en bijdragen aan brancheorganisaties. Onder andere organisatiekosten vallen onder meer inkoop, catering en koffievoorzieningen voor bezoekers.

Afschrijvingen	**Werkelijk 2023**	**Begroting 2024**	**Werkelijk 2024**
Gebouwen	€ 46.277	€ 50.900	€ 46.277
Verbouwingen	€ 1.578	€ 19.600	€ 1.578
Installaties	€ 7.147	€ 11.500	€ 7.147
Inventarissen	€ 27.791	€ 31.500	€ 27.791
Depotinrichtingen	€ 30.325	€ 30.400	€ 30.325
ICT- hardware	€ 107.129	€ 75.100	€ 72.264
ICT- software	€ 34.070	€ 33.600	€ 22.572
Totaal afschrijvingen	€ 254.317	€ 252.600	€ 207.954

De afschrijvingen zijn ten opzichte van de begroting lager vanwege de vertraging van de verbouwing van het voormalig restauratieatelier.

Collectiebeheer	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Transport archief en aankoop collecties	€ 1.073	€ 7.900	€ 1.716
Gebruiksgoederen en onderhoudskosten depots	€ 18.269	€ 23.700	€ 52.863
Scannen door derden en digitaliseringskosten	€ 81.951	€ 106.500	€ 20.361
Internet-, cloud- en hostingsdiensten	€ 239.405	€ 316.000	€ 270.440
Inhuur derden en ontwikkeling	€ 61.232	€ 53.200	€ 46.324
Totaal collectiebeheer	€ 401.931	€ 507.300	€ 391.704

Scannen door derden en digitaliseringskosten
Dit jaar betreft dit het scannen van registers van de Burgerlijke Standen van beeldmateriaal. Er is dit jaar minder gescand dan vorig jaar.

Internet-, cloud- en hostingsdiensten
Dit betreft diensten voor het beheer en onderhoud van onze collectie. Daarvoor zijn binnen onze eigen ICT-omgeving voorzieningen getroffen, zoals scanners, beveiliging en opslag (€ 44.500). Een deel van onze digitale archieven wordt gehost bij een externe partij, waar ook de digitale exemplaren van de service scannen op verzoek worden geplaatst (€ 96.100).
Daarnaast betreft dit lokale exploitatiekosten in verband met de e-depotvoorziening (€ 10.600) en de jaarlijkse vergoedingen voor onze e-depotvoorziening, te weten de CEP-versie (Cloud Edition Professional) van Preservica en My-Lex (totaal € 119.200).

Inhuur derden en ontwikkeling
Dit betreft de inhuur van derden voor de ontwikkeling en verbetering van de hierboven genoemde diensten (€ 28.300). Daarnaast betreft dit de kosten voor (bijna 100) vrijwilligers (met name reiskosten), die helpen met het maken van indexen op onze bronnen (€ 18.000).

Publieksbereik	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Bibliotheek en studiezaal	€ 4.851	€ 13.200	€ 4.990
Internet-, cloud- en hostingsdiensten	€ 109.033	€ 123.800	€ 109.831
Inhuur derden en ontwikkeling	€ 47.193	€ 88.300	€ 52.589
Publiciteit en promotie	€ 17.288	€ 49.200	€ 68.048
Totaal publieksbereik	€ 178.366	€ 274.500	€ 235.459

Internet-, cloud- en hostingsdiensten
Dit betreft diensten voor het beheer en onderhoud van onze hoofdwebsite bhic.nl en diverse satellietwebsites, waaronder hostings-en licentiekosten van verschillende producten.

Inhuur derden en ontwikkeling
Dit betreft de inhuur van derden voor de ontwikkeling en verbetering van onze hoofdwebsite bhic.nl en diverse satellietwebsites. De kosten betreffen het regulier onderhoud, updates, het oplossen van problemen en het verbeteren van de performance van de websites.

Publiciteit en promotie
Dit betreft met name de kosten van meerdere publieksdagen in 2024 en de kosten voor promotie van de Brabantse geschiedenis in de vorm van animaties.

Financieringskosten	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Rentelasten	€ 47.990	€ 43.500	€ 43.476
Rentebaten	€ -141.122	€ -28.600	€ -198.729
Totaal financieringskosten	€ -93.132	€ 14.900	€ -155.253

Dit betreft de lasten van de twee langlopende leningen van de BNG afgesloten in 2005 en 2006. De rentebaten zijn afkomstig van het Rijk. Inmiddels ontvangen we weer een rentevergoeding over ons saldo schatkistbankieren.

Toevoegingen reserves	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
De Citadel	€ 50.000	€ 0	€ 0
E-depot	€ 50.000	€ 150.000	€ 150.000
Genealogisch centrum	€ 0	€ 0	€ 0
Publieksfunctie	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal toevoegingen reserves	€ 100.000	€ 150.000	€ 150.000

Conform de vastgestelde begroting is er een bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve E-depot.

Onttrekkingen reserves	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Werkelijk 2024
De Citadel	€ 5.043	€ 52.500	€ 9.144
E-depot	€ 108.808	€ 178.500	€ 152.483
Genealogisch centrum	€ 24.337	€ 22.000	€ 13.923
Publieksfunctie	€ 41.088	€ 41.000	€ 28.787
Totaal onttrekkingen reserves	€ 179.276	€ 294.000	€ 204.337

De Citadel

De onttrekking in 2024 betreft kosten die samenhangen met de mogelijke verduurzamingsmaatregelen genoemd in het EPA-U (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen). In 2024 is er een nadere inventarisatie uitgevoerd voor het volledig overschakelen naar Ledverlichting. Ten behoeve van de verbouwing van het voormalig restauratieatelier hebben wij de geselecteerde installateur opdracht gegeven een document met uitgangspunten op te stellen voor de installaties, rekening houdend met verduurzaming. De insteek is, dat deze informatie ook in de toekomst bruikbaar is bij verdere verduurzaming van de gebouwen.

E-depot

De onttrekking in 2024 betreft exploitatiekosten van de e-depotvoorziening, waaronder de kosten voor de exploitatie van MY-LEX PRO/view. Gebleken is dat MY-LEX PRO een duidelijke meerwaarde biedt voor de toegankelijkheid van het E-depot. Verder betreft dit hostings-en licentiekosten van verschillende softwareproducten, zoals de jaarlijkse vergoeding voor onze e-depotvoorziening, te weten de CEP-versie (Cloud Edition Professional) van Preservica. Veel overheidsorganisaties, bijvoorbeeld het Nationaal Archief, maken gebruik van de diensten van Preservica.

Genealogisch centrum

De onttrekking in 2024 betreft de kosten van het scannen van registers van de Burgerlijke Stand.

Publieksfunctie

De onttrekking in 2024 betreft personeelskosten en de kosten van het digitaliseren van films.

IV Overige gegevens

1. Controleplicht

Op basis van geldende wettelijke bepalingen en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden wordt accountantscontrole uitgevoerd. De accountant wordt gevraagd een oordeel te geven over getrouwheid en rechtmatigheid. Daarnaast schrijven ook de statuten van het BHIC een accountants-controle voor.

2. Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming

Volgens artikel 22 van de Regeling Brabants Historisch Centrum kan een batig saldo worden bestemd voor vorming van of toevoeging aan de reserve. De hoogte van de reserve wordt bepaald door het algemeen bestuur, gehoord de minister, de raden van de gemeenten en de algemene besturen van de waterschappen. Voor zover een batig saldo niet wordt aangewend voor de reserve wordt het saldo naar rato uitgekeerd aan de deelnemers.

De reserve bedraagt niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen van de minister, de gemeenten en de waterschappen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

3. Voorstel

1. het vaststellen van de jaarrekening 2024 in zijn vergadering van 28 maart 2025, met een batig saldo van € 68.593;

2. a. een bedrag van € 68.593 toe te voegen aan de algemene reserve;
   b. een bedrag van € 150.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot;
   c. een bedrag van € 9.144 te onttrekken aan de bestemmingsreserve De Citadel;
   d. een bedrag van € 152.483 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot;
   e. een bedrag van € 13.923 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum;
   f. een bedrag van € 28.787 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie;

   g. in te stemmen met de verantwoording van het Dagelijks Bestuur inzake rechtmatigheid;
   h. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

4. Gebeurtenissen na balansdatum

Geen.

5. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op het Brabants Historisch Informatie Centrum van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2024 voor het Brabants Historisch Informatie Centrum is € 233.000 (FT-basis). Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van het bestuur; dit bedraagt voor de voorzitter € 34.950 en voor de overige leden € 23.300.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens dit jaar (2024)		**J.C. Kriek**
Functie(s)		Directeur
Datum aanvang functie in boekjaar		1-jan
Datum einde functie in boekjaar		16-jun
Omvang dienstverband (in fte)		0,89
Gewezen topfunctionaris?		nee
Individueel toep. bezoldigingsmax.	€	94.926
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€	54.927
Beloningen betaalbaar op termijn *	€	8.559
Subtotaal	€	63.486
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€	0
Totale bezoldiging boekjaar	**€**	**63.486**

		J.C. Kriek
Gegevens voorgaand jaar (2023)		Directeur
Aanvang en einde functievervulling		1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)		0,89
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€	115.236
Beloningen betaalbaar op termijn	€	19.582
Totale bezoldiging voorgaand jaar	**€**	**134.818**

* Dit zijn de door de werkgever betaalde pensioenpremies conform de cao.

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Gegevens dit jaar (2024)		**J.C. Kriek**
Functie(s) bij beëindiging dienstverband		Directeur
Omvang dienstverband (in fte)		0,89
Jaar waarin dienstverband is beëindigd		2024
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging	€	66.667
Individueel toep. bezoldigingsmax.	€	66.667
Totaal uitkeringen wegens beëindiging (som jaren)	€	18.433
Waarvan betaald in 2024	€	18.433
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen	€	0
Het bedrag van de overschrijding en de reden	€	0
Toelichting op vordering Onverschuldigd betaald		n.v.t.

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens dit jaar (2024)		**A.J.A. Wijgers**
Functie(s)		Directeur
Datum aanvang functie in boekjaar		16-jun
Datum einde functie in boekjaar		31-dec
Omvang dienstverband (in fte)		1,00
Gewezen topfunctionaris?		nee
Individueel toep. bezoldigingsmax.	€	126.208
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€	68.828
Beloningen betaalbaar op termijn *	€	9.816
Subtotaal	€	78.644
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€	0
Totale bezoldiging boekjaar	**€**	**78.644**

	A.J.A. Wijgers
Gegevens voorgaand jaar (2023)	Niet van toepassing

* Dit zijn de door de werkgever betaalde pensioenpremies conform de cao.

Toezichthoudende topfunctionarissen

Gegevens dit jaar (2024)		**P.L.B.A. van Geel**
Functie(s)		Voorzitter
Datum aanvang functie in boekjaar		1-jan
Datum einde functie in boekjaar		31-dec
Omvang dienstverband (in fte)		n.v.t.
Gewezen topfunctionaris?		nee
Individueel toep. bezoldigingsmax.	€	34.950
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€	3.189
Beloningen betaalbaar op termijn *	€	0
Subtotaal	€	3.189
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€	0
Totale bezoldiging boekjaar	**€**	**3.189**

		P.L.B.A. van Geel
Gegevens voorgaand jaar (2023)		Voorzitter
Aanvang en einde functievervulling		1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)		n.v.t.
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€	2.006
Beloningen betaalbaar op termijn	€	0
Totale bezoldiging voorgaand jaar	**€**	**2.006**

Toezichthoudende topfunctionarissen waarvan bezoldiging € 2.100 of minder

Naam	Functie
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-Van der Geest	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Lid
Mevrouw drs. M.A.H. Moorman	Lid
De heer S. Oegema	Lid
De heer mr. M.W.J.M. de Man (vanaf 5 april 2024)	Lid

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2024 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2024 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden gemeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

6. Verantwoording Dagelijks Bestuur inzake rechtmatigheid

Verantwoordelijkheid Dagelijks Bestuur
De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het dagelijks bestuur toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door het algemeen bestuur vastgestelde kaders, zoals de begroting en verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door het algemeen bestuur op 5 juli 2024 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door het algemeen bestuur bepaald en bedraagt 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 205.004.

Bevinding
Het dagelijks bestuur is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

In de paragraaf rechtmatigheid is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met het algemeen bestuur, aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het dagelijks bestuur ook beschreven, indien van toepassing, welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

Datum
18-02-2025

Kenmerk
080.067

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Brabants Historisch Informatie Centrum

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Brabants Historisch Informatie Centrum op 31 december 2024 en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en voldoet aan de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder het normen- en toetsingskader dat door het bestuur is vastgesteld op 5 juli 2024.

Deze jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2024;
- de resultatenrekening over 2024;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de rechtmatigheids-verantwoording van het dagelijks bestuur.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normen- en toetsingskader dat door het bestuur is vastgesteld op 5 juli 2024 en het controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Brabants Historisch Informatie Centrum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA)

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

San-Q Accountants

Vogelstraat 35
5212 VL 's-Hertogenbosch

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2024 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag;
- de verantwoording Dagelijks Bestuur inzake rechtmatigheid;
- andere informatie zoals vereist door het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat. Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen uit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de andere informatie in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheid van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de rechtmatige totstandkoming van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder het normen- en toetsingskader dat door het bestuur is vastgesteld op 5 juli 2024.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO), het normen- en toetsingskader dat door het bestuur is vastgesteld op 5 juli 2024, de Regeling Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteits-veronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

's-Hertogenbosch, 18 februari 2025

San-Q Accountants
Namens deze:

Was getekend

drs. P.A.T.J. van Rossum RA

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

Jaarverslag BHIC 2024

Continuïteit door verandering

Missie BHIC

Meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek

Voorwoord

Het archiefwerk vol in de spotlights

Op het moment van het schrijven van dit voorwoord staat ons werk vol in de belangstelling. De aanleiding is de discussie over de mate van toegankelijkheid van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR), het grootste oorlogsarchief van Nederland. Ondanks de zorgvuldige voorbereiding van de digitale toegankelijkheid, blijkt de privacywetgeving de plannen te doorkruisen.

Dit vraagstuk laat de maatschappelijke gevoeligheid zien van ons werk wanneer het gaat over oorlogstijd. Nabestaanden van slachtoffers zoeken na 80 jaar nog steeds naar inzichten en antwoorden. Openheid en transparantie liggen gevoelig als je opa op die lijst blijkt te staan. Die belangen gaan niet gelijk op. Hoe maken we zo veel jaren na dato die afweging? Hoe blijf je als archief hierin 'belangeloos' en hoe doen we dat op een betrouwbare en verbindende manier? Het belang van de wettelijke basis voor onze archieven is op die momenten heel zichtbaar: ten behoeve van waarheidsvinding en om als samenleving te kunnen blijven leren van een complex en soms pijnlijk verleden. Het archief als pijler van de rechtsstaat.

Continuïteit door verandering

Het BHIC heeft sinds zijn bijna twintigjarig bestaan zijn uitstekende dienstverlening verder kunnen uitbreiden door te investeren in digitalisering. Waar het fysieke bezoek in die jaren afnam, nam het digitale bezoek in veel grotere mate toe. Dat gaat soms in golfbewegingen: na een kleine post-coronadip hebben we in 2024 weer ouderwets hoge digitale bezoekersaantallen gerealiseerd. We bouwen ondertussen verder aan het e-depot, het digitaliseren van onze fysieke bronnen. We hebben in 2024 "het vijf miljoenste gescande document" gevierd. We investeren in nog betere toegankelijkheid via onze website en in informatie- en dataveiligheid. En via advisering binnen onze inspectiewerkzaamheden helpen we daarin ook de aangesloten organisaties op weg.

Tegelijkertijd bieden we ook continuïteit door te blijven investeren in de programma's en projecten die onlosmakelijk met ons archief zijn verbonden. We blijven onderzoeken en jonge talenten stimuleren via onze fellowships en stages. We werken samen met onze regionale en lokale partners aan een nog rijker gevuld BrabantinBeelden. Via podcastseries zoals over de onopgeloste moord op Marietje Kessels, vertellen we niet alleen een spannend verhaal, maar nemen we de luisteraar ook mee in ons werk. We geven via thema's als Queer Brabant of Rebellerende Vrouwen, historische aandacht aan groepen of actuele maatschappelijke vraagstukken in onze samenleving. Want wat verteld wordt geeft erkenning en wordt onderdeel van ons collectief geheugen. Een fundament voor onze samenleving.

Voorsorteren op de uitdagingen van morgen

De nieuwe Archiefwet van het Rijk stelt ons als BHIC ook weer voor nieuwe uitdagingen. Daar hebben we ons in 2024 goed op voorbereid. Hoewel het Rijk nog financier blijft, is een uittreding uit de Gemeenschappelijke Regeling per 1-1-2027 aan de orde. Alle gemeenten en waterschappen uit onze Gemeenschappelijke Regeling hebben inmiddels ingestemd met de aangepaste governance. We bundelen bovendien de krachten met de andere Regionale Historische Centra en het Nationaal Archief en werken aan een gezamenlijke nieuwe visie om voor te sorteren op de uitdagingen van deze tijd: duurzame digitale toegang tot betrouwbare informatie.

We willen als BHIC nadrukkelijker aan de slag met een integrale organisatiestrategie. Dat is nodig. De gemeenten staan onder grote bezuinigingsdruk en dat raakt helaas ook ons. In 2025 gaan wij op zoek naar manieren om de invulling van onze wettelijke taken van behoud en beheer van de collectie en publieke ontsluiting goed én breed in te blijven vullen. Door te innoveren, samen te werken en zo nodig te prioriteren. De nabijheid van Erfgoed Brabant binnen onze muren van de Citadel kan bovendien een vruchtbare bodem bieden om samen te werken ten behoeve van ons gemeenschappelijk doel: de verhalen van Brabant toegankelijk en zichtbaar te maken.

Tot slot

2025 wordt mijn eerste jaar als directeur bij deze mooie organisatie. Ik stap er met veel plezier in, waarbij ik me zeer bewust ben van het feit dat ik mag voortbouwen op het vele goede werk. Werk dat dankzij de bevlogenheid en betrokkenheid van onze medewerkers, vrijwilligers, deelnemers en bezoekers elke dag invulling krijgt.

Ivka Orbon
Directeur Brabants Historisch Informatie Centrum

Kleurrijke Brabantse geschiedenis

2024 in één oogopslag

Een - niet uitputtend - overzicht van highlights voor het BHIC in 2024.

januari

Ontdekte film met beelden uit 1912

Deze - tot nu toe - oudst bewegende beelden van Brabant opgenomen in Esbeek, tonen het ware gezicht van Brabant.

februari

Ondertekening bestuursconvenant

Bestuursvoorzitter Pieter van Geel tekent het convenant met OCW namens het BHIC voor een langdurige samenwerking tussen het ministerie van OCW en de RHC's.

maart

Boeklancering bij het BHIC: 'Samen op Beekvliet'

Een boek over de Javaanse Surinamers in Sint-Michielsgestel (1975-2017).

Nieuwe getuigen van een cold case

Podcastmakers BHIC ontdekken nieuwe archiefstukken in de geruchtmakende moordzaak uit 1900 van Marietje Kessels.

april

Fellows en hun onderzoek

Jonge onderzoekers Kirsten van der Wielen (l) en Elisa Hendriks (r) presenteren hun eindresultaten en de nieuwe fellows Ianthe van Beuningen en Joris Martens gaan van start met hun onderzoek.

Unieke foto- en filmcollectie van Bossche Actiebeweging online bij BHIC

Kijk door de lens van Bossche actievoerders in de jaren '70 en '80.

Publieksdag 'Oorlogsboeven'

mei

Deelnemers hebben kennisgemaakt met specialisten die zich bezighouden met onderzoek in criminele bronnen. Dit naar aanleiding van het onderzoek en de lancering van het gelijknamige boek 'Oorlogsboeven' van onderzoeker Jan Julia Zurné.

juni

Succesvolle bijeenkomst Queer Brabant

Diverse organisaties waaronder alle Brabantse COC's, regionale archieven en LHBTIQ+ onderzoekers wisselden informatie uit om te kijken hoe ze kunnen bijdragen om LHBTIQ+ erfgoed meer zichtbaar en toegankelijk te maken. Zodat iedereen een stem krijgt in de geschiedenis én het heden van Brabant.

juli

Citadeltuin toneel voor Tuinsessies

Een reeks intieme concerten in de tuin van onze Citadel georganiseerd door Theater aan de Parade en Willem Twee muziek en beeldende kunst.

september

Fellows en hun onderzoek

Dit keer een gecombineerde bijeenkomst BHIC Fellowship-programma en uitreiking Brabantse Scriptieprijs. Fellows Ianthe van Beuningen (r) en Joris Martens (l) presenteren hun eindresultaten en twee nieuwe fellows, Xia van Beuningen en Răzvan Rusu, gaan van start met hun onderzoek.

Namen en Nummers: indrukwekkende provinciale herdenking Brabantse Holocaustslachtoffers georganiseerd door Verhalis

Op de Citadel werden alle Bossche slachtoffers, maar ook alle Holocaustslachtoffers, Sinti en Joden, uit heel Noord-Brabant herdacht.

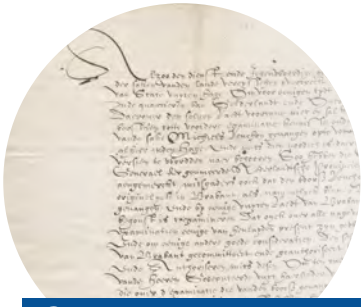

Ontvang scans van een heel inventarisnummer in je mailbox

oktober

Onderzoekers kunnen nu alle scans van één inventarisnummer ouder dan honderd jaar downloaden en in hun mailbox ontvangen. Een mooie nieuwe service van het BHIC.

Oorlog in Brabant: nog lang geen geschiedenis

november

Themamiddag in samenwerking met Oorlog voor de Rechter en ARQ naar aanleiding van de aanstaande online openbaarmaking van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) en wat dit voor mensen kan betekenen.

Dutch User Group Preservica Summit

Op 7 november vond de jaarlijkse Preservica Summit plaats. Tijdens deze bijeenkomst in het BHIC kwamen ontwikkelaars en gebruikers van Preservica's digital preservation software samen om nieuwe ontwikkelingen en innovatieve oplossingen te bespreken.

Dagboek (1634-1639) abt Jan Moors online

december

Dit dagboek geeft een intrigerende inkijk in het dagelijks leven van de katholieke geestelijke Jan Moors in een roerige tijd met veel conflicten.

Betrokken, bevlogen, belangeloos

Als BHIC voeren we de wettelijke taak uit om de archieven op goede, geordende en toegankelijke manier te bewaren en beheren. Voor onze deelnemers en voor onze burgers. Daarnaast zijn we een publieke instelling met een maatschappelijke opgave. Zo zien we het als onze opdracht om de Brabantse geschiedenis levend te houden voor een zo groot, zo divers en zo tevreden mogelijk publiek. Beide taken zijn voor het BHIC even belangrijk. We doen daarbij het werk zonder aanziens des persoons. Een willekeurige bezoeker aan onze website is ons even lief als de ambtenaar van één van onze deelnemers. Vanuit onze kernwaarden: betrokken, bevlogen en belangeloos.

Het BHIC heeft in 2024 stevig ingezet op de doelstellingen die we in het beleidsplan (Ook) Ons Brabant 2023-3026 hebben verwoord: we beschikken over een eigen digitaal duurzaam depot, we willen het genealogisch centrum van Brabant zijn, we zijn het foto- en filmgeheugen van Brabant, we schrijven Brabantse geschiedenis op basis van onze bronnen en we willen een nog breder publiek verwelkomen op onze locatie. Hoe we deze onderling samenhangende doelstellingen in 2024 dichterbij hebben gebracht, leest u op de verschillende plekken in dit jaarverslag terug. De inzet op verdere digitalisering en op heel veel verschillende manieren toegankelijk en beleefbaar maken van ons archief is daarin de rode draad. Daartoe werken onze afdeling Collectie en de afdeling Publieksdiensten samen, met hulp van vele vrijwilligers en hebben we in onze organisatie de stappen gezet om voor te kunnen sorteren op alle uitdagingen voor het BHIC in dynamische tijden.

Onze collectie: het hart van ons werk

Ontwikkelingen binnen onze collectie

Onze collectie is het hart van ons werk: het ontwikkelen, behouden (en soms ook vernietigen), beheren én ontsluiten ervan. Onze collectie beperkt zich niet tot de archieven van de deelnemende organisaties en de organisaties waarmee we een dienstverleningsovereenkomst hebben afgesloten. Ook de inbreng van particulieren door de jaren heen, maakt onze collectie bijzonder. In 2024 hebben we weer (letterlijk) meters gemaakt in verwerving, beheer en onderhoud én digitalisering van verschillende typen collecties.

Bibliothecaris

Stef Roovers

"De bibliotheekcollectie bestaat uit ruim 89.000 beschrijvingen van boeken, tijdschriften, artikelen en nog veel meer. Het is een unieke verzameling die enorm veel kennis herbergt over de geschiedenis van Brabant en in het bijzonder ons werkgebied."

Onze collectie in 2024

- Dit jaar heeft het BHIC ingezet op het **toegankelijk maken van onder andere drie grote archieven**. Hiermee is in totaal 120 meter archief ontsloten. Het gaat hierbij om het archief van het Gemeentebestuur Wanroy 1980-1993, het archief van de Brabantse Milieu Federatie en het persoonlijk archief van oud-archivaris Smit.

- In 2024 hebben we **verschillende registers van de burgerlijke stand gescand en beschikbaar gemaakt**: de registers uit het tijdvak 1943-1950, akten uit de periode 1951-1960 en nog resterende inventarisnummers, waaronder registers van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en overlijdens uit de periode 1811-1942.

- **De bibliotheek heeft dit jaar een flinke stap gezet in de toegankelijkheid van haar collectie**. Dankzij deze ontwikkelingen kunnen bezoekers nu nog beter gebruikmaken van de uitgebreide bronnen in de bibliotheek. Er zijn 234 nieuwe boeken aangekocht en toegankelijk gemaakt via de website. Er zijn 270 tijdschriften zorgvuldig gedocumenteerd en opgenomen in de collectie. Ook zijn er 1376 tijdschriftartikelen geïndexeerd, zodat je specifieke informatie snel kunt vinden.

- Dit jaar hebben **verschillende deelnemers hun afgesloten archieven naar het BHIC overgebracht.** De gemeente Maashorst bracht prachtige groot-formaatluchtfoto's met hoge erfgoedwaarde in bewaring. De gemeente Oss heeft diverse aanvullingen overgebracht, zoals de archieven van Ravenstein en bouwvergunningen en aanvullingen van diverse registers van de gemeente Oss van de burgerlijke stand. Die kunnen we ook in meters uitdrukken: in totaal bracht gemeente Oss 191,5 meter. Ook onze aangesloten waterschappen brachten aanvullingen over. Voormalig Waterschap De Maaskant bracht iets minder dan 118 meter, voormalig Waterschap De Aa bracht een kleine 80 meter en Waterschap De Dommel bracht een kleiner blok in bewaring, zo'n 3,5 meter.

- **Bijzondere particuliere aanwinsten waren er ook**. We ontvingen een aanvulling op het familiearchief Van den Bogaerde van Kasteel Heeswijk. En archiefstukken die betrekking hebben op het landgoed Anneville van de familie De Constant Rebecque. We kregen schenkingen uit de Tweede Wereldoorlog: we ontvingen dagboeken, brieven en documenten van een gegijzelde in het gevangenenkamp in Sint- Michielsgestel en dossiers van oud-verzetsleden. Maar ook bijzondere oorlogsdagboeken van een in Veghel geboren Brabander die in Indonesië als dienstplichtig militair om het leven kwam bij de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd.

- Naast deze persoonlijke collecties, ontvingen we ook **bijzondere stukken die het verhaal vertellen van lang vervlogen én recentere tijden**. Zoals een elftal oude oorkonden van het fraterhuis De Ruwenberg (Sint- Michielsgestel) van voor de achttiende eeuw. En een schenking van stukken uit de jaren '70, '80 en '90 van de twintigste eeuw: de archieven van de Brabantse vrouwenemancipatiebeweging. Het betreft onder meer posters en affiches, een draaiboek van de vrouwenradio en de vrouwenkrant.

Specialist beheer en behoud

Merel Reuleaux

"In mijn derde week als Collectiespecialist mocht ik mee op acquisitiebezoek naar een prachtig landgoed. Ik bekijk de materiële staat voordat we de archiefstukken transporteren naar het Brabants Historisch Informatie Centrum. Mocht de staat dusdanig slecht zijn door aantasting van water- en/of schimmelschade dan gaat het eerst naar een reinigingsbedrijf zodat verdere aantasting wordt voorkomen."

We bouwen verder aan een duurzaam e-depot

Eén van onze doelstellingen uit het meerjarenplan is onze inzet op een eigen digitaal duurzaam depot, het e-depot. Dit is immers de basis om onze collectie open en nog toegankelijker te maken. Het BHIC behoort met het e-depot tot de landelijke koplopers. Ook in 2024 hebben we forse inzet gepleegd en op verschillende manieren aanzienlijke vooruitgang geboekt in de verdere uitbreiding. Daarmee was 2024 een jaar van groei en innovatie voor het e-depot, met verbeterde toegankelijkheid, diversiteit en gebruiksvriendelijkheid als resultaat. Dat zien we terug in het aantal bezoekers. Waar we begin 2024 gemiddeld 4.000 aanvragen uit het e-depot per maand hadden, steeg dit groeicijfer naar meer dan 5.000 maandelijkse downloads vanaf oktober. Juist omdat we vooroplopen, delen we onze kennis op dit terrein ook graag met andere archiefinstellingen in Brabant én daarbuiten. Daarmee bouwen we ook zelf weer kennis op en dragen we bij aan een goede archiefinfrastructuur.

Gebruik e-depot

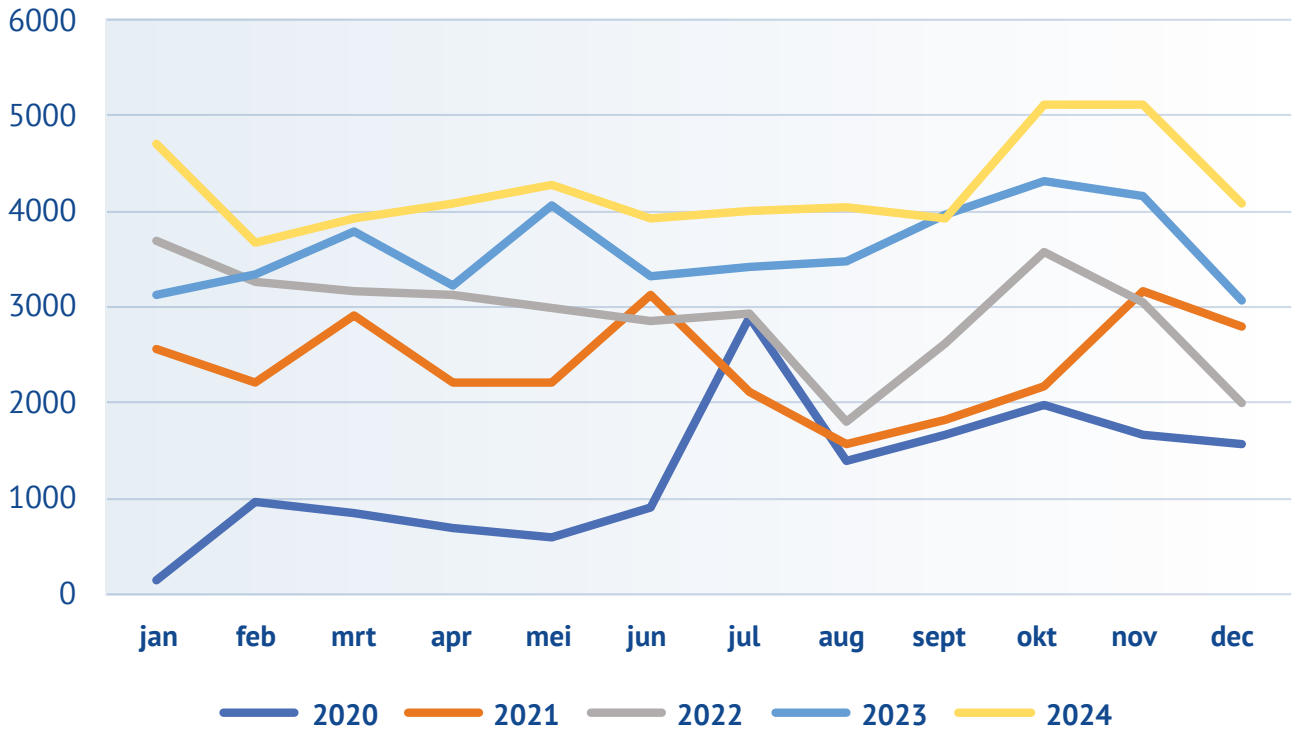

Onze investeringen in het e-depot

- Een belangrijke mijlpaal is dat archieven gebaseerd op Metagegevens voor Duurzaam Toegankelijke Overheidsinformatie (MDTO) nu ook kunnen worden opgenomen in het e-depot. Dit betekent in de praktijk **een uitbreiding, zodat we nu een breder scala aan archieven kunnen bewaren**. Daarnaast hebben we in 2024 verschillende soorten digitale archieven opgenomen. Het gedigitaliseerde bestuursarchief van de provincie Noord-Brabant is een van de belangrijkste toevoegingen. Ook videotulen, websites en particuliere archieven hebben hun weg gevonden naar het e-depot. Deze diversiteit aan bronnen verrijkt de collectie en maakt deze toegankelijker voor verschillende doelgroepen. In totaal bevat het e-depot nu dertien terabyte aan digitale informatie.

- **Het publieksportaal van het e-depot is verder doorontwikkeld**. Er zijn meer filteropties toegevoegd, waardoor gebruikers gerichter kunnen zoeken. Betere zoektechnieken zijn geïmplementeerd, wat de vindbaarheid van informatie aanzienlijk verbetert. Bovendien kunnen we nu meer mediasoorten tonen. Dat verrijkt de gebruikservaring. Voor de leek is er een uitlegknop geplaatst, die helpt bij het navigeren door de beschikbare informatie. Dit maakt het portaal gebruiksvriendelijker en toegankelijker voor iedereen. Ook hebben we geïnvesteerd in de techniek achter de website. Dat heeft geleid tot snellere laadtijden en een soepelere werking.

- Bij onze deelnemers hebben we van **verschillende archiefsystemen de mogelijkheden getest om informatie uit de systemen te halen.** Dit heeft waardevolle inzichten opgeleverd over de compatibiliteit en efficiëntie van deze systemen. Door deze tests kunnen we de integratie van nieuwe archieven in het e-depot verder optimaliseren.

- In 2023 is het BHIC begonnen met de **certificering van het e-depot** om de kwaliteit, geloofwaardigheid en het afdichten van mogelijke risico's te waarborgen. We hebben een aanvraag ingediend voor het Core Trust Seal. We streven er nu naar dat we het certificaat in 2025 zullen verkrijgen. Dit certificaat zal een belangrijke stap zijn in het versterken van ons e-depot.

- Op 7 november ontvingen we 60 afgevaardigden van verschillende archiefinstellingen en ondersteunende diensten tijdens de **Summit van Preservicagebruikers**. Tijdens deze jaarlijkse bijeenkomst kwamen ontwikkelaars uit Engeland, onderdeel van het Preservica team, samen met gebruikers van Preservica's digital preservation software om nieuwe ontwikkelingen en innovatieve oplossingen te bespreken. Er was volop ruimte voor het uitwisselen van ideeën. Dit evenement onderstreept de prominente rol van het BHIC in de sector.

Toezicht & Advies: de archieven van onze deelnemers op orde

Het BHIC houdt niet alleen toezicht op zijn partners maar probeert hen ook met raad en daad te ondersteunen. Wij fungeren voor hen als expertisecentrum waar zij hun vragen over informatiebeheer kunnen stellen en waar we ook adviseren over vernietiging en vervanging. Het uitgangspunt is dat we één keer per twee jaar al onze inspectiepunten bezoeken en daar een archiefinspectie doen. Als de aanbevelingen erom vragen, komen we na het inleveren van het eindverslag terug om de aanbevelingen te bespreken met bijvoorbeeld de directeur of manager. Hiermee creëren we extra urgentie bij de aanpak van onze aanbevelingen. Dat deze methode werkt blijkt onder meer uit het feit dat al onze partners die onder toezicht staan bij de provincie zijn bestempeld als 'groen'. Dit betekent dat zij allemaal voldoen aan de eisen die de provincie stelt aan goed archiefbeheer bij gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

In 2024 hebben we volop ingezet om onze partners te helpen hun archief en informatiebeheer op orde te brengen én te houden:

- We hebben bij elf partners een archiefinspectie uitgevoerd met bijbehorend verslag met aanbevelingen. We hebben 84 adviezen uitgebracht over uiteenlopende onderwerpen. We hebben 32 vernietigingslijsten becommentarieerd en vijf adviezen afgegeven over de vervanging van archieven.

- We hebben twee Documentaire Informatievoorziening (DIV) bijeenkomsten gehouden. Tijdens deze bijeenkomsten worden verschillende onderwerpen rondom archief- en informatiebeheer besproken. Ze bieden een gelegenheid voor archiefprofessionals uit de regio om kennis en ervaringen te delen over archiefbeheer, het e-depot en andere relevante thema's. De DIV-bijeenkomst van april werd gehouden op onze Citadel. Hierbij stonden verschillende onderwerpen en presentaties over informatiemanagement op de agenda.

Archiefinspecteur

Julia Emmen

"Als archiefinspecteurs zijn we zowel bezig met het inspecteren van de 22 aangesloten overheidsorganisaties in de regio als het geven van advies. We ondersteunen onze partners met beleidsadvies, het ontwikkelen van richtlijnen, het organiseren van brainstormsessies en het geven van praktische handvaten. Op die manier zorgen we samen voor het optimaliseren van het informatiebeheer; voor nu en in de toekomst."

Ons werkgebied

Gemeenschappelijke Regelingen:

odbn Omgevingsdienst Brabant Noord

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

WERKVOORZIENINGSCHAP Noordoost-Brabant

Heesch West

mijn gemeente dichtbij

PORT OF MOERDIJK

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

ZUIDELIJKE REKENKAMER

WSD

OMGEVINGSDIENST ZUIDOOST-BRABANT

Werkgebied BHIC

- gemeenten
- Waterschap Aa en Maas
- Waterschap De Dommel
- Provincie

Provincie:

Provincie Noord-Brabant

Waterschappen:

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Brabantse Delta

Waterschap De Dommel

AQUON Waterondersoek en advies

Samenwerkingen met rijksinstellingen in de provincie:

TU/e EINDHOVEN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

de Rechtspraak Rechtbank Zeeland – West-Brabant

de Rechtspraak Rechtbank Oost-Brabant

Chatten met het BHIC: geen chatbot maar een vriendelijke archiefmedewerker

Onze dienstverlening: service met een smiley

De website als eerste ontvangst

Onze website is voor onze bezoekers uiteraard het eerste digitale portaal naar alle informatie en gegevens. Ons digitale bereik is enorm: qua bezoekersaantallen behoren we tot de top drie in Nederland. Daarin groeien we verder door. In 2024 werd onze website www.bhic.nl maar liefst 1.443.871 keer bezocht. Wederom een groei ten opzichte van een jaar eerder, dit keer met 6%. Naast de hoofdwebsite (met zoekmachines, verhalen en thema's, zoals over het waterrijke verleden van Brabant) heeft het BHIC een aantal themawebsites (zoals over het Rijke Roomse Leven of de geschiedenis van bekende Brabantse merken en industrieën) die samen nog eens 406.588 keer werden bezocht, eveneens een groei van 6%.

We blijven investeren in de toegankelijkheid en doorzoekbaarheid: in 2024 zijn we gestart met een verkenning naar hoe we onze website verder kunnen verbeteren. Daar hebben onze bezoekers nog weinig van gemerkt: we verwachten de ontwikkelingen in 2026 te kunnen afronden.

Bezoekers duiken tijdens de publieksdag 'Oorlogsboeven' in de criminele bronnen van het BHIC; van strafvonnissen tot reclasseringsrapporten. (foto Jaap Joris Vens, Superformosa)

Scanmedewerker Savas Uluhan aan het werk. (foto Marc Bolsius)

Scanservice: onderzoek doen vanuit huis

Ons digitaal bereik hebben we niet in de laatste plaats aan onze scanservice te danken: 'Scannen Op Verzoek'. Deze service wordt gebruikt door ambtenaren die snel dossiers uit het archief nodig hebben, heemkundigen die de geschiedenis van hun gemeente onderzoeken, burgers die bouwtekeningen opvragen enz. Zij drukken vanuit hun (gemeente)huis op de aanvraagknop op onze website en meestal binnen twee werkdagen (voor ambtenaren en bouwtekeningen) of drie weken (voor overige aanvragen) zijn de gewenste dossiers gescand, toegestuurd en online raadpleegbaar gemaakt. Sinds dit jaar zijn deze scans ook veel makkelijker te downloaden; een nieuwe functie, ontwikkeld op verzoek van gebruikers.

In 2024 werden in onze eigen scanstraat 11.565 inventarisnummers (van middeleeuwse boekbanden tot moderne zaakdossiers) gescand, alles opgeteld 985.964 scans. Net geen miljoen dus, maar we vierden eind 2024 tóch een feestje: in december werd namelijk met even zoveel zorgvuldigheid en zorg als de allereerste, alweer de vijf miljoenste pagina gescand. Extra bijzonder daarbij is dat deze scanservice grotendeels wordt geleverd door collega's met een afstand tot de arbeidsmarkt. Onze scanoperatoren werken namelijk via IBN bij het BHIC.

Studiezaalbezoek blijft een belangrijke pijler

Het bezoek aan de studiezaal bleef in 2024 met 1.243 bezoeken ten opzichte van 2023 nagenoeg stabiel. De fysieke studiezaal is ook in digitale tijden onmisbaar. Allereerst voor het inzien van beperkt openbare dossiers, die gevoelige, vaak persoonlijke informatie bevatten. Bovendien is overheidsarchief voor de gemiddelde burger geen alledaagse kost, zodat ook daarom een helpende hand nodig is. Omdat veel (stamboom)onderzoek voortaan digitaal plaatsvindt, is er voor deze ondersteuning nu tijd én ruimte voor hulp op maat, op locatie.

Zo organiseerden we een themamiddag 'Oorlog in Brabant'. Generaties van nu hebben na 80 jaar nog steeds veel vragen over de gebeurtenissen van toen, en de periode daarna. In archieven kunnen ze antwoorden vinden. Tijdens de bijeenkomst was er daarom veel aandacht voor het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) in Den Haag. Maar ook voor onderzoek in Brabant zelf. Denk aan het archief over het concentratiekamp en later interneringskamp in Vught. Gedurende deze druk bezochte middag komen persoonlijke en soms emotionele verhalen en vragen naar boven, waarop onze studiezaalmedewerkers direct één-op-één konden ingaan. Hierom staat het BHIC ook bekend: niet alleen aandacht voor de vraag, maar vooral voor de mens áchter die vraag.

Chatten met het BHIC

En dat laatste brengt ons terug naar het digitale domein, want online betekent zéker niet onpersoonlijk. Onze chatservice bewijst al jaren het tegendeel. Geen kunstmatige intelligentie, maar een vriendelijke archiefmedewerker. In 2024 kregen we weer 7.148 vragen, iets meer dan in 2023. Zoals wij altijd zeggen: service met een smiley.

Medewerker Dienstverlening

Saskia Green

"Iedere maand worden er duizenden bouwtekeningen opgevraagd via onze website. Veel door ambtenaren, maar ook door makelaars, architecten of mensen die een huis hebben gekocht. De meeste tekeningen kun je meteen downloaden uit ons e-depot, maar anders scannen we de dossiers voor je. Natuurlijk kan niet iedereen alles in één keer vinden. Vooral tekeningen van huizen die deel uitmaken van grote bouwprojecten, dat vinden mensen erg lastig. Wij helpen ze dan, via chat, e-mail of telefonisch. Zo heeft iedereen snel de gezochte tekeningen in huis!"

De verhalen uit onze collectie vertellen: van stamboomonderzoek tot podcast

Het BHIC als het genealogisch centrum van Brabant

Genealogie, ook wel stamboomonderzoek genoemd, is niet het uit verzamelwoede zo veel en zo ver mogelijk terugzoeken van namen, plaatsen en data. Nee, het is in zijn diepste wezen antwoord krijgen op de vraag: *van wie bende gij d'r inne?* Waar hoor ik bij? Waar liggen mijn wortels? Soms heel letterlijk: in het kielzog van landelijke ontwikkelingen doet ons studiezaalteam voor veel mensen onderzoek in voogdij- en adoptiezaken. Complex onderzoek, dat antwoord geeft op heel persoonlijke vragen. Vragen waar mensen soms al een leven mee rondlopen, of juist kort ervoor mee zijn geconfronteerd.

Genealogie is dus identiteitsonderzoek, zelfs -beleving. En leidt tot verbinding met familie en met de regio waar je vandaan komt. Vaak mondt dit dan ook uit in een onderzoek naar je dorp of stad; de plek waarmee je door de geschiedenis verbonden bent, en waarmee je je verbonden voelt. Daarom is bij het BHIC ook het afgelopen jaar keihard gewerkt om hét centrum voor genealogisch onderzoek in Noord-Brabant te worden – of eigenlijk te blijven.

Niet in de laatste plaats door onze vrijwilligers, die helpen bij het invoeren van oude akten in de computer. Eind 2024 hupte onze zoekmachine dankzij hen richting de 24 miljoen (!) persoonsgegevens; historische *big data* dus – op dat moment de grootste database van een Nederlandse archiefdienst (want het is stuivertje wisselen met Stadsarchief Amsterdam hoor). Per 1 januari komen daar bovendien steeds in één keer tienduizenden gegevens bij, want de nieuwe registers die jaarlijks openbaar worden, zijn dan al door vrijwilligers geïndiceerd.

Maar het zijn van een genealogisch centrum behelst méér dan enkel data beschikbaar stellen. Het gaat ook om het juist interpreteren ervan, het leggen van verbanden, het vertellen van het uiteindelijke familieverhaal. Stuiten onderzoekers daarbij op problemen, dan kunnen ze elkaar helpen op onze fora: in 2024 werden er meer dan 7.900 berichten en reacties geplaatst op onze website, en nog eens meer dan 5.600 op *Wat staat daer?* (www.watstaatdaer.nl). Op die laatste website, waarvoor het BHIC als mede-initiatiefnemer samenwerkt met verschillende andere Nederlandse én Vlaamse archiefdiensten, kunnen onderzoekers elkaar helpen met paleografie; het lezen van oude handschriften.

Maar op sommige vragen is het antwoord niet makkelijk te geven. Zoals waar woonden je voorouders precies? Onze huidige indeling van dorpen en steden in straten en huisnummers is namelijk niet van alle tijden. In de middeleeuwen waren huizen bijvoorbeeld herkenbaar aan uithangborden en gevelstenen. In latere akten kom je toponiemen (veldnamen) tegen en in de 19e eeuw werden letters en nummers toegewezen om wijken en huizen te lokaliseren. Pas na de invoering van de Gemeentewet in 1851 verschijnen de eerste 'moderne' straatnaambordjes en krijgen huizen steeds vaker een nummer dat niet mee verandert met iedere verbouwing bij de buren. Maar hoe kun je al die aanduidingen in oude akten als het ware omnummeren naar een modern adres? Onze studiezaalmedewerkers helpen je met zulke vragen. Hun kennis leggen ze bovendien vast in hulppagina's op de website. Afgelopen jaar kwam zo een uitgebreide pagina over straatnaamgeving gereed. Vooral bij heemkundekringen was hier veel vraag naar. En de klantvraag, die staat bij ons centraal.

Applicatiebeheerder

Anton Schuttelaars

"Wie was wie in het Staatse leger? In de Staten van Oorlog vond ik het antwoord! Jaarlijks werd daarin opgave gedaan van alle compagnieën: wie had de leiding, hoeveel manschappen had hij onder zich, wat kostte dat? Veel Brabanders hebben militairen in hun stamboom. Bij dopen en huwelijken wordt in akten vaak alleen de naam van de kapitein vermeld waaronder een soldaat diende. Maar voortaan kun je ook snel terugvinden bij welk regiment een militair hoorde. Ik maakte deze index in mijn vrije tijd, maar mijn doel was om er via onze website ook andere onderzoekers mee te helpen."

Webmaster

Ninke van der Heijden

"Ook tussen films die we al jaren in huis hebben, zitten nog onbekende parels verscholen. Zo was ik op zoek naar iets heel anders, toen mijn oog viel op filmbeelden van een Brabantse koffietafel. Het ging om een jaarvergadering van de afdeling West-Brabant van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm. In tijden van nood konden deze vrijwilligers worden opgeroepen om te helpen bij het handhaven van de orde. Maar op de film zitten ze achter een dampende schaal worstenbroodjes. En weet je, dit bleken zelfs de alleroudste filmbeelden van dit Brabants culinair erfgoed te zijn, uit 1938!"

Het foto- en filmgeheugen van Brabant

Met BrabantinBeelden hebben we sinds drie jaar weer een heus foto- en filmarchief binnen onze grenzen. Op de website www.brabantinbeelden.nl kan iedereen in beeld en geluid de geschiedenis van onze provincie en gemeenten doorzoeken én beleven. Met de grootste historische filmdatabase van Brabant, maar ook beeldverhalen die het lokale verleden van stad en dorp belichten.

Hoewel dit project een initiatief is van het BHIC, zoeken we nadrukkelijk samenwerking met andere collectiebeherende instellingen (zoals archiefdiensten en heemkundekringen) maar ook met particulieren, die vaak op zolders of in kasten nog oude filmrollen hebben liggen. Zo zetten we door samen te werken onze middelen effectief in en bereiken we het meest. Het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, Regionaal Archief Tilburg en de Brabant-Collectie (Tilburg University) waren al aangehaakt. En ook in 2024 verwelkomden we een nieuwe partner: Stadsarchief Oss. In hun collectie smalfilms zitten ware pareltjes, zoals van de laatste oorlogsdagen in september 1944, maar ook van de paardenmarkt in de jaren '30 of de aanleg van een nieuwe woonwijk rond 1980. Door films opnieuw te scannen met nieuwe technieken zijn ze nu digitaal in een hoge kwaliteit te zien.

BrabantinBeelden collectioneert niet alleen, ons team adviseert ook. Zo werden op verzoek van Erfgoed Brabant tijdens een deelnemersdag van de Brabant Cloud (het gezamenlijke platform voor het Brabantse erfgoedveld) aan leden van heemkundekringen uitleg en praktische tips gegeven over het beheren van hun eigen filmcollecties. Aansluitend is nu bovendien de filmcollectie van het BHIC ook via de Brabant Cloud te doorzoeken.

De resultaten van BrabantinBeelden vertalen zich in bezoek aan de website: in 2024 iets meer dan 130.000 bezoeken, een groei van 10% ten opzichte van 2023. Maar dat is niet het enige. Belangrijk is vooral dat afgelopen jaar weer honderden historische Brabantse films zijn veiliggesteld voor de toekomst. Vaak uniek materiaal voor de plaatselijke geschiedenis. Bijvoorbeeld de collectie van Wim Parihala, met films over het dagelijks leven in het Moluks woonoord Lunetten te Vught in de jaren '80 en '90, van televisiepionier Charles Manders, met beelden van de bevrijding van Sint Anthonis, of van de familie Van der Bruggen, met zeer oude familiefilms uit de jaren '20 van de vorige eeuw. Heel bijzonder zijn ook de meer dan 1.100 foto's en films van het Bossche 'aktieverleden' in de jaren '70 en '80, gemaakt door de actievoerders zelf.

Na alle inspanningen om dit kwetsbare erfgoed te bewaren en beschikbaar te stellen, is het extra fijn om te zien hoe deze oude beelden een nieuw leven krijgen. Zo was het voor ons een eer en genoegen om tijdens de jubileumbijeenkomst van de KBO Brabant, in het Provinciehuis, een show vol foto's en films te mogen verzorgen. Die riepen bij de honderden aanwezigen hoorbaar herinneringen op aan het Brabant van weleer. Films die we eerder nog uit verzuurde blikken hebben gered, kun je nu terugzien in televisieprogramma's, bij de lokale fanfare, in een streekmuseum, een videoclip van een lokale muzikant of op de website van de heemkundekring. Maar ook gewoon thuis. Bij een opa en oma die samen met hun kleindochter een dorpsfilm uit hun jeugd bekijken, en vertellen over vroeger.

Wij schrijven Brabantse geschiedenis

De podcast Het geheugen van Brabant zit in de lift

Niet iedereen wil er zelf de archieven voor in hoeven duiken, maar veel mensen willen wel degelijk over de geschiedenis van Brabant horen. Soms heel letterlijk, door naar onze podcast Het geheugen van Brabant te luisteren. In 2024 werden onze podcasts circa 58.000 keer gedownload, een verdubbeling (!) ten opzichte van 2023. De podcast zat al in de lift, maar deze stijging wordt vooral verklaard door de vondst van archiefstukken over de nooit opgeloste moord op het Tilburgse meisje Marietje Kessels, en alle media-aandacht die deze spectaculaire ontdekking teweeg bracht.

Net als onze digitale nieuwsbrief (ruim 7.700 abonnees) is de podcast een echt eigen publicatiemedium van het BHIC. Meer dan ooit maakte afgelopen jaar namelijk duidelijk dat je als belangeloze overheidsorganisatie niet afhankelijk wil zijn van commerciële big tech om je publiek te bereiken. Zoals het verhaal van de Brabantse Holocaustslachtoffers; we gingen, in de schaduw van het herdenkingsproject 'Namen en Nummers', op zoek naar het verhaal achter één van hen: Duifje de Raaij. Of het verhaal over je Brabander voelen, met als rode draad een interview met de Brabants-Marokkaanse steracteur Nasrdin Dchar en de archieven van de sociaal-culturele beweging Brabantia Nostra. Belangrijke verhalen over Brabant en de Brabantse identiteit die gehoord moeten worden, ongehinderd door buitenlandse algoritmes.

Onze fellows schrijven geschiedenis

Vertellen van het unieke Brabantse verhaal, dat is ook een doel van de fellowships (onderzoekbeurzen) die we als BHIC hebben ingesteld: jonge onderzoekers krijgen de kans om nieuwe inzichten te halen uit oude bronnen. Zo stimuleren we wetenschappelijk onderzoek in ons archief, helpen talentvolle historici op weg in hun carrière, bouwen aan een netwerk van wetenschappers rond het BHIC én voegen we een Brabants perspectief toe aan de overwegend Hollands georiënteerde Nederlandse geschiedenis.

In maart presenteerden Kirsten van der Wielen en Elisa Hendriks de resultaten van hun fellowshiponderzoek. Beiden verdiepten zich in strijdbare vrouwen in Brabant, gebruikten daarvoor onze archieven én vulden deze ook aan. Op 19 september werden in de bomvolle centrale hal van onze Citadel de presentaties van de volgende lichting fellows, Joris Martens en Ianthe van Beuningen, zelfs in één programma samengebracht met de uitreiking van de Scriptieprijs Brabantse Geschiedenis - een prijs voor de beste masterscriptie over de Brabantse geschiedenis -, uitgereikt door Erfgoed Brabant, de Historische Vereniging Brabant en de Stichting Zuidelijk Historisch Contact. Joris toonde aan dat de Brabantse textielindustrie al in de zeventiende eeuw verweven raakte met de koloniale handel en slavernij. De focus van Ianthe lag op de criminalisering van landloperij in vroeg negentiende-eeuws Noord-Brabant.

Het BHIC draagt bij aan onderzoek: criminaliteit in oorlogstijd

Het succes van ons fellowshipprogramma toont aan dat het BHIC, met onze specifieke inbreng uit de archieven, een sterke speler in het historisch wetenschappelijke onderzoeksveld is geworden. Ook onze samenwerking met de Radboud Universiteit in Nijmegen in het project *Alledaagse criminaliteit in oorlogstijd* droeg daaraan bij. Met een speciaal ontwikkelde zoekmachine werd dwars door grote series rechtbankvonnissen gezocht, waarna antwoord kon worden gegeven op de vraag hoe de houding van burgers en justitie ten opzichte van alledaagse criminaliteit (zoals fietsendiefstal) onder oorlogsomstandigheden veranderde, welke gevolgen dit had voor de berechting en of dit na de oorlog tot blijvende veranderingen in ons denken over recht en berechting heeft geleid. Dit door het Mondriaanfonds ondersteunde project werd in 2024 groots afgerond met een publieksboek, gepresenteerd tijdens een druk bezochte studiemiddag.

Projectmedewerker

Frank van Doorn

"Het is heel dankbaar om aan de website Brabantse Gesneuvelden te mogen werken. In deze digitale eregalerij geven we alle omgekomen Brabantse militairen en verzetsplegers sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog een gezicht én vertellen hun verhaal. Bezoekers kunnen een reactie achterlaten, maar ze kunnen bij iedere naam ook een digitaal kaarsje opsteken. Zo laat je zien dat je die persoon niet bent vergeten. Andere mensen hebben daar steun aan, laten ze ons weten. Ik vind het persoonlijk mooi dat in 2024 bij alle namen op de website minstens één kaarsje is opgestoken."

Wij verwelkomen een breed publiek op onze locatie

Publieksactiviteiten op de Citadel

Het BHIC organiseert publieksactiviteiten die een bijdrage leveren aan de doelstelling in ons beleidsplan om een breed publiek op onze locatie te verwelkomen. Vaak is dit in samenwerking met andere erfgoedinstellingen. Zo versterken we onze regionale positie als Regionaal Historisch Centrum. Om een breder publiek te kunnen bereiken, faciliteren we ook activiteiten die door derden worden georganiseerd, maar een ander publiek bedienen dan het BHIC normaliter mag ontvangen. Daarin zijn we selectief en kiezen we voor een kwalitatieve benadering: in lijn met onze directe kernwaarden gaat het om kleinschalige bijeenkomsten die op ons terrein worden georganiseerd. Het liefst op basis van een inhoudelijke relatie; een thema dat een relatie heeft met ons archief of doelstelling.

Gevestigde en talentvolle songwriters brengen tijdens de Tuinsessies in de tuin van onze Citadel hun muziek ten gehore. (foto BHIC)

Publieksactiviteiten bij het BHIC in 2024

- Afgelopen maart hebben we samen met de Stichting Herdenking Javaanse Immigratie (STICHJI) de boekpresentatie ‘Samen op Beekvliet. De Javaanse Surinamers in Sint-Michielsgestel (1975- 2017)’ georganiseerd. Dit boek maakte integraal deel uit van het project ‘Meer dan een nummer’.

- Onder de regie van Verhalis participeerde het BHIC op 1 september 2024, samen met andere regionale organisaties, in de bijeenkomst Namen en Nummers. Hierbij werden de Bossche slachtoffers samen met alle holocaustslachtoffers, Sinti en Joden, uit heel Noord-Brabant herdacht. Die dag werd er een tijdelijk monument op de Citadel gemaakt.

- We hebben ons terrein ook opengesteld voor derden. Zo waren we dit jaar de locatie voor de Tuinsessies, georganiseerd door Theater aan de Parade en Willem Twee muziek en beeldende kunst. Zo maakten ook jonge twintigers en gezinnen kennis met het BHIC. Voorafgaand aan elke voorstelling werd ook uitgelegd waar het publiek te gast was.

- Verder maakte Theaterfestival Boulevard ook dit jaar weer gebruik van ons terrein. De voorstellingen die zij aandragen hebben altijd een historisch of een divers karakter. Niet alleen de Citadel als decor, maar ook het karakter van het BHIC als archief sluit hier mooi bij aan.

De Citadel als Brabantse erfgoedlocatie

De herinrichting van het voormalig Restauratieatelier maakt onderdeel uit van de plannen om de Citadel te laten uitgroeien tot een Brabantse Erfgoedlocatie met een uniek historisch karakter. Daarmee maken we ook de komst van Erfgoed Brabant per 1 oktober 2025 mogelijk. En dat biedt weer een mooie basis voor verdere samenwerking. In 2024 zijn de verbouwingsplannen van ons voormalig Restauratieatelier verder uitgewerkt en hebben we de verbouwing aanbesteed. De uitvoering hiervan start naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025.

De visie om uit te groeien tot een Erfgoedlocatie sluit aan bij de stedenbouwkundige ontwikkeling van de Bossche Stadsdelta en het gebiedspaspoort de Citadelpoort, met daarin het Museum Kruithuis en het Design Museum Den Bosch. In 2024 zijn we verder in gesprek gegaan met de gemeente 's-Hertogenbosch over de mogelijke impact en kansen die deze plannen voor het BHIC kunnen betekenen. Samen met het Rijksvastgoedbedrijf, de eigenaar van het pand, hebben we inventariserende gesprekken hierover gevoerd. Waar raken deze plannen het BHIC direct? Welke kansen bieden ze en op welke risico's moeten we letten?

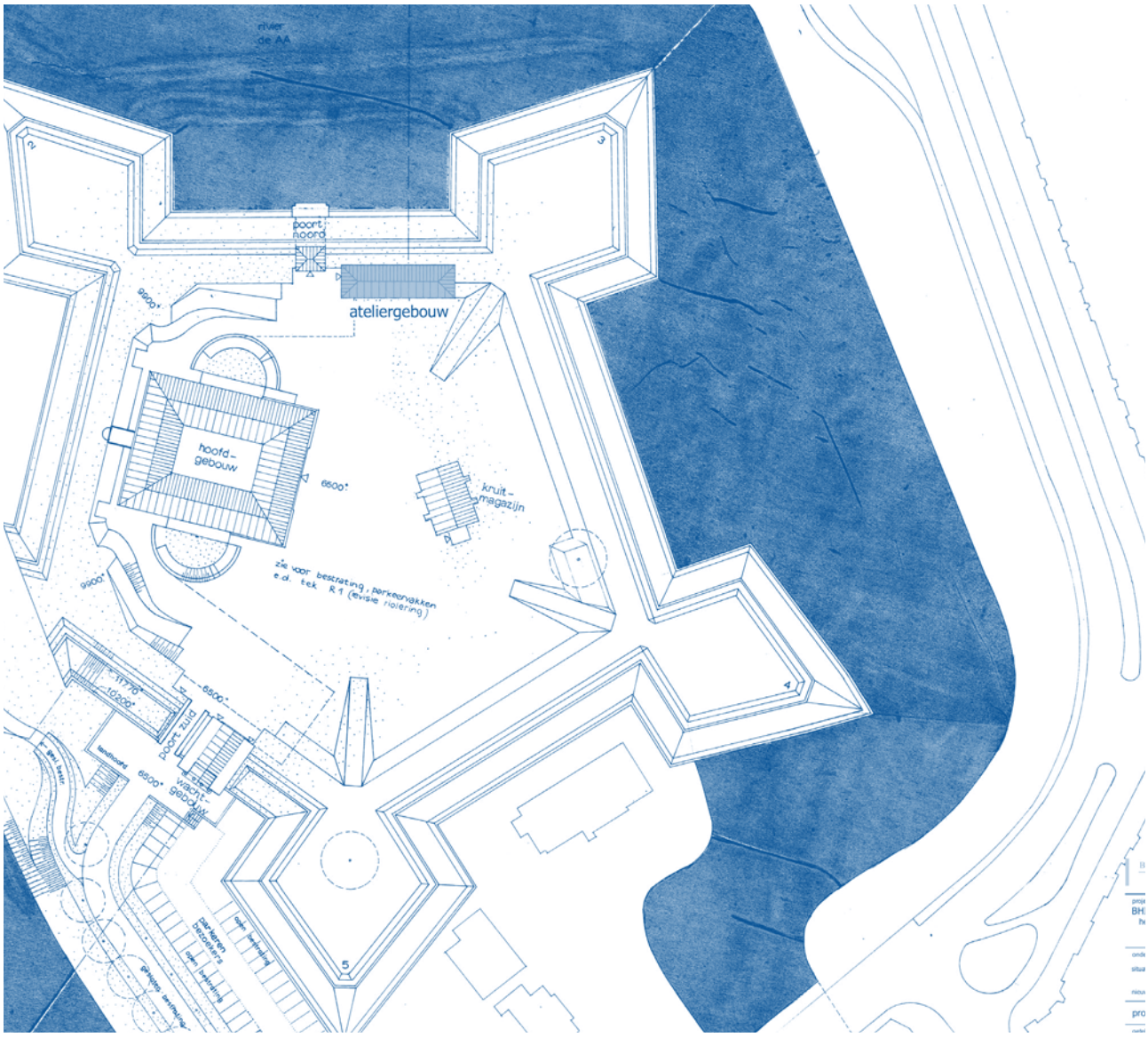

Onze organisatie in beweging

Inspelen op veranderingen

Ook de organisatie zélf staat voor uitdagingen. In 2024 is hard gewerkt aan de verschillende aspecten binnen de organisatie van het BHIC, om in te kunnen spelen op de diverse veranderingen. Wat ons bindt en waar we trots op zijn, blijft daarin de prioriteit: een gewaardeerde archiefinstelling in een prachtig monumentaal pand met een groot bereik en innovatief in werkwijze en dienstverlening.

Wijziging Gemeenschappelijke Regeling

De wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Brabants Historisch Informatie Centrum is tweeledig. Enerzijds is er de nieuwe Archiefwet 2021. De invoering hiervan leidt ertoe dat het Rijk uittreedt uit de GR van het BHIC. Anderzijds zijn er de wijzigingen die voortvloeien uit de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Omdat hetzelfde geldt voor de andere voormalige rijks historische centra in Nederland zoeken we hiertoe ook de afstemming.

Voor beide wijzigingen van de Gemeenschappelijke Regeling zijn wijzigingsbesluiten opgesteld die zijn voorgelegd aan de deelnemers. Inmiddels hebben alle deelnemers hiermee ingestemd. Dit betekent dat de gemeenteraden en de algemene besturen van de waterschappen akkoord zijn met het wijzigingsbesluit 2024 (wijzigingen Wgr) en het wijzigingsbesluit 2025 (wijzigingen Archiefwet en uittreding Rijk). Het wijzigingsbesluit 2025 zal ingaan vanaf het moment dat de nieuwe Archiefwet van kracht wordt en het Rijk uittreedt 1 januari 2027.

Aanpassing organisatie-structuur

Het BHIC staat bekend als een fijne organisatie om te werken, een betrokken club mensen die trots is op de organisatie en dit ook uitdraagt. Dat willen we graag zo houden. Tegelijkertijd staan we ook voor externe uitdagingen die van ons vragen om scherper te kijken naar onze strategische koers en daaruit volgende prioritering.

In 2023 is daarom (in opdracht van het bestuur) een traject ingezet gericht op de integrale aanpak van organisatieontwikkeling. Uit een nadere verkenning van organisatieadviesbureau Leeuwendaal naar de cultuur en structuur van de organisatie bleek de noodzaak/behoefte aan een meer strategische en integrale aansturing door een kleiner management team. Om zo te kunnen komen tot een goed evenwicht tussen de opgaven en de spankracht van de organisatie. En om meer duidelijkheid te creëren in waar en hoe besluiten worden genomen. Dat heeft in 2024 geleid tot de invoering van een nieuwe organisatiestructuur met een compacter management team en een heldere rol en taakverdeling binnen de organisatie.

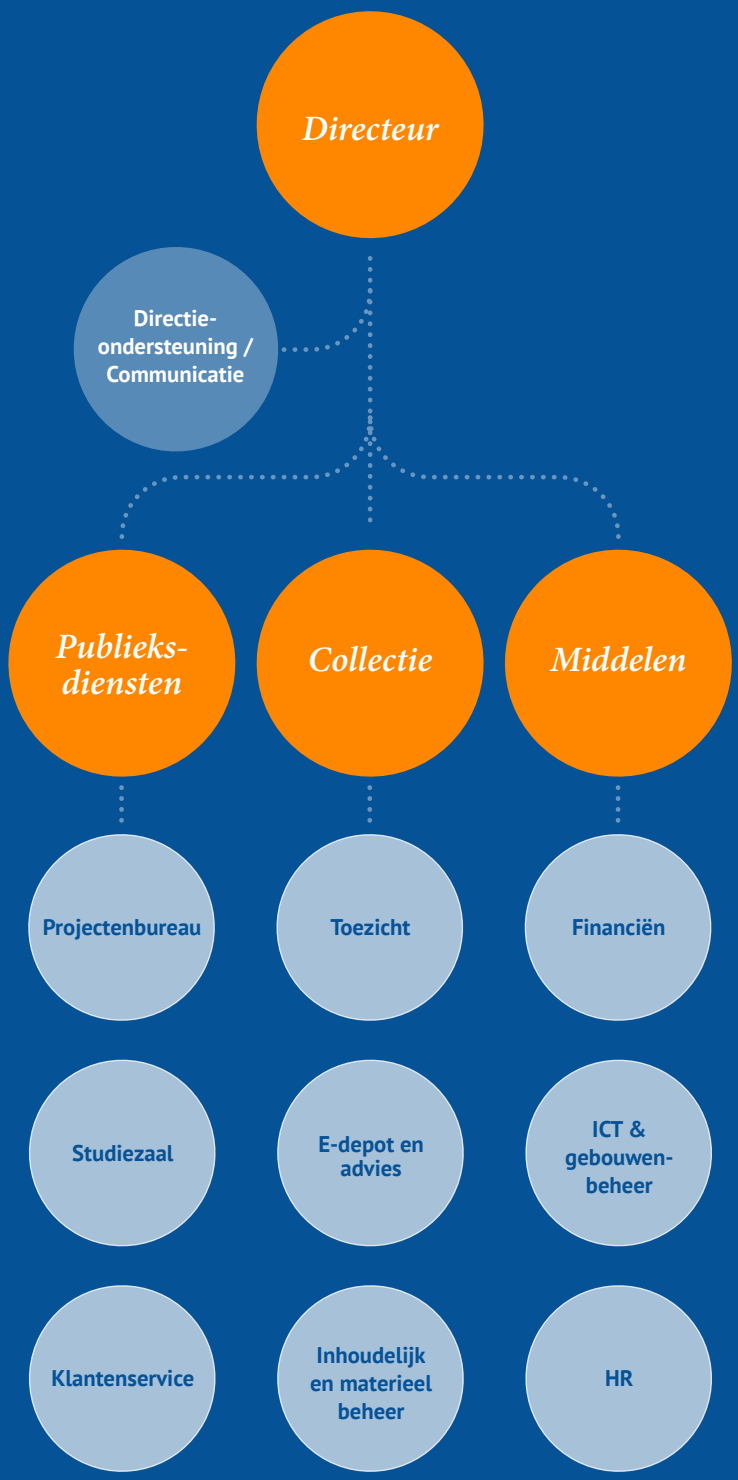

Onze medewerkers zijn het hart van onze organisatie

Aryel van Hirtum, een van onze receptiemedewerkers. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor zowel bezoekers als medewerkers die bij het BHIC binnenkomen. (foto Marc Bolsius)

Eind 2024 telde het BHIC 53 medewerkers; 41,9 FTE en twee vacatures van in totaal 1,7 FTE, welke begin 2025 zijn ingevuld. Het aantal medewerkers is inclusief zes gedetacheerde medewerkers die het BHIC inleent. Human Resources heeft in 2024 diverse processen uitgewerkt en procedures opgesteld, bijvoorbeeld bij werving en selectie van een nieuwe medewerker en wat te doen bij frequent ziekteverzuim. In lijn met de nieuwe structuur en de cultuuranalyse zal komend jaar het strategisch HR beleid verder worden gedefinieerd, zodat dit een waardevolle ondersteunende bijdrage kan leveren aan de doelstellingen van het BHIC.

Met de Ondernemingsraad (OR) is, samen met de directeur, een aantal keren overleg gevoerd over reguliere zaken, zoals de nieuwe CAO, wijzigingen van het functieboek en de sluitingsdata. De OR heeft een bijdrage geleverd aan het profiel van de nieuwe directeur en heeft met het bestuur gesproken over de aanpassingen in de organisatiestructuur. In november heeft de OR zich gericht aan alle medewerkers over de taken en rol van de OR voor de toekomst, hoe de informatievoorziening wordt ervaren en of er interesse is in het actief een bijdrage leveren. In 2025 zal de OR bij voldoende belangstelling verkiezingen uitschrijven.

Vanaf 1 april 2015 geldt de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten. Dit quotum bedraagt voor 2024 2,76%. Overheidswerkgevers, met 25 werknemers of meer, dienen dit quotumpercentage te halen. Op basis van het aantal verloonde uren, bedraagt het te behalen quotum 1.988 uur. Eind 2024 komt het aantal uren bij het BHIC uit op ruim 6.000 uur. Daarmee voldoen we ruimschoots aan de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten. Het BHIC heeft 2,7 FTE (vijf medewerkers) ingeleend voor de service Scannen Op Verzoek en 0,5 FTE voor schoonmaakdiensten.

We zien bij het BHIC, tegen de trend in, een teruglopende vergrijzing. Bij het BHIC is 38% van de medewerkers 55+; vorig jaar was dat 41% en eind 2019 nog 50%. De gemiddelde leeftijd is gedaald naar 48,7 jaar; vorig jaar was dat 49,1 en eind 2019 50,7 jaar.

Ziekteverzuim terug op het lage niveau

Het ziekteverzuim vertoonde de afgelopen jaren een stabiel beeld: het schommelde tussen de 3% en 5%. In 2023 hebben we te maken gehad met enkele langdurige ziektegevallen, waardoor het ziekteverzuim over 2023 uitkwam op 6,3% . In 2024 ligt het weer op het niveau van de afgelopen jaren: 2,73%. Het ziekteverzuim bij de provincies kwam in 2023 uit op 5,5% (Personeelsmonitor 2023).

Ziekteverzuimpercentages 2020 t/m 2024

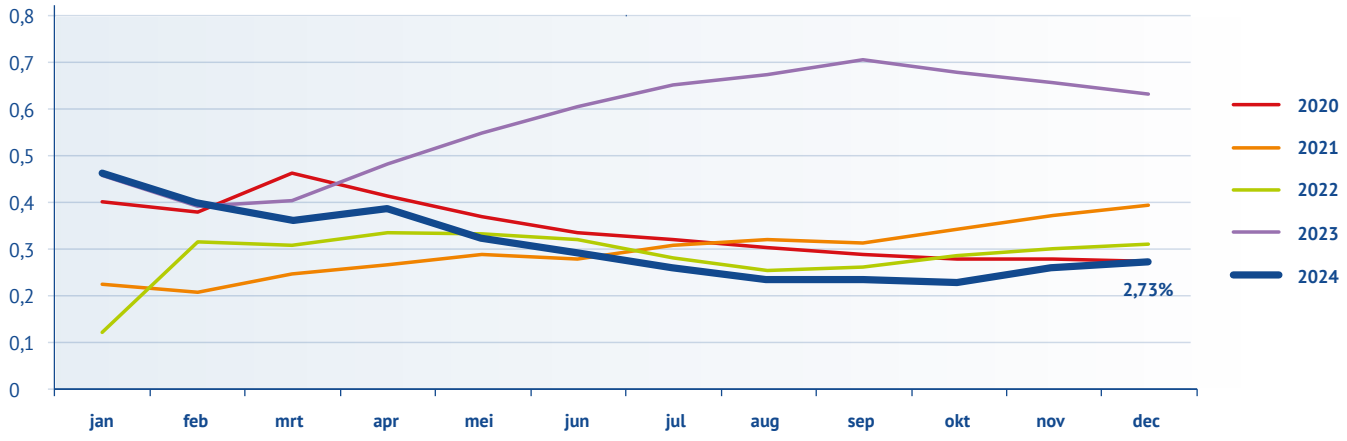

Trots op onze vrijwilligers

Om archieven doorzoekbaar te maken is vrijwilligerswerk simpelweg noodzakelijk. De mogelijkheden van archiefdiensten beperken zich namelijk veelal tot het kunnen beschrijven van documenten. Het nader beschrijven van de ínhoud van die documenten (bijvoorbeeld de namen in een geboorteregister) is van oudsher waar vrijwilligers zo ontzettend belangrijk bij zijn. Bovendien komt in het werken met vrijwilligers één maatschappelijke functie van archiefdiensten op een wel heel directe manier tot uitdrukking: mensen verbinden met elkaar rond ons gezamenlijke verleden.

Tijdens onze vrijwilligersdag bij Museum Dansant in Hilvarenbeek vlogen enkele vrijwilligers bij de eerste orgeltonen meteen de dansvloer op. (foto BHIC)

Op dit moment lopen er drie grote vrijwilligersprojecten bij het BHIC: invoeren van akten van de burgerlijke stand, controleren van ingevoerde doop-, trouw- en begraafboeken, en samenvattingen maken van akten van schepenbanken. Ook werken enkele vrijwilligers aan het invoeren van rechtbankvonnissen en beschrijven van foto's. Ongeveer twee derde van hen werkt op de Citadel of in Grave, de rest werkt vanuit huis. Dat geldt ook voor de mensen die meehelpen via crowdsourcing. Dat zijn projecten waarbij we de te indiceren scans op een speciale website aanbieden waarna iedereen zich hierbij kan aanmelden en mee kan helpen.
We zijn trots op onze vrijwilligers. En koesteren ze daarom ook. We staan graag voor ze klaar bij vragen en problemen, sturen ze kaartjes, geven ze een kerstpakket en organiseren ieder jaar met liefde een vrijwilligersdag. Op 14 november 2024 waren we daarom te vinden bij Museum Dansant in Hilvarenbeek. Een gebouw vol prachtige dans- en draaiorgels, Brabantse gezelligheid en een kermis uit de jaren '30. De ideale plek om even stil te staan bij al het werk dat we ook afgelopen jaar weer met z'n allen hebben verricht. Alhoewel, stilstaan? Bij de eerste orgeltonen vlogen direct enkele vrijwilligers de dansvloer op! En op de kermis werden mooie prijzen gewonnen. Precies wat onze vrijwilligers verdienen!

De bijdragen van onze vrijwilligers

- Voor wat betreft de burgerlijke stand zijn nu bijna álle akten (geboorten, huwelijken en overlijdens) van onze hele provincie ingevoerd, zodat inmiddels vooruit gewerkt wordt in verband met het jaarlijks openbaar worden van nieuwe akten. Om dit in cijfers uit te drukken: de genealogische zoekmachine is in 2024 met 659.879 persoonsvermeldingen aangevuld.

- En nóg wat cijfers: van meer dan 75 dikke schepenprotocollen (16e-18e eeuw) werden de akten samengevat, van meer dan 40 kerkelijke doop-, trouw- en begraafboeken (tot 1811) werden de gegevens gecontroleerd en bijgewerkt, en er zijn wel 120 dozen tjokvol vonnissen van de krijgsraad en rechtbanken (19e-20e eeuw) op naam toegankelijk gemaakt. Geen kinderspel, want veel van die schepenakten, kerkelijke registers en vonnissen zijn in oude handschriften (en soms zelfs in het Latijn) geschreven. Met zwierige letters, dat wel, maar ook moeilijk leesbaar. Onze vrijwilligers gaan zulke uitdagingen graag aan!

- Onze crowdsourcing-actie blijkt succesvol. Via de site HetVolk.org zijn door heel veel vrijwilligers bijna 100.000 namen ingevoerd en gecontroleerd die voorkomen in zogenoemde memories van successie.

Hoofd Studiezaal

Mariët Bruggeman

"Veel vrijwilligers beginnen met dit werk omdat ze iets willen doen wat leuk én nuttig is. Maar ze komen niet alleen naar de Citadel voor het invoeren van akten, ze komen ook voor het samenzijn met elkaar. Iedereen voelt zich hier echt thuis! Het is ook heel speciaal dat we afgelopen jaar van tien vrijwilligers vierden dat ze al 25 en zelfs 30 jaar aan het BHIC verbonden zijn. Enkelen waren zelfs al betrokken bij ons allereerste vrijwilligersproject, bijna 24 miljoen akten geleden!"

Gebouwenbeheer

Het Rijk is eigenaar van de Citadel, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding ervan. Naast het reguliere onderhoud, de vervangingsinvesteringen en de wettelijke inspecties en keuringen, hebben we de plannen voor de verbouwing van het voormalig Restauratieatelier afgerond. Begin 2025 starten we naar verwachting met de verbouwing. Verder hebben we in het kader van de brandveiligheid bouwkundige aanpassingen verricht en (waar nodig) de brandwerende doorvoeren en branddeuren hersteld of vervangen. In de tweede helft van 2024 hebben we een aanbesteding afgerond voor het contracteren van een E&W-installateur. Na zes jaar zijn we per 1 januari 2025 overgestapt naar een nieuwe onderhoudspartij.

In 2024 zijn we verder gegaan met de resultaten van het uitgevoerde EPA-U-onderzoek (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen) naar mogelijke verduurzamingsmaatregelen. Het BHIC is gevestigd in een monumentaal pand. Het is niet gemakkelijk om dit gebouw te verduurzamen. Dat komt enerzijds door de monumentale status en anderzijds door het feit dat wij huurder zijn. Toch heeft dit zeker onze aandacht. We maken daarbij gebruik van de kennis en deskundigheid van externen, bijvoorbeeld het Rijk en Monumentenwacht Noord-Brabant.

Eén van de doelstellingen van het genoemde EPA-U onderzoek is het realiseren van Ledverlichting. In 2024 hebben we nader ingezoomd op de inventarisatie en in 2025 willen we het plan uitvoeren. In 2024 hebben we ons ook weer gericht op het gebouwbeheersysteem. Dit systeem bestaat uit diverse regeltechnische apparatuur binnen de diverse panden en ruimtes op de Citadel en heeft een beheer-en managementomgeving. Dit jaar hebben we de nieuwste versie aangeschaft om de continuïteit beter te waarborgen. Binnen dit systeem denken we ook uiterlijk in 2026 een Energie Management Systeem (EMS) geïmplementeerd te hebben, voor een professionele monitoring van het energieverbruik.

Energieverbruik BHIC in de afgelopen jaren:

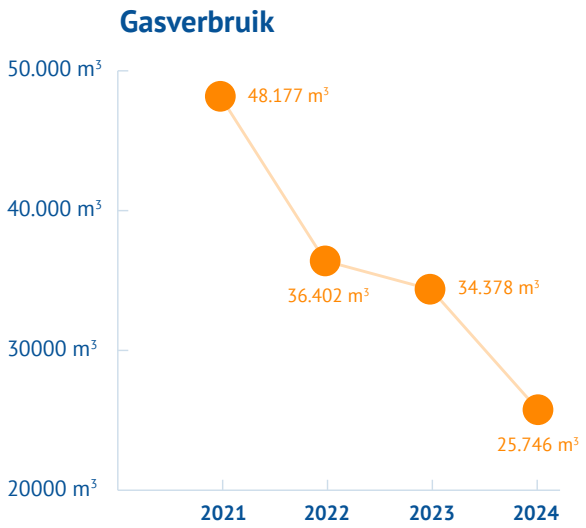

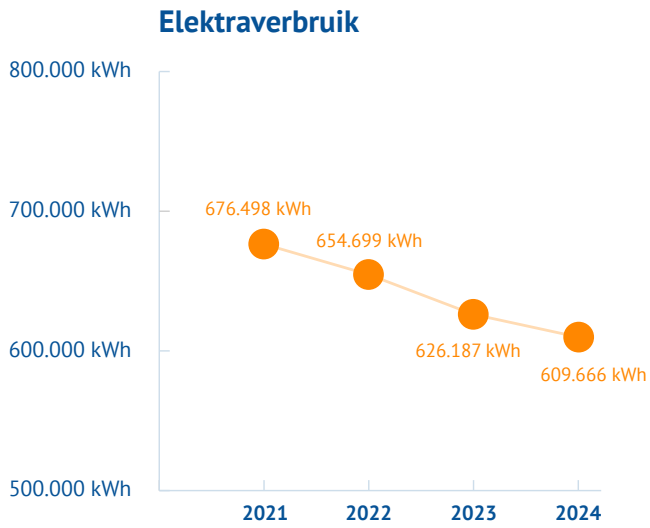

Energiekosten

Een belangrijk aspect bij het uitvoeren van onze wettelijke taak is het in goede staat houden van de overgedragen fysieke archieven. In de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende archiefregeling zijn eisen vastgelegd over het klimaat in de archiefdepots.

Zoals hierboven beschreven zijn we gestart met verduurzamingsmaatregelen om ook het energieverbruik terug te dringen. Het verbruik van zowel gas als elektra is in 2024 opnieuw gedaald. Wel is het zo dat het gasverbruik substantieel beïnvloed wordt door het wel of niet hebben van een strenge winter. De klimaatinstallaties van de depots van het BHIC worden voor een belangrijk deel elektrisch aangestuurd. De kosten van elektra zijn in de begroting ook substantieel hoger dan de kosten van gas.

In 2023 zijn we geconfronteerd met hoge energiekosten door de gestegen energieprijzen. Het BHIC heeft dit niet doorberekend aan de deelnemers. De huidige marktprijzen zijn inmiddels lager, maar nog steeds op een hoger niveau dan we gewend waren. Het lijkt er op dat de extreem hoge kosten beperkt blijven tot 2023.

Hoofd ICT & Gebouwenbeheer

Alex Janssen

”In 2024 hebben we ons ook weer gericht op het gebouwbeheersysteem. Dit systeem bestaat uit diverse regeltechnische apparatuur binnen de diverse panden en ruimtes op de Citadel en heeft een beheer-en managementomgeving. Dit jaar hebben we de nieuwste versie aangeschaft om de continuïteit beter te waarborgen.”

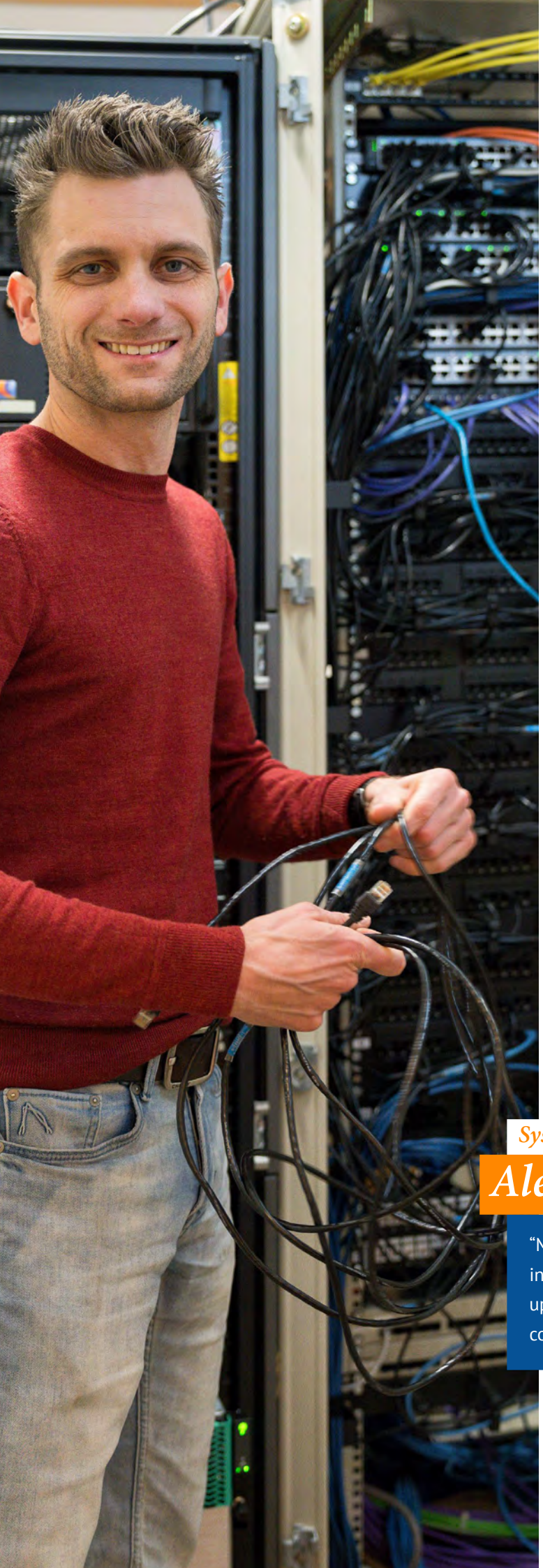

ICT

Ons ICT team richt zich op het faciliteren van de organisatie bij de invulling en ondersteuning van de diverse processen, incidenten, wensen en vragen. Daarnaast staan de onderhouds- en instandhoudingwerkzaamheden van het cluster ICT meer en meer in het teken van het monitoren, testen en doorvoeren van (kritische) updates en patches, met name gericht op de veiligheid en continuïteit van de bestaande omgeving. Hiervoor moeten we ook vaker de expertise van derden inhuren en moeten we investeren in technologische intelligente ondersteuning. Verder zien we een steeds toenemende IT component en bijbehorende benodigde expertise ontstaan binnen gebouwenbeheer, bijvoorbeeld op het vlak van gebouwbeheersystemen, inbraakbeveiliging, toegangscontrole en servicemanagement.

In 2024 is er veel onderzoek gedaan naar de (periodieke) vernieuwing van onze ICT infrastructuur. Dit jaar zijn de huidige netwerkswitches al vervangen. Deze netwerkswitches zorgen voor het datatransport van de servers naar de diverse eindpunten zoals werkplekken, (applicatie)servers, printers etc. en zijn het fundament van de huidige fysieke netwerkinfrastructuur van het BHIC.

Systeembeheerder

Alex Vlekken

"Meer en meer staan de werkzaamheden van het cluster ICT in het teken van het monitoren, testen en doorvoeren van updates en patches, met name gericht op de veiligheid en continuïteit van de bestaande omgeving."

Onze locatie in Grave

Het BHIC is eigenaar van een locatie in Grave en daarmee volledig verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding ervan. Samen met de gemeente Land van Cuijk en woningcorporatie Mooiland nemen we deel aan de vve Zuid-Ooster voor het uitvoeren van de taken rond de gezamenlijke installaties en bouwkundige zaken. We hebben de begane grond van de locatie tijdelijk verhuurd aan Mooiland in verband met een interne verbouwing. De depotruimte (souterrain) gebruiken we zelf en verhuren we deels.

Het BHIC heeft ook een locatie in Grave. (foto Henk Buijks)

Financieel

Samenvatting jaarrekening (x € 1.000)	31 dec 2023	31 dec 2024
Activa		
Materiële vaste activa	€ 1.840	€ 1.685
Liquide middelen	€ 4.434	€ 5.451
Overige activa	€ 400	€ 473
Totaal	**€ 6.674**	**€ 7.609**
Passiva		
Eigen vermogen	€ 1.621	€ 1.636
Voorzieningen	€ 3.536	€ 4.350
Langlopende schulden	€ 1.100	€ 990
Overige passiva	€ 417	€ 633
Totaal	**€ 6.674**	**€ 7.609**

	2023	2024
Baten		
Bijdrage overheden	€ 5.881	€ 6.309
Overige opbrengsten	€ 361	€ 388
Totaal	**€ 6.243**	**€ 6.698**
Lasten		
Personeelskosten	€ 3.648	€ 4.174
Huisvestingskosten	€ 1.560	€ 1.510
Overige kosten	€ 989	€ 999
Totaal	**€ 6.197**	**€ 6.683**
Mutaties reserves		
Toevoegingen	€ -100	€ -150
Onttrekkingen	€ 179	€ 204
Totaal	**€ 79**	**€ 54**
Gerealiseerde resultaat	**€ 125**	**€ 69**

Aflaatbrief van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap uit 1335. Hiermee kregen leden van het broederschap van 10 bisschoppen korting op het vagevuur. (collectie BHIC)

Tot gauw bij het BHIC!

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

Contact- en bezoekersinformatie

bezoekadres: Zuid-Willemsvaart 2, 5211 NW 's-Hertogenbosch
postadres: Postbus 81, 5201 AB 's-Hertogenbosch
telefoon: 073 – 681 85 00
website: www.bhic.nl
e-mail: info@bhic.nl

BRABANT IN BEELDEN

Het geheugen van Brabant

Colofon:

Dit is het jaarverslag van het BHIC, uitgave maart 2025

Fotografie: Marc Bolsius Fotografie, BWC Pictures - Ben Nienhuis, Jaap Joris Vens, Superformosa, Bjorn Fleuren, Henk Buijks en foto's van en uit de collectie van het BHIC
Grafisch ontwerp: Studio Tween
Eindredactie: Margot America, BHIC

De Citadel schittert in de sneeuw

Kadernota BHIC 2026

Inleiding
Het BHIC is per 1 januari 2005 ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant en de Streekarchieven Brabant-Noordoost en Langs Aa & Dommel. De huidige deelnemers in de Regeling Brabants Historisch Centrum zijn: De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxtel, Land van Cuijk, Maashorst, Meierijstad, Oss, Sint-Michielgestel en Vught en de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel.

In financieel opzicht vormt het BHIC voor de deelnemende partijen een weinig verrassend dossier. Normaliter is er alleen sprake van indexering van de bijdragen voor loon-en prijsontwikkeling. Echter als gevolg van de kredietcrisis werd de bijdrage in de periode 2009-2014 niet geïndexeerd en volgde later in 2017 nog een structurele korting van 9%. In 2022 heeft het bestuur een besluit genomen over de bekostiging van de e-depotvoorziening, nodig voor het uitvoeren van deze nieuwe wettelijke taak. Na consultatie van de portefeuillehouders en het ontvangen van positieve zienswijzen van alle deelnemers, zijn hierover afspraken gemaakt. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de onderdelen Budgetontwikkeling 2026 en Meerjarenraming 2027-2029.

Bestuursvorm
De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier 'rijksleden' benoemd door de minister en vier 'regionale' leden die worden aangewezen door de gemeenten en de waterschappen.
De samenstelling van het bestuur van het BHIC is als volgt:

Naam	Functie
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Lid
Mevrouw drs. M.A.H. Moorman	Lid
De heer S. Oegema	Lid
De heer mr. M.W.J.M. de Man	Lid

Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.
De provincie Noord-Brabant is op haar eigen verzoek geen deelnemer van de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

Wijziging gemeenschappelijke regeling, nieuwe Archiefwet en uittreding Rijk
De aanleiding voor het wijzigen van onze gemeenschappelijke regeling is tweeledig. Enerzijds zijn er de wijzigingen die voortvloeien uit de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. Anderzijds is er de nieuwe Archiefwet 2021, die volgens de laatste informatie, niet eerder van kracht zal worden dan 1 juli 2026/ 1 januari 2027. De invoering van de nieuwe Archiefwet gaat gepaard met de uittreding uit de gemeenschappelijke regeling van de Minister van OCW. Dit geldt voor alle (voormalige) rijks historische centra (RHC's) in Nederland. Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over de papieren rijksarchieven en deze blijven bij het BHIC ondergebracht. Dit wordt via een delegatiebesluit en een specifieke uitkering geregeld. Daarnaast is op 1 februari 2024 een bestuursconvenant getekend door de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de RHC's over de samenwerking. Binnen deze nieuwe samenwerkingsvorm blijft het Rijk langdurig inhoudelijk en financieel betrokken bij de 11 RHC's. Het Rijk heeft aangegeven dat het uittreden geen negatieve budgettaire consequenties zal hebben voor de zittende partners.

In de bestuursvergadering van 5 juli 2024 heeft het bestuur van het BHIC het integrale wijzigingsbesluit, na afronding van de zienswijzeprocedure, ongewijzigd vastgesteld, met dien verstande dat het besluit wel in tweeën geknipt moet worden. Het integrale wijzigingsbesluit is gesplitst in "Wijzigingsbesluit GR 2024" en "Wijzigingsbesluit GR 2025", omdat de wijzigingen gefaseerd in zullen gaan.

<u>Wijziging gemeenschappelijk regeling (Wijzigingsbesluit 2024)</u>
In het Wijzigingsbesluit GR 2024 zijn de wijzigingen met betrekking tot de nieuwe Wgr opgenomen. Deze wetswijziging heeft als voornaamste doel de gemeenteraden en algemene besturen van de waterschappen beter in positie te brengen en zo de democratische legitimatie van de besluitvorming in het kader van de gemeenschappelijke regeling te verbeteren. Overigens zijn ook wijzigingen die voortvloeien uit de Wet open overheid, de Aanpassingswet Wnra en de Wet elektronische publicaties verwerkt. Het gaat hier om kleine, technische wijzigingen. De prognose hiervan is 1 januari 2025 bij publicatie in de Staatscourant.

<u>Wijziging gemeenschappelijk regeling (Wijzigingsbesluit 2025)</u>
In het Wijzigingsbesluit GR 2025 zijn de wijzigingen voortkomend uit de nieuwe Archiefwet, de hiermee samenhangende uittreding van het Rijk en de uittreding van de Algemene Besturen van de waterschappen (DB in plaats van AB in de regeling), opgenomen. De verwachte ingangsdatum van het Wijzigingsbesluit GR 2025 wordt bepaald door de datum van het van kracht worden van de nieuwe Archiefwet en de daadwerkelijke datum van de uittreding van de Minister. De prognose hiervan is 1 juli 2026/ 1 januari 2027. Na de uittreding van het Rijk wordt de nieuwe bestuurssamenstelling van kracht.

<u>Gevolgen voor begroting 2026</u>
De begroting 2026 is opgesteld in de lijn van begroting 2025. De verwachte uittreding van Rijk en de daardoor wijzigende financieringswijze zal hierin nog niet verwerkt worden. Er is afgesproken met het Ministerie van OCW dat de ingangsdatum van de nieuwe Archiefwet en het starten van de specifieke uitkering van Rijk, dezelfde zal zijn. Oftewel, zolang de nieuwe Archiefwet niet is ingegaan blijft de huidige financiering door het Ministerie van OCW van kracht. Dit is dan de lumpsum financiering van het Rijk als deelnemer van de gemeenschappelijke regeling BHIC. Er kan dus geen hiaat in de financiering ontstaan.

Doelstelling
Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Dit alles conform de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek.

Missie en strategische doelstellingen
In het beleidsplan "(Ook) Ons Brabant" voor de periode 2023-2026, zijn de ambities voor deze jaren geformuleerd en wordt voortgegaan op de ingezette weg. Bij de positionering van het BHIC tonen zich de twee gezichten: enerzijds is het BHIC een archief dat de wettelijke taken uitvoert, anderzijds een publieksinstelling die inhoud geeft aan de maatschappelijke opgave. Deze opgave heeft geen uitzetting van de begroting tot gevolg.

Binnen de archieffunctie bewaart en beheert het BHIC 'op goede, geordende en toegankelijke wijze' zo'n 40 strekkende kilometer papieren archief, alsook een groeiend aantal terabyte aan digitale bestanden. Binnen de publieksfunctie bewerkt, verrijkt, redigeert en presenteert het BHIC de historische informatie en beleving op dusdanige wijze dat een zo groot mogelijk, een zo divers mogelijk en zo tevreden mogelijk publiek wordt bereikt. Het BHIC heeft de volgende ambities:

- Wij beschikken over een eigen digitaal, duurzaam depot
- Wij zijn het Genealogisch Centrum van Brabant
- Wij zijn het foto- en filmgeheugen van Brabant
- Wij schrijven Brabantse Geschiedenis
- Wij verwelkomen een breder publiek

Werkplan 2026

- Bij de uitvoering van de wettelijke taak zal in 2026 – naast de reguliere activiteiten – veel aandacht uitgaan naar de verdere ontwikkeling van het e-depot. Dit digitale duurzame depot is geschikt voor twee soorten archieven: voor documenten die in oorsprong digitaal zijn aangemaakt (born digital) en voor documenten die later zijn gedigitaliseerd. Voor de born-digital documenten geldt dat de deelnemers op kleine schaal hun materiaal al overbrengen naar het e-depot. Het gaat hier om videotulen of projectdossiers. Naar verwachting zullen de deelnemers op middellange termijn in staat zijn om hun afgesloten documentmanagementsysteem goed, geordend en toegankelijk over te brengen naar het e-depot.
  Voor gedigitaliseerde bestanden ligt dat anders, zoals bijvoorbeeld bouwvergunningen, bodemdossiers, milieuvergunningen, e.d. Een groot aantal deelnemers heeft dit soort archieven gescand en toegankelijk gemaakt. Inmiddels zijn deze vergunningen ook in het e-depot geplaatst. Voor een aantal gemeenten gaat het om een daadwerkelijke vervanging van de papieren exemplaren, bij de overige gemeenten gaat het om kopieën.
- Voor de historisch onderzoekers zullen er steeds meer scans en indexen op internet beschikbaar komen. Het gaat hier om digitale kopieën van originele aktes van Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, maar ook notariële akten, gevangenisregisters e.d. Het BHIC groeit verder uit tot hét genealogisch centrum van Brabant.
- Een andere belangrijke invulling van de maatschappelijke opgave is het ontsluiten en toegankelijk maken van beeldmateriaal. In ons koude depot worden foto's en films onder de juiste omstandigheden bewaard. Het is nu van belang, dit deel van de Brabantse geschiedenis te ontsluiten voor het brede publiek. Particulieren, organisaties en instellingen melden zich inmiddels met beeldmateriaal, waarbij we strenge criteria hanteren bij acquisitie en selectie. Daardoor worden er ook collecties beleefd geweigerd, ten behoeve van een evenwichtige samenstelling van de collectie. Zo wordt het aantal opgenomen familiefilms relatief minder, en wordt het aandeel van films

gemaakt door o.a. amateurfilmclubs relatief groter. Dit zijn grotere collecties, vaak 'professioneler' gemaakt, met eerder gebeurtenissen in stad of dorp, in plaats van in de familie of bij toeval.

- Voor het schrijven van Brabantse geschiedenis brengen we aan de hand van inmiddels ruim 10.000 verhalen Brabant in beeld. Veelal verhalen van ooggetuigen die hun unieke ervaringen optekenen en zo een aanvulling zijn op de institutionele archieven, zoals met Protest in Brabant. Daarmee willen we de meerstemmigheid en diversiteit van onze archieven bevorderen. We kiezen daarin steeds vaker voor communities. Op die manier worden we meer facilitator dan schrijver. Zo schrijven we samen Brabantse geschiedenis. Eerder werden o.a. websites gelanceerd over het autobezit in Brabant, het rijke roomse leven in Brabant, het Brabantse dorpsleven, de Brabantse gesneuvelden en de Brabantse industrie. Ook in 2026 zal deze reeks worden voortgezet. Ook willen we verder met de dagboeken van De Quay. Daarmee willen we ook aansluiten op de verhaallijnen van de provincie: Bevochten Brabant, Religieus Brabant, Innovatief Brabant en Bestuurlijk Brabant.
- Voor het verwelkomen van een breder publiek wordt het terrein van De Citadel meer ingezet. Daartoe zijn wij in gesprek met Erfgoed Brabant, als potentiële huurder van het voormalige restauratieatelier van het BHIC. Daarvoor zullen wij dit bijgebouw fors moeten verbouwen en krijgt het een kantoorfunctie. De verbouwingskosten zullen door de te ontvangen huurpenningen worden terugverdiend. Erfgoed Brabant is een huurder die zich, net als het BHIC, richt op expertise binnen het erfgoed. Dit zou van toegevoegde waarde kunnen zijn, om de Citadel nog meer de historische context te geven die het in potentie al heeft. De ingebruikname is gepland in het 3^{e} kwartaal van 2025. Naast de andere verhalen willen we verder onze digitale dienstverlening en vindbaarheid optimaliseren, zodat dit een breder publiek bereikt.

Onderhoud en instandhouding De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten en deze loopt voor onbepaalde tijd door. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel.

Na een proefperiode is er een evaluatie uitgevoerd en ligt er een voorgenomen besluit het één en ander definitief te maken. Naar verwachting treedt per 1 januari 2026 het nieuwe huisvestingsstelsel in werking. Instellingen zullen in dit nieuwe stelsel niet meer de mogelijkheid hebben dienstverlening af te nemen van het RVB. De tussenliggende jaren gelden als overgangsjaren. Deze periode wordt benut om het nieuwe stelsel vorm te geven en om instellingen de mogelijkheid te geven hun huisvestingsproces in te richten.

Voor De Citadel is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar opgesteld. Bij het vormgeven van het onderhoud, de instandhouding en de verduurzaming, maken wij onder meer gebruik van de kennis en expertise van het Rijk en Monumentenwacht Noord-Brabant.

<u>Verduurzaming</u>
Het BHIC is gehuisvest in een monumentaal pand. Verduurzaming van het gebouw is niet eenvoudig, enerzijds vanwege de monumentale status en anderzijds vanwege het feit dat wij huurder zijn. Dat wil niet zeggen, dat wij hieraan geen aandacht besteden. We hebben onderzoek gedaan naar mogelijke verduurzamingsmaatregelen door een EPA-U (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen) op te laten stellen. De doelstelling hiervan is te onderzoeken of we ons gebouw met een verbeterd installatieconcept zo optimaal mogelijk kunnen verduurzamen en ons energieverbruik verder kunnen reduceren. Er zijn 6 aanbevelingen gedaan en globaal doorgerekend, waarbij we ons bij de prioritering richten op hetgeen snel te realiseren is. Bij de verduurzamingsmaatregelen worden genoemd: bijstellen stooklijnen, Ledverlichting, ventilatie, infiltratie, HR++glas en warmtepomp. Uiterlijk in 2026 willen we een Energie Management Systeem (EMS) hebben geïmplementeerd voor een professionele monitoring van het energieverbruik.

Budgetontwikkeling 2026

Bekostiging e-depotvoorziening

Het BHIC heeft een eigen e-depotvoorziening voor haar deelnemers. In 2022 heeft het bestuur een besluit genomen over de bekostiging van de e-depotvoorziening, nodig voor het uitvoeren van deze nieuwe wettelijke taak. Na consultatie van de portefeuillehouders en het ontvangen van positieve zienswijzen van alle deelnemers, zijn hierover afspraken gemaakt.

Middels een groeimodel (4 jaren) wordt een bijdrage ter beschikking gesteld, beginnend met € 0,25 per inwoner in 2024. Vervolgens gaat dit bedrag naar € 0,45 in 2025, € 0,65 in 2026 en € 0,85 per inwoner in 2027. Vanaf 2028 wordt de bijdrage toegevoegd aan de reguliere bijdrage en volgt vanaf dan jaarlijkse indexering. De kosten van de e-depotvoorziening zijn tot en met 2026 hoger dan de bijdragen. De meerkosten van de e-depotvoorziening zullen gedekt worden uit de bestemmingsreserve e-depot. Indien nodig zal het resterende deel gedekt worden uit een deel van de algemene reserve (deel boven 5%) en herijking van de overige bestemmingsreserves.

Indexering voor loon-en prijsontwikkeling

Bij het opstellen van de begroting wordt steeds uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage voor loon- en prijsontwikkeling. Dit voorlopig percentage wordt in de komende begroting (2026) gecorrigeerd aan de hand van het vastgestelde indexeringspercentage van het lopende jaar (2024). Deze systematiek werkt goed en is herkenbaar, omdat aansluiting wordt gezocht met het indexeringssysteem van gemeenten. Voor deze kadernota is dat de septembercirculaire gemeentefonds 2024. In deze circulaire worden gemeenten gefaciliteerd bij het omgaan met loon- en prijsontwikkelingen. Daartoe is een tabel van het CPB opgenomen. De tabel bevat een aantal loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt voor de overheidssector. De cijfers zijn ontleend aan de meest recente publicaties van het CPB.

De indexering in begroting 2024 bedroeg 3,4%, op het moment van opstelling van die begroting een realistisch percentage. De werkelijke percentages in de laatste septembercirculaire liggen hoger, wat tot een correctie leidt van 1,5% in 2026. Samen met de indexering van 2026 van 3,1% betekent dit voor de begroting 2026 een indexeringspercentage van 4,6%.

Toelichting berekening indexering

Voor de loonontwikkeling houden we rekening met de percentages die genoemd worden bij “Loonvoet sector overheid” in de septembercirculaire gemeentefonds. Voor de prijsontwikkeling hanteren we de percentages die bij “Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)” genoemd worden. Vervolgens wordt de laatst vastgestelde begroting (2025) aangehouden voor de verhouding “Loonontwikkeling – Prijsontwikkeling”.

Septembercirculaire gemeentefonds 2024:

Tabel 4.2.2 Prijsindexen CPB* MEV 2025 en CEP 2024**

mutaties per jaar in %	2024	2025	2026	2027	2028	2029***
Prijs bruto binnenlands product (pbbp)	4,0	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5
Prijs nationale bestedingen (pnb)	3,3	2,6	2,6	2,6	2,5	2,5
Nationale consumentenprijsindex (cpi)	2,9	3,4	2,4	2,3	2,3	2,3
Loonvoet sector overheid	6,4	4,7	3,8	4,8	4,0	4,0
Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	5,6	4,8	3,4	4,3	3,9	3,9
Prijs bruto overheidsinvesteringen (iboi)	3,0	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1
Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	2,9	2,7	2,2	2,2	2,2	2,2

* toelichting/ verduidelijking bij de kerngegevens is te vinden op: https://www.cpb.nl/artikel/toelichting-bij-kerngegevenstabel

** 2025 is op basis van de MEV 2025, 2024 en 2026 - 2028 is op basis van de CEP 2024

*** cijfers 2028 zijn doorgetrokken naar 2029

Recapitulatie berekening indexpercentage Gemeenten en Waterschappen 2026	
op basis van september circulaire gemeentenfonds 2024	
Berekening indexpercentage 2026	3,1%
Correctie index 2024 te verwerken bij begroting 2026	1,5%
	4,6%

Berekening indexpercentage 2026 (zie septembercirculaire gemeentefonds 2024)

	Gemid-delde vóór weging 2026	Weging o.b.v. Begroting 2026	Gemid-delde ná weging	Begroting 2025
Loonvoet sector overheid	3,8%	*0,58*	2,2%	€ 4.185.800
Prijs overheidsconsumptie (imoc)	2,2%	*0,42*	0,9%	€ 2.995.500
		1,00	**3,1%**	€ 7.181.300

Correctie berekening indexpercentage 2024 (zie septembercirculaire gemeenten 2024)

	Gemid-delde vóór weging 2024	Weging o.b.v. Begroting 2024	Gemid-delde ná weging	Begroting 2024
Loonvoet sector overheid	6,4%	*0,58*	3,7%	€ 3.772.500
Prijs overheidsconsumptie (imoc)	2,9%	*0,42*	1,2%	€ 2.721.700
		1,00	4,9%	€ 6.494.200
Voorlopige index in begroting 2024			3,4%	
Correctie index 2024 te verwerken bij begroting 2026			**1,5%**	

Bijdrage deelnemers 2026
De bijdragen van de regiopartners zijn gebaseerd op de inwoneraantallen per 1 januari 2024. De bijdrage per inwoner bedraagt in 2026 € 5,06. In 2024 was dit € 4,65. Het verschil valt uiteen in 2 bedragen: € 0,21 indexering 2026 en € 0,20 voor de bekostiging van de e-depotvoorziening, conform het afgesproken groeimodel dat eindigt in 2027.

De compensabele BTW, opgenomen in de jaarlijkse bijdragen, zal door de deelnemers worden teruggevorderd en niet door het BHIC worden geïnd.

De index 2026 van het Rijk en de regiopartners verschilt. De reden hiervoor is, dat de index van het Rijk voor de begroting 2026 zonder correctie van 2024 is. Het Rijk heeft dit verschil al vanaf jaar 2024 gecorrigeerd en beschikbaar gesteld. Dit deel zit dus al in de bijdrage.

	2026 bedrag per inwoner				Aantal	Bijdrage	
Deelnemer REGIO	**2025**	**Index 4,6%**	**E-depot**	**2026**	**inwoners**	**2026**	**BCF 2026**
Bernheze	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	32.527	€ 164.700	€ 7.200
Boekel	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	11.293	€ 57.200	€ 2.500
Boxtel	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	33.979	€ 172.100	€ 7.500
Land van Cuijk	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	91.722	€ 464.500	€ 20.400
Maashorst	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	59.222	€ 299.900	€ 13.100
Meierijstad	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	84.304	€ 426.900	€ 18.700
Oss	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	94.634	€ 479.200	€ 21.000
St. Michielsgestel	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	30.094	€ 152.400	€ 6.700
Vught	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	32.356	€ 163.800	€ 7.200
WS Aa en Maas	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	32.937	€ 166.800	€ 0
WS De Dommel	€ 4,65	€ 0,21	€ 0,20	€ 5,06	32.954	€ 166.900	€ 0
					536.022	€ 2.714.400	€ 104.300

Deelnemer RIJK			**2025**	**Index 3,1%**	**E-depot**	**2026**
Min. van OCW-lumpsum			€ 3.404.100	€ 105.500	€ 0	€ 3.509.600
Min. van OCW-kenniscomponent**			€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 50.000
			€ 3.454.100	€ 105.500	€ 0	€ 3.559.600

** Tijdelijke bijdrage
i.v.m. uittreding Rijk

Overige bijdragen 2026
Met de provincie Noord-Brabant is een dienstverleningsovereenkomst afgesloten per 1 januari 2022 voor een periode van 10 jaar (6 jaar vast en 2 verlengingsopties van 2 jaar).

Afschrijvingsbeleid 2026
Het afschrijvingsbeleid van de voorgaande jaren wordt voortgezet.

Exploitatie 2024
De exploitatierekening over 2024 wordt naar verwachting met een gering positief resultaat afgesloten. De conceptjaarrekening 2024 zal op basis van de huidige planning in het 1e kwartaal van 2025 beschikbaar zijn.

Vermogenspositie 2024
De algemene reserve bedraagt eind 2024 naar verwachting ruim € 400.000. Dit is 7,5% van de deelnemersbijdragen en zit daarmee onder het maximaal toegestane percentage van 10%.

Meerjarenraming 2027-2029
De meerjarenbegroting zal worden opgesteld in de lijn van de begroting 2026. Uitgangspunt blijft dat binnen het beschikbare budget wordt gebleven en dat nieuw beleid budgetneutraal wordt gerealiseerd, tenzij dit een nieuwe wettelijke taak is. Voor de meerjarenbegroting is van belang, dat t/m 2027 de bijdrage wordt verhoogd vanwege de bekostiging van de e-depotvoorziening.

Volgens het afgesproken groeimodel stijgt de bijdrage in 2027 met € 0,20 per inwoner. Vanaf 2028 wordt de bijdrage toegevoegd aan de reguliere bijdrage en loopt vanaf dan mee in de jaarlijkse indexering.

		Prijsniveau 2026		
		E-depot € 0,20		
Deelnemer REGIO	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Bernheze	€ 164.700	€ 171.200	€ 171.200	€ 171.200
Boekel	€ 57.200	€ 59.500	€ 59.500	€ 59.500
Boxtel	€ 172.100	€ 178.900	€ 178.900	€ 178.900
Land van Cuijk	€ 464.500	€ 482.800	€ 482.800	€ 482.800
Maashorst	€ 299.900	€ 311.700	€ 311.700	€ 311.700
Meierijstad	€ 426.900	€ 443.800	€ 443.800	€ 443.800
Oss	€ 479.200	€ 498.100	€ 498.100	€ 498.100
St. Michielsgestel	€ 152.400	€ 158.400	€ 158.400	€ 158.400
Vught	€ 163.800	€ 170.300	€ 170.300	€ 170.300
WS Aa en Maas	€ 166.800	€ 173.400	€ 173.400	€ 173.400
WS De Dommel	€ 166.900	€ 173.500	€ 173.500	€ 173.500
	€ 2.714.400	€ 2.821.600	€ 2.821.600	€ 2.821.600

		Prijsniveau 2026		
Deelnemer RIJK	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Min. van OCW-lumpsum	€ 3.509.600	€ 3.509.600	€ 3.509.600	€ 3.509.600
Min. van OCW-kenniscomponent**	€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 3.559.600	€ 3.509.600	€ 3.509.600	€ 3.509.600

** Tijdelijke bijdrage
i.v.m. uittreding Rijk

BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

Kadernota 2026 – zienswijzen deelnemers en reactie BHIC

In onderstaand overzicht zijn de ingediende zienswijzen/opmerkingen op de concept Kadernota 2026 weergegeven per deelnemer, met in de laatste kolom de reactie van het BHIC op de gemaakte opmerkingen.

Deelnemer	***Zienswijze***	***Gemaakte opmerkingen***	***Reactie BHIC***
Gemeente Bernheze	Positief	- Wel roept de gemeenteraad het BHIC op om terughoudend te zijn met het ontwikkelen van nieuw beleid waaraan extra kosten verbonden zijn. Dit vanwege de slechte financiële vooruitzichten voor gemeenten.	- Het BHIC neemt geen extra kosten op buiten de eerder afgesproken beleidskaders.
Gemeente Boekel	Ja, zie opmerking	- Instemming met kadernota 2026 met uitzondering van de financiële vertaling. - Wij verzoeken u om de gemeentelijke bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren voor 2026 en de ambities voor 2026 en de jaren 2027-2029 hierop aan te passen, zodat de bijdrage voor de gemeente niet verhoogd wordt.	- N.v.t. - Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*
Gemeente Boxtel	Geen zienswijze, zie opmerking	- Akkoord met de voorliggende kadernota; de voor 2026 uitgezette koers wordt hiermee ondersteund. - Aandacht wordt gevraagd voor dataopslag zodat de digitale CO^2 voetafdruk van het BHIC wordt verkleind.	- N.v.t. - Onze leverancier Preservica hanteert 7 duurzaamheidsprincipes voor digitale bewaring, waarvan er één milieu is. Preservica erkent dat digitale bewaring computer- en opslagbronnen vergt, die op hun beurt weer een grote impact hebben op het milieu. Aanbieders moeten een proactieve en gedocumenteerde inzet kunnen aantonen van het meten en verminderen van de CO2-voetafdruk van zijn activiteiten en diensten

Gemeente Land van Cuijk	Ja, zie opmerkingen	- Door de raad van de gemeente Land van Cuijk wordt van het BHIC verwacht dat de bijdrage van 2025 als uitgangspunt wordt genomen voor 2026 en de ambities voor 2026 en de jaren 2027-2029 hierop aan te passen. Het BHIC dient zelf de eigen loon- en prijsindicatie op te vangen met ombuigingen. Gezien eerdere besluitvorming over de bekostiging van het e-depot conformeert de raad zich aan de in 2022 gemaakte afspraken.	- Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*
Gemeente Maashorst	Ja, zie opmerkingen	- Wij verzoeken u om de gemeentelijke bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren voor 2026 en de ambities voor 2026 en de jaren 2027-2029 hierop aan te passen, zodat de bijdrage voor de gemeente niet verhoogd wordt. Wij verwachten dat u als gemeenschappelijke regeling zelf uw eigen loon- en prijsstijgingen opvangt met ombuigingen. Wij zijn geen voorstander van een kaasschaafmethode, wij verwachten inhoudelijke keuzes, die leiden tot het gewenste budgettaire effect. De verantwoordelijkheid voor het maken van die keuzes leggen we bij u neer. In de begroting 2026, en zo mogelijk nog in de kadernota 2026. Daarbij zien wij graag terug wat dit betekent voor de ambities van de gemeenschappelijke regeling. Wat ons betreft kan met die keuzes direct een start worden gemaakt zodat de effecten zo snel mogelijk zichtbaar zijn.	- Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*

Gemeente Meierijstad	Ja, zie opmerking	- De gemeente Meierijstad wil uw bestuur in overweging geven om de bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren en de ambities voor 2026 en de jaren 2027-2029 hierop aan te passen, zodat de bijdrage voor de gemeente niet verhoogd wordt.	- Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*
Gemeente Oss		- Wij ondersteunen de kadernota 2026 welke gebaseerd is op het actuele beleidsplan "(Ook) Ons Brabant" van het BHIC. De kadernota gaat financieel in op de verdere ontwikkeling van het e-depot, de duurzame invulling van de maatschappelijke opgave (ontsluiten en toegankelijk maken van beeldmateriaal), het schrijven van de Brabantse geschiedenis en het verwelkomen van een breder publiek door het terrein van De Citadel meer in te zetten. We ondersteunen de financiële uitwerking van het beleid voor 2026. - Wij verzoeken u om de bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren voor 2026 zodat de bijdrage van de gemeente gelijk blijft. We gaan ervan uit dat het BHIC zelf de loon- en prijsstijgingen opvangt met ombuigingen.	- N.v.t. - Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*
Gemeente Sint-Michielsgestel	Ja, zie opmerkingen	- De gemeenteraad ondersteunt de inhoudelijke koers van het BHIC. Echter als gevolg van het ravijnjaar 2026 (en verder) staan we als gemeente voor moeilijke keuzes. Bij het maken van deze keuzes kijken we ook naar de uitgaven die we doen aan gemeenschappelijke regelingen. - In het licht daarvan willen we het bestuur van het BHIC vragen het indexeringspercentage op de	- N.v.t. - Reactie o.b.v. genomen bestuursbesluit d.d. 28-03-2025, zie onderaan*

Gemeente Sint-Michielsgestel (vervolg)		gemeentelijke bijdrage te heroverwegen voor het jaar 2026 en hierbij uit te gaan van de bijdrage van 2025. Op deze manier wordt de bijdrage van de gemeente op dit punt niet verhoogd. Wij snappen dat als gevolg hiervan het bestuur van het BHIC keuzes moet maken. De uitwerking hiervan zien we dan ook graag vertaald in de begroting van het BHIC 2026 e.v.	
Gemeente Vught	Positief	- Ondersteuning uitgezette koers in kadernota 2026.	- N.v.t.
Waterschap Aa en Maas	Geen zienswijze	--	- N.v.t.
Waterschap De Dommel	Geen zienswijze	--	- N.v.t.

*<u>Reactie BHIC op verzoek aantal gemeenten om de bijdrage van 2025 te hanteren als uitgangspunt voor 2026:</u>
In de bestuursvergadering van 28 maart 2025 is, gehoord hebbende de portefeuillehouders, besloten om de berekende index 2026 (3,1%) niet door te voeren. Dit naar aanleiding van het verzoek van een aantal gemeenten om de bijdrage van 2025 als uitgangspunt te hanteren voor 2026. De ontwerpbegroting 2026 is daarop aangepast: wij zien een gedeelde opvang daarvan in het structureel vergroten van bedrijfsopbrengsten via huurinkomsten, het verlagen van personele kosten en het verlagen van overige bedrijfskosten. Wel voeren we de indexcorrectie van t-2 (1,5% uit 2024) door. Dat doet immers recht aan het feit dat er niet met terugwerkende kracht wordt bezuinigd, waar het Rijk wel al heeft geïndexeerd. Tegelijkertijd leveren we met dit besluit onze bijdrage aan de opgaven waar gemeenten voor staan. Vanwege dit verzoek van een aantal gemeenten en gezien het feit dat gezamenlijke besluitvorming nodig is, hebben we via de Rijksvertegenwoordigers om een reactie gevraagd van het Rijk. Los van de formele zienswijzen die de deelnemers nog kunnen indienen, is ons gebleken dat het Rijk kan instemmen met deze éénmalige niet-indexering.

BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

ONTWERPBEGROTING 2026

Brabants Historisch Informatie Centrum

's-Hertogenbosch, 28 maart 2025

INHOUDSOPGAVE BEGROTING 2026

I Programmaplan

1. Doelstellingen en werkplan 3
2. Besluit Begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) 6
3. Overzicht baten en lasten 6
4. Begroot resultaat en wijzigingen 7

II Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 10
2. Onderhoud kapitaalgoederen 11
3. Financiering 12
4. Bedrijfsvoering 14
5. Verbonden partijen 15
6. Organisatiegegevens 16
7. Besluit Dagelijks bestuur 17
8. Besluit Algemeen bestuur 17

III Financiële begroting

1. Geprognosticeerde balans per 31 december 2025-2029 18
2. Exploitatiebegroting 2026 19
3. Toelichting Geprognosticeerde balans per 31 december 2025 - 2029 20
4. Toelichting Exploitatiebegroting 2026 27
5. Meerjarenbegroting 2027-2029 33
6. Toelichting Meerjarenbegroting 2027 - 2029 34
7. Overzicht structureel begrotingssaldo 36

I Programmaplan

I.1 Doelstellingen en werkplan

Inleiding
Het BHIC is een gemeenschappelijke regeling (GR), per 1 januari 2005 ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant en de Streekarchieven Brabant-Noordoost en Langs Aa & Dommel. De huidige deelnemers in de Regeling Brabants Historisch Centrum zijn: De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxtel, Land van Cuijk, Maashorst, Meierijstad, Oss, Sint-Michielgestel en Vught en de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel.

De provincie Noord-Brabant is op haar eigen verzoek geen deelnemer van de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft per 1 januari 2022 met het BHIC een (nieuwe) dienstverleningsovereenkomst afgesloten. De looptijd bedraagt 10 jaar, waarvan 6 jaar vast en 2 verlengingsopties van 2 jaar.

Wijziging gemeenschappelijke regeling, nieuwe Archiefwet en uittreding Rijk
De aanleiding voor het wijzigen van onze gemeenschappelijke regeling is tweeledig. Enerzijds zijn er de wijzigingen die voortvloeien uit de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. Anderzijds is er de nieuwe Archiefwet 2021, die naar verwachting per 1 juli 2026 van kracht wordt. De invoering van de nieuwe Archiefwet leidt ertoe dat de Minister van OCW uittreedt uit de gemeenschappelijke regeling van het BHIC. Hetzelfde geldt voor de andere Regionale Historische Centra (RHC's) in Nederland. Met het Rijk zijn afspraken vastgelegd over de papieren rijksarchieven en deze blijven bij het BHIC ondergebracht. Dit wordt via een delegatiebesluit en een specifieke uitkering geregeld. Daarnaast is op 1 februari 2024 een bestuursconvenant getekend door de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de RHC's over de samenwerking. Binnen deze nieuwe samenwerkingsvorm blijft het Rijk langdurig inhoudelijk en financieel betrokken bij de 11 RHC's. Het Rijk heeft aangegeven dat het uittreden geen negatieve budgettaire consequenties zal hebben voor de zittende partners.

Voor beide wijzigingen van de GR zijn wijzigingsbesluiten opgesteld, waarmee alle deelnemers hebben ingestemd. We wachten nu op afhandeling door het Rijk van het inwerking laten treden van de eerste wijziging. De tweede wijziging zal ingaan vanaf het moment van het van kracht worden van de nieuwe Archiefwet en de uittreding van het Rijk, naar verwachting op 1 juli 2026 respectievelijk 1 januari 2027.

Gevolgen voor begroting 2026
De begroting 2026 is opgesteld in de lijn van begroting 2025. De aanstaande aanpassing van de gemeenschappelijke regeling en de financieringswijze is hierin nog niet verwerkt. Er is afgesproken met het Ministerie van OCW dat de ingangsdatum van de nieuwe Archiefwet en het starten van de specifieke uitkering van Rijk, dezelfde zal zijn. Oftewel, zolang de nieuwe Archiefwet niet is ingegaan blijft de huidige financiering door het Ministerie van OCW van kracht. Dit is dan de lumpsum financiering van het Rijk als deelnemer van de gemeenschappelijke regeling BHIC. Er kan dus geen hiaat in de financiering ontstaan.

Doelstellingen
Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Dit alles conform de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek.

Missie en strategische doelstellingen
In ons beleidsplan "(Ook) Ons Brabant" voor de periode 2023-2026, worden de doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd en wordt voortgegaan op de ingezette weg. Bij de positionering van het BHIC tonen zich de twee gezichten: enerzijds is het BHIC een archief dat de wettelijke taken uitvoert, anderzijds een publieksinstelling die inhoud geeft aan de maatschappelijke opgave. Deze opgave heeft geen uitzetting van de begroting tot gevolg.
Binnen de archieffunctie bewaart en beheert het BHIC 'op goede, geordende en toegankelijke wijze' zo'n 40 strekkende kilometer papieren archief, alsook een groeiend aantal terabyte aan digitale bestanden.
Binnen de publieksfunctie bewerkt, verrijkt, redigeert en presenteert het BHIC de historische informatie en beleving op dusdanige wijze dat een zo groot mogelijk, een zo divers mogelijk en zo tevreden mogelijk publiek wordt bereikt. Het BHIC heeft de volgende doelstellingen:

- Wij beschikken over een eigen digitaal, duurzaam depot
- Wij zijn het Genealogisch Centrum van Brabant
- Wij zijn het foto- en filmgeheugen van Brabant
- Wij schrijven Brabantse Geschiedenis
- Wij verwelkomen een breder publiek

Werkplan 2026

- Bij de uitvoering van de wettelijke taak zal in 2026 – naast de reguliere activiteiten – veel aandacht uitgaan naar de verdere ontwikkeling van het e-depot. Dit digitale duurzame depot is geschikt voor twee soorten archieven: voor documenten die in oorsprong digitaal zijn aangemaakt (born digital) en voor documenten die later zijn gedigitaliseerd. Voor de born-digital documenten geldt dat de deelnemers op kleine schaal hun materiaal al overbrengen naar het e-depot. Het gaat hier om videotulen of projectdossiers. Naar verwachting zullen de deelnemers op middellange termijn in staat zijn om hun afgesloten documentmanagementsysteem goed, geordend en toegankelijk over te brengen naar het e-depot.
  Voor gedigitaliseerde bestanden ligt dat anders, zoals bijvoorbeeld bouwvergunningen, bodemdossiers, milieuvergunningen, e.d. Een groot aantal deelnemers heeft dit soort archieven gescand en toegankelijk gemaakt. Inmiddels zijn deze vergunningen ook in het e-depot geplaatst. Voor een aantal gemeenten gaat het om een daadwerkelijke vervanging van de papieren exemplaren, bij de overige gemeenten gaat het om kopieën.
- Voor de historisch onderzoekers zullen er steeds meer scans en indexen op internet beschikbaar komen. Het gaat hier om digitale kopieën van originele aktes van Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, maar ook notariële akten, gevangenisregisters e.d. Het BHIC groeit verder uit tot hét genealogisch centrum van Brabant.
- Een andere belangrijke invulling van de maatschappelijke opgave is het ontsluiten en toegankelijk maken van beeldmateriaal. In ons koude depot worden foto's en films onder de juiste omstandigheden bewaard. Het is nu van belang, dit deel van de Brabantse geschiedenis te ontsluiten voor het brede publiek. Particulieren, organisaties en instellingen melden zich inmiddels met beeldmateriaal, waarbij we strenge criteria hanteren bij acquisitie en selectie. Daardoor worden er ook collecties beleefd geweigerd, ten behoeve van een evenwichtige samenstelling van de collectie. Zo wordt het aantal opgenomen familiefilms relatief minder, en wordt het aandeel van films gemaakt door o.a. amateurfilmclubs relatief groter. Dit zijn grotere collecties, vaak 'professioneler' gemaakt, met eerder gebeurtenissen in stad of dorp, in plaats van in de familie of bij toeval.
- Voor het schrijven van Brabantse geschiedenis brengen we aan de hand van inmiddels ruim 10.000 verhalen Brabant in beeld. Veelal verhalen van ooggetuigen die hun unieke ervaringen optekenen en zo een aanvulling zijn op de institutionele archieven, zoals met Protest in Brabant. Daarmee willen we de meerstemmigheid en diversiteit van onze archieven bevorderen. We kiezen daarin steeds vaker voor communities. Op die manier worden we meer facilitator dan schrijver. Zo

schrijven we samen Brabantse geschiedenis. Eerder werden o.a. websites gelanceerd over het autobezit in Brabant, het rijke roomse leven in Brabant, het Brabantse dorpsleven, de Brabantse gesneuvelden en de Brabantse industrie. Ook in 2026 zal deze reeks worden voortgezet. Ook willen we verder met de dagboeken van De Quay. Daarmee willen we ook aansluiten op de verhaallijnen van de provincie: Bevochten Brabant, Religieus Brabant, Innovatief Brabant en Bestuurlijk Brabant.

- Voor het verwelkomen van een breder publiek wordt het terrein van De Citadel meer ingezet. Daartoe zijn wij in gesprek met Erfgoed Brabant, als potentiële huurder van het voormalige restauratieatelier van het BHIC. Daarvoor zullen wij dit bijgebouw fors moeten verbouwen en krijgt het een kantoorfunctie. De verbouwingskosten zullen door de te ontvangen huurpenningen worden terugverdiend. Erfgoed Brabant is een huurder die zich, net als het BHIC, richt op expertise binnen het erfgoed. Dit zou van toegevoegde waarde kunnen zijn, om de Citadel nog meer de historische context te geven die het in potentie al heeft. De oplevering is gepland op 1 oktober 2025. Naast de andere verhalen willen we verder onze digitale dienstverlening en vindbaarheid optimaliseren, zodat dit een breder publiek bereikt.

Onderhoud en instandhouding De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten en deze loopt voor onbepaalde tijd door. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel.

Na een proefperiode is er een evaluatie uitgevoerd en ligt er een voorgenomen besluit het één en ander definitief te maken. Naar verwachting treedt per 1 januari 2026 het nieuwe huisvestingsstelsel in werking. Instellingen zullen in dit nieuwe stelsel niet meer de mogelijkheid hebben dienstverlening af te nemen van het RVB. De tussenliggende jaren gelden als overgangsjaren. Deze periode wordt benut om het nieuwe stelsel vorm te geven en om instellingen de mogelijkheid te geven hun huisvestingsproces in te richten.

Voor De Citadel is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar opgesteld. Bij het vormgeven van het onderhoud, de instandhouding en de verduurzaming, maken wij onder meer gebruik van de kennis en expertise van het Rijk en Monumentenwacht Noord-Brabant.

Verduurzaming
Het BHIC is gehuisvest in een monumentaal pand. Verduurzaming van het gebouw is niet eenvoudig, enerzijds vanwege de monumentale status en anderzijds vanwege het feit dat wij huurder zijn. Dat wil niet zeggen, dat wij hieraan geen aandacht besteden. We hebben onderzoek gedaan naar mogelijke verduurzamingsmaatregelen door een EPA-U (Energie Prestatie Advies Utiliteitsgebouwen) op te laten stellen. De doelstelling hiervan is te onderzoeken of we ons gebouw met een verbeterd installatieconcept zo optimaal mogelijk kunnen verduurzamen en ons energieverbruik verder kunnen reduceren. Er zijn 6 aanbevelingen gedaan en globaal doorgerekend, waarbij we ons bij de prioritering richten op hetgeen snel te realiseren is. Bij de verduurzamingsmaatregelen worden genoemd: bijstellen stooklijnen, Ledverlichting, ventilatie, infiltratie, HR++glas en warmtepomp. Uiterlijk in 2026 willen we een Energie Management Systeem (EMS) hebben geïmplementeerd voor een professionele monitoring van het energieverbruik.

E-depotvoorziening
Het BHIC heeft een eigen e-depotvoorziening voor haar deelnemers (gemeenten en waterschappen). In 2022 heeft het bestuur een besluit genomen over de bekostiging van de e-depotvoorziening, nodig voor het uitvoeren van deze nieuwe wettelijke taak. Na consultatie van de portefeuillehouders en het ontvangen van positieve zienswijzen van alle deelnemers, zijn hierover afspraken gemaakt.
Middels een groeimodel (4 jaren) wordt een bijdrage ter beschikking gesteld, beginnend met € 0,25 per inwoner in 2024. Vervolgens gaat dit bedrag naar € 0,45 in 2025, € 0,65 in 2026 en € 0,85 per inwoner in

2027. Vanaf 2028 wordt de bijdrage toegevoegd aan de reguliere bijdrage en volgt vanaf dan jaarlijkse indexering. De kosten van de e-depotvoorziening zijn tot en met 2026 hoger dan de bijdragen. De meerkosten van de e-depotvoorziening zullen gedekt worden uit de bestemmingsreserve e-depot. Indien nodig zal het resterende deel gedekt worden uit een deel van de algemene reserve (deel boven 5%) en herijking van de overige bestemmingsreserves.

I.2 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is ingevoerd in 2004. Het BBV beoogt met de begroting- en verantwoordingstukken in de uiteenlopende informatiebehoeften van de verschillende belanghebbenden te voorzien. Het BBV is ook van toepassing op gemeenschappelijke regelingen, al zijn niet alle bepalingen relevant. De bepalingen die (deels) wel relevant zijn voor het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) zijn:

- het hanteren van een aantal financiële kengetallen;
- beter inzicht in het EMU-saldo;
- de verwerking van rentelasten en rentebaten;
- beter inzicht in de kosten van overhead;
- verantwoording eventuele vennootschapsbelastingplicht;
- het opnemen van een geprognosticeerde begin-en eindbalans.

De financiële kengetallen en het EMU-saldo zijn opgenomen bij paragraaf II.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. De verwerking van rentelasten en rentebaten is opgenomen bij paragraaf II.3 Financiering. De kosten van overhead en de stand van zaken betreffende de vennootschapsbelasting worden nader toegelicht bij paragraaf I.3 Overzicht baten en lasten. In de financiële begroting is bij paragraaf III.1 de geprognosticeerde begin-en eindbalans opgenomen voor de komende 5 jaren met een nadere toelichting bij paragraaf III.3.

I.3 Overzicht baten en lasten

Onderdeel van het programmaplan is een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen, een overzicht van de kosten van overhead, het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en het bedrag voor onvoorzien. Voor het begrotingsjaar ziet dit er als volgt uit:

2026	Baten	Lasten	Saldo
Historische archieven 1)	€ 1.140.700	€ 5.903.600	€ -4.762.900
Algemene dekkingsmiddelen 2)	€ 6.194.900	€ 0	€ 6.194.900
Overhead 3)	€ 0	€ 1.566.200	€ -1.566.200
Heffing VPB 4)	€ 0	€ 0	€ 0
Bedrag onvoorzien	€ 0	€ 0	€ 0
Saldo van baten en lasten	€ 7.335.600	€ 7.469.800	€ -134.200
Onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves	€ 207.700	€ 73.500	€ 134.200
Resultaat	€ 7.543.300	€ 7.543.300	€ 0

1) Historische archieven
   De activiteiten van het Brabants Historisch Informatie Centrum behoren tot het taakveld 5.4 – Musea.
2) Algemene dekkingsmiddelen
   Onder deze post zijn de bijdragen verantwoord van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling, zijnde het Rijk, gemeenten en waterschappen.

3) Overhead
Leidraad voor de berekening van de overhead is de "Notitie overhead" van juli 2016, opgesteld door de Commissie BBV. Met overhead worden alle kosten bedoeld die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. In ieder geval worden leidinggevenden (ook wanneer zij deels uitvoerend werk verrichten) en ondersteunende diensten zoals Financiën, Inkoop, P&O, ICT, Facilitaire zaken, Communicatie en Managementondersteuning tot overhead gerekend.

4) Heffing VPB
In de brief van 16 oktober 2017 heeft de belastingdienst uiteindelijk uitspraak gedaan over een mogelijke vennootschapsbelastingplicht. De uitkomst hiervan is dat er met ingang van 2016 geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

I.4. Begroot resultaat en wijzigingen

De begroting 2026 en de meerjarenbegroting 2027-2029 zijn structureel sluitend. De onderstaande tabel geeft een gecomprimeerde weergave van de exploitatiebegroting 2025 en 2026 en de verschillen.

		Begroting 2025	Begroting 2026	Verschil 2025-2026
	Baten			
1	Bijdrage Ministerie OCW	€ 3.454.100	€ 3.557.700	€ 103.600
2	Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 2.481.500	€ 2.637.200	€ 155.700
3	Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 729.900	€ 758.600	€ 28.700
4	Overige bedrijfsopbrengsten	€ 338.000	€ 382.100	€ 44.100
	Totaal baten	**€ 7.003.500**	**€ 7.335.600**	**€ 332.100**
	Lasten			
5	Personeelskosten	€ 4.215.800	€ 4.453.100	€ 237.300
6	Huisvestingskosten	€ 1.572.900	€ 1.590.900	€ 18.000
7	Organisatiekosten	€ 297.200	€ 312.800	€ 15.600
8	Afschrijvingen	€ 291.300	€ 302.700	€ 11.400
9	Collectiebeheer	€ 556.100	€ 559.200	€ 3.100
10	Publieksbereik	€ 287.400	€ 294.600	€ 7.200
11	Financieringskosten	€ -39.400	€ -43.500	€ -4.100
	Totaal lasten	**€ 7.181.300**	**€ 7.469.800**	**€ 288.500**
	Totaal saldo van baten en lasten	**€ -177.800**	**€ -134.200**	**€ 43.600**
	Mutaties reserves			
12	Toevoegingen reserves	€ -125.000	€ -73.500	€ 51.500
13	Onttrekkingen reserves	€ 302.800	€ 207.700	€ -95.100
	Gerealiseerde resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**

Het begrote resultaat wordt beïnvloed door wettelijke wijzigingen, gemaakte keuzes, genomen besluiten en natuurlijk diverse aannames die gedaan worden bij het opstellen van de begroting. De belangrijkste wijzigingen in deze begroting ten opzichte van het voorgaande jaar zijn:

1. Bijdrage Ministerie OCW (toename € 103.600)
Het verschil tussen het voorlopige en definitieve indexeringsbedrag voor loon-en prijsontwikkeling van voorgaande jaren bedraagt -/- € 1.900. De opgenomen loon-en prijsindexatie 2026 van 3,1% verhoogt de rijksbijdrage met € 105.500.

2. Bijdrage Gemeenten en waterschappen (toename € 155.700)
Voor het jaar 2026 wordt de bijdrage niet geïndexeerd. Wel is de indexcorrectie van t-2 (1,5% uit 2024) verwerkt. Dit verhoogt de bijdrage met € 37.300. Daarnaast is er een toename van € 107.200 voor de bekostiging van de e-depotvoorziening, conform het groeimodel (€ 0,20 per inwoner in 2026) en € 11.200 door wijziging van inwoneraantallen.

3. Dienstverlening Provincie Noord-Brabant (toename € 28.700)
De opgenomen loon-en prijsindexatie van 3,1% verhoogt de bijdrage met € 22.800. Het verschil tussen het voorlopige en definitieve indexeringsbedrag van voorgaande jaren bedraagt € 5.900.

4. Overige bedrijfsopbrengsten (toename € 44.100)
Aan de huurder van het voormalig restauratieatelier worden extra diensten aangeboden, zoals parkeerplaatsen, vergaderruimte en kantoren. Hiermee kunnen we extra opbrengsten genereren voor een bedrag van € 37.000. De opgenomen loon-en prijsindexatie van de verhuur van depotruimte verhoogt de overige bedrijfsopbrengsten met € 6.100. De overige mutaties betreffen een bedrag van € 1.000.

5. Personeelskosten (toename € 237.300)
De salariskosten stijgen flink door structurele CAO-verhogingen. Voor 2026 is uitgegaan van een salarisverhoging van 3,5% per 1 januari 2026, kosten € 85.700. Verder is er een toename van € 53.600 in verband met de kosten van de e-depotvoorziening, conform het groeimodel en de stijging vanwege periodieken van € 29.100. Het effect van de hierboven genoemde stijgingen werkt ook weer door naar de daarvan afhankelijke salaristoeslagen, zoals bijvoorbeeld IKB (Individueel Keuze Budget), een bedrag van € 28.400. De vervanging van een medewerker, die zich richt op onderzoek, publiek en website, wordt niet volledig vervangen. Daarnaast wordt gekozen voor een medewerker met een lagere inschaling. Dit betekent een besparing van € 30.200.

Door de hogere salariskosten stijgen ook de pensioenpremies met € 25.100 en de sociale lasten met € 30.100. De kosten voor personeel niet in loondienst en andere personeelskosten nemen per saldo toe met € 15.500, met name vanwege prijsstijgingen.

6. Huisvestingskosten (toename € 18.000)
De huurkosten en de zakelijke lasten dalen met € 2.800. De toevoegingen aan de voorzieningen onderhoud en instandhouding, kosten klein onderhoud en verduurzaming van beide panden nemen toe met € 10.800, vooral vanwege de gestegen prijzen in de bouwsector. De begrote energiekosten stijgen met € 8.700 en de overige huisvestingskosten stijgen met € 1.300.

7. Organisatiekosten (toename € 15.600)
De kantoorkosten (telefonie, dataverbindingen) stijgen met € 1.000 en advies-en administratiekosten met € 2.400. De automatiseringskosten nemen toe met € 12.200, zowel met betrekking tot hardware- als softwarecontracten. De overige organisatiekosten blijven gelijk.

8. Afschrijvingen (toename € 11.400)
De begrote afschrijvingen van verbouwingen en bedrijfsinstallaties vanwege de geplande verbouwing van het voormalig restauratieatelier zijn iets lager, per saldo € 5.600. De afschrijvingen op inventarissen dalen licht met € 3.400, terwijl de afschrijvingen van hard- en software (onder meer de nieuwe website) stijgen met in totaal € 20.400.

9. Collectiebeheer (toename € 3.100)
De internet-, cloud- en hostingsdiensten stijgen met € 17.700, met name als gevolg van de toenemende opslagkosten van onze digitale collectie. De opslag neemt toe door de service scannen op verzoek en de dataopslag binnen de e-depotvoorziening. Voor 2026 wordt een migratie voorzien van Preservica-CEP versie naar Preservica-EPC. Voor externe scanningskosten is € 18.300 minder begroot. De overige collectiekosten stijgen met € 3.700.

10. Publieksbereik (toename € 7.200)
Bij het publieksbereik zien we ook stijgende internet-, cloud- en hostingsdiensten met € 2.000. De post inhuur derden neemt toe met € 3.100. De overige kosten, zoals voor de studiezaal, publiciteit en promotie stijgen met € 2.100.

11. Financieringskosten (afname € 4.100)
De rentelasten dalen met € 4.100 vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen. Over de middelen, die volgens de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden, bij het Rijk moeten worden aangehouden, wordt een rentevergoeding begroot.

12. Toevoegingen reserves (afname € 51.500)
Er is alleen nog een toevoeging aan de bestemmingsreserve E-depot (in 2026 € 73.500). Door het groeimodel van de bekostiging, zijn de kosten van de e-depotvoorziening tot en met 2026 hoger dan de bijdragen. De meerkosten van de e-depotvoorziening worden in deze periode gedekt door het inzetten van de bestemmingsreserve E-depot.

13. Onttrekkingen reserves (afname € 95.100)
De onttrekking aan de bestemmingsreserve E-depot bedraagt voor 2026 € 175.500 en zal verder verminderen naar € 0 in 2027 door het voltooien van het groeimodel van de bekostiging van de e-depotvoorziening. De onttrekkingen aan de overige bestemmingsreserves bedragen in totaal € 32.200.

Voor een nadere toelichting op de exploitatiebegroting wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 4.

II Paragrafen

II.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in staat is middelen vrij te maken om substantiële financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit aanpassing van het beleid vereist. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in het vermogen van het BHIC om risico's op te vangen die niet in de begroting zijn verwerkt. Een risico is de kans op het optreden van een positieve dan wel negatieve gebeurtenis van materieel belang, die niet voorzien is in de begroting van enig jaar.

Het BHIC heeft tot taak het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen. Het richt zich op verbetering van de digitale dienstverlening, het archief als informatiecentrum en verbetering van de lokale dienstverlening. Daarnaast is het een taak van het BHIC de gemeentelijke informatiehuishoudingen van de deelnemers te inspecteren en daarover te adviseren. Het BHIC is er voor het verrichten van door de minister, de gemeenten en de waterschappen opgedragen taken. Voor de bekostiging van de uitvoering van deze taken is het BHIC nagenoeg geheel afhankelijk van de gemeenten, waterschappen, het ministerie van OCW en de dienstverleningsovereenkomsten. Risico's die van invloed kunnen zijn op de toekomstige cijfers zijn:

Soort risico	Risico-bedrag	Risico-factor	Risico-waarde
Vertraging in de besluitvorming op bestuurlijk niveau	€ 59.000	10%	€ 5.900
Wijziging in de hoogte van de bijdrage door de deelnemers	€ 627.000	25%	€ 156.800
Wijzigingen in de gemeenschappelijke regeling	€ 59.000	10%	€ 5.900
CAO aanpassingen	€ 117.000	10%	€ 11.700
Wachtgeld verplichtingen	€ 117.000	10%	€ 11.700
Verhogingen huurpenningen die afwijken van de bijdrage van OCW	€ 214.000	10%	€ 21.400
Boekwaarde pand Grave is lager dan de vastgestelde WOZ-waarde	€ 125.000	10%	€ 12.500
Contracten overige bedrijfsopbrengsten zijn jaarlijks opzegbaar	€ 345.000	20%	€ 69.000
Wijziging in de hoogte van de bijdrage via DVO's	€ 759.000	20%	€ 151.800
Geen volledige dekking van de kosten van het E-depot	€ 107.000	20%	€ 21.400
		Totaal	€ 468.100

Het begroot weerstandsvermogen bedraagt ultimo 2029 € 502.000. De mate van het vormen van weerstandsvermogen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de algemene reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Weerstandsvermogen	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 31 december	€ 502.000	€ 502.000	€ 502.000	€ 502.000	€ 502.000
Algemene reserve in procenten van de (deelnemers)bijdragen	8,5%	8,1%	8,0%	8,0%	8,0%

EMU-saldo

De berekening van het EMU-saldo geeft aan of er op basis van de huidige begroting, in EMU-termen, een overschot is. De ontwikkeling van het EMU-saldo is als volgt:

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
EMU-saldo	€ -1.209.000	€ 197.000	€ 645.000	€ 478.000	€ 670.000

Kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft een verplichte set van financiële kengetallen voor. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De invoering is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken. De ontwikkeling van de kengetallen is als volgt:

Kengetal	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Netto schuldquote*	0%	0%	0%	0%	0%
Solvabiliteitsratio	20%	21%	20%	19%	18%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%	0%	0%

* Is gelijk aan de Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenschappelijke regeling ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van maximaal 130%. Hierbij geldt dus hoe lager hoe beter.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeenschappelijke regeling in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van minimaal 20%. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter. Bij de beoordeling van dit kengetal moet in ogenschouw worden genomen, dat het Brabants Historisch Informatie Centrum een gemeenschappelijke regeling is en een maximale reserve van 10% mag hebben.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, te delen door de totale baten. Met behulp van dit kengetal kan worden beoordeeld in welke mate sprake is van een begrotingsevenwicht. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter.

II.2 Onderhoud kapitaalgoederen

De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Rijksgebouwendienst). Tot en met 2018 voerde het Rijksvastgoedbedrijf het onderhoud en de instandhouding uit, alleen het huurdersonderhoud kwam voor rekening van het BHIC. Per 1 januari 2019 is dit veranderd en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. De locatie in Grave is in eigendom en het volledige onderhoud van dit pand komt voor rekening van het BHIC. Voor beide panden is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar (De Citadel), resp. 15 jaar (Grave) opgesteld.

II.3 Financiering

Treasurybeleid

Door het bestuur is een normenkader voor rechtmatigheid vastgesteld. Onderdeel daarvan is dat ten aanzien van het financieel beheer risicoloos en zeer defensief met eventuele overtollige middelen wordt omgegaan. Het is niet toegestaan, zonder voorafgaande toestemming van het algemeen bestuur, leningen af te sluiten. Het treasurybeleid wordt verder sterk beïnvloed door het verplicht schatkistbankieren bij de centrale overheid (zie hierna).

Renteschema

In de "Notitie rente 2023" van de Commissie BBV wordt ingegaan op de verwerking van rentelasten en rentebaten. Doelstelling is een eenduidige handelwijze te bevorderen met betrekking tot de verwerking van rentelasten en rentebaten in de begroting en de jaarstukken. Daartoe is een renteschema ontwikkeld, dat inzicht geeft in de rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Voor het begrotingsjaar geeft dit het volgende beeld:

Renteschema 2026

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	+/+	€ 34.900	
b.	De externe rentebaten	-/-	€ 78.400	
	Saldo rentelasten en rentebaten			€ -43.500
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 0	
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ 0	
c3.	De rentebate van door verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€ 0	
				€ -0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			€ -43.500
d1.	Rente over eigen vermogen	+/+		€ 0
d2.	Rente over voorzieningen	+/+		€ 0
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente			€ -43.500
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-		€ 0
f.	Verwacht Renteresultaat op het taakveld Treasury			€ -43.500

Schatkistbankieren

In de begrotingsperiode zullen overtollige liquide middelen, voor zover niet nodig als werkkapitaal, op een spaarrekening bij de huisbankier worden uitgezet. Door de invoering van het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht een deel van hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. In de begrotingsperiode wordt naar verwachting voldaan aan de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden door het niet overschrijden van het drempelbedrag. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedraagt ten tijde van de begrotingsopstelling € 1.000.000.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De wettelijk vastgelegde kasgeldlimiet en renterisiconorm zullen naar verwachting in de begrotingsperiode niet worden overschreden.

Kasstroomoverzicht

In de toelichting op de begroting is een geprognosticeerde begin-en eindbalans opgenomen voor het begrotingsjaar en de drie jaren daaropvolgend. Hiermee wordt inzicht verkregen in de ontwikkeling van de financieringsbehoefte voor de komende jaren. Ter nadere toelichting is onderstaand een kasstroomoverzicht opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroom- overzicht bestaan uit de liquide middelen.

bedragen x € 1.000	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**
Kasstroom operationele activiteiten					
Aanpassingen voor:					
- afschrijvingen	€ 291	€ 303	€ 303	€ 303	€ 303
- mutaties reserves/fondsen	€ -178	€ -134	€ -	€ -	€ -
- mutaties voorzieningen	€ 105	€ 143	€ 480	€ 265	€ 455
Veranderingen in werkkapitaal:					
voorraden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
vorderingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
overlopende activa	€ -66	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
vlottende schulden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
overlopende passiva	€ -93	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	**€ 59**	**€ 312**	**€ 783**	**€ 568**	**€ 758**
Kasstroom investeringsactiviteiten					
Investeringen in vaste activa	€ -1.505	€ -255	€ -105	€ -55	€ -55
Totaal	**€ -1.505**	**€ -255**	**€ -105**	**€ -55**	**€ -55**
Kasstroom financieringsactiviteiten					
Nieuw opgenomen leningen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Aflossing langlopende schulden	€ -110	€ -80	€ -80	€ -80	€ -80
Overige mutaties eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	**€ -110**	**€ -80**	**€ -80**	**€ -80**	**€ -80**
Mutatie geldmiddelen	**€ -1.556**	**€ -23**	**€ 598**	**€ 433**	**€ 623**
Saldo geldmiddelen					
Saldo 1 januari	€ 5.451	€ 3.895	€ 3.872	€ 4.470	€ 4.902
Mutatie	€ -1.556	€ -23	€ 598	€ 433	€ 623
Saldo 31 december	**€ 3.895**	**€ 3.872**	**€ 4.470**	**€ 4.902**	**€ 5.525**
Specificatie geldmiddelen					
Kassen	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1
Rekening-courant bank	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250
Spaarrekeningen bank	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Schatkistbankieren	€ 3.644	€ 3.621	€ 4.219	€ 4.651	€ 5.274
Saldo 31 december	**€ 3.895**	**€ 3.872**	**€ 4.470**	**€ 4.902**	**€ 5.525**

Naar verwachting hoeft in de begrotingsperiode 2025-2029 geen aanvullende lening te worden afgesloten om de investeringen te financieren.

II.4 Bedrijfsvoering

Algemeen en dagelijks bestuur

De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier 'rijksleden' benoemd door de minister en vier 'regionale' leden die worden aangewezen door de gemeenten en waterschappen.

Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.

De provincie Noord-Brabant is geen deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

Huisvesting

Het gebouw in 's-Hertogenbosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuw huurcontract en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. Het gebouw in Grave is in eigendom.

De organisatie

Het Brabants Historisch Informatie Centrum kent drie afdelingen (Publieksdiensten, Collectie en Middelen) en is onderverdeeld in clusters.

Het cluster Directieondersteuning/ Communicatie richt zich op de ondersteuning van directie, bestuur en op communicatie en promotie.

Het cluster Projectenbureau is verantwoordelijk voor het uitwerken van de wettelijke dienstverlening, van historische thema's en projecten. Het cluster Studiezaal verzorgt de dienstverlening en werkt steeds meer digitaal, onder meer met de service scanning op verzoek. De toegankelijke originelen kunnen in de fysieke studiezaal nog steeds door de bezoekers worden geraadpleegd.
Het cluster Klantenservice ontvangt en verwijst bezoekers en vragen door naar andere clusters. Daarnaast verricht het diensten gericht op het gebruik van het gebouw en faciliteert het evenementen.

Het cluster Toezicht, E-depot en advies voert inspecties uit, geeft advies en draagt zorg voor het bewerken van informatiedragers, zodanig dat deze opgeslagen kunnen worden en de originele staat bewaard blijft. Het cluster is de schakel tussen de organisatie en de archiefvormers die de informatiedragers aanleveren. Verder richt het zich op de ontwikkeling en implementatie van het E-depot. Het cluster Inhoudelijk-en materieel beheer zorgt voor het toegankelijk maken van informatie via inventarissen, indexen en databases. Daarnaast voor de materiële verzorging van de collectie, voor conservering en restauratie van de analoge archieven.

Het cluster Financiën verzorgt de diverse administraties en de producten uit de planning & control cyclus. Het cluster ICT & gebouwenbeheer ondersteunt de werkprocessen van alle clusters, die gebruik maken van diverse geautomatiseerde systemen en verzorgt het technisch gebouwenbeheer door onderhoud en instandhouding van de gebouwen. Het cluster HR richt is op de diverse personele processen, uitvoering van de CAO en organisatieontwikkeling.

Het organigram van het Brabants Historisch Informatie Centrum geeft het volgende beeld:

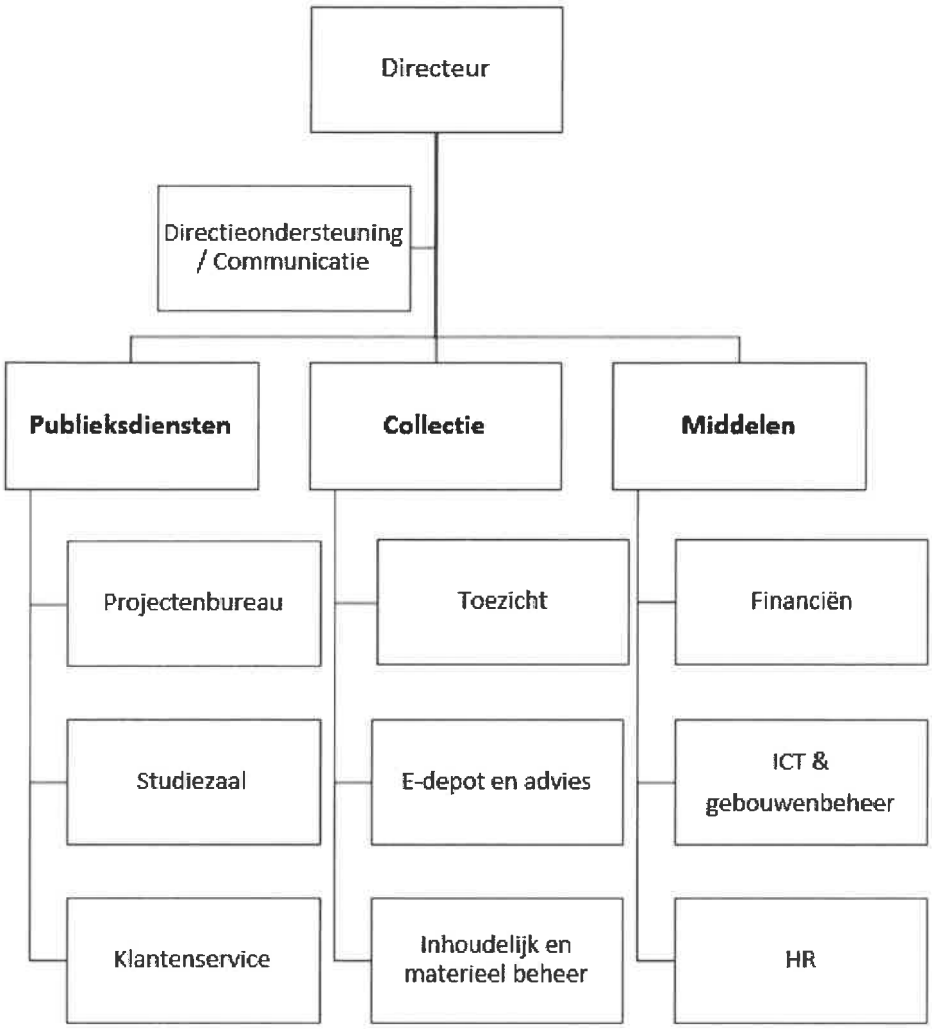

Maatschappelijk verantwoord ondernemen
Het wordt steeds belangrijker als organisatie om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. ISO26000 is een internationale richtlijn die maatschappelijk verantwoord ondernemen beschrijft vanuit zeven basisprincipes. Het BHIC onderschrijft de richtlijn en voert deze naar eer en geweten uit.

II.5 Verbonden partijen
Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake bij het ter beschikking stellen van een bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is aanwezig bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft één verbonden partij, te weten de Vereniging van Eigenaren Zuid-Ooster. In deze vereniging zijn behalve het Brabants Historisch Informatie Centrum, de gemeente Grave en woningbouwcorporatie Mooiland Maasland vertegenwoordigd. Deze vereniging is opgericht in verband met het gezamenlijk huisvesten in het kantoorpand aan de Arnoud van Gelderweg in Grave.

Vereniging van Eigenaren Zuid-Ooster Grave	
Vestigingsplaats	Grave, Arnoud van Gelderweg 69-73.
Bijdrage aan doelstelling	Huisvesting ten behoeve van het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten en waterschappen.
Openbaar belang	Beheer en onderhoud van het kantoorpand voor de gezamenlijke eigenaren.
Het belang van het BHIC	Ten tijde van de begrotingsopstelling: het BHIC participeert voor 11%, Gemeente Grave voor 39% en Mooiland Maasland voor 50%.
Omvang van het eigen vermogen	Er is geen eigen vermogen en dit zal er aan het einde van de begrotingsperiode naar verwachting ook niet zijn.
Omvang van het vreemd vermogen	Er is geen vreemd vermogen en dit zal er aan het einde van de begrotingsperiode naar verwachting ook niet zijn.
Financieel resultaat	Het jaarlijkse resultaat in de begrotingsperiode bedraagt € 0. Het aandeel van het BHIC in een positief of negatief resultaat bedraagt 11% en wordt jaarlijks afgerekend. Na toerekening van ieders aandeel sluit de jaarlijkse exploitatie zonder saldo.

II.6 Organisatiegegevens

Statutaire naam : Brabants Historisch Informatie Centrum
Vestigingsplaats: : 's-Hertogenbosch
Rechtsvorm : Openbaar Lichaam, volgens de Wet gemeenschappelijke Regelingen
Locaties: : 's-Hertogenbosch, Grave

Doelstellingen
Het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.

Samenstelling directie
De directie wordt gevoerd door mevrouw drs. J.M. Orbon. De directeur valt onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De totale bezoldiging ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

Samenstelling Algemeen bestuur

Naam	Functie
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Lid (tot 1 april 2025)
De heer mr. J.C.M. Pommer	Lid
Mevrouw drs. M.A.H. Moorman	Lid
De heer S. Oegema	Lid
De heer mr. M.W.J.M. de Man	Lid

De bestuursleden vallen onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De bezoldiging van de bestuursleden ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

II.7 Besluit Dagelijks bestuur

Het Dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit in zijn vergadering van 28 maart 2025:

1. de ontwerpbegroting 2026 voor zienswijze aan te bieden aan de deelnemers;
2. de ontwerpbegroting 2026 en de ontvangen zienswijzen aan te bieden aan het Algemeen bestuur ten behoeve van behandeling in zijn vergadering van 4 juli 2025;
3. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

drs. P.L.B.A. van Geel	drs. J.M. Orbon
Voorzitter	Directeur

II.8 Besluit Algemeen bestuur

Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit:

1. gehoord hebbende de zienswijzen van de deelnemers, de begroting 2026 vast te stellen in zijn vergadering van 4 juli 2025;

2. het vaststellen van de begroting 2026, met een structureel saldo van € 0;

3. het vaststellen van de meerjarenbegroting 2027-2029, met structurele saldi van € 0.

drs. P.L.B.A. van Geel	drs. J.M. Orbon
Voorzitter	Directeur

III Financiële begroting

III.1 Geprognosticeerde balans per 31 december 2025 - 2029

Bedragen x € 1.000

VASTE ACTIVA	31-12 2025	31-12 2026	31-12 2027	31-12 2028	31-12 2029
Materiële vaste activa					
Investeringen met een economisch nut	€ 2.982	€ 2.934	€ 2.727	€ 2.502	€ 2.276
VLOTTENDE ACTIVA					
Voorraden	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1
Uitzettingen looptijd < 1 jaar					
Vorderingen op openbare lichamen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Overige vorderingen	€ 93	€ 94	€ 95	€ 85	€ 45
	€ 93	€ 94	€ 95	€ 85	€ 45
Liquide middelen	€ 3.895	€ 3.872	€ 4.470	€ 4.902	€ 5.525
Overlopende activa	€ 400	€ 400	€ 400	€ 400	€ 400
Totaal vaste activa	€ 7.371	€ 7.301	€ 7.693	€ 7.890	€ 8.247

VASTE PASSIVA	31-12 2025	31-12 2026	31-12 2027	31-12 2028	31-12 2029
Eigen vermogen					
Algemene reserve	€ 502	€ 502	€ 502	€ 502	€ 502
Bestemmingsreserves	€ 956	€ 822	€ 822	€ 822	€ 822
Gerealiseerde resultaat	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 1.458	€ 1.324	€ 1.324	€ 1.324	€ 1.324
Voorzieningen					
Onderhoudsvoorziening De Citadel	€ 3.686	€ 3.811	€ 4.310	€ 4.567	€ 5.031
Onderhoudsvoorziening Grave	€ 120	€ 125	€ 94	€ 89	€ 68
IKB-en vitaliteitsverlof	€ 649	€ 662	€ 674	€ 687	€ 699
Vaste schulden looptijd > 1 jaar					
Binnenlandse banken	€ 880	€ 800	€ 720	€ 640	€ 560
VLOTTENDE PASSIVA					
Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	€ 378	€ 379	€ 371	€ 383	€ 365
Overlopende passiva	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200
Totaal vaste passiva	€ 7.371	€ 7.301	€ 7.693	€ 7.890	€ 8.247

Voor een nadere toelichting op de balans wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 3.

III.2 Exploitatiebegroting 2026

	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Baten			
Bijdrage Ministerie OCW	€ 3.371.402	€ 3.454.100	€ 3.557.700
Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 2.230.400	€ 2.481.500	€ 2.637.200
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 707.446	€ 729.900	€ 758.600
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 388.489	€ 338.000	€ 382.100
Totaal baten	**€ 6.697.737**	**€ 7.003.500**	**€ 7.335.600**
Lasten			
Personeelskosten	€ 4.174.370	€ 4.215.800	€ 4.453.100
Huisvestingskosten	€ 1.510.241	€ 1.572.900	€ 1.590.900
Organisatiekosten	€ 319.006	€ 297.200	€ 312.800
Afschrijvingen	€ 207.954	€ 291.300	€ 302.700
Collectiebeheer	€ 391.704	€ 556.100	€ 559.200
Publieksbereik	€ 235.459	€ 287.400	€ 294.600
Financieringskosten	€ -155.253	€ -39.400	€ -43.500
Totaal lasten	**€ 6.683.481**	**€ 7.181.300**	**€ 7.469.800**
Totaal saldo van baten en lasten	**€ 14.256**	**€ -177.800**	**€ -134.200**
Mutaties reserves			
Toevoegingen reserves	€ -150.000	€ -125.000	€ -73.500
Onttrekkingen reserves	€ 204.337	€ 302.800	€ 207.700
Gerealiseerde resultaat	**€ 68.593**	**€ 0**	**€ 0**

Voor een nadere toelichting op de exploitatiebegroting wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 4.

III.3 Toelichting Geprognosticeerde balans per 31 december 2025 - 2029

Materiële vaste activa
In de komende jaren wordt er geïnvesteerd in de aanpassing en verbouwing van het voormalig restauratieatelier bij De Citadel, in een aanpassing van de installaties van de depots in Grave en in een nieuwe website. Daarnaast zijn er vervangingsinvesteringen, bijvoorbeeld in hard- en software en inventarissen.

Het voormalig restauratieatelier krijgt een andere bestemming en wordt (zelfstandige) kantoorruimte. Het is de intentie de ruimte te verhuren aan een partij, die de functie van De Citadel als erfgoedlocatie ondersteunt. Bijvoorbeeld aan Erfgoed Brabant, waarmee al gesprekken worden gevoerd. De verbouwing zal naar verwachting ook bruikbare informatie opleveren voor de verduurzaming van het gehele complex, omdat dit bijgebouw in dezelfde periode als het hoofdgebouw is herbouwd.

Bij onze locatie in Grave is Mooiland voornemens een grondige verbouwing uit te voeren in 2025, waarbij ook naar het installatieconcept wordt gekeken. In dit traject participeren wij als VvE-lid en zullen wij ook naar ons eigen bouwdeel kijken. Diverse installaties in de depots in Grave bevinden zich aan het einde van de technische levensduur. Een goed klimaat in de depots (temperatuur en luchtvochtigheid) is belangrijk voor ons.

De huidige website is gebouwd in 2014 en is in de tussenliggende jaren diverse malen geüpgraded. Na ruim 10 jaar is het tijd geworden in een nieuwe website te investeren, om aan de gewijzigde vraag en omstandigheden te kunnen voldoen.

Voor de komende jaren worden de volgende **investeringen** geraamd:

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Gebouwen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Verbouwingen	€ 514.200	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Bedrijfsinstallaties	€ 770.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Inventarissen	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Depotinrichting	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
ICT-Hardware	€ 63.500	€ 75.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
ICT-Software	€ 65.000	€ 165.000	€ 65.000	€ 15.000	€ 15.000
	€ 1.427.700	€ 255.000	€ 105.000	€ 55.000	€ 55.000

Het **verloop van de materiële vaste activa** in het begrotingsjaar is als volgt:

	Afschrijvings-percentage	Stand 31-12-2025	Investeringen in 2026	Afschrijving in 2026	Stand 31-12-2026
Grond	-	€ 94.000	€ 0	€ 0	€ 94.000
Gebouwen	2,5%	€ 1.018.100	€ 0	€ 46.300	€ 971.800
Verbouwingen	10%	€ 587.900	€ 0	€ 33.700	€ 554.200
Bedrijfsinstallaties	5%-6²/³%-10%	€ 781.000	€ 0	€ 46.500	€ 734.500
Inventarissen	10%/20%	€ 126.800	€ 15.000	€ 22.700	€ 119.100
Depotinrichting	4%/10%	€ 136.000	€ 0	€ 30.200	€ 105.800
ICT-Hardware	20%	€ 165.300	€ 75.000	€ 81.000	€ 159.300
ICT-Software	20%	€ 72.800	€ 165.000	€ 42.300	€ 195.500
	Totaal	€ 2.981.900	€ 255.000	€ 302.700	€ 2.934.200

Meerjarig ontwikkelt de **boekwaarde** zich als volgt:

	Stand 31-12-2025	Stand 31-12-2026	Stand 31-12-2027	Stand 31-12-2028	Stand 31-12-2029
Grond	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000
Gebouwen	€ 1.018.100	€ 971.800	€ 925.500	€ 879.300	€ 833.000
Verbouwingen	€ 587.900	€ 554.200	€ 520.600	€ 487.000	€ 453.400
Bedrijfsinstallaties	€ 781.000	€ 734.500	€ 688.000	€ 648.700	€ 609.300
Inventarissen	€ 126.800	€ 119.100	€ 110.000	€ 99.800	€ 91.200
Depotinrichting	€ 136.000	€ 105.800	€ 78.700	€ 59.200	€ 40.100
ICT-Hardware	€ 165.300	€ 159.300	€ 114.600	€ 86.800	€ 60.000
ICT-Software	€ 72.800	€ 195.500	€ 196.000	€ 147.000	€ 95.000
	€ 2.981.900	€ 2.934.200	€ 2.727.400	€ 2.501.800	€ 2.276.000

Uitzettingen looptijd < 1 jaar
Dit betreft de jaarlijks achteraf vastgestelde loon- en prijscompensatie over de rijksbijdrage van het voorgaande jaar.

Liquide middelen
Per 14 december 2013 is de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden van kracht. Voor decentrale overheden betekent dit dat zij verplicht zijn hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedraagt in 2026 € 1.000.000.

	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029
Kassen	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Rekening-courant bank	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000
Schatkistbankieren	€ 3.644.000	€ 3.621.000	€ 4.219.000	€ 4.651.000	€ 5.274.000
	€ 3.895.000	€ 3.872.000	€ 4.470.000	€ 4.902.000	€ 5.525.000

De liquide middelen dalen aan het begin van de begrotingsperiode door begrote investeringen in 2025. Daarna nemen deze weer toe, met name als gevolg van de toename van de voorziening voor onderhoud en instandhouding De Citadel.

Overlopende activa
De overlopende activa betreffen vooruitbetaalde bedragen voor meerjarige onderhoudscontracten voor ICT en vooruitbetaalde hostingskosten voor de website en databases.

Eigen vermogen
Onderstaande tabellen geven het verloop van de reserves in de periode 2025-2029 weer:

Algemene reserve	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 433.100	€ 501.700	€ 501.700	€ 501.700	€ 501.700
Bij: Toevoegingen	€ 68.600	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 501.700	€ 501.700	€ 501.700	€ 501.700	€ 501.700

Algemene reserve in procenten van de (deelnemers)bijdragen	8,5%	8,1%	8,0%	8,0%	8,0%

De algemene reserve is bedoeld voor de kleinere risico's in de bedrijfsvoering die in een boekjaar onverwacht de exploitatie in de min kunnen brengen. Bijvoorbeeld niet begrote tussentijdse aanpassingen in de cao, schadeclaims, bezuinigingen en wachtgeldverplichtingen. De mate van het vormen van een algemene reserve wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Bestemmings-reserves	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
De Citadel	€ 673.400	€ 648.400	€ 648.400	€ 648.400	€ 648.400
E-depot	€ 152.800	€ 50.800	€ 50.800	€ 50.800	€ 50.800
Genealogisch centrum	€ 104.200	€ 97.000	€ 97.000	€ 97.000	€ 97.000
Publieksfunctie	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700
Totaal	€ 956.100	€ 821.900	€ 821.900	€ 821.900	€ 821.900

Bestemmingsreserve De Citadel

De Citadel in Den Bosch is een voormalig fort dat werd gebouwd tussen 1637 en 1645. Tijdens de bouw werden de plannen steeds meer uitgebreid en het fort groeide uit tot een vijfhoekige schans met bastions en rondom een brede gracht. Later, eind 18e eeuw, kwam er een hoofdgebouw bij, dat de functie kreeg als militaire gevangenis en nog weer later als kazerne. Door de verbreding van de Zuid Willemsvaart werd er één bastion van de Citadel afgebroken. De Citadel is voor het laatst gerestaureerd tussen 1983 en 1985.

Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar". Het Rijk (Rijksvastgoedbedrijf/ Ministerie OCW) blijft nog wel voor bepaalde risico's aansprakelijk, zoals verborgen gebreken, natuurrampen, asbest, bodemverontreiniging en terrorisme. Het BHIC is aansprakelijk voor juridische en organisatorische risico's, schade voortkomend uit het gebruik, wateroverlast in de depots, legionella en brand. Daarnaast is het BHIC aansprakelijk voor financiële risico's, zoals renterisico, liquiditeitsrisico, financieringsrisico, faillissementsrisico, leegstand gedurende de overeenkomst en kosten bij vertrek. Samengevat zijn het calamiteiten en risico's die niet verzekerbaar zijn. Indien aanwezig kan de reserve te zijner tijd een bijdrage leveren aan een "midlife-renovatie", welke na 75 jaar (2060) aannemelijk is.

Vooruitlopend op structurele financiering wordt een start gemaakt met verduurzaming van de gebouwen en de ontwikkeling van een erfgoedlocatie (huisvestingsaspect).

Bestemmingsreserve De Citadel	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 698.400	€ 673.400	€ 648.400	€ 648.400	€ 648.400
Bij: Toevoegingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ -25.000	€ -25.000	€ 0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 673.400	€ 648.400	€ 648.400	€ 648.400	€ 648.400

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve De Citadel	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Optimalisatie installaties	€ 10.000	€ 0	€ 0	€ 0
Advisering verduurzaming	€ 10.000	€ 0	€ 0	€ 0
Klimaatverbetering Gebouwen	€ 5.000	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 25.000	€ 0	€ 0	€ 0

Bestemmingsreserve E-depot

In 2016 is gestart met de ontwikkeling van een eigen e-depot, waarbij is besloten nog geen bijdrage aan de deelnemers te vragen. Het BHIC heeft sinds 1 juli 2021 een eigen e-depotvoorziening. De deelnemers van het BHIC zorgen vanaf 2024, via een groeimodel, voor de bekostiging van deze voorziening. De bestemmingsreserve voorkomt, dat er tussentijds extra middelen gevraagd moesten worden aan de deelnemers. We krijgen steeds meer inzicht in de kosten, de financiering en de snelheid van invoering van het e-depot. De kosten van de e-depotvoorziening zijn in de periode 2022 tot en met 2026 hoger dan de bijdragen van deelnemers. Het verschil zal deels worden gedekt uit de bestemmingsreserve e-depot.

Bestemmingsreserve E-depot	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 198.300	€ 152.800	€ 50.800	€ 50.800	€ 50.800
Bij: Toevoegingen	€ 125.000	€ 73.500	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ -170.500	€ -175.500	€ -0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 152.800	€ 50.800	€ 50.800	€ 50.800	€ 50.800

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve E-depot	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Internet-en clouddiensten	€ 175.500	€ 0	€ 0	€ 0
Kosten hard- en software	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Inhuur derden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 175.500	€ 0	€ 0	€ 0

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum van Noord-Brabant

In de notitie "(Ook) Ons Brabant Beleidsplan 2023-2026" worden de doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van de doelstelling "Wij zijn het Genealogisch centrum van Brabant" is een bestemmingsreserve gevormd. Essentieel voor de genealogische zoekmachine is de stamboom-databank met persoonsgegevens van Brabanders. De originele aktes zijn grotendeels gescand. Nu moeten de gegevens uit de aktes aan de betreffende scans worden gekoppeld.

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 126.200	€ 104.200	€ 97.000	€ 97.000	€ 97.000
Bij: Toevoegingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ -22.000	€ -7.200	€ -0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 104.200	€ 97.000	€ 97.000	€ 97.000	€ 97.000

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Digitaliseringskosten	€ 7.200	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 7.200	€ 0	€ 0	€ 0

Bestemmingsreserve Publieksfunctie

In de notitie "(Ook) Ons Brabant Beleidsplan 2023-2026" worden de doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd. Zo willen wij het foto- en filmgeheugen van Brabant worden, willen we Brabantse geschiedenis schrijven en willen we een breder publiek verwelkomen. Daarnaast voor de ontwikkeling van een erfgoedlocatie (publieksaspect). Voor het realiseren van deze doelstellingen met betrekking tot de publieksfunctie is een bestemmingsreserve gevormd.

Bestemmingsreserve Publieksfunctie	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 111.000	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700
Bij: Toevoegingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ -85.300	€ -0	€ 0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700	€ 25.700

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve Publieksfunctie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Personele kosten/ inhuur derden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Internet-en clouddiensten	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Voorzieningen
In onderstaande tabel is het verloop van de voorzieningen in de periode 2025-2029 weergegeven:

Voorzieningen	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
De Citadel	€ 3.686.600	€ 3.810.700	€ 4.310.300	€ 4.566.800	€ 5.031.400
Grave	€ 120.200	€ 125.400	€ 94.300	€ 89.000	€ 67.900
IKB-en vitaliteitsverlof	€ 649.200	€ 661.800	€ 674.400	€ 687.000	€ 699.600
Totaal	€ 4.456.000	€ 4.597.900	€ 5.079.000	€ 5.342.800	€ 5.798.900

Onderhouds-en instandhoudingsvoorziening De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds- en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

Voorziening onderhoud en instandhouding De Citadel	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 3.583.700	€ 3.686.600	€ 3.810.700	€ 4.310.300	€ 4.566.800
Bij: jaarlijkse toevoeging	€ 963.700	€ 972.800	€ 972.800	€ 972.800	€ 972.800
Af: vrijval	€ -860.800	€ -848.700	€ -473.200	€ -716.300	€ -508.200
Stand per 31 december	€ 3.686.600	€ 3.810.700	€ 4.310.300	€ 4.566.800	€ 5.031.400

Onderhoudsvoorziening Grave
De locatie in Grave is eigendom van Brabants Historisch Informatie Centrum en het volledige onderhoud komt voor eigen rekening. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 15 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

Voorziening onderhoud en instandhouding Grave	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 115.300	€ 120.200	€ 125.400	€ 94.300	€ 89.000
Bij: toevoegingen	€ 4.900	€ 5.200	€ 5.200	€ 5.200	€ 5.200
Af: vrijval	€ 0	€ 0	€ -36.300	€ -10.500	€ -26.300
Stand per 31 december	€ 120.200	€ 125.400	€ 94.300	€ 89.000	€ 67.900

Voorziening IKB-en vitaliteitsverlof

In de CAO is opgenomen dat het gekochte IKB-verlof (Individueel keuze budget) niet meer vervalt of verjaart, ongeacht in welk jaar dit gekocht is. Het extra verlof kan worden ingezet voor mantelzorg, sabbatical, tijdelijk korter werken al dan niet in aanloop naar pensionering. Verder is in de CAO een mogelijkheid opgenomen voor medewerkers om vitaliteitsuren te sparen. Voor het opnemen van verlof in het laatste jaar voor pensionering kunnen aanvullende fiscale regels gelden.

Voorziening IKB- en vitaliteitsverlof	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Stand per 1 januari	€ 651.300	€ 649.200	€ 661.800	€ 674.400	€ 687.000
Bij: toevoegingen	€ 121.100	€ 135.800	€ 135.800	€ 135.800	€ 135.800
Af: vrijval	€ -123.200	€ -123.200	€ -123.200	€ -123.200	€ -123.200
Stand per 31 december	€ 649.200	€ 661.800	€ 674.400	€ 687.000	€ 699.600

Vaste schulden looptijd > 1 jaar

Er zijn twee leningen afgesloten bij de BNG. De eerste lening in 2005 tegen een rentepercentage van 3,95% (nr. 40.100581) en een tweede lening in 2006 tegen een rentepercentage van 4,16% (nr. 40.101402). Beide leningen zijn niet vervroegd aflosbaar. Het verloop van de leningen is als volgt:

	Aflossings-wijze	Looptijd	Oorspronkelijk Bedrag	Aflossings-verplichting	Stand 31-12-2025
Lening BNG 2005	Lineair	20 jaar	€ 600.000	€ 30.000	€ 0
Lening BNG 2006	Lineair	30 jaar	€ 2.400.000	€ 80.000	€ 880.000
			€ 3.000.000	€ 110.000	€ 880.000

	Stand 31-12-2026	Stand 31-12-2027	Stand 31-12-2028	Stand 31-12-2029
Lening BNG 2005	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Lening BNG 2006	€ 800.000	€ 720.000	€ 640.000	€ 560.000
Totaal	€ 800.000	€ 720.000	€ 640.000	€ 560.000

Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar

Deze post betreft het ultimo van het jaar te betalen bedrag aan crediteuren, loonbelasting, sociale lasten, pensioenpremies en omzetbelasting.

Overlopende passiva

Deze post betreft het ultimo van het jaar te betalen bedrag aan overige bedrijfskosten, zoals rentelasten, huisvestingskosten, personeelskosten en investeringen. Daarnaast betreft dit vooruit ontvangen bedragen voor verhuur van depotruimten.

III.4 Toelichting Exploitatiebegroting 2026

Bijdrage Ministerie OCW	Begroting 2025	Mutatie 2026	Prijsindex 2026	E-depot 2026	Begroting 2026
Bijdrage Min. OCW - lumpsum	€ 3.404.100	€ -1.900	€ 105.500	€ 0	€ 3.507.700
Bijdrage Min. OCW - kennis	€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 50.000
	€ 3.454.100	€ -1.900	€ 105.500	€ 0	€ 3.557.700

Bijdrage Ministerie OCW – lumpsum
Het verschil tussen het voorlopige en definitieve indexeringsbedrag voor loon-en prijsontwikkeling van voorgaande jaren bedraagt -/- € 1.900. De opgenomen loon-en prijsindexatie 2026 van 3,1% verhoogt de rijksbijdrage met € 105.500.

Bijdrage Ministerie OCW – kenniscomponent
Het Rijk heeft het voornemen per 1-1-2027 uit te treden. Het Rijk stelt een bijdrage tot en met 2026 beschikbaar als "Kenniscomponent", € 50.000 per jaar zonder indexering. In 2022 zijn de DTR-gelden (Digitale Taken Rijk) vervallen, groot € 160.000.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen	Begroting 2025	Mutatie 2026	Prijsindex 2026	E-depot 2026	Begroting 2026
Bernheze	€ 150.500	€ 700	€ 2.200	€ 6.500	€ 159.900
Boekel	€ 52.200	€ 300	€ 800	€ 2.300	€ 55.600
Boxtel	€ 156.600	€ 1.400	€ 2.400	€ 6.800	€ 167.200
Land van Cuijk	€ 424.500	€ 2.100	€ 6.400	€ 18.300	€ 451.300
Maashorst	€ 274.100	€ 1.300	€ 4.100	€ 11.800	€ 291.300
Meierijstad	€ 389.600	€ 2.400	€ 5.900	€ 16.900	€ 414.800
Oss	€ 439.500	€ 600	€ 6.600	€ 18.900	€ 465.600
St. Michielsgestel	€ 140.100	€ -100	€ 2.100	€ 6.000	€ 148.100
Vught	€ 149.300	€ 1.100	€ 2.200	€ 6.500	€ 159.100
Waterschap Aa en Maas	€ 152.500	€ 700	€ 2.300	€ 6.600	€ 162.100
Waterschap De Dommel	€ 152.600	€ 700	€ 2.300	€ 6.600	€ 162.200
	€ 2.481.500	€ 11.200	€ 37.300	€ 107.200	€ 2.637.200

Voor het jaar 2026 wordt de bijdrage niet geïndexeerd. Wel is de indexcorrectie van t-2 (1,5% uit 2024) verwerkt. Dit verhoogt de bijdrage met € 37.300. Daarnaast is er een toename van € 107.200 voor de bekostiging van de e-depotvoorziening, conform het groeimodel (€ 0,20 per inwoner in 2026) en € 11.200 door wijziging van inwoneraantallen.

Bij het opstellen van de begroting wordt steeds uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage voor loon-en prijsontwikkeling. Dit voorlopig percentage wordt in de komende begroting (2026) gecorrigeerd aan de hand van het vastgestelde indexeringspercentage van het lopende jaar (2024). Deze systematiek werkt goed en is herkenbaar, omdat aansluiting wordt gezocht met het indexeringssysteem van gemeenten. Voor deze begroting is dat de septembercirculaire gemeentefonds 2024. In deze circulaire worden gemeenten gefaciliteerd bij het omgaan met loon- en prijsontwikkelingen.

Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Jaarlijkse vergoeding volgens DVO			
Totaal dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 707.446	€ 729.900	€ 758.600

De opgenomen loon-en prijsindexatie van 3,1% verhoogt de bijdrage met € 22.800. Het verschil tussen het voorlopige en definitieve indexeringsbedrag van voorgaande jaren bedraagt € 5.900. Jaarlijks wordt de vergoeding geïndexeerd door toepassing van de prijsindexatie materiële overheidsconsumptie (Imoc) van het Centraal Planbureau (CPB). Daarbij wordt het gemiddelde genomen van 4 jaren (t-2 t/m t+1).

Overige bedrijfsopbrengsten	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Verhuur vastgoed en catering	€ 91.677	€ 85.200	€ 123.400
Verhuur depotruimte	€ 258.428	€ 243.900	€ 250.000
Dienstverlening	€ 38.384	€ 8.900	€ 8.700
Overige opbrengsten	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal overige bedrijfsopbrengsten	€ 388.489	€ 338.000	€ 382.100

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan uit de verhuur van ruimtes, verhuur van depotruimte en dienstverlening aan niet-deelnemers van het BHIC. Aan de huurder van het voormalig restauratieatelier worden extra diensten aangeboden, zoals parkeerplaatsen, vergaderruimte en kantoren. De huuropbrengst van de depots is gebaseerd op de lopende contracten. Bij het realiseren van extra rijks-depotcapaciteit bij de RHC's en een extra fysiek depot in Emmen, is bepaald dat onze huuropbrengsten op basis van de fusieafspraak, noodzakelijk zijn voor een sluitende exploitatie. Er blijft natuurlijk wel een ondernemersrisico voor het kunnen vinden van huurders.

Personeelskosten	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Salarissen en toeslagen	€ 2.835.704	€ 2.966.400	€ 3.125.000
Pensioenpremies en sociale lasten	€ 755.104	€ 824.200	€ 873.800
Personeel niet in loondienst	€ 363.272	€ 288.800	€ 307.200
Andere personeelskosten	€ 220.290	€ 136.400	€ 147.100
Totaal personeelskosten	€ 4.174.370	€ 4.215.800	€ 4.453.100

Salarissen en toeslagen

De salariskosten stijgen flink door structurele CAO-verhogingen. Voor 2026 is uitgegaan van een salarisverhoging van 3,5% per 1 januari 2026, kosten € 85.700. Verder is er een toename van € 53.600 in verband met de kosten van de e-depotvoorziening, conform het groeimodel en de stijging vanwege periodieken van € 29.100. Het effect van de hierboven genoemde stijgingen werkt ook weer door naar de daarvan afhankelijke salaristoeslagen, zoals bijvoorbeeld IKB (Individueel Keuze Budget), een bedrag van € 28.400. De vervanging van een medewerker, die zich richt op onderzoek, publiek en website, wordt niet volledig vervangen. Daarnaast wordt gekozen voor een medewerker met een lagere inschaling. Dit betekent een besparing van € 30.200.

De post salariskosten omvat behalve reguliere salariskosten ook andere brutosalarisbestanddelen, zoals vakantietoeslag, eindejaarsuitkering, levensloopbijdrage en toeslagen voor onregelmatige diensten en beschikbaarheid. Het BHIC heeft als expertise-organisatie relatief veel hooggeschoolden in dienst. Lager geschoold werk is voor een deel uitbesteed aan ingehuurde krachten in een detacheringsconstructie.

Personeelsformatie (structureel)	Werkelijk 2024 in FTE	Begroting 2025 in FTE	Begroting 2026 in FTE
Personeel in loondienst	40,5	41,3	42,1
Personeel niet in loondienst	3,2	3,5	3,5
Totaal FTE	**43,7**	**44,8**	**45,6**

De begrote personeelsformatie E-depot stijgt in 2025 en 2026 conform het groeimodel bekostiging e-depotvoorziening.

Pensioenpremies en sociale lasten
Door de hogere salariskosten stijgen ook de pensioenpremies met € 21.300 en de sociale lasten met € 28.300.

Personeel niet in loondienst
De kosten voor personeel niet in loondienst nemen met € 18.400 toe, met name vanwege prijsstijgingen. De kosten betreffen inhuur voor technisch beheer van het gebouw, medewerkers die werkzaam zijn via een detacheringsconstructie voor de service scannen op verzoek en schoonmaakwerkzaamheden. Daarnaast is er een bedrag geraamd voor restauratiewerkzaamheden van analoog archief en het inhuren van ICT-diensten.

Andere personeelskosten
De andere personeelskosten nemen met € 10.700 toe, met name vanwege prijsstijgingen. Daarnaast is het budget voor duurzame inzetbaarheid van medewerkers verhoogd. Deze begrotingspost betreft kosten zoals de reiskosten woon-werkverkeer, scholingskosten, kosten arbodienst, kerstpakketten en kosten BHV.

Huisvestingskosten	**Werkelijk 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
Huurkosten	€ 190.294	€ 195.700	€ 195.400
Belastingen en verzekeringen	€ 21.893	€ 31.000	€ 28.500
Toevoeging onderhoud en instandhouding	€ 939.974	€ 968.600	€ 978.000
Onderhoud en verduurzaming	€ 102.159	€ 66.800	€ 68.200
Energiekosten	€ 228.195	€ 281.200	€ 289.900
Andere huisvestingskosten	€ 27.726	€ 29.600	€ 30.900
Totaal huisvestingskosten	€ 1.510.241	€ 1.572.900	€ 1.590.900

Huurkosten
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en de huurovereenkomst is voor onbepaalde tijd. De huurprijs is gebaseerd op de financieringslasten en de boekwaarde van De Citadel. Dit bedrag wordt verhoogd met een opslag voor het Rijksvastgoedbedrijf voor eigenaarslasten.

Toevoeging onderhoud en instandhouding
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen naar het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. De berekende toevoeging aan de gevormde voorziening voor De Citadel bedraagt € 972.800. Voor de locatie Grave bedraagt de planningshorizon 15 jaar en de toevoeging € 5.200.

Onderhoud en verduurzaming
In deze begroting zijn kosten opgenomen om een start te maken met verduurzaming van De Citadel. De kosten hiervan worden vooralsnog gedekt uit een bestemmingsreserve. Voor 2026 is een bedrag begroot van € 25.000 voor onder meer optimalisering van installaties en klimaatverbetering. Het resterende bedrag betreft met name ons aandeel in de huisvestingskosten van de locatie Grave, waar we deelnemen in de VvE Zuid-Ooster.

Energiekosten
De energiekosten voor De Citadel zijn begroot op € 250.000 en voor de locatie Grave € 39.900. De begrote energiekosten zijn in deze begroting geïndexeerd.

Andere huisvestingskosten
De overige huisvestingskosten stijgen met € 1.300.

Organisatiekosten	**Werkelijk 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
Kantoorkosten, telefonie en dataverbindingen	€ 46.108	€ 60.300	€ 61.300
Advies-, administratie- en accountantskosten	€ 101.188	€ 57.000	€ 59.400
Automatiseringskosten	€ 123.048	€ 126.800	€ 139.000
Algemene kosten	€ 37.315	€ 38.600	€ 38.100
Andere organisatiekosten	€ 11.347	€ 14.500	€ 15.000
Totaal organisatiekosten	€ 319.006	€ 297.200	€ 312.800

De kantoorkosten (telefonie, dataverbindingen) stijgen met € 1.000 en advies-en administratiekosten met € 2.400. De automatiseringskosten nemen toe met € 12.200, zowel met betrekking tot hardware- als softwarecontracten. De overige organisatiekosten blijven gelijk.

Afschrijvingen	**Werkelijk 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**
Gebouwen	€ 46.277	€ 46.300	€ 46.300
Installaties	€ 7.147	€ 44.000	€ 46.500
Verbouwingen	€ 1.578	€ 41.800	€ 33.700
Inventarissen	€ 27.791	€ 26.000	€ 22.700
Depotinrichtingen	€ 30.325	€ 30.400	€ 30.300
ICT hardware	€ 72.264	€ 68.200	€ 81.000
ICT software	€ 22.572	€ 34.600	€ 42.200
Totaal afschrijvingen	€ 207.954	€ 291.300	€ 302.700

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de gedane en de verwachte investeringen. Gebouwen worden afgeschreven in 40 jaar, depotinrichting in 25 jaar, installaties in 15 à 20 jaar, verbouwingen in 10 à 20 jaar en inventarissen in 5 à 10 jaar. ICT- investeringen worden afgeschreven in 5 jaar.

De begrote afschrijvingen van verbouwingen en bedrijfsinstallaties vanwege de geplande verbouwing van het voormalig restauratieatelier zijn iets lager, per saldo € 5.600. De afschrijvingen op inventarissen dalen licht met € 3.400, terwijl de afschrijvingen van hard- en software (onder meer de nieuwe website) stijgen met in totaal € 20.400.

Collectiebeheer	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Transport archief en aankoop collecties	€ 1.716	€ 8.200	€ 8.500
Gebruiksgoederen en onderhoudskosten depots	€ 52.863	€ 24.100	€ 25.300
Scannen door derden en digitaliseringskosten	€ 20.361	€ 107.300	€ 89.000
Internet-, cloud- en hostingsdiensten	€ 270.440	€ 348.300	€ 366.000
Inhuur derden en ontwikkeling	€ 46.324	€ 68.200	€ 70.400
Totaal kosten collectiebeheer	€ 391.704	€ 556.100	€ 559.200

Transportkosten, gebruiksgoederen depots en scanningskosten
Deze budgetten zijn nagenoeg gelijk aan vorig jaar, met uitzondering van de externe scanningskosten (€ 18.300 lager).

Internet-, cloud- en hostingsdiensten collectiebeheer
De internet-, cloud- en hostingsdiensten stijgen met € 17.700, als gevolg van prijsstijgingen en vanwege de toenemende opslagkosten van onze digitale collectie. De opslag neemt jaarlijks toe door de service scannen op verzoek en de toename van data binnen de e-depotvoorziening. Voor 2026 wordt een migratie voorzien van Preservica-CEP versie naar Preservica-EPC.

Inhuur derden en ontwikkeling
Deze kosten stijgen met € 2.200, als gevolg van prijsstijgingen.

Publieksbereik	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Bibliotheek en studiezaal	€ 4.990	€ 12.500	€ 12.700
Internet-, cloud- en hostingsdiensten	€ 109.831	€ 132.500	€ 134.500
Inhuur derden en ontwikkeling	€ 52.589	€ 92.800	€ 95.900
Publiciteit en promotie	€ 68.048	€ 49.600	€ 51.500
Totaal kosten publieksbereik	€ 235.459	€ 287.400	€ 294.600

Internet-, cloud- en hostingsdiensten
Dit betreft de internet-, cloud- en hostingsdiensten van het toegankelijk maken en beschikbaar stellen van onze collectie. Het gaat dan met name om de kosten van onze website en satellietwebsites. Voor medewerkers van de archiefvormers (gemeenten, waterschappen, provincie) en voor het publiek zijn er portalen, waarbinnen men informatieobjecten kan zoeken, aanvragen en mogelijk downloaden. Ook bij het publieksbereik zien we stijgende internet-, cloud- en hostingsdiensten, als gevolg van prijsstijgingen (€ 2.000).

Inhuur derden en ontwikkeling
Dit betreft de kosten van het inhuren van derden voor onderhoud en ontwikkeling van onze website en satellietwebsites. Verder zijn hier kosten opgenomen voor het realiseren van een breder publiek. De post neemt toe, als gevolg van prijsstijgingen (€ 3.100).

Publiciteit en promotie
Dit betreft de kosten van publiciteit en promotie van onze archiefcollectie en de collecties die verbonden zijn aan het Genealogisch centrum van Noord-Brabant en Brabant in Beelden. Het budget, ook bedoeld als rechtvaardiging van alle moeite die wordt gestoken in het ontwikkelen van historische, attractieve en toegankelijke inhoud, is verhoogd met € 1.900.

Financieringskosten	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Rentelasten	€ 43.476	€ 39.000	€ 34.900
Rentebaten	€ -198.729	€ -78.400	€ -78.400
Totaal financieringskosten	€ -155.253	€ -39.400	€ -43.500

De rentelasten dalen met € 4.100 vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen. De afname van de kosten, is met name te danken aan het begroten van een rentevergoeding van het Ministerie van Financiën. Over de middelen, die volgens de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden bij het Rijk moeten worden aangehouden, wordt een rentevergoeding uitgekeerd (rentebaten).

Er zijn twee leningen afgesloten bij de BNG. De rentelasten dalen vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen.

Toevoegingen reserves	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Bestemmingsreserve De Citadel	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve E-depot Infrastructuur	€ 150.000	€ 125.000	€ 73.500
Bestemmingsreserve Genealogisch centrum van NB	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Publieksfunctie	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 150.000	€ 125.000	€ 73.500

In het begrotingsjaar is er alleen nog een toevoeging aan de bestemmingsreserve E-depot. Door het groeimodel van de bekostiging, zijn de kosten van de e-depotvoorziening tot en met 2026 hoger dan de bijdragen. De meerkosten van de e-depotvoorziening worden in deze periode gedekt door het inzetten van bestemmingsreserve. Hiervoor is het nodig ook te doteren aan de bestemmingsreserve.

Onttrekkingen reserves	Werkelijk 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Bestemmingsreserve De Citadel	€ 9.144	€ 25.000	€ 25.000
Bestemmingsreserve E-depot	€ 152.483	€ 170.500	€ 175.500
Bestemmingsreserve Genealogisch centrum van NB	€ 13.923	€ 22.000	€ 7.200
Bestemmingsreserve Publieksfunctie	€ 28.787	€ 85.300	€ 0
Totaal	€ 204.337	€ 302.800	€ 207.700

De Citadel
De begrote onttrekking betreft optimalisatie van installaties en klimaatverbetering van de gebouwen.

E-depot
De begrote onttrekking betreft een (deel van) de exploitatiekosten van de e-depotvoorziening, waaronder internet-, cloud- en hostingsdiensten van het beheer en ontsluiten van collecties. De extra kosten van de e-depotvoorziening worden tot en met 2026 gedekt door het inzetten van de bestemmingsreserve.

Genealogisch centrum van NB
De begrote onttrekking betreft digitaliseringskosten van het scannen van genealogische aktes.

Publieksfunctie
Er worden geen onttrekkingen begroot.

III.5 Meerjarenbegroting 2027-2029

		Prijspeil Begroting 2026		
	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Baten				
Bijdrage Ministerie OCW	€ 3.557.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700
Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 2.637.200	€ 2.744.400	€ 2.744.400	€ 2.744.400
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 758.600	€ 758.600	€ 758.600	€ 758.600
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 382.100	€ 382.100	€ 382.100	€ 382.100
Totaal baten	**€ 7.335.600**	**€ 7.392.800**	**€ 7.392.800**	**€ 7.392.800**
Lasten				
Personeelskosten	€ 4.453.100	€ 4.453.100	€ 4.453.100	€ 4.453.100
Huisvestingskosten	€ 1.590.900	€ 1.565.900	€ 1.565.900	€ 1.565.900
Organisatiekosten	€ 312.800	€ 312.800	€ 312.800	€ 312.800
Afschrijvingen	€ 302.700	€ 302.700	€ 302.700	€ 302.700
Collectiebeheer	€ 559.200	€ 509.200	€ 509.200	€ 509.200
Publieksbereik	€ 294.600	€ 294.600	€ 294.600	€ 294.600
Financieringskosten	€ -43.500	€ -45.500	€ -45.500	€ -45.500
Totaal lasten	€ 7.469.800	€ 7.392.800	€ 7.392.800	€ 7.392.800
Totaal saldo van baten en lasten	**€ -134.200**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**
Mutaties reserves				
Toevoegingen reserves	€ -73.500	€ 0	€ 0	€ 0
Onttrekkingen reserves	€ 207.700	€ 0	€ 0	€ 0
Gerealiseerde resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**

Voor een nadere toelichting op de meerjarenbegroting wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 6.

III.6 Toelichting Meerjarenbegroting 2027-2029

Algemeen

De meerjarenbegroting is opgesteld in de lijn van de begroting 2026. Er is geen indexering toegepast, dus de meerjarenbegroting is op basis van prijspeil 2026. Normaal wijkt de meerjarenbegroting dan ook niet wezenlijk af. In deze meerjarenbegroting is dat echter anders, omdat er afspraken zijn gemaakt over de bekostiging van de e-depotvoorziening van het BHIC en de bijdrage OCW-kenniscomponent vervalt in 2027.

		Prijspeil Begroting 2026		
Bijdrage Ministerie OCW	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Bijdrage Min. OCW - lumpsum	€ 3.507.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700
Bijdrage Min. OCW - kennis	€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 3.557.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700	€ 3.507.700

Bijdrage Ministerie OCW – kennis(component)

Het Rijk heeft het voornemen per 2027 uit te treden. Het Rijk stelt een bijdrage tot en met 2026 beschikbaar als "Kenniscomponent", € 50.000 per jaar zonder indexering. In 2022 zijn de DTR-gelden (Digitale Taken Rijk) vervallen, groot € 160.000.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Bernheze	€ 159.900	€ 166.500	€ 166.500	€ 166.500
Boekel	€ 55.600	€ 57.900	€ 57.900	€ 57.900
Boxtel	€ 167.200	€ 174.000	€ 174.000	€ 174.000
Land van Cuijk	€ 451.300	€ 469.500	€ 469.500	€ 469.500
Maashorst	€ 291.300	€ 303.200	€ 303.200	€ 303.200
Meierijstad	€ 414.800	€ 431.700	€ 431.700	€ 431.700
Oss	€ 465.600	€ 484.500	€ 484.500	€ 484.500
St. Michielsgestel	€ 148.100	€ 154.100	€ 154.100	€ 154.100
Vught	€ 159.100	€ 165.700	€ 165.700	€ 165.700
Waterschap Aa en Maas	€ 162.100	€ 168.600	€ 168.600	€ 168.600
Waterschap De Dommel	€ 162.200	€ 168.700	€ 168.700	€ 168.700
	€ 2.637.200	€ 2.744.400	€ 2.744.400	€ 2.744.400

E-depotvoorziening

In 2022 zijn er afspraken gemaakt over de bekostiging van de e-depotvoorziening van het BHIC. Middels een groeimodel (4 jaren) wordt een bijdrage ter beschikking gesteld, beginnend met € 0,25 per inwoner in 2024. Vervolgens gaat dit bedrag naar € 0,45 in 2025, € 0,65 in 2026 en € 0,85 per inwoner in 2027. Vanaf 2028 wordt de bijdrage toegevoegd aan de reguliere bijdrage en volgt vanaf dan jaarlijkse indexering. De kosten van de e-depotvoorziening zijn tot en met 2026 hoger dan de bijdragen. De meerkosten van de e-depotvoorziening zullen gedekt worden uit de bestemmingsreserve e-depot. Indien nodig zal het resterende deel gedekt worden uit een deel van de algemene reserve (deel boven 5%) en herijking van de overige bestemmingsreserves.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen	Stijging bijdrage groeimodel e-depot 2027
Bernheze	€ 6.500
Boekel	€ 2.300
Boxtel	€ 6.800
Land van Cuijk	€ 18.300
Maashorst	€ 11.800
Meierijstad	€ 16.900
Oss	€ 18.900
St. Michielsgestel	€ 6.000
Vught	€ 6.500
Waterschap Aa en Maas	€ 6.600
Waterschap De Dommel	€ 6.600
	€ 107.200

Dienstverlening Provincie NB	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Jaarlijkse vergoeding volgens DVO				
Totaal dienstverlening Provincie NB	€ 758.600	€ 758.600	€ 758.600	€ 758.600

Personeelskosten
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026. De ontwikkeling van de personeelsformatie is als volgt:

Personeelsformatie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Personeel in loondienst	42,1	42,1	42,1	42,1
Personeel niet in loondienst	3,5	3,5	3,5	3,5
Totaal FTE	45,6	45,6	45,6	45,6

Huisvestingskosten
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026. Vanaf 2027 zijn de huisvestingskosten in de meerjarenbegroting € 25.000 lager, omdat voor dit bedrag ook geen vrijval uit de bestemmingsreserve De Citadel is begroot.

Organisatiekosten
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026.

Afschrijvingen
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026.

Collectiebeheer
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026. Vanaf 2027 zijn de collectiekosten in de meerjarenbegroting € 50.000 lager, omdat de bijdrage "OCW-kenniscomponent" vanaf 2027 vervalt.

Publieksbereik
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026.

Financieringskosten
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2026.

Toevoegingen reserves	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Bestemmingsreserve De Citadel	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve E-depot	€ 73.500	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Genealogisch centrum NB	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Publieksfunctie	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 73.500	€ 0	€ 0	€ 0

Onttrekkingen reserves	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Bestemmingsreserve De Citadel	€ 25.000	€ -0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve E-depot	€ 175.500	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Genealogisch centrum NB	€ 7.200	€ 0	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Publieksfunctie	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 207.700	€ 0	€ 0	€ 0

III.7 Overzicht structureel begrotingssaldo

Conform het advies en volgens het Gemeenschappelijk financieel toezichtkader-GTK 2022 Gemeenschappelijke regelingen, ziet het structureel begrotingssaldo er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029
Saldo van baten en lasten	€ -134	€ 0	€ 0	€ 0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	€ 134	€ 0	€ 0	€ 0
Begrotingssaldo	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Structureel begrotingssaldo	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.3 Jaarrekening 2024, Kadernota 2026, Begroting 2026 Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC)**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2554
Extern Zaak ID	0654621083
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.D
Titel	Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Scherrenberg, J.

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanbiedingsbrief
Bijlage 2 1e Begrotingswijziging 2025 BSOB
Bijlage 3 Ontwerpbegroting 2026 BSOB
Bijlage 4 Kadernota 2026 BSOB
Bijlage 5 Concept zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 / Ontwerpbegroting 2026
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en begroting 2026 BSOB

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

1. Kennis te nemen van de 1e Begrotingswijziging 2025 BSOB en Ontwerpbegroting 2026 BSOB;
2. In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 van BSOB.

Besluit

Waterschap Aa en Maas

Conform voorstel.

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de 1e Begrotingswijziging 2025 BSOB en Ontwerpbegroting 2026 BSOB;
2. In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 van BSOB.

PROBLEEMSTELLING

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) is een gemeenschappelijke regeling van het waterschap en een negental gemeenten. BSOB verzorgt de heffing, invordering en kwijtschelding van de waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen en stelt voor de deelnemende gemeenten de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast. BSOB kent een drietal programmaonderdelen, te weten “Waarderen”, “Heffen” en “Innen”. Het waterschap betaalt alleen mee aan de programma’s “Heffen” en “Innen”. Het programma “Waarderen” wordt geheel bekostigd door de gemeenten.

Bijgaand ontvangt u de aanbiedingsbrief (bijlage 1) behorende bij de 1e Begrotings-wijziging 2025 (bijlage 2) en de Ontwerpbegroting 2026 (bijlage 3). De deelnemers worden in de gelegenheid gesteld een zienswijze af te geven op de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026. Tot slot treft u bijgaand (bijlage 4) ter informatie aan de Kadernota 2026 van BSOB, waarin de uitgangspunten en ontwikkelingen staan die zijn gehanteerd en nader uitgewerkt in de Ontwerpbegroting 2026.

Ten tijde van het versturen van de aanbiedingsbrief heeft BSOB de concept Jaarstukken 2024 opgesteld, echter heeft de nieuwe accountant van BSOB de controle-werkzaamheden inzake de Jaarstukken 2024 nog niet afgerond. Het is de bedoeling de Jaarstukken 2024 vast te stellen in een vergadering van het algemeen bestuur (AB) van BSOB op 27 juni 2025. Vervolgens worden de Jaarstukken 2024 ter kennisgeving geagendeerd in uw vergadering van 10 oktober 2025.

Vanaf 2024 verzorgt BSOB de belastingtaken voor de gemeenten van Dienst Dommelvallei (Geldrop-Mierlo, Nuenen en Son) middels een dienstverleningsovereenkomst (DVO). De DVO kent een duur van maximaal 4 jaar. In 2024 is het bestuurlijke besluitvormingstraject over toetreding per 1 januari 2026 van waterschap De Dommel tot BSOB succesvol afgerond. Dit betekent dat BSOB in 2025 de nodige voorbereidingen treft om vanaf 2026 de belastingtaken te kunnen gaan uitvoeren voor waterschap De Dommel.

BEOOGD EFFECT

Door het afgeven van een zienswijze geeft het waterschap aan het bestuur van BSOB een advies af ten behoeve van de definitieve besluitvorming over de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 door het AB van BSOB in september 2025.

ARGUMENTEN

De reden voor het afgeven van een positieve zienswijze (zie bijlage 5) is:

2.1 De 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 bevatten een hoog realiteitsgehalte van zowel inhoud als financiële uitwerking.

De 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 zijn gebaseerd op de laatste inzichten zowel inhoudelijk als financieel. Zo zijn de cijfers gebaseerd op de beschikbare realisatiecijfers over 2024 en actuele ramingen voor inflatie en loonkostenontwikkelingen. Verder is rekening gehouden met de uitvoering vanaf 2026 van de belastingtaken voor waterschap De Dommel. Tot slot wordt nog aandacht gevraagd voor de door BSOB uit te voeren werkzaamheden vanwege de invoering per 2026 van het nieuwe belastingstelsel voor de waterschapsbelastingen.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

Doordat de werkelijk te betalen deelnemersbijdragen jaarlijks nacalculatorisch worden vastgesteld, op basis van de werkelijke kosten en de werkelijk verrichte productie voor de deelnemers, kunnen de werkelijke deelnemersbijdragen afwijken van de in de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 opgenomen deelnemersbijdragen voor 2025 en 2026.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Hierna wordt achtereenvolgens kort ingegaan op de 1e Begrotingswijziging 2025 en de Ontwerpbegroting 2026 en de financiële gevolgen voor waterschap Aa en Maas.

1. <u>1e Begrotingswijziging 2025 BSOB</u>

   Zoals gebruikelijk stelt BSOB in het begin van ieder jaar een begrotingswijziging op voor het lopende jaar. Het betreft een actualisatie van de al vastgestelde begroting op basis van de dan beschikbare realisatiecijfers (financieel en productie) over het voorgaande jaar.

   In de begrotingswijziging worden de netto-kosten van BSOB voor 2025 opgehoogd met € 690.000. De toename wordt o.a. veroorzaakt door extra inhuurkosten (tijdelijk afdelingshoofd Belastingen, controller a.i. vanwege langdurige uitval van de eigen controller en de inhuur van een externe communicatieadviseur vanwege ouderschapsverlof eigen medewerker). Het restant van de toename wordt vooral veroorzaakt door gestegen automatiseringskosten vanwege stijgingen van de tarieven van de leveranciers van applicaties en door een verhoging van de kosten van de benodigde BRP-koppeling (Basis Registratie Persoonsgegevens). Het AB van BSOB heeft besloten om een deel (€ 407.000) van het positieve resultaat over 2024 te bestemmen in een egalisatiereserve en deze in 2025 in te zetten ter dekking van de begrotingswijziging.

   De begrotingswijziging heeft een toename van de deelnemersbijdrage van Aa en Maas tot gevolg. In de primitieve begroting voor 2025 bedraagt de deelnemersbijdrage voor Aa en Maas € 3.069.402, terwijl deze in de begrotingswijziging uitkomt op € 3.440.161.

Door de inzet van de egalisatiereserve, gevormd uit het positieve resultaat over 2024, komt de actuele prognose van de deelnemersbijdrage 2025 voor het waterschap uit op circa € 3.325.000. In de begroting voor 2025 van het waterschap is rekening gehouden met een deelnemersbijdrage van € 3.096.000. Dit betekent vooralsnog een verwachte overschrijding op de deelnemersbijdrage 2025 van € 229.000. De deelnemersbijdrage 2025 wordt via de bestuursrapportage van BSOB en komende begrotingswijziging(en) van BSOB gemonitord. Wanneer hiervoor aanleiding is wordt over de ontwikkeling van de deelnemersbijdrage 2025 in de bestuursrapportage van Aa en Maas gerapporteerd.

2. Ontwerpbegroting 2026 BSOB
   Eind 2024 heeft het AB van BSOB de Kadernota 2026 vastgesteld (zie bijlage 4). In de kadernota zijn de ontwikkelingen, kaders en uitgangspunten vastgelegd waarmee rekening is gehouden bij het opstellen van de Ontwerpbegroting 2026 (bijlage 3). Daarnaast geldt dat in de ontwerpbegroting rekening is gehouden met de actuele inzichten naar aanleiding van de beschikbaarheid van de realisatiecijfers over 2024 en toetreding van waterschap De Dommel per 2026. De totale deelnemersbijdragen voor 2026 worden begroot op € 16.233.000 (oorspronkelijk begrote deelnemersbijdragen voor 2025 zijn € 12.238.000). De toename is een gevolg van de toetreding van De Dommel, indexaties en structurele verhoging van de automatiseringskosten conform de 1e Begrotingswijziging 2025.

   De voor 2026 begrote deelnemersbijdrage voor Aa en Maas bedraagt € 3.047.791 (ter vergelijking: in de 1e begrotingswijziging over 2025 geldt voor Aa en Maas een begrote deelnemersbijdrage over 2025 van € 3.440.161 tegenover € 3.069.402 oorspronkelijk begroot voor 2025). Met de deelnemersbijdrage van € 3.047.791 wordt rekening gehouden in de nog op te stellen begroting voor 2026 van het waterschap.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG

Na ontvangst van de zienswijzen van de deelnemers stelt het AB van BSOB in september 2025 de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 definitief vast.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

n.v.t.

BIJLAGEN

1. Aanbiedingsbrief;
2. 1e Begrotingswijziging 2025 BSOB;
3. Ontwerpbegroting 2026 BSOB;
4. Kadernota 2026 BSOB;
5. Concept zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 / Ontwerpbegroting 2026.

VERSIEDATUM

6 mei 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP: 1E BEGROTINGSWIJZIGING 2025 BSOB EN ONTWERPBEGROTING 2026 BSOB.

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 mei 2025;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;

gezien het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken van 15 mei 2025;

B E S L U I T:

In te stemmen met het versturen van bijgaande zienswijze op de 1e Begrotingswijziging 2025 en Ontwerpbegroting 2026 van BSOB.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Raadhuislaan 2
Postbus 154
5340 AD Oss
Telefoon 088 – 551 00 00
IBAN NL36 BNGH 0285 1516 73
BIC BNGHNL2G

Digitaal loket: www.bs-ob.nl

Waterschap Aa en Maas
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Onderwerp
-ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025 en -ontwerp- Begroting 2026

Dagtekening
04 april 2025

Behandelaar
E.M. van der Reijden

Geachte leden van het Algemeen Bestuur,

Hierbij bieden we u de -ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025 (1e BW 2025) en -ontwerp- Begroting 2026 aan. Met deze stukken laten we u zien hoe we nu en in de komende jaren de waardering, heffing en inning van belastingen efficiënt en kwalitatief goed blijven uitvoeren. U kunt als bestuur met behulp van deze stukken uw gemeenschappelijke regeling controleren en zo nodig bijsturen.

Het Algemeen Bestuur heeft besloten om de businesscase gekoppeld aan het in 2021 geïnitieerde 'Masterplan Automatisering' te beëindigen, omdat de verwachte besparingen door robotisering aanzienlijk lager bleken uit te vallen dan oorspronkelijk was ingeschat en omdat een eventueel positief resultaat pas in 2030 zou worden bereikt. De voor dit masterplan benodigde jaarlijkse investering van € 70.000 wordt vanaf 2025 geschrapt, evenals de taakstelling van € 130.000.

BSOB heeft een uniek hoge automatiseringsgraad. Er zijn daarom weinig mogelijkheden om met verdere automatisering kostenverlagingen voor de deelnemers te kunnen realiseren. Wel is sprake van inefficiency bij de gegevensaanlevering door de grote variatie in de werkprocessen bij de deelnemende gemeenten en door grote diversiteit in de door de gemeenten vastgestelde belastingverordeningen. In plaats van het genoemde masterplan richt BSOB zich daarom in 2025 op het verhogen van de efficiency door standaardisatie van de werkprocessen en het harmoniseren van de verordeningen, zoals beschreven in de Kadernota 2026. De voorstellen voor standaardisatie en harmonisatie zullen afzonderlijk worden beoordeeld en ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur worden voorgelegd.

-ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025

Op de -ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025 kunt u uw zienswijze indienen. Naar aanleiding van de afsluiting van het jaar 2024 en de ontwikkelingen binnen BSOB is een -ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025 opgesteld, waarin de verhoging van de lasten inzichtelijk is gemaakt.

De volgende ontwikkelingen zijn, naast de verwerking van onder andere de inflatie- en CAO-stijgingen, verwerkt in de 1e BW 2025.

Toetreding Waterschap De Dommel
Per 1 januari 2026 treedt Waterschap De Dommel toe tot de GR BSOB. De voorbereidingen zijn in volle gang en worden projectmatig uitgevoerd onder leiding van een stuurgroep. Medewerkers van Waterschap De Dommel op de afdelingen Belastingen zullen met behoud van arbeidsvoorwaarden overkomen naar BSOB. Er moeten nog enkele vacatures worden ingevuld in 2025 om de formatie compleet te maken. Als gevolg van de toetreding van De Dommel stijgen de kosten van BSOB, maar daar staat tegenover dat Waterschap De Dommel via de kostenverdeelsleutel bijdraagt aan de financiering van de kosten van BSOB.

Volwassenheidsniveau Gegevensbescherming
In 2024 zijn belangrijke stappen gezet om het niveau van gegevensbescherming te verbeteren. In 2025 zal de werking van de bestaande beheersmaatregelen worden aangetoond en zal BSOB de nieuwe NIS2-richtlijn implementeren.

-ontwerp- Begroting 2026
Op de -ontwerp- Begroting 2026 kunt u uw zienswijze indienen. In de -ontwerp- Begroting 2026 zijn de ontwikkelingen binnen BSOB vertaald naar plannen die BSOB wil realiseren en worden de financiële consequenties inzichtelijk gemaakt.

In de kadernota 2026 zijn de kaders en uitgangspunten opgenomen waarbinnen BSOB de begroting 2026 inclusief meerjarenraming opstelt. Dit zijn onder andere de prijscorrecties volgend uit de septembercirculaire 2024. De kadernota 2026 is de basis geweest voor het opstellen van de begroting 2026.

Nadere uitwerking en toelichting vindt u terug in de bijgevoegde documenten van de eerste Begrotingswijziging 2025 en de begroting 2026.

Zienswijze
Ik vraag u uw zienswijze over de -ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025 en -ontwerp- Begroting 2026 vóór 04 juli 2025 schriftelijk kenbaar te maken aan het Dagelijks Bestuur van BSOB. Graag ontvangen wij uw zienswijze per mail via lcoolen@bs-ob.nl. Wij voegen uw commentaren bij de 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 en zullen deze aanbieden aan het Algemeen Bestuur.

Voor de volledigheid ontvangt u hierbij eveneens de onder voorbehoud vastgestelde Jaarstukken (jaarverslag en jaarrekening) 2024. Na afronding van de controlewerkzaamheden door de externe accountant worden de Jaarstukken 2024 tijdens de AB-vergadering op 27 juni a.s. definitief vastgesteld.

Ik hoop u hierbij voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend

Namens het Dagelijks Bestuur van Belastingsamenwerking Oost-Brabant,
Secretaris,

E.M. van der Reijden

Bijlagen:

- 2025 04 03 Adviesnota 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026
- 2025 04 03 Eerste Begrotingswijziging 2025 BSOB
- 2025 04 03 Begroting 2026
- 2025 04 03 Adviesnota Jaarstukken 2024
- 2025 04 03 Jaarstukken 2024

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

-ontwerp- 1e Begrotingswijziging 2025

- Ontwerp -

Versiebeheer		
Versie	*Datum*	*Status*
Financieel Specialisten en regievoerders	13-3-2025	Concept
Dagelijks bestuur/ Algemeen bestuur	03-04-2024	Definitief

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Leeswijzer 6
3. De paragrafen 7
3.1 Weerstandsvermogen & risicobeheersing 7
4. Projecten 2025 8
5. Financiën 10
5.1 Belangrijkste verschillen (> € 50K) tussen de vastgestelde begroting 2025 en de 1e BW 2025 12
5.2 Financieel effect van de 1e BW 2025 13
5.3 Bijdragen per deelnemer 14
5.4 Productiecijfers 2024 voor de 1e begrotingswijziging 2025 14
5.5 Taakvelden 1e BW 2025 14
BESLUIT DAGELIJKS BESTUUR 16
BESLUIT ALGEMEEN BESTUUR 17

1. Inleiding

Algemeen

Voor u ligt de 1e begrotingswijziging 2025 (verder 1e BW 2025) van Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB). Aangezien er geen wijzigingen hebben plaatsgevonden in het strategische beleid van BSOB is er geen beleidsbegroting opgenomen in dit document. De begrotingswijziging betreft alleen een wijziging in de financiële begroting.

In de 1e BW 2025 zijn ten opzichte van de vastgestelde begroting 2025 diverse actualisaties en ontwikkelingen verwerkt. Deze ontwikkelingen kunnen opgesplitst worden in twee categorieën, te weten autonome[1] ontwikkelingen en tactische beleidskeuzes die door het Algemeen Bestuur gemaakt zijn.

Autonome ontwikkelingen ten opzichte van de begroting 2025

- De budgetten zijn geactualiseerd naar de realisatie 2024 (inclusief aanpassing inflatiecijfers/indexeringen).
- De productiecijfers zijn geactualiseerd op basis van de jaarstukken 2024, waarbij rekening gehouden is met incidentele ontwikkelingen.
- Op dit moment vinden nog onderhandelingen plaats over de CAO SGO 2025.
- De realisatie van de proceskostenvergoedingen 2024 geldt als uitgangspunt voor deze 1e BW 2025. Er is sprake van een verdere daling van deze kosten als gevolg van nieuwe wetgeving op het gebied van bezwaren en de proceskostenvergoedingen.
- Ondanks dat er met de nieuwe wetgeving in januari 2025 duidelijkheid is gekomen over de hoogte van de proceskostenvergoeding, is het nog onduidelijk welk structureel effect dit gaat hebben op het aantal WOZ-bezwaren. Wel is duidelijk dat de uitvoeringskosten verder zullen dalen ten aanzien van de te verwachten uit te keren proceskostenvergoeding. Dit komt dan ook terug in de begroting in de financiële paragraaf.
- De toenemende druk van de wetgever om meer informeel contact te voeren met de bezwaarmakers zorgt dat niet direct kan worden gesproken van een te verwachten krimp in de formatie. Een wetsvoorstel dat informeel contact in de bezwaarfase mogelijk verplicht stelt, ligt nog voor in een internetconsultatie. Dit voorstel is dus nog niet aangenomen.
- De stijging van de kosten in 2025 is hoofdzakelijk een gevolg van de stijging van de tarieven van alle leveranciers van BSOB, waaronder Gouw Belastingen en Data B. In de begroting 2025 die in 2023 is opgesteld was ook geen rekening gehouden met een verhoging van de kosten van de BRP-koppeling (Basis Registratie Persoonsgegevens) met zelfs € 190K per jaar. Door het in gebruik nemen van een nieuwe BRP-koppeling en door de extra aansluitingen voor de Dienst Dommelvallei-gemeenten is BSOB door de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RIVG) ingedeeld is in een staffel met een hoger tarief. Daarboven op heeft het RIVG hun tarieven bijna verdubbeld.
- Bij de controle van de jaarrekening 2024 wordt op dit moment met de externe accountant een vaktechnische discussie gevoerd over een uit de BBV voortkomende verplichting tot het creëren van een voorziening voor tijd-voor-tijd sparen en een discussie over de juiste boeking van de BTW die in rekening wordt gebracht aan de Dienst Dommelvallei. De uitkomst van deze vaktechnische discussie kan niet alleen invloed hebben op het resultaat in 2024 maar kan ook doorwerken in de 1e BW 2025 en in de meerjarenbegroting.

Tactische beleidskeuzes

- BSOB erkent de verslechterde financiële situatie van de deelnemende gemeenten in de komende jaren en begrijpt de druk die dit legt op het kostenniveau van de gemeenschappelijke regelingen.

[1] ontwikkelingen waar het algemeen bestuur minimale invloed op heeft

- Zoals beschreven in de Kadernota 2026, richt BSOB zich de komende jaren op het realiseren van maximale efficiëntie om de uitvoeringskosten voor de deelnemers zo laag mogelijk te houden. Hierbij moet worden opgemerkt dat het kostenniveau van BSOB al op een van de laagste niveaus van alle belastingsamenwerkingen zit, dankzij onze uniek hoge automatiseringsgraad en dankzij de slanke inrichting van de organisatie. De mogelijkheden om met verdere automatisering en robotisering de kosten nog verder te verlagen zijn beperkt. Daarom richt BSOB zich op de initiatieven zoals die beschreven zijn in de Kadernota 2026, waarmee een nog hogere mate van efficiëntie bereikt kan worden door de processen die zijn verbonden met de uitvoering van de belastingtaken nog verder te uniformeren. De efficiëntie van BSOB wordt namelijk sterk beïnvloed door de diversiteit van de gemeentelijke belastingverordeningen. In nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de deelnemende organisaties zullen we in 2025 onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor een verdere harmonisering van de verordeningen voor bepaalde belastingsoorten, rekening houdend met de beleidsruimte van de gemeenten. Ook de waterschappen zullen hier gezamenlijk in optrekken en hebben beide al besloten tot een gedeeltelijke harmonisatie per 01 januari 2026. BSOB werkt de initiatieven in 2025 uit tot voorstellen, inclusief een impactanalyse en een financiële onderbouwing, die ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur zullen worden voorgelegd. De realisatie van geaccordeerde initiatieven wordt projectmatig aangestuurd, als onderdeel van een programma. Het Algemeen Bestuur zal in 2025 periodiek worden geïnformeerd over de voortgang van dit programma.
- BSOB heeft de doelstelling om de gegevensbescherming conform de BIO2-richtlijn in 2025 op het door de deelnemers gewenste volwassenheidsniveau 4 en parallel al op het vereiste niveau van de nieuwe NIS2-richtlijn gebracht te hebben. De benodigde kosten van gespecialiseerde inhuur zijn in de 1e BW 2025 verwerkt.
- In 2025 spelen een aantal ontwikkelingen die een nadelig effect hebben de kosten van BSOB:
    - onvoorziene en niet beïnvloedbare prijsstijgingen/indexeringen van leveranciers van BSOB (met name door de verdubbeling van het tarief van de BRP-koppeling van het RIVG).
    - de vacature voor de functie van afdelingshoofd Belastingen die met externe inhuur bemenst moet worden om boventalligheid te voorkomen van de manager Belastingen van Waterschap De Dommel bij de toetreding van het waterschap per 1 januari 2026 op deze vacature geplaatst moet worden.
    - de externe inhuur die tot medio 2025 noodzakelijk is in verband met het langdurig uitvallen van de Controller van BSOB.
- In de jaarrekening 2024 is geadviseerd om een bedrag van € 291K te doteren aan een geoormerkte bestemmingsreserve voor de financiering van de een aantal noodzakelijke projecten in 2025.

Conclusie 1e BW 2025

- De kosten van de (onderdelen van deze) projecten zullen worden doorbelast aan de juiste programma's, waardoor deze op een juiste wijze verwerkt worden in de deelnemersbijdrage.
- Door de bovengenoemde ontwikkelingen resteert voor de 1e BW 2025 een kostennadeel van € 978K (te weten het totaal van de kostenontwikkelingen ad € 647K en het benodigd budget van € 291K voor noodzakelijke projecten)
- De noodzakelijke projecten kunnen worden gefinancierd uit de bestemmingsreserve van € 291K die is gevormd uit het positieve resultaat van 2024.
- Het nadeel voor de 1e BW 2025 beperkt zich daarmee tot het genoemde bedrag van € 647K. Wanneer de uit het resultaat van 2024 gevormde egalisatiereserve ter grootte van € 407K wordt ingezet om het nadelige financiële effect dat in 2025 ontstaat te compenseren wordt het nadeel in 2025 beperkt tot € 240K. Dit bedrag dient in 2025 in rekening gebracht te worden bij de deelnemers in de GR.
- BSOB voert de belastingtaken, als gevolg van onze uniek hoge automatiseringsgraad en de slank ingerichte organisatie, landelijk qua uitvoeringskosten op het laagste kostenniveau uit. Uit onafhankelijk onderzoek is gebleken dat zelfstandige uitvoering van de belastingtaken door een gemeente of een waterschap substantieel hogere kosten met zich meebrengt (bron: Maarten Allers/Tom de Greef, Rijksuniversiteit Groningen

COELO, 28 november 2017 'Gemeentelijke samenwerking verlaagt uitgaven meestal niet' pagina 40) https://esb.nu/gemeentelijke-samenwerking-verlaagt-uitgaven-meestal-niet/

- BSOB heeft gezien de aard van onze dienstverlening geen mogelijkheid om diensten of activiteiten te schrappen, waardoor een extra kostenvoordeel voor de deelnemers zou kunnen worden gerealiseerd. Het bestuur heeft
- Daarnaast voert BSOB, op basis van de 1e begrotingswijziging 2025, de belastingtaken op een lager kostenniveau uit dan het kostenniveau van de 2e begrotingswijziging 2024 (€ 11.995K vs € 12.073K).
- BSOB heeft om de hierboven genoemde redenen niet de mogelijkheid om het nadeel van de 1e BW 2025 binnen de eigen begroting 2025 op te kunnen vangen.

Op basis van bovenstaande input is de deelnemersbijdrage berekend. De bijdrage voor de Dienst Dommelvallei, op basis van de dienstverleningsovereenkomst, is daarin meegenomen. Bovenstaande actualisatie heeft geleid tot een lichte stijging van de netto-kosten en daarmee van de deelnemersbijdrage. Vanzelfsprekend blijft dit onder de aandacht bij BSOB.

In onderstaande tabel is het overzicht van de netto-kosten per programma-onderdeel opgenomen. Voor een nadere toelichting op de financiën wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Lasten		Waarderen	Heffen	Innen	**Totaal**
Bijdrage ex BTW in 2025		6.801.173	3.860.965	1.333.529	**11.995.667**
in %		56,70%	32,19%	11,12%	100%

De meerjarenbegroting is opgenomen in de begroting 2025.

Deelnemers

Eind 2024 heeft het Algemeen Bestuur van BSOB ingestemd met de toetreding van Waterschap De Dommel tot de gemeenschappelijke regeling per 1 januari 2026. In 2025 zal de focus liggen op het voorbereiden van deze toetreding, zowel wat betreft de technische overname van de belastingtaken als de overgang van de medewerkers. Hieraan zal invulling gegeven worden op een projectmatige wijze. De kosten die in 2025 worden gemaakt voor voorbereiding en de realisatie van de implementatie worden separaat door BSOB in rekening gebracht bij Waterschap De Dommel. Ter voorbereiding van de overname van de belastingtaken van Waterschap De Dommel zullen de betrokken medewerkers al per 1 oktober 2025, gedetacheerd vanuit Waterschap De Dommel, parttime werkzaam zijn bij BSOB.

2. Leeswijzer

Financiële begroting

In hoofdstuk 3 zijn de wijzigingen opgenomen die betrekking hebben op de verplichte paragrafen. Hoofdstuk 4 geeft inzicht in de projecten, die verwerkt zijn in de 1e BW 2025 en hoofdstuk 5 geeft alle financiële informatie betreffende de 1e BW 2025.

3. De paragrafen

In deze paragraaf worden alleen de verplichte paragrafen opgenomen die gewijzigd zijn ten opzichte van de primaire begroting 2025.

3.1 Weerstandsvermogen & risicobeheersing

In deze paragraaf worden de risico's en ontwikkelingen besproken die impact kunnen hebben op de exploitatie van BSOB en de daaruit voortvloeiende (individuele) deelnemersbijdrage. BSOB onderkent voor 2025 de volgende risico's, welke zijn onderverdeeld in interne en externe risico's.

Interne risico's

Risico 1

Langdurige uitval van personeel door ziekte.

Beheersing

Maximaal inzetten op preventie en normaliseren van de werkdruk.

Risico 2

Uitvallen of vertrek van kritische key-spelers.

Beheersing

- Key-spelers voldoende management-aandacht geven;
- Werkdruk key-spelers normaliseren;
- Investeren in ontwikkeling key-spelers;
- Kennis van key-spelers vastleggen en werkinstructies ontwikkelen;
- Kennis van key-spelers delen om kwetsbaarheid te beperken;
- Hosting van de Gouw- en OrtaX-applicaties bij leveranciers onderbrengen in plaats van bij waterschap Aa en Maas, om de kwetsbaarheid bij eventueel uitvallen of vertrek van de applicatiebeheerder te mitigeren.

Risico 3

Beschikbaarheid van voldoende nieuw gekwalificeerde medewerkers.

Beheersing

- Nieuwe manieren van werving toepassen;
- Interne doorstroom van medewerkers vanuit het team Frontoffice;
- Investeren het kennisniveau van medewerkers om interne doorstroom te bevorderen.

Risico 4

BSOB wil en moet een organisatie zijn waarin van medewerkers flexibiliteit wordt gevraagd met betrekking tot werkwijzen (denk aan automatiseringsprocessen) en opleidingsniveau. Kunnen/willen medewerkers hieraan (blijven) voldoen?

Beheersing

Maatwerk blijven bieden met betrekking tot intern en extern opleiden. Medewerkers bewust blijven maken van de kansen die dit biedt binnen, maar soms ook buiten, de organisatie.

Risico 5

Storingsgevoeligheid ICT-structuur.

Beheersing

De ICT-structuur op lange termijn robuuster maken, onder andere door de Gouw- en OrtaX-applicaties naar de hosting bij leveranciers onder te brengen wat een verbeterde performance en beschikbaarheid heeft en continuïteit in technisch beheer. Op korte termijn zorgt dit voor meer stabiliteit: niet iedere dag uitval/werkonderbrekingen.

Externe risico's

Risico 1

Afhankelijkheid van externe partijen en daardoor mogelijk niet goed functionerende werkomgeving. Hiermee enerzijds doelend op de applicaties van onze leveranciers (onder andere belasting- en waarderingspakketten, telefonie en website) en hosting. Anderzijds doelend op de afhankelijkheid van leveranciers zoals Microsoft 365 en Enable U.

Beheersing

Doordat het voornamelijk bij externe leveranciers belegd is kunnen we als BSOB niet meer doen dan de risico's in beeld hebben en proactief of in geval van calamiteit, snel schakelen met alle externe leveranciers.

Risico 2

Gegevensbescherming: kans om gehackt te worden. In hoeverre zijn we (überhaupt) in staat onze gegevens tegen kwaadwillende externen te beveiligen? Maar nog belangrijker in hoeverre zijn we snel in staat onze dagelijkse werkzaamheden zonder hinder voort te zetten?

Beheersing

De ingezette weg om niveau 4 te behalen en vast te houden is vanzelfsprekend. Daar waar het haalbaar wordt dit niveau verhogen, mits in alle redelijkheid. Lees: kosten/baten.

4. Projecten 2025

In 2025 worden de volgende noodzakelijke initiatieven en projecten voorzien:

ICT:

1. **Vervolg van het project gegevensbescherming (BIO2-/NIS2-richtlijn)**: Voor dit project is in de jaarrekening 2025 al een bedrag van **€ 150K** gereserveerd. Parallel aan het realiseren van het vereiste volwassenheidsniveau 4 van het BIO2-richtlijn in 2025 streeft BSOB ernaar om in 2025 ook al te kunnen voldoen aan de eisen van het nieuwe NIS2-richtlijn.
2. **Transitie van hosting en technisch beheer GouwBelastingen en OrtaX van waterschap Aa en Maas naar de SaaS omgevingen van GouwIT en Ortec Finance.**
   - Risico afname: nu afhankelijkheid van één applicatiebeheerder.
   - Beperking risico van inkomstenderving of grote vertragingen in aanslagruns.
   - Verbetering in performance en bewezen beheerprocedures.
   - Verhoogde beschikbaarheid.
   - Toekomstbestendig en minder afhankelijk.
   - Sterk toegenomen veiligheid op basis van ISAE 3402 Type II-/ ISO 27001 rapportages.
   - Voorspelbaarheid van kosten en performance.
   - Schaalbaarheid: bij groei van opdrachtgevers en hoeveelheid data en gebruikers kan het platform meegroeien. Het hosting voorstel van GouwIT voorziet in een kosteloze uitbreiding met extra deelnemers, w.o. Waterschap De Dommel. Dit biedt een groot kostenvoordeel voor BSOB.

   De kosten van de hosting oplossing bedragen initieel € 24K en structureel € 80K. Aangezien de hosting gestart wordt medio 2025 wordt voor 2025 een bedrag van € 64K (€ 24K + € 40K) aangehouden.

3. **Migratie van documenten naar Microsoft 365:** Veilige migratie van documenten naar Microsoft 365 met de juiste rechten en structuur leidt tot een verbeterde samenwerking en toegankelijkheid voor medewerkers en een verbeterde beveiliging en naleving van compliance-richtlijnen. De hele migratie zou gerealiseerd kunnen worden voor naar verwachting € 50K.

Heffen:

Om invulling te geven aan de Kadernota 2026 worden twee onderzoeken uitgevoerd:

4. **Achteraf opleggen van gebruikersbelastingen:** Aan het Algemeen Bestuur zal in 2025 een advies worden voorgelegd om vanaf 2026 de gebruikersbelastingen achteraf op te leggen. Dit houdt in dat de gebruikersbelastingen van 2026 pas in 2027 worden opgelegd. De financiële gevolgen voor de deelnemers worden vooraf uitgewerkt, waarbij ook de mogelijke risico's worden geïnventariseerd.
5. **Geautomatiseerd doorvoeren van aangiften:** onderzocht wordt of het mogelijk is om bepaalde soorten aangiften (zuiveringsheffing, toeristenbelasting, rioolheffing) geautomatiseerd en zonder controles door te voeren in onze administratie. Aan het geautomatiseerd doorvoeren worden richtlijnen verbonden, waardoor de risico's beperkt worden.

Voor deze onderzoeken wordt een out-of-pocket budget van € 10K gereserveerd

Communicatie:

6. Ontwikkeling van een **nieuw aanslagbiljet** dat voldoet aan de eisen van de Wet Digitale Overheid en de toegankelijkheidsrichtlijnen (B1-taalniveau, duidelijke structuur). Dit zorgt voor:
   - Naleving van wet- en regelgeving.
   - Vermindering van klantvragen en verhoging van betalingsbereidheid.
   - Efficiëntere interne afhandeling.
   - Verlaging van drukkosten met ongeveer € 4.000 per februarikohier.
   - Verlaging van de benodigde checklist uren per februarikohier.

   De geschatte kosten bedragen € 12K (exclusief interne uren).
7. **Noodzakelijke (door)ontwikkeling van de website**, omdat het voor de website gebruikte content management system (CMS) bij de huidige leverancier niet langer beschikbaar is. In 2025 is een overgang naar een nieuwe leverancier of naar ander CMS noodzakelijk. Voor de (door)ontwikkeling van de website wordt in 2025 out-of-pocket € 100K begroot.
8. Ontwikkeling van een **schrijfwijzer en huisstijlhandboek**: Dit zorgt voor eenduidige identiteit en communicatie en de inrichting van een toolkit voor de medewerkers. De geschatte kosten bedragen € 5K
9. **WOZ-communicatiecampagne**: Deze campagne is opnieuw gericht op het vergroten van begrip en vertrouwen in de dienstverlening, het verlagen van het aantal bezwaren en het verminderen van de druk op het KCC en andere teams. De geschatte kosten bedragen € 25K.

Bedrijfsvoering:

10. Gekoppeld aan de meerjarenstrategie zoals die is beschreven in de Kadernota 2026, wordt in opdracht van het Dagelijks Bestuur in 2025 door een gespecialiseerde adviseur een onderzoek uitgevoerd dat er op is gericht om de complexiteit van de governance van de GR BSOB te reduceren. De geschatte kosten bedragen € 25K

Financiering van de projecten:

- De kosten van het project Gegevensbescherming (BIO2) ter grootte van € 150K waren al opgenomen in de begroting 2025. De verwachting is dat BSOB in staat is om binnen dat projectbudget ook de NIS2-richtlijn te kunnen implementeren.
- De kosten van de andere projecten (2 t/m 10) kunnen in 2025 worden gefinancierd worden uit de bestemmingsreserve van € 291K, die voor deze projecten is gevormd uit het positieve resultaat uit 2024, conform het advies bij de jaarrekening 2024.

5. Financiën

In de Kadernota 2025 zijn de kaders en uitgangspunten opgenomen waarbinnen BSOB de begroting 2025 inclusief meerjarenraming heeft opgesteld. In de Kadernota 2025 zijn echter ook actualisaties 2024 meegenomen. Deze uitgangspunten zijn op basis van de realisatie 2024 en de werkelijke indexaties 2024 geactualiseerd.

In de volgende weergave worden de verschillen tussen de vastgestelde begroting 2025 en 1e BW 2025 inzichtelijk gemaakt.

Exploitatiekosten: (*€1.000)			Vastgestelde begroting 2025	1e BW 2025	Verschil 1e BW 2025 en B2025
Overhead	Lonen en salarissen		2.304	2.504	200
	Overige personeelskosten		274	274	
	Inhuur personeel			284	284
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	103	103	
		Rente			
	Automatiseringskosten		595	850	255
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1	
	Huisvestingskosten		280	280	
	Duurzame goederen		5	5	
	Algemene kosten		299	299	
	Onvoorzien		70	50	-20
	Uitbestede diensten		661	739	78
	Repro- en portokosten				
	Taakstelling/effecten Robotisering		-138		138
	Totale lasten		**4.454**	**5.390**	**936**
	Rentebaten		-296	-296	
	Overige opbrengsten	Overige baten	-3	-459	-456
	Opbrengsten invordering				
	Totale baten		**-299**	**-755**	**-456**
		Totale kosten overhead	4.155	4.635	480
Waarderen	Lonen en salarissen		2.160	2.160	
	Overige personeelskosten		34	34	
	Uitbestede diensten			12	12
	Inhuur personeel		1.344	1.275	-69
	Automatiseringskosten		264	358	94
	Repro- en portokosten		12	17	5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	765	678	-87
	Totale lasten		**4.579**	**4.533**	**-46**
	Overige opbrengsten			-120	-120
	Totale baten			**-120**	**-120**
		Directe kosten waarderen	**4.579**	**4.413**	**-166**
		Doorberekende kosten overhead	2.141	2.388	247
		Totale kosten Waarderen	**6.720**	**6.801**	**81**
Heffen	Lonen en salarissen		1.369	1.424	55
	Overige personeelskosten		26	26	
	Inhuur personeel			127	127
	Automatiseringskosten		77	197	120
	Repro- en portokosten		358	300	-58
	Totale lasten		**1.830**	**2.074**	**244**
	Overige opbrengsten	Overige baten			
	Totale baten				
		Directe kosten Heffen	**1.830**	**2.074**	**244**
		Doorberekende kosten overhead	1.602	1.787	185
		Totale kosten Heffen	**3.432**	**3.861**	**429**
Innen	Lonen en salarissen		308	308	
	Overige personeelskosten		6	8	2
	Inhuur personeel				
	Repro- en portokosten		93	180	87
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	12	12	
		Incasso- en deurwaarderskosten	179	179	
		Kosten betalingsverkeer	157	157	
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	30	30	
	Totale lasten		**785**	**874**	**89**
	Overige opbrengsten	Overige baten			
	Totale baten				
		Directe kosten Innen	**785**	**874**	**89**
		Doorberekende kosten overhead	412	459	48
		Totale kosten Innen	**1.197**	**1.334**	**137**
Netto-kosten			**11.349**	**11.996**	**646**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	12.238	12.928	689
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	889	932	43
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel			
Exploitatieresultaat					

Saldo baten en lasten (*€1.000)	B2025	1e BW 2025	Verschil B2025 en 1e BW 2025
Lonen en salarissen	6.141	6.396	255
Inhuur personeel	1.344	1.685	341
Overige personeelskosten	340	342	2
Uitbestede diensten	661	751	90
Uitvoeringskosten	1.144	1.057	-87
Automatiseringskosten	936	1.405	469
Taakstelling/effecten Robotisering	-138		138
Algemene en overige kosten	1.220	1.235	15
Algemene kosten	299	299	
Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	103	103	
Duurzame goederen	5	5	
Huisvestingskosten	280	280	
Onvoorzien	70	50	-20
Repro- en portokosten	463	498	35
Overige opbrengsten	-3	-579	-576
Rentebaten	-296	-296	
Opbrengsten invordering			
Netto-kosten	**11.349**	**11.996**	**646**

5.1 Belangrijkste verschillen (> € 50K) tussen de vastgestelde begroting 2025 en de 1e BW 2025

Er is sprake van een aantal belangrijke verschillen tussen de vastgestelde begroting 2025 en de 1e BW 2025. Deze verschillen lichten wij hieronder nader toe. Er is sprake van:

- **€ 341K nadeel (€ 1.344K vs € 1.685K)** hogere kosten voor inhuur in verband met de inhuur van een tijdelijk afdelingshoof Belastingen (gekoppeld aan de komst van de manager Belastingsen van De Dommel per 1 januari 2026) en de inhuur van een externe Controller in verband met de langdurige uitval van de Controller.
- **€ 90K nadeel (€ 661K vs € 751K)** onder andere in verband met hogere kosten voor de inhuur van een externe communicatieadviseur in verband met ouderschapsverlof van de zittende communicatieadviseur
- **€ 469K nadeel (€ 936K vs € 1.405K)** als gevolg van hogere automatiseringskosten, door stijgingen van de tarieven van de leveranciers van de applicaties en door een sterke verhoging van het tarief van het RIVG voor de BRP-koppeling. Dit is een gevolg van een verdubbeling van de tarieven van het RIVG en een sterke van de hoeveelheid BRP-berichten vanwege DDV. Hier staat de deelnemersbijdrage van DDV tegenover.
- **€ 138K nadeel** in verband met het vervallen van de taakstelling, conform het besluit van het algemeen bestuur van december 2024
- **€ 87K voordeel (€ 1.144K vs € 1.057K)** in verband met lagere uitvoeringskosten, onder andere door nog niet ingevulde vactures.

- **€ 255K nadeel (€ 6.141K vs € 6.396K)** in verband met hogere personeelskosten als gevolg van de uitbreiding van de formatie als gevolg van de uitvoering van de belastingtaken voor de dienst Dommelvallei en de uibreiding van het managementteam met een afdelingshoofd en een coordinator;
- **€ 576K boekhoudkundige 'opbrengst'** (€ 3K vs € 579K) onder andere als gevolg van het het inzetten van de bestemmingsreserve die gevormd is uit het positieve resultaat van 2024 voor de financiering van de noodzakelijke projecten in 2025 ad € 291K en als gevolg van een boekhoudkundige correctie van het begrote budget voor het project Informatiebeveiliging ad € € 150K.

De relatieve sterke stijging van de overheadkosten wordt verklaard door:

- de hierboven beschreven stijging van de generieke automatiseringskosten, die op overhead wordt geboekt.
- de stijging van de inhuurkosten, in verband met langdurige uitval van de controller en de bezetting van een vacature met een externe in verband met de komst per 1 januari 2026 van de manager als gevolg van de toetreding van De Dommel.

Naast deze kostenontwikkelingen moeten in 2025 de eerder beschreven noodzakelijke projecten worden uitgevoerd. Deze projecten kunnen worden gefinancierd uit de geoormerkte bestemmingsreserve die daarvoor uit het resultaat van 2024 is gevormd. Het project Gegevensbescherming (BIO2/NIS) kan worden gefinancierd uit de begroting 2025, omdat dit project in die begroting al was voorzien.

5.2 Financieel effect van de 1e BW 2025

- De kosten van de (onderdelen van deze) projecten zullen worden doorbelast aan de juiste programma's, waardoor deze op een juiste wijze verwerkt worden in de deelnemersbijdrage.
- Door de bovengenoemde ontwikkelingen resteert voor de 1e BW 2025 een kostennadeel van € 938 (te weten het totaal van de kostenontwikkelingen ad € 647K en het benodigd budget van € 291K voor noodzakelijke projecten)
- De noodzakelijke projecten kunnen worden gefinancierd uit de bestemmingsreserve van € 291K die is gevormd uit het positieve resultaat van 2024.
- Het nadeel voor de 1e BW 2025 beperkt zich daarmee tot het genoemde bedrag van € 647K. Dit nadeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:
    - onvoorziene en niet beïnvloedbare prijsstijgingen/indexeringen van leveranciers van BSOB (met name door de verdubbeling van het tarief van de BRP-koppeling van het RIVG).
    - de vacature voor de functie van afdelingshoofd Belastingen die met externe inhuur bemenst moet worden om boventalligheid te voorkomen van de manager Belastingen van Waterschap De Dommel bij de toetreding van het waterschap per 1 januari 2026 op deze vacature geplaatst moet worden.
    - de externe inhuur die tot medio 2025 noodzakelijk is in verband met het langdurig uitvallen van de Controller van BSOB.
- Besloten kan worden om de egalisatiereserve, die uit het positieve resultaat van 2024 is gevormd, in te zetten om dit nadelige financiële effect met een bedrag van € 407K te compenseren.
- Het bedrag van € 240K dat hierna resteert dient in 2025 verrekend te worden met de deelnemers.
- BSOB voert de belastingtaken, als gevolg van onze uniek hoge automatiseringsgraad en de slank ingerichte organisatie, landelijk qua uitvoeringskosten op het laagste niveau uit.
- BSOB heeft gezien de aard van onze dienstverlening aan de deelnemers geen mogelijkheid om diensten of activiteiten te schrappen, waardoor een extra kostenvoordeel zou kunnen worden gerealiseerd.
- Daarnaast voert BSOB, op basis van de 1e begrotingswijziging 2025, de belastingtaken op een lager kostenniveau uit dan het kostenniveau van de 2e begrotingswijziging 2024 (€ 11.995K vs € 12.073K).
- BSOB heeft om de hierboven genoemde redenen niet de mogelijkheid om het nadeel van de 1e BW 2025 binnen de eigen begroting 2025 op te kunnen vangen.

5.3 Bijdragen per deelnemer

In onderstaande tabel zijn de gewijzigde deelnemersbijdragen 2025 opgenomen.

NB: de verrekening van het inzetten van de egalisatiereserve van € 407K, conform het besluit van het Algemeen Bestuur op 3 april 2025, dient in deze deelnemersbijdragen nog te worden verwerkt!.

Begroting 2025	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	2.846.455	369.668	650.075	207.760	683.483	896.345	640.252	475.671	1.214.496	503.040	2.067.551	428.564	365.326	**11.348.887**
Percentage van bijdrage	25,08%	3,26%	5,73%	1,83%	6,02%	7,90%	5,64%	4,19%	10,70%	4,43%	18,22%	3,78%	3,22%	**100%**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	222.948	28.954	50.917	16.273	53.534	70.206	50.148	37.257	95.125	39.400	161.940	33.567	28.614	**888.883**
	3.069.402	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

1e Begrotingswijziging 2025	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert-Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	3.192.182	381.635	648.895	214.104	709.550	934.941	641.525	488.357	1.305.769	521.370	2.137.603	441.784	377.952	**11.995.667**
Percentage van bijdrage	26,61%	3,18%	5,41%	1,78%	5,92%	7,79%	5,35%	4,07%	10,89%	4,35%	17,82%	3,68%	3,15%	**100%**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	247.979	29.647	50.408	16.632	55.120	72.629	49.836	37.937	101.436	40.502	166.056	34.319	29.361	**931.862**
	3.440.161	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

Verschil	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	345.727	11.966	-1.180	6.343	26.067	38.596	1.273	12.686	91.273	18.330	70.052	13.220	12.626	**646.980**
Percentage van bijdrage														
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	25.031	692	-509	359	1.587	2.423	-312	680	6.311	1.101	4.116	752	746	**42.979**
	370.759	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

5.4 Productiecijfers 2024 voor de 1e begrotingswijziging 2025

BSOB - Aantallen aanslagen en aanslagregels
Productiecijfers 2025

	Aa en Maas		Asten		Bernheze		Boekel		Deurne		Geldrop-Mierlo		Gemert-Bakel		Laarbeek		Maashorst		Nuenen		Oss		Someren		Son en Breugel		Totaal
	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	
Aantal aanslagbiljetten per deelnemer	419.014		9.247		16.311		5.550		18.876		22.561		15.845		11.448		32.469		13.199		59.328		10.747		8.988		643.583
Aanslagen in het basispakket																											
Watersysteemheffing ingezetenen		342.207																									342.207
Watersysteemheffing gebouwd		396.700																									396.700
Watersysteemheffing ongebouwd		120.001																									120.001
Zuiveringsheffing forfait bedrijven		22.793																									22.793
Zuiveringsheffing forfait woningen		376.546																									376.546
Afvalstoffenheffing - vastrecht/ vast bedrag				7.525		13.681		4.699		14.646		19.048		13.330		10.153		26.512		11.027		43.732		8.658		7.880	180.891
Afvalstoffenheffing - DiFTar				11.538		22.145				21.689		32.318		10.211		15.152				17.911		31.837		12.769			175.570
Reinigingsrecht												112		2.30						59				101		27	529
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet-woning				1.172		1.524		711		1.765		1.175		1.529		1.161		3.369		1.004		3.812		1.283		755	19.260
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning				7.541		13.396		4.481		14.257		19.775		13.421		10.074		26.685		11.022		43.004		8.834		7.920	180.410
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet-woning				1.087		1.406		593		1.614		1.150		1.415		1.047		3.119		828		3.684		1.202		702	17.847
Bedrijfsinvesteringszone eigenaar																								95			95
Bedrijfsinvesteringszone gebruiker														159										90			249
Reclamebelasting				106		68						227				74		290		142		361					1.268
Rioolheffing gebruiker niet-woning								458		1.369		1.033		1.259		892		3.397		747		3.219				643	13.017
Rioolheffing gebruiker woning								4.597		14.321		18.956		13.026		9.984		25.910		11.001		42.941				7.762	148.498
Rioolheffing eigenaar niet-woning				1.063		1.381												2.662				3.463		1.232		1.068	10.869
Rioolheffing eigenaar woning				7.543		13.071												25.776				41.444		8.821		9.490	106.145
Rioolgrootverbruik				24				23										27		54		411				13	563
Hondenbelasting				1.415						3.621		4.132		3.326								9.958		1.781			24.233
Toeristenbelasting				83		58		42		62		19		95				127		12		123		96			717
Forensenbelasting																		134									134
Naheffingsaanslag parkeerbelasting										33		117						715				6.895					7.760
Kosten parkeerbelasting										33		117						715				6.926					7.791
Baatbelasting																											0
Precario																										24	24
Marktgelden										77																	77
Graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten										134																	134
Aanslagen in het pluspakket																											
Zuiveringsheffing Verontrein. bedrijf	9.051																										9.051
Biljetten	419.014		9.247		16.311		5.550		18.876		22.561		15.845		11.448		32.469		13.199		59.328		10.747		8.988		643.583
Regels		1.258.247		39.097		66.730		15.604		73.621		98.190		58.001		48.537		119.438		53.807		241.810		44.962		36.284	2.154.328

5.5 Taakvelden 1e BW 2025

Op grond van artikel 7, lid 3 van de BBV provincies en gemeenten dient in de begroting een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld te worden opgenomen. In beginsel zouden de volgende taakvelden voor BSOB van toepassing zijn.

Taakvelden gemeenten

0. Bestuur en ondersteuning
   - 0.1 Bestuur
   - 0.2 Burgerzaken
   - 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
   - 0.4 Overhead
   - 0.5 Treasury
   - 0.61 OZB woningen
   - 0.62 OZB niet-woningen
   - 0.63 Parkeerbelasting
   - 0.64 Belastingen overig
   - 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
   - 0.8 Overige baten en lasten
   - 0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
   - 0.10 Mutaties reserves
   - 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Echter, voor BSOB is het niet mogelijk om een adequate verdeling te maken tussen deze taakvelden. Daarom zijn de kosten die direct toe te rekenen zijn aan de belastingen onder taakveld 0.6 verantwoord. Hierbij is een onderverdeling gemaakt tussen belastingen OZB en overige belastingen.

Taakveld	Taakveldomschrijving		Vastgestelde begroting 2025	1e BW 2025	Verschil 1e BW 2025 en B2025
0.4	Overhead	Totale kosten overhead	4.155	4.635	480
		Doorbelasting kosten overhead naar programma belastingen	-4.155	-4.635	-480
		Saldo kosten overhead	-	-	-
0.61 + 0.62	Belastingen-OZB	Totale directe lasten	4.579	4.533	-46
		Totale directe baten		-120	-120
		Directe kosten belastingen-OZB	4.579	4.413	-166
		Doorbelasting kosten overhead	2.105	2.362	257
		Totale kosten belastingen-OZB	6.684	6.775	91
0.64	Belastingen-Overig	Totale directe lasten	2.615	2.948	333
		Totale directe baten			
		Directe kosten belastingen-Overig	2.615	2.948	333
		Doorbelasting kosten overhead	1.980	2.222	242
		Totale kosten belastingen-Overig	4.595	5.170	575
0.8	Onvoorzien		70	50	-20
	Netto-kosten		11.349	11.996	646
		Deelnemersbijdragen (incl. BTW)	12.238	12.928	689
		BTW Eindgebruiker - exploitatie	889	932	43
		BTW Eindgebruiker- investeringen			
	Exploitatieresultaat				
0.10	Mutaties reserve				
0.11	Gerealiseerd resultaat				

BESLUIT DAGELIJKS BESTUUR

VOORSTEL

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

BESLUIT:

1. De -ontwerp- eerste begrotingswijziging 2025 ter vaststelling aan het Algemeen Bestuur aan te bieden.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van BSOB van 24 maart 2025

De voorzitter	De secretaris
G.T. Buter	E.M. van der Reijden

BESLUIT ALGEMEEN BESTUUR

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 24 maart 2025

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

BESLUIT:

1. De -ontwerp- eerste begrotingswijziging 2025 vast te stellen, met inachtneming van de inzet van de egalisatiereserve om stijgende kosten tijdelijk te dekken

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van BSOB van 03 april 2025

De voorzitter	De secretaris
G.T. Buter	E. M. van der Reijden

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

-ontwerp- BEGROTING 2026

INCLUSIEF MEERJARENRAMING 2026-2029

Datum 03 april 2025

Versiebeheer		
Versie	*Datum*	*Status*
Financieel Specialisten en regievoerders	13-03-2025	Concept
Dagelijks bestuur/ Algemeen bestuur	03-04-2025	Definitief

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2

2.1 BSOB organisatie 6

2.2 Missie, visie en kernwaarden 6

Missie 6

Visie 6

Kernwaarden 7

3.1 Organisatiestructuur 8

3.2 Ambities per primair proces 9

3.2.1 Waarderen 9

3.2.2 Heffen 11

3.2.3 Innen 12

3.3 Ambities secundaire processen 12

3.3.1 Front-office 12

3.3.2 Bezwaar en Beroep 13

3.3.3 ICT 13

3.3.4 HR 14

3.3.5 Communicatie 15

3.3.6 Gegevensbescherming 15

3.3.7 Inkoop 15

3.3.8 Governance gemeenschappelijke regeling 16

3.3.9 Nieuwe toetreders tot de GR BSOB 16

3.4 Projecten 17

3.5 Paragrafen 17

3.5.1 Risicoparagraaf 17

3.5.2 Weerstandsvermogen 20

3.5.3 Onderhoud kapitaalgoederen 20

3.5.4 Financiering 20

3.5.5 Mededelingen WNT 25

3.5.6 Wet Open Overheid (WOO) 25

4.1 Overzicht van baten en lasten 26
4.2 Kostenverdeling 28
4.3 Meerjarenraming 2026-2029 28
4.3.1 Bijdrage deelnemers 30
Besluit Dagelijks Bestuur 31
Besluit Algemeen Bestuur 32

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

1 INLEIDING

Deze begroting 2026 is afgeleid van de Kadernota 2026 en moet worden gelezen in het licht van de (verwachte) ontwikkelingen voor de deelnemers in 2026. Voor de gemeenten gaat het hierbij om een drastische daling van de rijksbijdrage per inwoner uit het Gemeentefonds, waardoor veel gemeenten een tekort voorzien in hun begroting. Gemeenten zijn daarom terughoudend met het opnemen van investeringen, omdat de structurele dekking ontbreekt en het tekort daardoor nog verder kan oplopen. Voor de waterschappen gaat het om de wijziging met betrekking tot de watersysteemheffing, waarbij onder andere de kostentoedelingsmethode moet worden aangepast en de tarieven gedifferentieerd moeten worden.

Bij gelijkblijvende omstandigheden zal BSOB de uitvoering van de belastingtaken binnen de gestelde kwaliteitseisen in de planperiode naar verwachting kunnen realiseren met de formatie en op het kostenniveau zoals dat is opgenomen in de 1e begrotingswijziging 2025. BSOB erkent de urgentie om de uitvoeringskosten voor de deelnemers op een zo laag mogelijk niveau te brengen en te houden. Dit willen we bereiken door maximale efficiëntie te realiseren.

Hierbij moet worden opgemerkt dat BSOB de belastingtaken, als gevolg van onze uniek hoge automatiseringsgraad en de slank ingerichte organisatie, landelijk qua uitvoeringskosten al op het laagste kostenniveau uitvoert. Uit onafhankelijk onderzoek is gebleken dat zelfstandige uitvoering van de belastingtaken door een gemeente of een waterschap substantieel hogere kosten met zich meebrengt (bron: Maarten Allers/Tom de Greef, Rijksuniversiteit Groningen COELO, 28 november 2017 'Gemeentelijke samenwerking verlaagt uitgaven meestal niet' pagina 40) https://esb.nu/gemeentelijke-samenwerking-verlaagt-uitgaven-meestal-niet/

De mogelijkheden om met verdere automatisering en robotisering de uitvoeringskosten nog verder te verlagen zijn beperkt. Daarom vervangen wij de voorheen aan de robotisering gekoppelde taakstelling en de noodzakelijke investeringen die daaraan voor de deelnemers waren verbonden, met het pakket aan initiatieven zoals beschreven in de Kadernota. De meeste van deze initiatieven richten zich op het bereiken van een nog hogere efficiëntie, door de processen die verbonden zijn met de uitvoering van de belastingtaken nog verder te uniformeren.

De diversiteit van de gemeentelijke belastingverordeningen beïnvloedt de efficiëntie van BSOB sterk. In nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de deelnemende organisaties gaan we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor een verdere harmonisering van de verordeningen voor bepaalde belastingsoorten, rekening houdend met de beleidsruimte van de gemeenten. Ook met de waterschappen zullen wij hier gezamenlijk in optrekken. BSOB werkt de initiatieven uit tot voorstellen, inclusief een impactanalyse en een financiële onderbouwing, die ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur zullen

worden voorgelegd. De realisatie van geaccordeerde initiatieven wordt projectmatig aangestuurd.. Het Algemeen Bestuur zal structureel worden geïnformeerd over de voortgang van deze projecten..

De begroting is ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en bestaat uit een beleidsbegroting (hoofdstuk 3) en een financiële begroting (hoofdstuk 4). In de beleidsbegroting leest u het programmaplan. De meerjarendoelen uit de Kadernota zijn hierbij vertaald naar concrete doelen gekoppeld aan een KPI. Hierdoor kunnen we de doelen meten en evalueren in de volgende bestuursrapportage. Ook leest u in hoofdstuk 3 de verplichte paragrafen. In de financiële begroting vindt u het overzicht van de baten en lasten en een overzicht van de financiële positie. Tevens ziet u de meerjarenraming.

In 2025 wordt de hosting ondergebracht bij GouwBelastingen en Ortax. De structurele kosten van deze hosting ad € 80K per jaar zijn meegenomen in de begroting 2026 en in de meerjarenbegroting.

De financiële kengetallen zoals voorgeschreven vanuit het BBV zijn niet opgenomen. Voor een samenwerkingsverband zoals Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) en de wijze waarop de financiering vanuit de deelnemers is georganiseerd, zijn deze niet relevant.

Per 1 januari 2026 treedt waterschap De Dommel toe tot de gemeenschappelijke regeling BSOB en gaat BSOB de belastingtaken voor dit waterschap uitvoeren. De toetreding wordt arbeidsrechtelijk gezien als overgang van onderneming, met als gevolg dat de medewerkers van de afdeling Belastingen van De Dommel overkomen naar BSOB met behoud van hun arbeidsvoorwaarden. Deze medewerkers worden ingepast in de teams van BSOB. In de Frontoffice zal een aantal vacatures moeten worden ingevuld, om invulling te kunnen geven aan de uitbreiding van de taken.

Als gevolg van de toetreding van Waterschap De Dommel nemen de structurele kosten van BSOB toe. De kosten die worden via de verdeelsleutel van BSOB toegerekend aan De Dommel. Hier staat de deelnemersbijdrage van De Dommel tegenover. De incidentele kosten die gemaakt worden om de toetreding van De Dommel te kunnen realiseren worden bij Waterschap De Dommel in rekening gebracht.

De financiële gevolgen van nog te nemen besluit om te gaan werken van een kosteloze betalingsherinnering zijn nog niet meegenomen in de begroting 2026 en de meerjarenbegroting.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

2 VISIE EN AMBITIE VAN DE ORGANISATIE

2.1 BSOB organisatie

BSOB is een gemeenschappelijke regeling van Waterschap Aa en Maas en 9 gemeenten, te weten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Maashorst, Oss, en Someren. Waterschap De Dommel treedt per 1 januari 2026 toe tot de gemeenschappelijke regeling BSOB.. Daarnaast heeft BSOB een dienstverleningsovereenkomst afgesloten met de Dienst Dommelvallei, het samenwerkingsverband van de gemeenten Nuenen, Son en Breugel en Geldrop-Mierlo.

BSOB is opgericht om de kwaliteit van de dienstverlening en continuïteit van de waardering, de heffing en de inning van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen te garanderen tegen zo laag mogelijke kosten.

2.2 Missie, visie en kernwaarden

Missie

BSOB staat voor het nauwkeurig en zo eerlijk mogelijk vaststellen, heffen en innen van de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. Bij BSOB staan wij voor het uitvoeren van deze belastingtaken met aandacht voor onze inwoners en ondernemers tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.

Visie

Het is onze ambitie om een organisatie te zijn waar gemeenten graag en met vertrouwen hun belastingzaken aan uitbesteden, burgers en bedrijven deze zaken snel en gemakkelijk kunnen regelen en

waarvoor medewerkers graag willen werken. Bij de uitvoering van de belastingtaken willen wij toegankelijke, betrouwbare en persoonlijke dienstverlening bieden. Wij faciliteren burgers, bedrijven en onze deelnemers door werkprocessen zo efficiënt mogelijk in te richten. Wij bezien op welke wijze BSOB uitgebreid kan worden met de toetreding van nieuwe deelnemers, waarbij schaalvoordelen kunnen worden gecreëerd zonder onze identiteit te verliezen.

Kernwaarden

- Kostenbewust
- Toegankelijk
- Kwaliteit

Wij handelen naar onze kernwaarden. En vinden het belangrijk om met aandacht en een servicegerichte houding onze dienstverlening te bieden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Daarnaast streven wij ernaar om bij te dragen aan een betrouwbare en dienstverlenende overheid. BSOB investeert in de ontwikkeling van de medewerkers: wij zetten in op een flexibele, betrokken organisatie en op duurzame groei.

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Organisatiestructuur

De organisatiestructuur van BSOB ziet er als volgt uit:

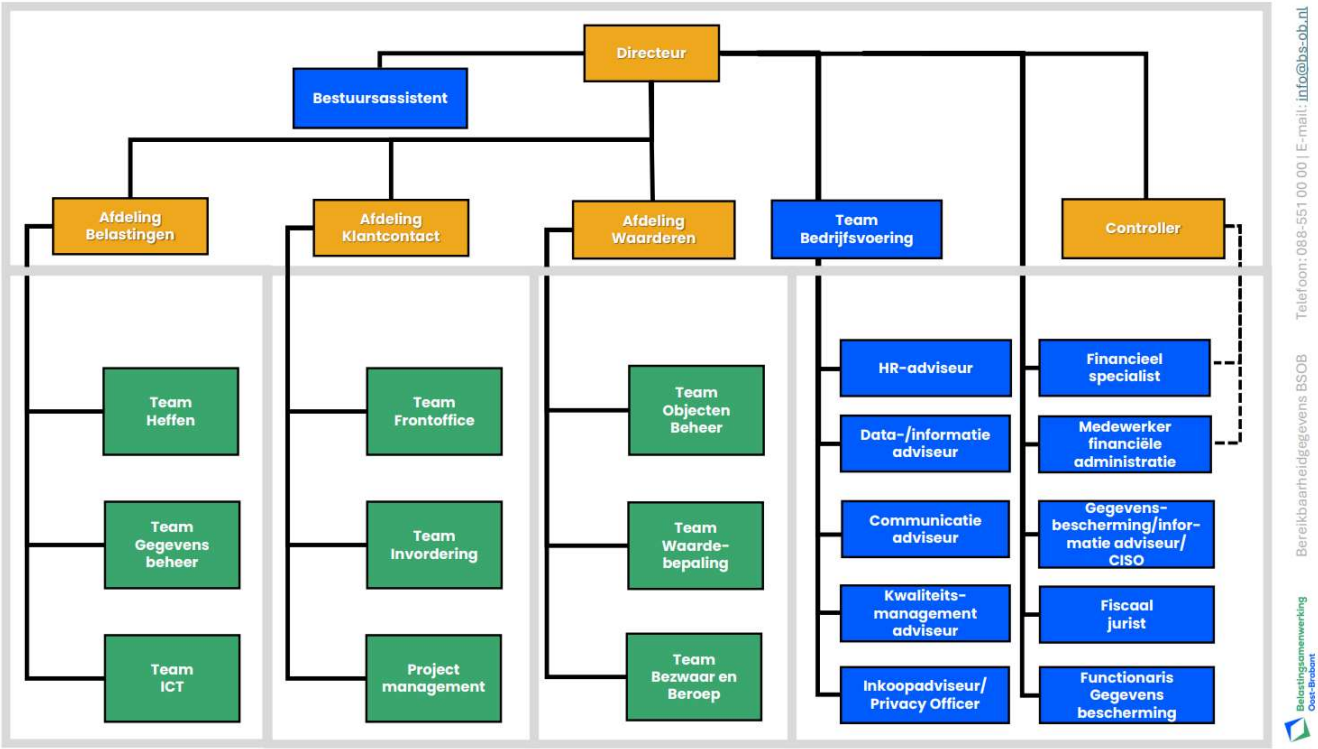

3.2 Ambities per primair proces

De primaire processen van BSOB bestaan uit:

- **Waarderen**: Het proces waarderen is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet WOZ. Zij waarderen/taxeren woningen en niet-woningen en bepalen de WOZ-waarde voor de waterschaps- en gemeentelijke belastingen. Hiervoor is het belangrijk dat informatie, gegevens en data over objecten goed wordt vastgelegd.
- **Heffen**: Het proces Heffen legt de waterschaps- en gemeentelijke belastingen op. Zij zorgen ervoor dat alle inwoners van onze deelnemers een belastingaanslag krijgen.
- **Innen**: Dit proces zorgt ervoor dat de klant kan betalen. Ze vorderen de waterschaps- en gemeentelijke belastingen in. Bij betalingsproblemen kijken ze samen met de burger naar een passende oplossing, bijvoorbeeld een betalingsregeling of kwijtschelding.

3.2.1 Waarderen

Doelstelling	Samenwerken in mutatiedetectie en objectenregistraties	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiency in beheer objectenregistratie voor zowel de deelnemer als BSOB	BSOB gaat met deelnemers samenwerken bij de mutatiedetectie en/of informatie ontvangen voor verwerking bij BSOB. Hierdoor kan de kwaliteit en consistentie in de basisregistraties WOZ, BAG en BGT op orde worden gehouden, terwijl de BAG- en BGT-beheerders zoveel mogelijk worden ontlast.	De mogelijkheden bespreken in het jaarlijkse beheerdersoverleg bij BSOB en in de continue dialoog met de BAG. Samen met de deelnemers ontwikkelen we hiervoor een geharmoniseerd proces.

Doelstelling	Artificial Intelligence (AI) in de objectregistratie	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Uitbreiden van inzet AI en machine learning in registratie objectenbeheer	We gaan voor de deelnemers de met AI ingewonnen informatie (zoals geconstateerde zonnepanelen) in bulk verwerken.	Deelnemers uitnodigen en adviseren mee te liften met de mutatiedetectie via innovatieve methoden.

Doelstelling	Samenbrengen van WOZ administratie en andere basisregistraties in een GIS/GEO applicatie	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
We implementeren een GIS-applicatie om de SOR onder te brengen.	We besteden een nieuwe GIS/GEO applicatie aan. Het samenbrengen van alle informatie uit de WOZ-administratie en andere basisregistraties waarvan in de WOZ-administratie gegevens verplicht worden gebruikt, zorgt voor meer inzicht en maakt geautomatiseerd verwerken van informatie mogelijk.	Marktverkenning starten en de scope inventariseren van de applicatie binnen BSOB.

Doelstelling	Automatisering toepassen in de herwaardering	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Efficiëntere herwaardering	We onderzoeken de mogelijkheden om automatisering toe te passen in de herwaardering. Hierdoor kan de herwaardering efficiënter worden uitgevoerd.	De mogelijkheden verkennen en uitwerken met de leverancier van de waarderingsapplicatie (Ortec). We zijn ons bewust van de risico's bij geautomatiseerde besluitvorming en leggen deze zorgvuldig vast.

Doelstelling	Foto-tool inzetten voor inwinning informatie over secundaire objectkenmerken	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Correcte WOZ-waarden door verhogen kwaliteit secundaire kenmerken	Door verbeteringen in de WOZ-administratie verlagen we het aantal WOZ-bezwaren en verlagen we het honoreringspercentage.	We vragen informatie uit bij de inwoner, en bieden als hulpmiddel de fototool aan. We verwerken de retour gekomen informatie in onze waarderingsapplicatie Ortax.

Doelstelling	Vijf sterren Waarderingskamer	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
We streven naar (het behouden van) de 'vijf sterren' beoordeling van de Waarderingskamer.	5 sterren van de Waarderingskamer bij beoordeling.	We onderzoeken waar de verbeterpunten liggen in de processen. We verbeteren de kwaliteit van de primaire- en secundaire objectkenmerken.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

3.2.2 Heffen

Doelstelling	Achteraf opleggen van gebruikersbelastingen	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Aangiftebelastingen binnen bepaalde bandbreedten en overige voorwaarden ongecontroleerd automatisch inlezen.	• minder onnodig controlewerk • Snelle en efficiënte verwerking	Businesscase opstellen en voorleggen aan het bestuur.

Doelstelling	Geautomatiseerd doorvoeren van aangiften	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Gebruikersbelastingen achteraf opleggen.	• Minder bezwaren over gebruikersbelastingen. In 1x goed. • Minder telefoontjes die gaan over verhuizingen en overlijdens gerelateerd aan de gebruikersbelastingen. • Draaien van fors minder verminderingen. In 1x goed. • Meeropbrengst belastingen door de werkelijke situatie in een jaar te kunnen belasten • Minder brieven versturen.	Businesscase opstellen en voorleggen aan het bestuur.

Doelstelling	Harmoniseren verordeningen	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Belastingverordeningen zijn zoveel mogelijk geharmoniseerd.	• Risico op fouten fors kleiner. • Begrijpelijke taal voor iedereen. • Vereenvoudigde tariefdifferentiaties.	Samen met gemeenten bekijken waar verordeningen vereenvoudigd en geharmoniseerd kunnen worden. De Gemeenteraden deze gewijzigde verordeningen aanbieden ter vaststelling.

3.2.3 Innen

Doelstelling	Betrouwbare en dienstverlenende overheid zijn	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Vergroten en actualiseren betaalmogelijkheden	• Minder uitval betalingen • Lagere kosten betaaldiensten	• iDeal toepassen(actualiseren) en/of meer brieven op de digitale balie koppelen aan actuele openstaande bedragen.
Verbeteren insolventieproces	• stabiliteit proces • minder uitval werkzaamheden	• Functionaliteit van een robot implementeren in het belastingpakket.
Medewerkers op gewenst niveau	• Werkzaamheden worden op gewenst kwaliteitsniveau uitgevoerd	• Interne en externe trainingen/opleidingen • Intensieve begeleiding door ervaren collega's • Ontwikkeltrajecten

3.3 Ambities secundaire processen

BSOB kent verschillende secundaire processen, die overkoepelend of ondersteunend zijn aan de primaire processen. De secundaire processen worden door specifieke teams of door adviseurs van de afdeling Bedrijfsvoering uitgevoerd. Ten aanzien van de volgende secundaire processen heeft BSOB in de planperiode de volgende ambities die ter besluitvorming door het Algemeen Bestuur verder qua kosten en baten uitgewerkt gaan worden.

3.3.1 Front-office

Doelstelling	De Frontoffice als de kweekvijver voor heel BSOB vraagt om nieuw beleid	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Blijvend investeren in opleiden van medewerkers	FO-medewerkers beschikken over de benodigde kennis en kunde om alle eerstelijns telefoongesprekken af te kunnen afhandelen.	• We organiseren per kwartaal kennissessies. • We professionaliseren het inwerk-/opleidingsplan. • We voeren coachingsgesprekken om de kwaliteit van de telefoonbeantwoording en de schriftelijke communicatie

		te waarborgen en/of vergroten.

3.3.2 Bezwaar en Beroep

Doelstelling	Doorontwikkeling processen met robotisering	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Verdere automatisering en robotisering bij de (digitale) afhandeling van bezwaarschriften.	Zoveel mogelijk gemeentelijke- en waterschapsbezwaren worden grotendeels geautomatiseerd of gerobotiseerd afgehandeld.	Met hulp van ICT de robot uitbreiden/ nieuwe procedures starten. Tevens een portaal inzetten om digitaal uitspraak op bezwaar te kunnen doen.

Doelstelling	Uitbreiding taakveld formele procesgang bezwaar en beroep	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Centraliseren van de afhandeling van alle gemeentelijke- en waterschapsbezwaren bij het team bezwaar en beroep.	Het formele proces rondom bezwaren en beroepen is ondergebracht bij het team bezwaar en beroep. Deze ontwikkeling levert een synergievoordeel op en maakt de governance robuuster.	We herschrijven de processen, passen de inrichting van de software aan en alloceren de juiste mensen op de juiste plaats.

3.3.3 ICT

Doelstelling	Implementeren van een GIS applicatie	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Implementatie GIS-applicatie ten behoeve van de samenhangende objectregistratie (SOR).	Het beheer van de SOR in een werkende totaaloplossing voor BSOB.	We gaan een GIS (Geografisch Informatie Systeem)-applicatie implementeren. Het team ICT gaat de applicatie selecteren, implementeren, overdragen aan het beheer en zorgen voor het juiste kennisniveau van de beheerders en gebruikers.

Doelstelling	Voldoen aan de nieuwe Archiefwet en Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer	
Jaardoel 2025	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
BSOB zal in de planperiode invulling moeten geven aan de nieuwe Archiefwet en aan	Voldoen aan de nieuwe Archiefwet en aan de Wet modernisering	• Versneld overbrengen van documenten naar de archiefdienst BHIC zodat

de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).	elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).	deze eerder openbaar worden. • • Verder inrichten van digitale communicatiekanalen, aanpassen van interne processen en geven van voorlichting aan belastingplichtigen.

3.3.4 HR

Doelstelling	Focus op mentale gezondheid en welzijn	
Jaardoel 2026	**Resultaat / KPI**	**Wat gaan we ervoor doen?**
Focus op mentale gezondheid en welzijn.	Een lager ziekteverzuim en hogere productiviteit omdat de mentale gezondheid en betrokkenheid wordt verhoogd.	Investeren in (een) programma(s) dat een MTO en/of pulse-metingen uitvoert. En organiseren van workshops voor vitaliteit/ angst en stress.

Doelstelling	Hybride werken en datagestuurd HR-beleid	
Jaardoel 2026	**Resultaat / KPI**	**Wat gaan we ervoor doen?**
Met hybride werken als norm ontstaat een grotere focus op digitale samenwerking, flexibiliteit en resultaatgericht leidinggeven. Tegelijkertijd ontwikkelt HR strategische, datagedreven inzichten om beslissingen over talent, verloop en productiviteit beter te onderbouwen.	• Grotere focus op digitale samenwerking, flexibiliteit en resultaatgericht leidinggeven • het creëren van datagedreven inzichten en beter onderbouwde adviezen en beslissingen.	• Beleid ontwikkelen gericht op digitale samenwerking, flexibiliteit en resultaatgericht leidinggeven • Inzetten van power-BI ter ontwikkeling van datagedreven inzichten

Doelstelling	Doorlopend leren en ontwikkeling	
Jaardoel 2027	**Resultaat / KPI**	**Wat gaan we ervoor doen?**
Doorlopend leren en ontwikkelen.	Per 2027 zijn de nieuwe medewerkers (Dommel) gewend aan de BSOB-cultuur en goed geïntegreerd.	Creëren van inwerkprogramma's en maken van opleidingstrajecten.

3.3.5 Communicatie

Doelstelling	Zichtbaar- en bereikbaarheid vergroten	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Stimuleren groot bereik met doel een vermindering van het aantal bezwaren en oproep om contact op te nemen met BSOB	Vermindering van het aantal bezwaren en meer belastingplichtigen die rechtstreeks contact opnemen met BSOB.	De jaarlijkse communicatie-campagne ontwikkelen. Afstemming van de strategie, delen van kennis en delen van de kosten met andere belastingsamenwerkingen.

3.3.6 Gegevensbescherming

Doelstelling	Voldoen aan NIS2, Cyberbeveiligingswet, ISMS	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Versterking van Informatiebeveiliging en naleving van BIO2 en NIS2	Verhoogde digitale weerbaarheid van BSOB en een betere bescherming tegen cyberdreigingen.	• Voortdurende naleving van BIO2 (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en NIS2 (Network and Information Security Directive 2). • Zorgen voor inhuur van de vereiste capaciteit en kennis. • Investeren in verder opleiden van eigen medewerkers. • Optimaliseren van het ISMS om de informatiebeveiliging structureel en aantoonbaar te organiseren en verbeteren.

3.3.7 Inkoop

Doelstelling	Het waarborgen van de rechtmatigheid in het inkoopproces en daar waar mogelijk verbeteringen doorvoeren in het proces	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Het waarborgen van de rechtmatigheid in het inkoopproces en verbeteringen doorvoeren in het proces door het ontwikkelen en implementeren van gestandaardiseerde procedures die voldoen aan wet en regelgeving.	Een rechtmatig, transparant en efficiënt inkoopproces.	Opstellen van gestandaardiseerde inkoopprocedures, het volledig en efficiënt inrichten van contractbeheer en het bieden van externe ondersteuning voor Europese aanbestedingen.

3.3.8 Governance gemeenschappelijke regeling

Doelstelling	De inrichting van de governance van de GR wordt door de deelnemers en door BSOB als complex ervaren. Er wordt naar gestreefd om die complexiteit te reduceren.	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
Op basis van een, door een externe gespecialiseerde deskundige, in 2025 uitgevoerd onderzoek, worden verbeteringen in de governance doorgevoerd.	Verlaging van de ervaren complexiteit van de governance van de GR BSOB.	Mogelijke wijzigingen van de governance van de GR worden ontwikkeld en met een advies ter besluitvorming voorgelegd aan het Algemeen Bestuur van de GR.

3.3.9 Nieuwe toetreders tot de GR BSOB

Doelstelling	Realiseren dat gemeenten in het werkgebied van BSOB kunnen toetreden met een minimale en beheersbare impact op BSOB.	
Jaardoel 2026	Resultaat / KPI	Wat gaan we ervoor doen?
BSOB heeft in beeld welke deskundigheid nodig is om de datakwaliteit van een nieuwe toetredende gemeente op het vereiste niveau te brengen en welke externe partijen daarin zouden kunnen voorzien zodat toetreding van nieuwe deelnemers gerealiseerd kan worden met minimale en beheersbare impact op BSOB.	BSOB heeft een duidelijk beeld van de benodigde deskundigheid en potentiële externe partners voor het verhogen van de datakwaliteit van nieuwe toetredende gemeenten. Er kunnen verkennende gesprekken worden gevoerd met potentiële nieuwe toetreders tot de GR omdat toetreding met minimale en beheersbare impact op BSOB mogelijk is. .	- Onderzoeken welke deskundigheid nodig is om de datakwaliteit van een nieuwe toetredende gemeente op het vereiste niveau te brengen. - Samenwerken met externe partijen om een oplossing te ontwikkelen voor het verhogen van de datakwaliteit van nieuwe toetredende gemeenten. - Identificeren van externe partijen die kunnen voorzien in de benodigde deskundigheid. - Onderzoeken in welke vorm BSOB met deze externe partijen zou kunnen samenwerken.

3.4 Projecten

Informatiebeveiliging Fase II

Zie hiervoor paragraaf 3.3.6.

3.5 Paragrafen

3.5.1 Risicoparagraaf

BSOB ziet in de planperiode de volgende risico's, waarvoor mitigerende maatregelen worden ingericht:

Risico 1

Een te hoge belasting van key-spelers en hun eventuele uitstroom

Beheersing

- Key-spelers voldoende aandacht geven;
- Investeren in loopbaanontwikkeling en pro-actief aanbieden van opleidingen;
- Procesbeschrijvingen, werkinstructies en kennis vastleggen;
- Vervangers in positie brengen en ervaring en kennis delen.

Rsico 2

Fraude risico

Beheersing

- Inrichting en uitvoering van het interne controle framework;
- Vier ogen principe op kritische processen;
- Autorisatiebeheer en loginrapportages;
- Automatisering van processen.

Risico 3

Informatielek/hack

Beheersing

- Informatiebeveiliging primo 2026 op niveau 4 van BIO2-framework;
- Verder verhogen niveau informatiebeveiliging met Project Informatiebeveiliging Fase II.

Risico 4

Andere aanbieders nemen belastingtaken van gemeenten in het werkgebied van BSOB over, waardoor de mogelijkheid tot het creëren van schaalvoordelen voor gemeentelijke deelnemers afneemt.

Beheersing

De toetreding van Waterschap De Dommel moet maximaal beheerst en binnen de projectplanning worden gerealiseerd. Daarnaast moet budgettair voldoende capaciteit en deskundigheid binnen BSOB beschikbaar zijn om de verdere ontwikkeling van de vereiste professionaliteit van de organisatie te kunnen realiseren. Hiermee wordt bereikt dat BSOB er op de meest kort mogelijke termijn klaar voor is om een oplossing te ontwikkelingen voor het verhogen van de data-kwaliteit van potentiële toetreders, nieuwe gemeenten toe te laten treden tot de GR en om daarmee de beoogde schaalvoordelen te kunnen realiseren.

Risico 5

Te snelle groei van BSOB kan ertoe leiden dat:

- er problemen ontstaan in de uitvoering van de belastingtaken, door overbelasting van keyspelers;
- er door het grote aantal deelnemers problemen ontstaan in de governance, wat betreft het grote aantal leden van het Algemeen Bestuur;
- BSOB voor de zittende medewerkers en in de arbeidsmarkt qua bedrijfscultuur minder aantrekkelijk wordt door de veranderingen die gekoppeld zijn aan de grote omvang van de organisatie en door de continu hoge werkdruk;
- BSOB, door de krapte op de arbeidsmarkt, niet in staat is om voldoende vast en/of flexibel personeel aan te kunnen trekken om de groeiende hoeveelheid belastingtaken uit te voeren.

Beheersing

- Om toetreding van nieuwe deelnemers beheerst te kunnen realiseren staat BSOB pas nieuwe toetredende deelnemers toe op het moment dat de organisatie daar klaar voor is. Dat moment wordt in nauwe samenspraak met het Algemeen Bestuur van de GR bepaald.
- Een gespecialiseerde adviseur wordt gevraagd om advies uit te brengen over de inrichting van een toekomstvaste governance.
- BSOB moet blijven investeren in de medewerkerstevredenheid en de ontwikkeling van de interne cultuur. Daarnaast moet BSOB een ‘goedschalige’ omvang behouden.
- BSOB zal een nog grotere mate van automatisering en robotisering moeten gaan toepassen.

Risico 6

Overnemen van de legacy van nieuwe toetreders

Beheersing

- Scherpere definiëring en afbakening aan de voorkant ten aanzien van ‘schoon door de poort’.
- Financiering van de initiële kosten integraal neerleggen bij de toetredende deelnemers.
- Scherper sturen op resourcemanagement c.q. ‘uren schrijven’ en declareren bij toetreder.

- Werkbelasting van 'schoon door de poort'-activiteiten niet op de formatie van BSOB laten drukken.
- Faciliteren van 'schoon door de poort', door het inrichten van een 'wasstraat', te ontwikkelen in samenwerking met andere partijen.
- Nieuwe toetreders in eerste instantie te bedienen op basis van een dienstverlenings-overeenkomst, om te voorkomen dat de verplichting ontstaat om het zittende personeel over te nemen.

Risico 7

Voornemen wijziging algemene wet bestuursrecht

Het kabinet heeft een conceptvoorstel gedaan voor een aanpassing van de Algemene wet bestuursrecht. Deze aanpassing heeft tot doel de overheid te stimuleren besluiten voor burgers begrijpelijker te maken, zich bij de uitvoering van taken meer te verplaatsen in de burger en zich minder formeel op te stellen. Om onnodige juridische procedures te voorkomen wordt onder andere voorgesteld dat bestuursorganen op een besluit aangeven op welke wijze men in contact kan komen met een ambtenaar die je dossier kent, dat er bij een bezwaarschrift eerst in overleg getreden wordt met de bezwaarmaker en dat er bij een te laat ingediend bezwaarschrift in contact getreden wordt om te bezien of er redenen zijn om de termijnoverschrijding verschoonbaar te achten. Gezien het grote aantal bezwaren dat BSOB jaarlijks ontvangt zou deze wet een zeer grote impact kunnen hebben op de formatie van het team Bezwaar en Beroep, om invulling te kunnen geven aan deze voorstellen. Op dit moment inventariseert het kabinet door middel van een internetconsultatie de impact van het wetsvoorstel. De financiële impact voor BSOB op basis van het nu liggende concept zou een uitbreiding in de formatie zijn van 5 – 7 FTE. oftewel een stijging van de structurele kosten met € 350K - € 490K per jaar (op basis van normkosten van € 70K per FTE).. Daarbij moet gezegd worden dat op dit moment veel politieke weerstand bestaat tegen het concept, waarbij verwacht wordt dat het concept de uitvoeringstoets niet doorstaat.

Risico 8

Aanbesteding Ortax

Gezien de korte aanlooptijd was het niet mogelijk om de uitbreiding van de licentie van het waarderingspakket Europees aan te besteden. Om die reden is een overeenkomst gesloten voor de duur van 1 jaar, waarbij de ordergrootte onder de Europese drempel valt. Wanneer echter langer wordt verlengd, valt dat boven de Europese drempel waardoor Europees aanbesteed zou moeten worden. Echter zou een noodzakelijk overstap naar een andere softwareleverancier grote risico's met zich meebrengen. De huidige leverancier Ortec levert een applicatie (Ortax) die op maat ontworpen en ontwikkeld is in samenwerking met BSOB. Dit betekent dat alle werkprocessen en gerealiseerde innovaties ofwel verdwijnen ofwel opnieuw ontworpen en ontwikkeld moeten worden. Dit kost naar schatting in de orde van grootte van 8 FTE incidenteel het eerste jaar en 3 FTE structureel in de jaren er na.

3.5.2 Weerstandsvermogen

Op basis van de vastgestelde begroting en de kostenverdeelmethode financieren de deelnemers de bedrijfskosten vooruit. BSOB heeft zelf dus geen of weinig financiële middelen om onverwachte (niet-begrote) kosten te kunnen dekken. Gelukkig komt dit nauwelijks voor, omdat BSOB veelal voorspelbaar en planbaar werk uitvoert. Hierdoor heeft zij voornamelijk te maken met reguliere (en dus vooraf goed te ramen) kosten zoals: salarissen, huisvesting, ICT en andere kantoorkosten. Toch kunnen de risico's zoals benoemd in de risicoparagraaf een uitzondering zijn en zorgen voor onverwachte grote kosten. Ook kunnen er zich ontwikkelingen voordoen die wij niet hebben kunnen voorzien bij het opstellen van de begroting (vroeg in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar). Om toch eventuele (onvoorziene) financiële tegenvallers binnen de eigen begroting op te vangen, hebben we de post 'onvoorzien' in de begroting opgenomen. De post 'onvoorzien' is vastgesteld op 0,6% van de begroting met een minimum van € 50.000,-
Voor 2026 betekent dit een bedrag van € 68.073
Mocht deze post ontoereikend zijn, staan de deelnemers altijd garant. Volgens de garantstelling (artikel 53, GR) zorgen de deelnemers ervoor dat BSOB altijd over voldoende financiële middelen beschikt om aan al haar verplichtingen naar derden te voldoen.

3.5.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit installaties (telefooncentrale) en ICT-software. Noodzakelijk onderhoud vormt onderdeel van de afgesloten contracten.

3.5.4 Financiering

Voor de begroting van 2026 zien we de volgende financiële ontwikkelingen:

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Loonkostenontwikkeling

Voor de loonindex gaat BSOB, op basis van de Septembercirculaire 2024 van het Gemeentefonds (tabel pagina 31/ontwikkeling van de loonvoet* voor de sector Overheid) uit van de volgende ontwikkeling van de loonkosten:

2025	2026	2027	2028	2029
5,3%	4,7%	4,8%	4,0%	4,0%

* het totaal van collectieve en incidentele loonstijgingen

Prijsindex

Voor de prijsindex gaat BSOB, op basis van de ramingen van het CPB voor ontwikkeling van de Prijs Bruto OverheidsInvesteringen (IBOI), uit van de volgende ontwikkeling van de prijzen:

2025	2026	2027	2028	2029
1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%

Ontwikkeling formatie

- Bij gelijkblijvende omstandigheden zou BSOB de uitvoering van de belastingtaken binnen de gestelde kwaliteitseisen in de planperiode naar verwachting kunnen realiseren met de formatie en op het kostenniveau zoals dat is opgenomen in de 1e begrotingswijziging 2025.

- Met ingang van 1 januari 2026 treedt waterschap De Dommel toe tot de GR BSOB. De formatie van BSOB wordt uitgebreid met 22 fte om de belastingtaken voor De Dommel conform de kwaliteitseisen uit te kunnen voeren. Hier staat de deelnemersbijdrage van De Dommel tegenover. Deze uitbreiding van de formatie is meegenomen in de financiële uitwerking van het besluit tot de toetreding van De Dommel tot de GR, zoals dat in december 2024 genomen is. Deze uitbreiding van de formatie is verwerkt in de begroting 2026 en verder en in de deelnemersbijdragen 2026.

- Bij de toetreding van waterschap Aa en Maas tot de GR BSOB zijn de controlewerkzaamheden gericht op de zogenaamde 'meetbedrijven' overgegaan naar BSOB. Waterschap Aa en Maas overweegt op dit moment om deze werkzaamheden zelf weer uit te gaan voeren, net zoals Waterschap De Dommel dat voornemens is te blijven doen. Dit voornemen kan betekenen dat de twee betrokken medewerkers van BSOB (1,5 fte) die verantwoordelijk zijn voor deze werkzaamheden per 1 januari 2026 overgaan naar waterschap Aa en Maas. Het formele besluit moet nog door het Algemeen Bestuur van BSOB worden genomen, nadat over de overgang van deze medewerkers een positief advies is uitgebracht door de OR van BSOB.

- Wanneer de kosten van bijzondere taken, die op specifiek verzoek van een deelnemer door BSOB dienen te worden uitgevoerd, hoger zijn dan € 25.000 per jaar dan worden deze kosten in rekening gebracht bij deze deelnemer. Overwogen kan worden om dit bedrag te verlagen. In het kader van

de voorgenomen harmonisering van de verordeningen zal wat wordt verstaan onder 'bijzondere taken' opnieuw vastgesteld worden.

- BSOB spant zich in om de externe inhuur tot een minimum te beperken. Als gevolg van de groeiende krapte op de arbeidsmarkt wordt BSOB er echter steeds vaker mee geconfronteerd dat vacatures niet of vertraagd ingevuld kunnen worden. Om de kwaliteit van de bedrijfsvoering en de kwaliteit van de dienstverlening aan de deelnemers en de belastingplichtigen te kunnen garanderen ontkomt BSOB er helaas niet aan om in voorkomende gevallen toch gebruik te moeten maken van externe inhuur. Hierover legt BSOB verantwoording af aan het Algemeen Bestuur.

- BSOB voert de belastingtaken, als gevolg van onze uniek hoge automatiseringsgraad en de slank ingerichte organisatie, landelijk qua uitvoeringskosten op het laagste kostenniveau uit. Uit onafhankelijk onderzoek is gebleken dat zelfstandige uitvoering van de belastingtaken door een gemeente of een waterschap substantieel hogere kosten met zich meebrengt (bron: Maarten Allers/Tom de Greef, Rijksuniversiteit Groningen COELO, 28 november 2017 'Gemeentelijke samenwerking verlaagt uitgaven meestal niet' pagina 40) https://esb.nu/gemeentelijke-samenwerking-verlaagt-uitgaven-meestal-niet/

- Het kabinet heeft een wetsvoorstel gedaan voor een aanpassing van de Algemene wet bestuursrecht. Deze aanpassing heeft tot doel de overheid te stimuleren besluiten voor burgers begrijpelijker te maken, zich bij de uitvoering van taken meer te verplaatsen in de burger en zich minder formeel op te stellen. Om onnodige juridische procedures te voorkomen wordt onder andere voorgesteld dat bestuursorganen op een besluit aangeven op welke wijze men in contact kan komen met een ambtenaar die je dossier kent, dat er bij een bezwaarschrift eerst in overleg getreden wordt met de bezwaarmaker en dat er bij een te laat ingediend bezwaarschrift in contact getreden wordt om te bezien of er redenen zijn om de termijnoverschrijding verschoonbaar te achten. Gezien het grote aantal bezwaren dat BSOB jaarlijks ontvangt zou deze wet een zeer grote impact kunnen hebben op de formatie van het team Bezwaar en Beroep, om invulling te kunnen geven aan deze voorstellen. Op dit moment inventariseert het kabinet door middel van een internetconsultatie de impact van het wetsvoorstel.

De totale bijdrage van de deelnemers over 2026 ramen we op € 16.233.041.
In paragraaf 4.2 wordt nader ingegaan op de kostenverdeling.

Op basis van de vastgestelde begroting en de kostenverdeelmethode financieren de deelnemers de bedrijfskosten vooruit. Bij de vaststelling van de jaarrekening stellen we de definitieve bijdrage vast. Zo spoedig mogelijk daarna vindt de afrekening plaats. Bij een positief saldo krijgen de deelnemers het bedrag naar rato teruggestort.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Leningenportefeuille

Er is geen lening.

Renterisico's

Omdat we de afgelopen jaren geen geld hebben geleend, lopen we geen renterisico.

Financieringsrisico's

De deelnemers zijn eindverantwoordelijk voor de bedrijfskosten van BSOB. Voor BSOB zijn er daardoor geen financieringsrisico's.

Liquiditeitenplanning

De voorfinanciering van de deelnemers stemmen we af op de liquiditeitsbehoefte.

BNG

BSOB heeft een bancaire relatie met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De BNG verzorgt de bancaire diensten voor de rekening courant en inningsrekening van BSOB.

EMU-saldo

Het EMU-saldo of begrotingssaldo is het verschil tussen de totale inkomsten en uitgaven van een land. Daar zitten ook de inkomsten en uitgaven van lokale overheden bij zoals gemeentes en provincies. Binnen de Europese Unie (EU) worden de EMU-saldo's vergeleken en afgesproken hoe groot een tekort maximaal mag zijn. Ook in Nederland was er de afgelopen jaren een tekort. Ofwel er was een staatsschuld. Het EMU-tekort wordt gehandhaafd door minder uit te geven of meer belastingen te heffen. In het volgende overzicht ziet u hoe BSOB bijdraagt aan het nationale EMU-saldo.

Tabel: EMU saldo 2024-2026				Bedragen x € 1.000
	Omschrijving	2024	2025	2026
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	698		
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	107	103	219
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	460	365	
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	32		
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiele vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord			
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord			
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen			
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 a b	Verkoop van effecten: Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) Zo ja, wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	nee	nee	nee
	Berekend EMU-saldo	1.297	468	219

3.5.5 Mededelingen WNT

De Wet Normering Topinkomens (WNT) regelt hoeveel topfunctionarissen in de (semi)publieke sector maximaal mogen verdienen. Het doel is om bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen tegen te gaan. Jaarlijks worden de bezoldigingsnormen in een ministeriele regeling vastgesteld en geïndexeerd. BSOB blijft binnen de gestelde norm en voldoet hiermee aan de WNT.

3.5.6 Wet Open Overheid (WOO)

De Wet Open Overheid is volledig geïmplementeerd per 1 januari 2026. Hierdoor voldoet BSOB aan de haar actieve openbaarmakingsplicht voor de daartoe aangewezen categorieën informatie.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

4 FINANCIËLE BEGROTING

In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de begroting 2026. In de kadernota 2026 zijn de kaders en uitgangspunten opgenomen waarbinnen BSOB de begroting 2026 inclusief meerjarenraming opstelt. Dit zijn onder andere de prijscorrecties volgend uit de decembercirculaire 2024 Hierbij wordt opgemerkt dat de huidige inflatiecijfers momenteel hoger liggen. Dit is niet verwerkt in de voorliggende begroting, omdat door de huidige mondiale ontwikkelingen geen accurate voorspelling gedaan kan worden. In dit hoofdstuk worden tabellen gebruikt. Voor de leesbaarheid adviseren wij u om het zoomniveau van uw beeldscherm te vergroten.

Prijsmutaties overheidsconsumptie 2025-2029 (conform decembercirculaire 2024):

	2025	2026	2027	2028	2029
Netto materiële consumptie	1.9%	1.9%	1.9%	1.9%	1.9%
Lonen en salarissen	5,3%	4,7%	4,7%	4,0%	4,0%

Ontwikkelingen niet opgenomen in kadernota

Naast bovenstaande zijn de volgende ontwikkelingen in de begroting 2026 verwerkt.

Structurele verwerking van 1e BW 2025

In de 1e BW 2025 zijn kosten, zoals inhuur waarderen en rente- opbrengsten, verwerkt die een structureel karakter hebben. Deze kosten zijn verwerkt in de begroting 2026.

Kosten volgend uit verhogen volwassenheidsniveau gegevensbescherming

Kernboodschap is om het gegevensbeschermingsniveau binnen BSOB naar een hoger niveau te tillen. BSOB ambieert het volwassenheidsniveau voorspelbaar. Het huidige volwassenheidsniveau is ongeveer 1 op de schaal van 1 tot 5 (maximaal). Het gewenste volwassenheidsniveau is 4. Dit leidt in 2026 tot incidentele kosten van € 150.000

4.1 Overzicht van baten en lasten

Met betrekking tot de toetreding van De Dommel zijn 22 FTE extra formatie toegevoegd en diverse budgetten verwerkt in onderstaande overzicht.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Exploitatiekosten: (*€1.000)			2026
Overhead	Lonen en salarissen		3.183
	Overige personeelskosten		346
	Inhuur personeel		
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	219
		Rente	
	Automatiseringskosten		1.124
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1
	Huisvestingskosten		280
	Duurzame goederen		5
	Algemene kosten		374
	Onvoorzien		68
	Uitbestede diensten		594
	Repro- en portokosten		
	Taakstelling/effecten Robotisering		
	Totale lasten		**6.193**
	Rentebaten		-296
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Opbrengsten invordering		
	Totale baten		**-296**
		Totale kosten overhead	5.897
Waarderen	Lonen en salarissen		2.195
	Overige personeelskosten		34
	Uitbestede diensten		
	Inhuur personeel		1.155
	Automatiseringskosten		355
	Repro- en portokosten		17
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	678
	Totale lasten		**4.434**
	Overige opbrengsten		
	Totale baten		
		Directe kosten waarderen	**4.434**
		Doorberekende kosten overhead	2.440
		Totale kosten Waarderen	**6.874**
Heffen	Lonen en salarissen		1.980
	Overige personeelskosten		36
	Inhuur personeel		
	Automatiseringskosten		247
	Repro- en portokosten		738
	Totale lasten		**3.001**
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Totale baten		
		Directe kosten Heffen	**3.001**
		Doorberekende kosten overhead	2.541
		Totale kosten Heffen	**5.542**
Innen	Lonen en salarissen		627
	Overige personeelskosten		14
	Inhuur personeel		
	Repro- en portokosten		292
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	27
		Incasso- en deurwaarderskosten	398
		Kosten betalingsverkeer	350
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	30
	Totale lasten		**1.738**
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Totale baten		
		Directe kosten Innen	**1.738**
		Doorberekende kosten overhead	916
		Totale kosten Innen	**2.654**
Netto-kosten			**15.069**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	16.233
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	1.164
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel	
Exploitatieresultaat			

4.2 Kostenverdeling

Voor de verdeling van de kosten van de begroting 2026 naar de deelnemers houden wij rekening met de kostenverdeelmethode. Naarmate een deelnemer meer werk inbrengt bij BSOB, krijgt deze ook een groter aandeel in de kosten van de organisatie.

Voor meer informatie verwijs ik naar tabel 4.4.1.

4.3 Meerjarenraming 2026-2029

- De uitgangspunten van de begroting 2026 vormen het startpunt van de meerjarenraming 2026-2029. De volgende tabel laat de meerjarenraming zien.
- Op dit moment wordt met de externe accountant in het kader van de controle van de jaarrekening 2024 een vaktechnische discussie gevoerd over een uit de BBV voortkomende verplichting tot het creeren van een voorziening voor tijd-voor-tijd sparen en een discussie over de juiste boeking van de BTW die in rekening wordt gebracht aan de Dienst Dommelvallei. De uitkomst van deze vaktechnische discussie kan invloed hebben op de meerjarenbegroting.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant

Exploitatiekosten: (*€1.000)			1e BW 2025	2026	2027	2028	2029
Overhead	Lonen en salarissen		2.504	3.183	3.335	3.469	3.607
	Overige personeelskosten		274	346	352	359	366
	Inhuur personeel		284				
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	103	219	223	228	232
		Rente					
	Automatiseringskosten		850	1.124	1.145	1.167	1.189
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1	1	1	1
	Huisvestingskosten		280	280	285	291	296
	Duurzame goederen		5	5	5	5	5
	Algemene kosten		299	374	381	388	396
	Onvoorzien		50	68	69	71	72
	Uitbestede diensten		739	594	605	617	629
	Repro- en portokosten						
	Taakstelling/effecten Robotisering						
	Totale lasten		**5.390**	**6.193**	**6.403**	**6.595**	**6.793**
	Rentebaten		-296	-296	-302	-307	-313
	Overige opbrengsten	Overige baten	-459				
	Opbrengsten invordering						
	Totale baten		**-755**	**-296**	**-302**	**-307**	**-313**
		Totale kosten overhead	4.635	5.897	6.101	6.287	6.480
Waarderen	Lonen en salarissen		2.160	2.195	2.301	2.393	2.489
	Overige personeelskosten		34	34	35	35	36
	Uitbestede diensten		12				
	Inhuur personeel		1.275	1.155	1.176	1.199	1.222
	Automatiseringskosten		358	355	362	369	376
	Repro- en portokosten		17	17	17	18	18
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	678	678	691	704	717
	Totale lasten		**4.533**	**4.434**	**4.582**	**4.717**	**4.857**
	Overige opbrengsten		-120				
	Totale baten		**-120**				
		Directe kosten waarderen	**4.413**	**4.434**	**4.582**	**4.717**	**4.857**
		Doorberekende kosten overhead	2.388	2.440	2.524	2.601	2.681
		Totale kosten Waarderen	**6.801**	**6.874**	**7.106**	**7.319**	**7.538**
Heffen	Lonen en salarissen		1.424	1.980	2.075	2.158	2.245
	Overige personeelskosten		26	36	37	37	38
	Inhuur personeel		127				
	Automatiseringskosten		197	247	252	256	261
	Repro- en portokosten		300	738	752	766	780
	Totale lasten		**2.074**	**3.001**	**3.115**	**3.218**	**3.324**
	Overige opbrengsten	Overige baten					
	Totale baten						
		Directe kosten Heffen	**2.074**	**3.001**	**3.115**	**3.218**	**3.324**
		Doorberekende kosten overhead	1.787	2.541	2.629	2.709	2.792
		Totale kosten Heffen	**3.861**	**5.542**	**5.744**	**5.927**	**6.116**
Innen	Lonen en salarissen		308	627	657	684	711
	Overige personeelskosten		8	14	14	15	15
	Inhuur personeel						
	Repro- en portokosten		180	292	297	303	309
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	12	27	27	28	28
		Incasso- en deurwaarderskosten	179	398	405	413	421
		Kosten betalingsverkeer	157	350	357	363	370
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	30	30	31	31	32
	Totale lasten		**874**	**1.738**	**1.789**	**1.837**	**1.886**
	Overige opbrengsten	Overige baten					
	Totale baten						
		Directe kosten Innen	**874**	**1.738**	**1.789**	**1.837**	**1.886**
		Doorberekende kosten overhead	459	916	948	977	1.007
		Totale kosten Innen	**1.334**	**2.654**	**2.737**	**2.814**	**2.893**
Netto-kosten			**11.996**	**15.069**	**15.587**	**16.059**	**16.547**

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

4.3.1 Bijdrage deelnemers

Uitgaande van de procentuele kostenverdeling die in 2022 is vastgesteld ziet de geraamde bijdrage per deelnemer er als volgt uit:

BGOB - Aantallen aanslagen en aanslagregels Productiecijfers 2026	Aa en Maas		De Dommel		Asten		Bernheze		Boekel		Deurne		Geldrop-Mierlo		Gemert-Bakel		Laarbeek		Maashorst		Nuenen		Oss		Someren		Son en Breugel		Totaal
	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	
Aantal aanslagbiljetten per deelnemer	419.014		551.831		9.247		16.311		5.550		18.876		22.561		15.845		11.448		32.469		13.199		59.328		10.747		8.988		1.195.414
Aanslagen in het basispakket																													
Watersysteemheffing ingezetenen		342.207		515.325																									857.532
Watersysteemheffing gebouwd		396.700		483.474																									880.174
Watersysteemheffing ongebouwd		120.001		87.296																									207.297
Zuiveringsheffing forfait bedrijven		22.793		38.156																									60.949
Zuiveringsheffing forfait woningen		376.546		445.318																									821.864
Afvalstoffenheffing - vastrecht/ vast bedrag					7.525		13.681		4.699		14.646		19.048		13.330		10.153		26.512		11.027		43.732		8.658		7.880		180.891
Afvalstoffenheffing - DiFTar					11.538		22.145				21.689		32.318		10.211		15.152				17.911		31.837		12.769				175.570
Reinigingsrecht													112		230						59				101		27		529
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet-woning					1.172		1.524		711		1.765		1.172		1.529		1.161		3.369		1.004		3.812		1.283		755		19.260
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning					7.541		13.396		4.481		14.257		19.775		13.421		10.074		26.685		11.022		43.004		8.834		7.920		180.410
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet-woning					1.087		1.406		593		1.614		1.150		1.415		1.047		3.119		828		3.684		1.202		702		17.847
Bedrijfsinvesteringszone eigenaar																									95				95
Bedrijfsinvesteringszone gebruiker															159										90				249
Reclamebelasting					106		68						227				74		290		142		361						1.268
Rioolheffing gebruiker niet-woning									458		1.369		1.033		1.259		892		3.397		747		3.219				643		13.017
Rioolheffing gebruiker woning									4.597		14.321		18.956		13.026		9.984		25.910		11.001		42.941				7.762		148.498
Rioolheffing eigenaar niet-woning					1.063		1.381												2.662				3.463		1.232		1.068		10.869
Rioolheffing eigenaar woning					7.543		13.071												25.776				41.444		8.821		9.490		106.145
Rioolgrootverbruik					24				23				11						27		54		411				13		563
Hondenbelasting					1.415						3.621		4.132		3.326								9.958		1.781				24.233
Toeristenbelasting					83		58		42		62		19		95				127		12		123		96				717
Forensenbelasting																			134										134
Naheffingsaanslag parkeerbelasting											33		117						715				6.895						7.760
Kosten parkeerbelasting											33		117						715				6.926						7.791
Baatbelasting																													0
Precario																											24		24
Marktgelden												77																	77
Graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten												134																	134

N.B. De cijfers van waterschap de Dommel betreffen het belastingjaar 2023. Een update volgt.

Productiecijfers 2026	Aa en Maas	De Dommel	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert-Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal	Tarief	Kosten
WOZ-objecten 2025 (=PowerBI 8-1-2025)			8.796	14.835	5.292	16.064	20.879	15.240	11.235	30.068	12.113	46.922	10.124	8.724	200.292	34,32	6.873.749
Aanslagregels op de basisbiljetten heffen	1.258.247	1.569.569	39.097	66.730	15.604	73.621	98.190	58.001	48.537	119.438	53.807	241.810	44.962	36.284	3.723.897	1,32	4.922.460
Zuiveringsheffing-verontr. Bedrijf	9.051	15.711													24.762	25,00	619.050
Aanslagbiljetten innen	419.014	551.831	9.247	16.311	5.550	18.876	22.561	15.845	11.448	32.469	13.199	59.328	10.747	8.988	1.195.414	2,09	2.499.793
Verzoek om kwijtschelding Deelnemers	3.178	894	90	139	51	224	469	175	135	978	152	1.022	80	121	7.708	20,00	154.160
																	15.069.212

	Aa en Maas	De Dommel	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert-Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	2.829.280	3.639.364	374.684	634.213	214.866	692.564	902.891	636.319	476.368	1.277.231	517.468	2.074.441	430.949	368.573	**15.069.212**
Percentage van bijdrage	18,78%	24,15%	2,49%	4,21%	1,43%	4,60%	5,99%	4,22%	3,16%	8,48%	3,43%	13,77%	2,86%	2,45%	**100%**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	218.512	281.076	28.938	48.982	16.595	53.488	69.732	49.144	36.791	98.643	39.965	160.214	33.283	28.466	**1.163.829**
	3.047.791	3.920.440	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

Begroting 2025	Aa en Maas	[redacted]	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	2.846.455	[redacted]	369.668	650.075	207.760	683.483	896.345	640.252	475.671	1.214.496	503.040	2.067.551	428.564	365.326	**11.348.887**
Percentage van bijdrage	25,08%	[redacted]	3,26%	5,73%	1,83%	6,02%	7,90%	5,64%	4,19%	10,70%	4,43%	18,22%	3,78%	3,22%	**100%**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	222.948	[redacted]	28.954	50.917	16.273	53.534	70.206	50.148	37.257	95.125	39.400	161.940	33.567	28.614	**888.883**
	3.069.402	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers													

Begroting 2026	Aa en Maas	De Dommel	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert-Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	2.829.280	3.639.364	374.684	634.213	214.866	692.564	902.891	636.319	476.368	1.277.231	517.468	2.074.441	430.949	368.573	**15.069.212**
Percentage van bijdrage	18,78%	24,15%	2,49%	4,21%	1,43%	4,60%	5,99%	4,22%	3,16%	8,48%	3,43%	13,77%	2,86%	2,45%	**100%**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	218.512	281.076	28.938	48.982	16.595	53.488	69.732	49.144	36.791	98.643	39.965	160.214	33.283	28.466	**1.163.829**
	3.047.791	3.920.440	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

Verschil	Aa en Maas	De Dommel	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Geldrop-Mierlo	Gemert-Bakel	Laarbeek	Maashorst	Nuenen	Oss	Someren	Son en Breugel	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	-17.175	[redacted]	5.016	-15.862	7.106	9.080	6.545	-3.932	697	62.734	14.428	6.891	2.385	3.247	**81.161**
Percentage van bijdrage		[redacted]													
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	-4.436	[redacted]	-16	-1.935	322	-45	-474	-1.003	-466	3.518	565	-1.727	-284	-148	**-6.130**
	-21.611	[redacted]	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers												

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

Besluit Dagelijks Bestuur

Voorstel:

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

BESLUIT:

1. De -ontwerp- begroting 2026 ter vaststelling aan het Algemeen Bestuur aan te bieden.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van BSOB van 24 maart 2025

De voorzitter Dagelijks Bestuur	De secretaris
G.T. Buter	E.M. van der Reijden

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

Besluit Algemeen Bestuur

Voorstel:

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 24 maart 2025

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

BESLUIT:

1. De -ontwerp- begroting 2026 vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van BSOB van 03 april 2025

De voorzitter	De secretaris
G.T. Buter	E.M. van der Reijden

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

KADERNOTA 2026

Datum 19 december 2024

Versiebeheer		
Versie	*Datum*	*Status*
Financieel Specialisten	21-11-2024	Concept
Regievoerders	28-11-2024	Concept
Dagelijks bestuur/ Algemeen bestuur	19-12-2024	Definitief

Inhoudsopgave

1. INLEIDING 3
2. VISIE EN AMBITIE VAN DE ORGANISATIE 4
2.1 De organisatie 4
2.2 Missie, visie en kernwaarden 4
2.3 Beheerste groei van BSOB 5
3. AMBITIES PRIMAIRE EN SECUNDAIRE PROCESSEN 6
3.1 Ambities primaire processen 6
3.2 Ambities secundaire processen 8
4. PROJECTEN 11
4.1 Project Informatiebeveiliging Fase II 11
5. RISICOPARAGRAAF 12
5.1 Interne risico's 12
5.2 Externe risico's 12
6. FINANCIËN 15
6.1 Financieringsvorm 15
6.2 Financiële ontwikkelingen 15
Besluit vaststelling Kadernota 2026 17

1. INLEIDING

In deze kadernota worden de algemene- en financiële kaders uiteengezet, waarmee inzicht wordt gegeven in de ontwikkelingen die van 2026 tot en met 2029 bepalend zijn voor de activiteiten van Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) en de financiële vertaling daarvan.

Deze kadernota dient u te lezen in het licht van de (verwachte) ontwikkelingen voor de deelnemers in 2026. Voor de gemeenten gaat het hierbij om een drastische daling van de rijksbijdrage per inwoner uit het Gemeentefonds, waardoor veel gemeenten een tekort voorzien in hun begroting. Gemeenten zijn daarom terughoudend met het opnemen van investeringen, omdat de structurele dekking ontbreekt en het tekort daardoor nog verder kan oplopen. Voor de waterschappen gaat het om de wijziging met betrekking tot de watersysteemheffing, waarbij onder andere de kostentoedelingsmethode moet worden aangepast en de tarieven gedifferentieerd moeten worden. BSOB erkent de urgentie om de uitvoeringskosten voor de deelnemers op een zo laag mogelijk te brengen en te houden. Wij denken dat te kunnen realiseren door het realiseren van maximale efficiëntie. Hierbij moet worden opgemerkt dat het kostenniveau van BSOB op dit moment al op een van de laagste niveaus van alle belastingsamenwerkingen zit, dankzij onze uniek hoge automatiseringsgraad en de slanke inrichting van de organisatie. De mogelijkheden om met verdere automatisering en robotisering de uitvoeringskosten nog verder te verlagen zijn beperkt. Daarom vervangen wij de voorheen aan de robotisering gekoppelde taakstelling en de noodzakelijke investeringen die daaraan voor de deelnemers waren verbonden met het pakket aan initiatieven zoals dat beschreven in deze kadernota. De meeste van deze initiatieven richten zich namelijk op het bereiken van een nog hogere efficiëntie, door de processen die zijn verbonden met de uitvoering van de belastingtaken nog verder te uniformeren.

De efficiëntie van BSOB wordt sterk beïnvloed door de diversiteit van de gemeentelijke belastingverordeningen. In nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de deelnemende organisaties gaan we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor een verdere harmonisering van de verordeningen voor bepaalde belastingsoorten, rekening houdend met de beleidsruimte van de gemeenten. Ook met de waterschappen zullen wij hier gezamenlijk in optrekken. BSOB werkt de initiatieven uit tot voorstellen, inclusief een impactanalyse en een financiële onderbouwing, die ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur zullen worden voorgelegd. De realisatie van geaccordeerde initiatieven wordt projectmatig aangestuurd, als onderdeel van een programma. Het Algemeen Bestuur zal structureel worden geïnformeerd over de voortgang van dit programma. In hoofdstuk 2 en 3 leest u over de ambities van de organisatie (algemeen) en de ambities op het gebied van de primaire en secundaire processen (specifiek). In hoofdstuk 4 worden de risico's omschreven die BSOB voor de komende jaren ziet. In hoofdstuk 5 worden de financiële kaders aangegeven.

2. VISIE EN AMBITIE VAN DE ORGANISATIE

2.1 De organisatie

BSOB is een gemeenschappelijke regeling van Waterschap Aa en Maas en 9 gemeenten, te weten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Maashorst, Oss en Someren. Daarnaast heeft BSOB een dienstverleningsovereenkomst afgesloten met de Dienst Dommelvallei, het samenwerkingsverband van de gemeenten Nuenen, Son en Breugel en Geldrop-Mierlo.

BSOB is opgericht om de kwaliteit van de dienstverlening en continuïteit van de waardering, de heffing en de inning van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen te garanderen tegen zo laag mogelijke kosten.

2.2 Missie, visie en kernwaarden

Missie

BSOB staat voor het nauwkeurig en zo eerlijk mogelijk vaststellen, heffen en innen van de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. Bij BSOB staan wij voor het uitvoeren van deze belastingtaken met aandacht voor onze inwoners en ondernemers tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.

Visie

Het is onze ambitie om een organisatie te zijn waar gemeenten graag en met vertrouwen hun belastingzaken aan uitbesteden, burgers en bedrijven deze zaken snel en gemakkelijk kunnen regelen en waarvoor medewerkers graag willen werken. Bij de uitvoering van de belastingtaken willen wij toegankelijke, betrouwbare en persoonlijke dienstverlening bieden. Wij faciliteren burgers, bedrijven en onze deelnemers door werkprocessen zo efficiënt mogelijk in te richten. Wij bezien op welke wijze BSOB uitgebreid kan worden met de toetreding van nieuwe deelnemers, waarbij schaalvoordelen kunnen worden gecreëerd zonder onze identiteit te verliezen.

Kernwaarden

- Kostenbewust
- Toegankelijk
- Kwaliteit

Wij handelen naar onze kernwaarden. En vinden het belangrijk om met aandacht en een servicegerichte houding onze dienstverlening te bieden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Daarnaast streven wij ernaar om bij te dragen aan een betrouwbare en dienstverlenende overheid. BSOB investeert

in de ontwikkeling van de medewerkers: wij zetten in op een flexibele, betrokken organisatie en op duurzame groei.

2.3 Beheerste groei van BSOB

Zoals eerder door het Algemeen Bestuur van BSOB is besloten, bestrijkt het werkgebied van BSOB de werkgebieden van Waterschap Aa en Maas en Waterschap De Dommel. BSOB heeft een verzoek van Waterschap De Dommel ontvangen voor toetreding tot de gemeenschappelijke regeling per 1 januari 2026. Met de toetreding van Waterschap De Dommel verdubbelt het aantal belastingaanslagen dat BSOB verstuurt. Voor Waterschap Aa en Maas ontstaat door de toetreding van Waterschap De Dommel een significant financieel schaalvoordeel. Voor de deelnemende gemeenten geldt dat in mindere mate en ontstaan significante financiële schaalvoordelen pas bij mogelijke toekomstige toetredingen van gemeenten uit het werkgebied van Waterschap De Dommel. Het creëren van deze schaalvoordelen draagt bij aan het realiseren van een verlaging van de kosten van BSOB, wat wenselijk is voor de deelnemende gemeenten in het licht van de tekorten die worden voorzien in hun begroting, als gevolg van daling van de rijksbijdrage. Verdere groei van BSOB zou ook meer dekking geven voor de overheadkosten die noodzakelijk zijn om BSOB verder te professionaliseren, onder andere op het gebied van informatiebeveiliging en de AO/IC.

Toetreding van alle gemeenten in het werkgebied van Waterschap De Dommel tot de GR BSOB zou echter betekenen dat het aantal belastingaanslagen dat BSOB verstuurt vier keer zo groot zou worden ten opzicht van 2023. Deze groei kan de organisatie echter de komende jaren niet absorberen, omdat de organisatie haar handen vol heeft aan de toetreding van Waterschap De Dommel, de verdere verbetering van de uitvoering van de belastingtaken en de benodigde verdere professionalisering van de organisatie. Daarom maakt BSOB een pas op de plaats wat betreft de groei van het aantal deelnemers in de GR. Dit betekent dat nieuwe deelnemers pas kunnen toetreden wanneer BSOB er klaar voor is om die toetredingen op een beheerste wijze te kunnen realiseren. Dit moment wordt in nauwe samenspraak met het Algemeen Bestuur bepaald. Het op een beheerste wijze kunnen realiseren van een toetreding tot de GR is veelal afhankelijk van de hiervoor noodzakelijke verhoging van de datakwaliteit van de potentiële toetreder. Vaak had dit veel impact op BSOB. In 2025 onderzoekt BSOB of er, in samenwerking met derden, mogelijkheden kunnen worden gecreëerd om de verhoging van die datakwaliteit te kunnen realiseren zonder dat dat impact heeft op BSOB.

3. AMBITIES PRIMAIRE EN SECUNDAIRE PROCESSEN

3.1 Ambities primaire processen

BSOB kent de volgende primaire processen:

Waarderen

- De voor de waardebepaling benodigde gegevens van de objecten (woningen en niet-woningen) worden vastgelegd in de waarderingsapplicatie Ortax.
- De objecten worden gewaardeerd conform de bepalingen van de Wet WOZ.

Heffen

- De gegevens die nodig zijn voor het opleggen van de waterschaps- en gemeentelijke belastingen worden vastgelegd in het systeem GouwBelastingen.
- Op basis van deze gegevens, de toepasselijke verordeningen en de objectwaarde wordt aan de inwoners van de deelnemende gemeenten en het waterschap een belastingaanslag opgelegd.

Innen

- De waterschaps- en gemeentelijke belastingen worden vervolgens geïnd. Bij betalingsproblemen wordt samen met de burger naar een passende oplossing gezocht, bijvoorbeeld een betalingsregeling of een kwijtschelding.

Ten aanzien van deze primaire processen heeft BSOB in de planperiode de volgende ambities, die ter besluitvorming door het algemeen bestuur verder qua kosten en baten uitgewerkt gaan worden:

Ambities proces Waarderen

1e ambitie	**Samenwerken in mutatiedetectie en objectenregistraties** We werken met een aantal deelnemende gemeenten samen op het gebied van mutatiedetectie. Hierdoor kan de kwaliteit en consistentie in de basisregistraties WOZ, BAG en BGT op orde worden gehouden, terwijl de BAG- en BGT-beheerders zoveel mogelijk worden ontlast. Daarnaast worden hiermee kosten bespaard. Samen met de deelnemers ontwikkelen we hiervoor een geharmoniseerd proces.
2e ambitie	**Artificial Intelligence (AI) in de objectregistratie** AI is een bewezen methode bij het inwinnen van gegevens over zonnepanelen en dakkapellen. We willen bij alle deelnemers de mogelijkheden benutten om gebruik te maken van deze gegevens of aan te haken bij mutatiedetectie.

3e ambitie	**GIS/GEO applicatie** Het samenbrengen van alle informatie uit de WOZ administratie en andere basisregistraties waarvan in de WOZ administratie gegevens verplicht worden gebruikt, zorgt voor meer inzicht en maakt geautomatiseerd verwerken van informatie mogelijk. We willen de voordelen benutten van een GIS applicatie die aan onze wensen voldoet.
4e ambitie	**Automatisering toepassen in de herwaardering** We benutten de mogelijkheden om automatisering toe te passen in onze waarderingsapplicatie Ortax. We zijn ons bewust van de risico's bij geautomatiseerde besluitvorming en leggen deze zorgvuldig vast. Dit passen we toe bij de jaarlijkse herwaardering.
5e ambitie	**Foto-tool** We gebruiken de foto-tool om informatie over secundaire objectkenmerken te verzamelen bij burgers. In dit traject kiezen we er voor om de inwoner rechtstreeks contact op te laten nemen met ons. Dit is arbeidsintensiever dan burgers te sturen naar het zelf proactief invullen van de foto-tool.
6e ambitie	**Vijf sterren Waarderingskamer** We streven naar (het behouden van) de 'vijf sterren' beoordeling van de Waarderingskamer.

Ambities proces Heffen

1e ambitie	**Achteraf opleggen van gebruikersbelastingen** Aan het Algemeen Bestuur zal in 2025 een advies worden voorgelegd om vanaf 2026 de gebruikersbelastingen achteraf op te leggen. Dit houdt in dat de gebruikersbelastingen van 2026 pas in 2027 worden opgelegd. De financiële gevolgen voor de deelnemers worden vooraf uitgewerkt, waarbij ook de mogelijke risico's worden geïnventariseerd.
2e ambitie	**Geautomatiseerd doorvoeren van aangiften** Wij gaan onderzoeken of het mogelijk is om bepaalde soorten aangiften (zuiveringsheffing, toeristenbelasting, rioolheffing) geautomatiseerd en zonder controles door te voeren in onze administratie. Aan het geautomatiseerd doorvoeren worden richtlijnen verbonden, waardoor de risico's beperkt worden.

Ambities proces Innen

Ambitie	**Betrouwbare en dienstverlenende overheid** We willen een organisatie zijn die een menselijke fout niet bestraft, maar het vergisrecht toepast. Hiermee maken we een onderscheid tussen het bewust en

	onbewust niet betalen van het aanslagbiljet en anticiperen we op mogelijke wettelijke verplichtingen vanuit de Rijksoverheid. Op deze manier vergroten we het vertrouwen van de burger en zorgen we voor een meer klantvriendelijke benadering. Dit helpt om bezwaren en klachten te voorkomen en het vergemakkelijkt discussies in het vervolgtraject.

3.2 Ambities secundaire processen

BSOB kent verschillende secundaire processen, die overkoepelend of ondersteunend zijn aan de primaire processen. De secundaire processen worden door specifieke teams of door adviseurs van de afdeling Bedrijfsvoering uitgevoerd. Ten aanzien van de volgende secundaire processen heeft BSOB in de planperiode de volgende ambities, die ter besluitvorming door het algemeen bestuur verder qua kosten en baten uitgewerkt gaan worden :

Ambities team Frontoffice

Ambitie	**De Frontoffice als de kweekvijver voor heel BSOB vraagt om nieuw beleid** De Frontoffice zorgt voor de afhandeling van alle telefonische klantcontacten. Zij zijn het visitekaartje van BSOB en functioneren al jaren op hoog niveau. Er wordt ingezet op de doorstroom van medewerkers van de Frontoffice naar andere afdelingen van BSOB, waarmee de Frontoffice een kweekvijver is voor de rest van de organisatie. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt zijn we daar enorm blij mee. Het is een uitdaging om het continu opleiden van nieuwe medewerkers te realiseren met de bestaande middelen. Met nieuw beleid zoeken we naar een oplossing voor de optimalisatie van de inzet van de medewerkers, in combinatie met een optimalisatie van de telefonische bereikbaarheid van de organisatie.

Ambities team Bezwaar en beroep

1e ambitie	**Doorontwikkeling processen met robotisering** Het team Bezwaar en Beroep handelt alle bezwaren en beroepen af. Dit doen zij volgens de geldende procedures en binnen de wettelijke termijnen. Het team heeft robotisering ontwikkeld tot een niveau waarbij controles op bezwaren worden afgeschaald. Dit zorgt voor een korte doorlooptijd van de bezwaren en een efficiënter werkproces. We accepteren daarbij de kans dat een minimaal aantal beslissingen op bezwaar wordt verzonden die niet voldoen aan onze kwaliteitsstandaard.

2e ambitie	**Verkenning uitbreiding taakveld met formele procesgang 'heffen bezwaren'.** We gaan verkennen of er efficiëntie bereikt kan worden door het juridisch team ook een regierol te laten spelen bij het team Heffen. Dit betekent dat het formeel-juridische onderdeel binnen het team Heffen dat zich bezig houdt met bezwaren, verschuift naar het team Bezwaar en beroep. Deze verandering heeft impact op de kostenverdeelsleutel, voor wat betreft de verdeling van de kosten tussen het waterschap en de gemeenten.

Ambities team ICT

Ambitie	**Implementeren van een GIS applicatie** We gaan een GIS(Geografisch Informatie Systeem)-applicatie implementeren. De organisatie vraagt hier om, met het oog op verbetering van de kwaliteit van de processen. Het team ICT gaat de applicatie selecteren, implementeren, overdragen aan het beheer en zorgen voor het juiste kennisniveau van de beheerders en gebruikers.

Ambities HR

1e ambitie	**Focus op mentale gezondheid en welzijn** We gaan investeren in programma's voor stressmanagement, flexibele werkregelingen en een veilige gesprekscultuur om mentale gezondheid en betrokkenheid te versterken. Dit draagt bij aan een lager ziekteverzuim en hogere productiviteit. Wij benutten hierbij de kennis en ervaring die is opgebouwd bij de deelnemers.
2e ambitie	**Doorlopend leren en ontwikkeling** Permanente ontwikkeling is cruciaal om medewerkers gemotiveerd en up-to-date te houden. HR faciliteert leerprogramma's, van formele trainingen tot job rotation, waardoor we ons kunnen aanpassen aan snel veranderende eisen en talent kunnen behouden.
3e ambitie	**Hybride werken en datagestuurd HR-beleid** Met hybride werken als norm ontstaat een grotere focus op digitale samenwerking, flexibiliteit en resultaatgericht leidinggeven. Tegelijkertijd ontwikkelt HR strategische, datagedreven inzichten om beslissingen over talent, verloop en productiviteit beter te onderbouwen.

Ambities Informatiemanagement

Ambitie	**Nieuwe Archiefwet en Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer** BSOB zal in de planperiode invulling moeten geven aan de nieuwe Archiefwet en aan de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

Ambities Security

Ambitie	**NIS2, Cyberbeveiligingswet, ISMS** BSOB zal moeten investeren om te kunnen voldoen aan de nieuwe eisen die gesteld worden op het gebied van informatiebeveiliging. Hieraan wordt in de planperiode invulling gegeven met een project: 'Informatiebeveiliging Fase 2' (zie bij projecten). Om structureel de vereiste aandacht te kunnen besteden aan informatiebeveiliging en om te kunnen beschikken over de vereiste deskundigheid op het gebied van informatiebeveiliging, moet binnen BSOB steeds meer capaciteit worden vrijgemaakt. In de arbeidsmarkt is deze capaciteit voor BSOB niet beschikbaar. Om invulling te geven aan de security-ambities wordt een vaste flexibele schil ingericht.

4. PROJECTEN

4.1 Project Informatiebeveiliging Fase II

Voor BSOB gaan in 2025 nieuwe wettelijke eisen gelden uit de NIS2-richtlijn en de Cyberbeveiligingswet. Daarnaast moet een Information Security Management Systeem (ISMS) worden ontwikkeld, waarmee de informatiebeveiliging wordt geborgd en bestuurd. Hierbij worden veiligheidsrisico's geïdentificeerd en beheerst, wordt het beleid opgesteld, worden bedrijfsprocessen in kaart gebracht en worden taken en verantwoordelijkheden verdeeld. Om te voldoen aan een norm zoals de ISO 27001, zal het systeem enkele verplichte activiteiten omvatten, zoals een interne en een externe audit. Hiermee wordt aantoonbaar dat BSOB op de juiste wijze aandacht en opvolging geeft aan de informatiebeveiliging en risicomanagement. BSOB zal met een projectmatige aanpak invulling geven aan de genoemde ontwikkelingen en aan de zorgplicht volgens BIO2.
De beheersing van digitale risico's vereist dat er structureel voldoende kennis, competenties en capaciteit binnen BSOB beschikbaar is om het werk uit te voeren en om te kunnen adviseren bij de uitvoering.

5. RISICOPARAGRAAF

BSOB ziet in de planperiode de volgende risico's, waarvoor mitigerende maatregelen worden ingericht:

5.1 Interne risico's

Risico 1

Een te hoge belasting van key-spelers en hun eventuele uitstroom

Beheersing

- Key-spelers voldoende aandacht geven
- Investeren in loopbaanontwikkeling en pro-actief aanbieden van opleidingen
- Procesbeschrijvingen, werkinstructies en kennis vastleggen
- Vervangers in positie brengen en ervaring en kennis delen

Risico 2

Fraude risico

Beheersing

- Inrichting en uitvoering van het Interne controle framework
- Vier ogen principe op kritische processen
- Autorisatiebeheer en loginrapportages
- Automatisering van processen

Risico 3

Informatielek/hack

Beheersing

- Informatiebeveiliging ultimo 2025 op niveau 4 van BIO2-framework
- Verder verhogen niveau informatiebeveiliging met Project Informatiebeveiliging Fase II

5.2 Externe risico's

Risico 1

Andere aanbieders nemen belastingtaken van gemeenten in het werkgebied van BSOB over, waardoor de mogelijkheid tot het creëren van schaalvoordelen voor gemeentelijke deelnemers afneemt.

Beheersing

De toetreding van Waterschap De Dommel moet maximaal beheerst en binnen de projectplanning worden gerealiseerd. Daarnaast moet budgettair voldoende capaciteit en deskundigheid binnen BSOB beschikbaar zijn om de verdere ontwikkeling van de vereiste professionaliteit van de organisatie te

kunnen realiseren. Hiermee wordt bereikt dat BSOB er op de meest kort mogelijke termijn klaar voor is om nieuwe gemeenten toe te laten treden tot de GR en om de beoogde schaalvoordelen te realiseren.

Risico 2

Te snelle groei van BSOB kan er toe leiden dat:

- problemen ontstaan in de uitvoering van de belastingtaken, door overbelasting van keyspelers;
- door het grote aantal deelnemers er problemen ontstaan in de governance, wat betreft het grote aantal leden van het Algemeen Bestuur;
- BSOB voor de zittende medewerkers en in de arbeidsmarkt qua bedrijfscultuur minder aantrekkelijk wordt door de veranderingen die gekoppeld zijn aan de grote omvang van de organisatie en door de continu hoge werkdruk;
- BSOB, door de krapte op de arbeidsmarkt, niet in staat is om voldoende vast en/of flexibel personeel aan te kunnen trekken om de groeiende hoeveelheid belastingtaken uit te voeren.

Beheersing

- Om toetreding van nieuwe deelnemers beheerst te kunnen realiseren staat BSOB pas nieuwe toetredende deelnemers toe op het moment dat de organisatie daar klaar voor is. Dat moment wordt in nauwe samenspraak met het Algemeen Bestuur van de GR bepaald.
- Een gespecialiseerde adviseur wordt gevraagd om advies uit te brengen over de inrichting van een toekomstvaste governance.
- BSOB moet blijven investeren in de medewerkerstevredenheid en de ontwikkeling van de interne cultuur. Daarnaast moet BSOB een 'goedschalige' omvang behouden.
- BSOB zal een nog grotere mate van automatisering en robotisering moeten gaan toepassen.

Risico 3

Overnemen van de legacy van nieuwe toetreders

Beheersing

- Scherpere definiëring en afbakening aan de voorkant ten aan zien van 'schoon door de poort'.
- Financiering van de initiële kosten integraal neerleggen bij de toetredende deelnemers.
- Scherper sturen op resourcemanagement c.q. 'uren schrijven' en declareren bij toetreder.
- Werkbelasting van 'schoon door de poort'-activiteiten niet op de formatie van BSOB laten drukken.
- Faciliteren van 'schoon door de poort' door het inrichten van een 'wasstraat', te ontwikkelen in samenwerking met andere partijen.
- Nieuwe toetreders in eerste instantie te bedienen op basis van een dienstverlenings-overeenkomst, om te voorkomen dat de verplichting ontstaat om het zittende personeel over te nemen.

Risico 4

Ontwikkelingen op het gebied van de proceskostenvergoedingen

Per 1 januari 2024 is de Wet WOZ aangepast. Met deze wetswijziging is de proceskostenvergoeding door de wetgever naar beneden bijgesteld voor WOZ-zaken. Echter, de hoge raad heeft per 12 juli 2024 de proceskostenvergoeding in belastingzaken in algemeenheid verhoogd. Kort gezegd komt het erop neer dat daarmee de proceskostenvergoeding is verhoogd van € 310 per proceshandeling naar € 624 per proceshandeling in belastingzaken. Dit betekent dat de proceskostenvergoedingen voor de in 2024 toegekende bezwaarschriften daarmee hoger uitvallen dan was voorzien. De matiging ('korting') voor WOZ-zaken, die sinds 1 januari 2024 wordt toegepast, blijft vooralsnog wel in stand, echter deze korting wordt nu toegepast op een hoger basistarief. Het hogere basistarief gaat per 12 juli 2024 direct in.

In paragraaf 7.2.3 van de Burap 2024 is reeds opgenomen dat de financiële impact van deze uitspraak voor 2024 is begroot op € 350.000. De stijging van de proceskosten is daarmee verwerkt in de 2e begrotingswijziging 2024, maar is nog niet meegenomen in de begroting voor 2025 en verder.

Op Prinsjesdag (september 2024) is in het nieuwe belastingplan een voorstel tot wijziging ingediend, om de matiging voor WOZ-zaken verder naar beneden bij te stellen, zodat de hoogte van de vergoedingen weer terug op het lagere niveau van 1 januari 2024 komt te liggen. Dit voorstel wordt in november en december in Den Haag behandeld. Wanneer het voorstel wordt aangenomen zou dit voor 2025 en verder een meevaller van € 350.000 betekenen ten opzichte van 2024 ten aanzien van de proceskosten bij een gelijkblijvend aantal (WOZ-)bezwaren. Indien het voorstel niet wordt aangenomen, levert dit een financieel risico op omdat de begroting voor 2025 en latere jaren dan structureel moet worden verhoogd met circa € 350.000 bij een gelijkblijvend aantal (WOZ)-bezwaren.

6. FINANCIËN

6.1 Financieringsvorm

BSOB heeft zelf geen of weinig financiële middelen om onverwachte (niet-begrote) kosten te kunnen dekken. Gelukkig komt dit nauwelijks voor, omdat BSOB veelal voorspelbaar en planbaar werk uitvoert. Hierdoor heeft zij voornamelijk te maken met reguliere (en dus vooraf goed te ramen) kosten zoals salarissen, huisvesting, ICT en kantoorkosten. Toch kunnen de risico's zoals benoemd in de risicoparagraaf een uitzondering vormen en zorgen voor onverwachte grote kosten. Ook kunnen er zich ontwikkelingen voordoen die wij niet hebben kunnen voorzien bij het opstellen van de begroting. Om eventuele (onvoorziene) financiële tegenvallers toch binnen de eigen begroting op te vangen, hebben we de post 'onvoorzien' in de begroting opgenomen.

Op basis van de vastgestelde begroting en de kostenverdeelmethode financieren de deelnemers de bedrijfskosten vooruit. Bij de vaststelling van de jaarrekening stellen we de definitieve bijdrage vast. Zo spoedig mogelijk daarna vindt de afrekening plaats.

6.2 Financiële ontwikkelingen

Voor de begroting van 2026 zien we de volgende financiële ontwikkelingen:

Loonkostenontwikkeling

Voor de loonindex gaat BSOB, op basis van de Septembercirculaire 2024 van het Gemeentefonds (tabel pagina 31/ontwikkeling van de loonvoet* voor de sector Overheid) uit van de volgende ontwikkeling van de loonkosten:

2025	2026	2027	2028	2029
4,7%	3,8%	4,8%	4,0%	4,0%

* het totaal van collectieve en incidentele loonstijgingen

Prijsindex

Voor de prijsindex gaat BSOB, op basis van de ramingen van het CPB voor ontwikkeling van de Prijs Bruto OverheidsInvesteringen (IBOI), uit van de volgende ontwikkeling van de prijzen:

2025	2026	2027	2028	2029
1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%

Formatie

- Bij de toetreding van Waterschap Aa en Maas tot de GR BSOB zijn de controlewerkzaamheden gericht op de zogenaamde 'meetbedrijven' overgegaan naar BSOB. Waterschap Aa en Maas overweegt op dit moment om deze werkzaamheden zelf weer uit te gaan voeren, net zoals

waterschap De Dommel dat voornemens is te blijven doen. Dit voornemen kan betekenen dat de twee betrokken medewerkers van BSOB die verantwoordelijk zijn voor deze werkzaamheden per 1 januari 2026 overgaan naar waterschap Aa en Maas.

- Wanneer de kosten van bijzondere taken, die op specifiek verzoek van een deelnemer door BSOB dienen te worden uitgevoerd, hoger zijn dan € 25.000 per jaar dan worden deze kosten in rekening gebracht bij deze deelnemer. Overwogen kan worden om dit bedrag lager te stellen. In het kader van de voorgenomen harmonisering van de verordeningen zal wat wordt verstaan onder 'bijzondere taken' opnieuw vastgesteld worden.

Realisatie ambities

- Voor de initiatieven die zijn beschreven in deze Kadernota worden separate verbetervoorstellen ontwikkeld. Deze voorstellen worden beoordeeld op de verhouding van kosten en baten en op de hardheid van de onderbouwing van de achterliggende aannames. De verbetervoorstellen worden separaat ter besluitvorming voorgelegd aan het Algemeen Bestuur via de reguliere cyclus en de financiële resultaten worden bij goedkeuring meegenomen in de jaarbegrotingen.
- Gezien de hoge druk op de organisatie in verband met de toetreding van waterschap De Dommel per 1 januari 2026 en de grote ambities die beschreven zijn in de kadernota, in combinatie met de krappe personele bezetting, zijn niet alle genoemde initiatieven tegelijk uitvoerbaar, In samenspraak met het bestuur worden heldere keuzes gemaakt en worden prioriteiten gesteld.
- De realisatie van een goedgekeurd verbetervoorstel wordt als een project aangestuurd en vormt onderdeel van het projectenporfolio dat wordt gemanaged door het managementteam.
- Over de ontwikkeling van de projecten wordt het Algemeen Bestuur periodiek geïnformeerd.
- Voor de ambities opgenomen voor het proces Heffen zijn de indicatieve eenmalige onderzoekskosten € 10.000.
- Voor de ambities op het gebied van het proces Waarderen zijn de indicatieve eenmalige kosten € 10.000.
- Voor de ambities op het gebied van het proces Innen is voor het invoeren van de kosteloze betalingsherinnering de volgende kostontwikkeling opgenomen:
    - € 77.000 daling van de structurele deurwaarderskosten;
    - € 3.000 toename van de structurele print- en portokosten.
- Voor de ambities van het team ICT en voor de implementatie van GIS bedragen de structurele jaarlijkse beheerkosten indicatief € 15.000. Een en ander is afhankelijk van de keuzes die worden gemaakt in de aanschaf van de GIS-applicatie..
- Voor de noodzakelijke continue beheersing van de informatiebeveiliging is een toename van de structurele kosten van € 50.000 per jaar opgenomen. Hiermee wordt een vaste flexibele schil ingericht, op basis van 8 uur per week.

Projectkosten

- Project Informatiebeveiliging Fase 2 (NIS2) € 100.000 (inhuur security-specialisten)

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

Besluit vaststelling Kadernota 2026

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant besluit:

- in te stemmen met de kadernota 2026;
- in te stemmen met de daarin opgenomen kaders en uitgangspunten;

Oss, 06 december 2024

De voorzitter Dagelijks Bestuur

G.T. Buter

De secretaris

E.M. van der Reijden

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant besluit:

- in te stemmen met de kadernota 2026;
- in te stemmen met de daarin opgenomen kaders en uitgangspunten en deze ter zienswijze aan de vertegenwoordigende organen van de deelnemers voor te leggen;
- het Dagelijks Bestuur opdracht te verstrekken de begroting 2026 op te stellen binnen de kaders van deze nota.

Oss, 19 december 2024

De voorzitter Algemeen Bestuur

G.T. Buter

De secretaris

E.M. van der Reijden

Waterschap Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
T.a.v. het dagelijks bestuur
Postbus 154
5340 AD OSS

Datum	6 juni 2025
Ons kenmerk	
Doorkiesnr.	073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp	Zienswijze 1e Begrotingswijzing 2025 en Ontwerpbegroting 2026

Geacht bestuur,

Op 4 april 2025 ontvingen wij voor zienswijzeprocedure uw 1e Begrotingswijziging 2025 en de Ontwerpbegroting 2026. Wij hebben deze op 6 juni 2024 samen met uw Kadernota 2026 aan ons algemeen bestuur voorgelegd. Middels deze brief brengen wij u op de hoogte van de positieve zienswijze van waterschap Aa en Maas.

Beide documenten bevatten een hoog realiteitsgehalte ten aanzien van de inhoud en de financiële uitwerking. Wij kunnen instemmen met de 1e Begrotingswijziging 2025 en de Ontwerpbegroting 2026. Wij vertrouwen erop dat u tijdig de benodigde aanpassingen in uw belastingsystemen en de interne processen doorvoert om in 2026 de belastingaanslagen op te kunnen leggen conform het nieuwe belastingstelsel voor de waterschapsbelastingen. Tot slot wensen wij u veel succes bij de voorbereidende werkzaamheden voor de eveneens in 2026 te starten uitvoering van de belastingtaken voor waterschap De Dommel.

Hoogachtend,
Het dagelijks bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

CONCEPT

Werken met water. Voor nu en later.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.4 Zienswijze 1e Begrotingswijziging 2025 en Begroting 2026 Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)**
Advies:	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als* ***hamerstuk*** *te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.*

De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar de accountantsverklaring van de BSOB en vraagt of onze accountant dan wel een goedkeurende verklaring kon geven als die van de BSOB er nog niet is.
Antwoord DB: De accountantscontrole van de jaarstukken van de BSOB is vooralsnog (d.d. 19 mei) niet afgerond. Wel heeft de accountant van BSOB de deelverklaringen ten aanzien van de belastingopbrengsten tijdig opgeleverd. Op basis van deze deelverklaring heeft de accountant van Aa en Maas een goedkeurende accountantsverklaring af kunnen geven, ook ten aanzien van de in de jaarrekening van Aa en Maas opgenomen belastingopbrengsten. De accountsverklaring van BSOB die nog ontvangen moet worden, betreft dus alleen de Jaarrekening 2024 van BSOB zelf (uitvoeringskosten van de BSOB-organisatie en de doorbelaste bijdrage daarvoor aan de deelnemers).

De ***fractie BBB*** leest in de begroting dat het percentage van de bijdrage door Aa en Maas voor 2025 is vastgesteld op 25,08% en na de begrotingswijziging op 26,61%. Ze wil graag de reden van deze stijging weten.
Antwoord DB: Het aandeel van Aa en Maas in de totale kosten van BSOB is afhankelijk twee factoren: 1) de totale uitvoeringskosten van BSOB en de verdeling van die kosten over de programma's Waarderen, Heffen en Innen en 2) het aandeel in de productieaantallen per programma.

Voor het programma Heffen is het aandeel gebaseerd op het het aantal opgelegde aanslagbiljetten en voor het programma Innen betaalt een deelnemer op basis van het aantal aanslagregels. Het waterschap betaalt niet mee aan het programma Waarderen.

Met de begrotingswijziging stijgen de totale kosten van BSOB met € 690.000. Hiervan heeft slechts een klein deel betrekking op het programma Waarderen (€ 81.000). Het merendeel heeft betrekking op de programma's Heffen (€ 429.000) en Innen (€ 138.000) en op de BTW (€ 43.000).

Bij het opstellen van de begroting 2025 is uitgegaan van de productieaantallen zoals gerealiseerd in 2023. In de begrotingswijziging worden de productieaantallen zoals in 2024 werkelijk gerealiseerd gehanteerd. Hieruit blijkt dat de productieaantallen (aantal biljetten en aanslagregels) voor het waterschap harder zijn gestegen dan de productieaantallen voor de gemeentelijke deelnemers.

Samenvattend geldt dat beide factoren die het aandeel in de totale kosten bepalen voor het waterschap nadelig uitpakken in de begrotingswijziging. Het grootste deel van de kosten van de begrotingswijziging heeft betrekking op de programma's Heffen en Innen en ook het aandeel van het waterschap in de totale productie van beide programma's neemt toe. Hierdoor neemt het aandeel van het waterschap in de totale uitvoeringskosten van BSOB toe van 25,08% in de Begroting 2025 naar 26,61% in de 1e Begrotingswijziging 2025. De financieel technische uitwerking hiervan wordt in onderstaande tabellen gepresenteerd:

Effect aandeel totale kosten

Programma	Begroting 2025	Aandeel in totale kosten	1e Begrotings-wijziging 2025	Aandeel in totale kosten
Waarderen	€ 6.720.000	54,9%	€ 6.801.000	52,6%
Heffen	€ 3.432.000	28,0%	€ 3.861.000	29,9%
Innen	€ 1.196.000	9,8%	€ 1.334.000	10,3%
BTW	€ 889.000	7,3%	€ 932.000	7,2%
Totale kosten	€ 12.238.000		€ 12.928.000	

Waterschap Aa en Maas

Effect toename productieaantallen

	Begroting 2025			1e Begrotingswijziging 2025		
	aantal waterschap	totaal	aandeel waterschap	aantal waterschap	totaal	aandeel waterschap
Aanslagbiljetten Heffen	400.000	619.972	64,5%	419.014	643.583	65,1%
Aanslagregels Innen	1.190.000	2.066.306	57,6%	1.258.247	2.154.328	58,4%

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2500
Extern Zaak ID	0654624049
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.E
Titel	Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
Organisatieonderdeel	Mensen en Middelen
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Scherrenberg, J.

Bijlagen
Adviesnota AB
Ontwerp-Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
Bijlage 1 Handreiking nieuwe kostentoedeling
Bijlage 2 Handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing
Bijlage 3 Handreiking tarieven woningen niet-woningen
Bijlage 4 Advies Auditcommissie op ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing 2026
Bijlage 5 Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 met voorgestelde wijzigingen Auditcommissie (door AB vastgestelde versie)
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 ontwerp kostentoedelingsverordening 2026
Concept-amendement fractie AWP inzake Ontwerp-Kostentoedelingsverordening 2026

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

De ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 vast te stellen en ter inzage te leggen.

Besluit

Waterschap Aa en Maas

Dit agendapunt wordt overgeheveld naar de bespreekstukken.
Conform voorstel.

Door de fractie AWP wordt een amendement ingediend:
- In artikel 2, lid 1, sub a van de ontwerp-Kostentoedelingsverordening het percentage van ’29,78% aan de ingezetenen’ te wijzigen in ‘25% aan de ingezetenen’;
- In artikel 2, lid 1, sub b van de ontwerp-Kostentoedelingsverordening het percentage van ’59,56% aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken’ te wijzigen in ’64,34% aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken’.

Het amendement wordt in stemming gebracht en bij handopsteken verworpen (1 stem voor, 27 stemmen tegen). Door de heer Van de Pol van de fractie Partij voor de Dieren, de heer Plasmeijer van de fractie 50PLUS, mevrouw Swinkels van de fractie BBB, de heer Siroen van de fractie AWP wordt een stemverklaring afgelegd.

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. De ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 vast te stellen en ter inzage te leggen.

PROBLEEMSTELLING

Op 4 februari 2025 heeft de Eerste Kamer een aanpassing van de Waterschapswet aangenomen die wijzigingen aanbrengt in het belastingstelsel van de waterschappen. Het nieuwe belastingstelsel treedt op 1 januari 2026 in werking. Als gevolg hiervan moeten de waterschappen een nieuwe kostentoedelingsverordening voor de watersysteemheffing vaststellen. Deze is aan inspraak onderhevig. Om deze reden moet eerst een ontwerp kostentoedelingsverordening worden vastgesteld.

In de kostentoedelingsverordening wordt bepaald hoe de kosten van de watersysteemtaak over de vier betalende categorieën worden verdeeld: ingezetenen, eigenaren van gebouwde onroerende zaken (‘gebouwd’), eigenaren van ongebouwde onroerende zaken (‘ongebouwd’) en eigenaren van natuurterreinen (‘natuur’). De ingezetenen brengen het zogenaamde solidariteitsgedeelte van de watersysteemheffing op, de drie groepen eigenaren doen dat samen voor het profijtgedeelte van de heffing. Een huishouden (eenpersoons of meerpersoons) kan tot meerdere categorieën behoren. Zo behoort een agrariër bijvoorbeeld tot de categorie ingezetenen, gebouwd en ongebouwd. Hoe hoog de over de categorieën te verdelen kosten van het watersysteembeheer in enig jaar zijn, blijkt uit de begroting.

Hierna wordt nader ingegaan op de belangrijkste aspecten van de kostentoedelingsverordening. De bijgevoegde handreikingen van de Unie van Waterschappen bevatten een uitgebreide toelichting op de verschillende aspecten.

<u>Categoriegebonden kosten</u>

Van de totale kosten voor het watersysteembeheer mogen bepaalde kosten worden afgezonderd en rechtstreeks in rekening worden gebracht bij de categorie voor wie de kosten worden gemaakt. Dit zijn de zogenaamde categoriegebonden kosten. Het betreft (limitatief) de kosten van verkiezingen (categorie ingezetenen) en de kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing (categorie ingezetenen en categorie gebouwd). Deze mogelijkheid bestond ook al in het oude belastingstelsel, maar passen we tot op heden niet toe. In de voorliggende ontwerp kostentoedelingsverordening is dit wel gedaan. De achterliggende gedachte is dat deze kosten in feite los staan van de taakuitoefening en los staan van de andere categorieën dan de categorie waarvoor de kosten worden gemaakt. De resterende kosten worden vervolgens verdeeld over de vier betalende categorieën. De wijze van kostentoedeling gebeurt volgens de ‘Methode Gebiedskenmerken’.

Kosten toedeling volgens de Methode Gebiedskenmerken

Als onderdeel van de wetgeving is een nieuwe methode opgenomen om de kosten van de watersysteemtaak over de vier betalende categorieën te verdelen: de 'Methode Gebiedskenmerken'. Net zoals in het huidige stelsel, wordt het kostenaandeel ingezetenen bepaalt op basis van de inwonerdichtheid. De grondslag voor het bepalen van de kostenaandelen ongebouwd en natuur is wel veranderd. In plaats van uit te gaan van de waarde van de tot de categorieën behorende onroerende zaken, wordt nu uitgegaan van gebiedskenmerken in de zin van de dichtheid van ongebouwde grond en van natuurterreinen. Hiervoor zijn wettelijke formules vastgelegd. Het kostenaandeel gebouwd is het percentage dat resteert nadat de andere drie categorieën zijn bepaald om uiteindelijk op 100% uit te komen.

Ten opzichte van de rekenkundige uitkomsten, heeft het bestuur de mogelijkheid hier binnen een bepaalde bandbreedte gemotiveerd van af te wijken indien er specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening zijn (gebiedskenmerken) die dit rechtvaardigen. Dit moet dan voor *nagenoeg* het gehele gebied van toepassing zijn. Voor Aa en Maas is hier geen aanleiding toe.

Tariefdifferentiaties

Het uitgangspunt is dat iedere belastingplichtigen binnen een categorie hetzelfde tarief betaalt, maar het bestuur heeft de mogelijkheid om hier vanaf te wijken en het tarief binnen de categorie hoger of lager vast te stellen. Oftewel differentiëren. Dit kan als er sprake is van een afwijkend belang voor bepaalde delen van het gebied en/of voor bepaalde objecten. Ten opzichte van het huidige belastingstelsel zijn een aantal tariefdifferentiaties ongewijzigd gebleven, is één differentiatie vervallen en zijn er twee bijgekomen. Daarvan moet de differentiatie tussen woningen en niet-woningen verplicht worden toegepast. Op dit moment worden differentiaties toegepast voor buitendijks gelegen onroerende zaken (-75%) en verharde openbare wegen (+100%). Er is geen aanleiding om dit te wijzigen.

Bekostigen maatregelen voor beperking hemelwaterafvoer op rwzi's

Hoewel geen onderdeel van de kostentoedelingsverordening heeft deze wijziging van het belastingstelsel wel invloed op de totaal te verdelen kosten van het watersysteembeheer. Omdat het beperken van hemelwaterafvoer bijdraagt aan de doelmatige werking van de zuiveringsinstallatie, mogen kosten die hiermee samenhangen ten lasten van het zuiveringsbeheer worden gebracht. Hier wordt bij het opstellen van de begroting rekening mee gehouden.

KERNBOODSCHAP

Bij het opstellen van de ontwerp kostentoedelingsverordening is uitgegaan van het basisprincipe dat kosten zoveel mogelijk worden gedragen door de categorie die er ook profijt van heeft. Dit doen we bijvoorbeeld door categoriegebonden kosten toe te rekenen aan de categorie waarvoor deze kosten gemaakt worden. Verder hechten we eraan dat de wijze van kostentoedeling simpel, transparant en uitlegbaar is. Het hanteren van de rekenkundige uitkomsten van de wettelijke formules voor het bepalen van de kostenaandelen sluit hier bij aan. Een motivatiegrondslag om hier van af te wijken ontbreekt. Immers is kostentoedeling in de basis een technisch en geen politiek vraagstuk. Conform

de opdracht van de minister zijn we daarnaast terughoudend met het toepassen van tariefdifferentiaties.

BEOOGD EFFECT

Met ingang van 1 januari 2026 de kosten voor het watersysteembeheer heffen op basis van de 'Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026'.

ARGUMENTEN

1. *Wettelijke basis*
   Artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van een waterschap ten behoeve van de watersysteemheffing een verordening vaststelt waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostendeel is opgenomen.

KANTTEKENINGEN / RISICO'S

De kostentoedelingsverordening is aan inspraak onderhevig en kan in een procedure over de belastingaanslag door de belastingrechter (marginaal) worden getoetst. Door de kostentoedeling te baseren op de rekenkundige uitkomsten, geen gebruik te maken van de bestuurlijke ruimte om gebiedskenmerken toe te passen en terughoudend om te gaan met tariefdifferentiaties, is het risico zeer klein dat een dergelijke toetsing tot een aanpassing leidt.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Het financieel effect van de voorliggende ontwerp kostentoedelingsverordening wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van de vastgestelde begroting 2025[1]. De daadwerkelijke tarieven en lastendruk voor 2026 zijn onderdeel van de begroting 2026 die in november wordt vastgesteld.

Belastingcategorie	Verdeling KTD OUD	Tarief 2025 KTD OUD	Verdeling KTD NIEUW	Tarief 2025 KTD NIEUW
Ingezetenen	29,00%	€ 83,08	29,78%	€ 85,23
Gebouwd (x€ 100K)	58,60%	€ 30,53	56,56%	€ 30,92
Ongebouwd	12,20%	€ 119,50	10,49%	€ 101,10
Natuurterreinen	0,20%	€ 7,37	0,17%	€ 6,21

Profiel Aa en Maas	Huidig	Nieuw
Huurder (eenpersoonshuishouden)	€ 144	€ 146
Huurder (meerpersoonshuishouden)	€ 266	€ 269
Gezin met koopwoning	€ 390	€ 395
Midden- en kleinbedrijf	€ 332	€ 335
Middelgroot productiebedrijf	€ 22.374	€ 22.534
Agrarisch bedrijf	€ 7.594	€ 6.496
Natuurterreinbeheerder	€ 7.370	€ 6.210

[1] Bij het opstellen van de ontwerp kostentoedelingsverordening moet worden uitgegaan van de feitelijke situatie (inwoneraantal, hectares) per 1 januari 2025. Deze gegevens waren nog niet bekend tijdens het thema AB van 21 februari jl. Door de actualisatie van de gegevens wijken de uiteindelijke kostenaandelen beperkt af van de eerder gepresenteerde aandelen en tarieven.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Niet van toepassing.

UITVOERING/VERVOLG

Na vaststelling van de ontwerp kostentoedelingsverordening door het algemeen bestuur wordt deze gedurende 6 weken ter inzage gelegd. Eventuele zienswijze worden beantwoord en betrokken bij het opstellen van de definitieve kostentoedelingsverordening. Vaststelling hiervan door het algemeen bestuur wordt voorzien op 10 oktober.

De nieuwe kostentoedelingsmethode brengt geen verandering in de frequentie waarin de kostentoedeling moet worden aangepast. Dit moet minimaal eenmaal in de vijf jaar worden uitgevoerd, maar kan frequenter worden aangepast indien daar aanleiding toe is.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

De mogelijkheid tot inspraak wordt actief gecommuniceerd via de website, de nieuwsservice en de agrarische nieuwsbrief. Dit gebeurt in nauw overleg met de afdeling communicatie.

BIJLAGEN

Ontwerp Kostentoedelingsverordening Watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026
Bijlage 1: Handreiking nieuwe kostentoedeling
Bijlage 2: Handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing
Bijlage 3: Handreiking tarieven woningen en niet-woningen

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:	**ONTWERP KOSTENTOEDELINGSVERORDENING WATERSYSTEEMHEFFING WATERSCHAP AA EN MAAS 2026**
AGENDAPUNT:	**-**
BESLUITNUMMER:	**-**
INVESTERINGSBESLUIT:	Niet van toepassing

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 22 april 2025;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid en de commissie Waterketen en Duurzaamheid van 15 mei 2025;

overwegende

B E S L U I T:

1. De ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 vast te stellen en ter inzage te leggen.

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

Kostentoedelingsverordening waterschap Aa en Maas 2026

Registratie nr.: <nummer>

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

Gelet op
- de artikelen 120 en 122 van de Waterschapswet;
- dat het ontwerp van de Kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Aa en Maas 2026, met bijlagen, van …… 2025 tot en met ……..2025 ter inzage heeft gelegen;
- dat tegen het ontwerp geen zienwijzen zijn ingediend;

Gelezen
- het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 2 september 2025, waarin gemotiveerd wordt voorgesteld het ontwerp van de Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026, vast te stellen;

BESLUIT

De Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 vast te stellen, luidend als volgt:

Artikel 1 Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:
- buitendijks gelegen onroerende zaken: onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen
- gebied van het waterschap: het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciaal reglement (Reglement voor het Waterschap Aa en Maas 2008) behorende kaart waarin het beheer van watersystemen aan het waterschap is opgedragen;
- heffingplichtige categorieën: de categorieën genoemd in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, van de Waterschapswet;
- ingezetene: degene die blijkens de basisregistratie personen bij het begin van het kalenderjaar woonplaats heeft in het gebied van het waterschap en aldaar gebruik heeft van woonruimte;
- kosten verbonden aan het beheer van watersystemen: belastingopbrengst van de kostendrager watersysteembeheer zoals blijkend uit de begroting van het waterschap;

- natuurterreinen: ongebouwde onroerende zaken waarvan de inrichting en het beheer geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Onder natuurterreinen worden mede verstaan bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare;
- verharde openbare wegen: het verharde gedeelte van een openbare weg en de verharde wegdelen die dienstbaar zijn aan de verkeersfunctie van de weg;
- woonruimte: ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven;
- zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken, die geen natuurterreinen zijn: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn in het gebied van het waterschap;
- zakelijk gerechtigden van natuurterreinen: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht in het gebied van het waterschap het genot hebben van natuurterreinen;
- zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van gebouwde onroerende zaken in het gebied van het waterschap.

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer

1. De kosten verbonden aan het beheer van watersystemen worden als volgt aan elk van de heffingplichtige categorieën toegedeeld:
   a. 29,78 % aan de ingezetenen
   b. 59,56 % aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.
   c. 10,49 % aan de zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
   d. 0,17 % aan de zakelijk gerechtigden van natuurterreinen;
2. Het aantal hectaren ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, en het aantal hectaren natuurterreinen wordt bepaald aan de hand van de gegevens zoals die een jaar voorafgaand aan de inwerkingtreding van de kostentoedelingsverordening beschikbaar zijn.

Artikel 3 Kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur

In afwijking van het bepaalde in artikel 2 worden de kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur zoals opgenomen in de begroting van enig belastingjaar, rechtstreeks toegerekend aan de betrokken categorieën toegerekend naar rato van deze voor elk van de genoemde categorieën te maken kosten.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie buitendijks gelegen onroerende zaken

Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, voor buitendijks gelegen natuurterreinen en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken geldt een

tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75 % lager dan het tarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing voor elk van deze categorieën geldt.

Artikel 5 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Voor verharde openbare wegen geldt een tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapwet,. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100 % hoger dan het basistarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing geldt voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn.

Artikel 6 Cumulatie van tariefdifferentiaties

De tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen, genoemd in artikel 5, wordt naast de tariefdifferentiatie voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en die liggen in buitendijkse gebieden als bedoeld in de artikel 4, toegepast.

Artikel 7 Inwerkingtreding en citeertitel

1. De kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Aa en Maas vastgesteld bij besluit van het algemeen bestuur van 9 oktober 2020, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid van deze bepaling genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden.
2. Deze verordening treedt in werking op de dag na die van haar bekendmaking.
3. Deze verordening vindt voor het eerst toepassing in het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026.
4. Deze verordening wordt aangehaald als Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van Waterschap Aa en Maas, van 10 oktober 2025

de secretaris,	de dijkgraaf,
Peter Verlaan,	Mario Jacobs

Toelichting op de Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026

Algemeen

Wettelijke basis

Artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van een waterschap ten behoeve van de watersysteemheffing een verordening vaststelt waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostendeel is opgenomen. Deze verordening wordt in de praktijk de kostentoedelingsverordening genoemd. In de kostentoedelingsverordening is opgenomen welke heffingplichtige categorie welk deel van de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen opbrengt. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, de volgende vier heffingplichtige categorieën: ingezetenen, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van natuurterreinen en eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van gebouwde onroerende zaken.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1 Definities

Artikel 1 geeft een omschrijving van enkele essentiële begrippen die in de verordening vaker voorkomen. De omschrijvingen geven aan hoe de betreffende begrippen in het kader van deze verordening moeten worden geduid. De opsomming van de begrippen is in alfabetische volgorde.

Buitendijks gelegen onroerende zaken

Buitendijks gelegen onroerende zaken zijn in de verordening omschreven als onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen. In de praktijk wordt het buitendijks gebied veelal ook aangegeven op een kaart die bij de verordening behoort. In de begripsomschrijving is hiermee rekening gehouden. Het is in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet van belang om te weten of onroerende zaken buitendijks zijn gelegen. Voor onroerende zaken die buitendijks liggen kan het algemeen bestuur van het waterschap de heffing maximaal 75% lager vaststellen.

Gebied van het waterschap

Het gebied van het waterschap is in de verordening omschreven als “het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciale reglement behorende kaart waarin het beheer van watersystemen aan het waterschap is opgedragen. Deze omschrijving sluit aan bij de omschrijving die in provinciale reglementen aan het gebied van het waterschap, in combinatie met de taak van het waterschap, pleegt te worden gegeven.
Uit de omschrijving blijkt dat niet alleen het waterschap, maar ook andere overheden taken kunnen hebben op het gebied van het beheer van watersystemen. In het verleden was niet altijd duidelijk of

waterschappen, tot wier gebied op grond van het provinciale reglement ook rijkswateren behoorden, deze wateren (of in de wateren liggende percelen) in de watersysteemheffing konden betrekken. In 2018 heeft de Hoge Raad bepaald dat waterschappen deze mogelijkheid niet hebben als het Rijk de exclusieve watersysteembeheerder van dit rijkswater is. Tot een vergelijkbare conclusie kwam ook het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in een procedure over het IJsselmeer.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet inwerking getreden. In deze wet en de onderliggende Omgevingsregeling is over het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren meer duidelijkheid gekomen. In het tweede lid van artikel 2.3 van de Omgevingsregeling (deze bepaling is gebaseerd op artikel 2.20, lid 3, van de Omgevingswet) is bepaald dat het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren, voor zover het gaat om de zorg voor het voorkomen van schade veroorzaakt door muskus- en beverratten aan waterstaatswerken berust bij het waterschapsbestuur waarvan de geometrische begrenzing gelijk is aan de oppervlaktewaterlichamen waarvan het waterstaatkundig beheer bij het Rijk berust, bedoeld in artikel 2.2, vierde lid. Uit deze bepaling blijkt dat het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren, voor zover het gaat om de zorg voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door muskus- en beverratten, bij het waterschapsbestuur berust. Hierbij geldt dat de geometrische begrenzing gelijk is aan de oppervlaktewaterlichamen waarvan het waterstaatkundig beheer bij het Rijk berust. De bedoelde geometrische begrenzing is vastgelegd in bijlage III bij de Omgevingsregeling. De begrenzing omvat al het rijkswater.

Heffingplichtige categorieën

Onder heffingplichtige categorieën worden de groepen verstaan die de kosten van de watersysteemtaak via de watersysteemheffing opbrengen. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, de volgende vier heffingplichtige categorieën:

- ingezetenen;
- eigenaren van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
- eigenaren van natuurterreinen; en
- eigenaren van gebouwde onroerende zaken.

Ingezetene

De omschrijving van het begrip ingezetene is ontleend aan artikel 116, onder a, van de Waterschapswet. Om als ingezetene aangemerkt te worden, moet aan twee cumulatieve voorwaarden zijn voldaan: de persoon moet blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap én hij of zij moet in het gebied van het waterschap een zelfstandige woonruimte gebruiken. De situatie bij het begin van het kalenderjaar is bepalend.

‘Blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap’ betekent dat de persoon in de basisregistratie moet zijn ingeschreven op een adres dat tot het beheergebied van het waterschap behoort.

Een woonruimte is ingevolge artikel 116, onderdeel b, van de Waterschapswet een ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven. Dit betekent dat de gebruiker van de ruimte niet anders dan bijkomstig afhankelijk mag zijn van voorzieningen elders in het gebouw; de ruimte moet met andere woorden zelfstandig bruikbaar zijn. Bij voorzieningen moet hier worden gedacht aan voorzieningen die voor de woonfunctie van wezenlijk belang zijn, zoals keuken, douche en toilet. Deze voorzieningen moeten de gebruiker van de ruimte, met uitsluiting van anderen die niet tot zijn of haar huishouden behoren, exclusief ter beschikking staan. Als dit niet het geval is, is geen sprake van een woonruimte in de zin van de wet en kan het waterschap geen aanslag in de ingezetenenheffing aan de gebruikers van die ruimte opleggen. Bewoners van verpleeg-, verzorgings- en studentenhuizen waarin voor bewoning essentiële voorzieningen worden gedeeld, kunnen om deze reden veelal niet als ingezetenen in de zin van artikel 116, onder a, van de Waterschapswet worden aangemerkt.

Als sprake is van een gezamenlijke huishouding wordt de belastingaanslag aan een lid van het huishouden opgelegd. Wie dat is, wordt door de ambtenaar belast met de heffing van het waterschap of, indien het waterschap de belastingheffing heeft ondergebracht bij een gemeenschappelijk belastingkantoor, door de ambtenaar belast met de heffing van het belastingkantoor bepaald. De ambtenaar wijst de belastingplichtige aan. Dit gebeurt op basis van een vaste lokale beleidsregel.

Kosten verbonden aan het beheer van watersystemen

Om te weten wat de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen zijn, wordt gekeken naar de belastingopbrengst die op grond van de begroting van het waterschap met behulp van de watersysteemheffing wordt gerealiseerd.

Natuurterreinen

De omschrijving van het begrip natuurterreinen is ontleend aan artikel 116, onder c, van de Waterschapswet. De wet geeft een kwalitatieve omschrijving van het begrip natuurterreinen, waarbij de nadruk ligt op de duurzame inrichting en het beheer van de onroerende zaak als natuurterrein: de inrichting en het beheer moeten geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Bij de beoordeling van de vraag of van een natuurterrein sprake is, zijn volgens de memorie van toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel ook de feitelijke of uiteindelijke bestemming van de onroerende zaak van belang. Zo zal een perceel nog bouwrijp te maken grond dat al jaren niet is bewerkt en waar inmiddels eventueel veel groen en leven aanwezig is, maar waar uiteindelijk wel gebouwd zal worden, niet als een natuurterrein kwalificeren. In de regel zullen ook stadsparken, plantsoenen en dergelijke vanwege hun overwegende recreatieve functie niet als een natuurterrein kunnen worden betiteld.[1]

---

1 TK 2005/06, 30601, nr. 3, blz. 54.

Over de vraag wanneer de inrichting en het beheer van een terrein geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur, heeft de Hoge Raad in 2014 een richtinggevende uitspraak gedaan. In dit arrest heeft de Hoge Raad ook invulling gegeven aan het begrip 'geheel of nagenoeg geheel' in relatie tot de definitie van het begrip natuurterreinen uit de Waterschapswet.[2] Volgens de Hoge Raad is voor een oordeel op de vraag of sprake is van een natuurterrein slechts relevant of de beheeractiviteiten die op het betreffende terrein plaatsvinden, er al dan niet op zijn gericht dat het natuurtype zich kan ontwikkelen of wordt behouden. Zijn de activiteiten hierop gericht/vinden de activiteiten ten behoeve van de gegeven natuurdoelstelling plaats, dan zijn de inrichting en het beheer van het terrein naar het oordeel van de Hoge Raad geheel of nagenoeg geheel afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur en is dus van een natuurterrein sprake. Het arrest van de Hoge Raad komt er kort weergegeven op neer dat de vraag of sprake is van een natuurterrein, vanuit het perspectief van de eigenaar van het terrein, moet worden beoordeeld. Het arrest heeft ook duidelijk gemaakt dat de Hoge Raad het voor een antwoord op de vraag of sprake is van een natuurterrein, niet relevant acht of met de beheeractiviteiten eventueel ook agrarische opbrengsten worden gegenereerd. Ook is niet relevant wat de omvang van de eventuele agrarische opbrengst is. In het door de Hoge Raad beoordeelde geval was sprake van een resterend agrarisch opbrengstvermogen van meer dan 10%, maar dit belette niet dat van een natuurterrein sprake was. De term geheel of nagenoeg geheel (die in het fiscale recht voor 90% of meer staat), moet in het kader van de watersysteemheffing voor natuurterreinen met andere woorden niet rekenkundig worden benaderd.

Met het begrip 'duurzaam' wordt tot uitdrukking gebracht dat geen sprake mag zijn van een situatie die tijdelijk is bedoeld.

Onder natuurterreinen worden op grond van artikel 116, onderdeel c, van de Waterschapswet ook bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare verstaan. Voor deze onroerende zaken geldt niet het vereiste dat zij geheel of nagenoeg geheel en duurzaam moeten zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Ook bossen die bedrijfsmatig worden geëxploiteerd vallen onder het begrip natuurterreinen. De wetgever heeft hiervoor gekozen omdat het onderscheid in nietbedrijfsmatig geëxploiteerde bossen enerzijds en bossen die wel als zodanig worden geëxploiteerd anderzijds, in de praktijk moeilijk is te maken.[3] Bij open wateren kan worden gedacht aan meren, vennen en plassen die geen functie hebben in het kader van het scheepvaartverkeer.

Op grond van de overweging dat deze gebieden ook een agrarische functie hebben worden natte veenweidegebieden door de wetgever overigens niet als natuurterrein maar als agrarische grond aangemerkt. Ook openbare waterwegen (dit zijn oppervlaktewateren die voor vaarverbindingen zijn bestemd) behoren niet tot de categorie natuurterreinen maar tot de categorie ongebouwd niet zijnde natuur.

---

2 Hoge Raad 7 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3118.
3 Zie de toelichting bij het Waterschapsbesluit, Staatsblad 2007, 497, bladzijde 131.

Verharde openbare wegen
De definitie van het begrip verharde openbare wegen is van belang in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, lid 3, onderdeel b, die het mogelijk maakt om voor verharde openbare wegen het tarief maximaal 100% hoger vast te stellen dan het basistarief van de categorie ongebouwd, niet zijnde natuur. Het verhoogde tarief kan alleen worden toegepast op het verharde deel van de openbare weg en op de verharde delen van functies die dienstbaar zijn aan het verkeer over de weg, zoals verharde bermen.

Zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, zakelijk gerechtigden van natuurterreinen en zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken
Omschreven is wat respectievelijk onder zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, zakelijk gerechtigden van natuurterreinen en zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken moet worden verstaan. Het gaat in alle drie de gevallen om degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van onroerende zaken die in de artikelonderdelen zijn genoemd. De onroerende zaken moeten in het gebied van het waterschap liggen. De zakelijk gerechtigden zijn heffingplichtig (vgl. artikel 117, eerste lid, onderdelen b tot en met d, Waterschapswet). Eigendom is het meest volledige zakelijke recht op een onroerende zaak.

De beperkte rechten die tot belastingplicht leiden, zijn:
- appartementsrecht;
- erfpachtrecht;
- recht van opstal;
- recht van vruchtgebruik;
- recht van beklemming;
- recht van gebruik en bewoning;
- de beklemde meier en
- het beperkt recht in de zin van artikel 5, derde lid, onderdeel b, van de Belemmeringenwet privaatrecht.

Op grond van artikel 119, eerste lid, van de Waterschapswet moet voor het antwoord op de vraag wie heffingplichtig is voor de categorieën ongebouwd, natuur en gebouwd, van de basisregistratie kadaster worden uitgegaan: heffingplichtig is degene die bij het begin van het jaar als rechthebbende in deze basisregistratie is vermeld, tenzij het tegendeel blijkt.
Indien er naast eigendom ook sprake is van een beperkt recht of indien sprake is van meer dan één beperkt recht op een onroerende zaak, is de vraag aan de orde wie van de zakelijk gerechtigden in de heffing moet worden betrokken. Het tweede en derde lid van artikel 119 van de Waterschapswet geven voor deze situaties de rangorde aan.

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer
In het tweede lid van artikel 2 is aangegeven naar welke peildatum het waterschap de ongebouwde dichtheid en de natuurdichtheid bepaalt. Conform het bepaalde in artikel 120, lid 7, van de Waterschapswet is de peildatum 1 januari 2025.

Artikel 3 Kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur

De Waterschapswet geeft waterschappen in artikel 120, eerste lid, tweede volzin de mogelijkheid om kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur (dit zijn de zogenaamde verkiezingskosten) bij de kostentoedeling rechtstreeks aan de betrokken categorieën toe te delen. Onder 'de betrokken categorieën' moeten de categorieën worden verstaan voor wie het waterschap de betreffende kosten maakt. Het waterschap is in geen geval tot rechtstreekse kostentoedeling verplicht. Indien een waterschap niet van de mogelijkheid van rechtstreekse kostentoerekening gebruik maakt, worden de bedoelde kosten via de reguliere kostentoedeling door alle belastingplichtige categorieën gedragen.

De mogelijkheid om kosten rechtstreeks aan de betrokken categorieën toe te delen, is in de Memorie van Toelichting bij de Wet tot wijziging van enige bepalingen van de Waterschapswet (TK 1998-1999, 26 235, nr. 3), als volgt toegelicht:
"Een concreet probleem vormt de kostentoedeling binnen waterschappen wier gebied zich voor een substantieel deel uitstrekt over stedelijk gebied, met als gevolg dat het aantal omslagplichtigen respectievelijk kiesgerechtigden in verband met het aantal woonruimten en ingezetenen aanmerkelijk groter is dan dat van de gerechtigden tot het ongebouwd. Dit betekent dat bij een aantal waterschappen de uitkomst van de toedeling (…) van het kostendeel aan categorieën van belanghebbenden nogal ver afstaat van de per categorie daadwerkelijk veroorzaakte en deswege te maken kosten.
Dit verschijnsel doet zich voor bij de kosten van heffing en invordering en bij kosten van het houden van verkiezingen".

Een waterschap kan ervoor kiezen om zowel kosten van heffing en invordering als van verkiezingen, of alleen kosten van heffing en invordering, of alleen verkiezingskosten rechtstreeks toe te rekenen aan de betrokken categorieën. De keuzemogelijkheden zijn in de onderdelen a, b en c, van de verordening verwoord. Als kosten rechtstreeks aan meerdere categorieën worden toegerekend, moet het waterschap in de verordening regelen wat de verdeling tussen de categorieën is.

Kosten van heffing en invordering

In de zojuist genoemde memorie van toelichting is met zoveel woorden aangegeven dat het bij kosten van heffing en invordering om kosten van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) zou kunnen gaan. Voor de waterschappen is de Wet WOZ bij de heffing van de watersysteemheffing gebouwd relevant. De heffingsmaatstaf voor de watersysteemheffing gebouwd is namelijk de WOZ-waarde die door de gemeente voor de onroerende zaak is bepaald.

Kosten van de Wet WOZ behoren dus tot kosten van heffing die rechtstreeks bij de categorie gebouwd in rekening kunnen worden gebracht. Tot 'kosten van de Wet WOZ' behoren de bijdrage van de waterschappen aan de kosten van de uitvoering van de Wet WOZ, de bijdrage van de waterschappen aan de Landelijke Voorziening Wet WOZ en de bijdrage van de waterschappen aan de kosten van de toezichthouder op de Wet WOZ, de Waarderingskamer.

Kijkend naar de tekst van de memorie van toelichting kunnen ook kosten van kwijtschelding tot kosten van heffing en invordering worden gerekend. Omdat in de regel alleen gebruikers van woonruimten (de ingezetenen) voor kwijtschelding van de watersysteemheffing in aanmerking komen, kunnen kosten van kwijtschelding van de ingezetenenheffing alleen rechtstreeks aan de categorie ingezetenen in rekening worden gebracht.

Verkiezingskosten

Van de categorieën die in het algemeen bestuur van een waterschap zijn vertegenwoordigd wordt alleen de categorie ingezetenen door middel van verkiezingen gekozen. Indien een waterschap voor rechtstreekse toedeling van verkiezingskosten kiest, kunnen deze kosten dus uitsluitend bij de categorie ingezetenen in rekening worden gebracht.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie buitendijks gelegen onroerende zaken

Artikel 4 regelt de tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die buitendijks liggen. Dit kunnen zowel ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, natuurterreinen als gebouwde onroerende zaken zijn. In het geval van gebouwde onroerende zaken kan het zowel om woningen als om nietwoningen gaan. Het gedifferentieerde tarief is maximaal 75% lager dan de tarieven die op basis van de verordening op de watersysteemheffing voor de genoemde categorieën gelden. Bij gebouwde onroerende zaken gaat het om een tariefdifferentiatie die maximaal 75% lager kan zijn dan het tarief voor de onderscheiden 'subcategorieën' woningen en niet-woningen.

Artikel 5 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Dit artikellid regelt de tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen. Het tarief kan maximaal 100% hoger zijn dan het tarief dat in de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, is vastgesteld.

Artikel 6 Cumulatie van tariefdifferentiatie

Ingevolge artikel 122, vierde lid, van de Waterschapswet kunnen de tariefdifferentiaties naast elkaar worden toegepast. Het gaat om alle tariefdifferentiaties. Het naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties wordt ook wel cumulatie van tariefdifferentiaties genoemd. Het laten cumuleren van tariefdifferentiaties is een bevoegdheid van het waterschap en niet een verplichting. Uit de kostentoedelingsverordening moet blijken op welke wijze het waterschap een eventuele cumulatie heeft toegepast. De cumulatie van de tariefdifferentiatie voor wegen (verhoging) met de tariefdifferentiatie voor buitendijks gelegen gebieden wordt naast elkaar toegepast.

Artikel 7 Inwerkingtreding en citeertitel

Lid 1

Dit artikellid bepaalt dat de kostentoedelingsverordening die tot nu toe heeft gegolden, wordt ingetrokken met ingang van het belastingjaar dat in het derde lid van de verordening is genoemd. De verordening die is ingetrokken blijft gelden voor de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden. Waterschappen die hun

verordening tussentijds hebben gewijzigd, dienen naar de laatst vastgestelde wijzigingsverordening te verwijzen.

Lid 2

Op grond van artikel 8 van de Bekendmakingswet treedt een algemeen verbindend voorschrift niet in werking voordat het op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt. Deze bepaling is ook op de kostentoedelingsverordening van toepassing. Bekendmaking geschiedt in het waterschapsblad. De zorg voor de uitgifte van het waterschapsblad berust op grond van artikel 2, zesde lid, Bekendmakingswet bij het dagelijks bestuur van het waterschap. De uitgifte van het waterschapsblad geschiedt elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze (artikel 2, achtste lid, Bekendmakingswet).
Ingevolge artikel 10, tweede lid, van de Bekendmakingswet treedt de verordening met ingang van de achtste dag na de datum van bekendmaking in werking, tenzij daarvoor in de wet of in het besluit daarvoor een ander tijdstip is aangewezen. Waterschappen kunnen in de verordening voor een ander tijdstip van inwerkingtreding kiezen.
Het waterschapsblad blijft na de uitgifte elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze beschikbaar. Soms kiezen waterschappen ervoor om aanvullend aan de bekendmaking van een verordening in het waterschapsblad, in een plaatselijk verschijnend dag- of nieuwsblad mededeling te doen van het feit dat de verordening is vastgesteld. Een dergelijke mededeling wordt in het kader van de dienstverlening aan inwoners en bedrijven gedaan. Het vervangt de officiële bekendmaking niet.

Lid 3

De onderhavige kostentoedelingsverordening wordt voor het eerst toegepast op het belastingjaar dat op 1 januari 2026 aanvangt. Dit jaartal is onderdeel van de citeertitel van de verordening.
De maximale geldigheidsduur van de verordening is vijf jaar. Het waterschap moet de verordening dus eenmaal in de vijf jaar herzien. Een herziening binnen de vijfjaarstermijn is mogelijk. In verband hiermee is het niet wenselijk aan de verordening een einddatum mee te geven.

Lid 4

De verordening wordt voorzien van een citeertitel. De naam van het waterschap en het jaartal van inwerkingtreding maken hiervan deel uit.

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

HANDREIKING METHODE GEBIEDSKENMERKEN

KOSTENTOEDELING VAN DE WATERSYSTEEMHEFFING MET INGANG VAN BELASTINGJAAR 2026

1. INLEIDING

Aanleiding
Op het moment van schrijven heeft de Eerste Kamer een aanpassing van de Waterschapswet in behandeling die wijzigingen aanbrengt in het belastingstelsel van de waterschappen. Het nieuwe belastingstelsel treedt op 1 januari 2026 in werking, wat betekent dat de voorbereidingen daarop in 2025 door de waterschappen moeten worden afgerond. Als onderdeel van de nieuwe wetgeving is een nieuwe methode opgenomen om de kosten van de watersysteemtaak van de waterschappen over de vier betalende categorieën te verdelen. Deze nieuwe kostentoedelingsmethode, de 'Methode Gebiedskenmerken', vervangt de huidige 'Methode Delfland'. Deze handreiking licht de inhoud en toepassing door de waterschappen van de nieuwe methode toe.

Doel en karakter van deze handreiking
De handreiking is bedoeld om de (voorbereiding van de) bestuurlijke besluitvorming bij de waterschappen over de kostentoedeling van de watersysteemheffing te ondersteunen. Omdat de Methode Gebiedskenmerken de nodige bestuurlijke ruimte kent die door de waterschappen kan worden ingevuld, gaat het daarbij met name om ondersteuning van de motivatie bij het invullen van die bestuurlijke ruimte. De handreiking bevat geen bindende toepassing, maar geeft de overwegingen weer die een bestuur kan hanteren bij het bepalen van de posities binnen de bestuurlijke ruimtes die de nieuwe methode kent.

Proces
De uit medewerkers van waterschappen en het Uniebureau samengestelde 'Ad hoc-werkgroep Kostentoedeling en Watersysteemheffing' heeft diverse ondersteunende producten voor de waterschappen (zoals handreikingen en modelbelastingverordeningen) ontwikkeld die in verband met de inwerkingtreding van het aangepaste belastingstelsel nuttig voor de waterschappen kunnen zijn. Deze handreiking maakt daar onderdeel van uit en is op 4 oktober 2024 door de Commissie Communicatie, Bestuurszaken en Financiën (CBCF) van de Unie van Waterschappen vastgesteld. Als er aanleiding is om deze handreiking aan te passen, zal een geactualiseerde versie verschijnen.

Leeswijzer
Om de nieuwe kostentoedelingsmethode goed te kunnen toepassen, moet deze in de eerste plaats goed worden begrepen. Daarom begint het vervolg van deze handreiking in paragraaf 2 met een beschrijving van het nieuwe model. Welke knelpunten worden hiermee opgelost? En hoe zit het model in elkaar? Omdat het vervolgens van belang is dat de stappen die bij de toepassing van de methode doorlopen worden helder zijn, dat inzicht bestaat in de keuzes die daarbij door de waterschappen kunnen worden gemaakt en in de overwegingen die daaraan ten grondslag kunnen liggen, gaat paragraaf 3 in op de toepassing van deze methode in de praktijk.

2. BESCHRIJVING VAN DE METHODE GEBIEDSKENMERKEN

2.1 Oplossing van knelpunten

Met behulp van de kostentoedelingsmethode wordt bepaald hoe de kosten van de watersysteemtaak van een waterschap over de vier betalende categorieën worden verdeeld. Deze categorieën zijn: ingezetenen, eigenaren van gebouwde onroerende zaken ('gebouwd'), eigenaren van ongebouwde onroerende zaken ('ongebouwd') en eigenaren van natuurterreinen ('natuur'). De ingezetenen brengen het zogenaamde solidariteitsgedeelte van de watersysteemheffing op, de drie groepen eigenaren doen dat samen voor het profijtgedeelte van de heffing.

Zoals de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel aangeeft[1], is de Methode Gebiedskenmerken de nieuwe kostentoedelingsmethode die enkele problemen van de huidige watersysteemheffing oplost, namelijk:

- de invloed die de waarde van infrastructuur heeft op het kostenaandeel van de betalende categorie ongebouwd. Dit knelpunt wordt ook wel de weeffout genoemd;
- de ongelijkmatige tariefontwikkeling voor de vier betalende categorieën (ingezetenen, eigenaren van gebouwen, van gronden en van natuurterreinen).

Verder geldt dat de watersysteemheffing een waterschapsbestuur op dit moment nauwelijks ruimte biedt om de kostentoedeling af te stemmen op de omstandigheden van het eigen beheergebied en de eigen wijze van de uitvoering van de watersysteemtaak door het waterschap. De kostentoedeling is nu in belangrijke mate een rekenkundige exercitie, terwijl de diversiteit van de waterschappen juist vraagt om bestuurlijk maatwerk te kunnen toepassen. De Methode Gebiedskenmerken biedt meer mogelijkheden tot dit bestuurlijk maatwerk dan de huidige Methode Delfland.

De genoemde knelpunten worden vooral veroorzaakt doordat de economische waarde van onroerende zaken de verdeling van de kosten over de betalende categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bepaalt, deze waarde als gevolg van de invloed van de markt (sterk) kan fluctueren en mede daardoor geen goede representant is van het profijt van de verschillende categorieën bij de watersysteemtaak. De taakuitoefening en het profijt ontwikkelen zich namelijk ook niet schoksgewijs. Gebruik van waarde als verdeelmaatstaf leidt tot veranderingen in de betaling die geen juiste weergave zijn van het profijt dat belastingplichtigen bij de watersysteemtaak hebben.
Ter oplossing vervangt de Methode Gebiedskenmerken de verdeelmaatstaf 'waarde' door stabielere 'gebiedskenmerken' die beter het profijt weergeven dat de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bij de watersysteemtaak hebben. Om in te spelen op de behoefte om meer bestuurlijk maatwerk toe te kunnen passen kent de nieuwe methode bandbreedtes voor de kostenaandelen van alle vier betalende categorieën, waar de huidige methode alleen een bandbreedte voor het kostenaandeel van de ingezetenen kent. Deze bandbreedtes bieden afwegingsruimte voor de besturen om de kostenaandelen beter te kunnen afstemmen op de specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening van het waterschap. Daarnaast voorkomen de bandbreedtes dat er bij de overgang van het huidige naar het nieuwe stelsel, gedwongen door de methodiek, sprake zal zijn van grote lastenverschuivingen.

Samenvattend, de Methode Gebiedskenmerken past het profijtbeginsel beter toe en maakt de watersysteemheffing beter uitlegbaar en voorspelbaar.

[1] Tweede Kamer 2022-2023, 36412, nr. 3, pagina 6

2.2 Mogelijkheid om kosten van heffing en invordering en van verkiezingen rechtstreeks aan categorieën toe te rekenen

Op grond van artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet kan een waterschapsbestuur besluiten om bepaalde kosten rechtstreeks toe te rekenen aan de categorieën waarvoor deze kosten worden gemaakt. Deze bepaling luidt:

> *"Het algemeen bestuur stelt ten behoeve van de in artikel 117 bedoelde heffing een verordening vast, waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostenaandeel is opgenomen. Bij die verordening kan worden bepaald dat kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur worden toegerekend aan de betrokken categorieën van heffingplichtigen'.*

De achterliggende gedachte hierbij is dat deze kosten in feite los staan van de taakuitoefening en van de andere categorieën dan de categorie(ën) waarvoor deze worden gemaakt. Op grond van deze gedachte biedt de wetgever de besturen van de waterschappen de mogelijkheid – en is het dus geen verplichting – om de bedoelde kosten rechtstreeks neer te leggen bij de categorie(ën) waarvoor deze worden gemaakt. Een waterschap kan ervoor kiezen om alleen de kosten van heffing en invordering, alleen de verkiezingskosten en zowel de kosten van heffing en invordering als van verkiezingen rechtstreeks toe te rekenen.

De in de praktijk meest voorkomende toepassingen van deze mogelijkheid zijn:

- toerekening van de financiële bijdrage van het waterschap aan de kosten van de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ), inclusief de bijdrage voor de Waarderingskamer, aan de categorie gebouwd, omdat de WOZ-waarden van gebouwen nagenoeg alleen voor de watersysteemheffing (en bij vier waterschappen ook de wegenheffing) gebouwd worden gebruikt;
- toerekening van de kosten van kwijtschelding van de watersysteemheffing aan de categorie ingezetenen, omdat (in de regel) alleen aan deze categorie kwijtschelding wordt verleend;
- toerekening van de kosten van de verkiezingen voor de zetels in het algemeen bestuur voor de categorie ingezetenen aan de ingezetenen.

Wanneer een waterschap de hiervoor beschreven rechtstreekse toerekening van zogenoemde categoriegebonden kosten hanteert, wordt de Methode Gebiedskenmerken alleen toegepast op de overige, zogenoemde taakgebonden kosten. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat als een waterschap niet voor de mogelijkheid van het apart verhalen van de categoriegebonden kosten kiest, deze kosten als zijnde taakgebonden kosten in aanmerking worden genomen. Dit betekent dat het vervolg van deze paragraaf en de in paragraaf 3 beschreven toepassing van de nieuwe kostentoedelingsmethode betrekking hebben op de zogenoemde taakgebonden kosten.

2.3 Kostenaandelen ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd

2.3.1 Algemeen

De Methode Gebiedskenmerken brengt geen verandering in de grondslag waarmee het aandeel in de kosten dat door de ingezetenen wordt opgebracht wordt bepaald. Dit gebeurt net zoals in het huidige stelsel op basis van de inwonerdichtheid in het gebied van het waterschap. Het bepalen van de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd en natuur gebeurt in de Methode Gebiedskenmerken wel op een andere manier dan in de huidige kostentoedelingsmethode. Niet zoals nu de waarde van de tot de categorieën behorende onroerende zaken, maar gebiedskenmerken in de zin van de dichtheid van ongebouwde grond en van natuurterreinen liggen in de nieuwe methode aan de basis van de kostenaandelen. Met deze dichtheid wordt bedoeld dat in de Methode Gebiedskenmerken de mate waarin in het gebied van het waterschap sprake is van ongebouwde gronden en van natuur het vertrekpunt is voor de omvang van deze kostenaandelen.

Bij de ontwikkeling van de Methode Gebiedskenmerken bleek dat er een sterk statistisch verband bestaat tussen de volgende gebiedskenmerken en de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd respectievelijk natuur:

- de ongebouwde dichtheid, uitgedrukt in aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners;
- de natuurdichtheid, uitgedrukt in aantal ha natuur per 1.000 inwoners.

De achterliggende gedachte achter deze gebiedskenmerken is vergelijkbaar met het gebiedskenmerk voor het kostenaandeel van de ingezetenen dat al lang onderdeel uitmaakt van de kostentoedelingsmethode van de waterschappen. Voor de ingezetenen geldt dat als de inwonerdichtheid in een waterschapgebied hoger is, het profijt van de inwoners bij de watersysteemtaak groter is en het kostenaandeel hoger kan worden vastgesteld. Voor de categorieën ongebouwd en natuur introduceert de Methode Gebiedskenmerken nu vergelijkbare verbanden:

- als er meer hectares ongebouwd en natuur zijn binnen het beheergebied van een waterschap, neemt het profijt van deze categorieën bij de taakuitoefening toe;
- als er meer inwoners in het gebied van het waterschap zijn en dus meer woningen en bedrijfspanden, neemt het belang van gebouwd bij de taakuitoefening toe;
- door de oppervlakte ongebouwd en natuur uit te drukken per 1.000 inwoners wordt op een evenwichtige wijze met beide factoren rekening gehouden.

De twee figuren die later in deze paragraaf zijn opgenomen geven de regressielijnen[2] weer die de sterkste statistische relatie leggen tussen de genoemde gebiedskenmerken en de kostenaandelen ongebouwd en natuur, waarbij geldt dat de lijn voor ongebouwd tot stand is gekomen na correctie van de kostenaandelen vanwege het beperken van de tariefdifferentiatie wegen tot maximaal 100%.[3] Om bestuurlijke afwegingsruimte te creëren om de specifieke omstandigheden in het beheergebied en van de taakuitoefening tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen van de vier betalende categorieën en vanwege het uitgangspunt dat introductie van een nieuwe kostentoedelingsmethode geen door de methode afgedwongen lastenverschuivingen met zich mee zou mogen brengen, kent de methode bandbreedtes voor alle vier categorieën.

In de toepassing van de huidige kostentoedelingsmethode is het gebruikelijk dat een waterschap eerst het kostenaandeel van de ingezetenen bepaalt en dat vervolgens het resterende aandeel van de kosten aan de drie andere categorieën wordt toegedeeld. In de nieuwe Methode Gebiedskenmerken bepaalt een waterschap in de eerste fase van de kostentoedeling voor iedere categorie de daarvoor geldende bandbreedte. Zodoende ontstaan er vier bandbreedtes, voor elke categorie een, waarbinnen het bestuur uiteindelijk in een integrale afweging en gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen komt. Gebiedskenmerken zijn karakteristieken van het waterschapsgebied en de taakuitoefening die kunnen leiden tot meer of minder profijt van een categorie bij de watersysteemtaak; zie paragraaf 3.2.3 voor een nadere uitleg van deze gebiedskenmerken.

2.3.2 Kostenaandeel ingezetenen

De Waterschapswet geeft aan dat het profijt van de ingezetenen bij de watersysteemtaak bestaat uit het kunnen wonen, werken en recreëren in het beheergebied van het waterschap. De gedachte achter het kostenaandeel van de ingezetenen is dat in een dichtbevolkt beheergebied de ingezetenen een groter profijt bij de watersysteemtaak hebben dan in een dunnerbevolkt gebied. Een dichter bevolkt gebied leidt tot een groter kostenaandeel voor de ingezetenen dan een dunbevolkt beheergebied. De bandbreedtes die er voor het ingezetenenaandeel zijn, zijn in de wetswijziging ongewijzigd gebleven en luiden als volgt:

[2] Een regressielijn is de lijn in een spreidingsdiagram die zo dicht mogelijk bij de punten in het diagram ligt.
[3] Deze beperking van de tariefdifferentiatie wordt later in deze handreiking toegelicht.

Klassen inwonerdichtheid (inwoners per km2)	Bandbreedtes kostenaandeel ingezetenen
<= 500	20% - 30%
500 – 1.000	31% - 40%
> 1.000	41% - 50%

Binnen deze bandbreedtes heeft het bestuur de vrijheid om een percentage te kiezen. Daarvoor is geen motivering op basis van gebiedskenmerken of anderszins noodzakelijk.
Daarnaast hebben de waterschappen op grond van de Waterschapswet de mogelijkheid om het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% te verhogen. Deze mogelijkheid is niet nieuw, maar het motiveren van het eventuele gebruik daarvan wel: tot nu toe waren er geen nadere eisen voor de motivering van het gebruik van deze extra bestuurlijke ruimte, maar als gevolg van de nieuwe regelgeving moet het gebruik van de extra bestuurlijke ruimte gemotiveerd worden op basis van gebiedskenmerken; zie paragraaf 3.2.1 voor een toelichting op de gebiedskenmerken die hierbij een rol kunnen spelen.

Op grond van het voorgaande resulteert er voor een waterschap een bandbreedte van het ingezetenenaandeel met een omvang van 10% of 20% waarbinnen in de laatste fase van het proces van de kostentoedeling het uiteindelijke kostenaandeel van deze categorie wordt bepaald.

2.3.3 Kostenaandeel ongebouwd

De ongebouwde dichtheid wordt uitgedrukt met het aantal hectaren ongebouwd[4] per 1.000 inwoners. Gebaseerd op statistische verbanden kent het model een lijn waarin het basis-kostenaandeel wordt afgelezen. In de figuur hieronder is dit de donkerblauwe lijn. Ten opzichte van de plaats op de lijn is er op grond van de wetgeving gedurende de eerste twee jaar dat de methode wordt toegepast (belastingjaren 2026 en 2027) een relatieve bandbreedte van + en –/– 30% waarbinnen het kostenaandeel moet worden bepaald. De lichtblauwe lijnen vormen de grenzen van deze bandbreedte.

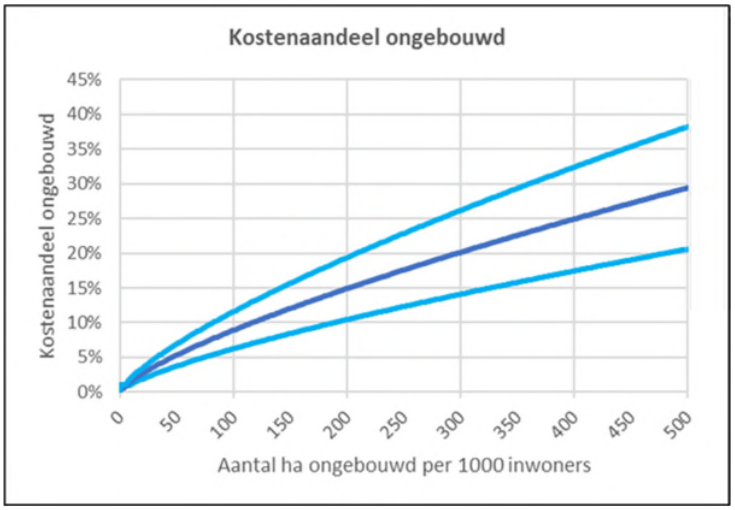

Figuur 1: Kostenaandeel ongebouwd bij bandbreedte van + en -/- 30%

[4] De oppervlakte van wegen en spoorwegen behoort in de Methode Gebiedskenmerken net zoals inde Methode Delfland tot de oppervlakte van de categorie ongebouwd.

De wetswijziging bepaalt dat na twee jaar (belastingjaren 2028 e.v.) een bandbreedte van + en -/- 25% gaat gelden.[5] De Memorie van Toelichting geeft aan dat de periode van twee jaar is gekozen om 'in kleine stappen naar een gewenste kostentoedeling toe te groeien'.
Ook voor de categorie natuur gaat na twee jaar een dergelijke verkleining van de bandbreedte gelden. Deze verkleiningen kunnen tot gevolg hebben dat er bij een waterschap na twee jaar andere kostenaandelen gaan gelden. De waterschappen worden geadviseerd de verkleining van de bandbreedtes reeds in hun eerste kostentoedeling die met de nieuwe methode plaatsvindt in ogenschouw te nemen.

Wat betreft de ondergrens van het kostenaandeel ongebouwd wordt nog het volgende opgemerkt.
Op grond van artikel 117, eerste lid, van de Waterschapswet moeten de ingezetenen alsmede de eigenaren gebouwd, eigenaren ongebouwd en eigenaren natuur in de watersysteemheffing worden betrokken. Op grond van deze bepaling kan het kostenaandeel van de categorie ongebouwd geen 0% zijn, uiteraard tenzij deze eigendommen niet in het waterschap voorkomen. Gegeven de inspanningen die de waterschappen voor de categorie ongebouwd doet, wordt in overweging gegeven dit kostenaandeel niet lager dan 1% vast te stellen. Deze ondergrens is ook in bovenstaande figuur aangehouden.

2.3.4 Kostenaandeel natuur

De natuurdichtheid wordt uitgedrukt met het aantal hectaren natuur per 1.000 inwoners in het beheergebied van het waterschap. Eveneens gebaseerd op statistische verbanden geeft de donkerblauwe lijn in de volgende figuur de regressielijn voor het kostenaandeel natuur weer. De lichtblauwe lijnen geven de uitersten van de relatieve bandbreedte van + en –/- 30% t.o.v. het kostenaandeel van de donderblauwe lijn weer die voor de eerste twee jaar van de toepassing van de methode gelden (2026 en 2027). Na twee jaar, dus met ingang van belastingjaar 2028, wordt een bandbreedte van + en -/- 25% van kracht.[6]

Volgens dezelfde redenering die zojuist voor de ondergrens van het kostenaandeel ongebouwd is gegeven, wordt de waterschappen in overweging gegeven het kostenaandeel natuur niet lager dan op 0,01% vast te stellen.

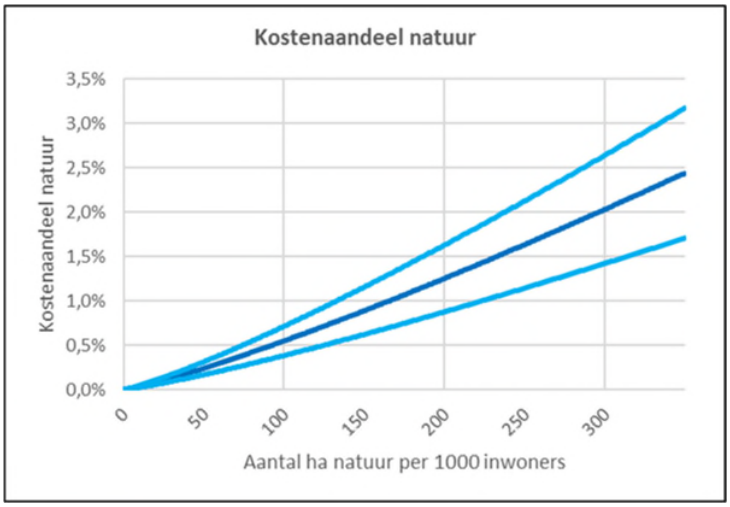

Figuur 2: Kostenaandeel natuur bij bandbreedte van + en -/- 30%

[5] In de bijlage van deze handreiking is dezelfde figuur als hierboven opgenomen, maar dan met een bandbreedte van + en -/- 25%.
[6] In de bijlage van deze handreiking is dezelfde figuur als hieronder opgenomen, maar dan met een bandbreedte van + en -/- 25%.

2.3.5 Kostenaandeel gebouwd

Op de hiervoor beschreven wijzen zijn er voor een waterschap bandbreedtes voor de kostenaandelen van de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur. Daardoor is er in de methode Gebiedskenmerken ook automatisch een bandbreedte voor het kostenaandeel van de vierde categorie, de categorie gebouwd. In paragraaf 3.1.4 wordt toegelicht hoe de bandbreedte van de categorie gebouwd tot stand komt.

2.3.6 Totale kostentoedeling

Het bestuur maakt uiteindelijk gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken in een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën keuzes binnen de vier bandbreedtes en dit leidt tot vier kostenaandelen. De afwegingsruimte die in het model aanwezig is, is bedoeld om de algemene besturen voldoende mogelijkheden te geven om gebiedskenmerken, zijnde de specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening, tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen van alle betalende categorieën.

De nieuwe kostentoedelingsmethode brengt geen verandering in de frequentie waarin de kostentoedeling moet worden aangepast: de kostentoedeling moet minimaal eenmaal in de vijf jaar worden uitgevoerd, maar kan frequenter worden aangepast.

2.4 De Methode Gebiedskenmerken en de tariefdifferentiaties

De watersysteemheffing kent de mogelijkheid van tariefdifferentiaties. Door het toepassen hiervan kan een waterschapsbestuur tot uitdrukking brengen dat in bepaalde delen van het beheergebied of voor bepaalde soorten objecten in dat gebied het profijt bij de zorg voor het watersysteem duidelijk afwijkend is van de rest van het waterschapsgebied of voor de rest van de objecten. De bepalingen over deze tariefdifferentiaties zijn opgenomen in artikel 122 van de Waterschapswet en dit artikel geeft aan dat de volgende tariefdifferentiaties die het huidige stelsel kent, ongewijzigd blijven:

- buitendijks gelegen onroerende zaken; maximaal 75% lager tarief;
- onroerende zaken die blijkens de legger als waterberging worden gebruikt; maximaal 75% lager tarief;
- onroerende zaken gelegen in bemalen gebieden; maximaal 100% hoger tarief;
- onroerende zaken die in hoofdzaak bestaan uit glasopstanden; maximaal 100% hoger tarief;
- verharde openbare wegen maximaal 100% hoger tarief.

De nieuwe wetgeving heeft ertoe geleid dat een van de huidige tariefdifferentiaties is vervallen en dat er een nieuwe tariefdifferentiatie bij is gekomen.[7]

Vervallen van de tariefdifferentiatie verharde openbare wegen met maximaal 400% hoger tarief
De mogelijkheid om het tarief voor verharde openbare wegen met maximaal 400% te verhogen is in 2012 in de wet opgenomen als tijdelijk instrument om de effecten van de weeffout te mitigeren. Omdat de weeffout in de Methode Gebiedskenmerken op een structurele manier wordt opgelost, is deze tariefdifferentiatie niet meer nodig. Dit heeft consequenties voor de zeven waterschappen die van deze mogelijkheid gebruik konden maken en dat ook hebben gedaan.[8] Als zij in de Methode Gebiedskenmerken hetzelfde kostenaandeel ongebouwd zouden gaan hanteren als nu in het huidige stelsel, dit leidt tot een

[7] Het wetsvoorstel introduceert ook de zogenoemde tariefdifferentiatie gebouwd, dat wil zeggen het hanteren van aparte tarieven voor de eigenaren van woningen en de eigenaren van niet-woningen. Deze tariefdifferentiatie is echter van geheel andere orde dan de tariefdifferentiaties van artikel 122 en komt daardoor niet in deze handreiking aan de orde. Voor dit element van de nieuwe regelgeving is een aparte handreiking verschenen.

[8] Ook onder de veertien andere waterschappen die wat betreft de openbare wegen alleen de mogelijkheid hebben tot een 100% hoger tarief zijn er die het mitigeren van de weeffout als argument hebben gebruikt om de tariefdifferentiatie te gaan gebruiken dan wel het percentage te gaan verhogen. Het uit het stelsel verdwijnen van de weeffout zou voor deze waterschappen aanleiding kunnen zijn om anders tegen (de hoogte) van de tariefdifferentiatie aan te kijken.

verhoging van het tarief voor alle eigenaren binnen de categorie ongebouwd met uitzondering van de eigenaren van wegen. Verder geldt voor dezelfde waterschappen dat zij bij de stelselovergang rekening moeten houden met een lagere bijdrage aan de watersysteemheffing door de wegbeherende overheden. Dit kan leiden tot een hogere bijdrage voor andere betalende (sub)categorieën.

Introductie van de tariefdifferentiatie 'wateraanvoer als plusvoorziening'
Soms doet een waterschap meer (levert het een hoger voorzieningenniveau) dan waartoe het op grond van zijn wettelijke taakuitoefening gehouden is, vaak voor specifieke belanghebbenden in het gebied. Dit worden plusvoorzieningen genoemd. Hierbij kan worden gedacht aan het beschikbaar stellen van zoetwater voor nachtvorst- en verziltingsbestrijding en het bestrijden van schade door droogte. Het wetsvoorstel maakt het mogelijk om de kosten van de plusvoorziening wateraanvoerprojecten exclusief neer te leggen bij de eigenaren ongebouwd en natuur wiens ongebouwde onroerende zaken in het deel van het waterschapsgebied liggen waar het wateraanvoerproject is of wordt gerealiseerd. Zo kunnen de kosten van de voorzieningen worden neergelegd bij degenen die hiervan gebruik kunnen maken en betalen niet alle belastingbetalers daaraan mee. Het moet gaan om wateraanvoerprojecten die tot stand zijn gekomen op verzoek van ten minste één belanghebbende en waarvoor uit een draagvlakmeting is gebleken dat er voldoende draagvlak voor is.
Een waterschap kan de tarieven voor de watersysteemheffing ongebouwd en natuur maximaal 100% hoger vaststellen voor ongebouwde onroerende zaken die in de betreffende gebieden liggen.

Handreikingen
Voor de ondersteuning van de waterschappen bij de toepassing van de tariefdifferentiaties heeft de Unie twee handreikingen opgesteld. De eerste gaat over de tariefdifferentiaties buitendijks, waterberging, bemalen gebied, glasopstanden en verharde openbare wegen en de tweede over de nieuwe tariefdifferentiatie 'wateraanvoer als plusvoorziening'.

2.5 De relatie tussen gebiedskenmerken en de tariefdifferentiaties

In de Methode Gebiedskenmerken worden de uiteindelijke kostenaandelen van de vier betalende categorieën in belangrijke mate bepaald door een integrale afweging van het profijt van deze categorieën bij de watersysteemtaak gegeven specifieke gebiedskenmerken van het waterschap. Gebiedskenmerken zijn zowel fysieke kenmerken van het waterschapsgebied als kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap. Omdat vier van de eerder beschreven tariefdifferentiaties die in de watersysteemheffing kunnen worden toegepast ook betrekking hebben op kenmerken van het gebied en de taakuitoefening van het waterschap, te weten buitendijks, waterberging, bemalen en plusvoorzieningen, leidt dit tot de vraag wat het verschil c.q. de relatie is tussen gebiedskenmerken en tariefdifferentiaties.

In reactie kan worden aangegeven dat de gebiedskenmerken in de zin van de nieuwe kostentoedelingsmethode moeten worden bezien vanuit het perspectief van het grootste deel van het waterschapsgebied. Immers, de consequentie van de toepassing van een gebiedskernmerk, een hoger of lager kostenaandeel dan het gemiddelde van de bandbreedte, heeft consequenties voor alle belastingplichtigen van een bepaalde categorie in het gehele waterschapsgebied. Gebiedskenmerken zijn dus karakteristieken van het waterschapsgebied en van de taakuitoefening die leiden tot meer of minder profijt van een categorie bij de watersysteemtaak waarbij naar het grootste deel van het waterschapsgebied moet worden gekeken. Dit terwijl de genoemde tariefdifferentiaties 'slechts' betrekking hebben op een bepaald deel van het gebied en de mogelijkheid geven om onderscheid te maken in het profijt dat betalende categorieën in bepaalde delen van het waterschapsgebied hebben. Het voorgaande betekent dat indien een waterschap op grond van een bepaald gebiedskenmerk overweegt een categorie een hoger of lager kostenaandeel toe te kennen, zij na moet gaan of het betreffende gebiedskenmerk zich in nagenoeg het gehele beheergebied voordoet.

Voorts geldt dat gebiedskenmerken betrekking hebben op het totale kostenaandeel van een categorie, terwijl tariefdifferentiaties consequenties hebben binnen kostenaandelen. Met andere woorden, gebiedskenmerken leiden niet tot het onderscheid in verschillende tarieven binnen één categorie, terwijl tariefdifferentiaties die consequentie wel hebben. Zo leidt als voorbeeld toepassing van de tariefdifferentiatie buitendijks tot een tarief ongebouwd buitendijks en een tarief ongebouwd binnendijks.

De toepassing van gebiedskenmerken om tot de uiteindelijke kostenaandelen van de vier categorieën te komen gaat vooraf aan de vraag welke tariefdifferentiaties het waterschap gaat toepassen. Dit neemt niet weg dat er samenhang tussen gebiedskenmerken en tariefdifferentiaties is, wat met name geldt voor de tariefdifferentiaties bemalen en wateraanvoer. Als er in een groot deel van het gebied sprake is van wateraanvoer of van bemaling, kunnen dit zowel gebiedskenmerken zijn als redenen om een tariefdifferentiatie in te stellen. De gebiedskenmerken leiden tot de kostenaandelen van de betreffende categorieën en de tariefdifferenties maken vervolgens onderscheid in het profijt binnen deze categorieën.

2.6 Samenvatting

De volgende tabel geeft de belangrijkste kenmerken van de Methode Gebiedskenmerken beknopt weer.

<table>
<tr><th colspan="2">Kostentoedeling watersysteemheffing: Methode Gebiedskenmerken</th></tr>
<tr><td>Groepen belanghebbenden (ongewijzigd)</td><td>- ingezetenen
- eigenaren gebouwde onroerende zaken
- eigenaren ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuur
- eigenaren natuurterreinen</td></tr>
<tr><td>Kostentoedeling solidariteitsdeel (ingezetenen; ongewijzigd)</td><td>Op basis van de inwonerdichtheid: hoe hoger de inwonerdicht-heid, hoe hoger het kostenaandeel</td></tr>
<tr><td>Kostentoedeling profijtdeel (eigenaren ongebouwd, natuur en gebouwd; gewijzigd)</td><td>O.b.v. de gebiedskenmerken ‘aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners’ en ‘aantal ha natuur per 1.000 inwoners’ is er voor elk van de categorieën ongebouwd en natuur een bandbreedte. Een waterschap komt daarmee o.b.v. gebiedskenmerken in drie bandbreedtes terecht, voor ingezetenen, ongebouwd en natuur, waardoor er voor de categorie gebouwd automatisch ook een bandbreedte is. Binnen de vier bandbreedtes bepaalt het waterschapsbestuur de uiteindelijke kostenaandelen voor de vier categorieën.</td></tr>
<tr><td>Bandbreedtes kostenaandelen</td><td>- Ingezetenen (ongewijzigd):
<table>
<tr><th>Inwonerdichtheid (inwoners per km2)</th><th>Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen</th></tr>
<tr><td><= 500</td><td>20% - 30%</td></tr>
<tr><td>500 – 1.000</td><td>31% - 40%</td></tr>
<tr><td>> 1.000</td><td>41% - 50%</td></tr>
</table>
Waterschappen kunnen het aandeel boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen.
- Ongebouwd: na inwerkingtreding wet eerste twee jaar een relatieve bandbreedte van + en –/- 30% t.o.v. berekende kostenaandeel; daarna bandbreedte van + en -/- 25%.
- Natuur: na inwerkingtreding wet eerste twee jaar een relatieve bandbreedte van + en – 30% t.o.v. het berekende kostenaandeel; daarna bandbreedte van + en -/- 25%.
- Gebouwd: een bandbreedte per waterschap die bepaald wordt door de bandbreedtes voor ingezetenen, ongebouwd en natuur.</td></tr>
</table>

Kostentoedeling watersysteemheffing: Methode Gebiedskenmerken	
Tariefdifferentiaties	Ongewijzigd: - Buitendijks gebied tot max. 75% lager - Bemalen gebied tot max. 100% hoger - Waterberging tot max. 75% lager - Glasopstanden tot max. 100% hoger - Verharde openbare wegen tot max. 100% hoger Gewijzigd: - Vervallen: verharde openbare wegen tot max. 400% hoger (geldt voor zeven waterschappen) - Nieuw: wateraanvoer als plusvoorziening tot max. 100% hoger
Heffingsmaatstaven (ongewijzigd)	- Ingezetenen: woonruimte - Gebouwd: WOZ-waarde - Ongebouwd: oppervlakte - Natuur: oppervlakte

3. TOEPASSING VAN DE METHODE GEBIEDSKENMERKEN IN DE PRAKTIJK

Het is goed om vooraf te stellen dat alle waterschappen in 2025 een nieuwe kostentoedeling van de watersysteemheffing voor het jaar 2026 zullen moeten vaststellen. Omdat de motivering van de kostenaandelen van de betalende categorieën in de nieuwe kostentoedelingsmethode op een andere wijze plaatsvindt als in de huidige methode, zullen dus ook de waterschappen die geen verandering in de omvang van de kostenaandelen aanbrengen het proces conform de nieuwe methode moeten doorlopen en een nieuwe kostentoedelingsverordening moeten vaststellen.

De nieuwe kostentoedelingsmethode kent twee fasen. In de eerste, technische en ambtelijke fase bepaalt een waterschap op basis van de kenmerken inwonerdichtheid (aantal inwoners per km2), dichtheid ongebouwd (aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners) en natuurdichtheid (aantal ha natuur per 1.000 inwoners) de vier bandbreedtes voor de kostenaandelen van de betalende categorieën. In de tweede, bestuurlijke fase komt het waterschap met gebruikmaking van verschillende gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen die in de kostentoedelingsverordening worden opgenomen.

Op dit moment is het gebruikelijk dat een waterschap eerst het kostenaandeel van de ingezetenen bepaalt en dat vervolgens het resterende deel van de kosten aan de drie andere categorieën wordt toegedeeld. In de nieuwe Methode Gebiedskenmerken is deze volgorde er niet. In de eerste fase van de kostentoedeling kunnen voor de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur de daarvoor geldende bandbreedte los van de bandbreedtes van de andere categorieën worden bepaald waarbij de volgorde niet uitmaakt. Vervolgens resteert ‘automatisch’ de bandbreedte voor de categorie gebouwd. En in de tweede fase is sprake van een integrale afweging van het profijt van alle vier categorieën, waarin het bestuur gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen komt.

3.1 Fase 1: komen tot bandbreedtes voor ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd

3.1.1 Bandbreedte voor het ingezetenenaandeel

In de Methode Gebiedskenmerken wordt net zoals in het huidige stelsel op basis van de inwonerdichtheid bepaald binnen welke bandbreedte het kostenaandeel van de ingezetenen moet worden vastgesteld. De tabel hieronder bevat de relatie tussen de inwonerdichtheid en de bandbreedte voor het kostenaandeel voor de ingezetenen zoals die in artikel 120, tweede lid, van de Waterschapswet is verankerd.

Klassen inwonerdichtheid (inwoners per km2)	Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen
<= 500	20% - 30%
500 – 1.000	31% - 40%
> 1.000	41% - 50%

Bronnen en peildata
Bij het bepalen van de inwonerdichtheid wordt gehanteerd voor:

- het aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt;
- de oppervlakte van het beheergebied: het aantal km^2 zoals bepaald door het door de provincie vastgestelde reglement van het waterschap. Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook de oppervlakte van het Rijkswater tot het beheergebied gerekend.
  Voor het bepalen van deze oppervlakte kan soms gebruik gemaakt worden van de digitale kaart die behoort bij het provinciaal reglement. In andere gevallen kan gebruikt gemaakt worden van een GIS-bestand waarin de beheergrens van het waterschap is opgenomen en welke is gebaseerd op (de kaart behorende bij) het reglement.

Gebruik mogelijkheid kostenaandeel ingezetenen maximaal 10% te verhogen
Op grond van artikel 120, derde lid, van de Waterschapswet kan een waterschap het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Omdat het al dan niet toepassen van deze mogelijkheid een bestuurlijke keuze is, wordt dit onderwerp in paragraaf 3.2 uitgewerkt.

3.1.2 Bandbreedte voor het kostenaandeel ongebouwd

Zoals in paragraaf 2.3 is uiteengezet ligt aan de basis van het kostenaandeel ongebouwd de dichtheid van ongebouwde grond uitgedrukt in het aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners. In paragraaf 2.3.3 is de figuur opgenomen die de relatie legt tussen deze dichtheid en het kostenaandeel ongebouwd, waarbij er voor het kostenaandeel een relatieve bandbreedte van + en –/– 30% is waarbinnen in de tweede fase het uiteindelijke kostenaandeel moet worden bepaald.[9] Ten grondslag aan het verband tussen de dichtheid en het kostenaandeel ongebouwd ligt de volgende formule, die is opgenomen in artikel 120, vierde lid, van de Waterschapswet:

$$\textit{Kostenaandeel ongebouwd} = 0{,}0029317 * (\textit{aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners}^{0{,}7414854})$$

Bronnen en peildata
Bij het bepalen van de areaaldichtheid wordt gehanteerd voor:

- aantal ha ongebouwd: het aantal hectares van de categorie ongebouwd op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.
  Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), waarbij er rekening mee moet worden gehouden dat er door de gemeenten soms oppervlakte ongebouwd die in de BGT als ongebouwd wordt gekwalificeerd wordt meegetaxeerd met een gebouwd object. Deze meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd behoort niet tot de belastingcategorie ongebouwd, maar tot gebouwd, en behoort dus ook niet in de kostentoedeling bij deze categorie te worden meegenomen. Om deze reden bepalen verschillende waterschappen de oppervlakte ongebouwd door eerst de

[9] Na twee jaar wordt een bandbreedte van + en -/- 25% van toepassing, ook voor de categorie natuur. Deze verkleiningen kunnen tot gevolg hebben dat er bij een waterschap na twee jaar andere kostenaandelen gaan gelden. De waterschappen worden geadviseerd de verkleining van de bandbreedtes reeds in hun eerste kostentoedeling die met de nieuwe methode plaatsvindt in ogenschouw te nemen.

oppervlakten van natuur en gebouwd te bepalen, waarbij de oppervlakte gebouwd de getaxeerde bebouwd oppervlakte én de meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd is, waarbij ook sluimerende WOZ-objecten moeten worden meegenomen. De oppervlakten van gebouwd en natuur worden dan afgetrokken van de totale oppervlakte beheergebied en aldus resulteert de oppervlakte ongebouwd.
De oppervlakte ongebouwd kan ook worden bepaald op basis van de oppervlakte ongebouwd die is betrokken in de belastingheffing in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder vaak eigen ongebouwde gronden van het waterschap) wordt meegerekend.
Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook eventuele oppervlakte ongebouwd van het Rijkswater tot de oppervlakte ongebouwd gerekend.

- aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.

3.1.3 Bandbreedte voor het kostenaandeel natuur

Paragraaf 2.3.4 bevat de figuur die de relatie legt tussen de natuurdichtheid en het kostenaandeel natuur. Ten grondslag aan deze relatie ligt de volgende formule, die is opgenomen in artikel 120, vijfde lid, van de Waterschapswet:

$$\textit{Kostenaandeel natuur} = 0{,}0000224 * (\textit{aantal ha natuur per 1.000 inwoners}^{1{,}1938609})$$

Bronnen en peildata
Bij het bepalen van de areaaldichtheid wordt gehanteerd voor:

- aantal ha natuur: het aantal hectares van de categorie natuur op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.
  Bij het bepalen van de oppervlakte natuur kan de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) als basis worden gebruikt, maar de ervaring leert dat er veelal ook andere bronnen noodzakelijk zijn om tot een zo goed mogelijke afbakening van het areaal natuur te komen. In de praktijk worden SNL, de natuurbeheertypenkaart van de provincies, het kadastraal eigendom van de natuurbeherende organisatie, het CBS-bestand Bodemgebruik en de categorie ‘weids water’ uit de Top10NL gebruikt.
  Een waterschap kan ook het areaal natuur hanteren dat in de watersysteemheffing wordt aangeslagen in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder wellicht eigen natuurterreinen van het waterschap) wordt meegerekend.
  Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook oppervlakte natuur van het Rijkswater tot de oppervlakte natuur gerekend.
- aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.

3.1.4 Bandbreedte voor het kostenaandeel gebouwd

De bandbreedte voor gebouwd resteert in het nieuwe model uit de bandbreedtes van de drie andere categorieën. De onderkant van de bandbreedte gebouwd wordt berekend door de som van de bovenkanten van de bandbreedtes van de drie andere categorieën van 100% af te trekken. De bovenkant van de bandbreedte van gebouwd ontstaat door de som van de onderkanten van de bandbreedtes van de drie andere categorieën van 100% af te trekken.

Het voorgaande wordt met de volgende gegevens van het fictieve Waterschap Wippolder geïllustreerd:

- Ingezetenen:
  het waterschap heeft 1.000.000 inwoners en een beheergebied van 180.000 ha. De inwonerdichtheid is daarmee 556 inwoners/km2. Hierdoor komt het waterschap in de bandbreedte 31%-40%.
- Ongebouwd:
  in het waterschap liggen 100.000 ha overige ongebouwde gronden. Dit betekent een onbebouwde dichtheid van 100 ha/1.000 inwoners, wat leidt tot een rekenkundig kostenaandeel van 8,91%. De hierbij behorende bandbreedte uitgaande van + en -/- 30% voor deze categorie is: 6,24%-11,59%.
- Natuur:
  het waterschap kent 25.000 ha natuurterreinen, wat voor deze categorie resulteert in een natuurdichtheid van 25 ha/1.000 inwoners. Het rekenkundig kostenaandeel is dan 0,10%, bij + en -/- 30% resulterend in een bandbreedte van 0,07%-0,14%.
- Gebouwd:
  het voorgaande leidt tot de volgende berekening van de bandbreedte voor de categorie gebouwd:

Categorie	Ondergrens bandbreedte kostenaandeel	Bovengrens bandbreedte kostenaandeel
Ingezetenen	31,00%	40,00%
Ongebouwd	6,24%	11,59%
Natuur	0,07%	0,14%
Gebouwd	48,28% (= 100%-40,00%-11,59%-0,14%)	62,69% (= 100%-31,00%-6,24%-0,07%)

3.1.5 Rekenmodel

Vanuit de Unie is een rekenmodel beschikbaar gesteld waarmee het rekenkundige kostenaandeel alsmede de grenzen van de bandbreedtes voor ongebouwd en natuur kunnen worden bepaald. Ook de bandbreedte voor het kostenaandeel van de ingezetenen wordt in het model meegenomen, waarna het model automatisch ook de bandbreedte voor het kostenaandeel gebouwd genereert.

3.2 Fase 2: Bestuurlijke overwegingen bij het komen tot de kostenaandelen van de vier categorieën

Na het voorbereidende, technische traject heeft het algemeen bestuur in deze tweede fase van de kostentoedeling de mogelijkheid om op basis van een transparante, bestuurlijke afweging met gebruikmaking van gebiedskenmerken het kostenaandeel van elk van de vier categorieën te bepalen binnen de respectievelijke bandbreedtes. Hierbij weegt het bestuur dus het profijt van zowel ingezetenen, ongebouwd, natuur als gebouwd integraal mee. De afwegingsruimte die in de vorm van de vier bandbreedtes in het model aanwezig is, is bedoeld om de algemene besturen voldoende mogelijkheden te geven om specifieke gebiedskenmerken tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen. Hierbij wordt opgemerkt dat het hier niet gaat om algemene bestuurlijke vrijheid om tot de kostenaandelen binnen de bandbreedtes te komen, maar dat de bestuurlijke keuze van de kostenaandelen binnen de vier bandbreedtes, in de zin van hogere of lagere kostenaandelen dan het midden van de bandbreedtes, in belangrijke mate moet worden gerechtvaardigd door fysieke kenmerken van het beheergebied en/of kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap. Deze motivatie op basis van gebiedskenmerken moet in de toelichting op de kostentoedelingsverordening worden opgenomen. De kostentoedelingsverordening is aan inspraak onderhevig en kan in een procedure over de belastingaanslag door de belastingrechter (marginaal) worden getoetst.

Voordat de uiteindelijke afweging binnen de bandbreedtes kan plaatsvinden, is er nog een bestuurlijke keuze te maken. Het gaat hier om de vraag of gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid om het

kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Deze keuze komt in paragraaf 3.2.1 aan de orde, waarna in paragraaf 3.2.2 op de uiteindelijke bepaling van de vier kostenaandelen wordt ingegaan.

3.2.1 Gebruik mogelijkheid kostenaandeel ingezetenen maximaal 10% te verhogen

Op grond van artikel 120, derde lid, van de Waterschapswet kan een waterschap het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Tot nu toe werden er geen nadere eisen gesteld aan de motivering van het gebruik door een waterschap van deze mogelijkheid. De nieuwe wetgeving geeft nu echter aan dat deze verhoging expliciet op basis van gebiedskenmerken moet worden gemotiveerd. Dit motiveringsvereiste is opgenomen om de tekst van de wet op dit punt meer in overeenstemming te brengen met de toelichting van het amendement waarmee deze bepaling destijds in de wet is opgenomen. Een motivering van de verhoging van het ingezetenenaandeel op basis van gebiedskenmerken sluit aan bij hoe binnen de bandbreedtes voor andere drie categorieën keuzes moeten worden gemotiveerd. Onder gebiedskenmerken worden zowel de specifieke omstandigheden in het gebied als de kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap verstaan.

Voor de waterschappen die op dit moment gebruik maken van de 10% extra ruimte van het kostenaandeel van de ingezetenen en dit willen continueren betekent de wetswijziging dat zij moeten nagaan of hun motivering voldoet aan het criterium ‘gebiedskenmerken’. Als dit niet het geval is, moet de motivering worden aangepast of zullen zij moeten afzien van het gebruik van de extra ruimte. Voor de waterschappen die met ingang van het nieuwe stelsel voor het eerst gebruik willen maken van de extra 10% ruimte geldt dat zij dit als onderdeel van hun voorbereiding van de kostentoedeling zullen moeten motiveren op grond van het criterium ‘gebiedskenmerken’.

Omdat het al dan niet gebruiken van de 10% extra ruimte maatwerk voor ieder waterschap betreft, kan op voorhand niet limitatief worden aangegeven welke kenmerken en overwegingen daarbij een rol kunnen spelen. De volgende gebiedskenmerken moeten dan ook als voorbeelden worden gezien:

- hoge inwonerdichtheid:
  wat betreft dit gebiedskenmerk wordt de lijn die de Unie hanteerde in het ‘oude stelsel’ voor het gebruik maken van de 10% extra ruimte gecontinueerd. Deze lijn houdt in dat het gebiedskenmerk alleen kan worden toegepast voor de waterschappen die in de standaard-bandbreedte 41%-50% zitten, maar een veel hogere inwonerdichtheid hebben dan de onderkant van de klasse van 1.000 inwoners/km2. Daarbij is een inwonerdichtheid van meer dan 1.250 inwoners/km2 als grens gehanteerd.
- veel inspanningen van het waterschap die bijdragen aan recreatiemogelijkheden voor de inwoners van het waterschapsgebied;
- een groot areaal natuur in het beheergebied;
- veel inspanningen door het waterschap gericht op stedelijk waterbeheer.

Op grond van het voorgaande resulteert er voor een waterschap een bandbreedte van het ingezetenenaandeel met een omvang van 10% of 20% waarbinnen uiteindelijk, in de laatste fase van kostentoedeling, het definitieve kostenaandeel van de ingezetenen wordt vastgesteld.

3.2.3 Afweging kostenaandelen ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur op basis van gebiedskenmerken

3.2.3.1 Inleiding

In deze finale stap van de kostentoedeling maakt het bestuur gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken in een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën keuzes binnen de vier bandbreedtes en dit leidt tot de vaststelling van vier kostenaandelen. Het begrip ‘gebiedskenmerken’ omvat zowel kenmerken van het waterschapsgebied als kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap en heeft

daarmee betrekking op zowel specifieke omstandigheden in en specifieke karakteristieken van het beheergebied als specifieke kenmerken van de taakuitoefening. De gebiedskenmerken bieden derhalve de mogelijkheid om het specifieke van het waterschapsgebied en van de taakuitoefening van het waterschap tot uitdrukking te brengen in de betaling. Ieder waterschap zal zijn keuzes binnen de ruimte die het model biedt op basis van de eigen gebiedskenmerken inhoudelijk moeten onderbouwen.
Het is goed hierbij te benadrukken dat indien een waterschap van mening is dat voor de kostenaandelen ongebouwd en/of natuur het midden van de bandbreedtes de juiste verhouding tussen profijt en betaling weergeven, er geen gebiedskenmerken hoeven te worden gehanteerd om de kostenaandelen te onderbouwen.

Rekening houden met ontwikkelingen in het gebied en in de taakuitoefening
Bij het bepalen van de kostenaandelen binnen de vier categorieën moet worden bedacht dat de kostentoedeling in principe voor een langere periode (maximaal vijf jaar) wordt vastgelegd. Daarom zou een bestuur naast met de situatie op het moment van vaststelling van de nieuwe kostentoedeling ook rekening kunnen houden met ontwikkelingen in de taakuitoefening die zich gedurende de kostentoedelingsperiode (maximaal vijf jaar) gaan voordoen. Voorbeelden hiervan zijn: meer inspanningen gericht op stedelijk waterbeheer, intensivering van maatregelen t.b.v. de waterkwaliteit e.d. Aanbevolen wordt alleen rekening te houden met ontwikkelingen die een grote mate van zekerheid hebben en tot een substantiële verandering van het profijt van betalende categorieën leiden.

Gebiedskenmerken en de categorieën ingezetenen en gebouwd

De aangepaste Waterschapswet verplicht alleen voor de categorieën ongebouwd en natuur gebruik te maken van gebiedskenmerken om tot de betreffende kostenaandelen te komen. De omvang van de kostenaandelen ingezeten en gebouwd moet natuurlijk wel worden gemotiveerd, maar formeel gezien is het waterschap niet verplicht deze motivatie te ontlenen aan gebiedskenmerken. Omdat in deze handleiding de lijn van een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën is gekozen en vanuit een samenhangende benadering van alle categorieën zijn in de hierna volgende behandeling van de gebiedskenmerken alle vier betalende categorieën meegenomen.

Voor de categorie ingezetenen kan de omvang van het kostenaandeel dus vanuit andere gronden dan gebiedskenmerken worden gemotiveerd en kan een andere benadering dan hieronder, waarbij steeds wordt geredeneerd vanuit het midden van de bandbreedte, worden gevolgd. Zo is een mogelijke benadering, die op dit moment door verschillende waterschappen wordt gevolgd, dat het kostenaandeel van de ingezetenen meer kwantitatief wordt bepaald, namelijk de plaats binnen de bandbreedte baseren op het aantal inwoners per km2.
Een voorbeeld: een waterschap heeft 1.000.000 inwoners en een beheergebied van 180.000 ha. De inwonerdichtheid is daarmee 556 inwoners/km2. Hierdoor komt het waterschap zit het waterschap in de klasse 500 – 1.000 inwoners/km2 en de bandbreedte 31%-40% van het kostenaandeel ingezetenen. Het kostenaandeel zou kwantitatief op 31% + ((56/500)*10%) = 32,1% kunnen worden bepaald.

3.2.3.2 Voorbeelden van gebiedskenmerken en daarbij passende overwegingen

Omdat de integrale afweging van het profijt van de vier categorieën echt maatwerk voor ieder waterschap is, kan op voorhand niet limitatief worden aangegeven welke gebiedskenmerken en de overwegingen die daarbij worden toegepast een rol kunnen spelen in de laatste fase van de kostentoedeling. Er kunnen wel voorbeelden van zodanige kenmerken en daarbij passende overwegingen worden gegeven. Deze voorbeelden worden hierna beschreven.

Is het waterschap dun- of dichtbevolkt?
Voor het kostenaandeel van de ingezetenen heeft een waterschap een bestuurlijke bandbreedte van 10% en in sommige gevallen, als gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid uit artikel 120, derde lid, van de

Waterschapswet om het kostenaandeel boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% te verhogen, van 20%. Als een waterschap relatief dunbevolkt is, kan dit een reden zijn om het kostenaandeel van de ingezetenen onder het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap dat relatief dichtbevolkt is, het kostenaandeel van de ingezetenen boven het midden van de bandbreedte kunnen bepalen.

Is er in het waterschap veel of weinig bebouwde oppervlakte?
De vorige fase van de kostentoedeling resulteerde in een bandbreedte voor de categorie gebouwd die is afgeleid van de bandbreedtes van de drie andere categorieën. Er is wel een relatie tussen het areaal bebouwde oppervlakte en deze bandbreedte, maar deze komt in de Methode Gebiedskenmerken indirect tot stand door areaalkenmerken van de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur. Omdat een waterschap met relatief veel bebouwd gebied over het algemeen ook veel inspanningen verricht in het kader van stedelijk waterbeheer, zou een bestuur er in een dergelijk dichtbebouwd gebied voor kunnen kiezen om binnen de bandbreedte van de categorie gebouwd boven het midden te gaan zitten. Omgekeerd zou in een waterschap met relatief minder bebouwde oppervlakte gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie gebouwd dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Is er in het waterschap veel of weinig agrarische bedrijvigheid?
De vorige stap van de kostentoedeling resulteerde in een bandbreedte voor de categorie ongebouwd. In het algemeen vragen gronden met een agrarische bestemming een hoger voorzieningenniveau van het waterschap dan gronden met een andere bestemming. Relatief veel agrarische bedrijvigheid in het gebied zou dan ook een reden kunnen zijn om binnen de bandbreedte van de categorie ongebouwd boven het midden te gaan zitten. Omgekeerd zou in een waterschap met relatief weinig agrarische bedrijvigheid gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie ongebouwd dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Verricht het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)?
Met name de categorieën ingezetenen en natuur zijn gebaat bij veel inspanningen van het waterschap die zich richten op natuurontwikkeling. Daarom kan relatief veel aandacht van het waterschap voor natuurontwikkeling in het beheergebied een reden zijn om de kostenaandelen van de ingezetenen en natuur boven het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap met relatief weinig aandacht voor natuurontwikkeling kunnen kiezen voor kostenaandelen van de categorieën ingezetenen en natuur die onder het midden van de bandbreedtes liggen.

Is er sprake van veel of weinig inspanningen van het waterschap die bijdragen aan recreatiemogelijkheden?
De categorie ingezetenen heeft profijt van inspanningen van het waterschap die recreatiemogelijkheden vergroten. Daarom kan relatief veel aandacht van het waterschap voor recreatieve voorzieningen in het beheergebied een reden zijn om het kostenaandeel van de ingezetenen boven het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap met relatief weinig aandacht voor recreatieve voorzieningen kunnen kiezen voor een kostenaandeel van de categorie ingezetenen dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Is er sprake van veel of weinig gebied dat direct wordt beschermd door primaire waterkeringen?
Primaire waterkeringen bieden beveiliging tegen overstromingen vanuit het hoofwatersysteem en hebben als doel verlies van mensenlevens, schade aan gebouwen, (spoor)wegen, bedrijfsmiddelen, oogst en andere economische schade zoveel mogelijk te voorkomen. In het algemeen geldt dat natuur wat minder schade van een overstroming zal ondervinden. Daarom zou in een waterschap waarin een groot deel van het gebied direct wordt beschermd door primaire waterkeringen gekozen kunnen worden voor kostenaandelen van de categorieën ingezetenen, gebouwd en ongebouwd die boven het midden van de bandbreedtes liggen.

Is er sprake van veel of weinig gebied dat direct wordt beschermd door niet-primaire waterkeringen?
Overige waterkeringen zijn alle waterkeringen die geen primaire kering zijn en vooral bescherming bieden tegen wateroverlast. Wateroverlast is veelal tijdelijk van aard en leidt over het algemeen vooral tot ongemak en tijdelijke verstoring van de bedrijfsvoering. Er is over het algemeen geen sprake van verlies van mensenlevens en schade aan gebouwen, (spoor)wegen en bedrijfsmiddelen. Wel kan er sprake zijn van economische schade, bijvoorbeeld als gevolg van een lagere oogst in de landbouw. Met deze achtergrond zou in een waterschapsgebied waarin een groot deel direct wordt beschermd door niet-primaire waterkeringen gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie ongebouwd die boven het midden van de bandbreedte ligt.

Is er in het waterschapsgebied veel of weinig bemalen gebied?
Bemaling is vooral gericht op het tot stand brengen van een zodanig waterpeil dat landbouw- en natuurfuncties in het waterschapsgebied optimaal worden bediend. Daarom zou een waterschap dat een relatief groot aandeel bemalen gebied kent er voor kunnen kiezen het kostenaandeel van ongebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedte vast te stellen.

Voert het waterschap in een relatief klein of groot deel van het beheergebied doorgaans water aan?
Het aanvoeren van zoetwater naar delen van het waterschapsgebied is vooral gericht op het tot stand brengen van een zodanig waterpeil dat landbouw- en natuurfuncties in het waterschapsgebied optimaal worden bediend. Voorts kan wateraanvoer paalrot voorkomen en daarmee een bijdrage leveren aan de stabiliteit van funderingen van gebouwen. Daarom zou een waterschap dat in een relatief groot deel van het gebied vaak water aanvoert er voor kunnen kiezen het kostenaandeel van ongebouwd, gebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedte vast te stellen.

Levert het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op waterkwaliteit?
Van maatregelen die de waterkwaliteit verbeteren profiteren vooral de ingezetenen, de agrarische sector en de betalende categorie natuur. Met deze achtergrond zou een waterschap dat relatief veel inspanningen levert voor verbetering van de waterkwaliteit er toe kunnen overgaan om het kostenaandeel van ingezetenen, ongebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedtes vast te stellen.

Heeft het waterschap veel of weinig gebieden ingericht om als waterberging te kunnen fungeren?
Over het algemeen is het doel van de inrichting van gebieden waarin water kan worden geborgen het voorkomen van wateroverlast in stedelijk gebied. Dit betekent dat vooral de categorieën ingezetenen en gebouwd van dergelijke voorzieningen profiteren. Een waterschap dat veel gebieden heeft ingericht om als waterberging te kunnen functioneren zou er daarom voor kunnen kiezen om het kostenaandeel van ingezetenen en gebouwd boven het midden van de bandbreedtes vast te stellen.

Heeft het waterschap veel of weinig maatregelen getroffen om verdroging te voorkomen?
Verdroging heeft vooral negatieve effecten op de landbouw, natuur en gebouwen. Bij dit laatste gaat het met name om paalrot dat de stabiliteit van funderingen aantast. Met deze achtergrond zou een waterschap dat relatief sterk inzet op maatregelen die verdroging voorkomen er toe kunnen overgaan om het kostenaandeel van gebouwd, ongebouwd en natuur aan de bovenkant van de bandbreedte vast te stellen.

Waterbeheerdiensten in natura
Soms worden door betalende categorieën diensten ten behoeve van het waterbeheer geleverd. Zo hebben in sommige waterschappen ‘aangelanden’ de plicht om bepaalde waterlopen te onderhouden. Deze aangelanden kunnen eigenaren gebouwd, eigenaren ongebouwd en eigenaren natuurterreinen zijn. Een andere dienst die aan waterschappen kan worden geleverd is waterberging. Als in een waterschap sprake is van relatief veel waterbeheerdiensten die in die vorm van ‘bijdragen in natura’ door één of meer betalende categorieën worden geleverd, zou dit voor een bestuur een reden kunnen zijn om hiermee bij het bepalen van het kostenaandeel van de betreffende categorie(ën) rekening te houden (lees, dit lager vast te stellen). Uiteraard moeten hierbij eventuele vergoedingen voor groen-/blauwe diensten in de

overwegingen worden betrokken. Verder is het relevant te vermelden dat een eventueel lager kostenaandeel voor de gehele categorie in het beheergebied gaat gelden. Dit betekent dat alleen wanneer een categorie in een groot deel van het beheergebied een bijdrage aan het waterbeheer levert, sprake kan zijn van een lager kostenaandeel.

Samenvattend kan het voorgaande schematisch als volgt worden weergegeven:

	Plaats in de bandbreedte t.o.v. midden			
	Ingezetenen	**Gebouwd**	**Ongebouwd**	**Natuur**
Dunbevolkt	onder			
Dichtbevolkt	boven			
Weinig bebouwde oppervlakte		onder		
Veel bebouwde oppervlakte		boven		
Weinig agrarische bedrijvigheid			onder	
Veel agrarische bedrijvigheid			boven	
Weinig inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)	onder			onder
Veel inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)	boven			boven
Weinig inspanningen gericht op recreatie	onder			
Veel inspanningen gericht op recreatie	boven			
Groot deel gebied beschermd door primaire waterkeringen	boven	boven	boven	
Beperkt deel gebied beschermd door primaire waterkeringen	onder	onder	onder	
Groot deel gebied beschermd door niet-primaire waterkeringen			boven	
Beperkt deel gebied beschermd door niet-primaire waterkeringen			onder	
Groot deel bemalen gebied			boven	boven
Beperkt deel bemalen gebied			onder	onder
Wateraanvoer in groot deel gebied		boven	boven	boven
Wateraanvoer in beperkt deel gebied		onder	onder	onder
Weinig inspanningen voor waterkwaliteit	onder		onder	onder
Veel inspanningen voor waterkwaliteit	boven		boven	boven
Weinig gebieden ingericht als waterberging	onder	onder		
Veel gebieden ingericht als waterberging	boven	boven		
Weinig inspanningen gericht op voorkomen verdroging		onder	onder	onder
Veel inspanningen gericht op voorkomen verdroging		boven	boven	boven
Waterbeheerdiensten in natura door inwoners	onder			
Waterbeheerdiensten in natura door eigenaren gebouwd		onder		
Waterbeheerdiensten in natura door eigenaren ongebouwd/ agrariërs			onder	
Waterbeheerdiensten in natura door natuurbeheerders				onder

3.2.3.3 Finale bestuurlijke afweging profijt betalende categorieën

Hiervoor zijn dertien mogelijke gebiedskenmerken beschreven, waarbij voorafgaand aan deze beschrijving is aangegeven dat het om een niet limitatieve opsomming gaat. Met andere woorden, er zijn andere en dus meer gebiedskenmerken denkbaar die een rol in de kostentoedeling kunnen spelen dan degenen die hiervoor aan de orde zijn geweest. Om het proces niet te complex te maken wordt voorgesteld dat een waterschap slechts een beperkt aantal gebiedskenmerken in zijn afwegingen betrekt. Het gaat daarbij

vanzelfsprekend om die gebiedskenmerken die voor het beheergebied en/of de taakuitoefening van het betreffende waterschap het meest kenmerkend zijn.

Voor ieder gebiedskenmerk dat door een waterschap in de uiteindelijke afweging wordt betrokken, komt het tot een oordeel over de plaats boven, op of onder het midden van de bandbreedte van een belanghebbende categorie. Op basis van een totaaloverzicht van de gehanteerde gebiedskenmerken en het oordeel over de plaatsen binnen de bandbreedtes komt het bestuur uiteindelijk In een integrale afweging tot die kostenaandelen die het profijt van de vier categorieën naar haar oordeel evenwichtig representeren. In deze finale bestuurlijke afweging kan het bestuur ook het aspect gelijkmatige lastenontwikkeling betrekken.[10] Aangezien de kostentoedeling niet het karakter van een exacte toerekening van kosten aan betalende categorieën heeft, wordt aanbevolen de kostenaandelen ingezetenen, gebouwd en ongebouwd met niet meer dan één decimaal en het aandeel natuur met niet meer dan drie decimalen vast te stellen. Hierbij geldt dat wanneer één of meer kostenaandelen met twee of drie decimalen worden vastgesteld dit tot gevolg kan hebben dat ook andere kostenaandelen met meer decimalen moeten worden vastgesteld om in totaal op 100% uit te komen.

Tot slot wordt op het volgende gewezen. Als een waterschap een verhoging of verlaging van het kostenaandeel van één of meer categorieën ten opzichte van het midden van de bandbreedte motiveert met gebiedskenmerken kan dit min of meer automatisch betekenen dat de kostenaandelen van andere categorieën worden verlaagd of verhoogd. Deze verlaging of verhoging heeft voor de betreffende categorieën zelf niets met gebiedskenmerken te maken, is puur het gevolg van het feit dat het totale kostenaandeel op 100% moet uitkomen, en hoeft dan ook niet met voor de categorie specifieke gebiedskenmerken te worden gemotiveerd. Het uiteindelijke kostenaandeel van deze categorieën bepaalt het bestuur in haar oordeel over welke kostenaandelen het profijt van de vier categorieën evenwichtig representeren.

3.2.4 Het bestuur neemt de uiteindelijke kostenaandelen op in de kostentoedelingsverordening

In de vorige stap heeft het bestuur de kostenaandelen van de vier betalende categorieën bepaald. Deze kostenaandelen worden in de ontwerp-kostentoedelingsverordening opgenomen. In de toelichting op deze ontwerp-verordening worden de overwegingen van het bestuur weergegeven, zodat zij zowel binnen het waterschap als richting de omgeving transparant zijn. De ontwerp-kostentoedelingsverordening doorloopt het hiervoor geldende juridische en bestuurlijke besluitvormingstraject. Dit betekent onder andere dat de ontwerp-verordening conform afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht gedurende minimaal zes weken ter inzage moet worden gelegd voordat deze in het algemeen bestuur wordt behandeld.

De Methode Gebiedskenmerken brengt geen verandering in de frequentie waarin de kostentoedeling moet worden aangepast: de kostentoedeling moet minimaal eenmaal in de vijf jaar worden uitgevoerd, maar kan frequenter worden aangepast.

[10] Zie in relatie hiermee ook de op pagina 2 van deze handreiking geschetste problemen in de watersysteemheffing waarvoor de Methode Gebiedskenmerken de oplossing is en de verwijzing daarbij naar de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel

Bijlage

GRAFISCHE WEERGAVE KOSTENAANDELEN ONGEBOUWD EN NATUUR BIJ BANDBREEDTES VAN + EN -/- 25%

In de paragrafen 2.3.3 en 2.3.4 van deze handreiking is een grafische weergave opgenomen van de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd respectievelijk natuur waarbij een relatieve bandbreedte van + en –/– 30% is gehanteerd. Met ingang van 2028, het derde jaar na inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving, geldt echter een bandbreedte van + en -/- 25%. De figuren hieronder zijn op deze laatste bandbreedtes gebaseerd.

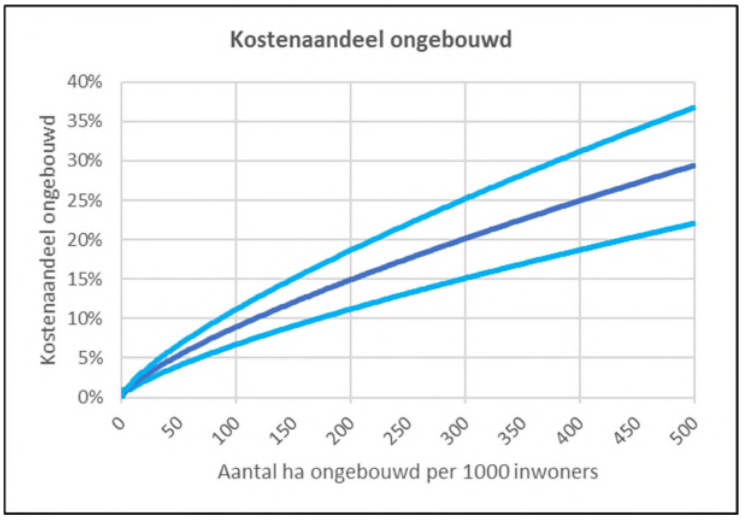

Figuur 3: Kostenaandeel ongebouwd bij bandbreedte van + en -/- 25%

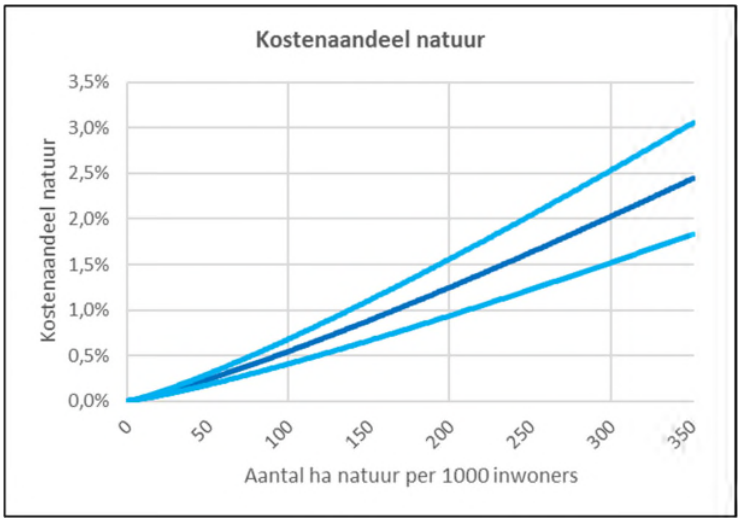

Figuur 4: Kostenaandeel natuur bij bandbreedte van + en -/- 25%

Handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing

1. Inleiding

Voor u ligt de handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing. Deze handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met de ad hoc-werkgroep Kostentoedeling en Watersysteemheffing. Deze werkgroep, waarin een aantal medewerkers van waterschappen zitting hebben, heeft de Unie ondersteund bij het opstellen van diverse producten (zoals modelbelastingverordeningen en handreikingen op het gebied van de watersysteemheffing) die in verband met de inwerkingtreding van het aangepaste belastingstelsel van de waterschappen nodig zijn. De handreiking is op 4 oktober 2024 bestuurlijk door de CBCF vastgesteld. Het is gebaseerd op het wetsvoorstel dat op 23 april 2024 aan de Eerste Kamer is aangeboden (EK 2023-2024, 36 412, A)[1]. Het nieuwe belastingstelsel van de waterschappen zal naar verwachting per 1 januari 2026 in werking treden.

Doel en karakter van deze handreiking
Het belastingstelsel van de waterschappen is in 2009, bij de Wet modernisering waterschapsbestel[2], grondig herzien. Bij deze herziening werd het voor de waterschappen voor het eerst mogelijk om tarieven te differentiëren. Dit houdt in dat het tarief voor bepaalde onroerende zaken lager of hoger wordt vastgesteld dan het tarief dat op grond van de kostentoedeling van toepassing is op de categorie waartoe die betreffende onroerende zaken behoren. Om de waterschappen te helpen bij hun oriëntatie op de mogelijkheid van tariefdifferentiatie en om hen te ondersteunen bij de bestuurlijke besluitvorming over het al dan niet toepassen hiervan, heeft de Unie in 2008 de Handreiking tariefdifferentiatie uitgebracht. De handreiking had mede tot doel om de toepassing van de nieuwe wettelijke mogelijkheid landelijk enigszins te stroomlijnen. De handreiking gaf een toelichting op het fenomeen tariefdifferentiatie en haar karakter, doel en plaats binnen de watersysteemheffing. De tariefdifferentiaties zijn geregeld in artikel 122 van de Waterschapswet.

Bij het wetsvoorstel tot aanpassing van het belastingstelsel van de waterschappen zal artikel 122 wijzigen. De wijziging is voor ons reden om de initiële handreiking uit 2008 te actualiseren, waarbij wij er omwille van de leesbaarheid ervoor hebben gekozen om een geheel nieuwe handreiking op te stellen. De nieuwe handreiking volgt in opzet zoveel mogelijk het stramien van de handreiking uit 2008, maar is daarvan niet een 1 op 1 kopie. Elementen uit de initiële handreiking die vooral betrekking hebben op de overgang van het toentertijd geldende stelsel naar het stelsel zoals dat met ingang van 2009 zou gaan gelden, zijn niet allemaal herhaald. Dit is uiteraard wel gebeurd waar dat de leesbaarheid en begrijpelijkheid van de handreiking en het fenomeen tariefdifferentiaties ten goede komt.

De handreiking is niet bindend. Wel kent het een aantal aanbevelingen en noemt het een aantal overwegingen die een waterschapsbestuur kan gebruiken bij het maken van de bestuurlijke keuze om wel of geen tariefdifferentiatie toe te passen.

De tariefdifferentiaties die niet in deze handreiking zijn opgenomen

---

[1] Wijziging van de Waterschapswet, de Waterwet en de Algemene wet bestuursrecht in verband met het versterken van de toepassing van het profijtbeginsel bij de watersysteemheffing, het geven van ruimte aan nieuwe ontwikkelingen en het oplossen van enkele knelpunten. Wij noemen dit wetsvoorstel verder in deze handreiking ook wel het wetsvoorstel aanpassing belastingstelsel waterschappen.
[2] Staatsblad 2007, 208

In deze handreiking ontbreken twee tariefdifferentiaties, te weten:

1. de tariefdifferentiatie voor wateraanvoerprojecten als genoemd in artikel 122, derde lid, onderdeed c (nieuw), van de Waterschapswet.
   Over deze tariefdifferentiatie verschijnt een afzonderlijke handreiking. Voor een afzonderlijke handreiking is gekozen omdat de tariefdifferentiatie voor wateraanvoerprojecten (ook in haar uitwerking) op onderdelen wezenlijk verschilt van de andere tariefdifferentiaties van artikel 122. Het zou de leesbaarheid van de voorliggende handreiking niet ten goede komen wanneer zaken die specifiek voor de tariefdifferentiatie voor wateraanvoerprojecten (maar dus niet voor de reguliere tariefdifferentiaties van artikel 122) van toepassing zijn, in deze handreiking zouden worden opgenomen. De handreiking tariefdifferentiatie wateraanvoerprojecten ontvangt u gelijktijdig met de voorliggende handreiking.
2. de zogenaamde tariefdifferentiatie gebouwd van artikel 121, tweede lid (nieuw), van de Waterschapswet.
   Deze tariefdifferentiatie gaat over de nieuwe wettelijke verplichting voor waterschappen om binnen de categorie gebouwd aparte tarieven voor woningen aan de ene kant en niet-woningen aan de andere kant te hanteren. Omdat de tariefdifferentiatie gebouwd van geheel andere orde is dan de reguliere tariefdifferentiaties van artikel 122, zal ook hierover een afzonderlijke handreiking verschijnen. Deze handreiking ontvangt u in het nieuwe jaar.

Leeswijzer
De handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing heeft de volgende opbouw. Hoofdstuk 2 behandelt het juridisch kader van de tariefdifferentiaties. In dit onderdeel worden de gevallen genoemd waarin de wetgever een tariefdifferentiatie mogelijk heeft gemaakt en wordt ingegaan op de achterliggende gedachte van de wetgever bij de introductie van de tariefdifferentiaties. Aangegeven wordt hoe de waterschappen de tariefdifferentiaties moeten regelen en wat het uitgangspunt is ten aanzien van het naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties. In hoofdstuk 3 wordt op het bestuurlijke kader van de tariefdifferentiaties ingegaan. Aangegeven wordt wat de bestuurlijke keuzes zijn die bij de tariefdifferentiaties voorliggen en welke overwegingen bij het maken van de keuze een rol kunnen spelen. In dit hoofdstuk is ook speciale aandacht voor natuurterreinen. In hoofdstuk 4 worden aanbevelingen gedaan voor de te hanteren lijn.

2. Juridisch kader tariefdifferentiaties

2.1 Achtergrond regeling tariefdifferentiaties

De belastingplichtigen die tot de categorieën ongebouwd en natuur behoren betalen binnen de eigen categorie in beginsel een gelijk tarief in het hele beheergebied van het waterschap. Voor gebouwde onroerende zaken geldt bij de inwerkingtreding van de nieuwe wet dat het tarief voor alle woningen binnen deze categorie gelijk is en dat het tarief voor alle niet-woningen binnen de categorie gelijk is. Op grond van artikel 122 kunnen de tarieven in afwijking van vorenbedoelde uitgangspunten lager of hoger worden vastgesteld, oftewel: de tarieven kunnen worden gedifferentieerd. In geval van tariefdifferentiatie geldt binnen een categorie[3] dus niet meer een gelijk tarief, maar gaan voor bepaalde objecten uit de categorie afwijkende tarieven gelden. Met de regeling over de tariefdifferentiaties heeft de wetgever tot uitdrukking gebracht dat voor bepaalde onroerende zaken het belang bij het watersysteembeheer duidelijk anders kan zijn dan dat van de andere onroerende zaken uit diezelfde categorie. Met een tariefdifferentiatie wordt dus een verschil in belang tot uitdrukking gebracht, waarbij zowel sprake kan zijn van meer of van minder belang bij de taakuitoefening. De wetgever heeft limitatief benoemd in welke gevallen een tariefdifferentiatie kan worden toegepast. Het gaat blijkens de wet steeds om situaties die kunnen worden gerelateerd aan de regionale kenmerken van het waterschapsgebied en de maatregelen die ten behoeve van

[3] en binnen de 'subcategorieën' woningen en niet-woningen

het watersysteembeheer worden getroffen of juist aan het ontbreken daarvan[4]. Buiten de in de wet genoemde gevallen is het differentiëren van tarieven niet mogelijk.

2.2 Wettelijke mogelijkheden tariefdifferentiatie
Artikel 122 van de Waterschapswet noemt de gevallen waarin tarieven gedifferentieerd kunnen worden en geeft aan in welke mate dit mogelijk is. De mogelijkheden zijn in het overzicht hieronder weergegeven, waarbij tussen haakjes is vermeld wat de maximale omvang van de betreffende tariefdifferentiatie is. In het overzicht zijn zowel de oude als de nieuwe reguliere tariefdifferentiaties opgenomen. Dit is gedaan om inzichtelijk te maken wat de wijzigingen in de wettelijke systematiek met ingang van 1-1-2026 zijn.

Tariefdifferentiaties tot 1-1-2026	**Tariefdifferentiaties met ingang van 1-1-2026**
Buitendijks gelegen onroerende zaken (- 75%)	Buitendijks gelegen onroerende zaken (- 75%)
Onroerende zaken die blijkens de legger als waterberging worden gebruikt (- 75%)	Onroerende zaken die blijkens de legger als waterberging worden gebruikt (- 75%)
Onroerende zaken gelegen in bemalen gebieden (+ 100%)	Onroerende zaken gelegen in bemalen gebieden (+ 100%)
Onroerende zaken die in hoofdzaak uit glasopstanden bestaan (+ 100%)	Onroerende zaken die in hoofdzaak uit glasopstanden bestaan (+ 100%)
Verharde openbare wegen, indien het waterschap voor 1 juli 2012 geen tariefdifferentiatie toepaste (+ 100%)	Verharde openbare wegen (+ 100%)
Verharde openbare wegen indien het waterschap voor 1 juli 2012 al een tariefdifferentiatie toepaste (+ 400%)	Niet meer mogelijk

Zoals uit het overzicht blijkt, is veel hetzelfde gebleven. De enige wijziging is dat de tariefdifferentiatie van maximaal 400% voor verharde openbare wegen is geschrapt[5]. Voortaan geldt voor verharde openbare wegen dus weer één tariefdifferentiatie, te weten de tariefdifferentiatie van maximaal 100%.
Zoals uit het overzicht ook blijkt is tariefdifferentiatie alleen mogelijk voor onroerende zaken en niet voor ingezetenen.

In het vervolg van deze handreiking staan wij nader stil bij de afzonderlijke tariefdifferentiaties.

2.2.1 Tariefdifferentiatie voor buitendijks gelegen onroerende zaken (art. 122, lid 1, Waterschapswet)
Het tarief voor onroerende zaken die buitendijks zijn gelegen kan met maximaal 75% worden verlaagd. Dergelijke onroerende zaken zullen, in vergelijking met onroerende zaken die binnendijks liggen, doorgaans een beperkter belang bij het watersysteembeheer hebben. Alle typen onroerende zaken kunnen in beginsel buitendijks liggen. Er zijn gevallen bekend van buitendijks gelegen industrieterreinen en woonwijken, maar ook landbouwgrond (extensieve weidegronden), wegen en natuurterreinen kunnen buitendijks liggen.

[4] TK 30601, nr.6, blz. 14
[5] De reden voor het schrappen van de tariefdifferentiatie van maximaal 400% voor verharde openbare wegen ligt in het feit dat deze tariefdifferentiatie in 2012 speciaal aan de Waterschapswet was toegevoegd als tijdelijk instrument waarmee waterschappen de effecten van de weeffout desgewenst konden mitigeren. Omdat de weeffout in het wetsvoorstel tot aanpassing van het belastingstelsel van de waterschappen op een structurele manier wordt opgelost, is de tariefdifferentiatie van 400% niet meer nodig.

Als tot tariefdifferentiatie voor buitendijks gelegen onroerende zaken wordt overgegaan, is het aan te bevelen om deze voor alle voorkomende categorieën toe te passen.

2.2.2 Tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die als waterberging worden gebruikt (artikel 122, lid 1, Waterschapswet)

Het tarief voor onroerende zaken die als waterberging worden gebruikt, kan op grond van de wet met maximaal 75% worden verlaagd. Dat de onroerende zaken voor waterberging worden gebruikt, moet uit de legger van het waterschap blijken[6] . De mogelijkheid van tariefdifferentiatie berust op de gedachte dat onroerende zaken die als waterberging worden gebruikt in het algemeen minder belang bij het watersysteembeheer hebben dan onroerende zaken die niet in het kader van de waterberging worden gebruikt. In de praktijk zullen het vooral ongebouwde onroerende zaken (natuurgebieden, agrarische percelen en overige ongebouwde onroerende zaken) zijn die als waterberging worden gebruikt. Als tot tariefdifferentiatie wordt overgegaan, is het aan te bevelen om deze voor alle voorkomende categorieën toe te passen.

2.2.3 Tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die in bemalen gebieden liggen (artikel 122, lid 2, Waterschapswet)

Voor onroerende zaken die in bemalen gebieden liggen kan het tarief met maximaal 100% worden verhoogd. De gedachte hierachter is dat onroerende zaken die in gebiedsdelen liggen die bemalen worden, een groter belang bij de taakuitoefening van het waterschap hebben dan onroerende zaken die in niet-bemalen gebiedsdelen liggen. In de praktijk zal aan deze tariefdifferentiatie met name behoefte kunnen bestaan bij waterschappen met een grote diversiteit aan regionale kenmerken. Te denken valt aan een waterschap waarin enerzijds een behoorlijk aantal polders liggen, maar waarin anderzijds ook hooggelegen gronden met een onzichtbare afwatering (bijvoorbeeld stuwwallen) voorkomen. Voor de onroerende zaken die in de bemalen gebiedsdelen liggen kan dan eventueel een tariefdifferentiatie worden ingesteld. Indien vrijwel het gehele waterschapsgebied uit polders bestaat en dus bemalen wordt, ligt een tariefdifferentiatie naar onze mening minder voor de hand.
Als tot tariefdifferentiatie wordt overgegaan, is het aan te bevelen om deze voor alle voorkomende categorieën toe te passen.

2.2.4 Tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die in hoofdzaak uit glasopstanden bestaan (artikel 122, lid 3, onder a, Waterschapswet)

Het tarief voor glasopstanden (dit zijn tuinbouwkassen) kan met maximaal 100% worden verhoogd. De Waterschapswet heeft het over glasopstanden als bedoeld in artikel 220d, eerste lid, onder b, van de Gemeentewet. De betreffende bepaling uit de Gemeentewet heeft het over “glasopstanden, die bedrijfsmatig worden aangewend voor de kweek of teelt van gewassen, voor zover de ondergrond daarvan bestaat uit de in onderdeel *a* bedoelde grond”. Onderdeel *a* waarnaar wordt verwezen luidt als volgt: “ten behoeve van de land- of bosbouw bedrijfsmatig geëxploiteerde cultuurgrond, daaronder mede begrepen de open grond, alsmede de ondergrond van glasopstanden, die bedrijfsmatig aangewend wordt voor de kweek of teelt van gewassen, zonder daarbij de ondergrond als voedingsbodem te gebruiken”. Uit het voorgaande volgt dat het voor de tariefdifferentiatie niet uitmaakt op welke wijze de teelt in de kas plaatsvindt. Het kan zowel om substraatteelt als om vollegrondsteelt gaan.
Glasopstanden zijn gebouwde objecten en de tariefdifferentiatie vindt dus binnen de categorie gebouwd plaats. De regeling over de tariefdifferentiatie glasopstanden is blijkens de wetsgeschiedenis bedoeld voor grote concentraties van glastuinbouwgebieden waar zich waterhuishoudkundige problemen voordoen die om zeer forse investeringen vragen. De wetgever heeft hierbij vooral de situatie in het Westland voor ogen gehad, waar in het verleden sprake is geweest van ernstige wateroverlast[7]. Bij de vraag of voor glasopstanden een tariefdifferentiatie moet worden ingesteld kan een waterschapsbestuur dus het aspect van

[6] Het gaat om de legger als bedoeld in artikel 78, tweede lid, van de Waterschapswet
[7] TK 30601, nr. 6, blz. 13

(ernstige) wateroverlast en het feit dat dit tot extra ingrepen in het watersysteem en hoge kosten voor het waterschap kan leiden, in de overweging meenemen.

2.2.5 Tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen (artikel 122, lid 3, onder b, Waterschapswet)

Openbare wegen worden op grond van artikel 118, lid 5, van de Waterschapswet aangemerkt als ongebouwde eigendommen, niet zijnde natuurterreinen. De mogelijkheid om het tarief voor wegen te differentiëren is slechts opengesteld voor openbare wegen die verhard zijn. Tot de weg behoren niet alleen het rijgedeelte, maar ook de berm en het deel of de delen van het perceel dat/die dienstbaar zijn aan het verkeer over de weg, voor zover deze verhard zijn[8]. Een tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen vereist dus een afbakening op individueel perceelsniveau. De afbakening kan in verband hiermee de nodige uitvoeringskosten met zich meebrengen. Het bijzondere aan wegen is bovendien dat zij het gehele waterschapsgebied doorsnijden, waardoor een eventuele tariefdifferentiatie gemakkelijk kan cumuleren met andere tariefdifferentiaties[9]. Deze aspecten kunnen een rol spelen in de afweging of de tariefdifferentiatie al dan niet moet worden ingesteld. Wat in de afweging verder een rol kan spelen is de relatieve omvang van de oppervlakte van de verharde openbare wegen in het waterschapsgebied.
De tariefdifferentiatie, die maximaal 100% bedraagt, vindt binnen de categorie ongebouwd plaats.

De tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen is in 2007 bij amendement aan de wet toegevoegd[10]. In de toelichting bij het amendement is als reden voor de invoering van de tariefdifferentiatie aangegeven dat bij wegen (net als bij glasopstanden) sprake is van verharde oppervlakken die een hogere piekafvoer kunnen veroorzaken, waardoor mogelijk een relatief grote capaciteit van het watersysteem wordt gevraagd. Daarnaast is opgemerkt dat wegen één van de belangrijkste bronnen van diffuse verontreiniging vormen.
Alhoewel de invoering van de tariefdifferentiatie van maximaal 100% voor verharde openbare wegen dus op inhoudelijke gronden is gebaseerd, kan het zo zijn dat waterschappen de tariefdifferentiatie in de praktijk hebben gebruikt om de effecten van de weeffout te mitigeren. Als dat zo is, is voorstelbaar dat het gebruik van de tariefdifferentiatie wordt heroverwogen. In het belastingstelsel dat op 1 -1-2026 in werking treedt bestaat de weeffout immers niet meer.

2.3 Vastleggen in kostentoedelingsverordening

Welke tariefdifferentiatie(s) het waterschap toepast, moet uit de kostentoedelingsverordening van het waterschap blijken. Uit deze verordening moet ook blijken hoe hoog de tariefdifferentiatie is en wat, na toepassing van de tariefdifferentiatie, het geldende tarief voor de betrokken onroerende zaken is. In de model-kostentoedelingsverordening van de Unie is aangegeven op welke wijze de waterschappen dit in hun kostentoedelingsverordening kunnen regelen. De keuze voor een tariefdifferentiatie moet als onderdeel van de kostentoedelingsverordening door het waterschapsbestuur worden gemotiveerd.

2.4 Cumulatie van tariefdifferentiatie

Uit het vierde lid van artikel 122 volgt dat de tariefdifferentiaties naast elkaar kunnen worden toegepast. Het naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties wordt in de praktijk ook wel cumulatie van tariefdifferentiatie genoemd. Cumulatie van tariefdifferentiaties is sinds de invoering van de tariefdifferentiaties in 2009 mogelijk.
De wetgever heeft niet geconcretiseerd hoe het 'naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties' in de praktijk zijn beslag moet krijgen en hoe de waterschappen, indien zij besluiten om tariefdifferentiaties te laten cumuleren, uiteindelijk tot het toepasselijke tarief moeten komen. Voorstelbaar is dat de

[8] Zie hiervoor het arrest van de Hoge Raad van 9 november 2018, ECLI:NL:HR:2018:2079
[9] Cumulatie van tariefdifferentiatie wordt in onderdeel 2.4 van de handreiking besproken
[10] Amendement Van Lith – Lenards, TK 2006-2007, 30601, nr. 15

tariefdifferentiaties bij elkaar worden opgeteld (of, afhankelijk van de soort differentiatie, van elkaar worden afgetrokken) om de verhoging of de verlaging en daarmee het uiteindelijke tarief te bepalen, maar voorstelbaar is ook dat de verhogingen of verlagingen met elkaar worden vermenigvuldigd om tot het toepasselijke tarief te komen. Uit de Memorie van Toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel is af te leiden dat de wetgever een aanpak voor ogen heeft gestaan waarbij de tariefdifferentiaties bij elkaar worden opgeteld om de uiteindelijke verhoging te bepalen[11].

In de praktijk worden beide methoden toegepast[12]. Dat bevreemdt niet: kijkend naar de (overigens summiere) toelichting bij de wet heeft de aanpak van optellen/aftrekken de voorkeur, kijkend naar de (navolgbaarheid van de) uitkomst van de rekenmethode heeft de aanpak van vermenigvuldigen de voorkeur. Hierna volgt ter illustratie van het verschil in uitkomst een rekenvoorbeeld voor een situatie waarin een waterschap voor verharde openbare wegen een tariefdifferentiatie van + 100% hanteert en voor buitendijks gelegen onroerende zaken waaronder wegen een tariefdifferentiatie van -/- 75%. In de praktijk is dit de cumulatie die het vaakst voorkomt, waarbij de voorkeursvolgorde is dat de tariefdifferentiatie buitendijks eerst wordt toegepast en daarna de tariefdifferentiatie wegen. In het rekenvoorbeeld wordt uitgegaan van een basistarief van € 100,-.

<u>Rekenvoorbeeld</u>
Buitendijks + wegen
- aanpak van optellen/aftrekken: € 100 (basistarief) -/-75% (buitendijks) + 100% (wegen) = € 125
- aanpak van vermenigvuldigen: € 100 (basistarief) x 0,25 (buitendijks) x 2,00 (wegen) = € 50

De Unie is van mening dat waterschappen een eigen lijn moeten bepalen en een eigen keuze moeten maken in de toe te passen aanpak.

De aanbeveling is overigens om terughoudend te zijn in het laten cumuleren van tariefdifferentiaties.

3. Bestuurlijk kader tariefdifferentiaties

3.1 Bestuurlijke vrijheid

Het instellen van een tariefdifferentiatie behoort tot de bestuurlijke vrijheid van het waterschap. Deze keuzevrijheid staat, zoals blijkt uit de wetsgeschiedenis bij de Wet modernisering waterschapsbestel, voorop. Van een verplichting om tarieven te differentiëren kan dus nooit sprake zijn[13]. Hierin is in het nieuwe stelsel geen verandering gekomen. Een besluit om een tariefdifferentiatie in te stellen wordt gemotiveerd en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur worden hierbij in acht genomen.

De tariefdifferentiatie is onderdeel van de kostentoedelingsverordening. Als onderdeel van deze verordening kan de tariefdifferentiatie in een procedure over een belastingaanslag door de belastingrechter marginaal worden getoetst. Dat wil zeggen dat de belastingrechter toetst of toepassing van de tariefdifferentiatie tot een onredelijke en willekeurige belastingheffing leidt die de wetgever bij de toekenning van de bevoegdheid niet voor ogen heeft gehad.

3.2 Toepassen in uitzonderingssituaties/betrachten terughoudendheid

Uit de wetsgeschiedenis bij de Wet modernisering waterschapsbestel blijkt dat tariefdifferentiaties naar de opvatting van de wetgever een uitzondering zouden moeten blijven (een gelijk belang binnen de categorie

[11] TK 30601, nr. 3, blz. 57
[12] Er zijn 9 waterschappen die tariefdifferentiaties laten cumuleren. Daarvan passen 5 waterschappen het principe van optellen/aftrekken toe en 4 waterschappen het principe van vermenigvuldigen.
[13] TK 30601, nr. 3, blz. 26, onderdeel d

staat immers voorop), waarbij de wetgever ook de verwachting heeft uitgesproken dat van de mogelijkheid om tarieven te differentiëren spaarzaam gebruik zal worden gemaakt[14]. Mede om deze reden en met het oog op de transparantie en eenvoud van het belastingstelsel, geven wij u in overweging om terughoudend te zijn in de toepassing van tariefdifferentiaties. Benutting van alle mogelijkheden van tariefdifferentiatie zal namelijk al snel tot de vaststelling van een zeer complexe tarievenstructuur leiden. Dit kan de wetgever in het licht van het streven naar vereenvoudiging niet voor ogen hebben gehad[15].

3.3 Gelijke toepassing voor alle belastingplichtige categorieën en verbijzondering binnen een tariefdifferentiatie

De wetgever heeft de mogelijkheid om tarieven te differentiëren opengesteld voor onroerende zaken die tot de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur behoren. Dit zo zijnde, is het de vraag of waterschappen:

1. ervoor kunnen kiezen om een tariefdifferentiatie wel toe te passen voor onroerende zaken die tot de ene categorie behoren, maar niet voor onroerende zaken die tot een andere categorie behoren. U kunt hierbij bij wijze van voorbeeld denken aan de situatie waarin de tariefdifferentiatie voor buitendijks gelegen onroerende zaken wel voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken wordt toegepast maar niet voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken of natuurterreinen (of andersom).
2. ervoor kunnen kiezen om binnen een tariefdifferentiatie verschillende verhogings-/verlagingspercentages in vergelijking met het basistarief te hanteren. U kunt hierbij bij wijze van voorbeeld denken aan de situatie waarin de tariefdifferentiatie buitendijks voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken op -75% wordt gesteld en voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken of natuurterreinen op -50%.

Ad 1 Gelijke toepassing voor alle belastingplichtige categorieën

In de handreiking Tariefdifferentiatie uit 2008 is ervan uitgegaan dat het mogelijk is om een tariefdifferentiatie wel voor de ene maar niet voor de andere categorie/categorieën toe te passen. Zo luidde de aanbeveling aan de waterschappen bijvoorbeeld om voor natuurterreinen sowieso geen tariefdifferentiaties in te stellen (specifiek over natuurterreinen later in deze handreiking meer). Inmiddels zijn wij de mening toegedaan dat het beter te rechtvaardigen is wanneer bij het instellen van een tariefdifferentiatie alle relevante onroerende zaken, ongeacht de categorie waartoe zij behoren, in de in te stellen tariefdifferentiatie worden betrokken. Wanneer een waterschap, redenerend vanuit het belang, echter meent dat er toch goede redenen zijn om voor een andere aanpak te kiezen, staat dit het waterschap vrij.

Ad 2 Hanteren van verschillende verhogings- of verlagingspercentages binnen een tariefdifferentiatie

Wat betreft de vraag of binnen een tariefdifferentiatie verschillende afwijkingspercentages kunnen worden gehanteerd, is in de handreiking uit 2008 gezegd dat het mogelijk is om voor een dergelijke verbijzondering binnen een tariefdifferentiatie te kiezen. De aanbeveling was toen echter om omwille van de eenvoud en de transparantie van het belastingstelsel zoveel mogelijk gelijke afwijkingspercentages voor alle categorieën (gebouwd, ongebouwd en natuur) binnen een tariefdifferentiatie te hanteren. Deze aanbeveling wordt thans wederom onderschreven.

3.4 Natuurterreinen en tariefdifferentiatie

In de handreiking Tariefdifferentiaties uit 2008 luidde de aanbeveling aan de waterschappen om het tarief voor natuurterreinen niet te differentiëren. Gezien het feit dat het vertrekpunt inmiddels is dat een tariefdifferentiatie in principe op alle daarvoor in aanmerking komende onroerende zaken (ongeacht de categorie waartoe ze behoren) moet worden toegepast (zie het vorige onderdeel van deze handreiking), is het

[14] TK 30601, nr. 3, blz. 26, onderdeel d
[15] TK 30601, nr. 6, blz. 14

doen van een aanbeveling specifiek over natuurterreinen nu niet meer passend. Waterschappen kunnen ten aanzien van natuurterreinen een eigen lijn bepalen, waarbij de volgende overwegingen een rol kunnen spelen:

Overwegingen om natuurterreinen wel mee te nemen in de tariefdifferentiaties:

- De wetssystematiek: de tariefdifferentiaties koppelen aan bij de ligging van objecten in het waterschapsgebied (buitendijks gelegen, gelegen in bemalen gebieden of in waterbergingsgebieden) of bij de aard van de onroerende zaken (glasopstand, verharde openbare weg). Als het gaat om de tariefdifferentiaties die koppelen aan de geografische ligging, wijst niets er op dat de wetgever bepaalde typen onroerende zaken van de mogelijkheid van tariefdifferentiatie heeft willen uitsluiten
- Het is aannemelijk dat als de wetgever echt niet gewild zou hebben dat op het tarief voor natuurterreinen verbijzonderingen werden aangebracht, hij dit wettelijk zou hebben geregeld of in de wetsgeschiedenis tot uitdrukking zou hebben gebracht.

Overwegingen om natuurterreinen niet mee te nemen in de tariefdifferentiaties[16]

- De wetgever heeft al rekening heeft gehouden met het bijzondere belang van natuurterreinen door ze af te splitsen van categorie ongebouwd waar ze tot de invoering van de wet modernisering waterschapsbestel toe behoorden.
- Alhoewel in het nieuwe stelsel de economische waarde van objecten geen rol meer speelt bij de kostentoedeling, blijven het kostenaandeel en de waterschapslasten van de categorie natuurterreinen ook in het nieuwe stelsel relatief laag.
- Het toepassen van een of meer tariefdifferentiaties zou in het geval van natuurterreinen betekenen dat op het al zeer lage tarief een verdere verbijzondering wordt aangebracht.
- In het licht van de beoogde vereenvoudiging en transparantie van het belastingstelsel moet van tariefdifferentiatie worden afgezien.

3.5 Overwegingen bij instellen tariefdifferentiatie

Zoals u in deze handreiking heeft kunnen lezen, kunnen bij de vraag of een tariefdifferentiatie moet worden ingesteld en tot welk maximum, verschillende overwegingen een rol spelen. De overwegingen zetten we omwille van de duidelijkheid hieronder op een rij:

- De mate waarin onroerende zaken een duidelijk afwijkend belang bij het watersysteembeheer hebben;
- De regionale kenmerken van het waterschapsgebied;
- De invloed van de tariefdifferentiatie op de complexiteit en transparantie van het belastingstelsel;
- De uitvoeringskosten en overige kostenaspecten die met de tariefdifferentiatie gepaard gaan (doelmatigheid); en
- De gevolgen voor de lastenverdeling binnen de categorie.

4. Aanbevelingen

Op verschillende plaatsen in de handreiking komen aanbevelingen voor. De aanbevelingen hebben wij hieronder op een rij gezet:

- Terughoudend zijn in de toepassing van tariefdifferentiaties
- Terughoudend zijn in het laten cumuleren van tariefdifferentiaties
- Rekenkundige aanpak cumulatie van tariefdifferentiatie wordt door het waterschap bepaald
- In een in te stellen tariefdifferentiatie worden alle relevante onroerende zaken betrokken, ongeacht de categorie waartoe zij behoren. Wanneer een waterschap echter, redenerend vanuit het belang, meent dat er goede redenen zijn om voor een andere aanpak te kiezen, staat dit het waterschap vrij.
- Er worden binnen een tariefdifferentiatie gelijke afwijkingspercentages gehanteerd voor alle objecten die in de differentiatie worden betrokken, ongeacht de categorie waartoe e behoren.

[16] De overwegingen zijn gelijk aan de in de initiële handreiking genoemde

- Het ligt minder voor de hand een tariefdifferentiatie voor bemalen gebieden in te stellen wanneer vrijwel het gehele waterschapsgebied uit polders bestaat en dus bemalen wordt.

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

HANDREIKING TARIEVEN VOOR WONINGEN EN NIET-WONINGEN BINNEN DE WATERSYSTEEMHEFFING GEBOUWD

1. INLEIDING

Aanleiding en doel handreiking

Op 4 februari 2025 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel tot aanpassing van de Waterschapswet aangenomen dat wijzigingen aanbrengt in het belastingstelsel van de waterschappen. Het nieuwe belastingstelsel treedt op 1 januari 2026 in werking, wat betekent dat de voorbereidingen daarop in 2025 door de waterschappen moeten worden afgerond. Als onderdeel van de wetswijziging worden in de watersysteemheffing gebouwd voortaan twee tarieven onderscheiden, namelijk een tarief voor de eigenaren van woningen en een ander tarief voor de eigenaren van niet-woningen. In de praktijk wordt dit nieuwe onderdeel van de wet wel de 'tariefdifferentiatie gebouwd' genoemd, maar omdat het hier niet gaat om een tariefdifferentiatie in de zin van artikel 122 van de Waterschapswet vermijden wij om verwarring te voorkomen dit begrip in deze handreiking.
Deze handreiking licht de achtergrond, de inhoud en het gebruik door de waterschappen van de twee tarieven binnen de categorie gebouwd toe en is bedoeld om de toepassing door de waterschappen van deze tarieven te ondersteunen. De handreiking is niet bindend, maar kent wel een aantal aanbevelingen die tot doel hebben om landelijk tot een afgestemde toepassing te komen.

Proces

De uit medewerkers van waterschappen en het Uniebureau samengestelde 'Ad hoc-werkgroep Kostentoedeling en Watersysteemheffing' heeft diverse ondersteunende producten voor de waterschappen ontwikkeld (zoals handreikingen en model(belasting)verordeningen) die in verband met de inwerkingtreding van het aangepaste belastingstelsel nuttig voor de waterschappen kunnen zijn. Deze handreiking maakt daar onderdeel van uit en is op 7 maart 2025 door de Commissie Bestuurszaken, Digitalisering en Financiën (CBDF) van de Unie van Waterschappen vastgesteld. Als er aanleiding is om deze handreiking aan te passen, zullen geactualiseerde versies verschijnen.

Leeswijzer

Na deze inleidende paragraaf geeft paragraaf 2 een toelichting op de aanleiding voor de twee tarieven. Paragraaf 3 gaat in op het juridisch kader dat ten grondslag ligt aan de toepassing van de twee tarieven en geeft daarbij aan hoe tot de twee tarieven kan worden gekomen. Paragraaf 4 bevat diverse overige aandachtspunten die samenhangen met het werken met de twee tarieven. De laatste paragraaf 5 geeft aan hoe het werken met de twee tarieven in de praktijk kan worden vormgegeven. In deze paragraaf zijn ook enkele rekenvoorbeelden opgenomen.

2. ACHTERGROND APARTE TARIEVEN VOOR WONINGEN EN NIET-WONINGEN: ZORGEN VOOR GELIJKMATIGE LASTENONTWIKKELING BINNEN CATEGORIE GEBOUWD

De kosten van de watersysteemtaak van de waterschappen worden verdeeld over vier belastingplichtige categorieën: de inwoners (ook wel 'ingezetenen' genoemd), de eigenaren van gebouwde objecten, de eigenaren van ongebouwde gronden en de eigenaren van natuurterreinen. Het kostenaandeel van de ingezetenen wordt bepaald op basis van de bevolkingsdichtheid. De overige kosten worden op dit moment met de huidige kostentoedelingsmethode Delfland over de drie groepen eigenaren verdeeld op basis van de verhouding van de economische waarde van de drie soorten onroerend goed (gebouwde objecten, ongebouwde gronden en natuurterreinen). De waterschappen zijn echter tot de conclusie gekomen dat een

verdeling op basis van de waarde van het onroerend goed het profijt van de drie groepen van eigenaren bij de watersysteemtaak niet goed tot uitdrukking brengt. De verdeling op basis van economische waarde leidt tot veranderingen in de betaling die geen juiste weergave zijn van het profijt dat belastingplichtigen bij de watersysteemtaak hebben en zorgt er bovendien voor dat de lastenontwikkeling voor de vier betalende groepen van de watersysteemheffing niet gelijkmatig is. Voor de waterschappen was dit laatste een urgent knelpunt waarvoor een oplossing moest komen. Als oplossing introduceert het wetsvoorstel een nieuwe kostentoedelingsmethode gebaseerd op gebiedskenmerken die het knelpunt oplost. In de praktijk wordt dit de 'Methode Gebiedskenmerken' genoemd. De methode vervangt de verdeelmaatstaf 'waarde' door de stabielere verdeelmaatstaf 'gebiedskenmerken', die het profijt van de watersysteemtaak van de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur beter weergeeft.

Binnen de categorie gebouwd blijft de waarde van onroerende zaken ook na de wetswijziging fungeren als heffingsmaatstaf. De heffingsmaatstaf voor deze categorie blijft namelijk de WOZ-waarde. De categorie gebouwd bestaat uit twee soorten objecten: woningen en andere gebouwde objecten (niet-woningen). De watersysteemheffing gebouwd kent op dit moment één tarief (uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde) dat voor beide soorten objecten (woningen en niet-woningen) gelijk is. Een waterschap biedt aan de gehele categorie gebouwd hetzelfde voorzieningenniveau, maar omdat de hoogte van de aanslagen gebaseerd is op de waarde van de gebouwde objecten, is de lastenontwikkeling van de twee soorten objecten binnen de categorie niet gelijk. Dit komt doordat de waardeontwikkeling van woningen enerzijds en van niet-woningen anderzijds veelal (sterk) verschillend is. Door het verschil in waardeontwikkeling krijgen eigenaren van woningen in de huidige systematiek met een hogere[1] dan wel lagere lastenontwikkeling te maken dan eigenaren van niet-woningen, terwijl er geen sprake is van een verandering van het voorzieningenniveau. Het urgente knelpunt van de ongelijkmatige lastenontwikkeling zou zich binnen de categorie gebouwd dus blijven voordoen als hiervoor geen oplossing zou komen.

Als oplossing voor dit knelpunt introduceert het wetsvoorstel de verplichting voor waterschappen om binnen de categorie gebouwd voor woningen een ander tarief te hanteren dan voor niet-woningen. Het verschil tussen deze twee tarieven moet worden gebaseerd op het verschil in waardeontwikkeling tussen de twee soorten objecten in het gebied van het waterschap. Dit leidt ertoe dat er dus ook binnen de categorie gebouwd een gelijkmatiger lastenontwikkeling ontstaat.

Anders dan de tariefdifferentiatie in de gemeentelijke onroerende-zaakbelastingen (ozb)
Gemeenten kunnen in de ozb ook verschillende tarieven voor woningen en niet-woningen hanteren, maar deze tariefdifferentiatie van de gemeenten verschilt van de twee tarieven die de waterschappen met ingang van 2026 binnen de categorie gebouwd gaan gebruiken.
Als eerste is het gebruik van de twee tarieven door de waterschappen verplicht, terwijl het voor gemeenten om een facultatieve mogelijkheid gaat.
Als tweede geldt dat de aard van de twee tarieven binnen de categorie gebouwd voor de waterschappen verschilt van die van de tariefdifferentiatie van de gemeenten. Het verschil tussen de twee tarieven gebouwd van de waterschappen moet overeenkomen met het verschil in waardeontwikkeling tussen woningen aan de ene kant en niet-woningen aan de andere kant. Met andere woorden, waterschappen kunnen geen ander verschil in de twee tarieven doorvoeren dan zoals bepaald door het verschil in waardeontwikkeling. De gemeentelijke tariefdifferentiatie kent een dergelijke voorwaarde niet[2] en biedt meer vrijheid aan gemeenten om verschil te maken tussen de tarieven.

[1] In een markt waarin de waarde van niet-woningen sneller stijgt dan de waarde van woningen, is het omgekeerde het geval.
[2] In 2000 is binnen de ozb voor deze tariefdifferentiatie wel een systematiek ingevoerd die was gebaseerd op het verschil in waardeontwikkeling tussen woningen en niet-woningen, maar inmiddels is deze systematiek vervangen door een systeem dat de gemeenten nog meer vrijheden geeft bij het bepalen van het verschil in tarieven. Bij deze wijziging is de relatie tussen de tarieven en de waardeontwikkeling volledig losgelaten.

3. JURISCHE BASIS TARIEVEN WONINGEN EN NIET-WONINGEN EN CONSEQUENTIES DAARVAN

3.1 Kwalificatie van gebouwde objecten

In verband met de aparte tarieven voor woningen en niet-woningen is artikel 116 van de Waterschapswet, waarin de begripsbepalingen voor de watersysteemheffing zijn vermeld, aangevuld met een bepaling die aangeeft wat moet worden verstaan onder 'onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen' (lees: woningen): onroerende zaken als bedoeld in artikel 220a, tweede lid, van de Gemeentewet. Dit tweede lid luidt als volgt:

> *"2. Een onroerende zaak dient in hoofdzaak tot woning indien de waarde die op grond van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken is vastgesteld voor die onroerende zaak in hoofdzaak kan worden toegerekend aan delen van de onroerende zaak die dienen tot woning dan wel volledig dienstbaar zijn aan woondoeleinden."*

De Gemeentewet geeft geen definitie van het begrip 'onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen', oftewel niet-woningen, maar uit het voorgaande vloeit voort dat als de vastgestelde WOZ-waarde van een onroerende zaak niet in hoofdzaak kan worden toegerekend aan delen van de onroerende zaak die tot woning dienen dan wel die niet volledig dienstbaar zijn aan woondoeleinden, sprake is van een niet-woning.

Waterschappen zijn volgend ten opzichte van de gemeenten als het gaat om de kwalificatie of een object een woning of een niet-woning is. De gemeenten bepalen welke panden woning zijn en welke niet-woning en het waterschap c.q. de belastingsamenwerking die voor het waterschap de belastingheffing verzorgt, neemt deze informatie over uit de Landelijke Voorziening Wet WOZ (hierna: LV WOZ). De LV-WOZ kent het domein '12.20 Gebruikscode' en aan de codering daarvan kunnen waterschappen en belastingsamenwerkingen herkennen om welk type object het gaat. De volgende coderingen zijn mogelijk:

- 10: woning dienend tot hoofdverblijf;
- 11: woning met "ruimte voor bedrijfsmatige activiteiten aan huis";
- 12: recreatiewoning en overige woningen;
- 20: boerderij;
- 21: niet-woning deels in gebruik als woning;
- 30: niet-woning;
- 31: niet-woning verplicht uitgezonderd;
- 40: terrein.

WOZ-objecten met gebruikscode 10, 11 of 12 worden gezien als woning, de rest als niet-woning.

'Panden in gemengd gebruik' spelen geen rol

Begin 2023 werd vanuit enkele waterschappen naar voren gebracht dat de WOZ drie soorten objecten kent, naast woningen en niet-woningen ook 'panden in gemengd gebruik'. Dit zijn niet-woningen waarin een woongedeelte onderscheiden wordt oftewel objecten met als codering '21'. Het is niet de bedoeling dat de waterschappen ook deze 'categorie panden in gemengd gebruik' onderscheiden. Op grond van de wet is alleen het onderscheid in woningen en niet-woningen mogelijk; met andere woorden ieder object is of een woning of een niet-woning.

Herkwalificatie van objecten

Voor de belastingheffing in een jaar geldt de gebruikscode die een object op 1 januari van dat jaar had. De gebruikscode van een object kan in de loop van het jaar wijzigen, bijvoorbeeld als gevolg van een bij de gemeente ingediend bezwaarschrift over de kwalificatie van het object. Het gaat dan meestal om bezwaren waarin wordt aangegeven dat een pand moet worden aangemerkt als woning in plaats van als niet-woning. Het omgekeerde kan zich ook voordoen, maar dit komt in de praktijk veel minder vaak voor. In theorie kan het ook gebeuren dat de gemeente ambtshalve tot een herkwalificatie van objecten overgaat. Als de herkwalificatie van een object tot een verandering in de WOZ-waarde leidt, was het tot nu toe zo dat waterschappen alleen de gevolgen van de aanpassing van de WOZ-waarde ondervonden. Maar met de

introductie van de aparte tarieven voor woningen en niet-woningen zal er met ingang van 1-1-2026 ook rekening moeten worden gehouden met het feit dat het object niet alleen een andere WOZ-waarde heeft, maar ook een andere kwalificatie. Het waterschap zal met deze herkwalificatie rekening moeten houden, omdat er voor woningen en niet-woningen immers verschillende tarieven zijn.

3.2 Bouwstenen voor het verschil in tarieven tussen woningen en niet-woningen

Basis voor twee tarieven

De basis voor het hanteren van twee tarieven binnen de categorie gebouwd is gelegd in een aanpassing van artikel 121, eerste lid, onderdeel d, van de Waterschapswet. Deze bepaling gaat over de heffingsmaatstaf voor de watersysteemheffing gebouwd. Door de aanpassing is het genoemde onderdeel d als volgt gaan luiden:

> *d. ter zake van gebouwde onroerende zaken als bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel d: de waarde die voor de onroerende zaak wordt bepaald op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken voor het kalenderjaar, waarbij het tarief wordt gesteld op een percentage van de waarde dat voor onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen en onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen verschilt.*

Begrip waardeontwikkeling

Naar analogie van de regeling die op 1 januari 2000 in de gemeentelijke ozb is ingevoerd gaan we er in deze handreiking vanuit dat tot de waardeontwikkeling zowel de waardeontwikkeling van bestaande objecten behoort als de waardeontwikkeling die het gevolg is van volumeontwikkeling. Dit laatste is het effect van meer/minder woningen en niet-woningen in vergelijking met het jaar daarvoor.

Waardepeildatum

Het wetsvoorstel heeft er voor gezorgd dat in artikel 121 van de Waterschapswet een nieuw tweede lid wordt ingevoegd dat bepaalt hoe het verschil tussen het tarief voor woningen en het tarief voor niet-woningen moet worden vastgesteld. De tekst luidt:

> *2. Bij het bepalen van het tarief voor gebouwde onroerende zaken als bedoeld in artikel 117, eerste lid, onderdeel d, is de verhouding tussen het percentage van de waarde van onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen en het percentage van de waarde van onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen gelijk aan de verhouding tussen de waardeontwikkeling van onroerende zaken gelegen in het waterschap die in hoofdzaak tot woning dienen en de waardeontwikkeling van onroerende zaken in het waterschap die niet in hoofdzaak tot woning dienen ten opzichte van de waarde twee jaar voorafgaand aan inwerkingtreding van dit lid.*

Uitgaande van inwerkingtreding van het wetsvoorstel op 1 januari 2026, is de waardepeildatum voor de twee tarieven binnen gebouwd dus 1 januari 2024. Het vastliggen van deze waardepeildatum in de wet heeft ook tot gevolg dat de waardeontwikkeling die zich voorafgaand aan 1-1-2024 heeft voorgedaan, niet kan worden meegenomen bij het bepalen van de twee tarieven binnen gebouwd voor de jaren 2026 en later.

Gegeven het voorgaande is 1 januari 2024 als het ware dus de referentiedatum voor de berekening van verschillen in waardeontwikkelingen en de verschillen in tarieven in alle jaren na 2025. Dit wordt bevestigd door de ‘nota naar aanleiding van het verslag’ van de Tweede Kamer (hierna: de Nota), waarin de wetgever heeft bepaald dat de waardeverhouding tussen woningen en niet-woningen op 1-1-2024 per waterschap

na het peiljaar 2024 hetzelfde moet blijven.[3] Dit is een belangrijke basis voor het berekenen van de tarieven voor de jaren 2026 en daarna.
Er zijn situaties waarin achterstanden in de waardering, met name van niet-woningen, ertoe leiden dat er in jaren ná 1-1-2024 voor bepaalde objecten nog waarden op 1-1-2024 wordt vastgesteld. Dit leidt tot de vraag of naar aanleiding hiervan de waardeverhouding tussen woningen en niet-woningen op 1-1-2024 niet zou moeten worden bijgesteld als hier sprake van is. De waterschappen worden sterk geadviseerd te handelen naar analogie van de wijze waarop hiermee is omgegaan in de eerder beschreven invoering van de tariefdifferentiatie in de ozb die was gebaseerd op verschillen in waardeontwikkeling: uit blijven gaan van de waardeverhouding op 1-1-2024 zoals deze bekend is op het moment van vaststelling van de tarieven voor 2026.

Voorstel tot herijking van de waardeverhouding na vijf jaar
Het voorgaande zou tot gevolg hebben dat als er geen wijziging in de regelgeving plaatsvindt de waarde- en lastenverhouding tussen woningen en niet-woningen op 1-1-2024 tot in lengte van jaren zou moeten worden aangehouden. Volumeontwikkelingen worden dan binnen de twee 'kostenaandelen' – van woningen en van niet-woningen - opgevangen en hebben invloed op de twee tarieven en het verschil daartussen.
Als voorbeeld nemen we de woningen. Met name wat betreft woningen wordt de komende jaren een grote volumeontwikkeling verwacht. Doordat het kostenaandeel van woningen gelijk blijft, heeft deze volumeontwikkeling een neerwaarts effect op het tarief. Gevolg is dat de lastenverschillen tussen woningen en niet-woningen groter zullen worden. Na enkele jaren kan het om een substantieel verschil gaan.
Omdat het hier naar het oordeel van de Unie om een onbedoeld effect van de wetswijziging gaat, zullen wij het ministerie van IenW vragen om een periodieke herijking van eenmaal in de vijf jaar van de waardeverhouding tussen woningen en niet-woningen in de regelgeving te gaan opnemen. Gevolg zou zijn dat de waardeverhouding tussen woningen en niet-woningen iedere vijf jaar wordt herijkt en vervolgens voor de volgende vijf jaar als basis voor het berekenen van het verschil in tarieven tussen woningen en niet-woningen gaat fungeren.

<u>Bronnen op basis waarvan het verschil in waardeontwikkeling kan worden berekend</u>

Over de bronnen die kunnen worden gebruikt om de waardeontwikkeling van woningen en van niet-woningen te bepalen zegt de memorie van toelichting van het wetsvoorstel het volgende:

> *Voor de berekening hiervan kunnen de waterschappen bijvoorbeeld gebruikmaken van het overzicht van WOZ-waardeontwikkelingen dat de Waarderingskamer jaarlijks samenstelt. Een andere mogelijkheid is dat zij hiervoor de WOZ-waarden gebruiken die de gemeenten aanleveren bij hen. De verhouding tussen deze twee waardeontwikkelingen wordt vervolgens gebruikt voor het bepalen van de tariefdifferentiatie gebouwd.*

Het wetsvoorstel geeft dus de nodige vrijheid waar het gaat om de bron die de waterschappen kunnen hanteren om de waardeontwikkeling van woningen en niet-woningen te bepalen. Vanuit het belang van transparantie en rechtszekerheid voor de belastingplichtigen wordt de waterschappen geadviseerd om zowel het in de memorie van toelichting genoemde overzicht van de Waarderingskamer te gebruiken als de informatie die gemeenten aanleveren.
Met het genoemde overzicht van de Waarderingskamer wordt gedoeld op de twee overzichten die de Waarderingskamer jaarlijks samenstelt. Het gaat om de 'april-inventarisatie' die in mei wordt uitgebracht en de verfijning daarvan in de 'oktober-inventarisatie'.
Met de genoemde informatie van de gemeenten wordt gedoeld op de gegevens over de vastgestelde WOZ-waarden van objecten die in jaar t+1 worden aangeleverd op waardepeildatum 1/1/-t-1.

[3] Kamerstukken II 2023/24, 36412, nr. 7, p. 7: "In het wetsvoorstel wordt er [...] voor gekozen de huidige lastenverdeling tussen woningen en niet-woningen te bevriezen."

Voor beide overzichten van de Waarderingskamer geldt dat hierin alleen de waardeontwikkeling van bestaande woningen en niet-woningen per gemeente in het voorafgaande jaar is opgenomen. Daarom moet deze informatie worden gecombineerd met de WOZ-waarden die de gemeenten aan de waterschappen aanleveren en waarin ook de volumeontwikkeling is verwerkt. Door deze combinatie komt het waterschap tot een zo compleet en juist mogelijk beeld van de waardeontwikkeling van woningen en niet-woningen. Later in deze handreiking wordt beschreven hoe het verschil in waardeontwikkeling kan worden bepaald en hoe op basis daarvan tot de tarieven voor woningen en niet-woningen kan worden gekomen.

Hanteren van raming en realisatie van de waardeontwikkeling

In het huidige stelsel hebben de waterschappen de ervaring dat de raming en realisatie van de waardeontwikkeling van de categorie gebouwd van elkaar kunnen verschillen. Gevolg kan zijn dat de geraamde en gerealiseerde belastingopbrengst ook van elkaar verschillen en dat het waterschap meer of minder belastingopbrengst van deze categorie ontvangt dan geraamd. De verwachting is dat de aandacht voor deze verschillen met de introductie van de twee tarieven binnen de categorie gebouwd zal toenemen. Dit leidt tot de vraag of er bij het berekenen van de twee tarieven niet een mechanisme zou moeten worden ingebouwd dat, indien nodig, zorgt voor een correctie van onjuiste ramingen van de ontwikkeling van de waarden.

Aanknopingspunten voor een dergelijk mechanisme zijn gevonden in de invoering in 2000 in de gemeentelijke ozb van een systematiek van differentiatie van tarieven voor woningen en niet-woningen die ook was gebaseerd op het verschil in waardeontwikkeling tussen soorten objecten. Naar analogie van deze systematiek worden de waterschappen geadviseerd dat de geraamde waarden die in jaar t werden bepaald om de waardeontwikkeling te kunnen berekenen in jaar t+1 wordt vervangen door de dan bekende, door de gemeenten vastgestelde waarden.
Voor de tarieven voor woningen en niet-woningen voor de komende jaren komt deze systematiek neer op het volgende:

Voor:	**Worden gebruikt:**	
Tarieven 2026	Vastgestelde totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2024 zoals deze bekend zijn op het moment van vaststelling van de tarieven 2026	Raming totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2025 gebaseerd op overzichten van de Waarderingskamer
Tarieven 2027	Vastgestelde totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2025 zoals deze bekend zijn op het moment van vaststelling van de tarieven 2027	Raming totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2026 gebaseerd op overzichten van de Waarderingskamer
Tarieven 2028	Vastgestelde totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2026 zoals deze bekend zijn op het moment van vaststelling van de tarieven 2028	Raming totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2027 gebaseerd op overzichten van de Waarderingskamer
Tarieven 2029	Vastgestelde totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2027 zoals deze bekend zijn op het moment van vaststelling van de tarieven 2029	Raming totale waarden woningen en niet woningen op 1-1-2028 gebaseerd op overzichten van de Waarderingskamer
Etc		

Net zoals op dit moment is het ook wat betreft de twee tarieven binnen de watersysteemheffing gebouwd aan de waterschappen hoe zij omgaan met verschillen tussen de gerealiseerde en geraamde heffingsopbrengst, waaronder de vragen of en hoe verschillen worden verdisconteerd in de tarieven van volgende

jaren. Hierbij geldt dat een waterschap net zoals nu, in het huidige stelsel, de mogelijkheid heeft om categorie-reserves in te stellen waarmee meer of minder ontvangen belastingopbrengsten dan geraamd die het gevolg zijn van onjuiste inschattingen van het aantal heffingseenheden in volgende jaren kunnen worden verrekend. Ook voor woningen en niet-woningen kunnen twee van dergelijke categoriereserves worden gevormd.

4. OVERIGE AANDACHTSPUNTEN APARTE TARIEVEN VOOR WONINGEN EN NIET-WONINGEN

4.1 Rechtstreekse toerekening kosten aan categorie gebouwd (categoriegebonden kosten)

Op grond van artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet kan een waterschapsbestuur besluiten om bepaalde kosten rechtstreeks toe te rekenen aan de categorieën waarvoor deze kosten worden gemaakt. De wet biedt deze mogelijkheid voor de kosten van heffing en invordering en/of de verkiezingskosten. Een veel voorkomende toepassing van deze mogelijkheid is de toerekening van de financiële bijdrage van het waterschap aan de kosten van de uitvoering van de Wet Woz, veelal inclusief de bijdrage voor de Waarderingskamer, aan de categorie gebouwd.
Wanneer een waterschap op dit moment gebruik maakt van de mogelijkheid van rechtstreekse toerekening van kosten aan de categorie gebouwd en dit na 1-1-2026 wil continueren zal het deze kosten moeten verdelen over de subcategorieën woningen en niet-woningen. Het ligt het meest voor de hand dat deze kostenverdeling wordt gebaseerd op de verhouding van de waarde van beide subcategorieën op 1-1-2024, maar een waterschap heeft de bestuurlijke ruimte een andere verdeelsleutel te hanteren.

4.2 Vastlegging tarieven in de belastingverordening

Zoals al eerder in deze handreiking is aangegeven zijn de twee tarieven binnen de categorie gebouwd geen tariefdifferentiatie in de zin van artikel 122 van de Waterschapswet. In de kostentoedelingsverordening van het waterschap wordt hieraan dan ook geen aandacht besteed. Net zoals geldt voor de andere belastingtarieven van de waterschappen vindt de onderbouwing van de hoogte van de twee tarieven binnen de categorie gebouwd plaats in de begroting en worden de tarieven uiteindelijk vastgesteld met de bestuurlijke besluitvorming over de verordening op de watersysteemheffing.

<u>Aantal decimalen</u>
Het verdient aanbeveling de tarieven met tenminste vijf decimalen vast te stellen. Het gebruik van minder dan vijf decimalen kan leiden tot aanzienlijke verschillen tussen de beoogde en de daadwerkelijk gerealiseerde belastingopbrengst van beide subcategorieën.

4.3 Onderbouwing en transparantie

Omdat de verschillen in waardeontwikkeling tussen woningen en niet-woningen in het gebied van een waterschap bepalend zijn voor het tarief dat aan de eigenaren van deze twee soorten objecten in rekening wordt gebracht, is het van belang dat de berekening van de waardeontwikkeling, de gegevens die daarbij worden gebruikt en de bronnen waaruit deze gegevens worden ontleend, goed worden onderbouwd en transparant worden gemaakt. Geadviseerd wordt om hiervoor de begroting en/of de toelichting van de verordening op de watersysteemheffing te gebruiken.

4.4 Bezwaren tegen de waarde

Het is goed om volledigheidshalve in deze handreiking ook nog in te gaan op artikel 131 van de Waterschapswet, dat luidt:

> *'Indien bezwaar wordt gemaakt zowel tegen een belastingaanslag in de heffing ter zake van een gebouwde of ongebouwde onroerende zaak als tegen een op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken gegeven beschikking welke ten grondslag heeft gelegen aan die belastingaanslag, vangt, ingeval feiten en omstandigheden in het geding zijn die van belang zijn zowel voor de heffing ter zake van een gebouwde of ongebouwde onroerende zaak als voor de vaststelling van de waarde op de voet van genoemd hoofdstuk IV, de termijn waarbinnen de in artikel 123, derde lid, onderdeel b, bedoelde ambtenaar van het waterschap uitspraak doet op het eerstbedoelde bezwaar aan,*

in afwijking van artikel 7:10, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht, op het tijdstip waarop de op de voet van genoemd hoofdstuk IV gegeven beschikking onherroepelijk is komen vast te staan.'

Het artikel gaat over situaties waarin zowel bezwaar wordt gemaakt tegen de aanslag watersysteemheffing gebouwd en de vastgestelde waarde van een gebouwde onroerende zaak. Aan een bezwaar tegen de waarde kan zowel een bezwaar tegen de hoogte van de vastgestelde waarde als tegen een ten onrechte door de gemeente toegepaste kwalificatie van een gebouwd object als woning dan wel niet-woning ten grondslag liggen. Zowel bezwaren tegen de hoogte van de waarde als tegen de kwalificatie van gebouwde objecten moeten (ook) bij de gemeenten worden ingediend en alle gevallen van dergelijke bezwaren is het aan de gemeente om een uitspraak over het bezwaar te doen. Het waterschap kan het bij haar ingediende bezwaar daarom aanhouden totdat de gemeente een onherroepelijke uitspraak heeft gedaan over het bezwaar tegen de waarde.

4.5 Aanpassen systemen en aanslagbiljet i.v.m. onderscheid woningen – niet-woningen

Belastingsamenwerkingen die ook aanslagen ozb voor gemeenten opleggen zijn al bekend met het onderscheid tussen woningen en niet-woningen. Zij hebben dit onderscheid al in hun bestanden voor de betreffende gemeenten gemaakt, maar zullen dit onderscheid nu voor het hele waterschapsgebied moeten gaan aanbrengen.[4] Verder zal de software waarmee zij de watersysteemheffing opleggen moeten worden aangepast om met twee tarieven binnen de categorie gebouwd te kunnen werken. Dit kan op dezelfde manier als bij het differentiëren van het tarief in de ozb.
Voor organisaties die geen aanslagen ozb opleggen zijn de consequenties omvangrijker. Zij zullen als eerste in hun bestanden onderscheid moeten gaan maken tussen woningen en niet-woningen door de betreffende coderingen van de LV-WOZ in te bouwen.[5] Als tweede zal de software waarmee zij de watersysteemheffing opleggen moeten worden aangepast om met twee tarieven binnen de categorie gebouwd te kunnen werken.
En uiteraard heeft de introductie van de twee tarieven ook tot gevolg dat het aanslagbiljet moet worden gewijzigd.

4.6 Communicatie

Het verdient aanbeveling om een toelichting te geven op de (introductie van de) twee tarieven binnen de categorie gebouwd in de bijsluiter bij de aanslagen watersysteemheffing voor 2026 en later. Vergelijkbare informatie kan op de website worden geplaatst.

5. TOEPASSING TWEE TARIEVEN BINNEN CATEGORIE GEBOUWD IN DE PRAKTIJK

5.1 Berekening van verschil in waardeontwikkeling en daaruit resulterende tarieven

Voor de tarieven voor het jaar 2026, het eerste jaar waarin de waterschappen met twee tarieven binnen de categorie gebouwd gaan werken, geldt dat deze in 2025 worden vastgesteld. De eerste bouwsteen om tot de tarieven van woningen en niet-woningen te komen, is het berekenen van de waardeontwikkeling van deze twee soorten objecten in het jaar voorafgaand aan het jaar waarin deze tarieven worden vastgesteld. Het verschil in de waardeontwikkeling van woningen en van niet-woningen in het jaar 2024 is dus bepalend voor het verschil tussen de twee tarieven voor 2026. Voor 2026 geldt dat de in paragraaf 3.2 genoemde overzichten van de Waarderingskamer de waardeontwikkeling bevat per gemeente[6] van

[4] Over het algemeen kan worden aangesloten bij het reeds in verband met de zuiverings- en verontreinigingsheffing in systemen aanwezige onderscheid tussen woningen en bedrijfsruimten.
[5] Zie vorige voetnoot.
[6] Volledigheidshalve wordt gemeld dat deze overzichten de waardeontwikkeling van alle objecten in een gemeente weergeven en dus voor gemeenten die in meer dan één waterschap liggen niet de waardeontwikkeling van alleen die objecten die in het beheergebied van het waterschap liggen. Uiteraard moet een waterschap alleen die laatste objecten meenemen in zijn raming van de waardeontwikkeling.

bestaande woningen en niet-woningen in de periode 1-1-2024 tot 1-1-2025, oftewel de waardeontwikkeling over het jaar 2024. In combinatie met de van gemeenten ontvangen gegevens over de WOZ-waarden van woningen en niet-woningen kan een totaaloverzicht van de twee waardeontwikkelingen per gemeente worden gemaakt.

Op basis van dit totaaloverzicht kan het waterschap vervolgens de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling voor woningen en voor niet-woningen voor zijn beheergebied berekenen, waarbij gewogen wordt met het aantal woningen respectievelijk niet-woningen in de betreffende gemeenten. Voor gemeenten die niet volledig in het beheergebied van het waterschap liggen, worden in de berekening uiteraard alleen de woningen en niet-woningen betrokken die in het beheergebied van het waterschap zijn gelegen. De gegevens die nodig zijn om deze berekening te maken zijn bij de waterschappen die zelf de belastingen heffen in eigen huis aanwezig en zullen door de overige waterschappen worden verkregen van de belastingsamenwerking waaraan zij deelnemen.

De verhouding tussen deze twee gemiddelde waardeontwikkelingen wordt vervolgens gebruikt voor het bepalen van de twee tarieven binnen de categorie gebouwd voor het jaar 2026. Voor de belastingjaren na 2026 gaat de berekening van het verschil in waardeontwikkeling uiteraard op dezelfde manier, waarbij iedere keer de overzichten en inzichten van de waardeontwikkeling in het jaar dat voorafgaat aan het jaar waarin het tarief wordt vastgesteld worden gebruikt.

5.2 Rekenvoorbeelden

Er zijn twee berekeningswijzen die de waterschappen kunnen gebruiken om de tarieven voor woningen en niet-woningen te berekenen. Beide berekeningswijzen leiden tot dezelfde resultaten en waterschappen kunnen zelf de keuze van de berekeningswijze maken.

Berekeningswijze 1 volgt exact de methode die in de Nota is opgenomen.[7] Deze methode is ingewikkelder dan de tweede, maar geeft wel meer inzicht in het verband tussen het verschil in waardeontwikkeling en de daaruit resulterende tarieven voor woningen en niet-woningen.

Berekeningswijze 2 heeft het voordeel van de eenvoud, maar mist de directe relatie met de methode van de Nota en legt minder direct het verband tussen het verschil in waardeontwikkeling en het verschil in de twee tarieven.

Om de rekenvoorbeelden overzichtelijk te houden, gaan deze uit van de theoretische aanname dat de daadwerkelijke waardeontwikkeling gelijk is aan de geraamde waardeontwikkeling. Met andere woorden, verschillen tussen de raming in het voorgaande jaar van de waarde op 1 januari van een jaar én de daadwerkelijke waarde op 1 januari van datzelfde jaar worden niet in de rekenvoorbeelden zichtbaar gemaakt.

Met gebruikmaking van fictieve gegevens van een voorbeeld waterschap gaat het bepalen van de tarieven voor woningen en niet-woningen voor de jaren 2026, 2027 en 2028 in de twee berekeningswijzen als volgt. Benadrukt wordt dat in het vervolg afgeronde bedragen zijn vermeld, terwijl de berekeningen zijn gebaseerd op niet afgeronde cijfers.

[7] Kamerstukken II 2023/24, 36412, nr. 7, p. 8.

Berekeningswijze 1

a. Voor het jaar 2026

1. Basisgegevens peildatum 1-1-2024

Voor het waterschap is de uitgangssituatie op de waardepeildatum voor de twee tarieven binnen gebouwd uit het wetsvoorstel:

- Waarde woningen: € 80.000.000.000
- Waarde niet-woningen: € 20.000.000.000

De waardeverhouding woningen en niet-woningen op de peildatum is derhalve 80%-20% en het kostenaandeel van de eigenaren van woningen na het peiljaar 2024 moet voor de berekening van de tarieven in het geval van dit waterschap altijd 80% blijven en het kostenaandeel van de eigenaren van niet-woningen altijd 20%.

2. Waardeontwikkeling in 2024 en gevolgen voor het tarief in 2026

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2025 en inzichten in het effect van volume-ontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2024 tot 1-1-2025 +8% is geweest en van niet-woningen +2%. Dit leidt ertoe dat voor het verschil tussen de twee tarieven de volgende factor moet worden gehanteerd: 1,08/1,02 = 1,059. Het tarief voor niet-woningen moet voor 2026 dus 5,9% hoger worden vastgesteld dan voor woningen om een gelijkmatige lastenontwikkeling voor woningen en niet-woningen te realiseren.

3. Tariefberekening voor 2026

- Bij een begrote belastingopbrengst gebouwd van € 50.000.000 moeten de eigenaren van woningen 80% hiervan opbrengen, derhalve € 40.000.000.
- Op grond van de waardeontwikkeling in 2024 is de waarde van woningen gestegen naar (1,08 * € 80.000.000.000 =) € 86.400.000.000.
- Het hieruit resulterende tarief voor woningen is dan (40.000.000 / 86.400.000.000 =) 0,04630%.
- Het tarief voor niet-woningen wordt dan (1,059 * 0,04630% =) 0,04902%.

b. Voor het jaar 2027

1. Waardeontwikkeling in 2025 en gevolgen voor het tarief in 2027

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2026 en inzichten in het effect van volume-ontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2025 tot 1-1-2026 +2% is geweest en van niet-woningen +5%. Omdat de waardepeildatum 1-1-2024 is, moet het verschil in waarde-ontwikkeling in 2025 worden toegepast op het verschil in waardeontwikkeling van het jaar daarvoor, zijnde de factor 1,059. Dit leidt ertoe dat voor het verschil tussen de tarieven voor 2027 de volgende factor moet worden gehanteerd: (1,02/1,05) * 1,059 = 1,029. Het tarief voor niet-woningen moet voor 2027 dus 2,9% hoger worden vastgesteld dan voor woningen.

2. Tariefberekening voor 2027

- De begrote opbrengst gebouwd is 3% hoger dan in 2026 en bedraagt derhalve (1,03 * 50.000.000 =) € 51.500.000.
- De eigenaren van woningen moeten hiervan 80% opbrengen, derhalve € 41.200.000.
- Op grond van de waardeontwikkeling in 2025 is de waarde van woningen gestegen naar (1,02 * € 86.400.000.000 =) € 88.128.000.000.
- Het hieruit resulterende tarief voor woningen is dan (41.200.000 / 88.128.000.000 =) 0,04675%.
- Het tarief voor niet-woningen wordt dan (1,029 * 0,04675% =) 0,04809%.

c. Voor het jaar 2028

1. Waardeontwikkeling in 2026 en gevolgen voor het tarief in 2028

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2027 en eigen inzichten in het effect van volumeontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2026 tot 1-1-2027 +3% is geweest en van niet-woningen +5%. Omdat de waardepeildatum 1-1-2024 is, moet het verschil in waarde-ontwikkeling in 2026 worden toegepast op het verschil in waardeontwikkeling van het jaar daarvoor, zijnde de factor 1,029. Dit leidt ertoe dat voor het verschil tussen de tarieven voor 2028 de volgende factor moet worden gehanteerd: (1,03/1,05) * 1,029 = 1,009. Het tarief voor niet-woningen moet voor 2028 dus 0,9% hoger worden vastgesteld dan voor woningen.

2. Tariefberekening voor 2028

- De begrote opbrengst gebouwd is 5% hoger dan in 2027 en bedraagt derhalve (1,05 * 51.500.000 =) € 54.075.000.
- De eigenaren van woningen moeten hiervan 80% opbrengen, derhalve € 43.260.000.
- Op grond van de waardeontwikkeling in 2026 is de waarde van woningen gestegen naar (1,03 * € 88.128.000.000 =) € 90.771.840.000.
- Het hieruit resulterende tarief voor woningen is dan (43.260.000 / 90.771.840.000 =) 0,04766%.
- Het tarief voor niet-woningen wordt dan (1,009 * 0,04766% =) 0,04809%.

Berekeningswijze 2

a. Voor het jaar 2026

1. Basisgegevens peildatum 1-1-2024

Voor het waterschap is de uitgangssituatie op de waardepeildatum voor de twee tarieven binnen gebouwd uit het wetsvoorstel:

- Waarde woningen: € 80.000.000.000
- Waarde niet-woningen: € 20.000.000.000

De waardeverhouding woningen en niet-woningen op de peildatum is derhalve 80%-20% en het kostenaandeel van de eigenaren van woningen na het peiljaar 2024 moet voor de berekening van de tarieven in het geval van dit waterschap altijd 80% blijven en het kostenaandeel van de eigenaren van niet-woningen altijd 20%.

2. Waardeontwikkeling in 2024

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2025 en inzichten in het effect van volume-ontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2024 tot 1-1-2025 +8% is geweest en van niet-woningen +2%. Dit leidt ertoe dat waarden die voor de tariefberekening moeten worden gebruikt als volgt zijn:

- Waarde woningen: (1,08 * € 80.000.000.000 =) € 86.400.000.000
- Waarde niet-woningen: (1,02 * 20.000.000.000 =) € 20.400.000.000

3. Tariefberekening voor 2026

- Bij een begrote belastingopbrengst gebouwd van € 50.000.000 moeten de eigenaren van woningen 80% hiervan opbrengen, derhalve € 40.000.000, en de eigenaren van niet-woningen 20%, zijnde € 10.000.000.
- De hieruit resulterende tarieven zijn de volgende:
    - voor woningen: (40.000.000 / 86.400.000.000 =) 0,04630%.
    - voor niet-woningen: (10.000.000 / 20.400.000.000 =) 0,04902%.

b. <u>Voor het jaar 2027</u>

1. Waardeontwikkeling in 2025

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2026 en inzichten in het effect van volume-ontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2025 tot 1-1-2026 +2% is geweest en van niet-woningen +5%. Dit leidt ertoe dat waarden die voor de tariefberekening moeten worden gebruikt als volgt zijn:

- Waarde woningen: (1,02 * 86.400.000.000 =) € 88.128.000.000
- Waarde niet-woningen: (1,05 * 20.400.000.000 =) € 21.420.000.000

2. Tariefberekening voor 2027

- De begrote opbrengst gebouwd is 3% hoger dan in 2026 en bedraagt derhalve (1,03 * 50.000.000 =) € 51.500.000.
- De eigenaren van woningen moeten hiervan 80% opbrengen, derhalve € 41.200.000, en de eigenaren van niet-woningen 20%, zijnde € 10.300.000.
- De hieruit resulterende tarieven zijn de volgende:
    - voor woningen: (41.200.000 / 88.128.000.000 =) 0,04675%.
    - voor niet-woningen: (10.000.000 / 21.420.000.000 =) 0,04809%.

c. <u>Voor het jaar 2028</u>

1. Waardeontwikkeling in 2026

Op grond van de overzichten van de Waarderingskamer in het jaar 2027 en inzichten in het effect van volumeontwikkelingen op de waardeontwikkeling heeft het waterschap berekend dat de gewogen gemiddelde waardeontwikkeling van woningen in de periode 1-1-2026 tot 1-1-2027 +3% is geweest en van niet-woningen +5%. Dit leidt ertoe dat waarden die voor de tariefberekening moeten worden gebruikt als volgt zijn:

- Waarde woningen: (1,03 * 88.128.000.000 =) € 90.771.840.000
- Waarde niet-woningen: (1,05 * 21.420.000.000 =) € 22.491.000.000

2. Tariefberekening voor 2028

- De begrote opbrengst gebouwd is 5% hoger dan in 2027 en bedraagt derhalve (1,05 * 51.500.000 =) € 54.075.000.
- De eigenaren van woningen moeten hiervan 80% opbrengen, derhalve € 43.260.000, en de eigenaren van niet-woningen 20%, zijnde € 10.815.000.
- De hieruit resulterende tarieven zijn de volgende:
    - voor woningen: (43.260.000 / 90.771.840.000 =) 0,04766%.
    - voor niet-woningen: (10.815.000 / 22.491.000.000 =) 0,04809%.

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas

Datum	6 mei 2025
Doorkiesnr	073 615 6680/J.P.M. Kapteijns
Onderwerp	Advies auditcommissie Ontwerp kostentoedeling watersysteemheffing Waterschap Aa en Maas 2026

Geachte leden van het Algemeen Bestuur,

Op 25 april 2025 heeft de auditcommissie het concept van de "Ontwerp kostentoedeling watersysteemheffing Waterschap Aa en Maas 2026" besproken.

De auditcommissie is van mening dat de concept kostentoedelingsverordening een goede weergave is van de herziening van het belastingstelsel en de keuzemogelijkheden zoals besproken in het thema-AB van 21 februari jl.

Er is uitgebreid stilgestaan bij de afbakening van de belastingcategorieën, de toegepaste tariefdifferentiaties en de tariefeffecten. De auditcommissie erkent de complexiteit van de toepassing van het belastingstelsel en heeft ter verbetering van de leesbaarheid een redactionele verduidelijking voorgesteld (zie gele markeringen). Daarnaast heeft de auditcommissie verzocht om de tariefberekening o.b.v. het nieuwe belastingstelsel inzichtelijk te maken voor het AB.

Een belangrijk advies van de auditcommissie is om jaarlijks te toetsen of er significante verschuivingen hebben plaatsgevonden die een aanpassing van de kostenaandelen rechtvaardigen. Dit advies is in het voorliggende ontwerp onder artikel 7 lid 3 verwerkt.

In de bijlage bij deze brief zijn de voorgestelde aanpassingen ten opzichte van het eerste concept weergegeven en is een specificatie van de tariefberekening o.b.v. het nieuwe belastingstelsel opgenomen.

Op grond van de bestudering van de stukken en de voorgestelde aanpassingen adviseert de auditcommissie positief over de ontwerp-kostentoedelingsverordening.

Met vriendelijke groet, namens de auditcommissie,

Hans de Mare, Voorzitter auditcommissie

Bijlage:

Tekstuele wijzigingen:

Artikel 1.

- Was: “zakelijk gerechtigden van natuurterreinen: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht in het gebied van het waterschap het genot hebben van natuurterreinen”;

- Wordt: “zakelijk gerechtigden van natuurterreinen: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van natuurterreinen in het gebied van het waterschap”;

Artikel 7 lid 3.

- Was: “Deze verordening vindt voor het eerst toepassing in het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026”;

- Wordt: “Deze verordening vindt voor het eerst toepassing in het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026 en eindigt van rechtswege uiterlijk op 31-12-2030. Jaarlijks wordt geëvalueerd of de kostenaandelen nog representatief zijn op basis van de feitelijke situatie. Indien hier aanleiding voor bestaat kan de kostentoedelingsverordening eerder dan de genoemde einddatum worden herzien”.

Specificatie tariefberekening:

Het tarief gebouwd is per € 100.000 WOZ-waarde

Kostenaandelen huidige KTD		29,0%	58,6%	12,2%	0,2%
Belastingcategorieen		**Ingezetenen**	**Gebouwd**	**Ongebouwd**	**Natuur**
Netto kosten	€ 96.349.209	€ 27.941.271	€ 56.460.636	€ 11.754.603	€ 192.698
VOH + invorderingsopbrengst	€ 702.105	€ 309.835	€ 329.195	€ 62.527	€ 548
Inzet egalisatiereserve	€ -377.018	€ -109.335	€ -220.933	€ -45.996	€ -754
Inzet categoriereserve	€ 6.164.773	€ 332.679	€ 5.854.406	€ -15.000	€ -7.559
Benodigde belastingopbrengst	**€ 89.859.349**	**€ 27.408.092**	**€ 50.497.968**	**€ 11.753.073**	**€ 200.463**
Belastingeenheden		329.900	1.653.800	98.350	27.200
Tarief Begroting 2025		**€ 83,08**	**€ 30,53**	**€ 119,50**	**€ 7,37**

Kostenaandelen nieuwe KTD		29,78%	59,56%	10,49%	0,17%
Belastingcategorieen		**Ingezetenen**	**Gebouwd**	**Ongebouwd**	**Natuur**
Netto kosten (- € 500k van WSB naar WZB)	€ 95.849.209	€ 28.543.894	€ 57.087.789	€ 10.054.582	€ 162.944
VOH + invorderingsopbrengst	€ 702.105	€ 309.835	€ 329.195	€ 62.527	€ 548
Inzet egalisatiereserve	€ -377.018	€ -112.276	€ -224.552	€ -39.549	€ -641
Inzet categoriereserve	€ 6.164.773	€ 332.679	€ 5.854.406	€ -15.000	€ -7.559
Correctie categorie gebonden kosten		€ 103.500	€ 1.900	€ -103.700	€ -1.700
Benodigde belastingopbrengst	€ 89.359.349	€ 28.117.156	€ 51.130.640	€ 9.942.904	€ 168.896
Belastingeenheden		329.900	1.653.800	98.350	27.200
Tarief Begroting 2025 o.b.v. nieuwe KTD		**€ 85,23**	**€ 30,92**	**€ 101,10**	**€ 6,21**

Tarief effecten	**Ingezetenen**	**Gebouwd**	**Ongebouwd**	**Natuur**
Tarief Begroting 2025	€ 83,08	€ 30,53	€ 119,50	€ 7,37
Tarief Begroting 2025 o.b.v. nieuwe KTD	€ 85,23	€ 30,92	€ 101,10	€ 6,21
Verschil in €	€ 2,15	€ -0,38	€ 18,41	€ 1,16
Verschil in procenten	2,59%	1,25%	-15,40%	-15,75%

Kostentoedelingsverordening waterschap Aa en Maas 2026

Registratie nr.: <nummer>

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

Gelet op
- de artikelen 120 en 122 van de Waterschapswet;
- dat het ontwerp van de Kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Aa en Maas 2026, met bijlagen, van …… 2025 tot en met ……..2025 ter inzage heeft gelegen;
- dat tegen het ontwerp geen zienwijzen zijn ingediend;

Gelezen
- het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 2 september 2025, waarin gemotiveerd wordt voorgesteld het ontwerp van de Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026, vast te stellen;

BESLUIT

De Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026 vast te stellen, luidend als volgt:

Artikel 1 Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:
- buitendijks gelegen onroerende zaken: onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen
- gebied van het waterschap: het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciaal reglement (Reglement voor het Waterschap Aa en Maas 2008) behorende kaart waarin het beheer van watersystemen aan het waterschap is opgedragen;
- heffingplichtige categorieën: de categorieën genoemd in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, van de Waterschapswet;
- ingezetene: degene die blijkens de basisregistratie personen bij het begin van het kalenderjaar woonplaats heeft in het gebied van het waterschap en aldaar gebruik heeft van woonruimte;
- kosten verbonden aan het beheer van watersystemen: belastingopbrengst van de kostendrager watersysteembeheer zoals blijkend uit de begroting van het waterschap;

- natuurterreinen: ongebouwde onroerende zaken waarvan de inrichting en het beheer geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Onder natuurterreinen worden mede verstaan bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare;
- verharde openbare wegen: het verharde gedeelte van een openbare weg en de verharde wegdelen die dienstbaar zijn aan de verkeersfunctie van de weg;
- woonruimte: ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven;
- zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken, die geen natuurterreinen zijn: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn in het gebied van het waterschap;
- zakelijk gerechtigden van natuurterreinen: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van natuurterreinen in het gebied van het waterschap;
- zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van gebouwde onroerende zaken in het gebied van het waterschap.

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer

1. De kosten verbonden aan het beheer van watersystemen worden als volgt aan elk van de heffingplichtige categorieën toegedeeld:
   a. 29,78 % aan de ingezetenen
   b. 59,56 % aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.
   c. 10,49 % aan de zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
   d. 0,17 % aan de zakelijk gerechtigden van natuurterreinen;
2. Het aantal hectaren ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, en het aantal hectaren natuurterreinen wordt bepaald aan de hand van de gegevens zoals die een jaar voorafgaand aan de inwerkingtreding van de kostentoedelingsverordening beschikbaar zijn.

Artikel 3 Kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur

In afwijking van het bepaalde in artikel 2 worden de kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur zoals opgenomen in de begroting van enig belastingjaar, rechtstreeks toegerekend aan de betrokken categorieën toegerekend naar rato van deze voor elk van de genoemde categorieën te maken kosten.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie buitendijks gelegen onroerende zaken

Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, voor buitendijks gelegen natuurterreinen en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken geldt een

tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75 % lager dan het tarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing voor elk van deze categorieën geldt.

Artikel 5 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Voor verharde openbare wegen geldt een tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapwet,. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100 % hoger dan het basistarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing geldt voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn.

Artikel 6 Cumulatie van tariefdifferentiaties

De tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen, genoemd in artikel 5, wordt naast de tariefdifferentiatie voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en die liggen in buitendijkse gebieden als bedoeld in de artikel 4, toegepast.

Artikel 7 Inwerkingtreding en citeertitel

1. De kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Aa en Maas vastgesteld bij besluit van het algemeen bestuur van 9 oktober 2020, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid van deze bepaling genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden.
2. Deze verordening treedt in werking op de dag na die van haar bekendmaking.
3. Deze verordening vindt voor het eerst toepassing in het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026 en eindigt van rechtswege uiterlijk op 31-12-2030. Jaarlijks wordt geëvalueerd of de kostenaandelen nog representatief zijn op basis van de feitelijke situatie. Indien hier aanleiding voor bestaat kan de kostentoedelingsverordening eerder dan de genoemde einddatum worden herzien.
4. Deze verordening wordt aangehaald als Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van Waterschap Aa en Maas, van 10 oktober 2025

de secretaris,	de dijkgraaf,
Peter Verlaan,	Mario Jacobs

Toelichting op de Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026

Algemeen

Wettelijke basis

Artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van een waterschap ten behoeve van de watersysteemheffing een verordening vaststelt waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostendeel is opgenomen. Deze verordening wordt in de praktijk de kostentoedelingsverordening genoemd. In de kostentoedelingsverordening is opgenomen welke heffingplichtige categorie welk deel van de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen opbrengt. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, de volgende vier heffingplichtige categorieën: ingezetenen, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van natuurterreinen en eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van gebouwde onroerende zaken.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1 Definities

Artikel 1 geeft een omschrijving van enkele essentiële begrippen die in de verordening vaker voorkomen. De omschrijvingen geven aan hoe de betreffende begrippen in het kader van deze verordening moeten worden geduid. De opsomming van de begrippen is in alfabetische volgorde.

Buitendijks gelegen onroerende zaken

Buitendijks gelegen onroerende zaken zijn in de verordening omschreven als onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen. In de praktijk wordt het buitendijks gebied veelal ook aangegeven op een kaart die bij de verordening behoort. In de begripsomschrijving is hiermee rekening gehouden. Het is in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet van belang om te weten of onroerende zaken buitendijks zijn gelegen. Voor onroerende zaken die buitendijks liggen kan het algemeen bestuur van het waterschap de heffing maximaal 75% lager vaststellen.

Gebied van het waterschap

Het gebied van het waterschap is in de verordening omschreven als “het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciale reglement behorende kaart waarin het beheer van watersystemen aan het waterschap is opgedragen. Deze omschrijving sluit aan bij de omschrijving die in provinciale reglementen aan het gebied van het waterschap, in combinatie met de taak van het waterschap, pleegt te worden gegeven.
Uit de omschrijving blijkt dat niet alleen het waterschap, maar ook andere overheden taken kunnen hebben op het gebied van het beheer van watersystemen. In het verleden was niet altijd duidelijk of

waterschappen, tot wier gebied op grond van het provinciale reglement ook rijkswateren behoorden, deze wateren (of in de wateren liggende percelen) in de watersysteemheffing konden betrekken. In 2018 heeft de Hoge Raad bepaald dat waterschappen deze mogelijkheid niet hebben als het Rijk de exclusieve watersysteembeheerder van dit rijkswater is. Tot een vergelijkbare conclusie kwam ook het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in een procedure over het IJsselmeer.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet inwerking getreden. In deze wet en de onderliggende Omgevingsregeling is over het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren meer duidelijkheid gekomen. In het tweede lid van artikel 2.3 van de Omgevingsregeling (deze bepaling is gebaseerd op artikel 2.20, lid 3, van de Omgevingswet) is bepaald dat het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren, voor zover het gaat om de zorg voor het voorkomen van schade veroorzaakt door muskus- en beverratten aan waterstaatswerken berust bij het waterschapsbestuur waarvan de geometrische begrenzing gelijk is aan de oppervlaktewaterlichamen waarvan het waterstaatkundig beheer bij het Rijk berust, bedoeld in artikel 2.2, vierde lid. Uit deze bepaling blijkt dat het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren, voor zover het gaat om de zorg voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door muskus- en beverratten, bij het waterschapsbestuur berust. Hierbij geldt dat de geometrische begrenzing gelijk is aan de oppervlaktewaterlichamen waarvan het waterstaatkundig beheer bij het Rijk berust. De bedoelde geometrische begrenzing is vastgelegd in bijlage III bij de Omgevingsregeling. De begrenzing omvat al het rijkswater.

Heffingplichtige categorieën

Onder heffingplichtige categorieën worden de groepen verstaan die de kosten van de watersysteemtaak via de watersysteemheffing opbrengen. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, de volgende vier heffingplichtige categorieën:

- ingezetenen;
- eigenaren van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
- eigenaren van natuurterreinen; en
- eigenaren van gebouwde onroerende zaken.

Ingezetene

De omschrijving van het begrip ingezetene is ontleend aan artikel 116, onder a, van de Waterschapswet. Om als ingezetene aangemerkt te worden, moet aan twee cumulatieve voorwaarden zijn voldaan: de persoon moet blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap én hij of zij moet in het gebied van het waterschap een zelfstandige woonruimte gebruiken. De situatie bij het begin van het kalenderjaar is bepalend.

‘Blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap’ betekent dat de persoon in de basisregistratie moet zijn ingeschreven op een adres dat tot het beheergebied van het waterschap behoort.

Een woonruimte is ingevolge artikel 116, onderdeel b, van de Waterschapswet een ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven. Dit betekent dat de gebruiker van de ruimte niet anders dan bijkomstig afhankelijk mag zijn van voorzieningen elders in het gebouw; de ruimte moet met andere woorden zelfstandig bruikbaar zijn. Bij voorzieningen moet hier worden gedacht aan voorzieningen die voor de woonfunctie van wezenlijk belang zijn, zoals keuken, douche en toilet. Deze voorzieningen moeten de gebruiker van de ruimte, met uitsluiting van anderen die niet tot zijn of haar huishouden behoren, exclusief ter beschikking staan. Als dit niet het geval is, is geen sprake van een woonruimte in de zin van de wet en kan het waterschap geen aanslag in de ingezetenenheffing aan de gebruikers van die ruimte opleggen. Bewoners van verpleeg-, verzorgings- en studentenhuizen waarin voor bewoning essentiële voorzieningen worden gedeeld, kunnen om deze reden veelal niet als ingezetenen in de zin van artikel 116, onder a, van de Waterschapswet worden aangemerkt.

Als sprake is van een gezamenlijke huishouding wordt de belastingaanslag aan een lid van het huishouden opgelegd. Wie dat is, wordt door de ambtenaar belast met de heffing van het waterschap of, indien het waterschap de belastingheffing heeft ondergebracht bij een gemeenschappelijk belastingkantoor, door de ambtenaar belast met de heffing van het belastingkantoor bepaald. De ambtenaar wijst de belastingplichtige aan. Dit gebeurt op basis van een vaste lokale beleidsregel.

Kosten verbonden aan het beheer van watersystemen

Om te weten wat de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen zijn, wordt gekeken naar de belastingopbrengst die op grond van de begroting van het waterschap met behulp van de watersysteemheffing wordt gerealiseerd.

Natuurterreinen

De omschrijving van het begrip natuurterreinen is ontleend aan artikel 116, onder c, van de Waterschapswet. De wet geeft een kwalitatieve omschrijving van het begrip natuurterreinen, waarbij de nadruk ligt op de duurzame inrichting en het beheer van de onroerende zaak als natuurterrein: de inrichting en het beheer moeten geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Bij de beoordeling van de vraag of van een natuurterrein sprake is, zijn volgens de memorie van toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel ook de feitelijke of uiteindelijke bestemming van de onroerende zaak van belang. Zo zal een perceel nog bouwrijp te maken grond dat al jaren niet is bewerkt en waar inmiddels eventueel veel groen en leven aanwezig is, maar waar uiteindelijk wel gebouwd zal worden, niet als een natuurterrein kwalificeren. In de regel zullen ook stadsparken, plantsoenen en dergelijke vanwege hun overwegende recreatieve functie niet als een natuurterrein kunnen worden betiteld.[1]

---

1 TK 2005/06, 30601, nr. 3, blz. 54.

Over de vraag wanneer de inrichting en het beheer van een terrein geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur, heeft de Hoge Raad in 2014 een richtinggevende uitspraak gedaan. In dit arrest heeft de Hoge Raad ook invulling gegeven aan het begrip 'geheel of nagenoeg geheel' in relatie tot de definitie van het begrip natuurterreinen uit de Waterschapswet.[2] Volgens de Hoge Raad is voor een oordeel op de vraag of sprake is van een natuurterrein slechts relevant of de beheeractiviteiten die op het betreffende terrein plaatsvinden, er al dan niet op zijn gericht dat het natuurtype zich kan ontwikkelen of wordt behouden. Zijn de activiteiten hierop gericht/vinden de activiteiten ten behoeve van de gegeven natuurdoelstelling plaats, dan zijn de inrichting en het beheer van het terrein naar het oordeel van de Hoge Raad geheel of nagenoeg geheel afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur en is dus van een natuurterrein sprake. Het arrest van de Hoge Raad komt er kort weergegeven op neer dat de vraag of sprake is van een natuurterrein, vanuit het perspectief van de eigenaar van het terrein, moet worden beoordeeld. Het arrest heeft ook duidelijk gemaakt dat de Hoge Raad het voor een antwoord op de vraag of sprake is van een natuurterrein, niet relevant acht of met de beheeractiviteiten eventueel ook agrarische opbrengsten worden gegenereerd. Ook is niet relevant wat de omvang van de eventuele agrarische opbrengst is. In het door de Hoge Raad beoordeelde geval was sprake van een resterend agrarisch opbrengstvermogen van meer dan 10%, maar dit belette niet dat van een natuurterrein sprake was. De term geheel of nagenoeg geheel (die in het fiscale recht voor 90% of meer staat), moet in het kader van de watersysteemheffing voor natuurterreinen met andere woorden niet rekenkundig worden benaderd.

Met het begrip 'duurzaam' wordt tot uitdrukking gebracht dat geen sprake mag zijn van een situatie die tijdelijk is bedoeld.

Onder natuurterreinen worden op grond van artikel 116, onderdeel c, van de Waterschapswet ook bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare verstaan. Voor deze onroerende zaken geldt niet het vereiste dat zij geheel of nagenoeg geheel en duurzaam moeten zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Ook bossen die bedrijfsmatig worden geëxploiteerd vallen onder het begrip natuurterreinen. De wetgever heeft hiervoor gekozen omdat het onderscheid in nietbedrijfsmatig geëxploiteerde bossen enerzijds en bossen die wel als zodanig worden geëxploiteerd anderzijds, in de praktijk moeilijk is te maken.[3] Bij open wateren kan worden gedacht aan meren, vennen en plassen die geen functie hebben in het kader van het scheepvaartverkeer.

Op grond van de overweging dat deze gebieden ook een agrarische functie hebben worden natte veenweidegebieden door de wetgever overigens niet als natuurterrein maar als agrarische grond aangemerkt. Ook openbare waterwegen (dit zijn oppervlaktewateren die voor vaarverbindingen zijn bestemd) behoren niet tot de categorie natuurterreinen maar tot de categorie ongebouwd niet zijnde natuur.

---

2 Hoge Raad 7 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3118.
3 Zie de toelichting bij het Waterschapsbesluit, Staatsblad 2007, 497, bladzijde 131.

Verharde openbare wegen
De definitie van het begrip verharde openbare wegen is van belang in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, lid 3, onderdeel b, die het mogelijk maakt om voor verharde openbare wegen het tarief maximaal 100% hoger vast te stellen dan het basistarief van de categorie ongebouwd, niet zijnde natuur. Het verhoogde tarief kan alleen worden toegepast op het verharde deel van de openbare weg en op de verharde delen van functies die dienstbaar zijn aan het verkeer over de weg, zoals verharde bermen.

Zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, zakelijk gerechtigden van natuurterreinen en zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken
Omschreven is wat respectievelijk onder zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, zakelijk gerechtigden van natuurterreinen en zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken moet worden verstaan. Het gaat in alle drie de gevallen om degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van onroerende zaken die in de artikelonderdelen zijn genoemd. De onroerende zaken moeten in het gebied van het waterschap liggen. De zakelijk gerechtigden zijn heffingplichtig (vgl. artikel 117, eerste lid, onderdelen b tot en met d, Waterschapswet). Eigendom is het meest volledige zakelijke recht op een onroerende zaak.

De beperkte rechten die tot belastingplicht leiden, zijn:
- appartementsrecht;
- erfpachtrecht;
- recht van opstal;
- recht van vruchtgebruik;
- recht van beklemming;
- recht van gebruik en bewoning;
- de beklemde meier en
- het beperkt recht in de zin van artikel 5, derde lid, onderdeel b, van de Belemmeringenwet privaatrecht.

Op grond van artikel 119, eerste lid, van de Waterschapswet moet voor het antwoord op de vraag wie heffingplichtig is voor de categorieën ongebouwd, natuur en gebouwd, van de basisregistratie kadaster worden uitgegaan: heffingplichtig is degene die bij het begin van het jaar als rechthebbende in deze basisregistratie is vermeld, tenzij het tegendeel blijkt.
Indien er naast eigendom ook sprake is van een beperkt recht of indien sprake is van meer dan één beperkt recht op een onroerende zaak, is de vraag aan de orde wie van de zakelijk gerechtigden in de heffing moet worden betrokken. Het tweede en derde lid van artikel 119 van de Waterschapswet geven voor deze situaties de rangorde aan.

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer
In het tweede lid van artikel 2 is aangegeven naar welke peildatum het waterschap de ongebouwde dichtheid en de natuurdichtheid bepaalt. Conform het bepaalde in artikel 120, lid 7, van de Waterschapswet is de peildatum 1 januari 2025.

Artikel 3 Kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur

De Waterschapswet geeft waterschappen in artikel 120, eerste lid, tweede volzin de mogelijkheid om kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur (dit zijn de zogenaamde verkiezingskosten) bij de kostentoedeling rechtstreeks aan de betrokken categorieën toe te delen. Onder 'de betrokken categorieën' moeten de categorieën worden verstaan voor wie het waterschap de betreffende kosten maakt. Het waterschap is in geen geval tot rechtstreekse kostentoedeling verplicht. Indien een waterschap niet van de mogelijkheid van rechtstreekse kostentoerekening gebruik maakt, worden de bedoelde kosten via de reguliere kostentoedeling door alle belastingplichtige categorieën gedragen.

De mogelijkheid om kosten rechtstreeks aan de betrokken categorieën toe te delen, is in de Memorie van Toelichting bij de Wet tot wijziging van enige bepalingen van de Waterschapswet (TK 1998-1999, 26 235, nr. 3), als volgt toegelicht:
"Een concreet probleem vormt de kostentoedeling binnen waterschappen wier gebied zich voor een substantieel deel uitstrekt over stedelijk gebied, met als gevolg dat het aantal omslagplichtigen respectievelijk kiesgerechtigden in verband met het aantal woonruimten en ingezetenen aanmerkelijk groter is dan dat van de gerechtigden tot het ongebouwd. Dit betekent dat bij een aantal waterschappen de uitkomst van de toedeling (…) van het kostendeel aan categorieën van belanghebbenden nogal ver afstaat van de per categorie daadwerkelijk veroorzaakte en deswege te maken kosten.
Dit verschijnsel doet zich voor bij de kosten van heffing en invordering en bij kosten van het houden van verkiezingen".

Een waterschap kan ervoor kiezen om zowel kosten van heffing en invordering als van verkiezingen, of alleen kosten van heffing en invordering, of alleen verkiezingskosten rechtstreeks toe te rekenen aan de betrokken categorieën. De keuzemogelijkheden zijn in de onderdelen a, b en c, van de verordening verwoord. Als kosten rechtstreeks aan meerdere categorieën worden toegerekend, moet het waterschap in de verordening regelen wat de verdeling tussen de categorieën is.

Kosten van heffing en invordering

In de zojuist genoemde memorie van toelichting is met zoveel woorden aangegeven dat het bij kosten van heffing en invordering om kosten van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) zou kunnen gaan. Voor de waterschappen is de Wet WOZ bij de heffing van de watersysteemheffing gebouwd relevant. De heffingsmaatstaf voor de watersysteemheffing gebouwd is namelijk de WOZ-waarde die door de gemeente voor de onroerende zaak is bepaald.

Kosten van de Wet WOZ behoren dus tot kosten van heffing die rechtstreeks bij de categorie gebouwd in rekening kunnen worden gebracht. Tot 'kosten van de Wet WOZ' behoren de bijdrage van de waterschappen aan de kosten van de uitvoering van de Wet WOZ, de bijdrage van de waterschappen aan de Landelijke Voorziening Wet WOZ en de bijdrage van de waterschappen aan de kosten van de toezichthouder op de Wet WOZ, de Waarderingskamer.

Kijkend naar de tekst van de memorie van toelichting kunnen ook kosten van kwijtschelding tot kosten van heffing en invordering worden gerekend. Omdat in de regel alleen gebruikers van woonruimten (de ingezetenen) voor kwijtschelding van de watersysteemheffing in aanmerking komen, kunnen kosten van kwijtschelding van de ingezetenenheffing alleen rechtstreeks aan de categorie ingezetenen in rekening worden gebracht.

Verkiezingskosten

Van de categorieën die in het algemeen bestuur van een waterschap zijn vertegenwoordigd wordt alleen de categorie ingezetenen door middel van verkiezingen gekozen. Indien een waterschap voor rechtstreekse toedeling van verkiezingskosten kiest, kunnen deze kosten dus uitsluitend bij de categorie ingezetenen in rekening worden gebracht.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie buitendijks gelegen onroerende zaken

Artikel 4 regelt de tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die buitendijks liggen. Dit kunnen zowel ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, natuurterreinen als gebouwde onroerende zaken zijn. In het geval van gebouwde onroerende zaken kan het zowel om woningen als om nietwoningen gaan. Het gedifferentieerde tarief is maximaal 75% lager dan de tarieven die op basis van de verordening op de watersysteemheffing voor de genoemde categorieën gelden. Bij gebouwde onroerende zaken gaat het om een tariefdifferentiatie die maximaal 75% lager kan zijn dan het tarief voor de onderscheiden 'subcategorieën' woningen en niet-woningen.

Artikel 5 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Dit artikellid regelt de tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen. Het tarief kan maximaal 100% hoger zijn dan het tarief dat in de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, is vastgesteld.

Artikel 6 Cumulatie van tariefdifferentiatie

Ingevolge artikel 122, vierde lid, van de Waterschapswet kunnen de tariefdifferentiaties naast elkaar worden toegepast. Het gaat om alle tariefdifferentiaties. Het naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties wordt ook wel cumulatie van tariefdifferentiaties genoemd. Het laten cumuleren van tariefdifferentiaties is een bevoegdheid van het waterschap en niet een verplichting. Uit de kostentoedelingsverordening moet blijken op welke wijze het waterschap een eventuele cumulatie heeft toegepast. De cumulatie van de tariefdifferentiatie voor wegen (verhoging) met de tariefdifferentiatie voor buitendijks gelegen gebieden wordt naast elkaar toegepast.

Artikel 7 Inwerkingtreding en citeertitel

Lid 1

Dit artikellid bepaalt dat de kostentoedelingsverordening die tot nu toe heeft gegolden, wordt ingetrokken met ingang van het belastingjaar dat in het derde lid van de verordening is genoemd. De verordening die is ingetrokken blijft gelden voor de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden. Waterschappen die hun

verordening tussentijds hebben gewijzigd, dienen naar de laatst vastgestelde wijzigingsverordening te verwijzen.

Lid 2

Op grond van artikel 8 van de Bekendmakingswet treedt een algemeen verbindend voorschrift niet in werking voordat het op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt. Deze bepaling is ook op de kostentoedelingsverordening van toepassing. Bekendmaking geschiedt in het waterschapsblad. De zorg voor de uitgifte van het waterschapsblad berust op grond van artikel 2, zesde lid, Bekendmakingswet bij het dagelijks bestuur van het waterschap. De uitgifte van het waterschapsblad geschiedt elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze (artikel 2, achtste lid, Bekendmakingswet).
Ingevolge artikel 10, tweede lid, van de Bekendmakingswet treedt de verordening met ingang van de achtste dag na de datum van bekendmaking in werking, tenzij daarvoor in de wet of in het besluit daarvoor een ander tijdstip is aangewezen. Waterschappen kunnen in de verordening voor een ander tijdstip van inwerkingtreding kiezen.
Het waterschapsblad blijft na de uitgifte elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze beschikbaar. Soms kiezen waterschappen ervoor om aanvullend aan de bekendmaking van een verordening in het waterschapsblad, in een plaatselijk verschijnend dag- of nieuwsblad mededeling te doen van het feit dat de verordening is vastgesteld. Een dergelijke mededeling wordt in het kader van de dienstverlening aan inwoners en bedrijven gedaan. Het vervangt de officiële bekendmaking niet.

Lid 3

De onderhavige kostentoedelingsverordening wordt voor het eerst toegepast op het belastingjaar dat op 1 januari 2026 aanvangt. Dit jaartal is onderdeel van de citeertitel van de verordening.
De maximale geldigheidsduur van de verordening is vijf jaar. Het waterschap moet de verordening dus eenmaal in de vijf jaar herzien. Een herziening binnen de vijfjaarstermijn is mogelijk. In verband hiermee is het niet wenselijk aan de verordening een einddatum mee te geven.

Lid 4

De verordening wordt voorzien van een citeertitel. De naam van het waterschap en het jaartal van inwerkingtreding maken hiervan deel uit.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.5 Ontwerp Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.

De ***fractie AWP*** vraagt om inzicht in de wijze waarop de kostenaandelen worden berekend.
Antwoord DB: Op basis van artikel 120 van de Waterschapswet is de eerste stap het bepalen van het ingezeten aandeel. Daarna worden de kostenaandelen ongebouwd en natuur berekend. Het kostenaandeel gebouwd is hetgeen resteert om op 100% uit te komen. Hiervoor gelden de volgende formules:

1. Kostenaandeel ingezetenen = ondergrens van de van toepassing zijnde bandbreedte in procenten + (inwonerdichtheid/500)*10%
2. Kostenaandeel ongebouwd = 0,0029317 * (aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners^{0,7414854})
3. Kostenaandeel natuur = 0,0000224*(aantal ha natuur per 1.000 inwoners^{1,1938609})
4. Kostenaandeel gebouwd = 100% - uitkomst 1 – uitkomst 2 – uitkomst 3

In de bij de stukken opgenomen Bijlage 1 Handreiking nieuwe kostentoedeling wordt de berekeningswijze nader toegelicht.
Verder is gevraagd inzichtelijk te maken wat de tarieven zouden zijn wanneer voor de categorie ingezeten het minimum van de bandbreedte (zijnde 20%) en het maximum van de bandbreedte (zijnde 30%) wordt gehanteerd. Dat blijkt uit onderstaande tabellen.

Ingezetenen op minimum bandbreedte:

Categorie	Kostenaandeel	Tarief KTD OUD	Tarief KTD NIEUW	Verschil in €	Verschil in %
Ingezetenen	20,00%	€ 83,08	€ 56,70	€ -26,38	-31,75%
Gebouwd	69,34%	€ 30,53	€ 36,61	€ 6,08	19,91%
Ongebouwd	10,49%	€ 119,50	€ 101,10	€ -18,40	-15,40%
Natuur	0,17%	€ 7,37	€ 6,21	€ -1,16	-15,75%

Ingezetenen op maximum bandbreedte:

Categorie	Kostenaandeel	Tarief KTD OUD	Tarief KTD NIEUW	Verschil in €	Verschil in %
Ingezetenen	30,00%	€ 83,08	€ 85,87	€ 2,79	3,36%
Gebouwd	59,34%	€ 30,53	€ 30,79	€ 0,26	0,85%
Ongebouwd	10,49%	€ 119,50	€ 101,10	€ -18,40	-15,40%
Natuur	0,17%	€ 7,37	€ 6,21	€ -1,16	-15,75%

Amendement: Ontwerp-Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing waterschap Aa en Maas 2026

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas in haar vergadering bijeen op 6 juni 2025,

Overwegende dat:

- Ingezetenen de laatste jaren al relatief veel als gevolg van forse kostenstijgingen hebben bijgedragen,
- Kosten voor verkiezingen volledig toegerekend worden aan de categorie ingezetenen, terwijl verkiezingen alle categorieën regarderen,
- Gebiedskenmerken van Aa en Maas noch regelgeving zich niet verzetten om een verschuiving van maximaal 10% toe te passen,
- Draagvlak bij inwoners belangrijk is en dat een gebaar van verlichting van lasten daar aan bijdraagt,

Amendeert als volgt:

1. In artikel 2, lid 1, sub a van de ontwerp-Kostentoedelingsverordening het percentage van ‘29,78% aan de ingezetenen’ te wijzigen in ‘25% aan de ingezetenen’;
2. In artikel 2, lid 1 sub b van de ontwerp-Kostentoedelingsverordening het percentage van ’59,56% aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken’ te wijzigen in ’64,34% aan de zakelijk gerechtigden van de gebouwde onroerende zaken’.

En gaat over tot de orde van de dag,

De fractie Algemene Waterschapspartij, de heer Henk Siroen _____

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2430
Extern Zaak ID	0654424117
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.F
Titel	Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering
Organisatieonderdeel	Projecten en Programmeren
Projectenboeknummer en naam	2023-039 Groote Wetering
Portefeuillehouder	Dijk, P. van

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Financiële Paragraaf
GEHEIM Bijlage 2 Kostenraming
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 EVZ NVO Groote Wetering
Bijlage 2 Kostenraming EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Waterschap Aa en Maas

Voorgesteld besluit

In te stemmen met het starten van de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering en daarvoor een investeringskrediet van € 500.000,- beschikbaar te stellen.

Besluit

Conform voorstel.

Zaaknummer: 578319

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Instemmen met het starten van de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering en daarvoor een investeringskrediet van € 500.000,- beschikbaar te stellen.

PROBLEEMSTELLING

De Groote Wetering ligt aan de zuidrand van de dekzandrug Oss-Den Bosch en mondt uit in de Aa, in de zandvang bovenstrooms van ‘s-Hertogenbosch. Het benedenstroomse deel van de Groote Wetering is onderhevig aan de invloeden van bebouwd gebied en de RWZI Vinkel. De stromingsrichting van de Groote Wetering verschilt per seizoen, er is zowel stroming naar de Aa als inlaat van water vanuit de Aa.

De Groote Wetering is vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) getypeerd als een watertype M3, gebufferd regionaal kanaal. De inrichting van de Groote Wetering moet voldoen aan de doelstellingen van de KRW. Dat betekent dat de Groote Wetering een gecombineerde opgave Ecologische verbindingszone (EVZ) en Natuurvriendelijke oever (NVO) kent vanuit de KRW-doelstelling. In 2023 is een traject van ongeveer 2 kilometer langs de Groote Wetering ingericht als een Ecologische verbindingszone met natuurvriendelijke oevers. Over een traject van circa 8,5 kilometer ligt echter nog een opgave. Dit betreft het traject van Het Broek in Nistelrode tot stuw 204A bij de Zandvang ’s-Hertogenbosch, zoals te zien in figuur 1.

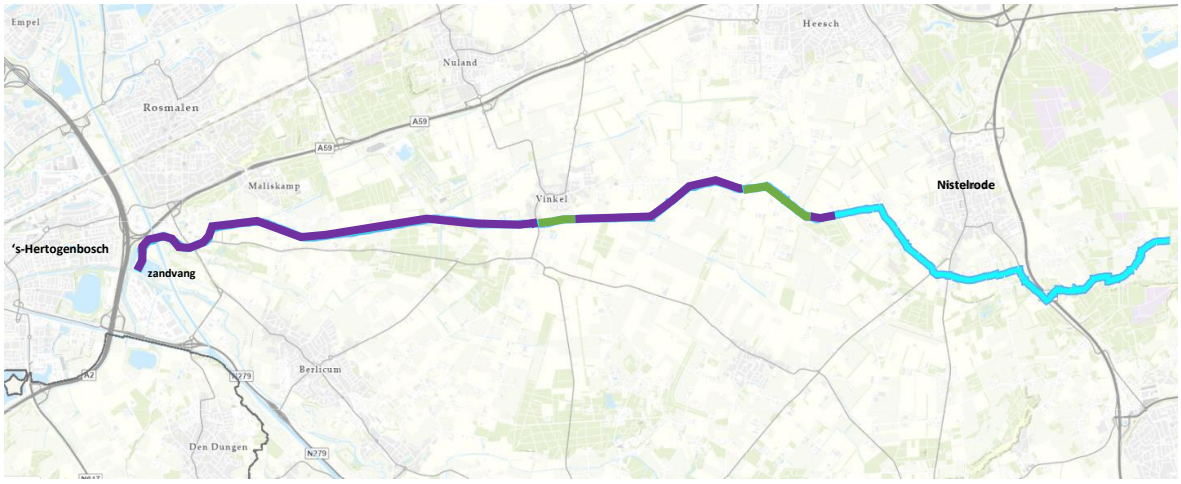

Figuur 1: Ligging Groote Wetering. Het tracé voor de restopgaven ligt tussen Nistelrode en ‘s-Hertogenbosch en is met paars indicatief weergeven. De groene tracés zijn al gerealiseerd.

Bij positieve besluitvorming van het algemeen bestuur wordt allereerst een hydrologisch onderzoek in gang gezet. Daarna zal een participatietraject met een ontwerptraject in gang worden gezet waarbij de ontwerpen worden uitgewerkt van schetsontwerp tot en met een technisch uitvoeringsontwerp. Ook worden de noodzakelijke onderzoeken (waaronder flora en fauna, archeologie en cultuurhistorie) in gang gezet en worden de benodigde vergunningen-procedures opgestart.

BEOOGD EFFECT

1. Het realiseren van 8,5 km aan ecologische maatregelen ten behoeve van de Kaderrichtlijn Water.

ARGUMENTEN

1.1 Met het starten van de ontwerpfase geven we invulling aan de doelen die zijn opgenomen in het WPB 2022-2027 en het bestuursakkoord 2023-2027.

De Groote Wetering kent een restopgave vanuit de KRW. Volgens afspraken met rijk en provincie zullen die opgaves voor eind 2027 aangepakt moeten zijn. Tijdens de ontwerpfase wordt onderzocht en uitgewerkt op welke manier de ecologische kwaliteit van de waterloop kan worden vergroot, zodat deze voldoet aan de KRW opgave. Het aanleggen van ecologische verbindingszones zorgt ervoor dat gewenste soorten kunnen migreren via de Groote Wetering naar omliggende natuurgebieden zoals de Wamberg, Hooge Heide en de Maashorst.

1.2. Tijdens de ontwerpfase wordt tevens onderzocht of de overige keringen langs de Groote Wetering voldoen aan het vereiste profiel.

Onderzocht zal worden welke inrichtingsmaatregelen kunnen worden toegepast om aan de ecologische opgaven te voldoen. Hierbij dient rekening te worden gehouden met het vereiste profiel van een overige kering, welke beschikt over een talud van 1:3. Tijdens de ontwerpfase zal duidelijk worden of de overige keringen in de huidige staat voldoen aan de normeringen, danwel kunnen worden aangepakt in combinatie met de ecologische opgaven.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1.1 Beschikbaarheid van grond is nog onzeker.

Om buiten het profiel van de Groote Wetering maatregelen uit te voeren moet voor een aantal deeltrajecten nog grond aangekocht worden. Risico voor het planvormingsproces is dat er nog geen zekerheid is op beschikbare grondposities. Dit kan van invloed zijn op de doorlooptijd van het project. Een gefaseerde aanpak biedt hierin een oplossing.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In de Programmabegroting 2025, vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 november 2024, is op basis van de programmering een investeringsvolume doorgerekend in meerjarig kader. De restopgave voor EVZ/NVO Groote Wetering is hierin meegenomen.

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Beslult	Uitgaven/Inkomsten	Totaal	
2023-039	EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)	*Voorbereiding*	-	Uitgaven	€	500.000
				Inkomsten	€	-
		Uitvoering	-	Uitgaven	€	2.000.000
				Inkomsten	€	-
Opgenomen in de programmering 2025				Totaal BRUTO	€	2.500.000
				Totaal NETTO	€	2.500.000

<u>Gevraagd krediet/dekking</u>

Het gevraagde investeringskrediet bedraagt € 500.000,-. Hiermee worden de voorbereidings-activiteiten bekostigd naast de interne kosten (eigen uren en rente). Binnen het doorgerekende investeringsvolume is voldoende dekking aanwezig voor onderhavige aanvraag en het effect hiervan is doorgerekend in meerjarig kader.

Subsidie/inkomsten
Het project kan in aanmerking komen voor subsidie vanuit de Regeling Water en Bodem voor wat betreft de NVO. De aanleg van een EVZ wordt gesubsidieerd door het GOB. Onderhavig project wordt opgenomen in de aanvraag van de 3e tranche EVZ's. Met de gemeenten moeten nog nadere afspraken worden gemaakt inzake hun bijdragen. Deze status en de onzekerheid over het verkrijgen van voldoende gronden is aanleiding om in dit stadium nog geen inkomsten op te nemen in de projectraming. De inkomsten worden in beeld gebracht bij de separate kredietaanvraag voor de realisatiefase van het project.

Effect op de exploitatie
De kapitaallasten worden effectief vanaf begrotingsjaar 2027. De financiële consequentie van dit voorstel en de daarbij behorende kostenraming zijn zichtbaar in de bijlagen 1 en 2.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
De ecologie profiteert van de maatregelen die in de Groote wetering worden genomen. Het nemen van maatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, draagt bij aan een klimaatrobuust watersysteem en zorgt voor een vergroting van de biodiversiteit.

UITVOERING/VERVOLG
Het algemeen bestuur wordt na de planuitwerkingsfase geïnformeerd over het ontwerp en de voortgang in vergunningprocedure waaronder de benodigde vergunning eigen dienst (VED). In een separaat voorstel wordt aan het algemeen bestuur verzocht om middelen ter beschikking te stellen voor de uitvoering.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
De externe stakeholders bestaan uit direct aanliggende grondeigenaren en de drie gemeenten waar de Groote Wetering doorheen stroomt; de gemeenten ’s-Hertogenbosch, Sint-Michielsgestel en Bernheze. En de lokale stichtingen en belangenorganisaties die betrokken zijn bij het gebied.

Communicatie
In het aankoop en planvormingsproces is er communicatie met de direct aanliggende grondeigenaren en voorgenoemde stakeholders via brieven en fysieke gesprekken. Ook wordt er een projectenpagina ingericht op de website van het waterschap met actuele informatie over de projectontwikkelingen De vast te stellen plannen doorlopen de procedure conform de wetgeving, waarbij er een publicatie zal zijn in onder andere het waterschapsblad. Voorafgaand aan de procedure vergunning eigen dienst zal in elk geval één inloop- en/of informatiebijeenkomst plaatsvinden.

Participatie
De participatieaanpak voor het project Groote Wetering is maatwerk. Het participatietraject wordt vervolgd na positieve besluitvorming door het algemeen bestuur. De belanghebbenden binnen het project Groote Wetering krijgen gedurende de ontwerpfase de ruimte om actief mee te denken en kansen en aandachtspunten/knelpunten in te brengen. Waterschap Aa en Maas is trekker en faciliteert het proces.

BIJLAGEN
I. Financiële paragraaf IB2025 14 EVZ NVO Groote Wetering
II. Kostenraming IB2025 14 EVZ NVO Groote Wetering

VERSIEDATUM

01-04-2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Aanvraag investeringskrediet t.b.v. de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering.

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
IB 2025-14

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 1 april 2025;
gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;
gezien het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 15 mei 2025;
overwegende

B E S L U I T :
Instemmen met het starten van de voorbereiding van het project Restopgave EVZ/NVO Groote Wetering en daarvoor een investeringskrediet van € 500.000,- beschikbaar te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Printdatum: 13-3-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	2025-14	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	1-4-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Watersysteembeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Projecten en Programmeren
Betreft investeringsproject:	**EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)**
Soort investering:	**C**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 500.000	€ -	€ 500.000
Programmeringcode/-nr.:	2023-039	€ 2.500.000	€ -	€ 2.500.000

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ 500.000	€ -	€ 500.000
Totaal	**€ 500.000**	**€ -**	**€ 500.000**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2027
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	40	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ 12.500	€ 10.800	€ 23.300
Totaal		€ 12.500	€ 10.800	€ 23.300
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaardnorm is 1,25% van gevraagd krediet)				N.n.t.b.
Afname jaarlijkse exploitatielasten				N.n.t.b.
Totale lasten				€ 23.300

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer				eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€	6.757,00	329.900	€ 0,02
Gebouwd	58,6%	€	13.653,80	165.380.000.000	0,00001%
Ongebouwd	12,2%	€	2.842,60	98.350	€ 0,03
Natuurterreinen	0,2%	€	46,60	27.200	€ 0,00

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)	€	-	1.190.900	€ -
Totaal Generaal	**€**	**23.300,00**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:	I1038401	EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)
Programma (toebedeling)	100%	Gezond en natuurlijk water
Beleidsveld	62100000	Inrichting en onderhoud watersystemen
Werkplanproductnummer	62121002/-1010	Aanleg EVZ/NVO

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.1 Investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding van restopgave Ecologische Verbindingszone (EVZ) / Natuur Vriendelijke Oever (NVO) Groote Wetering**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.

BIJLAGE *22-4-2025*

EVZ NVO Groote Wetering (restopgave)

Kostenraming (bedragen inclusief BTW):			***IB 2025-14***		*TOTAAL*
Kosten:					
Interne uren Projecten		€	100.000	€	100.000
Interne uren Onderzoek & Monitoring		€	40.000	€	40.000
Interne uren Ontwerp & Realisatie		€	20.000	€	20.000
Uitbesteding advies-/onderzoekskosten		€	290.000	€	290.000
PR en communicatie		€	5.000	€	5.000
Vergunningen/legeskosten		€	7.000	€	7.000
Onvoorzien		€	34.000	€	34.000
Interne rente		€	4.000	€	4.000
TOTAAL KREDIETRAMING		**€**	**500.000**	**€**	**500.000**
Inkomsten:					
Bijdrageregeling Water & Bodem en GOB	*n.n.t.b.*	*€*	-		
NETTOBIJDRAGE		**€**	**500.000**	**€**	**500.000**

TOTAAL GEVRAAGD INVESTERINGSKREDIET:	**€**	**500.000**

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2468
Extern Zaak ID	0654317548
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.G
Titel	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa
Organisatieonderdeel	Projecten en Programmeren
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Dijk, P. van

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Locatiekaart uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa
Bijlage 3 Financiële paragraaf
GEHEIM Bijlage 2 Kostenraming waterconservering Boven Aa
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 waterconservering Boven Aa en Beneden Aa

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van

waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Voorgesteld besluit

In te stemmen met het realiseren van het uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa en daarvoor een investeringskrediet van € 1.700.000,- beschikbaar stellen.

Besluit

Conform voorstel. Door mevrouw Vos van de fractie Partij voor de Dieren wordt een stemverklaring afgegeven.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 317548

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Instemmen met het realiseren van het uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa en daarvoor een investeringskrediet van € 1.700.000 beschikbaar stellen.

PROBLEEMSTELLING

Als gevolg van de klimaatverandering hebben we te maken met steeds grotere extremen, zowel voor situaties met heel veel neerslag (en wateroverlast) als lange periodes van droogte. In het WBP 2022-2027 is opgenomen dat het waterschap extra water wil conserveren om de balans tussen aanvulling en onttrekking van grondwater te verbeteren en de gemiddelde grondwaterstand te verhogen.

Op dit moment is er nog geen volledige opgave van maatregelen gedefinieerd om tot bovenstaande WBP-doel te komen. Vooruitlopend op het uitwerken van deze volledige WBP-opgave wordt in dit project ingezet op het uitvoeren van 'no-regret' maatregelen. Deze maatregelen zijn relatief eenvoudig te implementeren en dragen bij aan bovengenoemde WBP-doelstelling. In de voorbereidingsperiode zijn 42 locaties nader hydrologisch verkend voor het vasthouden van meer water. Hiervan resteren 26 locaties die in aanmerking komen voor het plaatsen van een stuw en 1 locatie die zich nog leent voor het verondiepen van de A-watergang. Deze locaties bevinden zich in de regio Deurne, Asten, Someren, Gemert, Bakel, Helmond en Meijerijstad. Middels deze adviesnota wordt voor alle 27 locaties een uitvoeringskrediet aangevraagd voor het voorbereiden van de uitvoering en het realiseren van de maatregelen.

In bijlage 1 is een overzichtskaart opgenomen van alle locaties waar maatregelen uitgevoerd gaan worden.

BEOOGD EFFECT

Het beoogde effect van dit project richt zich op het vasthouden van extra water in A-watergangen in de haarvaten van het watersysteem op 27 locaties.

ARGUMENTEN

1. *Het project waterconservering draagt bij aan de doelen gesteld in het WBP.*
Door het uitvoeren van het project wordt meer water vastgehouden in met name bovenstroomse watergangen en wordt drainerende werking beperkt. Zo dragen we bij aan het verhogen van de regionale grondwaterstanden. Door voor voornamelijk stuwen te kiezen blijft de stuurbaarheid geborgd en kan er in natte tijden nog steeds snel water afgevoerd worden indien nodig.

2. *Het vasthouden van extra water in A-watergangen is een maatregel die binnen het huidige beleid en binnen de huidige grondpositie van het waterschap uitgevoerd kan worden.*
In de Nota Peilbeheer is vastgelegd dat het maximale streefpeil in een A-waterloop 40 cm beneden het meest kritische maaiveld van een stuwvlak ligt. Bij het creëren van nieuwe stuwvakken of het verondiepen van watergangen wordt dit beleid toegepast. Hierdoor kunnen

nieuwe stuwvakken gemaakt worden die tot een hoger streefpeil leiden, zonder dat dit afbreuk doet aan de afvoercapaciteit. Dit draagt direct bij aan hogere grondwaterstanden in de omgeving. Het verondiepen van watergangen en het bouwen van stuwen kan binnen de huidige grondpositie van het waterschap.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1.1. *Door het verhogen van streefpeilen in A-watergangen kan er een verhoogd risico zijn op inundatie bij extreme neerslag.*
Tijdens de voorverkenning zijn de locaties getoetst om te onderzoeken of er een verhoogd risico op inundatie is. De locaties waar het risico op inundatie groter was dan het beoogde voordeel van de maatregel zijn in de voorverkenning al afgevallen. Bij de overige locaties is binnen het project een aanvullende hydrologische analyse uitgevoerd en is samen met de omgeving bekeken waar peilverhoging mogelijk is. Wanneer het risico op inundatie verhoogd is, wordt het risico geminimaliseerd of weggenomen door het plaatsen van een automatische stuw. Tevens zijn enkele locaties na een gebiedsproces met de streek afgevallen vanwege een te hoog risico op wateroverlast.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In de Programmabegroting 2025, vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 november 2024, is op basis van de programmering een investeringsvolume doorgerekend in meerjarig kader. De waterconserveringsmaatregelen in onderhavig project zijn hierin meegenomen.

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Beslult	Uitgaven/Inkomsten	Totaal	
367	Uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa	*Voorbereiding*	*14-7-2023*	Uitgaven	€	400.000
				Inkomsten	€	-200.000
		Uitvoering	-	Uitgaven	€	2.481.119
				Inkomsten	€	-1.000.000
Opgenomen in de programmering 2025				**Totaal BRUTO**	**€**	**2.881.119**
				Totaal NETTO	**€**	**1.681.119**

Eerder is voor de voorbereidende activiteiten een investeringskrediet van € 400.000 beschikbaar gesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 14 juli 2023 (zie dossier 1264).

Gevraagd krediet/dekking
Om de waterconserveringsmaatregelen te kunnen realiseren wordt gevraagd om een investeringskrediet van € 1.700.000 ter beschikking te stellen. Naast de interne kosten (eigen uren en rente) is in de raming rekening gehouden met uitvoeringskosten voor het plaatsen en automatiseren van (kantel)stuwen en het verondiepen van een locatie.
Tijdens de voorbereidingsfase is er minder geld uitgegeven aan ingenieursdiensten dan begroot. Dit komt voornamelijk om dat een groot deel van de engineering uitgevoerd door interne specialisten. Daarmee is er op het moment nog voorbereidingskrediet over wat meegenomen wordt naar de uitvoering. Het resterende voorbereidingskrediet is daarmee in mindering gebracht op het geraamde uitvoeringskrediet. Het voordeel hiervan is verwerkt in de bijgevoegde kostenraming.
Binnen het doorgerekende investeringsvolume is voldoende dekking aanwezig voor onderhavige en voorziene aanvraag, Het effect hiervan is doorgerekend in meerjarig kader.

Subsidie/bijdrage

Vanuit de provinciale subsidieregeling Deltaplan Hoge Zandgronden is 50% van de projectkosten subsidiabel (zowel de voorbereidings- als ook de uitvoeringskosten, maar exclusief de interne kosten).

Effect op de exploitatie
De kapitaallasten worden effectief vanaf begrotingsjaar 2027. Naast de kapitaallasten nemen de jaarlijkse exploitatielasten voor beheer- en onderhoud toe binnen watersysteembeheer. Op basis van normkosten worden deze ingeschat op € 20.000 per jaar.

De financiële consequentie van dit voorstel en de daarbij behorende kostenraming worden zichtbaar gemaakt in bijlagen 2 en 3.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Dit project draagt direct bij aan de in het WBP genoemde doelstelling om te komen tot een klimaat robuust watersysteem. Daarnaast draagt het bij aan de doelstellingen vanuit het grondwaterconvenant.

UITVOERING/VERVOLG

Na het beschikbaar stellen van het investeringskrediet zal de eerste helft van dit project (in Deurne, Asten, Someren) uitgevoerd worden in het najaar van 2025. De overige locaties (in Gemert-Bakel, Helmond en Meijerijstad) zijn momenteel in de ontwerpfase en zullen naar verwachting vóór de zomer van 2026 gerealiseerd kunnen worden.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Na het opstellen van een maatregelenpakket met bijbehorende hydrologische effecten analyse zijn de direct aanwonenden van het invloedgebied van de voorgenomen maatregel benaderd. Door middel van brief en/of keukentafelgesprekken en/of inloopbijeenkomst is per locatie het maatregelpakket besproken met de omgeving. Er is binnen het participatieproces ruimte geweest om mee te denken over de exacte locatie van de maatregelen.

Het project wordt tevens algemeen onder de aandacht gebracht via de website en sociale media van Aa en Maas.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Locatiekaart uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa
Bijlage 2: Raming
Bijlage 3: Financiële paragraaf

VERSIEDATUM

25-3-2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Uitvoeringskrediet uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa.

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
IB 2025-07

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 25 maart 2025;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;

gezien het advies van de Commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 15 mei 2025;
overwegende

BESLUIT:

1. Instemmen met het realiseren van het uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en daarvoor een investeringskrediet van € 1.700.000 beschikbaar stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

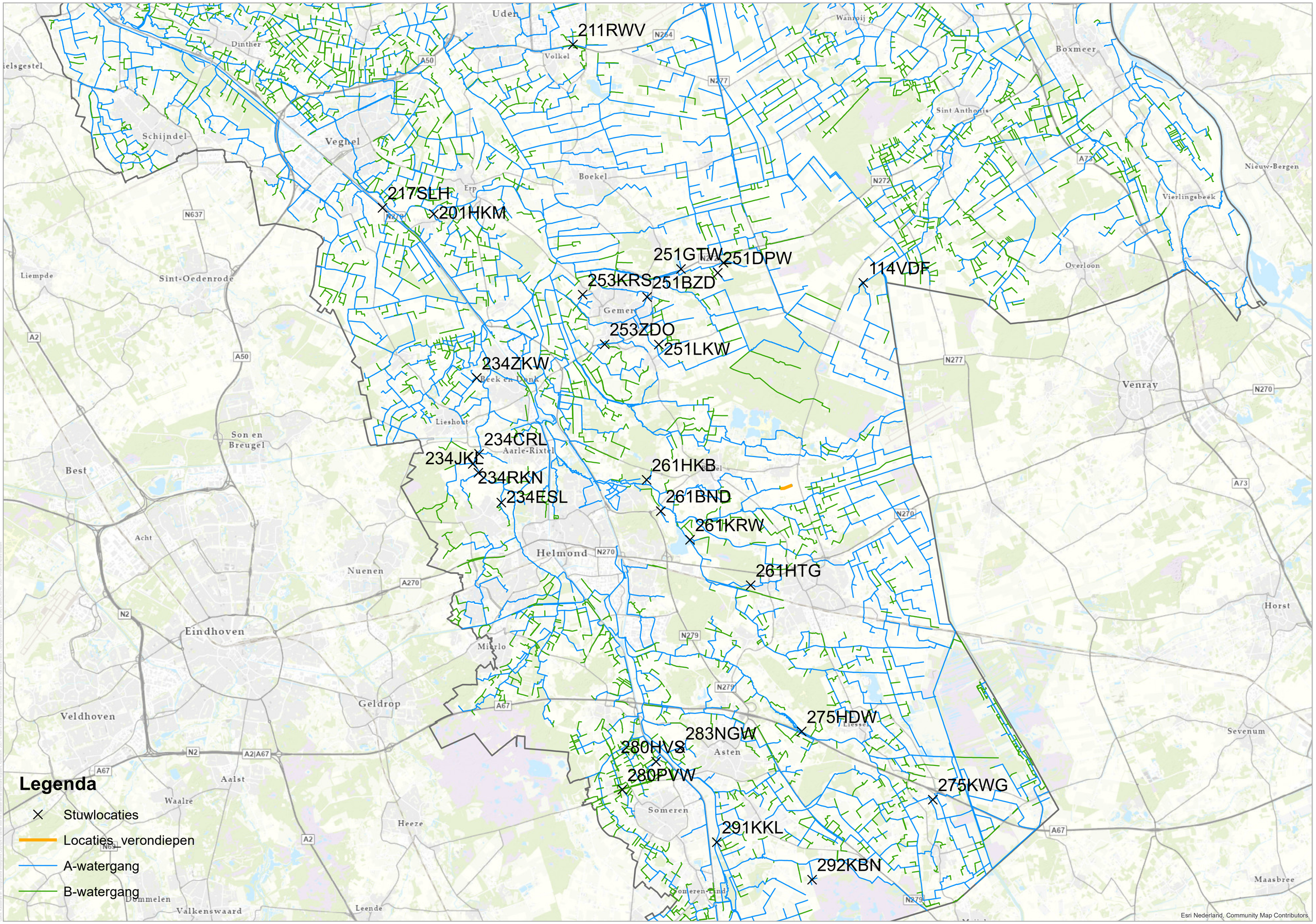
211RWV
217SLH
201HKM
251GTW
251DPW
253KRS
251BZD
114VDF
253ZDO
251LKW
234ZKW
234CRL
234JKL
234RKN
234ESL
261HKB
261BND
261KRW
261HTG
275HDW
283NGW
280HVS
280PVW
275KWG
291KKL
292KBN
Legenda
Stuwlocaties
Locaties verondiepen
A-watergang
B-watergang
Esri Nederland, Community Map Contributors

Printdatum: 4-3-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	2025-15	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	25-3-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Watersysteembeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Projecten en Programmeren
Betreft investeringsproject:	**Uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa**
Soort investering:	**B2**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 1.700.000	€ -760.000	€ 940.000
Programmeringcode/-nr.:	367	€ 2.481.119	€ -1.000.000	€ 1.481.119

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ 1.700.000	€ -760.000	€ 940.000
Totaal	**€ 1.700.000**	**€ -760.000**	**€ 940.000**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2027
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	40	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ 23.500	€ 20.304	€ 43.804
Totaal		€ 23.500	€ 20.304	€ 43.804
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaardnorm is 1,25% van gevraagd krediet)				€ 20.000
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 63.804

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer				eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€	18.503,16	329.900	€ 0,06
Gebouwd	58,6%	€	37.389,14	165.380.000.000	0,00002%
Ongebouwd	12,2%	€	7.784,09	98.350	€ 0,08
Natuurterreinen	0,2%	€	127,61	27.200	€ 0,00

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer				eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)		€	-	1.190.900	€ -
Totaal Generaal		**€**	**63.804,00**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:	I1030801	Uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa
Programma (toebedeling)	100%	Voldoende water en omgaan met weersextremen
Beleidsveld	62100000	Inrichting en onderhoud watersystemen
Werkplanproductnummer	62141001	Bouw/verwerving kunstwerken actief watersysteembeheer

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.2 Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van uitvoeringsprogramma waterconservering Boven Aa en Beneden Aa**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. De ***fractie PvdA*** vraagt of bij inundatie sprake is van het opzettelijk onder water zetten van grond e/o het gebruik van deze term wel juist is. Op Wikipedia wordt inundatie namelijk uitgelegd als het opzettelijk onder water zetten van een gebied. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder van Dijk zegt dat opzettelijkheid hier geen issue is. Ten aanzien van het programma Waterconservering worden er nergens percelen onder water gezet. Bij elk stuwontwerp wordt het huidige beleid aangehouden en hierbij gaan we uit van de huidige nota peilbeheer. Dit houdt in dat er bij elk nieuw stuwvak wat wordt gecreëerd een minimale droogleggingseis van 40cm wordt gehanteerd bij het meest kritische maaiveld (streefpeil). Alle locaties zijn beoordeeld op inundatierisico. Wanneer er risico is op inundatie toe zou nemen door de stuw (wat in 9 van de 10 gevallen niet het geval is) is er gekozen voor een automatische stuw om dit risico te mitigeren. Daarmee is er geen verhoogd inundatierisico door de maatregelen.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2372
Extern Zaak ID	0654218333
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.H
Titel	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust
Organisatieonderdeel	Projecten en Programmeren
Projectenboeknummer en naam	359 Renovatie/vervangen Bruggen landgoed Eyckenlust Beek en Donk
Portefeuillehouder	Dijk, P. van

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Locaties bruggen
Bijlage 3 Financiële paragraaf
GEHEIM Bijlage 2 kostenraming
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 bruggen Eyckenlust
Toegevoegd: Adviesnota AB_aangepast

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming" op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van de vervanging bruggen Eyckenlust. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en

Waterschap Aa en Maas

Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Voorgesteld besluit

In te stemmen met het vervangen van twee bruggen over het Afleidingskanaal bij Beek en Donk en daarvoor een investeringskrediet van € 1.920.000,- beschikbaar stellen.

Besluit

Conform voorstel.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 550485

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

Instemmen met het vervangen van twee bruggen over het Afleidingskanaal bij Beek en Donk en daarvoor een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar stellen.

PROBLEEMSTELLING

Regelmatig inspecteert waterschap Aa en Maas de bruggen die in ons eigendom zijn. Bij een inspectieronde in 2022 hebben we geconstateerd dat vier bruggen rondom het landgoed Eyckenlust te Beek en Donk verouderd zijn. Het gaat daarbij om vier bruggen. Deze bruggen zijn belangrijk voor de toegang naar de woningen gelegen op het landgoed en voor de toegang naar een aantal agrarische percelen in eigendom bij het landgoed.

We hebben vervolgens door een extern bureau onderzoek laten doen. Daaruit blijkt dat de bruggen niet veilig genoeg zijn voor zware voertuigen. Daarom zijn in 2022 een aantal tijdelijke dammen bij de bruggen aangelegd zodat zware voertuigen veilig de watergang kunnen passeren. Hiervoor is een tijdelijke vergunning afgegeven. Deze vergunning gaat binnenkort aflopen. Het moment is daar om de plannen voor vervanging van twee van deze bruggen te gaan maken en deze ook daadwerkelijk te vervangen. De twee andere bruggen worden gesloopt en de tijdelijke voorziening om de watergang te kruisen permanent gemaakt. Hierover zijn in het verleden tussen waterschap en landgoedeigenaar afspraken op papier gezet.

De afgelopen twee jaar is er veel afstemming geweest met de eigenaar van het landgoed waar deze twee bruggen naar toe lopen. Samen met de gemeente Laarbeek en de landgoedeigenaar is tevens een gebiedsplan opgesteld voor verdere investeringen in het gebied, bijvoorbeeld voor beekherstel langs de Aa die op korte afstand te vinden is. Het maken van een ontwerp voor en het vervangen van de twee bruggen maakt onderdeel uit van dit gebiedsplan. Ook hebben gemeente en waterschap een bijdrage van de Erfgoeddeal aangevraagd en toegekend gekregen waarmee een zogenaamd ‘erfgoed inclusief’ ontwerp opgesteld kan worden. Met andere woorden; een brug die qua uitstraling goed past binnen het cultuurhistorische complex dat hier al honderden jaren aanwezig is.

BEOOGD EFFECT

Twee veilige en fraaie bruggen waarmee de toegang tot het landgoed weer gegarandeerd is en het aanzicht van het landgoed blijft behouden.

ARGUMENTEN

1. Levensduur bruggen verstreken en ze zijn in slechte staat.

De bruggen zijn vele tientallen jaren oud en de technische levensduur is verstreken. Bij een reguliere inspectie is geconstateerd dat de hoofdtoegangsbrug naar Landgoed Eyckenlust schade heeft. Aan de onderzijde zijn stukken beton afgebroken, waardoor de wapening bloot is komen te liggen. Veilig gebruik ook voor zwaar verkeer (afvaldienst, brandweet, etc.) is momenteel niet mogelijk.

2. De bebouwing op en rondom het landgoed moet op een veilig manier bereikt kunnen worden.
Op het landgoed staan een aantal woningen die ook voor zwaar verkeer bereikbaar moeten zijn (bijvoorbeeld voor het ophalen van afval of een brandweervoertuig). Dat kan op dit moment via een tijdelijke dam die naast de afgekeurde brug zijn aangelegd. Deze dammen moeten verwijderd worden en een permanente oplossing moet worden gerealiseerd om het landgoed bereikbaar te houden. Daarbij wordt de brug in de hoofdtoegangsroute naar het landgoed vervangen voor een brug voor zwaar verkeer, de andere brug wordt vervangen voor een voetgangers- en fietsersbrug.

3. De nieuwe bruggen dragen bij aan het behoud van de cultuurhistorische waarde van het gebied.
De huidige bruggen dragen in beperkte mate bij aan het aanzicht van het cultuurhistorisch complex. Daarom wordt, met de bijdrage vanuit de Erfgoeddeal, een zogenaamd erfgoed inclusief ontwerp opgesteld waarbij de bruggen qua uitstraling en vormgeving meer recht doen aan het cultuurhistorisch complex.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1. Waterschap en landgoedeigenaar wijken af van eerder gemaakte en vastgelegde afspraken.
In 2011 zijn tussen waterschap en landgoedeigenaar afspraken gemaakt en vastgelegd over het eigendom en beheer van de bruggen. Met dit project wordt van deze afspraken afgeweken en zullen nadere afspraken gemaakt worden. Deze afwijkingen zijn uitgebreid besproken met de landgoedeigenaar en deze is hiermee akkoord. Om de afspraken te borgen worden deze nog afzonderlijk vastgelegd in een overeenkomst tussen waterschap en landgoedeigenaar.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In de Programmabegroting 2025, vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 november 2024, is op basis van de programmering een investeringsvolume doorgerekend in meerjarig kader. Het vervangen van de twee voornoemde bruggen is hierin meegenomen.

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Besluit	Uitgaven/inkomsten	Totaal	
359	Bruggen Beek en Donk (Eyckenlust)	*Uitvoering*	-	Uitgaven	€	1.698.200
				Inkomsten	€	-
Opgenomen in de programmering 2025				**Totaal BRUTO**	**€**	**1.698.200**
				Totaal NETTO	**€**	**1.698.200**

Gevraagd krediet/dekking
Om de vervanging te kunnen realiseren wordt gevraagd een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar te stellen. Naast de interne kosten (eigen uren en rente) is in de raming rekening gehouden met uitvoeringskosten voor een 'erfgoed'-waardig ontwerp. Daarnaast zijn middelen opgenomen voor aanvullende maatregelen, zoals bijvoorbeeld verkeersmaatregelen en het toepassen van beschoeiingsconstructies.
Binnen het doorgerekende investeringsvolume is de verwachting dat voldoende dekking aanwezig is voor onderhavige en voorziene aanvraag, Het effect hiervan is doorgerekend in meerjarig kader.

Subsidie/bijdrage
Vanuit de Erfgoeddeal is een bedrag van ca. € 220.000,- ter beschikking gesteld voor het opstellen van het ontwerp en het realiseren van erfgoed-inclusieve bruggen.

Effect op de exploitatie
De kapitaallasten worden effectief vanaf begrotingsjaar 2027. Naast de kapitaallasten nemen de jaarlijkse exploitatielasten voor beheer- en onderhoud toe binnen watersysteembeheer. Op basis van normkosten worden deze ingeschat op € 20.000 per jaar.

De financiële consequentie van dit voorstel en de daarbij behorende kostenraming worden zichtbaar gemaakt in de bijlagen.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

• Bijdrage aan een circulaire economie 2050 (kringlopen gesloten en nagenoeg geen gebruik primaire grondstoffen (fossiel, metaal, mineraal)
• Duurzaam grond-weg-waterbouw, bouw en beheer roerende goederen en onderhoud watersysteem
• Maatschappelijk verantwoord en duurzaam inkopen

UITVOERING/VERVOLG

Na besluitvorming door het algemeen bestuur wordt een aannemer gecontracteerd voor het ontwerpen en realiseren van de beide bruggen. In deze aanbesteding wordt een ontwerpbureau als voorwaarde meegegeven aan de aannemer. Met dit ontwerpbureau hebben wij recente goede ervaringen én deze heeft het vertrouwen van de landgoedeigenaar en de gemeente. Na gereedkomen van het ontwerp en het aanvragen en verkrijgen van de diverse benodigde vergunningen zullen de bruggen worden gerealiseerd.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Voor de groenblauw gebiedsgerichte aanpak (GGA) Aa-dal Noord, waarbinnen ook landgoed Eyckenlust is gelegen, zijn een uitvoeringsagenda en communicatie- en participatieaanpak opgesteld. Deze zijn met o.a. gemeente Laarbeek en ZLTO afgestemd. Er zijn een beperkt aantal direct belanghebbenden: de eigenaar van Landgoed Eyckenlust (de bruggen vormen de verbinding tussen de openbare weg en het landgoed) en de gemeente Laarbeek. Met deze belanghebbenden voeren we o.a. keukentafelgesprekken om kansen en knelpunten voor het ontwerp in kaart te brengen. We betrekken de brede omgeving door te informeren over de start van het project via de kanalen van het waterschap en de gemeente.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Locaties bruggen
Bijlage 2: Kostenraming
Bijlage 3: Financiële paragraaf

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Vervangen van een tweetal bruggen over het afleidingskanaal bij Beek en Donk

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
[Indien van toepassing, hier het nummer dat staat vermeld op de financiële paragraaf weergeven. De financiële paragraaf wordt door financiën opgesteld.]

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 22 april 2025 ;
gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, Algemene wet bestuursrecht, de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen en de Omgevingswet;
gezien het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 15 mei 2025;

B E S L U I T :

Instemmen met het vervangen van twee bruggen over het Afleidingskanaal bij Beek en Donk en daarvoor een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Slopen bestaande bruggen en omzetting tijdelijke dam naar permanente situatie

Slopen bestaande bruggen en bouw nieuwe bruggen

Printdatum: 18-3-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	2025-18	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	22-4-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Watersysteembeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Projecten en Programmeren
Betreft investeringsproject:	**Bruggen Beek en Donk (Eyckenlust)**
Soort investering:	**C**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 1.920.000	€ -220.000	€ 1.700.000
Programmeringcode/-nr.:	359	€ 1.698.200	€ -	€ 1.698.200

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ 1.920.000	€ -	€ 1.920.000
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ -	€ -220.000	€ -220.000
Totaal	**€ 1.920.000**	**€ -220.000**	**€ 1.700.000**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2027
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	40	€ 48.000	€ 41.472	€ 89.472
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ -5.500	€ -4.752	€ -10.252
Totaal		€ 42.500	€ 36.720	€ 79.220
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaardnorm is 1,25% van gevraagd krediet)				€ 20.000
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 99.220

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ 28.773,80	329.900	€ 0,09
Gebouwd	58,6%	€ 58.142,92	165.380.000.000	0,00004%
Ongebouwd	12,2%	€ 12.104,84	98.350	€ 0,12
Natuurterreinen	0,2%	€ 198,44	27.200	€ 0,01
Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			**eenheden**	
Per vervuilingseenheid (v.e.)		€ -	1.190.900	€ -
Totaal Generaal		**€ 99.220,00**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:		Bruggen Beek en Donk (Eyckenlust)
Programma (toebedeling)	100%	Voldoende water en omgaan met weersextremen
Beleidsveld	62100000	Inrichting en onderhoud watersystemen
Werkplanproductnummer	62123001	Bouw/verwerving kunstwerken passief watersysteembeheer

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.3 Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van vervanging bruggen Eyckenlust**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. De **fractie PvdA** meent dat er sprake is van vervanging van bruggen en vraagt of er sprake is van een extra exploitatie op een bestaande exploitatie. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder van Dijk zegt dat met extra exploitatie niet 'er boven op' bedoeld wordt maar 'in plaats van'. Tevens zegt hij toe dit tekstueel te verduidelijken. Een aangepaste versie van de adviesnota is toegevoegd aan de vergaderstukken.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 550485

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

Instemmen met het vervangen van twee bruggen over het Afleidingskanaal bij Beek en Donk en daarvoor een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar stellen.

PROBLEEMSTELLING

Regelmatig inspecteert waterschap Aa en Maas de bruggen die in ons eigendom zijn. Bij een inspectieronde in 2022 hebben we geconstateerd dat vier bruggen rondom het landgoed Eyckenlust te Beek en Donk verouderd zijn. Het gaat daarbij om vier bruggen. Deze bruggen zijn belangrijk voor de toegang naar de woningen gelegen op het landgoed en voor de toegang naar een aantal agrarische percelen in eigendom bij het landgoed.

We hebben vervolgens door een extern bureau onderzoek laten doen. Daaruit blijkt dat de bruggen niet veilig genoeg zijn voor zware voertuigen. Daarom zijn in 2022 een aantal tijdelijke dammen bij de bruggen aangelegd zodat zware voertuigen veilig de watergang kunnen passeren. Hiervoor is een tijdelijke vergunning afgegeven. Deze vergunning gaat binnenkort aflopen. Het moment is daar om de plannen voor vervanging van twee van deze bruggen te gaan maken en deze ook daadwerkelijk te vervangen. De twee andere bruggen worden gesloopt en de tijdelijke voorziening om de watergang te kruisen permanent gemaakt. Hierover zijn in het verleden tussen waterschap en landgoedeigenaar afspraken op papier gezet.

De afgelopen twee jaar is er veel afstemming geweest met de eigenaar van het landgoed waar deze twee bruggen naar toe lopen. Samen met de gemeente Laarbeek en de landgoedeigenaar is tevens een gebiedsplan opgesteld voor verdere investeringen in het gebied, bijvoorbeeld voor beekherstel langs de Aa die op korte afstand te vinden is. Het maken van een ontwerp voor en het vervangen van de twee bruggen maakt onderdeel uit van dit gebiedsplan. Ook hebben gemeente en waterschap een bijdrage van de Erfgoeddeal aangevraagd en toegekend gekregen waarmee een zogenaamd ‘erfgoed inclusief’ ontwerp opgesteld kan worden. Met andere woorden; een brug die qua uitstraling goed past binnen het cultuurhistorische complex dat hier al honderden jaren aanwezig is.

BEOOGD EFFECT

Twee veilige en fraaie bruggen waarmee de toegang tot het landgoed weer gegarandeerd is en het aanzicht van het landgoed blijft behouden.

ARGUMENTEN

1. Levensduur bruggen verstreken en ze zijn in slechte staat.

De bruggen zijn vele tientallen jaren oud en de technische levensduur is verstreken. Bij een reguliere inspectie is geconstateerd dat de hoofdtoegangsbrug naar Landgoed Eyckenlust schade heeft. Aan de onderzijde zijn stukken beton afgebroken, waardoor de wapening bloot is komen te liggen. Veilig gebruik ook voor zwaar verkeer (afvaldienst, brandweet, etc.) is momenteel niet mogelijk.

2. De bebouwing op en rondom het landgoed moet op een veilig manier bereikt kunnen worden.
Op het landgoed staan een aantal woningen die ook voor zwaar verkeer bereikbaar moeten zijn (bijvoorbeeld voor het ophalen van afval of een brandweervoertuig). Dat kan op dit moment via een tijdelijke dam die naast de afgekeurde brug zijn aangelegd. Deze dammen moeten verwijderd worden en een permanente oplossing moet worden gerealiseerd om het landgoed bereikbaar te houden. Daarbij wordt de brug in de hoofdtoegangsroute naar het landgoed vervangen voor een brug voor zwaar verkeer, de andere brug wordt vervangen voor een voetgangers- en fietsersbrug.

3. De nieuwe bruggen dragen bij aan het behoud van de cultuurhistorische waarde van het gebied.
De huidige bruggen dragen in beperkte mate bij aan het aanzicht van het cultuurhistorisch complex. Daarom wordt, met de bijdrage vanuit de Erfgoeddeal, een zogenaamd erfgoed inclusief ontwerp opgesteld waarbij de bruggen qua uitstraling en vormgeving meer recht doen aan het cultuurhistorisch complex.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1. Waterschap en landgoedeigenaar wijken af van eerder gemaakte en vastgelegde afspraken.
In 2011 zijn tussen waterschap en landgoedeigenaar afspraken gemaakt en vastgelegd over het eigendom en beheer van de bruggen. Met dit project wordt van deze afspraken afgeweken en zullen nadere afspraken gemaakt worden. Deze afwijkingen zijn uitgebreid besproken met de landgoedeigenaar en deze is hiermee akkoord. Om de afspraken te borgen worden deze nog afzonderlijk vastgelegd in een overeenkomst tussen waterschap en landgoedeigenaar.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In de Programmabegroting 2025, vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 november 2024, is op basis van de programmering een investeringsvolume doorgerekend in meerjarig kader. Het vervangen van de twee voornoemde bruggen is hierin meegenomen.

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Besluit	Uitgaven/inkomsten	Totaal	
359	Bruggen Beek en Donk (Eyckenlust)	*Uitvoering*	-	Uitgaven	€	1.698.200
				Inkomsten	€	-
Opgenomen in de programmering 2025				**Totaal BRUTO**	**€**	**1.698.200**
				Totaal NETTO	**€**	**1.698.200**

Gevraagd krediet/dekking
Om de vervanging te kunnen realiseren wordt gevraagd een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar te stellen. Naast de interne kosten (eigen uren en rente) is in de raming rekening gehouden met uitvoeringskosten voor een 'erfgoed'-waardig ontwerp. Daarnaast zijn middelen opgenomen voor aanvullende maatregelen, zoals bijvoorbeeld verkeersmaatregelen en het toepassen van beschoeiingsconstructies.
Binnen het doorgerekende investeringsvolume is de verwachting dat voldoende dekking aanwezig is voor onderhavige en voorziene aanvraag, Het effect hiervan is doorgerekend in meerjarig kader.

Subsidie/bijdrage
Vanuit de Erfgoeddeal is een bedrag van ca. € 220.000,- ter beschikking gesteld voor het opstellen van het ontwerp en het realiseren van erfgoed-inclusieve bruggen.

Effect op de exploitatie
De kapitaallasten worden effectief vanaf begrotingsjaar 2027. Naast de kapitaallasten nemen de jaarlijkse exploitatielasten voor beheer- en onderhoud toe binnen watersysteembeheer. Op basis van normkosten worden deze ingeschat op € 20.000 per jaar. Na realisatie van de bruggen wordt een exacte inschatting van de toekomstige exploitatiekosten gemaakt en is inzichtelijk of dit tot hogere exploitatielasten leidt.

De financiële consequentie van dit voorstel en de daarbij behorende kostenraming worden zichtbaar gemaakt in de bijlagen.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

• Bijdrage aan een circulaire economie 2050 (kringlopen gesloten en nagenoeg geen gebruik primaire grondstoffen (fossiel, metaal, mineraal)
• Duurzaam grond-weg-waterbouw, bouw en beheer roerende goederen en onderhoud watersysteem
• Maatschappelijk verantwoord en duurzaam inkopen

UITVOERING/VERVOLG

Na besluitvorming door het algemeen bestuur wordt een aannemer gecontracteerd voor het ontwerpen en realiseren van de beide bruggen. In deze aanbesteding wordt een ontwerpbureau als voorwaarde meegegeven aan de aannemer. Met dit ontwerpbureau hebben wij recente goede ervaringen én deze heeft het vertrouwen van de landgoedeigenaar en de gemeente. Na gereedkomen van het ontwerp en het aanvragen en verkrijgen van de diverse benodigde vergunningen zullen de bruggen worden gerealiseerd.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Voor de groenblauw gebiedsgerichte aanpak (GGA) Aa-dal Noord, waarbinnen ook landgoed Eyckenlust is gelegen, zijn een uitvoeringsagenda en communicatie- en participatieaanpak opgesteld. Deze zijn met o.a. gemeente Laarbeek en ZLTO afgestemd. Er zijn een beperkt aantal direct belanghebbenden: de eigenaar van Landgoed Eyckenlust (de bruggen vormen de verbinding tussen de openbare weg en het landgoed) en de gemeente Laarbeek. Met deze belanghebbenden voeren we o.a. keukentafelgesprekken om kansen en knelpunten voor het ontwerp in kaart te brengen. We betrekken de brede omgeving door te informeren over de start van het project via de kanalen van het waterschap en de gemeente.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Locaties bruggen
Bijlage 2: Kostenraming
Bijlage 3: Financiële paragraaf

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Vervangen van een tweetal bruggen over het afleidingskanaal bij Beek en Donk

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
[Indien van toepassing, hier het nummer dat staat vermeld op de financiële paragraaf weergeven. De financiële paragraaf wordt door financiën opgesteld.]

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 22 april 2025 ;
gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, Algemene wet bestuursrecht, de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen en de Omgevingswet;
gezien het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 15 mei 2025;

B E S L U I T :

Instemmen met het vervangen van twee bruggen over het Afleidingskanaal bij Beek en Donk en daarvoor een investeringskrediet van € 1.920.000 beschikbaar stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2522
Extern Zaak ID	0654613693
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.I
Titel	Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)
Organisatieonderdeel	Advies Waterketen
Projectenboeknummer en naam	2025-070
Portefeuillehouder	Zoeten, S. de

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Oplegnotitie speerpuntproject upgrade lijn 1 en 4
Bijlage 3 Financiële paragraaf
Bijlage 2 Investeringsvoorstel upgrade lijn 1 en 4
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 investeringsvoorstel lijn 1 en 3 SNB

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

1. In te stemmen met een investering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de upgrade van twee verwerkingslijnen voor maximaal € 26.200.000,-
2. In te stemmen met de financiering van dit project door middel van:
a. een bijstorting in het eigen vermogen van SNB van € 1.982.816,- vanuit waterschap Aa en Maas;
b. het aantrekken van leningen bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) door SNB ad € 15.720.000,- onder de garantiestelling van de aandeelhouders die eerder is verstrekt aan de NWB.
3. In te stemmen met een desinvestering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de huidige ketels en turbine van € 1.500.000,-

4. Een krediet beschikbaar te stellen van € 1.982.816,- ten behoeve van de bijstorting op het agio, ter financiering van de investering.

Besluit

Conform voorstel.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 613693

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. In te stemmen met een investering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de upgrade van twee verwerkingslijnen voor maximaal € 26.200.000.
2. In te stemmen met de financiering van dit project door middel van:
    a. een bijstorting in het eigen vermogen van SNB van € 1.982.816 vanuit waterschap Aa en Maas;
    b. het aantrekken van leningen bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) door SNB ad € 15.720.000, onder de garantiestelling van de aandeelhouders die eerder is verstrekt aan de NWB.
3. In te stemmen met een desinvestering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de huidige ketels en turbine van € 1.500.000;
4. Een krediet beschikbaar te stellen van € 1.982.816 ten behoeve van de bijstorting op het agio, ter financiering van de investering.

PROBLEEMSTELLING

SNB is een overheidsvennootschap waarvan de aandelen volledig in handen zijn van zeven waterschappen: Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Limburg, Scheldestromen en Vechtstromen. SNB exploiteert in Moerdijk een slibverwerkingsinstallatie (SVI) waar het zuiveringsslib van deze waterschappen wordt verwerkt (verbrand).
In het vastgestelde ondernemingsplan (Samen Natuurlijk Beter) van SNB staat dat een betrouwbare, duurzamere en betaalbaardere verwerking van zuiveringsslib voor de komende 20 jaar wordt nagestreefd. Om hier invulling aan te geven ontvingen wij van SNB een investeringsvoorstel voor het project ‘upgrade lijn 1 + 4’ (zie bijlage 2) met bijbehorende oplegnotitie (bijlage 1). Het project omvat de vervanging van de huidige twee lagedrukstoomketels en de tegendrukturbine door twee hogedrukstoomketels en een nieuwe tegendrukturbine. Na realisatie van het project beschikt SNB over een robuustere, toekomstbestendigere en duurzamere SVI. Daarnaast ontstaat als gevolg van de upgrade van ‘lijn 1 + 4’ een verlaging van het verwerkingstarief. Een vergelijkbaar project heeft SNB in 2015 uitgevoerd op lijn 2 en 3.

BEOOGD EFFECT

Door in te stemmen met het project ‘upgrade lijn 1 + 4’ en hiervoor financiering beschikbaar te stellen wordt de slibverbranding bij SNB verder verduurzaamd, gemoderniseerd en geoptimaliseerd.

ARGUMENTEN

1.1 Door het project ‘upgrade lijn 1 + 4’ wordt een eerste stap gezet naar de invulling van de strategie zoals opgenomen in het ondernemingsplan van SNB.

Met de goedkeuring van het ondernemingsplan 2021-2026 van SNB hebben de aandeelhouders SNB expliciet de opdracht meegegeven om de zuiveringsslibketen verder te verduurzamen. Met de realisatie van het project 'upgrade lijn 1 + 4' wordt hierin een stap gezet om voor de komende jaren een betaalbare, betrouwbare en circulaire slibeindverwerking te realiseren.

1.2 *Door het project 'upgrade lijn 1 + 4' beschikt SNB over een robuustere en toekomstbestendigere SVI*
Doordat belangrijke onderdelen van de SVI compleet worden vervangen wordt de continuïteit en betrouwbaarheid van de verwerking van het zuiveringsslib verder vergroot. Met de realisatie van het project wordt tevens voorgesorteerd op verwachte (strengere) milieuwet- en regelgeving.

1.3 *Door het project 'upgrade lijn 1 + 4' wordt de verwerkingscapaciteit van de SVI vergroot*
Door de upgrade van lijn 1 + 4 wordt de thermische begrenzing van de nieuwe stoomketels aangepast. Hierdoor wordt het mogelijk om circa 21.000 ton zuiveringsslib per jaar meer te verwerken in de huidige SVI. Uitbreiding van de verwerkingscapaciteit is nodig aangezien de SVI volledig bezet is en de slibaanvoer toeneemt vanwege het ingroeimodel van waterschap Limburg en omdat de aandeelhouders een verdere toename in de slibproductie verwachten. Door de extra verwerkingscapaciteit kan de toename worden afgedekt.

1.4 *Door het project 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een verdere stap gezet in de verduurzaming van de slibeindverwerking.*
Met dit project wordt het energetisch rendement van de SVI vergroot waardoor circa 11 miljoen kWh aan extra elektriciteit kan worden opgewekt uit de verbranding van het zuiveringsslib. Hiermee wordt de slibeindverwerking energieneutraal en wordt SNB minder afhankelijk van het stroomnetwerk. Daarnaast zorgt het project voor milieuwinst vanwege een CO_2-reductie en verlaging van de luchtemissie van ammoniak, NOx en lachgas.

1.5 *Door het project 'upgrade lijn 1 + 4' ontstaat een verlaging van het verwerkingstarief van zuiveringsslib*
Na realisatie van dit project wordt de verwerking van zuiveringsslib efficiënter, kan er meer zuiveringsslib verwerkt worden in de SVI en wordt er meer elektriciteit opgewekt. Dit resulteert in een verlaging van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders van naar verwachting gemiddeld € 2,30 tot € 5,50 per ton slibkoek tot en met 2047. Zie bijlage 1 voor verdere details over de berekening van deze verlaging van het verwerkingstarief.

2.1 *De mix van financiering in de vorm van agio en leningen bij de NWB past in de afspraken tussen SNB en de aandeelhouders.*
In de afspraken tussen SNB en de aandeelhouders is vastgelegd dat de financiering van activiteiten deels plaatsvindt via kapitaalstortingen in het eigen vermogen van SNB (agio) en deels door geldleningen die SNB afsluit bij de NWB. Voor deze leningen staan de aandeelhouders garant. Daarbij is in het begrotingsbeleid van SNB afgesproken dat SNB over een eigen vermogen dient te beschikken tussen 30% tot 40% van het balanstotaal. Gezien de hoge investeringssom van het nu voorliggende project, is een kapitaalstorting in de vorm van agio nodig. De agio wordt door SNB geheel terugbetaald in jaarlijkse gelijke termijnen tot einde afschrijving van de SVI.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1.1 Het ingeschatte investeringsbedrag is onvoldoende

Het project wordt turn-key aanbesteed. Als uit de aanbesteding blijkt dat het investeringsbudget wordt overschreden, dan vindt de investering toch doorgang, mits het financiële rendement van het project niet lager uitkomt dan het meest ongunstige scenario in de gevoeligheidsanalyse (zie tabel op pagina 4 van bijlage 1).

1.2 Om dit project bij SNB te realiseren is instemming van andere aandeelhouders nodig

Het voorgestelde besluit om bij SNB te investeren in een' upgrade lijn 1 + 4' kan niet zonder instemming van andere aandeelhouders. Op basis van de statuten van SNB (artikel 18 lid 2 sub d en e) is goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders nodig, waarbij 75% van de stemmen benodigd is.

3.1 Er wordt een desinvestering gedaan van € 1.500.000 in de huidige ketels en turbine

In het project 'upgrade lijn 1 + 4' worden de huidige lagedrukstoomketels en de lagedruktegendrukturbine vervangen voor twee hogedrukstoom-ketels en een hogedruktegendrukturbine. Dit resulteert in een desinvestering van € 1.500.000 omdat de ketels en turbine nog niet volledig zijn afgeschreven. In de financiële berekeningen is deze eenmalige desinvestering meegenomen.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In het Projectboek 2025, voor kennisname aangeboden bij de vastgestelde Programmabegroting 2025, is voor het project Upgrade Slibverwerkingslijn 1 en 4 SNB (agio) niets opgenomen.

Gevraagd krediet:

Het totaal benodigde krediet ten behoeve van de Upgrade Slibverwerkingslijn 1 en 4 SNB (agio) bedraagt € 1.982.816. De onderbouwing van dit bedrag is weergegeven in het Investeringsvoorstel upgrade lijn 1 + 4 (bijlage 2).
In het nu voorliggende voorstel is nog geen rekening gehouden met de ontvangst van mogelijke subsidies voor het project 'upgrade lijn 1 + 4'. SNB ziet twee mogelijke subsidies, waarvoor later dit jaar de inschrijving wordt opengesteld. Het betreft een investeringssubsidie op basis van de regeling "VErsnelde Klimaatinvesteringen Industrie" (VEKI) en een exploitatiesubsidie op basis van de regeling "Stimulering Duurzame Energieproductie" (SDE). Voor beide subsidies is in totaal een maximale subsidie mogelijk van € 13 miljoen. Zodra beide subsidieregelingen worden opengesteld zal door SNB een aanvraag worden ingediend. Bij toekenning van de VEKI-subsidie wordt deze verrekend met de investeringssom en zal de aan de aandeelhouders gevraagde financiering overeenkomstig worden verlaagd. Zie bijlage 1 en 2 voor een raming van het totale investeringsbudget, een overzicht van de financiering van het project en de verdeling van agiostorting over de aandeelhouders.

Dekking/verklaring afwijkingen:

De dekking van het gevraagde investeringskrediet vindt plaats door verlaging van de exploitatielasten voor de verwerking van het slib (vanaf 2027).

Effect op exploitatie:

Het agio ontvangen we vanaf 2027 in 21 jaarlijkse termijnen weer terug van de SNB. De kapitaalslasten bestaan daardoor alleen uit rentelasten. Naast de kapitaallasten nemen de jaarlijkse exploitatielasten voor de verwerking van het slib af met € 175.000, uitgaande van de verwachte verlaging van het verwerkingstarief met (minimaal) € 2,30 per ton (zie bijlage 1 en 2 voor de cijfermatige onderbouwing). Dit speelt vanaf jaar 2027. Dit betekent dat in 2027 de totale

lasten met € 132.000 afnemen en dit voordeel wordt elk jaar iets groter omdat de rentelasten elk jaar afnemen. De rentelasten over 2025 en 2026 zullen worden gedragen in de exploitatie ten laste van het exploitatieresultaat zuiveren.

De financiële consequenties van dit voorstel zijn zichtbaar in bijgaande financiële paragraaf (bijlage 3).

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

SNB levert met dit project een bijdrage in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhouders. Het project zorgt voor een CO_2-reductie van jaarlijks 11.000 ton.
Daarnaast wordt de emissie van ammoniak (NH3) en stikstofoxide (NOx) per saldo verlaagd met circa 5.000 kg per jaar. Hiermee geeft SNB invulling aan het Schone Lucht Akkoord, en wordt voorgesorteerd op strengere, toekomstige emissiegrenswaarden vanuit de omgevingsvergunning.
Doordat SNB onderdeel is van de afvalwater- en slibketen kan de CO_2-reductie meegenomen worden in de klimaatdoelstellingen van Aa en Maas voor 18,92% (het aandeel van Aa en Maas in SNB). Voor waterschap Aa en Maas houdt dit in dat de CO_2-footprint (zoals berekend met de klimaatmonitor) met 5% wordt verminderd.

UITVOERING/VERVOLG

Bij een positief besluit vanuit de aandeelhouders van SNB ziet de projectplanningen er als volgt uit:

Wat	Wanneer
Besluitvorming bij aandeelhouders SNB	Voor 30 juni 2025
Definitieve besluitvorming in een bijzondere algemene vergadering	Juni/juli 2025
Verkrijgen benodigde wijziging vergunningen	Augustus 2025
Afronding aanbesteding en opdrachtverlening	September 2025
Engineering gereed	December 2025
Realisatie project	2026
Oplevering werkzaamheden	Januari 2027

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

SNB is verantwoordelijk voor de coördinatie en communicatie met betrekking tot het project.

BIJLAGEN

1. Oplegnotitie speerpuntproject upgrade lijn 1 + 4
2. Investeringsvoorstel upgrade lijn 1 + 4
3. Financiële paragraaf

VERSIEDATUM

8 april 2025

ONDERWERP: INVESTERINGVOORSTEL SNB INZAKE UPGRADE LIJN 1 + 4

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 8 april 2025;

gezien het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid van 15 mei 2025;

B E S L U I T:

1. In te stemmen met een investering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de upgrade van twee verwerkingslijnen voor maximaal € 26.200.000.
2. In te stemmen met de financiering van dit project door middel van:
    a. een bijstorting in het eigen vermogen van SNB van € 1.982.816 vanuit waterschap Aa en Maas;
    b. het aantrekken van leningen bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) door SNB ad € 15.720.000, onder de garantiestelling van de aandeelhouders die eerder is verstrekt aan de NWB.
3. In te stemmen met een desinvestering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de huidige ketels en turbine van € 1.500.000;
4. Een krediet beschikbaar te stellen van € 1.982.816 ten behoeve van de bijstorting op het agio, ter financiering van de investering.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering
van 6 juni 2025,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

INVESTERING IN VERDUURZAMING SLIBEINDVERWERKING

Voorgesteld/gevraagd besluit

1. In te stemmen met een investering door N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) in de upgrade van twee verwerkingslijnen voor maximaal € 26.200.000.
2. In te stemmen met een desinvestering van € 1.500.000.
3. In te stemmen met de financiering van deze projecten door middel van a) een bijstorting in het eigen vermogen van SNB van € 10.480.000 vanuit de zeven aandeelhouders en b) het aantrekken van leningen bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) door SNB ad € 15.720.000 onder de garantiestelling van de aandeelhouders die eerder is verstrekt aan de NWB.

Inleiding

SNB is een overheidsvennootschap waarvan de aandelen volledig in handen zijn van zeven waterschappen: Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Limburg, Scheldestromen en Vechtstromen. SNB zorgt voor het tot stand brengen en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie (SVI) voor de verwerking van het zuiveringsslib van de aandeelhoudende waterschappen.

Uitwerking ondernemingsplan 2021 – 2026

Door de aandeelhouders is het ondernemingsplan 2021 – 2026 'Samen Natuurlijk Beter' vastgesteld. Onderdeel van bovenstaand plan is het realiseren van een meer betrouwbare, duurzamere en meer betaalbare verwerking van zuiveringsslib voor ongeveer de komende twintig jaar. Dit houdt in, het terugwinnen van grondstoffen uit zuiveringsslib, het bewerkstelligen van een klimaatpositieve verwerking van zuiveringsslib, het reduceren van de milieubelasting die de verwerking veroorzaakt, en het verlagen van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders. SNB wil dit onder andere bereiken door het effectueren van vier speerpuntprojecten. In onderstaand overzicht is weergegeven wat deze projecten gaan opleveren:

Slibketen voor speerpuntprojecten

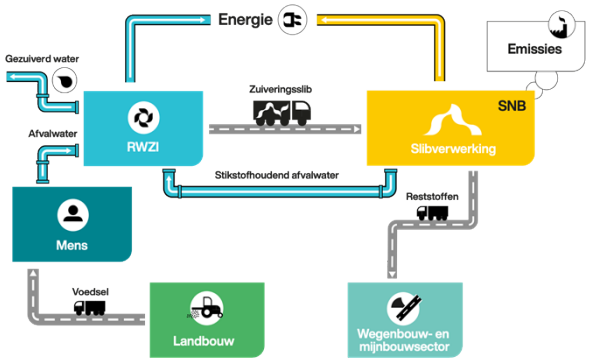

Slibketen na realisatie speerpuntprojecten

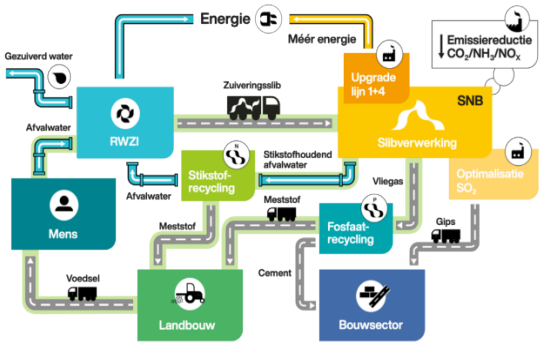

Deze projecten zijn de upgrade lijn 1 + 4, fosfaatterugwinning, stikstofterugwinning en optimalisatie SO_2-afvang. Dit voorstel gaat over het eerste project: 'upgrade lijn 1 + 4'. Een uitgebreidere versie van dit voorstel vanuit SNB is als bijlage toegevoegd bij dit voorstel. Voor de andere drie projecten volgen er later in 2025 en 2026 separate voorstellen.

Speerpuntproject 'upgrade lijn 1 + 4'

Het project voorziet in het vervangen van de huidige twee lagedrukstoomketels en de tegendrukturbine door een systeem bestaande uit een verlenging van de verbrandingsovens, twee hogedrukstoomketels met daaraan gekoppeld een nieuwe tegendrukturbine. Een vergelijkbare vervanging heeft SNB reeds in 2015 uitgevoerd op lijn 2 en 3.

Beoogd effect

- Het vergroten van het energetisch rendement van de SVI met circa 11.100.000 kWh aan extra elektriciteitsopwekking uit zuiveringsslib. Hiermee wordt de slibeindverwerking bij SNB **energie-neutraal**;
- Met de upgrade van lijn 1 + 4 wordt de thermische begrenzing van de stoomketels aangepast. Hierdoor wordt het mogelijk om circa **21.000 ton ontwaterd zuiveringsslib per jaar meer te verwerken**. De jaarlijkse verwerking komt dan op circa 450.000 ton per jaar te liggen. Deze toename is noodzakelijk gezien de verwachte toename in de aanvoer van zuiveringsslib vanuit de zeven aandeelhoudende waterschappen;
- Tijdens de verbranding van zuiveringsslib ontstaat onder andere ammoniak (NH_3), stikstofoxide (NO_x) en lachgas (N_2O). Door het verlengen van de verbrandingsovens wordt de verblijftijd vergroot en worden daarmee bovenstaande **emissies verlaagd** met 1.000 kg NH_3 per jaar, 4.000 kg NO_x en 24.000 kg N_2O per jaar.
- Voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' is een **CO_2-reductie** berekend van 11.000 ton per jaar (scope 1: 6.000 ton en scope 2: 5.000 ton). Deze reductie mogen de aandeelhouders naar rato van hun aandelenbezit in SNB meenemen als hun eigen reductie.
- Naast bovenstaande duurzame effecten, zorgt het project 'upgrade lijn 1 + 4' ook voor een **verlaging van het verwerkingstarief** voor de aandeelhouders van gemiddeld € 2,30 tot aan 5,50 per ton ontwaterd zuiveringsslib tot en met 2047, inclusief de financieringskosten voor de agio.

Argumenten

1.1. Met de realisatie van de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een eerste stap gezet naar de invulling van de strategie zoals opgenomen in het ondernemingsplan van SNB. Met de goedkeuring van het ondernemingsplan 2021-2026 van SNB hebben de aandeelhouders SNB expliciet de opdracht meegegeven om de zuiveringsslibketen verder te verduurzamen. Met de realisatie van het project 'upgrade lijn 1 + 4' wordt hierin een eerste stap gezet om voor de komende jaren een betaalbare, betrouwbare en circulaire slibeindverwerking te realiseren.

1.2. Toename van de slibverwerking. Met de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een capaciteitsknelpunt weggenomen, waardoor meer zuiveringsslib verwerkt kan worden in de huidige SVI. Deze toename is noodzakelijk, aangezien de aandeelhouders een toename in de slibproductie verwachten. Door de extra verwerkingsmogelijkheid kan de toename worden afgedekt.

1.3. Met de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een verdere stap gezet in het hergebruik van zuiveringsslib door verdergaande energieopwekking uit zuiveringsslib. SNB zet de biomassa (C) in het zuiveringsslib reeds om in bruikbare duurzame energie. Met dit project wordt deze omzetting verder geoptimaliseerd en wordt de slibeindverwerking energieneutraal.

1.4. SNB levert een bijdrage in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhouders. Als onderdeel van de afvalwater- en slibketen levert SNB een bijdrage in de CO_2-voetafdruk van deze keten. Dit betekent dat de CO_2-reductie die het project 'upgrade lijn 1 + 4' realiseert, meegenomen kan worden in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhoudende waterschappen naar gelang ieders aandeel in SNB.

1.5. De continuïteit en betrouwbaarheid van de slibeindverwerking wordt verder verbeterd. De continuïteit van de verwerking van het zuiveringsslib wordt verder vergroot, doordat belangrijke onderdelen van de SVI, de lagedrukstoomketels op lijn 1 en 4 en de tegendrukturbine, compleet worden vervangen. Daarnaast wordt SNB minder afhankelijk van het stroomnetwerk.

1.6. De toekomstbestendigheid van de verwerking bij SNB wordt vergroot. Met de realisatie van het project wordt voorgesorteerd op verwachte (strengere) wet- en regelgeving. Het verwerken van zuiveringsslib is nu nog vrijgesteld van Europese CO_2-emissiehandel en CO_2-heffing. Mocht dit in de toekomst veranderen, dan levert dit project de benodigde CO_2-reductie om extra heffingen te voorkomen. Daarnaast geeft SNB invulling aan het Schone Lucht Akkoord door de stikstofemissie (NO_x en NH_3) te verlagen met het project 'upgrade lijn 1 + 4'.

1.7. Verlaging van het verwerkingstarief voor zuiveringsslib. Dit project zorgt ervoor dat de verwerking van zuiveringsslib efficiënter wordt en dat er meer zuiveringsslib verwerkt kan worden in de SVI. Dit resulteert in een verlaging van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders.

2.1. Desinvestering huidige ketels en turbine. In het project ‘upgrade lijn 1 + 4’ worden de huidige lagedrukstoomketels en de lagedruktegendrukturbine vervangen voor twee hogedrukstoomketels en een hogedruktegendrukturbine. Dit resulteert in een desinvestering van € 1.500.000 omdat de ketels en turbine nog niet volledig zijn afgeschreven. Bij een positief besluit om te investeren in de upgrade, worden de bestaande ketels en turbine in twee jaar versneld afgeschreven. In onderstaande financiële berekeningen is deze eenmalige desinvestering meegenomen.

3.1. De mix van financiering in de vorm van agio en leningen bij de NWB past in de afspraken tussen SNB en de aandeelhouders. In de onderlinge afspraken tussen SNB en de aandeelhouders is afgesproken dat de financiering van activiteiten deels plaatsvindt met inbreng via kapitaalstortingen in het eigen vermogen van SNB en deels via geldleningen bij de NWB. Voor deze leningen staan de aandeelhouders garant.

Financiële aspecten

Raming investeringsomvang

Onderstaand investeringsbudget is gebaseerd op een raming van ingenieursbureau RG Projecten. De raming is taakstellend voor het project.

Omschrijving		Bedrag
Installatie	€	24.000.000
Projectkosten	€	500.000
Onvoorzien	€	1.000.000
BTW	€	700.000
Totaal	**€**	**26.200.000**

Financiering van het project

In onderstaand overzicht is voor het project de financieringsmix opgenomen:

Omschrijving		Bedrag
Bijstorting in agioreserve	€	10.480.000
Leningen met garantie NWB	€	15.720.000
Totaal	**€**	**26.200.000**

Bijstorting in agioreserve SNB

De aandeelhouders en SNB hebben afgesproken SNB deels te financieren door middel van een bijstorting op de aandelen (kapitaalstorting). In het begrotingsbeleid is afgesproken om het eigen vermogen op 30% tot 40% te houden, om zo een gezonde financiële positie te creëren. Voor het project ‘upgrade lijn 1 + 4’ is een bijstorting nodig van € 10.480.000 ofwel 40% van de totale investering. De bijstorting wordt gebaseerd op het aandelenbezit en bedraagt (in €):

Omschrijving		Bedrag
HDSR (14,00%)	€	1.467.200
WAM (18,92%)	€	1.982.816
WBD (14,51%)	€	1.520.648
WDD (17,01%)	€	1.782.648
WL (14,00%)	€	1.467.200
WSS (7,97%)	€	835.256
WVS (13,59%)	€	1.424.232
Totaal	**€**	**10.480.000**

De agiobijstorting zal worden opgevraagd op basis van een nog nader vast te stellen schema in overleg met de aandeelhouders. Dit schema kan pas opgesteld worden nadat aanbesteding is afgerond (zie hieronder). Het merendeel van de investering zal waarschijnlijk in 2026 gedaan worden, waarbij een eerste aanbetaling gedaan wordt in de tweede helft van 2025. Terugbetaling van de agio geschiedt in beginsel vanaf 1 januari 2027 tot en met 31 december 2047 in 21 jaarlijkse gelijke termijnen in december van ieder jaar.

Leningen SNB bij de NWB onder garantstelling aandeelhouders

Op basis van het bovenstaande wordt voor het project € 15.720.000 aan leningen aangetrokken door SNB bij de NWB onder garantiestelling van de aandeelhouders. De huidige garantiestelling, die door de aandeelhouders is verleend, heeft een totale omvang van € 55.000.000. De lening voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' past binnen de bestaande garantiestelling.

Subsidiemogelijkheden

Voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' bestaat de mogelijkheid om maximaal € 7.000.000 aan investeringssubsidie te ontvangen op basis van de regeling 'VErsnelde Klimaatinvesteringen Industrie (VEKI)'. Een aanvraag wordt ingediend in het voorjaar van 2025. Bij toekenning wordt de subsidie verrekend met het investeringsbedrag. Mocht deze subsidie verkregen worden, dan zal de financiering voor dit project overeenkomstig worden verlaagd in de verhouding 40%/60%. Daarnaast is het mogelijk om SDE-subsidie aan te vragen voor dit project in september/oktober 2025, waarmee een extra jaarlijkse inkomstenbron gegenereerd kan worden gedurende de exploitatie van circa € 13.000.000. Als beide subsidies worden toegekend, dan worden deze met elkaar verrekend. In totaal is dan een maximale subsidie op dit project mogelijk van € 13.000.000 (VEKI € 7.000.000 en SDE € 5.000.000).

Rendement project 'upgrade lijn 1 + 4' en gevoeligheidsanalyse

De vraag bij investeringen is of de toekomstige voordelen opwegen tegen de investeringskosten. Om dit te bepalen is de terugverdientijd (TVT) en de netto contante waarde (NCW) berekend van dit project. Om beter inzicht te krijgen in de value case is ook een berekening gemaakt inclusief de verwachte CO_2-besparing. Er zijn verschillende scenario's doorgerekend die in bijlage 1 nader worden toegelicht.

		E-&V-20%	V-20%	E-	M	E+	VEKI	E+&VEKI
TVT zonder CO_2-beprijzing	jaren	13	12	11	10	10	8	7
TVT met CO_2-beprijzing	jaren	8	8	8	7	7	5	5
NCW zonder CO_2-beprijzing	€	6.014.000	9.811.000	12.266.000	16.063.000	19.820.000	24.152.000	27.909.000
NCW met CO_2-beprijzing	€	29.724.000	33.520.000	30.974.000	39.772.000	43.529.000	47.862.000	51.619.000
Effect op verwerkingstarief*	€/ton	-2,70	-3,30	-3,70	-4,30	-4,90	-5,20	-5,80
Gem. rentekosten agiostorting	€/ton	+0,43	+0,43	+0,43	+0,43	+0,43	+0,31	+0,31
Effect op waterschappen*	€/ton	-2,27	-2,87	-3,27	-3,87	-4,47	-4,89	-5,49

*Dit betreft het gemiddelde effect op het verwerkingstarief/kosten voor de waterschappen van 2027 t/m 2047 exclusief CO_2-beprijzing.

De terugverdientijden liggen ruim binnen de verwachte resterende levensduur van de SVI t/m 2047. Verder ligt de terugverdientijd van scenario M in lijn met de in het ondernemingsplan van SNB afgesproken terugverdientijd (zonder CO_2-beprijzing) van circa 10 jaar voor dergelijke investeringen. Ook in het meest ongunstige scenario blijft er sprake van een daling van het verwerkingstarief.

Opmerkingen en kanttekeningen

- **Geen samenloop met energie- en grondstoffenfabrieken (EFGF).** De omzetting van biomassa op de zuiveringen in biogas verandert de energie/waterverhouding in het zuiveringsslib, maar er blijft voldoende energie beschikbaar om ook nog energie op te wekken tijdens de slibeindverwerking bij SNB, ook als er gekeken wordt naar de toekomstige vergistingsplannen bij de aandeelhouders. Voor de slibeindverwerking is de verhouding tussen energie en water van belang. Door de omzetting in biogas neemt de energie-inhoud weliswaar af, maar daar staat tegenover dat het zuiveringsslib beter ontwaterd kan worden, waardoor er minder water in het ontwaterd zuiveringsslib zit. Dit zorgt ervoor dat de verhouding nagenoeg gelijk blijft en dat dit geen invloed heeft op de energieproductie bij SNB.
- **Vergunning.** De aanvraag voor de omgevingsvergunning, onderdeel milieu, op basis van de regeling '*verandering van een milieubelastende activiteit zonder significante gevolgen*' is in voorbereiding. Hierbij wordt ook de aanvraag voor het onderdeel bouwen voorbereid. Een dergelijke aanvraag zou binnen enkele maanden afgehandeld moeten kunnen worden. Voor de omgevingsvergunning, onderdeel natuurbescherming, is een voortoets uitgevoerd waaruit blijkt dat de bouw en het gebruik van het project niet leidt tot een relevante emissie en depositie op Natura 2000-gebieden. Aangezien het gaat om een upgrade van de bestaande activiteit, is een aanvraag voor het onderdeel natuurbescherming naar verwachting niet nodig. Hierover treedt SNB nog in contact met de provincie/omgevingsdienst.

- **Staatssteun.** De financiering van de activiteiten van SNB en ook de financiering van dit project vallen onder de regels van de DAEB-vrijstelling (Diensten van Algemeen Economisch Belang) zodat er geen sprake is van staatssteun. De afspraken die over deze vrijstelling tussen de aandeelhouders en SNB zijn gemaakt en de besluiten die hierover zijn genomen door de aandeelhouders in het verleden, behoeven voor de financiering van dit project geen wijzigingen te ondergaan.
- **Fiscale aspecten.** SNB is vrijgesteld van vennootschaps- en omzetbelasting voor het verwerken van zuiveringsslib. Voor de omzetbelasting geldt, dat voor zover de opgewerkte elektriciteit wordt gebruikt ten behoeve van de verwerking van zuiveringsslib, dit onder de vrijstelling valt. Voor zover elektriciteit wordt geleverd aan het openbaar net of aan andere activiteiten, zoals de fosfaat- en stikstofterugwinning, geldt deze vrijstelling niet. In dat geval geldt er ook een recht op vooraftrek. Op basis van de huidige en toekomstige energieopwekking wordt aangenomen dat 10% onbelast en 90% belast wordt. Voor de vennootschapsbelasting geldt dat de gehele opwekking van elektriciteit wordt aangemerkt als een belaste activiteit. Met bovenstaande uitgangspunten is rekening gehouden in dit project.
- **Aanbesteding.** Bovenstaand project wordt Europees aanbesteed door SNB. Hiervoor is vorig jaar reeds een aanbestedingstraject opgestart, vooruitlopend op en onder voorbehoud van de definitieve besluitvorming door de aandeelhouders, op basis van een concurrentiegerichte dialoog.

Specifieke risico's rondom dit project

- **Investeringsbudget wordt te hoog.** Het project wordt turn-key aanbesteed. Als uit de aanbesteding blijkt dat het investeringsbudget wordt overschreden, dan vindt de investering toch doorgang, mits het financiële rendement van het project niet lager uitkomt dan het meest ongunstige scenario in de gevoeligheidsanalyse.
- **Tijdelijke afvoer zuiveringsslib niet mogelijk c.q. duurder.** Tijdens de ombouw van de twee lijnen kunnen deze lijnen tijdelijk niet worden gebruikt. In het project is rekening gehouden met extra verwerking van zuiveringsslib door andere partijen. Met andere verwerkers zijn nog geen afspraken gemaakt over de verwerking. Dat kan pas als er definitief is besloten en het qua planning duidelijk is wanneer de ombouw gaat plaatsvinden. Wel is een verkenning uitgevoerd en er mag verwacht worden dat SNB tijdelijk de verwerking bij anderen kan onderbrengen voor genoemd bedrag van € 2.600.000. Mocht dat niet zo zijn, dan wordt hiervoor de post onvoorzien aangesproken.
- **Lagere energieprijs.** De opbrengst uit energie is deels afhankelijk van de ontwikkeling van de energieprijzen. In de doorrekening van de investering is rekening gehouden met een conservatieve aanname aangaande de prijsontwikkeling van energie. Dit risico wordt verder gemitigeerd als de VEKI- en/of SDE-subsidie wordt verkregen.
- **Lagere energieproductie.** Het financieel rendement van de investering is onder andere afhankelijk van de hoeveelheid elektriciteit die wordt gemaakt. De hoeveelheid terug te winnen elektriciteit is op basis van een model berekend door ingenieursbureau RG Projecten. De elektriciteitsproductie is onder andere afhankelijk van de vervuiling die in de ketels optreedt. Om dit risico te mitigeren wordt de ketelcapaciteit 10% groter gemaakt en worden voorzieningen aangebracht om de ketels te reinigen. Daarnaast heeft de verhouding energie/water in het zuiveringsslib mogelijk effect op de elektriciteitsproductie (zie hierboven).

Uitvoering/vervolg

1. Bestuurlijke besluitvorming bij de afzonderlijke aandeelhouders in SNB.
2. Definitieve besluitvorming in een bijzondere algemene vergadering (juni/juli 2025).
3. Verkrijgen benodigde wijziging vergunningen (augustus 2025).
4. Afronding aanbesteding en opdrachtverlening (september 2025)
5. Engineering (oktober – december 2025)
6. Fabricage nabrandkamers, stoomketels en turbine (eerste helft 2026)
7. Uit- en inbouwen ketels en ingebruikstelling (tweede helft 2026)

Bijlagen

1. Investeringsvoorstel project 'upgrade lijn 1 + 4'

Printdatum: 25-3-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	19 / 2025	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	8-4-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Waterzuiveringsbeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Directie
Betreft investeringsproject:	**Upgrade slibverwerkingslijn 1 en 4 SNB (agio)**
Soort investering:	**C**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 1.982.816	€ -	€ 1.982.816
Programmeringcode/-nr.:	2025-070	€ -	€ -	€ -

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Bijdrage in investering derden	€ 1.982.816	€ -	€ 1.982.816
Mechanisch/electrisch	€ -	€ -	€ -
Civiel/bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ -	€ -	€ -
Totaal	**€ 1.982.816**	**€ -**	**€ 1.982.816**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2027
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Bijdrage in investering derden	n.v.t.	€ -	€ 42.829	€ 42.829
Mechanisch/electrisch	15	€ -	€ -	€ -
Civiel/bouwkundige werken	30	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ -	€ -	€ -
Totaal		€ -	€ 42.829	€ 42.829
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaard is 1,25% van gevraagd krediet)				€ -
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -175.000
Totale lasten				€ -132.171

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	0,0%
Zuiveringsbeheer	100,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer				eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€	-	329.900	€ -
Gebouwd	58,6%	€	-	165.380.000.000	0,00000%
Ongebouwd	12,2%	€	-	98.350	€ -
Natuurterreinen	0,2%	€	-	27.200	€ -

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)	€	-132.171,17	1.190.900	€ 0,111-
Totaal Generaal	**€**	**-132.171,17**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:	I1038501	Upgrade slibverwerkingslijn 1 en 4 SNB (agio)
Programma (toebedeling)	100%	Schoon Water
Beleidsveld	63100000	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken
Werkplanproductnummer	63131001	Bouw en verwerving slibverwerkingsinstallaties

Investeringsvoorstel speerpuntproject ‘Upgrade lijn 1 + 4’

SNB

27 februari 2025 | R.25.001 | revisie 3

de toekomst is circulair

1 Samenvatting

Diversen		
Beschrijving investering	Vervanging van twee lagedrukstoomketels en de tegendrukturbine/generator door twee hogedrukstoomketels inclusief een verlenging van de ovens middels nabrandkamers met, gekoppeld aan de ketels, een nieuwe tegendrukturbine met generator om duurzame elektriciteit te produceren uit zuiveringsslib.	
Argumenten	• Met dit eerste speerpuntproject 'upgrade lijn 1 + 4' wordt invulling gegeven aan de strategie zoals opgenomen in het ondernemingsplan van SNB. • Het project neemt knelpunten in de slibverwerkingsinstallatie (SVI) weg, waardoor circa 21.000 ton meer ontwaterd zuiveringsslib per jaar verwerkt kan worden, zodat SNB de verwachte toename in de slibaanvoer vanuit de aandeelhouders, zelf kan verwerken. • Met het project wordt een verdere stap gezet in het hergebruik van zuiveringsslib door het verder vergroten van de energieopwekking met 11,1 miljoen kWh extra per jaar, waardoor de slibeindverwerking energieneutraal wordt. • SNB levert met dit project een bijdrage in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhouders. Het project zorgt voor een CO_2-reductie van jaarlijks 11.000 ton. Daarnaast wordt de emissie van ammoniak (NH_3) en stikstofoxide (NO_x) per saldo verlaagd met circa 5.000 kg per jaar. • Het project vergroot de continuïteit en de betrouwbaarheid van de SVI verder, doordat een belangrijk deel van de SVI wordt vernieuwd. • Over de looptijd van het project levert het project een tariefreductie op van gemiddeld € 2,70 tot 5,80 per ton ontwaterd zuiveringsslib.	
Kentallen*	Omvang investering (€)	26.200.000
	Omvang desinvestering (€)	1.500.000
	TVT zonder CO_2-beprijzing (jaren)	7 tot 13
	TVT met CO_2-beprijzing (jaren)	5 tot 8
	Gemiddelde tariefsverlaging (€/ ton slib)	-2,70 tot 5,80
Wijze van financieren	Conform het begrotingsbeleid wordt de investering voor 40% gefinancierd middels een bijstorting op het eigen vermogen van SNB (agioreserve) en voor 60% door leningen van SNB bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB).	
Techniek	Op basis van bewezen techniek (sectorbreed toegepaste techniek en reeds eerder toegepast in lijn 2 en 3) bovenstaande investering realiseren.	
Risico's verbonden aan investering	De risico's verbonden aan de investering zijn in beeld. Met deze risico's is rekening gehouden in het ontwerp van de upgrade c.q. er zijn/worden beheersmaatregelen getroffen om de risico's te mitigeren, waardoor er geen grote risico's overblijven.	
Planning	• Besluitvorming bij aandeelhouders en SNB afgerond 30 juni 2025. • Voorbereiding juli 2025 t/m december 2025. • Fabricage en uit-/inbouwen januari 2026 t/m december 2026. • Definitieve ingebruikstelling uiterlijk 1 januari 2027.	

*Genoemde terugverdientijden (TVT) en tariefsverlaging zijn gebaseerd op een uitgevoerde gevoeligheidsanalyse.

2 Voorstel/gevraagd besluit

De Directie en Raad van Commissarissen van N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) vraagt de aandeelhoudende waterschappen mandaat te verlenen aan de aandeelhoudersvertegenwoordigers om in de algemene vergadering van aandeelhouders[1] de volgende besluiten te nemen:

1. In te stemmen met een investering door SNB in de upgrade van twee verwerkingslijnen voor maximaal € 26.200.000.
2. In te stemmen met een desinvestering van € 1.500.000.
3. In te stemmen met de financiering van deze projecten door middel van a) een bijstorting in het eigen vermogen van SNB van € 10.480.000 vanuit de zeven aandeelhouders en b) het aantrekken van leningen bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) door SNB ad. € 15.720.000 onder de garantiestelling van de aandeelhouders die eerder is verstrekt aan de NWB.

Bovenstaande besluiten vragen op basis van de statuten van SNB (artikel 18 lid 2 sub d en e) goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders waarbij 75% van de stemmen benodigd is. De wijze van financiering zoals beschreven onder punt 3 is in overeenstemming met de hierover gemaakte afspraken tussen SNB en de aandeelhouders, zoals opgenomen in de samenwerkings-overeenkomst (financieringswijze) en het begrotingsbeleid (verhouding eigen en vreemd vermogen).

3 Context

SNB is een overheidsvennootschap waarvan de aandelen volledig in handen zijn van zeven waterschappen: Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Limburg, Scheldestromen en Vechtstromen. SNB zorgt voor het tot stand brengen en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie (SVI) voor de verwerking van het zuiveringsslib van de aandeelhoudende waterschappen.

Door de aandeelhouders is het ondernemingsplan 2021 – 2026 'Samen Natuurlijk Beter' vastgesteld. Onderdeel van bovenstaand plan is het realiseren van een meer betrouwbare, duurzamere en meer betaalbare verwerking van zuiveringsslib voor ongeveer de komende twintig jaar. Dit houdt in het terugwinnen van grondstoffen uit zuiveringsslib, het bewerkstelligen van een klimaatpositieve verwerking van zuiveringsslib, het reduceren van de milieubelasting die de verwerking veroorzaakt, en het verlagen van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders. SNB wil dit onder andere bereiken door het effectueren van vier speerpuntprojecten. In onderstaand overzicht is weergegeven wat deze projecten gaan opleveren:

Slibketen voor speerpuntprojecten

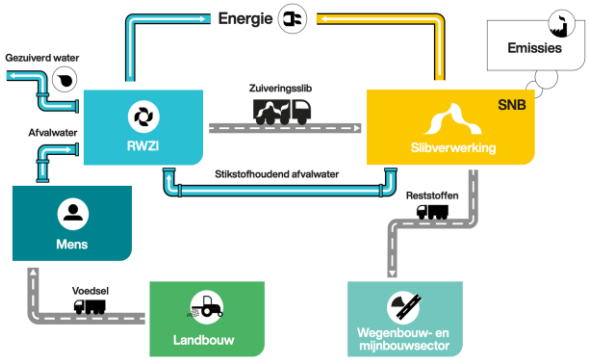

Slibketen na realisatie speerpuntprojecten

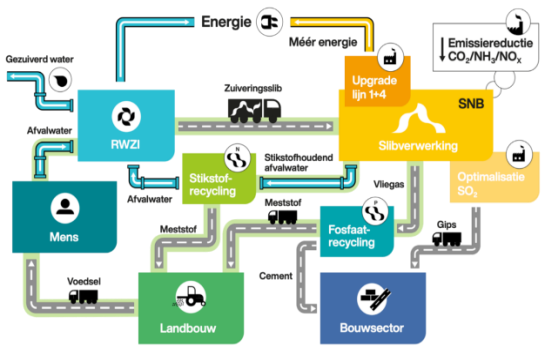

[1] Nadat de besluitvorming bij de afzonderlijke aandeelhouders heeft plaatsgevonden wordt een bijzondere algemene vergadering uitgeschreven waarin het voorstel wordt behandeld.

Deze projecten zijn:

- **Upgrade lijn 1 + 4:** Het doel van dit project is het wegnemen van verwerkingscapaciteitsknelpunten, de energieterugwinning uit zuiveringsslib te optimaliseren, de uitstoot van stikstof en CO_2 te verlagen en de SVI robuuster te maken.
- **Fosfaatterugwinning:** Met dit project wil SNB op grote schaal fosfaat terugwinnen uit de vliegas die overblijft na de verwerking van zuiveringsslib in de vorm van een duurzame fosfaatmeststof, waarbij de rest van de vliegas wordt omgezet in een bouwstof die gebruikt kan worden als een duurzame cementvervanger.
- **Stikstofterugwinning:** Het doel van het project is om de grote hoeveelheden in het afvalwater van SNB aanwezige stikstof, die ontstaat tijdens het voordrogen van zuiveringsslib, niet te vernietigen maar om te zetten in een bruikbare groene stikstofmeststof.
- **Optimalisatie SO_2-afvang:** Doel van dit project is om de rookgasreiniging van de SVI aan te passen waardoor op een efficiëntere wijze zwaveldioxide (SO_2) wordt afgevangen en wordt hergebruikt als bouwstof.

Dit voorstel gaat over het eerste project 'upgrade lijn 1 + 4'. Voor de andere drie projecten volgen er later in 2025 en 2026 separate voorstellen.

4 Het project

De 'upgrade lijn 1 + 4' omvat de vervanging van twee lagedrukstoomketels door hogedrukstoomketels, en het plaatsen van een nabrandkamer op twee van vier verbrandingslijnen, alsook het vervangen van de huidige tegendrukturbine. In 2015 hebben de twee andere lijnen (lijn 2 en 3) al een vergelijkbare upgrade gehad. De techniek die hiervoor wordt gebruikt, is bewezen techniek. Voor lijn 1 en 4 worden op basis van de ervaringen die zijn opgedaan met lijn 2 en 3, in ontwerp verdere verbeteringen aangebracht. In bijlage 1 wordt het project verder uitgewerkt en toegelicht.

5 Argumenten

- **Met de realisatie van de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een eerste stap gezet naar de invulling van de strategie zoals opgenomen in het ondernemingsplan van SNB**
  Met de goedkeuring van het ondernemingsplan 2021-2026 van SNB hebben de aandeelhouders SNB expliciet de opdracht meegegeven om de zuiveringsslibketen verder te verduurzamen. Met de realisatie van het project 'upgrade lijn 1 +4' wordt hierin een eerste stap gezet om voor de komende jaren een betaalbare, betrouwbare en circulaire slibeindverwerking te realiseren.
- **Toename van de slibverwerking**
  Met de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een capaciteitsknelpunt weggenomen in de huidige SVI waardoor meer zuiveringsslib verwerkt kan worden in de bestaande SVI. Deze toename is noodzakelijk aangezien de aandeelhouders een toename in de slibproductie verwachten. Met de extra verwerkingsmogelijkheid kan de toename worden afgedekt.
- **Met de 'upgrade lijn 1 + 4' wordt een verdere stap gezet in het hergebruik van zuiveringsslib en wordt de slibeindverwerking energieneutraal**
  SNB zet de biomassa (C) in het zuiveringsslib reeds om in bruikbare duurzame energie. Met dit project wordt deze omzetting verder geoptimaliseerd en wordt de slibeindverwerking energieneutraal.
- **SNB levert een bijdrage in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhouders**
  Als onderdeel van de afvalwater- en slibketen levert SNB een bijdrage in de CO_2-voetafdruk van deze keten. Dit betekent dat de CO_2-reductie die het project 'upgrade lijn 1 + 4' realiseert, meegenomen kan worden in de klimaatdoelstellingen van de aandeelhoudende waterschappen naar gelang ieders aandeel in SNB.

- **De continuïteit en betrouwbaarheid van de slibeindverwerking wordt verder verbeterd**
  De continuïteit van de verwerking van het zuiveringsslib wordt verder vergroot doordat belangrijke onderdelen van de SVI, de lagedrukstoomketels op lijn 1 en 4 en de tegendrukturbine, compleet worden vervangen. Daarnaast wordt SNB minder afhankelijk van het stroomnetwerk.
- **De toekomstbestendigheid van de verwerking bij SNB wordt vergroot**
  Met de realisatie van het project wordt voorgesorteerd op verwachte (strengere) wet- en regelgeving. Het verwerken van zuiveringsslib is nu nog vrijgesteld van Europese CO_2-emissiehandel en CO_2-heffing. Mocht dit in de toekomst veranderen, dan levert dit project de benodigde CO_2-reductie om extra heffingen te voorkomen. Daarnaast worden de Europese luchtemissie-eisen steeds strenger waarbij Nederland, via het Schone Lucht Akkoord, nog extra eisen stelt. Het project 'upgrade lijn 1 + 4' zorgt er met name door de stikstofreductie voor, dat SNB ruimschoots kan voldoen aan deze eisen en naar verwachting ook aan de toekomstige eisen. Hierdoor zijn verdere additionele investeringen op dit vlak dan ook niet nodig.
- **Verlaging van het verwerkingstarief voor zuiveringsslib**
  Dit project zorgt ervoor dat de verwerking van zuiveringsslib efficiënter wordt en dat er meer zuiveringsslib verwerkt kan worden in de SVI. Dit resulteert in een verlaging van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders.

6 De value case (beoogde effecten)

Investeren in huidige slibverwerkingsinstallatie

De SVI die sinds 1997 in gebruik is genomen, gaat uit van monoverbranding van ontwaterd zuiveringsslib. Op het gebied van betaalbaarheid, emissies en bedrijfszekerheid scoort de huidige verwerking goed. Zeker als de speerpuntprojecten (zie hierboven) worden gerealiseerd. In combinatie met de speerpuntprojecten wordt tot en met 2047 (einde levensduur van de SVI) een duurzamere, circulaire, betaalbare verwerking gegarandeerd. Deze einddatum geeft de speerpuntprojecten de ruimte om te renderen maar geeft ook ruimte voor de ontwikkeling van (een) nieuwe verwerkingsinstallatie(s) voor de periode na 2047. Hiervoor ontwikkelt SNB een separaat transitieplan. Dit plan zal eind 2025 worden gepresenteerd aan de aandeelhouders.

Het vergroten van het energetisch rendement van de SVI

Een voorstudie van RG Projecten (ingenieursbureau gespecialiseerd in optimalisaties van afvalverwerkingsinstallaties) laat zien dat een jaarlijkse extra elektriciteitsopbrengst van 11.100.000 kWh mogelijk moet zijn nadat de upgrade is gerealiseerd. Momenteel produceert SNB gemiddeld jaarlijks 26.000.000 kWh aan elektriciteit. Met de 'upgrade van lijn 1 + 4' neemt de elektriciteitsproductie toe met circa 40%. De opgewekte, duurzame elektriciteit wordt door SNB gebruikt, zodat de inkoop van elektriciteit teruggebracht kan worden. Dit levert tevens een CO_2-emissiereductie op van 5.000 ton per jaar. Daarnaast wordt de slibeindverwerking in een keer energieneutraal.

In Moerdijk is zeker tot en met 2030 sprake van netcongestie. De huidige netwerkaansluiting van SNB bij Enexis is voldoende groot om alle geplande speerpuntprojecten van elektriciteit te voorzien. Deze aansluiting is ook voldoende groot om het overschot aan elektriciteit te kunnen leveren op het net. Het project 'upgrade lijn 1 + 4' zorgt er echter voor dat SNB minder afhankelijk wordt van het elektriciteitsnet, waarbij tevens de bedrijfszekerheid toeneemt doordat zelf elektriciteit wordt geproduceerd. De ontwikkelingen op de energiemarkt blijven ook in de komende jaren onzeker. Door het project neemt de afhankelijkheid van het inkopen van elektriciteit verder af.

Het laten toenemen van de slibverwerking

Met de upgrade van lijn 1 + 4 wordt de thermische begrenzing van de nieuwe stoomketels aangepast. Hierdoor wordt het mogelijk om circa 21.000 ton ontwaterd zuiveringsslib per jaar meer te verwerken. De jaarlijkse verwerking komt dan op circa 450.000 ton per jaar te liggen. Deze toename is noodzakelijk gezien de verwachte toename in de aanvoer van zuiveringsslib vanuit de zeven aandeelhoudende waterschappen. In onderstaande grafiek is dit weergegeven:

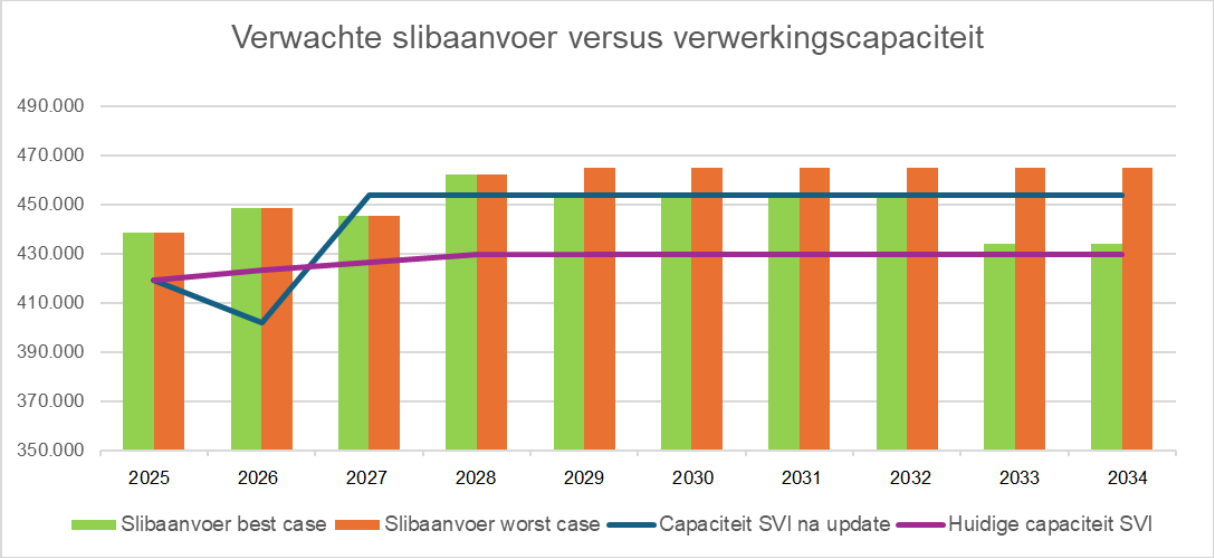

N.B. In 2026 wordt verwacht dat lijn 1 en 4 kan worden omgebouwd, waardoor er tijdelijk minder verwerkingscapaciteit beschikbaar is. Dit wordt opgevangen door zuiveringsslib bij andere verwerkers te laten verwerken. De kosten hiervoor zijn meegenomen in het investeringsbudget (zie hieronder).

Reductie van luchtemissies

Tijdens de verbranding van zuiveringsslib ontstaat onder andere ammoniak (NH_3), stikstofoxide (NO_x) en lachgas (N_2O). Door het verlengen van de verbrandingsovens middels een nabrandkamer wordt de verblijftijd vergroot en daarmee worden bovenstaande emissies verlaagd. Op basis van de resultaten behaald met de eerdere upgrade van lijn 2 en 3, betekent dit voor dit project het volgende (N.B. Dit is inclusief de extra emissies door de toename van de slibverwerking):

- **Ammoniak (NH_3):** jaarlijkse reductie van 1.000 kg per jaar ofwel circa 17% lager ten opzichte van de totale uitstoot aan ammoniak per jaar;
- **Stikstofoxide (NO_x):** jaarlijkse reductie van 4.000 kg per jaar ofwel circa 11% reductie ten opzichte van de totale jaarlijkse uitstoot aan stikstofoxide;
- **Lachgas (N_2O):** jaarlijkse reductie van 24.000 kg per jaar ofwel circa 30% verlaging ten opzichte van de totale jaarlijkse lachgasuitstoot. Deze reductie staat gelijk aan 6.000 ton CO_2 per jaar.

Met de reductie van ammoniak en stikstofoxide geeft SNB invulling aan het Schone Lucht Akkoord, waardoor wordt voorgesorteerd op strengere, toekomstige emissiegrenswaarden vanuit de omgevingsvergunning. Daarnaast draagt de reductie bij aan het verlagen van de algehele stikstofuitstoot in Nederland, waardoor een bijdrage wordt geleverd aan dit maatschappelijk probleem.

Het verlagen van de CO_2-voetafdruk

Voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' is een CO_2-reductie berekend van 11.000 ton per jaar (scope 1: 6.000 ton en scope 2: 5.000 ton). Deze reductie mogen de aandeelhouders naar rato van hun aandelenbezit in SNB meenemen als hun eigen reductie.

Het verlagen van het verwerkingstarief zuiveringsslib

Naast bovenstaande duurzame en maatschappelijke effecten, zorgt het project 'upgrade lijn 1 + 4' ook voor een verlaging van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders van gemiddeld € 2,70 tot aan 5,80 per ton ontwaterd zuiveringsslib tot en met 2047.

7 Financiële aspecten

Investeringsbudget

Onderstaand investeringsbudget[2] is gebaseerd op een raming van ingenieursbureau RG Projecten. De raming is taakstellend voor het project.

Omschrijving		Bedrag
Installatie	€	24.000.000
Projectkosten	€	500.000
Onvoorzien	€	1.000.000
BTW	€	700.000
Totaal	**€**	**26.200.000**

Desinvesteringen

In het project 'upgrade lijn 1 + 4' worden de huidige lagedrukstoomketels en de lagedruk-tegendrukturbine vervangen voor twee hogedrukstoomketels en een hogedruktegendrukturbine. Dit resulteert in een desinvestering van € 1.500.000 omdat de huidige ketels en turbine nog niet volledig zijn afgeschreven. Bij een positief besluit om te investeren in de upgrade, worden de bestaande ketels en turbine in twee jaar versneld afgeschreven.

Financiering van het project

In onderstaand overzicht is voor het project de financieringsmix opgenomen:

Omschrijving		Bedrag
Bijstorting in agioreserve	€	10.480.000
Leningen met garantie NWB	€	15.720.000
Totaal	**€**	**26.200.000**

[2] Tijdens het uitbouwen van de huidige stoomketels en het inbouwen van de nieuwe ketels zullen de twee verbrandingslijnen tijdelijk buiten gebruik gesteld worden. Om dit mogelijk te maken, zal een deel van het zuiveringsslib door andere slibverwerkers worden verwerkt. De hiermee gemoeide kosten bedragen € 2.600.000. Deze kosten zijn niet opgenomen in het investeringsbudget. Op basis van de geldende boekhoudregels, komen deze kosten rechtstreeks ten laste van de exploitatie van SNB in het jaar van de ombouw. In onderstaande financiële berekeningen is met deze eenmalige extra kosten rekening gehouden.

Bijstorting in agioreserve SNB

De aandeelhouders en SNB hebben afgesproken SNB deels te financieren door middel van een bijstorting op de aandelen (kapitaalstorting). In het begrotingsbeleid is afgesproken om het eigen vermogen op 30% tot 40% te houden, om zo een gezonde financiële positie te creëren. Voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' is een bijstorting nodig van € 10.480.000 ofwel 40% van de totale investering. De bijstorting wordt gebaseerd op het aandelenbezit en bedraagt (in €):

Omschrijving		Bedrag
HDSR (14,00%)	€	1.467.200
WAM (18,92%)	€	1.982.816
WBD (14,51%)	€	1.520.648
WDD (17,01%)	€	1.782.648
WL (14,00%)	€	1.467.200
WSS (7,97%)	€	835.256
WVS (13,59%)	€	1.424.232
Totaal	**€**	**10.480.000**

De agiobijstorting zal worden opgevraagd op basis van een nog nader vast te stellen schema in overleg met de aandeelhouders. Dit schema kan pas worden opgesteld nadat de aanbesteding is afgerond (zie hieronder). Het merendeel van de investering zal waarschijnlijk in 2026 gedaan worden, waarbij een eerste aanbetaling gedaan wordt in de tweede helft van 2025. Terugbetaling van de agio geschiedt in beginsel vanaf 1 januari 2027 tot en met 31 december 2047 in 21 jaarlijkse gelijke termijnen in december van ieder jaar.

Leningen SNB bij de NWB onder garantstelling aandeelhouders

Op basis van het bovenstaande wordt voor het project € 15.720.000 aan leningen aangetrokken door SNB bij de NWB onder garantiestelling van de aandeelhouders. De huidige garantiestelling, die door de aandeelhouders is verleend, heeft een totale omvang van € 55.000.000. Onder deze garantiestelling is momenteel € 30.000.000 aan leningen verstrekt vanuit de NWB aan SNB. De lening voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' past binnen de bestaande garantiestelling.

Subsidiemogelijkheden

Een eventuele toekenning van onderstaande subsidies ligt na het nemen van het investeringsbesluit. Voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' bestaat de mogelijkheid om maximaal € 7.000.000 aan investeringssubsidie te ontvangen op basis van de regeling 'VErsnelde Klimaatinvesteringen Industrie (VEKI)'. Een aanvraag voor VEKI kan pas worden ingediend bij de volgende openstelling van de inschrijfperiode in het voorjaar van 2025. Bij toekenning wordt de subsidie verrekend met het investeringsbedrag. Mocht deze subsidie verkregen worden, dan zal de financiering voor dit project overeenkomstig worden verlaagd in de verhouding 40%/60%. Daarnaast is het, al dan niet gecombineerd met de VEKI, mogelijk om SDE-subsidie aan te vragen voor dit project in september/oktober 2025, waarmee een extra jaarlijkse inkomstenbron gegenereerd kan worden gedurende de exploitatie van circa € 13.000.000. Als beide subsidies worden toegekend, dan worden deze met elkaar verrekend. In totaal is dan een maximale subsidie op dit project mogelijk van € 13.000.000 (€ 7.000.000 als investerings- en € 5.000.000 als exploitatiesubsidie).

Rendement project ‘upgrade lijn 1 + 4’ en gevoeligheidsanalyse

De vraag bij investeringen is of de toekomstige voordelen opwegen tegen de initiële investeringskosten. Om dit te bepalen is de terugverdientijd (TVT) en de netto contante waarde (NCW) berekend van dit project. Om beter inzicht te krijgen in de value case is de TVT en NCW ook berekend, rekening houdend met de verwachte CO_2-besparing. Er zijn verschillende scenario’s doorgerekend die in bijlage 2 nader worden toegelicht.

		E-&V-20%	V-20%	E-	M	E+	VEKI	E+&VEKI
TVT zonder CO_2-beprijzing	jaren	13	12	11	10	10	8	7
TVT met CO_2-beprijzing	jaren	8	8	8	7	7	5	5
NCW zonder CO_2-beprijzing	€	6.014.000	9.811.000	12.266.000	16.063.000	19.820.000	24.152.000	27.909.000
NCW met CO_2-beprijzing	€	29.724.000	33.520.000	30.974.000	39.772.000	43.529.000	47.862.000	51.619.000
Effect op verwerkingstarief*	€/ton	-2,70	-3,30	-3,70	-4,30	-4,90	-5,20	-5,80

*Dit betreft het gemiddelde effect op het verwerkingstarief van 2027 t/m 2047 exclusief CO_2-beprijzing.

De terugverdientijden liggen ruim binnen de verwachte technische en economische resterende levensduur van de SVI t/m 2047. Verder ligt de terugverdientijd van het middenscenario (scenario M) in lijn met de in het ondernemingsplan van SNB afgesproken terugverdientijd (zonder CO_2-beprijzing) van circa 10 jaar voor dergelijke investeringen. Ook in het meest ongunstige scenario blijft er sprake van een daling van het verwerkingstarief.

8 Opmerkingen, kanttekeningen en risico’s

Geen samenloop met energie- en grondstoffenfabrieken (EFGF)

De omzetting van biomassa op de zuiveringen in biogas verandert de energie/waterverhouding in het zuiveringsslib, maar er blijft voldoende energie beschikbaar om ook nog energie op te wekken tijdens de slibeindverwerking bij SNB, ook als er gekeken wordt naar de toekomstige vergistingsplannen bij de aandeelhouders. Voor de slibeindverwerking is de verhouding tussen energie en water van belang. Door de omzetting in biogas neemt de energie-inhoud weliswaar af, maar daar staat tegenover dat het zuiveringsslib beter ontwaterd kan worden, waardoor er minder water in het ontwaterd zuiveringsslib zit. Dit zorgt ervoor dat de verhouding nagenoeg gelijk blijft en dat dit geen invloed heeft op de energieproductie bij SNB.

Vergunning

De aanvraag voor de omgevingsvergunning, onderdeel milieu, op basis van de regeling ‘*verandering van een milieubelastende activiteit zonder significante gevolgen*’ is in voorbereiding. Hierbij wordt ook de aanvraag voor het onderdeel bouwen voorbereid. Een dergelijke aanvraag zou binnen enkele maanden afgehandeld moeten kunnen worden. Voor de omgevingsvergunning, onderdeel natuurbescherming, is een voortoets uitgevoerd waaruit blijkt dat de bouw en het gebruik van het project niet leidt tot een relevante emissie en depositie op Natura 2000-gebieden. Aangezien het gaat om een upgrade van de bestaande activiteit, is een aanvraag voor het onderdeel natuurbescherming naar verwachting niet nodig. Hierover treedt SNB nog in contact met de provincie/omgevingsdienst.

Staatssteun

De financiering van de activiteiten van SNB en de financiering van dit project vallen onder de regels van de DAEB-vrijstelling (Diensten van Algemeen Economisch Belang) zodat er geen sprake is van eventuele staatssteun. De afspraken die over deze vrijstelling tussen de aandeelhouders en SNB zijn gemaakt en de besluiten die hierover zijn genomen door de aandeelhouders in het verleden, behoeven voor de financiering van dit project geen wijzigingen te ondergaan.

Fiscale aspecten

SNB is vrijgesteld van vennootschaps- en omzetbelasting voor het verwerken van zuiveringsslib. Voor de omzetbelasting geldt, dat voor zover de opgewerkte elektriciteit wordt gebruikt ten behoeve van de verwerking van zuiveringsslib, dit onder de vrijstelling valt. Voor zover elektriciteit wordt geleverd aan het openbaar net of aan andere activiteiten, zoals de fosfaat- en stikstofterugwinning, geldt deze vrijstelling niet. In dat geval geldt er ook een recht op vooraftrek. Op basis van de huidige en toekomstige energieopwekking wordt aangenomen dat 10% onbelast en 90% belast wordt. Voor de vennootschapsbelasting geldt dat de gehele opwekking van elektriciteit wordt aangemerkt als een belaste activiteit. Met bovenstaande uitgangspunten is rekening gehouden in dit project.

Risico's bij investering en realisatie

De risico's zijn geïdentificeerd en opgenomen in onderstaande tabel. De risico's samenhangend met dit speerpuntproject 'upgrade lijn 1 + 4' zijn beperkt en te overzien.

Risico's	Toelichting en/of beheersmaatregelen
Investeringsbudget wordt te hoog	• Het project wordt turn-key aanbesteed. Als uit de aanbesteding blijkt dat het investeringsbudget wordt overschreden, dan vindt de investering toch doorgang, mits het financiële rendement van het project niet lager uitkomt dan het meest ongunstige scenario in de gevoeligheidsanalyse.
Tijdelijke afvoer zuiveringsslib niet mogelijk c.q. duurder	• Tijdens de ombouw van de twee lijnen kunnen deze lijnen tijdelijk niet worden gebruikt. In het project is rekening gehouden met extra verwerking van zuiveringsslib door andere partijen. Met andere verwerkers zijn nog geen afspraken gemaakt over de verwerking. Dat kan pas als er definitief is besloten en het qua planning duidelijk is wanneer de ombouw gaat plaatsvinden. Wel is een verkenning uitgevoerd en er mag verwacht worden dat SNB tijdelijk de verwerking bij anderen kan onderbrengen voor genoemd bedrag van € 2.600.000. Mocht dat niet zo zijn, dan wordt hiervoor de post onvoorzien aangesproken.
Lagere energieprijs	• De opbrengst uit energie is deels afhankelijk van de ontwikkeling van de energieprijzen. In de doorrekening van de investering is rekening gehouden met een conservatieve aanname aangaande de prijsontwikkeling van energie. Dit risico wordt verder gemitigeerd als de VEKI- en/of SDE-subsidie wordt verkregen.
Lagere energieproductie	• Het financieel rendement van de investering is onder andere afhankelijk van de hoeveelheid elektriciteit die wordt gemaakt. De hoeveelheid terug te winnen elektriciteit is op basis van een model berekend door ingenieursbureau RG Projecten. De elektriciteitsproductie is onder andere afhankelijk van de vervuiling die in de ketels optreedt. Om dit risico te mitigeren wordt de ketelcapaciteit 10% groter gemaakt en worden voorzieningen aangebracht om de ketels te reinigen. Daarnaast heeft de verhouding energie/water in het zuiveringsslib mogelijk effect op de elektriciteitsproductie (zie hierboven).

Bijlage 1: Technisch ontwerp

De bestaande SVI

De bestaande SVI bestaat uit vier verwerkingslijnen. Elke verwerkingslijn heeft twee slibdrogers, een verbrandingsoven, een stoomketel en een rookgasreiniging. De stoom die wordt geproduceerd in de stoomketels wordt deels gebruikt om er duurzame elektriciteit mee te maken met behulp van een hogedrukstoomturbine en een lagedruktegendrukturbine. Voor het overige wordt de stoom gebruikt voor het voordrogen van het zuiveringsslib en in de rookgasreiniging. Tijdens het reinigingen van de rookgassen ontstaan er een aantal vaste reststoffen, waaronder vliegas, die een nuttige toepassing krijgen bij een andere verwerker. Het afvalwater afkomstig uit slibdrogers wordt apart gereinigd via een afvalwaterbehandelingsstraat en vervolgens geloosd op het riool. Uit het afvalwater wordt ammoniak gemaakt die door SNB deels wordt gebruikt om emissie van stikstofoxide (NO_x) te reduceren. Voor het overige wordt dit ammoniak intern en extern verwerkt. Een deel van de aanwezige CO_2 in de rookgassen wordt gebruikt door een buurbedrijf in hun productieproces.

In 2015 hebben twee van de vier verwerkingslijnen (lijn 2 en 3) al een upgrade gehad door het vervangen van de lagedrukstoomketels door hogedrukstoomketels waarbij de toenmalige stoommotor is vervangen door twee stoomturbines.

Technisch ontwerp 'upgrade lijn 1 + 4'

Het technisch ontwerp van de 'upgrade van lijn 1 + 4' voorziet in een verlenging van de wervelbedoven door het plaatsen van een nabrandkamer op elke lijn, en een hogedrukstoomketel op elke lijn. De hogedrukstoom uit beide lijnen (lijn 1 en 4) wordt vervolgens naar een nieuwe tegendrukturbine met generator gebracht, waar de hogedrukstoom wordt gereduceerd naar lagedrukstoom waardoor elektriciteit wordt opgewekt. Om dit alles mogelijk te maken, zullen er een aantal aanpassingen gedaan moeten worden aan de bestaande staalconstructie. Voor de nieuwe tegendrukturbine zal een stevigere fundering aangebracht moeten worden. Alle nieuwe installatieonderdelen, wijzigingen in de constructie en de montage zijn onderdeel van de totale investeringsomvang.

<u>Nabrandkamer</u>

De nabrandkamer die boven op de verbrandingsoven wordt geplaatst, zorgt voor een langere verblijftijd van de rookgassen in de oven, waardoor de reactieduur toeneemt. Dit zorgt voor een verlaging van de emissies van ammoniak (NH_3), stikstofoxide (NO_x) en lachgas (N_2O). Bij de upgrade van lijn 2 en 3 is een dergelijke kamer die voor 2 seconden extra verblijftijd zorgt, succesvol toegepast.

<u>Hogedrukstoomketels</u>

Dit betreft twee hogedrukstoomketels op 60 bar gelijk aan lijn 2 en 3. De stoomdruk zou ook nog hoger of lager kunnen worden, afhankelijk van het energetisch rendement in vergelijking met de investeringskosten. Hiernaar zal met de leverancier van de ketels nog nader worden gekeken.

<u>Tegendrukturbine en generator</u>

De hogedrukstoom wordt vanuit de twee stoomketels doorgestuurd naar een tegendrukstoomturbine. In deze turbine wordt de hogedrukstoom (60 bar) gereduceerd naar lagedrukstoom (3-5 bar) die wordt gebruikt voor de doeleinden zoals hierboven beschreven. Tijdens de reductie ontstaat energie die via een generator wordt omgezet in duurzame elektriciteit.

<u>Gebruikte techniek</u>

Voor de techniek wordt gebruik gemaakt van bewezen technieken die gebruikt worden in afvalenergiecentrales en slibverwerkingsinstallaties. SNB heeft eerder in 2015 een succesvolle vergelijkbare upgrade uitgevoerd op lijn 2 en 3.

Voor lijn 1 en 4 wordt op basis van de ervaringen die zijn opgedaan met lijn 2 en 3, in overleg met de nog te kiezen leverancier, onderzocht of het volgende mogelijk is:

- Het verder verlengen van de nabrandkamers om de verblijftijd van de rookgassen in de oven te vergroten, waardoor de emissies van ammoniak (NH_3), stikstofoxide (NO_x) en lachgas (N_2O) nog verder verlaagd kunnen worden dan in dit voorstel is aangegeven.
- Een andere isolatie van de nabrandkamers om zoveel mogelijk warmte in de oven te houden. Hierdoor gaat er minder warmte verloren en wordt de omgevingstemperatuur vanuit ARBO overwegingen beter gereguleerd.
- Het aanbrengen van voorzieningen in de hogedrukstoomketel om vervuiling van de ketels met vliegas te beperken: dit moet zorgen voor een doorlopende hoge warmteopbrengst, waardoor het energetisch rendement stabiel blijft.
- Een efficiëntere manier voor het opwarmen van de verbrandingslucht dan met rookgassen.

Als het mogelijk is, en dit in het investeringsbudget past (zie hieronder) dan worden bovenstaande punten meegenomen in het uiteindelijke ontwerp van de upgrade van lijn 1 en 4.

Aanbesteding

Bovenstaand project wordt Europees aanbesteed door SNB. Hiervoor is vorig jaar reeds een aanbestedingstraject opgestart, vooruitlopend op en onder voorbehoud van de definitieve besluitvorming door de aandeelhouders, op basis van een concurrentiegerichte dialoog. Hiervoor is gekozen omdat er te weinig belangstelling verwacht werd vanuit de markt als alleen een marktverkenning zou worden uitgevoerd. Daarnaast heeft SNB zo de gelegenheid om met marktpartijen over het ontwerp in gesprek te gaan. Het is goed mogelijk dat bovenstaand ontwerp op basis van de concurrentiegerichte dialoog nog wordt aangepast. Bijkomend voordeel is, dat bij een positieve besluitvorming door de aandeelhouders kort daarna opdracht verleend kan worden, waardoor de doorlooptijd van het gehele project wordt beperkt.

Verwijdering deel huidige installatie

Bovenstaande investering betreft feitelijk een vervanging van de huidige lagedrukstoomketels (10 bar stoom) op lijn 1 en 4 in combinatie met de vervanging van de huidige tegendrukturbine met generator die de stoom van 10 bar naar 3-5 bar reduceert. Aangezien de ketels en de turbine nog niet volledig zijn afgeschreven, ontstaat er een desinvestering van € 1.500.000.

Bijlage 2: Uitgangspunten gevoeligheidsanalyse

Uitgangspunten van het midden scenario M

Bij deze berekeningen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- In het jaar van de ombouw is rekening gehouden met een eenmalige externe verwerking van zuiveringsslib voor € 2.600.000. Deze is nodig omdat beide lijnen voor de ombouw een aantal weken uit bedrijf moeten.
- De gehele looptijd van het project is doorgerekend van 2027 tot en met 2047 waarbij is uitgegaan van een jaarlijkse inflatie van 2%;
- Voor de extra energieopbrengst is uitgegaan van een elektriciteitsprijs van € 0,10 per kWh met een jaarlijkse extra elektriciteitsproductie van 11.100.000 kWh;
- Door de toename in verwerking worden de kosten van externe verwerking vermeden. Uitgangspunt hierbij is dat SNB jaarlijks 21.000 ton ontwaterd zuiveringsslib zelf extra kan verwerken. Hiermee worden externe verwerkingskosten voorkomen van € 100 per ton. Hiertegenover staan variabele verwerkingskosten van € 28 per ton;
- Voor onderhoud is als uitgangspunt genomen dat de kosten gelijk blijven ten opzichte van de situatie met de lagedrukstoomketels. Verwacht mag worden dat de kosten echter zullen afnemen, doordat de kans op lekkage van de hogedrukstoomketels (doordat de ketels nieuw zijn) aanzienlijk wordt verkleind;
- Voor de afschrijvingen is rekening gehouden met 21 jaar van 1 januari 2027 tot en met 31 december 2047;
- Voor de financieringskosten is uitgegaan van een rentepercentage van 3,5%;
- Voor de TVT en NCW inclusief CO_2-beprijzing is uitgegaan van de onderkant van de prijsrange voor CO_2 zoals opgenomen in de 'Handreiking werken met interne CO_2-beprijzing voor waterschappen', te weten een tarief van € 100 per ton CO_2 dat jaarlijks wordt geïndexeerd met 2%.

Overige scenario's

De volgende scenario's zijn doorgerekend:

- Scenario E-&V-20%: Ten opzichte van het middenscenario 20% minder opbrengsten uit energie-productie en 20% minder aan extra verwerking van zuiveringsslib.
- Scenario V-20%: Ten opzichte van het middenscenario 20% minder aan extra verwerking van zuiveringsslib
- Scenario E-: Ten opzichte van het middenscenario 20% minder opbrengsten uit energieproductie.
- Scenario M: Het middenscenario dat als uitgangspunt dient voor het investeringsvoorstel. Uitgangspunt in dit scenario is 11.100.000 kWh aan extra elektriciteitsproductie per jaar en een toename van de verwerking van zuiveringsslib met 21.000 ton.
- Scenario E+: Ten opzichte van het middenscenario 20% aan meeropbrengsten uit energieproductie.
- Scenario VEKI: Ten opzichte van het middenscenario toekenning VEKI subsidie ad. € 7.000.000.
- Scenario E+&VEKI: Ten opzichte van middenscenario 20% aan meeropbrengsten uit energie-productie en toekenning VEKI-subsidie.

N.B. In alle scenario's is het investeringsbedrag gelijk gehouden omdat deze taakstellend is. Een eventuele SDE-subsidie is niet meegenomen in een scenario, omdat de uiteindelijke hoogte afhankelijk is van de energieprijzen.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.1 Investeringsvoorstel lijn 1 en 4 Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Ten aanzien van de afschrijving van installaties (inzetten desinvestering van ketel en turbine/Blue deal) vraagt de **fractie AWP** of het materiaal herbruikbaar is. **Antwoord DB**: De SNB geeft aan hier nog niet naar te hebben gekeken, maar vindt dit een goede suggestie en gaat kijken wat er mogelijk is. Wel is het zo dat de turbine en de ketels die voortijdig buiten gebruik worden gesteld op maat gemaakt zijn voor SNB, wat mogelijk een belemmering is voor hergebruik elders. De **fractie AWP** vraag welke aanbestedingsprocedure is gehanteerd. **Antwoord DB**: Het betreft een Europese aanbesteding op basis van een concurrentiegerichte dialoog. De **fractie Geborgden** ziet graag dat er in het AB een feitelijke businesscase voorligt met concrete cijfers en waarin verschillende prijsindicaties zijn meegenomen (aanscherping financiële cijfers naar aanleiding van resultaat aanbesteding). **Antwoord DB**: Er is een Europese aanbesteding op basis van een concurrentiegerichte dialoog uitgezet. De aanbesteding is pas 9 mei 2025 gesloten. Er zijn 2 aanbiedingen ontvangen die beide qua prijsaanbieding ruimschoots onder de raming zitten. De ontvangen aanbiedingen worden momenteel door technisch specialisten beoordeeld. Uit deze beoordeling komen wellicht vragen voor nadere verduidelijking en toelichting die bij de beste aanbieder teruggelegd worden. Vervolgens dient de aanbieder een reactie in. Na beoordeling van de reactie volgt een gunningsbeslissing en 20 dagen daarna pas definitieve opdrachtverlening. Gezien de te doorlopen regels en procedures rondom de aanbesteding is het nu nog niet mogelijk om de financiële cijfers aan te scherpen. De **fractie Geborgden** en de **fractie AWP** lezen in het jaarverslag dat er €735.000 meer is uitgegeven maar minder is geproduceerd en vraagt of dit toegelicht kan worden. **Antwoord DB**: Dit komt met name (circa € 435.000) doordat SNB in 2024 met een aantal kostenoverschrijdingen te maken heeft gehad. Zo waren de inhuurkosten voor onderhoud en storingen hoger, waren de verwerkingskosten van vliegas hoger, waren er extra kosten voor het verwijderen van stikstof door een latere oplevering van aanpassingen aan de awzi en werd de schade aan de hogedrukstoomturbine niet geheel gedekt door de verzekeraar (o.a. een eigen risico). Daarnaast was de begroting van SNB pas bekend op het moment dat wij onze begroting al hadden opgesteld. Als gevolg hiervan is in onze begroting 2024 een lager bedrag (circa € 300.000) voor slibverwerkingskosten opgenomen dan op basis van de uiteindelijke begroting SNB zou kunnen worden verwacht. De **fractie VVD** vraagt wat de afschrijvingstermijn is die gehanteerd wordt voor de investering “upgrade lijn 1 + 4” en tevens wat de return on investment is. **Antwoord DB**: De SNB geeft aan dat de afschrijvingstermijn 20 jaar is. De aandeelhouders hebben met SNB afgesproken om bij investeringsbeslissingen de terugverdientijd (TVT) als indicator te nemen. Dit aangezien de slibverwerkingsinstallatie een begrensde levensduur kent. Uitgangspunt is dat een investering in principe minimaal terugverdiend moet worden voor bereiken einde levensduur. Roi is dan ook geen indicator die gehanteerd wordt. De **fractie CDA** geeft de suggestie mee te onderzoeken of in stroomopwekking/verkoop flexibiliteit mogelijk is, bijvoorbeeld duurder verkopen als er minder vraag naar is. **Antwoord DB**: Het slibverwerkingsproces is een continu proces waarbij dus ook continu warmte (stoom) wordt geproduceerd. Daardoor wordt er ook continu elektriciteit geproduceerd en is spreiding van de elektriciteitsopwekking niet mogelijk. Een groot deel van de elektriciteit die we gaan opwekken hopen/verwachten we te gaan verbruiken voor de andere speerpuntprojecten zodat levering op het net geen issue is qua prijsstelling.

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2396
Extern Zaak ID	0654490032
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.1.J
Titel	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant – de Hutten'
Organisatieonderdeel	Ontwerp en Realisatie
Projectenboeknummer en naam	2023-028 Vervangen deel persleiding Vinkel-Berlicum en Neerkant-de Hutten
Portefeuillehouder	Zoeten, S. de

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Geografisch overzicht
GEHEIM Bijlage 3 Kostenraming
Bijlage 2 Financiële paragraaf
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.3 vervangen deel persleiding Berlicum-RWZI Vinkel en Neerkant-de Hutten
Bijlage 3 Kostenraming

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage "kostenraming'' op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant – de Hutten'. Bij

openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Voorgesteld besluit

Een investeringskrediet voor de uitvoering van € 750.000,- beschikbaar te stellen voor het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'.

Besluit

Conform voorstel.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 490032

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

Een investeringskrediet voor de uitvoering van € 750.000 beschikbaar te stellen voor het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'.

PROBLEEMSTELLING

In 2023 is er een calamiteit geweest waarbij er een lek is ontstaan in de persleiding Berlicum – RWZI Vinkel nabij de RWZI Vinkel. De leiding is na de calamiteit hersteld maar onderzoek heeft uitgewezen dat de kwaliteit van de leiding onder de Groote Wetering dusdanig slecht is dat dit leidingdeel op korte termijn moet worden vervangen om de betrouwbaarheid van de leiding weer op gewenst niveau te brengen en calamiteiten met bijbehorende impact op de omgeving in de toekomst te voorkomen.

Op het tracé Neerkant – de Hutten zijn binnen een aantal jaren meerdere persleidingbreuken geweest. De kwaliteit van de PVC-leiding direct na rioolgemaal Neerkant is van dusdanig slechte kwaliteit dat dit leidingdeel op korte termijn moet worden vervangen om de betrouwbaarheid van de leiding weer op gewenst niveau te brengen en calamiteiten met bijbehorend impact op de omgeving in de toekomst te voorkomen. Het betreft de eerste 400m van de leiding vanaf rioolgemaal Neerkant.
De geografische situatie van beide persleidingen is weergegeven in bijlage 1, Geografisch overzicht.

BEOOGD EFFECT

Door het vervangen van een deel van de persleidingen wordt de bedrijfszekerheid en veiligheid van deze delen van het transportstelsel gewaarborgd voor ten minste 30 jaar en wordt negatieve impact op de omgeving voorkomen.

ARGUMENTEN

1. *Veilige en betrouwbare leidingen.*
Door de leidingdelen te vervangen wordt de betrouwbaarheid van de leidingen weer op gewenst niveau gebracht.

2. *Impact op de omgeving*
Door de leidingdelen te vervangen kunnen calamiteiten door leidingbreuk in de toekomst worden voorkomen, inclusief de bijbehorende impact op de omgeving (Groote Wetering en Dorpsstraat Neerkant).

3. *Waterveiligheid*
Het leidingdeel onder de Groote Wetering voldoet na vervanging aan de eisen vanuit waterveiligheid voor het kruisen van een overige kering.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

De voorbereiding heeft plaatsgevonden in een bouwteam waarbij gekozen is om de uitvoeringsrisico's (bijvoorbeeld de congestie van bestaande kabels en leiding in het tracé Neerkant – de Hutten en asbesthoudende grond) niet af te laten prijzen door de aannemer. De risico's worden in eigen beheer opgepakt, eventuele kosten hiervoor zijn opgenomen in de post onvoorzien. Als de risico's niet optreden worden deze kosten niet gemaakt.

Daarnaast is het risico dat het aangevraagde krediet niet toereikend is, geminimaliseerd doordat het gevraagde krediet gebaseerd is op UO-aanbiedingen van een aannemer.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In het projectenboek 2025, voor kennisname aangeboden bij de vastgestelde Programmabegroting 2025, is voor het project vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel' en 'vervangen deel persleiding Neerkant-de Hutten' het volgende opgenomen:

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Besluit	Uitgaven/inkomsten	Totaal	
2023-028	**Vervangen deel persleiding Berlicum - rwzi Vinkel**	*Voorbereiding/ uitvoering*	-	Uitgaven	€	300.000
				Inkomsten	€	-
2023-028	**Vervangen deel persleiding Neerkant - De Hutten**	*Voorbereiding/ uitvoering*	-	Uitgaven	€	275.000
				Inkomsten	€	-
Opgenomen in de programmering 2025				**Totaal BRUTO**	**€**	**575.000**
				Totaal NETTO	**€**	**575.000**

<u>Gevraagd krediet</u>

Het totaal benodigde krediet ten behoeve van de voorbereiding en uitvoering van de projecten 'vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel' en 'vervangen deel persleiding Neerkant – de Hutten' bedraagt € 750.000. De onderbouwing van dit bedrag is weergegeven in de kostenraming (bijlage 3). Voor beide projecten is eerder (IB2024-37, besluit opdrachtgever van 4-9-2024 en IB2024-38, besluit opdrachtgever van 2-10-2024) voor respectievelijk € 30.000 en € 27.500 voorbereidingskrediet verstrekt vanuit het algemeen voorbereidingskrediet. Na goedkeuring van het gevraagde krediet zal hiervan € 57.500 teruggaan naar het algemeen voorbereidingskrediet.

<u>Dekking/verklaring afwijkingen:</u>

Het gevraagde investeringskrediet is hoger dan is opgenomen in het Projectenboek 2025 en daarmee hoger dan waar in het meerjarig kader mee is gerekend. De gevolgen hiervan zullen, in samenhang met de actualisatie van andere projecten, worden verwerkt in de Voorjaarsnota 2025 en de Begroting 2026.

Het gevraagde investeringskrediet is hoger om de volgende redenen:

1. De persleiding Berlicum – RWZI Vinkel moet dieper komen te liggen dan de bestaande leiding vanwege eisen waterkeringen en moet er een vergunning worden aangevraagd.

2. Door de complexe omgeving (veel bestaande kabels en leidingen, ligging in bewoond gebied, asbesthoudende grond) is er voor de persleiding Neerkant-de Hutten een andere uitvoeringstechniek gekozen die meer tijd en extra maatregelen vraagt. Daarnaast is tijdens de voorbereiding gebleken dat de geraamde interne uren onvoldoende waren voor m.n.

omgevingsmanagement (aanvraag vergunning, afstemming particuliere grondeigenaren, aanvullend bodemonderzoek).

Effect op de exploitatie:
Buiten de kapitaalslasten zijn er geen gevolgen voor de exploitatie. De kapitaallasten gaan lopen in het begrotingsjaar 2026. De financiële consequenties van dit voorstel zijn zichtbaar in bijgaande financiële paragraaf (bijlage 2).

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Het voorkomen van een toekomstige calamiteit heeft een positieve invloed op de ecologie van de Groote Wetering en helpt bij het halen van de KRW-doelen.

UITVOERING/VERVOLG

De ontwerpen zijn gereed. Na het beschikbaar stellen van het investeringskrediet voor de uitvoering wordt de uitvoering voor beide projecten gegund.
De uitvoering Neerkant – de Hutten zal naar verwachting starten voor de bouwvak. De uitvoering Berlicum – RWZI Vinkel zal starten in oktober dit jaar. Dit is afgestemd met de particuliere grondeigenaar zodat de werkzaamheden buiten het oogstseizoen vallen. Streven is dat beide projecten voor eind 2025 zijn afgerond.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Een deel van de uitvoering zal plaats vinden op particulier terrein. De grondeigenaren zijn op de hoogte van onze werkzaamheden en planning en toegang tot de terreinen is afgestemd.
De omwonenden in Neerkant zijn met een bewonersbrief geïnformeerd over de geplande werkzaamheden.
Verder is er afgestemd met verschillende bevoegd gezagen ten behoeve van vergunningaanvragen en meldingen en met kabels en leiding eigenaren vanwege nabijheid van hun leidingen bij onze werkzaamheden.

BIJLAGEN

Bijlage 1	Geografisch overzicht
Bijlage 2	de financiële paragraaf
Bijlage 3	kostenraming (geheim)

VERSIEDATUM

22 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Een investeringskrediet voor de uitvoering van € 750.000 beschikbaar te stellen voor het ‘vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel’ en het ‘vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten’.

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
04/2025

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van [Vul hier de datum van de DB-vergadering in waarop het besluit genomen is om het voorstel aan het AB voor te leggen.] ;
gelet op het bepaalde in de [Benoem de wettelijke grondslag(en) waarop het besluit gebaseerd is, relevante richtlijnen/verordeningen die hierop van toepassing zijn, eventuele ingediende zienswijzen etc.];
gezien het advies van de commissie [Vul hier de commissie(s) in waar het voorstel in besproken wordt.] van [Vul hier de datum van de betreffende commissievergadering in.] ;
overwegende

B E S L U I T :

[Vul hier het gevraagde besluit in.]

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van [Vul hier de datum in van de AB-vergadering waarop het besluit genomen wordt.

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Bijlage 1:
Geografische liggingen

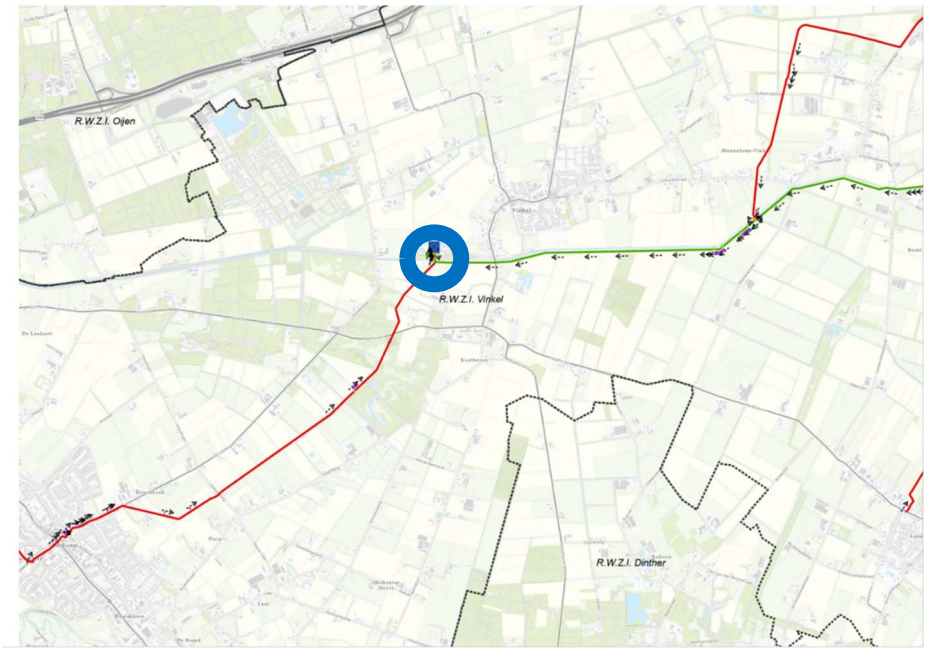

Figuur 1. Projectlocatie persleiding Berlicum – RWZI Vinkel (blauwe cirkel)

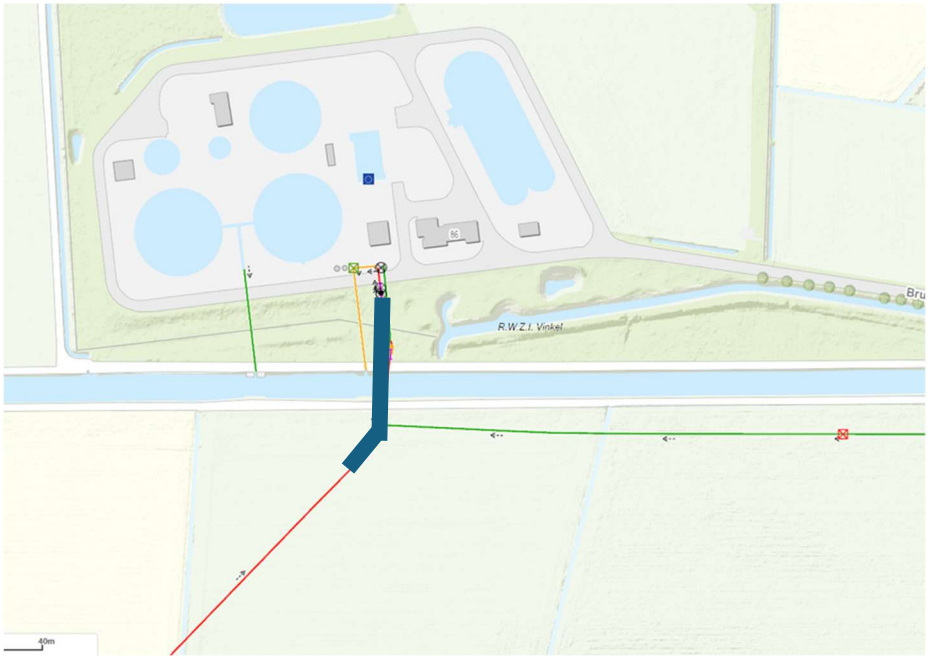

Figuur 2 – te vervangen deel persleiding Berlicum – RWZI Vinkel (blauwe lijn)

Figuur 3. Projectlocatie persleiding Neerkant – de Hutten (blauwe cirkel)

Figuur 4. Te vervangen deel persleiding Neerkant – de Hutten (blauwe lijn)

Printdatum: 28-3-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	04 / 2025	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	22-4-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Zuiveringsbeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Ontwerp en Realisatie
Betreft investeringsproject:	**Vervangen deel persleiding Berlicum - rwzi Vinkel; en, Vervangen deel persleiding Neekant - De Hutten**
Soort investering:	**B1**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 750.000	€ -	€ 750.000
Programmeringcode/-nr.:	2023-028	€ 575.000	€ -	€ 575.000

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	€ -	€ -	€ -
Transportleidingen	€ 750.000	€ -	€ 750.000
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ -	€ -	€ -
Totaal	**€ 750.000**	**€ -**	**€ 750.000**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2026
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	15	€ -	€ -	€ -
Transportleidingen	30	€ 25.000	€ 16.200	€ 41.200
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ -	€ -	€ -
Totaal		€ 25.000	€ 16.200	€ 41.200
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaard is 1,25% van gevraagd krediet)				€ -
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 41.200

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	0,0%
Zuiveringsbeheer	100,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ -	329.900	€ -
Gebouwd	58,6%	€ -	165.380.000.000	0,00000%
Ongebouwd	12,2%	€ -	98.350	€ -
Natuurterreinen	0,2%	€ -	27.200	€ -

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer		eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)	€ 41.200,00	1.190.900	€ 0,035
Totaal Generaal	**€ 41.200,00**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:	I1035801 en I1035901	Vervangen deel persleiding Berlicum - rwzi Vinkel; en, Vervangen deel persleiding Neekant - De Hutten
Programma (toebedeling)	100%	Schoon water
Beleidsveld	63100000	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken
Werkplanproductnummer	63111001	Bouw en verwerving transportstelsels

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.3 Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van het 'vervangen deel persleiding Berlicum - RWZI Vinkel' en het 'vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten'.**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **hamerstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. De ***fractie AWP*** vraagt of bekend is dat er asbest zit in de transportleiding. **Antwoord DB**: De leiding die we vervangen is een pvc-leiding, dus hier zit geen asbest in. De leiding ligt deels in een puinpad waarin asbesthoudend puin is aangetroffen. Om de leiding te kunnen vervangen moet dit puin worden afgegraven, het asbest houdende puin moet worden afgevoerd en er moet schone grond voor worden terug geplaatst.

Bijlage 3:

Kostenraming

AM24027 TPL Berlicum - RWZI Vinkel		PvZ	Versie: 1-4-25
PJB 2023-028			
Overzicht krediet (incl. BTW)			
	IB2024-37		
	Voorbereiding via opdrachtgeverschap		**Uitvoering**
Advies/onderzoekkst	€ 18.000,00		
Interne uren O&R	€ 8.500,00		€ 30.500,00
Aanneemsom bestek			€ 260.000,00
(Schade)vergoedingen			€ 6.000,00
Onvoorzien	€ 3.000,00		€ 39.000,00
Interne rente	€ 500,00		€ 4.500,00
Totaal uitgaven	**€ 30.000,00**		**€ 340.000,00**
Benodigd krediet:			**€ 370.000,00**

AM24028 TPL Neerkant - de Hutten		PvZ	Versie: 1-4-25
PJB 2023-028			
Overzicht krediet (incl. BTW)			
	IB2024-38		
	Voorbereiding via opdrachtgeverschap		**Uitvoering**
Advies/onderzoekkst	€ 17.000,00		
Interne uren O&R	€ 7.250,00		€ 29.000,00
Aanneemsom bestek			€ 237.000,00
Aanvullende dienst uitvoering			€ 40.000,00
(Schade)vergoedingen			€ 5.000,00
Onvoorzien	€ 2.750,00		€ 37.000,00
Interne rente	€ 500,00		€ 4.500,00
Totaal uitgaven	**€ 27.500,00**		**€ 352.500,00**
Benodigd krediet:			**€ 380.000,00**

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2485
Extern Zaak ID	0654554138
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.2.A
Titel	Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Organisatieonderdeel	Mensen en Middelen
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Scherrenberg, J.

Bijlagen
Adviesnota AB
Toegevoegd: Controleverklaring Waterschap Aa en Maas getekend
Toegevoegd: Advies auditcommissie jaarstukken 2024
Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Bijlage 1 Uitgelichte projecten 2024
Bijlage 2 Duurzaamheidsverslag 2024
Bijlage 3 Accountantsverslag inclusief Controleverklaring accountant
Bijlage 4 Accountantsverslag reactie dagelijks bestuur
Bijlage 5 Controllersparagraaf met reactie van het dagelijks bestuur
Bijlage 6 Jaarstukken 2024 in één oogopslag
Bijlage 7 Sociaal jaarverslag 2024
Toegevoegd: Erratum jaarstukken 2024
Toegevoegd: Getekend Accountantsverslag WAM
Toegevoegd: Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas 2.0
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.4 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.1 jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas
Concept motie_geen proef maaisel voor insectenteelt

Geagendeerd	Vergaderdatum

Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

1. De jaarstukken 2024 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de onder 'Voorstel en Besluit' opgenomen besluitpunten;
2. Kennis te nemen van de bijlages horende bij de jaarstukken 2024, te weten:
   a) Uitgelichte Projecten 2024
   b) Duurzaamheidsverslag 2024
   c) Accountantsverslag inclusief controleverklaring accountant
   d) Reactie van het dagelijks bestuur op het accountantsverslag
   e) Controllersparagraaf en de reactie hierop van het dagelijks bestuur
   f) Sociaal Jaarverslag 2024
   g) Jaarstukken 2024 in één oogopslag

Besluit

Conform voorstel. Door de fractie Partij voor de Dieren wordt een motie ingediend met de oproep aan het Dagelijks Bestuur om te stoppen met de proef COMYSECT voor de inzet van maaisel voor insectenteelt.
De motie wordt ingetrokken met de toezegging van het DB om de proef COMYSECT – die nog 1 jaar duurt – na dat jaar te stoppen.

Waterschap Aa en Maas

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. De jaarstukken 2024 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de onder 'Voorstel en Besluit' opgenomen besluitpunten;
2. Kennis te nemen van de bijlages horende bij de jaarstukken 2024, te weten:
   a) Uitgelichte Projecten 2024
   b) Duurzaamheidsverslag 2024
   c) Accountantsverslag inclusief controleverklaring accountant
   d) Reactie van het dagelijks bestuur op het accountantsverslag
   e) Controllersparagraaf en de reactie hierop van het dagelijks bestuur
   f) Sociaal Jaarverslag 2024
   g) Jaarstukken 2024 in één oogopslag

PROBLEEMSTELLING

Voor u liggen de jaarstukken 2024 van waterschap Aa en Maas. Hiermee legt het dagelijks bestuur verantwoording af over het in het afgelopen jaar gevoerde beleid en de financiële realisatie. De accountant heeft een goedkeurende verklaring afgegeven.

KERNBOODSCHAP

Het jaarverslag blikt terug op de resultaten en mijlpalen die het afgelopen jaar zijn bereikt. We zijn ambitieus en leggen de lat hoog. Mede door het wederom zeer natte jaar, is het weliswaar niet gelukt om alle doelen die we ons voor 2024 hadden gesteld te behalen, toch kunnen we met gepaste trots terugkijken op alles wat wél gerealiseerd is. De start uitvoering van het project Meanderende Maas was een bijzonder moment. Verder lopen er binnen het watersysteem vele uitvoeringsprojecten voor beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages, en ecologische verbindingszones. Voor de waterketen is, naast de realisatie van de renovatie van de rwzi Oijen, ook de renovatie van de rwzi Land van Cuijk opgepakt en de volgende fase van de rwzi Dinther. Dit alles met de deadline van de KRW in 2027 in het achterhoofd. Naast de grote en in het oog springende projecten, zijn het soms de kleinere dingen die het verschil maken. In financieel opzicht is het programma "stad als spons" nog klein van omvang. De potentiële impact daarentegen is groot en dient meerdere doelen.
Daarbij wordt de omgeving waarin wij onze opgaven moeten realiseren steeds complexer met netcongestie, grondstoffenschaarste, krapte op de markt, stikstof, grondmarkt en de geopolitieke ontwikkelingen. Toch zijn we er, mede dankzij bijsturing en enkele incidentele meevallers, in geslaagd 2024 af te sluiten met een positief resultaat van € 3,7 miljoen. De middelen die overblijven vloeien via de resultaatbestemming grotendeels terug naar de algemene reserves, zodat we deze in volgende jaren weer kunnen inzetten.

BEOOGD EFFECT

Afsluiten van het boekjaar 2024 en bestemmen van het jaarrekeningresultaat.

ARGUMENTEN

1. *Jaarstukken als wettelijk verplicht onderdeel van de P&C-cyclus*
   Met het vaststellen van het jaarverslag en de jaarrekening wordt voldaan aan de hierover in de Waterschapswet en het Waterschapsbesluit opgenomen verplichtingen.

2. *Informeren van het algemeen bestuur*
   De jaarstukken worden gecomplementeerd door diverse bijlages. Zo geven de Uitgelichte projecten, het Duurzaamheidsverslag en het Sociaal Jaarverslag het algemeen bestuur nader inzicht in de betreffende onderwerpen. De Jaarstukken in één oogopslag zijn bedoeld om ook burgers, bedrijven en andere geïnteresseerden op een toegankelijke manier te informeren over hetgeen we in 2024 gerealiseerd hebben en tegen welke kosten. Het accountantsverslag en de controllersparagraaf hebben daarentegen juist een financieel technisch karakter. Ze zijn bedoeld om het algemeen bestuur te ondersteunen in haar controlerende rol en maken deel uit van het getrouwe en rechtmatige beeld.

KANTTEKENINGEN / RISICO'S

De voor het waterschap relevante risico's, financiële omvang en kans van optreden worden behandeld in de paragraaf weerstandsvermogen. Het specifiek gevormde weerstandsreserve (€ 3.350.000) is ook in het meeste pessimistische scenario toereikend voor de gesignaleerde risico's. Dit voorstel zelf kent verder geen risico's.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Het jaarrekeningresultaat bedraagt € 3,7 miljoen voordelig, waarvan € 2,7 miljoen betrekking heeft op hogere belastinginkomsten. Kijkend naar de netto lasten zien we dat de kosten blijvend toenemen. Gelukkig hebben we deze het afgelopen jaar kunnen compenseren met extra (incidentele) baten. Dit bestuur probeert samen met de organisatie richting te geven aan duurzaam financieel beleid, zodat we de opgaven kunnen realiseren en de lasten voor onze ingezetenen niet harder stijgen dan noodzakelijk. Dit betekent dat we ook nadrukkelijk keuzes moeten maken en dat we met innovatie en vernieuwing kansen moeten benutten.

De groei van zowel het aantal als de omvang van de projecten, gaat gepaard met een steeds verdere professionalisering van onze organisatie. In de bestuursrapportage hebben we al aangegeven dat we voor activiteiten waar we langjarig werk op voorzien, bij voorkeur inzetten op de ontwikkeling en het behoud van kennis. Dit betekent een groei in de omvang van de vaste organisatie, maar een beperking in de stijgende kosten van externe inhuur voor werkzaamheden anders dan ter vervanging van ziekte, om een piekvraag op te opvangen of voor het uitvoeren van eenmalige activiteiten.

Het navolgende overzicht verklaart op hoofdlijnen het financieel resultaat over 2024.

Analyse resultaat 20224	* € 1 mln		
Positief jaarrekening saldo 2024 (voor resultaatbestemming)	**3,67**	**V**	
Waarvan hogere belastingopbrengsten	2,67	V	I
Saldo netto lasten	**1,00**	**V**	
Lasten:			
Lagere kapitaallasten door effect lagere renteomslag	0,47	V	S
Hogere personeelslasten door CAO effect en investeren in eigen mensen	-2,09	N	S
Hogere kosten goederen en diensten en bijdragen aan derden op onder andere onderhoud waterkering en systeem, uitgaven bever en das, energielasten en bijdrage SNB	-0,88	N	I/S
Onvoorzien niet gelabeled ingezet	0,30	V	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen. met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk	-2,46	N	I
Totaal hogere lasten	**-4,67**	**N**	
Baten:			
Lagere interne rentebaten door lagere marktrente	-0,13	N	S
Hogere financiële baten als gevolg van dividenduitkering	0,09	V	I
Hogere vergoeding voor detachering personeel en ontvangen subsidies	0,83	V	I
Hogere opbrengst overige goederen en diensten, onder andere suppletie btw, pacht en boekwinst grondverkopen	1,52	V	I
Hogere bijdrage ontvangen voor diensten voor derden, onder andere diverse subsidies, covidbemonstering en bijdrage Blue deal	1,50	V	I
Lagere doorbelasting van uren naar investeringskredieten (interne baat)	-1,01	N	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen, met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk en vrijvallen deel van de APPA-voorziening	2,86	V	I
Totaal hogere baten	**5,66**	**V**	
V = voordeel N = nadeel			
I = incidenteel S = structureel			

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

De bijdrage aan duurzaamheid wordt toegelicht in het programma ‘Samen, duurzaam, slim en effectief’ en in de afzonderlijke Duurzaamheidsbijlage.

UITVOERING/VERVOLG

Op 9 mei worden de jaarstukken besproken met de auditcommissie en op 15 mei worden ze behandeld door de functionele commissies. Besluitvorming door het algemeen bestuur vindt plaats op 6 juni. De jaarstukken worden vervolgens aangeboden aan Gedeputeerde Staten.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Op de website is een woordenlijst met een verklaring van de gebruikte begrippen en afkortingen geplaatst. Daarmee is de woordenlijst niet alleen ten dienste van de jaarstukken, maar kan deze breed gebruikt worden.

Belangstellenden zijn welkom om de vergadering van het algemeen bestuur te volgen en de jaarstukken worden gepubliceerd op de website. De jaarstukken in één oogpopslag worden eveneens gecommuniceerd via de nieuwsservice.

BIJLAGEN

Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas

1. Uitgelichte Projecten 2024
2. Duurzaamheidsverslag 2024
3. Accountantsverslag inclusief Controleverklaring accountant
4. Accountantsverslag reactie dagelijks bestuur
5. Controllersparagraaf met reactie van het dagelijks bestuur
6. Jaarstukken 2024 in één oogopslag
7. Sociaal Jaarverslag 2024

VERSIEDATUM

22 april 2025

Waterschap Aa en Maas

AB-BESLUIT

ONDERWERP: **JAARSTUKKEN 2024 WATERSCHAP AA EN MAAS 2025**
AGENDAPUNT: **-**
BESLUITNUMMER: **-**
INVESTERINGSBESLUIT: Niet van toepassing

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 22 april 2025;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid en de commissie Waterketen en Duurzaamheid van 15 mei 2025;

overwegende

B E S L U I T:

1. Het Jaarverslag 2024 vast te stellen;

2. In te stemmen met het voorstel tot administratieve overboeking van de restantkredieten van onderhanden werk van het verslagjaar 2024 en de daarmee samenhangende geraamde bijdragen die eind 2024 nog niet ontvangen waren;

3. De kredietoverschrijding op een investering goed te keuren die in 2024 volledig afgerond is en geactiveerd wordt voor het project in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. Investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet
10296 - Vervoermiddelen 2023	1.220	1.236		1.236	-16
Afgeronde projecten	***1.220***	***1.236***		***1.236***	***-16***

4. In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigde aanvullende investeringskrediet voor de projecten in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10274 - LTAP Gemaal De Brand	375	393	13	406	-31	40
10276 - LTAP Gemaal Kleine Wetering	289	307	15	322	-33	40
10277 - NVO De Vlier&Opl vismigr	900	328	671	999	-99	
10340 - Kl modificatie RG t Snepke	175	90	90	180	-5	5
10343 - HWBP Bijdrage 2024	7.373	7.855		7.855	-482	482
Niet afgeronde projecten	***9.112***	***8.973***	***789***	***9.762***	***-650***	***566***

5. De jaarrekening 2024 vast te stellen;

6. In te stemmen met de volgende resultaatbestemmingen:

Jaarrekening 2024	WSB	ZB	Totaal
Resultaat jaarrekening voor bestemming	**€ 1.965.515**	**€ 1.703.517**	**€ 3.669.031**
Bestemmingsvoorstel bij besluitvorming:			
vrijvallen restsaldo bestemmingsreservers versnelde afschrijving Oijen		€ 5.897	€ 5.897
vormen bestemmingsreserve ten behoeve van overgang van APPA naar Wtp	€ -313.817	€ -93.737	€ -407.554
Resultaat na bestemming	**€ 1.651.698**	**€ 1.615.677**	**€ 3.267.375**

7. In te stemmen met het voorstel om het resultaat 2024 na bestemming, per taak overeenkomstig het geldende reserveringsbeleid, als volgt te bestemmen:

Watersysteembeheer

Soort	Ontvangsten	Begroting	Verschil	Bestemming reserve conform begroting doorgevoerd als werkelijk in jaarrekening	Resultaat bestemming	Correctie geboekte mutatie tov werkelijk
Ingezetenen	24.209.987	23.894.475	315.512	440.655	125.143	315.512
Gebouwd	46.490.663	46.191.579	299.084	2.982.164	2.683.080	299.084
Ongebouwd	10.199.733	10.234.511	-34.778	3.007	37.785	-34.778
Natuurterreinen	183.472	168.498	14.974	-670	-15.644	14.974
Egalisatiereserve Watersysteembeheer				2.346.738	-4.482.062	1.056.906
Totaal Watersysteembeheer	**81.083.856**	**80.489.063**	**594.793**	**5.771.894**	**-1.651.698**	**1.651.698**

*om het juiste saldo te verantwoorden in de jaarverslaglegging is het saldo (€ 5.771.894) van de al doorgevoerde mutaties volgens de begroting gecorrigeerd binnen deze telling.

Bovenstaande resulteert in:

- een toevoeging aan de categorie ingezetenen van € 315.512;
- een toevoeging aan de categorie gebouwd van € 299.084;
- een onttrekking aan de categorie ongebouwd van € 34.778;
- een toevoeging aan de categorie natuurterreinen van € 14.974;
- een toevoeging aan de egalisatiereserve watersysteembeheer van €1.056.906.

Waterzuiveringsbeheer

Het totale saldo voor waterzuiveringsbeheer sluit op een toevoeging aan de egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer van € 1.615.677.

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

Crowe Foederer
Beukenlaan 60
5651 CD Eindhoven
Tel. +31 (0)40 264 96 10
www.crowe-foederer.nl

PERSOONLIJK/VERTROUWELIJK
Waterschap Aa en Maas
T.a.v. de heer E. Quax
Postbus 5035
5201 GA ‘s-Hertogenbosch

Eindhoven, 14 mei 2025
Dos.nr. 103723
Behandeld door: T. Habets

Geachte heer Quax,

Inzake: controleverklaring jaarrekening 2024

Hierbij ontvangt u een gewaarmerkt exemplaar van de jaarstukken, met daarin opgenomen de jaarrekening 2024 voorzien van onze controleverklaring d.d. 14-05-2025. Wij bevestigen u akkoord te gaan met het opnemen van deze controleverklaring in de jaarstukken, die overeenkomt met het bijgevoegde gewaarmerkte exemplaar.

Een exemplaar van het jaarverslag dient te worden ondertekend door de leden van het dagelijks bestuur en dient te worden vastgesteld door het algemeen bestuur. Wij bevestigen u ermee akkoord te gaan dat een afschrift van onze controleverklaring openbaar wordt gemaakt, mits het opgemaakte jaarverslag inclusief jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld.

Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan tezamen met deze versie van de jaarstukken inclusief jaarrekening. Indien u de jaarstukken en de controleverklaring opneemt op internet, dient u te waarborgen dat de jaarstukken inclusief jaarrekening goed zijn afgescheiden van andere informatie op de internet-site. Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarstukken in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat (“u verlaat de beveiligde, door de accountant gecontroleerde jaarrekening”).

Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn geweest en tot het verstrekken van verdere inlichtingen ben ik gaarne bereid.

Hoogachtend,
Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 14-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc

Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.
Beukenlaan 60 | 5651 CD Eindhoven | K.v.K. nr. 88879518 | IBAN: NL07 INGB 0718020375 | BIC: INGBNL2A | B.T.W. nr. NL8648.09.219.B01
Op onze dienstverlening zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van onze aansprakelijkheid voorkomt. Deze algemene voorwaarden zijn bij de Kamer van Koophandel gedeponeerd onder nummer 17034844. **Vestigingen:** Eindhoven, Amsterdam, Bladel, Lelystad, Oostzaan, Roermond, Venlo, Venray

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap Aa en Maas

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2024 van Waterschap Aa en Maas te ‘s-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva van Waterschap Aa en Maas op 31 december 2024 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit; en
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 13 december 2024.

De jaarrekening bestaat uit:
1. de exploitatierekening naar kostendragers, naar beleidsvelden en naar kosten- en opbrengstsoorten over 2024;
2. de balans per 31 december 2024;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
4. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024, het door het algemeen bestuur vastgestelde controleprotocol op d.d. 13-12-2024 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Aa en Maas zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.779.000 De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit.

Op basis van paragraaf 4 van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024 hebben wij bij de controle van de SiSa-bijlage dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling Controleprotocol WNT 2024. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 200.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel
Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's
Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Waterschap Aa en Maas en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort, alsmede de uitkomsten daarvan.
Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem geëvalueerd. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het management, de auditcommissie en anderen binnen de entiteit en bijbehorende verslagen en registraties beoordeeld. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude.
Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

- Het risico dat het management en het dagelijks bestuur maatregelen van interne beheersing doorbreekt. Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht, waarbij wij tevens aandacht hebben besteed aan het identificeren van significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering.
- Het risico van fraude in de uitgaande betalingen. Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd die inspelen op dit frauderisico waaronder het beoordelen van de rechten in de financiële administratie en de bankapplicatie en daarnaast hebben wij een analyse op de betaalbestanden uitgevoerd gericht op de uitgaande betalingen in het boekjaar. Op basis hiervan hebben wij de meest risicovolle betalingen getoetst.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van bovengenoemde risico's.

Controleaanpak veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie
Het dagelijks bestuur heeft in de paragraaf weerstandsvermogen een analyse opgenomen inzake het opvangen van geschatte financiële risico's in relatie tot de financiële positie. Onze werkzaamheden ten aanzien van deze analyse bestaan onder andere uit:

- Het inspecteren van de meerjarenbegroting en de beoordeling van de provincie als toezichthouder hierop;
- Het inspecteren van de wijze waarop een risico inventarisatie is uitgevoerd en hoe het weerstandsvermogen wordt bepaald;
- Het evalueren en bespreken van de financiële risico's en belangrijke veronderstellingen en uitgangspunten met het management en het dagelijks bestuur;
- Het overwegen of alle relevante informatie die wij als gevolg van onze controle hebben verkregen op een juiste wijze is opgenomen en toegelicht in de analyse. Wij hebben hierbij in het bijzonder aandacht besteed aan de financiële risico's gerelateerd aan juridische procedures.
- Het analyseren of de huidige en de benodigde financiering voor het kunnen continueren van het geheel van waterschapstaken is gewaarborgd, inclusief het voldoen aan relevante convenanten.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de opgenomen analyse en de uitkomsten hiervan op de inschatting van de weerbaarheid door het dagelijks bestuur. Voor de volledigheid merken wij op dat de daadwerkelijke uitkomsten van gebeurtenissen kunnen afwijken van de gedane aannames en veronderstellingen in de risico analyse.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2024 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie
De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:
- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen; en
- de bijlagen

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 109, lid 3 onder de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag, in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur
Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het in Nederland geldende Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur de veronderstellingen inzake de financiële risico’s in relatie tot de financiële positie onderbouwen en afwegen of het waterschap in staat is de financiële risico’s vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico’s kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het Waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid dat is vastgesteld door het algemeen bestuur, het Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
  - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
  - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,

  het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 14 mei 2025

Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 14-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas

Datum	14 mei 2025
Uw kenmerk	
Doorkiesnr	073 615 6680/J.P.M. Kapteijns
Onderwerp	Advies auditcommissie Jaarstukken 2024

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Op 9 mei 2025 heeft de auditcommissie de jaarstukken 2024 uitgebreid besproken. Voor wat betreft het accountantsverslag is dit gedaan in aanwezigheid van de controlerend accountant. De accountant is daarbij ook ingegaan op de highlights uit de managementletter die gericht is aan het dagelijks bestuur. De auditcommissie krijgt vanuit haar rol alle informatie die zij nodig acht voor de beoordeling van de jaarstukken op een detailniveau die verder gaat dat voor de informatievoorziening aan het AB gebruikelijk is. Zo heeft de auditcommissie verzocht inzage te krijgen in de "staat van vaste activa". Deze is inmiddels aan de leden van de auditcommissie ter beschikking gesteld.

Op basis van de beoordeling van de beschikbaar gestelde informatie geeft de auditcommissie een positief advies over de financieel technische aspecten van de jaarstukken
aan het algemeen bestuur voor de vaststelling van de jaarstukken 2024.

Wel heeft de auditcommissie suggesties gedaan om de lay-out van tabellen en de leesbaarheid van het jaarstukken te verbeteren. Deze suggesties worden meegenomen in de nieuwe opzet van naar aanleiding van de nieuwe verslaggevingsregels die vanaf 2025 voor de waterschappen gelden. Ook heeft de auditcommissie een toelichting gevraagd op het verschil tussen het verwachte resultaat bij de bestuursrapportage over het eerste halfjaar (€ 3,6 mln. nadelig) en het

uiteindelijke resultaat bij de jaarrekening over heel 2024 (€ 3,7 mln. voordelig). In de bijlage bij deze brief treft u de gevraagde toelichting aan.

De auditcommissie brengt vervolgens de volgende aanbevelingen onder uw aandacht:

- Het waterschap heeft veel lopende investeringsprojecten (onderhanden werken). Bij het gereed komen van investeringsprojecten kunnen afwijkingen optreden ten opzichte van het door het AB gevoteerde krediet. Nu worden alleen investeringsprojecten waar sprake is van een overschrijding van de investeringsuitgaven voorgelegd aan het AB voor aanvullende kredietvotering. Geadviseerd wordt om te onderzoeken op welke wijze het AB over de investeringsuitgaven van alle gereedgekomen projecten geïnformeerd kan worden. Dus niet alleen over de investeringsprojecten waar sprake is van een kredietoverschrijding, maar ook over de investeringsprojecten die binnen budget worden afgerond en waarvan het restantkrediet wordt afgeboekt.
- De auditcommissie vraagt om te onderzoeken op welke wijze voor het AB inzichtelijk kan worden gemaakt of de geraamde subsidie-inkomsten voor investeringsprojecten ook daadwerkelijk gerealiseerd zijn of worden.
- Voor de uitgelichte projecten geldt dat de financiële stand van zaken beknopt is weergegeven. Voor een goede beoordeling van de financiële stand van zaken zouden de nog te verwachten investeringsuitgaven en eventuele bijzondere risico’s kunnen worden toegevoegd zodat een inschatting kan worden gemaakt of het uitgelichte project binnen het financiële kader kan worden gerealiseerd.
- Het waterschap neemt in enig begrotingsjaar meer investeringsprojecten op in de programmering dan voor de berekening van de kapitaallasten in de begroting wordt gebruikt. Financieel wordt 80% van de geprogrammeerde projecten in de kapitaallasten bij het opmaken van enige begroting ingerekend. Deze overprogrammering stelt het waterschap in staat om de flexibiliteit en de slagvaardigheid van de realisatie van investeringen te behouden zonder onnodige begrotingsruimte te claimen. Wanneer projecten vertragen door veelal externe factoren (zoals vergunningverlening, procedures, grondverwerving e.d.) kunnen andere projecten daarvoor in de plaats worden opgepakt. Uiteraard kan dat pas na goedkeuring van kredietaanvragen door het AB. De auditcommissie zal de systematiek van overprogrammeren in een volgende auditcommissie bespreken en bezien hoe de systematiek voor het AB kan worden verhelderd. Dit met het doel dat de hiermee samenhangende "realisatiepercentages" een nog getrouwer beeld op zullen leveren van de feitelijke gang van zaken.

Tot slot zijn in de auditcommissie ook de systematiek van het risicomanagement, het beleid ten aanzien van de reserves en voorzieningen en het beleid met betrekking tot de schuldquote van waterschappen aan de orde geweest. Deze onderwerpen zullen op korte termijn worden geactualiseerd of worden herzien. De auditcommissie zal over de financieel technische aspecten van deze onderwerpen advies uitbrengen aan het AB voorafgaand aan de behandeling in het AB.

Met vriendelijke groet, namens de auditcommissie,

Hans de Mare,
Voorzitter auditcommissie

Bijlage: Saldo verloop begroting – Burap – Jaarrekening

Op verzoek van de auditcommissie wordt het jaarrekeningresultaat niet alleen financieel vergeleken met de begroting, maar ook met de bestuursrapportage over de eerste zes maanden van 2024.

Omschijving (bedragen * € 1.000)	Begroot 2024	Burap 2024	Jaarrekening 2024	Saldo Burap 2024	Saldo JR 2024
Rente en afschrijvingen	43.964	42.996	43.498	968	466
Personeelslasten	55.488	57.790	57.582	-2.301	-2.094
Goederen en diensten van derden	71.016	74.764	72.886	-3.748	-1.870
Bijdragen aan derden	6.792	5.861	5.799	931	993
Reservering/Voorzieningen/Onvoorzien*	614	614	2.776	0	-2.162
Totaal lasten	**177.874**	**182.024**	**182.542**	**-4.150**	**-4.668**
Financiële baten	2.951	3.037	2.911	86	-41
Personeelsbaten	1.221	1.376	2.053	155	832
Goederen en diensten aan derden	2.681	4.194	4.205	1.513	1.524
Bijdragen van derden	2.770	2.931	4.265	161	1.495
Geactiveerde lasten	11.272	9.886	10.261	-1.385	-1.011
Interne verrekeningen / reserveringen*	10.184	10.184	12.640	0	2.456
Onttrekkingen voorzieningen	0	0	408	0	408
Totaal baten	**31.079**	**31.609**	**36.742**	**530**	**5.663**
Totaal netto lasten	**146.795**	**150.416**	**145.800**	**-3.620**	**995**
Totaal waterschapsbeslastingen	**146.795**	**146.795**	**149.469**	**0**	**2.674**
Saldo jaarrekening 2024				**-3.620**	**3.669**

** Inclusief de vorming van de bestemmingsreserve Land van Cuijk voor € 2 miljoen aan de lasten- en batenkant*

Toelichting

Uit de bestuursrapportage bleek een verwacht nadelig resultaat over 2024 van € 3,6 miljoen. Op basis van de bijsturingsmogelijkheden en realistisch te verwachten meevallers is al uitgesproken dat dit waarschijnlijk teruggebracht zou kunnen worden. Dat het jaarrekeningresultaat uiteindelijk € 3,7 miljoen positief bedraagt, komt dan ook met name door de hogere baten. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe mogen opbrengsten pas verantwoord worden als ze gerealiseerd zijn. Daarbij hebben we de informatie over de hogere belastingopbrengsten van € 2,7 miljoen pas begin maart van de BSOB ontvangen en kon derhalve niet eerder worden meegenomen. Ook voor een aantal andere gegevens geldt dat deze pas laat in het proces bekend zijn. Zo is een aantal eindafrekeningen van verbonden partijen en bijdragen van derden pas in februari en maart bekend geworden. Daarnaast zijn de personeelsbaten hoger dan waar eerder vanuit was gegaan. Ook het vrijvallen van de APPA voorzieningen heeft effect op het saldo. In overleg met accountant als onderdeel van de jaarrekeningcontrole is hier een bestemmingsreserve voor gevormd. Tot slot zijn

er met name binnen het watersysteem werkzaamheden geweest die uiteindelijk in tegenstelling tot de eerdere verwachting over de jaargrens heen zijn gevallen.

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Jaarstukken

2024

Versie 1.0
Vaststelling dagelijks bestuur 22 april 2025
Vaststelling algemeen bestuur 6 juni 2025

INHOUD

KERNGEGEVENS **5**

JAARVERSLAG **7**

1. Voorwoord **8**

2. Programmarealisatie 2024 **10**

2.1 Waterveiligheid 12

2.1.1 Doelstellingen 12

2.1.2 Prestaties en activiteiten 12

2.1.3 Financieel 16

2.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem 18

2.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen 18

2.2.1.1 Doelstellingen 18

2.2.1.2 Prestaties en activiteiten 18

2.2.2 Gezond en natuurlijk water 24

2.2.2.1 Doelstellingen 24

2.2.2.2 Prestaties en activiteiten 24

2.2.3 Financieel 29

2.3 Schoon water 31

2.3.1 Doelstellingen 31

2.3.2 Prestaties en activiteiten 31

2.3.3 Financieel 34

2.4 Samen, duurzaam, slim en effectief 36

2.4.1 Doelstellingen 36

2.4.2 Prestaties en activiteiten 36

2.4.3 Financieel 41

3. Paragrafen **42**

3.1 Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar 42

3.2 Incidentele lasten en baten 43

3.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen 44

3.4 Waterschapsbelastingen 46

3.5 Weerstandsvermogen 47

3.5.1 Weerstandcapaciteit en weerstandsvermogen 47

3.5.2. Inventarisatie van de risico's 47

3.6 Financiering 53

3.7 Verbonden partijen 57

3.8 Openbaarheidsparagraaf 60

3.9 Bedrijfsvoering 62

3.10 EMU-saldo 63

3.11 Investeringen 64

JAARREKENING 67

4. Jaarrekening 2024 68

4.1 Kostenverdeelstaat 68

4.2 Exploitatierekening naar kostendragers 69

4.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer 69

4.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer 74

4.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten 79

4.4 Balans voor resultaatbestemming 82

4.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling 83

4.4.2 Toelichting activa 85

4.4.3 Toelichting Passiva 90

4.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector 100

5. Voorstel en Besluit 101

Bijlage SiSa verantwoording 104

Bijlage Niet SiSa verantwoording 105

Bijlage realisatie naar beleidsvelden 106

Waterveiligheid 106

Klimaatbestendig en gezond watersysteem 107

Schoon Water 108

Bijlage Verbonden partijen 109

KERNGEGEVENS

GEBIED	Begroting	Rekening
Oppervlakte in hectare	161.000	161.000
Aantal gemeenten	20	20
Aantal bedrijven	16.564	17.091
Aantal inwoners	784.221	787.420

TAKEN		
Watersysteembeheer	110	km primaire waterkering
	198	km niet-primaire waterkering
	4.140	km watergangen/-lopen
	114	gemalen
Zuiveringsbeheer	7	rioolwaterzuiveringsinstallaties
	102	rioolgemalen
	400	km transportleiding
	1.184.231	capaciteit zuiveringen i.e.

FINANCIEN	Begroting	Rekening
Watersysteembeheer		
Ingezetenenaanslagen	322.600	326.756
Waarde gebouwd in miljarden	€ 156,8	€ 156,8
Aantal herleide ha ongebouwd	100.875	99.250
Aantal ha natuurterreinen	25.300	27.548
Aantal directe lozingen t.b.v watersysteemheffing	4.500	6.207
Netto lasten in miljoenen	€ 86,5	€ 85,4
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 80,7	€ 81,6
Tarief ingezetenen	€ 73,52	€ 73,52
Tarief gebouwd in % van de WOZ-waarde	0,02938%	0,02938%
Tarief ongebouwd	€ 101,23	€ 101,23
Tarief natuurterreinen	€ 6,66	€ 6,66
Tarief verontreinigingsheffing	€ 55,56	€ 55,56
Bruto investeringen in miljoenen	€ 112,5	€ 75,0
Zuiveringsbeheer		
Aantal ve's	1.181.500	1.184.231
Netto lasten in miljoenen	€ 70,4	€ 72,5
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 66,1	€ 67,9
Tarief zuiveringsheffing	€ 55,56	€ 55,56
Bruto investeringen in miljoenen	€ 57,1	€ 59,3

JAARVERSLAG

1. Voorwoord

Het jaar 2024 was één van de natste ooit. Dit plaatste ons en de uitvoeringsorganisatie voor vele uitdagingen. Door de investeringen van de afgelopen jaren, onze gebiedskennis en de tomeloze inzet van onze medewerkers, hebben we het systeem - waar dat mogelijk was - kunnen sturen om gevolgen te minimaliseren. In het merendeel van ons gebied zijn we er met een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem in geslaagd om overlast te voorkomen. Ondanks de vele inspanningen, zijn ingezeten in sommige delen van ons gebied helaas geconfronteerd met (soms zelfs forse) overlast. Het klimaat verandert en de gevolgen door weersextremen zijn merkbaar.

Het jaarverslag blikt terug op de resultaten en mijlpalen die het afgelopen jaar zijn bereikt. We zijn ambitieus en leggen de lat hoog. Veel is gerealiseerd, maar niet alle doelen zijn dit begrotingsjaar al behaald. Omdat we vooraf al weten dat er altijd projecten zijn die anders lopen dan gepland, programmeren we meer dan we werkelijk kunnen uitvoeren. Daarmee zorgen we ervoor dat we mensen en middelen zo maximaal en efficiënt mogelijk kunnen inzetten.

Naast de reflectie op de inhoudelijke doelen, doet het dagelijks bestuur ook verslag over de financiële resultaten van het afgelopen jaar. Waar we in de loop van het jaar nog dachten te eindigen met een bescheiden negatief resultaat, sluiten de boeken uiteindelijk - mede dankzij bijsturing en enkele incidentele meevallers - toch ruimschoots positief. De middelen die overblijven vloeien via de resultaatbestemming grotendeels terug naar de algemene reserves, zodat we deze in volgende jaren weer kunnen inzetten.

2024 was ook een jaar van versnelling op de uitvoering van onze projecten. Binnen het watersysteem lopen er vele uitvoeringsprojecten voor beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages, en ecologische verbindingszones. Voor de waterketen is, naast de realisatie van de renovatie van de rzwi Oijen, ook de renovatie van de rwzi Land van Cuijk opgepakt en de volgende fase van de rwzi Dinther. Dit alles met de deadline van de KRW in 2027 in het achterhoofd. Verder is voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma, met de goedkeuring van het algemeen bestuur op het uitvoeringskrediet voor de Meanderende Maas (dijkversterking) van maar liefst € 445 miljoen, de daadwerkelijk realisatie gestart. Kortom, een groeiende projectenportefeuille met een omvang van formaat, waar we ook de komende jaren nog volop actief op zijn. Zo zijn de bruto investeringen in 2024 met 59% toegenomen ten opzichte van 2023 tot ruim € 134 miljoen.

De groei van zowel het aantal als de omvang van de projecten, gaat gepaard met een steeds verdere professionalisering van onze organisatie. In de bestuursrapportage hebben we al aangegeven dat we bij deze groei vooral inzetten op de ontwikkeling van (het behoud van) kennis voor onze organisatie en het beperken van inhuur. Dit betekent een groei in de omvang van de vaste organisatie, maar een beperking in de stijgende kosten van externe inhuur.

Naast de grote en in het oog springende projecten, zijn het soms de kleinere dingen die het verschil maken. In financieel opzicht is het programma “stad als spons” nog klein van omvang. De potentiële impact daarentegen is groot en dient meerdere doelen. Zo draagt het bij aan het voorkomen van verdroging, aan verbetering van de leefbaarheid in het stedelijk gebied, versterkt het de waterkwaliteit en moet het op de langere termijn zorgen voor nog beter en duurzamer functionerende zuiveringen (rwzi’s).

Het jaar 2024 kenmerkt zich ook door een voortzetting van de grote kostenstijgingen, zeker in een krappe aannemers- en arbeidsmarkt. Naast de aanhoudende inflatie heeft dit een stempel gedrukt op de resultaten van 2024 en werpt het ook een schaduw vooruit naar 2025 en verder. We zien de kosten blijvend toenemen. Gelukkig hebben we deze afgelopen jaar ruimschoots kunnen compenseren met extra (incidentele) baten. Dit bestuur probeert samen met de organisatie richting te geven aan duurzaam financieel beleid, zodat we de opgaven kunnen realiseren en de lasten voor onze ingezetenen niet harder stijgen dan noodzakelijk. Dit betekent dat we ook nadrukkelijk keuzes moeten maken en dat we met innovatie en vernieuwing kansen

moeten benutten. Per saldo kijken wij met gepaste tevredenheid terug op de resultaten van het jaar 2024 dat we afsluiten met een positief saldo van € 3,67 miljoen. Het navolgende overzicht is hiervan een verklaring op hoofdlijnen. In de programmarealisatie wordt per programma een nadere toelichting gegeven. Als onderdeel van de jaarrekening gebeurt dit vervolgens ook gespecificeerd voor watersysteembeheer en voor zuiveringsbeheer.

Tabel 1: Analyse van het resultaat

Analyse resultaat 20224	** € 1 mln*		
Positief jaarrekening saldo 2024 (voor resultaatbestemming)	**3,67**	**V**	
Waarvan hogere belastingopbrengsten	2,67	V	I
Saldo netto lasten	**1,00**	**V**	
Lasten:			
Lagere kapitaallasten door effect lagere renteomslag	0,47	V	S
Hogere personeelslasten door CAO effect en investeren in eigen mensen	-2,09	N	S
Hogere kosten goederen en diensten en bijdragen aan derden op onder andere onderhoud waterkering en systeem, uitgaven bever en das, energielasten en bijdrage SNB	-0,88	N	I/S
Onvoorzien niet gelabeled ingezet	0,30	V	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen. met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk	-2,46	N	I
Totaal hogere lasten	**-4,67**	**N**	
Baten:			
Lagere interne rentebaten door lagere marktrente	-0,13	N	S
Hogere financiële baten als gevolg van dividenduitkering	0,09	V	I
Hogere vergoeding voor detachering personeel en ontvangen subsidies	0,83	V	I
Hogere opbrengst overige goederen en diensten, onder andere suppletie btw, pacht en boekwinst grondverkopen	1,52	V	I
Hogere bijdrage ontvangen voor diensten voor derden, onder andere diverse subsidies, covidbemonstering en bijdrage Blue deal	1,50	V	I
Lagere doorbelasting van uren naar investeringskredieten (interne baat)	-1,01	N	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen, met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk en vrijvallen deel van de APPA-voorziening	2,86	V	I
Totaal hogere baten	**5,66**	**V**	
V = voordeel N = nadeel			
I = incidenteel S = structureel			

Op basis van ons financieel beleid is het dagelijks bestuur bevoegd de netto lasten van een programma met 10% te overschrijden tot een maximum van € 1 miljoen zonder toestemming vooraf van het algemeen bestuur. Voorwaarden hiervoor is dat de uitgaven passen binnen het vastgestelde beleid en binnen de totaal beschikbaar gestelde middelen van watersysteembeheer respectievelijk zuiveringsbeheer. Voor 2024 kunnen we concluderen dat er geen sprake is van een onrechtmatigheid en dus geen begrotingswijziging nodig is.

Opbouw jaarverslag en jaarrekening

Het jaarverslag bestaat uit de programmarealisatie en de paragrafen. Hierin wordt inzicht gegeven in het gevoerde beleid en de realisatie per programma en in de programma overstijgende onderwerpen als belastingen en verbonden partijen. Het tweede deel, de jaarrekening, gaat nader in op de financiële realisatie. Dit wordt gedaan aan de hand van de kostenverdeelstaat, exploitatierekening en de balans.

Namens het dagelijks bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

2. Programmarealisatie 2024

Het programmaplan en de programmarealisatie zijn onderverdeeld naar vier bestuurlijke thema's:
1. Waterveiligheid;
2. Klimaatbestendig en gezond watersysteem;
3. Schoon water;
4. Samen, duurzaam, slim en effectief.

We behandelen ieder thema volgens dezelfde indeling: de doelstellingen van het beleid, de realisatie van de beoogde prestaties en activiteiten in 2024 en de kosten hiervan. Daarbij zetten we de realisatie steeds naast de begroting 2024. Onderstaande overzichten zijn een samenvatting van de totale realisatie, verdeeld naar de programma's en onze wettelijke taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Prestaties en activiteiten

Voor de realisatie van de prestaties en activiteiten gebeurt dit middels een stoplichtmodel. Het is goed om te beseffen dat de kleuren iets zeggen over harde prestaties, zoals gerealiseerde kilometers of hectares. Ze geven echter geen goed beeld van de geleverde inspanningen of de extra resultaten. Zo is het mogelijk dat er dit boekjaar voor een bepaalde prestatie, bijvoorbeeld beekherstel, niets gerealiseerd lijkt te worden. Dat terwijl er wel een forse inspanning wordt geleverd in de voorbereidingen voor de uiteindelijke realisatie. Dit speelt met name bij het programma 'Klimaatbestendig en gezond watersysteem'. Om die reden is voor dit programma ook de inspanning inzichtelijk gemaakt middels zogenaamde 'inspanningseenheden'.

	Realisatie verloopt volgens (meerjaren) prognose
	Realisatie verloopt vertraagd
	Planning wordt niet gerealiseerd

Financieel

In de navolgende tabellen en grafieken vergelijken we de werkelijke netto lasten in 2024 met de begroting. Ook vergelijken we de bruto investeringen uit 2024 met de begroting[1].

Dit hoofdstuk gaat vervolgens per bestuurlijk programma uitgebreid in op zowel de netto lasten (exploitatie) als op de investeringen.

In zijn algemeenheid kunnen we concluderen dat de werkelijke netto lasten met 0,7% dichtbij de begroting liggen. Kijkend naar de investeringen zien we een groter verschil. Op bruto begrotingsbasis hadden we € 169,6 miljoen geraamd. Dit is gebaseerd op de meerjarige investeringsvolumes uit het Waterbeheerprogramma (WBP), maar is meer dan we daadwerkelijk verwachten te kunnen realiseren. Omdat individuele projecten om tal van redenen kunnen vertragen, bijvoorbeeld door de weersomstandigheden, openbare procedures, meer tijd nemen voor het participatieproces vergunningen die nog niet rond zijn, we de grond nog niet in ons bezit hebben of doordat de aannemer meer tijd nodig heeft, passen we overprogrammering toe. Overprogrammering draagt eraan bij dat we in het geval van vertraging snel verder kunnen met een ander project. Hiermee rekening houdend, is voor 2024 uitgegaan van een realisatie van € 142,9 miljoen. Hiervan hebben we € 134,3 miljoen daadwerkelijk gerealiseerd. De lagere realisatie doet zich met name voor binnen het programma Klimaatbestendig en gezond watersysteem en wordt in belangrijke mate bepaalt door externe factoren. Zo is tegen de projecten Blauwe poort fase 2, Gebiedsplan Raam en Natte Natuur Parel (NNP)

[1] Binnen de programma's zijn de investeringen/mutaties ten laste van de grondbank niet meegenomen. Per saldo resulteert dit in hogere uitgaven van € 17,1 miljoen. In de verdeling van de uitgaven naar de taken en de balansoverzichten (materiële vaste activa) wordt wel rekening gehouden met de boekingen ten laste van de grondbank.

Wijboschbroek fase 2 beroep ingediend. De aanleg van de Ecologische Verbindingszone (EVZ) Beneden Aa-Leijgraaf is vertraagd in afwachting van de steeds uitgestelde gerechtelijke uitspraak en de uitvoering van het Integraal Gebiedsprogramma (IGP) Maasheggen-St Jansbeek is vertraagd door een combinatie van extreem natte terreinomstandigheden en een geschil met een belanghebbende. Daarnaast zien we ook de impact van netcongestie steeds groter worden met gevolgen voor de projectplanningen.

Exploitatie

Tabel 1: Programma's naar taken/kostendragers

Programma *(Bedragen * € 1.000)*	Totaal Begroting 2024	Totaal Begroting 2024 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2024	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	17.398	17.398	17.526		17.526	N	-128
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	69.865	69.865	68.662		68.662	V	1.202
Schoon water	70.461	70.461		70.627	70.627	N	-165
Dividend (dekkingsmiddel)	-865	-865	-827	-124	-951	V	86
Netto lasten	**156.859**	**156.859**	**85.362**	**70.502**	**155.864**	**V**	**995**
Belastingen	-146.795	-146.795	-81.555	-67.914	-149.469	V	2.674
Toevoegingen en onttrekkingen aan/uit de reserves	-10.064	-10.064	-5.772	-4.292	-10.064	N	
Saldo			**-1.966**	**-1.704**	**-3.669**	**V**	**3.669**

*Grafiek 1: Programmarealisatie 2024 (bedrag * € 1.000)*

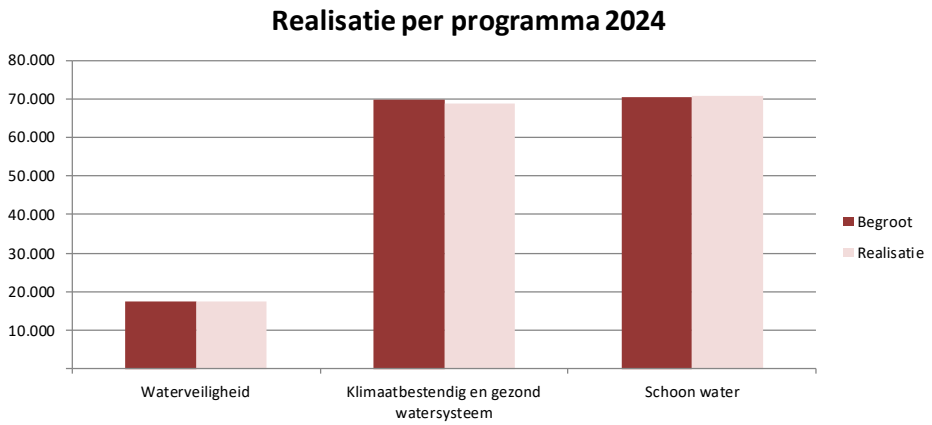

Investeringen

Tabel 2: Bruto investeringen naar programma

Totaal bruto investering programma's *(Bedragen * € 1.000)*	Begroot	Realisatie	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	66.678	56.970	V	9.708
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	44.603	17.168	V	27.434
Schoon water	56.558	58.636	N	-2.078
Samen, duurzaam, slim en effectief	1.789	1.492	V	297
TOTAAL	**169.628**	**134.267**	**V**	**35.361**

*Grafiek 2: Programmarealisatie 2024 (bedrag * € 1.000)*

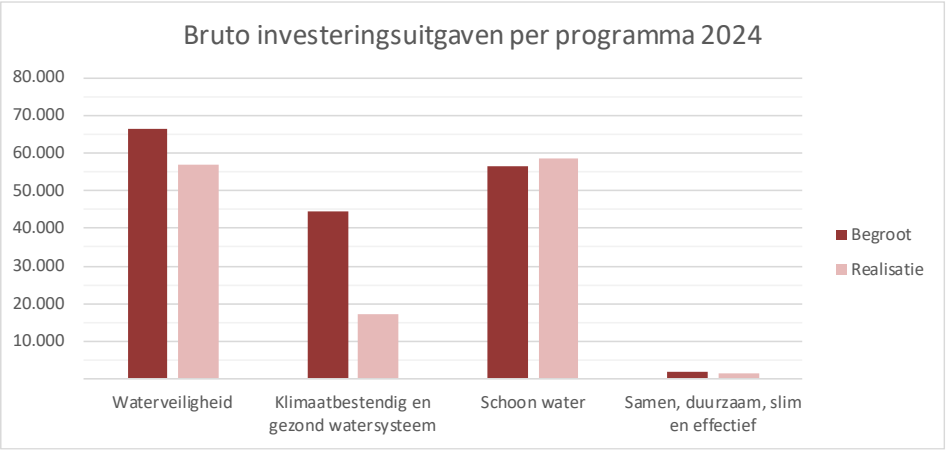

2.1 Waterveiligheid

Het programma Waterveiligheid draait om de bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Hiervoor moeten de waterkeringen (dijken en kunstwerken) periodiek worden getoetst aan de veiligheidsnormen. Het programma omvat de versterking van de primaire waterkeringen langs de Maas in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het participatieproces dat daarbij hoort. Per project worden in een periode van acht tot tien jaar de fasen verkenning, planuitwerking en realisatie doorlopen. Daarnaast omvat het programma de zorgplicht voor de instandhouding van deze waterkeringen met alle activiteiten die daarbij horen, inclusief gegevens- en informatiemanagement en een goede afstemming tussen beheer en inrichting. Ook de instandhouding en eventuele versterking van de regionale waterkeringen komt aan bod. Verder vallen de voorbereidingen op hoogwater en de crisisbeheersing voor de waterkeringen binnen dit programma. Duurzaamheid speelt bij de aanleg van waterkeringen een grote rol. We kijken naar materiaalgebruik, transport en materieel, en de effecten daarvan op de omgeving, zoals de uitstoot van CO_2 en stikstof.

2.1.1 Doelstellingen

- We beschermen inwoners en bedrijven optimaal tegen overstromingen vanuit de Maas.
- De regionale waterkeringen dragen optimaal bij aan de bescherming van inwoners en bedrijven tegen overstromingen vanuit het regionale watersysteem.

2.1.2 Prestaties en activiteiten

In 2024 hebben we de volgende prestaties geleverd en activiteiten uitgevoerd om onze doelstellingen te halen.

Tabel 3: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Primaire keringen	km	26	0	0	0		
Regionale keringen/verbeteren kunstwerken	stuks	4	1	1	1	groen	groen

Verkenningen en beleid voor 2024		
Planuitwerking Cuijk-Ravenstein: Voorlopig ontwerp	Opstellen	groen
Verkenning Lith-Bokhoven: Voorkeursalternatief	Opstellen	groen
Verkenning Doeveren: Voorkeursalternatief	Opstellen	groen

Kaart 1: Prestaties in 2024 binnen het programma Waterveiligheid

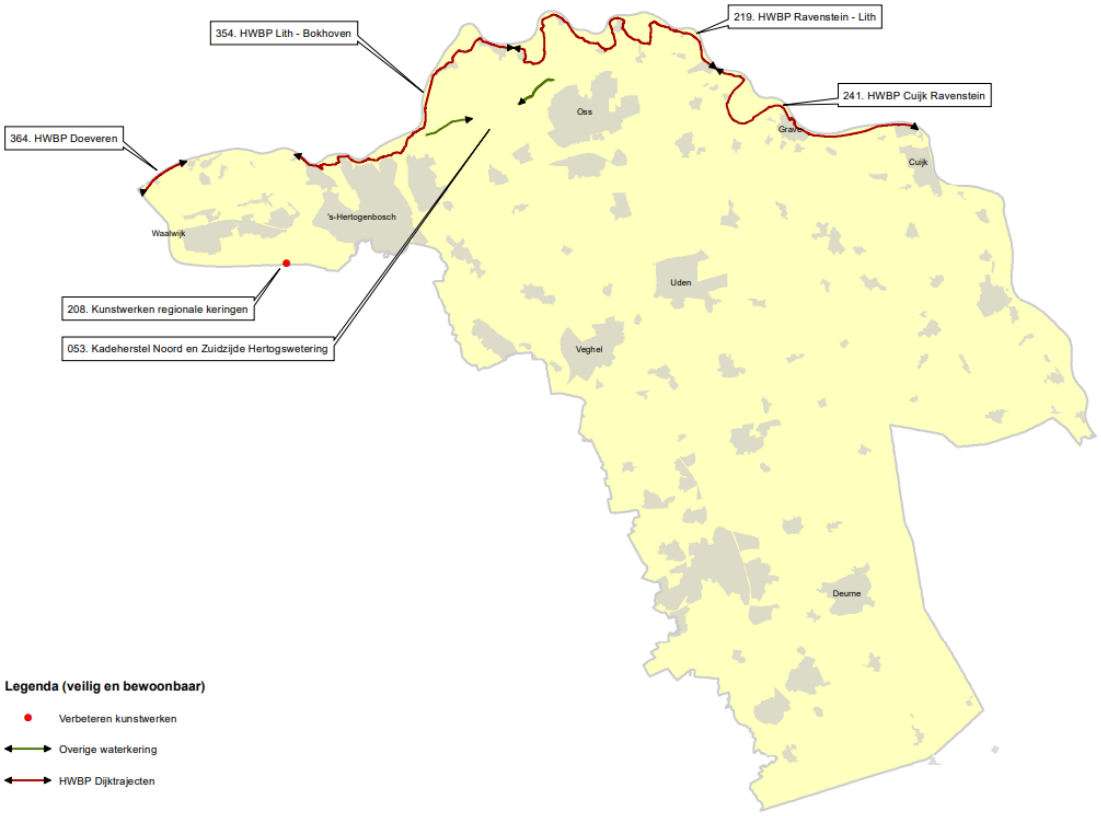

Voor het in stand houden van de waterkeringen:

- *Aandacht voor de zorgplicht voor de primaire waterkeringen*
  - In 2024 heeft waterschap Limburg een peer review (collegiale toetsing) uitgevoerd voor ons databeheer. Hieruit blijkt dat de doelen zijn behaald. Daarnaast is het netwerk versterkt.
  - We hebben in 2024 een dashboard zorgplicht opgesteld, dat inzichtelijk maakt hoe de verschillende onderdelen ervoor staan.
  - Begin 2024 heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) haar nieuwe toezichtstrategie toegelicht en zijn we bijgepraat over de stand van zaken rondom LBO2 (Landelijke Beoordeling Overstromingskansen) en de zorgplicht. De ILT is tevreden over hoe wij hier vorm aan geven.
- *Nader onderzoek naar zwakke plekken in de primaire waterkering*
  Na het hoogwater in juli 2021 en de eerste beoordeling in 2023 hebben we aandachtspunten en potentiële zwakke plekken in de primaire keringen onderzocht. We hebben maatregelen en de consequenties voor de organisatie uitgewerkt. Deze zijn opgenomen in het Hoogwaterdraaiboek en in actieplannen.
- *Assetmanagement van de waterkeringen professionaliseren*
  We werken stapsgewijs aan het professionaliseren van het beheer en onderhoud van onze waterkeringen. Zo zijn de inspectieresultaten uniform vastgelegd en opgevolgd. Dit is een doorlopend proces. Verder zijn we in 2024 gestart met het aansluiten van de kunstwerken op het assetmanagement en de lange-termijn-assetplanning in het watersysteem.
- *Omgang met bevers en dassen, rekening houdend met dierenwelzijn*
  In 2024 hebben we 547 keer een machtiging aangevraagd om te mogen ingrijpen bij ongewenste beveractiviteit. Dit is een toename die past in de stijgende lijn van de afgelopen jaren (2021: 85, 2022: 208 en 2023: 396 keer). De bever zorgt dus voor steeds meer werk. Daarom zetten we voor waterkeringen en watersysteem extra capaciteit in om preventieve maatregelen te nemen, bevers op te sporen, toezicht te houden en in te grijpen waar nodig. Waterschapsbreed werken we aan een visie op efficiënt en effectief omgaan met ongewenste graverij en beverdammen, en wat daarvoor eventueel nog extra nodig is qua

aanpak, inzet en middelen. Voor de waterveiligheid hebben we in 2024 drie alternatieve dassenburchten aangelegd ter compensatie van burchten in een dijk of beschermingszone. Voor nog vijf alternatieve dassenburchten hebben we voorbereidingen getroffen, zoals het maken van ontwerpen en het aanvragen van vergunningen. Op drie andere locaties hebben we ontwerpen gemaakt voor het inbrengen van gaas. De risicovolle locaties voor de das zijn vastgelegd op een kaart, zodat de dijkbeheerders weten waar ze intensief moeten inspecteren. Zo kunnen we nieuwe graverij ontmoedigen en beginnende graverij snel ongedaan maken. We volgen daarnaast de landelijke ontwikkelingen en doen actief mee aan nieuwe kennisontwikkeling.

- *Biodiversiteit dijkvegetatie*
  Met ons maaibeheer en de drukbegrazing stimuleren we de biodiversiteit en verhogen we de erosiebestendigheid. Dat doen we onder andere door gefaseerd te maaien. Ook hebben we een proef gedaan met Kleurkeur (waarin eisen zijn gesteld voor goed ecologisch bermbeheer) en waardevolle vegetatie gemarkeerd. Uit de evaluatie van het Kleurkeur-traject bij Cuijk blijkt echter dat deze aanpak niet wordt voortgezet, omdat de erosiebestendigheid van de begroeiing achteruit gaat. Dit is niet wenselijk voor de sterkte van de dijk. Verder was het door het natte voorjaar niet mogelijk om het gefaseerde maaien overal uit te voeren. Hier hebben we over gecommuniceerd met de omgeving. Daarnaast hebben we de regionale waterkeringen gemonitord op erosiebestendigheid en ecologie. Op basis van de uitkomsten passen we het beheer de komende jaren aan waar nodig.
- *Actualisatie van het juridisch kader en beheerregister*
  Nu de uitvoering van het eerste HWBP-project is gestart, actualiseren we ook het juridisch kader (beleidsregels en legger waterkeringen) en het beheerregister. De nieuwe waterkerende objecten die we aanleggen, zoals damwandschermen en stabiliteitsbermen, moeten straks immers onderhouden en beheerd worden. De ligging, vorm en afmetingen van de nieuwe waterkering worden in de legger opgenomen en de regelgeving voor derden wordt hierop afgestemd. In 2024 zijn we gestart met de herziening van de beleidsregels (Brabantbreed), de legger en het beheerregister.

Voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

- *Start van de realisatie van de Meanderende Maas/Ravenstein-Lith*
  Waterschap Aa en Maas is sinds 2017 trekker van het integrale project Meanderende Maas/Ravenstein-Lith. Daarin komen dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling samen. Op 5 juli heeft het algemeen bestuur de benodigde middelen beschikbaar gesteld en op 9 juli is de bestuursovereenkomst voor de realisatie ondertekend. Vanuit het programmabureau HWBP is de subsidiebeschikking voor de realisatie ontvangen. In de tweede helft van 2024 zijn de eerste voorbereidende uitvoeringswerkzaamheden gestart. Daaronder valt onder andere het verleggen van kabels en leidingen en de bouw van het projectkantoor, het tijdelijke kantoor in Megen en een informatiecentrum.
- *Planuitwerking Cuijk-Ravenstein*
  Sinds de tweede helft van 2023 zijn we samen met een ingenieursbureau bezig om het dijkontwerp uit te werken. Inmiddels is het voorlopig ontwerp voor de meeste dijksecties klaar. De herijkte marktbenaderingsstrategie is eind 2024 vastgesteld. Met de gemeente Land van Cuijk en bewoners hebben we constructief overlegd over een oplossing voor de kademuur in Grave. Het besluit van het waterschap hierover is in januari 2025 genomen. Het projectbesluit staat voor 2026 gepland.
- *Verkenning Lith-Bokhoven*
  In 2023 is de verkenning van het dijkversterkingsproject Lith-Bokhoven gestart. Begin 2024 is het plan van aanpak afgerond, heeft het algemeen bestuur de benodigde middelen beschikbaar gesteld en hebben we subsidie gekregen vanuit het HWBP. De aanbesteding voor een ingenieursbureau is succesvol afgerond. We zijn gestart met de eerste veldonderzoeken en bijeenkomsten met de omgeving, ook specifiek voor de dijkdorpen Lith en Oud Empel. De dijk loopt door de Henriëttewaard. De gemeente ‘s-Hertogenbosch heeft de ambitie om dit gebied te ontwikkelen qua natuur, cultuurhistorie en recreatie. Dit biedt mogelijkheden om klei voor de dijk te winnen. In de Henriëttewaard is mogelijk een van de elf oplossingsrichtingen van het project Hoogwateraanpak Brabant-Oost (HoWaBo) voorzien (gemaal Crèvecoeur). Met het HoWaBo-

projectteam, de gemeente ‘s-Hertogenbosch en de provincie werken we samen aan een integraal plan voor de Henriëttewaard.

- *Verkenning en planuitwerking Doeveren*
  In 2023 is de verkenning van het dijkverbeteringsproject Doeveren gestart en is een krediet beschikbaar gesteld voor het afronden van de verkenningsfase. In juni 2024 heeft het HWBP hiervoor subsidie verleend en is het voorkeursalternatief vastgesteld. In de tweede helft van 2024 is het plan uitgewerkt tot een vergunbaar ontwerp. Eind 2024 is voor de planuitwerking subsidie aangevraagd bij het HWBP. Het ontwerp-projectbesluit en de milieueffectrapportage (MER) zijn opgesteld en de aanbesteding van de uitvoering is in voorbereiding.
- *Vervolgproces voor toekomstig dijktraject Maashees-Boxmeer*
  Uit de beoordeling van dijktraject 36-1 Boxmeer-Cuijk is gebleken dat de aansluiting van de primaire waterkering op de hoge gronden ten zuiden van Boxmeer onvoldoende is. Daardoor moet de waterkering verlengd worden. In 2022 is voor de Maasdijk ten zuiden van Boxmeer (36-1) én de kade Groeningen (58-1) een voorlopig dijktracé bepaald. Het project is nu in de HWBP-programmering opgenomen onder dijktraject Vierlingsbeek – Cuijk met een beoogde start van de verkenning in 2028.
- *Financiën HWBP*
  De financiële voortgang en risico’s rondom de HWBP-projecten worden niet alleen verantwoord via de reguliere P&C-producten, maar ook via het dashboard HWBP. Daarin wordt het algemeen bestuur elk kwartaal op de hoogte gebracht van de laatste stand van zaken. De HWBP-projecten zijn ook opgenomen in het Projectenboek.

Voor de regionale waterkeringen

- *Verbetering van de kunstwerken in de regionale waterkeringen*
  - Naar verwachting zijn we in 2025 klaar met de opwaardering van de kunstwerken in de regionale keringen langs het Drongelens kanaal.
  - Het project Kunstwerk Bossche sloot is afgerond. Het werk is naar tevredenheid opgeleverd.
  - In 2024 is de renovatie van de uitstroomconstructie bij de Zandleij voorbereid, in samenspraak met waterschap De Dommel. De uitvoering staat gepland voor eind 2025.

Voor Deltaprogramma Maas

- *Beleidskader en programma Integraal Riviermanagement – Maas*
  We werken al enkele jaren met het Rijk en partners vanuit het Deltaprogramma Maas aan integraal riviermanagement (IRM). Dit moet leiden tot een programma waarin de kaders zijn opgenomen voor een toekomstbestendig riviersysteem dat goed functioneert en meervoudig bruikbaar is. Dit blijkt een weerbarstig proces dat meerdere keren vertraging heeft opgelopen. Het programma IRM en de bijbehorende MER zijn begin 2024 ter inzage gelegd en gepubliceerd. Het is echter nog niet definitief vastgesteld. Wel stelt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat onder de nieuwe naam ‘Ruimte voor de Rivier 2.0’ per riviertak werkhypothesen op voor de opgaven op het gebied van rivierbodemligging en afvoercapaciteit. Wij volgen deze ontwikkelingen onder andere via het Deltaprogramma Maas.
- *Bijdragen aan rivierverruimingsprojecten Maas*
  We dragen bij aan rivierverruimingsprojecten van andere partijen die helpen om de hoogwaterstanden op de Maas langs ons werkgebied te verlagen. Daarbij is de waterveiligheidsopgave ook de aanjager van natuur- en gebiedsontwikkeling. In 2024 ging het om twee projecten. De eerste is het project Ruimte voor de Maas Oeffelt (trekker: provincie Noord-Brabant), dat plaatsvindt in het kader van het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT). In 2024 hebben het Rijk en de regiopartners overeenstemming bereikt over het beschikbare budget en de scope van het project. Ook is de voorkeursvariant uitgewerkt en is het ontwerp toegelicht in een informatiebijeenkomst. Voor de MIRT-verkenning Lob van Gennep (trekker: waterschap Limburg) is de voorkeursbeslissing in 2022 genomen. Daarmee is vastgelegd dat de waterberging in het gebied er bij extreem hoogwater voor zorgt dat de waterstand van de Maas lager wordt. De planuitwerking en realisatie worden verder gefinancierd vanuit

het HWBP. De planuitwerking loopt ten einde nu het ontwerp-projectbesluit en de vergunningaanvragen eind 2024 grotendeels zijn voorbereid. Wij zijn en blijven op afstand betrokken bij het project.

En verder

- *Doorontwikkelen van de calamiteitenbestrijding*
  Het calamiteitenbestrijdingsplan Hoogwater Maasdijk en regionale waterkeringen is volledig geactualiseerd en aangevuld met recente en praktisch bruikbare handleidingen en protocollen. Ook hebben we een stevige link gelegd met de zwakkeplekkenstudie, noodplannen bij graverij en het hoogwateractieplan van het project Meanderende Maas. In 2024 hebben we ons voorraadbeheer voor de noodplannen en waakvlamcontracten kritisch bekeken. De resultaten en verdere uitwerking van de studie naar zwakke plekken zijn daarin leidend geweest. De jaarlijkse training voor onze dijkwachten vond in november plaats. Het thema was regionale waterkeringen en waterbergingsgebieden.
- *Actualisatie van de overstromingsscenario's in Noord-Brabant*
  In 2023 zijn we, in samenwerking met de provincie en waterschap Brabantse Delta, gestart met de actualisatie van de overstromingsscenario's bij doorbraken in de primaire waterkeringen. De vorige scenario's waren na vijftien jaar niet meer actueel. Eind 2024 zijn de modellen opgeleverd en zijn we gestart met het berekenen van de overstromingsscenario's.
- *Informatiemanagement*
  In 2024 hebben we nadere afspraken gemaakt over de gegevensoverdracht vanuit Meanderende Maas naar de beheerorganisatie. Daarnaast hebben we stappen gezet om de structuur en vindbaarheid van de informatie uit gerealiseerde projecten voor de lange termijn te waarborgen. Ook hebben we in 2024 het project over hoogwatersimulatie en centrale informatievoorziening tijdens hoogwatercalamiteiten afgerond. Verder hebben we grote stappen gezet om de informatiestromen voor grondverwerving van de HWBP-projecten te verbeteren. Dit project ronden we naar verwachting begin 2025 af.

2.1.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 4: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING WATERVEILIGHEID *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	17.874	17.874	18.769	105%	N	895
Totaal baten	475	475	1.243	261%	V	767
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**17.398**	**17.398**	**17.526**	**101%**	**N**	**128**
Totaal beschikking bestemmingsreserves				>	N	
Netto lasten	**17.398**	**17.398**	**17.526**	**101%**	**N**	**128**

De netto lasten zijn hoger dan begroot door hogere onderhoudskosten voor de primaire en regionale keringen, hogere kosten voor dijkbewaking en door kosten voor calamiteiten op en aan de keringen. Ook zijn de personeelslasten toegenomen. Tegenover deze hogere lasten staan ook hogere baten. Dit komt met name door de verkoop van grond tegen een hogere prijs dan de boekwaarde en hogere opbrengsten uit het verhuren/verpachten van grond en water.

In paragraaf 4.2.1. wordt per kostensoort nog een toelichting gegeven.

I

Investeringen

*Grafiek 3: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

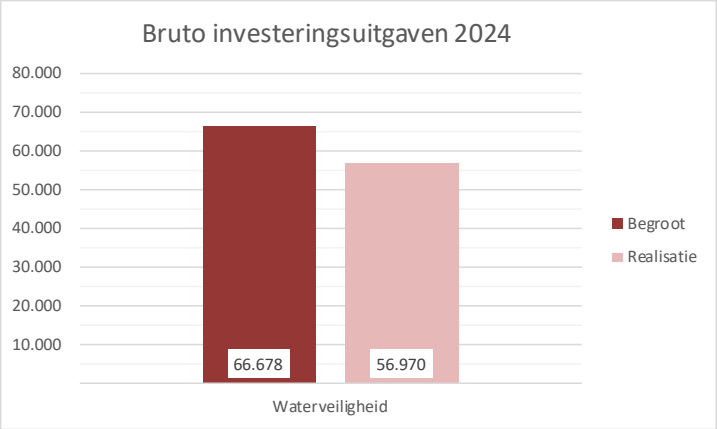

Van de in de begroting geraamde totale bruto investeringsuitgaven is 86% daadwerkelijk gerealiseerd. De investeringsuitgaven hebben betrekking op verschillende dijkversterkingsprojecten, de HWBP-bijdrage en een project rondom de bever:

- Ravenstein-Lith: na de nodige voorbereidingen in de eerste helft van het jaar is in de tweede helft van het jaar gestart met de uitvoering. De kosten van dit project zijn hoger dan voor dit jaar begroot.
- Cuijk-Ravenstein: de planuitwerking verloopt volgens planning, circa twee derde van het begrote investeringsvolume is besteed.
- Lith-Bokhoven: van de verwachte uitgaven is 90% gerealiseerd.
- HWBP Doeveren: er is toegewerkt naar een vergunbaar ontwerp, de investeringsuitgaven bedragen 75% van de voor dit project in 2024 begrote kosten.
- De jaarlijkse HWBP-bijdrage is door indexatie hoger dan voorzien.
- Samen met de Zoogdierenvereniging is gewerkt aan het ontwikkelen van inrichtingsmaatregelen bij Empel voor het aanleggen van (drijvende) hoogwatervluchtplaatsen voor de bever.

2.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem

In het programma 'Klimaatbestendig en gezond watersysteem' draait het om een goed functionerend watersysteem. In normale én in extreem droge en natte situaties: robuust, veerkrachtig en stuurbaar. Daarbij sturen we op de kwantiteit via goede waterpeilen, waterconservering en het omgaan met wateroverlast en droogte, en op de chemische en ecologische kwaliteit. Het gaat daarbij niet alleen over het watersysteem zelf, maar ook over wat we met onze aanpak en manier van (samen)werken kunnen en willen bijdragen met het watersysteem. Denk aan: een vitaal platteland, gezondheid, een goede biodiversiteit en mogelijkheden voor recreatie. Bij de klimaatrobuuste inrichting houden we ook rekening met de uitstoot van broeikasgas uit het systeem en de bodem. De doelen uit de Kaderrichtlijn Water zijn daarbij een belangrijk onderdeel van ons werk.

We werken met twee deelprogramma's: 'Voldoende water en omgaan met weersextremen' en 'Gezond en natuurlijk water'.

2.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen

2.2.1.1 Doelstellingen

- We streven naar een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem.
- We zorgen voor transparantie en draagvlak voor de inrichting en het beheer.
- We zorgen voor een integrale uitwerking van de verschillende opgaven in gebiedsplannen.

2.2.1.2 Prestaties en activiteiten

Voor dit deelprogramma zijn meerdere prestaties opgenomen in de begroting 2024. In onderstaande tabel ziet u de voortgang daarvan. In de kolom 'inspanningsprestaties' staat de geleverde inspanning die nog niet terug te zien is in de daadwerkelijk gerealiseerde prestaties. Dit doet meer recht aan de behaalde mijlpalen voor de afronding van een project. Daarbij houden we rekening met de voortgang van een project:

- 10% van de prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is.
- 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.
- 60% telt mee als het projectplan Waterwet is vastgesteld.
- 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie).

Tabel 5: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	Inspannings-prestaties 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Investeringsprojecten								
Natura 2000	ha	2.300	0	0	14		groen	groen
Natte Natuurparels	ha	1.000	380	0	0	145	rood	rood
GGOR 2.0 (GGOR landbouw + overig EHS)	ha	66.000	7.989	4.011	2.534	5.199	oranje	rood
Wateroverlast: Voldoen aan de normen (uitv. Progr. 2 en 3)	ha	258	50	52	52		groen	groen
Wateroverlast: Knelpunten bebouwd gebied	aantal	22	1	0	0		rood	rood
Wegwerken baggerachterstand	km	250	1*	0	0		rood	rood
Exploitatie								
Maaien	km	2.450	2.450	2.450	2.450		groen	groen
Cyclisch groot onderhoud	km	600	127	127	127		groen	groen
Wijzer onderhoud**	km	200	200					

** 1 km wegwerken baggerachterstand betreft het baggerwerk in het Ossemeer*

**n.a.v. de evaluatie ten aanzien van wijzer onderhoud werken we geen kilometers meer af, maar pakken we specifieke knelpunten aan.

Verkenningen en beleid voor 2024		
Klimaatadaptatie (DHZ en DPRA)	Planvormen/Uitvoeren	groen
Brabantbreed grondwaterbeleid en Droogteagenda	Planvormen/Uitvoeren	groen
Totaalplan maatregelen tbv beregening bufferzones Peelvenen	Planvormen/Uitvoeren	groen
Kennisontwikkeling rondom droogte/robuust watersysteem	Uitvoeren	groen
GGA - visievorming	Uitvoeren	groen
Howabo	Verkennen	groen
GGOR 2.0	Uitvoeren	oranje

Kaart 2: Prestaties in 2024 binnen het deelprogramma Voldoende water en omgaan met weersextremen

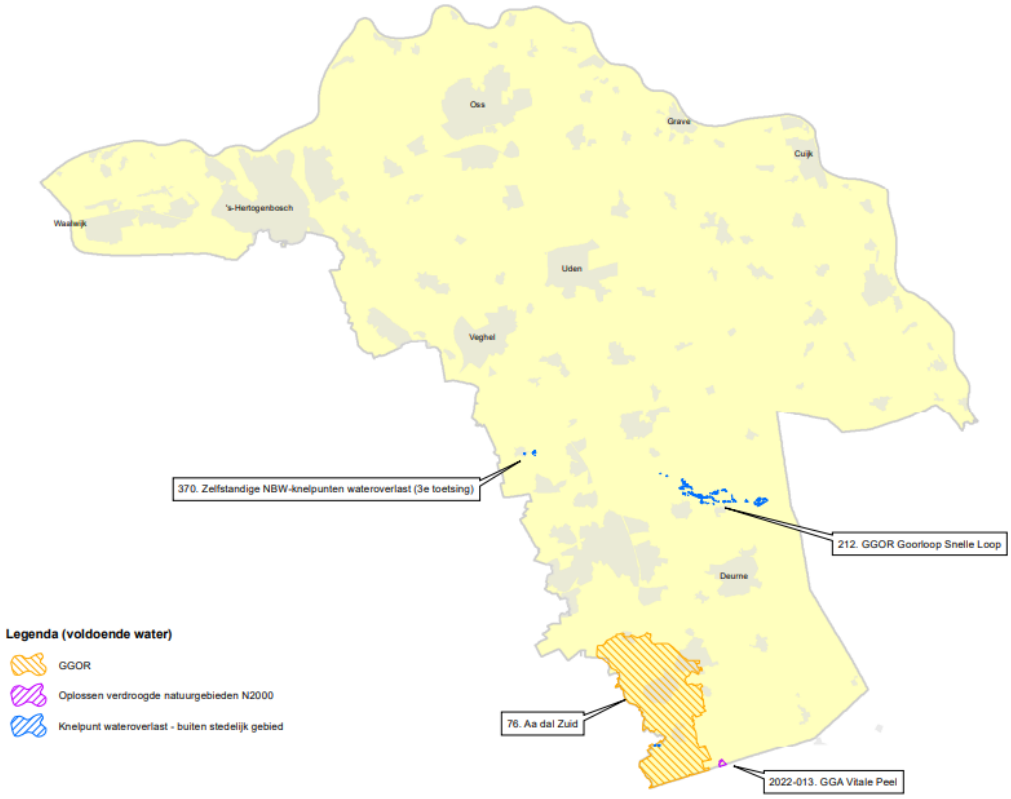

Natuurnetwerk Brabant

- De provincie Noord-Brabant heeft in mei 2024 de aangepaste ontwerp-Omgevingsverordening Noord-Brabant vastgesteld en ter inzage gelegd. Hierin is een kaart opgenomen van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en de plaatsen waar de beschikbare financiën wel en niet worden ingezet. Voor zo'n 2000 hectare NNB is geen financiering beschikbaar vanuit de provincie en het Rijk om de natuurfunctie te realiseren. Dit heeft consequenties voor ons op plekken waar wij als onderdeel van onze waterprojecten wél werken aan de realisatie van het Natuurnetwerk. Voor de natte natuurparels in ons gebied is inmiddels aanvullende financiering beschikbaar gesteld, zodat die projecten door kunnen gaan conform de afspraken. Voor de rest van het NNB is dit nog onzeker en zoekt de provincie nog naar andere financiering.
- Ten westen van de Groote Peel is het project Mussenbaan uitgevoerd. Hiermee is 14 hectare nieuwe natuur aangelegd waarmee het herstellend hoogveen in de Groote Peel hydrologisch ondersteund wordt. Het project is uitgevoerd door Staatsbosbeheer, maar heeft wel een duidelijke link met het watersysteem. Zo is er een A-watergang gedempt, is er een nieuwe stuw aangelegd en is er een kering aangelegd met de status overig. Met de realisatie van het Mussenbaanproject is Natura2000-gebied de Groote Peel weer wat robuuster geworden.
- In 2024 is binnen het project Wijboschbroek het projectplan Waterwet onherroepelijk verklaard. Ook zijn diverse conditionerende onderzoeken uitgevoerd naar flora, fauna en explosieven. We hebben grond gekocht en een traject ingezet om verworven gronden over te dragen aan de toekomstige eindbeheerder. Uiteindelijk bleek de planning iets te optimistisch: de uitvoering vindt nu medio 2025 plaats.
- In de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) werken we samen met onze partners aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. In de GGA Vlijmens Ven/Moerputten is een visie vastgesteld en gaan we nu verder naar de planuitwerking voor een eerste fase. In Aa-dal-Noord hebben we de planuitwerking in de deelgebieden verder voorbereid. In GGA Vitale Peel is de provincie de trekker. Hier is gestart met de planuitwerking in enkele deelgebieden. In GGA Strabrechtse Heide trekken wij het deelproject Sang en Goorkens. Hier hebben we een belangrijke stap gezet in de grondaankoop en is de projectorganisatie voor de planuitwerking ingericht.

GGOR 2.0, werken aan een meer robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem

- In het watersysteem van de Diepenhoekseloop en omgeving hebben we meerdere waterhuishoudkundige maatregelen uitgevoerd als onderdeel van het project Aa-dal-Zuid fase 1. Zo zijn duikers verruimd om de waterafvoer te verbeteren en is er een stuw geplaatst voor een betere peilbeheersing. Dankzij deze ingrepen is het waterbeheer in het hele GGOR-gebied Diepenhoek geoptimaliseerd.
- Vanwege langlopende rechtszaken zijn de projectplannen binnen GGOR Gemert-Bakel-Laarbeek vertraagd. Dit betreft de deelgebieden Snelle Loop-Heieindsche Loop en de waterloop nabij de Esperloop. Ondanks deze vertragingen hebben we afgelopen jaar wel gemonitord. Daarnaast is het project Fabrieksloop vertraagd door de wens om daar een industrieterrein aan te leggen. Hierdoor moeten de voorgestelde maatregelen mogelijk worden aangepast. Het deelgebied Groenesteeg-Pandelaarsekampen is dit najaar wel uitgevoerd. Hier zijn nieuwe duikers en stuwen aangelegd en is een watergang opgewaardeerd.
- In de begroting 2024 stond dat we het GGOR-project St. Anthonis zouden realiseren. Dit was echter eind 2023 al klaar. Hoewel de GGOR-prestatie daarmee in theorie lager uitvalt, zijn de hectares in de praktijk wel gerealiseerd en al gerapporteerd in 2023.
- Voor de Maashorst hebben we in 2024 de bestekken voor de werkzaamheden voorbereid en is de aanbesteding voor de uitvoering doorlopen. Door de vele regenval zijn de werkzaamheden nog niet uitgevoerd.

Wateroverlast vanuit het regionale oppervlaktewatersysteem

- In de winter van 2023-2024 zijn drie waterbergingen ingezet. Voor de waterbergingen Ham-Havelt en Diesdonk was dit de eerste inzet. Daarmee hebben we wateroverlast vanuit de Aa voorkomen in Helmond en Veghel, en is het kanaalstelsel ontlast, zodat de scheepvaart niet onnodig is stilgelegd.
- De aanpak van het knelpunt in het bebouwd gebied in Aarle-Rixtel (uit het tweede uitvoeringsprogramma wateroverlast) heeft vertraging opgelopen. De voorkeursoplossing is achterhaald en we verkennen in 2025 samen met de gemeente een nieuwe oplossing.
- Vanuit het derde uitvoeringsprogramma wateroverlast hebben we binnen de projecten Aa-dal-Zuid fase 1, GGOR Goorloop Snelle Loop en Renoveren gemaal Grensweg voor 52 hectare de maatregelen uitgevoerd om weer te voldoen aan de normen. Daarmee is inmiddels 90% van de WBP-opgave 2022-2027 gerealiseerd (258 hectare).
- Op 22 februari 2024 hebben we met de provincie de uitgangspunten vastgesteld voor de vierde watersysteemtoets (voorheen NBW-toets) en het omgaan met wateroverlast. De uitvoering van de toetsing is gestart (zie ook kopje Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie).

HoWaBo

- Voor de grote opgave om 's-Hertogenbosch en omgeving voldoende te beschermen tegen wateroverlast (HoWaBo) hebben we in 2024 samen met onze partners elf kansrijke bouwstenen verkend. De bouwstenen die wij zelf uitvoeren, zoals de verkenning voor gemaal Crèvecoeur, zijn opgenomen in het Projectenboek. Op programmaniveau hebben we gewerkt aan de notitie ‘Reikwijdte en detailniveau’ en aan de coördinatie, de communicatie en de financieringsstrategie.

Grondwaterconvenant en Droogteagenda

- Op 3 juli 2024 heeft het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG) ingestemd met de Droogteagenda Brabant. Dit is een aanscherping van de Brabantbrede afspraken uit het Grondwaterconvenant naar aanleiding van het advies van de Commissie Droogte.
- In december 2024 is een nieuwe versie van het mijlpalenoverzicht opgeleverd aan de BBG. Daarin staan de activiteiten uit het Grondwaterconvenant en de Droogteagenda in een gezamenlijke planning. Dit is een eerste stap naar een betere integrale sturing van de lopende projecten en inspanningen van alle samenwerkende grondwaterpartners in Brabant.
- In 2024 heeft de ZLTO de deelnemers geworven voor de beregeningspilot rondom de Bult. Alle agrariërs in de omliggende beschermingszone doen mee.

- In de eerste helft van 2024 hebben we voorbereidingen getroffen om het voorgestelde beregeningsbeleid te beoordelen qua haalbaarheid, effectiviteit en uitvoerbaarheid. In het najaar heeft de bestuurlijke werkgroep geconcludeerd dat er voldoende gezamenlijke basis is om in de eerste helft van 2025 een eerste versie van een beleidsdocument op te leveren. In het najaar van 2024 is de commissie watersysteembeheer bijgepraat over de laatste stand van zaken. Ook de pilot is uitgebreid besproken.

Waterconservering

- *Waterconservering in A-watergangen*
  In 2024 hebben we op drie locaties in A-waterlopen zonder KRW-doelstelling extra rijplaatstuwen geplaatst om meer water te kunnen vasthouden. Daarnaast bereiden we de uitvoering voor van nog 27 stuwen en drie locaties voor het verondiepen van watergangen. Naar verwachting zijn medio 2026 alle geplande waterconserverende maatregelen in onze eigen watergangen gereed.
- *Waterconservering in de haarvaten in natuurgebieden*
  Onder leiding van de terreinbeheerders hebben we meegewerkt aan een rapport over kansen voor waterconservering in een aantal natuurgebieden die buiten de GGA-gebiedsprocessen vallen. Het rapport inclusief begroting is eind 2024 opgeleverd aan het BBG. Bij het treffen van anti-verdrogingsmaatregelen in de natuurgebieden leren we van de huidige situatie met lokale hoge grondwaterstanden.

Deltaplan Hoge Zandgronden

- In 2022 is het tweede uitvoeringsprogramma (2022-2027) van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) in uitvoering gegaan om de zoetwatervoorziening te verbeteren. Hiervoor wordt cofinanciering vanuit het Deltaprogramma en de provincie ter beschikking gesteld. Ook in 2024 investeerde waterschap Aa en Maas in passende maatregelen door veel verschillende projecten uit te voeren. Denk aan: GGOR, klimaatadaptief beekherstel, maatregelen in de haarvaten en digitale transformatie. Dat doen we in samenhang met ons beleid rondom droogte en grondwater.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)

- DPRA combineert analyses voor wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. Zo kan de ruimtelijke inrichting worden aangepast om de gevolgen van klimaatverandering te beperken. Daarnaast kijkt DPRA naar de (gevolgen voor) vitale en kwetsbare functies als de drinkwater- en energievoorziening en ziekenhuizen, die van belang zijn voor de continuïteit van onze samenleving.
- In 2024 is de bovenregionale samenwerking hoogwater en extreme neerslag opgestart. Samen met onze partners (de provincie, de veiligheidsregio, Defensie, Rijkswaterstaat en de andere waterschappen) hebben we een aanpak opgesteld om onze samenwerking bij crisissituaties te verbeteren. Ook delen we informatie, zodat gemeenten bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening kunnen houden met de risico's van hoogwater en extreme neerslag.
- Naar aanleiding van het hoogwater in Limburg in 2021 worden in het hele land bovenregionale stresstesten uitgevoerd. Deze moeten in beeld brengen wat de gevolgen zijn als een vergelijkbare hoeveelheid regen als in Limburg elders in Nederland valt (200 millimeter regen op 50 km^2 in 48 uur). Het ministerie heeft begin 2024 een handreiking daarvoor aangeleverd. Wij hebben in overleg met onze partners de trajecten van onze watersysteemtoetsing, de 'landelijke' bovenregionale stresstest en de plannen voor bovenregionale samenwerking op elkaar afgestemd en voorzien van een realistische planning. De uitvoering is gestart in 2024.

Bebouwd gebied en nieuwbouwlocaties

- Het waterschap wil zo vroeg mogelijk betrokken zijn bij de locatie- en inrichtingskeuze van bestaande en nieuwbouwlocaties. ‘Water en bodem sturend’ wordt anno 2024 door andere overheden nadrukkelijker als uitgangspunt geformuleerd. Zo is in het Ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant het eerste ontwikkelprincipe ‘water en bodem sturend’ opgenomen. Ondanks dat het huidige kabinet ‘sturend’ heeft veranderd in ‘rekening houden met’, moeten we door de druk op de woningbouwopgave stevig blijven opkomen voor het waterbelang, zodat de kosten en de impact van wateroverlast niet worden afgewenteld

op toekomstige generaties. De watersignaleringskaart uit het Ontwikkelperspectief van NOVEX Stedelijk Brabant is een belangrijk instrument om onze rol in dit proces goed in te kunnen vullen. Deze is inmiddels opgenomen in de Omgevingsverordening van de provincie.

Stad als spons

- In 2024 is het programma Stad als Spons van start gegaan, waarin we de samenwerking met gemeenten optimaliseren, gericht op het vasthouden en infiltreren van hemelwater. Voor dit programma heeft het algemeen bestuur vanaf 2025 budget vrijgemaakt. We hebben onze aanpak in de werkregio's met de gemeenten besproken en zetten in op gezamenlijke watersysteemanalyses, het leveren van (hydrologisch) advies en op de gezamenlijke beïnvloeding en stimulering van particulieren, woningbouw en bedrijven om regenwater af te koppelen en te infiltreren.
- We hebben in 2024 opnieuw subsidie beschikbaar gesteld aan particulieren voor afkoppelacties, waterconservering en groene daken. De subsidie is gesplitst in twee regelingen: één voor Boekel, Bernheze, Oss, Meijerijstad en Maashorst (werkregio As50+) en één voor de rest van het beheergebied. Met de As50+-gemeenten hebben we een gezamenlijke regeling ingesteld waarvoor wij de loketfunctie invullen. Deze samenwerking bespaart ambtelijke capaciteit. In totaal zijn er 304 subsidieaanvragen binnengekomen, een lichte daling ten opzichte van eerdere jaren. De terugloop heeft niet geleid tot minder afgekoppeld oppervlak. Wel zijn er wat minder groene daken gerealiseerd.

Beleidsnota en Participatieproces Peilbesluiten

- Op basis van de nota peilbesluiten uit 2023 hebben we in 2024 de bestaande situatie in beeld gebracht en geëvalueerd. Het hydrologische model van de polder is op orde gebracht. We hebben een bureau ingehuurd om het peilbesluit op te stellen en te ondersteunen bij het participatietraject.

Instandhouding

- Weersextremen door klimaatverandering vergen steeds meer van ons watersysteem. Een klimaatbestendig, stuurbaar en gezond watersysteem, waarin de ecologie zich in de gewenste richting kan ontwikkelen, heeft onderhoud nodig. We zetten beheer en onderhoud in om de basis op orde te brengen en te houden. Een goede afstemming met onze inwoners is hierin belangrijk, vooral omdat ook andere maatschappelijke doelen een toenemend beroep doen op beheer en onderhoud.
- In het peilbeheer hebben we de lijn van de afgelopen jaren voortgezet. We benutten de beheer- en conserveringsmarge en waar het kan houden we zo veel mogelijk water vast. Tegelijk houden we ruimte om te anticiperen op wisselende omstandigheden, wat in het natte 2024 op diverse plekken nodig was.
- Om de biodiversiteit te bevorderen, sparen we bij het maaien en baggeren van sloten een deel van de begroeiing en het slib.
- De landelijke gedragscode Flora en Fauna voor bestendig beheer en onderhoud loopt eind 2024 af. Samen met de Unie van Waterschappen en enkele andere waterschappen hebben we veel energie gestoken in een nieuwe, werkbare gedragscode. Met het ministerie van LVVN hebben we een moeizaam compromis bereikt dat in december als eindversie ter goedkeuring is voorgelegd. Daardoor is er per 1 januari 2025 tijdelijk geen gedragscode. Voor de overbruggingsperiode werken we aan oplossingen. De nieuwe gedragscode is niet optimaal qua uitvoerbaarheid, de waterdoelen en biodiversiteit. Daarom blijven we in 2025 met onze collega-waterschappen werken aan verbeteringen en alternatieven.
- Bij het slootonderhoud werken we vanaf 2022 met raamovereenkomsten waarin het maaionderhoud van de waterlopen, het onderhoud van de natuurlijk ingerichte gebieden en het cyclisch baggeren zijn geïntegreerd. Dit werkt naar tevredenheid van alle partijen.
- Het slootonderhoud wordt per rayon aanbesteed. Op dit moment werken we met elf rayons. In januari 2024 zijn de onderhoudsbestekken van rayon Koningsvliet en rayon Deurne opnieuw aanbesteed. Rayon Deurne kreeg een nieuwe aannemer die met hulp van onze medewerkers zijn weg vrij gemakkelijk heeft gevonden.

- Door de natte omstandigheden was de draagkracht van machines voor het maaionderhoud soms een probleem. Waar nodig hebben we rupsmaterieel ingezet. Ondanks de nattigheid is het maaionderhoud zonder al te veel problemen uitgevoerd.
- Met 3D-maaien verzamelen we nu in zeven bestekken bij elke maaibeurt gegevens over het slootprofiel. Daar komen in 2025 de onderhoudsbestekken van Someren-Asten en Helmond bij. De komende jaren ontwikkelen we hieruit informatieproducten. Op dit moment ondersteunt de data ons al bij het bepalen van de jaarlijkse baggeropgave.
- Met behulp van inspectie- en inventarisatie software kunnen we de detailplanning van het maaionderhoud via de Perceelwijzer ontsluiten. In het voorjaar zat hier een kink in de kabel, bij de grote maaironde in het najaar was dit opgelost.
- In het voorjaar is er minder gebaggerd dan gepland, omdat het materieel het land niet op kon vanwege de natte omstandigheden. Het baggerwerk is in het najaar van 2024 (na het broed- en groeiseizoen) weer opgestart en de beoogde kilometers zijn alsnog gehaald.
- Naast het reguliere baggerwerk stond het wegwerken van de baggerachterstand in het Ossermeer op de planning voor 2024. Het onderzoek naar de waterbodemkwaliteit zorgde echter voor een aanpassing van het bestek en de raming. De kredietaanvraag en de start van de uitvoering staan nu gepland voor 2025.
- Ook in 2024 hebben we via Wijzer Onderhoud de mogelijkheden voor onderhoud verbeterd op plaatsen waar dit nog onvoldoende was. Op basis van de evaluatie uit 2023 hebben we onze werkwijze aangepast. We merkten dat het effectiever en doelmatiger is om ons te richten op specifieke onveilige situaties in plaats van het aflopen van waterlopen. Door deze aangepaste werkwijze kan de geleverde prestatie niet langer in kilometers aangegeven worden.
- Eind 2024 zijn we gestart met het actualiseren van het onderhoudsplan voor het onderdeel natuurlijk ingerichte gebieden. We hebben een audit gehad vanuit de SKAL, een orgaan dat toezicht houdt op de naleving van de biologische productievoorschriften. Zij hebben daarbij aanvullende eisen gesteld. Die hebben we gerealiseerd in de natuurlijk ingerichte gebieden. Ook hebben we een nieuwe risico-inventarisatie uitgevoerd en de bedrijfsomschrijving herzien. In 2024 hebben we de eerste 33% van de bomen op ons grondgebied geïnspecteerd volgens het bomenbeheerplan. Medio 2025 worden deze onderhouden.
- In 2024 hebben we een inhaalslag gemaakt met de inspecties van onze gemalen en automatische stuwen. De staat van deze objecten is nu volledig en gedetailleerd in beeld gebracht in een Lange Termijn Asset Planning (LTAP). Daarnaast zijn we begonnen met het inspecteren van de automatische krooshekreinigers om ook hier ons inzicht te vergroten en deze objecten op te nemen in de LTAP. De inspecties hebben aangetoond dat de meeste objecten in een betere staat zijn dan werd aangenomen. Hierdoor hebben we een aantal geplande renovaties kunnen uitstellen.
- We zijn gestart met de voorbereiding van de renovatie van gemaal Meerwijkweg in Empel. Dit project is deels een pilot om te bepalen hoe we onze duurzaamheidsdoelen het beste kunnen halen. Het bepalen en treffen van de juiste maatregelen neemt extra tijd in beslag, waardoor de uitvoering doorschuift naar 2025.

Kennisvragen

- Het kennistraject KLIMAP (klimaatadaptatie in de praktijk) is afgerond met een eindsymposium in april 2024. De kennis uit KLIMAP wordt al in diverse projecten ingezet. Bij GGA Aa-dal-Noord worden bijvoorbeeld extremen (nat en droog) in beeld gebracht en binnen GGA Vitale Peel zoeken we met de gebiedspartijen oplossingen voor een toekomstige waterhuishouding.
- De meetnetten van neerslag, verdamping, bodemvocht en oppervlaktewater zijn verder uitgewerkt binnen het project Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK). Het KNMI valideert nu de neerslagmetingen en gaat die gebruiken voor de kalibratie van de radarneerslagbeelden.
- Verder hebben we:
    - het peilbeheer van de afgelopen jaren geanalyseerd. De resultaten dienen als basis bij de advisering over beleid en projecten.

- de wateroverlast van afgelopen winter geëvalueerd. Dit heeft ons meer geleerd over de inzet van het kanalenstelsel en de waterbergingsgebieden Diesdonk en Ham-Havelt. Deze inzichten worden onder andere gebruikt voor de verbetering van het beslissingsondersteunend systeem BOS-hoogwater.
- verder gemeten aan de pilots regelbare drainage/infiltratie en de resultaten zijn geanalyseerd. Dit moet nog vertaald worden naar conclusies voor het beregenings- en drainagebeleid. Om verdere inzichten te verzamelen, hebben we besloten om de pilots te verlengen.
- voor de rwzi Land van Cuijk op hoofdlijnen de inzet van effluent verkend, onder andere als aanvulling van het grondwater. We zijn ook aangesloten bij het STOWA-onderzoek 'Verantwoord infiltreren', waarvan de rapportages in Q1 van 2025 worden verwacht.
- verdere stappen rond de klimaatscenario's van het KNMI gevolgd. De klimaatstatistieken zijn in oktober 2024 opgeleverd. Waterschap Aa en Maas heeft het initiatief genomen om aansluitend via STOWA ook de informatie te genereren en te ontsluiten die nodig is voor droogte. Deze resultaten worden in het voorjaar van 2025 verwacht.
- als voorbereiding op de toetsing aan de provinciale wateroverlastnormen en de regionale stresstest (beide worden in 2025 uitgevoerd) de simulatiesoftware voor hydrodynamische stromingsmodellen doorontwikkeld. Ook hebben we opdracht gegeven voor de ontwikkeling van nieuwe neerslag-afvoermodellen. Verder is de overstortschatter uitgebreid en hebben we de tools om de herhalingstijden te bepalen verbeterd (gekoppeld aan het project IRM).
- samen met waterschap Brabantse Delta verkend of geavanceerde simulatietools gebruikt kunnen worden om met hoge resolutie overstromingsbeelden dijkdoorbraken bijna realtime te simuleren bij (dreigende) calamiteiten.
- opdracht gegeven voor een project om de effect- en nulmeting voor Leegveld en Deurnsche Peel wetenschappelijk te onderbouwen via statistische toetsen.
- een begin gemaakt met een project om via remote sensing beregening en water op het maaiveld te detecteren.

2.2.2 Gezond en natuurlijk water

2.2.2.1 Doelstellingen

- We treffen (ons deel van) de maatregelen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem (inrichting, stoffen, en beheer en onderhoud).
- We dragen bij aan meer biodiversiteit.
- We vergroten de mogelijkheden voor recreatie in en om het water, zonder dat dit ten koste gaat van de waterdoelen.

2.2.2.2 Prestaties en activiteiten

Voor dit deelprogramma zijn meerdere prestaties opgenomen in de begroting 2024. In onderstaande tabel ziet u de voortgang daarvan. In de kolom 'inspanningsprestaties' staat de geleverde inspanning die nog niet terug te zien is in de daadwerkelijk gerealiseerde prestaties. Dit doet meer recht aan de behaalde mijlpalen voor de afronding van een project. Daarbij houden we rekening met de voortgang van een project:

- 10% van de prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is.
- 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.
- 60% telt mee als het projectplan Waterwet is vastgesteld.
- 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie).

Tabel 6: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	Inspannings-prestaties 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Beekherstel	km	116	3	2	2	2	groen	oranje
Natuurvriendelijke oevers eigenstandig	km	203	24	17	15	17	oranje	oranje
Natuurvriendelijke oevers gecombineerd	km	43	4	1	1	3	groen	rood
Ecologische verbindingszones	km	95	7	4	5	6	groen	oranje
Beekmondingen	aantal	2	0	0	0			
Vispassages	aantal	170	13	12	2	10	rood	rood
Recreatie	aantal	18	18	20	20		groen	groen

Verkenningen en beleid voor 2024		
Waterverdeling en waterkwaliteit	Opstellen	
Kennisontwikkeling waterkwaliteit (o.a. opkomende stoffen)	Uitvoeren/Opstellen	
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen	Uitvoeren	

Kaart 3: Prestaties in 2024 binnen het deelprogramma Gezond en natuurlijk water

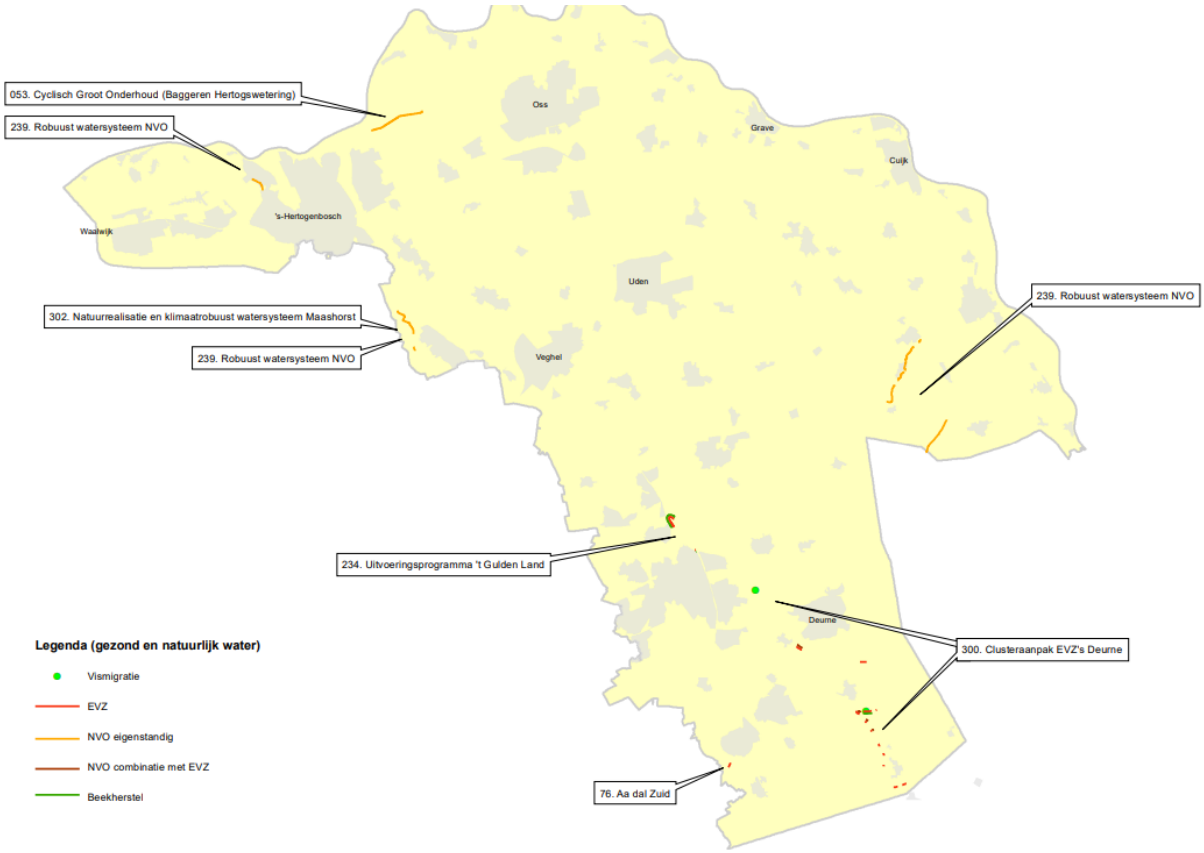

Kaderrichtlijn Water (KRW)

In 2024 is een parameteranalyse uitgevoerd voor de KRW om per waterlichaam scherp te krijgen waar we staan ten opzichte van de KRW-doelen en wat wij of anderen extra kunnen doen om zo dicht mogelijk bij die KRW-doelen te komen. Na de zomer hebben we het handelingsperspectief per waterlichaam bekeken. De conclusies volgen in 2025 in een KRW-vervolgstrategie en een uitvoeringsprogramma.
Onderdeel van het uitvoeringsprogramma is ook om nog scherper te gaan sturen op de realisatie van de inrichtingsopgaven. Net als voorgaande jaren was ook in 2024 de realisatie van beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages minder groot dan begroot. Met de naderende KRW-deadline in 2027 moeten we de komende jaren een inhaalslag maken.
Parallel werken we ook met onze partners in Brabant, het Maasstroomgebied, de Unie van Waterschappen en in heel Nederland uit hoe we verder werken aan de KRW (KRW-Impuls).

- Tot en met 2027 hebben we nog een grote opgave om onze waterlopen zó in te richten dat ze bijdragen aan een ecologisch goed functionerend watersysteem. Het gaat dan om beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages. We voeren deze inrichtingsmaatregelen op zo'n manier uit dat dit ook leidt tot een klimaatrobuuster watersysteem dat beter is voorbereid op klimaatextremen (te droog en te nat). Het merendeel van de geplande maatregelen is al in uitvoering of in voorbereiding. Toch is het nog een

aanzienlijke inspanning om ze uiterlijk in 2027 klaar te krijgen. We hebben in beeld gebracht wat de ecologisch meest waardevolle trajecten zijn en zijn (voor)verkenningen gestart voor trajecten waar nog geen project loopt. Hiermee gaat het overgrote deel van de resterende opgave richting uitvoering.

- Dit jaar hebben we langs delen van de Soeloop, de Astense Aa en de Oude Aa en bij het Gulden Land twee kilometer aan beekherstel gerealiseerd. Voor het herstel van de beek bij de Groene Punt bij Helmond voeren we een aanvullende hydrologische analyse uit vanwege de natte winter van afgelopen jaar. Hierdoor is de uitvoering naar 2025 verschoven.
- We hebben 16 kilometer natuurvriendelijke oever (NVO) aangelegd: 15 kilometer eigenstandig en 1 kilometer in combinatie met een ecologische verbindingszone (EVZ). De meeste van deze kilometers komen vanuit ons clusterproject NVO. Verder hebben we een NVO aangelegd bij de Hertogswetering binnen het project Kadeherstel. Deze 16 kilometer is minder dan de beoogde 28 kilometer. Het project Raam EVZ NVO (7 kilometer) heeft vertraging opgelopen in de planprocedure en er loopt een rechtszaak bij de Leijgraaf (2 kilometer). De werkzaamheden bij De Vlier (2,5 kilometer) zijn gestart en worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 afgerond.
- Met de aanleg van de vispassages lopen we achter. De werkzaamheden bij De Vlier (4 stuks) zijn gestart in november en worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 afgerond. Er loopt een rechtszaak bij de Leijgraaf (4 stuks). Bij het project Peelseloop Benedenloop (4 stuks) hebben we vertraging opgelopen door de levertijd van materialen, waardoor de oplevering uitloopt naar 2025. Het clusterproject Vismigratie heeft geïnvesteerd in een gedegen voorbereiding en standaard aanbestedingsstukken om in een later stadium tijd in te lopen. De aangelegde vispassages liggen in de Oude Aa en de Soeloop.
- Grond blijft een cruciale factor voor het succes van de inrichtingsprojecten binnen de KRW. Hier hebben we in 2024 sterk op ingezet en we hebben veel gronden verworven die nodig zijn om onze doelen te halen.

Ecologische verbindingszones (EVZ)

- In 2024 realiseerden we 5 kilometer EVZ bij de Soeloop, Het Gulden Land, de Astense Aa en de Oude Aa. Ook hebben we 120 meter gerealiseerd langs de Leijgraaf bij Vorstenbosch door een particulier via de stimuleringsregeling (STILA). Met deze 5 kilometer blijven we onder de 7 kilometer die was beoogd. Dit komt door het uitblijven van de EVZ bij de Leijgraaf (2 kilometer) door de rechtszaak die daar loopt.

Biodiversiteit

- In de begroting van 2024 hebben we een actualisatie aangekondigd van het actieplan biodiversiteit. Daarvoor zijn we deels afhankelijk van meer duidelijkheid vanuit het Rijk en de provincie over de doelstellingen (en de financiering) rondom groenblauwe dooradering en de bossenstrategie. Echte duidelijkheid hierover is er nog niet. Daarom is ook onze actualisatie uitgesteld. Toch hebben we ingezet op meer biodiversiteit, onder meer via inrichtingsmaatregelen in het watersysteem, op onze dijken en onderhoudspaden en via onze subsidieregeling. Hiervoor hebben we geen actueel actieplan nodig.
- De subsidieregeling Biodiversiteit was opnieuw populair. Mensen vroegen onder meer subsidie aan voor bijenhotels, poelen en de aanplant van inheemse soorten.
- Tweemaal per jaar organiseren wij samen met de provincie en de waterschappen De Dommel en Brabantse Delta de netwerkdag biodiversiteit, waarvoor vele organisaties en vrijwilligers worden uitgenodigd. Deze dagen waren afgelopen jaar opnieuw een groot succes. Een van de thema's was invasieve exoten.

Invasieve Exoten

- Invasieve exoten zijn planten- en diersoorten die van oorsprong niet in ons land vorkomen en door de afwezigheid van concurrentie domineren in ons watersysteem. Ze kunnen een risico vormen voor de biodiversiteit, de (water)veiligheid en/of het peilbeheer. Voorbeelden zijn de grote waternavel, de Japanse duizendknoop en de Amerikaanse rivierkreeft.
- Het probleem van invasieve exoten wordt provinciaal en landelijk steeds serieuzer genomen. Ook bij waterschap Aa en Maas neemt de overlast door invasieve exoten toe. We zijn in 2024 gestart met een

actualisatie van ons beleid, in lijn met het landelijke Aanvalsplan Invasieve Exoten. Belangrijke onderdelen van onze aanpak zijn een goede samenwerking met andere terreineigenaren en meer aandacht voor het goed schoonmaken van het materieel dat we inzetten.

Recreatief medegebruik

- Via recreatie en educatie kunnen we onze inwoners bereiken om hun waterbeleving en waterbewustzijn te vergroten. Zo komen zij in aanraking met het werk van het waterschap. In 2024 hebben we het volledige subsidiebudget uitgegeven om twintig externe initiatieven te ondersteunen.
- Afspraken rondom sportvisserij worden gemaakt via de Visstandbeheercommissie Aa en Maas (VBC). In 2024 hebben we met de VBC een nieuw visplan opgesteld en bestuurlijk laten vaststellen. Het visplan beschrijft de intenties van de betrokken partijen en biedt kaders voor verdere afspraken. Belangrijke thema's blijven: het toewerken naar een loodvrije sportvisserij en de implementatie van visserijvrije zones.

Zwemplassen

- De bacteriologische zwemwaterkwaliteit was in 2024 in alle zwemplassen 'uitstekend'. Wel was het nodig om voor twee zwemplassen een negatief zwemadvies af te kondigen vanwege blauwalgen.
- Zwemseizoen 2024 was bijzonder ten opzichte van afgelopen jaren, doordat de winter, het voorjaar en de zomer relatief nat waren. Bij enkele zwemplassen leidde dit tot onveilige situaties door zeer hoge waterstanden, waarvoor (soms wel het hele zwemseizoen) gewaarschuwd moest worden. Ook was het wat rustiger op de meeste stranden, waardoor er meer watervogels verbleven. De regen zorgde voor afspoeling van ontlasting naar de zwemzone. Dit leidde op enkele locaties tot overschrijdingen van de bacteriologie, maar die waren van te korte duur om tot een negatief zwemadvies te leiden.
- Na een landelijke oproep vanuit de Unie van Waterschappen hebben we in 2024 alle zwemplassen onderzocht op de aanwezigheid van PFAS. Bij geen enkele zwemplas werd de advieswaarde van het RIVM overschreden. Wel viel op dat - naast zwemplas Berkendonk - ook zwemplas Dierenbos een relatief hoge toetswaarde had, maar nog wel ruim onder de advieswaarde voor natuurzwemplassen.
- Brabantbreed herijken we zo nodig de afspraken rondom zwemwater met de provincie, de omgevingsdienst en de waterschappen. Dit bleek in 2024 niet nodig; de definitieve provinciale verordening heeft namelijk niet geleid tot een verschuiving van taken en verantwoordelijkheden.

Waterkwaliteit

- We zijn in beeld gaan brengen wat we onder de Omgevingswet kunnen aanpassen in onze regels om de waterkwaliteit te verbeteren. We baseren ons hierbij op de uitgevoerde parameteranalyse (zie het kopje Kaderrichtlijn Water).
- Op drie rwzi's voeren we maatregelen uit om de hoeveelheid stikstof en fosfor in het effluent te verlagen. Op rwzi Dinther hebben we een aanvullende stap in gebruik genomen om medicijnresten te verwijderen: de ozon-installatie.
- We hebben extra ammoniumsensoren geplaatst in diverse zuiveringen om meer inzicht te krijgen in de bijdrage vanuit de rwzi en de mogelijkheden in de processturing.
- Ook in 2024 hebben we deelgenomen aan projecten om landbouwemissies te verlagen. Dat doen we in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het provinciale programma BodemUp Brabant is hierbij het belangrijkste instrument met € 200.000 per jaar voor de periode 2023-2027. Het bedrijfsbodem- en waterplan (BBWP) zetten we hierbij in voor advisering en het monitoren van de voortgang op bedrijfsniveau. In 2024 maakten we een inhaalslag in aantallen deelnemers, individuele adviesbezoeken en groepsbijeenkomsten. In totaal waren er 650 deelnemende agrariërs. Eind 2024 is ook een tussenevaluatie van BodemUp gestart. De resultaten daarvan komen begin 2025 beschikbaar.
- Het programma Schoon water voor Brabant, dat de emissie van gewasbeschermingsmiddelen terugdringt en niet-chemische bestrijding promoot, is in 2024 voortgezet.
- In het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2023-2027 draagt waterschap Aa en Maas bij aan groenblauwe diensten onder het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Via deze diensten leveren

agrariërs een bijdrage aan het behalen van onze WBP-doelen (waterkwaliteit, KRW, klimaat en biodiversiteit). In het eerste kwartaal van 2024 is de GLB-regeling ‘productieve investeringen water’ opengesteld voor boeren. Naar aanleiding van vragen vanuit het programma Schoon Water voor Brabant hebben we met deze regeling de aanleg van wasplaatsen op boerenbedrijven gestimuleerd. Hier is goed gebruik van gemaakt.

- In 2024 hebben we vanuit de Stimuleringsregeling Landschap (Stila) bijna € 95.000 beschikbaar gesteld voor elf projectaanvragen. Via deze regeling voeren particuliere grondbezitters inrichtingsmaatregelen uit op het gebied van biodiversiteit, de waterkwaliteit en het klimaat. Twee projecten hebben een bijdrage geleverd aan de inrichting van EVZ’s in de vorm van stapstenen: de EVZ aan de Dorshout in de gemeente Meierijstad en EVZ de Leijgraaf in Heeswijk-Dinther.
- Daarnaast zijn er projecten uitgevoerd bij particulieren en boeren voor landschapsontwikkeling en de ontwikkeling van stapstenen in het landschap. Zo is er in Boerendonk een oude beekloop hersteld met ruimte voor natuurvriendelijke oevers en struweelranden. In Gemert-Bakel is bij de Wilde Bertram een poel gegraven met de ontwikkeling van een bosschage.
- In het projectgebied in Westerbeek is een vervolgonderzoek gestart voor sensorgestuurd boeren. Dat doen we onder de paraplu van STOWA in een consortium met een groot aantal overheden (waaronder de ministeries van IenW en LVVN) en kennisinstituten (Deltares, Wageningen Universiteit, KWR en RIVM). Daarnaast is er in 2024 groen licht gekomen voor een groot EU-onderzoeksproject om met *nature-based solutions* nutriëntenverliezen vanuit landbouwpercelen naar het oppervlaktewater te verminderen. Door onze bijdrage aan die praktijkonderzoeken staan we in de voorhoede qua kennisontwikkeling en willen we zo goed mogelijk helpen om de landbouwsector perspectief en handvatten te geven om het verlies van nutriënten en ammonium richting het oppervlaktewater terug te dringen.
- We zetten in op het meten en monitoren van toxische stoffen en non-target screenings. Deze resultaten brengen we ook in bij de Schone Maaswaterketen, waar monitoring plaatsvindt van het stroomgebied. Dat doen we enerzijds om opkomende stoffen sneller in het vizier te krijgen en anderzijds om de bronnen van industriële stoffen te achterhalen.
- In 2024 is een driejaarlijkse screening uitgevoerd op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen (de zogenaamde smalle screening). Hierbij hebben we een nieuwe, landelijk ontwikkelde analysemethode toegepast met lagere analysegrenzen voor een groep van bijna honderd stoffen. Deze kunnen zo al met lagere concentraties worden aangetoond in het oppervlaktewater. Dit levert een beter beeld op van de verspreiding van deze stoffen en mogelijke overschrijdingen van de normen die voorheen onder de analysegrenzen lagen. De resultaten worden in 2025 gerapporteerd.
- Er komen steeds meer giftige stoffen in ons oppervlaktewater, wat een bedreiging vormt voor de gezondheid van mens en dier. We ontwikkelen gereedschap om de ‘toxische druk’ beter in kaart te kunnen brengen. Veel methodieken zijn complex en vragen expertkennis die dun gezaaid is. Het is onze rol om het onderzoek en de dagelijkse praktijk met elkaar te verbinden. Zo zijn we betrokken bij een consortium met STOWA en de TU Eindhoven om nieuwe sensortechnieken te ontwikkelen die in de medische wetenschap gebruikt worden. Ook werken we mee aan de ontwikkeling van de nieuwste DNA-technieken. We zijn ook bezig om een methode te verfijnen die de ophoping van gifstoffen in vissen en mosselen kan meten.
- Ook via vergunningverlening, toezicht en handhaving zetten we in op een betere waterkwaliteit. Vooruitlopend op de besluitvorming over het KRW-uitvoeringsprogramma hebben we in 2024 al meerdere acties uitgevoerd:
    - We hebben 7 vergunningen voor directe lozingen geactualiseerd, zodat de voorwaarden hiervoor zijn gebaseerd op de meest actuele inzichten. De verwachting is dat deze in 2025 daadwerkelijk de huidige vergunning gaan vervangen, in afstemming met de betreffende ondernemers.
    - 19 vergunningen voor directe lozingen zijn al lange tijd niet actief. We hebben voorbereidingen getroffen en er zijn gesprekken gaande met de vergunninghouders om deze lozingsvergunningen in te trekken.
    - Om ook de resterende 32 vergunningen voor directe lozingen te actualiseren, hebben we een prioritering gemaakt om dit uiterlijk in 2027 afgerond te hebben.

- Bij 8 lozende bedrijven hebben we, naast de parameters in de vergunning, gecontroleerd of zij andere ongewenste stoffen lozen. Bij één bedrijf bleek dit het geval. Er lopen nu gesprekken om dit te verminderen en hier voorwaarden voor te stellen in de vergunning.
- Bij 2 terreinen van Defensie hebben we onderzocht of er PFAS-houdend water geloosd wordt. Dit blijkt het geval. We zijn in overleg met Defensie en andere bevoegde gezagen om deze lozingen te verminderen.
- We werken aan een beleidslijn om beter te kunnen toezien en handhaven bij wasplaatsen, waar gewasbeschermingsmiddelen vrij kunnen komen. Nu is handhaving alleen mogelijk bij een heterdaad waarneming van een overtreding, wat zorgt voor een kleine pakkans. Wij willen ook achteraf (via monstername) kunnen bepalen of de regels zijn nageleefd.

2.2.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 7: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING KLIMAATBESTENDIG EN GEZOND WATERSYSTEEM *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	71.017	71.017	72.072	101%	N	1.055
Totaal baten	1.152	1.152	3.388	294%	V	2.236
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**69.865**	**69.865**	**68.683**	**98%**	**V**	**1.181**
Totaal beschikking bestemmingsreserves			21	>	V	21
Netto lasten	**69.865**	**69.865**	**68.662**	**98%**	**V**	**1.202**

De nettolasten zijn ruim een miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door hogere opbrengsten uit het verhuren/verpachten van grond en water en winst op de verkoop van grond met een hogere transactieprijs dan de boekwaarde. Ook diverse bijdragen van derden, bijvoorbeeld in relatie tot de thema- en gebiedsgerichte plannen, zijn hoger dan begroot. Naast de baten zijn ook de lasten hoger, maar het verschil is kleiner. Zo zijn de energiekosten voor het beheer van de hoeveelheid water en de kosten voor het bedienen en onderhouden van de kunstwerken binnen watersysteembeheer hoger dan voorzien. Daarnaast hebben we te maken met onvoorziene kosten voor (het bestrijden van) calamiteiten. Ook zijn de personeelslasten toegenomen door de noodzakelijke inzet van mensen en als gevolg van de cao-afspraken. De kosten voor het cyclisch groot onderhoud van de waterlopen en monitoring waren als gevolg van de natte omstandigheden juist lager. Door het doorschuiven van projecten in de tijd zijn er minder kapitaallasten doorberekend.

In paragraaf 4.2.1. wordt per kostensoort nog een toelichting gegeven.

Investeringen

*Grafiek 4: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

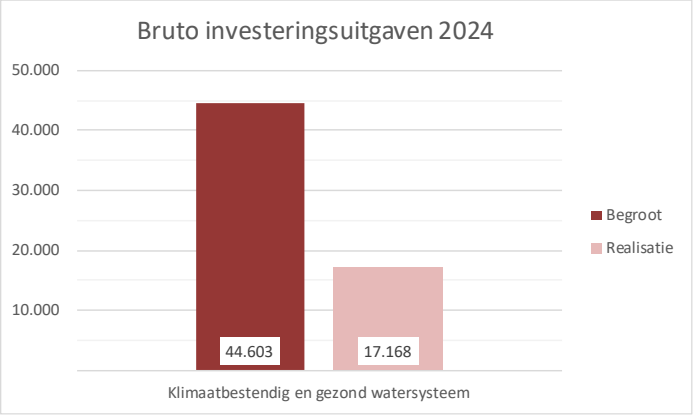

Van de in de totaal begrote bruto investeringsuitgaven is € 27,4 miljoen niet gerealiseerd. Dit komt doordat bij meerdere projecten, om uiteenlopende redenen, vertraging is opgetreden.

- Bij het project Blauwe Poort Laarbeek is beroep ingediend tegen het PPWW. De zitting hierover heeft in december plaatsgevonden. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is daardoor maar 14% daadwerkelijk gerealiseerd.
- Ook bij het Gebiedsplan Raam zijn beroepen ingediend tegen het PPWW. De zitting is gepland in 2025. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is 27% daadwerkelijk gerealiseerd.
- Voor het aanleggen van de EVZ Beneden Aa–Leijgraaf werd dit jaar nog groen licht verwacht van rechter om de aanbesteding te mogen starten. De uitspraak kwam uiteindelijk pas eind 2024. Hierdoor is van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven maar 3% daadwerkelijk gerealiseerd.
- De uitvoering van het IGP Maasheggen–St is door extreem natte terreinomstandigheden vertraagd. Tevens is er een geschil ontstaan met een belanghebbende waardoor de voortgang is vertraagd. Uiteindelijk is 50% van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven daadwerkelijk gerealiseerd.
- Bij het project NNP Wijboschbroek fase 2 zijn beroepen ingediend tegen het PPWW, maar deze zijn later ingetrokken. Desondanks is er flinke vooruitgang geboekt en zijn 80% van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven gerealiseerd.
- Voor het wegwerken van de baggerachterstand in district beneden Aa was als gevolg van het onderzoek naar de waterbodemkwaliteit een aanpassing van het bestek nodig waardoor het project moest worden uitgesteld.
- Het uitvoeringsprogramma waterconservering boven en beneden Aa is vertraagd door het niet beschikbaar zijn van een hydroloog en een verlate reactie van de stakeholders met aanpassingen op het ontwerp. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is 8% daadwerkelijk gerealiseerd.

Van de € 17,2 miljoen die wel is besteed, heeft € 11,3 miljoen betrekking op lopende projecten zoals Natte Natuurparel Wijboschbroek, Programma HOWABO, Aa dal Zuid, Beekontwikkeling St. Jansbeek (fase 2 en 3), Kadeherstel Hertogswetering, Blauwe Poort Laarbeek en Gebiedsplan Raam. De overige € 5,9 miljoen is besteed aan projecten als de clusteraanpak vismigratie, GGOR Goorloop Snelleloop, EVZ Meerkensloop, het uitvoeringsprogramma ’t Gulden Land, de clusteraanpak NVO’s, clusteraanpak EVZ’s Deurne, Beekherstel Peelseloop Benedenloop, vismigratie Gewande en de integrale wateropgave Aa dal Noord.

Binnen het project Aa dal Zuid fase 1 is sprake van een scopewijziging. Bij de uitvoering van het traject Slievenseloop zijn aanvullende maatregelen nodig doordat instabiele taluds instorten of dreigen in te storten. Dit gebeurt in de vorm van het aanbrengen van beschoeiing. De kosten hiervoor bedragen bij benadering € 200.000 en waren niet voorzien. Deze kosten worden gedekt door middelen die binnen fase 1 zijn geraamd voor het realiseren van het beekdal-ontwikkelingstraject Dijkstraat. De voorbereidingen hiervoor zijn nog niet op het gewenste niveau om tot planvorming over te gaan. Dit wordt daarom als separaat project opgenomen onder het uitvoeringsprogramma van fase 2. De hiervoor binnen fase 1 geraamde middelen worden ingezet voor de noodzakelijke en onvoorziene maatregelen aan de taluds.

2.3 Schoon water

Bij Schoon water gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten binnen de afvalwaterketen. Het zuiveren van afvalwater staat daarbij centraal. Dit programma hangt samen met het deelprogramma ‘Gezond en natuurlijk water’. Met goed gezuiverd afvalwater leveren we immers een belangrijke bijdrage aan een gezond en natuurlijk watersysteem. Niet alleen in ons eigen werkgebied, maar ook in de Maas, die een bron is voor het drinkwater voor West-Nederland.

2.3.1 Doelstellingen

- We streven naar een duurzame en doelmatige afvalwaterketen volgens de wettelijke kwaliteitseisen voor ons effluent.
- We werken aan de ambitie om de hoeveelheid stikstof en fosfor te verlagen en zo bij te dragen aan de KRW-doelstellingen in oppervlaktewater (in 2027).
- We werken aan de ambitie om medicijnresten te verwijderen door vóór 2027 aanvullende zuiveringsstappen te installeren op minimaal drie rwzi's.
- We werken aan de opgave om in 2030 energieneutraal, in 2035 klimaatneutraal en in 2050 circulair te zijn.

2.3.2 Prestaties en activiteiten

In de navolgende tabel en kaart geven we inzicht in de in 2024 geleverde prestaties en uitgevoerde activiteiten.

Tabel 9: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Wettelijke norm *1	Doel Begroting 2024	Doel 2027 Reductieopgave KRW *2	KRW-norm oppervlakte water	Realisatie 2024	T.o.v. begroting 2024
Uitvoeren wettelijke taak: Zuiveren van afvalwater							
Voldoen aan afname afspraak, operationele beschikbaarheid	%		> 98			99,9	groen
Voldoen aan lozingseisen vergunningen	j/n		j		*7	n	groen r
Verbetering effluentkwaliteit							
Zomerhalfjaargemiddelde concentratie fosfor							
rwzi Dinther	mg/l	1,0	0,60	0,39	0,22	0,72	oranje
rwzi Vinkel	mg/l	2,0	1,10	0,14	0,15	0,68	groen
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	1,0	0,60	0,14	0,11	1,07	oranje
rwzi Asten	mg/l	2,0	0,40	0,30	0,11	0,64	oranje
rwzi Oijen	mg/l	*3 1,8	*6 1,80	*4 0,69	0,15	0,65	groen
rwzi Land van Cuijk	mg/l	*3 1,6	0,80	*4 1,0	0,14	0,61	groen
rwzi Den Bosch	mg/l	*3 1,0	0,70	0,80	0,11	1,43	rood
Zomerhalfjaargemiddelde concentratie stikstof							
rwzi Dinther	mg/l	10	4,0	2,8	2,4	4,70	oranje
rwzi Vinkel	mg/l	10	3,5	*4 3,7	2,8	3,40	groen
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	10	3,5	3,0	2,3	4,60	oranje
rwzi Asten	mg/l	10	2,0	*4 2,5	2,3	2,40	oranje
rwzi Oijen	mg/l	*3 13,4	*6 9,2	*4 4,2	2,8	3,90	groen
rwzi Land van Cuijk	mg/l	10	5,0	*4 4,9	2,5	4,90	groen
rwzi Den Bosch	mg/l	*3 12	10,0	7,0	2,3	12,9	rood
Doelmatige en duurzame bedrijfsvoering:							
Slibafvoer naar extern	ton		77.800			73.605	groen
Elektriciteit opwekking	MWh	*5	19.700		*8	17.323	oranje
Elektriciteit verbruik	MWh		44.100		*9	46.700	oranje
Energie neutraliteit	%		>90			85,1	oranje
Productie biogas	m3		7.250.000			7.465.707	groen
Bijproducten i.v.m. doelmatige bedrijfsvoering							
Winning struviet	ton		90			47	
Winning zeefgoed	ton		1.200			1106	

*1 Actuele norm betreft de waarden uit het activiteitenbesluit. Dit zijn voortschrijdende jaargemiddelden voor de nutriënten P en N.
*2 De waarden vanuit de reductieopgave en KRW-norm betreft zomerhalfjaar gemiddelden voor de nutriënten P en N (zomerhalfjaar gemiddelde is periode april t/m september).
*3 Betreft normen maatwerkvoorschrift
*4 Hier wordt de reductieopgave van 2027 nu al gehaald
*5 Het betreft opwekking elektriciteit waterschapsbreed.
*6 Als gevolg van renovatie rwzi Oijen hoger zomerhalfjaar gemiddelde
*7 Op rwzi Den Bosch wordt niet voldaan een Ptot, Ntot en Ptot voortschrijdend zomerhalfjaargemiddelde. Overig zuiveringen voldoen wel
*8 Opwek WKK Den Bosch zit ver onder begroting omdat biogas naar externe gaat. Begrotingssystematiek voor 2025 is hier op aangepast. Ook is er minder opgewekt met zon omdat er in 2024 aanzienlijk minder zonuren waren.
*9 Verbruik is aanzienlijk hoger omdat we veel meer water hebben verwerkt. Electriciteitsverbruik is waterschapsbreed.

Verkenningen en beleid voor 2024		
Strategie regie op influent	Opgestart	*groen*
Afvalwaterstrategie tweede tranche	Cie EB Beeldvorming en Oordeelsvorming af	*groen*

Uit de tabellen blijkt dat:

- Zes rwzi's voldoen aan de wettelijke vereisten. Alleen rwzi Den Bosch voldoet niet. Door de beperkte zuiveringscapaciteit en het veel hogere neerslagvolume in 2024 kan deze rwzi niet voldoen aan het tijdelijke maatwerkvoorschrift van 2021. Eind 2024 is een nieuw maatwerkvoorschrift vastgesteld.
- Op elke rwzi werken we stapsgewijs toe naar het behalen van de KRW-reductieopgave in 2027 (kolom 5). Rwzi Oijen en rwzi Land van Cuijk voldoen hier nu al aan. Rwzi's Asten en Vinkel voldoen al voor stikstof (kolom 7 is lager dan kolom 5).
- Voor de andere rwzi's werken we via jaarlijkse begrotingsdoelen toe naar het behalen van de reductieopgave in 2027. Rwzi's Vinkel, Oijen en Land van Cuijk hebben het begrotingsdoel 2024 behaald voor stikstof en fosfor (kolom 8 is groen, kolom 7 is lager dan kolom 4). Voor de andere rwzi's is dit niet het geval. Dit komt vooral door de forse regenbuien in de zomerperiode.
- Door de langdurige natte periode hebben we het afgelopen jaar circa 22% meer afvalwater verwerkt, oftewel zo'n 22 miljoen m³. Dat is bijna gelijk aan het volume dat onze grotere rwzi's per jaar verwerken.
- We hebben meer elektriciteit ingekocht dan begroot. Weersinvloeden spelen hierbij zeker een rol, maar ook de keuze om zo veel mogelijk biogas te leveren aan externen. Hierdoor is ook meer biogas geproduceerd dan begroot. Doordat de gasprijs een groot deel van het jaar onder de verwachte afzetprijs lag, is er desalniettemin een nadeel op de opbrengsten uit de verkoop van biogas.

Kaart 4: Prestaties in 2024 binnen het programma Schoon water

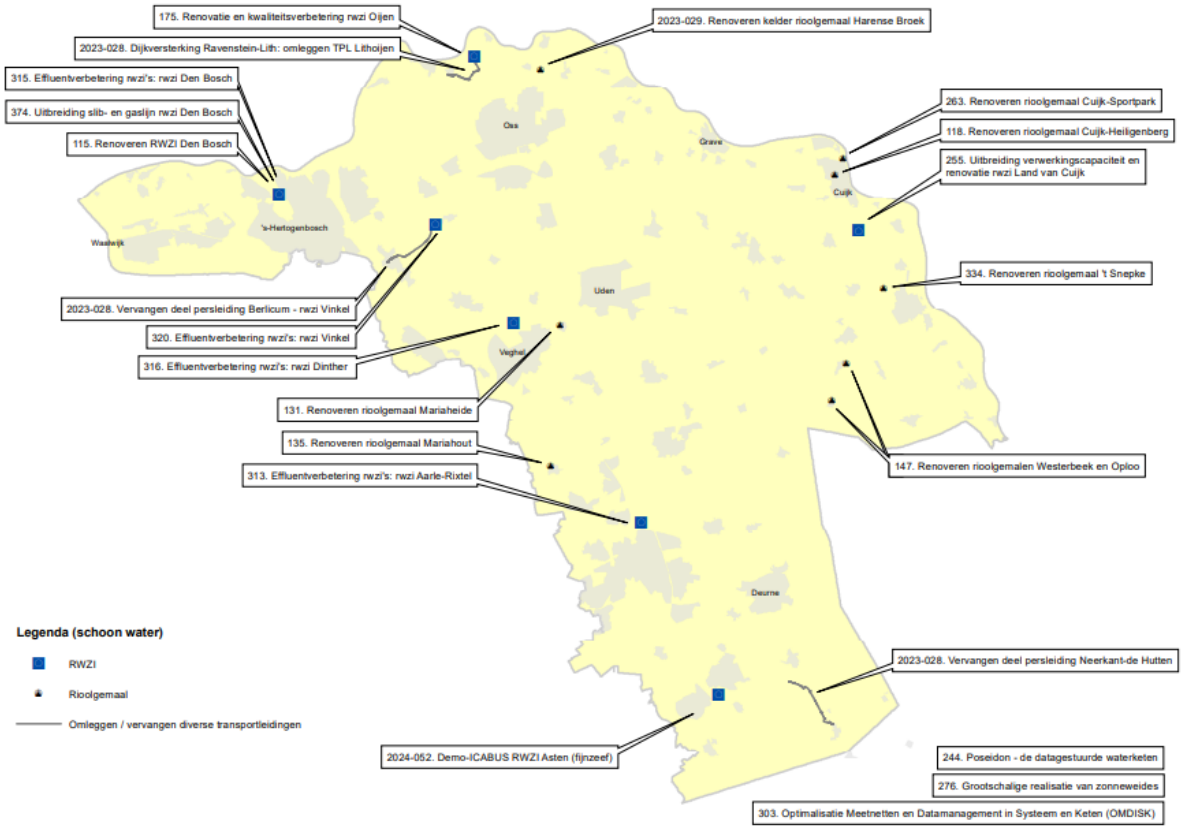

Effluentverbetering bij de rwzi's

In 2024 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd om de effluentkwaliteit te verbeteren:

- Voor rwzi Den Bosch loopt nog altijd een juridisch traject. Het project Uitbreiding slibgisting en gaslijn Den Bosch is gepauzeerd wegens netcongestie. Omdat er binnen afzienbare tijd geen zicht is op een uitbreiding van de netcapaciteit worden alle beoogde activiteiten in samenhang uitgewerkt in scenario's.
- Op rwzi Oijen zitten we nog midden in de renovatie. Omdat er tijdelijk een halve zuivering draait, is een maatwerkvoorschrift opgesteld. Tabel 9 laat zien dat we daar ruimschoots onder zitten. De PACAS-installatie wordt via een opstartprogramma ingeregeld.
- Op rwzi Dinther is de bouw van de ozoninstallatie afgerond en is begonnen met het inregelen ervan. Om de lozing van nutriënten verder terug te dringen, zijn we bezig om een aanvullende zuiveringsstap te ontwerpen.
- Voor rwzi Vinkel zijn we volop bezig met de voorbereiding van een gecombineerde zuiveringsstap, waarmee we nutriënten én medicijnresten kunnen verwijderen.
- Op rwzi Land van Cuijk is de renovatie en uitbreiding van de waterlijn in volle gang. De keuze voor renovatie of ombouw van de sliblijn is afhankelijk van de keuzes voor de sliblijn van rwzi Den Bosch.
- Voor rwzi Aarle-Rixtel werken we de maatregelen uit om de kwaliteit van het effluent te verbeteren, waarbij we rekening houden met netcongestie.

Netcongestie

In de planvorming en in de uitvoering is netcongestie steeds vaker een beperkende factor. De plannen voor de rwzi's Den Bosch, Land van Cuijk en Aarle-Rixtel zijn bijgesteld. Netcongestie zorgt ervoor dat de planning om de effluentkwaliteit eind 2027 verbeterd te hebben onder druk staat. Waar mogelijk hebben we voorrang aangevraagd bij toekomstige uitbreidingen van het transportvermogen (codebesluit ACM). Overal waar een uitbreiding nodig is voor onze primaire taak, is die voorrang toegekend. Desondanks moet er wel eerst capaciteit zijn. Netcongestie zal daarmee toch tot vertraging leiden.

Vervolg op de afvalwaterstrategie

De herziening van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater is op 5 november 2024 definitief geworden, na instemming van de Raad van de Europese Unie. De herziene richtlijn omvat onder andere strengere eisen voor nutriënten. Een aanvullende zuiveringsstap om medicijnresten te verwijderen wordt verplicht voor grotere rwzi's. Elke lidstaat heeft nu drie jaar de tijd om de herziene richtlijn in nationale wetgeving te verankeren. Wanneer wij de koers uit onze huidige afvalwaterstrategie volgen, voldoen onze rwzi's hier al aan. Het waterschap heeft echter óók ambities op het vlak van energie, klimaat en circulariteit, en aanvullende ambities voor de waterkwaliteit. We zien ook nieuwe ontwikkelingen, zoals de mogelijke inzet van effluent voor verdrogingsbestrijding en de zuivering van de toekomst. In het vervolg op de afvalwaterstrategie verwerken we deze ambities en ontwikkelingen, en richten we ons op de maatregelen in de periode 2028-2037. In de commissie Emissiebeheer hebben de beeldvormende sessie (16 mei 2024) en de oordeelsvormende sessie (21 november 2024) plaatsgevonden. In 2025 wordt het vervolg op de afvalwaterstrategie aan het algemeen bestuur voorgelegd ter besluitvorming.

Regie op influent en bronaanpak

- We hebben de samenwerking met gemeenten rondom afkoppelen, Stad als Spons en KRW versterkt.
- Om meer grip te krijgen op de kwaliteit van het influent, stellen we momenteel een influentstrategie op. Deze heeft grote samenhang met de KRW, Stad als Spons en het vervolg op de afvalwaterstrategie. Deze trajecten leveren allemaal input op voor de influentstrategie die in 2025 wordt afgerond.
- Op de rwzi's Oijen en Dinther wordt veel gemeten om de rendementen van de zuiveringsstappen te volgen. We hebben een uitgebreid onderzoeksprogramma dat het inregelen volgt om zo tot de optimale besturing te komen. Hierin bekijken we ook wat er nodig is om in de nabije toekomst aan de 80% verwijdering te voldoen, zoals de herziene richtlijn vraagt. In de eerste opstartfase zien we met de beperkte dosering van poederkool waar we mee gestart zijn al een stijgend zuiveringsrendement van 15%.

- Binnen de Schone Maaswaterketen (SMWK) zijn de eerste meetresultaten gedeeld met partners (38 stoffen gemeten op 30 locaties binnen het Maasstroomgebied). In 2025 is dit voor iedereen terug te vinden in de online atlas.
- We hebben een aantal projecten uitgevoerd vanuit het Brabants Kernteam Medicijnresten uit Water, een samenwerking tussen overheden en zorgpartijen die is gericht op bronaanpak. Waterschap Aa en Maas is specifiek betrokken bij het bewustzijn bevorderen bij huisartsen, apothekers en ziekenhuizen, zoals Bernhoven en Jeroen Bosch. Daarnaast zijn we in gesprek met Savant Zorg.

2.3.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 8: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING SCHOON WATER *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	75.991	75.991	78.477	103%	N	2.486
Totaal baten	5.411	5.411	7.296	135%	V	1.885
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**70.580**	**70.580**	**71.180**	**101%**	**N**	**600**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	119	119	554	466%	V	435
Netto lasten	**70.461**	**70.461**	**70.627**	**100%**	**N**	**165**

De netto lasten zijn iets hoger dan begroot. Wel zijn er binnen het programma enkele grote (voornamelijk incidentele) afwijkingen ten opzichte van de begroting. Deze worden hierna toegelicht.

- Door de natte weersomstandigheden zijn de getransporteerde en gezuiverde hoeveelheden afvalwater circa 22% hoger dan waar in de begroting vanuit is gegaan.
- De energieproductie via zonnekracht is achtergebleven bij de begroting als gevolg van minder zonuren. Samen met de gestegen netwerktarieven leidt dit tot een nadeel op de inkoop van elektriciteit van € 1,5 miljoen.
- De marktprijzen voor gas waren een groot deel van 2024 lager dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Doordat ook de afname van het biogas in het laatste kwartaal achter is gebleven, zijn de opbrengsten uit biogas € 0,3 miljoen lager dan begroot.
- Onze bijdrage aan de dienstverlening door de SNB over 2024 € 0,7 miljoen hoger. Daarnaast is eerder bij de invoering van het huidige verrekenmodel met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. Dit leidt nu tot een eenmalig nadeel van € 0,3 miljoen. Het voordeel dat hiertegenover staat is hoger, maar is al verwerkt in de jaarrekening 2023 c.q. al meegenomen in de begroting 2024.
- Met de inkoop van hulpstoffen is een voordeel behaald van € 1,9 miljoen. Van dit bedrag heeft € 1,6 miljoen betrekking op een lager verbruik in combinatie met lagere inkoopprijzen van poederkool voor de extra zuiveringstrap op de rwzi Oijen en Dinther. Daarnaast hebben optimalisaties in het zuiveringsproces op onderdelen tot een (structureel) lager verbruik van hulpstoffen geleid.
- De kosten voor het onderhoud van het transportstelsel en de zuiveringen is per saldo € 1,2 miljoen hoger dan begroot. Verder zijn ook in 2024 zo'n € 0,2 miljoen niet begrote kosten gemaakt voor de beveiliging van zonneweides. Dit in nog een nasleep van de koperdiefstal in 2023.
- De nieuwe regels voor anti-afhaaksubsidie in 2024 hebben ervoor gezorgd dat er dit jaar geen gebruik is gemaakt van de regeling. Een voordeel van € 1,2 miljoen.
- De uitgaven binnen de subsidieregelingen Klimaat stedelijk gebied en Klimaat regio AS50+ zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot.
- De kosten voor dienstverlening door derden zijn lager dan begroot. Voor BSOB en Aquon gaat voor dit programma per saldo om een voordeel van € 0,3 miljoen.
- Suppletieaangiftes (voor de btw) zorgden voor een voordeel van € 0,3 miljoen ten gunste van dit programma.

- Juridische procedures en advies rondom de rwzi ’s-Hertogenbosch en Oijen zorgen voor een nadeel van € 0,3 miljoen.
- De onttrekking aan de egalisatiereserve ten gunste van de vorming van de bestemmingsreserve instandhouding Land van Cuijk zorgt voor een voordeel bij de baten van € 2,0 miljoen.

Investeringen

*Grafiek 5: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

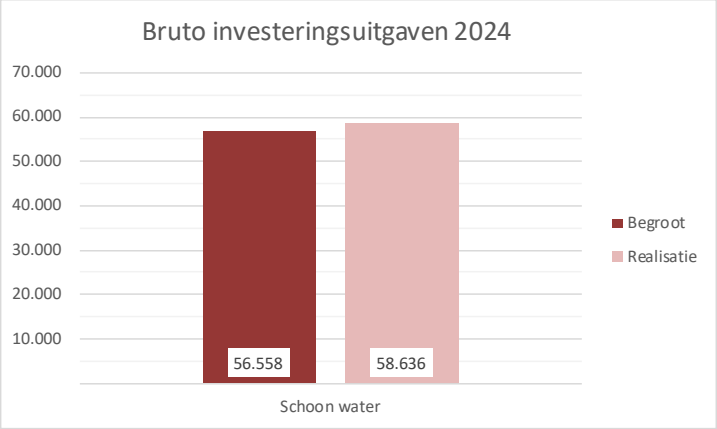

De bruto investeringsuitgaven bedragen € 58,6 miljoen en zijn daarmee iets hoger dan begroot. Dit is met name het gevolg van de kostenontwikkelingen. De uiteindelijke realisatie van de doelstellingen ligt in lijn met de begroting en is een flink toegenomen ten op opzichte van 2023 (€ 38,8 miljoen). Het grootste deel van de uitgaven (€ 56,1 miljoen) heeft betrekking op de volgende investeringsprojecten:

- Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen;
- Uitbreiding verwerkingscapaciteit en renovatie rwzi Land van Cuijk;
- Effluentverbetering rwzi Dinther: verwijdering medicijnresten;
- Effluentverbetering rwzi Dinther: verwijdering nutriënten;
- Effluentverbetering rwzi Vinkel;
- Uitbreiding slib- en gaslijn rwzi ’s-Hertogenbosch;
- Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel.

De uitvoeringskosten voor de renovatie van de rwzi Oijen en voor de uitbreiding van de verwerkingscapaciteit rwzi Land van Cuijk zijn hoger dan voorzien. Hiervoor is inmiddels aanvullend krediet beschikbaar gesteld. Andere projecten als de effluentverbetering rwzi Dinther (verwijdering nutriënten), de effluentverbetering rwzi Vinkel en renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg hebben meer tijd nodig om tot uitvoering te komen. De uitbreiding van de slib- en gaslijn rwzi Den Bosch is tijdelijk gepauzeerd in verband met netcongestie. Voor het project effluentverbetering Dinther (medicijnresten) is het laatste deel van de subsidie ontvangen (€ 2,7 miljoen).

2.4 Samen, duurzaam, slim en effectief

Diverse ontwikkelingen en activiteiten van het waterschap hebben betrekking op meerdere programma's en gaan over hoe wij willen werken en wat daarvoor nodig is: samen, duurzaam, slim en effectief. Het gaat simpel gezegd om activiteiten of bijzonderheden die de organisatie inzet ter ondersteuning van de totale opgave, maar die niet direct toewijsbaar zijn aan één programma.

2.4.1 Doelstellingen

Samen

- We werken gebiedsgericht en samen met onze partners aan de (gezamenlijke) inhoudelijke opgaven.

Duurzaam

- In 2030 zijn we energieneutraal.
- In 2050 zijn we klimaatneutraal en we spannen ons in om dat al in 2035 te bereiken.
- In 2050 zijn we circulair. Daarvoor moeten alle projecten nu al circulair worden ontworpen.

Slim

- Data, informatie en technologie zijn veilig, juist, betrouwbaar, beschikbaar, toegankelijk en bruikbaar.
- Innovatie helpt ons om onze doelen slim en effectief te behalen.

Effectief

- We werken effectief aan onze doelen, met voldoende capaciteit en kwaliteit, een adequaat instrumentarium, vanuit overzicht, met heldere en handhaafbare regelgeving, een goede communicatie en een goede crisisbeheersing.
- De mensen die bij waterschap Aa en Maas werken, vormen een belangrijk kapitaal. We investeren in onze mensen, ontwikkelen en borgen kennis en optimaliseren waar nodig onze inhuur.

2.4.2 Prestaties en activiteiten

Samen

- Het kabinet heeft in 2024 besloten om een nieuwe koers te varen voor het landelijk gebied. Concreet heeft de minister van LVVN afgelopen najaar besloten om het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) - waarin de opgaven voor water, natuur en klimaat integraal zouden worden opgepakt – stop te zetten. Het bijbehorende Transitiefonds van ruim € 24 miljard was al opgeheven tijdens de onderhandelingen over het hoofdlijnenakkoord. Door deze koerswijziging hebben alle provincies eind 2024 noodgedwongen besloten om het uitwerken van het NPLG in provinciale programma's ook stop te zetten. In samenspraak met alle regionale partners, waaronder waterschap Aa en Maas, heeft de provincie vastgesteld dat een integrale aanpak van de opgaven in het landelijk gebied onverminderd urgent is. Samen met haar partners werkt de provincie in 2025 een nieuwe aanpak uit voor het landelijk gebied, zij het op basis van minder financiële middelen.
- Ook in de GGA (Groenblauw Gebiedsgerichte Aanpak) werken we in Brabant samen aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. Als waterschap denken wij in het bijzonder mee over een klimaatrobuust watersysteem. In 2024 waren wij de trekker van de GGA's in het gebied Moerputten/Vlijmens Ven en in Aa-dal-Noord. Bij de andere GGA's in ons werkgebied (Vitale Peel, De Bult en Strabrechtse Heide) is de provincie de trekker. In alle gevallen zijn wij ook de trekker van deelprojecten die aan onze eigen wateropgaven zijn gerelateerd. De GGA-aanpak maakt deel uit van de hierboven genoemde overall aanpak voor het landelijk gebied.
- Ook in 2024 waren we actief in verschillende samenwerkingsverbanden en regionale netwerken:
    - In de regio Noordoost-Brabant (RNOB) verbinden wij onze water- en klimaatopgaven aan de ruimtelijke opgaven van gemeenten rondom woningbouw, landbouw, natuur en energie. Onze inzet is om water en bodem sturend te laten zijn in de inrichtingskeuzes. In 2024 is er een nieuw

samenwerkingsconvenant opgesteld, dat ook door waterschap Aa en Maas bekrachtigd is. We hebben ons onder meer ingezet voor het Regiodealproject Puzzelen met Ruimte, de Agroproeftuin Noordoost-Brabant en de Stedelijke Regio ’s-Hertogenbosch. Het ‘goede gesprek’ vooraf met gemeenten en andere partners in de bouwketen blijkt net zo belangrijk als de inzet van instrumenten, zoals de watersignaleringskaart.

- In de Metropoolregio Eindhoven (MRE) werken 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant samen op basis van een gemeenschappelijke regeling (GR). De waterschappen Aa en Maas en De Dommel zijn officieel geen partner, maar we sluiten wel aan bij de programma's Ruimte en Wonen, Energietransitie en Landelijk Gebied. In maart 2024 hebben het Rijk en de MRE het Beethovenconvenant gesloten met een focus op de versnelde bouw van woningen. In de Regionale Begrippenlijst Wonen 2025, die is vastgesteld in december 2024, is op voorzet van de waterschappen het begrip 'waterbesparing’ toegevoegd. Continuïteit binnen de samenwerking en vroegtijdige betrokkenheid van de waterschappen bij deze grote ruimtelijke opgaven is niet altijd vanzelfsprekend en blijft inzet vragen. Daarnaast richt MRE zich op een nieuwe balans in het landelijk gebied en de verbinding tussen stad en land aan de hand van de grote transitieopgaven. Net als in RNOB agenderen wij – samen met waterschap De Dommel – onze water- en klimaatopgaven in de ruimtelijke keuzes die de samenwerkende gemeenten moeten maken.
- We werken nauw samen binnen NOVEX De Peel en NOVEX Stedelijk Brabant. Deze gebieden zijn door het Rijk aangewezen, omdat de stapeling van opgaven er complex en urgent is. Binnen NOVEX De Peel werken de ministeries van LVVN en VRO, de provincies Noord-Brabant en Limburg, vier betrokken gemeentelijke regio's en de waterschappen Aa en Maas en Limburg samen. Begin 2024 heeft NOVEX De Peel een Zich Ontwikkelend Perspectief voor 2050 naar buiten gebracht waarin natuur, (agrarisch) ondernemerschap en leefbaarheid centraal staan. Om boter bij de vis te krijgen, is medio 2024 een eerste Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda (RUIA) vastgesteld in het bestuurlijk overleg (BO) Leefomgeving door de ministers van LVVN en VRO. Beiden hebben begin december een bezoek gebracht aan het NOVEX-gebied.
  Binnen NOVEX Stedelijk Brabant vindt intensieve afstemming plaats met het Rijk over de Brabant-brede keuzes over de koers in de verstedelijkingsopgave, in combinatie met andere opgaven, zoals mobiliteit en energie. In 2023 is het Ontwikkelperspectief 2040 vastgesteld met daarin het ontwikkelprincipe ‘water en bodem als basis voor de verstedelijking’. Hiermee is dit het uitgangspunt voor de locatie- en inrichtingskeuzes voor verstedelijking. In 2024 heeft het BO Leefomgeving ingestemd met een uitvoeringsagenda voor de uitwerking van deze strategie. Voor de waterschappen betekent dit een actieve adviesrol, die is gericht op kennisdelen, het borgen en actueel houden van het instrumentarium (zoals de watersignaleringskaart, de bodemsignaleringskaart en de landelijke maatlat) en afstemming met de hele bouwketen over ‘water en bodem sturend’.

Duurzaam

Eind 2021 hebben we de routekaart ‘Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair waterschap’ vastgesteld. In 2024 zijn we gestart met de actualisatie hiervan. De onderdelen van de routekaart zijn hieronder op hoofdlijnen beschreven.

Energie

Eind 2024 waren we voor 86% energieneutraal. Aanvullende zuiveringsstappen zorgen ervoor dat ons energieverbruik toeneemt. Tot 2030 is er dus meer dan 15% aanvullende duurzame opwek nodig zijn. In 2024 is de consequentie van netcongestie voor onze projecten zichtbaar geworden. Op dit moment levert dit al problemen op. Voor duurzame energieopwek is vaak extra elektriciteit nodig en deze projecten zijn nu *on hold* gezet totdat we wél over de benodigde aansluitcapaciteit kunnen beschikken. Een belangrijk (landelijk) aandachtspunt is daarom de opslag van energie. De duurzame opwek vanuit zon en wind levert op sommige momenten een overschot aan energie op. We willen dit overschot graag opslaan, zodat we het op andere momenten in kunnen zetten (nacht en winter).

Klimaat
Uiterlijk in 2050 zijn we netto 100% klimaatneutraal. We spannen ons in om dat al in 2035 te bereiken (zoals afgesproken met de Unie van Waterschappen). In 2024 hebben we een forse bijdrage geleverd aan het landelijke programma lachgas en hebben we metingen uitgevoerd bij een aantal van onze eigen rwzi's. Waar geen maatregelen meer mogelijk zijn, treffen we steeds meer compenserende maatregelen.

Circulair
We zetten stappen om in 2050 tot een circulaire economie te komen. We minimaliseren bijvoorbeeld het gebruik van (schaarse) primaire grondstoffen. In 2024 zijn we gaan experimenteren met de Milieukostenindicator (MKI) en Circulair Ontwerpen. Ook hebben we een verkenning uitgevoerd naar materialenstaten en materialenpaspoorten. Deze verkenning is nog niet afgerond.
De aanvullende stappen op de rwzi's die nu gepland staan (tot en met 2030) leiden echter eerst nog tot een hoger gebruik van hulp- en grondstoffen. Voor alle hulpstoffen geldt dat we de ontwikkelingen rond vergroening en innovaties nauwlettend volgen.
Het toepassen van tweedehands materialen en het brengen van tweedehands materialen begint steeds meer vorm te krijgen, hoewel het langzaam gaat vanwege garantie- en inkoopproblemen.

In 2024 hebben we deze activiteiten uitgevoerd op het gebied van duurzaamheid:
- onderzoek naar netcongestie en de mogelijkheden voor projecten;
- onderzoek naar mogelijkheden voor de extra opwek van duurzame energie (veel staat *on hold* vanwege netcongestie);
- onderzoek naar de opslag van energie;
- onderzoek naar de lachgasproductie en de mogelijkheden om emissies terug te dringen;
- onderzoek naar een uitbreiding van de productie van biogas/groen gas;
- de ondertekening van het convenant Schoon en emissieloos bouwen (UvW) en de inzet van emissieloos materieel;
- hercertificering op trede 3 van de CO_2-prestatieladder;
- circulair ontwerpen en circulair (her)gebruik;
- pilots MKI en uitrol van een cursus onder projectleiders en opdrachtgevers;
- onderzoek naar de mogelijke invoering van materialenpaspoorten;
- meer gebruik van instrumenten als CO_2-beprijzing, MKI, CI (circulariteitsindex), Levenscyclusanalyse (LCA) en Lifecyclecosts (LCC) om een afweging te maken tussen de investeringen en de kosten op de lange termijn;
- onderzoek naar waterfabrieken en de inzet van (gezuiverd) effluent voor meerdere toepassingen;
- deelname aan het ontwikkelonderzoek om warmte te winnen uit het effluent van rwzi Aarle-Rixtel (voor het warmtenet van Laarbeek en Helmond);
- optimalisatie van onze (inkoop)processen met aandacht voor energie-efficiëntie, materiaal(her)gebruik, en CO_2-emissie en -beprijzing.
- de uitwerking van monitoringstools en dashboards voor energie, klimaat en circulair werken.

Slim
In het Waterbeheerplan 2022-2027 is 'Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer' een van de drie thema's om onze doelen te behalen. Dat doen we door kennisontwikkeling, door digitaal te transformeren en door te innoveren.
- Bij de inhoudelijke programma's hebben we al laten zien hoe we met de nieuwste technieken steeds meer data en kennis verzamelen om daarmee de juiste besluiten te nemen. Binnen het programma OMDISK zijn nu alle meetnetten operationeel en worden de gegenereerde datastromen verwerkt en geïntegreerd tot informatie. Die wordt deels ontsloten via webportalen en dashboards. In 2025 wordt dit verder voltooid, waarbij we ook zo veel mogelijk aansluiten bij landelijke sporen.

- Het afgelopen jaar hebben we binnen Poseidon met twee pilots aangetoond dat sturen met AI op de rwzi Den Bosch en in het aanvoerstelsel mogelijk is. De beoogde verbetering van de effluentkwaliteit is met de pilots niet bereikt. Dat kwam onder meer door de oude automatisering van gemalen bij gemeenten, veilige marges qua berging in het rioolstelsel en de complexiteit van het stelsel en de rwzi. Qua datadeling hebben we mooie stappen gezet die ertoe leiden dat we in 2025 gezamenlijke dashboards met gemeenten kunnen delen. We kijken na aanpassingen opnieuw naar de sturing in het aanvoerstelsel.
- Het programma Datastromend Aa en Maas (DSAM), dat in 2023 van start ging, kreeg in 2024 een vervolg. Een digitaal leiderschapstraject voor het management is in voorbereiding, net als een zelfscan over digitale vitaliteit binnen onze organisatie. Het project Slimmer Werken heeft een vervolg gekregen, waardoor onze medewerkers makkelijker digitaal kunnen samenwerken. Ons nieuwe dataplatform maakt het mogelijk om toekomstige informatieproducten sneller te realiseren. Een voorbeeld hiervan is een dashboard voor grondwaterstanden. Daarnaast hebben we onderzocht hoe drones ingezet kunnen worden in onze werkprocessen. Ook werden binnen Poseidon diverse pilots uitgevoerd om te bouwen aan een 'digital twin' van onze waterketen.
- We zetten onze kennis over de inzet van sensoren om de ontwikkeling van de waterkwaliteit te volgen breed in. Dat doen we bij rwzi's (Dinther en Oijen), bij overstorten en in Westerbeek samen met (agrarische) partners en kennisinstituten. Samen met kennisinstituut AQUON en een leverancier van sensoren hebben we in 2024 de resultaten opgeleverd van een project gericht op het ontwikkelen van dataroutines om de metingen van de sensoren te optimaliseren. Dat helpt bij het adequaat uitvoeren van onderhoud aan de sensoren en voor betere visualisaties van de meetgegevens.
- Als datagedreven organisatie willen we voldoen aan de eisen op het gebied van informatieveiligheid (cybersecurity) en aan alle wet- en regelgeving. In 2024:
  - zijn voor de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) de audits uitgevoerd op het gebied van informatieveiligheid en privacy;
  - is de Ensia-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) voor de basisregistraties afgerond.
  - bleven we samenwerken met het Waterschapshuis om de cybersecurity te verbeteren.
- Op het gebied van innovatie waren dit de belangrijkste onderwerpen in 2024:
  - *Droogte en klimaatadaptatie*
    Voor de rwzi's Oijen, Den Bosch en Land van Cuijk hebben we de mogelijkheden verkend voor de toepassing van effluent. Ook is het landelijke onderzoek naar de productie van drinkwater uit effluent gestart (Ultieme Waterfabriek). Waterschap Aa en Maas neemt hieraan deel.
  - *Landbouw en voeding*
    We nemen deel aan het STOWA-onderzoek Verantwoord Infiltreren voor de inzet van onder andere effluent als irrigatiewater voor de landbouw.
  - *Circulair en grondstoffen*
    De Torwash slibverwerkingsinstallatie (STOWA-project waarvoor we gastheer zijn) op de rwzi Land van Cuijk is opgestart en de eerste resultaten zijn positief. Ook is akkoord gegeven voor de plaatsing van een ICABUS-fijnzeef op de rwzi Asten (voor een vergroting van de energieproductie). Verder hebben we het onderzoek naar de inzet van maaisel voor de insectenteelt (COMYSECT) opgeschaald. Tot slot hebben we met zes waterschappen en STOWA gesproken over een mogelijk onderzoek naar de Zuivering van de Toekomst, waarin volledig hergebruik van het afvalwater centraal staat.
  - *Datascience*
    Dit blijft een belangrijk onderwerp en de ontwikkelingen op dit gebied gaan steeds sneller. Op meerdere vakgebieden wordt geavanceerde kunstmatige intelligentie (AI) zoals Copilot en ChatGPT getest en ingezet binnen onze organisatie. De Unie van Waterschappen heeft gewerkt aan een ethisch kader voor de inzet van kunstmatige intelligentie (het AI Kompas). Dit kader is in de tweede helft van 2024 opgeleverd en is inmiddels bestuurlijk omarmd.
  - *Energie*
    Door netcongestie zijn de plannen voor extra vergisting op de rwzi Den Bosch voorlopig uitgesteld. Verkenningen voor aquathermie lopen nog bij de rwzi's Den Bosch, Aarle-Rixtel en Land van Cuijk.

- *Waterkwaliteit*
  Het ontwikkelen van een digitale kopie van een stroomgebied kan ons helpen begrijpen aan welke knoppen we moeten draaien, zodat onze maatregelen een maximaal effect bereiken. Een projectteam is begonnen met het ontwikkelen van een 'digitale polder', waarbij we als eerste de waterkwantiteit op afstand willen kunnen sturen.
- *Calamiteiten*
  We zijn betrokken bij een project van KWR over maatschappelijke ineenstorting (collapsologie) waarin wordt nagedacht over de taken van het waterschap bij scenario's van ineenstorting van de maatschappij en hoe we ons daarop kunnen voorbereiden.

Effectief

- In 2024 hebben we de ontwikkelingen van onze organisatie doorgezet met het Kompas. Samen met managers, medewerkers en de ondernemingsraad hebben we gesproken over thema's rondom duurzame inzetbaarheid en resultaatgerichter werken. Thema's als generatieleren, diversiteit en inclusie, en samenwerkingen over afdelingen heen zijn hierbij aan bod gekomen en brachten de organisatie verder in beweging. De resultaten van werkgroepen werden geborgd in de organisatie in bestaande (of nieuwe) processen. Het uitgangspunt van het Kompas bleef van toepassing: onderweg bijstellen, evalueren en leren.
- In het eerste kwartaal van 2024 stond onze communicatie vooral in het teken van de hoogwater situatie in ons werkgebied. In pers en media, on- en offline was hier veel aandacht voor. Tegelijkertijd liep de campagne 'Wat mag wel en niet in het riool'. Deze vraagt rondom oud & nieuw aandacht voor o.a. het omgaan met oliebollenvet. In het voorjaar startte de onlinecampagne over onze klimaatsubsidie. De daarbij aangeboden inspiratiegids is veel bekeken. Vanaf de meivakantie liep ook de campagne voor de mooiste plekjes in ons werkgebied. Onderdeel daarvan was de Waterdag in de natuur bij Keent. We stonden in 2024 voor het eerst op festival FestyLand met ons nieuwe ludieke spel de Flushfun om jongeren ervan bewust te maken wat wel en niet door het toilet mag.
- In onze online communicatieomgeving zien we dat onze berichtgeving steeds beter aansluit op de behoeften van onze inwoners. In 2024 is het aantal volgers wederom gegroeid (vooral op LinkedIn). Ook is het bereik van de berichten toegenomen. Het aantal leden van onze wekelijkse nieuwsservice is gestegen en we merken dat onze nieuwsberichten goed worden gevolgd en opgepikt door de pers. Tijdens de hoogwatercalamiteit begin van het jaar was een duidelijke piek te zien in het gebruik van onze online communicatiekanalen.
- Het analyseren en verrijken van data draagt bij aan het gericht uitvoeren van ons toezicht naar activiteiten en gebieden waar dat nodig is. Digitale instrumenten zoals sensoren en satellietbeelden kunnen daar in toenemende mate bij helpen. Rond bronneringen en de jaarlijkse grondwateropgave verwerken we grote aantallen informatie. We onderzoeken of we die processen verder kunnen optimaliseren.
- Het aantal interne aanvragen voor complexe vergunningen is onder de Omgevingswet toegenomen. Ook vraagt het actualiseren van vergunningen veel tijd, omdat niet alle ondernemers meewerkend zijn. Om deze extra belasting op te kunnen vangen blijven we op zoek naar mogelijkheden om trajecten te versnellen, te vereenvoudigen en daar waar mogelijk te automatiseren. Dat is belangrijk zodat kennis en kunde van vergunningverleners kan worden ingezet op de complexe dossiers, waar dat hard nodig is.
- Sinds 1 januari 2024 zijn waterschappen verplicht om een onafhankelijke rekenkamer in te richten. De ondersteuning (secretarisrol) van de rekenkamer moet dan ook op een onafhankelijke manier geregeld zijn. Onze onafhankelijk rekenkamer is op 1 januari 2024 van start gegaan. Sinds 1 december 2024 is de rol van onafhankelijke secretaris extern ingevuld. De rekenkamer rapporteert eigenstandig aan het algemeen bestuur. Op grond van de Wet versterking decentrale rekenkamers moet het dagelijks bestuur van het waterschap met ingang van het boekjaar 2025 een verklaring afgeven over het rechtmatig handelen. In 2024 is de reikwijdte bepaald waarop deze verklaring gebaseerd kan worden. Dit wordt vastgelegd in de verordeningen 108 en 109 Waterschapswet, die in het voorjaar van 2025 worden voorgelegd aan het algemeen bestuur.

- In 2023 is de ‘Verordening auditcommissie waterschap Aa en Maas 2023’ vastgesteld en zijn de leden van de auditcommissie benoemd. Deze commissie is voor het algemeen bestuur een extra instrument om zijn sturende en controlerende rol in te vullen. Een auditcommissie ondersteunt het algemeen bestuur bij de behandeling van de P&C-cyclus, inclusief het op hoofdlijnen beoordelen van de administratieve organisatie (AO) en de interne controle (IC). In 2024 heeft de auditcommissie advies uitgebracht over de jaarrekening 2023, het controleprotocol voor de jaarrekening 2024 en de begroting 2025.

2.4.3 Financieel

Exploitatie

Het programma ‘’Samen, duurzaam, slim en effectief’’ is cijfermatig verwerkt in de drie hoofdprogramma’s en heeft geen eigen exploitatiebudget.

Investeringen

*Grafiek 6: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

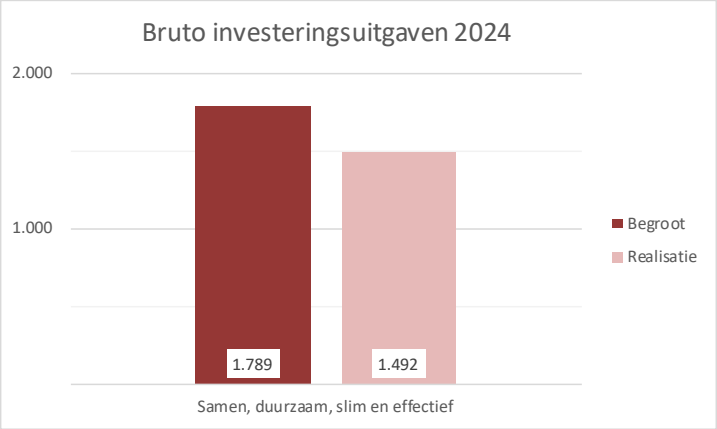

De investeringsuitgaven zijn iets lager dan begroot. Het betref met name het vervangen van vervoersmiddelen en gereedschappen. Het voor 2024 begrote bedrag voor het aardgas vrij maken van de rwzi Oijen (€ 350.000) is verwerkt in het aanvullende krediet voor de renovatie rwzi Oijen. Als gevolg daarvan wordt de realisatie verantwoord onder het programma Schoon Water.

3. Paragrafen

In deze paragrafen verantwoorden we de gelijknamige paragrafen uit de begroting 2024.

- Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar;
- Incidentele baten en lasten;
- Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen;
- Waterschapsbelastingen;
- Weerstandsvermogen;
- Financiering;
- Verbonden partijen;
- Openbaarheidsparagraaf;
- Bedrijfsvoering;
- EMU-saldo;
- Investeringen.

3.1 Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar

We worden al een aantal jaren geconfronteerd met hogere kosten door de aanhoudend hoge inflatie, gestegen rentes en de overspannen arbeids- en aannemersmarkt. Ten opzichte van 2023 zien we dat de inflatie en loonontwikkeling op een stabiel hoog niveau blijven. Dit zijn ontwikkelingen waar we geen invloed op hebben, maar die wel hun weerslag hebben op de grote opgaven waar we aan werken. Daarbij speelt mee dat wij niet het enige waterschap zijn dat volop bezig is met de doelen uit de KRW en het HWBP. Hetzelfde geldt voor onze inspanningen op het gebied van stedelijk water, investeringen in de rwzi's en de aanpak van droogte en wateroverlast. Kortom, de vraag is landelijk gezien zeer hoog, terwijl slechts een beperkt aantal ingenieursbureaus en aannemers deze klussen uit kan voeren. Dit drijft de prijzen op en leidt tot uitdagingen qua personeel. Onderstaand overzicht laat zien hoe de daadwerkelijke ontwikkelingen zich verhouden tot de begroting 2024.

Tabel 12: Verschil norm en werkelijk

Variabelen / uitgangspunten / normen	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Inflatiecorrectie	3,70%	3,30%
Loonontwikkeling	3,50%	4,43%
Rente toerekening reserves	3,00%	2,57%

3.2 Incidentele lasten en baten

In onderstaande tabellen worden de incidentele lasten en baten weergegeven groter dan € 25.000.

Incidentele lasten

Tabel 13: Incidentele lasten naar taak (kostendrager)

Kostendrager (Bedragen * € 1.000)	**Begroting**	**Realisatie**
Ondersteuning		
Watersysteembeheer	690	662
Waterzuiveringsbeheer	1.165	499
Totaal	**1.855**	**1.161**

De incidentele lasten zijn lager dan begroot. Dat komt voornamelijk doordat activiteiten uitgevoerd in eigen beheer goedkoper gerealiseerd konden worden, zijn uitgesteld, of zijn komen te vervallen.

De incidentele lasten binnen watersysteembeheer hebben betrekking op:

- Het verwijderen van een overkluizing en het verleggen en zichtbaar maken van de Luinbeek in Vortum-Mullem. De daarvoor toegezegde bijdragen aan de gemeente Land van Cuijk zijn voldaan.
- Het verrichten van onderzoek naar potentiële zwakke plekken in onze primaire waterkering en de inzet van middelen ten behoeve van de Landelijke Beoordelingsronde Overstromingskans (LBO) van de primaire waterkeringen.
- De in eerdere jaren toegezegde en begrote bijdrage aan het herstel van de buitengracht van fort Isabella te Vught is voldaan.
- De renovatie en vervanging van duikers in het rayon Meierijstad West is voor een deel gerealiseerd, waardoor de uitgaven lager zijn.

De incidentele lasten binnen waterzuiveringsbeheer hebben betrekking op:

- Het reviseren van de eerste influentvijzels van de rwzi Vinkel.
- De aanpassing van diverse gebouwen op de zuiveringen naar aanleiding van uitgevoerde Risico-Inventarisatie en Evaluaties (RI&E's).

Tabel 14: Incidentele baten naar taak

Kostendrager (Bedragen * € 1.000)	**Begroting**	**Realisatie**
Ondersteuning		
Watersysteembeheer	44	1.167
Waterzuiveringsbeheer		
Totaal	**44**	**1.167**

De incidentele baten zijn hoger dan begroot. Dit komt met name door het positieve resultaat op de verkoop grond. Daarnaast zorgt de verkoop van (overtollig) materiaal voor een extra incidentele baat. Hier was in de begroting voorzichtigheidshalve geen rekening mee gehouden. De bijdrage vanuit LIFE IP NAS (Europees subsidieprogramma waarmee organisaties meer kunnen investeren in klimaatadaptatie en hun kennis van klimaatadaptatie kunnen vergroten) is conform de begroting ontvangen.

3.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Door het gebruiken van reserves en voorzieningen voor de financiering hoeft geen (externe) lening te worden aangetrokken. Dit wordt 'bespaarde rente' genoemd en wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Omdat de rente wel berekend moet worden, maar niet aan de reserves en voorzieningen wordt toegevoegd, staat deze zowel onder de vermeerderingen als onder de verminderingen vermeld.

Bestemmingsreserves

Onder bestemmingsreserves verstaan we reserves waaraan het algemeen bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Tabel 15: Bestemmingsreserves

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		
Bestemmingsreserves							
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.392	36		36	21	1.371	36
IBP2016-2021	250	6		6		250	6
Instandhouding rwzi Oijen	596	15		15	406	190	15
Afschrijving Oijen	125	3		3	119	6	3
Waterveiligheid	4.487	115		115	2.464	2.023	115
Instandhouding Land van Cuijk			2.000		29	1.971	
Totaal bestemmingsreserves	**6.850**	**176**	**2.000**	**176**	**3.039**	**5.811**	**176**

De vermeerderingen en verminderingen van de overige bestemmingsreserves in 2024 betreffen:

- De hoogte van de bestemmingsreserve Natschadeloket Peilopzet Maas is in 2024 gewijzigd omdat er € 21.000 aan kosten is gemaakt voor de uitbetaling van schadeclaims.
- Voor de instandhouding van rwzi Oijen is in 2024 € 406.000 ingezet.
- In 2021 is besloten een bestemmingsreserve 'afschrijving Oijen' van € 1.400.000 te vormen om de door de renovatie van rwzi Oijen verwachte versnelde afschrijving van activa te dekken. In 2024 is vanuit deze bestemmingsgreserve € 119.000 ingezet voor de dekking van vervroegde afschrijvingslasten. Met deze mutatie zijn de extra afschrijvingen waar deze bestemmingsreserve voor was gevormd, volledig afgerond en kan deze reserve worden opgeheven. Voorgesteld wordt het restantbedrag van € 6.000 via de resultaatbestemming toe te voegen aan de algemene egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer.
- Van de bestemmingsreserve waterveiligheid ten behoeve van het HWBP (gevormd conform besluit jaarverslag 2020) is € 2.464.000 ingezet.
- In 2024 is een bestemmingsreserve gevormd voor de instandhouding van rwzi Land van Cuijk. Vanwege de renovatie zijn er mogelijk onderdelen die vaker dan normaal onderhoud vergen. Ook kan gaandeweg blijken dat bepaalde onderdelen niet meer voldoen voor een goede bedrijfszekerheid en alsnog moeten worden vernieuwd. Om hiervoor voldoende middelen beschikbaar te hebben, is een bestemmingsreserve gevormd. In 2024 is hier € 29.000 van ingezet.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen en zijn niet vrij te besteden. Ze moeten dekkend zijn voor de achterliggende verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn gevormd. Voorzieningen worden tegen contante waarde gewaardeerd. Ze worden gevormd vanwege:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker, maar redelijkerwijs in te schatten is;
- op de balansdatum bestaande risico's rondom verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is;

- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening is bedoeld om de lasten gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren te verdelen.

Tabel 16: Voorzieningen

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne	Externe		
		Rente	Overige				Bedrag
Voorzieningen							
Vz arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	118	3	309	3	171	257	3
Vz arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	270	7	277	7	79	468	7
Vz APPAplan	2.098	54	23	54	492	1.629	54
Totaal voorzieningen	**2.487**	**64**	**610**	**64**	**742**	**2.354**	**64**

De vermeerderingen en verminderingen van de voorzieningen in 2024 betreffen:

- De mutatie op de voorziening ‘arbeidsgerelateerde verplichting wachtgelden’ betreft de rechtstreekse uitkeringen in 2024 van € 170.524 en een toevoeging van € 309.468 om de voorziening op het gewenste peil te brengen conform de laatst bekende informatie.
- De mutatie op de voorziening ‘arbeidsgerelateerde verplichting pensioenen’ bestaat uit rechtstreekse uitkeringen in 2024 van € 79.393 en een toevoeging van € 277.369. Deze toevoeging betreft een gesaldeerde overboeking van het pensioenbedrag van een oud bestuurder uit de voorziening APPA en de mutatie om de voorziening te laten voldoen aan de verwachte toekomstige uitgaven. Vanuit deze laatste boeking valt een bedrag van € 71.960 vrij als onderdeel van het exploitatiesaldo. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.
- De toevoeging van € 23.042 op de voorziening APPAplan betreft een ontvangen pensioenoverdracht. De vermindering van € 492.355 betreft een gesaldeerd bedrag bestaande uit het overboeken van het pensioenbedrag van oud bestuurder en het aanpassen van de voorziening op basis van de aangeleverde actuariële berekening door een externe partij. Dit laatste heeft ertoe geleidt dat een bedrag van € 335.594 als onderdeel van het exploitatieresultaat is opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

3.4 Waterschapsbelastingen

In deze paragraaf presenteren we de belastingopbrengsten per taak. In hoofdstuk 2 van de jaarrekening wordt een nadere toelichting gegeven op de belastingopbrengsten.

Grafiek 7: Netto belastingopbrengsten Watersysteembeheer 2024 (inclusief invorderingsopbrengsten, kwijtschelding en oninbaar)

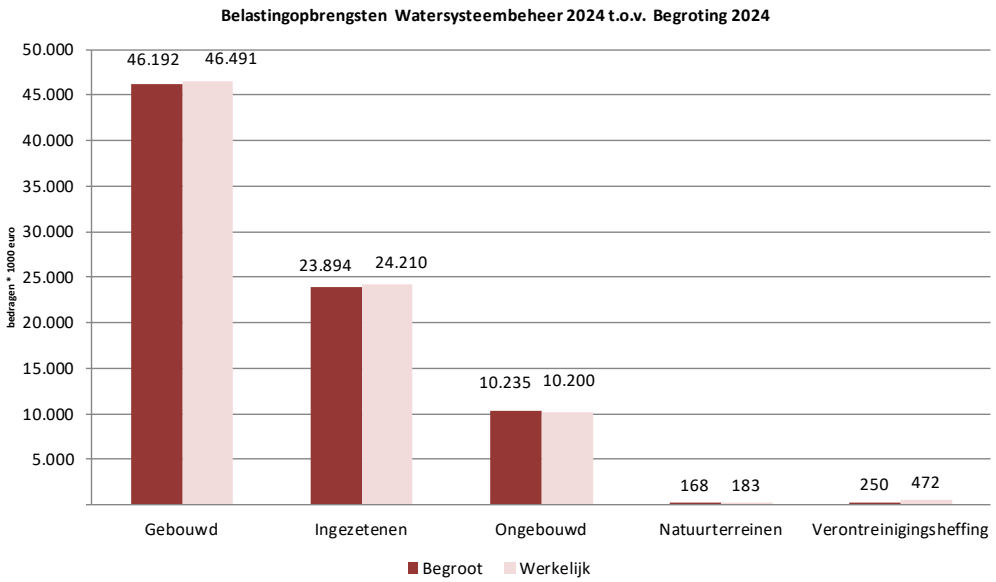

Grafiek 8: Netto belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer 2024 (inclusief invorderingsopbrengsten, kwijtschelding en oninbaar)

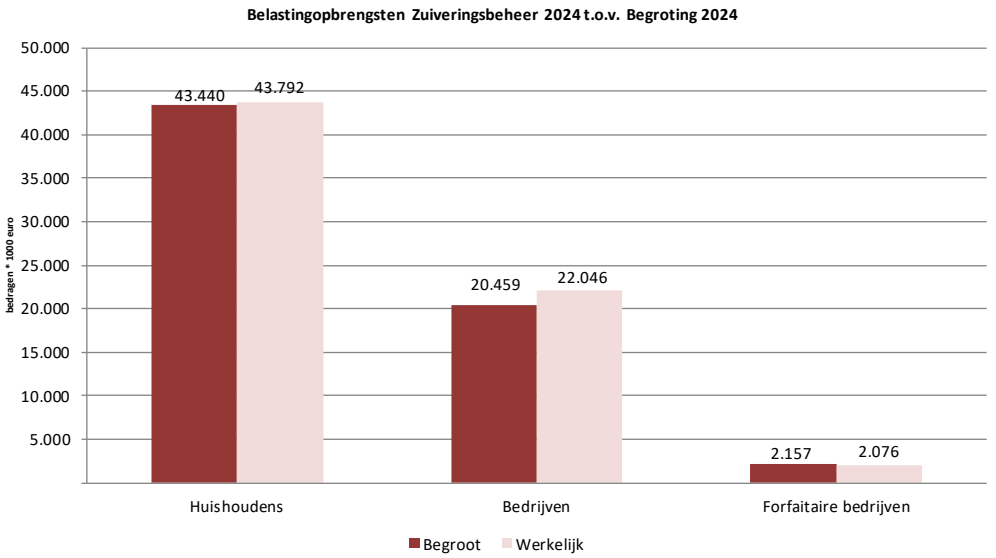

Tabel 9: Specificatie aanslagen

Bedragen * € 1.000	Begroting 2024	Opgelegd 2024	Opgelegd vgj	Totaal opgelegd	Verschil
Watersysteemheffing					
Ingezetenen	23.894	24.247	-37	24.210	316
Gebouwd	46.192	46.225	266	46.491	299
Ongebouwd	10.235	10.078	122	10.200	-35
Natuur	168	183		183	15
Verontreinigingsheffing indirecte lozingen	250	346	125	472	221
Totaal Watersysteemheffing	***80.739***	***81.080***	***476***	***81.556***	***816***
Zuiveringsheffing					
Huishoudens en forfaitbedrijven	45.597	45.958	-91	45.867	271
Bedrijven (meet en tabel)	20.459	20.669	1.377	22.046	1.587
Totaal Zuiveringsheffing	***66.056***	***66.628***	***1.286***	***67.914***	***1.858***
Totaal netto	**146.795**	**147.707**	**1.762**	**149.469**	**2.674**

3.5 Weerstandsvermogen

3.5.1 Weerstandcapaciteit en weerstandsvermogen

Onder het weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te vangen, zodat we onze taken kunnen voortzetten. Om te bepalen of ons weerstandsvermogen voldoende is, zetten we de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit tegen elkaar af. Dit wordt ook wel de weerstandsratio genoemd. De benodigde weerstandscapaciteit hangt samen met alle risico's waarvoor geen afdoende maatregelen zijn getroffen en die van betekenis kunnen zijn voor onze financiële positie.

Onze beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de weerstandsreserve van € 3.350.000, de overige algemene reserves, het vermogen om uitgaven te verlagen en het vermogen om extra inkomsten te genereren door verhogen van de belastingtarieven. Bij de bepaling van de weerstandsratio gaan we uitsluitend uit van de hiervoor aangemerkte weerstandsreserve.

We bepalen de totaal benodigde weerstandscapaciteit met een rekenmethode die uitgaat van de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet en de financiële impact van het risico na het nemen van maatregelen. De benodigde weerstandscapaciteit zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De huidige weerstandsreserve is ook in het pessimistische scenario voldoende (> 1).

Scenario	Benodigde weerstandscapaciteit	Beschikbare weerstandscapaciteit	Weerstandsvermogen
Optimistisch	€ 1.028.000	€ 3.350.000	3,26
Gematigd	€ 2.025.500	€ 3.350.000	1,65
Pessimistisch	€ 3.023.000	€ 3.350.000	1,11

3.5.2. Inventarisatie van de risico’s

Een risico is een onzekere gebeurtenis die invloed heeft op het behalen van onze doelen en/of op onze financiële positie. Met sommige risico’s hebben we financieel al rekening gehouden. Bijvoorbeeld door een post onvoorzien op te nemen binnen investeringskredieten of door verzekeringen af te sluiten. Daarmee zijn deze risico’s dus al afgedekt. In deze paragraaf gaat het alléén om de risico’s die – als ze zich voordoen – opgevangen moeten worden met het weerstandsvermogen.

De risico’s worden hierna nader toegelicht. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar risico’s die doorlopen in 2025, risico’s die in 2024 zijn ontstaan en risico’s die dit jaar zijn afgewikkeld.

Risico’s die doorlopen in 2025

Anti-afhaak regeling

Wanneer grote bedrijven besluiten om hun afvalwater zelf te gaan zuiveren, kan dat een negatieve invloed hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te verminderen, onderhouden we actief de relatie met industriële lozers. Samen met deze bedrijven verkennen we kansen tot samenwerking, inventariseren we problemen en geven we waar nodig advies. Hierbij streven we naar een win-win situatie. Met ingang van 2024 is er een nieuwe regeling voor de anti-afhaaksubsidie in werking getreden. Nieuwe regelingen met individuele bedrijven worden voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Calamiteiten/handhavingszaken

Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten die handhavingszaken met zich meebrengen. Denk aan het opruimen van afvalstoffen (zoals drugsafval) en herstelkosten bij calamiteiten waarvan de kosten niet op derden verhaald kunnen worden.

Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch

Contract en technologie

De innovatieve technologie waarmee de aannemer zich heeft ingeschreven, functioneert niet op de rwzi Den Bosch. Doordat de technologie niet functioneert, kan de aannemer het werk niet opleveren. Op 14 september 2020 heeft een kort geding plaatsgevonden waarin het waterschap eiste dat de aannemer een ontwerp indient waarmee de rwzi wél aan de eisen gaat voldoen. Deze procedure is afgerond; het waterschap heeft gewonnen.

Parallel loopt de bodemprocedure, die voornamelijk gaat over de contractuele schades en boetes. In augustus 2022, februari 2023, februari 2024 en maart 2025 heeft de rechtbank een tussenvonnis uitgesproken. Op het tussenvonnis van februari 2024 hebben beide partijen in het voorjaar van 2024 gereageerd met een akte van uitlatingen. Dit is meegewogen in het tussenvonnis van maart 2025. Specifiek voor het onderdeel geur is in februari 2024 besloten experts in te schakelen om een onafhankelijk advies te geven over de geschilpunten in het juridisch traject. Dit advies is in het eerste kwartaal 2025 ontvangen. Beide partijen krijgen ruimte om hierop te reageren en vervolgens ook op de reactie van de andere partij. De rechtbank wacht met haar definitieve vonnis tot het moment dat beide partijen hun reacties hebben gegeven op het advies van de experts. Een definitieve uitspraak wordt daardoor niet eerder dan het vierde kwartaal van 2025 verwacht. Na de definitieve uitspraak volgt nog een procedure voor het vaststellen van de schade en daar kan weer hoger beroep tegen worden aangetekend.

Eind 2021 heeft de aannemer zijn organisatiestructuur gewijzigd, waardoor het waterschap het risico loopt dat toegewezen vorderingen in een 'lege' BV terechtkomen. Daarom heeft het waterschap in Nederland conservatoir beslag gelegd op projecten van de aannemer. Die heeft op zijn beurt een bankgarantie verstrekt die dekking verleent voor een deel van onze vordering. Daarmee is het conservatoir beslag opgeheven. Op 30 mei 2022 vond in Brussel de zitting plaats waarbij het waterschap aanvullende zekerheid eiste van de aannemer om dekking voor de hele vordering (minus de verkregen bankgarantie) te creëren. Naar aanleiding van wat de rechter heeft gemeld tijdens de Nederlandse zitting in juni 2023, hebben we besloten voorlopig de Belgische procedure aan te houden. Het tussenvonnis geeft geen aanleiding om hiervan af te wijken. Hiermee voorkomen we onnodige juridische kosten. Onze sterke juridische positie op basis van het contract biedt vertrouwen in de uitkomsten van het totale traject.

Btw

Vanwege netcongestie zijn investeringen ten behoeve van het verhogen van de gasproductie in de loop van 2024 gepauzeerd. Afhankelijk van de ontwikkelingen en het tijdstip waarop de investering weer opgepakt kan worden, is het welllicht noodzakelijk (een deel van) de al gerealiseerde investering versneld af te schrijven. Mocht dit het geval zijn, ontstaat er een latente btw-verplichting vanwege teveel in aftrek genomen btw. Anderzijds ontstaat er een latente btw-vordering voor het deel van de investering die niet versneld afgeschreven hoeft te worden, maar waarvoor nog geen btw in vooraftrek is genomen. Hierin schuilt dus zowel een risico als een kans.

Renovatie rwzi Oijen

Voortgang

De grote renovatie wordt uitgevoerd in 4 fases. Fase 2 is eind 2024 afgerond en fase 3 is in uitvoering.
Door verschillende oorzaken loopt het werk enkele weken achter op planning. Als deze achterstand niet wordt ingelopen, kan dit tot hogere kosten leiden. Bijvoorbeeld door de indexeringsregeling, het verlengen van de verzekering, rentekosten en een hogere tijdsbesteding door het projectteam.

Ondergrond

De verhouding tussen grond en zand in de ondergrond wijkt af van de vooraf gemaakte aannames op basis van boringen. De nieuwe kabels en leidingen dienen gelegd te worden in zand. De praktijk is dat daardoor veel meer zand aangevoerd en verwerkt moet worden. Dat betekent ook dat er veel meer klei ontgraven en in

depot gezet moet worden. Vooralsnog blijft alle grond op het terrein. Dit werkt mogelijkerwijs kostenverhogend.

Kabels en leidingen
Ondanks een uitgebreid onderzoek en inspectie met een radar bleek tijdens fase 1 van de renovatie dat er meer kabels en leidingen liggen dan we dachten. Die liggen bovendien niet altijd op de juiste plaats. Daardoor hebben we meer kosten gemaakt voor het vastgestelde ontwerp en in de uitvoering. De verwachting is dat dit risico ook in de volgende fasen optreedt. Door de ligging van de kabels en leidingen moet er ook meer verharding worden opengebroken en weer worden dichtgemaakt.

Contract
Door de marktomstandigheden ten tijde van de aanbesteding (zoals de oorlog in Oekraïne) is in het contract opgenomen dat het risico voor de aannemer beperkt is tot een prijsstijging van 2%. Zonder deze beperking was het niet mogelijk om een aannemer te contracteren of alleen tegen een aanzienlijk hogere prijs. Alle prijsstijgingen hoger dan deze 2% zijn voor rekening van het waterschap

Risico van voorfinanciering in HWBP-projecten
Bij het HWBP-dijkverbeteringsproject Ravenstein-Lith lopen onze uitgaven niet parallel met de subsidies vanuit het HWBP-programma. Vooralsnog is daarmee sprake van voorfinanciering. Afhankelijk van de omvang van de voorfinanciering kunnen de bijbehorende rentelasten een substantieel financieel effect hebben op onze exploitatie, omdat de rente op de voorfinanciering niet subsidiabel is. Vanwege de onzekerheid over de omvang van deze rentelasten, merken we dit aan als risico.

Schadevergoeding waterberging
De inzet van waterbergingsgebieden (zoals Diesdonk, Bakelse Beemden, Groene Peelvallei, Ham-Havelt, Dynamisch Beekdal en HoWaBo) kan schade veroorzaken voor derden. Daarvoor heeft het dagelijks bestuur een schadevergoedingsregeling vastgesteld. Vooraf is niet in te schatten of we in een bepaald jaar de waterbergingsgebieden moeten inzetten. Daardoor is het ook niet mogelijk om in te schatten of het nodig is om schadevergoedingen uit te keren. In 2024 is aan vijf gedupeerden in totaliteit € 26.023 uitgekeerd voor de inzet van de waterbergingsgebieden Diesdonk en Ham-Havelt. Dit was nodig vanwege een langdurige periode van regen en hoge waterstanden in de watersystemen eind 2023 en begin 2024.

SNB
SNB lobbyt via belangenorganisaties voor passende fiscale maatregelen. Zo bewaakt ze de naleving van de afspraken omtrent de VPB-vrijstellingen en voorwaarden om gebruik te kunnen blijven maken van de BTW-koepelvrijstelling. Daarnaast heeft SNB te maken met veranderende en complexere (milieu-)wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld de stikstofreductiedoelstellingen, de nieuwe luchtemissie-normen voor afvalverbranding en de discussie rondom ZZS en PFAS in wet- en regelgeving. SNB volgt de ontwikkelingen, samen met belangenorganisaties, nauwgezet. Daarnaast is SNB proactief in het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering om mogelijke heffingen/belastingen op dit gebied te vermijden. Ook gaat veel aandacht uit naar het actueel houden van de benodigde vergunningen en het toezien op de naleving van de vergunningseisen.

Structurele kosten die van jaar tot jaar variëren
Een deel van ons werk is structureel opgenomen in de begroting, maar de kosten daarvan kunnen van jaar op jaar tot jaar sterk variëren. Het gaat om:

- Invasieve exoten: de kosten voor de bestrijding van invasieve exoten zijn sterk afhankelijk van de groeiomstandigheden in een specifiek jaar.
- Graverij door dieren: door de sterke toename van het aantal bevers en dassen neemt ook de bedreiging toe voor de waterveiligheid (door graverij) en het watersysteem (door het bouwen van dammen). Daardoor nemen de kosten toe voor preventieve en herstelmaatregelen aan de keringen en het beheer en

onderhoud aan het watersysteem. De kosten om de negatieve effecten van graverij door dieren te beperken, kunnen van jaar tot jaar sterk variëren.

- PFAS in waterbodems: het is moeilijk te voorspellen waar we PFAS in de waterbodem aantreffen. De aanwezigheid van PFAS heeft grote gevolgen voor de afvoerkosten. Dit is vooral een risico bij het baggeren. PFAS heeft in 2024 niet tot onverwachte extra uitgaven geleid.
- Fluctuaties energieprijzen: eind 2021 zijn de gasprijzen (TTF) sterk gestegen. In 2022 zagen we vervolgens een zeer beweeglijke energiemarkt. De gasprijzen zijn daarna weer gedaald en bedroegen in 2024 tussen de € 30 en de € 50 per MWh. De gevoeligheid voor schommelingen in vraag en aanbod blijft echter groot. Dat zorgt ervoor dat de opbrengst uit de verkoop van biogas mee- of tegen kan vallen. Dit geldt ook voor de SDE-subsidie.

Subsidierisico's

Diverse projecten van het waterschap ontvangen subsidie op basis van Europese, nationale of provinciale regelingen. Daarvoor moeten we voldoen aan de (soms aanvullende) voorwaarden die de subsidiegever stelt. De definitieve uitbetaling van de subsidiegelden is gekoppeld aan een tijdige uitvoering, het voldoen aan inhoudelijke randvoorwaarden en een accurate financiële verantwoording. In veel gevallen is ook een accountantsverklaring nodig. Daarnaast is er sprake van een bewaarplicht voor de bijbehorende documenten en een instandhoudingplicht. Tot slot kunnen activiteiten staatssteungevoelig zijn. Als we op één of meer punten afwijken, kan dit leiden tot een financiële korting of boetes. Daarbij werken we in een aantal gevallen samen met andere partners. Het risico hierbij is dat zij niet leveren wat we aanvankelijk afgesproken hebben.

Aanleg ecologische verbindingszone (EVZ)

De provincie subsidieert via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) de aanleg van EVZ's. De vergoeding voor waterschappen is 50% en voor gemeenten 75%. Nu het merendeel van deze EVZ-trajecten in uitvoering is, hebben we meer duidelijkheid over de kosten voor verwerving en inrichting. Momenteel heeft het waterschap een nieuwe aanvraag in voorbereiding. Deze aanvraag dienen we in zodra de provincie de herijkte regeling gepubliceerd heeft.

Subsidiering inrichtingsmaatregelen KRW

Met de provincie hebben we in een maatwerkovereenkomst afspraken gemaakt over de financiering van maatregelen voor gezamenlijke doelen. Dit gaat onder meer om KRW-maatregelen, zoals beekherstel en de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages. Door de gestegen kosten heeft de provincie onvoldoende budget om alle geplande maatregelen als afgesproken, mee te financieren. Het budget van de provincie is al wel verhoogd, waardoor de eerste jaren (in ieder geval in 2025 en 2026) voldoende financiële ruimte is voor medefinanciering vanuit de provincie.

Veenkade

De oostelijke kade van het Kanaal van Deurne bestaat over een traject van 4,5 kilometer uitsluitend uit een veenkade met een kruinbreedte van 4 meter. Dit traject grenst direct aan het Natura 2000-gebied Deurnsche Peel. Met onze onderhoudsspecialisten en de betrokken aannemer hebben we de veiligheid zorgvuldig bekeken. We hebben randvoorwaarden opgesteld om het onderhoud aan deze kade veilig en toekomstbestendig uit te kunnen voeren. In het eigendommen-, beheer-, onderhouds-, en monitoringsplan (EBOM) van de Peelkanalen worden de monitoring en het handelingskader rondom de veenkade vastgelegd.

De kade bestaat uitsluitend uit veen en daardoor weten we onvoldoende hoe die zich op termijn ontwikkelt. De kans op zetting en oxidatie is groot. De eerstkomende jaren bestaat daarom het risico dat de in veenlagen aangebrachte kade inzakt. Onzeker en onduidelijk is in welke mate dit plaatsvindt: gebeurt het over de hele lengte of lokaal én in hoeverre zakt de kade in? Daardoor is ook de hoogte van de eventuele herstelkosten onduidelijk. Met de kennis van nu schatten we in dat deze kosten variëren tussen de € 200.000 en € 500.000.

Voorzieningen van de rijksoverheid
De rijksoverheid gaat steeds meer voorzieningen direct factureren bij de waterschappen en de belastingkantoren. Dit betreft onder andere kosten voor Mijn Overheid, DigiD, (digi)koppelingen en de Basisregistratie Personen (BRP). Daarnaast betalen de waterschappen, net zoals het Rijk en de gemeenten, een bijdrage voor de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ). De waterschappen vinden deze bijdrage te hoog als deze in verband wordt gebracht met de belastingopbrengst die de waterschappen met de WOZ-waarde als heffingsmaatstaf genereren. Het Rijk heeft de waterschappen met deze achtergrond in de kabinetsperiode 2022 t/m 2025 jaarlijks € 10 miljoen korting verleend. Mogelijk wordt deze korting vanaf 2026 niet voortgezet door het nieuwe kabinet.

Wateroverlast
Door de extreem hevige neerslag in mei en juni 2016 is vooral in het zuidoosten van ons werkgebied veel schade ontstaan door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan hebben we 270 schadeclaims ontvangen van of namens gedupeerden. De laatste ingediende claims (twee) dateren van begin mei 2021. Een grove inschatting van de totaal geclaimde schade (vooral gewasschade) komt uit op ongeveer € 8 miljoen, met een bandbreedte van € 2 miljoen. Het merendeel van de schadeclaims is door het waterschap en/of de verzekeraar beoordeeld. Momenteel staan er nog vier claims open. Daarvoor is op verzoek van de wederpartijen een deskundig onderzoek gelast voor de rechtbank. De deskundige die in eerste instantie was benoemd, is op verzoek van de wederpartijen van zijn taken ontheven. Daarop heeft de rechtbank een nieuwe deskundige benoemd. De wederpartijen moeten naar aanleiding van het hydrologisch rapport besluiten of zij de procedure voortzetten of staken.

Van de beoordeelde schadeclaims heeft het waterschap in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. Naar aanleiding van de afwijzingen heeft het waterschap elf dagvaardingen ontvangen (de laatste dateert van 21 december 2020) en vijftien verzoeken om nadeelcompensatie op grond van artikel 7.14 van de Waterwet. De laatst ingediende verzoeken om nadeelcompensatie zijn in augustus 2021 ingediend en hebben te maken met een beekherstelproject. Deze zijn voor advies voorgelegd aan Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) en op basis van dat advies zijn de verzoeken door het dagelijks bestuur afgewezen omdat de vorderingen zijn verjaard. De bezwaartermijn stond open tot en met 21 december 2023. In 4 gevallen is een bezwaar ingediend en de bezwaarprocedure loopt nog. In de andere gevallen is de afwijzing van het verzoek om nadeelcompensatie inmiddels onherroepelijk. Bij de dagvaardingsprocedures lopen nog twee zaken in hoger beroep, waarvan in één geval het hoger beroep door het waterschap is ingesteld.

Vertraging door stikstofcrisis, krapte op arbeidsmarkt en stijging projectkosten
Als gevolg van de regels en maatregelen rondom de (te verminderen) uitstoot van stikstof hebben we de planning van meerdere projecten moeten bijstellen. Daarbij kan het in sommige situaties helpen om werkzaamheden over meerdere jaren te spreiden. Dat leidt weliswaar tot vertraging, maar daardoor blijft de uitstoot per jaar wel binnen de grenzen. Verder kost het aanvragen van een vergunning meer tijd en wordt er in het slechtste geval zelfs helemaal geen vergunning verleend. Dit kan het geval zijn als er binnen een project te veel stikstof wordt uitgestoten en er onvoldoende compensatiemogelijkheden zijn (salderen). Daarbij heeft een uitspraak van de Raad van State eind 2024 de mogelijkheden voor intern salderen verder beperkt. Voor Noord-Brabant is dit extra lastig omdat in onze provincie een vergunningstop geldt. De gevolgen lijken voor bestaande projecten vooralsnog beperkt, maar worden in 2025 gezamenlijk met de provincie onderzocht.

Verder contracteren we marktpartijen om onze opgaven te realiseren. Dat is in deze krappe markt een uitdaging en de prijzen zijn hoger dan voorheen. Daarnaast blijkt het nog steeds moeilijk om voldoende ondersteuning in te huren vanuit ingenieursbureaus. Die krapte is terug te zien in een stijging van de advieskosten. Daardoor zijn onze voorbereidingskosten steeds vaker hoger dan verwacht. De markt voor materialen is enigszins hersteld van de coronacrisis en de energiecrisis; de prijzen lijken te stabiliseren. Sommige materialen zijn echter nog steeds moeilijk verkrijgbaar en de onzekerheid door geopolitieke ontwikkelingen blijft.

In 2024 ontstane risico's

Beëindiging Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het kabinet stopt met het zogeheten Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)[2]. Wat ervoor in de plaats komt, is nog onduidelijk. Het huidige kabinet schrapte eerder al het budget voor het programma (€ 24,3 miljard). Daar kwam een veel kleiner bedrag voor in de plaats, terwijl de provincies juist om veel meer geld hadden gevraagd. In het coalitieakkoord staat dat het kabinet zich houdt aan bestaande afspraken en dat het de doelen voor de waterkwaliteit en de bescherming van de natuur overeind wil houden. De vraag is nu hoe het kabinet daar invulling aan gaat geven. Het lijkt waarschijnlijk dat dit leidt tot vertraging en minder cofinanciering vanuit het Rijk.

Netcongestie

Het elektriciteitsnet heeft momenteel onvoldoende capaciteit om aan alle vraag naar elektra te kunnen voldoen. Op veel van onze aansluitingen hebben we behoefte aan extra elektrisch vermogen. Bijvoorbeeld bij de voorgenomen bouwprojecten op de rwzi Den Bosch. Ook voor de renovatie van de rwzi Land van Cuijk, een aantal bestaande gemalen en het nieuwe gemaal Crèvecoeur hebben we extra elektrisch vermogen nodig. Dat is momenteel niet beschikbaar en het is onzeker wanneer dit wel het geval is. Dat hangt sterk af van de lokale netsituatie en de planning van Tennet en Enexis. We onderhouden hierover nauw contact met hen. Per 1 oktober 2024 is een nieuwe landelijke voorrangsregeling van kracht voor de toekenning van beschikbaar transportvermogen. Daarin krijgen de waterschappen een hogere prioriteit vanwege het maatschappelijke belang van hun wettelijke taak. Natuurlijk anticiperen we hierop. Voor het hele waterschap hebben we de benodigde extra elektrische vermogens geïnventariseerd, voor de huidige situatie én voor onze toekomstplannen. Deze vermogens zijn aangevraagd en op de wachtlijst gezet. Daarnaast zijn de verzoeken om maatschappelijke prioritering grotendeels gehonoreerd. Deze prioritering heeft echter alleen effect wanneer er ook daadwerkelijk capaciteit beschikbaar is. In verschillende situaties is dat (nog) niet het geval en is het niet duidelijk wanneer dat wel het geval is.

Proceskostenvergoeding bezwaarprocedures waterschapsbelastingen

Op 12 juli 2024 heeft de Hoge Raad besloten dat voor de proceskostenvergoeding voor rechtsbijstand in bezwaarprocedures over waterschapsbelastingen hetzelfde tarief moet worden toegepast dat voor andere bestuursrechtelijke zaken geldt. Dit tarief is twee keer zo hoog als het tarief voor belastingzaken. De Hoge Raad concludeert dat bij gebrek aan informatie niet beoordeeld kan worden of de gemiddelde kosten van rechtsbijstand in de bezwaarfase significant verschillen tussen belastingzaken en alle andere bestuursrechtelijke zaken. Er kan dus niet beoordeeld worden of het tariefverschil in strijd is met het discriminatieverbod, maar dit valt naar het oordeel van de Hoge Raad niet uit te sluiten. In feite is dit een uitnodiging aan het verantwoordelijke ministerie om te onderzoeken of er een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor het tariefverschil is. De BSOB volgt de ontwikkelingen nauwgezet en levert waar mogelijk inbreng. In het nieuwe belastingstelsel dat vanaf 2026 geldt, is de hoofdregelen voor de termijn waarin een bezwaarschrift moet worden afgedaan verruimd. Dit ziet echter niet toe op de kosten voor de procedure.

In 2024 afgeronde risico's

Garantieregeling SNB

Bij de invoering van het huidige verrekenmodel voor de kosten van de SNB is met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. De verwachting is dat niet aan de voorwaarden uit de garantieregeling wordt voldaan. Op grond van het voorzichtigheidsprincipe is dit bedrag (€ 333.000) als verlies genomen in 2024. Pas in 2027 kan definitief becijferd worden of wel/niet wordt voldaan aan de gestelde voorwaarden ten aanzien van terugbetaling. Dit betekent dat er een kans is dat we in 2027 alsnog (een deel van) € 333.333 ontvangen. Dit is echter op dit moment niet de verwachting.

[2] Het NPLG is een beleidsprogramma van het Rijk. Het doel is om met een gebiedsgerichte aanpak te zorgen dat de opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat worden gehaald.

3.6 Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) stelt eisen aan ons financieringsbeleid. We moeten bijvoorbeeld aantonen dat we uitsluitend onze publieke taken financieren, dat we ons geld verstandig beheren en dat we voldoen aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

Om het risico bij kortlopende financieringen (≤ 1 jaar) te beperken, is de kasgeldlimiet ingesteld. Dit is het maximale bedrag waarvoor decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren. De hoogte van dit bedrag wordt bepaald door een percentage van de totale jaarbegroting. Voor waterschappen bedraagt de kasgeldlimiet 23% van de bruto lasten. Voor 2024 gold voor ons een kasgeldlimiet van € 40,9 miljoen. De gemiddelde kortlopende schuld wordt per kwartaal getoetst aan de kasgeldlimiet. Als de kasgeldlimiet voor het derde kwartaal op rij wordt overschreden, moeten we de provincie als toezichthouder op de hoogte brengen. Dit was niet aan de orde: de gemiddelde kasgeldlimiet per kwartaal is niet overschreden. In onderstaande tabel wordt de toetsing van het kasgeldlimiet weergegeven.

Tabel 10: Kasgeldlimiet

Toets kasgeldlimiet								*Bedragen per kwartaal x €1000*
Omvang begroting per 1 januari (=grondslag)		*Kw1*		*Kw2*		*Kw3*		*Kw4*
1. Toegestane kasgeldlimiet	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**
- in procenten van de grondslag		23,00%		23,00%		23,00%		23,00%
- in bedrag	€	40.911	€	40.911	€	40.911	€	40.911
2. Omvang vlottende korte schuld	**€**	**-6.871**	**€**	**-17.449**	**€**	**-**	**€**	**40.762**
Opgenomen gelden < 1 jaar	€	25.000	€	15.000	€	-	€	50.000
Schuld in rekening-courant	€	-31.871	€	-32.449	€	-	€	-9.238
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	€	-	€	-	€	-	€	-
3. Vlottende middelen	**€**	**-**	**€**	**-**	**€**	**13.610**	**€**	**-**
Contante gelden in kas	€	-	€	-	€	-	€	-
Tegoeden in rekening-courant	€	-	€	-	€	13.610	€	-
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	€	-	€	-	€	-	€	-
4. Toets kasgeldlimiet								
Toegestane kasgeldlimiet (1)	€	40.911	€	40.911	€	40.911	€	40.911
Totaal netto vlottende schuld (2)-(3)	€	-6.871	€	-17.449	€	-13.610	€	40.762
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	€	47.782	€	58.360	€	54.521	€	149

In januari is € 25 miljoen geleend en in juli € 50 miljoen. Middels kortgeld (rekening courant krediet) is gebruikt gemaakt van een extra financieringsmiddel. Onze rekening-courantlimiet bedraagt € 45 miljoen. Daarnaast hebben we drie kasgeldleningen afgesloten: in februari € 25 miljoen met een looptijd van 5 maanden, in mei € 15 miljoen met een looptijd van 2 maanden en in december € 50 miljoen met een looptijd van 6 maanden. Door middel van deze kasgeldleningen verdelen we de aflossingen op de leningen gelijkmatiger over het jaar.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is ingesteld om het risico bij langlopende financieringen (> 1 jaar) te beperken. De renterisiconorm voor waterschappen bedraagt 30% van bruto lasten. Het bedrag waarover renterisico wordt gelopen, bestaat uit het bedrag aan aflossingen en renteherzieningen in een specifiek jaar. Dit bedrag mag de renterisiconorm in dat jaar niet overschrijden. De aflossing op bestaande vaste geldleningen bedroeg € 32,2 miljoen en er zijn geen renteherzieningen geweest. Daarmee voldoen we ruimschoots aan de voor 2024 voor ons geldende renterisiconorm van € 54,8 miljoen.

Tabel 11: Berekening en toetsing renterisiconorm

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in jaar 2024			*x € 1.000*
		Begroot	**Werkelijk**
1.	Renteherzieningen	€ 0	€ 0
2.	Aflossingen	€ 32.246	€ 32.246
3.	**Renterisico (1+2)**	**€ 32.246**	**€ 32.246**
4.	**Renterisiconorm (4a*4b)**	**€ 53.362**	**€ 54.717**
5a = (4>3)	ruimte onder renterisiconorm	**€ 21.116**	**€ 22.471**
5b= (3>4)	Overschrijding renterisiconorm		
Berekening	**RENTERISICONORM**		
4a	Totale lasten	€ 177.874	€ 182.391
4b	Bij ministerie vast gesteld %	30%	30%

Schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn sinds 2014 verplicht om tegoeden uitsluitend bij het Rijk of bij andere decentrale overheden weg te zetten. Dit wordt schatkistbankieren genoemd. Het voornaamste doel van deze maatregel is het terugdringen van de staatsschuld. Liquiditeitsoverschotten boven het drempelbedrag worden overgeboekt naar de schatkist. Het drempelbedrag is gelijk aan 2,0% van het bruto lasten, oftewel ruim € 3,5 miljoen. Deze drempel is niet overschreden. Het overzicht van het verloop per kwartaal afgezet tegen de drempel is opgenomen in de toelichting op de balans (paragraaf 4.4.2) .

Ontwikkeling van de rente

Er hebben zich geen grote tariefswijzigingen voorgedaan. Begin van het jaar zagen we een lichte stijging van zo'n 0,2% gevolgd door een daling met ongeveer 0,4% om vervolgens weer licht te stijgen. Per saldo leidt dit tot een daling van 0,2% ten opzichte van het begin van het jaar.
We hanteren een rente voor kortlopende leningen (≤ 1 jaar) en een rente voor langlopende leningen (> 1 jaar). Deze lichten we hierna verder toe.

- Op de geldmarkt vinden transacties plaats met een korte looptijd (≤ 1 jaar). De ontwikkeling van de korte rente is vooral afhankelijk van de inflatie. De tarieven bedroegen 3,8% in januari en 2,7% in december (op basis van 6 mnd. Euribor)
- De kapitaalmarkt wordt gebruikt voor financiële middelen met een lange looptijd (> 1 jaar). De hoogte van de bijbehorende rente wordt vooral bepaald door het verwachte rentebeleid van de centrale banken en de verwachte economische groei. Het afgelopen jaar kan als rustig worden omschreven. Ondanks een kleine renteverhoging halverwege het jaar van 0,3%, werd het jaar weer afgesloten zoals het begon (2,9% voor 20 jaar vast).

Liquiditeit en financieringsbehoefte

Dankzij de liquiditeitsprognose kunnen we adequaat reageren op ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. De liquiditeitsprognose is gebaseerd op de begroting 2024 met het daarbij horende projectenboek. Op basis van de afgelopen jaren gerealiseerde investeringen is circa 80% van de bruto investeringsuitgaven meegenomen in de liquiditeitsprognose.

Voor 2024 was een financieringstekort voorzien dat moest worden opgelost met het aantrekken van een nieuwe leningen. Daarvoor is in januari een nieuwe lening afgesloten van € 25 miljoen en zijn in juli twee nieuwe leningen afgesloten van ieder € 25 miljoen.

In de volgende grafiek is de liquiditeitsprognose afgezet tegen de kasgeldlimiet, de drempel voor schatkistbankieren en de kredietlimiet van de bank.

Grafiek 9: Liquiditeitsontwikkeling 2024 (saldi x € 1.000)

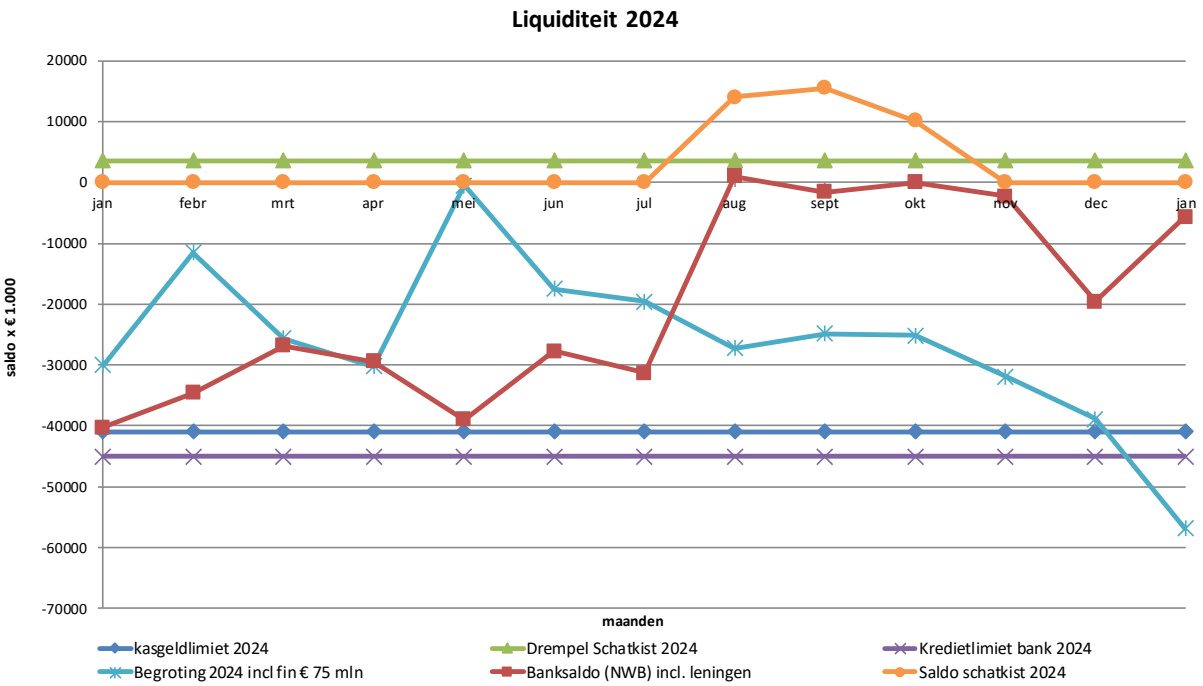

Schuldpositie

In het bestuursakkoord is afgesproken om 'gelet op de omvang van onze schuldenpositie bewuste keuzes te maken bij nieuwe investeringen, waarbij rekening gehouden wordt met de potentiële renterisico's op middellange termijn en met oog voor andere oplossingen dan tariefsverhogingen en extra lenen'. Daarmee willen we onze waterschapstaken uitvoeren tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.

Voor de schuldpositie van de waterschappen is extra belangstelling ontstaan vanwege de financiering van omvangrijke dijkversterkingsprojecten vanuit het HWBP. De schuldpositie bij waterschappen neemt mede daardoor (sterk) toe of is relatief hoog in vergelijking met organisaties in bijvoorbeeld de private sector. Belangrijke verschillen met de private sector zijn echter dat het waterschap eenvoudig toegang heeft tot de kapitaalmarkt via de NWB Bank. Leningen van het waterschap zijn te beschouwen als door de overheid gegarandeerde leningen. Daardoor kunnen we tegen zeer gunstige rente lenen. Verder spelen solvabiliteitseisen een veel kleinere rol bij het aantrekken van langlopende geldleningen, omdat waterschappen duurzaam inkomsten genereren en daar ook zelf invloed op kunnen uitoefenen via de eigen belastingheffing.

Het verwachte verloop van de langlopende (vaste) schulden is weergegeven in de navolgende grafiek. De stijging komt door de leningen die we moeten afsluiten om de verwachte investeringen voor de komende jaren te dekken. De schuldpositie bedraagt ultimo 2024 € 453,1 miljoen. Er is voor € 32,3 miljoen afgelost op onze leningen.

In de grafiek daarna presenteren we de verhouding tussen de afschrijvingskosten en de jaarlijkse aflossing op de langlopende geldleningen. Voor het meerjarig kader is vanaf 2024 rekening gehouden met een gemiddeld benodigde lening van circa € 75 miljoen per jaar. Temporisering van investeringen leidt ertoe dat projecten iets later in afschrijving gaan. Vanaf 2025 is het effect hiervan zichtbaar waarbij de afschrijvingen en aflossingen nagenoeg gelijk zijn. Met de kasstroom uit vrijvallende afschrijvingen kan het waterschap grotendeels aan zijn aflossingsverplichtingen voldoen. De aflossing op de schuldenpositie veroorzaakt daardoor geen liquiditeitsproblemen. Tot slot presenteren we de schuldquote. Dit is de verhouding tussen de langlopende schuld en de belastingopbrengsten. Er is geen (wettelijke) norm voor de netto schuldenquote.

Grafiek 10: *Lang vreemd vermogen*

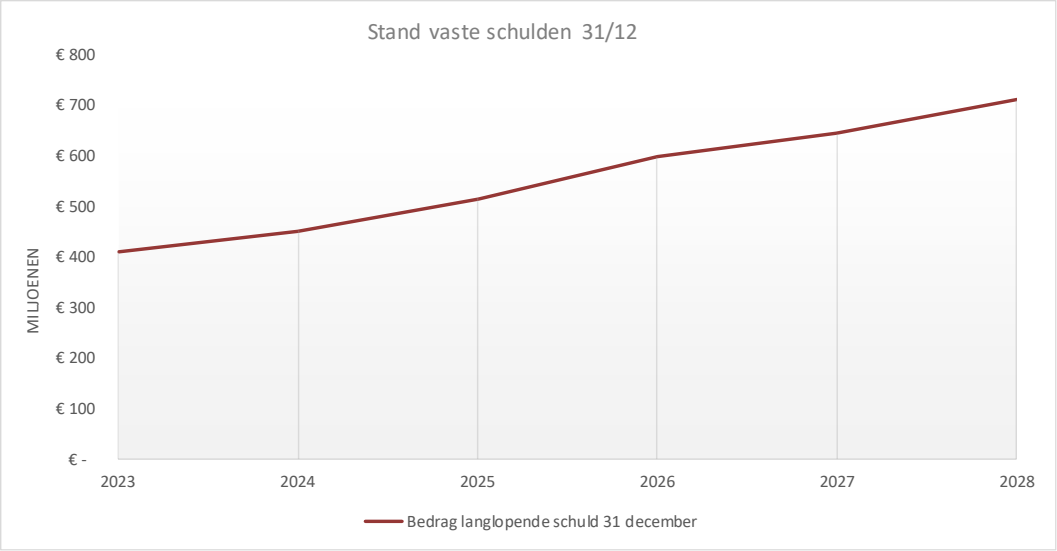

Grafiek 11*: Verhouding tussen aflossingen en afschrijvingen*

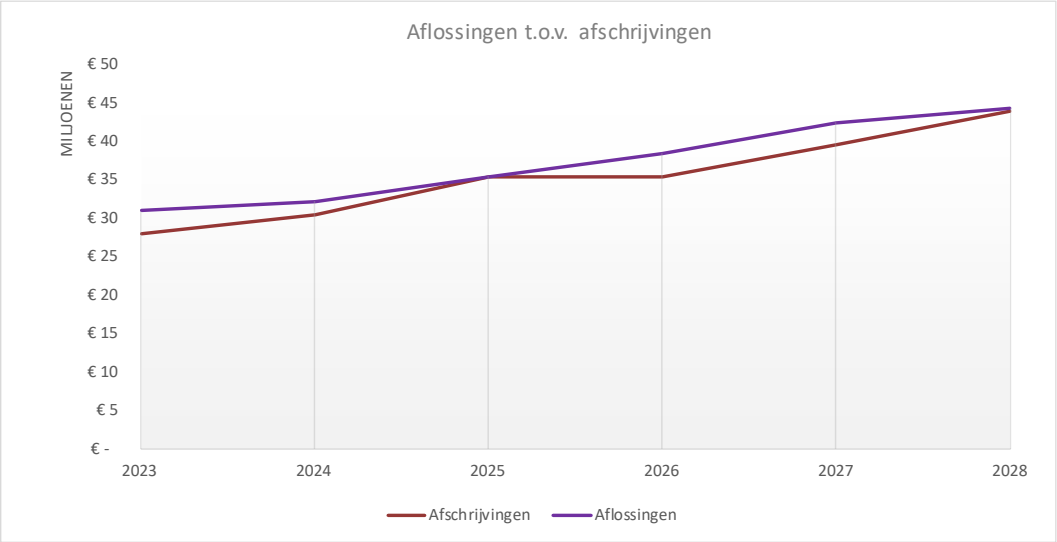

Grafiek 12*: Netto schuldquote*

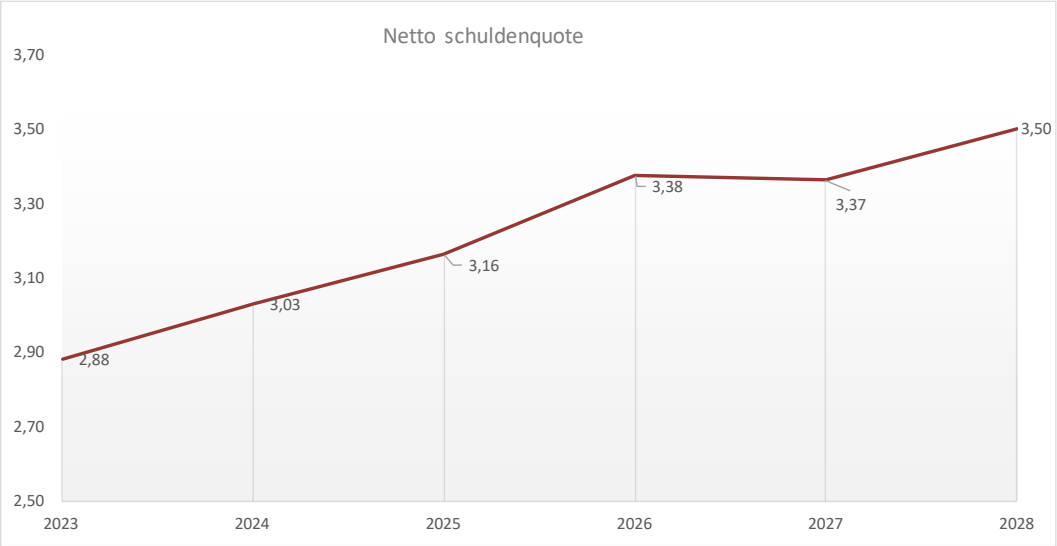

3.7 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang verstaan we zeggenschap via een vertegenwoordiging in het bestuur of via stemrecht. Van een financieel belang is sprake wanneer we middelen ter beschikking hebben gesteld die verloren gaan als de verbonden partij failliet gaat of wanneer diens financiële problemen verhaald kunnen worden op het waterschap.

Bij het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen gaan we altijd uit van het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Ze dragen bijvoorbeeld bij aan de uitvoering van ons beleid.

We hebben de verbonden partijen uitgesplitst naar type organisatie, waarbij we onderscheid gemaakt maken tussen gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen. Die laatste categorie is voor ons niet van toepassing.

In onderstaand overzicht geven we inzicht in de bijdragen aan de verbonden partijen. De belangrijkste (beleids)ontwikkelingen in het afgelopen jaar worden daaronder toegelicht. De eventuele risico's zijn vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen. In de bijlage Verbonden Partijen wordt een nadere toelichting per partij gegeven.

Tabel 12: Verbonden partijen

Verbonden partijen (bedragen *€1.000)	Deelname / belang*	Begroot 2024	Begrotings-wijziging 2024	Begroting 2024 inclusief wijziging	Realisatie 2024	Verschil
Aquaminerals	546 aandelen (€ 40)	€ 27	€ -	€ 27	€ 19	€ -8
AQUON	11%	€ 4.315	€ -	€ 4.315	€ 4.254	€ -61
BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)	2%	€ 125	€ -	€ 125	€ 136	€ 11
BSOB (Belastingsamenwerking Oost-Brabant)	34%	€ 3.190	€ -	€ 3.190	€ 3.466	€ 276
HWH (Het Waterschapshuis)	6%	€ 1.359	€ -	€ 1.359	€ 1.846	€ 487
Meervoudige centrumregeling waterschappen NB	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	33%	€ 1.017	€ -	€ 1.017	€ 1.017	€ -
NBWB (Noord-Brabantse Waterschapsbond)	31%	€ 69	€ -	€ 69	€ 24	€ -45
NWB (De Nederlandse Waterschapsbank N.V.)	627 aandelen (€ 211)	€ 865	€ -	€ 865	€ 865	€ -
SNB (NV Slibverwerking Noord-Brabant)	18,92%	€ 6.261	€ -	€ 6.261	€ 6.996	€ 735
STOWA (Stichting toegepast onderzoek water)	5%	€ 499	€ -	€ 499	€ 510	€ 11
UVW (Unie van Waterschappen)	4,5%	€ 572	€ -	€ 572	€ 590	€ 18
Totalen		**€ 18.299**	**€ -**	**€ 18.299**	**€ 19.723**	**€ 1.424**

*aandeel Aa en Maas in het begrotingstotaal van de verbonden partij

BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)

De gemeenschappelijke regeling moest aangepast worden vanwege de nieuwe Archiefwet en de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. De bedoeling was om dit in één procedure samen te voegen. Voor de zienswijzeprocedure is dit ook gebeurd. Maar doordat de ingangsdatum van de nieuwe Archiefwet nog steeds niet bekend is en de andere aanpassingen daar niet op konden wachten, is de definitieve besluitvorming gesplitst. Zo kon het BHIC per 1 januari 2025 voldoen aan de Wet gemeenschappelijke regelingen. Naar verwachting voldoen zij per 1 juli 2026 aan de nieuwe Archiefwet. Een voorstel hiertoe is behandeld in de AB-vergadering van waterschap Aa en Maas van 11 oktober 2024. De uittreding van het Rijk, die samenhangt met de nieuwe Archiefwet, is eveneens uitgesteld en is nu voorzien per 1 juli 2026. De definitieve uittredingsdatum is afhankelijk van de besluitvorming over de (inwerkingtreding van de) Archiefwet 2021 in de Tweede en Eerste Kamer. In een bestuursconvenant is vastgelegd dat het BHIC na uittreding van het Rijk de overgebrachte analoge (papieren) rijksarchieven blijft beheren en hiervoor een bijdrage ontvangt. Dit wordt geregeld via een delegatiebesluit en een specifieke uitkering. Door het uitreden van het Rijk verandert de bestuurssamenstelling van het BHIC. Alle deelnemers krijgen dan een zetel in het algemeen bestuur.

Het Waterschapshuis (hWh)

In 2024 is de nieuwe stategienota vastgesteld. Deze beschrijft de manier waarop de 21 waterschappen de komende jaren gezamenlijk vorm willen geven aan de digitale transformatie in de watersector. De ontwikkelingen die worden genoemd in de strategienota, zijn door het bestuur van hWh samengebracht in een update van het koersplan. Daarin beschrijft hWh met welke koers zij invulling wil geven aan de strategie: waar staat hWh voor en hoe wil ze dit organiseren? Vooruitlopend op het geactualiseerde koersplan heeft hWh in 2024 een herinrichting van de interne organisatie in gang gezet. De nieuwe hoofdstructuur van de bedrijfsvoering en de bijbehorende aansturing draagt bij aan het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Daarnaast is in 2024 de inrichting van Diensten en Beheer als afdeling van hWh gestart. Als vervolgstap is hWh in de tweede helft van 2024 gestart met de herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling aangepast worden. HWh heeft hiervoor een concept opgesteld dat in juli 2023 voor zienswijzen naar de deelnemers is gestuurd. De nieuwe regeling is in juni 2024 door het algemeen bestuur van hWh vastgesteld en in juli 2024 in werking getreden. De Belastingdienst heeft de koepelvrijstelling, waarmee hWh vrijgesteld was van btw op diensten voor de waterschappen, in 2019 ingetrokken. HWh heeft hiertegen bezwaar aangetekend. Dit is echter in november 2020 afgewezen. HWh is in februari 2021 hiertegen in beroep gegaan. In februari 2022 heeft de rechter hWh in het gelijk gesteld. De Belastingdienst is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. De zitting van het hoger beroep heeft op 12 september 2024 plaatsgevonden. Het hof heeft om aanvullende informatie gevraagd en hWh is in afwachting van een uitspraak.

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

SNB heeft vier projecten benoemd om de strategische duurzaamheidsdoelstellingen uit het Ondernemingsplan 2021-2026 te behalen. Het gaat om de projecten ‘Fosfaatterugwinning’, ‘Stikstofterugwinning’, ‘Upgrade lijn 1 + 4’ en ‘Optimalisatie SO_2-afvang’. De projecten zijn verschillend in omvang en complexiteit, en bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. De projecten vragen om goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders, gezien de verwachte investeringsomvang en aanpassingen aan de slibverwerkingsinstallatie. Vooraf worden afzonderlijke investeringsvoorstellen inclusief financieringsvoorstel voor bestuurlijke besluitvorming ingediend bij de individuele aandeelhouders. Het project ‘Upgrade lijn 1 + 4’ wordt als eerste opgepakt, waarbij de bestuurlijke besluitvorming naar verwachting plaatsvindt in Q2 van 2025. Later in 2025 volgt dan het investeringsvoorstel voor ‘Fosfaatterugwinning’, in 2026 gevolgd door de investeringsvoorstellen voor ‘Stikstofterugwinning’ en ‘Optimalisatie SO_2-afvang’.
SNB verwacht dat het verwerkingstarief over 2024 circa 6,5% hoger uitvalt dan begroot. Dit komt vooral doordat de gezamenlijke aandeelhouders 15.000 ton meer zuiveringsslib hebben aangeleverd en dit grotendeels extern verwerkt moet worden. Daarnaast is er een defect aan een hogedrukstoomturbine ontstaan, waardoor er tijdelijk geen elektriciteit kon worden opgewekt. Hierdoor moest elektriciteit worden ingekocht en zijn er niet-voorziene reparatiekosten ontstaan. Verder zijn de kosten van de afzet van vliegas opgelopen doordat een afnemer in de betonindustrie heeft besloten te stoppen met het gebruik hiervan als vulstof in betonsteen.

AQUON

De nieuwbouw van het centrale laboratorium in Houten is conform de planning en binnen budget afgerond. In het najaar zijn alle disciplines die voorheen gehuisvest waren in Leiden en Tiel verhuisd naar Houten. Het gebouw in Leiden is verkocht aan het Hoogheemraadschap van Rijnland. Voor het gebouw in Tiel is nog geen koper gevonden.
Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling uiterlijk per juli 2024 aangepast worden. Het bestuurlijke besluitvormingsproces hierover heeft tijdig plaatsgevonden, waardoor AQUON sinds juli 2024 beschikt over een aangepaste GR die aan de huidige wet voldoet.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

In 2023 is de GR BSOB aangepast om het mogelijk te maken om via een dienstverleningsovereenkomst (DVO) tijdelijk werkzaamheden te verrichten voor niet-deelnemers in de GR. Door deze aanpassing heeft BSOB per 1 januari 2024 een DVO af kunnen sluiten met de Dienst Dommelvallei. Dit betekent dat BSOB vanaf belastingjaar 2024 alle belastingtaken uitvoert voor de gemeenten Geldrop-Mierlo, Nuenen c.a. en Son en Breugel. De drie samenwerkende gemeenten hebben hiertoe besloten nadat bleek dat goede dienstverlening op dit gebied via de Dienst Dommelvallei op langere termijn niet haalbaar is. Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling uiterlijk per juli 2024 aangepast worden. Het bestuurlijke besluitvormingsproces hierover heeft tijdig plaatsgevonden, waardoor BSOB sinds juli 2024 beschikt over een aangepaste GR die aan de huidige wet voldoet. In 2024 heeft BSOB van waterschap De Dommel een verzoek ontvangen om toe te treden tot de gemeenschappelijke regeling en daarmee de belastingtaken over te dragen aan BSOB. Het bestuurlijke besluitvormingsproces met de huidige deelnemers is nog in 2024 afgerond, waardoor de toetreding van waterschap De Dommel per 1 januari 2026 kan plaatsvinden. Het jaar 2025 wordt gebruikt voor een goede overdracht van alle werkzaamheden.

Meervoudige centrumregeling (MCR) Waterschap Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel

De Brabantaquademie is begin 2024 formeel toegevoegd aan het takenregister van de MCR. Zij verzorgen onderwijsactiviteiten die specifiek zijn toegespitst op de behoefte van de drie Brabantse waterschapen. Gezamenlijk is een conceptovereenkomst opgesteld. De verwachting is dat deze in januari 2025 getekend kan worden.

3.8 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) die op 1 mei 2022 in werking is getreden, verplicht overheidsorganisaties zo veel mogelijk informatie actief openbaar te maken, “indien dit zonder onevenredige inspanning of kosten redelijkerwijs mogelijk is”. In de openbaarheidsparagraaf, die op grond van deze wet verplicht is, leggen we verantwoording af over de uitvoering van de Woo in het verslagjaar 2024. Daarbij onderscheiden we de volgende zeven thema’s:

De actieve openbaarmakingsplicht voor de zeventien verplichte categorieën documenten

Het actief openbaar maken van 17 specifieke informatiecategorieën wordt op termijn verplicht. Deze verplichting wordt de komende jaren gefaseerd, per categorie, ingevoerd. Dit wordt voor elke categorie vastgesteld door middel van een Koninklijk Besluit. Vijf categorieën zijn per 1 november 2024 verplicht om actief openbaar te maken: wetten en algemeen verbindende voorschriften, overige besluiten van algemene strekking, vergaderstukken van de Staten-Generaal, organisatie en werkwijze en bereikbaarheidsgegevens. De planning voor de verplichtstelling van de overige categorieën wordt binnenkort vastgesteld. Aan het eind van deze paragraaf staat een overzicht van de 17 categorieën en per categorie het aantal documenten dat in 2024 is gepubliceerd. Documenten van het waterschap worden gepubliceerd via verschillende platforms en de landelijke Woo-index. We volgen de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatiecategorieën.

De inspanningsverplichting tot openbaarmaking van andere documenten dan de zeventien onder 1 vermelde categorieën

In 2024 zijn een aantal documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting. In 2023 hebben we besloten om vooralsnog in te zetten op het basisniveau: wat we moeten doen, gaan we doen. De Woo-index wordt actief bijgehouden.

De passieve openbaarmaking

In 2024 zijn 11 Woo-verzoeken geregistreerd, waarvan er 5 zijn gepubliceerd. In totaal zijn 95 documenten op verzoek openbaar gemaakt. Eén verzoek is nog in behandeling en wordt in 2025 gepubliceerd. Van de 11 zaken bleken er 5 uiteindelijk geen Woo-verzoek te zijn.

De informatiehuishouding

Eind 2023 zijn de richtlijnen voor de informatiehuishouding geactualiseerd. Deze zijn opgenomen in het Documentair Informatieplan, dat in 2024 is vastgesteld. We zijn gestart met een project om de opslaglocaties van documenten te beperken. Dit wordt in 2025 voortgezet.

De aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Het waterschap beschikte heel 2024 over een Woo-contactpersoon.

Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

In 2024 hebben meerdere teams presentaties gevolgd over de Woo. Om de bewustwording te vergroten, hebben we de Woo meegenomen in een online leerprogramma waarover uitvoerig gecommuniceerd is. Daarnaast hebben we actief kennis gedeeld met andere waterschappen en collega-overheden. We werkten verder mee aan de verduidelijking van de werkdefinities voor de informatiecategorieën in het BZK-programma Open Overheid.

Besteding subsidie

De Rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en om de extra uitvoeringskosten te dekken. In 2024 hebben we € 183.130 aan middelen ontvangen. Dit bedrag is als volgt ingezet:

- *Beheer en onderhoud*
  We hebben diverse systemen aangeschaft en opgezet voor de actieve en passieve bekendmaking en de verbetering van de informatiehuishouding.
- *Extra kwaliteitsmanagement*
  We voerden interne audits uit en creëerden bewustwording met opleidingen en trainingen.
- *Formatie management Woo*
  We hebben medewerkers aangewezen die structureel werkzaamheden verrichten voor de invoering van de Woo. Daarnaast maken we gebruik van externe expertise.
- *Contactfunctionaris*
  Deze functionaris is ook de projectleider voor de implementatie van de Woo.
- *Actief openbaar te maken documenten*
  We hebben structurele activiteiten uitgevoerd om de (werk)processen te onderzoeken en waar nodig te verbeteren om de informatiehuishouding op orde te krijgen. Denk hierbij aan de optimalisatie van beleid en procedures.

Nr.	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Aantal documenten gepubliceerd in 2024
1	3.3 1a	Wetten en algemeen verbindende voorschriften	6
2	3.3 1b	Overige besluiten van algemene strekking	16
3	3.3 1c	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	Nog niet van toepassing
4	3.3 1d	Organisatie en werkwijze	Zijn webpagina’s
5	3.3 1e	Bereikbaarheidsgegevens	Zijn webpagina’s
6	3.3 2a	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	Zie nr. 8
7	3.3 2b	Vergaderstukken Staten-Generaal	Niet van toepassing
8	3.3 2c	Vergaderstukken decentrale overheden (Algemeen bestuur en commissies)	1366
9	3.3 2d	Agenda's en besluitenlijsten dagelijks bestuur	56
10	3.3 2e	Adviezen	Nog niet van toepassing
11	3.3 2f	Convenanten	7
12	3.3.2g	Jaarplannen en jaarverslagen	1 (Waterbeheerplan 2022-2027)
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	Nog niet van toepassing
14	3.3 2i	Woo-verzoeken en -besluiten	Er zijn 5 Woo-verzoeken gepubliceerd
15	3.3 2j	Onderzoeksrapporten	Geen, vanwege de installatie van een nieuwe commissie
16	3.3 2k	Beschikkingen	732
17	3.3 2l	Klachtoordelen	Nog niet van toepassing

De lijst van verkorte namen voor de Woo-informatiecategorieën is vastgesteld op 17 juli 2024 door de landelijke Stuurgroep PLOOI.

3.9 Bedrijfsvoering

Onder bedrijfsvoering verstaan we alle interne organisatieonderdelen en processen die de primaire processen ondersteunen. Denk aan: de algemene aansturing van de organisatie, personeel en organisatie, controlling, financieel beleid en beheer (waaronder de administratieve organisatie en de interne controle), informatisering en facilitaire dienstverlening (waaronder huisvesting). Deze ondersteunende processen zijn essentieel om de primaire processen goed te laten verlopen. Ze zijn daarnaast essentieel om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de beleidsuitvoering te waarborgen. De verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering ligt bij de directie en het dagelijks bestuur. Al deze onderwerpen komen uitgebreid aan bod in het programma Samen, duurzaam, slim en effectief (paragraaf 2.4).

3.10 EMU-saldo

In het volgende overzicht hebben we het EMU-saldo van het waterschap gespecificeerd volgens de ministeriële regeling. De referentiewaarde 2024 bedraagt voor ons € 25,9 miljoen.

Tabel 13: EMU-saldo

OPBOUW EMU-SALDO (bedragen x € 1.000)		**Begroot 2024**	**Rekening 2024**
1 EMU-exploitatiesaldo:		-€ 10.064	€ 3.669
2 Invloed investeringen:			
bruto-investeringsuitgaven	-/-	€ 165.677	€ 151.353
investeringssubsidies	+	€ 77.070	€ 64.296
verkoop materiële en immateriële activa	+		
afschrijvingen	+	€ 30.625	€ 30.521
3 Invloed voorzieningen:			
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+		€ 610
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/-		€ 407
onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-		€ 335
4 Deelnemingen en aandelen:			
boekwinst	-/-		
boekverlies	+		
EMU-SALDO		**-€ 68.046**	**-€ 52.999**
Toegestaan EMU-Saldo volgens referentiewaarde Unie		-€ 21.100	-€ 25.900
Verschil		**-€ 46.946**	**-€ 27.099**

Op begrotingsbasis werd al een overschrijding van de referentiewaarde verwacht. Dit blijkt inderdaad het geval. Dit komt met name door onze investeringsuitgaven. Ten opzichte van het begrote EMU-saldo geeft de jaarrekening echter een positiever beeld. Dit is het gevolg van afschrijvingen die in de begroting te hoog zijn gepresenteerd. Het gerealiseerde nettoresultaat op de investeringen is nagenoeg gelijk aan de begroting. Doordat ons EMU-saldo hoger is dan de referentiewaarde, leveren we een negatieve bijdrage aan de landelijke norm. Gezien de grote opgave waar we voor staan en daarmee gepaard gaande (investerings)uitgaven, hebben we hierin geen keuze. Als individueel waterschap worden we hier niet op afgerekend.

3.11 Investeringen

In 2024 zijn diverse investeringsprojecten uitgevoerd en voltooid. In deze paragraaf wordt algemene informatie over de investeringen gegeven. De inhoudelijke toelichting is opgenomen in de programma's. De investeringen zijn in te delen in vier categorieën:

- A-investeringen zijn kredieten die via een investeringsbesluit volledig zijn geautoriseerd door het algemeen bestuur.
- B1-investeringen zijn vervangingsinvesteringen inclusief de daarbij horende afspraken en kaders conform de vigerende nota Financieel Beleid.
- B2-investeringen betreffen het uitvoeringsdeel bij een al door het algemeen bestuur geautoriseerde A-investering.
- C-investeringen zijn door het algemeen bestuur toe te kennen kredieten. Er is nog geen besluit genomen over de start van het project of toekenning van het krediet.

Onderstaande tabel geeft inzicht op het aantal kredieten dat is verstrekt en het bruto investeringsbedrag dat daarmee samenhangt. Vervolgens worden de begrote en gerealiseerde bruto investeringen per taak weergegeven.

Tabel 14: Algemene informatie investeringen 2024 (€ 1.000)*

Omschrijving	aantal	bruto bedrag
Voorbereidingskredieten algemeen	10	758
Gevoteerde kredieten door AB in 2024	28	615.142
Gevoteerde kredieten door AB in 2024 via bestuursrapportage	4	1.425
Gestarte B1 kredieten gevoteerd door DB	5	2.155
Onderhanden werken per 31-12-2024*	130	333.439
Afgewikkelde projecten 2024	13	20.149

*Ten opzichte van de in de toelichting op de balans gepresenteerde staatjes bij materiële -/en immateriële vast activa ontstaat er een verschil in de optelling. Dit verschil van € 27.578.000 wordt verklaard doordat onderdelen/componenten van onderhanden werk al in bedrijf zijn genomen/ geactiveerd zijn en worden

Tabel 15: Realisatie per taak

Taak	Uitgaven			Inkomsten		
*(Bedragen * € 1.000)*	Begroot	Realisatie	%	Begroot	Realisatie	%
Watersysteembeheer	111.281	74.138	67%	56.954	59.966	105%
Waterzuiveringsbeheer	56.558	58.636	104%	40	2.750	6.876%
Algemeen	1.789	1.492	83%			-
Totaal	**169.628**	**134.267**	**79%**	**56.994**	**62.716**	**110%**

Grafiek 13: Totale Realisatiecijfers 2024

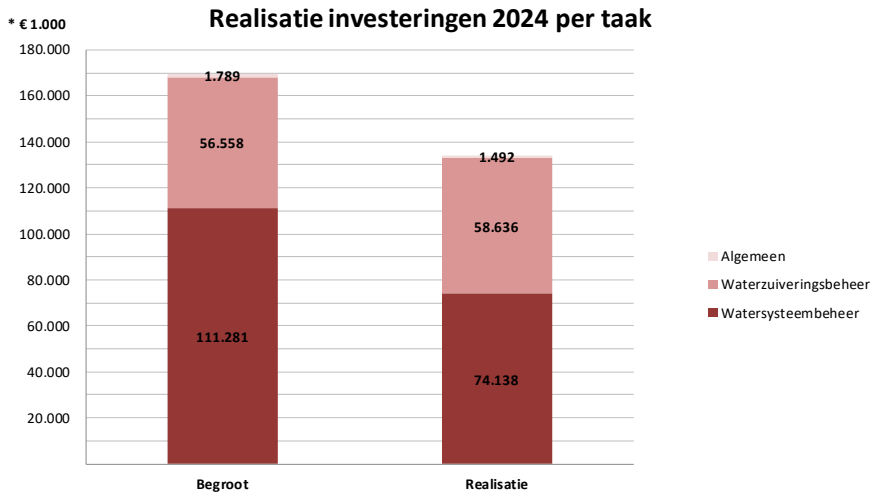

Investeringsprojecten met kredietoverschrijdingen

Bij een aantal projecten wordt het toegekende investeringskrediet op basis van de gerealiseerde kosten en verstrekte opdrachten (openstaande verplichtingen) naar verwachting overschreden. Deze projecten worden hierna weergegeven en nader toegelicht. Voor een aantal van deze projecten zijn aanvullende middelen gewenst. In hoofdstuk 5 'Voorstel en Besluit' wordt hier goedkeuring voor gevraagd aan het algemeen bestuur. Voor de Clusteraanpak II NVO is een totaal investeringskrediet toegekend. Vanuit deze clusteraanpak worden separate NVO-trajecten opgepakt en gefinancierd. Ten aanzien van het project NVO De Vlier en oplossen vismigratie worden de hogere kosten gedekt vanuit dit totaal toegekende investeringskrediet. Om die reden is het voor dit project niet nodig een aanvullend krediet beschikbaar te stellen.

Tabel 16: Investeringen met (verwachte) kredietoverschrijding

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10296 - Vervoermiddelen 2023	1.220	1.236		1.236	-16	
Afgeronde projecten	***1.220***	***1.236***		***1.236***	***-16***	
10274 - LTAP Gemaal De Brand	375	393	13	406	-31	40
10276 - LTAP Gemaal Kleine Wetering	289	307	15	322	-33	40
10277 - NVO De Vlier&Opl vismigr	900	328	671	999	-99	
10340 - Kl modificatie RG t Snepke	175	90	90	180	-5	5
10343 - HWBP Bijdrage 2024	7.373	7.855		7.855	-482	482
Niet afgeronde projecten	***9.112***	***8.973***	***789***	***9.762***	***-650***	***566***
Totaal investeringsprojecten	**10.332**	**10.209**	**789**	**10.998**	**-666**	**566**

Toelichting afgeronde projecten met kredietoverschrijding

Vervanging van vervoermiddelen 2023

In verband met prijsstijgingen wordt het krediet met een kleine overschrijding afgesloten.

Toelichting doorlopende investeringsprojecten met kredietoverschrijding

LTAP-Gemaal De Brand

In eerdere ramingen is geen rekening gehouden met extra kosten voor het wijzigen van de elektriciteitsaansluiting door Enexis Netbeheer. In totaal wordt via dit jaarverslag gevraagd om een aanvullend bedrag van € 40.000 en dat is inclusief de interne rentekosten.

LTAP Gemaal Kleine Wetering

Naast de meerwerkkosten voor het aanpassen van luiken en verplaatsen van de besturingskast zijn extra kosten gemaakt voor het automatiseren en inregelen van het gemaal. Hiervoor wordt via dit jaarverslag een aanvullend bedrag van € 40.000 gevraagd en dat is inclusief de hogere interne kosten (rente en uren).

NVO De Vlier & Oplossen vismigratie

De hogere aanbesteding en de nog te realiseren elektriciteitsaansluiting voor een stuw en vislift zorgen voor hogere uitgaven dan voorzien bij de start van het project in 2023. De hogere kosten voor dit project worden gedekt vanuit het toegekende investeringskrediet voor de totale Clusteraanpak II NVO.

Kleine modificaties rioolgemaal 't Snepke

Bij de afronding van het project ontstaat een kleine overschrijding.

HWBP Bijdrage 2024

Het HWBP is een gezamenlijk programma van de waterschappen en het Rijk, dat door beide partijen voor de helft wordt gefinancierd. Waterschappen en Rijk leggen hiertoe middelen in het Deltafonds. Het aandeel van de waterschappen bestaat uit het projectgebonden aandeel (10% van de projectuitgaven) en het solidariteitsdeel. Doordat de projectwaterschappen hebben aangegeven dat zij in het jaar 2024 minder aan HWBP-projecten zullen uitgeven dan eerder gedacht, valt de totale projectgebonden bijdrage circa € 12 miljoen lager uit. Dit betekent dat er met de solidariteitsbijdragen een overeenkomstig bedrag moet worden bijgepast om tot het in het Deltafonds vastgestelde totaalbedrag te komen wat de waterschappen over

2024 moeten bijdragen. Het gaat hier ‘slechts’ om een verschuiving van een bedrag tussen jaren. Het bedrag wat nu extra aan solidariteitsbijdrage wordt ingelegd, blijft beschikbaar voor latere jaren en wordt dan gebruikt om projectuitgaven te subsidiëren. Dit komt overeen met hogere projectgebonden bijdragen in die jaren en heeft tot gevolg dat het aandeel van de solidariteitsbijdragen dan lager kan worden vastgesteld. De extra kosten voor Aa en Maas bedragen € 575.000 (inclusief interne rente). Doordat uit de definitieve afrekening op basis van de voortgangsrapportage van het programmabestuur HWBP nog een voordeel blijkt van € 92.400 komt de uiteindelijke overschrijding per saldo op € 482.000.

JAARREKENING

4. Jaarrekening 2024

Het jaarverslag en de jaarrekening zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daar waar het jaarverslag zich met name richt op de realisatie van de opgaven en beleidsmatige aspecten volgens onze bestuurlijke thema's aangevuld met de paragrafen, concentreert de jaarrekening zich op het financiële aspect. De jaarrekening behandelt achtereenvolgens de kostenverdeelstaat, de exploitatierekening naar kostendragers, de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten en tot slot de balans.

4.1 Kostenverdeelstaat

Dit hoofdstuk presenteert de financiële effecten naar kostendragers. Onderstaand overzicht toont allereerst de kostenverdeelstaat van de programma's naar de kostendragers. Vervolgens wordt de totale kostenverdeelstaat gepresenteerd. Vandaaruit wordt per kostendrager een nadere toelichting gegeven.

Tabel 17: Realisatie Programma's naar kostendragers

Programma *(Bedragen * € 1.000)*	Totaal Begroting 2024	Begrotings-wijziging	Totaal Begroting 2024 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2024	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	17.398		17.398	17.526		17.526	N	-128
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	69.865		69.865	68.662		68.662	V	1.202
Schoon water	70.461		70.461		70.627	70.627	N	-165
Dividend (dekkingsmiddel)	-865		-865	-827	-124	-951	V	86
Netto lasten	**156.859**		**156.859**	**85.362**	**70.502**	**155.864**	**V**	**995**
Belastingen	-146.795		-146.795	-81.555	-67.914	-149.469	V	2.674
Toevoegingen en onttrekkingen aan/uit de reserves	-10.064		-10.064	-5.772	-4.292	-10.064	N	
Saldo				**-1.966**	**-1.704**	**-3.669**	**V**	**3.669**

Tabel 18: Kostenverdeelstaat

(Bedragen x € 1.000)	Totaal	Afdelingskosten-plaats	Ondersteuning	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Geactiveerde kosten
Totaal lasten	*182.391*	*2.505*	*502*	*90.819*	*78.477*	*10.089*
Totaal baten	*23.952*	*2.505*	*480*	*5.458*	*5.420*	*10.089*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***158.439***		***21***	***85.362***	***73.056***	
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*575*		*21*		*554*	
Netto lasten	***157.864***			***85.362***	***72.502***	
Totaal belastingopbrengsten	*149.469*			*81.555*	*67.914*	
Saldo resultaat voor bestemming	***-8.395***			***-3.806***	***-4.589***	
Totaal resultaatbestemming	*12.064*			*5.772*	*6.292*	
Nog te bestemmen resultaat	**3.669**			**1.966**	**1.704**	

Ten opzichte van de vastgestelde begrote nettolasten (€ 156.859.133) komt de realisatie van € 157.864.128 uit op 100,6%.

4.2 Exploitatierekening naar kostendragers

4.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer

Tabel 19: Kostenverdeelstaat Watersysteembeheer

(Bedragen x € 1.000)	Watersysteembeheer			
	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijziging	Rekening 2024	Verschil
Lasten				
Kapitaallasten	18.418	18.418	17.987	430
Personeelslasten (direct)	265	265	477	-211
Personeelslasten (uren verantwoording)	32.098	32.098	33.140	-1.042
Goederen en diensten van derden	26.850	26.850	27.556	-706
Bijdragen aan derden	2.083	2.083	3.249	-1.166
Reserveringen	313	313	338	-24
Voorzieningen			219	-219
Onvoorzien	150	150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	8.713	8.713	7.854	859
Totaal lasten	*88.890*	*88.890*	*90.819*	*-1.929*
Baten				
Financiële baten	1.555	1.555	1.670	-115
Personeelsbaten	78	78		78
Goederen en diensten aan derden	683	683	2.248	-1.565
Bijdragen van derden	64	64	1.226	-1.162
Onttrekkingen aan voorzieningen			314	-314
Totaal baten	*2.379*	*2.379*	*5.458*	*-3.078*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***86.511***	***86.511***	***85.362***	***1.149***
Beschikking bestemmingsreserves				
Totaal beschikking bestemmingsreserves				
Netto lasten	***86.511***	***86.511***	***85.362***	***1.149***
Belastingsopbrengsten				
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.015	-1.015	-974	-41
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			-63	63
Opbrengst invorderingskosten ingezetenen	177	177	228	-51
Opbrengst invorderingskosten gebouwd	128	128	153	-26
Opbrengst invorderingskosten ongebouwd	23	23	31	-8
Opbrengst invorderingskosten verontreiniging bedr			2	-2
Opbrengst ingezetenenomslag	24.732	24.732	25.010	-278
Opbrengst omslag gebouwd	46.064	46.064	46.346	-282
Opbrengst omslag ongebouwd	10.212	10.212	10.169	42
Opbrengst natuurterreinen	168	168	183	-15
Opbrengst verontreinigingsheffing t.b.v. WB	250	250	470	-220
Totaal belastingopbrengsten	*80.739*	*80.739*	*81.555*	*-816*
Dekkingsmiddelen				
Beschikking categoriereserve ingezetenen	441	441	441	
Beschikking categoriereserve gebouwd	2.982	2.982	2.982	
Beschikking categoriereserve ongebouwd	3	3	3	
Beschikking categoriereserve natuurterreinen	-1	-1	-1	
Beschikking egalisatiereserve watersysteembeheer	2.347	2.347	2.347	
Totaal resultaatbestemming	***5.772***	***5.772***	***5.772***	
Nog te bestemmen resultaat			**-1.966**	**1.966**

Lasten

Kapitaallasten (€ 430.000 lager)

De kapitaallasten bestaan uit rente- en afschrijvingslasten. Het voordeel ontstaat door een lager te hanteren rente-omslagpercentage (- 0,1%) en doordat de afschrijvingslasten lager zijn als gevolg van een lagere boekwaarde per 1 januari van het begrotingsjaar. Enkele investeringsprojecten zijn niet tijdig afgerond in 2023 en doorgeschoven naar 2024. Per saldo resulteert bovenstaande in lagere kapitaallasten.

Personeelslasten (direct) (€ 211.000 hoger)

Het berekende bedrag van het saldo aan verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag. Een dergelijke post wordt niet begroot.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 1.042.000 hoger)

Via de uren en uurtarieven zijn meer lasten doorberekend aan de primaire taken binnen watersysteembeheer. De hogere doorberekende lasten komen voort uit de personele inzet gerelateerd aan de toename van onze opgaven, geen gaten laten vallen in de processen waar mensen in- en uitstromen en de keus voor vaste formatie en behoud van kennis boven inhuur. Daarnaast zijn de cao-effecten door de late besluitvorming hierover (medio december 2023) niet volledig doorgerekend in de begroting 2024.

Goederen en diensten en bijdragen aan derden (€ 1.872.000 hoger)

Ten opzichte van het beschikbare budget is de besteding 7% hoger. Hieronder een toelichting op hoofdlijnen. De weersomstandigheden (hevige regenval) in het najaar van 2023 en de eerste maanden van 2024 hebben gezorgd voor extra werkzaamheden bij het herstellen van schade aan bijvoorbeeld de verzadigde oevers van watergangen. Om nog meer schade te voorkomen zijn vanuit 2023 activiteiten doorgeschoven naar 2024. De hogere kosten voor onderhoud van € 1.153.000 zijn dan ook als gevolg van calamiteitenbestrijding en het beheer van de hoeveelheid water naast de alsnog ten uitvoer gebrachte activiteiten vanuit 2023.
De onvoorspelbaarheid van de aanwezigheid van das of bever in de keringen en in het watersysteem leiden tot het nemen van herstel- of preventieve (veiligheids-)maatregelen en uiteindelijk tot een hogere besteding van € 295.000. De toegenomen energiekosten voor het peilbeheer zorgt voor een overschrijding van het budget met een bedrag van € 216.000. De bijdrage in kosten aan de BSOB voor heffing, invordering en kwijtschelding zijn € 424.000 hoger. Diverse posten met een geringe onder- of overschrijding zorgen per saldo voor een voordeel van € 216.000. Bijvoorbeeld lagere lasten voor monitoring, toezicht en handhaving, vergunningen en meldingen en regulering lozingen.

Reserveringen, voorzieningen en onvoorzien (€ 93.000 hoger)

De toegerekende rente aan de categoriereserves is € 24.000 hoger. Het waterschap kent een voorziening voor arbeid gerelateerde verplichtingen wachtgeld en pensioenen. Aan de voorziening is een bedrag van € 219.000 toegevoegd. Een dergelijke post wordt niet begroot. De post onvoorzien van € 150.000 is niet aangewend.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 859.000 lager)

De doorberekende kosten voor watersysteembeheer (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) zijn lager uitgevallen. Onder ander door lagere licentiekosten, positieve afrekening bijdrage hWh 2024, daling kosten onderhoudskosten GIS en lagere te betalen Rijksfactuur t.a.v. kosten kadaster.

Baten

Baten (€ 2.764.000 hoger)

De financiële baten zijn per saldo € 115.000 hoger. Enerzijds door de hogere bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen (€ 40.000) en anderzijds een hogere dividenduitkering van NWB (€ 75.000).
Bij het waarderen van de gronden in de grondbank blijkt dat een gedeelte van de waarde vrijvalt en dit resulteert in een boekwinst van € 1.069.000 die ten gunste valt van de exploitatie. De verkoop van (overtollig) materiaal zorgt voor extra baten van € 41.000. De opbrengsten vanuit het pachtkohier (pacht, erfpacht) en de huuropbrengst uit overige eigendommen zijn € 143.000 hoger. De diensten voor derden resulteert eveneens in een hogere opbrengst van € 312.000. Het betreft opbrengsten bij uitvoering bestuursdwang, opbrengsten in verband met uitgevoerde werken voor derden en overige opbrengsten.
De bijdragen van derden is € 1.162.000 hoger uitgevallen. Vanuit het Europees subsidieprigramma is bijvoorbeeld een hogere bijdrage ontvangen voor LIFE IP NAS en heeft de afrekening met IRM-pilot hoogwater Den Bosch plaatsgevonden. Van STOWA is een bijdrage ontvangen voor de onderzoekspilot hoogwatervluchtplaatsen bevers. Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVON) heeft een aanvraag van subsidie gehonoreerd in het kader van emissieloos bouwen van medeoverheden. Vanuit de provincie zijn middelen ontvangen voor GGA Vitale Peel, Strabrechtse Heide en Vlijmens Ven/Moerputten en in het kader van de pilot trayvelden Meierijstad. De verrekening van de kosten voor nazorg Peelvenen/Leegveld heeft eveneens plaatsgevonden. Daarnaast zijn er diverse kleine posten, zoals bijvoorbeeld uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen, die tezamen mede zorgen voor de hogere baten. De onderschrijding van de geraamde personeelsbaten van € 78.000 ontstaat doordat de realisatie van deze baten verantwoord zijn binnen de afdelingskosten.

Beschikking voorzieningen (€ 314.000 hoger)

De onttrekking aan de voorziening van € 314.000 betreft het op basis van de actuele berekening te veel aan voorzien bedrag voor pensioenen van voormalig bestuursleden. Via het voorstel voor de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit bedrag te reserveren voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Belastingopbrengsten (€ 816.000 hoger)

Tabel 20: Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Watersysteembeheer	Totaal		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	81.426	81.623	197
Invordering	328	414	86
Oninbaar		-5	-5
Dubieus		-5	-5
Kwijtschelding	-1.015	-948	67
Netto belastingopbrengst 2024	**80.739**	**81.080**	**340**
Belastingopbrengst vgj		563	563
Oninbaar vgj		-58	-58
Dubieus		-3	-3
Kwijtschelding vgj		-26	-26
Netto belastingopbrengst vgj		**476**	**476**
Totaal netto belastingopbrengst	**80.739**	**81.556**	**816**

Op basis van de door de BSOB opgelegde aanslagen in 2024 komen de totale belastingopbrengsten voor watersysteembeheer hoger uit dan begroot. In onderstaande tabellen wordt per categorie de opbrengst gepresenteerd en nader toegelicht.

Watersysteemheffing Ingezetenen

Tabel 21: Belastingopbrengsten Ingezetenen

Watersysteembeheer	Ingezetenen		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	24.732	24.975	243
Invordering	177	228	51
Oninbaar		-4	-4
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding	-1.015	-948	67
Netto belastingopbrengst 2024	**23.894**	**24.247**	**352**
Belastingopbrengst vgj		38	38
Oninbaar vgj		-50	-50
Dubieus		1	1
Kwijtschelding vgj		-26	-26
Netto belastingopbrengst vgj		**-37**	**-37**
Totaal netto belastingopbrengst	**23.894**	**24.210**	**316**

De belastingopbrengsten zijn iets hoger dan begroot, de kwijtscheldingen juist iets lager. Naar verwachting komt er nog € 22.700 aan nog op te leggen aanslagen bij.

Watersysteemheffing Gebouwd

Tabel 22: Belastingopbrengsten Gebouwd

Watersysteembeheer	Gebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	46.064	46.073	9
Invordering	128	153	26
Oninbaar		-1	-1
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**46.192**	**46.225**	**34**
Belastingopbrengst vgj		279	279
Oninbaar vgj		-8	-8
Dubieus		-6	-6
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**266**	**266**
Totaal netto belastingopbrengst	**46.192**	**46.491**	**299**

Voor Watersysteemheffing gebouwd is de totale waarde in het economisch verkeer van alle onroerende zaken (WOZ-waarde) in het gehele gebied begroot op ruim € 156,8 miljard. De werkelijke waarde is nagenoeg gelijk aan het begrote bedrag. Naar verwachting komt er nog € 226.200 aan nog op te leggen aanslagen bij.

Watersysteemheffing Ongebouwd

Tabel 23: Belastingopbrengsten Ongebouwd inclusief wegen

Watersysteembeheer	Ongebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	10.212	10.047	-164
Invordering	23	31	8
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**10.235**	**10.078**	**-157**
Belastingopbrengst vgj		120	120
Oninbaar vgj			
Dubieus		2	2
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**122**	**122**
Totaal netto belastingopbrengst	**10.235**	**10.200**	**-35**

Bij de begroting is uitgegaan van 100.875 herleide ha voor de berekening van de Watersysteemheffing ongebouwd. Dit is meer dan de kadastrale ha door toepassing van de wegendifferentiatie. Dit is een opslag van het tarief voor wegen van 100% per ha. De buitendijks gelegen kadastrale ha worden juist maar voor 25% in de heffing betrokken. Met name het onderdeel Ongebouwd (niet zijnde Wegen en Natuurterrein) blijft door een verschuiving van Ongebouwd naar Natuur achter op de begroting. Door dit effect is het werkelijk aantal herleide hectare lager (99.250) dan begroot. Naar verwachting wordt nog € 41.400 aan ongebouwd opgelegd.

Watersysteemheffing Ongebouwd Natuurterreinen

Tabel 24: Belastingopbrengsten Natuurterreinen

Watersysteembeheer	Natuurterreinen		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	168	183	15
Invordering			
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**168**	**183**	**15**
Belastingopbrengst vgj			
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj			
Totaal netto belastingopbrengst	**168**	**183**	**15**

Het werkelijk aantal ha dat in de aanslag betrokken is, bedraagt ruim 27.548 ten opzichte van de 25.300 ha die was begroot. De opbrengst bedraagt daarom ruim € 15.000 meer. Dit is het gevolg van de hiervoor toegelichte verschuiving.

Verontreinigingsheffing ten behoeve van Watersysteembeheer

Tabel 25: Belastingopbrengsten verontreinigingsheffing t.b.v. Watersysteembeheer

Watersysteembeheer	Verontreinigingsheffing		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	250	345	95
Invordering		2	2
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**250**	**346**	**96**
Belastingopbrengst vgj		125	125
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**125**	**125**
Totaal netto belastingopbrengst	**250**	**472**	**221**

Bij de begroting is uitgegaan van 4.500 VE voor de berekening van de opbrengst verontreinigingsheffing. Dat is minder dan de werkelijk door de BSOB opgelegde verontreinigingsheffing van 6.208 VE. De belastingopbrengsten zijn dan ook hoger.

Resultaatbestemming

Beschikking categorie- en egalisatiereserves (nihil)

De beschikking van de categorie- en egalisatiereserves heeft geheel conform begroting plaatsgevonden:

- € 440.655 onttrekking categorie Ingezetenen
- € 2.982.164 onttrekking categoriereserve Gebouwd
- € 3.007 onttrekking categoriereserve Ongebouwd
- € 670 toevoeging Natuurterreinen
- € 2.346.738 onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer

Nog te bestemmen resultaat

Na verwerking van alle gegevens ten behoeve van Watersysteembeheer blijft een voordelig saldo van € 1.965.515 over.

De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

4.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Tabel 26: Kostenverdeelstaat Zuiveringsbeheer

(Bedragen x € 1.000)	Zuiveringsbeheer			
	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijziging	Rekening 2024	Verschil
Lasten				
Kapitaallasten	21.042	21.042	21.115	-73
Personeelslasten (direct)	190	190	177	13
Personeelslasten (uren verantwoording)	15.251	15.251	15.526	-275
Goederen en diensten van derden	32.195	32.195	34.340	-2.145
Bijdragen aan derden	2.430	2.430	817	1.613
Reserveringen			2.000	-2.000
Voorzieningen			219	-219
Onvoorzien	150	150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	4.733	4.733	4.282	451
Totaal lasten	*75.991*	*75.991*	*78.477*	*-2.486*
Baten				
Financiële baten	1.397	1.397	1.091	305
Personeelsbaten	23	23		23
Goederen en diensten aan derden	1.999	1.999	1.863	136
Bijdragen van derden	2.105	2.105	2.373	-267
Onttrekkingen aan voorzieningen			94	-94
Totaal baten	*5.524*	*5.524*	*5.420*	*103*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***70.467***	***70.467***	***73.056***	***-2.589***
Beschikking bestemmingsreserves				
Bestemmingsreserve afschrijving Oijen	119	119	119	
Instandhouding rwzi Oijen			406	-406
Instandhouding rwzi Land van Cuijk			29	-29
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*119*	*119*	*554*	*-435*
Netto lasten	***70.348***	***70.348***	***72.502***	***-2.154***
Belastingopbrengsten				
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.333	-1.333	-1.389	56
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			-115	115
Opbrengst invorderingskosten bedrijven	58	58	56	2
Opbrengst invorderingskosten huishoudens	325	325	402	-77
Opbrengst invorderingskosten ff bedrijven	29	29	40	-11
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	20.402	20.402	22.013	-1.611
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	44.448	44.448	44.863	-415
Opbrengst zuiveringsheffing ff bedrijven	2.128	2.128	2.044	84
Totaal belastingopbrengsten	*66.056*	*66.056*	*67.914*	*-1.858*
Dekkingsmiddelen				
Beschikking egalisatiereserve zuiveringsbeheer	4.292	4.292	6.292	-2.000
Totaal resultaatbestemming	*4.292*	*4.292*	*6.292*	*-2.000*
Nog te bestemmen resultaat			**-1.704**	**1.704**

Lasten

Kapitaallasten (€ 73.000 hoger)

In 2024 is de rente iets lager uitgekomen dan begroot. Hierdoor zijn minder rentelasten gerealiseerd ten laste van de taak zuiveren (€ 222.000 voordeel). Omdat in 2023 minder investeringsuitgaven zijn gerealiseerd, zijn ook in 2024 de reguliere afschrijvingslasten lager dan begroot (€ 27.000 voordeel). Deze voordelen worden echter tenietgedaan door een afschrijving van de voorbereidingskosten van de Windturbines op de rwzi Land van Cuijk (€ 323.000 nadeel). Het project is niet beëindigd, maar gepauzeerd. Omdat het op dit moment echter onzeker is of het uiteindelijk doorgang kan vinden, moeten de gemaakte voorbereidingskosten basis van de verslaggevingseisen worden afgeboekt.

Personeelslasten (direct) (€ 13.000 lager)

Het berekende bedrag van het saldo aan verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag. Dergelijke posten worden niet begroot. Verder zijn een aantal centrale budgetten hier begroot en de realisatie is verwerkt in de personeelslasten (urenverantwoording). Dat zorgt hier voor een lagere besteding.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 275.000 hoger)

Via de uren en uurtarieven zijn meer lasten doorberekend aan de primaire taken binnen zuiveringsbeheer. De hogere doorberekende lasten komen voort uit de personele inzet gerelateerd aan de toename van onze opgaven, geen gaten laten vallen in de processen waar mensen in- en uitstromen en de keus voor vaste formatie en behoud van kennis boven inhuur. Daarnaast zijn de cao-effecten door de late besluitvorming hierover (medio december 2023) niet volledig doorgerekend in de begroting 2024.

Goederen en diensten van derden en Bijdragen aan derden (€ 532.000 hoger)

De voornaamste oorzaken van de hogere kosten worden hierna per onderwerp toegelicht.

SNB

De reguliere bijdrage van de SNB over 2024 is, ondanks lager afgevoerde hoeveelheden, uitgekomen op € 6.996.000 (€ 735.000 nadeel). Dit wordt veroorzaakt door enkele nadelen bij de SNB als schades bij een turbine, hogere aangevoerde slibhoeveelheden en hogere externe opslagkosten. De afrekening over 2023 was € 20.000 lager dan verantwoord in 2023. Daarnaast is eerder bij de invoering van het huidige verrekenmodel met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. De verwachting is dat niet aan de voorwaarden wordt voldaan, waardoor nu het bedrag van de garantie als last is opgenomen in de jaarstukken (€ 333.000 nadeel). Het voordeel dat hiertegenover staat is hoger, maar dit is al in de jaarrekening van 2023 en de begroting van 2024 verwerkt.

Onderhoud

De groei van de reguliere onderhoudskosten en modificaties op de zuiveringen is groter dan was opgenomen in de begroting. Dit komt onder andere doordat en de onderhoudskosten sneller zijn gestegen dan de inflatie waarmee is gerekend. Daarnaast zijn er in de afgelopen jaren assets bijgekomen (deels ten laste van investeringen) om te kunnen voldoen aan wet- en regelgeving en/of ten behoeve van een efficiëntere bedrijfsvoering (bijvoorbeeld minder gebruik van hulpstoffen), waarvan het onderhoud nog niet bekend was bij het opstellen van de begroting. In de begroting 2025 zijn hier aanvullende middelen opgenomen. Ook zijn in 2024 voor € 382.000 onderhoudskosten gerealiseerd voor de instandhouding van de rwzi's Oijen en Land van Cuijk gedurende de renovaties. Hier staan onttrekkingen aan de bestemmingsreserves voor de instandhouding van de rwzi's tegenover. In totaal aan regulier onderhoud en modificaties op de zuiveringen en in het transportstelsel resulteerde in € 1.324.000 meer uitgaven.

Elektriciteit
Het natte jaar heeft gezorgd voor een hoger verbruik van elektriciteit. Het mindere aantal zonne-uren dan gemiddeld over de laatste jaren hebben gezorgd voor een lagere productie. Verder zijn de netwerk-tarieven harder gestegen dan bij de begroting was aangenomen. Samen zorgt dat voor een nadeel op de inkoop van elektriciteit van € 1.488.000.

Hulpstoffen
Aan hulpstoffen is in 2024 € 1.935.000 minder uit gegeven dan begroot (voordeel). Vooral poederkool levert, met lagere inkoopprijzen en een lager verbruik dan begroot, hieraan een grote bijdrage (€ 1.611.000). Door optimalisaties in zuiveringsproces is ook op de inkoop van de overige hulpstoffen een voordeel behaald.

Anti-afhaaksubsidie
In 2024 is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om anti-afhaaksubsidie te krijgen. Daarnaast is de vaststelling van de subsidie 2023 iets hoger is uitgevallen dan was opgenomen in de jaarstukken 2023. Dit resulteert in een voordeel van € 1.201.000.

Overig
Aanvullende beveiliging naar aanleiding van de koperdiefstal op de zonneweides in 2023 zorgden voor € 157.000 extra kosten. In de begroting 2025 zijn hier aanvullende middelen opgenomen. Voor Covid-bemonsteringen is € 71.000 uitgegeven (€ 21.000 meer dan begroot). Hier staan ook voor eenzelfde bedrag aan inkomsten van het Rijk tegenover. Op de overige dienstverlening van Aquon ten laste van de exploitatie van zuiveren is € 163.000 minder uitgegeven dan begroot. Juridische procedures hebben in 2024 voor in totaal € 302.000 aan kosten gezorgd. Gelet op de aard van de kosten waren deze niet begroot.

Beschikking Reserves/voorzieningen en onvoorzien (€ 2.069.000 hoger)
In 2024 is een bestemmingsreserve gevormd voor de instandhouding van de rwzi Land van Cuijk gedurende de renovatie. De bij de begroting vastgestelde post onvoorzien van € 150.000 voor de taak Zuiveringsbeheer is in 2024 niet ingezet. Verder is in 2024 is € 219.000 gedoteerd aan de voorziening voor arbeid gerelateerde verplichtingen (wachtgeld en pensioenen) ten laste van zuiveringsbeheer.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 451.000 lager)
De doorberekende kosten (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) toe te rekenen aan zuiveringsbeheer vallen lager uit. Onder ander door lagere licentiekosten, positieve afrekening bijdrage hWh 2024, daling kosten onderhoudskosten GIS en lagere te betalen Rijksfactuur t.a.v. kosten kadaster.

Baten

Financiële baten (€ 305.000 lager)
In 2024 is € 311.000 minder rente over eigen middelen ten gunste gekomen van zuiveren en is de dividenduitkering van de NWB ten gunste van zuiveren € 11.000 hoger dan begroot.

Goederen en diensten aan derden (€ 136.000 lager)
De marktprijzen voor gas zijn over een groot deel 2024 lager gebleven dan waarop in de begroting rekening was gehouden. Omdat ook de afname van het gas in het laatste kwartaal (toen de gasprijs wel boven begroting lag) achter is gebleven bij de begroting, zijn de opbrengsten uit biogas en de daaraan gekoppelde HBE- en GVO-certificaten € 409.000 lager dan begroot. Verkoop van overbodige goederen en gewonnen grondstoffen leverden een voordeel op van € 17.000. De definitieve suppletieaangifte 2022 leverde een voordeel op van € 257.000.

Overige baten (€ 244.000 hoger)

De hoeveelheid aangeboden ve's aan afvalwater van de gemeente Vught was in 2024 hoger dan begroot. Samen met een nabetaling over voorgaande jaren resulteert dit in een hogere bijdrage van waterschap De Dommel voor de behandeling ervan (€ 74.000 voordeel). In 2024 is alsnog SDE-subsidie ontvangen over 2023 (€ 88.000 voordeel). Verder is een bijdrage van het Rijk ontvangen voor de Covid-bemonsteringen van € 71.000 Andere bijdragen van derden leverden een voordeel op van € 84.000.
De in 2024 begrote personele baten ten gunste van zuiveren zijn verantwoord onder de doorberekende kosten ondersteuning (hier € 23.000 nadeel).

Beschikking bestemmingsreserves/voorzieningen (€ 529.000 hoger)

De onttrekking aan de voorziening van € 94.000 betreft het op basis van de actuariële berekening te veel aan voorzien bedrag voor pensioenen van voormalig bestuursleden. Via het voorstel voor de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit bedrag te reserveren voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP. Verder is in 2024

- € 119.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve versnelde afschrijving rwzi Oijen
- € 406.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve instandhouding rwzi Oijen
- € 29.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve instandhouding rwzi Land van Cuijk

Belastingopbrengsten Waterzuiveringsbeheer

Belastingopbrengsten (€ 1.858.000 hoger)

Tabel 27: Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer	Totaal		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	66.978	67.494	516
Invordering	412	499	87
Oninbaar		-14	-14
Dubieus		-11	-11
Kwijtschelding	-1.333	-1.340	-6
Netto belastingopbrengst 2024	**66.056**	**66.628**	**572**
Belastingopbrengst vgj		1.448	1.448
Oninbaar vgj		-101	-101
Dubieus		-12	-12
Kwijtschelding vgj		-49	-49
Netto belastingopbrengst vgj		**1.286**	**1.286**
Totaal netto belastingopbrengst	**66.056**	**67.914**	**1.858**

Belastingopbrengsten, inclusief kwijtscheldingen en oninbaar verklaringen, laten en positief resultaat. In de overzichten hierna wordt duidelijk welke opbrengsten betrekking hebben op het huidige belastingjaar en welke opbrengsten betrekking hebben op aanslagoplegging van voorgaande jaren.

Zuiveringsheffing Woningen en forfaitaire bedrijven

Tabel 28: Belastingopbrengsten Woningen en forfaitaire bedrijven

Zuiveringsbeheer	Woningen / ff bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	46.576	46.869	293
Invordering	354	443	88
Oninbaar		-7	-7
Dubieus		-7	-7
Kwijtschelding	-1.333	-1.340	-6
Netto belastingopbrengst 2024	**45.597**	**45.958**	**362**
Belastingopbrengst vgj		48	48
Oninbaar vgj		-86	-86
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding vgj		-49	-49
Netto belastingopbrengst vgj		**-91**	**-91**
Totaal netto belastingopbrengst	**45.597**	**45.868**	**271**

Het werkelijk aantal VE woningen is hoger dan begroot: 805.120 VE in plaats van de verwachte 800.000 VE. Voor wat betreft de VE forfaitaire bedrijven werd uitgegaan van 38.300 VE. Werkelijk is 38.340 VE aan aanslagen opgelegd. Bij zowel de eenpersoons- als de meerpersoonshuishoudens heeft een vrij forse toename plaatsgevonden ten opzichte van 2023. Het kwijtgescholden bedrag voor 2024 is nagenoeg gelijk aan de begroting. Het totaal nog op te leggen aanslagen voor forfait woningen en forfait bedrijven bedraagt € 103.300.

Zuiveringsheffing bedrijven

Tabel 29: Belastingopbrengsten bedrijven

Zuiveringsbeheer	Bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	20.402	20.625	223
Invordering	58	56	-2
Oninbaar		-7	-7
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**20.459**	**20.669**	**210**
Belastingopbrengst vgj		1.400	1.400
Oninbaar vgj		-15	-15
Dubieus		-8	-8
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**1.377**	**1.377**
Totaal netto belastingopbrengst	**20.459**	**22.046**	**1.587**

Tegenover het begrote aantal heffingseenheden voor bedrijven (367.200 VE) zijn werkelijk in 2024 iets meer aan aanslagen opgelegd (371.092 VE). Vandaar een kleine meeropbrengst ten opzichte van de begroting. Over het algemeen is er binnen deze categorie wel een verschuiving zichtbaar van Meetbedrijven (5.000 eenheden minder dan begroot) naar Tabelbedrijven (9.000 eenheden meer dan begroot).

De hogere belastingopbrengst over voorgaande jaren bestaat uit gerealiseerde definitieve aanslagen en nog te verwachten op te leggen aanslagen. Het totale bedrag van de nog op te leggen aanslagen over 2024 bedraagt € 994.176 en zijn in de belastingopbrengsten verantwoord.

Resultaatbestemming

Beschikking egalisatiereserve (€ 2.000.000 hoger)

De beschikking van de egalisatiereserve betreft de onttrekking aan de egalisatiereserve Zuiveringsbeheer van €4.292.043 conform de begroting. Verder is € 2.000.000 onttrokken voor de vorming van de bestemmingsreserve voor de instandhouding rwzi Land van Cuijk conform besluit algemeen bestuur van 5 juli 2024.

Nog te bestemmen resultaat

Verwerking van alle gegevens ten behoeve van Zuiveringsbeheer heeft een voordelig saldo van € 1.703.517 als resultaat.

De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

4.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Lasten

Lasten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2024	Verschil Begroting t.o.v. Rekening	Jaarrekening 2023
Kapitaallasten	43.964	43.964	43.498	466	39.470
Personeelslasten	55.488	55.488	57.582	-2.094	52.116
Duurzame gebruiksgoederen	1.903	1.903	3.223	-1.320	3.284
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	7.739	7.739	5.831	1.908	5.549
Energie	6.675	6.675	8.503	-1.828	6.850
Huren en rechten	3.175	3.175	3.242	-67	3.135
Leasebetalingen					
Pachten en erfpachten	4	4	8	-4	4
Verzekeringen	533	533	503	30	499
Belastingen	95	95	93	3	30
Onderhoud door derden	22.761	22.761	23.346	-585	21.223
Overige diensten door derden	28.132	28.132	28.139	-7	26.667
Bijdragen aan bedrijven	1.279	1.279	-30	1.309	4.893
Bijdragen aan overheden	4.585	4.585	4.844	-259	3.987
Bijdragen aan overigen	928	928	986	-58	963
Onvoorzien	300	300		300	
Voorzieningen			438	-438	198
Reserveringen	313	313	2.338	-2.024	310
Totaal	**177.874**	**177.874**	**182.541**	**-4.668**	**169.176**
Toevoeging categoriereserve ingezetenen					125
Toevoeging categoriereserve gebouwd					2.479
Toevoeging categoriereserve ongebouwd					69
Toevoeging categoriereserve natuurterreinen	1	1	1		
Toevoeging egalisatiereserve watersysteembeheer					1.422
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsbeheer					4.456
Toevoeging bestemmingsreserves					2.373
Totaal toevoeging reserves	**1**	**1**	**1**		**10.924**
Totaal inclusief toevoeging reserves	**177.874**	**177.875**	**182.542**	**-4.668**	**180.100**

Baten

Baten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2024	Verschil Begroting t.o.v. Rekening	Jaarrekening 2023
Externe rentebaten			150	150	
Interne rentebaten	2.086	2.086	1.810	-276	1.831
Dividenden en bonusuitkeringen	865	865	951	86	4.883
Baten ivm salarissen en sociale lasten	557	557	1.388	831	1.453
Uitlening van personeel	664	664	665		699
Verkoop van grond			1.069	1.069	471
Verkoop van duurzame goederen			16	16	33
Verkoop van overige goederen	1.999	1.999	1.708	-290	2.161
Opbrengst uit grond en water	390	390	532	142	451
Huuropbrengst uit overige eigendommen	13	13	14	1	13
Diensten voor derden	280	280	867	587	256
Bijdragen van overheden	2.770	2.770	3.758	988	13.163
Bijdragen van overigen			508	508	604
Belastingopbrengsten	146.795	146.795	149.469	2.674	142.410
Onttrekking aan voorzieningen			408	408	
Geactiveerde lasten (interne baat)	11.272	11.272	10.261	-1.011	8.449
Totaal baten	**167.691**	**167.691**	**173.571**	**5.881**	**176.876**
Onttrekking categoriereserve ingezetenen	441	441	441		208
Onttrekking categoriereserve gebouwd	2.982	2.982	2.982		112
Onttrekking categoriereserve ongebouwd	3	3	3		67
Onttrekking categoriereserve natuurterreinen					1
Onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer	2.347	2.347	2.347		2.032
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsbeheer	4.292	4.292	6.292	2.000	
Onttrekking bestemmingsreserves	119	119	575	456	805
Totaal onttrekking reserves	**10.184**	**10.184**	**12.640**	**2.456**	**3.224**
Totaal inclusief onttrekking reserves	**177.874**	**177.874**	**186.211**	**8.337**	**180.100**

Totaal baten	173.571
Totaal lasten	182.541
Saldo baten en lasten	-8.970
Mutaties reserves	12.639
Voordelig saldo	**3.669**

Toelichting

Voor de toelichting op de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten wordt verwezen naar de eerder gegeven toelichting op de kostenverdeelstaten naar kostendrager Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer. Voor een toelichting op de belastingopbrengsten wordt verwezen nar paragraaf 3.4 'Waterschapsbelastingen'. Hier geven we voor de kostensoorten met een verschil groter dan € 100.000 ten opzichte van de begroting een korte toelichting.

Een negatief bedrag in onderstaande overzichten betekent dat kosten c.q. bater lager zijn dan begroot. Staat er geen minteken voor dan zijn de kosten c.q. baten hoger dan begroot.

Lasten

Tabel 30: Toelichting afwijking kostensoorten (€ 1.000)*

Kostensoort	Verschil	Verklaring
Kapitaallasten	-€ 466	Lager renteomslagpercentage en de lagere boekwaarde per 01-01-2024 leiden tot lagere rente- en afschrijvingslasten
Personeelslasten	€ 2.094	Hogere personeelslasten door toename opgaven en projecten, geen gaten laten vallen in de bezetting, vaste formatie boven inhuur en cao-effecten.
Duurzame gebruiksgoederen	€ 1.320	Uitbreiding van de organisatie heeft geleid tot de aanschaf van meer Laptops en benodigde voorzieningen hiervoor. Deze waren niet voorzien in de begroting.
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	-€ 1.908	Er is minder uitgegeven aan poederkool door lager verbruik en lagere inkoopprijzen.
Energie	€ 1.828	In 2024 is er door een stijging van energieprijzen en lagere productie door minder zonuren meer uitgegeven aan energielasten.
Onderhoud door derden	€ 585	Hogere lasten voor onderhoud met name ontstaan door uitgevoerde calamiteitenbestrijding bij Leegveld en uitgevoerde veiligheidsmaatregelen door graverij Dassen.
Bijdragen aan bedrijven	-€ 1.309	Er is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om anti-afhaaksubsidie te krijgen.
Bijdragen aan overheden	€ 259	Hogere bijdragen aan thema- en gebiedgerichte plannen.
Bijdragen aan overigen	€ 58	
Onvoorzien	-€ 300	Onvoorzien is niet benut in 2024.
Voorzieningen	€ 438	Effect aanvulling van voorziening wachtgeld en pensioenen.
Reserveringen	€ 2.024	Hogere rentetoevoeging aan de categoriereserves en de vorming van een bestemmingsreserve voor instandhouding Land van Cuijk.

Baten

Tabel 31: Toelichting afwijking opbrengstsoorten (€ 1.000)*

Opbrengstensoort	Verschil	Verklaring
Externe rentebaten	€ 150	Niet begrote rente rekening-courant tegoeden
Interne rentebaten	-€ 276	De bespaarde rente over de reserves vallen lager uit door een lager interne rentepercentage.
Baten ivm salarissen en sociale lasten	€ 831	De hogere baten worden veroorzaakt door de hogere detacheringsopbrengsten en subsidies van de provincie.
Verkoop van grond	€ 1.069	Incidentele baten door boekwinst bij grondverkopen.
Verkoop van overige goederen	-€ 290	Lagere opbrengsten dan begroot door lagere gasprijzen.
Opbrengst uit grond en water	€ 142	Hogere huuropbrengsten voor pachtkohier.
Diensten voor derden	€ 587	Niet begrote overige opbrengsten betreft met name de ontvangen suppletie BTW algemene kosten 2022.
Bijdragen van overheden	€ 988	De hogere bijdragen van overheden betreffen met name niet begrote SDE subsidie over 2023, bijdrage voor covidbemonstering, hogere bijdrage voor afvalwaterbehandeling en hogere bijdrage voor LIFE IP NAS.
Bijdragen van overigen	€ 508	Hogere inkomsten DP Maas en Blue Deal.
Belastingopbrengsten	€ 2.674	Hogere belastingsopbrengsten door ontwikkeling WOZ-waarde en afwikkeling definitieve aanslagen over voorgaande jaren.
Onttrekking aan voorzieningen	€ 408	Wijziging voorziening op basis van actuariële berekening door een externe partij.
Geactiveerde lasten (interne baat)	-€ 1.011	De geactiveerde lasten vallen lager uit door vertragingen bij projecten.

4.4 Balans voor resultaatbestemming

ACTIVA bedragen x € 1.000	31-12-2024		31-12-2023	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	84.203		80.232	
Materiële vaste activa	495.519		442.796	
Financiële vaste activa	3.057		3.216	
Totaal vaste activa		***582.779***		***526.244***
Vlottende activa				
Uitzettingen looptijd < 1 jaar				
Kortlopende vorderingen	18.124		22.317	
Overlopende activa	16.942		16.564	
Liquide middelen				
Totaal vlottende activa		***35.067***		***38.880***
TOTAAL ACTIVA		**617.846**		**565.125**

PASSIVA bedragen x € 1.000	31-12-2024		31-12-2023	
Vaste passiva				
Eigen Vermogen				
Algemene reserves	3.350		3.350	
Egalisatiereserves	46.182		51.035	
Bestemmingsreserves	5.811		4.477	
Nog te bestemmen resultaat	3.669		9.247	
Totaal eigen vermogen		*59.012*		*68.108*
Voorzieningen		*2.354*		*2.487*
Langlopende schulden > 1 jaar		*453.343*		*410.569*
Totaal vaste passiva		***514.709***		***481.164***
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden < 1 jaar	65.717		52.621	
Overlopende passiva	37.420		31.340	
Totaal vlottende passiva		***103.137***		***83.961***
TOTAAL PASSIVA		**617.846**		**565.125**

4.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling

Algemeen

De waardering van de activa, reserves en voorzieningen vindt plaats volgens de door het algemeen bestuur goedgekeurde verordening op de uitgangspunten voor het beleid, voor het beheer en voor de inrichting van de beleids- en verantwoordingsfunctie van waterschap Aa en Maas. Deze verordening is opgesteld met inachtneming van artikel 108 van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Op 16 juli 2021 heeft het AB ingestemd met de nota Financieel Beleid 2022 die vanaf 2022 van toepassing is verklaard.

Waarderingsgrondslagen

Het primaire uitgangspunt van het financiële beleid is het voorzichtigheidsprincipe. Bij de toepassing van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling wordt voorzichtigheid betracht. Activa mag niet te hoog en passiva niet te laag worden gewaardeerd.

De vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs van de investeringen, verminderd met eventuele afboekingen wegens directe bijdragen van derden en met afschrijvingen.
Vorderingen en schulden worden gewaardeerd op nominale waarde. Ten behoeve van de vorderingen van belastingen is een voorziening dubieuze debiteuren gecreëerd. Voorzieningen wegens oninbaarheid van vorderingen worden in mindering gebracht op de desbetreffende vorderingen.

De in de balans opgenomen reserves zijn nodig voor een gelijkmatige ontwikkeling van de belastingtarieven. De jaarlijkse dotaties of eventuele verminderingen van de reserves worden bepaald aan de hand van de werkelijke uitgaven ten opzichte van de vastgestelde normen.

Resultaatbepaling

Bij de bepaling van het resultaat wordt het stelsel van baten en lasten gehanteerd. Dit houdt in dat rekening wordt gehouden met de aan het eind van het jaar nog te ontvangen en te betalen bedragen over het dienstjaar.
Ten aanzien van de belastingopbrengsten zijn de mutaties (hoeveelheidsverschillen) met betrekking tot de eenheden in het resultaat meegenomen. De afwijkingen per belastingcategorie van het watersysteembeheer zijn gecompenseerd door onttrekkingen/toevoegingen aan de categoriereserves.

Voor wat betreft de zuiveringsheffing wordt het positieve/negatieve resultaat volledig ten laste/ten gunste van de bestemmingsreserve tariefegalisatie zuiveringsbeheer geboekt.

Afschrijvingen

Afschrijvingen vinden plaats op basis van economische levensduur via de lineaire afschrijvingsmethode uitgaande van de werkelijke aanschafprijs. De afschrijvingen van de investeringen worden voor het eerst in de exploitatierekening opgenomen in het jaar volgend op het gereedkomen van de investering. Uitzondering hierop zijn de investeringen voor watersysteembeheer, betreffende de aanleg van waterlopen. Voor deze investeringen geldt, dat als de looptijd langer is dan twee jaar, gestart wordt met afschrijven in het eerste jaar na aanvang van het project.

Vaste activa

In de nota Financieel Beleid 2022 zijn de afschrijvingstermijnen van de vaste activa als volgt vastgelegd:

Tabel 32: Afschrijvingstermijnen

	Onderwerp	Termijn verordening Aa en Maas
a.	Vervoermiddelen, machines, apparaten, automatisering *) en werktuigen	5
b.	Bedrijfsgebouwen en woonruimten	40
c.	Technische installaties in bedrijfsgebouwen en woonruimten	15
d.	Veiligheidsvoorzieningen, telefooninstallaties, kantoormeubilair in bedrijfsgebouwen en woonruimten	10
e.	Primaire waterkeringen	40
f.	Overige waterkeringen	40
g.	Waterlopen en eenvoudige watersysteemkunstwerken	40
h.	Bouwkundig deel watersysteemgemalen	40
i.	Mechanisch deel watersysteemgemalen	15
j.	Transportleidingen en bouwkundig deel transportgemalen	30
k.	Mechanisch deel transportgemalen	15
l.	Bouwkundig deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	30
m.	Mechanisch deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	15
n.	Telemetrie t.b.v. de aansturing van gemalen, zuiveringsinstallaties en eventueel andere voorzieningen	15
o.	Wegen	25
p.	Vaarwegen en havens	35
q.	Peilbesluiten en waterakkoorden	10
r.	Legger en beheerregister	5
s.	Beschoeiing	15
t.	Depot berging saneringsspecie	10
u.	Meerjarige strategische beleidsplannen	5
v.	Overige materiële vaste activa	verwachte gebruiksduur
w.	Hoogwaterbeschermingsprogramma	30
x.	Baggeren	20
w.	Onderzoek en ontwikkeling	5

*) Automatisering met een economische levensduur < vijf jaar wordt via de exploitatie verantwoord (bijvoorbeeld vervanging van pc's om de drie jaar)

Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven tenzij de gronden een onverbreekbaar onderdeel vormen van een object. Dergelijke gronden worden conform het object afgeschreven.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.
In het kader van oninbaarheid van belastingdebiteuren is hiervoor een voorziening dubieuze debiteuren gevormd. Deze voorziening is op de belastingdebiteuren in mindering gebracht.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat. De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Rentetoerekening aan reserves

Bij de bepaling van het resultaat wordt rekening gehouden met bijschrijving van rente op de stand van reserves aan het begin van het jaar. Aan de reserves wordt de gemiddelde marktrente van een lening met een looptijd van 20 jaar (2,57%) toegerekend.

Langlopende schulden

Hier zijn de schulden opgenomen met een rente-typische looptijd van een jaar of langer. De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.4.2 Toelichting activa

Immateriële vaste activa

Tabel 33: Immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	31-dec-23	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Onderzoek en ontwikkeling	1.071			216	0	855
Bijdragen aan activa eigendom derden	518			26	0	492
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	72.728	7.855		2.945	0	77.638
Overige immateriële activa	5.915			697	0	5.218
Totaal	**80.232**	**7.855**		**3.884**	**0**	**84.203**

Tabel 34: Boekwaarde immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Onderzoek en ontwikkeling	1.071	855		855
Bijdragen aan activa eigendom derden	518	492		492
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	72.728	62.234	15.403	77.638
Overige immateriële activa	5.915	5.218		5.218
Totaal	**80.232**	**68.799**	**15.403**	**84.203**

Op de posten onderzoek en ontwikkeling, bijdrage activa eigendom derden en overige immateriële activa zijn in 2024 geen uitgaven geweest. De investering op geactiveerde bijdragen aan het Rijk betreft de jaarlijkse verantwoording van de bijdrage aan het HWBP.

Materiële vaste activa

De gebouwde eigendommen zijn voor zover deze daarvoor in aanmerking komen, tezamen met de inboedels op uitgebreide voorwaarden verzekerd. Per balansdatum bedroeg de verzekerde waarde € 382,7 miljoen.

Tabel 35: Staat van Materiële vaste activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	31-dec-23	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Gronden	38.806	17.086		16	1.421	54.455
Vervoermiddelen	1.593	1.476		474		2.596
Machines, apparaten en werktuigen	7.704	747	243	1.349		6.860
Bedrijfsgebouwen	10.720			537		10.183
Waterkering	24.936	48.543	51.933	764		20.781
Watersysteembeheer						
- Kunstwerken	49.102	2.571	493	3.279		47.901
- Watergangen	91.955	15.270	7.350	4.033		95.841
Zuiveringsbeheer						
- Transportriolen en gemalen	66.139	1.443		4.548		63.034
- Zuiveringsinstallaties	138.533	54.485	2.697	10.597		179.725
- Slibverwerkingsinstallaties	11.879	1.877		901		12.855
Overige materiële vaste activa	1.427			140		1.287
Totaal	**442.796**	**143.498**	**62.716**	**26.637**	**1.421**	**495.519**

Tabel 36: Boekwaarde materiële vast activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden-werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Gronden	38.806	528	53.927	54.455
Vervoermiddelen	1.593	223	2.373	2.596
Machines, apparaten en werktuigen	7.704	3.846	3.014	6.860
Bedrijfsgebouwen	10.720	10.183		10.183
Waterkering	24.936	6.605	14.176	20.781
Watersysteembeheer				
- Kunstwerken	49.102	30.360	17.541	47.901
- Watergangen	91.955	55.800	40.041	95.841
Zuiveringsbeheer				
- Transportriolen en gemalen	66.139	56.292	6.742	63.034
- Zuiveringsinstallaties	138.533	40.134	139.591	179.725
- Slibverwerkingsinstallaties	11.879	2.270	10.585	12.855
Overige materiële vaste activa	1.427	1.287		1.287
Totaal	**442.796**	**207.528**	**287.991**	**495.519**

Gronden

De mutaties binnen deze categorie betreft voornamelijk de Grondbank waarbij strategische gronden worden aangekocht, overboekingen van aangekochte gronden naar gestarte investeringsprojecten plaatsvinden en boekwinsten van verkochte gronden naar de exploitatierekening verantwoord worden. Op de gronden binnen de grondbank vindt geen afschrijving plaats. De verantwoorde afschrijving betreft vooral gronden die onderdeel uitmaken van rwzi's.

Vervoermiddelen

De investering betreft zowel vervanging van voertuigen en de uitbreiding van het wagenpark.

Machines apparaten en werktuigen

De investeringen zijn onder andere gedaan voor de vervanging van servers (uitwijk Dommel), Core-Switches, een microfoonsysteem en Flowmeter van oude meetnet.

Waterkering

De uitgaven hebben betrekking op de in uitvoering zijnde HWBP-projecten; te weten de planuitwerking van Cuijk-Ravenstein, de planuitwerking en uitvoering van Ravenstein-Lith en de verkenning Lith-Bokhoven en verkenning Doeveren. De totale kosten voor de dijkverbetering inclusief urenbesteding worden voor 90% door het HWBP betaald.

Watersysteembeheer kunstwerken

Om het systeem zo robuust mogelijk te maken is geïnvesteerd in diverse maatregelen. Zo zijn diverse elektrische onderstations vervangen door telecontrol onderstations, zijn volgens de Lange Termijn Asset Planning (LTAP) diverse gemalen aangepakt (onder andere gemaal Herpt, de Brand, Keet, Kleine Wetering) en is gestart met de verkenning voor het vervangen van gemaal Crèvecoeur en voor projecten in het kader van HOWABO.

Watersysteembeheer watergangen

Hieronder vallen projecten die uitgevoerd worden in het kader van de aanleg van EVZ's, verdrogingsbestrijding, beekherstel, waterlopen en waterberging. Projecten kunnen betrekking hebben op meerdere maatregelen.
De voornaamste uitgevoerde projecten per maatregel zijn:

- Aanleg evz's: Beneden Aa, Soeloop, nvo Oude Aa, Meerksenloop;
- Natuurvriendelijke oevers: Dungelseloop, de Vlier;
- Natte natuur parel Wijboschbroek;
- Beekherstel/ontwikkeling: Sint Jansbeek, Aa dal Zuid en Aa dal Noord/Kleine Aa;
- Waterberging: Gebiedsplan Raam, Blauwe Poort fase 2 en HOWABO-verkenning diverse projecten;
- Waterlopen: Baggeren Hertogswetering, uitvoering Lage en Hoge Raam.

De inkomsten betreffen diverse subsidies zoals de subsidie DHZ-verdrogingsbestrijding, STUW en bijdrage Water Bodem MOK. Daarnaast zijn ontvangen bijdragen van gemeenten en waterschappen verantwoord naar de projecten.

Zuiveringsbeheer transport en gemalen

De voornaamste uitgaven betreffen Oplossen capaciteit knelpunten Bakel, renoveren van de rioolgemalen Keldonk/Mariaheide, Oploo en Cuijk-Heiligenberg.

Zuiveringsbeheer zuiveringsinstallaties

In 2024 is verder gewerkt aan de in uitvoering zijnde projecten: uitbreiding verwerkingscapaciteit Land van Cuijk, de renovatie en uitbreiding van rwzi Oijen, effluentverbetering en verwijdering medicijnresten Dinther en de effluentverbetering rwzi Vinkel.

Zuiveringsbeheer Slibverwerkingsinstallaties

De mutaties hebben betrekking op de financiële verwerking van het project Renovatie rwzi ’s-Hertogenbosch.

Overige materiële vaste activa

Binnen deze categorie zijn voor 2024 geen uitgaven geweest.

Financiële vaste activa

Tabel 37: Financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	31-dec-23	Investering	Agiostorting	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Kapitaalverstrekkingen	3.065		159		0	2.906
Overige uitzettingen	151				0	151
Totaal	**3.216**		**159**		**0**	**3.057**

Tabel 38: Boekwaarde financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Kapitaalverstrekkingen	3.065	2.906		2.906
Overige uitzettingen	151	151		151
Totaal	**3.216**	**3.057**		**3.057**

Kapitaalverstrekkingen

De mutatie betreft de ontvangen agiostorting van 2024 van de SNB.

Overige uitzettingen

Binnen deze post zijn opgenomen de aandelen Nederlandse Waterschapsbank en de betaalde bijdrage aan Aquaminerals. Voor 2024 zijn er geen mutaties.

De aandelen Nederlandse Waterschapsbank NV zijn destijds gefinancierd door gebruik te maken van de toenmalige egalisatiereserve kering, kwantiteit en kwaliteit. In onderstaande staatjes wordt de verdeling van de aandelen weergegeven en wordt gepresenteerd hoe de ontvangen dividend verantwoord wordt naar de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Tabel 39: De effectenportefeuille

Type	MK/AA	Aantal	Storting	Nominaal bedrag	Totaal bedrag
A	MK	188	100%	€ 113	€ 21.328
A	MK	16	200%	€ 113	€ 3.630
B	MK	81	25%	€ 454	€ 9.189
					€ 34.147
B	AA	220	25%	€ 454	€ 24.958
A	AA	423	100%	€ 113	€ 47.987
					€ 72.945
Totaal aandelen		**928**			**€ 107.092**

Tabel 40: Verdeling dividend naar taken

Verdeling dividend naar kostendrager in %		
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer
MK	60%	40%
AA	100%	
Verdeling dividend naar kostendrager in €		
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer
MK	€ 20.488	€ 13.659
AA	€ 72.945	€ -
Totaal	**€ 93.433**	**€ 13.659**
% aandeel in totaal	**87%**	**13%**

Vlottende activa

Tabel 41: Belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	31-dec-23	31-dec-24
Leges/pachten/schouwvoering	100	33
Watersysteembeheer	8.931	8.098
Zuiveringsbeheer	7.949	8.191
Totaal	**16.980**	**16.322**

Tabel 42: Specificatie belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	2023	2024
Watersysteembeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	8.553	7.624
Debiteuren over vorige dienstjaren	471	575
Totaal	9.023	8.199
Reservering dubieuze debiteuren	-92	-101
Boekwaarde	**8.931**	**8.098**
Zuiveringsbeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	6.472	6.832
Debiteuren over vorige dienstjaren	1.608	1.514
Totaal	8.080	8.346
Reservering dubieuze debiteuren	-131	-155
Boekwaarde	**7.949**	**8.191**
Leges/pachten/schouwvoering	**100**	**33**
Totaal	**16.980**	**16.322**

Het saldo bij belastingdebiteuren betreft de openstaande posten van de werkelijk door de BSOB opgelegde aanslagen en is ten opzichte van het beginsaldo gedaald ten opzichte van voorgaand jaar. Dit betreft voornamelijk de debiteuren watersysteembeheer. Het saldo van de reservering dubieuze debiteuren ten opzichte van 2023 gestegen met € 33.000.

Tabel 43: Verloop debiteuren algemeen (€ 1.000)*

Debiteuren algemeen	31-dec-23	31-dec-24
Debiteuren algemeen	5.337	1.803
Voorziening dubieuze debiteuren		
Totaal	**5.337**	**1.803**

Het saldo van debiteuren algemeen betreft vorderingen die per 31 december 2024 nog niet zijn ontvangen. Het debiteurensaldo is ten opzichte van 2023 met € 3.534.000 gedaald. De (grootste) nog te ontvangen bedragen hebben betrekking op Dielissen en Altena notarissen € 718.000 (verkoop gronden / kavelruil); waterschap de Dommel € 302.000 (verdeling kosten Drongelens kanaal, detachering, afdracht verwerking ve's Vught); Heineken Nederland € 288.000 en Afvalstoffendienst € 82.000 (levering biogas); Gemeente Oss € 102.000 bijdrage onderhoud evz en maaien b-waterlopen; waterschap Brabantse Delta € 75.000 (detachering en WEB vergoeding); Gemeente Bakel € 48.000 bijdrage natuurlijk ingerichte gebieden 2024 en Het Waterschapshuis € 80.000 (diverse detacheringen). De nog te ontvangen bedragen zijn beoordeeld op inbaarheid. De verwachting is dat al deze bedragen inbaar zijn. Dit verklaart het nul saldo op de voorziening dubieuze debiteuren.

Tabel 44: Overlopende activa (€ 1.000)*

Overlopende activa	31-dec-23	31-dec-24
Nog te ontvangen inkomsten het Rijk	2.963	2.442
Nog te ontvangen inkomsten provincies		931
Nog te ontvangen inkomsten overige openbare lichamen	1.890	1.823
Nog te ontvangen inkomsten	2.829	2.897
Nog te ontvangen belastingopbrengsten BSOB	8.326	8.629
Vooruitbetaalde kosten	210	195
Waarborgsommen	342	22
Overige transitoria	4	4
Totaal	**16.564**	**16.942**

Tabel 45: Nog te ontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Nog te ontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Stand per 31-12-2024
Het Rijk	2.963	2.292	2.813	2.442
Provincie		931		931
Overige openbare lichamen	1.890	1.652	1.720	1.823
Overig	2.829	313	245	2.897
Totaal	**7.682**	**5.188**	**4.778**	**8.093**

De toevoegingen nog te ontvangen inkomsten van het Rijk betreft de HWBP-bijdrage voor de afrekening van het project planuitwerking Ravenstein Lith en de suppletie btw algemene kosten 2024. Werkelijk ontvangen zijn de suppletie algemene kosten 2022 en de tweede termijn medicijnresten Oijen. Ten behoeve van de afrekening van het HWBP-project planuitwerking Ravenstein Lith is de nog te ontvangen bijdrage van de Provincie opgevoerd.

Het saldo van de nog te ontvangen inkomsten van overige openbare lichamen is samengesteld uit de grondwateronttrekking Brabant Water; afwikkeling en opvoeren van de dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank; afrekening Aquon; Waterschap Eisen Bibliotheek (WEB)bijdrage waterschap de Dommel en Brabantse Delta en de Unie van Waterschappen voor de buitenlandactiviteiten project Bluedeal Ghana.

Het saldo van de overige nog te ontvangen inkomsten bestaat uit de nog te ontvangen opbrengsten HBE-certificaten.

Nog te ontvangen belasting voorgaande jaren

Het saldo op deze rekening betreft de van de BSOB nog te ontvangen belastingenopbrengsten 2024, opgelegd in 2024, die in 2025 per bank worden ontvangen. En de in 2025 nog op te leggen aanslagen 2022, 2023 en 2024.

Vooruitbetaalde kosten

De vooruitbetaalde kosten hebben betrekking op de jaarlijks vooruit te betalen kosten voor de premies van diverse verzekeringen en licentie/beheerskosten van het financieel systeem.

Waarborgsommen

De opgevoerde garantstellingen van de waterschappen Vechtstromen en Scheldestromen inzake de kosten-verdeelsystematiek van de SNB is op grond van het voorzichtigheidsprincipe als verlies genomen in 2024 daar de verwachting is dat niet aan de voorwaarden uit de garantieregeling voldaan kan worden.

Overige transitoria

Op deze post zijn in 2024 geen mutaties.

Liquide middelen

De post liquide middelen is samengesteld uit de saldi van de diverse lopende betaalrekeningen bij de banken.

Tabel 46: Liquide middelen (€ 1.000)*

Liquide middelen	31-dec-23	31-dec-24
Rekening-courant 's Rijks schatkist	0	0
Rabobank	0	0
Totaal	**0**	**0**

Schatkistbankieren

Voor 2024 geldt voor waterschap Aa en Maas een drempel van € 3.557.480.
In onderstaand overzicht wordt het verloop van de rekening per kwartaal weergeven afgezet tegen de drempel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren *(bedragen x € 1000)*					
		Verslagjaar	**2024**		
(1)	**Drempelbedrag**	**3.557**		**3.557**	
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**-**	**-**	**3.340**	**391**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	3.557	3.557	218	3.167
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar	**2024**		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	177.874			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	177.874			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
Vanaf 1 juli 2021 (1) = (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van €1.000.000 als het begrotingstotaal kleiner of gelijk is aan 500 mln. En als begrotingstotaal groter dan € 500 miljoen is is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen, vermeerderd met 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.	Drempelbedrag	3.557		3.557	
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	-	-	307.243	35.955
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	-	-	3.340	391

4.4.3 Toelichting Passiva

Eigen vermogen

Tabel 47: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Totaal reserves	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat bestem.	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Totaal	**58.861**	**9.247**	**68.108**	**2.340**	**15.105**	**55.343**

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie

Tabel 48: Verloop bestemmingsreserve tariefegalisatie (€ 1.000)*

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Watersysteembeheer	*20.110*	*3.959*	*24.069*	*340*	*5.774*	*18.634*
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Zuiveringsbeheer	*30.925*	*2.914*	*33.839*		*6.292*	*27.547*
Totaal	**51.035**	**6.873**	**57.908**	**340**	**12.066**	**46.182**

De bestemmingsreserves voor tariefegalisatie bestaan uit egalisatiereserves en categoriereserves. De egalisatiereserve heeft tot doel om de tariefontwikkelingen in relatie tot de kostenontwikkeling af te vlakken. Als gevolg van het vastgestelde Financieel Beleid per 2022 is de minimumgrens van deze reserve bepaald op 8% van de nettolasten voor Watersysteembeheer en 7% voor Waterzuiveringsbeheer.
De categoriereserves van de verschillende categorieën worden aangewend om de hoeveelheidsverschillen tussen de begrote belastingopbrengsten en de gerealiseerde belastingopbrengsten te dekken.
De mutaties binnen de tariefegalisatiereserves betreffen de bestemming van het resultaat volgens de begroting 2024.

Algemene reserve

Vanuit de Waterschapswet is het vormen van een weerstandsreserve voor Watersysteem- en Zuiveringsbeheer verplicht om risico's bij calamiteiten op te kunnen vangen. De actualisatie van de risico's heeft niet geleid tot het aanpassen van de reserves. De risico's worden toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen.

Tabel 49: Verloop weerstandsreserve (€ 1.000)*

Weerstandsreserve	31-dec-23	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	Resultaat bestemming	31-dec-24
Weerstandsreserve Watersysteembeheer	1.600				1.600
Weerstandsreserve Zuiveringsbeheer	1.750				1.750
Totaal	**3.350**				**3.350**

Overige Bestemmingsreserves

Tabel 50: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Overige Bestemmingsreserves	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.392		1.392		21	1.371
Bestemmingsreserve IBP2016-2021	250		250			250
Instandhouding Oijen	246	350	596		406	190
Afschrijving Oijen	125		125		119	6
Waterveiligheid	2.464	2.023	4.487		2.464	2.023
Instandhouding Land van Cuijk				2.000	29	1.971
Totaal	**4.477**	**2.373**	**6.850**	**2.000**	**3.039**	**5.811**

Natschadeloket Peilopzet Maas

Doordat Rijkswaterstaat de Maaswerken maatregelen uitvoert ter verbetering van de waterhuishouding van de Maas, zijn de stuwpeilen in Grave en Sambeek in 2011 en 2012 verhoogd. Deze peilverhoging leidt tot vernattingsschade bij agrariërs. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat waterschapactiviteiten lokaal tot vernatting kunnen leiden. Deze reserve is bedoeld om bovengenoemde schades te kunnen uitkeren. Onzeker is hoeveel natschadeclaims worden ingediend en wat dit vergt aan capaciteit en middelen. In de overeenkomst met Rijkswaterstaat is hiervoor op basis van aannamen een vergoeding vastgesteld. Deze vergoeding betreft naast uit te keren schadebedragen, procedurekosten inclusief organisatorische en personele kosten. Er zijn kosten gemaakt zodat een onttrekking heeft plaatsgevonden op basis van deze regeling. Op grond van het uitgebrachte advies loopt de overeenkomst tot 2038 en kan een verzoek worden ingediend tot 2035, en mogelijk nog 5 jaar langer.

Bestemmingsreserve IBP

Bij de besluitvorming van het 2e Bestuursverslag 2016 is besloten het project binnen de exploitatie uit te voeren en worden de niet uitgegeven middelen gestort in een bestemmingsreserve. Formeel was 2021 het laatste jaar van deze bestemmingsreserve. Bij de vaststelling van het jaarverslag 2021 heeft het AB besloten om de bestemmingsreserve InformatieBeleidsPlan (IBP) te continueren en de hoogte van de bestemmingsreserve vast te stellen op maximaal € 250.000. Voor 2024 is het niet noodzakelijk gebleken een onttrekking uit de reserve te doen. In 2025 wordt de reserve ingezet ter dekking van de kosten voor het naar de Cloud brengen van het financieel systeem.

Instandhouding Oijen

Deze bestemmingsreserve is bij de vaststelling van het Jaarverslag 2018 gevormd voor het in stand houden van rwzi Oijen voor en tijdens de renovatie. Via de resultaatbestemming jaarrekening 2023 is de bestemmingsreserve verhoogd met € 350.000. In 2024 is een bedrag van € 406.000 onttrokken aan deze bestemmingsreserve.

Afschrijving Oijen

Het Algemeen Bestuur heeft op 26 februari 2021 besloten om een bestemmingsreserve afschrijving Oijen van € 1.400.000 te vormen ter dekking van de verwachte versnelde afschrijving van activa als gevolg van de renovatie van rwzi Oijen. In 2024 is de laatste boeking van de versnelde afschrijving van € 119.000. Het restsaldo van de reserve valt via de resultaatbestemming vrij ten gunste van de egalisatiereserve waterzuivering.

Waterveiligheid

Conform het besluit bij jaarverslag 2020 is de bestemmingsreserve waterveiligheid gevormd. Aanleiding voor het vormen van deze bestemmingsreserve was dat het project Ravenstein Lith (Meanderende Maas) overgegaan was van de verkenningsfase naar de planuitwerkingsfase. Deze fase van het project kent voor het waterschap een gunstiger nettoresultaat dan werd voorzien en het onbenutte deel aan inkomsten (€ 2.464.000) vormt de basis van de bestemmingsreserve Waterveiligheid en blijft daarmee ter beschikking voor de resterende twee fasen van het project Meanderende Maas. Via de resultaatbestemming van de jaarrekening 2023 is vanuit het project HWBP Cuijk Ravenstein (verkenningsfase) een bedrag van € 2.023.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve. In 2024 is het bestemde bedrag (€ 2.464.000) van het project Ravenstein Lith (Meanderende Maas) volledig ingezet voor de planuitwerkingsfase.

Instandhouding land van Cuijk

In vergadering van het Algemeen Bestuur op 5 juli 2024 heeft het AB ingestemd met de vorming van een bestemmingsreserve van € 2.000.000 voor de instandhouding van rwzi Land van Cuijk. Met deze reserve wordt de bedrijfszekerheid van de zuivering tijdens de renovatie op peil gehouden. Een bedrag van € 29.000 is in 2024 onttrokken ter dekking van gemaakte kosten.

Tabel 51: Exploitatiesado (€ 1.000)*

Saldo van baten en lasten	31-dec-24
Exploitatiesaldo voor besluitvorming	**3.669**

Over het nog te bestemmen saldo van de rekening van baten en lasten over 2024 moet door het algemeen bestuur nog een besluit worden genomen. De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

Voorzieningen

Tabel 52: Verloop voorzieningen (€ 1.000)*

Voorzieningen	31-dec-23	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	118	309	171	257
Arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	270	277	79	468
Arbeidsgerelateerde voorziening APPAplan	2.098	23	492	1.629
Totaal	**2.487**	**610**	**742**	**2.354**

Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Deze voorziening is als gevolg van de Waterschapswet 2009 verplicht gevormd. De voorziening is te verdelen in drie componenten, te weten:

Wachtgeld verplichtingen

Gekeken is naar de uitkeringsgerechtigden en de resterende duur van de uitkeringen. Op het moment dat medewerkers recht hebben of krijgen op een wachtgelduitkering wordt de voorziening geactualiseerd. Dit geldt ook bij het stoppen van wachtgelduitkeringen wegens het bereiken einde looptijd, het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of bij overlijden. Bij het actualiseren is onder meer rekening gehouden met de duur van de verplichtingen, waarbij gegevens en cijfers ultimo 2024 als basis hebben gediend. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2024 weergegeven.

Tabel 53: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen wachtgeld (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting wachtgeld	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-171
Toevoeging in verband met toename van de verplichtingen	309
Totaal	**139**

Pensioenverplichtingen

Bij het actualiseren van de voorziening is rekening gehouden met de verwachte pensioenverplichtingen ten behoeve van de oud-bestuurders of hun partners gebaseerd op een levensverwachting van de man/vrouw in Nederland (bron: CBS). Het betreft hier oud-bestuurders (tot 2008) waarvoor destijds geen pensioenverzekering is afgesloten en oud-bestuurders die na 1 januari 2022 met pensioen gegaan zijn en waarvoor een bedrag uit de voorziening APPAplan is overgeboekt. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2024 weergegeven. Op basis van de actuariële berekening door een externe partij blijkt dat overboeking per saldo te ruim is geweest en heeft hierop een correctie plaatsgevonden. De correctie is als onderdeel van het exploitatieresultaat opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Tabel 54: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen pensioenen (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting pensioenen	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-79
Toevoeging in verband met overboeking uit voorziening APPAplan / actualisatie verplichtingen	277
Totaal	**198**

Voorziening APPAplan

De uitkering na het vervullen van een politiek ambt is voor politieke ambtsdragers geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (APPA). Dagelijks bestuursleden van de waterschappen bouwen op grond van de APPA-pensioenaanspraken op tijdens de functievervulling, maar ook tijdens de uitkeringsperiode na het aftreden. Deze pensioenaanspraken komen ten laste van de begroting.

Per 1 januari 2022 heeft waterschap Aa en Maas alle toekomstige pensioenverplichtingen voor oud-bestuursleden in eigen beheer, omdat per die datum de verzekeraar de overeenkomst heeft beëindigd. In 2024 heeft een toevoeging in de vorm van een pensioenoverdracht plaatsgevonden en een toevoeging als gevolg van indexatie van de voorziening. Doordat een oud-bestuurslid met pensioen is gegaan, heeft een overboeking naar de voorziening Pensioenverplichtingen plaatsgevonden. Op basis van de actuariële berekening van een externe blijkt dat de voorziening te ruim is. Via een onttrekking uit de voorziening is de correctie als onderdeel van het exploitatieresultaat opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Tabel 55: Mutaties voorziening APPAplan (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting APPAplan	Bedrag
Vermindering in verband met overdracht pensioen oud bestuurslid / actualisatie verplichtingen	-492
Toevoeging als gevolg van pensioenoverdracht	23
Totaal	**-469**

Vreemd vermogen

Tabel 56: Langlopende schulden (€ 1.000)*

Langlopende schulden	31-dec-23	31-dec-24
Totaal	**410.569**	**453.343**

Tabel 57: Geldleningen (€ 1.000)*

Geldleningen	31-dec-24
Hoofdsom Geldleningen per 1-1-2024	726.427
Aflossingen tot en met 1-1-2024	-316.121
Saldo geldleningen per 1-1-2024	410.306
Opgenomen geldleningen 2024	75.000
Aflossingen 2024	-32.246
Totaal	**453.060**

Tabel 58: Verloop geldleningen (€ 1.000)*

Hoofdsom	Stand per 1-1-2024	Vermeer-deringen	Gewone aflossing	Extra aflossing	Stand per 31-12-2024	Rentelast boekjaar
726.427	**410.306**	**75.000**	**32.246**		**453.060**	**9.897**

In 2024 zijn conform begroting twee leningen afgesloten voor in totaal € 75 miljoen. De schuldenlast is met € 32,2 miljoen gedaald door de aflossingen. De rentelast van de totale vaste geldleningen bedroeg € 9.897.000.

Tabel 59: Waarborgsommen (€ 1.000)*

Waarborgsommen	31-dec-23	31-dec-24
Totaal	**263**	**283**

De waarborgsommen hebben betrekking op: gemeente Helmond (plaatsen peilbuizen), PostNL (twee postbussen), een waarborgsom van € 51.000 voor Agrosaar America BV, waarborgsommen van € 119.000 voor een mestvergistingsinstallatie (MVB Oijen), € 111.200 voor Duurzaam landleven in verband met percelen in Heeswijk Dinther en € 1.250 in verband met een perceel in Erp.

Tabel 60: Kortlopende schulden (€ 1.000)*

Kortlopende schulden	31-dec-23	31-dec-24
Rekening-courant met openbare lichamen	40.526	5.641
Kortlopende geldlening		50.000
Crediteuren	8.422	6.017
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	3.673	4.059
Totaal	**52.621**	**65.717**

Rekening-courantverhouding met openbare lichamen

Dit betreft het saldo van de rekening bij de Nederlandse Waterschapsbank.

Kortlopende geldlening

Ten behoeve van de spreiding van de aflossingsverplichting van ons leningenpakket en te voldoen aan de eisen van de kasgeldlimiet zijn in 2024 een drietal kortlopende kasgeldleningen afgesloten. Op 22 februari is een kasgeldlening van € 25,0 miljoen afgesloten en op 16 mei een kasgeldlening van € 15,0 miljoen. Beide leningen

zijn afgelost bij de afgesloten geldlening op 18 juli 2024. Aan het einde van het jaar is op 19 december om aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen de derde kasgeldlening afgesloten van € 50,0 miljoen. In juni 2025 wordt deze lening afgelost met de dan af te sluiten geldlening.

Crediteuren

Het crediteuren saldo is ten opzichte van het 2023 gedaald naar een bedrag van € 6.017.000

Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies

In 2024 bestaan de kortlopende schulden uit ingeboekte belastingen afdrachten (€ 4.059.000).

Overlopende passiva

Tabel 61: Overlopende passiva (€ 1.000)*

Overlopende passiva	31-dec-23	31-dec-24
Nog te betalen kosten	14.914	10.543
Vooruitontvangen inkomsten		
Vooruitontvangen van de EU	0	0
Vooruitontvangen van het Rijk	3.827	7.964
Vooruitontvangen van de Provincie	9.182	15.727
Vooruitontvangen ov. openbare lichamen	-123	-835
Nog te verrekenen bedragen	157	157
Af te dragen loonheffing		
Verplichtingen aan personeel	3.380	3.852
Overige transitoria	3	10
Totaal	**31.340**	**37.420**

Nog te betalen kosten

- De voornaamste posten binnen het huidige saldo zijn:
- Rente diverse langlopende leningen € 7.696.000;
- Afrekening Greenchoice energiekosten € 320.000;
- Afwikkeling SNB 2024 € 752.000;
- Gemeentelijke bijdrage ’s-Hertogenbosch (diverse jaren) rioolgemalen € 809.000;
- Waterakkoorden € 100.000;
- Maaibestekken districten en keringen € 207.000;
- Diverse uitgevoerde werkzaamheden en geleverde goederen en diensten € 659.

Vooruitontvangen inkomsten

Tabel 62: Vooruitontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2024
EU				
Het Rijk	3.827	53.195	49.058	7.964
Provincies	9.182	11.660	5.115	15.727
Overige openbare lichamen	-123	2.391	3.103	-835
Totaal	**12.885**	**67.246**	**57.276**	**22.856**

Deze vooruitontvangen inkomsten van het Rijk, de provincie en overige openbare lichamen zijn te specificeren naar de volgende posten:

Tabel 63: Vooruitontvangen inkomsten per doel (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten voor	Vooruitontvangen inkomsten van	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2024
	Het Rijk	*69*	*324*		*393*
	Overige openbare lichamen	*101*	*1.892*	*1.892*	*101*
Vooruitontvangen subsidies sva	Totaal	170	2.216	1.892	493
Buitenlandbeleid	Overige openbare lichamen	55		7	48
	Het Rijk	*-61*		*29*	*-90*
	Overige openbare lichamen	*90*			*90*
Subsidie TKI-Gas fase 2	Totaal	29		29	
	Het Rijk		40.300	37.804	2.496
	Provincies		1.650		1.650
Subsidie HWBP Ravenstein-Lith	Totaal		41.950	37.804	4.146
Programma aanpak stikstof Peelvenen	Provincies	165			165
	Het Rijk	3.460	5.996	4.815	4.642
	Overige openbare lichamen		30		30
Voorschot subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein	Totaal	3.460	6.026	4.815	4.672
	Provincies	*1*		*1*	
Voorschot subsidie DHZ	Totaal	1		1	
Voorschot subsidie STUW	Provincies	2		2	
Voorschot subsidie NNB	Provincies		394		394
Puzzelen met Ruimte	Overige openbare lichamen	419	225	594	51
	Het Rijk	*297*	*100*		*397*
	Provincies	*678*	*228*		*906*
	Overige openbare lichamen	*-812*	*228*	*576*	*-1.161*
DPMaas	Totaal	163	555	576	142
	Het Rijk	*61*		*26*	*35*
	Provincies	*31*		*13*	*18*
Hoogwv DB Crevecoeur	Totaal	92		39	53
MOK extra capaciteit	Provincies		392	392	
Bijdr Water Bodem NB	Provincies	8.118	8.053	4.297	11.874
STOWA HVP bevers	Overige openbare lichamen	24	17	34	7
Nazorg Leegveld Peel	Provincies	187		116	71
GOB EVZ	Provincies		618	294	324
Vs subsidi HWBP LiBo	Het Rijk		4.500	4.500	
Vs subsidi HWBP Doev	Het Rijk		1.885	1.885	
Impulsregeling DAW	Het Rijk		90		90
POP3 - 00723	Provincies		326		326
Totaal		**12.885**	**67.246**	**57.276**	**22.856**

- Vooruitontvangen subsidies sva: Op deze balanspost worden de vooruitontvangen subsidies van diverse projecten verantwoord. Het kan voorkomen dat de uitgaven van de betreffende projecten achterblijven bij de totaal ontvangen subsidie. Wanneer de uitgaven op het project van voldoende omvang zijn worden de vooruit ontvangen subsidies naar de betreffende projecten verantwoord. In 2024 is van het Rijk € 264.000 ontvangen voor het versnellingsprogramma lachgas en € 58.000 voor de subsidieregeling Duurzaam Maatschappelijk Vastgoed (DUMAVA).
- Buitenlandbeleid: voor het uitvoeren van diverse projecten in het buitenland ontvangt het waterschap subsidies. Als penvoerder van deze subsidies vinden uitkeringen plaats aan de diverse instanties op basis van gedeclareerde voorschotten of gemaakte kosten. De mutaties betreffen het afboeken van kosten buitenlandproject Ghana.
- TKI-Gas fase 2: project is afgerond. Resterend bedrag is vrij gevallen in 2024.
- Subsidie HWBP Ravenstein-Lith: in 2024 is gestart met de uitvoering van het project. Volgens de beschikking is een bedrag van € 40.000.000 ontvangen van Rijkswaterstaat (HWBP). Een bedrag van € 37.700.000 is verantwoord naar het betreffende project. Daarnaast is van de Provincie een bedrag van € 1.650.000 ontvangen. Omdat binnen het project nog geen kosten zijn gemaakt welk gelabeld kunnen worden aan deze bijdrage heeft er nog geen overboeking plaatsgevonden.
- Programma aanpak stikstof Peelvenen: geen mutaties in 2024.

- Subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein: van Rijkswaterstaat zijn subsidies ontvangen voor een bedrag van € 5.996.000 ten behoeve van de planuitwerking van het traject Cuijk-Ravenstein. In 2024 is een bedrag van € 4.815.000 aangewend en verantwoord naar het betreffende investeringsproject. Tevens is van de gemeente Maashorst € 30.000 ontvangen voor meekoppelkansen binnen het project. Deze werkzaamheden zijn vooralsnog niet uitgevoerd binnen het project.
- Subsidie DHZ: de mutatie in 2024 betreft het laten vrijvallen van het restant subsidiebedrag.
- Subsidie STUW: de mutatie in 2024 betreft het laten vrijvallen van het restant subsidiebedrag.
- Puzzelen met Ruimte: Waterschap Aa en Maas is namens de regio Noordoost-Brabant bestuurlijk en ambtelijk trekker van het project Puzzelen met Ruimte. Vanuit de RegioDeal Noordoost-Brabant zijn hiervoor de komende jaren middelen beschikbaar. Doelstelling is een impuls geven aan een zestal gebiedsprocessen in de regio en twee experimenteergebieden kringlooplandbouw. De inzet is om te schakelen tussen verschillende opgaven in een gebied en waar mogelijk slim te koppelen (met ruimte) zodat kansen ontstaan of knelpunten sneller opgelost worden. In 2024 is € 225.000 aan subsidie ontvangen en is een bedrag van € 594.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten en het beschikbaar stellen van middelen voor gebiedsprocessen.
- Deltaprogramma Maas: het Deltaprogramma Maas is een samenwerkingsverband van bevoegde en verantwoordelijke partijen voor de inrichting en het beheer van het Nederlandse deel van het hoofdwatersysteem Maas. De Stuurgroep Deltaprogramma Maas heeft in 2015 het procesontwerp voor deze samenwerking vastgesteld. In de afgelopen jaren hebben de acht regionale partijen (drie provincies, vier waterschappen en Rijkswaterstaat Zuid) de middelen en capaciteit bijeengebracht. De combinatie van deze partijen en het op de juiste manier verantwoorden van de kosten en bijdrages leiden tot het vertekende beeld op de balanspost vooruitontvangen inkomsten openbare lichamen. De vordering die nu op deze post lijkt te ontstaan, dient dus in combinatie gezien te worden met de balansposten vooruitontvangen bijdragen van het Rijk en Provincies. Per saldo dus nog een vooruitontvangen bedrag van € 142.000. In 2024 is € 555.000 aan bijdragen ontvangen en is € 576.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten.
- Hoogwaterveiligheid ‘s-Hertogenbosch Crèvecoeur: de activiteiten zijn gericht op de voorbereiding en uitvoering van het project Hoogwaterveiligheid ’s-Hertogenbosch, Crèvecoeur. Deze maatregelen zorgen voor een waterstandsdaling in de Maas in de provincie Noord-Brabant en ook wordt gekeken wat het effect is op wateroverlast rondom 's-Hertogenbosch. In 2024 is geen subsidie ontvangen en is er € 39.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten.
- Extra capaciteit MOK: de subsidie betreft een vergoeding voor extra ingezette capaciteit voor de versnelling van de realisatie van groenblauwe opgaven. In 2024 is een subsidiebedrag van € 392.000 ontvangen van de provincie en volledig ingezet binnen de organisatie.
- Bijdrage Water bodem NB (MOK): de bijdrage is voor de uitvoering van de ‘Projecten MOK eerste tranche’ in het kader van de Bijdrageregeling water en bodem Noord-Brabant. In 2024 is in totaal een bedrag van € 8.053.000 ontvangen van de provincie. Hiervan is € 4.297.000 verantwoord naar de diverse in uitvoering zijnde projecten.
- STOWA-project HVP Bevers: het STOWA-project betreft een onderzoekspilot hoogwatervluchtplaatsen bevers. Het aantal bevers en dassen in Nederland neemt gestaag toe. Maar graverij in waterkeringen door deze dieren vormt groot een risico voor de waterveiligheid. Hoe kunnen we in de toekomst veilig en duurzaam samenleven met bever en das? Voor deze pilot is in 2024 een bijdrage ontvangen van € 17.000. Een bedrag van € 34.000 is verantwoord naar het project.
- Nazorg Leegveld/Peelvenen: de uitvoering van het project Leegveld is op een aantal afrondende werkzaamheden na gereed. De nazorgperiode is inmiddels gestart. In de nazorgfase worden de gevolgen onder andere de effecten van de peilstijgingen op de hydrologie in en buiten de natuur gevolgd door het waterschap. Als er aanvullende maatregelen nodig zijn om wateroverlast te voorkomen of schades op te lossen dan verzorgt Aa en Maas dit namens de provincie. De nazorgperiode en daarmee de bijdrage van de provincie eindigt vijf jaar na het bereiken van de streefpeilen. In 2024 is een bedrag € 116.000 ten gunste van het project aangewend.

- GOB EVZ: door middel van de 'Programma-aanvraag Ecologische Verbindingszones Aa en Maas is een subsidieaanvraag bij het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV ingediend en goedgekeurd. Aan de hand van diverse aanvragen is in 2024 een bedrag van € 618.000 aan subsidie ontvangen. Hiervan is een bedrag van € 294.000 doorgelegd naar de diverse projecten.
- Vs subsidie HWBP Lith Bokhoven: in 2024 is een subsidieverzoek gedaan bij de Programmadirectie Hoogwaterbeschermingsprogramma ten behoeve van de te maken kosten voor de verkenningsfase van het HWBP-project Lith-Bokhoven. Middels ontvangen beschikking is deze aanvraag goedgekeurd. Ten behoeve van de financiering van de gemaakte kosten is een verzoek tot voorschotbetaling gedaan. Dit voorschot van € 4.500.000 is in 2024 ontvangen en volledig doorgelegd naar het betreffende investeringsproject.
- Vs subsidie HWBP Doeveren: ten behoeve van de financiering van kosten voor de verkenningsfase voor het betreffende traject is subsidie aangevraagd bij de Programmadirectie Hoogwaterbeschermingsprogramma. Middels een ontvangen beschikking is deze aanvraag goedgekeurd. Een bedrag van € 1.885.000 is ontvangen en volledig doorgelegd naar het betreffende investeringsproject.
- Impulsregeling DAW: in het kader van de impulsregeling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer 2023-2027 is een subsidie verzoek ingediend en gehonoreerd. In 2024 is een bedrag van € 90.000 ontvangen, betreffende de eerste termijn van een totaal maximaal beschikt bedrag van € 499.000.
- POP3 – 00723: dit betreft de ontvangen POP3 Noord-Brabant subsidie ten behoeve van het project klimaatadaptieve aanpak.

Verplichtingen aan personeel

Deze post toont het saldo van aan personeel nog uit te betalen verplichtingen zoals nog te betalen salarissen, verplichting vakantiegeld en eindejaarsuitkering. De voornaamste mutatie binnen het saldo betreft het waarderen van het openstaande verlofsaldo en het saldo van de PPB / Vitaliteit.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen en rechten

Investeringen

Met betrekking tot investeringsprojecten is per ultimo 2024 voor € 442,6 miljoen aan opdrachten verstrekt. Het betreft voornamelijk de vastgelegde verplichting voor het project Meanderede Maas. Binnen het project Planuitwerking Ravenstein Lith is een vordering van € 1,5 miljoen niet doorgevoerd. Met betreffende instantie moeten nog nadere afspraken gemaakt worden omtrent de afwikkeling van deze vordering.

Leaseverplichtingen

Het waterschap heeft vier leaseauto's tot haar beschikking. De leaseverplichting bedraagt € 100.234. Dit bedrag is bepaald op basis van de nog lopende contractperiode per auto (tussen de 3 maanden en 3,5 jaar).

Juridische procedures

Rondom de afwikkeling van de renovatie rwzi 's-Hertogenbosch spelen juridische procedures met de aannemer. De uitkomst van deze procedures kan uiteindelijk een materiele impact hebben op de financiële positie van het waterschap. Bij opmaak van de jaarrekening is geen betrouwbare schatting te maken van de uitkomst en de mogelijke financiële gevolgen. Daarom zijn deze in de jaarrekening niet financieel gewaardeerd. Voor een verdere toelichting hieromtrent verwijzen we naar de paragraaf weerstandsvermogen.

Waarborging/garantstellingen

Garantstelling waterschap voor krediet Aquon

In de GR Aquon is in artikel 36 Borgtocht opgenomen dat voor de aan Aquon verstrekte leningen iedere deelnemer naar de betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk is conform zijn kostenaandeel in Aquon, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel. Ter financiering van de vaste activa is Aquon in het verleden twee langlopende leningen aangegaan voor een totaalbedrag van € 9,7 miljoen. In 2022 en 2023 heeft Aquon voor de financiering van de nieuwbouw leningen afgesloten voor in totaal € 32 miljoen. In 2024 heeft Aquon nog een lening van € 6 miljoen aangetrokken voor financiering van de nieuwbouw. Op 31 december 2024 resteert nog een totale lening schuld van € 42,8 miljoen.

Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank aan Aquon een kredietfaciliteit verleend van € 7 miljoen (in 2024 is geen gebruik gemaakt van dit krediet). De garantstelling van waterschap Aa en Maas in de leningen en kredietfaciliteit is 11,6%.

Garantstelling waterschap voor hypothecaire leningen personeel

Het waterschap staat garant voor hypothecaire leningen die zijn verstrekt aan voormalig medewerkers op grond van de samenwerkingsovereenkomst Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel (per 31 december 2012 beëindigd). Het betreft in het verleden verstrekte leningen. Eind 2024 bedraagt de hoofdsom € 393.504 en de restschuld € 352.224.

Garantstelling aan NWB ten behoeve van doorlopend kredietfaciliteit voor UvW

Alle waterschappen, met uitzondering van Hoogheemraadschap van Delfland, hebben een garantstelling afgegeven aan de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) ten behoeve van een doorlopende kredietfaciliteit voor de UvW. Het maximale bedrag waarvoor een waterschap aangesproken kan worden is € 2 miljoen.

In de ledenvergadering van de Unie d.d. 16 oktober 2015 is afgesproken dat bij een eventuele aansprakelijkheidsstelling inzake het krediet het verhaalrecht (recht van regres) gebaseerd wordt op het aandeel in de reguliere contributiebijdrage. Het huidige aandeel van waterschap Aa en Maas in de contributie bedraagt 4,2%.

De UvW heeft in 2017 een lening van € 6.013.268 met hypothecaire zekerheid ten behoeve van het pand aan de Koningskade 40 te Den Haag omgezet in een lening met borgtochtverklaring van de waterschappen. De nieuwe lening moet gegarandeerd worden door de waterschappen. Voor de garantstelling geldt een verdeelsleutel als voor de contributiebijdrage van de waterschappen aan de UvW.

Garantiestelling inzake eigen financiering SNB

Het waterschap Aa en Maas staat naar rato van het aandelenbezit garant voor een bedrag van maximaal € 10.404.054 (exclusief eventuele achterstallige (boete)rente of kosten) voor leningen die SNB afsluit. Voor deze garantiestelling heeft waterschap Aa en Maas als zekerheidsstelling, naar rato van het aandelenbezit, een recht van hypotheek op het terrein, gebouwen en installaties van SNB te Moerdijk. De SNB heeft in 2020, 2022, 2023 en 2024 geldleningen afgesloten met een restant leensom per 31 december 2024 van € 31.348.214.

NWB - OVERZICHT LENINGEN

					Saldo	Aflossing	Saldo
Leningnummer	**Aanvang**	**Hoofdsom**	**Rente %**	**Looptijd**	**31-12-2023**	**2024**	**31-12-2024**
Lening NWB 30818*	31-12-2020	€ 27.000.000	0%	6 jaar	€ 13.500.000	€ 4.500.000	€ 9.000.000
Lening NWB 31505	15-4-2022	€ 6.000.000	1,39%	8 jaar	€ 4.812.500	€ 750.000	€ 4.062.500
Lening NWB 31767	2-4-2024	€ 4.000.000	2,99%	14 jaar			€ 4.000.000
Lening NWB 31768	2-10-2023	€ 4.000.000	3,04%	14 jaar	€ 4.000.000	€ 285.714	€ 3.714.286
Lening NWB 31769	2-2-2023	€ 6.000.000	3,06%	14 jaar	€ 6.000.000	€ 428.571	€ 5.571.429
Lening NWB 32012	5-11-2024	€ 5.000.000	2,86%	14 jaar	€ -		€ 5.000.000
Totaal					**€ 28.312.500**	**€ 5.964.286**	**€ 31.348.214**

* In feite is het rentepercentage -0,218%, doordat de rente vooraf in één keer is uitbetaald door een hoger bedrag dan de hoofdsom gestort te krijgen.

Naar rato van het aandelenbezit bedraagt de garantiestelling van waterschap Aa en Maas voor deze leningen € 5.931.082. In 2024 is geen aanspraak gemaakt op deze garantstelling.

Garantstellingen aan het waterschap

In het kader van aanbestedingen dienen aannemers in een aantal gevallen een bankgarantie te overleggen aan het waterschap. Deze bankgaranties bieden zekerheden in het geval de andere partij zijn financiële verplichtingen niet na komt.

Verbonden partijen

De informatie omtrent de verbonden partijen wordt nader toegelicht in de paragraaf Verbonden partijen.

4.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

De Wet normering topinkomens (WNT) is van toepassing op waterschap Aa en Maas. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 € 233.000. Het waterschap valt onder het regime waarin de bezoldiging van de bestuurders en hoogste leidinggevenden niet mag uitstijgen boven het wettelijke bezoldigingsmaximum van € 233.000. Hieronder het overzicht van de beloning van de secretaris-directeuren van waterschap Aa en Maas waaruit blijkt dat deze binnen de kaders van de WNT blijft.

Tabel 64*: Topfunctionarissen waterschap Aa en Maas*

Bedragen x € 1	Dhr. P. Sennema	Dhr. P. Verlaan
Functiegegevens	**Secretaris-Directeur**	**Secretaris-Directeur**
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01-01/31-03	23-04/31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 43.141,77	€ 103.448,31
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 5.820,51	€ 15.204,05
Subtotaal	*€ 48.962,28*	*€ 118.652,36*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 57.931,69	€ 161.062,84
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging	**€ 48.962,28**	**€ 118.652,36**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2023		
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01-01/31-12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	
Dienstbetrekking	ja	
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 165.634,86	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.414,56	
Subtotaal	*€ 188.049,42*	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 233.000,00	
Bezoldiging	**€ 188.049,42**	

Naast de hiervoor vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2024 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2024 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd.

5. Voorstel en Besluit

Aan het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas

Ingevolge artikel 6, onder k, van de regeling met betrekking tot de organisatie van het financieel beheer doe ik u hierbij ter vaststelling toekomen de jaarrekening 2024 van waterschap Aa en Maas.

’s-Hertogenbosch,

de financieel ambtenaar,

Pascal Reinaerdts

Aan het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas

Ingevolge artikel 105 van de Waterschapswet bieden wij u hierbij ter vaststelling aan de jaarrekening 2024 van waterschap Aa en Maas.

de secretaris	de dijkgraaf
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 22 april 2025;

gehoord het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid en de commissie Waterketen en Duurzaamheid;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

BESLUIT:

1. Het Jaarverslag 2024 vast te stellen;

2. In te stemmen met het voorstel tot administratieve overboeking van de restantkredieten van onderhanden werk van het verslagjaar 2024 en de daarmee samenhangende geraamde bijdragen die eind 2024 nog niet ontvangen waren;

3. De kredietoverschrijding op een investering goed te keuren die in 2024 volledig afgerond is en geactiveerd wordt voor het project in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet
10296 - Vervoermiddelen 2023	1.220	1.236		1.236	-16
Afgeronde projecten	***1.220***	***1.236***		***1.236***	***-16***

4. In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigde aanvullende investeringskrediet voor de projecten in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10274 - LTAP Gemaal De Brand	375	393	13	406	-31	40
10276 - LTAP Gemaal Kleine Wetering	289	307	15	322	-33	40
10277 - NVO De Vlier&Opl vismigr	900	328	671	999	-99	
10340 - Kl modificatie RG t Snepke	175	90	90	180	-5	5
10343 - HWBP Bijdrage 2024	7.373	7.855		7.855	-482	482
Niet afgeronde projecten	***9.112***	***8.973***	***789***	***9.762***	***-650***	***566***

5. De jaarrekening 2024 vast te stellen;

6. In te stemmen met de volgende resultaatbestemmingen:

Jaarrekening 2024	WSB	ZB	Totaal
Resultaat jaarrekening voor bestemming	**€ 1.965.515**	**€ 1.703.517**	**€ 3.669.031**
Bestemmingsvoorstel bij besluitvorming:			
vrijvallen restsaldo bestemmingsreservers versnelde afschrijving Oijen		€ 5.897	€ 5.897
vormen bestemmingsreserve ten behoeve van overgang van APPA naar Wtp	€ -313.817	€ -93.737	€ -407.554
Resultaat na bestemming	**€ 1.651.698**	**€ 1.615.677**	**€ 3.267.375**

7. In te stemmen met het voorstel om het resultaat 2024 na bestemming, per taak overeenkomstig het geldende reserveringsbeleid, als volgt te bestemmen:

Watersysteembeheer

Soort	Ontvangsten	Begroting	Verschil	Bestemming reserve conform begroting doorgevoerd als werkelijk in jaarrekening	Resultaat bestemming	Correctie geboekte mutatie tov werkelijk
Ingezetenen	24.209.987	23.894.475	315.512	440.655	125.143	315.512
Gebouwd	46.490.663	46.191.579	299.084	2.982.164	2.683.080	299.084
Ongebouwd	10.199.733	10.234.511	-34.778	3.007	37.785	-34.778
Natuurterreinen	183.472	168.498	14.974	-670	-15.644	14.974
Egalisatiereserve Watersysteembeheer				2.346.738	-4.482.062	1.056.906
Totaal Watersysteembeheer	**81.083.856**	**80.489.063**	**594.793**	**5.771.894**	**-1.651.698**	**1.651.698**

*om het juiste saldo te verantwoorden in de jaarverslaglegging is het saldo (€ 5.771.894) van de al doorgevoerde mutaties volgens de begroting gecorrigeerd binnen deze telling.

Bovenstaande resulteert in:

- een toevoeging aan de categorie ingezetenen van € 315.512;
- een toevoeging aan de categorie gebouwd van € 299.084;
- een onttrekking aan de categorie ongebouwd van € 34.778;
- een toevoeging aan de categorie natuurterreinen van € 14.974;
- een toevoeging aan de egalisatiereserve watersysteembeheer van €1.056.906.

Waterzuiveringsbeheer

Het totale saldo voor waterzuiveringsbeheer sluit op een toevoeging aan de egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer van € 1.615.677.

Het algemeen bestuur voornoemd,

de secretaris de dijkgraaf

Peter Verlaan Mario Jacobs

Bijlage SiSa verantwoording

- Regeling specifieke uitkering subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
- Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2024 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 7-01-2025									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E107	**Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer**		Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/01*	Totale bestedingen (t/m jaar T-1) *Aard van controle R* *Indicator: E107/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E107/03*	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/05*	
			1	IENW/BSK-2024/253661	€ 0	€ 199.615	€ 199.615	Nee	
LVVN	L7B	**Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland**		Gebiedsnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/01*	Hieronder per regel één provincie(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen emaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/03*	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/05*	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/06*
		SiSa tussen medeoverheden	1	C2273986	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 35.816	€ 330.006	Ja	
			2	C2318067	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 12.862	€ 12.862	Nee	

Bijlage Niet SiSa verantwoording

Puzzelen met ruimte

SiSa 2024 incl extra uitvraag Provincie NIET-OVERHEDEN

Uitkeringscode		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
C75B	Regio deals 3e tranche	Vooringevuld	Beschikkingsnummer per (deel)project	Betreft pijler per (deel)project	Besteding per (jaar T) per (deel)project	Publieke cofinanciering (jaar T) per (deel)project	
			(Deel)projecten met een zelfde beschikkingnr kunnen niet als aparte regel opgevoerd worden. Voor dit format vallen ze dan onder hetzelfde (deel) project.	Zie beschikking Kassier	ten laste van Rijksmiddelen	Provincie en gemeenten en waterschappen	
		Aard controle n.v.t.	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	
		Indicator: C75B/01	*Indicator: C75B/02*	*Indicator: C75B/03*	*Indicator: C75B/04*	*Indicator: C75B/05*	
	1	*060796 Gemeente 's-Hertogenbosch*	€ 20.001.582	Fijn Wonen	€ 526.257	€ 215.069	
		Vooringevuld	Totale cumulatieve besteding per (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve overige cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Toelichting
			ten laste van Rijksmiddelen	Provincie	Gemeenten en waterschappen	Derden	
		Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R. Alleen van toepassing voor projecten die provinciale subsidie hebben aangevraagd	*Aard controle n.v.t.*
		Indicator: C75B/06	*Indicator: C75B/07*	*Indicator: C75B/08A*	*Indicator: C75B/08B*	*Indicator: C75B/13*	*Indicator: C75B/09*
	1	*060796 Gemeente 's-Hertogenbosch*	€ 1.137.756	€ 1.300.000	€ 1.320.650	€ 0	
		Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T)	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) per (deel)project	Eindverantwoording (Ja/Nee) per (deel)project			
			Alleen indien van toepassing!				
		Aard controle n.v.t.	*Aard controle R*	*Aard controle n.v.t.*			
		Indicator: C75B/10	*Indicator: C75B/11*	*Indicator: C75B/12*			
	1	€ 0	€ 0	nee			

Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen

Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen		
Naam Waterschap	Waterschap Aa en Maas	
Adres	Pettelaarpark 70, 5216PP	
Aanvraag is gedaan o.b.v. Regeling	Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen	
Beschikkingnummer	1400013928	
2023		
	Raming	**Realisatie**
Bijdrage (incl. BTW)	*€ 127.749,00*	**€ 127.749,00**
Aan welke activiteiten zijn de gelden besteed en voor hoeveel FTE?		interne capaciteitsinzet, inclusief externe inzet, voor organiseren en coördineren van samenwerking en bijeenbrengen van kennis tussen (Brabantse) waterschap(pen) en provincie (Noord-Brabant). o.a. werkgroep WaBoS, provinciale bijeenkomsten BPLG, bijeenkomsten Brabantse waterschappen t.b.v. Bouwsteen WaBoS, GGA's de Peel en Aa dal Noord enzovoorts. Ten einde invulling te geven aan de gebiedsprocessen gericht op het inrichten van maatregelen voor het behalen van de gestelde doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat.
		Interne (en ingehuurde) capaciteitsinzet voor organiseren en coördineren van samenwerking en bijeenbrengen van kennis binnen waterschap Aa en Maas. o.a. interne bijeenkomsten voor invullen WaBoS, GGA's de Peel en Aa dal Noord, bijpraatsessies zoals afdelingsoverleggen en MT.
		Interne capaciteitsinzet voor organiseren, coördineren en bijwonen van bijeenkomsten over NPLG met Rijksoverheid, RTLG, Unie van Waterschappen en regionale samenwerkingsverbanden
	Totaal 0,97 fte	Totaal 0,97 fte

Bijlage realisatie naar beleidsvelden

Waterveiligheid

Tabel 65: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	1.667	1.667		9,5%	1.867	10,7%	1.522	10,1%
Beheersinstrumenten waterkeringen	443	443			509		506	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.636	10.636			9.866		9.803	
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	996	996			603		579	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	12.074	12.074		68,9%	10.978	63,1%	10.888	72,6%
Inrichting en onderhoud watersystemen	367	367		2,1%	768	4,4%	1.350	9,0%
Regulering	1.842	1.842		10,5%	2.023	11,6%	1.744	11,6%
Heffing en invordering	755	755		4,3%	642	3,7%	629	4,2%
Bestuur en externe communicatie	970	970		5,5%	1.205	6,9%	1.041	6,9%
Dekkingsmiddelen	-149	-149		-0,9%	-84	-0,5%	-2.167	-14,4%
TOTAAL	**17.526**	**17.526**		**100,0%**	**17.398**	**100,0%**	**15.007**	**100,0%**

Grafiek 14: % Aandeel kosten per beleidsveld

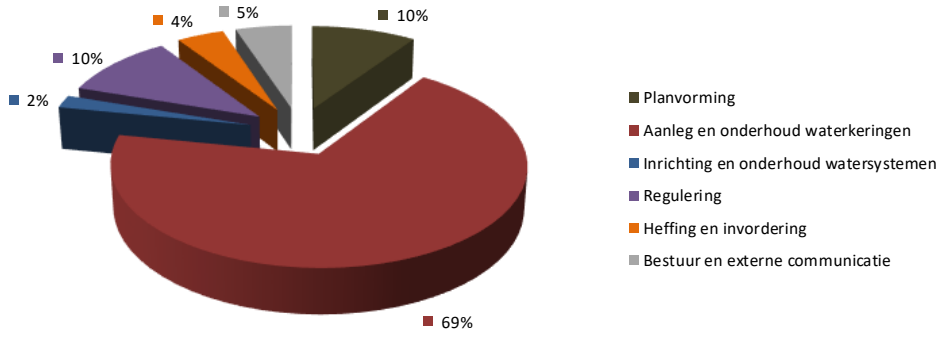

Grafiek 15: Het beleidsveld Aanleg en onderhoud waterkeringen gesplitst naar beleidsproducten

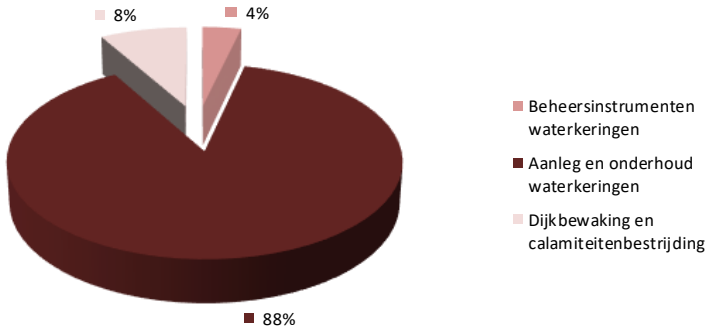

Klimaatbestendig en gezond watersysteem

Tabel 66: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Kosten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer						
Planvorming	4.702	4.702		6,8%	5.296	7,6%	4.306	7,0%
Beheersinstrumenten watersystemen	830	830			895		762	
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	30.502	30.502			31.591		28.825	
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	5.376	5.376			5.848		4.694	
Beheer hoeveelheid water	10.560	10.560			9.250		8.985	
Calamiteitenbestrijding watersystemen	1.210	1.210						
Monitoring watersystemen	6.922	6.922			7.523		5.870	
Inrichting en onderhoud watersystemen	55.400	55.400		80,7%	55.107	78,9%	49.135	79,7%
Regulering	3.836	3.836		5,6%	4.173	6,0%	3.661	5,9%
Heffing en invordering	2.264	2.264		3,3%	1.927	2,8%	1.888	3,1%
Bestuur en externe communicatie	2.909	2.909		4,2%	3.614	5,2%	3.123	5,1%
Dekkingsmiddelen	-448	-448		-0,7%	-253	-0,4%	-432	-0,7%
TOTAAL	**68.662**	**68.662**		**100,0%**	**69.865**	**100,0%**	**61.682**	**100,0%**

Grafiek 16: % Aandeel kosten per beleidsveld

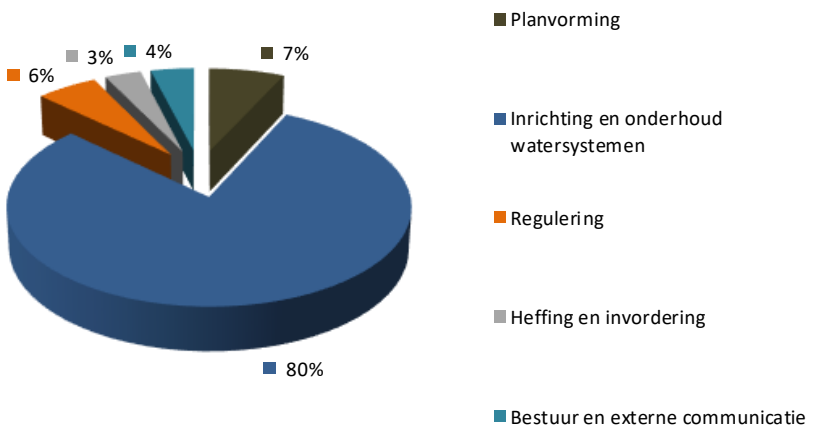

Grafiek 17: Het beleidsveld Inrichting en onderhoud watersystemen gesplitst naar beleidsproducten

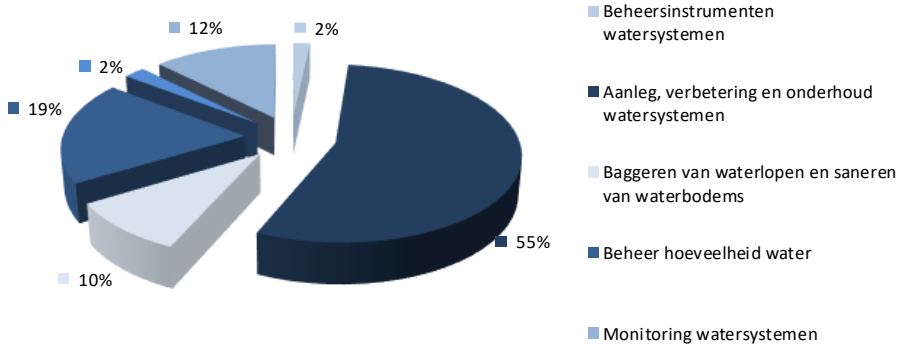

Schoon Water

Tabel 67: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	753		753	1,1%	963	1,4%	782	1,3%
Getransporteerd afvalwater	12.075		12.075		12.601		11.511	
Gezuiverd afvalwater	39.369		39.369		40.507		37.924	
Verwerkt slib	15.243		15.243		13.020		12.217	
Afvalwaterbehandeling door derden								
Bouw en exploitatie ZTW	66.686		66.686	94,6%	66.128	94,0%	61.653	99,3%
Regulering	808		808	1,1%	1.010	1,4%	762	1,2%
Heffing en invordering	1.530		1.530	2,2%	1.754	2,5%	1.652	2,7%
Bestuur en externe communicatie	1.571		1.571	2,2%	1.764	2,5%	-1.730	-2,8%
Dekkingsmiddelen	-841		-841	-1,2%	-1.252	-1,8%	-1.020	-1,6%
TOTAAL	**70.506**		**70.506**	**100,0%**	**70.368**	**100,0%**	**62.099**	**100,0%**

Grafiek 18: % Aandeel kosten per beleidsveld (zuiveringsbeheer)

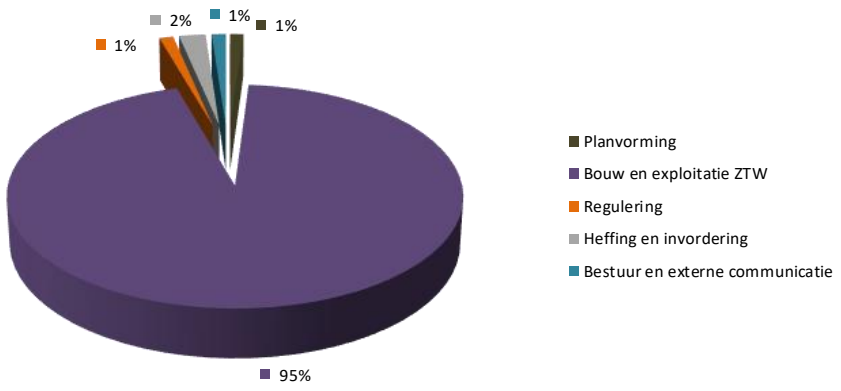

Grafiek 19: Het beleidsveld Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken gesplitst naar beleidsproducten

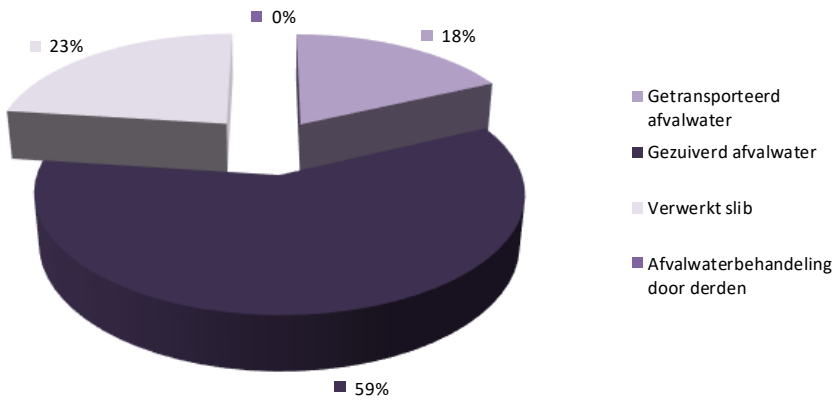

Bijlage Verbonden partijen

Aquaminerals	
Vestigingsplaats	Nieuwegein
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Ingangsdatum	1 januari 2018
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquaminerals verzorgt de afzet van grondstoffen die vrijkomen uit het zuiveringsproces. Het gaat hierbij in eerste instantie om cellulose en struviet. Daarnaast vervult ze, om stagnatie in de slibverwerking te voorkomen, vanaf juli 2021 in opdracht van de UvW de regie over de collectieve incidentencapaciteit in slibverwerking van de Nederlandse waterschappen.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder met stemrecht.
Deelnemende partijen	Alle drinkwaterbedrijven in Nederland, de waterschappen Aa en Maas, Amstel Gooi en Vecht, Zuiderzeeland, De Dommel, Brabantse Delta, de Hoogheemraadschappen Hollands Noorderkwartier, Stichtse Rijnlanden, Delfland en Waterschap Limburg.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	In het kader van de circulaire economie en duurzaamheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	- Langdurige relatie om ontzorgd te worden bij het afzetten en vermarkten van reststoffen en grondstoffen. De beginperiode is in het bijzonder gericht op de afzet van struviet. Inmiddels worden ook zand en roostergoed uit de rwzi's via Aquaminerals afgevoerd. Mogelijk dat op termijn ook (opgewerkt) cellulose via Aqaminerals afgezet kan worden. - Toezien op verder acquireren van waterschappen als deelnemer om zodoende in de toekomst groter aanbod (gezamenlijke afzet) en daarmee grotere schaalvoordelen te kunnen bewerkstelligen.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenkapitaal ter waarde van € 40.000 (546 aandelen; 3,1% van het totaal).

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.700.174	€ 3.491.759	€ 1.775.263	€ 4.012.086
2024	€ 1.775.263	€ 4.012.086	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	n.v.t.	n.v.t.	€ 22.697.512	€ 303.285
2024	n.v.t.	n.v.t.	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Aquon	
Vestigingsplaats	‘s-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquon verricht laboratoriumonderzoek en heeft als doel te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van innovatiekracht.
Bestuurlijk belang	Zetel in het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Schieland en Krimpenerwaard, Delfland, Rijnland, Hollandse Delta, Rivierenland en De Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Aquon verricht monstername- en laboratoriumwerkzaamheden t.b.v. de kwalitatieve monitoring (KRW) van het watersysteem, de monitoring van de zuiveringsinstallaties, hydrobiologie (ecologie), waterbodemonderzoek, grondwateronderzoek en t.b.v. handhavingsactiviteiten en calamiteiten. Daarnaast worden nog specifieke analysewerkzaamheden verricht t.b.v. de COVID-bemonsteringen van de rwzi’s en de projecten “Onderzoek naar Geneesmiddelen en andere Organische microverontreinigingen”, metingen n.a.v. onderzoek toepassing “Poederkool op rwzi Oijen” en metingen n.a.v. toepassing “Poederkool/Ozon op rwzi Dinther”. Tevens vinden er steeds meer metingen plaats rondom sensoren (waaronder ook bijvoorbeeld de lachgassensoren op de rwzi’s).
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	Geen, de bestuurlijke en bedrijfsmatige focus is gericht op een stabiele bedrijfsvoering en verlaging van de kosten. Een belangrijke stap daarin is de centralisatie in 2024 in de nieuwbouw in Houten.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Op basis van aantal productiepunten/verkooppunten.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.671.035	€ 20.051.089	€ 2.718.836	€ 46.074.882
2024	€ 2.718.836	€ 46.074.882	€ 3.511.455	€ 51.660.173

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 38.767.500	€ 4.039.000	€ 36.522.854	€ 3.877.000
2024	€ 38.117.000	€ 4.315.000	€ 37.239.300	€ 4.254.000

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)	
Vestigingsplaats	’s-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 januari 2005
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Daarnaast houdt het BHIC toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden. Dit alles conform de archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis.
Bestuurlijk belang	Het AB van het BHIC bestaat uit 8 leden, het DB uit 4 leden. Niet alle deelnemers hebben zitting in het bestuur. Wel hebben alle deelnemers de mogelijkheid hun standpunten in te brengen middels het adviserend overleg waarin alle deelnemers zijn vertegenwoordigd. De deelnemende waterschappen hebben om beurten zitting in het bestuur (wisseling na waterschapsverkiezing). In november 2023 heeft Aa en Maas het stokje overgenomen van De Dommel.
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, Waterschap De Dommel, het Rijk en diverse Brabantse gemeenten (Bernheze, Boekel, Boxtel, Land van Cuijk, Maashorst, Meierijstad, Oss, Sint-Michielsgestel en Vught). De provincie Noord-Brabant is geen lid van de GR maar neemt diensten af middels een DVO (dienstverleningsovereenkomst).
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Beheer van de overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	Continuering deelname
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Bijdrage op basis van bedrag per inwoner. Voor de deelnemende gemeentes werd hiervoor uitgegaan van het inwoneraantal bij oprichting van het BHIC. Voor de deelnemende waterschappen is bij de oprichting van het BHIC gerekend met hectare en vervolgens is er een fictief aantal inwoners bepaald. Voor Aa en Maas was dit 30.627. Vanaf 2025 wordt de bijdrage van de gemeentes gebaseerd op actuele inwoneraantallen en wordt het fictieve inwoneraantal voor de waterschappen geïndexeerd met het gemiddelde stijgingspercentage van de inwoners bij de deelnemende gemeentes

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.576.213	€ 4.633.088	€ 1.621.476	€ 5.052.854
2024	€ 1.621.476	€ 5.052.854	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 6.011.800	€ 121.100	€ 6.197.472	€ 121.100
2024	€ 6.494.200	€ 136.200	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)	
Vestigingsplaats	Oss
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	BSOB verzorgt de heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen en stelt de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast
Bestuurlijk belang	Zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, gemeenten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Maashorst, Oss, en Someren. Waterschap De Dommel treedt toe per 2026.
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en -invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Toezien op het opstellen van een strategie voor toetreden van potentiële nieuwe deelnemers en het dientengevolge bereiken van financieel voordeel voor de huidige deelnemers.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aantal WOZ-objecten, aantal aanslagregels en aantal aanslagbiljetten.

Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 956.000	€ 15.740.000	€ 626.000	€ 16.960.000
2024	€ 626.000	€ 16.960.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 11.270.215	€ 3.295.256	€ 11.403.597	€ 3.294.806
2024	€ 12.639.000	€ 3.267.788	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het Waterschapshuis (hWh)	
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	HWh is de regie-, beheer- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van Informatievoorziening. HWh heeft als doel het bevorderen en faciliteren van samenwerking op het gebied van informatievoorziening tussen de waterschappen en de andere overheden.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur en dagelijks bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT en data ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering. HWh ondersteunt op dit gebied bij het: • verbeteren van de kwaliteit van de bedrijfsvoering; • besparen/beperken van kosten; • efficiënter maken van de informatievoorziening; • vergroten van de innovatieve slagkracht; • organiseren van de digitale transformatie; • versterken van het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid; breder samenwerken van de waterschappen en andere overheden
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zijn actief in de diverse kaderstellende overlegorganen die vorm geven aan de producten van hWh, zoals het CDO-platform, I-Platform en de diverse themagroepen. Ook detacheren we diverse collega's full- of part-time bij hWh. We geven collega's de ruimte om tijdelijk hun kennis en expertise voor hWh in te zetten en zo een bijdrage te leveren aan digitale ontwikkelingen voor de sector en daarnaast kennis voor het waterschap zelf te ontwikkelen. Deelname aan (nieuwe) facultatieve projecten van hWh wordt per project bekeken, mede op basis van een businesscase. Bij prioritering van de projecten wordt gekeken volgens het principe 'wat moet, wat hoort, wat loont' en naar de aard van het project (product, dienst of advies/ondersteuning), waarbij de volgorde qua prioriteit is: 1. Producten die we anders zelf moeten aanschaffen; 2. Diensten die we anders zelf moeten aanschaffen; Advies en ondersteuning
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	In de begroting van hWh wordt onderscheid gemaakt tussen instandhouding en de programma's/projecten. Het instandhoudingsdeel valt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur, de programma's/projecten onder de (gedelegeerde) verantwoordelijkheid van de OGT (opdrachtgeverstafel, bestaande uit directeuren van de waterschappen).

	In de Gemeenschappelijke regeling hWh is bepaald dat alleen bij wijzigingen in de instandhoudingsbijdrage een zienswijzeprocedure van toepassing is. Alle deelnemers dragen conform de unieverdeelsleutel bij aan het instandhoudingsdeel. Dit betekent dat aan 45% van de instandhoudingskosten door elk waterschap gelijk wordt bijgedragen. De overige 55% van de instandhoudingskosten wordt naar rato van de omvang van de belastingopbrengst van elk waterschap verdeeld. Tussen instandhouding en programma's/projecten en tussen programma's/projecten onderling wordt het "Loden deur principe" gehanteerd. Deelnemers dragen alleen de kosten en risico's voor projecten waaraan zij deelnemen. De kostenverdeling bij de verschillende projecten is in deelnameovereenkomsten geregeld. De mogelijke verdeelsleutels zijn vastgelegd in het programmareglement.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 0	€ 10.273.785	€ 0	€ 11.548.259
2024	€ 0	€ 11.548.259	€ 0	€ 15.068.879 (concept)

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 21.473.397 excl. btw	€ 1.200.151 incl. btw	€ 28.306.646 excl. btw	€ 1.300.068 incl. btw
2024	€ 27.639.595 excl. btw	€ 1.410.140 incl. btw	€ 33.149.753 excl. btw	€ 1.525.428 incl btw

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- In 2019 heeft de belastingdienst de koepelvrijstelling voor hWh ingetrokken. Dit betekent dat hWh niet meer BTW-vrij diensten mag leveren aan de waterschappen. Daarom worden de cijfers zonder BTW in de begroting van hWh gepresenteerd en met BTW doorberekend aan de waterschappen.
- De begrotingsbedragen betreffen steeds de primitieve begroting. Gedurende het jaar vinden er bij hWh begrotingswijzigingen plaats (zowel met als zonder zienswijzeprocedure).
- Het resultaat van hWh na bestemming is altijd nihil doordat eventuele overschotten of tekorten met de deelnemers worden verrekend.

Meervoudige centrumregeling Waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel	
Vestigingsplaats	n.v.t.
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder rechtspersoonlijkheid
Ingangsdatum	2016
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De aan deze regeling deelnemende waterschappen werken onderling samen ten behoeve van een meer doelmatige en efficiënte uitvoering van de taken van de deelnemende waterschappen.
Bestuurlijk belang	n.v.t.
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Onderlinge samenwerking waarbij één waterschap (het centrumwaterschap) werkzaamheden m.b.t. een afgesproken taakonderdeel verricht voor een of beide andere waterschappen (gastwaterschappen) en de voorgeschoten kosten en risico's worden verdeeld conform een afgesproken verdeelsleutel. Om deze samenwerking juridisch vorm te geven en daarmee onder meer BTW- en aanbestedingsrisico's te verminderen is gekozen voor het construct meervoudige centrumregeling (MCR). Dit betreft een gemeenschappelijke regeling zonder rechtspersoonlijkheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering en (jaarlijkse) monitoring stand van zaken.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	n.v.t.

Vermogen van de verbonden partij				
Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Doelmatige bestrijding van de muskusrat en beverrat en het voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken in het bijzonder.
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap wordt vertegenwoordigd door één lid van het dagelijks bestuur
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas
Relatie met programma	Veilig en bewoonbaar beheergebied
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade aan waterstaatswerken door muskusrat en beverrat.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Er zijn geen noemenswaardige beleidsvoornemens.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	De waterschappen nemen ieder deel voor één derde (1/3). Dit geldt eveneens ten aanzien van de risico's.

Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 2.993.000	€ 895.833	€ 3.037.590	€ 893.463
2024	€ 3.358.710	€ 1.017.350	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)	
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1928
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NBWB behartigt de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant
Bestuurlijk belang	• Bestuurslid (1 van de 4) • Stemrecht in de algemene ledenvergadering
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Rivierenland en Aa en Maas
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	De behartiging van de belangen van de waterschappen vindt vooral plaats door: 1. Sterke en efficiënte (bestuurlijke) afstemming met partners; 2. Werk met werk maken: organisatie van cofinanciering op regionaal en landelijk niveau; 3. Beleidsmatige afstemming en gezamenlijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het grondwaterbeleid; 4. Bij te dragen aan kennisontwikkeling t.b.v. de realisatie van waterdoelen door o.a. de leerstoel Natuurbeschermingswetgeving; 5. Participatie in het GroenOntwikkelfonds Brabant.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering huidige koers.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	De algemene ledenvergadering stelt ieder jaar op voordracht van het bestuur de contributie voor ieder lid vast op basis van de door het bestuur aangeboden ontwerpbegroting. Waterschap Aa en Maas betaalt 4/13e deel van de totale contributie.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 75.000	€ 44.639	€ 68.796	€ 107.660
2024	€ 68.796	€ 107.660	€ 68.783	€ 0

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 122.000	€ 37.538	€ 68.194	€ 37.538
2024	€ 122.000	€ 23.692	€ 182.168	€ 23.692

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	1954
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en triple-A ratings van Moody's en Standard & Poor's. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.
Bestuurlijk belang	Middels algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem, ieder aandeel B op 4 stemmen.
Deelnemende partijen	35 overheden (provincies, waterschappen en de Staat der Nederlanden)
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Bij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstigere rente dan elders in de markt. Daarnaast is er m.i.v. 2019 weer sprake is van een te ontvangen dividenduitkering, welke ten gunste komt van de exploitatie van het waterschap.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenbezit: 627 aandelen A à € 115 en 301 aandelen B à € 460 (Totale aandelenuitgifte bedraagt: 50.478 aandelen A en 8.511 aandelen B). De nominale waarde van het totale aandelenbezit van Aa en Maas bedraagt € 210.565.

Vermogen van de verbonden partij (in miljoenen euro's)

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.995	€ 71.290	€ 2.060	€ 73.849
2024	€ 2.060	€ 73.849	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij (in miljoenen euro's)

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Resultaat na belastingen	Aandeel Aa en Maas (dividend)
2023	n.v.t.	n.v.t.	€ 126	€ 0,95
2024	n.v.t.	n.v.t.	Nog niet bekend	Nog niet bekend

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Ingangsdatum	14 september 1994
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Bestuurlijk belang	Ieder aandeelhoudend waterschap benoemt een vertegenwoordiger die de belangen van het waterschap behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Waterschap Aa en Maas wordt in de AvA. Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Aa en Maas is de grootste aandeelhouder met een aandelenbezit van 18,92%.
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas (18,92%), De Dommel (17,01%), Brabantse Delta (14,51%), Vechtstromen (13,59%), Scheldestromen (7,97%), Stichtse Rijnlanden (14,0%) en Limburg (14,0%).
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringsslib tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De aandeelhouders hebben in de periode juli 2016 - juli 2017 een gezamenlijke slibstrategie opgesteld. In oktober 2017 heeft het AB van waterschap Aa en Maas de slibstrategie vastgesteld. De slibstrategie houdt op hoofdlijnen in dat de komende 10 jaar in beginsel wordt vastgehouden aan de huidige route van SNB.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Er geldt een eenheidsprijs per ton ontwaterd slib, met beperkte aanvullende bepalingen over de kwantiteit van de slibaanvoer vanuit de aandeelhouders (een waterschap krijgt een afwijkende prijs in rekening gebracht indien het waterschap meer dan 5% afwijkt van de opgegeven slibprognose).

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 15.280.000	€ 29.973.000	€ 14.728.000	€ 34.595.000
2024	€ 14.728.000	€ 34.595.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 32.700.000	€ 6.244.000	€ 36.826.000	€ 6.564.000
2024	€ 34.921.000	€ 6.520.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Stowa (Stichting toegepast onderzoek waterbeheer)	
Vestigingsplaats	Den Haag (cf statuten)
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	1971
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het (doen) verrichten van toegepast onderzoek ten dienste van instellingen belast met het beheer van watersystemen en waterketen, alsmede het vergaren en verankeren van deze kennis bij de deelnemers.
Bestuurlijk belang	n.v.t. (Mario Jacobs heeft op persoonlijke titel zitting in het bestuur) NB: omdat er formeel geen sprake is van bestuurlijk belang is dit formeel geen verbonden partij maar wordt voor de volledigheid toch meegenomen in deze rapportage
Deelnemende partijen	Alle waterschappen en provincies
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Kennisontwikkeling & innovatie staan bij Aa & Maas hoog in het vaandel. De kennis die wordt ontwikkeld door STOWA wordt afgetapt en vertaald naar de eigen organisatie. Deels door een actieve inbreng in bestuur, commissies en werkgroepen, maar ook doordat STOWA co financiert in projecten van Aa & Maas.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	STOWA heeft een belangrijke taak om het waterbeheer in Nederland te voorzien van adequate kennis op met name tactisch en strategisch niveau. Daarbij zien we dat nieuwe thema's als circulariteit, duurzaam grondwaterbeheer, opkomende stoffen, maar ook bijvoorbeeld Digitale Transformatie van ons water- en zuiveringsbeheer, de traditionele domeinen (watersystemen, keringen, keten) ontstijgen. Daarnaast zien wij een toenemende behoefte om, in lijn met de ontwikkelingen rond de Omgevingswet, op regionale schaal kennis te ontwikkelen op de waterthema's. Om bovendien de beperkte hoeveelheid middelen doelmatig te kunnen inzetten, verwachten wij dat de verschillende onderzoekslijnen binnen de nieuwe kennisprogramma's op transparante wijze worden geprogrammeerd, inclusief bijbehorende budgettering.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Wordt elke 5 jaar opnieuw bepaald bij een nieuwe strategienota. Op dit moment betaalt Aa en Maas 5,01%

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 8.670.293	€ 12.897.146	€ 8.140.932	€ 11.424.595
2024	€ 8.140.932	€ 11.424.595	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 18.342.000	€ 480.675	€ 24.601.474	€ 480.675
2024	€ 19.067.000	€ 509.516	Nog niet bekend	Nog niet bekend

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Naast de contributie dragen wij aan enkele projecten separaat bij.

Unie van Waterschappen (UvW)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1927
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de algemene ledenvergadering (evenredige vertegenwoordiging)
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking op een veelheid aan onderwerpen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Voortzetting huidige koers
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Contributie welke jaarlijks in de algemene ledenvergadering tegelijk met de begroting wordt vastgesteld. Bij ontbinding van de Unie zijn de waterschappen naar rato van contributiebetaling aansprakelijk voor eventuele tekorten na vereffening.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 2.697.666	€ 22.577.582	€ 2.178.238	€ 21.731.405
2024	€ 2.178.238	€ 21.731.405	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 11.586.700	€ 518.123	€ 20.649.675	€ 518.123
2024	€ 13.301.500	€ 582.926	Nog niet bekend	Nog niet bekend

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Naast de contributie int de Unie ook onderstaande bedragen:

	muskus/beverratten-bestrijding	contributie blad Het Waterschap (excl btw)	SIKB
2023	€ 126.404	€ 6.667	€ 5.000
2024	€ 119.555	€ 6.905	€ 5.000

- Het realisatietotaal 2023 is inclusief € 9,4 miljoen aan uitgaven t.b.v. projecten waar een gelijk bedrag aan inkomsten tegenover staat. Het bedrijfsvoeringsresultaat voor bestemming is € 519.428 negatief. Dit is voornamelijk te wijten aan waardevermindering van het Uniepand van € 286.284 voortvloeiend uit de jaarlijkse taxatie en een aanvullend opgenomen voorziening van ruim € 290.214 voor reorganisatiekosten. Mede op advies van de accountant zijn de bestemmingsreserves kritisch bekeken en opgeschoond. Na mutatie bestemmingsreserves resteert een negatief resultaat van € 89.724 dat ten laste wordt gebracht van de algemene reserve. De algemene reserve komt daarmee uit op € 322.230.

Status mijlpalen inrichtingsprojecten

Afdeling: Projecten & Programmeren

Onderstaande overzichten geven de status weer van de mijlpalen en financiën voor de grootste inrichtings-projecten, als het gaat om doelrealisatie en impact, die een bijdrage leveren aan de volgende opgaven:

EVZ | Beekherstel | Vismigratie | NVO | Waterberging | Voldoende water | Verdrogings-bestrijding | Knelpunt wateroverlast

Legenda

- Mijlpaal gereed
- Huidige fase
- Toekomst

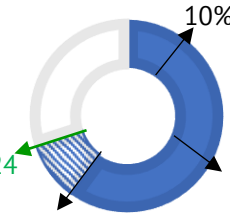

Status grondverwerving:

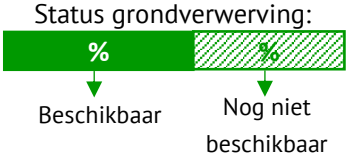

Gevoteerd krediet, afgerond op €10.000

Overzicht mijlpalen en financiën per project:

Gebiedsplan Raam

Mijlpalen

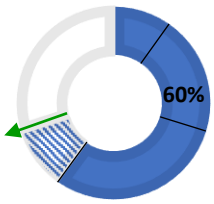

Aantal projecten gereed, aantal aanbestedingen in voorbereiding

Financiën

Uitgaven: € 14.120.000

Restant: € 28.860.000

Grondverwerving

100 %

Opgaven

Deelprojecten

Graafsche Raam

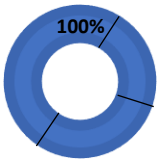

Uitvoering gereed

Lage Raam

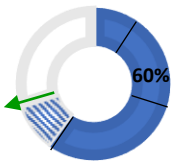

Voorbereiding aanbesteding

Hooge Raam

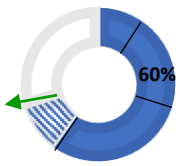

Voorbereiding aanbesteding

GGOR

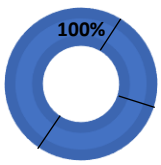

Uitvoering gereed

veilig
voldoende
schoon
water

Meer informatie over de inrichtingsprojecten & de planningen is te vinden op aaenmaas.nl/projecten

Waterschap Aa en Maas

Programma Hoogwateraanpak Brabant-Oost (HoWaBo)

Mijlpalen

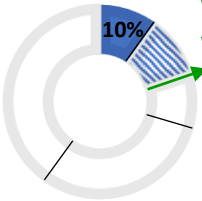

Voor 5 projecten waar wij trekker van zijn is de verkenning gestart

Financiën (voorbereidingskrediet)

Uitgaven: € 2.120.000

Restant: € 1.360.000

Grondverwerving

Pas na visie beter zicht op mogelijke grondverwerving

Opgaven

Deelprojecten

Gemaal Crevecoeur

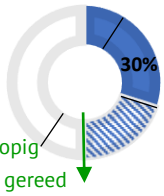

Voorlopig ontwerp gereed

Baardwijkse Overlaat

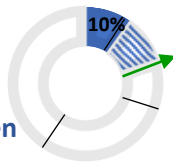

Verkenning alternatieven

Extra inlaat Engelermeer

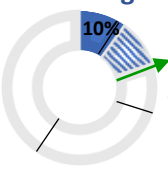

Verkenning alternatieven

Peilregulatie tussen Dommel en Aa

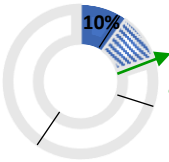

Verkenning alternatieven

Bokhovense Polder

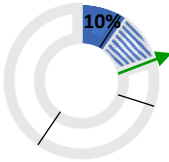

Verkenning alternatieven

Aa-dal Zuid fase 1

Grotendeels afgerond, 1 project nog in uitvoering

Mijlpalen

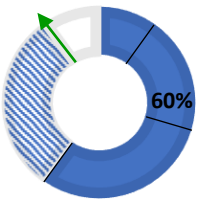

Financiën

Uitgaven: € 15.950.000

Restant: € 750.000

Grondverwerving

100 %

Opgaven

Deelprojecten

Beekdal-ontwikkeling Aa

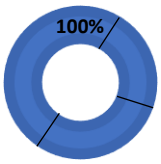

Uitvoering gereed

Slievense Loop

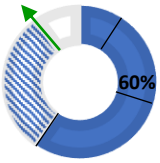

In uitvoering

EVZ Kleine Aa

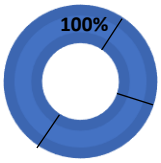

Uitvoering gereed

Beekerloop

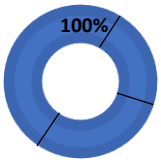

Uitvoering gereed

Integrale wateropgave Aa-dal Noord

Mijlpalen

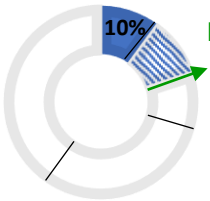

Modellering en hydrologische doorrekening loopt

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 440.000

Restant: € 170.000

Grondverwerving

Opgaven

Deelprojecten

Eyckenlust (Lieshoutse Beemden)

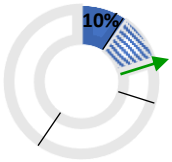

Concept masterplan gereed

Erp

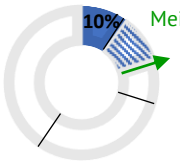

Grondverwerving i.s.m. gemeente Meijerijstad

't Hurkske

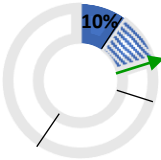

Kansrijkheid uitvoering onderzoeken

Ham-Veghel & Aa-Broeken

Opstellen integraal gebiedsplan

Veghel aan de Aa

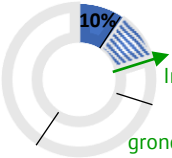

Integrale aanpak grondverwerving

Kameren

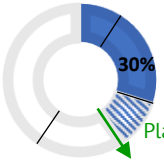

Planuitwerking loopt

Heeswijk-Dinther

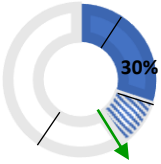

Integrale aanpak grondverwerving

Natuurrealisatie en klimaatrobuust watersysteem Maashorst

Mijlpalen

Uitvoeren maatregelen antiverdroging

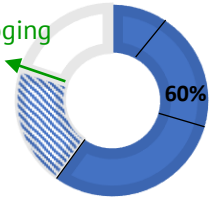

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 84.000

Restant: € 550.000

Grondverwerving

Opgaven

Deelprojecten

Grondverwerving NNB

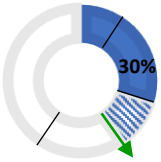

Verwervingsgesprekken lopen

Anti verdrogings-maatregelen

Gefaseerde uitvoering

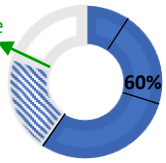

GGOR Goorloop/Snelleloop

Mijlpalen

Uitvoering gedeeltelijk gereed

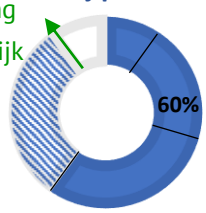

Financiën

Uitgaven: € 1.790.000

Restant: € 1.690.000

Geen grondverwervingsopgave

Opgaven

Deelprojecten

Maatregelen 2020/2021

Twee projectplannen vertragen i.v.m. rechtszaken

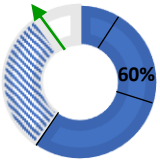

Maatregelen 2021/2022

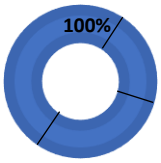

Uitvoering gereed

Maatregelen 2023/2024

In uitvoering

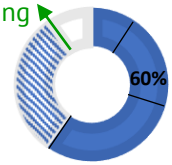

GGOR St. Anthonis/Boxmeer

Mijlpalen

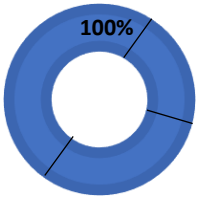

Uitvoering gereed

Financiën

Uitgaven: € 2.690.000

Restant: € 570.000

Geen grondverwervingsopgave

Opgaven

Deelprojecten

Korte termijn maatregelen

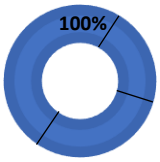

Uitvoering gereed

Cluster 1 Kleine Beek

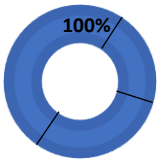

Uitvoering gereed

Maatregelen 2021

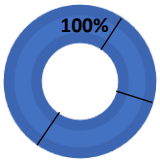

Uitvoering gereed

Maatregelen 2022/2023

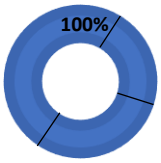

Uitvoering gereed

Oplossen knelpunt robuust watersysteem Beekgraaf

Mijlpalen

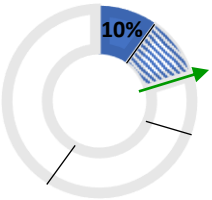

Hydrologische analyse

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 40.000

Restant: € 340.000

Grondverwerving

Opgaven

veilig
voldoende
schoon
water

Meer informatie over de inrichtingsprojecten & de planningen is te vinden op aaenmaas.nl/projecten

Waterschap Aa en Maas

c

Uitvoeringsprogramma ’t Gulden Land

Grotendeels gereed

Mijlpalen

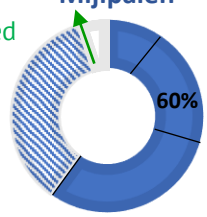

Financiën

Uitgaven: € 1.890.000

Restant: € 2.580.000

Grondverwerving

100 %

Opgaven

Deelprojecten

Natuurontwikkeling Kop van Aarle-Rixtel

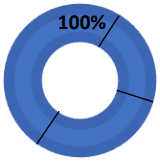

Uitvoering gereed

Rondgang

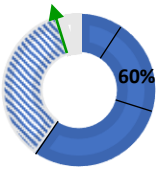

In uitvoering

Bundertjes

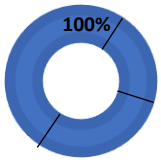

Uitvoering gereed

Blauwe Poort Laarbeek

Mijlpalen

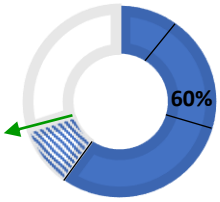

Aanbesteding fase 2 in voorbereiding

Financiën (fase 2)

Uitgaven: € 1.730.000

Restant: € 8.390.000

Grondverwerving *(fase 2)*

80 % | 20 %

Opgaven

Deelprojecten

Fase 1

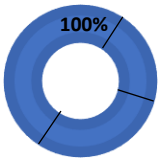

Uitvoering gereed

Fase 2

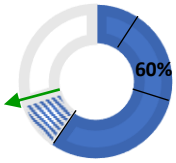

Voorbereiding aanbesteding

Fase 3

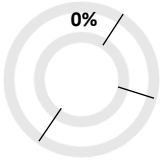

Nog niet gestart

Sint Jansbeek

Gefaseerde uitvoering

Mijlpalen

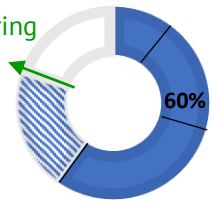

Financiën

Uitgaven: € 3.110.000

Restant: € 4.650.000

Grondverwerving

100 %

Opgaven

veilig
voldoende
schoon
water

Meer informatie over de inrichtingsprojecten & de planningen is te vinden op aaenmaas.nl/projecten

Waterschap Aa en Maas

Extra wateraanvoer Kokmeeuwenweg

Mijlpalen

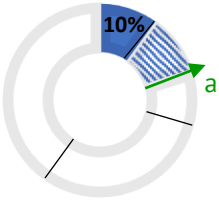

Verkennen alternatieven

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 50.000

Restant: € 690.000

Grondverwerving

Pas in volgende fase beter zicht op grondverwerving

Opgave

EVZ Tranche Beneden Aa

Mijlpalen

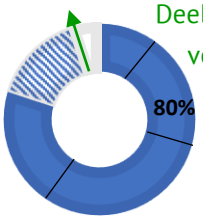

Deels gereed, deels voorbereiding uitvoering

Financiën

Uitgaven: € 3.100.000

Restant: € 4.900.000

Grondverwerving

100%

Opgaven

Deelprojecten

Leijgraaf Benedenstrooms

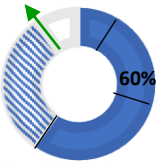

Voorbereiding uitvoering

Leijgraaf Bovenstrooms

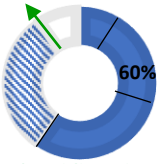

Voorbereiding uitvoering

Schijndelse Loop

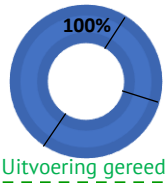

Uitvoering gereed

Molenheide Loop

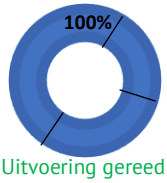

Uitvoering gereed

EVZ Meerkensloop

Mijlpalen

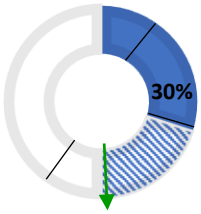

Definitief ontwerp bijna gereed

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 230.000

Restant: € 170.000

Grondverwerving

100 %

Opgaven

EVZ Leijgraaf - 't Schoor

Mijlpalen

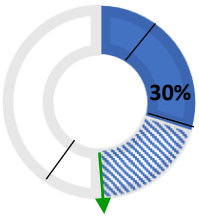

Definitief ontwerp bijna gereed

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 60.000

Restant: € 40.000

Grondverwerving

85 % | 15%

Opgaven

veilig
voldoende
schoon
water

Meer informatie over de inrichtingsprojecten & de planningen is te vinden op aaenmaas.nl/projecten

Waterschap Aa en Maas

Status mijlpalen Zuiveren

Afdeling: Ontwerp & Realisatie

Onderstaande overzichten geven de status weer van de mijlpalen en financiën voor de financieel grootste projecten die een bijdrage leveren aan de volgende opgaven:

Schoon water: RWZI's

Schoon water: Rioolgemalen en transportleidingen

Schoon water: Energie en innovatie

Legenda

- Mijlpaal gereed
- Huidige fase
- Toekomst

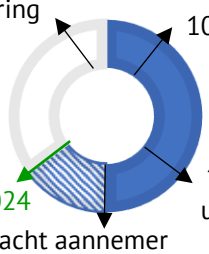

Gevoteerd krediet, afgerond op €10.000

Overzicht mijlpalen en financiën per project:

Renovatie RWZI 's-Hertogenbosch

Mijlpalen

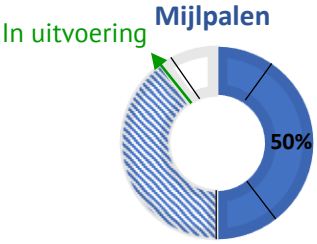

Financiën

Uitgaven: € 59.070.000

Restant: € 7.780.000

Opgave

Renovatie en kwaliteitsverbetering RWZI Oijen

Mijlpalen

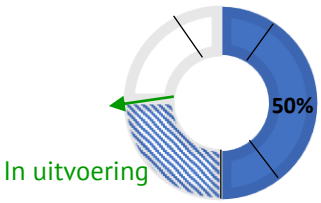

Financiën

Uitgaven: € 68.560.000

Restant: € 24.140.000

Opgave

Effluentverbetering RWZI Dinther

Mijlpalen

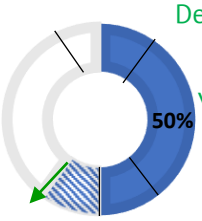

Deels opgeleverd, deels in voorbereiding

Financiën

Uitgaven: € 11.470.000

Restant: € 26.680.000

Opgave

Deelprojecten

Nutriënten

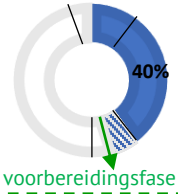

In voorbereidingsfase (bouwteam)

Demo medicijnresten

Opgeleverd met aannemer

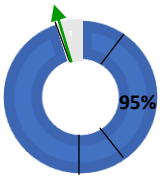

Effluentverbetering RWZI Vinkel: kwaliteitsverbetering fosfor en medicijnresten

Mijlpalen

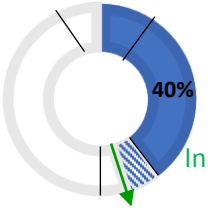

In voorbereidingsfase (bouwteam)

Financiën

Uitgaven: € 1.180.000

Restant: € 9.020.000

Opgave

Effluentverbetering rwzi Aarle Rixtel

Mijlpalen

In initiatiefase

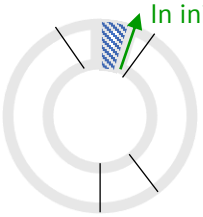

Financiën: voorbereidingskrediet

Uitgaven: € 60.000

Restant: € 2.940.000

Opgave

Uitbreiding verwerkingscapaciteit RWZI Land van Cuijk

Mijlpalen

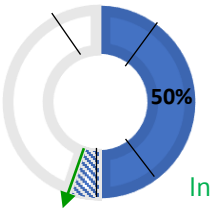

In uitvoering

Financiën

Uitgaven: € 18.650.000

Restant: € 50.850.000

Opgave

Uitbreiding slib- en gaslijn RWZI Den Bosch*

Mijlpalen

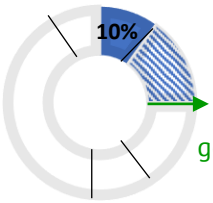

Project gepauzeerd

Financiën

Uitgaven: € 3.720.000

Restant: € 1.780.000

Opgave

Grootschalige realisatie van zonneweides

Mijlpalen

Grotendeels gereed

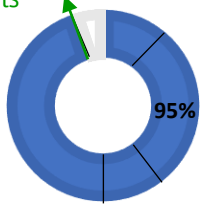

Financiën

Uitgaven: € 18.380.000

Restant: € 4.030.000

Opgave

Deelprojecten

Dinther

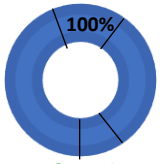

Gereed

Vinkel

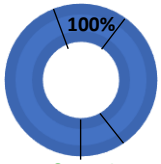

Gereed

Aarle-Rixtel

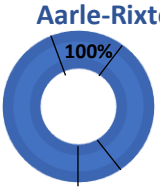

Gereed

Asten

Fase 1 opgeleverd, fase 2 in initiatie-fase

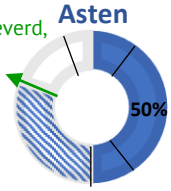

Oijen

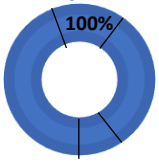

Gereed

Land van Cuijk

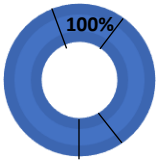

Gereed

Den Bosch

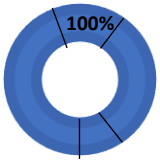

Gereed

Datagestuurde waterketen: Poseidon

Mijlpalen

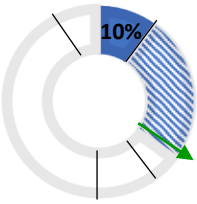

Gezamenlijk data-platform met gemeentes wordt ingericht

Financiën

Uitgaven: € 660.000

Restant: € 2.790.000

Opgave

Duurzaamheidsverslag 2024

Duurzaamheid maakt integraal onderdeel uit van het jaarverslag en geeft de stand van zaken en trends op het gebied van energie, CO2-voetafdruk en circulair. Dit verslag is gelinkt aan de "Routekaart Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair Aa en Maas in 2050", vastgesteld 9 december 2021.

Definitie duurzaamheid (definitie volgens de VN-commissie Brundtland uit 1987)

Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties (zowel hier als in andere delen van de wereld) in gevaar te brengen.

Onderdeel energie

Definitie energieneutraal (bron: RVO)

Een situatie waarbij over een jaar gemeten het energiegebruik van een gebouwd of object (woning/ gebouw/ wijk/ kunstwerk/inrichting, e.d.) tenminste nul is. Dit betekent dat er niet méér energie uit het gas- en elektriciteitsnet of warmte betrokken wordt dan er vanuit duurzame bronnen aan wordt geleverd.

Doel

2030: 100% energieneutraal (waterschapsector als geheel in 2025 energieneutraal)

Ambitie Aa en Maas

Het percentage energieneutraal is de hoeveelheid jaarlijks op ons eigen terrein door onszelf duurzaam opgewekte energie gedeeld door de hoeveelheid jaarlijks gebruikte energie.

Trend energieneutraal

De toename van de energieneutraliteit stagneert (zie figuur 1). Het energieverbruik in 2024 was hoger dan in 2022 en vrijwel gelijk aan 2023 (meer regenval in 2023 en 2024). De opwek door zonne-energie is gelijk gebleven en de nuttige hoeveelheid biogas is lager vanwege productieproblemen bij de afnemer waardoor we aanzienlijk meer biogas hebben afgefakkeld (7% in 2023 tegen 14% in 2024).

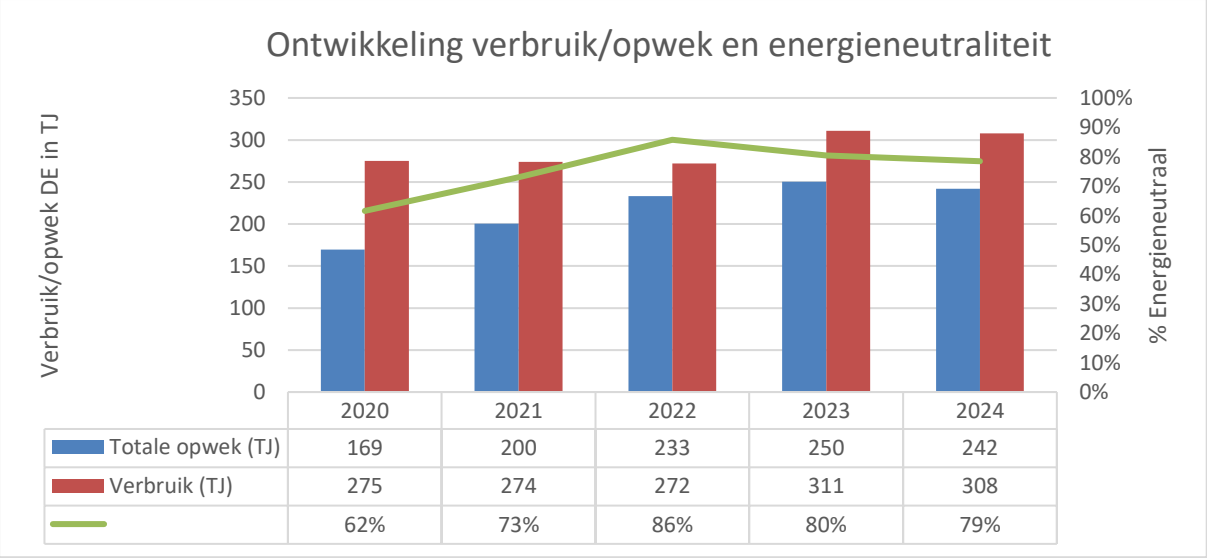

	2020	2021	2022	2023	2024
Totale opwek (TJ)	169	200	233	250	242
Verbruik (TJ)	275	274	272	311	308
	62%	73%	86%	80%	79%

Figuur 1. Ontwikkeling duurzame opwek, verbruik en energieneutraliteit

N.b. Het energieverbruik van fossiele brandstoffen (transport en materieel) is toegevoegd (conform het beleid van de Unie) aan het totale verbruik. Om de trend weer te geven, is deze berekeningsmethodiek met terugwerkende kracht voor alle jaren 2020 -2024 ook doorgevoerd.

Energieverbruik per bedrijfsonderdeel

Figuur 2 geeft inzicht in het energieverbruik (elektriciteit, gas en warmte) per onderdeel van het waterschap.

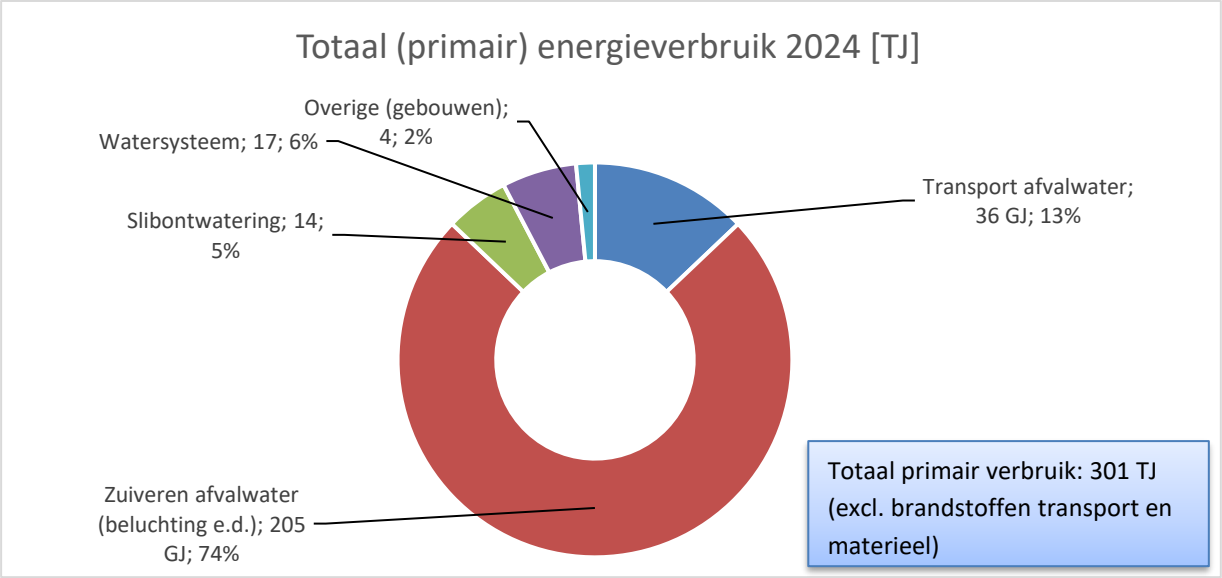

Figuur 2. Energieverbruik 2024 (elektriciteit, gas, warmte)

Huidige, geplande en resterende duurzame opwek

In figuur 3 is een beeld gegeven van de duurzame opwek in 2024 (groen), de nog geplande opwek waarvoor budget is gereserveerd (blauw gestreept). De geplande zonneweides zijn voor het grootste deel aangelegd. Er moet nog één kleine geplande zonneweide worden gerealiseerd. Alle zon-op-dak projecten zijn voor 2021 gerealiseerd.

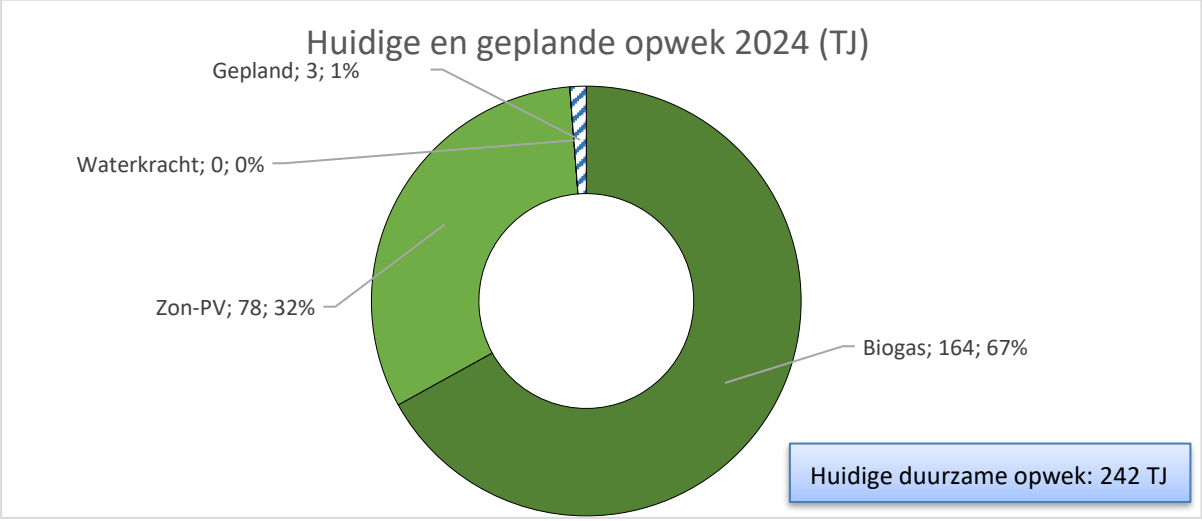

Figuur 3. Duurzame energieopwek 2024 (getallen kunnen nog licht wijzigen)

N.b. De benodigde duurzame opwek om te komen tot energieneutraal neemt nog toe, want het verbruik neemt toe door verdergaand zuiveren conform ambities Waterbeheerprogramma (KRW, verwijdering P & N, medicijnresten en opkomende stoffen).

Waterschap Aa en Maas

Onderdeel Klimaat (CO_2-footprint)

Definitie klimaatneutraal (bron: RVO)

Het begrip 'klimaatneutraal' wordt vooral gebruikt om aan te geven dat bepaalde activiteiten geen negatief effect hebben op het klimaat, waarmee men wil zeggen: per saldo geen emissie van CO2 en andere broeikasgassen. Te bereiken door sterke reductie van emissies en door compensatie (bijv. boomaanplant) van CO_2-uitstoot. Opmerking: afhankelijk van de scope kan bij de berekening voor klimaatneutraal ook de keten worden betrokken.

Doelen

2030: 49% reductie broeikasgas t.o.v. 1990 (vastgesteld AB 9 dec. 2021)
2050: 100% Klimaatneutraal (gehele sector 2035)
In de LV van 14 oktober 2022 van de UvW is de ambitie voor de gezamenlijke waterschappen bijgesteld naar 100% klimaatneutraal in 2035 (inspanningsverplichting).

Onderdelen CO2-footprint

De voetafdruk op grond van de klimaatmonitor wordt berekend op basis van directe en indirecte uitstoot binnen scope 1, 2 en 3 (zie hieronder). Broeikasgassen zijn o.a. koolstofdioxide (CO2), lachgas (N2O) en methaan (CH4). Alle broeikasgassen worden omgerekend naar CO2-equivalenten.

Scope 1:
Direct energieverbruik primair proces, mobiliteit

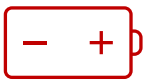

Scope 2:
Inkoop elektriciteit (groen) en aardgas (grijs)

Scope 3:
Indirecte uitstoot (metaalzouten, grondverzet, transport, assets, onderhoud)

Trend voetafdruk

In figuur 4 staat de trend voor de jaren 2020 t/m 2024 voor scope 1, 2 en 3. De laatste jaren is de uitstoot vrijwel gelijk gebleven. In 2021 kochten we voor het eerst groene elektriciteit in. De daling in scope 3 (t.o.v. 2023) is het gevolg van vergroend slibtransport.

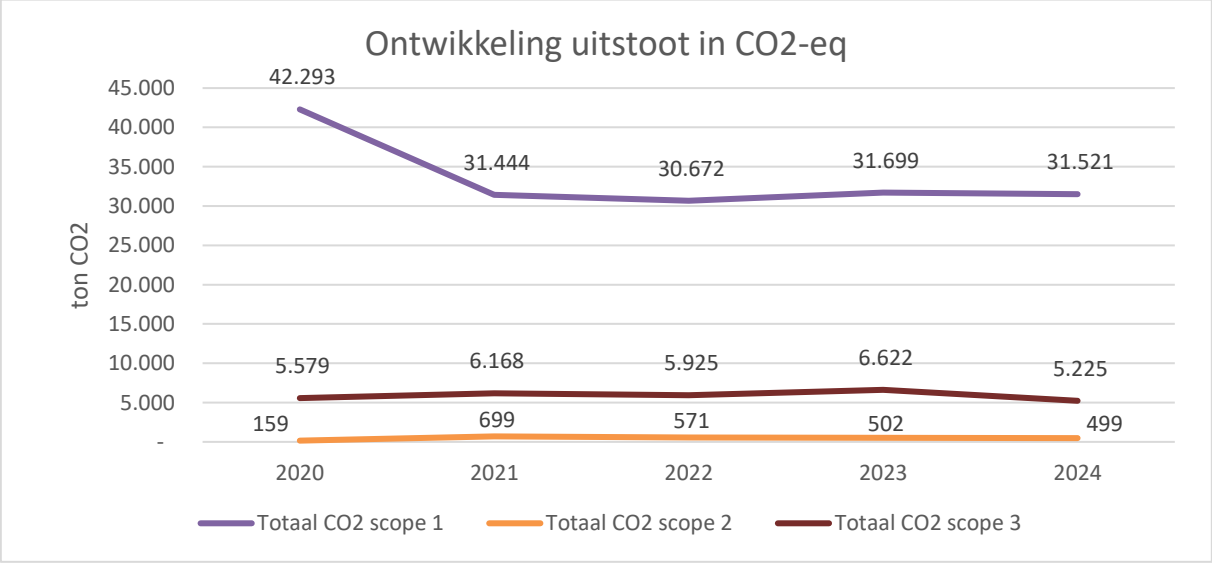

Figuur 4. CO2-footprint 2020 t/m 2024 (conf. klimaatmonitor)

N.b. De grootte van de voetafdruk wordt grotendeels bepaald door de berekende hoeveelheid lachgas en methaan (zie ook figuur 5 en tabel 1). De berekeningsmethode voor lachgas wordt landelijk onderzocht en waarschijnlijk in 2026 herzien. Verwachting is dat de berekende uitstoot lager wordt.

Voetafdruk 2024

In figuur 5 zijn alle CO2-bronnen opgenomen, excl. methaan, lachgas en PACAS. Lachgas en methaan zitten in scope 1 (uitstoot primair proces). Deze waarden zijn voor de leesbaarheid van de grafiek in het kader getalsmatig weergegeven. PACAS wordt vanaf volgend jaar gerapporteerd binnen de klimaatmonitor.

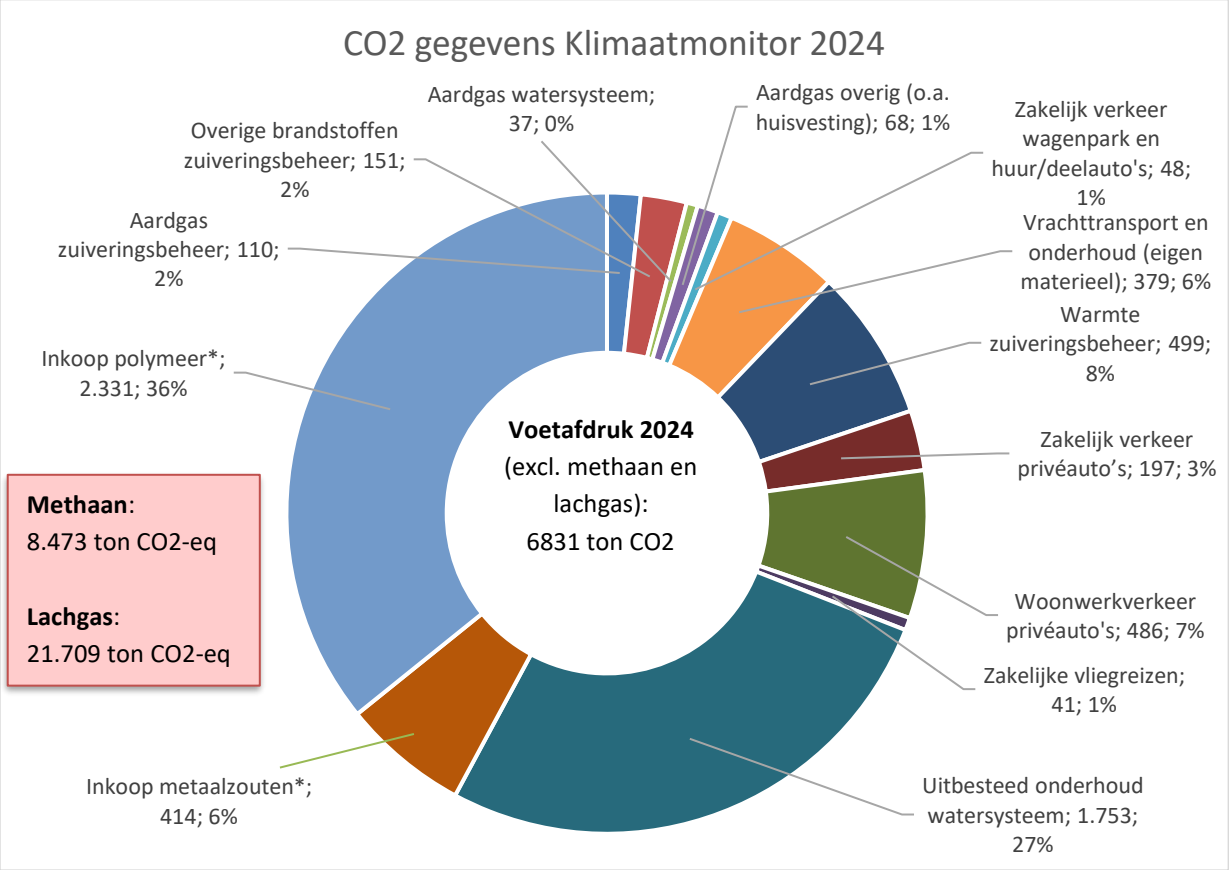

Figuur 5. Emissie broeikasgas uit de klimaatmonitor 2024 (getallen zijn nog niet gecontroleerd)

In tabel 1 zijn de berekende waarden en percentages voor lachgas en methaan over 2023 opgenomen. Gegevens over 2024 zijn pas medio 2025 bekend.

Tabel 1. De uitstoot van methaan en lachgast.o.v. het totaal (CO_2-equivalenten en in procenten)

Uitstoot CO_2, lachgas en methaan	**ton CO_2-eq**	**Bijdrage aan voetafdruk**
Totaal CO_2-bronnen figuur 4	6.831	18%
Methaanemissie waterlijn rwzi	6.967	19%
Methaanemissie sliblijn rwzi	1.506	4%
Lachgasemissie rwzi	21.709	58%
Methaan in afgassen ketels & WKK's (onverbrande rest)	232	1%
Totaal	**37.245**	**100%**

Waterschap Aa en Maas

Onderdeel Circulair (grondstoffen/materialen)

Doelen:

2030: 50% gebruik primaire grondstoffen
2050: 100% circulaire economie (aansluiten bij)

Definitie circulaire economie (bron: de circulaire bouweconomie)

Een circulaire economie is een economisch systeem waarin natuurlijke hulpbronnen niet onnodig worden uitgeput, het gebruik van primaire grondstoffen (metalen, mineralen en fossiel) tot een minimum is beperkt en kringlopen zijn zo veel mogelijk gesloten zodat materialen, onderdelen en producten zo lang mogelijk bruikbaar zijn en hun waarde zo min mogelijk verliezen.
Hierbij wordt de gehele productie- en consumptieketen van grondstoffen, materialen en goederen betrokken. Een circulaire economie zorgt dat ecosystemen kunnen herstellen, activiteiten economisch verantwoord zijn en bijdragen aan het welzijn van mens en dier.

Kringlopen

Voor circulair tellen alle grondstof- en materiaalstromen in en uit het watersysteem en de waterketen en materialen in grond-, weg- en waterbouw en bouw en installaties mee. Uiteindelijk vertaalt dit zich in de totale hoeveelheid gebruikte primaire grondstoffen en teruggewonnen materialen in percentage en in hoeveelheid. Op dit moment zijn alleen voor de waterketen gegevens beschikbaar.

Trend hulp- en grondstoffen

In figuur 6 is de trend van de teruggewonnen grondstoffen en in figuur 7 van de gebruikte hulpstoffen.

N.b. Slibkoek is ontwaterd slib dat wordt afgevoerd naar de SNB.

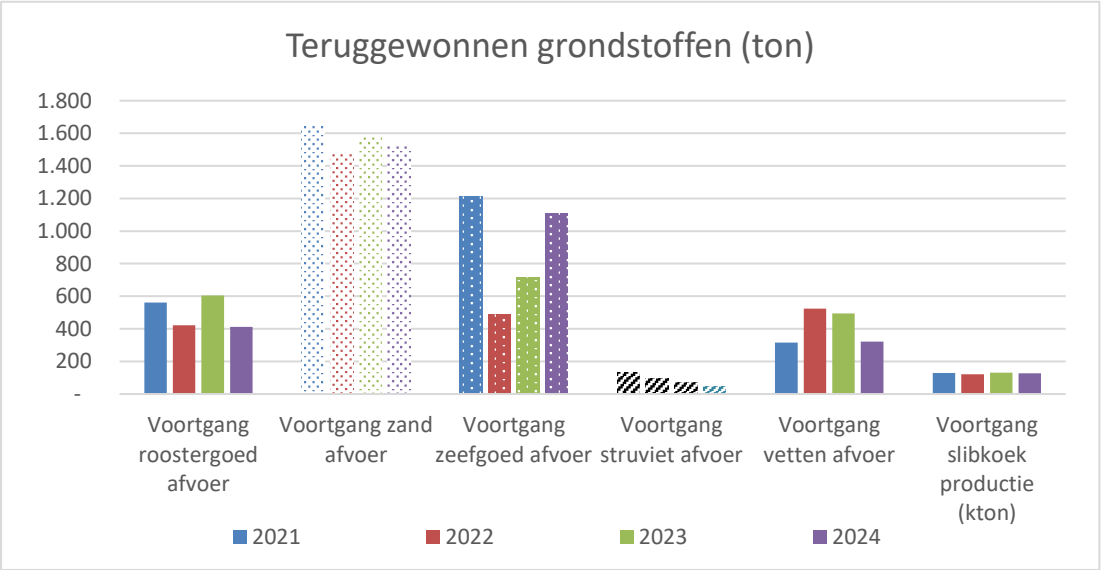

Figuur 6. Trend teruggewonnen grondstoffen

Legenda:

- zand (na reiniging): herbruikbaar materiaal
- struviet: herbruikbare grondstof
- zeefgoed: deels (10%) herbruikbaar materiaal en deels (90%) biogasproductie
- overige teruggewonnen grondstoffen: inzet t.b.v. duurzame energieopwek

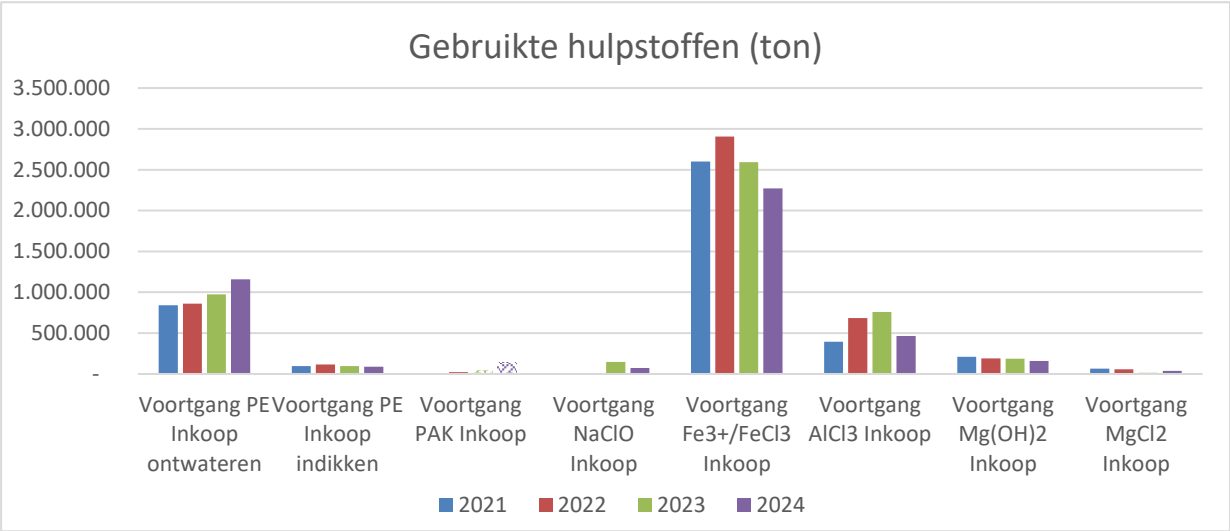

Figuur 7. Ontwikkeling gebruikte hulpstoffen

Legenda:

PAK: 50% biobased.

overige materialen: grotendeels primair (onderzoek naar de herkomst loopt).

Crowe | Accountants & Advies

Samen naar een hoger niveau.

Audit *à la Crowe*

Accountantsverslag

Waterschap Aa en Maas

1 mei 2025 - CONCEPT

Eindhoven

Aanbiedingsbrief

Waterschap Aa en Maas
T.a.v. het algemeen bestuur
Pettelaarpark 70
5216 PP ‘S-HERTOGENBOSCH

Eindhoven, 1 mei 2025

Betreft: **Accountantsverslag boekjaar 2024**

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Hierbij bieden wij u het accountantsverslag aan naar aanleiding van onze jaarrekeningcontrole bij Waterschap Aa en Maas. Onze opdracht is het controleren van de jaarrekening op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid.

In het kader van onze opdracht hebben wij in oktober 2024 een interim controle uitgevoerd. De bevindingen hieruit zijn reeds in een separate management letter gerapporteerd.

Aansluitend hebben wij in maart 2025 de jaareindecontrole uitgevoerd. De jaareindecontrole is gericht op het vormen van een oordeel over getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening in overeenstemming met de Nederlandse regels voor financiële verslaggeving voor Waterschappen en het vastgestelde normenkader.

Dit accountantsverslag bevat de belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de jaareindecontrole. Waar mogelijk doen wij aanbevelingen gericht op verdere verbetering. Deze aspecten doen geen afbreuk aan ons oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2024.

Wij hebben dit verslag in concept besproken met de medewerkers van de clusters financiën en concern control. Dit verslag wordt nog toegelicht aan de auditcommissie van 9 mei.

Wij vertrouwen erop u middels onze rapportage voldoende geïnformeerd te hebben. Tot het geven van een nadere toelichting op dit verslag zijn wij uiteraard gaarne bereid.

Wij danken de medewerkers van Waterschap Aa en Maas voor de plezierige en constructieve samenwerking.

Met vriendelijke groet, namens ons hele team,

H.A.C.M. Vissers RA MSc
Extern accountant

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

Inhoudsopgave

1. Samenvatting 4

2. Ons oordeel 7

3. Bevindingen jaarrekening 2024

   1. Begrotingsrechtmatigheid netto lasten 10
   2. Begrotingsrechtmatigheid investeringen 11
   3. Ontwikkeling saldo onderhanden werk 12
   4. HWBP - dijkversterkingsprojecten 14
   5. RWZI ‘s-Hertogenbosch 15
   6. Overige bevindingen 16

4. Overige aspecten 18

Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa 20

Bijlage 2 – Tabel fouten en onzekerheden NPLG 21

Totaal aantal pagina’s: 22

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – ons oordeel

Ons oordeel

Onderwerp	Goedkeurend	Afkeurend	Anders	Toelichting
Getrouw beeld		-	-	De jaarrekening 2024 geeft een **getrouw beeld** van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva per 31 december 2024 in overeenstemming met de Waterschapswet.
Rechtmatigheid		-	-	De verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in de jaarrekening 2024 zijn **rechtmatig tot stand gekomen** en zijn in overeenstemming met de wet- en regelgeving zoals opgenomen in het door het door het algemeen bestuur vastgestelde normenkader.
Onderwerp	**Geen bevindingen**	**Wel bevindingen**	**Anders**	**Toelichting**
WNT verantwoording		-	-	Wij hebben vastgesteld dat de WNT-verantwoording zoals opgenomen in de jaarrekening **voldoet aan de daaraan te stellen eisen.**
SiSa-bijlage		-	-	Wij hebben de SiSa-bijlage zoals opgenomen in de jaarrekening gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024. Op grond hiervan melden wij dat **geen fouten en/of onzekerheden** zijn geconstateerd boven de voor de SiSa geldende rapporteringstoleranties.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – financiële analyse

Financiële analyse 2024

Resultaat na mutatie reserves in € mln

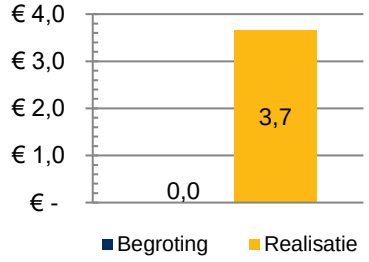

Lasten voor mutatie reserves in € mln

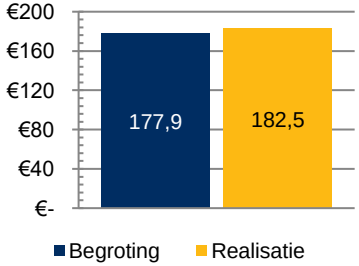

Belastingbaten in € mln

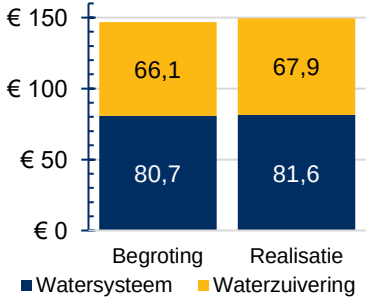

Overige baten in € mln

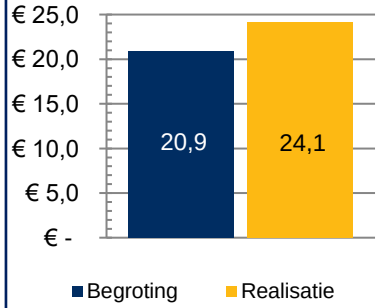

Het resultaat (na mutaties reserves) was begroot op nihil en is gedurende het jaar niet bijgesteld.
Het **gerealiseerde resultaat** bedraagt € 3,7 mln positief. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van hogere lasten (-/- € 4,6 mln), hogere belastingopbrengsten (+ € 2,7 mln) en hogere overige baten (+ € 3,1 mln). Uit de reserves is per saldo circa € 2,5 mln meer onttrokken uit de egalisatiereserve zuiveringsbeheer dan begroot voor de bestemmingsreserve instandhouding land van Cuijk.

De **totale lasten** ad € 182,5 mln zijn € 4,6 mln hoger dan begroot. De belangrijkste afwijkingen betreffen:

- Hogere personeelslasten doordat de nieuwe CAO pas in december 2023 is vastgesteld (+ € 2,1 mln)
- Hogere energiekosten door stijgende prijzen en minder productie (+ € 1,8 mln).

De **totale belastingbaten** bedragen € 149,5 mln en zijn circa € 2,7 mln hoger dan begroot. Watersysteemheffing is € 0,9 mln hoger dan begroot, met name door de stijging aantal bewoners en WOZ-waarden. De zuiveringsheffing is € 1,8 mln hoger als gevolg van meer vervuilingseenheden bedrijven en woningen. De inning is door het Waterschap uitbesteed aan BSOB.

De **overige baten** bedragen € 24,1 mln en zijn € 3,1 mln hoger dan begroot. Deze post bevat t.o.v. de begroting de volgende meevallers:

- Boekwinst verkoop grond € 1,1 mln
- € 1,6 mln hogere ontvangsten bijdrage van derden (o.a. BTW suppletie 2022) en bijdrage van overheden (hogere bijdrage afvalwaterbehandeling, SDE, IRM-pilot en LIFE subsidie)

Bovengenoemde voordelen zijn vooral als incidenteel bestempeld.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – financiële analyse (vervolg)

Financiële analyse 2024

Eigen vermogen in € mln

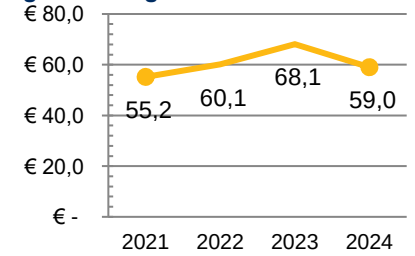

Opbouw eigen vermogen in € mln

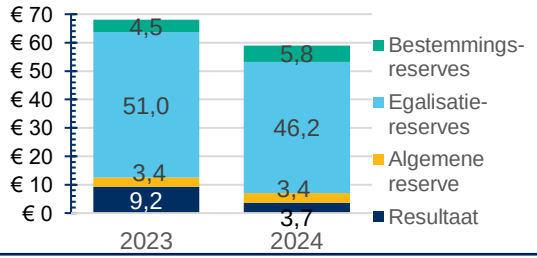

Externe financiering in € mln

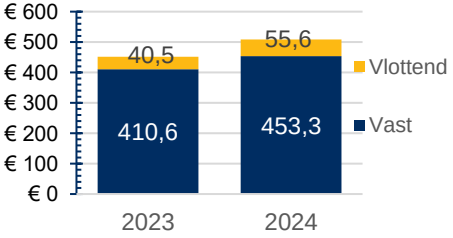

Het **eigen vermogen** van Waterschap Aa en Maas neemt af met € 9,1 en bedraagt € 59 mln eind 2024. Dit vermogen bestaat uit:

- € 46,2 mln bestemmingsreserves voor tariefegalisatie verdeeld naar watersysteembeheer € 18,6 mln en zuiveringsbeheer € 27,5 mln.
- € 5,8 mln overige bestemmingsreserves. Deze zijn per saldo toegenomen met € 1,8 mln met name door de toevoeging aan Waterveiligheid vanwege de resultaatbestemming 2023 door het project HWBP Cuijk Ravenstein.
- € 3,4 mln algemene reserve ter dekking van risico's. Op basis van de analyse die is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit voldoende voor het pessimistische scenario (€ 3,4 mln risico's). Wij hebben voorgaand jaar geadviseerd, mede gezien het veranderende risicoprofiel van waterschappen, om de methodiek van risico inschatting bij uw Waterschap te evalueren. Hier is nog geen opvolging aan gegeven.
- € 3,7 mln onverdeeld resultaat. Het voorstel voor resultaatverdeling dient nog te worden vastgesteld door het algemeen bestuur en is vooruitlopend hierop al toegelicht in het jaarverslag.

De totale **externe financiering** neemt toe met € 57,8 mln en bedraagt eind 2024 € 508,9 mln. Dit hangt met name samen met de gedane investeringen in de vaste activa gedurende 2024. De totale rentelast bedraagt circa € 9,4 mln in 2024. Wij hebben tijdens de controle vastgesteld dat aan de wettelijke voorschriften voor financiering wordt voldaan. In 2024 is voor een bedrag van € 75 mln aan nieuwe leningen aangegaan met een gemiddeld rentepercentage van circa 3,0%. Dit zal komende jaren zichtbaar worden in een stijging van de rentelasten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Gehanteerde controle en rapporterings-tolerantie	Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2024 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in het controleprotocol. Indien de geconstateerde fouten en onzekerheden het bedrag van de goedkeuringstolerantie niet overschrijden kan in beginsel een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. Wij rapporteren in dit verslag alleen de afwijkingen boven de vastgestelde **rapporteringstolerantie van € 200.000**.

	Grondslag	Omvang	Tolerantie
Fouten	1% van de lasten inclusief dotatie reserves	**€ 177.874.000**	**€ 1.779.000**
Onzekerheden	3% van de lasten inclusief dotatie reserves	**€ 177.874.000**	**€ 5.337.000**
Rapporteringstolerantie	-	**-**	**€ 200.000**

Controleverschillen

In de jaarrekening 2024 resteren onderstaande **ongecorrigeerde controleverschillen** boven de rapporteringstolerantie met betrekking tot de rechtmatigheid

Omschrijving	Getrouwheid / Rechtmatigheid	Omvang fout	Richting	Omvang onzekerheid	Verwijzing
Begrotingsonrechtmatigheid Schoon water	Rechtmatigheid	€ 600.000		-	3.1
Lasten uit inkoopcontracten welke niet in lijn met de EU aanbestedingsregels tot stand zijn gekomen	Rechtmatigheid	€ 259.000		-	3.6
Totaal		**€ 859.000**		**-**	**-**

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Jaarverslag verenigbaar	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de Waterschapswet is opgesteld en, voor zover wij dat kunnen beoordelen, **verenigbaar is met de jaarrekening**. De programmaverantwoording hebben wij marginaal getoetst wat zoveel betekent als het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden. De accountantscontrole omvat derhalve geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en/of volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording.
Schattingen	De opstelling van de jaarrekening vereist dat het dagelijks bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van de baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen zijn in het kader van onze controleopdracht op aanvaardbaarheid beoordeeld. Hierbij hebben wij geen belangrijke tekortkomingen geconstateerd. In uw jaarrekening zijn in bijzonder de volgende schattingen verwerkt: • De verwerking van de balansposities uit hoofde van juridische geschil RWZI ‘s-Hertogenbosch (zie bevinding 3.5) • Nog op te leggen belastingaanslagen - gebaseerd op de opgave van de BSOB - van per saldo € 1,4 mln. • Voorzieningen (wachtgelden en pensioen (voormalig) bestuurders) ad € 2,4 mln (zie bevinding 3.6) • Inschatting terug te ontvangen belastingen op basis van pro-rata berekeningen over 2024. Hiervoor is een voorzichtige inschatting gemaakt van € 150.000. De teruggave over 2023 dient nog te worden ingediend bij de Belastingdienst. In 2024 is de suppletie over 2022 afgewikkeld wat tot een voordeel van € 216.000 heeft geleid.
Jaarrekeningproces	De jaarrekeningcontrole is minder efficiënt verlopen dan gewenst en ten opzichte van voorgaande jaren. Dit hangt samen met de oplevering van het controledossier en het jaarverslag welke niet gereed waren bij aanvang van onze controle. Wij hebben begrepen dat dit veroorzaakt wordt door het besluit van het algemeen bestuur tot herijking van de P&C cyclus waarbij de positie van de voorjaarsnota prominenter is geworden waardoor deze gelijktijdig met het jaarrekeningproces plaatsvindt. Wij vragen uw aandacht om voor het P&C proces een structurele oplossing te vinden voor de toekomst zodat onze jaarrekeningcontrole efficiënter kan verlopen.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Verbonden partijen	In uw jaarrekening zijn diverse bijdragen aan verbonden partijen verwerkt. De (vanwege de financiële impact) belangrijkste partijen betreffen: • SNB: bijdrage van € 6,9 mln • Aquon: bijdrage van € 4,3 mln • Het Waterschapshuis: bijdrage van € 1,5 mln • BSOB: bijdrage van € 3,5 mln De bovengenoemde bedragen zijn verwerkt op basis van de voorlopige jaarcijfers zoals opgeleverd door de verbonden partij. Voor de BSOB geldt dat er geen voorlopige jaarcijfers zijn ontvangen maar dat de bijdrage is bepaald op basis van de gewijzigde begroting. Wij hebben kennis genomen van deze jaarcijfers en stemmen in met de huidige verwerking in uw jaarrekening. Wij adviseren om voor vaststelling van de jaarrekening door het AB kennis te nemen van de definitieve cijfers. Eventuele afwijkingen met een materiële impact op uw jaarrekening kunnen dan alsnog verwerkt dan wel toegelicht worden.
Interne beheersing	Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd. In onze management letter hebben wij enkele belangrijke aandachtspunten opgenomen voor de verdere verbetering van de processen. De belangrijkste bevindingen voor het Waterschap ziet toe op de monitoring van projecten en uitvoering van de verbijzonderde interne controle.
SiSa-bijlage	Het waterschap ontvangt uitkeringen om specifiek beleid van de Provincie en Rijksoverheid uit te voeren. De verantwoording over deze bestedingen verloopt via de SiSa-systematiek (Single information Single audit). De SiSa-bijlage en bijbehorende stukken dienen door uw organisatie voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. De verplichten tabellen voor fouten en onzekerheden die aangeleverd moeten worden bij het CBS zijn opgenomen achter in het verslag.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.1 Begrotingsrechtmatigheid netto lasten

Begrotingsrechtmatigheid lasten

	Bevinding	
Algemeen	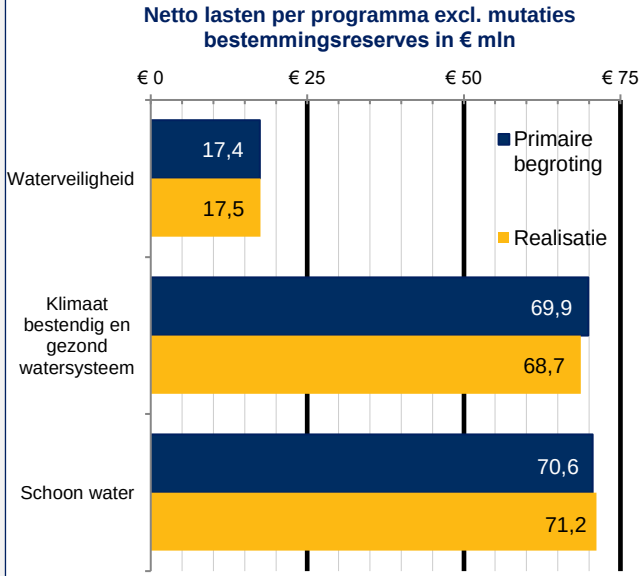	In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van netto lasten (lasten minus baten derden) ten opzichte van de geraamde begroting per programma. Hierbij wordt aangesloten bij de spelregels conform de financiële verordening en het financieel beleid. De hogere realisatie van netto lasten (€ 128.000) binnen het programma **Waterveiligheid** ontstaat voornamelijk door calamiteiten. Er is geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid aangezien er binnen watersysteembeheer gecompenseerd kan worden (klimaat bestendig en gezond watersysteem). Op het programma **klimaat bestendig en gezond watersysteem** is er zowel sprake van tegen- en meevallers, waarbij in totaliteit sprake is van lagere netto lasten (€ 1,2 mln). Dit wordt veroorzaakt door onder andere een boekwinst op de grondverkoop en hogere bijdragen van derden. De overschrijding op het programma **Schoon water** (€ 0,6 mln) wordt o.a. veroorzaakt door hogere onderhoudskosten RWZI Oijen. Deze overschrijding is als onrechtmatig aangemerkt aangezien dit niet gecompenseerd kan worden binnen Zuiveringsbeheer. Hier tegenover staat een extra onttrekking uit de reserves welke volgens het beleid niet meetelt. Wij hebben geadviseerd om in de toekomst naast de onttrekking ook administratief gezien rekening te houden met de hogere lasten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.2 Begrotingsrechtmatigheid investeringen

Begrotingsrechtmatigheid investeringen

	Bevinding	
Algemeen	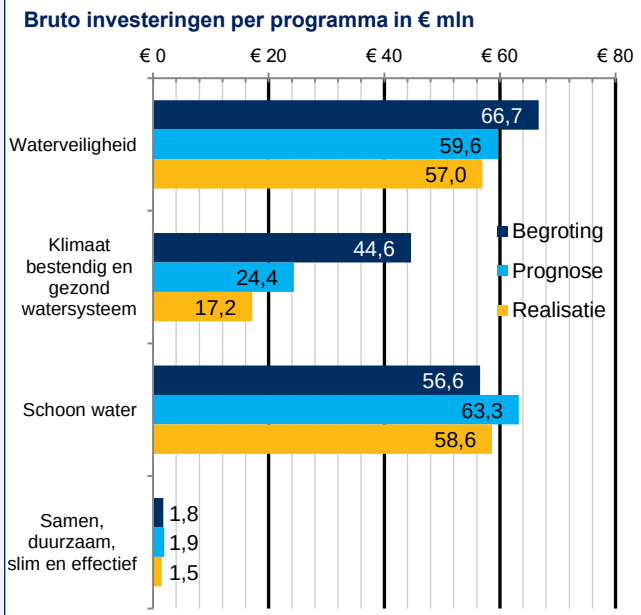	In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van investeringen ten opzichte van de geraamde begroting (inclusief stelpost onvoorzien) en de prognose op basis van het 1e halfjaar. In totaal is 79% van de begroting gerealiseerd. Op **Waterveiligheid** blijven de gerealiseerde projectinvesteringen nog achter op de begroting. Dit betreffen met name de dijkversterkingsprojecten Lith-Bokhoven en Doeveren waar vertraging in de uitvoering is opgelopen. Op **Klimaatbestendig en gezond watersysteem** is slechts 38% gerealiseerd en bij de bestuursrapportage werd rekening gehouden met 50%. Dit wordt met name veroorzaakt door vertraging van de projecten Blauwe Poort, Gebiedsplan Raam, EVZ Beneden Aa-Leijgraaf (beroepsprocedures) en IGP-Maasheggen-St (extreem natte terreinomstandigheden). Op **Schoon water** is er € 2 mln meer gerealiseerd dan begroot. In de bestuursrapportage was nog een hogere realisatie verwacht. De hogere realisatie is met name het gevolg van kostenontwikkelingen. Wij hebben van de projecten en investeringen gecontroleerd of ze uitgevoerd zijn binnen het vastgestelde krediet. Er is voor bijdrage HWBP 2024 (€ 0,5 mln) een overschrijding geconstateerd boven de rapporteringstolerantie. Vanwege het verplichte karakter van deze bijdrage nemen wij dit niet mee in ons oordeel.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.3 Ontwikkeling saldo onderhanden werk

Ontwikkeling saldo onderhanden projecten	
	Bevinding
Immateriële en materiële vaste activa Onderhanden werk	Ultimo 2024 bedragen de geactiveerde immateriële en materiële vaste activa samen circa € 579,7 mln (2023: ca € 523,0 mln). In het jaar is voor circa € 88,6 mln geïnvesteerd (netto na subsidiebaten), € 1,4 mln gedesinvesteerd en is voor € 30,5 mln afgeschreven. Wij hebben de investeringen in 2024 gecontroleerd en vastgesteld dat activering conform de verslaggevingsregels heeft plaatsgevonden. De afschrijvingen zijn getoetst aan het afschrijvingsbeleid. Hierbij zijn geen materiële afwijkingen geconstateerd. Onze aandacht gaat vooral uit naar de onderhanden projecten aangezien hierin de meeste risico's schuilen. Het saldo onderhanden werken *exclusief RWZI 's-Hertogenbosch, HWBP dijkversterkingsprojecten en grondbank* bedraagt € 184,0 mln. Wij hebben de volgende opmerkingen: • Het waterschap is voornemens om na afronding van de jaarrekening voor € 20 mln aan projecten af te sluiten. Wij hebben tijdens de controle ingezoomd op oudere projecten in uitvoering waarop in 2024 beperkte uitgaven (minder dan € 25.000) zijn verantwoord. Dit zijn ongeveer 60 projecten met een boekwaarde van € 29 mln. Dit wordt met name veroorzaakt doordat projecten pas afgesloten worden wanneer alle deelprojecten gereed zijn. Een voorbeeld hiervan zijn de zonneweides, alleen Asten is nog niet gereed waardoor de overige projecten nog niet afgesloten kunnen worden. Hoewel volgens het beleid gestart wordt met afschrijven wanneer de looptijd van het onderhanden werk langer is dan twee jaar geeft dit een minder scherp beeld. Wij hebben geadviseerd projecten waar mogelijk zo spoedig mogelijk af te sluiten. Dit vergroot ons inziens het inzicht in het 'echte' onderhanden werk. • In 2024 zijn de voorbereidingskosten van de windturbines op de RWZI Land van Cuijk afgewaardeerd omdat op dit moment onzeker is of dit actief doorontwikkeld zal worden. De afboeking bedraag € 323.000. Wij hebben vastgesteld dat er op dit moment geen sprake is van andere projecten die afgewaardeerd dienen te worden.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.3 Ontwikkeling saldo onderhanden werk

Ontwikkeling saldo onderhanden projecten

Bevinding

- De belangrijkste onderhanden werken - *exclusief RWZI Den Bosch en HWBP dijkversterkingsprojecten* - in omvang zijn:

Projectnummer	Omschrijving	OHW 2023	OWH 2024
I1016000	Renovatie en uitbreiding RWZI Oijen	34.468.480	66.753.595
I1015700	Gebiedsregeling Noordervaart extra wateraanvoer	10.962.514	10.141.167
I1023600	Renovatie uitbreiding RWZI Land van Cuijk	3.503.640	18.653.251
I1005200	Aa dal Zuid	7.412.242	6.829.432
Totaal		56.346.876	102.377.445

- Voor de uitvoeringskosten van Renovatie RWZI Oijen en Land van Cuijk is aanvullend krediet beschikbaar gesteld vanwege de hogere kosten. Voor RWZI Oijen is het risico aanwezig dat de achterstand op de planning tot hogere uitgaven leidt. Daarnaast spelen er nog risico's ten aanzien van de ondergrond en aanwezige kabels en leidingen. Voor RWZI Land van Cuijk ziet het risico met name toe op de extra elektriciteitsvraag die momenteel niet beschikbaar is en het onzeker is wanneer deze beschikbaar komt. Deze risico's zijn toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen.
- Conform de afschrijvingsmethodiek wordt op onderhanden werken afgeschreven indien de verwachte doorlooptijd tot afsluiting meer dan twee jaar bedraagt. Bij beperkte investeringen in het jaar – bijvoorbeeld Gebiedsregeling Noordervaart – is de boekwaarde eind 2024 daarom lager dan eind 2023. Dit was op dit project overigens vorig jaar ook het geval.
- In 2024 is voor Aa dal Zuid € 1,8 mln subsidie ontvangen van Europa en de Provincie en in mindering gebracht op het project. Hierdoor neemt de boekwaarde af. Voor Aa dal Zuid is sprake van een scopewijziging waarbij de middelen voor het realiseren van het beekdal-ontwikkelingstraject Dijkstraat worden ingezet voor noodzakelijke en onvoorziene maatregelen voor het verstevigen van de taluds. De voorbereidingen voor de ontwikkeling van het beekdal zijn nog niet op het gewenste niveau voor de volgende fase.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.4 HWBP - Dijkversterkingsprojecten

Dijkversterkingsprojecten	
	Bevinding
	Onder de noemer van het HWBP (Hoogwaterbeschermingsprogramma) zijn momenteel vier projecten opgenomen. De totale raming van deze vier projecten bedraagt momenteel € 1.083 mln. De financiering van deze projecten loopt in basis voor 90% via het HWBP en betreft een vast bedrag. Dit houdt in dat eventuele mee- en/of tegenvallers voor rekening komen van uw Waterschap. Ten aanzien van de HWBP projecten en verwerking in de jaarrekening melden wij het volgende: • Het project Ravenstein-Lith zit in afronding van de planuitwerkingsfase. De planning was dat deze fase afgerond zou worden in 2024 maar er volgen nog enkele facturen. Voor deze fase is € 2,5 mln onttrokken uit de bestemmingsreserve welke gevormd was met de middelen die in de verkenningsfase niet waren besteed. De realisatiefase is in de zomer van 2024 gestart. De kostenprognose is bijgesteld naar € 479 mln voor dijkversterking en gebiedsmaatregelen (vorig jaar € 365 mln). Inmiddels is er een subsidiebeschikking van HWBP ontvangen voor dijkversterking van € 378 mln. Daarnaast zullen er ook nog andere bijdragen ontvangen worden. De meeste risico's voor het Waterschap doen zich naar ons idee voor in de realisatiefase gezien tegenvallers voor rekening van uw waterschap komen. • Cuijk-Ravenstein bevindt zicht momenteel in de planuitwerkingsfase en hiervoor bedraagt de kostenraming € 25,7 mln. Op de verkenningsfase van het Cuijk-Ravenstein is een overschot van € 2,0 mln gerealiseerd welke middels een AB besluit zijn toegevoegd aan de bestemmingsreserve Waterveiligheid. Het Waterschap heeft met het HWBP de afspraak gemaakt om voor de realisatiefase de bestemmingsreserve in te zetten en voor dit deel minder subsidie aan te vragen. • Lith-Bokhoven is in de verkenningsfase waardoor er nog maar beperkte kosten zijn gemaakt. De HWBP subsidie is in 2024 toegekend en bedraagt € 13,5 mln. • De verkenningsfase van Doeveren is inmiddels afgerond en de planuitwerkingfase is opgestart. Hiervoor dient de subsidie nog aangevraagd te worden. De uitvoering van het project loopt achter op planning doordat het project complexer blijkt te zijn dan vooraf verwacht. • Wij hebben begrepen dat er bij nieuwe subsidieaanvragen – vanwege liquiditeitstekorten bij het HWBP – geen voorfinanciering meer wordt toegekend. Het Waterschap dient dit zelf voor te financieren, waarbij rentekosten niet subsidiabel zijn. Dit risico is toegelicht in de weerstandsparagraaf. Wij hebben geadviseerd om beleid vast te stellen hoe met deze kosten omgegaan dient te worden.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.5 RWZI ‘s-Hertogenbosch

RWZI ‘s-Hertogenbosch	
	Bevinding
	Rondom de renovatie RWZI ‘s-Hertogenbosch heeft de rechtbank in maart 2025 een derde tussenvonnis uitgesproken inzake de lopende geschillen tussen Aa en Maas en de aannemer van het project. In dit tussenvonnis is opgenomen dat de definitieve uitspraak afhankelijk is van het rapport van de geurexperts welke nog niet definitief is. Daarmee is de definitieve uitspraak wederom uitgesteld en naar verwachting volgt deze in 2025 en daarna volgt een procedure voor het vaststellen van de schade. Wij melden in dit kader het volgende: • Het Waterschap is, ook op basis van het nieuwe tussenvonnis, onveranderd van mening dat men een sterke juridische positie heeft. Bovendien is het kredietrisico met een bankgarantie voor maximaal € 25,8 mln afgedekt. • De financiële verwerking in de jaarrekening is ongewijzigd gebleven ten opzichte van voorgaand boekjaar. Met deze zaak samenhangende kosten zijn als volgt verwerkt: de investeringen op het project in 2024 bedragen € 0,3 mln en blijven binnen het krediet van € 66,9 mln. De resterende ruimte binnen dit krediet bedraagt € 4,4 mln. De advieskosten in verband met deze kwestie bedragen in 2024 € 308.000 en zijn ten laste van het resultaat gebracht. De totale advieskosten bedragen € 6,9 mln. • In de risicoparagraaf heeft het bestuur de kwestie en het mogelijke financiële risico voor het Waterschap uiteengezet gegeven de thans bekende feiten en omstandigheden en de inschatting van het bestuur daaromtrent. Wij hebben in het kader van onze controle de documentatie rondom deze kwestie opnieuw beoordeeld waaronder het tussenvonnis en correspondentie met juridisch adviseurs. Wij zijn van mening dat de positie van het Waterschap op basis van de huidige feiten en omstandigheden toereikend en in overeenstemming met de verslaggevingsregels is verantwoord in de jaarrekening. Wij merken op dat de ontwikkelingen in de voornoemde juridische procedures een wezenlijke impact kunnen hebben op de balansposities en de financiële positie van het Waterschap. Indien de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven is het van groot belang om de financiële verwerking te herzien.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.6 Overige bevindingen

Overige bevindingen	
	Bevinding
SNB	In 2019 en 2020 heeft het Waterschap € 333.000 betaald aan de zogenoemde ‘garantieregeling’. De afspraak was dat dit bedrag terugvloeit aan de Aa en Maas indien de afspraken rondom de tariefontwikkeling bij SNB worden behaald. Op basis van de laatste calculaties is het onwaarschijnlijk dat deze afspraken worden behaald. Het Waterschap heeft in 2024 het garantiekapitaal afgeboekt. Aangezien deze garantieregeling formeel in 2027 wordt afgewikkeld is dit in de niet uit de balans blijkende rechten toegelicht.
Voorziening APPA	Aa en Maas had de toegezegde pensioenen aan (oud) bestuurders tot en met 2021 verzekerd bij een externe verzekeringsmaatschappij. Vanaf 1 januari 2022 bestaat deze verzekering niet meer waardoor het Waterschap zelf de verplichting dient te dragen voor de toegezegde pensioenen. Het van de verzekeraar ontvangen bedrag is destijds opgenomen als voorziening, zonder volledig inzicht te krijgen in de opbouw van dit bedrag. Hierdoor ontstond er vorig jaar een verschil tussen de stand van de voorziening en de onderliggende actuariële berekening van de extern deskundige. Dit jaar heeft het Waterschap voor het bepalen van de voorziening de actuariële berekening aangehouden waardoor er € 408.000 is vrijgevallen. De voorziening voor ingegane pensioenen en nog niet gepensioneerde bestuurders bedraagt ultimo 2024 € 2,1 mln. Bij de besluitvorming omtrent de jaarrekening is een voorstel opgenomen om deze vrijval in een nieuwe bestemmingsreserve te storten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.6 Overige bevindingen

Overige bevindingen	
	Bevinding
Aanbestedings-rechtmatigheid	In het kader van de rechtmatigheidscontrole zijn onze controlewerkzaamheden op inkopen en aanbestedingen gericht op het voldoen aan de Europese aanbestedingswetgeving. Dit betekent dat wij primair controleren op inkopen boven de Europese drempel 2024 van € 221.000 (exclusief BTW) voor leveringen en diensten en € 5,54 mln (exclusief BTW) voor werken en dat enkel constateringen op het gebied van de Europese aanbestedingswetgeving een effect hebben op ons rechtmatigheidsoordeel. Tijdens de jaareindecontrole hebben wij de inkoopanalyse over het gehele boekjaar 2024 ontvangen en hierop onze eigen controlewerkzaamheden verricht. Op basis hiervan is een bedrag van € 259.000 als onrechtmatig aangemerkt. Dit betreffen vijf inkoopdossiers waarbij de werkelijke uitgaven uiteindelijk hoger zijn dan vooraf was geraamd en de Europese drempels zijn overschreden. Deze onrechtmatigheden worden veroorzaakt doordat ramingen te laag zijn ingeschat, inkoopmeldingen ontbreken bij losse opdrachten die gezamenlijk de Europese drempel overschrijden of oude contracten die doorlopen voordat het nieuwe contract ingaat. Wij merken verder op dat het totaal aan afwijkingen in relatie tot de totale inkopen van het Waterschap al enkele jaren beperkt is.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Geen sprake van beperkingen in de reikwijdte van onze controle	Er zijn **geen beperkingen** bij de uitvoering van onze controle opgetreden. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers van het Waterschap de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.
Fraude	De verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude ligt primair bij het bestuur. Onze rol als accountant is om vast te stellen dat de jaarrekening vrij is van materiële afwijkingen door fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, omdat fraude vaak samen gaat met activiteiten om de fraude te verhullen. Onze werkzaamheden ten aanzien van fraude bestaan onder andere uit: • Alertheid op fraudesignalen gedurende de controle; • Evalueren en bespreken van mogelijkheden tot fraude en fraudesignalen met het management; • Het uitvoeren van een analyse op handmatige journaalposten, onder andere om ingrijpen van het bestuur in de interne beheersing te kunnen identificeren; • Het beoordelen van rechten in de financiële administratie en de bankapplicatie alsmede het uitvoeren van een bankanalyse, met als doel om fouten en fraude in de uitgaande betalingen te kunnen identificeren. Er zijn gedurende 2024 door ons **geen materiële fraudegevallen geconstateerd** en er zijn ons eveneens geen vermoedens van fraude bekend. Daarnaast heeft uw dagelijks bestuur aan ons geen melding gemaakt van geconstateerde fraudegevallen of andere fraudesignalen.
Claims en juridische procedures	Er zijn - met uitzondering van hetgeen in hoofdstuk 3 is genoemd rondom RWZI ‘s-Hertogenbosch - **geen belangrijke** (dreigende en niet gewaardeerde) **claims en/of juridische procedures** met een mogelijke materiële impact op de cijfers per ultimo 2024.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Gebeurtenissen na balansdatum	Er zijn **geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum** anders dan hetgeen opgenomen in het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen, met een materiële impact op de cijfers per ultimo 2024.
Geautomatiseerde gegevensverwerking	Wij hebben vanuit onze controle op de jaarrekening **geen belangrijke bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit** van de geautomatiseerde gegevensverwerking.
Onafhankelijkheid	Wij zijn onafhankelijk van uw Waterschap en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels (Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (VIO)) ten aanzien van onafhankelijkheid.
Duurzaamheid	Hoewel het geen wettelijke verplichting is om een duurzaamheidsverantwoording op te stellen, ligt er voor Waterschappen nadrukkelijk wel een rol op het gebied van **duurzaamheid**. Bovendien groeit ook de vraag naar transparante verslaglegging hierover. In dit kader is in het najaar de ‘Handreiking duurzaamheids-rapportage en verantwoording voor decentrale overheden’ uitgebracht met richtlijnen en praktijkvoorbeelden. Wij hebben het jaarverslag bekeken. Daarbij valt op dat duurzaamheid stevig is verankerd in het beleid en de uitvoering van het waterschap. Wij adviseren om op termijn te werken aan een meer gestructureerde ESG-verantwoording, bijvoorbeeld via een herkenbare paragraaf of afzonderlijk duurzaamheidsverslag in de P&C producten. Hetgeen bijdraagt aan de transparantie richting burgers en andere belanghebbenden. Wij denken hierin graag met u mee.
Openstaande punten	• Tekenen bevestiging bij de jaarrekening (LOR): 14 mei 2025 • Afgeven controleverklaring: 14 mei 2025 • Vaststellen jaarrekening door het AB: 6 juni 2025 • Bespreken jaarrekening met audit commissie: 9 mei 2025

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

5. Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa

Nummer	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
E107	Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	-	0	n.v.t.
L7B	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	-	0	n.v.t.
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

5. Bijlage 2 – Tabel fouten en onzekerheden NPLG

Verplichtingen-nummer	Subsidieregeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
1400013928	Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen	-	0	n.v.t.
Deze subsidieregeling betreft geen SiSa-regeling, maar is met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024 (SiSa-systematiek) gecontroleerd.				
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

Crowe

Smart decisions. Lasting value.

Accountantsverslag 2024: reactie dagelijks bestuur

Algemeen

De accountant heeft de jaarrekening gecontroleerd op getrouwheid en rechtmatigheid. In het naar aanleiding hiervan opgestelde accountantsverslag staan de belangrijkste bevindingen en doet de accountant waar mogelijk aanbevelingen gericht op verdere verbetering. Deze doen geen afbreuk aan het oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2024. Er is dan ook een goedkeurende verklaring afgegeven.

Reactie dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur heeft met tevredenheid kennisgenomen van de goedkeurende verklaring en de aanbevelingen die de accountant doet. Hierna reageren wij op de belangrijkste constateringen en aangedragen verbeteringen.

Controleverschillen

De accountant constateert dat het controleverschil met betrekking tot de rechtmatigheid € 859.000 bedraagt. Hetgeen ruimschoots binnen de tolerantiegrens van € 1.830.000 voor een goedkeurende verklaring ligt.

De geconstateerde administratieve begrotingsonrechtmatigheid van per saldo € 600.000 op het programma Schoon water ontstaat door de vorming van de bestemminsreserve voor de instandhouding Land van Cuijk. Dit is bij de bestuursrapportage 2024 besloten, maar is niet als begrotingswijziging voorgelegd. Daardoor is er nu administratief gezien een tekort op het programma Schoon water. Desalniettemin wordt de aanbeveling van de accountant opgevolgd. Zowel de specifiek te verwachte hogere lasten als de hiermee samenhangende onttrekking uit de reserve zullen worden begroot of middels een begrotingswijziging worden aangeboden.

Daarnaast heeft de accountant een onrechtmatigheid geconstateerd van € 259.000 op inkopen en aanbestedingen. Het betreft vijf inkoopdossiers. Het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt in 2025 geactualiseerd. De constatering van de accountant wordt hierbij betrokken.

Verder meldt de accountant een overschrijding van € 0,5 miljoen op de HWBP-bijdrage aan het Deltafonds. Vanwege het verplichte karakter hiervan wordt deze niet meegenomen in het oordeel van de accountant. Dit wordt bij de besluitvorming over de jaarstukken opgeheven door hiervoor aanvullend krediet beschikbaar te stellen. Daarnaast doet zij de aanbeveling om beleid vast te stellen hoe met de niet subsidiabele rentekosten van voorfinanciering wordt omgegaan. Dit wordt meegenomen in de Nota Financieel beleid 2025 die in het derde kwartaal wordt voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Onderhanden werk

De accountant heeft geconstateerd dat er in 2024 circa 60 projecten in uitvoering waren waarop het afgelopen jaar minder dan € 25.000 aan uitgaven is verantwoord. Conform de aanbeveling van de accountant worden deze projecten zo spoedig mogelijk afgesloten. Dat is nu echter ook al het geval. In veruit de meeste situaties is er sprake van bijvoorbeeld garantietermijnen of nog te ontvangen subsidies waardoor projecten niet eerder afgesloten kunnen worden.

Evaluatie risico inschatting

Mede gezien het veranderende risicoprofiel van waterschappen, heeft de accountant vorig jaar geadviseerd de risico inschatting te evalueren. Hoewel uit eerdere verkenning is gebleken dat onze inschatting niet veel verschilt van de uitkomsten van de andere en significant complexere methodes, erkennen we de noodzaak hier breder naar te kijken. Daarbij vinden we het wenselijk ook de benodigde weerstandsreserve te betrekken in de evaluatie. Dit wordt in de tweede helft van 2025 opgepakt en verankerd in een nota reserves en voorzieningen.

Jaarrekeningproces

Als onderdeel van de herijking van de P&C-cyclus heeft de voorjaarsnota een prominentere plek gekregen als het moment van richting geven en vooruitkijken voor het algemeen bestuur. Hierdoor ontstaat er een samenloop van de jaarrekening en de voorjaarsnota. Dit vraagt van de organisatie een andere benadering. We evalueren de samenloop van deze twee producten en bekijken hoe we er voor kunnen zorgen dat dit volgend jaar soepeler verloopt. Daarnaast wordt er naar aanleiding van de behandeling van de investeringsvoorstellen in het algemeen bestuur van 4 april kritisch geëvalueerd op de financiële sturingsmogelijkheden en wijze van rapporteren.

Controllersparagraaf Jaarstukken 2024

Algemeen

Het jaarverslag en de jaarrekening 2024 zijn het laatste volgens de huidige opzet. Vanaf boekjaar 2025 sluiten de jaarstukken aan op de gewijzigde indeling zoals in de begroting 2025 gehanteerd is volgens de nieuwe verslaggevingsvoorschriften. Dit betekent dat vanaf boekjaar 2025 het jaarverslag en de jaarrekening compacter worden en de leesbaarheid verder toeneemt.

Afgegeven verklaringen accountant

De accountant heeft een goedkeurende verklaring afgegeven voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. Daarnaast heeft de accountant een accountantsverslag uitgebracht met bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van de controle van de jaarstukken. De aanbevelingen zijn overigens uitgebreider beschreven in de managementletter die de accountant eerder heeft verstrekt ten behoeve van het dagelijks bestuur naar aanleiding van de interim controle (tussentijdse controle van de boekhouding en administratieve organisatie). Het accountantsverslag en de reactie van het dagelijks bestuur met de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de aanbevelingen van de accountant worden gelijktijdig aangeboden met de jaarstukken.

Inleiding / Financieel beeld

Over 2024 wordt een positief jaarrekeningresultaat behaald van € 3,7 miljoen, enerzijds door lagere netto-lasten (€ 1,0 miljoen) en anderzijds door hogere belastingbaten (€ 2,7 miljoen).
De lagere netto lasten bestaan uit enerzijds hogere bruto-lasten (€ 4,7 miljoen) die meer dan volledig worden gecompenseerd door hogere overige baten (niet zijnde belastingbaten) ten bedrage van €5,7 miljoen.

Voor het watersysteembeheer geldt dat de toename van de lasten voornamelijk structureel van aard is terwijl de hogere baten voornamelijk een incidenteel karakter hebben (grondverkopen en exploitatiesubsidies). Dit betekent dat het hogere lastenniveau doorwerkt naar boekjaar 2025 en verder. Voor het zuiveringsbeheer geldt dat, afgezien van de vorming van een bestemmingsreserve voor instandhouding rwzi Land van Cuijk, de lasten en baten in lijn liggen met de begroting.

Ten tijde van de bestuursrapportage werd nog rekening gehouden met een nadelig resultaat. In de begroting 2025 is daarom voorzichtigheidshalve al rekening gehouden met een onttrekking uit de egalisatiereserves ten bedrage van € 1,6 miljoen. Op grond van het jaarrekeningresultaat over 2024 kan deze onttrekking achterwege blijven en met de bestemming van dit resultaat het eigen vermogen zelfs worden versterkt.

Programma’s

De toelichtingen onder de prestatietabellen volgen niet altijd de indeling van de prestatietabel. Daarmee is het lastig de directe koppeling te leggen tussen de gerealiseerde prestaties en de toelichting. Geadviseerd wordt om in de toelichtende teksten dezelfde indeling te hanteren als in de prestatietabel aangevuld met een toelichting op niet in de prestatietabel opgenomen prestaties (niet gepland maar wel gerealiseerd) en eventuele toelichting op overige onderwerpen.

Liquiditeit en financieringsbehoefte

Uit grafiek 9 blijkt dat het waterschap vanaf augustus tijdelijk overtollige liquide middelen heeft gestald bij ’s Rijks schatkist. Dit overschot aan liquide middelen ontstond door een niet voorziene samenloop van aangetrokken langlopende geldleningen en een ontvangst van HWBP-subsidiegelden. Vanaf november 2024 is het tegoed bij de schatkist weer volledig aangewend voor de financieringsbehoefte van het waterschap. Omdat de rentevergoeding op het saldo bij de schatkist hoger is dan de rente op de aangetrokken geldlening heeft het waterschap een klein rentevoordeel behaald.

Verder blijkt dat met de uitkering van de HWBP-subsidie in 2024 per saldo geen sprake is geweest van voorfinanciering van HWBP-investeringsuitgaven. Hierbij wordt opgemerkt dat met de verwachte HWBP-investeringsuitgaven en subsidieontvangsten in 2025 wel sprake zal zijn van voorfinanciering van HWBP-investeringsuitgaven. Hierdoor neemt de financieringsbehoefte in 2025 extra toe. Omdat de hiermee samenhangende rentelasten niet subsidiabel zijn, werken deze lastenverhogend door voor het waterschap. Het risico van voorfinanciering bij HWBP-projecten wordt toegelicht in het jaarverslag (paragraaf Weerstandsvermogen).

Bestemmingsreserve IBP

Aan de bestemmingsreserve IBP 2016 - 2021 zijn in de periode 2022 tot en met 2024 geen bedragen onttrokken. Ook in de begroting 2025 zijn geen uitgaven ten laste van deze bestemmingsreserve voorzien. Het dagelijks bestuur heeft toegezegd om - in lijn met de verslaggevingsregels - bij de vaststelling van de jaarstukken 2024 het algemeen bestuur voor te stellen de bestemmingsreserve vrij te laten vallen indien de instandhouding van deze reserve niet gemotiveerd kan worden. Uit de toelichting op de balans blijkt echter dat de reserve in 2025 wordt ingezet ter dekking van de uitgaven van het naar de cloud brengen van het financieel systeem. Om die reden is in de voorliggende jaarrekening geen voorstel opgenomen om deze bestemmingsreserve ten gunste van de exploitatie te laten vrijvallen.

Reactie dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur dankt de concerncontroller voor de duiding die hiermee aan de jaarstukken wordt gegeven. Zoals terecht wordt opgemerkt is dit het laatste product onder de oude verslaggevingsvoorschriften. Net als de concerncontroller zien we dat de nieuwe voorschriften met ingang van boekjaar 2025 leiden tot een verhoogde leesbaarheid en samenhang. De aanbeveling om de toelichtingen in de programmarealisatie beter aan te laten sluiten bij de prestatietabellen is daarin een waardevolle toevoeging.

Hoewel we vanzelfsprekend blij zijn met het positieve resultaat bij de jaarrekening, realiseren we ons ook dat dit met name komt door de hogere belastingopbrengsten en incidentele baten. Structureel zien we zowel de opgaven als de kosten juist toenemen. We stellen daarom ook voor deze middelen terug te laten vloeien naar de reserves, zodat we deze in volgende jaren weer kunnen inzetten voor het dempen van de tarieven.

Onze reactie op het accountantsverslag treft u separaat aan.

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Jaarstukken 2024 in één oogopslag

In dit overzicht staat wat waterschap Aa en Maas in 2024 aan opbrengsten heeft binnengekregen en waaraan dat geld is besteed. De uitgebreide jaarstukken zijn te vinden op www.aaenmaas.nl.

Welke opbrengsten hebben wij?

Huurder
Eenpersoonshuishouden
Waterschapsbelasting € 129

Huurder
Meerpersoonshuishouden
Waterschapsbelasting € 240

Gezin met koopwoning
Meerpersoonshuishouden
WOZ-waarde € 384.785
Waterschapsbelasting € 353

Middelgroot productiebedrijf
300 vervuilingseenheden
WOZ-waarde € 13 miljoen
Waterschapsbelasting € 20.487

Agrarisch bedrijf
50 hectare
WOZ-waarde € 0,5 miljoen
Waterschapsbelasting € 5.449

€ 149,469 miljoen
Waterschapsbelastingen

€ 7,346 miljoen
Dekkingsmiddelen

Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves en dividenduitkering.

Het resultaat over 2024 bedraagt voor Aa en Maas € 3,669 miljoen positief en wordt toegevoegd aan de reserves.

Totaal opbrengsten € 160,5 miljoen

Wat doen wij met jouw geld?

€ 17,526 miljoen
Waterveiligheid

Wij zorgen voor bescherming tegen wateroverlast en overstromingen van de Maas en het regionale watersysteem.

€ 68,662 miljoen
Klimaatbestendig en gezond watersysteem

- **Voldoende water en omgaan met weersextremen**
  Wij werken aan een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem.
- **Gezond en natuurlijk water**
  Wij gaan voor een ecologisch goed functionerend systeem met oog voor de waterkwaliteit en biodiversiteit.

€ 70,627 miljoen
Schoon water

We zuiveren het afvalwater uit het riool, zodat het weer terug kan naar sloten en beken. We zoeken naar slimme oplossingen en samenwerkingen om de waterkwaliteit te verbeteren.

Wederom zeer nat
2024 was een van de natste jaren ooit. We hebben ons maximaal ingespannen om overlast te voorkomen. Ook werken we hard aan het halen van de Europese waterkwaliteitsdoelen (KRW).

Totaal kosten *(netto lasten)* **€ 156,8 miljoen**

2024

Activa € 617,8 miljoen

Vaste activa (bezittingen): € 526,2 miljoen
Vlottende activa (vorderingen en liquide middelen): € 35,0 miljoen

Passiva € 617,8 miljoen

Reserves (eigen vermogen): € 59,0 miljoen
Vaste passiva (voorzieningen en schulden): € 455,7 miljoen
Kortlopende verplichtingen: € 103,1 miljoen

Balans in 2023 € 565,1 miljoen

Cijfers komen uit hoofdstuk 2 Programmarealisatie en paragraaf 4.4 Balans voor resultaatbestemming van de jaarstukken.

Dit overzicht is met de grootse zorg samengesteld. Wij streven er altijd naar om juiste en actuele informatie te verstrekken. Wij kunnen helaas niet garanderen dat deze informatie in alle gevallen foutloos, volledig en actueel is. Kijk voor het volledige jaarverslag en de jaarrekening op **www.aaenmaas.nl**.

Samen sterker: ontwikkeling en groei bij Aa en Maas in 2024

Sociaal jaarverslag 2024

Waterschap Aa en Maas

Lees het voorwoord

Voorwoord

Het was weer een bewogen jaar, 2024! Ook voor mij persoonlijk, dit jaar in een nieuwe rol als secretaris-directeur. Vol trots introduceer ik graag ons sociaal jaarverslag.

Veel mensen hebben mij gevraagd wat nu het grootste verschil is tussen mijn vorige en nieuwe rol. Het is een heel andere baan, met vele verschillen. Een bijzonder verschil voor mij blijft toch wel het moment bij de slagboom. “Bij de slagboom?” zul je wellicht denken... Jazeker! Voordat het werk op kantoor begint, rijden wij ons terrein op via een slagboom. Het duurt een paar seconden voordat die opengaat en, afgezien van mijn ongeduld, is dit een waardevol momentje van bewustzijn van de verantwoordelijkheid voor Aa en Maas.

Het is fijn om te ervaren dat onze collega’s die verantwoordelijkheid ook zo voelen. En vanwege de maatschappelijke bijdrage vaak bewust hebben gekozen voor het publieke domein en het werk van het waterschap. Daarvoor zijn zij bij nacht en ontij beschikbaar, ook als het werk niet altijd direct wordt gewaardeerd in de omgeving. Dat is niet makkelijk. Zo was het afgelopen jaar zeiknat, met anderhalf keer meer neerslag dan normaal. We werken met man en macht aan onze opgaven, maar helaas is niet alles maakbaar. Er zijn grenzen aan onze oplossingen.

We kunnen niet volledig ontzorgen en zullen een weg moeten vinden om hiermee om te gaan - adaptatie zal het nieuwe normaal gaan worden. Maar de verwachtingen in onze omgeving liggen soms nog anders. Het is heel begrijpelijk dat dit inwoners en ondernemers raakt. En ook begrijpelijk dat dit soms met emoties gepaard gaat. Het zal je zelf maar overkomen. Dit vraagt van onze collega’s ook het nodige. Naast technische bekwaamheid, inlevingsvermogen en weerbaarheid moet je om kunnen gaan met emoties en reacties. Ik ben trots op onze collega’s hoe zij de verantwoordelijkheid van goed waterbeheer met de uitdagingen van nu ook in 2024 hebben gedragen.

Het afgelopen jaar zijn er veel nieuwe collega’s bijgekomen. We investeren in onze organisatie om alle opgaven in te kunnen vullen. En we investeren in mensen die wij voor langere tijd willen binden en boeien, zodat we kennis behouden voor onze organisatie. In deze arbeidsmarkt is dat geen gemakkelijke opgave. Gelukkig staan we goed op de kaart, weten mensen ons te vinden en weten wij mensen te bereiken via ons netwerk, sociale media en communicatieve inspanningen. In 2024 hebben we onze organisatie onder de loep genomen en gekeken waar verbeteringen mogelijk zijn. Met het managementteam hebben we de indeling bijgesteld met meer herkenbare en evenwichtige organisatieonderdelen. In verband met de steeds strategisch wordende vraagstukken en opbouw van noodzakelijke netwerken hebben we de taken binnen de directie anders ingedeeld en de directie versterkt. Daarnaast hebben we ons organisatieontwikkelingsprogramma Kompas aangescherpt met nieuwe thema’s voor ontwikkeling.

Met de ontwikkeling van de organisatie heeft de ontwikkeling van onze mensen blijvende aandacht. Zo zetten we al jaren in op persoonlijke ontwikkeling met eigen programma’s. In 2024 zijn VIP (Vak Inhoudelijk Professional) en LIJL (Leiderschap In Je Loopbaan) weer gestart met een nieuwe lichting. Deze programma’s helpen ons om de steeds groter en complexer wordende opgaven te kunnen aanpakken met mensen die fit en daarop voorbereid zijn. En helpen we collega’s om hun carrière-reis bij Aa en Maas door te maken en geboeid te blijven voor onze mooie opgaven en organisatie. Over deze en andere ontwikkelingen lees je alles in dit sociale jaarverslag.

Peter Verlaan

De mens voorop bij Aa en Maas

De essentie van P&O

LEES MEER

Het beste uit jezelf halen

Bij Aa en Maas krijg je alle ruimte om te groeien en te bloeien. Zo kan iedereen hun talenten inzetten om bij te dragen aan onze kerntaak: zorgen voor schoon, veilig en voldoende water. Als werkgever faciliteren en stimuleren we je om de handschoen op te pakken en je eigen loopbaan vorm te geven. Zowel voor morgen als voor de onbekende toekomst die voor je ligt.

Duurzame inzetbaarheid vinden we hartstikke belangrijk. Of je nu aan het begin van je carrière staat, midden in je loopbaan zit of richting je pensioen gaat. We ondersteunen en moedigen elke medewerker aan om kennis, vaardigheden en talenten te blijven ontwikkelen. Passend bij de doelen van ons waterschap en bij de snel veranderende maatschappij. Én met aandacht voor wie je bent en wat jij als persoon kunt brengen.

Neuriënd naar je werk en zingend naar huis: dat is ons doel! Daarom zijn werkplezier, productiviteit en vitaliteit sleutelwoorden in ons P&O-beleid.

Samen maken wij de sfeer

Twee jaar geleden hebben we een werkgeversbelofte opgesteld voor huidige én toekomstige medewerkers. Deze belofte vertelt ons verhaal aan de buitenwereld, precies zoals onze collega's het binnen ervaren. In deze werkgeversbelofte staan onze waarden, welke ambities we hebben, wat je als werknemer van ons als werkgever mag verwachten en andersom.

Zonder feedback geen open cultuur. Daarom hebben wij onze werkgeversbelofte door onderzoeksbureau Sparkey-Motivaction laten toetsen bij 500 medewerkers. Hun passie voor onze organisatie spat ervan af. Dat maakt ons trots!

Je vindt onze werkgeversbelofte op de volgende pagina.

Werkgeversbelofte Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas zet zich elke dag in voor sterke dijken, droge voeten en voldoende en schoon water. Dit doen we voor inwoners, dieren, natuur en landbouw in onze leefomgeving. Als trotse collega lever jij daar een grote bijdrage aan. Hoe we dat doen, lees je hier!

Hard werken en een relaxte sfeer gaan hand in hand

Een ongedwongen en relaxte sfeer waarin jij het beste uit jezelf kunt halen staan bij ons voorop. Hard werken wisselen we af met momenten van ontspanning en gezelligheid. Wij geven om onze mensen en doen ons best om als werkgever aantrekkelijk te blijven. Daarom is er bij ons veel oog voor goede arbeidsvoorwaarden, persoonlijke aandacht en ruimte voor groei tijdens je carrière.

Altijd oog voor groei en ontwikkeling

Jouw groei is ook ónze groei. Want onze mensen maken waterschap Aa en Maas. Daarom zijn er veel ontwikkelmogelijkheden. Van leertraject tot training, van het goede gesprek tot vlieguren maken in de functie van jouw dromen: de mogelijkheden zijn legio. Met een goed ontwikkelplan dat ook nog eens bijdraagt aan de ambities van Aa en Maas, kun je jouw carrière echt in stroomversnelling brengen.

Innoveren door experimenteren

Persoonlijke groei en ontwikkeling stimuleren we niet voor niets! Als waterschap willen we aan kop blijven en dus zijn we ook scherp op hoe ons werk beter en slimmer kan. Duurzaamheid vinden we belangrijk, innovatie is op ons lijf geschreven en durven te experimenteren voelt voor ons als vanzelfsprekend. Samenwerken, creatieve oplossingen bedenken, kritisch denken en vooruit blijven kijken is onze tweede natuur. Daarmee blijft onze organisatie bruisen en lopen we voorop in ons vakgebied. Échte impactmakers met hart voor water dus!

Maximale vrijheid binnen je werk

We gaan ver om te zorgen dat jij je bij ons thuis voelt. Want als jij lekker in je vel zit, dan komen jouw talenten maximaal tot uiting. Daarom krijg je bij Aa en Maas volop vrijheid, want we geloven dat iedereen daar goed bij vaart. Dat betekent dat je zelf je werk in mag delen en je bij mag dragen aan projecten waar jij energie van krijgt. Daar worden jij, wij én onze omgeving beter van.

NAAR VOLGEND THEMA

Kompas voor ontwikkeling van de organisatie

Richting bepalen en samen aan de slag

LEES MEER

Richting bepalen

Elke dag zijn we bezig met ontwikkeling, als organisatie en als medewerkers. Daarbij stellen we onszelf kritische vragen. Hoe kunnen we blijven verbeteren? Wat is nodig om vooruit te gaan? Dat is nodig omdat ons werk steeds ingewikkelder wordt en meer van ons vraagt. Bij Aa en Maas doen we dat onder de naam Kompas. Voor die naam is gekozen omdat je met een kompas de richting kunt bepalen die je op wilt of moet gaan.

In 2023 zijn we gestart met een aantal thema's die zich richtten op de arbeidsmarkt, de realisatiekracht van onze organisatie en de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers.

In 2024 hebben verschillende werkgroepen hier verder aan gewerkt. In deze groepen zat een vertegenwoordiging vanuit het management, de ondernemingsraad en de medewerkers. De thema's waren:

- Loopbaanperspectief en mensen inzetten op hun talent
- Diversiteit en inclusie
- Meer focus en verdieping voor concretere resultaten
- Samenwerking intern en met onze omgeving
- Binden en boeien

Zo hebben we casussen uitgewerkt om onze samenwerking over afdelingen heen onder de loep te nemen, is er een samenwerking met een externe partner onderzocht (met positieve uitkomst) en hebben we gewerkt aan een toegankelijk overzicht van opleidingen, ontwikkeling en vitaliteit bij Aa en Maas.

"Het afgelopen jaar heb ik met veel plezier deelgenomen aan de werkgroep Generatieleren binnen Binden & Boeien. De werkgroep heeft gekeken hoe generatieleren meer benut kan worden in de organisatie. Dit heeft een mooi product opgeleverd: een generatie-afdelingsscan die gebruikt kan worden om op de afdeling het gesprek te voeren over de ervaringen van verschillende generaties."

Sarah van Bost (beleidsadviseur, werkgroeplid Binden & Boeien)

"Als lid van de werkgroep Diversiteit & inclusie heb ik in 2024 weer een bijdrage geleverd aan dit interessante onderwerp. Zo hebben we 'De week van de diversiteit & inclusie' georganiseerd met verschillende activiteiten waaronder het hijsen van de Progress vlag, een workshop over vooroordelen, een inspirerende lunchlezing en een speciale editie van 'spontane ontmoetingen', die in het teken stond van vooroordelen. Zonder elkaar eerder gesproken te hebben, trof ik een collega waar ik op voorhand op basis van beschikbare informatie een profiel/beeld van had gemaakt. Wat bleek: ik had best wat goed maar ook veel niet. Wat volgde was een fijn gesprek over dat je niet altijd weet wat er achter iemands voordeur afspeelt, en dat we stiekem meer gemeen hebben dan we vooraf hadden gedacht. Daarnaast heb ik vorig jaar bij een aantal afdelingen een workshop over sociale veiligheid begeleid. Voorwaarde voor een inclusieve werkplek is namelijk een sociaal veilige werkomgeving. Deze workshops leverden waardevolle gesprekken op tussen collega's die hopelijk een startpunt zijn voor meerdere gesprekken in 2025!"

Saskia Lochthofen – de Mol (adviseur Veiligheid en Gezondheid, werkgroeplid Diversiteit & Inclusie)

Wendbaar vooruit

We zien Kompas als een richting voor ontwikkeling. Die richting kan zomaar veranderen als onderweg andere onderwerpen belangrijker worden, een plek hebben gekregen in de organisatie, of als de situatie verandert. Zo kijken we voor volgend jaar opnieuw welke thema's we af kunnen ronden en welke thema's juist meer aandacht nodig hebben.

NAAR VOLGEND THEMA

Door en voor medewerkers

Jongeambtenaren-netwerk SAAMen, de ondernemingsraad en de personeelsvereniging

LEES MEER

SAAMen

Verbinden met leeftijdsgenoten doe je je hele 'lerende' leven, totdat je een baan hebt. Dan kom je in contact met mensen van veel verschillende generaties en stap je op een rijdende trein van een organisatie waar van alles leeft en speelt. Een plek hebben waar je herkenning in vindt - zowel in leeftijd, levensfases, werkervaring als in vragen, beren op de weg, kansen en ideeën - draagt bij aan het goed landen in een nieuwe organisatie. Door samen activiteiten te ondernemen, versterk je de onderlinge band en creëer je een omgeving waarin verbinding en samenwerking op natuurlijke wijze groeien. Vanuit die gedachte is, inmiddels alweer vijf jaar geleden, SAAMen opgericht voor leeftijdsgenoten binnen Aa en Maas.

Balans tussen kennis en plezier

Bij het organiseren van activiteiten proberen we een goede balans te vinden tussen activiteiten met een focus op gezelligheid en netwerken en (werkinhoudelijke activiteiten. In 2024 organiseerden we een veldbezoek aan de rioolwaterzuivering in Oijen, deden we met een aantal collega's een sportactiviteit (survivalrun) en hadden we een netwerkborrel met de Brabantse waterschappen en omgevingsdiensten. Ook organiseerden we spelletjesmiddagen voor de hele organisatie in samenwerking met de personeelsvereniging en we verspreidde een EK-quiz onder alle collega's tijdens de jaarlijkse barbecue in de zomer.

Verbinding centraal

In 2025 willen we investeren in de verbinding met de ondernemingsraad en andere manieren van medezeggenschap (waaronder De Toekomstdenkers). Met Eugène Heeremans als ambassadeur namens de ondernemingsraad is de eerste stap daarin gezet! Onze ambassadeurs zijn ook onze verbinding met andere generaties. Zij helpen ons om de verschillende perspectieven mee te nemen in onze plannen en zijn onze sparringpartners voor ideeën en dingen waar we tegenaan lopen.

"Ik denk dat we vaak vergeten hoe lastig het is om als jonge professional een organisatie in te komen. Hoe fijn het kan zijn dat er een netwerk van leeftijd-/lotgenoten is waar je makkelijk terecht kunt met allerlei verschillende vragen. Als SAAMen maken we daarnaast onderdeel uit van een landelijk netwerk waar jongeren hun inbreng kunnen hebben op tal van onderwerpen in de sector, maar ook op het gebied van arbeidsvoorwaarden. Daar ligt wat mij betreft ook de kracht van SAAMen: het gaat over afdelings- en werkveldgrenzen heen."
Bram Schloos, (afdelingshoofd Projecten en Programmeren, ambassadeur van SAAMen)

"Het is belangrijk om je als jonge waterschapper verbonden te voelen met het waterschap. SAAMen draagt daar echt aan bij. Door in contact te komen met andere jonge medewerkers van verschillende afdelingen, ontdekte ik hoe divers een waterschap is en hoeveel verschillende taken het uitvoert. Bovendien weet je, als je tijdens je werk met bepaalde vraagstukken te maken krijgt, wie je van andere afdelingen kunt benaderen. Zo vergroot je je netwerk. Het werkt echter ook andersom: het waterschap zelf kan met vraagstukken aankloppen bij jonge medewerkers om hun ideeën en perspectieven te horen. Bijvoorbeeld als het goat om het aanpassen van arbeidsvoorwaarden, zodat het waterschap een aantrekkelijke werkgever blijft, ook voor jonge mensen."
Vincent Veen (Milieukundig adviseur waterketen, lid van SAAMen)

OR: invloed op belangrijke besluiten

De ondernemingsraad (OR) is er DOOR en VOOR alle medewerkers van Aa en Maas. Namens de medewerkers overleggen wij met de WOR-bestuurder; onze secretaris-directeur. Wij hebben inspraak bij organisatieontwikkelingen en -veranderingen en dragen bij aan het goed functioneren van de organisatie.

De OR bestaat uit 11 gekozen leden van verschillende afdelingen. De taak van de OR is om actuele onderwerpen over personeel en personeelszaken, het werk, de arbeidsomstandigheden en veiligheid met elkaar te bespreken en een onderbouwd standpunt daarover in te nemen. Dit bespreken we tijdens onze OR-vergaderingen en overlegvergaderingen (OV-OR) met de WOR-bestuurder. En twee keer per jaar praat de WOR-bestuurder ons bij om inzicht te krijgen in wat er op de langere termijn op onze organisatie af komt en we mogelijk als OR bij betrokken worden.

"Als OR vinden wij onze rol in de vorming van de organisatiekoers belangrijk. Daarom nemen we ook actief deel in de Kompas-werkgroepen."

Adviesrecht en instemmingsrecht: meer dan meepraten

We hebben als OR in 2024 over verschillende onderwerpen advies gegeven. Denk aan de ontziemaatregel (zwaar werk > 57 jaar), wachtdienstregeling en inconvenienteregeling (vuil werk toeslag), evaluatie ontwikkeling districten en zuiveringen, ziekte van Lyme-screening en flexibele beloning (gratificaties).
Via ons adviesrecht gaven we formeel advies op de aanstelling van onze nieuwe secretaris-directeur, de herindeling van de organisatie en de uitbreiding van drie naar vier directeuren. Via ons instemmingsrecht stemden we in met het aanstellen van de externe vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en de Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E).
Bij elk overleg, advies en besluit kijken we met een positief kritische blik naar de voorstellen, in een goede relatie met onze WOR-bestuurder. Hierbij stellen we altijd zoveel mogelijk zowel het belang van medewerkers als van de organisatie vooroop. Als OR gebruiken we de BOB-methodiek om tot een standpunt te komen: beeldvorming - oordeelsvorming - besluitvorming.

Vergaderen op districten en zuiveringen

We zetten onze vergaderingen op buitenlocaties door. Zo konden collega's van die locaties aanhaken voor signalen en vragen, en kon de OR meer binding met onze achterban krijgen. Dit werd als zeer positief ervaren en dit blijven we daarom ook in 2025 doen.

Daarnaast gaan we in 2025 langs bij alle afdelingsoverleggen om een presentatie te geven over wat de taken van een OR zijn, wat wij voor je kunnen betekenen, wie we zijn en hoe je met ons in contact kan komen.

Missie: De OR wil via een duidelijk proces invloed op veranderingen in de organisatie. Vanuit het personeelsbelang richten we ons vooral op de thema's Gelijkheid, Veiligheid en Transparantie.

Personeelsvereniging (PV)

Het afgelopen jaar heeft de personeelsvereniging activiteiten georganiseerd die niet alleen leuk waren, maar ook de teamgeest hebben versterkt!

We begonnen het jaar met een spannende lasergameessie op ons Pettelaarparkkantoor, gevolgd door een adrenaline verhogende SIM Racing ervaring in maart. De maand erop konden de liefhebbers deelnemen aan een heerlijke Bossche bollen workshop, waar we hebben genoten van onze zelfgemaakte lekkernijen.

Ons lustrum, 20 jaar personeelsvereniging, is gevierd met een middagvulend programma bestaande uit een uitdagend prison island spel, curling, jeu de boules en afsluitend een diner. In augustus hebben we een pubquiz in de zon gehouden, waar zo'n 20 teams streden om de eer en er gelachen en gezongen werd.

Voor de avontururlijke zielen onder ons was er een motortocht. We hebben ook genoten van een grote improvisatieshow met Beperkt Houdbaar in het theater in Oss, wat zorgde voor veel hilarniet.

Met onze gezinnen hebben we een gezellige middag doorgebracht met GlowGolf en bowlen in het Sportiom. En ook aan de kleintjes is gedacht, zij hebben genoten van de jaarlijkse sinterklaasshow.

Het was een divers programma. De activiteiten zijn goed bezocht en de sfeer was gezellig. We kijken emaar uit om in 2025 nog meer van zulke mooie momenten met elkaar te beleven!

"Het is ontzettend leuk om collega's in een andere setting te leren kennen."

2024: facts & figures

Terugblik in cijfers

LEES MEER

Terugblik op 2024 in cijfers

In 2024 is Aa en Maas minder gegroeid in bewoning dan in voorgaande jaren. Het was een stabiel jaar: de gemiddelde leeftijd, verdeling man/vrouw, uitstroom, doorloptijd van vacatures en aantal vacatures blieven grotendeels gelijk aan 2023. Ondanks een lichte stijging in het ziekteverzuim blijft Aa en Maas onder het landelijke gemiddelde, met een stabiele meldingsfrequentie. Meer ziekmeldingen hebben een vaste aanstelling, wat bijdraagt aan de stabiliteit van het personeelsbestand.

Personeel in beweging

De instroom daalde van 67 in 2023 naar 49 in 2024, terwijl de doorstroom afnam van 74 naar 55. De uitstroom bleef stabiel met 41 medewerkers in zowel 2023 als 2024. De instroom bestond vooral uit jongere leeftijdsgroepen, wat bijdraagt aan een verjonging van het personeelsbestand. De uitstroom was gelijk verdeeld over verschillende leeftijdsgroepen, met een lichte nadruk op oudere medewerkers.

Vacatures

In 2024 zijn 72 vacatures uitgezet. Dit zijn er 8 meer dan in 2023. In 2024 is te zien dat we minder zijn uitgebreid als in voorgaande jaren. De gemiddelde tijd om een vacature in te sullen bleef gelijk. De meeste vacatures zijn binnen 30 tot 90 dagen ingevuld. Dit laat zien dat onze inspanningen op het gebied van arbeidsmarktbenadering effectief zijn. Op 31 december 2024 stonden er nog 19 vacatures open.

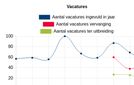

Vacatures worden gemiddeld binnen 72 dagen ingevuld aanpal het minimum van ontstaan. Dit omvat de doorloptijd van onze interne procedure, externe procedure en de opzegtermijn bij de oude werkgever. In 2023 was het aantal dagen 69.

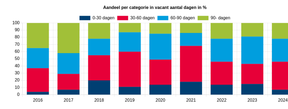

De meeste vacatures worden binnen 30 tot 90 dagen ingevuld. Ieder jaar zijn er een aantal vacatures die bedoelend langer open staan.

Sociaal werkgeverschap

In de Participatieweet staat dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt recht hebben op een baan (arbeidsparticipanten). Dat doen wij op verschillende manieren. Via de samenwerking met een schoonmaakbedrijf en organisaties als het UWV helpen we arbeidsparticipanten aan werk. Ook doen we dit door bij grote aanbestedingen de voorwaarde te stellen dat de opdrachtnemer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bedient bij de opdracht. In de periode 2017 tot en met 2024 hebben wij op deze manier 63 mensen aan werkervaring geholpen.

In 2023 hadden we 18 arbeidsparticipanten en in 2024 bleef dit aantal hetzelfde. We plaatsten een nieuwe medewerker en tegelijkertijd was de mate van een schoonmaakcooperatie minder. In 2024 heeft een groepje van zes medewerkers een HARRIS-training gevolgd. Zoekcz deze training hebben zij meer inzicht gekregen in wat de inzet en begeleiding van medewerkers met een arbeidsbeperkt(ere) vraag van collega's. Met deze training is ook een mooie club ambassadeurs voor het onderwerp ontstaan. Dit heeft zeker geholpen bij een succesvolle plaatsing afgelopen jaar.

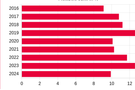

De flexibele schil is het aantal medewerkers met een arbeidsovereenkomst van bepaalde tijd. Dit kan zijn omdat medewerkers in het eerste jaar een arbeidsovereenkomst zitten of omdat ze werken aan een tijdelijke opdracht of taak.

Het percentage medewerkers met een tijdelijke arbeidsovereenkomst daalde van 12,6% in 2023 naar 9,9% in 2024. Dit komt aan dat we meer vaste contracten hebben kunnen aanbieden, wat bijdraagt aan de stabiliteit van onze organisatie.

NAAR PERSONEELSOPBOUW

Personeelsopbouw

Het totale aantal medewerkers van onze ambtelijke organisatie steeg van 572 in 2023 naar 582 in 2024. Dit betreft in totaal 543,2 FTE.

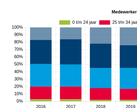

De gemiddelde leeftijd van medewerkers bij Aa en Maas stabiel van 46,7 jaar in 2022 naar 46,4 jaar in 2023 en blieef gelijk in 2024. Dit toont aan dat de organisatie succesvol jongere medewerkers heeft aangetrokken en behouden.

Uit deze cijfers blijkt dat we een evenwichtige opbouw hebben in leeftijden.

Kijkend naar het gesiacht van onze medewerkers onder de 35 jaar, zien wij daar een wij evenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen, meer dan wij zien in de andere leeftijdscategorieën. Opvallend is dat in 2024 de verdeling man-vrouw gelijk is aan elkaar.

NAAR CIJFERS OVER VITALITEIT

Vitaliteit

Het zieksverzuimpercentage steeg licht naar 4,8% in 2024, ts een daling naar 4% in 2023. Ondanks de lichte stijging in verzuim blijven we onder het landelijk gemiddelde van 5,2%. De meldingsfrequentie bleef stabiel op 0,9. Deze geeft aan hoe vaak medewerkers zich gemiddeld ziekmelden per jaar.

** de cijfers van het landelijk verzuimpercentage bij de overheid in 2024 zijn op het moment van productie van dit succesvol jaarverslag nog niet beschikbaar gemaakt.*

Inzicht in talent: individuele en teamgerichte ontwikkeling verzorgd door interne coaches

9 sessies "Team & Talent"
62 coachgesprekken gericht op talentontwikkeling of loopbaancoaching
48 Cliftonstrengths (voorheen Strengthfinder)gesprekken

NAAR VOLGEND THEMA

Samen bouwen aan samenwerking

Met bijpassende arbeidsvoorwaarden voor onze medewerkers

LEES MEER

Anders samen werken

Voor velen van ons veranderde corona de manier en plek waar(op) we (samen)werken. Thuiswerken is onderdeel geworden van onze bedrijfsvoering en is niet meer weg te denken. Dit betekent ook: werken vanuit vertrouwen, met oog voor mensen en resultaat en met alle ruimte voor ontwikkeling. Dit zorgt voor werkplezier, productiviteit en vitaliteit. En dat is nodig om onze doelen te realiseren en in te kunnen spelen op alle veranderingen.

2024 was het jaar waarin we verder zijn gegaan met andere manieren van samenwerken. We ontdekken steeds beter wanneer fysiek bij elkaar zijn nodig is en wanneer juist niet. En wanneer je hier keuzevrijheid in moet hebben en wanneer niet. Dit blijft een balans zoeken tussen betrokkenheid met elkaar enerzijds en individuele behoeften anderzijds. Eén ding is zeker: open gesprekken over verwachtingen en behoeften blijven essentieel om goed samen te werken – , vitaal en met plezier.

Thuiswerkbudget

Het thuiswerkbudget uit de cao wordt ingezet om te investeren in een comfortabele werkplek thuis. Comfort in 2024 zit ook in handige ICT-middelen thuis, zoals een extra monitor en goede headset. Tot nu toe hebben circa 300 medewerkers gebruik gemaakt van het thuiswerkbudget. Daar zijn we blij mee. Want gezond en veilig werken vinden we niet alleen op onze eigen locaties belangrijk, maar ook bij onze medewerkers thuis.

Hybride samenwerken

Het is soms nog zoeken hoe we goed samenwerken als sommige collega's op locatie werken en anderen op afstand. We zoeken voortdurend naar hoe we dit soort overlegvormen zo goed mogelijk kunnen laten lopen. Zo hebben we kleine mobiele ruimtes om te kunnen bellen of Teams-overleggen te voeren (om andere collega's niet onnodig te storen).

Persoonlijk opleidingsbudget

De meeste medewerkers maken gebruik van hun persoonlijk opleidingsbudget, ook wel het Persoonsgebonden Basis Budget (PBB) genoemd. We zijn er trots op dat medewerkers steeds opnieuw nadenken over ontwikkelstappen die zij kunnen zetten. Met alle ontwikkelingen die op ons afkomen is dat nodig. Maar ook voor ons als organisatie om mee te kunnen bewegen met de maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie en digitale transformatie.

Onze medewerkers hebben de beschikking over een PBB van 6.000 euro per persoon met een looptijd van vijf jaar. Voor medewerkers tot 35 jaar is dit 12.000 euro per persoon met een looptijd van vijf jaar. Het overgrote deel van het PBB werd besteed aan ontwikkeling, maar we zien ook dat steeds meer medewerkers dit budget gaan inzetten voor vitaliteitsdoelen.

Studieschuld aflossen voor starters

Eind 2022 is Aa en Maas gestart met het aanbieden van het gedeeltelijk overnemen van de DUO studieschuld van nieuwe medewerkers. Hiermee kunnen we starters helpen die het nog steeds erg moeilijk hebben op de huizenmarkt. Dit jaar maakten 17 nieuwe medewerkers hier gebruik van. Deze arbeidsvoorwaarde bleef landelijk niet onopgemerkt en zorgde voor een enorme 'naamsbekendheid boost' op de arbeidsmarkt!

Vitaliteit

Nu we met z'n allen langer door moeten werken, komen er steeds meer regelingen die ons helpen om gezond en vitaal ons pensioen te bereiken. Zo ook in de cao van de waterschappen. Medewerkers kunnen vanuit het PBB zogenaamde vitaliteitsuren inzetten die kunnen helpen bij een goede werk/privé balans. Dit kan zijn voor mantelzorg, maar ook voor de oudere medewerkers om de loopbaan af te bouwen of eerder met pensioen te gaan. Van deze laatste mogelijkheid wordt goed gebruik gemaakt. Afgelopen jaar is door 28 medewerkers een plan gemaakt.

Vitaliteit zit ook in voldoende fysieke beweging en ontspanning. Hoewel dit ieders eigen verantwoordelijkheid is, proberen we als werkgever het vitaliteitsbewustzijn wel te vergroten. Zo bieden we een bootcamp aan waar 44 medewerkers gebruik van maakten, dienden 17 medewerkers een aanvraag voor vitaliteitsuren in en namen 37 medewerkers deel aan het fietsplan.

NAAR VOLGEND THEMA

Vertrouwen in ieders talent
Leren en ontwikkelen in 2024
Inzicht in Talent: individuele en teamgerichte ontwikkeling
Ontwikkelprogramma's LIJL en VIP
Brabant Aquademie

Duurzaam inzetbaar

Duurzaam inzetbaar en vitaal door jezelf te blijven ontwikkelen

LEES MEER

Vertrouwen in ieders talent

Vertrouwen en geloof in eigen medewerkers en hun talenten is een belangrijke basis voor Aa en Maas. Niet alleen in woorden, maar ook in daden. Nieuwe medewerkers geven al jaren aan dat ze blij verrast zijn over de ruimte en de mogelijkheden die ze krijgen om zich te ontwikkelen.

We stimuleren en enthousiasmeren onze medewerkers op zoek te gaan naar hun unieke kwaliteiten en talenten, deze te waarderen en in te zetten. Dat doen we onder andere met individuele gesprekken en coachtrajecten, teamtrajecten en verschillende ontwikkelprogramma's. Daarnaast krijgen medewerkers de ruimte om te proeven aan andere rollen. Dat we werk maken van persoonlijke ontwikkeling wordt breed uitgedragen binnen de organisatie en ondersteund door de verschillende P&O instrumenten en arbeidsvoorwaarden.

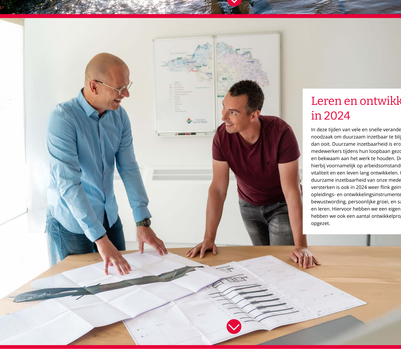

Leren en ontwikkelen in 2024

In deze tijden van vele en snelle veranderingen is de noodzaak om duurzaam inzetbaar te blijven groter dan ooit. Duurzame inzetbaarheid is erop gericht medewerkers tijdens hun loopbaan gezond, gelukkig en bekwaam aan het werk te houden. De focus ligt hierbij voornamelijk op arbeidsomstandigheden, vitaliteit en een leven lang ontwikkelen. Om de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers te versterken is ook in 2024 weer flink geïnvesteerd in opleidings- en ontwikkelinstrumenten gericht op bewustwording, persoonlijke groei, en samen werken en leren. Hieronder hebben we een eigen coach en hebben we ook een aantal ontwikkelprogramma's opgezet.

"De teamsessie was wauwdered, wauwd omdat twee collega's die voor het eerst meenmaakten. We deelden inzichten die we niet hadden verwacht – zoemingse vernieuwend, andere door aanmaanse over het hoofd gezien. Fijn om dat nu te weten"
Inge Berg (afdelingsondersteuner District Boven Aa)

Inzicht in Talent: individuele en ontwikkeling

De mogelijkheden om jezelf te blijven ontwikkelen zijn ook in 2024 weer volop aangeboden en georganiseerd. Inmiddels hebben ongeveer 450 medewerkers een talentintest (Clifton StrengthsTest) gedaan en één of meerdere verdiepende gesprekken gevoerd om meer inzicht te krijgen in zichzelf. Daarnaast hebben er in 2024 negen teamworkshops plaatsgevonden waarin individuele medewerkers hun talenten uitlegden aan hun teamleden. Dit met als doel om elkaar beter te begrijpen en elkaars talenten beter te kunnen zetten om zo teamdoelen te bereiken. Deze gesprekken en teamworkshops worden uitgevoerd door interne coaches. Dit bevalt erg goed omdat de workshops mooi aansluiten bij wat er in de organisatie en in een team speelt. Naast maatwerk per team ontwikkelen we zo een gemeenschappelijke talenten-taal.

"Never change a winning team! Wanneer je met zoveel verschillende talenten samenwerkt, is het cruciaal om te weten wat die talenten zijn. Wat je denkt te weten voor je collega is niet per se datgene waar hij of zij een talent voor heeft. En anderzijds: weten anderen waar jij toe in staat bent als je je talent wendt inzetten? Hoe ontdek je dit allemaal? En kun je dat bij elkaar nog meer versterken? De antwoorden op deze en andere vragen kregen in beeld tijdens de zugerieuze sessies met collega Cornnis Alkermans van PEO over de StrengthsFinder. Niet was een mooie ervaring en zeker aan te raden! Het helpt de teambuilding en efficiëntie door meer daadkracht te creëren. Voor mooi is het dat dat gewoon binnen Aa en Maas kan!"
Ana Karla Augusto Jordao (allround medewerker DIV)

"Wij van het Datalab vinden de StrengthsFinder zeeuw erg leuk. Is een heel positieve manier om elkaar nog beter te leren kennen en te weten wat je van elkaar hebt. Erg grappig was om enschien te komen dat we bijna allemaal meteren zijn die specifieke talenten hebben over hoe de vaatwasser ingederd/uit moet worden.
Pim van Santen (coördinator Datalab)

Naast deze teamsessies en individuele coaching op het vlak van talentontwikkeling IS gericht op talentontwikkeling, zijn er in 2024 ook sessies georganiseerd om samenwerking en communicatie binnen teams te verbeteren. Dit gebeurde zowel intern, met onze eigen coaches en facilitators, als extern, via loopbaan- en coachingsprojecten.

Ontwikkelprogramma's LIJL en VIP

Bij alle ontwikkelprogramma's van Aa en Maas gelden de volgende uitgangspunten:

- **Talent staat centraal.** Iedere medewerker is unisek. In de programma's draait het om bewuswording en ontwikkeling van talenten, zodat medewerkers hun kwaliteiten optimaal kunnen inzetten.
- **Trajecten met impact.** Ontwikkeling krijgt de aandacht die het verdient. Dat betekent dat er veel tijd en ruimte is voor de programma's, met breed draagvlak, bekendheid en terugkoppeling binnen de organisatie.
- **Samen leren en groeien.** De programma's dragen niet alleen bij aan de ontwikkeling van medewerkers, maar ook aan een open leercultuur en onderlinge betrokkenheid. Er is veel ruimte om met en van elkaar te leren – tussen deelnemers, leidinggevenden, mentoren en collega's uit verschillende programma's.

In 2024 is weer een nieuw Leerhorschap in je Loopbaan-programma (LBL) gestart. Dit loopt nog tot de zomer van 2025. Leiderschap in je Loopbaan is een ontwikkelprogramma voor ambitieuze en talentvolle medewerkers met een HBO+/WO werk- en denkniveau. Deelnemers werken in een groep van 12 collega's aan hun persoonlijke ontwikkeling. Ze onderzoeken onder andere of een strategischeleidinggevende rol past bij hun kwaliteiten en talenten en op ja, welke rol dat dan is. Naast een aantal trainingsdagen bestaat het programma uit coachgesprekken, begeleiding van een mentor in de organisatie en het werken aan een extra opdracht.

Ook zijn we in 2024 voor de tweede keer gestart met een programma voor onze vakhnoudelijke professionals, het jongeHen VIP+. De afkorting VIP staat voor Vak Inhoudelijke Professionals, voor Very Important People voor Aa en Maas en voor Vaardigheden in de Praktijk. Dit keer zijn er 3 groepen met in totaal 19 deelnemers. Het programma loopt nog tot mei 2025. Deelnemers zijn erg positief en gemotiveerd. Mooi om te horen dat veel van hen inmiddels al duidelijk merken dat ze gegroeid zijn en in hun werk veel experimenteren met het geleerde. Er zijn hechte leergroepjes ontstaan waarin deelnemers elkaar vertrouwen, helpen en steunen."

"In 2024 zijn we met een groep gemotiveerde collega's gestart aan het LIJL-traject. Ieder met andere ontwikkelkeuzes, talenten en ervaringen, wat maakt dat we een diverse groep zijn. Ik kan wel in heer directeel/verslaan naar mijn werk, omdat de coaches, mede-LIJL'ers en mijn mentor de organisatie ook goed kennen. Dat vind ik echt een grote pre van LIJL. Het LIJL-traject leert me veel over mijzelf en mijn interactie met mijn omgeving, waardoor ik groei in mijn huidige rol als organisatieadviseur!
Milou van den Wildenberg (organisatieadviseur, deelnemer LIJL)

"Op mijn 44e ben ik moeif goed. Het LIJL-traject brengt daar een verdieping in aan. Het levert nieuwe inzichten op, soms confronterend maar altijd verhelderend. Deze inzichten, gecombineerd met de theorie en oefenmeetkunmen tijdens de tweedaagse bijeenkomsten, maken dat ik uit mijn ingesleten patronen kan komen en weer een stap in mijn ontwikkeling zet. Dankzij de begeleid van het traject en de opdracht, kan ik de ontwikkelingen meteen toepassen. Het is super dit met een fijne groep collega's te kunnen doen. Deelnemen aan het LIJL(traject is echt een kans om een structurele stap in je ontwikkeling te zetten, je staat zelf aan de lat om het waar te maken."
Eis Geurts (geïntiedaadviseur, deelnemer LIJL)

"Iddes veranderen de maatschappij, de organisatie, regels, normen. We krijgen er allemaal meer te maken en moeten leren hoe we ermee omgaan. In het VIP-traject kreeg ik inzicht in mijn eigen situatie: hoe ik daar ben gekomen, hoe ik naar verandering kijk en hoe ik daar beter mee om kan gaan – zowel privé als in mijn werk. Het is een persoonlijk traject, waarin iedereen op zijn eigen manier stappen zet. Voor je erin stapt en hoe je eruit komt, is voor iedereen anders. De sessies van de groep en de begeleider maakte voor mij een groot verschil.

Als je dwarf wat je altijd deed, krijg je wat je altijd krieg. Dat is precies waar dit traject om draait: leren anders te kijken en te handelen. Voor mij was het een leerzame en positieve ervaring. Je moet er wel openstaan en geweun meedoen – een echte aanraader!
Ron Esters (procestechnoloog, deelnemer VIP)

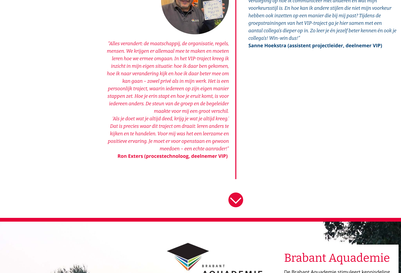

Brabant Aquademie

De Brabant Aquademie stimuleert kennisdeling en een lerend network binnen waterschap Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta. Ook in 2024 bleef de Aquademie bijdragen aan de ontwikkeling van de 214-eeuwse waterschappen.

In totaal vonden er 97 leeractiviteiten plaats, een lichte daling ten opzichte van 2023. Het aantal deelnemers is echter gestegen van 786 in 2023 naar 922 in 2024.

Het leerthema 'Werken bij het waterschap' blijft een belangrijk speerpunt binnen de Brabant Aquademie, met opleidingen zoals Hydrologie, Bestuurlijke sensitiviteit en Professioneel & effectief adviseren.

In 2025 gaat ons nieuwe online leersysteem live, waardoor de Brabant Aquademie waterschappers nog beter kan ondersteunen met diverse trainingen – waaronder op het gebied van Arbo en Veiligheid.

NAAR VOLGEND THEMA

Veilig en gezond werken

Preventie staat voorop

LEES MEER

Veilig en gezond werken

Veilig en gezond werken staat bij ons voorop. Daarom besteden we structureel aandacht aan goede arbeidsomstandigheden. We voldoen aan de geldende wet- en regelgeving, zoals de arbocatalogus voor de waterschapssector, maar richten ons vooral op preventie. Dit doen we onder andere met toolboxtrainingen en veiligheidscampagnes. Een vast onderdeel hiervan is een periodieke poster met een actueel veiligheidsthema.

Veiligheidsculturuurladder

Met veiligheidscultuur bedoelen we dat medewerkers bekend zijn met afspraken en regels rondom veiligheid en gemotiveerd zijn om hiernaar te handelen. In 2024 is, volgens de methodiek van de SCL Veiligheidsladder', gemeten hoe we het op dit gebied doen. De resultaten laten zien dat in 2023 al belangrijke stappen zijn gezet. Toch is er nog werk te doen. De Unie van Waterschappen heeft de dringende wens uitgesproken dat alle waterschappen het voorbeeld geven in het veilig werken. Daarvoor is gesteld om in 2024, volgens de methodiek van Veiligheidsladder, op trede 3 te gaan werken. Aa en Maas zal in 2025 de laatste puntjes op de i zetten om getoetst op dat niveau te werken.

Meldingen ongewenst gedrag en integriteit

In 2024 zijn er door de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen met vier medewerkers gespreekken gevoerd. Geen van de situaties heeft geleid tot een klacht of een andere interventie.

Er is geen beroep gedaan op de vertrouwenspersoon integriteitsschendingen.

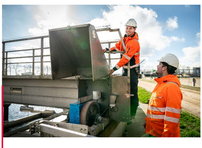

Ongevallen en incidenten

We werken met een laagdrempelig meldingssysteem en moedigen medewerkers aan om zoveel mogelijk onveilige situaties te melden. We willen immers dat al die meldingen van onveilige situaties en onvoorzichtige handelingen op tijd aangepakt en verbeterd kunnen worden. En dus nooit de kans krijgen om uit te groeien naar een mogelijk ongeval.

En die stimulans heeft gewerkt in 2024! Het heeft geleid tot méér meldingen en daarmee tot méér zichtbaarheid van risico's. Die ontwikkeling is een belangrijk onderdeel van onze veiligheidscultuur.

In 2024 zijn er in totaal 213 gevaarlijke situaties/handelingen en (bijna) incidenten geregistreerd en geanalyseerd.

- 151 meldingen van gevaarlijke situaties en gevaarlijke handelingen
- 62 voorvallen, waarvan één met (kort) verzuim en zes meldingen van (publieks-)agressie

Afgelopen jaar hebben zich geen ernstige ongevallen voorgedaan. We mogen trots zijn dat dit wederom gehaald is omdat we streven naar het aantal van 0 ernstige ongevallen!

Elke melding wordt behandeld met een analyse en een preventievoorstel, zodat we herhaling kunnen voorkomen. Zo blijken de incidenten die te maken hebben met struikelen, vallen en uitglijden weer hoog te scoren in 2024. Dit is echter in onze branche niet vreemd en horen we vaak terug van andere waterschappen.

Een in het oog springende stijging van één naar zes is het aantal meldingen van (publieks-)agressie. Dit komt doordat we hier meer aandacht aan besteden. In 2025 krijgen medewerkers die dit risico lopen een training 'omgaan met agressie' aangeboden. Dit zal de meldingsbereidheid en frequentie hopelijk nog meer stimuleren.

Werkplekken

Als werkgever zorgt Aa en Maas voor een gezonde en veilige werkplek zowel op kantoor, in het veld als thuis. Aan de hand van werkplekscans worden werkplekken geoptimaliseerd om fysieke problemen te voorkomen. Voor het thuiswerken is een budget beschikbaar voor het aanschaffen van thuiswerkmiddelen. Om de risico's van langdurig beeldschermwerk te beperken, bieden we pauzesoftware Pausit en de toolbox beeldschermwerk aan.

Arbo opleidingen

In 2024 zijn de veiligheidsopleidingen en toolboxen in e-HRM verder ingericht. We zijn ook gestart met het onderbrengen van alle veiligheidsopleidingen in het nieuwe LMS van de Brabant Aquademie, dat in 2025 live moet gaan.

De BHV-organisatie heeft haar deskundigheid op niveau gehouden door deel te nemen aan EHBO- en BHV-opleidingen, bijscholingen en oefeningen.

Arbodienstverlening

Sinds 2024 werken wij samen met een nieuwe arbodienst. De manier van arbodienstverlening die zij verzorgen, sluit goed aan bij onze bedrijfscultuur en waarden. Dit draagt bij aan het welzijn van onze medewerkers en aan een gezonde en veilige werkomgeving.

RI&E (Risico-inventarisatie en -evaluatie)

Volgens de Arbowet moet de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) actueel zijn. Onze laatste RI&E dateerde uit 2018, dus was het tijd om de operationele risico's opnieuw in kaart te brengen.

Voor het hele waterschap zijn de werkrisico's geïdentificeerd en beoordeeld met een risico-score. Er zijn geen risicovolle situaties aangetroffen, maar op enkele punten was verbetering mogelijk. Hiervoor is direct een plan opgesteld.
In het komende jaar worden deze verbeterplannen volgens een gestructureerde werkplanning uitgevoerd, zodat we continu blijven werken aan een veilige werkomgeving.

Zorg voor kwaliteit, arbeidsomstandigheden en milieu (KAM-systeem Afvalwaterketen)

We vinden het belangrijk dat onze producten, diensten, personeel en processen voldoen aan alle wet- en regelgeving met betrekking tot veiligheid, gezondheid, efficiëntie en duurzaamheid. Voor onze organisatie is dit van toepassing bij de sector Waterketen. In 2024 heeft de sector Waterketen van Aa en Maas succesvol een Kiwa externe opvolgingsaudit voor de ISO 9001, 45001 en 14001 normen doorlopen met het volgende resultaat:

- 13 opvallende positieve punten
- 9 formele aandachts-/verbeterpunten
- 0 tekortkomingen

Dit is de tweede keer sinds de certificering in 2007 dat de Waterketen nul tekortkomingen heeft gekregen. De eerste keer was in 2022. We zijn trots op deze mooie prestatie en ontwikkeling!

Vitaliteit

Het steeds complexere werk, de grote uitdagingen en de veranderende omgeving vragen om gezonde en veerkrachtige medewerkers. Gelukkig werken er daar veel van bij het waterschap.

In 2023 hebben we onze vitaliteitskoers vastgesteld. Deze hebben we in 2024 verder uitgerold en gepresenteerd aan de organisatie. Op Spraakwater is een pagina ingericht waar alle instrumenten worden uitgelicht binnen de thema's veerkracht, motivatie en energie. Deze pagina gaan we komend jaar nadrukkelijker onder de aandacht brengen bij medewerkers met een roadshow langs alle afdelingen, waarbij we ook feedback willen ophalen.

Vitaliteit kwam op meer manieren terug in 2024. Zo was het een belangrijk selectiecriterium bij de aanbesteding van onze nieuwe cateraar. In september hadden we een vitaliteitsweek met twee lunchlezingen over de thema's zitten en burn-out. Ook waren er diverse workshops over vitaliteitsthema's.

Omdat psychosociale arbeidsbelasting een doorlopend thema is in onze huidige maatschappij hebben we de training timemanagement weer onder de aandacht gebracht. Hier was veel belangstelling voor. Deze training zal de Brabant Aquademie in de toekomst vaker organiseren.

Om beweging te stimuleren organiseren we een wekelijkse bootcamp en nemen we een paar keer per jaar deel aan landelijke sportevenementen. Om fietsen te stimuleren hebben we een fietsregeling, die ook dit jaar weer volledig benut werd. En net als voorgaande jaren hebben we de maandelijkse rubriek 'fietser van de maand'. Dit alles heeft ervoor gezorgd dat we genominoerd werden als fietsvriendelijke werkgever van Brabant. Hoewel we deze titel niet hebben gewonnen, hebben we wel de regionale Groene Meters Werkgever Award 2024 in de categorie impact mogen ontvangen!

EINDE, TERUG NAAR INHOUDSOPGAVE

Erratum jaarstukken 2024

In de tabellen van de Bijlage ‘SiSa verantwoording’ en ‘Niet SiSa verantwoording’ zijn - na afstemming met de accountant - een aantal wijzigingen doorgevoerd. Deze verantwoording betekent een eenmalige informatieverstrekking en eenmalige accountantscontrole hierop. De verantwoordingen zijn als bijlage bij de jaarrekening opgenomen. De jaarstukken zijn op 22 april vastgesteld door het dagelijks bestuur en verzonden naar de commissies en het algemeen bestuur. Daarom is dit erratum opgesteld. In de digitale versie van het boekwerk in i-BABS wordt dit erratum verwerkt. De aanpassing heeft geen gevolgen voor het resultaat of de balans.

Pagina 104 Bijlage SiSa Verantwoording

In 2024 zijn subsidiegelden ontvangen in het kader van de Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Hier worden echter pas in 2025 kosten voor gemaakt. De ontvangen subsidiegelden mogen daarom pas bij de jaarrekening 2025 worden verantwoord. Dit leidt tot de volgende wijziging:

- DAW-regeling € 0 (was € 199.615)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2024 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 7-01-2025

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E107	**Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer**		Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/01*	Totale bestedingen (t/m jaar T-1) *Aard van controle R* *Indicator: E107/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E107/03*	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/05*	
			1	IENW/BSK-2024/253661	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
LVVN	L7B	**Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland** SiSa tussen medeoverheden		Gebiedsnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/01*	Hieronder per regel één provincie(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/03*	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/05*	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/06*
			1	C2273986	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 35.816	€ 330.006	Ja	
			2	C2318067	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 12.862	€ 12.862	Nee	

Pagina 105 Bijlage Niet SiSa Verantwoording

Bij de verantwoording van de ontvangen subsidiegelden in het kader van Puzzelen met ruimte werden ook uitgaven uit voorgaande jaren meegenomen. Echter moeten alleen de uitgaven in het jaar zelf (jaar T) worden verantwoord. Dit leidt tot de volgende wijziging:

- Indicator ten laste van Rijksmiddelen € 515.690 (was € 526.257)
- Indicator publieke cofinanciering € 88.985 (was € 215.069)

Bovenstaand leidt er ook toe dat de cumulatieve getallen van de besteding ten laste van de Rijksmiddelen en de cumulatieve cofinanciering gemeenten en waterschappen wijzigen:

- Ten laste van Rijksmiddelen € 1.209.239 was (€ 1.137.756)
- Cofinanciering € 1.409.635 (was € 1.320.756)

In de kolom toelichting wordt uitgelegd wat de bedragen uit voorgaande jaren zijn, welke mede hebben geleid tot de aanpassing. Verder is bij het beschikkingsnummer 20.001.582 het €-teken verwijderd.

SiSa 2024 incl extra uitvraag Provincie NIET-OVERHEDEN

Uitkerings code		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
C75B	Regio deals 3e tranche	Vooringevuld	Beschikkingsnummer per (deel)project	Betreft pijler per (deel)project	Besteding per (jaar T) per (deel)project	Publieke cofinanciering (jaar T) per (deel)project	
			(Deel)projecten met een zelfde beschikkingnr kunnen niet als aparte regel opgevoerd worden. Voor dit format vallen ze dan onder hetzelfde (deel) project.	Zie beschikking Kassier	ten laste van Rijksmiddelen	Provincie en gemeenten en waterschappen	
		Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	
		Indicator: C75B/01	Indicator: C75B/02	Indicator: C75B/03	Indicator: C75B/04	Indicator: C75B/05	
	1	060796 Gemeente 's-Hertogenbosch	20.001.582	Fijn Wonen	€ 515.690	€ 88.985	
		Vooringevuld	Totale cumulatieve besteding per (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve overige cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Toelichting
			ten laste van Rijksmiddelen	Provincie	Gemeenten en waterschappen	Derden	
		Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R. Alleen van toepassing voor projecten die provinciale subsidie hebben aangevraagd	Aard controle n.v.t.
		Indicator: C75B/06	Indicator: C75B/07	Indicator: C75B/08A	Indicator: C75B/08B	Indicator: C75B/13	Indicator: C75B/09
	1	060796 Gemeente 's-Hertogenbosch	€ 1.209.239	€ 1.300.000	€ 1.409.635	€ 0	In totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project ten laste van Rijksmiddelen zijn bestedingen van € 82.743 voorgaande jaren toegevoegd. Bij de cofinancierin gemeenten en waterschappen een bedrag van € 215.069 opgenomen betreffende kosten uit 2023 welke niet separaat zijn genoemd in de verantwoording 2023
		Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T)	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) per (deel)project	Eindverantwoording (Ja/Nee) per (deel)project			
			Alleen indien van toepassing!				
		Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.			
		Indicator: C75B/10	Indicator: C75B/11	Indicator: C75B/12			
	1	€ 0	€ 0	ja			

Crowe | Accountants & Advies

Samen naar een hoger niveau.

Audit *à la Crowe*

Accountantsverslag

Waterschap Aa en Maas

7 mei 2025

Eindhoven

Aanbiedingsbrief

Waterschap Aa en Maas
T.a.v. het algemeen bestuur
Pettelaarpark 70
5216 PP ‘S-HERTOGENBOSCH

Eindhoven, 7 mei 2025

Betreft: **Accountantsverslag boekjaar 2024**

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Hierbij bieden wij u het accountantsverslag aan naar aanleiding van onze jaarrekeningcontrole bij Waterschap Aa en Maas. Onze opdracht is het controleren van de jaarrekening op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid.

In het kader van onze opdracht hebben wij in oktober 2024 een interim controle uitgevoerd. De bevindingen hieruit zijn reeds in een separate management letter gerapporteerd.

Aansluitend hebben wij in maart 2025 de jaareindecontrole uitgevoerd. De jaareindecontrole is gericht op het vormen van een oordeel over getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening in overeenstemming met de Nederlandse regels voor financiële verslaggeving voor Waterschappen en het vastgestelde normenkader.

Dit accountantsverslag bevat de belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de jaareindecontrole. Waar mogelijk doen wij aanbevelingen gericht op verdere verbetering. Deze aspecten doen geen afbreuk aan ons oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2024.

Wij hebben dit verslag in concept besproken met de medewerkers van de clusters financiën en concern control. Dit verslag wordt nog toegelicht aan de auditcommissie van 9 mei.

Wij vertrouwen erop u middels onze rapportage voldoende geïnformeerd te hebben. Tot het geven van een nadere toelichting op dit verslag zijn wij uiteraard gaarne bereid.

Wij danken de medewerkers van Waterschap Aa en Maas voor de plezierige en constructieve samenwerking.

Met vriendelijke groet, namens ons hele team,

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 07-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc
Extern accountant

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

Inhoudsopgave

1. Samenvatting 4

2. Ons oordeel 7

3. Bevindingen jaarrekening 2024

   1. Begrotingsrechtmatigheid netto lasten 10
   2. Begrotingsrechtmatigheid investeringen 11
   3. Ontwikkeling saldo onderhanden werk 12
   4. HWBP - dijkversterkingsprojecten 14
   5. RWZI ‘s-Hertogenbosch 15
   6. Overige bevindingen 16

4. Overige aspecten 18

Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa 20

Bijlage 2 – Tabel fouten en onzekerheden NPLG 21

Totaal aantal pagina’s: 22

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – ons oordeel

Ons oordeel

Onderwerp	Goedkeurend	Afkeurend	Anders	Toelichting
Getrouw beeld		-	-	De jaarrekening 2024 geeft een **getrouw beeld** van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva per 31 december 2024 in overeenstemming met de Waterschapswet.
Rechtmatigheid		-	-	De verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in de jaarrekening 2024 zijn **rechtmatig tot stand gekomen** en zijn in overeenstemming met de wet- en regelgeving zoals opgenomen in het door het door het algemeen bestuur vastgestelde normenkader.
Onderwerp	**Geen bevindingen**	**Wel bevindingen**	**Anders**	**Toelichting**
WNT verantwoording		-	-	Wij hebben vastgesteld dat de WNT-verantwoording zoals opgenomen in de jaarrekening **voldoet aan de daaraan te stellen eisen.**
SiSa-bijlage		-	-	Wij hebben de SiSa-bijlage zoals opgenomen in de jaarrekening gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024. Op grond hiervan melden wij dat **geen fouten en/of onzekerheden** zijn geconstateerd boven de voor de SiSa geldende rapporteringstoleranties.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – financiële analyse

Financiële analyse 2024

Resultaat na mutatie reserves in € mln

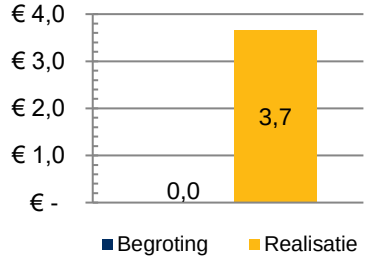

Lasten voor mutatie reserves in € mln

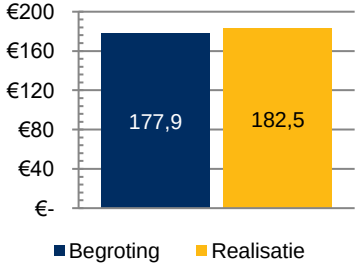

Belastingbaten in € mln

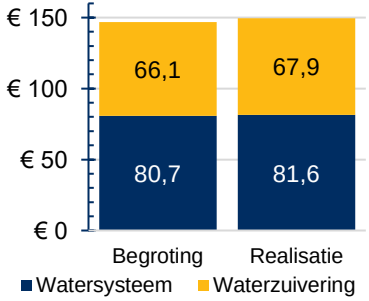

Overige baten in € mln

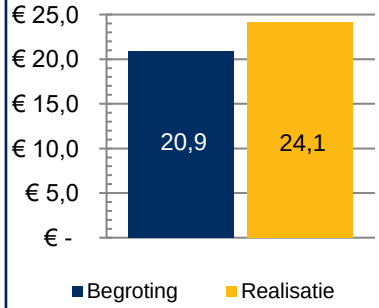

Het resultaat (na mutaties reserves) was begroot op nihil en is gedurende het jaar niet bijgesteld.
Het **gerealiseerde resultaat** bedraagt € 3,7 mln positief. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van hogere lasten (-/- € 4,6 mln), hogere belastingopbrengsten (+ € 2,7 mln) en hogere overige baten (+ € 3,1 mln). Uit de reserves is per saldo circa € 2,5 mln meer onttrokken uit de egalisatiereserve zuiveringsbeheer dan begroot voor de bestemmingsreserve instandhouding land van Cuijk.

De **totale lasten** ad € 182,5 mln zijn € 4,6 mln hoger dan begroot. De belangrijkste afwijkingen betreffen:

- Hogere personeelslasten doordat de nieuwe CAO pas in december 2023 is vastgesteld (+ € 2,1 mln)
- Hogere energiekosten door stijgende prijzen en minder productie (+ € 1,8 mln).

De **totale belastingbaten** bedragen € 149,5 mln en zijn circa € 2,7 mln hoger dan begroot. Watersysteemheffing is € 0,9 mln hoger dan begroot, met name door de stijging aantal bewoners en WOZ-waarden. De zuiveringsheffing is € 1,8 mln hoger als gevolg van meer vervuilingseenheden bedrijven en woningen. De inning is door het Waterschap uitbesteed aan BSOB.

De **overige baten** bedragen € 24,1 mln en zijn € 3,1 mln hoger dan begroot. Deze post bevat t.o.v. de begroting de volgende meevallers:

- Boekwinst verkoop grond € 1,1 mln
- € 1,6 mln hogere ontvangsten bijdrage van derden (o.a. BTW suppletie 2022) en bijdrage van overheden (hogere bijdrage afvalwaterbehandeling, SDE, IRM-pilot en LIFE subsidie)

Bovengenoemde voordelen zijn vooral als incidenteel bestempeld.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

1. Samenvatting – financiële analyse (vervolg)

Financiële analyse 2024

Eigen vermogen in € mln

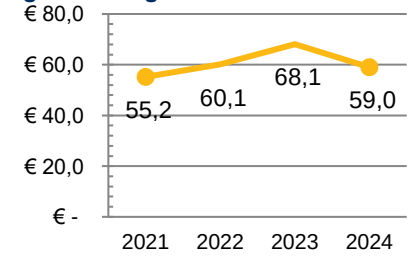

Opbouw eigen vermogen in € mln

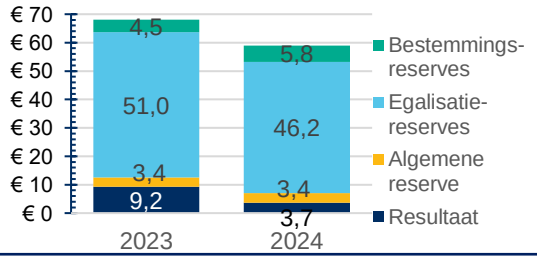

Externe financiering in € mln

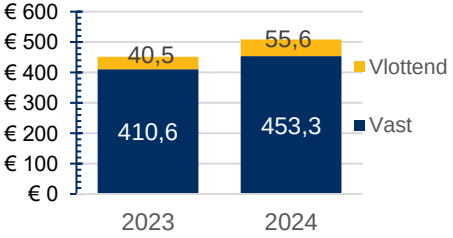

Het **eigen vermogen** van Waterschap Aa en Maas neemt af met € 9,1 en bedraagt € 59 mln eind 2024. Dit vermogen bestaat uit:

- € 46,2 mln bestemmingsreserves voor tariefegalisatie verdeeld naar watersysteembeheer € 18,6 mln en zuiveringsbeheer € 27,5 mln.
- € 5,8 mln overige bestemmingsreserves. Deze zijn per saldo toegenomen met € 1,8 mln met name door de toevoeging aan Waterveiligheid vanwege de resultaatbestemming 2023 door het project HWBP Cuijk Ravenstein.
- € 3,4 mln algemene reserve ter dekking van risico's. Op basis van de analyse die is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit voldoende voor het pessimistische scenario (€ 3,4 mln risico's). Wij hebben voorgaand jaar geadviseerd, mede gezien het veranderende risicoprofiel van waterschappen, om de methodiek van risico inschatting bij uw Waterschap te evalueren. Hier is nog geen opvolging aan gegeven.
- € 3,7 mln onverdeeld resultaat. Het voorstel voor resultaatverdeling dient nog te worden vastgesteld door het algemeen bestuur en is vooruitlopend hierop al toegelicht in het jaarverslag.

De totale **externe financiering** neemt toe met € 57,8 mln en bedraagt eind 2024 € 508,9 mln. Dit hangt met name samen met de gedane investeringen in de vaste activa gedurende 2024. De totale rentelast bedraagt circa € 9,4 mln in 2024. Wij hebben tijdens de controle vastgesteld dat aan de wettelijke voorschriften voor financiering wordt voldaan. In 2024 is voor een bedrag van € 75 mln aan nieuwe leningen aangegaan met een gemiddeld rentepercentage van circa 3,0%. Dit zal komende jaren zichtbaar worden in een stijging van de rentelasten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Gehanteerde controle en rapporterings-tolerantie	Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2024 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in het controleprotocol. Indien de geconstateerde fouten en onzekerheden het bedrag van de goedkeuringstolerantie niet overschrijden kan in beginsel een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. Wij rapporteren in dit verslag alleen de afwijkingen boven de vastgestelde **rapporteringstolerantie van € 200.000**.

	Grondslag	Omvang	Tolerantie
Fouten	1% van de lasten inclusief dotatie reserves	**€ 177.874.000**	**€ 1.779.000**
Onzekerheden	3% van de lasten inclusief dotatie reserves	**€ 177.874.000**	**€ 5.337.000**
Rapporteringstolerantie	-	**-**	**€ 200.000**

Controleverschillen

In de jaarrekening 2024 resteren onderstaande **ongecorrigeerde controleverschillen** boven de rapporteringstolerantie met betrekking tot de rechtmatigheid

Omschrijving	Getrouwheid / Rechtmatigheid	Omvang fout	Richting	Omvang onzekerheid	Verwijzing
Begrotingsonrechtmatigheid Schoon water	Rechtmatigheid	€ 600.000		-	3.1
Lasten uit inkoopcontracten welke niet in lijn met de EU aanbestedingsregels tot stand zijn gekomen	Rechtmatigheid	€ 259.000		-	3.6
Totaal		**€ 859.000**		**-**	**-**

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Jaarverslag verenigbaar	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de Waterschapswet is opgesteld en, voor zover wij dat kunnen beoordelen, **verenigbaar is met de jaarrekening**. De programmaverantwoording hebben wij marginaal getoetst wat zoveel betekent als het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden. De accountantscontrole omvat derhalve geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en/of volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording.
Schattingen	De opstelling van de jaarrekening vereist dat het dagelijks bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van de baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen zijn in het kader van onze controleopdracht op aanvaardbaarheid beoordeeld. Hierbij hebben wij geen belangrijke tekortkomingen geconstateerd. In uw jaarrekening zijn in bijzonder de volgende schattingen verwerkt: • De verwerking van de balansposities uit hoofde van juridische geschil RWZI ‘s-Hertogenbosch (zie bevinding 3.5) • Nog op te leggen belastingaanslagen - gebaseerd op de opgave van de BSOB - van per saldo € 1,4 mln. • Voorzieningen (wachtgelden en pensioen (voormalig) bestuurders) ad € 2,4 mln (zie bevinding 3.6) • Inschatting terug te ontvangen belastingen op basis van pro-rata berekeningen over 2024. Hiervoor is een voorzichtige inschatting gemaakt van € 150.000. De teruggave over 2023 dient nog te worden ingediend bij de Belastingdienst. In 2024 is de suppletie over 2022 afgewikkeld wat tot een voordeel van € 216.000 heeft geleid.
Jaarrekeningproces	De jaarrekeningcontrole is minder efficiënt verlopen dan gewenst en ten opzichte van voorgaande jaren. Dit hangt samen met de oplevering van het controledossier en het jaarverslag welke niet gereed waren bij aanvang van onze controle. Wij hebben begrepen dat dit veroorzaakt wordt door het besluit van het algemeen bestuur tot herijking van de P&C cyclus waarbij de positie van de voorjaarsnota prominenter is geworden waardoor deze gelijktijdig met het jaarrekeningproces plaatsvindt. Wij vragen uw aandacht om voor het P&C proces een structurele oplossing te vinden voor de toekomst zodat onze jaarrekeningcontrole efficiënter kan verlopen.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Verbonden partijen	In uw jaarrekening zijn diverse bijdragen aan verbonden partijen verwerkt. De (vanwege de financiële impact) belangrijkste partijen betreffen: • SNB: bijdrage van € 6,9 mln • Aquon: bijdrage van € 4,3 mln • Het Waterschapshuis: bijdrage van € 1,5 mln • BSOB: bijdrage van € 3,5 mln De bovengenoemde bedragen zijn verwerkt op basis van de voorlopige jaarcijfers zoals opgeleverd door de verbonden partij. Voor de BSOB geldt dat er geen voorlopige jaarcijfers zijn ontvangen maar dat de bijdrage is bepaald op basis van de gewijzigde begroting. Wij hebben kennis genomen van deze jaarcijfers en stemmen in met de huidige verwerking in uw jaarrekening. Wij adviseren om voor vaststelling van de jaarrekening door het AB kennis te nemen van de definitieve cijfers. Eventuele afwijkingen met een materiële impact op uw jaarrekening kunnen dan alsnog verwerkt dan wel toegelicht worden.
Interne beheersing	Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd. In onze management letter hebben wij enkele belangrijke aandachtspunten opgenomen voor de verdere verbetering van de processen. De belangrijkste bevindingen voor het Waterschap ziet toe op de monitoring van projecten en uitvoering van de verbijzonderde interne controle.
SiSa-bijlage	Het waterschap ontvangt uitkeringen om specifiek beleid van de Provincie en Rijksoverheid uit te voeren. De verantwoording over deze bestedingen verloopt via de SiSa-systematiek (Single information Single audit). De SiSa-bijlage en bijbehorende stukken dienen door uw organisatie voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. De verplichten tabellen voor fouten en onzekerheden die aangeleverd moeten worden bij het CBS zijn opgenomen achter in het verslag.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.1 Begrotingsrechtmatigheid netto lasten

Begrotingsrechtmatigheid lasten

	Bevinding	
Algemeen	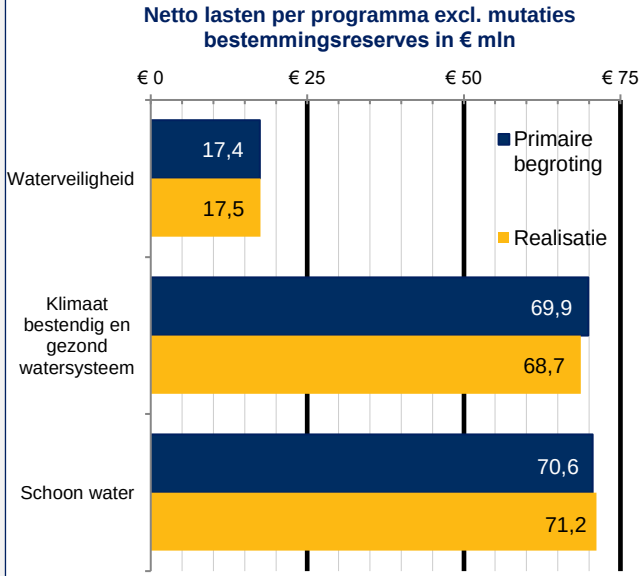	In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van netto lasten (lasten minus baten derden) ten opzichte van de geraamde begroting per programma. Hierbij wordt aangesloten bij de spelregels conform de financiële verordening en het financieel beleid. De hogere realisatie van netto lasten (€ 128.000) binnen het programma **Waterveiligheid** ontstaat voornamelijk door calamiteiten. Er is geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid aangezien er binnen watersysteembeheer gecompenseerd kan worden (klimaat bestendig en gezond watersysteem). Op het programma **klimaat bestendig en gezond watersysteem** is er zowel sprake van tegen- en meevallers, waarbij in totaliteit sprake is van lagere netto lasten (€ 1,2 mln). Dit wordt veroorzaakt door onder andere een boekwinst op de grondverkoop en hogere bijdragen van derden. De overschrijding op het programma **Schoon water** (€ 0,6 mln) wordt o.a. veroorzaakt door hogere onderhoudskosten RWZI Oijen. Deze overschrijding is als onrechtmatig aangemerkt aangezien dit niet gecompenseerd kan worden binnen Zuiveringsbeheer. Hier tegenover staat een extra onttrekking uit de reserves welke volgens het beleid niet meetelt. Wij hebben geadviseerd om in de toekomst naast de onttrekking ook administratief gezien rekening te houden met de hogere lasten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.2 Begrotingsrechtmatigheid investeringen

Begrotingsrechtmatigheid investeringen

	Bevinding	
Algemeen	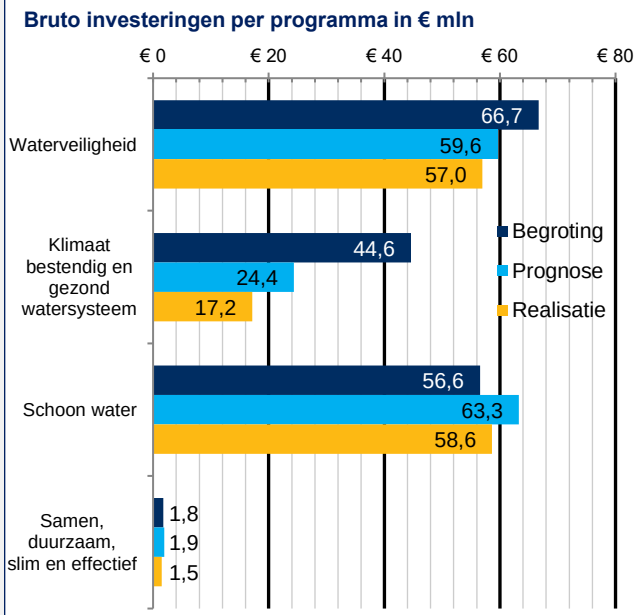	In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van investeringen ten opzichte van de geraamde begroting (inclusief stelpost onvoorzien) en de prognose op basis van het 1e halfjaar. In totaal is 79% van de begroting gerealiseerd. Op **Waterveiligheid** blijven de gerealiseerde projectinvesteringen nog achter op de begroting. Dit betreffen met name de dijkversterkingsprojecten Lith-Bokhoven en Doeveren waar vertraging in de uitvoering is opgelopen. Op **Klimaatbestendig en gezond watersysteem** is slechts 38% gerealiseerd en bij de bestuursrapportage werd rekening gehouden met 50%. Dit wordt met name veroorzaakt door vertraging van de projecten Blauwe Poort, Gebiedsplan Raam, EVZ Beneden Aa-Leijgraaf (beroepsprocedures) en IGP-Maasheggen-St (extreem natte terreinomstandigheden). Op **Schoon water** is er € 2 mln meer gerealiseerd dan begroot. In de bestuursrapportage was nog een hogere realisatie verwacht. De hogere realisatie is met name het gevolg van kostenontwikkelingen. Wij hebben van de projecten en investeringen gecontroleerd of ze uitgevoerd zijn binnen het vastgestelde krediet. Er is voor bijdrage HWBP 2024 (€ 0,5 mln) een overschrijding geconstateerd boven de rapporteringstolerantie. Vanwege het verplichte karakter van deze bijdrage nemen wij dit niet mee in ons oordeel.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.3 Ontwikkeling saldo onderhanden werk

Ontwikkeling saldo onderhanden projecten	
	Bevinding
Immateriële en materiële vaste activa Onderhanden werk	Ultimo 2024 bedragen de geactiveerde immateriële en materiële vaste activa samen circa € 579,7 mln (2023: ca € 523,0 mln). In het jaar is voor circa € 88,6 mln geïnvesteerd (netto na subsidiebaten), € 1,4 mln gedesinvesteerd en is voor € 30,5 mln afgeschreven. Wij hebben de investeringen in 2024 gecontroleerd en vastgesteld dat activering conform de verslaggevingsregels heeft plaatsgevonden. De afschrijvingen zijn getoetst aan het afschrijvingsbeleid. Hierbij zijn geen materiële afwijkingen geconstateerd. Onze aandacht gaat vooral uit naar de onderhanden projecten aangezien hierin de meeste risico's schuilen. Het saldo onderhanden werken *exclusief RWZI 's-Hertogenbosch, HWBP dijkversterkingsprojecten en grondbank* bedraagt € 184,0 mln. Wij hebben de volgende opmerkingen: • Het waterschap is voornemens om na afronding van de jaarrekening voor € 20 mln aan projecten af te sluiten. Wij hebben tijdens de controle ingezoomd op oudere projecten in uitvoering waarop in 2024 beperkte uitgaven (minder dan € 25.000) zijn verantwoord. Dit zijn ongeveer 60 projecten met een boekwaarde van € 29 mln. Dit wordt met name veroorzaakt doordat projecten pas afgesloten worden wanneer alle deelprojecten gereed zijn. Een voorbeeld hiervan zijn de zonneweides, alleen Asten is nog niet gereed waardoor de overige projecten nog niet afgesloten kunnen worden. Hoewel volgens het beleid gestart wordt met afschrijven wanneer de looptijd van het onderhanden werk langer is dan twee jaar geeft dit een minder scherp beeld. Wij hebben geadviseerd projecten waar mogelijk zo spoedig mogelijk af te sluiten. Dit vergroot ons inziens het inzicht in het 'echte' onderhanden werk. • In 2024 zijn de voorbereidingskosten van de windturbines op de RWZI Land van Cuijk afgewaardeerd omdat op dit moment onzeker is of dit actief doorontwikkeld zal worden. De afboeking bedraag € 323.000. Wij hebben vastgesteld dat er op dit moment geen sprake is van andere projecten die afgewaardeerd dienen te worden.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.3 Ontwikkeling saldo onderhanden werk

Ontwikkeling saldo onderhanden projecten

Bevinding

- De belangrijkste onderhanden werken - *exclusief RWZI Den Bosch en HWBP dijkversterkingsprojecten* - in omvang zijn:

Projectnummer	Omschrijving	OHW 2023	OWH 2024
I1016000	Renovatie en uitbreiding RWZI Oijen	34.468.480	66.753.595
I1015700	Gebiedsregeling Noordervaart extra wateraanvoer	10.962.514	10.141.167
I1023600	Renovatie uitbreiding RWZI Land van Cuijk	3.503.640	18.653.251
I1005200	Aa dal Zuid	7.412.242	6.829.432
Totaal		56.346.876	102.377.445

- Voor de uitvoeringskosten van Renovatie RWZI Oijen en Land van Cuijk is aanvullend krediet beschikbaar gesteld vanwege de hogere kosten. Voor RWZI Oijen is het risico aanwezig dat de achterstand op de planning tot hogere uitgaven leidt. Daarnaast spelen er nog risico's ten aanzien van de ondergrond en aanwezige kabels en leidingen. Voor RWZI Land van Cuijk ziet het risico met name toe op de extra elektriciteitsvraag die momenteel niet beschikbaar is en het onzeker is wanneer deze beschikbaar komt. Deze risico's zijn toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen.
- Conform de afschrijvingsmethodiek wordt op onderhanden werken afgeschreven indien de verwachte doorlooptijd tot afsluiting meer dan twee jaar bedraagt. Bij beperkte investeringen in het jaar – bijvoorbeeld Gebiedsregeling Noordervaart – is de boekwaarde eind 2024 daarom lager dan eind 2023. Dit was op dit project overigens vorig jaar ook het geval.
- In 2024 is voor Aa dal Zuid € 1,8 mln subsidie ontvangen van Europa en de Provincie en in mindering gebracht op het project. Hierdoor neemt de boekwaarde af. Voor Aa dal Zuid is sprake van een scopewijziging waarbij de middelen voor het realiseren van het beekdal-ontwikkelingstraject Dijkstraat worden ingezet voor noodzakelijke en onvoorziene maatregelen voor het verstevigen van de taluds. De voorbereidingen voor de ontwikkeling van het beekdal zijn nog niet op het gewenste niveau voor de volgende fase.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.4 HWBP - Dijkversterkingsprojecten

Dijkversterkingsprojecten	
	Bevinding
	Onder de noemer van het HWBP (Hoogwaterbeschermingsprogramma) zijn momenteel vier projecten opgenomen. De totale raming van deze vier projecten bedraagt momenteel € 1.083 mln. De financiering van deze projecten loopt in basis voor 90% via het HWBP en betreft een vast bedrag. Dit houdt in dat eventuele mee- en/of tegenvallers voor rekening komen van uw Waterschap. Ten aanzien van de HWBP projecten en verwerking in de jaarrekening melden wij het volgende: • Het project Ravenstein-Lith zit in afronding van de planuitwerkingsfase. De planning was dat deze fase afgerond zou worden in 2024 maar er volgen nog enkele facturen. Voor deze fase is € 2,5 mln onttrokken uit de bestemmingsreserve welke gevormd was met de middelen die in de verkenningsfase niet waren besteed. De realisatiefase is in de zomer van 2024 gestart. De kostenprognose is bijgesteld naar € 479 mln voor dijkversterking en gebiedsmaatregelen (vorig jaar € 365 mln). Inmiddels is er een subsidiebeschikking van HWBP ontvangen voor dijkversterking van € 378 mln. Daarnaast zullen er ook nog andere bijdragen ontvangen worden. De meeste risico's voor het Waterschap doen zich naar ons idee voor in de realisatiefase gezien tegenvallers voor rekening van uw waterschap komen. • Cuijk-Ravenstein bevindt zicht momenteel in de planuitwerkingsfase en hiervoor bedraagt de kostenraming € 25,7 mln. Op de verkenningsfase van het Cuijk-Ravenstein is een overschot van € 2,0 mln gerealiseerd welke middels een AB besluit zijn toegevoegd aan de bestemmingsreserve Waterveiligheid. Het Waterschap heeft met het HWBP de afspraak gemaakt om voor de realisatiefase de bestemmingsreserve in te zetten en voor dit deel minder subsidie aan te vragen. • Lith-Bokhoven is in de verkenningsfase waardoor er nog maar beperkte kosten zijn gemaakt. De HWBP subsidie is in 2024 toegekend en bedraagt € 13,5 mln. • De verkenningsfase van Doeveren is inmiddels afgerond en de planuitwerkingfase is opgestart. Hiervoor dient de subsidie nog aangevraagd te worden. De uitvoering van het project loopt achter op planning doordat het project complexer blijkt te zijn dan vooraf verwacht. • Wij hebben begrepen dat er bij nieuwe subsidieaanvragen – vanwege liquiditeitstekorten bij het HWBP – geen voorfinanciering meer wordt toegekend. Het Waterschap dient dit zelf voor te financieren, waarbij rentekosten niet subsidiabel zijn. Dit risico is toegelicht in de weerstandsparagraaf. Wij hebben geadviseerd om beleid vast te stellen hoe met deze kosten omgegaan dient te worden.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.5 RWZI ‘s-Hertogenbosch

RWZI ‘s-Hertogenbosch	
	Bevinding
	Rondom de renovatie RWZI ‘s-Hertogenbosch heeft de rechtbank in maart 2025 een derde tussenvonnis uitgesproken inzake de lopende geschillen tussen Aa en Maas en de aannemer van het project. In dit tussenvonnis is opgenomen dat de definitieve uitspraak afhankelijk is van het rapport van de geurexperts welke nog niet definitief is. Daarmee is de definitieve uitspraak wederom uitgesteld en naar verwachting volgt deze in 2025 en daarna volgt een procedure voor het vaststellen van de schade. Wij melden in dit kader het volgende: • Het Waterschap is, ook op basis van het nieuwe tussenvonnis, onveranderd van mening dat men een sterke juridische positie heeft. Bovendien is het kredietrisico met een bankgarantie voor maximaal € 25,8 mln afgedekt. • De financiële verwerking in de jaarrekening is ongewijzigd gebleven ten opzichte van voorgaand boekjaar. Met deze zaak samenhangende kosten zijn als volgt verwerkt: de investeringen op het project in 2024 bedragen € 0,3 mln en blijven binnen het krediet van € 66,9 mln. De resterende ruimte binnen dit krediet bedraagt € 4,4 mln. De advieskosten in verband met deze kwestie bedragen in 2024 € 308.000 en zijn ten laste van het resultaat gebracht. De totale advieskosten bedragen € 6,9 mln. • In de risicoparagraaf heeft het bestuur de kwestie en het mogelijke financiële risico voor het Waterschap uiteengezet gegeven de thans bekende feiten en omstandigheden en de inschatting van het bestuur daaromtrent. Wij hebben in het kader van onze controle de documentatie rondom deze kwestie opnieuw beoordeeld waaronder het tussenvonnis en correspondentie met juridisch adviseurs. Wij zijn van mening dat de positie van het Waterschap op basis van de huidige feiten en omstandigheden toereikend en in overeenstemming met de verslaggevingsregels is verantwoord in de jaarrekening. Wij merken op dat de ontwikkelingen in de voornoemde juridische procedures een wezenlijke impact kunnen hebben op de balansposities en de financiële positie van het Waterschap. Indien de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven is het van groot belang om de financiële verwerking te herzien.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.6 Overige bevindingen

Overige bevindingen	
	Bevinding
SNB	In 2019 en 2020 heeft het Waterschap € 333.000 betaald aan de zogenoemde ‘garantieregeling’. De afspraak was dat dit bedrag terugvloeit aan de Aa en Maas indien de afspraken rondom de tariefontwikkeling bij SNB worden behaald. Op basis van de laatste calculaties is het onwaarschijnlijk dat deze afspraken worden behaald. Het Waterschap heeft in 2024 het garantiekapitaal afgeboekt. Aangezien deze garantieregeling formeel in 2027 wordt afgewikkeld is dit in de niet uit de balans blijkende rechten toegelicht.
Voorziening APPA	Aa en Maas had de toegezegde pensioenen aan (oud) bestuurders tot en met 2021 verzekerd bij een externe verzekeringsmaatschappij. Vanaf 1 januari 2022 bestaat deze verzekering niet meer waardoor het Waterschap zelf de verplichting dient te dragen voor de toegezegde pensioenen. Het van de verzekeraar ontvangen bedrag is destijds opgenomen als voorziening, zonder volledig inzicht te krijgen in de opbouw van dit bedrag. Hierdoor ontstond er vorig jaar een verschil tussen de stand van de voorziening en de onderliggende actuariële berekening van de extern deskundige. Dit jaar heeft het Waterschap voor het bepalen van de voorziening de actuariële berekening aangehouden waardoor er € 408.000 is vrijgevallen. De voorziening voor ingegane pensioenen en nog niet gepensioneerde bestuurders bedraagt ultimo 2024 € 2,1 mln. Bij de besluitvorming omtrent de jaarrekening is een voorstel opgenomen om deze vrijval in een nieuwe bestemmingsreserve te storten.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

3.6 Overige bevindingen

Overige bevindingen	
	Bevinding
Aanbestedings-rechtmatigheid	In het kader van de rechtmatigheidscontrole zijn onze controlewerkzaamheden op inkopen en aanbestedingen gericht op het voldoen aan de Europese aanbestedingswetgeving. Dit betekent dat wij primair controleren op inkopen boven de Europese drempel 2024 van € 221.000 (exclusief BTW) voor leveringen en diensten en € 5,54 mln (exclusief BTW) voor werken en dat enkel constateringen op het gebied van de Europese aanbestedingswetgeving een effect hebben op ons rechtmatigheidsoordeel. Tijdens de jaareindecontrole hebben wij de inkoopanalyse over het gehele boekjaar 2024 ontvangen en hierop onze eigen controlewerkzaamheden verricht. Op basis hiervan is een bedrag van € 259.000 als onrechtmatig aangemerkt. Dit betreffen vijf inkoopdossiers waarbij de werkelijke uitgaven uiteindelijk hoger zijn dan vooraf was geraamd en de Europese drempels zijn overschreden. Deze onrechtmatigheden worden veroorzaakt doordat ramingen te laag zijn ingeschat, inkoopmeldingen ontbreken bij losse opdrachten die gezamenlijk de Europese drempel overschrijden of oude contracten die doorlopen voordat het nieuwe contract ingaat. Wij merken verder op dat het totaal aan afwijkingen in relatie tot de totale inkopen van het Waterschap al enkele jaren beperkt is.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Geen sprake van beperkingen in de reikwijdte van onze controle	Er zijn **geen beperkingen** bij de uitvoering van onze controle opgetreden. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers van het Waterschap de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.
Fraude	De verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude ligt primair bij het bestuur. Onze rol als accountant is om vast te stellen dat de jaarrekening vrij is van materiële afwijkingen door fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, omdat fraude vaak samen gaat met activiteiten om de fraude te verhullen. Onze werkzaamheden ten aanzien van fraude bestaan onder andere uit: • Alertheid op fraudesignalen gedurende de controle; • Evalueren en bespreken van mogelijkheden tot fraude en fraudesignalen met het management; • Het uitvoeren van een analyse op handmatige journaalposten, onder andere om ingrijpen van het bestuur in de interne beheersing te kunnen identificeren; • Het beoordelen van rechten in de financiële administratie en de bankapplicatie alsmede het uitvoeren van een bankanalyse, met als doel om fouten en fraude in de uitgaande betalingen te kunnen identificeren. Er zijn gedurende 2024 door ons **geen materiële fraudegevallen geconstateerd** en er zijn ons eveneens geen vermoedens van fraude bekend. Daarnaast heeft uw dagelijks bestuur aan ons geen melding gemaakt van geconstateerde fraudegevallen of andere fraudesignalen.
Claims en juridische procedures	Er zijn - met uitzondering van hetgeen in hoofdstuk 3 is genoemd rondom RWZI ‘s-Hertogenbosch - **geen belangrijke** (dreigende en niet gewaardeerde) **claims en/of juridische procedures** met een mogelijke materiële impact op de cijfers per ultimo 2024.

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Gebeurtenissen na balansdatum	Er zijn **geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum** anders dan hetgeen opgenomen in het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen, met een materiële impact op de cijfers per ultimo 2024.
Geautomatiseerde gegevensverwerking	Wij hebben vanuit onze controle op de jaarrekening **geen belangrijke bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit** van de geautomatiseerde gegevensverwerking.
Onafhankelijkheid	Wij zijn onafhankelijk van uw Waterschap en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels (Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (VIO)) ten aanzien van onafhankelijkheid.
Duurzaamheid	Hoewel het geen wettelijke verplichting is om een duurzaamheidsverantwoording op te stellen, ligt er voor Waterschappen nadrukkelijk wel een rol op het gebied van **duurzaamheid**. Bovendien groeit ook de vraag naar transparante verslaglegging hierover. In dit kader is in het najaar de ‘Handreiking duurzaamheids-rapportage en verantwoording voor decentrale overheden’ uitgebracht met richtlijnen en praktijkvoorbeelden. Wij hebben het jaarverslag bekeken. Daarbij valt op dat duurzaamheid stevig is verankerd in het beleid en de uitvoering van het waterschap. Wij adviseren om op termijn te werken aan een meer gestructureerde ESG-verantwoording, bijvoorbeeld via een herkenbare paragraaf of afzonderlijk duurzaamheidsverslag in de P&C producten. Hetgeen bijdraagt aan de transparantie richting burgers en andere belanghebbenden. Wij denken hierin graag met u mee.
Openstaande punten	• Tekenen bevestiging bij de jaarrekening (LOR): 14 mei 2025 • Afgeven controleverklaring: 14 mei 2025 • Vaststellen jaarrekening door het AB: 6 juni 2025 • Bespreken jaarrekening met audit commissie: 9 mei 2025

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

5. Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa

Nummer	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
E107	Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	-	0	n.v.t.
L7B	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	-	0	n.v.t.
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

5. Bijlage 2 – Tabel fouten en onzekerheden NPLG

Verplichtingen-nummer	Subsidieregeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
1400013928	Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen	-	0	n.v.t.
Deze subsidieregeling betreft geen SiSa-regeling, maar is met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024 (SiSa-systematiek) gecontroleerd.				
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

© 2025 Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

Crowe

Smart decisions. Lasting value.

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Jaarstukken

2024

Versie 2.0
Vaststelling dagelijks bestuur 22 april 2025
Vaststelling algemeen bestuur 6 juni 2025

INHOUD

KERNGEGEVENS **5**

JAARVERSLAG **7**

1. Voorwoord **8**

2. Programmarealisatie 2024 **10**

2.1 Waterveiligheid 12

2.1.1 Doelstellingen 12

2.1.2 Prestaties en activiteiten 12

2.1.3 Financieel 16

2.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem 18

2.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen 18

2.2.1.1 Doelstellingen 18

2.2.1.2 Prestaties en activiteiten 18

2.2.2 Gezond en natuurlijk water 24

2.2.2.1 Doelstellingen 24

2.2.2.2 Prestaties en activiteiten 24

2.2.3 Financieel 29

2.3 Schoon water 31

2.3.1 Doelstellingen 31

2.3.2 Prestaties en activiteiten 31

2.3.3 Financieel 34

2.4 Samen, duurzaam, slim en effectief 36

2.4.1 Doelstellingen 36

2.4.2 Prestaties en activiteiten 36

2.4.3 Financieel 41

3. Paragrafen **42**

3.1 Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar 42

3.2 Incidentele lasten en baten 43

3.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen 44

3.4 Waterschapsbelastingen 46

3.5 Weerstandsvermogen 47

3.5.1 Weerstandcapaciteit en weerstandsvermogen 47

3.5.2. Inventarisatie van de risico's 47

3.6 Financiering 53

3.7 Verbonden partijen 57

3.8 Openbaarheidsparagraaf 60

3.9 Bedrijfsvoering 62

3.10 EMU-saldo 63

3.11 Investeringen 64

JAARREKENING 67

4. Jaarrekening 2024 68

4.1 Kostenverdeelstaat 68

4.2 Exploitatierekening naar kostendragers 69

4.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer 69

4.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer 74

4.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten 79

4.4 Balans voor resultaatbestemming 82

4.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling 83

4.4.2 Toelichting activa 85

4.4.3 Toelichting Passiva 90

4.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector 100

5. Voorstel en Besluit 101

Bijlage SiSa verantwoording 104

Bijlage Niet SiSa verantwoording 105

Bijlage realisatie naar beleidsvelden 106

Waterveiligheid 106

Klimaatbestendig en gezond watersysteem 107

Schoon Water 108

Bijlage Verbonden partijen 109

KERNGEGEVENS

GEBIED	Begroting	Rekening
Oppervlakte in hectare	161.000	161.000
Aantal gemeenten	20	20
Aantal bedrijven	16.564	17.091
Aantal inwoners	784.221	787.420

TAKEN		
Watersysteembeheer	110	km primaire waterkering
	198	km niet-primaire waterkering
	4.140	km watergangen/-lopen
	114	gemalen
Zuiveringsbeheer	7	rioolwaterzuiveringsinstallaties
	102	rioolgemalen
	400	km transportleiding
	1.184.231	capaciteit zuiveringen i.e.

FINANCIEN	Begroting	Rekening
Watersysteembeheer		
Ingezetenenaanslagen	322.600	326.756
Waarde gebouwd in miljarden	€ 156,8	€ 156,8
Aantal herleide ha ongebouwd	100.875	99.250
Aantal ha natuurterreinen	25.300	27.548
Aantal directe lozingen t.b.v watersysteemheffing	4.500	6.207
Netto lasten in miljoenen	€ 86,5	€ 85,4
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 80,7	€ 81,6
Tarief ingezetenen	€ 73,52	€ 73,52
Tarief gebouwd in % van de WOZ-waarde	0,02938%	0,02938%
Tarief ongebouwd	€ 101,23	€ 101,23
Tarief natuurterreinen	€ 6,66	€ 6,66
Tarief verontreinigingsheffing	€ 55,56	€ 55,56
Bruto investeringen in miljoenen	€ 112,5	€ 75,0
Zuiveringsbeheer		
Aantal ve's	1.181.500	1.184.231
Netto lasten in miljoenen	€ 70,4	€ 72,5
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 66,1	€ 67,9
Tarief zuiveringsheffing	€ 55,56	€ 55,56
Bruto investeringen in miljoenen	€ 57,1	€ 59,3

JAARVERSLAG

1. Voorwoord

Het jaar 2024 was één van de natste ooit. Dit plaatste ons en de uitvoeringsorganisatie voor vele uitdagingen. Door de investeringen van de afgelopen jaren, onze gebiedskennis en de tomeloze inzet van onze medewerkers, hebben we het systeem - waar dat mogelijk was - kunnen sturen om gevolgen te minimaliseren. In het merendeel van ons gebied zijn we er met een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem in geslaagd om overlast te voorkomen. Ondanks de vele inspanningen, zijn ingezeten in sommige delen van ons gebied helaas geconfronteerd met (soms zelfs forse) overlast. Het klimaat verandert en de gevolgen door weersextremen zijn merkbaar.

Het jaarverslag blikt terug op de resultaten en mijlpalen die het afgelopen jaar zijn bereikt. We zijn ambitieus en leggen de lat hoog. Veel is gerealiseerd, maar niet alle doelen zijn dit begrotingsjaar al behaald. Omdat we vooraf al weten dat er altijd projecten zijn die anders lopen dan gepland, programmeren we meer dan we werkelijk kunnen uitvoeren. Daarmee zorgen we ervoor dat we mensen en middelen zo maximaal en efficiënt mogelijk kunnen inzetten.

Naast de reflectie op de inhoudelijke doelen, doet het dagelijks bestuur ook verslag over de financiële resultaten van het afgelopen jaar. Waar we in de loop van het jaar nog dachten te eindigen met een bescheiden negatief resultaat, sluiten de boeken uiteindelijk - mede dankzij bijsturing en enkele incidentele meevallers - toch ruimschoots positief. De middelen die overblijven vloeien via de resultaatbestemming grotendeels terug naar de algemene reserves, zodat we deze in volgende jaren weer kunnen inzetten.

2024 was ook een jaar van versnelling op de uitvoering van onze projecten. Binnen het watersysteem lopen er vele uitvoeringsprojecten voor beekherstel, natuurvriendelijke oevers, vispassages, en ecologische verbindingszones. Voor de waterketen is, naast de realisatie van de renovatie van de rzwi Oijen, ook de renovatie van de rwzi Land van Cuijk opgepakt en de volgende fase van de rwzi Dinther. Dit alles met de deadline van de KRW in 2027 in het achterhoofd. Verder is voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma, met de goedkeuring van het algemeen bestuur op het uitvoeringskrediet voor de Meanderende Maas (dijkversterking) van maar liefst € 445 miljoen, de daadwerkelijk realisatie gestart. Kortom, een groeiende projectenportefeuille met een omvang van formaat, waar we ook de komende jaren nog volop actief op zijn. Zo zijn de bruto investeringen in 2024 met 59% toegenomen ten opzichte van 2023 tot ruim € 134 miljoen.

De groei van zowel het aantal als de omvang van de projecten, gaat gepaard met een steeds verdere professionalisering van onze organisatie. In de bestuursrapportage hebben we al aangegeven dat we bij deze groei vooral inzetten op de ontwikkeling van (het behoud van) kennis voor onze organisatie en het beperken van inhuur. Dit betekent een groei in de omvang van de vaste organisatie, maar een beperking in de stijgende kosten van externe inhuur.

Naast de grote en in het oog springende projecten, zijn het soms de kleinere dingen die het verschil maken. In financieel opzicht is het programma “stad als spons” nog klein van omvang. De potentiële impact daarentegen is groot en dient meerdere doelen. Zo draagt het bij aan het voorkomen van verdroging, aan verbetering van de leefbaarheid in het stedelijk gebied, versterkt het de waterkwaliteit en moet het op de langere termijn zorgen voor nog beter en duurzamer functionerende zuiveringen (rwzi’s).

Het jaar 2024 kenmerkt zich ook door een voortzetting van de grote kostenstijgingen, zeker in een krappe aannemers- en arbeidsmarkt. Naast de aanhoudende inflatie heeft dit een stempel gedrukt op de resultaten van 2024 en werpt het ook een schaduw vooruit naar 2025 en verder. We zien de kosten blijvend toenemen. Gelukkig hebben we deze afgelopen jaar ruimschoots kunnen compenseren met extra (incidentele) baten. Dit bestuur probeert samen met de organisatie richting te geven aan duurzaam financieel beleid, zodat we de opgaven kunnen realiseren en de lasten voor onze ingezetenen niet harder stijgen dan noodzakelijk. Dit betekent dat we ook nadrukkelijk keuzes moeten maken en dat we met innovatie en vernieuwing kansen

moeten benutten. Per saldo kijken wij met gepaste tevredenheid terug op de resultaten van het jaar 2024 dat we afsluiten met een positief saldo van € 3,67 miljoen. Het navolgende overzicht is hiervan een verklaring op hoofdlijnen. In de programmarealisatie wordt per programma een nadere toelichting gegeven. Als onderdeel van de jaarrekening gebeurt dit vervolgens ook gespecificeerd voor watersysteembeheer en voor zuiveringsbeheer.

Tabel 1: Analyse van het resultaat

Analyse resultaat 20224	** € 1 mln*		
Positief jaarrekening saldo 2024 (voor resultaatbestemming)	**3,67**	**V**	
Waarvan hogere belastingopbrengsten	2,67	V	I
Saldo netto lasten	**1,00**	**V**	
Lasten:			
Lagere kapitaallasten door effect lagere renteomslag	0,47	V	S
Hogere personeelslasten door CAO effect en investeren in eigen mensen	-2,09	N	S
Hogere kosten goederen en diensten en bijdragen aan derden op onder andere onderhoud waterkering en systeem, uitgaven bever en das, energielasten en bijdrage SNB	-0,88	N	I/S
Onvoorzien niet gelabeled ingezet	0,30	V	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen. met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk	-2,46	N	I
Totaal hogere lasten	**-4,67**	**N**	
Baten:			
Lagere interne rentebaten door lagere marktrente	-0,13	N	S
Hogere financiële baten als gevolg van dividenduitkering	0,09	V	I
Hogere vergoeding voor detachering personeel en ontvangen subsidies	0,83	V	I
Hogere opbrengst overige goederen en diensten, onder andere suppletie btw, pacht en boekwinst grondverkopen	1,52	V	I
Hogere bijdrage ontvangen voor diensten voor derden, onder andere diverse subsidies, covidbemonstering en bijdrage Blue deal	1,50	V	I
Lagere doorbelasting van uren naar investeringskredieten (interne baat)	-1,01	N	I
Mutaties voorzieningen/reserveringen, met name vorming bestemmingsrserve Land van Cuijk en vrijvallen deel van de APPA-voorziening	2,86	V	I
Totaal hogere baten	**5,66**	**V**	
V = voordeel N = nadeel			
I = incidenteel S = structureel			

Op basis van ons financieel beleid is het dagelijks bestuur bevoegd de netto lasten van een programma met 10% te overschrijden tot een maximum van € 1 miljoen zonder toestemming vooraf van het algemeen bestuur. Voorwaarden hiervoor is dat de uitgaven passen binnen het vastgestelde beleid en binnen de totaal beschikbaar gestelde middelen van watersysteembeheer respectievelijk zuiveringsbeheer. Voor 2024 kunnen we concluderen dat er geen sprake is van een onrechtmatigheid en dus geen begrotingswijziging nodig is.

Opbouw jaarverslag en jaarrekening

Het jaarverslag bestaat uit de programmarealisatie en de paragrafen. Hierin wordt inzicht gegeven in het gevoerde beleid en de realisatie per programma en in de programma overstijgende onderwerpen als belastingen en verbonden partijen. Het tweede deel, de jaarrekening, gaat nader in op de financiële realisatie. Dit wordt gedaan aan de hand van de kostenverdeelstaat, exploitatierekening en de balans.

Namens het dagelijks bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs

2. Programmarealisatie 2024

Het programmaplan en de programmarealisatie zijn onderverdeeld naar vier bestuurlijke thema's:
1. Waterveiligheid;
2. Klimaatbestendig en gezond watersysteem;
3. Schoon water;
4. Samen, duurzaam, slim en effectief.

We behandelen ieder thema volgens dezelfde indeling: de doelstellingen van het beleid, de realisatie van de beoogde prestaties en activiteiten in 2024 en de kosten hiervan. Daarbij zetten we de realisatie steeds naast de begroting 2024. Onderstaande overzichten zijn een samenvatting van de totale realisatie, verdeeld naar de programma's en onze wettelijke taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Prestaties en activiteiten

Voor de realisatie van de prestaties en activiteiten gebeurt dit middels een stoplichtmodel. Het is goed om te beseffen dat de kleuren iets zeggen over harde prestaties, zoals gerealiseerde kilometers of hectares. Ze geven echter geen goed beeld van de geleverde inspanningen of de extra resultaten. Zo is het mogelijk dat er dit boekjaar voor een bepaalde prestatie, bijvoorbeeld beekherstel, niets gerealiseerd lijkt te worden. Dat terwijl er wel een forse inspanning wordt geleverd in de voorbereidingen voor de uiteindelijke realisatie. Dit speelt met name bij het programma 'Klimaatbestendig en gezond watersysteem'. Om die reden is voor dit programma ook de inspanning inzichtelijk gemaakt middels zogenaamde 'inspanningseenheden'.

	Realisatie verloopt volgens (meerjaren) prognose
	Realisatie verloopt vertraagd
	Planning wordt niet gerealiseerd

Financieel

In de navolgende tabellen en grafieken vergelijken we de werkelijke netto lasten in 2024 met de begroting. Ook vergelijken we de bruto investeringen uit 2024 met de begroting[1].

Dit hoofdstuk gaat vervolgens per bestuurlijk programma uitgebreid in op zowel de netto lasten (exploitatie) als op de investeringen.

In zijn algemeenheid kunnen we concluderen dat de werkelijke netto lasten met 0,7% dichtbij de begroting liggen. Kijkend naar de investeringen zien we een groter verschil. Op bruto begrotingsbasis hadden we € 169,6 miljoen geraamd. Dit is gebaseerd op de meerjarige investeringsvolumes uit het Waterbeheerprogramma (WBP), maar is meer dan we daadwerkelijk verwachten te kunnen realiseren. Omdat individuele projecten om tal van redenen kunnen vertragen, bijvoorbeeld door de weersomstandigheden, openbare procedures, meer tijd nemen voor het participatieproces vergunningen die nog niet rond zijn, we de grond nog niet in ons bezit hebben of doordat de aannemer meer tijd nodig heeft, passen we overprogrammering toe. Overprogrammering draagt eraan bij dat we in het geval van vertraging snel verder kunnen met een ander project. Hiermee rekening houdend, is voor 2024 uitgegaan van een realisatie van € 142,9 miljoen. Hiervan hebben we € 134,3 miljoen daadwerkelijk gerealiseerd. De lagere realisatie doet zich met name voor binnen het programma Klimaatbestendig en gezond watersysteem en wordt in belangrijke mate bepaalt door externe factoren. Zo is tegen de projecten Blauwe poort fase 2, Gebiedsplan Raam en Natte Natuur Parel (NNP)

[1] Binnen de programma's zijn de investeringen/mutaties ten laste van de grondbank niet meegenomen. Per saldo resulteert dit in hogere uitgaven van € 17,1 miljoen. In de verdeling van de uitgaven naar de taken en de balansoverzichten (materiële vaste activa) wordt wel rekening gehouden met de boekingen ten laste van de grondbank.

Wijboschbroek fase 2 beroep ingediend. De aanleg van de Ecologische Verbindingszone (EVZ) Beneden Aa-Leijgraaf is vertraagd in afwachting van de steeds uitgestelde gerechtelijke uitspraak en de uitvoering van het Integraal Gebiedsprogramma (IGP) Maasheggen-St Jansbeek is vertraagd door een combinatie van extreem natte terreinomstandigheden en een geschil met een belanghebbende. Daarnaast zien we ook de impact van netcongestie steeds groter worden met gevolgen voor de projectplanningen.

Exploitatie

Tabel 1: Programma's naar taken/kostendragers

Programma *(Bedragen * € 1.000)*	Totaal Begroting 2024	Totaal Begroting 2024 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2024	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	17.398	17.398	17.526		17.526	N	-128
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	69.865	69.865	68.662		68.662	V	1.202
Schoon water	70.461	70.461		70.627	70.627	N	-165
Dividend (dekkingsmiddel)	-865	-865	-827	-124	-951	V	86
Netto lasten	**156.859**	**156.859**	**85.362**	**70.502**	**155.864**	**V**	**995**
Belastingen	-146.795	-146.795	-81.555	-67.914	-149.469	V	2.674
Toevoegingen en onttrekkingen aan/uit de reserves	-10.064	-10.064	-5.772	-4.292	-10.064	N	
Saldo			**-1.966**	**-1.704**	**-3.669**	**V**	**3.669**

*Grafiek 1: Programmarealisatie 2024 (bedrag * € 1.000)*

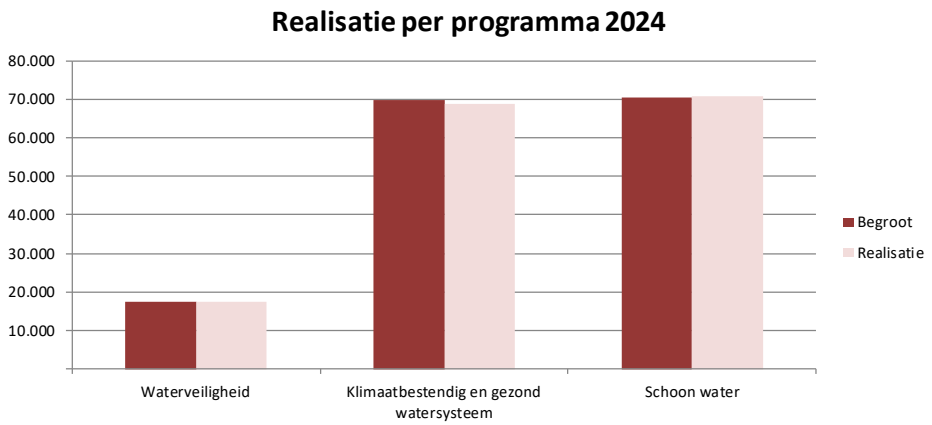

Investeringen

Tabel 2: Bruto investeringen naar programma

Totaal bruto investering programma's *(Bedragen * € 1.000)*	Begroot	Realisatie	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	66.678	56.970	V	9.708
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	44.603	17.168	V	27.434
Schoon water	56.558	58.636	N	-2.078
Samen, duurzaam, slim en effectief	1.789	1.492	V	297
TOTAAL	**169.628**	**134.267**	**V**	**35.361**

*Grafiek 2: Programmarealisatie 2024 (bedrag * € 1.000)*

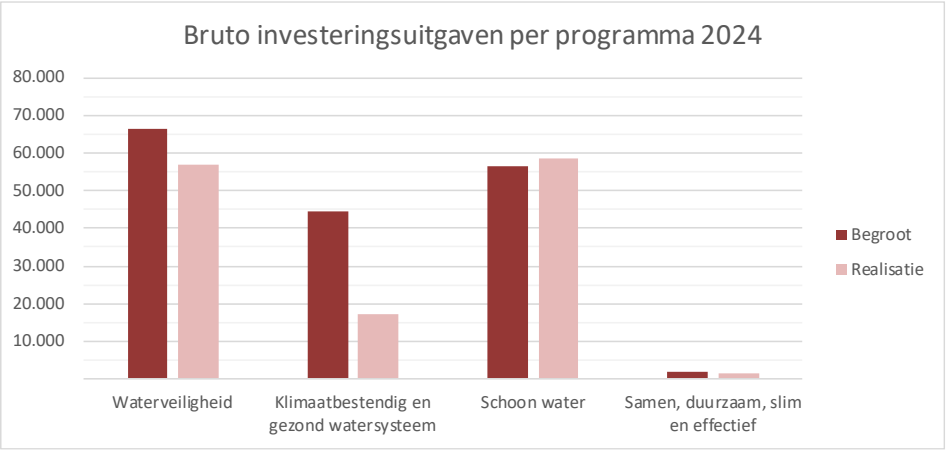

2.1 Waterveiligheid

Het programma Waterveiligheid draait om de bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Hiervoor moeten de waterkeringen (dijken en kunstwerken) periodiek worden getoetst aan de veiligheidsnormen. Het programma omvat de versterking van de primaire waterkeringen langs de Maas in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het participatieproces dat daarbij hoort. Per project worden in een periode van acht tot tien jaar de fasen verkenning, planuitwerking en realisatie doorlopen. Daarnaast omvat het programma de zorgplicht voor de instandhouding van deze waterkeringen met alle activiteiten die daarbij horen, inclusief gegevens- en informatiemanagement en een goede afstemming tussen beheer en inrichting. Ook de instandhouding en eventuele versterking van de regionale waterkeringen komt aan bod. Verder vallen de voorbereidingen op hoogwater en de crisisbeheersing voor de waterkeringen binnen dit programma. Duurzaamheid speelt bij de aanleg van waterkeringen een grote rol. We kijken naar materiaalgebruik, transport en materieel, en de effecten daarvan op de omgeving, zoals de uitstoot van CO_2 en stikstof.

2.1.1 Doelstellingen

- We beschermen inwoners en bedrijven optimaal tegen overstromingen vanuit de Maas.
- De regionale waterkeringen dragen optimaal bij aan de bescherming van inwoners en bedrijven tegen overstromingen vanuit het regionale watersysteem.

2.1.2 Prestaties en activiteiten

In 2024 hebben we de volgende prestaties geleverd en activiteiten uitgevoerd om onze doelstellingen te halen.

Tabel 3: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Primaire keringen	km	26	0	0	0		
Regionale keringen/verbeteren kunstwerken	stuks	4	1	1	1	groen	groen

Verkenningen en beleid voor 2024		
Planuitwerking Cuijk-Ravenstein: Voorlopig ontwerp	Opstellen	groen
Verkenning Lith-Bokhoven: Voorkeursalternatief	Opstellen	groen
Verkenning Doeveren: Voorkeursalternatief	Opstellen	groen

Kaart 1: Prestaties in 2024 binnen het programma Waterveiligheid

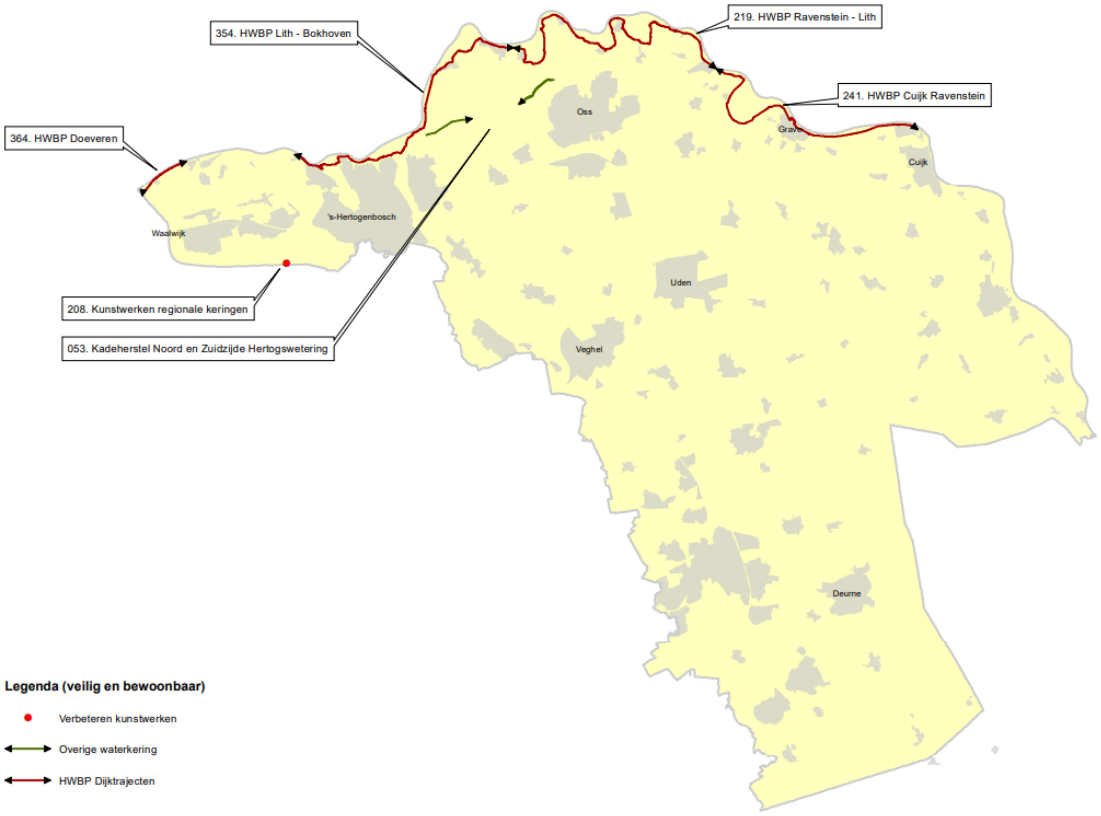

Voor het in stand houden van de waterkeringen:

- *Aandacht voor de zorgplicht voor de primaire waterkeringen*
  - In 2024 heeft waterschap Limburg een peer review (collegiale toetsing) uitgevoerd voor ons databeheer. Hieruit blijkt dat de doelen zijn behaald. Daarnaast is het netwerk versterkt.
  - We hebben in 2024 een dashboard zorgplicht opgesteld, dat inzichtelijk maakt hoe de verschillende onderdelen ervoor staan.
  - Begin 2024 heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) haar nieuwe toezichtstrategie toegelicht en zijn we bijgepraat over de stand van zaken rondom LBO2 (Landelijke Beoordeling Overstromingskansen) en de zorgplicht. De ILT is tevreden over hoe wij hier vorm aan geven.
- *Nader onderzoek naar zwakke plekken in de primaire waterkering*
  Na het hoogwater in juli 2021 en de eerste beoordeling in 2023 hebben we aandachtspunten en potentiële zwakke plekken in de primaire keringen onderzocht. We hebben maatregelen en de consequenties voor de organisatie uitgewerkt. Deze zijn opgenomen in het Hoogwaterdraaiboek en in actieplannen.
- *Assetmanagement van de waterkeringen professionaliseren*
  We werken stapsgewijs aan het professionaliseren van het beheer en onderhoud van onze waterkeringen. Zo zijn de inspectieresultaten uniform vastgelegd en opgevolgd. Dit is een doorlopend proces. Verder zijn we in 2024 gestart met het aansluiten van de kunstwerken op het assetmanagement en de lange-termijn-assetplanning in het watersysteem.
- *Omgang met bevers en dassen, rekening houdend met dierenwelzijn*
  In 2024 hebben we 547 keer een machtiging aangevraagd om te mogen ingrijpen bij ongewenste beveractiviteit. Dit is een toename die past in de stijgende lijn van de afgelopen jaren (2021: 85, 2022: 208 en 2023: 396 keer). De bever zorgt dus voor steeds meer werk. Daarom zetten we voor waterkeringen en watersysteem extra capaciteit in om preventieve maatregelen te nemen, bevers op te sporen, toezicht te houden en in te grijpen waar nodig. Waterschapsbreed werken we aan een visie op efficiënt en effectief omgaan met ongewenste graverij en beverdammen, en wat daarvoor eventueel nog extra nodig is qua

aanpak, inzet en middelen. Voor de waterveiligheid hebben we in 2024 drie alternatieve dassenburchten aangelegd ter compensatie van burchten in een dijk of beschermingszone. Voor nog vijf alternatieve dassenburchten hebben we voorbereidingen getroffen, zoals het maken van ontwerpen en het aanvragen van vergunningen. Op drie andere locaties hebben we ontwerpen gemaakt voor het inbrengen van gaas. De risicovolle locaties voor de das zijn vastgelegd op een kaart, zodat de dijkbeheerders weten waar ze intensief moeten inspecteren. Zo kunnen we nieuwe graverij ontmoedigen en beginnende graverij snel ongedaan maken. We volgen daarnaast de landelijke ontwikkelingen en doen actief mee aan nieuwe kennisontwikkeling.

- *Biodiversiteit dijkvegetatie*
  Met ons maaibeheer en de drukbegrazing stimuleren we de biodiversiteit en verhogen we de erosiebestendigheid. Dat doen we onder andere door gefaseerd te maaien. Ook hebben we een proef gedaan met Kleurkeur (waarin eisen zijn gesteld voor goed ecologisch bermbeheer) en waardevolle vegetatie gemarkeerd. Uit de evaluatie van het Kleurkeur-traject bij Cuijk blijkt echter dat deze aanpak niet wordt voortgezet, omdat de erosiebestendigheid van de begroeiing achteruit gaat. Dit is niet wenselijk voor de sterkte van de dijk. Verder was het door het natte voorjaar niet mogelijk om het gefaseerde maaien overal uit te voeren. Hier hebben we over gecommuniceerd met de omgeving. Daarnaast hebben we de regionale waterkeringen gemonitord op erosiebestendigheid en ecologie. Op basis van de uitkomsten passen we het beheer de komende jaren aan waar nodig.
- *Actualisatie van het juridisch kader en beheerregister*
  Nu de uitvoering van het eerste HWBP-project is gestart, actualiseren we ook het juridisch kader (beleidsregels en legger waterkeringen) en het beheerregister. De nieuwe waterkerende objecten die we aanleggen, zoals damwandschermen en stabiliteitsbermen, moeten straks immers onderhouden en beheerd worden. De ligging, vorm en afmetingen van de nieuwe waterkering worden in de legger opgenomen en de regelgeving voor derden wordt hierop afgestemd. In 2024 zijn we gestart met de herziening van de beleidsregels (Brabantbreed), de legger en het beheerregister.

Voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

- *Start van de realisatie van de Meanderende Maas/Ravenstein-Lith*
  Waterschap Aa en Maas is sinds 2017 trekker van het integrale project Meanderende Maas/Ravenstein-Lith. Daarin komen dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling samen. Op 5 juli heeft het algemeen bestuur de benodigde middelen beschikbaar gesteld en op 9 juli is de bestuursovereenkomst voor de realisatie ondertekend. Vanuit het programmabureau HWBP is de subsidiebeschikking voor de realisatie ontvangen. In de tweede helft van 2024 zijn de eerste voorbereidende uitvoeringswerkzaamheden gestart. Daaronder valt onder andere het verleggen van kabels en leidingen en de bouw van het projectkantoor, het tijdelijke kantoor in Megen en een informatiecentrum.
- *Planuitwerking Cuijk-Ravenstein*
  Sinds de tweede helft van 2023 zijn we samen met een ingenieursbureau bezig om het dijkontwerp uit te werken. Inmiddels is het voorlopig ontwerp voor de meeste dijksecties klaar. De herijkte marktbenaderingsstrategie is eind 2024 vastgesteld. Met de gemeente Land van Cuijk en bewoners hebben we constructief overlegd over een oplossing voor de kademuur in Grave. Het besluit van het waterschap hierover is in januari 2025 genomen. Het projectbesluit staat voor 2026 gepland.
- *Verkenning Lith-Bokhoven*
  In 2023 is de verkenning van het dijkversterkingsproject Lith-Bokhoven gestart. Begin 2024 is het plan van aanpak afgerond, heeft het algemeen bestuur de benodigde middelen beschikbaar gesteld en hebben we subsidie gekregen vanuit het HWBP. De aanbesteding voor een ingenieursbureau is succesvol afgerond. We zijn gestart met de eerste veldonderzoeken en bijeenkomsten met de omgeving, ook specifiek voor de dijkdorpen Lith en Oud Empel. De dijk loopt door de Henriëttewaard. De gemeente ‘s-Hertogenbosch heeft de ambitie om dit gebied te ontwikkelen qua natuur, cultuurhistorie en recreatie. Dit biedt mogelijkheden om klei voor de dijk te winnen. In de Henriëttewaard is mogelijk een van de elf oplossingsrichtingen van het project Hoogwateraanpak Brabant-Oost (HoWaBo) voorzien (gemaal Crèvecoeur). Met het HoWaBo-

projectteam, de gemeente ‘s-Hertogenbosch en de provincie werken we samen aan een integraal plan voor de Henriëttewaard.

- *Verkenning en planuitwerking Doeveren*
  In 2023 is de verkenning van het dijkverbeteringsproject Doeveren gestart en is een krediet beschikbaar gesteld voor het afronden van de verkenningsfase. In juni 2024 heeft het HWBP hiervoor subsidie verleend en is het voorkeursalternatief vastgesteld. In de tweede helft van 2024 is het plan uitgewerkt tot een vergunbaar ontwerp. Eind 2024 is voor de planuitwerking subsidie aangevraagd bij het HWBP. Het ontwerp-projectbesluit en de milieueffectrapportage (MER) zijn opgesteld en de aanbesteding van de uitvoering is in voorbereiding.
- *Vervolgproces voor toekomstig dijktraject Maashees-Boxmeer*
  Uit de beoordeling van dijktraject 36-1 Boxmeer-Cuijk is gebleken dat de aansluiting van de primaire waterkering op de hoge gronden ten zuiden van Boxmeer onvoldoende is. Daardoor moet de waterkering verlengd worden. In 2022 is voor de Maasdijk ten zuiden van Boxmeer (36-1) én de kade Groeningen (58-1) een voorlopig dijktracé bepaald. Het project is nu in de HWBP-programmering opgenomen onder dijktraject Vierlingsbeek – Cuijk met een beoogde start van de verkenning in 2028.
- *Financiën HWBP*
  De financiële voortgang en risico’s rondom de HWBP-projecten worden niet alleen verantwoord via de reguliere P&C-producten, maar ook via het dashboard HWBP. Daarin wordt het algemeen bestuur elk kwartaal op de hoogte gebracht van de laatste stand van zaken. De HWBP-projecten zijn ook opgenomen in het Projectenboek.

Voor de regionale waterkeringen

- *Verbetering van de kunstwerken in de regionale waterkeringen*
  - Naar verwachting zijn we in 2025 klaar met de opwaardering van de kunstwerken in de regionale keringen langs het Drongelens kanaal.
  - Het project Kunstwerk Bossche sloot is afgerond. Het werk is naar tevredenheid opgeleverd.
  - In 2024 is de renovatie van de uitstroomconstructie bij de Zandleij voorbereid, in samenspraak met waterschap De Dommel. De uitvoering staat gepland voor eind 2025.

Voor Deltaprogramma Maas

- *Beleidskader en programma Integraal Riviermanagement – Maas*
  We werken al enkele jaren met het Rijk en partners vanuit het Deltaprogramma Maas aan integraal riviermanagement (IRM). Dit moet leiden tot een programma waarin de kaders zijn opgenomen voor een toekomstbestendig riviersysteem dat goed functioneert en meervoudig bruikbaar is. Dit blijkt een weerbarstig proces dat meerdere keren vertraging heeft opgelopen. Het programma IRM en de bijbehorende MER zijn begin 2024 ter inzage gelegd en gepubliceerd. Het is echter nog niet definitief vastgesteld. Wel stelt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat onder de nieuwe naam ‘Ruimte voor de Rivier 2.0’ per riviertak werkhypothesen op voor de opgaven op het gebied van rivierbodemligging en afvoercapaciteit. Wij volgen deze ontwikkelingen onder andere via het Deltaprogramma Maas.
- *Bijdragen aan rivierverruimingsprojecten Maas*
  We dragen bij aan rivierverruimingsprojecten van andere partijen die helpen om de hoogwaterstanden op de Maas langs ons werkgebied te verlagen. Daarbij is de waterveiligheidsopgave ook de aanjager van natuur- en gebiedsontwikkeling. In 2024 ging het om twee projecten. De eerste is het project Ruimte voor de Maas Oeffelt (trekker: provincie Noord-Brabant), dat plaatsvindt in het kader van het nationale Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT). In 2024 hebben het Rijk en de regiopartners overeenstemming bereikt over het beschikbare budget en de scope van het project. Ook is de voorkeursvariant uitgewerkt en is het ontwerp toegelicht in een informatiebijeenkomst. Voor de MIRT-verkenning Lob van Gennep (trekker: waterschap Limburg) is de voorkeursbeslissing in 2022 genomen. Daarmee is vastgelegd dat de waterberging in het gebied er bij extreem hoogwater voor zorgt dat de waterstand van de Maas lager wordt. De planuitwerking en realisatie worden verder gefinancierd vanuit

het HWBP. De planuitwerking loopt ten einde nu het ontwerp-projectbesluit en de vergunningaanvragen eind 2024 grotendeels zijn voorbereid. Wij zijn en blijven op afstand betrokken bij het project.

En verder

- *Doorontwikkelen van de calamiteitenbestrijding*
  Het calamiteitenbestrijdingsplan Hoogwater Maasdijk en regionale waterkeringen is volledig geactualiseerd en aangevuld met recente en praktisch bruikbare handleidingen en protocollen. Ook hebben we een stevige link gelegd met de zwakkeplekkenstudie, noodplannen bij graverij en het hoogwateractieplan van het project Meanderende Maas. In 2024 hebben we ons voorraadbeheer voor de noodplannen en waakvlamcontracten kritisch bekeken. De resultaten en verdere uitwerking van de studie naar zwakke plekken zijn daarin leidend geweest. De jaarlijkse training voor onze dijkwachten vond in november plaats. Het thema was regionale waterkeringen en waterbergingsgebieden.
- *Actualisatie van de overstromingsscenario's in Noord-Brabant*
  In 2023 zijn we, in samenwerking met de provincie en waterschap Brabantse Delta, gestart met de actualisatie van de overstromingsscenario's bij doorbraken in de primaire waterkeringen. De vorige scenario's waren na vijftien jaar niet meer actueel. Eind 2024 zijn de modellen opgeleverd en zijn we gestart met het berekenen van de overstromingsscenario's.
- *Informatiemanagement*
  In 2024 hebben we nadere afspraken gemaakt over de gegevensoverdracht vanuit Meanderende Maas naar de beheerorganisatie. Daarnaast hebben we stappen gezet om de structuur en vindbaarheid van de informatie uit gerealiseerde projecten voor de lange termijn te waarborgen. Ook hebben we in 2024 het project over hoogwatersimulatie en centrale informatievoorziening tijdens hoogwatercalamiteiten afgerond. Verder hebben we grote stappen gezet om de informatiestromen voor grondverwerving van de HWBP-projecten te verbeteren. Dit project ronden we naar verwachting begin 2025 af.

2.1.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 4: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING WATERVEILIGHEID *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	17.874	17.874	18.769	105%	N	895
Totaal baten	475	475	1.243	261%	V	767
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**17.398**	**17.398**	**17.526**	**101%**	**N**	**128**
Totaal beschikking bestemmingsreserves				>	N	
Netto lasten	**17.398**	**17.398**	**17.526**	**101%**	**N**	**128**

De netto lasten zijn hoger dan begroot door hogere onderhoudskosten voor de primaire en regionale keringen, hogere kosten voor dijkbewaking en door kosten voor calamiteiten op en aan de keringen. Ook zijn de personeelslasten toegenomen. Tegenover deze hogere lasten staan ook hogere baten. Dit komt met name door de verkoop van grond tegen een hogere prijs dan de boekwaarde en hogere opbrengsten uit het verhuren/verpachten van grond en water.

In paragraaf 4.2.1. wordt per kostensoort nog een toelichting gegeven.

I

Investeringen

*Grafiek 3: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

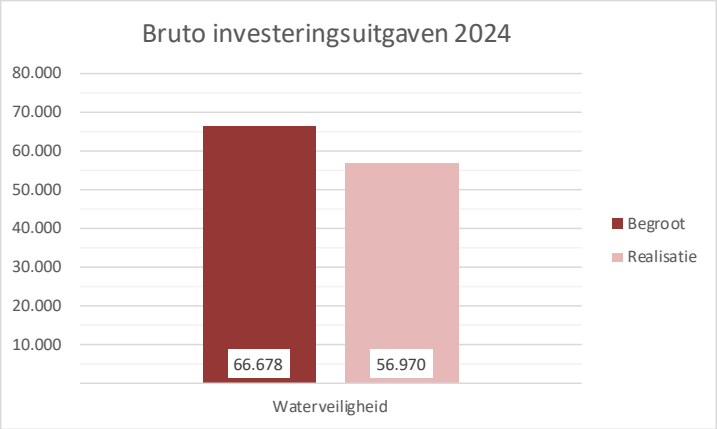

Van de in de begroting geraamde totale bruto investeringsuitgaven is 86% daadwerkelijk gerealiseerd. De investeringsuitgaven hebben betrekking op verschillende dijkversterkingsprojecten, de HWBP-bijdrage en een project rondom de bever:

- Ravenstein-Lith: na de nodige voorbereidingen in de eerste helft van het jaar is in de tweede helft van het jaar gestart met de uitvoering. De kosten van dit project zijn hoger dan voor dit jaar begroot.
- Cuijk-Ravenstein: de planuitwerking verloopt volgens planning, circa twee derde van het begrote investeringsvolume is besteed.
- Lith-Bokhoven: van de verwachte uitgaven is 90% gerealiseerd.
- HWBP Doeveren: er is toegewerkt naar een vergunbaar ontwerp, de investeringsuitgaven bedragen 75% van de voor dit project in 2024 begrote kosten.
- De jaarlijkse HWBP-bijdrage is door indexatie hoger dan voorzien.
- Samen met de Zoogdierenvereniging is gewerkt aan het ontwikkelen van inrichtingsmaatregelen bij Empel voor het aanleggen van (drijvende) hoogwatervluchtplaatsen voor de bever.

2.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem

In het programma 'Klimaatbestendig en gezond watersysteem' draait het om een goed functionerend watersysteem. In normale én in extreem droge en natte situaties: robuust, veerkrachtig en stuurbaar. Daarbij sturen we op de kwantiteit via goede waterpeilen, waterconservering en het omgaan met wateroverlast en droogte, en op de chemische en ecologische kwaliteit. Het gaat daarbij niet alleen over het watersysteem zelf, maar ook over wat we met onze aanpak en manier van (samen)werken kunnen en willen bijdragen met het watersysteem. Denk aan: een vitaal platteland, gezondheid, een goede biodiversiteit en mogelijkheden voor recreatie. Bij de klimaatrobuuste inrichting houden we ook rekening met de uitstoot van broeikasgas uit het systeem en de bodem. De doelen uit de Kaderrichtlijn Water zijn daarbij een belangrijk onderdeel van ons werk.

We werken met twee deelprogramma's: 'Voldoende water en omgaan met weersextremen' en 'Gezond en natuurlijk water'.

2.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen

2.2.1.1 Doelstellingen

- We streven naar een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem.
- We zorgen voor transparantie en draagvlak voor de inrichting en het beheer.
- We zorgen voor een integrale uitwerking van de verschillende opgaven in gebiedsplannen.

2.2.1.2 Prestaties en activiteiten

Voor dit deelprogramma zijn meerdere prestaties opgenomen in de begroting 2024. In onderstaande tabel ziet u de voortgang daarvan. In de kolom 'inspanningsprestaties' staat de geleverde inspanning die nog niet terug te zien is in de daadwerkelijk gerealiseerde prestaties. Dit doet meer recht aan de behaalde mijlpalen voor de afronding van een project. Daarbij houden we rekening met de voortgang van een project:

- 10% van de prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is.
- 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.
- 60% telt mee als het projectplan Waterwet is vastgesteld.
- 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie).

Tabel 5: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	Inspannings-prestaties 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Investeringsprojecten								
Natura 2000	ha	2.300	0	0	14		groen	groen
Natte Natuurparels	ha	1.000	380	0	0	145	rood	rood
GGOR 2.0 (GGOR landbouw + overig EHS)	ha	66.000	7.989	4.011	2.534	5.199	oranje	rood
Wateroverlast: Voldoen aan de normen (uitv. Progr. 2 en 3)	ha	258	50	52	52		groen	groen
Wateroverlast: Knelpunten bebouwd gebied	aantal	22	1	0	0		rood	rood
Wegwerken baggerachterstand	km	250	1*	0	0		rood	rood
Exploitatie								
Maaien	km	2.450	2.450	2.450	2.450		groen	groen
Cyclisch groot onderhoud	km	600	127	127	127		groen	groen
Wijzer onderhoud**	km	200	200					

** 1 km wegwerken baggerachterstand betreft het baggerwerk in het Ossemeer*

**n.a.v. de evaluatie ten aanzien van wijzer onderhoud werken we geen kilometers meer af, maar pakken we specifieke knelpunten aan.

Verkenningen en beleid voor 2024		
Klimaatadaptatie (DHZ en DPRA)	Planvormen/Uitvoeren	groen
Brabantbreed grondwaterbeleid en Droogteagenda	Planvormen/Uitvoeren	groen
Totaalplan maatregelen tbv beregening bufferzones Peelvenen	Planvormen/Uitvoeren	groen
Kennisontwikkeling rondom droogte/robuust watersysteem	Uitvoeren	groen
GGA - visievorming	Uitvoeren	groen
Howabo	Verkennen	groen
GGOR 2.0	Uitvoeren	oranje

Kaart 2: Prestaties in 2024 binnen het deelprogramma Voldoende water en omgaan met weersextremen

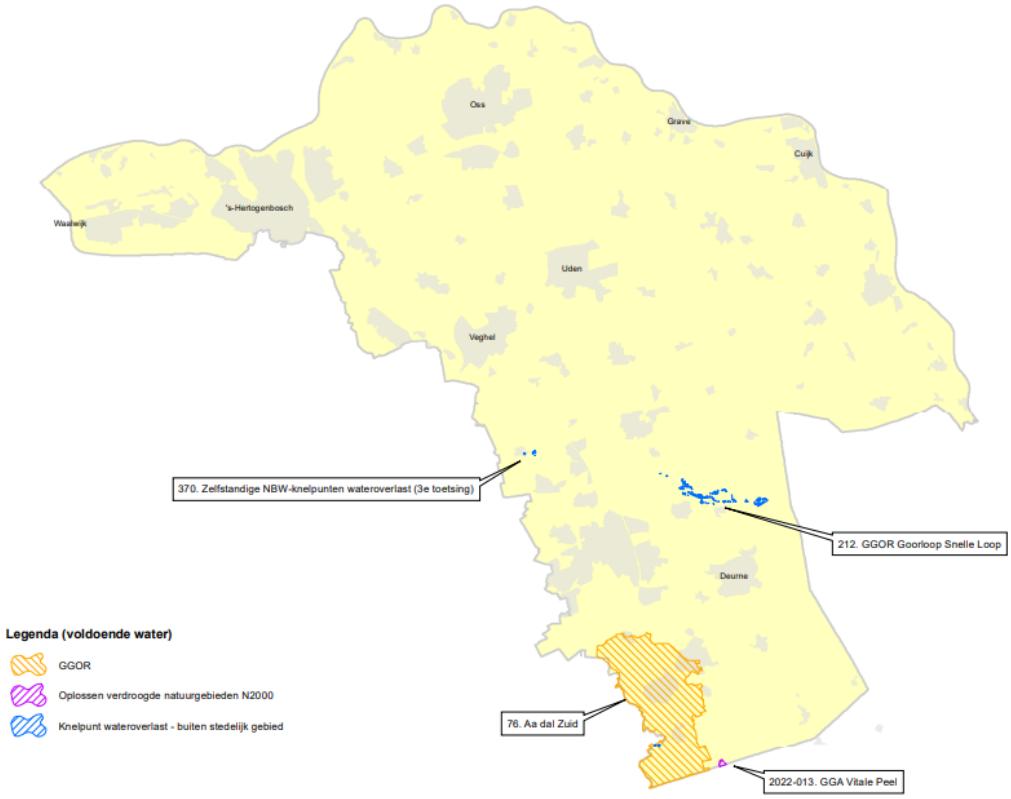

Natuurnetwerk Brabant

- De provincie Noord-Brabant heeft in mei 2024 de aangepaste ontwerp-Omgevingsverordening Noord-Brabant vastgesteld en ter inzage gelegd. Hierin is een kaart opgenomen van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en de plaatsen waar de beschikbare financiën wel en niet worden ingezet. Voor zo'n 2000 hectare NNB is geen financiering beschikbaar vanuit de provincie en het Rijk om de natuurfunctie te realiseren. Dit heeft consequenties voor ons op plekken waar wij als onderdeel van onze waterprojecten wél werken aan de realisatie van het Natuurnetwerk. Voor de natte natuurparels in ons gebied is inmiddels aanvullende financiering beschikbaar gesteld, zodat die projecten door kunnen gaan conform de afspraken. Voor de rest van het NNB is dit nog onzeker en zoekt de provincie nog naar andere financiering.
- Ten westen van de Groote Peel is het project Mussenbaan uitgevoerd. Hiermee is 14 hectare nieuwe natuur aangelegd waarmee het herstellend hoogveen in de Groote Peel hydrologisch ondersteund wordt. Het project is uitgevoerd door Staatsbosbeheer, maar heeft wel een duidelijke link met het watersysteem. Zo is er een A-watergang gedempt, is er een nieuwe stuw aangelegd en is er een kering aangelegd met de status overig. Met de realisatie van het Mussenbaanproject is Natura2000-gebied de Groote Peel weer wat robuuster geworden.
- In 2024 is binnen het project Wijboschbroek het projectplan Waterwet onherroepelijk verklaard. Ook zijn diverse conditionerende onderzoeken uitgevoerd naar flora, fauna en explosieven. We hebben grond gekocht en een traject ingezet om verworven gronden over te dragen aan de toekomstige eindbeheerder. Uiteindelijk bleek de planning iets te optimistisch: de uitvoering vindt nu medio 2025 plaats.
- In de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) werken we samen met onze partners aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. In de GGA Vlijmens Ven/Moerputten is een visie vastgesteld en gaan we nu verder naar de planuitwerking voor een eerste fase. In Aa-dal-Noord hebben we de planuitwerking in de deelgebieden verder voorbereid. In GGA Vitale Peel is de provincie de trekker. Hier is gestart met de planuitwerking in enkele deelgebieden. In GGA Strabrechtse Heide trekken wij het deelproject Sang en Goorkens. Hier hebben we een belangrijke stap gezet in de grondaankoop en is de projectorganisatie voor de planuitwerking ingericht.

GGOR 2.0, werken aan een meer robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem

- In het watersysteem van de Diepenhoekseloop en omgeving hebben we meerdere waterhuishoudkundige maatregelen uitgevoerd als onderdeel van het project Aa-dal-Zuid fase 1. Zo zijn duikers verruimd om de waterafvoer te verbeteren en is er een stuw geplaatst voor een betere peilbeheersing. Dankzij deze ingrepen is het waterbeheer in het hele GGOR-gebied Diepenhoek geoptimaliseerd.
- Vanwege langlopende rechtszaken zijn de projectplannen binnen GGOR Gemert-Bakel-Laarbeek vertraagd. Dit betreft de deelgebieden Snelle Loop-Heieindsche Loop en de waterloop nabij de Esperloop. Ondanks deze vertragingen hebben we afgelopen jaar wel gemonitord. Daarnaast is het project Fabrieksloop vertraagd door de wens om daar een industrieterrein aan te leggen. Hierdoor moeten de voorgestelde maatregelen mogelijk worden aangepast. Het deelgebied Groenesteeg-Pandelaarsekampen is dit najaar wel uitgevoerd. Hier zijn nieuwe duikers en stuwen aangelegd en is een watergang opgewaardeerd.
- In de begroting 2024 stond dat we het GGOR-project St. Anthonis zouden realiseren. Dit was echter eind 2023 al klaar. Hoewel de GGOR-prestatie daarmee in theorie lager uitvalt, zijn de hectares in de praktijk wel gerealiseerd en al gerapporteerd in 2023.
- Voor de Maashorst hebben we in 2024 de bestekken voor de werkzaamheden voorbereid en is de aanbesteding voor de uitvoering doorlopen. Door de vele regenval zijn de werkzaamheden nog niet uitgevoerd.

Wateroverlast vanuit het regionale oppervlaktewatersysteem

- In de winter van 2023-2024 zijn drie waterbergingen ingezet. Voor de waterbergingen Ham-Havelt en Diesdonk was dit de eerste inzet. Daarmee hebben we wateroverlast vanuit de Aa voorkomen in Helmond en Veghel, en is het kanaalstelsel ontlast, zodat de scheepvaart niet onnodig is stilgelegd.
- De aanpak van het knelpunt in het bebouwd gebied in Aarle-Rixtel (uit het tweede uitvoeringsprogramma wateroverlast) heeft vertraging opgelopen. De voorkeursoplossing is achterhaald en we verkennen in 2025 samen met de gemeente een nieuwe oplossing.
- Vanuit het derde uitvoeringsprogramma wateroverlast hebben we binnen de projecten Aa-dal-Zuid fase 1, GGOR Goorloop Snelle Loop en Renoveren gemaal Grensweg voor 52 hectare de maatregelen uitgevoerd om weer te voldoen aan de normen. Daarmee is inmiddels 90% van de WBP-opgave 2022-2027 gerealiseerd (258 hectare).
- Op 22 februari 2024 hebben we met de provincie de uitgangspunten vastgesteld voor de vierde watersysteemtoets (voorheen NBW-toets) en het omgaan met wateroverlast. De uitvoering van de toetsing is gestart (zie ook kopje Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie).

HoWaBo

- Voor de grote opgave om 's-Hertogenbosch en omgeving voldoende te beschermen tegen wateroverlast (HoWaBo) hebben we in 2024 samen met onze partners elf kansrijke bouwstenen verkend. De bouwstenen die wij zelf uitvoeren, zoals de verkenning voor gemaal Crèvecoeur, zijn opgenomen in het Projectenboek. Op programmaniveau hebben we gewerkt aan de notitie ‘Reikwijdte en detailniveau’ en aan de coördinatie, de communicatie en de financieringsstrategie.

Grondwaterconvenant en Droogteagenda

- Op 3 juli 2024 heeft het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG) ingestemd met de Droogteagenda Brabant. Dit is een aanscherping van de Brabantbrede afspraken uit het Grondwaterconvenant naar aanleiding van het advies van de Commissie Droogte.
- In december 2024 is een nieuwe versie van het mijlpalenoverzicht opgeleverd aan de BBG. Daarin staan de activiteiten uit het Grondwaterconvenant en de Droogteagenda in een gezamenlijke planning. Dit is een eerste stap naar een betere integrale sturing van de lopende projecten en inspanningen van alle samenwerkende grondwaterpartners in Brabant.
- In 2024 heeft de ZLTO de deelnemers geworven voor de beregeningspilot rondom de Bult. Alle agrariërs in de omliggende beschermingszone doen mee.

- In de eerste helft van 2024 hebben we voorbereidingen getroffen om het voorgestelde beregeningsbeleid te beoordelen qua haalbaarheid, effectiviteit en uitvoerbaarheid. In het najaar heeft de bestuurlijke werkgroep geconcludeerd dat er voldoende gezamenlijke basis is om in de eerste helft van 2025 een eerste versie van een beleidsdocument op te leveren. In het najaar van 2024 is de commissie watersysteembeheer bijgepraat over de laatste stand van zaken. Ook de pilot is uitgebreid besproken.

Waterconservering

- *Waterconservering in A-watergangen*
  In 2024 hebben we op drie locaties in A-waterlopen zonder KRW-doelstelling extra rijplaatstuwen geplaatst om meer water te kunnen vasthouden. Daarnaast bereiden we de uitvoering voor van nog 27 stuwen en drie locaties voor het verondiepen van watergangen. Naar verwachting zijn medio 2026 alle geplande waterconserverende maatregelen in onze eigen watergangen gereed.
- *Waterconservering in de haarvaten in natuurgebieden*
  Onder leiding van de terreinbeheerders hebben we meegewerkt aan een rapport over kansen voor waterconservering in een aantal natuurgebieden die buiten de GGA-gebiedsprocessen vallen. Het rapport inclusief begroting is eind 2024 opgeleverd aan het BBG. Bij het treffen van anti-verdrogingsmaatregelen in de natuurgebieden leren we van de huidige situatie met lokale hoge grondwaterstanden.

Deltaplan Hoge Zandgronden

- In 2022 is het tweede uitvoeringsprogramma (2022-2027) van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) in uitvoering gegaan om de zoetwatervoorziening te verbeteren. Hiervoor wordt cofinanciering vanuit het Deltaprogramma en de provincie ter beschikking gesteld. Ook in 2024 investeerde waterschap Aa en Maas in passende maatregelen door veel verschillende projecten uit te voeren. Denk aan: GGOR, klimaatadaptief beekherstel, maatregelen in de haarvaten en digitale transformatie. Dat doen we in samenhang met ons beleid rondom droogte en grondwater.

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)

- DPRA combineert analyses voor wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. Zo kan de ruimtelijke inrichting worden aangepast om de gevolgen van klimaatverandering te beperken. Daarnaast kijkt DPRA naar de (gevolgen voor) vitale en kwetsbare functies als de drinkwater- en energievoorziening en ziekenhuizen, die van belang zijn voor de continuïteit van onze samenleving.
- In 2024 is de bovenregionale samenwerking hoogwater en extreme neerslag opgestart. Samen met onze partners (de provincie, de veiligheidsregio, Defensie, Rijkswaterstaat en de andere waterschappen) hebben we een aanpak opgesteld om onze samenwerking bij crisissituaties te verbeteren. Ook delen we informatie, zodat gemeenten bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening kunnen houden met de risico's van hoogwater en extreme neerslag.
- Naar aanleiding van het hoogwater in Limburg in 2021 worden in het hele land bovenregionale stresstesten uitgevoerd. Deze moeten in beeld brengen wat de gevolgen zijn als een vergelijkbare hoeveelheid regen als in Limburg elders in Nederland valt (200 millimeter regen op 50 km^2 in 48 uur). Het ministerie heeft begin 2024 een handreiking daarvoor aangeleverd. Wij hebben in overleg met onze partners de trajecten van onze watersysteemtoetsing, de 'landelijke' bovenregionale stresstest en de plannen voor bovenregionale samenwerking op elkaar afgestemd en voorzien van een realistische planning. De uitvoering is gestart in 2024.

Bebouwd gebied en nieuwbouwlocaties

- Het waterschap wil zo vroeg mogelijk betrokken zijn bij de locatie- en inrichtingskeuze van bestaande en nieuwbouwlocaties. ‘Water en bodem sturend’ wordt anno 2024 door andere overheden nadrukkelijker als uitgangspunt geformuleerd. Zo is in het Ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant het eerste ontwikkelprincipe ‘water en bodem sturend’ opgenomen. Ondanks dat het huidige kabinet ‘sturend’ heeft veranderd in ‘rekening houden met’, moeten we door de druk op de woningbouwopgave stevig blijven opkomen voor het waterbelang, zodat de kosten en de impact van wateroverlast niet worden afgewenteld

op toekomstige generaties. De watersignaleringskaart uit het Ontwikkelperspectief van NOVEX Stedelijk Brabant is een belangrijk instrument om onze rol in dit proces goed in te kunnen vullen. Deze is inmiddels opgenomen in de Omgevingsverordening van de provincie.

Stad als spons

- In 2024 is het programma Stad als Spons van start gegaan, waarin we de samenwerking met gemeenten optimaliseren, gericht op het vasthouden en infiltreren van hemelwater. Voor dit programma heeft het algemeen bestuur vanaf 2025 budget vrijgemaakt. We hebben onze aanpak in de werkregio's met de gemeenten besproken en zetten in op gezamenlijke watersysteemanalyses, het leveren van (hydrologisch) advies en op de gezamenlijke beïnvloeding en stimulering van particulieren, woningbouw en bedrijven om regenwater af te koppelen en te infiltreren.
- We hebben in 2024 opnieuw subsidie beschikbaar gesteld aan particulieren voor afkoppelacties, waterconservering en groene daken. De subsidie is gesplitst in twee regelingen: één voor Boekel, Bernheze, Oss, Meijerijstad en Maashorst (werkregio As50+) en één voor de rest van het beheergebied. Met de As50+-gemeenten hebben we een gezamenlijke regeling ingesteld waarvoor wij de loketfunctie invullen. Deze samenwerking bespaart ambtelijke capaciteit. In totaal zijn er 304 subsidieaanvragen binnengekomen, een lichte daling ten opzichte van eerdere jaren. De terugloop heeft niet geleid tot minder afgekoppeld oppervlak. Wel zijn er wat minder groene daken gerealiseerd.

Beleidsnota en Participatieproces Peilbesluiten

- Op basis van de nota peilbesluiten uit 2023 hebben we in 2024 de bestaande situatie in beeld gebracht en geëvalueerd. Het hydrologische model van de polder is op orde gebracht. We hebben een bureau ingehuurd om het peilbesluit op te stellen en te ondersteunen bij het participatietraject.

Instandhouding

- Weersextremen door klimaatverandering vergen steeds meer van ons watersysteem. Een klimaatbestendig, stuurbaar en gezond watersysteem, waarin de ecologie zich in de gewenste richting kan ontwikkelen, heeft onderhoud nodig. We zetten beheer en onderhoud in om de basis op orde te brengen en te houden. Een goede afstemming met onze inwoners is hierin belangrijk, vooral omdat ook andere maatschappelijke doelen een toenemend beroep doen op beheer en onderhoud.
- In het peilbeheer hebben we de lijn van de afgelopen jaren voortgezet. We benutten de beheer- en conserveringsmarge en waar het kan houden we zo veel mogelijk water vast. Tegelijk houden we ruimte om te anticiperen op wisselende omstandigheden, wat in het natte 2024 op diverse plekken nodig was.
- Om de biodiversiteit te bevorderen, sparen we bij het maaien en baggeren van sloten een deel van de begroeiing en het slib.
- De landelijke gedragscode Flora en Fauna voor bestendig beheer en onderhoud loopt eind 2024 af. Samen met de Unie van Waterschappen en enkele andere waterschappen hebben we veel energie gestoken in een nieuwe, werkbare gedragscode. Met het ministerie van LVVN hebben we een moeizaam compromis bereikt dat in december als eindversie ter goedkeuring is voorgelegd. Daardoor is er per 1 januari 2025 tijdelijk geen gedragscode. Voor de overbruggingsperiode werken we aan oplossingen. De nieuwe gedragscode is niet optimaal qua uitvoerbaarheid, de waterdoelen en biodiversiteit. Daarom blijven we in 2025 met onze collega-waterschappen werken aan verbeteringen en alternatieven.
- Bij het slootonderhoud werken we vanaf 2022 met raamovereenkomsten waarin het maaionderhoud van de waterlopen, het onderhoud van de natuurlijk ingerichte gebieden en het cyclisch baggeren zijn geïntegreerd. Dit werkt naar tevredenheid van alle partijen.
- Het slootonderhoud wordt per rayon aanbesteed. Op dit moment werken we met elf rayons. In januari 2024 zijn de onderhoudsbestekken van rayon Koningsvliet en rayon Deurne opnieuw aanbesteed. Rayon Deurne kreeg een nieuwe aannemer die met hulp van onze medewerkers zijn weg vrij gemakkelijk heeft gevonden.

- Door de natte omstandigheden was de draagkracht van machines voor het maaionderhoud soms een probleem. Waar nodig hebben we rupsmaterieel ingezet. Ondanks de nattigheid is het maaionderhoud zonder al te veel problemen uitgevoerd.
- Met 3D-maaien verzamelen we nu in zeven bestekken bij elke maaibeurt gegevens over het slootprofiel. Daar komen in 2025 de onderhoudsbestekken van Someren-Asten en Helmond bij. De komende jaren ontwikkelen we hieruit informatieproducten. Op dit moment ondersteunt de data ons al bij het bepalen van de jaarlijkse baggeropgave.
- Met behulp van inspectie- en inventarisatie software kunnen we de detailplanning van het maaionderhoud via de Perceelwijzer ontsluiten. In het voorjaar zat hier een kink in de kabel, bij de grote maaironde in het najaar was dit opgelost.
- In het voorjaar is er minder gebaggerd dan gepland, omdat het materieel het land niet op kon vanwege de natte omstandigheden. Het baggerwerk is in het najaar van 2024 (na het broed- en groeiseizoen) weer opgestart en de beoogde kilometers zijn alsnog gehaald.
- Naast het reguliere baggerwerk stond het wegwerken van de baggerachterstand in het Ossermeer op de planning voor 2024. Het onderzoek naar de waterbodemkwaliteit zorgde echter voor een aanpassing van het bestek en de raming. De kredietaanvraag en de start van de uitvoering staan nu gepland voor 2025.
- Ook in 2024 hebben we via Wijzer Onderhoud de mogelijkheden voor onderhoud verbeterd op plaatsen waar dit nog onvoldoende was. Op basis van de evaluatie uit 2023 hebben we onze werkwijze aangepast. We merkten dat het effectiever en doelmatiger is om ons te richten op specifieke onveilige situaties in plaats van het aflopen van waterlopen. Door deze aangepaste werkwijze kan de geleverde prestatie niet langer in kilometers aangegeven worden.
- Eind 2024 zijn we gestart met het actualiseren van het onderhoudsplan voor het onderdeel natuurlijk ingerichte gebieden. We hebben een audit gehad vanuit de SKAL, een orgaan dat toezicht houdt op de naleving van de biologische productievoorschriften. Zij hebben daarbij aanvullende eisen gesteld. Die hebben we gerealiseerd in de natuurlijk ingerichte gebieden. Ook hebben we een nieuwe risico-inventarisatie uitgevoerd en de bedrijfsomschrijving herzien. In 2024 hebben we de eerste 33% van de bomen op ons grondgebied geïnspecteerd volgens het bomenbeheerplan. Medio 2025 worden deze onderhouden.
- In 2024 hebben we een inhaalslag gemaakt met de inspecties van onze gemalen en automatische stuwen. De staat van deze objecten is nu volledig en gedetailleerd in beeld gebracht in een Lange Termijn Asset Planning (LTAP). Daarnaast zijn we begonnen met het inspecteren van de automatische krooshekreinigers om ook hier ons inzicht te vergroten en deze objecten op te nemen in de LTAP. De inspecties hebben aangetoond dat de meeste objecten in een betere staat zijn dan werd aangenomen. Hierdoor hebben we een aantal geplande renovaties kunnen uitstellen.
- We zijn gestart met de voorbereiding van de renovatie van gemaal Meerwijkweg in Empel. Dit project is deels een pilot om te bepalen hoe we onze duurzaamheidsdoelen het beste kunnen halen. Het bepalen en treffen van de juiste maatregelen neemt extra tijd in beslag, waardoor de uitvoering doorschuift naar 2025.

Kennisvragen

- Het kennistraject KLIMAP (klimaatadaptatie in de praktijk) is afgerond met een eindsymposium in april 2024. De kennis uit KLIMAP wordt al in diverse projecten ingezet. Bij GGA Aa-dal-Noord worden bijvoorbeeld extremen (nat en droog) in beeld gebracht en binnen GGA Vitale Peel zoeken we met de gebiedspartijen oplossingen voor een toekomstige waterhuishouding.
- De meetnetten van neerslag, verdamping, bodemvocht en oppervlaktewater zijn verder uitgewerkt binnen het project Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK). Het KNMI valideert nu de neerslagmetingen en gaat die gebruiken voor de kalibratie van de radarneerslagbeelden.
- Verder hebben we:
    - het peilbeheer van de afgelopen jaren geanalyseerd. De resultaten dienen als basis bij de advisering over beleid en projecten.

- de wateroverlast van afgelopen winter geëvalueerd. Dit heeft ons meer geleerd over de inzet van het kanalenstelsel en de waterbergingsgebieden Diesdonk en Ham-Havelt. Deze inzichten worden onder andere gebruikt voor de verbetering van het beslissingsondersteunend systeem BOS-hoogwater.
- verder gemeten aan de pilots regelbare drainage/infiltratie en de resultaten zijn geanalyseerd. Dit moet nog vertaald worden naar conclusies voor het beregenings- en drainagebeleid. Om verdere inzichten te verzamelen, hebben we besloten om de pilots te verlengen.
- voor de rwzi Land van Cuijk op hoofdlijnen de inzet van effluent verkend, onder andere als aanvulling van het grondwater. We zijn ook aangesloten bij het STOWA-onderzoek 'Verantwoord infiltreren', waarvan de rapportages in Q1 van 2025 worden verwacht.
- verdere stappen rond de klimaatscenario's van het KNMI gevolgd. De klimaatstatistieken zijn in oktober 2024 opgeleverd. Waterschap Aa en Maas heeft het initiatief genomen om aansluitend via STOWA ook de informatie te genereren en te ontsluiten die nodig is voor droogte. Deze resultaten worden in het voorjaar van 2025 verwacht.
- als voorbereiding op de toetsing aan de provinciale wateroverlastnormen en de regionale stresstest (beide worden in 2025 uitgevoerd) de simulatiesoftware voor hydrodynamische stromingsmodellen doorontwikkeld. Ook hebben we opdracht gegeven voor de ontwikkeling van nieuwe neerslag-afvoermodellen. Verder is de overstortschatter uitgebreid en hebben we de tools om de herhalingstijden te bepalen verbeterd (gekoppeld aan het project IRM).
- samen met waterschap Brabantse Delta verkend of geavanceerde simulatietools gebruikt kunnen worden om met hoge resolutie overstromingsbeelden dijkdoorbraken bijna realtime te simuleren bij (dreigende) calamiteiten.
- opdracht gegeven voor een project om de effect- en nulmeting voor Leegveld en Deurnsche Peel wetenschappelijk te onderbouwen via statistische toetsen.
- een begin gemaakt met een project om via remote sensing beregening en water op het maaiveld te detecteren.

2.2.2 Gezond en natuurlijk water

2.2.2.1 Doelstellingen

- We treffen (ons deel van) de maatregelen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem (inrichting, stoffen, en beheer en onderhoud).
- We dragen bij aan meer biodiversiteit.
- We vergroten de mogelijkheden voor recreatie in en om het water, zonder dat dit ten koste gaat van de waterdoelen.

2.2.2.2 Prestaties en activiteiten

Voor dit deelprogramma zijn meerdere prestaties opgenomen in de begroting 2024. In onderstaande tabel ziet u de voortgang daarvan. In de kolom 'inspanningsprestaties' staat de geleverde inspanning die nog niet terug te zien is in de daadwerkelijk gerealiseerde prestaties. Dit doet meer recht aan de behaalde mijlpalen voor de afronding van een project. Daarbij houden we rekening met de voortgang van een project:

- 10% van de prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is.
- 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.
- 60% telt mee als het projectplan Waterwet is vastgesteld.
- 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie).

Tabel 6: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2024	Prognose Burap 2024	Realisatie 2024	Inspannings-prestaties 2024	T.o.v. Burap 2024	T.o.v. Begroting 2024
Beekherstel	km	116	3	2	2	2	groen	oranje
Natuurvriendelijke oevers eigenstandig	km	203	24	17	15	17	oranje	oranje
Natuurvriendelijke oevers gecombineerd	km	43	4	1	1	3	groen	rood
Ecologische verbindingszones	km	95	7	4	5	6	groen	oranje
Beekmondingen	aantal	2	0	0	0			
Vispassages	aantal	170	13	12	2	10	rood	rood
Recreatie	aantal	18	18	20	20		groen	groen

Verkenningen en beleid voor 2024		
Waterverdeling en waterkwaliteit	Opstellen	
Kennisontwikkeling waterkwaliteit (o.a. opkomende stoffen)	Uitvoeren/Opstellen	
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen	Uitvoeren	

Kaart 3: Prestaties in 2024 binnen het deelprogramma Gezond en natuurlijk water

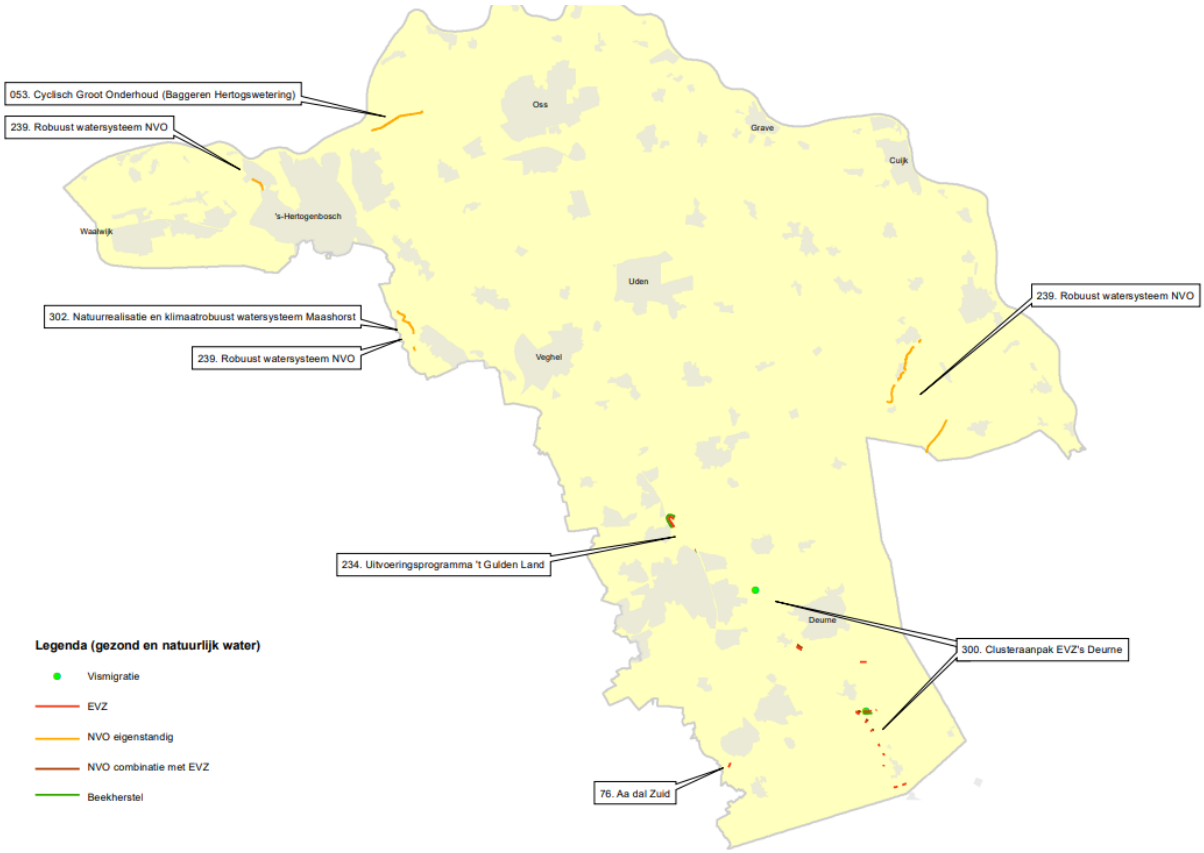

Kaderrichtlijn Water (KRW)

In 2024 is een parameteranalyse uitgevoerd voor de KRW om per waterlichaam scherp te krijgen waar we staan ten opzichte van de KRW-doelen en wat wij of anderen extra kunnen doen om zo dicht mogelijk bij die KRW-doelen te komen. Na de zomer hebben we het handelingsperspectief per waterlichaam bekeken. De conclusies volgen in 2025 in een KRW-vervolgstrategie en een uitvoeringsprogramma.
Onderdeel van het uitvoeringsprogramma is ook om nog scherper te gaan sturen op de realisatie van de inrichtingsopgaven. Net als voorgaande jaren was ook in 2024 de realisatie van beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages minder groot dan begroot. Met de naderende KRW-deadline in 2027 moeten we de komende jaren een inhaalslag maken.
Parallel werken we ook met onze partners in Brabant, het Maasstroomgebied, de Unie van Waterschappen en in heel Nederland uit hoe we verder werken aan de KRW (KRW-Impuls).

- Tot en met 2027 hebben we nog een grote opgave om onze waterlopen zó in te richten dat ze bijdragen aan een ecologisch goed functionerend watersysteem. Het gaat dan om beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages. We voeren deze inrichtingsmaatregelen op zo'n manier uit dat dit ook leidt tot een klimaatrobuuster watersysteem dat beter is voorbereid op klimaatextremen (te droog en te nat). Het merendeel van de geplande maatregelen is al in uitvoering of in voorbereiding. Toch is het nog een

aanzienlijke inspanning om ze uiterlijk in 2027 klaar te krijgen. We hebben in beeld gebracht wat de ecologisch meest waardevolle trajecten zijn en zijn (voor)verkenningen gestart voor trajecten waar nog geen project loopt. Hiermee gaat het overgrote deel van de resterende opgave richting uitvoering.

- Dit jaar hebben we langs delen van de Soeloop, de Astense Aa en de Oude Aa en bij het Gulden Land twee kilometer aan beekherstel gerealiseerd. Voor het herstel van de beek bij de Groene Punt bij Helmond voeren we een aanvullende hydrologische analyse uit vanwege de natte winter van afgelopen jaar. Hierdoor is de uitvoering naar 2025 verschoven.
- We hebben 16 kilometer natuurvriendelijke oever (NVO) aangelegd: 15 kilometer eigenstandig en 1 kilometer in combinatie met een ecologische verbindingszone (EVZ). De meeste van deze kilometers komen vanuit ons clusterproject NVO. Verder hebben we een NVO aangelegd bij de Hertogswetering binnen het project Kadeherstel. Deze 16 kilometer is minder dan de beoogde 28 kilometer. Het project Raam EVZ NVO (7 kilometer) heeft vertraging opgelopen in de planprocedure en er loopt een rechtszaak bij de Leijgraaf (2 kilometer). De werkzaamheden bij De Vlier (2,5 kilometer) zijn gestart en worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 afgerond.
- Met de aanleg van de vispassages lopen we achter. De werkzaamheden bij De Vlier (4 stuks) zijn gestart in november en worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 afgerond. Er loopt een rechtszaak bij de Leijgraaf (4 stuks). Bij het project Peelseloop Benedenloop (4 stuks) hebben we vertraging opgelopen door de levertijd van materialen, waardoor de oplevering uitloopt naar 2025. Het clusterproject Vismigratie heeft geïnvesteerd in een gedegen voorbereiding en standaard aanbestedingsstukken om in een later stadium tijd in te lopen. De aangelegde vispassages liggen in de Oude Aa en de Soeloop.
- Grond blijft een cruciale factor voor het succes van de inrichtingsprojecten binnen de KRW. Hier hebben we in 2024 sterk op ingezet en we hebben veel gronden verworven die nodig zijn om onze doelen te halen.

Ecologische verbindingszones (EVZ)

- In 2024 realiseerden we 5 kilometer EVZ bij de Soeloop, Het Gulden Land, de Astense Aa en de Oude Aa. Ook hebben we 120 meter gerealiseerd langs de Leijgraaf bij Vorstenbosch door een particulier via de stimuleringsregeling (STILA). Met deze 5 kilometer blijven we onder de 7 kilometer die was beoogd. Dit komt door het uitblijven van de EVZ bij de Leijgraaf (2 kilometer) door de rechtszaak die daar loopt.

Biodiversiteit

- In de begroting van 2024 hebben we een actualisatie aangekondigd van het actieplan biodiversiteit. Daarvoor zijn we deels afhankelijk van meer duidelijkheid vanuit het Rijk en de provincie over de doelstellingen (en de financiering) rondom groenblauwe dooradering en de bossenstrategie. Echte duidelijkheid hierover is er nog niet. Daarom is ook onze actualisatie uitgesteld. Toch hebben we ingezet op meer biodiversiteit, onder meer via inrichtingsmaatregelen in het watersysteem, op onze dijken en onderhoudspaden en via onze subsidieregeling. Hiervoor hebben we geen actueel actieplan nodig.
- De subsidieregeling Biodiversiteit was opnieuw populair. Mensen vroegen onder meer subsidie aan voor bijenhotels, poelen en de aanplant van inheemse soorten.
- Tweemaal per jaar organiseren wij samen met de provincie en de waterschappen De Dommel en Brabantse Delta de netwerkdag biodiversiteit, waarvoor vele organisaties en vrijwilligers worden uitgenodigd. Deze dagen waren afgelopen jaar opnieuw een groot succes. Een van de thema's was invasieve exoten.

Invasieve Exoten

- Invasieve exoten zijn planten- en diersoorten die van oorsprong niet in ons land vorkomen en door de afwezigheid van concurrentie domineren in ons watersysteem. Ze kunnen een risico vormen voor de biodiversiteit, de (water)veiligheid en/of het peilbeheer. Voorbeelden zijn de grote waternavel, de Japanse duizendknoop en de Amerikaanse rivierkreeft.
- Het probleem van invasieve exoten wordt provinciaal en landelijk steeds serieuzer genomen. Ook bij waterschap Aa en Maas neemt de overlast door invasieve exoten toe. We zijn in 2024 gestart met een

actualisatie van ons beleid, in lijn met het landelijke Aanvalsplan Invasieve Exoten. Belangrijke onderdelen van onze aanpak zijn een goede samenwerking met andere terreineigenaren en meer aandacht voor het goed schoonmaken van het materieel dat we inzetten.

Recreatief medegebruik

- Via recreatie en educatie kunnen we onze inwoners bereiken om hun waterbeleving en waterbewustzijn te vergroten. Zo komen zij in aanraking met het werk van het waterschap. In 2024 hebben we het volledige subsidiebudget uitgegeven om twintig externe initiatieven te ondersteunen.
- Afspraken rondom sportvisserij worden gemaakt via de Visstandbeheercommissie Aa en Maas (VBC). In 2024 hebben we met de VBC een nieuw visplan opgesteld en bestuurlijk laten vaststellen. Het visplan beschrijft de intenties van de betrokken partijen en biedt kaders voor verdere afspraken. Belangrijke thema's blijven: het toewerken naar een loodvrije sportvisserij en de implementatie van visserijvrije zones.

Zwemplassen

- De bacteriologische zwemwaterkwaliteit was in 2024 in alle zwemplassen 'uitstekend'. Wel was het nodig om voor twee zwemplassen een negatief zwemadvies af te kondigen vanwege blauwalgen.
- Zwemseizoen 2024 was bijzonder ten opzichte van afgelopen jaren, doordat de winter, het voorjaar en de zomer relatief nat waren. Bij enkele zwemplassen leidde dit tot onveilige situaties door zeer hoge waterstanden, waarvoor (soms wel het hele zwemseizoen) gewaarschuwd moest worden. Ook was het wat rustiger op de meeste stranden, waardoor er meer watervogels verbleven. De regen zorgde voor afspoeling van ontlasting naar de zwemzone. Dit leidde op enkele locaties tot overschrijdingen van de bacteriologie, maar die waren van te korte duur om tot een negatief zwemadvies te leiden.
- Na een landelijke oproep vanuit de Unie van Waterschappen hebben we in 2024 alle zwemplassen onderzocht op de aanwezigheid van PFAS. Bij geen enkele zwemplas werd de advieswaarde van het RIVM overschreden. Wel viel op dat - naast zwemplas Berkendonk - ook zwemplas Dierenbos een relatief hoge toetswaarde had, maar nog wel ruim onder de advieswaarde voor natuurzwemplassen.
- Brabantbreed herijken we zo nodig de afspraken rondom zwemwater met de provincie, de omgevingsdienst en de waterschappen. Dit bleek in 2024 niet nodig; de definitieve provinciale verordening heeft namelijk niet geleid tot een verschuiving van taken en verantwoordelijkheden.

Waterkwaliteit

- We zijn in beeld gaan brengen wat we onder de Omgevingswet kunnen aanpassen in onze regels om de waterkwaliteit te verbeteren. We baseren ons hierbij op de uitgevoerde parameteranalyse (zie het kopje Kaderrichtlijn Water).
- Op drie rwzi's voeren we maatregelen uit om de hoeveelheid stikstof en fosfor in het effluent te verlagen. Op rwzi Dinther hebben we een aanvullende stap in gebruik genomen om medicijnresten te verwijderen: de ozon-installatie.
- We hebben extra ammoniumsensoren geplaatst in diverse zuiveringen om meer inzicht te krijgen in de bijdrage vanuit de rwzi en de mogelijkheden in de processturing.
- Ook in 2024 hebben we deelgenomen aan projecten om landbouwemissies te verlagen. Dat doen we in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het provinciale programma BodemUp Brabant is hierbij het belangrijkste instrument met € 200.000 per jaar voor de periode 2023-2027. Het bedrijfsbodem- en waterplan (BBWP) zetten we hierbij in voor advisering en het monitoren van de voortgang op bedrijfsniveau. In 2024 maakten we een inhaalslag in aantallen deelnemers, individuele adviesbezoeken en groepsbijeenkomsten. In totaal waren er 650 deelnemende agrariërs. Eind 2024 is ook een tussenevaluatie van BodemUp gestart. De resultaten daarvan komen begin 2025 beschikbaar.
- Het programma Schoon water voor Brabant, dat de emissie van gewasbeschermingsmiddelen terugdringt en niet-chemische bestrijding promoot, is in 2024 voortgezet.
- In het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2023-2027 draagt waterschap Aa en Maas bij aan groenblauwe diensten onder het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Via deze diensten leveren

agrariërs een bijdrage aan het behalen van onze WBP-doelen (waterkwaliteit, KRW, klimaat en biodiversiteit). In het eerste kwartaal van 2024 is de GLB-regeling 'productieve investeringen water' opengesteld voor boeren. Naar aanleiding van vragen vanuit het programma Schoon Water voor Brabant hebben we met deze regeling de aanleg van wasplaatsen op boerenbedrijven gestimuleerd. Hier is goed gebruik van gemaakt.

- In 2024 hebben we vanuit de Stimuleringsregeling Landschap (Stila) bijna € 95.000 beschikbaar gesteld voor elf projectaanvragen. Via deze regeling voeren particuliere grondbezitters inrichtingsmaatregelen uit op het gebied van biodiversiteit, de waterkwaliteit en het klimaat. Twee projecten hebben een bijdrage geleverd aan de inrichting van EVZ's in de vorm van stapstenen: de EVZ aan de Dorshout in de gemeente Meierijstad en EVZ de Leijgraaf in Heeswijk-Dinther.
- Daarnaast zijn er projecten uitgevoerd bij particulieren en boeren voor landschapsontwikkeling en de ontwikkeling van stapstenen in het landschap. Zo is er in Boerendonk een oude beekloop hersteld met ruimte voor natuurvriendelijke oevers en struweelranden. In Gemert-Bakel is bij de Wilde Bertram een poel gegraven met de ontwikkeling van een bosschage.
- In het projectgebied in Westerbeek is een vervolgonderzoek gestart voor sensorgestuurd boeren. Dat doen we onder de paraplu van STOWA in een consortium met een groot aantal overheden (waaronder de ministeries van IenW en LVVN) en kennisinstituten (Deltares, Wageningen Universiteit, KWR en RIVM). Daarnaast is er in 2024 groen licht gekomen voor een groot EU-onderzoeksproject om met *nature-based solutions* nutriëntenverliezen vanuit landbouwpercelen naar het oppervlaktewater te verminderen. Door onze bijdrage aan die praktijkonderzoeken staan we in de voorhoede qua kennisontwikkeling en willen we zo goed mogelijk helpen om de landbouwsector perspectief en handvatten te geven om het verlies van nutriënten en ammonium richting het oppervlaktewater terug te dringen.
- We zetten in op het meten en monitoren van toxische stoffen en non-target screenings. Deze resultaten brengen we ook in bij de Schone Maaswaterketen, waar monitoring plaatsvindt van het stroomgebied. Dat doen we enerzijds om opkomende stoffen sneller in het vizier te krijgen en anderzijds om de bronnen van industriële stoffen te achterhalen.
- In 2024 is een driejaarlijkse screening uitgevoerd op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen (de zogenaamde smalle screening). Hierbij hebben we een nieuwe, landelijk ontwikkelde analysemethode toegepast met lagere analysegrenzen voor een groep van bijna honderd stoffen. Deze kunnen zo al met lagere concentraties worden aangetoond in het oppervlaktewater. Dit levert een beter beeld op van de verspreiding van deze stoffen en mogelijke overschrijdingen van de normen die voorheen onder de analysegrenzen lagen. De resultaten worden in 2025 gerapporteerd.
- Er komen steeds meer giftige stoffen in ons oppervlaktewater, wat een bedreiging vormt voor de gezondheid van mens en dier. We ontwikkelen gereedschap om de 'toxische druk' beter in kaart te kunnen brengen. Veel methodieken zijn complex en vragen expertkennis die dun gezaaid is. Het is onze rol om het onderzoek en de dagelijkse praktijk met elkaar te verbinden. Zo zijn we betrokken bij een consortium met STOWA en de TU Eindhoven om nieuwe sensortechnieken te ontwikkelen die in de medische wetenschap gebruikt worden. Ook werken we mee aan de ontwikkeling van de nieuwste DNA-technieken. We zijn ook bezig om een methode te verfijnen die de ophoping van gifstoffen in vissen en mosselen kan meten.
- Ook via vergunningverlening, toezicht en handhaving zetten we in op een betere waterkwaliteit. Vooruitlopend op de besluitvorming over het KRW-uitvoeringsprogramma hebben we in 2024 al meerdere acties uitgevoerd:
    - We hebben 7 vergunningen voor directe lozingen geactualiseerd, zodat de voorwaarden hiervoor zijn gebaseerd op de meest actuele inzichten. De verwachting is dat deze in 2025 daadwerkelijk de huidige vergunning gaan vervangen, in afstemming met de betreffende ondernemers.
    - 19 vergunningen voor directe lozingen zijn al lange tijd niet actief. We hebben voorbereidingen getroffen en er zijn gesprekken gaande met de vergunninghouders om deze lozingsvergunningen in te trekken.
    - Om ook de resterende 32 vergunningen voor directe lozingen te actualiseren, hebben we een prioritering gemaakt om dit uiterlijk in 2027 afgerond te hebben.

- Bij 8 lozende bedrijven hebben we, naast de parameters in de vergunning, gecontroleerd of zij andere ongewenste stoffen lozen. Bij één bedrijf bleek dit het geval. Er lopen nu gesprekken om dit te verminderen en hier voorwaarden voor te stellen in de vergunning.
- Bij 2 terreinen van Defensie hebben we onderzocht of er PFAS-houdend water geloosd wordt. Dit blijkt het geval. We zijn in overleg met Defensie en andere bevoegde gezagen om deze lozingen te verminderen.
- We werken aan een beleidslijn om beter te kunnen toezien en handhaven bij wasplaatsen, waar gewasbeschermingsmiddelen vrij kunnen komen. Nu is handhaving alleen mogelijk bij een heterdaad waarneming van een overtreding, wat zorgt voor een kleine pakkans. Wij willen ook achteraf (via monstername) kunnen bepalen of de regels zijn nageleefd.

2.2.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 7: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING KLIMAATBESTENDIG EN GEZOND WATERSYSTEEM *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	71.017	71.017	72.072	101%	N	1.055
Totaal baten	1.152	1.152	3.388	294%	V	2.236
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**69.865**	**69.865**	**68.683**	**98%**	**V**	**1.181**
Totaal beschikking bestemmingsreserves			21	>	V	21
Netto lasten	**69.865**	**69.865**	**68.662**	**98%**	**V**	**1.202**

De nettolasten zijn ruim een miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door hogere opbrengsten uit het verhuren/verpachten van grond en water en winst op de verkoop van grond met een hogere transactieprijs dan de boekwaarde. Ook diverse bijdragen van derden, bijvoorbeeld in relatie tot de thema- en gebiedsgerichte plannen, zijn hoger dan begroot. Naast de baten zijn ook de lasten hoger, maar het verschil is kleiner. Zo zijn de energiekosten voor het beheer van de hoeveelheid water en de kosten voor het bedienen en onderhouden van de kunstwerken binnen watersysteembeheer hoger dan voorzien. Daarnaast hebben we te maken met onvoorziene kosten voor (het bestrijden van) calamiteiten. Ook zijn de personeelslasten toegenomen door de noodzakelijke inzet van mensen en als gevolg van de cao-afspraken. De kosten voor het cyclisch groot onderhoud van de waterlopen en monitoring waren als gevolg van de natte omstandigheden juist lager. Door het doorschuiven van projecten in de tijd zijn er minder kapitaallasten doorberekend.

In paragraaf 4.2.1. wordt per kostensoort nog een toelichting gegeven.

Investeringen

*Grafiek 4: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

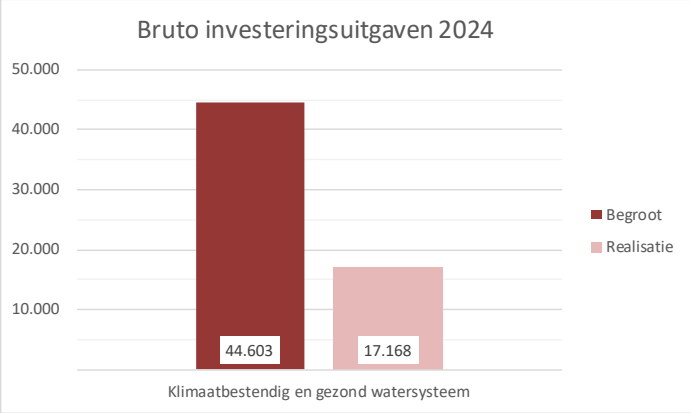

Van de in de totaal begrote bruto investeringsuitgaven is € 27,4 miljoen niet gerealiseerd. Dit komt doordat bij meerdere projecten, om uiteenlopende redenen, vertraging is opgetreden.

- Bij het project Blauwe Poort Laarbeek is beroep ingediend tegen het PPWW. De zitting hierover heeft in december plaatsgevonden. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is daardoor maar 14% daadwerkelijk gerealiseerd.
- Ook bij het Gebiedsplan Raam zijn beroepen ingediend tegen het PPWW. De zitting is gepland in 2025. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is 27% daadwerkelijk gerealiseerd.
- Voor het aanleggen van de EVZ Beneden Aa–Leijgraaf werd dit jaar nog groen licht verwacht van rechter om de aanbesteding te mogen starten. De uitspraak kwam uiteindelijk pas eind 2024. Hierdoor is van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven maar 3% daadwerkelijk gerealiseerd.
- De uitvoering van het IGP Maasheggen–St is door extreem natte terreinomstandigheden vertraagd. Tevens is er een geschil ontstaan met een belanghebbende waardoor de voortgang is vertraagd. Uiteindelijk is 50% van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven daadwerkelijk gerealiseerd.
- Bij het project NNP Wijboschbroek fase 2 zijn beroepen ingediend tegen het PPWW, maar deze zijn later ingetrokken. Desondanks is er flinke vooruitgang geboekt en zijn 80% van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven gerealiseerd.
- Voor het wegwerken van de baggerachterstand in district beneden Aa was als gevolg van het onderzoek naar de waterbodemkwaliteit een aanpassing van het bestek nodig waardoor het project moest worden uitgesteld.
- Het uitvoeringsprogramma waterconservering boven en beneden Aa is vertraagd door het niet beschikbaar zijn van een hydroloog en een verlate reactie van de stakeholders met aanpassingen op het ontwerp. Van de voor 2024 begrote investeringsuitgaven is 8% daadwerkelijk gerealiseerd.

Van de € 17,2 miljoen die wel is besteed, heeft € 11,3 miljoen betrekking op lopende projecten zoals Natte Natuurparel Wijboschbroek, Programma HOWABO, Aa dal Zuid, Beekontwikkeling St. Jansbeek (fase 2 en 3), Kadeherstel Hertogswetering, Blauwe Poort Laarbeek en Gebiedsplan Raam. De overige € 5,9 miljoen is besteed aan projecten als de clusteraanpak vismigratie, GGOR Goorloop Snelleloop, EVZ Meerkensloop, het uitvoeringsprogramma ’t Gulden Land, de clusteraanpak NVO’s, clusteraanpak EVZ’s Deurne, Beekherstel Peelseloop Benedenloop, vismigratie Gewande en de integrale wateropgave Aa dal Noord.

Binnen het project Aa dal Zuid fase 1 is sprake van een scopewijziging. Bij de uitvoering van het traject Slievenseloop zijn aanvullende maatregelen nodig doordat instabiele taluds instorten of dreigen in te storten. Dit gebeurt in de vorm van het aanbrengen van beschoeiing. De kosten hiervoor bedragen bij benadering € 200.000 en waren niet voorzien. Deze kosten worden gedekt door middelen die binnen fase 1 zijn geraamd voor het realiseren van het beekdal-ontwikkelingstraject Dijkstraat. De voorbereidingen hiervoor zijn nog niet op het gewenste niveau om tot planvorming over te gaan. Dit wordt daarom als separaat project opgenomen onder het uitvoeringsprogramma van fase 2. De hiervoor binnen fase 1 geraamde middelen worden ingezet voor de noodzakelijke en onvoorziene maatregelen aan de taluds.

2.3 Schoon water

Bij Schoon water gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten binnen de afvalwaterketen. Het zuiveren van afvalwater staat daarbij centraal. Dit programma hangt samen met het deelprogramma ‘Gezond en natuurlijk water’. Met goed gezuiverd afvalwater leveren we immers een belangrijke bijdrage aan een gezond en natuurlijk watersysteem. Niet alleen in ons eigen werkgebied, maar ook in de Maas, die een bron is voor het drinkwater voor West-Nederland.

2.3.1 Doelstellingen

- We streven naar een duurzame en doelmatige afvalwaterketen volgens de wettelijke kwaliteitseisen voor ons effluent.
- We werken aan de ambitie om de hoeveelheid stikstof en fosfor te verlagen en zo bij te dragen aan de KRW-doelstellingen in oppervlaktewater (in 2027).
- We werken aan de ambitie om medicijnresten te verwijderen door vóór 2027 aanvullende zuiveringsstappen te installeren op minimaal drie rwzi's.
- We werken aan de opgave om in 2030 energieneutraal, in 2035 klimaatneutraal en in 2050 circulair te zijn.

2.3.2 Prestaties en activiteiten

In de navolgende tabel en kaart geven we inzicht in de in 2024 geleverde prestaties en uitgevoerde activiteiten.

Tabel 9: Prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Wettelijke norm *1	Doel Begroting 2024	Doel 2027 Reductieopgave KRW *2	KRW-norm oppervlakte water	Realisatie 2024	T.o.v. begroting 2024
Uitvoeren wettelijke taak: Zuiveren van afvalwater							
Voldoen aan afname afspraak, operationele beschikbaarheid	%		> 98			99,9	groen
Voldoen aan lozingseisen vergunningen	j/n		j		*7	n	groen r
Verbetering effluentkwaliteit							
Zomerhalfjaargemiddelde concentratie fosfor							
rwzi Dinther	mg/l	1,0	0,60	0,39	0,22	0,72	oranje
rwzi Vinkel	mg/l	2,0	1,10	0,14	0,15	0,68	groen
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	1,0	0,60	0,14	0,11	1,07	oranje
rwzi Asten	mg/l	2,0	0,40	0,30	0,11	0,64	oranje
rwzi Oijen	mg/l	*3 1,8	*6 1,80	*4 0,69	0,15	0,65	groen
rwzi Land van Cuijk	mg/l	*3 1,6	0,80	*4 1,0	0,14	0,61	groen
rwzi Den Bosch	mg/l	*3 1,0	0,70	0,80	0,11	1,43	rood
Zomerhalfjaargemiddelde concentratie stikstof							
rwzi Dinther	mg/l	10	4,0	2,8	2,4	4,70	oranje
rwzi Vinkel	mg/l	10	3,5	*4 3,7	2,8	3,40	groen
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	10	3,5	3,0	2,3	4,60	oranje
rwzi Asten	mg/l	10	2,0	*4 2,5	2,3	2,40	oranje
rwzi Oijen	mg/l	*3 13,4	*6 9,2	*4 4,2	2,8	3,90	groen
rwzi Land van Cuijk	mg/l	10	5,0	*4 4,9	2,5	4,90	groen
rwzi Den Bosch	mg/l	*3 12	10,0	7,0	2,3	12,9	rood
Doelmatige en duurzame bedrijfsvoering:							
Slibafvoer naar extern	ton		77.800			73.605	groen
Elektriciteit opwekking	MWh	*5	19.700		*8	17.323	oranje
Elektriciteit verbruik	MWh		44.100		*9	46.700	oranje
Energie neutraliteit	%		>90			85,1	oranje
Productie biogas	m3		7.250.000			7.465.707	groen
Bijproducten i.v.m. doelmatige bedrijfsvoering							
Winning struviet	ton		90			47	
Winning zeefgoed	ton		1.200			1106	

*1 Actuele norm betreft de waarden uit het activiteitenbesluit. Dit zijn voortschrijdende jaargemiddelden voor de nutriënten P en N.
*2 De waarden vanuit de reductieopgave en KRW-norm betreft zomerhalfjaar gemiddelden voor de nutriënten P en N (zomerhalfjaar gemiddelde is periode april t/m september).
*3 Betreft normen maatwerkvoorschrift
*4 Hier wordt de reductieopgave van 2027 nu al gehaald
*5 Het betreft opwekking elektriciteit waterschapsbreed.
*6 Als gevolg van renovatie rwzi Oijen hoger zomerhalfjaar gemiddelde
*7 Op rwzi Den Bosch wordt niet voldaan een Ptot, Ntot en Ptot voortschrijdend zomerhalfjaargemiddelde. Overig zuiveringen voldoen wel
*8 Opwek WKK Den Bosch zit ver onder begroting omdat biogas naar externe gaat. Begrotingssystematiek voor 2025 is hier op aangepast. Ook is er minder opgewekt met zon omdat er in 2024 aanzienlijk minder zonuren waren.
*9 Verbruik is aanzienlijk hoger omdat we veel meer water hebben verwerkt. Electriciteitsverbruik is waterschapsbreed.

Verkenningen en beleid voor 2024		
Strategie regie op influent	Opgestart	*groen*
Afvalwaterstrategie tweede tranche	Cie EB Beeldvorming en Oordeelsvorming af	*groen*

Uit de tabellen blijkt dat:

- Zes rwzi's voldoen aan de wettelijke vereisten. Alleen rwzi Den Bosch voldoet niet. Door de beperkte zuiveringscapaciteit en het veel hogere neerslagvolume in 2024 kan deze rwzi niet voldoen aan het tijdelijke maatwerkvoorschrift van 2021. Eind 2024 is een nieuw maatwerkvoorschrift vastgesteld.
- Op elke rwzi werken we stapsgewijs toe naar het behalen van de KRW-reductieopgave in 2027 (kolom 5). Rwzi Oijen en rwzi Land van Cuijk voldoen hier nu al aan. Rwzi's Asten en Vinkel voldoen al voor stikstof (kolom 7 is lager dan kolom 5).
- Voor de andere rwzi's werken we via jaarlijkse begrotingsdoelen toe naar het behalen van de reductieopgave in 2027. Rwzi's Vinkel, Oijen en Land van Cuijk hebben het begrotingsdoel 2024 behaald voor stikstof en fosfor (kolom 8 is groen, kolom 7 is lager dan kolom 4). Voor de andere rwzi's is dit niet het geval. Dit komt vooral door de forse regenbuien in de zomerperiode.
- Door de langdurige natte periode hebben we het afgelopen jaar circa 22% meer afvalwater verwerkt, oftewel zo'n 22 miljoen m³. Dat is bijna gelijk aan het volume dat onze grotere rwzi's per jaar verwerken.
- We hebben meer elektriciteit ingekocht dan begroot. Weersinvloeden spelen hierbij zeker een rol, maar ook de keuze om zo veel mogelijk biogas te leveren aan externen. Hierdoor is ook meer biogas geproduceerd dan begroot. Doordat de gasprijs een groot deel van het jaar onder de verwachte afzetprijs lag, is er desalniettemin een nadeel op de opbrengsten uit de verkoop van biogas.

Kaart 4: Prestaties in 2024 binnen het programma Schoon water

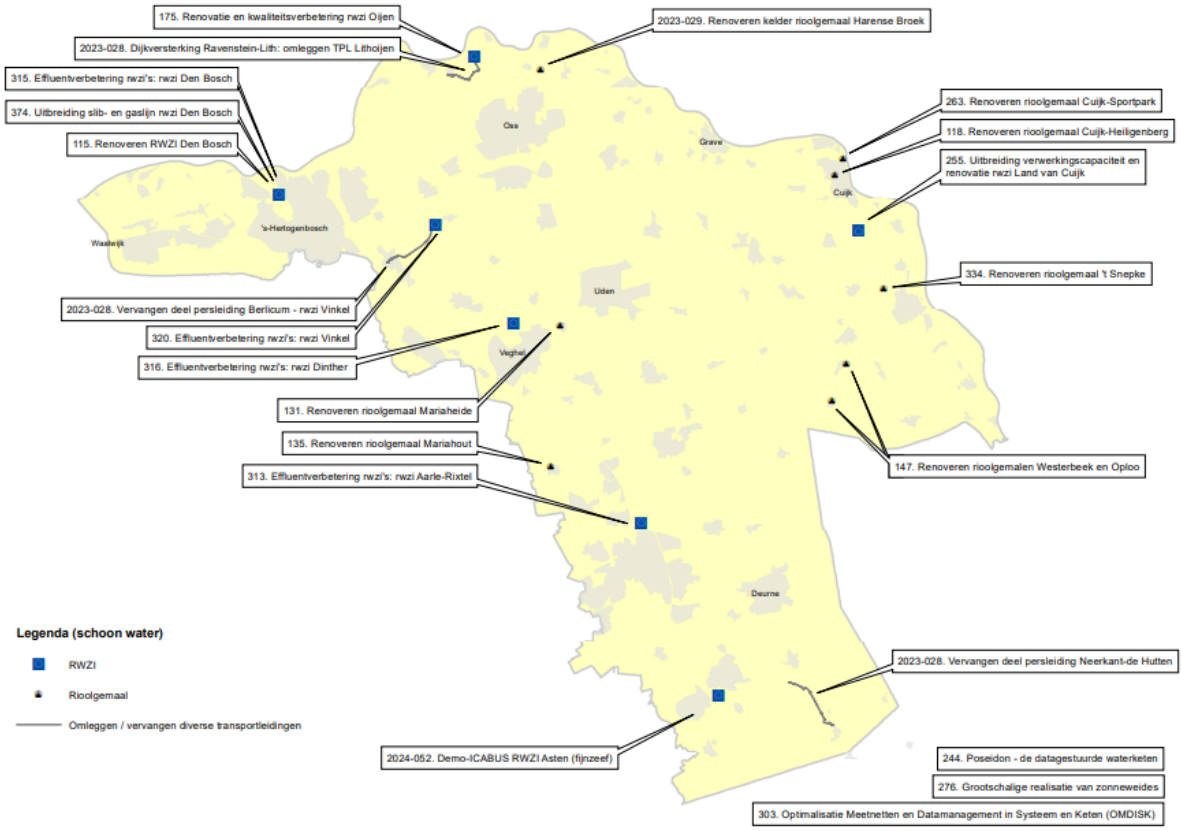

Effluentverbetering bij de rwzi's

In 2024 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd om de effluentkwaliteit te verbeteren:

- Voor rwzi Den Bosch loopt nog altijd een juridisch traject. Het project Uitbreiding slibgisting en gaslijn Den Bosch is gepauzeerd wegens netcongestie. Omdat er binnen afzienbare tijd geen zicht is op een uitbreiding van de netcapaciteit worden alle beoogde activiteiten in samenhang uitgewerkt in scenario's.
- Op rwzi Oijen zitten we nog midden in de renovatie. Omdat er tijdelijk een halve zuivering draait, is een maatwerkvoorschrift opgesteld. Tabel 9 laat zien dat we daar ruimschoots onder zitten. De PACAS-installatie wordt via een opstartprogramma ingeregeld.
- Op rwzi Dinther is de bouw van de ozoninstallatie afgerond en is begonnen met het inregelen ervan. Om de lozing van nutriënten verder terug te dringen, zijn we bezig om een aanvullende zuiveringsstap te ontwerpen.
- Voor rwzi Vinkel zijn we volop bezig met de voorbereiding van een gecombineerde zuiveringsstap, waarmee we nutriënten én medicijnresten kunnen verwijderen.
- Op rwzi Land van Cuijk is de renovatie en uitbreiding van de waterlijn in volle gang. De keuze voor renovatie of ombouw van de sliblijn is afhankelijk van de keuzes voor de sliblijn van rwzi Den Bosch.
- Voor rwzi Aarle-Rixtel werken we de maatregelen uit om de kwaliteit van het effluent te verbeteren, waarbij we rekening houden met netcongestie.

Netcongestie

In de planvorming en in de uitvoering is netcongestie steeds vaker een beperkende factor. De plannen voor de rwzi's Den Bosch, Land van Cuijk en Aarle-Rixtel zijn bijgesteld. Netcongestie zorgt ervoor dat de planning om de effluentkwaliteit eind 2027 verbeterd te hebben onder druk staat. Waar mogelijk hebben we voorrang aangevraagd bij toekomstige uitbreidingen van het transportvermogen (codebesluit ACM). Overal waar een uitbreiding nodig is voor onze primaire taak, is die voorrang toegekend. Desondanks moet er wel eerst capaciteit zijn. Netcongestie zal daarmee toch tot vertraging leiden.

Vervolg op de afvalwaterstrategie

De herziening van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater is op 5 november 2024 definitief geworden, na instemming van de Raad van de Europese Unie. De herziene richtlijn omvat onder andere strengere eisen voor nutriënten. Een aanvullende zuiveringsstap om medicijnresten te verwijderen wordt verplicht voor grotere rwzi's. Elke lidstaat heeft nu drie jaar de tijd om de herziene richtlijn in nationale wetgeving te verankeren. Wanneer wij de koers uit onze huidige afvalwaterstrategie volgen, voldoen onze rwzi's hier al aan. Het waterschap heeft echter óók ambities op het vlak van energie, klimaat en circulariteit, en aanvullende ambities voor de waterkwaliteit. We zien ook nieuwe ontwikkelingen, zoals de mogelijke inzet van effluent voor verdrogingsbestrijding en de zuivering van de toekomst. In het vervolg op de afvalwaterstrategie verwerken we deze ambities en ontwikkelingen, en richten we ons op de maatregelen in de periode 2028-2037. In de commissie Emissiebeheer hebben de beeldvormende sessie (16 mei 2024) en de oordeelsvormende sessie (21 november 2024) plaatsgevonden. In 2025 wordt het vervolg op de afvalwaterstrategie aan het algemeen bestuur voorgelegd ter besluitvorming.

Regie op influent en bronaanpak

- We hebben de samenwerking met gemeenten rondom afkoppelen, Stad als Spons en KRW versterkt.
- Om meer grip te krijgen op de kwaliteit van het influent, stellen we momenteel een influentstrategie op. Deze heeft grote samenhang met de KRW, Stad als Spons en het vervolg op de afvalwaterstrategie. Deze trajecten leveren allemaal input op voor de influentstrategie die in 2025 wordt afgerond.
- Op de rwzi's Oijen en Dinther wordt veel gemeten om de rendementen van de zuiveringsstappen te volgen. We hebben een uitgebreid onderzoeksprogramma dat het inregelen volgt om zo tot de optimale besturing te komen. Hierin bekijken we ook wat er nodig is om in de nabije toekomst aan de 80% verwijdering te voldoen, zoals de herziene richtlijn vraagt. In de eerste opstartfase zien we met de beperkte dosering van poederkool waar we mee gestart zijn al een stijgend zuiveringsrendement van 15%.

- Binnen de Schone Maaswaterketen (SMWK) zijn de eerste meetresultaten gedeeld met partners (38 stoffen gemeten op 30 locaties binnen het Maasstroomgebied). In 2025 is dit voor iedereen terug te vinden in de online atlas.
- We hebben een aantal projecten uitgevoerd vanuit het Brabants Kernteam Medicijnresten uit Water, een samenwerking tussen overheden en zorgpartijen die is gericht op bronaanpak. Waterschap Aa en Maas is specifiek betrokken bij het bewustzijn bevorderen bij huisartsen, apothekers en ziekenhuizen, zoals Bernhoven en Jeroen Bosch. Daarnaast zijn we in gesprek met Savant Zorg.

2.3.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 8: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING SCHOON WATER *(bedragen * € 1.000)*						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2024**	**Begroting 2024 incl. wijziging**	**Realisatie 2024**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	75.991	75.991	78.477	103%	N	2.486
Totaal baten	5.411	5.411	7.296	135%	V	1.885
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**70.580**	**70.580**	**71.180**	**101%**	**N**	**600**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	119	119	554	466%	V	435
Netto lasten	**70.461**	**70.461**	**70.627**	**100%**	**N**	**165**

De netto lasten zijn iets hoger dan begroot. Wel zijn er binnen het programma enkele grote (voornamelijk incidentele) afwijkingen ten opzichte van de begroting. Deze worden hierna toegelicht.

- Door de natte weersomstandigheden zijn de getransporteerde en gezuiverde hoeveelheden afvalwater circa 22% hoger dan waar in de begroting vanuit is gegaan.
- De energieproductie via zonnekracht is achtergebleven bij de begroting als gevolg van minder zonuren. Samen met de gestegen netwerktarieven leidt dit tot een nadeel op de inkoop van elektriciteit van € 1,5 miljoen.
- De marktprijzen voor gas waren een groot deel van 2024 lager dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Doordat ook de afname van het biogas in het laatste kwartaal achter is gebleven, zijn de opbrengsten uit biogas € 0,3 miljoen lager dan begroot.
- Onze bijdrage aan de dienstverlening door de SNB over 2024 € 0,7 miljoen hoger. Daarnaast is eerder bij de invoering van het huidige verrekenmodel met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. Dit leidt nu tot een eenmalig nadeel van € 0,3 miljoen. Het voordeel dat hiertegenover staat is hoger, maar is al verwerkt in de jaarrekening 2023 c.q. al meegenomen in de begroting 2024.
- Met de inkoop van hulpstoffen is een voordeel behaald van € 1,9 miljoen. Van dit bedrag heeft € 1,6 miljoen betrekking op een lager verbruik in combinatie met lagere inkoopprijzen van poederkool voor de extra zuiveringstrap op de rwzi Oijen en Dinther. Daarnaast hebben optimalisaties in het zuiveringsproces op onderdelen tot een (structureel) lager verbruik van hulpstoffen geleid.
- De kosten voor het onderhoud van het transportstelsel en de zuiveringen is per saldo € 1,2 miljoen hoger dan begroot. Verder zijn ook in 2024 zo'n € 0,2 miljoen niet begrote kosten gemaakt voor de beveiliging van zonneweides. Dit in nog een nasleep van de koperdiefstal in 2023.
- De nieuwe regels voor anti-afhaaksubsidie in 2024 hebben ervoor gezorgd dat er dit jaar geen gebruik is gemaakt van de regeling. Een voordeel van € 1,2 miljoen.
- De uitgaven binnen de subsidieregelingen Klimaat stedelijk gebied en Klimaat regio AS50+ zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot.
- De kosten voor dienstverlening door derden zijn lager dan begroot. Voor BSOB en Aquon gaat voor dit programma per saldo om een voordeel van € 0,3 miljoen.
- Suppletieaangiftes (voor de btw) zorgden voor een voordeel van € 0,3 miljoen ten gunste van dit programma.

- Juridische procedures en advies rondom de rwzi ’s-Hertogenbosch en Oijen zorgen voor een nadeel van € 0,3 miljoen.
- De onttrekking aan de egalisatiereserve ten gunste van de vorming van de bestemmingsreserve instandhouding Land van Cuijk zorgt voor een voordeel bij de baten van € 2,0 miljoen.

Investeringen

*Grafiek 5: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

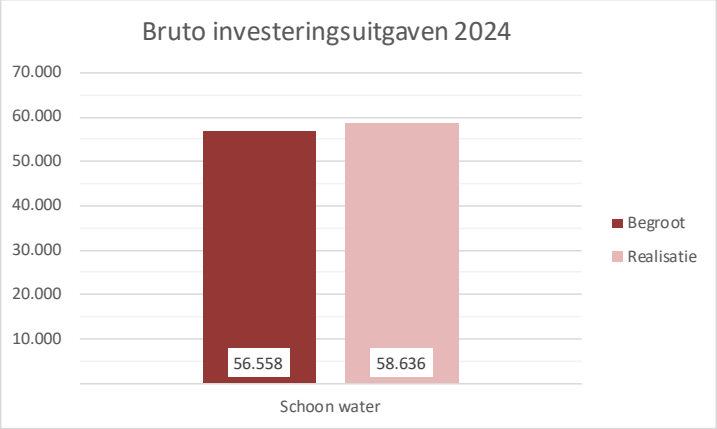

De bruto investeringsuitgaven bedragen € 58,6 miljoen en zijn daarmee iets hoger dan begroot. Dit is met name het gevolg van de kostenontwikkelingen. De uiteindelijke realisatie van de doelstellingen ligt in lijn met de begroting en is een flink toegenomen ten op opzichte van 2023 (€ 38,8 miljoen). Het grootste deel van de uitgaven (€ 56,1 miljoen) heeft betrekking op de volgende investeringsprojecten:

- Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen;
- Uitbreiding verwerkingscapaciteit en renovatie rwzi Land van Cuijk;
- Effluentverbetering rwzi Dinther: verwijdering medicijnresten;
- Effluentverbetering rwzi Dinther: verwijdering nutriënten;
- Effluentverbetering rwzi Vinkel;
- Uitbreiding slib- en gaslijn rwzi ’s-Hertogenbosch;
- Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel.

De uitvoeringskosten voor de renovatie van de rwzi Oijen en voor de uitbreiding van de verwerkingscapaciteit rwzi Land van Cuijk zijn hoger dan voorzien. Hiervoor is inmiddels aanvullend krediet beschikbaar gesteld. Andere projecten als de effluentverbetering rwzi Dinther (verwijdering nutriënten), de effluentverbetering rwzi Vinkel en renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg hebben meer tijd nodig om tot uitvoering te komen. De uitbreiding van de slib- en gaslijn rwzi Den Bosch is tijdelijk gepauzeerd in verband met netcongestie. Voor het project effluentverbetering Dinther (medicijnresten) is het laatste deel van de subsidie ontvangen (€ 2,7 miljoen).

2.4 Samen, duurzaam, slim en effectief

Diverse ontwikkelingen en activiteiten van het waterschap hebben betrekking op meerdere programma's en gaan over hoe wij willen werken en wat daarvoor nodig is: samen, duurzaam, slim en effectief. Het gaat simpel gezegd om activiteiten of bijzonderheden die de organisatie inzet ter ondersteuning van de totale opgave, maar die niet direct toewijsbaar zijn aan één programma.

2.4.1 Doelstellingen

Samen

- We werken gebiedsgericht en samen met onze partners aan de (gezamenlijke) inhoudelijke opgaven.

Duurzaam

- In 2030 zijn we energieneutraal.
- In 2050 zijn we klimaatneutraal en we spannen ons in om dat al in 2035 te bereiken.
- In 2050 zijn we circulair. Daarvoor moeten alle projecten nu al circulair worden ontworpen.

Slim

- Data, informatie en technologie zijn veilig, juist, betrouwbaar, beschikbaar, toegankelijk en bruikbaar.
- Innovatie helpt ons om onze doelen slim en effectief te behalen.

Effectief

- We werken effectief aan onze doelen, met voldoende capaciteit en kwaliteit, een adequaat instrumentarium, vanuit overzicht, met heldere en handhaafbare regelgeving, een goede communicatie en een goede crisisbeheersing.
- De mensen die bij waterschap Aa en Maas werken, vormen een belangrijk kapitaal. We investeren in onze mensen, ontwikkelen en borgen kennis en optimaliseren waar nodig onze inhuur.

2.4.2 Prestaties en activiteiten

Samen

- Het kabinet heeft in 2024 besloten om een nieuwe koers te varen voor het landelijk gebied. Concreet heeft de minister van LVVN afgelopen najaar besloten om het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) - waarin de opgaven voor water, natuur en klimaat integraal zouden worden opgepakt – stop te zetten. Het bijbehorende Transitiefonds van ruim € 24 miljard was al opgeheven tijdens de onderhandelingen over het hoofdlijnenakkoord. Door deze koerswijziging hebben alle provincies eind 2024 noodgedwongen besloten om het uitwerken van het NPLG in provinciale programma's ook stop te zetten. In samenspraak met alle regionale partners, waaronder waterschap Aa en Maas, heeft de provincie vastgesteld dat een integrale aanpak van de opgaven in het landelijk gebied onverminderd urgent is. Samen met haar partners werkt de provincie in 2025 een nieuwe aanpak uit voor het landelijk gebied, zij het op basis van minder financiële middelen.
- Ook in de GGA (Groenblauw Gebiedsgerichte Aanpak) werken we in Brabant samen aan de opgaven voor water, natuur en klimaat. Als waterschap denken wij in het bijzonder mee over een klimaatrobuust watersysteem. In 2024 waren wij de trekker van de GGA's in het gebied Moerputten/Vlijmens Ven en in Aa-dal-Noord. Bij de andere GGA's in ons werkgebied (Vitale Peel, De Bult en Strabrechtse Heide) is de provincie de trekker. In alle gevallen zijn wij ook de trekker van deelprojecten die aan onze eigen wateropgaven zijn gerelateerd. De GGA-aanpak maakt deel uit van de hierboven genoemde overall aanpak voor het landelijk gebied.
- Ook in 2024 waren we actief in verschillende samenwerkingsverbanden en regionale netwerken:
    - In de regio Noordoost-Brabant (RNOB) verbinden wij onze water- en klimaatopgaven aan de ruimtelijke opgaven van gemeenten rondom woningbouw, landbouw, natuur en energie. Onze inzet is om water en bodem sturend te laten zijn in de inrichtingskeuzes. In 2024 is er een nieuw

samenwerkingsconvenant opgesteld, dat ook door waterschap Aa en Maas bekrachtigd is. We hebben ons onder meer ingezet voor het Regiodealproject Puzzelen met Ruimte, de Agroproeftuin Noordoost-Brabant en de Stedelijke Regio ’s-Hertogenbosch. Het ‘goede gesprek’ vooraf met gemeenten en andere partners in de bouwketen blijkt net zo belangrijk als de inzet van instrumenten, zoals de watersignaleringskaart.

- In de Metropoolregio Eindhoven (MRE) werken 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant samen op basis van een gemeenschappelijke regeling (GR). De waterschappen Aa en Maas en De Dommel zijn officieel geen partner, maar we sluiten wel aan bij de programma's Ruimte en Wonen, Energietransitie en Landelijk Gebied. In maart 2024 hebben het Rijk en de MRE het Beethovenconvenant gesloten met een focus op de versnelde bouw van woningen. In de Regionale Begrippenlijst Wonen 2025, die is vastgesteld in december 2024, is op voorzet van de waterschappen het begrip 'waterbesparing’ toegevoegd. Continuïteit binnen de samenwerking en vroegtijdige betrokkenheid van de waterschappen bij deze grote ruimtelijke opgaven is niet altijd vanzelfsprekend en blijft inzet vragen. Daarnaast richt MRE zich op een nieuwe balans in het landelijk gebied en de verbinding tussen stad en land aan de hand van de grote transitieopgaven. Net als in RNOB agenderen wij – samen met waterschap De Dommel – onze water- en klimaatopgaven in de ruimtelijke keuzes die de samenwerkende gemeenten moeten maken.
- We werken nauw samen binnen NOVEX De Peel en NOVEX Stedelijk Brabant. Deze gebieden zijn door het Rijk aangewezen, omdat de stapeling van opgaven er complex en urgent is. Binnen NOVEX De Peel werken de ministeries van LVVN en VRO, de provincies Noord-Brabant en Limburg, vier betrokken gemeentelijke regio's en de waterschappen Aa en Maas en Limburg samen. Begin 2024 heeft NOVEX De Peel een Zich Ontwikkelend Perspectief voor 2050 naar buiten gebracht waarin natuur, (agrarisch) ondernemerschap en leefbaarheid centraal staan. Om boter bij de vis te krijgen, is medio 2024 een eerste Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda (RUIA) vastgesteld in het bestuurlijk overleg (BO) Leefomgeving door de ministers van LVVN en VRO. Beiden hebben begin december een bezoek gebracht aan het NOVEX-gebied.
  Binnen NOVEX Stedelijk Brabant vindt intensieve afstemming plaats met het Rijk over de Brabant-brede keuzes over de koers in de verstedelijkingsopgave, in combinatie met andere opgaven, zoals mobiliteit en energie. In 2023 is het Ontwikkelperspectief 2040 vastgesteld met daarin het ontwikkelprincipe ‘water en bodem als basis voor de verstedelijking’. Hiermee is dit het uitgangspunt voor de locatie- en inrichtingskeuzes voor verstedelijking. In 2024 heeft het BO Leefomgeving ingestemd met een uitvoeringsagenda voor de uitwerking van deze strategie. Voor de waterschappen betekent dit een actieve adviesrol, die is gericht op kennisdelen, het borgen en actueel houden van het instrumentarium (zoals de watersignaleringskaart, de bodemsignaleringskaart en de landelijke maatlat) en afstemming met de hele bouwketen over ‘water en bodem sturend’.

Duurzaam

Eind 2021 hebben we de routekaart ‘Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair waterschap’ vastgesteld. In 2024 zijn we gestart met de actualisatie hiervan. De onderdelen van de routekaart zijn hieronder op hoofdlijnen beschreven.

Energie

Eind 2024 waren we voor 86% energieneutraal. Aanvullende zuiveringsstappen zorgen ervoor dat ons energieverbruik toeneemt. Tot 2030 is er dus meer dan 15% aanvullende duurzame opwek nodig zijn. In 2024 is de consequentie van netcongestie voor onze projecten zichtbaar geworden. Op dit moment levert dit al problemen op. Voor duurzame energieopwek is vaak extra elektriciteit nodig en deze projecten zijn nu *on hold* gezet totdat we wél over de benodigde aansluitcapaciteit kunnen beschikken. Een belangrijk (landelijk) aandachtspunt is daarom de opslag van energie. De duurzame opwek vanuit zon en wind levert op sommige momenten een overschot aan energie op. We willen dit overschot graag opslaan, zodat we het op andere momenten in kunnen zetten (nacht en winter).

Klimaat
Uiterlijk in 2050 zijn we netto 100% klimaatneutraal. We spannen ons in om dat al in 2035 te bereiken (zoals afgesproken met de Unie van Waterschappen). In 2024 hebben we een forse bijdrage geleverd aan het landelijke programma lachgas en hebben we metingen uitgevoerd bij een aantal van onze eigen rwzi's. Waar geen maatregelen meer mogelijk zijn, treffen we steeds meer compenserende maatregelen.

Circulair
We zetten stappen om in 2050 tot een circulaire economie te komen. We minimaliseren bijvoorbeeld het gebruik van (schaarse) primaire grondstoffen. In 2024 zijn we gaan experimenteren met de Milieukostenindicator (MKI) en Circulair Ontwerpen. Ook hebben we een verkenning uitgevoerd naar materialenstaten en materialenpaspoorten. Deze verkenning is nog niet afgerond.
De aanvullende stappen op de rwzi's die nu gepland staan (tot en met 2030) leiden echter eerst nog tot een hoger gebruik van hulp- en grondstoffen. Voor alle hulpstoffen geldt dat we de ontwikkelingen rond vergroening en innovaties nauwlettend volgen.
Het toepassen van tweedehands materialen en het brengen van tweedehands materialen begint steeds meer vorm te krijgen, hoewel het langzaam gaat vanwege garantie- en inkoopproblemen.

In 2024 hebben we deze activiteiten uitgevoerd op het gebied van duurzaamheid:
- onderzoek naar netcongestie en de mogelijkheden voor projecten;
- onderzoek naar mogelijkheden voor de extra opwek van duurzame energie (veel staat *on hold* vanwege netcongestie);
- onderzoek naar de opslag van energie;
- onderzoek naar de lachgasproductie en de mogelijkheden om emissies terug te dringen;
- onderzoek naar een uitbreiding van de productie van biogas/groen gas;
- de ondertekening van het convenant Schoon en emissieloos bouwen (UvW) en de inzet van emissieloos materieel;
- hercertificering op trede 3 van de CO_2-prestatieladder;
- circulair ontwerpen en circulair (her)gebruik;
- pilots MKI en uitrol van een cursus onder projectleiders en opdrachtgevers;
- onderzoek naar de mogelijke invoering van materialenpaspoorten;
- meer gebruik van instrumenten als CO_2-beprijzing, MKI, CI (circulariteitsindex), Levenscyclusanalyse (LCA) en Lifecyclecosts (LCC) om een afweging te maken tussen de investeringen en de kosten op de lange termijn;
- onderzoek naar waterfabrieken en de inzet van (gezuiverd) effluent voor meerdere toepassingen;
- deelname aan het ontwikkelonderzoek om warmte te winnen uit het effluent van rwzi Aarle-Rixtel (voor het warmtenet van Laarbeek en Helmond);
- optimalisatie van onze (inkoop)processen met aandacht voor energie-efficiëntie, materiaal(her)gebruik, en CO_2-emissie en -beprijzing.
- de uitwerking van monitoringstools en dashboards voor energie, klimaat en circulair werken.

Slim
In het Waterbeheerplan 2022-2027 is 'Slim: innovatief, digitaal, datagedreven waterbeheer' een van de drie thema's om onze doelen te behalen. Dat doen we door kennisontwikkeling, door digitaal te transformeren en door te innoveren.
- Bij de inhoudelijke programma's hebben we al laten zien hoe we met de nieuwste technieken steeds meer data en kennis verzamelen om daarmee de juiste besluiten te nemen. Binnen het programma OMDISK zijn nu alle meetnetten operationeel en worden de gegenereerde datastromen verwerkt en geïntegreerd tot informatie. Die wordt deels ontsloten via webportalen en dashboards. In 2025 wordt dit verder voltooid, waarbij we ook zo veel mogelijk aansluiten bij landelijke sporen.

- Het afgelopen jaar hebben we binnen Poseidon met twee pilots aangetoond dat sturen met AI op de rwzi Den Bosch en in het aanvoerstelsel mogelijk is. De beoogde verbetering van de effluentkwaliteit is met de pilots niet bereikt. Dat kwam onder meer door de oude automatisering van gemalen bij gemeenten, veilige marges qua berging in het rioolstelsel en de complexiteit van het stelsel en de rwzi. Qua datadeling hebben we mooie stappen gezet die ertoe leiden dat we in 2025 gezamenlijke dashboards met gemeenten kunnen delen. We kijken na aanpassingen opnieuw naar de sturing in het aanvoerstelsel.
- Het programma Datastromend Aa en Maas (DSAM), dat in 2023 van start ging, kreeg in 2024 een vervolg. Een digitaal leiderschapstraject voor het management is in voorbereiding, net als een zelfscan over digitale vitaliteit binnen onze organisatie. Het project Slimmer Werken heeft een vervolg gekregen, waardoor onze medewerkers makkelijker digitaal kunnen samenwerken. Ons nieuwe dataplatform maakt het mogelijk om toekomstige informatieproducten sneller te realiseren. Een voorbeeld hiervan is een dashboard voor grondwaterstanden. Daarnaast hebben we onderzocht hoe drones ingezet kunnen worden in onze werkprocessen. Ook werden binnen Poseidon diverse pilots uitgevoerd om te bouwen aan een 'digital twin' van onze waterketen.
- We zetten onze kennis over de inzet van sensoren om de ontwikkeling van de waterkwaliteit te volgen breed in. Dat doen we bij rwzi's (Dinther en Oijen), bij overstorten en in Westerbeek samen met (agrarische) partners en kennisinstituten. Samen met kennisinstituut AQUON en een leverancier van sensoren hebben we in 2024 de resultaten opgeleverd van een project gericht op het ontwikkelen van dataroutines om de metingen van de sensoren te optimaliseren. Dat helpt bij het adequaat uitvoeren van onderhoud aan de sensoren en voor betere visualisaties van de meetgegevens.
- Als datagedreven organisatie willen we voldoen aan de eisen op het gebied van informatieveiligheid (cybersecurity) en aan alle wet- en regelgeving. In 2024:
  - zijn voor de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) de audits uitgevoerd op het gebied van informatieveiligheid en privacy;
  - is de Ensia-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) voor de basisregistraties afgerond.
  - bleven we samenwerken met het Waterschapshuis om de cybersecurity te verbeteren.
- Op het gebied van innovatie waren dit de belangrijkste onderwerpen in 2024:
  - *Droogte en klimaatadaptatie*
    Voor de rwzi's Oijen, Den Bosch en Land van Cuijk hebben we de mogelijkheden verkend voor de toepassing van effluent. Ook is het landelijke onderzoek naar de productie van drinkwater uit effluent gestart (Ultieme Waterfabriek). Waterschap Aa en Maas neemt hieraan deel.
  - *Landbouw en voeding*
    We nemen deel aan het STOWA-onderzoek Verantwoord Infiltreren voor de inzet van onder andere effluent als irrigatiewater voor de landbouw.
  - *Circulair en grondstoffen*
    De Torwash slibverwerkingsinstallatie (STOWA-project waarvoor we gastheer zijn) op de rwzi Land van Cuijk is opgestart en de eerste resultaten zijn positief. Ook is akkoord gegeven voor de plaatsing van een ICABUS-fijnzeef op de rwzi Asten (voor een vergroting van de energieproductie). Verder hebben we het onderzoek naar de inzet van maaisel voor de insectenteelt (COMYSECT) opgeschaald. Tot slot hebben we met zes waterschappen en STOWA gesproken over een mogelijk onderzoek naar de Zuivering van de Toekomst, waarin volledig hergebruik van het afvalwater centraal staat.
  - *Datascience*
    Dit blijft een belangrijk onderwerp en de ontwikkelingen op dit gebied gaan steeds sneller. Op meerdere vakgebieden wordt geavanceerde kunstmatige intelligentie (AI) zoals Copilot en ChatGPT getest en ingezet binnen onze organisatie. De Unie van Waterschappen heeft gewerkt aan een ethisch kader voor de inzet van kunstmatige intelligentie (het AI Kompas). Dit kader is in de tweede helft van 2024 opgeleverd en is inmiddels bestuurlijk omarmd.
  - *Energie*
    Door netcongestie zijn de plannen voor extra vergisting op de rwzi Den Bosch voorlopig uitgesteld. Verkenningen voor aquathermie lopen nog bij de rwzi's Den Bosch, Aarle-Rixtel en Land van Cuijk.

- *Waterkwaliteit*
  Het ontwikkelen van een digitale kopie van een stroomgebied kan ons helpen begrijpen aan welke knoppen we moeten draaien, zodat onze maatregelen een maximaal effect bereiken. Een projectteam is begonnen met het ontwikkelen van een 'digitale polder', waarbij we als eerste de waterkwantiteit op afstand willen kunnen sturen.
- *Calamiteiten*
  We zijn betrokken bij een project van KWR over maatschappelijke ineenstorting (collapsologie) waarin wordt nagedacht over de taken van het waterschap bij scenario's van ineenstorting van de maatschappij en hoe we ons daarop kunnen voorbereiden.

Effectief

- In 2024 hebben we de ontwikkelingen van onze organisatie doorgezet met het Kompas. Samen met managers, medewerkers en de ondernemingsraad hebben we gesproken over thema's rondom duurzame inzetbaarheid en resultaatgerichter werken. Thema's als generatieleren, diversiteit en inclusie, en samenwerkingen over afdelingen heen zijn hierbij aan bod gekomen en brachten de organisatie verder in beweging. De resultaten van werkgroepen werden geborgd in de organisatie in bestaande (of nieuwe) processen. Het uitgangspunt van het Kompas bleef van toepassing: onderweg bijstellen, evalueren en leren.
- In het eerste kwartaal van 2024 stond onze communicatie vooral in het teken van de hoogwater situatie in ons werkgebied. In pers en media, on- en offline was hier veel aandacht voor. Tegelijkertijd liep de campagne 'Wat mag wel en niet in het riool'. Deze vraagt rondom oud & nieuw aandacht voor o.a. het omgaan met oliebollenvet. In het voorjaar startte de onlinecampagne over onze klimaatsubsidie. De daarbij aangeboden inspiratiegids is veel bekeken. Vanaf de meivakantie liep ook de campagne voor de mooiste plekjes in ons werkgebied. Onderdeel daarvan was de Waterdag in de natuur bij Keent. We stonden in 2024 voor het eerst op festival FestyLand met ons nieuwe ludieke spel de Flushfun om jongeren ervan bewust te maken wat wel en niet door het toilet mag.
- In onze online communicatieomgeving zien we dat onze berichtgeving steeds beter aansluit op de behoeften van onze inwoners. In 2024 is het aantal volgers wederom gegroeid (vooral op LinkedIn). Ook is het bereik van de berichten toegenomen. Het aantal leden van onze wekelijkse nieuwsservice is gestegen en we merken dat onze nieuwsberichten goed worden gevolgd en opgepikt door de pers. Tijdens de hoogwatercalamiteit begin van het jaar was een duidelijke piek te zien in het gebruik van onze online communicatiekanalen.
- Het analyseren en verrijken van data draagt bij aan het gericht uitvoeren van ons toezicht naar activiteiten en gebieden waar dat nodig is. Digitale instrumenten zoals sensoren en satellietbeelden kunnen daar in toenemende mate bij helpen. Rond bronneringen en de jaarlijkse grondwateropgave verwerken we grote aantallen informatie. We onderzoeken of we die processen verder kunnen optimaliseren.
- Het aantal interne aanvragen voor complexe vergunningen is onder de Omgevingswet toegenomen. Ook vraagt het actualiseren van vergunningen veel tijd, omdat niet alle ondernemers meewerkend zijn. Om deze extra belasting op te kunnen vangen blijven we op zoek naar mogelijkheden om trajecten te versnellen, te vereenvoudigen en daar waar mogelijk te automatiseren. Dat is belangrijk zodat kennis en kunde van vergunningverleners kan worden ingezet op de complexe dossiers, waar dat hard nodig is.
- Sinds 1 januari 2024 zijn waterschappen verplicht om een onafhankelijke rekenkamer in te richten. De ondersteuning (secretarisrol) van de rekenkamer moet dan ook op een onafhankelijke manier geregeld zijn. Onze onafhankelijk rekenkamer is op 1 januari 2024 van start gegaan. Sinds 1 december 2024 is de rol van onafhankelijke secretaris extern ingevuld. De rekenkamer rapporteert eigenstandig aan het algemeen bestuur. Op grond van de Wet versterking decentrale rekenkamers moet het dagelijks bestuur van het waterschap met ingang van het boekjaar 2025 een verklaring afgeven over het rechtmatig handelen. In 2024 is de reikwijdte bepaald waarop deze verklaring gebaseerd kan worden. Dit wordt vastgelegd in de verordeningen 108 en 109 Waterschapswet, die in het voorjaar van 2025 worden voorgelegd aan het algemeen bestuur.

- In 2023 is de ‘Verordening auditcommissie waterschap Aa en Maas 2023’ vastgesteld en zijn de leden van de auditcommissie benoemd. Deze commissie is voor het algemeen bestuur een extra instrument om zijn sturende en controlerende rol in te vullen. Een auditcommissie ondersteunt het algemeen bestuur bij de behandeling van de P&C-cyclus, inclusief het op hoofdlijnen beoordelen van de administratieve organisatie (AO) en de interne controle (IC). In 2024 heeft de auditcommissie advies uitgebracht over de jaarrekening 2023, het controleprotocol voor de jaarrekening 2024 en de begroting 2025.

2.4.3 Financieel

Exploitatie

Het programma ‘’Samen, duurzaam, slim en effectief’’ is cijfermatig verwerkt in de drie hoofdprogramma’s en heeft geen eigen exploitatiebudget.

Investeringen

*Grafiek 6: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

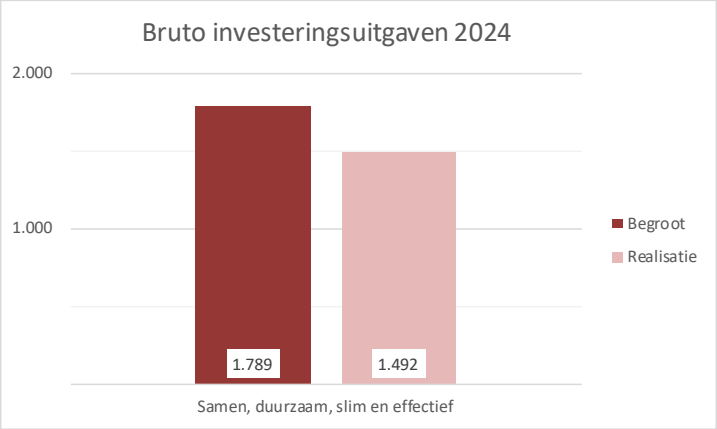

De investeringsuitgaven zijn iets lager dan begroot. Het betref met name het vervangen van vervoersmiddelen en gereedschappen. Het voor 2024 begrote bedrag voor het aardgas vrij maken van de rwzi Oijen (€ 350.000) is verwerkt in het aanvullende krediet voor de renovatie rwzi Oijen. Als gevolg daarvan wordt de realisatie verantwoord onder het programma Schoon Water.

3. Paragrafen

In deze paragrafen verantwoorden we de gelijknamige paragrafen uit de begroting 2024.

- Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar;
- Incidentele baten en lasten;
- Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen;
- Waterschapsbelastingen;
- Weerstandsvermogen;
- Financiering;
- Verbonden partijen;
- Openbaarheidsparagraaf;
- Bedrijfsvoering;
- EMU-saldo;
- Investeringen.

3.1 Ontwikkelingen in het vorige begrotingsjaar

We worden al een aantal jaren geconfronteerd met hogere kosten door de aanhoudend hoge inflatie, gestegen rentes en de overspannen arbeids- en aannemersmarkt. Ten opzichte van 2023 zien we dat de inflatie en loonontwikkeling op een stabiel hoog niveau blijven. Dit zijn ontwikkelingen waar we geen invloed op hebben, maar die wel hun weerslag hebben op de grote opgaven waar we aan werken. Daarbij speelt mee dat wij niet het enige waterschap zijn dat volop bezig is met de doelen uit de KRW en het HWBP. Hetzelfde geldt voor onze inspanningen op het gebied van stedelijk water, investeringen in de rwzi's en de aanpak van droogte en wateroverlast. Kortom, de vraag is landelijk gezien zeer hoog, terwijl slechts een beperkt aantal ingenieursbureaus en aannemers deze klussen uit kan voeren. Dit drijft de prijzen op en leidt tot uitdagingen qua personeel. Onderstaand overzicht laat zien hoe de daadwerkelijke ontwikkelingen zich verhouden tot de begroting 2024.

Tabel 12: Verschil norm en werkelijk

Variabelen / uitgangspunten / normen	Begroting 2024	Werkelijk 2024
Inflatiecorrectie	3,70%	3,30%
Loonontwikkeling	3,50%	4,43%
Rente toerekening reserves	3,00%	2,57%

3.2 Incidentele lasten en baten

In onderstaande tabellen worden de incidentele lasten en baten weergegeven groter dan € 25.000.

Incidentele lasten

Tabel 13: Incidentele lasten naar taak (kostendrager)

Kostendrager (Bedragen * € 1.000)	**Begroting**	**Realisatie**
Ondersteuning		
Watersysteembeheer	690	662
Waterzuiveringsbeheer	1.165	499
Totaal	**1.855**	**1.161**

De incidentele lasten zijn lager dan begroot. Dat komt voornamelijk doordat activiteiten uitgevoerd in eigen beheer goedkoper gerealiseerd konden worden, zijn uitgesteld, of zijn komen te vervallen.

De incidentele lasten binnen watersysteembeheer hebben betrekking op:

- Het verwijderen van een overkluizing en het verleggen en zichtbaar maken van de Luinbeek in Vortum-Mullem. De daarvoor toegezegde bijdragen aan de gemeente Land van Cuijk zijn voldaan.
- Het verrichten van onderzoek naar potentiële zwakke plekken in onze primaire waterkering en de inzet van middelen ten behoeve van de Landelijke Beoordelingsronde Overstromingskans (LBO) van de primaire waterkeringen.
- De in eerdere jaren toegezegde en begrote bijdrage aan het herstel van de buitengracht van fort Isabella te Vught is voldaan.
- De renovatie en vervanging van duikers in het rayon Meierijstad West is voor een deel gerealiseerd, waardoor de uitgaven lager zijn.

De incidentele lasten binnen waterzuiveringsbeheer hebben betrekking op:

- Het reviseren van de eerste influentvijzels van de rwzi Vinkel.
- De aanpassing van diverse gebouwen op de zuiveringen naar aanleiding van uitgevoerde Risico-Inventarisatie en Evaluaties (RI&E's).

Tabel 14: Incidentele baten naar taak

Kostendrager (Bedragen * € 1.000)	**Begroting**	**Realisatie**
Ondersteuning		
Watersysteembeheer	44	1.167
Waterzuiveringsbeheer		
Totaal	**44**	**1.167**

De incidentele baten zijn hoger dan begroot. Dit komt met name door het positieve resultaat op de verkoop grond. Daarnaast zorgt de verkoop van (overtollig) materiaal voor een extra incidentele baat. Hier was in de begroting voorzichtigheidshalve geen rekening mee gehouden. De bijdrage vanuit LIFE IP NAS (Europees subsidieprogramma waarmee organisaties meer kunnen investeren in klimaatadaptatie en hun kennis van klimaatadaptatie kunnen vergroten) is conform de begroting ontvangen.

3.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Door het gebruiken van reserves en voorzieningen voor de financiering hoeft geen (externe) lening te worden aangetrokken. Dit wordt 'bespaarde rente' genoemd en wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Omdat de rente wel berekend moet worden, maar niet aan de reserves en voorzieningen wordt toegevoegd, staat deze zowel onder de vermeerderingen als onder de verminderingen vermeld.

Bestemmingsreserves

Onder bestemmingsreserves verstaan we reserves waaraan het algemeen bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Tabel 15: Bestemmingsreserves

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		
Bestemmingsreserves							
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.392	36		36	21	1.371	36
IBP2016-2021	250	6		6		250	6
Instandhouding rwzi Oijen	596	15		15	406	190	15
Afschrijving Oijen	125	3		3	119	6	3
Waterveiligheid	4.487	115		115	2.464	2.023	115
Instandhouding Land van Cuijk			2.000		29	1.971	
Totaal bestemmingsreserves	**6.850**	**176**	**2.000**	**176**	**3.039**	**5.811**	**176**

De vermeerderingen en verminderingen van de overige bestemmingsreserves in 2024 betreffen:

- De hoogte van de bestemmingsreserve Natschadeloket Peilopzet Maas is in 2024 gewijzigd omdat er € 21.000 aan kosten is gemaakt voor de uitbetaling van schadeclaims.
- Voor de instandhouding van rwzi Oijen is in 2024 € 406.000 ingezet.
- In 2021 is besloten een bestemmingsreserve 'afschrijving Oijen' van € 1.400.000 te vormen om de door de renovatie van rwzi Oijen verwachte versnelde afschrijving van activa te dekken. In 2024 is vanuit deze bestemmingsgreserve € 119.000 ingezet voor de dekking van vervroegde afschrijvingslasten. Met deze mutatie zijn de extra afschrijvingen waar deze bestemmingsreserve voor was gevormd, volledig afgerond en kan deze reserve worden opgeheven. Voorgesteld wordt het restantbedrag van € 6.000 via de resultaatbestemming toe te voegen aan de algemene egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer.
- Van de bestemmingsreserve waterveiligheid ten behoeve van het HWBP (gevormd conform besluit jaarverslag 2020) is € 2.464.000 ingezet.
- In 2024 is een bestemmingsreserve gevormd voor de instandhouding van rwzi Land van Cuijk. Vanwege de renovatie zijn er mogelijk onderdelen die vaker dan normaal onderhoud vergen. Ook kan gaandeweg blijken dat bepaalde onderdelen niet meer voldoen voor een goede bedrijfszekerheid en alsnog moeten worden vernieuwd. Om hiervoor voldoende middelen beschikbaar te hebben, is een bestemmingsreserve gevormd. In 2024 is hier € 29.000 van ingezet.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen en zijn niet vrij te besteden. Ze moeten dekkend zijn voor de achterliggende verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn gevormd. Voorzieningen worden tegen contante waarde gewaardeerd. Ze worden gevormd vanwege:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker, maar redelijkerwijs in te schatten is;
- op de balansdatum bestaande risico's rondom verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is;

- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening is bedoeld om de lasten gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren te verdelen.

Tabel 16: Voorzieningen

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne	Externe		
		Rente	Overige				Bedrag
Voorzieningen							
Vz arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	118	3	309	3	171	257	3
Vz arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	270	7	277	7	79	468	7
Vz APPAplan	2.098	54	23	54	492	1.629	54
Totaal voorzieningen	**2.487**	**64**	**610**	**64**	**742**	**2.354**	**64**

De vermeerderingen en verminderingen van de voorzieningen in 2024 betreffen:

- De mutatie op de voorziening ‘arbeidsgerelateerde verplichting wachtgelden’ betreft de rechtstreekse uitkeringen in 2024 van € 170.524 en een toevoeging van € 309.468 om de voorziening op het gewenste peil te brengen conform de laatst bekende informatie.
- De mutatie op de voorziening ‘arbeidsgerelateerde verplichting pensioenen’ bestaat uit rechtstreekse uitkeringen in 2024 van € 79.393 en een toevoeging van € 277.369. Deze toevoeging betreft een gesaldeerde overboeking van het pensioenbedrag van een oud bestuurder uit de voorziening APPA en de mutatie om de voorziening te laten voldoen aan de verwachte toekomstige uitgaven. Vanuit deze laatste boeking valt een bedrag van € 71.960 vrij als onderdeel van het exploitatiesaldo. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.
- De toevoeging van € 23.042 op de voorziening APPAplan betreft een ontvangen pensioenoverdracht. De vermindering van € 492.355 betreft een gesaldeerd bedrag bestaande uit het overboeken van het pensioenbedrag van oud bestuurder en het aanpassen van de voorziening op basis van de aangeleverde actuariële berekening door een externe partij. Dit laatste heeft ertoe geleidt dat een bedrag van € 335.594 als onderdeel van het exploitatieresultaat is opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

3.4 Waterschapsbelastingen

In deze paragraaf presenteren we de belastingopbrengsten per taak. In hoofdstuk 2 van de jaarrekening wordt een nadere toelichting gegeven op de belastingopbrengsten.

Grafiek 7: Netto belastingopbrengsten Watersysteembeheer 2024 (inclusief invorderingsopbrengsten, kwijtschelding en oninbaar)

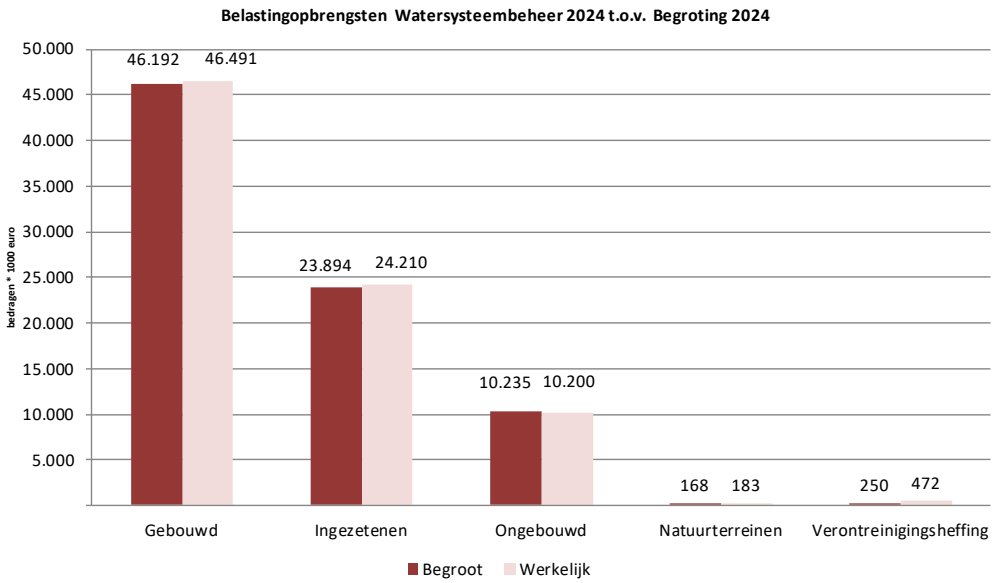

Grafiek 8: Netto belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer 2024 (inclusief invorderingsopbrengsten, kwijtschelding en oninbaar)

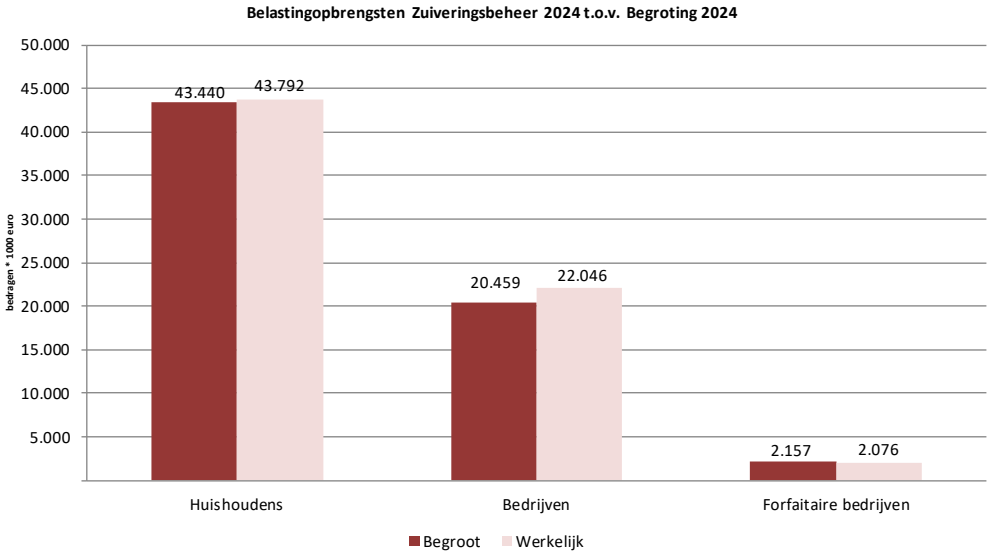

Tabel 9: Specificatie aanslagen

Bedragen * € 1.000	Begroting 2024	Opgelegd 2024	Opgelegd vgj	Totaal opgelegd	Verschil
Watersysteemheffing					
Ingezetenen	23.894	24.247	-37	24.210	316
Gebouwd	46.192	46.225	266	46.491	299
Ongebouwd	10.235	10.078	122	10.200	-35
Natuur	168	183		183	15
Verontreinigingsheffing indirecte lozingen	250	346	125	472	221
Totaal Watersysteemheffing	***80.739***	***81.080***	***476***	***81.556***	***816***
Zuiveringsheffing					
Huishoudens en forfaitbedrijven	45.597	45.958	-91	45.867	271
Bedrijven (meet en tabel)	20.459	20.669	1.377	22.046	1.587
Totaal Zuiveringsheffing	***66.056***	***66.628***	***1.286***	***67.914***	***1.858***
Totaal netto	**146.795**	**147.707**	**1.762**	**149.469**	**2.674**

3.5 Weerstandsvermogen

3.5.1 Weerstandcapaciteit en weerstandsvermogen

Onder het weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te vangen, zodat we onze taken kunnen voortzetten. Om te bepalen of ons weerstandsvermogen voldoende is, zetten we de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit tegen elkaar af. Dit wordt ook wel de weerstandsratio genoemd. De benodigde weerstandscapaciteit hangt samen met alle risico's waarvoor geen afdoende maatregelen zijn getroffen en die van betekenis kunnen zijn voor onze financiële positie.

Onze beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de weerstandsreserve van € 3.350.000, de overige algemene reserves, het vermogen om uitgaven te verlagen en het vermogen om extra inkomsten te genereren door verhogen van de belastingtarieven. Bij de bepaling van de weerstandsratio gaan we uitsluitend uit van de hiervoor aangemerkte weerstandsreserve.

We bepalen de totaal benodigde weerstandscapaciteit met een rekenmethode die uitgaat van de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet en de financiële impact van het risico na het nemen van maatregelen. De benodigde weerstandscapaciteit zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De huidige weerstandsreserve is ook in het pessimistische scenario voldoende (> 1).

Scenario	Benodigde weerstandscapaciteit	Beschikbare weerstandscapaciteit	Weerstandsvermogen
Optimistisch	€ 1.028.000	€ 3.350.000	3,26
Gematigd	€ 2.025.500	€ 3.350.000	1,65
Pessimistisch	€ 3.023.000	€ 3.350.000	1,11

3.5.2. Inventarisatie van de risico’s

Een risico is een onzekere gebeurtenis die invloed heeft op het behalen van onze doelen en/of op onze financiële positie. Met sommige risico’s hebben we financieel al rekening gehouden. Bijvoorbeeld door een post onvoorzien op te nemen binnen investeringskredieten of door verzekeringen af te sluiten. Daarmee zijn deze risico’s dus al afgedekt. In deze paragraaf gaat het alléén om de risico’s die – als ze zich voordoen – opgevangen moeten worden met het weerstandsvermogen.

De risico’s worden hierna nader toegelicht. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar risico’s die doorlopen in 2025, risico’s die in 2024 zijn ontstaan en risico’s die dit jaar zijn afgewikkeld.

Risico’s die doorlopen in 2025

Anti-afhaak regeling

Wanneer grote bedrijven besluiten om hun afvalwater zelf te gaan zuiveren, kan dat een negatieve invloed hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te verminderen, onderhouden we actief de relatie met industriële lozers. Samen met deze bedrijven verkennen we kansen tot samenwerking, inventariseren we problemen en geven we waar nodig advies. Hierbij streven we naar een win-win situatie. Met ingang van 2024 is er een nieuwe regeling voor de anti-afhaaksubsidie in werking getreden. Nieuwe regelingen met individuele bedrijven worden voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Calamiteiten/handhavingszaken

Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten die handhavingszaken met zich meebrengen. Denk aan het opruimen van afvalstoffen (zoals drugsafval) en herstelkosten bij calamiteiten waarvan de kosten niet op derden verhaald kunnen worden.

Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch

Contract en technologie

De innovatieve technologie waarmee de aannemer zich heeft ingeschreven, functioneert niet op de rwzi Den Bosch. Doordat de technologie niet functioneert, kan de aannemer het werk niet opleveren. Op 14 september 2020 heeft een kort geding plaatsgevonden waarin het waterschap eiste dat de aannemer een ontwerp indient waarmee de rwzi wél aan de eisen gaat voldoen. Deze procedure is afgerond; het waterschap heeft gewonnen.

Parallel loopt de bodemprocedure, die voornamelijk gaat over de contractuele schades en boetes. In augustus 2022, februari 2023, februari 2024 en maart 2025 heeft de rechtbank een tussenvonnis uitgesproken. Op het tussenvonnis van februari 2024 hebben beide partijen in het voorjaar van 2024 gereageerd met een akte van uitlatingen. Dit is meegewogen in het tussenvonnis van maart 2025. Specifiek voor het onderdeel geur is in februari 2024 besloten experts in te schakelen om een onafhankelijk advies te geven over de geschilpunten in het juridisch traject. Dit advies is in het eerste kwartaal 2025 ontvangen. Beide partijen krijgen ruimte om hierop te reageren en vervolgens ook op de reactie van de andere partij. De rechtbank wacht met haar definitieve vonnis tot het moment dat beide partijen hun reacties hebben gegeven op het advies van de experts. Een definitieve uitspraak wordt daardoor niet eerder dan het vierde kwartaal van 2025 verwacht. Na de definitieve uitspraak volgt nog een procedure voor het vaststellen van de schade en daar kan weer hoger beroep tegen worden aangetekend.

Eind 2021 heeft de aannemer zijn organisatiestructuur gewijzigd, waardoor het waterschap het risico loopt dat toegewezen vorderingen in een 'lege' BV terechtkomen. Daarom heeft het waterschap in Nederland conservatoir beslag gelegd op projecten van de aannemer. Die heeft op zijn beurt een bankgarantie verstrekt die dekking verleent voor een deel van onze vordering. Daarmee is het conservatoir beslag opgeheven. Op 30 mei 2022 vond in Brussel de zitting plaats waarbij het waterschap aanvullende zekerheid eiste van de aannemer om dekking voor de hele vordering (minus de verkregen bankgarantie) te creëren. Naar aanleiding van wat de rechter heeft gemeld tijdens de Nederlandse zitting in juni 2023, hebben we besloten voorlopig de Belgische procedure aan te houden. Het tussenvonnis geeft geen aanleiding om hiervan af te wijken. Hiermee voorkomen we onnodige juridische kosten. Onze sterke juridische positie op basis van het contract biedt vertrouwen in de uitkomsten van het totale traject.

Btw

Vanwege netcongestie zijn investeringen ten behoeve van het verhogen van de gasproductie in de loop van 2024 gepauzeerd. Afhankelijk van de ontwikkelingen en het tijdstip waarop de investering weer opgepakt kan worden, is het welllicht noodzakelijk (een deel van) de al gerealiseerde investering versneld af te schrijven. Mocht dit het geval zijn, ontstaat er een latente btw-verplichting vanwege teveel in aftrek genomen btw. Anderzijds ontstaat er een latente btw-vordering voor het deel van de investering die niet versneld afgeschreven hoeft te worden, maar waarvoor nog geen btw in vooraftrek is genomen. Hierin schuilt dus zowel een risico als een kans.

Renovatie rwzi Oijen

Voortgang

De grote renovatie wordt uitgevoerd in 4 fases. Fase 2 is eind 2024 afgerond en fase 3 is in uitvoering.
Door verschillende oorzaken loopt het werk enkele weken achter op planning. Als deze achterstand niet wordt ingelopen, kan dit tot hogere kosten leiden. Bijvoorbeeld door de indexeringsregeling, het verlengen van de verzekering, rentekosten en een hogere tijdsbesteding door het projectteam.

Ondergrond

De verhouding tussen grond en zand in de ondergrond wijkt af van de vooraf gemaakte aannames op basis van boringen. De nieuwe kabels en leidingen dienen gelegd te worden in zand. De praktijk is dat daardoor veel meer zand aangevoerd en verwerkt moet worden. Dat betekent ook dat er veel meer klei ontgraven en in

depot gezet moet worden. Vooralsnog blijft alle grond op het terrein. Dit werkt mogelijkerwijs kostenverhogend.

Kabels en leidingen
Ondanks een uitgebreid onderzoek en inspectie met een radar bleek tijdens fase 1 van de renovatie dat er meer kabels en leidingen liggen dan we dachten. Die liggen bovendien niet altijd op de juiste plaats. Daardoor hebben we meer kosten gemaakt voor het vastgestelde ontwerp en in de uitvoering. De verwachting is dat dit risico ook in de volgende fasen optreedt. Door de ligging van de kabels en leidingen moet er ook meer verharding worden opengebroken en weer worden dichtgemaakt.

Contract
Door de marktomstandigheden ten tijde van de aanbesteding (zoals de oorlog in Oekraïne) is in het contract opgenomen dat het risico voor de aannemer beperkt is tot een prijsstijging van 2%. Zonder deze beperking was het niet mogelijk om een aannemer te contracteren of alleen tegen een aanzienlijk hogere prijs. Alle prijsstijgingen hoger dan deze 2% zijn voor rekening van het waterschap

Risico van voorfinanciering in HWBP-projecten
Bij het HWBP-dijkverbeteringsproject Ravenstein-Lith lopen onze uitgaven niet parallel met de subsidies vanuit het HWBP-programma. Vooralsnog is daarmee sprake van voorfinanciering. Afhankelijk van de omvang van de voorfinanciering kunnen de bijbehorende rentelasten een substantieel financieel effect hebben op onze exploitatie, omdat de rente op de voorfinanciering niet subsidiabel is. Vanwege de onzekerheid over de omvang van deze rentelasten, merken we dit aan als risico.

Schadevergoeding waterberging
De inzet van waterbergingsgebieden (zoals Diesdonk, Bakelse Beemden, Groene Peelvallei, Ham-Havelt, Dynamisch Beekdal en HoWaBo) kan schade veroorzaken voor derden. Daarvoor heeft het dagelijks bestuur een schadevergoedingsregeling vastgesteld. Vooraf is niet in te schatten of we in een bepaald jaar de waterbergingsgebieden moeten inzetten. Daardoor is het ook niet mogelijk om in te schatten of het nodig is om schadevergoedingen uit te keren. In 2024 is aan vijf gedupeerden in totaliteit € 26.023 uitgekeerd voor de inzet van de waterbergingsgebieden Diesdonk en Ham-Havelt. Dit was nodig vanwege een langdurige periode van regen en hoge waterstanden in de watersystemen eind 2023 en begin 2024.

SNB
SNB lobbyt via belangenorganisaties voor passende fiscale maatregelen. Zo bewaakt ze de naleving van de afspraken omtrent de VPB-vrijstellingen en voorwaarden om gebruik te kunnen blijven maken van de BTW-koepelvrijstelling. Daarnaast heeft SNB te maken met veranderende en complexere (milieu-)wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld de stikstofreductiedoelstellingen, de nieuwe luchtemissie-normen voor afvalverbranding en de discussie rondom ZZS en PFAS in wet- en regelgeving. SNB volgt de ontwikkelingen, samen met belangenorganisaties, nauwgezet. Daarnaast is SNB proactief in het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering om mogelijke heffingen/belastingen op dit gebied te vermijden. Ook gaat veel aandacht uit naar het actueel houden van de benodigde vergunningen en het toezien op de naleving van de vergunningseisen.

Structurele kosten die van jaar tot jaar variëren
Een deel van ons werk is structureel opgenomen in de begroting, maar de kosten daarvan kunnen van jaar op jaar tot jaar sterk variëren. Het gaat om:

- Invasieve exoten: de kosten voor de bestrijding van invasieve exoten zijn sterk afhankelijk van de groeiomstandigheden in een specifiek jaar.
- Graverij door dieren: door de sterke toename van het aantal bevers en dassen neemt ook de bedreiging toe voor de waterveiligheid (door graverij) en het watersysteem (door het bouwen van dammen). Daardoor nemen de kosten toe voor preventieve en herstelmaatregelen aan de keringen en het beheer en

onderhoud aan het watersysteem. De kosten om de negatieve effecten van graverij door dieren te beperken, kunnen van jaar tot jaar sterk variëren.

- PFAS in waterbodems: het is moeilijk te voorspellen waar we PFAS in de waterbodem aantreffen. De aanwezigheid van PFAS heeft grote gevolgen voor de afvoerkosten. Dit is vooral een risico bij het baggeren. PFAS heeft in 2024 niet tot onverwachte extra uitgaven geleid.
- Fluctuaties energieprijzen: eind 2021 zijn de gasprijzen (TTF) sterk gestegen. In 2022 zagen we vervolgens een zeer beweeglijke energiemarkt. De gasprijzen zijn daarna weer gedaald en bedroegen in 2024 tussen de € 30 en de € 50 per MWh. De gevoeligheid voor schommelingen in vraag en aanbod blijft echter groot. Dat zorgt ervoor dat de opbrengst uit de verkoop van biogas mee- of tegen kan vallen. Dit geldt ook voor de SDE-subsidie.

Subsidierisico's

Diverse projecten van het waterschap ontvangen subsidie op basis van Europese, nationale of provinciale regelingen. Daarvoor moeten we voldoen aan de (soms aanvullende) voorwaarden die de subsidiegever stelt. De definitieve uitbetaling van de subsidiegelden is gekoppeld aan een tijdige uitvoering, het voldoen aan inhoudelijke randvoorwaarden en een accurate financiële verantwoording. In veel gevallen is ook een accountantsverklaring nodig. Daarnaast is er sprake van een bewaarplicht voor de bijbehorende documenten en een instandhoudingplicht. Tot slot kunnen activiteiten staatssteungevoelig zijn. Als we op één of meer punten afwijken, kan dit leiden tot een financiële korting of boetes. Daarbij werken we in een aantal gevallen samen met andere partners. Het risico hierbij is dat zij niet leveren wat we aanvankelijk afgesproken hebben.

Aanleg ecologische verbindingszone (EVZ)

De provincie subsidieert via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) de aanleg van EVZ's. De vergoeding voor waterschappen is 50% en voor gemeenten 75%. Nu het merendeel van deze EVZ-trajecten in uitvoering is, hebben we meer duidelijkheid over de kosten voor verwerving en inrichting. Momenteel heeft het waterschap een nieuwe aanvraag in voorbereiding. Deze aanvraag dienen we in zodra de provincie de herijkte regeling gepubliceerd heeft.

Subsidiering inrichtingsmaatregelen KRW

Met de provincie hebben we in een maatwerkovereenkomst afspraken gemaakt over de financiering van maatregelen voor gezamenlijke doelen. Dit gaat onder meer om KRW-maatregelen, zoals beekherstel en de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages. Door de gestegen kosten heeft de provincie onvoldoende budget om alle geplande maatregelen als afgesproken, mee te financieren. Het budget van de provincie is al wel verhoogd, waardoor de eerste jaren (in ieder geval in 2025 en 2026) voldoende financiële ruimte is voor medefinanciering vanuit de provincie.

Veenkade

De oostelijke kade van het Kanaal van Deurne bestaat over een traject van 4,5 kilometer uitsluitend uit een veenkade met een kruinbreedte van 4 meter. Dit traject grenst direct aan het Natura 2000-gebied Deurnsche Peel. Met onze onderhoudsspecialisten en de betrokken aannemer hebben we de veiligheid zorgvuldig bekeken. We hebben randvoorwaarden opgesteld om het onderhoud aan deze kade veilig en toekomstbestendig uit te kunnen voeren. In het eigendommen-, beheer-, onderhouds-, en monitoringsplan (EBOM) van de Peelkanalen worden de monitoring en het handelingskader rondom de veenkade vastgelegd.

De kade bestaat uitsluitend uit veen en daardoor weten we onvoldoende hoe die zich op termijn ontwikkelt. De kans op zetting en oxidatie is groot. De eerstkomende jaren bestaat daarom het risico dat de in veenlagen aangebrachte kade inzakt. Onzeker en onduidelijk is in welke mate dit plaatsvindt: gebeurt het over de hele lengte of lokaal én in hoeverre zakt de kade in? Daardoor is ook de hoogte van de eventuele herstelkosten onduidelijk. Met de kennis van nu schatten we in dat deze kosten variëren tussen de € 200.000 en € 500.000.

Voorzieningen van de rijksoverheid
De rijksoverheid gaat steeds meer voorzieningen direct factureren bij de waterschappen en de belastingkantoren. Dit betreft onder andere kosten voor Mijn Overheid, DigiD, (digi)koppelingen en de Basisregistratie Personen (BRP). Daarnaast betalen de waterschappen, net zoals het Rijk en de gemeenten, een bijdrage voor de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ). De waterschappen vinden deze bijdrage te hoog als deze in verband wordt gebracht met de belastingopbrengst die de waterschappen met de WOZ-waarde als heffingsmaatstaf genereren. Het Rijk heeft de waterschappen met deze achtergrond in de kabinetsperiode 2022 t/m 2025 jaarlijks € 10 miljoen korting verleend. Mogelijk wordt deze korting vanaf 2026 niet voortgezet door het nieuwe kabinet.

Wateroverlast
Door de extreem hevige neerslag in mei en juni 2016 is vooral in het zuidoosten van ons werkgebied veel schade ontstaan door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan hebben we 270 schadeclaims ontvangen van of namens gedupeerden. De laatste ingediende claims (twee) dateren van begin mei 2021. Een grove inschatting van de totaal geclaimde schade (vooral gewasschade) komt uit op ongeveer € 8 miljoen, met een bandbreedte van € 2 miljoen. Het merendeel van de schadeclaims is door het waterschap en/of de verzekeraar beoordeeld. Momenteel staan er nog vier claims open. Daarvoor is op verzoek van de wederpartijen een deskundig onderzoek gelast voor de rechtbank. De deskundige die in eerste instantie was benoemd, is op verzoek van de wederpartijen van zijn taken ontheven. Daarop heeft de rechtbank een nieuwe deskundige benoemd. De wederpartijen moeten naar aanleiding van het hydrologisch rapport besluiten of zij de procedure voortzetten of staken.

Van de beoordeelde schadeclaims heeft het waterschap in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. Naar aanleiding van de afwijzingen heeft het waterschap elf dagvaardingen ontvangen (de laatste dateert van 21 december 2020) en vijftien verzoeken om nadeelcompensatie op grond van artikel 7.14 van de Waterwet. De laatst ingediende verzoeken om nadeelcompensatie zijn in augustus 2021 ingediend en hebben te maken met een beekherstelproject. Deze zijn voor advies voorgelegd aan Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) en op basis van dat advies zijn de verzoeken door het dagelijks bestuur afgewezen omdat de vorderingen zijn verjaard. De bezwaartermijn stond open tot en met 21 december 2023. In 4 gevallen is een bezwaar ingediend en de bezwaarprocedure loopt nog. In de andere gevallen is de afwijzing van het verzoek om nadeelcompensatie inmiddels onherroepelijk. Bij de dagvaardingsprocedures lopen nog twee zaken in hoger beroep, waarvan in één geval het hoger beroep door het waterschap is ingesteld.

Vertraging door stikstofcrisis, krapte op arbeidsmarkt en stijging projectkosten
Als gevolg van de regels en maatregelen rondom de (te verminderen) uitstoot van stikstof hebben we de planning van meerdere projecten moeten bijstellen. Daarbij kan het in sommige situaties helpen om werkzaamheden over meerdere jaren te spreiden. Dat leidt weliswaar tot vertraging, maar daardoor blijft de uitstoot per jaar wel binnen de grenzen. Verder kost het aanvragen van een vergunning meer tijd en wordt er in het slechtste geval zelfs helemaal geen vergunning verleend. Dit kan het geval zijn als er binnen een project te veel stikstof wordt uitgestoten en er onvoldoende compensatiemogelijkheden zijn (salderen). Daarbij heeft een uitspraak van de Raad van State eind 2024 de mogelijkheden voor intern salderen verder beperkt. Voor Noord-Brabant is dit extra lastig omdat in onze provincie een vergunningstop geldt. De gevolgen lijken voor bestaande projecten vooralsnog beperkt, maar worden in 2025 gezamenlijk met de provincie onderzocht.

Verder contracteren we marktpartijen om onze opgaven te realiseren. Dat is in deze krappe markt een uitdaging en de prijzen zijn hoger dan voorheen. Daarnaast blijkt het nog steeds moeilijk om voldoende ondersteuning in te huren vanuit ingenieursbureaus. Die krapte is terug te zien in een stijging van de advieskosten. Daardoor zijn onze voorbereidingskosten steeds vaker hoger dan verwacht. De markt voor materialen is enigszins hersteld van de coronacrisis en de energiecrisis; de prijzen lijken te stabiliseren. Sommige materialen zijn echter nog steeds moeilijk verkrijgbaar en de onzekerheid door geopolitieke ontwikkelingen blijft.

In 2024 ontstane risico's

Beëindiging Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het kabinet stopt met het zogeheten Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)[2]. Wat ervoor in de plaats komt, is nog onduidelijk. Het huidige kabinet schrapte eerder al het budget voor het programma (€ 24,3 miljard). Daar kwam een veel kleiner bedrag voor in de plaats, terwijl de provincies juist om veel meer geld hadden gevraagd. In het coalitieakkoord staat dat het kabinet zich houdt aan bestaande afspraken en dat het de doelen voor de waterkwaliteit en de bescherming van de natuur overeind wil houden. De vraag is nu hoe het kabinet daar invulling aan gaat geven. Het lijkt waarschijnlijk dat dit leidt tot vertraging en minder cofinanciering vanuit het Rijk.

Netcongestie

Het elektriciteitsnet heeft momenteel onvoldoende capaciteit om aan alle vraag naar elektra te kunnen voldoen. Op veel van onze aansluitingen hebben we behoefte aan extra elektrisch vermogen. Bijvoorbeeld bij de voorgenomen bouwprojecten op de rwzi Den Bosch. Ook voor de renovatie van de rwzi Land van Cuijk, een aantal bestaande gemalen en het nieuwe gemaal Crèvecoeur hebben we extra elektrisch vermogen nodig. Dat is momenteel niet beschikbaar en het is onzeker wanneer dit wel het geval is. Dat hangt sterk af van de lokale netsituatie en de planning van Tennet en Enexis. We onderhouden hierover nauw contact met hen. Per 1 oktober 2024 is een nieuwe landelijke voorrangsregeling van kracht voor de toekenning van beschikbaar transportvermogen. Daarin krijgen de waterschappen een hogere prioriteit vanwege het maatschappelijke belang van hun wettelijke taak. Natuurlijk anticiperen we hierop. Voor het hele waterschap hebben we de benodigde extra elektrische vermogens geïnventariseerd, voor de huidige situatie én voor onze toekomstplannen. Deze vermogens zijn aangevraagd en op de wachtlijst gezet. Daarnaast zijn de verzoeken om maatschappelijke prioritering grotendeels gehonoreerd. Deze prioritering heeft echter alleen effect wanneer er ook daadwerkelijk capaciteit beschikbaar is. In verschillende situaties is dat (nog) niet het geval en is het niet duidelijk wanneer dat wel het geval is.

Proceskostenvergoeding bezwaarprocedures waterschapsbelastingen

Op 12 juli 2024 heeft de Hoge Raad besloten dat voor de proceskostenvergoeding voor rechtsbijstand in bezwaarprocedures over waterschapsbelastingen hetzelfde tarief moet worden toegepast dat voor andere bestuursrechtelijke zaken geldt. Dit tarief is twee keer zo hoog als het tarief voor belastingzaken. De Hoge Raad concludeert dat bij gebrek aan informatie niet beoordeeld kan worden of de gemiddelde kosten van rechtsbijstand in de bezwaarfase significant verschillen tussen belastingzaken en alle andere bestuursrechtelijke zaken. Er kan dus niet beoordeeld worden of het tariefverschil in strijd is met het discriminatieverbod, maar dit valt naar het oordeel van de Hoge Raad niet uit te sluiten. In feite is dit een uitnodiging aan het verantwoordelijke ministerie om te onderzoeken of er een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor het tariefverschil is. De BSOB volgt de ontwikkelingen nauwgezet en levert waar mogelijk inbreng. In het nieuwe belastingstelsel dat vanaf 2026 geldt, is de hoofdregelen voor de termijn waarin een bezwaarschrift moet worden afgedaan verruimd. Dit ziet echter niet toe op de kosten voor de procedure.

In 2024 afgeronde risico's

Garantieregeling SNB

Bij de invoering van het huidige verrekenmodel voor de kosten van de SNB is met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. De verwachting is dat niet aan de voorwaarden uit de garantieregeling wordt voldaan. Op grond van het voorzichtigheidsprincipe is dit bedrag (€ 333.000) als verlies genomen in 2024. Pas in 2027 kan definitief becijferd worden of wel/niet wordt voldaan aan de gestelde voorwaarden ten aanzien van terugbetaling. Dit betekent dat er een kans is dat we in 2027 alsnog (een deel van) € 333.333 ontvangen. Dit is echter op dit moment niet de verwachting.

[2] Het NPLG is een beleidsprogramma van het Rijk. Het doel is om met een gebiedsgerichte aanpak te zorgen dat de opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat worden gehaald.

3.6 Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) stelt eisen aan ons financieringsbeleid. We moeten bijvoorbeeld aantonen dat we uitsluitend onze publieke taken financieren, dat we ons geld verstandig beheren en dat we voldoen aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

Om het risico bij kortlopende financieringen (≤ 1 jaar) te beperken, is de kasgeldlimiet ingesteld. Dit is het maximale bedrag waarvoor decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren. De hoogte van dit bedrag wordt bepaald door een percentage van de totale jaarbegroting. Voor waterschappen bedraagt de kasgeldlimiet 23% van de bruto lasten. Voor 2024 gold voor ons een kasgeldlimiet van € 40,9 miljoen. De gemiddelde kortlopende schuld wordt per kwartaal getoetst aan de kasgeldlimiet. Als de kasgeldlimiet voor het derde kwartaal op rij wordt overschreden, moeten we de provincie als toezichthouder op de hoogte brengen. Dit was niet aan de orde: de gemiddelde kasgeldlimiet per kwartaal is niet overschreden. In onderstaande tabel wordt de toetsing van het kasgeldlimiet weergegeven.

Tabel 10: Kasgeldlimiet

Toets kasgeldlimiet								*Bedragen per kwartaal x €1000*
Omvang begroting per 1 januari (=grondslag)		*Kw1*		*Kw2*		*Kw3*		*Kw4*
1. Toegestane kasgeldlimiet	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**	**€**	**40.911**
- in procenten van de grondslag		23,00%		23,00%		23,00%		23,00%
- in bedrag	€	40.911	€	40.911	€	40.911	€	40.911
2. Omvang vlottende korte schuld	**€**	**-6.871**	**€**	**-17.449**	**€**	**-**	**€**	**40.762**
Opgenomen gelden < 1 jaar	€	25.000	€	15.000	€	-	€	50.000
Schuld in rekening-courant	€	-31.871	€	-32.449	€	-	€	-9.238
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	€	-	€	-	€	-	€	-
3. Vlottende middelen	**€**	**-**	**€**	**-**	**€**	**13.610**	**€**	**-**
Contante gelden in kas	€	-	€	-	€	-	€	-
Tegoeden in rekening-courant	€	-	€	-	€	13.610	€	-
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	€	-	€	-	€	-	€	-
4. Toets kasgeldlimiet								
Toegestane kasgeldlimiet (1)	€	40.911	€	40.911	€	40.911	€	40.911
Totaal netto vlottende schuld (2)-(3)	€	-6.871	€	-17.449	€	-13.610	€	40.762
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	€	47.782	€	58.360	€	54.521	€	149

In januari is € 25 miljoen geleend en in juli € 50 miljoen. Middels kortgeld (rekening courant krediet) is gebruikt gemaakt van een extra financieringsmiddel. Onze rekening-courantlimiet bedraagt € 45 miljoen. Daarnaast hebben we drie kasgeldleningen afgesloten: in februari € 25 miljoen met een looptijd van 5 maanden, in mei € 15 miljoen met een looptijd van 2 maanden en in december € 50 miljoen met een looptijd van 6 maanden. Door middel van deze kasgeldleningen verdelen we de aflossingen op de leningen gelijkmatiger over het jaar.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is ingesteld om het risico bij langlopende financieringen (> 1 jaar) te beperken. De renterisiconorm voor waterschappen bedraagt 30% van bruto lasten. Het bedrag waarover renterisico wordt gelopen, bestaat uit het bedrag aan aflossingen en renteherzieningen in een specifiek jaar. Dit bedrag mag de renterisiconorm in dat jaar niet overschrijden. De aflossing op bestaande vaste geldleningen bedroeg € 32,2 miljoen en er zijn geen renteherzieningen geweest. Daarmee voldoen we ruimschoots aan de voor 2024 voor ons geldende renterisiconorm van € 54,8 miljoen.

Tabel 11: Berekening en toetsing renterisiconorm

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in jaar 2024			*x € 1.000*
		Begroot	**Werkelijk**
1.	Renteherzieningen	€ 0	€ 0
2.	Aflossingen	€ 32.246	€ 32.246
3.	**Renterisico (1+2)**	**€ 32.246**	**€ 32.246**
4.	**Renterisiconorm (4a*4b)**	**€ 53.362**	**€ 54.717**
5a = (4>3)	ruimte onder renterisiconorm	**€ 21.116**	**€ 22.471**
5b= (3>4)	Overschrijding renterisiconorm		
Berekening	**RENTERISICONORM**		
4a	Totale lasten	€ 177.874	€ 182.391
4b	Bij ministerie vast gesteld %	30%	30%

Schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn sinds 2014 verplicht om tegoeden uitsluitend bij het Rijk of bij andere decentrale overheden weg te zetten. Dit wordt schatkistbankieren genoemd. Het voornaamste doel van deze maatregel is het terugdringen van de staatsschuld. Liquiditeitsoverschotten boven het drempelbedrag worden overgeboekt naar de schatkist. Het drempelbedrag is gelijk aan 2,0% van het bruto lasten, oftewel ruim € 3,5 miljoen. Deze drempel is niet overschreden. Het overzicht van het verloop per kwartaal afgezet tegen de drempel is opgenomen in de toelichting op de balans (paragraaf 4.4.2) .

Ontwikkeling van de rente

Er hebben zich geen grote tariefswijzigingen voorgedaan. Begin van het jaar zagen we een lichte stijging van zo'n 0,2% gevolgd door een daling met ongeveer 0,4% om vervolgens weer licht te stijgen. Per saldo leidt dit tot een daling van 0,2% ten opzichte van het begin van het jaar.
We hanteren een rente voor kortlopende leningen (≤ 1 jaar) en een rente voor langlopende leningen (> 1 jaar). Deze lichten we hierna verder toe.

- Op de geldmarkt vinden transacties plaats met een korte looptijd (≤ 1 jaar). De ontwikkeling van de korte rente is vooral afhankelijk van de inflatie. De tarieven bedroegen 3,8% in januari en 2,7% in december (op basis van 6 mnd. Euribor)
- De kapitaalmarkt wordt gebruikt voor financiële middelen met een lange looptijd (> 1 jaar). De hoogte van de bijbehorende rente wordt vooral bepaald door het verwachte rentebeleid van de centrale banken en de verwachte economische groei. Het afgelopen jaar kan als rustig worden omschreven. Ondanks een kleine renteverhoging halverwege het jaar van 0,3%, werd het jaar weer afgesloten zoals het begon (2,9% voor 20 jaar vast).

Liquiditeit en financieringsbehoefte

Dankzij de liquiditeitsprognose kunnen we adequaat reageren op ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. De liquiditeitsprognose is gebaseerd op de begroting 2024 met het daarbij horende projectenboek. Op basis van de afgelopen jaren gerealiseerde investeringen is circa 80% van de bruto investeringsuitgaven meegenomen in de liquiditeitsprognose.

Voor 2024 was een financieringstekort voorzien dat moest worden opgelost met het aantrekken van een nieuwe leningen. Daarvoor is in januari een nieuwe lening afgesloten van € 25 miljoen en zijn in juli twee nieuwe leningen afgesloten van ieder € 25 miljoen.

In de volgende grafiek is de liquiditeitsprognose afgezet tegen de kasgeldlimiet, de drempel voor schatkistbankieren en de kredietlimiet van de bank.

Grafiek 9: Liquiditeitsontwikkeling 2024 (saldi x € 1.000)

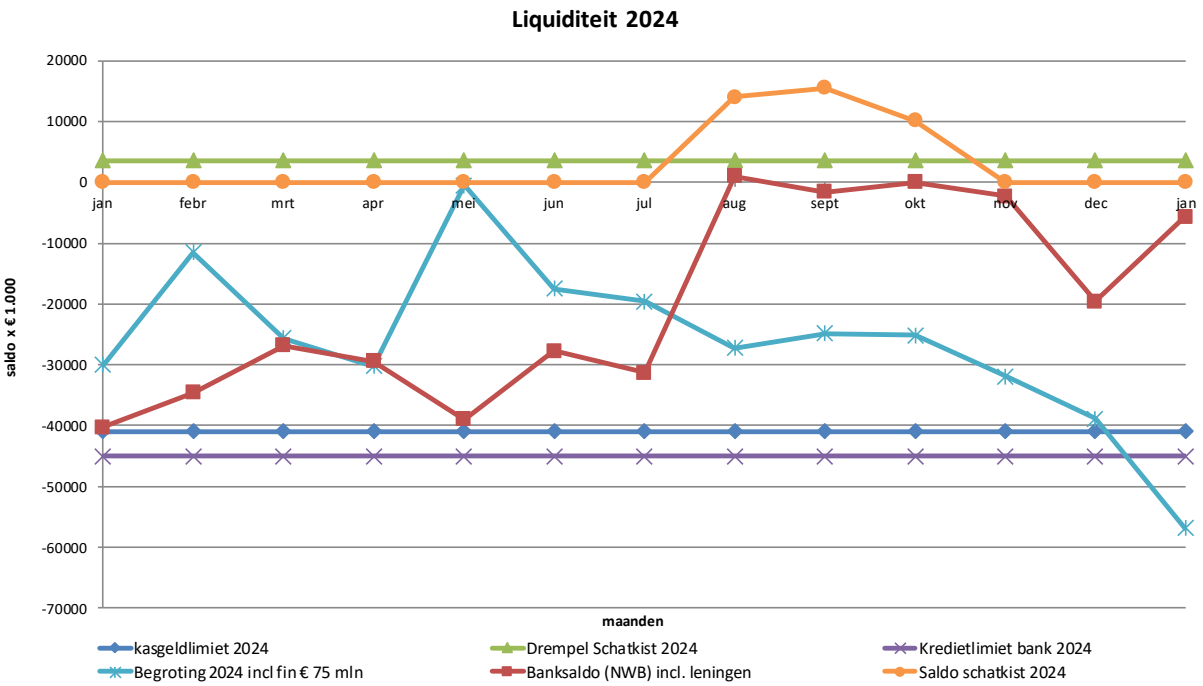

Schuldpositie

In het bestuursakkoord is afgesproken om 'gelet op de omvang van onze schuldenpositie bewuste keuzes te maken bij nieuwe investeringen, waarbij rekening gehouden wordt met de potentiële renterisico's op middellange termijn en met oog voor andere oplossingen dan tariefsverhogingen en extra lenen'. Daarmee willen we onze waterschapstaken uitvoeren tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.

Voor de schuldpositie van de waterschappen is extra belangstelling ontstaan vanwege de financiering van omvangrijke dijkversterkingsprojecten vanuit het HWBP. De schuldpositie bij waterschappen neemt mede daardoor (sterk) toe of is relatief hoog in vergelijking met organisaties in bijvoorbeeld de private sector. Belangrijke verschillen met de private sector zijn echter dat het waterschap eenvoudig toegang heeft tot de kapitaalmarkt via de NWB Bank. Leningen van het waterschap zijn te beschouwen als door de overheid gegarandeerde leningen. Daardoor kunnen we tegen zeer gunstige rente lenen. Verder spelen solvabiliteitseisen een veel kleinere rol bij het aantrekken van langlopende geldleningen, omdat waterschappen duurzaam inkomsten genereren en daar ook zelf invloed op kunnen uitoefenen via de eigen belastingheffing.

Het verwachte verloop van de langlopende (vaste) schulden is weergegeven in de navolgende grafiek. De stijging komt door de leningen die we moeten afsluiten om de verwachte investeringen voor de komende jaren te dekken. De schuldpositie bedraagt ultimo 2024 € 453,1 miljoen. Er is voor € 32,3 miljoen afgelost op onze leningen.

In de grafiek daarna presenteren we de verhouding tussen de afschrijvingskosten en de jaarlijkse aflossing op de langlopende geldleningen. Voor het meerjarig kader is vanaf 2024 rekening gehouden met een gemiddeld benodigde lening van circa € 75 miljoen per jaar. Temporisering van investeringen leidt ertoe dat projecten iets later in afschrijving gaan. Vanaf 2025 is het effect hiervan zichtbaar waarbij de afschrijvingen en aflossingen nagenoeg gelijk zijn. Met de kasstroom uit vrijvallende afschrijvingen kan het waterschap grotendeels aan zijn aflossingsverplichtingen voldoen. De aflossing op de schuldenpositie veroorzaakt daardoor geen liquiditeitsproblemen. Tot slot presenteren we de schuldquote. Dit is de verhouding tussen de langlopende schuld en de belastingopbrengsten. Er is geen (wettelijke) norm voor de netto schuldenquote.

Grafiek 10: *Lang vreemd vermogen*

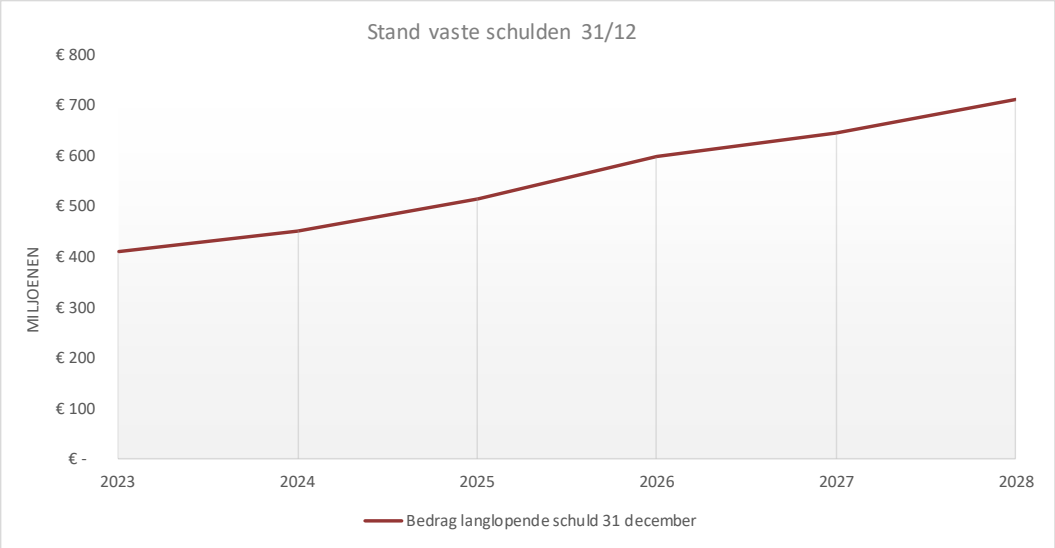

Grafiek 11*: Verhouding tussen aflossingen en afschrijvingen*

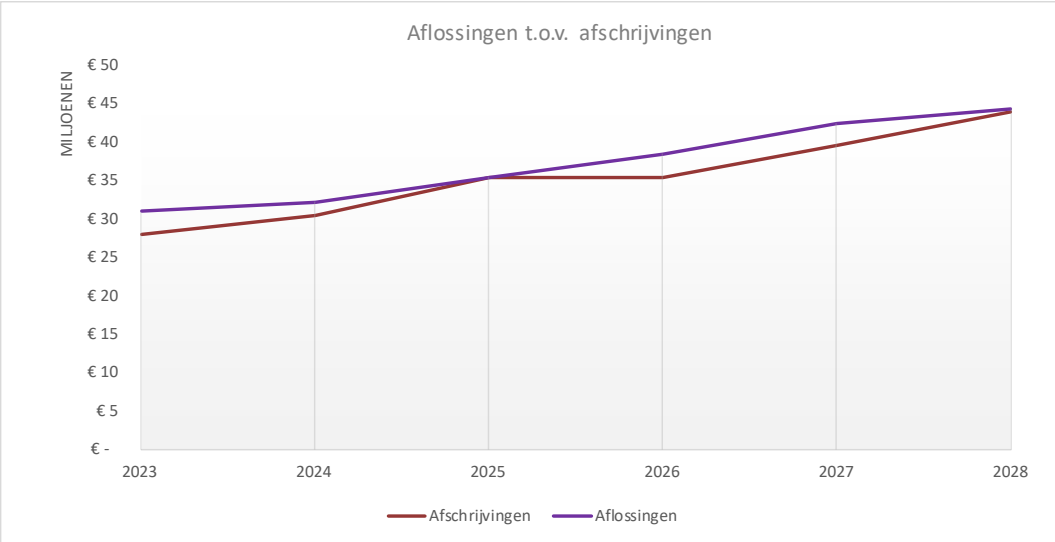

Grafiek 12*: Netto schuldquote*

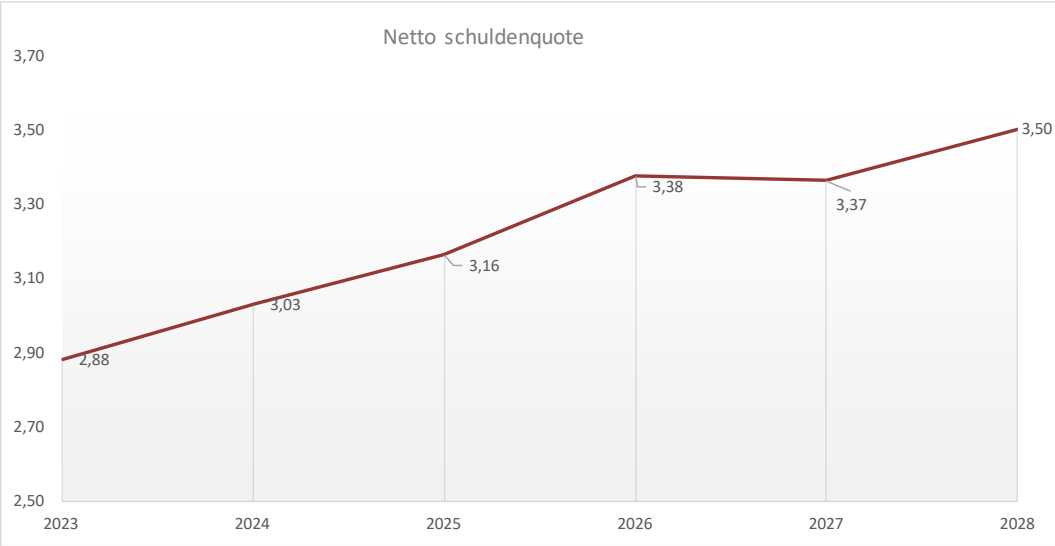

3.7 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang verstaan we zeggenschap via een vertegenwoordiging in het bestuur of via stemrecht. Van een financieel belang is sprake wanneer we middelen ter beschikking hebben gesteld die verloren gaan als de verbonden partij failliet gaat of wanneer diens financiële problemen verhaald kunnen worden op het waterschap.

Bij het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen gaan we altijd uit van het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Ze dragen bijvoorbeeld bij aan de uitvoering van ons beleid.

We hebben de verbonden partijen uitgesplitst naar type organisatie, waarbij we onderscheid gemaakt maken tussen gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen. Die laatste categorie is voor ons niet van toepassing.

In onderstaand overzicht geven we inzicht in de bijdragen aan de verbonden partijen. De belangrijkste (beleids)ontwikkelingen in het afgelopen jaar worden daaronder toegelicht. De eventuele risico's zijn vermeld in de paragraaf Weerstandsvermogen. In de bijlage Verbonden Partijen wordt een nadere toelichting per partij gegeven.

Tabel 12: Verbonden partijen

Verbonden partijen (bedragen *€1.000)	Deelname / belang*	Begroot 2024	Begrotings-wijziging 2024	Begroting 2024 inclusief wijziging	Realisatie 2024	Verschil
Aquaminerals	546 aandelen (€ 40)	€ 27	€ -	€ 27	€ 19	€ -8
AQUON	11%	€ 4.315	€ -	€ 4.315	€ 4.254	€ -61
BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)	2%	€ 125	€ -	€ 125	€ 136	€ 11
BSOB (Belastingsamenwerking Oost-Brabant)	34%	€ 3.190	€ -	€ 3.190	€ 3.466	€ 276
HWH (Het Waterschapshuis)	6%	€ 1.359	€ -	€ 1.359	€ 1.846	€ 487
Meervoudige centrumregeling waterschappen NB	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	33%	€ 1.017	€ -	€ 1.017	€ 1.017	€ -
NBWB (Noord-Brabantse Waterschapsbond)	31%	€ 69	€ -	€ 69	€ 24	€ -45
NWB (De Nederlandse Waterschapsbank N.V.)	627 aandelen (€ 211)	€ 865	€ -	€ 865	€ 865	€ -
SNB (NV Slibverwerking Noord-Brabant)	18,92%	€ 6.261	€ -	€ 6.261	€ 6.996	€ 735
STOWA (Stichting toegepast onderzoek water)	5%	€ 499	€ -	€ 499	€ 510	€ 11
UVW (Unie van Waterschappen)	4,5%	€ 572	€ -	€ 572	€ 590	€ 18
Totalen		**€ 18.299**	**€ -**	**€ 18.299**	**€ 19.723**	**€ 1.424**

*aandeel Aa en Maas in het begrotingstotaal van de verbonden partij

BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)

De gemeenschappelijke regeling moest aangepast worden vanwege de nieuwe Archiefwet en de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. De bedoeling was om dit in één procedure samen te voegen. Voor de zienswijzeprocedure is dit ook gebeurd. Maar doordat de ingangsdatum van de nieuwe Archiefwet nog steeds niet bekend is en de andere aanpassingen daar niet op konden wachten, is de definitieve besluitvorming gesplitst. Zo kon het BHIC per 1 januari 2025 voldoen aan de Wet gemeenschappelijke regelingen. Naar verwachting voldoen zij per 1 juli 2026 aan de nieuwe Archiefwet. Een voorstel hiertoe is behandeld in de AB-vergadering van waterschap Aa en Maas van 11 oktober 2024. De uittreding van het Rijk, die samenhangt met de nieuwe Archiefwet, is eveneens uitgesteld en is nu voorzien per 1 juli 2026. De definitieve uittredingsdatum is afhankelijk van de besluitvorming over de (inwerkingtreding van de) Archiefwet 2021 in de Tweede en Eerste Kamer. In een bestuursconvenant is vastgelegd dat het BHIC na uittreding van het Rijk de overgebrachte analoge (papieren) rijksarchieven blijft beheren en hiervoor een bijdrage ontvangt. Dit wordt geregeld via een delegatiebesluit en een specifieke uitkering. Door het uitreden van het Rijk verandert de bestuurssamenstelling van het BHIC. Alle deelnemers krijgen dan een zetel in het algemeen bestuur.

Het Waterschapshuis (hWh)

In 2024 is de nieuwe stategienota vastgesteld. Deze beschrijft de manier waarop de 21 waterschappen de komende jaren gezamenlijk vorm willen geven aan de digitale transformatie in de watersector. De ontwikkelingen die worden genoemd in de strategienota, zijn door het bestuur van hWh samengebracht in een update van het koersplan. Daarin beschrijft hWh met welke koers zij invulling wil geven aan de strategie: waar staat hWh voor en hoe wil ze dit organiseren? Vooruitlopend op het geactualiseerde koersplan heeft hWh in 2024 een herinrichting van de interne organisatie in gang gezet. De nieuwe hoofdstructuur van de bedrijfsvoering en de bijbehorende aansturing draagt bij aan het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Daarnaast is in 2024 de inrichting van Diensten en Beheer als afdeling van hWh gestart. Als vervolgstap is hWh in de tweede helft van 2024 gestart met de herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling aangepast worden. HWh heeft hiervoor een concept opgesteld dat in juli 2023 voor zienswijzen naar de deelnemers is gestuurd. De nieuwe regeling is in juni 2024 door het algemeen bestuur van hWh vastgesteld en in juli 2024 in werking getreden. De Belastingdienst heeft de koepelvrijstelling, waarmee hWh vrijgesteld was van btw op diensten voor de waterschappen, in 2019 ingetrokken. HWh heeft hiertegen bezwaar aangetekend. Dit is echter in november 2020 afgewezen. HWh is in februari 2021 hiertegen in beroep gegaan. In februari 2022 heeft de rechter hWh in het gelijk gesteld. De Belastingdienst is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. De zitting van het hoger beroep heeft op 12 september 2024 plaatsgevonden. Het hof heeft om aanvullende informatie gevraagd en hWh is in afwachting van een uitspraak.

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

SNB heeft vier projecten benoemd om de strategische duurzaamheidsdoelstellingen uit het Ondernemingsplan 2021-2026 te behalen. Het gaat om de projecten ‘Fosfaatterugwinning’, ‘Stikstofterugwinning’, ‘Upgrade lijn 1 + 4’ en ‘Optimalisatie SO_2-afvang’. De projecten zijn verschillend in omvang en complexiteit, en bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. De projecten vragen om goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders, gezien de verwachte investeringsomvang en aanpassingen aan de slibverwerkingsinstallatie. Vooraf worden afzonderlijke investeringsvoorstellen inclusief financieringsvoorstel voor bestuurlijke besluitvorming ingediend bij de individuele aandeelhouders. Het project ‘Upgrade lijn 1 + 4’ wordt als eerste opgepakt, waarbij de bestuurlijke besluitvorming naar verwachting plaatsvindt in Q2 van 2025. Later in 2025 volgt dan het investeringsvoorstel voor ‘Fosfaatterugwinning’, in 2026 gevolgd door de investeringsvoorstellen voor ‘Stikstofterugwinning’ en ‘Optimalisatie SO_2-afvang’.
SNB verwacht dat het verwerkingstarief over 2024 circa 6,5% hoger uitvalt dan begroot. Dit komt vooral doordat de gezamenlijke aandeelhouders 15.000 ton meer zuiveringsslib hebben aangeleverd en dit grotendeels extern verwerkt moet worden. Daarnaast is er een defect aan een hogedrukstoomturbine ontstaan, waardoor er tijdelijk geen elektriciteit kon worden opgewekt. Hierdoor moest elektriciteit worden ingekocht en zijn er niet-voorziene reparatiekosten ontstaan. Verder zijn de kosten van de afzet van vliegas opgelopen doordat een afnemer in de betonindustrie heeft besloten te stoppen met het gebruik hiervan als vulstof in betonsteen.

AQUON

De nieuwbouw van het centrale laboratorium in Houten is conform de planning en binnen budget afgerond. In het najaar zijn alle disciplines die voorheen gehuisvest waren in Leiden en Tiel verhuisd naar Houten. Het gebouw in Leiden is verkocht aan het Hoogheemraadschap van Rijnland. Voor het gebouw in Tiel is nog geen koper gevonden.
Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling uiterlijk per juli 2024 aangepast worden. Het bestuurlijke besluitvormingsproces hierover heeft tijdig plaatsgevonden, waardoor AQUON sinds juli 2024 beschikt over een aangepaste GR die aan de huidige wet voldoet.

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

In 2023 is de GR BSOB aangepast om het mogelijk te maken om via een dienstverleningsovereenkomst (DVO) tijdelijk werkzaamheden te verrichten voor niet-deelnemers in de GR. Door deze aanpassing heeft BSOB per 1 januari 2024 een DVO af kunnen sluiten met de Dienst Dommelvallei. Dit betekent dat BSOB vanaf belastingjaar 2024 alle belastingtaken uitvoert voor de gemeenten Geldrop-Mierlo, Nuenen c.a. en Son en Breugel. De drie samenwerkende gemeenten hebben hiertoe besloten nadat bleek dat goede dienstverlening op dit gebied via de Dienst Dommelvallei op langere termijn niet haalbaar is. Door de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022 moest de gemeenschappelijke regeling uiterlijk per juli 2024 aangepast worden. Het bestuurlijke besluitvormingsproces hierover heeft tijdig plaatsgevonden, waardoor BSOB sinds juli 2024 beschikt over een aangepaste GR die aan de huidige wet voldoet. In 2024 heeft BSOB van waterschap De Dommel een verzoek ontvangen om toe te treden tot de gemeenschappelijke regeling en daarmee de belastingtaken over te dragen aan BSOB. Het bestuurlijke besluitvormingsproces met de huidige deelnemers is nog in 2024 afgerond, waardoor de toetreding van waterschap De Dommel per 1 januari 2026 kan plaatsvinden. Het jaar 2025 wordt gebruikt voor een goede overdracht van alle werkzaamheden.

Meervoudige centrumregeling (MCR) Waterschap Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel

De Brabantaquademie is begin 2024 formeel toegevoegd aan het takenregister van de MCR. Zij verzorgen onderwijsactiviteiten die specifiek zijn toegespitst op de behoefte van de drie Brabantse waterschapen. Gezamenlijk is een conceptovereenkomst opgesteld. De verwachting is dat deze in januari 2025 getekend kan worden.

3.8 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) die op 1 mei 2022 in werking is getreden, verplicht overheidsorganisaties zo veel mogelijk informatie actief openbaar te maken, “indien dit zonder onevenredige inspanning of kosten redelijkerwijs mogelijk is”. In de openbaarheidsparagraaf, die op grond van deze wet verplicht is, leggen we verantwoording af over de uitvoering van de Woo in het verslagjaar 2024. Daarbij onderscheiden we de volgende zeven thema’s:

De actieve openbaarmakingsplicht voor de zeventien verplichte categorieën documenten

Het actief openbaar maken van 17 specifieke informatiecategorieën wordt op termijn verplicht. Deze verplichting wordt de komende jaren gefaseerd, per categorie, ingevoerd. Dit wordt voor elke categorie vastgesteld door middel van een Koninklijk Besluit. Vijf categorieën zijn per 1 november 2024 verplicht om actief openbaar te maken: wetten en algemeen verbindende voorschriften, overige besluiten van algemene strekking, vergaderstukken van de Staten-Generaal, organisatie en werkwijze en bereikbaarheidsgegevens. De planning voor de verplichtstelling van de overige categorieën wordt binnenkort vastgesteld. Aan het eind van deze paragraaf staat een overzicht van de 17 categorieën en per categorie het aantal documenten dat in 2024 is gepubliceerd. Documenten van het waterschap worden gepubliceerd via verschillende platforms en de landelijke Woo-index. We volgen de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatiecategorieën.

De inspanningsverplichting tot openbaarmaking van andere documenten dan de zeventien onder 1 vermelde categorieën

In 2024 zijn een aantal documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting. In 2023 hebben we besloten om vooralsnog in te zetten op het basisniveau: wat we moeten doen, gaan we doen. De Woo-index wordt actief bijgehouden.

De passieve openbaarmaking

In 2024 zijn 11 Woo-verzoeken geregistreerd, waarvan er 5 zijn gepubliceerd. In totaal zijn 95 documenten op verzoek openbaar gemaakt. Eén verzoek is nog in behandeling en wordt in 2025 gepubliceerd. Van de 11 zaken bleken er 5 uiteindelijk geen Woo-verzoek te zijn.

De informatiehuishouding

Eind 2023 zijn de richtlijnen voor de informatiehuishouding geactualiseerd. Deze zijn opgenomen in het Documentair Informatieplan, dat in 2024 is vastgesteld. We zijn gestart met een project om de opslaglocaties van documenten te beperken. Dit wordt in 2025 voortgezet.

De aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Het waterschap beschikte heel 2024 over een Woo-contactpersoon.

Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

In 2024 hebben meerdere teams presentaties gevolgd over de Woo. Om de bewustwording te vergroten, hebben we de Woo meegenomen in een online leerprogramma waarover uitvoerig gecommuniceerd is. Daarnaast hebben we actief kennis gedeeld met andere waterschappen en collega-overheden. We werkten verder mee aan de verduidelijking van de werkdefinities voor de informatiecategorieën in het BZK-programma Open Overheid.

Besteding subsidie

De Rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en om de extra uitvoeringskosten te dekken. In 2024 hebben we € 183.130 aan middelen ontvangen. Dit bedrag is als volgt ingezet:

- *Beheer en onderhoud*
  We hebben diverse systemen aangeschaft en opgezet voor de actieve en passieve bekendmaking en de verbetering van de informatiehuishouding.
- *Extra kwaliteitsmanagement*
  We voerden interne audits uit en creëerden bewustwording met opleidingen en trainingen.
- *Formatie management Woo*
  We hebben medewerkers aangewezen die structureel werkzaamheden verrichten voor de invoering van de Woo. Daarnaast maken we gebruik van externe expertise.
- *Contactfunctionaris*
  Deze functionaris is ook de projectleider voor de implementatie van de Woo.
- *Actief openbaar te maken documenten*
  We hebben structurele activiteiten uitgevoerd om de (werk)processen te onderzoeken en waar nodig te verbeteren om de informatiehuishouding op orde te krijgen. Denk hierbij aan de optimalisatie van beleid en procedures.

Nr.	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Aantal documenten gepubliceerd in 2024
1	3.3 1a	Wetten en algemeen verbindende voorschriften	6
2	3.3 1b	Overige besluiten van algemene strekking	16
3	3.3 1c	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	Nog niet van toepassing
4	3.3 1d	Organisatie en werkwijze	Zijn webpagina’s
5	3.3 1e	Bereikbaarheidsgegevens	Zijn webpagina’s
6	3.3 2a	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	Zie nr. 8
7	3.3 2b	Vergaderstukken Staten-Generaal	Niet van toepassing
8	3.3 2c	Vergaderstukken decentrale overheden (Algemeen bestuur en commissies)	1366
9	3.3 2d	Agenda's en besluitenlijsten dagelijks bestuur	56
10	3.3 2e	Adviezen	Nog niet van toepassing
11	3.3 2f	Convenanten	7
12	3.3.2g	Jaarplannen en jaarverslagen	1 (Waterbeheerplan 2022-2027)
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	Nog niet van toepassing
14	3.3 2i	Woo-verzoeken en -besluiten	Er zijn 5 Woo-verzoeken gepubliceerd
15	3.3 2j	Onderzoeksrapporten	Geen, vanwege de installatie van een nieuwe commissie
16	3.3 2k	Beschikkingen	732
17	3.3 2l	Klachtoordelen	Nog niet van toepassing

De lijst van verkorte namen voor de Woo-informatiecategorieën is vastgesteld op 17 juli 2024 door de landelijke Stuurgroep PLOOI.

3.9 Bedrijfsvoering

Onder bedrijfsvoering verstaan we alle interne organisatieonderdelen en processen die de primaire processen ondersteunen. Denk aan: de algemene aansturing van de organisatie, personeel en organisatie, controlling, financieel beleid en beheer (waaronder de administratieve organisatie en de interne controle), informatisering en facilitaire dienstverlening (waaronder huisvesting). Deze ondersteunende processen zijn essentieel om de primaire processen goed te laten verlopen. Ze zijn daarnaast essentieel om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de beleidsuitvoering te waarborgen. De verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering ligt bij de directie en het dagelijks bestuur. Al deze onderwerpen komen uitgebreid aan bod in het programma Samen, duurzaam, slim en effectief (paragraaf 2.4).

3.10 EMU-saldo

In het volgende overzicht hebben we het EMU-saldo van het waterschap gespecificeerd volgens de ministeriële regeling. De referentiewaarde 2024 bedraagt voor ons € 25,9 miljoen.

Tabel 13: EMU-saldo

OPBOUW EMU-SALDO (bedragen x € 1.000)		**Begroot 2024**	**Rekening 2024**
1 EMU-exploitatiesaldo:		-€ 10.064	€ 3.669
2 Invloed investeringen:			
bruto-investeringsuitgaven	-/-	€ 165.677	€ 151.353
investeringssubsidies	+	€ 77.070	€ 64.296
verkoop materiële en immateriële activa	+		
afschrijvingen	+	€ 30.625	€ 30.521
3 Invloed voorzieningen:			
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+		€ 610
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/-		€ 407
onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-		€ 335
4 Deelnemingen en aandelen:			
boekwinst	-/-		
boekverlies	+		
EMU-SALDO		**-€ 68.046**	**-€ 52.999**
Toegestaan EMU-Saldo volgens referentiewaarde Unie		-€ 21.100	-€ 25.900
Verschil		**-€ 46.946**	**-€ 27.099**

Op begrotingsbasis werd al een overschrijding van de referentiewaarde verwacht. Dit blijkt inderdaad het geval. Dit komt met name door onze investeringsuitgaven. Ten opzichte van het begrote EMU-saldo geeft de jaarrekening echter een positiever beeld. Dit is het gevolg van afschrijvingen die in de begroting te hoog zijn gepresenteerd. Het gerealiseerde nettoresultaat op de investeringen is nagenoeg gelijk aan de begroting. Doordat ons EMU-saldo hoger is dan de referentiewaarde, leveren we een negatieve bijdrage aan de landelijke norm. Gezien de grote opgave waar we voor staan en daarmee gepaard gaande (investerings)uitgaven, hebben we hierin geen keuze. Als individueel waterschap worden we hier niet op afgerekend.

3.11 Investeringen

In 2024 zijn diverse investeringsprojecten uitgevoerd en voltooid. In deze paragraaf wordt algemene informatie over de investeringen gegeven. De inhoudelijke toelichting is opgenomen in de programma's. De investeringen zijn in te delen in vier categorieën:

- A-investeringen zijn kredieten die via een investeringsbesluit volledig zijn geautoriseerd door het algemeen bestuur.
- B1-investeringen zijn vervangingsinvesteringen inclusief de daarbij horende afspraken en kaders conform de vigerende nota Financieel Beleid.
- B2-investeringen betreffen het uitvoeringsdeel bij een al door het algemeen bestuur geautoriseerde A-investering.
- C-investeringen zijn door het algemeen bestuur toe te kennen kredieten. Er is nog geen besluit genomen over de start van het project of toekenning van het krediet.

Onderstaande tabel geeft inzicht op het aantal kredieten dat is verstrekt en het bruto investeringsbedrag dat daarmee samenhangt. Vervolgens worden de begrote en gerealiseerde bruto investeringen per taak weergegeven.

Tabel 14: Algemene informatie investeringen 2024 (€ 1.000)*

Omschrijving	aantal	bruto bedrag
Voorbereidingskredieten algemeen	10	758
Gevoteerde kredieten door AB in 2024	28	615.142
Gevoteerde kredieten door AB in 2024 via bestuursrapportage	4	1.425
Gestarte B1 kredieten gevoteerd door DB	5	2.155
Onderhanden werken per 31-12-2024*	130	333.439
Afgewikkelde projecten 2024	13	20.149

*Ten opzichte van de in de toelichting op de balans gepresenteerde staatjes bij materiële -/en immateriële vast activa ontstaat er een verschil in de optelling. Dit verschil van € 27.578.000 wordt verklaard doordat onderdelen/componenten van onderhanden werk al in bedrijf zijn genomen/ geactiveerd zijn en worden

Tabel 15: Realisatie per taak

Taak	Uitgaven			Inkomsten		
*(Bedragen * € 1.000)*	Begroot	Realisatie	%	Begroot	Realisatie	%
Watersysteembeheer	111.281	74.138	67%	56.954	59.966	105%
Waterzuiveringsbeheer	56.558	58.636	104%	40	2.750	6.876%
Algemeen	1.789	1.492	83%			-
Totaal	**169.628**	**134.267**	**79%**	**56.994**	**62.716**	**110%**

Grafiek 13: Totale Realisatiecijfers 2024

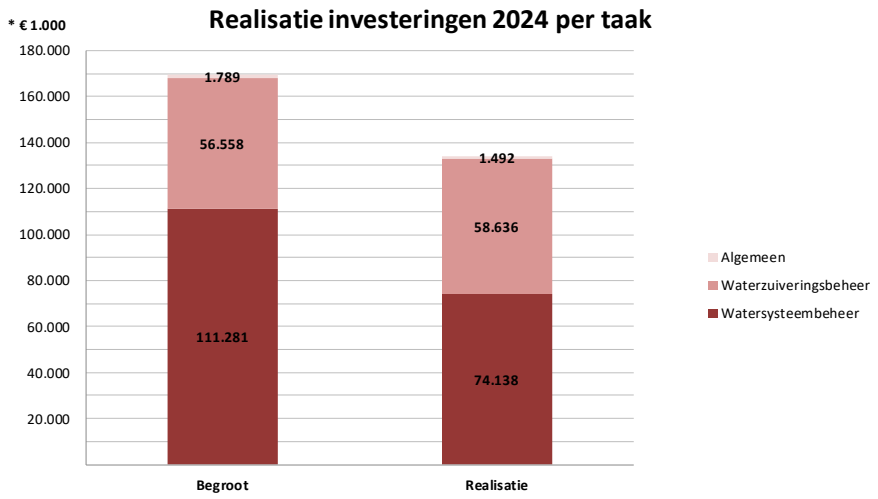

Investeringsprojecten met kredietoverschrijdingen

Bij een aantal projecten wordt het toegekende investeringskrediet op basis van de gerealiseerde kosten en verstrekte opdrachten (openstaande verplichtingen) naar verwachting overschreden. Deze projecten worden hierna weergegeven en nader toegelicht. Voor een aantal van deze projecten zijn aanvullende middelen gewenst. In hoofdstuk 5 'Voorstel en Besluit' wordt hier goedkeuring voor gevraagd aan het algemeen bestuur. Voor de Clusteraanpak II NVO is een totaal investeringskrediet toegekend. Vanuit deze clusteraanpak worden separate NVO-trajecten opgepakt en gefinancierd. Ten aanzien van het project NVO De Vlier en oplossen vismigratie worden de hogere kosten gedekt vanuit dit totaal toegekende investeringskrediet. Om die reden is het voor dit project niet nodig een aanvullend krediet beschikbaar te stellen.

Tabel 16: Investeringen met (verwachte) kredietoverschrijding

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10296 - Vervoermiddelen 2023	1.220	1.236		1.236	-16	
Afgeronde projecten	***1.220***	***1.236***		***1.236***	***-16***	
10274 - LTAP Gemaal De Brand	375	393	13	406	-31	40
10276 - LTAP Gemaal Kleine Wetering	289	307	15	322	-33	40
10277 - NVO De Vlier&Opl vismigr	900	328	671	999	-99	
10340 - Kl modificatie RG t Snepke	175	90	90	180	-5	5
10343 - HWBP Bijdrage 2024	7.373	7.855		7.855	-482	482
Niet afgeronde projecten	***9.112***	***8.973***	***789***	***9.762***	***-650***	***566***
Totaal investeringsprojecten	**10.332**	**10.209**	**789**	**10.998**	**-666**	**566**

Toelichting afgeronde projecten met kredietoverschrijding

Vervanging van vervoermiddelen 2023

In verband met prijsstijgingen wordt het krediet met een kleine overschrijding afgesloten.

Toelichting doorlopende investeringsprojecten met kredietoverschrijding

LTAP-Gemaal De Brand

In eerdere ramingen is geen rekening gehouden met extra kosten voor het wijzigen van de elektriciteitsaansluiting door Enexis Netbeheer. In totaal wordt via dit jaarverslag gevraagd om een aanvullend bedrag van € 40.000 en dat is inclusief de interne rentekosten.

LTAP Gemaal Kleine Wetering

Naast de meerwerkkosten voor het aanpassen van luiken en verplaatsen van de besturingskast zijn extra kosten gemaakt voor het automatiseren en inregelen van het gemaal. Hiervoor wordt via dit jaarverslag een aanvullend bedrag van € 40.000 gevraagd en dat is inclusief de hogere interne kosten (rente en uren).

NVO De Vlier & Oplossen vismigratie

De hogere aanbesteding en de nog te realiseren elektriciteitsaansluiting voor een stuw en vislift zorgen voor hogere uitgaven dan voorzien bij de start van het project in 2023. De hogere kosten voor dit project worden gedekt vanuit het toegekende investeringskrediet voor de totale Clusteraanpak II NVO.

Kleine modificaties rioolgemaal 't Snepke

Bij de afronding van het project ontstaat een kleine overschrijding.

HWBP Bijdrage 2024

Het HWBP is een gezamenlijk programma van de waterschappen en het Rijk, dat door beide partijen voor de helft wordt gefinancierd. Waterschappen en Rijk leggen hiertoe middelen in het Deltafonds. Het aandeel van de waterschappen bestaat uit het projectgebonden aandeel (10% van de projectuitgaven) en het solidariteitsdeel. Doordat de projectwaterschappen hebben aangegeven dat zij in het jaar 2024 minder aan HWBP-projecten zullen uitgeven dan eerder gedacht, valt de totale projectgebonden bijdrage circa € 12 miljoen lager uit. Dit betekent dat er met de solidariteitsbijdragen een overeenkomstig bedrag moet worden bijgepast om tot het in het Deltafonds vastgestelde totaalbedrag te komen wat de waterschappen over

2024 moeten bijdragen. Het gaat hier ‘slechts’ om een verschuiving van een bedrag tussen jaren. Het bedrag wat nu extra aan solidariteitsbijdrage wordt ingelegd, blijft beschikbaar voor latere jaren en wordt dan gebruikt om projectuitgaven te subsidiëren. Dit komt overeen met hogere projectgebonden bijdragen in die jaren en heeft tot gevolg dat het aandeel van de solidariteitsbijdragen dan lager kan worden vastgesteld. De extra kosten voor Aa en Maas bedragen € 575.000 (inclusief interne rente). Doordat uit de definitieve afrekening op basis van de voortgangsrapportage van het programmabestuur HWBP nog een voordeel blijkt van € 92.400 komt de uiteindelijke overschrijding per saldo op € 482.000.

JAARREKENING

4. Jaarrekening 2024

Het jaarverslag en de jaarrekening zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daar waar het jaarverslag zich met name richt op de realisatie van de opgaven en beleidsmatige aspecten volgens onze bestuurlijke thema's aangevuld met de paragrafen, concentreert de jaarrekening zich op het financiële aspect. De jaarrekening behandelt achtereenvolgens de kostenverdeelstaat, de exploitatierekening naar kostendragers, de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten en tot slot de balans.

4.1 Kostenverdeelstaat

Dit hoofdstuk presenteert de financiële effecten naar kostendragers. Onderstaand overzicht toont allereerst de kostenverdeelstaat van de programma's naar de kostendragers. Vervolgens wordt de totale kostenverdeelstaat gepresenteerd. Vandaaruit wordt per kostendrager een nadere toelichting gegeven.

Tabel 17: Realisatie Programma's naar kostendragers

Programma *(Bedragen * € 1.000)*	Totaal Begroting 2024	Begrotings-wijziging	Totaal Begroting 2024 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2024	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Waterveiligheid	17.398		17.398	17.526		17.526	N	-128
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	69.865		69.865	68.662		68.662	V	1.202
Schoon water	70.461		70.461		70.627	70.627	N	-165
Dividend (dekkingsmiddel)	-865		-865	-827	-124	-951	V	86
Netto lasten	**156.859**		**156.859**	**85.362**	**70.502**	**155.864**	**V**	**995**
Belastingen	-146.795		-146.795	-81.555	-67.914	-149.469	V	2.674
Toevoegingen en onttrekkingen aan/uit de reserves	-10.064		-10.064	-5.772	-4.292	-10.064	N	
Saldo				**-1.966**	**-1.704**	**-3.669**	**V**	**3.669**

Tabel 18: Kostenverdeelstaat

(Bedragen x € 1.000)	Totaal	Afdelingskosten-plaats	Ondersteuning	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Geactiveerde kosten
Totaal lasten	*182.391*	*2.505*	*502*	*90.819*	*78.477*	*10.089*
Totaal baten	*23.952*	*2.505*	*480*	*5.458*	*5.420*	*10.089*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***158.439***		***21***	***85.362***	***73.056***	
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*575*		*21*		*554*	
Netto lasten	***157.864***			***85.362***	***72.502***	
Totaal belastingopbrengsten	*149.469*			*81.555*	*67.914*	
Saldo resultaat voor bestemming	***-8.395***			***-3.806***	***-4.589***	
Totaal resultaatbestemming	*12.064*			*5.772*	*6.292*	
Nog te bestemmen resultaat	**3.669**			**1.966**	**1.704**	

Ten opzichte van de vastgestelde begrote nettolasten (€ 156.859.133) komt de realisatie van € 157.864.128 uit op 100,6%.

4.2 Exploitatierekening naar kostendragers

4.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer

Tabel 19: Kostenverdeelstaat Watersysteembeheer

(Bedragen x € 1.000)	Watersysteembeheer			
	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijziging	Rekening 2024	Verschil
Lasten				
Kapitaallasten	18.418	18.418	17.987	430
Personeelslasten (direct)	265	265	477	-211
Personeelslasten (uren verantwoording)	32.098	32.098	33.140	-1.042
Goederen en diensten van derden	26.850	26.850	27.556	-706
Bijdragen aan derden	2.083	2.083	3.249	-1.166
Reserveringen	313	313	338	-24
Voorzieningen			219	-219
Onvoorzien	150	150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	8.713	8.713	7.854	859
Totaal lasten	*88.890*	*88.890*	*90.819*	*-1.929*
Baten				
Financiële baten	1.555	1.555	1.670	-115
Personeelsbaten	78	78		78
Goederen en diensten aan derden	683	683	2.248	-1.565
Bijdragen van derden	64	64	1.226	-1.162
Onttrekkingen aan voorzieningen			314	-314
Totaal baten	*2.379*	*2.379*	*5.458*	*-3.078*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***86.511***	***86.511***	***85.362***	***1.149***
Beschikking bestemmingsreserves				
Totaal beschikking bestemmingsreserves				
Netto lasten	***86.511***	***86.511***	***85.362***	***1.149***
Belastingsopbrengsten				
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.015	-1.015	-974	-41
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			-63	63
Opbrengst invorderingskosten ingezetenen	177	177	228	-51
Opbrengst invorderingskosten gebouwd	128	128	153	-26
Opbrengst invorderingskosten ongebouwd	23	23	31	-8
Opbrengst invorderingskosten verontreiniging bedr			2	-2
Opbrengst ingezetenenomslag	24.732	24.732	25.010	-278
Opbrengst omslag gebouwd	46.064	46.064	46.346	-282
Opbrengst omslag ongebouwd	10.212	10.212	10.169	42
Opbrengst natuurterreinen	168	168	183	-15
Opbrengst verontreinigingsheffing t.b.v. WB	250	250	470	-220
Totaal belastingopbrengsten	*80.739*	*80.739*	*81.555*	*-816*
Dekkingsmiddelen				
Beschikking categoriereserve ingezetenen	441	441	441	
Beschikking categoriereserve gebouwd	2.982	2.982	2.982	
Beschikking categoriereserve ongebouwd	3	3	3	
Beschikking categoriereserve natuurterreinen	-1	-1	-1	
Beschikking egalisatiereserve watersysteembeheer	2.347	2.347	2.347	
Totaal resultaatbestemming	***5.772***	***5.772***	***5.772***	
Nog te bestemmen resultaat			**-1.966**	**1.966**

Lasten

Kapitaallasten (€ 430.000 lager)

De kapitaallasten bestaan uit rente- en afschrijvingslasten. Het voordeel ontstaat door een lager te hanteren rente-omslagpercentage (- 0,1%) en doordat de afschrijvingslasten lager zijn als gevolg van een lagere boekwaarde per 1 januari van het begrotingsjaar. Enkele investeringsprojecten zijn niet tijdig afgerond in 2023 en doorgeschoven naar 2024. Per saldo resulteert bovenstaande in lagere kapitaallasten.

Personeelslasten (direct) (€ 211.000 hoger)

Het berekende bedrag van het saldo aan verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag. Een dergelijke post wordt niet begroot.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 1.042.000 hoger)

Via de uren en uurtarieven zijn meer lasten doorberekend aan de primaire taken binnen watersysteembeheer. De hogere doorberekende lasten komen voort uit de personele inzet gerelateerd aan de toename van onze opgaven, geen gaten laten vallen in de processen waar mensen in- en uitstromen en de keus voor vaste formatie en behoud van kennis boven inhuur. Daarnaast zijn de cao-effecten door de late besluitvorming hierover (medio december 2023) niet volledig doorgerekend in de begroting 2024.

Goederen en diensten en bijdragen aan derden (€ 1.872.000 hoger)

Ten opzichte van het beschikbare budget is de besteding 7% hoger. Hieronder een toelichting op hoofdlijnen. De weersomstandigheden (hevige regenval) in het najaar van 2023 en de eerste maanden van 2024 hebben gezorgd voor extra werkzaamheden bij het herstellen van schade aan bijvoorbeeld de verzadigde oevers van watergangen. Om nog meer schade te voorkomen zijn vanuit 2023 activiteiten doorgeschoven naar 2024. De hogere kosten voor onderhoud van € 1.153.000 zijn dan ook als gevolg van calamiteitenbestrijding en het beheer van de hoeveelheid water naast de alsnog ten uitvoer gebrachte activiteiten vanuit 2023.
De onvoorspelbaarheid van de aanwezigheid van das of bever in de keringen en in het watersysteem leiden tot het nemen van herstel- of preventieve (veiligheids-)maatregelen en uiteindelijk tot een hogere besteding van € 295.000. De toegenomen energiekosten voor het peilbeheer zorgt voor een overschrijding van het budget met een bedrag van € 216.000. De bijdrage in kosten aan de BSOB voor heffing, invordering en kwijtschelding zijn € 424.000 hoger. Diverse posten met een geringe onder- of overschrijding zorgen per saldo voor een voordeel van € 216.000. Bijvoorbeeld lagere lasten voor monitoring, toezicht en handhaving, vergunningen en meldingen en regulering lozingen.

Reserveringen, voorzieningen en onvoorzien (€ 93.000 hoger)

De toegerekende rente aan de categoriereserves is € 24.000 hoger. Het waterschap kent een voorziening voor arbeid gerelateerde verplichtingen wachtgeld en pensioenen. Aan de voorziening is een bedrag van € 219.000 toegevoegd. Een dergelijke post wordt niet begroot. De post onvoorzien van € 150.000 is niet aangewend.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 859.000 lager)

De doorberekende kosten voor watersysteembeheer (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) zijn lager uitgevallen. Onder ander door lagere licentiekosten, positieve afrekening bijdrage hWh 2024, daling kosten onderhoudskosten GIS en lagere te betalen Rijksfactuur t.a.v. kosten kadaster.

Baten

Baten (€ 2.764.000 hoger)

De financiële baten zijn per saldo € 115.000 hoger. Enerzijds door de hogere bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen (€ 40.000) en anderzijds een hogere dividenduitkering van NWB (€ 75.000).
Bij het waarderen van de gronden in de grondbank blijkt dat een gedeelte van de waarde vrijvalt en dit resulteert in een boekwinst van € 1.069.000 die ten gunste valt van de exploitatie. De verkoop van (overtollig) materiaal zorgt voor extra baten van € 41.000. De opbrengsten vanuit het pachtkohier (pacht, erfpacht) en de huuropbrengst uit overige eigendommen zijn € 143.000 hoger. De diensten voor derden resulteert eveneens in een hogere opbrengst van € 312.000. Het betreft opbrengsten bij uitvoering bestuursdwang, opbrengsten in verband met uitgevoerde werken voor derden en overige opbrengsten.
De bijdragen van derden is € 1.162.000 hoger uitgevallen. Vanuit het Europees subsidieprigramma is bijvoorbeeld een hogere bijdrage ontvangen voor LIFE IP NAS en heeft de afrekening met IRM-pilot hoogwater Den Bosch plaatsgevonden. Van STOWA is een bijdrage ontvangen voor de onderzoekspilot hoogwatervluchtplaatsen bevers. Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVON) heeft een aanvraag van subsidie gehonoreerd in het kader van emissieloos bouwen van medeoverheden. Vanuit de provincie zijn middelen ontvangen voor GGA Vitale Peel, Strabrechtse Heide en Vlijmens Ven/Moerputten en in het kader van de pilot trayvelden Meierijstad. De verrekening van de kosten voor nazorg Peelvenen/Leegveld heeft eveneens plaatsgevonden. Daarnaast zijn er diverse kleine posten, zoals bijvoorbeeld uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen, die tezamen mede zorgen voor de hogere baten. De onderschrijding van de geraamde personeelsbaten van € 78.000 ontstaat doordat de realisatie van deze baten verantwoord zijn binnen de afdelingskosten.

Beschikking voorzieningen (€ 314.000 hoger)

De onttrekking aan de voorziening van € 314.000 betreft het op basis van de actuele berekening te veel aan voorzien bedrag voor pensioenen van voormalig bestuursleden. Via het voorstel voor de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit bedrag te reserveren voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Belastingopbrengsten (€ 816.000 hoger)

Tabel 20: Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Watersysteembeheer Bedragen * € 1000	Totaal		
	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	81.426	81.623	197
Invordering	328	414	86
Oninbaar		-5	-5
Dubieus		-5	-5
Kwijtschelding	-1.015	-948	67
Netto belastingopbrengst 2024	**80.739**	**81.080**	**340**
Belastingopbrengst vgj		563	563
Oninbaar vgj		-58	-58
Dubieus		-3	-3
Kwijtschelding vgj		-26	-26
Netto belastingopbrengst vgj		**476**	**476**
Totaal netto belastingopbrengst	**80.739**	**81.556**	**816**

Op basis van de door de BSOB opgelegde aanslagen in 2024 komen de totale belastingopbrengsten voor watersysteembeheer hoger uit dan begroot. In onderstaande tabellen wordt per categorie de opbrengst gepresenteerd en nader toegelicht.

Watersysteemheffing Ingezetenen

Tabel 21: Belastingopbrengsten Ingezetenen

Watersysteembeheer	Ingezetenen		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	24.732	24.975	243
Invordering	177	228	51
Oninbaar		-4	-4
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding	-1.015	-948	67
Netto belastingopbrengst 2024	**23.894**	**24.247**	**352**
Belastingopbrengst vgj		38	38
Oninbaar vgj		-50	-50
Dubieus		1	1
Kwijtschelding vgj		-26	-26
Netto belastingopbrengst vgj		**-37**	**-37**
Totaal netto belastingopbrengst	**23.894**	**24.210**	**316**

De belastingopbrengsten zijn iets hoger dan begroot, de kwijtscheldingen juist iets lager. Naar verwachting komt er nog € 22.700 aan nog op te leggen aanslagen bij.

Watersysteemheffing Gebouwd

Tabel 22: Belastingopbrengsten Gebouwd

Watersysteembeheer	Gebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	46.064	46.073	9
Invordering	128	153	26
Oninbaar		-1	-1
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**46.192**	**46.225**	**34**
Belastingopbrengst vgj		279	279
Oninbaar vgj		-8	-8
Dubieus		-6	-6
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**266**	**266**
Totaal netto belastingopbrengst	**46.192**	**46.491**	**299**

Voor Watersysteemheffing gebouwd is de totale waarde in het economisch verkeer van alle onroerende zaken (WOZ-waarde) in het gehele gebied begroot op ruim € 156,8 miljard. De werkelijke waarde is nagenoeg gelijk aan het begrote bedrag. Naar verwachting komt er nog € 226.200 aan nog op te leggen aanslagen bij.

Watersysteemheffing Ongebouwd

Tabel 23: Belastingopbrengsten Ongebouwd inclusief wegen

Watersysteembeheer	Ongebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	10.212	10.047	-164
Invordering	23	31	8
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**10.235**	**10.078**	**-157**
Belastingopbrengst vgj		120	120
Oninbaar vgj			
Dubieus		2	2
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**122**	**122**
Totaal netto belastingopbrengst	**10.235**	**10.200**	**-35**

Bij de begroting is uitgegaan van 100.875 herleide ha voor de berekening van de Watersysteemheffing ongebouwd. Dit is meer dan de kadastrale ha door toepassing van de wegendifferentiatie. Dit is een opslag van het tarief voor wegen van 100% per ha. De buitendijks gelegen kadastrale ha worden juist maar voor 25% in de heffing betrokken. Met name het onderdeel Ongebouwd (niet zijnde Wegen en Natuurterrein) blijft door een verschuiving van Ongebouwd naar Natuur achter op de begroting. Door dit effect is het werkelijk aantal herleide hectare lager (99.250) dan begroot. Naar verwachting wordt nog € 41.400 aan ongebouwd opgelegd.

Watersysteemheffing Ongebouwd Natuurterreinen

Tabel 24: Belastingopbrengsten Natuurterreinen

Watersysteembeheer	Natuurterreinen		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	168	183	15
Invordering			
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**168**	**183**	**15**
Belastingopbrengst vgj			
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj			
Totaal netto belastingopbrengst	**168**	**183**	**15**

Het werkelijk aantal ha dat in de aanslag betrokken is, bedraagt ruim 27.548 ten opzichte van de 25.300 ha die was begroot. De opbrengst bedraagt daarom ruim € 15.000 meer. Dit is het gevolg van de hiervoor toegelichte verschuiving.

Verontreinigingsheffing ten behoeve van Watersysteembeheer

Tabel 25: Belastingopbrengsten verontreinigingsheffing t.b.v. Watersysteembeheer

Watersysteembeheer	Verontreinigingsheffing		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	250	345	95
Invordering		2	2
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**250**	**346**	**96**
Belastingopbrengst vgj		125	125
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**125**	**125**
Totaal netto belastingopbrengst	**250**	**472**	**221**

Bij de begroting is uitgegaan van 4.500 VE voor de berekening van de opbrengst verontreinigingsheffing. Dat is minder dan de werkelijk door de BSOB opgelegde verontreinigingsheffing van 6.208 VE. De belastingopbrengsten zijn dan ook hoger.

Resultaatbestemming

Beschikking categorie- en egalisatiereserves (nihil)

De beschikking van de categorie- en egalisatiereserves heeft geheel conform begroting plaatsgevonden:

- € 440.655 onttrekking categorie Ingezetenen
- € 2.982.164 onttrekking categoriereserve Gebouwd
- € 3.007 onttrekking categoriereserve Ongebouwd
- € 670 toevoeging Natuurterreinen
- € 2.346.738 onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer

Nog te bestemmen resultaat

Na verwerking van alle gegevens ten behoeve van Watersysteembeheer blijft een voordelig saldo van € 1.965.515 over.

De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

4.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Tabel 26: Kostenverdeelstaat Zuiveringsbeheer

(Bedragen x € 1.000)	Zuiveringsbeheer			
	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijziging	Rekening 2024	Verschil
Lasten				
Kapitaallasten	21.042	21.042	21.115	-73
Personeelslasten (direct)	190	190	177	13
Personeelslasten (uren verantwoording)	15.251	15.251	15.526	-275
Goederen en diensten van derden	32.195	32.195	34.340	-2.145
Bijdragen aan derden	2.430	2.430	817	1.613
Reserveringen			2.000	-2.000
Voorzieningen			219	-219
Onvoorzien	150	150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	4.733	4.733	4.282	451
Totaal lasten	*75.991*	*75.991*	*78.477*	*-2.486*
Baten				
Financiële baten	1.397	1.397	1.091	305
Personeelsbaten	23	23		23
Goederen en diensten aan derden	1.999	1.999	1.863	136
Bijdragen van derden	2.105	2.105	2.373	-267
Onttrekkingen aan voorzieningen			94	-94
Totaal baten	*5.524*	*5.524*	*5.420*	*103*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***70.467***	***70.467***	***73.056***	***-2.589***
Beschikking bestemmingsreserves				
Bestemmingsreserve afschrijving Oijen	119	119	119	
Instandhouding rwzi Oijen			406	-406
Instandhouding rwzi Land van Cuijk			29	-29
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*119*	*119*	*554*	*-435*
Netto lasten	***70.348***	***70.348***	***72.502***	***-2.154***
Belastingopbrengsten				
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.333	-1.333	-1.389	56
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen			-115	115
Opbrengst invorderingskosten bedrijven	58	58	56	2
Opbrengst invorderingskosten huishoudens	325	325	402	-77
Opbrengst invorderingskosten ff bedrijven	29	29	40	-11
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	20.402	20.402	22.013	-1.611
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	44.448	44.448	44.863	-415
Opbrengst zuiveringsheffing ff bedrijven	2.128	2.128	2.044	84
Totaal belastingopbrengsten	*66.056*	*66.056*	*67.914*	*-1.858*
Dekkingsmiddelen				
Beschikking egalisatiereserve zuiveringsbeheer	4.292	4.292	6.292	-2.000
Totaal resultaatbestemming	*4.292*	*4.292*	*6.292*	*-2.000*
Nog te bestemmen resultaat			**-1.704**	**1.704**

Lasten

Kapitaallasten (€ 73.000 hoger)

In 2024 is de rente iets lager uitgekomen dan begroot. Hierdoor zijn minder rentelasten gerealiseerd ten laste van de taak zuiveren (€ 222.000 voordeel). Omdat in 2023 minder investeringsuitgaven zijn gerealiseerd, zijn ook in 2024 de reguliere afschrijvingslasten lager dan begroot (€ 27.000 voordeel). Deze voordelen worden echter tenietgedaan door een afschrijving van de voorbereidingskosten van de Windturbines op de rwzi Land van Cuijk (€ 323.000 nadeel). Het project is niet beëindigd, maar gepauzeerd. Omdat het op dit moment echter onzeker is of het uiteindelijk doorgang kan vinden, moeten de gemaakte voorbereidingskosten basis van de verslaggevingseisen worden afgeboekt.

Personeelslasten (direct) (€ 13.000 lager)

Het berekende bedrag van het saldo aan verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag. Dergelijke posten worden niet begroot. Verder zijn een aantal centrale budgetten hier begroot en de realisatie is verwerkt in de personeelslasten (urenverantwoording). Dat zorgt hier voor een lagere besteding.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 275.000 hoger)

Via de uren en uurtarieven zijn meer lasten doorberekend aan de primaire taken binnen zuiveringsbeheer. De hogere doorberekende lasten komen voort uit de personele inzet gerelateerd aan de toename van onze opgaven, geen gaten laten vallen in de processen waar mensen in- en uitstromen en de keus voor vaste formatie en behoud van kennis boven inhuur. Daarnaast zijn de cao-effecten door de late besluitvorming hierover (medio december 2023) niet volledig doorgerekend in de begroting 2024.

Goederen en diensten van derden en Bijdragen aan derden (€ 532.000 hoger)

De voornaamste oorzaken van de hogere kosten worden hierna per onderwerp toegelicht.

SNB

De reguliere bijdrage van de SNB over 2024 is, ondanks lager afgevoerde hoeveelheden, uitgekomen op € 6.996.000 (€ 735.000 nadeel). Dit wordt veroorzaakt door enkele nadelen bij de SNB als schades bij een turbine, hogere aangevoerde slibhoeveelheden en hogere externe opslagkosten. De afrekening over 2023 was € 20.000 lager dan verantwoord in 2023. Daarnaast is eerder bij de invoering van het huidige verrekenmodel met een tweetal aandeelhouders van de SNB een garantieregeling afgesproken. De verwachting is dat niet aan de voorwaarden wordt voldaan, waardoor nu het bedrag van de garantie als last is opgenomen in de jaarstukken (€ 333.000 nadeel). Het voordeel dat hiertegenover staat is hoger, maar dit is al in de jaarrekening van 2023 en de begroting van 2024 verwerkt.

Onderhoud

De groei van de reguliere onderhoudskosten en modificaties op de zuiveringen is groter dan was opgenomen in de begroting. Dit komt onder andere doordat en de onderhoudskosten sneller zijn gestegen dan de inflatie waarmee is gerekend. Daarnaast zijn er in de afgelopen jaren assets bijgekomen (deels ten laste van investeringen) om te kunnen voldoen aan wet- en regelgeving en/of ten behoeve van een efficiëntere bedrijfsvoering (bijvoorbeeld minder gebruik van hulpstoffen), waarvan het onderhoud nog niet bekend was bij het opstellen van de begroting. In de begroting 2025 zijn hier aanvullende middelen opgenomen. Ook zijn in 2024 voor € 382.000 onderhoudskosten gerealiseerd voor de instandhouding van de rwzi's Oijen en Land van Cuijk gedurende de renovaties. Hier staan onttrekkingen aan de bestemmingsreserves voor de instandhouding van de rwzi's tegenover. In totaal aan regulier onderhoud en modificaties op de zuiveringen en in het transportstelsel resulteerde in € 1.324.000 meer uitgaven.

Elektriciteit
Het natte jaar heeft gezorgd voor een hoger verbruik van elektriciteit. Het mindere aantal zonne-uren dan gemiddeld over de laatste jaren hebben gezorgd voor een lagere productie. Verder zijn de netwerk-tarieven harder gestegen dan bij de begroting was aangenomen. Samen zorgt dat voor een nadeel op de inkoop van elektriciteit van € 1.488.000.

Hulpstoffen
Aan hulpstoffen is in 2024 € 1.935.000 minder uit gegeven dan begroot (voordeel). Vooral poederkool levert, met lagere inkoopprijzen en een lager verbruik dan begroot, hieraan een grote bijdrage (€ 1.611.000). Door optimalisaties in zuiveringsproces is ook op de inkoop van de overige hulpstoffen een voordeel behaald.

Anti-afhaaksubsidie
In 2024 is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om anti-afhaaksubsidie te krijgen. Daarnaast is de vaststelling van de subsidie 2023 iets hoger is uitgevallen dan was opgenomen in de jaarstukken 2023. Dit resulteert in een voordeel van € 1.201.000.

Overig
Aanvullende beveiliging naar aanleiding van de koperdiefstal op de zonneweides in 2023 zorgden voor € 157.000 extra kosten. In de begroting 2025 zijn hier aanvullende middelen opgenomen. Voor Covid-bemonsteringen is € 71.000 uitgegeven (€ 21.000 meer dan begroot). Hier staan ook voor eenzelfde bedrag aan inkomsten van het Rijk tegenover. Op de overige dienstverlening van Aquon ten laste van de exploitatie van zuiveren is € 163.000 minder uitgegeven dan begroot. Juridische procedures hebben in 2024 voor in totaal € 302.000 aan kosten gezorgd. Gelet op de aard van de kosten waren deze niet begroot.

Beschikking Reserves/voorzieningen en onvoorzien (€ 2.069.000 hoger)
In 2024 is een bestemmingsreserve gevormd voor de instandhouding van de rwzi Land van Cuijk gedurende de renovatie. De bij de begroting vastgestelde post onvoorzien van € 150.000 voor de taak Zuiveringsbeheer is in 2024 niet ingezet. Verder is in 2024 is € 219.000 gedoteerd aan de voorziening voor arbeid gerelateerde verplichtingen (wachtgeld en pensioenen) ten laste van zuiveringsbeheer.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 451.000 lager)
De doorberekende kosten (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) toe te rekenen aan zuiveringsbeheer vallen lager uit. Onder ander door lagere licentiekosten, positieve afrekening bijdrage hWh 2024, daling kosten onderhoudskosten GIS en lagere te betalen Rijksfactuur t.a.v. kosten kadaster.

Baten

Financiële baten (€ 305.000 lager)
In 2024 is € 311.000 minder rente over eigen middelen ten gunste gekomen van zuiveren en is de dividenduitkering van de NWB ten gunste van zuiveren € 11.000 hoger dan begroot.

Goederen en diensten aan derden (€ 136.000 lager)
De marktprijzen voor gas zijn over een groot deel 2024 lager gebleven dan waarop in de begroting rekening was gehouden. Omdat ook de afname van het gas in het laatste kwartaal (toen de gasprijs wel boven begroting lag) achter is gebleven bij de begroting, zijn de opbrengsten uit biogas en de daaraan gekoppelde HBE- en GVO-certificaten € 409.000 lager dan begroot. Verkoop van overbodige goederen en gewonnen grondstoffen leverden een voordeel op van € 17.000. De definitieve suppletieaangifte 2022 leverde een voordeel op van € 257.000.

Overige baten (€ 244.000 hoger)

De hoeveelheid aangeboden ve's aan afvalwater van de gemeente Vught was in 2024 hoger dan begroot. Samen met een nabetaling over voorgaande jaren resulteert dit in een hogere bijdrage van waterschap De Dommel voor de behandeling ervan (€ 74.000 voordeel). In 2024 is alsnog SDE-subsidie ontvangen over 2023 (€ 88.000 voordeel). Verder is een bijdrage van het Rijk ontvangen voor de Covid-bemonsteringen van € 71.000 Andere bijdragen van derden leverden een voordeel op van € 84.000.
De in 2024 begrote personele baten ten gunste van zuiveren zijn verantwoord onder de doorberekende kosten ondersteuning (hier € 23.000 nadeel).

Beschikking bestemmingsreserves/voorzieningen (€ 529.000 hoger)

De onttrekking aan de voorziening van € 94.000 betreft het op basis van de actuariële berekening te veel aan voorzien bedrag voor pensioenen van voormalig bestuursleden. Via het voorstel voor de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit bedrag te reserveren voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP. Verder is in 2024

- € 119.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve versnelde afschrijving rwzi Oijen
- € 406.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve instandhouding rwzi Oijen
- € 29.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve instandhouding rwzi Land van Cuijk

Belastingopbrengsten Waterzuiveringsbeheer

Belastingopbrengsten (€ 1.858.000 hoger)

Tabel 27: Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer	Totaal		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	66.978	67.494	516
Invordering	412	499	87
Oninbaar		-14	-14
Dubieus		-11	-11
Kwijtschelding	-1.333	-1.340	-6
Netto belastingopbrengst 2024	**66.056**	**66.628**	**572**
Belastingopbrengst vgj		1.448	1.448
Oninbaar vgj		-101	-101
Dubieus		-12	-12
Kwijtschelding vgj		-49	-49
Netto belastingopbrengst vgj		**1.286**	**1.286**
Totaal netto belastingopbrengst	**66.056**	**67.914**	**1.858**

Belastingopbrengsten, inclusief kwijtscheldingen en oninbaar verklaringen, laten en positief resultaat. In de overzichten hierna wordt duidelijk welke opbrengsten betrekking hebben op het huidige belastingjaar en welke opbrengsten betrekking hebben op aanslagoplegging van voorgaande jaren.

Zuiveringsheffing Woningen en forfaitaire bedrijven

Tabel 28: Belastingopbrengsten Woningen en forfaitaire bedrijven

Zuiveringsbeheer	Woningen / ff bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	46.576	46.869	293
Invordering	354	443	88
Oninbaar		-7	-7
Dubieus		-7	-7
Kwijtschelding	-1.333	-1.340	-6
Netto belastingopbrengst 2024	**45.597**	**45.958**	**362**
Belastingopbrengst vgj		48	48
Oninbaar vgj		-86	-86
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding vgj		-49	-49
Netto belastingopbrengst vgj		**-91**	**-91**
Totaal netto belastingopbrengst	**45.597**	**45.868**	**271**

Het werkelijk aantal VE woningen is hoger dan begroot: 805.120 VE in plaats van de verwachte 800.000 VE. Voor wat betreft de VE forfaitaire bedrijven werd uitgegaan van 38.300 VE. Werkelijk is 38.340 VE aan aanslagen opgelegd. Bij zowel de eenpersoons- als de meerpersoonshuishoudens heeft een vrij forse toename plaatsgevonden ten opzichte van 2023. Het kwijtgescholden bedrag voor 2024 is nagenoeg gelijk aan de begroting. Het totaal nog op te leggen aanslagen voor forfait woningen en forfait bedrijven bedraagt € 103.300.

Zuiveringsheffing bedrijven

Tabel 29: Belastingopbrengsten bedrijven

Zuiveringsbeheer	Bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2024	20.402	20.625	223
Invordering	58	56	-2
Oninbaar		-7	-7
Dubieus		-4	-4
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2024	**20.459**	**20.669**	**210**
Belastingopbrengst vgj		1.400	1.400
Oninbaar vgj		-15	-15
Dubieus		-8	-8
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**1.377**	**1.377**
Totaal netto belastingopbrengst	**20.459**	**22.046**	**1.587**

Tegenover het begrote aantal heffingseenheden voor bedrijven (367.200 VE) zijn werkelijk in 2024 iets meer aan aanslagen opgelegd (371.092 VE). Vandaar een kleine meeropbrengst ten opzichte van de begroting. Over het algemeen is er binnen deze categorie wel een verschuiving zichtbaar van Meetbedrijven (5.000 eenheden minder dan begroot) naar Tabelbedrijven (9.000 eenheden meer dan begroot).

De hogere belastingopbrengst over voorgaande jaren bestaat uit gerealiseerde definitieve aanslagen en nog te verwachten op te leggen aanslagen. Het totale bedrag van de nog op te leggen aanslagen over 2024 bedraagt € 994.176 en zijn in de belastingopbrengsten verantwoord.

Resultaatbestemming

Beschikking egalisatiereserve (€ 2.000.000 hoger)

De beschikking van de egalisatiereserve betreft de onttrekking aan de egalisatiereserve Zuiveringsbeheer van €4.292.043 conform de begroting. Verder is € 2.000.000 onttrokken voor de vorming van de bestemmingsreserve voor de instandhouding rwzi Land van Cuijk conform besluit algemeen bestuur van 5 juli 2024.

Nog te bestemmen resultaat

Verwerking van alle gegevens ten behoeve van Zuiveringsbeheer heeft een voordelig saldo van € 1.703.517 als resultaat.

De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

4.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Lasten

Lasten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2024	Verschil Begroting t.o.v. Rekening	Jaarrekening 2023
Kapitaallasten	43.964	43.964	43.498	466	39.470
Personeelslasten	55.488	55.488	57.582	-2.094	52.116
Duurzame gebruiksgoederen	1.903	1.903	3.223	-1.320	3.284
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	7.739	7.739	5.831	1.908	5.549
Energie	6.675	6.675	8.503	-1.828	6.850
Huren en rechten	3.175	3.175	3.242	-67	3.135
Leasebetalingen					
Pachten en erfpachten	4	4	8	-4	4
Verzekeringen	533	533	503	30	499
Belastingen	95	95	93	3	30
Onderhoud door derden	22.761	22.761	23.346	-585	21.223
Overige diensten door derden	28.132	28.132	28.139	-7	26.667
Bijdragen aan bedrijven	1.279	1.279	-30	1.309	4.893
Bijdragen aan overheden	4.585	4.585	4.844	-259	3.987
Bijdragen aan overigen	928	928	986	-58	963
Onvoorzien	300	300		300	
Voorzieningen			438	-438	198
Reserveringen	313	313	2.338	-2.024	310
Totaal	**177.874**	**177.874**	**182.541**	**-4.668**	**169.176**
Toevoeging categoriereserve ingezetenen					125
Toevoeging categoriereserve gebouwd					2.479
Toevoeging categoriereserve ongebouwd					69
Toevoeging categoriereserve natuurterreinen	1	1	1		
Toevoeging egalisatiereserve watersysteembeheer					1.422
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsbeheer					4.456
Toevoeging bestemmingsreserves					2.373
Totaal toevoeging reserves	**1**	**1**	**1**		**10.924**
Totaal inclusief toevoeging reserves	**177.874**	**177.875**	**182.542**	**-4.668**	**180.100**

Baten

Baten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2024	Begroting 2024 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2024	Verschil Begroting t.o.v. Rekening	Jaarrekening 2023
Externe rentebaten			150	150	
Interne rentebaten	2.086	2.086	1.810	-276	1.831
Dividenden en bonusuitkeringen	865	865	951	86	4.883
Baten ivm salarissen en sociale lasten	557	557	1.388	831	1.453
Uitlening van personeel	664	664	665		699
Verkoop van grond			1.069	1.069	471
Verkoop van duurzame goederen			16	16	33
Verkoop van overige goederen	1.999	1.999	1.708	-290	2.161
Opbrengst uit grond en water	390	390	532	142	451
Huuropbrengst uit overige eigendommen	13	13	14	1	13
Diensten voor derden	280	280	867	587	256
Bijdragen van overheden	2.770	2.770	3.758	988	13.163
Bijdragen van overigen			508	508	604
Belastingopbrengsten	146.795	146.795	149.469	2.674	142.410
Onttrekking aan voorzieningen			408	408	
Geactiveerde lasten (interne baat)	11.272	11.272	10.261	-1.011	8.449
Totaal baten	**167.691**	**167.691**	**173.571**	**5.881**	**176.876**
Onttrekking categoriereserve ingezetenen	441	441	441		208
Onttrekking categoriereserve gebouwd	2.982	2.982	2.982		112
Onttrekking categoriereserve ongebouwd	3	3	3		67
Onttrekking categoriereserve natuurterreinen					1
Onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer	2.347	2.347	2.347		2.032
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsbeheer	4.292	4.292	6.292	2.000	
Onttrekking bestemmingsreserves	119	119	575	456	805
Totaal onttrekking reserves	**10.184**	**10.184**	**12.640**	**2.456**	**3.224**
Totaal inclusief onttrekking reserves	**177.874**	**177.874**	**186.211**	**8.337**	**180.100**

Totaal baten	173.571
Totaal lasten	182.541
Saldo baten en lasten	-8.970
Mutaties reserves	12.639
Voordelig saldo	**3.669**

Toelichting

Voor de toelichting op de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten wordt verwezen naar de eerder gegeven toelichting op de kostenverdeelstaten naar kostendrager Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer. Voor een toelichting op de belastingopbrengsten wordt verwezen nar paragraaf 3.4 'Waterschapsbelastingen'. Hier geven we voor de kostensoorten met een verschil groter dan € 100.000 ten opzichte van de begroting een korte toelichting.

Een negatief bedrag in onderstaande overzichten betekent dat kosten c.q. bater lager zijn dan begroot. Staat er geen minteken voor dan zijn de kosten c.q. baten hoger dan begroot.

Lasten

Tabel 30: Toelichting afwijking kostensoorten (€ 1.000)*

Kostensoort	Verschil	Verklaring
Kapitaallasten	-€ 466	Lager renteomslagpercentage en de lagere boekwaarde per 01-01-2024 leiden tot lagere rente- en afschrijvingslasten
Personeelslasten	€ 2.094	Hogere personeelslasten door toename opgaven en projecten, geen gaten laten vallen in de bezetting, vaste formatie boven inhuur en cao-effecten.
Duurzame gebruiksgoederen	€ 1.320	Uitbreiding van de organisatie heeft geleid tot de aanschaf van meer Laptops en benodigde voorzieningen hiervoor. Deze waren niet voorzien in de begroting.
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	-€ 1.908	Er is minder uitgegeven aan poederkool door lager verbruik en lagere inkoopprijzen.
Energie	€ 1.828	In 2024 is er door een stijging van energieprijzen en lagere productie door minder zonuren meer uitgegeven aan energielasten.
Onderhoud door derden	€ 585	Hogere lasten voor onderhoud met name ontstaan door uitgevoerde calamiteitenbestrijding bij Leegveld en uitgevoerde veiligheidsmaatregelen door graverij Dassen.
Bijdragen aan bedrijven	-€ 1.309	Er is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om anti-afhaaksubsidie te krijgen.
Bijdragen aan overheden	€ 259	Hogere bijdragen aan thema- en gebiedgerichte plannen.
Bijdragen aan overigen	€ 58	
Onvoorzien	-€ 300	Onvoorzien is niet benut in 2024.
Voorzieningen	€ 438	Effect aanvulling van voorziening wachtgeld en pensioenen.
Reserveringen	€ 2.024	Hogere rentetoevoeging aan de categoriereserves en de vorming van een bestemmingsreserve voor instandhouding Land van Cuijk.

Baten

Tabel 31: Toelichting afwijking opbrengstsoorten (€ 1.000)*

Opbrengstensoort	Verschil	Verklaring
Externe rentebaten	€ 150	Niet begrote rente rekening-courant tegoeden
Interne rentebaten	-€ 276	De bespaarde rente over de reserves vallen lager uit door een lager interne rentepercentage.
Baten ivm salarissen en sociale lasten	€ 831	De hogere baten worden veroorzaakt door de hogere detacheringsopbrengsten en subsidies van de provincie.
Verkoop van grond	€ 1.069	Incidentele baten door boekwinst bij grondverkopen.
Verkoop van overige goederen	-€ 290	Lagere opbrengsten dan begroot door lagere gasprijzen.
Opbrengst uit grond en water	€ 142	Hogere huuropbrengsten voor pachtkohier.
Diensten voor derden	€ 587	Niet begrote overige opbrengsten betreft met name de ontvangen suppletie BTW algemene kosten 2022.
Bijdragen van overheden	€ 988	De hogere bijdragen van overheden betreffen met name niet begrote SDE subsidie over 2023, bijdrage voor covidbemonstering, hogere bijdrage voor afvalwaterbehandeling en hogere bijdrage voor LIFE IP NAS.
Bijdragen van overigen	€ 508	Hogere inkomsten DP Maas en Blue Deal.
Belastingopbrengsten	€ 2.674	Hogere belastingsopbrengsten door ontwikkeling WOZ-waarde en afwikkeling definitieve aanslagen over voorgaande jaren.
Onttrekking aan voorzieningen	€ 408	Wijziging voorziening op basis van actuariële berekening door een externe partij.
Geactiveerde lasten (interne baat)	-€ 1.011	De geactiveerde lasten vallen lager uit door vertragingen bij projecten.

4.4 Balans voor resultaatbestemming

ACTIVA bedragen x € 1.000	31-12-2024		31-12-2023	
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	84.203		80.232	
Materiële vaste activa	495.519		442.796	
Financiële vaste activa	3.057		3.216	
Totaal vaste activa		***582.779***		***526.244***
Vlottende activa				
Uitzettingen looptijd < 1 jaar				
Kortlopende vorderingen	18.124		22.317	
Overlopende activa	16.942		16.564	
Liquide middelen				
Totaal vlottende activa		***35.067***		***38.880***
TOTAAL ACTIVA		**617.846**		**565.125**

PASSIVA bedragen x € 1.000	31-12-2024		31-12-2023	
Vaste passiva				
Eigen Vermogen				
Algemene reserves	3.350		3.350	
Egalisatiereserves	46.182		51.035	
Bestemmingsreserves	5.811		4.477	
Nog te bestemmen resultaat	3.669		9.247	
Totaal eigen vermogen		*59.012*		*68.108*
Voorzieningen		*2.354*		*2.487*
Langlopende schulden > 1 jaar		*453.343*		*410.569*
Totaal vaste passiva		***514.709***		***481.164***
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden < 1 jaar	65.717		52.621	
Overlopende passiva	37.420		31.340	
Totaal vlottende passiva		***103.137***		***83.961***
TOTAAL PASSIVA		**617.846**		**565.125**

4.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling

Algemeen

De waardering van de activa, reserves en voorzieningen vindt plaats volgens de door het algemeen bestuur goedgekeurde verordening op de uitgangspunten voor het beleid, voor het beheer en voor de inrichting van de beleids- en verantwoordingsfunctie van waterschap Aa en Maas. Deze verordening is opgesteld met inachtneming van artikel 108 van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Op 16 juli 2021 heeft het AB ingestemd met de nota Financieel Beleid 2022 die vanaf 2022 van toepassing is verklaard.

Waarderingsgrondslagen

Het primaire uitgangspunt van het financiële beleid is het voorzichtigheidsprincipe. Bij de toepassing van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling wordt voorzichtigheid betracht. Activa mag niet te hoog en passiva niet te laag worden gewaardeerd.

De vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs van de investeringen, verminderd met eventuele afboekingen wegens directe bijdragen van derden en met afschrijvingen.
Vorderingen en schulden worden gewaardeerd op nominale waarde. Ten behoeve van de vorderingen van belastingen is een voorziening dubieuze debiteuren gecreëerd. Voorzieningen wegens oninbaarheid van vorderingen worden in mindering gebracht op de desbetreffende vorderingen.

De in de balans opgenomen reserves zijn nodig voor een gelijkmatige ontwikkeling van de belastingtarieven. De jaarlijkse dotaties of eventuele verminderingen van de reserves worden bepaald aan de hand van de werkelijke uitgaven ten opzichte van de vastgestelde normen.

Resultaatbepaling

Bij de bepaling van het resultaat wordt het stelsel van baten en lasten gehanteerd. Dit houdt in dat rekening wordt gehouden met de aan het eind van het jaar nog te ontvangen en te betalen bedragen over het dienstjaar.
Ten aanzien van de belastingopbrengsten zijn de mutaties (hoeveelheidsverschillen) met betrekking tot de eenheden in het resultaat meegenomen. De afwijkingen per belastingcategorie van het watersysteembeheer zijn gecompenseerd door onttrekkingen/toevoegingen aan de categoriereserves.

Voor wat betreft de zuiveringsheffing wordt het positieve/negatieve resultaat volledig ten laste/ten gunste van de bestemmingsreserve tariefegalisatie zuiveringsbeheer geboekt.

Afschrijvingen

Afschrijvingen vinden plaats op basis van economische levensduur via de lineaire afschrijvingsmethode uitgaande van de werkelijke aanschafprijs. De afschrijvingen van de investeringen worden voor het eerst in de exploitatierekening opgenomen in het jaar volgend op het gereedkomen van de investering. Uitzondering hierop zijn de investeringen voor watersysteembeheer, betreffende de aanleg van waterlopen. Voor deze investeringen geldt, dat als de looptijd langer is dan twee jaar, gestart wordt met afschrijven in het eerste jaar na aanvang van het project.

Vaste activa

In de nota Financieel Beleid 2022 zijn de afschrijvingstermijnen van de vaste activa als volgt vastgelegd:

Tabel 32: Afschrijvingstermijnen

	Onderwerp	Termijn verordening Aa en Maas
a.	Vervoermiddelen, machines, apparaten, automatisering *) en werktuigen	5
b.	Bedrijfsgebouwen en woonruimten	40
c.	Technische installaties in bedrijfsgebouwen en woonruimten	15
d.	Veiligheidsvoorzieningen, telefooninstallaties, kantoormeubilair in bedrijfsgebouwen en woonruimten	10
e.	Primaire waterkeringen	40
f.	Overige waterkeringen	40
g.	Waterlopen en eenvoudige watersysteemkunstwerken	40
h.	Bouwkundig deel watersysteemgemalen	40
i.	Mechanisch deel watersysteemgemalen	15
j.	Transportleidingen en bouwkundig deel transportgemalen	30
k.	Mechanisch deel transportgemalen	15
l.	Bouwkundig deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	30
m.	Mechanisch deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	15
n.	Telemetrie t.b.v. de aansturing van gemalen, zuiveringsinstallaties en eventueel andere voorzieningen	15
o.	Wegen	25
p.	Vaarwegen en havens	35
q.	Peilbesluiten en waterakkoorden	10
r.	Legger en beheerregister	5
s.	Beschoeiing	15
t.	Depot berging saneringsspecie	10
u.	Meerjarige strategische beleidsplannen	5
v.	Overige materiële vaste activa	verwachte gebruiksduur
w.	Hoogwaterbeschermingsprogramma	30
x.	Baggeren	20
w.	Onderzoek en ontwikkeling	5

*) Automatisering met een economische levensduur < vijf jaar wordt via de exploitatie verantwoord (bijvoorbeeld vervanging van pc's om de drie jaar)

Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven tenzij de gronden een onverbreekbaar onderdeel vormen van een object. Dergelijke gronden worden conform het object afgeschreven.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.
In het kader van oninbaarheid van belastingdebiteuren is hiervoor een voorziening dubieuze debiteuren gevormd. Deze voorziening is op de belastingdebiteuren in mindering gebracht.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat. De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Rentetoerekening aan reserves

Bij de bepaling van het resultaat wordt rekening gehouden met bijschrijving van rente op de stand van reserves aan het begin van het jaar. Aan de reserves wordt de gemiddelde marktrente van een lening met een looptijd van 20 jaar (2,57%) toegerekend.

Langlopende schulden

Hier zijn de schulden opgenomen met een rente-typische looptijd van een jaar of langer. De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.4.2 Toelichting activa

Immateriële vaste activa

Tabel 33: Immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	31-dec-23	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Onderzoek en ontwikkeling	1.071			216	0	855
Bijdragen aan activa eigendom derden	518			26	0	492
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	72.728	7.855		2.945	0	77.638
Overige immateriële activa	5.915			697	0	5.218
Totaal	**80.232**	**7.855**		**3.884**	**0**	**84.203**

Tabel 34: Boekwaarde immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Onderzoek en ontwikkeling	1.071	855		855
Bijdragen aan activa eigendom derden	518	492		492
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	72.728	62.234	15.403	77.638
Overige immateriële activa	5.915	5.218		5.218
Totaal	**80.232**	**68.799**	**15.403**	**84.203**

Op de posten onderzoek en ontwikkeling, bijdrage activa eigendom derden en overige immateriële activa zijn in 2024 geen uitgaven geweest. De investering op geactiveerde bijdragen aan het Rijk betreft de jaarlijkse verantwoording van de bijdrage aan het HWBP.

Materiële vaste activa

De gebouwde eigendommen zijn voor zover deze daarvoor in aanmerking komen, tezamen met de inboedels op uitgebreide voorwaarden verzekerd. Per balansdatum bedroeg de verzekerde waarde € 382,7 miljoen.

Tabel 35: Staat van Materiële vaste activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	31-dec-23	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Gronden	38.806	17.086		16	1.421	54.455
Vervoermiddelen	1.593	1.476		474		2.596
Machines, apparaten en werktuigen	7.704	747	243	1.349		6.860
Bedrijfsgebouwen	10.720			537		10.183
Waterkering	24.936	48.543	51.933	764		20.781
Watersysteembeheer						
- Kunstwerken	49.102	2.571	493	3.279		47.901
- Watergangen	91.955	15.270	7.350	4.033		95.841
Zuiveringsbeheer						
- Transportriolen en gemalen	66.139	1.443		4.548		63.034
- Zuiveringsinstallaties	138.533	54.485	2.697	10.597		179.725
- Slibverwerkingsinstallaties	11.879	1.877		901		12.855
Overige materiële vaste activa	1.427			140		1.287
Totaal	**442.796**	**143.498**	**62.716**	**26.637**	**1.421**	**495.519**

Tabel 36: Boekwaarde materiële vast activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden-werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Gronden	38.806	528	53.927	54.455
Vervoermiddelen	1.593	223	2.373	2.596
Machines, apparaten en werktuigen	7.704	3.846	3.014	6.860
Bedrijfsgebouwen	10.720	10.183		10.183
Waterkering	24.936	6.605	14.176	20.781
Watersysteembeheer				
- Kunstwerken	49.102	30.360	17.541	47.901
- Watergangen	91.955	55.800	40.041	95.841
Zuiveringsbeheer				
- Transportriolen en gemalen	66.139	56.292	6.742	63.034
- Zuiveringsinstallaties	138.533	40.134	139.591	179.725
- Slibverwerkingsinstallaties	11.879	2.270	10.585	12.855
Overige materiële vaste activa	1.427	1.287		1.287
Totaal	**442.796**	**207.528**	**287.991**	**495.519**

Gronden

De mutaties binnen deze categorie betreft voornamelijk de Grondbank waarbij strategische gronden worden aangekocht, overboekingen van aangekochte gronden naar gestarte investeringsprojecten plaatsvinden en boekwinsten van verkochte gronden naar de exploitatierekening verantwoord worden. Op de gronden binnen de grondbank vindt geen afschrijving plaats. De verantwoorde afschrijving betreft vooral gronden die onderdeel uitmaken van rwzi's.

Vervoermiddelen

De investering betreft zowel vervanging van voertuigen en de uitbreiding van het wagenpark.

Machines apparaten en werktuigen

De investeringen zijn onder andere gedaan voor de vervanging van servers (uitwijk Dommel), Core-Switches, een microfoonsysteem en Flowmeter van oude meetnet.

Waterkering

De uitgaven hebben betrekking op de in uitvoering zijnde HWBP-projecten; te weten de planuitwerking van Cuijk-Ravenstein, de planuitwerking en uitvoering van Ravenstein-Lith en de verkenning Lith-Bokhoven en verkenning Doeveren. De totale kosten voor de dijkverbetering inclusief urenbesteding worden voor 90% door het HWBP betaald.

Watersysteembeheer kunstwerken

Om het systeem zo robuust mogelijk te maken is geïnvesteerd in diverse maatregelen. Zo zijn diverse elektrische onderstations vervangen door telecontrol onderstations, zijn volgens de Lange Termijn Asset Planning (LTAP) diverse gemalen aangepakt (onder andere gemaal Herpt, de Brand, Keet, Kleine Wetering) en is gestart met de verkenning voor het vervangen van gemaal Crèvecoeur en voor projecten in het kader van HOWABO.

Watersysteembeheer watergangen

Hieronder vallen projecten die uitgevoerd worden in het kader van de aanleg van EVZ's, verdrogingsbestrijding, beekherstel, waterlopen en waterberging. Projecten kunnen betrekking hebben op meerdere maatregelen.
De voornaamste uitgevoerde projecten per maatregel zijn:

- Aanleg evz's: Beneden Aa, Soeloop, nvo Oude Aa, Meerksenloop;
- Natuurvriendelijke oevers: Dungelseloop, de Vlier;
- Natte natuur parel Wijboschbroek;
- Beekherstel/ontwikkeling: Sint Jansbeek, Aa dal Zuid en Aa dal Noord/Kleine Aa;
- Waterberging: Gebiedsplan Raam, Blauwe Poort fase 2 en HOWABO-verkenning diverse projecten;
- Waterlopen: Baggeren Hertogswetering, uitvoering Lage en Hoge Raam.

De inkomsten betreffen diverse subsidies zoals de subsidie DHZ-verdrogingsbestrijding, STUW en bijdrage Water Bodem MOK. Daarnaast zijn ontvangen bijdragen van gemeenten en waterschappen verantwoord naar de projecten.

Zuiveringsbeheer transport en gemalen

De voornaamste uitgaven betreffen Oplossen capaciteit knelpunten Bakel, renoveren van de rioolgemalen Keldonk/Mariaheide, Oploo en Cuijk-Heiligenberg.

Zuiveringsbeheer zuiveringsinstallaties

In 2024 is verder gewerkt aan de in uitvoering zijnde projecten: uitbreiding verwerkingscapaciteit Land van Cuijk, de renovatie en uitbreiding van rwzi Oijen, effluentverbetering en verwijdering medicijnresten Dinther en de effluentverbetering rwzi Vinkel.

Zuiveringsbeheer Slibverwerkingsinstallaties

De mutaties hebben betrekking op de financiële verwerking van het project Renovatie rwzi ’s-Hertogenbosch.

Overige materiële vaste activa

Binnen deze categorie zijn voor 2024 geen uitgaven geweest.

Financiële vaste activa

Tabel 37: Financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	31-dec-23	Investering	Agiostorting	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-24
Kapitaalverstrekkingen	3.065		159		0	2.906
Overige uitzettingen	151				0	151
Totaal	**3.216**		**159**		**0**	**3.057**

Tabel 38: Boekwaarde financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2023	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2024	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2024	Totale boekwaarde per 31-12-2024
Kapitaalverstrekkingen	3.065	2.906		2.906
Overige uitzettingen	151	151		151
Totaal	**3.216**	**3.057**		**3.057**

Kapitaalverstrekkingen

De mutatie betreft de ontvangen agiostorting van 2024 van de SNB.

Overige uitzettingen

Binnen deze post zijn opgenomen de aandelen Nederlandse Waterschapsbank en de betaalde bijdrage aan Aquaminerals. Voor 2024 zijn er geen mutaties.

De aandelen Nederlandse Waterschapsbank NV zijn destijds gefinancierd door gebruik te maken van de toenmalige egalisatiereserve kering, kwantiteit en kwaliteit. In onderstaande staatjes wordt de verdeling van de aandelen weergegeven en wordt gepresenteerd hoe de ontvangen dividend verantwoord wordt naar de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Tabel 39: De effectenportefeuille

Type	MK/AA	Aantal	Storting	Nominaal bedrag	Totaal bedrag
A	MK	188	100%	€ 113	€ 21.328
A	MK	16	200%	€ 113	€ 3.630
B	MK	81	25%	€ 454	€ 9.189
					€ 34.147
B	AA	220	25%	€ 454	€ 24.958
A	AA	423	100%	€ 113	€ 47.987
					€ 72.945
Totaal aandelen		**928**			**€ 107.092**

Tabel 40: Verdeling dividend naar taken

Verdeling dividend naar kostendrager in %		
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer
MK	60%	40%
AA	100%	
Verdeling dividend naar kostendrager in €		
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer
MK	€ 20.488	€ 13.659
AA	€ 72.945	€ -
Totaal	**€ 93.433**	**€ 13.659**
% aandeel in totaal	**87%**	**13%**

Vlottende activa

Tabel 41: Belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	31-dec-23	31-dec-24
Leges/pachten/schouwvoering	100	33
Watersysteembeheer	8.931	8.098
Zuiveringsbeheer	7.949	8.191
Totaal	**16.980**	**16.322**

Tabel 42: Specificatie belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	2023	2024
Watersysteembeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	8.553	7.624
Debiteuren over vorige dienstjaren	471	575
Totaal	9.023	8.199
Reservering dubieuze debiteuren	-92	-101
Boekwaarde	**8.931**	**8.098**
Zuiveringsbeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	6.472	6.832
Debiteuren over vorige dienstjaren	1.608	1.514
Totaal	8.080	8.346
Reservering dubieuze debiteuren	-131	-155
Boekwaarde	**7.949**	**8.191**
Leges/pachten/schouwvoering	**100**	**33**
Totaal	**16.980**	**16.322**

Het saldo bij belastingdebiteuren betreft de openstaande posten van de werkelijk door de BSOB opgelegde aanslagen en is ten opzichte van het beginsaldo gedaald ten opzichte van voorgaand jaar. Dit betreft voornamelijk de debiteuren watersysteembeheer. Het saldo van de reservering dubieuze debiteuren ten opzichte van 2023 gestegen met € 33.000.

Tabel 43: Verloop debiteuren algemeen (€ 1.000)*

Debiteuren algemeen	31-dec-23	31-dec-24
Debiteuren algemeen	5.337	1.803
Voorziening dubieuze debiteuren		
Totaal	**5.337**	**1.803**

Het saldo van debiteuren algemeen betreft vorderingen die per 31 december 2024 nog niet zijn ontvangen. Het debiteurensaldo is ten opzichte van 2023 met € 3.534.000 gedaald. De (grootste) nog te ontvangen bedragen hebben betrekking op Dielissen en Altena notarissen € 718.000 (verkoop gronden / kavelruil); waterschap de Dommel € 302.000 (verdeling kosten Drongelens kanaal, detachering, afdracht verwerking ve's Vught); Heineken Nederland € 288.000 en Afvalstoffendienst € 82.000 (levering biogas); Gemeente Oss € 102.000 bijdrage onderhoud evz en maaien b-waterlopen; waterschap Brabantse Delta € 75.000 (detachering en WEB vergoeding); Gemeente Bakel € 48.000 bijdrage natuurlijk ingerichte gebieden 2024 en Het Waterschapshuis € 80.000 (diverse detacheringen). De nog te ontvangen bedragen zijn beoordeeld op inbaarheid. De verwachting is dat al deze bedragen inbaar zijn. Dit verklaart het nul saldo op de voorziening dubieuze debiteuren.

Tabel 44: Overlopende activa (€ 1.000)*

Overlopende activa	31-dec-23	31-dec-24
Nog te ontvangen inkomsten het Rijk	2.963	2.442
Nog te ontvangen inkomsten provincies		931
Nog te ontvangen inkomsten overige openbare lichamen	1.890	1.823
Nog te ontvangen inkomsten	2.829	2.897
Nog te ontvangen belastingopbrengsten BSOB	8.326	8.629
Vooruitbetaalde kosten	210	195
Waarborgsommen	342	22
Overige transitoria	4	4
Totaal	**16.564**	**16.942**

Tabel 45: Nog te ontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Nog te ontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Stand per 31-12-2024
Het Rijk	2.963	2.292	2.813	2.442
Provincie		931		931
Overige openbare lichamen	1.890	1.652	1.720	1.823
Overig	2.829	313	245	2.897
Totaal	**7.682**	**5.188**	**4.778**	**8.093**

De toevoegingen nog te ontvangen inkomsten van het Rijk betreft de HWBP-bijdrage voor de afrekening van het project planuitwerking Ravenstein Lith en de suppletie btw algemene kosten 2024. Werkelijk ontvangen zijn de suppletie algemene kosten 2022 en de tweede termijn medicijnresten Oijen. Ten behoeve van de afrekening van het HWBP-project planuitwerking Ravenstein Lith is de nog te ontvangen bijdrage van de Provincie opgevoerd.

Het saldo van de nog te ontvangen inkomsten van overige openbare lichamen is samengesteld uit de grondwateronttrekking Brabant Water; afwikkeling en opvoeren van de dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank; afrekening Aquon; Waterschap Eisen Bibliotheek (WEB)bijdrage waterschap de Dommel en Brabantse Delta en de Unie van Waterschappen voor de buitenlandactiviteiten project Bluedeal Ghana.

Het saldo van de overige nog te ontvangen inkomsten bestaat uit de nog te ontvangen opbrengsten HBE-certificaten.

Nog te ontvangen belasting voorgaande jaren

Het saldo op deze rekening betreft de van de BSOB nog te ontvangen belastingenopbrengsten 2024, opgelegd in 2024, die in 2025 per bank worden ontvangen. En de in 2025 nog op te leggen aanslagen 2022, 2023 en 2024.

Vooruitbetaalde kosten

De vooruitbetaalde kosten hebben betrekking op de jaarlijks vooruit te betalen kosten voor de premies van diverse verzekeringen en licentie/beheerskosten van het financieel systeem.

Waarborgsommen

De opgevoerde garantstellingen van de waterschappen Vechtstromen en Scheldestromen inzake de kosten-verdeelsystematiek van de SNB is op grond van het voorzichtigheidsprincipe als verlies genomen in 2024 daar de verwachting is dat niet aan de voorwaarden uit de garantieregeling voldaan kan worden.

Overige transitoria

Op deze post zijn in 2024 geen mutaties.

Liquide middelen

De post liquide middelen is samengesteld uit de saldi van de diverse lopende betaalrekeningen bij de banken.

Tabel 46: Liquide middelen (€ 1.000)*

Liquide middelen	31-dec-23	31-dec-24
Rekening-courant 's Rijks schatkist	0	0
Rabobank	0	0
Totaal	**0**	**0**

Schatkistbankieren

Voor 2024 geldt voor waterschap Aa en Maas een drempel van € 3.557.480.
In onderstaand overzicht wordt het verloop van de rekening per kwartaal weergeven afgezet tegen de drempel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren *(bedragen x € 1000)*					
		Verslagjaar	**2024**		
(1)	**Drempelbedrag**	**3.557**		**3.557**	
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**-**	**-**	**3.340**	**391**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	3.557	3.557	218	3.167
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar	**2024**		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	177.874			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	177.874			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
Vanaf 1 juli 2021 (1) = (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van €1.000.000 als het begrotingstotaal kleiner of gelijk is aan 500 mln. En als begrotingstotaal groter dan € 500 miljoen is is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen, vermeerderd met 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.	Drempelbedrag	3.557		3.557	
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	-	-	307.243	35.955
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	-	-	3.340	391

4.4.3 Toelichting Passiva

Eigen vermogen

Tabel 47: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Totaal reserves	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat bestem.	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Totaal	**58.861**	**9.247**	**68.108**	**2.340**	**15.105**	**55.343**

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie

Tabel 48: Verloop bestemmingsreserve tariefegalisatie (€ 1.000)*

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Watersysteembeheer	*20.110*	*3.959*	*24.069*	*340*	*5.774*	*18.634*
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Zuiveringsbeheer	*30.925*	*2.914*	*33.839*		*6.292*	*27.547*
Totaal	**51.035**	**6.873**	**57.908**	**340**	**12.066**	**46.182**

De bestemmingsreserves voor tariefegalisatie bestaan uit egalisatiereserves en categoriereserves. De egalisatiereserve heeft tot doel om de tariefontwikkelingen in relatie tot de kostenontwikkeling af te vlakken. Als gevolg van het vastgestelde Financieel Beleid per 2022 is de minimumgrens van deze reserve bepaald op 8% van de nettolasten voor Watersysteembeheer en 7% voor Waterzuiveringsbeheer.
De categoriereserves van de verschillende categorieën worden aangewend om de hoeveelheidsverschillen tussen de begrote belastingopbrengsten en de gerealiseerde belastingopbrengsten te dekken.
De mutaties binnen de tariefegalisatiereserves betreffen de bestemming van het resultaat volgens de begroting 2024.

Algemene reserve

Vanuit de Waterschapswet is het vormen van een weerstandsreserve voor Watersysteem- en Zuiveringsbeheer verplicht om risico's bij calamiteiten op te kunnen vangen. De actualisatie van de risico's heeft niet geleid tot het aanpassen van de reserves. De risico's worden toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen.

Tabel 49: Verloop weerstandsreserve (€ 1.000)*

Weerstandsreserve	31-dec-23	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	Resultaat bestemming	31-dec-24
Weerstandsreserve Watersysteembeheer	1.600				1.600
Weerstandsreserve Zuiveringsbeheer	1.750				1.750
Totaal	**3.350**				**3.350**

Overige Bestemmingsreserves

Tabel 50: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Overige Bestemmingsreserves	31-dec-23	Resultaat bestemming	31-12-2023 incl. resultaat	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.392		1.392		21	1.371
Bestemmingsreserve IBP2016-2021	250		250			250
Instandhouding Oijen	246	350	596		406	190
Afschrijving Oijen	125		125		119	6
Waterveiligheid	2.464	2.023	4.487		2.464	2.023
Instandhouding Land van Cuijk				2.000	29	1.971
Totaal	**4.477**	**2.373**	**6.850**	**2.000**	**3.039**	**5.811**

Natschadeloket Peilopzet Maas

Doordat Rijkswaterstaat de Maaswerken maatregelen uitvoert ter verbetering van de waterhuishouding van de Maas, zijn de stuwpeilen in Grave en Sambeek in 2011 en 2012 verhoogd. Deze peilverhoging leidt tot vernattingsschade bij agrariërs. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat waterschapactiviteiten lokaal tot vernatting kunnen leiden. Deze reserve is bedoeld om bovengenoemde schades te kunnen uitkeren. Onzeker is hoeveel natschadeclaims worden ingediend en wat dit vergt aan capaciteit en middelen. In de overeenkomst met Rijkswaterstaat is hiervoor op basis van aannamen een vergoeding vastgesteld. Deze vergoeding betreft naast uit te keren schadebedragen, procedurekosten inclusief organisatorische en personele kosten. Er zijn kosten gemaakt zodat een onttrekking heeft plaatsgevonden op basis van deze regeling. Op grond van het uitgebrachte advies loopt de overeenkomst tot 2038 en kan een verzoek worden ingediend tot 2035, en mogelijk nog 5 jaar langer.

Bestemmingsreserve IBP

Bij de besluitvorming van het 2e Bestuursverslag 2016 is besloten het project binnen de exploitatie uit te voeren en worden de niet uitgegeven middelen gestort in een bestemmingsreserve. Formeel was 2021 het laatste jaar van deze bestemmingsreserve. Bij de vaststelling van het jaarverslag 2021 heeft het AB besloten om de bestemmingsreserve InformatieBeleidsPlan (IBP) te continueren en de hoogte van de bestemmingsreserve vast te stellen op maximaal € 250.000. Voor 2024 is het niet noodzakelijk gebleken een

onttrekking uit de reserve te doen. In 2025 wordt de reserve ingezet ter dekking van de kosten voor het naar de Cloud brengen van het financieel systeem.

Instandhouding Oijen

Deze bestemmingsreserve is bij de vaststelling van het Jaarverslag 2018 gevormd voor het in stand houden van rwzi Oijen voor en tijdens de renovatie. Via de resultaatbestemming jaarrekening 2023 is de bestemmingsreserve verhoogd met € 350.000. In 2024 is een bedrag van € 406.000 onttrokken aan deze bestemmingsreserve.

Afschrijving Oijen

Het Algemeen Bestuur heeft op 26 februari 2021 besloten om een bestemmingsreserve afschrijving Oijen van € 1.400.000 te vormen ter dekking van de verwachte versnelde afschrijving van activa als gevolg van de renovatie van rwzi Oijen. In 2024 is de laatste boeking van de versnelde afschrijving van € 119.000. Het restsaldo van de reserve valt via de resultaatbestemming vrij ten gunste van de egalisatiereserve waterzuivering.

Waterveiligheid

Conform het besluit bij jaarverslag 2020 is de bestemmingsreserve waterveiligheid gevormd. Aanleiding voor het vormen van deze bestemmingsreserve was dat het project Ravenstein Lith (Meanderende Maas) overgegaan was van de verkenningsfase naar de planuitwerkingsfase. Deze fase van het project kent voor het waterschap een gunstiger nettoresultaat dan werd voorzien en het onbenutte deel aan inkomsten (€ 2.464.000) vormt de basis van de bestemmingsreserve Waterveiligheid en blijft daarmee ter beschikking voor de resterende twee fasen van het project Meanderende Maas. Via de resultaatbestemming van de jaarrekening 2023 is vanuit het project HWBP Cuijk Ravenstein (verkenningsfase) een bedrag van € 2.023.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve. In 2024 is het bestemde bedrag (€ 2.464.000) van het project Ravenstein Lith (Meanderende Maas) volledig ingezet voor de planuitwerkingsfase.

Instandhouding land van Cuijk

In vergadering van het Algemeen Bestuur op 5 juli 2024 heeft het AB ingestemd met de vorming van een bestemmingsreserve van € 2.000.000 voor de instandhouding van rwzi Land van Cuijk. Met deze reserve wordt de bedrijfszekerheid van de zuivering tijdens de renovatie op peil gehouden. Een bedrag van € 29.000 is in 2024 onttrokken ter dekking van gemaakte kosten.

Tabel 51: Exploitatiesado (€ 1.000)*

Saldo van baten en lasten	31-dec-24
Exploitatiesaldo voor besluitvorming	**3.669**

Over het nog te bestemmen saldo van de rekening van baten en lasten over 2024 moet door het algemeen bestuur nog een besluit worden genomen. De resultaatbestemming is onder Voorstel en Besluit opgenomen in de jaarstukken.

Voorzieningen

Tabel 52: Verloop voorzieningen (€ 1.000)*

Voorzieningen	31-dec-23	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-24
Arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	118	309	171	257
Arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	270	277	79	468
Arbeidsgerelateerde voorziening APPAplan	2.098	23	492	1.629
Totaal	**2.487**	**610**	**742**	**2.354**

Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Deze voorziening is als gevolg van de Waterschapswet 2009 verplicht gevormd. De voorziening is te verdelen in drie componenten, te weten:

Wachtgeld verplichtingen

Gekeken is naar de uitkeringsgerechtigden en de resterende duur van de uitkeringen. Op het moment dat medewerkers recht hebben of krijgen op een wachtgelduitkering wordt de voorziening geactualiseerd. Dit geldt ook bij het stoppen van wachtgelduitkeringen wegens het bereiken einde looptijd, het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of bij overlijden. Bij het actualiseren is onder meer rekening gehouden met de duur van de verplichtingen, waarbij gegevens en cijfers ultimo 2024 als basis hebben gediend. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2024 weergegeven.

Tabel 53: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen wachtgeld (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting wachtgeld	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-171
Toevoeging in verband met toename van de verplichtingen	309
Totaal	**139**

Pensioenverplichtingen

Bij het actualiseren van de voorziening is rekening gehouden met de verwachte pensioenverplichtingen ten behoeve van de oud-bestuurders of hun partners gebaseerd op een levensverwachting van de man/vrouw in Nederland (bron: CBS). Het betreft hier oud-bestuurders (tot 2008) waarvoor destijds geen pensioenverzekering is afgesloten en oud-bestuurders die na 1 januari 2022 met pensioen gegaan zijn en waarvoor een bedrag uit de voorziening APPAplan is overgeboekt. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2024 weergegeven. Op basis van de actuariële berekening door een externe partij blijkt dat overboeking per saldo te ruim is geweest en heeft hierop een correctie plaatsgevonden. De correctie is als onderdeel van het exploitatieresultaat opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient dan als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Tabel 54: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen pensioenen (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting pensioenen	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-79
Toevoeging in verband met overboeking uit voorziening APPAplan / actualisatie verplichtingen	277
Totaal	**198**

Voorziening APPAplan

De uitkering na het vervullen van een politiek ambt is voor politieke ambtsdragers geregeld in de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (APPA). Dagelijks bestuursleden van de waterschappen bouwen op grond van de APPA-pensioenaanspraken op tijdens de functievervulling, maar ook tijdens de uitkeringsperiode na het aftreden. Deze pensioenaanspraken komen ten laste van de begroting.

Per 1 januari 2022 heeft waterschap Aa en Maas alle toekomstige pensioenverplichtingen voor oud-bestuursleden in eigen beheer, omdat per die datum de verzekeraar de overeenkomst heeft beëindigd. In 2024 heeft een toevoeging in de vorm van een pensioenoverdracht plaatsgevonden en een toevoeging als gevolg van indexatie van de voorziening. Doordat een oud-bestuurslid met pensioen is gegaan, heeft een overboeking naar de voorziening Pensioenverplichtingen plaatsgevonden. Op basis van de actuariële berekening van een externe blijkt dat de voorziening te ruim is. Via een onttrekking uit de voorziening is de

correctie als onderdeel van het exploitatieresultaat opgenomen. Voorgesteld wordt om middels de resultaatbestemming voor dit deel een bestemmingsreserve te vormen. Deze bestemmingreserve dient als basis voor een soepele overgang van de pensioenen per 1 januari 2028 naar het ABP.

Tabel 55: Mutaties voorziening APPAplan (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting APPAplan	Bedrag
Vermindering in verband met overdracht pensioen oud bestuurslid / actualisatie verplichtingen	-492
Toevoeging als gevolg van pensioenoverdracht	23
Totaal	**-469**

Vreemd vermogen

Tabel 56: Langlopende schulden (€ 1.000)*

Langlopende schulden	31-dec-23	31-dec-24
Totaal	**410.569**	**453.343**

Tabel 57: Geldleningen (€ 1.000)*

Geldleningen	31-dec-24
Hoofdsom Geldleningen per 1-1-2024	726.427
Aflossingen tot en met 1-1-2024	-316.121
Saldo geldleningen per 1-1-2024	410.306
Opgenomen geldleningen 2024	75.000
Aflossingen 2024	-32.246
Totaal	**453.060**

Tabel 58: Verloop geldleningen (€ 1.000)*

Hoofdsom	Stand per 1-1-2024	Vermeer-deringen	Gewone aflossing	Extra aflossing	Stand per 31-12-2024	Rentelast boekjaar
726.427	**410.306**	**75.000**	**32.246**		**453.060**	**9.897**

In 2024 zijn conform begroting twee leningen afgesloten voor in totaal € 75 miljoen. De schuldenlast is met € 32,2 miljoen gedaald door de aflossingen. De rentelast van de totale vaste geldleningen bedroeg € 9.897.000.

Tabel 59: Waarborgsommen (€ 1.000)*

Waarborgsommen	31-dec-23	31-dec-24
Totaal	**263**	**283**

De waarborgsommen hebben betrekking op: gemeente Helmond (plaatsen peilbuizen), PostNL (twee postbussen), een waarborgsom van € 51.000 voor Agrosaar America BV, waarborgsommen van € 119.000 voor een mestvergistingsinstallatie (MVB Oijen), € 111.200 voor Duurzaam landleven in verband met percelen in Heeswijk Dinther en € 1.250 in verband met een perceel in Erp.

Tabel 60: Kortlopende schulden (€ 1.000)*

Kortlopende schulden	31-dec-23	31-dec-24
Rekening-courant met openbare lichamen	40.526	5.641
Kortlopende geldlening		50.000
Crediteuren	8.422	6.017
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	3.673	4.059
Totaal	**52.621**	**65.717**

Rekening-courantverhouding met openbare lichamen

Dit betreft het saldo van de rekening bij de Nederlandse Waterschapsbank.

Kortlopende geldlening

Ten behoeve van de spreiding van de aflossingsverplichting van ons leningenpakket en te voldoen aan de eisen van de kasgeldlimiet zijn in 2024 een drietal kortlopende kasgeldleningen afgesloten. Op 22 februari is een kasgeldlening van € 25,0 miljoen afgesloten en op 16 mei een kasgeldlening van € 15,0 miljoen. Beide leningen zijn afgelost bij de afgesloten geldlening op 18 juli 2024. Aan het einde van het jaar is op 19 december om aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen de derde kasgeldlening afgesloten van € 50,0 miljoen. In juni 2025 wordt deze lening afgelost met de dan af te sluiten geldlening.

Crediteuren

Het crediteuren saldo is ten opzichte van het 2023 gedaald naar een bedrag van € 6.017.000

Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies

In 2024 bestaan de kortlopende schulden uit ingeboekte belastingen afdrachten (€ 4.059.000).

Overlopende passiva

Tabel 61: Overlopende passiva (€ 1.000)*

Overlopende passiva	31-dec-23	31-dec-24
Nog te betalen kosten	14.914	10.543
Vooruitontvangen inkomsten		
Vooruitontvangen van de EU	0	0
Vooruitontvangen van het Rijk	3.827	7.964
Vooruitontvangen van de Provincie	9.182	15.727
Vooruitontvangen ov. openbare lichamen	-123	-835
Nog te verrekenen bedragen	157	157
Af te dragen loonheffing		
Verplichtingen aan personeel	3.380	3.852
Overige transitoria	3	10
Totaal	**31.340**	**37.420**

Nog te betalen kosten

- De voornaamste posten binnen het huidige saldo zijn:
- Rente diverse langlopende leningen € 7.696.000;
- Afrekening Greenchoice energiekosten € 320.000;
- Afwikkeling SNB 2024 € 752.000;
- Gemeentelijke bijdrage ’s-Hertogenbosch (diverse jaren) rioolgemalen € 809.000;
- Waterakkoorden € 100.000;
- Maaibestekken districten en keringen € 207.000;
- Diverse uitgevoerde werkzaamheden en geleverde goederen en diensten € 659.

Vooruitontvangen inkomsten

Tabel 62: Vooruitontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2024
EU				
Het Rijk	3.827	53.195	49.058	7.964
Provincies	9.182	11.660	5.115	15.727
Overige openbare lichamen	-123	2.391	3.103	-835
Totaal	**12.885**	**67.246**	**57.276**	**22.856**

Deze vooruitontvangen inkomsten van het Rijk, de provincie en overige openbare lichamen zijn te specificeren naar de volgende posten:

Tabel 63: Vooruitontvangen inkomsten per doel (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten voor	Vooruitontvangen inkomsten van	Stand per 31-12-2023	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2024
	Het Rijk	*69*	*324*		*393*
	Overige openbare lichamen	*101*	*1.892*	*1.892*	*101*
Vooruitontvangen subsidies sva	Totaal	170	2.216	1.892	493
Buitenlandbeleid	Overige openbare lichamen	55		7	48
	Het Rijk	*-61*		*29*	*-90*
	Overige openbare lichamen	*90*			*90*
Subsidie TKI-Gas fase 2	Totaal	29		29	
	Het Rijk		40.300	37.804	2.496
	Provincies		1.650		1.650
Subsidie HWBP Ravenstein-Lith	Totaal		41.950	37.804	4.146
Programma aanpak stikstof Peelvenen	Provincies	165			165
	Het Rijk	3.460	5.996	4.815	4.642
	Overige openbare lichamen		30		30
Voorschot subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein	Totaal	3.460	6.026	4.815	4.672
	Provincies	*1*		*1*	
Voorschot subsidie DHZ	Totaal	1		1	
Voorschot subsidie STUW	Provincies	2		2	
Voorschot subsidie NNB	Provincies		394		394
Puzzelen met Ruimte	Overige openbare lichamen	419	225	594	51
	Het Rijk	*297*	*100*		*397*
	Provincies	*678*	*228*		*906*
	Overige openbare lichamen	*-812*	*228*	*576*	*-1.161*
DPMaas	Totaal	163	555	576	142
	Het Rijk	*61*		*26*	*35*
	Provincies	*31*		*13*	*18*
Hoogwv DB Crevecoeur	Totaal	92		39	53
MOK extra capaciteit	Provincies		392	392	
Bijdr Water Bodem NB	Provincies	8.118	8.053	4.297	11.874
STOWA HVP bevers	Overige openbare lichamen	24	17	34	7
Nazorg Leegveld Peel	Provincies	187		116	71
GOB EVZ	Provincies		618	294	324
Vs subsidi HWBP LiBo	Het Rijk		4.500	4.500	
Vs subsidi HWBP Doev	Het Rijk		1.885	1.885	
Impulsregeling DAW	Het Rijk		90		90
POP3 - 00723	Provincies		326		326
Totaal		**12.885**	**67.246**	**57.276**	**22.856**

- Vooruitontvangen subsidies sva: Op deze balanspost worden de vooruitontvangen subsidies van diverse projecten verantwoord. Het kan voorkomen dat de uitgaven van de betreffende projecten achterblijven bij de totaal ontvangen subsidie. Wanneer de uitgaven op het project van voldoende omvang zijn worden de vooruit ontvangen subsidies naar de betreffende projecten verantwoord. In 2024 is van het Rijk € 264.000 ontvangen voor het versnellingsprogramma lachgas en € 58.000 voor de subsidieregeling Duurzaam Maatschappelijk Vastgoed (DUMAVA).
- Buitenlandbeleid: voor het uitvoeren van diverse projecten in het buitenland ontvangt het waterschap subsidies. Als penvoerder van deze subsidies vinden uitkeringen plaats aan de diverse instanties op basis van gedeclareerde voorschotten of gemaakte kosten. De mutaties betreffen het afboeken van kosten buitenlandproject Ghana.
- TKI-Gas fase 2: project is afgerond. Resterend bedrag is vrij gevallen in 2024.
- Subsidie HWBP Ravenstein-Lith: in 2024 is gestart met de uitvoering van het project. Volgens de beschikking is een bedrag van € 40.000.000 ontvangen van Rijkswaterstaat (HWBP). Een bedrag van € 37.700.000 is verantwoord naar het betreffende project. Daarnaast is van de Provincie een bedrag van € 1.650.000 ontvangen. Omdat binnen het project nog geen kosten zijn gemaakt welk gelabeld kunnen worden aan deze bijdrage heeft er nog geen overboeking plaatsgevonden.
- Programma aanpak stikstof Peelvenen: geen mutaties in 2024.

- Subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein: van Rijkswaterstaat zijn subsidies ontvangen voor een bedrag van € 5.996.000 ten behoeve van de planuitwerking van het traject Cuijk-Ravenstein. In 2024 is een bedrag van € 4.815.000 aangewend en verantwoord naar het betreffende investeringsproject. Tevens is van de gemeente Maashorst € 30.000 ontvangen voor meekoppelkansen binnen het project. Deze werkzaamheden zijn vooralsnog niet uitgevoerd binnen het project.
- Subsidie DHZ: de mutatie in 2024 betreft het laten vrijvallen van het restant subsidiebedrag.
- Subsidie STUW: de mutatie in 2024 betreft het laten vrijvallen van het restant subsidiebedrag.
- Puzzelen met Ruimte: Waterschap Aa en Maas is namens de regio Noordoost-Brabant bestuurlijk en ambtelijk trekker van het project Puzzelen met Ruimte. Vanuit de RegioDeal Noordoost-Brabant zijn hiervoor de komende jaren middelen beschikbaar. Doelstelling is een impuls geven aan een zestal gebiedsprocessen in de regio en twee experimenteergebieden kringlooplandbouw. De inzet is om te schakelen tussen verschillende opgaven in een gebied en waar mogelijk slim te koppelen (met ruimte) zodat kansen ontstaan of knelpunten sneller opgelost worden. In 2024 is € 225.000 aan subsidie ontvangen en is een bedrag van € 594.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten en het beschikbaar stellen van middelen voor gebiedsprocessen.
- Deltaprogramma Maas: het Deltaprogramma Maas is een samenwerkingsverband van bevoegde en verantwoordelijke partijen voor de inrichting en het beheer van het Nederlandse deel van het hoofdwatersysteem Maas. De Stuurgroep Deltaprogramma Maas heeft in 2015 het procesontwerp voor deze samenwerking vastgesteld. In de afgelopen jaren hebben de acht regionale partijen (drie provincies, vier waterschappen en Rijkswaterstaat Zuid) de middelen en capaciteit bijeengebracht. De combinatie van deze partijen en het op de juiste manier verantwoorden van de kosten en bijdrages leiden tot het vertekende beeld op de balanspost vooruitontvangen inkomsten openbare lichamen. De vordering die nu op deze post lijkt te ontstaan, dient dus in combinatie gezien te worden met de balansposten vooruitontvangen bijdragen van het Rijk en Provincies. Per saldo dus nog een vooruitontvangen bedrag van € 142.000. In 2024 is € 555.000 aan bijdragen ontvangen en is € 576.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten.
- Hoogwaterveiligheid ‘s-Hertogenbosch Crèvecoeur: de activiteiten zijn gericht op de voorbereiding en uitvoering van het project Hoogwaterveiligheid ’s-Hertogenbosch, Crèvecoeur. Deze maatregelen zorgen voor een waterstandsdaling in de Maas in de provincie Noord-Brabant en ook wordt gekeken wat het effect is op wateroverlast rondom 's-Hertogenbosch. In 2024 is geen subsidie ontvangen en is er € 39.000 aangewend ter dekking van de gemaakte kosten.
- Extra capaciteit MOK: de subsidie betreft een vergoeding voor extra ingezette capaciteit voor de versnelling van de realisatie van groenblauwe opgaven. In 2024 is een subsidiebedrag van € 392.000 ontvangen van de provincie en volledig ingezet binnen de organisatie.
- Bijdrage Water bodem NB (MOK): de bijdrage is voor de uitvoering van de ‘Projecten MOK eerste tranche’ in het kader van de Bijdrageregeling water en bodem Noord-Brabant. In 2024 is in totaal een bedrag van € 8.053.000 ontvangen van de provincie. Hiervan is € 4.297.000 verantwoord naar de diverse in uitvoering zijnde projecten.
- STOWA-project HVP Bevers: het STOWA-project betreft een onderzoekspilot hoogwatervluchtplaatsen bevers. Het aantal bevers en dassen in Nederland neemt gestaag toe. Maar graverij in waterkeringen door deze dieren vormt groot een risico voor de waterveiligheid. Hoe kunnen we in de toekomst veilig en duurzaam samenleven met bever en das? Voor deze pilot is in 2024 een bijdrage ontvangen van € 17.000. Een bedrag van € 34.000 is verantwoord naar het project.
- Nazorg Leegveld/Peelvenen: de uitvoering van het project Leegveld is op een aantal afrondende werkzaamheden na gereed. De nazorgperiode is inmiddels gestart. In de nazorgfase worden de gevolgen onder andere de effecten van de peilstijgingen op de hydrologie in en buiten de natuur gevolgd door het waterschap. Als er aanvullende maatregelen nodig zijn om wateroverlast te voorkomen of schades op te lossen dan verzorgt Aa en Maas dit namens de provincie. De nazorgperiode en daarmee de bijdrage van de provincie eindigt vijf jaar na het bereiken van de streefpeilen. In 2024 is een bedrag € 116.000 ten gunste van het project aangewend.

- GOB EVZ: door middel van de 'Programma-aanvraag Ecologische Verbindingszones Aa en Maas is een subsidieaanvraag bij het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV ingediend en goedgekeurd. Aan de hand van diverse aanvragen is in 2024 een bedrag van € 618.000 aan subsidie ontvangen. Hiervan is een bedrag van € 294.000 doorgelegd naar de diverse projecten.
- Vs subsidie HWBP Lith Bokhoven: in 2024 is een subsidieverzoek gedaan bij de Programmadirectie Hoogwaterbeschermingsprogramma ten behoeve van de te maken kosten voor de verkenningsfase van het HWBP-project Lith-Bokhoven. Middels ontvangen beschikking is deze aanvraag goedgekeurd. Ten behoeve van de financiering van de gemaakte kosten is een verzoek tot voorschotbetaling gedaan. Dit voorschot van € 4.500.000 is in 2024 ontvangen en volledig doorgelegd naar het betreffende investeringsproject.
- Vs subsidie HWBP Doeveren: ten behoeve van de financiering van kosten voor de verkenningsfase voor het betreffende traject is subsidie aangevraagd bij de Programmadirectie Hoogwaterbeschermingsprogramma. Middels een ontvangen beschikking is deze aanvraag goedgekeurd. Een bedrag van € 1.885.000 is ontvangen en volledig doorgelegd naar het betreffende investeringsproject.
- Impulsregeling DAW: in het kader van de impulsregeling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer 2023-2027 is een subsidie verzoek ingediend en gehonoreerd. In 2024 is een bedrag van € 90.000 ontvangen, betreffende de eerste termijn van een totaal maximaal beschikt bedrag van € 499.000.
- POP3 – 00723: dit betreft de ontvangen POP3 Noord-Brabant subsidie ten behoeve van het project klimaatadaptieve aanpak.

Verplichtingen aan personeel

Deze post toont het saldo van aan personeel nog uit te betalen verplichtingen zoals nog te betalen salarissen, verplichting vakantiegeld en eindejaarsuitkering. De voornaamste mutatie binnen het saldo betreft het waarderen van het openstaande verlofsaldo en het saldo van de PPB / Vitaliteit.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen en rechten

Investeringen

Met betrekking tot investeringsprojecten is per ultimo 2024 voor € 442,6 miljoen aan opdrachten verstrekt. Het betreft voornamelijk de vastgelegde verplichting voor het project Meanderede Maas. Binnen het project Planuitwerking Ravenstein Lith is een vordering van € 1,5 miljoen niet doorgevoerd. Met betreffende instantie moeten nog nadere afspraken gemaakt worden omtrent de afwikkeling van deze vordering.

Leaseverplichtingen

Het waterschap heeft vier leaseauto's tot haar beschikking. De leaseverplichting bedraagt € 100.234. Dit bedrag is bepaald op basis van de nog lopende contractperiode per auto (tussen de 3 maanden en 3,5 jaar).

Juridische procedures

Rondom de afwikkeling van de renovatie rwzi 's-Hertogenbosch spelen juridische procedures met de aannemer. De uitkomst van deze procedures kan uiteindelijk een materiele impact hebben op de financiële positie van het waterschap. Bij opmaak van de jaarrekening is geen betrouwbare schatting te maken van de uitkomst en de mogelijke financiële gevolgen. Daarom zijn deze in de jaarrekening niet financieel gewaardeerd. Voor een verdere toelichting hieromtrent verwijzen we naar de paragraaf weerstandsvermogen.

Waarborging/garantstellingen

Garantstelling waterschap voor krediet Aquon

In de GR Aquon is in artikel 36 Borgtocht opgenomen dat voor de aan Aquon verstrekte leningen iedere deelnemer naar de betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk is conform zijn kostenaandeel in Aquon, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel. Ter financiering van de vaste activa is Aquon in het verleden twee langlopende leningen aangegaan voor een totaalbedrag van € 9,7 miljoen. In 2022 en 2023 heeft Aquon voor de financiering van de nieuwbouw leningen afgesloten voor in totaal € 32 miljoen. In 2024 heeft Aquon nog een lening van € 6 miljoen aangetrokken voor financiering van de nieuwbouw. Op 31 december 2024 resteert nog een totale lening schuld van € 42,8 miljoen.

Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank aan Aquon een kredietfaciliteit verleend van € 7 miljoen (in 2024 is geen gebruik gemaakt van dit krediet). De garantstelling van waterschap Aa en Maas in de leningen en kredietfaciliteit is 11,6%.

Garantstelling waterschap voor hypothecaire leningen personeel

Het waterschap staat garant voor hypothecaire leningen die zijn verstrekt aan voormalig medewerkers op grond van de samenwerkingsovereenkomst Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel (per 31 december 2012 beëindigd). Het betreft in het verleden verstrekte leningen. Eind 2024 bedraagt de hoofdsom € 393.504 en de restschuld € 352.224.

Garantstelling aan NWB ten behoeve van doorlopend kredietfaciliteit voor UvW

Alle waterschappen, met uitzondering van Hoogheemraadschap van Delfland, hebben een garantstelling afgegeven aan de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) ten behoeve van een doorlopende kredietfaciliteit voor de UvW. Het maximale bedrag waarvoor een waterschap aangesproken kan worden is € 2 miljoen.

In de ledenvergadering van de Unie d.d. 16 oktober 2015 is afgesproken dat bij een eventuele aansprakelijkheidsstelling inzake het krediet het verhaalrecht (recht van regres) gebaseerd wordt op het aandeel in de reguliere contributiebijdrage. Het huidige aandeel van waterschap Aa en Maas in de contributie bedraagt 4,2%.

De UvW heeft in 2017 een lening van € 6.013.268 met hypothecaire zekerheid ten behoeve van het pand aan de Koningskade 40 te Den Haag omgezet in een lening met borgtochtverklaring van de waterschappen. De nieuwe lening moet gegarandeerd worden door de waterschappen. Voor de garantstelling geldt een verdeelsleutel als voor de contributiebijdrage van de waterschappen aan de UvW.

Garantiestelling inzake eigen financiering SNB

Het waterschap Aa en Maas staat naar rato van het aandelenbezit garant voor een bedrag van maximaal € 10.404.054 (exclusief eventuele achterstallige (boete)rente of kosten) voor leningen die SNB afsluit. Voor deze garantiestelling heeft waterschap Aa en Maas als zekerheidsstelling, naar rato van het aandelenbezit, een recht van hypotheek op het terrein, gebouwen en installaties van SNB te Moerdijk. De SNB heeft in 2020, 2022, 2023 en 2024 geldleningen afgesloten met een restant leensom per 31 december 2024 van € 31.348.214.

NWB - OVERZICHT LENINGEN

					Saldo	Aflossing	Saldo
Leningnummer	**Aanvang**	**Hoofdsom**	**Rente %**	**Looptijd**	**31-12-2023**	**2024**	**31-12-2024**
Lening NWB 30818*	31-12-2020	€ 27.000.000	0%	6 jaar	€ 13.500.000	€ 4.500.000	€ 9.000.000
Lening NWB 31505	15-4-2022	€ 6.000.000	1,39%	8 jaar	€ 4.812.500	€ 750.000	€ 4.062.500
Lening NWB 31767	2-4-2024	€ 4.000.000	2,99%	14 jaar			€ 4.000.000
Lening NWB 31768	2-10-2023	€ 4.000.000	3,04%	14 jaar	€ 4.000.000	€ 285.714	€ 3.714.286
Lening NWB 31769	2-2-2023	€ 6.000.000	3,06%	14 jaar	€ 6.000.000	€ 428.571	€ 5.571.429
Lening NWB 32012	5-11-2024	€ 5.000.000	2,86%	14 jaar	€ -		€ 5.000.000
Totaal					**€ 28.312.500**	**€ 5.964.286**	**€ 31.348.214**

* In feite is het rentepercentage -0,218%, doordat de rente vooraf in één keer is uitbetaald door een hoger bedrag dan de hoofdsom gestort te krijgen.

Naar rato van het aandelenbezit bedraagt de garantiestelling van waterschap Aa en Maas voor deze leningen € 5.931.082. In 2024 is geen aanspraak gemaakt op deze garantstelling.

Garantstellingen aan het waterschap

In het kader van aanbestedingen dienen aannemers in een aantal gevallen een bankgarantie te overleggen aan het waterschap. Deze bankgaranties bieden zekerheden in het geval de andere partij zijn financiële verplichtingen niet na komt.

Verbonden partijen

De informatie omtrent de verbonden partijen wordt nader toegelicht in de paragraaf Verbonden partijen.

4.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

De Wet normering topinkomens (WNT) is van toepassing op waterschap Aa en Maas. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 € 233.000. Het waterschap valt onder het regime waarin de bezoldiging van de bestuurders en hoogste leidinggevenden niet mag uitstijgen boven het wettelijke bezoldigingsmaximum van € 233.000. Hieronder het overzicht van de beloning van de secretaris-directeuren van waterschap Aa en Maas waaruit blijkt dat deze binnen de kaders van de WNT blijft.

Tabel 64*: Topfunctionarissen waterschap Aa en Maas*

Bedragen x € 1	Dhr. P. Sennema	Dhr. P. Verlaan
Functiegegevens	**Secretaris-Directeur**	**Secretaris-Directeur**
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01-01/31-03	23-04/31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 43.141,77	€ 103.448,31
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 5.820,51	€ 15.204,05
Subtotaal	*€ 48.962,28*	*€ 118.652,36*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 57.931,69	€ 161.062,84
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging	**€ 48.962,28**	**€ 118.652,36**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2023		
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01-01/31-12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	
Dienstbetrekking	ja	
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 165.634,86	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.414,56	
Subtotaal	*€ 188.049,42*	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 233.000,00	
Bezoldiging	**€ 188.049,42**	

Naast de hiervoor vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2024 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2024 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd.

5. Voorstel en Besluit

Aan het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas

Ingevolge artikel 6, onder k, van de regeling met betrekking tot de organisatie van het financieel beheer doe ik u hierbij ter vaststelling toekomen de jaarrekening 2024 van waterschap Aa en Maas.

’s-Hertogenbosch,

de financieel ambtenaar,

Pascal Reinaerdts

Aan het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas

Ingevolge artikel 105 van de Waterschapswet bieden wij u hierbij ter vaststelling aan de jaarrekening 2024 van waterschap Aa en Maas.

de secretaris	de dijkgraaf
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 22 april 2025;

gehoord het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid en de commissie Waterketen en Duurzaamheid;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

BESLUIT:

1. Het Jaarverslag 2024 vast te stellen;

2. In te stemmen met het voorstel tot administratieve overboeking van de restantkredieten van onderhanden werk van het verslagjaar 2024 en de daarmee samenhangende geraamde bijdragen die eind 2024 nog niet ontvangen waren;

3. De kredietoverschrijding op een investering goed te keuren die in 2024 volledig afgerond is en geactiveerd wordt voor het project in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet
10296 - Vervoermiddelen 2023	1.220	1.236		1.236	-16
Afgeronde projecten	***1.220***	***1.236***		***1.236***	***-16***

4. In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigde aanvullende investeringskrediet voor de projecten in onderstaande tabel;

Investeringskrediet/-project *(Bedragen *€ 1.000)*	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10274 - LTAP Gemaal De Brand	375	393	13	406	-31	40
10276 - LTAP Gemaal Kleine Wetering	289	307	15	322	-33	40
10277 - NVO De Vlier&Opl vismigr	900	328	671	999	-99	
10340 - Kl modificatie RG t Snepke	175	90	90	180	-5	5
10343 - HWBP Bijdrage 2024	7.373	7.855		7.855	-482	482
Niet afgeronde projecten	***9.112***	***8.973***	***789***	***9.762***	***-650***	***566***

5. De jaarrekening 2024 vast te stellen;

6. In te stemmen met de volgende resultaatbestemmingen:

Jaarrekening 2024	WSB	ZB	Totaal
Resultaat jaarrekening voor bestemming	**€ 1.965.515**	**€ 1.703.517**	**€ 3.669.031**
Bestemmingsvoorstel bij besluitvorming:			
vrijvallen restsaldo bestemmingsreservers versnelde afschrijving Oijen		€ 5.897	€ 5.897
vormen bestemmingsreserve ten behoeve van overgang van APPA naar Wtp	€ -313.817	€ -93.737	€ -407.554
Resultaat na bestemming	**€ 1.651.698**	**€ 1.615.677**	**€ 3.267.375**

7. In te stemmen met het voorstel om het resultaat 2024 na bestemming, per taak overeenkomstig het geldende reserveringsbeleid, als volgt te bestemmen:

Watersysteembeheer

Soort	Ontvangsten	Begroting	Verschil	Bestemming reserve conform begroting doorgevoerd als werkelijk in jaarrekening	Resultaat bestemming	Correctie geboekte mutatie tov werkelijk
Ingezetenen	24.209.987	23.894.475	315.512	440.655	125.143	315.512
Gebouwd	46.490.663	46.191.579	299.084	2.982.164	2.683.080	299.084
Ongebouwd	10.199.733	10.234.511	-34.778	3.007	37.785	-34.778
Natuurterreinen	183.472	168.498	14.974	-670	-15.644	14.974
Egalisatiereserve Watersysteembeheer				2.346.738	-4.482.062	1.056.906
Totaal Watersysteembeheer	**81.083.856**	**80.489.063**	**594.793**	**5.771.894**	**-1.651.698**	**1.651.698**

*om het juiste saldo te verantwoorden in de jaarverslaglegging is het saldo (€ 5.771.894) van de al doorgevoerde mutaties volgens de begroting gecorrigeerd binnen deze telling.

Bovenstaande resulteert in:

- een toevoeging aan de categorie ingezetenen van € 315.512;
- een toevoeging aan de categorie gebouwd van € 299.084;
- een onttrekking aan de categorie ongebouwd van € 34.778;
- een toevoeging aan de categorie natuurterreinen van € 14.974;
- een toevoeging aan de egalisatiereserve watersysteembeheer van €1.056.906.

Waterzuiveringsbeheer

Het totale saldo voor waterzuiveringsbeheer sluit op een toevoeging aan de egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer van € 1.615.677.

Het algemeen bestuur voornoemd,

de secretaris de dijkgraaf

Peter Verlaan Mario Jacobs

Bijlage SiSa verantwoording

- Regeling specifieke uitkering subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
- Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2024 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 7-01-2025

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E107	**Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer**		Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/01*	Totale bestedingen (t/m jaar T-1) *Aard van controle R* *Indicator: E107/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E107/03*	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E107/05*	
			1	IENW/BSK-2024/253661	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
LVVN	L7B	**Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland** SiSa tussen medeoverheden		Gebiedsnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/01*	Hieronder per regel één provincie(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/02*	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/03*	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L7B/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/05*	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L7B/06*
			1	C2273986	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 35.816	€ 330.006	Ja	
			2	C2318067	030010 Provincie Noord-Brabant	€ 12.862	€ 12.862	Nee	

Bijlage Niet SiSa verantwoording

Puzzelen met ruimte

SiSa 2024 incl extra uitvraag Provincie NIET-OVERHEDEN

Uitkeringscode		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
C75B	Regio deals 3e tranche	Vooringevuld	Beschikkingsnummer per (deel)project	Betreft pijler per (deel)project	Besteding per (jaar T) per (deel)project	Publieke cofinanciering (jaar T) per (deel)project	
			(Deel)projecten met een zelfde beschikkingnr kunnen niet als aparte regel opgevoerd worden. Voor dit format vallen ze dan onder hetzelfde (deel) project.	Zie beschikking Kassier	ten laste van Rijksmiddelen	Provincie en gemeenten en waterschappen	
		Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	
		Indicator: C75B/01	Indicator: C75B/02	Indicator: C75B/03	Indicator: C75B/04	Indicator: C75B/05	
	1	060796 Gemeente 's-Hertogenbosch	20.001.582	Fijn Wonen	€ 515.690	€ 88.985	
		Vooringevuld	Totale cumulatieve besteding per (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Totale cumulatieve overige cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project	Toelichting
			ten laste van Rijksmiddelen	Provincie	Gemeenten en waterschappen	Derden	
		Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R. Alleen van toepassing voor projecten die provinciale subsidie hebben aangevraagd	Aard controle n.v.t.
		Indicator: C75B/06	Indicator: C75B/07	Indicator: C75B/08A	Indicator: C75B/08B	Indicator: C75B/13	Indicator: C75B/09
	1	060796 Gemeente 's-Hertogenbosch	€ 1.209.239	€ 1.300.000	€ 1.409.635	€ 0	In totale cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per (deel)project ten laste van Rijksmiddelen zijn bestedingen van € 82.743 voorgaande jaren toegevoegd. Bij de cofinancierin gemeenten en waterschappen een bedrag van € 215.069 opgenomen betreffende kosten uit 2023 welke niet separaat zijn genoemd in de verantwoording 2023
		Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T)	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) per (deel)project	Eindverantwoording (Ja/Nee) per (deel)project			
			Alleen indien van toepassing!				
		Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.			
		Indicator: C75B/10	Indicator: C75B/11	Indicator: C75B/12			
	1	€ 0	€ 0	ja			

Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen

Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen		
Naam Waterschap	Waterschap Aa en Maas	
Adres	Pettelaarpark 70, 5216PP	
Aanvraag is gedaan o.b.v. Regeling	Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen	
Beschikkingnummer	1400013928	
2023		
	Raming	Realisatie
Bijdrage (incl. BTW)	€ 127.749,00	€ 127.749,00
Aan welke activiteiten zijn de gelden besteed en voor hoeveel FTE?		interne capaciteitsinzet, inclusief externe inzet, voor organiseren en coördineren van samenwerking en bijeenbrengen van kennis tussen (Brabantse) waterschap(pen) en provincie (Noord-Brabant). o.a. werkgroep WaBoS, provinciale bijeenkomsten BPLG, bijeenkomsten Brabantse waterschappen t.b.v. Bouwsteen WaBoS, GGA's de Peel en Aa dal Noord enzovoorts. Ten einde invulling te geven aan de gebiedsprocessen gericht op het inrichten van maatregelen voor het behalen van de gestelde doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat.
		Interne (en ingehuurde) capaciteitsinzet voor organiseren en coördineren van samenwerking en bijeenbrengen van kennis binnen waterschap Aa en Maas. o.a. interne bijeenkomsten voor invullen WaBoS, GGA's de Peel en Aa dal Noord, bijpraatsessies zoals afdelingsoverleggen en MT.
		Interne capaciteitsinzet voor organiseren, coördineren en bijwonen van bijeenkomsten over NPLG met Rijksoverheid, RTLG, Unie van Waterschappen en regionale samenwerkingsverbanden
	Totaal 0,97 fte	Totaal 0,97 fte

Bijlage realisatie naar beleidsvelden

Waterveiligheid

Tabel 65: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	1.667	1.667		9,5%	1.867	10,7%	1.522	10,1%
Beheersinstrumenten waterkeringen	443	443			509		506	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.636	10.636			9.866		9.803	
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	996	996			603		579	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	12.074	12.074		68,9%	10.978	63,1%	10.888	72,6%
Inrichting en onderhoud watersystemen	367	367		2,1%	768	4,4%	1.350	9,0%
Regulering	1.842	1.842		10,5%	2.023	11,6%	1.744	11,6%
Heffing en invordering	755	755		4,3%	642	3,7%	629	4,2%
Bestuur en externe communicatie	970	970		5,5%	1.205	6,9%	1.041	6,9%
Dekkingsmiddelen	-149	-149		-0,9%	-84	-0,5%	-2.167	-14,4%
TOTAAL	**17.526**	**17.526**		**100,0%**	**17.398**	**100,0%**	**15.007**	**100,0%**

Grafiek 14: % Aandeel kosten per beleidsveld

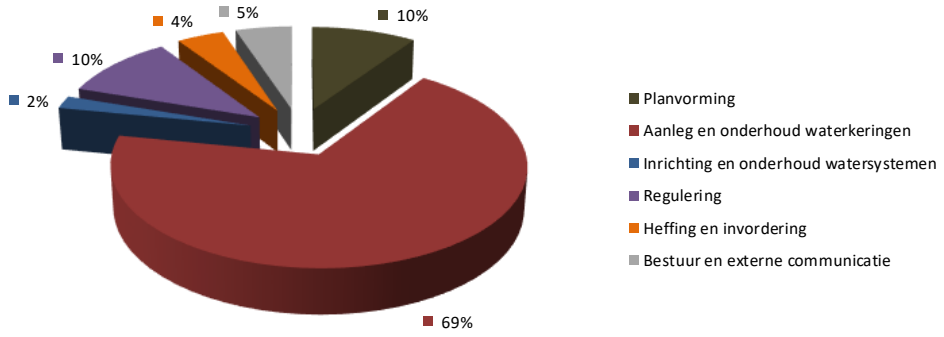

Grafiek 15: Het beleidsveld Aanleg en onderhoud waterkeringen gesplitst naar beleidsproducten

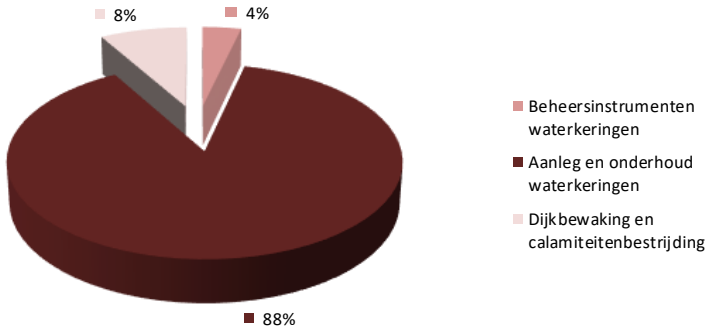

Klimaatbestendig en gezond watersysteem

Tabel 66: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Kosten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer						
Planvorming	4.702	4.702		6,8%	5.296	7,6%	4.306	7,0%
Beheersinstrumenten watersystemen	830	830			895		762	
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	30.502	30.502			31.591		28.825	
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	5.376	5.376			5.848		4.694	
Beheer hoeveelheid water	10.560	10.560			9.250		8.985	
Calamiteitenbestrijding watersystemen	1.210	1.210						
Monitoring watersystemen	6.922	6.922			7.523		5.870	
Inrichting en onderhoud watersystemen	55.400	55.400		80,7%	55.107	78,9%	49.135	79,7%
Regulering	3.836	3.836		5,6%	4.173	6,0%	3.661	5,9%
Heffing en invordering	2.264	2.264		3,3%	1.927	2,8%	1.888	3,1%
Bestuur en externe communicatie	2.909	2.909		4,2%	3.614	5,2%	3.123	5,1%
Dekkingsmiddelen	-448	-448		-0,7%	-253	-0,4%	-432	-0,7%
TOTAAL	**68.662**	**68.662**		**100,0%**	**69.865**	**100,0%**	**61.682**	**100,0%**

Grafiek 16: % Aandeel kosten per beleidsveld

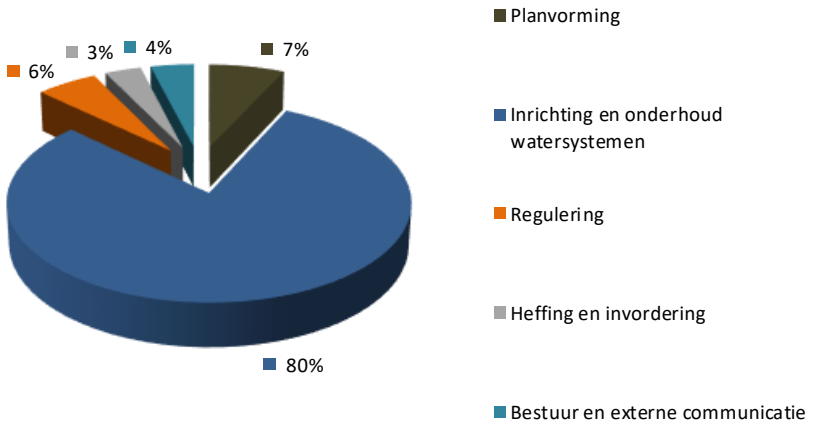

Grafiek 17: Het beleidsveld Inrichting en onderhoud watersystemen gesplitst naar beleidsproducten

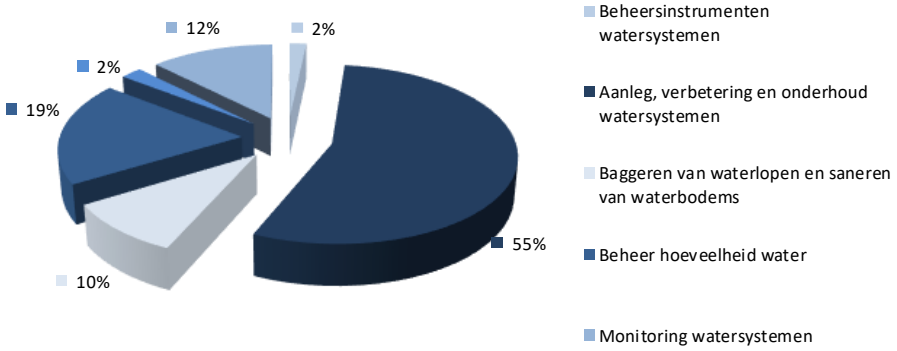

Schoon Water

Tabel 67: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2024				Begroting 2024		Rekening 2023	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	753		753	1,1%	963	1,4%	782	1,3%
Getransporteerd afvalwater	12.075		12.075		12.601		11.511	
Gezuiverd afvalwater	39.369		39.369		40.507		37.924	
Verwerkt slib	15.243		15.243		13.020		12.217	
Afvalwaterbehandeling door derden								
Bouw en exploitatie ZTW	66.686		66.686	94,6%	66.128	94,0%	61.653	99,3%
Regulering	808		808	1,1%	1.010	1,4%	762	1,2%
Heffing en invordering	1.530		1.530	2,2%	1.754	2,5%	1.652	2,7%
Bestuur en externe communicatie	1.571		1.571	2,2%	1.764	2,5%	-1.730	-2,8%
Dekkingsmiddelen	-841		-841	-1,2%	-1.252	-1,8%	-1.020	-1,6%
TOTAAL	**70.506**		**70.506**	**100,0%**	**70.368**	**100,0%**	**62.099**	**100,0%**

Grafiek 18: % Aandeel kosten per beleidsveld (zuiveringsbeheer)

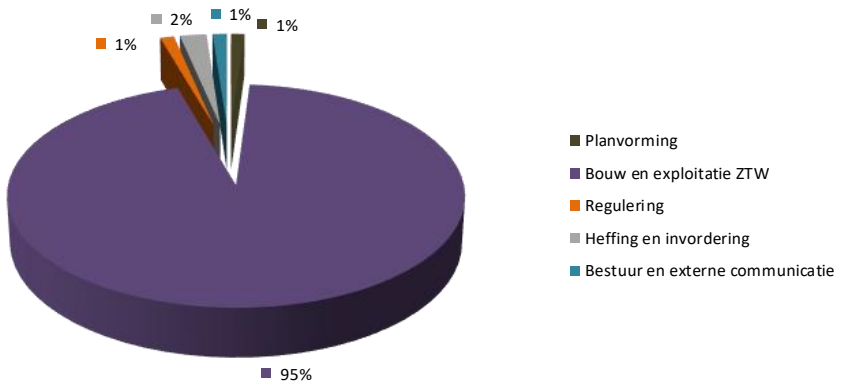

Grafiek 19: Het beleidsveld Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken gesplitst naar beleidsproducten

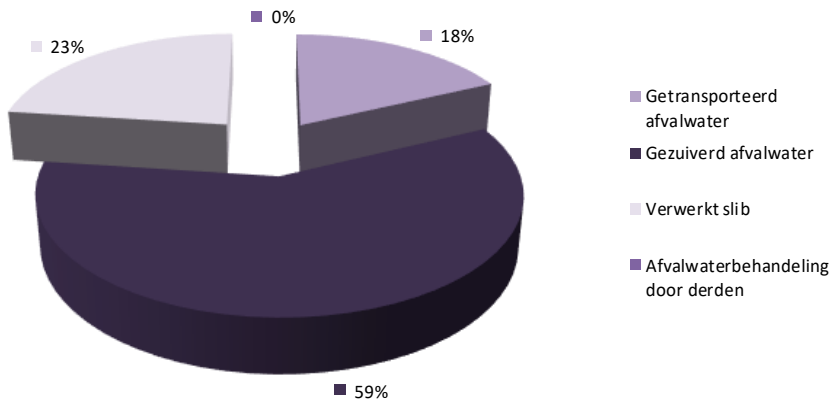

Bijlage Verbonden partijen

Aquaminerals	
Vestigingsplaats	Nieuwegein
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Ingangsdatum	1 januari 2018
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquaminerals verzorgt de afzet van grondstoffen die vrijkomen uit het zuiveringsproces. Het gaat hierbij in eerste instantie om cellulose en struviet. Daarnaast vervult ze, om stagnatie in de slibverwerking te voorkomen, vanaf juli 2021 in opdracht van de UvW de regie over de collectieve incidentencapaciteit in slibverwerking van de Nederlandse waterschappen.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder met stemrecht.
Deelnemende partijen	Alle drinkwaterbedrijven in Nederland, de waterschappen Aa en Maas, Amstel Gooi en Vecht, Zuiderzeeland, De Dommel, Brabantse Delta, de Hoogheemraadschappen Hollands Noorderkwartier, Stichtse Rijnlanden, Delfland en Waterschap Limburg.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	In het kader van de circulaire economie en duurzaamheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	- Langdurige relatie om ontzorgd te worden bij het afzetten en vermarkten van reststoffen en grondstoffen. De beginperiode is in het bijzonder gericht op de afzet van struviet. Inmiddels worden ook zand en roostergoed uit de rwzi's via Aquaminerals afgevoerd. Mogelijk dat op termijn ook (opgewerkt) cellulose via Aqaminerals afgezet kan worden. - Toezien op verder acquireren van waterschappen als deelnemer om zodoende in de toekomst groter aanbod (gezamenlijke afzet) en daarmee grotere schaalvoordelen te kunnen bewerkstelligen.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenkapitaal ter waarde van € 40.000 (546 aandelen; 3,1% van het totaal).

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.700.174	€ 3.491.759	€ 1.775.263	€ 4.012.086
2024	€ 1.775.263	€ 4.012.086	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	n.v.t.	n.v.t.	€ 22.697.512	€ 303.285
2024	n.v.t.	n.v.t.	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Aquon	
Vestigingsplaats	‘s-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquon verricht laboratoriumonderzoek en heeft als doel te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van innovatiekracht.
Bestuurlijk belang	Zetel in het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Schieland en Krimpenerwaard, Delfland, Rijnland, Hollandse Delta, Rivierenland en De Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Aquon verricht monstername- en laboratoriumwerkzaamheden t.b.v. de kwalitatieve monitoring (KRW) van het watersysteem, de monitoring van de zuiveringsinstallaties, hydrobiologie (ecologie), waterbodemonderzoek, grondwateronderzoek en t.b.v. handhavingsactiviteiten en calamiteiten. Daarnaast worden nog specifieke analysewerkzaamheden verricht t.b.v. de COVID-bemonsteringen van de rwzi’s en de projecten “Onderzoek naar Geneesmiddelen en andere Organische microverontreinigingen”, metingen n.a.v. onderzoek toepassing “Poederkool op rwzi Oijen” en metingen n.a.v. toepassing “Poederkool/Ozon op rwzi Dinther”. Tevens vinden er steeds meer metingen plaats rondom sensoren (waaronder ook bijvoorbeeld de lachgassensoren op de rwzi’s).
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	Geen, de bestuurlijke en bedrijfsmatige focus is gericht op een stabiele bedrijfsvoering en verlaging van de kosten. Een belangrijke stap daarin is de centralisatie in 2024 in de nieuwbouw in Houten.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Op basis van aantal productiepunten/verkooppunten.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.671.035	€ 20.051.089	€ 2.718.836	€ 46.074.882
2024	€ 2.718.836	€ 46.074.882	€ 3.511.455	€ 51.660.173

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 38.767.500	€ 4.039.000	€ 36.522.854	€ 3.877.000
2024	€ 38.117.000	€ 4.315.000	€ 37.239.300	€ 4.254.000

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)	
Vestigingsplaats	’s-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 januari 2005
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Daarnaast houdt het BHIC toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden. Dit alles conform de archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis.
Bestuurlijk belang	Het AB van het BHIC bestaat uit 8 leden, het DB uit 4 leden. Niet alle deelnemers hebben zitting in het bestuur. Wel hebben alle deelnemers de mogelijkheid hun standpunten in te brengen middels het adviserend overleg waarin alle deelnemers zijn vertegenwoordigd. De deelnemende waterschappen hebben om beurten zitting in het bestuur (wisseling na waterschapsverkiezing). In november 2023 heeft Aa en Maas het stokje overgenomen van De Dommel.
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, Waterschap De Dommel, het Rijk en diverse Brabantse gemeenten (Bernheze, Boekel, Boxtel, Land van Cuijk, Maashorst, Meierijstad, Oss, Sint-Michielsgestel en Vught). De provincie Noord-Brabant is geen lid van de GR maar neemt diensten af middels een DVO (dienstverleningsovereenkomst).
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Beheer van de overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	Continuering deelname
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Bijdrage op basis van bedrag per inwoner. Voor de deelnemende gemeentes werd hiervoor uitgegaan van het inwoneraantal bij oprichting van het BHIC. Voor de deelnemende waterschappen is bij de oprichting van het BHIC gerekend met hectare en vervolgens is er een fictief aantal inwoners bepaald. Voor Aa en Maas was dit 30.627. Vanaf 2025 wordt de bijdrage van de gemeentes gebaseerd op actuele inwoneraantallen en wordt het fictieve inwoneraantal voor de waterschappen geïndexeerd met het gemiddelde stijgingspercentage van de inwoners bij de deelnemende gemeentes

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.576.213	€ 4.633.088	€ 1.621.476	€ 5.052.854
2024	€ 1.621.476	€ 5.052.854	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 6.011.800	€ 121.100	€ 6.197.472	€ 121.100
2024	€ 6.494.200	€ 136.200	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)	
Vestigingsplaats	Oss
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	BSOB verzorgt de heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen en stelt de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast
Bestuurlijk belang	Zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, gemeenten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Maashorst, Oss, en Someren. Waterschap De Dommel treedt toe per 2026.
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en -invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Toezien op het opstellen van een strategie voor toetreden van potentiële nieuwe deelnemers en het dientengevolge bereiken van financieel voordeel voor de huidige deelnemers.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aantal WOZ-objecten, aantal aanslagregels en aantal aanslagbiljetten.

Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 956.000	€ 15.740.000	€ 626.000	€ 16.960.000
2024	€ 626.000	€ 16.960.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 11.270.215	€ 3.295.256	€ 11.403.597	€ 3.294.806
2024	€ 12.639.000	€ 3.267.788	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het Waterschapshuis (hWh)	
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	HWh is de regie-, beheer- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van Informatievoorziening. HWh heeft als doel het bevorderen en faciliteren van samenwerking op het gebied van informatievoorziening tussen de waterschappen en de andere overheden.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur en dagelijks bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT en data ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering. HWh ondersteunt op dit gebied bij het: • verbeteren van de kwaliteit van de bedrijfsvoering; • besparen/beperken van kosten; • efficiënter maken van de informatievoorziening; • vergroten van de innovatieve slagkracht; • organiseren van de digitale transformatie; • versterken van het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid; breder samenwerken van de waterschappen en andere overheden
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zijn actief in de diverse kaderstellende overlegorganen die vorm geven aan de producten van hWh, zoals het CDO-platform, I-Platform en de diverse themagroepen. Ook detacheren we diverse collega's full- of part-time bij hWh. We geven collega's de ruimte om tijdelijk hun kennis en expertise voor hWh in te zetten en zo een bijdrage te leveren aan digitale ontwikkelingen voor de sector en daarnaast kennis voor het waterschap zelf te ontwikkelen. Deelname aan (nieuwe) facultatieve projecten van hWh wordt per project bekeken, mede op basis van een businesscase. Bij prioritering van de projecten wordt gekeken volgens het principe 'wat moet, wat hoort, wat loont' en naar de aard van het project (product, dienst of advies/ondersteuning), waarbij de volgorde qua prioriteit is: 1. Producten die we anders zelf moeten aanschaffen; 2. Diensten die we anders zelf moeten aanschaffen; Advies en ondersteuning
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	In de begroting van hWh wordt onderscheid gemaakt tussen instandhouding en de programma's/projecten. Het instandhoudingsdeel valt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur, de programma's/projecten onder de (gedelegeerde) verantwoordelijkheid van de OGT (opdrachtgeverstafel, bestaande uit directeuren van de waterschappen).

	In de Gemeenschappelijke regeling hWh is bepaald dat alleen bij wijzigingen in de instandhoudingsbijdrage een zienswijzeprocedure van toepassing is. Alle deelnemers dragen conform de unieverdeelsleutel bij aan het instandhoudingsdeel. Dit betekent dat aan 45% van de instandhoudingskosten door elk waterschap gelijk wordt bijgedragen. De overige 55% van de instandhoudingskosten wordt naar rato van de omvang van de belastingopbrengst van elk waterschap verdeeld. Tussen instandhouding en programma's/projecten en tussen programma's/projecten onderling wordt het "Loden deur principe" gehanteerd. Deelnemers dragen alleen de kosten en risico's voor projecten waaraan zij deelnemen. De kostenverdeling bij de verschillende projecten is in deelnameovereenkomsten geregeld. De mogelijke verdeelsleutels zijn vastgelegd in het programmareglement.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 0	€ 10.273.785	€ 0	€ 11.548.259
2024	€ 0	€ 11.548.259	€ 0	€ 15.068.879 (concept)

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 21.473.397 excl. btw	€ 1.200.151 incl. btw	€ 28.306.646 excl. btw	€ 1.300.068 incl. btw
2024	€ 27.639.595 excl. btw	€ 1.410.140 incl. btw	€ 33.149.753 excl. btw	€ 1.525.428 incl btw

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- In 2019 heeft de belastingdienst de koepelvrijstelling voor hWh ingetrokken. Dit betekent dat hWh niet meer BTW-vrij diensten mag leveren aan de waterschappen. Daarom worden de cijfers zonder BTW in de begroting van hWh gepresenteerd en met BTW doorberekend aan de waterschappen.
- De begrotingsbedragen betreffen steeds de primitieve begroting. Gedurende het jaar vinden er bij hWh begrotingswijzigingen plaats (zowel met als zonder zienswijzeprocedure).
- Het resultaat van hWh na bestemming is altijd nihil doordat eventuele overschotten of tekorten met de deelnemers worden verrekend.

Meervoudige centrumregeling Waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel	
Vestigingsplaats	n.v.t.
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling zonder rechtspersoonlijkheid
Ingangsdatum	2016
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De aan deze regeling deelnemende waterschappen werken onderling samen ten behoeve van een meer doelmatige en efficiënte uitvoering van de taken van de deelnemende waterschappen.
Bestuurlijk belang	n.v.t.
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Onderlinge samenwerking waarbij één waterschap (het centrumwaterschap) werkzaamheden m.b.t. een afgesproken taakonderdeel verricht voor een of beide andere waterschappen (gastwaterschappen) en de voorgeschoten kosten en risico's worden verdeeld conform een afgesproken verdeelsleutel. Om deze samenwerking juridisch vorm te geven en daarmee onder meer BTW- en aanbestedingsrisico's te verminderen is gekozen voor het construct meervoudige centrumregeling (MCR). Dit betreft een gemeenschappelijke regeling zonder rechtspersoonlijkheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering en (jaarlijkse) monitoring stand van zaken.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	n.v.t.

Vermogen van de verbonden partij				
Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Ingangsdatum	2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Doelmatige bestrijding van de muskusrat en beverrat en het voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken in het bijzonder.
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap wordt vertegenwoordigd door één lid van het dagelijks bestuur
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas
Relatie met programma	Veilig en bewoonbaar beheergebied
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade aan waterstaatswerken door muskusrat en beverrat.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Er zijn geen noemenswaardige beleidsvoornemens.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	De waterschappen nemen ieder deel voor één derde (1/3). Dit geldt eveneens ten aanzien van de risico's.

Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 2.993.000	€ 895.833	€ 3.037.590	€ 893.463
2024	€ 3.358.710	€ 1.017.350	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)	
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1928
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NBWB behartigt de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant
Bestuurlijk belang	• Bestuurslid (1 van de 4) • Stemrecht in de algemene ledenvergadering
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Rivierenland en Aa en Maas
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	De behartiging van de belangen van de waterschappen vindt vooral plaats door: 1. Sterke en efficiënte (bestuurlijke) afstemming met partners; 2. Werk met werk maken: organisatie van cofinanciering op regionaal en landelijk niveau; 3. Beleidsmatige afstemming en gezamenlijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het grondwaterbeleid; 4. Bij te dragen aan kennisontwikkeling t.b.v. de realisatie van waterdoelen door o.a. de leerstoel Natuurbeschermingswetgeving; 5. Participatie in het GroenOntwikkelfonds Brabant.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering huidige koers.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	De algemene ledenvergadering stelt ieder jaar op voordracht van het bestuur de contributie voor ieder lid vast op basis van de door het bestuur aangeboden ontwerpbegroting. Waterschap Aa en Maas betaalt 4/13e deel van de totale contributie.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 75.000	€ 44.639	€ 68.796	€ 107.660
2024	€ 68.796	€ 107.660	€ 68.783	€ 0

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 122.000	€ 37.538	€ 68.194	€ 37.538
2024	€ 122.000	€ 23.692	€ 182.168	€ 23.692

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	1954
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en triple-A ratings van Moody's en Standard & Poor's. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.
Bestuurlijk belang	Middels algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem, ieder aandeel B op 4 stemmen.
Deelnemende partijen	35 overheden (provincies, waterschappen en de Staat der Nederlanden)
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Bij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstigere rente dan elders in de markt. Daarnaast is er m.i.v. 2019 weer sprake is van een te ontvangen dividenduitkering, welke ten gunste komt van de exploitatie van het waterschap.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenbezit: 627 aandelen A à € 115 en 301 aandelen B à € 460 (Totale aandelenuitgifte bedraagt: 50.478 aandelen A en 8.511 aandelen B). De nominale waarde van het totale aandelenbezit van Aa en Maas bedraagt € 210.565.

Vermogen van de verbonden partij (in miljoenen euro's)

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 1.995	€ 71.290	€ 2.060	€ 73.849
2024	€ 2.060	€ 73.849	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij (in miljoenen euro's)

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Resultaat na belastingen	Aandeel Aa en Maas (dividend)
2023	n.v.t.	n.v.t.	€ 126	€ 0,95
2024	n.v.t.	n.v.t.	Nog niet bekend	Nog niet bekend

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Ingangsdatum	14 september 1994
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Bestuurlijk belang	Ieder aandeelhoudend waterschap benoemt een vertegenwoordiger die de belangen van het waterschap behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Waterschap Aa en Maas wordt in de AvA. Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Aa en Maas is de grootste aandeelhouder met een aandelenbezit van 18,92%.
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas (18,92%), De Dommel (17,01%), Brabantse Delta (14,51%), Vechtstromen (13,59%), Scheldestromen (7,97%), Stichtse Rijnlanden (14,0%) en Limburg (14,0%).
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringsslib tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De aandeelhouders hebben in de periode juli 2016 - juli 2017 een gezamenlijke slibstrategie opgesteld. In oktober 2017 heeft het AB van waterschap Aa en Maas de slibstrategie vastgesteld. De slibstrategie houdt op hoofdlijnen in dat de komende 10 jaar in beginsel wordt vastgehouden aan de huidige route van SNB.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Er geldt een eenheidsprijs per ton ontwaterd slib, met beperkte aanvullende bepalingen over de kwantiteit van de slibaanvoer vanuit de aandeelhouders (een waterschap krijgt een afwijkende prijs in rekening gebracht indien het waterschap meer dan 5% afwijkt van de opgegeven slibprognose).

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 15.280.000	€ 29.973.000	€ 14.728.000	€ 34.595.000
2024	€ 14.728.000	€ 34.595.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 32.700.000	€ 6.244.000	€ 36.826.000	€ 6.564.000
2024	€ 34.921.000	€ 6.520.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Stowa (Stichting toegepast onderzoek waterbeheer)	
Vestigingsplaats	Den Haag (cf statuten)
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	1971
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het (doen) verrichten van toegepast onderzoek ten dienste van instellingen belast met het beheer van watersystemen en waterketen, alsmede het vergaren en verankeren van deze kennis bij de deelnemers.
Bestuurlijk belang	n.v.t. (Mario Jacobs heeft op persoonlijke titel zitting in het bestuur) NB: omdat er formeel geen sprake is van bestuurlijk belang is dit formeel geen verbonden partij maar wordt voor de volledigheid toch meegenomen in deze rapportage
Deelnemende partijen	Alle waterschappen en provincies
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Kennisontwikkeling & innovatie staan bij Aa & Maas hoog in het vaandel. De kennis die wordt ontwikkeld door STOWA wordt afgetapt en vertaald naar de eigen organisatie. Deels door een actieve inbreng in bestuur, commissies en werkgroepen, maar ook doordat STOWA co financiert in projecten van Aa & Maas.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	STOWA heeft een belangrijke taak om het waterbeheer in Nederland te voorzien van adequate kennis op met name tactisch en strategisch niveau. Daarbij zien we dat nieuwe thema's als circulariteit, duurzaam grondwaterbeheer, opkomende stoffen, maar ook bijvoorbeeld Digitale Transformatie van ons water- en zuiveringsbeheer, de traditionele domeinen (watersystemen, keringen, keten) ontstijgen. Daarnaast zien wij een toenemende behoefte om, in lijn met de ontwikkelingen rond de Omgevingswet, op regionale schaal kennis te ontwikkelen op de waterthema's. Om bovendien de beperkte hoeveelheid middelen doelmatig te kunnen inzetten, verwachten wij dat de verschillende onderzoekslijnen binnen de nieuwe kennisprogramma's op transparante wijze worden geprogrammeerd, inclusief bijbehorende budgettering.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Wordt elke 5 jaar opnieuw bepaald bij een nieuwe strategienota. Op dit moment betaalt Aa en Maas 5,01%

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 8.670.293	€ 12.897.146	€ 8.140.932	€ 11.424.595
2024	€ 8.140.932	€ 11.424.595	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 18.342.000	€ 480.675	€ 24.601.474	€ 480.675
2024	€ 19.067.000	€ 509.516	Nog niet bekend	Nog niet bekend

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Naast de contributie dragen wij aan enkele projecten separaat bij.

Unie van Waterschappen (UvW)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1927
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de algemene ledenvergadering (evenredige vertegenwoordiging)
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking op een veelheid aan onderwerpen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Voortzetting huidige koers
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Contributie welke jaarlijks in de algemene ledenvergadering tegelijk met de begroting wordt vastgesteld. Bij ontbinding van de Unie zijn de waterschappen naar rato van contributiebetaling aansprakelijk voor eventuele tekorten na vereffening.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2023	€ 2.697.666	€ 22.577.582	€ 2.178.238	€ 21.731.405
2024	€ 2.178.238	€ 21.731.405	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2023	€ 11.586.700	€ 518.123	€ 20.649.675	€ 518.123
2024	€ 13.301.500	€ 582.926	Nog niet bekend	Nog niet bekend

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Naast de contributie int de Unie ook onderstaande bedragen:

	muskus/beverratten-bestrijding	contributie blad Het Waterschap (excl btw)	SIKB
2023	€ 126.404	€ 6.667	€ 5.000
2024	€ 119.555	€ 6.905	€ 5.000

- Het realisatietotaal 2023 is inclusief € 9,4 miljoen aan uitgaven t.b.v. projecten waar een gelijk bedrag aan inkomsten tegenover staat. Het bedrijfsvoeringsresultaat voor bestemming is € 519.428 negatief. Dit is voornamelijk te wijten aan waardevermindering van het Uniepand van € 286.284 voortvloeiend uit de jaarlijkse taxatie en een aanvullend opgenomen voorziening van ruim € 290.214 voor reorganisatiekosten. Mede op advies van de accountant zijn de bestemmingsreserves kritisch bekeken en opgeschoond. Na mutatie bestemmingsreserves resteert een negatief resultaat van € 89.724 dat ten laste wordt gebracht van de algemene reserve. De algemene reserve komt daarmee uit op € 322.230.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.4 Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Pagina 26, ten aanzien van Invasieve exoten vraagt de ***fractie Partij voor de Dieren*** of er verschillend ingegaan kan worden op planten en dieren. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk zegt dat er al geprobeerd wordt hier zo goed mogelijk mee om te gaan. Hij zegt toe te bekijken hoe dit in het vervolg tekstueel aangescherpt kan worden. Pagina 14, ten aanzien van Kleurkeur geeft de ***fractie Partij voor de Dieren*** de suggestie mee om de vlinderstichting te vragen om mee te denken in de evaluatie. **Antwoord DB**: Volgens portefeuillehouder Van Dijk is de vlinderstichting hier al bij betrokken. Kleurkeur is ontwikkeld door De Vlinderstichting en Stichting Groenkeur. Aannemers of waterschappen als die het onderhoud zelf uitvoeren kunnen zich door de Vlinderstichting laten certificeren. Waterschappen die het onderhoud laten uitvoeren kunnen het certificaat vereisen. Trainingen en certificering tegen betaling worden uitsluitend verzorgd door de Vlinderstichting. Bij Aa en Maas is enige tijd gewerkt met kleurkeur Groen op de Keringen. In het DB van 17 september 2024 is besloten niet langer door te gaan met Kleurkeur groen omdat met onderhoud volgens Kleurkeur groen de erosiebestendigheid van de grasmat niet kon worden geborgd. Pagina 20 en 21, ten aanzien van Grondwaterconvenant en Droogteagenda vraagt de ***fractie Water Natuurlijk*** wanneer een beleidsnotitie ten aanzien van klimaatbestendig water verwacht kan worden, nog belangrijker: de acties? De ***fractie Water Natuurlijk*** meent dat het AB niet meer is geïnformeerd sinds de houtskoolschets van maart 2023. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk meent dat hiermee gerefereerd wordt naar het beregeningsbeleid. Tevens merkt hij op dat het AB al in de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 21 november 2024 is bijgepraat over de huidige stand van zaken rondom het beregeningsbeleid. Hij zegt toe met de fractie Water Natuurlijk te bekijken waar de informatiewens nog ligt om dit in te vullen. Pagina 22, ten aanzien van Beleidsnota en Participatieproces peilbesluiten leest de ***fractie BBB*** dat in 2024 de bestaande situatie in beeld is gebracht. Voor verdere beeldvorming vraagt de ***fractie BBB*** of er een overzicht kan komen met daarin aangegeven de verschillen met het huidige beleid/besluit. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk heeft eerder toegezegd dat het AB wordt meegenomen als het nieuwe peilbesluit voorligt. De verwachting is dat dit in Q3 richting het AB komt. Voor nu is er gekeken naar hoe het peilbesluit functioneert. De conclusie is vooralsnog dat het functioneert binnen de marges van de afspraken die gemaakt zijn. Pagina 22, ten aanzien van Instandhouding/beheer en onderhoud geeft de ***fractie Geborgden*** mee om een soort kwaliteitskeur bij te vermelden omdat dit steeds meer 'in-geëist' wordt bij onderhoud van ecologische verbindingszone. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk neemt de suggestie ter harte.

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.4 Jaarstukken waterschap Aa en Maas**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Pagina 38, de ***fractie Partij voor de Dieren*** ziet graag dat circulariteit wordt meegenomen in assetmanagement. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder De Zoeten zegt dat dit in de routekaart geadresseerd wordt. De ***fractie CDA*** vraagt of een volgende keer meer gesproken kan worden over influent. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder De Zoeten vindt dit een mooie suggestie voor de toekomst om daar ook over te rapporteren.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.1 Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas**
Advies:	De commissies adviseren positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. De ***fractie BBB*** is tevreden met positief resultaat, maar constateert dat dit voor groot deel uit belastingopbrengsten bestaat. Ze zien echter wederom scheefgroei bij ongebouwd. Komen daardoor nu wel uit dat de categoriereserve anders bijgesteld moet worden. Ze vraagt waar de verdeling hectare ongebouwd-natuur op wordt gebaseerd en pleit ervoor om dit in de begroting goed op te nemen. **Antwoord DB:** Als je kijkt naar wijze waarop dat werkt in de herleide hectares heeft dat te maken dat 'wegen' dubbel worden aangeslagen en natuur voor een kwart. Dus we hebben er mee te maken dat stroken land van functie wisselen. Al die effecten zorgen voor verschuivingen. Hoewel dit periodiek wordt getoetst, merken we dat dit door de jaren heen dynamisch blijft. Dit leidt tot sprongen in je tarieven en belastingopbrengsten waar we als Aa en Maas niet op zitten te wachten. We proberen dit strakker en eerlijker te krijgen, maar dit blijkt lastig omdat het gebied en het feitelijk gebruik nu eenmaal ook van jaar op jaar veranderen. Tot slot willen wij u verwijzen naar een technische notitie hierover die als bijlage onderdeel uitmaakt van de Voorjaarsnota. De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar een tekst uit het Jaarverslag waarin het DB spreekt over bijsturingsmogelijkheden. Ze wil graag van het DB weten wat hiermee wordt bedoeld, want het overgrote deel zijn lasten als rente en afschrijvingen die gewoon vastliggen. **Antwoord DB:** We kunnen sturen op inzet van mensen en middelen en we proberen daarbij de ambities en financiën zoveel mogelijk met elkaar in balans te houden. Het saldo is absoluut gezien veel geld, maar op totaal van de begroting is dit 2% hetgeen relatief gezien dus meevalt. De ***fractie 50PLUS*** constateert een positief saldo belastingopbrengsten. Dit is voornamelijk gerealiseerd uit voorgaande jaren. Kan de BSOB niet wat scherper aan de wind zeilen met prognosticeren dan nu het geval is? **Antwoord DB:** Dit heeft vooral te maken met correcties en herzieningen. Ook de bezwaarprocedures kunnen daar een rol in spelen. De verdere frequentie en afstemming met de BSOB verloopt goed, maar eigenlijk vragen we BSOB te vroeg om informatie, terwijl zij nog in het reken- en waarderingsproces zitten. De ***fractie 50PLUS*** merkt op dat dit nu de zesde keer is dat we geld overhouden. In totaal zelfs zo'n € 42 miljoen. Hierdoor heeft de fractie het gevoel dat de begroting af en toe in een te ruim jasje zit. **Antwoord DB:** Dit klopt, waarbij we wel nadrukkelijk wel onderscheid moeten maken tussen de verschillen in de exploitatie- en belastingopbrengsten. Het tarief is altijd P x Q, maar Q staat pas paar maanden na vaststelling van de begroting vast (hogere WOZ waarde dan verwacht). Dit gaat allemaal naar de reserves en wordt daarna 1-op-1 weer teruggeven aan de belastingbetaler. Verder is er af en toe sprake van een plus, omdat de organisatie het efficiënter heeft gedaan en die gaan dan weer naar de Algemene Reserve. De ***fractie 50PLUS*** heeft tot slot een opmerking over de schuldpositie en verwijst naar pagina 52 waar staat vermeld wat in Bestuursakkoord is afgesproken. De fractie begrijpt de tekst op pagina 52, maar vindt het te mager. Klopt het dat we eenvoudig toegang hebben tot kapitaalmarkt, dat is namelijk niet hetzelfde als het Bestuursakkoord. Daar staat dat we voorzichtig moeten zijn met het aangaan van schulden.

	Antwoord DB: Portefeuillehouder Scherrenberg heeft in de commissie de suggestie gedaan om dit punt mee te nemen in de discussie over de Voorjaarsnota. De ***fracties Water Natuurlijk en PvdA*** constateren ten aanzien van het duurzaamheidsverslag een stagnatie zien en noemen dit zorgelijk. De fracties pleiten ervoor om daar wat scherper op te worden, bijvoorbeeld in stukken die ons passeren zoals afzonderlijke projecten zodat we goed op koers blijven.

Motie: geen maaisel voor insectenteelt

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 06-06-2025, gelezen de Jaarstukken 2024 waterschap Aa en Maas en de informatie over insectenteelt op de website van Aa en Maas;

Constaterende dat:

- in de jaarstukken 2024 staat dat het onderzoek naar de inzet van maaisel voor de insectenteelt (COMYSECT) is in 2024 opgeschaald;
- onderzoekers twijfelen aan de duurzaamheid van insecten als veevoer: 'de ecologische voetafdruk van insectenvoer is ongeveer 6 tot 13 keer groter dan die van sojameel en 2 tot 4 keer groter dan die van vismeel[1]. Insectenteelt vergt enorm veel energie'. Deze onderzoekers twijfelen of insectenteelt haalbaar is als alternatief voor diervoeding: de kwaliteit is niet consistent en de kosten zijn te hoog. Slechts 5% kan vanwege vervuiling wel worden gegeten door insecten maar niet door varkens of koeien. 'Als je insecten iets geeft wat ook aan vee kan worden gevoerd, is het bijna altijd logischer om dit direct aan die dieren te geven', schrijft het financieel dagblad[2];
- op de website van Aa en Maas staat dat maaisel ook anders kan worden gebruikt: vergisten tot groen gas, inzetten als bodemverbeteraar, voor de kweek van paddenstoelen of als grondstof voor bouwmaterialen[3];
- er geen specifieke wetgeving is en er niet wordt gecontroleerd op dierenwelzijn bij insectenteelt[4];
- insecten een vergelijkbaar mechanisme hebben voor pijnsignalen als mensen[5] [6].

Overwegende dat:

- we vanuit het voorzorgsprincipe het dierenwelzijn van insecten in acht moeten nemen, ook als hier nog niet alles over bekend is;
- het ontbreken van specifieke wetgeving voor dierenwelzijn bij insecten en het ontbreken van controle op dierenwelzijn bij insecten het risico vergroot op het schaden van dierenwelzijn bij insecten;
- stoppen met het gebruik van maaisel voor de proef voor insectenteelt niet per se slecht is voor duurzaamheid of circulariteit, omdat er alternatieven zijn.

Roept het Dagelijks Bestuur op:

- te stoppen met de proef COMYSECT voor de inzet van maaisel voor insectenteelt.

---

[1] https://sciencesearch.defra.gov.uk/ProjectDetails?ProjectId=21021
[2] https://fd.nl/bedrijfsleven/1555354/hoe-investeerders-zich-volkomen-verslikten-in-eetbare-insecten
[3] https://www.aaenmaas.nl/actueel/nieuws/2024/juni/lekker-maaltje-maaisel-meelworm/
[4] https://nfik.nl/wet-en-regelgeving-network-for-insect-knowledge/#:~:text=Insecten%20en%20hun%20producten%2C%20uitgezonderd,bedoeld%20zijn%20voor%20humane%20consumptie.
[5] https://www.science.org/doi/epdf/10.1126/sciadv.aaw4099
[6] https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2022.0599#d1e850

En gaat over tot de orde van de dag.

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

De fractie AWP, de heer Henk Siroen _____

De fractie PvdA, de heer Hans de Mare _____

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2542
Extern Zaak ID	0654351715
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.2.B
Titel	Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
Organisatieonderdeel	Ontwerp en Realisatie
Projectenboeknummer en naam	nvt
Portefeuillehouder	Zoeten, S. de

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Geografische ligging rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
Bijlage 2 Financiële paragraaf
GEHEIM Bijlage 3 Kostenraming
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.2 renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
Bijlage 3 Kostenraming

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Toelichting

Het Dagelijks Bestuur heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage “kostenraming’’ op grond van artikel 55c van de Waterschapswet om redenen genoemd in artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid totdat de schriftelijke opdrachtverstrekking aan de aannemende partij heeft plaatsgevonden. De betreffende bijlage bevat namelijk gedetailleerde (financiële informatie) over de uitvoering van de renovatie van het rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg. Bij openbaarmaking van deze informatie kunnen derden (bijvoorbeeld aannemers) deze gebruiken bij onderhandelingen met het waterschap of bij aanbestedingen. De openbaarmaking kan dan het economisch en financieel belang van waterschap Aa en

Waterschap Aa en Maas

Maas schaden. Derhalve is geheimhouding op grond van artikel 5.1 lid 2 sub b van de Wet open overheid gerechtvaardigd.

Voorgesteld besluit

Een aanvullend investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie van rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg beschikbaar te stellen van € 1.100.000,-

Besluit

Conform voorstel. Door mevrouw Nooijen van de fractie BBB wordt een stemverklaring afgegeven.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 351715

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. Een aanvullend investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie van rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg beschikbaar te stellen van € 1.100.000.

PROBLEEMSTELLING

Rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg maakt als doorvoergemaal een belangrijk onderdeel uit van het rioolwatertransportstelsel naar RWZI Land van Cuijk (zie bijlage 1). Het gemaal is gebouwd in 1988 en is in 1999 gedeeltelijk gerenoveerd.
Tijdens de laatste inspectie is vastgesteld dat het einde van de technische levensduur is bereikt. Daarnaast voldoet het gemaal qua veiligheid en arbeidsomstandigheden niet meer aan de huidige eisen. Om de toekomstige beschikbaarheid en betrouwbaarheid van het gemaal te garanderen, dient het gemaal volledig te worden gerenoveerd.

Gehanteerde werkwijze

Op 15 december 2023 heeft het Algemeen Bestuur ingestemd met een gecombineerd investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding én de uitvoering van de renovatiewerkzaamheden voor rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg. Dit eerder gevraagde investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding én de uitvoering is geraamd op basis van een schetsontwerp en op basis van kengetallen van voorgaande projecten die pre-Coronatijd zijn aanbesteed. Na toekenning van het investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding én de uitvoering is het project begin 2024 aanbesteed en is de voorbereiding gestart in een bouwteam. Samen met de aannemer is het Definitief Ontwerp (DO) opgesteld.

Nu blijkt dat de projectkosten op basis van het DO (anno 2025) fors hoger zijn dan op basis van de uitgangspunten is geraamd. Daarbij is de nauwkeurigheid en volledigheid van een DO nog ± 20%. Dit percentage is meegenomen in de actuele raming zodat er bij het opstellen van het uitvoeringsontwerp geen kostenverhogingen meer te verwachten zijn.

De renovatie van rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg is het 2e project van de groep van in totaal 3 projecten[1], waarvan het investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering is aangevraagd op basis van een Schetsontwerp (SO) én er daarna een sterke stijging van de marktprijzen heeft plaatsgevonden.

Oorzaken hogere investeringskosten

Er zijn verschillende oorzaken voor de grote stijgingen van de investeringskosten ten behoeve van de uitvoering. De belangrijkste zijn hieronder genoemd:
- Bij de eerdere aanvraag voor het investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering in 2023 is uitgegaan van de mediaan van de begrote investeringskosten. Daarbij is conform de destijds gebruikelijke werkwijze geen rekening gehouden de procentuele (on)nauwkeurigheid van 40% van een kostenraming van een Schetsontwerp.
- Door geopolitieke ontwikkelingen zijn de materiaalkosten en lonen flink gestegen in de periode tussen kredietaanvraag en realisatie. Dit heeft effect op de directe bouwkosten. Het krediet is aangevraagd in 2023. De realisatie is voorzien eind 2025 en deels nog in 2026;

---

[1] Naast de projecten voor aanvullende zuiveringsstappen op RWZI Vinkel, behandeld in het AB van 4 april, en RWZI Dinther, nog ter behandeling op een later moment.

Alternatieven
Een alternatief voor het gunnen van de realisatieopdracht is het opstellen van een bestek en dit in de markt zetten met een nieuwe aanbesteding. Het opnieuw in de markt zetten van een werk brengt, naast de extra benodigde tijd risico's, met zich mee dat er geen inschrijver reageert of dat de prijs niet significant lager wordt. Bovendien zou een nieuwe aanbesteding leiden tot vertraging, wat wederom leidt tot kostenoverschrijding (rentelasten, geactiveerde uren, indexatie van prijzen).

Geleerde lessen
- Het extra benodigde investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering komt doordat in 2023 op basis van een Schetsontwerp i.p.v. minimaal DO-niveau een investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering is gevraagd. Medio 2024 is afgesproken dat investeringskredieten ten behoeve van de uitvoering alleen nog aan worden aangevraagd op basis minimaal DO/UO-niveau. Deze les is voor rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg niet toegepast omdat het krediet reeds in 2023 is aangevraagd;
- Percentages in ramingen voor (on)nauwkeurigheid, nader te detailleren enzovoort, worden altijd als ± percentage opgevoerd. De ervaring leert dat enkel de + realistisch is om mee te nemen.

BEOOGD EFFECT
Met de renovatie van het gemaal Cuijk-Heiligenberg wordt de toekomstige beschikbaarheid en betrouwbaarheid van het gemaal gegarandeerd en voldoet het gemaal weer aan de huidige eisen voor veiligheid en arbeidsomstandigheden.

ARGUMENTEN
1.1 Aanvullend investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering is nodig om het project te realiseren en de planning niet uit te laten lopen.
Zonder het aanvullende investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering kan het project niet binnen de huidige samenwerking en de voorgestelde planning worden voltooid. De realisatie van dit project is cruciaal om de functionele en operationele beschikbaarheid van het rioolgemaal te behouden en om aan de afnameverplichting naar de gemeente te voldoen. In de ontwerpfase is gekeken naar besparingen. Zelfs met deze besparingen is er aanvullend investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering nodig om het project te kunnen realiseren.

1.2 De nu geraamde kosten zijn marktconform.
Voor het project Cuijk-Heiligenberg heeft de aannemer de ramingen en offertes voor materialen volledig transparant gedeeld.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
1.1 Het niet voortzetten van dit project heeft zowel veiligheids- als financiële consequenties.
De doelstellingen niet worden gehaald:
- een arbo- en omgevingstechnisch veilig gemaal;
- beschikbaarheid, betrouwbaarheid en voldoen aan de afnameverplichtingen.

Bij beëindiging van het project worden de reeds gemaakte kosten (ca. € 240.000) versneld afgeschreven.

1.2 Mogelijk is het krediet te ruim.
Het aanvullende investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering wordt nu aangevraagd inclusief de onnauwkeurigheidsmarge in de raming en het doorlopen van de uitvoering in 2026. Het kan zijn dit bedrag hoger is dan benodigd. Als dat het geval is, zal het meerdere conform het financieel beleid geblokkeerd worden, waarna alleen het dagelijks bestuur

toestemming kan verlenen om in het voorkomende geval alsnog gebruik te maken van dat deel van het krediet.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In het projectenboek 2025, voor kennisname aangeboden bij de vastgestelde Programmabegroting 2025, is voor het project 'Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg' het volgende opgenomen:

PJB-nr.	Projectnaam	Fase	Besluit	Uitgaven/inkomsten	Totaal	
118	**Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg**	*Voorbereiding / uitvoering*	*AB 15-12-2023*	Uitgaven	€	2.950.000
				Inkomsten	€	-
Opgenomen in de programmering 2025				**Totaal BRUTO**	**€**	**2.950.000**
				Totaal NETTO	**€**	**2.950.000**

Gevraagd krediet

Het totaal benodigde aanvullend krediet ten behoeve van de uitvoering van 'Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg' bedraagt € 1.100.000. De onderbouwing van dit bedrag is weergegeven in de kostenraming (bijlage 3). Voor dit project is eerder (IB2023-19, AB 15-12-2023) een gecombineerd investeringskrediet ten behoeve van de voorbereiding en uitvoering verstrekt.

Dekking/verklaring afwijkingen:

Het gevraagde aanvullende investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering is niet opgenomen in het Projectenboek 2025 en daarmee hoger dan waar in het meerjarig kader mee is gerekend. De gevolgen van deze kredietverhoging zal, in samenhang met de actualisatie van andere projecten, worden verwerkt in de Voorjaarsnota 2025 en Begroting 2026.

Effect op de exploitatie:

Buiten de kapitaalslasten zijn er geen gevolgen voor de exploitatie. De kapitaallasten gaan lopen in het begrotingsjaar 2027. De financiële consequenties van dit voorstel zijn zichtbaar in de financiële paragraaf (bijlage 2).

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

- Daar waar mogelijk worden civiele constructies en installaties hergebruikt.
- Er is gekozen voor een energiezuinige pompinstallatie.

UITVOERING/VERVOLG

Bij een positief besluit van het AB zal het project definitief gegund worden. Globaal ziet de planning er dan als volgt uit:

Wat	Wanneer
Afronding UO	Q2 2025
Gunning werkzaamheden	Q2 2025
Start uitvoering	Q4 2025
Oplevering werkzaamheden	Q1 2026
Einde nazorgfase	Q1 2027

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

De communicatieafdeling wordt betrokken bij het op de juiste wijze en op het juiste tijdstip onder de aandacht brengen van de werkzaamheden.

BIJLAGEN

1. Geografische ligging rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
2. Financiële paragraaf Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg
3. Raming aanvullend investeringskrediet Renoveren RG Cuijk-Heiligenberg (GEHEIM)

VERSIEDATUM

25 april 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
De renovatie van rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg.

AGENDAPUNT:
Klik of tik om tekst in te voeren.

BESLUITNUMMER:
Klik of tik om tekst in te voeren.

INVESTERINGSBESLUIT:
IB2025 / 21

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 22 april 2025;
gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, de Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;
gezien het advies van de commissie Waterketen en Duurzaamheid van 15 mei 2025;
overwegende

B E S L U I T :

Een aanvullend investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de renovatie van rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg beschikbaar te stellen van € 1.100.000

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

Bijlage 1: Geografische ligging rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg

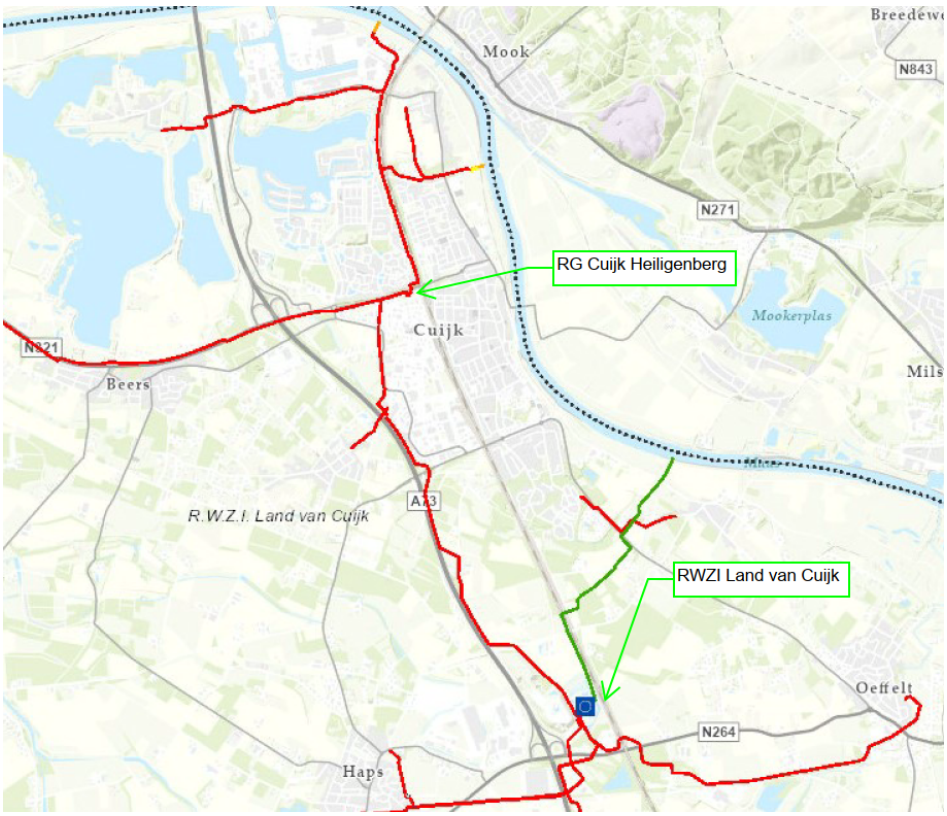

Printdatum: 2-4-2025

INVESTERING/ Financiële paragraaf

IB-nummer	21 / 2025	Waterschap Aa en Maas	Datum DB:	22-4-2025
			Datum AB:	6-6-2025

Algemeen

Waterschapstaak:	Waterzuiveringsbeheer
Projectverantwoordelijke afdeling:	Ontwerp en Realisatie
Betreft investeringsproject:	**Renoveren RG Cuijk-Heiligenberg**
Soort investering:	**C**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd investeringskrediet		€ 1.100.000	€ -	€ 1.100.000
Programmeringcode/-nr.:	118	€ 2.950.000	€ -	€ 2.950.000

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	€ 825.000	€ -	€ 825.000
Civiel/bouwkundige werken	€ 275.000	€ -	€ 275.000
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	€ -	€ -	€ -
Totaal	**€ 1.100.000**	**€ -**	**€ 1.100.000**

Kapitaallasten over het eerste volledige jaar:	2027
(Omslag)rente %	2,16%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electrisch	15	€ 55.000	€ 17.820	€ 72.820
Civiel/bouwkundige werken	30	€ 9.167	€ 5.940	€ 15.107
Waterlopen en eenvoudige watersysteemwerken	40	€ -	€ -	€ -
Totaal		€ 64.167	€ 23.760	€ 87.927
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaard is 1,25% van gevraagd krediet)				€ -
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 87.927

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	0,0%
Zuiveringsbeheer	100,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ -	329.900	€ -
Gebouwd	58,6%	€ -	165.380.000.000	0,00000%
Ongebouwd	12,2%	€ -	98.350	€ -
Natuurterreinen	0,2%	€ -	27.200	€ -
Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			**eenheden**	
Per vervuilingseenheid (v.e.)		€ 87.926,67	1.190.900	€ 0,074
Totaal Generaal		**€ 87.926,67**		

Overige gegevens

Investeringskredietnummer:	I1031601	Renoveren RG Cuijk-Heiligenberg
Programma (toebedeling)	100%	Schoon Water
Beleidsveld	63100000	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken
Werkplanproductnummer	63111001	Bouw en verwerving transportstelsels

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.2 Investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering van de Renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Vanwege vragen over de bijlage waarop geheimhouding is gelegd is dit onderwerp besproken in een besloten vergadering. Voor de inhoud van het besprokene wordt verwezen naar de notulen van het besloten deel van de commissievergadering Waterketen en Duurzaamheid. Deze zijn als bijlage bij het Adviseringsoverzicht gevoegd.

Bijlage 3: Raming renovatie rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg

Overzicht krediet (incl. btw)

	Voorbereiding krediet	Uitvoering krediet	Aanvullend Uitvoering krediet	Totaal
Uitgaven				
Uren externen	€ 80.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 340.000
Uren waterschap	€ 80.000	€ 40.000	€ 80.000	€ 200.000
Subtotaal	*€ 160.000*	*€ 170.000*	*€ 210.000*	*€ 540.000*
Civiele- bouwkundige kosten	€ -	€ 430.000	€ 258.000	€ 688.000
W/E kosten	€ -	€ 1.690.000	€ 305.000	€ 1.995.000
Algemene kosten	€ -	€ 165.000	€ 213.000	€ 378.000
	€ -	€ 2.285.000	€ 776.000	€ 3.061.000
Subtotaal	*€ 160.000*	*€ 2.455.000*	*€ 986.000*	*€ 3.601.000*
Onvoorzien en afronding	€ 18.000	€ 247.000	€ 99.000	€ 364.000
Toegerekende rente	€ 7.000	€ 63.000	€ 15.000	€ 85.000
Totaal Uitgaven	**€ 185.000**	**€ 2.765.000**	**€ 1.100.000**	**€ 4.050.000**
Benodigd krediet				**€ 4.050.000**

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2324
Extern Zaak ID	0654401722
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	4.2.C
Titel	Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Organisatieonderdeel	Strategie, Beleid en Communicatie
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Groot, E. de

Bijlagen
Adviesnota AB
Bijlage 1 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Bijlage 2 Maatregeltabel (bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
Bijlage 3 Analyse handelingsperspectief KRW (Bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
Bijlage 4 Overzicht opmerkingen uit Thema AB KRW 18 april 2025
Toegevoegd: Beantwoording vragen KRW Geborgden en CDA
Toegevoegd: Advies commissie WW d.d. 15 mei 2025_agp 4.5 aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie AFZ d.d. 15 mei 2025_agp 4.6 aanvullend KRW uitvoeringsprogramma Aa en Maas
Toegevoegd: Advies commissie WD d.d. 15 mei 2025_agp 4.6 aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
1. Concept motie_handhaving
2. Concept motie_functie landbouw
3. Concept motie_hengelvrije zones
4. Concept motie_gezonde vissen

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	13 maart 2025
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	13 maart 2025

Commissie Waterketen en Duurzaamheid	13 maart 2025
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

In te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas en de bijbehorende extra financiële inzet.

Besluit

Conform voorstel.
De fractie Partij voor de Dieren heeft 4 moties ingediend. De motie over 'Handhaving' wordt ingetrokken. De motie over 'Hengelvrije zones' wordt met de toezegging van het Dagelijks Bestuur om deze over te nemen eveneens ingetrokken. Tenslotte wordt de motie over 'Gebruiksfunctie Landbouw' in stemming gebracht en bij handopsteken verworpen (2 stemmen voor, 26 stemmen tegen). Over deze motie wordt door de heer Kerkhoff van de fractie Geborgden een stemverklaring afgegeven.

De motie over 'Gezonde vissen' wordt in stemming gebracht en bij handopsteken gewijzigd aangenomen (17 stemmen voor, 11 stemmen tegen). Met de motie roept de fractie Partij voor de Dieren het Dagelijks Bestuur op: in gesprek gaan met Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland en te verkennen of en zo ja, hoe aanvullende richtlijnen op praktisch uitvoerbare manier te formuleren zijn voor hengelen op momenten die stressvol kunnen zijn voor vissen zoals tijdens baggeren, maaien, onderhoud aan kunstwerken, bij hoge watertemperaturen, bij lage waterstanden, na een onweersbui en hevige regenval en bij vervuiling en riooloverstorten.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 401722

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

VOORSTEL:

1. In te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas en de bijbehorende extra financiële inzet

---

PROBLEEMSTELLING

Het doel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het realiseren en behouden van schoon en gezond oppervlakte- en grondwater. Hier hebben we de afgelopen jaren, via de maatregelen uit de WBP's 2010-2015, 1016-2021 en 2022-2027, al veel inzet op gepleegd. Het gaat dan onder andere om de realisatie van meer dan 100 inrichtingsprojecten in onze waterlopen en grote investeringen in het verbeteren van de kwaliteit van het effluent van onze rwzi's. De uiterste deadline voor het realiseren van deze doelstelling is eind 2027. Die deadline komt dichtbij en diverse studies en onderzoeken wijzen uit dat we de doelen niet gaan halen met de inzet die wij en andere partijen al gepleegd hebben en nu plegen. Daarom heeft waterschap Aa en Maas uitgewerkt op welke vlakken we de doelen met de huidige inzet en middelen niet gaan halen, wat het waterschap en/of andere partijen extra kunnen doen om de doelen wel te halen of hoe onderbouwd kan worden waarom de doelen niet gehaald kunnen worden.
De bevindingen staan uitgewerkt in het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas (bijlage 1), met als bijlagen een totaaloverzicht van benodigde maatregelen om de KRW-doelen te halen (bijlage 2, met geel gemarkeerd de maatregelen die aanvullend opgepakt worden en prioriteit krijgen) en een analyse van ons handelingsperspectief voor de verschillende KRW-parameters en KRW-waterlichamen (bijlage 3). De vraag ligt voor om in te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas (bijlage 1) en de bijbehorende extra financiële inzet.

BEOOGD EFFECT

Beoogd wordt om keuzes te maken voor aanvullende inzet op de KRW om daarmee zo dicht mogelijk bij de KRW-doelen te kunnen komen.

ARGUMENTEN

1. Het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma dat nu voorligt is het resultaat van een zorgvuldig doorlopen proces

Eind 2023 is een proces gestart om goed in beeld te brengen waar en waarom we KRW-doelen niet dreigen te halen en wat we daaraan kunnen doen. In dit proces is uitgebreid afgestemd met de inhoudelijk deskundigen en gebiedsdeskundigen binnen het waterschap. Er zijn korte lijnen met de andere waterschappen in Noord-Brabant en de provincie over dit onderwerp (onder andere KRW-Impuls Brabant). We werken samen in het Maasstroomgebied en we zijn goed aangehaakt bij landelijke KRW-trajecten. Over de opgave en het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is diverse keren afgestemd met het AB. De laatste keer was in het Thema AB van 18 april. Bijlage 4 bevat een overzicht van opmerkingen uit het Thema AB en of/hoe die tot aanpassing in de stukken hebben geleid.

2. Het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma bevat een zo goed mogelijke balans tussen impact en uitvoerbaarheid

Het is niet mogelijk om alle benodigde aanvullende maatregelen die leiden tot doelbereik voor eind 2027 op te pakken en te realiseren. Er is daarom een selectie gemaakt van maatregelen en acties die we met prioriteit oppakken. Deze maatregelen zijn te vinden in het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas (bijlage 1). De selectie van maatregelen is gebeurd op basis van de volgende criteria:

- Impact van een maatregel op het doelbereik
- Prioriteit op de plekken met de ecologisch hoogste waarde en potentieel
- Mate waarin een maatregel ook bijdraagt aan doelen in andere waterlichamen (systeembenadering)
- Mate van no regret: bij twijfel over nut van een maatregel (bv droogvallende beken) minder prioriteit
- Zoveel mogelijk vergroten van aaneengesloten leefgebied voor macrofauna, waterflora, vissen
- Mate waarin een maatregel bijdraagt aan een goede juridische verantwoording
- Efficiënt inzetten van middelen.

Met behulp van deze criteria zijn we gekomen tot een evenwichtig programma dat een impuls geeft aan onze KRW-aanpak op alle facetten: via inrichtingsprojecten in het watersysteem, maatregelen bij de zuiveringen, versterkte inzet via beleid en vergunningverlening, toezicht en handhaving, samenwerking met partners in het landelijk en het stedelijk gebied, extra monitoring.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1. *Ondanks realisatie van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma zullen de doelen niet overal in 2027 gehaald worden.*

Met de maatregelen uit het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma zetten we een extra stap richting de doelen. Het is echter niet zo dat we alle maatregelen gerealiseerd krijgen voor eind 2027. Ook andere partijen krijgen niet alles voor eind 2027 gereed. Dat betekent dat we de doelen niet overal zullen halen. De evenwichtige extra inzet vanuit het aanvullend programma helpt wel om zo dicht mogelijk bij de doelen te komen en om op een goede manier verantwoording af te kunnen leggen over waarom we bepaalde doelen niet halen eind 2027.

2. *Kwantificering van de impact is lastig*

Idealiter zouden we bij alle mogelijke maatregelen aangeven hoe ze bijdragen aan het halen van de KRW-doelen en op basis van heldere kosten en baten keuzes maken. Dit is echter erg complex omdat het over 142 parameters gaat, er allerlei afhankelijkheden tussen parameters zitten en er verschillen bestaan binnen het gebied. In de maatregeltabel (bijlage 2) is per maatregel wel een kwalitatieve inschatting gedaan van de impact op de verschillende parameters:

- Een zwart bolletje betekent geen impact
- Geel/oranje betekent beperkte impact
- Groen betekent grote impact

Met die impact is rekening gehouden in het prioriteren van de maatregelen.

3. *Het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is niet in beton gegoten*

Met het instemmen met het Aanvullend Uitvoeringsprogramma wordt richting gegeven aan de aanvullende inzet op de KRW. Bij de verdere uitwerking van de maatregelen zullen sommige maatregelen niet uitvoerbaar blijken of anders ingevuld moeten worden. Daar waar dit beslissingen betreft die echt een koerswijziging inhouden of financiële impact hebben zal dat worden afgestemd met het AB. Kleine bijstellingen vallen onder de verantwoordelijkheid van het DB. Via de P&C cyclus (met bestuursverslag en jaarverslag) zal verantwoording worden afgelegd over de voortgang van de realisatie van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Veel van de maatregelen en acties uit het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma lopen al, kunnen met bestaande capaciteit worden opgepakt of kunnen worden opgepakt door herprioritering. Dit geldt niet voor alles. In tabel 1 is opgenomen voor welke onderdelen extra geld of capaciteit nodig is, met een onderscheid in structurele extra kosten en incidentele kosten.

Via dit voorstel wordt gevraagd om in te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas en de bijbehorende extra financiële inzet hiervoor.
De extra financiële middelen voor 2026 en verder zijn opgenomen in de Concept-Voorjaarsnota 2025 die in de AB-vergadering van 4 juli wordt besproken. De Voorjaarsnota wordt vervolgens uitgewerkt in de Programmabegroting voor 2026 en verder, zodat de extra benodigde middelen vanaf 1 januari 2026 beschikbaar kunnen zijn.
Gelet op de urgentie van de KRW wachten we niet tot 1 januari 2026 met het oppakken van de aanvullende activiteiten. We starten hier zo snel mogelijk mee. Dit betekent dat we ook in 2025 al aanvullende kosten zullen maken. We vangen de aanvullende kosten zoveel mogelijk binnen de bestaande begroting op (bijvoorbeeld door prioritering), maar voorzien dat dit niet volledig zal lukken. Bij het Bestuursverslag 2025 wordt in beeld gebracht hoeveel extra middelen er in 2025 voor de KRW nodig zijn bovenop wat er begroot is. Dit wordt indien nodig via een Begrotingswijziging geformaliseerd (AB-vergadering van 10 oktober 2025).

Naast extra middelen in de exploitatie, zijn er ook aanvullende investeringen nodig. De inschatting is dat het opgeteld om circa € 35 miljoen aan extra (netto) investeringen gaat voor de projecten die prioriteit krijgen en zo spoedig mogelijk worden gestart. Dit is exclusief de investeringen die samenhangen met de keuzes in de Afvalwaterstrategie 2.0.
De extra investeringen die samenhangen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma zullen meegenomen worden in het doorgerekende investeringsvolume bij de Programmabegroting 2026.

Tabel 1: Extra middelen per thema en activiteit

Thema	Expl. (Euro) Struct.	Expl. (Euro) Incid.	activiteit
VTH		100k	Advisering omgevingsdiensten bij indirecte lozingen
Stedelijk afvalwater	125k 100k 50k	 50k	Extra monitoring rondom rwzi's, plus op influentstrategie Brononderzoek bebouwd Procesoptimalisatie rwzi ammonium Concretisering extra buffercapaciteit ammonium
Inrichting	200k 150k	 100k	Oppakken nog niet gestarte projecten Kwaliteitsverbetering in 3 gebieden Verkenning ontvlechting Helmond
Grondwater			Inzet kwelherstel Goorloop en Esperloop: investeringen met impact na 2027
Beheer en Onderhoud			Afvoeren maaisel: eerst pilots Aanpak krappe waterlopen: investeringen met impact na '27
Monitoring en Onderzoek	 100k 100k 50k	50k	Brononderzoek PAK's e.d. Brononderzoek ism agrariërs (N,P + gbm) Grenspunten extra monitoring + analyse Extra capaciteit
Samenwerken	50k 50k	 50k	Versterken samenwerking en advisering landbouw Versterken samenwerking en advisering gemeente
Verantw/Juridisch		150k	In beeld brengen juridische risico's + capaciteit verantwoording
Totaal	975k	500k	

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas draagt bij aan het realiseren van schoon en gezond grond- en oppervlaktewater.

UITVOERING/VERVOLG

Er is binnen het waterschap een structuur georganiseerd om ervoor te zorgen dat de activiteiten uit het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma opgepakt en aangestuurd worden.
Via de Planning en Control Cyclus (Bestuursverslag en Jaarverslag) zal het AB op de hoogte gehouden worden van de voortgang.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Na instemming van AB zal er een actieve persbenadering zijn vanuit Aa en Maas om zo duidelijk te maken hoe wij extra inzetten op schoon en gezond water.

Inhoudelijk stemmen we uitgebreid over het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma af met onze partners. Dit doen we in verschillende ambtelijke en bestuurlijke gremia (zoals Regio Noordoost Brabant, Bestuurlijk Overleg Transitie Landbouw, verschillende Gebiedsgerichte Aanpakken, etc.). We zetten in het bijzonder sterk in op gemeenten. Dit proces van communiceren met partners over de KRW is al gestart en zetten we versterkt door na besluitvorming over het Aanvullend Uitvoeringsprogramma.

BIJLAGEN

1: Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas
2: Maatregeltabel (bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
3: Analyse Handelingsperspectief KRW (bijlage bij Aanvullend Uitvoeringsprogramma)
4: Overzicht opmerkingen uit Thema AB 18 april 2025

VERSIEDATUM

6 mei 2025

AB-BESLUIT

ONDERWERP:
Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

INVESTERINGSBESLUIT:
[Indien van toepassing, hier het nummer dat staat vermeld op de financiële paragraaf weergeven. De financiële paragraaf wordt door financiën opgesteld.]

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;
gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 mei 2025 ;
gezien het advies van de commissies Watersysteem en Waterveiligheid, Waterketen en Duurzaamheid en Algemene en Financiële Zaken van 15 mei 2025

overwegende dat er extra inzet vanuit waterschap Aa en Maas nodig is om eind 2027 zo dicht mogelijk bij de KRW doelen te komen

B E S L U I T :

In te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas en de bijbehorende extra financiële inzet.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 6 juni 2025,

De secretaris,	De dijkgraaf,
Peter Verlaan	Mario Jacobs

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

Versie 6 mei 2025

Inhoud

1 Inleiding 3

1.1 Aanleiding 3

1.2 Wat hebben we al gedaan? 3

1.3 Aanpak om te komen tot het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas 3

1.4 Opbouw van dit document 4

1.5 Samenhang met andere 'KRW-Impuls'- programma's 4

2 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 5

3 Stedelijk afvalwater 7

3.1 Rwzi 7

3.2 Overstorten 10

4 Inrichting 11

4.1 Beekherstel 11

4.2 Nvo's 12

4.3 Vismigratie 13

4.4 Overig 14

5 Beheer en Onderhoud 15

6 Grondwater 16

7 Monitoring en onderzoek 17

8 Samenwerken en aanspreken 19

9 Juridische risico's, dossiervorming en verantwoording 20

10 Sturing op de uitvoering en kosten 21

Auteurs: Sarah Van Bost; Esmée Gevers; Edwin Hes; Erik Oomen; Frank van Herpen

Datum: 6 mei 2025
Opdrachtgever: Rob Merkelbach

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het doel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het realiseren en behouden van schoon en gezond oppervlakte- en grondwater. De uiterste deadline voor het realiseren van deze doelstelling is eind 2027. Die deadline komt dichtbij en diverse studies en onderzoeken wijzen uit dat we de doelen niet gaan halen met de inzet die wij en andere partijen nu plegen. Daarom heeft waterschap Aa en Maas uitgewerkt op welke vlakken we de doelen met de huidige inzet en middelen niet gaan halen, wat het waterschap en/of andere partijen extra kunnen doen om de doelen wel te halen of hoe onderbouwd kan worden waarom de doelen niet gehaald kunnen worden.

1.2 Wat hebben we al gedaan?

In de periode tot en met 2009 zijn de KRW-waterlichamen met de bijbehorende doelen bepaald. In een intensief proces is bepaald welke maatregelen moeten worden getroffen om die doelen te halen. Gelet op de grote omvang van het benodigde maatregelpakket heeft Aa en Maas er voor gekozen om het totale pakket over drie planperiodes (2010-2027) en in totaal 18 jaar uit te smeren. In de 15 jaar die nu verstreken zijn is al veel gerealiseerd. Een greep uit wat er al is gebeurd:

- De KRW-inrichtingsopgave was aanleiding om een aparte projectenafdeling op te tuigen. Inmiddels werken hier ongeveer 50 tot 60 mensen en zijn er meer dan 100 projecten gericht op beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages gerealiseerd en is de hydrologie rondom de belangrijkste natuurgebieden verbeterd. Bovendien lopen er nog ongeveer 75 projecten die de komende jaren worden afgerond.
- Voor de rwzi's is bepaald wat er aanvullend op de wettelijke verplichtingen uit het BAL (Besluit Activiteit Leefomgeving) nodig is om tot schoon en gezond oppervlaktewater te kunnen komen. Hier is een afvalwaterstrategie voor opgesteld die nu wordt gerealiseerd. En er wordt gewerkt aan vervolg afvalwaterstrategie voor na 2027.
- Met onze afdeling vergunningverlening, toezicht en handhaving sturen we er op dat er geen activiteiten plaatsvinden die de waterkwaliteit (te) negatief beïnvloeden.

Naast alle inspanningen van ons waterschap hebben ook andere partijen maatregelen getroffen voor schoner en gezonder water. Dit alles zie je buiten terug in een geleidelijk steeds beter wordende waterkwaliteit en een ecologisch steeds beter functionerend watersysteem.

1.3 Aanpak om te komen tot het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas

Ondanks alle gedane en lopende inspanningen worden de doelen nog niet gehaald. Er is meer nodig door ons en door andere partijen, ook meer dan wat er nu tot en met 2027 gepland staat. Om scherp te krijgen wat er aanvullend nodig is, is een analyse uitgevoerd om te kijken wat het handelingsperspectief is dat Aa en Maas heeft om (dichter) bij de KRW-doelen te komen (zie bijlage 1). Hiervoor is eerst ingezoomd op alle KRW-parameters. Voor de parameters die ergens in ons gebied niet voldoen is in beeld gebracht wat mogelijke oorzaken én mogelijke oplossingen zijn. Vervolgens zijn alle 52 waterlichamen langs gelopen in werksessies met de relevante disciplines binnen het waterschap. Op basis van de analyse van de parameters en van de waterlichamen is zo concreet mogelijk gemaakt welke maatregelen en acties helpen om zo dicht mogelijk bij de KRW-doelen te komen. Alle maatregelen en acties zijn samengebracht in een totaaltabel (zie bijlage 2). Per maatregel is een indicatie gegeven van de impact van die maatregel en de extra capaciteit en kosten die de maatregel vraagt.

We kunnen bovenop de projecten waar we nu mee bezig zijn niet alle benodigde extra acties oppakken. Dit vraagt teveel extra capaciteit en middelen van ons en van onze partners, zoals andere waterbeheerders en gemeenten.

Bovendien zijn veel aanvullende activiteiten zo complex dat er een langer tijdspad nodig is dan tot eind 2027. Dat betekent dat we keuzes moeten maken voor een aanvullend pakket dat behapbaar is en ons eind 2027 zo dicht mogelijk bij de KRW-doelen brengt en een solide basis biedt voor verdere ontwikkeling richting schoon en gezond water na 2027.

Bij het maken van de keuzes van wat we (als eerste) oppakken hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- We zetten door wat al loopt en wat we geprogrammeerd hebben
- We geven prioriteit aan de activiteiten die de meeste (ecologische) impact hebben
- We geven prioriteit aan maatregelen die doorwerken in meerdere waterlichamen
- We geven prioriteit op basis van impact op KRW parameter(s)
- Bij twijfel over het nut van een maatregel (bv droogvallende beken) krijgt deze minder prioriteit
- We zetten in op het vergroten van aaneengesloten leefgebied voor macrofauna, waterflora, vissen
- We houden rekening met andere waterschapsdoelstellingen zoals het beperken van schade door droogte of wateroverlast
- We houden rekening met uitvoerbaarheid (is het realistisch dat we de maatregel uitgevoerd krijgen?)

In dit Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma gaan we in op de belangrijkste extra activiteiten die we met prioriteit oppakken.

1.4 Opbouw van dit document

Dit document schetst de vervolgaanpak van Aa en Maas rondom de KRW met de belangrijkste maatregelen en acties die hiervoor worden opgepakt en uitgevoerd. In hoofdstuk 2 tot en met 9 is dat uitgewerkt per thema / per 'knop' waar we aan kunnen draaien:

- Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
- Stedelijk (afval)water
- Inrichting
- Beheer en onderhoud
- Grondwater
- Monitoring en onderzoek
- Samenwerken en aanspreken
- Juridische risico's, dossiervorming en verantwoording

In hoofdstuk 10 gaan we tenslotte in op de sturing op de uitvoering en de kosten.

1.5 Samenhang met andere 'KRW-Impuls'- programma's

Dit Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma sluit aan op en geeft verder invulling aan het landelijke KRW-Impuls Programma, het provinciale KRW-Impuls programma en het handelingsperspectief dat is ontwikkeld door het Programmabureau Maasstroomgebied. Waar de impuls-activiteiten in die programma's vaak logischerwijze op een iets hoger abstractieniveau blijven, zijn ze in dit voorliggende aanvullende uitvoeringsprogramma zo concreet mogelijk uitgewerkt naar bijvoorbeeld specifieke locaties.

2 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

In wet- en regelgeving, zoals de Waterschapsverordening, ligt vast wat wel en niet mag en onder welke voorwaarden vergunningen voor bepaalde activiteiten (zoals bijvoorbeeld lozingen) kunnen worden afgegeven. Wij hebben ervoor te zorgen dat onze vergunningen passend zijn bij de KRW-vereisten. Dit geldt ook voor provincie voor indirecte lozingen op de riolering van grote bedrijven en voor gemeenten voor de overige indirecte lozingen en directe lozingen op gemeentelijk oppervlaktewater.
Dit betekent dat wij (en provincie en gemeenten) voor bestaande vergunningen moeten checken of ze nog actueel zijn en niet 'in de weg' zitten voor het halen van KRW-doelen.
Daarnaast valt er een groter aantal lozingsvergunningen onder de verantwoordelijkheid van gemeente en provincie.Het is daarmee essentieel dat ook die partijen (en de omgevingsdienst waar ze dit aan hebben uitbesteed) voldoende prioriteit aan de KRW geven.

Naast het zorgen voor up-to-date vergunningen is voldoende toezicht houden op naleving van de regels en daarop handhaven relevant.

Op basis van bronnenonderzoek (zie hoofdstuk 7 Monitoring en Onderzoek) kan blijken dat er gebieden of bedrijven zijn waar aanvullende regels gesteld moeten worden ten aanzien van bepaalde normoverschrijdende stoffen. Dit kan leiden tot aanpassingen in onze waterschapsverordening of in de verordening van gemeenten en/of provincie en vervolgens tot aanvullende inzet op Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.

Belangrijkste lopende en uitgevoerde acties:

- In totaal hebben wij 58 lopende vergunningen voor directe lozingen. 7 vergunningen voor directe lozingen zijn geactualiseerd, zodat de voorwaarden voor deze lozingen zijn gebaseerd op de meest actuele inzichten. De verwachting is dat deze in 2025 daadwerkelijk de huidige vergunning gaan vervangen, in afstemming met de betreffende ondernemers;
- 19 vergunningen voor directe lozingen zijn al lange tijd niet actief. Er zijn voorbereidingen getroffen en gesprekken gaande met deze vergunninghouders om deze lozingsvergunningen in te trekken;
- Om ook de resterende 32 vergunningen voor directe lozingen te actualiseren is een prioritering gemaakt en is ingezet op extra capaciteit om dit uiterlijk in 2027 afgerond te hebben;
- Bij 8 lozende bedrijven is naast op de vergunning parameters door toezicht gecontroleerd of er geen andere ongewenste stoffen worden geloosd. Bij 1 bedrijf bleek dit het geval en daar lopen nu gesprekken om dit te verminderen en de vergunning hierop aan te passen;
- Bij 2 terreinen van defensie is door toezicht onderzocht of er lozing van PFAS houdend water plaatsvindt. Dit blijkt het geval. Er is afstemming met defensie en mede bevoegd gezagen om deze lozingen te verminderen;
- Er is gewerkt aan een beleidslijn om beter te kunnen toezien en handhaven bij wasplaatsen, waar gewasbeschermingsmiddelen vrij kunnen komen. Nu is handhaving alleen mogelijk bij heterdaad waarneming van een overtreding (kleine pakkans). De inzet is om ook achteraf (via monstername) te kunnen bepalen of de regels zijn nageleefd. Het streven is dat deze beleidslijn in het eerste kwartaal van 2025 bestuurlijk kan worden behandeld;
- Vanuit de eigen watervisie van de Omgevingsdienst Brabant Noord is ook gestart met de actualisering van vergunningen van indirecte lozingen. Waar nodig ondersteunt het waterschap;
- Zowel ambtelijk als bestuurlijk is bij gemeenten en bij de Omgevingsdienst benadrukt dat zij een belangrijke rol hebben via hun VTH-verantwoordelijkheden in het werken aan de KRW-doelen.

Aanvullende acties met prioriteit:

- Op basis van de probleem en bronnenanalyse met gemeenten (zie hoofdstuk 3 Stedelijk afvalwater) bepalen we:
    - of, waar en voor welke stoffen beleidsrijke aanpassingen in de waterschapsverordening nodig zijn om de KRW doelen te kunnen halen.
    - of, waar en voor welke stoffen het toepassen van maatwerkbesluiten nodig is, indien algemene regels onvoldoende bescherming bieden;
    - of en waar het uitvoeren van extra toezicht (gebiedsgericht toezicht) nodig is, in gebieden met achterblijvende waterkwaliteit.
- Dit zal er toe leiden dat meer (indirecte) lozingen vergunningplichtig worden.
- Waar nodig sturen we sterker vanuit ons adviesrecht bij indirecte lozingen.
- Samen met de Omgevingsdienst Brabant Noord wordt in 2025 een pilot uitgevoerd met gezamenlijk toezicht op het gebied van indirecte lozingen, gericht op stoffen die relevant zijn voor het waterschap.
- We maken afspraken met gemeenten, provincie en omgevingsdienst over hun actualisatie van vergunningen voor (indirecte) lozingen en het toezicht hierop. Wij sturen hierbij ook sterker vanuit ons adviesrecht bij indirecte lozingen.
- We houden de manier van vergunningverlening tegen het licht en bepalen of hier aanpassingen in nodig zijn om KRW-proof vergunningen te verlenen. We gaan nu vaak uit van redelijkheid, met als eis het toepassen van de best beschikbare techniek. De vraag is of dit vanuit de KRW ‘houdbaar’ is als een lozing ondanks het toepassen van de best beschikbare techniek toch leidt tot normoverschrijding.
- We gaan met de individuele gemeenten in gesprek over de gebiedspecifieke problemen en welke vervolgstappen nodig zijn (zie ook hoofdstuk 3 Stedelijk Afvalwater). Hiervoor benutten we in ieder geval de reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen en organiseren we waar nodig wat extra’s.

3 Stedelijk afvalwater

Het afvalwater wordt via het rioolstelsel verzameld en naar de rwzi's geleid. Daar wordt het afvalwater gezuiverd conform wettelijke eisen. De wettelijke normen voor effluent liggen vast in het BAL (Besluit Activiteit Leefomgeving) en betreffen alleen nutriënten (stikstof en fosfor). De eisen in het BAL zijn niet afgestemd op de wettelijke KRW-normen voor het oppervlaktewater. Daardoor kunnen rwzi's, die goed presteren vanuit het wettelijke kader van het BAL, toch effluent lozen dat leidt tot KRW-normoverschrijding van nutriënten (Stikstof, Fosfor) in het ontvangende oppervlaktewater. Voor andere chemische stoffen gelden geen wettelijke zuiveringseisen.
In de afvalwaterstrategie 1.0 is uitgewerkt welke maatregelen op de rwzi's nodig zijn om nutriënten extra te reduceren (de KRW reductie-opgave) gericht op het kunnen halen van de KRW doelen in het oppervlaktewater. In het effluent zit nog een groot aantal andere stoffen die leiden tot KRW-normoverschrijdingen in het oppervlaktewater. De rwzi's zijn niet ontworpen om op die stoffen te zuiveren en in de afvalwaterstrategie 1.0 zijn ook geen maatregelen opgenomen gericht op die andere KRW-stoffen.
Bovendien treden er overstorten uit het gemeentelijk rioolstelsel op. Deze overstorten komen zowel vanuit vuilwaterstelsels als van het hemelwaterstelsel. Beide zijn niet schoon en kunnen lokaal bijdragen aan het niet halen van KRW-doelen in het oppervlaktewater. De verantwoordelijkheid van de overstorten ligt bij de gemeenten.

3.1 Rwzi

Acties op onze rwzi's gericht op het halen van KRW doelstellingen zijn tot eind 2027 geborgd in de afvalwaterstrategie 1.0. Voor de periode na 2027 wordt de afvalwaterstrategie 2.0 ontwikkeld. Geplande maatregelen uit afvalwaterstrategie 1.0 die door o.a. netcongestie vertraging oplopen, worden opgenomen in de afvalwaterstrategie 2.0. De afvalwaterstrategie 2.0 conformeert aan de herziene EU richtlijn stedelijk afvalwater, die naar verwachting in 2027 wordt bekrachtigd in nationale wetgeving. Bovendien zijn er verdergaande ambities zoals het inzetten van rwzi's als 'waterfabriek'.

Tot en met 2027 focussen we ons op reductie van stikstof en fosfor in het effluent tot KRW-reductie opgave en waar mogelijk verder. Prioriteit gaat uit naar stikstof. Naast stikstof en fosfor is ammonium de grootste probleemstof waar we iets aan kunnen doen bij onze rwzi's. Voor ammonium zetten we in op kwaliteitsverbetering door optimalisatie van het bestaande proces en verkennen we of en waar aanvullende buffercapaciteit gerealiseerd kan worden. Voor overige stoffen ligt de focus op bronaanpak.

N, P, medicijnresten

Belangrijkste lopende en uitgevoerde acties:

- Stikstof wordt voor eind 2027 gezuiverd conform eisen KRW (wij interpreteren dit als de KRW-reductieopgave) bij alle rwzi's m.u.v 's-Hertogenbosch.
- Bij rwzi 's-Hertogenbosch zijn de benodigde acties om tot de benodigde verbetering van effluentkwaliteit te komen afhankelijk van ontwikkelingen in de gerechtelijke procedure.
- Fosfor wordt voor eind 2027 gezuiverd conform KRW-reductieopgave, behalve bij rwzi Vinkel en Aarle-Rixtel, omdat dit hier technisch niet mogelijk is. (De KRW-reductieopgave is voor deze rwzi gelijk aan de KRW-norm in het oppervlaktewater).
- Waar mogelijk nu al en anders in het vervolg op de afvalwater strategie (na 2027) wordt ingezet op uitvoeren van maatregelen gericht op nog verdere verbetering van de kwaliteit van het effluent zodat de gehaltes stikstof en fosfor gelijk zijn aan de KRW oppervlaktewater norm. De focus ligt op verdere reductie van de stikstof gehaltes, omdat fosfor vanwege een inerte fractie moeilijker te reduceren is. Voor de KRW geldt voor stikstof en fosfor het one-in all-in principe (slechts één van beide hoeft te voldoen, waarmee deze focus goed uitlegbaar is.

- Hoewel medicijnresten geen norm kennen vanuit de KRW, hebben ze wel veel negatieve impact op de waterkwaliteit Op alle rwzi's zetten we daarom in op een extra zuiveringstap (4e trap) om medicijnresten te verwijderen, cf. Herziene Richtlijn Stedelijk afvalwater. Dit heeft een doorlooptijd tot 2037 (e.e.a. ook afhankelijk van netcongestie).

Aanvullende acties met prioriteit:

- Er zijn meerdere methodes mogelijk om te bepalen welke opgave er vanuit de KRW ligt om het effluent beter te zuiveren op stikstof en fosfor. De door Aa en Maas gebruikte KRW reductie methode is gebaseerd op de bronnenanalyse van de WUR. STOWA adviseert sinds kort de emissie-immissie methode als juridisch meest robuust. Wij vergelijken beide methodes om te bekijken hoe de twee methodes zich tot elkaar verhouden. Door het zorgvuldige proces, via RBOM, waarin besloten is de KRW reductie methode toe te passen én inzicht in de verhouding tussen de twee methoden, zorgen we voor voldoende juridische borging.
- We onderzoeken of gerealiseerde en geplande zuiveringsstappen als bijvangst ook zuiveren op zware metalen, gewasbeschermingsmiddelen en PFAS.

<u>Ammonium</u>

Aanvullende acties met prioriteit:

- Via bronanalyse achterhalen we waar de grootste 'bronnen' zitten van ammonium. We gaan actief in gesprek met bedrijven en indien nodig sturen we bij via VTH, zoals het aanscherpen van de vergunning. Voor vergunningen die niet door ons zijn afgegeven doen we dit samen met de omgevingsdienst.
- Op korte termijn (voor 2027) voeren we een procesoptimaliseringsslag door bij rwzi's gericht op minder grote ammoniumpieken. Hiervoor zijn aanvullend op 4 rwzi's al ammonium sensoren geplaatst om meer inzicht te krijgen in het gedrag van ammonium in de rwzi zelf.
- Per locatie en op korte termijn bepalen of, waar en hoe extra buffercapaciteit (bijvoorbeeld via een helofytenfilter) nodig/haalbaar is. Wij werken hierin ook samen met waterschap De Dommel in kennisontwikkeling rond toepassing verticale systemen die minder ruimte (oppervlakte) in beslag nemen.
- Bij renovaties en grote projecten op de rwzi's wordt ammonium standaard meegenomen in procesoptimalisatie.

<u>Overige probleemstoffen</u>

Aanvullende acties met prioriteit:

- Voor stoffen die niet in het BAL staan, focussen we op bronaanpak.
- Voor KRW-probleemstoffen gaan we extra meten aan influent en effluent. Dit vormt onderdeel van de influentstrategie die gericht is op het verkrijgen van meer kennis van de kwaliteit van het influent (wat zit er in?) en over de bronnen van bepaalde stoffen. De influentstrategie legt de eerste focus op de KRW stoffen, maar verbreedt dit naar Zeer Zorgwekkende Stoffen (alle chemische stoffen).
- Dit, samen met onder meer meetgegevens uit oppervlaktewater, modelberekeningen van overstorten, gegevens van gemeenten en bevindingen uit het project Schoon Water voor Brabant, biedt zo goed mogelijk inzicht in welke stoffen waar een probleem zijn en in de potentiële bronnen. Op basis van dit inzicht besluiten we tot vervolgacties zoals opstellen aanvullende gebiedsgerichte regelgeving, verscherpt toezicht, handhaving en verdiepend bronnenonderzoek.. Dit kan niet overal tegelijk, dus hierin zullen we prioriteren (meeste impact eerst).
  Zie ook hoofdstuk 2 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving en hoofdstuk 8 Samenwerken en aanspreken.
- We zoeken expliciet de samenwerking met andere waterschappen rondom de aanpak van probleemstoffen. Zo voorkomen we dubbel werk. Bijvoorbeeld door te leren van de aanpak van Hoogheemraadschap Hollands Noorder Kwartier van indirecte lozingen. Binnen de Schone Maaswaterketen zijn hier al eerste stappen in gezet.
- Op basis van onze analyse (zie overzicht hieronder) richten we ons met brononderzoek op afvalverwerkers (Som PBDE's) en op mogelijke bronnen van PFOS, kobalt, zink en

Gewasbeschermingsmiddelen. Dit kan niet overal tegelijk. We starten daar waar de normoverschrijdingen de grootste aanleiding geven (zie ook hoofdstuk 8 Samenwerken en aanspreken).

Specifieke acties per rwzi

Naast genoemde acties die voor alle rwzi's gelden werken we met een programma per rwzi, zodat we per rwzi voortgang kunnen rapporteren en verantwoorden. Ter illustratie hieronder een tabel met lopende en geplande rwzi-specifieke acties.

Lopende en geplande acties per rwzi

Rwzi	Acties
Asten	• Optimalisatietraject, inclusief ammonium obv sensoren • Bronopsporing zink • Na 2027 gepland: poederkool en doekfilter
Aarle-Rixtel	• Planvorming extra stap nutriënten (zandfilter) en medicijnresten • Optimalisatietraject, inclusief ammonium obv sensoren • Bronopsporing zink
Dinther	• Studie naar impact PACAS op KRW stoffen vanaf 2026 • Realisatie extra stap nutriënten (zandfilter) (2026) • Optimalisatietraject, inclusief ammonium obv sensoren • Bronopsporing zink • Brononderzoek pilot PFOS met OD
Vinkel	• Studie naar impact poederkool + doekfiltratie op KRW stoffen vanaf 2026 • Extra stap voor fosfor verwijderen (doekfilter) oplevering 2025 • Optimalisatietraject, inclusief ammonium obv sensoren.
Land van Cuijk	• Planvorming verbetering nutriënten (extra beluchtingstank) • Zandfilter mogelijk vanaf 2028
Oijen	• Studie naar impact PACAS op KRW stoffen vanaf dit jaar • Bronopsporing zink
Den Bosch	• Planvorming 2027 extra stap nutriënten (zandfilter) • Optimalisatietraject, inclusief ammonium

Figuur 3.1: Ligging rwzi's

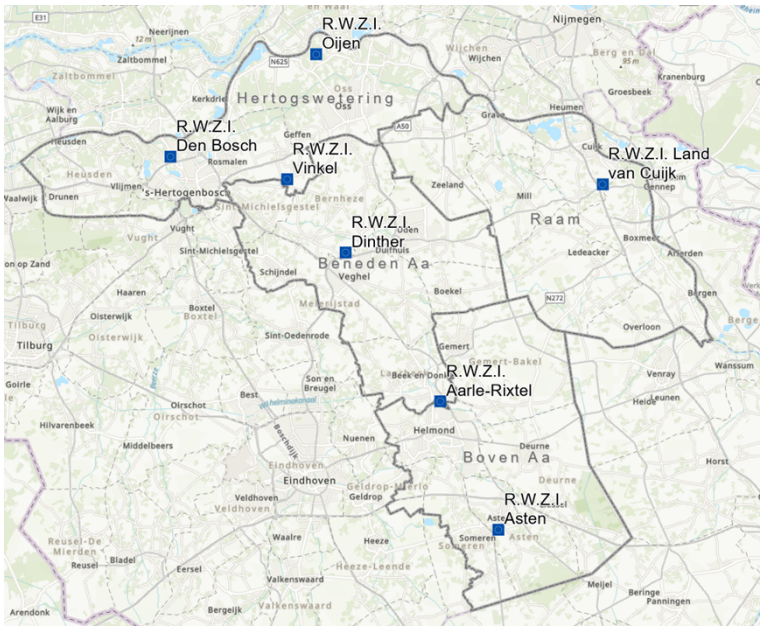

Stand van zaken per KRW-probleemstof in het effluent:

- PAK's: volgens modellen wordt 90% verwijderd doordat het bezinkt in slib. We analyseren of de PACAS en ozon-installaties als bijvangst leiden tot extra verwijdering van PAK's. Handelingsperspectief van het waterschap is verder klein: grootste bron is atmosferische depositie.
- Som PBDE (vlamvertrager): dit kan niet gemeten worden in afvalwater. Ook hier analyseren we of de PACAS en ozon installaties deze stof deels verwijdert. Stof zit in producten en door gebruik van producten komen PBDE's in afvalwater terecht. Mogelijke grotere bron: afvalverwerkers. Nader onderzoek nodig.
- Heptachloor (gewasbeschermingsmiddel): We analyseren of de PACAS en ozon-installaties als bijvangst leiden tot extra verwijdering van Heptachloor. Gebruik is grotendeels verboden. Nalevering is een belangrijke bron/emissieroute.
- Imidacloprid (gewasbeschermingsmiddel, diergeneesmiddel). We analyseren of de PACAS en ozon-installaties als bijvangst leiden tot extra verwijdering van Imadocloprid. Gebruik is grotendeels verboden. Als diergeneesmiddel aanwezig in vlooienbanden en mierendoosjes. Lijkt beperkte emissieroute. Meer onderzoek nodig.
- PFOS: geen extra zuiveringsrendement verwacht via PACAS en ozon. Lage gehaltes aanwezig in afvalwater. Bronnen: huishoudens en (onbekende) bedrijfslozingen. Nader onderzoek nodig.
- Zware metalen (kobalt, arseen, seleen, zink): kobalt en zink soms hoger aanwezig in effluent dan in oppervlaktewater. Inzoomen op deze rwzi's en mogelijke bronnen in beeld brengen. Veel diffuse bronnen bekend: dakgoten, bouwmateriaal, mest, atmosferische depositie. Landelijk loopt discussie over achtergrondconcentraties metalen. Dit kan mogelijk tot aangepaste normen en daarmee ook minder normoverschrijding leiden.

3.2 Overstorten

Overstorten vormen een bron van normoverschrijdende stoffen in het oppervlaktewater. Voor de overstorten ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeente. De inzet is om zo min mogelijk overstorten van gemengde rioolstelsels te hebben. Daarnaast is er meer aandacht nodig voor de kwaliteit van afstromend regenwater en eventuele gevolgen van fout aansluitingen.

Belangrijkste lopende en uitgevoerde acties:

- Op basis van modelberekeningen is in beeld gebracht per gemeente en per waterlichaam hoeveel stikstof, fosfor, Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) en zink er ongeveer uit de overstorten komt.

Aanvullende acties met prioriteit:

- Met gemeenten gaan we de bevindingen uit de modelberekeningen toetsen: klopt dit met hun beelden van de overstorten. Via modelberekeningen hebben wij een inschatting van de vrachten aan stikstof, fosfor, Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) en zink die uit overstorten en uitlaten komen. In de parameteranalyse is een overzichtstabel opgenomen met deze gegevens per gemeente en stedelijke kern.
- Op basis van de gedeelde beelden over de impact van de overstorten bepalen we met de gemeenten wat zij voor maatregelen kunnen treffen en waar ze als eerste aan de slag zouden moeten gaan.
- We stellen waterschapsbeleid op m.b.t. de kwaliteit van het water dat via overstorten en uitlaten op ons oppervlaktewater geloosd wordt. In dit kader zoeken wij ook uit in hoeverre wij eisen kunnen stellen aan de kwaliteit van overstortend water en welke instrumenten wij hebben om daar op te sturen. Het gaat ook om beleid ten aanzien van afkoppelen, om te voorkomen dat we bij het afkoppelen van hemelwater waterkwaliteitsproblemen vergroten.
- We gaan met gemeenten ervaring opdoen met het toepassen van mitigerende maatregelen zoals bezinkzones na overstorten.

4 Inrichting

Als het gaat om inrichtingsmaatregelen zoals beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages zijn er al veel maatregelen gerealiseerd en zijn er ook veel in voorbereiding. Er moet nog een tandje bij om zoveel mogelijk van de geplande maatregelen voor eind 2027 gerealiseerd te krijgen. Bovendien zien we dat ook in de waterlichamen waar de inrichtingsmaatregelen al getroffen zijn, de doelen vaak nog niet gehaald worden. In veel waterlichamen zijn nog verbetermaatregelen nodig, die vaak samenhangen met het zorgen voor voldoende gevarieerde stroming en een niet te hoge temperatuur.

4.1 Beekherstel

Bij beekherstel voeren we de resterende geprogrammeerde opgave uit en zetten we extra in op de ecologisch meest waardevolle beekhersteltrajecten (blauwe lijntjes in Figuur 4-1), ook op het gebied van kwaliteitsverbeterende maatregelen. Hiermee vergroten we het leefgebied van belangrijke KRW soorten en koppelen we deze gebieden aan elkaar. In deze gebieden is het belangrijk dat we de randvoorwaarden voor deze soorten op orde brengen en houden. Belangrijkste aspecten hiervan zijn het vergroten van de stroomsnelheid, zorgen voor meer stromingsvariatie en een goede basisafvoer bij deze beken en de omliggende beken.

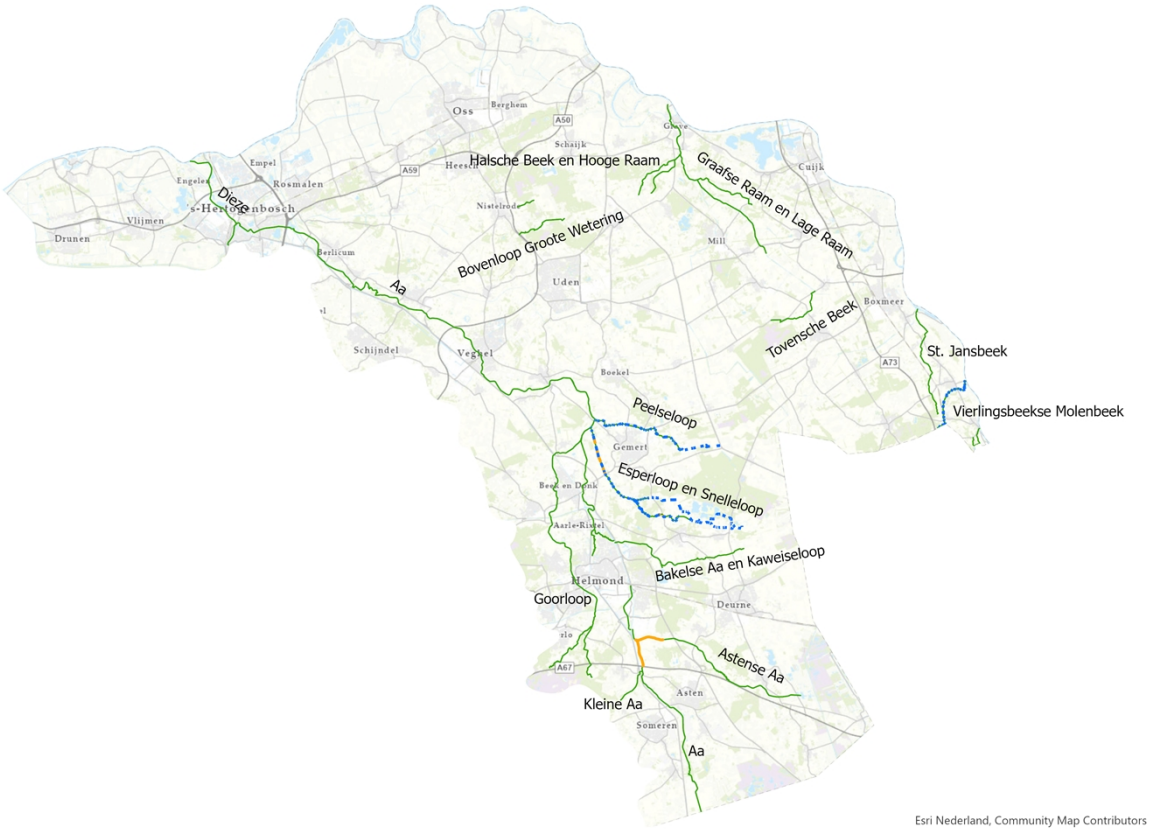

Figuur 4-1: KRW waterlichamen Aa en Maas – opgave beekherstel, waarbij we extra inzetten op de blauwe gestippelde trajecten (met prioriteit op te pakken voor optimale inrichting) en de blauwe lijnen (de ecologisch meest waardevolle beekhersteltrajecten). De groene lijnen zijn de overig geplande of lopende beekhersteltrajecten. De oranje lijnen zijn de nog te programmeren beekherstelprojecten.

Belangrijkste lopende acties:

- Uitvoeren van alle geplande / geprogrammeerde beekherstelprojecten (loopt, 97 km). We volgen hierbij de beleidsnota beekherstel en de ecologische streefbeelden en houden rekening met andere waterschapsdoelen (zoals beperken wateroverlast).

- Extra aandacht voor de vanuit de KRW benodigde inrichting (met o.a. voldoende stroomsnelheid, stromingsvariatie) in de ecologisch meest waardevolle beekhersteltrajecten:
    - Aa van Gemert tot Den Bosch (lopend project Aa dal Noord, dus tot aan Dynamisch Beekdal).
    - Goorloop tot aan Wilhelmina kanaal (lopend project Sang en Goorkens).

Aanvullende acties met prioriteit:

- Voor de projecten waar nu nog geen projectteam op zit zorgen dat er zo spoedig mogelijk een projectteam op komt dat focust op grondverwerving en parallel daaraan start met het ontwerpproces gericht vanuit de gewenste grondpositie. Dit zijn:
    - Aa en Astense Aa bij Diesdonk
    - Snelleloop benedenstrooms
    - Esperloop Neerstraat
- Optimalisatie van de inrichting van reeds uitgevoerde beekherstelprojecten (vooral gericht op meer stroming en meer stromingsvariatie), startend bij de ecologisch meest waardevolle beekhersteltrajecten:
    - Esperloop en Snelleloop (kwaliteitsverbetering brongebied en wijstherstel).
    - Peelseloop (kwaliteitsverbetering bijzondere en kwetsbare macrofauna).
    - Vierlingsbeekse molenbeek (kwaliteitsverbetering en optimalisatie inrichting).

  In deze gebieden zijn in de afgelopen jaren reeds projecten uitgevoerd. Met name rondom stroming en stromingsvariatie zien we dat in deze beken nog verbeteringen mogelijk en nodig zijn om dichter bij de KRW-doelen te komen.
- We realiseren ons dat er meer al ingerichte beekhersteltrajecten zijn die nog niet goed genoeg functioneren om de biologische parameters te halen. We programmeren hier kwaliteitsverbeterende maatregelen na 2027. Het is niet realistisch om alle trajecten voor eind 2027 te optimaliseren.
- Ontvlechting beeksysteem en kanaal bij Helmond. In Helmond stroomt de Aa de Zuid-Willemsvaart in. Hierdoor verliest de beek dynamiek en is er veel minder stroming. Dit belemmert de migratie van vissen en macrofauna tussen het beneden en bovenstrooms gelegen deel van de Aa. Het is daarom wenselijk om de Aa in beekvorm terug te brengen in Helmond. Dit moet dan zo worden gedaan dat de voordelen van de huidige situatie (met name de grote afvoercapaciteit bij pieksituaties) behouden blijven. De ontvlechting is een essentiële aanvullende maatregel die bijdraagt aan het halen van de biologische en in mindere mate chemische parameters in de Aa en de rondom Helmond gelegen zijbeken. Afronding van de realisatie van de ontvlechting is niet haalbaar voor eind 2027, maar gezien de relevantie voor het kunnen halen van de doelen starten we de verkenning over hoe we de ontvlechting in de komende jaren vorm kunnen geven.

4.2 Nvo's

We maken binnen Aa en Maas onderscheid in de ecologisch waardevolle nvo's (hierna de waardevolle nvo's) en basis nvo's. We leggen de focus op realisatie van de ecologisch waardevolle nvo's. Dit nemen we als uitgangspunt voor dit deel van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas, omdat het onhaalbaar is alle km's nvo te realiseren voor eind 2027. We kiezen ervoor om in te zetten op de waterlichamen met de hoogste ecologische potentie, zodat de inrichtingsmaatregelen de grootste impact hebben op de ecologie.

Belangrijkste lopende acties:

- Realisatie voor eind 2027 van de ecologisch waardevolle nvo's
    - Zie Figuur 4-2 voor trajecten (blauw). Deze zijn (bijna allemaal) al geprogrammeerd. Voor een heel groot deel vallen ze in het clusterproject nvo's.
    - In deze projecten gaan we voor de inrichting die nodig is voor het halen van de doelen, met het bijbehorende ruimtebeslag .
- Bij basis nvo's geldt op basis van de uitgevoerde nadere analyse het volgende:
    - Meeliften op kansen en initiatieven uit de omgeving en zo realisatie voor eind 2027:
        - Cluster Lithse polder noordelijk deel

        - Voordeldonkse broekloop benedenstrooms en bovenstrooms
    - Realisatie nvo in samenhang met aanpak knelpunt watersysteem (krap profiel):
        - Diepenhoekse loop (grondpositie al kansrijk, realisatie voor eind 2027)
        - Beekerloop (grondpositie al kansrijk, realisatie voor eind 2027)
        - Munsche Wetering (realisatie na 2027)
        - Biezenloop (realisatie na 2027)
        - Voordeldonkse broekloop middendeel (realisatie na 2027)
        - Oploosche molenbeek (realisatie na 2027)
    - Realisatie nvo na 2027, waarbij een (lopende) watersysteemanalyse moet duiden wat de meest effectieve methode gaat zijn:
        - Landmeerse loop
        - Ledeackerse beek
        - Bovenloop Oeffeltsche raam
- Met de hierboven beschreven inzet zetten we ons maximaal in om zoveel mogelijk km nvo te realiseren en zo veel mogelijk ecologische meerwaarde te creëren. We realiseren echter niet de volledige nvo-opgave voor eind 2027. De realisatie van de laatste nvo's loopt door na 2027.

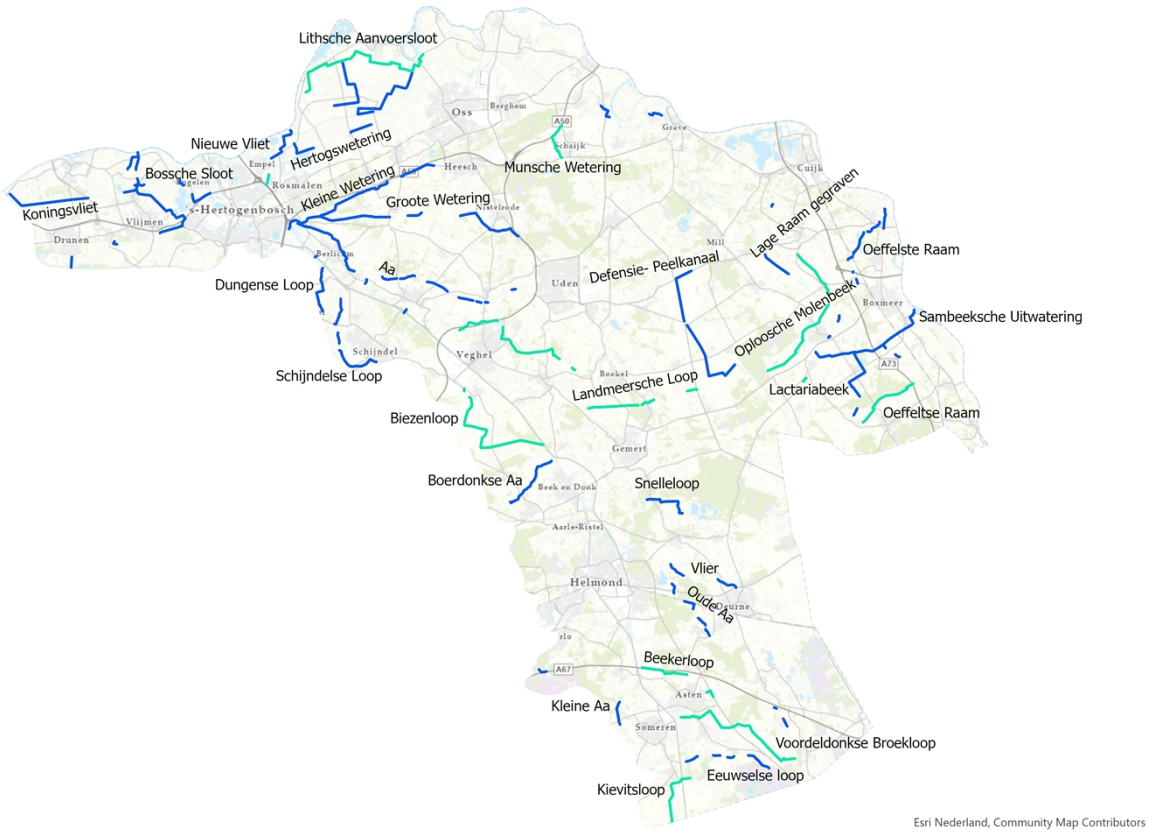

Figuur 4-2: nvo opgave Aa en Maas, waarbij blauw = ecologisch waardevol, groen = basis.

4.3 Vismigratie

Voor de parameter 'vissen' is het niet alleen van belang dat de inrichting van de beken geschikt is, maar ook stuwen (en andere kunstwerken) moeten vispasseerbaar zijn. Hiervoor hebben we maatregelen geprogrammeerd, aanvullend op de inrichting. Hiervoor geldt:

Belangrijkste lopende acties:

- We gaan door met het uitvoeren van de geplande vismigratie maatregelen (113 stuks). Deze zijn allemaal geprogrammeerd voor realisatie voor eind 2027.

Aanvullende acties met prioriteit:

- Aanvullend op de geprogrammeerde vismigratiemaatregelen zijn er kwaliteitsverbeteringen nodig van al afgeronde projecten. De benodigde maatregelen zijn al in beeld gebracht: vooral kleine technische mankementen (assetmanagement), groot onderhoud en goede bodemaansluiting. Het gaat in totaal om ruim 40 knelpunten. Deze verbetermaatregelen realiseren we voor eind 2027.

4.4 Overig

Naast bovenstaande acties zijn er ook nog algemene punten en acties die niet specifiek binnen één van de inrichtingsmaatregelen passen.

Aanvullende acties met prioriteit:

- In projecten scherper stellen wat de randvoorwaarden zijn om de (biologische) KRW doelen te halen.
    - Hydraulische randvoorwaarden
    - Toekomstig beheer en onderhoud: hoe moet het onderhouden worden, hoe komen we van ontwikkelingsbeheer tot instandhoudingsbeheer en wat betekent dit voor de ruimte die nodig is?
    - Scherper onderscheid maken tussen het 'blauwe bakje' (voor water aan-/afvoer) en het 'groene bakje' (ecologische ontwikkeling)
- Er zijn expliciete bestuurlijke keuzes te maken bij afwegingen tussen droogte, overlast, ecologie en waterkwaliteit. Hierbij moet duidelijk gesteld worden wat de consequenties zijn van de verschillende opties (bv grotere kans op wateroverlast, verdrogende werking of resterende opgave voor KRW). Die keuzes maken we voortaan explicieter en leggen we beter vast.
- Op veel plekken lukt het goed om gronden te verwerven of afspraken te maken over het gebruik van gronden. Dit is echter niet overal het geval. Wij zijn bereid om voor cruciale stukken beekontwikkeling meer dwingend instrumentarium in te zetten, wanneer het op vrijwillige basis niet lukt.
- Wanneer zich kansen voordoen bij inrichtingsprojecten integreren we zuiveringsmaatregelen in het systeem (bv ijzerzandfilters, zuiveringssloten, houtsnippers).
- We zoeken naar kansen om extra te beschaduwen tegen temperatuurstijgingen en voor betere ecologische ontwikkeling.
- We onderzoeken specifiek de mogelijkheden om het nutriëntrijke water in de peelcompartimenten te zuiveren voor het ons systeem in gaat.
- Met de provincie gaan we in gesprek over aanvullende financiering voor de gezamenlijke extra inrichtingsmaatregelen (50-50 financiering).

5 Beheer en Onderhoud

Met beheer en onderhoud zorgen we ervoor dat de aan- en afvoer van water voldoende blijft, zodat onwenselijke inundatie zo min mogelijk voor komt maar de ecologie wel kans heeft om zich te ontwikkelen. Echter is beheer en onderhoud grotendeels volgend aan de situatie in het veld. In een groot percentage van onze waterlopen maaien we nu vaker dan ecologisch gewenst is. De drie belangrijkste oorzaken zijn:

- Nutriëntrijk water met snelle plantengroei tot gevolg;
- Beperkte ruimte in de beek, waardoor het risico op wateroverlast vraagt om frequent maaien;
- Plaagsoorten en exoten hebben vaak intensief beheer nodig om niet te gaan woekeren.

Belangrijkste lopende acties:

- We hebben in het beheer en onderhoud van ons watersysteem al belangrijke stappen gezet om waar mogelijk bij het maaien en baggeren meer rekening te houden met de ecologische doelstellingen. Dit blijven we steeds verder verbeteren.
- We stellen een aanvalsplan invasieve exoten op met beleid en aandachtspunten over hoe we grip houden/krijgen op de exoten en over hoe we de impact van die exoten op de KRW-doelen zoveel mogelijk beperken.

Aanvullende acties met prioriteit:

- Langere termijn programma gericht op aanpak te krappe waterlopen. Het maaibeheer kan nu op veel plekken niet volgens het ecologische streefbeeld plaatsvinden, omdat teveel begroeiing in de beek leidt tot een te grote kans op wateroverlast. Op die plekken waar we te vaak moeten maaien, zetten we in op extra ruimte in de beek. Dit doen we zoveel mogelijk gekoppeld aan nog uit te voeren inrichtingsprojecten en/of groot onderhoud. Realisatie van dit programma loopt door na 2027.
- Invoeren KRW-proof baggeren, zodat het baggeren minder negatieve impact heeft op de KRW-doelen:
    - Differentiëren in ruimte en tijd
    - Datagedreven baggeren (alleen waar het echt nodig is)
- Aan de hand van enkele pilots onderzoeken we of/waar het gewenst is om extra maaisel af te voeren.
- We helpen de medewerkers Beheer en Onderhoud om op basis van integrale afwegingen (wateroverlast, droogte en ecologie) te handelen. Hierbij zorgen wij voor voldoende meedenkcapaciteit vanuit gebiedsbeheerder, hydroloog en ecoloog. Dit gaat om praktische afwegingen over hoe om te gaan met exoten of overdadige rietgroei, en ook over dilemma's over hoe je het beheer op een ecologisch verantwoorde manier doet, zonder dat de kans op wateroverlast te groot wordt.
- We trekken samen met de provincie op rond de aanpak van plaagsoorten en exoten waar de provincie verantwoordelijk voor is (zie bijlage VC van Besluit Kwaliteit Leefomgeving) en we spreken samen het rijk aan voor de soorten waar het rijk verantwoordelijk voor is.

6 Grondwater

De kwaliteit van het grondwater mag het halen van de kwaliteitsdoelstellingen in het oppervlaktewater niet in de weg zitten. Dit doet het nu op sommige plekken wel, vooral als het gaat om nutriënten en metalen.

De kwantitatieve toestand van het grondwater moet er aan bijdragen dat de oppervlaktewaterlichamen hydrologisch goed functioneren. Dit betekent dat er voldoende aanvulling van het grondwater moet plaatsvinden, waardoor kwelstromen op gang komen en het oppervlaktewater voldoende gevoed wordt.
De kwantitatieve toestand van het grondwater moet ook passen bij de natuurdoelstellingen in de belangrijkste natuurgebieden.

Belangrijkste lopende acties:

- Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels:
    - In diverse gebieden zijn al maatregelen getroffen
    - Realiseren van lopende projecten, zoveel mogelijk voor eind 2027:
        - GGA Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek
        - GGA Vitale Peel
        - GGA Strabrechtse Heide, met daarbij NNP Sang en Goorkens
        - GGA De Bult
        - NNP Wijboschbroek
        - NNP Hooge Raam
    - Provincie inventariseert met trekkers van de Natura2000 en Natte Natuurparels waar vrijwillige grondverwerving niet lukt.
- Het diepe grondwater is vooral iets van provincie, wij hebben hier beperkt handelingsperspectief.
- Aan de aanvulling van het grondwater en kwelherstel werken wij via het grondwaterconvenant en de Droogte-agenda.

Aanvullende acties met prioriteit:

- We zetten extra in op verhoogde grondwaterstanden en kwelherstel in het bovenstroomse deel van de Goorloop en in het bovenstroomse deel van de Esperloop. Dit is nadere invulling van de afspraken uit het grondwaterconvenant.
    - Het bovenstroomse deel van de Goorloop kent een probleem met de stromingsdynamiek, kende van oudsher veel kwel maar nu minder en heeft een hoge ecologische potentie. Bovendien is er net een gebiedsproces gestart waar deze opgave in kan meeliften.
    - De Esperloop is één van de pareltjes in ons beheergebied, met diverse bijzondere soorten. Ook hier is een probleem met de stromingsdynamiek. Kwelherstel is onderdeel van de hier gewenste kwaliteitsverbeterende maatregelen zoals die bij ‘beekherstel’ benoemd staan.

7 Monitoring en onderzoek

De KRW schrijft voor om de waterlichamen zowel te monitoren als te beoordelen. Monitoring betreft het meten van de waterkwaliteit (biologisch en chemisch). We doen dit voor toestand en trendbepaling maar ook om op basis van die toestand en trend de goede maatregelen te kunnen definiëren, de effectiviteit van maatregelen te volgen of voor nader onderzoek. Bovendien is het noodzakelijk om voldoende te meten en monitoren om goed te kunnen verantwoorden en uitleggen waarom we bepaalde doelen (nog) niet halen. Het aantal metingen per jaar hangt af van de parameter. De formele beoordeling wordt één keer per jaar per waterlichaam gedaan en vindt plaats op basis van (historische) monitoringsgegevens.

Belangrijkste lopende acties:

- Biotamontoring op meerdere meetpunten voor meer gefundeerde uitspraken over o.a. fluorantheen, benzo(a)ntraceen, heptachloorverbindingen, PBDE's en PFOS. Dit is een lopend gezamenlijk onderzoek van de Maas-waterschappen (2024). Conclusies moeten we nog trekken en vertalen naar het aanvullend uitvoeringsprogramma.
- Met een nieuwe meetmethode met een lagere detectiegrens meten we op meer plekken aan gewasbeschermingsmiddelen die met de reguliere analysemethoden lastig te meten zijn. Dit is in 2024 reeds gedaan en wordt in 2025 doorgezet. Er zijn meer gewasbeschermingsmiddelen normoverschrijdend aangetroffen met deze nieuwe meetmethode. We weten beter waar welk probleem speelt.
- Uit de bronnenanalyse van WEnR (2024) volgt dat er in ons beheergebied een aantal gebieden zijn waar we hoge concentraties stikstof en fosfor meten en waar mogelijk sprake is van natuurlijke achtergrondbelasting. In deze gebieden zijn we in 2023 gestart met een nader onderzoek om meer inzicht te krijgen in de ruimtelijke spreiding en mogelijke herkomst van stikstof en fosfor, als verdieping op de bronnenanalyse. Dit onderzoek loopt door tot eind 2025.
- N.a.v. de droogte van een aantal jaar geleden heeft het waterschap een meetnet opgezet om de effecten van droogval en droogte op macrofauna en vis te volgen op langere termijn (inclusief de hersteltijd). Er is nu voor voldoende meetjaren aan informatie om een analyse uit te voeren, dit doen we in 2025.

Aanvullende acties met prioriteit (langjarig):

- We herzien het KRW meetnet in 2025 t.b.v. monitoring in 2026 en daarna. Dit is in afstemming met de buurwaterschappen om de KRW toetsing en beoordeling beter op elkaar af te stemmen. De laatste grote update van het KRW meetnet is in 2020 geweest. Sindsdien zijn er diverse landelijke en regionale studies beschikbaar gekomen met adviezen voor het verbeteren van de KRW-meetnetten en zijn er nieuwe meetmethoden beschikbaar bij Aquon. Naast dat de herziening van het meetnet er toe bijdraagt om beter beeld te krijgen van de werkelijke stand van zaken en helpt om de goede maatregelen te kunnen definiëren, zorgen we er ook voor dat onze monitoringsinspanning passend is voor een goede verantwoording in 2027. Dit zal naar verwachting betekenen dat we voor diverse parameters extra moeten gaan meten.
- In afstemming met de buurwaterschappen / Rijkswaterstaat monitoren we extra op de grensmeetpunten, zodat we scherp hebben welk deel van een normoverschrijding wij op moeten lossen en welk deel we van hen mogen verwachten Daarbij gaat het om aanvullende parameters bovenop de reguliere monitoring op de grensmeetpunten.
- Naast langjarige monitoring is er ook monitoring nodig die sterk is toegesneden op lokale en specifieke omstandigheden (bijvoorbeeld brononderzoek) en dat vraagt om maatwerk per waterbeheerder/ waterlichaam. Hierbij gaat het ook om de duiding van de gegevens. Voor een deel zijn dit onderzoeken die we doen ter verantwoording / verklaring van de toestand van de waterlichamen. Daarnaast is dit onderzoek nodig om handelingsperspectief concreet te maken: waar komt een normoverschrijding vandaan en wat zijn de benodigde maatregelen om die normoverschrijding aan te pakken. Diverse van deze onderzoeken lopen al.

Aanvullende acties met prioriteit (kortdurend):

- De waterschappen hebben een gezamenlijk meetnet gericht op gewasbeschermingsmiddelen dat representatief is voor een aantal teelten/vormen van landgebruik in heel Nederland. In 2025 vertalen we de uitkomsten van dit meetnet door naar de situatie bij waterschap Aa en Maas, inclusiefdoorvertaling naar handelingsperspectieven.
- Daarnaast gaan we in overleg met waterschap De Dommel en waterschap Limburg voor het afstemmen van de monitoring en beoordeling van de vier gezamenlijke waterlichamen en rondom de afwegingen voor monitoring en projectie voor diverse lastig te monitoren stoffen.
- We zetten in op snelle terugkoppeling van meetgegevens naar agrariërs en toezichthouders.
    - Samen met informatiehuis water en Aquon een pilot uitvoeren hoe we de meetgegevens vanuit het lab sneller bij het informatiehuis water kunnen krijgen en ontsluiten;
    - Waar mogelijk in gezamenlijkheid uitvoeren met Informatieplan klimaatbestendig en gezond watersysteem dat in ontwikkeling is.
- Gericht bronnenonderzoek om beter te duiden waar normoverschrijdingen door veroorzaakt worden:
    - Samen met gemeenten: bronnenonderzoek in riolering (in samenhang met influentstrategie);
    - Extra metingen t.b.v. samenwerking met de landbouw (zoals we bijvoorbeeld ook doen in de samenwerking rond de Osse Polders , Koningsvliet en sinds 2020 bij Westerbeek), mogelijk aangevuld met andere locaties (uit Samenwerken en Aanspreken, bv rondom de Peel);
    - Extra meten rond rwzi's gericht op beter zicht op wat er in het influent en effluent zit, dit zijn onze reguliere meetnetten met aanvullende monitoring (bv smalle screening uitgevoerd in 2024, schone maaswaterketen, PACAS monitoring) (zie ook Hoofdstuk 3 stedelijk afvalwater);
    - Onderzoek aan waterbodem t.b.v. kwaliteitsbaggeren. De waterbodem kan een bron zijn van stikstof en fosfor, maar ook van persistente stoffen (PBDE's, heptachloor). Een onderzoek aan mogelijke hotspots om daar gericht te baggeren t.b.v. waterkwaliteit kan daar inzicht in geven. Voor een deel kunnen we daarbij gebruik maken van bestaande monitoring aan de waterbodem bij baggerwerkzaamheden.
    - Een lopend onderzoek (opgestart Q4 2024) met de Maas-waterschappen rondom herkomst en bronnen van zware metalen, inclusief doorkijk naar mogelijke natuurlijke achtergrondbelasting door de zware metalen (vanuit de ondergrond) en het aanscherpen van het handelingsperspectief
    - Bronnen onderzoek aan PAK's door ook te meten aan zwevend stof, inlaatwater en nabij riooloverstorten en hemelwater uitlaten.

8 Samenwerken en aanspreken

Als waterschap staan we er niet alleen voor om de KRW doelen bereiken. Ook rijk, provincie, gemeenten, andere waterschappen, bedrijven en burgers hebben verantwoordelijkheden.

Om al deze (samenwerkende) partners zo effectief mogelijk te bereiken zijn **de belangrijkste aanvullende acties met prioriteit**:

- De kennis uit onze analyse in combinatie met de maasbrede analyses gebruiken om concreet aan te geven wat we van het rijk nodig hebben. Hiervoor kunnen we de formele KRW-kolom (met de bijbehorende gesprekken met de verantwoordelijke ministers) benutten.
- In het BO KRW expliciet aandacht vragen voor:
    - Regelgeving gewasbeschermingsmiddelen
    - Aanpak mestfraude
    - Generiek mestbeleid aanscherpen (8e NAP)
    - Voortgang Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
    - Mengseltoxiciteit
    - Stringenter stoffen- en productenbeleid

  Waar nodig uitdrukkelijk in afstemming met de UvW (zoals bv bij verbod PFAS is gebeurd)
- In KRW Impuls Brabant / GS-NBWB de provincie te vragen om een regierol te pakken richting gemeenten, bedrijfsleven en agrarische sector en de omgevingsdiensten te stimuleren om zich te versterken voor en meer prioriteit te geven aan KRW-gerelateerde acties.
- Op campagne te gaan langs de gemeenteraden om de urgentie van de KRW-problematiek te duiden en concreet te maken welke verantwoordelijkheid de gemeentes hebben.
- In de reguliere ambtelijke en bestuurlijke overleggen met de gemeenten in te gaan op de specifieke probleemstoffen in hun waterlichamen en afspraken te maken over acties om die probleemstoffen aan te pakken: van bronnenonderzoek tot realisatie van maatregelen.
- Inzet van ambassadeurs vanuit de gemeentelijke organisaties die de KRW hoger op de agenda moeten krijgen bij gemeenten.
- Kennis inbrengen in gebiedsinitiatieven vanuit de agrarische sector gericht op verbeteren van de waterkwaliteit. We laten het initiatief voor dit soort gebiedsprocessen bij de landbouw en we kunnen niet overal tegelijk meedenken. We bouwen vooral voort vanuit bestaande structuren zoals Bodem Up, DAW, Schoon Water voor Brabant.
- Een bestuurlijk overleg aan te gaan afzonderlijk met waterschap Limburg, waterschap De Dommel en Rijkswaterstaat over de waterkwaliteit op de inlaatpunten en de voorgenomen acties om die waterkwaliteit te verbeteren. Met Rijkswaterstaat is dit een gesprek dat 2 kanten uit gaat: zij spreken ons ook aan op normoverschrijdende stoffen in het water dat wij op hun waterlichamen zetten.
- De Unie van Waterschappen vragen om namens de waterschappen in te zetten op bewustwording bij burgers over hoe ze bij kunnen dragen aan een betere waterkwaliteit.
- In de Gebiedsgerichte aanpakken (GGA's) (met name Vitale Peel en Strabrechtse Heide) het belang van de benodigde waterkwaliteitsverbetering benadrukken en ervoor pleiten dat die als opgave wordt meegenomen.

9 Juridische risico's, dossiervorming en verantwoording

Wij en onze partners hebben al veel gedaan, er loopt nog veel en in dit uitvoeringsprogamma worden diverse acties voorgesteld om nog aanvullend op te pakken. We spannen ons zo maximaal in voor het halen van de KRW-doelen. Toch worden de doelen niet volledig gehaald eind 2027.

Voor het niet halen van de doelen en het niet volledig uitvoeren van maatregelen in de stroomgebied beheerplannen kan Nederland in gebreke worden gesteld. Dit kan resulteren in boetes richting Rijk met een dwangsom van 212,000 euro per dag en een maximale boete van 50 miljoen EURO. Het Rijk kan deze boetes doorberekenen aan regionale waterbeheerders.

Naast een mogelijke ingebrekestelling door de Europese Commissie bestaat er een gerede kans dat er op plekken waar we de KRW-doelen niet halen juridische procedures worden gestart. Het kan dan gaan om procedures rondom voorgenomen vergunningen voor nieuwe lozingen met bepaalde normoverschrijdende stoffen (bijvoorbeeld bij nieuwe bedrijven of bronneringen bij werkzaamheden), maar ook om procedures rondom bestaande vergunningen of niet vergunningplichtige activiteiten. Ook handhavingsverzoeken mogen worden verwacht.

Om voorbereid te zijn op een ingebrekestelling en een discussie met andere overheden over wie welk deel van de boete moet betalen en om voorbereid te zijn op juridische procedures maken we tussen nu en eind 2027 een juridisch verantwoordingsdocument waarin we uitleggen waarom we bepaalde doelen niet halen en waarom we bepaalde keuzes daarin hebben gemaakt. Elementen die hierin bijvoorbeeld terug komen zijn:

- Klimaatverandering en niet te voorkomen droogval van bovenstroomse delen van beken waardoor het daar niet mogelijk is om de doelen te halen. Als onderbouwing dient de watersysteemanalyse die in 2024 is gestart.
- Normoverschrijdingen als gevolg van achtergrondbelasting (zware metalen en nutriënten), argumentatie op basis van wetenschappelijke onderbouwing.
- Uitleg dat een deel van het fosfor niet uit het effluent te halen is met de beschikbare technieken (inerte fractie P).
- Te maken afwegingen tussen verschillende belangen: het beperken van de kans op wateroverlast of het voorkomen van te grote problemen in droge situaties vraagt in projecten soms om keuzes die ertoe leiden dat de beek suboptimaal wordt ingericht voor de KRW-doelen en er geen redelijke mitigerende maatregelen te treffen zijn.
- Tijd die nodig is voor soorten om zich te herstellen, wanneer inrichting en waterkwaliteit op orde zijn en daardoor KRW doelen voor biologie(nog) niet gehaald worden.

Aanvullende acties met prioriteit:

- We maken een verantwoordingsdocument met uitleg waarom we bepaalde doelen niet halen. We stemmen de uitleg af op niveau van Maasstroomgebied.
- Inzet op dossiervorming: zodat alle documenten en besluiten makkelijk terug te vinden zijn op het moment dat dat nodig is. Hier zit ook al actie op samen met de collega waterschappen in Noord-Brabant en met de provincie.
- Samen met partners in Brabant beter in beeld brengen van de juridische risico's rondom de KRW voor ons als waterschap, maar ook voor provincie, gemeenten, bedrijven en agrarisch ondernemers.
- Voor dreigende rechtszaken (waterslot) brengen we expliciet kwetsbaarheden in kaart zoveel mogelijk samen met anderen. Op welke thema's kunnen we particuliere zaken verwachten en hoe voorkomen we dit. Is onze strategie de juiste?

10 Sturing op de uitvoering en kosten

Sturing op de uitvoering

Voor ieder thema zijn trekkers benoemd die sturen op de voortgang van de aanvullende acties die in het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma zijn opgenomen. Veel acties lopen al. Diverse acties moeten ook vers gestart worden. Dit vraagt inzet en eigenaarschap. Waar mogelijk worden de acties direct gestart in voorjaar 2025. Zeker de grotere acties die vragen om extra geld en capaciteit kunnen niet allemaal in 2025 gestart worden. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om dit wel te doen door prioriteiten te stellen. Soms moet eerst aanvullende financiering geregeld worden via de Begroting voor 2026 en kunnen de activiteiten pas in 2026 starten.

Kosten

In onderstaande tabel staan de extra benodigde middelen voor de activiteiten waarvan wordt voorgesteld om ze met prioriteit op te pakken. Deze budgetten worden meegenomen in het traject van de Voorjaarsnota 2025 en de Programmabegroting voor 2026.

Tabel: Extra middelen per thema en activiteit

Thema	Expl. (EURO)	Inc/ struct	activiteit
VTH	100k	I '26-'27	Advisering omgevingsdiensten bij indirecte lozingen
Stedelijk afvalwater	125k 100k 50k 50k	S S S I '26	Extra monitoring rondom rwzi's, plus op influentstrategie Brononderzoek bebouwd Procesoptimalisatie rwzi NH4 Concretisering extra buffercap. NH4
Inrichting	200k 150k 100k	S S I '26-'27	Oppakken nog niet gestarte projecten Kwaliteitsverbetering in 3 gebieden Verkenning ontvlechting Helmond
Grondwater			Inzet kwelherstel Goorloop en Esperloop → investeringen impact na '27
B&O			Afvoeren maaisel → eerst pilots, consequenties na 2026 Aanpak krappe waterlopen → investeringen impact na 2027
M&O	50k 100k 100k 50k	I S S S	Brononderzoek PAK's e.d. Brononderzoek ism agrariërs (N,P + gbm) Grenspunten extra monitoring + analyse Extra capaciteit
Samenwerken	50k 100k	S I/S	Versterken samenwerking en advisering landbouw Versterken samenwerking en advisering gemeente
Verantw/Juridisch	150k	I '26-'27	In beeld brengen juridische risico's + capaciteit verantwoording
Totaal	1475k		

Investeringen

In de tabel hierboven staan de extra middelen opgenomen voor de exploitatie (goederen en diensten en personeel). Daarnaast zijn er concrete projecten die via de investeringen worden gefinancierd. Een heel groot deel van deze investeringen (voor alle lopende en reeds geplande projecten) staat reeds in het projectenboek en is reeds verwerkt in de meerjaren programmabegroting. Eventuele financiële correcties op de reeds lopende en geplande projecten (zoals bijvoorbeeld het geval is bij RWZI Vinkel) lopen via het gangbare proces van aanvullende kredietvoorstellen, verwerking in projectenboek en meerjarenbegroting. Daar gaat dit aanvullend uitvoeringsprogramma niet op in.

Dit aanvullend uitvoeringsprogramma leidt tot de volgende (mogelijke) extra investeringen:

- Afvalwaterstrategie 2.0, met mogelijke extra zuiveringsstappen voor nutriënten, ammonium, medicijnresten en eventueel voor andere stoffen. Omvang van de extra investeringen wordt bepaald in het traject van de afvalwaterstrategie 2.0.

- Kwaliteitsverbetering in reeds afgeronde inrichtingsprojecten, te starten bij de Esperloop/Snelle Loop, Peelse Loop en Vierlingsbeekse Molenbeek, maar later in nog 10-20 waterlichamen vragen om extra investeringen. Een indicatie voor de totale investeringen hiervoor is € 20 miljoen bruto, waarvan € 10 miljoen netto voor Aa en Maas. In de eerste 3 genoemde projecten gaat het dan om circa € 3 miljoen aan netto investering voor Aa en Maas.
- De kosten voor ontvlechting van de Aa en het kanaal in Helmond hangen heel sterk af van de wijze waarop dit gebeurt. Het gaat snel om tientallen miljoenen (met mogelijke bijdragen vanuit provincie, gemeente, rijk en EU). Er worden nu middelen opgenomen om een verkenning te starten. Uiteindelijke realisatie zo'n 5 tot 10 jaar vergen.
- Aanpak van te krappe waterlopen loopt grotendeels mee met inrichtingsprojecten zoals beekherstel, evz en nvo. Er zullen daarnaast gericht projecten opgestart worden voor trajecten waar die combinatie niet kan worden gemaakt. Indicatief bedrag aan investeringen voor de komende 10 jaar is € 5 miljoen.
- Inzet op kwelherstel, te starten rondom de Goorloop en de Esperloop, maar later in nog circa 5 waterlichamen. Een indicatie voor de totale investeringen hiervoor is € 20 miljoen bruto, waarvan € 10 miljoen netto voor Aa en Maas. In de eerste 2 genoemde gebieden gaat het dan om circa € 4 miljoen netto investering voor Aa en Maas.
- Enkele mogelijke kleinere extra investeringen in slibvangen rondom overstorten, en verbeteren van de werking van diverse vispassages. Dit gaat opgeteld naar verwachting om orde grootte 3 miljoen afhankelijk van later te maken keuzes.

De hierboven beschreven indicatieve investeringen worden opgenomen in de meerjarenbegroting. Financiële doorwerking van deze investeringen naar de belastingtarieven vindt pas plaats na afronding van de projecten. Dit is voor het overgrote deel na 2027.

thema	activiteit	waterlichaam	Prioriteit (0/1)	extra Re / tijd	extra investeringen (in k€)	extra kosten (in k€)	status 0= nog starten, 1 = lopend/gemaakt 2 = bijna klaar, 3 = afgerond 4 = later, 5 = niet, 6 = niet doen	2025	2026	2027	>2022	Industrie-chemicaliën 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = goed (groen)	PAKs	metalen	dbm+ biociden	Nutriënten 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = goed (groen)	Temperatuur	chloride	Zuurstof	Vissen 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = goed (groen)	Macrofauna	Overige waterflora	Fytoplankton
beheer & onderhoud	Langere termijn programma gericht op aanpak te krappe waterlopen: inzet op extra ruimte in de beek, bv gekoppeld aan de verbeteracties voor de inrichting zoals realisatie nvo.	meerdere	1	0	5000	0	0			x												
beheer & onderhoud	Pilots uitvoeren en mede op basis daarvan bepalen of we op meer locaties maaisel willen afvoeren	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x												
beheer & onderhoud	Zorgen voor heldere uitgangspunten inrichtingsprojecten voor B&O en plaagsoorten	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x												
beheer & onderhoud	B&O'ers helpen bij maken van integrale afwegingen o.a. door zorgen voor voldoende ondersteuning van hydroloog, ecoloog	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x												
beheer & onderhoud	Optimalisatie maaibeheer Aa vanaf Eeuwselsche Loop tot Helmond	NL38_3G	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Bekijken hoe onderhoud extensiever kan in Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop, op basis van maaiproeven in De Vlier	NL38_4E	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Aanpak exoot Hemelboom in beekgraaf	NL38_2I	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Aanpak dominantie van riet in Bossche sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	NL38_6P	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Aanpak dominantie van riet in Drongelens Kanaal	NL38_6H	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Met aanpassing peilbeheer en aandacht voor bever stroming verbeteren in Esperloop en Snelle Loop	NL38_2k	1	0	0	0	0	x	x	x												
beheer & onderhoud	In Esperloop onderzoeken hoe het maaibeheer nog extensiever kan, naar niets doen	NL38_2k	1	0	0	0	0	x	x	x												
beheer & onderhoud	onderzoek naar impact Amerikaanse rivierkreeft in Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	NL38_3s	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	mogelijkheid aanbrengen beverwerend gaas onderzoeken	NL38_8I	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	onderhoudsknelpunt Loosbroeksestraat oplossen Groote Wetering	NI38_2H	1	0	0	0	0			x												
beheer & onderhoud	maaibeheer extensiveren naar bv stroombaanmaaien in Hertogswetering en Hoefgraaf	NL38_7D	1	0	0	0	0	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	verkennen meer ecologisch maaibeheer Lage Raam gegraven	NL38_8G	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	optimalisatieslag peilbeheer en waterverdeling Sint Anthonisloop - Lage Raam	NL38_8G	1	0	0	0	0			x												
beheer & onderhoud	verkennen meer ecologisch maaibeheer Peelkanalen-Defensiekanaal	NL38_8K	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	onderzoeken hoe we naar lagere onderhoudsfrequentie kunnen gaan in Peelse Loop	NL38_2J_2	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Onderzoek naar waterverdeling Boekel - Peelse Loop	NL38_2J_2	1	0	0	0	0		x													
beheer & onderhoud	Optimaliseren maaibeheer St Anthonisloop met oa aanpak overdadige rietgroei	NL38_8S_2	1	0	0	0	0	x														
beheer & onderhoud	Optimaliseren maaibeheer St Jansbeek met oa aanpak sterrenkroos	NL38_8Q	1	0	0	0	0	x														
beheer & onderhoud	verschillende doelen moet worden gemaakt	meerdere	1	0	0	0	0	x														
beheer & onderhoud	Verbreden stuw GZ in St Anthonisloop, om daarna extensiever te kunnen onderhouden	NL38_8P_2	1	0	0	0	0			x												
beheer & onderhoud	Aanpak grote hoeveelheid bagger in de beekgraaf	NL38_2I	1	0	0	0	1	x														
beheer & onderhoud	Invoeren KRW-proof baggeren (differentiëren in ruimte en tijd + data gedreven)	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	verder doorontwikkelen maaibeheer	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	beleidsevaluatie oeververdediging	meerdere	1	0	0	0	2	x														
beheer & onderhoud	Opstellen Beleid / Aanvalsplan invasieve exoten	meerdere	1	0	0	0	2	x														
beheer & onderhoud	Opstellen Beverplan dat ook ingaat op KRW	meerdere	1	0	0	0	2	x														
beheer & onderhoud	Zorgen bij herinrichting voor meer ruimte voor Kievitsloop	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	2	x	x	x												
beheer & onderhoud	Aanpak watercrassula in Eeuwselsche Loop en aandacht voor beverproblematiek	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	2	x	x	x												
beheer & onderhoud	Aanpak watercrassula in Astense Aa	NL38_4K	1	0	0	0	2	x	x	x												
beheer & onderhoud	Extensiever beheer Biezenloop bij herinrichting	NL38_1I	1	0	0	0	2	x	x	x												
beheer & onderhoud	Aanpak Groote waternavel in Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	NL38_6P	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak Groote waternavel in Drongelens Kanaal	NL38_6H	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	bestrijden watercrassula in Goorloop tot aan wilhelminakanaal	NL38_3s	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel in Lage Raam	NL38_8I	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak parelvederkruid in Laarakkerse Waterleiding	NL38_8I	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	herstellen hout pakketten in Laarakkerse Waterleiding en Graafsche Raam	NL38_8I	1	0	0	0	2	x	x													
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel in groote wetering	NI38_2H	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Voorkomen verspreiding parelvederkruid vanuit Graspeelloop naar Hooge Raam	NL38_8F	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor stagnatie in de stroming door de bever in de Hooge Raam	NL38_8F	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	via nieuw peilbesluit naar natuurlijker of vast peil	NL38_7D	1	0	0	0	2	x	x													
beheer & onderhoud	Aandacht voor stagnatie in de stroming door de bever in de Kleine Aa	NL38_3P	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak watercrassula in Kleine Wetering	NL38_2C	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor sterrenkroos en bevers in Lage Raam gegraven	NL38_8G	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel in Leijgraaf	NL38_2G	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak Waterteunisbloem in Hedikhuizense Maas en grote waternavel en rivierkreeft in Luisbroekse Wetering	NL38_6K	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel in Nieuwe Loonse Vaart	NL38_6F	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel in Oeffeltse Raam	NL38_8P_2	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Oeffeltse Raam	NL38_8P_2	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Oploosche Molenbeek	NL38_8P_1	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Sambeeksche Uitwatering	NL38_8O	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in St Jansbeek, die oa effect heeft op functioneren vispassages	NL38_8Q	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak grote waternavel, met extra aandacht voor instroom vanuit de Maas	NL38_8J	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Tochtsloot	NL38_8J	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Tovensche Beek	NL38_8T	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aanpak Watercrassula in Eindhovens Kanaal (met waterschap De Dommel)	NL99_SC_SD_4_2	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Diverse B&O knelpunten in Loobeek en Molenbeek meenemen in kwaliteitsverbeterend project dat loopt	NL99_LOOBMOLE	1	0	0	0	2	x	x	x												
beheer & onderhoud	Aanpak Grote Waternavel en Japanse Duizendknoop in Peelkanalen	NL99_PEELKAN	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor bever in Peelkanalen	NL99_PEELKAN	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Beverplan opstellen dat ook ingaat op wat er nodig is t.a.v. de bever gelet op de KRW-doelstellingen	meerdere	1	0	0	0	2	x														
beheer & onderhoud	Na herinrichting onderhoud goed afstemmen op KRW doelen	NL38_2C	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Onderhoud en functioneren drijvende eilanden goed in de gaten houden	NL38_8I	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
beheer & onderhoud	Experimenteren met een slibvang en / of filtermoeras	meerdere	0	0	0	50	4				x											
beheer & onderhoud	Extensiever beheer Aa bij Helmond als opnieuw wordt ingericht	nl38_3r	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Zorgen voor meer ruimte voor de Beekgraaf, zodat de frequentie van het onderhoud omlaag kan	NL38_2I	0	0	500	0	4				x											
beheer & onderhoud	Aanpak slibophoping in Biezenloop	NL38_1I	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Op basis van systeemanalyse bepalen wat nodig is om extensiever te kunnen beheren in Dungense Loop	NL38_1c	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Oudere aangebrachte houtpakketten in Lactariabeek vernieuwen	NL38_8V	0	0	0	25	4				x											
beheer & onderhoud	Bij uitvoeren groot onderhoud kijken of huidige inrichting van oever kan worden geoptimaliseerd	NL38_6F	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Realiseren zandvangen in Oeffeltse Raam	NL38_8P_2	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Optimaliseren waterverdeling Oploosche Molenbeek	NL38_8P_1	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Aandacht voor de bever en de hoge baggerfrequentie die agv de bever gehanteerd wordt in Peelkanalen-Defensiekanaal	NL38_8K	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Realiseren van extra ruimte in de Tochtsloot, zodat er het maaibeheer meer ecologisch kan	NL38_8J	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Onderzoek optimalisatie peilbeheer landgoed Wamberg	NL38_1B	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Optimalisatie maaibeheer Wambergsche beek	NL38_1B	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Onderzoek hoe onderhoudsfrequentie omlaag kan in Peelkanalen	NL99_PEELKAN	0	0	0	0	4				x											
beheer & onderhoud	Baggeren van hotspots van verontreinigingen	meerdere	0	0	1000	0	9															
grondwater	extra inzet kwelherstel in grootste bovenstroomse deel Goorloop	NL38_3S	1	0	2000	0	0	x	x	x	x											
grondwater	extra inzet kwelherstel in grootste bovenstroomse deel Esperloop / Snelle Loop	NL38_2k	1	0	2000	0	0	x	x	x	x											
grondwater	Aan de aanvulling van het grondwater en kwelherstel werken wij via het grondwaterconvenant en Droogte-agenda.	meerdere	1	0	0	0	2															
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van GGA Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek	NL38_6P	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van GGA Vitale Peel	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van GGA Strabrechtse Heide, met daarbij NNP Sang en Goorkens	NL38_3S	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van GGA De Bult	NL38_4E	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van NNP Wijboschbroek	NL38_1I	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Optimaliseren waterhuishouding Natura 2000 en Natte Natuurparels door realisatie van NNP Hooge Raam	NL38_8F	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Provincie inventariseert met trekkers van de Natura2000 en Natte Natuurparels waar vrijwillige grondverwerving niet lukt	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
grondwater	Onderzoeken in hoeverre wijstherstel ter hoogte van Strijbosch kan bijdragen aan het verminderen van droogval	NL38_2E	0	0	0	0	4				x											
grondwater	Versnelde inzet op extra waterconservering en infiltratie, gericht op meer kwel richting Peelseloop en daarmee de stroming verbeteren	NL38_2J_2	0	1	2000	0	4				x											
grondwater	Inzet op verhoogde grondwaterstanden in omgeving Kleine Aa tbv kwelherstel en natura2000	NL38_3P	0	0,25	500	0	4				x											
grondwater	onderzoeken in hoeverre wijstherstel rondom Strijbosch droogval Landmeerse Loop beperkt	NL38_2E	0	0	0	0	4				x											
grondwater	onderzoeken in hoeverre kwelherstel bij St Anthonisbossen mogelijk is met effect naar Ledeackerse beek	NL38_8S_1	0	0	0	0	4				x											
grondwater	Onderzoeken of en hoe kwelherstel kan plaatsvinden bij de St. Anthonisbossen	NL38_8S_1	0	0	0	0	4				x											
grondwater	Het is gewenst om in te zetten op kwelherstel. Onderzocht dient te worden hoe dit gerealiseerd kan worden	NL38_8V	0	0	0	0	4				x											
inrichting	Bekijken waar en hoe beschaduwing mogelijk is zonder andere doelen in de weg te zitten	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x												
inrichting	In projecten scherp(er) definieren wat de eisen zijn vanuit KRW en andere doelen	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x	x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen inrichting Esperloop en Snelleloop	NL38_2K	1	0,5	1000	0	0		x	x	x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende optimalisatie inrichting Peelse Loop	NL38_2J_2	1	0,5	1000	0	0		x	x	x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen Vierlingsbeekse Molenbeek	NL99_LOOBMOLE	1	0	1000	0	0		x	x	x											
inrichting	Ontvlechting beeksysteem en kanaal bij Helmond	NL38_3G	1	1	20000	100	0		x	x	x											
inrichting	Opstart project geprogrammeerde beekherstel Esperloop Neerstraat	NL38_2K	1	0,2	0	0	0	x	x	x	x											
inrichting	Opstart project geprogrammeerde beekherstel Snelleloop benedenstrooms	NL38_2K	1	0,9	0	0	0		x	x	x											
inrichting	Opstarten project geprogrammeerde beekherstel (Diesdonk, Aa en Astense Aa)	NL38_3G	1	0,9	0	0	0	x	x	x	x											
inrichting	Pachtpercelen gemeenten afkopen om inrichtingsopgave Hoefgraaf te versnellen	NL38_7D	1	0	0	0	0	x														
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Lage Raam gegraven	NL38_8G	1	0	0	0	0		x	x	x											
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Nieuwe Loonse Vaart	NL38_6F	1	0	0	0	2		x	x	x											
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Peelkanalen-Defensiekanaal ea	NL38_8K	1	0	0	0	2		x	x	x											
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Sambeekse Uitwatering	NL38_8O	1	0	0	0	0		x	x	x											
inrichting	Restopgave beekherstel Aa bij Helmond (instroompunt effluent tot Bakelsche weg)	NL38_3R	1	0	0	0	0		x	x	x											
inrichting	Uitvoeren verbetermaatregelen bij al aangelegde vispassages (40 stuks)	meerdere	1	0	1000	0	0	x	x	x												
inrichting	Onderzoeken alternatieven beekherstel Stads-Aa (upgrade Rosmalense Aa of bypass)	NL38_6O_2	1	0	0	0	2		x	x												
inrichting	Onderzoeken verleggen deel nvo naar Heitraksche Loop	NL38_3Q	1	0	0	0	1		x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Stads-Aa	NL38_6O_2	1	0	0	0	1	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Koningsvliet en Koppelsloot	NL38_6G	1	0	0	0	1	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Lorregraaf en andere M1 waterlopen	NL38_7F	1	0	0	0	1		x	x	x											
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas	NL38_6K	1	0	0	0	1		x	x	x											
inrichting	Ten behoeve van de resterende nvo inrichting de huidige grondpositie en kansen verkennen en ophalen wat uit eerdere gesprekken vanuit gebiedsplan raam is opgehaald	NL38_8K	1	0	0	0	3	x														
inrichting	uitvoeren van de geplande vismigratie maatregelen (113 stuks)	meerdere	1	0	0	0	1	x	x	x												
inrichting	kwaliteitsverbeterende herinrichting bendenstrooms de Berken Astense Aa	NL38_4K	1	0		0	2	x	x	x	x											
inrichting	Onderzoek realisatie beekherstel door mogelijkheden HOWABO (Stads-Aa)	NL38_6O_2	1	0	0	0	2	x	x													
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel (dal van de Aa, samenwerking waterschap Limburg)	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel (project Aa-dal Noord), met extra aandacht voor KRW-doelen	NL38_1D	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Bakelse Aa	NL38_4E	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Dieze	NL38_6J	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Goorloop tot aan Wilhelminakanaal met extra aandacht KRW doelen	NL38_3S	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond (Aa dal Noord en Goorloop noord)	NI38_1H	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea (Lage Raam)	NI38_8I	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Halsche Beek en Hooge Raam	NL38_8F	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Kaweiseloop	NL38_4E	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel Kleine Aa	NL38_3P	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel St. Jansbeek	NL38_8Q	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Beekerloop	NL38_3O	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Beekgraaf	NL38_2I	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Bossche sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	NL38_6P	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Dungense Loop	NI38_1C	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Eeuwselseloop (valt binnen GGA Vitale Peel)	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond (Donkervoortse loop)	NI38_1H	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Groote Wetering	NI38_2H	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Hertogswetering, Hoefgraaf ea	NL38_7D	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Kievitsloop	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Kleine Aa	NL38_3P	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Kleine Wetering	NL38_2C	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Lactariabeek	NL38_8V	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Leijgraaf	NL38_2G	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Oude Aa	NL38_4E	1	0	0	0	0	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo project Astense Aa en Soeloop	NL38_4K	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Snelleloop (clusterproject)	NL38_2K	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo 't Ven	NL38_2K	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Tochtsloot	NL38_8J	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Wambergse Beek	NL38_1B	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde beekherstel project Astense Aa en Soeloop	NL38_4K	1	0	0	0	2	x	x	x												
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo St. Anthonisloop	NL38_8S_2	0	0	0	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen Loobeek en Molenbeek	NL99_LOOBMOLE	1	0	0	0	2		x	x	x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterde maatregelen nvo Beekgraaf	NL38_2I	0	0,1	100	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende herinrichting bovenstrooms tot A67	NL38_3G	0	0,5	500	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende herinrichting bovenstroomse deel Aa bij Helmond	NL38_3R	0	0,5	500	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende inrichting nvo Drongelenskanaal	NL38_6H	0	0,1	100	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen beekherstel Tovensche beek	NL38_8T	0	0,5	500	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen benedenstroomse deel Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	NL38_3S	0	0	0	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen Graafse Raam en Laarakkerse Waterleiding (houtpakketten)	NI38_8I	0	0	0	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen Halsche Beek en Hooge Raam	NL38_8F	0	0,5	500	0	4				x											
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen nvo Lage Raam gegraven	NL38_8G	0	0	0	0	4				x											

thema	activiteit	waterlichaam	Prioriteit (0/1)	extra Re / tijd	extra investeringen (in k€)	extra kosten (in k€)	status 0= nog starten, 1 = gepostponement 2 = bijrand, 3 = afgerond 4 = later, 5 = N.v.t., 6 = niet doen	2025	2026	2027	>2027	Industrie-chemicaliën 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)			PAKs	metalen	gbm+ biociden	Nutriënten 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)		Temperatuur	chloride	Zuurstof	Vissen 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)			Macrofauna	Overige waterflora	Fytoplankton
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen nvo Oploosche Molenbeek	NL38_8P_1	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen nvo Tochtsloot	NL38_8I	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen Oeffeltse Raam e.a	NL38_8P_2	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Kwaliteitsverbeterende maatregelen St. Anthonisloop (verbreden stuwen ed)	NL38_8S_2	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Maatregelen binnen profiel voor stroming Kaweiseloop	NL38_4E	0	0,1	100	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Op basis van de uitkomsten van de hydrologische modelstudie Aa dal Noord mogelijk aanvullende maatregelen uitvoeren in de Aa en Boerdonkse Aa	NL38_1H	0	0,5	500	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Oplossing zoeken overkluizing Oploo (Oploosche Molenbeek)	NL38_8P_1	0	0,2	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Biezenloop	NL38_1I	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Munsche Wetering	NL38_7G	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Oploosche Molenbeek	NL38_8P_1	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Voordeldonkse Broekloop	NL38_3Q	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Stimulering natuurlijke zuiveringsprocessen bij inrichting	meerdere	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Uitwerken optimalisatiemogelijkheden Aa in Helmond (2.4km)	NL38_3G	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Verkenning grondposities en -strategie benedenstrooms overkluizing Rijkevoort (St. Anthonisloop)	NL38_8S_2	0	0	0	0	4				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Landmeerse Loop	NL38_2E	0	0	0	0	4					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Ledeackerse Beek	NL38_8S_1	0	0	0	0	4					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie geprogrammeerde nvo Oeffeltse Raam e.a.	NL38_8P_2	0	0	0	0	4					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Realisatie van beekherstel in plaats van nvo Beekerloop	NL38_2I	0	0	0	0	9					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
inrichting	Analyse op effecten droogte op vis en macrofauna	meerdere	1	0	0	0	2	x				●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Risico's 'waterslot' in beeld brengen voor het waterschap, maar ook samen met andere overheden, bedrijven en agrarische ondernemers	meerdere	1	0	0	50	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Beleid voor recreatief medegebruik actualiseren en beter afstemmen op krw	meerdere	1	0	0	0	0				x	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Opstellen waterschapsbeleid m.b.t. de kwaliteit van het water dat via overstorten en uitlaten op ons oppervlaktewater geloosd wordt	meerdere	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Opstellen waterschapsbeleid m.b.t. afkoppelen	meerdere	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Onderbouwen waarom een vispassage op de kruising van Oploose molenbeek en Sambeekse Uitwatering niet haalbaar is	NL38_8O	1	0	0	0	0			x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	KRW status verleggen van bovenloop Voordeldonkse Broekloop naar Heitraksche Loop	NL38_3Q	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Risico's voor ondernemers en vergunningverleners met verouderde vergunning/herziene en nieuwe vergunning scherp maken. Met VNO NCW, andere overheden en UvW	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Inzichtelijk maken wat anderen (Rijk, Maasstroomgebied, UvW, Provincie Brabant) doen aan risico analyse en voorbereiden op rechtzaken voor ons en partijen in ons gebied. Zodat wat nodig is gebeurd, maar niet dubbel.	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Pak actief signalen van burgerinitiatieven op om te kijken of het waterschap en haar partners goed voorbereid zijn op eventuele rechtzaken na 2027	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Opstellen verantwoordingsdocument	meerdere	1	0	0	100	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Beoordelen of KRW doel en typering van de Tovensche Beek passend is en op basis hiervan indien nodig typering bijstellen	NL38_8T	1	0	0	0	2	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Het bovenstroomse deel laten vervallen. Dit bovenstroomse deel maak geen onderdeel uit van het watersysteem. De wateraanvoer begint bij stuw 248K	NL38_2E	0	0	0	0	2	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Via watersysteemanalyse toetsen of bovenstroomse deel van Oeffeltse Raam kan vervallen als KRW Waterlichaam	NL38_8P_2	0	0	0	0	2	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Via watersysteemanalyse toetsen of bovenstroomse deel van Peelseloop kan vervallen als KRW Waterlichaam	NL38_2I_2	0	0	0	0	2	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
juridisch & dossier vorming	Onderzoeken hoe we bestaande houtwallen, die niet in ons eigendom zijn, goed beschermen tegen ongewenst kappen en daarnaast zorgen voor extra beschaduwen	NL38_8S_1	0	0	0	0	9					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	bronnenanalyse voor alle stoffen om eigen aandeel en aandeel RWS/WD/WL te bepalen	meerdere	1	0	0	100	0			x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	bronnenonderzoek aan PAK's PBDE, Heptachloor, etc. door ook te meten aan bagger, zwevend stof, inlaatwater en nabij riool overstorten	meerdere	1	0	0	50	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (PAK's, ammonium, kobalt, zink, imidacloprid	NL38_1D	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoek naar impact Amerikaanse rivierkreeft in Dungense Loop	NL38_1C	1	0	0	0	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	doorvertalen landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen (GBM) dat representatief is voor een aantal teelten/vormen van landgebruik in heel Nederland. In 2025 vertalen we de uitkomsten van dit meetnet door vertalen naar de situatie bij ws Aa en Maas. Inclusief beschouwing meetnetten SMWK, PACAS, Smalle en Brede Screening	meerdere	1	0,25	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Extra metingen t.b.v. samenwerking met de landbouw (samenwerking Osse Polders)	NL38_7F	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoek aan waterbodem t.b.v. kwaliteitsbaggeren. Waterbodem kan een bron zijn van N en P, maar ook van persistente stoffen (PBDE's, heptachloor). Een onderzoek aan mogelijke hotspots om daar gericht te baggeren t.b.v. waterkwaliteit kan daar inzicht in geven	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	verbinding leggen tussen KRW onderzoek met de initiatieven vanuit de Schone Maaswaterketen, waar ook gezocht wordt naar de belangrijkste vervuilende bronnen	meerdere	1	0	0	0	0	x				●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Gerichte monitoring om te volgen of de afname van Carbendazim doorzet en het zo niet het eventueel opsporen van illegaal gebruik (VTH)	NL38_1D	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Gerichte monitoring om te volgen of de afname van Carbendazim doorzet en het zo niet het eventueel opsporen van illegaal gebruik (VTH)	NL38_1H	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	cadmium: inschatten effecten landelijke aanscherping norm op doelbereik en mogelijke maatregelen	meerdere	1	0	0	0	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	nikkel onderzoek; verfijnen meetnet tbv bronopsporing nikkel (kan mogelijk vervallen als door landelijke anapassing normen normoverschrijdingen wegvallen)	meerdere	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	hexachloorbutadiëen: gezamenlijk monitoringsprogramma opzetten met ws Limburg	NL99_PEELKAN	1	0	0	0	0	x				●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	4-tertiair-octylfenol: continueren operationele monitoring in de Hertogswetering	NL38_7D	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	4-tertiair-octylfenol: afspraken maken over monitoring en beoordeling met ws Dommel voor T&T punt in de Dommel	meerdere	1	0	0	0	0	x				●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	zink toetsen aan nieuwe landleijke normen (ook 2e lijns beoordeling bij MAC)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Samen met informatiehuis water (IHW) en Aquon een pilot uitvoeren hoe we de meetgegevens vanuit het lab sneller bij het informatiehuis water kunnen krijgen en ontsluiten	meerdere	1	0	0	0	0	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen	meerdere	1	0	0	0	0	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	operationele monitoring Dimethenamid-P in Aa bovenstooms Helmond	NL38_3G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoek naar hoe een ecosysteemaanpak kan helpen de problematiek met Amerikaanse Rivierkreeft en wolhandkrabben te beperken (o.a. Dungense Loop)	meerdere	1	0	0	0	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Herberekenen van maximaal haalbare biologische doelen met de wel haalbare gehaltes wanneer je gehaltes zink, ijzer aluminium e.d. niet kunt verlagen tot doelen / nomen.	meerdere	1	0	0	0	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied en in de zuiveringsregio rwzi Asten voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (PAK's, ammonium, kobalt, zink, imidacloprid	NL38_3G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH	NL38_4K	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Beschouwen of het vismigratieknelpunt bij de molen in de Vlier in Deurne kan vervallen	NL38_4E	1	0	0	0	0		x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_4E	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_3O	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_2I	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_1I	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoeken of en hoe de dominantie van riet een probleem vormt in het behalen van de ecologische doelen.	NL38_6P	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Brononderzoek imidacloprid in de Koningsvliet.	NL38_6G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_6P	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_6J	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_1c	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_2k	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_1J	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_3S	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_1H	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8I	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NI38_2H	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8F	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_7D	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_3P	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_6G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_2E	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8S_1	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_2G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_7F	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_7G	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoeken of de aanwezige beschoeiing bij de instroom een probleem vormt voor de biologische parameters en bekijken of de afkalving op een meer natuurlijke manier opgelost kan worden	NL38_6F	1	0	0	0	0			x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_6F	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoeken of en hoe de zandafzet verminderd of beter geregulleerd kan worden	NL38_8P_2	1	0	0	0	0	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8P_2	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8P_1	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8K	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoeken of en hoe de stuw ter hoogte van Unidek in Gemert vispasseerbaar gemaakt kan worden.	NL38_2I_2	1	0	0	0	0	x	x			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_2I_2	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8O	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8Q	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_6O_2	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_8J	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH	NL38_8T	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_3Q	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Onderzoeken of aanvoer/stroming in de Wambergsche beek vergroot kan worden	NL38_1B	1	0	0	0	0		x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten	NL38_1B	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
monitoring & onderzoek	Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten/lozingen	NL38_5D	1	0	0	0	0	x	x	x		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

thema	activiteit	waterlichaam	Prioriteit (0/1)	extra Re / tijd	extra investeringen (in k€)	extra kosten (in k€)	status 0= nog starten, 1 = lopend/gemaakt 2 = tijdrand, 3 = afgerond 4 = later, 5 = N, 6 = niet doen	2025	2026	2027	>2027	Industrie-chemicaliën 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)			PAKs	metalen	dbm+ biociden	Nutriënten 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)		Temperatuur	chloride	Zuurstof	Vissen 0= n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = beperkt (geel), 3 = groot (groen)			Macrofauna	Overige waterflora	Fytoplankton
monitoring & onderzoek	Onderzoek doen naar herintroductie (inzaaien of transplanteren) van water- en oeverplanten	meerdere	0	0	0	100	9																					
monitoring & onderzoek	Onderzoek doen om te bekijken of herintroductie van vis een handelingsperspectief is bij het achterblijven van visstanden wanneer de inrichting en waterkwaliteit op orde zijn	meerdere	0	0	0	100	9																					
monitoring & onderzoek	Onderzoeken hoe het bedrijventerrein invloed heeft op de waterkwaliteit	NL38_1I	0	0	0	25	9																					
monitoring & onderzoek	Onderzoeken welke kansen de natuurontwikkeling mbv bagger biedt in de Erteldplas ten aanzien van de KRW doelen	NL38_6J	0	0	0	50	9																					
monitoring & onderzoek	Analyse aan impact uitheemse vlokreeften op macrofauna gemeenschap + doorkijk naar mogelijke daarbij behorende maatregelen	NL38_6Q	0	0	0	0	9																					
monitoring & onderzoek	Onderzoek naar hydrologisch functioneren Bakelse Plassen	NL38_2k	0	0	0	25	9																					
monitoring & onderzoek	Inzichtelijk maken waar drainage ligt en effluent hiervan monitoren	NL38_1H	0	0	0	25	9																					
monitoring & onderzoek	Kwaliteit aanvoer bepalen (Aa en Leijgraaf) om te bepalen of dit de KRW doelen van de Groote Wetering in de weg zit.	NI38_2H	0	0	0	25	9																					
monitoring & onderzoek	Aangebrachte houtpakketten bovenstrooms onderzoeken en monitoren op voldoende effectiviteit en zonodig aanvullende of alternatieve maatregelen uitvoeren	NL38_8V	0	0	0	25	9																					
monitoring & onderzoek	Aanpassen wijze van projecteren van monitoringsgegevens naar dit waterlichaam	NL38_7F	0	0	0	0	9																					
monitoring & onderzoek	Monitoren effecten van aangepast beheer	NL38_3Q	0	0	0	50	9																					
programma management	De relevante documenten voor het Algemeen Bestuur geven we een plek op de website, zodat ook voor het AB die informatie makkelijk te raadplegen is.	meerdere	1	0		0	3	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Aanspreken van De Dommel en Rijkswaterstaat op normoverschrijdende stoffen op de plekken waar vandaan water het Drongelens Kanaal instroomt	NL38_6H	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Bepalen, in overleg met Rijkswaterstaat, welke status dit deel van de Zuid-Willemsvaart heeft en welke maatregelen mogelijk zijn om de doelen te realiseren	NL38_5D	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Beschikbaar stellen van subsidie en/ of man-/denkkracht aan de gemeenten voor/ bij het ontwerpen en/of uitvoeren van hun handelingsperspectieven	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Bespreken kansen aanpassen overstort Heesch met gemeente	NL38_2C	1	0	0	0	0	x																				
samenwerken & aanspreken	Binnen Stad als Spons in gesprek gaan met gemeente Helmond en Laarbeek om overstorten te saneren	NL38_3R	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Deelnemen aan / kennis inbrengen bij ZLTO dialoog/actietafels	meerdere	1	0,5	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Doorzetten van GGA Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek	NL38_6P	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	gebiedsproces met agrarische sector in Koningsvliet	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	gebiedsproces met agrarische sector in Osse Polder	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	gebiedsproces met agrarische sector in Westerbeek (SGB)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	gebruiken Actieplan chemische stoffen VNO NCW van MKB Nederland vooor bewustzijn en actie op verminderde belasting van het oppervlaktewater met normoverschrijdende stoffen	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Gemeenten informeren over de KRW-toestand van en over de zuurstofdips (lager dan 4 mg/l) in de waterlichamen (incl. stroomgebied) waarop zij via hun overstorten en uitlaten lozen. Daarbij ook de gemeente informeren over onze beelden van het aandeel aan stikstof en fosfor dat in het KRW-waterlichaam aanwezig is dat afkomstig is uit hun overstorten, uitlaten en IBA's.	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Gewenst is om de wateroverlast-gevoelige teelten te verplaatsen naar buiten het beekdal en in het beekdal inzetten op natte teelten	NL38_3S	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In de GGA Vitale Peel nadrukkelijker aandacht vragen voor de benodigde verbetering van de waterkwaliteit	NL38_4K	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In de GGA Vitale Peel nadrukkelijker aandacht vragen voor de benodigde verbetering van de waterkwaliteit.	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met Rijkswaterstaat en ws Limburg over de kwaliteit van het inlaatwater vanuit de rijkswateren en Peelkanaal	NL38_4E	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas	NL38_7F	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap de Dommel om bronnen van overschrijdende stoffen te achterhalen	NL99_5C_SD_4_2	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap Limburg over welk deel van de normoverschrijdingen in dit waterlichaam zijn oorsprong in Limburg kent (o.a. rwzi Meijel)	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap Limburg over welk deel van de normoverschrijdingen in dit waterlichaam zijn oorsprong in Limburg kent en wat zij daar aan gaan doen.	NL38_4K	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek met de gemeente Sint-Michielsgestel specifiek aandacht te hebben voor de drainage van de sportvelden in Berlicum, overstort Hoefsevonder en de waterpartij bij de Achterweg	NL38_1B	1	0	0	0	0	x																				
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over de normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas	NL38_8O	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over de normoverschrijdende stoffen in Maas- en kanaalwater	NL99_PEELKAN	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater en de vispasseerbaarheid van de Hemelrijkse Waard	NL38_7D	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap de Dommel over de normoverschrijdende stoffen in het aanvoerwater vanuit de Peelrijt.	NL38_3P	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap de Dommel over de normoverschrijdingen in de Dommel en over eventuele aanvullende acties in ons deel van het waterlichaam (ook ecologisch) om de doelen te halen.	NL99_BO_BE_2	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap Limburg over de kwaliteit van het water dat wij in Limburg ontvangen	NL38_8V	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap Limburg over de parameters die niet voldoen en de oorzaak daarvan	NL99_LOOBMOLE	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek gaan met waterschap Limburg over verbetermaatregelen voor de biologie en in het beheer en onderhoud	NL99_PEELKAN	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Inzet op regelgeving gericht op minder uit- en afspoeling van N en P, primair via landelijke spoor (LVVN, mestwetgeving, nitraat actieprogramma's)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Lobby voor nationale maatregelen bronaanpak PFAS (w.o. PFOS)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Maximaliseren deelname van DAW en Schoon Water voor Brabant,	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Met andere partijen in Nederland zoeken naar oplossingen voor zinkprobleem (stofgerichte ketenaanpak, lead bij RWS / IenW)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Met gemeenten in gesprek over lozing N, P, NH4, organisch materiaal (BZV) uit overstorten	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Mogelijkheid nagaan van gebruik BedrijfsBodem- en Waterplan voor verminderen emissies	meerdere	1	0	0	0	0																					
samenwerken & aanspreken	Ondersteunen van regionale trajecten zoals BodemUp gericht op verminderen van emissies van nutriënten en ammonium pieken	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Onderzoeken of telen op trays bij aardbeienplantenteelt een alternatief kan zijn	NL38_2I	1	0	0	0	0	x																				
samenwerken & aanspreken	Samen met de gemeente willen wij onderzoeken of onze beelden over de geloosde hoeveelheden water overeenstemmen met hun gedetailleerdere berekeningen en/of metingen	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Samen met de gemeente willen wij onderzoeken welke maatregelen zij kunnen nemen om de impact te verkleinen	meerdere	1	0,5	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Samenwerken met provincie, zodat de plannen voor de N279 geen negatieve impact op de KRW hebben	NL38_1J	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsproces en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeente en provincie	NL38_BRA_02_3E	1	0	0	100	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Samen met provincie inzet op KRW ambassadeurs voor gemeenten	alle	1	0	0	50	0	x	x	x	x																	
samenwerken & aanspreken	Rijk vragen om een totaalverbod op imidacloprid, deltamethrin	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Samen met de landbouw in het project Aa-dal Noord de N en P belasting vanuit het stroomgebied van dit waterlichaam zelf reduceren	NL38_1D	1	0	0	0	2	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	In gesprek blijven met de gemeente Den Bosch over het kunnen uitvoeren van zowel de projecten vanuit de gemeente als het realiseren van onze KRW opgaven. Hiervoor een interne koers en afwegingskader ontwikkelen	NL38_6J	1	0	0	0	2	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Met de gemeente Den Bosch in overleg ten aanzien van de recreatieve functie en gemeentelijke ontwikkelingen om te bepalen in hoeverre dit al dan niet samengaat met de KRW opgave en onderzoeken welke alternatieven er mogelijk zijn	NL38_6O_2	1	0	0	0	2	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Onderzoeken verdienmodel bufferstroken voor boeren, in samenwerking met het Agrarisch Collectief Oss (ACO)	NL38_7F	1	0	0	0	2	x	x	x																		
samenwerken & aanspreken	Afhankelijk van het onderzoek naar N en P inzet op reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_3Q	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	In gesprek met Staatsbosbeheer over hun onderhoud aan de houtwal en onze wens voor beschaduwing. Eventueel aankopen van deze gronden	NL38_8V	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Met de beheerder van de Sint Anthonisbossen in gesprek over omvorming van naaldhout naar loofbos en extra waterconservering	NL38_8K	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via bovenwettelijke samenwerken en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_2G	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via bovenwettelijke samenwerken en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_4K	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsproces en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_3G	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_1H	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_3P	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8G	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8I	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8P_1	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_2E	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NI38_2H	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_2I	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_2I_2	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_3O	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_3S	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_4E	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_6F	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_7D	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_7F	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_7G	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8F	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8J	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8K	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8O	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8P_2	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8Q	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8S_1	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8S_2	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie	NL38_8T	0	0	0	0	4				x																	
samenwerken & aanspreken	Aansluiten bij voorlichting particulieren en landbouw over gebruik chloride	meerdere	0	0	0	0	9																					
stedelijk afvalwater	Aanleg van slibvangen in waterlichamen in en rondom stedelijk gebied	meerdere	1	0	2000	0	0		x																			
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan geschikte locaties voor slibvangen in waterlichamen in en rondom stedelijk gebied	meerdere	1	0	0	0	0	x	x																			
stedelijk afvalwater	Voor iedere zuivering apart bepalen waar en hoe extra buffercapaciteit gericht op oa ammonium nodig/haalbaar is op riool, op de zuivering en achter de zuivering	meerdere	1	0	0	50	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Procesoptimalisatie rwzi's gericht op het voorkomen van ammoniumpieken in het effluent	meerdere	1	0	0	50	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Bronnenanalyse KRW-probleemstoffen rwzi's, influentstrategie	meerdere	1	0,5	0	75	0	x	x																			
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan emissieroutes PFOS via indirecte lozingen naar rwzi	meerdere	1	0	0	0	0	x	x																			
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan emissieroutes PBDE's via indirecte lozingen door afval verwerkers naar rwzi	meerdere	1	0	0	0	0	x	x																			
stedelijk afvalwater	Bronaanpak voor ammonium op rwzi Dinther	NL38_1D	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Kernen met opvallende normoverschrijdingen en een verwachte bron in het bebouwde gebied identificeren (samen met gemeente bronoonderzoek) tbv traject S&A	meerdere	1	0	0	100	0	x	x																			
stedelijk afvalwater	Opstellen van beleid voor overstorten en hemelwateruitlaten: onder welke voorwaarden kan (regenwater)riolering afgekoppeld worden?	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
stedelijk afvalwater	Opbouwen en uitbreiden kennis over de ammoniumdynamiek in het oppervlaktewatersysteem rondom een zuivering (o.a sensorenmeetnet met hoogfrequente metingen). Uitbreiding met ammonium is daarbij nog nodig om meer grip/inzicht te krijgen in het optreden van ammonium pieken.	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Onderzoeken bij rwzi Dinther of er grote bedrijfslozingen zijn voor opgelost zink om zo in gesprek te kunnen gaan tot een brongerichte aanpak	NL38_1D	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Nader onderzoek bij Dinther, Oijen, Asten en Aarle-Rixtel naar verdeling Zn opgelost en Zn totaal in influent en effluent in relatie tot het oppervlaktewatersysteem en verschil in bijdrage tussen zomer- en winterhalfjaar om zo meer inzicht te krijgen op de relatieve bijdrage van effluent van deze rwzi's en nieuwe aanknopingspunten voor handelingsperspectief	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	In gesprek blijven bij uitbreidingen op nieuwe bedrijfsaansluitingen bij LvC en Dinther en huidige vergunning actualiseren indien nodig	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Doorzetten verbetering effluent rwzi Aarle Rixtel	NL38_3R	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Samen met gemeenten inzichtelijk maken frequentie overstorten en kwaliteit van deze overstorten en maatregelen definiëren	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Verbeteren effluentkwaliteit rwzi Dinther	NL38_2I	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Optimaliseren rwzi Dinther gericht op beperken ammonium	NL38_2I	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Onderzoeken of en wanneer aanvullende buffering mogelijk is bij rwzi Dinther	NL38_2I	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Optimalisatie van de zuivering gericht op ammonium in het effluent	NL38_6J	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Onderzoeken of zo ja wanneer de buffercapaciteit rond rwzi Den Bosch kan worden vergroot	NL38_6J	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Onderzoeken waterharmonica kans RWZI Vinkel	NI38_2H	1	0	0	0	0	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	KRW meenemen in betrekken stoffen in zuiveringsheffing	meerdere	1	0	0	0	0		X	X	X																	
stedelijk afvalwater	Onderzoeken of gerealiseerde en geplande zuiveringsstappen (bv PACAS en ozon in Dinther) als bijvangst ook zuiveren op metalen, gewasbeschermingsmiddelen (carbendazim, imidacloprid, heptachloor), industriele stoffen (PFOS, PBDE).	NL38_1D	1	0	0	0	0		x																			
stedelijk afvalwater	Realisatie afvalwaterstrategie 1.0	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Voorbereiden van afvalwaterstrategie 2.0 waarin ook andere stoffen worden meegenomen. Hierbij focus op bronaanpak	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Bouw extra zuiveringstap rwzi's gericht op verwijdering van medicijnresten (doorlooptijd tot 2037)	meerdere	1	0	0	0	2				x																	
stedelijk afvalwater	Participeren in onderzoek naar doorontwikkeling van helofytenfilters gericht op aanpak ammoniumpieken (verticale systemen, inzet meer soorten organismen)	meerdere	1	0	0	0	2	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Effluentverbetering rwzi Vinkel voor nutriënten en medicijnresten (loopt)	NI38_2H	1	0	0	0	2	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Doorzetten renovatie en effluentverbetering rwzi Oijen	NL38_7D	1	0	0	0	2	x	x	x																		
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan zuiveringstechnieken voor o.a. PAKs bij gemengde overstorten	meerdere	0	0	0	25	4				x																	
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan zuiveringstechnieken voor o.a. PAKs bij hemelwateruitlaten	meerdere	0	0	0	25	4				x																	
stedelijk afvalwater	Proberen om bestaande chloride-lozingen op onze rwzi's terug te dringen	meerdere	0	0	0	0	4				x																	
stedelijk afvalwater	Onderzoek aan emissieroutes imidacloprid via indirecte lozingen naar rwzi	meerdere	0	0	0	50	9																					
stedelijk afvalwater	Rwzi Aarle Rixtel laten lozen op Zuid-Willemsvaart	NL38_3R	0	5	0	30000	9																					
stedelijk afvalwater	Verleggen van effluentleiding vanuit rwzi naar de Maas	NL38_7D	0	0	0	0	9																					
VTH	Urgentie creëren bij Provincie/gemeenten/omgevingsdiensten om op die probleemstoffen en gebieden te acteren	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Urgentie creëren bij bedrijven om hun verantwoordelijkheid te nemen ten aanzien van operationele processen (weet wat je loost, heb je de juiste vergunningen voor de lozingen, maak vergunning op orde):	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Voorafgaand aan / gekoppeld aan die herziening lozingsvergunningen verscherpte controles / metingen aan de relevante KRW-stoffen uitvoeren	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	afspraken met omgevingsdiensten over advisering bij actualisatie van vergunningen	meerdere	1	0	0	100	0		x	x	x																	
VTH	directe lozingen op kaart zetten (vergunde lozingen en directe lozingen onder algemene regels)	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Waar nodig sterker sturen vanuit ons adviesrecht bij indirecte lozingen	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Opstellen verscherpte regelgeving en/of vergunningplicht rondom indirecte lozingen	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Uitwerken (en bestuurlijk worden afgestemd) op welke wijze het aanspreken van gemeenten en omgevingsdiensten wordt ingevuld	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x																	
VTH	Werken we voor gebiedspecifieke knelpunten aan nieuw beleid om te kunnen sturen op lozingen die tot normoverschrijding leiden. à beleidsrijke wijziging verordening. Na aanpassing van beleid komt vervolgens VTH in beeld	meerdere	1	0	0	0	0	x	x	x	x		

thema	activiteit	waterlichaam	Prioriteit (0/1)	extra Re / tijd	extra investeringen (in k€)	extra kosten (in k€)	status 0 = nog starten, 1 = gepostponement 2 = bezand, 3 = afgerond 4 = later, (done), 5 = niet (done)	2025	2026	2027	> 2027	Industrie-chemicaliën 0 = n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = bepaald (geel), 3 = goed (groen)	PAKs	metalen	cbm+ biociden	Nutriënten 0 = n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = bepaald (geel), 3 = goed (groen)	Temperatuur	chloride	Zuurstof	Vissen 0 = n.v.t. (zwart), 1 = negatief (rood), 2 = bepaald (geel), 3 = goed (groen)	Macrofauna	Overige waterflora	Fytoplankton

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Analyse handelingsperspectief KRW 2027 Waterschap Aa en Maas

Versie 6, 6 mei 2025

Analyse handelingsperspectief KRW 2027

Auteurs: Sarah Van Bost; Esmée Gevers; Edwin Hes; Erik Oomen; Frank van Herpen

Datum: 6 mei 2025

Bijdragen van: Brenda Arends; Karin Bertens Zorzano; Frank van der Bolt; Wiet van Bragt; Bart Brugmans; Susan Dingarten; Koen Dorn; Joris van Erve; Rob Fraaije; Luuk van Gerven; Wim van der Hulst; Gerard de Jong; Jos Kruit; Wilco van Laarhoven; Harrie Menning; Sam Minekus; Bart Niemeijer; Erwin van de Pol; Carlo Rutjes; Janneke Snijders; Bram Spierings; Bart Verberkt; Anne Wim Vonk; Hanneke van Zuilichem.

Opdrachtgever: Rob Merkelbach

Dit rapport betreft een achtergrondrapportage bij het Aanvullend KRW-uitvoeringsprogramma.

Samenvatting

Het doel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het realiseren en behouden van schoon en gezond oppervlaktewater en grondwater zonder achteruitgang. De uiterste deadline voor het realiseren van deze doelstelling is eind 2027. Die deadline komt dichtbij en diverse studies en onderzoeken wijzen uit dat we de doelen niet gaan halen. Daarom werkt waterschap Aa en Maas uit op welke vlakken we de doelen niet gaan halen, wat het waterschap en/of andere partijen extra kunnen doen om de doelen wel te halen of hoe onderbouwd kan worden waarom de doelen niet gehaald worden. Deze rapportage vormt hiervoor een belangrijk basisdocument en beschrijft waar en waarom we bepaalde doelen niet dreigen te halen en wat we eraan kunnen doen.

In totaal zijn er 142 parameters die in alle 52 KRW-waterlichamen op orde moeten zijn. Van de 142 parameters zijn er 54 prioritaire stoffen, 77 specifiek verontreinigende stoffen, zeven algemeen fysisch chemische parameters en vier biologische parameters.

Ondanks alle reeds getroffen maatregelen overschrijden 19 prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen in één of meerdere KRW waterlichamen de norm. 12 stoffen moeten in 2027 aan norm voldoen, vier stoffen moeten voldoen in 2033 en drie moeten voldoen in 2039.

De lopende en geplande maatregelen gaan er naar verwachting niet voor zorgen dat we die normen wel gaan halen. Om dit wel te bewerkstelligen zijn op verschillende vlakken aanvullende acties nodig, zoals:

1. Aanpak van lozingen via het rioolwater via bronopsporing voor o.a. PFOS/Zink
2. (gebiedsgerichte) aanpak van uitspoeling uit landbouwbodems voor diverse stoffen
3. Verbeterd toelatingsbeleid (CTGB) van gewasbeschermingsmiddelen
4. Verminderen uitstoot van PAK's (fluorantheen en benzo(a)antraceen)
5. Lokaliseren en aanpak van vervuilde waterbodems voor PAK's, heptachloorverbindingen en PBDE's

Op veel plekken in het watersysteem van Aa en Maas is ook de biologie niet op orde. Ook dit wordt niet overal opgelost door de lopende en geplande (inrichtings)maatregelen. De belangrijkste oorzaken zijn (op willekeurige volgorde):

1. Te hoge nutriëntengehaltes (N en P) in het water
2. Te weinig stroming
3. Te hoge temperatuur (door te weinig stroming of te weinig beschaduwing)
4. Te veel invasieve exoten (o.a. als gevolg van te veel nutriënten)
5. Obstakels in het water die niet vispasseerbaar zijn
6. Te veel verstoring door beheer en onderhoud (maaien en baggeren)
7. Achterblijvende chemische waterkwaliteit (zorgt voor o.a. toxiciteit)

Er zijn en worden veel inrichtingsmaatregelen getroffen in het watersysteem die bijdragen aan het op orde krijgen van de biologie. Vooral ten aanzien van de stroming, nutriënten en andere waterkwaliteitsparameters en het beheer en onderhoud blijken echter aanvullende maatregelen nodig te zijn om de doelen te kunnen halen.

In deze analyse handelingsperspectieven is eerst ingezoomd op alle KRW-parameters. Voor de parameters die ergens in ons gebied niet voldoen is in beeld gebracht wat mogelijke oorzaken daarvan en mogelijke oplossingen zijn. Vervolgens is dit zo goed mogelijk concreet gemaakt per waterlichaam en zijn maatregelen en acties op een rij gezet die helpen om de KRW-doelen te halen (hfd 7). Hiervoor zijn onder andere alle waterlichamen langs gelopen in werksessies met alle relevante disciplines.

Deze analyse van de parameters en de verdieping per waterlichaam vormt de basis om keuzes te maken over wat waterschap Aa en Maas nog extra gaat doen gericht op het halen van de KRW doelen, wat andere partijen extra zouden moeten doen en welke activiteiten later opgepakt worden.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 8
2. KRW op hoofdlijnen 11
3. Chemische stoffen 17
   3.1 Prioritaire stoffen 19
   3.2 Specifiek verontreinigende stoffen 32
4. Algemeen fysisch-chemische parameters 49
5. Biologie 60
6. Algemene problemen voor KRW en handelingsperspectief 67
   6.1 Invloed van omgeving op de waterkwaliteit 67
   6.2 Voor KRW suboptimale invulling van inrichtingsprojecten 73
   6.3 Grondwater 74
   6.4 Beheer en Onderhoud 76
   6.5 Plaagsoorten en bevers 79
   6.6 Achtergrondconcentraties stoffen 81
   6.7 Monitoring binnen Aa en Maas 82
   6.8 Toxiciteit en biologie 82
   6.9 Recreatief medegebruik en doelbereik 83
7. Waterlichamen 85

Bibliografie 355

Bijlage 1 KRW meetnet en systematiek 358

Bijlage 2 Vismaatlatten voor verschillende KRW-waterlichaam typen 365

Bijlage 3 Lage detectiegrenzen gewasbeschermingsmiddelen 366

Begrippenlijst

Tabel 1.1: Begrippenlijst.

Begrip	Definitie
Aandachtsstoffen (watch list chemicals)	Deze stoffen geven reden tot zorg. Mogelijk overschrijden hun concentraties de norm in verschillende Europese wateren, maar de meetgegevens zijn nog onvoldoende betrouwbaar om met zekerheid een Europees brede normoverschrijding vast te stellen en ze als kandidaat prioritaire stof voor te dragen.
Biologisch zuurstof verbruik (BZV)	Biologisch zuurstofverbruik is een maat voor de hoeveelheid zuurstof die micro-organismen nodig hebben om organisch materiaal in water af te breken.
Beekherstel	Een proces waarbij een beek en de omgeving worden teruggebracht naar een meer natuurlijke staat, om de ecologische, hydrologische en morfologische functies te herstellen.
Biota monitoring	Voor elf van de chemische KRW stoffen worden de gehalten in organismen zoals vissen of mosselen gemonitord. Dat komt omdat bij deze stoffen doorvergiftigingsrisico's voor toppredatoren een doorslaggevende rol in de normafleiding hebben én dat de huidige monitoring in oppervlaktewater onvoldoende betrouwbaar is (bijvoorbeeld doordat de rapportagegrenzen in water nog te hoog zijn). Deze vorm van monitoring wordt biota monitoring genoemd.
Ecologische kwaliteitsratio's (EKR)	Ecologische kwaliteitsratio's zijn maatstaven die worden gebruikt om de ecologische gezondheid en kwaliteit van een ecosysteem te beoordelen.
Ecologische verbindingszones (EVZ)	Een ecologische verbindingszone is een verbinding tussen natuurgebieden die deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur. Ecologische verbindingszones worden aangelegd om het migreren van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk te maken.
Goede Ecologische Toestand (GET)	Goede ecologische toestand is een term die wordt gebruikt in het kader van milieubeheer en -beleid, met name binnen de Europese Unie, om de gewenste staat van een waterlichaam aan te duiden.
Goed Ecologisch Potentieel	Beoordelingsmaatstaf binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) die aangeeft hoe dicht een sterk veranderde of kunstmatige waterlichaam bij de beste ecologische toestand kan komen, rekening houdend met de aanwezige fysieke beperkingen en het huidige gebruik.
(KRW-)waterlichaam	De KRW verplicht om een watergang die water afvoert uit een gebied van ten minste 1000 ha of een water dat een oppervlakte heeft van ten minste 50 ha aan te wijzen als KRW-waterlichaam.
Natuur Vriendelijke Oever (NVO)	Natuurvriendelijke oevers zijn oevers waarbij naast de waterkerende functie vooral rekening gehouden wordt met natuur en landschap.
Opkomende stoffen	Dit zijn stoffen die mogelijk een probleem voor de waterkwaliteit vormen maar waarvan nog niet duidelijk is of deze stoffen normen overschrijden, en of ze schadelijk zijn voor mens of milieu. Deze stoffen staan nog niet op lijsten voor KRW of andere regelingen. Opkomende stoffen zijn niet per definitie nieuwe stoffen, maar kunnen ook stoffen zijn die al lang op de markt zijn en pas nu onder de aandacht komen.
Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK's)	Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen, zijn een groep van chemische verbindingen die uit meerdere aan elkaar gekoppelde aromatische ringen bestaan. Ze komen van nature voor in kool, ruwe olie en afgeleide

	producten, maar kunnen ook ontstaan door onvolledige verbranding van organisch materiaal zoals hout, kolen, olie, tabak en vlees.
Prioritaire stoffen (PS)	Op de KRW-lijst staan de prioritaire stoffen die een groot risico vormen in en via het watermilieu. De meest risicovolle stoffen op de lijst zijn aangemerkt als prioritair gevaarlijk. De stoffen komen op de Europese lijst als ze in meerdere lidstaten een probleem zijn. Volgens de KRW moeten de lidstaten zelf ook de stoffen in kaart brengen die op nationaal niveau een probleem zijn en maatregelen treffen. In totaal gaat het om een groep van 45 stoffen.
Specifiek verontreinigende stoffen (SVS)	In Nederland zijn dit stoffen die in grote rivieren of regionale wateren een probleem kunnen vormen. De lijst met specifieke verontreinigende stoffen wordt eens in de zes jaar tegen het licht gehouden en waar nodig aangepast. De stroomgebiedsrelevante stoffen vallen hier ook onder. Binnen de KRW horen deze stoffen thuis bij de ecologische toestand.
Stroomgebied	Een stroomgebied is een gebied vanwaar al het over het oppervlak lopende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta, in zee stroomt.
Stroomgebied Beheerplannen (SGBP's)	Stroomgebied Beheerplannen zijn opgesteld in het kader van de KRW. De beheerplannen richten zich op het beheren en beschermen van de verschillende stroomgebieden van rivieren en andere waterlichamen binnen de lidstaten van de Europese Unie. Deze plannen worden 1x per 6 jaar opgesteld.
Stroomgebied relevante stoffen	Chemische stoffen die binnen een specifiek (internationaal) stroomgebied een significante invloed kunnen hebben op de waterkwaliteit en het ecosysteem. Deze stoffen worden in het stroomgebied vastgesteld. In Nederland zijn al deze stoffen opgenomen bij de Specifiek Verontreinigende stoffen (SVS).
Ubiquitaire stof	Een chemische stof die wijdverspreid voorkomt in het milieu, vaak als gevolg van grootschalige emissies of het persistente en mobiele karakter van de stof. Andere aanduidingen zijn "alom tegenwoordige stoffen" of "PBT stoffen" (Persistent (niet of nauwelijks afbreekbaar in het milieu) én bioaccumulerend (ophoping van de stof in organismen) én Toxisch (giftig).
Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)	Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) zijn stoffen die erg gevaarlijk zijn voor mens en milieu omdat ze bijvoorbeeld kankerverwekkend zijn, de voortplanting verstoren of zich in de voedselketen ophopen. Deze stoffen hebben geen expliciete plek binnen de KRW, voor de KRW wordt gekeken naar de prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen.

1. Inleiding

Aanleiding

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een richtlijn van de Europese Unie (EU) die in 2000 is ingevoerd. De KRW geeft eisen aan de kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater en grondwater. Alle EU-landen hadden tot 2015 om alle wateren te laten voldoen aan deze eisen, met twee keer een periode van 6 jaar uitstel, tot uiterlijk 2027. Het doel van de KRW is het realiseren en behouden van schoon en gezond oppervlaktewater en grondwater (Informatiepunt Leefomgeving 2024b).

In Nederland is de KRW omgezet in Nederlandse wet- en regelgeving en is nu verankerd in de Omgevingswet en in het Besluit kwaliteit leefomgeving. Hierin is de KRW vertaald in landelijke beleidsuitgangspunten, kaders en instrumenten (Informatiepunt Leefomgeving 2024a). De minister van Infrastructuur en Waterstaat is de systeemverantwoordelijke voor de uitvoering van de KRW en doet dit in overleg met andere ministeries, provincies, waterschappen en gemeenten.

Probleemstelling

Nederland gaat de KRW doelen in 2027 vrijwel zeker niet halen: recente rapporten, zoals het essay 'Scherper aan de wind' (Utrecht University 2023) dat is opgesteld in opdracht van de Brabantse Waterschappen, het rapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI 2023) en de analyse van Plan Bureau van de Leefomgeving (PBL 2020), benadrukken dat de waterkwaliteit en waterkwantiteit mogelijk zelfs iets verslechterd en dat aanvullende en omvangrijke maatregelen nodig zijn om de KRW doelen in 2027 te behalen.

Als we de doelen in Nederland niet halen bestaan er twee risico's. Het eerste risico is dat de lidstaat Nederland in gebreke wordt gesteld door de Europese Unie en boetes krijgt voor het niet voldoen aan de Kaderrichtlijn Water. Dit geldt ook wanneer Nederland de maatregelen zoals omschreven in de Stroomgebied Beheerplannen (SGBP's) niet tijdig uitvoert. We hebben dus een uitvoeringsverplichting én een resultaatsverplichting. Het tweede risico is dat er juridische procedures lopen en kunnen volgen rondom activiteiten die bijdragen aan het niet halen van de KRW-doelen, zoals lozingen van bedrijven, vergelijkbaar met de problemen rondom de Europese Habitatrichtlijn (stikstofcrisis). Om die risico's te beperken zijn het Rijk, provincies, KRW-regio's en waterschappen allerlei impuls-programma's gestart. Dit geldt ook voor waterschap Aa en Maas.

Doel

Binnen waterschap Aa en Maas is de opdracht geformuleerd om tot een vervolgstrategie en uitvoeringsprogramma te komen. Deze rapportage is een voorbereidende en ondersteunende rapportage waarbij de volgende vragen worden beantwoord:

- In hoeverre worden de KRW-doelen in het oppervlaktewater nog niet gehaald in het beheergebied van Aa en Maas?
- Wat kan het waterschap extra doen om de KRW-doelen te behalen?
- Wat kan het waterschap met anderen partijen doen om de KRW-doelen te behalen?
- Wat kunnen andere partijen doen om de KRW-doelen te behalen?

Een belangrijke basis om te kunnen komen tot de vervolgstrategie en het uitvoeringsprogramma is een goede analyse van de huidige stand van zaken en van het mogelijke handelingsperspectief. Hiervoor is dit rapport opgesteld. Er zijn in het gebied van Aa en Maas 52 KRW-waterlichamen (48 van Aa en Maas en vier gedeeld met waterschap Limburg of waterschap de Dommel waarvoor deze waterschappen de rapportageverplichting hebben over die vier waterlichamen) en in die waterlichamen moeten we op 142 parameters voldoende scoren. Zie figuur 1.3 in de bijlage voor de ligging en typering van de waterlichamen. In dit rapport wordt ingezoomd op de parameters die ergens in het gebied niet voldoen en we beschrijven de situatie per KRW-waterlichaam. Per waterlichaam en per parameter wordt

beschreven waarom we niet voldoen en op welke manier ervoor gezorgd kan worden dat het doel wel gehaald wordt (handelingsperspectief). Onder handelingsperspectief wordt verstaan: alle mogelijke acties die de waterkwaliteit dichter bij de gestelde doelen brengt. Dit betekent niet dat we al deze acties ook direct gaan oppakken. Keuzes over wat we wel en niet gaan doen worden pas gemaakt na deze analyse.

Dit rapport maakt inzichtelijk welk handelingsperspectief waterschap Aa en Maas en andere partijen hebben voor het behalen van de KRW doelen van het oppervlaktewater. De focus ligt op het handelingsperspectief voor de parameters die nog niet voldoen, dit gaat zowel om de chemische als de ecologische toestand. In totaal zijn er 21 stoffen die overschrijden; dit zijn 19 prioritaire en specifiek verontreinigde stoffen die overschrijden en twee prioritaire en specifiek verontreinigde stoffen die niet worden gemeten. Daarnaast voldoen vier algemeen fysisch-chemische parameters niet en alle (4) biologische parameters. De biologische parameters (vissen, macrofauna, overige waterflora en fytoplankton) worden sterk beïnvloed door de chemische en algemeen fysisch-chemische parameters, en door de inrichtingsopgave (met een realisatie-verplichting) en het beheer. Van deze 29 parameters moeten 22 parameters voldoen in 2027, drie in 2029 en vier in 2033.

Dit rapport schetst het mogelijke handelingsperspectief en maakt het mogelijk om onderbouwde bestuurlijke keuzes te maken. Die keuzes landen in de vervolgstrategie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma en dus niet in dit rapport.

In deze rapportage richten we ons op de KRW-doelen voor het oppervlaktewater, met af en toe een uitstapje naar het grondwater waar dat relevant is voor de doelen in het oppervlaktewater. De provincie zoomt vanuit haar verantwoordelijkheid in een apart proces in op de KRW-doelen voor het grondwater en betrekt daarbij de waterschappen. Hier gaan we in deze rapportage dus niet op in.

Methode

Er is veel onderzocht en geschreven over de KRW. Zo veel mogelijk recente en gebied specifieke rapporten en onderzoeken zijn opgenomen in deze analyse. Dit betreft o.a. interne onderzoeken, STOWA rapporten en onderzoeken van onderzoeksinstellingen (Postma 2023) (Waterschap Aa en Maas 2023) (Wageningen University & Research 2024) (Royal HaskoningDHV 2021). Daarnaast lopen er momenteel nog onderzoeken waarvan de uitkomsten invloed kunnen hebben op dit rapport, hiervoor wordt de vinger aan de pols gehouden.

Om tot dit rapport te komen is bekeken welke parameters op het moment van schrijven in een van de KRW-oppervlaktelichamen niet voldoet. Dit betreft de KRW toetsing en beoordeling van 2023, en bevat dus de meetgegevens tot en met 2022. Er is bekeken wat de oorzaak/bron is waardoor de parameter niet voldoet in de betreffende waterlichamen en wat het handelingsperspectief is. Dit is gedaan in meerdere werksessies. Tijdens deze werksessies waren groepen interne experts uitgenodigd: onder anderen medewerkers beheer en onderhoud, gebiedsbeheerders, ecologen en adviseurs waterkwaliteit, medewerkers van de afdeling Advies Zuiveren, beleidsadviseurs én medewerkers vanuit Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). De opgehaalde informatie vanuit de werksessies vormen samen met de rapporten en data de kern van dit rapport.

Na de werksessies is het rapport geschreven. Er is ervoor gekozen om dit eerst algemeen per parameter te doen en daarnaast apart per waterlichaam. Daarnaast is een hoofdstuk gewijd aan algemene problemen voor de KRW en bijbehorend handelingsperspectief (hoofdstuk 6). Hier staat informatie die van wezenlijke belang is voor de KRW, maar niet direct aan één parameter gerelateerd is.

Nadat de eerste versie was geschreven volgde een brede interne controle. Het document is gelezen en aangevuld door alle experts die aanwezig waren bij de werksessies. Daarnaast is het ook gecontroleerd

door alle leden van het KRW-regie team en andere collega's die op één of meerdere hoofdstukken in het rapport kennis hebben.

2. KRW op hoofdlijnen

Het kwaliteitsdoel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het realiseren en behouden van schoon en gezond oppervlaktewater en grondwater zonder achteruitgang. Om dit te behalen zijn voor de verschillende kwaliteitselementen algemeen geldende normen en waterlichaam specifieke doelen vastgesteld. Door toetsing van de monitoringsresultaten aan deze normen en doelen kan bepaald worden of de gewenste kwaliteit is bereikt.

Er worden in de KRW biologische (fytoplankton, overige waterflora, macrofauna, en vissen), hydromorfologische en fysisch-chemische kwaliteitselementen onderscheiden die samen met de specifiek verontreinigende stoffen de ecologische toestand bepalen (Figuur 2.1). De normen voor de specifieke verontreinigende stoffen zijn nationaal vastgelegd (Besluit kwaliteit leefomgeving 2024).
De waterbeheerders, waaronder Aa en Maas, stellen de biologische en algemeen fysisch-chemische doelen voor de regionale oppervlaktewaterlichamen op (Royal HaskoningDHV, 2020) en vervolgens worden deze doelen door de provincies officieel vastgesteld in het Regionaal Water en Bodem Programma. Alle waterschappen in het Maasstroomgebied hebben hierbij een uniforme aanpak gehanteerd, ontwikkeld door STOWA (STOWA 2018). Voor het hydromorfologische kwaliteitselement zijn er geen doelen binnen ons werkgebied. Waterschap Aa en Maas heeft alleen 'kunstmatige' en 'sterk veranderde' wateren, waarvoor hydromorfologie geen deel uitmaakt van de ecologische toestand, in tegenstelling tot ‘natuurlijke’ KRW-waterlichamen.

Naast de ecologische toestand wordt de chemische toestand vastgesteld. Dit gaat middels monitoring en normtoetsing van een groep van prioritaire stoffen. Deze zijn door de Europese Commissie vastgesteld in de dochterrichtlijn Prioritaire stoffen en zijn in Nederland opgenomen in de Omgevingswet en in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Besluit kwaliteit leefomgeving 2024). In bijlage 1 is achtergrondinformatie opgenomen over het KRW meetnet en beoordelingsmethoden.

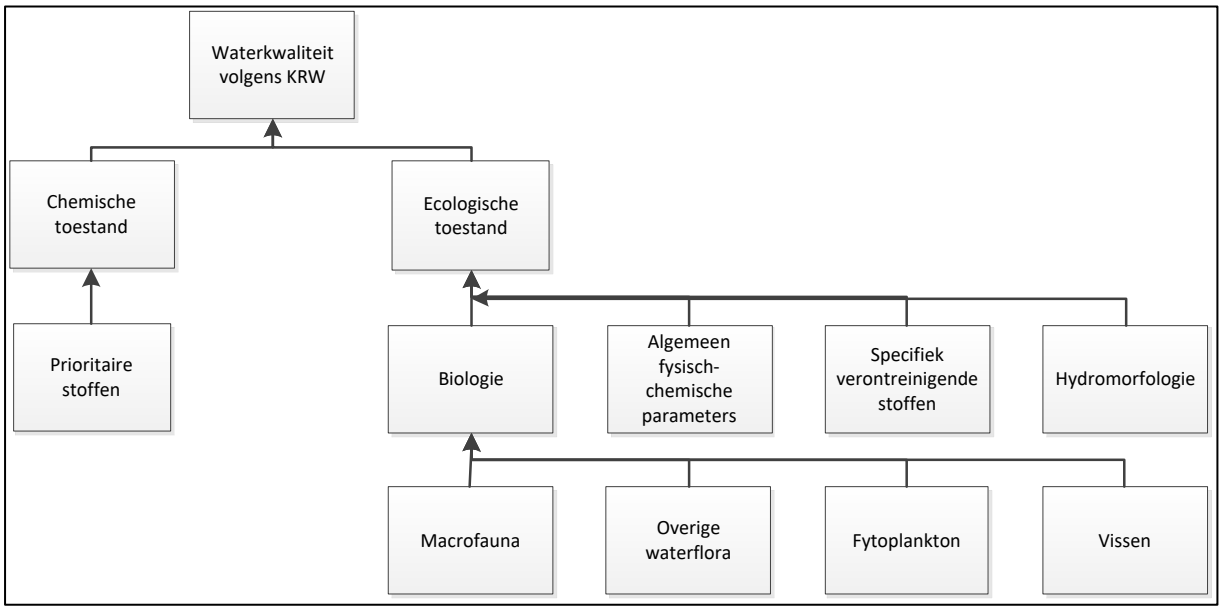

Figuur 2.1: Schematische weergave KRW-beoordeling oppervlaktewater

Alle Nederlandse waterbeheerders zijn verantwoordelijk voor een deel van de uitvoering. Zo ook waterschap Aa en Maas. Het vaststellen van de begrenzing, typering en doelen van KRW waterlichamen is een taak van de provincie. Provincie Noord-Brabant en waterschap Aa en Maas hebben in totaal 48 KRW-waterlichamen aangewezen en vier KRW-waterlichamen die zijn gedeeld met waterschap

Limburg of waterschap de Dommel. Deze waterschappen verzorgen type-toekenning, doelafleiding, het opstellen van een maatregelen-programma, monitoring, toetsing en beoordeling en rapportage.

Alle KRW-waterlichamen hebben een typering gekregen. Dit KRW-type is relevant voor de specifieke doelen (voor de 4 biologische en de 7 fysische chemische parameters) die voor het waterlichaam gehaald moeten worden. Bij de typering van het waterlichaam wordt er onderscheid gemaakt tussen R en M-typen. De R-typen zijn voor (snel) stromende wateren (beken), waarvan Aa en Maas er 27 heeft die allen de status 'sterk veranderend' hebben omdat de menselijke beïnvloeding in deze beken onomkeerbaar is. De M-typen zijn de stilstaande wateren (kanalen, sloten en meren) waarvan Aa en Maas er 25 heeft die allen de status 'kunstmatig' hebben omdat ze zijn aangelegd/gegraven. Vervolgens krijgen alle waterlichamen er een nummer achter het toegekende type (zoals: R5, M1a, etc.) op basis van hun kenmerken (zie tabel 2.1). Het KRW-type bepaalt welke soorten (macrofauna, overige waterflora, fytoplankton en vissen) wel en niet gewenst zijn voor het halen van een goede biologische toestand. Goede toestand wordt bepaald aan de hand van de Ecologische Kwaliteitsratio (EKR-score) op basis van onderliggende indicatoren (e.g. vissoorten of macrofauna diversiteit). De EKR-score die gehaald moet worden in een waterlichaam hangt af van het type waterloop én de gebruiksfunctie. De gebruiksfunctie is vastgesteld door de provincie en kan bestaan uit natuur, verweven of basis. Omdat bij waterlopen in landbouw- of stedelijk gebied de mogelijkheden voor maatregelen en de beïnvloedingen groter zijn dan in of rondom een natuurgebied, liggen de doelen voor macrofauna, vis, overige waterflora en fytoplankton hier lager, en krijgen deze de functie verweven.

Tabel 2.1: Verschillende KRW-lichaam typeringen binnen waterschap Aa en Maas.

KRW-type	Omschrijving	Aantal binnen Aa en Maas
R4a	Permanent langzaam stromende laagland bovenloop op zand	11
R4b	Permanent langzaam stromende heuvelland bovenloop op zand	1
R5	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand	4
R6	Langzaam stromend riviertje op zand/klei	4
R20	Moerasbeek	7
M1a	Zoete sloten	15
M3	Gebufferde (regionale) kanalen	5
M6a	Grote ondiepe kanalen zonder scheepvaart	3
M6b	Grote ondiepe kanalen met scheepvaart	1
M20	Matig grote diepe gebufferde meren	1

Vervolgens zijn maatregelen opgesteld en samengebracht in Stroomgebied Beheerplannen (SGBPs), zoals inrichtingsmaatregelen en aanpassingen in de rioolwaterzuiveringen (rwzi's) om de biologische, fysisch-chemische en chemische toestand te verbeteren tot aan de doelen. Tijdens het opstellen van dit document zijn er 142 parameters waaraan een waterlichaam moet voldoen. Van deze 142 parameters wordt een aantal chemische stoffen als som getoetst, waardoor in totaal wordt getoetst op 133 parameters of gesommeerde parameters.

Onderstaande tabel 2.2 geeft een overzicht van de huidige chemische en ecologische toestand van de KRW-waterlichamen bij Aa en Maas (rapportagejaar 2023). Deze toestand volgt uit meetresultaten uit 2023 en de jaren daarvoor van het KRW-monitoringsmeetnet van Aa en Maas. De oordelen zijn gebaseerd op de drie meest recent beschikbare meetjaren, met een maximum van 6 jaar voor chemische stoffen (dus 2017-2022) en 11 jaar voor biologische parameters (2012-2022). Alleen de parameters die niet voldoen aan de normen of KRW-doelen zijn weergegeven. Zo voldoet Aa en Maas voor de chemische stoffen in het water op dit moment voor 112 van de 133 parameters.

Tabel 2.2: KRW-toestandsbeoordeling voor rapportagejaar 2023 per waterlichaam. Dit betreft de formele beoordeling volgens de KRW-systematiek met gegevens van de (indien beschikbaar) drie meest recente meetjaren uit de periode 2012 t/m 2022 (voor biologie) of 2017 tot en met 2022 (voor overige parameters). Alleen de parameters die, in één of meerder KRW-waterlichamen, niet voldoen aan de normen of KRW-doelen of niet toetsbaar zijn, zijn weergegeven in de tabel.

Watertype	Waterlichaam	EINDOORDEEL WATERLICHAAM	CHEMISCHE TOESTAND - Prioritaire stoffen	Niet-ubiquitaire stoffen	4-tertiair-octylfenol	Fluorantheen	Kwik	Nikkel	cypermethrin	hexachloorbutadieen	Ubiquitaire stoffen	Som heptachloor / heptachlooreepoxide	Som lineair / vertakte PFOS	Som 6 PBDE's	Sinds 2013 als prioritair aangemerkte stoffen	ECOLOGISCHE TOESTAND	Biologische kwaliteitselementen	Fytoplankton	Overige waterflora	Macrofauna	Vis	Fysisch-chemische parameters	Totaal stikstof	Totaal fosfor	Temperatuur	Chloride	Zuurstof	Specifieke verontreinigende	Benzo(a)antraceen	Kobalt	Ammonium	Zink	Arseen	Seleen	Thallium	carbendazim	esfenvaleraat	deltamethrin	dimethenamid-P	imidacloprid
R20	NL38_1B Wambergsche Beek																																							
M1a	NL38_1C Dungense Loop																																							
R6	NL38_1D Aa van Gemert tot Den Bosch																																							
R20	NL38_1H Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond																																							
M1a	NL38_1I Biezenloop																																							
M1a	NL38_1J Goorloop gegraven																																							
M1a	NL38_2C Kleine Wetering																																							
M1a	NL38_2E Landmeersche Loop																																							
R20	NL38_2G Leijgraaf																																							
M3	NL38_2H Groote Wetering																																							
M1a	NL38_2I Beekgraaf																																							
R4a	NL38_2J_2 Peelse Loop																																							
R4a	NL38_2K Esperloop en Snelle Loop																																							
R5	NL38_3G Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond																																							
R4a	NL38_3O Beekerloop																																							
R4a	NL38_3P Kleine Aa																																							
M1a	NL38_3Q Voordeldonkse Broekloop																																							
R5	NL38_3R Aa bij Helmond																																							
R20	NL38_3S Goorloop tot aan Wilhelminakanaal																																							
R4a	NL38_4E Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop																																							
R4a	NL38_4K Astense Aa en Soeloop																																							
M6a	NL38_5A Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond																																							
M6b	NL38_5D Zuid-Willemsvaart in Den Bosch																																							
M1a	NL38_6F Nieuwe Loonse Vaart																																							
M3	NL38_6G Koningsvliet en Koppelsloot																																							
M6a	NL38_6H Drongelens Kanaal																																							
R6	NL38_6J Dieze																																							
M1a	NL38_6K Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas																																							
R6	NL38_6O_2 Stads-Aa																																							
M1a	NL38_6P Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop																																							
M20	NL38_6Q Engelermeer																																							
M3	NL38_7D Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.																																							
M1a	NL38_7F Lorregraaf en andere M1 waterlopen																																							
M1a	NL38_7G Munsche Wetering																																							
R4b	NL38_8F Halsche Beek en Hooge Raam																																							
M1a	NL38_8G Lage Raam gegraven																																							
R20	NL38_8I Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea																																							
R20	NL38_8J Tochtsloot																																							
M3	NL38_8K Peelkanaal/Defensiekanaal ea																																							
M1a	NL38_8O Sambeeksche Uitwatering																																							
R4a	NL38_8P_1 Oploosche Molenbeek																																							
R20	NL38_8P_2 Oeffeltsche Raam ea																																							
R5	NL38_8Q St Jansbeek																																							
R4a	NL38_8S_1 Ledeackerse Beek																																							
M1a	NL38_8S_2 St Anthonisloop																																							
R4a	NL38_8T Tovensche Beek																																							
R4a	NL38_8V Lactariabeek																																							
R4a	NL38_BRA_02_3E Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop																																							
M6a	NL99_5C_SD_4_2 Eindhovenskanaal																																							
R6	NL99_6_BO_BE_2 Midden- en Beneden Dommel																																							
R5	NL99_LOOBMOLE Loobeek en Molenbeek																																							
M3	NL99_PEELKAN Peelkanalen																																							

Legenda
- voldoet*
- goed, voldoet aan GEP
- matig, voldoet niet aan GEP
- ontoereikend, voldoet niet aan GEP
- voldoet niet* / slecht, voldoet niet aan GEP
- niet toetsbaar*
- niet van toepassing (fytoplankton) / niet beoordeeld (overig)

** heeft betrekking op prioritaire en specifeke verontreinigende stoffen*

Parameter analyse en ecologische sleutelfactoren

In de landelijke tussenevaluatie KRW heeft de expert groep Koepelrapport KRW tussenevaluatie (De Senerpont Domis et al., 2024) het advies gegeven om te werken aan veerkrachtige, robuuste aquatische ecosystemen om zo op de lange termijn een goed functionerend watersysteem en de gebruiksfuncties van water te garanderen, en daarmee te voldoen aan het overkoepelende KRW-doel. De expertgroep constateert dat door een te sterke focus op het numeriek behalen van de EKR-scores (voor de biologische doelen) en stofnormen niet noodzakelijkerwijs een veerkrachtig en robuust aquatisch ecosysteem wordt bereikt. Het advies van de expertgroep is om de bestaande denkkaders en methodieken te gebruiken, zoals de Ecologische Sleutelfactoren (ESF)-systematiek. Op grond van deze sleutelfactoren kan inzicht verkregen worden in welke acties moeten worden ondernomen om het functioneren van het watersysteem systematisch te verbeteren.

In 2020 is een KRW watersysteemanalyse uitgevoerd die heeft geleid tot de technische doelactualisatie voor de planperiode 2022-2027 (Royal HaskoningDHV 2020). In deze studie is voor de 48 waterlichamen[1] die volledig in beheer zijn bij Aa en Maas een ecologische knelpuntenanalyse en een KRW-doelbereik analyse uitgevoerd. Een ecologische knelpuntenanalyse is een analyse naar het ecologisch functioneren van de waterlichamen en de knelpunten daarbij. Hiervoor is gebruik gemaakt van de landelijk ontwikkelde – en de door de expertgroep aangeraden-systematiek van de ESF. De KRW-doelbereik analyse heeft geleid tot een voorstel voor technische aanpassing van de KRW-doelen voor de periode 2022-2027 (De Senerpont Domis L. 2024).

In dit rapport is uitgewerkt wat het waterschap extra kan doen in de waterlichamen om de KRW-doelen te behalen. Voor de uitwerking van het handelingsperspectief is gekozen om deze zo praktisch mogelijk te maken. Dat hebben we gedaan door gebruik te maken van een aantal hoofdthema's die goed aansluiten bij de organisatie van de werkprocessen en lopende beleidsdossiers binnen het waterschap.

In onderstaande tabellen is de samenhang opgenomen tussen het handelingsperspectief voor de KRW (gericht op doelbereik) en de ESF-systematiek.

[1] *Voor de 4 gedeelde waterlichamen met waterschap Limburg en De Dommel zijn deze analyses overgelaten aan die waterschappen omdat zij de rapportageverplichtingen voor deze waterlichamen hebben.*

Tabel 2.3: Samenhang tussen de ecologische sleutelfactoren (voor de R-typen) en de thema's uit het handelingsperspectief.

	inhoudelijk					proces		
	Inrichting	Beheer en onderhoud	Stedelijk afvalwater	VTH	Grond-water	Monitoring en onderzoek	Samen-werken en aanspreken	Juridisch & dossier-vorming
afvoerdynamiek	x	x			x			x
grondwater	x				x		x	x
connectiviteit	x							x
belasting			x	x	x		x	x
toxiciteit			x	x	x	x	x	x
Natte doorsnede	x	x						x
bufferzone	x	x						x
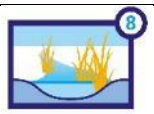 waterplanten		x						x
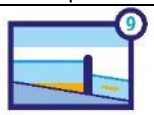 stagnatie	x				x			x
context	x	x	x	x	x		x	x

Tabel 2.3: Samenhang tussen de ecologische sleutelfactoren (voor de R-typen) en de thema's uit het handelingsperspectief.

	inhoudelijk					proces		
	Inrichting	Beheer en onderhoud	Stedelijk afvalwater	VTH	Grond-water	Monitoring en onderzoek	Samen-werken en aanspreken	Juridisch & dossier-vorming
Productiviteit water			x	x	x		x	x
Lichtklimaat		x						x
Productiviteit bodem		x	x			x		x
Habitat geschiktheid	x	x						x
Verspreiding	x							x
Verwijdering		x						x
Organische belasting			x	x				x
Toxiciteit			x	x	x	x		x
Context	x	x	x	x	x		x	x

3. Chemische stoffen

Dit hoofdstuk belicht de prioritaire (Europees parlement 2008) en specifieke verontreinigende stoffen die in een deel van de waterlichamen norm overschrijdend worden aangetroffen. Deze stoffen zijn ook benoemd in tabel 3. Het merendeel van de prioritaire en specifieke verontreinigende stoffen voldoet in alle waterlichamen aan de norm. De focus ligt in dit hoofdstuk op bronnen en handelingsperspectief binnen ons gebied. In hoofdstuk 6 wordt aandacht besteed aan instroom van deze stoffen van buiten ons gebied. Als startpunt van de analyse is vooral gebruik gemaakt van het rapport *Schoon water voor de Maas; analyse handelingsperspectief probleemstoffen* (Postma 2023) en dat betekent ook dat de bronverdelingen op basis van deze Maasbrede studie zijn gemaakt. Voor Aa en Maas kunnen de verhoudingen dus ook anders liggen. Dit wordt verder toegelicht wanneer we inzoomen tot waterloop niveau (Hoofdstuk 7).

Intermezzo – toxiciteit en de KRW

Onder de KRW wordt toxiciteit van het water beoordeeld door het vergelijken van de concentratie van een stof met een norm: de stof voldoet wel of niet aan de norm. Dit wordt herhaald voor elke gemonitorde stof. Deze aanpak zorgt ervoor dat de ecologische gevolgen van mengseleffecten voor stofgroepen of de totale mengsels niet inzichtelijk is (een mengsel van een aantal stoffen die individueel allemaal voldoen aan de norm, kunnen als mengsel toch toxisch zijn).

Landelijk wordt daarom gewerkt met de ecologische sleutelfactor 'toxiciteit'. Deze aanpak wordt gehanteerd in de watersysteemanalyses die het waterschap uitvoert, en komt verder niet aan bod in deze rapportage waarbij we inzoomen op de individuele parameters (zie ook in hoofdstuk 2 de Parameter analyse en ecologische sleutelfactoren.)

Voor meer informatie: Van toxische druk naar betere waterkwaliteit in Nederland | STOWA (Postuma L. 2021)

Samenvatting

In totaal overschrijden 19 prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen in één of meerdere KRW waterlichamen in de afgelopen drie meetjaren. 12 stoffen moeten in 2027 voldoen aan de norm, vier aan de norm in 2033 en drie aan de norm in 2039. Daarnaast zijn er twee stoffen die in één of meerdere KRW waterlichamen niet worden gemeten waardoor het oordeel voor deze stof 'voldoet niet' is in deze waterlichamen.

Voor ammonium, PBDE's, gewasbeschermingsmiddelen (GBM), fluorantheen en benzo(a)antraceen (beide PAK's) , zware metalen (o.a. zink) en perfluoroctaansulfonzuur (PFOS) geldt dat ze voor een belangrijk deel via gezuiverd of ongezuiverd rioolwater in het oppervlaktewater terechtkomen. Het handelingsperspectief betreft bronaanpak via VTH (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) ondersteund door gerichte metingen in influent, riool en systeem (voor het opsporen van de bronnen). Logische partners hiervoor zijn de gemeenten. Verder zijn er maatregelen denkbaar als verbeteren van het gescheiden stelsel, afkoppelen, aanpak hemelwaterafvoeren en overstorten en eventueel verdergaand zuiveren. Beleidsondersteuning zoals het actualiseren van het beleid doelmatige werking rwzi kan helpen bij het halen van de doelen. Voor sommige stoffen is een gezamenlijke lobby voor (totaal) verboden (e.g. PFOS) of verbeterd toelatingsbeleid (e.g. GBM) ook een mogelijke maatregel.

PBDE, PAK's en PFOS zijn zogenaamde 'ubiquitaire stoffen'. Voor deze stoffen geldt dat ze nog lang in hoge concentraties in het milieu aanwezig kunnen zijn, ook als alle mogelijke emissiereducerende

maatregelen al zijn genomen. Dit neemt niet weg dat de KRW eist dat voor ubiquitaire stoffen de mogelijke maatregelen worden genomen om de resterende emissiebronnen te reduceren.

Voor heptachloor en PBDE's is nalevering uit de waterbodem mogelijk een interne bron, gericht zoeken naar locaties en verwijderen van de interne bron is dan een optie. Hierbij is gebruik van de bestaande monitoringsdata (t.b.v. baggerwerkzaaamheden) i.c.m. aanvullende monitoring op deze stoffen bij een optie .

Nitraatuitspoeling vanuit (landbouw)bodems is een bron van nikkel, kobalt, zink en arseen, dit komt onder meer door pyrietoxidatie onder invloed van nitraat. Het reduceren van nitraatemissies naar het grondwater is een spoor dat vooral via landelijk beleid loopt (regelgeving rondom bemesting) en waar Brabant breed via het programma BodemUp aan wordt gewerkt.

Verder komen de gewasbeschermingsmiddelen en biociden cypermethrin, carbendazim, esfenvaleraat, imidacloprid, deltamethrin, dimethenamid-P normoverschrijdend voor. Dit zijn gewasbeschermingsmiddel en/of biociden. Een aantal van deze stoffen zijn al verboden, een aantal hebben een toelating voor gebruik in de landbouw en/of consumentenproducten. Daarbij kan ook het gebruik conform de voorschriften van het CTGB toch leiden tot normoverschrijdingen op in het oppervlaktewater. Voor deze stoffen is een gezamenlijke lobby voor (totaal) verbod of verbeterd toelatingsbeleid een mogelijke maatregel. Daarnaast kan worden ingezet op versterkt toezicht door VTH bij bijvoorbeeld wasplaatsen. Vooral voor stoffen die in een beperkt aantal waterlopen overschrijden, kan er mogelijk gebied specifiek met de sector afspraken gemaakt worden over geschikte maatregelen. Gericht onderzoek aan bronnen en het sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen zoals NVWA en Openbaar Ministerie (OM) kunnen daarbij hulpmiddelen zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

In tabel 2.2 staan enkele grijze vakjes. Dit komt omdat een deel van de toegelaten gewasbeschermingsmiddelen niet met de standaard meetmethodes op norm niveau gemeten kunnen worden. Hierdoor staat cypermethrin als niet toetsbaar weergegeven. Het waterschapslaboratorium heeft in 2023 verbeterde analysemethoden ontwikkeld voor gewasbeschermingsmiddelen waardoor de detectiewaarde lager is en meerdere gewasbeschermingsmiddelen kunnen worden gedetecteerd. In 2024 zijn de gewasbeschermingsmiddelen geanalyseerd met de verbeterde analysemethoden (zie bijlage 3 voor de gewasbeschermingsmiddelen waarvoor verbeterde analysemethoden zijn ontwikkeld). De rapportage over deze metingen met verbeterde monitoringstechniek wordt in Q2 2025 opgeleverd. Het inzetten van gevoeligere meetmethoden kan leiden tot het normoverschrijdend aantreffen van meer gewasbeschermingsmiddelen, waardoor er aanvullende acties nodig kunnen zijn.

Rondom de gedeelde waterlichamen met waterschappen De Dommel en Limburg – en breder voor het hele maas-stroomgebied - is het nodig om monitoringsinspanningen voor de prioritaire en specifiek verontreinigende stoffen te harmoniseren om verschillen in de KRW beoordeling voor stoffen – voor zover niet gebaseerd op monitoring – zoveel mogelijk te voorkomen.

Natuurlijke achtergrond van zware metalen (nikkel, cadmium, zink, kobalt, thallium), metalloïden (arseen) en niet metalen (seleen) speelt in ons gebied een rol en met name vanwege de Peelrandbreuk. De huidige normstelling is landelijk en kent geen gebied specifieke kenmerken. Er wordt landelijk (Osteé et al 2024) en in het stroomgebied Maas gewerkt aan wetenschappelijke inzichten in achtergrondconcentraties. Hierbij wordt bepaald hoeveel de humane invloed is en welke verdere maatregelen hiervoor nog kunnen worden genomen. Het kan ook op termijn leiden tot het formeel lokaal afleiden van aangepaste normen.

Stand van zaken december 2024 voor de zware metalen. Dit zijn voorstellen waarover op dit moment nog geen besluit is genomen.

1. Arseen: geen aanpassingen aan de norm; er komt waarschijnlijk een Europese norm.
2. Kobalt norm wordt tegen onderzocht door RIVM, inclusief biobeschikbaarheid; mogelijk hogere achtergrondconcentratie, waardoor aantal normoverschrijdingen afnemen
3. Nikkel verwerken regionale achtergrondconcentratie in de norm, daardoor minder normoverschrijdingen
4. Seleen verhogen landelijke achtergrondconcentratie in de norm, daardoor minder normoverschrijdingen
5. Thallium aanscherping van de norm. Effect op doelbereik nog onbekend.
6. Zink verhogen landelijke achtergrondconcentratie in de norm ; toetsing aan MAC wordt aangepast

Aandachtstoffen

Omdat de aandachtstoffen (watch list) nog geen formele status hebben, en de monitoringsinspanning daaraan beperkt is, zijn deze stoffen verder niet uitgewerkt in dit rapport.

3.1 Prioritaire stoffen

Alle stoffen die in de KRW en de dochterrichtlijn prioritaire stoffen staan worden 'prioritaire stoffen' genoemd (Europees parlement 2008). Deze lijst is twee keer aangepast en er ligt sinds 2022 een voorstel voor een volgende aanpassing, het is niet bekend of en wanneer de volgende herziening wordt vastgesteld. Het gaat op dit moment om een groep van 54 stoffen, waarvan een aantal gesommeerd worden tot een toetsing op 45 stoffen/stofgroepen voor het beoordelen van de chemische kwaliteit van oppervlaktewater. Voor al deze stoffen zijn Europese normen afgeleid. Zeven van de 45 voldoen niet in één of meerdere waterlopen in het beheergebied van Aa en Maas. In dit hoofdstuk worden de negen stoffen toegelicht die niet voldoen of niet overal worden beoordeeld.

Voor 12 prioritaire stoffen geldt dat ze nog niet in 2027, maar in 2033 of 2039 aan de norm moeten voldoen. De verlengde termijn geldt voor deze stoffen omdat ze in 2013 (2039 voldoen) zijn toegevoegd aan de lijst met prioritaire stoffen of dat de norm van deze stoffen in 2008 (2033 voldoen) is aangescherpt. Van de negen prioritaire stoffen in ons gebied die niet overal voldoen of niet overal worden gemonitord, is er alleen voor kwik een deadline in 2027. De andere 8 moeten uiterlijk in 2033 of 2039 aan de norm voldoen. In tabel 3.1 staan de 12 stoffen weergegeven met het uiterste termijn waarop de stoffen moeten voldoen aan de norm. De overige prioritaire stoffen die in deze paragraaf worden genoemd moeten in 2027 aan de norm voldoen.

Tabel 3.1: 12 prioritaire stoffen met een verlengd termijn om de norm te bereiken.

Naam	Categorie	Zeer zorgwekkende stof	Voldoet	Uiterste termijn bereiken norm
Cypermethrin	Prioritaire stof	Nee	Nee	2039
Heptachloor- en epoxide	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Nee	2039
Hexachloorbutadieen	Prioritaire stof	Ja	Nee	2033
Dioxines	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Ja	2039
PBDE's	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Nee	2033
PFOS	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Nee	2039
Fluorantheen	Prioritaire stof	Ja	Nee	2033
Benzo(a)pyreen	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Ja	2033
Benzo(ghi)fluorantheen	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Ja	2033
Benzo(k)peryleen	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Ja	2033
Benzo(k)fluorantheen	Prioritaire stof ubiquitaire	Ja	Ja	2033
Nikkel	Prioritaire stof	Ja	Nee	2033

Voor de ubiquitaire stoffen geldt dat ze nog lang in hoge concentraties in het milieu aanwezig kunnen zijn, ook als alle mogelijke emissie-reducerende maatregelen al zijn genomen. Dit neemt niet weg dat de KRW eist dat voor ubiquitaire stoffen de mogelijke maatregelen worden genomen om de resterende emissiebronnen te reduceren

Hieronder wordt ingegaan op de negen prioritaire stoffen die in één of meerdere waterlopen in het gebied van Aa en Maas niet voldoen of waar onvoldoende wordt gemonitord.

4-tertiair-octylfenol

Omschrijving

4-tertiair-octylfenol (4-TOF) wordt gebruikt voor de productie van alkylfenolethoxylaten, dit zijn stoffen die worden gebruikt in wasmiddelen, industriële reinigingsmiddelen en emulgatoren.

Monitoring en situatie Aa en Maas

In verleden zijn er problemen met 4-TOF geweest in de Hertogswetering die we hebben kunnen herleiden tot de rwzi van Ooijen. Er is een monitoringscampagne geweest in het riool, dit heeft niet geleid tot het opsporen van de herkomst van de indirecte lozingen op het riool. De afgelopen 4 jaar is deze stof niet meer normoverschrijdend aanwezig geweest in de Hertogswetering (figuur 3.1).

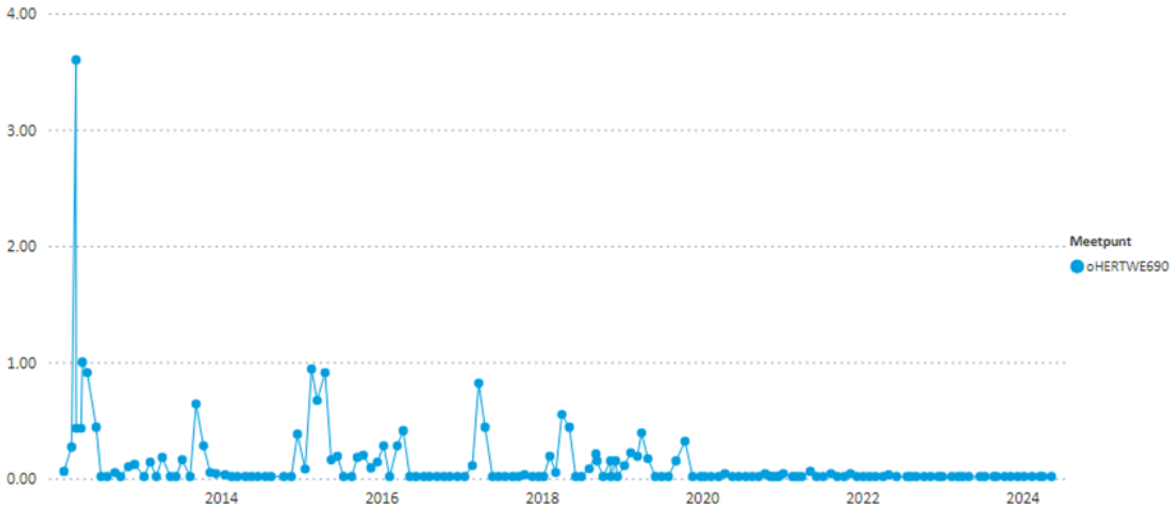

Figuur 3.1: Metingen aan 4-tertiair-octylfenol op het T&T meetpunt in de Hertogswetering. De jgm-mkn is 0,1 ug/l, de MAC is 0,13 ug/l.

In de stroomgebieden van de Aa en de Raam zijn er geen normoverschrijdingen voor deze stof bekend en hebben we een monitoringscyclus van 1x in de 6 jaar. In 2024 waren er op deze T&T meetpunten gene normoverschrijdingen. Voor het gebied Koningsvliet en Dieze maken we gebruik van een T&T punt in de Dommel. Waterschap De Dommel heeft deze stof gemeten in 2024 (alles < rapportagegrens en daarmee voldoet het aan de norm). Bij de toestandsbepaling 2024 zijn deze waterlichamen in figuur 3.2 grijs nog gekleurd, voor de beoordeling in 2025 is ook voor deze waterlichamen een oordeel.

Bronnen en handelingsperspectief

Het continueren van de jaarlijkse monitoring op het T&T meetpunt in de Hertogswetering zodat we in beeld houden of de bron voor deze stof echt gestopt is met indirecte lozingen. Daarnaast in overleg met waterschap de Dommel afspraken maken over de harmonisatie van het meetnet voor deze stof.

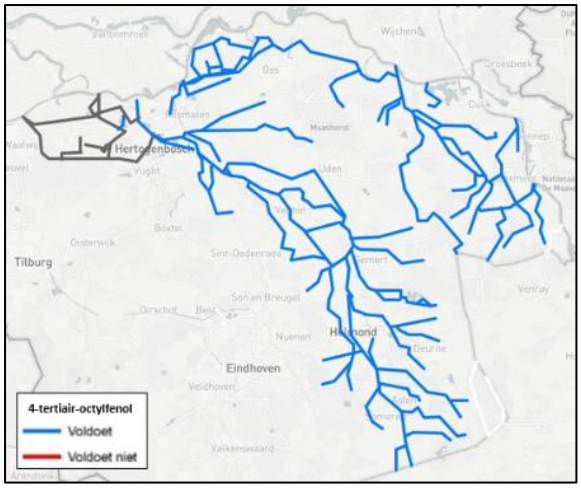

Figuur 3.2: Oordeel 4-tertiair-octylfenol voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is niet opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Dat betekent dat er in Nederland de laatste jaren geen problemen meer zijn met deze stof.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Afspraken maken met ws De Dommel over monitoring en beoordeling op het T&T punt in de Dommel
2. Continueren jaarlijkse operationele monitoring op het T&T punt in de Hertogswetering om toekomstige normoverschrijdingen uit te sluiten.
3. Vast leggen meethistorie in korte memo

Fluorantheen (2033)

Omschrijving

Fluorantheen ontstaat ten gevolge van onvolledige verbranding of thermische ontleding van organisch materiaal, vooral van fossiele brandstoffen en tabak. Een voor de gezondheid schadelijke concentratie van in de lucht zwevende deeltjes kan snel bereikt worden. Bij langdurige of herhaaldelijke blootstelling kan deze stof kankerverwekkend zijn (RIVM 2014).

Monitoring en situatie Aa en Maas

Fluorantheen is een stof die lastig is om goed in water te kunnen meten (rapportagegrens van lab is lager dan de norm). Onder andere daarom (samen met risico op doorvergiftiging) wordt deze stof ook in biota gemonitord. In 2020 is dat gedaan op één meetpunt, het T&T meetpunt in de Aa, en daar zijn de biota-normen overschreden (zie bijlage 1 voor uitleg over KRW meetsystematiek). Het oordeel van de biota-monitoring op het T&T meetpunt in de Aa is geprojecteerd op het gehele stroomgebied van de Aa (figuur 3.3). Voor de andere stroomgebieden is de monitoring tot dusver in water gedaan, in 2024 is daar ook biota-monitoring uitgevoerd. Voor deze stof voldoet de biota-monitoring in 2024 op alle meetpunten.

Bronnen en handelingsperspectief

Deze stof staat op de lijst van prioritaire stoffen sinds de wijziging in 2008 en dat betekent dat uiterlijk in 2033 voldaan dient te worden aan de norm. De grootste bron is depositie (figuur 3.4) en de rwzi. Emissies via regenwaterriolen (incl. foutaansluitingen) vormen 5 – 10% van de totale belasting. Omvang van secundaire bron – zoals nalevering van PAK's uit het sediment is onbekend.

Het waterschap heeft geen handelingsperspectief voor luchtdepositie van fluorantheen terwijl dit wel de grootste bron is. Het waterschap heeft wel handelingsperspectief in de emissies via regenwaterriolen (kijken naar mogelijke zuiveringsvoorzieningen) en bronopsporing bijvoorbeeld via eventuele secundaire belasting vanuit de waterbodem (hotspots opsporen en evt. baggeren).

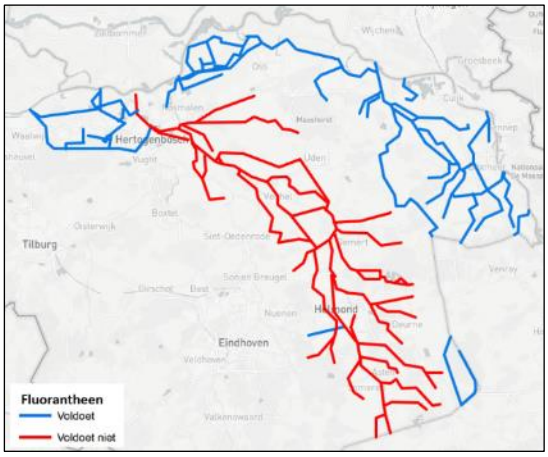

Figuur 3.3: Oordeel fluorantheen voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

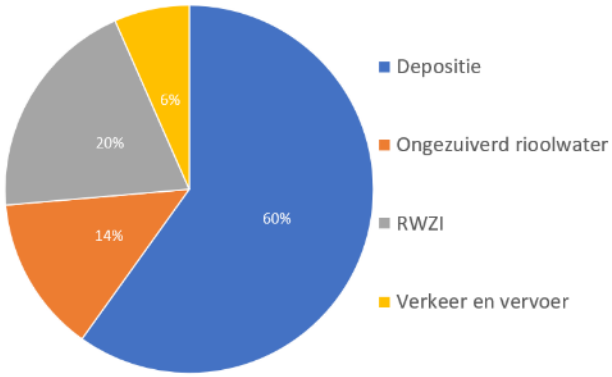

Figuur 3.4: Bronnen fluorantheen in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Brononderzoek.
- Maatregelen houtstook.
- Aanpak stedelijk afvalwater.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Biota-monitoring in alle stroomgebieden (vindt plaats in 2024 en daarna weer in 2026/2027)
2. Naast de biota-monitoring in kader van brononderzoek ook PAK's in water en zwevend stof monitoren en de beschikbare meetgegevens uit de waterbodem analyses gebruiken. Via dit Nader Onderzoek kunnen we nagaan of deze hoge concentraties zijn te verklaren vanuit de hoeveelheid zwevend stof, de PAK-gehalten in het sediment en/of een combinatie van beiden. Ook riooloverstorten zijn mogelijk een belangrijke bron voor verhoogde concentraties. Hiermee ontstaat inzicht in de vraag of een eventuele ingreep in het sediment en/of riooloverstorten tot een verbetering van de waterkwaliteit kan leiden.
3. Op basis van de resultaten van de aanvullende monitoring eventuele acties/maatregelen definiëren, inclusief maken van afspraken met de maas-waterschappen over de toetsing en beoordeling van deze stof in de KRW-meetnetten.

Nikkel (2033)

Omschrijving

Nikkel is een metaal dat van nature voorkomt in het milieu (als nikkel houdend mineraal, pyriet). Nikkel wordt toegepast in de industrie om onder andere metalen te beschermen tegen roest, de productie van batterijen en voor de productie van 1 en 2 euro munten. Nikkel kan zich bio accumuleren in plant en dier en zo in onze voedselketen terecht komen.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Alleen in district Raam voldoen in 2023 een aantal waterlichamen niet (figuur 3.5). Hier is vermoedelijk sprake van verhoogde achtergrondconcentraties van nikkel in grondwater dat het oppervlaktewatersysteem voedt, dat daar als gevolg van afbraak van pyriet in terecht is gekomen. In dit deel van ons beheergebied komen relatief vaker pyrietbanken in de ondergrond voor dan elders in ons beheergebied.

Bronnen en handelingsperspectief

Deze stof staat op de lijst van prioritaire stoffen sinds de wijziging in 2008 en dat betekent dat uiterlijk in 2033 voldaan dient te worden aan de norm.

Landelijk gezien vormt uit- en afspoeling van nikkel vormt ca. 65% van de totale belasting. Door het lekken van nitraat naar het grondwater (vooral in zandbodems) treedt pyrietoxidatie op en kan er onder andere nikkel vrijkomen. Dit speelt met name bij bodems waar nikkelhoudende mineralen (pyriet) van nature aanwezig zijn (Figuur 3.6). Het gaat dan dus om natuurlijk aanwezige metalen in de bodem, maar landgebruik zorgt ervoor dat ze versneld mobiliseren. Het handelingsperspectief is de reductie van nitraat specifiek in gebieden met van nature voorkomende nikkelmineralen. Voor een groot deel loopt dat via het landelijke spoor rondom mestwetgeving (LVVN) en regionale initiatieven zoals BodemUp.

Een landelijke studie aan Regionale variaties achtergrondconcentraties metalen in oppervlaktewater laat zien dat in het oosten van ons beheergebied sprake is van verhoogde achtergrondconcentraties (Oste ea 2024). Er is een landelijk voorstel om regionaal de achtergrondconcentraties voor nikkel te verhogen, waarmee het aantal normoverschrijdingen naar verwachting zal afnemen.

Een andere route van nikkel naar het oppervlaktewater is rioolwater (landelijk gezien ca 30%). Nikkel komt dan via indirecte lozingen en huishoudelijke toepassingen via de rwzi, overstort of hemelwaterafvoer in het oppervlaktewater. Het kan gaan om industrieel en huishoudelijke toepassingen die uiteindelijk in het rioolwater terecht komen. Het zuiveringsrendement van de rwzi's op nikkel is laag (10-40%). Rond onze zuiveringen zijn er bij geen enkele rwzi op het benedenstroomse meetpunt overschrijdingen van de normen voor Ni.

Gericht bronnenonderzoek om routes die niet via bodem-chemische processen verlopen is een stap die we wel zelf als waterschap kunnen uitvoeren. Aanpakken van indirecte lozingen als bronaanpak voor de rwzi's via de industriële bijdrage is daarnaast een logische stap en eventueel vergaande zuivering waar gezuiverd afvalwater terechtkomt in gebieden met een hoge natuurlijke aanwezigheid van nikkelmineralen. Gebiedsgericht handelingsperspectief voor het beperkt aantal KRW wateren waar wij we niet voldoen staat beschreven in hoofdstuk 7.

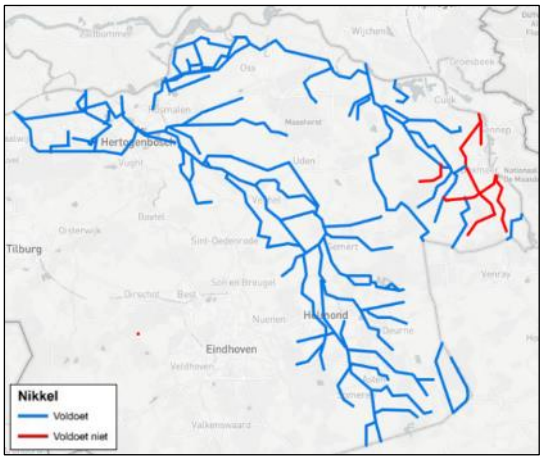

Figuur 3.5: Oordeel nikkel per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

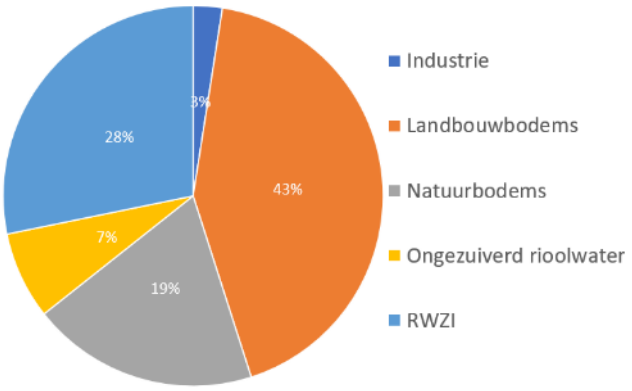

Figuur 3.6: Bronnen nikkel in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak route via landbouwbodem.
- Aanpak bedrijfslozingen.

Voor nikkel is er een voorstel (december 2024) om regionale achtergrondconcentraties aan te passen. De verwachting is dat aantal normoverschrijdingen af zal nemen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Bepalen of de normoverschrijdingen voor nikkel in het Raamgebied het gevolg zijn van verhoogde natuurlijke achtergrondconcentraties in dit gebied (o.b.v. landelijke metalen studie)., inclusief toetsing aan de mogelijk bijgestelde normen.
2. Uitkomsten uit het maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)
3. Verfijning van het meetnet voor nikkel in de waterlichamen met normoverschrijdingen waar deze niet veroorzaakt worden door verhoogde achtergrondbelastingen

Kwik

Omschrijving

Kwik is een metaal dat van nature voorkomt in het milieu. Het komt zowel op natuurlijke wijze als door menselijke activiteiten vrij. Kwikverbindingen zijn vrijwel zonder uitzondering erg giftig. De verkoop van kwikhoudende producten is verboden. Alle nog aanwezige kwikhoudende producten moeten als chemisch afval worden afgevoerd. In Nederland zijn er geen actieve industriële processen meer waarbij kwik wordt gebruikt. Wel zijn er verschillende afvalstromen waar een kwikverontreiniging aan de orde kan zijn. De grootste bron van kwikafval is de gasindustrie.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Kwik wordt gemeten volgens de biota-normen en voldoet in het volledige beheergebied van Aa en Maas (figuur 3.7). Kwik is in de gedeelde waterlichamen met waterschap Limburg niet toetsbaar. In 2024 wordt opnieuw biota-monitoring uitgevoerd.

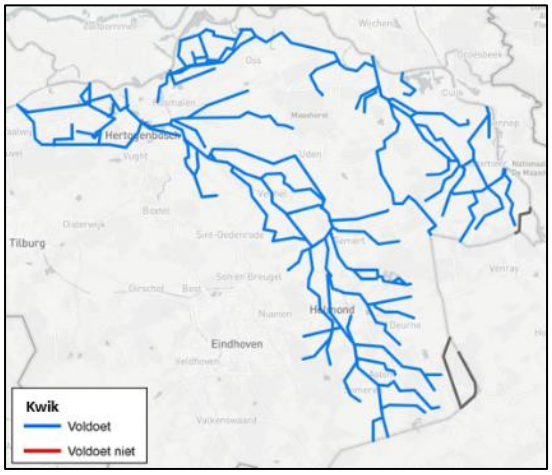

Figuur 3.7: Oordeel kwik per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke “Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW” (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak bedrijfslozingen (incl. kolenstook).
- Internationaal aandeel bepalen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Afspraken maken over monitoring en beoordeling voor kwik met waterschap Limburg, zodat hun biota-monitoring voor kwik geprojecteerd kan worden op de gedeelde waterlichamen.

Som heptachloor / heptachloorepoxide (2039)

Omschrijving

Heptachloor is een insecticide. De productie en het gebruik van heptachloorverbindigen is sinds 1978 verboden. Vanwege persistentie kan de stof nog lang in het milieu voorkomen. Het metaboliet heptachloorepoxide is biologisch meer (toxisch) actief dan de moederstof heptachloor. De waterkwaliteitsnormen gelden voor de som van heptachloor en heptachloorepoxide en niet voor de individuele stoffen.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Som heptachloorverbindingen kunnen vanwege de lage normen en relatief hoge rapportagegrenzen enkel worden getoetst door middel van biota-monitoring en wordt sinds 2020 gemonitord. Landelijk gezien is deze stof overal normoverschrijdend aanwezig (Postma J. 2021).

Aa en Maas heeft de toestand op basis van deze biota-monitoring bepaald en komt tot het oordeel "voldoet niet”. Waterschappen De Dommel en Limburg hebben daar andere afwegingen in gemaakt, waardoor de gedeelde waterlichamen voor deze stof ‘voldoet’ of ‘niet toetsbaar’ als oordeel hebben. (figuur 3.8). In 2024 wordt biota-monitoring opnieuw (met alle maas-waterschappen samen) uitgevoerd en wordt een breder ruimtelijk beeld verkregen voor deze parameter.

Bronnen en handelingsperspectief

Deze stoffen staan op de lijst van prioritaire stoffen sinds de wijziging in 2013 en dat betekent dat uiterlijk in 2039 voldaan dient te worden aan de norm. Aangezien de stof is verboden als insecticide, is het handelingsperspectief beperkt. Eventueel illegaal gebruik opsporen en handhaven is wel een optie, maar erg lastig door de onvoldoende lage rapportagegrenzen.

Daarnaast kan opgehoopte heptachloor vrijkomen bij opwervelend sediment, wanneer dit op bepaalde locaties gebeurd, kan dit sediment gericht en preventief worden verwijderd.

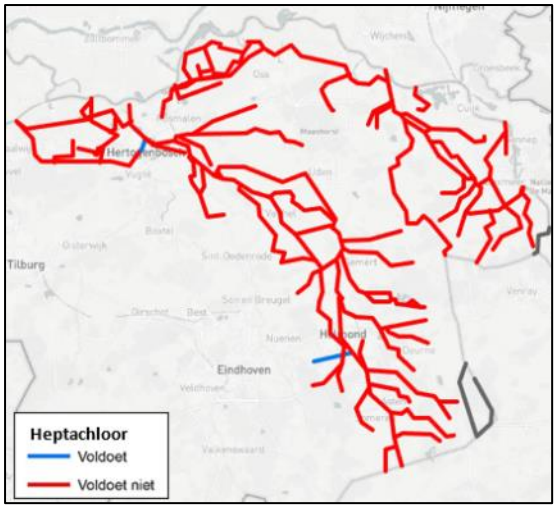

Figuur 3.8: Oordeel som heptachloor &-epoxide per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Saneren nalevering verontreinigd sediment

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Uitvoeren van biota-monitoring voor de som van heptachloor en heptachloorepoxide om zo beter zicht te krijgen op waar dit werkelijk een probleem is en op wat mogelijke bronnen zijn. (loopt in 2024, daarna weer in 2026/2027)
2. Beschikbare meetgegevens uit waterbodemonderzoeken gebruiken om hotspots te identificeren en bepalen of we kunnen baggeren
3. Op basis van de resultaten van de aanvullende monitoring eventuele acties/maatregelen definiëren, inclusief maken van afspraken met de maas-waterschappen over de toetsing en beoordeling van deze stof in de krw meetnetten
4. Via VTH borgen dat Heptachloor ook echt niet meer gebruikt wordt.

Hexachloorbutadieen (2033)

Omschrijving

Hexachloorbutadieen lost chloor en andere chloorhoudende verbindingen op en kan gebruikt worden om chloor en andere chloorhoudende onzuiverheden uit gasstromen te wassen. Daarnaast wordt hexachloorbutadieen gebruikt in de elektrotechniek en werd de stof in het verleden gebruikt als biocide tegen de aangroei van algen in industriële (koel)watersystemen en als bestrijdingsmiddel tegen de druifluis in de wijnbouw. Hexachloorbutadieen is giftig voor het waterleven en bio accumuleert zich in dieren.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Hexachloorbutadieen (HCBD) is een stof die ook in biota wordt gemonitord. Landelijk zijn daarvoor in biota-monitoring geen normoverschrijdingen (Postma et al 2021). Echter: de stof voldoet in 2022 en 2023 niet in de Peelkanalen (gedeeld waterlichaam met ws Limburg) op basis van metingen in water (figuur 3.9). Onbekend is hoe de verspreiding van deze stof verder benedenstrooms in de Peelkanalen is omdat we deze stof niet monitoren.

Bronnen en handelingsperspectief
De stof lijkt af te nemen tot doelbereik. Bij waterschap Limburg nagaan of mogelijke bronnen in beeld zijn en gezamenlijk een monitoringsplan en handelingsperspectief opzetten .

Een mogelijke bron voor HCBD is inlaatwater uit het Limburgse en Noord Brabantse Kanalenstelsel. ER zijn aanwijzingen dat er daar sinds 2005 sprake is van een stijgende concentratie op het meetpunt bij Weert (Postma J.F. 2019)

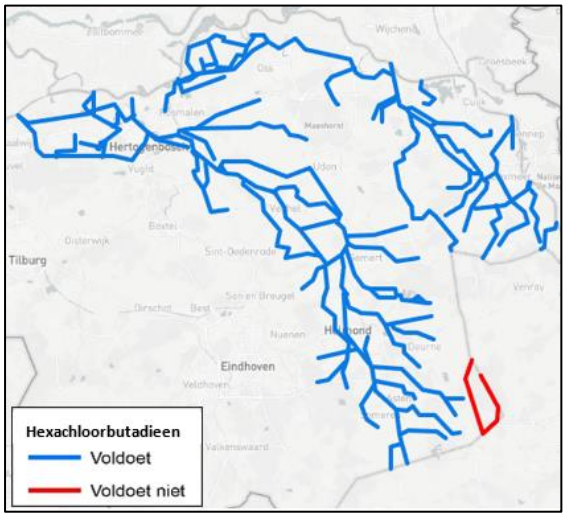

Figuur 3.9: Oordeel hexachloorbutadieen per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen
Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Geen handelingsperspectief.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Gezamenlijke monitoring met Waterschap Limburg aan hexachloorbutadieen n.a.v. resultaten biota-monitoring 2024. Indien noodzakelijk bronnenanalyse.

Cypermethrin (2039)

Omschrijving
Cypermethrin is een insecticide en wordt gebruik in landbouwtoepassingen en in consumentenproducten voor huishoudelijke doeleinden.

Monitoring en situatie Aa en Maas
Cypermethrin werd door waterschap Aa en Maas niet gemonitord omdat de detectiegrenzen van het laboratorium hoger waren dan de norm, hierdoor was het oordeel niet toetsbaar en voldoet cypermethrin niet (figuur 3.10). Het waterschapslaboratorium heeft in 2023 verbeterde methoden ontwikkeld met lagere detectiegrenzen waardoor vanaf 2024 cypermethrin beter gemonitord kan worden. Voorlopige conclusies zijn op basis van deze metingen in 2024 dat er voor deze stof geen normoverschrijdingen zijn.

Bronnen en handelingsperspectief

Vanaf 2024 is de monitoring van cypermethrin gestart. Cypermethrin komt via rwzi in het oppervlaktewater en via toepassing in de landbouw. Bronaanpak kan bestaan uit aanscherpen verbod buiten de landbouw of een totaalverbod. Verder kan doorontwikkeling en verplichten van het emissiereductieplan (ERP), aanscherping toezicht en handhaving en opnemen norm voor oppervlaktewater in de toelating leiden tot reductie. Vergaande zuivering is ook een optie, indien bronaanpak onvoldoende blijkt.

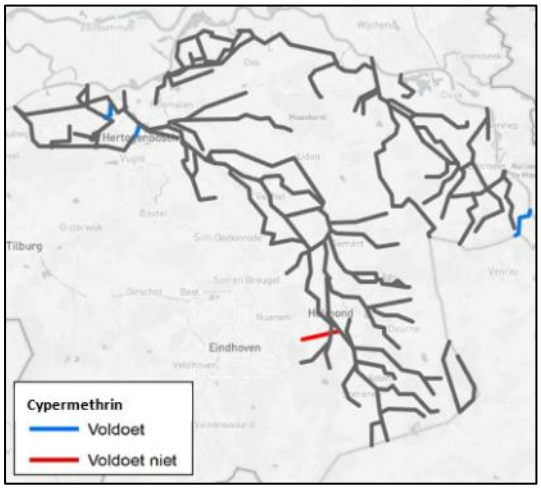

Figuur 3.10: Oordeel cypermethrin per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Betere meetmethode.
- Toelating en/of gebruiksvoorschriften.
- Uitspoeling en drainage opnemen in de toelating.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Op basis van metingen aan cypermethrin in 2024 bepalen waar normoverschrijdingen plaatsvinden en daarvoor acties/maatregelen bepalen.
2. Gezamenlijk met waterschap De Dommel en waterschap Limburg afspraken maken over monitoring, toetsing en beoordeling voor deze stof

Som lineair / vertakte perfluoroctaansulfonzuur, PFOS (2039)

Omschrijving

PFOS wordt in heel Nederland en Europa aangetroffen. PFOS wordt gebruikt om producten zoals textiel water- en vuilafstotend te maken en er zitten ook hoge concentraties in het schuim van brandblussers. De KRW-norm voor deze is stof is zeer laag: 0,00065 µg/l. Meten op dit niveau is mogelijk bij specialistische labs. PFOS wordt op veel plekken normoverschrijdend gevonden. Omdat PFOS accumuleert in organismen en normoverschrijdend wordt aangetroffen met een zeer lage risicogrens is PFOS meegenomen in biota-monitoring. Deze metingen worden als betrouwbaarder gezien dan de metingen in water.

Monitoring en situatie Aa en Maas

PFOS is in 2013 toegevoegd aan de lijst met prioritaire stoffen en dat betekent dat we in 2039 moeten voldoen. PFOS wordt vanaf 2020 gemonitord door middel van biota. Daarnaast wordt PFOS (als

onderdeel van een breder meetnet aan PFAS) ook gemonitord in een aantal waterlichamen in water en zit het sinds een aantal jaar standaard in de monitoring voor de waterbodem. PFOS voldoet in 2023 niet in 7 van de waterlichamen in het beheergebied van Aa en Maas (figuur 3.11). In 2024 is PFOS door de Maas waterschappen in biota gemonitord.

Bronnen en handelingsperspectief

De productie van PFOS en het maken van PFOS-houdende producten is niet meer toegestaan. Hierdoor is het handelingsperspectief handhaven en het saneren van een verontreinigde locatie, een bodemsanering is dan de vereiste aanpak. Vanuit het landelijke waterkwaliteitsspoor is de oproep om breder te kijken dan alleen PFOS, maar om alle PFAS in beschouwing te nemen. Het handelingsperspectief voor de overige PFAS breidt uit met een gezamenlijke lobby voor een totaalverbod en nagaan bij welke bedrijfsprocessen producten worden gemaakt of gebruikt waaruit betreffende PFAS kunnen vrijkomen.

Via metingen in rwzi influent en het rioolstelsel kunnen we op zoek naar bronnen (indirecte lozingen). Daarnaast is een aanscherping van het beleid doelmatige werking RWZI en een aanscherping van de Waterschapsverordening een mogelijkheid. Tot slot kijken naar indirecte bronnen als gevolg van historisch gebruik, via. O.a. bestaande monitoring in de waterbodem met name als blusschuim (oefenlocaties brandweer, vliegvelden) en op PFOS-productielocaties – en het gericht baggeren van hotspots.

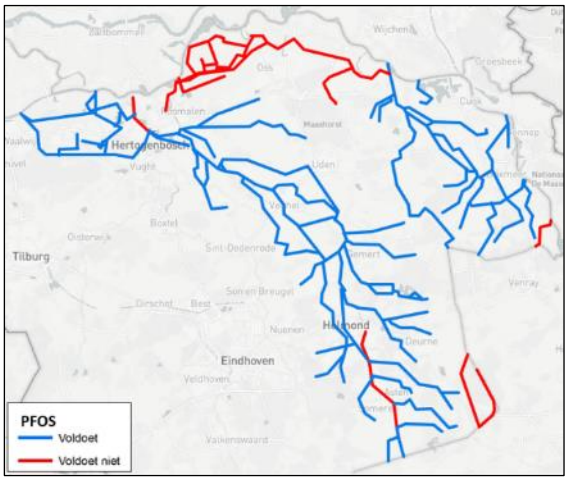

Figuur 3.11: Oordeel PFOS voor rapportagejaar 2024 (meetresultaten van 2023).

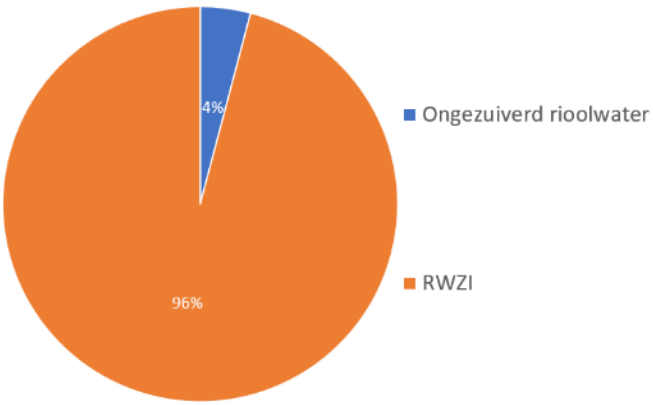

Figuur 3.12: Bronnen PFOS in regionale wateren Maastroomgebied (Postma et al., 2023).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is niet opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025) omdat de aanpak van PFOS landelijk wordt vormgegeven via het PFAS-dossier.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Via metingen in het rwzi influent van rwzi Asten, rwzi Den Bosch en rwzi Oijen en in achterliggende riolering op zoek gaan naar bronnen van PFOS
2. Nationale maatregelen die passen bij een bronaanpak zijn een landelijke verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS-vervangers, een import- en exportverbod van PFAS-houdende producten en een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.

3. Op basis van de resultaten van de aanvullende monitoring eventuele acties/maatregelen definiëren, inclusief maken van afspraken met de maas-waterschappen over de toetsing en beoordeling van deze stof in de KRW meetnetten.

Som 6 polygebromeerde difenylether, PBDE's (2033)

Omschrijving

PBDE's zijn vlamvertragers en worden in een groot aantal huishoudelijke voorwerpen gebruikt, waaronder stoffen, meubels en elektronica. PBDE's kunnen tijdens productie in de lucht, het water en de bodem terechtkomen. PBDE's lossen niet gemakkelijk op in water; de stoffen hechten aan deeltjes en nestelen zich op de bodem van rivieren of meren. Sommige PBDE's kunnen zich ophopen in bepaalde vissen en zoogdieren wanneer ze besmet voedsel eten of besmet water drinken. Sinds 2019 is productie van PDBE's en gebruik in producten in de EU verboden.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Som PBDE's kunnen vanwege de lage normen en relatief hoge rapportagegrenzen enkel worden getoetst door middel van biota-monitoring en wordt sinds 2020 gemonitord. Landelijk gezien is deze stof overal normoverschrijdend aanwezig (Postma J. 2021). PBDE's zijn in 2008 toegevoegd aan de lijst en moeten daarom in 2033 uiterlijk op norm zijn.

Aa en Maas heeft de toestand op basis van deze biota-monitoring bepaald en komt tot het oordeel "voldoet niet". Waterschap De Dommel heeft daar voor het Eindhovens Kanaal andere afwegingen in gemaakt, waardoor dit gedeelde waterlichaam voor deze stof 'voldoet' als oordeel heeft (figuur 3.13). In 2024 wordt biota-monitoring opnieuw (met alle maas-waterschappen samen) uitgevoerd en wordt een breder ruimtelijk beeld verkregen voor deze parameter.

Bronnen en handelingsperspectief

Deze stof staat op de lijst van prioritaire stoffen sinds de wijziging in 2008 en dat betekent dat uiterlijk in 2033 voldaan dient te worden aan de norm. Figuur 3.14 laat drie routes zien voor PBDE's naar het oppervlaktewater: via de lucht, de rwzi's en via overstorten/hemelwaterafvoeren. Het handelingsperspectief ligt bij de industrie (reduceren luchtemissies). Beter in kaart brengen van nog actieve bronnen en aanpakken indirecte lozingen kan de bijdrage vanuit ongezuiverd rioolwater en de zuivering reduceren. Sediment kan een mogelijke lokale secundaire bron zijn, het is niet bekend of dit speelt in ons werkgebied. Als het we het niet kunnen uitsluiten, dan is verder onderzoek een mogelijkheid. Vergaande zuivering op de rwzi kan ook leiden tot een verbetering.

In de afgelopen decennia zijn er in Europa vele maatregelen genomen om het gebruik van gebromeerde vlamvertragers terug te brengen. Reducties in de buitenlandse aanvoer illustreren het effect van deze maatregelen (Stoffiches 2021) . Een actueel inzicht in de emissies vanuit rwzi's ontbreekt omdat het meten van PBDE's vanwege de hele lage normen en relatief hoge detectiegrenzen enkel via biota mogelijk is.

PBDE's zijn moeilijk afbreekbare stoffen die nog vele jaren in het milieu aanwezig zullen zijn, zelfs als alle maatregelen om de emissies te beperken genomen zijn (alomtegenwoordig). Voor 2027 is dan ook de verwachting dat een aanzienlijk deel van de waterlichamen niet aan de norm voldoet.

In 2024 wordt biota-monitoring in alle stroomgebieden uitgevoerd waardoor beter zicht komt op de spreiding.

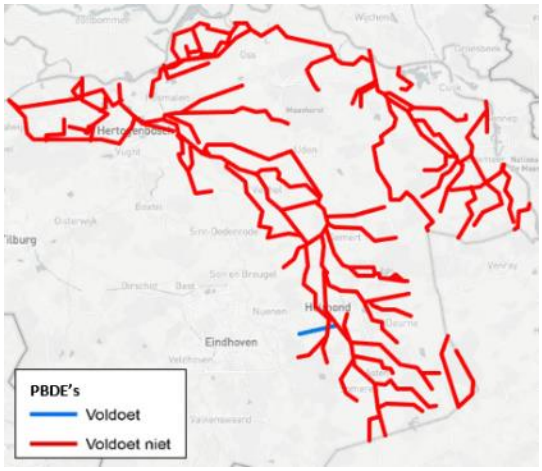

Figuur 3.13: Oordeel PDBE's voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

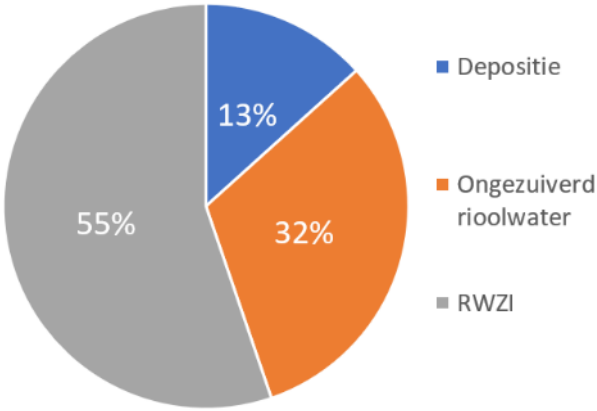

Figuur 3.14: Bronnen PBDE's in regionale wateren Maastroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Brononderzoek.
- Maatregelen producten in gebruik- of afvalfase.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Uitvoeren van biota-monitoring voor PBDE's om zo beter zicht te krijgen op waar dit werkelijk een probleem is en wat mogelijke bronnen zijn. (loopt in 2024)
2. Naast de biota-monitoring i.k.v. brononderzoek ook PBDE in bagger en zwevend stof monitoren. Via dit Nader Onderzoek kunnen we nagaan of deze hoge concentraties zijn te verklaren vanuit de hoeveelheid zwevend stof, de gehalten in het sediment en/of een combinatie van beiden. Hiermee ontstaat inzicht in de vraag of een eventuele ingreep in het sediment en/of riooloverstorten tot een verbetering van de waterkwaliteit kan leiden.
3. Op basis van de resultaten van de aanvullende monitoring eventuele acties/maatregelen definiëren, inclusief maken van afspraken met de maas-waterschappen over de toetsing en beoordeling van deze stof in de KRW meetnetten.

3.2 Specifiek verontreinigende stoffen

Naast KRW prioritaire stoffen kent de KRW ook specifieke verontreinigende stoffen. In Nederland zijn dit stoffen die in grote rivieren of regionale wateren een probleem kunnen vormen. De lijst met specifieke verontreinigende stoffen wordt eens in de zes jaar tegen het licht gehouden en waar nodig aangepast. De stroomgebiedsrelevante stoffen vallen hier ook onder. Binnen de KRW vallen de specifiek verontreinigende stoffen onder de ecologische toestand. Voor alle specifiek verontreinigde stoffen geldt dat ze in 2027 moeten voldoen aan de normen. Van de 77 specifiek verontreinigende stoffen voldoen er 12 niet.

Benzo(a)antraceen

Omschrijving

Benzo(a)antraceen ontstaat ten gevolge van onvolledige verbranding of thermische ontleding van organisch materiaal, vooral van fossiele brandstoffen en tabak. Benzo(a)antraceen wordt in heel Nederland en Europa aangetroffen.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Benzo(a)antraceen is een stof die lastig is om goed in water te kunnen meten (rapportagegrens van lab is lager dan de norm). Onder andere daarom (samen met risico op doorvergiftiging) wordt deze stof ook in biota gemonitord. In 2020 is dat gedaan op één meetpunt, het T&T meetpunt in de Aa, en daar zijn de biota-normen overschreden (zie bijlage 1 voor uitleg over KRW meetsystematiek). Het oordeel van de biota-monitoring op het T&T meetpunt in de Aa is geprojecteerd op het gehele stroomgebied van de Aa (figuur 3.15). Voor de andere stroomgebieden is de monitoring tot dusver in water gedaan, in 2024 is daar ook biota-monitoring uitgevoerd. Voor deze stof voldoet de biota-monitoring in 2024 niet in de stroomgebieden van de AA en van de Hertogswetering (Raam voldoet wel).

Bronnen en handelingsperspectief

De grootste bron is depositie en het daarbij behorende handelingsperspectief is het reduceren van luchtemissies door de industrie zowel in binnen als buitenland en emissies vanuit verkeer en vervoer (figuur 3.16). Hiervoor heeft het waterschap geen handelingsperspectief. Depositie komt via afstroming van onder andere daken terecht in het riool en hemelwaterafvoeren. Het waterschap heeft wel handelingsperspectief in de emissies via regenwaterriolen (kijken naar mogelijke zuiveringsvoorzieningen) en eventuele secundaire belasting vanuit de waterbodem (hotspots opsporen en evt. baggeren). Omvang van secundaire bron – zoals nalevering van PAK's uit het sediment is onbekend.

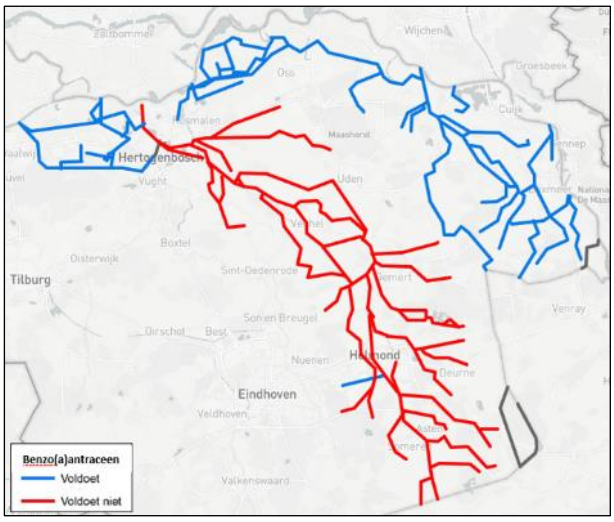

Figuur 3.15: Oordeel benzo(a)antraceen voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

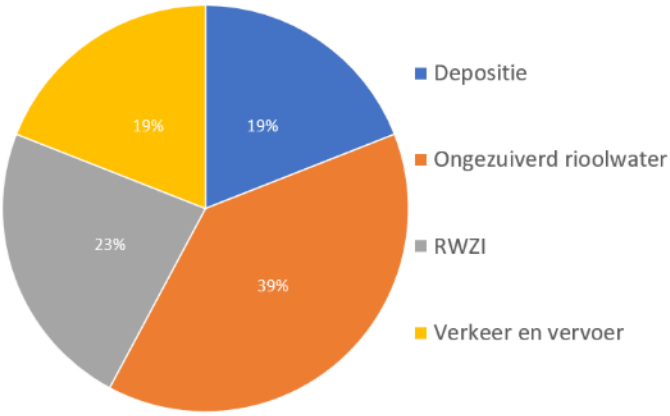

Figuur 3.16: Bronnen benzo(a)antraceen in regionale wateren Maastroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Brononderzoek.
- Maatregelen houtstook.
- Aanpak stedelijk afvalwater.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Biota-monitoring in alle stroomgebieden (heeft plaatsgevonden in 2024)
2. Naast de biota-monitoring i.k.v. brononderzoek ook PAK's in water en zwevend stof monitoren en de beschikbare meetgegevens uit de waterbodem analyses gebruiken. Via dit Nader Onderzoek kunnen we nagaan of deze hoge concentraties zijn te verklaren vanuit de hoeveelheid zwevend stof, de PAK-gehalten in het sediment en/of een combinatie van beiden. Ook riooloverstorten zijn mogelijk een belangrijke bron voor verhoogde concentraties. Hiermee ontstaat inzicht in de vraag of een eventuele ingreep in het sediment en/of riooloverstorten tot een verbetering van de waterkwaliteit kan leiden.
3. Op basis van de resultaten van de aanvullende monitoring eventuele acties/maatregelen definiëren, inclusief maken van afspraken met de maas-waterschappen over de toetsing en beoordeling van deze stof in de KRW meetnetten.

Kobalt

Omschrijving

Kobalt is een metaal dat van nature voorkomt in de bodem. De hoge kobaltconcentraties in de ondergrond worden mede veroorzaakt door pyrietoxidatie als gevolg van nitraat in het grondwater. Het is dus van nature aanwezig en kent een natuurlijke emissie, maar wordt extra door antropogene activiteiten gemobiliseerd.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Kobalt overschrijdt in vrijwel alle waterlopen de jaargemiddelde en MAC norm, zie figuur 3.17. In district Raam hebben alle waterlichamen hoge normoverschrijdingen voor zowel de jaargemiddelde norm als

de MAC norm. Kobalt heeft zeer hoge overschrijdingen in diverse waterlichamen. Voor kobalt is er een redelijk dicht meetnet (in alle waterlichamen één of meerdere meetpunten).

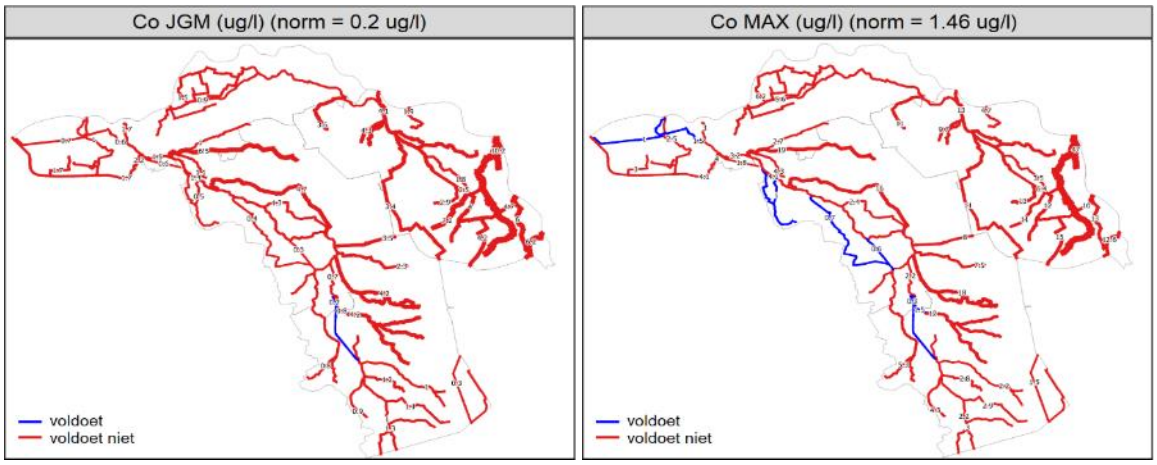

Figuur 3.17: jaargemiddelde (links) en mac (rechts) als gemiddelde van de laatste drie meetjaren per waterlichaam

Bronnen en handelingsperspectief

De grootste bijdrage van kobalt emissies in het maasstroomgebied wordt geleverd door uit- en afspoeling (90%). De uitspoeling uit de onverzadigde bodem is vrijwel geheel natuurlijk, maar de ondergrond draagt in veel gebieden in Noord-Brabant en Limburg rond de 70% aan de totale kobaltuitspoeling (Van der Bolt et al., 2022). De kobaltemissie per hectare van natuurbodems is gelijk aan die van landbouwbodems. Echter omdat het aantal hectare landbouw groter is dan het aantal hectare natuur, is het percentuele aandeel van de landbouw veel groter (zie figuur 3.18). Het effect van antropogeen gemobiliseerd kobalt door nitraat kan niet worden teruggedraaid (wel vertraagd in de toekomst). Het daarbij horende handelingsperspectief is het reduceren van nitraat uit landbouwactiviteiten, dit verloopt landelijk via mestwetgeving (LVVN) en regionaal via trajecten als BodemUp.

Daarnaast loopt een landelijk traject rondom metalen waarbij de norm van kobalt wordt geëvalueerd, naar verwachting komt uit deze evaluatie een hogere norm voor kobalt (doordat de regionale achtergrondconcentraties verwerkt kunnen worden in de norm) waardoor er minder normoverschrijdingen zullen zijn in het beheergebied.

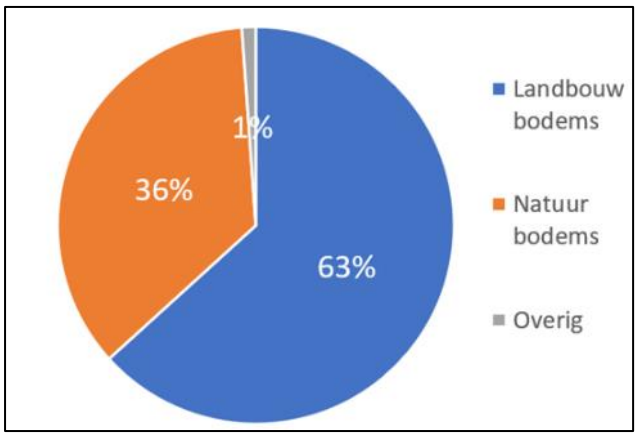

Figuur 3.18: Bronnen kobalt in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak route via landbouwbodem.
- Bronnen bepalen incl. atmosferische depositie.

Voor kobalt is er nog geen voorstel (december 2024) om regionale/landelijke achtergrondconcentraties aan te passen omdat er nog een onderzoek van het RIVM loopt aan de normstelling. Op basis van een landelijke studie zijn er wel aanwijzingen dat de achtergrondconcentraties verhoogd kunnen worden.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)
2. Vertalen van het lopende landelijke traject rondom normen voor metalen als gevolg van achtergrondconcentraties naar het oordeel van de waterlichamen bij Aa en Maas

Ammonium

Omschrijving

Ammonium (NH_4^+) is een chemische vorm van stikstof die apart mee wordt genomen in de KRW-beoordeling. Het ammonium zelf is maar licht toxisch en minder snel een probleem. Het is in water altijd in evenwicht met ammoniak (NH_3), dat wel sterk (acuut) toxisch is. Indien de watertemperatuur of de pH stijgt, verschuift het evenwicht van ammonium naar het giftige ammoniak. Binnen de KRW geldt voor ammonium een generieke nationale norm voor alle waterlichamen, die als ondersteunend geldt voor de ecologische toestand van een waterlichaam. De norm is gebaseerd op de toxiciteit van ammoniak. Ammonium wordt op basis van twee normen beoordeeld: een norm voor de jaargemiddelde concentratie (JG-MKN, als maat voor chronische toxiciteit) en een norm voor de maximaal gemeten concentratie (MAC-MKN, als maat voor acute toxiciteit). Indien één van beide normen wordt overschreden wordt het oordeel voor ammonium 'voldoet niet'. Een overmaat aan ammonium in het water kan daarnaast leiden tot lagere zuurstofconcentraties omdat zuurstof door bacteriën wordt gebruikt voor de omzetting van ammonium naar nitraat.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Uit figuur 3.19 blijkt dat het grootste deel van de waterlichamen niet aan de norm voor ammonium voldoet. Geografisch gezien liggen de meeste waterlichamen die wel voldoen in het stroomgebied van de Raam. In het meetnet rondom RWZI's zien we veelal in oppervlaktewater benedenstrooms de effluentlozing zowel JGM als MAC overschrijden en bovenstrooms vooral de MAC. Voor ammonium is er een intensief meetnet met één of meerdere meetpunten per waterlichaam.

Bronnen en handelingsperspectief

De belangrijkste bronnen van ammonium zijn landbouw (afspoeling en depositie)), rwzi en ongezuiverd afvalwater (overstorten). Het handelingsperspectief voor ammonium uit de landbouw is het reduceren van de emissies, dit verloopt via landelijke spoor (mestbeleid, LVVN) en regionaal zijn daar trajecten als BodemUp voor bedoeld. .

Ammonium kan goed verwijderd worden op de rwzi. Het wordt met zuurstof door bacteriën omgezet naar nitraat (nitrificatie) en vervolgens onder zuurstofloze omstandigheden naar gasvormig stikstof (denitrificatie). Tijdens hevige regenval ontstaan er echter pieklozingen achter de rwzi doordat de capaciteit van de rwzi dan te laag is om al het ammonium om te zetten, het afvalwater is te kort op te

zuivering aanwezig. Daarnaast treden overstorten ook in werking bij hevige regenval en ook daar komt ammonium vrij. Met aanpassingen op de zuivering zoals een na-zuivering in een waterharmonica met zuurstofrijke en zuurstofarme zones, het vergroten van de capaciteit op de zuivering zelf (fysieke uitbreidingen/aanpassingen) en procesoptimalisatie op de zuivering (dit staat los van renovatie/bijbouwen). Afkoppelen helpt bij het reduceren van het effect van overstorten.

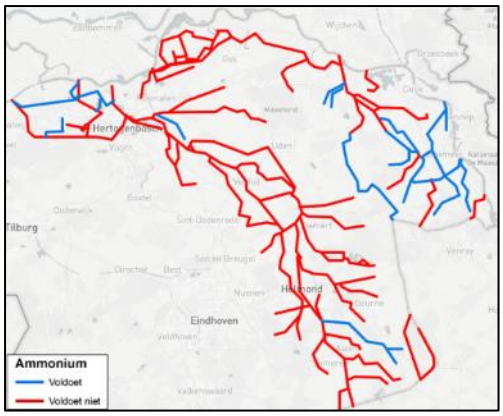

Figuur 3.19: Oordeel ammonium per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is niet opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025) omdat de aanpak van NH4 landelijk wordt vormgegeven via het stikstof-dossier.

Handelingsperspectief

- Verkennen van realistische maatregelen om ammonium in effluent van rwzi's te verlagen (structureel verlagen concentraties en afvlakken van (piek)concentraties), bijvoorbeeld door procesoptimalisatie op de rwzi, realisatie waterharmonica's en/of vergroten van de capaciteit
- opbouwen en uitbreiden kennis over de ammoniumdynamiek in het oppervlaktewatersysteem rondom een zuivering. Er is in 2021 gestart met een (sensoren)meetnet met hoogfrequente metingen. Uitbreiding met ammonium is daarbij nog nodig om meer grip/inzicht te krijgen in het optreden van ammonium pieken.
- Aanpak overstorten, bijvoorbeeld door (versneld) afkoppelen.
- Voor de landbouw ondersteunen van regionale trajecten zoals BodemUp en landelijk beleid

Zink

Omschrijving

Zink is een metaal dat van nature voorkomt in het milieu (pyriet). (bijvoorbeeld ingesloten in pyrietgesteente). Zink wordt toegepast in de industrie om onder andere metalen te beschermen tegen roest, de productie van batterijen en dakgoten. Daarnaast wordt zink gebruikt als supplementen in de landbouw. Belangrijke afnemers van zink zijn de auto-industrie, de bouw en landbouw.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Zink overschrijdt in vrijwel alle KRW waterlopen de MAC norm en de jaargemiddelde norm wordt in veel minder waterlichamen overschreden, zie figuur 3.20. Uit de monitoring blijkt verder dat de RWZI's van Oijen en Dinther een relatief grote impact hebben. Dit wordt op het moment dat dit rapport geschreven wordt onderzocht en resultaten worden verwacht in 2025. Voor zink is er een redelijk dicht meetnet (in alle waterlichamen één of meerdere meetpunten).

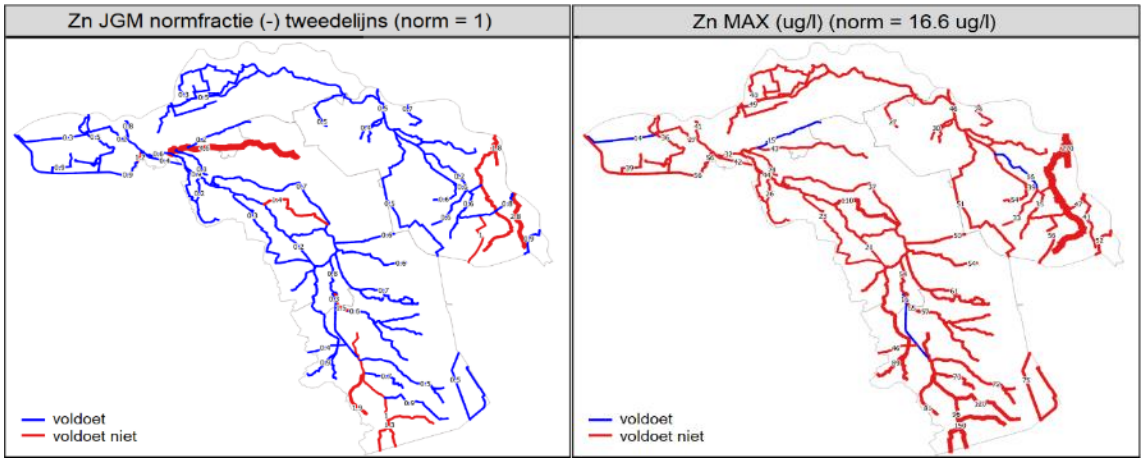

Figuur 3.20: jaargemiddelde (links) en MAC (rechts) als gemiddelde van de laatste drie meetjaren per waterlichaam

Bronnen en handelingsperspectief

Het grootste deel komt via de rwzi (vooral Dinther, Oijen en in mindere mate Asten en Aarle-Rixtel), overstort of hemelwaterafvoer in het oppervlaktewater (± 60%). mogelijke maatregelen zijn het verbeteren van gescheiden stelsels; het aanpakken van indirecte lozingen (bronaanpak); ontmoedigen van gebruik van zink (e.g. dakgoten, banden, vangrails); het opsporen en verwijderen van hotspots in de waterbodem; reductie gebruik zink landbouw (voedingssupplement, kunst)mest en zink houdende GBM; reductie nitraatemissies en reduceren luchtemissies in de industrie.

De bijdrage vanuit rwzi's in het waterbeheergebied van Aa en Maas verschilt sterk per rwzi/gerelateerd watersysteem. Uit het onderzoek naar grootte impact zink rwzi Oijen en Dinther (rapport 2024 gereed) bleek dat het influent van alle rwzi's vergelijkbare concentraties totaal zink hebben (wel gebaseerd op oude data), maar dat bij Dinther vooral het aandeel opgelost Zink hoger is dan bij andere rwzi's (inzicht op basis van recent onderzoek PACAS). Voor Asten en Aarle-Rixtel lijkt er op dat de bijdragen van Zn vooral in de zomermaanden substantieel is, maar in de wintermaanden juist niet en er hogere concentraties van bovenstrooms water worden aangevoerd (via grondwateraanvoer, kwel).

In vergelijking met andere metalen is uit- en afspoeling voor een beperkt deel verantwoordelijk voor de zinkconcentraties in oppervlaktewater (± 30%) (zie figuur 3.21). Door het lekken van nitraat naar het grondwater (vooral in zandbodems) ontstaat pyrietoxidatie en komt er zink vrij. De zinkemissie per hectare van natuurbodems is gelijk aan die van landbouwbodems. Echter omdat het aantal hectare landbouw groter is dan het aantal hectare natuur, is het percentuele aandeel van de landbouw veel groter (zie figuur 3.21). Daarnaast hebben we nog te maken met een erfenis van zinkvervuiling in de ondergrond vanuit de zinkindustrie in en ten zuiden van ons beheergebied (en tevens inzijggebied voor grondwater dat naar ons stroomt), waardoor zink via grondwater in onze beken terecht kan komen.

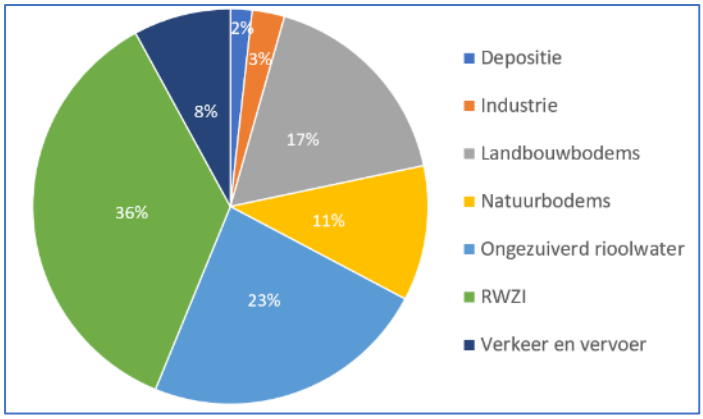

Figuur 3.21: Bronnen zink in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak route bedrijfslozingen/stedelijk afvalwater/scheepvaart (anodes, vangrail, straatmeubilair, dakgoten, banden, afvalwater, koelwater, veevoer)

Uit het landelijke uitvoeringsprogramma is zink opgenomen om in 2025 mee aan de slag te gaan als eerste casus om ervaring opdoen voor het ontwikkelen van een stofgerichte ketenaanpak. Een stofgerichte ketenaanpak vraagt inzet van alle betrokken partijen.

Voor zink is er een voorstel (december 2024) om landelijke achtergrondconcentratie aan te passen, wat waarschijnlijk gaat resulteren in de afname van het aantal normoverschrijdingen. Ook wordt de manier van toetsing aan de MAC aangepast.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)
2. Brononderzoek in beken met grootste overschrijdingen in relatie tot bv waterbodemmetingen (in ieder geval Oeffeltse Raam en Groote Wetering als pilot)
3. Onderzoeken bij rwzi Dinther of er grote bedrijfslozingen zijn voor opgelost zink om zo in gesprek te kunnen gaan tot een brongerichte aanpak.
4. Nader onderzoek bij Dinther, Oijen, Asten en Aarle-Rixtel naar verdeling Zn opgelost en Zn totaal in influent en effluent in relatie tot het oppervlaktewatersysteem en verschil in bijdrage tussen zomer- en winterhalfjaar om zo meer inzicht te krijgen op de relatieve bijdrage van effluent van deze rwzi's en nieuwe aanknopingspunten voor handelingsperspectief.
5. Voor zink kan een deel van de MAC-MKN overschrijdingen aanvullend met een 2de-lijnsbeoordeling getoetst worden (landelijk traject, beschikbaar voor KRW toestandsbepaling 2026).
6. Met andere partijen in Nederland zoeken naar oplossingen voor zinkprobleem (stofgerichte ketenaanpak, lead bij RWS / IenW)

Arseen

Omschrijving

Arseen is een metaal dat van nature voorkomt in het milieu, vooral in klei- en veengebieden in pyriet en ijzeroer. Arseen wordt toegepast in halfgeleiders en voorheen in herbiciden, pesticiden en

behandelde houtproducten (gewolmaniseerd hout). Het gebruik van arseen in de landbouw (als GBM) en behandelde houtproducten is sinds respectievelijk 1984 en 2004 verboden. De anorganische vorm van arseen is schadelijker voor de gezondheid dan de organische vorm van arseen. Anorganische en organisch arseen komt in de voeding terecht door de opname van arseen door planten en het binnen krijgen van arseen bij dieren door voeding en water.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Arseen voldoet in 2023 niet in 5 van de 52 waterlopen. Er is een beperkt meetnet in ca ¼ deel van de waterlopen waar op basis van metingen sprake is van normoverschrijdingen of net voldoen aan de norm.

Bronnen en handelingsperspectief

Arseen komt van nature voor en door het lekken van nitraat naar het grondwater (vooral in zandbodems) ontstaat pyrietoxidatie en wordt arseen gemobiliseerd. Uitspoeling vanuit landbouw en natuurbodems is de belangrijkste bron van arseen (Figuur 3.23). Het effect van antropogeen gemobiliseerd arseen door nitraat kan niet worden teruggedraaid (wel vertraagd in de toekomst). Het daarbij horende handelingsperspectief is het reduceren van nitraat uit landbouwactiviteiten, dit verloopt via landelijk mestbeleid (LVVN) en via regionale initiatieven zoals BodemUp.

Daarnaast komt arseen in het water terecht door gewolmaniseerd hout dat wordt gebruikt voor boten en beschoeiing. Het handelingsperspectief hiervoor is het verwijderen van beschoeiing van gewolmaniseerd hout, door gerichte monitoring kan 'vergeten' gewolmaniseerd hout worden opgespoord. Depositie van arseen wordt gemeten, maar het is niet duidelijk waar het vandaan komt, dit vraagt om een bronanalyse. Verder zijn mogelijk handelingsperspectieven het zuiveren van gescheiden stelsels, het toevoegen van een extra zuiveringsstap op de rwzi en het aanpakken van indirecte lozing.

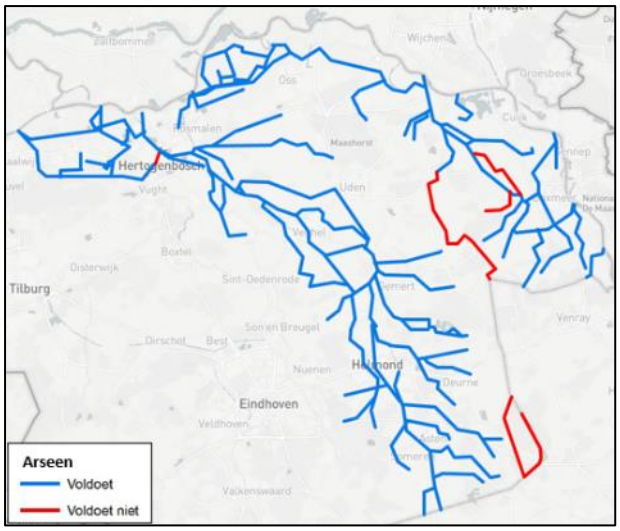

Figuur 3.22: Oordeel arseen per waterlichaam voor rapportagejaar 2024 (meetresultaten van 2023).

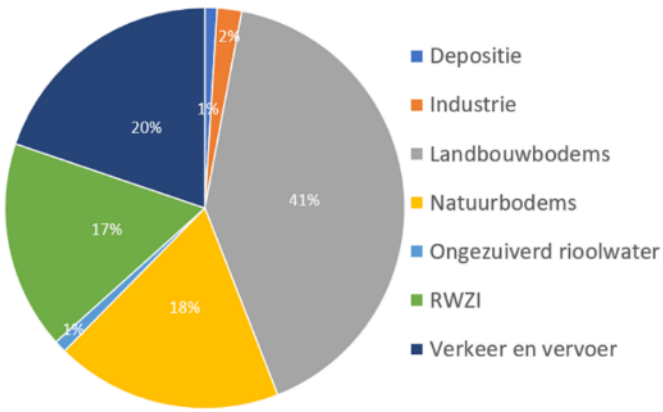

Figuur 3.23: Bronnen arseen in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak route via landbouwbodem.
- Aanpak bedrijfslozingen.
- Bronnen bepalen incl. atmosferische depositie en gewolmaniseerd hout.

Voor arseen is er nog geen voorstel (december 2024) om regionale/landelijke achtergrondconcentraties aan te passen omdat er waarschijnlijk een Europese norm gaat komen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)
2. Brononderzoek arseen bij waterlichamen met normoverschrijdingen voor zover dat niet – o.b.v. landelijke studies – toe te kennen is aan natuurlijke achtergrondbelasting, bv een gericht onderzoek aan de aanwezigheid en uitloging vanuit gewolmaniseerd hout en effluent

Seleen

Omschrijving

Seleen is een mineraal die in te hoge doseringen toxisch kan zijn. Seleen komt van nature in het milieu voor. Seleen wordt toegepast in elektronica als halfgeleider, antiroos shampoo, veevoer en als supplement voor meststoffen.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Seleen voldoet niet in 5 waterlopen (Figuur 3.24).

Bronnen en handelingsperspectief

De belangrijkste bron van seleen is uitspoeling uit landbouw- en natuur bodems (Figuur 3.25). De antropogene uitspoeling is verwaarloosbaar ten opzichte van natuurlijke uitspoeling en dat geeft nauwelijks handelingsperspectief. Depositie kan worden beperkt door het aanpakken van luchtemissies door de industrie. Daarnaast wordt de norm herzien door het RIVM, naar verwachting wordt de norm soepeler.

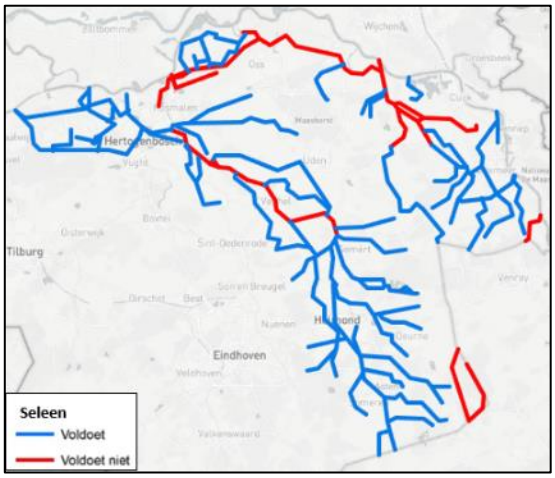

Figuur 3.24: Oordeel seleen per waterlichaam voor rapportagejaar 2024 (meetresultaten van 2023).

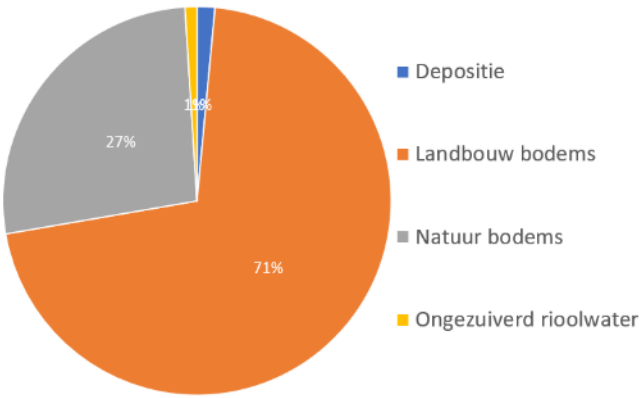

Figuur 3.25: Bronnen seleen in regionale wateren Maasstroomgebied (Postma et al., 2023)

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Aanpak route via landbouwbodem.
- Bronnen bepalen incl. atmosferische depositie.

Voor seleen is er een voorstel (december 2024) om landelijke achtergrondconcentratie aan te passen, wat waarschijnlijk gaat resulteren in de afname van het aantal normoverschrijdingen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Na normaanpassing bekijken waar Seleen nog overschrijdt
2. Maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)

Thallium

Omschrijving

Thallium is een metaal en komt van nature in kleine hoeveelheden in het milieu voor. Het wordt vooral gebruikt als rattengif en als een onderdeel in de elektrotechnische en chemische industrie.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Van de afgelopen 5 meetjaren voldoet thallium in 2021 niet aan de KRW-norm in het gedeelde waterlichaam Midden- en Beneden Dommel, de overige meetjaren voldoet thallium wel in dit waterlichaam. In de overige waterlichamen in het beheergebied van Aa en Maas voldoet thallium wel (figuur 3.26).

Bronnen en handelingsperspectief

Thallium is afkomstig van een beperkt aantal industriële bronnen en wordt weinig toegepast. Thallium wordt in België in de Dommel geloosd door Nyrstar. Deze fabriek heeft hiervoor een lozingsvergunning omdat in Vlaanderen de norm meer dan 100 keer zo soepel is dan de norm in Nederland. Deze lozing leidt tot forse overschrijdingen in de Boven Dommel, die door verdunning en retentie in het watersysteem niet meer optreedt in de Midden- en beneden Dommel (op 2021 na).

Voor waterschap Aa en Maas is er geen handelingsperspectief of actie voor deze stof nodig.

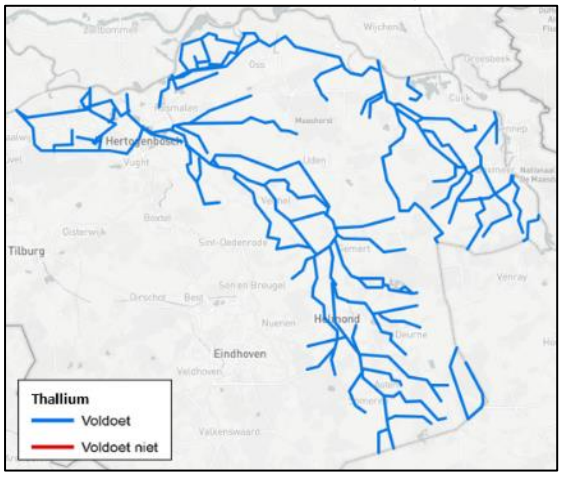

Figuur 3.26: Oordeel thallium per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke “Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW” (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Bronnen bepalen
- Gebiedsgerichte aanpak bedrijfs-lozingen.

Voor thallium is er een voorstel (december 2024) om landelijke achtergrondconcentratie aan te scherpen. Het effect op de KRW-beoordeling is nog onbekend.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Maas-breed onderzoek naar regionaal handelingsperspectief (lopend onderzoek Aveco/Sweco 2024/2025)
2. Ontwikkeling van thallium in Midden en Beneden Dommel volgen. Naar verwachting geen normoverschrijdingen meer.

Carbendazim

Omschrijving

Carbendazim is een fungicide en niet meer toegestaan (2016) maar wordt wel aangetroffen als het afbraakproduct van thiofanaat-methyl (verboden sinds 2021). In Nederland waren middelen op basis van deze stof toegelaten in de teelt van onder andere aardappelen, granen, bloembollen en bloemisterijgewassen. Carbendazim is nog wel toegestaan om verf en pleisterwerk schimmelwerend te maken, alleen voor binnen gebruik.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Carbendazim voldoet niet in 2 van de 52 waterlopen (zie figuur 3.27):

1. Aa van Gemert tot Den Bosch
2. Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond

Bronnen en handelingsperspectief

Carbendazim is een afbraakproduct van thiofanaat-methyl. Carbendazim sinds 2021 verboden, het is gebruikelijk dat pas enkele jaren na een verbod alle normoverschrijdingen zijn verdwenen. Gerichte monitoring om te volgen of de afname doorzet en het eventueel opsporen van illegaal gebruik (VTH). De eerste stap is een verklaring zoeken waarom de stof wordt aangetroffen in de 2 bovenstaande waterlopen en niet op andere plaatsen. Daarbij kunnen we gebruik maken van monitoring op andere meetpunten (landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen; smalle screening).

Vooral voor stoffen die in een beperkt aantal waterlopen overschrijden, kan er mogelijk gebied specifiek met de sector afspraken gemaakt worden over geschikte maatregelen om emissies te beperken. Het sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector kan daarbij een hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

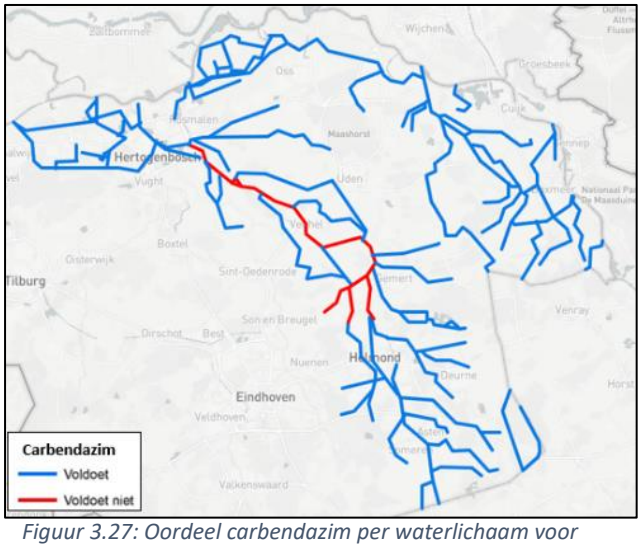

Figuur 3.27: Oordeel carbendazim per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Toezicht op verbod
- Product Stewardship toepassing biocide

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Ontwikkeling Carbendazim in Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Gemert tot Den Bosch volgen. Als overschrijdingen Carbendazim blijven bestaan, dan brononderzoek doen.
2. Sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

Esfenvaleraat

Omschrijving

Esfenvaleraat is een insecticide en wordt breed toegepast in de agrarische sector. Onder andere bij de teelt van aardappelen, bieten, granen, grassen, sierteelt en bloembollen. Esfenvaleraat irriteert de huid en luchtwegen en kan effect hebben op het zenuwstelsel.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Esfenvaleraat wordt beperkt gemonitord, beperkt tot waterlichamen waar vanuit het verleden of andere meetnetten normoverschrijdingen bekend zijn. De stof voldoet in 2022 en 2023 niet in 2 waterlopen (zie figuur 3.28) op basis van een zeer beperkt aantal (eenmalige) metingen:

1. Lorregraaf en andere M1 waterlopen (o.b.v. één meting in 2021)
2. Munsche Wetering (o.b.v. één meting in 2021 en één meting in 2022)

Daarnaast ontbreekt esfenvaleraat in de beoordeling voor vier waterlichamen door inconsistenties in de manier van toetsen en beoordelen. Esfenvaleraat is een stof waarbij de reguliere rapportagegrens te hoog is ten opzichte van de norm. Daarom is in 2024 met een lagere rapportagegrens op de T&T meetpunten gemeten om een beter beeld te krijgen van het voorkomen van deze stof.

Bronnen en handelingsperspectief

Esfenvaleraat mag worden toegepast in meerdere teelten. Het generieke handelingsperspectief bestaat uit: opnemen van afspoeling/drainage in toelating; aanscherpen verbod buiten landbouw; zuivering restromen in glastuinbouw; aanscherping VTH en totaalverbod. Voor ons werkgebied is inzetten op brononderzoek en aanpak een mogelijke maatregel. Via influent metingen kunnen we mogelijke indirecte lozingen via erfputten opsporen en gerichte screening van het oppervlaktewater kan helpen bij het gesprek met gebruikers om met de sector te voorkomen dat gebruik leidt tot normoverschrijdingen. Voor de Lorregraaf en omgeving is daarbij aandacht voor het inlaatwater uit de Maas nodig.

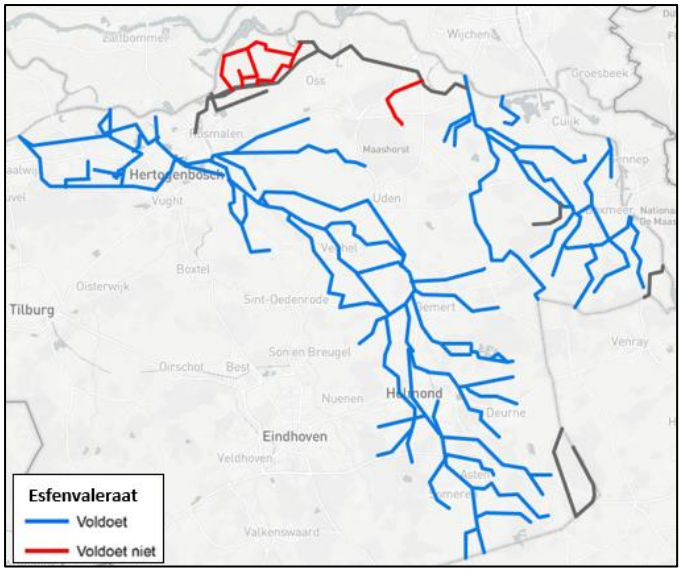

Figuur 3.28: Oordeel esfenvaleraat per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Betere meetmethode.
- Toelating (gecontroleerde distributie) en/of gebruiksvoorschriften, met name glastuinbouw.
- Uitspoeling en drainage opnemen in de toelating.
- Product Stewardship biociden

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Verwerken van de resultaten van monitoring met lage rapportagegrenzen in KRW monitoringsprogramma
2. Ontwikkeling esfenvaleraat in Lorregraaf en Munsche Wetering. Als overschrijdingen blijven bestaan, dan brononderzoek doen. Daarbij ook aandacht voor kwaliteit inlaatwater uit de Maas
3. Indien normoverschrijdingen voor blijven komen: In gesprek met de agrarische sector over aanpak normoverschrijdingen in Lorregraaf en Munsche Wetering
4. sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

Imidacloprid

Omschrijving

Imidacloprid is een insecticide en is verboden in open teelt en glastuinbouw. Imidacloprid mag nog wel toegepast worden in vlooienbanden, druppels en pillen tegen vlooien en teken voor huisdieren en als biocide (mierenlokdoosjes). Imidacloprid is een van de SVS die mogelijk in de toekomst als prioritaire stof aangewezen worden.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Imidacloprid voldoet in 2022 en 2023 niet in de volgende 4 waterlichamen (zie figuur 3.29):

1. Aa van Gemert tot Den Bosch
2. Aa van Eeuwselse Loop tot Helmond
3. Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.

4. Koningsvliet en Koppelsloot

Bronnen en handelingsperspectief

Via bijvoorbeeld hondenhaar, urine van honden en water waarin honden zwemmen kan imidacloprid in het milieu terecht komen. Een andere route is via indirecte lozingen op het riool. Het handelingsperspectief hierbij is om via metingen in het oppervlaktewater en rwzi influent op zoek te gaan naar bronnen. Maatregelen zijn dan het informeren van consumenten (landelijk in unie verbad)), streven naar een totaalverbod bij legale toepassingen en in het geval van illegaal gebruik in de landbouw verscherpt VTH (indien aanwijzingen voor illegaal gebruik).

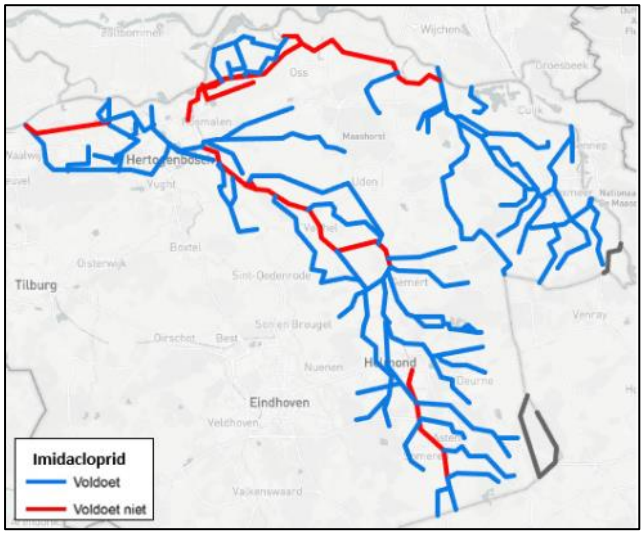

Figuur 3.29: Oordeel imidacloprid per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Versterken Product Stewardship biociden en diergeneesmiddelen.
- Brononderzoek en duiding
- Zo nodig vrije verkoop aan banden leggen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Afspraken maken over monitoring en beoordeling voor imidacloprid met waterschap Limburg
2. Brononderzoek imidacloprid in de Aa, Hertogswetering en Koningsvliet.
3. Rijk vragen om een totaalverbod
4. sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

Deltamethrin

Omschrijving

Deltamethrin is een insecticide die wordt gebruikt in de land- en tuinbouw en kan ook particulier worden gebruikt als biocide tegen kruipende insecten zoals mieren en kakkerlakken (mierenlokdoosjes). Deltamethrin wordt ook gebruikt als diergeneesmiddel tegen vlooien en teken (huisdieren en vee). Deltamethrin is giftig voor het waterleven.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Deltamethrin voldoet in 2023 niet in de Munsche Wetering (figuur 3.30). Het is een stof waarvoor het niet mogelijk is om met voldoende lage rapportagegrens te meten (dit is gedaan in 2024), zelf niet als het 'lage rapportagegrenzen' analysemethode wordt gebruikt. Elke meetwaarde boven de rapportagegrens is direct een normoverschrijding.

Bronnen en handelingsperspectief

Bronnen zijn een brede toepassing in de landbouw (veel verschillende teelten), particulier gebruik als biocide en diergeneesmiddel. Het generieke handelingsperspectief bestaat uit: opnemen van afspoeling/drainage in toelating; aanscherpen verbod buiten landbouw; zuivering restromen in glastuinbouw; aanscherping VTH; voorlichting huisdierhouders en totaalverbod. Voor ons werkgebied is inzetten op brononderzoek en aanpak een mogelijke maatregel. Via influent metingen kunnen we mogelijke indirecte lozingen via erfputten opsporen en gerichte screening van het oppervlaktewater kan helpen bij het gesprek met gebruikers om met de sector te voorkomen dat gebruik leidt tot normoverschrijdingen. Het sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

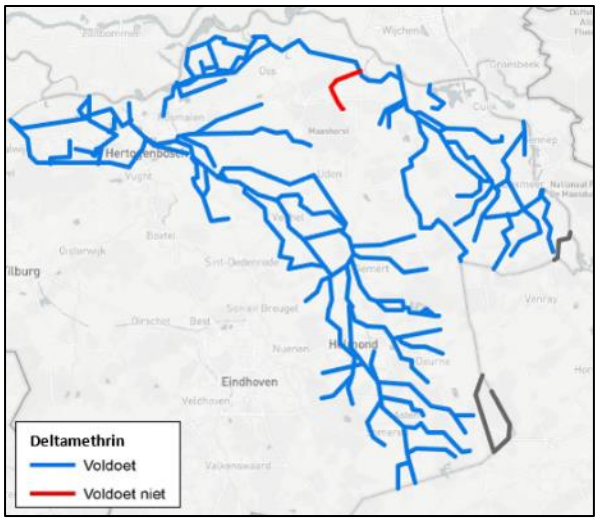

Figuur 3.30: Oordeel deltamethrin per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Betere meetmethode.
- Toelating en/of gebruiksvoorschriften, met name glastuinbouw.
- Uitspoeling en drainage opnemen in de toelating.
- Product Stewardship diergeneesmiddelen

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Verwerken van de resultaten van monitoring met lage rapportagegrenzen in KRW monitoringsprogramma
2. Afspraken maken over monitoring en beoordeling voor deltamethrin met waterschap Limburg
3. Brononderzoek deltamethrin Munsche Wetering
4. Rijk vragen om een totaalverbod
5. sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

Dimethenamid-P

Omschrijving

Dimethenamid-P wordt gebruikt als herbicide in de teelt van mais, suikerbiet, koolzaad en in groentegewassen zoals koolsoorten, prei, ui en witloof.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Dimethenamid-P voldoet in 2022 niet in de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond. In 2020, 2021 en 2023 voldoet dimethenamid-P wel (zie figuur 3.31). In figuur 3.32 staat het oordeel per waterlichaam voor het 2022 weergegeven.

Bronnen en handelingsperspectief

Dimethenamid-P mag worden toegepast in meerdere teelten. Het generieke handelingsperspectief bestaat uit: opnemen van afspoeling/drainage in toelating; aanscherping VTH en een totaalverbod. Voor ons werkgebied is inzetten op brononderzoek en aanpak een mogelijke maatregel. Via influent metingen kunnen we mogelijke indirecte lozingen via erfputten opsporen en gerichte screening van het oppervlaktewater kan helpen bij het gesprek met gebruikers om met de sector te voorkomen dat gebruik leidt tot normoverschrijdingen. Het sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

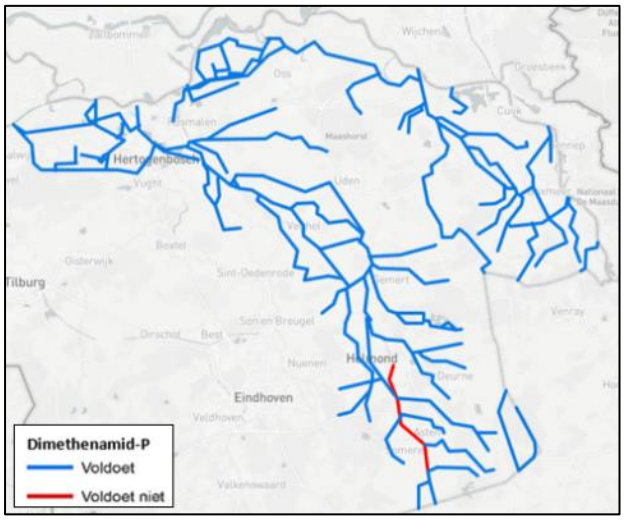

Figuur 3.31: Oordeel dimethamid-P per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

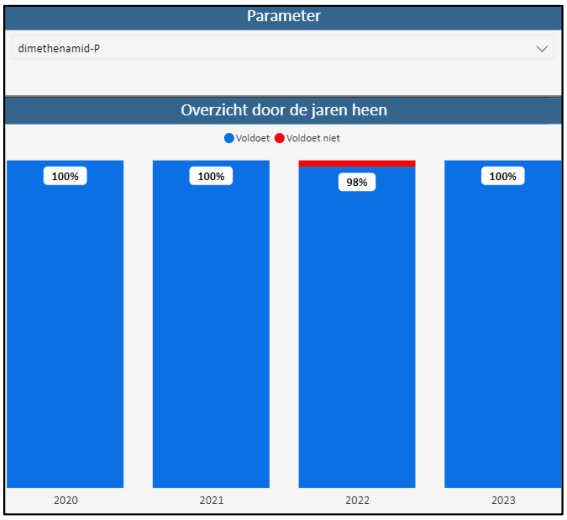

Figuur 3.32: Oordelen dimethamid-P per waterlichaam voor meetjaren 2020 tot en met 2023.

Landelijk benoemde prioritaire maatregelen

Deze stof is ook opgenomen in het landelijke "Uitvoeringsprogramma chemische stoffen KRW" (versie 20 december 2024; ter bespreking in BO KRW 20-01-2025). Daar zijn als prioritaire maatregelen benoemd:

- Toelating en/of gebruiksvoorschriften.

- Uitspoeling en drainage opnemen in de toelating.
- ERP opstellen.

Handelingsperspectief Aa en Maas

1. Blijven meten aan Dimethenamid-P en controleren of de eenmalige overschrijding in 2022 in de Aa bovenstrooms Helmond niet terugkeert.
2. Sneller ontsluiten van de meetgegevens naar de sector en VTH partijen als hulpmiddel zijn omdat er dan eerder geacteerd kan worden op eventuele normoverschrijdingen.

4. Algemeen fysisch-chemische parameters

De algemeen fysisch-chemische parameters zijn abiotische factoren die rechtstreekse invloed hebben op de biologie. Voor de KRW zijn dat de volgende parameters: temperatuur, stikstof en fosfor, zuurstof, doorzicht, chloride en pH. Deze parameters hebben grote invloed op welke soorten wel en niet kunnen leven in het water. Het doorzicht en pH voldoen in alle waterlichamen en worden daarom niet besproken in dit hoofdstuk.

Bij het vaststellen voor normen voor de algemeen fysisch-chemische parameters wordt uitgegaan van het bereiken van een bepaalde biologische kwaliteit. Omdat oppervlaktewateren typologisch sterk van elkaar verschillen (denk aan meren, sloten, beken en rivieren) gelden voor verschillende typen oppervlaktewateren verschillende na te streven biologische doelen. Dit betekent dat de algemeen fysisch-chemische parameters ook verschillen per KRW-type.

Samenvatting

In totaal zijn er zeven algemeen fysisch-chemische parameters, waarvan er vijf niet voldoen bij Aa en Maas. Dit zijn temperatuur, fosfor, stikstof, zuurstof en chloride.

De temperatuur voldoet in 17 van de 52 waterlichamen niet. Dit heeft een aantal oorzaken zoals te weinig beschaduwing, te weinig stroming, afgenomen kwel van diep grondwater, RWZI-effluent, inlaatwater met een ander KRW-type (met minder strenge temperatuur-normen op bovenlopen van beken) en gemiddeld hogere luchttemperaturen (klimaatverandering). Het handelingsperspectief is om dit tegen te gaan is:

1. Beschaduwen van beken;
2. Verhogen van lokaal aanwezige watervolume / de stroomsnelheid;
3. Kwelstromen herstellen.

Als te veel nutriënten (fosfor en stikstof) aanwezig zijn in het oppervlakte water dan leidt dit tot eutrofiëring, wat negatieve effecten heeft op de biologische parameters. De belangrijkste bronnen van fosfor en stikstof zijn de landbouw en de rwzi's. Ook riool overstorten, de industrie en de afbraak van (in de waterloop aanwezig) organisch materiaal zorgen voor fosfor en stikstof in het water. Het handelingsperspectief is:

1. Bronaanpak:
   - Het verder terugdringen van het aantal (gemengde) riooloverstorten (in samenspraak met gemeenten).
   - Per RWZI bekijken of verdere reductie mogelijk is.
   - Indien nodig kan op basis van de bronnenanalyse in aanvulling op generiek beleid[2] gekeken worden of er gebied specifiek maatregelen kunnen worden uitgevoerd.
2. End-of-Pipe maatregelen:
   - Bufferstroken rondom landbouwpercelen (met positieve neveneffecten voor biodiversiteit en verminderen van slibaanwas in waterlopen door tegengaan water- en winderosie van perceelbodems).
   - Helofytenfilters, zandfilters e.d. om oppervlaktewater te zuiveren voordat het in de waterloop komt.

Zuurstof voldoet volgens de KRW-metingen in twee waterlichamen niet. Met aanvullende metingen valt op dat de zuurstofgehaltes erg schommelen, en in veel meer waterlichamen onder de kritische 4 mg/l komt. In meer dan enkel deze twee waterlopen is het nodig om extra maatregelen te nemen om de zuurstof gehaltes niet onder dit punt te laten zakken. Het handelingsperspectief is:

[2] Mestbeleid, afbouw derogatie, NV gebieden, brede beekdalen

1. maatregelen om de temperatuur te verlagen (zie eerdere paragraaf over Temperatuur in dit hoofdstuk)
2. Voorkomen slibophoping
3. Vergroting van de stroming, dit werkt door in de Temperatuur in de slibophoping en zorgt via verversing van het water voor een verhoging van het zuurstofniveau.

Temperatuur

Omschrijving

De watertemperatuur in beken heeft grote invloed op de leefbaarheid van de beek. Daarnaast beïnvloedt het de zuurstofgehaltes (hogere temperatuur, lagere zuurstof) hoeveelheid nutriënten (hogere temperatuur, hogere concentraties) in het water (STOWA 2011). Hogere temperaturen leiden tot meer biochemische processen in het water, waaronder de afbraak van organisch materiaal en denitrificatie. Ook het ontstaan van het toxische ammoniak uit ammonium treedt eerder op bij hogere watertemperaturen. De temperatuurdoelen van de KRW-waterlichamen zijn maximale temperaturen. Deze verschillen per KRW-type. Zo mogen R5 en R6 typen maximaal 25˚C worden en R4-typen maximaal 18˚C. Mogelijke redenen voor verhoogde temperaturen zijn: te weinig beschaduwing, te weinig stroming, afgenomen kwel van diep grondwater, rwzi-effluent, inlaatwater uit een beek met een ander KRW-type (met minder strenge temperatuur-normen op bovenlopen van beken) en gemiddeld hogere luchttemperaturen (klimaatverandering).

Monitoring en situatie Aa en Maas

In totaal voldoen 17 van de 52 waterlichamen niet aan de temperatuurdoelen. Alle trajecten die niet voldoen voor de parameter temperatuur zijn de R4-typen of M-typen. De R5 en R6-typen hebben een hogere maximale temperatuur (25˚C), waardoor deze sneller ‘goed’ scoren. Echter, als de watertemperaturen consistent hoog zijn krijg je meer last van lage zuurstof gehaltes en is de leefbaarheid van het waterlichaam lager. Daarom is het soms toch nodig om de watertemperatuur in R5 en R6-typen verder te laten dalen om zo de andere parameters ook te behalen.

De gemiddelde temperatuur in Nederland is de afgelopen jaren gestegen, en deze ontwikkeling zal de aankomende tijd ook nog doorzetten (KNMI 2023). Hierdoor is het mogelijk dat de watertemperaturen de aankomende jaren alleen maar verder zullen oplopen. Daarnaast gaan de warme zomers mogelijk in de toekomst vaker samen met droge zomers (KNMI 2023). Op dit moment houdt het waterschap in de zomer het water vast om te conserveren. Doordat het water stagneert en vastgehouden wordt kan het water nog verder opwarmen.

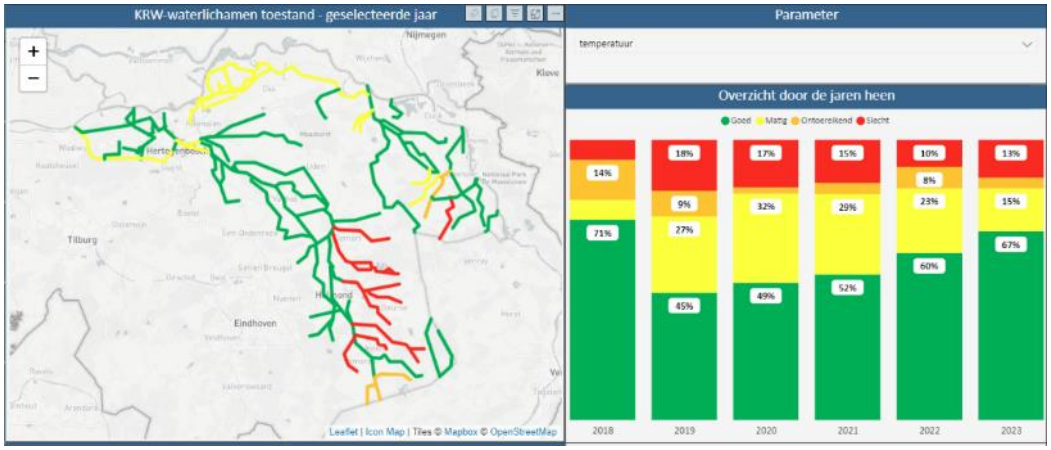

Figuur 4.1: Oordeel temperatuur per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

Kwelwater, beschaduwing, waterdiepte en stroming hebben grote invloed op de watertemperatuur. Kwelherstel wordt waterschaps-breed aangepakt en is een belangrijke oplossing voor de langere termijn. Niet alle beken worden gevoed door kwel, ook niet na systeemherstel. Daarom zijn aanvullende maatregelen nodig om de watertemperatuur voldoende laag te krijgen.

Beschaduwing van de beek is een effectieve maatregel om de temperatuur te beïnvloeden als tenminste 800 meter aaneen gesloten wordt beschaduwd aan de zuid- en/of westoever**.** Dit is in de praktijk soms moeilijk te realiseren, omdat beschaduwing ook nadelen kan hebben voor bijvoorbeeld het beheer en onderhoud en ophoping van natuurlijk materiaal in de beek. Door rekening te houden met deze zaken tijdens de herinrichting van waterlichamen (beekherstel / nvo) kan het voorkomen worden dat deze zaken tot problemen leiden.

Wanneer er water vanuit een kanaal wordt ingelaten, kan het zijn dat de temperatuur wel voldoet in het kanaal, maar niet in de beek. Dit komt door een verschil in norm. Vandaar dat de maatregelen ook verder bovenstrooms geïmplementeerd moeten worden om te hoge temperaturen te voorkomen in gevoeligere beken.

Kortom, de volgende maatregelen kunnen bijdragen een verlaging van de temperatuur:

1. Inzetten op kwelherstel.
2. Beschaduwen van de beken (tenminste 800m achtereen gesloten).

Fosfor en stikstof

Omschrijving

Fosfor en stikstof zijn belangrijke parameters in oppervlaktewater. Ze vormen een belangrijke (ondersteunende) factor (als voedingsstoffen) voor de ontwikkeling van een gezond ecosysteem. Als fosfor en stikstof in te hoge concentraties in oppervlaktewater aanwezig zijn leidt dit tot eutrofiëring (vermesting) van het water. Deze vermesting leidt tot ongewenste planten- en algengroei, wat effect heeft op lichtinval, stroming en structuren. Dit kan weer effect hebben op vissen, macrofauna en kranswieren, die in belangrijke mate de biologische kwaliteit bepalen. Daarnaast kan eutrofiëring leiden tot monoculturen en het toenemen van plaagsoorten, zoals blauwalg, waternavel en watercrassula. De ecologische kwaliteit daalt en biologische doelen zijn moeilijker te halen.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Voor fosfor en stikstof wordt binnen de KRW gebruik gemaakt van de zomerhalfjaargemiddelde concentratie (april t/m september). De reden is dat de biologische ontwikkeling zich vooral in deze periode afspeelt (groeiseizoen van aquatische ecologie). De doelen, ook wel het Goed Ecologisch Potentieel (GEP) genoemd, voor fosfor en stikstof zijn daarom gebaseerd op deze zomerhalfjaargemiddelden. Voor de KRW dient in iedere waterloop of het stikstofdoel, of het fosfordoel gehaald te worden, omdat de negatieve effecten vooral optreden wanneer beide stoffen in te hoge mate aanwezig zijn. Het is echter onwenselijk op een van beide te sturen en wel om twee redenen: 1) het risico bestaat dat door afwenteling een andere waterloop (en eventueel waterbeheerder) in de problemen komt. Bijvoorbeeld als wij fosfor wel onder controle hebben en stikstof niet, maar in de Maas is het omgekeerd is dat een probleem en 2) wanneer één van beide te hoog is kan een incident met de andere stof (mestverwerker, overstort, hapering op de zuivering, etc.) direct tot grote problemen leiden.

In figuur 4.2 en figuur 4.3 staan de waterlopen waar stikstof en fosfor overschrijden, voor fosfor voldoen we in de helft van onze KRW waterlopen en voor stikstof in een derde. De trends zijn over het algemeen positief, maar lijken wel wat te stagneren. Dat we in minder waterlopen overschrijden voor fosfor in

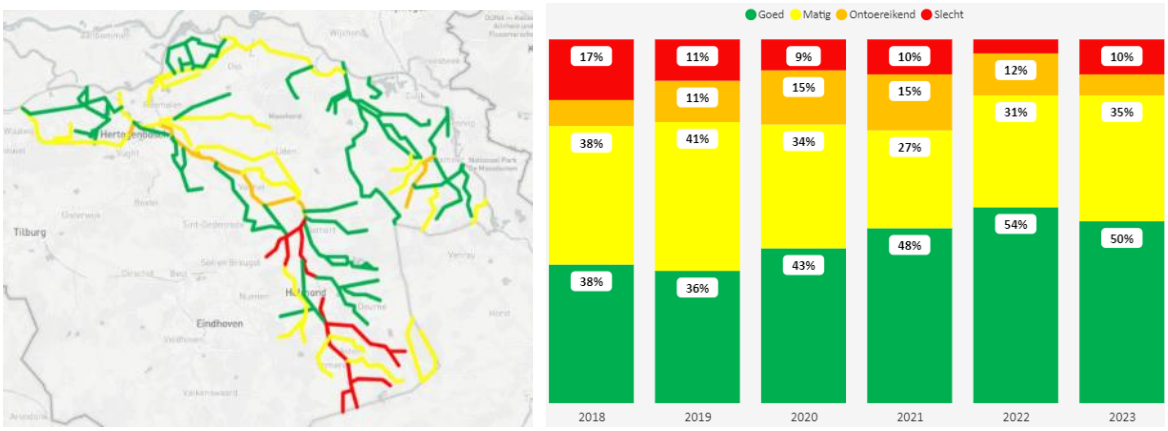

Figuur 4.2: Oordeel fosfor per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

vergelijking met stikstof wordt deels veroorzaakt door de vastlegging van fosfor aan ijzer in aerobe omstandigheden. Dit gebeurt bij het uittreden van grondwater met hoge ijzerconcentraties naar het oppervlaktewater.

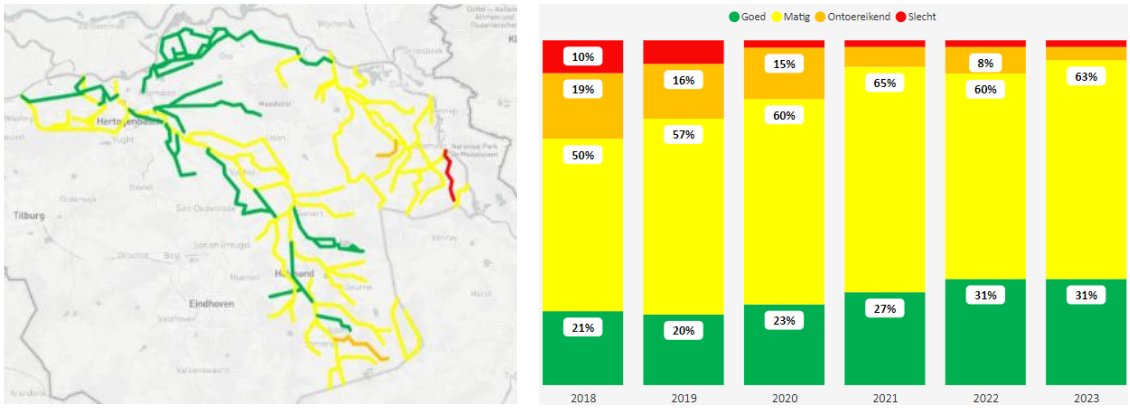

Figuur 4.3: Oordeel stikstof per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Bronnen en handelingsperspectief

Voor zowel stikstof als fosfor zijn de belangrijkste bronnen binnen het Aa en Maas gebied de landbouw en de rwzi's (Figuur 4.4 en 4.5). Verder is er een beperkte bijdrage van ongezuiverd rioolwater via overstorten en hemelwaterafvoeren en de industrie. Lokaal kunnen overstorten wel een relatief grote bijdrage leveren en dit geldt ook voor natuurlijke afbraakprocessen van organisch materiaal (zoals veen) een rol spelen. De aanvoer vanuit België draagt ook flink bij. De invloed van vogels en andere fauna is verwaarloosbaar klein. Wel kunnen er lokale hotspots in onze waterbodems aanwezig zijn die naleveren, hierbij gaat het met name om fosfor.

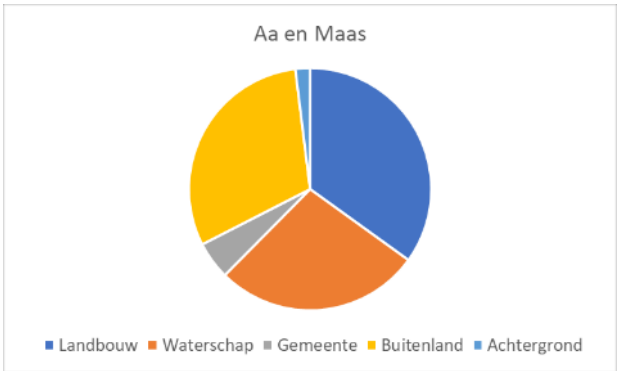

Figuur 4.4: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

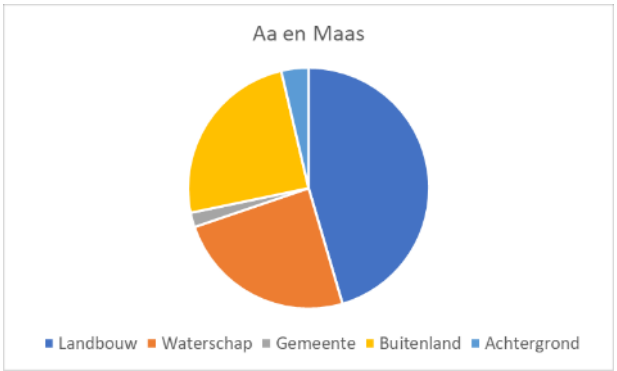

Figuur 4.5: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Intermezzo – bronnenanalyse

In de bronnenanalyse (Schipper et al 2024) is voor elk waterlichaam voor stikstof en fosfor bepaald wat de bronnen zijn. Daarbij is het onderscheid gemaakt tussen 'gebiedseigen bronnen' en 'bovenstroomse bronnen' (afwenteling). Daarnaast is er ook onderscheid in de herkomst, bv 'landbouw', 'waterschap' etc. Bij landbouw gaat het dan bijvoorbeeld om de uit- en afspoeling (mestgift) en bij het waterschap om de lozing vanuit de rwzi. In de bronnenanalyse zelf zijn de bronnen nog een niveau dieper uitgesplitst (bijvoorbeeld of het gaat om historische of recente bemesting).

Hieronder staat een voorbeeld uitgewerkt voor stikstof in één waterlichaam (NL38_1D, Aa van Gemert tot Den Bosch). Te zien is dat van alle stikstof 40% afkomstig is uit de landbouw, waarvan 35% op het conto komt van de landbouw uit de bovenstroom gelegen stroomgebieden en 5% uit het stroomgebied van de Aa zelf.

Voor de leesbaarheid van de figuren is er voor gekozen om in dit rapport alleen het totale overzicht te presenteren voor de herkomst van N en P (zonder onderscheid in gebiedseigen bijdrage of afwenteling). Die informatie is wel beschikbaar voor nadere analyses.

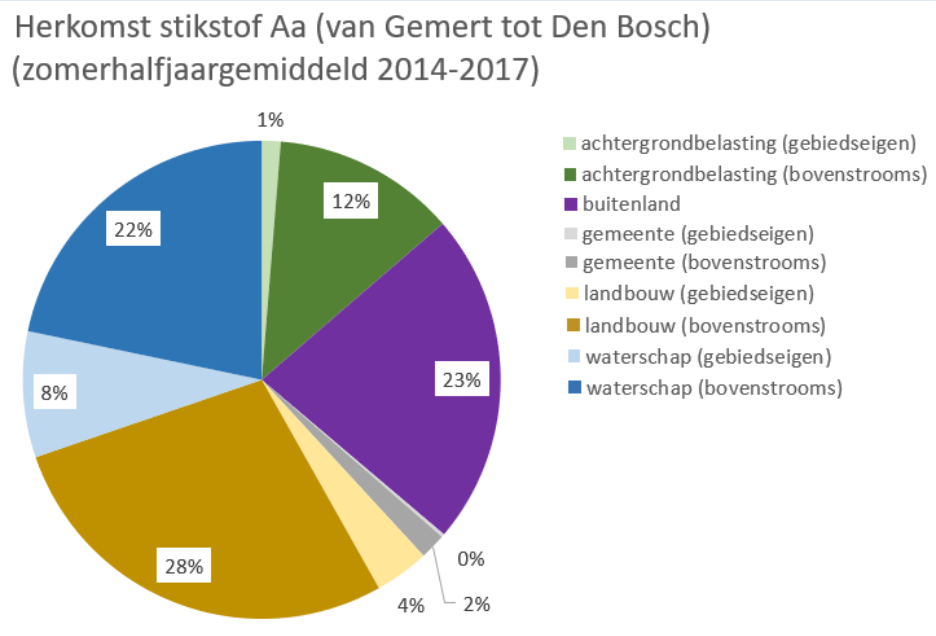

Per KRW waterloop zijn er verschillen in de verhouding tussen de bronnen (zie hoofdstuk 7), dat betekent dat ook het handelingsperspectief kan verschillen. Hoewel bijvoorbeeld overstorten in totaal een bescheiden bijdrage leveren (1,2% N en 2,4% P), kan een overstort lokaal (op waterlichaam niveau tot maximaal 7% N en 18% P) wel een grote impact hebben. Het aanpakken van die overstorten geeft dan handelingsperspectief.

Effluent van onze rwzi's moet voldoen aan het BAL (Besluit Activiteiten Leefomgeving). De normen liggen veel hoger dan oppervlaktewaterdoelstellingen. Gezien het grote aandeel dat de meeste rwzi's hebben in het debiet van de direct ontvangende KRW-waterlichamen (kan wel oplopen van 80 tot 90%), blijkt dat het voldoen aan het BAL te botsen met het behalen van de oppervlaktewaterdoelen voor N en P, dit geldt overigens ook voor ammonium. Daarom is enkele jaren terug in de Afvalwaterstrategie de ambitie (zie ook WBP) uitgesproken dat effluent verder wordt gezuiverd, zodanig dat dit niet meer negatief bijdraagt aan de concentraties N en P in benedenstrooms direct ontvangend oppervlaktewater. Dit zijn de zogenaamde reductieopgaven die per rwzi zijn afgeleid.

De concentraties N en P in effluent zijn de afgelopen jaren gereduceerd in lijn met de eerder genoemde reductieopgave. De laatste bronnenanalyse (Wageningen University & Research 2024) wordt gebruikt om de impact van rwzi's individueel te beschouwen om te kijken of een verdere opgave nodig is.
Hoewel maaisel en bagger op zichzelf geen netto bron van N en P zijn, zijn er wel invloeden van maaien en baggeren op de concentraties. Verwijderen van maaisel reduceert nutriënten, het plant materiaal bevat N en P dat het eerder heeft opgenomen uit de waterloop. Ook bagger bevat N en P, bijvoorbeeld in de vorm van organisch materiaal. Wanneer maaisel of bagger op de kant wordt gelegd of in het water blijft liggen, kan een deel van de verwijderde nutriënten wel weer terug 'lekken' naar de waterloop. Baggeren kan ook een negatief effect hebben door de verstoring, waardoor N en P vanuit de waterbodem vrijkomen (opgewoeld worden) en de concentratie verhogen, zo kunnen onder bepaalde omstandigheden zelfs zuurstofdips optreden. Het meten van N en P in bagger kan helpen om hotspots te vinden en daar gericht nutriënten (met name fosfor) te verwijderen.

Naast de landelijke maatregelen om de bijdrage van de landbouw te verminderen kan er met de bronnenanalyse gekeken worden of er gebied specifiek maatregelen kunnen worden uitgevoerd. In gebiedsprocessen kan samen met de grondeigenaren en gebruikers gezocht worden naar de meest effectieve maatregelen. Maatregelen kunnen zich richten op het verminderen van bemesting en uitspoeling (afstand tot de waterloop, drainage), maar ook in het verminderen van de effecten door zuivering in de watergangen (e.g. houtsnippers, ijzerzakken en zuiveringssloten).

Als het water uit België op de grens gaat voldoen aan onze KRW-doelen, geeft dit een aanzienlijke verbetering en werkt het ook ver benedenstrooms door (WUR 2024).

Handelingsperspectief

1. Reductie N en P gehalten in het effluent van rwzi's
2. Gebiedsprocessen met landbouw gericht op minder uit- en afspoeling van N en P, inclusief regionale initiatieven zoals BodemUp
3. Inzet op regelgeving gericht op minder uit- en afspoeling van N en P, primair via landelijke spoor (LVVN, mestwetgeving, nitraat actieprogramma's)
4. Met gemeenten in gesprek over N en P uit overstorten; zie paragraaf 6.1 voor een uitgebreide beschrijving.
5. Aanspreken van rijk en Waterschap Limburg en De Dommel op de N en P gehalten in het aanvoerwater
6. Onderzoek aan mogelijkheden aan zuivering van inlaatwater
7. Stimulering natuurlijke zuiveringsprocessen bij inrichting

Zuurstof

Omschrijving

Zuurstof is een belangrijke fysisch-chemische parameter voor het waterleven. Zuurstof is nodig voor de verbranding van energie voor o.a. de groei van organismen. Waterplanten en algen zijn in staat om uit zonlicht en koolstofdioxide glucose te maken (fotosynthese) en bij dit proces komt zuurstof vrij. Waterplanten en algen produceren zuurstof als ze voldoende zonlicht hebben, maar gebruiken ook zuurstof in hun stofwisseling (overdag én 's-nachts). Ook door aeratie komt er zuurstof in het oppervlaktewater, die intrede is uiteraard veel groter waar oppervlaktewater over een stuw heen valt. Vissen en andere dieren hebben zuurstof nodig om te overleven.

De KRW-parameter zuurstof wordt uitgedrukt in het percentage zuurstof ten opzichte van de theoretische verzadiging bij een bepaalde watertemperatuur. De hoeveelheid zuurstof die water in de praktijk bevat is sterk afhankelijk van de zonnestraling die het oppervlaktewater binnendringt, de watertemperatuur en van biologische processen in het water en op/ in de waterbodem. Zo kan een algenbloei zorgen voor een oververzadiging overdag en de afbraak van het bodemslib door bacteriën zorgen voor een grote continue zuurstofvraag. Het percentage dat nodig is om 'goed' te scoren verschilt per KRW water-type. Bijvoorbeeld, voor een R4 is dat tussen de 50 en 100%, en voor een R20 tussen de 70 en 120%. Zowel te laag zuurstof als te hoog (oververzadiging door bijvoorbeeld algen) leidt tot een slecht oordeel over de zuurstoftoestand.

Monitoring en situatie Aa en Maas

De manier waarop dit berekend wordt is door op specifieke meetpunten in het zomerhalfjaar (mei-september) elke maand een meting te doen. Hier wordt het gemiddelde van berekend. Het gemiddelde van de afgelopen drie jaar bepaald de KRW-score voor zuurstof in dat gehele waterlichaam.

Zuurstof voldoet volgens het KRW-dashboard in twee watergangen niet; de Goorloop tot aan Wilheminakanaal en de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond.

Aa en Maas beschikt echter over veel meer zuurstofmeetpunten dan voor de KRW gehanteerd worden.

Eén van de veel gebruikte grenzen als het gaat om een goede zuurstofgehalte is de concentratie van 4 mg zuurstof per liter oppervlaktewater (Foundation for Water Research 2013). Als we alle beschikbare metingen over de periode 2019 t/m 2023 over de zomermaanden in mg O2/l beschouwen ontstaat er het volgende beeld.

Tabel 4.1: gegevens over zuurstof-steekmonsters per KRW-waterlichaam, gesorteerd op het deel van de metingen dat onder de 4 mg O2/ l lag.

		Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023			
KRW-waterlicham (incl. stroomgebied)	Aantal O2-meetlocaties	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen	Aanvullende O2-sensormeetdata beschikbaar
Luibroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas	1	37%	11	30	
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	6	36%	27	76	ja
Lorregraaf en andere M1 waterlopen	1	33%	10	30	
Kleine Aa	5	29%	17	58	
Halsche Beek en Hooge Raam	5	29%	15	52	
St Anthonisloop	1	27%	8	30	
Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop	9	25%	52	209	
Groote Wetering	7	18%	53	296	ja
Tovensche Beek	1	18%	3	17	
Peelkanaal/Defensiekanaal ea	2	17%	9	52	ja
Munsche Wetering	1	17%	5	30	
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	9	13%	36	276	
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	9	12%	23	192	ja
Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond	3	11%	12	110	
Kleine Wetering	1	11%	8	74	
Oeffeltsche Raam ea	5	10%	9	87	
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	3	10%	8	79	
Lage Raam gegraven	1	10%	3	30	
Wambergsche Beek	1	10%	3	30	
Beekerloop	1	10%	3	30	
Voordeldonkse Broekloop	4	9%	10	107	
Dungense Loop	3	8%	5	63	
Beekgraaf	5	8%	14	178	ja
Astense Aa en Soeloop	5	8%	5	66	
Tochtsloot	1	7%	2	30	
Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond	2	6%	2	36	
Lactariabeek	2	4%	2	53	
Koningsvliet en Koppelsloot	1	3%	1	30	
Dieze	3	2%	3	144	
Peelse Loop	4	2%	1	59	
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	8	2%	2	123	
Aa bij Helmond	3	2%	2	132	
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	15	1%	6	433	ja
Esperloop en Snelle Loop	6	1%	1	113	
Leijgraaf	5	0%	0	152	ja
Nieuwe Loonse Vaart	1	0%	0	30	
Stads-Aa	1	0%	0	30	
Aa van Gemert tot Den Bosch	7	0%	0	247	ja
Biezenloop	3	0%	0	64	
Drongelens kanaal	1	0%	0	24	
Landmeersche Loop	1	0%	0	20	
Loobeek en Molenbeek	2	0%	0	17	
Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen	1	0%	0	12	
Peelkanalen	2	0%	0	60	
St Jansbeek	3	0%	0	31	
Sambeekse Uitwatering	1	0%	0	31	
Ledeackerse Beek	1	0%	0	15	
	163	9%	371	4088	

Gemiddeld 9% van de zuurstofmetingen ligt onder de 4 mg O2/l (variërend tussen 0 en 37%). Bovenstaand beeld geeft echter nog een onderschatting van de minimaal optredende zuurstofwaarden, want:

- Zuurstof vertoont een sterk dag-nacht-patroon. Steekmonsters worden gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends (variërend tussen circa 7:00 en 16:00 uur) genomen. De minimum zuurstofwaarden zullen rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn;
- Een aantal (KRW-)meetpunten ligt benedenstrooms binnen de invloedssfeer van een stuw. De daar gemeten zuurstofwaarden kunnen daardoor positief beïnvloed zijn;
- Door het 1 maal per maand meten worden veel momenten met lage zuurstofwaarden gemist;

Als we, net als bij de KRW, kijken naar het gemiddelde van alle metingen in die periode (zomermaanden van 2019 t/m 2023) lag de zuurstofwaarde op 8 mg O2/l. Zo'n gemiddelde geeft dus een onvolledig beeld.

Bij Aa en Maas wordt zuurstof in sommige watergangen vaker dan 1x per maand gemeten. In sommige waterlichamen hangen namelijk ook waterkwaliteitssensoren waar ook zuurstof gemeten wordt. In bovenstaande tabel is aangegeven binnen welke KRW-waterlichamen die sensoren staan/stonden. Als je deze gegevens bekijkt zie je dat er hele grote dagelijkse schommelingen zijn in de zuurstofgehaltes. Deze aanvullende metingen laten zien dat jaarlijks de zuurstofgehaltes in verschillende waterlichamen voor een langere periode (weken tot maanden) onder de grens van 4 mg komt. Dit wordt ook wel de juni-zuurstofdip genoemd. Ook komt het voor dat vele ochtenden achterelkaar de zuurstofconcentratie te ver daalt, wat een negatief effect kan hebben op vissen en macrofauna.

Hoewel zuurstof dus maar in twee waterlopen volgens de KRW-methode niet voldoet aan het KRW-doel, is het wel degelijk een belangrijke factor voor het niet halen van de KRW-doelen. Het zuurstofprobleem kan onderschat worden op locaties waar volgens de KRW-methodiek wordt voldaan (omdat je de hele dynamiek in zuurstof mist via meten met steekmonsters). Een tijdelijk zuurstoftekort (zogenaamde zuurstofdip) heeft direct impact op de biologie (e.g. vissterfte of afwezigheid gewenste soorten) en daarmee ook op het KRW-doelbereik. Wanneer je op basis van steekmonsters een knelpunt ziet in het zuurstofniveau van de watergang, dan is er dus zeker een knelpunt (dat waarschijnlijk ook nog eens onderschat is, omdat we dit nu alleen vaststellen op basis van steekmonsters). Het blijft dan nog onduidelijk hoelang dergelijke dips duren en hoe sterk de impact is op de ecologie.

Te weinig zuurstof kan via drie paden verminderd worden:

1. Voorkomen dat de watertemperatuur te hoog wordt
2. Zorgen dat er minder organisch materiaal in de beek terecht komt en/of ophoopt
3. Zorgen dat er voldoende stroming op de waterloop zit (ten behoeve van de verbetering van de aeratie)

De grootste bronnen van organisch materiaal zijn (in willekeurige volgorde): slibophoping, uit- en oppervlakkig afspoelend organisch materiaal (landelijk én stedelijk gebied), riooloverstorten en ophoping van dode algen-/(water)plantresten.

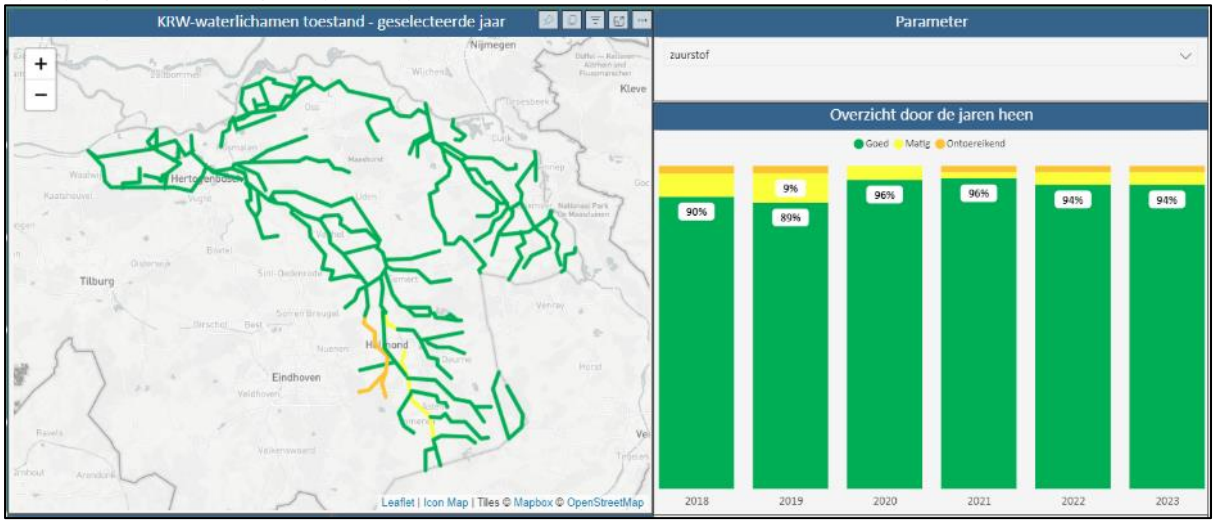

Figuur 4.6: Oordeel zuurstof per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

Naast de eerdergenoemde maatregelen om de temperatuur te verlagen (zie eerdere paragraaf over temperatuur in dit hoofdstuk), is het actief beheren (verwijderen, helofytenfilter, verbeteren van effluent zuiveren van rwzi's) van slibophoping, door bezinkzones achter slibbronnen (zoals overstorten)

aan te leggen of te vergroten. Uiteraard hebben ook alle andere maatregelen om N en P te reduceren een positief effect op zuurstof. Ook herinrichting van beken kan bijdragen aan het vergroten van de stroming en waterverversing en daarmee verhoging van het zuurstofniveau in het water. Maatregelen ten behoeve van de temperatuur kunnen ook een belangrijke bijdrage leveren in waterlichamen die volgens de KRW-methodiek voldoende scoren.

Kortom, het handelingsperspectief om goede zuurstofwaarden voor het aquatisch leven te krijgen in de waterlichamen zijn:

1. Meeliften op maatregelen voor temperatuur en voor reductie N en P
2. Actief beheer van slibophopingen; zie paragraaf 6.1 voor een uitgebreide beschrijving.
3. Met gemeenten in gesprek over het lozen van organisch materiaal (BZV) uit overstorten; zie paragraaf 6.1 voor een uitgebreide beschrijving.
4. Maatregelen doorvoeren om watertemperaturen te verlagen.

Chloride

Omschrijving

Chloride is een mineraal die van nature in het milieu voorkomt. Chloride bepaalt voor een belangrijk deel hoe zout het water is. Als de chlorideconcentratie te hoog is dan kan dat schadelijk zijn voor planten en dieren. Ook is water met hoge chlorideconcentraties niet meer geschikt voor agrarisch gebruik.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Chloride scoort ‘matig’ in 6 waterlopen en ‘ontoereikend’ in 1 waterloop. Deze 7 waterlopen zijn allemaal R4a typen. Voor dit watertype is uit de referentie van natuurlijke waterlopen een norm afgeleid van 40 mg /l als zomerhalfjaar gemiddelde. De referentie waterlopen zijn meer regenwater (+zoutloos grondwater) gevoed dan de R4’s waar we de chloride-doelen niet halen bij waterschap Aa en Maas omdat deze water krijgen uit het Peelkanaal. De chloride norm voor de meeste typen waterlopen binnen waterschap Aa en Maas bedraagt 150 mg/l.

Bronnen en handelingsperspectief

Chloride komt via de rwzi’s (indirecte lozingen) in het oppervlaktewater via bijvoorbeeld zuivelbedrijven. Dit geldt met name voor rwzi’s Dinther en Land van Cuijk. Verder komt chloride vrij bij waterontharders bij particulieren (diffuse bron). In de veeteelt wordt grondwater ontijzerd, en soms ook met ionenwisselaars en ontharders behandeld, om het drinkbaar te maken voor dieren. Dit komt ook voor in de glastuinbouw en open teelt. Hierbij komt chloride vrij dat sommigen direct en anderen indirect lozen. Ook komt er chloride in het water via strooizout tijdens de wintermaanden.

Qua regelgeving is er groot verschil tussen lozingen op vuilwaterriool van huishoudens en kleine bedrijfsafvalwaterlozingen (alles mag, er zijn geen lozingseisen gesteld) en directe lozingen door bijvoorbeeld landbouwbedrijven (bijvoorbeeld een norm van 200 mg/l voor agrarische activiteiten indien er sprake is van een lozing van spoelwater van een omgekeerde osmose en ionenwisselaars), zie artikel 2.181 in de waterschapsverordening (Waterschap Aa en Maas 2024).

Voorlichting aan particulieren en agrariërs in combinatie met verscherpt VTH beleid in relatie tot indirecte en directe lozingen (via onze zuiveringen) zijn mogelijke maatregelen. Uiteraard zijn deze maatregelen vooral relevant waar waterkwaliteitsproblemen met chloride zijn en dat is complex, want ook als er geen overschrijding is van de KRW norm kan er lokaal wel een effect zijn op het behalen van de biologische doelen. Ook inlaat van kanaalwater in onze beeksystemen is een bron.

Voor de zes waterlopen waar overschrijdingen voor chloride worden gezien, zijn er twee waterlopen waarbij effluent een belangrijke bron is, namelijk de Beekgraaf en de Eeuwselse Loop (deel van het jaar ontvangt deze water uit de rwzi Meijel). In de overige KRW-lichamen (waterlopen: Peelse Loop, Esperloop – Snelle Loop, Kleine Aa, Voordeldonkse Broekloop, Bakelse Aa, Lactariabeek) komt geen effluent van een rwzi uit, dus is er sprake van andere bronnen. Welke dat zijn, is nog niet helemaal duidelijk. Om tot een handelingsperspectief te komen in deze waterlopen, dient eerst nader uitgezocht te worden waardoor chloride hier wordt overschreden.

Wat verder niet naar voren komt, maar een waterloop waar wel zeer hoge overschrijdingen voorkomen voor chloride, is de Laarakkerse Waterleiding (onderdeel van het waterlichaam NL38_8I Graafse Raam ea). Hier is de toestand al jaren op een rij 'ontoereikend' tot 'slecht' en valt het water bij tijden brak te noemen (boven de 300 mg/l met een piek van ruim boven de 400 mg/l) en dit is direct schadelijk voor de biologie. Dit zie je echter niet terug via het KRW-meetnet, omdat deze waterloop wordt weggemiddeld in het grotere KRW-lichaam met andere waterlopen waar geen problemen zijn. De impact op de EKR scores van de biologische parameters is er indirect natuurlijk wel. De hoge concentraties in de Laarakkerse Waterleiding zijn het gevolg van zout influent dat RWZI Land van Cuijk ontvangt vanuit industrieel afvalwater en is de laatste jaren toegenomen als gevolg van de uitbreiding van een grote zuivelproducent. In 2023 is de toestand van de Laarakkerse Waterleiding verbeterd ten opzichte van afgelopen jaar, namelijk van 'slecht' naar 'matig'. Er is in 2023 namelijk minder effluent ingelaten op de Laarakkerse Waterleiding.

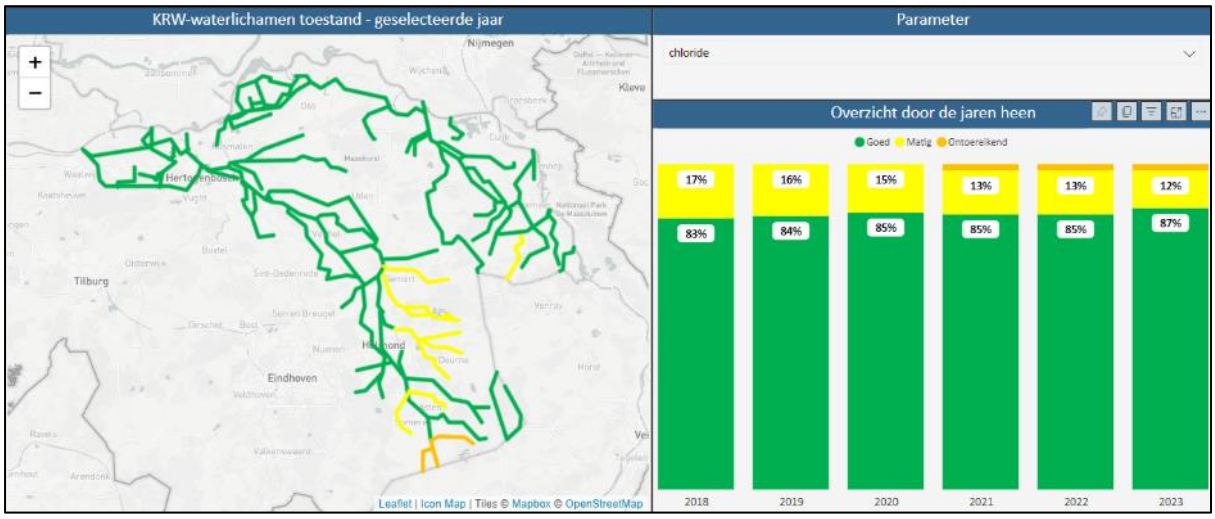

Figuur 4.7: Oordeel chloride per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

1. In gesprek blijven bij uitbreidingen op nieuwe bedrijfsaansluitingen bij LvC en Dinther en huidige vergunning actualiseren indien nodig
2. Proberen om bestaande chloride-lozingen op onze rwzi's terug te dringen
3. Bronopsporing en VTH (naast aandacht voor rwzi's ook aandacht voor chloride via awzi's)
4. Overschrijdingen op meetpuntniveau beoordelen op impact biologie
5. Aansluiten bij voorlichting particulieren en landbouw

5. Biologie

Dit hoofdstuk beschrijft de biologische parameters en biologische toestand. In totaal zijn er vier parameters die binnen de KRW gekoppeld zijn aan de biologie: macrofauna, fytoplankton, vissen en overige waterflora. De waterkwaliteit en de biologische parameters hebben veel invloed op elkaar. In het vorige hoofdstuk zijn de verschillende stoffen en algemeen fysisch-chemische parameters besproken. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op aanvullende oorzaken van het niet halen van doelen per ecologische parameter.

Voor de biologische parameters wordt in dit deel besproken wat de parameter inhoudt, hoe hij wordt gemeten, hoe de toestand van elke parameter wordt uitgedrukt in een EKR-score, hoe deze EKR's zijn opgebouwd, hoe de parameter scoort in het gebied van Aa en Maas en welke factoren van belang zijn om de goede toestand te halen.

In zijn totaliteit zijn er vier waterlichamen die goed scoren op alle biologische parameters. Dat zijn de Goorloop gegraven (NL38_1J), Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond (NL38_5A), Peelkanaal/Defensiekanaal e.a. (NL38_8K) en het Eindhovenskanaal (NL99_5C_SD_4_2). Drie van deze waterlichamen zijn het watertype M6a, wat betekent dat de doelen hier minder hoog zijn. De Goorloop gegraven is een M1a, maar deze heeft een goede doorstroming, waardoor o.a. slib hier een minder groot probleem is. In de overige waterlichamen is er steeds minimaal één biologische parameter die niet voldoet.

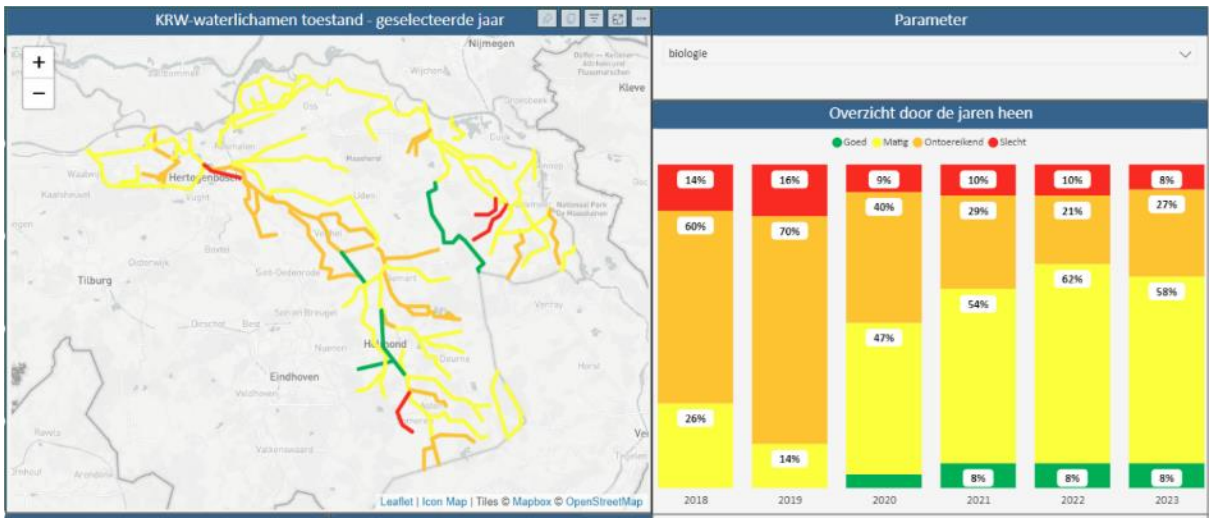

Figuur 5.1: Oordeel biologie per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Samenvatting

Er is één waterlichaam waar fytoplankton niet voldoet: het Drongelens Kanaal. Hier wordt specifiek op ingegaan bij het gebiedsgerichte handelingsperspectief in hoofdstuk 7. De macrofauna voldoet slechts in enkele waterlichamen. Het handelingsperspectief is onder andere het beperken van droogval en vergroten van de stroming, het verlagen van de temperatuur, het beperken van slibophoping, het verlagen van de voedselrijkdom, aanpak van exoten. Heel veel van het handelingsperspectief dat in deze rapportage is behandeld draagt bij aan betere macrofauna.

Ongeveer 35% van de waterlichamen voldoet voor overige waterflora. Het handelingsperspectief betreft onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit, maaibeheer conform het ecologisch streefbeeldenboek, vergroten van de stroming en aanpak van exoten.

Bijna 50% van de waterlichamen voldoet voor vissen. De M-typen scoren beter dan de R-typen die afhankelijk zijn van goede stroming. Handelingsperspectief is onder andere het zorgen voor betere

stroming in die R-typen, het vispasseerbaar maken van stuwen, zorgen voor de goede zuurstofgehaltes en schuilmogelijkheden creëren.

Fytoplankton

Omschrijving

Fytoplankton is een verzamelnaam voor vrij in het water zwevende algen die door middel van fotosynthese hun eigen energie opwekken. Fytoplankton is een belangrijk onderdeel van het voedselweb in zoet water en daarom een essentieel onderdeel van het zoet water ecosysteem. Abiotische factoren zijn van belang voor het fytoplankton, denk hierbij aan temperatuur, zuurstof, CO_2, stroming van water, pH, licht hoeveelheid en nutriënten. Zo kunnen teveel nutriënten in het water zorgen voor een overdaad aan fytoplankton, dat niet bevorderlijk is voor het watersysteem en de KRW-score.

Monitoring en situatie Aa en Maas

Voor de KRW wordt fytoplankton alleen beoordeeld in niet-stromende wateren (kanalen en meren), met uitzondering van sloten (type M1a). In het beheergebied van Waterschap Aa en Maas betreft dit 10 waterlichamen. In de maatlat voor fytoplankton worden de deelmaatlatscores van chlorofyl-A en soortensamenstelling meegenomen. Chlorofyl-A is het fotosyntheses pigment in het fytoplankton waardoor het fytoplankton door middel van fotosynthese zonlicht kan omzetten in energie (STOWA 2018).

In figuur 5.2 is de beoordeling van deze waterlichamen voor het rapportagejaar 2023 weergegeven. Hieruit blijkt dat de in alle waterlichamen, op een na, het doel voor fytoplankton behaald wordt. Alleen in het Drongelens kanaal wordt de toestand als matig beoordeeld, waarschijnlijk als gevolg van een combinatie van een hoge nutriëntenbelasting in combinatie met redelijk stagnant water. Omdat dit het enige waterlichaam is waar de fytoplankton onvoldoende scoort zal het handelingsperspectief in hoofdstuk 7, bij de uitwerking van dit waterlichaam, worden besproken.

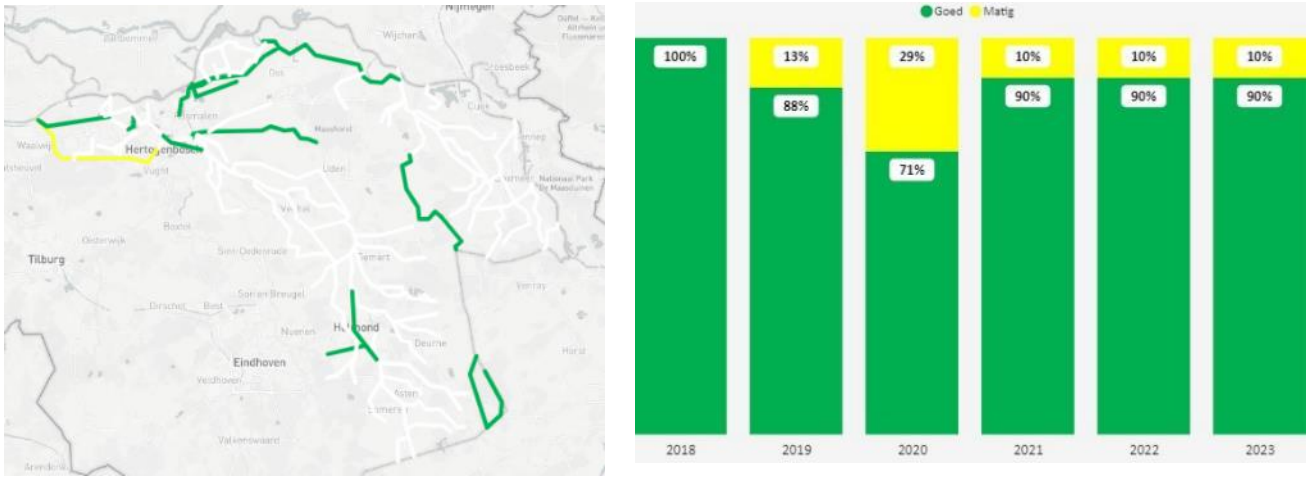

Figuur 5.2: Oordeel fytoplankton per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Overigens lijkt wel sprake te zijn van een negatieve trend, deze is echter nog niet zichtbaar in de oordelen (want gemiddeld over 3 meetjaren). De reden is dat inlaatwater uit de Maas (direct of via kanaal bij Deurne) met blauwalgen voor problemen zorgt. Uiteindelijk kan dit zowel in het Raam en het Aa stroomgebied als in Hertogswetering tot 'verslechtering' leiden.

Macrofauna

Omschrijving

Macrofauna is de groep ongewervelde dieren die je met het blote oog kunt zien. Denk hierbij aan waterpissenbedden, kevers, wormen en larven van libellen en waterjuffers. Macrofauna is een belangrijke voedselbron voor vissen en vogels. Daarnaast is deze groep een goede indicator voor de algemene waterkwaliteit. Ze zijn erg gevoelig voor zaken zoals nutriënten, temperatuurverschillen, stroming en droogte (Waardenburg ecology sd). Macrofauna heeft daarnaast een duidelijke relatie met het aanwezige substraat en daarmee zegt het iets over de kwaliteit van het watersysteem: indicatoren voor slib wijzen op slechtere waterkwaliteit, indicatoren voor zand of grof detritus wijzen op een betere waterkwaliteit. Bij verschillende omstandigheden horen specifiek aangepaste soorten, dus hoe meer soorten hoe gevarieerder en robuuster het systeem en hoe beter de ecologische waterkwaliteit. Om een hoge diversiteit aan soorten te krijgen is het nodig om een beek te hebben met voldoende habitat- en substraat variatie.

Monitoring en situatie Aa en Maas

De macrofauna-maatlat in beken heeft een goede relatie met ecologische stuurvariabelen zoals stroomsnelheid, temperatuur, zuurstof en substraat. De maatlat is opgebouwd uit drie soortengroepen: Dominant negatieve soorten, Dominant positieve soorten en Kenmerkende soorten. Bij een goede waterkwaliteit, veel stroming en grote variatie in substraat zullen de positief dominante en kenmerkende soorten toenemen (Evers 2017).

In figuur 5.3 is de beoordeling van macrofauna voor alle KRW-waterlichamen te zien van het jaar 2023. De meeste waterlichamen voldoen niet, hier wordt in hoofdstuk 7 verder op in gegaan. Rondom onze rwzi's wordt gezien dat benedenstrooms van de effluentinstroom de samenstelling van de macrofauna en diatomeeën anders is dan bovenstrooms waar het niet RWZI-beïnvloed water anders is. Zo zijn EKR-scores lager en is er een lagere soortenrijkdom (voor meer details zie rapport Bureau Waardenburg (Waardenburg ecology 2023). Uit het onderzoek komt niet naar voren welke specifieke stoffen in het effluent dit veroorzaken, maar indiceert dat er sprake is van een bepaalde mate van toxiciteit ven het water. Niet alleen benedenstrooms rondom rwzi-instroompunten speelt toxiciteit (effect van een mix van stoffen die individueel niet norm-overschrijdend zijn), maar ook in niet door effluent beïnvloede waterlopen kan dit spelen. Hier is in 2018 eens naar gekeken op alle KRW-meetpunten.

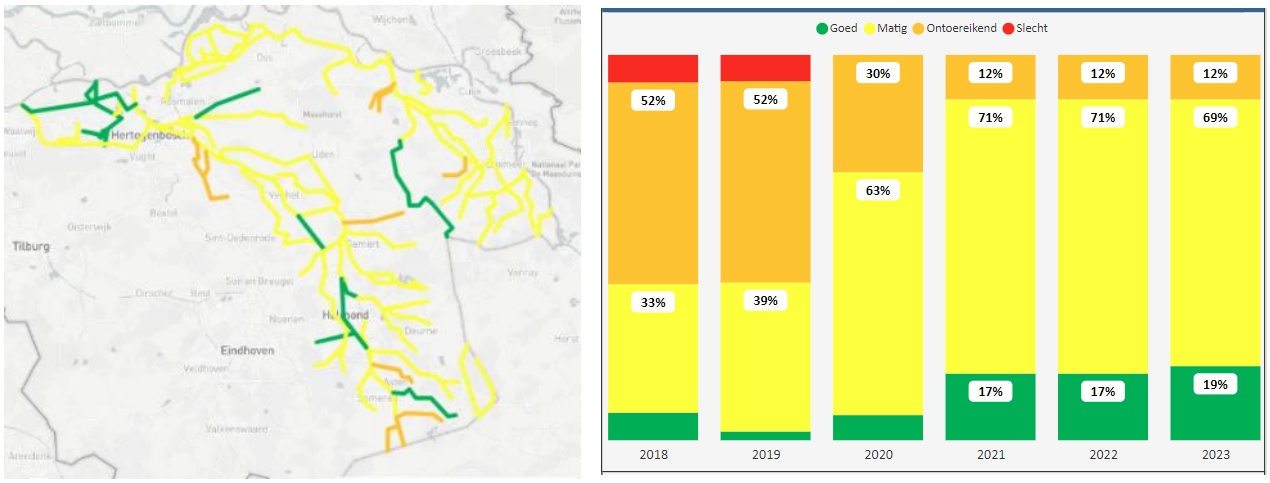

Figuur 5.3: Oordeel macrofauna per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

Er is een aantal oorzaken en handelingsperspectieven die grote invloed hebben op de macrofauna:

1. Droogvallen van de beek zorgt dat aquatische macrofaunasoorten en larven niet kunnen overleven. Beken jaarrond watervoerend houden is niet altijd makkelijk en/of mogelijk en zal door klimaatverandering wellicht alleen nog maar moeilijker worden in de toekomst. Inzet op extra aanvulling van het grondwater en herstel van kwelstromen en het vertraagd afvoeren van water kan een belangrijke bijdrage leveren aan het aanpakken van dit probleem.
2. Stroming is van belang voor de macrofauna. Water conserveren door stuwen in de zomer hoog te houden staat haaks op de wens voor een hogere stroomsnelheid. Wel is het mogelijk om water te conserveren met stuwen in de winter of om de drainagebasis te verhogen.
3. De watertemperaturen kunnen in de zomer erg oplopen wat tevens ten koste gaat van de zuurstofgehaltes in de waterloop. Zie hoofdstuk 4. Temperatuur voor handelingsperspectief.
4. Nutriënten in de beek en in het substraat hebben een negatieve invloed op de macrofauna. Het verhogen van de stroomsnelheid en stromings- en peilfluctuatie kan zorgen voor verminderde slibophoping. Stroming kan verbeterd worden door aangepast maaibeheer en door inrichtingsmaatregelen waarbij er een smalle zomergeul wordt gegraven en door zo weinig mogelijk stuwen in de beek te laten staan. Natuurlijke stromings- en peilfluctuaties kunnen worden gecreëerd door het ontvlechten van het kanalenstelsel en door geen vast peil te hanteren.
5. Om meer habitat- en substraatvariatie te krijgen is het enerzijds nodig om slib te verminderen (wat nu veelal de homogeniteit van het substraat beïnvloed). Anderzijds door het aanbrengen van of de mogelijkheid bieden voor (in de vorm van flauwe oevers, plasdraszones en beschaduwing) gevarieerde water- en oevervegetatie met daarbij behorend maaibeheer. Dit zorgt voor meer planten en houtig materiaal (habitat) en afgebroken plantmateriaal (bodemsubstraat in de vorm van blad en houtachtig materiaal) in de beek.
6. Baggeren heeft een negatieve invloed op de macrofauna. Zie hoofdstuk 6.5 voor handelingsperspectief.
7. Exoten concurreren met de inheemse macrofauna. Zie hoofdstuk 6.8 voor handelingsperspectief.
8. De toxiciteit van alle waterlopen nader te onderzoeken.
9. Vergaand zuiveren op microverontreinigingen

Overige waterflora

Omschrijving

Waterplanten hebben verschillende belangrijke functies in het zoetwaterecosysteem. Ten eerste vormen ze het habitat van verschillende algen, macrofauna en vissen. Ook nemen ze nutriënten op en produceren ze zuurstof.

Monitoring en situatie Aa en Maas

De KRW-maatlat voor 'overige waterflora' bestaat uit drie deelmaatlatten: 1) abundantie van de groeivormen 2) soortensamenstelling en 3) fytobenthos. Deze drie deelmaatlatten samen geven een beeld van de toestand voor de vegetatie. De abundantie voor de groeivormen (drijfbladplanten, onderwaterplanten, moerasvegetatie, etc.) zegt iets over hoeveel waterplanten er groeien in het water, ongeacht de soort plant. De deelmaatlat soortensamenstelling gaat wel over de aanwezigheid van individuele soorten. Per watertype is een lijst gemaakt met kenmerkende soorten. Des te meer kenmerkende soorten, des te beter de kwaliteit van het water. De deelmaatlat fytobenthos kijkt naar de diatomeeën in het water. Dit zijn eencellige kiezelalgen die een goede indicatie geven voor de voedselrijkdom van het water (STOWA 2018).

Alle soorten waterplanten hebben bepaalde omstandigheden (standplaatsfactoren) nodig om genoeg concurrentiekracht te hebben. Als er veel soorten aanwezig zijn die goed functioneren onder eutrofe omstandigheden en die minder kieskeurig zijn als het gaat om de waterkwaliteit, leidt dit tot een lagere KRW-score. Een hoge abundantie van soorten die stroming nodig hebben leidt tot een hogere score bij R-typen.

In het werkgebied van Aa en Maas voldoet 35% van de waterlichamen wel aan de overige waterflora parameter. Eén waterlichaam scoort slecht, dit is de Zuid-Willemsvaart in Den Bosch (NL38_5D). Dit is tevens het enige M6b watertype dat Aa en Maas heeft. Het merendeel van de waterlichamen scoort matig.

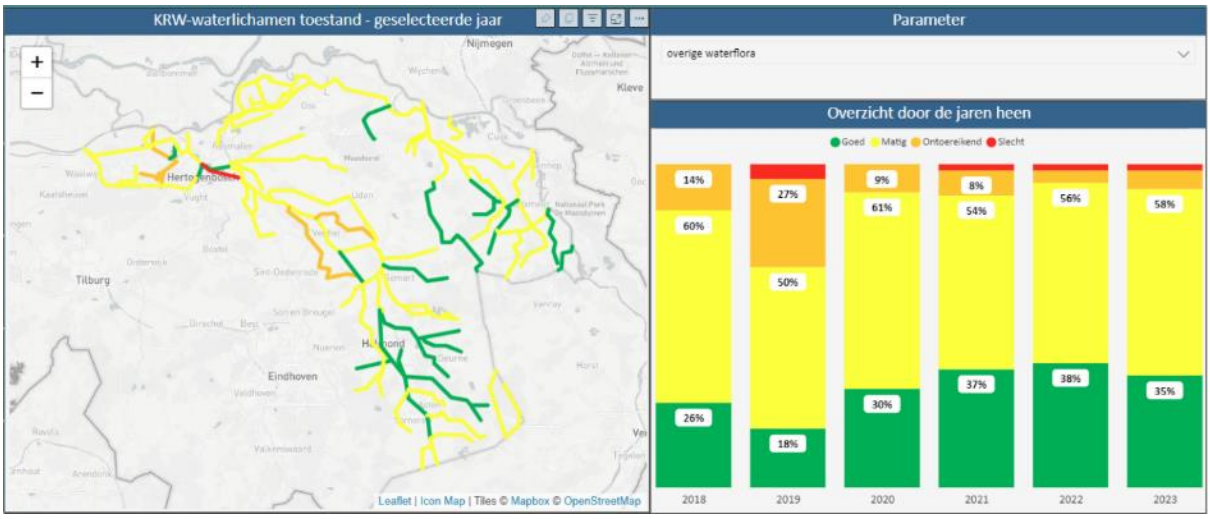

Figuur 5.4: Oordeel overige waterflora per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

Belangrijke oorzaken voor het niet halen van de doelen voor overige waterflora zijn:

1. De waterkwaliteit (met name nutriënten): een onvoldoende of slechte waterkwaliteit zorgt ervoor dat een beperkt aantal algemene soorten dominant is. Veel nutriënten leidt ook tot snellere groei van waterplanten waardoor vaker gemaaid moet worden.
2. Maaibeheer: de frequentie, maai tijdstip in het jaar en methode van maaien heeft grote invloed op de waterplanten.
3. Te veel lichtinval: licht is een belangrijke (en bepalende) factor voor plantengroei. Voldoende beschaduwing zorgt daarom voor een vermindering van plantengroei waardoor maaibeheer minder vaak nodig is (Verdonschot 2017). Daarnaast is een verminderde plantengroei positief voor de EKR-score in R-types.
4. Exoten: Er zijn verschillende invasieve exoten die concurreren met de inheemse waterflora. Denk hierbij aan Grote waternavel en Watercrassula. Echter komen de Amerikaanse rivierkreeft en de Chinese wolhandkrab ook steeds meer voor in het werkgebied van Aa en Maas. Vooralsnog is het onduidelijk wat de invloed is van deze soorten op de submerse vegetatie. (zie voor meer informatie hoofdstuk 6.5). Invasieve exoten maken het de inheemse (en dus wenselijke) waterflora moeilijk om zich te vestigen en te ontwikkelen. Onvoldoende stroming, waardoor de kenmerkende waterflora voor stromende beken zich niet ontwikkelt.

Het handelingsperspectief voor het verbeteren van de score voor overige waterflora is:

1. Verbeteren van de waterkwaliteit (zie eerdere hoofdstukken)
2. Maaien conform het ecologisch streefbeeldenboek. Hiervoor is wel voldoende ruimte nodig. In waterlichamen met weinig beheermarge extra ruimte creëren via aanleg NVO of beekherstel,

of door verbreding inundatie zone. Hierdoor hoeft er minder vaak gemaaid te worden om opstuwing te voorkomen. Zie ook paragraaf 6.4.
3. Soortgericht maaibeheer waar mogelijk (hier moet nog onderzoek naar gedaan worden). Hierdoor kan omvorming naar gewenste soorten plaats vinden.
4. Onderzoek doen naar herintroductie (inzaaien of transplanteren) van water- en oeverplanten.
5. Beschaduwen van waterlopen waardoor er minder biomassa groeit in waterlopen.
6. Aanpak exoten. Zie hoofdstuk 6.5.
7. Vergroten van de stroming. Bijvoorbeeld door te zorgen voor extra kwelstroom, minder verstuwing en smalle, ondiepe beken binnen een breder stroombed.

Vissen

Omschrijving

Voor de parameter vissen geldt dat de KRW-maatlat kijkt naar het voorkomen van soorten uit bepaalde ecologische gilden en de verhouding van deze soorten uit deze gilden. Welke soorten dat zijn en wat de verhouding tussen deze soorten moet zijn verschilt per KRW-type. Bij stromende wateren (R-typen) gaat dit om de verhouding in aantallen tussen reofiele (stroomminnende) soorten, migrerende soorten en limnofiele (plantenminnende) soorten. Bij M-typen gaat het om het aandeel bodemwoelende vis (brasem+karper) en limnofiele vis, en om het aantal soorten limnofiele en migrerende vissen (STOWA 2018) (zie bijlage 2 voor de tabellen).

Monitoring en situatie Aa en Maas

De vissen worden in kanalen, sloten en meren 1x per zes jaar gemeten. In de beken met een beekherstelopgave gebeurd dit sinds 2022 vaker, namelijk 1x per drie jaar.

De EKR-scores zijn gebaseerd op de verhoudingen tussen de groepen vissen (reofiel/limnofiel/migrerend/etc.), en het aantal aanwezige soorten. Hoeveel er van elke soort aanwezig is wordt niet meegenomen in de maatlatten, zolang de verhoudingen aan soorten maar in orde is. Bij de maatlatten voor de R-typen is het nodig om een bepaald aantal reofiele soorten per meetpunt te hebben. Daarnaast dienen deze soorten, samen met de migrerende soorten, een bepaald aandeel in abundantie te hebben. Deze is vaak onvoldoende. Voor de soortenrijkdom hebben we veelal maar twee soorten (bermpje en riviergrondel). Dit is omdat andere soorten in grote getalen aanwezig is waardoor relatief gezien de abundantie laag is of omdat de soorten überhaupt in lage getalen worden aangetroffen.

Iets minder dan de helft van de waterlopen van Aa en Maas scoort ‘goed’ als het gaat om de maatlat vissen. Echter, in een aantal waterlichamen is wel de juiste verhouding van soorten aanwezig, maar zijn er weinig exemplaren per soort. Dit betekent dat de huidige KRW-score ‘goed’ voor deze waterlichamen kwetsbaar is. Het gaat o.a. om de Hertogswetering, Hoefgraaf e.a. (NL38_7D) en de Lorregraaf en andere M1 waterlopen (NL38_7F). Opvallend is dat de M-typen over het algemeen beter scoren dan de R-typen.

Bij de R-typen zijn het meestal de reofiele soorten die ontbreken in het systeem. Redenen hiervoor kunnen zijn: te lage stroomsnelheden in de beek, het droogvallen van de beek, het gebrek aan vispassage of het niet goed functioneren van vispassages.

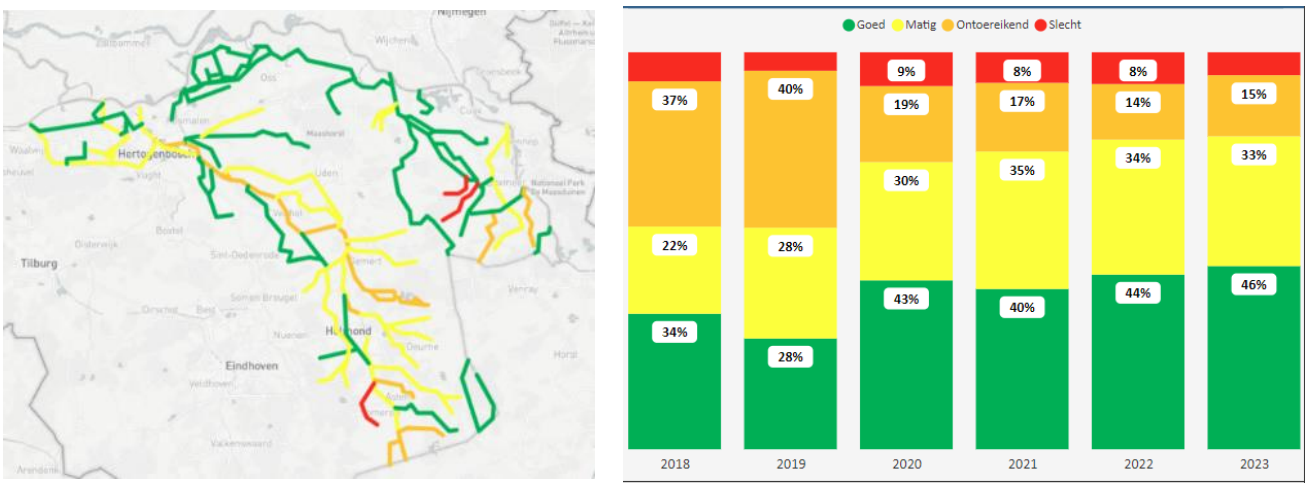

Figuur 5.5: Oordeel vissen per waterlichaam voor rapportagejaar 2023 (meetresultaten van 2022).

Handelingsperspectief

Er is een aantal oorzaken en handelingsperspectieven die grote invloed hebben op de vissen:

1. Verschillende habitatten moeten aanwezig/bereikbaar zijn voor de verschillende fases van de levenscyclus van de vissen.
2. Stroming op orde brengen in R-types om de juiste soorten geschikt habitat te bieden. Dit is momenteel vaak niet het geval door de verstuwing, inrichting, gebrek aan water en/of het juiste peilbeheer vanuit ecologisch oogpunt. Handelingsperspectief is tijdens de inrichting zo veel mogelijk stuwen verwijderen om stroming te behouden.
3. Blijvende stuwen en andere obstakels moeten vispasseerbaar zijn, zodat migratie mogelijk is. Deze opgave is geprogrammeerd en wordt meegenomen in projecten.
4. Droogval en stagnatie van de beek moet voorkomen worden (H2O 2021), dit kan gedaan worden door inrichtingsprojecten.
5. Er moeten voldoende schuilmogelijkheden zijn voor de vissen. Soms is het voor de waterafvoer nodig om het volledige profiel van de watergang te maaien, maar hierdoor wordt ook de schuilmogelijkheid weggenomen. Hier rekening mee houden in het maaibeheer.
6. Er moet voldoende zuurstof in het water aanwezig zijn (zie hoofdstuk 4 voor handelingsperspectief). Vissen hebben zuurstof nodig om te overleven. Hierdoor is het belangrijk dat er jaarrond voldoende zuurstof in het water zit. Als de zuurstofconcentratie hard zakt aan het begin van de zomer kan dit grote gevolgen hebben voor de visstand.
7. Onderzoek doen om te bekijken of herintroductie van vis een handelingsperspectief is bij het achterblijven van visstanden wanneer de inrichting en waterkwaliteit op orde zijn.

6. Algemene problemen voor KRW en handelingsperspectief

Er zijn ook problemen/knelpunten die optreden bij een groot deel van de KRW-watergangen. Dit hoofdstuk bespreekt deze knelpunten en levert een algemeen handelingsperspectief voor deze knelpunten.

6.1 Invloed van omgeving op de waterkwaliteit

De omgeving en het grondgebruik heeft veel invloed op de waterkwaliteit. Hieronder wordt onderscheid gemaakt tussen het stedelijk gebied en het landelijk gebied.

Stedelijk gebied

Rwzi

Vanuit het stedelijk gebied vindt belasting van het oppervlaktewater plaats via de rwzi's, riooloverstorten van gemengde stelsels, uitlaten van gescheiden stelsels en via Individuele Behandeling Afvalwater (IBA's). De invloed van de rwzi's op de ontvangende waterlichamen staat beschreven in hoofdstuk 7.

De invloed van gezuiverd rioolwater op oppervlaktewater is groot. De zuiveringen verwijderen met name N en P en ammonium, maar niet alles. Daarnaast komen er allerlei andere stoffen via de zuivering in het oppervlaktewater (bijvoorbeeld zware metalen, medicijnresten en GBM).

De eerste afvalwaterstrategie (tot en met 2027) en de tweede afvalwaterstrategie (vanaf 2028) richten zich nadrukkelijk op het halen van KRW doelen voor totaal stikstof en totaal fosfor en in iets mindere mate ammonium. Op de lange termijn zullen ook andere stoffen steeds beter worden verwijderd, vanwege aanpassingen om te voldoen aan de Richtlijn Stedelijk Afvalwater.

Voor N en P halen we de KRW opgave voor bijna al onze zuiveringen voor 2027. Deze zogenaamde KRW-reductieopgave is bepaald via een modelstudie van de WUR (bronnen analyse). In Nederland worden ook andere methoden gebruikt om de reductie-opgave te berekenen. Wij gaan dit vergelijken met onze methode en eventuele daaruit volgende aanbevelingen leggen we voor.

Na 2027 is onze ambitie om er voor te zorgen dat het effluent zelf gelijk is aan de KRW norm van het ontvangende water. Voor P-totaal is dat echter met de huidige werking van de rwzi technisch niet haalbaar.

De doelen voor ammonium zijn moeilijker te halen, we hebben te maken met pieklozingen bij regenbuien en ook het jaargemiddelde voldoet niet overal en dat is deels toe te schrijven aan onze zuiveringen. Overigens overschrijdt ammonium de KRW norm ook in waterlichamen die niet onder invloed staan van onze zuiveringen, dus het probleem is breder (zie hoofdstuk 3).

De inzet in de afvalwaterstrategie voor ammonium is:

- Optimalisatie besturing rwzi's
- Expliciet meenemen in planvorming bij renovaties en grote projecten op rwzi
- Onderzoek naar mitigerende maatregelen in het watersysteem
- Stimuleren afkoppelen
- Buffercapaciteit voor (riool), op (zuivering) en achter (eg helofytenfilters) vergroten

De buffercapaciteit op de zuivering vergroten is ingrijpend en kostbaar, we kiezen in eerste instantie dan ook voor bronaanpak, optimalisatie, mitigatie en buffercapaciteit na de zuivering. De verwachting is dat piekoverschrijdingen direct veroorzaakt door de rwzi niet uit te sluiten zijn. We gaan daarom ook de eventuele juridische risico's hiervan in kaart brengen.

Voor andere stoffen die uit onze zuivering komen richten we ons op bronaanpak (bijvoorbeeld met behulp van onze influent strategie), lobby en bewustwording en dit doen we zoveel mogelijk in samenwerking met andere overheden en marktpartijen.

Het handelingsperspectief voor onze zuivering is dus:

- Realisatie van afvalwaterstrategie 1.0 gericht op vooral N en P
- Voorbereiden van afvalwaterstrategie 2.0 waarin ook andere stoffen worden meegenomen
- Hierbij focus op bronaanpak
- Voor ammonium inzetten op optimalisatie bij bestaande rwzi's
- Voor ammonium realiseren van buffercapaciteit voor (riool), op (zuivering) en achter (eg helofytenfilters) vergroten

Riooloverstorten, gescheiden stelsels en IBA's

De bij gemeenten in eigendom, beheer en onderhoud zijnde gemengde riooloverstorten, gescheiden stelsels en de IBA's hebben impact op de waterkwaliteit (o.a. nutriënten, zware metalen, zuurstof, chemische stoffen en slib) en daardoor op de flora en macrofauna.

Het handelingsperspectief voor gemeentelijke overstorten, uitlaten en IBA's voor ons als waterschap valt uiteen in de volgende onderdelen:

1. Gemeenten informeren over de KRW-toestand van en over de zuurstofdips (lager dan 4 mg/l) in de waterlichamen (incl. stroomgebied) waarop zij via hun overstorten en uitlaten lozen. Daarbij ook de gemeente informeren over onze beelden van het aandeel aan stikstof en fosfor dat in het KRW-waterlichaam aanwezig is dat afkomstig is uit hun overstorten, uitlaten en IBA's.
2. Samen met de gemeente willen wij onderzoeken of onze beelden over de geloosde hoeveelheden water overeenstemmen met hun gedetailleerdere berekeningen en/of metingen.
3. Samen met de gemeente willen wij onderzoeken welke maatregelen zij kunnen nemen om de impact te verkleinen (zie alinea verder op in deze paragraaf).
4. Beschikbaar stellen van subsidie en/ of man-/denkkracht aan de gemeenten voor/ bij het ontwerpen en/of uitvoeren van hun handelingsperspectieven (zie alinea verder op in deze paragraaf).
5. Opstellen waterschapsbeleid m.b.t. de kwaliteit van het water dat via overstorten en uitlaten op ons oppervlaktewater geloosd wordt.
6. Opstellen waterschapsbeleid m.b.t. afkoppelen.
7. Het door Aa en Maas aanleggen/ inrichten en beheren en onderhouden van bezinkzones in het oppervlaktewater achter (clusters van) overstorten. Deze bezinkzones kunnen eventueel uitgebreid worden met een helofytenfilter. *Door lokale bezinking wordt bezinking over een langer traject voorkomen. Door het verwijderen van de bezinklaag wordt de afbraak van het bezonken materiaal onder water beperkt. Zodoende wordt de voor die afbraak benodigde zuurstofvraag aan het water beperkt. Tevens worden nutriënten afgevoerd waardoor algen en/of waterplanten minder zullen woekeren.*
8. M.b.t. de afnamecapaciteit op het overnamepunt (tussen gemeentelijke riolering en transportsysteem van waterschap) van de hoeveelheid te zuiveren afvalwater geldt het volgende:
    - gelijk houden van de afnamecapaciteit na afkoppelwerkzaamheden. Hierdoor blijft het grootste effect van de afkoppelwerkzaamheden op het terugdringen van het aantal en volume van overstorten.
    - compenseren van extra huishoudelijk- en/of bedrijfsafvalwater (t.g.v. nieuwbouw) door afkoppelen.

9. Onderling delen en afstemmen van informatie m.b.t. de inrichting en het functioneren van de afvalwaterketen.
10. Continueren samenwerking met gemeenten.

Voor de onderdelen 1 t/m 3 hierboven is een prioritering gemaakt in de lijst met te benaderen gemeenten. Die prioritering is enerzijds bepaald a.d.h.v. een eigen berekening van de vrachten aan stikstof, fosfor en Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden. Anderzijds is een onderverdeling gemaakt naar de locatie binnen het watersysteem waar geloosd wordt (boven-, midden of benedenloop). Verder is er rekening gehouden met het in de bronanalyse bepaalde aandeel van de totale belasting die uit overstorten en uitlaten komt en ook met reeds geplande (herinrichtings-)projecten.

De eerst met gemeenten te bespreken KRW-waterlichamen zijn:
- Koningsvliet West met gemeente Heusden (loopt al ook ism met agrariërs)
- Goorloop tot aan Wilhelminakanaal met de gemeenten Helmond en Geldrop-Mierlo
- Kleine Aa met gemeente Someren

Als waterschap zien wij de volgende handelingsperspectieven voor de gemeenten:
- Afkoppelen van schoon hemelwater van de gemengde riolering. Hierdoor wordt het gemengde rioolstelsel minder belast en wordt de kans op een overstort verkleind. Tevens wordt er daardoor minder schoon water naar de rwzi afgevoerd en gezuiverd. Het transport maar ook de zuivering werkt zo efficiënter en effectiever.
- Voorbehandelen, bufferen en infiltreren van hemelwater. (Afgekoppeld) hemelwater bevat in de praktijk stoffen die het oppervlaktewater (of de ondergrond) negatief beïnvloeden. Denk bijvoorbeeld aan uitloging van zinken dakgoten en andere chemische stoffen die ophopen op straat en daken of industrieterreinen door bijvoorbeeld depositie of slijtage van autobanden. Door hemelwater voor te behandelen door bijvoorbeeld een zandfilter kunnen verontreinigingen deels worden afgevangen. En door hemelwater te bufferen kan enerzijds dat water in de bodem infiltreren en wordt anderzijds voorkomen dat het oppervlaktewater piekbelastingen krijgt.
- Optimalisatie of aanleg van BergBezinkVoorzieningen achter gemengde overstorten.
- Opsporen en verhelpen foutaansluitingen. In de praktijk blijken er vaak per ongeluk een aantal vuilwater huis aansluitleidingen aangesloten te zijn op de hemelwaterriolering in de straat; anderzijds worden er per ongeluk schoonwater huis aansluitleidingen aangesloten te zijn op de vuilwaterriolering in de straat. Deze fouten kunnen opgespoord en verholpen worden.
- Beperken lozingen van bronneringswater op de riolering. Door overbelasting van rioolstelsels door bronneringswater treden overstorten en uitlaten eerder en/ of meer over.
- Beperken van het aantal IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater) door het aanleggen van drukriolering.

Opmerkingen:
- Voor alle bovenbeschreven handelingsperspectieven aandacht voor de doelmatigheid van de maatregelen en efficiëntie.
- Beleving speelt een grote rol nadat een gemengde overstort heeft gewerkt. De afbraak door rotting en gisting van organisch materiaal, dat veelvuldig voorkomt in huishoudelijk afvalwater, geven een onaangename geur en kleur aan het ontvangend oppervlaktewater. In die gevallen wordt overlast ervaren. De beleving van hemelwateruitlaten is vaak veel positiever. Op jaarbasis en per hectare verhard oppervlak, wordt via hemelwateruitlaten echter een grotere hoeveelheid stikstof, fosfor en zware metalen naar het oppervlaktewater in de stad geloosd dan via gemengde overstorten. Het aandeel aan organisch materiaal uit gescheiden stelsels is echter beperkt.

- Aandacht is nodig voor de tijdsduur waarbinnen nutriënten geloosd worden. Overstorten werken gemiddeld circa 20 uur per jaar. In die tijd wordt een hoge concentratie aan nutriënten geloosd. Gescheiden stelsels werken gemiddeld 420 uur per jaar. In die tijd wordt een lage concentratie aan nutriënten geloosd. Bij een gelijke jaarvracht zal het effect van de nutriënten op de algen/ plantengroei achter gescheiden stelsels hoogstwaarschijnlijk groter zijn.

In de volgende 3 tabellen zijn de resultaten uit de eigen berekening vastgelegd. Deze eigen berekening geven resultaten van het volume aan water uit alle overstorten en uitlaten en de vrachten aan stikstof, fosfor en Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) en zink. Het betreft gegevens per gemiddeld zomerhalfjaar. De berekeningsresultaten zouden in overleg met de gemeenten vergeleken/ gecontroleerd moeten worden a.d.h.v. hun gedetailleerdere data. Dit is onderdeel 2 in het in deze paragraaf beschreven handelingsperspectief voor het waterschap.

Tabel 6.1: Overzicht van berekeningsresultaten (uitgevoerd door waterschap) van de volumen en vrachten uit overstorten en uitlaten in een gemiddeld zomerhalfjaar.

Lichaamnaam (inclusief stroomgebied)	Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Aa van Gemert tot Den Bosch	Meierijstad	Veghel	191.400	1.830	190	5.600	90
Aa van Gemert tot Den Bosch	Boekel	Boekel	20.700	210	50	2.100	5
Aa van Gemert tot Den Bosch	Meierijstad	Erp	24.300	210	30	1.100	5
Aa van Gemert tot Den Bosch	Bernheze	Heeswijk-Dinther	16.700	160	30	1.400	5
Aa van Gemert tot Den Bosch	Meierijstad	Keldonk	4.600	40	10	300	-
Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond	Helmond	Helmond	117.500	1.160	130	3.800	55
Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond	Asten	Asten	83.300	770	130	4.500	25
Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop	Someren	Someren-Eind	10.200	100	20	600	5
Astense Aa en Soeloop	Deurne	Neerkant	3.400	30	10	200	-
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	Deurne	Deurne	271.300	2.450	260	6.900	110
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	Helmond	Helmond	61.900	370	30	200	25
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	Gemert-Bakel	Bakel	18.400	170	30	900	5
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	Deurne	Liessel	12.500	90	10	300	5
Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweise Loop	Deurne	Vlierden	2.500	20	-	100	-
Beekerloop	Asten	Asten	84.800	690	80	2.300	35
Beekerloop	Asten	Ommel	8.300	80	10	500	-
Beekgraaf	Meierijstad	Veghel	66.900	170	20	200	10
Beekgraaf	Meierijstad	Erp	5.400	50	10	300	-
Beekgraaf	Meierijstad	Mariaheide	5.500	50	10	300	-
Biezenloop	Meierijstad	Veghel	125.600	1.240	200	7.500	55
Biezenloop	Meierijstad	Schijndel	45.200	400	70	2.500	15
Biezenloop	Meierijstad	Wijbosch	11.200	80	10	500	5
Biezenloop	Meierijstad	Eerde	9.200	70	10	300	5
Biezenloop	Meierijstad	Zijtaart	5.300	40	10	100	-
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	Heusden	Vlijmen	49.600	470	80	2.700	15
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	Den Bosch	Engelen	49.000	350	50	1.500	15
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	Den Bosch	Hertogenbosch	1.600	20	-	200	-
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	Den Bosch	Bokhoven	500	10	-	100	-
Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop	Heusden	Hedikhuizen	300	-	-	-	-
Dieze	Den Bosch	Hertogenbosch	888.900	7.620	1.110	39.600	340
Dieze	Den Bosch	Rosmalen	82.900	640	80	2.500	25
Dieze	Den Bosch	Empel	81.500	540	50	1.100	30
Dommel	Den Bosch	Hertogenbosch	119.100	700	140	5.300	25
Dommel	Someren	Someren-Heide	800	10	-	-	-
Dommel	St. Michielsgest	Den Dungen	-	-	-	-	-
Drongelens Kanaal	Heusden	Drunen	27.200	270	60	2.700	10
Dungense Loop	Meierijstad	Schijndel	80.200	780	170	7.200	25
Dungense Loop	St. Michielsgest	Den Dungen	300	-	-	-	-
Esperloop en Snelle Loop	Gemert-Bakel	Gemert	54.000	480	80	2.900	15
Esperloop en Snelle Loop	Gemert-Bakel	Milheeze	13.600	100	10	300	5
Esperloop en Snelle Loop	Gemert-Bakel	De Mortel	9.600	90	20	500	5
Esperloop en Snelle Loop	Gemert-Bakel	Bakel	2.500	20	-	100	-
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	Helmond	Helmond	332.400	2.140	300	9.000	95
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	Helmond	Stiphout	29.900	290	50	2.100	10
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	Geldrop-Mierlo	Geldrop-Mierlo	-	-	-	-	-
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	Geldrop-Mierlo	Geldrop-Mierlo	-	-	-	-	-
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Laarbeek	Beek en Donk	125.000	1.200	130	3.700	55
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Meierijstad	Erp	39.600	340	20	100	20
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Laarbeek	Lieshout	20.900	190	30	1.200	5
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Laarbeek	Mariahout	12.400	100	10	400	5
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Meierijstad	Boerdonk	2.800	30	-	200	-
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	Laarbeek	Aarle-Rixtel	600	10	-	100	-
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	Land van Cuijk	Mill	115.700	1.110	220	8.500	35
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	Land van Cuijk	Grave	56.200	450	80	2.900	20
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	Land van Cuijk	Haps	17.300	140	20	700	5
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	Land van Cuijk	St. Hubert	10.800	100	20	600	5
Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea	Land van Cuijk	Wilbertoord	14.400	100	10	200	5

Tabel 6.2: Overzicht van berekeningsresultaten (uitgevoerd door waterschap) van de volumen en vrachten uit overstorten en uitlaten in een gemiddeld zomerhalfjaar.

Lichaamnaam (inclusief stroomgebied)	Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Groote Wetering	Bernheze	Nistelrode	34.600	330	60	2.300	10
Groote Wetering	Bernheze	Heesch	19.200	180	30	1.100	5
Groote Wetering	Den Bosch	Vinkel	5.200	50	10	500	-
Groote Wetering	Bernheze	Loosbroek	3.900	40	10	300	-
Groote Wetering	Den Bosch	Rosmalen	500	10	-	100	-
Groote Wetering	Bernheze	injectiepunt_Dkr	400	-	-	-	-
Halsche Beek en Hooge Raam	Maashorst	Zeeland	39.000	330	60	2.400	15
Halsche Beek en Hooge Raam	Land van Cuijk	Langenboom	7.400	70	10	400	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Oss	325.300	3.090	320	9.300	155
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Den Bosch	Rosmalen	71.800	680	130	4.800	20
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Ravenstein	29.000	290	40	1.500	15
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Berghem	26.000	260	60	2.500	10
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Geffen	28.400	230	30	1.100	10
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Land van Cuijk	Grave	9.100	90	20	900	5
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Den Bosch	Nuland	8.700	80	10	400	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Herpen	4.800	50	10	300	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Megen	4.300	40	10	400	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Maashorst	Reek	2.900	30	-	200	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Oijen	3.100	30	10	200	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Bernheze	Heesch	1.600	20	-	200	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Haren	1.800	20	-	200	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Macharen	2.400	20	-	100	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Teeffelen	900	10	-	100	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Demen	1.200	10	-	100	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Deursen-Dennenbu	1.400	10	-	100	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Huisseling	700	10	-	100	-
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	Oss	Overlangel	1.200	10	-	100	-
Kleine Aa	Someren	Someren	136.500	1.320	150	3.900	60
Kleine Aa	Someren	Lierop	10.300	100	20	600	5
Kleine Aa	Someren	Someren-Eind	7.600	50	-	-	5
Kleine Wetering	Den Bosch	Rosmalen	10.900	110	30	1.100	5
Kleine Wetering	Bernheze	Heesch	9.300	90	20	900	5
Lactariabeek	Land van Cuijk	Boxmeer	35.800	340	60	2.100	10
Lactariabeek	Land van Cuijk	Stevensbeek	1.800	20	-	100	-
Lage Raam gegraven	Land van Cuijk	Wanroij	30.300	230	30	900	10
Lage Raam gegraven	Land van Cuijk	Landhorst	1.000	10	-	100	-
Landmeersche Loop	Boekel	Venhorst	13.200	90	10	300	5
Landmeersche Loop	Gemert-Bakel	Handel	7.700	70	10	400	-
Landmeersche Loop	Gemert-Bakel	Elsendorp	6.100	60	10	300	-
Landmeersche Loop	Boekel	Huize Padua	4.400	40	10	400	-
Leijgraaf	Maashorst	Uden	195.500	1.480	250	9.200	60
Leijgraaf	Boekel	Boekel	31.000	230	30	1.000	10
Leijgraaf	Bernheze	Heeswijk-Dinther	15.700	140	30	1.100	5
Leijgraaf	Maashorst	Volkel	10.100	100	20	600	5
Leijgraaf	Bernheze	Vorstenbosch	6.000	60	10	600	-
Loobeek en Molenbeek	Land van Cuijk	Vierlingsbeek	3.900	40	10	400	-
Loobeek en Molenbeek	Land van Cuijk	Holthees	800	10	-	100	-
Loobeek en Molenbeek	Land van Cuijk	Maashees	700	10	-	100	-
Lorregraaf en andere M1 waterlopen	Oss	Lith	33.000	230	30	800	10
Lorregraaf en andere M1 waterlopen	Oss	Maren Kessel	3.100	30	10	200	-
Lorregraaf en andere M1 waterlopen	Oss	Lithoijen	600	10	-	100	-

Tabel 6.3: Overzicht van berekeningsresultaten (uitgevoerd door waterschap) van de volumen en vrachten uit overstorten en uitlaten in een gemiddeld zomerhalfjaar.

Lichaamnaam (inclusief stroomgebied)	Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen	Helmond	Helmond	201.800	1.960	190	4.700	95
Munsche Wetering	Maashorst	Schaijk	34.900	240	30	600	10
Nieuwe Loonse Vaart	Heusden	Vlijmen	120.300	1.110	210	8.400	35
Nieuwe Loonse Vaart	Heusden	Drunen	92.900	770	140	5.600	30
Nieuwe Loonse Vaart	Heusden	Haarsteeg	10.300	100	20	1.000	5
Nieuwe Loonse Vaart	Heusden	Elshout	9.300	70	10	300	5
Nieuwe Loonse Vaart	Heusden	Oudheusden	4.600	50	10	500	-
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Boxmeer	65.700	630	90	3.000	25
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Overloon	13.300	120	30	1.100	5
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Oeffelt	9.600	90	20	700	5
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Beugen	11.300	80	10	200	5
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Oploo	6.700	60	10	400	-
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	St. Agatha	700	10	-	100	-
Oeffeltsche Raam ea	Land van Cuijk	Westerbeek	1.300	10	-	100	-
Peelkanaal/Defensiekanaal ea	Maashorst	Uden	146.800	1.450	80	400	85
Peelkanaal/Defensiekanaal ea	Boekel	Venhorst	1.600	20	-	200	-
Peelkanaal/Defensiekanaal ea	Maashorst	Odiliapeel	1.700	20	-	200	-
Peelkanalen	Deurne	Helenaveen	1.100	10	-	100	-
Peelse Loop	Gemert-Bakel	Gemert	28.900	240	30	1.100	10
Peelse Loop	Gemert-Bakel	Rips	6.600	60	10	400	-
St Anthonisloop	Land van Cuijk	St. Anthonis	21.200	200	30	1.200	5
St Anthonisloop	Land van Cuijk	Rijkevoort	9.400	90	20	800	5
St Anthonisloop	Land van Cuijk	Ledeacker	4.000	40	10	200	-
St Anthonisloop	Land van Cuijk	Haps	2.100	10	-	100	-
St Jansbeek	Land van Cuijk	Vierlingsbeek	8.100	60	10	100	5
St Jansbeek	Land van Cuijk	Vortum-Mullem	2.300	20	10	200	-
St Jansbeek	Land van Cuijk	Groeningen	2.500	20	-	100	-
Stads-Aa	Den Bosch	Hertogenbosch	142.600	1.380	290	11.900	40
Stads-Aa	Den Bosch	De Brand	99.000	590	40	300	35
Stads-Aa	St. Michielsgest	Middelrode	20.600	190	30	1.100	5
Stads-Aa	Den Bosch	Rosmalen	16.500	160	30	900	5
Stads-Aa	St. Michielsgest	Berlicum	6.300	60	10	300	-
Tochtsloot	Land van Cuijk	Beers	2.600	20	-	100	-
Tochtsloot	Land van Cuijk	Gassel	2.500	20	-	100	-
Voordeldonkse Broekloop	Asten	Heusden	9.600	90	20	500	5
Wambergsche Beek	St. Michielsgest	Middelrode	35.200	330	60	1.900	10
Wambergsche Beek	St. Michielsgest	Berlicum	14.300	90	10	-	5
Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond	Helmond	Helmond	77.300	710	120	4.000	20
Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond	Laarbeek	Aarle-Rixtel	33.300	320	60	2.100	10

IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater)

Op de KRW-waterlichamen (incl. hun stroomgebied) lozen IBA's hun effluent. In onderstaande tabel staan de in eigendom van de gemeente zijnde en in beheer en onderhoud bij het waterschap zijnde IBA's per stroomgebied.

Tabel 6.4: overzicht gemeentelijke IBA's binnen beheersgebied Aa en Maas. Volume en vrachten in zomerhalfjaar.

KRW-waterlichaam (incl. stroomgebied)	aantal	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]
Beekgraaf	1	130	8	1	5
Biezenloop	14	1.339	80	8	54
Koningsvliet Oost	6	518	31	3	21
Dieze	19	2.030	122	12	81
Dungense Loop	10	864	52	5	35
Goorloop tot aan Wilhelminakanaal	4	346	21	2	14
Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond	1	216	13	1	9
Groote Wetering	7	605	36	4	24
Hertogswetering, Hoefgraaf e.a.	26	2.290	137	14	92
Kleine Wetering	1	86	5	1	3
Waterschap Aa en Maas	6	518	31	3	21
Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen	1	86	5	1	3
Koningsvliet West	1	86	5	1	3
Ongedefinieerd	9	778	47	5	31
Totaal	106	9.893	594	59	396

In bovenstaande tabel ontbreken:

- De in particulier bezit zijnde IBA's
- Parameter zink (effluentnormen voor zink ontbreken bij opsteller tabel)

Vrachten uit IBA's zijn veel lager dan die uit overstorten en uitlaten tezamen.

Landelijk gebied

In het landelijke gebied vindt af- en uitspoeling plaats van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. De nutriënten zorgen voor eutrofiëring, wat grote invloed kan hebben op de biologische parameters en de zuurstofgehaltes. Gewasbeschermingsmiddelen kunnen ook schadelijk zijn voor het waterleven in de beek. Nitraatuitspoeling leidt tot oxidatie van metaalhoudende mineralen en daarmee het vrijkomen van bijvoorbeeld zink, nikkel en kobalt bovenop de eventueel aanwezige natuurlijke achtergrond.

Handelingsperspectief zit in regelgeving rondom het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen en/of in gebiedsprocessen met de agrarische sector gericht op de aanpak van specifieke waterkwaliteitsproblemen in het betreffende gebied.

6.2 Voor KRW suboptimale invulling van inrichtingsprojecten

Om de doelen van de KRW te bereiken heeft waterschap Aa en Maas inrichtingsmaatregelen geprogrammeerd, zoals beekherstel en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers (nvo's). Voor die inrichtingsmaatregelen is ruimte nodig die wordt verkregen door gronden te verwerven, uit te ruilen of door afspraken te maken over gebruik van iemands grond. Het duurt vaak lang voordat voldoende ruimte beschikbaar is. In de afgelopen jaren is er daarom voor gekozen om op plekken waar wel grond beschikbaar is alvast tot realisatie over te gaan: gefaseerde realisatie. Bij een gefaseerde inrichting houd je in de inrichting rekening met de peilen van de nog niet in te richten stukken en worden maatregelen zoals bodemverhoging en verwijderen van stuwen lastig.

Op sommige trajecten lukt het niet om voldoende ruimte beschikbaar te krijgen en worden de plannen afgestemd op de ruimte die er wel is. Dit speelt vaak in bebouwd gebied (bijvoorbeeld bij de Raam door grave, Aa in Helmond, Veghel en 's-Hertogenbosch), maar ook in het landelijke gebied. Ook spelen er vaak meerdere belangen in een project. Een goede ecologische inrichting van de beek is een belang, maar er is ook een wettelijke verplichting om voldoende bescherming tegen wateroverlast te blijven bieden en een doelstelling om zoveel mogelijk water te conserveren. Er zijn dan keuzes nodig die zo goed mogelijk rekening houden met alle belangen en doelen. Die keuzes zijn soms suboptimaal voor de KRW. De projecten leiden wel tot verbeteringen, maar vaak niet tot de voor de KRW vereiste omstandigheden (bijvoorbeeld stroming). Er blijft dan een restopgave over.

Enkele verduidelijkende voorbeelden bij 'conflicterende belangen':

- Met stuwen houdt Aa en Maas het water vast en zorgt het ervoor dat de grond- en oppervlaktewaterstanden zo hoog mogelijk blijven en zoveel mogelijk water het grondwater voedt. Dit leidt tot meer kwel. Tegelijkertijd leiden de stuwen tot een gebrek aan stroming (en stromingsdynamiek), in de bovenstroomse delen van het beheergebied, waardoor de ecologische doelen daar niet gehaald worden. Tijdens droge periodes worden vispassages vaak gesloten om optimaal water te conserveren, wat ten koste gaat van het optimaal benutten van de vismigratieperiode.
- Aa en Maas voert extra water aan vanuit de Maas en de kanalen. Dit draagt bij aan voldoende stroming en extra voeding van het grondwater. Dit aanvoerwater is echter ook weer een bron van stoffen die overschrijden en leidt op sommige plekken tot waterkwaliteitsproblemen.
- De bereikbaarheid van waterlopen voor onderhoud staat op gespannen voet met het realiseren van beschaduwing door bomen.
- Aa en Maas is aan het onderzoeken of het effluent van de zuiveringen nog meer kan worden ingezet als waterbron voor de beken (onder andere in het project Waterfabriek). Ook hier zit

spanning op de maatregel die bijdraagt aan kwantitatieve doelstellingen, maar negatieve invloed kan hebben op het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen.
- In projecten worden afspraken gemaakt met omliggende eigenaren over waarvandaan het onderhoud wordt uitgevoerd, waar het maaisel kan worden neergelegd, etc. Die afspraken worden vaak aan het einde van de planvorming gemaakt en de keuzes kunnen veel invloed hebben op het wel of niet halen van de ecologische doelen van het project.

Handelingsperspectief:
1. Vooraf een concrete lijn uitdenken voor de verschillende stroomgebieden en de daarin liggende waterlichamen. Idealiter op basis van modelberekeningen zodat het duidelijk is welke ruimte waar en welke inrichting nodig is voor het behalen van KRW-doelen. Als bepaalde zaken niet haalbaar zijn in projecten dan moeten keuzes hierover goed vastgelegd worden, met daarbij de consequenties voor het halen van de KRW-doelen. Op deze manier blijft het overzichtelijk waar nog een opgave over blijft.
2. In PiB (Programma in Beeld) bijhouden welke watergangen qua inrichting echt voldoen, en waar we nog een rest opgave hebben. Dit wordt gebaseerd op de bovengenoemde concrete lijn en omschrijvingen.
3. Als handelingsperspectief geldt in ieder geval dat naar oplossingen zoals verstuwing, wateraanvoer, inzet effluent en ten aanzien van het beheer en onderhoud, moet worden gekeken vanuit het integrale plaatje van waterkwantiteit en waterkwaliteit en op basis van een totaalafweging keuzes moeten worden gemaakt. Bij het inzetten van wateraanvoer en effluent kan het dan ook gewenst zijn om extra waterkwaliteit verbeterende maatregelen te realiseren.
4. Beter meenemen van de (biologische en chemische) waterkwaliteit in onze inrichtingsprojecten. De informatie uit deze parameter-analyse kan hierbij behulpzaam zijn.

6.3 Grondwater

Grondwater is een apart onderdeel van de KRW, met eigen doelen op het vlak van waterkwaliteit en waterkwantiteit. In het beheergebied van Aa en Maas liggen twee grondwaterlichamen: Zandmaas en Centrale Slenk Diep. Het grondwaterlichaam Zandmaas gaat over de bovenste tientallen meters met het ondiepe grondwater. Er zit een afsluitende laag tussen de Zandmaas en de Centrale Slenk Diep. De Centrale Slenk Diep betreft het diepe grondwater onder die afsluitende laag. De provincie Noord-Brabant definieert de doelen en de maatregelen om te voldoen aan de KRW-doelen van de grondwaterlichamen.

Voor Grondwater staan in tabel 1 en 2 hieronder de prognoses doelbereik voor 2027 opgenomen. Tabel 1 gaat over grondwaterkwaliteit. Het grootste knelpunt is dat de hoeveelheid nutriënten en metalen in het grondwater ertoe bijdragen dat de waterkwaliteitsdoelen in het grondwaterafhankelijke oppervlaktewater niet gehaald worden.

In tabel 2 staan de kwantitatieve opgaven met als knelpunten:
- Grondwaterafhankelijke natuur in het gebied Zand Maas
- Goede balans in aanvullen en onttrekken van het diepe grondwater (Maas Slenk Diep).

Daarnaast zien we in de eigen analyse per waterlichaam dat de voeding van onze beken op veel plekken te wensen overlaat, met een (te) beperkte stroming tot gevolg. Ook hier is extra actie op nodig.

Tabel 6.5: Toestand 2024 en prognose van het doelbereik in 2027 voor de grondwaterkwaliteitstesten in de Noord-Brabantse grondwaterlichamen.

Grondwaterlichaam	Test	Toestand 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
Zand Maas	Chemische toestand		Vrijwel zeker	[a]

Grondwaterlichaam	Test	Toestand 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Onzeker	Probleemstoffen: nutriënten, metalen, chloride
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Onzeker	Probleemstoffen: chloride en bentazon
Maas Slenk Diep	Chemische toestand		Vrijwel zeker	(a)
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater	N.v.t.	N.v.t.	Diep GWL, geen directe interactie met oppervlaktewater / terrestrische natuur
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur	N.v.t.	N.v.t.	
Zoet grondwater in dekzand (Schelde)	Chemische toestand		Vrijwel zeker	Groote Meer (Brabantse Wal) (b)
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal

(a) Geen stijgende trends, wel zorgen vanuit vergrijzing van het grondwater.
(b) Uit Provincie Zeeland (2020): in het Scheldestroomgebied is enkel het oppervlaktewaterlichaam Groote Meer op de Brabantse Wal grondwaterafhankelijk en als verdroogd aangemerkt.

Tabel 6.6: Toestand 2024 en prognose van het doelbereik in 2027 voor de grondwaterkwantiteitstesten in de Noord-Brabantse grondwaterlichamen.

Grondwaterlichaam	Test	Toestand 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
Zand Maas	Waterbalans		Vrijwel zeker	
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Onzeker	Prognose 'onzeker 'heeft betrekking op knelpunten kwaliteit (zie paragraaf **Fout! V erwijzingsbron niet gevonden.**)
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Onzeker	Grondwaterstand soms ontoereikend
Maas Slenk Diep	Waterbalans		Onzeker	Dalende trend stijghoogtes
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater	N.v.t.	N.v.t.	Diep GWL, geen directe interactie met oppervlaktewater / terrestrische natuur
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur	N.v.t.	N.v.t.	
Zoet grondwater in dekzand (Schelde)	Waterbalans		Vrijwel zeker	
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal

De kwaliteit van het grondwater mag het halen van de kwaliteitsdoelstellingen in het oppervlaktewater niet in de weg zitten. Op dit onderdeel is in het voorgaande deel van dit document uitgebreid ingegaan.

De kwantitatieve toestand van het grondwater moet er aan bijdragen dat de oppervlaktewaterlichamen hydrologisch goed functioneren. Dit betekent dat er voldoende aanvulling van het grondwater moet plaatsvinden, waardoor kwelstromen op gang komen en het oppervlaktewater voldoende gevoed wordt. De doelstellingen die Aa en Maas hiervoor heeft geformuleerd in het Bestuursakkoord 2023 – 2027 (Waterschap Aa en Maas sd) (10-15 cm grondwaterstandstijging in de beekdalen, 20-30 cm op de

flanken en 35 tot 50 cm op de ruggen) dragen bij aan die goede kwantitatieve toestand van het grondwater. Een mogelijk handelingsperspectief zou zijn om met voorrang te werken aan grondwaterstandsverhogingen in de stroomgebieden van oppervlaktewaterlichamen waar de voeding vanuit het grondwater een knelpunt vormt.

De kwantitatieve toestand van het grondwater moet ook passen bij de natuurdoelstellingen in de belangrijkste natuurgebieden. Hiervoor lopen gebiedsprocessen rondom de Natura2000 gebieden Strabrechtse Heide, Vlijmens Ven & Moerputten, Deurnsche Peel, Groote Peel en De Bult. Gelet op de samenhang met andere opgaven rondom die Natura2000 gebieden is het een uitdaging om de hydrologie hier voor eind 2027 op orde te krijgen. Naast de Natura2000 gebieden werken wij ook aan hydrologisch herstel in de Natte Natuurparels Wijboschbroek, Sang en Goorkens en Hooge Raam.

Handelingsperspectief

1. Conform grondwaterconvenant en droogte-agenda werken aanvulling van het grondwater en kwelherstel
2. Als onderdeel hiervan werken aan kwelherstel in de stroomgebieden van oppervlaktewaterlichamen waar de voeding vanuit het grondwater een knelpunt vormt.
3. Gebiedsprocessen gericht op hydrologisch herstel van de natura2000 gebieden
4. Gebiedsprocessen gericht op hydrologisch herstel van de natte natuurparels

6.4 Beheer en Onderhoud

Slib en baggeren

Slib is afzetting op de bodem dat ontstaat door het neerslaan van deeltjes als je stroomsnelheid laag is. Slib bestaat voornamelijk uit organisch materiaal en is erg voedselrijk. Dit organisch materiaal wordt bij temperaturen vanaf ongeveer 15 graden afgebroken door bacteriën, waardoor er zuurstofdepressies ontstaan in het water. Slib heeft meerdere bronnen, waaronder afspoeling, overstorten vanuit stedelijk gebied en ander organisch materiaal wat in de waterlopen terecht komt maar niet kan wegspoelen. Waterlopen moeten voldoen aan de legger, dit betekent dat als er een bepaalde hoeveelheid slib is neergeslagen de waterloop gebaggerd moet worden. Elke zeven jaar wordt een waterloop gecontroleerd. De meeste van de waterlopen van Aa en Maas worden eens in de 14 tot 21 jaar gebaggerd.

Baggeren heeft een grote invloed op de ecologische en chemische kwaliteit van de waterloop. Tijdens het verwijderen van het substraat worden waterplanten en in substraat zittende macrofauna aangetast. Sommige macrofauna soorten hebben vier tot acht jaar nodig om zich te herstellen. Momenteel onderzoekt Aa en Maas de mogelijkheden om de baggeropgave anders aan te pakken om de impact op de ecologie te verkleinen. Een van de manieren is om kleine stukjes te baggeren in plaats van heel de waterloop in een keer. Hierdoor laat je een deel van het substraat met de ecologie zitten, maar moet je wel vaker terug komen. Dit laatste is vooral nadelig als de slibaanwas niet wordt verminderd.

Tijdens het baggeren wordt de grond omgewoeld, waardoor stoffen die in het slib zitten terecht komen in het water. Dit is o.a. een aandachtspunt als er veel fosfaat, zink, PFOS of heptachloor in het slib zit. Het positieve effect is dat de verontreinigingen via baggeren uit de waterloop worden gehaald. Aan de hand van metingen aan de bagger kunnen hotspots van verontreinigingen gevonden worden. Extra inzetten op deze metingen om daarna deze hotspots te verwijderen zou een positief effect hebben op de waterkwaliteit op langere termijn. Daarnaast kan het omgewoelde slib makkelijker afgebroken worden, waardoor dit weer een negatieve invloed kan hebben op de zuurstoflevels.

Er zijn meerdere acties mogelijk om de hoeveelheid slib te verminderen, om de kwaliteit van slib te verbeteren of om de impact van baggerwerkzaamheden te verminderen.

1. Kwaliteit van het slib verbeteren
    a. Slibvangen plaatsen buiten stedelijk gebied
    b. Bovenstrooms in het KRW waterlichaam een filtermoeras of helofytenfilter plaatsen.
    c. Meer metingen doen om hotspots van verontreinigingen op te sporen.
2. Kwantiteit van slib verminderen
    a. Stroming in beken verhogen door middel van maaibeheer of inrichting.
    b. Meer ruimte geven aan waterlopen, waardoor dynamische processen mogelijk zijn en baggeren voor behoud van de afvoerfunctie minder vaak nodig is.
    c. Slibvangen creëren in of rondom KRW-wateren. Door gericht slibvangen in te richten kan het aantal locaties waar gebaggerd moet worden beperkt worden.
3. Impact van baggerwerkzaamheden verminderen
    a. Meer onderzoek doen naar verschillende baggermethodes en de impact van deze methodes op de ecologie en waterkwaliteit.
    b. Baggeren slimmer differentiëren in ruimte en tijd om de herkolonisatietijd te verkorten van waterflora, macrofauna en vis. Op dit moment loopt hiervoor een studie met Waardenburg Ecology.

Maaibeheer

Om in een M-type aan de KRW doelen te voldoen is het nodig dat er een goed ontwikkelde vegetatie aanwezig is. In het geval van een R-type is juist het lokaal ontbreken van een grote hoeveelheid vegetatie nodig. Er zijn meerdere factoren die beïnvloeden welk type vegetatie zich in deze waterlopen ontwikkeld, in welke hoeveelheden en hoe snel dit proces plaatsvindt. Denk hierbij aan de mate van beschaduwing, voedselrijkdom, stroming en maaibeheer. Het maaibeheer dat wordt gehanteerd heeft grote invloed op de hoeveelheid vegetatie in een waterloop en daarmee ook op de aanwezige macrofauna en vissoorten.

Bij een goed functionerend R-type wordt de hoeveelheid vegetatie in de waterloop beperkt door de aanwezige stroming en door beschaduwing. Er hoeft dan weinig tot niet gemaaid te worden. Wanneer beide factoren niet op orde zijn moet er actief beheerd worden om de watergang “open” te houden. Om de KRW doelen te halen zal hier dus vooral moeten worden ingezet op het verlagen van de voedselrijkdom van het systeem en het behalen van voldoende beschaduwing en stroomsnelheid.

In tegenstelling tot een R-type met voldoende stroming heeft het maaibeheer bij een M-type een grotere invloed op het behalen van de KRW doelen. In het verleden werden veel M-type waterlopen volledig gemaaid. Dit was positief voor de doorstroming maar was ecologisch gezien negatief aangezien een groot deel van het habitat en schuilmogelijkheden voor macrofauna en vissen werd weggemaaid. Met het huidige maaibeheer wordt alleen ¾ van de bodem en 1 talud gemaaid om het habitat en de schuilmogelijkheden te behouden. Dit is al een grote vooruitgang ten opzichte van het vorige beheer. De enige uitzondering op het huidige beheer zijn smalle waterlopen van minder dan 4 meter breed (om de doorstroming te garanderen) en waterlopen met veel Grote waternavel (om de groei van deze exoot in te perken). Idealiter wordt ook in M-typen zo min mogelijk maaiwerk uitgevoerd. Denk hierbij aan een gefaseerd maaibeleid waarbij bijvoorbeeld eens per 2 jaar één oever wordt gemaaid. Echter is dit gezien de hoge voedselrijkdom en het gebrek aan stroming niet mogelijk. Het gebrek aan stroming leidt tot meer plantengroei en zorgt ervoor dat het maaibeheer nog niet aangepast kan worden. Eventuele aangepaste maaivormen zouden nog wel een toevoeging kunnen zijn voor de ecologische ontwikkeling. Maaivormen als stroombaanmaaien, eenzijdig sparen (2 jaar eenzijdig niet maaien) en ritsmaaien (zie figuur 6.1) hebben allemaal een positieve invloed op de hoeveelheid vegetatie in een waterloop en op de ontwikkeling van de aanwezige macrofauna in een waterloop. Daarnaast zorgt ritsmaaien voor een hogere diversiteit aan soorten die profiteren van de ontstane luwten, zoals drijfbladplanten en kroos.

Er zijn diverse waterlopen in ons beheergebied krap gedimensioneerd, waardoor ze vaker dan gewenst volgens ons beleid gemaaid moeten worden. Ruimer dimensioneren, met aandacht voor behoud van voldoende stroming, is hiervoor een mogelijke oplossing.

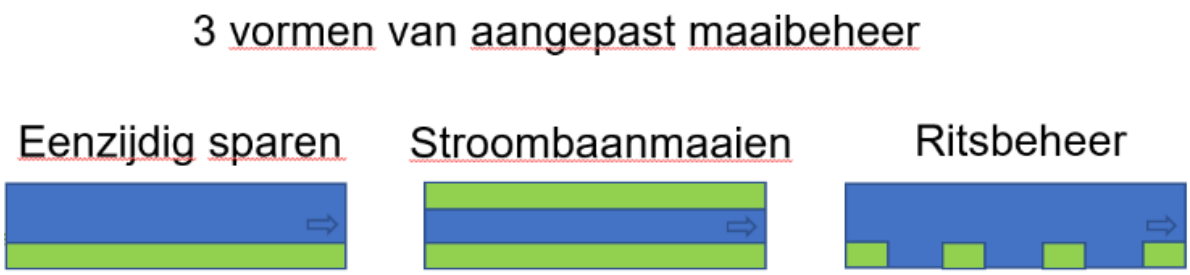

Figuur 6.1: Vormen van aangepast maaibeheer.

Handelingsperspectief om met het maaibeheer optimaal bij te kunnen dragen aan het halen van de KRW-doelstellingen is:

1. Verbeteren van de waterkwaliteit (vooral nutriënten), waardoor minder plantengroei optreedt en minder gemaaid hoeft te worden.
2. Beschaduwen van R-typen
3. Verbeteren van de stroming in de R-typen
4. Meer ruimte voor de beek, waardoor minder vaak gemaaid hoeft te worden, vooral bij de krap gedimensioneerde waterlopen.
5. Verder doorontwikkelen van het maaibeheer, zodat een nog beter optimum kan worden gevonden tussen het garanderen van voldoende ruimte voor afvoer, zonder dat de ecologische waarden te veel verstoord worden.

Peilbeheer

In alle KRW-waterlichamen van Aa en Maas staan stuwen (of andere kunstwerken) waarmee het peil beheerd wordt. Deze stuwen zorgen ervoor dat we de peilen zo in kunnen stellen dat ze het beste aansluiten bij de landbouw- en natuurfuncties in de omgeving en dat zo lang mogelijk wordt voorkomen dat al het water wegstroomt en beken droogvallen.
In het peilbeheer hebben we de afgelopen jaren al belangrijke stappen gezet om dit meer in lijn te krijgen met de 'natuurlijke' peilen. Het hele jaar door wordt zoveel mogelijk water in het gebied vastgehouden en alleen als het erg nat is worden stuwen verlaagd om water (versneld) af te voeren en overlast te beperken.

De stuwen zijn van meerwaarde voor het conserveren van water en voor het aanvullen van het grondwater. Ze hebben echter een negatieve invloed op de stroming. In de R-types leidt dit ertoe dat ze een grote belemmering vormen voor het halen van de (biologische) KRW-doelen. Hoewel van minder belang dan bij R-typen is enige stroming bij de M-typen ook van belang.

Zeker in de R-typen is het wenselijk om beken zo in te richten dat er voldoende stroming is. Dit kan door te werken met een smalle, ondiepe, slingerende beek binnen een ruimer stroombed met zo min mogelijk stuwen. Bij inrichting van een beek moeten de verschillende opgaven (waterkwaliteit / droogte / wateroverlast) beschouwd worden. Het is daardoor niet altijd en overal mogelijk om de voor de KRW meest optimale inrichting van een beek te realiseren. Dit dilemma is één van de oorzaken waardoor op veel plaatsen de KRW-doelen (nog) niet gehaald worden.

Oeververdediging

Het toepassen van oeververdediging in de vorm van een harde overgang van land naar water kan een negatieve invloed hebben op het behalen van de KRW-doelen. Door de harde overgang kunnen oeverplanten niet goed ontwikkelen waardoor ook de bijhorende macrofauna en vissen zich niet kunnen ontwikkelen in de beek. Mede hierom heeft Aa en Maas beleid dat voorschrijft dat er in A-waterlopen zo weinig mogelijk harde oeververdediging moet worden toegepast. In de beleidsregels behorende bij de waterschapsverordening is daarom opgenomen dat enkel in geval van een onevenredige (dreigende) aantasting van particulier eigendom of maatschappelijk ongewenste situaties een harde oeververdediging is toegestaan. In die situatie dienen zo veel mogelijk natuurlijke materialen voor de oeververdediging te worden gebruikt. Daarnaast moeten negatieve effecten op flora en fauna worden gecompenseerd. Deze regels gelden niet alleen voor derden, maar ook voor het toepassen van oeververdediging door het waterschap zelf.
Hiermee wordt in de loop van de tijd ook het aantal kilometers beschoeide oevers teruggebracht doordat een beschoeiing enkel vervangen mag worden als aan de strikte voorwaarde wordt voldaan. Het waterschap voert sinds 2010 dit beleid. Momenteel wordt een beleidsevaluatie uitgevoerd om na te gaan of beleid en regelgeving nog afdoende zijn.

Algemeen beheer en onderhoud

In zijn algemeenheid geldt dat er ten aanzien van het bagger-, maai- en peilbeheer diverse plekken zijn waar dit het halen van de KRW-doelen in de weg zit. Het handelingsperspectief hier is om zo objectief mogelijk in kaart te brengen waar nog verbetermogelijkheden zijn, wat de gevolgen zijn voor doelbereik als de verbeteringen niet worden doorgevoerd en aan te geven wat er nodig is om de verbeteringen te bewerkstelligen.

6.5 Plaagsoorten en bevers

Bij waterschap Aa en Maas zijn vooral de Grote waternavel, Watercrassula, wolhandkrabben en uitheemse rivierkreeften een probleem. Door de steeds zachter wordende winters en door de hoge hoeveelheid nutriënten kunnen deze soorten gemakkelijk overleven en concurreren ze de inheemse soorten weg.

Plaagsoorten zoals Grote waternavel en Watercrassula

Deze twee planten kunnen zich ongeslachtelijk voortplanten, zelfs vanuit hele kleine fragmenten. In systemen met kale oevers vestigen zij zich gemakkelijk en verdringen inheemse plantensoorten. Vervolgens groeien de planten het wateroppervlak dicht en vormen dichte drijvende matten, waardoor zonlicht niet meer in het water doordringt. Door gebrek aan lichtinval kunnen de waterplanten geen zuurstof produceren en zal het zuurstofgehalte in het water dalen.

Beheersing van Grote waternavel en Watercrassula is ingewikkeld. Om de Grote waternavel te beheersen wordt de plant frequent uit het water geschept. Op langere termijn is het wenselijk om ecologisch beheer uit te voeren op de watergangen waar deze planten zitten. Door inheemse soorten te helpen om concurrentiekrachtiger te worden, ontstaat er meer druk op de exoten en worden ze niet zo gemakkelijk dominant. Het verminderen van nutriënten is daarbij een belangrijke actie om exoten te beheersen. Als de nutriëntenconcentraties laag zijn worden deze planten ook minder dominant en kunnen andere planten beter concurreren.

Met het treffen van inrichtingsmaatregelen voor de KRW en extensiever onderhoud kunnen we onbedoeld de verspreiding van exoten in de hand werken. Dit kan zelfs averechts werken als het gaat om het halen van KRW-doelen. Er is veel kennis aanwezig binnen de waterschapsorganisatie over waar welke plaagsoort zit en wat je wel en niet moet doen om (vergroting van) problemen met die soorten

te voorkomen. Aanbevolen wordt om een handreiking op te stellen over wat je wel en niet moet doen als het gaat om exoten. Voorbeelden zijn:

- Een kale oever na een herinrichtingsproject als een nvo direct inzaaien met gewenste plantensoorten om te voorkomen dat Grote Waternavel dominant wordt
- Hoe om te gaan met de verplichting om een her in te richten perceel eerst te 'saneren' als daar exoten voorkomen.
- Dat je in proces van KRW-inrichting dus ook bewuste keuzes moet maken, want als je voor een nvo moet starten met saneren vanwege de Japanse Duizendknoop, dan gaat dat niet lukken binnen normkosten.
- Voorschriften voor het werken met schone machines

Wellicht kan de handreiking voor plaagsoorten gecombineerd worden met andere handreikingen voor de inrichting en voor het beheer en onderhoud.
Daarnaast zou het goed zijn om een beheerteam per waterlichaam / stroomgebied in te stellen waarin verschillende disciplines (medewerker beheer en onderhoud, gebiedsbeheerder, hydroloog, ecoloog) samen keuzes maken over hoe het onderhoud het beste kan worden uitgevoerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de verschillende doelstellingen rondom droogte, wateroverlast en KRW en wordt besproken hoe de problemen met plaagsoorten zoveel mogelijk beperkt kunnen worden.

Uitheemse rivierkreeften en wolhandkrab

Er zijn verschillende soorten rivierkreeften en wolhandkrabben uit andere delen van de wereld die inmiddels de inheemse Europese rivierkreeft vrijwel geheel uit Nederland hebben verdreven. Ze eten waterplanten op en woelen in de bodem en oevers. Dit maak enerzijds het water troebel waardoor zonlicht niet meer tot de bodem en de waterplanten daar doordringt. Anderzijds zorgt de omwoeling van de bodem voor verspreiding van de stoffen in de bodem, wat vaak een sliblaag bevat. Hierdoor verslechtert de waterkwaliteit. Dit verstoort het ecologisch evenwicht en maakt het moeilijker om de doelen uit de KRW te halen. Er moet wel worden gezegd dat deze effecten bij Aa en Maas nog niet zijn onderzocht.

Een van de dingen die je kan doen is het wegvangen van deze soorten. Dit mag momenteel alleen nog gedaan worden door beroepsvissers, maar er loopt een landelijk traject van LNV en de Unie van waterschappen om te kijken hoe met de uitheemse rivierkreeften om te gaan. Wegvangen dient zeer zorgvuldig te worden gedaan. Je moet álle exemplaren wegvangen, omdat als alleen de grotere exemplaren worden verwijderd, de kleintjes meer kans krijgen en het probleem daarmee eigenlijk vergroot wordt. Verder wordt er momenteel onderzocht hoe ecosysteem aanpak kan zorgen voor inperking van de rivierkreeften en wolhandkrabben.

Effecten van beveractiviteit op waterkwaliteit

Bevers zijn eind jaren '80 van de vorige eeuw geherintroduceerd in de Nederlandse natuur. Bevers staan bekend als 'ecosystem engineers'. De bever is een beschermde soort waardoor deze niet verstoord mag worden. Bevers hebben vooral door hun dambouw een aanzienlijke invloed op hun leefomgeving. Dambouw zorgt voor de opstuwing van water en stagnatie, wat voor de KRW onwenselijk is in wateren waar de stroming juist nodig is om de doelen te bereiken. Ook is dambouw een mogelijk knelpunt voor de vismigratie. Daarnaast kan er een knelpunt ontstaan tussen beveractiviteit en het aanleggen van bomen voor beschaduwing. In een natuurlijk systeem zorgen bevers voor variatie in het watersysteem en door aanleg van dammen en holen voor verandering van de ligging van de waterloop. Dit geeft positieve effecten op biologische parameters (habitat diversiteit) en is niet schadelijk voor de waterkwaliteit. Echter, hebben we niet overal de ruimte om deze natuurlijke processen te laten plaatsvinden, waardoor beveractiviteit tot overlast, schade en veiligheidsrisico's kan leiden.

De bever is een beschermde soort. Op locaties waar de bever echt ongewenst is kan bijvoorbeeld bevergaas worden ingegraven zodat daar niet meer in de oever gegraven kan worden. Daarnaast

kunnen bevers met een ontheffing op de wet natuurbescherming weggevangen worden en ergens anders uitgezet worden.

Momenteel is de bever vooral aanwezig in de wateren in district Raam en Boven Aa. De verwachting is dat over de jaren heen ook andere districten meer te maken gaan krijgen met deze soort.

Handelingsperspectief

1. Handreiking plaagsoorten in projecten
2. Team samenstellen per waterlichaam / stroomgebied om de beheerder te helpen keuzes te maken in het beheer, rekening houdend met plaagsoorten maar ook als een afweging tussen verschillende doelen moet worden gemaakt.
3. Onderzoek naar hoe een ecosysteemaanpak kan helpen de problematiek met Amerikaanse Rivierkreeft en wolhandkrabben te beperken
4. Beverplan opstellen dat ook ingaat op wat er nodig is t.a.v. de bever gelet op de KRW-doelstellingen.

6.6 Achtergrondconcentraties stoffen

Stikstof en fosfor

Een aantal KRW waterlopen in het Aa en Maas beheergebied heeft een relatief hoge interne belasting van N en P. De belangrijkste oorzaak is afbraak van organisch materiaal (veenresten) als gevolg van ontginning. Hoewel dit dus niet per definitie om natuurlijke achtergrondconcentraties gaat is deze fractie niet beïnvloedbaar en niet toe te schrijven aan een actieve externe bron. Het handelingsperspectief is daarmee beperkt tot twee opties, naast reductie van de beïnvloedbare bronnen. De eerste optie is inrichtingsmaatregelen gericht op N en P verwijdering, (e.g. helofytenfilters, zuiveringssloten, ijzerzandfilters). De tweede optie is beargumenteerd niets doen, zo goed mogelijk onderzoeken welke processen een rol spelen en die gebruiken bij de verantwoording. Mocht er sprake zijn van achtergrondconcentratie, dan kan gepleit worden voor normbijstelling, waarvoor toestemming van de provincie nodig is. Echter is bijstelling waarschijnlijk niet haalbaar voor 2027.

Zware metalen

In Nederland is gekozen voor uniforme normen voor zware metalen, hoewel er ruimte lijkt vanuit de tweedelijnsbeoordeling om dit gebied specifiek te maken (Rijkswaterstaat 2020). Van nature komen metalen niet overal in dezelfde hoeveelheden voor en afhankelijk van de geologische omstandigheden kan sprake zijn van verhoogde achtergrondconcentraties; dit is bijvoorbeeld het geval bij de peelrandbreuk. Kwel speelt een belangrijke rol in het hydrologische systeem en bij een aantal van onze KRW waterlopen zorgt kwel voor een belangrijk deel voor watervoerendheid. Dit komt door de hooggelegen ondoordringbare bodemlaag. Daarnaast bevat de bodem relatief veel metaalhoudende mineralen, zoals pyriet. Door de toxiciteit van metalen ontstaat zo unieke natuur, met soorten die bestand zijn tegen deze omstandigheden. Dit zou een reden zijn om te pleiten voor aangepaste normen voor bijvoorbeeld nikkel, kobalt en zink in een deel van ons beheergebied. Echter de concentraties van zware metalen in ons gebied worden ook antropogeen beïnvloedt, oxidatie zorgt voor extra mobilisatie van zware metalen. Voor de onderbouwing is het belangrijk dat we kunnen beargumenteren welk deel natuurlijk is en welk deel antropogeen (mobilisatie door nitraat oxidatie) is. Landelijk loopt er een discussie over regionale differentiatie van normen voor zware metalen en Aa en Maas is daar vertegenwoordigt. Naast bronnen aanpak is het uitzoeken wat de natuurlijke fractie t.o.v. de antropogene gemobiliseerde fractie van belang voor zowel het verantwoordingsspoor als onderbouwing van, op termijn, een eventuele regionale differentiatie van normstelling.

Momenteel wordt er door Deltares en Ecofide gewerkt aan een landelijk project naar normoverschrijdende metalen (resultaten verwacht in 2025). Eén van de onderzoeksvragen is of het toepassen van een regionaal verhoogde achtergrondconcentratie tot een beter onderscheid kan leiden tussen normoverschrijdingen in waterlichamen (cq. Regio's) waar weinig tot geen handelingsperspectief is en waterlichamen waar dat wel het geval is. Voor ieder metaal wordt een stapsgewijze aanpak gevolgd. Allereerst wordt de huidige toestand gekarakteriseerd (Zit het probleem in de JG- of MAC-MKN? Mag voor de achtergrondconcentratie gecorrigeerd worden?) en wordt gekeken naar de ruimtelijke variatie in de oppervlaktewater concentraties over Nederland. Vervolgens wordt inzicht gegeven in (het ruimtelijke beeld van) resterende bronnen en emissies. Specifiek aandachtspunt hierbij is de uitspoeling uit bodem en grondwater en de vraag welk deel hiervan een natuurlijke oorzaak heeft. Ook de verklaarbaarheid van deze ruimtelijke patronen wordt beoordeeld door te kijken naar aspecten als geologie, pyrietoxidatie en concentraties in grondwater. Op basis hiervan worden oplossingsrichtingen benoemd. In dit landelijke project wordt ook ingegaan op de specifieke situatie in de Maas-regio met onder meer aandacht voor eerdere bronnen-analyses, het belang van grensoverschrijdende belasting en regionale verschillen in concentraties (Deltares 2013) (Deltares 2018) (Altena 2020). Aanbevolen wordt om de resultaten van dit project af te wachten om vervolgens na te gaan of en indien nodig welke aanvullende maatregelen nodig zijn.

6.7 Monitoring binnen Aa en Maas

Monitoring binnen Aa en Maas gebeurd hoofdzakelijk op de afdeling onderzoek & advies watersysteem (O&A). Daarnaast wordt voor handhaving en controle gemonitord door de afdeling handhaving (HH) en worden de zuiveringen gemonitord door de afdeling advies zuiveren (AZ). De volgende verbeteringen kunnen zorgen voor een efficiënter monitoringsproces:

1. Zo snel mogelijk de meetresultaten controleren zodat vervolgacties meer impact hebben, hiervoor is tijd/capaciteit nodig;
2. Vroegtijdig negatieve biologische en fysisch-chemische trends constateren (jaarlijkse controle) zodat hier tijdig op kan worden geanticipeerd;
3. Inzicht in welke stoffen vanuit de Maas en buurwaterschappen instromen naar het beheergebied waardoor gerichter kan worden gemonitord;
4. Betere afstemming tussen monitoring van O&M, HH en AZ;
5. Betere afstemming met de monitoring bij andere overheden.

Daarnaast kan extra monitoring van belang zijn bij het achterhalen van de bron van een overschrijding, hierbij is een goede samenwerking tussen de monitoringsafdelingen van belang. Het onderling delen van meetresultaten en signaleringen maakt bronaanpak efficiënter.

6.8 Toxiciteit en biologie

Het uitgangspunt bij het afleiden van doelen voor vis, macrofauna, macrofyten en fytobenthos is dat alle fysisch-chemische normen en alle normen voor specifiek verontreinigende stoffen en prioritaire lijst-stoffen worden gehaald. Daarmee wordt verondersteld dat er geen toxiciteit meer is.

Met de meer-soorten Potentieel Aangetaste Fractie (msPAF) tool is de som van acute en chronische toxiciteit door alle gemeten stoffen op een meetpunt in een jaar te bepalen, inclusief de bijdrage per stof in deze som. De ervaring leert dat ammonium en zink de belangrijkste toxische bijdrage geven en dat daarnaast de bestrijdingsmiddelen van de lijst van specifiek verontreinigende stoffen meetellen. De overige zware metalen vormen een klein deel van de toxiciteit.

Een minderheid van de toxiciteit komt van stoffen zoals waternorm-overschrijdende bestrijdingsmiddelen, enkele geneesmiddelen (diclofenac en antibiotica) en van nature voorkomende stoffen zoals ijzer en aluminium..

Aanbevelingen vanuit de ervaringen met de msPAF-tool zijn:

- Herberekenen van biologische doelen met de wel haalbare gehaltes wanneer je gehaltes zink, ijzer aluminium e.d. niet kunt verlagen tot doelen / nomen.
- De toxiciteit van PAK's en PFAS is niet van belang, volgens msPAF hoeft hier minder urgentie aan gegeven te worden.
- Hou een aantal meetpunten aan waarop je naast KRW stoffen ook allerlei niet KRW stoffen meet. Zodat je het belang van toxiciteit in het algemeen en individuele stoffen in het bijzonder kunt inschatten.

6.9 Recreatief medegebruik en doelbereik

Recreatieve activiteiten van mensen in, op en bij het water kunnen een effect hebben op de waterkwaliteit en dus op het behalen van de KRW-doelstellingen. Zo kan vaarverkeer of recreatievaart op waterlopen met een geringe waterdiepte wervelingen van bodemmateriaal veroorzaken, waardoor het water troebel wordt. Dit kan leiden tot zuurstofgebrek en vissterfte tot gevolg hebben.

Beleid waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas heeft samen met waterschap de Dommel een beleidsnota recreatief medegebruik opgesteld voor al zijn wateren. De drie beleidsuitgangspunten zijn:
1) Het waterschap stelt zijn eigendommen zoveel mogelijk open voor recreatie,
2) als we recreatie toestaan, is het verantwoord en
3) als waterbeheerder stimuleert en faciliteert het waterschap recreatie.
Vervolgens is een aantal beleidsregels opgesteld om ervoor te zorgen dat recreatief medegebruik van de eigendommen van het waterschap op een verantwoorde manier gebeurt. Zo mag recreatie niet leiden tot schade en/of overlast en moet een recreant veilig kunnen recreëren.

"Verantwoord" wordt in het beleid geduid als *"dat er geen onoverkomelijke veiligheids- of gezondheidsrisico´s voor de recreant zijn en de overlast voor het gebied en omgeving niet onevenredig groot is."* In de beleidsregels wordt schade vervolgens beschreven als directe schade aan eigendommen van het waterschap zoals dijken, oevers, werkpaden en alle kunstwerken in de watergang. Schade aan oevers zou kunnen worden uitgelegd als ecologische schade, doch lijkt dit in de context van het stuk niet direct bedoeld te zijn. Wel wordt in een andere beleidsregel gesteld dat oeverzones vanwege hun kwetsbaarheid zoveel mogelijk gevrijwaard worden van recreatie. Ook in EVZ's (ecologische verbindingszones) is geen toegang buiten waar mogelijk aanwezige wandelpaden. Over ecologische schade door verslechtering van de waterkwaliteit wordt in de beleidsnota niet gesproken.

In de beleidsnota wordt dus slechts minimaal gerefereerd aan de relatie tussen recreatie en ecologie. Hierdoor kunnen activiteiten in principe niet worden afgewezen omwille van belangen voor de ecologie of de KRW.

Het is opvallend dat in een oudere, inmiddels vervallen beleidsnota van Aa en Maas, "Recreatief Medegebruik en Scheepvaartverkeer" (2006), wél expliciet de volgende tekst is opgenomen: *"Recreatievaart leidt niet tot ontoelaatbaar verlies van (actuele en potentiële) natuurwaarden, leidt niet tot ontoelaatbare milieuvervuiling (afval, waterverontreiniging e.d.), [...]"* en *"In het algemeen kan worden gesteld dat het waterschap extensief recreatief medegebruik toestaat als er geen waterstaatkundige bezwaren bestaan, de waterkwaliteit niet negatief wordt beïnvloed, natuurbelangen*

niet in het geding komen [...].” Er wordt zelfs expliciet geciteerd uit de destijds geldende Flora- en Faunawet.

Dit leidt in de nota uit 2006 vervolgens tot “Beleidsregels voor bepalen draagkracht natuur.” Eén van deze regels was bijvoorbeeld “Recreatievaart is niet toegestaan op wateren die een te geringe waterdiepte en een te geringe waterbreedte hebben.” Daarbij werden de volgende randvoorwaarden gegeven:

	Randvoorwaarden kanovaart en kleine boten		
	Individueel	**Individueel**	**Georganiseerd / Groepen**
	Op waterlopen zonder specifieke natuurfunctie	Op waterloop met natuurfunctie, zoals EVZ, waternatuur	Alleen met vergunning op in het verkeersbesluit aangegeven waterlopen (zie kaart bijlage 2)
Waterdiepte	≥ 0,50 meter	≥ 0,50 meter	≥ 0,80 meter.
Waterbreedte	≥ 5,00 meter	≥ 8,00 meter	≥ 8,00 meter

Figuur 6.2: Randvoorwaarden kanovaart en kleine boten.

Handelingsperspectief

Het is aan te bevelen dat het waterschap zijn beleid voor recreatief medegebruik actualiseert en de hier beschreven relatie met waterkwaliteit (KRW) en natuurdoelen explicieter opneemt in de beleidsregels. Een voorbeeld kan worden genomen aan de eerdere nota Recreatief Medegebruik en Scheepvaartverkeer uit 2006.

Zo kunnen recreatieve activiteiten beter worden beoordeeld, niet alleen op veiligheid en overlast, maar ook op basis van de effecten op natuurwaarden en waterkwaliteit, en dus de KRW. Negatieve effecten op waterkwaliteit zouden reden moeten zijn om recreatie te beperken of om in bepaalde gevallen eigendommen van het waterschap zelfs geheel af te kunnen sluiten.

7. Waterlichamen

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de KRW-parameters langs gelopen, aangegeven waar de problemen zich voordoen en welk handelingsperspectief we hebben voor elke parameter. Soms vraagt dit om generieke acties die gelden voor ons hele beheergebied (of zelfs voor heel Nederland of de Europese Unie). Vaak ook gaat het om gebied specifieke knelpunten die om gebied specifieke acties of maatregelen vragen.

We zijn in werksessies met mensen met gebiedskennis, verstand van het beheer en onderhoud, van hydrologie, ecologie en waterkwaliteit alle 52 KRW-waterlichamen langs gelopen. Zo hebben we de specifieke problemen en kansen die zich in die gebieden voordoen besproken en op kaart en schrift gezet welke maatregelen of acties nodig zijn om de KRW doelen te halen. Tekstueel staat per waterlichaam uitgewerkt hoe het KRW-waterlichaam in elkaar zit, wat de parameters zijn die nog niet gehaald worden, wat knelpunten zijn en wat dan het handelingsperspectief is om de KRW-doelen te halen. Daarnaast is er op een kaart weergeven wat de grootste knelpunten en kansen zijn in het gebied. Deze analyse heeft waardevolle inzichten en kennisuitwisseling tussen collega's opgeleverd. Er zijn waar dat kon direct kleine verbeteracties opgepakt en de lijnen tussen de verschillende disciplines binnen het waterschap zijn verkort. Wat we niet hebben gedaan is doorrekenen van al het handelingsperspectief om te bepalen of we met de bedachte acties de KRW-doelen wél halen. Met de opgenomen acties zetten we een goede aanvullende stap richting de doelen, maar monitoring moet uitwijzen waar het voldoende is en waar eventueel nog meer nodig is.

Opvallende punten die uit de werksessies komen zijn onder andere:

- Beheer en Onderhoud en inrichting zijn randvoorwaardelijk voor het halen van de biologische KRW doelen. De ideeën vanuit de verschillende geledingen van het waterschap (bv medewerkers beheer en onderhoud en ecologen) over wat er nodig is voor het halen van de KRW-doelen liggen niet ver uit elkaar. In de praktijk zijn er echter vaak goede redenen waarom de inrichting of het beheer en onderhoud niet volledig KRW-proof is of kan worden vormgegeven (onvoldoende ruimte, te grote kans op wateroverlast, afspraken met aangrenzende eigenaren, etc.).
- Met name in de bovenlopen zijn er problemen met droogval. Er is onvoldoende voeding vanuit het grondwater. In de sessies zijn diverse locaties aangedragen waar maatregelen mogelijk zijn gericht op vergroting van de kwelstroom.
- Exoten staan in veel waterlichamen het halen van de KRW-doelen in de weg.
- In de meeste van onze waterlopen staan, ook na beekherstel, nog stuwen. Dat is wenselijk om water in ons gebied vast te kunnen houden en te kunnen sturen, maar het belemmert het realiseren van de gewenste stroming en heeft als gevolg dat de KRW-doelstelling voor macrofauna en vissen daar vaak niet gehaald wordt. Er zal een afweging gemaakt moeten worden waar we (alsnog) maatregelen kunnen en willen treffen om die stroming op orde te krijgen en waar niet.
- Ook na inrichting van een waterloop via beekherstel of natuurvriendelijke oevers blijken de omstandigheden vaak nog niet goed genoeg voor het halen van de KRW doelen. Dit vraagt op veel plekken nog om kwaliteitsverbeterende maatregelen.
- Rondom Helmond is de Aa vervlochten met de Zuid-Willemsvaart. De Zuid-Willemsvaart kent maar een zeer beperkte stroming, waardoor stromingsminnende vissen Helmond niet (goed) kunnen passeren. Dit draagt sterk bij aan het niet halen van de KRW-doelen in bijna alle R-typen in Boven Aa.
- In de sessies is besproken of er specifieke mogelijke vervuilingsbronnen konden worden geduid. Ook is een analyse gedaan op de verwachte impact van overstorten op de waterkwaliteit. Deze informatie zal nader verfijnd moeten worden in overleg met gemeenten en via bronnenanalyses.

- Er is vaak een duidelijke relatie te zien tussen overschrijdingen van bepaalde parameters en de aanwezigheid van een RWZI of een bedrijventerrein met overstorten.
- Per waterlichaam is op een rij gezet waar we met andere partijen over in gesprek moeten (samenwerken en aanspreken).

Bij het beschrijven van het handelingsperspectief per waterlichaam komen in principe alle maatregelen die bijdragen aan doelbereik terug. Dit wil niet zeggen dat al die maatregelen ook daadwerkelijk opgepakt gaan worden. Vanuit het totaaloverzicht van mogelijke maatregelen wordt geprioriteerd en worden keuzes gemaakt over wat we als eerste (aanvullend) oppakken, wat we later doen en wat we om goede redenen helemaal niet doen. Die prioritering zit niet in deze rapportage.

Aa bij Helmond (NL38_3R)

Type: R5 - verweven
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Deels (1995)

Beschrijving watersysteem

De Aa bij Helmond is van oorsprong het deel van de Bakelse Aa waarin de Gulden Aa uitstroomt. De Gulden Aa is het vroegere Aa tracé, dat nu volledig door de stad Helmond is opgeslokt. De primaire waterafvoer van het Aa-water bovenstrooms verloopt in de huidige situatie via de Rijkskanalen. De Aa bij Helmond wordt momenteel gevoed door inlaatwater vanuit de Zuid-Willemsvaart. Waar aan de oostkant van het kanaal het beekwater van de Bakelse Aa in de Zuid-Willemsvaart uitmondt, wordt het kanaalwater aan de westkant ingelaten in de Aa. Benedenstrooms kruist de Aa de nieuwe Zuid-Willemsvaart met een sifon. In 1995 is de Aa grootschalig heringericht, inclusief hermeandering. Hoewel de watergang zeer weinig bodemverhang heeft is het vanwege het verdere karakter en aansluiting bij de typering van overige trajecten van de Aa als langzaam stromende middenloop getypeerd (R5).

In figuur 7.1 is de Aa bij Helmond met de KRW-meetpunten weergegeven.

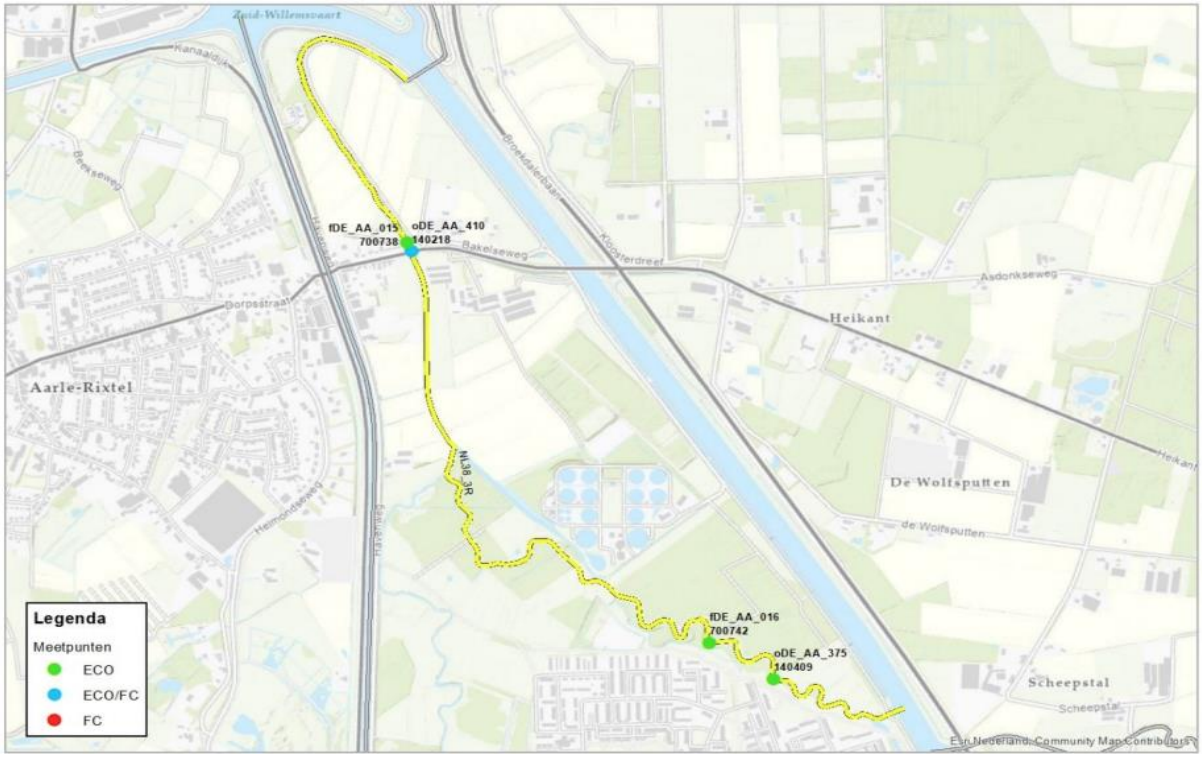

Figuur 7.1: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Aa bij Helmond (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Zuurstof	Vissen Macrofauna

Inrichting
Het beekherstel in het bovenstroomse deel van dit waterlichaam is voltooid in 1995. Destijds was de invulling van beekherstel wat anders dan hoe het nu aangepakt wordt. Het waterlichaam bevat weinig stroming en stromingsvariatie. Het gebrek aan stroming en stromingsvariatie heeft invloed op de slibafzet (en dus zuurstof) en op de vissen-maatlat. Vanaf het punt waar het effluent van de rwzi erbij komt tot aan de Bakelse weg heeft nog geen beekherstel plaatsgevonden. Hier ligt dus een restopgave (oranje lijnstuk). Het beekherstel benedenstrooms van de Bakelsche weg is voltooid in 2024 (Kop van Aarle Rixtel). Bij dit inrichtingsproject is de beekbodem versmalt van circa 10 meter naar 6 meter wat een positieve invloed zou moeten hebben op de stroomsnelheid. Daarnaast is ervoor gezorgd dat de beek meer meandert en het talud is natuurvriendelijk ingericht. Pas over enkele jaren kan gezegd worden of deze inrichting voldoende positief effect heeft op de biologische doelen.
Bij de huidige inrichting uit 1995 is heel het waterlichaam een grote slingerende bak met beperkte stroming. Voor de gewenste inrichting voor dit watertype is een hogere stroomsnelheid nodig (zie het ecologisch streefbeeldenboek voor de specificaties). In het bovenstroomse deel (waar geen effluent van de rwzi op zit) kan de stroming vergroot worden door het profiel van de Aa te verkleinen (bodemverhoging, zomergeul). Dit heeft een positieve werking op de parameter vissen, overige waterflora en macrofauna, maar zorgt ook voor minder slibafzet, wat een positieve invloed heeft op de zuurstofgehaltes en waardoor er minder vaak gebaggerd hoeft te worden.

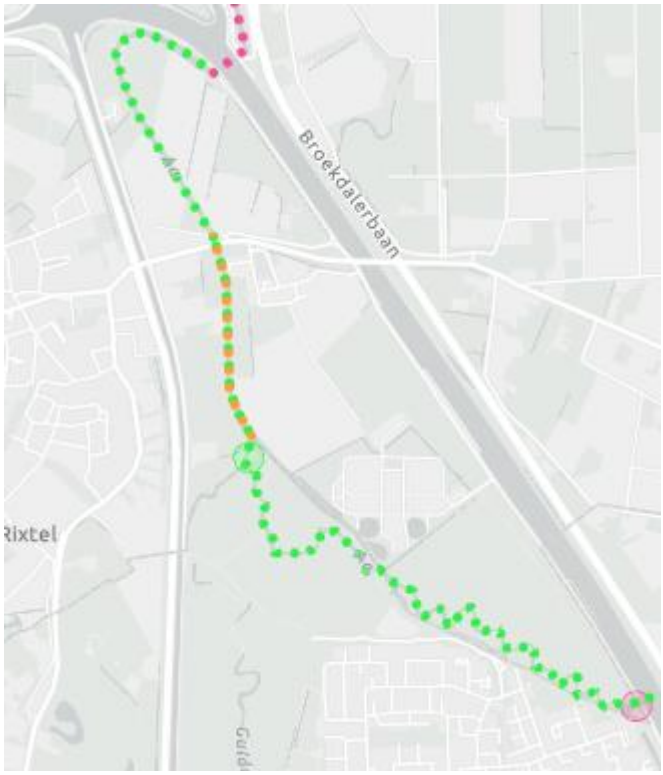

Figuur 7.2: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, oranje = kwaliteitsverbeterende maatregel (PiB, geraadpleegd op: januari 2025)

De bever bevindt zich in dit waterlichaam. Bij eventuele aanpassingen aan het profiel ten behoeve van de stroming dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van de bever, zodat deze hier zonder problemen verder kan verblijven.

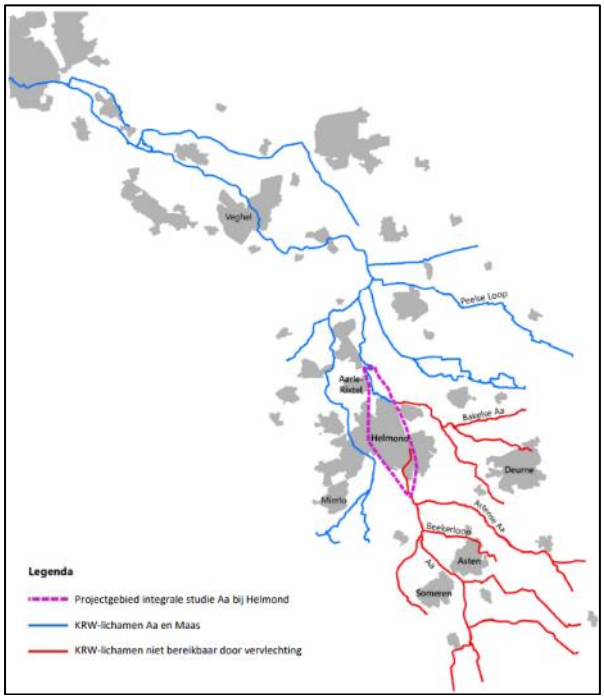

Figuur 7.3: Overzicht van stroomgebied van de Aa en barrière vismigratie bij Helmond (Royal HaskoningDHV 2021)

Een belangrijke constatering van de studie van Royal HaskoningDHV (Royal HaskoningDHV 2021) is dat de Zuid-Willemsvaart een barrière vormt voor het ecologisch functioneren van het Aa systeem. Beekgebonden organismen spoelen nu via de Bakelse Aa uit in het kanaal waar hun overlevingskansen, als gevolg van het ontbreken van geschikt habitat, klein zijn. Tegelijkertijd wordt de Aa bij Helmond nu vooral gevoed met kanaalwater met daarin soorten die meer typerend zijn voor een kanaal en niet passen bij een beeksysteem. Het kanaal vormt tevens een belemmering voor vismigratie van vooral stromingsminnende soorten. Het ontvlechten van de Aa en de Zuid-Willemsvaart, ofwel het herstellen van de verbindingen tussen de verschillende delen van de Aa zonder tussenkomst van de Zuid-Willemsvaart, is een belangrijke sleutel voor het halen van de ecologische KRW-doelen. Dit heeft niet alleen effect op de Aa bij Helmond, maar op het totale beeksysteem van de Aa en de Bakelse Aa boven- en benedenstrooms van Helmond.

In het bovenstaande figuur staat het overzicht van het stroomgebied van de Aa en de barrière van vismigratie bij Helmond weergegeven. De rode lijnen kunnen niet worden bereikt door migrerende stromingsminnende beekvissen.

Alle bovenstrooms gelegen KRW-waterlichamen zijn voor beekvissen hierdoor afgesloten van het benedenstroomse Aa-systeem. Hoewel vissen theoretisch via de Zuid-Willemsvaart van de ene naar de andere beek zouden kunnen zwemmen, is uit de praktijk bekend dat beeksoorten dit niet zullen doen.

Beheer en Onderhoud

Afgelopen jaren is er intensief beheerd tegen de grote waternavel. Dit is erg succesvol gebleken; de Aa bij Helmond is momenteel vrij van deze exoot. Vanuit het Eindhovenskanaal/Oude traverse komt nu wel watercrassula naar de Aa van Helmond. Dit zal weer voor nieuwe uitdagingen zorgen, onderzoek naar hoe we voorzorgsmaatregelen kunnen nemen zodat deze exoot zich hier niet kan vestigen is nodig. Om de stroming te verhogen is het een optie om, volgens het Ecologische streefbeelden watersysteem (Reeze 2021) te gaan stroombaanmaaien. Aandachtspunt is of hier voldoende ruimte voor is om ook bij piekbuien geen wateroverlast te krijgen.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Landelijk wordt aangenomen dat rwzi's weinig zuiveren op deze stoffen. Dat maakt effluent van rwzi Aarle-Rixtel relevant om eens door te meten. Enkele bedrijfsactiviteiten kunnen mogelijk sterk verhoogde gehaltes lozen in het vuilwaterriool, zoals verbranding (PAK) of afvalverwerking door o.a. bouw en sloopafval.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>

In figuur 7.4 en figuur 7.5 worden de bronnen van stikstof totaal en fosfor totaal weergegeven. Voor beide stoffen is de rwzi de grootste bron.

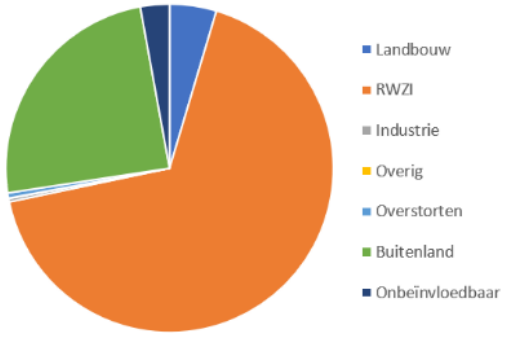

Figuur 7.4: Bronnen stikstof Aa bij Helmond (Schipper et al. 2024)

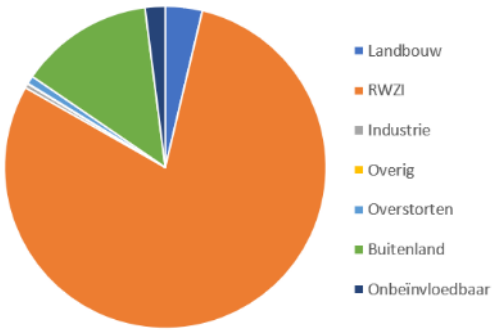

Figuur 7.5: Bronnen fosfor Aa bij Helmond (Schipper et al. 2024)

In figuur 7.6 en figuur 7.7 staan de concentraties voor stikstof totaal en fosfor totaal bovenstrooms (blauwe lijn), benedenstrooms (rode lijnen) en in het effluent (groene lijn) weer gegeven t.o.v. de norm in oppervlaktewater (grijze stippellijn). Het effluent van Aarle-Rixtel zit voor beide stoffen nog ver boven de reductieopgave lijn.

Begin 2024 is begonnen met planvorming voor investeringen om rwzi Aarle-Rixtel beter te laten zuiveren op fosfor, stikstof en medicijnresten. Met het inzetten van best beschikbare techniek en een grote investering in het zuiveringsproces kan het doel voor stikstof totaal worden behaald. Voor fosfor totaal kan deze norm niet worden gehaald, 0,2 tot 0,25 mg P/liter lijkt wel haalbaar. Deze stap wordt nu ontworpen en zal in het najaar van 2024 met het bestuur worden gedeeld.

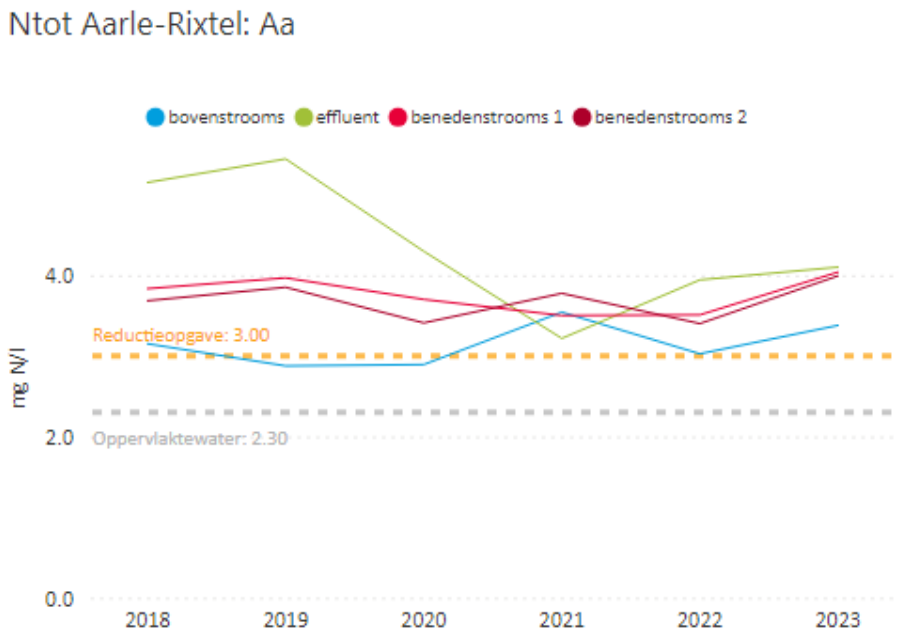

Figuur 7.6: Concentraties stikstof totaal boven- en benedenstrooms en in het effluent van RWZI Aarle-Rixtel. De grijze stippellijn geeft de norm voor het oppervlaktewater weer.

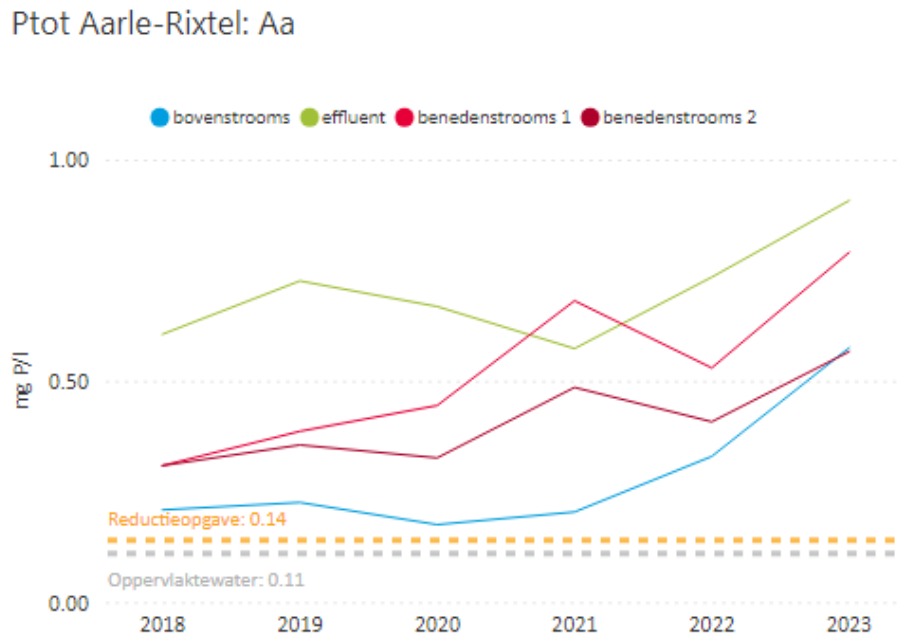

Figuur 7.7: Concentraties fosfor totaal boven- en benedenstrooms en in het effluent van RWZI Aarle-Rixtel. De grijze stippellijn geeft de norm voor het oppervlaktewater weer.

Bovenstrooms van waar de rwzi loost, worden incidenteel normoverschrijdingen voor ammonium geconstateerd, belangrijkste bronnen binnen het gebied zijn kanaalwater met meer ammonium en overstorten. Benedenstrooms van de rwzi zijn meer overschrijdingen en ook in hevigere mate. Begin 2024 is begonnen met de planvorming voor investeringen om rwzi Aarle-Rixtel beter te laten zuiveren op fosfor, stikstof en medicijnresten. Daarbij is voorkomen van ammonium pieklozingen niet opgevoerd als hoofddoel, wel als mee te nemen nevenaspect. In het huidige ontwerp is het tegengaan van pieken door capaciteitsuitbreiding als niet doelmatig verklaard. Sinds juli 2024 hangen sensoren in effluent, zodat lozingspieken worden geregistreerd en er meer aandacht zal zijn in de processturing voor het voorkomen van pieken.

Bij een bronnenanalyse van de Zuid-Willemsvaart blijkt dat ongeveer ¾ van de nutriënten uit België komen; de rest komt uit het stroomgebied van de Aa ten zuiden van Helmond en van rwzi Weert. Het water in de Zuid-Willemsvaart maakt de komende jaren naar verwachting een verbetering door, maar zal ook voor stikstof en fosfor boven de KRW-norm van beken blijven.

Zware metalen

De rwzi is veruit de belangrijkste bron van zink. Zink in het influent komt voor een aanzienlijk deel uit diffuse, onbeïnvloedbare bronnen, maar mogelijk ook uit industriële lozers. Hier kan toezicht en handhaving een rol spelen in samenwerking met de omgevingsdienst. Verdere handelingsperspectieven voor zink staan beschreven in hoofdstuk 3.

De concentraties kobalt zijn boven- en benedenstrooms van de rwzi ongeveer gelijk, gemiddeld 0,75 µg/liter. De jaargemiddelde norm is 0,2 µg/liter en de maximale waarde is 1,36 µg/liter en 0,1 µg/liter voor de achtergrondconcentratie. Er zijn jaren zonder maximum-overschrijdingen. De handelingsperspectieven voor kobalt staan beschreven in hoofdstuk 3.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Binnen dit waterlichaam bevinden zich drie meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.1: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_370	0%	0	13
oDE_AA_400	2%	1	58
oDE_AA_410	2%	1	61

Uit de meetdata blijkt dat op twee locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Met het inzetten van best beschikbare techniek en een grote investering in het zuiveringsproces kan het doel voor stikstof totaal worden behaald, maar waarschijnlijk niet voor ammonium. Voor fosfor totaal kan de reductieopgave niet worden gehaald, 0,2 tot 0,25 mg P/liter lijkt wel haalbaar. Deze stap wordt nu ontworpen.

Rwzi Aarle-Rixtel loost ongeveer halverwege het waterlichaam op de Aa bij Helmond. De rioolwaterzuivering van Aarle-Rixtel levert een belangrijke bijdrage aan zowel de afvoer van de Aa bij Helmond en de chemische waterkwaliteit (stikstof, fosfor, ammonium). In de huidige situatie bestaat in de zomer 50 – 80% in de Aa bij Helmond uit effluent van de RWZI (droogweer-afvoer). In situaties met piekafvoer neemt dit percentage nog verder toe. Daardoor is de invloed van de rwzi zeer bepalend voor de waterkwaliteit en heeft het een impact op de biologie. Met de verbeteringen in het effluent van de rwzi voor N en P die nu worden voorbereid, kan een grote stap gezet worden om voor die parameters in de buurt van het KRW-doel te komen.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 1% van de fosfor, die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie uit onderstaande tabel.

Tabel 7.2: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Helmond	Helmond	41.000	340	60	2.200	15
Laarbeek	Aarle-Rixtel	34.500	330	60	2.300	10
Totaal		75.500	670	120	4.500	25

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Door de lage aandelen van de overstorten wordt voor dit waterlichaam geen urgentie gegeven aan gesprekken met de betreffende gemeenten.

VTH

Het effluent van de rwzi Aarle-Rixtel heeft zoals eerder aangegeven een grote invloed op de waterkwaliteit in dit waterlichaam en op de overschrijdende parameters. Via brononderzoek (samen met de gemeentes) kan op zoek gegaan worden naar de belangrijkste bronnen (bv bedrijven) voor de overschrijdende stoffen. Als de bron bekend is kan, in samenwerking met gemeenten/omgevingsdienst, ingezet worden op vergunningen die helpen om de KRW-doelen te halen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Laarbeek	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Helmond	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
	Ontvlechting Aa
Rijkswaterstaat	Ontvlechting Aa, verplaatsing lozingspunt rwzi
Provincie	Gesprek aangaan over financiering ontvlechting Aa

Handelingsperspectief

1. Ontvlechten Aa en Zuid-Willemsvaart *(vis, macrofauna, fosfor, stikstof, zuurstof, temperatuur)*
    a. In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over de opties om dit te realiseren.
2. Bovenstroomse deel van de beek opnieuw inrichten (2,92km) *(vis, macrofauna, zuurstof)*
    a. Extra aandacht voor mogelijkheid extensiever beheer.
    b. Met extra aandacht voor mogelijke komst van watercrassula.
3. Restopgave beekherstel oppakken (instroompunt effluent tot aan Bakelsche weg)
4. Doorzetten verbetering effluent rwzi Aarle Rixtel *(fosfor, stikstof, ammonium)*
5. Onderzoek omvang problematiek overige stoffen in effluent RWZI inclusief bronnenanalyse wanneer nodig *(fluorantheen, benzo(a)antraceen, som 6 PBDE's, zware metalen)* gevolgd door opsporing indirecte lozingen en aanpak in samenwerking met gemeenten.
6. Binnen Stad als Spons in gesprek gaan met gemeente Helmond en Laarbeek om overstorten te saneren *(stikstof, fosfor, ammonium, zuurstof, vissen)*

Kaart Aa bij Helmond

Aa van Gemert tot Den Bosch (NL38_1D)

Type: R6 – natuur / verweven
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Niet volledig

Beschrijving watersysteem

De Aa van Gemert tot Den Bosch heeft de status 'sterk veranderend'. Dit betekent dat een goede ecologische toestand niet meer te realiseren is zonder significante schade aan de gebruiksfuncties. Dit deel van de Aa lig grotendeels in geomorfologische beekdalen, en vormt de afvoer van vele bovenstroomse beken. Het waterlichaam gaat over in de Stads Aa (Nl38_6O_2). Vanuit dit waterlichaam wordt door middel van een gemaal de Leijgraaf en Beekgraaf gevoed, die verder benedenstrooms weer uitkomen op de Aa.

In figuur 7.8 is de Aa van Gemert tot Den Bosch met de KRW-meetpunten weergegeven.

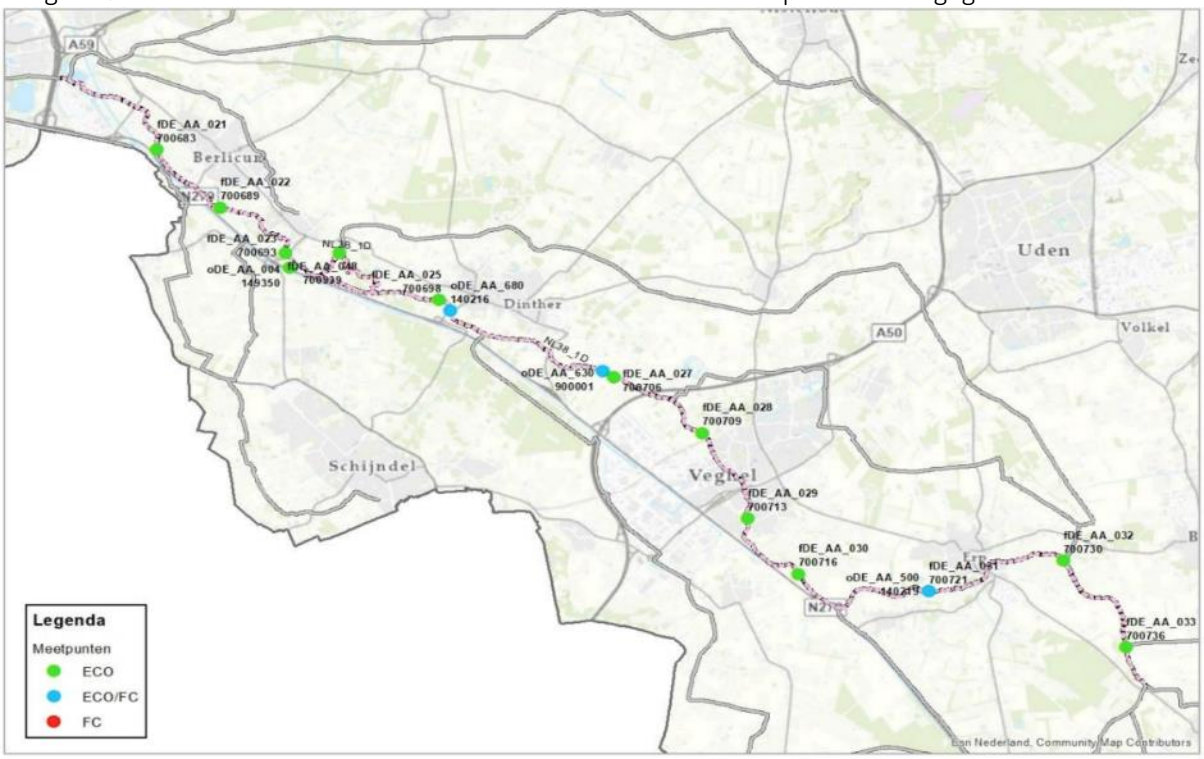

Figuur 7.8: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Aa van Gemert tot Den Bosch (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Zink Ammonium Seleen Carbendazim Imidacloprid	Fosfor totaal Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna Vis

Inrichting

De Aa van Gemert tot Den Bosch is een hoofdader van het watersysteem in het gebied van Aa en Maas. Een ecologisch goed functionerende beek met goede waterkwaliteit en voldoende stroming is belangrijk voor dit waterlichaam zelf, maar ook voor de meer bovenstrooms gelegen waterlichamen. Als dit waterlichaam niet geschikt is voor stromingsminnende vissen, komen deze ook moeilijker in de andere waterlopen. Tegelijkertijd is de Aa ook de hoofdafvoer en moet er in extreem natte situaties veel water afgevoerd kunnen worden om overlast in ons gebied te beperken. Dit vraagt om voldoende ruimte in het Aa-dal om een oplossing te kunnen realiseren die alle doelen op een goede manier dient.

Enkel het meest benedenstroomse deel van de Aa van Gemert tot Den Bosch is ingericht (gerealiseerd in 2017), behalve benedenstrooms Hersend en benedenstrooms Beusingsedijk. Vanaf kasteel Heeswijk tot aan de zandvang bij Rosmalen is hier over circa 8,6 km een 'dynamisch beekdal' gerealiseerd. O.a. oude meanders zijn weer aangetakt voor een natuurlijker karakter en de Aa heeft de ruimte gekregen om hier te kunnen inunderen middels een brede inundatie- meanderzone. Ook is er een stuw verwijderd en zijn waterbergingsgebieden ingericht. De rest van dit waterlichaam (ruim 20 km) zit momenteel in het project Aa dal Noord (planvorming en voorverkenning).

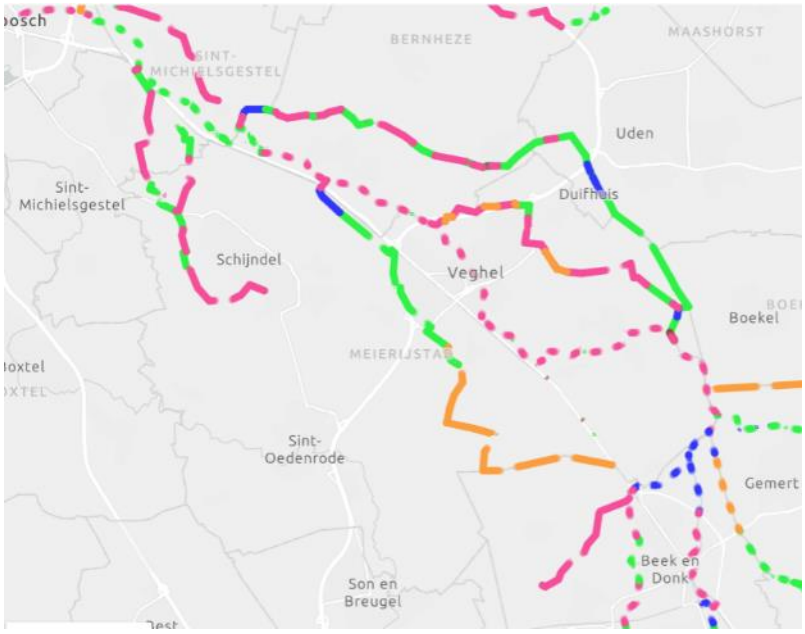

Figuur 7.9: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

De verwachting is ook dat als je het bovenstroomse deel verder inricht, het benedenstroomse ook nog verder verbeterd. De waterflora wordt beoordeeld als matig, al ligt de laatste meting dicht bij het doel. De beoordeling wordt bepaald door een aantal factoren. Hiervan zijn waarschijnlijk de combinatie van te hoge nutriëntenconcentraties, onvoldoende beschaduwing, het intensieve beheer, het kunstmatige profiel in het bovenstroomse deel en de beperkte stroomsnelheid de belangrijkste factoren.
De vis-parameter scoort momenteel niet voldoende, ook niet in het ingerichte deel. Dit komt omdat er vooral in de zomer te lage stroomsnelheden zijn. De grootste oorzaken van de te lage stroomsnelheden in de zomer zijn: het huidige grote profiel in combinatie met de verstuwing. Daarnaast zijn er een aantal vispassages die niet voldoende werken. Dit geldt o.a. voor de vispassage bij stuw 201D, net bovenstrooms van Veghel.

Daarbij is de connectie met de Maas niet ideaal; het habitat van de Dieze (NL30_6J) en Stads Aa (Nl38_6O_2) is voor reofiele soorten niet ideaal en de verbinding met de Rosmalense Aa werkt nog niet optimaal. Deze knelpunten dienen ook aangepakt te worden om de doelen te halen in de Aa van Gemert tot Den Bosch (en verder bovenstrooms).

Binnen het stedelijk gebied van Veghel is weinig ruimte voor beekherstel. Ter hoogte van het huidige waterbergingsgebied Ham Havelt is er als gevolg van de aanwezige kades weinig ruimte voor beekherstel. In de oevers van de Aa is puin aanwezig (mogelijk asbesthoudend), wat vooral zorgt dat het inrichtingsproject mogelijk significant meer gaat kosten.

Bovenstrooms van Erp is er wellicht een kans om meer bergingscapaciteit te creëren. Benedenstrooms van gemaal Veluwe is in droge periodes een te lage afvoer om voldoende stroomsnelheid te realiseren. In droge periodes bestaat de samenstelling van het Aa water voornamelijk uit effluent en inlaatwater vanuit de Zuid-Willemsvaart.

Het project Aa-dal Noord ligt behoorlijk ver benedenstrooms in het gebied van Aa en Maas en heeft daarmee ook een meer dan gemiddeld ruimtebeslag als beekherstelproject. Dit zien we terug in de kosten. Het is goed om op tijd met de provincie in gesprek te gaan over de kosten om zo te borgen dat zij hun deel van de kosten kunnen reserveren.

Beheer en onderhoud

Ter hoogte van Berlicum is meer boot onderhoud met daarbij een risico voor waternavelbestrijding, gezien dit verhoogde kans geeft op fragmentering en verdere verspreiding van de exoot.
We maaien 2 keer per jaar 3/4de bodem en 1 talud met de boot. Maaisel laten we afdrijven en halen we bij vaste punten uit het water om het vervolgens op te laden en af te voeren. Dit doen we pas kort, hiervoor maaiden we de volledige bodem. Het effect van de aanpassingen kunnen we pas over enkele jaren meten.
Bij de herinrichting van de Aa in Aa-dal Noord moet voldoende ruimte worden gecreëerd om het onderhoud zo te kunnen doen dat het helpt om de KRW-doelen te halen. Voor dit watertype (R6) zou dat betekenen stroombaanmaaien of niets doen.

Monitoring en onderzoek

In de Aa van Gemert tot Den Bosch ligt het T&T meetpunt voor de waterkwaliteit. De waterkwaliteit die op dit punt wordt gemeten is representatief voor de waterkwaliteit van de waterlichamen in de districten Boven Aa en Beneden Aa.

In het waterlichaam is sprake van een grote invloed van bovenstroomse bronnen (inlaat water uit Zuid-Willemsvaart, invloed zijbeken met landbouw, o.a. Beekgraaf met lozing rwzi Dinther, invloed rwzi Aarle-Rixtel. In droge periodes bestaat de samenstelling van het Aa water voornamelijk uit effluent en inlaatwater vanuit de Zuid-Willemsvaart.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>
Op meerdere fysisch-chemische meetpunten in de Aa van Gemert tot Den Bosch overschrijdt ammonium zowel de MAC norm als het jaargemiddelde. Bij het meetpunt na Veghel worden de afgelopen drie jaar beide normen overschreden.

Fosfor totaal en stikstof totaal zijn de fysisch-chemische parameters die niet aan de norm voldoen. De grootste bronnen voor fosfor totaal en stikstof totaal voor de Aa van Gemert tot Den Bosch zijn de landbouw, rwzi en het buitenland (zie figuur 7.10 en figuur 7.11).

Bij de Gebiedsgerichte Aanpak Aa-dal Noord is uitgewerkt welk deel van het teveel aan fosfor en stikstof wordt veroorzaakt door landbouw in dit stroomgebied. Mogelijk handelingsperspectief is om bij de verdere planvorming voor Aa-dal Noord, met de grondeigenaren in het gebied, uit te werken hoe de benodigde reductie van fosfor en stikstof kan worden ingevuld.

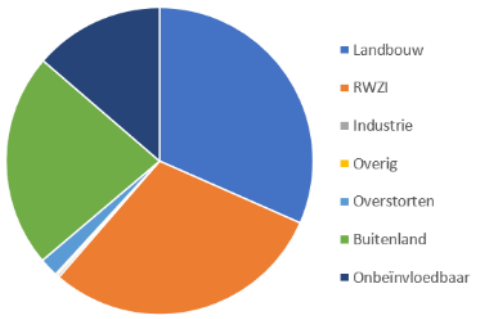

Figuur 7.10: Bronnen stikstof Aa van Gem. tot DB (Schipper et al. 2024)

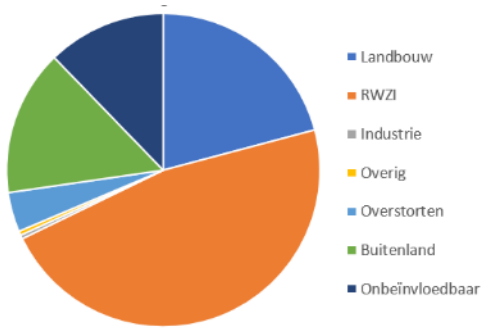

Figuur 7.11: Bronnen fosfor Aa van Gem. tot DB (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Seleen overschrijdt sinds 2022 de norm in de Aa van Gemert tot Den Bosch. Seleen wordt net boven de jaargemiddelde norm aangetroffen, ver onder de MAC norm. De bronnen en handelingsperspectief voor seleen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

In de Aa van Gemert tot Den Bosch worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Aa van Gemert tot Den Bosch. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Gewasbeschermingsmiddelen

Imidacloprid overschrijdt in 2021 en 2023 de norm in de Aa van Gemert tot Den Bosch. De bronnen en het handelingsperspectief voor imidacloprid staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Carbendazim voldoet sinds 2022 niet aan de norm in de Aa van Gemert tot Den Bosch. De bronnen en het handelingsperspectief voor carbendazim staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Daarnaast kunnen gewasbeschermingsmiddelen in het waterlichaam terecht komen via rwzi Dinther, rwzi Aarle-Rixtel en het inlaatwater uit Zuid-Willemvaart.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich zeven meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.3: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_500	0%	0	25
oDE_AA_591	0%	0	12
oDE_AA_600	0%	0	75
oDE_AA_630	0%	0	75
oDE_AA_650	0%	0	23
oDE_AA_680	0%	0	36
oDE_AA_790	0%	0	1

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's direct op dit waterlichaam. Wel zit bovenstrooms rwzi Aarle-Rixtel (op waterlichaam Aa bij Helmond) en zit helemaal benedenstrooms de Beekgraaf rwzi Dinther. Deze laatste komt op een paar honderd meter voordat de Aa en de Beekgraaf samenkomen op de Beekgraaf.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie uit onderstaande tabel.

Tabel 7.4: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Bernheze	Heeswijk-Dinther	16.500	160	30	1.400	5
Boekel	Boekel	20.500	210	50	2.100	5
Meierijstad	Erp	64.000	550	50	1.200	30
Meierijstad	Keldonk	4.500	40	10	300	-
Meierijstad	Veghel	191.500	1.830	190	5.600	90
St. Michielsgestel	Berlicum	6.500	60	10	300	-
Totaal		303.500	2.850	340	10.900	130

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	1.007.000	7.340	1.090	24.300	255

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen.

Gemeente Meierijstad heeft meerdere overstortlocaties. In ieder geval 1 locatie is een bekende problematische overstort: Beatrixsingel in Veghel. Gemeente Meieijstad wil voor 2030 zoveel mogelijk wijken afkoppelen (Meierijse afkoppeltour). Hiermee wordt de kans op overstorten veel kleiner. Bedrijventerreinen de Dubbelen, Amert en Doornhoek zijn grote verharde terreinen met diverse overstorten die lokaal zelfs tot wateroverlast kunnen leiden. Gemeente is voor de Dubbelen nu aan het kijken hoe ze een deel van het bedrijventerrein kunnen afkoppelen. Bij Heeswijk Dinther: afkoppelen door gemeente. Mogelijkheid tot infiltreren zoeken in randen kernen.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Deels kan de bronopsporing samen met de gemeente Meierijstad en Bernheze gericht op het vinden van 'lozers' die via de overstorten en via rwzi Dinther veroorzaker zijn van normoverschrijdingen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Bernheze	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Meierijstad	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente St Michielsgestel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Provincie	Gesprek aangaan over financiering Aa-dal Noord
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie van ruim 20 km beekherstel in het project Aa-dal noord met focus op voldoende stroming (ook in de zomer) *(Overige waterflora, macrofauna, vis, stikstof, fosfor).*
2. Binnen het stedelijk gebied van Veghel creatief op zoek naar ruimte voor beekherstel *(macrofauna, vis, overige waterflora).*
3. Voor het huidige waterbergingsgebied Ham Havelt kiezen of dit gestuurde berging blijft of dat hier ongestuurde berging kan plaatsvinden en daarbij meer ruimte voor natuurlijke beekprocessen.
4. Samen met de landbouw in het project Aa-dal Noord de N en P belasting vanuit het stroomgebied van dit waterlichaam zelf reduceren *(fosfor, stikstof).*
5. Bronopsporing voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (PAK's, ammonium, kobalt, zink, imidacloprid)
6. Gerichte monitoring om te volgen of de afname van Carbendazim doorzet. Wanneer niet dan eventueel opsporen van illegaal gebruik (VTH) *(Carbendazim)*.
7. Samen met gemeenten Bernheze en Meierijstad inzichtelijk maken frequentie overstorten en kwaliteit van deze overstorten en maatregelen definiëren. *(fosfor, stikstof, zuurstof)*.

Kaarten Aa van Gemert tot Den Bosch

Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond (NL38_3G)

Type: R5 - verweven
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Bovenstrooms wel, benedenstrooms niet

Beschrijving watersysteem

Het deel van de Aa vanaf de instroom van de Eeuwselse Loop tot Helmond is getypeerd als een middenloop op zand (type R5). Veel beken zoals de Astense Aa, de Voordeldonkse Broekloop, de Kleine Aa en de Beekerloop monden uit in dit gedeelte van de Aa. Door de aanvoer van verschillende beken is dit tracé van de Aa enkele meters breed.

In figuur 7.12 is de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond met de KRW-meetpunten weergegeven.

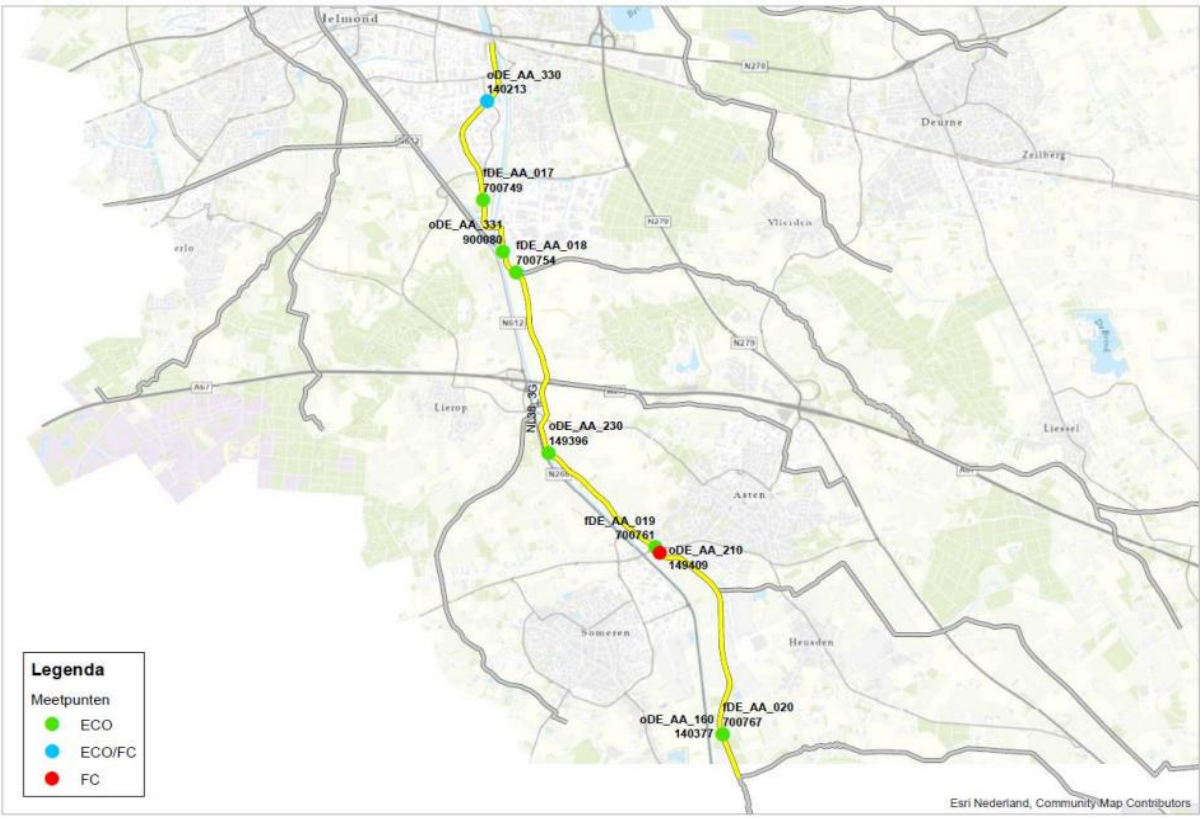

Figuur 7.12: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Som lineair / vertakte PFOS Benzo(a)antraceen Kobalt Zink Ammonium Dimethenamid-P Imidacloprid	Fosfor totaal Stikstof totaal Zuurstof	Macrofauna Vis

Inrichting

Een groot deel van het waterlichaam is al ingericht (Beekherstel Aa-dal Zuid). Het gebied heeft nog tijd nodig om zich verder te ontwikkelen. Het benedenstroomse deel (6.4km), vanaf de kruising met de A67, moet nog ingericht worden.

Figuur 7.13: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Herinrichting in het project Aa-dal Zuid heeft tot verbeteringen geleid, maar voor de macrofauna, vis en zuurstof doelstellingen is meer stroming in het waterlichaam nodig. Systeemherstel met hogere grondwaterstanden, meer infiltratie en meer kwel (conform de droogte-agenda) vergroot de voeding van de Aa en helpt de stroming te vergroten in droge tijden. Daarnaast is het wenselijk om te bekijken of het mogelijk is dat stuwen er uit kunnen om de stroming te bevorderen of om ze tijdelijk op de grond te leggen wanneer de (reofiele) vissen trekken. In het al ingerichte deel is met houtpakketten en beschaduwing nog wat verbetering door te voeren. Beschaduwen zou een positieve invloed kunnen hebben op de zuurstofgehaltes mits er voldoende stroming aanwezig is.

Op dit moment is de Aa vervlochten met de Zuid-Willemsvaart, waardoor de soorten vis en macrofauna die je volgens de typering van de waterlopen in het bovenstroomse deel van de Aa zou willen hebben (vaak de reofiele soorten) daar niet goed kunnen komen. Net als aan de noordkant van Helmond (Bakelse Aa) is het wenselijk dat de Aa en de Zuid-Willemsvaart ontvlecht worden, zodat de vissen en macrofauna via een stromende Aa Helmond kunnen passeren. Dit is niet alleen noodzakelijk voor de visdoelstellingen voor dit waterlichaam, maar ook voor de waterlichamen in de omgeving. Er worden plannen ontwikkeld om de Stadse Aa weer terug te brengen in Helmond. Dit vergt echter veel tijd, meer dan tot eind 2027 en dan nog is het de vraag of overal de ruimte gevonden kan worden voor een goed functionerende beek. Een alternatief is om langs de huidige Zuid-Willemsvaart ruimte in te richten voor een beekverbinding tussen de Aa ten zuiden en de Aa ten noorden van Helmond. De kansrijkheid en effectiviteit voor de KRW van dit alternatief lijkt groter, maar zal verder onderzocht moeten worden.

Het benedenstroomse deel van dit waterlichaam (6,4 km) moet nog ingericht worden. Tussen Diesdonk en de A67 is het lastig om de benodigde gronden te verwerven. Hiervoor kan overwogen worden om het juridisch instrumentarium in te zetten om de benodigde gronden te verkrijgen. Bij de Groene Punt loopt een inrichtingsproject dat volgens planning voor eind 2027 gereed is. Het deel van de Aa tussen de Groene Punt en de monding in de Zuid-Willemsvaart loopt door intensief gebruikt gebied (kassen en bedrijventerrein). Herinrichting van de Aa is daar niet goed mogelijk in de huidige situatie, zeker niet voor eind 2027. Voor het bedrijventerrein heeft de gemeente Helmond plannen om deze te (her)ontwikkelen. Hierbij aansluiten biedt kansen om beekherstel te realiseren in meer optimale vorm. Wij hebben inmiddels aangegeven bij de gemeente Helmond, dat er minimaal 30 meter ruimte nodig is voor beekherstelmaatregelen. Dit zal niet voor 2027 gereed zijn.

Beheer en onderhoud

In de natuurlijk ingerichte delen van de beek is het de bedoeling dat het maaisel afgevoerd wordt. Lokaal is dit lastig omdat de bodem langs de beek te nat is waardoor er met de machines moeilijk bij de waterloop te komen is. Het zogenoemde piekbed wordt met speciaal materiaal gemaaid. Dit wordt niet ecologisch beheerd, het piekbed is noodzakelijk voor het peilbeheer.
Het maaibeheer is nog niet helemaal conform het ecologisch streefbeeldboek. Het is van belang voor het behalen van de doelen (met name macrofauna) om te bekijken hoe we dit verder kunnen optimaliseren. Er is al het een en ander aangeplant voor beschaduwing. Echter moeten de planten verder groeien voordat gezegd kan worden of dit voldoende is. Mogelijk dient er in de toekomst nog meer aangeplant te worden.

Onderzoek en monitoring

Veel beken zoals de Astense Aa, de Voordeldonkse Broekloop, de Kleine Aa en de Beekerloop monden uit in dit gedeelte van de Aa. Daarnaast staat het gebied onder invloed van aanvoer water vanuit de Peelkanalen, water vanuit Limburg en RWZI Asten. Deze verschillende inlaten hebben invloed op de waterkwaliteit en kunnen bijdragen aan de onderstaande overschrijdende stoffen.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), Som heptachloor/heptachloorepoxide, som lineair en vertakte PFOS en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Een mogelijk bron zou het bedrijventerrein aan de zuidkant van Helmond kunnen zijn.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>

Er liggen twee chemische meetpunten in de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond. Op het bovenstroomse meetpunt worden veel piek concentraties ammonium aangetroffen en worden veel concentraties boven de MAC norm aangetroffen. De oorzaak hiervan is waarschijnlijk rwzi Asten, het bovenstroomse meetpunt ligt namelijk vlak bij de rwzi. Op het benedenstroomse meetpunt zijn de concentraties ammonium lager en liggen de concentraties in de zomer rond de jaargemiddelde norm. Dit is te verklaren omdat verder benedenstrooms meer kans is om te verdunnen en pieken af te vlakken. Stikstof totaal en fosfor totaal worden op het bovenstroomse meetpunt in hogere concentraties met meer pieken aangetroffen dan op het benedenstroomse meetpunt. Aangeraden wordt om te focussen op de Aa bovenstrooms van de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond, de Eeuwselse Loop, Kievitsloop een Voordeldonkse Broekloop om de concentraties in dit waterlichaam te verlagen.

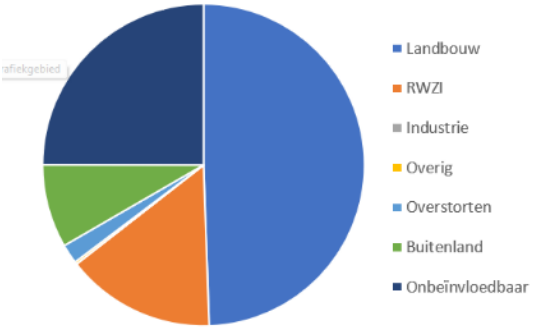

Figuur 7.14: Bronnen stikstof Aa van E.L. tot Helm. (Schipper et al. 2024)

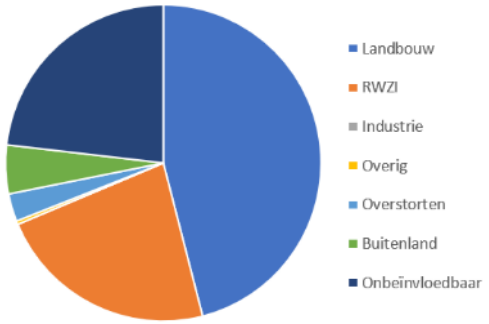

Figuur 7.15: Bronnen fosfor Aa van E.L. tot Helm. (Schipper et al. 2024)

Bij rwzi Asten, was er in 2020 en 2021 geen ammonium overschrijding meer geconstateerd benedenstrooms in de Aa, in tegenstelling tot voorgaande jaren. Deze verbeteringen zijn als gevolg van een optimalisatietraject, uitgevoerd door de procestechnologen van de rwzi's. In 2022 en 2023 werd de norm benedenstrooms wel weer overschreden (namelijk op 21 juni en 25 augustus). Dit kon verklaard worden door hoge meetwaarden in het oppervlaktewater voor ammonium op dagen dat het veel geregend had en het water versneld door de rwzi ging en minder goed gezuiverd kon worden op ammonium (Zuilichem van 2024).

<u>Zware metalen</u>
In de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zink overschrijdt de JGM en MAC norm in de Aa van Eeuwselse Loop tot Helmond. Op basis van jaargemiddelden en zomerhalfjaargemiddelden blijkt er met name in het zomerhalfjaar meer zink in het oppervlaktewater benedenstrooms zit ten opzichte van bovenstrooms dan in het winterhalfjaar. Dit is ook terug te zien in de metingen die beschikbaar zijn vanuit het projectmeetnet rondom de rwzi's. Zie onderstaande figuren: de metingen in februari laten bovenstrooms hoge waarden zien (aanvoer via grondwater) en in de zomermeting is juist de concentratie benedenstrooms hoger (want minder groot aandeel grondwater/kwel ten opzicht van effluent dan in de wintermaanden). Voor 2025 wordt de monitoring in het projectmeetnet opgevoerd, zodat beter inzicht wordt gekregen in de jaarlijkse dynamiek en de relatieve bijdrage van het effluent aan concentraties Zn over en jaar bezien (Zuilichem van 2024).

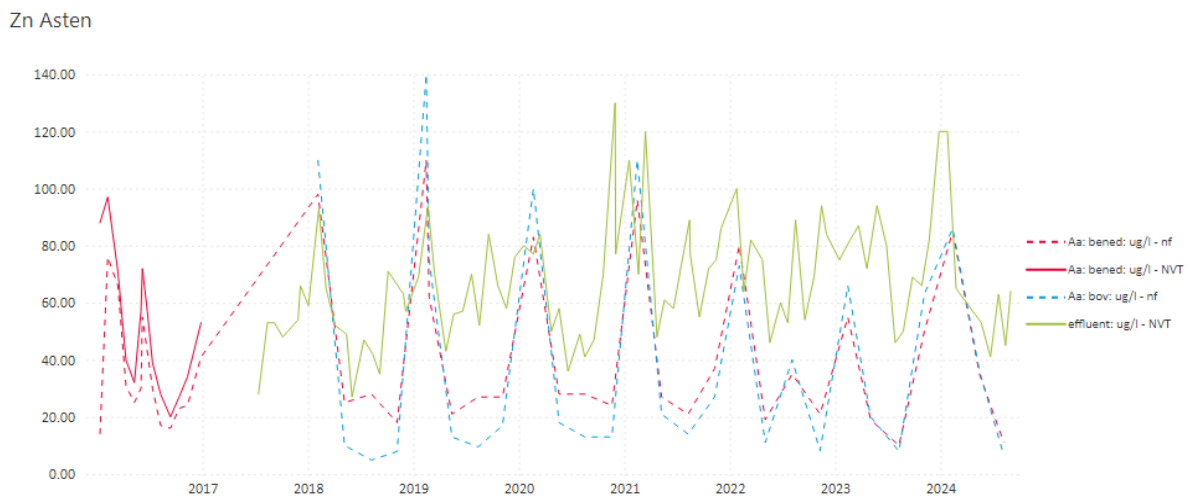

Figuur 7.16: Concentraties Zink in effluent (24-uurs verzamelmonsters) en in oppervlaktewater bovenstrooms en benedenstrooms de effluentlozing rwzi Asten (Bron: Power BI Kwaliteit EFFL en OW rondom RWZI's)

De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Al bekende mogelijke bron van zink zou het bedrijventerrein aan de zuidkant van Helmond kunnen zijn.

Gewasbeschermingsmiddelen

Dimethenamid-P voldoet in 2022 niet in de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond. In 2020, 2021 en 2023 voldoet dimethenamid-P wel. In de rest van het beheergebied voldoet dimethenamid-P ook. De overschrijding lijkt een eenmalige constatering. Aangeraden wordt om hier niet op te acteren. Als weer overschrijdingen worden aangetroffen dienen wel maatregelen te worden genomen zoals het opsporen van illegaal gebruik en lozingen.

Imidacloprid is in 2021 en 2022 gemeten en boven de jaargemiddelde norm aangetroffen. Sinds 2022 wordt imidacloprid niet meer gemeten. Naar alle waarschijnlijk zit imidacloprid nog steeds normoverschrijdend in dit waterlichaam. Imidacloprid is sinds 2024 weer opgenomen in het KRW meetnet.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich drie meetpunten voor zuurstof.

Figuur 7.17: Locatie meetpunt oDE_AA_210

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.5: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_210	16%	12	74
oDE_AA_330	0%	0	30
oDE_AA_331	0%	0	6

Uit de meetdata blijkt dat op één locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Rwzi Asten loost vlak voor het einde van de Voordeldonkse Broekloop, en komt dan uit op dit waterlichaam. Voor N voldoet het effluent van rwzi Asten al aan de KRW-reductie opgave. Voor P niet en er zitten ook andere stoffen in het effluent die leiden tot normoverschrijding in het oppervlaktewater. Handelingsperspectief is het treffen van aanvullende zuiveringsmaatregelen voor P, het verkennen van maatregelen voor ammonium en actie gericht op het verbeteren van het influent. Dit laatste kan door brononderzoek met gemeenten in de zuiveringsregio, gericht op het vinden van de grotere lozers van probleemstoffen. Daar kan via VTH dan op geacteerd worden.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie uit onderstaande tabel.

Tabel 7.6: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Asten	Asten	83.500	770	130	4.500	25
Helmond	Helmond	117.500	1.160	130	3.800	55
Totaal		201.000	1.930	260	8.300	80

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	271.500	2.280	280	5.300	85

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Deels kan de bronopsporing samen met de gemeente Asten en Helmond (en andere gemeenten in de zuiveringsregio) gericht op het vinden van 'lozers' die via de overstorten en via rwzi Asten veroorzaker zijn van normoverschrijdingen.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Asten	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Helmond	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces om minder nutriënten en ammonium in oppervlaktewater te laten landen

Handelingsperspectief

1. Beekherstelproject starten bij Diesdonk (2.7km) en keuzes maken over hoe we de benodigde grond krijgen (*vis, macrofauna, stikstof, fosfor)*
2. Bovenstroomse deel Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond optimaliseren (2,6 km) *(vis, macrofauna, stikstof, fosfor)*.
3. Oppakken ontvlechten van de Aa in Helmond, voorkeursoptie via het talud van de ZWV (*vis*)
4. Optimalisatie maaibeheer en bekijken hoe ondanks natte bodem het maaisel toch afgevoerd kan worden (*macrofauna, vissen, stikstof, fosfor)*
5. Reductie landbouwemissies via gebiedsproces en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie *(fosfor, stikstof, ammonium, GBM)*
6. Bekijken waar en hoe beschaduwing mogelijk is zonder andere doelen in de weg te zitten *(zuurstof)*.
7. Verbeteren effluentkwaliteit van rwzi Asten (*P en ammonium*)
8. Bronopsporing in dit stroomgebied en in de zuiveringsregio rwzi Asten voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (*PAK's, ammonium, kobalt, zink, imidacloprid*)

Kaarten Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond

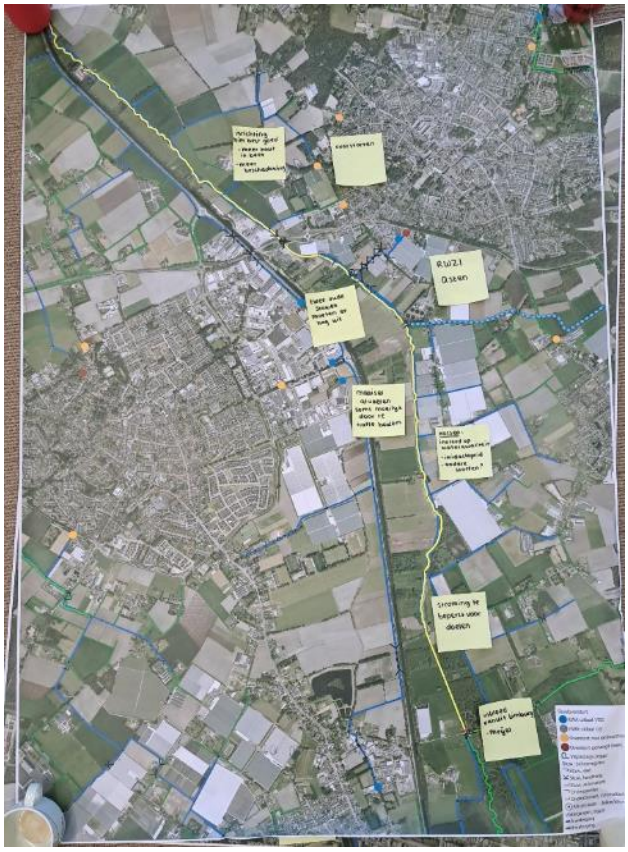

Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop (NL38_BRA_02_3E)

Type: R4a - verweven
Opgave: nvo
Ingericht: Nee

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam bestaat uit verschillende bovenlopen. De Eeuwselse Loop, de bovenloop van de Aa en de Kievitsloop zijn bovenlopen die van oudsher vanuit de Groote Peel worden gevoed. Vanuit de veengebieden ontstonden deze bovenlopen en voerden het overtollige water uit de veengebieden af. De waterlopen zijn op een zandbodem gesitueerd en zijn sterk genormaliseerd maar volgen hun oorspronkelijke beekdalen. Ze vormen samen een KRW-waterlichaam. Vanwege het aanwezige verhang is het watertype R4 dominant in alle drie de waterlopen, waardoor dit waterlichaam wordt getypeerd als langzaam stromende bovenloop op zand. De bovenloop van de Aa tot aan de instroom van de Eeuwselse Loop zal van nature af en toe droogvallen. De Aa begint in het beheergebied van waterschap Limburg. De rwzi Meijel in Noord-Limburg loost het effluent op de Eeuwselse Loop. Dit is echter een kleine hoeveelheid en is onvoldoende om het water stromend te houden in de zomer. Vanaf Goudplevierweg kunnen we de Eeuwselse Loop voeden met water vanaf de Voordeldonkse Broekloop. Het waterlichaam gaat over in het waterlichaam Aa tot Helmond (NL38_3G).

In figuur 7.18 is de Aa, Eeuwselse Loop en Kievietsloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

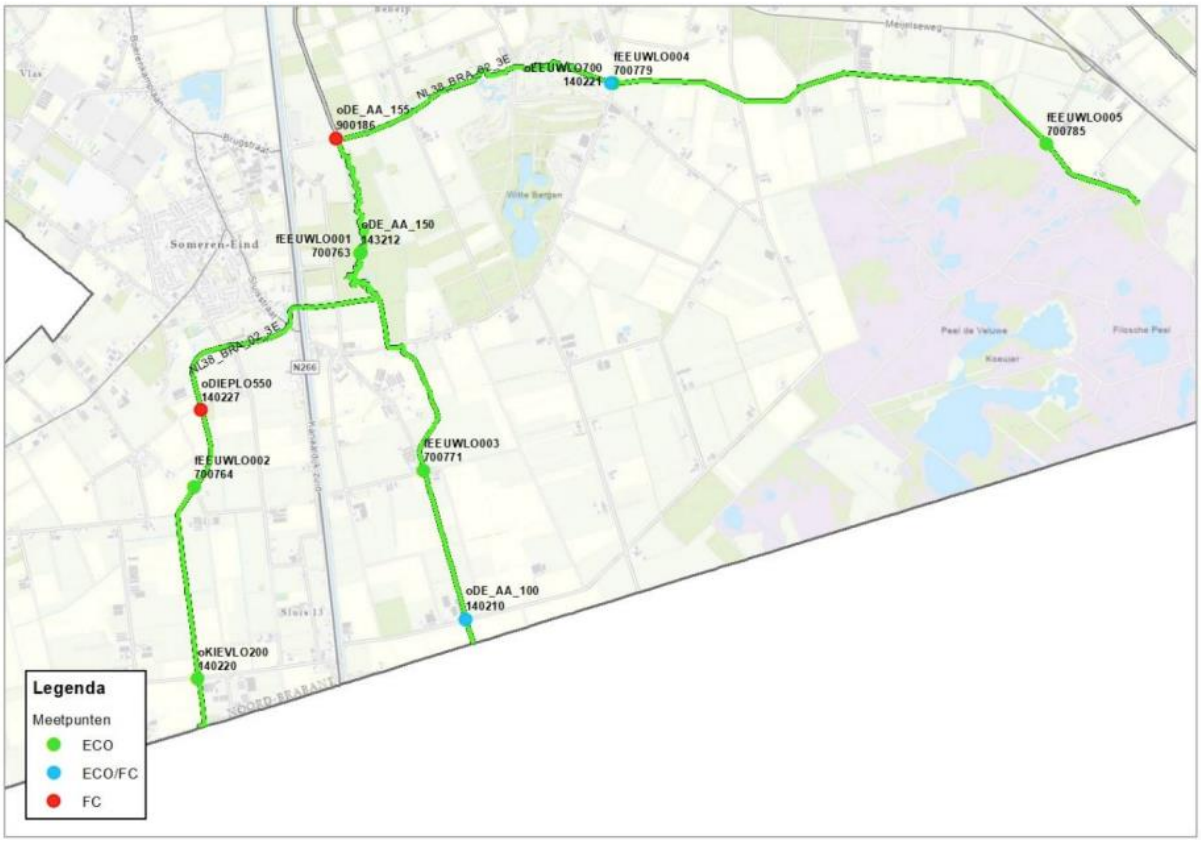

Figuur 7.18: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som 6 PBDE's Som heptachloor/heptachloorepoxide Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Chloride Temperatuur	Macrofauna Overige waterflora Vis

Inrichting

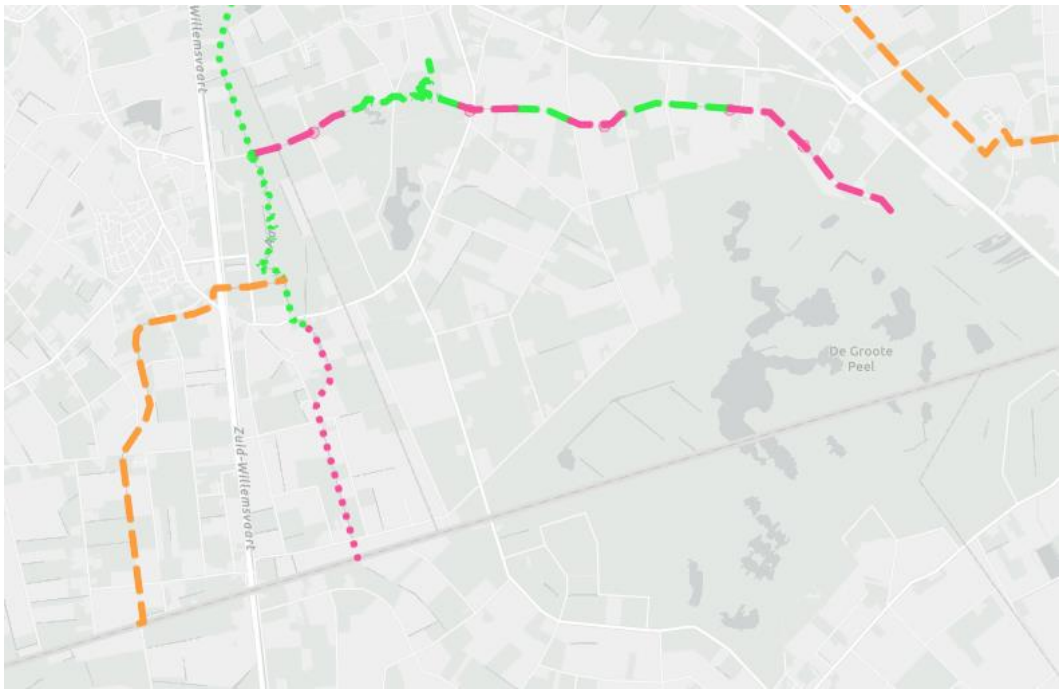

Figuur 7.19: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Bij de Kievitsloop/Diepenhoekse Loop moet nog een nvo ingericht worden van ruim 4 km. De grondaankoopkansen zijn hier verkend en lijken positief. Zodra deze verzilverd zijn kan de herinrichting starten. Verwachting is dat (deels) voor 2027 gestart kan zijn met in ieder geval het planvormings/omgevingsproces en mogelijk ook de uitvoering.

Dit waterlichaam heeft een R4 typering, dus het halen van de doelen is afhankelijk van voldoende stroming. Het is echter een waterloop zonder wateraanvoer (met uitzondering van een lozing door Brabant Water en nog wat water uit Limburg) en met een sterk landbouwkundig gebruik. Er zitten meerdere stuwen in de waterloop die ook nodig zijn voor het landbouwkundige gebruik. Dit leidt ertoe dat de basisafvoer en daarmee de stroming in de Kievitsloop niet op orde is. Het realiseren van een natuurvriendelijke oever gaat dit probleem niet oplossen. Om de doelen in de Kievitsloop te kunnen halen zou in plaats van een meer natuurlijke inrichting ook gekeken worden hoe het water vanuit het (stroom)gebied minder snel afgevoerd kan worden. Er moet voldoende ruimte worden gerealiseerd voor het onderhoud.

Bij de Eeuwselse Loop is op drie trajecten een nvo gerealiseerd. Op vier stukken is nog herinrichting nodig. Dit gaat opgeteld om circa 3,7 km. De realisatie van de herinrichting van de Eeuwselse Loop is onderdeel van GGA Vitale Peel (Gebiedsontwikkeling Eeuwselse Loop). De GGA is een complex gebiedsproces met in potentie een lange doorlooptijd. Het is daarom gewenst om er scherp op te zijn hoe de KRW-onderdelen binnen de GGA zoveel mogelijk voor eind 2027 kunnen worden uitgevoerd.

In de Eeuwselse Loop ligt nog een opgave voor realisatie van vijf vispassages. In de omgeving van de Vitale Peel is het gewenst om grondwaterstanden te verhogen en mogelijk vraagt dit in de toekomst om aangepaste waterpeilen in de Eeuwselse Loop. De realisatie van de vispassages loopt op dit moment via het clusterproject vismigratie. In het aanbestedingstraject is 'adaptief ontwerpen' opgenomen om te zorgen dat hier vispassages ontworpen worden die eenvoudig aanpasbaar zijn aan eventuele andere peilen in de toekomst.

De Bovenloop van de Aa moet nog heringericht worden over een lengte van ruim 2,2 km. Hier loopt een project waarin we samen optrekken met waterschap Limburg dat het deel van de Aa dat in Limburg herinricht. In het project gaat verkend worden of het tracé van de Aa verlegd kan worden naar de oude beekloop. Hierbij wordt vanwege het beperkte debiet voor de inrichting het type R20 (moerasbeek) gevolgd. Dit sluit aan bij de inrichting in Limburg en hier is het verhang minimaal. Onderbouwd mag er voor delen afgeweken worden van het hoofdtype.

In dit waterlichaam is de temperatuur van het water te hoog. De temperatuur kan verlaagd worden door te zorgen voor meer stroming en door te beschaduwen. Er wordt in GGA Vitale Peel gewerkt aan vernatting ten behoeve van de Natura2000 doelen. Dit speelt zowel in de natuurgebieden zelf als in de zone erom heen. Naar verwachting draagt dit bij aan een betere stroming. Het planten van bomen om zo te beschaduwen is alleen een goed idee als er ook voldoende stroming is. Deze bovenloop valt droog in (extreem) droge jaren, hier zit geen aanvoer op en dus weinig stroming.

Beheer en onderhoud

De Kievitsloop wordt in de huidige situatie drie tot vier keer per jaar gemaaid (driekwart bodem en 1 talud), omdat anders de kans op wateroverlast te groot wordt. Het onderhoud kan dus niet uitgevoerd worden conform het ecologisch streefbeeldenboek. Bij de herinrichting dient hier aandacht voor te zijn om dit in de toekomst wel mogelijk te maken.

De Eeuwselse Loop heeft last van watercrassula. Daarnaast beperkt de bever de stroming in de beek. Deze loop wordt standaard twee keer gemaaid (driekwart bodem en 1 talud).

De bovenloop van de Aa wordt twee keer gemaaid (driekwart bodem en 1 talud). Ook hier bevindt de bever zich. Daarom wordt het werkpad vier keer per jaar gemaaid om kort te houden om zo het zicht te verbeteren bij onderhoud.

Monitoring en onderzoek

De Eeuwselse Loop, de bovenloop van de Aa en de Kievitsloop zijn bovenlopen die van oudsher vanuit de Groote Peel worden gevoed. In grote delen van het jaar kent de bovenloop van de Aa watertoestroom vanuit Noord-Limburg. Dit meest bovenstroomse deel is in beheer bij Waterschap Limburg. Rwzi Meijel in Noord-Limburg loost het effluent op de Eeuwselse Loop. Deze factoren hebben invloed op de waterkwaliteit, maar ook het omringend landgebruik. Door Brabant Water wordt ijzerrijk water geloosd op de Diepenhoekse Loop.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Een waterlichaam specifieke bron is mogelijk de invloed van rwzi Meijel op de Eeuwselse Loop.

Aangeraden wordt om met Waterschap Limburg in gesprek te gaan over welke stoffen er mogelijk uit rwzi Meijel of hun beheergebied kunnen komen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

Op het meest bovenstroomse meetpunt in de Aa, net over de grens van Limburg, ligt ammonium de afgelopen 3 jaar ver onder de norm voor de MAC en jaargemiddelde. Op het meetpunt na de instroom van de Voordeldonkse Broekloop, voldoet ammonium in 2022 niet aan de MAC en jaargemiddelde norm. In het meest benedenstroomse meetpunt in de Voordeldonkse Broekloop voldeed ammonium wel aan de MAC en jaargemiddelde norm. Hieruit blijkt dat de concentraties ammonium niet vanuit de Voordeldonkse Broekloop in de watergang terecht komen. Bovenstrooms van de Voordeldonkse Broekloop stromen de Eeuwselse Loop en Kievitsloop in de Aa. In de Kievitsloop wordt helemaal bovenstrooms, net over de grens van Limburg, de MAC norm met 58 keer overschreden en het jaargemiddelde met 10 keer. Op dit meetpunt is de MAC norm en jaargemiddelde de afgelopen 3 jaar overschreden. Aangeraden wordt om onderzoek te doen naar de herkomst van deze normoverschrijdingen in de Kievitsloop. In de Eeuwselse Loop is een lichte normoverschrijding voor de MAC norm.

Op het meest bovenstroomse meetpunt in de Aa, net over de grens van Limburg, overschrijden fosfor en stikstof afgelopen drie jaar de normen. Deze concentraties komen uit Limburg, aangeraden wordt om in gesprek te gaan met Limburg over de herkomst van deze concentraties. Daarnaast komen er uit de zijlopen hoge concentraties fosfor en stikstof op de Aa. Om de stikstof en fosfor doelen te halen is het nodig om samen met de landbouw te kijken waar en hoe het mogelijk is om de nutriënten minder in ons waterlichaam te laten belanden. Dit geldt eveneens voor ammonium.

Een groot deel van het stroomgebied van dit waterlichaam valt binnen de Gebiedsgerichte Aanpak Vitale Peel. Binnen de GGA zou de benodigde verbetering van de waterkwaliteit meer aandacht moeten krijgen: welk deel van de normoverschrijdingen wordt binnen het stroomgebied zelf veroorzaakt en wat kunnen we daaraan doen. Bij de beoogde herinrichting van het gebied kunnen de waterkwaliteitsdoelen dan direct meegewogen worden.

De grootste bronnen van stikstof totaal en fosfor totaal is de landbouw, rwzi Meijel en onbeïnvloedbare bronnen.

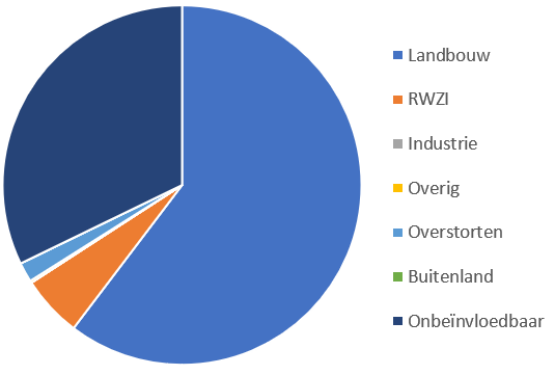

Figuur 7.20: Bronnen stikstof Aa van E.L. tot K.L. (Schipper et al. 2024)

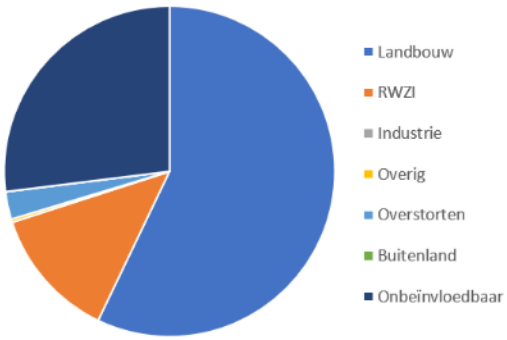

Figuur 7.21: Bronnen fosfor Aa van E.L. tot K.L. (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zink overschrijdt de JGM en MAC norm in de Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen..

Chloride

Het oordeel voor chloride is ontoereikend. Het waterlichaam bestaat uit drie hoofdlopen: Kievietsloop, Aa en Eeuwselse Loop (waarop de rwzi van Meijel deel van het jaar loost). De normoverschrijdingen voor chloride komen op het conto van het meetpunt in de Eeuwselse Loop (daarin is chloride gemiddeld zo'n 100 mg/l met een uitschieter in 2023 naar 265 mg/l).

Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich negen meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.7: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_100	64%	16	25
oDE_AA_155	17%	3	18
oDE_AA_160	17%	2	12
oDE_AA_190	11%	8	74
oEEUWLO200	33%	10	30
oEEUWLO700	61%	11	18
oEEUWLO800	0%	0	1
oEEUWLO900	100%	1	1
oKIEVLO100	3%	1	30

Uit de meetdata blijkt dat op bijna alle locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam. Het waterlichaam staat wel onder invloed van het effluent van rwzi Meijel.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie uit onderstaande tabel.

Tabel 7.8: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Someren	Someren-Eind	10.000	100	20	600	5
Totaal		10.000	100	20	600	5

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, geen vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij.

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Brabant Water loost via de Diepenhoekse Loop op de Kievitsloop. Brabant Water heeft nu alleen een vergunning voor het lozen van ijzer. In oktober 2024 is onderzoek gedaan of Brabant Water mogelijk zware metalen loost. Af en toe wordt aluminium gemeten maar geen andere zware metalen. Hiermee is Brabant Water uitgesloten als grote bron voor zware metalen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Someren	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Waterschap Limburg	Aanpak normoverschrijdingen in water dat grens over gaat naar ons. Bv door verbeteren effluent rwzi Meijel
	Verder samenwerken aan inrichting bovenloop Aa
Provincie	Waterkwaliteit nadrukkelijker onderdeel maken van GGA Vitale Peel
Landbouw	(gebieds)processen gericht op emissiereductie

Handelingsperspectief

1. Doorzetten beekherstel project ‘dal van de Aa’ samen met waterschap Limburg (loopt)
2. Realisatie van nvo in de Kievitsloop *(Overige waterflora, vissen, macrofauna).*
3. Bij de herinrichting zorgen voor meer ruimte in de Kievitsloop, zodat het onderhoud plaats kan vinden conform het ecologisch streefbeeldenboek *(overige waterflora, vissen, macrofauna).*
4. Zodra er realisatiekansen zijn voor de nvo langs de Eeuwselsche Loop dit vooruitlopend realiseren binnen de GGA Vitale Peel *(macrofauna, overige waterflora).*
5. Bij de realisatie van de vispassages in de Eeuwselsche Loop in het Clusterproject vismigratie rekening houden met mogelijke toekomstige veranderingen in waterpeilen vanuit GGA Vitale Peel *(vissen).*
6. Bij aanleg van de nvo’s onderzoeken hoe meer beschaduwd kan worden *(temperatuur, overige waterflora)*.
7. Aanpak watercrassula in de Eeuwselsche Loop en bever *(waterflora, stroming)*
8. Reductie landbouwemissies via gebiedsproces en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeente en provincie *(fosfor, stikstof, ammonium, GBM)*

9. In de GGA Vitale Peel nadrukkelijker aandacht vragen voor de benodigde verbetering van de waterkwaliteit. (*stikstof, fosfor, ammonium*)
10. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (*PAK's, ammonium, kobalt, zink, chloride*)
11. In gesprek gaan met waterschap Limburg over welk deel van de normoverschrijdingen in dit waterlichaam zijn oorsprong in Limburg kent (o.a. rwzi Meijel en wat zij daar aan gaan doen. (*Pak's, kobalt, zink, ammonium, fosfor, stikstof, chloride*)
12. Onderzoek uitvoeren naar bronnen N en P in stroomgebied (loopt) (*stikstof, fosfor*)

Kaart Aa, Eeuwselse Loop en Kievitsloop

Astense Aa en Soeloop (NL38_4K)

Type: R4a - verweven
Opgave: Beekherstel en klein stukje nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Astense Aa en Soeloop liggen ten oosten van de Aa en monden bij de gemeentegrens Asten-Helmond uit in de Aa. De oorspronkelijke bron van beide beken ligt in het Peelvenengebied. De Soeloop was een watergang die dwars door het hoogveen gegraven is en aansluit op de Astense Aa. Inmiddels is de Soeloop binnen het hoogveengebied gedempt en is het gebied Leegveld de bron van de Soeloop. De Astense Aa wordt vooral door inlaatwater uit het Kanaal van Deurne en gebiedseigen water gevoed. Beide beken liggen hoog op de zandgronden en hebben een bodembreedte van 2 tot 3 meter. De Astense Aa is een van nature aanwezige waterloop. Een deel van de Astense Aa (De Berken) is nog altijd in haar oorspronkelijke staat en stroomt slingerend door het landschap. Zowel de Astense Aa als Soeloop zijn getypeerd als een langzaam stromende bovenloop op zand (R4).

In figuur 7.22 is de Astense Aa en Soeloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

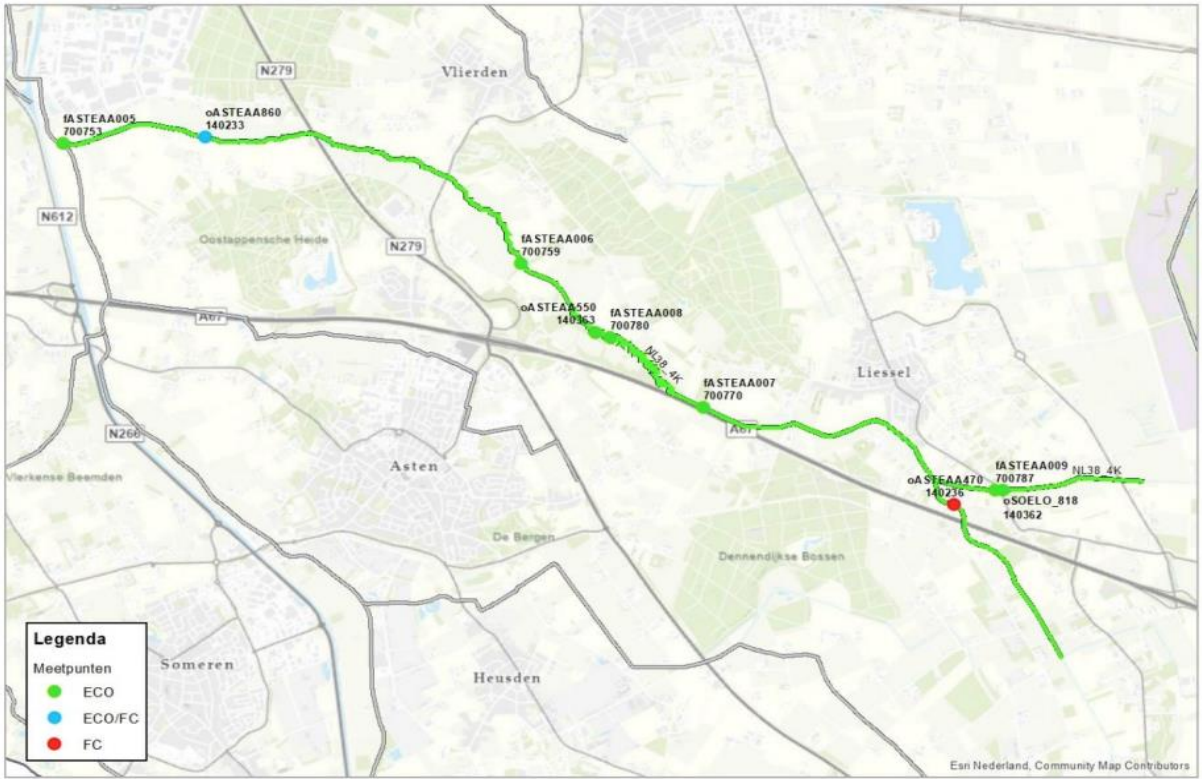

Figuur 7.22: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Astense Aa en Soeloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Macrofauna Vis

Inrichting

Een deel van de Astense Aa is al ingericht (circa 6,7 km beekherstel en circa 1,6 km nvo). De Berken is het natuurlijk, oorspronkelijke stukje van de beek.
Bovenstrooms en benedenstrooms van de Berken is nog inrichting nodig. De herinrichting is eerder onhold gezet vanwege onvoldoende draagvlak in het gebied als gevolg van de wateroverlast in 2016. Nu zijn er weer kansen om een project te starten (Astense Aa Fase 2).
Het benedenstroomse deel van de Astense Aa moet nog ingericht worden. Momenteel hebben we onvoldoende grondpositie om een project te starten. Hier moeten aanvullende keuzes gemaakt worden rondom de grondstrategie. Wel is hier al een waterbergingsgebied gerealiseerd.

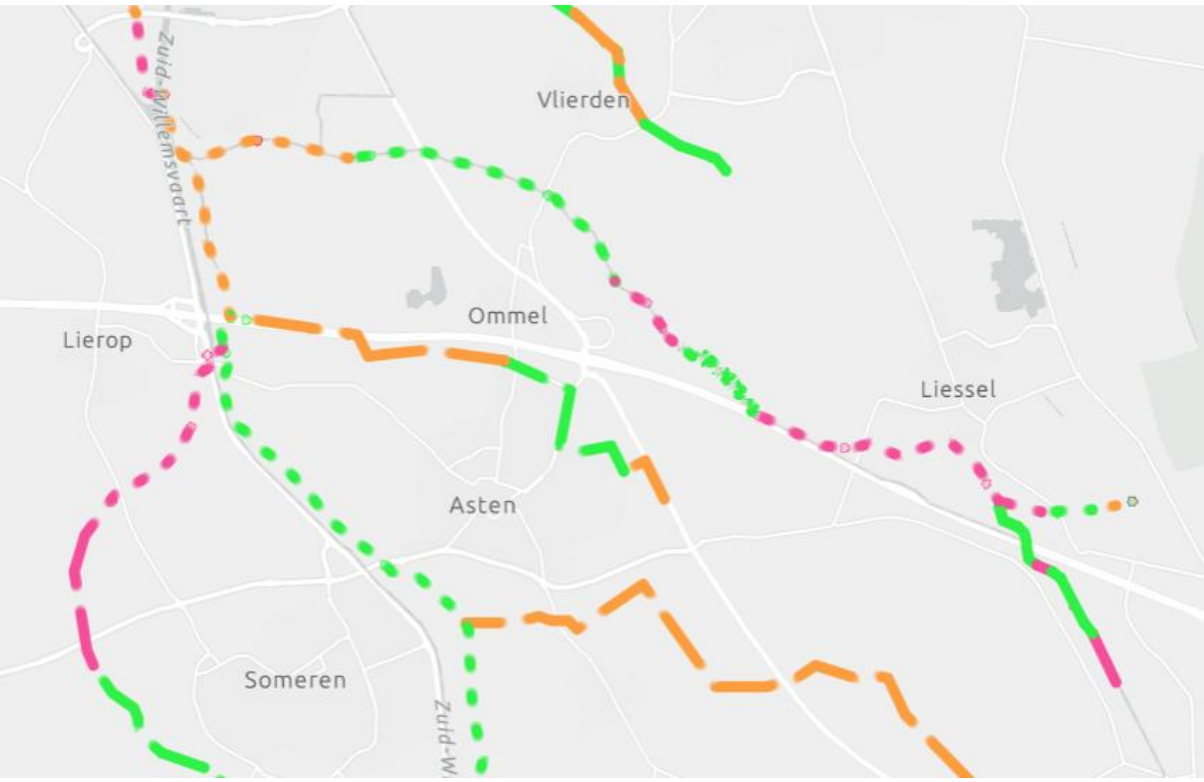

Figuur 7.23: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

De stuw bovenstrooms van het ingerichte stuk beek in natuurgebied de Berken houdt sediment tegen. Hierdoor wordt het sediment dat wegspoelt in het heringerichte stuk niet aangevuld. Hierdoor slijt de beek uit, en komt deze steeds dieper te liggen. Dit is onwenselijk en moet worden opgelost in het project Astense Aa Fase 2, bijvoorbeeld door de betreffende stuw te verwijderen. Daarnaast is de verstuwing te groot in de Astense Aa om voldoende stroomsnelheid te behalen om de biologische doelen te halen. Mede gelet op de ervaring uit 2016 is het een forse uitdaging om de beek hier zo in te richten dat de goede randvoorwaarden ontstaan voor de biologische doelen, zonder dat er te veel verdroging ontstaat of een te grote kans op wateroverlast. Een oplossing die al die doelen dient, vraagt relatief veel ruimte.

Het aanvoer water vanuit het peelkanaal wordt opgeslagen in compartimenten. Hier heeft het de kans om op te warmen, waardoor de watertemperatuur in o.a. de Astense Aa en Soeloop te hoog is. Wellicht is door middel van beschaduwing het mogelijk om deze temperatuurstijging te beperken.

Beheer en onderhoud

Op het ingerichte deel benedenstrooms van de Berken is watercrassula aanwezig.
In de huidige situatie vindt er zandophoping bij de stuw bovenstrooms van de Berken plaats.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen, benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide, som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal en fosfor totaal

In figuur 7.24 en figuur 7.25 worden de bronnen van stikstof totaal en fosfor totaal weergegeven. De landbouw is gebiedseigen en de grootste bron voor stikstof en fosfor in de Astense Aa en Soeloop. Onbeïnvloedbaar is natuurlijke mineralisatie van hoogveen en stikstof en fosfor uit het grondwater. Stikstof en fosfor uit het buitenland bestaat uit inlaatwater vanuit het Kanaal van Deurne, dat komt vanuit de Noordervaart. De Noordervaart is een zijtak van de Zuid-Willemsvaart die aanvoer water heeft vanuit België.

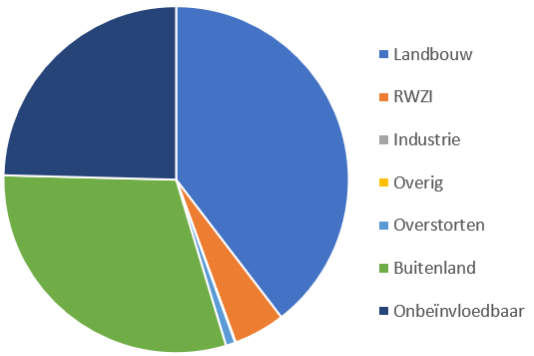

Figuur 7.24: Bronnen stikstof Ast. Aa Soeloop (Schipper et al. 2024)

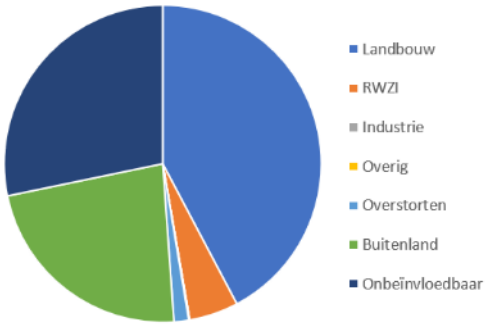

Figuur 7.25: Bronnen fosfor Ast. Aa Soeloop (Schipper et al. 2024)

De gerapporteerde KRW toestand voor nutriënten bestaat uit een gemiddelde van meerdere meetpunten. Het verst benedenstrooms worden voor stikstof zeer beperkte normoverschrijding gemeten en voor fosfor een iets grotere normoverschrijding.

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor zink en kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.9: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oASTEAA330	0%	0	6
oASTEAA470	11%	2	18
oASTEAA580	17%	1	6
oASTEAA860	0%	0	30
oSOELO_820	33%	2	6

Uit de meetdata blijkt dat op drie van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 1% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.10: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Deurne	Liessel	500	10	-	100	-
Deurne	Neerkant	3.500	30	10	200	-
Totaal		4.000	40	10	300	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Brabant Water loost op de Astense Aa. Brabant Water heeft nu alleen een vergunning voor het lozen van ijzer. In oktober 2024 is onderzoek gedaan of Brabant Water mogelijk zware metalen loost. Af en toe wordt aluminium gemeten maar geen andere zware metalen. Hiermee is Brabant Water uitgesloten als mogelijk bron voor zware metalen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Deurne	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Waterschap Limburg	Aanpak normoverschrijdingen in water dat grens over gaat naar ons. Bv door verbeteren effluent rwzi Meijel
	Verder samenwerken aan inrichting bovenloop Aa
Provincie	Waterkwaliteit nadrukkelijker onderdeel maken van GGA Vitale Peel
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Voor niet ingerichte stukken van Astense Aa en Soeloop projecten starten (*macrofauna, vis, fosfor, stikstof, temperatuur*); daarmee ook de zandophoping bovenstrooms de Berken oplossen

2. Bij beheer rekening houden met watercrassula in de Astense Aa *(macrofauna, Temperatuur)*
3. Voor visdoelstelling mede afhankelijk van ontvlechting Aa – Zuid-Willemsvaart (*vis*)
4. Reductie landbouwemissies via bovenwettelijke samenwerken en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*nitraat, fosfaat, zink*)
5. In de GGA Vitale Peel nadrukkelijker aandacht vragen voor de benodigde verbetering van de waterkwaliteit. (*stikstof, fosfor*)
6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (*PAK's, kobalt, zink*)
7. In gesprek gaan met waterschap Limburg over welk deel van de normoverschrijdingen in dit waterlichaam zijn oorsprong in Limburg kent en wat zij daar aan gaan doen. (*Pak's, kobalt, zink, fosfor, stikstof*)

Kaarten Astense Aa en Soeloop

Industrie
Vaterbergen
Water-
crassula
Legenda

Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop (NL38_4E)

Type: R4a - verweven
Opgave: Beekherstel en nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam bestaat uit vier beken: Bakelse Aa, Oude Aa, Kaweiseloop en De Vlier. Waar de Kaweiseloop en De Vlier samen komen heet het de Bakelse Aa. De Oude Aa komt uit in de Bakelse Aa. De beken hebben van nature een oorsprong die ligt in het Peelgebied. De Bakelse Aa mondde uit in het Aa-dal. Door de aanleg van het kanalensysteem rondom Helmond werd de Bakelse Aa doorsneden en nu mondt deze uit in de Zuid-Willemsvaart (NL38_5A). Hierdoor is het natuurlijke afvoerregime ook danig aangetast. De waterlopen worden in de huidige situatie in het zomerhalfjaar gevoed door kanaalwater vanuit het Kanaal van Deurne. Dit aanvoerwater wordt in het stroomgebied van de Bakelse Aa vrijwel helemaal gebruikt, waardoor de afvoer in de zomer van Bakelse Aa naar de Zuid-Willemsvaart klein is. In de natuurlijke situatie zijn de beken allemaal langzaam stromende bovenlopen (R4). Net ten noordoosten van Dierdonk zijn de waterbergingsgebieden Bakelse Beemden en Groene Peelvallei gelegen wat ingezet wordt in extreme afvoersituaties om de afvoer van de Bakelse Aa naar benedenstrooms te beperken.

In figuur 7.26 is de Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

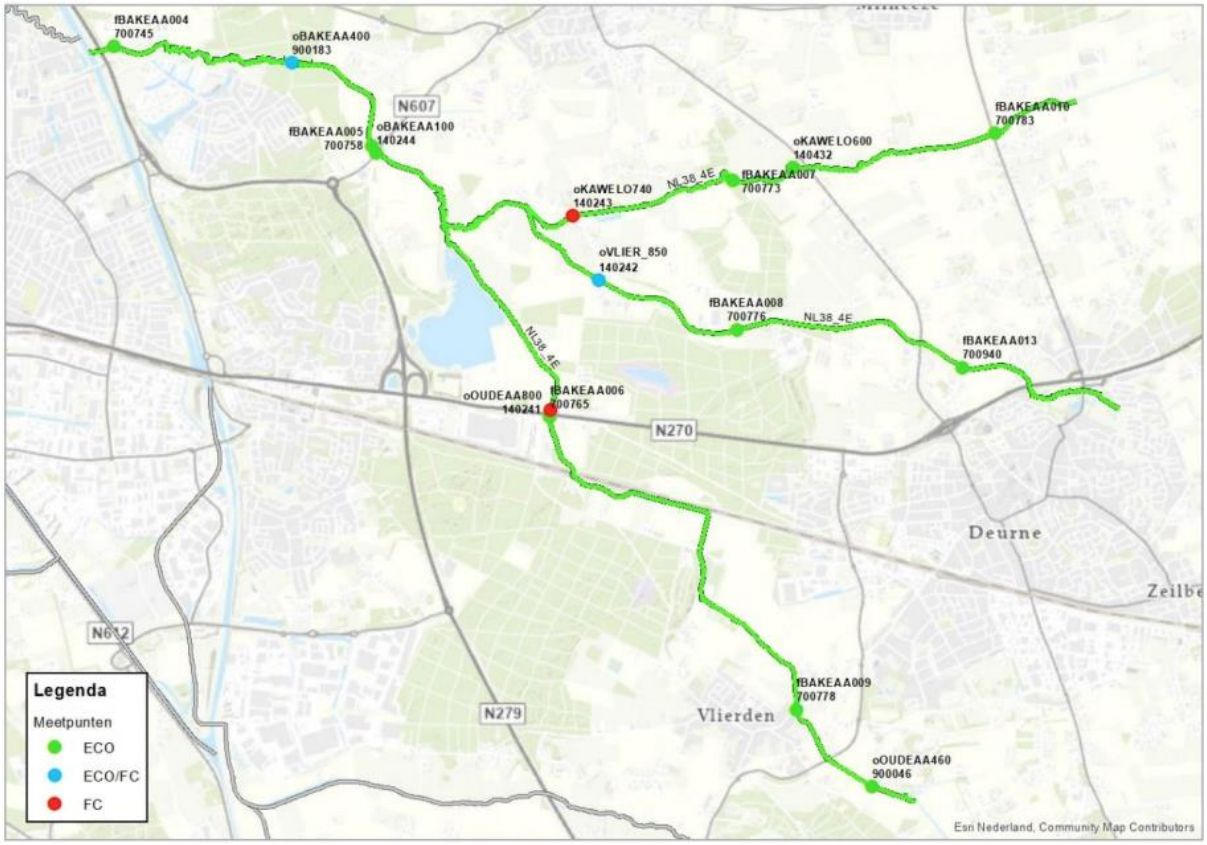

Figuur 7.26: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Zink Ammonium	Stikstof totaal Chloride Temperatuur	Macrofauna Vissen

Inrichting

In dit waterlichaam is al circa 8,2 km beekherstel uitgevoerd. 2,6 km beekherstel moet nog worden gerealiseerd. Er is 5,3 km nvo gerealiseerd en er ligt nog een opgave voor 8,3 km nvo, waarvan 2,5 km op dit moment in uitvoering is. Het beekherstel van de Kaweiseloop is al in 2011 uitgevoerd en is meer ingericht met flauwe oevers dan echt als beek. Dit betekent dat er niet veel is gedaan aan de stromingsvariatie en beschaduwing, wat belangrijke aspecten zijn om de doelen van dit type (R4a) beek te halen.

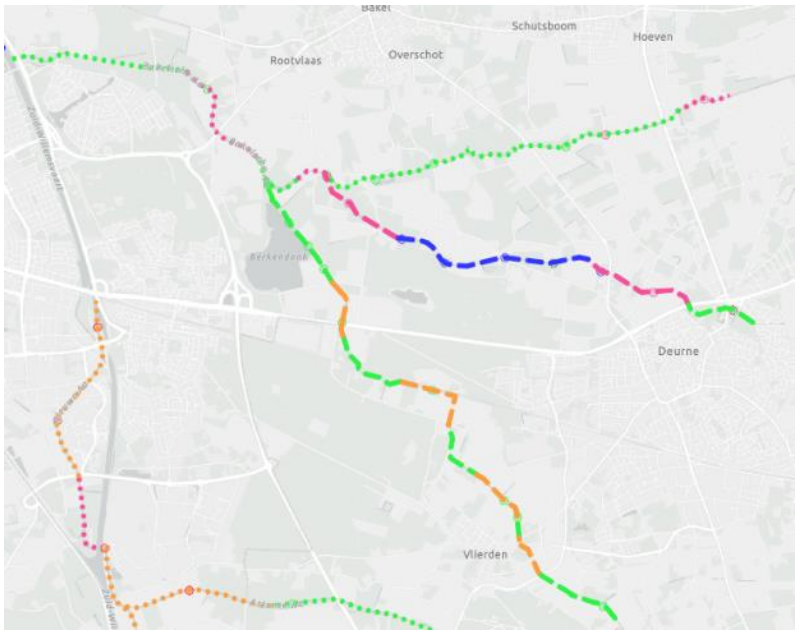

Figuur 7.27: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Voor de resterende beekherstelopgave langs de Bakelse Aa geldt dat deze niet gerealiseerd kon worden bij de realisatie van de waterberging langs de Bakelse Aa. Nu wordt verkend wat er nodig is om hier richting planuitwerking en realisatie te kunnen gaan. Hierbij worden de ontbrekende delen beekherstel van de Kaweiseloop meegenomen. Bij de verdere uitwerking van beekherstel langs de Bakelse Aa moet gezorgd worden voor extra ruimte voor de beek. Dit is een stuk waar nu regelmatig overlast ontstaat bij grote afvoeren.

Een groot aandachtspunt voor het halen van de doelen in dit waterlichaam is dat de Bakelse Aa uitmondt in de Zuid-Willemsvaart. De Zuid-Willemsvaart is niet geschikt voor de reofiele vissoorten die je in dit waterlichaam wilt, waardoor die soorten niet vanuit het benedenstroomse deel van de Aa kunnen komen. Het is gewenst om het natuurlijke functioneren van het watersysteem te herstellen en

de Bakelse Aa los te koppelen van de Zuid-Willemsvaart. Dit zou kunnen door de Bakelse Aa rechtstreeks aan te sluiten op de Aa bij Helmond via een verbinding onder het kanaal, of door een bypass langs het kanaal te maken richting de Aa, bij het aflaatwerk de Schabbert (Laarbeek).

Ook na de uitgevoerde herinrichting staan er nog veel (vispasseerbare) stuwen in dit waterlichaam. Hierdoor is er onvoldoende stroming om de KRW doelen voor vis en macrofauna hier te halen. Doordat deze waterlopen over-gedimensioneerd zijn liggen er wel kansen om binnen het bestaande profiel de stroming te verbeteren. Door het maaibeheer aan te passen of door hout in de beek te leggen kan meer stroming ontstaan. Dit betekent aan de andere kant dat er wel voldoende ruimte in het beekdal/piekbed moet zijn om hogere afvoeren op te kunnen vangen.

De resterende opgave nvo langs De Vlier wordt meegenomen in de Clusteraanpak nvo. Voor de opgave langs de Oude Aa geldt dat er nog onvoldoende zicht is op een goede grondpositie. Veel van de stuwen in dit waterlichaam zijn vispasseerbaar gemaakt. De bestaande vishevels die aangelegd zijn in de Kaweiseloop zijn aan vervanging toe en de bestaande bekkens in de Bakelse Aa dienen geoptimaliseerd te worden. De resterende opgave vismigratie wordt meegenomen in het clusterproject vismigratie. Uitzondering vormt de molen in De Vlier in Deurne. Hiervoor wordt uitgezocht of deze als opgave kan afvallen.

Tenslotte is het bij de nog te realiseren stukken beekherstel en nvo's wenselijk om te kijken of er beschaduwing kan worden aangebracht, wat een positief effect heeft op de temperatuur. Dit geldt ook voor reeds ingerichte stukken van dit KRW-waterlichaam, zoals het meest benedenstroomse deel van de Bakelse Aa. Echter dient hiervoor de stroomsnelheid wel voldoende te zijn, om zuurstofloosheid e.d. te voorkomen.

Beheer en onderhoud

In de Kaweiseloop, Vlier en Bakelse Aa wordt intensief gemaaid. Bekeken dient te worden of stroombaanmaaien toegepast kan worden in de Bakelse Aa. In de Oude Aa, Kaweiseloop en Vlier zijn veel waterplanten aanwezig, waardoor vaker onderhoud nodig is ten behoeve van de doorstroming. Voldoende stroomsnelheid, lagere temperaturen en vermindering van nutriënten in het water kunnen dit verminderen waardoor extensiever beheer wellicht mogelijk is in de toekomst.
Veel van de stuwen in dit waterlichaam zijn vispasseerbaar gemaakt. De vishevels die aangelegd zijn in de Kaweiseloop zijn aan vervanging toe en de bekkens in de Bakelse aa dienen geoptimaliseerd te worden.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In de huidige situatie worden de beken vooral gevoed vanuit het Kanaal van Deurne via het Peelkanalensysteem. Het is mogelijk dat (een van de) bovenstaande stoffen wordt ingelaten uit het Kanaal van Deurne. Aangeraden wordt om met Waterschap Limburg in gesprek te gaan over welke stoffen er mogelijk uit hun beheergebied kunnen komen.

<u>Ammonium en stikstof totaal</u>
Bovenstrooms in de Bakelse Aa, Oude Aa, Kaweiseloop en de Vlier liggen meetpunten. De concentraties ammonium worden op deze meetpunten rond de zomerhalfjaargemiddelde norm gemeten. De MAC norm wordt op alle meetpunten minimaal een keer overschreden. Reductie van de concentraties ammonium kan worden behaald door emissiereductie vanuit de landbouw. Daarnaast komt een deel van ammonium vanuit het buitenland en wordt via het Kanaal van Deurne ingelaten op de Bakelse Aa, Oude Aa, Kaweiseloop en de Vlier, zie aandeel buitenland onderstaande figuur stikstof balans. Het

handelingsperspectief bij stoffen uit het buitenland is het aanspreken van de buitenlandse instanties die zorgen voor de concentraties ammonium in het beheergebied van Aa en Maas.

Stikstof totaal wordt een aantal keer per jaar onder de zomerjaargemiddelde norm gemeten en een aantal keer per jaar ruim boven de norm. In de onderstaande figuur staat weergegeven dat landbouw, buitenland en onbeïnvloedbare bronnen de grootste bronnen zijn. Hierbij zijn de handelingsperspectieven emissiereductie vanuit de landbouw en het aanspreken van het buitenland en waterschap Limburg voor de emissies vanaf de rwzi. Fosfor totaal voldoet wel in dit waterlichaam.

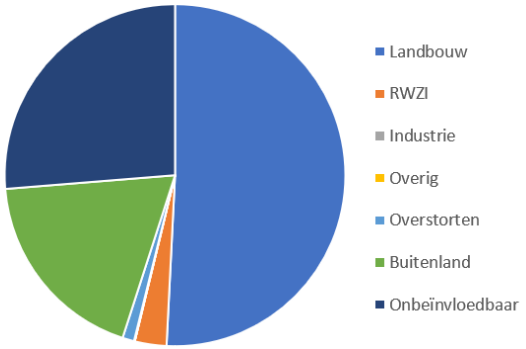

Figuur 7.28: Bronnen stikstof B.Aa O. Aa en K.L. (Schipper et al. 2024)

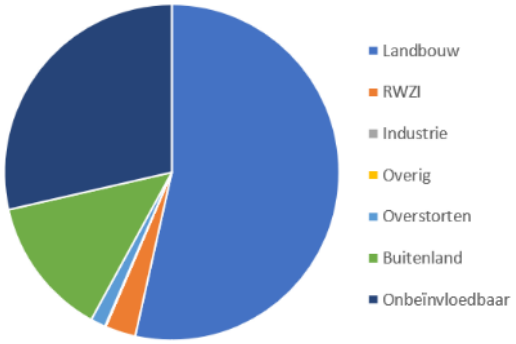

Figuur 7.29: Bronnen fosfor B.Aa O. Aa en K.L. (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Chloride

Het oordeel voor chloride is matig. De normoverschrijdingen voor chloride komen voor in alle drie de waterlopen en liggen net wat boven de norm van 40 mg/l. Waarschijnlijke oorzaak is de inlaat van water uit Peelkanaal.

Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich acht meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.11: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oBAKEAA100	8%	1	12
oBAKEAA400	0%	0	30
oKAWELO300	0%	0	6
oKAWELO740	0%	0	18
oOUDEAA460	0%	0	6
oOUDEAA800	0%	0	18
oVLIER_490	33%	1	3
oVLIER_850	0%	0	30

Uit de meetdata blijkt dat op twee van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 1% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.12: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Deurne	Deurne	271.500	2.450	260	6.900	110
Deurne	Liessel	12.000	80	10	200	5
Deurne	Vlierden	2.500	20	-	100	-
Gemert-Bakel	Bakel	18.500	170	30	900	5
Helmond	Helmond	62.000	370	30	200	25
Totaal		366.500	3.090	330	8.300	145

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Op de Oude Aa zit bovenstrooms een mestverwerker die soms hoge chloride gehalten loost.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Deurne	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Gemert-Bakel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Helmond	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Rijkswaterstaat	Aanpak normoverschrijdingen in inlaatwater dat vanuit rijkswater komt
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie resterende opgave beekherstel Bakelse Aa en Kaweiseloop en daarbij zorgen voor meer ruimte voor water (*overige waterflora, vissen, macrofauna)*
2. Realisatie resterende opgave nvo langs de Vlier in de clusteraanpak nvo *(overige waterflora, macrofauna)*
3. Verkennen wat er nodig is om ook langs de Oude Aa de restopgave nvo te kunnen realiseren *(overige waterflora, macrofauna)*
4. Realisatie resterende vismigratieknelpunten (clusterproject vismigratie) *(vissen)*
5. Beschouwen of het vismigratieknelpunt bij de molen in de Vlier in Deurne kan vervallen *(vissen)*
6. Afkoppelen van de Bakelse Aa van de Zuid-Willemsvaart (ontvlechting) *(vissen)*
7. Verbeteren van enkele bestaande vismigratie maatregelen die niet goed functioneren *(vissen)*
8. Inzetten op extra beschaduwing lang de waterlopen *(overige waterflora, temperatuur)*
9. Stroming verbeteren door maatregelen uit te voeren binnen het bestaande profiel *(vissen, macrofauna)*
10. Bekijken hoe het onderhoud met een lagere frequentie uitgevoerd kan worden, gebruik makend van de resultaten van de maaiproeven in De Vlier *(overige waterflora)*.
11. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, zink*)
12. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, choride*)
13. In gesprek gaan met Rijkswaterstaat en ws Limburg over de kwaliteit van het inlaatwater vanuit de rijkswateren en Peelkanaal (*Pak's, kobalt, zink, ammonium, stikstof, chloride*)

Kaart van Bakelse Aa, Oude Aa en Kaweiseloop

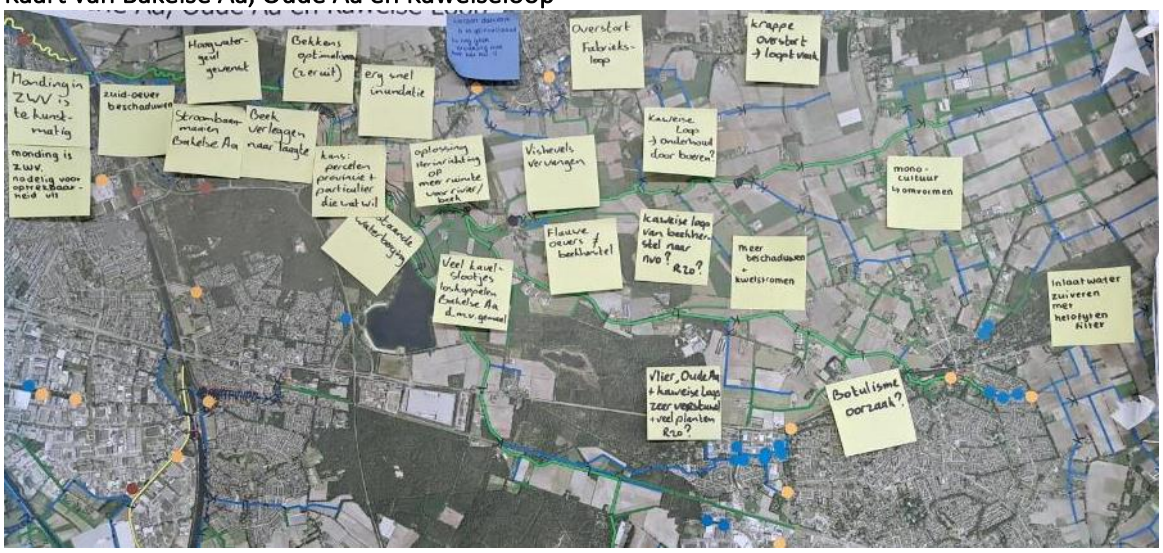

Beekerloop (Nl38_3O)

Type: R4a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Beekerloop stroomt tussen de Astense Aa en de Voordeldonkse Broekloop en zal van oorsprong zijn gevoed door grondwater en kwel vanuit de Peelgebieden. Momenteel ontvangt de Beekerloop ook inlaatwater vanuit het Peelkanalen systeem. De Beekerloop mondt uit in de Aa vanaf Eeuwselse Loop tot Helmond (waterlichaam NL38_3G). De monding van de Beekerloop ligt in een laagte, passend bij een natuurlijk afvoerpatroon van een beekmonding. De Beekerloop is in ieder geval niet geheel gegraven en vertoont in de huidige vorm kenmerken van een bovenloop, zij het sterk genormaliseerd en deels verlegd door de aanleg van o.a. de A67. De beek wordt getypeerd als R4 langzaam stromende bovenloop op zand.
De Beekerloop loopt voor een groot deel door stedelijk gebied heen. Voordat de Beekerloop in de Aa overgaat loopt hij ook nog een stuk langs de snelweg A67. De Beekerloop heeft een beperkte aanvoer van water en door de stuwen is er maar beperkte stroming.

In figuur 7.30 is de Beekerloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

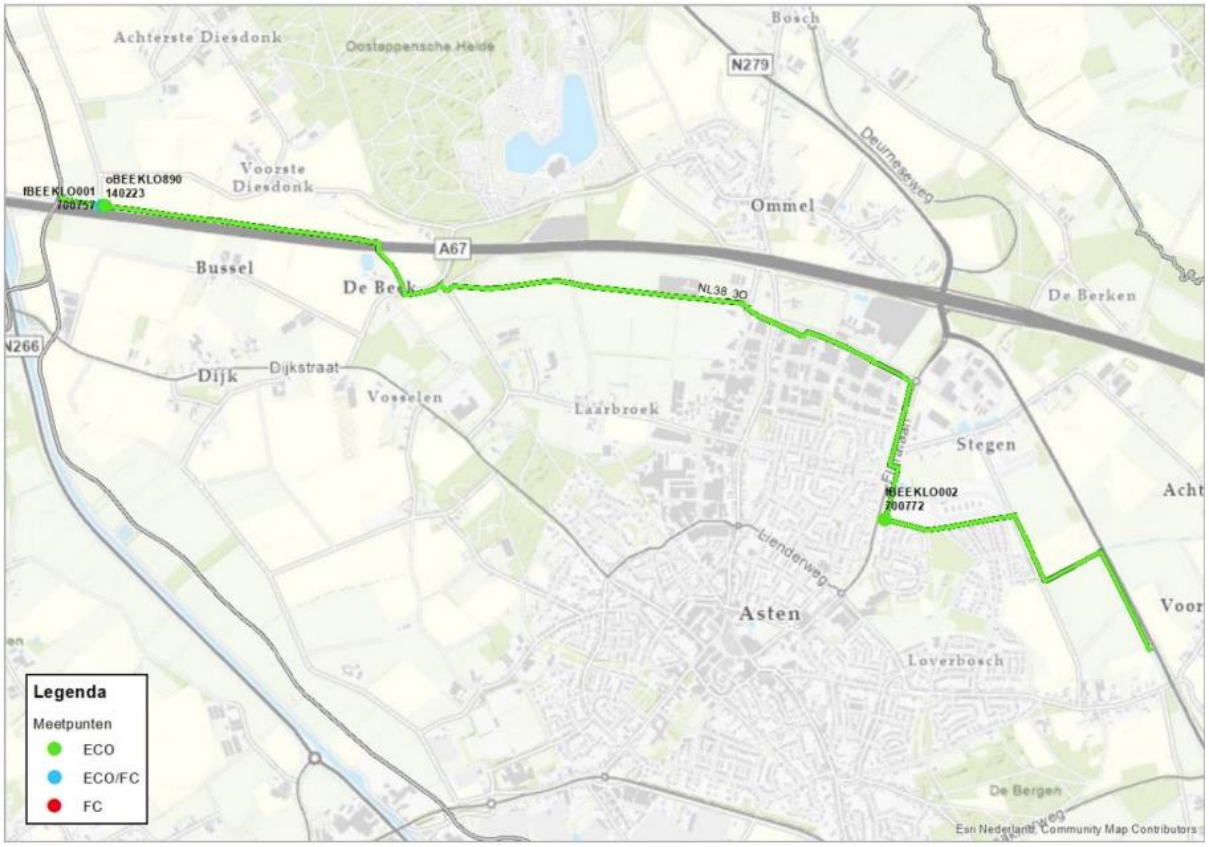

Figuur 7.30: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Beekerloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Chloride Temperatuur	Macrofauna Overige waterflora Vis

Inrichting

Het deel van de Beekerloop ter hoogte van de bebouwde kom van Asten is al ingericht met een nvo (2,4 km). De rest van het waterlichaam (circa 4 km) moet nog gebeuren.

Figuur 7.31: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, rood = nog niet gestart (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Om de doelen voor macrofauna, overige waterflora en vis te halen is voldoende stroming in de Beekerloop nodig. Hiervoor is minder verstuwing en meer ruimte voor water nodig. Dit vraagt om beekherstel in plaats van de geprogrammeerde realisatie van een nvo. De kansen voor beekherstel zijn beperkt, zeker in het bovenstroomse stuk waar al een nvo ligt. Het hoogst haalbare in de Beekerloop, gelet op de stedelijke omgeving en de snelweg, lijkt het optimaliseren van de inrichting via realisatie van de nvo en beschaduwing in het benedenstroomse deel van de Beekerloop om zo de temperatuur van het water te matigen. In het deel langs de snelweg zijn kansen voor beschaduwing, mits aan de overzijde een semi verhard onderhoudspad gerealiseerd kan worden. Aan deze zijde is de grond erg moerig waardoor dit in de huidige staat niet geschikt is om het onderhoud vanaf uit te voeren. Er liggen wellicht kansen voor grondverwerving aan de noordzijde om een onderhoudsstrook te kunnen realiseren.

Beheer en onderhoud

Aan de Floralaan is een gevaarlijke onderhoudssituatie. De bomen in de berm tussen de Floralaan en Beekerloop zorgen voor een belemmering van het onderhoud. De kap van de bomen is niet bespreekbaar. Daarom is de oplossing het treffen van de juiste verkeersmaatregelen zodat er veilig gewerkt kan worden, zie hiervoor het deel onder 'inrichting'.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Waterlichaam specifieke bronnen is mogelijk het water vanuit het Peelkanalen systeem.

Daarnaast lozen meerdere overstorten van Asten op de Beekerloop, waar ook overstorten vanuit de industrie zitten. Dit zijn meerdere potentiële bronnen van de bovenstaande stoffen in de Beekerloop. Aangeraden wordt om de bovenstaande stoffen bovenstrooms en benedenstrooms te meten in de Beekerloop om te onderzoeken of (een deel van) de bovenstaande stoffen vanuit de Beekerloop in de Aa terecht komen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

Ammonium overschrijdt al jaren zowel de zomerjaargemiddelde norm als de MAC norm in de Beekerloop. Fosfor totaal overschrijdt ook de zomerjaargemiddelde norm. In de Beekerloop ligt enkel bovenstrooms, net voor de uitstroom naar de Aa een meetpunt. Om te onderzoeken of ammonium en fosfor totaal uit inlaat water komt of uit de Beekerloop moet benedenstrooms in de Beekerloop ook nutriënten worden meten.

De grootste bronnen van fosfor totaal zijn de landbouw en onbeïnvloedbare bronnen. Als blijkt dat ammonium en fosfor totaal wordt toegevoegd in de Beekerloop, ligt het handelingsperspectief met name op emissiereductie vanuit de landbouw.

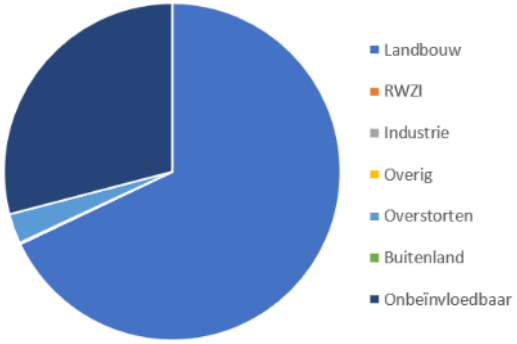

Figuur 7.32: Bronnen stikstof Beekerloop (Schipper et al. 2024)

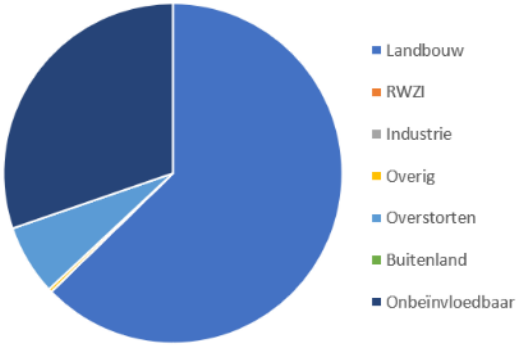

Figuur 7.33: Bronnen fosfor Beekerloop (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Chloride

Het oordeel voor chloride is matig. Er is één meetpunt waar chloride wordt gemeten. Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden. Mogelijk dat de aanwezigheid van een potgrondbedrijf aan de Brandseloop (die uitmondt in de Beekerloop) zorgt voor een verhoogd gehalte aan chloride.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oBEEKLO890	10%	3	30

Uit de meetdata blijkt dat er zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 3% van de stikstof en 7% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.13: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Asten	Asten	85.000	690	80	2.300	35
Asten	Ommel	8.500	80	10	500	-
Totaal		93.500	770	90	2.800	35

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Op de Beekerloop zit een bedrijf die potgronden en substraten opslaat waar mogelijk ammonium en/of chloride vanaf zou kunnen komen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Asten	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie van beekherstel in plaats van nvo om de biologische doelen te kunnen halen
2. Als beekherstel niet mogelijk is: uitvoeren resterende opgave nvo inclusief beschaduwing en met de randvoorwaarde dat aan de noordzijde op een goede wijze het onderhoud uitgevoerd te kunnen worden.

3. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, ammonium, kobalt, zink*)
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, chloride*)

Beekgraaf (NL38_2I)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Beekgraaf is een kunstmatig aangelegde watergang die een bijdrage levert aan de waterverdeling rondom Veghel. De waterloop is voor een groot deel een gegraven sloot. Slechts bij de monding van de watergang in de Aa (NL38_1D) zijn enkele kenmerken van een beekdal te herkennen. Dit is echter zeer beperkt. Daarom is deze watergang getypeerd als (M1) gebufferde sloot. De Beekgraaf wordt gevoed door de Leijgraaf (NL38_2G).

In figuur 7.34 is de Beekgraaf met de KRW-meetpunten weergegeven.

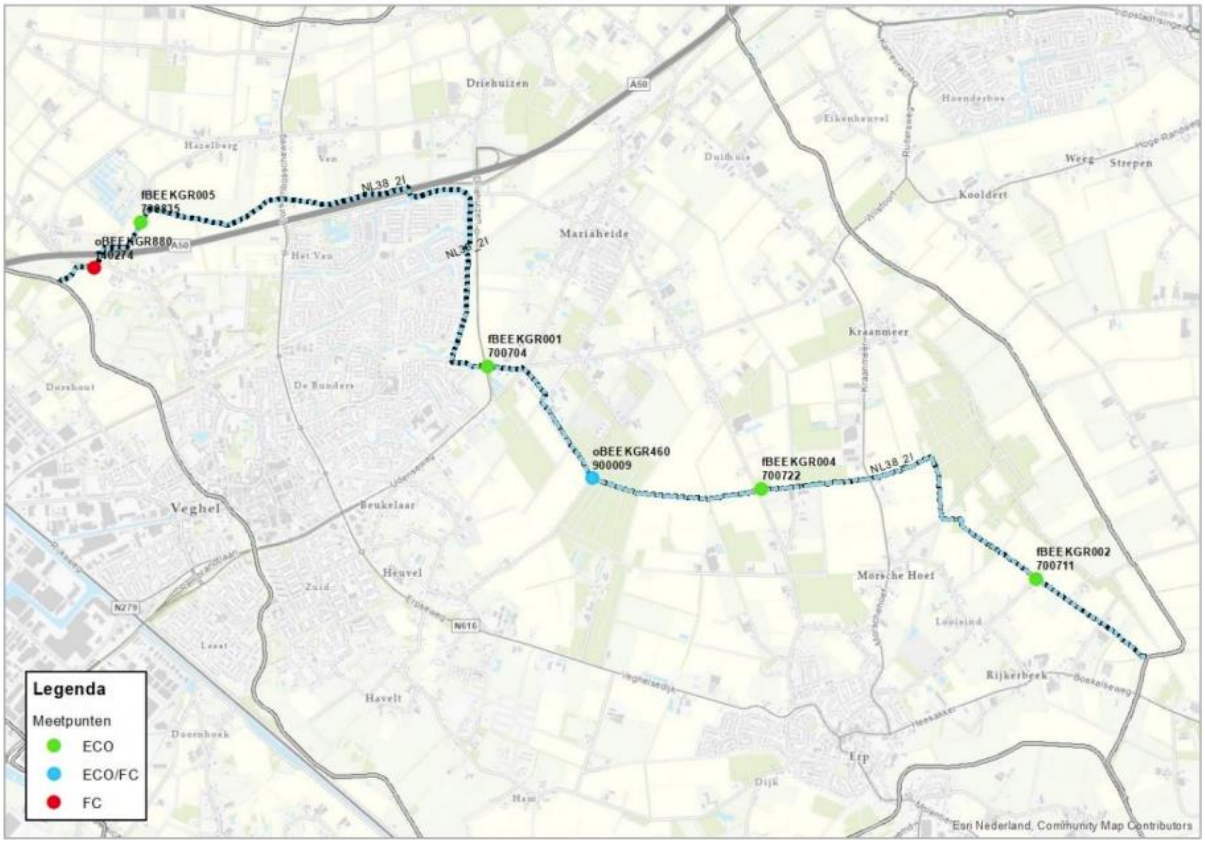

Figuur 7.34: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Beekgraaf (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal	Macrofauna Overige waterflora Vis

Inrichting

Op de gehele Beekgraaf ligt een nvo opgave. 1,9 km is gerealiseerd. Er is nog een restopgave van circa 9,2 km.

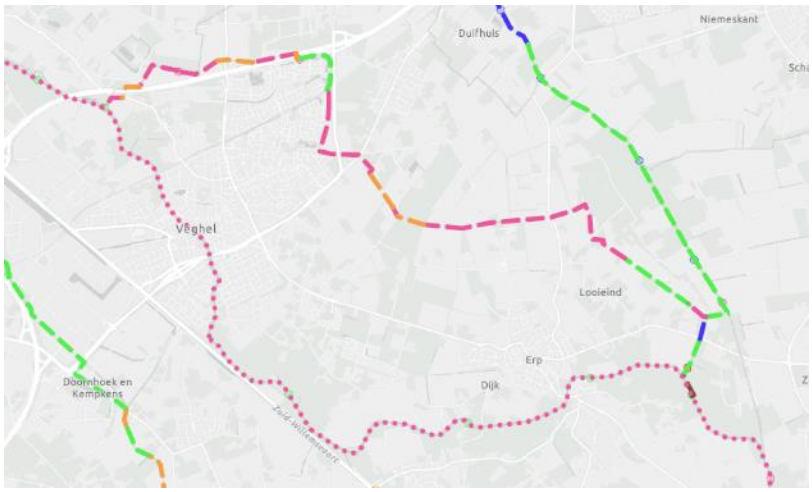

Figuur 7.35: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Rondom de Beekgraaf komen veel ontwikkelingen op ons af, te weten nieuwbouw, het afkoppelen van hemelwater en mogelijke groei van containervelden. In de praktijk worden wateroverlast knelpunten ervaren. Om te weten hoe de Beekgraaf nu functioneert én in de toekomst na alle ontwikkelingen die er gaan plaatsvinden zal een watersysteemanalyse worden uitgevoerd. Deze analyse is voor nu alleen gericht op waterkwantiteit. Dit betekent dat we enkel de nvo realiseren waar mogelijk, dit is niet het hoofddoel van het huidig lopend project. Dit betekent dat er in de toekomst waarschijnlijk een aanvullend project opgestart moet worden om de restopgave nvo te realiseren.
Daarnaast wordt er bij nieuwbouwontwikkelingen langs de Beekgraaf zoveel mogelijk gekeken naar koppelkansen om de nvo meteen mee in te richten.

Beheer en onderhoud

De Beekgraaf kent een hoge maaifrequentie. Hij wordt 4 à 5 keer per jaar gemaaid. Een hoge maaifrequentie is ongunstig voor de biologie. De capaciteit van de watergang is te krap om minder te kunnen maaien. We maaien vanuit ecologische wens het laatste jaar ¾ bodem en 1 talud in plaats van volledige bodem en 1 talud. Effect hiervan kunnen we pas over enkele jaren meten.
Over de lengte van de Beekgraaf zijn er locaties waar veel waterplanten groeien en locaties waar we bijna niets aantreffen. Onderzoek moet gedaan worden om de oorzaak te vinden.
De Beekgraaf bevat veel bagger. Dit komt door achterstallig onderhoud. Volgens planning is de Beekgraaf nu aan de beurt om gebaggerd te worden.
Langs de Beekgraaf komen we de exoot hemelboom tegen. Tot nu toe is deze nog niet bestreden. Om deze te bestrijden moet hij volledig uitgegraven worden. Overige exoten zijn hier op dit moment niet bekend.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In het gebied zelf zit geen rwzi maar er wordt via de Aa wel water van rwzi Aarle-Rixtel ingelaten en er wordt enkele weken per jaar water ingelaten van rwzi Dinther. Verder zijn er regenuitlaten uit Veghel en liggen er veel containervelden in het gebied van de Beekgraaf. In de Beekgraaf zitten meerdere mogelijke bronnen van de bovenstaande stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

De concentratie ammonium wordt op het meest bovenstroomse meetpunt, in het midden van de Beekgraaf, rond de zomerhalfjaargemiddelde norm aangetroffen, met een hoge MAC norm overschrijding in 2022 en een lagere MAC norm overschrijding in 2023. Op het meetpunt verder benedenstrooms, voor rwzi Dinther liggen de concentraties rond de zomerhalfjaargemiddelde norm met enkele lage MAC normoverschrijdingen. Op het meetpunt na de inlaat van rwzi Dinther liggen de gehaltes een stuk hoger met meerdere hoge MAC norm overschrijdingen per jaar. De invloed van rwzi Dinther is duidelijk meetbaar. Het gemiddelde van de drie meetpunten samen wordt beoordeeld. Door de hoge concentraties op het meetpunt na rwzi Dinther zal ammonium pas aan de norm kunnen gaan voldoen als rwzi Dinther effluent loost waarbij aan de oppervlaktewater norm van ammonium wordt voldaan. Verder is er winst te behalen door emissiereductie van landbouw en het ontkoppelen van overstorten.

De concentraties stikstof totaal en fosfor totaal op de twee meetpunt bovenstrooms van rwzi Dinther liggen grotendeels boven de zomerhalfjaargemiddelde norm met veel hoge pieken. Op het meetpunt na de inlaat van rwzi Dinther worden structureel hoge concentraties stikstof totaal en fosfor totaal gemeten. Handelingsperspectief is het verbeteren van effluent van rwzi Dinther. Hier is gepland 2025-2026 een nutriëntverwijderingsfilter te plaatsen voor betere zuivering op stikstof totaal en fosfor totaal. Verdere emissiereductie zou kunnen komen bij de landbouw (landelijk beleid) en verminderen van overstorten.

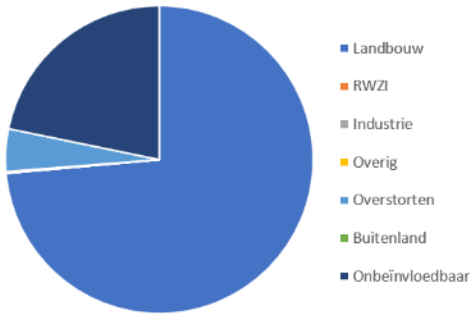

Figuur 7.36: Bronnen stikstof Beekgraaf (Schipper et al. 2024)

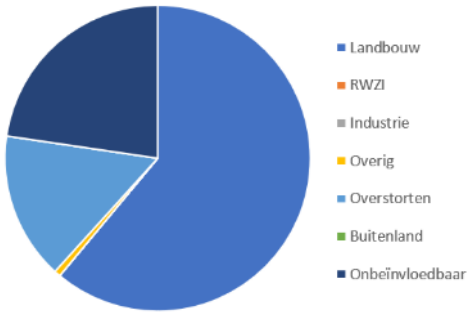

Figuur 7.37: Bronnen fosfor Beekgraaf (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Rwzi Dinther is al jaren terug naar voren gekomen als locatie waar effluent een belangrijke bronroute is voor de aanvoer van Zn naar het oppervlaktewatersysteem. Bovendien was er een stijgende trend te zien in de concentraties benedenstrooms (periode 2010-2016). Wanneer naar de ontwikkeling van 2017 tot en met 2023 wordt gekeken, dan is te zien dat er geen sprake meer is van een stijgende trend (Rapport 'Zink in oppervlaktewater, Bijdrage via effluent van onze rwzi's, Van Zuilichem & Bertens Zorzano, 2024). De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Voor wat betreft kobalt in de Aa boven- en benedenstrooms de instroom van de Beekgraaf zijn de concentraties nagenoeg gelijk. Effluent van rwzi Dinther vormt daarmee geen belangrijke bron voor kobalt in de Aa.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevinden zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.14: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oBEEKGR460	4%	1	24
oBEEKGR800	3%	2	74
oBEEKGR801	0%	0	3
oBEEKGR880	15%	11	74
oBEEKGR881	0%	0	3

Uit de meetdata blijkt dat op drie van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-ochtends nog lager zijn.

Rwzi Dinther loost op ca 850 meter bovenstrooms van het punt waar de Beekgraaf uitmond in de Aa. In dat deel lig zich meetpunt oBEEKGR880. Dat meetpunt wordt daardoor beïnvloed door het effluent van de rwzi.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Rwzi Dinther loost op ca 850 meter bovenstrooms van het punt waar de Beekgraaf uitmond in de Aa. En enkele weken tot een kwartaal per jaar wordt effluent van rwzi Dinther door de Hazelbergse Loop ingelaten naar de Leijgraaf om droogval te voorkomen en de inlaat naar de Wambergse Beek door te laten gaan.

Op rwzi Dinther is de bouw van de ozon-installatie afgerond (medicijnrestverwijderingsstap). Om tot een verdere reductie van de lozing aan nutriënten te komen, zijn we voor rwzi Dinther bezig om de aanvullende zuiveringsstap te ontwerpen.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 4% van de stikstof en 16% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.15: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Meierijstad	Erp	5.500	50	10	300	-
Meierijstad	Mariaheide	5.500	50	10	300	-
Meierijstad	Veghel	67.000	170	20	200	10
Totaal		78.000	270	40	800	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Er zit in dit gebied één grote aardbeienplantenteler. Deze teelt op reguliere velden waar het proceswater moet worden hergebruikt maar ook op noodtrayvelden. Bij de teelt wordt veel (grond-)water gebruikt en kans op afstroom naar oppervlaktewater is groot. In het proceswater zitten veel meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Samen met gemeente Meierijstad en Provincie Noord-Brabant, teler en waterschap wordt in een samenwerking gekeken of telen op stellingen een alternatief kan zijn voor minder verbruik van (grond-)water en gebruik/afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen.

Brabant Water loost op een A-watergang die uitkomt op de Beekgraaf. Brabant Water heeft nu alleen een vergunning voor het lozen van ijzer. In oktober 2024 is onderzoek gedaan of Brabant Water mogelijk meer zware metalen loost. Af en toe wordt aluminium gemeten maar geen andere zware metalen. Hiermee is Brabant Water uitgesloten als mogelijk bron voor zware metalen.
Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Meierijstad	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw, met o.a. ook aandacht voor het effect van de vele drainage
Landbouw, provincie, gemeente	Onderzoek naar verantwoorde manier van aardbeienteelt

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren gebiedsspecifieke watersysteemanalyse.
2. De nvo-opgave realiseren afhankelijk van de uitkomsten uit de gebiedsspecifieke systeemanalyse.
3. Onderzoeken waarom de waterplanten zich niet verder ontwikkelen.
4. Zorgen voor meer ruimte, zodat het onderhoud minder frequent hoeft te worden gedaan
5. Aanpak grote hoeveelheden bagger
6. Aanpak exoot Hemelboom
7. Onderzoeken of telen op trays bij aardbeienplantenteelt een alternatief kan zijn.
8. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
9. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, chloride*)
10. Verbeteren effluentkwaliteit rwzi Dinther (*stikstof, fosfor*)
11. Optimaliseren rwzi Dinther gericht op beperken ammonium
12. Onderzoeken of en wanneer aanvullende buffering mogelijk is bij rwzi Dinther (*ammonium*)

Beekgraaf
Legend

Biezenloop (NL38_1I)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam voorziet de landbouwgebieden ten zuidwesten van Veghel van water. Het bovenstroomse uiteinde is verbonden met de Zuid-Willemsvaart. Bij Beek en Donk wordt water uit de Zuid-Willemsvaart (NL38_5D) ingelaten en de watergang mondt uit in de Aa (NL38_1D). Het dominante type van dit waterlichaam is (M1a) zoete, gebufferde sloot. Het benedenstroomse deel in het Wijboschbroek loopt door een bosgebied en is vrij breed en ondiep. Dit deel heeft R4 trekjes. Het gedeelte voorbij Veghel loopt door een meer open agrarisch landschap en wordt gebruikt als aanvoersloot. Hier is de Biezenloop vooral een smalle, niet beschaduwde, cultuurtechnisch vormgegeven waterloop met plaatselijk soms smalle natuurvriendelijke oevers in het kader van een EVZ. Dit deel vertoont de karakteristieken van een M1a.

In figuur 7.38 is de Biezenloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

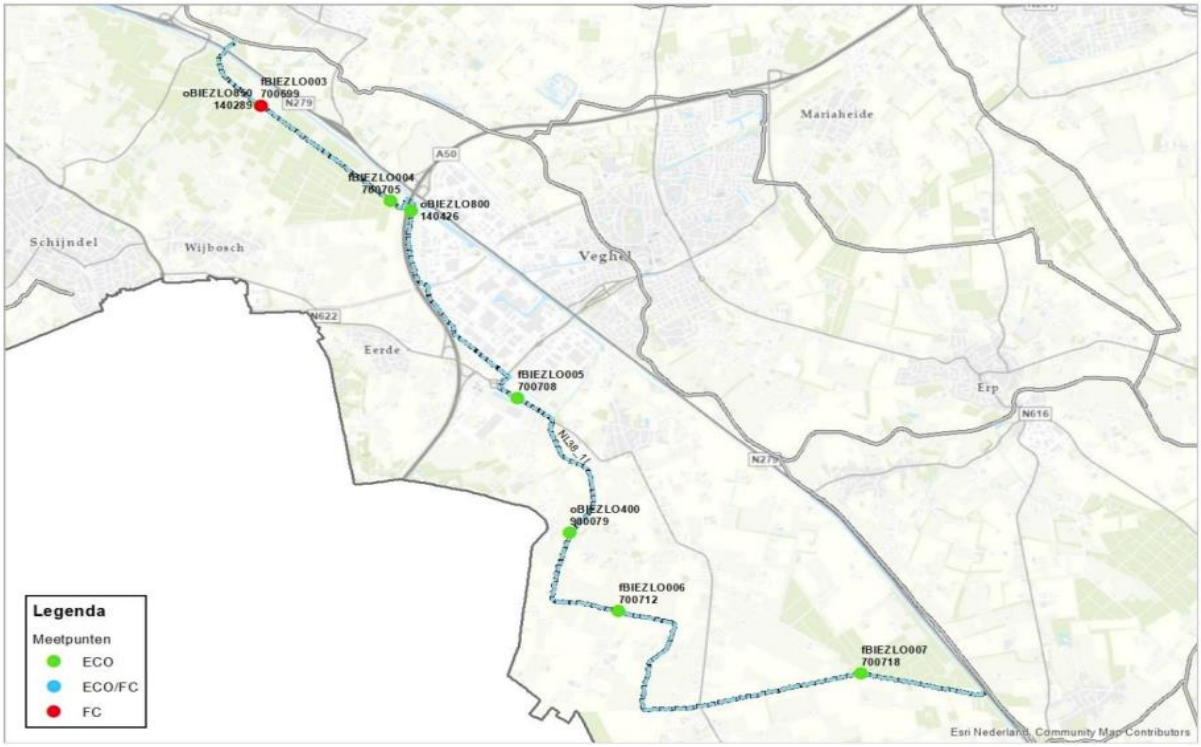

Figuur 7.38: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Biezenloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som 6 PBDE's Som heptachloor/heptachloorepoxide Benzo(a)antraceen Kobalt Zink Ammonium	Voldoet	Macrofauna Overige waterflora

Inrichting

Op de gehele Biezenloop ligt een opgave NVO. Het benedenstroomse gedeelte hiervan (circa 8,1 km) is al ingericht. Het bovenstroomse deel (9,1 km) moet nog worden ingericht..

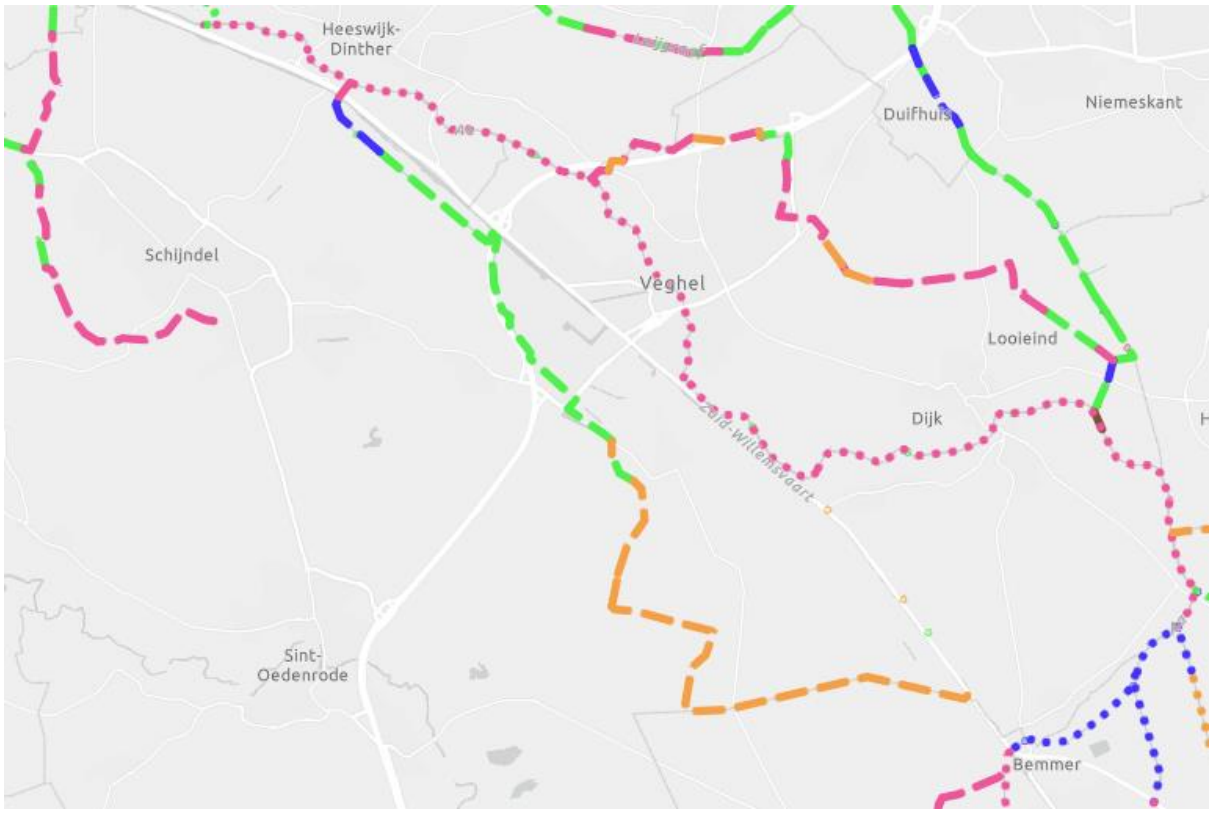

Figuur 7.39: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

De nog in te richten nvo ligt net ten noorden van Mariahout en 'ontspringt' daar vanuit de Zuid-Willemsvaart en stroomt dan richting Veghel. Het nog in te richten deel van de Biezenloop ligt in agrarisch gebied. De aanwezige gewassen bestaan hoofdzakelijk uit grasland, mais en aardappelen (bron: basisregistratie gewaspercelen). Op dit moment heeft het waterschap geen grond in eigendom, buiten het eigendom van de waterloop zelf. Ook de gemeente of TBO heeft geen tot nauwelijks grond in eigendom in dit gebied.

Het profiel van de Biezenloop is in de huidige situatie te krap om zowel de wateraanvoer functie als de ecologische functie te kunnen vervullen. Het realiseren van een ecologische inrichting die daadwerkelijk bijdraagt aan het bereiken van het KRW doel is mogelijk, maar alleen door middel van herinrichting waarbij een flauwe oever gecreëerd wordt en waarbij tevens voldoende doorstroomprofiel overblijft voor wateraanvoer en die tevens eenzijdig onderhoudbaar is. Hiervoor is grondaankoop noodzakelijk. Momenteel is de inschatting dat dit op vrijwillige basis op korte termijn lastig wordt. Als de nvo op korte termijn gerealiseerd moet worden, zou er gekeken moeten worden naar het volledig instrumentarium.

Om de benodigde ruimte te beperken is het wellicht een optie om het geheel van de huidige wateraanvoer te optimaliseren. Zoals gezegd legt het water nu een erg lange weg af om tot aan Den Dungen te komen. Indien er bijvoorbeeld een inlaat vanuit de Zuid-Willemsvaart ter hoogte van Zijtaart zou komen of wellicht nog voorbij Veghel, dan ontstaan er andere mogelijkheden voor de Biezenloop ten zuiden van Veghel ten aanzien van inrichting en beheer. Wellicht dat de verbreding van de N279 hiervoor mogelijkheid biedt in de toekomst.

Er is een onderscheid gemaakt binnen alle nog te realiseren nvo's tussen de nvo's die ecologisch het meeste toegevoegde waarde hebben en de overige nvo's (basis-nvo). De Biezenloop is een basis nvo.
De capaciteit van de Biezenloop is krap mede door alle ontwikkelingen die de laatste jaren hebben plaatsgevonden. Kan de Biezenloop de toekomstige ontwikkelingen zoals nieuwbouw en afkoppelen aan? Om te weten hoe de Biezenloop nu functioneert en in de toekomst zal een watersysteemanalyse worden uitgevoerd.
Bij nieuwbouwontwikkelingen, afkoppelen van hemelwater, uitbreiding N279 langs de Biezenloop wordt zoveel mogelijk gekeken naar een koppelkans om de NVO meteen mee in te richten.

Er loopt een project in Wijboschbroek gericht op het realiseren van de goede hydrologische situatie in de Natte Natuurparel. In dit project wordt de NVO die in het Wijboschbroek ligt meegenomen en ingericht. Dit draagt bij aan de doelen voor de biologie.
Wellicht is het mogelijk om de afvoer naar de Aa eerder af te takken (net onder de A50 door) zodat er geen gebiedsvreemd water door Wijboschbroek loopt

Beheer en onderhoud

De Biezenloop kent een hoge maaifrequentie. Hij wordt 2 a 3 keer per jaar gemaaid. Een hoge maaifrequentie is ongunstig voor de biologie. De huidige maaifrequentie is gerelateerd aan de wateraanvoerfunctie. Er zou eventueel minder frequent gemaaid kunnen worden als we een inlaat bij Zijtaart kunnen realiseren, waardoor er een kortere aanvoerroute ontstaat. Hierdoor ontstaat er in het bovenstroomse deel ruimte voor ecologische ontwikkeling. Deze nieuwe inlaat kan wellicht in de toekomstige ontwikkelingen van de N279 meegenomen worden. Hiervoor loopt nu het omgevingsproces.

Monitoring en onderzoek

De Biezenloop is benedenstrooms, nabij Veghel, omringd door diverse grote industrieterreinen die hun regenwater deels lozen op de Biezenloop. Mogelijk is dit hemelwater verontreinigd wat een negatief effect kan zijn op de waterkwaliteit en biologie. Voordat de Biezenloop uitmondt in De Aa stroomt deze door de natte natuurparel Wijboschbroek.

Er is veel slibophoping in deze waterloop. De benedenloop is veel beschaduwd waardoor er veel bladinval is. Bovenstrooms is voornamelijk landelijk gebied. Hierdoor moet er veel gebaggerd worden. Dit heeft directe invloed op de parameters macrofauna en overige waterflora, maar ook op de nutriënten in de waterloop.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In de huidige situatie worden de beken vooral gevoed vanuit de Zuid-Willemsvaart. Het is mogelijk dat (een van de) bovenstaande stoffen wordt ingelaten uit de Zuid-Willemsvaart. Daarnaast loopt de Biezenloop deels door het bedrijventerrein ten zuidwesten van Veghel, waar ook hemelwater vanaf stroomt. Het stedelijk water van Veghel komt ook uit op deze waterloop en is een mogelijk bron van PAK's en PBDE's.

<u>Ammonium</u>
In de Biezenloop ligt bovenstrooms, voor de uitstroom naar de Aa, een meetpunt. Op dit meetpunt liggen de concentraties ammonium rond het zomerhalfjaargemiddelde en wordt in 2021 en 2023 de MAC norm overschreden. Als geen pieken ammonium meer worden aangetroffen in de Biezenloop dan voldoet de Biezenloop aan de normen voor ammonium. De grootste bronnen in de Biezenloop is de landbouw, overstorten en onbeïnvloedbare bronnen. Het handelingsperspectief voor landbouw is emissiereductie en het afkoppelen van riooloverstorten helpt bij het reduceren van het effect van overstorten.

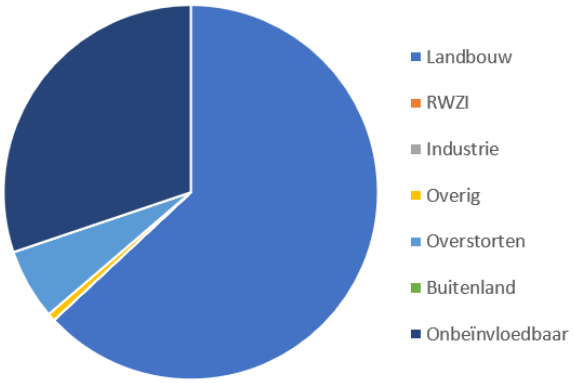

Figuur 7.40: Bronnen stikstof Biezenloop (Schipper et al. 2024)

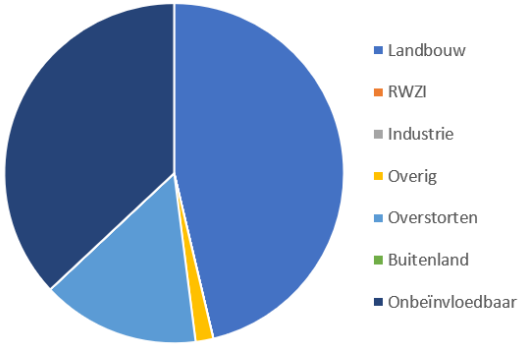

Figuur 7.40: Bronnen fosfor Biezenloop (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Luisbroekse Wetering en Hedikhuizense Maas wordt enkel de jaargemiddelde norm voor kobalt overschreden. Naar alle waarschijnlijkheid zal de normaanpassing voor kobalt ervoor zorgen dit waterlichaam gaat voldoen voor kobalt. Aanbevolen wordt om deze normaanpassing af te wachten.

De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich twee meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.16: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oBIEZLO400	0%	0	6
oBIEZLO850	0%	0	30

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur ’s-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur ’s-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi’s op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 6% van de stikstof en 15% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.17: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Meierijstad	Eerde	9.000	70	10	300	5
Meierijstad	Schijndel	45.000	400	70	2.500	15
Meierijstad	Veghel	125.500	1.240	200	7.500	55
Meierijstad	Wijbosch	11.000	80	10	500	5
Meierijstad	Zijtaart	5.500	40	10	100	-
Totaal		196.000	1.830	300	10.900	80

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Op de Biezenloop wordt door bedrijventerrein ten zuidwesten van Veghel hemelwater geloosd op de Biezenloop. Mogelijk liggen hier oorzaken van het voorkomen van normoverschrijdende stoffen.

Er loost een WKO (warmte koude opslag) op de Biezenloop. De invloed van WKO hangt af van de hoeveelheid dat wordt geloosd, de chemische samenstelling van het geloosde water en het soort water waarop de WKO loost. Het effect van de lozingen op de ecologie wordt vooral beïnvloed door de temperatuur van het geloosde spuiwater en de CL-concentratie (zoutgehalte). In de vergunning staan dat de lozing niet meer dan 125 m^3/uur en in totaal niet meer dan 1000 m^3/jaar mag bedragen. Normaliter vindt de lozing circa 2 keer per jaar plaats. De lozing is dusdanig klein en infrequent dat geen effect wordt verwacht op de ecologie.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Meierijstad	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Slibophoping oplossen (zie hoofdstuk 6.4)
2. Onderzoeken hoe het bedrijventerrein invloed heeft op de waterkwaliteit
3. Uitvoeren gebiedsspecifieke watersysteemanalyse.
4. Realisatie 9,1 km nvo: Haalbaarheidsanalyse uitvoeren om te bepalen of de nvo-opgave gerealiseerd kan worden door middel van een flauw talud, evt verruimen van de Biezenloop afhankelijk van de systeem analyse en een goede inschatting qua grondpositiekansen. Verschil in onderhoud maken tussen het doorstroomprofiel en aangelegde nvo. Hierdoor mogelijk maaifrequentie omlaag. (*macrofauna, overige waterflora*)
5. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

Biezenloop
Natuur
Veel hemelwater afvoeren
natte hoek
korte route
Veel onderhoud nodig

Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop (NL38_6P)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Grotendeels niet

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam bestaat uit de Bossche Sloot en de Vlijmensch Vensche Hoofdloop. De Vlijmensch Vensche Hoofdloop is duidelijk een gegraven waterloop die tot de sloten behoort. De Bossche Sloot is een watergang die in het oorspronkelijke tracé van de Zandleij ligt, in het verlengde van de Zandleij in het beheergebied van De Dommel. Door het graven van het Drongelens kanaal zijn deze systemen gescheiden. Het waterlichaam heeft vooral het karakter van een sloot en is daarom getypeerd als gebufferde sloot (M1a). In de huidige situatie is de Vlijmens Vensche hoofdloop een eigenstandig watersysteem.

In figuur 7.41 is de Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.41: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink	Stikstof totaal	Overige waterflora Vis

Inrichting

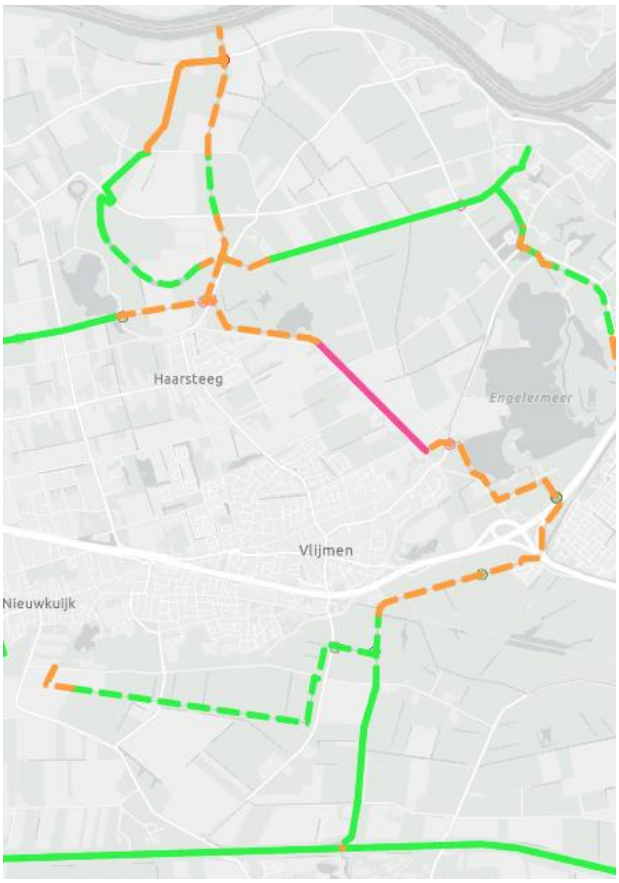

Figuur 7.42: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

De Vlijmens Vensche hoofdloop is nagenoeg helemaal ingericht. Bovenstrooms hiervan liggen nog actief agrarisch gebruikte gronden en er kan dus nog afspoeling van nutriënten en/of gewasbeschermingsmiddelen plaatsvinden. De wens is om deze gronden te verwerven en in te richten als natuur (NNB). De Nieuwe Bossche sloot is voor circa 2,5 km ingericht. Circa 9 km dient nog gerealiseerd te worden. Hiervan is circa 7 km opgenomen in het clusterproject nvo en 2 km is onderdeel van een project vanuit het GOL. Deze 2 km ligt al enige tijd stil vanwege een Raad van State procedure. De verwachting is dat in het voorjaar van 2025 een uitspraak volgt en dat zou betekenen dat we in 2026 zouden kunnen gaan uitvoeren.

De vegetatie en nutriënten zijn in dit waterlichaam erg bepalend voor het halen van de KRW. Het is niet volledig duidelijk waarom de overige waterflora hier achterblijft. Wel moet nog een groot deel van dit waterlichaam ingericht worden met een nvo. De verwachting is dat na de inrichting verdere verbetering van de EKR's optreed. Sinds 2023 is het maaibeheer hier aangepast van volledig profiel maaien naar ¾ bodem en 1 talud, wat een positieve werking zou moeten hebben op de waterflora. Daarnaast zijn er plekken waar de Grote Waternavel zich bevind. Deze concurreert met de inheemse soorten en moet daarom actief beheerd worden.

Belangrijk om te vermelden is dat de Vlijmens vense hoofdloop en een deel van de Bossche sloot de status 'Natura 2000' hebben.
In de Gebiedsgerichte Aanpak Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek wordt gewerkt aan de verschillende doelen in dit gebied. In een eerste fase wordt uitgewerkt hoe peilverhoging in de Vughtse Gement kan bijdragen aan een grotere kwelstroom naar het Natura2000 gebied.

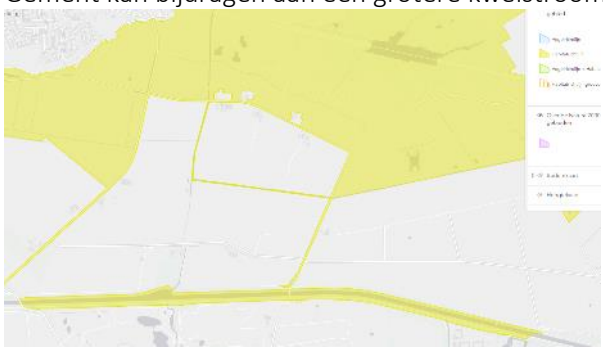

Figuur 7.43: Natura2000 gebied

Beheer en onderhoud

Grote waternavel is aanwezig in dit gebied.
Het ingerichte deel van de Bossche sloot wordt gedomineerd door riet.

Monitoring en onderzoek

Het meest bovenstroomse meetpunt in de Bossche Sloot ligt vlak na de inlaat van het Drongelens Kanaal. Dit water is zeer vergelijkbaar met het Drongelens Kanaal en heeft weinig invloeden van de Bossche Sloot, daarmee is het meetpunt ook niet representatief. Aangeraden wordt om dit meetpunt te verplaatsen naar een verder benedenstrooms punt of om dit meetpunt te laten vervallen.

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. De Bossche Sloot ontvangt naast gebiedseigen water ook water uit het Drongelens Kanaal. In het Drongelens Kanaal kan potentieel de bovenstaande stoffen zitten. Daarnaast ligt de Bossche Sloot in het verlengde van de Zandleij, waaruit mogelijk ook de bovenstaande stoffen kunnen komen.

Ammonium en stikstof totaal

Op het meest bovenstroomse meetpunt in de Bossche Sloot liggen de concentraties ammonium rond de zomerjaargemiddelde norm en wordt de MAC norm in 2020, 2021 en 2023 overschreden. Verder benedenstrooms op het meetpunt in de Vlijmensch Vensche Hoofdloop ligt de concentratie ammonium onder de zomerhalfjaargemiddelde norm en onder de MAC norm. Op het meest benedenstroomse meetpunt ligt de concentratie ammonium grotendeels onder de zomerhalfjaargemiddelde norm en wordt in 2023 de MAC norm overschreden. De bovenstroomse concentraties ammonium zijn het hoogste. Zoals hierboven wordt benoemd is dit meetpunt niet representatief en wordt aangeraden om dit meetpunt te verleggen of te laten vervallen. De inschatting is dat ammonium aan de normen gaat voldoen als het meetpunt veranderd.

Stikstof totaal ligt op het meest bovenstroomse boven de zomerjaargemiddelde norm. Verder benedenstrooms op het meetpunt in de Vlijmensch Vensche Hoofdloop ligt de concentratie stikstof totaal onder de zomerhalfjaargemiddelde norm. Op het meest benedenstroomse meetpunt ligt de concentratie stikstof totaal rond de zomerhalfjaargemiddelde norm. Verwacht wordt dat als het bovenstroomse meetpunt wordt verlegd of als het meetpunt kom te vervallen, dat stikstof totaal aan de normen gaan voldoen.

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Bossche Sloot en Vlijmensch Vensche Hoofdloop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich drie meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.18: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oBOSSSL870	0%	0	30
oBUITLO300	6%	1	18
oVLVELO530	23%	7	31

Uit de meetdata blijkt dat op twee van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 4% van de stikstof en 7% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.19: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Den Bosch	Hertogenbosch	1.500	20	-	200	-
Heusden	Hedikhuizen	500	-	-	-	-
Heusden	Vlijmen	49.500	470	80	2.700	15
Totaal		51.500	490	80	2.900	15

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente 's-Hertogenbosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Heusden	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren resterende opgave NVO (loopt via clusterproject NVO en project Voordijk/GOL)
2. Doorzetten van GGA Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek

3. Grote waternavel dusdanig beheren dat de ecologische doelen gehaald kunnen worden
4. Onderzoeken of en hoe de dominantie van riet een probleem vormt in het behalen van de ecologische doelen. Zo ja, dan hier een (beheer) actie aan koppelen. Houdt hierbij rekening met de Natura 2000 doelstellingen.
5. Onderzoeken of het meest bovenstrooms gelegen meetpunt wel representatief is (*ammonium, stikstof*)
6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, zink*)

Dieze (NL38_6J)

Type: R6
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Nee

Beschrijving watersysteem

In de Dieze komen de beeksystemen van Aa en Dommel bij elkaar, om vervolgens af te wateren naar de Maas via spuisluis Crèvecoeur. Ook is er een scheepvaartverbinding met de Maas via het kanaal Henriettewaard. De watergang is volledig omringd door stedelijk gebied en gekanaliseerd. De waterloop is zeer breed en zou op basis van breedte getypeerd kunnen worden als een (R7) langzaam stromende rivier/nevengeul op zand. Dit type is echter in Nederland voorbehouden aan de grotere rivieren zoals de Maas. Daarom is het waterlichaam als een R6 getypeerd. Doordat de Dieze door stedelijk gebied loopt en een belangrijke afwaterende functie heeft is zowel binnen als buiten het huidige profiel weinig ruimte om een inrichtingsproject te doen. Het waterlichaam wordt gevoed door de Stadsdommel, de StadsAa en de Zuid-Willemsvaart. Dit zijn allen aparte KRW-waterlichamen, die op hun beurt het water doorvoeren van een groter bovenstrooms gebied, met bijna alle rwzi's van waterschap De Dommel en de rwzi’s van waterschap Aa en Maas die afwateren op de Aa. Verder loost rwzi 's-Hertogenbosch op de Dieze. Deze rwzi vormt ongeveer 8% van het gemiddelde zomerhalfjaar debiet; in de winter is het aandeel van de rwzi lager.

In figuur 7.44 is de Dieze met de KRW-meetpunten weergegeven.

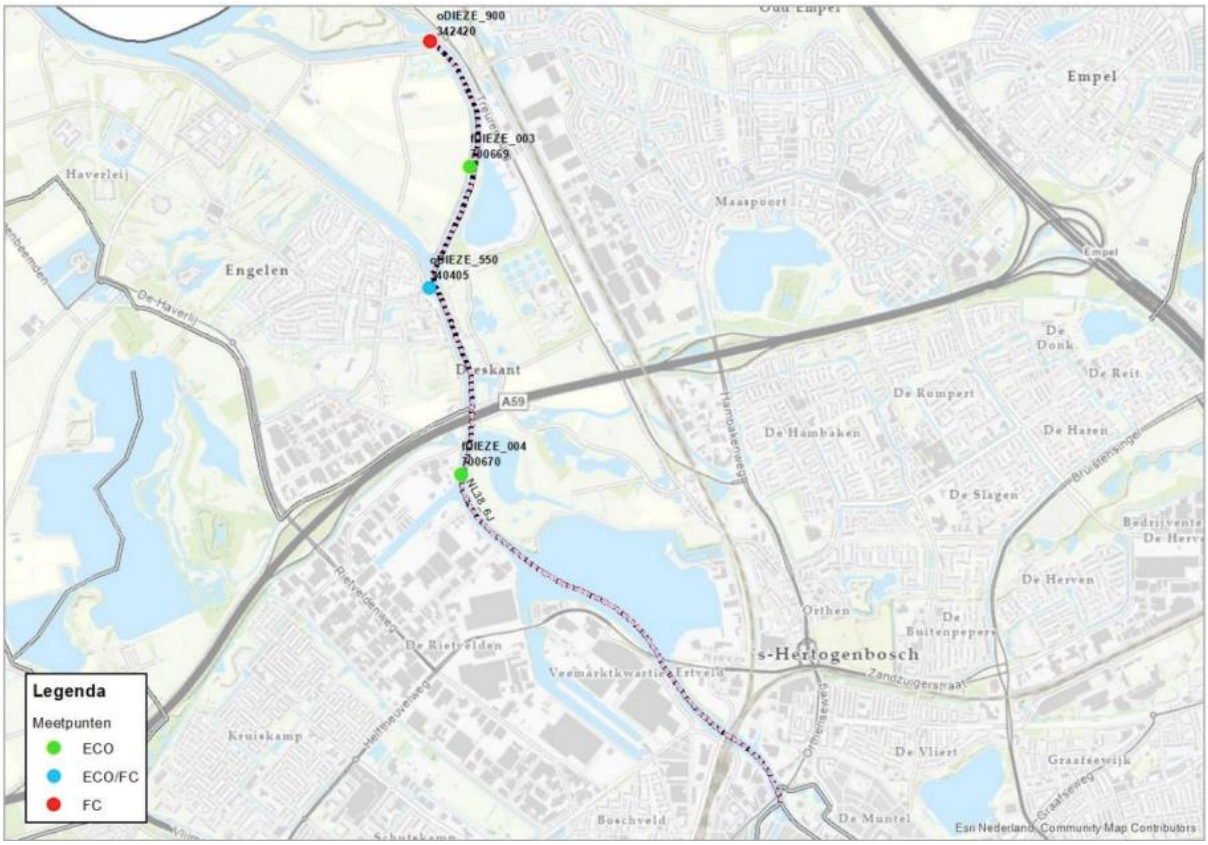

Figuur 7.44: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Dieze (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Flurantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som lineair/vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Benzo(a)antraceen Ammonium Zink	Stikstof totaal Fosfor totaal	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Figuur 7.45: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

In de Dieze is door middel van het aanleggen van een bekkenvispassage (in 2011) om spuisluis Crèvecoeur een toegangspoort voor vismigratie gerealiseerd voor het systeem van de Aa en de Dommel. In het kader van het project Diezemonding is in 2015 een nevengeul gerealiseerd in de Ertveldplas. Hiermee is ook invulling gegeven aan een klein stukje beekherstel. Dit is onvoldoende voor het behalen van de goede toestand. Er is te weinig variatie aan habitatten aanwezig. De resterende 6,6 km (dit is inclusief de Stads Dommel) dient nog gerealiseerd te worden. De Dieze dient minimaal als optimale vismigratieroute te kunnen fungeren.

Op ons eigendom aan de achterzijde van de RWZI Den Bosch zijn wellicht mogelijkheden om meanders en/of nevengeulen te creëren, o.a. als rustplaats voor vissen.
De aanwezige pleziervaart op de Dieze heeft een verstorende werking voor vissen, ook nabij de oevers.

Beheer en onderhoud

Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide, som 6 PBDE's en som lineair en vertakte PFOS

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal
De toestand voor zowel N als P in de Dieze is ongeveer 1,5 x de norm. De rwzi van 's-Hertogenbosch loost nu effluent van circa 12 mg N/l en 1.2 mg P/l op de Dieze. Dit is een factor 5x de KRW norm voor stikstof en een factor 10x de KRW norm voor fosfor. De lozing van rwzi effluent zorgt voor een toename in de gemeten concentraties N en P in de Dieze omdat in de Dieze twee KRW-meetpunten liggen (één bovenstrooms en één benedenstrooms van de rwzi). In een meetpunt bovenstrooms van de rwzi is de toestand ook niet op orde. Het bereiken van een goede toestand voor N en P zal voornamelijk komen door een betere toestand van bovenstroomse wateren omdat de Dieze het meest benedenstrooms ligt in het beheergebied en ook De Dommel op de Dieze afwatert.

Voor ammonium zijn er bovenstrooms van de rwzi incidenteel normoverschrijdingen; benedenstrooms veel meer en heftiger. De verwachting is dat maatregelen op de rwzi om de lozing van N-totaal te reduceren ook een aanzienlijke reductie geven op ammonium.

Zware metalen
In de Dieze worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Dieze. De rwzi is veruit de belangrijkste bron van zink. Echter door de waterinlaat en water uit bovenstroomse overstorten zit zink rond de norm bovenstrooms. Zink in het influent komt voor een deel uit diffuse, onbeïnvloedbare bronnen, maar kan mogelijk ook vanuit industriële lozers komen. De rwzi haalt – zonder dat hierop wordt gestuurd – een verwijderingsrendement van 75% op zink-totaal. (rapport v. Zuilichem en Bertens, zink op rwzi's bij Aa en Maas, 2024. De 75% is berekend op meetcijfers uit 2015).

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich drie meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.20: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDIEZE_400	0%	0	60
oDIEZE_550	0%	0	24
oDIEZE_900	5%	3	60

Uit de meetdata blijkt dat op één van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rwzi Den Bosch
Zoals eerder aangegeven speelt het effluent van de rwzi Den Bosch een grote rol in de waterkwaliteit in de Dieze. Er heeft hier reeds een renovatietraject plaats gevonden waar ook is ingezet op een verbetering van de effluentkwaliteit. Dit functioneert niet zoals gewenst. Eventuele aanvullende verbeteracties zijn afhankelijk van gerechtelijke procedure die hier over loopt.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.21: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Den Bosch	Hertogenbosch	889.000	7.620	1.110	39.600	340
Totaal		889.000	7.620	1.110	39.600	340

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	2.210.000	17.250	2.530	57.500	615

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Er zijn veel IBA's (interne behandeling afvalwater) in de omgeving van rwzi Den Bosch.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er naast de iba's andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

In de Ertveldplas is een ecologische verbetering mogelijk door de plannen om bagger toe te passen in combinatie met natuurontwikkeling. Dit heeft mogelijk een positief effect op de visstand.
Er spelen diverse ontwikkelingen langs en in het water vanuit de gemeente Den Bosch. Er worden gesprekken gevoerd of en hoe deze ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zonder negatieve gevolgen voor de opgaven van het waterschap.

Partij	Acties
Gemeente 's-Hertogenbosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
	Goed afstemmen tussen plannen en opgaven van gemeente en waterschap

Handelingsperspectief

1. Realiseren resterende kilometers beekherstel met voldoende ruimte voor verschillende habitats voor flora, macrofauna en vissen
2. Onderzoeken wat minimaal nodig is om een optimale vismigratieroute te realiseren op de Dieze, onder andere in combinatie met de aanwezige pleziervaart

3. Onderzoeken welke mogelijkheden ons eigendom op de RWZI Den Bosch biedt om een nevengeul en/of meander te realiseren.
4. Onderzoeken welke kansen de natuurontwikkeling mbv bagger biedt in de Ertveldplas ten aanzien van de KRW doelen
5. In gesprek blijven met de gemeente Den Bosch over het kunnen uitvoeren van zowel de projecten vanuit de gemeente als het realiseren van onze KRW opgaven. Hiervoor een interne koers en afwegingskader ontwikkelen (loopt)
6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, ammonium, zink*)
7. Optimalisatie van de zuivering gericht op ammonium in het effluent (*ammonium*)
8. Onderzoeken of zo ja wanneer de buffercapaciteit rond rwzi Den Bosch kan worden vergroot (*ammonium*)

Drongelens Kanaal (NL38_6H)

Type: M6a
Opgave: nvo
Ingericht: Volledig

Beschrijving watersysteem

Het Drongelens Kanaal is gegraven ten behoeve van het afvangen van piekafvoeren van de beken die naar 's-Hertogenbosch afwateren (de Aa, Dommel, Zandleij, Broekleij en enkele kleinere wateren). Daarnaast wordt vanuit het Drongelens Kanaal via twee gemalen water ingelaten voor de agrarische gebieden rondom Drunen en Vlijmen. Aan het begin van het kanaal zit een overlaat en het kanaal stroomt via de Bovenlandse sluis uit in de Maas. Er is geen scheepvaart op het kanaal. Vanwege deze kenmerken is het Drongelens Kanaal getypeerd als type M6a, groot ondiep kanaal zonder scheepvaart.

In figuur 7.46 is het Drongelens Kanaal met de KRW-meetpunten weergegeven.

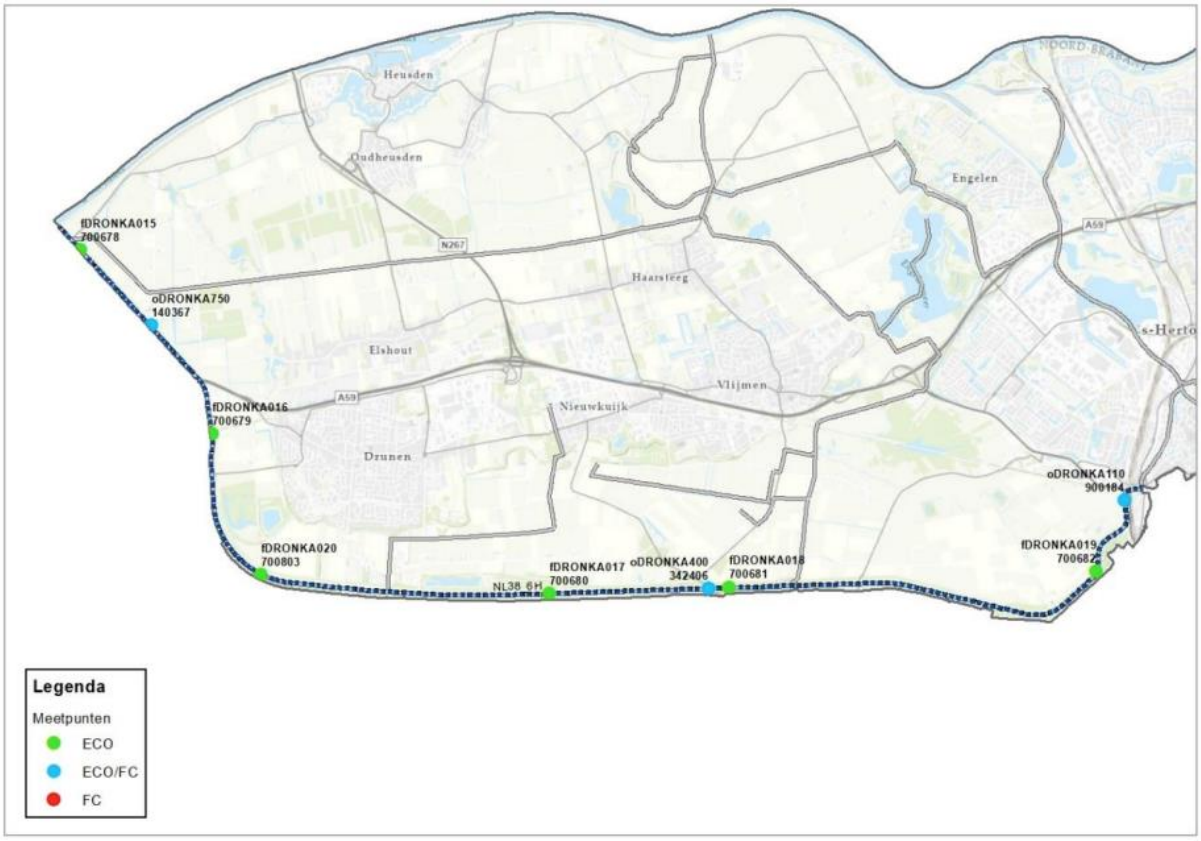

Figuur 7.46: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in het Drongelens Kanaal (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink Ammonium	Stikstof totaal Fosfor totaal Temperatuur	Overige waterflora Vis Fytoplankton Macrofauna

Inrichting

Het Drongelens Kanaal is ontworpen om water af te voeren richting de Maas. Het ligt tussen twee kades met de status 'regionale kering' waardoor er gebrekkig ruimte is voor inrichtingsmaatregelen, en er is dan ook veel beschoeid en betegeld. Het talud is steil, gradiënt ontbreekt. De vegetatie bestaat voornamelijk uit riet, grootte waternavel en lelies. In 2005 is de nvo gerealiseerd in combinatie met de evz inrichting, waarbij waarschijnlijk de nadruk meer op de evz inrichting gelegen heeft dan op de nvo invulling. Echter is de inrichting onvoldoende om de biologische en algemeen fysisch chemische parameters te halen.

Belangrijk om te vermelden is dat een deel van de kades van het Drongelens kanaal en het kanaal zelf, de status 'Natura 2000' hebben.

Figuur 7.47: Natura 2000 gebied

Binnen HoWaBo is een van de bouwstenen het vergroten van de afvoercapaciteit van het Drongelens kanaal. Hiervoor is meer ruimte voor het kanaal nodig wat tevens mogelijkheden zou kunnen bieden voor het aanleggen van een flauwe oever.

De enige aanvoer van het Drongelens kanaal in de zomer is de Zandleij. De waterkwaliteit hier is dusdanig onvoldoende dat de biologie hier zich niet kan ontwikkelen. Momenteel groeit hier voornamelijk riet, en de Grote waternavel is ook aanwezig. Samen met waterschap de Dommel moet er gekeken worden hoe de waterkwaliteit van de Zandleij verbeterd kan worden.

Figuur 7.48: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Er is nu een dominantie van riet en waternavel aanwezig.
Het Drongelens Kanaal heeft een belangrijke waterafvoerfunctie om de stad 's-Hertogenbosch droog te houden bij hoge afvoeren.

Monitoring en onderzoek

Het water uit het Drongelens Kanaal komt uit de Aa, Dommel, Zandleij, Broekleij en enkele kleinere wateren. Meerdere rwzi's wateren af op het Drongelens Kanaal. De Zandleij ontspringt vanuit rwzi Tilburg en de Zandleij watert af op het Drongelens Kanaal met enkel verdunning van gebiedseigenwater. In de zomer bestaat de Zandleij voor circa 90% uit effluent water. Door de verschillende wateren en rwzi zijn er meerdere bronnen voor chemische stoffen.

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Mede door de verschillende rwzi's heeft het Drongelens Kanaal meerdere mogelijke bronnen voor de bovenstaande stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

Bovenstrooms in het Drongelens Kanaal, net na de instroom van de Dommel, ligt ammonium rond de zomerjaargemiddelde norm en wordt de MAC norm in 2020 en 2023 overschreden. Op het meetpunt in het midden van het Drongelens Kanaal worden hogere concentraties aangetroffen, met meer MAC overschrijdingen. Op het meest benedenstroomse meetpunt, vlak voor de uitstroom naar de Maas, worden veelal of concentraties onder het zomerjaargemiddelde of MAC norm overschrijdingen aangetroffen. Het Drongelens Kanaal heeft veel verschillende bronnen van ammonium. Het handelingsperspectief ligt bij verbetering van rwzi's en aanpakken van overstorten. Daarnaast zal inrichting met focus op het zuiveren van nutriënten helpen bij het behalen van de fysisch-chemische parameters.

In 2023 is onderzoek gedaan naar de invloed van de Zandleij op het Drongelens Kanaal voor stikstof totaal en fosfor totaal door te kijken naar de concentraties bovenstrooms van de Zandleij en benedenstrooms van de Zandleij. Hieruit geconcludeerd dat de Zandleij bijdraagt aan hogere concentraties stikstof totaal en fosfor totaal in het Drongelens Kanaal. RWZI Tilburg wordt de komende jaren gerenoveerd, wat zal bijdragen aan een beter waterkwaliteit. Daarnaast wordt ook rwzi Eindhoven gerenoveerd, welke loost op de Dommel en uitstroomt op het Drongelens Kanaal. Aangeraden wordt om in gesprek te gaan en blijven met Waterschap De Dommel over de ontwikkelingen van de rwzi's en welke waterkwaliteit verwacht kan worden na de renovaties. Naast de rwzi's komt een deel van de stikstof en fosfor concentraties ook uit overstorten, landbouw en het buitenland. Hierbij is het handelingsperspectief het aanpakken van de overstorten, het aanspreken van de buitenlandse instanties en emissiereductie vanuit de landbouw.

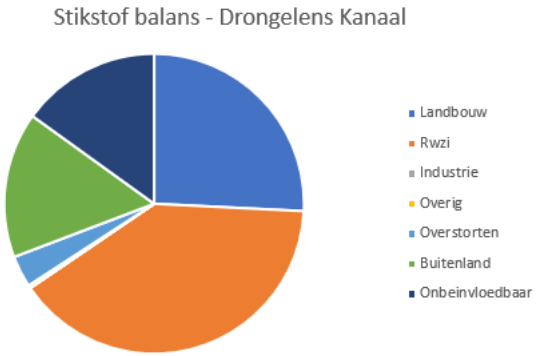

Figuur 7.49: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

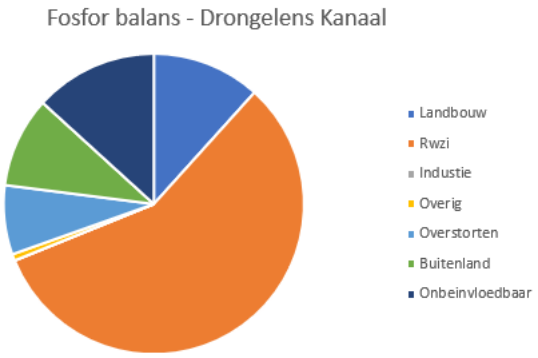

Figuur 7.50: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Drongelens Kanaal. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur
De bronnen en handelingsperspectief voor temperatuur staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.22: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDRONKA400	0%	0	24

Uit de meetdata blijkt dat er geen zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's rechtstreeks op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 4% van de stikstof en 7% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.23: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Heusden	Drunen	27.000	270	60	2.700	10
Totaal		27.000	270	60	2.700	10

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar vanuit Aa en Maas-gebied nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**120.000**	**660**	**130**	**3.300**	**20**

In het afwateringsgebied van het Waterschap De Dommel (de Midden- en Beneden Dommel) zijn 74 gemengde overstorten aanwezig.

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van

de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Waterschap De Dommel	Aanspreken op normoverschrijdende stoffen in Zandleij en Dommel
Rijkswaterstaat	Aanspreken op normoverschrijdende stoffen in Maas

Handelingsperspectief

1. Aanvullende NVO inrichting uitvoeren, waarbij meer gradiënt in de oevers ontstaat. Houdt hierbij rekening met de Natura 2000 doelstellingen.
2. Qua beheer kijken of en hoe de dominantie van riet teruggedrongen kan worden. Houdt hierbij rekening met de Natura 2000 doelstellingen.
3. Aanspreken van De Dommel en Rijkswaterstaat op normoverschrijdende stoffen op de plekken waar vandaan water het Drongelens Kanaal instroomt.

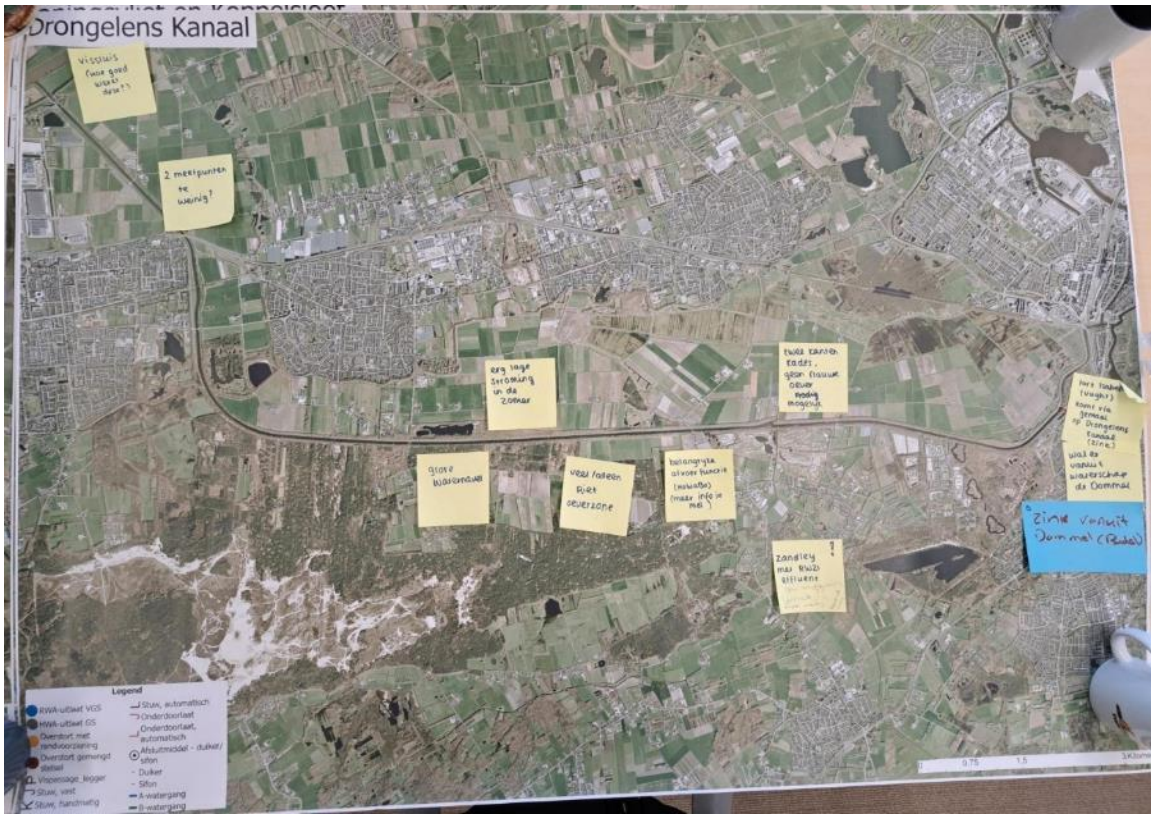

Dungense Loop (NL38_1C)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

Het waterlichaam bestaat uit twee watergangen: de Schijndelse Loop en de Dungense Loop. De waterlopen hebben een duidelijk slootachtig karakter en zijn vermoedelijk gegraven voor de afwatering van gebieden rondom Schijndel. Het dominante type binnen dit waterlichaam is dan ook (M1a) zwak gebufferde sloot, maar heeft plaatselijk kenmerken van een R4. De Dungense Loop mondt uit in de Aa (waterlichaam NL38_1D).

In figuur 7.51 is de Dungense Loop met de KRW-meetpunten weergegeven.

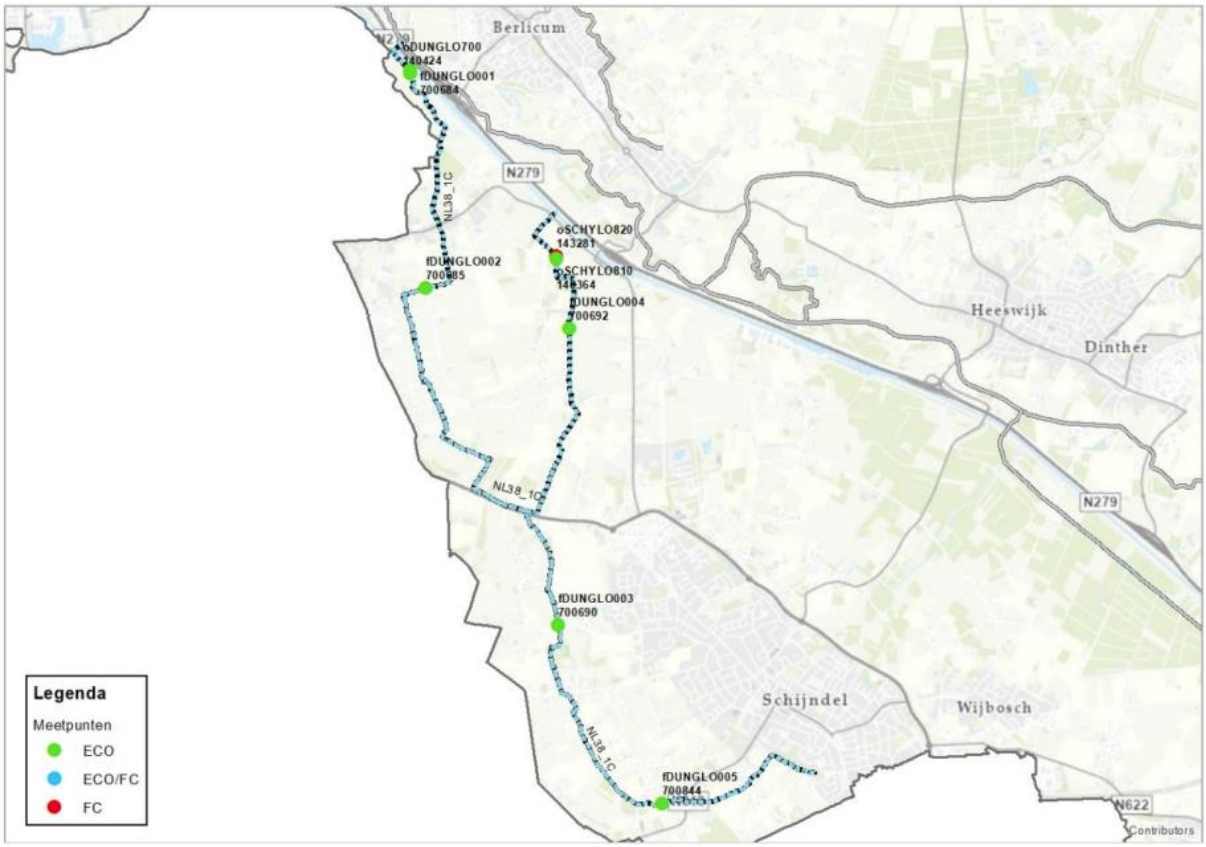

Figuur 7.51: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Dungense Loop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Voldoet	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Zoals hierboven al omschreven bestaat het waterlichaam uit 2 delen, de Dungenseloop en de Schijndelseloop. De Schijndelseloop heeft vanaf de Busselsesteeg tot aan de Zuid-Willemsvaart de status nvo in combinatie met evz en is begin 2024 ingericht. De rest van deze waterloop heeft de status nvo en is gedeeltelijk ingericht.

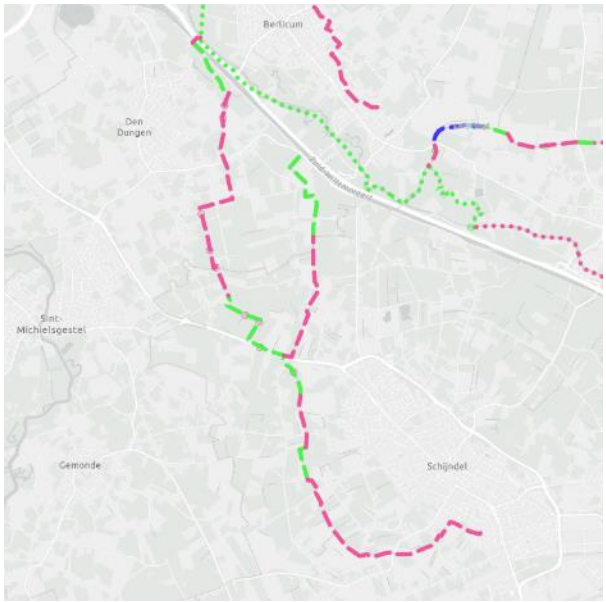

Figuur 7.52: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Op de Dungenseloop ligt een nvo-inrichtingsopgave. Deze is gedeeltelijk ingericht. In totaal is in beide waterlopen 4,4 km nvo ingericht en ligt er nog een restopgave voor 10,0 km. Op dit moment zijn weinig gronden in bezit om een nvo met flauwe oever te kunnen realiseren. De grondverwerving wordt op dit moment verkend.

De op te lossen knelpunten vismigratie zijn opgenomen in het clusterproject vismigratie om verder te verkennen. Ter hoogte van de Boschweg ligt een waterreserveringsgebied. Dit is een logische locatie omdat dit een erg natte hoek betreft met regelmatig wateroverlast.

Beheer en onderhoud

De capaciteit van de watergang is krap. De watergang kan bovenstrooms, tot aan de Boschweg, met regelmaat droogvallen maar bij veel regenval ook inunderen. Beide gevallen zijn zowel voor de biologie als voor specifieke stoffen niet wenselijk. Er is een mogelijkheid om water aan te voeren vanuit waterschap de Dommel. Hier liggen nu echter geen formele afspraken over vast. We willen ook beter inzicht in de kwaliteit voordat we hier een eventuele vaste inlaat cq aanvoer zouden willen.

Naast het feit dat de huidige capaciteit al kritiek is komen er ook nog diverse ontwikkelingen in het gebied die van invloed zijn op deze watergang. Er staat veel nieuwbouw gepland en afkoppelen van hemelwater. Dit is positief voor de aanvoer maar kan bijdragen aan stoffen zoals PAK's en zware metalen in het oppervlaktewater. Daarnaast is er een risico van inundatie bij te veel neerslag. Om te weten hoe deze watergang nu functioneert en zal gaan functioneren met de toekomstige ontwikkelingen zal er een gebiedsspecifieke watersysteemanalyse worden uitgevoerd. Deze analyse is voor nu alleen gericht op kwantiteit. Aangeraden wordt om ook te kijken naar de kwaliteitseffecten voor het oppervlaktewater.

Naast het feit dat het voor de biologie belangrijk is om doorstroming te hebben, hebben we ook nog te maken met diverse overstorten. Als er weinig doorstroming op staat gaat dit water “rotten”, niet wenselijk voor de biologie maar ook niet voor de omgeving.

De watergang wordt gemiddeld 2 a 3 gemaaid. Voor het onderhoud maken we gebruik van werkpaden die in eigendom zijn. Doordat er overstortwater op de loop komt groeien de planten explosief.

In de Schijndelseloop is de rode amerikaanse rivierkreeft aangetroffen, deze hebben een grote impact op het ecologische systeem. Onderzoek zal moeten uitwijzen wat de impact van dit dier is.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE’s

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium

Er liggen twee meetpunten in de Dungense Loop, een bovenstrooms KRW meetpunt in de Schijndelse Loop en een MNSLO (meetnet nutriënten landbouw specifiek oppervlaktewater) meetpunt in het midden van de waterloop op de splitsing van de Schijndelse Loop en de Dungense Loop. Op het meetpunt van MNSLO ligt de concentratie ammonium rond het jaargemiddelde met iedere jaar normoverschrijdingen van de MAC norm. Op het KRW meetpunt ligt de concentratie ammonium onder het jaargemiddelde, enkel in 2020 is de MAC norm overschreden. De Dungense Loop is gebiedseigen water waardoor het handelingsperspectief ligt bij emissiereductie van de landbouw en het afkoppelen van riooloverstorten voor het reduceren van het effect van overstorten.

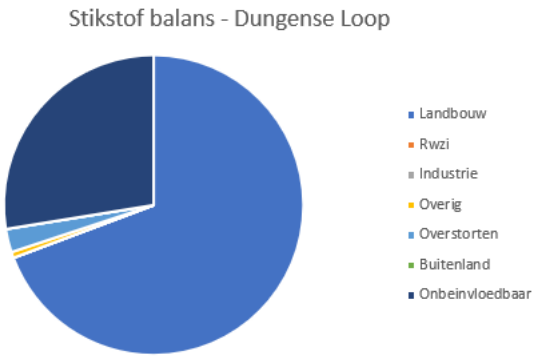

Figuur 7.53: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

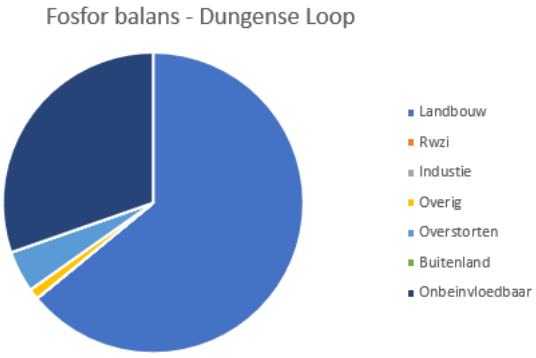

Figuur 7.54: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Dungense Loop wordt enkel de jaargemiddelde norm voor kobalt overschreden. Naar alle waarschijnlijkheid zal de normaanpassing voor kobalt ervoor zorgen dit waterlichaam gaat voldoen voor kobalt. Aanbevolen wordt om deze normaanpassing af te wachten.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Dungense Loop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich drie meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.24: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDUNGLO100	3%	1	31
oMOLEHL500	50%	1	2
oSCHYLO820	10%	3	30

Uit de meetdata blijkt dat op alle locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er komen diverse rioolwateroverstorten uit op deze watergang. Vraag is wat de kwaliteit is van dit overstortwater. Bij de vijver op Het Plein zitten 2 overstorten gesitueerd. Deze vijver is ook het beginpunt van de Schijndelseloop. De vraag is of hier 2 overstortpunten moeten zitten of dat het mogelijk is om hier de overstort terug te brengen naar 1 punt.

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 3% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.25: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Meierijstad	Schijndel	80.000	780	170	7.200	25
St. Michielsgestel	Den Dungen	500	-	-	-	-
Totaal		80.500	780	170	7.200	25

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Houtindustrie loost koelwater op de Dungense Loop, dit heeft mogelijk impact op de waterkwaliteit.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Gemeente Meierijstad heeft nu geen capaciteit voor het inrichten van de droge EVZ. Gemeente aanspreken op gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het halen van de doelen. Dit geldt ook voor de overstorten die uitkomen op de watergang. Wat is de kwaliteit en kwantiteit van de overstorten? Gemeente laten toezien hierop. Het watersysteem is erg krap en kan het debiet van de overstorten nauwelijks verwerken.

Met de Dommel in gesprek over het eventueel formaliseren van de wateraanvoer naar de Dungense loop.

Partij	Acties
Waterschap De Dommel	In gesprek over formaliseren van de aanvoer naar de Dungense Loop + aanspreken op normoverschrijdende stoffen in het aanvoerwater
Gemeente Meierijstad	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
	Gesprek over realisatie evz

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren gebiedsspecifieke watersysteemanalyse. En daarbij ook bekijken of formaliseren wateraanvoer vanuit waterschap de Dommel gewenst is (ook kwalitatief!)
2. De nvo-opgave realiseren door middel van een flauw talud, evt verruimen van de Dungenseloop/Schijndelseloop afhankelijk van de gebiedsspecifieke watersysteemanalyse. Verschil in onderhoud maken tussen het doorstroomprofiel en aangelegde nvo. Hierdoor mogelijk maaifrequentie omlaag.
3. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)
4. Onderzoek naar impact rode Amerikaanse rivierkreeft.

Afvoer functioneert niet meer
gevoeligheden met sector
Schijndelse Loop mist
Inrichting loopt
snel droogvel
Pierpop
Nieuw woning eigendom
Camping
Reservering waterbeging
problemen waterover-last
Veel ont-wikkelingen
Systeem en oversterten matchen niet
Water-systeem analyse
Droogvel is problem
Grond-verwering vel gebeurt
rode Aanrichtingen Buitenwerkt
Vijver met overstort
krappe bak
4-5 x maaien
Gemeente doet niet met EVZ
Water vanuit Dommel afstemming is moeilijk

Engelermeer (NL38_6Q)

Type: M20
Opgave: geen
Ingericht: n.v.t.

Beschrijving watersysteem

Het Engelermeer is een zandwinplas waar oorspronkelijk zand werd gewonnen voor de stadsuitbreiding van 's Hertogenbosch. Door verdergaande zandwinning en het opheffen van barrières tussen deelplassen is een plas ontstaan van 78 hectare. Met een gemiddelde diepte van meer dan 3 meter kan deze plas het best getypeerd worden als M20, matig groot diep gebufferd meer. Het Engelermeer is ook een officieel zwemwater met een uitstekende waterkwaliteit (blauwalgen en bacteriologisch)

In figuur 7.55 is het Engelermeer met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.55: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in het Engelermeer (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's	Voldoet	Macrofauna

Inrichting
Het Engelermeer is ontstaan door zandwinning voor o.a. de aanleg van de A59, welke in 2018 is afgerond. Het bestaat uit een oostelijke en westelijke plas die open verbinding met elkaar hebben. De diepte varieert van 1-2 m tot 14-18 m in de diepste delen.

Er zijn verschillende soorten oevers – zandstrand, grasoevers met bomen, beschoeide oevers, oevers met rietkraag of oevers met bomen. De oevers die zijn aangelegd (na afronding van de zandwinning) voldoen deels aan de definitie van NVO, maar zijn niet door het waterschap aangelegd. die omschrijving voldoen. Er is nauwelijks beschoeiing aanwezig.

Aan de westzijde van het Engelermeer werkt de gemeente aan natuurontwikkeling.

Beheer en onderhoud
Het peil fluctueert met het grondwater. Wel zit er een overloopje met stuw. Het waterschap heeft geen peildata, o.b.v. luchtfoto's is geconstateerd dat het peil in het Engelermeer globaal tussen 1,55 en 1,80 mNAP staat. Gemeente 's-Hertogenbosch doet peilbeheer.

Het waterschap voert ook geen ander (maai)beheer en/of onderhoud uit.

Monitoring en onderzoek
Waterplanten, visstand en fytoplankton zijn allemaal goed ontwikkeld en passend bij het watertype (GET). Voor macrofauna is er een klein doelgat. Analyse aan de macrofauna laat zien dat er redelijk wat exotische vlokreeften en aasgarnalen aanwezig zijn.

Naast een KRW waterlichaam is het Engelermeer ook een zwemlocatie met de bijbehorende monitoring, en is er een beperkt meetnet om de zware metalen te volgen (1x in de 4 jaar). Een actie is om de meetgegevens uit meetnetten te gebruiken om de beheerdersoordelen voor het Engelermeer te verifiëren.

<u>Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
In 2020 zijn landelijk stoffen gemeten in biota die moeilijk meetbaar zijn in het oppervlaktewater. De conclusie uit de biota metingen is dat heptachloor en PBDE's overal in Nederland boven de norm zijn gemeten, zelfs in natuurplassen zonder antropogene bronnen. Verdiepende monitoring voor deze stoffen specifiek voor het Engelermeer is daarom niet nodig: dit gaat geen ander beeld opleveren. Op basis van de landelijke monitoring zijn deze twee stofgroepen door een beheerderoordeel op voldoet niet gezet in het Engelermeer.

Stedelijk afvalwater
Nvt

VTH
Geen waterlichaam specifieke aandachtspunten voor VTH.

Samenwerken en Aanspreken
nvt

Handelingsperspectief
1. Analyse aan impact uitheemse vlokreeften + mogelijk wolhandkrab op macrofauna gemeenschap + doorkijk naar mogelijke daarbij behorende maatregelen

2. Verdiepende systeemanalyse uitvoeren aan de beschikbare habitats in het Engelermeer voor bepalen van noodzaak en eventuele vorm van aanvullende inrichtingsmaatregelen (samen met gemeente)

Esperloop en Snelleloop (NL38_2K)

Type: R4
Opgave: beekherstel en nvo
Ingericht: grotendeels

Beschrijving watersysteem

Het waterlichaam bestaat uit twee beken, Esperloop en Snelleloop. Deze twee beken zijn hydrologisch nauw met elkaar verbonden vanwege de geringe afstand ertussen. De beken volgen beide het natuurlijke beekdal maar liggen slechts deels in de oude natuurlijke loop. Deels zijn ze vergraven. Beide beken hebben een dominant R4 karakter waardoor deze kunnen worden getypeerd als langzaam stromende bovenlopen op zand. De beken verschillen wel van karakter, de Esperloop kent meer kenmerken van een bosbeeksysteem dan de Snelleloop. Binnen de KRW wordt een dergelijk onderscheid niet gemaakt. De Esperloop is niet onderhevig aan aanvoerwater en is afhankelijk van gebiedseigen water. Hierdoor valt de Esperloop in droge jaren soms droog. De Esperloop mondt uit in de Snelleloop. De Snelleloop mondt vervolgens uit in de Aa (NL38_1H). De Snelleloop ontvangt zijn water uit het Peelkanaal (NL99_PLK_01_04).

In figuur 7.56 is de Esperloop en Snelleloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

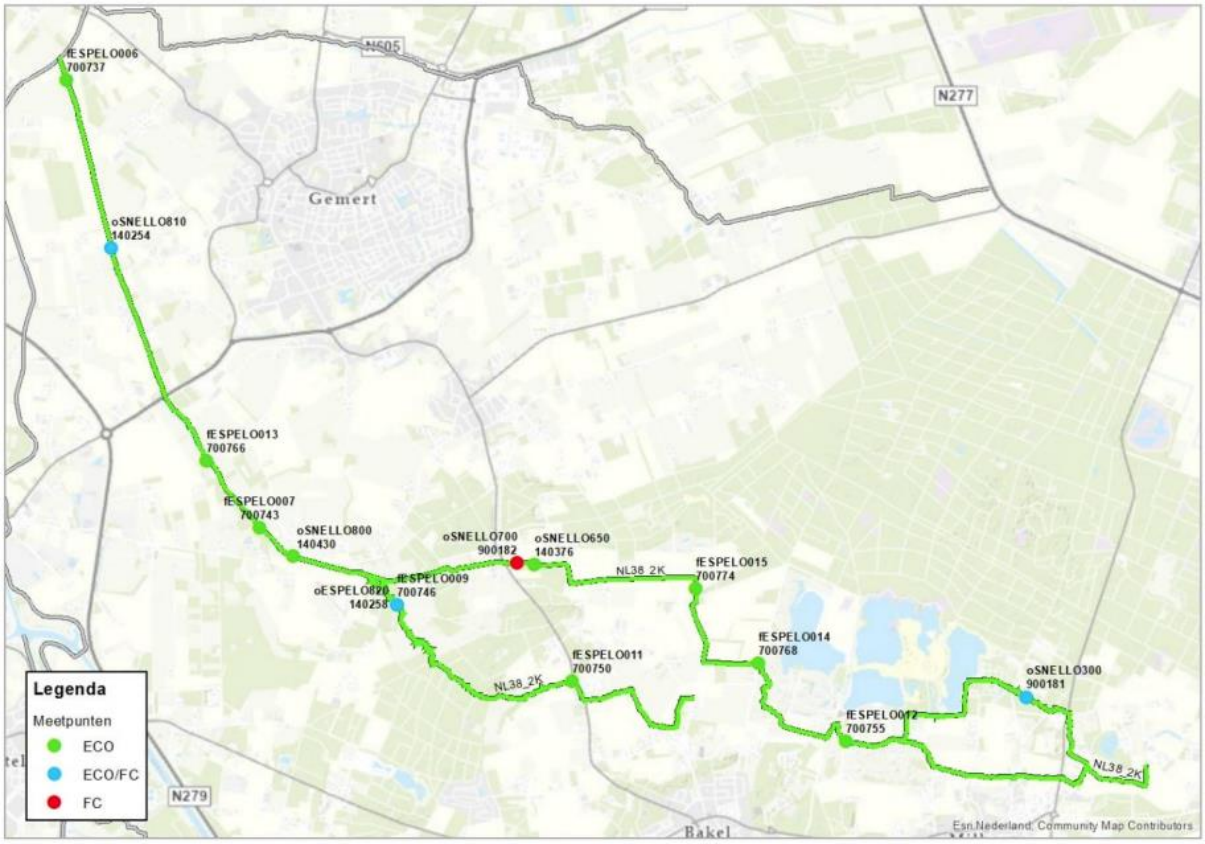

Figuur 7.56: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Esperloop en Snelleloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Temperatuur Chloride	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Een deel van dit waterlichaam is al heringericht door beekherstel (8,95 km) of NVO (7,71 Km), 16,66 km in totaal. De 3,4 km nog te realiseren beekherstel is het benedenstroomse deel van de Snelleloop en een opgave voor beekherstel langs de Esperloop bij de Neerstraat, dit betreft een huiskavel (0,7 km). Een kleine 4 km heeft nog een NVO opgave en wordt opgepakt vanuit het clusterproject NVO.

Er liggen veel stuwen in dit waterlichaam die vispasseerbaar moeten worden gemaakt. Bij 10 is dit reeds gebeurd. Het vispasseerbaar maken van de resterende stuwen wordt meegenomen in lopende projecten: Blauwe Poort, evz 't Ven, het clusterproject vismigratie of het clusterproject NVO.

De Esperloop is één van de ecologisch meest waardevolle beken in het gebied van Aa en Maas. De Esperloop vormt samen met de Snelleloop een waterlichaam. Deels is het zo waardevol omdat het een belangrijk brongebied voor macrofauna en vissoorten is voor niet alleen de Esperloop en Snelleloop zelf, maar ook voor het Aa systeem dat hiermee in verbinding staat. Het brongebied staat onder druk door de aanwezige landbouw, verstuwing, peilgestuurde drainage, een bemalen gebiedje dat aanwezig is en het peilbeheer (waterconservering versus stroming). Momenteel wordt een uitgebreide watersysteemanalyse uitgevoerd die meer inzicht moet geven aan welke knoppen gedraaid zouden moeten worden om de waardevolheid van dit gebied te waarborgen richting de toekomst.
In droge jaren valt de Esperloop nu soms droog en wordt er grondwater opgepompt om de beek van water te voorzien. Voor de lange termijn is dit onwenselijk en wil je de basisafvoer van de beek verhogen, zodat deze ook in droge jaren voldoende is. Dit vraagt om extra inzet op waterconservering en kwel/wijstherstel. Daarnaast kan gekeken worden of met behulp van een bepaalde manier van waterbuffering of wateropslag hoe het waardevolle gebiedseigen wijstwater nog beter vastgehouden kan worden in de winterperiode en vervolgens langzaam toegevoegd kan worden aan het watersysteem richting de zomer. Op dit moment is de basisafvoer in de winter heel hoog en in de zomer heel laag. Deze twee moeten meer met elkaar in balans gebracht worden.

Bovenstrooms nabij de Snelleloop die langs de Bakelse plassen ligt loopt een pilot waterconservering Witrijt. Hierbij wordt gekeken of water vanuit ons systeem in een toekomstige ontgrondingsplas gebracht kan worden als positieve bijdrage aan stabiele grondwaterstanden.

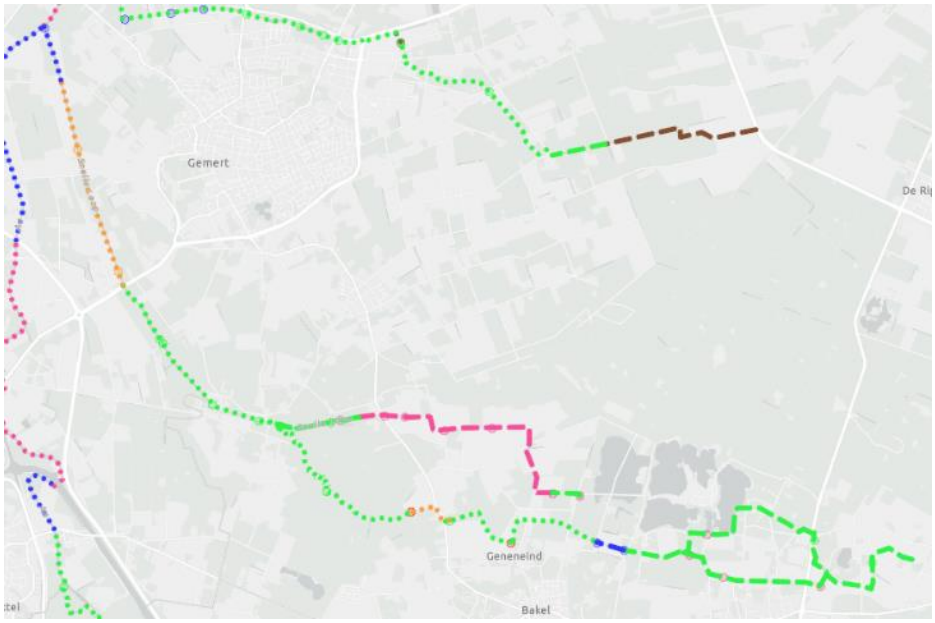

Figuur 7.57: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

De verstuwing van de Esperloop en Snelleloop heeft een negatieve impact op de stroming. Voldoende stroming is nodig om de biologische doelen hier te kunnen halen. Bij de reeds uitgevoerde vismigratiemaatregelen zijn veelal bekken-vispassages gerealiseerd. Als het bij de resterende vismigratieknelpunten niet mogelijk is om stuwen op te heffen heeft het werken met bekkens de voorkeur boven een kunstmatiger oplossing als een De Wit-vispassage. Met een bekkenvispassage wordt stromend habitat gerealiseerd. De verstuwing is gewenst voor het landbouwgebied wat aanwezig is ten westen van de Bakelse plassen.
Er zit spanning op de opgave om zo veel mogelijk water te conserveren en infiltreren, versus de noodzaak om stroming te creëren voor de reofiele vissoorten. Het is in dit waterlichaam daarom extra van belang om te zorgen voor voldoende toestroom van gebiedseigen water en te bekijken of het aantal stuwen verminderd kan worden.
Bij de realisatie van het beekherstel en de natuurvriendelijke oevers is het gewenst om beschaduwing te creëren, zodat de temperatuur van het water wordt verlaagd.

Het is gewenst om beter zicht te krijgen op het hydrologisch functioneren van de Bakelse Plassen. Als deze een drainerend effect zouden hebben op de Snelleloop, dan zijn maatregelen nodig. Het is gewenst dat er water vanuit de Bakelse Plassen infiltreert en opkwelt in de beekdalen.

Het bovenstroomse deel van de Snelleloop heeft geen KRW-status. Het is bevorderlijk voor de staat van het waterlichaam als ook in dat bovenstroomse deel meer natuurvriendelijke inrichting en onderhoud plaatsvindt. Bekeken dient te worden of dit in combinatie met de wateraanvoerfunctie mogelijk is.

Beheer en onderhoud

Een beverdam in de Snelleloop (Berkense loop) beperkt de stroming en heeft zo een negatief effect op de omstandigheden voor o.a. stromingsminnende soorten.
Met het peilbeheer is mogelijk winst te halen voor de stroming.

Bij de nvo opgave is het gewenst het maaisel af te voeren en op te nemen in het maaibestek voor natuurlijk ingerichte gebieden om zo de focus meer op de KRW doelen te hebben.

De Esperloop heeft de functie beekherstel natuur en daarmee een hoge doelstelling waarbij het onderhoud idealiter bestaat uit 'niets doen'. Daar voldoet het nu niet aan.
De Snelleloop voldoet op de ingerichte stukken aan het maaibeheer conform het streefbeeldenboek. Op de niet ingerichte delen dient eerst de inrichting op orde gebracht te worden, rekening houdend met het beoogde beheer.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In de huidige situatie wordt de Snelleloop vooral gevoed vanuit de Limburgse kanalen via het Peelkanalensysteem. Het is mogelijk dat (een van de) bovenstaande stoffen wordt ingelaten uit de Peelkanalen. Aangeraden wordt om met Waterschap Limburg in gesprek te gaan over welke stoffen er mogelijk uit hun beheergebied kunnen komen.

Ammonium

De concentraties ammonium in de Esperloop en Snelleloop liggen rond de zomerjaargemiddelde norm en de MAC norm wordt enkele keren overschreden op verschillende meetpunten in de beken. Als de concentraties ammonium in de Esperloop en Snelleloop nog iets lager worden dan voldoet de Esperloop en Snelleloop voor ammonium. Dit kan worden behaald door emissiereductie vanuit de landbouw en bij herinrichting van de beek zuiverende maatregelen zoals een helofytenfilter te implementeren zodat onder andere ammonium uit de beek kan worden gezuiverd.

Daarnaast komt een deel van ammonium vanuit het buitenland en wordt via de Peelkanalen ingelaten op de Snelleloop, zie aandeel buitenland onderstaande figuur stikstof balans. Het handelingsperspectief bij stoffen uit het buitenland is het aanspreken van de buitenlandse instanties die zorgen voor de concentraties ammonium in het beheergebied van Aa en Maas.

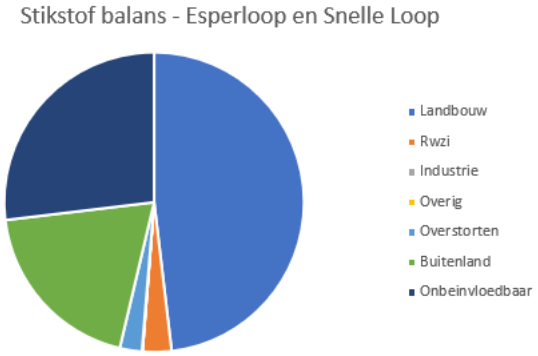

Figuur 7.58: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

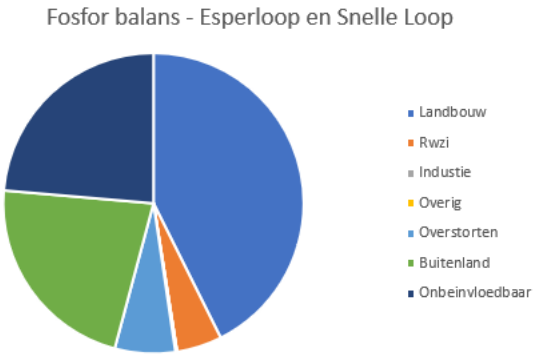

Figuur 7.59: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Esperloop en Snelleloop worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Esperloop en Snelleloop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Chloride

Het oordeel voor chloride is matig. De normoverschrijdingen voor chloride komen voor in de Snelle Loop en niet in de Esperloop, waarbij de situatie in 2023 en 2024 verbetert. Waarschijnlijke oorzaak is de inlaat van water uit Peelkanaal.

Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich zes meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oESPELO820	0%	0	28
oSNELLO160	0%	0	6
oSNELLO200	0%	0	1
oSNELLO300	0%	0	24
oSNELLO700	0%	0	24
oSNELLO810	3%	1	30

Uit de meetdata blijkt dat op één van de locaties in de Snelleloop zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 6% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.26: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Gemert-Bakel	Bakel	2.500	20	-	100	-
Gemert-Bakel	De Mortel	9.500	90	20	500	5
Gemert-Bakel	Gemert	54.000	480	80	2.900	15
Gemert-Bakel	Milheeze	13.500	100	10	300	5
Totaal		79.500	690	110	3.800	25

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Gemert-Bakel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Realisatie inrichtingsmaatregelen benedenloop Snelleloop, loopt (beekherstel en vismigratie)
2. Inzetten op tijdige grondverwerving tbv benedenloop Snelleloop (beekherstel en vismigratie)
3. Realisatie EVZ 't Ven (NVO en vismigratie), loopt
4. Inzetten op grondverwerving, waarbij ruilgrond nodig is, tbv het nog uit te voeren beekherstel (0,7 km) aan de Neerstraat
5. Realisatie clusterproject natuurvriendelijke oevers (NVO en vismigratie), loopt
6. Realisatie clusterproject vismigratie, loopt
7. Ten aanzien van de vismigratie opgave bekijken of voor natuurlijke oplossingen gekozen kan worden en of stuwen mogelijk verwijderd kunnen worden.
8. Bij alle nog op te starten inrichtingstrajecten aandacht voor voldoende beschaduwing en ecologisch beheer
9. Bekijken of via het op te starten project Neerstaat of anders via kwaliteitsverbeterende maatregelen het verbeteren van de basisafvoer in de zomer gerealiseerd kan worden, waarbij gekeken wordt naar verschillende mogelijkheden voor het tijdelijk bufferen / opslaan van het gebiedseigen water in de winterperiode.
10. Onderzoek naar hydrologisch functioneren Bakelse Plassen.
11. Gerealiseerde NVO's opnemen in het maaibestek natuurlijk ingerichte gebieden (overige waterflora, macrofauna, vissen)
12. Bovenstroomse deel van de Snelleloop (buiten KRW waterlichaam) ook natuurlijker inrichten en onderhouden
13. Beverbeheer op Snelleloop toepassen, zodat stroming aanwezig blijft
14. Peilbeheer meer richten op stroming
15. In de Esperloop onderzoeken hoe het maaibeheer van het natte profiel kan bestaan uit 'niets doen'
16. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, chloride*)

nat gebied
nog opgave
beekherstel
Herintroductie
vis en
macrofauna
Molenbroeuse
loop als NVO
inrichten
als compensatie
Oude Loop
moo:
stuwe!
begrenzing
Esperloop
noordelijke
tak is weg
van het
water
landbouw-
gebied
veel verstuiving
opgave NVO
weinig
mogelijkheden
voor meer
stroming
verdringings-
reeks
aanpassen
op KRW
Water-
conservering
vs.
vismigratie
Water-
conservering
vis
Veel ijzer
door kavel
Berggebied
beter
beschermen!
Inlaat
Balkese
plassen op
peil snelle
loop?
Afvoeren
maaisel
bij NVO -
opgave
Peilgestuurde
drainage
op breuk 1
bron
Esperloop
Polder wordt
bemaald
Glaagte in
gebied
overstort
op
Esperloop
pilot
water-
conservering
visbeken
herstellen
Legend
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat,
automatisch
Afsluitmiddel - duiker/
sifon
- Duiker
- Sifon

Goorloop Gegraven (NL38_1J)

Type: M1a
Opgave: geen
Ingericht: nvt

Beschrijving watersysteem

De stroomgebieden van de Goorloop, Vleutloop en Donkersvoorstsche Loop (onderdeel van de waterlichamen NL38_3S en NL38_1H), wateren via dit gegraven traject van de Goorloop af naar de Aa. Vanwege het grote achterliggende stroomgebied heeft dit traject de status KRW waterlichaam gekregen. De kleine dimensies en het gegraven karakter maken dat dit waterlichaam het best getypeerd worden als een zoete, gebufferde sloot type M1a.

In figuur 7.60 is de Goorloop Gegraven met de KRW-meetpunten weergegeven.

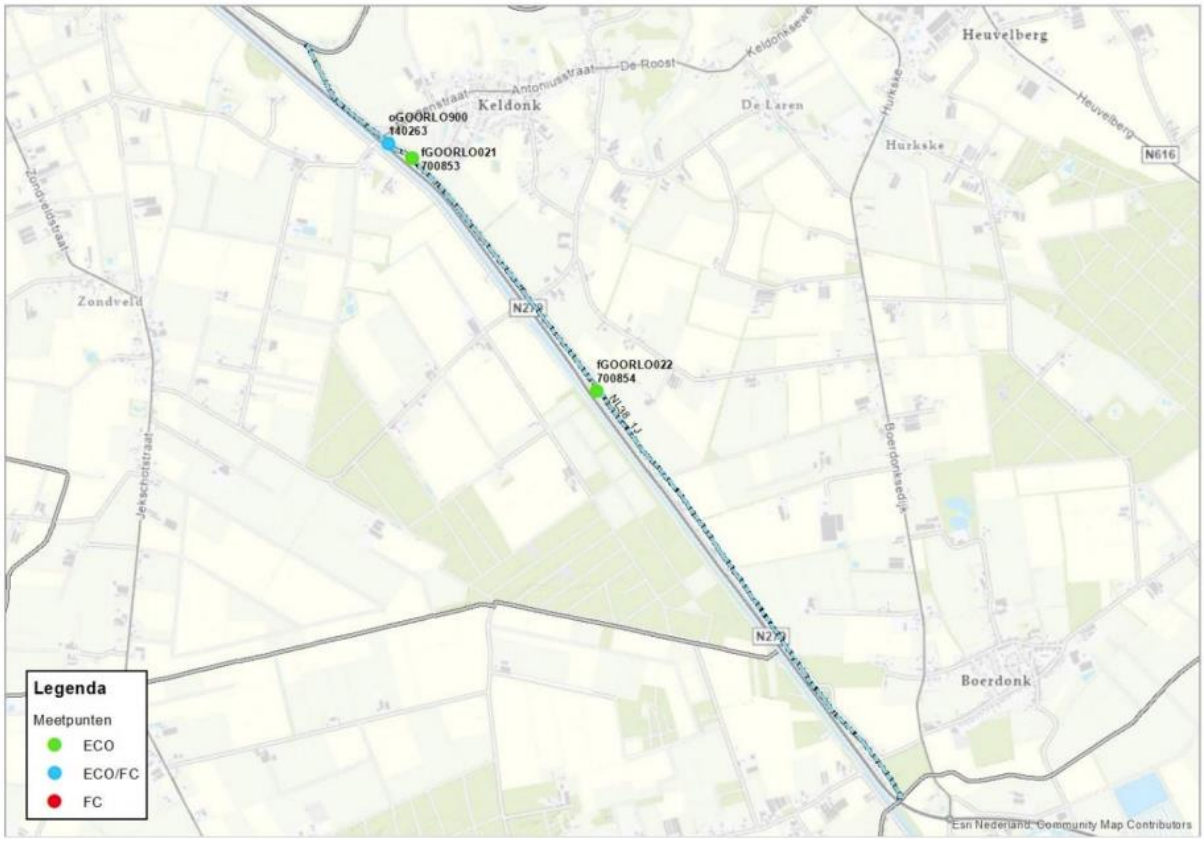

Figuur 7.60: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Goorloop Gegraven (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Voldoet	Voldoet

Inrichting
Op de Goorloop gegraven ligt geen inrichtingsopgave. Op dit moment voldoen de biologische paramaters.
Bedoeling was om eerst nog een vispassage aan te leggen maar deze is verplaatst naar de Boerdonkse Aa. Er staan nog enkele ontwikkelingen op de rol rondom deze watergang: verbreding N279, vernieuwen Sifon de Aa, nieuwbouw tankstation nabij industrieterrein Bemmer, aanleg diverse ondergrondse leidingen (Delta Rijn Corridor). Deze ontwikkelingen zijn toekomstig en hebben nu geen invloed op de kwaliteit.

Beheer en onderhoud
Deze watergang wordt deels met de boot gemaaid. Wat we niet met de boot doen maaien we vanaf de kant. Voor het onderhoud vanaf de kant maken we gebruik van werkpaden die in eigendom zijn.

Monitoring en onderzoek
PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium
In de Goorloop Gegraven ligt bovenstrooms een meetpunt. De concentraties ammonium liggen rond het zomerhalfjaar gemiddelde en overschrijdt enkel in 2020 de MAC norm. In 2022 en 2023 lag het zomerhalfjaargemiddelde onder de norm. De concentraties ammonium in de Goorloop Gegraven voldoen bijna aan de norm. In de Goorloop, welke onder andere water aanvoert op de Goorloop Gegraven worden hogere concentraties ammonium aangetroffen. Als de concentraties ammonium in de Goorloop dalen, dan zal ammonium in de Goorloop Gegraven aan de norm gaan voldoen.

Zware metalen
In de Goorloop Gegraven wordt enkel de jaargemiddelde norm voor kobalt overschreden. Naar alle waarschijnlijkheid zal de normaanpassing voor kobalt ervoor zorgen dat de Goorloop gegraven gaat voldoen voor kobalt. Aanbevolen wordt om deze normaanpassing af te wachten.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Goorloop Gegraven. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stedelijk afvalwater
Er loost geen rwzi op dit waterlichaam en er komen geen overstorten op uit.

VTH
Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Provincie	Zorgdragen dat plannen voor N279 geen negatieve impact hebben op of bijdragen aan KRW

Handelingsperspectief
1. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

2. Samenwerken met provincie, zodat de plannen voor de N279 geen negatieve impact op de KRW hebben.

Goorloop tot aan Wilhelminakanaal (NL38_3S)

Type: R20
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

Aan de westelijke kant van het Aa-dal ligt het Goorloopdal. Dit dal is op twee plaatsen doorsneden met kanalen, namelijk het Eindhovens kanaal (NL99_5C_SD_4) en het Wilhelminakanaal. Waterlichaam NL38_3S beschrijft het Goorloopdal tot aan de doorsnede met het Wilhelminakanaal. In dit gedeelte van het dal ontspringen de Goorloop en de Vleutloop (die uitmondt in de Goorloop). Beide beken hebben in het bovenstrooms gedeelte het karakter van een bovenloop. Dit bekensysteem wordt voornamelijk gevoed door lokaal kwelwater vanuit de Strabrechtse Heide, regionale kwel vanuit de Kempen en water uit het eigen stroomgebied. Het dominante type binnen het waterlichaam is een Moerasbeek type vanwege een beperkt verhang (R20). Het waterlichaam gaat benedenstrooms van het Wilhelminakanaal over in het waterlichaam van de Goorloop en de Boerdonkse Aa (NL38_1H).

Momenteel loopt er een Gebiedsgerichte aanpak (GGA) rondom de Strabrechtse heide, waarin het bovenstroomse deel van het beekherstel en maatregelen rondom de NNP (Natte Natuurparel) worden meegenomen. Op het deel dat tussen de beide kanalen ligt is grotendeels beekherstel in combinatie met EVZ gerealiseerd in 2016.

In figuur 7.61 is de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal met de KRW-meetpunten weergegeven.

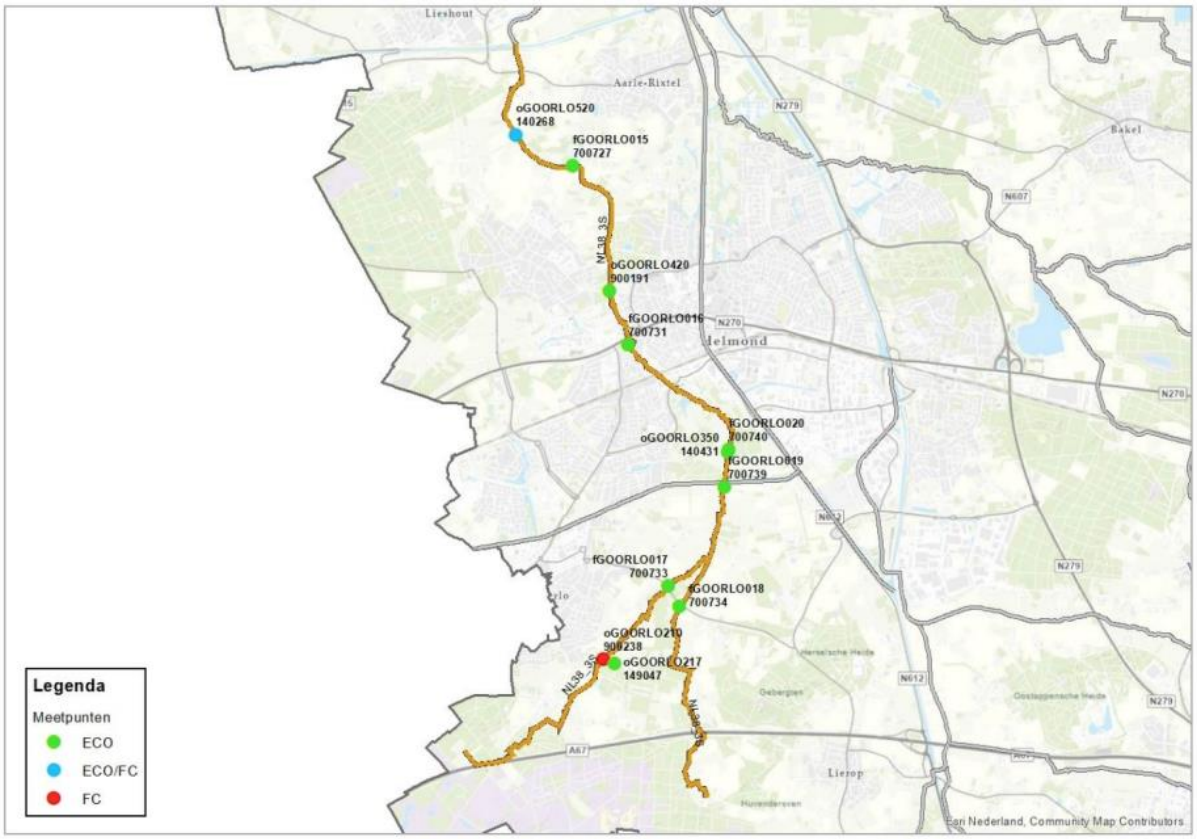

Figuur 7.61: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Zuurstof	Vissen Macrofauna Overige waterflora

Inrichting

Figuur 7.62 :overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Benedenstrooms van de kruising met het Eindhovens Kanaal is beekherstel uitgevoerd in 2016. Echter, door gebrek aan grondpositie, is er op diverse plekken alleen een flauwe oever aangebracht. De focus lag destijds meer op EVZ maatregelen. Dit is niet voldoende om aan de KRW-doelen te voldoen en is er onvoldoende ruimte om natuurlijke processen die horen bij een R20 de ruimte te geven. Daarnaast wordt momenteel op sommige plekken nog landbouw bedreven tot aan de insteek van de waterloop. Dit betekent dat onderhoud moeilijker gedaan kan worden, afspoeling plaats vindt en er gaan veel kosten mee gepaard. Momenteel is dit deel van de Goorloop een knelpunt door de gebrekkige ruimte en het weinige verhang. Er is snel wateroverlast, en er zitten een aantal wateroverlast-gevoelige teelten (o.a. fruitteelt) in de omgeving. Een en ander op dit traject is onlangs voorverkend en met het aflopen van enkele pachtpercelen ontstaan hier kansen de komende jaren

Bij het bovenstroomse deel van de Goorloop (bij N2000-gebied en NNP) is nog veel landbouwactiviteit in de natuurgebieden. Dit zorgt voor harde overgangen van natuur naar landbouw, er zijn geen overgangsgebieden. Deze landbouwpercelen zorgen ervoor dat er minder mogelijk is qua vernattingsmaatregelen. Vernattingsmaatregelen zijn niet alleen van belang om de N2000- en NNP-gebieden, maar ook omdat dit de bron is van de Goorloop. Hier dient het kwelwater aan het oppervlak te komen en (oppervlakkig) af te stromen naar de Goorloop. Dit komt ten goede van een betere basisafvoer van de Goorloop. Dit is erg van belang voor om de Goorloop watervoeren te houden en voldoende stroomsnelheid te realiseren in droge zomers. De Goorloop ligt nu relatief diep in gesneden en onttrekt hierdoor al snel een deel van het kwelwater. Wanneer je een gebied voldoende weet te vernatten zal dit water naleveren in droge zomers en de beek watervoerend houden.

Er zit ook nog een landbouwperceel helemaal bovenstrooms ten noorden van de A67. Als dit landbouwperceel verkregen kan worden kan het kleine stukje Goorloop gedempt worden. Dit zal een positieve invloed hebben op de natuurdoelstellingen in het gebied, waaronder de KRW opgave.
Langs de Vleutloop nabij Broekkant zit een gemaaltje. Dit gemaaltje zorgt voor de afwatering van agrarische percelen ten westen van de Vleutloop. Het gemaaltje watert af op de Vleutloop. Idealiter wil je de Vleutloop verondiepen en zelfs een deel dempen om zo het gebied verder te vernatten. Of en hoe dit in de toekomst samen kan gaan dient nader onderzocht te worden vanuit het project.

Beheer en onderhoud

Beheer en onderhoud is op sommige trajecten van de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal uitdagend. Dit komt omdat er onvoldoende ruimte is en gebruikt gemaakt moet worden van land dat in eigendom

is van agrariërs. Om onderhoud te kunnen plegen moet er over gewassen worden gereden, hier zijn afspraken over gemaakt met de agrariërs. Een van de afspraken die doorgaans wordt gemaakt is dat wij het maaisel ook afvoeren, wat betekent dat er meerdere machines over de gewassen moeten rijden. De schade compenseren wij financieel.

Bij het Eindhovens Kanaal wordt water ingelaten, wat ervoor zorgt dat benedenstrooms van het kanaal Watercrassula te vinden is. Daarnaast is in dit deel van de Goorloop ook de gestreepte Amerikaanse rivierkreeft te vinden. De verwachting is dat deze exoot een negatief effect heeft, maar dit dient nader bekeken te worden.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen) en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

De belangrijkste bronnen van ammonium, stikstof en fosfor zijn landbouw (depositie van emissies uit veestallen en mest), rwzi en ongezuiverd afvalwater. Ammonium wordt de afgelopen jaren in juli in zeer hoge concentraties aangetroffen. Stikstof totaal is in 2023 in juli en augustus boven de 40 mg/l gemeten en voorgaande jaren worden ook hoge pieken stikstof totaal gemeten. Fosfor totaal wordt in de zomer boven de zomerjaargemiddelde norm gemeten. De concentraties nutriënten zijn hoog in de Goorloop met regelmatig hoge pieken. Op de Goorloop loost geen rwzi. Afkoppelen van riool overstorten helpt bij het reduceren van het effect van overstorten. Bovenstrooms van de Goorloop zitten veel landbouwactiviteiten, die kunnen bijdragen aan de normoverschrijdingen voor ammonium, stikstof en fosfor. Daarnaast heeft de Goorloop zijwatergangen met landbouwactiviteit waarvan de waterkwaliteit onbekend is. Het handelingsperspectief is het reduceren van deze stoffen uit landbouwactiviteiten. Wellicht kan dit in combinatie met het werken aan de doelstellingen voor Natura2000 Strabrechtse Heide en de NNP Sang en Goorkens. Hier loopt een Gebiedsgerichte Aanpak (gga).

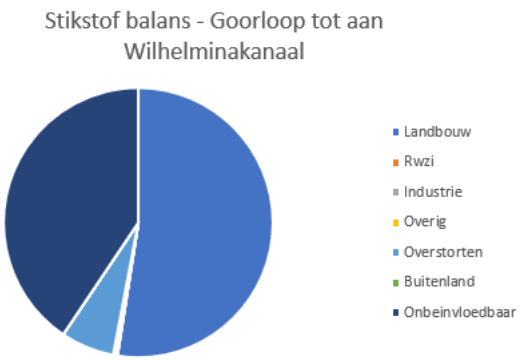

Figuur 7.63: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

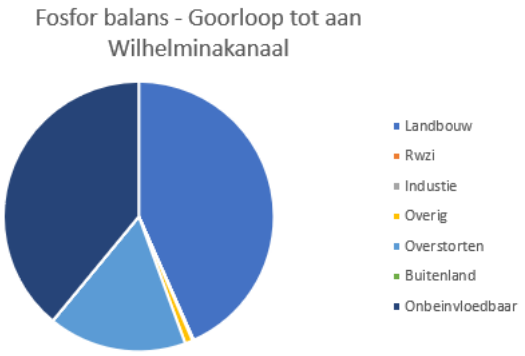

Figuur 7.64: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich zes meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oGOORLO210	50%	14	28
oGOORLO270	100%	1	1
oGOORLO360	17%	1	6
oGOORLO370	100%	1	1
oGOORLO420	25%	2	8
oGOORLO520	25%	8	32

Uit de meetdata blijkt dat op alle locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 7% van de stikstof en 16% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.27: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Geldrop-Mierlo	Mierlo	-	-	-	-	-
Helmond	Helmond	332.500	2.140	300	9.000	95
Helmond	Stiphout	30.000	290	50	2.100	10
Totaal		362.500	2.430	350	11.100	105

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken & Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Helmond	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Geldrop Mierlo	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Bovenstrooms: maximaal inzetten op vernattingsmaatregelen zowel voor het natuurgebied als voor de beek een meer continue kwelstroom richting de Goorloop (lopend project).
2. Gewenst is om de wateroverlast-gevoelige teelten te verplaatsen naar buiten het beekdal en in het beekdal inzetten op natte teelten.
3. Tussen de kanalen: het eerder uitgevoerde beekherstel upgraden naar de huidige typering (R20) en de beek meer ruimte geven, ook ten behoeve van beheer en onderhoud (lopend project).
4. Inzetten op de bestrijding van watercrassula.
5. Onderzoeken in hoeverre de Amerikaanse rivierkreeft in de toekomst voor problemen kan gaan zorgen en welke maatregelen daarvoor nu getroffen moeten worden
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

Bovenstrooms

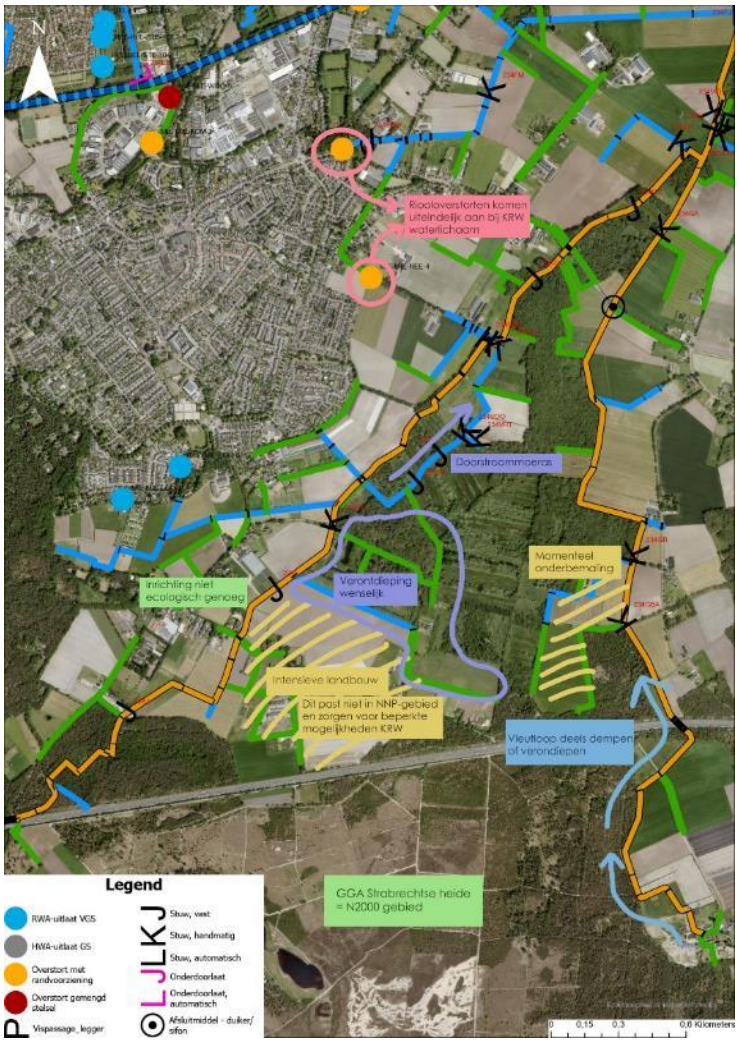

Middendeel

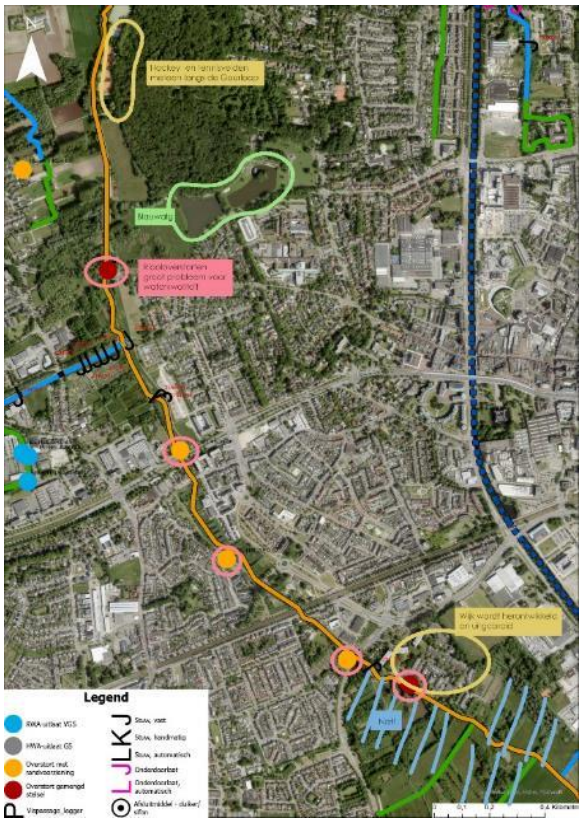

Benedenstrooms

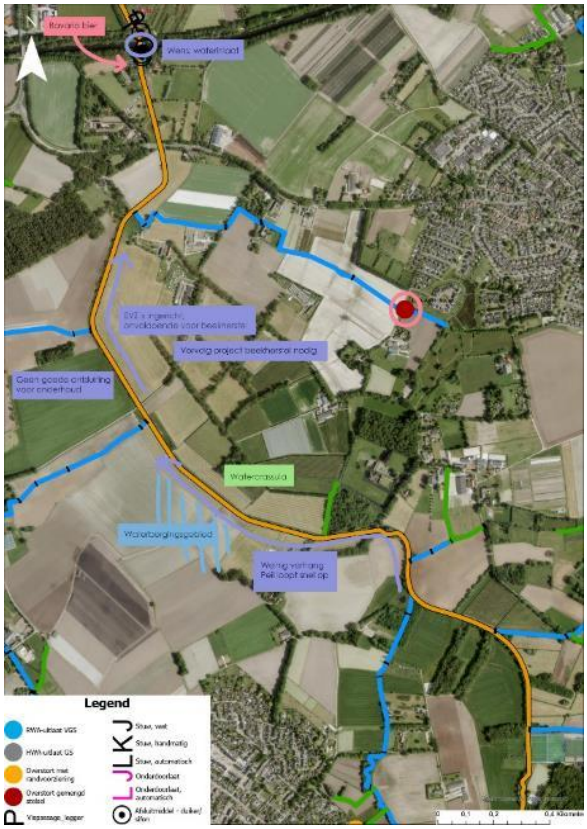

Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond (NL38_1H)

Type: R20
Opgave: beekherstel en nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam bevat de uitmonding en samenkomst van een aantal beken in de Aa. De Boerdonkse Aa komt hier samen met de Goorloop en mondt uit in de Aa. Ook de Donkervoortse loop maakt onderdeel uit van dit waterlichaam. Belangrijk verschil tussen de Goorloop en de Aa is dat de Goorloop vooral bestaat uit gebiedseigen water, terwijl de Aa sterk afhankelijk is van de waterkwaliteit bovenstrooms. In de geomorfologische ondergrond is duidelijk zichtbaar dat de vlakte rondom dit waterlichaam regelmatig is geïnundeerd. Het Aa-dal is op deze plek ook zeer breed. Met duikers en sifons is de natuurlijke afvoer ondanks de ligging van de kanalen gereguleerd, maar het natuurlijke afvoerregime van de drie watergangen is door ingrepen verstoord. Het waterlichaam heeft een dominant karakter van een moerasbeek vanwege een zeer beperkt verhang (R20). Benedenstrooms gaat dit waterlichaam over in de Aa van Gemert naar ’s-Hertogenbosch (NL38_1D).

In figuur 7.65 is de Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond met de KRW-meetpunten weergegeven.

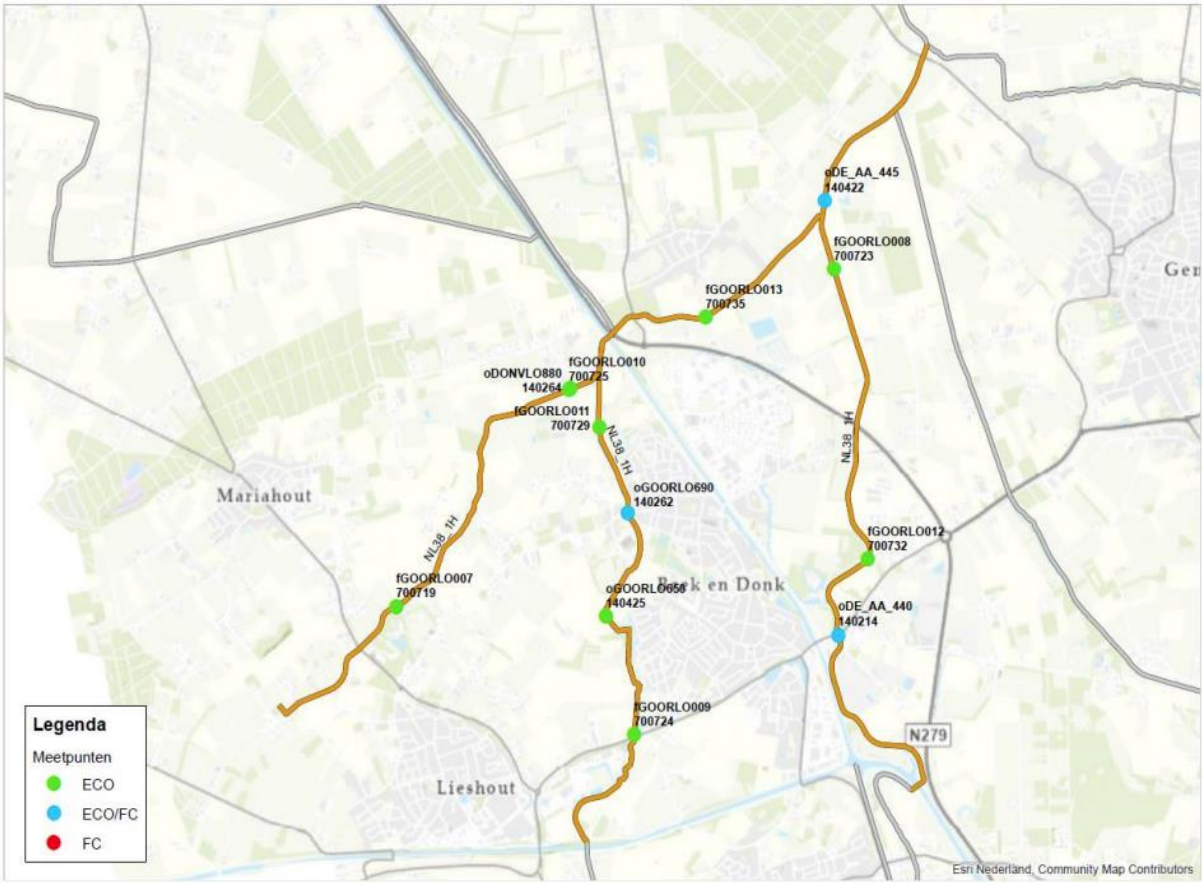

Figuur 7.65: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink Carbendazim	Fosfor totaal Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Dit waterlichaam bestaat uit 4 wateren: Donkervoortse loop, Goorloop, Boerdonkse Aa en de Aa. Op de Aa, Boerdonkse Aa en de Goorloop ligt een opgave voor beekherstel. Hiervan is een kleine 2 km gerealiseerd en circa 5 km is op dit moment in uitvoering. Er is er nog een restopgave van circa 7,2 km. Langs de Donkervoortse Loop ligt nog een opgave voor de realisatie van circa 4,4 km nvo. Hier loopt op dit moment een voorverkenning en worden grondposities verkend, waarbij voor doelmatig onderhoud eventueel ook grond aangekocht wordt. Na herinrichting heeft het de voorkeur dat het onderhoud 1-zijdig uitgevoerd wordt.

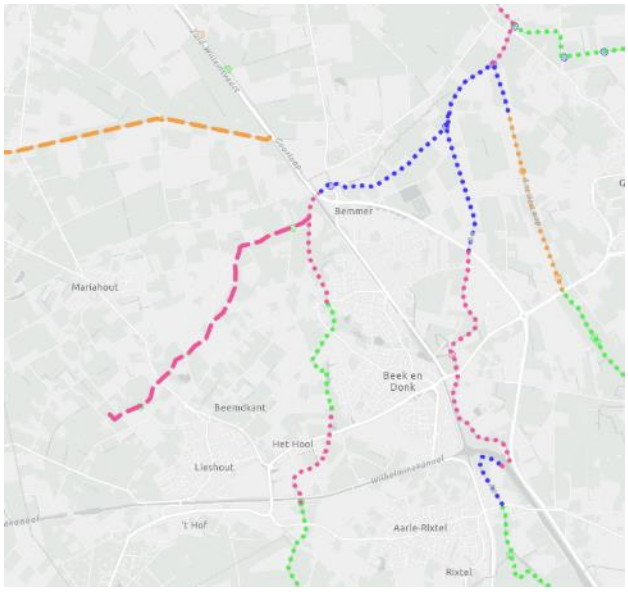

Figuur 7.66: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Het deel dat momenteel in uitvoering is, is het project Blauwe Poort Fase 2. Dit is onderdeel van de GGA Aa-dal Noord. Dit is het eerste deelgebied dat in uitvoering is, en loopt daarmee voor op de rest van de GGA. Op dit moment wordt er voor het hele gebied van Aa-dal Noord een hydrologische modelering gedaan om te bekijken hoe we voldoende stroomsnelheid kunnen realiseren zonder te grote negatieve impact op andere doelen en opgaven. Deze modelstudie is nog niet volledig afgerond. Wel moet bekeken worden of dat wat nodig is om te doelen te halen ook momenteel in het project wordt uitgevoerd.

Om te zorgen voor voldoende stroming dient het profiel van de Aa verkleind te worden. Hiermee vergoten we de stroomsnelheid waardoor mogelijk ook minder onderhoud noodzakelijk is. Kanttekening hierbij is dat er gesleuteld gaat worden aan een systeem wat qua peilbeheer goed werkt.

De Goorloop is in het verleden alleen ingericht vanuit evz optiek. De maatregel beekherstel moet nog gerealiseerd worden.

Beheer en onderhoud

De Donkervoortse loop kent weinig verhang waardoor hij snel dichtgroeit met waterplanten.
Het beheer van De Goorloop is al grotendeels conform het optimale ecologisch beheer. Toch zien we dat het aantal aan soorten achterblijft. Oorzaak hiervan is nog onbekend. Er is nu een knelpuntenanalyse macrofauna uitgevoerd die hier meer inzicht in moet bieden. De uitkomsten ervan worden meegenomen bij de inrichtingsplannen voor het beekherstel.
De Goorloop wordt 2 keer per jaar gemaaid, 3/4de bodem en 1 talud. We doen het onderhoud vanaf de kant via werkpaden in eigendom van het waterschap.
Donkervoortse loop wordt 3 keer per jaar gemaaid periode 3 maaien we 3/4de bodem en 1 talud, periode 4 de bodem, en periode 5 volledig profiel. We doen het onderhoud vanaf de kant via werkpaden in eigendom van het waterschap.
Boerdonkse Aa wordt 2 keer per jaar gemaaid, 3/4de bodem en 1 talud. We doen het onderhoud vanaf de kant via werkpaden in eigendom van het waterschap.
De Aa vanaf Schabbert tot aan Het Ham Veghel maaien we 2 keer per jaar 3/4de bodem en 1 talud met de boot. Maaisel laten we afdrijven en halen we bij vaste punten uit het water om het vervolgens op te laden en af te laten voeren.
We maaien vanuit ecologische wens het laatste jaar ¾ bodem en 1 talud ipv volledige bodem en 1 talud. Effect hiervan kunnen we pas over enkele jaren meten.

Monitoring en onderzoek

Voor aanvoer maken we gebruik van gebiedsvreemd water uit het kanaal. Kwaliteit hiervan is onbekend en mogelijk een bron van de specifieke stoffen.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Dit waterlichaam wordt beïnvloed door verschillende bronnen zoals rwzi's, landbouw, water uit het buitenland en overstorten. Dit zijn meerdere bronnen waar mogelijk de bovenstaande stoffen vandaan kunnen komen.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>
In de Boerdonkse Aa ligt bovenstrooms van de Goorloop en Aa van Helmond een meetpunt, de concentraties op dit meetpunt liggen rond het zomerhalfjaargemiddelde met hoge MAC norm overschrijdende pieken in 2022 en lagere MAC norm overschrijdende piek in 2023. In de Aa van Helmond worden vergelijkbare concentraties aangetroffen als in de Boerdonkse Aa. In de Aa van Helmond zijn jaarlijks hoge MAC norm overschrijdende pieken, op 2022 na. In 2022 is een lage MAC norm overschrijding aangetroffen. De Aa van Helmond wordt beïnvloed door de rwzi van Aarle-Rixtel. Het verbeteren van het effluent van Aarle-Rixtel zal een positief effect hebben op de ammonium concentraties. Daarnaast ligt het handelingsperspectief bij emissiereductie van de landbouw en het afkoppelen van overstorten. In het meest benedenstroomse meetpunt in de Goorloop (vanaf Wilhelminakanaal) worden zeer vergelijkbare concentraties aangetroffen als in het meest benedenstroomse meetpunt in de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal. De concentraties liggen rond de zomerhalfjaargemiddelde norm en in 2021 wordt de MAC norm overschreden. Verder bovenstrooms in de Goorloop worden hogere concentraties ammonium aantroffen, met hoge pieken. Als de concentraties ammonium in het bovenstroomse gedeelte van de Goorloop dalen, dan zal ammonium in dit gedeelte van de Goorloop aan de norm gaan voldoen.

De concentraties stikstof totaal en fosfor totaal in het meetpunt in de Boerdonkse Aa wordt sinds 2021 gemeten en de individuele metingen zijn sindsdien nog niet onder de zomerjaargemiddelde norm

aangetroffen. Daarnaast worden ook hoge pieken aangetroffen. In de Aa van Helmond zijn de individuele metingen sinds de start van de metingen in 2018 ook niet onder de zomerhalfjaargemiddelde norm geweest voor fosfor totaal en worden ook hoge pieken aangetroffen. Voor stikstof totaal is in 2022 één maal een meting onder de zomerhalfjaargemiddelde norm gemeten. De Aa van Helmond wordt beïnvloed door de rwzi van Aarle-Rixtel. Het verbeteren van het effluent van Aarle-Rixtel zal een positief effect hebben op de stikstof totaal en fosfor totaal concentraties. Daarnaast ligt het handelingsperspectief bij emissiereductie van de landbouw en het afkoppelen van overstorten. In het meest benedenstroomse meetpunt in de Goorloop (vanaf Wilhelminakanaal) worden hogere concentraties fosfor totaal aangetroffen dan in het meest benedenstroomse meetpunt in de Goorloop tot aan Wilhelminakanaal. Dit betekend dat er tussen deze meetpunten een bron van fosfor totaal zit. Hierbij wordt bronopsporing aangeraden. Daarnaast ligt het handelingsperspectief bij emissiereductie van de landbouw en het ontkoppelen van overstorten. De concentraties stikstof totaal zijn zeer vergelijkbaar op de twee meetpunt in de Goorloop. Verder bovenstrooms in de Goorloop worden hogere concentraties ammonium aantroffen, met hoge pieken. Als de concentraties stikstof totaal in het bovenstroomse gedeelte van de Goorloop dalen, dan zal stikstof totaal in dit gedeelte van de Goorloop verbeteren. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

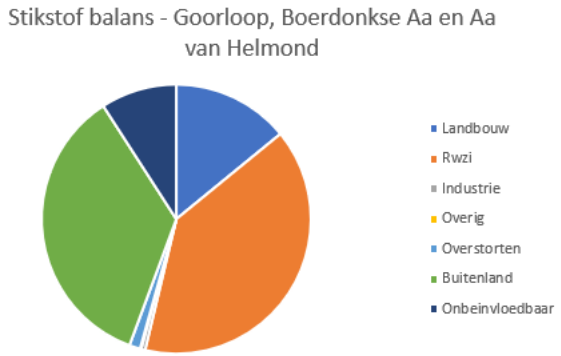

Figuur 7.67: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

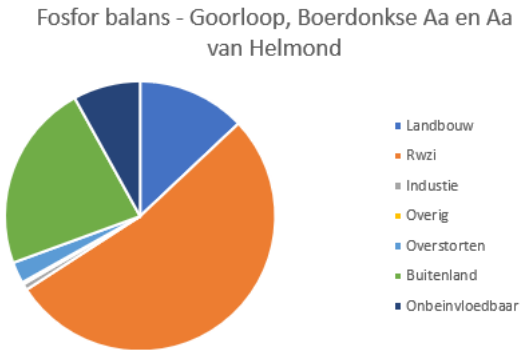

Figuur 7.68: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Goorloop Gegraven worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Gewasbeschermingsmiddelen

Carbendazim is in 2021 en 2022 norm overschrijdend aangetroffen. Carbendazim is een fungicide en niet meer toegestaan in de landbouw (2016) maar wordt wel aangetroffen als het afbraakproduct van thiofanaat-methyl. De werkzame stof thiofanaat-methyl werd toegepast als fungicide tot 2021. Het handelingsperspectief is gerichte monitoring om te volgen of de afname doorzet en het eventueel opsporen van illegaal gebruik. Daarnaast is carbendazim sinds 2021 verboden, het is gebruikelijk dat pas enkele jaren na een verbod alle normoverschrijdingen zijn verdwenen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich negen meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.28: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_440	0%	0	61
oDE_AA_445	0%	0	18
oGOORLO540	21%	3	14
oGOORLO570	100%	1	1
oGOORLO590	0%	0	1
oGOORLO670	13%	4	32
oGOORLO690	17%	3	18
oGOORLO710	29%	8	28
oGOORLO740	21%	4	19

Uit de meetdata blijkt dat op zes van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Bierbrouwer Bavaria bij Lieshout produceert ruim 100 l /s afvalwater. In het kader van "boer bier water" wordt dit water verdeeld; een deel wordt geloosd op het Wilhelminakanaal, een deel gaat naar slootjes ten noorden van de fabriek, waaruit wordt beregend en die uiteindelijk afvoeren op de Goorloop, en een deel wordt direct geloosd op de Goorloop. Ze hebben aanvullende fosfor maatregelen genomen maar voldoen nog niet aan de norm voor de KRW.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.29: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Laarbeek	Aarle-Rixtel	500	10	-	100	-
Laarbeek	Beek en Donk	125.000	1.200	130	3.700	55
Laarbeek	Lieshout	21.000	190	30	1.200	5
Laarbeek	Mariahout	12.500	100	10	400	5
Meierijstad	Boerdonk	3.000	30	-	200	-
Totaal		162.000	1.530	170	5.600	65

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**437.500**	**2.880**	**440**	**9.600**	**100**

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Bavaria heeft een eigen zuivering die loost op de Goorloop. De lozing van Bavaria wordt gemonitord en in samenwerking met handhaving worden er gesprekken gevoerd.

Opsporen van eventueel illegaal gebruik van carbendazim.

Bovenstrooms nabij de Schabbert ligt een groot kassencomplex. Dit zou mogelijk een bron kunnen zijn van ongewenste chemische stoffen door lozing of afstroom van water.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Laarbeek	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Meierijstad	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realiseren beekherstel Aa langs Boerdonk (lopend project)
2. Realiseren beekherstel Goorloop noord en input meenemen uit knelpuntenanalyse macorfauna (lopend project)
3. Realiseren NVO Donkervoortse loop (lopend project)
4. Monitoren water wat we inlaten vanuit het kanaal.
5. Door VTH checken of vergunning van bedrijven die rechtstreeks lozen voldoet en controle of afstroom “vervuild” water.
6. Inzichtelijk maken waar drainage ligt en effluent hiervan monitoren.
7. Op basis van de uitkomsten van de hydrologische modelstudie Aa dal Noord mogelijk aanvullende maatregelen uitvoeren in de Aa en Boerdonkse Aa
8. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
9. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK’s, kobalt, zink, ammonium*)
10. Brononderzoek gericht op eventueel illegaal gebruik van Carbendazim

Goorloop, Boerdonkse Aa en Aa van Helmond
Luchtwassers bron v. waterhuishoudproblem? (Algemeen)
Na vrijval geen water over stuw → Blaauwe Poort
Gemaal
Zonnepanelen in ontwikkeling
Inrichting loopt
Platte, lage pannekoek
Maaisel meer afvoeren
Onderhoud + reinig verlaten greetsel dicht
Geen gekke dingen bekend mbt overstorten
Handreiking drainage
Inrichting loopt
Dankenoort-seloop Aankoop extra's m.v.v. onderhoud
'Bron' van blauwalg Trekgraaf
Verkleinen profiel voor voldoende stroming
Drainage ook effect op kwaliteit
Risico → sleutelen aan goed werkend systeem
Veel drainage met pompen → meer beleid + toezicht
Peilg. drainage schuiten als paddestoeln uit grond
Onderhoud Goorloop ongeveer conform streefbeeld
Inrichting uit zoeb alleen evz
kassen is dit bron?
basisafvoer over Aa, rest over kanaal?
Bavaria - PH Dip? - invloed op systeem
Bier, boer, water → inzet voor boeren
Ontvlechting Aa en kanaal?
Inlaat uit kanaal wordt gemeld
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd riool
Vispassage_legger
Stuw, vast
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/sifon
- Duiker
- Sifon
A-watergang
0
0.5
1
2 Kilo

Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea (NL38_8I)

Type: R20
Opgave: beekherstel
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Lage Raam, de monding van het Peelkanaal en de Laarakkerse Waterleiding komen samen uit in de Graafse Raam, die bij de plaats Grave in de Maas uitmondt. Uitwatering in de Maas vindt plaats via het Gemaal van Sasse. Het betreft een natuurlijk stroomdal aan de oostelijke kant van de Peelhorst. De drie beken hebben een natuurlijk karakter met duidelijke beekdalkenmerken. De Laarakkerse Waterleiding heeft een meer kunstmatig karakter. Behalve van het Peelkanaal, is het verhang van deze watergangen zeer gering. De stroomsnelheden zijn over het algemeen zeer laag. Het waterlichaam dat gevormd wordt door deze beken heeft de typering (R20) moerasbeek.

In figuur 7.69 is de Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea met de KRW-meetpunten weergegeven.

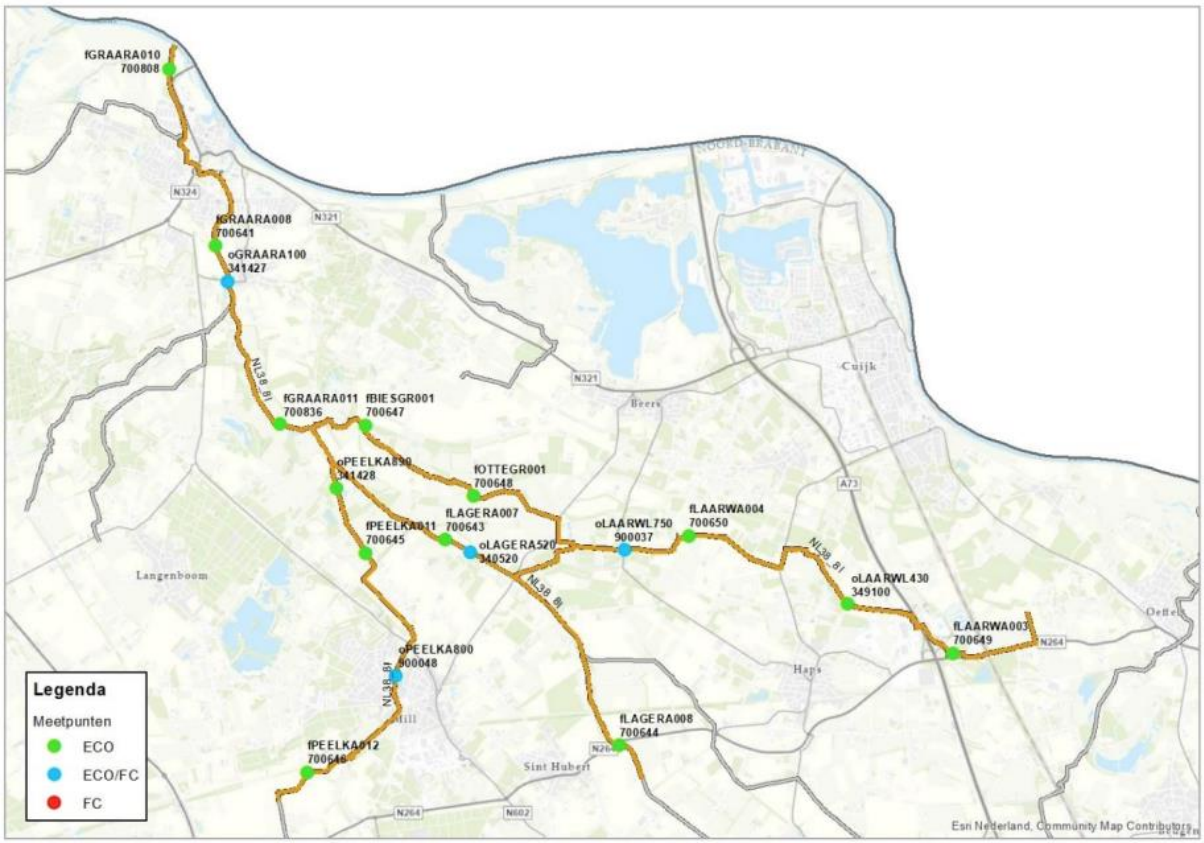

Figuur 7.69: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanaal ea (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Seleen Nikkel	Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

In 2023 is het beekherstel van de Graafsche Raam uitgevoerd en daarmee is nu in totaal 8,75 km ingericht. Eerder is de Laarakkerse waterleiding bij Tongelaar reeds ingericht en het Peelkanaal in Mill. De resterende ruim 10 km van met name de Lage Raam is op dit moment in uitvoering. De voorgenomen maatregelen richten zich daarbij op verbetering van beschaduwing van het wateroppervlak, het percentage onderwaterplanten en het vergroten van de variatie substraat. Echter is er op sommige locaties langs de Lage Raam onvoldoende ruimte voor realisatie van de optimale moerasbeek met drie zones. Dit in verband met bebouwing en aangrenzende agrarische percelen. Ook is het niet altijd mogelijk om overal exact te voldoen aan het ideale streefbeeld van een moerasbeek. Zo is gebleken dat het niet haalbaar is om een optimale waterdiepte van 10 tot 70 cm en een breedte van 1 tot 8 meter te realiseren van de beekloop omdat hiermee niet kan worden voldaan aan de gewenste hydraulische afvoercapaciteit in dit gebied. Het plan voorziet in de maximaal haalbare invulling van de KRW-opgave binnen deze beperkingen waarmee wordt voldaan aan de KRW doelen in dit gebied (Bron: projectplan waterwet Herinrichting Lage Raam, 10 april 2024).
De uitgevoerde inrichting in de Graafsche raam is de maximaal haalbare invulling van de KRW-opgave binnen de beperkingen vanwege de ligging in het stedelijk gebied. Dat betekent dat het KRW-doel voor de natte doorsnede in dit traject niet volledig wordt gerealiseerd. Daarmee wordt de KRW-opgave voor dit traject afgerond. Er is na realisatie van dit plan geen sprake van een restopgave (Bron: Projectplan waterwet Beekherstel en ecologische verbindingszone Graafsche Raam, 7 juni 2022).

Figuur 7.70: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In de Lage Raam is grote waternavel aanwezig. In de Laarakkerse waterleiding de exoot parelvederkruid. In de Laarakkerse waterleiding dienen houtpakketten hersteld te worden.
In de Lage Raam is, ter hoogte van de vissteeg, een dilemma aanwezig qua houtopslag in de inundatiezone versus de afvoercapaciteit.

Bever zorgt voor dammen (stagnatie) en extra zand/bagger aanwas. Optie is om beverwerend gaas aan te brengen.
Het onderhoud van de drijvende eilanden in de Graafsche Raam is nieuw en vraagt goede afstemming. Mede ook ten aanzien van de aanwezigheid van grote waternavel. Dit is ook bij de aangebrachte houtpakketten een aandachtspunt. De benodigde onderwaterstructuur ontbreekt op dit moment bij het aangebrachte dood hout.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal

Op de vijf meetpunten in de Graafse Raam, Lage Raam en Peelkanalen ea liggen de concentraties ammonium rond de zomerhalfjaargemiddelde norm en wordt de MAC norm regelmatig overschreden. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten en inlaatwater.

In de Laarakkerse Waterleiding ligt stikstof totaal in de zomer rond de zomerhalfjaargemiddelde norm. Bovenstrooms in de Lage Raam ligt stikstof totaal in de zomer boven de zomerhalfjaargemiddelde norm. In de Peelkanalen ligt stikstof totaal bovenstrooms, net over de grens van Limburg, in de zomer rond de zomerhalfjaargemiddelde norm. Verder benedenstrooms pieken de concentraties stikstof totaal meer en ligt het zomerhalfjaargemiddelde hoger. Na de samenkomst van de Laarakkerse Waterleiding, Lage Raam en de Peelkanalen en na de instroom van de Halsche Beek en Hooge Raam in de Graafse Raam is de concentraties stikstof totaal hoger dan in de Laarakkerse Waterleiding, Lage Raam en de Peelkanalen. Dit valt toe te kennen aan de Halsche Beek en Hooge Raam, waar op het meest benedenstroomse meetpunt vergelijkbare concentraties worden gemeten als na in de instroom van de Halsche Beek en Hooge Raam in de Graafse Raam. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

Zware metalen

Seleen overschrijdt in 2022 en 2023 de norm in de Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanalen ea. Seleen wordt net boven de jaargemiddelde norm aangetroffen, ver onder de MAC norm. De bronnen en handelingsperspectief voor seleen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Nikkel voldoet sinds 2023 weer aan de KRW-norm in de Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanalen ea. Als nikkel in de laatste 3 meetjaren voldoet aan de norm dan gaat nikkel op voldoet voor het waterlichaam. In 2023 en 2024 voldoet nikkel aan de norm. Als nikkel in 2025 ook voldoet aan de norm dan is nikkel geen probleemstof meer in de Graafse Raam, Lage Raam, Peelkanalen ea. Hierdoor wordt aangeraden om geen vervolgstappen te nemen voor nikkel.

In de Graafse Raam, Lage Raam en Peelkanalen ea worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Graafse Raam, Lage Raam en Peelkanalen ea. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Chloride

Op basis van beoordeling op niveau van KRW-lichaam is er geen probleem met chloride, maar dat geldt niet voor de Laarakkerse Waterleiding. Hier is de toestand van chloride in de 2018 – 2022 ontoereikend tot slecht. In 2023 was er een duidelijke verbetering te zien naar een toestand matig. Dit komt doordat er in 2023 namelijk minder effluent ingelaten is op de Laarakkerse Waterleiding en in 2022 en 2023 is een lichte daling te zien in de concentratie van chloride in het influent en effluent (Van Zuilichem & Bertens Zorzano, 2024, Jaarmemo meetnet rondom rwzi's).

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich negen meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.30: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oGRAARA100	0%	0	30
oLAARWL260	28%	13	47
oLAARWL300	15%	9	62
oLAARWL430	13%	8	61
oLAARWL750	15%	3	20
oLAGERA520	13%	3	24
oLAGERA800	0%	0	6
oPEELKA800	0%	0	20
oPEELKA890	0%	0	6

Uit de meetdata blijkt dat op vijf van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Rwzi Land van Cuijk loost op dit waterlichaam. We voldoen bij rwzi Land van Cuijk reeds aan de KRW-reductie opgave voor stikstof en fosfor. De voorbereidingen voor renovatie en uitbreiding van de waterlijn bij rwzi Land van Cuijk lopen. Daarmee worden verdere stappen gezet om de effluentkwaliteit voor N en P verder te verbeteren.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.31: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Grave	56.000	450	80	2.900	20
Land van Cuijk	Haps	17.500	140	20	700	5
Land van Cuijk	Mill	115.500	1.110	220	8.500	35
Land van Cuijk	St. Hubert	11.000	100	20	600	5
Land van Cuijk	Wilbertoord	14.500	100	10	200	5
Totaal		214.500	1.900	350	12.900	70

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**132.000**	**1.030**	**170**	**4.200**	**35**

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.
Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Uitvoerende resterende opgave beekherstel Lage Raam (loopt)
2. Verbeteringen aanbrengen in recent uitgevoerd beekherstel Graafsche Raam (onderwaterstructuur bij dood hout pakketten)
3. Herstellen hout pakketten in de Laarakkerse waterleiding
4. Waternavelbeheer uitvoeren met specifieke aandacht voor de dood hout pakketten en drijvende eilanden
5. Mogelijkheid aanbrengen beverwerend gaas onderzoeken
6. Onderhoud en functioneren drijvende eilanden goed in de gaten houden
7. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
8. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

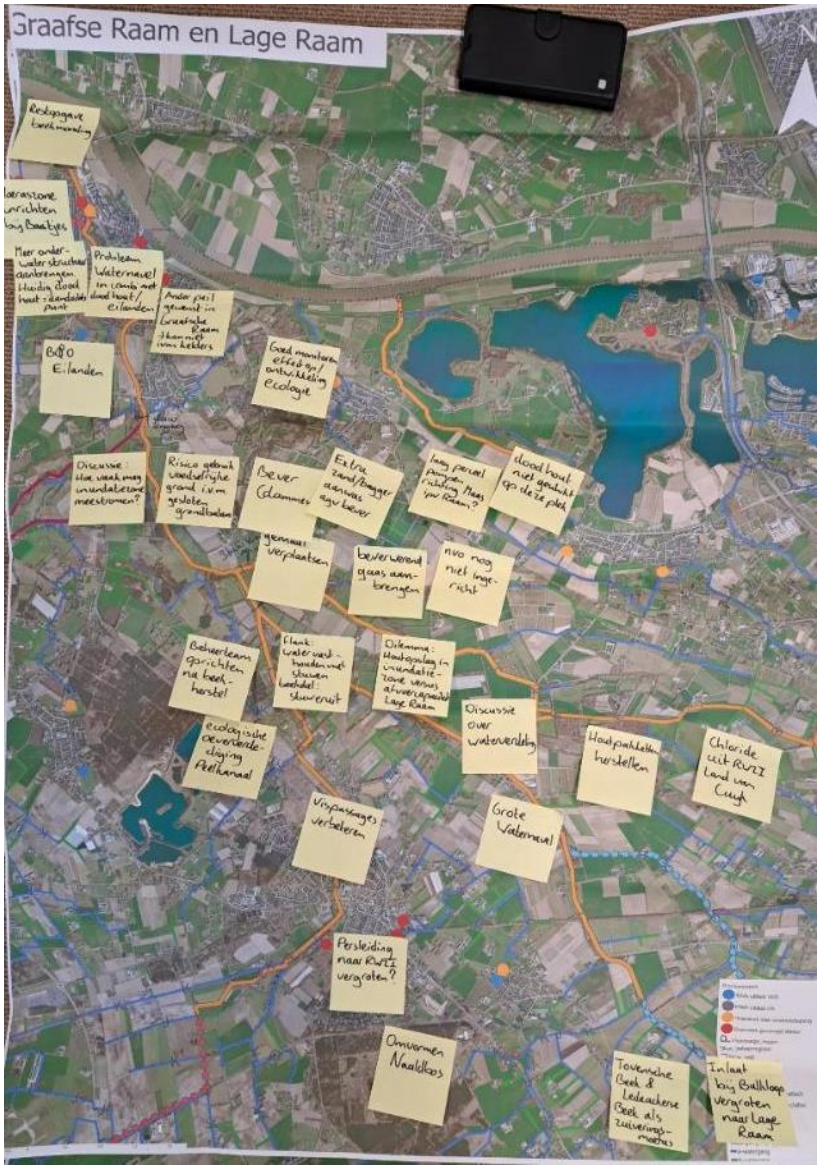
Graafse Raam en Lage Raam
Beverwand gaas aanbrengen
Nvo nog niet ingericht
Beheerteam gerichten na beekherstel
Ecologische oeverbeschoeiing Pelhamaal
Vispassages verbeteren
Grote Waterwal
Persleiding naar RWZI vergroten?
Ommermen Naaldkoos
Chloride uit RWZI land van Cuijk
Inlaat bij Balkloop vergroten naar Lage Raam

Groote Wetering (NL38_2H)

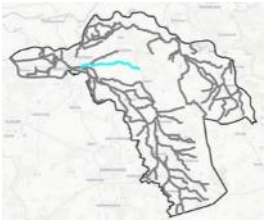

Type: M3
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Groote Wetering ligt aan de zuidrand van de dekzandrug Oss-Den Bosch. De waterloop is voor het overgrote deel gegraven in dekzand-vlaktes en heeft een onnatuurlijk karakter. Ten oosten van de A50 (in Maashorst) is een oude bovenloop te vinden gelegen in een beekdalsysteem (dalvormige laagte). In een laagte ontspringt de watergang. Deze bovenloop valt in de zomer droog. Dit brongebied is wel natuurlijk. Gezien het zeer specifieke karakter maakt dat deel van de Groote Wetering geen deel uit van het KRW-waterlichaam. Het benedenstroomse deel is duidelijk onderhevig aan de invloeden van stedelijk gebied en de rwzi in Vinkel. Het bovenstrooms gelegen deel is minder onderhevig aan deze invloeden. De Groote Wetering behoort tot het type (M3), gebufferde regionale kanalen en stroomt uit in de Aa, in de zandvang bovenstrooms van 's-Hertogenbosch. In bepaalde perioden in het jaar wordt er water vanuit de Aa in de Groote Wetering ingelaten. De stromingsrichting van de Groote Wetering verschilt per seizoen, er is zowel stroming naar de Aa als inlaat van water vanuit de Aa.

In figuur 7.71 is de Groote Wetering met de KRW-meetpunten weergegeven.

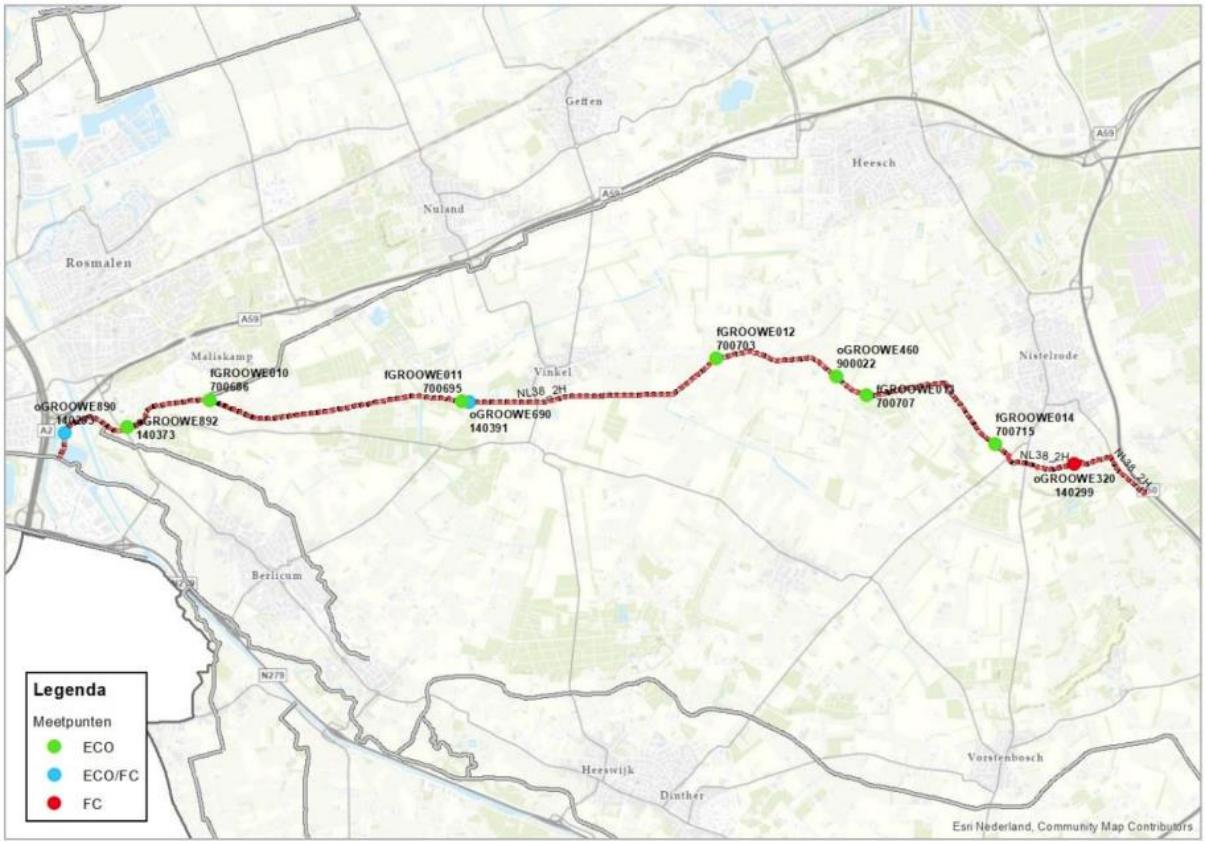

Figuur 7.71: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Groote Wetering (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

De Groote Wetering kent een gecombineerde opgave evz/nvo. Bovenstrooms 't Broek in Nistelrode heeft de Groote Wetering de opgave eigenstandige nvo. Vanaf de zandvang tot aan de Brugstraat ligt de Groote Wetering in een kade. Een deel van de Groote wetering is reeds ingericht. Dit is met name gebeurd vanuit evz perspectief, waarbij de inrichting deels buiten de Groote wetering ligt aan de buitenzijde van de kade. De nvo dient echt in de Groote wetering zelf aangebracht te worden. Hiervoor is op dit moment een project in voorverkenning. Circa 10 km is de resterende opgave. Hierbij wordt ook bekeken op welke manier binnen de aanwezige kades ruimte voor een nvo gerealiseerd kan worden.

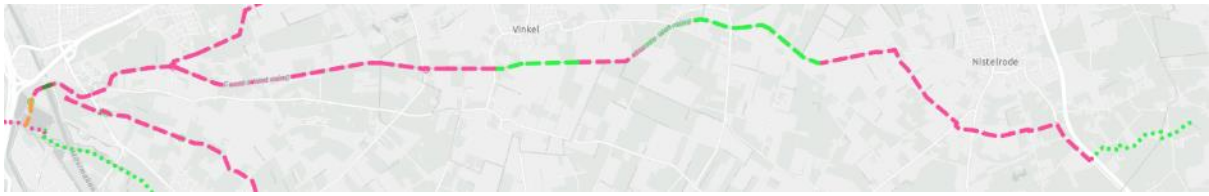

Figuur 7.72: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

De Groote Wetering wordt twee keer per jaar gemaaid. Dit gebeurt deels met de boot en deels vanaf de kant.

Langs de Groote Wetering heeft het waterschap werkpaden in bezit. Via deze werkpaden wordt het onderhoud uitgevoerd. Ter hoogte van de Loosbroeksestraat kennen we een onderhoudsknelpunt. Het werkpad is hier erg smal en in slechte staat. Om deze reden doen we hier geen onderhoud meer vanaf de kant.

Er is weinig mogelijkheid om water aan te voeren. We kunnen minimaal aanvoeren vanaf de Leijgraaf. Belangrijk is om te weten wat de kwaliteit is van het water wat we binnen laten. De Groote Wetering valt echter nooit droog. In normale omstandigheden vindt de afvoer plaats via de zandvang naar de Aa. Bij een droge zomersituatie kunnen we vanuit de zandvang water oppompen en terugsturen de Groote Wetering in tot stuw 204C. Dit is water vanuit de Aa en ook hiervoor geldt wat de kwaliteit is van het Aa-water.

Waternavel is een voorkomende exoot. Deze wordt handmatig verwijdert. De wateraanvoer komt tot aan stuw 204e. Bovenstrooms daarvan bestaat de wetering uit gebiedseigen water. Hier komt de fonteinkruid voor, een indicator van kwel/wijst.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en fosfor totaal

In de Grote Wetering wordt ammonium op drie meetpunten gemeten. Op het meetpunt bovenstrooms van de rwzi zijn de meetwaarden relatief laag, op de twee meetpunten benedenstrooms van de rwzi komen hogere waarden voor met incidenteel hoge uitschieters. Daarom voldoet het waterlichaam niet aan de normen voor ammonium.

Op rwzi Vinkel wordt een nabehandeling gebouwd voor de vergaande verwijdering van fosfor en medicijnresten. De nabehandeling wordt in 2026 operationeel. De verwachting is dat de Groote Wetering hiermee de toestand voor P gaat halen (gemiddelde van meerdere meetpunten).

Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

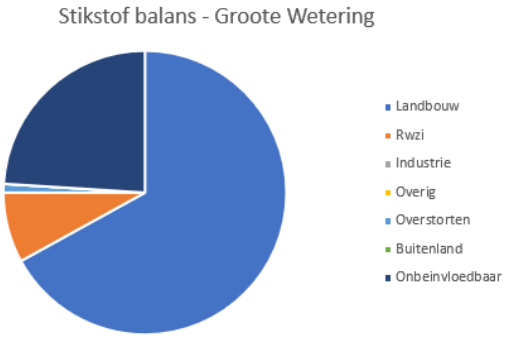

Figuur 7.73: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

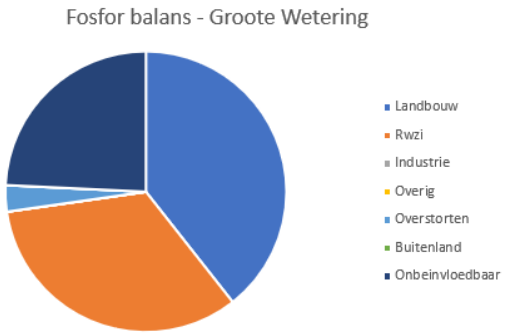

Figuur 7.74: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Grote Wetering worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt en zink. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich zeven meetpunten voor zuurstof.

Tabel 7.32: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oGROOWE220	0%	0	2
oGROOWE320	0%	0	30
oGROOWE460	0%	0	6
oGROOWE550	17%	6	36
oGROOWE650	22%	16	74
oGROOWE690	35%	26	74
oGROOWE890	7%	5	74

Uit de meetdata blijkt dat op vier van de locaties benedenstrooms van de rwzi zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur ’s-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur ’s-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Effluent van de rwzi Vinkel wordt geloosd op de Groote Wetering. Vanaf dit lozingspunt ziet het water in de Groote Wetering er erg vies uit.
Er wordt wel ruimschoots voldaan aan de wettelijke lozingsnormen voor stikstof en fosfor. Voor stikstof wordt ook de reductieopgave voor de KRW al bereikt. Dat geldt niet voor fosfor.
Bij rwzi Vinkel loopt de voorbereiding voor aanvullende zuivering op nutriënten en medicijnresten.

Onderzoeken of er een waterharmonica aangelegd kan worden bij het aangrenzend perceel van de rwzi Vinkel om de kwaliteit verder te verbeteren.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.33: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Bernheze	Heesch	19.000	180	30	1.100	5
Bernheze	Loosbroek	4.000	40	10	300	-
Bernheze	Nistelrode	34.500	330	60	2.300	10
Den Bosch	Rosmalen	500	10	-	100	-
Den Bosch	Vinkel	5.000	50	10	500	-
Totaal		63.500	610	110	4.300	15

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**22.000**	**200**	**50**	**1.400**	**5**

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Brabant Water loost op de Venloop die uitkomt op de Groote Wetering. Brabant Water heeft nu alleen een vergunning voor het lozen van terugspoelwater van de ontijzeringsinstallatie. In oktober 2024 is onderzoek gedaan of Brabant Water mogelijk zware metalen loost. Af en toe wordt aluminium gemeten maar geen andere zware metalen. Hiermee is Brabant Water uitgesloten als mogelijke bron voor zware metalen.

Langs de Groote Wetering komen kapitaalintensieve teelten voor (aardbeienplanten) en een mestverwerker. Belangrijk om te checken of deze een bron zouden kunnen zijn voor de aangetroffen parameters en of deze bedrijven voldoen aan de wet- en regelgeving.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Bernheze	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente 's-Hertogenbosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren resterende opgave nvo (loopt) (*overige waterflora, macrofauna*)
2. Kwaliteit aanvoer bepalen (Aa en Leijgraaf) om te bepalen of dit de KRW doelen van de Groote Wetering in de weg zit. (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, fosfor*)
3. Onderhoudsknelpunt Loosbroeksestraat oplossen (*overige waterflora*)
4. Zorgen dat de aanwezigheid van grote waternavel het ecologisch doelbereik niet belemmert. (*overige waterflora, macrofauna*)
5. Effluentverbetering rwzi Vinkel voor nutriënten en medicijnresten (loopt) (*fosfor*)
6. Onderzoeken waterharmonica kans RWZI Vinkel (*ammonium*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)
8. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, ammonium, kobalt, zink*)

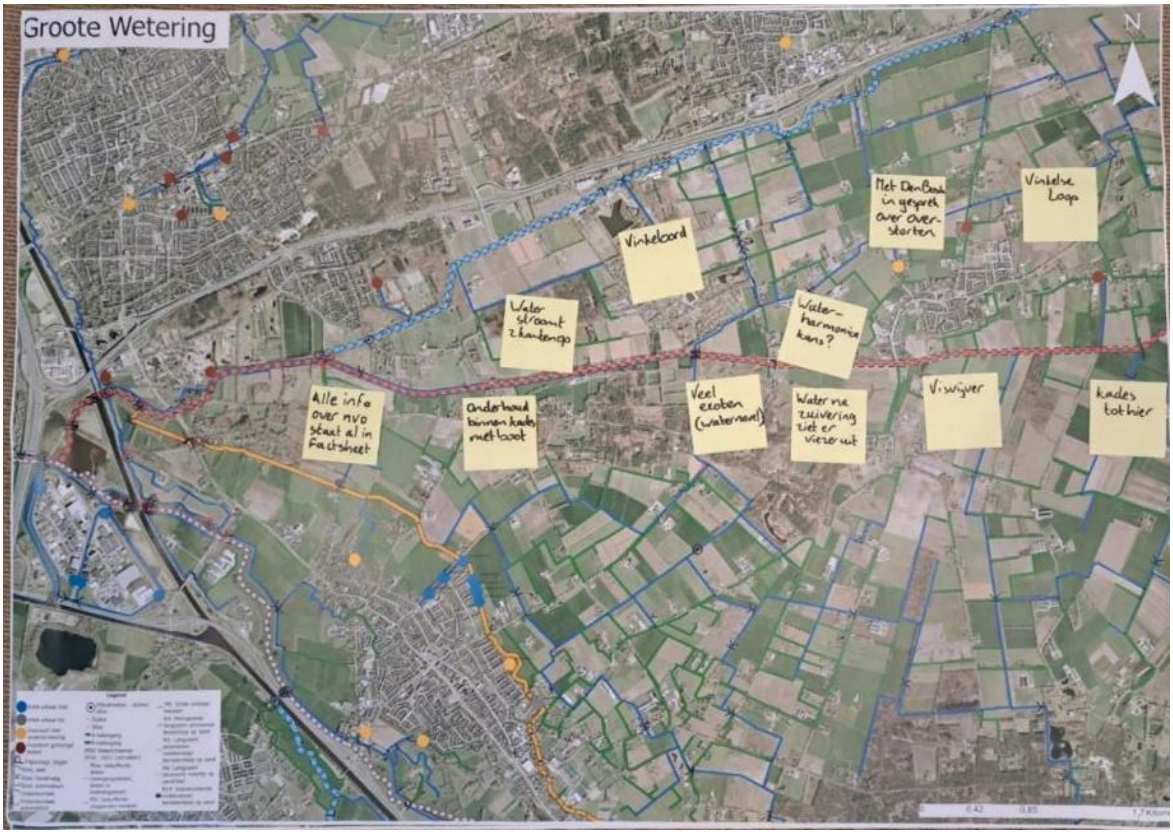

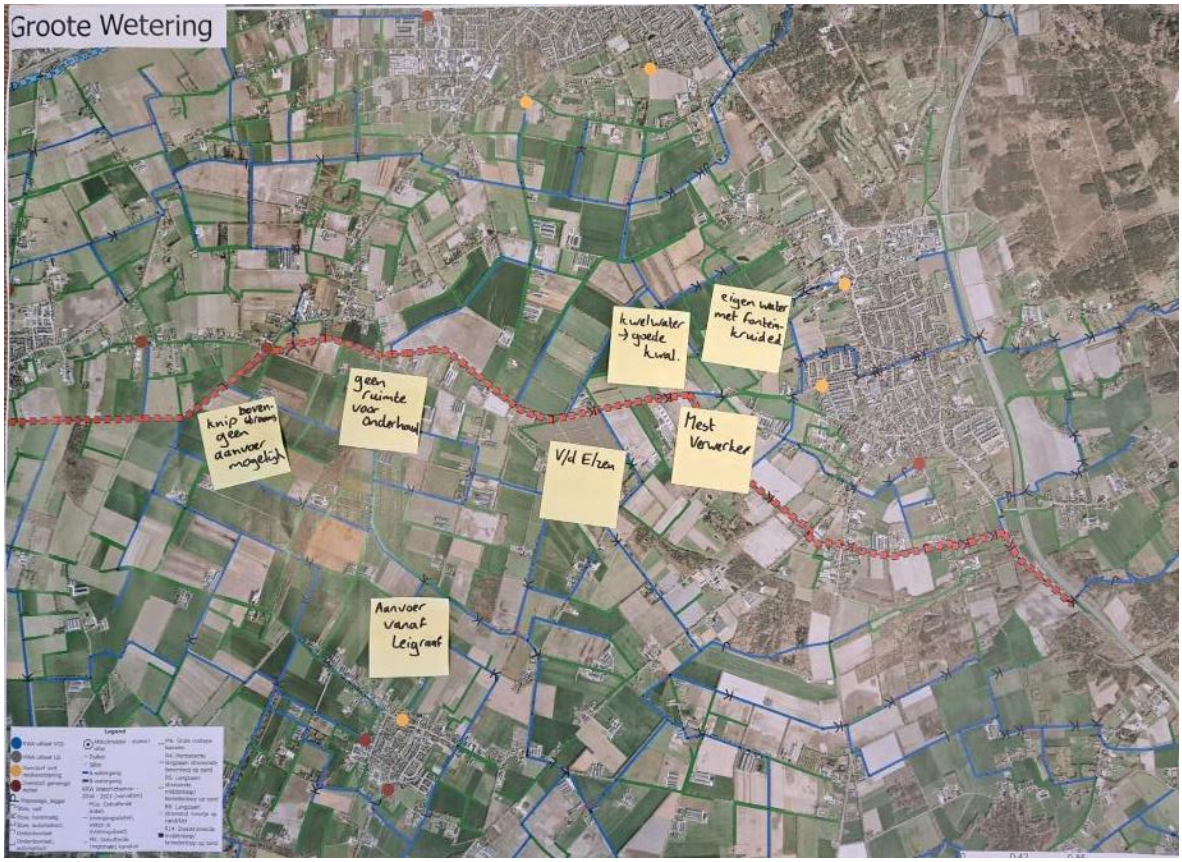
Groote Wetering
knip bovenstroom geen aanvoer mogelijk
geen ruimte voor onderhoud
kwelwater → goede kwal.
eigen water met fonteinkruiden
V/d Elzen
Mest Verwerker
Aanvoer vanaf Leigraaf

Halsche Beek en Hooge Raam (NL38_8F)

Type: R4b
Opgave: beekherstel
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Hooge Raam en Halsche beek heeft een relatief hoog verhang en is in zijn natuurlijke vorm snelstromend. Het hoogteverschil wordt gevormd door de Peelhorst en de lager gelegen Maasterrassen. De Hooge Raam was vroeger een natuurlijke beek, waar verschillende hydromorfologische ingrepen hebben plaatsgevonden. Variatie in stroomsnelheid in het dwars- en lengteprofiel van de beek is beperkt. Hierdoor ontstaat een relatief langzaam stromende beek (lage basisafvoer), echter met grote extremen in de afvoer. Dit wordt versterkt door de sterke ontwatering van het bovenstroomse gebied. De beken hebben sinds 2022 een karakteriserende typering van (R4b) permanent langzaam stromende heuvelland bovenloop op zand en wordt gevoed door gebiedseigen water. De waterkwaliteit wordt beïnvloed door landbouw en ook enigszins door overstorten

In figuur 7.75 is de Halsche Beek en Hooge Raam met de KRW-meetpunten weergegeven.

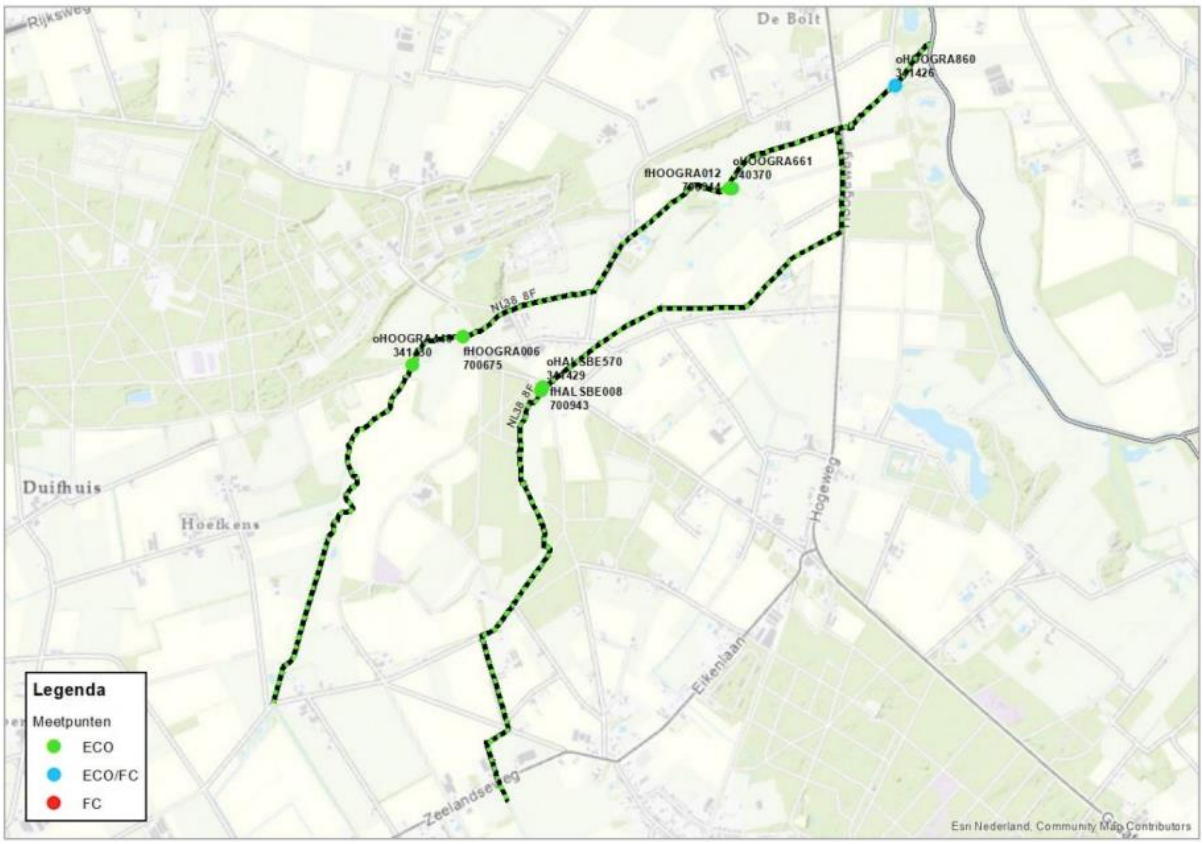

Figuur 7.75: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Halsche Beek en Hooge Raam (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink	Stikstof totaal Temperatuur	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

De Hooge Raam en Halsche beek hebben de opgave beekherstel en liggen daarnaast binnen een gebied dat is aangewezen als natte natuurparel. Deze combinatie maakt dat dit gebied en het beekherstel hoge actuele en potentiële natuurwaarden kent.

In 2004 is nabij het Boltse broek een nevengeul/meander aangelegd. Hierbij is de oude loop in takt gebleven en deze fungeert als hoogwatergeul. In 2009 is bovenstrooms in de Hooge Raam, over een traject van 1,4 km, middels het zogenaamde 'building with nature' beekherstel gerealiseerd. De resterende 6,4 km is op dit moment in uitvoering en wordt gezamenlijk met het herstel van de natte natuurparel uitgevoerd. Hierbij wordt het maximale aan natuurdoelen en systeemherstel gerealiseerd wat met de verworven grondposities en bestaande gebiedsfuncties mogelijk is. Dit zal niet leiden tot volledig doelbereik en systeemherstel. De huidige beperkingen zitten hem in aanwezige bebouwing en aangrenzende agrarische percelen langs de waterloop. Daarnaast kunnen de geplande hydrologische herstelmaatregelen vanuit de natte natuurparel droogval en stagnatie in de toekomst niet volledig uitsluiten. Hiervoor zijn aanvullende, gebiedsbredere maatregelen voor nodig.

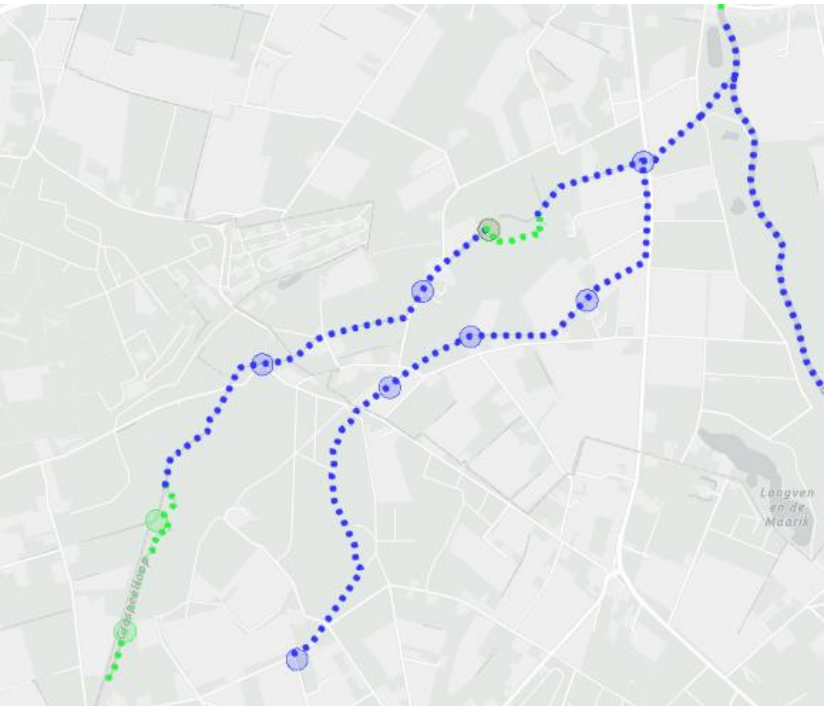

Figuur 7.76: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Vanwege de functie 'beekherstel natuur' is het optimale beheer 'niets doen'. Op dit moment wordt hier niet aan voldaan. In de toekomst, na herinrichting, kan dit hopelijk wel bereikt worden of minimaal stroombaanmaaien.

In de Graspeelloop, die aansluit op de Hooge Raam, is parelvederkruid (exoot) aanwezig.
De bever is aanwezig in de Hooge Raam en bouwt dammen, waardoor stagnatie optreedt.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Benedenstrooms in de Halsche Beek en Hooge Raam ligt een meetpunt, net voor de instroom naar de Raam. Op dit meetpunt ligt de concentratie stikstof totaal grotendeels van het jaar boven de zomerjaargemiddelde norm. De Halsche Beek en Hooge Raam wordt gevoed door gebiedseigen water waardoor de hoge concentraties stikstof uit het eigen gebied komen. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

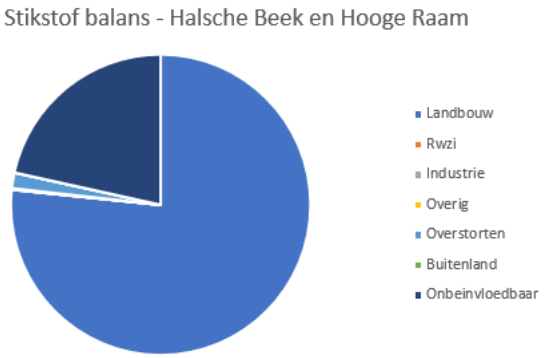

Figuur 7.77: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

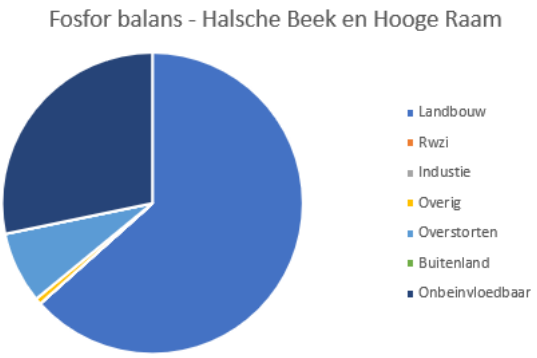

Figuur 7.78: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Halsche Beek en Hooge Raam worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Halsche Beek en Hooge Raam. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oHALSBE400	0%	0	3
oHALSBE570	33%	1	3
oHOOGRA440	0%	0	12
oHOOGRA660	0%	0	4
oHOOGRA860	47%	14	30

Uit de meetdata blijkt dat op twee van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 8% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.34: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Langenboom	7.500	70	10	400	-
Maashorst	Zeeland	39.000	330	60	2.400	15
Totaal		46.500	400	70	2.800	15

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Maashorst	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren resterende 6,4 km beekherstel (loopt) (*overige waterflora, macrofauna, vissen*, *Temperatuur*)
2. Aanvullende maatregelen formuleren vanuit de huidige opgave als restopgave formuleren en opnemen in PiB (gebiedsbrede systeemmaatregelen die moeten leiden tot volledig doelbereik en systeemherstel) (*overige waterflora, macrofauna, vissen*, *Temperatuur*)
3. Via het beheerteam toetsen of na herinrichting het optimale ecologisch beheer uitgevoerd kan worden *(overige waterflora, macrofauna)*
4. Verspreiding van parelvederkruid vanuit de Graspeelloop naar Hooge Raam zoveel mogelijk voorkomen *(overige waterflora, macrofauna)*

5. Beverbeheer toepassen indien stagnatie als gevolg van beverdammen het ecologisch doelbereik belemmert. *(overige waterflora, macrofauna, Temperatuur)*
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink*)

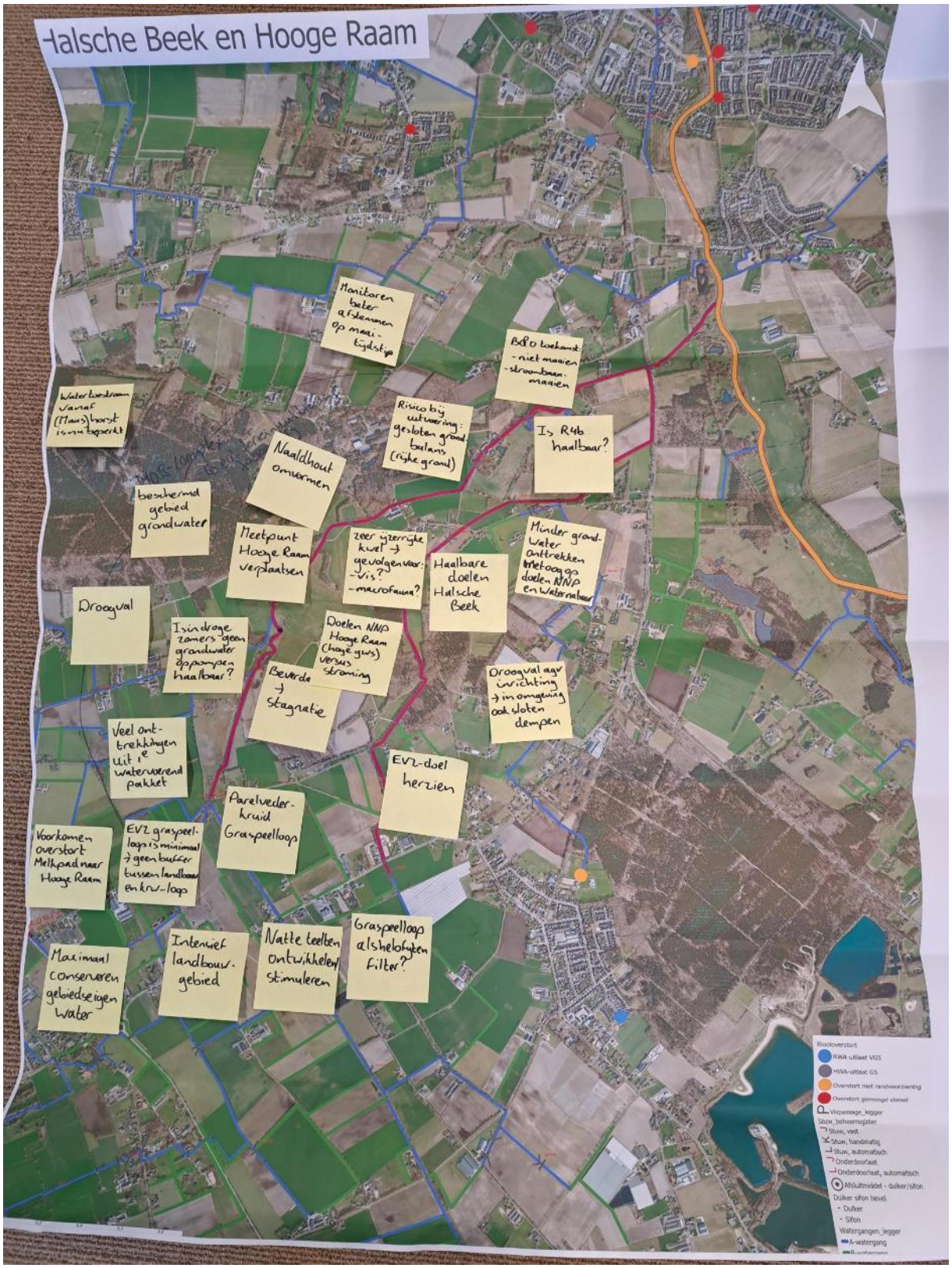

Hertogswetering, Hoefgraaf ea (NL38_7D)

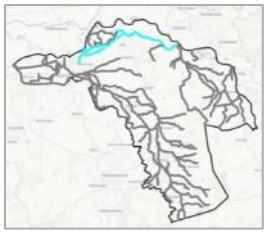

Type: M3
Opgave: nvo
Ingericht: Grotendeels ingericht

Beschrijving watersysteem

De Hertogswetering, Hoefgraaf, Roode Wetering en Nieuwe Vliet zijn min of meer vergelijkbare watergangen die op dezelfde locatie uitmonden in de Maas. Deze watergangen liggen in het rivierkleigebied, zijn gegraven en hebben een onnatuurlijk karakter. De Hertogswetering ligt deels in kades en ontvangt afhankelijk van de aanvoer water uit het waterlichaam Graafsche Raam, Lage Raam en Peelkanaal (NL38_8I) of uit de Maas. Primair vindt voeding plaats met water uit de Raam. In droge periodes wordt water vanuit de Maas ingelaten wat via de Raam dan richting de Hertogswetering wordt gestuurd. Daarnaast watert effluentwater van de rwzi Oijen via de Teeffelensche wetering af op de Hertogswetering. De Hoefgraaf wordt gevoed door de Osse aanvoersloot (deze staat in verbinding met de Hertogswetering) en ontvangt gebiedseigenwater. De Roode Wetering ontvangt gebiedseigen water. De Nieuwe Vliet ontvangt water uit het Maximakanaal. Water uit het Maximakanaal wordt ingelaten in Empel, via Maaspoort naar Noord en komt dan in de Nieuwe Vliet richting Gewande. Het dominante watertype van alle deelwatergangen is (M3) gebufferde regionale kanalen. In dit poldergebied geldt een peilbesluit. Met het nieuwe peilbesluit wordt gestreefd naar een vast peil of natuurlijk peil (in tegenstelling tot het onnatuurlijk zomer – winterpeil dat tot nu toe gold).

In figuur 7.79 is de Hertogswetering, Hoefgraaf ea met de KRW-meetpunten weergegeven.

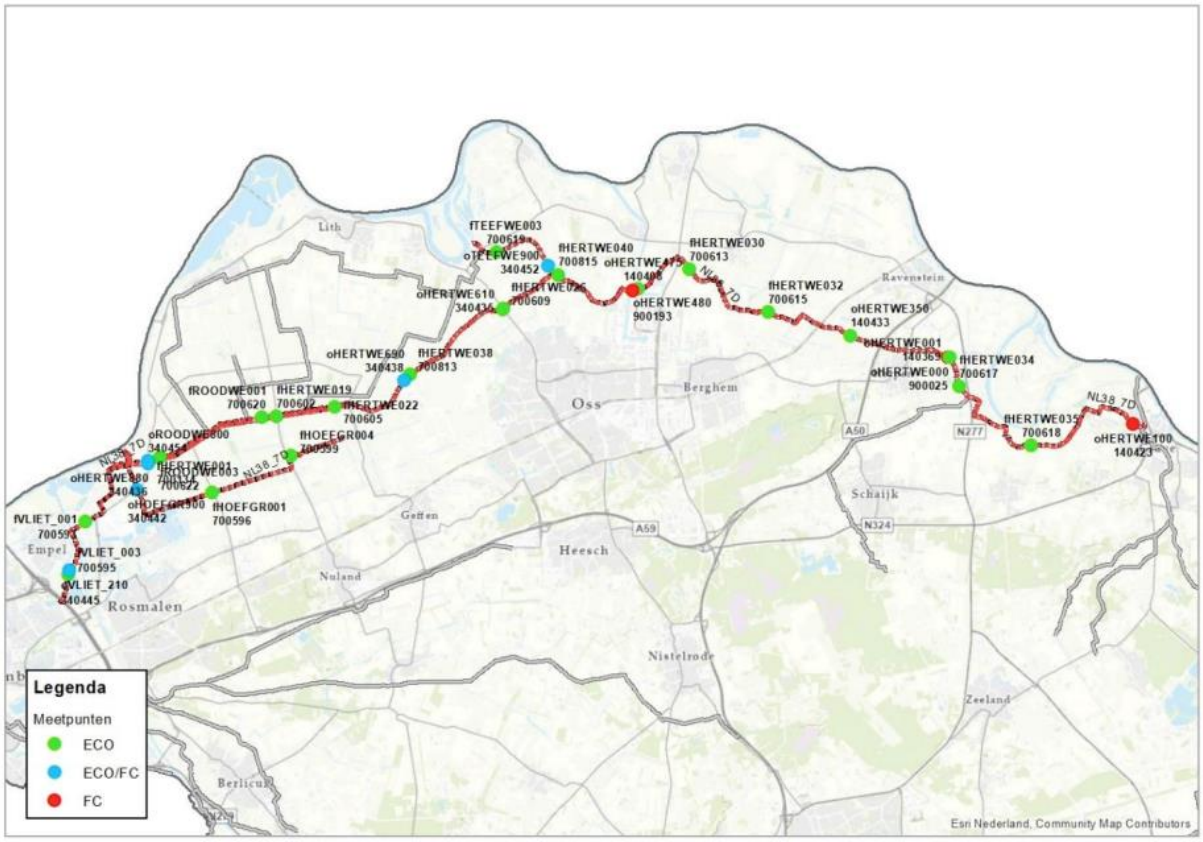

Figuur 7.79: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Hertogswetering, Hoefgraaf ea (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Seleen Imidacloprid	Fosfor totaal Temperatuur	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Een groot deel (34,5 km) van de nvo opgave die op dit waterlichaam ligt is al ingericht en ongeveer 4,3 km zit momenteel in een project. Echter, nog 5,3 km moet worden opgestart.

Een deel van de Hoefgraaf wordt omgelegd en meteen ingericht door de bouw van de Groote Wielen (Rosmalen). De nvo die langs de Hoefgraaf wordt aangelegd heeft bij voorkeur een 1:7 talud, in plaats van een 1:3 talud. Dit heeft namelijk een veel positievere invloed hebben op de waterflora en macrofauna. Verderop liggen gronden langs de Hoefgraaf die nog verpacht worden door de gemeente. De pachtcontracten lopen pas af na 2027, maar deze kunnen misschien eerder afgekocht worden. De gemeente heeft sowieso het plan om deze percelen om te vormen naar natuur als compensatie van bouw.
De (resterende) nvo/evz opgave loopt nu zowel langs de Hertogswetering als de Hoefgraaf. In dit gebied loopt de grondverwerving moeizaam vanwege de ontwikkelingen rondom een Duurzame Polder (windenergie project). Wellicht dat het realiseren van twee robuuste verbindingen met de Maas hierdoor lastig te realiseren is. Aangegeven is dat er minimaal 1 robuuste, functionerend, verbinding met de Maas gevormd dient te worden.

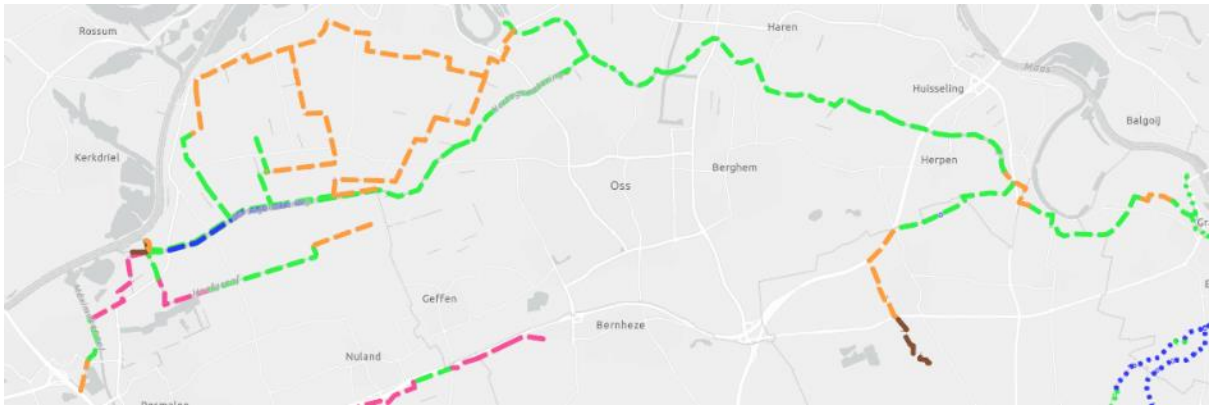

Figuur 7.80: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Aandachtspunt bij de te realiseren vispassage bij Gewande is de mogelijke toename van exoten (o.a. grondels, rivierkreeften, wolhandkrab). De overige vismigratieknelpunten zijn onderdeel van het clusterproject vismigratie.

Beheer en onderhoud

Er is maaifrequentie optimalisatie mogelijk. Onderzoeken of maaibeheer kan worden geëxtensiveerd naar bijvoorbeeld stroombaanmaaien.
Een vast of natuurlijker peil vanuit het nieuwe peilbesluit zal een positief effect op de biologie hebben

Aan de zuidkant van de polder zijn mogelijkheden voor kwelherstel, middels peilbeheer

Monitoring en onderzoek

Som lineair en vertakte PFOS, som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en fosfor totaal

De Hertogswetering en Hoefgraaf hebben veel verschillende bronnen van ammonium en fosfor. Primair vindt voeding plaats met water uit de Raam. In droge periodes wordt water vanuit de Maas ingelaten wat via de Raam dan richting de Hertogswetering wordt gestuurd. Daarnaast watert effluentwater van de rwzi Oijen via de Teeffelensche wetering af op de Hertogswetering. Ook komt er via de Nieuwe Vliet water binnen vanuit het Maximakanaal. Bovenstrooms in de Hertogswetering zit ammonium en fosfor totaal onder de zomergemiddelde norm en de MAC norm. In het eerstvolgende meetpunt in de Hertogswetering, boven Oss, worden de concentraties hoger maar worden de normen nog niet overschreden. In het volgende meetpunt, na Oss, wordt zowel de zomergemiddelde norm als de MAC norm overschreden. Tussen het bovenstroomse en het meetpunt na Oss wordt geen water ingelaten. De toename van ammonium en fosfor vindt plaats in de Hertogswetering. De bronnen van de toename is niet bekend. Aangeraden wordt om onderzoek te doen naar de bronnen van ammonium. De fosfor balans is bekend, hier is de meeste winst te behalen uit rwzi Oijen.

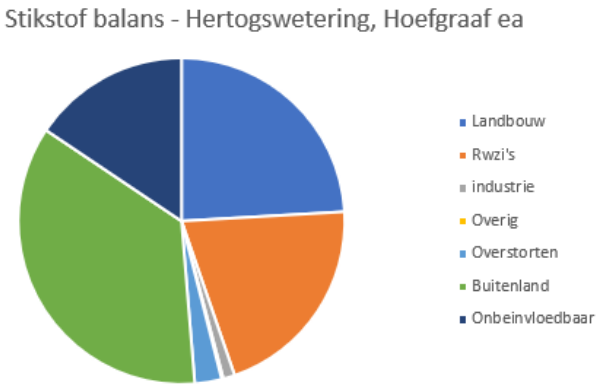

Figuur 7.81: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

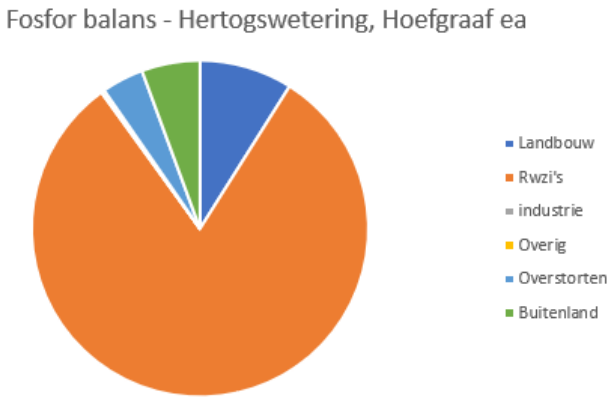

Figuur 7.82: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Seleen overschrijdt sinds 2022 de norm in de Hertogswetering. Seleen wordt net boven de jaargemiddelde norm aangetroffen, ver onder de MAC norm. De bronnen en handelingsperspectief voor seleen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

In dit waterlichaam worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Hertogswetering, Hoefgraaf ea. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Rwzi Oijen is enkele jaren terug op basis van het langjarige meetnet rondom de rwzi's, opgemerkt als locatie waar effluent een belangrijke bronroute is voor Zn. Zowel bovenstrooms in de Teeffelense Wetering als bovenstrooms in Hertogswetering wordt in alle meetjaren voldaan aan beide normen voor Zn (uitgezonderd in 2020). Benedenstrooms wordt in geen enkel meetjaar voldaan; in de Teeffelense Wetering wordt aan beide normen niet voldaan en in de Hertogswetering wordt met name niet voldaan voor JGM.

Om zink in influent aan te pakken wordt aanbevolen te kijken naar bedrijfsafvalwaterlozingen. Overigens is bekend dat een flink deel van de influentvracht komt uit niet door het waterschap aan te pakken bronnen, zoals slijtsel van autobanden, zinken dakgoten en wegmeubillair, en afvalwater van huishoudens.

Gewasbeschermingsmiddelen

Imidacloprid voldoet vanaf 2022 niet in de Hertogswetering, Hoefgraaf ea. In het effluent van rwzi Ooijen worden hogere waarden imidacloprid gemeten dan in het oppervlaktewater. Het effluent van de rwzi is dus een relevante lozingsroute van imidacloprid. Imidacloprid is verboden in de landbouw maar nog wel toegestaan voor consumenten producten. Dit zou de imidacloprid in de rwzi kunnen verklaren. Sinds eind 2021 draait op rwzi Oijen een medicijnverwijderingsstap middels PACAS. Onderzocht kan worden of imidacloprid ook wordt gezuiverd door de PACAS installatie.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich 15 meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oHERTWE000	0%	0	24
oHERTWE100	0%	0	18
oHERTWE250	0%	0	12
oHERTWE460	0%	0	5
oHERTWE465	0%	0	5
oHERTWE480	0%	0	60
oHERTWE490	20%	1	5
oHERTWE610	0%	0	6
oHERTWE690	2%	1	59
oHERTWE880	4%	2	48
oHOEFGR900	0%	0	24
oROODWE800	0%	0	24
oTEEFWE100	0%	0	60
oTEEFWE900	0%	0	59
oVLIET_210	8%	2	24

Uit de meetdata blijkt dat op vier van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur ’s-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur ’s-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Rwzi Oijen loost het effluent op dit waterlichaam. Bij Rwzi Oijen voldoen we al aan de krw-reductie opgave voor stikstof en fosfor. Er is ook al een PACAS installatie gerealiseerd gericht op de verwijdering van medicijnresten. Er loopt nu een renovatie-project dat ook inzet op verdere verbetering van de effluentkwaliteit. Vanwege de renovatie draait de rwzi tijdelijk niet op volle toeren. Hier is een maatwerkvoorschrift voor opgesteld.

Een in de gebiedsessie geopperde oplossing die bijdraagt aan het halen van de kwaliteitsdoelen in dit waterlichaam is het verleggen van het effluent naar de Maas.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.35: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Den Bosch	Empel	81.500	540	50	1.100	30
Den Bosch	Nuland	8.500	80	10	400	-
Den Bosch	Rosmalen	154.500	1.320	210	7.300	45
Land van Cuijk	Grave	9.000	90	20	900	5
Maashorst	Reek	3.000	30	-	200	-
Oss	Berghem	26.000	260	60	2.500	10
Oss	Demen	1.000	10	-	100	-
Oss	Deursen-Dennenburg	1.500	10	-	100	-
Oss	Geffen	28.500	230	30	1.100	10
Oss	Haren	2.000	20	-	200	-
Oss	Herpen	5.000	50	10	300	-
Oss	Huisseling	500	10	-	100	-
Oss	Macharen	2.500	20	-	100	-
Oss	Megen	4.500	40	10	400	-
Oss	Oijen	3.000	30	10	200	-
Oss	Oss	325.500	3.090	320	9.300	155
Oss	Overlangel	1.000	10	-	100	-
Oss	Ravenstein	29.000	290	40	1.500	15
Oss	Teeffelen	1.000	10	-	100	-
Totaal		687.500	6.140	770	26.000	270

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**35.000**	**220**	**20**	**400**	**10**

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.
Wellicht is het een mogelijkheid om de grootste overstort van Oss (Huizenbeemdweg) van systeem Hoefgraaf af te halen en rechtstreeks op Hertogswetering te laten lozen.
Bovendien ligt er wellicht een kans om bij de overstorten Nieuwe Vliet bij Ploosche plas slibvangen en/of groene bergingen te realiseren.

VTH
De firma Smals heeft een toekomstige zandwinlocatie op het oog nabij Hamelspoel. Onbekend is wat het effect hiervan mogelijk op de Hertogswetering (en verdere omgeving) is. Dit zal scherp moeten worden getoetst.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerking en aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Oss	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente 's-Hertogenbosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Maashorst	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw
Rijkswaterstaat	Vragen naar vispasseerbaarheid Hemelrijkse Waard
	Aanspreken op normoverschrijdende stoffen in inlaatwater Maas

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren resterende opgave nvo en vismigratie.*(overige waterflora, macrofauna)*
2. Pachtpercelen gemeente afkopen om inrichtingsopgave Hoefgraaf te versnellen. (*overige waterflora, macrofauna)*
3. Onderzoeken of maaibeheer kan worden geëxtensiveerd naar bijvoorbeeld stroombaanmaaien. (*overige waterflora, macrofauna)*
4. Streven naar een vast of natuurlijker peil vanuit het nieuwe peilbesluit. (*overige waterflora, macrofauna, Temperatuur)*
5. Doorzetten renovatie en effluentverbetering rwzi Oijen *(ammonium, fosfor)*
6. Verleggen van effluentleiding vanuit rwzi naar de Maas (PAK's, *kobalt, zink, ammonium, imidacloprid, fosfor)*
7. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, ammonium, kobalt, zink*)
8. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, imidacloprid*)
9. In gesprek met Rijkswaterstaat over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater en de vispasseerbaarheid van de Hemelrijkse Waard (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, imidacloprid*)

Hert Hoek
M3
Peilbeheer in relatie tot voedselrijkdom grondwater
- VOEDSEL Rijkdom SLIB
Effect Zandwinning Hamelspoel
Maatfrequentie optimaliseren
Peilbesluit naar vast of natuurlijk peil
Inlaatwater zuiveren
Stoffen vanuit Maas
Legend
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang

Hert. Hoek
M3
Effluent naar Maas?
KRW Hamelrijke Waard voldoet niet (RWS)
Vispasseerbaarheid?
Herintroductie Vis, Fauna, Flora
Gericht extra eisen stellen aan overstorten
Overstorten richting Hertogswetering
Legend
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang

Grondpositie mogelijk door waterhoogtegrens & alles op slot
nooit stagnant water door aan / afvoer
Vispassage leidt tot meer kosten
mag NVO / EVZ ook hier lopen?
nooit meer natuurlijk peil
Duurzame polder nu wettelijk, mogelijk wanneer? & niet voor 2027
- Water wat hoog of inlaat water
omlegging + NVO want bouw Grote Wiel
103 Hoe V-spaarbaar
Verrasten bodtermes - effectief - wied is probleem stel dat je er mee opkomt
kwelkersteel (T + Flexo + P - tot)
Gemeente moet compensatie bouw dus goor meer functie 'natuur'
→ meer peuks tot tot? → kunnen we afloopen?
NVO 1:7 ipv 1:3
Eten aan bouwmaterialen & afspoeling neemt toe
Silobunken & grasne bergingen
wat doet Brakkeh water voor kwelstromen?
grootste overstort van Ons
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage_legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ sifon
- Duiker
- Sifon
A-watergang
B-watergang
0.5
1
2 Kilometers

Kleine Aa (NL38_3P)

Type: R4a
Opgave: beekherstel (benedenstrooms), nvo (bovenstrooms)
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Kleine Aa heeft een voedingsgebied dat tussen de Groote Peel en de Strabrechtse Heide is gesitueerd. De Kleine Aa mondt uit in de Aa (waterlichaam NL38_3G). De kenmerken van deze beek komen voor een groot deel overeen met de beken die aan de oostflank van het Aa-dal aanwezig zijn. Ook deze beek heeft een zandige bodem en werd oorspronkelijk gevoed met water uit de veengebieden. De beek heeft het karakter van een langzaam stromende bovenloop op zand (R4). De Kleine Aa valt deels af en toe droog, wat effect heeft op de vispopulatie in de bovenloop.

In figuur 7.83 is de Kleine Aa met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.83: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Kleine Aa (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur Chloride	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Figuur 7.84: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Het meest bovenstroomse deel is reeds ingericht als nvo. Het resterende deel nvo beslaat 1,6 km. Het resterende deel beekherstel 2,8 km. De inrichting van het bovenstroomse deel van de Kleine Aa (vanaf glastuinbouwgebied Vlasakkers tot de Vaarselstraat) is gereed. Het benedenstroomse deel vanaf de Vaarselstraat tot de sifon onder de Zuid-Willemsvaart wordt nog ingericht. Dit gaat om een deel nvo/evz en een deel beekherstel. De eerste voorbereidingen zijn na de zomer van 2024 gestart en het streven is om voor eind 2027 in de uitvoering te zijn.
Gezien de kenmerken van het gebied lijkt een moerasbeektypering meer passend dan het huidige R4 type. Gezien de voorverkenning van het project dat op dit moment loopt, dient uiterlijk in het 1e kwartaal van 2025 besloten te zijn van welke typering en bijbehorende doelen uitgegaan wordt ten behoeve van het ontwerpproces.
De Kleine Aa kent grote uitersten: het kan of extreem droog zijn, maar er kunnen ook hoge afvoeren optreden in natte perioden. Een robuuste inrichting creëren, met voldoende stroming in de zomer, zal daarom een uitdaging worden. Dit betekent dat de grondwaterstand in de omgeving omhoog moet en afwatering minder snel verloopt. Zoveel mogelijk water vasthouden om zo een betere basisafvoer te krijgen.

Ook kan gedacht kan worden aan bijvoorbeeld het aanleggen van refugia voor de aanwezige biologie. Denk hierbij aan diepe delen waar nog iets langer water blijft staan, maar ook delen waar we zo lang mogelijk enige stroming willen halen. Hier ligt een koppelkans met de opgave vismigratie die op de benedenstroomse stuwen ligt.

De Kleine Aa ligt in de nabijheid van het Natura2000 gebied Strabrechtse Heide. Hier loopt een gebiedsgerichte aanpak gericht op het realiseren van de doelen voor natuur, stikstof, water en landbouw. De provincie is hier de trekkende partij. Ook ten behoeve van de natuurdoelen is het naar verwachting noodzakelijk dat de (grond)waterstanden in en om de Kleine Aa omhoog zullen moeten.

Beheer en onderhoud

De watergang wordt 2 keer per jaar vanaf de kant over een 1,5 meter pad onderhouden. Behalve benedenstrooms Slievensstraat daar hebben we een 3 meter pad en daar doen we het onderhoud eenzijdig en hiermee sparen we dus 1 zijde.
Bever aanwezig benedenstrooms Slievensstraat.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

De normoverschrijdende concentraties ammonium, stikstof en fosfor komen door landbouw, achtergrondconcentraties, aanvoer vanuit Dommelgebied (Peelrijt, koppelleiding) en overstorten. Het grootste aandeel stikstof en fosfor in de kleine Aa komt uit de landbouw. Op het bovenstroomse meetpunt in de Kleine Aa worden voor alle drie de nutriënten de normen overschreden. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

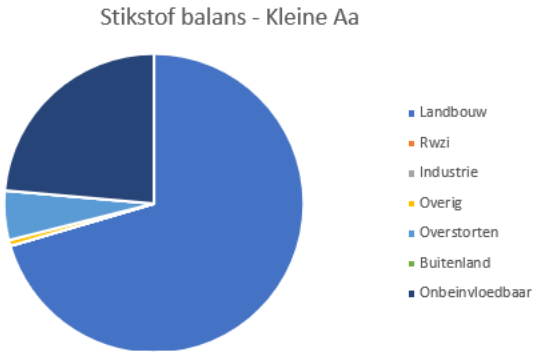

Figuur 7.85: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

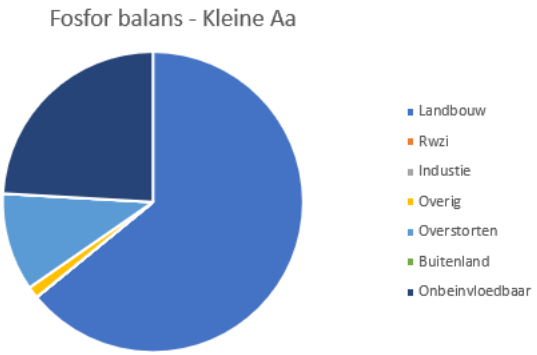

Figuur 7.86: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Kleine Aa worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zink overschrijdt de JGM en MAC norm in de Kleine Aa. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Chloride

Het oordeel voor chloride is matig. De normoverschrijdingen voor chloride komen het conto van het meest benedenstroomse meetpunt, waarbij er in 2023 en 2024 sprake is van voorzichtige verbetering. Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.36: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oKLEIAA400	53%	10	19
oKLEIAA500	100%	1	1
oKLEIAA890	13%	4	31
oKLEIAA891	17%	1	6
oSLIEVE200	100%	1	1

Uit de meetdata blijkt dat op alle locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 6% van de stikstof en 11% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.37: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Someren	Lierop	10.500	100	20	600	5
Someren	Someren	136.500	1.320	150	3.900	60
Someren	Someren-Eind	7.500	50	-	-	5
Totaal		154.500	1.470	170	4.500	70

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

Er is maar 1 overstort maar al het water vanuit Someren komt op de Slievenseloop. Bij de overstort zijn 2 jaar geleden een aantal buffers gegraven. Deze vangt het eerste vieze water af en hierdoor minder vervuld water naar de Slievenseloop.

VTH

Vanaf de kassen wordt (met vergunning) water geloosd richting oppervlaktewater. Mogelijk is dit een bron van normoverschrijdingen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Someren	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw
Waterschap De Dommel	In gesprek over normoverschrijdingen in het water dat vanuit de Peelrijt via de Koppelleiding naar de Kleine Aa stroomt.

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren van de resterende opgave beekherstel en nvo met daarbij voldoende aandacht voor de uitdagingen en aandachtspunten zodat een robuuste inrichting gerealiseerd wordt. Hierbij ook rekening houden met het NNB gebiedje de Oeterd en de afweging waterberging meenemen. (*overige waterflora, macrofauna, vissen*)
2. Inzet op verhoogde grondwaterstanden in de omgeving van de Kleine Aa ten behoeve van Natura2000 doelen in de Strabrechtse Heide en vergrote kwelstromen richting Kleine Aa. (*overige waterflora, macrofauna, vissen*)
3. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, chloride*)
5. In gesprek met waterschap de Dommel over de normoverschrijdende stoffen in het aanvoerwater vanuit de Peelrijt. (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, chloride, stikstof, fosfor*)

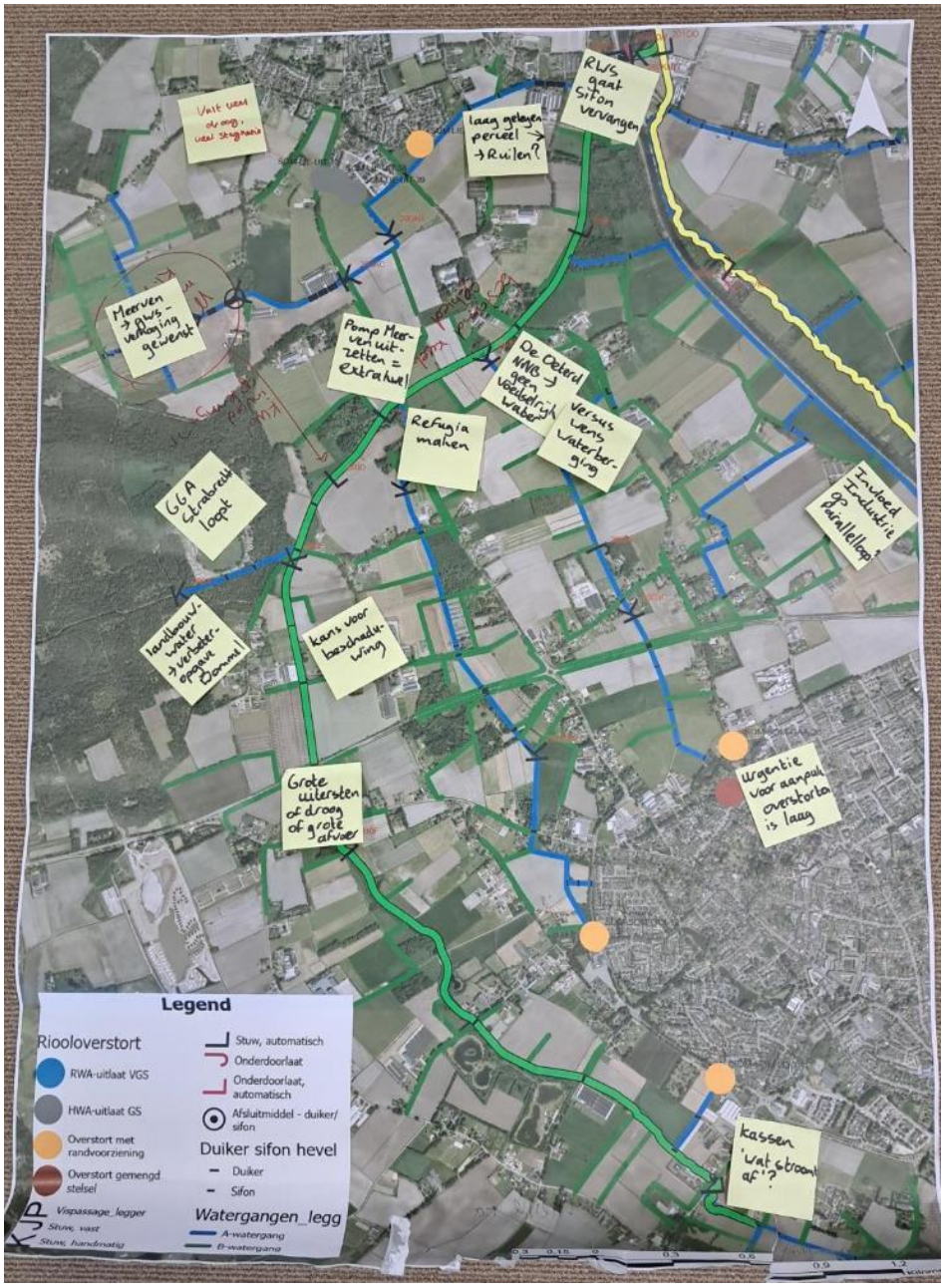

Kleine Wetering (NL38_2C)

Type: M3
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Kleine Wetering loopt vrijwel parallel aan de Groote Wetering (NL38_2H) en mondt hierin uit. De watergang is gegraven voor het afwateren van de gebieden rond Nuland en Rosmalen en heeft tegenwoordig ook een aanvoerfunctie. Deze wetering heeft een onnatuurlijk karakter en is getypeerd als een gebufferde sloot (M1).

In figuur 7.87 is de Kleine Wetering met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.87: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Kleine Wetering (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium	Voldoet	Overige waterflora Vissen

Inrichting

Op de kleine wetering ligt de opgave NVO. Voor een klein gedeelte langs de Rekken is deze al ingericht. De rest zit momenteel in de planvormingsfase van een project.
Voor het gedeelte wat nog ingericht moet worden is het belangrijk om aandacht te hebben dat onderhoud enkel vanaf één zijde kan gebeuren. Aan de andere zijde staan nu veel bomen die zorgen voor beschaduwing. Als de watergang te breed wordt dan zal onderhoud vanaf twee kanten gedaan moeten worden. Dit is ongunstig omdat dan veel bomen gekapt zullen moeten worden, en de beschaduwing zal afnemen. Dit is ongunstig voor de parameter 'temperatuur' en alle parameters die hier mee samenhangen. De inrichting kan grotendeels binnen het profiel plaatsvinden.
Er vinden diverse ontwikkelingen plaats in het gebied, te weten de uitbreiding van het bedrijventerrein Heesch West en een uitbreiding van een woonwijk. Als alleen schoon hemelwater op de Kleine Wetering komt dan heeft dit weinig effect op de waterkwaliteit.
Het bovenstroomse gedeelte ligt op een zandkop en valt met regelmaat droog.

Figuur 7.88: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024).

Beheer en onderhoud

De watergang wordt twee keer per jaar gemaaid. Voor het onderhoud maken we gebruik van werkpaden die in eigendom zijn. Het beheer en onderhoud van het reeds ingerichte gedeelte NVO wordt meer toegespitst op de KRW. Hiermee wordt beoogt een bijdrage te leveren aan de doelstellingen.

Watercrassula is een voorkomende exoot. Deze wordt handmatig verwijderd.
Er zit veel brasem in de watergang.

Monitoring en onderzoek

<u>Som lineair en vertakte PFOS, som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Ammonium en stikstof totaal</u>
In de Kleine Wetering wordt ammonium rond de zomerhalfjaargemiddelde norm gemeten met jaarlijks uitschieters boven de MAC norm. Stikstof totaal wordt in 2022 en 2023 onder de zomerhalfjaargemiddelde norm gemeten. In 2021 worden twee hoge pieken gemeten van stikstof totaal die ervoor het zomerhalfjaargemiddelde boven de norm wordt gemeten. De normoverschrijding van stikstof totaal is laag en kan met een kleine vermindering van stikstof aan de norm gaan voldoen. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand

generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

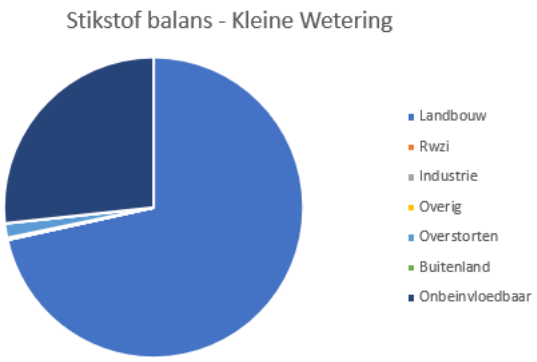

Figuur 7.89: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

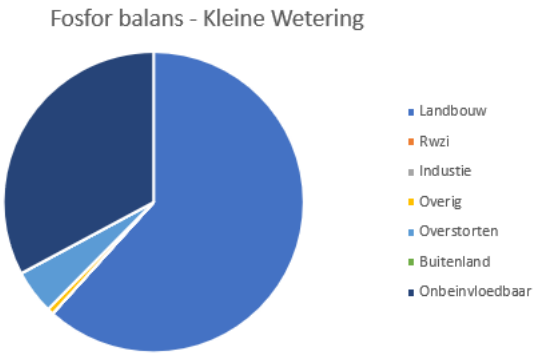

Figuur 7.90: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Kleine Wetering worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.38: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oKLEIWE900	11%	8	74

Uit de meetdata blijkt dat op de locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur ’s-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur ’s-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi’s op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 5% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.39: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Bernheze	Heesch	11.000	110	30	1.100	5
Den Bosch	Rosmalen	11.000	110	30	1.100	5
Totaal		22.000	220	60	2.200	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH
Geen waterlichaam specifieke aandachtspunten voor VTH.

Samenwerken en Aanspreken
Er liggen kansen om de overstort in Heesch aan te passen. Dit zal bijdragen aan de waterkwaliteit. Samen met de gemeente bekijken welke kansen er zijn.
De kleine wetering ligt pal naast de snelweg. Wat is de kwaliteit van het afstromende hemelwater en kan het van invloed zijn op de kwaliteit van de Kleine Wetering?

Partij	Acties
Gemeente Heesch	Gesprek over overstort Heesch
Rijkswaterstaat	Gesprek over afstromend snelwegwater

Handelingsperspectief
1. Resterende inrichtingsopgave NVO zoveel mogelijk binnen profiel uitvoeren en daarbij zorgdragen dat eenzijdig onderhoud uitgevoerd kan worden. *(overige waterflora, vissen)*
2. Na herinrichting onderhoud goed afstemmen op KRW doelen. *(overige waterflora, vissen)*
3. Watercrassula dusdanig beheren dat deze geen knelpunt vormt voor het ecologisch doelbereik. *(overige waterflora, vissen)*
4. Bespreken kansen aanpassen overstort Heesch met gemeente. *(PAK's, kobalt, ammonium)*
5. Onderzoeken of de aanwezige brasem een goede ontwikkeling van de KRW doelen in de weg staat. (*vissen*)
6. Onderzoeken of het hemelwater van de snelweg kan afstromen richting Kleine Wetering? Zo ja dan in overleg met Rijkswaterstaat over hoe vervuiling als gevolg van afstromend water kan worden beperkt.

Kleine Wetering
N
viel vroeger ook al droog (zandhaja)
Droogval
Snelweg als lijn van verwilling
Bedrijven terrein Heesch-West komt
Uitbreiding woonwijk komt
kansen voor aanpak overstort
Is al ingericht Vb voor rest BEO wordt meer toegespitst op KRW
Water-Crassula
Veel inrichting kan binnen profiel
Veel Brasem
Onderhoud aandachts-punt na herinrichting Herstelbaar via 1 hand ivm oude bomen
0
0,42
0,85
1,7

Koningsvliet en Koppelsloot (NL38_6G)

Type: M3
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Koningsvliet is een regionaal kanaal dat gegraven is als afwateringskanaal van gebieden rond Nieuwkuijk, Vlijmen en Drunen. Het kanaal wordt gevoed door verschillende zijwatergangen en in droge perioden bestaat er de mogelijkheid om water vanaf de Maas en het Drongelens Kanaal (via sloten) in te laten. De Koppelsloot is momenteel een eigenstandig stuk waterloop en heeft geen verbinding met de Koningsvliet. De Koppelsloot dient met een technische herijking 'afgeknipt' te worden. Dit waterlichaam heeft een dominante typering van (M3) gebufferde regionale kanalen. Dit watertype is daarom aan het gehele waterlichaam toegekend.

In figuur 7.91 is de Koningsvliet en Koppelsloot met de KRW-meetpunten weergegeven.

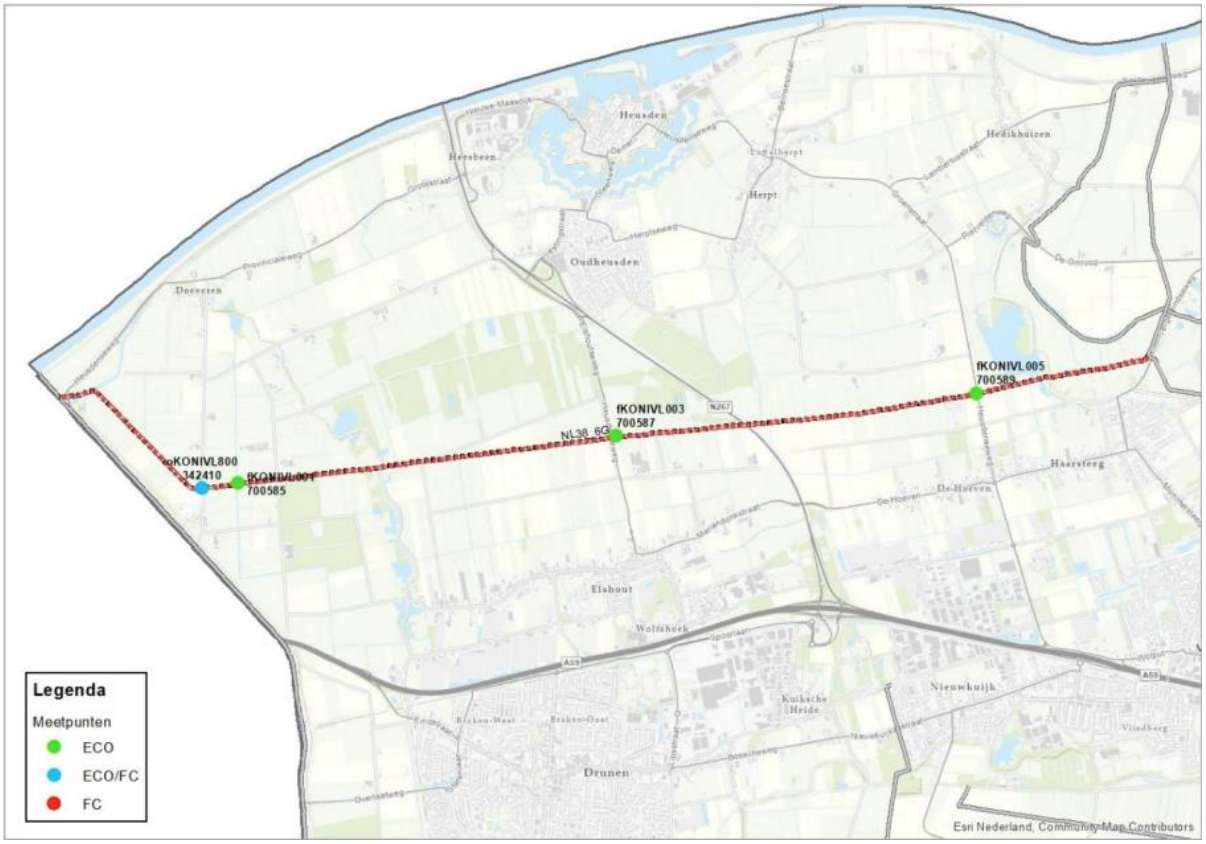

Figuur 7.91: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Koningsvliet en Koppelsloot (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Imidacloprid	Voldoet	Overige waterflora

Inrichting

De nvo opgave van de Koningsvliet en Koppelsloot is voor 2,5 km reeds ingericht. De overige 7 km dient nog ingericht te worden. De aanwezig van grote waternavel in dit gebied maakt dat we hier 'slim' de nvo moeten inrichten. 'slim' betekent 'schoon' werken en na aanleg van de flauwe oever deze vervolgens direct inzaaien of aanplanten. Grote Waternavel hecht zich voornamelijk in opendelen in de begroeiing.

Figuur 7.92: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Geen aandachtspunten.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. De Koningsvliet en Koppelsloot ontvangt naast gebiedseigen water ook water uit verschillende zijwatergangen en in droge perioden bestaat er de mogelijkheid om water in te laten vanaf de Maas en het Drongelens Kanaal. In deze inlaatwateren kunnen potentiële de bovenstaande stoffen zitten.

Zware metalen

In de Koningsvliet en Koppelsloot wordt enkel de jaargemiddelde norm voor kobalt overschreden. Naar alle waarschijnlijkheid zal de normaanpassing voor kobalt ervoor zorgen dit waterlichaam gaat voldoen voor kobalt. Aanbevolen wordt om deze normaanpassing af te wachten.

Gewasbeschermingsmiddelen (imidacloprid)

Imidacloprid is in 2021 en geheel 2022 boven de jaargemiddelde norm aangetroffen. De MAC norm is de afgelopen jaren niet overschreden. Aangeraden wordt om in samenwerking met VTH mogelijke bronnen van imidacloprid op te sporen en deze te handhaven.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.40: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oKONIVL800	3%	1	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Onvoldoende gegevens bekend voor een overstorten analyse.

VTH

Mogelijke bronnen van imidacloprid op te sporen en deze te handhaven.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Heusden	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Slim uitvoeren resterende nvo opgave (loopt, via clusterproject nvo) (*overige waterflora*)
2. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, imidacloprid*)

Lactariabeek (NL38_8V)

Type: R4a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Lactariabeek ontspringt in Limburg. Deze beek ligt in een natuurlijk beekdal en is getypeerd als (R4) langzaam stromende bovenloop op zand. De beek is op veel plaatsen sterk genormaliseerd en vergraven. Toch heeft de beek hier en daar nog steeds een natuurlijk verloop. Op de Brabants-Limburgse grens kruist de beek het Afwateringskanaal met een sifon. De beek loopt deels door een bosgebied, waar de beek in de zomermaanden kan droogvallen. Vervolgens stroomt hij door een gebied met overwegend landbouw. Rond Stevensbeek is de Lactariabeek een 'echte' landbouwsloot. Enkele delen van de beek staan onder invloed van kwel en kennen een goede kwaliteit. De Lactariabeek stroomt uit in de Sambeekse Uitwatering (NL38_8O).

In figuur 7.93 is de Lactariabeek met de KRW-meetpunten weergegeven.

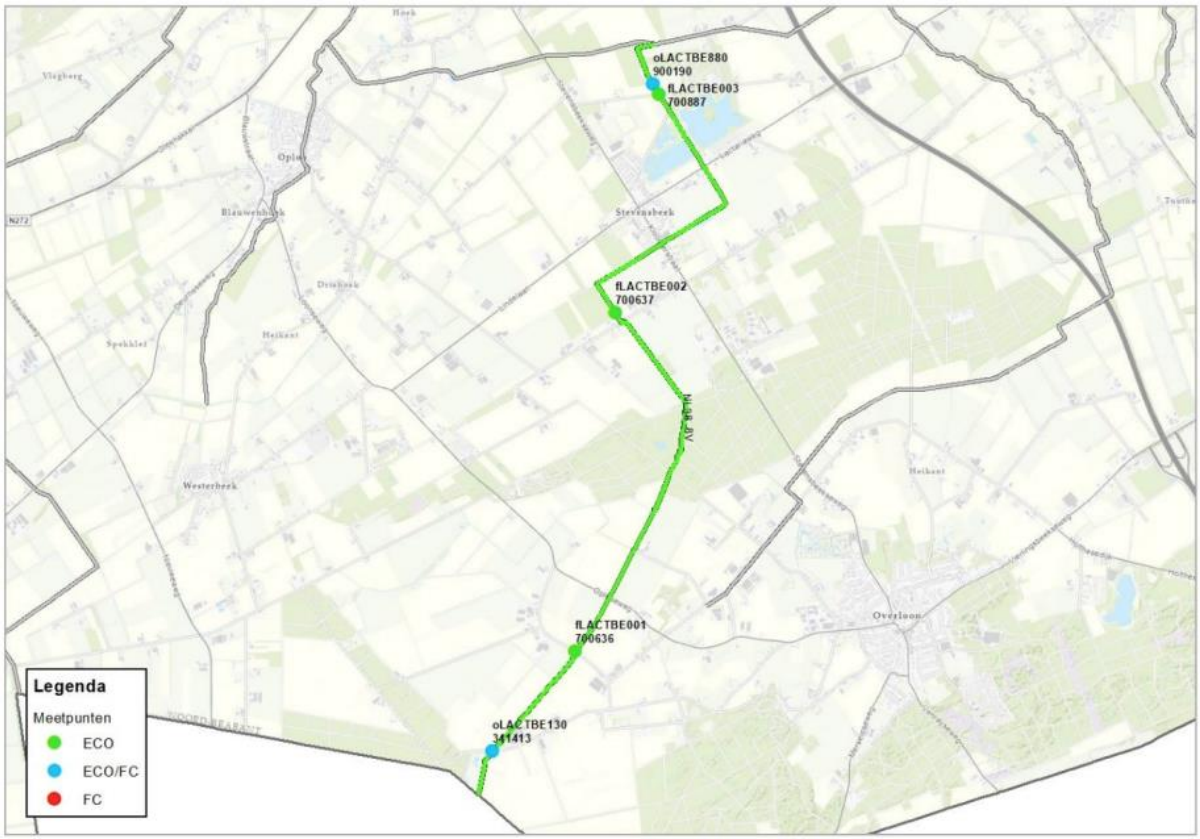

Figuur 7.93: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Lactariabeek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur Chloride Zuurstof	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Langs de Lactariabeek is in het bovenstroomse deel circa 3,4 km nvo gerealiseerd. Dit is gedaan middels het aanbrengen van doodhout pakketten. De vraag is of de wijze waarop het doodhout is aangebracht en nu in de beek aanwezig is voldoende is om effectief te zijn. Dit moet nog een keer kritisch bekeken worden en wellicht worden verbeterd. Daarnaast is een deel van de doodhout pakketten langere tijd geleden gerealiseerd en deze moeten dan ook in de nabije toekomst worden vervangen. Daarnaast ligt er nog een opgave voor de realisatie van circa 4,8 km. De realisatie hiervan is ondergebracht in het clusterproject nvo en staat gepland binnen de KRW-planperiode. Bij de realisatie van de nvo moet verkend worden of er extra beschaduwing kan worden aangebracht.

Voor het halen van de doelen in de Lactariabeek is voldoende stroming nodig. Hier wordt nu aan bijgedragen door wateraanvoer via Limburg vanuit de kanalen. Die wateraanvoer heeft een negatieve invloed op de waterkwaliteit en op de temperatuur van het water. Voor de landbouwfunctie in het Brabantse deel is die wateraanvoer niet persé nodig. Idealiter wordt de stroming van de beek op peil gehouden door voldoende kwel in plaats van door wateraanvoer.

Een ander aandachtspunt rondom beschaduwen is dat Staatsbosbeheer onderhoud gaat uitvoeren aan bestaande houtwallen. Dit kan direct invloed hebben op onze KRW doelen, en er moet dan ook bekeken worden hoe we negatieve impact kunnen beperken.

De Lacatariabeek kent geen vismigratie opgave, waardoor er geen vispasseerbare stuwen aanwezig zijn. Aan de doelen voor vissen wordt niet voldaan. De vraag is hoe deze behaald kunnen worden.

Figuur 7.94: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek

In het gebied van de Lactariabeek is een mestverwerking aanwezig. Ook is er aanvoerwater vanuit kanalen zodat de Lactariabeek niet droog valt en is er een kweldruk in de Lactariabeek waardoor het water troebeler en ijzerrijk is. Deze factoren hebben invloed op de waterkwaliteit.

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal
De concentraties ammonium zijn bovenstrooms hoger dan benedenstrooms. Dit betekent dat er hoge concentraties ammonium uit het beheergebied van Waterschap Limburg komen. Aangeraden wordt om hierover met Waterschap Limburg in gesprek te gaan. De concentraties stikstof totaal zijn bovenstrooms en benedenstrooms ruim norm overschrijdend en er is weinig verschil tussen de gemeten concentraties op beide locaties. Op beide locaties worden regelmatig pieken gemeten met grote normoverschrijdingen. Fosfor totaal voldoet aan de norm. De onderstaande figuren geven weer dan landbouw en onbeïnvloedbare bronnen de grootste bronnen zijn van stikstof en fosfor in de Lactariabeek. Het handelingsperspectief voor de landbouw ligt met name op emissiereductie. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

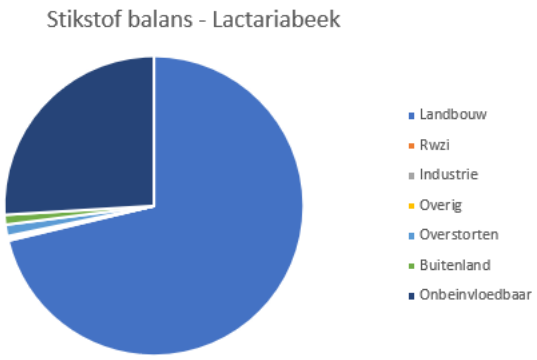

Figuur 7.95: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

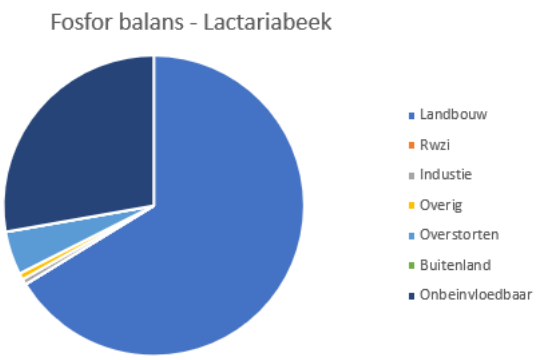

Figuur 7.96: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen
In de Lactariabeek worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De JGM norm en MAC norm van zink wordt overschreden in de Lactariabeek. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Chloride
Het oordeel voor chloride is matig. De normoverschrijdingen voor chloride komen voor in het hele waterlichaam, waarbij de situatie in 2023 en 2024 verbetert. Waarschijnlijke oorzaak is de inlaat van water uit Limburg.

Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.41: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Stevensbeek	2.000	20	-	100	-
Totaal		2.000	20	-	100	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeente om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH
Er is een mestverwerkingsinstallatie in het stroomgebied aanwezig. Bij de actualisatie van de betreffende vergunning moet bekeken worden of die installatie mede oorzaak is van overschrijding van normen en hoe dit dan ingeperkt kan worden.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken
De concentraties ammonium zijn bovenstrooms hoger dan benedenstrooms. Dit betekent dat er een hoge concentratie ammonium uit het beheergebied van Waterschap Limburg komt. We moeten met Watershap Limburg in overleg om de opties te bekijken om dit te verminderen.

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw
Waterschap Limburg	In gesprek over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater
Staatsbosbeheer	In gesprek over onderhoud aan houtwallen

Handelingsperspectief
1. Realisatie natuurvriendelijke oever doormiddel van inbreng doodhout (4,8 km, loopt via clusterproject nvo). (*overige waterflora, macrofauna, vissen*)
2. Onderzoeken of/hoe de visdoelen gerealiseerd kunnen worden zonder de realisatie van vispassages. (*vissen*)

3. Aangebrachte houtpakketten bovenstrooms onderzoeken en monitoren op voldoende effectiviteit en zonodig aanvullende of alternatieve maatregelen uitvoeren. (*overige waterflora, macrofauna, vissen)*
4. Oudere aangebrachte houtpakketten bovenstrooms vernieuwen. (*overige waterflora, macrofauna, vissen)*
5. Waar mogelijk extra beschaduwen. (*overige waterflora, macrofauna, vissen)*
6. In gesprek met Staatsbosbeheer over hun onderhoud aan de houtwal en onze wens voor beschaduwing. Eventueel aankopen van deze gronden. (*overige waterflora, macrofauna)*
7. In gesprek met waterschap Limburg over de kwaliteit van het water dat wij in Limburg ontvangen. *(PAK's, kobalt, ammonium, zink, fosfor, stikstof, chloride)*
8. Het is gewenst om in te zetten op kwelherstel. Onderzocht dient te worden hoe dit gerealiseerd kan worden. (*overige waterflora, macrofauna, vissen, Temperatuur, chloride*),

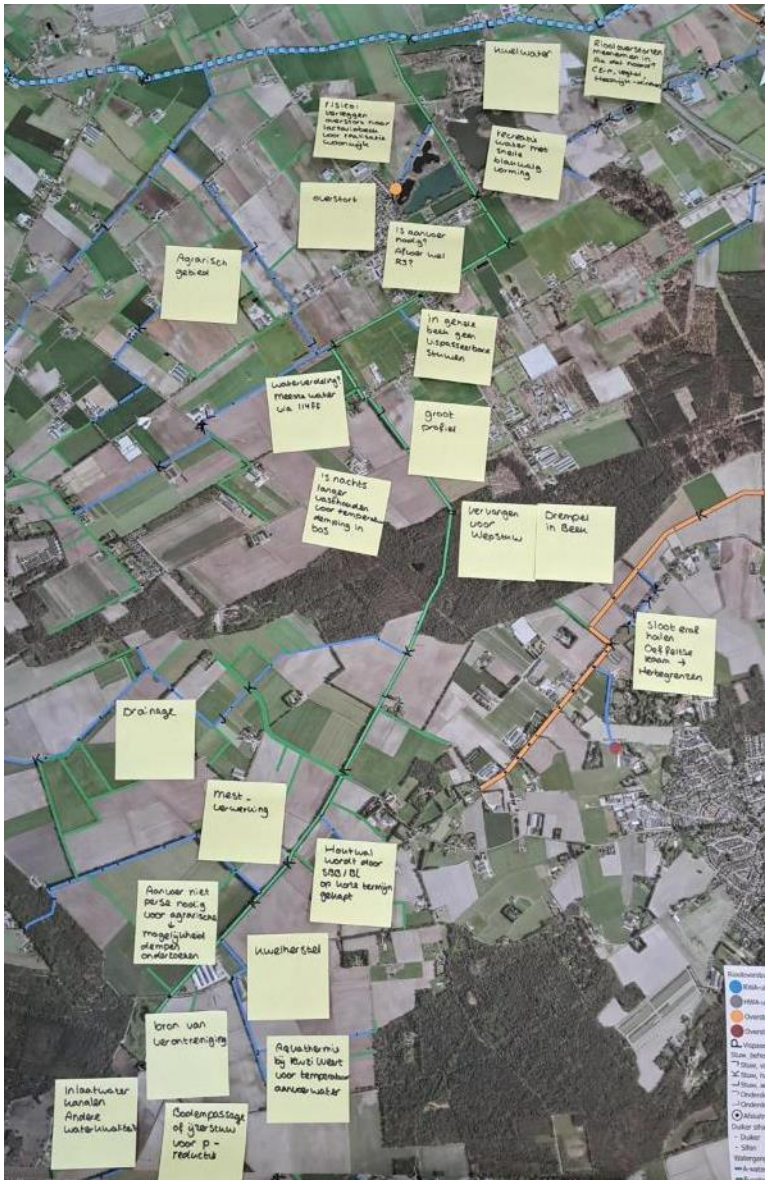

Lage Raam gegraven (NL38_8G)

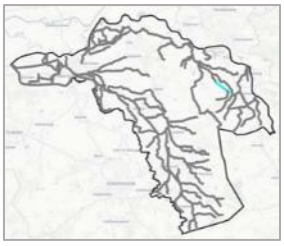

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

In het Raamgebied waren van origine veel kleine heide- en veengebieden aanwezig welke verbonden werden door natuurlijke beekdalen. Met de ontginning van deze gebieden zijn er waterlopen gegraven om voor een voldoende ontwatering te zorgen tijdens het afgraven van veen. Eén van deze waterlopen is de bovenloop van de Lage Raam. Deze ligt in het verlengde van de natuurlijke Lage Raam en is geheel kunstmatig van aard. Dit waterlichaam heeft dan ook de typering (M1a) gebufferde sloot. De gegraven Lage Raam wordt bovenstrooms gevoed door Tovensche beek en Ledeackerse Beek en stroomt uit in de Lage Raam. In het stroomgebied ligt ook de oude loop van de Raam. Deze is vanwege de geringe omvang van het hydrologisch stroomgebied niet als zelfstandig KRW waterlichaam benoemd. De oude loop ontspringt bij recreatiecentrum De Bergen ten zuiden van Wanroij en volgt al licht meanderend zijn weg via de dorpskern van Wanroij om uiteindelijk bovenstrooms stuw IJzerbroek uit te monden in de kunstmatige Raam.

In figuur 7.97 is de Lage Raam gegraven met de KRW-meetpunten weergegeven.

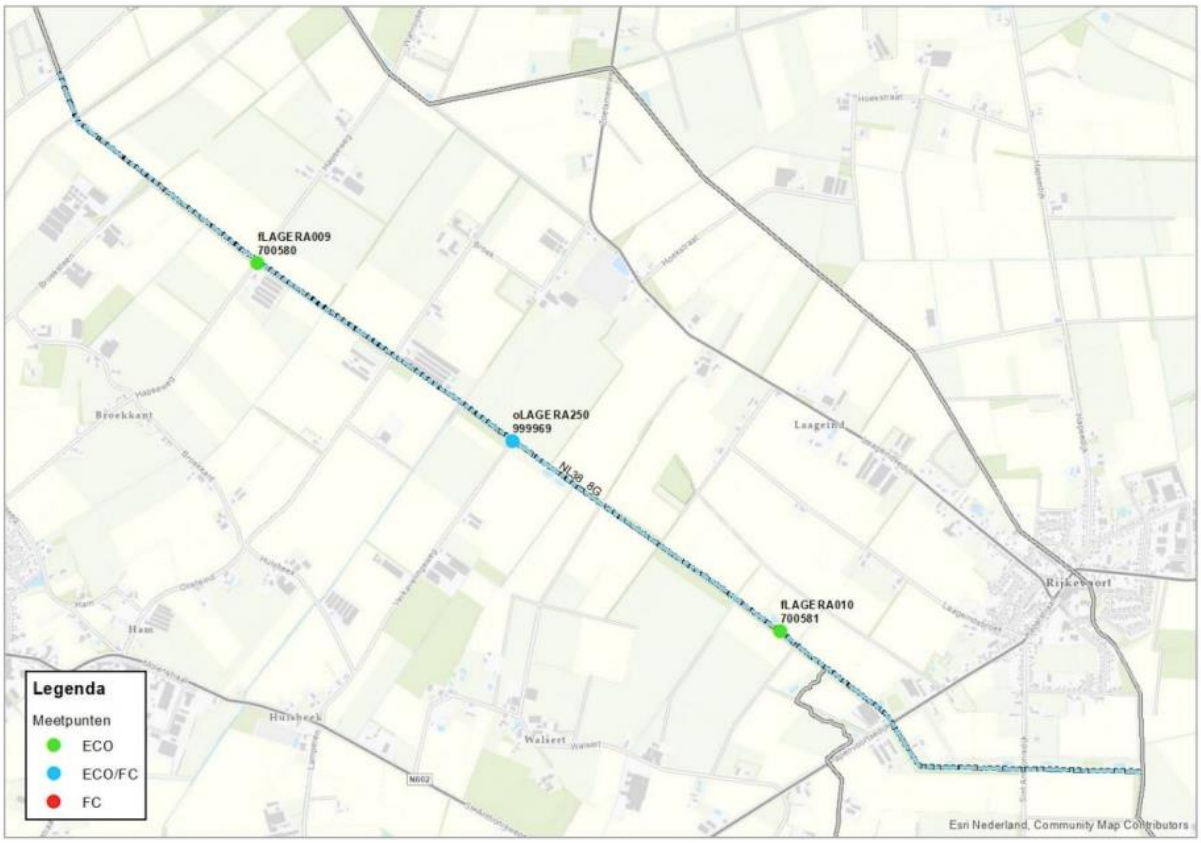

Figuur 7.97: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Lage Raam gegraven (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink	Stikstof totaal	Macrofauna

Inrichting

Langs de lage Raam gegraven ligt een opgave voor de realisatie van een natuurvriendelijke oever. Het bovenstroomse deel van circa 4,1 km is al heringericht. Destijds heeft hierbij de nadruk waarschijnlijk meer gelezen op de evz opgave dan de nvo. Er kan mogelijk nog een verbeterslag worden doorgevoerd met het oog op de KRW-doelen. Bekeken dient te worden of er een voldoende flauw talud aanwezig is. Het benedenstroomse deel van circa 1,9 km moet nog worden ingericht als NVO en EVZ. Hier loopt een project dat wordt getrokken door de gemeente, maar de voortgang hiervan is onduidelijk. Het lijkt erop dat het kansrijk is om flauwe oevers te realiseren. Dit heeft dan een positieve werking op de waterplanten, en daardoor op de macrofauna.

Figuur 7.98: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Het peil in dit waterlichaam loopt snel op bij grotere afvoeren door het weinig verhang. Daarnaast heeft dit waterlichaam een belangrijke afvoerfunctie bij piekbuien. Er kan daarom niet zomaar onderhouden worden conform het ecologisch streefbeeldenboek. Het is vanuit de KRW doelen gezien wenselijk om meer begroeiing te laten staan bij het maaien (stroombaanmaaien). Hier moet eerst goed aan gerekend worden om te bepalen of dit verantwoord is.
Het is gewenst om het peilbeheer zo natuurlijk mogelijk te doen. Bovendien is de waterverdeling tussen de Sint Anthonisloop en de Lage Raam gegraven niet optimaal. Dit vraagt om een optimalisatieslag in peilbeheer en waterverdeling. Met deze optimalisering kunnen we doorrekenen wat het meest optimaal is voor de KRW doelstellingen in de waterlichamen.

In het hele waterlichaam komen bevers voor. In het meest benedenstrooms gelegen deel zit overmatig sterrenkroos.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Stikstof totaal wordt ruim boven de norm gemeten in de Lage Raam gegraven. Deze hoge concentraties worden voor een groot deel gevoed door de Tovensche Beek, waar gemiddeld nog hogere concentraties worden gemeten. De Ledeackerse Beek heeft ook norm overschrijdende concentraties stikstof totaal, maar wel lager dan de Lage Raam gegraven en de Tovensche Beek. Om de concentraties in de Lage Raam gegraven te verminderen wordt aangeraden om te focussen op de Tovensche Beek en om te onderzoeken waar mogelijke bronnen zitten in de Lage Raam. De onderstaande figuren laten zien dat het grootste aandeel van stikstof totaal in de Lage Raam de landbouw is, gevolgd door onbeïnvloedbare bronnen. Fosfor totaal voldoet wel in de Lage Raam gegraven. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen naar de mestverwerker met handhaving.

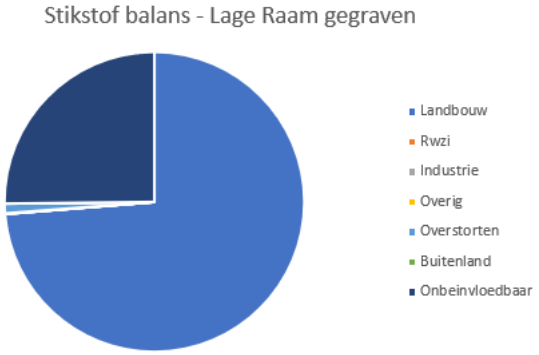

Figuur 7.99: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

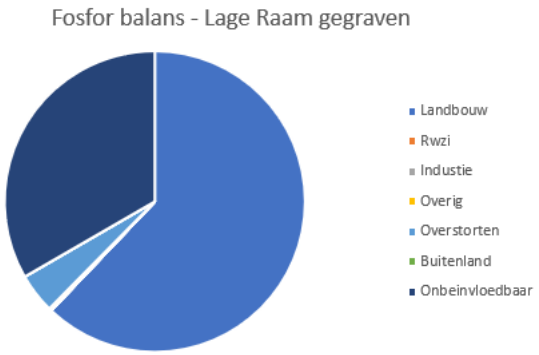

Figuur 7.100: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Lage Raam gegraven worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Lage Raam gegraven. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.42: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Landhorst	1.000	10	-	100	-
Land van Cuijk	Wanroij	30.500	230	30	900	10
Totaal		31.500	240	30	1.000	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeente om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

Uit de gebiedssessie komt dat met name het rioolsysteem van de oude gemeente Sint Anthonis een aandachtspunt vormt. Ook dit kan besproken worden met de gemeente Land van Cuijk.

VTH

Op de lage raam gegraven loost een landbouwexploitatiebedrijf mogelijk zink en ammonium.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie van de resterende NVO-opgave en daarbij checken in hoeverre de gemeente hiervan de trekker is en wat de status is qua voortgang (1,9 km) (*macrofauna*)
2. Optimaliseren reeds ingerichte evz qua nvo invulling (flauw onderwatertalud) (*macrofauna*)
3. Verkennen / rekenen aan meer ecologisch maaibeheer. (*macrofauna*)
4. Optimalisatieslag peilbeheer en waterverdeling Sint Anthonisloop – Lage Raam Gegraven. (*macrofauna*)
5. Aanpak sterrekroos en bevers. (*macrofauna*)
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink*)

overmatig Sterreeroos
hier is brug vergunning voor aansluiting v. bedrijf
oude gemeente Sint Antonis rioolsysteem niet op orde
mest verwerker
hele trajectz Bevers + graverij
NVO nog niet ingerichte. Nauwe oever niet een kans
maaisel afvoeren
20 vaal mogelijk natuurlijk Polthaven wenselijk
Peilbeheer afhankelijk van Nabuurs (akkerbouw)
drainage
kwel water
maai-beheer naar Stromenbaan - mauwe - laatst doorrekenen
vispassages ontbreken: 108 HUS 108 LAA 108 PAP 108 HOO
Belangrijke afvoerfunctie bij Piekbuien
Beperkte aanvoer
Gemengde overstorten
weiring verhang. Peil reageert snel op hoger afvoeren
industrie
waterverdeling normale situaties niet duidelijk
nodig: uitspoeling & afspoeling voorkomen
NVO nooit gerealiseerd, EVZ deed wel ↳ fout in P.B
deze optimaliseren voor de KRW
Leegpompen zwem- en visvijver Camping De Bergen
Bron van Lage Raam heeft geen bescherming of status
oude Stortplaats Vlagberg
overstort St. Anthonis bij buiten van 7mm (vaak)

Landmeerse loop (NL38_2E)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam is deels een gegraven watergang en zorgt in de huidige situatie voor de afvoer van water uit het omringend landbouwgebied en in de zomermaanden voor aanvoer vanaf de kanalen ten oosten van het Aa-dal op de Peelhorst. De loop volgt hierbij een redelijk rechte lijn en doorkruist enkele zandruggen. De benedenloop van deze watergang is voor een groot deel van nature al aanwezig geweest en in de geomorfologische ondergrond te herkennen als dalvormige laagte. Plaatselijk worden grindafzettingen in de rivierbedding aangetroffen. Het grootste gedeelte van dit waterlichaam is echter gegraven, waardoor de typering van deze loop het best te vertalen is in een gebufferde sloot (M1a). De Landmeerse loop mondt uit in de Aa (NL38_1D).

In figuur 7.101 is de Landmeerse loop met de KRW-meetpunten weergegeven.

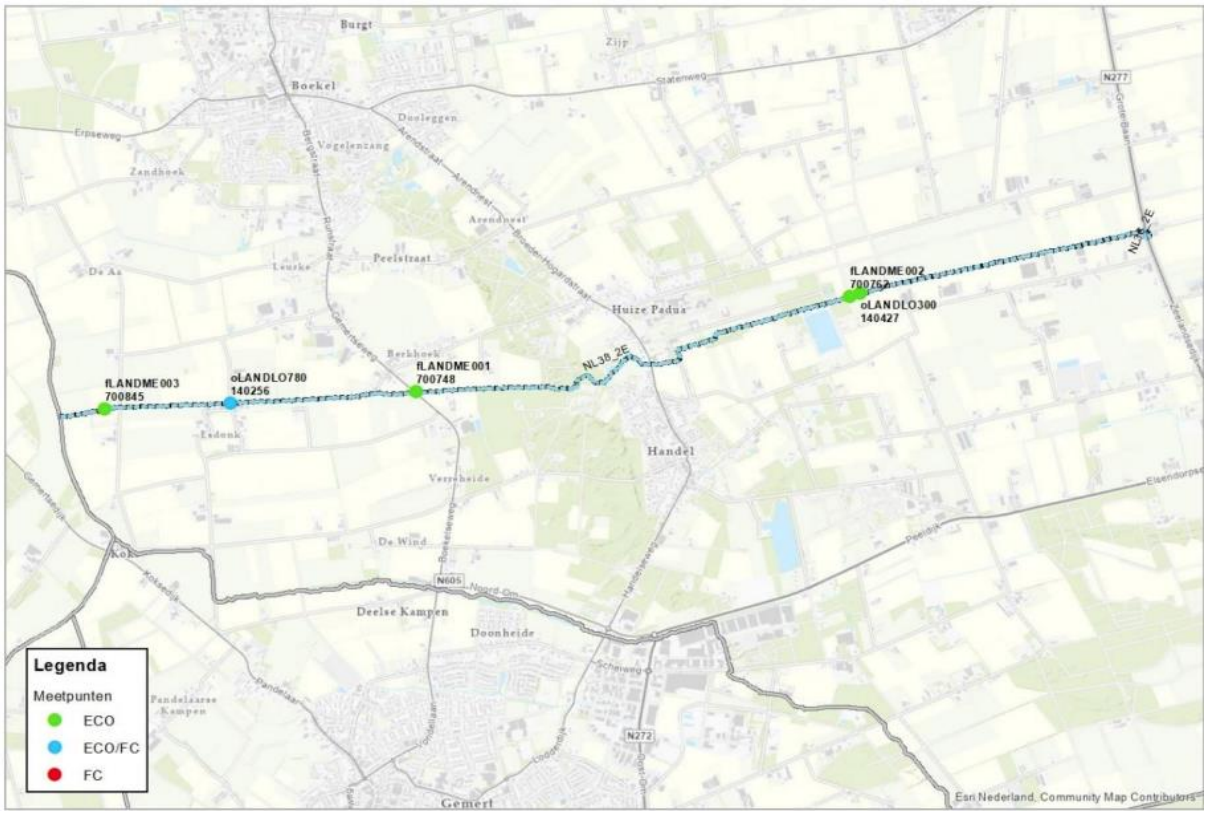

Figuur 7.101: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Landmeerse loop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

De Landmeerse loop is ten oosten van Handel ingericht als nvo (2011 / 2013). Ter hoogte van Huize Padua loopt een ontwikkeling waarbinnen onze inrichtingsopgave meelift.
Bij stuw 248K technisch herijken en het bovenstroomse deel laten vervallen. Dit bovenstroomse deel maak geen onderdeel uit van het watersysteem. De wateraanvoer begint bij stuw 248K.
Het benedenstroomse deel heeft een krap profiel in de wintersituatie. In de zomer is er juist droogval en te weinig water. Ter hoogte van Strijbosch loopt een breuklijn. Wellicht dat wijstherstel zou kunnen bijdragen aan het verminderen van droogval.
Er is geen ruimte binnen het profiel aanwezig voor herinrichting. Het grootste knelpunt is de watervoerendheid. Op dit moment is de grondaankoop lastig, omdat er een 'opkoper' in het gebied aanwezig is.

Figuur 7.102: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

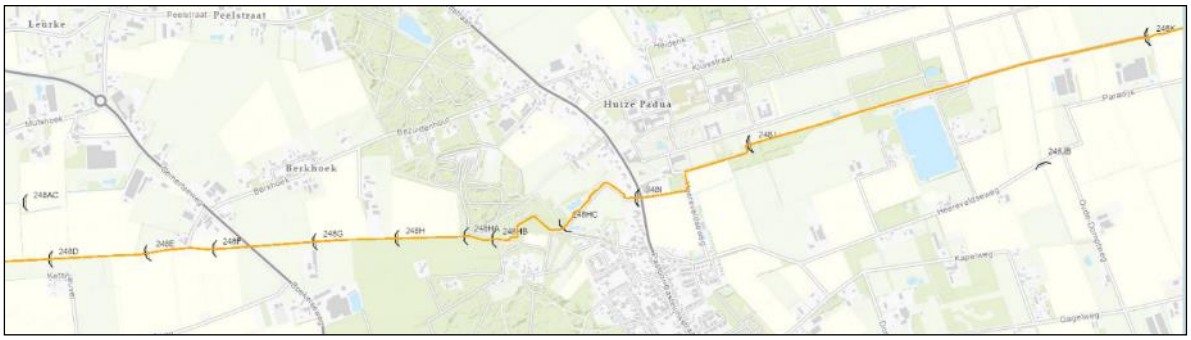

Figuur 7.103: Overzicht Landmeersche Loop met stuwen.

Beheer en onderhoud

Het beheer is aangepast. Het profiel wordt niet meer volledig gemaaid, maar deels. Meer lijkt er momenteel niet mogelijk door het te krappe profiel waardoor in de winter de doorstroming anders onvoldoende is.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Ammonium en stikstof totaal</u>
Bij de Landmeerse loop wordt de zomergemiddelde norm voor ammonium overschreden. Als het nodig is kan water worden ingelaten vanuit de Peelseloop naar de Landmeerse loop. In de Peelseloop voldoet ammonium aan de normen. Ook stikstof totaal overschrijdt de zomergemiddelde norm in de Landmeerse loop. In de Peelseloop zijn de concentraties stikstof totaal lager dan in de Landmeerse loop. Daarnaast wordt niet altijd water ingelaten van de Peelseloop, waardoor de overschrijding van

ammonium en stikstof totaal gebiedseigen en heeft de grootste bron bij de landbouw. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

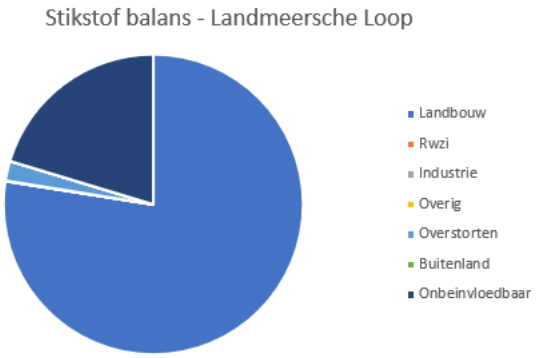

Figuur 7.104: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

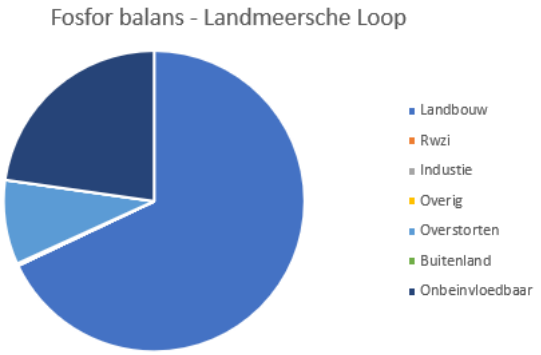

Figuur 7.105: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Landmeerse Loop worden normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Landmeerse Loop. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.43: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oLANDLO780	0%	0	20

Uit de meetdata blijkt dat geen zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur ’s-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur ’s-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi’s op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 9% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt. Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.44: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Boekel	Huize Padua	4.500	40	10	400	-
Gemert-Bakel	Elsendorp	6.000	60	10	300	-
Gemert-Bakel	Handel	7.500	70	10	400	-
Totaal		18.000	170	30	1.100	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Boekel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Gemert-Bakel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Het bovenstroomse deel laten vervallen. Dit bovenstroomse deel maak geen onderdeel uit van het watersysteem. De wateraanvoer begint bij stuw 248K. *(overige waterflora, macrofauna, vissen)*
2. Realisatie natuurvriendelijke oever in benedenstroomse deel van de Landmeerse Loop
3. Onderzoeken in hoeverre wijstherstel ter hoogte van Strijbosch kan bijdragen aan het verminderen van droogval. *(overige waterflora, macrofauna, vissen)*
4. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
5. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

Stroomt in de Aa
Minder capaciteit gezet op grondverwerving
Project Huize-Padua
Aanwas voor het gebiedd
Legend
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/sifon
Duiker
Sifon
A-watergang

Ledeackerse Beek (NL38_8S_1)

Type: R4a
Opgave: nvo
Ingericht: Nee

Beschrijving watersysteem

De Ledeackerse Beek heeft het karakter van een langzaam stromende bovenloop op zand (R4). Dit waterlichaam gaat over in de Sint Anthonisloop. De Ledeackerse beek loopt voornamelijk door landbouwgebied heen. Ter hoogte van de Ullingse Bergen en het dorp Ledeacker heeft de beek een wat natuurlijker karakter.

In figuur 7.106 is de Ledeackerse Beek weergegeven met de KRW-meetpunten weergegeven.

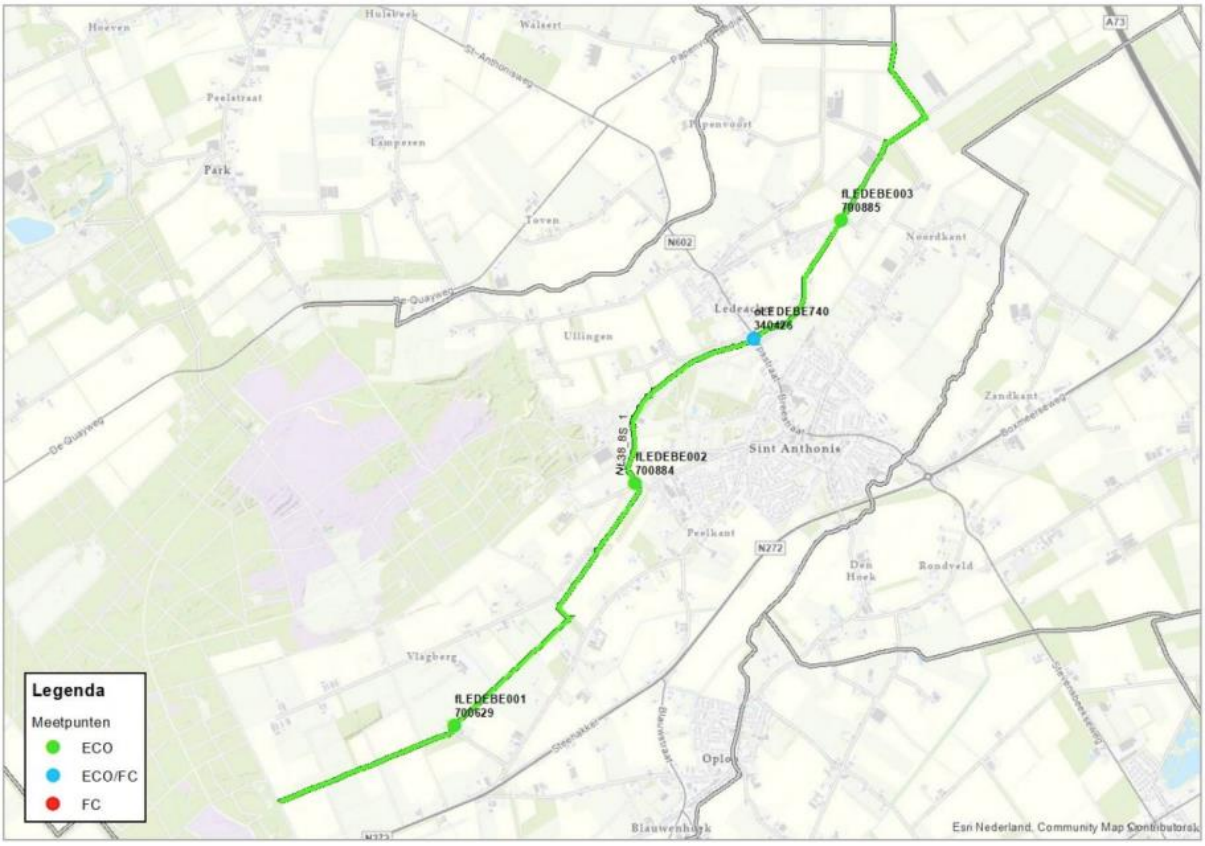

Figuur 7.106: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Ledeackerse Beek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

De Ledeackerse Beek is nog niet ingericht. Op dit waterlichaam ligt een nvo opgave (6,8 km). Bij de herinrichting is de watervoerendheid een aandachtspunt. De beek is op dit moment niet jaarrond watervoerend. Ook is de beek op dit moment snel te droog én snel te nat. Bovenstrooms van de Ledeackerse Beek ligt een natuurgebied (Sint Anthonisbossen). Als de (grondwater)peilen in de laaggelegen percelen grenzend aan het natuurgebied worden verhoogd, wordt de kwelstroom vanuit het natuurgebied richting de Ledeackerse Beek vergroot. Alvorens tot herinrichting wordt overgegaan dient eerst nader onderzocht te worden wat haalbaar en realistisch is voor deze beek. De KRW watersysteeemanalyse die op dit moment wordt uitgevoerd gaat hierin helderheid bieden.

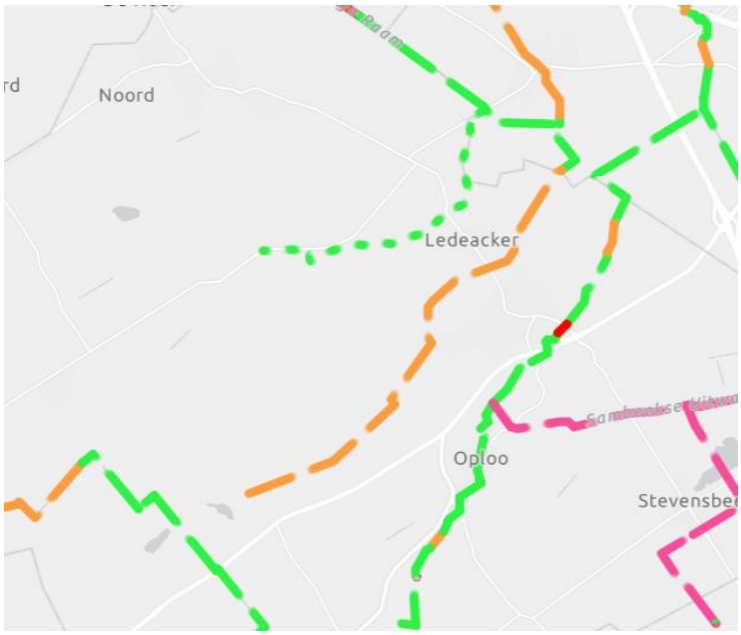

Figuur 7.107: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Ten noorden van St. Anthonis is een houtwal aanwezig die niet op ons eigendom staat. Er zijn zorgen dat deze wellicht zou kunnen verdwijnen. De houtwal zorgt voor beschaduwing langs de beek, wat de temperatuur ten goede komt. Daarnaast zou verdere beschaduwing wenselijk zijn voor de temperatuur als de stroming voldoende is.

Doordat dit gebied kwelgevoed is, zit er veel ijzer in het water. Momenteel is het nog onvoldoende duidelijk wat dit ijzerrijk water doet met de biologische parameters. Als we hier onderzoek naar laten doen kunnen we dit meenemen in de watersysteemanalyse die aankomende tijd weer uitgevoerd gaat worden.

Beheer en onderhoud

Helemaal bovenstrooms ligt een relatieve laagte in het gebied. Hier is ook veel last van verzakkingen in het talud. Ten noorden van St. Anthonis is het waterlichaam moeilijk te bereiken voor beheer en onderhoud. Bij de herinrichting van de beek is het nodig om vooraf na te denken over beheer en onderhoud in de beek. Idealiter wordt de beek zo ingericht dat het beheer en onderhoud kan bijdragen aan een verbetering van de biologische doelen.

Onderzoek en monitoring

<u>Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

In de Ledeackerse Beek ligt een meetpunt in het midden van de Beek, tussen St. Anthonis en Ledeacker. Ammonium overschrijdt zowel de MAC norm als de zomerjaargemiddelde norm, waarbij de MAC norm meermaals per jaar wordt overschreden. Stikstof totaal en fosfor totaal overschrijden ook de zomerjaargemiddelde norm. Er ligt een meetpunt in de Ledeackerse Beek waardoor geen vergelijking kan worden gemaakt tussen de concentraties boven- en benedenstrooms in de beek. Er zit geen aanvoer op de beek waardoor de nutriënten concentraties uit de beek zelf komen. De onderstaande figuren geven weer dat de grootste bron de landbouw is, gevolgd door onbeïnvloedbare bronnen en overstorten. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

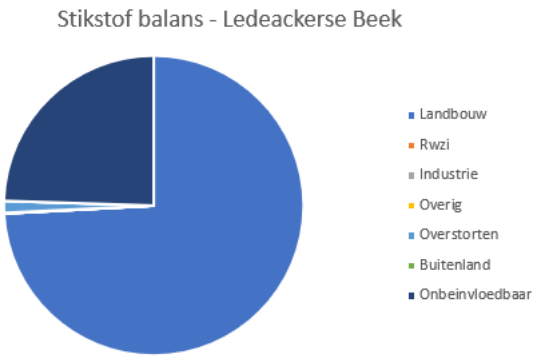

Figuur 7.108: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

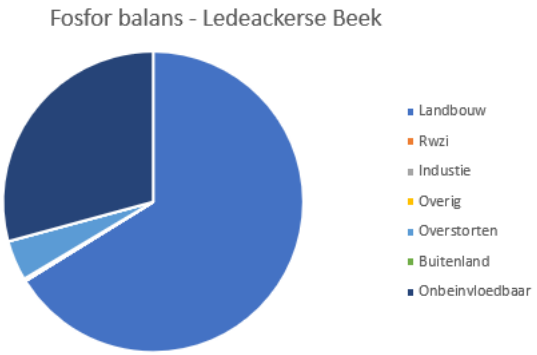

Figuur 7.109: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

In de Ledeackerse Beek worden hoge normoverschrijdingen aangetroffen voor kobalt. De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De MAC norm van zink wordt overschreden in de Ledeackerse Beek. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur

De bronnen en handelingsperspectief voor temperatuur staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

Tabel 7.45: Zuurstof meetwaarden in de periode 2019 tot en met 2023 in de zomermaanden (april tot en met september).

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oLEDEBE740	0%	0	15

Uit de meetdata blijkt dat geen zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.46: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Ledeacker	4.000	40	10	200	-
Land van Cuijk	St. Anthonis	21.000	200	30	1.200	5
Totaal		25.000	240	40	1.400	5

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Onderzoek doen naar impact van natuurlijk ijzer in kwel op de biologische parameters.
2. Op basis van de uitkomsten van de krw watersyteemanalyse bepalen op welke wijze een effectieve en doelmatige invulling wordt gegeven aan de krw opgave, gezien de verschillende gebiedskenmerken en aandachtspunten *(vissen, macrofauna, overige waterflora)*.
3. Met inrichting meer focus leggen op beheer en onderhoud om daar efficiënter te maken en beter te laten aansluiten bij doelen *(overige waterflora, macrofauna).*
4. Onderzoeken of en hoe kwelherstel kan plaatsvinden bij de St. Anthonisbossen *(vissen, macrofauna, overige waterflora, temperatuur)*.
5. Onderzoeken hoe we bestaande houtwallen, die niet in ons eigendom zijn, goed beschermen tegen ongewenst kappen en daarnaast zorgen voor extra beschaduwen *(temperatuur).*

6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

Leijgraaf (NL38_2G)

Type: R20
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Leijgraaf stroomt vanaf de Peelhorst parallel aan de Aa (NL38_1D) en mondt nabij Den Bosch in deze waterloop uit. Van oorsprong heeft de Leijgraaf een lagere afvoer dan in de huidige situatie. In de huidige situatie wordt deze namelijk deels gevoed met inlaatwater vanuit de Aa via gemaal Veluwe. In feite is de Leijgraaf een combinatie van de afvoer van een oorspronkelijk slecht afwaterende drassige laagte, een grotendeels natuurlijk zijstroompje van de rivier de Aa en een doorgegraven zandige opduiking die beide delen onderling verbindt. De oorspronkelijke bovenloop is kunstmatig in stroomopwaartse richting met de Aa (NL38_1D) verbonden, via het gemaal Veluwe. Gemaal Veluwe laat water in vanuit de Aa en van daaruit wordt water naar Leijgraaf en ook de Beekgraaf gestuurd. Doordat de beek op veel plaatsen vrij breed is en een laag verhang kent is het type (R20) moerasbeek aan de Leijgraaf toegekend.

In figuur 7.110 is de Leijgraaf met de KRW-meetpunten weergegeven.

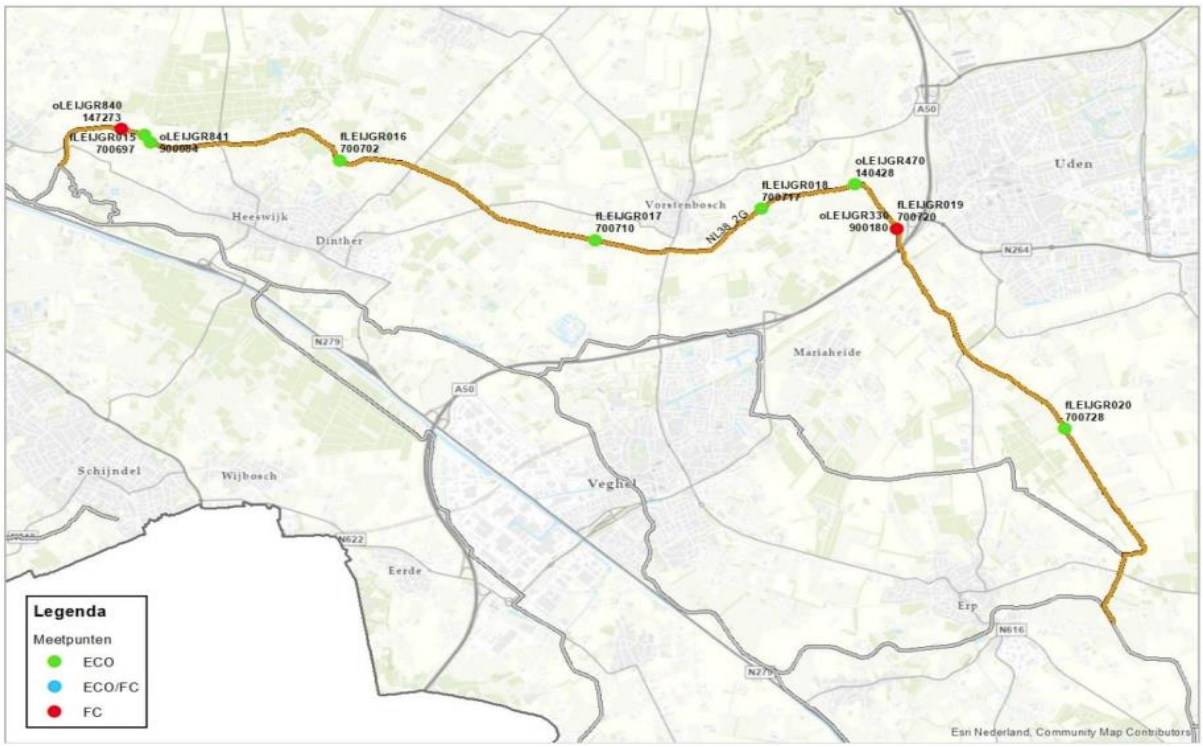

Figuur 7.110: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Leijgraaf (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting

Op de Leijgraaf rust een nvo-opgave. Dit past goed bij de R20-typering omdat de flauwe oevers goed functioneren als een doorstroommoeras. Momenteel (september 2024) is ongeveer de helft van de Leijgraaf ingericht. Een klein deel van de projecten is momenteel in uitvoering en de rest zit in de planvormende fase van een project. Het aanleggen van een nvo is positief voor de parameters 'overige waterflora' en 'macrofauna'. Daarnaast zorgt het voor meer leefgebied voor vissen. Het laatste deel van de Leijgraaf ligt in kades. Dit is een aandachtspunt bij de inrichting.

Beheer en onderhoud

We maaien 3 keer per jaar, 2 keer 3/4de bodem en 1 talud en 1 keer 3/4de bodem. Dit ook om de doorstroming voldoende te houden ten behoeve van de wateraanvoer.
Ter hoogte van stuw 211L is de waterloop een stuk smaller en functioneert daardoor als een flessenhals.

In de Leijgraaf wordt ook de Grote waternavel aangetroffen. Deze komt vanuit de Zuid-Willemsvaart, via de Aa, naar de Leijgraaf. Op dit moment wordt eens per twee weken de Leijgraaf afgevaren, met een eigen boot, om de waternavel te verwijderen.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Daarnaast wordt aanbevolen om te inventariseren of op de industrieterreinen in het oosten van Uden en noorden van Boekel zich bedrijven bevinden die mogelijk deze probleemstoffen lozen op regenwater riolering.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>
In figuur 7.111 en figuur 7.112 worden de bronnen van stikstof totaal en fosfor totaal weergegeven. Voor beide stoffen is de landbouw de grootste bron en overstorten spelen hier ook een relatief grote rol.

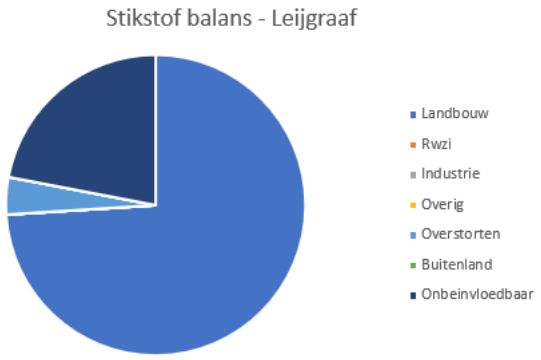

Figuur 7.111: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

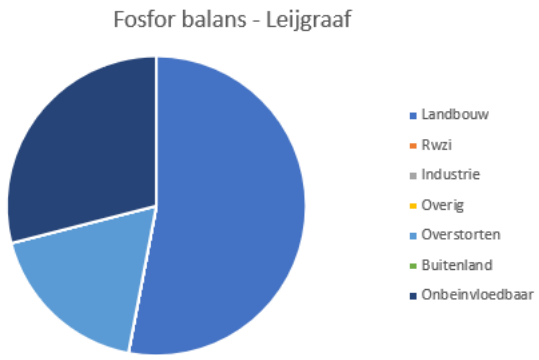

Figuur 7.112: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Sinds 2020 wordt ammonium enkele keren per jaar op twee meetpunten gemeten. Op een van deze meetpunten was er in 2022 een overschrijding van de MAC norm en daardoor ook van het jaargemiddelde. Op het andere meetpunt werd geen overschrijding aangetroffen. Verder zijn er na 2020 geen normoverschrijdingen aangetroffen. De normoverschrijding lijkt een incident. Aanbevolen wordt om geen verdere acties te nemen op de waarschijnlijk eenmalige overschrijding van ammonium.

Het verst benedenstrooms worden voor fosfor een zeer beperkte- en voor stikstof een iets grotere normoverschrijding gemeten. Bij de Leijgraaf is landbouw de grootste bron voor stikstof en fosfor, met name de actuele bemesting. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan

doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen naar het effect van de overstorten.

Zware metalen
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. Aanbevolen wordt om te inventariseren of op de industrieterreinen in het oosten van Uden en noorden van Boekel zich bedrijven bevinden die mogelijk kobalt en zink lozen op regenwaterriolering en vuilwater riool richting rwzi Dinther. Bij enkele bedrijfsafvalwaterlozingen zijn in het BAL of in vergunningen zink genormeerd, echter soms ook niet terwijl deze bedrijven wel zink of kobalt blijken te lozen.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oLEIJGR330	0%	0	24
oLEIJGR405	0%	0	18
oLEIJGR620	0%	0	40
oLEIJGR650	0%	0	40
oLEIJGR840	0%	0	30

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Enkele weken tot een kwartaal per jaar wordt effluent van rwzi Dinther door de Hazelbergse Loop ingelaten naar de Leijgraaf om droogval te voorkomen en de inlaat naar de Wambergse Beek door te laten gaan. Dit is niet perse ieder jaar, maar afhankelijk van hoe droog het is. Het effluent van de rwzi heeft in die situaties impact op de waterkwaliteit van de Leijgraaf.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 4% van de stikstof en 18% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.47: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Bernheze	Heeswijk-Dinther	15.500	140	30	1.100	5
Bernheze	Vorstenbosch	6.000	60	10	600	-
Boekel	Boekel	31.000	230	30	1.000	10
Maashorst	Uden	342.500	2.940	330	9.600	145
Maashorst	Volkel	10.000	100	20	600	5
Totaal		405.000	3.470	420	12.900	165

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

Overig

De gemeente Heeswijk Dinther heeft afkoppelplannen voor de overstorten in deze Heeswijk-Dinther. Vanuit de wijk Hoenderbos in Uden is bestaande wateroverlast. In deze wijk zijn eveneens nieuwbouw gepland/in ontwikkeling. Dit biedt voor de gemeente wellicht extra aanleiding om met het rioolstelsel aan de slag te gaan.

VTH

Aanbevolen wordt om te inventariseren of op de industrieterreinen in het oosten van Uden en noorden van Boekel zich bedrijven bevinden die mogelijk kobalt en zink lozen op regenwaterriolering en vuilwater riool richting RWZI Dinther.

Daarnaast is een vergunning gegeven voor (tijdelijke) bronbemaling. Dit kan mogelijk een bron zijn van PFAS of PAK's.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Bernheze	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Boekel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Maashorst	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realiseren resterende nvo opgave (loopt) (*overige waterflora, macrofauna, vis*)
2. Reductie landbouwemissies via bovenwettelijke samenwerken en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*nitraat, fosfaat, zink*)
3. Check mogelijke zink en kobalt lozingen Uden en Boekel (*zink en kobalt)*
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

bestaande waterverlast + nieuwbouw
Wijst water + gezergk
Stuw 211 L is stechter
EV2 project Meerkenstoep
voor voldoende afvoer raak maken
debiet gestuwde stuw voor water aanvoer Beesgraaf
gemaal Veldwijk waterannmer mauit de Aa
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage, legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang
0 0,5 1 2 Kilometer

Kades Leygraaf
nog niet volledig ingericht
Systeem reageert snel
overstorten Legemeente heeft afkoppel plannen
Grote Waternavel
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage, legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang
0 0,5 1 2 Kilometer

Lorregraaf en andere M1 waterlopen (NL38_7F)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Grotendeels niet

Beschrijving watersysteem

De sloten ten noorden van de Hertogswetering en Roode Wetering vormen samen één waterlichaam met de classificatie (M1a) gebufferde sloten. De sloten in dit gebied zijn van groot belang voor de peilbeheersing in dit gebied. Vanaf de Maas, via de Teeffelensche Wetering, wordt water ingelaten en afgevoerd via de verschillende sloten richting gemaal Gewande via de Roode Wetering. Deze sloten hebben verschillend namen, zoals Lorregraaf, Oude Lithse aanvoersloot, Nieuwe aanvoersloot. Vanuit de dorpskernen aan de noordzijde van het gebied wateren enkele riooloverstorten en hemelwateruitlaten af op het waterlichaam. Het gebied kenmerkt zich verder door diep aangelegde waterlopen en onstabiele bodems en taluds als gevolg van kweldruk vanuit de rivieren.

In figuur 7.113 is de Lorregraaf en andere M1 waterlopen met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.113: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Lorregraaf en andere M1 waterlopen (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Esfenvaleraat	Temperatuur	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Het grootste deel (24,6 km) van dit waterlichaam moet nog ingericht worden met een nvo. Daarnaast liggen op deze twee waterlopen ook nog een vismigratie opgave en moeten er nog duikers opgehoogd. De twee trajecten waar de grote modderkruiper voorkomt zijn de ecologisch waardevolle trajecten van dit waterlichaam (zie blauw omcirkelde gebieden in onderstaande kaart). Het noordelijk deel is minder waardevol en ook minder kansrijk, omdat deze door / langs bebouwd gebied lopen. Als zich kansen voor doen, dan spelen we hier op in.
Twee te verkennen mogelijkheden die wellicht kunnen helpen deze vele kilometers nvo nog te realiseren zijn: 1) kijken of we mogelijkheden vinden om een nvo te combineren met bufferstroken en 2) of we een financiële component aan kunnen hangen om het aantrekkelijker te maken voor agrariërs om nvo's op eigen land te realiseren.

Momenteel spelen er in dit gebied meerdere ontwikkelingen. Een daarvan is de realisatie van de Duurzame Polder. Grondaankoop voor een nvo is hierdoor moeilijk, maar doormiddel van een samenwerkingsverband met de agrariërs is er wellicht meer mogelijk (grond en beheer blijft bij de agrariër liggen).

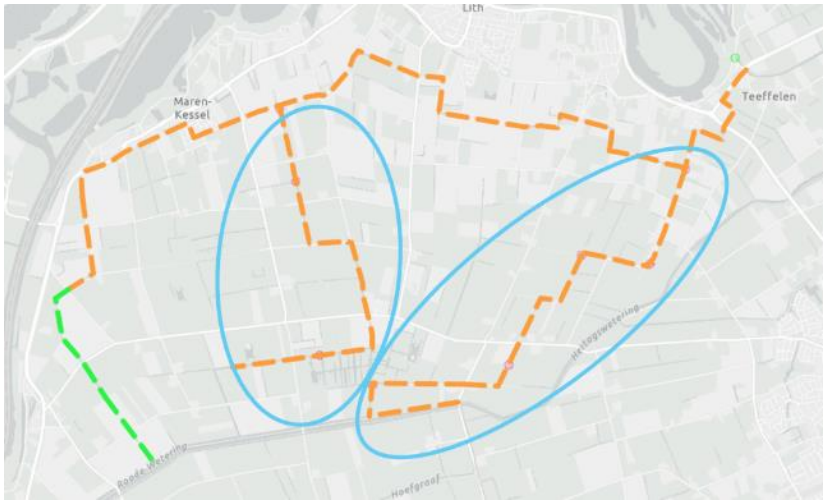

Figuur 7.114: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek

Het water van de Lorregraaf en andere M1 waterlopen wordt ingelaten van de Maas. Echter worden sommige stoffen geprojecteerd vanaf het T&T meetpunt in de Hertogswetering, waar geen water van door de Lorregraaf stroomt. Deze projectie moet worden herzien. Mogelijk is het projecteren vanaf KRW waterlichaam Bedijkte Maas representatiever voor dit waterlichaam.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide, som 6 PBDE's en som lineair en vertakte PFOS.</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In dit KRW-waterlichaam voldoen meerdere stoffen niet waaronder benzo(a)antraceen en som 6 PBDE's. Echter voldoet fluoranteen, som heptachloor / heptachloorepoxide en som PFOS wel in KRW waterlichaam Bedijkte Maas. Aangenomen kan worden dat deze stoffen ook voldoen in de Lorregraaf en andere M1 waterlopen. Daarnaast voldoen de volgende stoffen niet in de Bedijkte Maas die wel op voldoet staan de Lorregraaf en andere M1 waterlopen: deltamethrin, esfenvaleraat, lambda-cyhalotrin,

seleen, benzo(b)fluorantheen, benzo(ghi)peryleen en kwik. Aanbevolen wordt om de projectie voor de Lorregraaf en andere M1 waterlopen te herzien.

Ammonium

Gemiddeld liggen de concentraties ammonium onder de zomerhalfjaargemiddelde norm met pieken tot boven de MAC norm. Door deze pieken voldoet ammonium niet voor dit waterlichaam. Om ammonium te laten voldoen in de Lorregraaf moeten de pieken van ammonium niet meer voorkomen. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

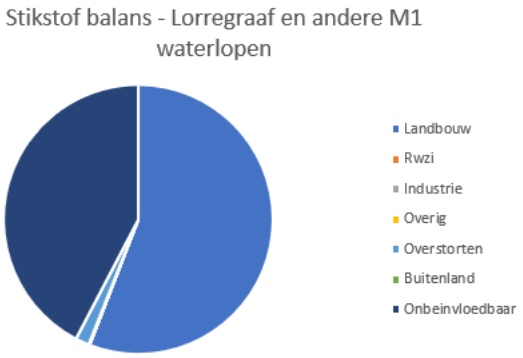

Figuur 7.115: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

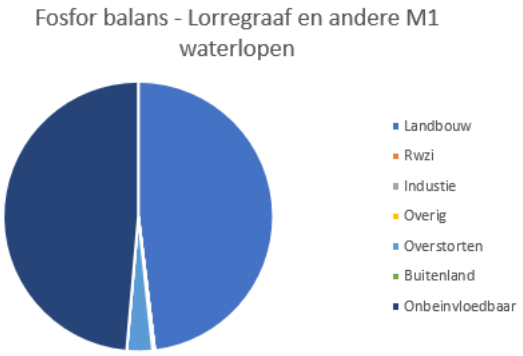

Figuur 7.116: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Gewasbeschermingsmiddel

Sinds 2022 wordt esfenvaleraat normoverschrijdend aangetroffen in de Lorregraaf. Esfenvaleraat mag worden toegepast in meerdere teelten. Het generieke handelingsperspectief bestaat uit: opnemen van afspoeling/drainage in toelating; aanscherpen verbod buiten landbouw; zuivering restromen in glastuinbouw; aanscherping VTH en totaalverbod. Voor ons werkgebied is inzetten op brononderzoek en aanpak een mogelijke maatregel.

Ecologie

Er is samenwerking met vrijwilligers op het gebied van ecologische data.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oLORRGR700	33%	10	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of

zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 3% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.48: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Oss	Lith	33.000	230	30	800	10
Oss	Lithoijen	500	10	-	100	-
Oss	Maren Kessel	3.000	30	10	200	-
Totaal		36.500	270	40	1.100	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Brabant Water loost op een van de waterlichamen in het gebied van Lorregraaf en andere M1 waterlopen. Brabant Water heeft nu alleen een vergunning voor het lozen van ijzer. In oktober 2024 is onderzoek gedaan of Brabant Water mogelijk zware metalen loost. Af en toe wordt aluminium gemeten maar geen andere zware metalen. Hiermee is Brabant Water uitgesloten als mogelijk bron voor zware metalen.

Mogelijk loost de maatschap van Amstel zink.

Het opsporen van de gebruiker van esfenvaleraat en informeren over de milieueffecten kan zorgen voor bewustwording en mogelijk het verminderen van het gebruik van esfenvaleraat. Daarnaast is het mogelijk dat esfenvaleraat onbewust afspoelt naar het oppervlaktewater.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Het project Duurzame Polder speelt hier.

Er liggen kansen voor samenwerking met het Agrarisch Collectief Oss (ACO)

Partij	Acties
Gemeente Oss	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw
Rijkswaterstaat	In gesprek over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas

Handelingsperspectief

1. Nvo en vismigratie opgave realiseren in combinatie met duikers verhogen op de ecologische waardevolle trajecten (zie kaartje onder het kopje 'inrichting') *(overige waterflora, macrofauna)*
2. Onderzoeken verdienmodel bufferstroken voor boeren, in samenwerking met het Agrarisch Collectief Oss (ACO) *(overige waterflora, macrofauna)*
3. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (loopt) (*ammonium, kobalt, zink, esfenvaleraat*)
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)
5. In gesprek gaan met Rijkswaterstaat over normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas (PAK's, kobalt, ammonium, zink)
6. Aanpassen wijze van projecteren van monitoringsgegevens naar dit waterlichaam

Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas (NL38_6K)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

Het waterlichaam Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas bestaat uit een oude Maasarm die verbonden is met een slotensysteem. Het dominant watertype is (M1) gebufferde sloten omdat het merendeel van het waterlichaam bestaat uit poldersloten in het kleigebied. Hoewel de Maasarm redelijk uitgestrekt qua omvang is, zijn de sloten maar enkele meters breed. Vanuit het inlaatgemaal Engelen kan vanuit de Dieze water worden ingelaten. De waterinlaat vindt alleen in de zomer plaats voor beregening en het realiseren van een hoog zomerpeil. Het overwegende karakter van dit waterlichaam is als een M1 (gebufferde sloot). De meander Hedikhuizensche Maas heeft het karakter van een grote, brede, ondiepe plas (afgesloten meander)

In figuur 7.117 is de Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas met de KRW-meetpunten weergegeven.

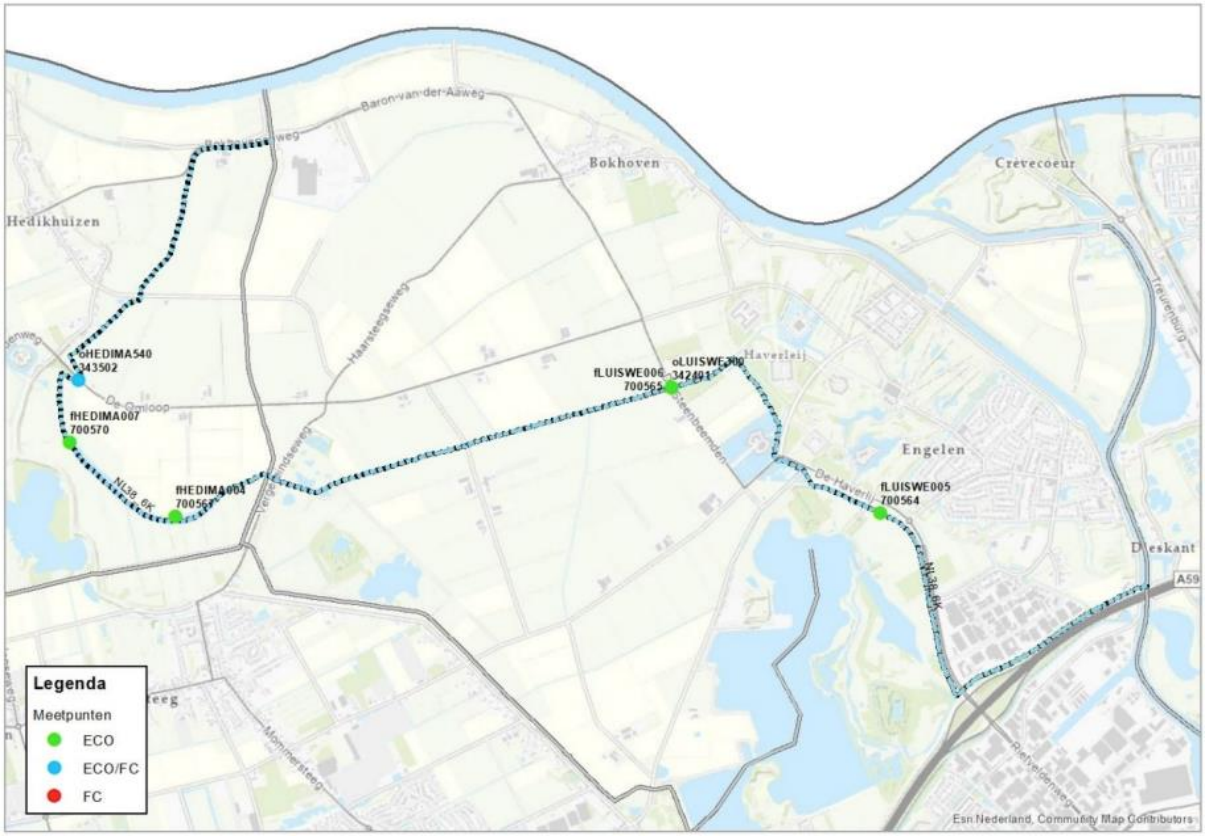

Figuur 7.117: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink	Voldoet	Overige waterflora

Inrichting

De Luisbroekse wetering en Hedikhuizense maas zijn over een lengte van circa 6 km reeds gerealiseerd. 4,3 km dient nog uitgevoerd te worden. Het deel van de Hedikhuizense maas ter hoogte van Hedikhuizen (ruim 1 km) is gecategoriseerd als 'fysiek onmogelijk'. Hier ligt aan de ene zijde een hogedruk gasleiding en aan de andere kant een huiskavel van een melkveehouder. Bovendien ligt het maaiveld bij die huiskavel zo hoog dat je daar niet makkelijk een flauwe oever kunt realiseren. Ook een stuk van een halve kilometer van de Luisbroekse wetering, bij de Haverleij, is gecategoriseerd als 'fysiek onmogelijk'. De aanleg van de NVO is hier niet doelmatig vanwege de hoge maaiveldligging. Je moet dan veel afgraven om enige gradiënt te krijgen. Daardoor wordt de watergang dan dermate breed dat deze niet meer te onderhouden is met gangbaar materieel (bovenbreedte is nu 10m en wordt al snel 16m bij aanleg NVO).

Beheer en onderhoud

In het meander gedeelte van de Hedikhuizense maas is de exoot waterteunisbloem aanwezig. In de Luisbroekse wetering is zijn de exoten grote waternavel en de amerikaanse rivierkreeft aanwezig.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oHEDIMA540	37%	11	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.49: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Den Bosch	Bokhoven	500	10	-	100	-
Den Bosch	Engelen	49.000	350	50	1.500	15
Totaal		49.500	360	50	1.600	15

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Den Bosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren 2,5 km nvo (loopt via clusterproject) (*overige waterflora*)
2. Voor het resterende deel, circa 1,8 km, dat gecategoriseerd is als 'fysiek onmogelijk' bepalen of legitiem te verantwoorden is dat hier geen nvo kan worden gerealiseerd of dat hier op alternatieve wijze toch een NVO gerealiseerd zal moeten worden.
3. Beheer van exoten dusdanig uitvoeren dat de ecologische doelen gerealiseerd kunnen worden.(*overige waterflora*)
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink*)

Luisbroeksche Wetering en Hedikhuizensche Maas
water teunis bloem
grote water nauw + amerikaanse kruisvaren
talud NVO
overvoer vanuit Dieze
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met rendvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage_legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang
0
0,38
0,75
1,5 Kilom

Munsche Wetering (NL38_7G)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: nee

Beschrijving watersysteem

De Munsche wetering heeft een afwaterende functie van hoger gelegen gebieden op het noordelijkste puntje van de Peelhorst en watert af op de Hertogswetering. De watergang heeft geen wateraanvoer van bovenstrooms. Het gebied heeft geen kenmerken van een beekdal, wel is er een aantal laagten waar de Munsche Wetering doorheen stroomt. Het is de verwachting dat deze laagten voornamelijk veenachtige laagten zijn geweest waar in natte perioden water stond en die droogstonden in droge perioden. Het grootste deel van de Munsche Wetering is naar alle waarschijnlijkheid gegraven en daarom heeft de watergang een watertypering als (M1a) gebufferde sloot. De wetering stroomt uit in de Hertogswetering, onderdeel van waterlichaam Hertogswetering, Hoefgraaf e.a. (NL38_7D).

In figuur 7.118 is de Munsche wetering met de KRW-meetpunten weergegeven.

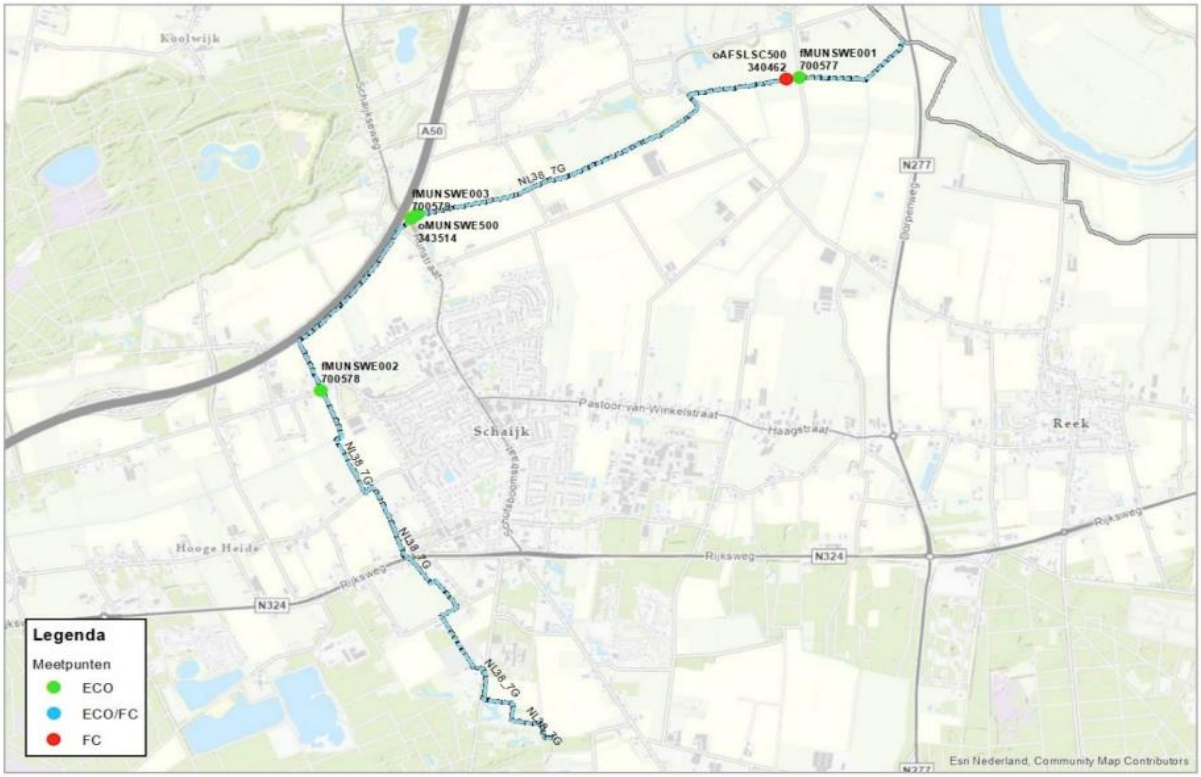

Figuur 7.118: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Munsche Wetering (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Nikkel Esfenvaleraat	Stikstof totaal	Macrofauna

Inrichting
De Munsche wetering is over een lengte van 3,4 km reeds ingericht als nvo. De vismigratieknelpunten die op dit traject aanwezig zijn, zijn op dit moment in uitvoering. Een resterende 4 kilometer dient nog ingericht te worden als nvo. Het meest bovenstroomse deel van 1 km is vanwege het gebrek aan water momenteel weinig zinvol om in te richten.

Beheer en onderhoud
Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek
Som lineair en vertakte PFOS, som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal
Ammonium is de afgelopen 5 jaar 2 keer gemeten boven de MAC norm en ligt rond de norm voor het zomergemiddelde. De watergang heeft geen wateraanvoer van bovenstrooms waardoor de concentraties ammonium komen door landbouw, achtergrondconcentraties en overstorten. Ook voor stikstof totaal wordt de norm voor zomergemiddelde overschreden. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aanraden om ander onderzoek te doen het effect van de overstorten.

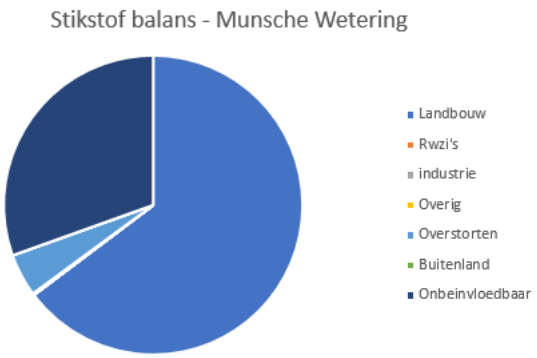

Figuur 7.119: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

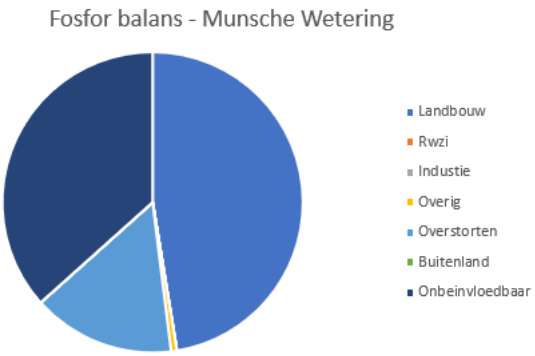

Figuur 7.120: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen
Nikkel voldoet sinds 2022 weer aan de KRW-norm in de Munsche Wetering. Als nikkel in de laatste 3 meetjaren voldoet aan de norm dan gaat nikkel op voldoet voor het waterlichaam. In 2023 en 2024 voldoet nikkel ook aan de norm. Vanaf 2025 zal nikkel geen probleemstof meer zijn in de Munsche Wetering. Hierdoor wordt aangeraden om geen vervolgstappen te nemen voor nikkel.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Gewasbeschermingsmiddelen
Sinds 2020 wordt de MAC norm van esfenvaleraat overschreden. De norm is 1,7 ug/l en er wordt 10 ug/l en 20 ug/l gemeten in respectievelijk 2022 en 2023. Esfenvaleraat mag worden toegepast in meerdere teelten. Het generieke handelingsperspectief bestaat uit: opnemen van afspoeling/drainage in toelating; aanscherpen verbod buiten landbouw; zuivering restromen in glastuinbouw; aanscherping

VTH en totaalverbod. Voor ons werkgebied is inzetten op brononderzoek en aanpak een mogelijke maatregel.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oAFSLSC500	17%	5	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 5% van de stikstof en 15% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.50: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Maashorst	Schaijk	35.000	240	30	600	10
Totaal		35.000	240	30	600	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH
In de Munsche Wetering worden hoge normoverschrijdingen van esfenvaleraat aangetroffen. Het opsporen van de gebruiker van esfenvaleraat en informeren over de milieueffecten kan zorgen voor bewustwording en mogelijk het verminderen van het gebruik van esfenvaleraat. Daarnaast is het mogelijk dat esfenvaleraat onbewust afspoelt naar het oppervlaktewater.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Maashorst	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Uitvoeren resterende nvo opgave (nog te programmeren) (*macrofauna*)
2. Realiseren vismigratie opgave (loopt).
3. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, ammonium, kobalt, zink, esfenvaleraat*)
4. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, esfenvaleraat*)

Geen gebiedsessie kaart van Munsche Wetering beschikbaar

Nieuwe Loonse Vaart (NL38_6F)

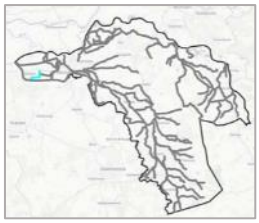

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: Bijna volledig

Beschrijving watersysteem

De Nieuwe Loonse Vaart is een gegraven waterloop die vanaf het Drongelens Kanaal (NL38_6H) de noordelijk gelegen gebieden van water voorziet. De sloot ligt op een zandbodem en is sterk gereguleerd. De typering van het waterlichaam is (M1a) gebufferde sloot.

In figuur 7.121 is de Nieuwe Loonse Vaart met de KRW-meetpunten weergegeven.

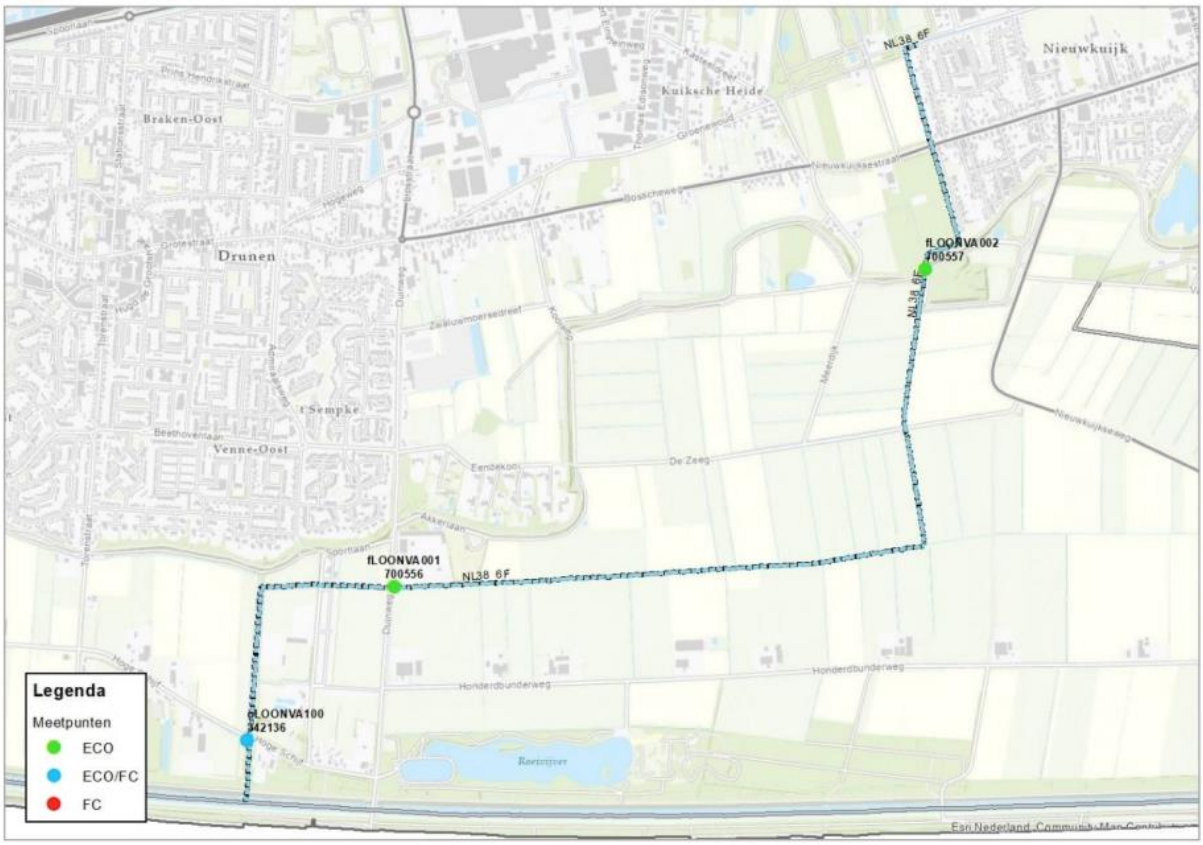

Figuur 7.121: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Nieuwe Loonse Vaart (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Op de Nieuwe Loonse Vaart ligt een nvo-inrichtingsopgave. Deze is bijna volledig ingericht, behalve het deel tussen Drunen en het Drongelens Kanaal.

Het water wordt doormiddel van een gemaal vanuit het Drongelens Kanaal de Nieuwe Loonse Vaart opgepompt. Hierdoor is de stroomsnelheid het eerste deel erg hoog. Doordat de kades afkalven is beschoeiing geplaatst. Wellicht dat inrichting middels een flauwe oever dit kan vervangen. In het verleden zijn ook flauwere oevers geplaatst met klei, die ook lokaal weer wegspoelen.

Het deel dat wel is ingericht heeft nu een smal flauw talud (1 op 2). Voor de waterflora en macrofauna zou dit idealiter flauwer (1 op 7) moeten zijn. Echter bevindt zich Grote Waternavel in dit waterlichaam. Hierdoor moeten we op slimme wijze de nvo hier realiseren. Eventuele mogelijkheden zijn om een flauw talud aan te leggen, en deze vervolgens in te zaaien of aan te planten. Grote Waternavel hecht zich voornamelijk in opendelen in de begroeiing.

Figuur 7.122: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Wanneer er groot onderhoud uitgevoerd wordt kan bekeken worden of de huidige smal ingerichte flauwe oever breder/flauwer gemaakt kan worden.

Monitoring en onderzoek

Het meetpunt in de Nieuwe Loonse Vaart ligt net na de inlaat in het Drongelens Kanaal. De meetresultaten op het meetpunt in het Drongelens Kanaal en op het meetpunt in de Nieuwe Loonse Vaart zijn zeer vergelijkbaar. Het meetpunt zo dicht bij de inlaat is niet representatief voor de waterkwaliteit in de Nieuwe Loonse Vaart. Aangeraden wordt om of een extra meetpunt verder benedenstrooms in de Nieuwe Loonse Vaart te leggen, of om het huidige meetpunt te verplaatsen.

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. De Nieuwe Loonse Vaart ontvangt naast gebiedseigen water ook water uit het Drongelens Kanaal. In het Drongelens Kanaal kunnen potentieel de bovenstaande stoffen zitten.

Stikstof totaal en fosfor totaal
Doordat het meetpunt in de Nieuwe Loonse Vaart vlak na de inlaat van het Drongelens Kanaal ligt zijn de meetresultaten representatief voor het Drongelens Kanaal, niet voor de Nieuwe Loonse Vaart. Stikstof totaal ligt boven de norm voor het zomerhalfjaargemiddelde, fosfor totaal ligt rond de norm van het zomerhalfjaargemiddelde. Echter zegt dit weinig over de toestand in de Nieuwe Loonse Vaart omdat het meetpunt op een niet representatieve plek ligt.

Zware metalen
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oLOONVA100	0%	0	30

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 5% van de stikstof en 10% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.51: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Heusden	Drunen	93.000	770	140	5.600	30
Heusden	Elshout	9.500	70	10	300	5
Heusden	Haarsteeg	10.500	100	20	1.000	5
Heusden	Oudheusden	4.500	50	10	500	-
Heusden	Vlijmen	120.500	1.110	210	8.400	35
Totaal		238.000	2.100	390	15.800	75

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Heusden	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Op slimme wijze een nvo realiseren icm aanwezigheid waternavel.*(overige waterflora, macrofauna)*
2. Bij het uitvoeren van groot onderhoud bekijken of de huidige smal ingerichte oever breder en daardoor flauwer gemaakt kan worden.*(overige waterflora, macrofauna)*
3. Onderzoeken of de aanwezige beschoeiing bij de instroom een probleem vormt voor de biologische parameters en bekijken of de afkalving op een meer natuurlijke manier opgelost kan worden.*(overige waterflora, macrofauna).*
4. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, kobalt, zink*)
5. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink*)
6. Onderzoek aan representativiteit KRW monitoring in de Loonse Vaart.

Nieuwe Loonse Vaart
Boom kwekerij
Stroomrichting
Beschoeiing

Oeffeltse raam e.a. (NL38_8P_2)

Type: R20
Opgave: nvo
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

Het KRW-waterlichaam de Oeffeltse Raam is een laaglandbeek die evenwijdig aan de Maas stroomt. Hij stroomt door de gemeente Land van Cuijk, vanaf Overloon via Boxmeer naar Oeffelt, waar de Oeffeltse raam uitkomt in de Maas. Vanwege het beperkte verhang van de beek wordt de waterloop als R20 getypeerd. De Oeffeltse Raam kan opgedeeld worden in twee delen, bovenstrooms en benedenstrooms van de Sambeekse Uitwatering. De Sambeekse Uitwatering snijdt de Oeffeltse Raam, waarbij het bovenstroomse deel in de Sambeeks Uitwatering stroomt, en vervolgens wordt water vanuit de Sambeekse Uitwatering ingelaten in de Oeffeltse Raam. In tijden van droogte is er de mogelijkheid om via de Maas water in te laten op de Sambeekse uitwatering en zo de Oeffeltse raam van water te blijven voorzien.

In figuur 7.123 is de Oeffeltse Raam ea met de KRW-meetpunten weergegeven.

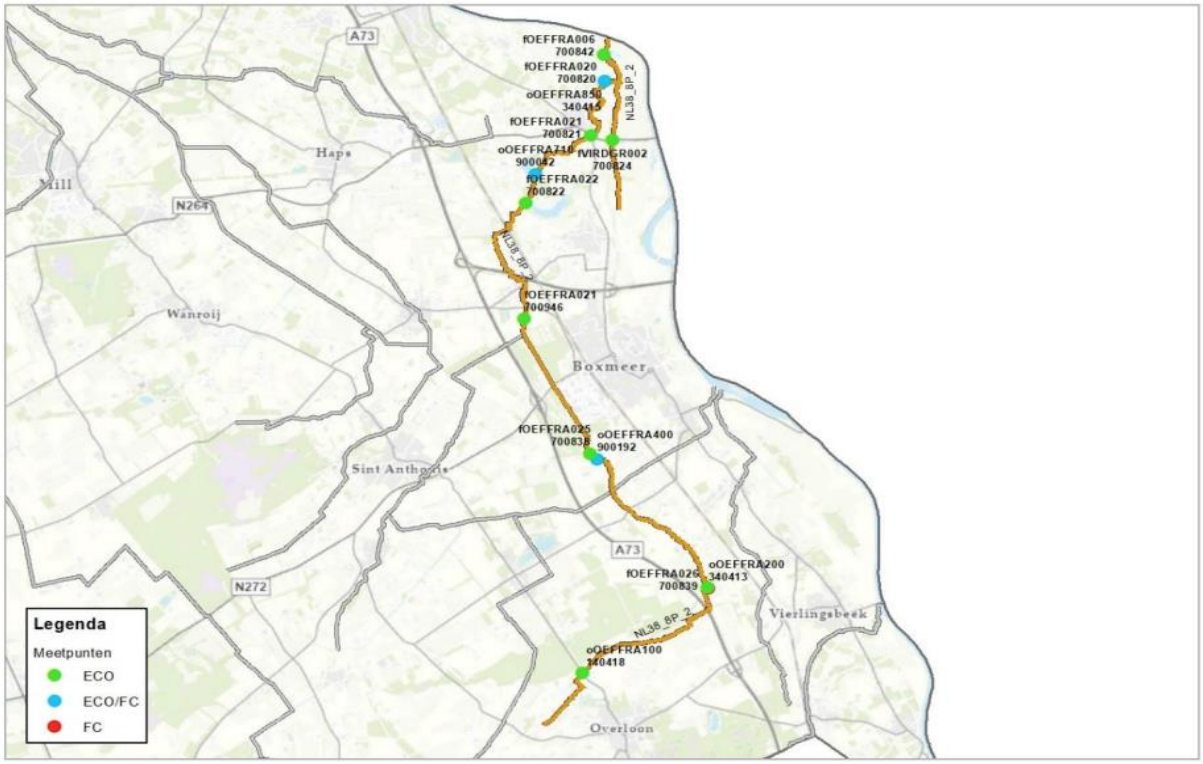

Figuur 7.123: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Oeffeltse Raam ea (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor / heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Nikkel Kobalt Zink	Stikstof totaal	Overige waterflora Vis Macrofauna

Inrichting

Over een lengte van circa 13 km is de Oeffeltse raam reeds ingericht. Circa de helft hiervan is niet ingericht conform het huidige moerasbeektype, omdat dit type destijds nog niet bestond. Een kleine 5 kilometer dient nog gerealiseerd te worden. Het meest bovenstroomse deel van de Oeffeltse raam (tot aan de Voortweg) is een kleine landbouw sloot, en het echte bovenstroomse deel van de Oeffeltse raam loop vanaf de Voortweg tot aan de Overloonseweg, aan de oostzijde van de A73 (zie kaart). Een optie zou zijn om deze waterlichaam te herbegrenzen bij de volgende Technische Analyse van de KRW.

Bovenstrooms van de Sambeekse Uitwatering loopt een nevensloot langs de Oeffeltse raam met een kering tussen deze twee watergangen. Deze kering wordt gebruikt als onderhoudspad. Water vanuit nevensloot gaat via een sifon onder de Sambeekse Uitwatering door, naar de Oeffeltse raam benedenstrooms. Het water van de Oeffeltse raam bovenstrooms gaat naar de Sambeekse Uitwatering. Daarnaast wordt er water ingelaten vanuit de Sambeekse Uitwatering naar de Oeffeltse raam beneden strooms. Dit betekent dat de waterkwaliteit boven- en benedenstrooms erg van elkaar verschillen, wat wellicht grote impact heeft op de biologische parameters. Het handelingsperspectief is onderzoeken wat de Sambeekse Uitwatering doet met de waterkwaliteit, en aan de hand van de uitkomsten beslissen of deze twee waterlichamen ontvlochten moeten worden. In figuur 7.124 is een overzichtskaartje van het 'kruispunt' weergegeven.

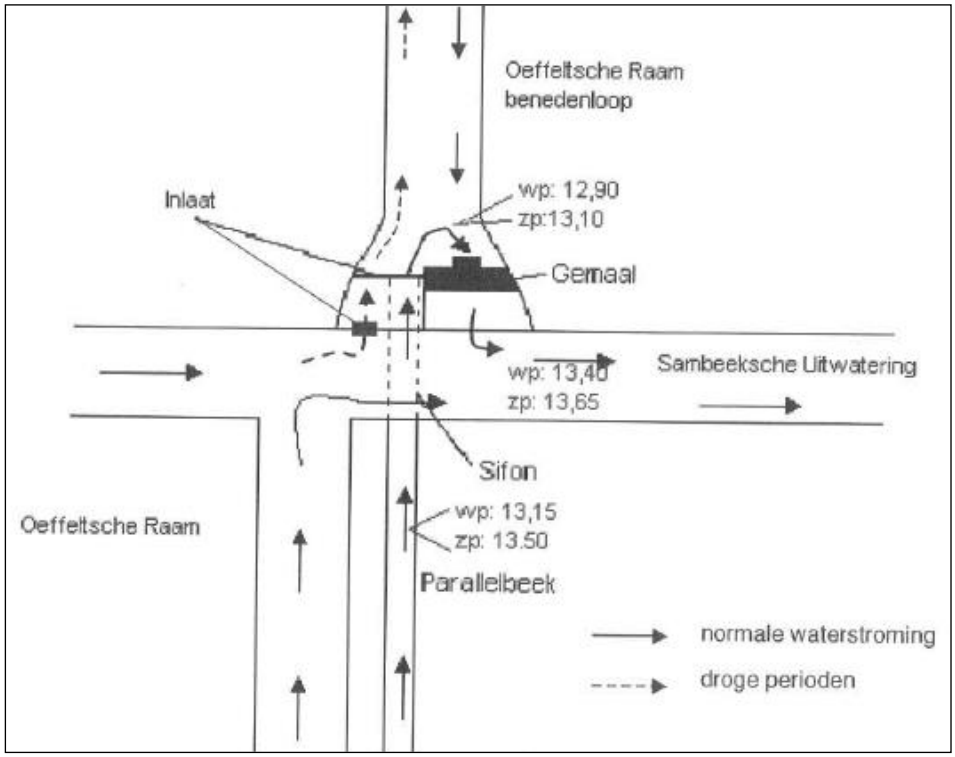

Figuur 7.124: Kruispunt Sambeekse Uitwatering en Oeffeltse Raam

Benedenstrooms zijn een aantal lage en natte percelen langs de Oeffeltse raam. Deze zouden aangekocht kunnen worden om meer ruimte te creëren voor dit waterlichaam, om het zo een robuuster systeem te maken. Daarnaast zou dit wat ruimte kunnen bieden voor de beveractiviteit die zich in dit gebied zich bevind.

Beheer en onderhoud

Er is veel zandafzet in de Oeffeltse Raam benedenstrooms van de Sambeekse uitwatering. Dit heeft invloed op de frequentie waarin baggerwerkzaamheden gedaan moeten worden. Een manier om dit te verhelpen is door een verhoogde stroomsnelheid zodat het zand afgevoerd wordt naar de Maas. Daarnaast zouden er locaties gemaakt kunnen worden waar de Oeffeltse Raam verbreed wordt zodat

de stroomsnelheid daar wat lager is en het zand daar kan bezinken. Enkel deze locatie hoeft dan met regelmaat gebaggerd te worden.

Vispassage het Snepke (om stuw 110SNE) is gerenoveerd in 2023 omdat er was geconstateerd dat de vispassage niet werkte. De technische problemen zijn toen opgelost. Echter, door het agrarisch landgebruik en de bever in de omgeving wordt in het veld op een peil gestuurd dat te laag is om de vispassage te laten werken.

In de Oeffeltse Raam is een aantal bijzondere soorten te vinden, zoals Drijvende Grote waterweegbree, Beekrombout en de Beekjuffer. De houtpakketten die in de Oeffeltse Raam zijn gelegd lijken ook goed te werken.

Grote waternavel komt ook voor in de Oeffeltse Raam, en kan andere waterplanten wegconcurreren wat een negatieve impact heeft op het doelbereik voor de KRW.

Doordat er Maaswater wordt aangevoerd via de Sambeekse Uitwatering is er een kans dat er blauwalgen in de Oeffeltse Raam terecht komen. Ook dit zal een negatieve invloed hebben. Blauwalgen zijn toxisch, en overmatige hoeveelheden algen kunnen leiden tot zuurstofloosheid.

Als laatste komt de bever voor in de Oeffeltse raam. Deze kan met dambouw het water stagnant maken, wat een negatieve impact heeft op de component stroming.

Monitoring en onderzoek

Som lineair en vertakte PFOS, som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Op het bovenstroomse meetpunt in de Oeffeltse Raam ter hoogte van Groeningen, ligt de concentratie stikstof totaal boven het zomerhalfjaargemiddelde met meerdere pieken per jaar rond de 10 mg/l. Op het benedenstroomse meetpunt worden meerdere concentraties per jaar rond de zomerjaargemiddelde norm gemeten en enkele metingen per jaar rond de 4 – 6 mg/l. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen het effect van de overstorten.

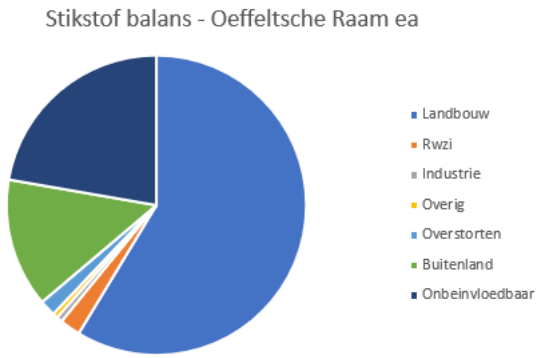

Figuur 7.125: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

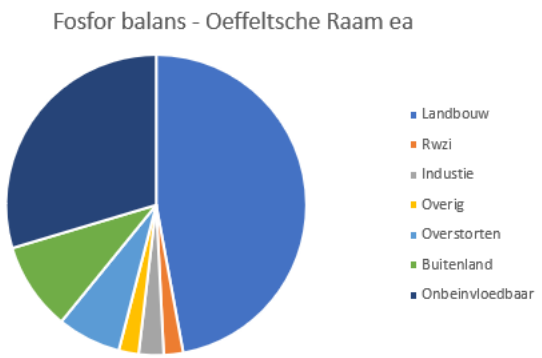

Figuur 7.126: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Nikkel voldoet sinds 2022 niet meer aan de norm. Het handelingsperspectief is het in beeld brengen van mogelijk nikkelgebruik in de landbouw (kunstmest, veevoer, gewasbeschermingsmiddelen) en in

gesprek gaan over mogelijke alternatieven. Naast de Oeffeltse Raam zit een industrieterrein waar mogelijk nikkel gebruikt kan worden en via de overstort in het oppervlaktewater terecht kan komen.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De JGM norm en MAC norm worden zeer hoog overschreden in de Oeffeltse Raam. De norm voor de MAC is 16,6 ug/l en in de Oeffeltse Raam is 220 ug/l gemeten in 2023. De bronnen en handelingsperspectief voor zink staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vijf meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oOEFFRA200	28%	7	25
oOEFFRA400	0%	0	26
oOEFFRA410	0%	0	3
oOEFFRA710	0%	0	11
oOEFFRA850	9%	2	22

Uit de meetdata blijkt dat op twee van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 6% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.52: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Beugen	2.500	20	-	100	-
Land van Cuijk	Boxmeer	39.000	380	50	1.600	15
Land van Cuijk	Oeffelt	9.500	90	20	700	5
Land van Cuijk	Overloon	13.500	120	30	1.100	5
Totaal		64.500	610	100	3.500	25

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	8.000	70	10	300	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Uitvoerende resterende opgave nvo conform moerasbeektypering.(*overige waterflora, vis, macrofauna*)
2. Bekijken welke verbeteringen nodig zijn om het reeds ingerichte deel te laten voldoen aan het moerasbeektype. *overige waterflora, vis, macrofauna*)
3. Middels de watersysteemanalyse bepalen of het meest bovenstroomse deel kan komen te vervallen middels een technische herijking.
4. Onderzoeken wat de Sambeekse Uitwatering doet met de waterkwaliteit, en aan de hand van de uitkomsten beslissen of deze twee waterlichamen ontvlochten moeten worden. (*PAK's, nikkel, kobalt, zink, stikstof)*
5. Onderzoeken of en hoe de zandafzet verminderd of beter gereguleerd kan worden(*overige waterflora, vis, macrofauna*)
6. Onderzoek naar hoe het leefgebied kan worden verbeterd voor de bijzondere die in de Oeffeltse Raam voorkomen. (*overige waterflora, macrofauna*)
7. Waternavelbeheer toepassen dusdanig dat de doelen voor overige waterflora gerealiseerd kunnen worden. (*overige waterflora*)
8. Beverbeheer toepassen zodanig dat de ecologische krw doelen niet negatief beïnvloedt worden (oa stroming). *(overige waterflora, vis, macrofauna*)
9. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, nikkel, kobalt, zink*)
10. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, nikkel, stikstof)*

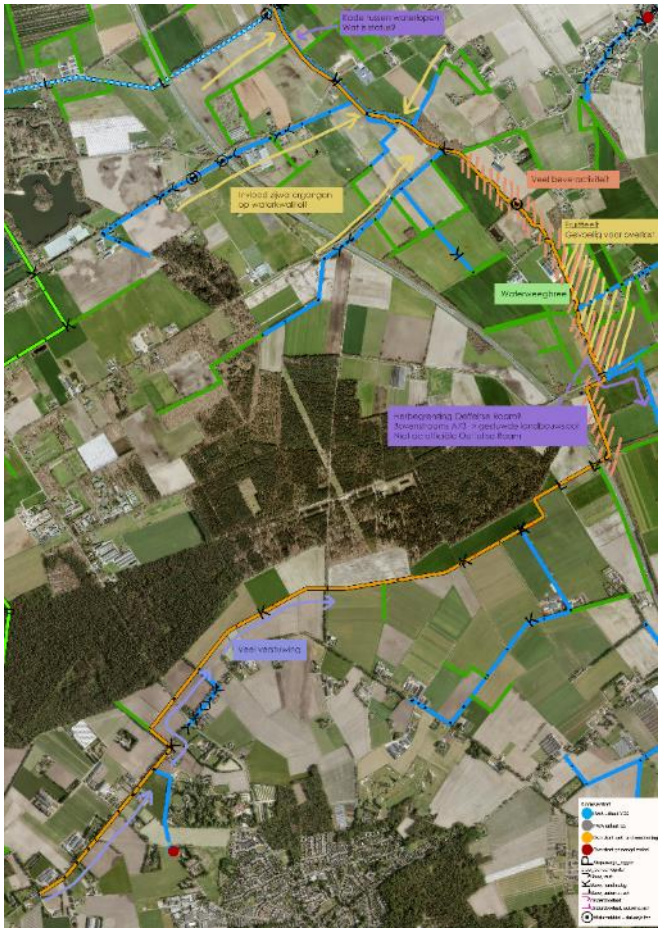

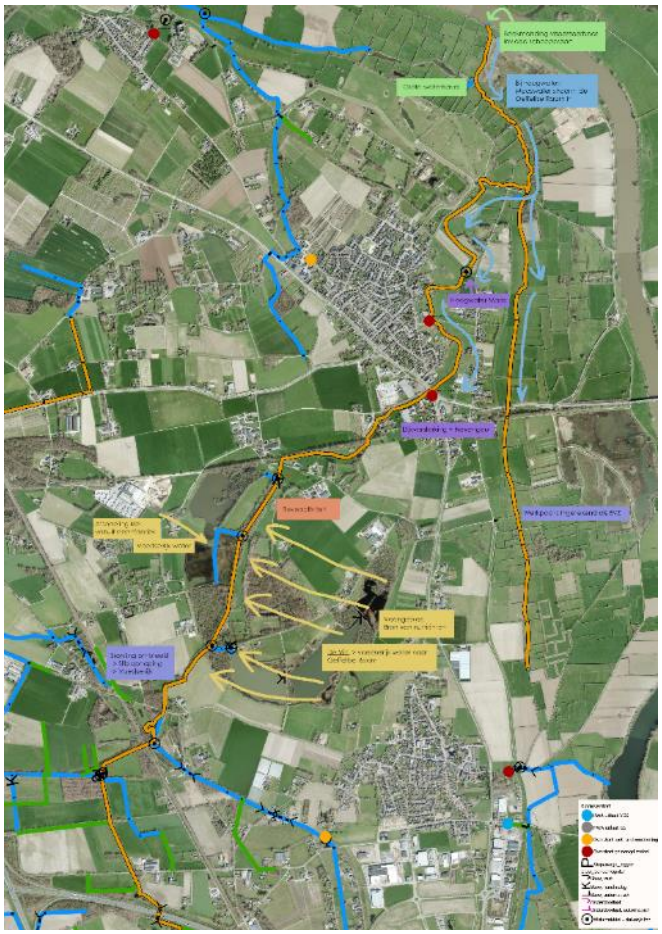

Oploosche molenbeek (NL38_8P_1)

Type: R4a
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

De Oploose molenbeek ontspringt oorspronkelijk op de oostelijke zijde van de Peelhorst (ter hoogte van Westerbeek) en mondt uit in de Oeffeltse Raam ter hoogte van Boxmeer. In de huidige situatie wordt de Oploosche molenbeek gevoed door water vanuit het Peelkanaal. De beperkte beekdimensies in combinatie met een substantieel verhang maakt dat deze waterloop getypeerd wordt als (R4) langzaam stromende bovenloop op zand. In de huidige planperiode vormt de Oploose molenbeek samen met de Oeffeltse Raam één waterlichaam, maar vanwege afwijkende karakteristieken (hoger verhang in de Oploose molenbeek) worden deze waterlopen opgedeeld in twee waterlichamen met een verschillende typering.

In figuur 7.127 is de Oploose molenbeek met de KRW-meetpunten weergegeven.

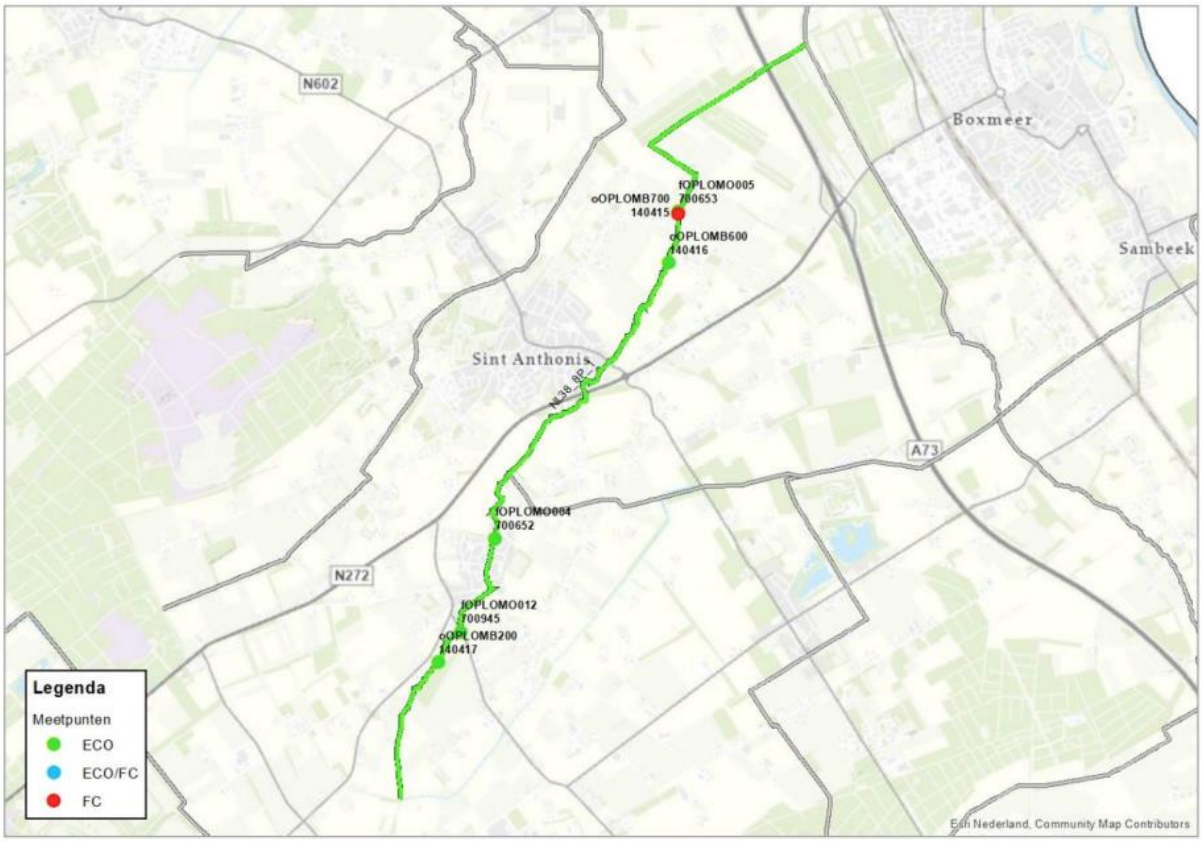

Figuur 7.127: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Oploose molenbeek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Macrofauna

Inrichting

Langs de Oploose molenbeek ligt een opgave om een nvo te realiseren. Dit is al gebeurd over circa 8,6 km. Delen hiervan, circa 2 km, zijn echter nog niet voldoende ingericht of betreft een overkluist deel dat nog een knelpunt is. Drie stukken van opgeteld 0,9 km volgen nog. Aangevuld met de delen die nog onvolledig zijn of overkluist zijn.
Benedenstrooms van de Sambeekse Uitwatering liggen nog aanvullende kansen voor beschaduwing.
Er ligt geen opgave voor het realiseren van vismigratie-oplossingen.

Bij het meest benedenstrooms gelegen deel van de Oploose molenbeek functioneert de gerealiseerde nvo niet goed. Dit is nu een 'slib'bak. Hier is een verbeterproject gewenst, waarbij bekeken dient te worden of de beek 'terug het bos in' gelegd kan worden.

In het landschapspark Hoogveld moet nog een stukje natuurvriendelijke oever worden gerealiseerd. Hier is het onderhoud nu lastig. In het project moet gezorgd worden voor een oplossing die ook gunstig uitpakt voor het kunnen uitvoeren van het onderhoud.

In de Oploose molenbeek is nu te weinig stroming en er treedt periodiek droogval op. Er is maar beperkt aanvoerwater mogelijk.

Houtpakketten t.h.v. 'Den groten Diek' en Deurnese weg 13 zijn op laatste moment minder haaks in de waterloop gelegd. Dit is niet conform het projectplan en ze liggen er vanuit ecologisch oogpunt nu ook slechter bij dan in beginsel beoogd. Dit is gedaan vanwege vrees voor wateroverlast.

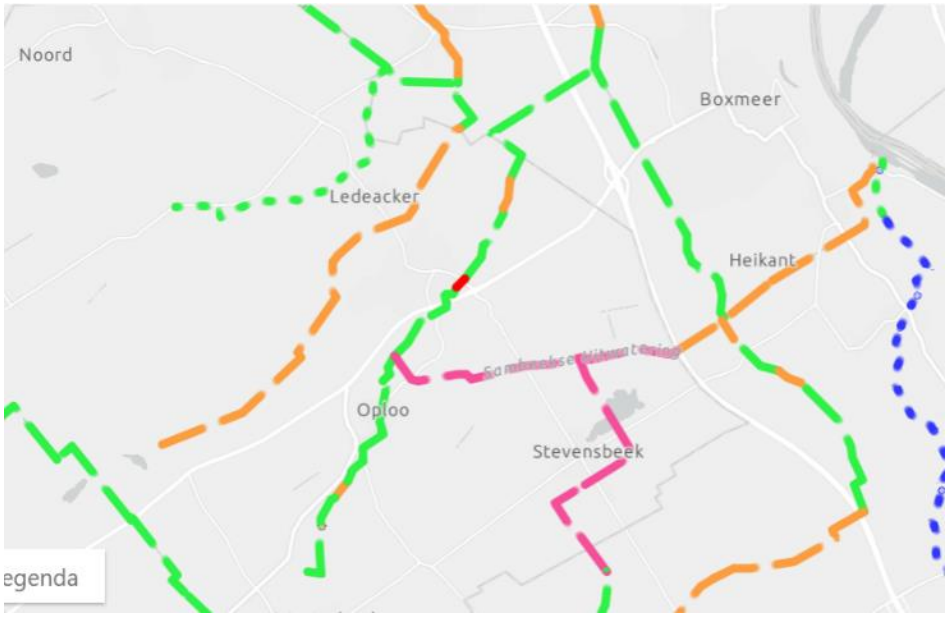

Figuur 7.128: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In de beek komt de bever voor. De problemen die er toch al zijn in de beek om voldoende stroming te krijgen (beperkte aanvoermogelijkheid) worden hierdoor versterkt.

Monitoring en onderzoek

<u>Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal en fosfor totaal
In de Oploosche molenbeek ligt een meetpunt in het midden van de beek. Stikstof totaal overschrijdt hier ruim de norm van het zomerjaargemiddelde. Fosfor totaal ligt rond de norm voor het zomerjaargemiddelde. Het stroomgebied van de Oploosche molenbeek kent een overwegend agrarisch karakter. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

Zware metalen
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur
De bronnen en handelingsperspectief voor temperatuur staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oOPLOMB700	6%	1	16

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 6% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.53: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Oploo	6.500	60	10	400	-
Land van Cuijk	Westerbeek	1.500	10	-	100	-
Totaal		8.000	70	10	500	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie resterende nvo-trajecten en kwaliteitsverbeterende maatregelen op de reeds ingerichte trajecten in de vorm van beschaduwing (*macrofauna*)
2. Knelpunt overkluizing in Oploo onderzoeken welke mogelijkheden hier zijn: ontkluizing of een bypass om het dorp heen (*macrofauna*)
3. Optimalisatie inrichting van benedenstroomse deel nvo (Zandkant) (*macrofauna*)
4. Waterverdeling bekijken of dit anders kan ten behoeve van meer stroming en droogval voorkomen (Temperatuur, *macrofauna*)
5. Beverbeheer toepassen ten gunste van stroming *(temperatuur, macrofauna)*
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, fosfor, stikstof*)

Snelweg
NVO is nu 'slibbak' → beek leeg in hetbos?
koelwater Tennet probleem voor T
mooie evt meandering gemeente
Bever
Moeilijk te onderhouden (landschaps-park)
Water-Verdeling
Meander te diep
Droogval
Te weinig Water voor stroming Oplossing Molenbeek
Overkluizing (project)
Beperkte aanvoer → weinig te verdelen water
Beperkte capaciteit (monumentale) stuw
by-pass
Intensieve landbouw
Inlaatwater Peelkanaal is warm → hoeveel kwel? bredere beek?

Peelkanalen-Defensiekanaal ea (NL38_8K)

Type: M3
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

Het Peelkanaal stroomt over de hoge Peelhorst en mondt benedenstrooms uit in het systeem van de Raambeken. De waterloop is in 1939 gegraven als antitankgracht, waardoor het ook de naam Defensiekanaal heeft. Langs het Peelkanaal zijn nog tal van monumentale objecten uit de verdedigingslinie Peel-Raamstelling aanwezig. Het kanaal zelf heeft een monumentale en cultuurhistorische waarde. In de tegenwoordige tijd zorgt het kanaal voor de aanvoer van water naar gebieden tussen Uden en Mill. Het kanaal wordt gevoed met aanvoerwater vanuit de Limburgse Peelkanalen (NL99_PLK_01_04). De waterloop is een gebufferd kanaal. Het waterlichaam dat wordt gevormd door het Peelkanaal/ Defensiekanaal is getypeerd als M3 Gebufferd regionaal kanaal.

In figuur 1.129 is de Peelkanalen-Defensiekanaal ea met de KRW-meetpunten weergegeven.

Figuur 7.129: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Peelkanalen-Defensiekanaal ea (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023)

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink Arseen Nikkel	Stikstof totaal	Voldoet

Inrichting

Langs het waterlichaam Peelkanalen Defensiekanaal ligt een opgave voor realisatie van een nvo. Over een lengte van circa 8,7 km is dit reeds gerealiseerd. Er moet nog 10,2 km worden gerealiseerd.
De grondpositie voor realisatie van een nvo is op dit moment onvoldoende. In een overwegend, intensief, landbouwkundig gebied zal het lastig worden de benodigde grond te verwerven. Daarnaast maakt de cultuurhistorische waarde het lastig cq onmogelijk om een flauwe oever aan te leggen. De zijde waar de kazematten staan moet een steil talud behouden. Voor de grondpositie ben je dus afhankelijk van de andere zijde. Voor inrichting binnen het bestaande profiel dient bekeken worden welke hydrologische ruimte er nu eventueel aanwezig is.

Omdat het een kanaal is heeft dit waterlichaam relatief lage doelstellingen. Op alle 4 de doelstellingen voor biologie voldoet het waterlichaam op dit moment aan de KRW-doelstellingen. Als er naar de trend gekeken wordt dan zie je bij overige waterflora en fytoplankton een neerwaartse trend. Ook voor macrofauna scoren we een krappe voldoende. Voor vissen is de situatie het meest gunstig. Om te zorgen dat we blijven voldoen aan de doelen is een iets robuustere inrichting nodig dan nu het geval is. De fytoplankton is mede afhankelijk van het inlaatwater, dat in sommige jaren blauwalgen bevat.

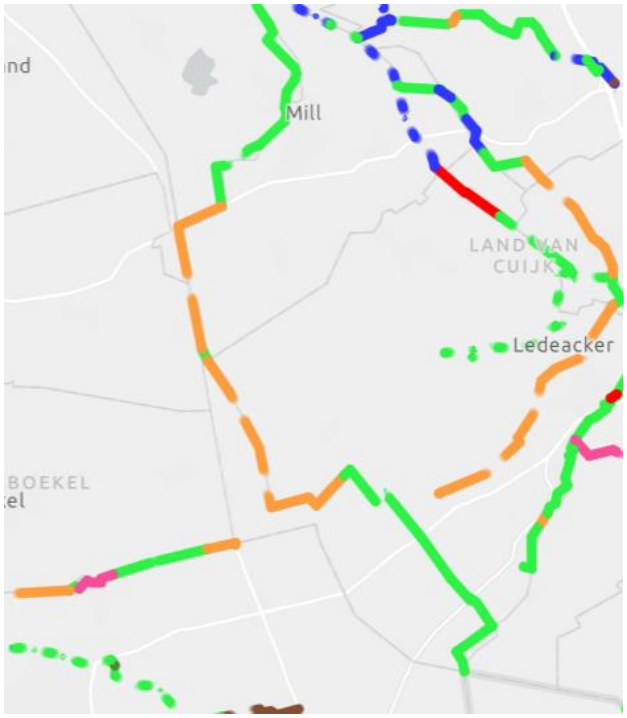

Figuur 7.130: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In het Peelkanaal zit de bever die het onderhoud bemoeilijkt. Door graverij komt er veel zand in de waterloop waardoor er vaker gebaggerd moet worden om wateraanvoer mogelijk te houden.
Bekeken dient te worden in hoeverre aanpassing van het maaibeheer kan bijdragen aan een meer robuuster doelbereik, vooral voor overige waterflora. Wellicht biedt het RAM/maaibos hier uitkomst.

Stuw 15 is het kritische punt voor wateraanvoer, doordat het huidige naaldbos veel water opsnoept in droge tijden. Daarom wordt er nu soms vaker gemaaid om het water over stuw 15 te krijgen.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Op de grens van Waterschap Limburg naar Waterschap Aa en Maas ligt een meetpunt. Op dit meetpunt liggen de concentraties stikstof in de zomer een aantal keer per jaar onder de norm voor zomerhalfjaargemiddelde. Daarnaast zijn de normoverschrijdingen ruim boven de norm. Op het meetpunt in het midden van het Peelkanaal volgt hetzelfde patroon maar zijn de normoverschrijdingen nog veel hoger. Op het meest bovenstroomse meetpunt worden bijna geen concentraties gemeten onder de norm. In het Peelkanaal zelf is nog winst te behalen om de concentraties stikstof omlaag te krijgen. In de onderstaande figuur staat weergegeven dat landbouw, buitenland en onbeïnvloedbare bronnen de grootste bronnen zijn. Hierbij zijn de handelingsperspectieven emissiereductie vanuit de landbouw en het aanspreken van het buitenland en waterschap Limburg voor de emissies vanaf de rwzi.

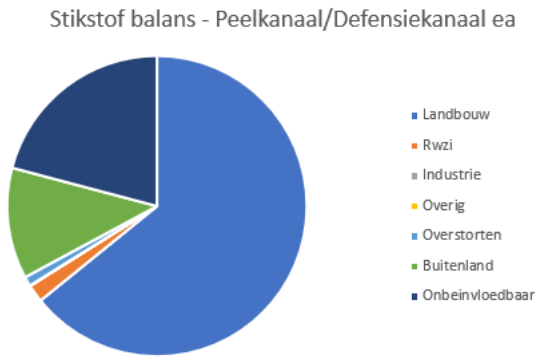

Figuur 7.131: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

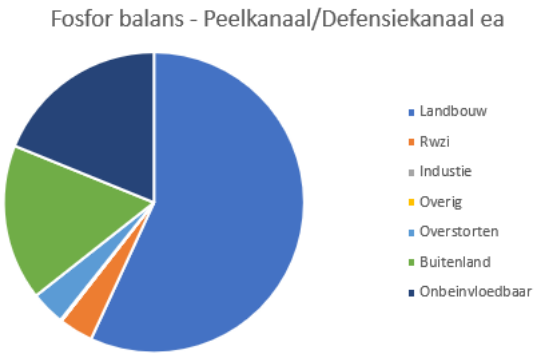

Figuur 7.132: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Nikkel voldoet sinds 2022 weer aan de KRW-norm in de Peelkanalen-Defensiekanaal. Als nikkel in de laatste 3 meetjaren voldoet aan de norm dan gaat nikkel op voldoet voor het waterlichaam. In 2023 en 2024 voldoet nikkel ook aan de norm. Vanaf 2025 zal nikkel geen probleemstof meer zijn in de Peelkanalen-Defensiekanaal. Hierdoor wordt aangeraden om geen vervolgstappen te nemen voor nikkel.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt, zink en arseen staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich twee meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oPEELKA450	5%	1	22
oPEELKA650	27%	8	30

Uit de meetdata blijkt dat op beide locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.54: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Boekel	Venhorst	14.500	110	20	500	5
Maashorst	Odiliapeel	1.500	20	-	200	-
Totaal		16.000	130	20	700	5

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	1.000	10	-	100	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Hier zit een aardappelverwerker die behandeld proceswater lozen. Mogelijk loost dit bedrijf zink. Aangeraden wordt om het proceswater uitgebreider te bemonsteren. Daarnaast wordt bij een andere lozing ontijzert water geloosd, hierbij kan mogelijk chloride vrijkomen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Boekel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Gemeente Maashorst	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Ten behoeve van de resterende nvo inrichting de hydrologische ruimte bepalen om zo te bekijken welke mogelijkheden er zijn binnen het bestaande profiel (loopt).
2. Bekeken dient te worden in hoeverre aanpassing van het maaibeheer kan bijdragen aan een meer robuuster doelbereik, vooral voor overige waterflora. Wellicht biedt het RAM/maaibos hier uitkomst, dit nieuw leven in blazen.
3. Ten behoeve van de resterende nvo inrichting de huidige grondpositie en kansen verkennen en ophalen wat uit eerdere gesprekken vanuit gebiedsplan raam is opgehaald (loopt).
4. Met de beheerder van de Sint Anthonisbossen in gesprek over omvorming van naaldhout naar loofbos en extra waterconservering.
5. Onderzoeken wat het effect is op het ecologisch doelbereik van vaker baggeren vanwege bevergraverij
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, kobalt, zink, arseen, nikkel*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, arseen, nikkel, stikstof*)

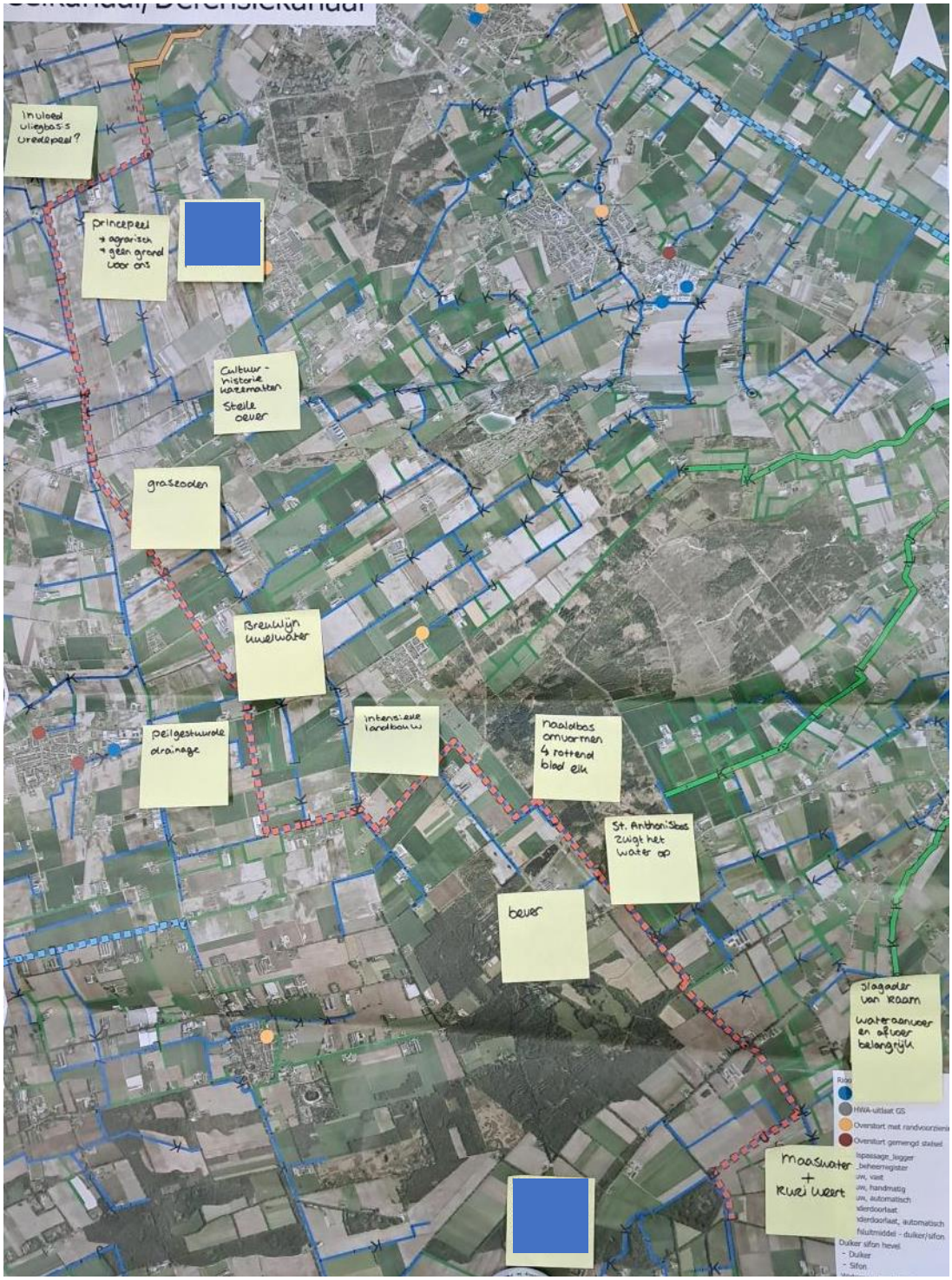
Inuloed uiegbos's Grenkpeel?
Princeeel
+ agrarisch
+ geen grond voor ons
Cultuur - historie Kazematten
Steile oever
grasbodem
Brouwijn kwelwater
Peilgestuurde drainage
intensieve landbouw
naaldbos omvormen 4 rottend bloed elk
St. Anthonisbos zuigt het water op
bever
Slagadder van Roam
Wateraanvoer en afvoer belangrijk
Maaswater + Kwel weert
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Dukker sifon hevel
- Dukker
- Sifon

Peelseloop (NL38_2J_2)

Type: R4a
Opgave: beekherstel, nvo
Ingericht: volledig

Beschrijving watersysteem

De Peelseloop is een deels gegraven watergang welke voor een groot deel de lager gelegen delen van het gebied volgt. De watergang heeft een dominant karakter van (R4) een langzaam stromende bovenloop op zand met ook gegraven delen. De Peelseloop wordt gevoed door inlaatwater vanuit het Limburgse Peelkanaal (KRW-waterlichaam NL99_PEK). De uitstroom vindt plaats in de Aa (waterlichaam NL38_1D).

In figuur 7.133 is de Peelseloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

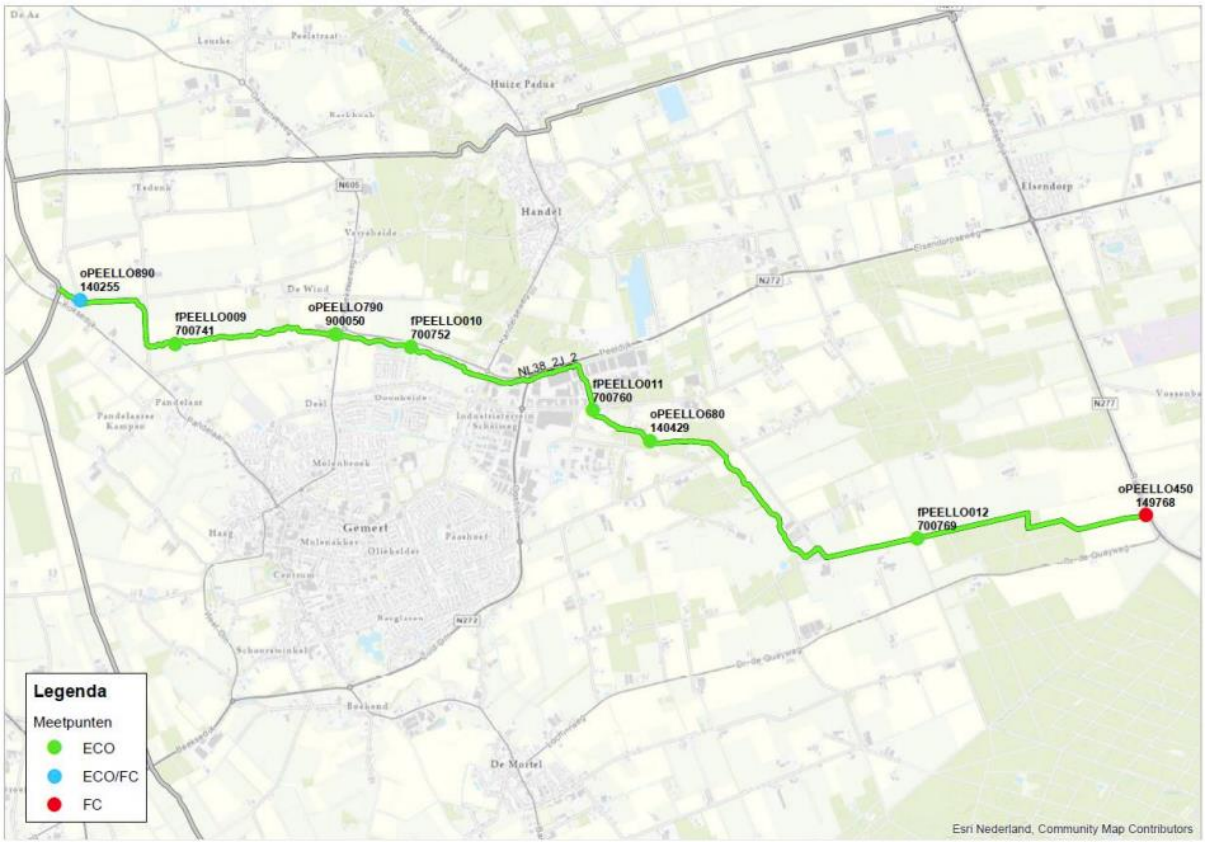

Figuur 7.133: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Peelseloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Stikstof totaal Temperatuur Chloride	Macrofauna Vissen

Inrichting

De herinrichting van de Peelseloop met beekherstel en deels nvo is gerealiseerd. Momenteel wordt een restopgave uitgevoerd. In het oorspronkelijke ontwerp van het beekherstel benedenstrooms is uitgegaan van een situatie waarbij de stuwen verwijderd konden worden, met behoud van de stuwconstructie. Alleen in extreme droge periodes zouden de stuwen eenvoudig teruggeplaatst kunnen worden. Door de droge jaren bleek dat deze stuwen veel vaker teruggeplaatst moesten worden. Nu worden er nieuwe automatische stuwen met visliften geplaatst. Eén stuw is vervangen door cascades. Er is ook al veel beschaduwing aanwezig. De aanwezige stuwen zijn vispasseerbaar, met uitzondering van de stuw bij Unidek in Gemert. Helemaal bovenstrooms ligt nog een stukje waar een aan te leggen nvo op de kaart staat (Sijpsche Loop). Dit deel van het waterlichaam maakt watersysteemtechnisch inmiddels geen onderdeel meer uit van de Peelseloop en staat op de nominatie om bij de komende technische herijking dit stukje van de kaart af te halen.

De overige waterflora voldoet in de Peelseloop. Voor macrofauna en vis is de situatie verbeterd ten opzichte van 2015, maar nog niet op orde. Oorzaken hiervoor zijn naar verwachting de waterkwaliteit die nog niet op orde is, te veel chloride en te hoge temperatuur, met als één van de oorzaken dat de stroming in de Peelseloop nog onvoldoende is. Bovendien is er onvoldoende ruimte om het beheer en onderhoud conform het ecologische streefbeeldenboek te doen, zonder dat de kans op wateroverlast te groot wordt. Dit geldt met name voor het benedenstroomse deel vanaf Gemert.

Het is gewenst om de toestroom van water naar de Peelseloop te vergroten ten behoeve van de stroming door in te zetten op extra waterconservering en infiltratie. Bovendien is het gewenst om te kijken naar de waterverdeling van het aanvoerwater en mede te richten op de KRW doelen gerelateerd aan stroming.

Figuur 7.134: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Het onderhoud van de Peelseloop vindt nu 2x per jaar plaats. Dit zou voor de ecologische doelstellingen minder vaak moeten. Dat kan nu niet vanwege de waterafvoerfunctie. Het is gewenst om te onderzoeken welke maatregelen er nodig zijn om op een verantwoorde manier naar een lagere onderhoudsfrequentie te gaan. Dit geldt met name voor het benedenstroomse deel vanaf Gemert.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal

In de Peelseloop ligt enkel benedenstrooms voor de instroom op de Aa een meetpunt. De concentraties ammonium worden op dit meetpunt rond de zomerhalfjaargemiddelde norm gemeten. De MAC norm wordt niet overschreden in de Peelseloop. Als de concentraties ammonium in de Peelseloop nog iets lager worden dan voldoet de Peelseloop voor ammonium. Dit kan worden behaald door emissiereductie vanuit de landbouw. Daarnaast komt een deel van ammonium vanuit het buitenland en wordt via de Peelkanalen ingelaten op de Peelseloop, zie aandeel buitenland onderstaande figuur stikstof balans. Het handelingsperspectief bij stoffen uit het buitenland is het aanspreken van de buitenlandse instanties die zorgen voor de concentraties ammonium in het beheergebied van Aa en Maas.

Stikstof totaal wordt een aantal keer per jaar onder de zomerjaargemiddelde norm gemeten en een aantal keer per jaar ruim boven de norm. In de onderstaande figuur staat weergegeven dat landbouw, buitenland en onbeïnvloedbare bronnen de grootste bronnen zijn. Hierbij zijn de handelingsperspectieven emissiereductie vanuit de landbouw en het aanspreken van het buitenland en waterschap Limburg voor de emissies vanaf de rwzi.

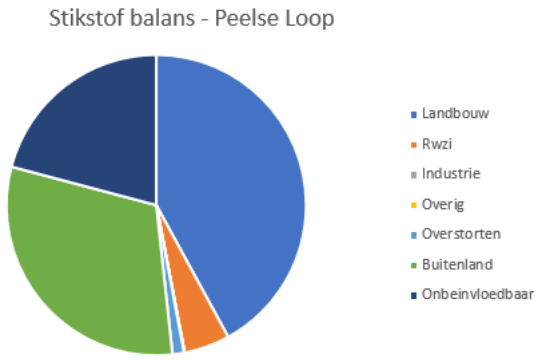

Figuur 7.135: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

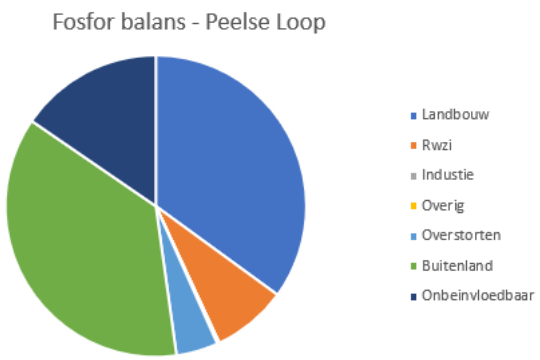

Figuur 7.136: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters.

Chloride

Het oordeel voor chloride is matig. De normoverschrijdingen voor chloride komen voor in het hele waterlichaam, waarbij de situatie in 2023 en 2024 verbetert. Waarschijnlijke oorzaak is de inlaat van water uit Peelkanaal.

Voor deze parameter is bronopsporing het handelingsperspectief om daarna te kijken of de bronnen gereduceerd kunnen worden.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vier meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oPEELLO400	0%	0	18
oPEELLO450	0%	0	6
oPEELLO790	0%	0	5
oPEELLO890	3%	1	30

Uit de meetdata blijkt dat op één van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.55: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Gemert-Bakel	Gemert	29.000	240	30	1.100	10
Gemert-Bakel	Rips	6.500	60	10	400	-
Totaal		35.500	300	40	1.500	10

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

Vanuit de gebiedsessie komt naar voren dat de overstorten vanuit Gemert mogelijk veel impact hebben op de Peelseloop. Het wordt aanbevolen om dit in gesprek met de gemeente te verifiëren en indien nodig prioriteit te geven aan aanpak van deze overstorten.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Gemert-Bakel	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Onderzoek naar welke maatregelen nodig zijn om naar een lagere onderhoudsfrequentie in de Peelseloop te kunnen gaan. *(macrofauna, vissen)*
2. Versnelde inzet op extra waterconservering en infiltratie, gericht op meer kwel richting Peelseloop en daarmee de stroming verbeteren. *(macrofauna, vissen, temperatuur)*
3. Onderzoek naar waterverdeling Boekel – Peelseloop vanuit KRW oogpunt (stroming). *(macrofauna, vissen, temperatuur)*
4. Onderzoeken of en hoe de stuw ter hoogte van Unidek in Gemert vispasseerbaar gemaakt kan worden. (*vissen*)
5. Het meest bovenstroomse deel op basis van de watersysteemanalyse technisch herijken.
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, ammonium, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, chloride, stikstof*)

Sambeekse Uitwatering (NL38_8O)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: nee

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam verzorgt de afwatering van verschillende beken in het bovenstroomse deel van district Raam. Deze waterloop is gegraven bij de ontginning van veen- en heidegebieden en daardoor kunstmatig. Het waterlichaam heeft de typering (M1) gebufferde sloot. Het water dat door de Sambeekse Uitwatering stroomt is afkomstig uit de waterlichamen Oploose molenbeek, Oeffeltse Raam (NL38_8P) en de Lactariabeek (NL38_8V).
In droge tijden wordt er sinds een aantal jaren water ingelaten op de Sambeekse uitwatering vanuit de Maas. Dit gebeurd om de Oeffeltse Raam (NL38_8P_2) van water te voorzien om droogval te voorkomen.

In figuur 7.137 is de Sambeekse Uitwatering met de KRW-meetpunten weergegeven.

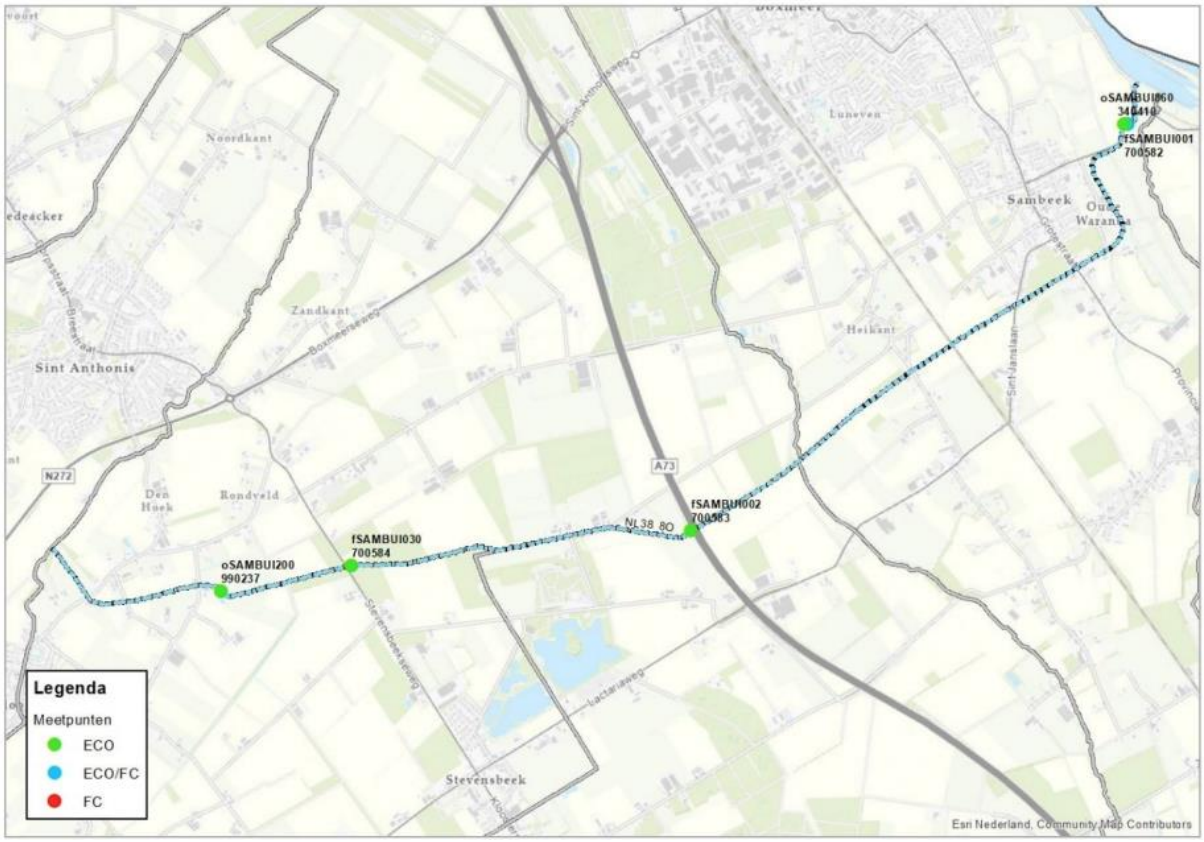

Figuur 7.137: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Sambeekse Uitwatering (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink Nikkel	Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Langs de Sambeekse Uitwatering ligt een opgave voor realisatie van een natuurvriendelijke oever. Deze is nog niet gerealiseerd. Het bovenstroomse deel van 4,3 km is onderdeel van het clusterproject nvo. Het benedenstroomse deel van 4,4 km ligt tussen kades. In het benedenstroomse deel is weinig tot geen ruimte voor realisatie van een natuurvriendelijke oever. Hier dient nader bekeken te worden of en hoe een nvo hier gerealiseerd kan worden.
Er liggen 2 vismigratieknelpunten in de Sambeekse Uitwatering. 1 wordt opgepakt in het clusterproject vismigratie. Bij de andere wordt onderbouwd waarom realisatie niet haalbaar is.

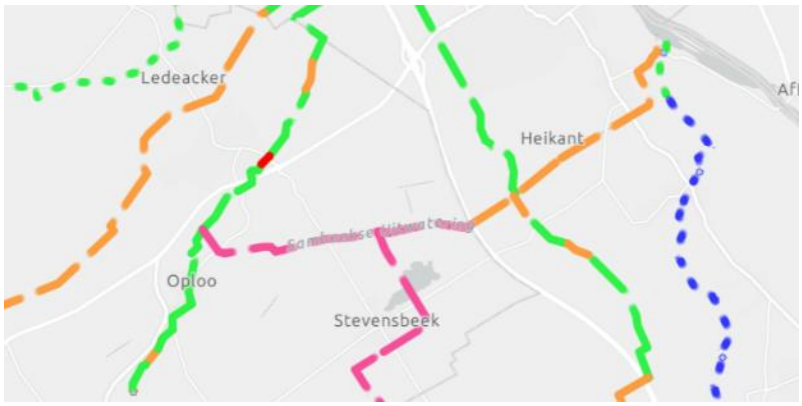

Figuur 7.138: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

De stroming in de Sambeekse Uitwatering is beperkt, mede ook als gevolg van beveractiviteit en de beperkte aanvoer vanuit de Oploose molenbeek. Hierdoor is er veel slib aanwezig op de bodem.
Het onderhoud van de waterloop gebeurt deels met de maaiboot. Dit is gunstig voor de ecologie.
Lokaal is het onderhoud lastig vanwege te weinig ruimte.
Staatsbosbeheer kapt populieren langs de Sambeekse Uitwatering. De afstemming hierover met het waterschap kan beter.

Monitoring en onderzoek

Het water dat door de Sambeekse Uitwatering stroomt is afkomstig uit de waterlichamen Oploosche molenbeek, Oeffeltse Raam en de Lactariabeek. De kwaliteit van deze waterlichamen is van grote invloed op de waterkwaliteit van de Sambeekse Uitwatering

<u>Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Stikstof totaal</u>

Op het benedenstroomse meetpunt in de Sambeekse Uitwatering wordt stikstof totaal ruim boven de zomerhalfjaar gemiddelde norm gemeten. Vergelijkbare concentraties worden gemeten in het bovenstroomse gedeelte in de Oeffeltse Raam, die uitstroomt op de Sambeekse Uitwatering. De Lactariabeek heeft gemiddeld gezien lagere concentraties dan de Sambeekse Uitwatering, maar nog steeds norm overschrijdend. Bovenstrooms van de Sambeekse Uitwatering in de Oploose molenbeek wordt niet gemeten. Benedenstrooms van de Sambeekse Uitwatering in de Oploose molenbeek worden vergelijkbare concentraties gemeten als in de Lactariabeek, lagere concentraties maar nog steeds normoverschrijdend. De grootste bron van stikstof totaal in de Sambeekse Uitwatering is landbouw, gevolgd door onbeïnvloedbare bronnen. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke

samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

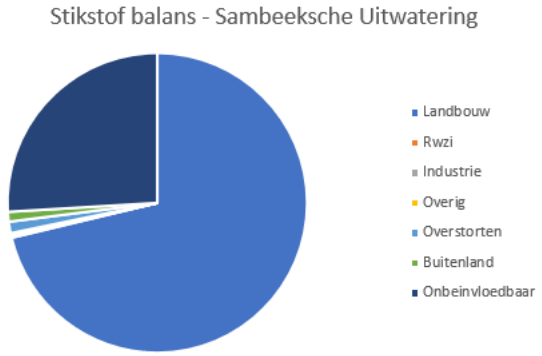

Figuur 7.139: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

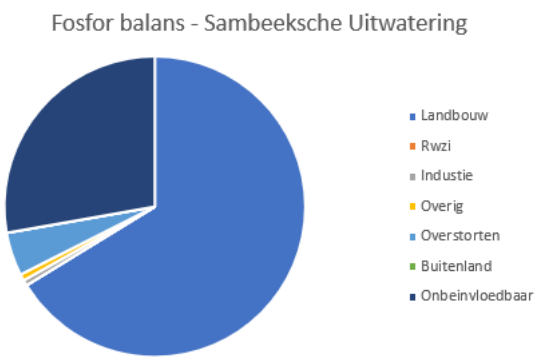

Figuur 7.140: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Om de concentraties stikstof totaal in de Sambeekse Uitwatering te verminderen, moeten ook de concentraties stikstof totaal in de Oploose molenbeek, Oeffeltse Raam en de Lactariabeek verminderen.

<u>Zware metalen</u>
Nikkel voldoet in 2020 en 2024 aan de norm in de Sambeekse Uitwatering, de overige jaren niet (zie figuur 7.141). Het handelingsperspectief is het in beeld brengen van mogelijk nikkelgebruik in de landbouw (kunstmest, veevoer, gewasbeschermingsmiddelen) en in gesprek gaan over mogelijke alternatieven. Daarnaast zit een overstort vanaf industrieterrein Saxe Gotha wat mogelijk een bron van nikkel kan zijn.
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

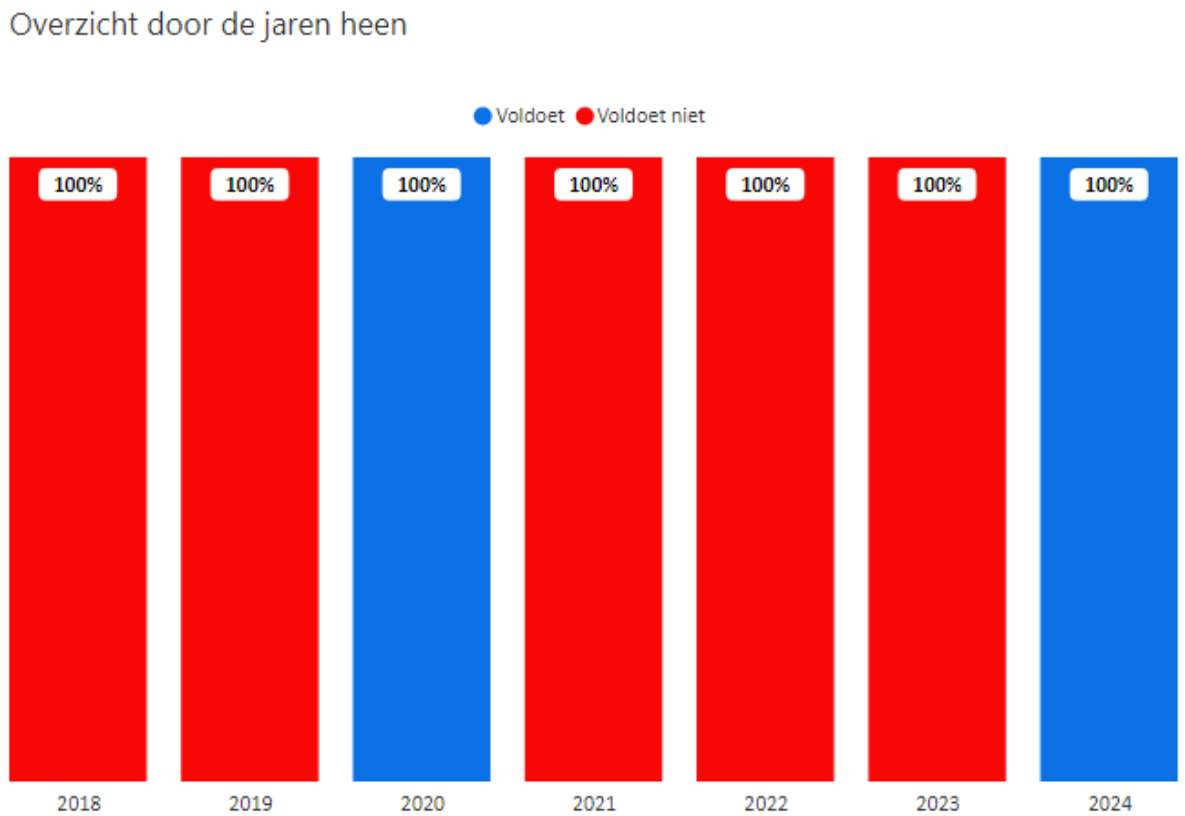

Figuur 7.141: Oordelen Nikkel in de Sambeekse Uitwatering.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oSAMBUI860	0%	0	31

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.56: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Boxmeer	12.500	120	20	800	5
Totaal		12.500	120	20	800	5

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH
Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Rijkswaterstaat	In gesprek over de normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas

Handelingsperspectief

1. Realisatie van de nvo in het bovenstroomse deel van de Sambeekse Uitwatering (loopt, via clusterproject). *(overige waterflora, macrofauna)*
2. Nader bekijken of en hoe op het benedenstroomse deel tussen de kades een nvo gerealiseerd kan worden. *(overige waterflora, macrofauna)*
3. Realisatie van een vispassage in het betreffende clusterproject
4. Onderbouwen waarom een vispassage op de kruising van Oploose molenbeek en Sambeekse Uitwatering niet haalbaar is.
5. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, nikkel, kobalt, zink*)
6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, nikkel, stikstof*)
7. In gesprek met rijkswaterstaat over de normoverschrijdende stoffen in het inlaatwater vanuit de Maas.

St Anthonisloop (NL38_8S_2)

Type: M1a
Opgave: nvo - verweven
Ingericht: Deels

Beschrijving watersysteem

De Sint Anthonisloop is een vrij rechte landbouwsloot met diverse bosopstanden er langs en ligt op basis van de geomorfologische ondergrond niet in een natuurlijk beekdal. Vanwege het onnatuurlijke, grotendeels gegraven, karakter wordt de Sint Anthonisloop getypeerd als (M1a) zoete, gebufferde sloot. Uitstroom van de Sint Anthonisloop vindt plaats in de Graafse Raam (NL38_8I).

In figuur 7.142 is de St Anthonisloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

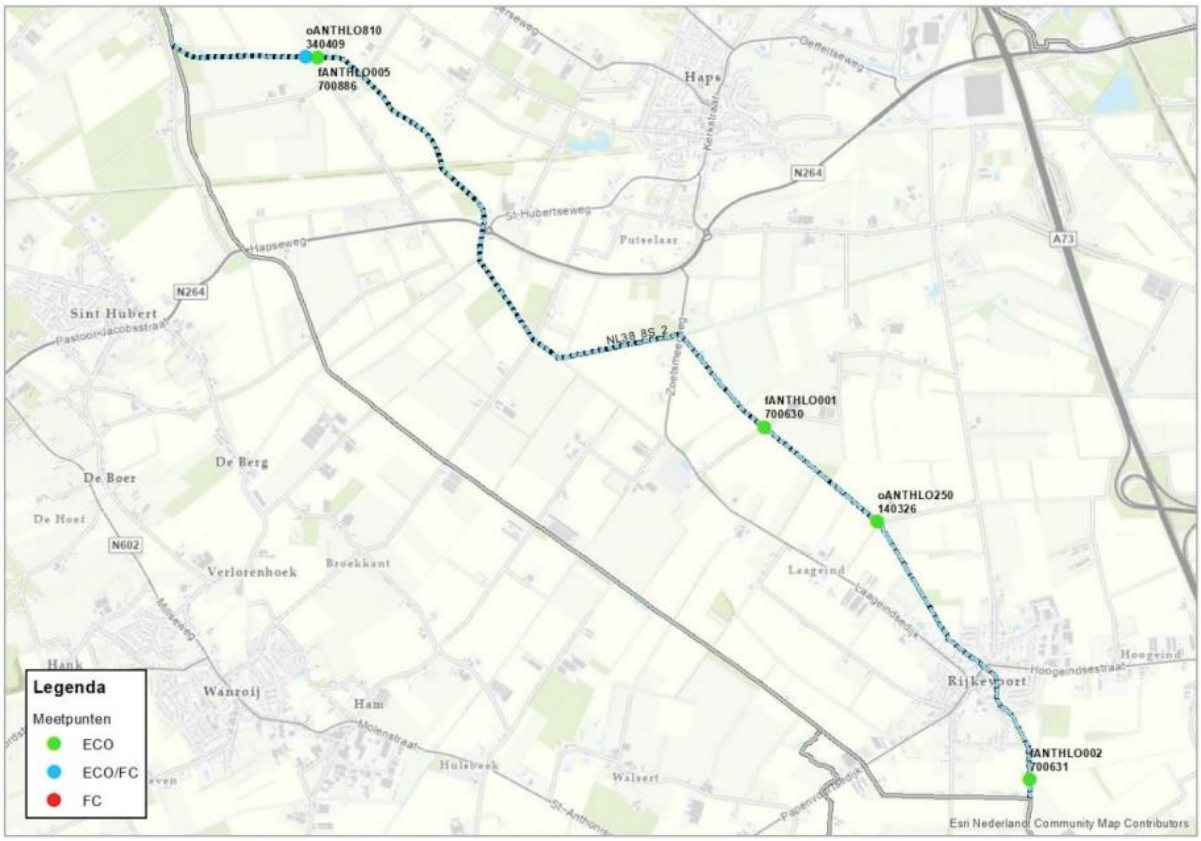

Figuur 7.142: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de St Anthonisloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Arseen	Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Langs de Sint Anthonisloop ligt een opgave voor de realisatie van een nvo. Het benedenstroomse deel (3,4 km) is gerealiseerd of zit in het lopende project dat voor eind 2027 wordt gerealiseerd. Het bovenstroomse deel van 2,8 km moet nog gerealiseerd worden. Een deel van het bovenstroomse traject loopt door de bebouwde kom van Rijkevoort met een overkluizing. Vanwege de lengte vormt deze een knelpunt voor de ecologie. De vraag is echter of dit knelpunt oplosbaar is. Er zijn inmiddels ook veel bouwwerken en infrastructuur over de duikers heen gelegd. Benedenstrooms van Rijkevoort lijkt de inrichting kansrijker. Hier dient de verkenning qua grondpositie opgepakt te worden. Belangrijk is om bij de realisatie van de restopgave nvo veel aandacht te schenken aan het beheer en onderhoud. De inrichting moet zo zijn dat het onderhoud goed kan plaatsvinden, conform het ecologische streefbeeldenboek.

Het benedenstroomse reeds ingerichte deel is breed en wordt ecologisch beheerd. Er komt hier fonteinkruid voor (typisch voor helder water). Er is echter ook heel veel rietgroei in dit stuk.
Bij de meeste stuwen zijn vispassages gerealiseerd. Bij stuw GZ is het onduidelijk of deze vispassage functioneert.

In de Sint Anthonisloop ontstaat meer ruimte voor extensiever onderhoud als de stuwen minder belemmerend werken in de afvoer. Met name stuw GZ is belemmerend. Deze zou meer afvoercapaciteit moeten krijgen. Hierdoor stroopt het water bij grotere afvoeren minder op en kan het onderhoud wat extensiever. Als de vispassage bij stuw GZ niet goed functioneert, kan aanpak vispassage en verbreding stuw wellicht samen oplopen.

Figuur 7.143: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Het is gewenst om hier in een beheer en onderhoudsteam goed te kijken naar hoe het beheer op een verantwoorde manier zo ecologisch mogelijk kan. Een van de aandachtspunten voor dit b&o team is hoe de overdadige rietgroei in de Sint Anthonisbeek kan worden tegengegaan. Dit zou zowel de parameters overige waterflora als macrofauna ten goede komen.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Stikstof totaal voldoet sinds 2022 niet in de St. Anthonisloop. Sinds 2022 liggen de stikstof totaal concentraties een stuk hoger en zijn er meer pieken. Aangeraden wordt om te onderzoeken welke veranderingen zijn opgetreden sinds 2022. Daarnaast ligt het handelingsperspectief met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

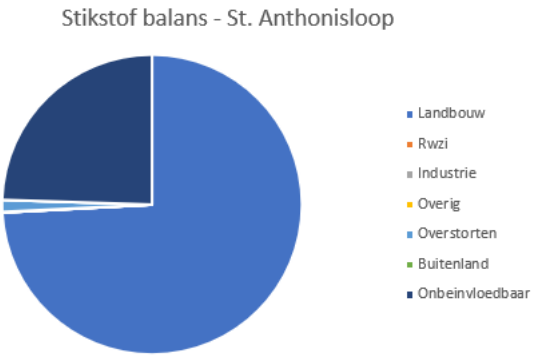

Figuur 7.144: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

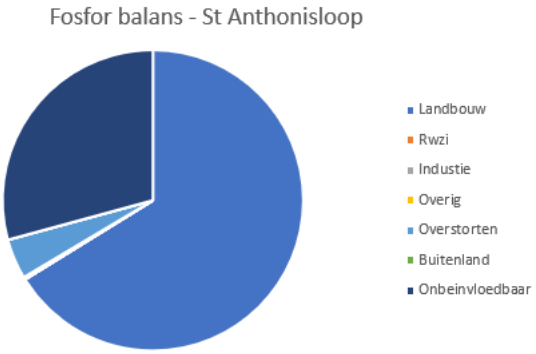

Figuur 7.145: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

Arseen ligt constant net boven de jaargemiddelde norm in de St. Anthonisloop. De bronnen en handelingsperspectief voor arseen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oANTHLO810	27%	8	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 1% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.57: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Haps	2.000	10	-	100	-
Land van Cuijk	Rijkevoort	9.500	90	20	800	5
Totaal		11.500	100	20	900	5

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	**25.000**	**220**	**40**	**900**	**5**

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Geen waterlichaam specifieke aandachtspunten voor VTH.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Verkenning grondposities oppakken gedeelte benedenstrooms overkluizing Rijkevoort. *(overige waterflora, macrofauna)*
2. Realisatie restopgave nvo, met veel aandacht voor b&o *(overige waterflora, macrofauna)*
3. Onderzoeken of en hoe het knelpunt qua overkluizing in Rijkevoort oplosbaar is
4. Verbreden stuw GZ, om daarna extensiever te kunnen onderhouden. *(overige waterflora, macrofauna)*
5. Werken met een beheer en onderhoudsteam om samen te bepalen hoe het onderhoud zo optimaal mogelijk kan worden uitgevoerd voor de verschillende doelen. *(overige waterflora, macrofauna)*
6. Aanpak bedenken voor overdadige rietgroei. *(overige waterflora, macrofauna)*

7. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, arseen, kobalt*)

St. Jansbeek (NL38_8Q)

Type: R5
Opgave: beekherstel
Ingericht: in uitvoering

Beschrijving watersysteem

Dit waterlichaam bestaat uit een watergang die aan de westelijke Maasoever is gelegen en parallel stroomt met de Maasterrassen. De beek is vrij natuurlijk en heeft een duidelijke beekdalvorm. Doordat het dominante type binnen dit waterlichaam een langzaam stromende middenloop is, is dit waterlichaam getypeerd als R5, langzaam stromende middenloop.

In figuur 7.145 is de St Jansbeek met de KRW-meetpunten weergegeven.

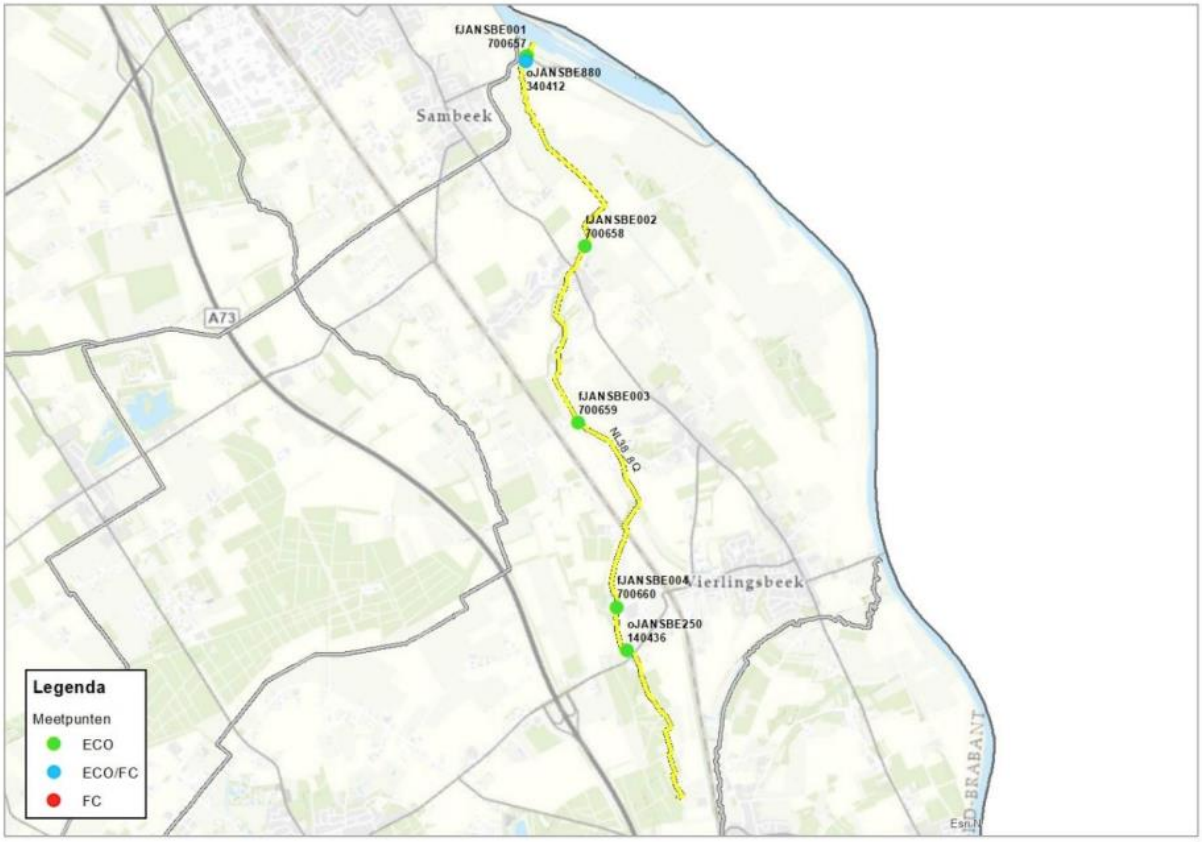

Figuur 7.145: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de St Jansbeek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink Nikkel	Stikstof totaal	Macrofauna Vissen

Inrichting

De St. Jansbeek wordt op dit moment in zijn geheel ingericht. Circa 8 km beekherstel en 5 vispassages zijn momenteel in uitvoering.
In het meest bovenstroomse gebied zitten soorten die afhankelijk zijn van kwel, zoals de waterviolier.
In het beekherstelproject is als voorwaarde meegenomen dat het laagste perceel in agrarisch gebruik moest kunnen blijven. Dit heeft tot voor de KRW suboptimale keuzes geleid en is er nu mede oorzaak van dat we de KRW-doelen niet volledig halen. Stuw 112A5 zou er bijvoorbeeld uit kunnen en de peilen zouden omhoog moeten.

Het project wachtdeuren vanuit de afdeling waterveiligheid is mogelijk een risico voor het optimaal functioneren van de vismigratie met de Maas. Hier is goed interne afstemming nodig.

Figuur 7.146: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In het benedenstroomse deel moet 3 tot 4 keer gemaaid worden om te hoge waterpeilen te voorkomen. Dit heeft negatieve invloed op de macrofauna. Hier moet onderzocht worden welke maatregelen nodig zijn om het maaibeheer hier conform het ecologisch streefbeeldenboek te kunnen doen. Het zou goed zijn als er een beheerteam komt met een medewerker B&O, ecoloog en hydroloog die met elkaar scherp kijken hoe het onderhoud op de ecologisch gewenste manier kan plaatsvinden, zonder dat het risico op wateroverlast geeft. Na herinrichting wil je het maaisel afvoeren.

Benedenstrooms groeit de watergang dicht met sterrekroos.

Beverdammen hebben een negatieve invloed op het functioneren van de vistrappen. Het vraagt intensief onderhoud om de vispassages goed te kunnen laten functioneren.

Monitoring en onderzoek

Het stroomgebied van de St. Jansbeek is smal en wordt begrensd door de Oeffeltse Raam (1), Sambeekse Uitwatering (2) en Vierlingsbeekse Molenbeek (3). Er zijn veel zijwaterlopen in het gebied, waarbij de belangrijkste liggen in het zuidwesten (4) en een watersysteem vanuit de rivierkleigronden (langs het N2000 Oeffelter Meent, 6). De afritten van de snelweg A73 (7) wateren af op de beek, net zoals de kernen van Vierlingsbeek (8), Groeningen (9) en Vortum-Mullem (10) met een aantal

gemengde en gescheiden overstorten. De monding van de Sint Jansbeek ligt net benedenstrooms van de stuw in de Maas bij Sambeek (11). Het landgebruik in het stroomgebied is overwegend agrarisch (akkerbouw en melkveehouderij). Tot 2012 lag hier de ondiepe grondwaterwinning Vierlingsbeek (12). Sinds deze winning is beëindigd, stijgen grondwaterstanden in het gebied (Seijdel et al., 2023).

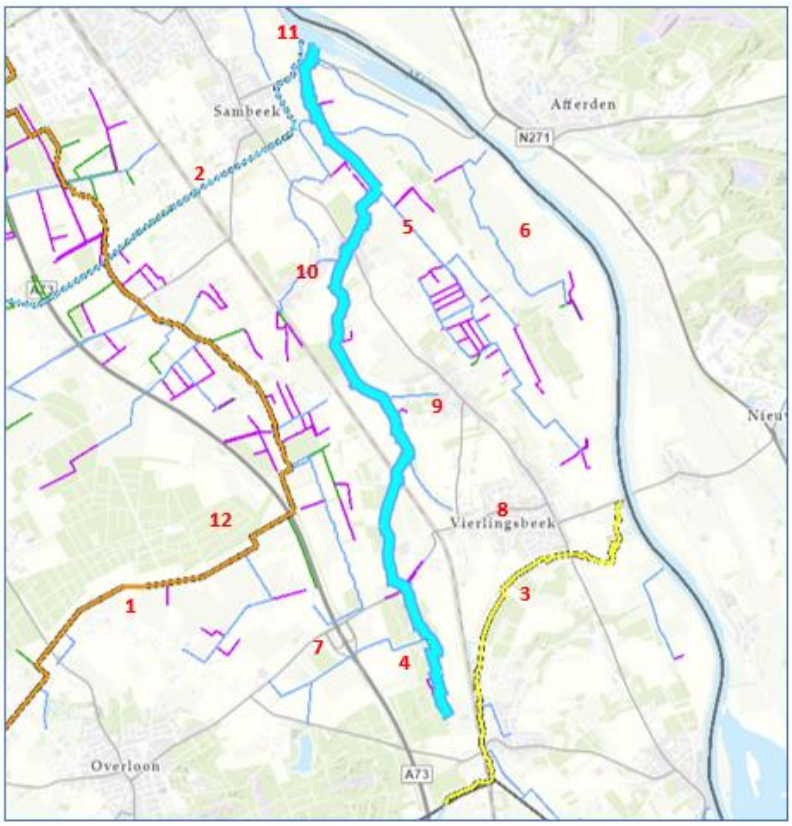

Figuur 7.147: Overzicht van de St. Jansbeek (Seijdel et al., 2023)

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal

Op het bovenstroomse meetpunt in de St. Jansbeek worden lagere concentraties stikstof totaal gemeten dan op het benedenstroomse meetpunt. In de St. Jansbeek worden jaarrond hoge norm overschrijdende concentraties stikstof gemeten. Van 2023 tot en met 2027 loopt er een bronnenanalyse voor de St. Jansbeek voor stikstof totaal.

Het grootste aandeel van stikstof totaal is landbouw, gevolgd door onbeïnvloedbare bronnen. Benedenstrooms van de St. Jansbeek zit een champignon kwekerij die een bron kan zijn van stikstof.

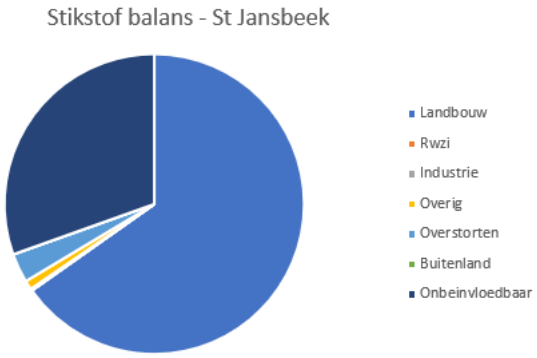

Figuur 7.148: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

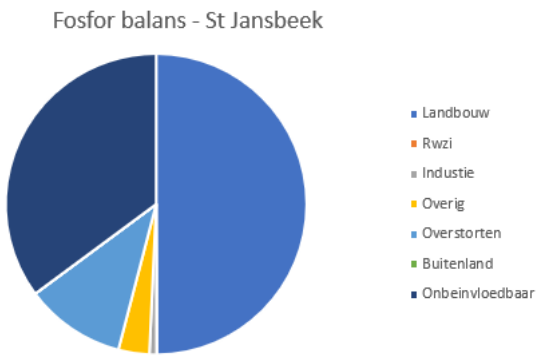

Figuur 7.149: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt, zink en nikkel staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich drie meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oJANSBE600	0%	0	1
oJANSBE630	0%	0	1
oJANSBE880	0%	0	29

Uit de meetdata blijkt dat op geen van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 3% van de stikstof en 11% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.58: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Groeningen	2.500	20	-	100	-
Land van Cuijk	Vierlingsbeek	8.000	60	10	100	5
Land van Cuijk	Vortum-Mullem	2.500	20	10	200	-
Totaal		13.000	100	20	400	5

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Bij de St. Jansbeek zit een recreatieve visvijver waar kleine karpers kunnen ontsnappen. Er is een vergunning van spuiwater waar kleine karpers mee uitspoelen. Vergunning zonder normen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Vormen van een beheerteam met een B&O'er, hydroloog en ecoloog die bepalen hoe het beheer op een verantwoorde manier zo ecologisch mogelijk kan. *(macrofauna, vissen)*
2. Bepalen welke maatregelen nodig zijn om in het benedenstroomse deel minder vaak te hoeven maaien. Hierin ook de overmatige begroeiing van sterrekroos meenemen. *(macrofauna, vissen)*
3. De beek na herinrichting opnemen in het maaibestek voor natuurlijk ingerichte gebieden en daarbij het maaisel afvoeren. *(macrofauna, vissen)*
4. Bekijken hoe meer optimale inrichting kan plaats vinden om de KRW doelen te halen. *(macrofauna, vissen)*
5. Beverbeheer toepassen zodat vispassages functioneren en stroming niet in het geding komt. *(macrofauna, vissen)*
6. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, nikkel, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, nikkel, stikstof*)
8. Onderzoek uitvoeren naar bronnen N en P in stroomgebied (loopt) (*stikstof, fosfor*)

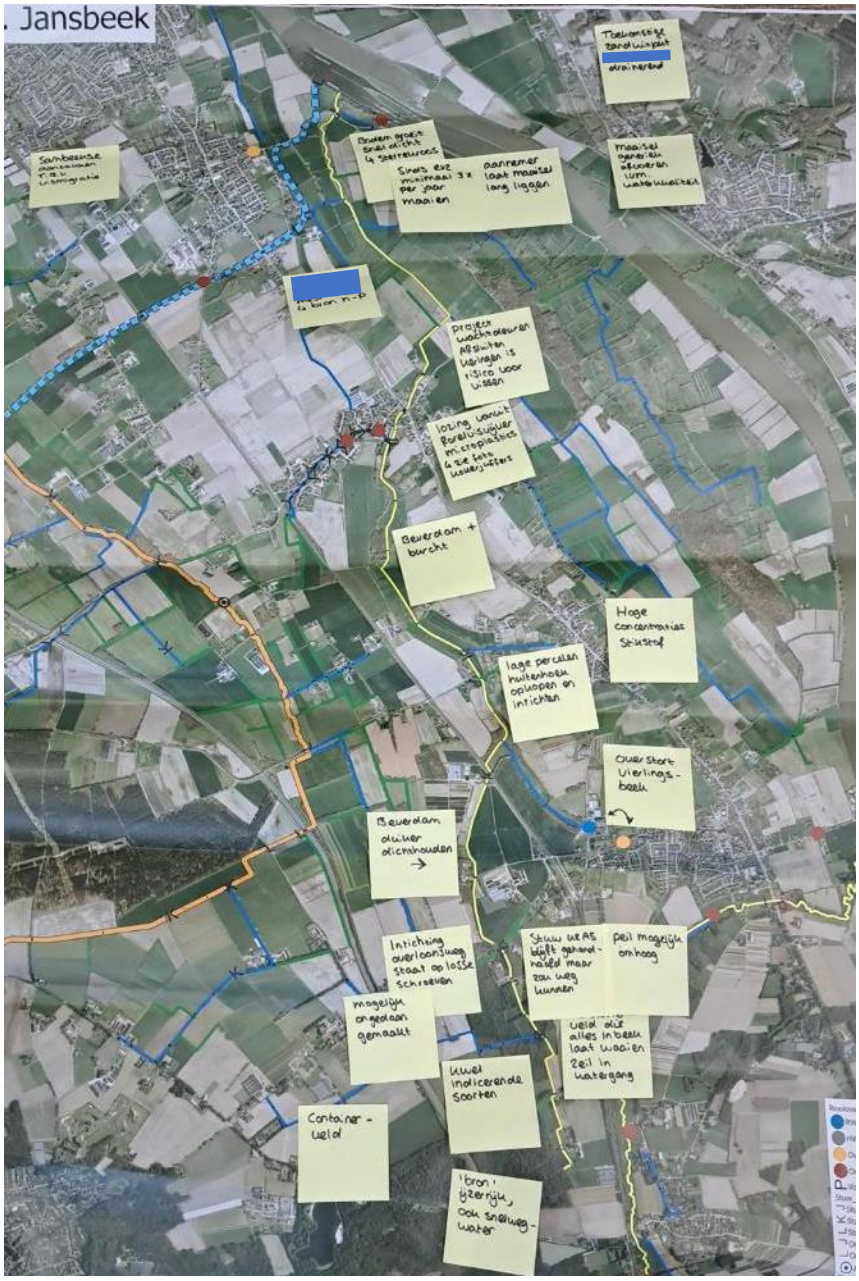
Jansbeek
Sanbeense
aannemer laat maaisel lang liggen
Beverdam + burcht
Hoge concentraties Stikstof
lage percelen buitenkant opkoopen en inrichten
Over Stort Vierlings-beek
Beverdam dikker dichtmouden
Inrichting overloopsweg staat op losse schroeven
peil mogelijk omhoog
mogelijk ongedaan gemaakt
veld dik alles in beek laat wassen zeil in watergang
kwel indicerende soorten
Container-veld
'bron': ijzerrijk, ook snelweg-water

Stads-Aa (NL38_6O_2)

Type: R6
Opgave: beekherstel
Ingericht: niet

Beschrijving watersysteem

De Stads-Aa is het deel van Aa in ’s-Hertogenbosch. Dit deel van de Aa is ingesloten in het stedelijk gebied. Het wordt getypeerd als watertype R6, langzaam stromend riviertje op zand. Benedenstrooms ligt de Dieze (NL38_6J). Net voordat de Aa van Gemert tot Den Bosch overloopt in de Stads-Aa, stroomt de Groote Wetering in de Aa.

In figuur 7.150 is de Stads-Aa met de KRW-meetpunten weergegeven.

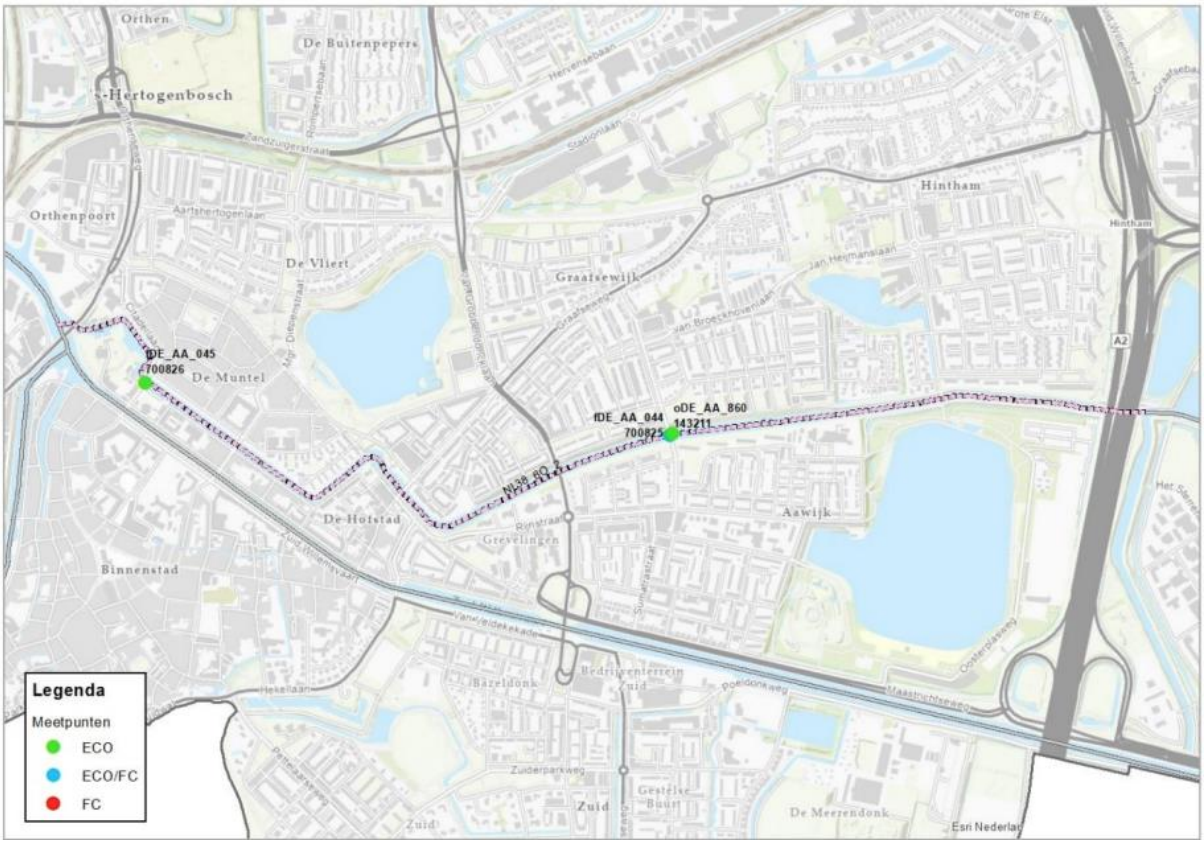

Figuur 7.150: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Stads-Aa (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE’s Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Macrofauna Vissen

Inrichting

De Stads Aa is nog niet ingericht als beekherstel. Dit is een lastige opgave gezien de beperkte ruimte en de combinatie met de opgave voor wateroverlast, de recreatieve functie vanuit de gemeente en gemeentelijke planontwikkelingen. Vanuit de opgave voor wateroverlast mag er geen enkele opstuwing plaatsvinden. In de huidige situatie is het daarom onmogelijk om een ecologische invulling te realiseren die ook daadwerkelijke bijdraagt aan doelrealisatie voor de KRW, waarbij stroming(svariatie) een belangrijke component is. Met de toekomstige ontwikkelingen vanuit HOWABO ontstaan er wellicht mogelijkheden.

Een ander mogelijk alternatief is het upgraden van de Rosmalense Aa ten aanzien van de biologische KRW parameters en oa als vismigratieroute richting de Aa. Of langs de Stads Aa een lange overlaat/bypass, kleine geul maken die stroming bevat voor de stromingsminnende vis- en macrofaunasoorten.

De gemeente heeft voor de Stads Aa een recreatieve functie beoogd met onder andere aanlegsteigers voor bootjes. Dit neemt ruimte in die ook voor de ecologische opgave benut kan worden.

Beheer en onderhoud

Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), Som heptachloor/heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal</u>

In de Stads-Aa ligt een meetpunt, op dit meetpunt ligt ammonium rond de zomerhalfjaargemiddelde norm en wordt in 2021 de MAC norm overschreden. De Stads-Aa staat onder invloed van de Groote Wetering en de Aa van Gemert tot Den Bosch. In de Aa van Gemert tot Den Bosch worden vergelijkbare concentraties gemeten als in de Dieze. In de Groote Wetering worden meer concentraties gemeten onder de zomerhalfjaargemiddelde norm, maar meer concentraties boven de MAC norm. De concentraties stikstof totaal en fosfor totaal zijn in de Stads-Aa en Groote Wetering vrij vergelijkbaar. De concentraties stikstof en fosfor in de Aa van Gemert tot Den Bosch liggen een stuk hoger. Dit deel van de Aa is ingesloten in het stedelijk gebied waardoor weinig inrichtingsmaatregelen mogelijk zijn. Aangeraden wordt om te focussen op bovenstroomse invloeden op de Stads Aa zoals de Groote Wetering en de Aa van Gemert tot Den Bosch. Het verlagen van de concentraties ammonium, stikstof en fosfor in deze waterlichamen zal een direct effect hebben op de concentraties in de Stads-Aa.

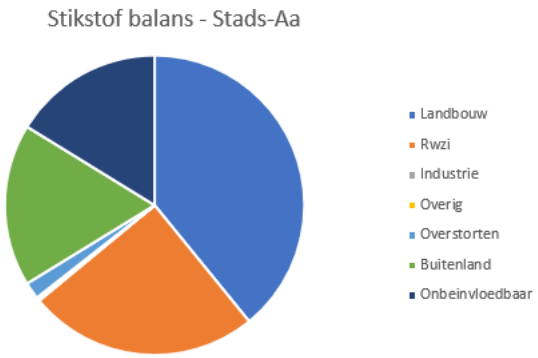

Figuur 7.151: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

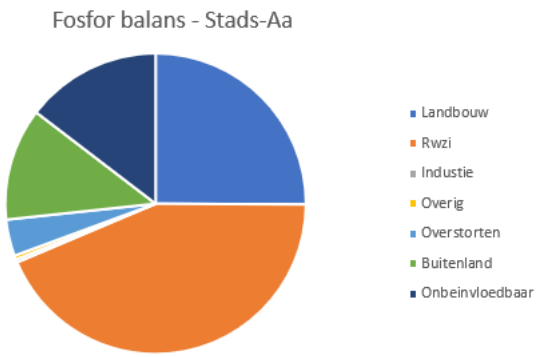

Figuur 7.152: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oDE_AA_860	0%	0	30

Uit de meetdata blijkt dat er geen zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten
Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.59: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Den Bosch	De Brand	99.000	590	40	300	35
Den Bosch	Hertogenbosch	142.500	1.380	290	11.900	40
Den Bosch	Rosmalen	16.500	160	30	900	5
St. Michielsgestel	Middelrode	20.500	190	30	1.100	5
Totaal		278.500	2.320	390	14.200	85

Van bovenstrooms komen, volgens die eigen berekening, de volgende vrachten uit overstorten en uitlaten daar nog bij:

Van bovenstrooms	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Totaal	1.931.500	15.090	2.170	48.700	545

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH
Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente 's-Hertogenbosch	Bronnonderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
	In gesprek over gemeentelijke doelen en waterdoelen voor Stads-Aa

Handelingsperspectief
1. Onderzoeken mogelijkheden die het (toekomstige) HOWABO project biedt om een waardevolle ecologische invulling van de KRW opgave te realiseren (loopt). *(macrofauna, vissen)*
2. Realisatie beekherstel op basis van uitkomsten onderzoek HOWABO. *(macrofauna, vissen)*
3. Indien HOWABO onvoldoende mogelijkheden biedt, onderzoeken welke alternatieve mogelijkheden realistisch zijn (bijv upgrade Rosmalense Aa of nieuwe bypass langs de Stads Aa) *(macrofauna, vissen)*
4. Met de gemeente Den Bosch in overleg ten aanzien van de recreatieve functie en gemeentelijke ontwikkelingen om te bepalen in hoeverre dit al dan niet samengaat met de KRW opgave en onderzoeken welke alternatieven er mogelijk zijn (loopt). *(macrofauna, vissen)*
5. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, stikstof, fosfor*)

Tochtsloot (NL38_8J)

Type: R20
Opgave: nvo
Ingericht: deels

Beschrijving watersysteem

Hoewel de Tochtsloot de naam sloot draagt, is er in het verleden al een watergang op de plaats van de huidige waterloop geweest. Vooral bij de uitmonding van deze watergang in de Graafse Raam (waterlichaam NL38_8I) zijn sporen van beekafzettingen zichtbaar. Hoewel het meer bovenstrooms gelegen gedeelte van de waterloop gegraven is en de rest ervan sterk genormaliseerd is, is het dominante watertype binnen dit waterlichaam een natuurlijk type (R-type), en vanwege het beperkte verhang, een (R20) moerasbeek.

In figuur 7.153 is de Tochtsloot met de KRW-meetpunten weergegeven.

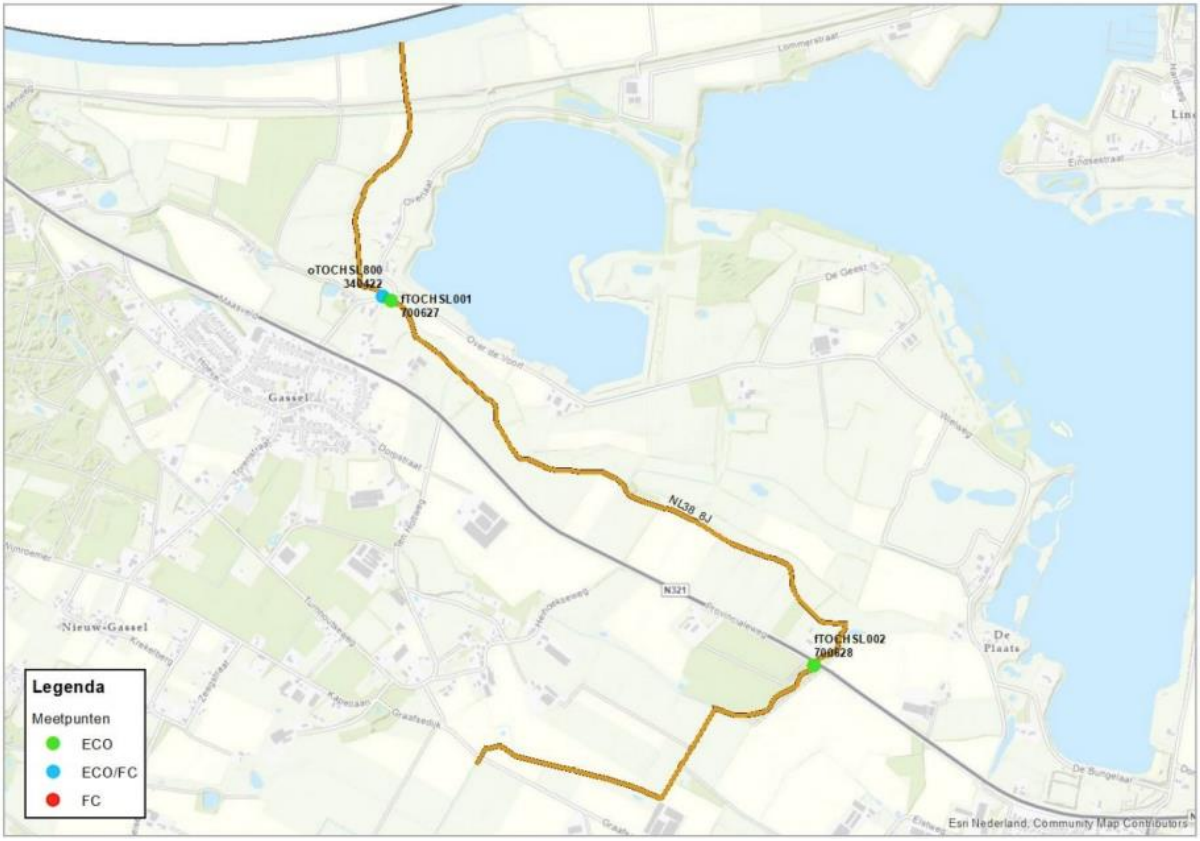

Figuur 7.153: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Tochtsloot (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink	Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Langs de Tochtsloot ligt een NVO opgave. Over de volledige lengte van circa 6,3 km is reeds een NVO gerealiseerd, of vindt realisatie binnenkort plaats.
In normale situaties is er een open verbinding met de Maas. Er is weinig verhang in de beek, waardoor er geen stuwen in zitten en vrijwel de hele beek hetzelfde peil als de Maas heeft. Voor vissen is er geen belemmering, de vissendoelstelling wordt gehaald. Voor waterflora en macrofauna worden de doelen nog niet gehaald. Inrichting van de NVO moet er aan bijdragen om de doelen wel te halen. Aandachtspunt bij de inrichting van die NVO is hoe op een verantwoorde manier gewerkt kan worden met hout in de beek.
In het bovenstroomse deel van de Tochtsloot is ondanks de status 'gerealiseerd' nog wel ruimte voor verbetering in de inrichting. Destijds heeft de nadruk meer op de evz-inrichting gelegen dan op de nvo. Aanwijzing als moerasbeektypering heeft pas hierna plaats gevonden.
Het is onzeker of de doelen gehaald worden met de geplande maatregelen. Voor een goede situatie zou:

- Of de meest laaggelegen hoek moeten worden geëxtensiveerd / aangekocht, zodat er meer ruimte is voor aangepast onderhoud (bv stroombaanmaaien) zonder dat er een te grote kans op wateroverlast ontstaat. Hier speelt de mogelijkheid dat er een gemaal in de tochtsloot aan de provinciale weg zou komen t.b.v. deze laaggelegen gebieden.
- Of er is meer ruimte voor de beek nodig: dus bij realisatie NVO ook breder maken van de beek

Figuur 7.154: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In het meest benedenstroomse deel rondom de monding in de Maas zit veel Grote Waternavel. Hier is nu veel (extra) onderhoud nodig. De verwachting is dat deze in de toekomst zich steeds veder uitbreidt bovenstrooms. Dit zou nadelige effecten kunnen hebben op de overige waterflora. Daarom moet bekeken worden wat er voor nodig om de uitbreiding van de Grote Waternavel.

Door het hele gebied zit de bever. De dammen die de bever bouwt belemmeren de afvoer en de stroming. Het vraagt heel veel tijd om problemen hierdoor te beperken. Drie keer per week gaat een medewerker B&O het veld in om de dammen te verwijderen. Een oplossing hiervoor kan zijn als er meer ruimte is in en om de beek, zodat er niet zo snel problemen ontstaan als het water 'opstroopt'.

Op dit moment wordt er 2x per jaar gemaaid (3/4 bodem, 1 talud). Als er meer ruimte in het systeem wordt gecreëerd kan er nog een extensivering van het maaibeheer (stroombaanmaaien) plaatsvinden wat de KRW-doelen ten goede zou komen.

Monitoring en onderzoek

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal

Ammonium ligt onder de jaargemiddelde norm maar heeft in 2022 een MAC normoverschrijding. In 2019 en 2020 was ook een MAC normoverschrijding. Als de MAC normoverschrijdingen niet meer voorkomen zal ammonium gaan voldoen in de tochtsloot. Stikstof totaal wordt regelmatig onder de zomerjaargemiddeldenorm gemeten, maar ook vaak in hoge pieken tot 10 mg/l. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

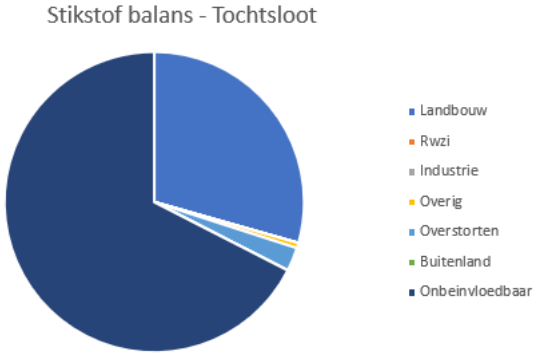

Figuur 7.155: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

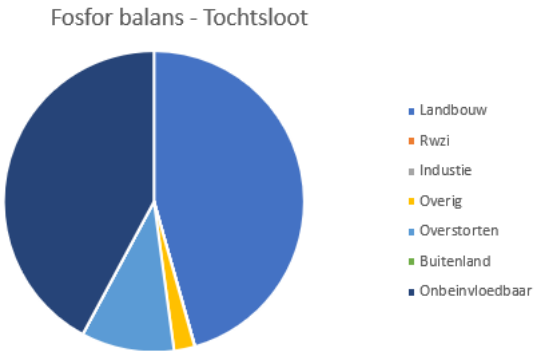

Figuur 7.156: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oTOCHSL800	7%	2	30

Uit de meetdata blijkt op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 3% van de stikstof en 10% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.60: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Land van Cuijk	Beers	2.500	20	-	100	-
Land van Cuijk	Gassel	2.500	20	-	100	-
Totaal		5.000	40	-	200	-

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Land van Cuijk	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Realisatie geplande nvo (loopt) *(overige waterflora, macrofauna)*
2. Optimaliseren cq aanvullende maatregelen uitvoeren ten aanzien van huidige moerasbeektypering in reeds gerealiseerde nvo bovenstrooms. Daarin de huidige beheerknelpunten meenemen *(overige waterflora, macrofauna)*:
    a. Of extensivering / aankoop lage hoek langs Tochtsloot
    b. Of realisatie extra ruimte in de beek: verbreden waterloop, zodat ruimte ontstaat voor meer extensief onderhoud (stroombaanmaaien).
3. Onderzoeken hoe de instroom van grote waternavel vanuit de Maas voorkomen kan worden *(overige waterflora, macrofauna)*
4. De beek meer ruimte geven zodat knelpunten door de aanwezigheid van de bever zich minder snel voordoen en het onderhoud extensiever kan worden uitgevoerd *(overige waterflora, macrofauna)*
5. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*stikstof, ammonium, kobalt, zink*)

6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, stikstof*)

Tovensche Beek (NL38_8T)

Type: R4
Opgave: beekherstel
Ingericht: volledig

Beschrijving watersysteem

Deze beek is een langzaam stromende bovenloop op zand in een duidelijk beekdal. Deels ligt in de lengterichting de beek nog in het oorspronkelijke profiel. De beek is getypeerd als R4, langzaam stromende bovenloop op zand. De beek mondt uit in de Lage Raam (NL38_8G).

In figuur 7.157 is de Tovensche Beek met de KRW-meetpunten weergegeven.

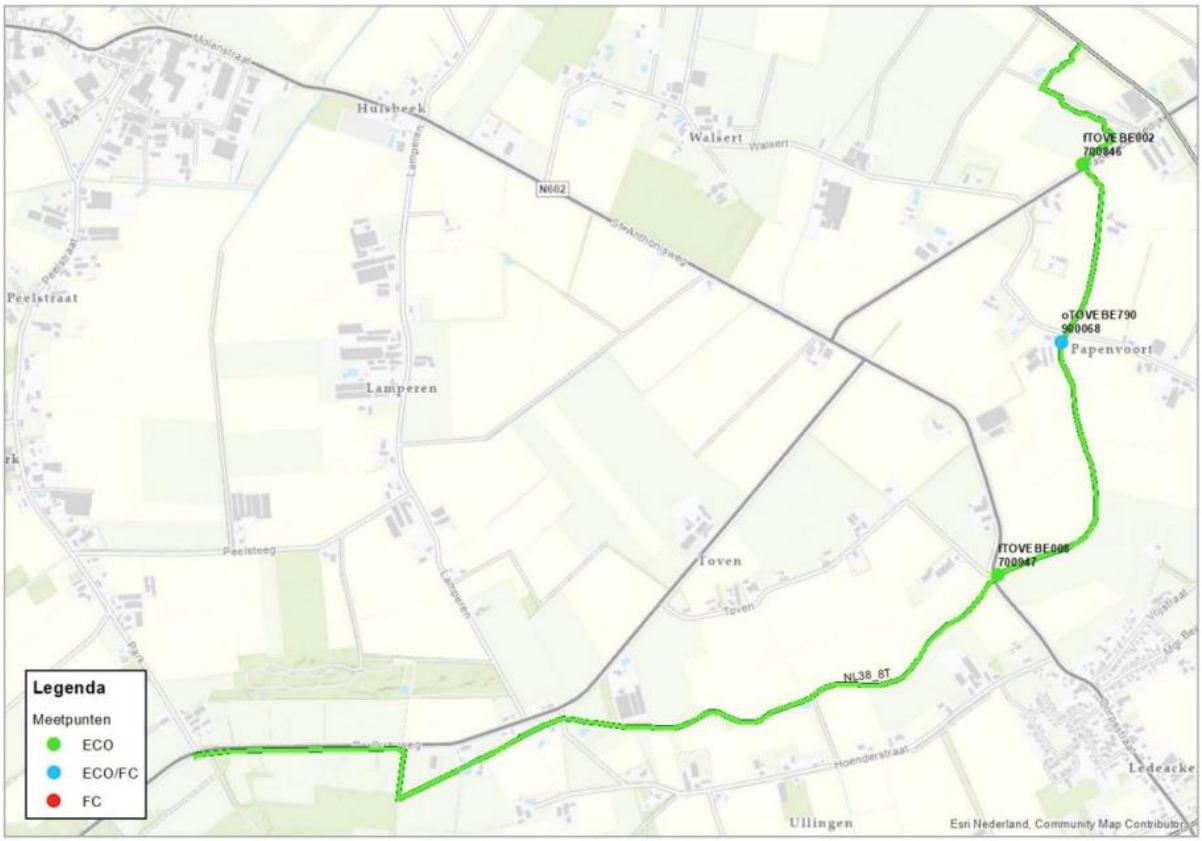

Figuur 7.157: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Tovensche Beek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Kobalt Zink Arseen Nikkel	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Macrofauna Vissen

Inrichting

Langs de Tovensche Beek ligt een beekherstelopgave. Deze is volledig gerealiseerd (4,7 km). Als gevolg van bezwaren uit het gebied is de keuze gemaakt om bij het beekherstelproject stuwen te handhaven en nog enkele stuwen toe te voegen. Dit is er mede oorzaak van dat de stroming in de beek beperkt is. Een andere oorzaak voor het niet halen van de biologische doelen is dat het middenstuk van de Tovensche Beek, als gevolg van de zandige ondergrond, regelmatig droog valt. De toevoer van gebiedseigen (grond)water is onvoldoende om de beek jaarrond watervoerend te houden. Het brongebied van de Tovensche beek ligt op gronden van Staatsbosbeheer. Ook hier zijn maatregelen uitgevoerd om het gebiedseigen (grond)water zo veel mogelijk te stimuleren.

Langs de Tovensche Beek zijn afwegingen gemaakt tussen de verschillende doelstellingen die het waterschap nastreeft. Bij de herinrichting van de beek is ervoor gekozen om stuwen in de beek te handhaven om zo voldoende sturing te blijven hebben en overlast in het agrarisch gebied in het benedenstroomse deel te kunnen voorkomen / beperken. Dit heeft direct invloed op het behalen van de biologische KRW doelen. Als we bij die keuzes blijven wordt de uitleg hierbij opgenomen in het verantwoordingsspoor.

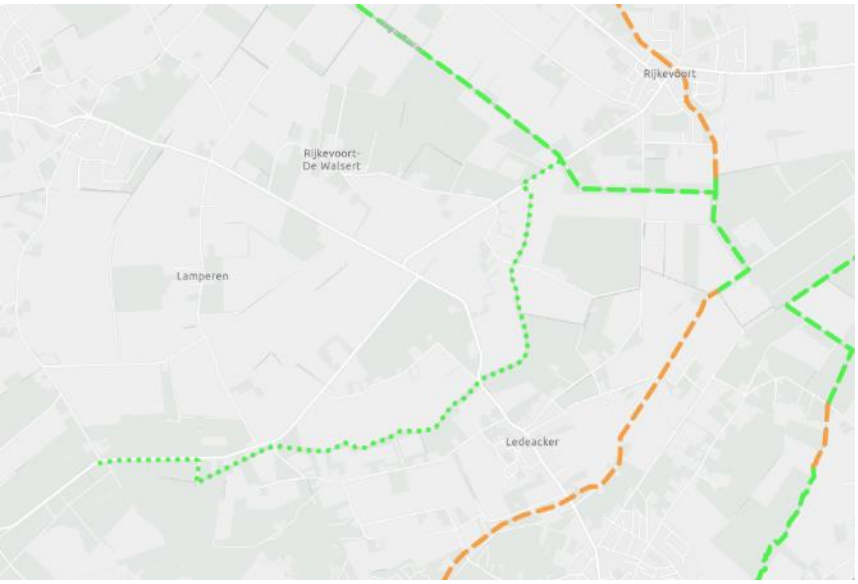

Figuur 7.158: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

Op diverse plekken langs de Tovensche Beek zitten bevers. De dammen worden regelmatig verwijderd om overlast te beperken.
Het onderhoud van de beek wordt op veel plekken vanuit de evz gedaan. De ecologische kwaliteit van die evz is beperkt. Dit beperkt wellicht het functioneren van die evz, maar heeft niet direct veel invloed op de KRW-doelen.
Het onderhoud van de beek wordt voor een groot deel uitgevoerd door de betreffende Agrarische Natuurvereniging. Het district is tevreden met de inzet en betrokkenheid van deze ANV. Eventuele wensen voor aangepast onderhoud zijn wel lastiger door te voeren.
Het onderhoud vindt nu 2x per jaar plaats.

Monitoring en onderzoek

In de Tovensche Beek komt kwelwater voor. Het kwelwater uit de Sint Anthonisbossen heeft soms een zwarte kleur. In die omgeving ligt ook het Zwartven.

Som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Stikstof totaal en fosfor totaal
De concentraties stikstof totaal liggen boven de zomerhalfjaargemiddelde norm, met regelmatig concentraties rond de 10 mg/l. Fosfor totaal ligt rond de zomerhalfjaargemiddelde norm. De Tovensche Beek bestaat uit gebiedseigenwater waardoor de normoverschrijdingen toe te kennen zijn aan het landgebruik in het watersysteem van de Tovensche Beek. Het handelingsperspectief ligt met name op emissiereductie vanuit de landbouw. Naast bestaand generiek landelijk beleid en bovenwettelijke samenwerking met de sector, kan gezamenlijke inzet van instrumentarium van provincie, waterschap en gemeente bijdragen aan doelbereik.

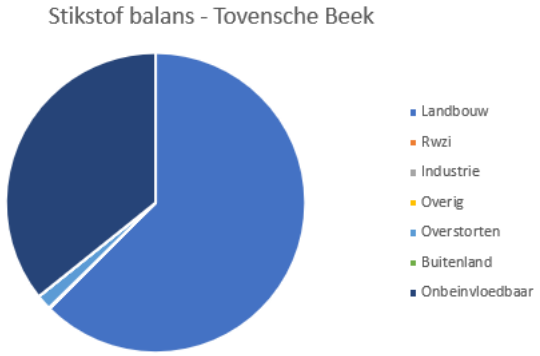

Figuur 7.159: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

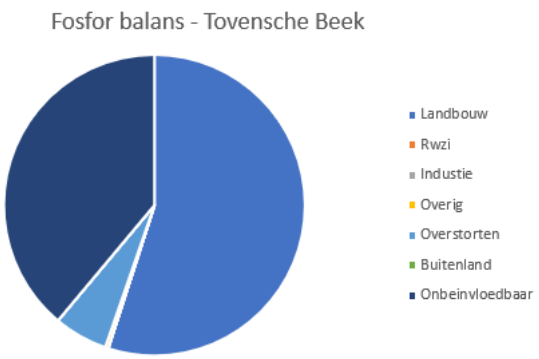

Figuur 7.160: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen
De Tovensche Beek voldoet in 2024 aan de norm voor nikkel, de voorgaande jaren voldoet nikkel niet. De bronnen en handelingsperspectief voor nikkel staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt, zink en arseen staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oTOVEBE790	18%	3	17

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Volgens onze eigen informatie zitten er geen overstorten op de Tovensche Beek. Dit is anders dan waar in de bronanalyse van uit is gegaan (zie de taartpunten hierboven). Onze eigen informatie is echter meer accuraat.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Optimalisatie beekherstel waardoor voldoende stroming en stromingsvariatie in de zomer behouden wordt. *(macrofauna, vissen)*
2. Reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, arseen, nikkel, kobalt, zink*)
3. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH (*PAK's, kobalt, zink, arseen, nikkel, fosfor, stikstof*)
4. Onderzoek uitvoeren naar bronnen N en P in stroomgebied (loopt) (stikstof, fosfor)

profielen verkleind → meer stroming (2016)
Bever
Beperkt draagvlak bij enkele agrariers
kwel gezerigh
Veel riet
Loozvan de sluwen is de bedoeling niet interessant voor vis
Onderhoud 2x per jaar
kans uitbreiding evz?
2 stuwen erbij in 2022
Droogval vooral in midden
veel landbouw met drainage
2 stuwen erbij 2022 voor natuur
Inrichting niet conform KRW
Of bijdellen inrichting → geen draagvlak
'Natuurlijk' zwart water
Zwartwon
Bever bij stuw
Onderhoud vanuit evz
'gat' in evz
weinig sturing op onderhoud vanuit W'schap
Of check op fiv-doel
2 duikers eruit gehaald en 2 nieuwe erin → makkelijker onderhoud
Visdoel naar beneden?
Waterloop met veel kwel
Sloot mag verlanden
kwelhotspot in hele gebied
In winter te nat In zomer geen water

Voordeldonkse Broekloop (NL38_3Q)

Type: M1a
Opgave: nvo
Ingericht: nee

Beschrijving watersysteem

De Voordeldonkse Broekloop is voor een deel kunstmatig gegraven voor een betere verdeling van inlaatwater. Dit is na de ontginning van de reeds verdwenen delen van de Groote Peel tot stand gekomen. In de huidige situatie wordt de beek vooral gevoed vanuit de Limburgse kanalen via het Peelkanalensysteem (waterlichaam NL99_PEK). De Broekloop volgt bij de monding een deel van een beekdal. Echter omdat de waterloop grotendeels onnatuurlijk is, wordt deze als (M1a) zoete, gebufferde sloot getypeerd. Het water stroomt uit in de Aa (waterlichaam Aa vanaf de Eeuwselse Loop tot Helmond; NL38_3G). Vlak bij de instroom in de Aa loost de RWZI Asten effluent op de Voordeldonkse Broekloop.

In figuur 7.161 is de Voordeldonkse Broekloop met de KRW-meetpunten weergegeven.

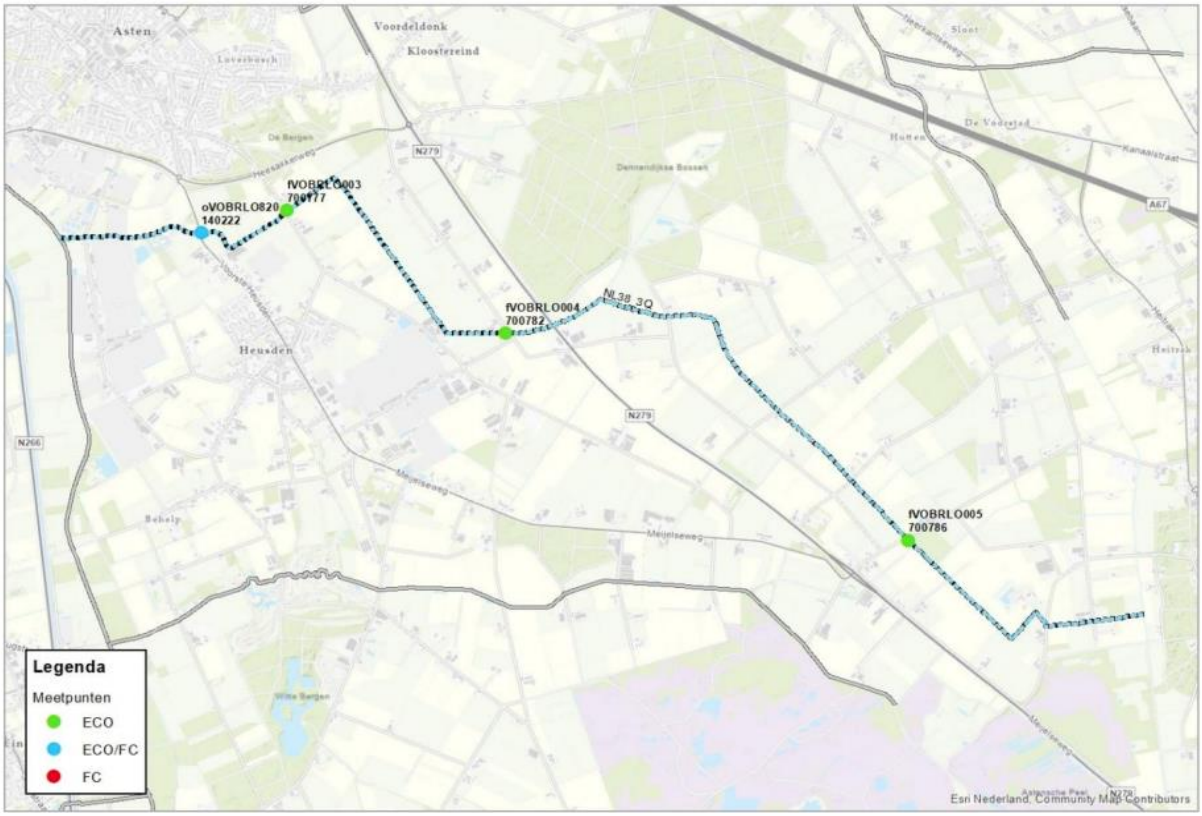

Figuur 7.161: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Voordeldonkse Broekloop (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Zink	Fosfor totaal Stikstof totaal Temperatuur	Macrofauna Vissen

Inrichting

Langs de Voordeldonkse Broekloop is gepland om 10 km natuurvriendelijke oever te realiseren. Hier is nog niets van gerealiseerd. Dit is een belangrijke reden voor het niet halen van de doelen voor macrofauna en vis in dit waterlichaam.
In tegenstelling tot de meeste waterlichamen in deze omgeving is de Voordeldonkse Broekloop geen R4 type, maar een M-type. Het halen van de doelstellingen is daarom minder afhankelijk van stroming. De ecologische potentie in het gebied is relatief beperkt vanwege het omliggende landgebruik. Dit speelt met name in het middendeel.

Met de gemeente Asten is afgestemd dat het meerwaarde zou hebben om de natuurvriendelijke oever van het bovenstroomse deel van de Voordeldonkse Broekloop te verleggen naar de Heitraksche Loop. Op die plek heeft de nvo, in combinatie met een droge ecologische verbindingszone, meer ecologische meerwaarde.

Benedenstrooms doet zich recent een kans voor om in samenwerking met een particuliere aanliggende eigenaar een deel van de nvo te realiseren. De komende tijd worden de mogelijkheden hiervoor verkend.

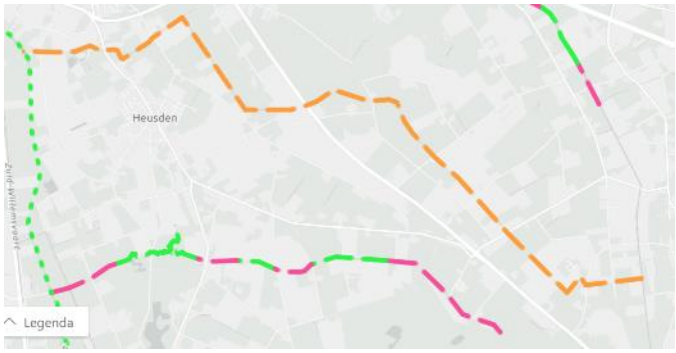

Figuur 7.162: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Beheer en onderhoud

In de Voordeldonkse Broekloop is het maaibeheer aangepast naar 2x per jaar en niet het hele profiel. De komende tijd wordt gemonitord wat dit doet en of dit al voldoende bijdraagt aan het halen van de ecologische doelen.
Als de nvo/evz in de Heitraksche Loop wordt gerealiseerd, moet ook daar het onderhoud aangepast worden. Daar wordt nu nog 3x per jaar gemaaid. In de planvorming moet dus rekening gehouden worden met voldoende ruimte voor water, zodat het maaibeheer minder frequent hoeft te worden uitgevoerd.

Monitoring en onderzoek

Er liggen twee grote glastuinbouwgebieden in stroomgebied van de Voordeldonkse Broekloop. Er is discussie tussen gemeente en waterschap over benutten van riolering door de tuinders voor het afvalwater (lees: capaciteit gemeentelijk rioolstelsel is te klein, daardoor wordt er ongezuiverd afvalwater geloosd via overstorten). In principe is de glastuinbouw een gesloten systeem, lekkages kunnen niet worden uitgesloten. Met name in najaar is een moment van aandacht: dan worden veel kassen schoon gemaakt. Voor opvang en vertraagd afvoeren van hemelwater zijn er wadi's aangelegd. Daarnaast is er in het gebied een mestverwerkingsinstallatie en er komt een overstort uit gemengd stelsel uit op de Voordeldonkse Broekloop.

Het systeem wordt in de zomer grotendeels gevoed met waterinlaat uit de Peelkanalen. Omdat wateraanvoer gemaximeerd is (afspraken waterverdeling) zijn er zomers tekorten in haarvaten en benedenstrooms in het systeem.

In de Voordeldonkse Broekloop loopt van 2023 tot en met 2027 een onderzoek om de waterkwaliteit van de Voordeldonkse Broekloop en aantakkende waterlichamen in beeld te brengen.

PAKs (fluorantheen benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen. In de huidige situatie wordt de beek vooral gevoed vanuit de Limburgse kanalen via het Peelkanalensysteem. Het is mogelijk dat (een van de) bovenstaande stoffen wordt ingelaten uit de Peelkanalen. Aangeraden wordt om met Waterschap Limburg in gesprek te gaan over welke stoffen er mogelijk uit hun beheergebied kunnen komen.

Stikstof totaal en fosfor totaal
Vanaf de zomer van 2023 wordt onder andere stikstof totaal en fosfor totaal op meerdere meetpunten in de Voordeldonkse Broekloop gemeten. Sinds deze metingen zijn de concentraties fosfor totaal en stikstof totaal bovenstrooms lager dan benedenstrooms. Dit betekend dat er bronnen zitten in de Voordeldonkse Broekloop. Hiervoor loop momenteel een onderzoek tot en met 2027.

In de onderstaande figuren staat weergegeven dat landbouw en onbeïnvloedbare bronnen de grootste bronnen zijn voor stikstof en fosfor in de Voordeldonkse Broekloop. Daarnaast komt er nog een deel uit overstorten.

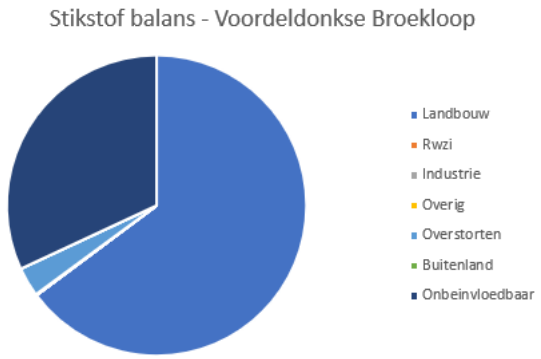

Figuur 7.163: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

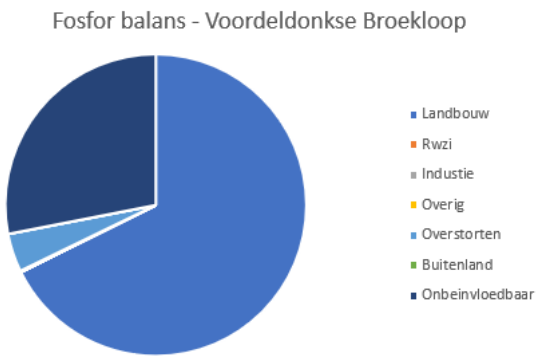

Figuur 7.164: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Temperatuur
De norm voor de temperatuur is dat het maximale etmaalgemiddelde onder 25 ˚C blijft. Een aanzienlijk deel van de Voordeldonkse Broekloop is echter ondiep, weinig gevoed met koud grondwater en onbeschaduwd (bos/bomen). Hierdoor wordt tijdens zonnige zomers dagen de norm overschreden. Handelingsperspectief voor temperatuur staat beschreven in hoofdstuk 4 fysisch-chemische parameters.

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich vier meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oVOBRLO140	0%	0	1
oVOBRLO650	0%	0	1
oVOBRLO820	0%	0	30
oVOBRLO880	13%	10	75

Uit de meetdata blijkt dat op één van de locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

30 meter voor de instroom in de Aa loost rwzi Asten effluent op de Voordeldonkse Broekloop. Daarmee wordt de invloed van de rwzi pas gemeten in de Aa en is de rwzi niet relevant voor de waterkwaliteit in de Voordeldonkse broekloop.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 3% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.61: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Asten	Heusden	9.500	90	20	500	5
Totaal		9.500	90	20	500	5

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Op de Voordeldonkse Broekloop loost een mestverwerker. In de nieuwe vergunning wordt ammonium meegenomen en dan wordt ammonium ook gemonitord.

In dit stroomgebied zit relatief veel glastuinbouw. Mogelijk is de glastuinbouw een bron voor normoverschrijdingen.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Asten	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
Landbouw	(gebieds)proces gericht emissiereductie landbouw

Handelingsperspectief

1. Verleggen nvo + droge evz naar Heitraksche Loop ipv Voordeldonkse Broekloop en daarmee ook aanpassen van het KRW waterlichaam bovenstrooms. Of verantwoorden dat we de nvo opgave in een andere waterloop realiseren. (*macrofauna, vissen*)
2. Monitoren effecten van aangepast beheer.
3. Kans verkennen om benedenstrooms in samenwerking met particuliere aangelanden tot realisatie nvo te komen. (macrofauna)
4. Verkennen in hoeverre het middendeel kansrijk is voor grondverwerving.
5. Onderzoek uitvoeren naar bronnen N en P in stroomgebied van Voordeldonkse Broekloop (loopt) (stikstof, fosfor)
6. Afhankelijk van het onderzoek naar N en P inzet op reductie landbouwemissies via gebiedsprocessen en eventuele inzet instrumenten in samenwerking met gemeenten en provincie (*fosfor, stikstof, kobalt, zink*)
7. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, stikstof, fosfor*)

Wambergsche Beek (NL38_1B)

Type: R20
Opgave: nvo
Ingericht: niet

Beschrijving watersysteem

De Wambergsche beek heeft een natuurlijk verloop en oorspronkelijk een natuurlijk karakter. In de geomorfologische ondergrond zijn duidelijk laagtes van een beekdal te herkennen (beekdalbodem met meanderruggen en geulen). De beek is grotendeels vergraven, maar al voor 1850 was er min of meer op deze plek een waterloop aanwezig. Eind 19e eeuw was de bovenloop waarschijnlijk verbonden met de Leijgraaf. De benedenstroomse delen van deze beek stromen door een bosgebied en de beek heeft daar ook duidelijk het karakter van een bosbeek-middenloop. Het bovenstroomse deel heeft echter duidelijk de kenmerken van een beek in gebied met een landbouwfunctie. De dominante typering van dit waterlichaam is vanwege het beperkte verhang een (R20) moerasbeek. De bovenloop van de beek grenst dicht aan stedelijk gebied (kern Berlicum).

In figuur 7.165 is de Wambergsche Beek met de KRW-meetpunten weergegeven.

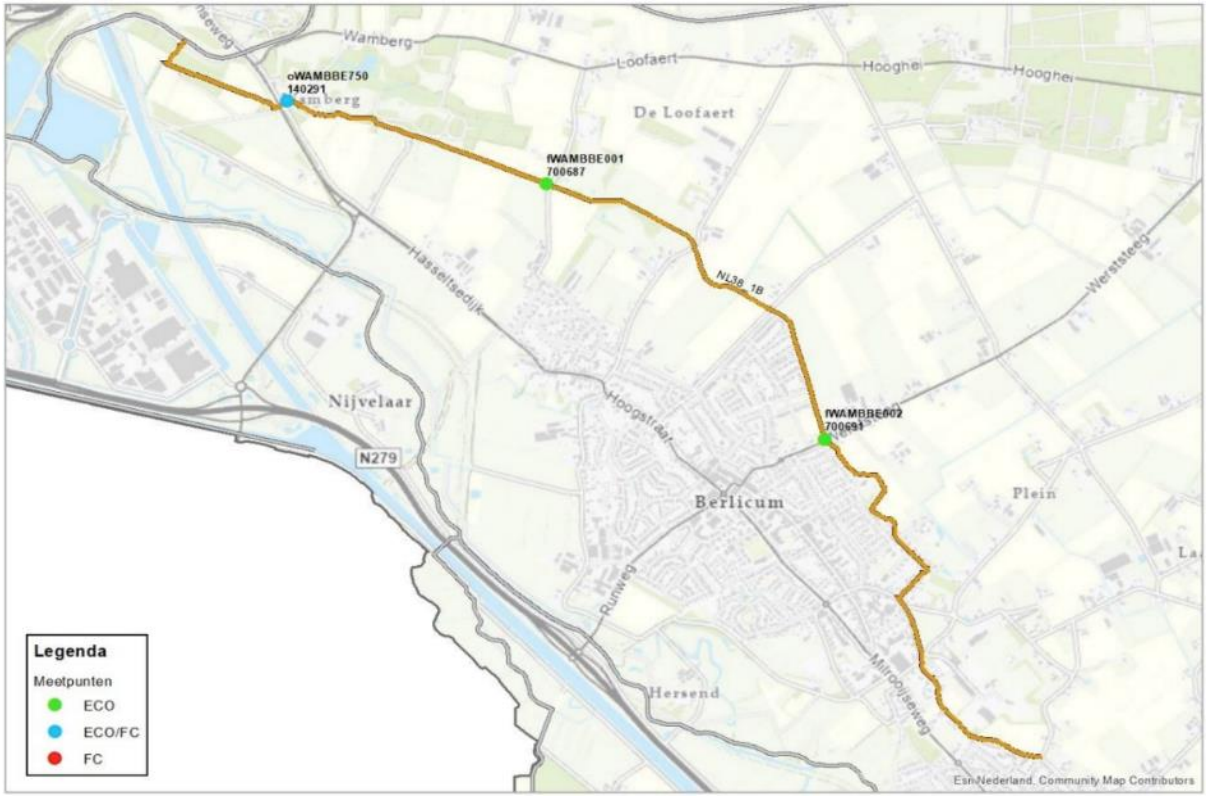

Figuur 7.165: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Wambergsche Beek (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE's Benzo(a)antraceen Kobalt Zink	Fosfor totaal	Overige waterflora Macrofauna

Inrichting

Op de Wambergsche beek ligt de opgave eigenstandige NVO. Inrichting heeft nog niet plaatsgevonden. Met de inrichting is de verwachting dat we in de buurt komen van het ecologisch doelbereik. De wens van het district is om te onderzoeken of er meer stroming/afvoer gerealiseerd kan worden, wat een positief effect heeft op de biologie.

Figuur 7.166: overzicht van de status van de inrichting, groen = ingericht, blauw = momenteel in uitvoering, roze = planvormings- / voorverkenningsfase project, oranje = gebiedsteam analyse / nog niet in project (PiB, geraadpleegd op: november 2024)

Het meest bovenstroomse deel van de Wambergse beek kent veel droogval en er is nauwelijks ruimte voor onderhoud dan wel nvo inrichting. Oorspronkelijk 'ontspringt' het waterlichaam Wambergsebeek net buiten de bebouwde kom van Berlicum en stroomt vervolgens voor een groot deel door Berlicum. Het meest bovenstroomse deel is een zeer smalle watergang gelegen langs de weg. De waterloop valt hier ook grote delen van het jaar droog (zie 'actualisatie KRW begrenzing en typering 2020' en 'effecten van droogte op de visstand'). Ter hoogte van de Coudeborg en Coudevoort is langs de Wambergsebeek een retentiezone/wadi ingericht langs de Wambergsebeek. Hierdoor is er geen ruimte voor aanleg van een NVO. Wel zal deze inrichting positief bijdragen aan de ecologie van Wambergsebeek. Circa 100 meter benedenstrooms van de Beekstraat wordt de Wambergsebeek breder en is ook langer watervoerend. Er zijn ideeën om te onderzoeken of het mogelijk is vanaf hier wateraanvoer te krijgen. Deze ligt nu net benedenstrooms van de straat Koolhof. Toekomstig 'begint' de Wambergse beek watersysteemtechnisch vanaf dit punt.
Het meest bovenstroomse deel bij landgoed de Wamberg kent al een natuurlijke inrichting en beheer.

Beheer en onderhoud

De Wambergsche beek wordt 2 keer per jaar gemaaid. Voor het onderhoud maken we zoveel mogelijk gebruik van werkpaden die in eigendom zijn. Sommige locaties zijn niet te onderhouden omdat er geen ruimte is voor onderhoud. Er staan diverse obstakels en er grenzen diverse tuinen aan waar we niet doorheen kunnen met onderhoud.
Met het landgoed de Wamberg is een vast peil in de waterloop afgesproken. Reden hiervan is om de eiken langs de Wambergsche beek te ontzien.
Bij stuw 205BER zit een vispassage. Op dit moment is onduidelijk hoe deze werkt. Belangrijk is dat de beheerder weet hoe hij functioneert.

Monitoring en onderzoek

PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium en stikstof totaal

Ammonium ligt veelal onder de jaargemiddelde norm, met pieken boven de jaargemiddelde norm en de MAC norm. In de Wambergsche Beek is een positieve trend voor ammonium, sinds 2023 voldoet ammonium weer in de Wambergsche Beek. Stikstof totaal voldoet sinds 2022 weer in de Wambergsche Beek. Als deze trend doorzet voldoet ammonium vanaf 2026 en stikstof totaal vanaf 2025 weer in de Wambergsche Beek. Aanbevolen wordt om deze trend te volgen en stappen te ondernemen als de trend gaat dalen.

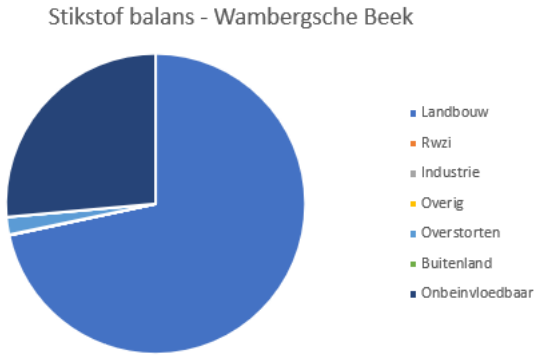

Figuur 7.167: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

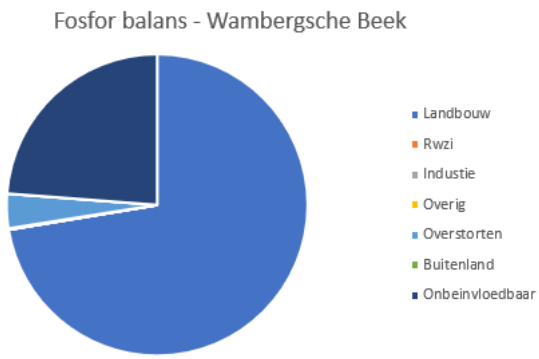

Figuur 7.168: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zware metalen

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Zuurstof

De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich één meetpunt voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oWAMBBE750	10%	3	30

Uit de meetdata blijkt dat op die locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 4% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.62: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
St. Michielsgestel	Berlicum	14.500	90	10	-	5
St. Michielsgestel	Middelrode	35.000	330	60	1.900	10
Totaal		49.500	420	70	1.900	15

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

Specifiek aandachtspunt in het gesprek met de gemeente is de overstort bij Hoefsevonder waar veel water overstort.

VTH

Onder de sportvelden van Berlicum ligt drainage welke is aangesloten op de Wambergsche beek. Onduidelijk is hoeveel water uit deze drainage stroomt en wat de kwaliteit is.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Sint Michielsgestel	Bronnonderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Inrichten nvo (loopt) (*overige waterflora, macrofauna*)
2. Zorgdragen dat het toekomstige maaionderhoud bijdraagt aan het ecologisch doelbereik. (*overige waterflora, macrofauna*)
3. Onderzoeken of aanvoer/stroming in de Wambergsche beek vergroot kan worden. (*overige waterflora, macrofauna*)
4. Beheerder informeren werking vispassage 205BER
5. Onderzoek naar optimalisatiemogelijkheden voor peilbeheer nabij landgoed Wamberg
6. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)
7. Hierbij in het gesprek met de gemeente Sint-Michielsgestel specifiek aandacht te hebben voor de drainage van de sportvelden in Berlicum, overstort Hoefsevonder en de waterpartij bij de Achterweg.

Wambergsche Beek
Werking vispassage niet duidelijk
pompt al zhanten op
Afgesproken peil ivm eiken Wamberg
Met nvo komen we in buurt waterflora doel
Nu al ecol. inr. ith. ting t beheer
ergste overstort (meste water)
Regenwater overstort veel bron van bv. zink
vergroten afvoer / stroming Wambergse Beek?
Vaak Water-Overlast
niet te onderhouden (geen ruimte)
Overstorten hebben veel invloed ↓ weing verdinning
nvo kwenlaag niet nodig ↓ geen kn
Wel A-watergang laten
drainage sportvelden
Hoeveel kant er uit plas op beek?
Wijkwater via plas naar Wamberg en Aa
Met gemeente in gesprek over afvoer / overstort uit plas

Zuid-Willemsvaart in Den Bosch (NL38_5D)

Type: M6b
Opgave: Geen
Ingericht: n.v.t.

Beschrijving watersysteem

De Zuid-Willemsvaart in ’s-Hertogenbosch is het meest benedenstroomse deel van het kanaal Zuid-Willemsvaart, vanaf de instroom vanuit het Maximakanaal. In ’s-Hertogenbosch komt het samen met de Aa en de Dommel in de Dieze. Het kanaal is aangelegd t.b.v. de scheepvaart. Sinds 2014 door ingebruikname van het Maximakanaal de intensiteit van de scheepvaart in het stedelijk gebied van ‘s-Hertogenbosch sterk afgenomen. In het oostelijk deel komt nog wel beroepsvaart voor. Het kanaal vervult daarnaast een functie in de waterafvoer. Het waterlichaam heeft de typering (M6b) groot ondiep kanaal met scheepvaart.

In figuur 7.169 is de Zuid-Willemsvaart in Den Bosch met de KRW-meetpunten weergegeven.

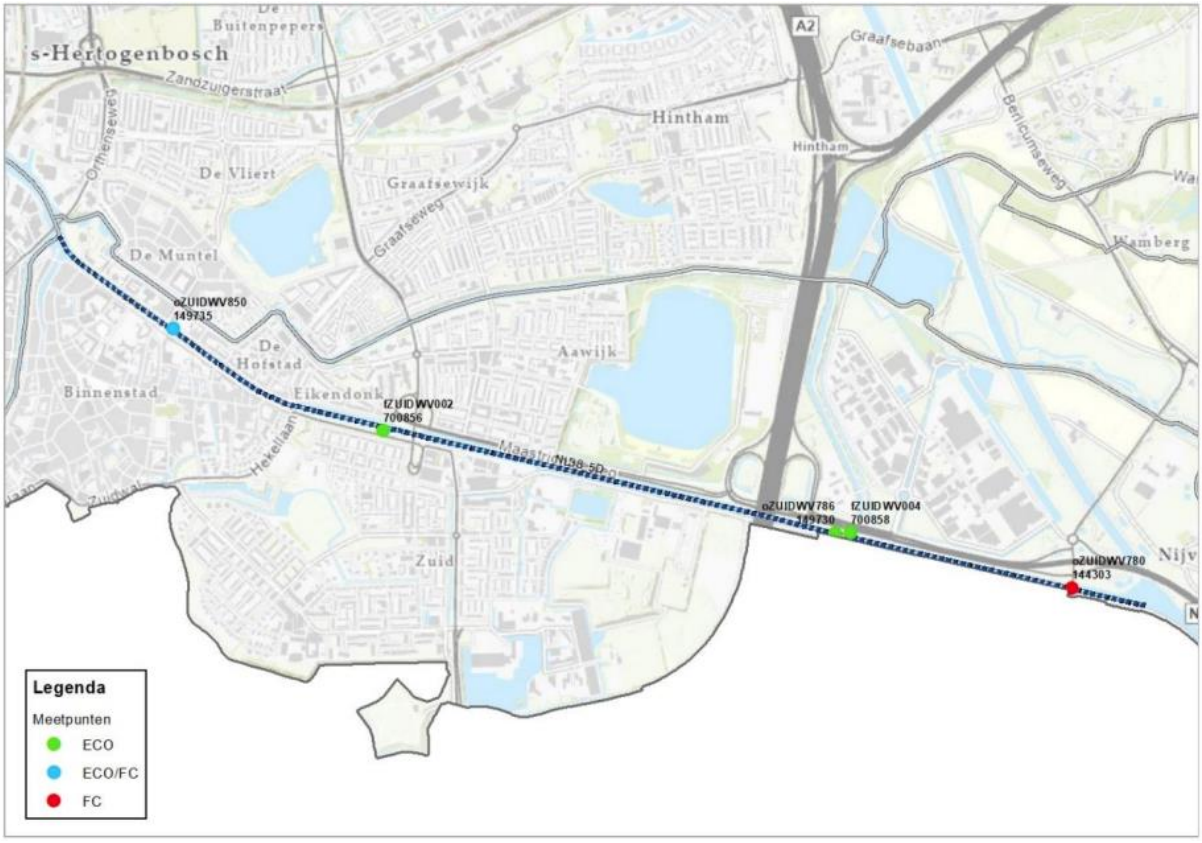

Figuur 7.169: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Zuid-Willemsvaart in Den Bosch (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE’s Benzo(a)antraceen Kobalt Ammonium Zink	Temperatuur	Overige waterflora Macrofauna Vissen

Inrichting
De Zuid-willemsvaart kent geen inrichtingsopgave, maar de doelen voor de biologische parameters voldoen niet. De Zuid-willemsvaart is geen migratieroute voor vissen, want er is van daaruit geen verbinding met het Aa systeem. Sluis 0 is in die zin dus een harde grens voor vissen.

Beheer en onderhoud
Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek
De laatste paar kilometer van de Zuid-Willemvaart valt onder het beheer van Waterschap Aa en Maas. Opmerkelijk is dat Waterschap Aa en Maas hogere doelen heeft voor de Zuid-Willemsvaart dan Rijkswaterstaat (RWS), waarvan het overige gedeelte van de Zuid-Willemsvaart is. Dit geldt voor de biologische parameters, voor de chemische parameters zijn vastgestelde normen. Aangeraden wordt om voor de Zuid-Willemsvaart dezelfde doelen te hanteren als RWS.

Het gedeelte Zuid-Willemvaart dat onder het beheer van RWS valt is onderdeel van KRW waterlichaam 'Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen'. Tussen dit KRW waterlichaam en het KRW waterlichaam van Waterschap Aa en Maas zitten verschillen in welke parameters wel of niet voldoen. Aangeraden wordt om te kijken naar welke parameters wel en niet voldoen op de KRW-meetpunten van RWS in de Zuid-Willemsvaart omdat aangenomen kan worden dat deze parameters representatief zijn voor de Zuid-Willemsvaart in Den Bosch.

<u>PAKs (fluorantheen en benzo(a)antraceen), Som heptachloor/heptachloorepoxide en som 6 PBDE's</u>
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Ammonium</u>
Er liggen twee KRW-meetpunten in de Zuid-Willemsvaart. Op deze meetpunten ligt de concentratie voor de zomerhalfjaargemiddelde norm onder de norm. Echter is in 2023 op 1 meetpunt de MAC norm overschreden waardoor ammonium op niet voldoet staat. Het lijkt een sporadische overschrijding waardoor wordt aangeraden geen vervolgstappen te ondernemen.

<u>Zware metalen</u>
De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

<u>Zuurstof</u>
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich zes meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oZUIDWV780	0%	0	31
oZUIDWV795	0%	0	23
oZUIDWV800	0%	0	3
oZUIDWV805	0%	0	1
oZUIDWV850	0%	0	18
oZUIDWV880	5%	1	19

Uit de meetdata blijkt dat op één locatie zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater

Rioolwaterzuivering

Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn twee overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de gemeente Den Bosch over de impact van die lozingen op dit waterlichaam.

VTH

Op de Zuid-Willemsvaart loost een stortplaats waar mogelijk PAK's en andere onwenselijke stoffen vandaan kunnen komen. Daarnaast lozen er twee WKO installaties op de Zuid-Willemsvaart. De invloed van WKO hangt af van de hoeveelheid dat wordt geloosd, de chemische samenstelling van het geloosde water en het soort water waarop de WKO loost. Het effect van de lozingen op de ecologie wordt vooral beïnvloed door de temperatuur van het geloosde spuiwater en de CL-concentratie (zoutgehalte). De WKO's mogen twee keer per jaar lozen. Een van de WKO's heeft ook in de vergunning staan dat de lozing niet meer dan 80 m^3/uur en in totaal niet meer dan 160 m^3/jaar mag bedragen. De lozing komt uit op een A-watergang die uiteindelijk uitkomt op de Zuid-Willemsvaart. De lozing is dusdanig klein en infrequent dat geen effect wordt verwacht op de ecologie.

Via bronopsporing is het zaak om te achterhalen of er ook nog andere specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Rijkswaterstaat	In gesprek over de normoverschrijdende stoffen in het bovenstrooms gelegen deel van de Zuid-Willemsvaart
	In gesprek over de status en doelen van dit waterlichaam
Gemeente 's-Hertogenbosch	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Bepalen, in overleg met Rijkswaterstaat, welke status dit deel van de Zuid-Willemsvaart heeft en welke maatregelen mogelijk zijn om de doelen te realiseren.
2. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten/lozingen (*PAK's, kobalt, zink, ammonium*)

Zuid-Willemsvaart in Den Bosch
Sluis nuk = hoeve grens voor Uitlen
geen Stroming
Nu MS + naar MS afhoorlaten
overmagen naar RWS
Doel RWS 2WV = 0,1
geen Inlaatwing - opgave, wel lokaal doel
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met landvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage_legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ siffon
Duiker
Siffon
A-watergang
B-watergang
0
0,3
0,6
1,2Kilometers

Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond (NL38_5A)

Type: M6a
Opgave: geen
Ingericht: nvt

Beschrijving watersysteem

In het begin van de jaren ’90 is een omlegging van de Zuid-Willemsvaart voor de beroepsscheepvaart ten oosten van Helmond gerealiseerd. Het deel van het kanaal in de stad, waarop de scheepvaart sterk verminderde, kreeg de functie ‘Stadstraverse’. De omlegging van de Zuid-Willemsvaart is onderdeel van het grote KRW-waterlichaam Brabantse en Limburgse Kanalen, in beheer bij Rijkswaterstaat. De stadstraverse is in waterkwaliteitsbeheer bij Waterschap Aa en Maas, en daarom als separaat KRW-waterlichaam benoemd. Deze heeft de typering (M6a) groot ondiep kanaal zonder scheepvaart.

In figuur 7.170 is de Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond met de KRW-meetpunten weergegeven.

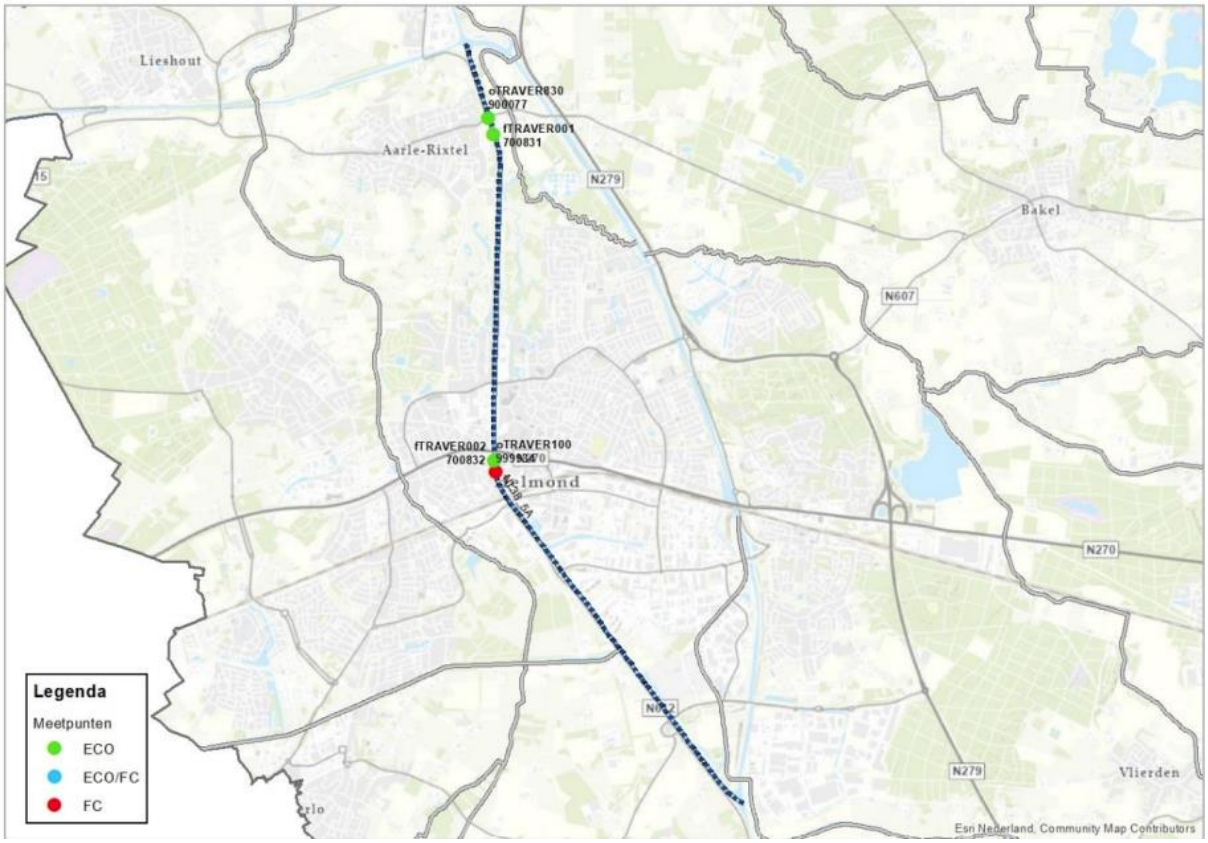

Figuur 7.170: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in de Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond (Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV 2023).

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Fluorantheen Som heptachloor/heptachloorepoxide Som 6 PBDE’s Benzo(a)antraceen Ammonium	Voldoet	Voldoet

Inrichting
Er is geen inrichtingsopgave op dit waterlichaam.

Beheer en onderhoud
Niets vermeld in werksessie.

Monitoring en onderzoek
Som lineair en vertakte PFOS, som heptachloor/ heptachloorepoxide en som 6 PBDE's
De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium
Er is een stijgende lijn te zien in de concentraties ammonium die worden gemeten in de Zuid-Willemsvaart Traverse Helmond. Uit de stikstof balans is te zien dat industrie een groot aandeel heeft aan stikstof in de waterloop. Aangeraden wordt om door middel van brononderzoek te achterhalen waar de ammonium vandaan komt.

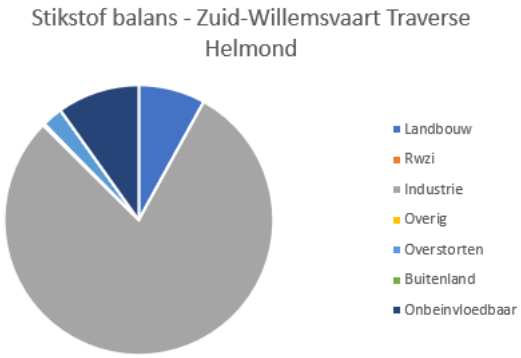

Figuur 7.171: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

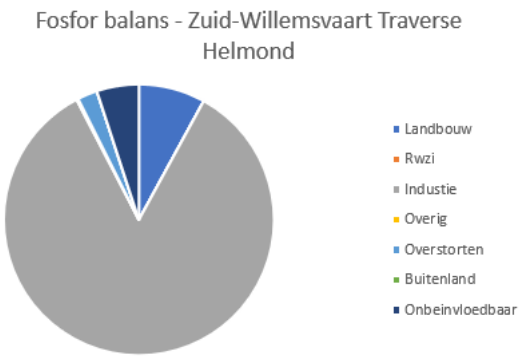

Figuur 7.172: Bronnen fosfor (Schipper et al. 2024)

Zuurstof
De bronnen en het handelingsperspectief voor zuurstof staat beschreven in hoofdstuk 4 algemeen fysisch-chemische parameters. Binnen dit waterlichaam bevindt zich twee meetpunten voor zuurstof.

In de periode 2019 t/m 2023 zijn onderstaande meetwaarden in de zomermaanden (april t/m september) gemeten.

	Steekmonsters binnen zomerhalfjaar in periode 2019 t/m 2023		
Meetpuntcode	Deel O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen onder 4 mg/l	Aantal O2-metingen
oTRAVER100	4%	1	24
oTRAVER830	8%	1	12

Uit de meetdata blijkt dat op beide locaties zuurstofwaarden van onder de 4 mg O2/l gemeten zijn. Deze waarde wordt gehanteerd als een praktische grens waaronder vissen problemen gaan krijgen (stress of zelfs sterfte). Aangezien steekmonsters gemiddeld rond 11 uur 's-ochtends genomen worden zullen de minimumwaarden rond 6 uur 's-Ochtends nog lager zijn.

Stedelijk afvalwater
Rioolwaterzuivering
Er lozen geen rwzi's op dit waterlichaam.

Overstorten en uitlaten

Er zijn meerdere overstorten en uitlaten die op dit waterlichaam lozen. Uit de bronanalyse blijkt dat 2% van de stikstof en 2% van de fosfor die in dit waterlichaam voorkomt, uit overstorten en uitlaten komt.

Volgens een eigen berekening zijn de vrachten aan stikstof en fosfor die op dit waterlichaam vanuit de verschillende kernen geloosd worden onderverdeeld volgens de informatie in onderstaande tabel.

Tabel 7.63: Aandeel per kern vanuit overstorten en uitlaten in het zomerhalfjaar

Gemeente	Kern	Volume [m3]	Stikstof [kg]	Fosfor [kg]	BZV [kg]	Zink [kg]
Helmond	Helmond	77.500	710	120	4.000	20
Totaal		77.500	710	120	4.000	20

De berekende waarden voor het Biologisch Zuurstof Verbruik (BZV) geven informatie voor het in beeld brengen van mogelijke oorzaken van zuurstofproblemen.

Het is zaak om in gesprek te gaan met de betreffende gemeenten om draagvlak te krijgen over het berekende aandeel vanuit overstorten en uitlaten en om maatregelen te bepalen ter vermindering van de lozingen. Dit geldt voor N en P, maar ook voor BZV, aangezien dit effect heeft op de biologie en met name vis en macrofauna.

VTH

Geen waterlichaam specifieke aandachtspunten voor VTH.

Samenwerken en Aanspreken

Partij	Acties
Gemeente Helmond	Brononderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen

Handelingsperspectief

1. Bronopsporing in dit stroomgebied voor de normoverschrijdende stoffen om waar nodig gericht extra in te zetten op VTH en/of aanpak overstorten (*PAK's, ammonium*)

Geen uitwerking op kaart van Zuid-Willemsvaart traverse Helmond beschikbaar

Eindhovens Kanaal (NL99_5C_SD_4_2)

Type: M6a
Opgave: Geen inrichtingsopgave
Ingericht: n.v.t.

Beschrijving watersysteem

Het Eindhovens Kanaal is een gedeeld waterlichaam met waterschap De Dommel. Het Eindhovens Kanaal is een doodlopend kanaal zonder watervoorziening vanuit Eindhoven. Het waterpeil is geheel afhankelijk van de Zuid-Willemsvaart. Op het Eindhovens Kanaal vindt geen scheepvaart meer plaats.

In figuur 7.173 is het Eindhovens Kanaal met de KRW-meetpunten weergegeven.

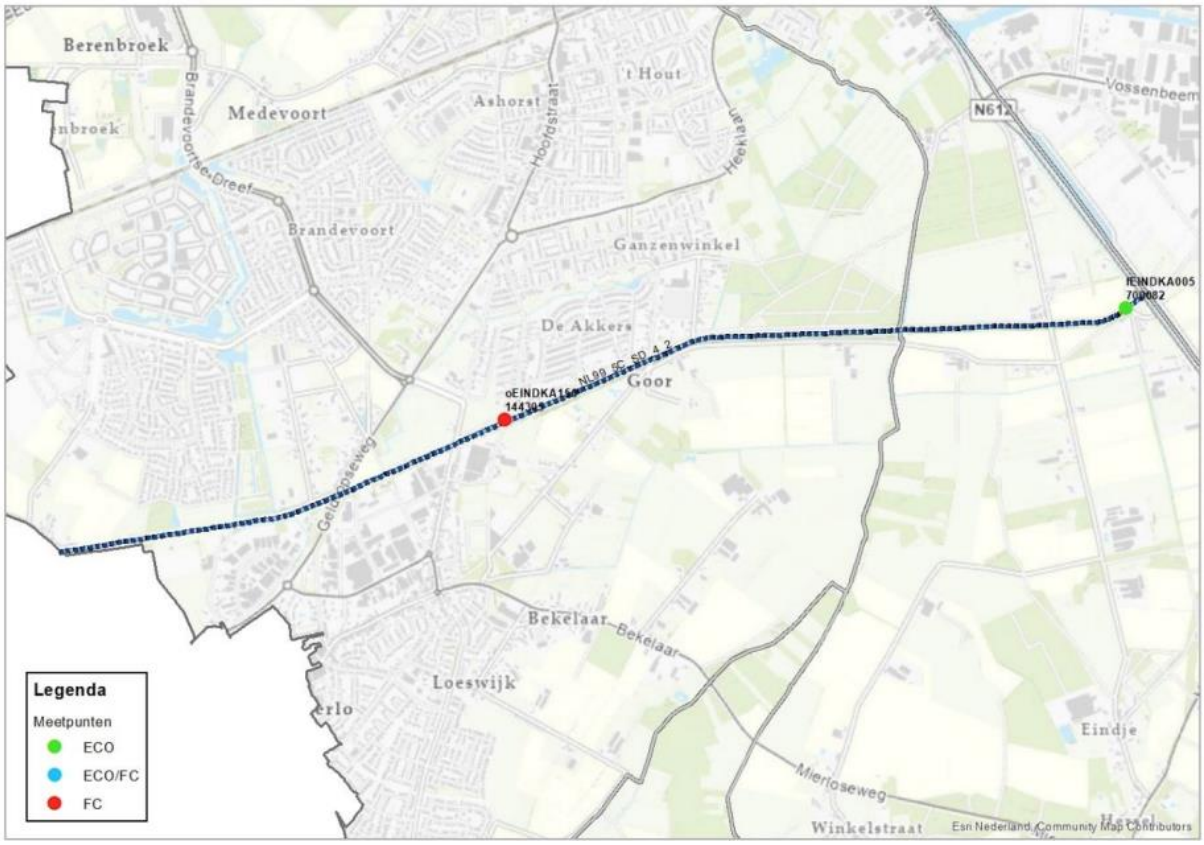

Figuur 7.173: Ligging van de ecologische en fysisch-chemische meetpunten in het Eindhovens Kanaal

Waterschap De Dommel monitort fytoplankton, waterplanten en macrofauna. Waterschap Aa en Maas monitort vis. De monitoring van (fysisch-)chemische parameters wordt uitgevoerd door waterschap Aa en Maas én waterschap De Dommel. De oordelen voor de parameters worden gegeven door waterschap De Dommel.

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Cypermethrin Ammonium Zink	Voldoet	Voldoet

Inrichting
Het Eindhovens Kanaal heeft geen inrichtingsopgave.

Beheer en onderhoud
Op dit moment voldoen alle biologische parameters in het Eindhovens Kanaal. Echter zien we wel dat de biologie onder druk staat in dit waterlichaam. Momenteel worden een aantal goede plantensoorten gevonden, maar deze nemen wel af. Daarnaast zit er in heel het Eindhovens Kanaal Watercrassula, wat voor verdere verdrukking van de inheemse soorten kan leiden. Door hier intensief te beheren is het wellicht mogelijk deze meer te onderdrukken. Echter heeft dit enkel zin als ook waterschap de Dommel de watercrassula actief gaat beheren. Hiervoor moeten wij met elkaar in gesprek en goede afspraken maken.

Monitoring en onderzoek
Ammonium
De belangrijkste bronnen van ammonium zijn landbouw (depositie van emissies uit veestallen en mest), rwzi effluent en ongezuiverd afvalwater. Reductie van landbouw emissies draagt vooral bij aan het verlagen van het zomerhalfjaar gemiddelde. Op het Eindhovens Kanaal loost geen rwzi.

Zware metalen
Zink geeft overschrijdingen in vrijwel alle KRW waterlopen in het Aa en Maas gebied. Het handelingsperspectief voor het verlagen van zink is het aanpakken van indirecte lozingen (bronaanpak). Sediment kan een mogelijke lokale secundaire bron zijn, het is niet bekend of dit speelt in het Eindhovens Kanaal, hiervoor is verder onderzoek een mogelijkheid.

Gewasbeschermingsmiddelen
Cypermethrin komt met name via rwzi en via erfputten van de landbouw in het oppervlaktewater. Er loost geen rwzi op het Eindhovens Kanaal dus cypermethrin zal hoofdzakelijk via de wasplaatsen in het oppervlaktewater terecht komen. Het handelingsperspectief is het aanscherpen van toezicht en handhaving.

Impact effluent van rwzi
Er lozen geen rwzi's op het Eindhovens Kanaal.

VTH
Via bronopsporing (samen met waterschap De Dommel) is het zaak om te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken & Aanspreken
Het Eindhovens kanaal is een gedeeld waterlichaam met waterschap de Dommel. Voor de paar stoffen die overschrijden moeten we in gesprek gaan met waterschap de Dommel om te kijken of we de bronnen van deze stoffen kunnen achterhalen om ze vervolgens te reduceren.
Daarnaast moeten we met waterschap de Dommel in gesprek gaan over het beheren van watercrassula. Gezamenlijke inzet is nodig om deze te beheersen.

Partij	Acties
Waterschap De Dommel	Gezamenlijke inzet op bronnonderzoek, gesprek overstorten + kwaliteit afkoppelen
	In gesprek over beheer van watercrassula

Handelingsperspectief

1. In gesprek gaan met waterschap de Dommel om afspraken te maken over de bestrijding van watercrassula.
2. In gesprek gaan met waterschap de Dommel om bronnen van overschrijdende stoffen te achterhalen. *(cypermetrin, ammonium, zink)*

Geen uitwerking op kaart van Eindhovens Kanaal beschikbaar

Midden- en Beneden Dommel (NL99_6_BO_BE_2)

Type: R6
Opgave: beekherstel
Ingericht: nee

Beschrijving watersysteem

Het waterlichaam Midden- en Beneden Dommel ligt grotendeels in het beheergebied van Waterschap De Dommel en omvat het deel van de Dommel benedenstrooms van Eindhoven. Het gedeelte in het stedelijk gebied van Den Bosch ligt in het beheergebied van waterschap Aa en Maas. De knip tussen de twee waterlichamen Boven Dommel en Midden- en Beneden Dommel ligt op het punt waar het effluent van rwzi Eindhoven de Dommel instroomt. Verder benedenstrooms lozen de rwzi's van St. Oedenrode en Boxtel hun effluent op de Dommel. In Den Bosch komen de Dommel, Aa en Zuid-Willemsvaart samen in de Dieze. Een deel van het Dommel water gaat echter niet via de Dieze, maar via het Drongelens Kanaal naar de Maas. Dit is vooral van belang bij hoogwatersituaties.

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Seleen Thallium Arseen	Fosfor totaal Stikstof totaal	Macrofauna Vissen

1 van de 85 kilometer die de rivier de Dommel door Noord-Brabant stroomt, ligt in het beheergebied van Aa en Maas. De overige kilometers liggen in het beheergebied van Waterschap De Dommel.

Inrichting

In 2008 is de Stads Dommel ingericht als EVZ, onder andere met drijvende eilanden. De vraag is of dit ook voldoende invulling is ten behoeve van de KRW doelen. In hoeverre de huidige inrichting voldoende is ten aanzien van de vismigratiefunctie naar het achterliggende Dommelsysteem is onbekend.

Beheer en onderhoud

De waterhuishouding in het stedelijk gebied is gebaad bij een gereguleerd grondwaterpeil. Oppervlaktewaterpeilen hebben een rechtstreekse invloed op het grondwaterpeil. In lager gelegen gebieden met een stedelijke functie is een tijdelijk hoger grondwaterpeil ongewenst, omdat hierdoor wateroverlast zal ontstaan in bijvoorbeeld kelders en kruipruimten (ongezonde leefomgeving). Een te laag grondwaterpeil is eveneens ongewenst in het stedelijk gebied in verband met de afname van stabiliteit van funderingen (door bijvoorbeeld paalrot) en kades. Verplaatsing van de stedelijke functie (wonen en werken) is doorgaans geen optie: Gezien het beperkt beschikbare areaal voor aanpassing van de gebruiksfunctie in dit in dit gebied alleen mogelijk tegen onevenredig hoge kosten.

Monitoring en onderzoek

Er liggen geen KRW meetpunten in het gedeelte van de Midden- en Beneden Dommel in het gebied van Aa en Maas.
Voor het komen tot een aanpak om in dit waterlichaam de normen te halen kijken wij naar waterschap De Dommel, gelet op het overgrote deel van dit stroomgebied dat bij hen in beheer is.

Zware metalen
Seleen overschrijdt alleen in 2021 de norm in de Midden- en Beneden Dommel. Sindsdien is de norm niet meer overschreden.

Thallium is in 2021 norm overschrijdend aangetroffen in de Midden- en Beneden Dommel. Sindsdien is thallium niet meer norm overschrijdend aangetroffen. Vanaf monitoringsjaar 2025 zal de Midden- en Beneden Dommel weer voldoen voor de stof thallium omdat de stof sinds 2021 niet meer is aangetroffen en de laatste 3 meetjaren worden meegerekend. De Midden- en Beneden Dommel was het enige waterlichaam was thallium op voldoet niet stond dus thallium voldoet vanaf 2025 weer voor heel het beheergebied van Waterschap Aa en Maas.

Stedelijk afvalwater
In het afwateringsgebied van de Midden- en Beneden Dommel zijn 74 gemengde overstorten aanwezig.

VTH
Eventuele actie ligt vooral bij waterschap De Dommel.

Samenwerken en Aanspreken
Samen met waterschap de Dommel bepalen in hoeverre aanvullende maatregelen in de Stads Dommel nodig zijn

Partij	Acties
Waterschap De Dommel	In gesprek over de normoverschrijdende stoffen die vanuit het gebied van De Dommel ons beheergebied in stromen
	In gesprek over welke acties in ons deel van dit waterlichaam kunnen helpen om de doelen te halen.

Handelingsperspectief
1. In gesprek met waterschap de Dommel over de normoverschrijdingen in de Dommel en over eventuele aanvullende acties in ons deel van het waterlichaam (ook ecologisch) om de doelen te halen.

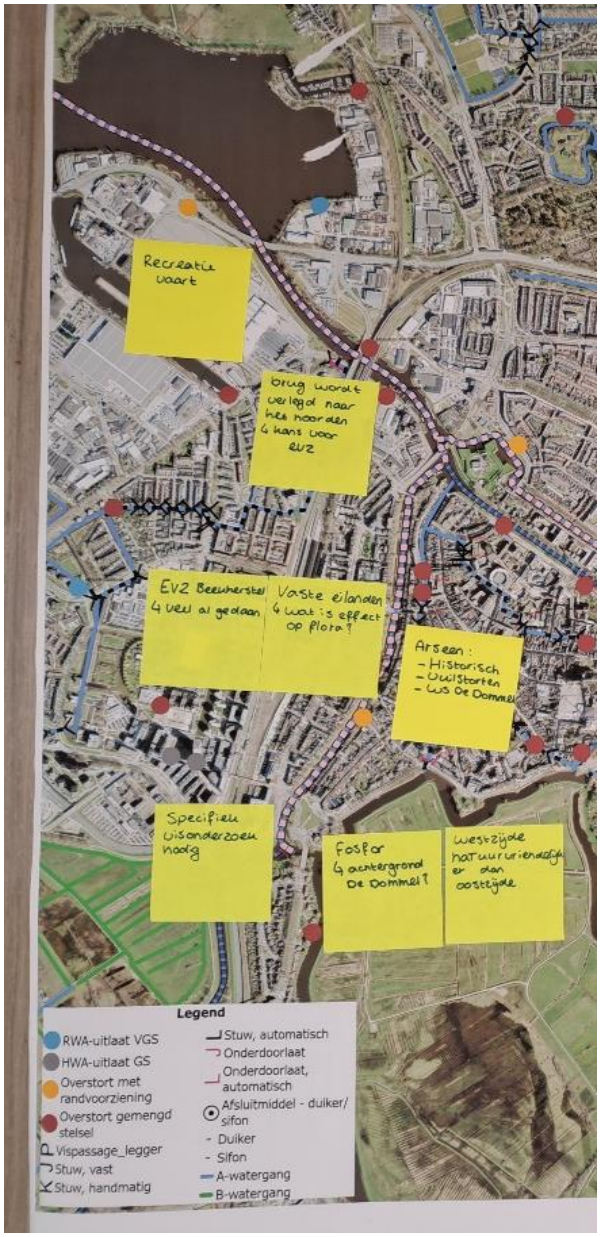
Recreatie vaart
Brug wordt verlegd naar het noorden
EVZ Beeweerstel
Vaste eilanden
Arsenen :
- Historisch
- Uwilstorten
- WS De Dommel
Specifieke bisonderzoek nodig
Fosfor
westzijde natuurvriendelijker dan oostzijde
Legend
RWA-uitlaat VGS
HWA-uitlaat GS
Overstort met randvoorziening
Overstort gemengd stelsel
Vispassage_legger
Stuw, vast
Stuw, handmatig
Stuw, automatisch
Onderdoorlaat
Onderdoorlaat, automatisch
Afsluitmiddel - duiker/ sifon
Duiker
Sifon
A-watergang
B-watergang

Loobeek en Molenbeek (NL99_LOOBMOLE)

Type: R5
Opgave: Beekherstel
Ingericht: Volledig, 2013

Beschrijving watersysteem

Waterschap Limburg heeft de Vierlingsbeekse Molenbeek ondergebracht onder het KRW waterlichaam genaamd de Loobeek en Molenbeek. Dit KRW waterlichaam bestaat uit de Loobeek (waterschap Limburg), de Molenbeek (waterschap Limburg) en de Vierlingsbeekse Molenbeek (waterschap Aa en Maas). Zowel RWZI Venray als RWZI Weert lozen op dit KRW waterlichaam.
De Vierlingsbeekse Molenbeek wordt gemonitord door waterschap Limburg.

Parameters die niet voldoen

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Zink Ammonium Seleen	Stikstof totaal Fosfor totaal	Macrofauna

Inrichting

De Vierlingsbeekse molenbeek is in 2015 volledig gerealiseerd qua inrichtingsmaatregel beekherstel en vismigratie. Het is ingewikkeld om het beekherstel in een keer goed te krijgen, de verwachting is dan ook dat we nog een keer terug moeten. Momenteel ligt er een factsheet om te kijken hoe het beekherstel in het zuidelijk deel van de Vierlingsbeekse Molenbeek verbeterd kan worden. Dit is naar aanleiding van wateroverlast in december 2023.

Om de stroomsnelheid in de zomer te behouden maar genoeg te kunnen afwateren tijdens piekbuien is een idee om een zomergeul aan te brengen in het waterlichaam.

Daarnaast zijn er twee hydrologische knelpunten in de Vierlingsbeekse Molenbeek. Ten eerste is er een spoorbrug van ProRail die voor opstuwing zorgt. Dit kan bovenstrooms van de brug voor problemen zorgen, maar zorgt wellicht ook voor minder wateroverlast benedenstrooms. We zouden kunnen onderzoeken of dit onze doelstellingen in de weg zit, en vervolgens met ProRail in gesprek kunnen gaan op zoek naar oplossingen.

Daarnaast zit er benedenstrooms van de Vierlingsbeekse Molenbeek een molen met molenrecht. Dit zorgt er voor dat wij geen eigen peilbeheer kunnen doen en we afhankelijk zijn van de peilen die de molen nodig heeft.

Beheer en Onderhoud

Tijdens de inrichting van de beek is ervan uitgegaan er geen onderhoud meer nodig was doordat de beek zichzelf schoonspoelt en door de stroomsnelheid de groei van waterplanten beperkt bleef. Er is daarom geen ruimte voor onderhoud met een kraan ingericht. Echter blijkt nu dat de beek wel onderhouden moet worden en is de ruimte nu te beperkt.
De beek verzandt ook erg, wat betekent dat er vaak baggeronderhoud moet plaatsvinden. Dit is niet alleen nadelig voor de KRW doelen, maar soms ook praktisch erg moeilijk. Zo is een van de plekken die erg verzandt de vistrap helemaal benedenstrooms. Als deze niet onderhouden wordt gaat de vistrap minder goed werken en is het mogelijk dat onze KRW doelen een neerwaartse trend gaan laten zien.

Overgang van ingericht naar regulier onderhoud is te snel/groot. Gras groeit te snel, te vaak maaien.

De bever zit in dit waterlichaam. Beverdammen zorgen voor veel opstuwing. De bever is een beschermde soort, maar door de beperkte ruimte en het bouwen van dammen heeft deze soort naast positieve soms ook een negatieve impact op de KRW doelen.

Momenteel staan er meerdere populieren langs de watergang, wat zorgt voor beschaduwing. Echter zijn deze populieren langzaam aan het afsterven. Het is aan te raden dat deze bomen vervangen worden.

De vistrap bij de watermolen ligt te diep. Hierdoor verzandt hij erg en werkt hij niet meer. Dit is erg moeilijk te onderhouden.

Monitoring en onderzoek

De Vierlingsbeekse Molenbeek ligt aan het einde van het KRW waterlichaam Loobeek en Molenbeek, welke in het beheergebied ligt van Waterschap Limburg. De Vierlingsbeekse Molenbeek wordt beïnvloed door rwzi's en aanvoerwater vanuit Waterschap Limburg. Om beter zicht te krijgen op het aanvoerwater wordt in 2025 het meetpunt op de grens met Waterschap Limburg in de Vierlingsbeekse Molenbeek herzien om een beter beeld te krijgen over de waterkwaliteit vanaf Waterschap Limburg en op welk deel van normoverschrijdingen in het gebied van waterschap Aa en Maas wordt veroorzaakt.

Som lineair en vertake PFOS en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor totaal

Stikstof totaal en fosfor totaal overschrijdt in de Vierlingsbeekse Molenbeek. De fysisch-chemische waterkwaliteit van de Vierlingsbeekse Molenbeek wordt voor circa 30% beïnvloed door het effluent van rwzi Venray en rwzi Weert in Limburg. Eind 2023 is een memo geschreven over de invloed van rwzi Venray op de fysisch-chemische waterkwaliteit van de VIMOBE. Hieruit is gebleken dat de concentraties stikstof totaal en fosfor totaal na de verbouwing van rwzi Venray in 2010 zijn verbeterd maar nog niet voldoende zijn voor doelbereik, zie tabel 7.64.

Tabel 7.64: Concentraties N-tot en P-tot in het effluent van rwzi Venray (zomerhalfjaar) in mg/l

Parameter	Effluent RWZI Venray														
	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stikstof-totaal	22,90	7,80	8,86	6,22	5,4	5,65	4,21	5,12	3,81	4,74	4,53	3,91	5,0	3,68	3,97
Fosfor-totaal	6,07	2,90	0,82	0,22	0,24	0,5	0,29	0,19	0,20	0,21	0,24	0,24	0,29	0,23	0,26

Tabel 7.65: Legenda voor tabel 1

Oordeel	Stikstof-totaal	Fosfor-totaal
Goed (onder norm)	≤ 2,3	≤ 0,11
Matig (tot 1x boven norm)	2,4 – 4,5	0,12 – 0,21
Slecht (1 tot 2x boven norm)	4,6 – 6,8	0,22 – 0,32
Zeer slecht (meer dan 3x boven de norm)	≥ 6,9	≥ 0,33

Het handelingsperspectief is nader onderzoek naar de invloed van de rwzi's op de Vierlingsbeekse Molenbeek. Daarnaast wordt aangeraden om nader onderzoek te doen naar de invloed van de A watergang die door intensief landbouwgebied stroomt.

Ammonium voldoet niet in het grootste gedeelte van het beheergebied. De belangrijkste bronnen van ammonium zijn landbouw (depositie van emissies uit veestallen én mest), rwzi en ongezuiverd afvalwater. Het handelingsperspectief voor ammonium is nader onderzoek naar de invloed van de rwzi's en de invloed van de A watergang die door intensief landbouwgebied stroomt.

Zware metalen

Seleen overschrijdt al meerdere jaren de norm in de Loobeek en Molenbeek. In 2021, 2022 en 2024 was seleen niet toetsbaar. Dit is opvallend omdat in 2019, 2020 en 2023 seleen wel toetsbaar was. Zie figuur 7.174. Eerste stap is navragen bij Waterschap Limburg waarom de stof in 2021, 2022 en 2024 niet toetsbaar was.

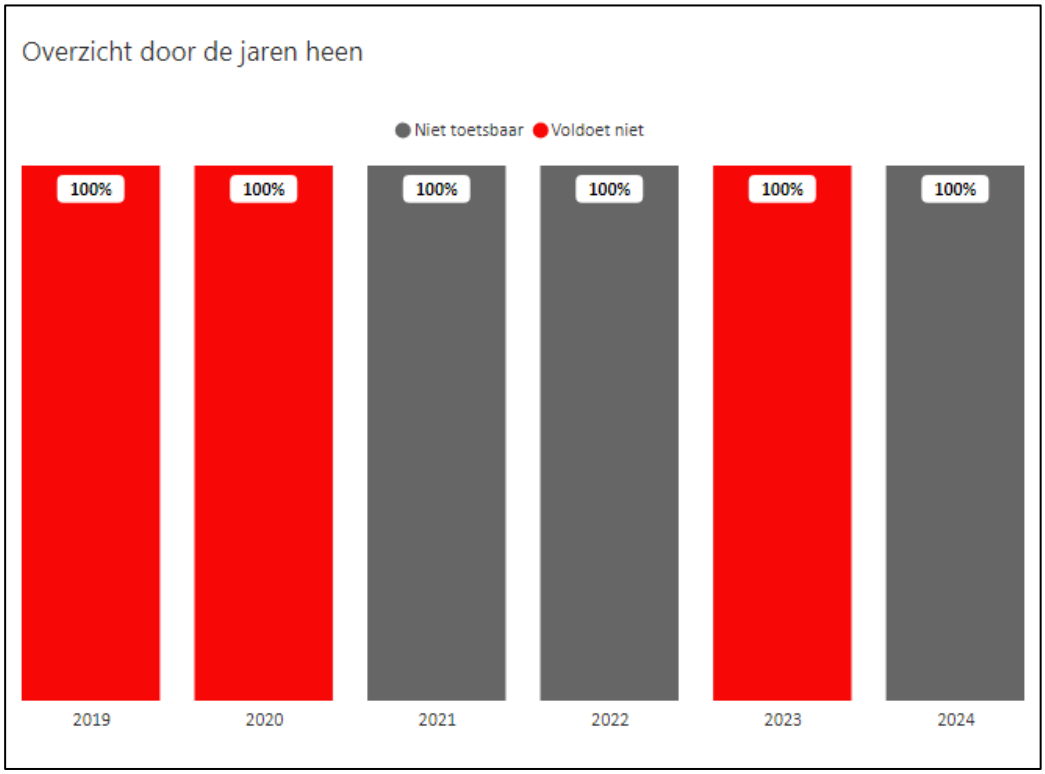

Figuur 7.174: Oordelen seleen in de Loobeek en Molenbeek.

Verder is er voor seleen nauwelijks handelingsperspectief omdat de antropogene uitspoeling verwaarloosbaar is ten opzichte van natuurlijke uitspoeling. De norm voor seleen wordt herzien door het RIVM en naar verwachting versoepeld. Hierdoor wordt aangeraden om geen vervolgstappen te ondernemen voor de normoverschrijding voor seleen in de Loobeek en Molenbeek omdat seleen aan de norm zal gaan voldoen als de norm wordt versoepeld. Daarbij moet seleen wel toetsbaar zijn. Indien de norm niet wordt versoepeld zal nader onderzoek moeten worden gedaan naar de bronnen van seleen.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Er wordt een overstort vanuit Vierlingsbeek verplaatst naar de beekmonding, zodat deze geen negatieve impact meer heeft op de Vierlingsbeekse Molenbeek.

VTH

Via bronopsporing is het zaak om (samen met waterschap Limburg) te achterhalen of er specifieke bedrijven zijn die sterk bijdragen aan de geconstateerde normoverschrijdingen. Als de bron bekend is kan overwogen worden om hier via vergunningverlening, toezicht en / of handhaving wat aan te doen.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Waterschap Limburg	In gesprek over normoverschrijdingen in dit waterlichaam en mogelijk handelingsperspectief in het gebied van Aa en Maas

Handelingsperspectief

1. Kwaliteitsverbeterende maatregelen uitvoeren voor zowel beekherstel als vismigratie en daarbij de benoemde hydrologische, ecologische en b&o knelpunten in meenemen (loopt). (*macrofauna*)
2. In gesprek met waterschap Limburg over de parameters die niet voldoen en de oorzaak daarvan.
3. Meten op de grens van waterschap Limburg en Aa en Maas om te kunnen bepalen waar de meest effectieve maatregelen kunnen worden getroffen.

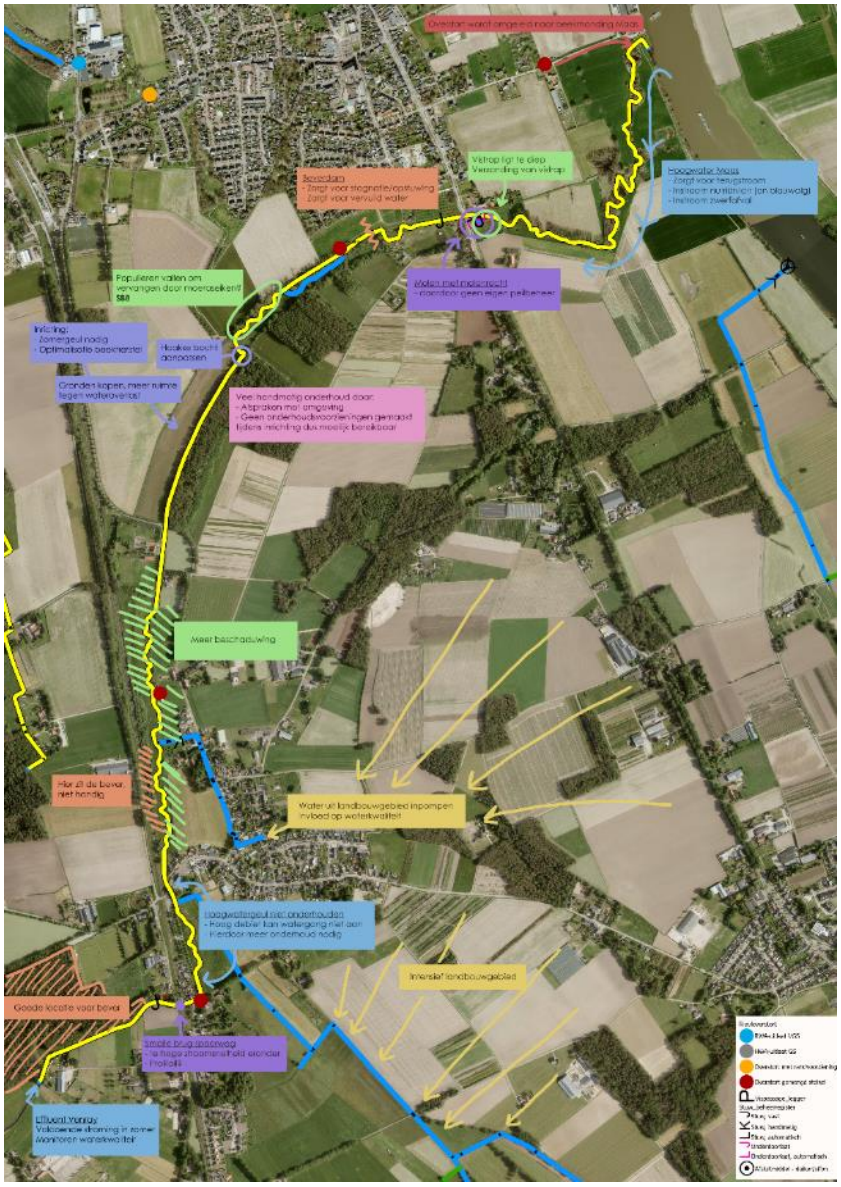

Peelkanalen (NL99_PEELKAN)

Type: M3
Opgave: geen
Ingericht: nvt

Beschrijving

Het Kanaal van Deurne en de Helenavaart (samen Peelkanalen genoemd) zijn kunstmatig en gegraven ten behoeve van de ontginning van delen van de Peelgebieden rond de Groote Peel, Deurnese Peel en Mariapeel. Het Afleidingskanaal is aan het waterlichaam toegevoegd. De kanalen worden alleen gevoed door kanalen in Noord-Limburg (o.a. Noordervaart), die op hun beurt weer worden gevoed door het kanalenstelsel parallel aan de Maas. In dit stelsel wordt bovenstrooms van Maastricht Maaswater ingelaten. Het water in de Peelkanalen is dus Maaswater, dat door de afvoer via het kanalenstelsel beïnvloed wordt. Er is nauwelijks lokale afstroom van omringend gebied.

Specifiek verontreinigende & prioritaire stoffen	Algemeen fysisch-chemisch	Biologie
Hexachloorbutadieen Som lineair en vertakte PFOS Som 6 PBDE's Kobalt Ammonium Zink Arseen	Fosfor totaal Stikstof totaal	Overige waterflora Macrofauna

Onderzoek en monitoring

Waterschap Limburg monitort fytoplankton, waterplanten en macrofauna. Waterschap Aa en Maas monitort vis. De monitoring van (fysisch-)chemische parameters wordt uitgevoerd door waterschap Aa en Maas én waterschap Limburg. De oordelen voor de parameters worden gegeven door waterschap Limburg.
We weten nu niet zo veel qua biologie van beide kanalen, een macrofauna quickscan kan inzicht geven. Blauwalg in aanvoerwater vanuit de Maas is een potentiële bedreiging.

Inrichting

Deze kanalen kennen geen inrichtingsopgave.

Beheer en onderhoud

Onderhoud Helenavaart nu waarschijnlijk te intensief voor de biologie. Als je de oude Helenavaart laat meestromen, dan kan de begroeiing meer nutriënten opnemen.
Onderhoud Kanaal van Deurne is laatste jaar al minder intensief. Een meter uit de kant blijven kan prima, ook stroombaanmaaien is een optie
Waternavel en Japanse duizendknoop zijn mogelijke bedreiging en bever aanwezig.

Monitoring en onderzoek

Som lineair en vertakte PFOS, Hexachloorbutadieen en som 6 PBDE's

De bronnen en aanpak van de bovenstaande stoffen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

Ammonium, stikstof totaal en fosfor

Ammonium heeft in 2020 een keer de MAC norm overschreden. De overige jaren is zowel de MAC norm als het zomergemiddelde niet overschreden. Het lijkt een eenmalige overschrijding en vereist geen vervolgstappen.

De grootste bronnen voor stikstof totaal en fosfor totaal is het buitenland. Daarnaast hebben RWZI's en de landbouw nog een redelijk aandeel.

Figuur 7.175: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

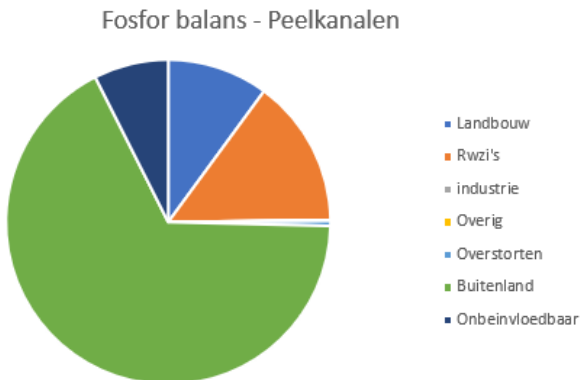

Figuur 7.176: Bronnen stikstof (Schipper et al. 2024)

<u>Zware metalen</u>
Seleen overschrijdt al meerdere jaren de norm in de Peelkanalen. De bronnen en handelingsperspectief voor seleen staat beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

De bronnen en handelingsperspectief voor kobalt en zink staan beschreven in hoofdstuk 3 chemische stoffen.

VTH
Het overgrote deel van het water in dit waterlichaam komt vanuit de Maas. Er is dus zeer beperkte invloed uit te oef (Schipper 2024)enen via vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Samenwerken en aanspreken

Partij	Acties
Rijkswaterstaat	In gesprek over normoverschrijdende stoffen in Maas- en kanaalwater.
Waterschap Limburg	In gesprek over verbetermaatregelen biologie en beheer en onderhoud

Handelingsperpectief
1. Bekijken of de onderhoudsfrequentie kan worden verlaagd.
2. Uitvoeren van een macrofauna quickscan om meer inzicht te krijgen in de biologische parameters irt de werking van dit watersysteem en op basis hiervan verbetermaatregelen uitvoeren.(*macrofauna*)
3. In gesprek met waterschap Limburg over verbetermaatregelen voor de biologie en in het beheer en onderhoud (o.a. met betrekking tot grote waternavel).
4. In gesprek met Rijkswaterstaat over de normoverschrijdende stoffen in Maas- en kanaalwater (*PAK's, kobalt, zink, ammonium, seleen, stikstof, fosfor*)

Geen uitwerking op kaart van Peelkanalen beschikbaar

Bibliografie

Altena, W., Oste, L. *Bronnen van metalen in de Maasregio.* Deltares rapport 11205929-002, 2020.

Besluit kwaliteit leefomgeving. *Besluit kwaliteit leefomgeving.* 1 januari 2024. https://wetten.overheid.nl/BWBR0041313/2024-01-01.

De Senerpont Domis L., van der Wijngaart T., Beekman J., Overmars K., Rubach M., Tiktak A. *Advies expert groep Koepelrapport KRW tussenevaluatie.* Ministerie van infrastructuur en Waterstaat, 2024.

Deltares. *Bronnenanalyse probleemmetalen Maasregio. Fase 1: selectie, emissies en verkenning van nadere invulling bronnenanalyses.* Deltares rapport 11201220-002, 2018.

Deltares. *Bronnenanalyse van stoffen in het oppervlaktewater en grondwater in het stroomgebied Maas.* Deltares rapport 1206921-000, 2013.

Europees parlement. *RICHTLIJN 2008/105/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD.* Brussel: Europees parlement en de raad, 2008.

Evers, N., Gerven van, L., Berten, I., Scheepens, M. „KRW-doelen voor macrofauna komen langzaam in zicht." *H2O*, 23 juni 2017: 8.

Foundation for Water Research. *Detection of low bottom water oxygen concentrations in the North Sea; implications for monitoring and assessment of ecosystem health.* Foundation for Water Research, 2013.

Global Healing Center. *Health dangers of Nickel.* 2015. https://explore.globalhealing.com/metal-toxicity-health-dangers-nickel/.

H2O. *Hebben droge zomers effect op de visstand in Brabantse wateren?* 13 april 2021. https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/hebben-droge-zomers-effect-op-de-visstand-in-brabantse-wateren.

Informatiepunt Leefomgeving. *De Kaderrichtlijn Water in Nederland.* 2024a. https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/kaderrichtlijn-water-nederland/.

—. *Kaderrichtlijn water.* Informatiepunt Leefomgeving. 2024b. https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/.

KNMI. *KNMI '23 klimaatscenario's voor Nederland.* KNMI, 2023.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. *7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022 - 2025).* Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2021.

Oste ea. *Concept-rapport Regionale variaties achtergrondconcentraties metalen in oppervlaktewater.* Rijkswaterstaat, 2024.

PBL. *Nationale analyse waterkwaliteit.* 30 april 2020. https://www.pbl.nl/publicaties/nationale-analyse-waterkwaliteit-onderdeel-van-de-delta-aanpak-waterkwaliteit.

Postma J., Kotterman M., Keijzers R. *Meetcampagne biotamonitoring in regionale wateren STOWA-rapport 2021-42.* STOWA, 2021.

Postma J.F., Keijzers C.M. *Watersysteemanalyse voor de Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen. Analyse chemische waterkwaliteit.* Rijkswaterstaat, 2019.

Postma, J.F., Keijzers, C.M., Holijtink, R.K., Vreman, B.J.A.F. *Schoon water voor de Maas; analyse handelingsperspectief probleemstoffen.* Epe: Ecofide, 2023.

Postuma L., Driezum I., Pronk T. *Van toxische druk naar betere waterkwaliteit in Nederland.* Kennisimpuls waterkwaliteit, 2021.

Reeze, B., Winden van A., Kurstjens, G. *Ecologisch streefbeelden watersysteem.* Waterschap Aa en Maas, 2021.

Regeling monitoring kaderrichtlijn water. *Wettenbank.* 2024. https://wetten.overheid.nl/BWBR0027502/2022-04-01.

Rijksoverheid. *Welke gewasbeschermingsmiddelen zijn verboden omdat ze bijensterfte veroorzaken?* Rijksoverheid, z.d.

Rijkswaterstaat. *Protocol monitoring en toestandsbeoordeling oppervlaktewaterlichamen KRW.* Rijkswaterstaat, 2020.

RIVM. *RIVM.* 2014. https://rvszoeksysteem.rivm.nl/stof/detail/735.

RLI. „Advies 'Goed water goed geregeld'." *Briefadvies 'Goed water goed geregeld'.* Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, 11 mei 2023.

Royal HaskoningDHV. *Integrale studie realisatie doelen Aa bij Helmond.* Amersfoort: Royal HaskoningDHV, 2021.

Royal HaskoningDHV. *Watersysteemrapportage KRW-waterlichamen Aa en Maas.* Waterschap Aa en Maas, 2020.

Schipper, P., Boekel van, E., Mi-Gegotek, Y., Groenendijk, P., Kros, H., Renaud, L., Voogd, J.C. *KRW-doelbereik en resterende opgave 2027 voor de nutrienten in de Maasregio.* Wageningen: Wageningen Universiteit & Research, 2024.

Stoffiches. *Ontwerp SGBP 2022-2027.* Waterschap Aa en Maas, 2021.

STOWA. *Handreiking KRW-doelen.* 26 april 2018. https://www.stowa.nl/nieuws/handreiking-krw-doelen.

STOWA. *Over de invloed van klimaatverandering op de aquatische ecologie en hoe je de negatieve effecten kunt tegengaan.* STOWA, 2011.

STOWA. *Referenties en maatlatten voor natuurlijke watertypen voor de Kaderrichtlijn Water 2021 - 2027.* Amersfoort: STOWA, 2018.

Utrecht University. *Scherper aan de wind: Koersen op KRW-doelbereik in 2027.* Utrecht: Utrecht University, 2023.

van der Bolt, F. J. E., Römkens, P. F. A. M., Renaud, L., Bootsma, H., Brussée, T. J., Janssen, G., & Qu, J. *LWKM zware metalen; Emissieberekeningen voor de Emissie Registratie 1990 - 2019.* Wageningen: Wageningen Environmental Research, 2022.

Verdonschot, R., Brugmans, B., Barten, I., Scheepens, M. „De relatie tussen beschaduwing en de groei van waterplanten in twee beken in Noord-Brabant." *H2O*, 28 augustus 2017: 12.

Waardenburg ecology. *De invloed van RWZI's op de ecologische waterkwaliteit bij waterschap Aa en Maas.* Culemborg: Waardenburg Ecology, 2023.

—. *Macrofauna.* sd. https://waardenburg.eco/dienst/macrofauna.

Wageningen University & Research. *KRW-restopgave nutrienten Maasregio.* Wageningen: Wageningen University & Research, 2024.

Waterschap Aa en Maas. *Factsheets KRW waterlichamen.* Waterkwaliteitsportaal, 2023.

—. *Waterbeheerplan, bestuursakkoord, begroting en jaarverslag.* sd. https://www.aaenmaas.nl/overons/waterbeheerplan-bestuursakkoord/#Bestuursakkoord.

—. „Waterschapsverordening waterschap Aa en Maas 2024; Artikel 2.181 Lozen bij omgekeerde osmose en ionenwisselaars." 2024.

Waterschap Aa en Maas; ARCADIS; Royal HasKoningDHV. *Oppervlaktewaterkwaliteit KRW Chemie en Ecologie Monitoringsplan 2024.* Den Bosch: Waterschap Aa en Maas, 2023.

WUR. *KRW-doelbereik en resterende opgave 2027 voor de nutrienten in de Maasregio.* Wageningen: Wageningen Environmental Research, 2024.

Zuilichem van, H., Bertens Zorzano, K. *Zink in oppervlaktewater; bijdrage via effluent van onze rwzi's.* Waterschap Aa en Maas, 2024.

Bijlage 1 KRW meetnet en systematiek

KRW meetnet

De ligging van de meetpunten uit het KRW-meetnet is weergegeven in figuur 1.1 (alle meetpunten exclusief vis) en figuur 1.2 (vis).

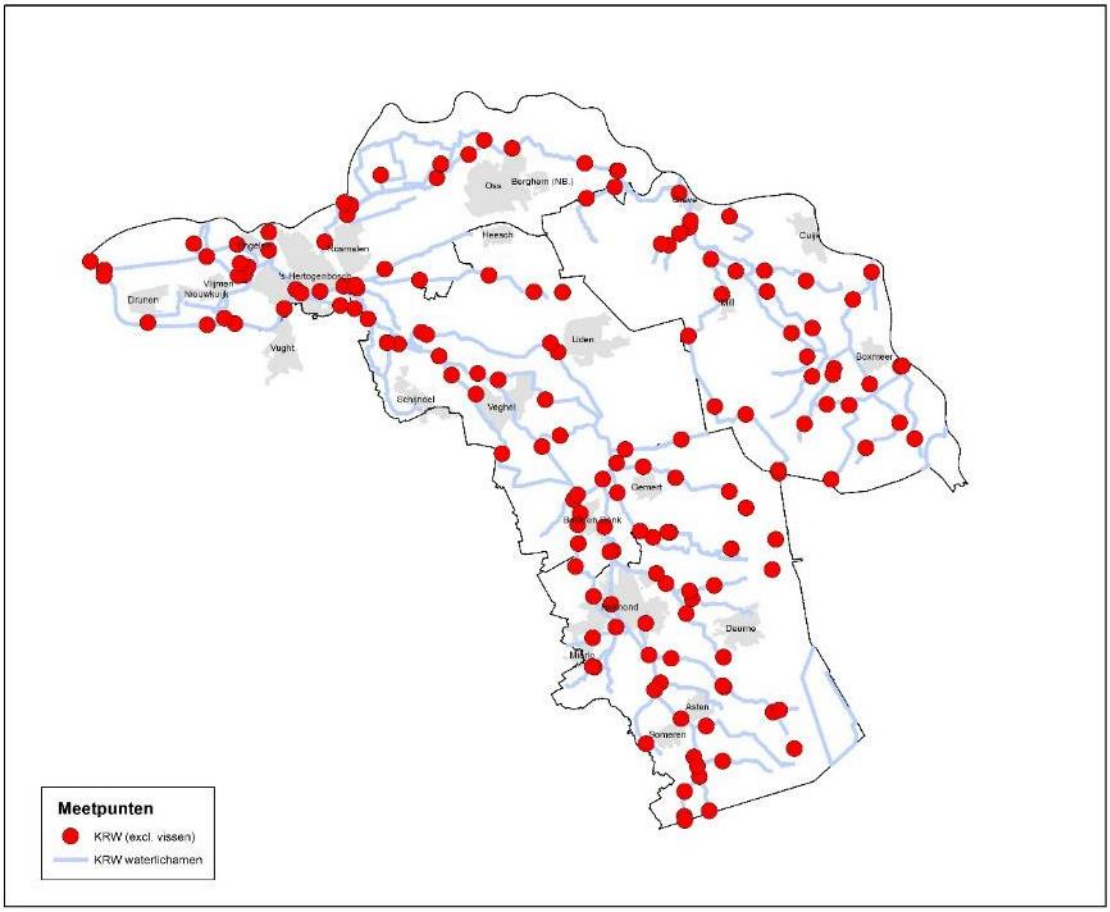

Figuur 1.1: Ligging van de meetpunten voor binnen het KRW-meetnet (exclusief vis).

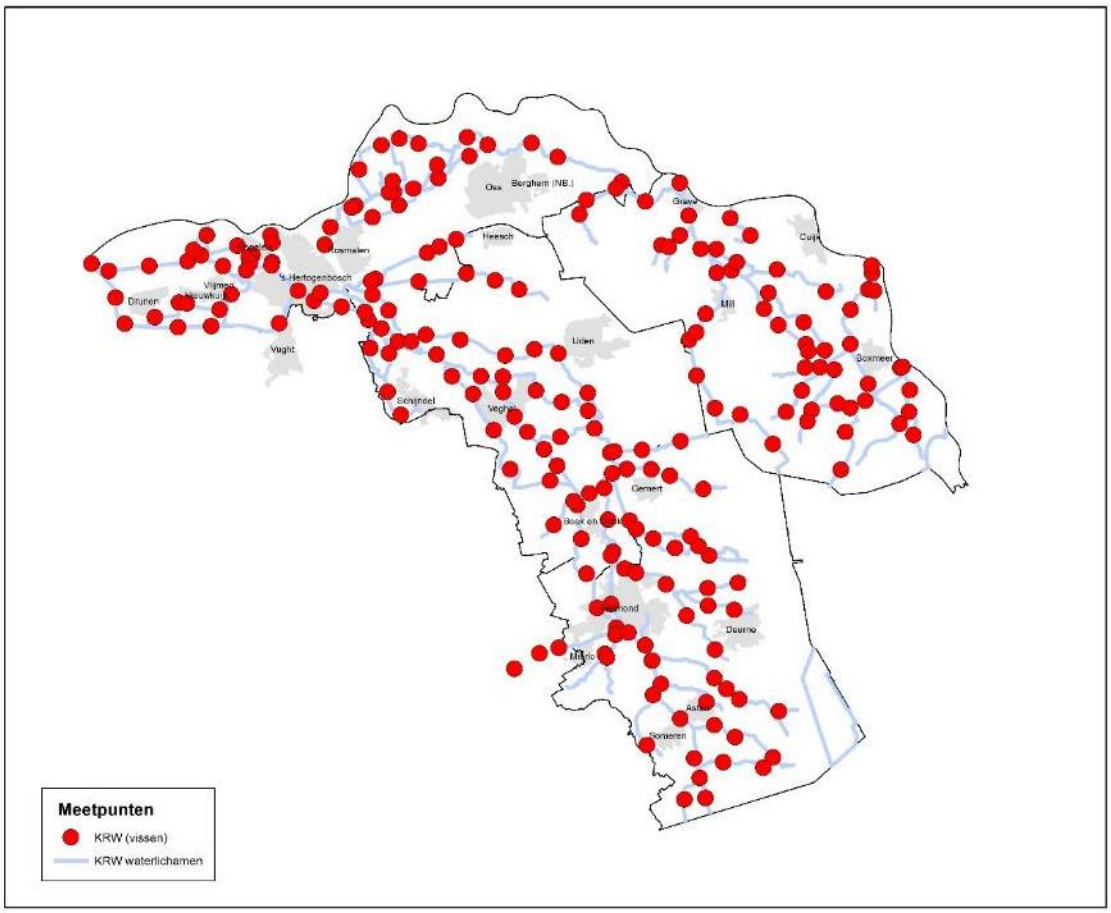

Figuur 1.2 Ligging van de meetpunten voor vis binnen het KRW-meetnet.

KRW-systematiek

In dit rapport staat de kwaliteitstoestand van het watersysteem volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) centraal. Deze richtlijn gaat over al het water, maar rapportage van doelen en toestand in Europa gebeurt over 'waterlichamen'. Dit zijn begrensde (delen van) oppervlaktewateren met een zekere oppervlakte en/of een zekere omvang van het stroomgebied. Binnen het beheergebied van Waterschap Aa en Maas zijn dit vooral de grotere beken, kanalen en sloten. De waterlichamen van Waterschap Aa en Maas en de bijbehorende typering van deze waterlichamen zijn weergegeven in Figuur 1.3.

Over hoe de waterkwaliteit te monitoren, hoe deze meetgegevens vertaald worden naar een oordeel en/of doel voor een waterlichaam zijn Europese en nationale afspraken gemaakt. Deze liggen o.a. vast in het 'Protocol monitoring en toestandsbeoordeling oppervlaktewaterlichamen KRW'.

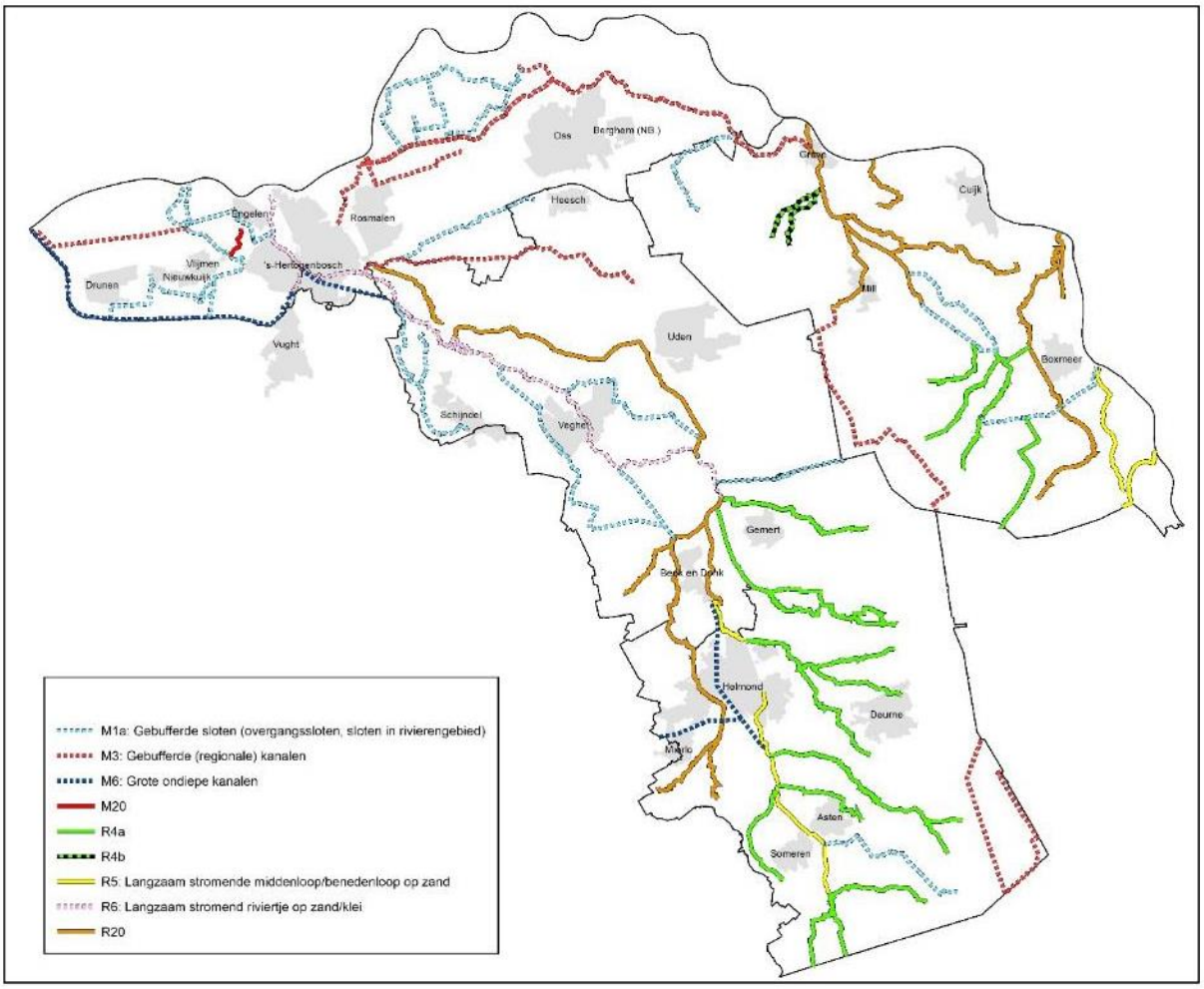

Figuur 1.3 Ligging KRW-waterlichamen Waterschap Aa en Maas, met onderscheid naar watertypen.

Kwaliteitselementen

De doelen voor de waterkwaliteit zijn binnen de KRW uitgedrukt in bepaalde eigenschappen van het oppervlaktewater, oftewel kwaliteitselementen.

Er worden in de KRW biologische, hydromorfologische, fysisch-chemische en chemische (specifieke verontreinigende stoffen) kwaliteitselementen onderscheiden die samen de *ecologische toestand* bepalen. De normen voor de specifieke verontreinigende stoffen zijn nationaal vastgelegd. De waterbeheerders, waaronder Aa en Maas, leiden de biologische en fysisch-chemische doelen voor de regionale waterlichamen zelf af. Alle waterschappen in het Maasstroomgebied hebben hierbij een uniforme aanpak gehanteerd. De provincie Noord-Brabant heeft de doelen vastgesteld in het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027). Daarnaast liggen deze doelen ook vast in het Stroomgebiedsbeheerplan Maas 2022-2027.

Daarnaast gelden er voor een specifieke lijst stoffen op Europees niveau vastgestelde normen, de prioritaire stoffen. Deze bepalen de *chemische toestand*. Hierbij wordt aanvullend onderscheid gemaakt tussen enkele groepen van prioritaire stoffen:

- Ubiquitaire stoffen: dit zijn persistente, bioaccumulerende en toxische stoffen (PBT's) die als gevolg van deze eigenschappen langdurig en op het niveau van de EU wijdverspreid voorkomen in concentraties die een significant risico vormen, hoewel lozingen, emissies en verliezen van de stof al zijn beperkt of beëindigd. De meeste van deze stoffen zijn bovendien

nauwelijks te meten in water. Maatregelen zijn voor deze stoffen nauwelijks tot niet mogelijk.
- Niet-ubiquitaire stoffen: dit betreft de overige prioritaire stoffen.
- Sinds 2013 als prioritair aangemerkte stoffen: dit betreft stoffen die ook tot één van de hiervoor genoemde groepen behoren, maar waarover (ook) apart wordt gerapporteerd. De hiertoe behorende (relevante) stoffen, waaronder de som van heptachloor en cis-heptachloorepoxide en de som van lineair en vertakt PFOS, zijn niet opnieuw in de tabel weergegeven.

Monitoring

De KRW vraagt waterbeheerders om met een bepaalde regelmaat de toestand van het water te monitoren en te beoordelen op basis van de van toepassing zijnde kwaliteitselementen en stoffen. Het oordeel wordt hierbij uitgedrukt op basis van een door de KRW voorgeschreven onderverdeling in chemische en ecologische toestandsklassen. De algemene toestand (het eindoordeel) kent maar twee oordelen: het waterlichaam voldoet, of het voldoet niet. Dat oordeel is weer het resultaat van twee beoordelingen, van de chemische toestand en de ecologische toestand. De opbouw van de beoordeling is gevisualiseerd in figuur 1.4.

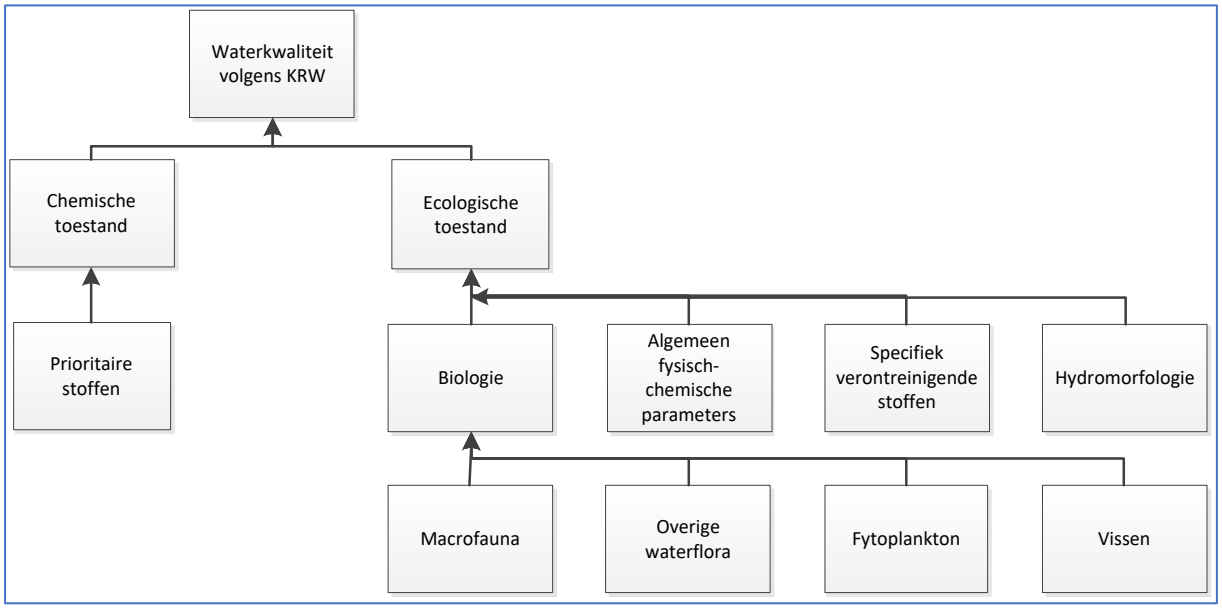

Figuur 1.4 Opbouw van de KRW-beoordeling voor oppervlaktewaterlichamen en samenhang tussen de daarbij onderscheiden kwaliteitselementen.

Waterschap Aa en Maas voert twee vormen van KRW-monitoring uit:
- Toestand- en trendmonitoring (T&T): deze heeft tot doel het vaststellen en beoordelen van lange termijn trends voor zowel de effecten van menselijke activiteiten als veranderingen in natuurlijke omstandigheden. Hiermee moet een representatief beeld ontstaan van toestand en trends in het stroomgebied. Toestand- en trendmonitoring vindt plaats in één jaar per planperiode van zes jaar.
- Operationele monitoring (OM): bij normoverschrijding op een T&T-meetlocatie dient nagegaan te worden waar deze verontreiniging vandaan komt. Dit wordt gedaan door in waterlichamen bovenstrooms van de T&T-meetlocatie operationele monitoring uit te voeren. Operationele monitoring van de biologische en fysisch-chemische kwaliteitselementen en van een select aantal prioritaire en specifieke verontreinigende stoffen, die op de T&T-meetlocaties normoverschrijdend zijn aangetroffen, vindt in alle waterlichamen plaats op één of meer vaste meetpunten. Operationele monitoring vindt jaarlijks plaats, behalve voor

macrofauna en overige waterflora (gemiddeld eens in de drie jaar) en voor vis (gemiddeld eens in de zes jaar).

Bij Waterschap Aa en Maas zijn drie T&T-meetlocaties operationeel: In de Aa (representatief voor het stroomgebied van de Aa, westelijk van de hoge zandgronden tussen Limburg en Den Bosch), in de Raam (representatief voor het stroomgebied van de Raam en het Peelkanaal, oostelijk van de hoge zandgronden, tussen Limburg en Grave) en in de Hertogswetering (representatief voor het noordelijk poldergebied, langs de Maas, tussen Grave en Waalwijk). Daarnaast wordt sinds 2021 gebruik gemaakt van een meetlocatie van Waterschap De Dommel in de Dommel (representatief voor waterlichamen ten westen van 's-Hertogenbosch, inclusief de daarin uitmondende waterlopen). Deze meetlocaties zijn weergegeven in figuur 1.5. In deze rapportage beschrijven we alleen de resultaten voor de drie T&T meetpunten van Aa en Maas.

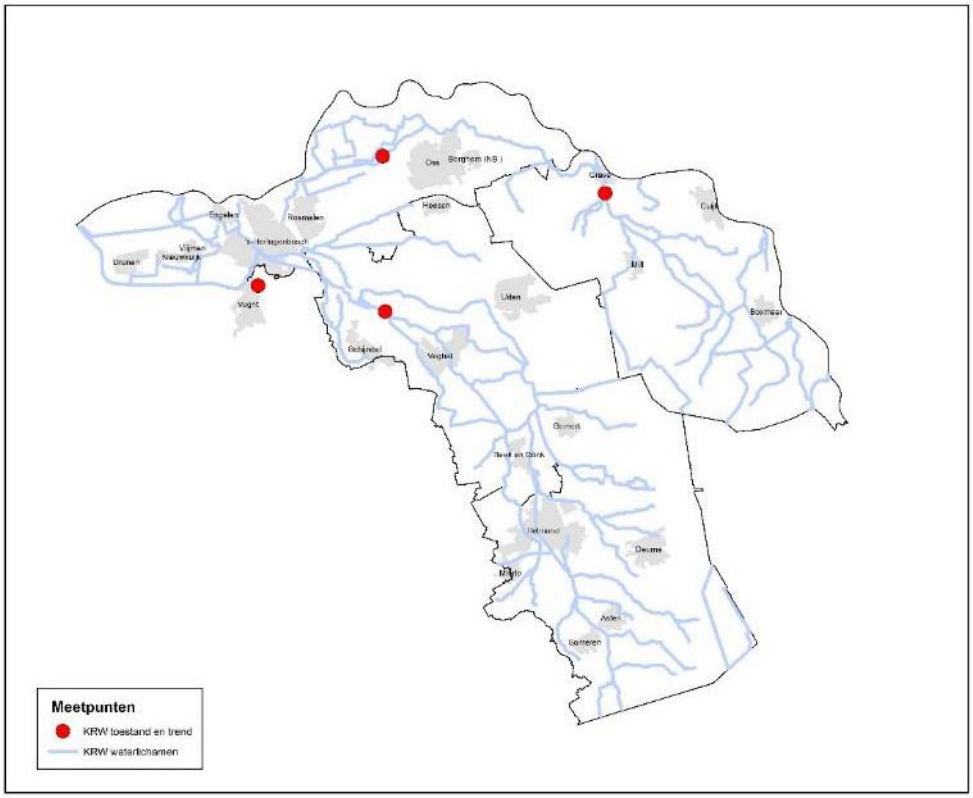

Figuur 1.5 Ligging van de meetlocaties voor Toestand- en Trendmonitoring van chemische en fysisch-chemische parameters. De meest links weergegeven locatie (240025, bij Vught) is van Waterschap De Dommel.

Beoordeling

Bij de beoordeling van de toestand van waterlichamen volgens de KRW geldt het 'one out – all out' principe. Dat wil zeggen dat de slechtst beoordeelde kwaliteitselementen of parameters bepalend zijn voor het oordeel van een groep van kwaliteitselementen of parameters (bijvoorbeeld voor de specifieke verontreinigende stoffen, de biologische of chemische toestand, of het eindoordeel).

De *ecologische toestand* bestaat uit verschillende deelbeoordelingen. Deze gebeuren op basis van maatlatten. Een maatlat beschrijft de toestand van een waterlichaam per kwaliteitselement in vier klassen[3]: 'goed', 'matig', 'ontoereikend' en 'slecht'. De ondergrens van de klasse 'goed' is het goed ecologisch potentieel (GEP). Dit is het KRW-doel.

[3] Voor sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen. Voor als 'natuurlijk' gekarakteriseerde waterlichamen wordt daarnaast de klasse 'zeer goed' onderscheiden. Dit komt in het beheergebied van Waterschap Aa en Maas niet voor.

Bij het beoordelen van de ecologische toestand is de biologie leidend. De soortgroepen fytoplankton (vrij in het water zwevende algen), overige waterflora (water- en oeverplanten en aan substraat gebonden algen), macrofauna (kleine ongewervelde waterdiertjes) en vis bepalen samen de *biologische toestand*.

Voor alle biologische soortgroepen is er per watertype (beek, sloot, kanaal) in opdracht van de STOWA een maatlat ontwikkeld. Deze bestaan uit één of meerdere deelmaatlatten, gebaseerd op de soortsamenstelling en de (relatieve) aanwezigheid van soorten, waarmee tot een kwaliteitsoordeel wordt gekomen. Deze ecologische kwaliteit wordt uitgedrukt in een ecologisch kwaliteitsratio (EKR) met een waarde tussen 0 en 1. De referentieconditie ligt hierbij op 1. De KRW-doelstelling (het GEP) ligt doorgaans op 0,60 EKR, maar voor veel waterlichamen bij Aa en Maas is er een specifiek doel bepaald (zie watersysteemanalyses 2019 en 2020).

Ook voor de fysische chemische parameters, zoals bijvoorbeeld nutriënten en temperatuur, zijn maatlatten ontwikkeld. Bij de beoordeling van de toestand worden dezelfde vier (of vijf) klassen onderscheiden als bij de biologische kwaliteitselementen. Bij de beoordeling van de ecologische toestand worden de nutriënten fosfor en stikstof samen meegewogen. Het bést beoordeelde nutriënt is daarbij doorslaggevend, mits dit niet tot problemen door 'afwenteling' leidt in benedenstrooms gelegen waterlichamen. Dit is een uitzondering op het genoemde one-out-all out principe. De gedachte hierachter is dat het beste beoordeelde nutriënt, dat relatief (ten opzichte van het doel) in de laagste concentraties voorkomt, limiterend is voor de planten- en algengroei.

De specifieke verontreinigende stoffen vallen ook onder de ecologische toestand. Net als voor de prioritaire stoffen, die de *chemische toestand* bepalen, zijn er hiervoor echter maar twee klassen: voldoet en voldoet niet.

Waterschap Aa en Maas voert net als de andere oppervlaktewaterbeheerders jaarlijks een beoordeling van de toestand van de KRW-waterlichamen uit. Daarbij worden steeds de meest actuele gegevens gebruikt die middels de KRW-monitoring zijn ingewonnen. Er worden bij de toestandsbeoordeling echter ook gegevens van eerdere jaren gebruikt. Dit heeft verschillende redenen:

- Niet alle parameters worden jaarlijks gemonitord. Dit geldt vooral voor veel chemische stoffen en voor de meeste biologische kwaliteitselementen.
- De KRW schrijft beoordeling op basis van meerdere meetjaren voor. Hiermee wordt de invloed van jaar tot jaar variatie, als gevolg van factoren als meteorologische omstandigheden en natuurlijke variatie, zoveel mogelijk ondervangen.

De beoordeling wordt per parameter of kwaliteitselement en per waterlichaam gebaseerd op de 3 meest recent beschikbare meetjaren. Voor de biologische kwaliteitselementen mogen de gebruikte gegevens niet ouder zijn dan 10 jaar vóór het rapportagejaar. Voor stoffen en fysisch-chemische parameters bedraagt deze termijn 6 jaar. Dit principe is geïllustreerd in figuur 1.6.

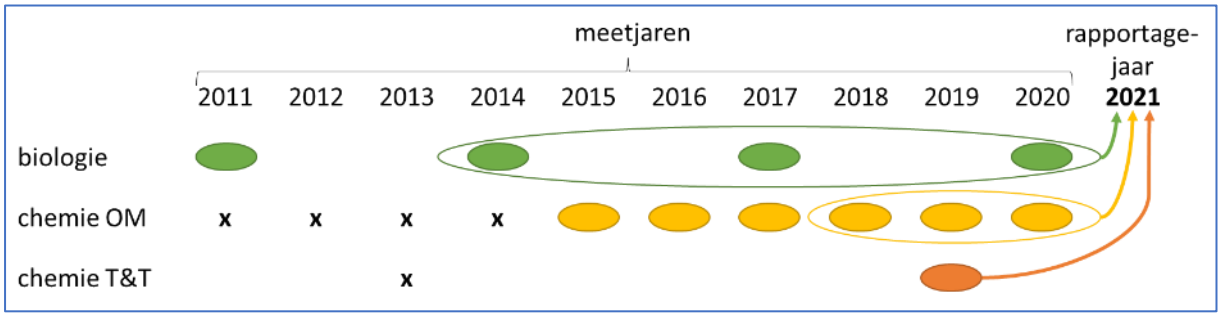

Figuur 1.6 Principe van de KRW-beoordeling voor een rapportagejaar (in dit geval 2021), op basis van de gegevens van voorgaande meetjaren. Voor de biologie, die in ieder waterlichaam wordt gemonitord, worden de 3 meest recente

meetjaren uit een periode van 10 jaar vóór het rapportagejaar gebruikt. Voor chemische en fysisch-chemische parameters worden gegevens uit een periode van maximaal 6 jaar vóór het rapportagejaar gebruikt. Voor parameters die jaarlijks middels operationele monitoring (OM) in het waterlichaam worden gemonitord, worden de 3 meest recente meetjaren geselecteerd. Voor toestand- en trendmonitoring (T&T) met een cyclus van 6 jaar wordt in de praktijk alleen het meest recente meetjaar gebruikt. Met een 'x' weergegeven gegevens zijn te oud (in dit geval meer dan 6 jaar vóór het rapportagejaar) en mogen niet meer worden gebruikt bij de toestandsbeoordeling.

Waterschap Aa en Maas heeft 52 waterlichamen, waarvan twee waterlichamen gezamenlijk met Waterschap De Dommel worden beheerd en twee gezamenlijk met Waterschap Limburg. Voor deze gezamenlijke waterlichamen doen waterschappen De Dommel en Limburg de doelafleiding, beoordeling en rapportage.

Voor een toelichting op het afleiden van de doelen, en hoe we daarbij rekening houden met de effecten van maatregelen, gebruiksfuncties van het water, de toestand van de waterlichamen wordt verwezen naar de KRW Watersysteemanalyses uit 2019 en 2020. Voor de biologie zijn er doelen specifiek voor de waterlichamen. Voor de chemische stoffen en fysisch-chemische parameters is aangesloten bij nationale en Europese normen.

Tweedelijnsbeoordeling metalen

Als uit de reguliere beoordeling van metaalconcentraties blijkt dat niet aan de norm voldaan wordt, dan mag volgens de KRW een 'tweedelijnsbeoordeling' uitgevoerd worden. Bij deze tweedelijnsbeoordeling wordt rekening gehouden met biologische beschikbaarheid óf met de natuurlijke achtergrondconcentraties van metalen in het milieu. De invulling van de mogelijkheid om bij de tweedelijnsbeoordeling te corrigeren voor biobeschikbaarheid of achtergrondconcentraties is vooralsnog aan de lidstaten overgelaten. In Nederland wordt een tweedelijnsbeoordeling voor biobeschikbaarheid en voor natuurlijke achtergrondconcentraties toegepast. Voor vier metalen (nikkel, koper, lood en zink) wordt een correctie voor biobeschikbaarheid uitgevoerd op basis van de zogenaamde BLM-systematiek (Biotic Ligand Model). Voor een deel van de overige metalen vindt in de tweedelijnsbeoordeling een correctie plaats op basis van natuurlijke achtergrondconcentraties (cadmium, arseen, beryllium, boor, chroom, telluur, tin, uranium, vanadium en zilver).

Bijlage 2 Vismaatlatten voor verschillende KRW-waterlichaam typen

TABEL 11.G MAATLATGRENZEN VOOR DE DEELMAATLAT SOORTENSAMENSTELLING BIJ DE KLEINE RIVIERTYPEN (R4-R6, R12-R15, R17, R18)

klassengrenzen	Absoluut aantal soorten reofiel			Absoluut aantal Soorten migrerend			Relatief aantal soorten plantminnend	Relatieve Abundantie aantal reofielen		
	R4	R5, R6, R12	R13, R14, R15, R17, R18	R4	R5, R12, R13, R17	R6, R14, R15, R18	R4, R5, R6, R12, R13, R14, R15, R17, R18	R4, R5, R12	R6	R13, R14, R15, R17, R18
referentie goed (1)	5	6	8	5	6	10	≤ 5	90	68	95
Goed - zeer goed (0.8)	4	5	7	4	5	9	10	80	60	90
matig-goed (0.6)	3	4	6	3	4	8	15	50	38	80
ontoereikend-matig (0.4)	2	3	4	2	3	6	20	30	23	60
slecht-ontoereikend (0.2)	1	2	2	1	2	4	25	20	15	40
referentie slecht (0)	0	0	0	0	0	0	≥ 50	10	8	20

TABEL B7.2 GRENSWAARDEN DEELMAATLATTEN VIS PER KRW-TYPE

EKR	M1a	M1b	M3	M4	M6a	M6b	M7a	M7b	M8	M10
Aandeel brasem + karper* (%)										
0.0	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
0.2	75	75	85	85	85	90	85	90	75	75
0.4	50	50	65	65	65	80	65	80	50	50
0.6	25	25	45	45	45	65	45	65	25	25
0.8										
1.0	10	10	30	30	30	50	30	50	10	10
Aandeel plantminnende vis (%)										
0.0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0.2	10	10	5	5	5	1	5	1	10	10
0.4	25	25	15	15	15	2	15	2	25	25
0.6	50	50	30	30	30	5	30	5	50	50
0.8										
1.0	80	80	45	45	45	10	45	10	80	80
Aantal soorten plantenminnende en migrerende vissen										
0.0	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2
0.2	3	3	3	3	3	2	3	2	3	3
0.4	4	4	4	4	4	3	4	3	4	4
0.6	5	5	5	5	5	4	5	4	5	5
1.0	7	7	7	6	7	5	7	5	7	8

* karper inclusief alle kweekvormen zoals de spiegelkarper, lederkarper, rijenkarper, schubkarper

Bijlage 3 Lage detectiegrenzen gewasbeschermingsmiddelen

Tabel 3.1: 3LGGBMLC01 - OW LC Lage grenzen gewasbeschermingsmiddelen

3LGGBMLC01			Aquon	KRW	KRW	NORM	RWS
Stofnaam	Afkorting	CAS nr.	RG (ng/L)	JGM (ng/L)	MAC (ng/L)	1/3 JGM	RG (ng/L)
Abamectine	abmtne	71751-41-2	5	1	18	nee	
Atrazine	atzne	1912-24-9	0,5	600	2000	ja	2
Chloortoluron	Clidzn	15545-48-9	0,3	400	2300	ja	0,3
Chloridazon	Cltlrn	1698-60-8	0,5	27000	190000	ja	1
Irgarol/Cybutryn	irgrl	28159-98-0	0,5	2,5	16	ja	0,7
Dimethenamid-p	DmtnmdP	163515-14-8	0,5	130	1600	ja	1
Diuron	Durn	330-54-1	0,5	200	1800	ja	0,6
Fenamifos	fenamfs	22224-92-6	0,1	12	27	ja	0,2
Heptenofos	heptnfs	23560-59-0	0,3	2	20	ja	0,3
Imidacloprid	imdcpd	138261-41-3	0,5	8,3	200	ja	0,5
Isoproturon	iptrn	34123-59-6	0,1	300	1000	ja	0,3
Linuron	linrn	330-55-2	0,1	170	290	ja	2
Malathion	malton	121-75-5	0,1	13	-	ja	1
Metazachloor	mzCl	67129-08-2	0,2	80	480	ja	2
Methabenzthiazuron	metbtazrn	18691-97-9	0,1	1800	-	ja	0,1
Metsulfuron-methyl	C1ymsfrn	74223-64-6	0,5	10	30	ja	
Monolinuron	Mlnrn	1746-81-2	0,5	150	150	ja	1
Pirimicarb	pirmcb	23103-98-2	0,3	90	1800	ja	0,2
Quinoxyfen	quinoxfn	124495-18-7	0,5	150	2700	ja	1
Simazine	simzne	122-34-9	0,5	1000	4000	ja	1
Teflubenzuron	tefbzrn	83121-18-0	0,4	1,2	1,7	ja	
Terbutryne	terbtne	886-50-0	0,5	65	340	ja	2
Terbuthylazine	terC4yazne	5915-41-3	0,1	320	1800	ja	2
Trichloorfon	TClfn	52-68-6	0,3	1	-	ja	

Tabel 3.2: 3LGGBMGC01 - OW LC Lage grenzen gewasbeschermingsmiddelen

3LGGBMGC01			Aquon	KRW	KRW	NORM	RWS
Stofnaam	Afkorting	CAS-nr	RG (ng/L)	JGM (ng/L)	MAC (ng/L)	1/3 JGM	RG (ng/L)
Aclonifen	acnfn	74070-46-5	1	120	120	ja	3
Alachloor	alCl	15972-60-8	1	300	700	ja	2
Bifenox	bfnx	42576-02-3	1	12	40	ja	0,4
Bis(2-ethylhexyl)ftalaat	DEHP	117-81-7	3000	1300	-	nee	1000
Chloorfenvinfos (som alfa+beta)	Clfvfs	470-90-6	1	100	300	ja	1
Cypermethrin	cypmtn	52315-07-8	0,08	0,08	0,6	nee	0,7
Deltamethrin	dmtn	52918-63-5	0,1	0,0031	0,31	nee	50
Diazinon	Daznn	333-41-5	0,2	37	-	ja	0,2
Dichloorvos	DClvs	62-73-7	0,2	0,6	0,7	ja	0,2
Dimethoaat	Dmtat	60-51-5	0,3	70	700	ja	0,3
Esfenvaleraat	esfvlrt	66230-04-4	0,1	0,19	1,7	nee	10

Ethylazinfos	C2yazfs	2642-71-9	0,1	1,1	11	ja	0,6
Ethylchloorpyrifos	C2yClprfs	2921-88-2	0,1	30	100	ja	1
Ethylparathion	C2yprton	56-38-2	0,1	5	-	ja	5
Fenitrothion	feNO2ton	122-14-5	0,1	9	-	ja	5
Fenoxycarb	fenOxcb	72490-01-8	0,05	0,3	26	ja	0,06
Fenthion	fenton	55-38-9	0,1	3	-	ja	1
lambda-Cyhalothrin	lcyhltn	91465-08-6	0,2	0,02	0,47	ja	5
Methylazinfos	C1yazfs	86-50-0	1	65	340	ja	10
Methylparathion	C1yprton	298-00-0	0,5	11	-	ja	10
Methylpirimifos	C1yprmfs	29232-93-7	0,1	0,5	1,6	ja	0,1
Mevinfos	mevfs	7786-34-7	0,2	0,17	17	nee	0,9
Pyridaben	pyrdbn	96489-71-3	0,2	1,7	6,2	ja	0,2
Pyriproxyfen	pyrpxfn	95737-68-1	0,03	0,03	26	nee	0,005
Tolchlofos-methyl	tolcfsC1y	57018-04-9	1	1200	7100	ja	3
Triazofos	Tazfs	24017-47-8	0,04	1	20	ja	0,04
Tributylfosfaat	TC4yPO4	126-73-8	50	66000	170000	ja	100
Trifluraline	Tfrlne	1582-09-8	1	30	-	ja	10

Overzicht opmerkingen uit Thema AB d.d. 18 april 2025
Hieronder staat een samenvatting van de opmerkingen en suggesties uit het Thema AB en hoe we die verwerkt hebben in de stukken van het Aanvullend Uitvoeringsprogramma KRW.
Het is geen compleet verslag. Vragen die gesteld zijn en die verder niet tot actie leiden zijn niet opgenomen.
Vanuit de fracties geborgd en CDA zijn nog schriftelijke vragen gesteld. Deze vragen worden separaat beantwoord.

Vraag	Antwoord	Wijziging in stukken
Behoefte aan meer inzicht per parameter. Trends. Gaat het de goede kant op. Hoe ver zitten we van norm af? Datagedreven waterschap.	In Bijlage 2 Analyse Handelingsperspectief wordt daar waar dat het meest relevant is al wel iets gezegd over de trend. Bv bij 4-TOF en Hexachloorbutadieen. Verder is er al veel informatie ontsloten via Brabant Inzicht en het waterkwaliteitsportaal. Brabant InZicht geeft voor alle KRW parameters voor alle Waterlichamen op een interactieve kaart de toestand weer. Op het waterkwaliteitsportaal staat zowel kwalitatief als kwantitatief omschreven voor ieder KRW waterlichaam waar de opgave ligt. Voor de probleemparameters staat ook het verloop van de laatste 5 meetmomenten. Op het KRW deel van de Aa en Maas website staan links. https://www.aaenmaas.nl/onswerk/schoon-water/kaderrichtlijn-water-krw/ https://www.brabantinzicht.nl/toestand-natuur-water-en-milieu/water/ https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/krw-factsheets	
Behoefte aan meer duiding van hoeveel de maatregelen bijdragen aan doelbereik. Gaat het bv van 80% naar 85%? Met kosten-baten per maatregel.	Er is vaak geen 1 op 1 relatie tussen maatregel en doel, waardoor goede duiding van wat het oplevert moeilijk is.	Dit is kwalitatief geduid in de adviesnota voor het AB. Als activiteit met prioriteit 1 is in de maatregeltabel toegevoegd om uit te werken hoe we hier ook kwantitatieve uitspraken over kunnen gaan doen.
Is laatste bronnenanalyse N en P al gedeeld met AB?	link bronnenanalyse	

Goed duiden wat in besluitvorming precies van AB gevraagd wordt.	Het AB gaat over de financiering van het aanvullend uitvoeringsprogramma. En het betreft uitvoering van een wettelijke taak waar het AB het DB moet toetsen of die op een goede manier wordt uitgevoerd. Daarom wordt het AB gevraagd om in te stemmen met het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma en de bijbehorende financiële inzet. Definitieve besluitvorming over de financiën vindt plaats in proces van Voorjaarsnota en Programmabegroting.	Dit is geduid in de Adviesnota voor het AB.
Heb voldoende aandacht voor foutaansluitingen	In de Analyse Handelingsperspectief KRW wordt al op foutaansluitingen in gegaan.	In het Aanvullend Uitvoeringsprogramma KRW is toegevoegd dat gemeenten een verantwoordelijkheid hebben om foutaansluitingen aan te pakken.
Waarom is analyse overstorten met gemeente Bernheze en Meierijstad wel benoemd en met andere gemeenten niet.	We pakken dit voor alle gemeenten op. Bernheze en Meierijstad zijn als voorbeeld al specifiek benoemd in het uitvoeringsprogramma, maar dit geldt dus voor alle gemeenten.	Algemene activiteit rond brononderzoek met gemeenten is toegevoegd in de maatregeltabel.
Voldoen we met onze RWZI's nu aan de KRW voor N en P?	In het Maasstroomgebied hebben we via het RBOM besloten dat de bronnenanalyse Maasstroomgebied als uitgangspunt wordt gebruikt om alle bronnen van stikstof en fosfor naar rato te reduceren. Daar is de KRW reductieopgave per zuivering uitgekomen. Deze goed uitlegbare en onderbouwde aanpak is vertaald in maatregelen per rwzi via de afvalwaterstrategie zoals is toegelicht in het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma. We gaan deze reductieopgave grotendeels halen (zie tekst uitvoeringsprogramma). Er zijn ook andere methodieken mogelijk om de reductieopgave te bepalen. We bekijken welke verschillen er zitten in de methodieken en bepalen met de kennis van nu of er dan nog een aanvullende opgave voor de RWZI's over blijft. Die lift dan mee in afvalwaterstrategie 2.0.	
Waarom passen we geen omgekeerde osmose toe voor ammonium bij de rwzi's?	Deze afweging nemen we mee in de afvalwaterstrategie 2.0	
Verduidelijken verschillende		Dit is verduidelijkt in de Analyse

classificaties: krw spreekt over natuurlijk en kunstmatig, provincie over verweven en natuurlijk, wij over nvo ecologisch en basis.		Handelingsperspectief KRW
Waarom komt het enten of herintroduceren van soorten maar beperkt terug in de stukken.	Dit komt terug de Analyse Handelingsperspectief en in de maatregeltabel. Op dit moment krijgt dit geen prioriteit omdat we nog te ver van doelbereik af zitten. Onze ecologen volgen de mogelijkheden hiervan wel.	
Verduidelijken dat extra monitoren ook helpt in het verantwoordingsspoor en in eventuele juridische procedures		Dit is aangepast in paragraaf 7 van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma
Check tekst over financiële consequenties voor tarieven bij investeringen		Tekst in het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is verduidelijkt

Vragen over KRW n.a.v. Thema AB 18 april 2025

1. Fractie Geborgd (Mark Kerkhoff)

Vraag:
In het adviesrapport van Arcadis en de nota 'Scherper aan de wind' (UU 2023) wordt verwezen naar de Omgevingswet en wettelijke (dwingende) instrumenten (zoals de Waterschapsverordening en programma's) die onder deze wet worden geboden. Er zijn verschillende bevoegdheden en handelingsperspectieven in het ruimtelijke en milieunormen die een waterschap hiervoor kan inzetten (zie: Instrumenten van de Omgevingswet/informatiepunt leefomgeving). Kan het KRW uitvoeringsprogramma middels de Landelijke voorziening bekendmakingen en beschikbaar stellen (LVBB) voor omgevingsdocumenten (plansoftware STOP/TPOD) worden gepubliceerd, zodat dit programma doorwerking krijgt bij andere overheden en gebruikers? De omgevingswet vereist immers dat alle relevante omgevingsdocumenten inclusief maatregelenprogramma's volgens het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) beschikbaar worden gesteld.

Antwoord:
Eén van de instrumenten van het waterschap onder de Omgevingswet (Ow) is een programma. Het Water Beheer Programma (WBP) is expliciet een verplicht programma onder de Ow. Aan dit programma stelt de Ow onder meer procedurele eisen op het gebied van participatie, openbaarmaking (opname in DSO) en actualisatie.
Wanneer een programma onder de Ow wordt vastgesteld, is het bindend voor het bestuursorgaan dat het heeft vastgesteld. Dit betekent dat het programma alleen verplichtingen oplegt aan het bestuursorgaan zelf en niet direct aan burgers, bedrijven of actoren.

Dit Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is in hoofdzaak een nadere uitwerking van wat al in het WBP is opgenomen. Het is geen verplichting om dit document als Programma onder de Ow aan te merken. Het DB kiest er niet voor om dat te doen, maar om de focus te leggen op de uitvoering van de opgenomen aanvullende maatregelen en de afstemming met onze partners over die uitvoering.
In de loop van 2025 starten we weer met de voorbereidingen voor een nieuw Waterbeheerprogramma voor de periode 2028-2033. Dit WBP zal uiteraard moeten voldoen aan alle eisen die de wet daaraan stelt qua participatie en inspraak en worden opgenomen in de Landelijke Voorziening Bekendmaken en Beschikbaarstellen (LVBB), zodat het toegankelijk is via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

2. Fractie Geborgd (Mark Kerkhoff)

Vraag:
Wordt het uitvoeren van een (tussen)evaluatie beekherstel in het programma meegenomen? Zie ingebrachte beleidsverrijkingen geborgden (15 april 2024).

Antwoord:
In z’n algemeenheid geldt dat we continu meten en monitoren, lessen trekken uit onze projecten en het steeds beter proberen te doen.
Het trekken van conclusies over effectiviteit van (onderdelen van) beekherstel is ingewikkeld, omdat ook veel andere factoren een rol spelen zoals de waterkwaliteit en de tijd die nodig is voordat de ecologie zich op de nieuwe situatie heeft aangepast. Bij een aantal beken die heringericht zijn vindt wel aanvullende (effect)monitoring plaats bovenop de bestaande KRW-monitoring. In de analyse handelingsperspectief die bij de stukken van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma zit is

ingegaan op oorzaken van het niet halen van KRW-doelen. Daar zitten ook elementen in die betrokken worden bij de resterende inrichtingsprojecten voor de KRW.

3. CDA Jos Leenders

Vraag:
Op 7 plaatsen wordt de associatie gelegd tussen de Was/spoelplaats voor machines die gewasbescherming toepassen en de lozing op de sloot of via de RWZI. Dit is ten strengste verboden en daar kan direct op gehandhaafd worden. De verwerking van het spoelwater dient volgens strenge eisen te worden gedaan en dit is geregeld in de BAL. Op pagina 43, 46 en 47 wordt gesteld dat de wasplaats op de RWZI is aangesloten dit mag niet en tevens zou dit snel opvallen omdat in het buitengebied waar de wasplaatsen liggen hoofdzakelijk persriolering ligt en die zou de hoeveelheden die van een wasplaats afkomen ook niet kunnen verwerken. Voor de mensen die meer willen weten over de regels omtrent gewasbescherming en spoelplaatsen is hier een link met uitgebreide informatie https://www.toolboxwater.nl/toolbox/

Deze fout staat op pagina 18, 28, 43, 46, 47, 344

Antwoord:
In de analyse handelingsperspectief wordt ingegaan op de routes en het mogelijke handelingsperspectief rondom KRW stoffen die we overschrijdend aantreffen in onze waterlichamen. Het feit dat een route niet is toegestaan, betekent niet per definitie dat de route niet bestaat, dit staat ook zo omschreven op bijvoorbeeld genoemde pagina 18. Metingen vanuit toezicht (bij zowel Aa en Maas als Brabantse Delta) hebben aangetoond dat gewasbeschermingsmiddelen op aanzienlijke schaal worden aangetroffen in erfputten. Hierbij gaat het niet alleen om erfputten bij wasplaatsen, maar ook op andere plaatsen op het erf. Ondanks dat waswater afkomstig van wasplaatsen niet geloosd mag worden, komen er toch gewasbeschermingsmiddelen in de hemelwater- en vuilwaterafvoersystemen op het erf, met lozing naar oppervlaktewater en of riool tot gevolg. Handhaving is inderdaad nu al mogelijk als lozing wordt vastgesteld (heterdaad). Om e.e.a. duidelijker in de tekst naar voren te brengen hebben we ‘wasplaatsen’ vervangen door ‘via erfputten’.

4. CDA Jos Leenders

Vraag:
Een andere fout is dat de bron van bijvoorbeeld cypermethrin wordt gekoppeld aan de landbouw dit in de RWZI wordt teruggevonden. De Cypermethrin die in de landbouw wordt gebruikt is het product Belem dit is een granulaat en wordt niet met de veldspuit toegepast. Tevens wordt deze apparatuur niet met water gereinigd omdat dit te gevoelig is voor water. De Cypermethrin die op verhardingen wordt gebruikt is onder andere mierenlokdoosjes en mierenpoeder, tevens wordt de zelfde werkzame stof gebruikt in halsbanden voor honden en katten tegen vlooien en teken. Het laat zich raden wat er gebeurd als deze dieren ook een keer in bad mogen en vervolgens het water via onze RWZI wordt verwerkt.

De fout in deze bronvermelding zit onder andere op pagina 28

Antwoord:
De route via mierenlokdozen en vlooienbanden staat generiek maar wel duidelijk en herhaaldelijk genoemd in de analyse (bv pagina 27 consumentenproducten voor huishoudelijke toepassingen,

hieronder valt ook de hondenwasplaats, dit geldt overigens ook op voor alle andere middelen die door consumenten gebruikt worden) evenals het bijbehorende handelingsperspectief (verbod buiten de landbouw op pagina 28). Volgens CTGB mag het middel ook worden toegepast tijdens machinaal zaaien/poten.

5. CDA Jos Leenders

Vraag:
In de analyse handelingsperspectief worden ook aanbevelingen gedaan omtrent de inzet of de toepassing van Gewasbeschermingsmiddelen (hogere driftreductie eisen of breedte van teeltvrije zones). In de wet Gewasbescherming en Biociden is opgenomen dat men moet beschikken over een vakbekwaamheidsbewijs om op dit vakgebied adviezen of richtlijnen te kunnen geven. Het zou slim zijn om mensen uit het AB of DB die deze licenties hebben een extra screening te laten doen over de stukken waar het raakvlakken heeft met gewasbescherming en Biociden. Door praktijkmensen in deze besluitvorming te betrekken kunnen de adviezen / maatregelen beter praktijkrijp gemaakt worden en bij een toetsing bij eventuele bezwaren sta je daarmee ook een stuk sterker bij een rechter.

Antwoord:
De routes voor alle stoffen (niet alleen GBM en biociden) die worden genoemd zijn gebaseerd op openbare rapporten (Maasregio of landelijk) en/of eigen metingen. Hoewel het niet uit te sluiten valt dat er onvolledigheden, onduidelijkheden of fouten in het rapport staan zien wij bovengenoemde voorbeelden niet als fouten. Door metingen in ons effluent (zie uitvoeringsprogramma) kunnen wij vaststellen of stoffen via het riool in het oppervlaktewater terechtkomen. We kunnen niet zien of een middel particulier wordt gebruikt of professioneel en voor welke toepassing. Daarom houden we in onze aanpak open blik. Wij verwelkomen aanbevelingen om eventuele misverstanden te voorkomen en uitvoerbaarheid van maatregelen te vergroten.

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Watersysteem en Waterveiligheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.5 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Mevrouw ***R. van Helmond*** (bestuurslid ZLTO) is en inspreker bij dit agendapunt. **Antwoord DB**: Portefeuillehouder Van Dijk spreekt dank uit aan de ZLTO voor de inspraak en het delen van de resultaten van de metingen. Het betreft een residuanalyse op het water dat op dat moment uit De Peel stroomde. Het betreft een watermonster dat is genomen bij uitlaatstuw 292KSB, gelegen aan de Kruisbaan te Heusden, gemeente Asten, en onder dat nummer geregistreerd bij waterschap Aa en Maas. Achter deze stuw ligt het 1.400 hectare grote Natura 2000-gebied De Groote Peel. De monstername en analyse zijn uitgevoerd door een geaccrediteerd laboratorium, conform het bijgevoegde protocol dat tevens is opgenomen in de vergaderstukken. Tevens staat portefeuillehouder Van Dijk achter de oproep om gezamenlijk te gaan meten en zegt toe om in een volgende commissie hierop terug te komen met een plan. De ***fractie Geborgden*** verwijst naar de samenwerking met de ondernemers en kennisinstellingen in het onderzoeksproject sensorgestuurd boeren en roept op om dit toe te voegen aan de KRW impuls. **Antwoord DB:** Onderdeel van het Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma is locatiespecifiek aanvullend te meten om bronnen te duiden en handelingsperspectief concreet te maken. We zetten in op snelle terugkoppeling van meetgegevens naar onder andere agrariërs en we draaien mee bij verschillende gebiedsinitiatieven vanuit de agrarische sector gericht op verbetering van de waterkwaliteit. Bij deze acties betrekken we de kennis die in het onderzoeksproject sensorgestuurd boeren is opgedaan. Er zijn extra middelen opgenomen in het Aanvullend KRW uitvoeringsprogramma om versterkt in te kunnen zetten op meten en monitoren. ***De fractie Water natuurlijk*** vraagt om nadere duiding van nutriënt rijk peelwater zoveel mogelijk zuiveren in natuurgebied. **Antwoord DB**: Het betreft een onderzoek naar inlaat van water uit het Peelkanaal naar compartimenten van Leegveld. De compartimenten maken onderdeel uit van het Natuurnetwerk Nederland. Het onderzoek is erop gericht of en zo ja hoe die inlaat van water bij kan dragen aan de realisatie van de natuurdoelen (in het gebied zelf en (via extra tegendruk) in het naastliggende Natura2000 gebied). De kwaliteit van het inlaatwater wordt hierin meegewogen. Het onderzoek wordt getrokken door Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Brabant. Er zijn nog geen keuzes gemaakt.

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Algemene- en Financiële Zaken d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.6 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas**
Advies:	De commissies adviseren positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025.

Waterschap Aa en Maas

Commissieadvies	
Datum vergadering:	**Waterketen en Duurzaamheid d.d. 15 mei 2025**
Agendapunt:	**4.6 Aanvullend KRW Uitvoeringsprogramma Aa en Maas**
Advies:	De commissie adviseert positief. Het agendapunt als **bespreekstuk** te agenderen voor de AB-vergadering van 6 juni 2025. Ten aanzien van overstorten vraagt de ***fractie BBB*** of er eisen gesteld kunnen worden voor het oppervlaktewater. **Antwoord DB**: Ja, dit kan als een overstort aantoonbaar oorzaak is van bepaalde normoverschrijdingen in het oppervlaktewater. De insteek van onze aanpak is in eerste instantie de samenwerking met gemeenten op te zoeken. Samen bronnen van normoverschrijdingen te achterhalen en via aangescherpte vergunningen (van waterschap of van omgevingsdienst) normoverschrijdingen aan te pakken. Parallel blijven we drukken op afkoppelen en saneren van overstorten. Daar waar blijkt dat dit onvoldoende effect heeft zullen we aanvullende eisen aan overstorten opleggen. Ten aanzien van Bijlage 3 Analyse handelingsperspectief geeft de ***fractie Partij voor de Dieren*** de suggestie mee om ook voor specifiek verontreinigde stoffen en prioritaire stoffen een tijdverloop toe te voegen om te zien hoe de stoffen zich ontwikkelen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder De Zoeten zegt hierop dat er in het DB gesproken is om de informatie over de waterkwaliteit via een dashboard aan te gaan bieden aan het AB. Precieze termijn waarop dit lukt wordt nog bepaald.

Motie: handhaving

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 06-06-2025, gelezen het aanvullend uitvoeringsprogramma KRW, Jaarverslag 2022 en Uitvoeringsprogramma 2023 VTH, het 'Planadvies, Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving 2023-2027 en de Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht (LHS);

Constaterende dat:

- waterschap Aa en Maas in haar wateren in 2027 aan de eisen van Kaderrichtlijn Water (KRW) moet voldoen;
- de interventiematrix van de Landelijke Handhavingstrategie onderscheid maakt tussen de ernst van de gevolgen van de overtreding en het gedrag van de overtreder en op basis daarvan bepaalt of er beoordeeld of repressief wordt opgetreden of een waarschuwing wordt gegeven.

Toepassing Landelijke Handhaving Strategie 2022:

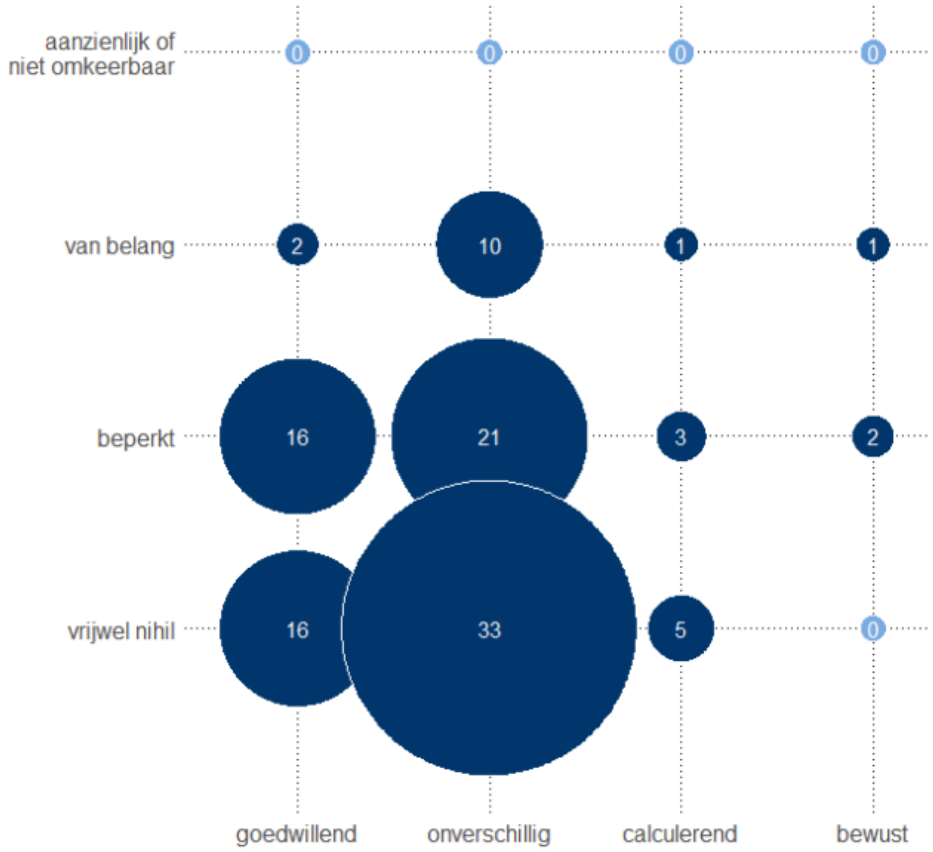

- de ernst van de gevolgen (de verticale as van de interventiematrix) kan toenemen naarmate de deadline van de KRW dichterbij komt, omdat overtredingen het behalen van de KRW-doelen kunnen bemoeilijken.

Overwegende dat:

- een evaluatie van de interventies, rekening houdend met de mogelijk zwaardere gevolgen van overtredingen, kan leiden tot een andere toepassing van de interventiematrix;
- strenger handhaven kan helpen om juridische risico's te voorkomen als de KRW-doelen in 2027 niet worden gehaald;
- strengere handhaving kan ook een preventieve werking hebben, doordat het mensen stimuleert zich beter in de regels te verdiepen en overtredingen te voorkomen, zelfs als die onbewust plaatsvinden.

Roept het Dagelijks Bestuur op:

- te onderzoeken of het naderen van de KRW-deadline aanleiding geeft om de afwegingen in de interventiematrix van de Landelijke Handhavingsstrategie aan te passen;
- het Algemeen Bestuur te informeren over de uitkomst van dit onderzoek.

En gaat over tot de orde van de dag.

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

De fractie AWP, de heer Henk Siroen _____

De fractie PvdA, de heer Hans de Mare _____

Motie: Gebruiksfunctie landbouw

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 06-06-2025, gelezen het aanvullend uitvoeringsprogramma KRW en het advies *Scherper aan de Wind* van Universiteit Utrecht van 22 september 2023;

Constaterende dat:

- Waterschap Aa en Maas in 2027 moet voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW).
- De R-**typen** watergangen (voor stromende wateren/ beken), waarvan Aa en Maas er 27 heeft, allen de status *'sterk veranderend'* zijn toegekend.
- De M-**typen** watergangen (voor de stilstaande wateren), waarvan Aa en Maas er 25 heeft, allen de status *'kunstmatig'* zijn toegekend.
- De provincie Noord-Brabant in de Omgevingsverordening en het Regionaal Water- en Bodemprogramma de **functies** van onze oppervlaktewateren heeft vastgelegd, namelijk: *waternatuur*, *verweven* en *basis*.
- De ecologische kwaliteitsscore (EKR-score) die gehaald moet worden in een waterlichaam hangt af van het **type** waterloop én de gebruiks**functie**.
- Deze typetoekenning en functietoekenning zijn bedoeld om waterlopen te categoriseren ten behoeve van het herstellen en behouden van natuurlijke watersystemen en om de KRW-doelen te behalen.
- Landbouw niet expliciet wordt genoemd in de KRW, maar in de praktijk wordt gekoppeld aan artikel 4 lid 3 sub a onder V van de KRW *'andere even belangrijke duurzame activiteiten voor menselijke ontwikkeling'.* Daarmee krijgen waterlopen in landbouwgebied de **typering** *sterk veranderend* en de **typering** *kunstmatig* en de **functie** *verweven* en de **functie** *kunstmatig* toegewezen.
- Hier in het advies *Scherper aan de Wind* (22 september 2023) het volgende over wordt opgemerkt:
  Motiveer overtuigend dat de gebruiksfunctie landbouw valt onder 'andere even belangrijke duurzame activiteiten voor menselijke ontwikkeling', die art. 4 lid 3 sub a onder V KRW wel erkent als reden voor aanwijzing. In onze ogen ligt dat bij een agrarische gebruiksfunctie niet direct voor de hand. ***Dat geldt zowel voor het vaststellen van de doelen als de aanwijzing van kunstmatige of sterk veranderde waterlichamen en de vast te stellen maatregelen,*** *waarbij maatregelen die een significant effect hebben op het brede milieu of bestaande gebruiksfuncties buiten toepassing worden gelaten. Waterhuishouding of afwatering zijn wel uitdrukkelijk in art. 4 lid 3 sub a KRW aangewezen als redenen om een oppervlaktewaterlichaam als sterk veranderend of kunstmatig aan te merken. Wel zal dan steeds moeten worden gemotiveerd dat het belang van de waterhuishouding of afwatering (ten dienste van de agrarische functie) vanwege technische onhaalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstiger middelen kan worden bereikt. In dat kader verdient het bovendien aanbeveling om de redenen voor aanwijzing van oppervlaktewaterlichamen als sterk*

veranderend of kunstmatig en de toekenning van de maatschappelijke functies van het watersysteem in het provinciale waterprogramma goed op elkaar af te stemmen.

Overwegende dat:

- Een duidelijke en juridisch houdbare motivering dat de gebruiksfunctie landbouw valt onder "*andere even belangrijke duurzame activiteiten voor menselijke ontwikkeling*" (art. 4 lid 3 sub a onder V van de KRW) helpt om juridische risico's te beperken.
- Als zo'n motivering niet mogelijk blijkt, de aanpak mogelijk moet worden bijgesteld om onaangename verrassingen na 2027 te voorkomen.

Roept het Dagelijks Bestuur op:

- De **typeringen** voor R-watergangen (*sterk veranderend*) en de typering voor M-watergangen (*kunstmatig*) in relatie tot de agrarische functie in samenspraak met de provincie Noord-Brabant te onderbouwen als "*andere even belangrijke duurzame activiteit voor menselijke ontwikkeling*", zodat deze juridisch houdbaar is (KRW-proof).
- De provincie Noord-Brabant te verzoeken de **functies** *verweven* en *kunstmatig* in relatie tot de agrarische functie te onderbouwen als "a*ndere even belangrijke duurzame activiteit voor menselijke ontwikkeling*", zodat deze juridisch houdbaar is (KRW-proof).
- Als een juridisch houdbare onderbouwing niet mogelijk blijkt, in kaart te brengen welke gevolgen dit heeft voor de typeringen en functies van waterlichamen en voor de te nemen maatregelen om de KRW-doelen te behalen.
- De functies *waternatuur*, *verweven* en *basis* in de Omgevingsverordening en de bijbehorende geodata (Digitaal Stelsel Omgevingswet) afzonderlijk en duidelijk te duiden, zodat zichtbaar is aan welke oppervlaktewateren deze functies zijn toegekend.
- Het Algemeen Bestuur te informeren over de uitkomsten.

En gaat over tot de orde van de dag.

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

De fractie AWP, de heer Henk Siroen _____

De fractie PvdA, de heer Hans de Mare _____

Motie: hengelvrije zones

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 06-06-2025, gelezen het aanvullend uitvoeringsprogramma KRW, de overeenkomst met de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland, de factsheet dierenwelzijn van sportvisserij Nederland en het Visplan waterschap Aa en Maas 2024 - 2027;

Constaterende dat:

- waterschap Aa en Maas in haar wateren in 2027 aan de eisen van Kaderrichtlijn Water (KRW) moeten voldoen;
- in de Kader Richtlijn Water visfauna als één van de kwaliteitselementen wordt gezien van de ecologische toestand van het oppervlaktewater;
- in het Visplan wordt aangegeven dat de biodiversiteit en biomassa aan vissen in veel watersystemen de afgelopen jaren sterk is verslechterd;
- op www.visplanner.nl wordt aangegeven in een lichter kleur blauw waar visserijvrije zones liggen naast de vismigratielocaties, het gaat om een dunne, slecht zichtbare streep licht blauw aan de oever;
- visserijvrijezones naast vismigratielocaties ervoor zorgen dat vismigratie zo min mogelijk wordt gehinderd;
- het zo min mogelijk hinderen van vismigratie bijdraagt aan het behalen van de doelen van de KRW.

Figuur 1: screenshot van www.visplanner.nl bij de vispassage bij Crevecoeur. De visserijvrijezone is slechts met een dunne lijn nabij de oever aangegeven in plaats van over de volle breedte van de waterloop.

Overwegende dat:

- het vergroten van de aanduiding van visvrije zones op www.visplanner.nl op de kaart door de lichtblauwe kleur door te trekken over de gehele breedte van de waterloop en eventueel rood te kleuren de duidelijkheid van de visserijvrijezones vergroot.

Roept het Dagelijks Bestuur op:

- om in gesprek te gaan met Sportvisserij Nederland om de aanduiding van visvrije zones op www.visplanner.nl aan te passen door de licht blauwe kleur over de gehele breedte waterloop door te trekken en eventueel rood te kleuren.

En gaat over tot de orde van de dag.

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

De fractie AWP, de heer Henk Siroen _____

De fractie PvdA, de heer Hans de Mare _____

Motie: gezonde vissen

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas in vergadering bijeen op 06-06-2025, gelezen het aanvullend uitvoeringsprogramma KRW, de overeenkomst met de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland, de factsheet dierenwelzijn van sportvisserij Nederland en het Visplan waterschap Aa en Maas 2024 - 2027;

Constaterende dat:

- waterschap Aa en Maas in 2027 moet voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW);
- in de Kaderrichtlijn Water visfauna als één van de kwaliteitselementen wordt gezien van de ecologische toestand van het oppervlaktewater;
- in het Visplan wordt aangegeven dat de biodiversiteit en biomassa aan vissen in veel watersystemen de afgelopen jaren sterk is verslechterd[1];
- in het Visplan staat:
  - *dat door een groot neerslagtekort, hoge temperaturen en langdurige droogte, hoge water temperaturen zijn gemeten en dat er sprake is van langdurige stagnatie van water. Het gevolg is een veranderende visstand door vissterfte en ongunstige leefomstandigheden voor vissen.*
  - *dat bij riooloverstorten of na heftige regenbuien mogelijk zuurstofloosheid optreedt en dat dat kan leiden tot vissterfte. Ook onweersbuien kunnen volgens het Visplan mogelijk leiden tot zuurstofloosheid*
  - *dat er sprake is van vissterfte door beheer en onderhoud (baggeren, maaien, onderhoud kunstwerken). Er wordt tevens verwezen naar onderzoek van Ravon (2015) waaruit blijkt dat tussen het maaisel vaak meer dan 25% van de vissen op de kant terecht kan komen (vooral kleine vis). Het maaien heeft daarmee een groot direct effect op de vispopulatie, aldus het Visplan.*
  - *dat een calamiteit waarbij de waterkwaliteit in het geding is kan leiden tot vissterfte. Met enige regelmaat voorkomende calamiteiten zijn volgens het Visplan o.a. lozingen van schadelijke stoffen.*
- op basis van artikel 4 van de overeenkomst met de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland op bovenstaande situaties kan worden gehandhaafd;
- in de factsheet dierenwelzijn van sportvisserij Nederland staat dat door vissen te vangen, dit onvermijdelijk invloed heeft op hun welzijn. De vissen kunnen gestrest raken of verwondingen oplopen. De impact op vissen kan niet worden ontkend[2];
- wetenschappelijk wordt erkend dat bewustzijn van gewervelde dieren, waaronder vissen, realistisch is[3] [4];
- vissen pijn en stress kunnen ervaren en wetenschappelijk wordt het bewustzijn van vissen erkend;
- gezonde vissen bijdragen aan het behalen van de doelen van de KRW.

---

[1] https://aaenmaas.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/2f023e9e-abf7-47f0-90cf-038cd54ef428
[2] https://www.sportvisserijnederland.nl/files/stellingen_vissenwelzijn_4564.pdf
[3] https://web.archive.org/web/20131109230457/http://fcmconference.org/img/CambridgeDeclarationOnConsciousness.pdf
[4] https://sites.google.com/nyu.edu/nydeclaration/declaration

Overwegende dat:

- het goed is voor vissenwelzijn en het behalen van de KRW-doelen om expliciet richtlijnen op te nemen voor hengelbeperkingen tijdens voor vissen stressvolle omstandigheden voor vissen.

Roept het Dagelijks Bestuur op:

- in gesprek te gaan met Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland en te verkennen hoe aanvullende richtlijnen op praktisch uitvoerbare manier te formuleren zijn voor hengelen op momenten die stressvol kunnen zijn voor vissen zoals tijdens baggeren, maaien, onderhoud aan kunstwerken, bij hoge watertemperaturen, bij lage waterstanden, na een onweersbui en hevige regenval en bij vervuiling en riooloverstorten.

En gaat over tot de orde van de dag.

De fractie Partij voor de Dieren, de heer Rick van de Pol _____

De fractie Partij voor de Dieren, mevrouw Corine Vos _____

De fractie AWP, de heer Henk Siroen _____

De fractie PvdA, de heer Hans de Mare _____

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2515
Extern Zaak ID	0654420273
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.1
Titel	Dashboard waterveiligheid Q1 2025
Organisatieonderdeel	Waterveiligheid
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Dijk, P. van

Bijlagen
Dashboard waterveiligheid Q1 2025 def

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van het Dashboard waterveiligheid Q1 2025.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen.

Waterveiligheid - HWBP

Waterschap Aa en Maas
veilig voldoende schoon water

Financieel

Financiele meerjarenplanning HWBP-projecten

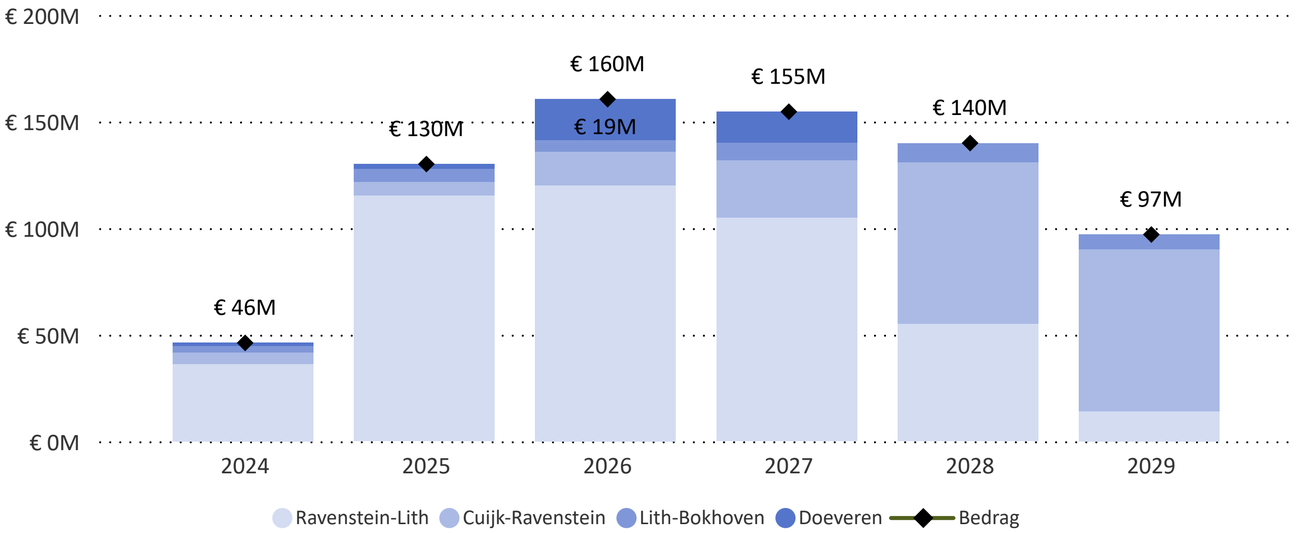

Jaarlijkse bijdrage WS Aa en Maas aan HWBP

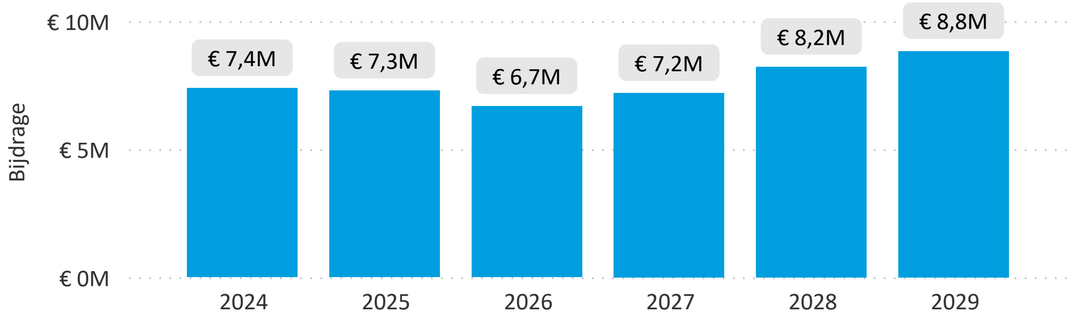

Verwachte interne FTE

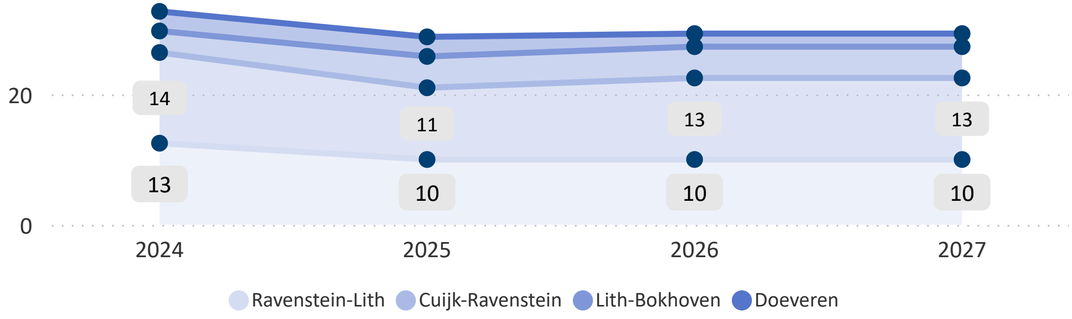

Planning en Omgeving

Overzicht projectplanning

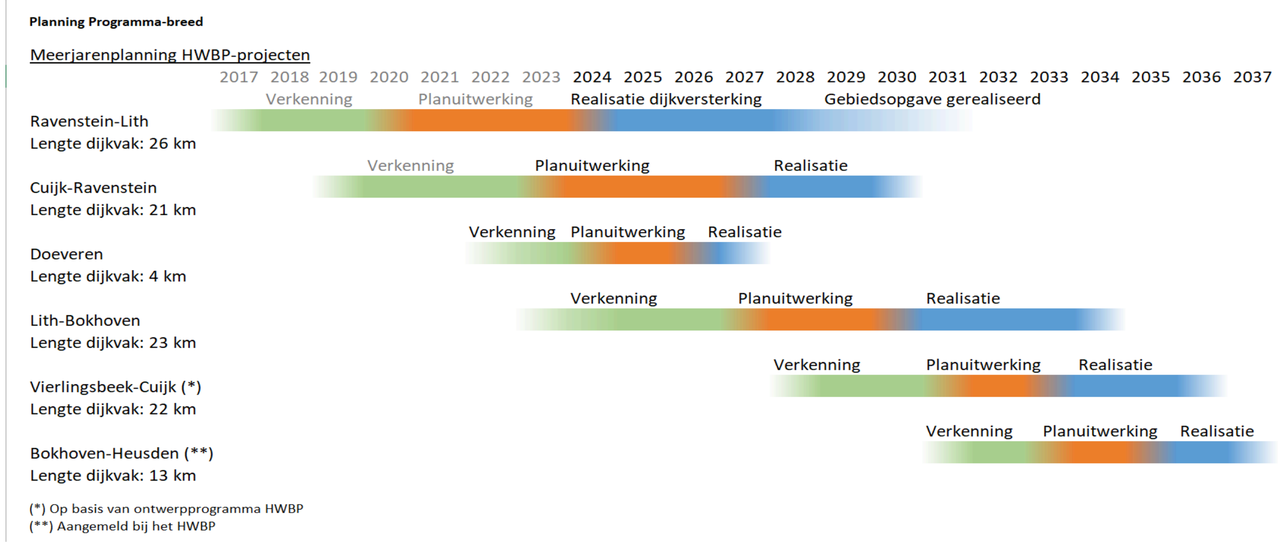

Beoordeling

Trajectoverzicht projecten

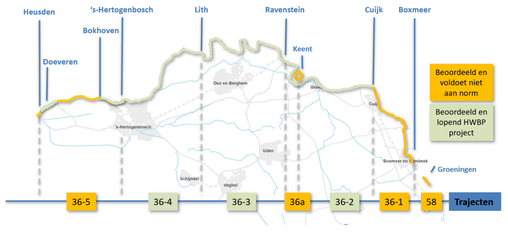

Beoordeling primaire keringen (Km)

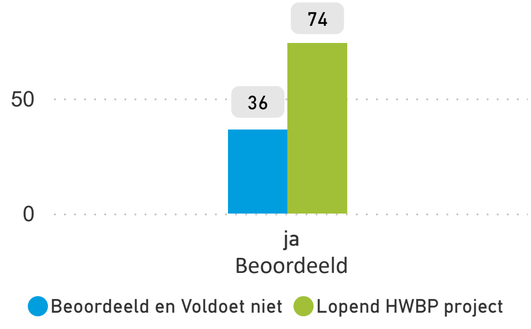

Projectnaam

Ravenstein-Lith

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling
36-3	26	2	ja

Projectvoortgang

Omgevingsrelatie

Financien

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
58	De uitvoering komt op stoom in meerdere deelgebieden, het projectkantoor in Megen is geopend en het laadplein bij RWZI-open is feestelijk in gebruik genomen waarmee het project zichtbaar is voor de omgeving.
59	In januari is het werkgebied korte tijd ontruimt door hoogwater en de werkzaamheden zijn weer snel hervat. De veiligheid op het project is geborgd. Als je van Ravenstein naar Megen rijdt zie je dat het werkterrein overzichtelijk en opgeruimd is. Er wordt rustig en beheerst gewerkt. Bijvoorbeeld via een geslaagde Bewust Veilig-dag wordt gewerkt aan een proactief veiligheidsbewustzijn van alle projectmedewerkers.
60	Grondverwerving en kabels & leidingen blijven complexe onderdelen; De planning staat onder druk door ontwerp- en uitvoeringsknelpunten; hierop wordt gestuurd met een gefaseerde aanpak.
61	De samenwerking binnen het projectteam en met de opdrachtnemer is meetbaar versterkt. Verder vraagt de trage financiële afhandeling van partnerafspraken aandacht.

Toelichting Omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
62	De omgeving vraagt blijvende aandacht vanwege de complexiteit en grootte van het projectgebied. De communicatie met de omgeving verloopt goed, met actieve bijdragen vanuit dorpsraden en ondernemers. Er zijn goed bezochte inloopmomenten georganiseerd en de lancering van de project-app ondersteunt de informatievoorziening. Half mei opent het informatiecentrum, als extra stap richting verbinding met de omgeving.
63	Er is intensief contact met stakeholders zoals Enexis, Brabant Water, RWS en gemeentes. De planologische procedures vorderen. Enkele beroepen zijn ingetrokken. De grondverwerving kent voortgang, maar ook knelpunten, onder meer met pachters in De Waarden. Het Koninklijk Besluit is genomen waarmee de gerechtelijke procedure voor onteigening is gestart.

Toelichting Financien

Nr	Toelichting
64	De actuele prognose is ongewijzigd ten opzichte van eind 2024, waarmee het project financieel binnen de oorspronkelijk vastgestelde bandbreedte blijft. De afhandeling van wijzigingen (VTW's) binnen het contract met Boskalis is lopende; er wordt op dit moment gerekend op een substantiële correctie in de vorm van minderwerk.
65	Vooruitlopend op besluitvorming over het Plan van aanpak PAGW Ossekamp en De Waardenzijn reserveringen opgenomen voor PAGW. De voorschotaanvraag HWBP 2025 (€ 40 mln.) wordt conform planning ingediend vóór 15 april.

Projectnaam

Ravenstein-Lith

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
50	AB: Themabijeenkomst informeren AB stand van zaken project		23-05-2024
51	AB: Bestuursovereenkomst en kredietaanvraag Realisatie		05-07-2024
52	Start werkzaamheden aan de dijk		06-01-2025
54	KRW-maatregelen uitgevoerd	22-12-2027	
55	Oplevering dijkversterkingsmaatregelen	30-06-2028	
56	Oplevering rivierverruimende en gebiedsgerichte maatregelen (geheel project)	31-12-2030	
57	Het werk volledig uitgevoerd	31-12-2030	

Meerjarenplanning

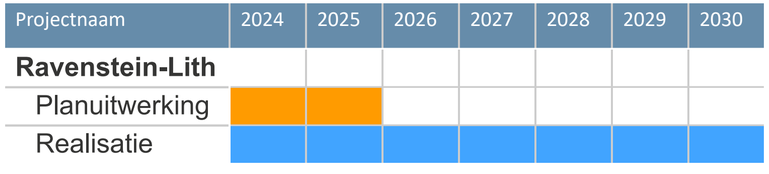

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

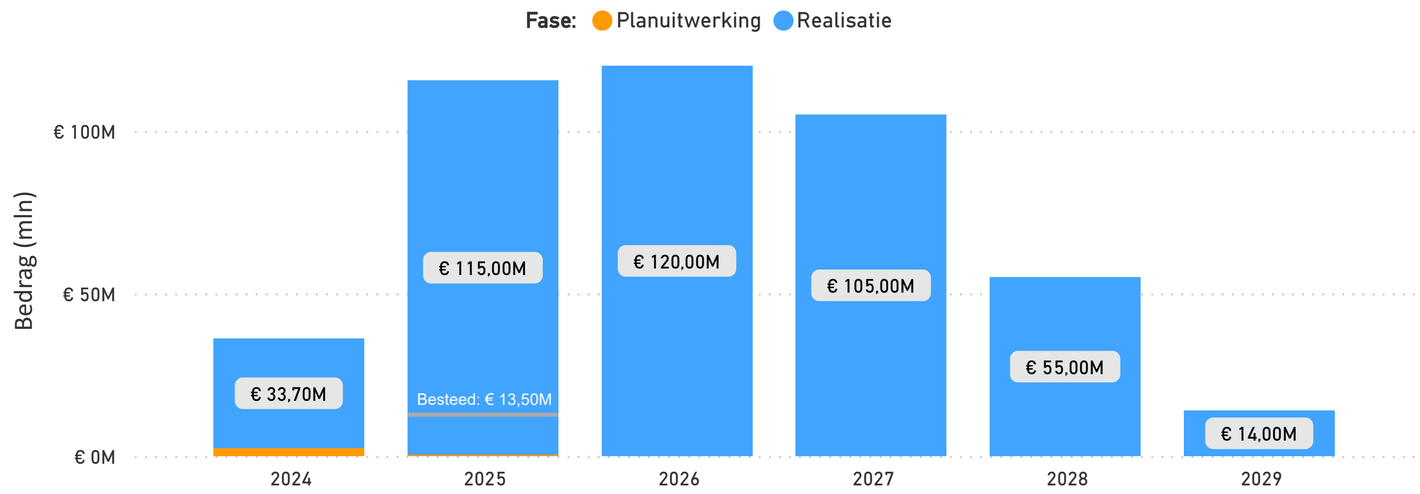

Uitgaven : Ravenstein-Lith

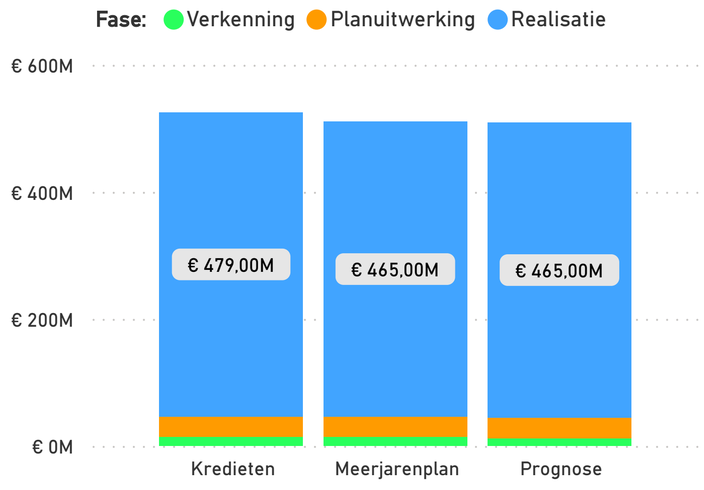

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Ravenstei...

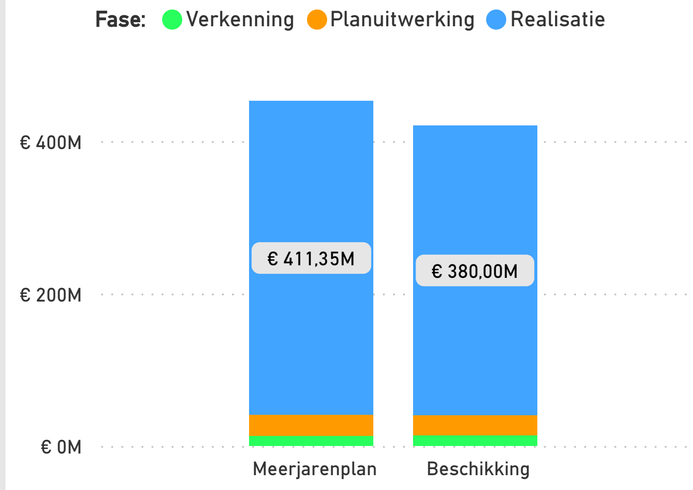

Projectnaam

Cuijk-Ravenstein

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling
36-2	21	10	ja

Projectvoortgang

Omgevingsrelatie

Financien

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
25	Op 14 januari 2025 heeft het dagelijks bestuur het besluit genomen om een demontabele kering toe te passen voor de maaskade zuid in Grave. Op 24 januari 2025 heeft een Thema AB plaatsgevonden waarin de voortgang van het project en de oplossing voor de maaskade zuid is gepresenteerd. In Q1 2025 zijn de laatste ontwerpknelpunten verwerkt en is het opstellen van het voorlopig ontwerp is afgerond.
26	De aanbesteding is inmiddels gestart. Volgens de huidige planning zal het contract na de zomer worden gegund.
27	In oktober zal worden gestart met het opstellen van het definitief ontwerp gezamenlijk met de nog te selecteren aannemer.
28	De conditionerende onderzoeken worden uitgevoerd. Gedurende het jaar 2025 zullen diverse onderzoeken worden uitgevoerd.

Toelichting Omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
29	Op basis van het voorlopig ontwerp zijn effectbeoordelingen afgerond. Deze zullen worden verwerkt in de milieueffectrapportage. Ook wordt gewerkt aan het opstellen van het projectbesluit.
30	In de stuurgroep op 4 april zijn de individuele meekoppelkansen per initiatiefnemer besproken waarbij richting is gegeven aan welke meekoppelkansen uitgewerkt gaan worden tot een definitief ontwerp.
31	Met het opstellen van het voorlopig ontwerp is het ruimtebeslag van de dijkverbetering bekend. Dit is de basis voor de start van de minnelijke grondverwerving vanaf Q2 2025.

Toelichting Financien

Nr	Toelichting
32	De uitputting is in overeenstemming met de prognose.
33	De huidige prognose realisatiekosten is herijkt op basis van het referentiekader HWBP prijspeil 2025.
34	In Q2 2025 wordt op basis van het voorlopig ontwerp een raming voor de realisatiekosten opgesteld. Hierna zal de prognose realisatiekosten, indien nodig, worden bijgesteld.

Projectnaam

Cuijk-Ravenstein

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
13	AB: Besluit vormen bestemmingreserve met vaststelling jaarrekening		05-07-2024
14	Akkoord op marktbenaderingsstrategie door PFH		15-11-2024
15	DB: Besluit oplossingsrichting kademuur Grave		14-01-2025
16	Thema AB: Toelichting stavaza Cuijk-Ravenstein		27-01-2025
17	DB: Akkoord ter inzagelegging ontwerp Projectbesluit Cuijk-Ravenstein	01-07-2025	
18	Gunning aannemer bouwteam fase	11-10-2025	
19	DB: Vaststellen Projectbesluit, plan MER en hoofdvergunningen Cu-Ra	05-01-2026	
20	AB: Kredietaanvraag voorbereiding Realisatiefase Cuijk-Ravenstein	03-07-2026	
21	GS: Projectbesluit Cuijk-Ravenstein	31-03-2026	

Meerjarenplanning

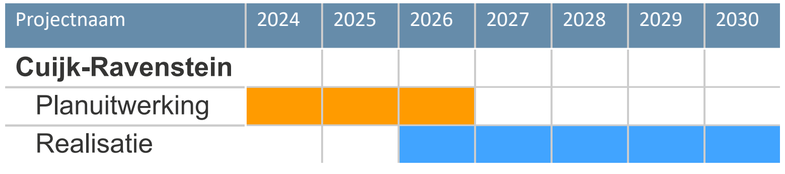

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

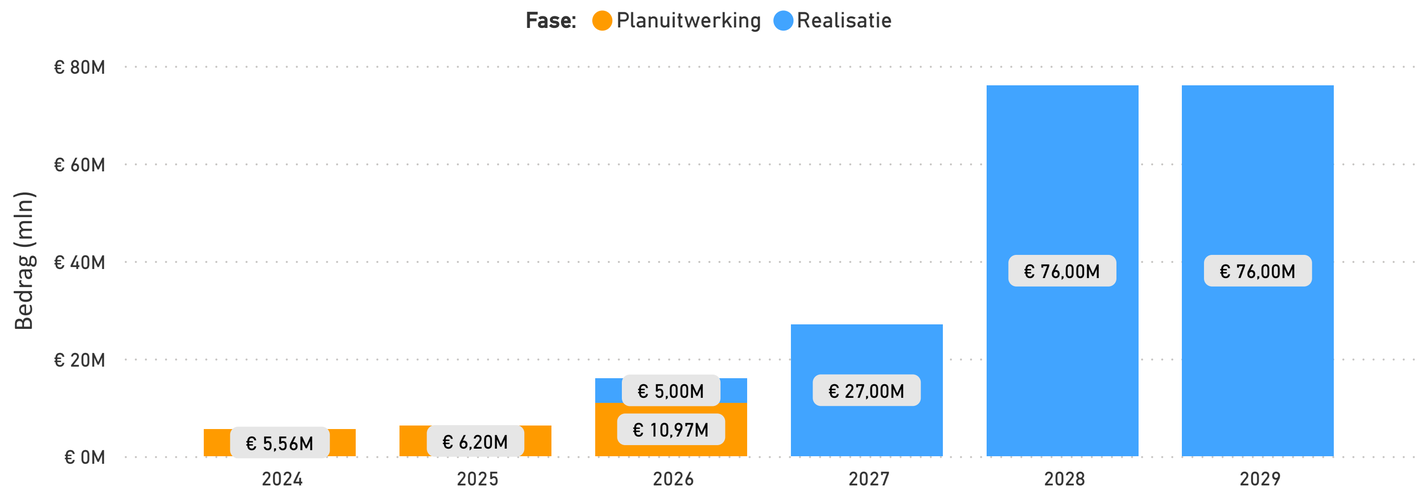

Uitgaven : Cuijk-Ravenstein

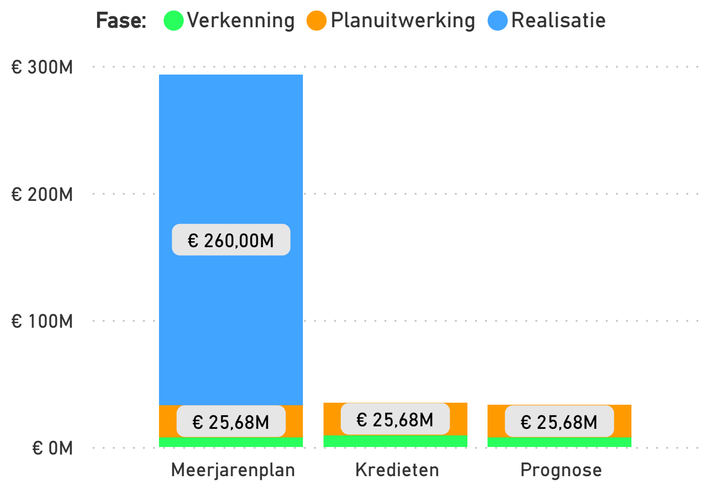

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Cuijk-Rav...

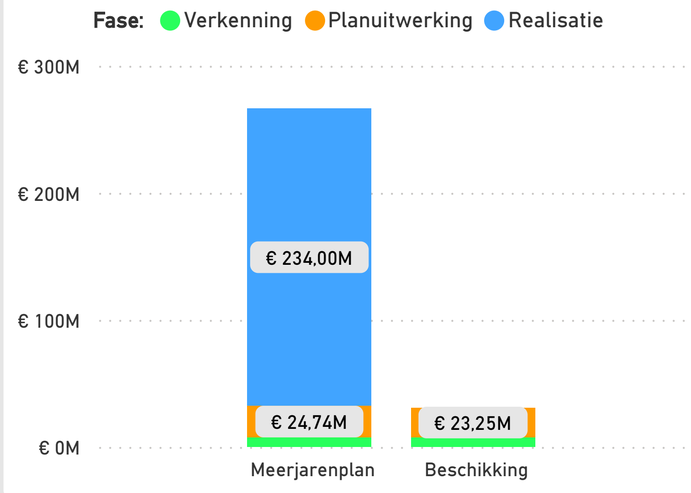

Projectnaam

Lith-Bokhoven

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling
36-4	23	16	ja

Projectvoortgang

Omgevingsrelatie

Financien

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
97	Het project is in 2023 gestart met de verkenningsfase. Het plan van aanpak is ingediend voor subsidie bij het HWBP. De beschikking is ontvangen in april 2024.
98	Het Algemeen Bestuur heeft in de vergadering van 23 februari 2024 krediet toegekend aan de verkenningsfase van Lith-Bokhoven. Inmiddels zijn de eerste producten opgeleverd.
99	Het ingenieursbureau (Witteven + Bos met RHDHV) is gecontracteerd. De samenwerking is gestart. Momenteel wordt er gewerkt aan de notitie mogelijke alternatieven, deze ligt op planning en wordt begin juni aan de stuurgroep voorgelegd.

Toelichting Omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
100	De samenwerking met de omgeving loopt goed. Medio februari is een werkplaats bijeenkomst geweest. Hierin is het actuele beeld van de waterveiligheidsopgave besproken en gewerkt aan verschillende ontwerpideeën voor de dijk en omgeving (vier mogelijke alternatieven). Begin maart is de waterveiligheidsopgave middels een infographic op de website toegelicht, waarna via drie inloopbijeenkomsten gelegenheid was om daarover vragen te stellen. Deze verliepen in goede sfeer.
101	De samenwerking met Gemeente Den Bosch, Gemeente Oss, Provincie Noord Brabant verloopt goed. Er is gezamenlijk gewerkt aan de uitwerking van de vier mogelijke alternatieven en een eerste stap naar de afweging daarvan gemaakt. Voor de Henriëttewaard betreft dat ook de samenwerking met het projectteam dat een gemaal onderzoekt als onderdeel van het Hoogwaterbescherming Brabant Oost.

Toelichting Financien

Nr	Toelichting
102	Het plan van aanpak voor de verkenningsfase met een raming van € 15 mln. is in april 2024 beschikt door het HWBP. Daarmee zijn 90% van de kosten van de verkenning gedekt.
103	De planning en uitgaven verlopen conform prognose.
104	De prognose realisatiekosten is opgesteld op basis van het referentiekader HWBP. Na afronding van het voorkeursalternatief zal een raming worden opgesteld en de prognose, indien nodig, worden bijgesteld.

Projectnaam

Lith-Bokhoven

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
90	AB: Kredietaanvraag Voorverkenning		17-02-2023
91	AB: Kredietaanvraag Verkenningsfase		23-02-2024
92	Nota Kansrijke bouwstenen		06-12-2024
93	Nota Mogelijke alternatieven	13-06-2025	
94	Nota Kansrijke alternatieven (KA)	24-02-2026	
95	DB: Voorkeursalternatief (VKA)	07-12-2026	

Meerjarenplanning

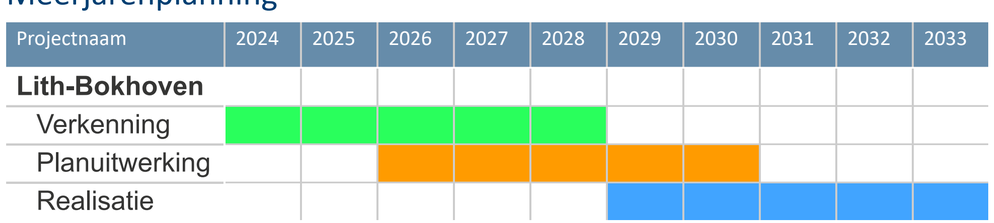

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

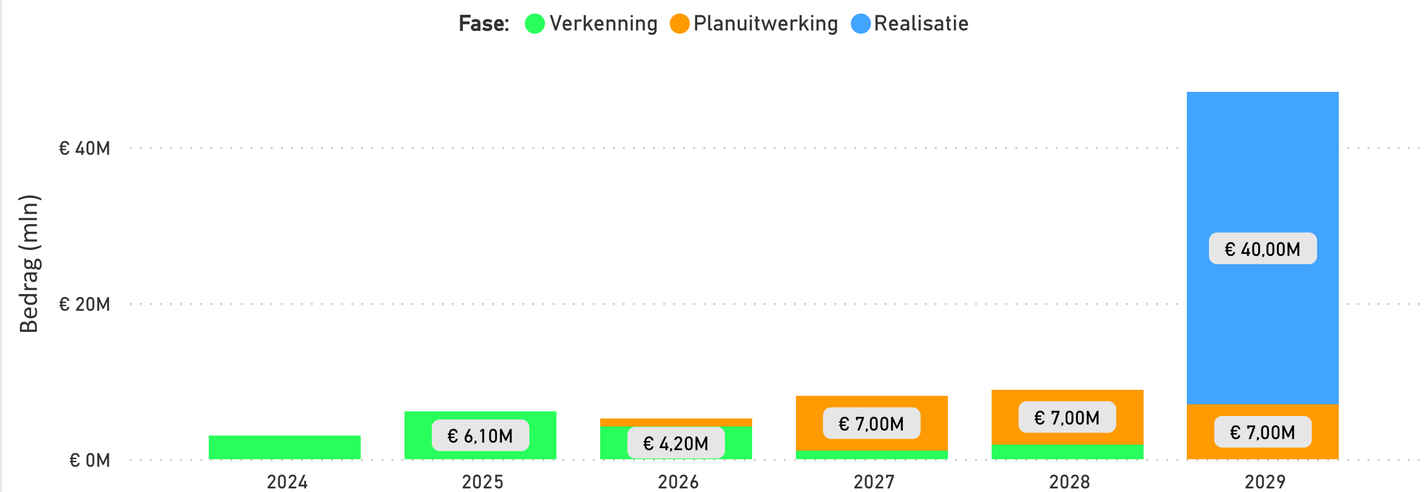

Uitgaven : Lith-Bokhoven

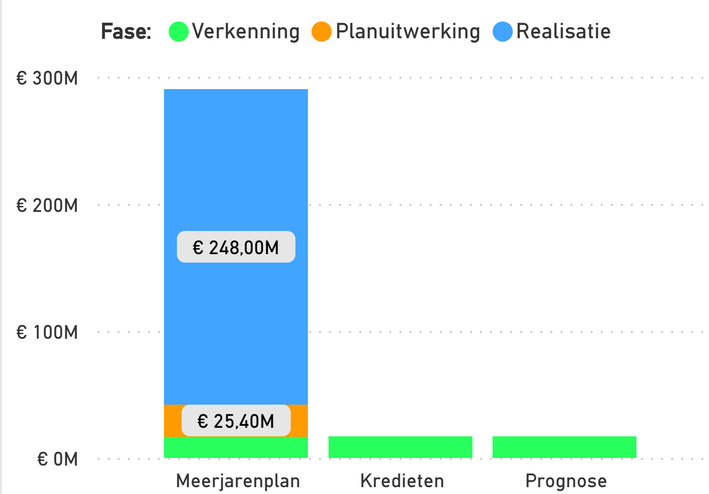

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Lith-Bokh...

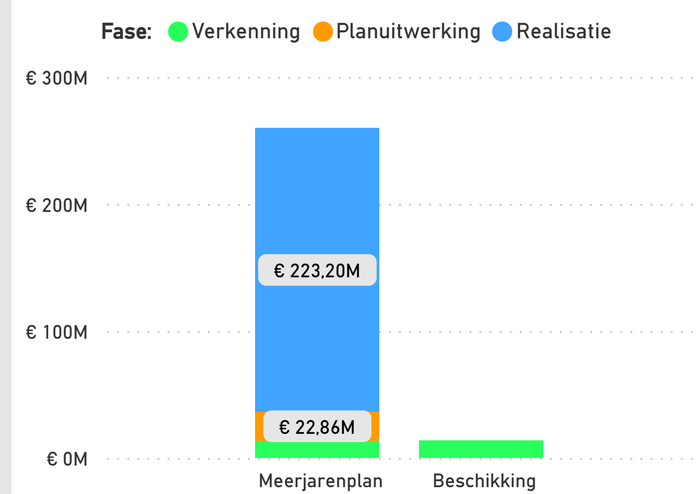

Projectnaam

Doeveren

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling
36-5	4	0	ja

Projectvoortgang

Omgevingsrelatie

Financien

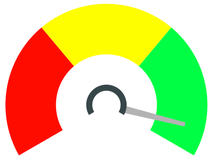

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
75	Na de marktconsultatie in december 2024 is de selectiefase van de aanbesteding van de uitvoering in maart gestart. De verwachting is dat in november 2025 de uitvoering kan worden gegund aan een aannemer.
76	Het ontwerp projectbesluit en de MER zijn door het DB vastgesteld op 25 februari 2025 en liggen nu ter inzage van 19 maart t/m eind april 2025.
77	Momenteel wordt het Definitief Ontwerp en de overige contractstukken afgerond, zodat eind juni de inschrijvingsfase van de aanbesteding kan starten.
78	De dijkversterking Doeveren zal niet helemaal tot aan gemaal Gansoyen worden doorgetrokken, omdat de aansluiting een dure opgave is en dit gemaal bij de volgende toetsronde waarschijnlijk zal worden afgekeurd en dit gemaal moet worden vernieuwd, waarbij ook een deel van de damwand moet worden vervangen. Het is nu dus niet doelmatig om de damwand aan te laten sluiten op gemaal Gansoyen. Hierover is overeenstemming met het HWBP bereikt.

Toelichting Omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
79	Na een zorgvuldig doorlopen proces zijn de eisen uit de omgeving opgehaald. Deze worden momenteel gewogen en beoordeeld met als doel te komen tot een set eisen die in de uitvoering worden meegenomen.
80	Op 27 maart is een informatieavond gehouden waarbij het ter inzage liggende ontwerp projectbesluit is toegelicht. De bewoners konden ter plaatse zienswijzen indienen. De avond is in een prettig sfeer verlopen en er zijn uiteindelijk geen zienswijzen ingediend.
81	Om de dijkversterking te kunnen uitvoeren en te voldoen aan de vergunningsvoorwaarden met betrekking tot stikstofdepositie, is ca. 40% inzet van emissieloos materieel nodig. Dit wordt ook opgenomen in de aanbesteding van de uitvoering.
82	Tijdens de onderzoeken is naar voren gekomen dat er een aantal kabels en waterleidingen door het dijktracé lopen, die de damwanden kruisen. Hier worden nu oplossingen voor gezocht in overleg met het de netbeheerders Ook wordt gekeken naar de effecten van de dijkversterking op flora en fauna en hoe die effecten kunnen worden geminimaliseerd.
83	In mei wordt samen met bewoners uit de omgeving van de dijkversterking Doeveren een bezoek gebracht aan het project Meanderende Maas, zodat zij kunnen zien wat een dijkversterking inhoudt.

Toelichting Financien

Nr	Toelichting
84	De projectuitgaven zijn conform prognose.
85	Het concept vaststellingsverzoek voor de verkenningsfase is op 31 maart bij het HWBP ingediend.
86	De beschikking van het HWBP op het Plan van Aanpak en de subsidieaanvraag voor de planuitwerking is ontvangen.
87	Met het HWBP zijn constructieve gesprekken gevoerd over nut en noodzaak van emissieloos uitvoeren en de meerkosten hiervan. De gesprekken hebben geleid tot een gedeeld beeld. Voor de meerkosten wordt medio mei goedkeuring gevraagd aan het HWBP.
88	Er is gestart met het PvA Realisatiefase. De subsidieaanvraag die hierbij hoort, wordt naar verwachting medio september (na vaststelling van het projectbesluit door Gedeputeerde staten) door het HWBP in behandeling genomen.
89	De kredietaanvraag voor de realisatiefase wordt in het AB van 4 juli geagendeerd.

Projectnaam

Doeveren

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
68	DB: Vaststelling Voorkeursalternatief		14-05-2024
69	DB: Vrijgave Ontwerp Projectbesluit + ontwerp MER		25-02-2025
70	DB: Vaststellen Definitief Projectbesluit + MER	24-06-2025	
71	AB: Kredietaanvraag Realisatie	04-07-2025	
72	GS: Projectbesluit Doeveren	17-09-2025	
73	Indienen subsidieaanvraag realisatiefase	20-09-2025	
74	Voorlopige gunning uitvoering	12-11-2025	

Meerjarenplanning

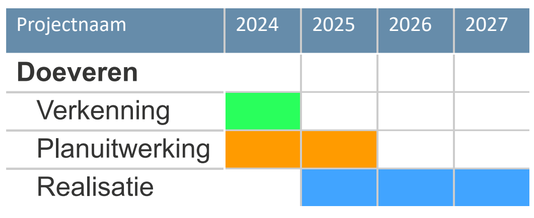

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

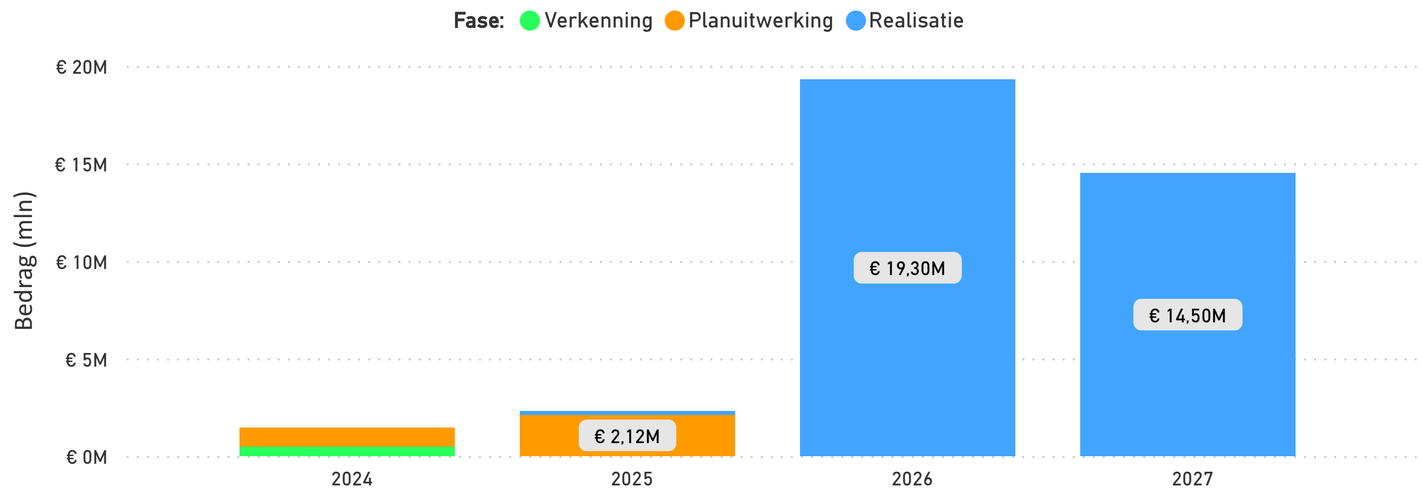

Uitgaven : Doeveren

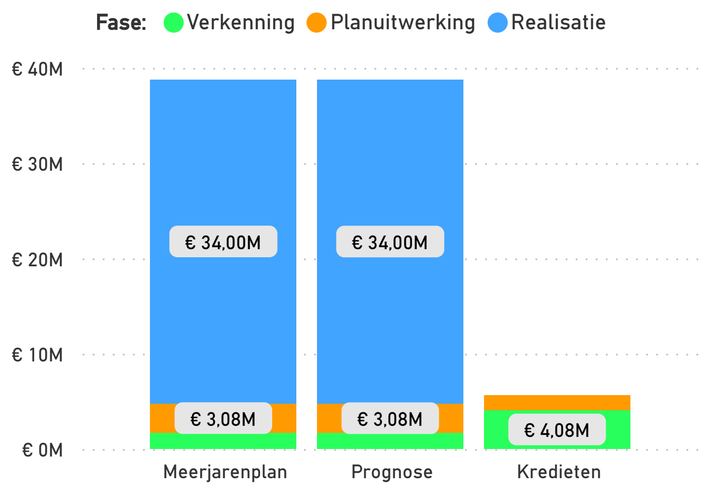

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Doeveren

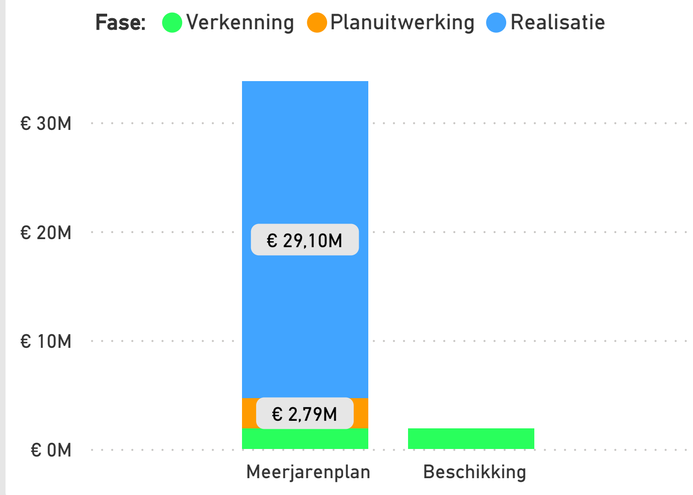

Begrenzing projectgebied Lith-Bokhoven

Begrenzing projectgebied Ravenstein-Lith

Begrenzing projectgebied Cuijk-Ravenstein

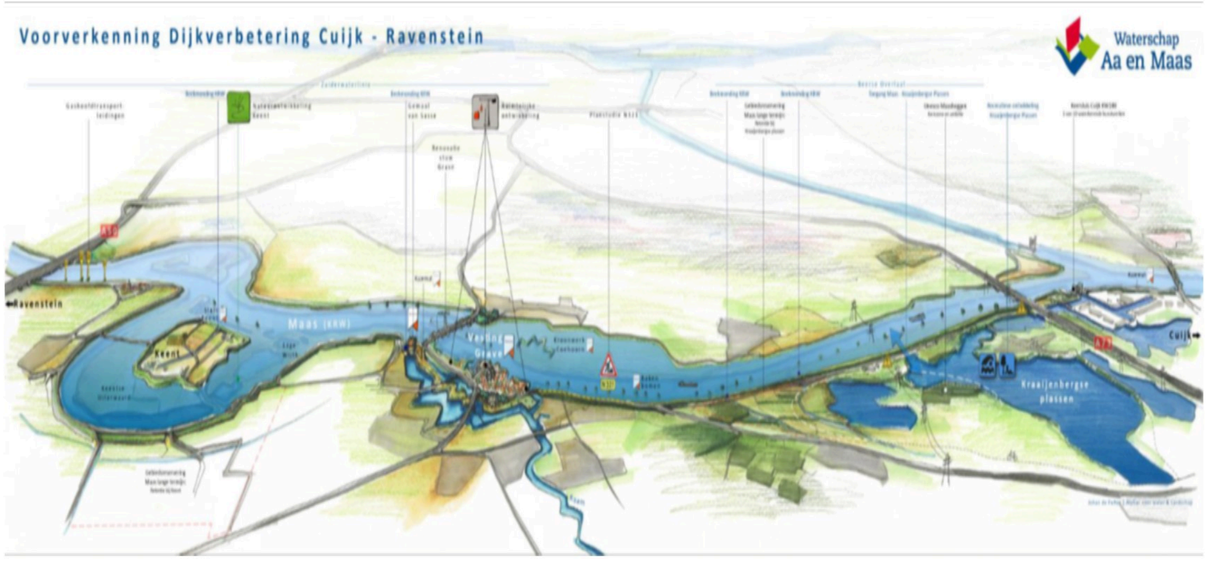

Begrenzing projectgebied Doeveren

Ravenstein-Lith, veiligheidsopgave

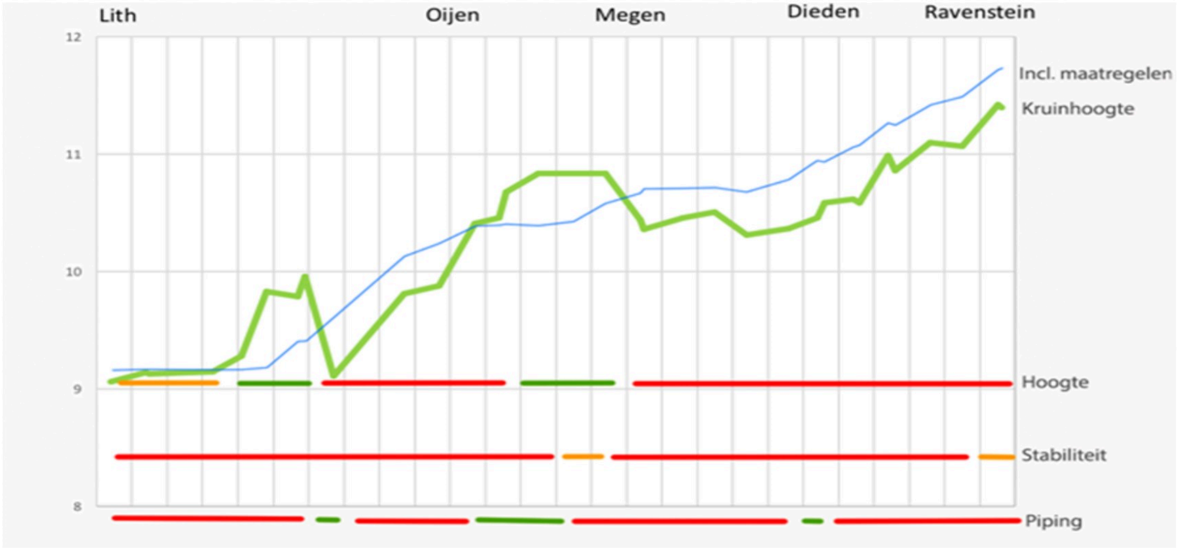

Cuijk-Ravenstein, veiligheidsopgave

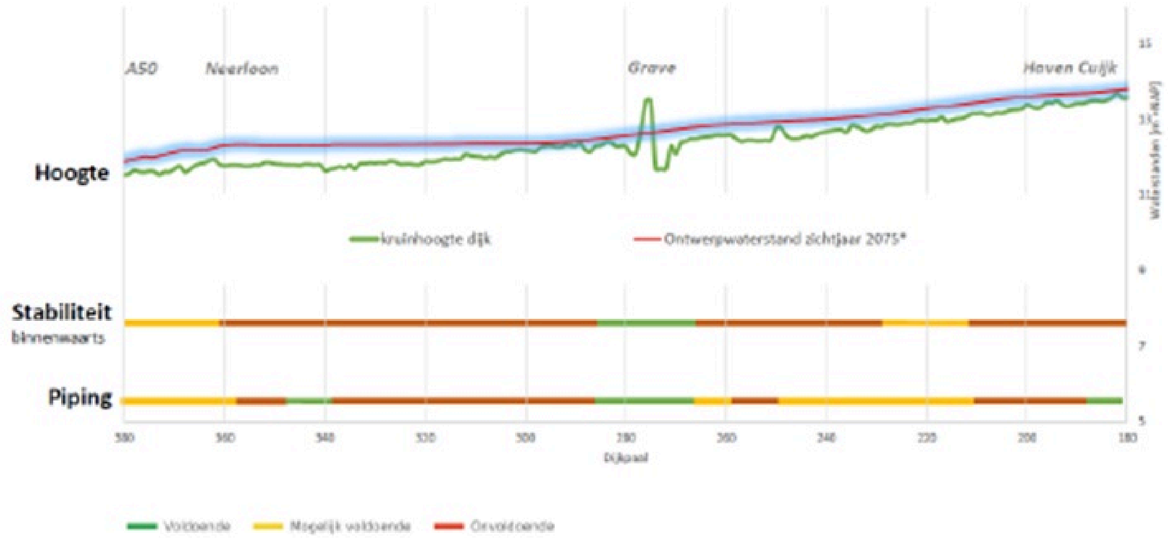

Doeveren, resultaat beoordeling dijkpaal 960 en verder

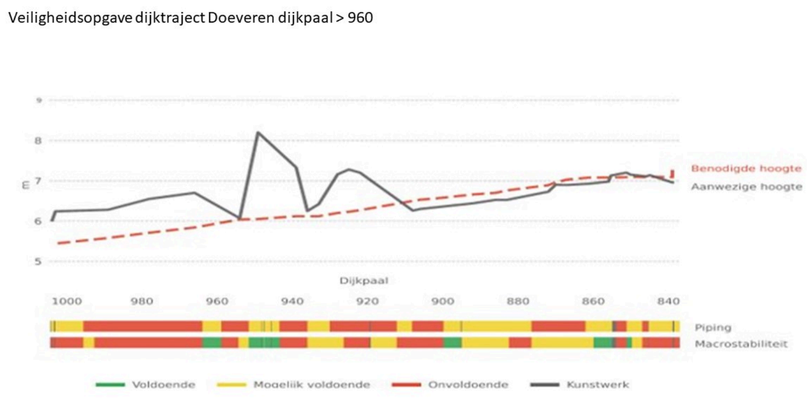

Lith-Bokhoven, resultaat beoordeling dijkpaal 645 tot dijkpaal 881

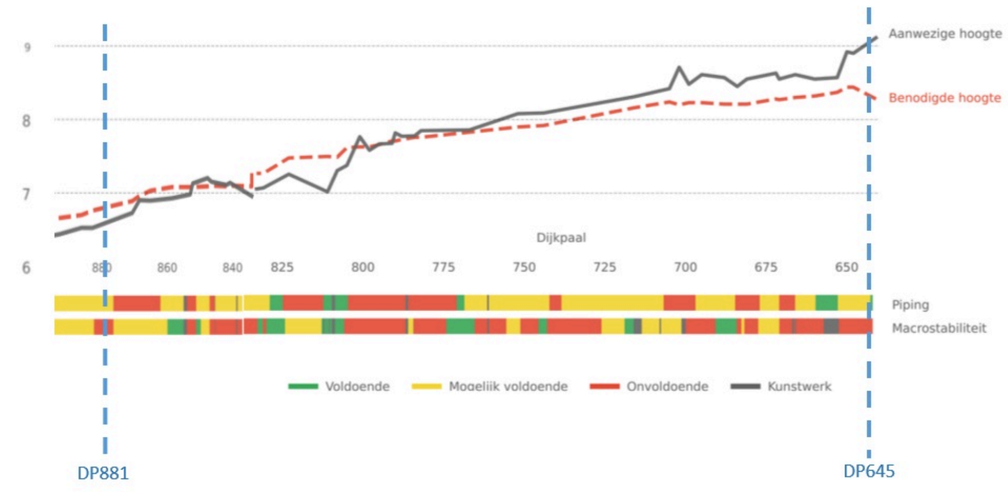

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2534
Extern Zaak ID	0654584477
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.2
Titel	Midterm review (MTR) Opgaven Waterbeheerprogramma (WBP) en Bestuursakkoord
Organisatieonderdeel	Strategie, Beleid en Communicatie
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Jacobs, M.

Bijlagen
Informatienota AB
Bijlage 1 Midterm review Opgaven WBP 2022-2027 en Bestuursakkoord 2023-2027

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Commissie Watersysteem en Waterveiligheid	15 mei 2025
Commissie Waterketen en Duurzaamheid	15 mei 2025
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	15 mei 2025
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van de Midterm review van de opgaven uit het waterbeheerprogramma en het Bestuursakkoord en uw beelden meegeven voor het werken aan die opgaven in de resterende periode.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 584477

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

KENNISNEMEN VAN:

De Midterm review van de opgaven uit het waterbeheerprogramma en het Bestuursakkoord en uw beelden meegeven voor het werken aan die opgaven in de resterende periode.

PROBLEEMSTELLING

We zitten ongeveer halverwege de planperiode van het Waterbeheerprogramma 2022-2027 (WBP) en het Bestuursakkoord 2023-2027. In beide documenten is opgenomen dat we halverwege bekijken hoe we ervoor staan met werken aan de beschreven opgaven. In de bijgevoegde Midterm Review is dit voor beide documenten samen gebeurd. In het WBP staan onze opgaven voor de periode 2022-2027. De doelen uit het WBP zijn bevestigd en op onderdelen aangescherpt en aangevuld in het bestuursakkoord 2023-2027. In de Midterm Review schetsen we of we goed op weg zijn om de opgaven uit het WBP en Bestuursakkoord te halen. Hierbij wordt terug gekeken (wat hebben we al gerealiseerd?) en ingeschat hoe we er, als we op de huidige voet doorgaan, in 2027 voor staan.

KERNBOODSCHAP

Het DB is van mening dat we in grote lijnen goed op schema lopen. Daar waar het niet lukt om de volledige opgaven gerealiseerd te krijgen, zoals bij KRW, maken we keuzes om toch zo dicht mogelijk bij het halen van doelen te komen. In de bijgevoegde Midterm review is per thema op hoofdlijnen uitgewerkt hoe we er voor staan. De vraag aan de fracties uit het AB is om op deze Midterm review te reflecteren en aan te geven of u de beelden uit de Midterm review herkent en waar het volgens u eventueel anders, meer of minder moet.

De midterm review is kort gehouden en focust zich op de belangrijkste opgaven. In de P&C producten zoals de jaarverslagen wordt meer tot in detail op alle prestaties en ontwikkelingen ingezoomd. Hierdoor geeft de Midterm Review snel een beeld van waar het loopt zoals gepland en waar niet.

CONSEQUENTIES

De Midterm Review zelf heeft geen status, maar heeft als doel om het goede gesprek te faciliteren tussen DB en AB over of we met de goede dingen bezig zijn. De Midterm Review is ter informatie naar het AB gestuurd als input voor dit gesprek. Toezeggingen vanuit het DB in dit gesprek worden niet verwerkt in de Midterm Review, maar door het DB meegenomen voor verdere uitwerking.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

De Midterm Review gaat onder meer in op onze opgaven om de duurzaamheid te vergroten.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Er vindt geen actieve communicatie plaats rondom de Midterm Review. Het stuk is bedoeld om het interne gesprek tussen het DB en het AB over het werken aan onze opgaven te faciliteren.

Uiteraard zijn de AB-stukken, waaronder de Midterm Review, wel voor iedereen toegankelijk via de website.

VERVOLG

Als uit het gesprek over de Midterm Review in het AB van 6 juni blijkt dat op een bepaald onderwerp extra inspanning nodig is, kan dat impact hebben op de capaciteit en benodigde middelen. Rekening houdend met de bestuurlijke planning en afgesproken aanlevertermijnen is het niet mogelijk om die impact al te verwerken in de voorjaarsnota die op 27 mei ter besluitvorming voorligt in het DB. De bevindingen uit de Midterm Review kunnen wel betrokken worden bij de algemene beschouwingen over de voorjaarsnota en waar nodig landen in de Begroting 2026.

6 juni 2025:	AB, gesprek over Midterm Review
12 juni 2025:	Commissies, Voorjaarsnota
4 juli 2025:	AB, Voorjaarsnota
14 november 2025:	AB, Programmabegroting 2026

BIJLAGEN

1. Midterm review Opgaven WBP 2022-2027 en Bestuursakkoord 2023-2027

VERSIEDATUM

22 april 2025

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Midterm Review

Opgaven WBP 2022-2027 en Bestuursakkoord 2023-2027

(AB 6 juni 2025)

1. Inleiding

In het Waterbeheerprogramma (WBP) staan onze opgaven voor de periode 2022-2027. De doelen uit het WBP zijn bevestigd in het bestuursakkoord 2023-2027. Met deze midterm review evalueren we de voortgang op de opgaven uit het WBP en Bestuursakkoord.

De voortgang wordt beïnvloed door allerlei ontwikkelingen om ons heen. Te denken valt aan:

- Weersextremen zoals de 2 natte jaren na een reeks van droge jaren
- De stikstofproblematiek
- Juridificering: een overheid die wordt bijgestuurd door de rechter als er onvoldoende effort zit op bepaalde onderwerpen zoals stikstof of de KRW
- Nieuw kabinet met andere prioriteiten (en minder middelen voor de ontwikkeling van het landelijk gebied)
- Hoge inflatie, schaarste in grondstoffen en personeel, sterk oplopende kosten
- Een overvol energienet met vertraging in projecten tot gevolg (netcongestie)

Deze midterm review beoogt niet om tot op groot detailniveau te beschrijven hoe we er halverwege de wbp- en bestuursperiode voorstaan. Het doel is om op hoofdlijnen te signaleren waar we goed op weg zijn en waar eventueel bijsturing of extra inzet nodig is. En om het gesprek hierover te faciliteren tussen het DB en het AB. Een groter detailniveau van de voortgang op de verschillende onderwerpen is te vinden in jaarverslagen en dashboards.

De midterm review is ingedeeld naar de drie inhoudelijke programma's: waterveiligheid, klimaatbestendig en gezond watersysteem en schoon water. Per programma wordt thematisch ingegaan op de voortgang van de opgaven.
Voor ieder thema is met een metertje kwalitatief aangegeven hoe we er voor staan:

- Als het wijzertje in het rood staat, dan halen we de doelen uit wbp/bestuursakkoord niet en zit er ook geen actie op om daar verandering in te brengen. Dit is nergens het geval.
- Bij oranje is er een risico dat we de doelen niet halen, maar zit er actie op om in ieder geval zo dicht mogelijk bij de doelen te komen.
- Als het wijzertje in het groen staan doen we wat we ons in WBP en bestuursakkoord hebben voorgenomen.

Bij ieder metertje is een korte uitleg gegeven waarom de wijzer in de betreffende kleur is geplaatst.

2. Waterveiligheid

Primaire keringen	
 Planning iets vertraagd t.o.v. WBP, maar wel conform BA	**HWBP** - Doel uit WBP is 45 km dijkversterking in het kader van het HWBP. In 2027 is circa 24 km gerealiseerd (een groot deel van Ravenstein-Lith binnen project Meanderende Maas (totaal 26 km) en het versneld opgepakte project Doeveren (4 km). - In 2027 start ook de realisatie van Cuijk-Ravenstein (21 km). Daardoor zal er naar verwachting in totaal 51 km versterkt zijn in 2030. Daarnaast is de verkenning van het project Lith-Bokhoven (23 km) gestart. - De dijkversterkingstrein is nu op stoom, maar is iets vertraagd. De projecten duren langer dan verwacht door tijdverlies bij faseovergangen, doordat het lastig is om projectteams op sterkte krijgen en houden en agv vertraging bij vergunningverlening. Overigens is dit een landelijk beeld. Versnellen is ook niet mogelijk vanwege de landelijke programmering van middelen en de krapte die daarin is ontstaan door de sterke kostenstijging. Het einddoel, alle primaire keringen van Aa en Maas versterkt in 2040, is nog in beeld. - Zie ook het dashboard waterveiligheid dat elk kwartaal in het AB wordt geagendeerd. **Integraal riviermanagement / Ruimte voor Rivier 2.0** - Wij participeren in Ruimte voor rivier 2.0, maar temperen onze inzet hierop, want nieuw beleid is nog niet vastgesteld en er is geen zicht op nieuwe projecten met effect op ons gebied. We dragen financieel bij aan de realisatie van projecten van derden die de robuustheid van het Maassysteem vergroten en het hoogwaterpeil tegen onze Maasdijken verlagen: Ruimte voor de Maas bij Oeffelt (provincie Noord-Brabant) en Lob van Gennep (waterschap Limburg).
Regionale keringen	
 We lopen op schema	**Voldoen aan provinciale normen** - Al onze regionale keringen voldoen aan de normen met uitzondering van een klein stukje langs de Stadsaa dat we voor eind 2027 gaan versterken. - De kunstwerken in de regionale keringen zijn op een na verbeterd. Oplevering van het laatste kunstwerk vindt in 2026 plaats.
Instandhouding keringen	
 We doen wat moet en lopen voorop met beveraanpak	- We voldoen aan onze zorgplicht voor de waterkeringen - De eerste stappen in het risicogestuurd beheer en onderhoud van waterkerende kunstwerken hebben we gezet. - In de preventieve aanpak van bevergraverij met ecologische en technische maatregelen en de kennisuitwisseling hierover lopen we landelijk voorop.
Aanvullende 'opgaven' Waterveiligheid in bestuursakkoord	
 Aanvullende acties uit bestuursakkoord zijn opgepakt	- **In het bestuursakkoord zijn als aanvullende acties benoemd om nadere afspraken te maken over de financiering van het HWBP en over het beheer van de dijken.** - Voorfinanciering door het waterschap van de realisatie van HWBP-projecten is in deze bestuursperiode beperkt nodig en doorgerekend in de meerjarenbegroting. Landelijk werken we samen met de andere waterschappen aan afspraken met het Rijk over in totaal 2,5 mld euro extra voor het HWBP in de periode 2030-2036. - Biodiversiteit en een sterke grasbekleding worden gestimuleerd door gefaseerd maaien en waar mogelijk door drukbegrazing. De permanente begrazing wordt geleidelijk minder door (veelal) vrijwillige opzegging van de beheerovereenkomsten door pachters.

3. Klimaatbestendig en gezond watersysteem

Wateroverlast	
 Aanpak wateroverlast lukt op enkele plekken niet	**Normering wateroverlast** - De wateroverlastknelpunten uit de toetsing van 2013 en 2019 zijn vrijwel allemaal aangepakt. Van de resterende punten, op twee na, is de planning van realisatie deze WBP-periode. Van twee punten is realisatie afhankelijk van ontwikkeling in de omgeving. - Een nieuwe toetsing met de nieuwste klimaatinzichten loopt. Dit is input voor het vierde uitvoeringsprogramma wateroverlast voor uitvoering na 2027.
Droogte en verdrogingsbestrijding	
 We zetten zwaar in op de grond-waterdoelen, maar zullen naar verwachting niet alle doelen eind 2027 bereikt hebben.	**Verhoging grondwaterstanden** - We werken aan de doelen uit het grondwaterconvenant en de droogte-agenda (onder andere gericht op 10-15 cm hogere grondwaterstanden in de beekdalen, 20-30 cm op de flanken en 35-50 cm op de hoge gronden) door: <u>Meer en langer vasthouden</u> ○ via hydrologisch herstel van Natura 2000 gebieden en Natte Natuurparels en overige natuurgebieden waar terreinbeherende organisaties een trekkende rol hebben. ○ Via anticiperend peilbeheer afgestemd op de omstandigheden conform de Nota Peilbeheer. ○ We werken aan nieuw drainagebeleid dat bijdraagt aan het langer vasthouden van water. ○ Als onderdeel van het KRW Uitvoeringsprogramma wordt gebiedsgericht gewerkt aan verhoogde grondwaterstanden en kwelherstel, om zo bij te dragen aan de gewenste stroming in onze beken. <u>Meer aanvullen en infiltreren</u> ○ Via het programma Stad als Spons zetten we in op meer infiltratie in bebouwd gebied. ○ Via een meerjarige proef met het toepassen van een regelbaar drainage infiltratiesysteem. <u>Minder onttrekken</u> ○ Sinds 2021 zijn we actief als trekker voor de herziening van het Brabantbrede beregeningsbeleid. Hiervoor loopt een pilot in de Bult en de planning is om in 2027 nieuw beregeningsbeleid te hebben. ○ Daarnaast zetten we sinds 2023 in op vrijwillige meldingen van het gebruik van een kleine onttrekking. <u>Meer aanvoeren en beter verdelen</u> ○ Het groot onderhoud aan de Peelkanalen is afgerond. Hierdoor zijn we klaar om extra kuubs water te ontvangen via de Noordervaart zodra het Limburgse deel die aanvoer ook aan kan. ○ In 2024 is het proces gestart voor wateraanvoer in de omgeving Kokmeeuwenweg (nabij Groote Peel). ○ Bij Sambeek is na enkele jaren proefdraaien met mobiele pompen een vast aanvoergemaal gerealiseerd dat direct water uit de Maas pompt naar de Sambeekse uitwatering. ○ Daarnaast zetten we als Aa en Maas in op de toepassing van het hergebruik van gezuiverd effluent voor bijvoorbeeld infiltratie, landbouw of de industrie. - Met bovenstaande activiteiten zetten we zwaar in op de grondwaterdoelen. We bewegen de goede kant op, maar zien ook dat in een nat jaar zoals 2024 het draagvlak onder druk staat. We werken Brabantbreed aan een kwantitatieve onderbouwing van het doelbereik. Hiervoor monitoren en modelleren we. In 2025 ronden we de voorbereidingen af om daarna jaarlijks te kunnen beoordelen. **Hydrologisch herstel natuurnetwerk Brabant** - Het project Leegveld is gerealiseerd. Realisatie Natte Natuurparels (NNP) Wijboschbroek en Hoge Raam en deelprojecten in gebiedsgerichte aanpak (gga) Vlijmens Ven Moerputten en Vitale Peel liggen op schema.

	- Het lukt echter niet om alle projecten gericht op hydrologisch herstel voor eind 2027 gereed te krijgen: NNP Sang en Goorkens, restopgave NNP Wijboschbroek, restopgaven rond Vitale Peel zullen pas na 2027 afgerond worden. Oorzaken zijn onder andere onduidelijkheid over de financiering vanuit de provincie voor het natuurnetwerk (inmiddels opgelost voor de NNP's) en onduidelijkheid over de doelen en financiering in de GGA's. - Te overwegen koersbijstelling: onze inzet op NNB (niet zijnde N2000 en Natte Natuurparels) temperen zolang er geen duidelijkheid is over de financiering vanuit de provincie.
Ecologische Verbindingszones	
 We realiseren circa 2/3 van de km evz. Dit is niet conform WBP en bestuursakkoord, maar past wel binnen de bijgestelde doelen van de provincie.	**Ecologische verbindingszones (EVZ's)** - Voor wat betreft de ecologische verbindingszones is er 25 van de in het WBP geplande 95 km gerealiseerd. De prognose is dat er 57 van de 95 km gerealiseerd wordt in de WBP-periode. - Binnen de provincie is Aa en Maas, ondanks de vertraging, koploper als het gaat om de realisatie van evz's. - Op aandringen van Aa en Maas wordt de subsidieregeling van de provincie voor evz's in 2025 aangepast, passend bij de gestegen kosten. Wachten op die aanpassing heeft tot vertraging in onze projecten geleid. - De provincie heeft in hun beleidskader natuur de deadline voor realisatie evz's verplaatst naar 2035. - We accepteren dat we niet de volledige 95 km evz's realiseren voor eind 2027. De focus ligt op de realisatie van de evz's die ook een krw-doelstelling hebben. De realisatie van de overige evz's, zonder krw-status, heeft voor nu minder prioriteit.
Instandhouding watersysteem	
 De opgaven uit WBP en Bestuursakkoord voor instandhouding zijn opgepakt	**Baggeren en maaien** - Vanaf 2022 is in totaal 350.000 m^3 baggerspecie verwijderd uit het watersysteem. De verwachting is dat de baggerachterstand eind van de planperiode volledig is weggewerkt. - Jaarlijks maaien onze aannemers 2450 kilometer waterlopen. Langs bijna 200 kilometer persen we het slootmaaisel in een baal of zetten dit op hopen, zodat de ontvangstplichtige grondeigenaar het eenvoudig kan afvoeren en op een geschikt moment kan toepassen in de kleine kringloop. We onderzoeken de mogelijkheden / wenselijkheid om dit op meer plekken te doen. - De werkwijze voor Wijzer Onderhoud richt zich vanaf 2024 op het oplossen van onveilige situaties in plaats van Wijzer onderhoud langs alle waterlopen toe te passen. - Exoten bestrijden we actief op basis van het Brabantbrede beleid. Dit is in 2021 geactualiseerd. In 2025 volgt een nieuwe actualisatie van het beleid, waarbij nu de focus op schoon werken ligt. **Peilbeheer en kunstwerken** - Het onderhoud aan peilregulerende kunstwerken is in de planperiode geprofessionaliseerd. - Het peilbeheer doen we conform de aangescherpte Nota Peilbeheer. In het peilbeheer staan de toestand van het grondwater en de actuele omstandigheden centraal. - Momenteel zijn van alle bedienbare stuwen (1500) er 364 geautomatiseerd. Dit betekent dat ongeveer 25% is geautomatiseerd en dat is grofweg 3 keer meer dan 10 jaar geleden.
KRW	
 We hebben veel geïnvesteerd en gerealiseerd in de KRW-doelen. Toch gaan we de doelen niet helemaal halen eind 2027. Met het KRW	**KRW Inrichtingsmaatregelen** - Van de 116 geplande kilometers beekherstel is de realisatie van 77 km nu ondergebracht in lopende projecten die voor eind 2027 zijn afgerond. De overige 39 km wordt vanuit het Uitvoeringsprogramma KRW zsm opgestart, of zit in projecten waar de realisatie pas na 2027 is voorzien. Ook voor die trajecten wordt gezocht naar mogelijkheden om te versnellen om eind 2027 een zo groot mogelijk deel van het beekherstel gerealiseerd te hebben. Ondanks het uitvoeringsprogramma KRW en de bijbehorende versnelling zal eind 2027 niet de volledige 116 km gereed zijn.

Uitvoeringsprogramma is in beeld gebracht wat we extra doen om zo dicht mogelijk bij de doelen te komen.	- Van de 246 geplande kilometers natuurvriendelijke oevers is de planning dat er 177 km voor eind 2027 gerealiseerd zijn. Hierbij krijgen de nvo's met de meeste ecologische impact prioriteit. De resterende nvo's worden na 2027 gerealiseerd. - Van de 172 geplande vispassages is de planning dat er eind 2027 137 zijn gerealiseerd. Naar de overige vispassages wordt onderzoek gedaan of ze, gelet op droogval van bovenlopen van beken wel nodig zijn. **Waterkwaliteit** - Conform de aanpak in het WBP hebben we rondom waterkwaliteit de problematiek in beeld gebracht, geagendeerd, gestimuleerd en geadviseerd. - We hebben bij onze eigen rwzi's maatregelen getroffen om de effluentkwaliteit te verbeteren (zie volgende programma). - Via vergunningverlening, toezicht en handhaving hebben we daar waar dat onze verantwoordelijkheid is gestuurd op een goede waterkwaliteit. Zie ook de jaarverslagen VTH (o.a. AB vergadering 4 april 2025) - Desondanks voldoet de waterkwaliteit in geen van onze KRW-waterlichamen aan alle KRW-normen. **KRW Uitvoeringsprogramma** - We constateren dat we al heel veel hebben gedaan en op de goede weg zijn, maar dat we de KRW-doelen nog niet halen, ook niet als we de geplande maatregelen realiseren. In het KRW Uitvoeringsprogramma is op een rij gezet wat wij of wat anderen extra moeten doen om zo dicht mogelijk bij de KRW doelen te komen. Dit leidt voor ons, maar ook voor bijvoorbeeld rijk, provincie, gemeenten en agrarische sector tot aanvullende acties. - De kosten die samenhangen met dit uitvoeringsprogramma worden opgenomen in de Voorjaarsnota 2025 en Programmabegroting 2026. - In feite betreft dit al een koersbijstelling die is ingezet buiten deze midterm review om.
Biodiversiteit en recreatie	
 We doen wat we ons hebben voorgenomen aan biodiversiteit en recreatie	- We hebben als waterschap conform ons wbp stappen gezet om biodiversiteit te versterken: via onze projecten, via het beheer en onderhoud en via onze subsidieregeling biodiversiteit. - Conform ons wbp hebben we de mogelijkheden voor recreatie in en om het water vergroot. - Dit doen we via meekoppelkansen in onze inrichtingsprojecten - En via onze subsidieregeling voor recreatie.
Aanvullende 'opgaven' voor Klimaatbestendig en gezond watersysteem vanuit het Bestuursakkoord	
 Een heel groot percentage van de voorgenomen activiteiten in WBP en Bestuursakkoord is opgepakt. Daarom staat de meter in het groen. Enkele onderdelen (zoals programmatische aanpak grondwater, aanpak drainerende laagtes) verdienen meer aandacht. Daarom staat de wijzer aan het begin van het groen.	- **Aanvullende opgaven en acties die in het Bestuursakkoord staan opgenomen voor dit programma zijn onder meer: aanpak problemen graverij, nota dierenwelzijn, programmatische aanpak grondwater met daarin diverse acties uit het bestuursakkoord, extra inzet op samenwerking met gemeenten en afkoppelen, water en bodem sturend en Howabo 2.0.** - Er is veel inzet gepleegd op aanpak graverij. Inmiddels zijn er 3 beverspecialisten op beheer en onderhoudsniveau in dienst. Lijnen met provincie (faunabeheereenheid) en omgevingsdienst zijn kort en contacten goed. Werkprocessen rondom registratie en ontheffing worden steeds gestroomlijnder. - We werken aan een nota dierenwelzijn - Veel van de in het bestuursakkoord opgenomen acties voor grondwater zijn opgepakt en uitgevoerd of lopen nog. Het aanpakken van drainerende laagtes op de hoge gronden komt nog onvoldoende van de grond. Dit is een onderwerp waar we in samenwerking met de provincie meer actie op gaan zetten. - Er is gewerkt aan programmatische aanpak voor het werken aan de grondwaterdoelstellingen. Het bestuurlijke proces hierover volgt nog. - Samen met partners gebruiken we de watersignaleringskaart om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen (water en bodem sturend).

	- Voor de wateroverlastopgave in de regio Den Bosch is het programma Howabo 2.0 opgezet waarin we werken aan de verkenning van 11 kansrijke bouwstenen. Besluitvorming over het vervolg is voorzien in 2026. - De in het bestuursakkoord opgenomen acties voor natuurlijk en gezond water zijn opgepakt en uitgevoerd of lopen nog.

4. Schoon Water

Verbetering werking Rwzi's	
 We halen vrijwel alle doelen rondom de verbeterde werking van rwzi's. Enkele doelen halen we niet vanwege goede redenen.	- Doel uit WBP is om met het effluent te voldoen aan de KRW-reductieopgave voor stikstof en forfor. - Dit lukt bij alle rwzi's behalve bij rwzi Den Bosch voor stikstof (ivm gerechtelijke procedure die loopt) en bij rwzi Vinkel en Aarle-Rixtel waar we dit voor fosfor waarschijnlijk net niet halen (technisch niet mogelijk om met de beschikbare techniek de reductie-opgave volledig te halen). - Doelstelling in het WBP is om voor eind 2027 op drie rwzi's een aanvullende zuivering voor medicijnresten te realiseren. Dit is reeds gelukt bij rwzi Oijen en Dinther. En is bij Vinkel in aanbouw. - We werken aan een nieuwe afvalwaterstrategie 2.0 waarin we vastleggen hoe we na 2027 verder werken aan verbetering van de effluentkwaliteit. - Met onze afvalwaterstrategie 1.0 en 2.0 behoren we tot de meest ambitieuze waterschappen op dit terrein.
Instandhouding rwzi's	
 We doen wat we hebben voorgenomen	- We voldoen aan wet- en regelgeving voor transporteren en zuiveren van afvalwater - Met onze inzet zorgen we ervoor dat we niet alleen voldoen aan wetgeving voor de rwzi's zelf, maar ook dat de kwaliteit van ons effluent past bij de wettelijke normen voor het oppervlaktewater (KRW). - We anticiperen op nieuwe regelgeving: herziene Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater. Met onze ambities uit WBP en bestuursakkoord voldoen we al aan de eisen van de nieuwe richtlijn.
Samenwerking in de keten	
 We doen wat we hebben voorgenomen	- We hebben onze inzet op samenwerking met gemeenten conform ambities in WBP en Bestuursakkoord versterkt. Het programma Stad als Spons is opgezet en hier zijn voor de periode tot en met 2027 extra middelen voor uitgetrokken. Er moeten nog grote stappen gezet worden, maar de eerste initiatieven binnen Stad als Spons (afkoppeling wijk Boschberg in Boekel en de samenwerking met gemeente en woningbouwcorporaties in 's-Hertogenbosch) zijn hoopvol. - En als onderdeel van het KRW uitvoeringsprogramma gaan we met gemeenten op zoek naar bronnen van normoverschrijdende stoffen en het bijbehorende handelingsperspectief.
Duurzaamheid (voor zowel watersysteem als keten)	
 We hebben stappen gezet op het vlak van duurzaamheid conform wbp en bestuursakkoord. Er is wel echt nog meer nodig om de doelen voor 2030 en 2050 te kunnen halen.	Hoe we werken aan de duurzaamheidsthema's is uitgewerkt in de Routekaart 'Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair Aa en Maas'. In 2025 vindt een update plaats van de Routekaart. **Energieneutraal in 2030** - We zijn op dit moment ca. 80% energieneutraal. - Vanwege externe factoren zoals netcongestie en gemeentelijk windbeleid zijn projecten waarmee duurzame energie wordt opgewekt, uitgesteld (bijv. uitbreiding slibgisting Den Bosch, windmolens). Het is onzeker of deze projecten op tijd weer opgepakt kunnen worden om in 2030 energieneutraal te kunnen zijn. We zoeken naar alternatieven, om dit doel toch te behalen, maar met al die externe factoren wordt dit uiterst complex. **Klimaatneutraal in 2050** (UvW 2035) - Uit landelijk onderzoek waarin wij participeren blijkt dat er mogelijkheden zijn om uitstoot van lachgas en methaan te reduceren, maar dat we daarmee niet klimaatneutraal worden. Aanvullende mogelijkheden brengen we in beeld. - Reductie van CO2 tgv andere bronnen wordt beschreven in de Routekaart en de rapportages voor de CO2-prestatieladder. De certificering van de CO2-prestatieladder wordt jaarlijks hernieuwd. **Circulair in 2050**

	- Een belangrijke stap in het circulair worden, is circulair ontwerpen. We doen dit sinds 2024 in pilots m.b.v. de R-ladder en met de MKI (Milieu Kosten Indicator). Voorbeelden van stappen richting een circulair waterschap die we al gezet hebben zijn struvietproductie bij rwzi Land van Cuijk en ‘s-Hertogenbosch, en start met de bouw van een zeefinstallatie voor cellulose bij rwzi Asten.
Aanvullende ‘opgaven’ voor Schoon Water vanuit het Bestuursakkoord	
 Op de aanvullende acties uit het Bestuursakkoord voor schoon water zijn 1e acties opgepakt. Er is meer nodig om tot realisatie te komen.	- **Aanvullende acties en opgaven die in het bestuursakkoord zijn opgenomen voor Schoon Water zijn het inzetten op herbenutting effluent en onderzoek naar realisatie helofytenfilters.** - Voor de rwzi’s Oijen (gesprekken met zeven bedrijven), ‘s-Hertogenbosch (voorontwerp industriewater) en Land van Cuijk (o.a. verkenning hergebruik) zijn de mogelijkheden voor toepassing van effluent verkend. - Als onderdeel van het KRW-Uitvoeringsprogramma wordt nog steviger ingezet op een goede bronaanpak en onderzoeken we waar waterharmonica’s of helofytenfilters een effectieve toevoeging zijn aan onze afvalwaterstrategie.

5. Conclusie

Een heel groot percentage van de opgaven uit het WBP en het Bestuursakkoord is ingevuld of we zijn goed op weg om ze in te vullen. Als het gaat om de doelen voor grondwater, KRW en duurzaamheid, dan zetten we er al stevig op in, maar gaan we op de huidige voet de doelen niet volledig halen. Er is extra effort op die doelen nodig en we zijn al bezig om keuzes over die extra's voor te bereiden of te maken. Tenslotte zijn er enkele kleine onderwerpen waar het anders loopt dan gepland bij het opstellen van het WBP en het Bestuursakkoord. Over het totaal bezien heeft het dagelijks bestuur een goed gevoel bij de mate waarin de opgaven worden gerealiseerd en gaat het graag met het algemeen bestuur in gesprek over waar de koers eventueel bijgesteld moet worden of waar er een tandje bij of af moet.

Over de hele linie zien we dat de kosten voor projecten hoger zijn dan voorzien bij het opstellen van het WBP. De aannemersmarkt is overspannen. De inflatie is hoog en de kostenstijging voor grondstoffen nog hoger. Dit heeft er toe geleid dat er bij het vaststellen van de begroting voor 2025 eenmalig een correctie van 2% is doorgevoerd om met de ontwikkeling van de netto lasten binnen het financieel kader van het bestuursakkoord te blijven. Vooruitkijkend zit er ook voor 2026 en 2027 spanning op de verwachte lastenontwikkeling die hoort bij de opgaven waar we aan werken in relatie tot de financiële kaders uit het Bestuursakkoord. We maken bewuste keuzes bij nieuwe investeringen en sturen op kengetallen als weerstandsvermogen en de renterisiconorm om een goede financiële huishouding te waarborgen. Daarin worden we ondersteund door de financieel technische auditcommissie die we, conform het voornemen in het Bestuursakkoord, hebben ingesteld.

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2531
Extern Zaak ID	0654607023
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.3
Titel	Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake waterschap Aa en Maas
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Jacobs, M.

Bijlagen
Informatienota AB 6 juni 2025
Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman ter zake Waterschap Aa en Maas

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van het Jaaroverzicht 2024 van de Nationale Ombudsman ter zake waterschap Aa en Maas.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen.
Op verzoek van mevrouw Swinkels van de fractie BBB wordt dit onderwerp geagendeerd voor de commissie Algemene- en Financiële Zaken.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 426412

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

KENNISNEMEN VAN:

het Jaaroverzicht 2024 van de Nationale Ombudsman ter zake Aa en Maas

---

PROBLEEMSTELLING

Jaarlijks ontvangt Aa en Maas een overzicht van de door de Ombudsman ontvangen verzoeken ter zake Aa en Maas. De Nationale Ombudsman is ingesteld ingevolge artikel 2 Wet Nationale ombudsman (WNo). Hij is de onafhankelijke instantie voor de behandeling van klachten over gedragingen van bestuursorganen onder meer het Rijk, maar ook van provincies, gemeenten en waterschappen, tenzij voor die bestuursorganen een eigen ombudsvoorziening is ingesteld. Alle provincies en waterschappen hebben zich aangesloten bij de Nationale Ombudsman en hebben dus geen eigen ombudsvoorziening. Dat geldt ook voor een groot aantal gemeenten.
Een ieder heeft het recht de ombudsman schriftelijk te verzoeken een onderzoek in te stellen naar de wijze waarop een bestuursorgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem of een ander heeft gedragen (artikel 9:18 Algemene wet bestuursrecht).

KERNBOODSCHAP

In 2024 heeft de Ombudsman twee verzoeken ontvangen (zie bijlage). In beide gevallen was er geen aanleiding voor het instellen van een onderzoek.
Eén verzoek is in 2024 behandeld. Geconcludeerd is dat geen sprake is van een klacht in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Het verzoek betrof een besluit. Klager vroeg om juridisch advies. De Nationale Ombudsman heeft klager doorverwezen naar de advocatuur/rechtsbijstand.
Het tweede verzoek dat in 2024 is ontvangen is nog in behandeling. Het zou daarbij echter niet om waterschap Aa en Maas gaan. De wijze van afhandeling van dit verzoek wordt verwerkt in het jaaroverzicht van 2025. Bron: telefoongesprek met betrokken medewerker Nationale Ombudsman op 27maart 2025.

CONSEQUENTIES

Niet van toepassing

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Niet van toepassing

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Verdere communicatie is niet aan de orde.

VERVOLG

Niet van toepassing

BIJLAGEN

Jaaroverzicht 2024 Nationale Ombudsman

VERSIEDATUM

22 april 2025

Overzicht behandelde en ontvangen verzoeken

Datum: 04-03-2025

Waterschap Aa en Maas

Beste contactpersoon of klachtbehandelaar,

Bijgaand het overzicht van de klachten, vragen en verzoeken die de Nationale ombudsman in de periode 1 januari 2024 t/m 31 december 2024 over uw organisatie heeft ontvangen en afgedaan.

Naast een cijfermatig overzicht wordt per klacht, vraag of verzoek aangegeven wanneer en op welke wijze deze is ontvangen en afgedaan.

Tevens is een korte omschrijving toegevoegd. In sommige gevallen is die omschrijving beperkt. Bijvoorbeeld omdat er alleen telefonisch contact heeft plaatsgevonden.

Eventuele vragen, opmerkingen of verzoeken naar aanleiding van dit overzicht kunt u richten aan John van Wijgerden, via dco@nationaleombudsman.nl.

Met vriendelijke groet,

John van Wijgerden
Directeur klachtbehandeling

Waterschap Aa en Maas

Cijfermatig overzicht verzoeken

Ontvangen	2
Behandeld	1
a. Oplossing door interventie	
b. Bemiddeling of goed gesprek	
c. Onderzoek, waarvan met rapport	
d. Onderzoek, waarvan met brief	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek	
f. Informatie of doorverwijzing	1
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek	

nationale ombudsman

Overzicht behandelde en ontvangen verzoeken

Datum: 04-03-2025

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer	1902987
Datum ontvangst	22-01-24
Datum afgehandeld	08-07-24
Wijze indiening	Digitaal (elektronisch klacht- of contactformulier, e-mail)
Afdoeningswijze	Informatie of doorverwijzing
Publicatienummer	Onbekend
Omschrijving	Klacht over Waterschap AA en Maas over afwijzen compensatie vanwege waterpeil

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2459
Extern Zaak ID	0654593808
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.4
Titel	Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op aanvullende artikel 44 vragen fractie Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond
Organisatieonderdeel	District Boven Aa
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Oegema, S.

Bijlagen
Beantwoording Aanvullende vragen art. 44 diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond
Bijlage 1 aanvullende artikel 44 vragen Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**
Algemeen Bestuur	10 oktober 2025
Algemeen Bestuur	12 december 2025

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van de antwoordbrief Dagelijks Bestuur op de aanvullende artikel 44 vragen van de fractie Partij voor de Dieren inzake diersterfte in water bij het bedrijventerrein Helmond.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen.

Waterschap
Aa en Maas

Fractie Partij voor de Dieren
t.a.v. Mevrouw C.F.A. Vos
[redacted]

Datum	8 april 2025
Zaaknummer	593808
Doorkiesnr.	[redacted]
Onderwerp	Beantwoording aanvullende vragen ex art. 44 van het reglement van Orde Algemeen Bestuur inzake diersterfte in het water bij het bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' in Helmond.
Bijlage(n)	Aanvullende vragen

Geachte mevrouw Vos,

Op 4 februari 2025 hebben wij van u namens de fractie Partij voor de Dieren aanvullende vragen ontvangen op grond van artikel 44 Reglement van Orde Algemeen Bestuur inzake diersterfte in het water bij het bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' in Helmond. Hieronder treft u het antwoord aan op uw vragen.

Context
De oorzaak van de slechte waterkwaliteit in de ringsloot is een overstort van de riolering van het BZOB industrieterrein welke uitkomt in de ringsloot. De riolering van het BZOB is een gescheiden systeem, regenwater en vuilwater worden apart afgevoerd. Wanneer het riool vol zit en er valt een flinke regenbui blijkt het systeem niet goed te werken waardoor het vuile water via de overstort in de ringsloot terecht komt. Dit is aangetoond door monstername. Hierin zijn stoffen aangetroffen die gewoonlijk thuishoren in een vuilwater riool. Ook is bekend dat een overstort kan zorgen voor een zuurstofdip in het water waardoor diersterfte kan optreden. E.e.a. zoals aangegeven in de beantwoording van de vragen d.d. oktober/november 2024 en het veldbezoek d.d. december 2024.

Vraag 1
Hoe kan het dat u deze bron wel als verdachte aanmerkt terwijl de terug traceerbaarheid lastig is?

Antwoord
Door ervaring en metingen weten we dat de overstort de oorzaak van de slechte waterkwaliteit is.
De metingen bevestigen de slechte waterkwaliteit, maar geven geen concrete aanwijzing voor de bron.

Vraag 2
Welke actie heeft u ondernomen richting deze partij, bijvoorbeeld extra metingen/onderzoek/gesprekken?

Antwoord
Zoals in onze eerdere beantwoording aangegeven, is de Gemeente Helmond samen met het Waterschap bezig met onderzoek naar de oplossingsrichting.
Hier is een klein overzicht van de genomen stappen en waar we mee bezig zijn inclusief planning:

- Waterschap, waterkwaliteitsonderzoek, van juli 2024 t/m december 2024, status: afgerond
- Waterschap, waterbodemonderzoek, van oktober 2024 t/m maart 2025, status: afgerond
- Gemeente, Onderzoek werking vuilwatersysteem en maatregelenpakket te bepalen, van september 2024 t/m januari 2025 Status: afgerond
- Gemeente, uitwerken maatregelen om interne overstorten te voorkomen zoals pompcapaciteit eindgemaal vergroten en hemelwater verhard oppervlak van vuilwatersysteem afkoppelen , van januari 2025 t/m prognose Q1 2026, status: de voortgang wordt maandelijks bewaakt in overleggen tussen gemeente en waterschap.

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

Vraag 3
Wie is de verantwoordelijke partij om het onderzoek naar de oorzaak van de diersterfte aan te sturen? Wie is aanspreekbaar op de voortgang? Is er sinds 2022 communicatie geweest richting deze partij(en) om hen tot meer actie te bewegen?

Antwoord
Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit in het watersysteem en heeft daarom het initiatief genomen voor de aanpak van dit probleem. De gemeente Helmond is in deze verantwoordelijk, zij zijn eigenaar van het rioleringsstelsel dat tot problemen leidt. Het waterschap heeft frequent contact met deze partij over deze issues en volgen de voortgang, ook via bestuurlijk overleg.

Vraag 4
Hoe ziet het proces eruit vanuit melding tot en met onderzoek van het waterschap? Wat zijn de rollen en taken?

Antwoord
Hier zijn diverse expertises bij betrokken. De afdeling Toezicht en Handhaving doet onderzoek naar de veroorzaker. De afdeling Onderzoek en monitoring duidt de behaalde resultaten. Het district is in gesprek met de gemeente over de oplossingsrichting. En de afdeling advies zuiveren levert inhoudelijke kennis over de werking van het rioleringsstelsel in relatie tot de afvalwaterzuivering.

Vraag 5
Is er sectie uitgevoerd op de overleden dieren? Zo ja, wat was de doodsoorzaak?

Antwoord
Nee, er is geen sectie uitgevoerd.

Vraag 6
U geeft in uw voorlopige conclusie aan dat de oorzaak van die overschrijdingen en niet schone water waarschijnlijk ligt in het riooloverstort, gebrek aan doorspoeling en grondwater. Welke acties heeft u sinds 2022 uitgevoerd ten aanzien van deze drie mogelijke oorzaken om die oorzaak aan te pakken om diersterfte tegen te gaan?

Antwoord
De vervuiling is afkomstig uit de overstort van het vuilwaterriool van het industrieterrein. In nauw contact met de gemeente Helmond onderzoeken we de werking van het rioolstelsel; Er zijn uit voorzorg borden geplaatst om te waarschuwen voor mogelijke gezondheid risico's bij contact met water; Er is onderzoek uitgevoerd naar de waterkwaliteit; er wordt gewerkt aan een plan met oplossingsrichtingen voor de werking van het rioolsysteem; er wordt onderzocht hoe de waterkwaliteit kan worden verbeterd door de sloot op te schonen (baggeren). Dit baggeren heeft pas zin wanneer er geen nieuwe vuilwateroverstorten optreden.

Vraag 7
In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u aan dat u nogmaals een watermonster wil nemen ter plaatse van de riooloverstort, op het moment dat deze ook daadwerkelijk functioneert. Is dat ondertussen gebeurd en zo ja, wat waren daarvan de resultaten?

Antwoord
Dat is gebeurd. Er zijn op 19 en 20 november 2024 monsters genomen van een actieve overstort. Zink, Pak's, Stikstof, onopgeloste bestanddelen en de poep bacterie waren verhoogd aangetroffen.
Dit vormde opnieuw een bevestiging van de bron van de slechte waterkwaliteit.

Vraag 8
In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u tevens aan dat de gemeente een modelstudie is gestart en dat er sensoren zijn geplaatst om te meten of er interne overstorten plaatsvinden. Zijn er ondertussen conclusies te trekken uit die maatregelen?

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

Antwoord
De eerste resultaten laten zien dat het vuil water riool te snel vol zit en overstort in het hemelwater riool waardoor het hemelwater riool vermengd raakt en gaat overstorten bij langdurige hevige neerslag .

Vraag 9
Is er onderzoek gedaan naar of er indirecte lozingen zijn geweest?

Antwoord
Ja, toezicht op indirecte lozingen vindt doorlopend plaats in samenwerking met de gemeente en de omgevingsdienst. Naar aanleiding van de kwaliteitsproblemen rondom BZOB zullen we de grootste lozers hier dit jaar controleren. Bij deze controles wordt gecontroleerd op alle waterrelevante voorschriften, te denken aan voorschriften over onder andere kwaliteit en hoeveelheid. Indien er sprake is van een ongewenste situatie en of een overtreding zullen wij de omgevingsdienst adviseren handhavend op te treden.

Vraag 10
Waar wordt nog meer gebruik gemaakt van een fysieke constructie (met overstort) zoals bij bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' in Helmond en zijn daar ook vergelijkbare problemen?

Antwoord
Op ieder rioolstelsel zijn overstorten aanwezig. Het in werking treden van deze overstorten komt vaker voor. Het optreden van een overstort is natuurlijk niet wenselijk maar is in principe geen overtreding.

Vraag 11
Hoe staat het met de handhaving van vergunningen? Is in kaart gebracht wat de bedrijven van bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' lozen volgens de vergunning en is gemeten op die specifieke stoffen in het water in de sloten rondom het bedrijventerrein en in het meertje? Bij de twee monsters vanuit de regenwateruitlaat zit er één monster met erg hoge waardes N-totaal, en erg hoge gehaltes van de opgeloste gehaltes aluminium, koper en zink. Kunnen deze stoffen gerelateerd worden aan de verleende vergunningen?

Antwoord
Deze controles hebben altijd al plaatsgevonden, specifiek zijn voor de lozingen op BZOB in 2025 controles gepland met de Omgevingsdienst Zuid-oost Brabant. Uit analyses van de lozing op oppervlaktewater blijkt dat er geen onverwachte stoffen zijn geloosd, deze stoffen zijn te relateren aan bij ons bekende lozers en bijbehorende vergunningen.

Vraag 12
Is er een ondergrens of bovengrens die gehanteerd wordt als het gaat om aantallen incidenten / aantallen vissen die per jaar sterven die acceptabel wordt gevonden? Is daar beleid of zijn daar afspraken voor? Een doelstelling kan bijvoorbeeld 1 incident per jaar zijn.

Antwoord
Daar is geen specifieke grenswaarde voor. Iedere diersterfte is onwenselijk en duidt op problemen met de waterkwaliteit. Wanneer dit vaker op 1 plaats optreedt onderzoeken we de oorzaak en oplossing, zoals in dit geval.

Vraag 13
In het visplan Aa en Maas 2024 staat dat de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland beschikt over een calamiteitenteam met professioneel gereedschap om eventueel vis weg te vangen en over te zetten naar ander water. Is dat in Helmond gebeurd toen vissen massaal stierven?

Antwoord
Nee dat is niet gedaan. Tijdens de constatering was het leed al geschiedt . Als organisatie bezitten we over eigen materiaal en een wachtdienst (24/7) om bij constatering tijdig en zorgvuldig op te treden.

Vraag 14
Is het waterschap van plan de natuurschade in de ringsloot en het meertje te compenseren. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe?

Antwoord
Het voornemen is om de waterbodem van de ringsloot en de Rochadevijver uit te baggeren, na

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

verbeteringsmaatregelen aan de werking van het rioleringssysteem, zodat de situatie ter plaatse structureel verbeterd is.

Vraag 15
Er staat een bordje langs het water: "vermijd het contact met het water vanwege onderzoek naar de waterkwaliteit. Dit geldt voor mens en dier." Wat is de norm van de hoeveelheid bordjes die worden geplaatst bij het soort calamiteit als de diersterfte in Helmond?

Antwoord
Er is hier geen norm voor. De bordjes zijn uit voorzorg geplaatst zodat bezoekers/wandelaars gewaarschuwd worden.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het dagelijks bestuur,

de secretaris, [redacted] Peter Verhaan

de voorzitter, [redacted] Mario Jacobs [redacted]

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

Aanvullende artikel 44 vragen over diersterfte in het water bij het bedrijventerrein 'zuidoostbrabant' in Helmond.

Sinds 2022 is er meerdere keren diersterfte opgetreden. We vragen ons af hoe het kan dat het zolang duurt voor duidelijk is wat de oorzaak is. Daartoe hebben we de volgende vragen:

- In het Algemeen Bestuur van 13 december 2024 gaf u aan dat het lastig is om de oorzaak van de diersterfte te ontdekken omdat de terugtraceerbaarheid lastig is. U gaf toen ook aan dat de meest waarschijnlijk oorzaak van de vervuiling vorige week failliet is gegaan.
    - Hoe kan het dat u deze bron wel als verdachte aanmerkt terwijl de terugtraceerbaarheid lastig is?
    - Welke actie heeft u ondernomen richting deze partij, bijvoorbeeld extra metingen/onderzoek/gesprekken?
- Proces:
    - Wie is de verantwoordelijke partij om het onderzoek naar de oorzaak van de diersterfte aan te sturen? Wie is aanspreekbaar op de voortgang? Is er sinds 2022 communicatie geweest richting deze partij(en) om hen tot meer actie te bewegen?
    - Hoe ziet het proces eruit vanuit melding tot en met onderzoek van het waterschap? Wat zijn de rollen en taken?
- Oorzaken
    - Is er sectie uitgevoerd op de overleden dieren? Zo ja, wat was de doodsoorzaak?
    - U geeft in uw voorlopige conclusie aan dat de oorzaak van die overschrijdingen en niet schone water waarschijnlijk ligt in het riooloverstort, gebrek aan doorspoeling en grondwater. Welke acties heeft u sinds 2022 uitgevoerd ten aanzien van deze drie mogelijke oorzaken om die oorzaak aan te pakken om diersterfte tegen te gaan?
    - In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u aan dat u nogmaals een watermonster wil nemen ter plaatse van de riooloverstort, op het moment dat deze ook daadwerkelijk functioneert. Is dat ondertussen gebeurd en zo ja, wat waren daarvan de resultaten?
    - In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u tevens aan dat de gemeente een modelstudie is gestart en dat er sensoren zijn geplaatst om te meten of er interne overstorten plaatsvinden. Zijn er ondertussen conclusies te trekken uit die maatregelen?
    - Is er onderzoek gedaan naar of er indirecte lozingen zijn geweest?
    - Waar wordt nog meer gebruik gemaakt van een fysieke constructie (met overstort) zoals bij bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' in Helmond en zijn daar ook vergelijkbare problemen?

- Hoe staat het met de handhaving van vergunningen? Is in kaart gebracht wat de bedrijven van bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' lozen volgens de vergunning en is gemeten op die specifieke stoffen in het water in de sloten rondom het bedrijventerrein en in het meertje? Bij de twee monsters vanuit de regenwateruitlaat zit er één monster met erg hoge waardes N-totaal, en erg hoge gehaltes van de opgeloste gehaltes aluminium, koper en zink. Kunnen deze stoffen gerelateerd worden aan de verleende vergunningen?
- Is er een ondergrens of bovengrens die gehanteerd wordt als het gaat om aantallen incidenten / aantallen vissen die per jaar sterven die acceptabel wordt gevonden? Is daar beleid of zijn daar afspraken voor? Een doelstelling kan bijvoorbeeld 1 incident per jaar zijn.
- In het visplan Aa en Maas 2024 staat dat de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland beschikt over een calamiteitenteam met professioneel gereedschap om eventueel vis weg te vangen en over te zetten naar ander water. Is dat in Helmond gebeurd toen vissen massaal stierven?
- Is het waterschap van plan de natuurschade in de ringsloot en het meertje te compenseren. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe?
- Er staat een bordje langs het water: "vermijd het contact met het water vanwege onderzoek naar de waterkwaliteit. Dit geldt voor mens en dier." Wat is de norm van de hoeveelheid bordjes die worden geplaatst bij het soort calamiteit als de diersterfte in Helmond?

Partij voor de Dieren waterschap Aa en Maas

4 februari 2025

Aanvullende artikel 44 vragen over diersterfte in het water bij het bedrijventerrein 'zuidoostbrabant' in Helmond.

Sinds 2022 is er meerdere keren diersterfte opgetreden. We vragen ons af hoe het kan dat het zolang duurt voor duidelijk is wat de oorzaak is. Daartoe hebben we de volgende vragen:

- In het Algemeen Bestuur van 13 december 2024 gaf u aan dat het lastig is om de oorzaak van de diersterfte te ontdekken omdat de terugtraceerbaarheid lastig is. U gaf toen ook aan dat de meest waarschijnlijk oorzaak van de vervuiling vorige week failliet is gegaan.
    - Hoe kan het dat u deze bron wel als verdachte aanmerkt terwijl de terugtraceerbaarheid lastig is?
    - Welke actie heeft u ondernomen richting deze partij, bijvoorbeeld extra metingen/onderzoek/gesprekken?
- Proces:
    - Wie is de verantwoordelijke partij om het onderzoek naar de oorzaak van de diersterfte aan te sturen? Wie is aanspreekbaar op de voortgang? Is er sinds 2022 communicatie geweest richting deze partij(en) om hen tot meer actie te bewegen?
    - Hoe ziet het proces eruit vanuit melding tot en met onderzoek van het waterschap? Wat zijn de rollen en taken?
- Oorzaken
    - Is er sectie uitgevoerd op de overleden dieren? Zo ja, wat was de doodsoorzaak?
    - U geeft in uw voorlopige conclusie aan dat de oorzaak van die overschrijdingen en niet schone water waarschijnlijk ligt in het riooloverstort, gebrek aan doorspoeling en grondwater. Welke acties heeft u sinds 2022 uitgevoerd ten aanzien van deze drie mogelijke oorzaken om die oorzaak aan te pakken om diersterfte tegen te gaan?
    - In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u aan dat u nogmaals een watermonster wil nemen ter plaatse van de riooloverstort, op het moment dat deze ook daadwerkelijk functioneert. Is dat ondertussen gebeurd en zo ja, wat waren daarvan de resultaten?
    - In uw antwoord van 11 november 2024 op onze vragen geeft u tevens aan dat de gemeente een modelstudie is gestart en dat er sensoren zijn geplaatst om te meten of er interne overstorten plaatsvinden. Zijn er ondertussen conclusies te trekken uit die maatregelen?
    - Is er onderzoek gedaan naar of er indirecte lozingen zijn geweest?
    - Waar wordt nog meer gebruik gemaakt van een fysieke constructie (met overstort) zoals bij bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' in Helmond en zijn daar ook vergelijkbare problemen?

- Hoe staat het met de handhaving van vergunningen? Is in kaart gebracht wat de bedrijven van bedrijventerrein 'zuidoost Brabant' lozen volgens de vergunning en is gemeten op die specifieke stoffen in het water in de sloten rondom het bedrijventerrein en in het meertje? Bij de twee monsters vanuit de regenwateruitlaat zit er één monster met erg hoge waardes N-totaal, en erg hoge gehaltes van de opgeloste gehaltes aluminium, koper en zink. Kunnen deze stoffen gerelateerd worden aan de verleende vergunningen?
- Is er een ondergrens of bovengrens die gehanteerd wordt als het gaat om aantallen incidenten / aantallen vissen die per jaar sterven die acceptabel wordt gevonden? Is daar beleid of zijn daar afspraken voor? Een doelstelling kan bijvoorbeeld 1 incident per jaar zijn.
- In het visplan Aa en Maas 2024 staat dat de Federatie Sportvisserij Zuidwest Nederland beschikt over een calamiteitenteam met professioneel gereedschap om eventueel vis weg te vangen en over te zetten naar ander water. Is dat in Helmond gebeurd toen vissen massaal stierven?
- Is het waterschap van plan de natuurschade in de ringsloot en het meertje te compenseren. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe?
- Er staat een bordje langs het water: “vermijd het contact met het water vanwege onderzoek naar de waterkwaliteit. Dit geldt voor mens en dier.” Wat is de norm van de hoeveelheid bordjes die worden geplaatst bij het soort calamiteit als de diersterfte in Helmond?

Partij voor de Dieren waterschap Aa en Maas

4 februari 2025

Waterschap Aa en Maas

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2520
Extern Zaak ID	0654613976
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.5
Titel	Jaarstukken 2024 Het Waterschapshuis (hWh)
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Oegema, S.

Bijlagen
Informatienota AB
Bijlage 1a vergaderstuk AB hWh vaststelling jaarrekening 2024
Bijlage 1b Jaarrekening hWh 2024 def incl. controleverklaring
Bijlage 1c Bestuursrapportage 2024-3 hWh (bijlage bij de jaarrekening)
Bijlage 1d Bestuursrapportage 2024-3 bijlagen_projectverantwoording hWh
Bijlage 1e vergaderstuk AB hWh 4e begrotingswijziging 2024
Bijlage 2 Reactienota hWh op zienswijzen begroting 2026

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van:

1. De jaarstukken 2024 (jaarrekening en jaarverslag) van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (Gr hWh);
2. De reactienota hWh op ingediende zienswijzen ontwerpbegroting 2026 hWh.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen. Portefeuillehouder Oegema zegt toe de vraag van mevrouw Bens van de fractie CDA schriftelijk te beantwoorden.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 433686

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

KENNISNEMEN VAN:

1. De jaarstukken 2024 (jaarrekening en jaarverslag) van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (Gr hWh);
2. De reactienota hWh op ingediende zienswijzen ontwerpbegroting 2026 hWh.

PROBLEEMSTELLING

De gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (Gr hWh) heeft de jaarstukken 2024 (jaarrekening en jaarverslag) opgesteld (zie bijlage 1a t/m 1e). Deze ontvangt u ter kennisname.

Daarnaast heeft hWh naar aanleiding van ontvangen zienswijzen op de ontwerpbegroting 2026 een reactienota opgesteld (zie bijlage 2). Ook deze ontvangt u ter kennisname.

KERNBOODSCHAP

Jaarstukken 2024 hWh

De jaarstukken van hWh bestaan uit:

- De jaarstukken 2024 (jaarrekening en jaarverslag), zie bijlage 1a/b;
- Bestuursrapportage 2024-3 (bijlage bij de jaarrekening, zie bijlage 1c;
- Projectverantwoording 2024-3 (bijlage bij de bestuursrapportage), zie bijlage 1d.
- 4e wijziging op de Begroting 2024, zie bijlage 1e.

In aanvulling op de jaarrekening 2024 wordt in de online rapportage van hWh inzicht gegeven in de belangrijkste resultaten van 2024.
Link: Jaarrekening 2024 - hetWaterschapshuis

In de jaarrekening wordt op hoofdlijnen een overzicht gegeven van de activiteiten in 2024. In de bestuursrapportage wordt per programma en in de projectverantwoording per project een inhoudelijke en financiële verantwoording gegeven.

De belangrijkste punten uit de stukken zijn:

- *Financieel:* De begrotingsrealisatie bedraagt 88% (2023: 86%). Het resultaat voor bestemming is € 6,8 miljoen. Hiervan wordt € 5,3 miljoen meegenomen in de afrekening met de deelnemers en 1,5 miljoen wordt gereserveerd op de projectrekening in afwachting van bestemming door de stuurgroep met derden (programma 13 en 14).

Bedragen in € exclusief btw	Begroting 2024 (na 4e wijziging)	Baten	Lasten	Saldo 2024	Afrekening met deelnemers
Instandhouding	6.316.345	6.332.834	5.440.387	892.448	892.448
Projecten	30.844.958	33.664.383	27.709.366	5.955.017	4.437393
Totaal	**37.161.303**	**39.997.217**	**33.149.753**	**6.847.464**	**5.329.841**

Na deze saldoafwikkeling is het exploitatieresultaat nihil. De accountant van hWh heeft een goedkeurende verklaring afgegeven (zie bijlage 1b blz 68 e.v.)
In paragraaf 3.2 (vanaf pagina 7) van de jaarrekening wordt een toelichting op de belangrijkste oorzaken van de financiële afwijkingen gegeven.

- *Binnen instandhouding heeft de focus het afgelopen jaar gelegen op de implementatie en de uitwerking van de herinrichting van de organisatie en de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Enkele vacatures zijn later ingevuld dan begroot en de aanbesteding van het beheer van de kantoorautomatisering duurt langer dan gedacht.*
- *Voortgang programma's*: In hoofdstuk 4 (vanaf pagina 27) van de bestuursrapportage (zie bijlage 1c) is een programma/projectendashboard opgenomen.
- *Vaarkaart, strategienota en koersplan*:
  De Opdrachtgeverstafel (OGT) heeft, naar aanleiding van de vaarkaart van de Unie van Waterschappen, in 2024 de strategienota vastgesteld, waarin beschreven hoe de waterschappen de komende jaren gezamenlijk vorm willen geven aan de digitale transformatie in de watersector. De hierin genoemde ontwikkelingen zijn samengebracht in een update van het koersplan. Vooruitlopend hierop heeft hWh in 2024 al een eerste fase van de herinrichting van de interne organisatie in gang gezet met het oog op het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Als vervolgstap is hWh in de tweede helft van 2024 gestart met de uitwerking van de herinrichting van de programmastructuur. De bijbehorende governance-structuur van de opdrachtgever en het in kaart brengen van de capaciteitsbehoefte zal in 2025 verder vorm krijgen.
- *Capaciteit*
  Door de toename van uitvoeringsverzoeken van de waterschappen, moeten er met name op het gebied van capaciteit weloverwogen keuzes gemaakt worden. Dit is een continu aandachtspunt voor het bestuur van hWh. Het is in 2024, ondanks de krappe arbeidsmarkt, toch gelukt om 85 rollen in te vullen. Het lukt echter niet altijd om tijdig de juiste persoon te vinden.
- *BTW*: De belastingdienst heeft de koepelvrijstelling, waarmee hWh vrijgesteld was van BTW op diensten voor de waterschappen, in 2019 ingetrokken (hierover bent u in het AB van 5 juli 2019 geïnformeerd). HWh heeft hiertegen bezwaar aangetekend. Nadat dit is afgewezen is hWh hiertegen in beroep gegaan. In februari 2022 heeft de rechter hWh in het gelijk gesteld. De belastingdienst is in hoger beroep gegaan bij het hof en ook hier is hWh in het gelijk gesteld. Eind januari 2025 heeft de belastingdienst beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. HWh is nu in afwachting van de verdere procedure.

<u>Reactienota ingediende zienswijzen ontwerpbegroting 2026</u>
In de periode eind december 2024 t/m 15 maart 2025 konden de AB's van de waterschappen een zienswijze indienen op ontwerpbegroting 2026 van hWh. In de reactienota (zie bijlage 2) geeft hWh per waterschap een antwoord op de ingediende zienswijze.
De zienswijzeprocedure geeft voor hWh geen aanleiding de begroting 2026 aan te passen.

CONSEQUENTIES

De bijdrage voor Aa en Maas over 2024 komt uit op € 1.250.767 exclusief BTW. Na verrekening van de reeds betaalde voorschotten ontvangt Aa en Maas over 2024 € 274.661 exclusief BTW (€ 332.339 inclusief BTW) terug van hWh.

Begrote bijdrage Aa en Maas (na 4e begrotingswij-ziging)	Realisatie (= begroting /-/ saldo 2024)	Saldo 2024 (overschot)	Af: In rekening gebracht voorschot	Afrekening 2024) excl. BTW	Afrekening 2024) incl. BTW
€ 1.474.378	€ 1.250.767	**€ 223.611**	€ 1.525.428	€ 274.661	**€ 332.339**

In bijlage 1 en 2 van de projectverantwoording bij de bestuursrapportage (zie bijlage 1d pagina 2 t/m 23) is een gedetailleerde uitsplitsing opgenomen van het saldo per programma/project per waterschap. Vanaf pagina 24 is per project een gedetailleerde verantwoording opgenomen.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

n.v.t.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

n.v.t.

VERVOLG

n.v.t.

BIJLAGEN

1a. vergaderstuk AB hWh vaststelling jaarrekening 2024
1b. Jaarrekening hWh 2024 def incl. controleverklaring
1c. Bestuursrapportage 2024-3 hWh (bijlage bij de jaarrekening)
1d. Bestuursrapportage 2024-3 bijlagen_projectverantwoording hWh
1e. vergaderstuk AB hWh 4e begrotingswijziging 2024
2. Reactienota hWh op zienswijzen begroting 2026

VERSIEDATUM

22 april 2025

Vergaderstuk Algemeen bestuur

Opsteller Hoofd financien en organisatie	Aantal pagina's 7
Behandelend gremium Algemeen bestuur	Datum voorgelegd 24 april 2025
Agendapunt, Onderwerp 4.1a, Jaarrekening 2024	Agendering Ter vaststelling
Portefeuillehouder DB-lid De heer J. Verdoold	Kenmerk V0790/H013924

In aanvulling op de jaarrekening 2024 wordt in de online rapportage inzicht gegeven in de belangrijkste resultaten van 2024. Tevens zijn hier de bestuursrapportage en projectrapportage te downloaden: https://rapportage.hetwaterschapshuis.nl/jaarrekening-2024/

1 Samenvatting voorstel

Het algemeen bestuur wordt gevraagd de jaarrekening 2024 van Het Waterschapshuis vast te stellen en daarmee in te stemmen met de begrotingsover- en onderschrijdingen gedurende 2024. Het jaar 2024 wordt afgesloten met een positief projectsaldo van € 6,8 miljoen. Hiervan wordt € 5,3 miljoen meegenomen in de afrekening met de deelnemers en € 1,5 miljoen wordt gereserveerd op de projectrekening in afwachting van bestemming door de stuurgroep met derden (programma 13 en 14). Na de saldoafwikkeling bedraagt het exploitatieresultaat van 2024 nihil.

2 Toelichting van het dagelijks bestuur

Als dagelijks bestuur zijn we trots op de resultaten die we het afgelopen jaar hebben bereikt. We zien dat er in 2024 minder kosten zijn gerealiseerd dan begroot. Voor een deel heeft dat te maken met de manier waarop de hWh (project)organisatie is ingericht, waardoor dit niet geheel voorkomen kan worden. Daarnaast is er een kostenbesparing gerealiseerd op de uurtarieven en is er scherp ingekocht. Om in de komende jaren te komen tot een zo realistisch mogelijke begroting, hebben we in de geactualiseerde begroting 2025 extra kritisch gekeken naar de realisatiekracht. Deze begroting ligt ook in april 2025 voor bij het algemeen bestuur. In 2024 is gewerkt aan de voorbereidingen op een nieuwe programma-indeling naar aanleiding van de strategienota van de opdrachtgeverstafel. Dit is een eveneens een stap in de transitie naar een stabielere begroting binnen de collectieve begrotingsprogramma's.

3 Inleiding

Recent is de jaarrekening 2024 van Het Waterschapshuis opgesteld. Aan het algemeen bestuur worden de jaarstukken 2024 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis aangeboden. In de jaarrekening wordt op hoofdlijnen een overzicht gegeven van de activiteiten in 2024. Via de digitale rapportage (zie link hierboven) zijn eveneens de bestuursrapportage 2024-3 en de projectverantwoording 2024-3 als bijlages ter informatie beschikbaar. In de bestuursrapportage wordt

per programma en in de projectverantwoording per project een inhoudelijke en financiële verantwoording gegeven.

Algemeen
Het jaar 2024 stond in het teken van de uitwerking van de effecten van de strategienota van de opdrachtgeverstafel (OGT) op hWh. De ontwikkelingen die worden benoemd in de strategienota, zijn samengebracht in een update van het koersplan door het bestuur van hWh. Vooruitlopend op het geactualiseerde koersplan, heeft hWh in 2024 als eerste fase een herinrichting van de interne organisatie in gang gezet. De nieuwe hoofdstructuur van de bedrijfsvoering van hWh en bijbehorende aansturing draagt op managementniveau bij aan het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Daarnaast is in 2024 de inrichting van diensten en beheer als afdeling van hWh gestart. Als vervolgstap zijn we in de tweede helft van 2024 gestart met de uitwerking van de tweede fase van het herinrichtingsplan; een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. In de geactualiseerde begroting 2025 is de administratieve herinrichting van onze programma-indeling verwerkt. Zo creëren we een beeld van de nieuwe programma's die aansluiten bij de strategienota en de huidige (lopende) activiteiten die daarbij horen.

We zien een aanhoudende gestage groei van het aantal opdrachten dat hWh voor de waterschappen uitvoert. Uitgedrukt in uren ligt de realisatie ruim 12,7% boven dezelfde periode in 2023. We zijn content met de resultaten die we in 2024 hebben kunnen realiseren en dat we invulling hebben kunnen geven aan de groeiende vraag van de waterschappen, ondanks de nog steeds krimpende arbeidsmarkt. We hebben van het bestuur de ruimte gekregen projectmedewerkers in dienst te nemen bij hWh. Deze ruimte is erg behulpzaam geweest in het aantrekken van medewerkers. We zijn blij dat we daarmee de groei in (relatief dure) inzet van inhuur uit de markt kunnen beperken en hopen hiermee ook stabiliteit en behoud van kennis te creëren. We zien dat het niet altijd lukt vacatures op tijd in te vullen, waardoor werk blijft liggen en vertraagt. Aan de andere kant zien we ook dat we begrotingen voor onvoorziene kosten in zowel de instandhouding als in de projecten nauwelijks hoeven aan te spreken en dat we capaciteit en andere producten en diensten scherp hebben kunnen inkopen. Binnen de instandhouding we veel meer rentevergoeding op de schatkistrekening ontvangen dan begroot. Dat alles maakt dat de lasten in 2024 € 6,8 miljoen lager zijn dan onze baten. Hiervan is € 3,2 miljoen toe te wijzen aan de programma's met derden, waar onder andere door het programma Basisdata al enkele jaren geen afrekening met deelnemers heeft plaatsgevonden. De stuurgroep van het programma Basisdata heeft besloten om een deel van het positieve saldo in 2024 in te zetten als financiële dekking voor de activiteiten in 2025. De lopende inrichting van diensten en beheer en de herinrichting van de programma-indeling aansluitend op de strategienota van de OGT zal naar verwachting bijdragen aan het beter beheersbaar maken van dit deel van de begroting.

Accountantscontrole
De accountantscontrole is uitgevoerd in week 7 en 8 van 2025. De verklaring bij de jaarrekening 2024 is op 1 april 2025 afgegeven. Door de accountant is een goedkeurend oordeel bij de jaarrekening afgegeven.

De accountant heeft een accountantsverslag opgesteld, waarin de resultaten van de accountantscontrole worden benoemd. In het accountantsverslag heeft de accountant benoemd dat er geen afwijkingen zijn geconstateerd die de rapporteringstoleranties overschrijden.

4 Doelstelling

Conform de wettelijke bepalingen dient de jaarrekening te worden vastgesteld door het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke regeling.

5 Financiële analyse/dekking

5.1 Financiële analyse begroting 2024 en realisatie 2024

De jaarrekening 2024 laat op hoofdlijnen het volgende financiële beeld zien (bedragen exclusief BTW):

Programma	Begroting na wijzigingen 2024	Baten BERAP 3	Lasten BERAP 3	Saldo BERAP 3	%t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie projectrekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	4.892.104	4.074.270	817.835	17%	817.835	-
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	1.440.730	1.366.117	74.613	5%	74.613	-
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	*6.332.834*	*5.440.387*	*892.448*	*14%*	*892.448*	-
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.266.784	1.266.784	1.145.390	121.394	10%	121.394	-
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.631.375	1.521.663	1.375.987	145.676	10%	145.676	-
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	898.939	694.100	204.839	23%	204.839	-
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	0%	-	-
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.207.851	1.245.824	1.323.199	-77.376	-6%	-77.376	-
Programma 8. Waterveiligheid	766.392	766.392	545.920	220.472	29%	220.472	-
Programma 9. Watersysteem	1.626.998	1.691.398	1.102.607	588.791	35%	588.791	-
Programma 10. Waterketen	711.694	711.694	620.326	91.368	13%	91.368	-
Programma 11. Diensten en beheer	10.802.984	10.848.614	9.633.797	1.214.817	11%	1.214.817	-
Programma 12. SAW@	2.396.512	2.708.798	2.372.693	336.105	12%	336.105	-
Programma 13. Basisdata	6.452.833	8.761.318	6.130.329	2.630.989	30%	1.386.792	1.244.197
Programma 14. Informatiehuis water	2.558.374	2.718.737	2.445.311	273.426	10%	-	273.426
Programma 15. Kassiersfunctie	524.222	524.222	319.708	204.514	39%	204.514	-
Subtotaal projecten	*30.844.958*	*33.664.383*	*27.709.366*	*5.955.017*	*18%*	*4.437.393*	*1.517.624*
Totaal	**37.161.303**	**39.997.217**	**33.149.753**	**6.847.464**	**17%**	**5.329.841**	**1.517.624**

Het jaarrekeningresultaat 2024 na saldoafwikkeling bedraagt € nihil.

Het batig saldo van 2024 kan als volgt samengevat worden:

Verklaring saldo 2024 (bedragen in € 1.000 excl. BTW)	Vertraagd, uitvoering in 2025	Werkzaam-heden niet uitgevoerd	Effect realisatie uurtarieven	Effect realisatie kosten	Extra werkzaam-heden uitgevoerd	Bestemming door UO met derden	Saldo 2024
Programma 1. Bestuur en organisatie	0	628	285	103	-198	0	818
Programma 2. Kennis en verbinden	0	0	-55	140	-11	0	75
Subtotaal instandhouding	*0*	*628*	*230*	*243*	*-209*	*0*	*892*
Programma 3. Innovatie en transformatie	0	126	95	-100	0	0	121
Programma 4. Digitale dienstverlening	0	0	19	127	0	0	146
Programma 5. Organisatie en samenwerking	0	155	40	10	0	0	205
Programma 6. Informatie - datastromen	0	0	0	163	-163	0	0
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	0	204	-58	-223	0	0	-77
Programma 8. Waterveiligheid	0	0	7	256	-43	0	220
Programma 9. Watersysteem	99	272	51	181	-15	0	589
Programma 10. Waterketen	0	21	-58	128	0	0	91
Programma 11. Diensten en beheer	0	466	548	815	-614	0	1.215
Programma 12. SAW@	0	257	9	70	0	0	336
Programma 13. Basisdata	0	43	162	-205	0	2.631	2.631
Programma 14. Informatiehuis water	0	0	-14	14	0	273	273
Programma 15. Kassiersfunctie	153	68	45	-45	-16	0	205
Subtotaal projecten	*252*	*1.612*	*846*	*1.192*	*-850*	*2.904*	*5.955*
Totaal	**252**	**2.240**	**1.076**	**1.435**	**-1.059**	**2.904**	**6.847**

In hoofdlijnen kan het saldo van € 6,8 miljoen als volgt worden toegelicht:

- Binnen instandhouding heeft de focus het afgelopen jaar gelegen op de implementatie van de herinrichting van de organisatie (fase 1) en de uitwerking van de herinrichting fase 2; een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Er heeft groei plaatsgevonden in het team informatiebeveiliging en privacy, wat past in de groei in volwassenheid van de organisatie op deze thema's. De bewustwording van de medewerkers neemt toe, met name op gebied van invloeden van buitenaf. Risicogestuurd denken en werken krijgt steeds meer vorm in de organisatie. De extra inzet die dit heeft gevraagd kan worden opgevangen binnen de post onvoorzien. Enkele vacatures zijn later ingevuld dan begroot en de aanbesteding van het beheer van de kantoorautomatisering duurt langer dan gedacht. Bovendien hebben we veel meer rentevergoeding ontvangen dan begroot. In totaal heeft de instandhouding een positief saldo van circa € 0,9 miljoen.
- Binnen de projecten met waterschappen (programma's 3 t/m 10 en 15) blijft een saldo van ca. € 2,7 miljoen over. Hiervan is € 0,6 miljoen te verklaren door minder personele inzet door onder andere het niet op tijd kunnen vervullen van vacatures en € 0,7 miljoen door een besparing op uurtarieven. Het restant is onder andere te verklaren door lagere leverancierskosten dan begroot, bijvoorbeeld door het niet hoeven aanspreken van posten voor onvoorziene kosten en begrote werkzaamheden die niet noodzakelijk bleken.
- Het saldo bij de programma's met derden (programma 12, 13 en 14) van € 3,2 miljoen wordt, net als voorgaande jaren, grotendeels toegevoegd aan het saldo projectrekeningen. De stuurgroep van het programma Basisdata heeft besloten om een deel (€ 1,4 miljoen) van het positieve saldo in 2024 af te rekenen met de deelnemers, waarvan € 1,1 miljoen wordt ingezet als financiële dekking voor de activiteiten in 2025 en € 0,3 miljoen wordt teruggegeven aan de deelnemers.

Anders weergegeven:

	Impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Geen impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Totaal in € miljoen
Bestemming door UO met derden	-	2,9	2,9
Vertraagd, uitvoering in 2025	0,3	-	0,3
Goedkoper uitgevoerd dan begroot	-	2,5	2,5
Werkzaam-heden niet uitgevoerd	2,2	-	2,2
Extra werkzaamheden uitgevoerd	1,1-	-	1,1-
Totaal	**1,4**	**5,4**	**6,8**

Op hoofdlijnen ziet de afrekening per deelnemer er als volgt uit:

Saldo 2024 per deelnemer	Recapitulatie 4e gewijzigde begroting 2024 excl. BTW			Afrekening per deelnemer excl. BTW			
	Totaal saldo 2024 (overschot/ tekort)	4e gewijzigde begroting 2024	4e gewijzigde begroting 2024 -/- saldo JEV 2024	Af: voorschot begroting 2024	Af: voorschotten derden	Afrekening 2024 excl. BTW	Verwachte afrekening 2024 incl. BTW
Kostenverdeelsleutel							
Aa en Maas	219.253	1.474.378	1.255.125	-1.525.428		-270.303	-327.066
AGV/Waternet	199.167	1.495.331	1.296.164	-1.506.285		-210.120	-254.245
Brabantse Delta	229.924	1.604.336	1.374.412	-1.645.905		-271.493	-328.507
De Dommel	234.475	1.536.817	1.302.342	-1.545.410		-243.068	-294.112
De Stichtse Rijnlanden	155.224	1.164.048	1.008.824	-1.198.313		-189.489	-229.282
Delfland	206.717	1.581.475	1.374.758	-1.592.238		-217.480	-263.151
Drents Overijsselse Delta	201.020	1.350.044	1.149.024	-1.435.291		-286.267	-346.383
Fryslân	220.215	1.376.926	1.156.712	-1.402.991		-246.280	-297.998
Hollands Noorderkwartier	325.929	2.102.415	1.776.486	-2.185.390		-408.903	-494.773
Hollandse Delta	247.799	1.672.429	1.424.629	-1.730.378		-305.749	-369.956
Hunze en Aa's	120.468	864.953	744.485	-898.045		-153.560	-185.808
Limburg	284.846	1.820.706	1.535.861	-1.921.193		-385.332	-466.252
Noorderzijlvest	160.683	1.143.514	982.831	-1.172.984		-190.152	-230.084
Rijn en IJssel	162.456	1.133.494	971.038	-1.173.360		-202.322	-244.809
Rijnland	232.416	1.641.436	1.409.020	-1.709.021		-300.001	-363.001
Rivierenland	239.359	1.548.939	1.309.580	-1.575.308		-265.728	-321.531
Scheldestromen	127.389	1.037.560	910.172	-1.052.777		-142.606	-172.553
Schieland en de Krimpenerwaard	135.830	1.063.753	927.923	-1.117.443		-189.520	-229.319
Vallei en Veluwe	265.096	1.718.408	1.453.312	-1.772.552		-319.240	-386.280
Vechtstromen	191.403	1.321.308	1.129.905	-1.348.409		-218.504	-264.390
Zuiderzeeland	185.166	1.183.652	998.486	-1.266.884		-268.398	-324.762
Rijkswaterstaat	180.000	581.585	401.585	-581.585		-180.000	-217.800
Unie van Waterschappen	2.170	17.291	15.121	-18.606	18.606	15.121	18.296
Derden inzake HWH	748.355	5.572.505	4.824.150	-5.182.508	-387.475	-745.833	-902.458
Derden inzake IHW	-	471.154	471.154	-560.656	89.502	-	-
IPO	54.482	682.857	628.375	-682.857		-54.482	-65.923
Totaal	5.329.841	37.161.315	31.831.475	-37.801.817	-279.367	-6.249.710	-7.562.149

In bijlage 2 van de projectverantwoording is een detaillering van de eindafrekening per deelnemer opgenomen. Deze bijlage is toegankelijk via de digitale rapportage (zie link op pagina 1 van dit voorstel).

5.2 BTW

hWh heeft in 2010 een verzoek tot vrijstelling voor de toepassing van omzetbelasting bij de Belastingdienst neergelegd. Het verzoek aan de Belastingdienst was destijds tweeledig, namelijk:
Vrijstelling van BTW op de diensten van hWh aan de waterschappen (koepelvrijstelling);
Vrijstelling van BTW op de diensten van de waterschappen aan hWh.

Ad 1: De Belastingdienst heeft in 2012 schriftelijk bevestigd dat hWh voldoet aan de voorwaarden voor de koepelvrijstelling, daarmee was dit deel van het verzoek tot vrijstelling reeds afgerond in 2012. De koepelvrijstelling zorgde ervoor dat hWh diensten vrij van BTW kon leveren aan waterschappen.

Ad 2: Op dit verzoek is tot op heden, ondanks herhaaldelijke verzoeken van hWh en diverse overleggen, nog geen standpunt ingenomen door de Belastingdienst. De diensten van waterschappen aan hWh worden in rekening gebracht met BTW. Aangezien hWh geen recht had op vooraftrek van de BTW, werkt dit uiteindelijk kostenverhogend voor de waterschappen.

Ultimo 2018 heeft de Belastingdienst plotseling een eindoordeel gegeven. Hieruit blijkt de Belastingdienst wederom geen standpunt heeft ingenomen omtrent verzoek 2. Maar heeft zij de afspraak uit 2012 (verzoek 1) ingetrokken. hWh zou jegens waterschappen niet vrijgesteld van BTW presteren. De eerste focus ligt op het terugkrijgen van de koepelvrijstelling (verzoek 1), waarna verzoek 2 weer opgepakt kan worden. hWh heeft bezwaar tegen deze uitspraak ingediend en heeft, na afwijzing van het bezwaar door de belastingdienst, een beroepsprocedure gestart.

Op 21 februari 2022 heeft de behandeling van deze zaak door de rechter plaatsgevonden, waarbij de rechter hWh in het gelijk heeft gesteld. De belastingdienst is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. De zitting heeft plaatsgevonden op 12 september 2024, ook hier is hWh door het Hof in het gelijk gesteld. Eind januari 2025 heeft de belastingdienst beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. We zijn nu in afwachting van de verdere procedure.

6 Gevraagd besluit

Het algemeen bestuur neemt kennis van de door het dagelijks bestuur vastgestelde 3e Bestuursrapportage 2024.

Het algemeen bestuur besluit:

- De jaarrekening 2024 van de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis vast te stellen en daarmee in te stemmen met de begrotingsover- en onderschrijdingen gedurende 2024.
- Ten aanzien van voordelen op afgesloten werkzaamheden en/of activiteiten die niet meer worden uitgevoerd een bedrag van € 5.329.841 terug te laten vloeien naar de deelnemers.
- Een bedrag van € 1.517.624 toe te voegen aan het saldo projectrekeningen. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14). In 2025 zijn hiervoor door de stuurgroep geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk.

Bijlagen:

- Jaarstukken 2024 van de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis, inclusief controleverklaring
- Aanbiedingsbrief controleverklaring
- Accountantsverslag

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

V0790/013924

Jaarstukken 2024
Het Waterschapshuis

Kenmerk: V0780/H013756
Versie 2.0 d.d. 01-04-2025

Inhoudsopgave

1.	**Voorwoord**	**4**
2.	**Leeswijzer**	**5**
3.	**Jaarverslag**	**6**
3.1.	Organisatie – missie, visie en kernwaarden	6
3.2.	Financiële samenvatting	7
3.3.	Paragrafen	8
3.3.1.	Ontwikkelingen in 2024	8
3.3.2.	Incidentele baten en lasten	10
3.3.3.	Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	10
3.3.4.	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	10
3.3.5.	Financiering	13
3.3.6.	Verbonden partijen	14
3.3.7.	Bedrijfsvoering	14
3.3.8.	EMU-Saldo	17
3.3.9.	Wet normering topinkomens	17
4.	**Programmaverantwoording instandhouding**	**19**
4.1.	Programma 1 Bestuur en organisatie	20
4.2.	Programma 2 Kennis en verbinden	22
5.	**Programmaverantwoording projecten waterschappen**	**24**
5.1.	Programma 3 Innovatie en transformatie	25
5.2.	Programma 4 Digitale dienstverlening	28
5.3.	Programma 5 Organisatie en samenwerking	30
5.4.	Programma 7 Informatieveiligheid en privacy	31
5.5.	Programma 8 Waterveiligheid	34
5.6.	Programma 9 Watersysteem	35
5.7.	Programma 10 Waterketen	37
5.8.	Programma 11 Diensten en beheer	38
6.	**Programmaverantwoording projecten met derden**	**43**
6.1.	Programma 12 SAW@	44
6.2.	Programma 13 Basisdata	46
6.3.	Programma 14 Informatiehuis Water	48
6.4.	Programma 15 Kassiersfunctie	51
7.	**Jaarrekening 2024**	**52**

7.1.	Exploitatierekening naar programma's	52
7.2.	Exploitatierekening naar kosten – en opbrengstensoorten	53
7.3.	Toelichting exploitatierekening	53
7.4.	Balans	54
7.5.	Waarderingsgrondslagen	56
7.6.	Toelichting balans	58
7.7.	Topinkomens	64
Besluit algemeen bestuur		**67**
Controleverklaring		**68**
8.	**Bijlagen**	**69**
8.1.	EMU saldo	69

1. Voorwoord

Voor u liggen de jaarstukken 2024 van Het Waterschapshuis (hWh).

Het jaar 2024 stond in het teken van de uitwerking van de effecten van de strategienota van de opdrachtgeverstafel (OGT) op hWh. De ontwikkelingen die worden benoemd in de strategienota, zijn samengebracht in een update van het koersplan door het bestuur van hWh. Vooruitlopend op het geactualiseerde koersplan, heeft hWh in 2024 als eerste fase een herinrichting van de interne organisatie in gang gezet. De nieuwe hoofdstructuur van de bedrijfsvoering van hWh en bijbehorende aansturing draagt op managementniveau bij aan het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Daarnaast is in 2024 de inrichting van diensten en beheer als afdeling van hWh gestart. Als vervolgstap zijn we in de tweede helft van 2024 gestart met de uitwerking van de tweede fase van het herinrichtingsplan; een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. In de geactualiseerde begroting 2025 is de administratieve herinrichting van onze programma-indeling verwerkt. Zo creëren we een beeld van de nieuwe programma's die aansluiten bij de strategienota en de huidige (lopende) activiteiten die daarbij horen.

We zien een aanhoudende gestage groei van het aantal opdrachten dat hWh voor de waterschappen uitvoert. Uitgedrukt in uren ligt de realisatie ruim 12,7% boven dezelfde periode in 2023. We zijn content met de resultaten die we in 2024 hebben kunnen realiseren en dat we invulling hebben kunnen geven aan de groeiende vraag van de waterschappen, ondanks de nog steeds krimpende arbeidsmarkt. We hebben van het bestuur de ruimte gekregen projectmedewerkers in dienst te nemen bij hWh. Deze ruimte is erg behulpzaam geweest in het aantrekken van medewerkers. We zijn blij dat we daarmee de groei in (relatief dure) inzet van inhuur uit de markt kunnen beperken en hopen hiermee ook stabiliteit en behoud van kennis te creëren. We zien dat het niet altijd lukt vacatures op tijd in te vullen, waardoor werk blijft liggen en vertraagt. Aan de andere kant zien we ook dat we begrotingen voor onvoorziene kosten in zowel de instandhouding als in de projecten nauwelijks hoeven aan te spreken en dat we capaciteit en andere producten en diensten scherp hebben kunnen inkopen. Binnen de instandhouding we veel meer rentevergoeding op de schatkistrekening ontvangen dan begroot. Dat alles maakt dat de lasten in 2024 € 6,8 miljoen lager zijn dan onze baten. Hiervan is € 3,2 miljoen toe te wijzen aan de programma's met derden, waar onder andere door het programma Basisdata al enkele jaren geen afrekening met deelnemers heeft plaatsgevonden. De stuurgroep van het programma Basisdata heeft besloten om een deel van het positieve saldo in 2024 in te zetten als financiële dekking voor de activiteiten in 2025. De lopende inrichting van diensten en beheer en de herinrichting van de programma-indeling aansluitend op de strategienota van de OGT zal naar verwachting bijdragen aan het beter beheersbaar maken van dit deel van de begroting.

In brede zin wordt het jaar 2024 binnen de budgettaire kaders afgesloten met een positief saldo van € 6,8 miljoen. Er wordt voorgesteld:

1. Ten aanzien van voordelen op afgesloten werkzaamheden en/of activiteiten die niet meer worden uitgevoerd een bedrag van € 5.329.841 terug te laten vloeien naar de deelnemers.
2. Een bedrag van € 1.517.624 toe te voegen aan het saldo projectrekeningen. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14). In 2025 zijn hiervoor door de stuurgroep geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk.

Na de saldoafwikkeling bedraagt het exploitatieresultaat van 2024 nihil. In de hoofdstukken 3 tot en met 6 wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste inhoudelijke en financiële resultaten.

2. Leeswijzer

De opbouw van de jaarstukken 2024 volgt de opbouw zoals opgenomen in het Waterschapsbesluit.

Jaarverslag
- Financiële samenvatting
- Paragrafen
- Programmaverantwoording

Jaarrekening
- Exploitatierekening naar programma's
- Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten
- Balans en toelichting op de balans

De begrotingsprogramma's betreffen:
1. Bestuur en organisatie
2. Kennis en verbinden
3. Innovatie en transformatie
4. Digitale dienstverlening
5. Organisatie en samenwerking
6. Informatie – datastromen (in dit programma zijn momenteel geen projecten ondergebracht)
7. Informatieveiligheid en privacy
8. Waterveiligheid
9. Watersysteem
10. Waterketen
11. Diensten en beheer
12. SAW@
13. Basisdata
14. Informatiehuis Water
15. Kassiersfunctie

Per programma worden de geplande en bereikte resultaten uiteengezet in de programmaverantwoording. We hebben de geplande resultaten in de geactualiseerde begroting 2024 geconcretiseerd en samengevat weergegeven in deze jaarrekening.

In de bestuursrapportage 2024-3 en de daarbij behorende bijlages treft u diverse overzichten aan, waaronder de budgetten per project en de overzichten met bijdragen per waterschap.

3. Jaarverslag

3.1. Organisatie – missie, visie en kernwaarden

In 2024 zijn onze missie, visie en kernwaarden herijkt. Deze elementen vormen de fundamenten van onze organisatie en geven richting aan zowel onze strategie als ons dagelijkse werk. Door deze missie, visie en kernwaarden te formuleren, willen we niet alleen onze eigen koers bepalen, maar ook een inspirerende leidraad bieden voor de waterschappen die we ondersteunen. Samen bouwen we aan een toekomst waarin we de uitdagingen van vandaag en morgen met vertrouwen kunnen aangaan.

Missie
Wij zijn een expertisecentrum voor de waterschappen. In opdracht van de waterschappen coördineren we effectieve samenwerking en regelen we gezamenlijke inkoop op het gebied van data, informatie en technologie. Zo helpen we de waterschappen met hun kerntaken en uitdagingen in een wereld die steeds digitaler wordt.

Visie
Wij ondersteunen de waterschappen in hun transformatie naar toekomstbestendige en datagedreven organisaties. We streven naar een watersector die in 2029, met behulp van onze expertise en dankzij effectieve samenwerking, maximaal profiteert van digitale innovaties. Waterschappen ervaren onze meerwaarde en zijn mede dankzij onze inspanningen voorbereid op de uitdagingen van morgen.

Kernwaarden
Onze kernwaarden reflecteren wie we zijn, hoe we samenwerken, en wat we belangrijk vinden:

Verbindend Wij geloven in de kracht van samen. We verbinden waterschappen, partners en leveranciers om kennis, data, middelen en ervaringen te delen. Bovendien creëren we ook een omgeving waarin onze collega's zich met elkaar verbonden voelen. Dit draagt bij aan een positieve en productieve werkomgeving. Door ons te richten op verbinding, zowel binnen als buiten het Waterschapshuis, versterken we niet alleen de organisatie, maar dragen we ook bij aan een toekomstbestendige en samenwerkende watersector.

Innovatie We omarmen digitale innovaties en stimuleren creatief denken. Dit stelt ons in staat om vooruit te kijken en nieuwe oplossingen te vinden voor onze eigen werkzaamheden en ook voor de uitdagingen van de watersector.

Expertise We moedigen onze medewerkers aan om hun vaardigheden te vergroten en zich te blijven ontwikkelen. Deze groei is niet alleen essentieel voor het werkgeluk van onze medewerkers, maar draagt ook bij aan de kwaliteit van ons werk. Onze expertise is essentieel voor het succes van de waterschappen.

Resultaatgericht Wij richten ons op het behalen van concrete resultaten die waarde toevoegen voor de waterschappen. Door resultaatgericht te werken, zorgen we ervoor dat onze inspanningen efficiënt en effectief zijn, waardoor we waardevolle oplossingen bieden en de uitdagingen van de watersector succesvol aanpakken.

3.2. Financiële samenvatting

Jaarrekening in één oogopslag
De financiële resultaten 2024 worden in onderstaande cirkeldiagram in hoofdlijn weergegeven.

De instandhouding is faciliterend aan de uitvoering van de projecten. In de geactualiseerde begroting 2024 is 12,9% van het totale begrotingsbedrag benodigd voor de uitvoering van het programma Bestuur en organisatie. De realisatie van de projecten is in 2024 gegroeid, onder andere door de toevoeging van nieuwe projecten. De kosten van Bestuur en organisatie zijn verhoudingsgewijs hierdoor lager dan de geactualiseerde begroting 2024.

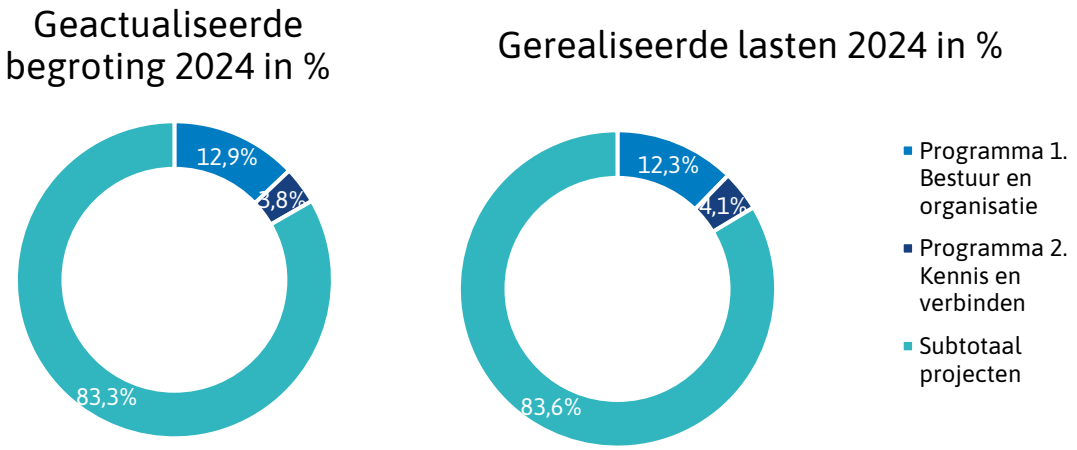

Financiële analyse begroting en realisatie 2024
Hieronder wordt het totaal van de programma's weergeven op basis van de geactualiseerde begroting 2024, de begroting na wijzigingen en de realisatie.

Programma	Geactualiseerde begroting 2024	Begrotings-wijzigingen BERAP1	Begrotings-wijzigingen BERAP2	Begrotings-wijzigingen BERAP3	Begroting na wijzigingen 2024	Lasten BERAP 3	% t.o.v. begroting
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	-	-	-	4.875.615	4.074.270	84%
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	-	-	-	1.440.730	1.366.117	95%
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	-	-	-	*6.316.345*	*5.440.387*	*86%*
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.456.784	-190.000	-	-	1.266.784	1.145.390	79%
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.866.375	-	-235.000	-	1.631.375	1.375.987	74%
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	-	-	-	898.939	694.100	77%
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	-	-	0%
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.397.139	-189.288	-	-	1.207.851	1.323.199	95%
Programma 8. Waterveiligheid	230.532	760.860	-225.000	-	766.392	545.920	237%
Programma 9. Watersysteem	1.527.318	199.680	-100.000	-	1.626.998	1.102.607	72%
Programma 10. Waterketen	706.694	-	5.000	-	711.694	620.326	88%
Programma 11. Diensten en beheer	11.078.710	-322.226	46.500	-	10.802.984	9.633.797	87%
Programma 12. SAW@	2.396.512	-	-	-	2.396.512	2.372.693	99%
Programma 13. Basisdata	5.830.358	622.475	-	-	6.452.833	6.130.329	105%
Programma 14. Informatiehuis water	2.647.876	-	-89.502	-	2.558.374	2.445.311	92%
Programma 15. Kassiersfunctie	1.448.223	-881.501	-42.500	-	524.222	319.708	22%
Subtotaal projecten	*31.485.460*	-	*-640.502*	-	*30.844.958*	*27.709.366*	*88%*
Totaal	**37.801.805**	**-**	**-640.502**	**-**	**37.161.303**	**33.149.753**	**88%**

In onderstaand overzicht wordt het totaal van de baten en lasten en de afwikkeling van de saldi gepresenteerd.

Programma	Begroting na wijzigingen 2024	Baten BERAP 3	Lasten BERAP 3	Saldo BERAP 3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie projectrekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	4.892.104	4.074.270	817.835	17%	817.835	-
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	1.440.730	1.366.117	74.613	5%	74.613	-
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	*6.332.834*	*5.440.387*	*892.448*	*14%*	*892.448*	-
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.266.784	1.266.784	1.145.390	121.394	10%	121.394	-
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.631.375	1.521.663	1.375.987	145.676	10%	145.676	-
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	898.939	694.100	204.839	23%	204.839	-
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	0%	-	-
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.207.851	1.245.824	1.323.199	-77.376	-6%	-77.376	-
Programma 8. Waterveiligheid	766.392	766.392	545.920	220.472	29%	220.472	-
Programma 9. Watersysteem	1.626.998	1.691.398	1.102.607	588.791	35%	588.791	-
Programma 10. Waterketen	711.694	711.694	620.326	91.368	13%	91.368	-
Programma 11. Diensten en beheer	10.802.984	10.848.614	9.633.797	1.214.817	11%	1.214.817	-
Programma 12. SAW@	2.396.512	2.708.798	2.372.693	336.105	12%	336.105	-
Programma 13. Basisdata	6.452.833	8.761.318	6.130.329	2.630.989	30%	1.386.792	1.244.197
Programma 14. Informatiehuis water	2.558.374	2.718.737	2.445.311	273.426	10%	-	273.426
Programma 15. Kassiersfunctie	524.222	524.222	319.708	204.514	39%	204.514	-
Subtotaal projecten	*30.844.958*	*33.664.383*	*27.709.366*	*5.955.017*	*18%*	*4.437.393*	*1.517.624*
	-	-	-	-	0%	-	-
Totaal	**37.161.303**	**39.997.217**	**33.149.753**	**6.847.464**	**0**	**5.329.841**	**1.517.624**

In hoofdlijnen kan het saldo van € 6,8 miljoen als volgt worden toegelicht:

- Binnen instandhouding heeft de focus het afgelopen jaar gelegen op de implementatie van de herinrichting van de organisatie (fase 1) en de uitwerking van de herinrichting fase 2; een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Er heeft groei plaatsgevonden in het team informatiebeveiliging en privacy, wat past in de groei in volwassenheid van de organisatie op deze thema's. De bewustwording van de medewerkers neemt toe, met name op gebied van invloeden van buitenaf. Risicogestuurd denken en werken krijgt steeds meer vorm in de organisatie. De extra inzet die dit heeft gevraagd kan worden opgevangen binnen de post onvoorzien. Enkele vacatures zijn later ingevuld dan begroot en de aanbesteding van het beheer van de kantoorautomatisering duurt langer dan gedacht. Bovendien hebben we veel meer rentevergoeding ontvangen dan begroot. In totaal heeft de instandhouding een positief saldo van circa € 0,9 miljoen.
- Binnen de projecten met waterschappen (programma's 3 t/m 11 en 15) blijft een saldo van ca. € 2,7 miljoen over. Hiervan is € 0,6 miljoen te verklaren door minder personele inzet door onder andere het niet op tijd kunnen vervullen van vacatures en € 0,7 miljoen door een besparing op uurtarieven. Het restant is onder andere te verklaren door lagere leverancierskosten dan begroot, bijvoorbeeld door het niet hoeven aanspreken van posten voor onvoorziene kosten en begrote werkzaamheden die niet noodzakelijk bleken.
- Het saldo bij de programma's met derden (programma 12, 13 en 14) van € 3,2 miljoen wordt, net als voorgaande jaren, grotendeels toegevoegd aan het saldo projectrekeningen. De stuurgroep van het programma Basisdata heeft besloten om een deel (€ 1,4 miljoen) van het positieve saldo in 2024 af te rekenen met de deelnemers, waarvan € 1,1 miljoen wordt ingezet als financiële dekking voor de activiteiten in 2025 en € 0,3 miljoen wordt teruggegeven aan de deelnemers.

3.3. Paragrafen

3.3.1. Ontwikkelingen in 2024

Vaarkaart, strategienota en koersplan
De OGT heeft, naar aanleiding van de vaarkaart van de Unie van Waterschappen, in 2024 de strategienota vastgesteld. De strategienota beschrijft de wijze waarop de 21 waterschappen de komende jaren gezamenlijk vorm willen geven aan de digitale transformatie in de watersector. De ontwikkelingen die worden benoemd in de strategienota, zijn samengebracht in een update van het koersplan door het bestuur van hWh. Vooruitlopend op het geactualiseerde koersplan, heeft hWh in 2024 al een eerste fase van de herinrichting van de interne organisatie in gang gezet. De nieuwe

hoofdstructuur van de bedrijfsvoering van hWh en bijbehorende aansturing draagt op managementniveau bij aan het verminderen van de afhankelijkheid en kwetsbaarheid van hWh. Daarnaast is in 2024 de inrichting van diensten en beheer als afdeling van hWh gestart.

Herinrichtingsplan fase 2
Als vervolgstap zijn we in de tweede helft van 2024 gestart met de uitwerking van de tweede fase van het herinrichtingsplan. Fase 2 betreft een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. De eerste stap in fase 2, het administratief herinrichten van onze programma-indeling, is in 2024 afgerond. De herindeling helpt om snel in te spelen op veranderingen en om ervoor te zorgen dat de juiste middelen en ondersteuning beschikbaar zijn. De bijbehorende governance-structuur van de opdrachtgever en het in kaart brengen van de capaciteitsbehoefte zal in 2025 verder vorm krijgen. Aandachtspunt hierbij is het borgen van een gedegen, maar vlotte besluitvorming.

Capaciteit
Door de toename van uitvoeringsverzoeken van de waterschappen, moeten er met name op het gebied van capaciteit weloverwogen keuzes gemaakt worden. hWh heeft de afgelopen jaren bewezen een groei in uren aan te kunnen tussen de 10-15%. hWh blijft nadrukkelijk werken vanuit het principe ‘de juiste persoon op de juiste plek’, met daarbij de best passende contractvorm. Capaciteit is een continu aandachtspunt voor het bestuur van hWh, die de ontwikkelingen nauwgezet blijft volgen. Het is in 2024, ondanks de krappe arbeidsmarkt, toch gelukt om 85 rollen in te vullen. Het lukt echter niet altijd om tijdig de juiste persoon te vinden.

Vertrouwenspersoon
hWh heeft een externe vertrouwenspersoon aangewezen die beschikbaar is voor medewerkers die meldingen of klachten hebben over ongewenst gedrag. De vertrouwenspersoon registreert de gesprekken en rapporteert jaarlijks het aantal meldingen. In 2024 hebben medewerkers geen meldingen gemaakt bij de vertrouwenspersoon.

Arbeidsparticipatie
hWh heeft in 2024 samengewerkt met een werkvoorziening voor de regio Amersfoort. Deze werkvoorziening biedt werk aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
Daarnaast maakt het schoonmaakbedrijf die de kantoren en het vergadercentrum van hWh onderhoudt, gebruik van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en begeleidt deze mensen daarbij intensief.

Ontwikkelinterventies
Medewerkers hebben ook in 2024 (loondienst hWh) hun persoonlijke ontwikkelbudget (het PBB) ingezet. Daarnaast is gebruik gemaakt van het centrale budget van hWh. De budgetten zijn gebruikt voor hun professionele ontwikkeling (o.a. vaardigheidstrainingen en kennisopleidingen) en persoonlijke ontwikkeling (o.a. coaching en assessments).Het beleid voor medewerkers die ingeleend worden vanuit een overheidsorganisatie is dat de kosten zoveel als mogelijk verhaald worden op het ontwikkelbudget dat is begroot bij de eigen werkgever. Hierdoor is het totaal van alle ontwikkelinterventies niet altijd geheel inzichtelijk. Deze zijn hieronder ook niet meegenomen in de aantallen. Ook teamontwikkelingstrajecten worden hierbij buiten beschouwing gehouden. Trainees zijn op basis van inhuur werkzaam, afhankelijk van hun rol volgen ze een ontwikkelprogramma op maat bij hun werkgever.

BTW
hWh heeft in 2010 een verzoek tot vrijstelling voor de toepassing van omzetbelasting bij de Belastingdienst neergelegd. Het verzoek aan de Belastingdienst was destijds tweeledig, namelijk:
Vrijstelling van BTW op de diensten van hWh aan de waterschappen (koepelvrijstelling);
Vrijstelling van BTW op de diensten van de waterschappen aan hWh.

Ad 1: De Belastingdienst heeft in 2012 schriftelijk bevestigd dat hWh voldoet aan de voorwaarden voor de koepelvrijstelling, daarmee was dit deel van het verzoek tot vrijstelling reeds afgerond in 2012. De koepelvrijstelling zorgde ervoor dat hWh diensten vrij van BTW kon leveren aan waterschappen.

Ad 2: Op dit verzoek is tot op heden, ondanks herhaaldelijke verzoeken van hWh en diverse overleggen, nog geen standpunt ingenomen door de Belastingdienst. De diensten van waterschappen aan hWh worden in rekening gebracht met BTW. Aangezien hWh geen recht had op vooraftrek van de BTW, werkt dit uiteindelijk kostenverhogend voor de waterschappen.

Ultimo 2018 heeft de Belastingdienst plotseling een eindoordeel gegeven. Hieruit blijkt de Belastingdienst wederom geen standpunt heeft ingenomen omtrent verzoek 2. Maar heeft zij de afspraak uit 2012 (verzoek 1) ingetrokken. hWh zou jegens waterschappen niet vrijgesteld van BTW presteren. De eerste focus ligt op het terugkrijgen van de koepelvrijstelling (verzoek 1), waarna verzoek 2 weer opgepakt kan worden. hWh heeft bezwaar tegen deze uitspraak ingediend en heeft, na afwijzing van het bezwaar door de belastingdienst, een beroepsprocedure gestart.

Op 21 februari 2022 heeft de behandeling van deze zaak door de rechter plaatsgevonden, waarbij de rechter hWh in het gelijk heeft gesteld. De belastingdienst is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. De zitting heeft plaatsgevonden op 12 september 2024, ook hier is hWh door het Hof in het gelijk gesteld. Eind januari 2025 heeft de belastingdienst beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. We zijn nu in afwachting van de verdere procedure.

3.3.2. Incidentele baten en lasten

Deze paragraaf bevat een overzicht van de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van voorgaande en komende begrotingsjaren moeten worden beschouwd.

In de jaarrekening is geen post incidentele baten en lasten opgenomen.

3.3.3. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In 2024 zijn er geen bestemmingsreserves en voorzieningen.

3.3.4. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen
hWh wil op gestructureerde wijze risico's beheersen. Om die reden is het van belang inzicht te hebben in de risico's zodat passende beheermaatregelen getroffen kunnen worden. Conform artikel 4.19 van Het Waterschapsbesluit bevat de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen ten minste:

a) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen;
b) een inventarisatie van de risico's;
c) het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit bestaat uit structurele weerstandscapaciteit en incidentele weerstandscapaciteit.

De structurele weerstandscapaciteit bestaat in de begroting van hWh uitsluitend uit de post onvoorzien. In de Gemeenschappelijke regeling (artikel 43 lid 3) is opgenomen dat de begroting een bedrag voor onvoorziene uitgaven bevat. In de geactualiseerde begroting 2024 is een bedrag van € 250.000 opgenomen voor onvoorzien in het programma Bestuur en organisatie. Met de post voor onvoorziene kosten kunnen de extra uren binnen directie worden opgevangen. Het resterende bedrag is in 2024 ingezet op de tekorten bij BIO en privacy.

Er is geen incidentele weerstandscapaciteit aanwezig bij hWh.

Uiteindelijk zullen de waterschappen op grond van artikel 47 van de gemeenschappelijke regeling er steeds voor zorg dragen dat hWh te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. De waterschappen zijn daarmee risicodrager voor eventuele risico's en tekorten die ontstaan bij hWh. hWh is daarmee ook in zekere zin afhankelijk van de financiële positie van de waterschappen. Bij verdergaande noodzaak tot bezuinigingen en bij een

verslechterende financiële positie van waterschappen zal dat invloed kunnen hebben op de financiële huishouding van hWh

Inventarisatie van de risico's
Programma/project-specifieke risico's worden door de deelnemers aan het betreffende programma/project gedragen. Dit betreft de zogenaamde "loden deur". Dit belangrijke principe is verankerd in de Gemeenschappelijke regeling (artikel 4, 5, 40) en verder uitgewerkt in het dienstverleningshandvest (vrijwaringsbepaling) en de dienstverleningsovereenkomsten. Aangezien de programma-/projectrisico's bij de deelnemers liggen, worden de risico's niet meer opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Wel wordt in de bestuursrapportage (per 30 april, 31 augustus en 31 december) inzicht gegeven in de risico's per project.

Naast project specifieke risico's zijn er ook programma overstijgende risico's die het geheel van hWh betreffen. In september 2023 heeft het dagelijks bestuur de risicoanalyse voor hWh herijkt. Uit deze analyse zijn 7 aandachtsgebieden voor het bestuur naar voren gekomen:

1. Gebrek aan capaciteit/kennis: Zowel kwaliteit als tijdige beschikbaarheid en (duurzame) inzetbaarheid van medewerkers en het behoud van kennis.
2. Aantrekkelijk werkgever: heeft hWh voldoende te bieden om voor IT- en andere specialisten in de watersector een aantrekkelijke werkomgeving te zijn.
3. Bestuurlijke controle: Grip van het bestuur op totale begroting, bewaking van rechtmatigheid (o.a. loden deuren) en uitvoerbaarheid programma's.
4. Cybersecurity: informatieveiligheid en AVG volgens de BIO-normen inregelen.
5. Onbenutte potentie: Appreciatie bij de AB's waterschappen van impact digitale transformatie op primaire proces, de potentie van samenwerking op dit thema en de rol van hWh hierbij.
6. Vertrouwen in hWh: Perceptie van te weinig toegevoegde waarde, kwaliteit en wendbaarheid.
7. Compliance Wet en Regelgeving: Hierbij inbegrepen fraude- en corruptierisico's.

In onderstaande tabel zijn deze aandachtsgebieden verwerkt. Gelet op het algemene karakter van deze risico's is een financiële vertaling niet mogelijk. De hierboven genoemde risico's die niet zijn opgenomen in de tabel zijn voldoende in control.

Nr.		Risico	Beheersmaatregel
1.	Gebrek aan capaciteit/kennis	Gezien de huidige krapte op de arbeidsmarkt en de toenemende vergrijzing zal capaciteit een structureel aandachtspunt blijven. Hoofdvraag is hier of hWh goed is ingericht om de uitvoeringsprogramma's succesvol te laten verlopen. Een van de belangrijkste succesfactoren is de programma-/projectmedewerker. Zijn kwalitatief de juiste mensen tijdig beschikbaar en kunnen zij duurzaam worden ingezet? a. Kan hWh haar imago binnen de Waterschappen en de watersector blijven verbeteren of handhaven? b. Kan hWh zorgdragen dat de juiste capaciteit in mensen beschikbaar is voor de	• De populariteit van hWh als de 'place-to-be' is goed. De bekendheid (o.a. op LinkedIn) onder medewerkers van waterschappen groeit gestaag. En de continu lopende campagne om zowel binnen de waterschappen als in de markt hWh op een positieve manier als een goede carrièrestap onder de aandacht te brengen, heeft zijn uitwerking. We zien mooie resultaten in het medewerkersonderzoek. De al enkele jaren durende krapte op de arbeidsmarkt vraagt steeds meer inspanning om de juiste persoon, met de juiste kennis en ervaring, op tijd aan de juiste rol te koppelen. • De nieuwe tendens is dat mensen bij het maken van hun keuzes vooral ook erop letten of ze in hun nieuwe rol tot bloei kunnen komen en hun waarde op de arbeidsmarkt groeit. Intussen wordt door een team nagedacht met welke aanpak en tools hWh het doorgroeien van medewerkers kan blijven waarmaken.

Nr.		Risico	Beheersmaatregel
		programma's en instandhouding? c. Kan hWh voor haar medewerkers een veilige en gezonde werkomgeving bieden?	• Medewerkers voelen zich vanaf het prilste begin welkom. De ontwikkelde on-boarding-app en het hierop aangepaste on-boarding proces werpen hun vruchten af. • Tot slot worden er acties ondernomen om medewerkers te verleiden om weer meer naar kantoor te komen om ook van elkaar te leren. In de vergadering van 23 november 2023 heeft het algemeen bestuur ingestemd dat hWh kan werken vanuit het principe 'de juiste persoon op de juiste plek', met daarbij de best passende contractvorm.
2.	Bestuurlijke controle	Hoofdvraag is hier: "Hoe kan het algemeen bestuur in control blijven over de activiteiten die hWh uitvoert?" Waarbij het uitgangspunt is dat de governance niet ter discussie wordt gesteld. Met als deelvragen: • Hoe de rechtmatigheid te bewaken dat de middelen ingezet voor hWh voor de juiste activiteiten en resultaten worden ingezet? Anders gezegd: Hoe te bewaken dat hWh alleen die opdrachten aanneemt die uitvoerbaar zijn (juiste mensen beschikbaar, binnen wettelijke kaders), urgent en van nut zijn voor de waterschappen? • Hoe te bewaken dat hWh de gevraagde resultaten levert? • Hoe de loden deuren te handhaven, bij minder bureaucratie?	• hWh heeft de afgelopen jaren hard gewerkt om aantoonbaar de, in de projecten, gevraagde resultaten te leveren. Het systeem Prosa doet wat het moet doen en de afgelopen jaren heeft de accountant geen opmerkingen meer. • Er ligt een nieuwe strategienota. Binnen de huidige programma's zijn doelen met meerjarenplannen opgesteld en wordt reeds gewerkt met jaarplannen. In business cases wordt beter aangegeven wat de urgentie is en wat het eindresultaat moet zijn. Alvorens beheer projecten te verlengen wordt vaak eerst een evaluatie uitgevoerd. • hWh rapporteert en communiceert over de behaalde resultaten. • Er loopt een onderzoek naar de mogelijkheden om meer uit de uitvoeringstoets en de inhoud van Business Cases te halen.
3.	Cybersecurity	Het informatieveiligheid dreigingsniveau in Nederland wordt steeds hoger. Al veel sectoren in Nederland zijn in aanraking gekomen met cybercriminaliteit. De waterschappen hebben afgesproken om door te groeien naar volwassenheidsniveau 4 en op de achtergrond de bijbehorende informatieveiligheid en privacy op orde te hebben. Ook het algemeen bestuur van hWh heeft de opdracht gegeven om	Hiervoor loopt in 2024 het interne project BIO. Naast een technisch optimale inrichting van de infrastructuur is het belangrijk dat bestuur, directie en organisatie zich continu bewust zijn van hun verantwoordelijkheid op gebied van informatieveiligheid en privacy. Dit betekent dat alle medewerkers en bestuursleden zich continu trainen in het omgaan met de dreiging en het bewust zijn dat gedrag de zwakste schakel kan zijn. Bestuur en directie moeten zich realiseren dat informatieveiligheid en privacy continu

Nr.		Risico	Beheersmaatregel
		zo snel mogelijk op het gebied van informatieveiligheid aan volwassenheidsniveau 4 te voldoen.	op de agenda moet staan om te bezien of de genomen maatregelen nog werken en voldoende garantie bieden voor een veilige werkomgeving zoals van een overheidsorganisatie verwacht mag worden. Daarom heeft het bestuur hiervoor apart een portefeuillehouder aangesteld.
4.	Onbenutte potentie	De hoofdvraag is: Hoe kan de kennis binnen hWh worden ingezet om waterschappen te helpen om kansen te identificeren voor de realisatie van hun bestuurlijke ambities door het gebruik van digitalisering en digitale transformatie. Ieder waterschap blijft verantwoordelijk voor de beslissing of zij deze kansen wil benutten.	• hWh begeleidt en investeert in het proces (o.a. werksessies van de omgevingsmanagers met de innovatie-medewerkers binnen de waterschappen) om samen met de waterschappen te komen tot een goede gegevensuitwisseling over innovatie binnen de waterschappen. • hWh heeft het platform Winnovatie bij waterschappen geïmplementeerd. • Samen met STOWA is een landingsbaan van toegepast onderzoek naar implementatie opgezet. • Een gespecialiseerd beleidsmedewerker voor Digitale Transformatie is aangetrokken. • Leerlijnen zijn opgezet en worden gegeven voor bestuurders, directie en medewerkers. hWh, UvW en STOWA hebben deze leerlijn gezamenlijk gevolgd.

3.3.5. Financiering

Deze paragraaf geeft inzicht in de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille.

Treasurystatuut
Op 8 februari 2018 heeft het AB het treasurystatuut vastgesteld. Hierin is het beleid rondom treasury opgenomen. Met de introductie van schatkistbankieren zijn andere uitzettingen niet meer van toepassing.

Algemene ontwikkelingen inzake de treasuryfunctie en vermogensbehoefte
hWh wordt gefinancierd door de waterschappen. De geldstromen die hWh aan leveranciers betaalt, worden zo goed mogelijk afgestemd op de geldstromen die hWh van waterschappen ontvangt. Het was voor hWh niet nodig om extra liquide middelen aan te trekken.

Renterisiconorm en kasgeldlimiet
Renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 20% van het primaire begrotingstotaal 2024 van circa € 27,6 miljoen is € 5,5 miljoen. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. hWh had in 2024 geen aflossingsverplichting en blijft hiermee binnen de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit

percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 8,2% van het primaire begrotingstotaal 2024 van circa € 27,6 miljoen is € 2,2 miljoen. De gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet niet overschrijden. hWh heeft in 2024 geen leningen aangevraagd en blijft hiermee onder het kaslimiet.

Risicobeleid
Het risicobeleid is in het treasurystatuut vastgelegd: risicomijdend.
Op dit moment heeft hWh geen derivaten of andere complexe financiële producten en is er uitsluitend een bankrekening bij de NWB en de Rabobank.

Treasury organisatie
De treasury organisatie is opgezet conform de uitgangspunten die in het treasurystatuut zijn vastgelegd.

3.3.6. Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in:
- De visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting;
- De beleidsvoornemens omtrent verbonden Partijen.

Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarmee hWh een bestuurlijke en financiële band heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van het stemrecht. Er is sprake van een financieel belang wanneer hWh middelen ter beschikking heeft gesteld en het risico die kwijt te raken bij faillissement. Hiervan is ook sprake als financiële problemen bij verbonden partijen verhaald kunnen worden op hWh.
hWh kent in 2024 geen verbonden partijen zoals bedoeld in het Waterschapsbesluit en het BBVW.

3.3.7. Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

Algemene zaken

<u>Communicatie</u>
We hebben een eerste prototype rapportagevorm ontwikkeld dat enthousiast is ontvangen door onze stakeholders. Dit prototype is gebruikt in enkele gesprekken die we hebben gehad met de waterschappen en willen we als basis gebruiken om onze planning-en-control documenten verder te ontwikkelen. We zijn op schema om in Q1 2025 de nieuwe beheerbare rapportagetool operationeel te hebben, wat zal bijdragen aan verbeterde rapportageprocessen en efficiënter beheer.

We hebben de professionalisering van onze werkwijzen en uitstraling rondom evenementen succesvol afgerond. Dit heeft geleid tot een efficiëntere organisatie en een verbeterde presentatie van onze evenementen, wat bijdraagt aan een hogere tevredenheid onder deelnemers en stakeholders. Om onze meerwaarde te bekrachtigen blijven we consistent verhalen ophalen bij onze gebruikers en stimuleren we onze collega's ons daarbij te helpen.

Financiën en (wendbare) organisatie

<u>Financiën en control</u>
De planning & control cyclus is in 2024 conform de richtlijnen uitgevoerd:
- De jaarrekening 2023 is op 22 maart 2024 voorzien van een goedkeurende controleverklaring.
- De geactualiseerde begroting 2024 en de begroting 2025 zijn tijdig voor een zienswijzeprocedure aangeboden aan de waterschappen en op 25 april 2024 door het AB vastgesteld.

Vanaf verslaggevingsjaar 2025 moet het dagelijks bestuur in een onderdeel van de jaarrekening aangeven of de in de jaarrekening opgenomen financiële feiten in overeenstemming met de daarvoor geldende regels tot stand zijn gekomen. Hiermee legt het dagelijks bestuur verantwoording af over de zogenoemde financiële rechtmatigheid. Dit wordt geformaliseerd, in de jaarrekening, in de vorm van een rechtmatigheidsverantwoording. De rechtmatigheidsverantwoording maakt onderdeel uit van de jaarrekeningcontrole van de accountant. De accountant verklaart uitsluitend nog over 'het getrouw beeld' van de jaarrekening, dus inclusief 'het getrouw beeld' van de rechtmatigheidsverantwoording van het dagelijks bestuur.

Het afgelopen jaar zijn hierover gesprekken gevoerd met de accountant en is er deelgenomen aan de voorbereidende bijeenkomsten gefaciliteerd door de Unie. In de vergadering van het algemeen bestuur van 13 november 2024 zijn de percentages die worden gehanteerd ten aanzien van de rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. Dit betreft een verantwoordingsgrens van 2% en een rapporteringsgrens van 0,2%.

Nadat de wijzigingen van wet- en regelgeving zijn geformaliseerd en de UvW de modelverordeningen gereed heeft, worden diverse financiële documenten geactualiseerd en voorgelegd ter vaststelling door het algemeen bestuur (planning: vergadering van april 2025).

Informatieveiligheid en privacy
Er heeft groei plaatsgevonden in het team informatieveiligheid en privacy, wat past in de groei in volwassenheid van de organisatie op deze thema's. De bewustwording van de medewerkers neemt toe, met name op gebied van invloeden van buitenaf. Risicogestuurd denken en werken krijgt steeds meer vorm in de organisatie. Daartoe worden (pre-) DPIA/risicosessies gehouden en wordt er gewerkt met risicoacceptatie-overeenkomsten. Verantwoordelijkheid in de lijnorganisatie blijft hierbij een aandachtspunt.

Inkoop en facilitering

Kantoorautomatisering
In 2024 zijn er verdere stappen gezet in de professionalisering van de IT-afdeling en de optimalisatie van onze kantoorautomatisering. Dit zien we terug in de structuur en opbouw van de afdeling, werkprocedures en het realiseren van de veilige werkplek bij hWh. Ook zien we een intensivering van de samenwerking met de programma's en projecten. In 2025 werken wij verder aan de inrichting van het team en de dienstverlening aan de organisatie. De aanbesteding voor kantoorautomatisering is nog in volle gang, met de verwachting dat deze in Q1 van 2025 kan worden gepubliceerd, zodat de definitieve gunning kan plaatsvinden in de zomer.

Informatiemanagement
In 2024 zijn grote stappen gezet in het verbeteren van de informatiehuishouding van hWh. Verwacht wordt begin Q1 2025 de laatste stukken van het analoog archief over te brengen, daarna blijft er alleen nog een stuk over wat op termijn te vernietigen is. In 2024 hebben we de marktverkenning voor een Record Management Systeem (RMS) afgerond. In 2025 zullen we hier verder een vervolg aan geven verder licht de focus voor 2025 op een verbeterde inrichting, governance en adoptie van Teams/SharePoint zodat deze ervoor zorgt dat informatie makkelijker is terug te vinden en het in kaart brengen van de informatiearchitectuur binnen hWh. Uit de toezichthoudersrapportage is gebleken dat er grote stappen zijn gezet in het op orde brengen van de informatiehuishouding van hWh. In 2025 werken we verder aan het verbeteren van de informatiehuishouding, door meer inzicht te krijgen in de informatiestromen.

Facilitair
Januari 2024 heeft er een kleine verbouwing plaatsgevonden op de derde etage. Medio november zijn deze ruimtes door de aannemer gecontroleerd op geluidslekken, welke direct zijn aangepakt en de akoestiek wordt verder verbeterd. De eigenaar van het kantoorgebouw is bezig met een verbouwing van de receptie op de begane grond. Sinds mei 2024 is het reserveringsysteem van de vergaderruimtes aangevuld waarin elke vergaderruimte een reserveringsbeeldscherm heeft.

In het eerst half jaar is er een enquête uitgezet bij gebruikers/gasten van het vergadercentrum. Naar aanleiding van het onderzoek:

- Is er een ruimte beschikbaar gesteld in de Plaza met werkplekken voor waterschappers, deze werd enorm gemist sinds opheffing in coronatijd.
- Eind van de zomer is er samen met een klimaatspecialist een plan gemaakt voor onderzoek naar het klimaat in het vergadercentrum en Plaza. In de eerste week van september zijn luchtmetingen uitgevoerd en op korte termijn verwachten we een nulmeting van de installatie, om te beoordelen/inzichtelijk te krijgen wat de capaciteit van de installatie is en hoe dit aangepakt ofwel verhoogd kan worden.
- Het contact met de leverancier van onze audiovisuele middelen is geïntensiveerd gezien de ontevredenheid van hWh rondom functionaliteit en verstoring. Samen met de leverancier wordt aan een nulmeting gewerkt om voor alle zalen de audiovisuele middelen te testen, doorlopen en beoordelen op functionaliteit. Het doel om het aantal storingen te verlagen en de gebruiksvriendelijkheid te verhogen. Ook onderzoeken we de mogelijkheid om over te stappen naar een andere leverancier.
- In 2025 wordt verder gekeken naar de ontwikkeling van een aantal ruimtes van het vergadercentrum.

<u>Inkoop</u>
Het team Inkoop & Contractmanagement (I&CM) heeft tijdens 2 workshops een bijdrage geleverd aan het opstarten van duurzaam opdrachtgeverschap binnen het Waterschapshuis. Ook zijn er interviews gehouden met een 4-tal bestuurders. Hierna is een rapport met aanbevelingen opgesteld door Significant. Hierin wordt geadviseerd om te beginnen met een formeel bestuurlijk besluit om duurzaam opdrachtgeverschap te integreren en in te stemmen met de duurzaam opdrachtgeverschapstrategie van de waterschappen.

IC&M heeft in 2024 verder gewerkt aan professionaliseren door het implementeren van het handboek, dit leidt tot een uniforme werkwijze.

hWh heeft een actieve rol in de werkgroep Inkoopvoorwaarden. Recent is een Engelstalige versie van de AWBIT opgeleverd. Deze wordt ook gedeeld in de inkoopcommunity. De klachtenregeling staat voor 2025 op de agenda.

Informatieveiligheid & privacy is integraal onderdeel van het werk van inkoop en contractmanagement. Het onderwerp is onder de aandacht bij aanbestedingen en in het contractmanagement. Hiertoe wordt nauw samengewerkt met de CISO en de privacy officer.

Jaarplan 2024
In het jaarplan 2024 zijn diverse thema's en speerpunten benoemd die aansluiten bij de bestuurlijke risicogebieden waar binnen de dagelijkse bedrijfsvoering aan zal worden gewerkt. Ook zijn interne projecten benoemd, die in 2024 extra aandacht krijgen en waarvoor extra middelen nodig zijn. In 2024 is € 250.000 beschikbaar in de begroting voor de interne projecten vanuit de pot 'kwaliteitsborging'. Zo werd er gewerkt aan de thema's 'Veilige werkomgeving', 'Professionele organisatie' en 'Zichtbaarheid'.

Aantal medewerkers en ziekteverzuim
Het aantal medewerkers werkzaam bij hWh bedroeg op 31 december 2024 189 (31 december 2023: 167). Daarnaast faciliteren we een werkplek voor nog eens 12 (31 december 2023: 12) medewerkers vanuit RWS voor onze samenwerkingsprogramma's. hWh heeft op 31 december 2024 65,97 FTE in loondienst (59,05 FTE gemiddeld in geheel 2024).

In aantallen ziet de capaciteit op 31 december 2024 er als volgt uit:

	Stand op 31-12-2024	Stand op 31-12-2023
In loondienst	70	58
Inleen van waterschappen	40	36
Inhuur van de markt	69	63
Stagiair	1	0
Trainees	7	6
Inhuur van de overheid	2	4
Totaal bekostigd door hWh	*189*	*167*
Medewerkers RWS	12	12
Totaal gefaciliteerd door hWh	**201**	**179**

Het ziekteverzuim bij de medewerkers in loondienst is in 2024 gemiddeld 3,4%. Dit ligt boven de interne streefnorm van maximaal 1,9%, maar dit is een substantiële verbetering ten opzichte van 2023 (8,4%). Het hoge ziekteverzuim wordt met name veroorzaakt door langdurige zieken (veelal niet werk-gerelateerd).

Wet open overheid (Woo)
De Woo is 1 mei 2022 in werking getreden. Het doel van deze wet is om als overheid opener en toegankelijker te worden door meer overheidsinformatie dan voorheen sneller openbaar te maken en deze ook voor iedereen gemakkelijker toegankelijk te maken. Waterschappen hebben zich via hWh, in samenspraak met de Unie van Waterschappen, verzameld in een project “Wet open overheid” en hebben hier subsidie voor mogen ontvangen. hWh sluit aan bij dit project.

Op grond van artikel 3.5 van de Woo wordt in dit jaarverslag op hoofdlijnen een beschrijving gegeven van de activiteiten die zijn uitgevoerd in 2024 op de thema’s actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

- Actieve openbaarmaking: In de wet wordt een aantal informatiecategorieën gespecificeerd die in ieder geval actief openbaar gemaakt moeten worden. Diverse documenten die hieronder vallen werden door hWh al openbaar gemaakt (denk aan de publicatie van de AB-stukken op de website). Aanvullend hierop heeft hWh de agenda en besluitenlijst openbaar gemaakt. Aanvullend hierop heeft hWh de agenda en besluitenlijst van het DB openbaar gemaakt. Verdere specificatie van de informatiecategorieën wordt in het landelijke project uitgewerkt en hWh zal deze gefaseerde uitwerking en invoering op de voet volgen. hWh heeft zich als openbaar lichaam op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen geregistreerd bij het Platform Open Overheidsinformatie (tijdelijke werknaam: ‘PLOOI’) en zal stapsgewijs verder aansluiten op deze digitale infrastructuur die door de minister van BZK in stand wordt gehouden.
- Passieve openbaarmaking: Binnen hWh is een contactpersoon voor de Woo aangewezen om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie.
- Informatiehuishouding: hWh sluit aan bij het waterschapsbrede project Implementatie Woo. Binnen de uitvoering van dit project zal met behulp van de Unie van Waterschappen inzichtelijk worden gemaakt wat nodig is om naast de huidige werkwijzen verder te voldoen aan de Woo.

3.3.8. EMU-Saldo

In de paragraaf betreffende het EMU-saldo wordt het EMU-saldo gespecificeerd overeenkomstig de bij ministeriële regeling gestelde regels. In de bijlage is het EMU-saldo berekend op € 161.000.

3.3.9. Wet normering topinkomens

Ingevolge artikel 4.30 van het Waterschapsbesluit wordt in de jaarrekening een paragraaf over topinkomens opgenomen. De wet normering topinkomens (WNT) is met ingang van 2013 van

toepassing en verbiedt organisaties met topfunctionarissen in de (semi)publieke sector beloningen en ontslagvergoedingen overeen te komen hoger dan de geldende WNT-norm. Daarnaast is sprake van een openbaarmakingsverplichting voor alle topfunctionarissen en overige medewerkers die een bezoldiging genieten boven de geldende bezoldigingsnorm. In 2024 voldoet hWh aan de wet normering topinkomens. In hoofdstuk 7.7 is een specificatie opgenomen met betrekking tot de topinkomens.

4. Programmaverantwoording instandhouding

In hoofdstuk 4 worden de begrotingsprogramma's instandhouding uitgewerkt. Dit betreft de volgende programma's:

- Bestuur en organisatie
- Kennis en verbinden

4.1. Programma 1 Bestuur en organisatie

Het programma Bestuur en organisatie zet zich in voor een professionele organisatie die goed zichtbaar is voor de waterschappen en die bovendien een veilige werkomgeving biedt voor werknemers. Door onze organisatie goed in te richten en verder door te ontwikkelen, kunnen we optimaal voldoen aan onze opdrachten vanuit de waterschappen.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Bestuur
We hebben onze risicomanagementprocessen verder verbeterd. Eind 2024 is het risicoprofiel geactualiseerd en de risicomatrix geüpdatet. Deze matrix is eind 2024 aangeboden aan het dagelijks Bestuur en wordt in het eerste kwartaal van 2025 bestuurlijk beoordeeld en goedgekeurd.

In 2024 zijn weer de nodige stappen gezet om het informatie- en archiefbeheer van het Waterschapshuis op het door het bestuur gewenste niveau te krijgen. De beoordeling door de archivaris heeft in november plaatsgevonden en zal op de eerst vergadering van 2025 aan het bestuur worden aangeboden.

Veilige werkplek
In het kader van de 'veilige werkplek' werken we bij hWh aan een wendbare organisatie. Dit doen we bijvoorbeeld door een ondersteunende en stimulerende werkomgeving te bieden waarbinnen collega's zich zowel in de diepte als in de breedte kunnen ontwikkelen.

Een van de instrumenten die we hierbij doorontwikkelen is het waarderingshuis. In dit huis wordt helder hoe we de taken en bevoegdheden binnen hWh willen beleggen en creëren we loopbaanpaden.

Met de inrichting van een capaciteitspoule, kunnen we meer gebruik maken van de talenten die we al in huis hebben. We bieden daarmee medewerkers de mogelijkheid om in te stappen op werk, in plaats van het werk aan te reiken. Vanuit de poule wordt ook de HR-functie (welzijn, talentontwikkeling) georganiseerd, daar waar dit nu nog bij de programma- en lijnmanagers is belegd. Om dit proces goed te begeleiden is een talentmanager aan het werk gegaan.

Informatieveiligheid en privacy
Ons doel is om door te groeien van volwassenheidsniveau 3,4 (2023) naar volwassenheidsniveau 4. Op basis van de laatste audit Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) in 2023 nemen we allerlei verbeteracties.

De focus van de verbeteracties ligt op verantwoordelijkheid van de lijn en risicogestuurd denken en werken. Daartoe worden (pre-) DPIA/risicosessies in het werk gehouden en wordt er gewerkt met risicoacceptatie-overeenkomsten. Verantwoordelijkheid in de lijn blijft hierbij een aandachtspunt.

De punten uit de BIO audit zijn verwerkt in het Information Security Management System (ISMS). Daarnaast loopt de bewustwordingscampagne 'Altijd op peil voor een veilige werkomgeving' voor medewerkers. De campagne bestaat onder andere uit peilsessies en nieuwsbrieven. Als onderdeel van de campagne heeft een 'mystery guest' hWh bezocht. Nadat deze onbekende persoon zonder toegangspas de kantoorruimtes wist te betreden en enige tijd op onze drukste verdieping deed alsof hij hier werkte, hebben we deze actie met medewerkers geëvalueerd. Doel: zwakke punten identificeren en bewustwording te creëren over de juiste handelwijze.

Het aantal kleine datalekken is gedurende het jaar steeds verder teruggelopen. De laatste maand zelfs naar 0.

Nieuwe hoofdstructuur
Een belangrijke professionaliseringsslag van onze organisatie is de invoering van een nieuwe hoofdstructuur per 1 januari 2024. Onderdeel hiervan was de invoering van een management team. De afgelopen periode heeft het management team (MT) gewerkt aan hun ontwikkeling als team. Ook zijn de nieuwe structuren, zoals geschetst in fase 1 van het herinrichtingsplan, verwerkt in onze systemen. Denk hierbij aan het administratief verplaatsen van bepaalde 'beheerprojecten' naar het programma Diensten en Beheer. Daarbij zien we het als groot goed dat de OR van hWh steeds meer in positie komt, zodat de medewerkersparticipatie bij de herinrichting goed gewaarborgd is.

Dit jaar is vooral gewerkt aan het neerzetten van een nieuwe hoofdstructuur (herinrichting fase 1). Dit is op een paar restpunten na afgerond. Alle posities zijn ingevuld en benoemd. De organisatie is aangepast op de nieuwe hoofdstructuur. Het laatste kwartaal is gewerkt aan een herinrichtingsplan fase 2 om de programmastructuur aan te passen aan de nieuwe opdrachtgevende organisatie. Dit plan is klaar en gaat nu voor advies naar de OR om in februari 2025 in het dagelijks bestuur te worden goedgekeurd. De geactualiseerde begroting 2025 is al volgens het plan ingedeeld. In de eerste helft van 2025 zal deze nieuwe opzet, na goedkeuring, ook organisatorisch worden geïmplementeerd. Voor zowel de medewerkers als voor de opdrachtgevers is een was-wordt-lijst opgesteld om te zien hoe projecten opnieuw zijn ingedeeld.

Werkprocessen optimaliseren en standaardiseren
Ter ondersteuning van de Wet open overheid (Woo) en op basis van interne evaluaties hebben we de projectdocumentatie herzien en het projectproces verbeterd. De toevoeging van de Project Start-up (PSU) aan het projectproces is een belangrijke verbetering. Ook interne processen, zoals het IDU-proces (instroom- doorstroom- uitstroom van medewerkers) en Hardware Asset Management, zijn verder geoptimaliseerd.

Duurzaam opdrachtgeverschap
Het project duurzaam opdrachtgeverschap is in volle gang. Om de doelen te bepalen zijn er interviews gehouden met bestuurders en collega's. Het rapport met aanbevelingen is zo goed als klaar en zal worden gepresenteerd aan MT, het bestuur en de OGT. Tegelijkertijd werken we aan een uniform inkoop- en aanbestedingsbeleid voor de waterschappen, waarbij duurzaamheid centraal staat. Voor meer focus op subsidies en duurzaam inkopen zijn twee coördinatoren aangetrokken.

Zichtbaarheid
In samenspraak met de waterschappen ontwikkelen we een nieuwe rapportagevorm die beter aansluit bij hun behoeften. Dit ondersteunt niet alleen de besluitvorming, maar vergroot ook de zichtbaarheid en bruikbaarheid voor zowel het bestuur als de organisatie.

4.2. Programma 2 Kennis en verbinden

Het programma Kennis en Verbinden heeft als belangrijk doel om kennis op te doen uit de omgeving (zoals markt, wetenschap en andere sectoren) die bruikbaar is om in te zetten in projecten die hWh voor waterschappen uitvoert. Daarnaast is een doel om de verbinding te leggen en te onderhouden met partijen die relevant zijn voor waterschappen. Tenslotte willen we kwaliteitsborging organiseren en waterschappen faciliteren in de samenwerking.

Maatschappelijk belang
Er speelt op dit moment veel: technologische ontwikkeling bij technologiepartners, vernieuwde wetgeving beïnvloedt wat we kunnen en mogen, concepten rondom data-delen die Europees en landelijk ontwikkeld worden en waar waterschappen op moeten gaan aansluiten. Om de nodige kennis binnen de waterschappen te ontwikkelen en te behouden, is het nodig om de krachten te bundelen. Voor een individueel waterschap is dat niet meer te doen. Daarom ondersteunt het Waterschapshuis de waterschappen hierin als expertisecentrum en verbinder.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Kennis en Verbinden
Om de kracht van samen te benutten, werken we samen met andere organisaties.

- Samenwerking met de Unie rondom AI en slimmer data delen: In de afgelopen periode hebben we intensief samengewerkt met de Unie van Waterschappen op het vlak van thema's zoals AI, digitale transformatie. Ook boden we ondersteuning bij de totstandkoming van beleid op AI; het AI-kompas en data; een datastrategie. Dit levert een basis op voor een handelingskader voor waterschappen.
- Samenwerking met STOWA aan een Europees Waterbalansmodel: Verder hebben we, in samenwerking met STOWA, belangrijke stappen gezet om een positie te verkrijgen in een door de EU gesubsidieerd project: WISE. Dit is gelukt; per 1 januari 2025 start de uitvoering. Het doel van WISE is om belangrijke waterschapsopgaven te ondersteunen met informatie die gebaseerd is op satellietwaarneming. Wij bundelen onze kennis met de kennis van STOWA. Op basis daarvan kunnen waterschappen beter anticiperen op extremere weersomstandigheden.
- Kennis uit de markt benutten: Met een aantal strategische partners hebben we verkend in hoeverre hun ontwikkelingen op technisch vlak (inzet AI, cloudinrichting, dataplatformen) bruikbaar zijn voor projecten die we voor waterschappen uitvoeren. Dit heeft bruikbare input opgeleverd, met name op het vlak van hosting, data-science-oplossingen en data-delen.
- Samenwerking tussen hWh-projecten: Om de samenhang tussen verschillende hWh-projecten te vergroten hebben we stappen gezet om architectuurkaders te concretiseren. Hierbij lag de focus op data-delen. Hoe kan data waarover waterschappen beschikken op een goede manier gedeeld worden met anderen en welke rol ligt daarvoor bij het Waterschapshuis?
- Koersplan: Wij hebben de koerscommissie van hWh gefaciliteerd bij de aanscherping van het vigerende Koersplan. Het Koersplan is het document waarin het algemeen bestuur van hWh als eigenaar bepaalt wie we als organisatie zijn. Hierbij zijn vooral cases aangedragen waarbij het bestuur kon bepalen welke rol zij wensen te vervullen bij de uitvoering van werkzaamheden. Ook is geëvalueerd of de projecten die worden uitgevoerd nog passen binnen de opgaves die vanuit de Unie van Waterschappen zijn neergelegd (o.a. de Vaarkaart). Dit Koersplan is eind augustus opgeleverd.

Vergadercentrum
In ons vergadercentrum in Amersfoort hebben we diverse vergaderruimtes waar waterschappen, eventueel met externe genodigden, bij elkaar komen. Sinds mei 2024 is heeft elke vergaderruimte een reserveringsbeeldscherm. Verder heeft begin dit jaar een aanbesteding plaatsgevonden van de diensten van hospitality-medewerkers. Hierbij bleek het mogelijk bestaande medewerkers in te blijven zetten tegen lagere kosten. Uit een tevredenheidsmeting die is uitgevoerd zijn nog verbeterpunten gevonden (met name technische faciliteiten) waar we in komende periode aandacht aan besteden.

Kwaliteit
Dit onderdeel is vooral gericht op de procesoptimalisatie binnen hWh om te bewaken dat we de dingen die we doen, goed doen. Naar aanleiding van projectevaluaties hebben we ons projectenproces vernieuwd. Dit houdt in dat we onze voorstellen voor besluitvorming standaardiseren en dat we onze archiveringswerkzaamheden stroomlijnen. Ook hebben we, op basis van een uitgebreide probleeminventarisatie en -analyse, verbeteringen doorgevoerd in de wijze waarop opdrachtverlening aan hWh tot stand kan komen (Businesscase-proces).

5. Programmaverantwoording projecten waterschappen

In hoofdstuk 5 worden de begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de volgende programma's:

- Innovatie en transformatie
- Digitale dienstverlening
- Organisatie en samenwerking
- Informatieveiligheid en privacy
- Waterveiligheid
- Watersysteem
- Waterketen
- Diensten en Beheer

5.1. Programma 3 Innovatie en transformatie

Het programma Innovatie en transformatie helpt de waterschappen om door te groeien naar het waterschap van de toekomst. Om een stimulerende omgeving te creëren voor digitale transformatie, bieden we een inspirerend pakket aan diensten en producten. Zo dragen we bij aan een lerende en wendbare organisaties, met een cultuur van innovatie en samenwerking.

Toen we vijf jaar geleden begonnen met dit programma, richtten we ons op leren, verbinden en innoveren. Zo brachten we de waterschappen op het gebied van digitale transformatie van onbewust onbekwaam naar bewust onbekwaam. Nu verschuift de focus van opleiden en een gezamenlijke taal creëren (bewust onbekwaam), naar het gezamenlijk zoeken en selecteren van kansrijke ontwikkelingen en het creëren van innovatieve leeromgevingen (bewust bekwaam). Vanuit het programma werken we onder andere samen met de waterschappen, de Unie, STOWA en verschillende bedrijven. Zo trekken we samen op rondom thema's als duurzaamheid, AI en scenariodenken.

Maatschappelijk belang

Het getransformeerde waterschap is klaar voor de toekomst
De waterschappen willen hun kerntaken steeds beter en kostenefficiënter uitvoeren en daarnaast bijdragen aan klimaatadaptatie en de energietransitie. Terwijl de uitdagingen en opgaven groeien, leven we gelukkig ook in een tijd die nieuwe oplossingen biedt. Zo gaan de ontwikkelingen op het gebied van datagedreven werken en digitaal gedreven technologieën nu gelukkig razendsnel. Hierdoor kunnen waterschappen slimmer gaan werken en (samen) tot nieuwe oplossingen komen. Maar: veranderen en vernieuwen gaat niet van de ene op de andere dag. Dat vraagt om technische én sociale innovatie. Om anders denken én anders doen. Hun ambitie, om door te groeien tot het digitaal getransformeerde waterschap van de toekomst, hebben de waterschappen, vastgelegd in de Vaarkaart. Als verbindende kennispartner helpen wij hen graag om met lef, durf en moed mee te groeien naar de wereld van morgen.

Waarop hebben we ons gericht in 2024 en wat zijn hiervan de resultaten?

Leerlijn Digitale Transformatie
Het doel van de leerlijn is om meer bewustwording te creëren rondom digitale transformatie. De leerlijn legt een fundering om met elkaar in gesprek te gaan over de betekenis hiervan en stimuleert het creëren van een gedeeld beeld en gezamenlijke taal. Naast de algemene leerlijn organiseren we ook leerlijnen en sessies op thema's die verbonden zijn met digitale transformatie. In 2024 hebben we acht opleidingen georganiseerd over de digitale transformatie en hebben we voor de waterschappen die deelnemen aan ons programma sessies georganiseerd over scenariodenken, toekomstdenken en digitale ethiek. Ook hebben we de leergang digitale transformatie zodanig doorontwikkeld dat hij aansluit bij de visie en ambitie in de vaarkaart en strategienota.

DataDrop
DataDrop is een interactieve werkvorm die we ontwikkeld hebben. Aan de hand van actuele casussen van de waterschappen, verkennen deelnemers allerlei aspecten van digitale transformatie. Deelnemers vanuit allerlei rollen kunnen met elkaar in gesprek gaan. Hierdoor kunnen zij inzichten delen, nieuwe perspectieve ontdekken en een gemeenschappelijke taal ontwikkelen.

Big Water Hack, Waterinnovatiefestival & Alice in Waterland
We hebben een Big Water Hack en een Waterinnovatiefestival georganiseerd. In The Big Water Hack hebben 50 deelnemers 24 uur achter elkaar gewerkt aan het creëren van verschillende toekomst-scenario's voor waterbeheer. Deze filmpjes zijn doorontwikkeld en ingezet op de themadag 'Alice in Waterland'. Tijdens dit bijzondere evenement doken ruim 100 waterschappers in een wereld van verhalen, verbeelding en leiderschap. Met inspirerende keynotes, interactieve workshops en creatieve sessies verkenden we de 'tussenwereld' van vandaag naar morgen. Zo ontwikkelen we samen de taal die nodig is om in de wereld van morgen te handelen.

Link naar Het getransformeerde waterschap in 2050 & Link naar Aftermovie Alice in Waterland 5 nov 2024

DEEP community
DEEP is ons traineeship voor data scientists en data engineers. Inmiddels is DEEP als traject afgelopen, maar de community is verankerd en ontwikkelt steeds verder. In april was er een DEEP-dag, waarbij de community besprak welke ideeën kansrijk zijn om verder te ontwikkelen voor de waterschappen. Deze worden opgepakt in het CDO-platform. Op vraag van de waterschappen zijn we een eerste verkenning gestart om een doorstart van DEEP plaats te laten vinden.

Chief Digital Officer (CDO)-platform
Het CDO-platform is een leeromgeving waarin we de CDO'ers en andere (strategische) deelnemers faciliteren in het delen van kennis en best practices rondom de digitale transformatie. CDO-ers zijn binnen de waterschappen actief betrokken bij het coördineren en stimuleren van de transformatie. Als faciliterende organisatie leggen we ook de verbinding tussen het CDO-platform en het i-platform. Het CDO-platform is daarnaast aan de slag om het programmaplan voor innovatie en transformatie vorm te geven en is het platform gestart met portfoliomanagement op kansen die de DEEP-deelnemers voor de sector hebben gesignaleerd. Het huidige CDO-platform zal in 2025 volgens de afspraken in de strategienota van de waterschappen doorontwikkeld worden als DIT-beraad (Digitale Innovatie en Transformatie beraad).

Digicafé
Samen met het A&O fonds waterschappen hebben we vier Digicafé's georganiseerd. Met de Digicafé's stimuleren we het gesprek tussen organisaties en professionals op het gebied van digitale transformatie en het effect daarvan op de organisatie en medewerkers. Denk hierbij aan medewerkers en managers betrokken bij HR, Leren en Ontwikkelen en Organisatieontwikkeling. De training voor Copilot had meer dan honderd deelnemers en er is al vraag naar meer.

Deep Dives
Om het bewustzijn van hWh-collega's over de digitale transformatie te vergroten, hebben we tijdens een aantal lunchpauzes een Deep Dive georganiseerd. Zo namen we collega's van hWh en STOWA mee in thema's rondom de digitale transformatie, zoals digitale ethiek en AI.

Innovatie
We zijn bij waterschappen langs geweest om bestaande innovaties te belichten. Bijvoorbeeld de Bettyboot van Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard, die helpt om de waterkwaliteit in beeld te brengen. Ook organiseerden we een innovatiebijeenkomst over de Digital Twin voor waterschappers met een connectie met innovatie (o.a. DEEP'ers, CDO'ers, innovatoren).

Overige ondersteuning: digital twins en datascience
Digital twins, ofwel digitale tweelingen, zijn virtuele representaties van werkelijke systemen, producten of omgevingen. Vanuit hWh hebben we in 2024 diverse waterschappen ondersteuning geboden bij vraagstukken rondom data science en bij het Digital Twin (TKI) project. Het eindproduct hiervan wordt een digital twin-framework dat als blauwdruk kan dienen voor digital twins voor alle Nederlandse waterschappen.

Ecologische Beoordelingssystemen (EBEO)
De datascientist van het team van I&T is samen met de STOWA aan de slag gegaan om de EBEO-database uit te kunnen vragen via een LLM (Large Language Model). EBEO is een database van de STOWA die inzicht geeft in de ecologische waterkwaliteit. EBEO staat voor Ecologische BEOordeling. De eerste tests met de database zijn veelbelovend en laten veel potentie zien. Onderwijl wordt er verkend of het mogelijk is om ook de grotere databank van de STOWA met alle onderzoeksrapporten uit te lezen via een AI ontwikkelde LLM. Dit zal een doorgang vinden in 2025.

NL-Veranderdetectie
NL-Veranderdetectie, nu nog in de pilotfase, is een tool die, dankzij een slim algoritme, luchtfoto's met elkaar vergelijkt. De tool heeft als doel om de waterschappen snel en goed inzicht te geven in

mutaties binnen hun beheergebied. Bijvoorbeeld bij veranderingen in waterlopen en bij overgroei van vegetatie in watergangen. In samenwerking met DEEP-ers en Rijkswaterstaat, hebben we deze pilot in 2024 opgeschaald tot een proof of concept (POC). De resultaten zijn goed. We gaan deze POC vervolgen, parallel aan het schrijven van een businesscase. Zo onderzoeken we of de tool opschaalbaar is naar een waardevol project voor de sector en of hier genoeg animo voor is.

5.2. Programma 4 Digitale dienstverlening

De dienstverlening naar de inwoners van een waterschap wordt steeds digitaler. Het programma Digitale Dienstverlening bestaat uit dan ook projecten die helpen om die dienstverlening te verbeteren en hierbij steeds te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. Het programma Digitale dienstverlening faciliteert de samenwerking tussen de waterschappen om te voldoen aan de centrale en decentrale overheidsafspraken voor de digitale dienstverlening en voert regie op het inkoopproces.

Maatschappelijk belang
De samenleving wordt steeds digitaler. Burgers en bedrijven verwachten dat waterschappen de toegankelijkheid, efficiëntie en transparantie van hun diensten voor burgers optimaliseren. Door digitale oplossingen kunnen burgers sneller en eenvoudiger informatie verkrijgen over waterbeheer, vergunningen aanvragen, klachten indienen en hun betrokkenheid vergroten bij besluitvorming over hun leefomgeving. Dit bevordert betere samenwerking tussen waterschappen en de samenleving bij het aanpakken van uitdagingen zoals klimaatverandering en waterveiligheid.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Wet Open Overheid (Woo)
Door de Woo moet duidelijker worden wat de overheid doet en waarom. Overheidsinformatie is openbaar, behalve als er een reden is waarom dat niet kan. Een belangrijk onderdeel van de Woo is de verplichting tot actieve openbaarmaking van 17 informatiecategorieën door alle bestuursorganen. Alle waterschappen voldoen aan deze verplichting.

Ondertussen zijn de voorbereidingen voor de volgende categorieën ook in volle gang. Samen met de waterschappen hebben we een plan van aanpak voor 2025 gemaakt. Elke maand organiseren we een bijeenkomst met de projectleiders van alle waterschappen bij elkaar. Daarbij delen we kennis over de wet. Ook starten we met een inventarisatie waar elk waterschap op dit staat met betrekking tot de Woo. Dit overzicht zal 1 april 2025 klaar zijn. Verder staat 2025 in het teken van het voldoen aan de 2e tranche, die naar verwachting eind Q4 2025 verplicht wordt.

Single Digital Gateway (SDG)
De Single Digital Gateway (SDG) geeft burgers en bedrijven makkelijk toegang tot digitale overheidsdienstverlening in de Europese Unie. De implementatie van de SDG bestaat uit 3 fases. Annex I draait voor de waterschappen om het informeren in een andere taal over de waterschapsvergunning. Voor Annex II moet het mogelijk gemaakt worden om een waterschapsvergunning online aan te vragen in een andere taal. Annex III brengt de verplichting voor ondersteuning en probleemoplossing.

Annex I is vorig jaar succesvol afgerond. Voor Annex II zijn de waterschappen afhankelijk van het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet). Samen met de andere koepelorganisaties zoeken we naar een oplossing. Hier zetten we in 2025 een eerste stap. Hierbij vertalen we de functionaliteit 'Verken uw idee' naar het Engels. Gebruikers in het buitenland kunnen zo op een laagdrempelige manier hun idee toetsen bij de decentrale overheid.

E-HRM 1.0 (Beheer & Onderhoud – ADP)
Aangezien dit het laatste volledige jaar is dat het contract met ADP loopt en het e-HRM pakket ingezet wordt bij de waterschappen, zijn er geen nieuwe ontwikkelingen actief opgepakt. Afgelopen jaar hebben we ons gericht op een continue beschikbaarheid van de e-HRM applicatie, die aan alle CAO-vereisten voldeed. We hebben nauw samengewerkt met de leverancier om te zorgen dat de conversie naar het nieuwe systeem E-HRM 2.0 goed verloopt.

E-HRM 2.0 (Implementatie - Visma Raet)
HWh draagt, samen met de softwareleverancier, zorg voor de implementatie van een Informatievoorziening voor human resources managementprocessen bij 13 waterschappen en de Unie van Waterschappen. Het is mogelijk dat andere waterschappen op een later moment nog aansluiten in deze samenwerking. In 2024 waren er veel ontwikkelingen op dit vlak:

- De voorbereiding van de implementatie van 12 waterschappen verliep volgens planning, waardoor de nieuwe informatievoorziening in januari 2025 in gebruik genomen kan worden. De medewerkers zullen begin januari opgeleid worden en de eerste salarissen in 2025 zullen betaald worden door middel van de nieuwe informatievoorziening.
- We hebben gesprekken gevoerd met nog niet aangesloten waterschappen en met aan de waterschappen gelieerde organisaties die geïnteresseerd zijn om aan te sluiten bij de samenwerking e-HRM 2.0. Per 1 januari 2026 sluiten waterschap Rivierenland, waterschap Zuiderzeeland, AQUON en het Noordelijk Belastingkantoor aan. Zij treffen in 2025 voorbereidingen voor de implementatie.
- De twee koploper waterschappen, Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen, werken inmiddels een jaar met de nieuwe informatievoorziening.
- Afstemming tussen de deelnemers met betrekking tot de verwachtingen qua samenwerking in de beheerfase, die ingaat na decharge van het project medio 2025, hebben plaats gevonden. Hierop is de begroting en DVO aangepast en afgestemd met de OGT.

Strategische inzet Omgevingswet
Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden en sindsdien werken de waterschappen met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Vanuit het project strategische inzet Omgevingswet zijn waterschappen geholpen bij het oplossen van diverse kinderziektes die met een dergelijk nieuw systeem voorkomen. Zij willen er onder andere zeker van zijn dat zij vergunningaanvragen op een betrouwbare manier ontvangen.
Om de waterschappen te helpen bij het opbouwen van kennis rondom het DSO, hebben we via een wekelijks vragenuurtje en een minicongres veel kennis gedeeld. Ook hebben we ons gericht op het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid van de DSO. Voor de ontwikkeling van het DSO hebben we veel wensen en behoeften van waterschappen geanalyseerd en ingebracht in de landelijke beheerorganisatie, zodat het DSO zich voor de waterschappen op een gunstige manier blijft ontwikkelen.

Digitale toegankelijkheid
Websites en mobiele apps van overheidsinstanties moeten ook toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Ook de waterschappen moeten voldoen aan de internationale geldende standaard voor toegankelijkheid.

Om de juiste maatregelen te kunnen nemen, moeten de waterschappen onderzoek doen naar de toegankelijkheid van hun websites en apps. De waterschappen hebben besloten hWh niet in te zetten voor het gezamenlijk aanbesteden van digitale toegankelijkheidsonderzoeken. Dit vanwege de relatief hoge kosten voor een gezamenlijke aanbesteding t.o.v. de verwachte baten.

Overzicht wet- en regelgeving
De themagroep Digitale Dienstverlening bij de Unie van Waterschappen bracht in juli een advies uit over ontwikkelingen in het kader van (Europese) wet- en regelgeving op het vlak van dienstverlening. Het UO Digitale Dienstverlening gaf vervolgens groen licht voor het uitvoeren van dit advies.

De waterschappen willen, samen met de Unie van Waterschappen, een strategie ontwikkelen om te blijven voldoen aan wet- en regelgeving. Op advies van de themagroep Digitale Dienstverlening van de Unie van Waterschappen, prioriteren we de acties die nodig zijn om aan de minimale eisen te voldoen. Hiervoor ontwikkelen we een roadmap. We analyseren de samenhang in wet- en regelgevingen. Zo kunnen we in kaart brengen welke impact het implementeren van wet- en regelgeving op de waterschappen heeft.
In 2025 presenteren we de waterschappen een geactualiseerd overzicht van wet- en regelgeving op het gebied van digitale dienstverlening.

5.3. Programma 5 Organisatie en samenwerking

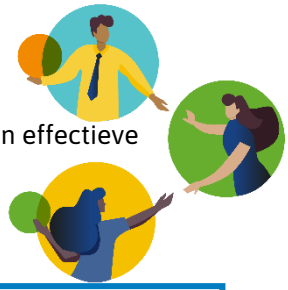

Het programma Organisatie en samenwerking helpt waterschappen bij het opzetten van effectieve onderlinge samenwerkingsverbanden. Samen werken we aan een architectuur voor data en informatievoorziening die doelmatig, modern, robuust en compliant met wet- en regelgeving.

Maatschappelijk belang
De wereld om ons heen verandert in een snel tempo. Dit heeft grote impact op de middelen die we inzetten voor zowel kennis als technologie. Het bijhouden van de benodigde kennis, maar ook het inzetten van technologische middelen vraagt veel van de waterschappen en hun medewerkers. Het programma Organisatie en Samenwerking ondersteunt de waterschappen bij het opbouwen van kennis en het inzetten van de technologische middelen door:

1. Waterschappen onderling dezelfde taal te laten spreken.
2. Het mogelijk te maken dat waterschappen substantiële besparingen kunnen realiseren door gezamenlijke inkoop van middelen.
3. Te borgen dat projecten van het Waterschapshuis binnen de kaders van de referentiearchitectuur (WiLMA) vallen.
4. De waterschappen kennis te leveren en de uitwisseling van kennis te faciliteren.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

WILMA
De WILMA staat voor Waterschap Informatie & Logisch Model Architectuur en is de 'referentiearchitectuur van de waterschappen'. Het is een soort 'model'-waterschap waar ieder waterschap uit kan putten en kan toepassen op zijn eigen situatie. De WILMA draagt onder andere bij aan het spreken van een gemeenschappelijke taal en betere besluitvorming.
Afgelopen periode is WILMA online is voorzien van een nieuw design. De inhoud vullen we aan met diverse onderwerpen. De architectuurboard, die verantwoordelijk is voor de referentiearchitectuur, doelen stelt en besluiten neemt, is weer op sterkte.

Traineeship architecten
Op verzoek van het i-Platform hebben we een trainingsprogramma ontwikkeld voor het opleiden van architecten uit de waterschappen. Dit programma is gestart in februari 2024. De animo voor deelname is erg groot. In het eerste half jaar van 2025 volgt er een derde leergang. Zo dragen we bij aan een verdere professionalisering van de architectuur bij de waterschappen. Medio 2025 hebben alle waterschappen een of meerdere architecten die het traineeship hebben gevolgd.
Op verzoek van de leden van het I-platform ontwikkelen we ook een leergang voor managers over het werken onder architectuur.

Team architectuur
Het team architectuur van hWh levert steeds vaker een bijdrage op het gebied van architectuur in diverse hwh projecten. Bijvoorbeeld voor Slim Watermanagement, een maatregel onder het Deltaplan Zoetwater die de waterschappen en Rijkswaterstaat samen uitvoeren. Ons architectuurteam draagt ook bij aan het WIWB, ofwel: Weer Informatie Waterbeheer. Dit is een informatievoorziening rondom meteorologische en hydrologische data. Verder is ons team betrokken bij de Europese aanbesteding voor een vervanger voor TMX. TMX is een systeem waarmee een aantal waterschappen een deel van hun primaire proces 'Watersysteembeheer' uitvoert. Het gaat hierbij om het meten, regelen en controleren van het peil van het watersysteem. Het TMX Systeem is aan vervanging toe. Een architect uit team architectuur is betrokken bij het aanbestedingsplan.

5.4. Programma 7 Informatieveiligheid en privacy

Het programma Informatieveiligheid en Privacy (IV&P) ondersteunt de waterschappen in de opgave een sector te zijn waar inwoners en bedrijven erop kunnen vertrouwen dat hun gegevens en belangen in veilige handen zijn. Dat doen we door ondersteuning te bieden bij en producten en diensten te ontwikkelen die de cyberweerbaarheid en privacybestendigheid van de waterschappen verbeteren. Uitgangspunten daarbij zijn risicogestuurd werken en het doorlopen van de kwaliteitscyclus van plan, do, check en act (PDCA).

Het programma IV&P levert handreikingen en hulp aan de waterschappen bij het bereiken van de sectorale ambitie van volwassenheidsniveau 4. In essentie betekent dit dat waterschappen risicogestuurd werken en de PDCA-cyclus doorlopen. Onderstaand volwassenheidsmodel visualiseert de werking van een organisatie op dat niveau. Dit door IV&P ontwikkelde model is de leidraad deze rapportage over het programma IV&P. Onderstaand model is generiek toepasbaar voor veel aankomende wetgeving, die allemaal risicogestuurd werken als uitgangspunt nemen, en vormt daarmee een goede basis voor de digitale transformatie.

Maatschappelijk belang
Onze geopolitieke omgeving verandert in rap tempo. Tot voor kort ondenkbare scenario's van sabotage van vitale infrastructuur zijn realiteit geworden. Grootschalige uitval van stroomvoorziening of datalijnen veroorzaakt ontwrichting in onze maatschappij. Hiertegen moeten we ons wapenen, zeker als waterschappen die een vitale functie uitvoeren in de Nederlandse samenleving. Waterschappen moeten weerbaar en robuust worden tegen deze dreigingen en veerkrachtig om te herstellen na een grote verstoring. Het realiseren van een weerbare, robuuste en veerkrachtige informatievoorziening is een essentiële randvoorwaarde daarbij. Het programma IV&P ondersteunt waterschappen hierbij.

Context en doelen
Om de waterschappen te helpen context en doelen gestructureerd en in lijn met de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Europese richtlijn Network and Information Security (NIS2) te beschrijven, heeft het programma IV&P een interactieve methode ontwikkeld die in 2025 in pilot bij de eerste waterschappen zal worden toegepast. Hiermee kunnen de waterschappen scherp formuleren wat de doelen op verschillende niveaus zijn in de organisatie.

Kroonjuwelen
Met behulp van de Cybersecurity Implementatierichtlijn (CSIR) heeft het programma 15 waterschappen geholpen bij het identificeren van de meest essentiële kroonjuwelen. De kroonjuwelen zijn de meest essentiële assets, data en systemen voor het uitoefenen van de taken. Voor de verwerking van persoonsgegevens en andere bedrijfsfuncties is eveneens een werkwijze ontwikkeld waarmee in 2025 de eerste pilots gedaan worden. Hiermee kunnen waterschappen prioriteiten stellen en de middelen inzetten op de meest cruciale zaken bij het realiseren van de doelen en opgaven. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft de waterschappen in het sectorbeeld overheid de waterschappen gecomplimenteerd met de wijze waarop persoonsgegevens van medewerkers en burgers worden beschermd.

QUOTE
"De CSIR helpt ons waterschap om onze digitale veiligheid te verbeteren door duidelijke stappen en maatregelen te bieden. Dit maakt het makkelijker om risico's te beheersen en zorgt ervoor dat de beveiliging van de technische installaties van bijvoorbeeld onze zuiveringen goed geregeld is. Een belangrijke stap hierbij is het bepalen van hoe kritiek bijvoorbeeld een gemaal of een sluis is. Wat zijn bijvoorbeeld de gevolgen als een gemaal twee weken niet kan worden gebruikt omdat deze gehackt is? Dit hebben we samen met collega's van het programma IV&P in beeld gebracht voor al onze rioolwaterzuiveringsinstallaties, stuwen, gemalen, bruggen, inlaten en sluizen. Collega's uit nagenoeg alle processen hebben hieraan meegewerkt, zodat we de gevolgen goed onderbouwd in beeld hebben kunnen brengen en daarmee hoe kritiek deze assets zijn."

Frenk Jurgen Pistorius (senior adviseur programmeren) en Coen Janse (adviseur beheer)
Waterschap Brabantse Delta

Dreigingen, risico's
Samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Nationaal Cybersecurity Center (NCSC) zijn door het programma IV&P voor de waterschappen en Rijkswaterstaat 11 gevalideerde dreigingen beschreven. Deze zijn gevoed door onder meer de actuele geopolitieke situatie. Hiermee krijgen waterschappen concrete dreigingsscenario's aangereikt om de eigen risicoanalyse mee uit te voeren. De waterschappen zich kunnen hiermee wapenen tegen deze dreigingen. Middels de halfjaarlijkse seminars, georganiseerd door IV&P, worden de waterschappen door actieve workshops en inspirerende sprekers actief gestimuleerd aan de slag te gaan met risicomanagement. Cyberdreigingen worden hiermee concreet en invoelbaar gemaakt, wat leidt tot meer bewustwording en actiebereidheid. Risicomanagement staat hiermee nadrukkelijk op de agenda als randvoorwaarde voor effectieve weerbaarheid en veerkracht.

Geprioriteerde maatregelen
Bij de dreigingen worden maatregelpakketten gedefinieerd op basis van de BIO en de CSIR. Hiermee krijgen waterschappen concreet handelingsperspectief op te implementeren maatregelen om de belangrijkste dreigingen te mitigeren. De Opdrachtgeverstafel (OGT) heeft de CSIR geaccepteerd als implementatierichtlijn voor beveiliging van de procesautomatisering binnen de waterschappen. Waterschappen maken een begin met de implementatie van maatregelen uit de CSIR, ingegeven door het gegroeide bewustzijn van de dreigingen op de primaire processen van de waterschappen. Om weerbaar te zijn tegen de actuele dreigingen verdient dit aanhoudend hoge prioriteit.

Implementeren en beheren
Het Computer Emergency Response Team - Watermanagement (CERT-WM) heeft 498 advisories uitgegeven aan de waterschappen voor actuele dreigingen. Hiermee zijn waterschappen in staat te handelen op basis van reële en actuele dreigingen en tijdig beveiligingslekken te dichten.
Het programma IV&P heeft een leverancier geselecteerd voor het bouwen en implementeren van een sectoraal Security Operations Centre (SOC), specifiek voor de primaire taken van de waterschappen. Hiermee worden de netwerken van de waterschappen gemonitord op dreigingen en krijgen waterschappen waarschuwingen bij verdacht dataverkeer, zodat zij maatregelen kunnen treffen om de dreiging af te wenden. Implementatie start begin 2025.
Zestien (en één volgt nog later) waterschappen zijn aangesloten op de dienst Opvang cyberincidenten, waardoor zij verzekerd zijn van hulp door een deskundige partij bij ernstige cyberincidenten. 5 organisaties hebben besloten niet deel te nemen. Afgelopen jaar is 5 maal de hulp van deze partij ingeroepen. Bij ruim 15 casuïstieken hebben de waterschappen samen opgetrokken bij het mitigeren van een privacyrisico.

Meten en rapporteren
Voorjaar 2024 heeft het programma IV&P het sectorrapport opgeleverd naar aanleiding van de sectorale volwassenheidsmeting/audit door een onafhankelijke adviseur. IV&P heeft de domeinspecialisten uit de sector bij elkaar gebracht om de rapportage te presenteren en gezamenlijk na te denken over vervolgstappen. IV&P heeft een nieuwe auditaanpak voor de periode 2025-2030 is ontworpen en deze wordt begin 2025 voor besluitvorming aangeboden. Daarnaast hebben alle waterschappen een individueel adviesrapport ontvangen om de informatieveiligheid en bescherming

van persoonsgegevens te laten groeien richting volwassenheidsniveau 4, waarmee zij risicogestuurd werken en hun PDCA doorlopen op de thema's informatieveiligheid en privacy.

Het CERT-WM heeft in 2024 een volwassenheidsmeting ondergaan, waaruit gebleken is dat het CERT-WM voor 85% voldoet aan de eisen voor een volwaardig CERT onder de NIS2. De waterschappen zijn door het programma IV&P ondersteund bij het ondergaan van de verplichte Wet politiegegevens (WPG) audit.

Verbeteren

De domeinspecialisten in de sector (Chief Information Security Officers (CISO's), Functionarissen Gegevensbescherming (FG's), Privacy Officers, Procesautomatiseringsspecialisten) kennen ieder actieve communities (CIW, CPW, FGW, PA Werkgroep) waar zij samenwerken aan het verbeteren van de informatieveiligheid en privacy in de sector. Het programma IV&P ondersteunt deze communities door een faciliterende en aanjagende rol. Vakgenoten weten elkaar te vinden binnen de context van het programma IV&P om samen te werken en elkaar te helpen groeien in volwassenheid. Voor risicomanagement is ook een community in oprichting.

QUOTE

"De meerwaarde van de sectorale samenwerking op het gebied van Privacy, zit hem er voor mij in dat door het delen van kennis en middelen wij beter en sneller op wettelijke ontwikkelingen en actuele uitdagingen als AI kunnen anticiperen en mogelijke privacy risico's, zoals die van datalekken en cyberbedreigingen, tijdig minimaliseren. In een wereld van gedeelde gegevens draagt de samenwerking daarmee ook bij aan het vertrouwen van burgers in ons als individueel waterschap, en in de waterschapsector als geheel'.

Tineke Woltinge (functionaris gegevensbescherming)
Waterschap Vechtstromen

5.5. Programma 8 Waterveiligheid

Het programma Waterveiligheid streeft samen met de waterschappen naar continue inzicht. Doel: een meer efficiënt en effectief beheer van de waterkeringen, een betere ruimtelijke inrichting en betere crisisbestrijding in de ketens. Dit alles tegen lagere kosten, met minder kwetsbaarheid en met een betere informatievoorziening over de actuele situatie en de maatregelen die waterschappen treffen.

Maatschappelijk belang
Vanuit de 3 waterprogramma's van het Waterschapshuis (Programma 8 - waterveiligheid, Programma 9 – Watersysteem en Programma 10 – Waterketen) ondersteunen we huidige werkwijzen van de waterschappen met digitale toepassingen. Daarnaast richten we ons op toekomstgerichte oplossingen. We verdiepen ons in projecten en innovaties vanuit de waterschappen en de markt. Waar wenselijk zetten we deze om in waardevolle projecten voor de sector.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Dashboard Zorgplicht
Dit is een tool waarmee de waterschappen over de staat van de dijk rapporteren aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILenT). Hiermee voldoen ze aan hun wettelijke zorgplicht. Na de automatisering van dit rapportageproces en het verwerken van de nieuwe richtlijnen die vanuit de Unie van Waterschappen zijn opgesteld, hebben we dit project in mei 2024 afgesloten. De waterschappen zijn tevreden met het eindresultaat en vinden doorontwikkeling en beheer van het opgeleverde product niet noodzakelijk. Het vervolg en de individuele acties liggen bij de waterschappen. Het zorgplichtcoördinatorenoverleg van de Unie van Waterschappen wordt gebruikt om een eventuele actualisatie te doen.

Vangstregistratie muskus- en beverratten V4 (voorheen TrAPP)
Dit betreft de ondersteuning in het voorkomen van dierlijke graverij, door middel van vangstregistratie van muskus- en beverratten. In 2024 hebben we een business case opgesteld en een Proof of Concept gedaan. Een hierop volgend aanbestedingstraject heeft een opdrachtnemer opgeleverd. De applicatie wordt februari 2025 in gebruik genomen. Met de V4 applicatie zorgen we voor een toekomstbestendige applicatie die stabiel draait, waarin nieuwe gebruikerswensen zijn gerealiseerd én waarin nieuwe rapportagetools beschikbaar komen. Ook biedt het gekozen platform de mogelijkheid extra processen te ondersteunen.

Nieuwe initiatieven (ook uit ontwikkelbudget)

- BOI: Alle waterschappen gebruiken het BOI instrumentarium om het beoordelings- en ontwerpproces van waterkeringen te ondersteunen. Dit instrumentarium is aan vernieuwing toe. Vanuit hWh volgen we deze ontwikkelingen op de voet om de belangen van de waterschappen hierin te borgen. We stemmen met het Platform waterkeringbeheerders af.
- HEEL: Met HEEL werken we aan het versterken en uniformeren van de Systems Enginering (SE) werkwijze binnen de waterschappen. Oftewel: Herleidbaar, Eenduidig en Expliciet samenwerken over de hele Levenscyclus. Door samen op te trekken ontstaat eenheid, versnelling en gezamenlijke kwaliteit. In 2024 kwam de vraag van de waterschappen om het HEEL programma over te nemen van het HWBP. HWh heeft in 2024 de voorbereidingen getroffen, in 2025 gaat dit programma draaien binnen hWh.
- Herijking DAMO keringen: Vanuit het Datakwaliteits-onderzoek blijkt dat de waterschappen de huidige aangeboden standaarden gebruiken maar op verschillende wijze interpreteren. Ook wordt in het gebruik duidelijk dat de standaarden niet altijd goed aansluiten op de interne werkprocessen. Omdat zowel de vraag veranderd is én de waterschappen een groei hebben doorgemaakt, is een herijking van het huidige DAMO Keringen noodzakelijk om een stabiele basis te (blijven) vormen. Wachten met het herijken en bij elkaar brengen zorgt ervoor dat waterschappen verder uit de pas gaan lopen met als gevolg dat samen optrekken steeds lastiger zal worden. De voorbereidingen die getroffen zijn in 2024, leiden in 2025 tot uitvoering van dit project.

5.6. Programma 9 Watersysteem

Het programma Watersysteem biedt watersysteembeheerders, hydrologen en ecologen van alle waterschappen tools voor het goed beheer van het watersysteem. Deze tools geven inzicht in de werking van het watersysteem, waardoor doelgericht handelen mogelijk wordt. Het leveren van een actueel en accuraat beeld doen wij ook voor ketenpartners als Rijkswaterstaat, terreinbeheerders, provincies en gemeenten. Doel is om zo goed mogelijk met elkaar samen te kunnen werken.

Maatschappelijk belang
Vanuit de 3 waterprogramma's van het Waterschapshuis (Programma 8 - waterveiligheid, Programma 9 – Watersysteem en Programma 10 – Waterketen) ondersteunen we huidige werkwijzen van de waterschappen met digitale toepassingen. Daarnaast richten we ons op toekomstgerichte oplossingen. We verdiepen ons in projecten en innovaties vanuit de waterschappen en de markt. Waar wenselijk zetten we deze om in waardevolle projecten voor de sector.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Weerinformatie voor Waterbeheerders 2.0 (WIWB, voorheen OOMHD)
De WIWB applicatie sluist meteo- en hydrologische data van verschillende bronnen door naar de beheersystemen van de waterschappen. Hierdoor kunnen de waterschappen grond- en oppervlaktewater beter beheren. In 2024 is WIWB opnieuw aanbesteed (wordt WIWB 2.0) om een nieuwe schaalbare en toekomst vaste voorziening te worden**,** die voldoet aan de huidige eisen en wensen. De opdracht voor WIWB 2.0 is gegund aan het consortium van RHDHV, Nelen & Schuurmans en HKV. We realiseren hiermee een betere informatievoorziening voor de waterschappen.

Informatievoorziening Slim Watermanagement
Bij Slim Watermanagement werken waterschappen en Rijkswaterstaat intensief samen aan het verbeteren van het bovenregionaal operationeel waterbeheer. Het doel is om wateroverlast en -tekort zo lang mogelijk uit te stellen en zo mogelijk te voorkomen door vroegtijdig maatregelen te nemen, bijvoorbeeld het verhogen of verlagen van het waterpeil in een boezem.

Het project Datalevering Waterschappen naar Informatievoorziening Slim Watermanagement wil het volgende voor elkaar krijgen: Het (laten) realiseren van een gegevensknooppunt waarmee de waterschappen hun data op uniforme wijze data delen. Ook het aansluiten van de waterschappen op het gegevensknooppunt, zodat de data benodigd voor IV Slim Watermanagement door de waterschappen worden geleverd, maakt onderdeel uit van dit project.

HyDAMO
HyDAMO is een standaard datamodel, ontwikkeld door het Nederlands Hydrologisch Instrumentatrium (NHI), voor het modelleren van oppervlaktewatersystemen. HyDAMO heeft als doel om hydrologische data gestandaardiseerd te gebruiken, valideren en uit te wisselen. Hierdoor verbeteren hydrologische modelberekeningen die voor de bedrijfsvoering per waterschap van groot belang zijn. Bijvoorbeeld voor het doorrekenen van de afvoercapaciteit van een peilgebied in geval van extreme regenval.

Momenteel lopen de activiteiten conform planning. We organiseren werkateliers voor HyDAMO, een informatiebijeenkomst over de HyDAMO validatietool en we bepalen een minimale dataset HyDAMO die noodzakelijk is bij uitwisseling. Daarnaast werken we samen met het programma Datastromen aan het valideren van deze dataset (en het rapporteren hierover) via het Gegevensknooppunt Waterschappen.

NHI
Het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium (NHI) is de verzameling van software en data voor het ontwikkelen van grondwater- en oppervlaktewatermodellen voor Nederland op landelijke en

regionale schaal. Het NHI is bedoeld om de kennis van specialisten bij waterbeheerders, instituten en adviesbureaus te bundelen om te komen tot kwalitatief goede instrumenten en data.

De afdeling diensten en beheer heeft in 2024 het NHI aangesloten op de interne bedrijfsvoering. Dat gebeurt door het opstellen van jaarplannen en beheerplannen. De verbetering en versimpeling van het NHI-instrumentarium is gestart. Hiermee ontstaat er meer grip op de inhoud en de tooling. Dat is nodig voor het opstellen van de aanbestedingsstrategie voor 2025 en het inderdaad op de markt zetten van de uit te voeren beheer diensten.

Perceelwijzer
Een aantal waterschappen gebruikt de Perceelwijzer-APP(PW-app) voor het delen van hun water(schaps)gerelateerde informatie met agrariërs en tuinders en die van belang is voor hun bedrijfsvoering. Het is de bedoeling om deze app continue, actueel en relevant te houden/door te ontwikkelen. Naast de App is er ook een web-versie van de Perceelwijzer beschikbaar. Een aantal van de 14 waterschappen hebben aangegeven af te zien van de ingebruikname. In 2025 gaan de overgebleven waterschappen de potentiële doorontwikkeling van het product verkennen.

Viewers en Portalen
Er is een businesscase opgesteld voor het integreren van verschillende viewers en portalen binnen het Waterschapshuis. Er zijn diverse portalen die in de basis soortgelijke informatie ontsluiten en veelal werken vanuit dezelfde datasets. We verwachten dat de waterschappen, hWh en IHW veel (financieel en beheer) voordeel kunnen behalen door diverse portalen met elkaar te integreren. In 2025 gaan de waterschappen met hWh de businesscase verder uitwerken, waarna eventueel een aanbesteding wordt uitgeschreven voor realisatie.

Projectenplatform
Op verzoek van de Unie van Waterschappen en het Platform WaterstaatsWerken (PWW) heeft hWh een businesscase opgesteld voor een projectenplatform waarin de waterschappen een landelijk overzicht presenteren van de (GWW) werken die de komende jaren op de planning staan om uitgevoerd te worden. Dit geeft inzicht in de aard en het totale volume dat de waterschappen verwachten in de markt te zetten en helpt in de afstemming tussen waterschappen en de markt.

5.7. Programma 10 Waterketen

Het programma Waterketen ontwikkelt samen met de waterschappen tools waarmee zij over adequate informatie beschikken over het functioneren van de waterzuiveringen in brede zin. Met deze tools kunnen de waterschappen meten op gezamenlijke KPI's en consistenter en beter vergelijkbaar worden in hun interne- en onderlinge uitwisseling van resultaten. Zo dragen zij bij aan een systeem voor processen, beheer en onderhoud en data-uitwisseling voor de hele waterketen.

Maatschappelijk belang
Vanuit de 3 waterprogramma's van het Waterschapshuis (Programma 8 - waterveiligheid, Programma 9 – Watersysteem en Programma 10 – Waterketen) ondersteunen we huidige werkwijzen van de waterschappen met digitale toepassingen. Daarnaast richten we ons op toekomstgerichte oplossingen. We verdiepen ons in projecten en innovaties vanuit de waterschappen en de markt. Waar wenselijk zetten we deze om in waardevolle projecten voor de sector.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Community of Practice (CoP) Afvalwaterprognoses
Waterschappen willen weten hoeveel water er binnenkomt op de zuiveringsinstallaties en van welke kwaliteit dit water is. Deze informatie is onder andere afhankelijk van het aantal aangesloten huishoudens en bedrijven, en van het weer. De CoP Afvalwaterprognoses bestaat uit waterschappers (en gemeenten, marktpartijen en kennisinstituten) die betrokken zijn bij het zuiveringsproces. Doel is van de CoP is meer grip te krijgen op het zuiveringsproces. Dit doen we door de juiste data te verzamelen en slimme prognosetools te ontwikkelen die inzicht verschaffen. Het eerste programma is in 2024 afgerond en als zeer positief geëvalueerd. In 2025 starten we met een tweede programma periode van drie jaar met focus op "inzicht in sturing".

Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systemen (DSS)
Het DSS project is gericht op het verzamelen van betrouwbare en uniforme data over de werking van decentrale afvalwatersystemen in de praktijk. Bij decentrale systemen kun je bijvoorbeeld denken aan een helofytenfilter dat wordt ingezet om het water van een boerderij of wijk schoon te maken. Dit is belangrijk voor de waterschappen omdat inzicht in de kwaliteit van het water dat geloosd wordt op het oppervlaktewater van invloed is op de waterkwaliteit. De waterschappen geven aan dat dit project wel belangrijk is maar niet de prioriteit heeft. Daarom stopt dit project eind 2024.

Business Case O-info
O-info wordt een tool die de waterschappen inzicht geeft in de onderhoudsgegevens en het technisch functioneren van hun eigen én elkaars assets. Doel: optimalisatie van het onderhoud van assets. In 2024 is de businesscase opgeleverd, in 2025 gaan we starten met het project O-info en zetten we de eerste stappen in de verzameling en uitwisseling van onderhoudsgegevens tussen waterschappen.

Doorontwikkeling Z-info
Z-info is sinds 2012 het landelijk systeem voor alle zuiveringsinformatie. Het ondersteunt de waterschappen bij het beheer van afvalwaterzuiveringsprocessen en zorgt voor een uniforme standaard voor meetgegevens en rapportages. Het waterschapshuis verzorgt het centrale beheer en het contractmanagement, en regisseert de doorontwikkeling van de functionaliteit. In 2024 is er voor de doorontwikkeling van Z-info gewerkt aan een Proof of concept PowerBI en de inzet van het Gegevensknooppunt Waterschappen (GKW).

Professioneel afvalwatertransport (PAT)
In dit programma richten we ons samen met STOWA, RIONED en Deltares op de ontwikkeling van tools die bijdragen aan professioneel afvalwatertransport, het beheren en verder ontwikkelen van tools en het faciliteren van data op orde in de waterketen. 2024 hebben we de afstemming met de verschillende partijen afgerond en hebben we budgetten vrijgemaakt. Dit project start in 2025.

5.8. Programma 11 Diensten en beheer

Binnen de afdeling Diensten en beheer centraliseren we bestaande diensten en beheeractiviteiten en nemen we projectresultaten in beheer. Vanuit onze kennis en expertise richten we ons op het bieden van service, de continuering en de doorontwikkeling van de informatievoorziening en het ondersteunen van de waterschappen.

In 2024 legden we het fundament voor deze nieuwe afdeling. Daarbij hebben we onder andere kwaliteitstandaarden en een procedure voor inbeheername ontwikkeld. Ook kregen we inzicht in de middelen, de rollen en de capaciteit die nodig zijn voor de uitvoering van het beheer.

Voor 2024 hebben we ervoor gekozen om de Diensten en Beheer-activiteiten alvast administratief in één begrotingsprogramma (programma 11) onder te brengen. Zo maken we voor de waterschappen inzichtelijk welke activiteiten onder Diensten en Beheer gaan vallen en wat dit financieel betekent. Maar qua verantwoordelijkheid vielen deze activiteiten nog onder de bestaande programma's en de daaraan verbonden UO's. In 2025 wordt dit anders, en zullen deze activiteiten daadwerkelijk onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Diensten en beheer gaan vallen.
Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Maatschappelijk belang
De wereld om ons heen verandert in een snel tempo. Dit heeft grote impact op de middelen die we inzetten voor zowel kennis als technologie. De behoefte aan informatievoorziening wordt daarmee groter en blijvend. Waterschappen hebben het Waterschapshuis daarom gevraagd hen daarin niet alleen middels projectmatige activiteiten te ondersteunen, maar ook met structurele activiteiten waar langdurige afspraken over zijn gemaakt. Oftewel: het organiseren van diensten en beheeractiviteiten. Door deze langdurige afspraken kunnen wij structurele bemensing organiseren en expertise opbouwen ten behoeve van de gehele waterschapsector. Door waterschappen te ondersteunen bij het aanbieden van de benodigde informatievoorziening, het opbouwen van kennis en het inzetten van de technologische middelen worden zij ontzorgd, waardoor zij beter in staat zijn te anticiperen op de nieuwe uitdagingen. Hierbij verlagen we de ICT-kosten, verhogen we de kwaliteit, verminderen we de kwetsbaarheid van de waterschaporganisaties en stellen en houden we de schaarse capaciteit onderling beschikbaar

<u>Software reseller</u>
Inmiddels is de onboarding van de software reseller nagenoeg afgerond. De software reseller is een partij die we hebben gecontracteerd, zodat de waterschappen hun standaard software hier kunnen bestellen, in plaats van te hoeven aanbesteden. Dit verkleint de inspanningen van het inkoopproces en levert kostenbesparingen op. Met de waterschappen is een top 10 van softwarebedrijven opgesteld waar we sectorale afspraken mee willen maken. De eerste winst van het gezamenlijk optrekken is inmiddels behaald, want met de eerste leveranciers hebben we gunstigere afspraken gemaakt. Dit levert voor de deelnemende waterschappen een besparing op van totaal ruim € 150.000.

Er zijn diverse werkgroepen gestart die per top-10-leverancier een strategie uitwerken om te komen tot goede juridische en commerciële afspraken voor de gehele sector.

<u>Softwarecatalogus</u>
Op de WILMA Softwarecatalogus (WSWC) staat het softwareaanbod van leveranciers voor de waterschappen en hoe de waterschappen deze gebruiken. Leveranciers geven per softwareproduct onder andere aan wat de globale functionaliteit is, welke pakketversies er zijn en wat voor technologie het betreft.

De huidige WiLMA Softwarecatalogus hebben we op 31 december 2024 ontmanteld. Ook maakten we een Proof of Concept voor een potentiële vervanger van de huidige WSWC productierijp. Deze versie blijft komend jaar in beheer bij het Waterschapshuis. De meerwaarde van de WSWC voor de

waterschappen staat nog ter discussie. In 2025 wordt de implementatie en het beheer verder uitgevoerd en ingericht.

Oracle
Ook in 2024 hebben we kennisdagen georganiseerd voor de Oracle Database Administrators van de waterschappen. Tijdens deze dagen bespraken we nieuwe ontwikkelingen, nieuwe features en informatieveiligheid en privacy. De kennisdagen werden als altijd goed bezocht.

De nieuwe ronde voor de jaarlijkse Oracle audit is opgestart en is zoals gebruikelijk voorafgegaan door een kennissessie. Aandachtspunten worden opnieuw besproken met de waterschappen. Tijdens de audit zoomen we in op opties die niet gebruikt worden, waarmee waterschappen in staat worden gesteld optimaal gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden die het contract biedt.

Kenniscentrum
Het Kenniscentrum ondersteunt waterschappen bij de implementatie van Microsoft-producten. Hierbij focussen we op Moderne Werkplek (een veilige omgeving waarin werknemers digitaal met elkaar kunnen samenwerken), Azure Cloud (een cloud met meerlaagse beveiliging), Power Platform (bestaande uit 5 Microsoft tools, waaronder de AI-tool Copilot en de Business Intelligence Tool Power BI) en Copilot (een AI-assistent die behulpzaam is in allerlei werktaken).

Voor de nieuwe Microsoft-overeenkomst, die op 1 april 2025 ingaat, hebben we een wegwijzer opgesteld. Deze helpt de waterschappen inzicht te krijgen in hun huidige Microsoft-omgeving. Zo kunnen ze in een roadmap bepalen waar ze de komende jaren aan willen gaan werken om tot het juiste niveau te komen. Daarnaast vragen we hen input te leveren voor onderdelen die tenminste opgenomen moeten worden in het nieuwe Framework (platform).

Vanuit het Kenniscentrum hebben we in samenwerking met Microsoft en de waterschappen belangrijke documenten zoals diverse blauwdrukken, architectuur en governance-documenten opgesteld. Doel: waterschappen helpen om de basis op orde te krijgen. Deze documenten worden regelmatig bijgewerkt om zo aan te blijven sluiten bij de actuele situatie.

Het Kenniscentrum heeft roadshows georganiseerd waarbij we regionaal met waterschappen hebben ingezoomd op de activiteiten van het Kenniscentrum. De besproken onderwerpen worden zoveel als mogelijk verwerkt in het jaarplan 2025 van het Kenniscentrum.

Continuïteit TMX
Na het faillissement van Kuipers Electronic Systems is, op verzoek van de 9 waterschappen die gebruik maakten van zowel TMX Hoofdpost (software) als TMX Onderstations (hardware) van Kuipers (TMX), het intellectueel eigendom van deze middelen door hWh namens deze 9 waterschappen aangekocht. Ook is een team van Kuipers in dienst gekomen van hWh. Dit team werkt aan het borgen van de continuïteit van TMX. De borging houdt vooral in dat kritische bugs worden opgelost en security updates worden doorgevoerd. We hebben veel werk verzet en het blijft lukken om de waterschappen te ondersteunen in het primaire proces voor met name watersysteem. De verstoringen die zich hebben voorgedaan zijn opgelost, echter inmiddels is gebleken dat de TMX Hoofdpost echt aan het einde van de levensduur is en dat zo spoedig mogelijke vervanging noodzakelijk is. Nieuwe ontwikkelingen en uitbreiding van de functionaliteit zijn niet mogelijk. Er is een Europese aanbesteding voor de vervanging gestart.

Strategische inzet Omgevingswet
Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ondersteunt de uitvoering van de Omgevingswet. Het bestaat uit lokale systemen van overheden en de onderdelen van de landelijke voorziening (DSO-LV), zoals het Omgevingsloket. De Unie van Waterschappen ondersteunt de waterschappen bij de implementatie van de Omgevingswet en de ontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Vanuit de strategische inzet Omgevingswet zijn waterschappen geholpen bij het oplossen van diverse kinderziektes die met een dergelijk nieuw systeem voorkomen, zoals het betrouwbaar kunnen ontvangen van vergunningaanvragen. Ook zijn er veel activiteiten georganiseerd voor het opbouwen

en delen van kennis over het DSO, zoals een wekelijks vragenuurtje, een minicongres, het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid van vragenbomen en het toepassen van geo-informatie. Voor de ontwikkeling van het DSO zijn veel wensen en behoeften van waterschappen geanalyseerd en ingebracht in de landelijke beheerorganisatie, zodat het DSO zich voor de waterschappen op een gunstige manier blijft ontwikkelen.

CERT-WM
Het CERT-Watermanagement (CERT-WM) adviseert en informeert de waterschappen over actuele dreigingen op het gebied van ICT-beveiliging en geeft daarbij advies, coördineert en ondersteunt. Dit helpt de waterschappen om de informatiebeveiliging op orde te krijgen en te houden. Het CERT-WM is gehuisvest bij het Security Operations Center van Rijkswaterstaat. Dit is een nauwe samenwerking is tussen de medewerkers van CERT-WM en de cyber-experts van RWS, waardoor er een goed overzicht is in de digitale dreigingen in de watersector. Deze samenwerking is geformaliseerd in een samenwerkingsovereenkomst met RWS.

Het CERT-WM heeft afgelopen jaar 498 beveiligingsadviezen (advisories) uitgegeven afgegeven aan de waterschappen voor bij actuele dreigingen. Hiermee waren waterschappen in staat te handelen op basis van deze reële en actuele dreigingen en konden zij tijdig beveiligingslekken dichten.

Binnen CERT-WM is een audit is geweest in juli 2024 waarbij getoetst is of zij voldoen aan het juiste volwassenheidsniveau (namelijk het SIM 3 niveau 'Intermediate'). Dit niveau is voor alle aangewezen CERT's in Nederland verplicht gesteld vanuit de Europese NIS2-richtlijnen. De NIS2 is sinds 2023 van kracht en wordt momenteel omgezet in Nederlandse wetgeving. Het doel van NIS2 is een verbeterde digitale en economische weerbaarheid van Europese lidstaten. Uit de audit blijkt dat CERT-WM voor 82% voldoet aan deze benchmark. Overal conclusie is dat CERT-WM een technisch-inhoudelijk uitstekend team is, met veel kennis van zaken ten aanzien van de specifieke cyber security problematiek in de watermanagement sector, maar dat ook enkele verbeteringen nodig zijn. Zo geeft men aan dat de bemensing onvoldoende is, waardoor CERT-WM kwetsbaar is. Ook de organisatorische verankering van CERT-WM moet sterk verbeterd worden. In 2025 zal hiervoor een plan worden gepresenteerd aan de waterschappen.

Het CERT-WM is sinds november 2024 geaccrediteerd door het Europese Samenwerkingsverband voor aangewezen CERT's.

Opvang Cyberincidenten
16 (1 volgt nog later) van de 21 waterschappen zijn aangesloten op de dienst Opvang Cyberincidenten, waarmee zij verzekerd zijn van hulp door een deskundige partij bij ernstige cyberincidenten. Het CERT-WM heeft in deze dienst een coördinerende rol. Afgelopen jaar is vijfmaal de hulp van deze partij ingeroepen.

Vangstregistratie 3
Vangstregistratie is een app die de waterschappen gebruiken om de vangst van muskusratten te registreren en te analyseren. V3 houden we in afwachting van de nieuwe versie (V4) nog in de lucht. We verrichten ook nog minimaal onderhoud, zodat de applicatie voldoet aan informatieveiligheidseisen en hij ondersteund wordt.

Beheer en onderhoud NHI-instrumentarium
Om het NHI-instrumentarium onderdeel te maken van de afdeling beheer en onderhoud, stellen we jaarplannen en beheerplannen. We hebben gewerkt aan het NHI-instrumentarium om het te verbeteren en versimpelen. Ook is de aanbestedingsstrategie in 2024 afgerond voor nieuwe contractpartners. De daadwerkelijke aanbesteding gaat in 2025 plaats vinden. We hebben de software voor grondwaterdata en tooling laten toetsen op kwaliteit. Verder hebben we onderzocht op welke manier we de community kunnen ondersteunen

Digitale Watertoets (Het Wateradvies)
Er vindt een migratie plaats van de huidige (maatwerk) software naar een bestaand product van dezelfde leverancier. De functionaliteit blijft in de basis ongewijzigd. Met het nieuwe product hebben

waterschappers wel meer functies tot hun beschikking om zelf aanpassingen doen. Ook heeft er een naamswijziging plaatsgevonden van De Digitale Watertoets" naar 'Het Wateradvies'.

SATDATA 3.0
Het inwinnen van verdampings-data is sinds 2019 zonder noemenswaardige storingen in productie, de dienst wordt overgezet naar Beheer en is eind vorig jaar met een jaar verlengd. We hebben waterschappen bezocht, die aangegeven hebben tevreden zijn over de data en de levering. In 2025 wordt een mini-businesscase uitgevoerd om het vervolg te bepalen.

Perceelwijzer app
De waterschappen gebruiken de Perceelwijzer-APP (PW-app) momenteel voor het delen van hun water(schaps)gerelateerde informatie met agrariërs en tuinders. Dit is in het belang voor de bedrijfsvoering van de agrariërs en tuinders. Het is de bedoeling om deze app continue, actueel en relevant te houden/door te ontwikkelen. Naast de app is er ook een webversie van de Perceelwijzer beschikbaar. In 2025 zetten we deze dienstverlening voort en bepalen de waterschappen of dit na 2025 ook nog zo zal zijn.

Z-info
Het reguliere beheer- en onderhoud van Z-info loopt conform planning en afspraken. Release 2.5.1 hebben we in december 2024 succesvol uitgerold. Er wordt momenteel toegewerkt naar de volgende release in juni 2025 In de tussen liggende periode worden indien nodig maandelijkse (fix) releases uitgebracht om kleine verbeteringen en aanpassingen snel voor de gebruikers te kunnen doorvoeren. Naast het reguliere beheer- en onderhoud van Z-info, zal 2025 (net als in 2024) ook gebruikt worden voor de nodige voorbereidingen voor verdere grootschalige doorontwikkeling (project)de jaren daaropvolgend.

Gemeenschappelijke P&ID
De Toolbox P&ID's is in gebruik door verschillende waterschappen en leveranciers in de beheer- en onderhoudsfase. Eén van de restpunten van het project is het centraal ontsluiten van de toolbox.

Tooling SE
In de afgelopen jaren hebben we templates voor SE-Tooling laten ontwikkelen en een gebruikersoverleg hiervoor georganiseerd. Daar is kennis gedeeld. Daarnaast hebben we de Waterschappen ondersteund in het gebruik van versies 5 en 6 van de onderliggende software (Relatics). Dit project stopt na 2024.

Gegevensknooppunt (GkW)
Het Gegevensknooppunt Waterschappen (GkW) is de centrale digitale plek waar de waterschappen wekelijks de data over hun watersysteem aanleveren, bijvoorbeeld over hun waterlopen en kunstwerken. Het GkW controleert automatisch of de aangeleverde data consistent en volledig is en vertaalt de data naar één landelijk geharmoniseerd beeld. Vanuit het GkW wordt de actuele dataset in verschillende formaten beschikbaar gemaakt voor gebruik in PDOK (Kadaster), GWSW (Rioned) en voor INSPIRE (EU). Deze data is voor iedereen beschikbaar en kent een groot aantal gebruikers, zowel publiek als privaat in alle denkbare sectoren. Hiermee dragen de waterschappen bij aan oplossingen voor de grote maatschappelijke en economische opgaven.

Record gegevensverwerking
Elk waterschap levert wekelijks haar hele bestand aan het GkW, zodat de gepubliceerde data zo actueel mogelijk is. De hoeveelheid gedeelde data neemt voortdurend toe. Dit jaar verwerkten wij voor het eerst meer dan 10 miljoen records per week.

Laagste foutenpercentage ooit
Voortdurend verbeteren wij de betrouwbaarheid en efficiëntie in de keten van waterschap naar de verschillende publicatieplatforms. Ook in 2024 hebben we, in samenwerking met de waterschappen, in de zomerrelease van het Gegevensknooppunt een tiental verbeteringen aangebracht waardoor het GkW nog beter aansluit op de behoeften van de waterschappen én van de publicatieplatforms die zich ook voortdurend doorontwikkelen. Dankzij de technische controles in het GkW en de daarop

gebaseerde kwaliteitsrapportages, is de datakwaliteit van de waterschappen in twee jaar radicaal verbeterd. Dit jaar is het foutenpercentage voor het eerst minder dan 1%.

DAMO
DAMO-Logisch (DAMO betekent 'Data Afspraken Modelmatig Ondersteund') is een set met afspraken over verbijzonderingen van de Aquo-standaard die door alle waterschappen wordt toegepast om samen een landsdekkend beeld te kunnen leveren. DAMO-fysiek is een applicatie die vanuit het Programma aan 14 waterschappen beschikbaar wordt gesteld voor gebruik als kernregistratie. DAMO-Logisch wordt voortdurend doorontwikkeld vanuit gebruikersgroepen waarin alle waterschappen vertegenwoordigd zijn. De vernieuwingen die in die groepen worden besloten leiden vanzelfsprekend ook tot wijzigingen in DAMO-fysiek.

Nieuwe versie DAMO
In de nieuwste versie van DAMO (DAMO 2.4) zijn wijzigingsvoorstellen van de waterschappen doorgevoerd. Hiermee zijn we weer een stap verder in de toepasbaarheid van de data die wij delen.

Vernieuwing van het DAMO Objectenhandboek
Tot nu toe stonden de afspraken over de gemeenschappelijke taal alleen in een 'papieren' Objectenhandboek. Het Programma Datastromen heeft een ontwikkeling ingezet waardoor deze 'handleiding' automatisch wordt gegenereerd en digitaal beschikbaar is. Bij deze ontwikkeling hoort ook dat wij gebruik gaan maken van 'Linked Data'. Hiermee kunnen we ons Objectenhandboek ook automatisch koppelen aan andere handboeken, bijvoorbeeld die van de door ons gebruikte AQUO- en IMWA-standaarden.

Symposium 'Datastromen 10 jaar'
Op 8 mei organiseerden wij het symposium 'Datastromen 10 jaar'. Datastromen is het hWh-programma waar GkW en DAMO voorheen onder vielen. Nu beide systemen hun meerwaarde al tien jaar bewijzen, was dit een mooie gelegenheid om externe gebruikers aan het woord te laten over het belang van 'data delen'. Sprekers kwamen onder andere van Gasunie, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (LNV), het Kadaster en Mourik Infra. Deze sprekers benadrukten hoe belangrijk het voor hun werk is dat de data-schatten van de waterschappen beschikbaar zijn. Hierbij werd ook duidelijk dat de data van de waterschappen in brede zin een belangrijke rol speelt bij de aanpak van verschillende maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie, stikstof en PFAS.

Tenslotte zijn we erg trots op de award die we ontvingen van FDS. FDS, ofwel het Federatieve Datastelsel is een component in de InterBestuurlijke DataStrategie (IBDS) die beoogt de beschikbaarheid en uitwisseling van data makkelijker te maken. Op 11 december 2024 ontving Datastromen de FDS-award van het Ministerie van Binnenlandse Zaken als blijk van waardering voor de bijzondere en vooral federatieve inzet van de waterschappen en Het Waterschapshuis ten dienste van datadelend Nederland.

6. Programmaverantwoording projecten met derden

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden en kassiersfunctie uitgewerkt. Dit betreft de programma's Basisdata en SAW@ en het programma IHW en de kassiersfunctie. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

6.1. Programma 12 SAW@

SaW@ staat voor Samenwerkende Waterbeheerders. Binnen dit programma zetten 11 waterschappen en Rijkswaterstaat zich in voor een betere samenwerking rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Centraal instrument binnen deze samenwerking is een VTH-applicatie, een applicatie voor gezamenlijke informatievoorziening rondom Vergunningverlening, Toezichthouden en Handhaving. We werken nauw samen aan het inrichten van dit instrument. Ook aan de mobiele variant ervan: de Powermobiel app. Alle SaW@-deelnemers gebruiken de VTH-applicatie op dezelfde manier en zodanig dat de datakwaliteit voldoet aan de uniforme eisen voor het delen van data met andere overheden.

Binnen het programma SaW@ spenderen we 80 procent van de tijd aan het beheer en onderhoud van het zaaksysteem (de informatievoorziening). De overige 20 procent van het programma werken we aan de doorontwikkeling ervan. Speerpunten voor dit jaar zijn de aanbesteding voor een nieuwe VTH-applicatie, het verbeteren nieuwe releases, de Omgevingswet/Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en het verbeteren van de processen rondom calamiteiten.

Maatschappelijk belang
Deze applicatie ondersteunt het toezicht door processen efficiënter en inzichtelijker te maken. Dit draagt bij aan een betere naleving en hogere kwaliteit van het toezicht. Dit helpt bij het waarborgen van veilige dijken, het handhaven van een goede waterkwaliteit en het efficiënt beheren van de watervoorraad.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

<u>Aanbesteding nieuwe VTH-applicatie</u>
Het contract met de leverancier van onze huidige VTH-applicatie, loopt tot uiterlijk 21 oktober 2027. Daarom zijn we in opdracht van de SaW@-stuurgroep in december 2023 gestart met het inrichten van een aanbestedingsproject. Omdat de penvoering voor de aanbesteding komt te liggen bij Rijkswaterstaat, zal de aanbesteding verlopen volgens de door Rijkswaterstaat gehanteerde aanbestedings- en toetsingsprocedures.
Het marktonderzoek is begin februari 2024 gestart. Dit marktonderzoek bestond uit een schriftelijke marktverkenning, gevolgd door een nadere leverancierssconsultatie. Het marktonderzoeksteam bestond uit vergunningverleners, handhavers, functioneel beheerders, architecten, applicatiemanagers, service level managers en inkopers van deelnemende waterschappen, RWS en het Waterschapshuis. Zo was alle benodigde kennis en expertise vertegenwoordigd.

Het marktonderzoek is eind juni 2024 afgerond. De opgehaalde input hebben we gebruikt voor het opstellen van het PvE (Programma van Eisen) en het Inkoopplan. Bij het opstellen van het PvE zijn, naast de daarvoor ingestelde werkgroep PvE, ook vijftig key users en alle centrale en lokale functioneel beheerders PowerBrowser van de deelnemers aan SaW@ betrokken.

Op 29 januari 2025 buigt de Tenderboard van Rijkswaterstaat zich over het Inkoopplan. De Tenderboard toetst kwaliteit, rechtmatigheid en transparantie van de aanbestedingsprocedure. Na verwerking van de door de Tenderboard gegeven adviezen is het de bedoeling de aanbesteding eind februari 2025 te publiceren en deze eind augustus 2025 af te ronden. Ervan uit gaande dat het verloop van de aanbesteding volgens plan verloopt, heeft SaW@ dan uiterlijk tot 21 oktober 2027 de tijd om de implementatie van en de overgang naar de opnieuw ingekochte VTH-applicatie te realiseren en de juiste organisatie daarvoor in te richten, dan wel voor te bereiden.

<u>Releaseproces</u>
De leverancier van onze huidige VTH-applicatie brengt dit jaar niet twee, maar drie releases uit en vanaf 2025 jaarlijks vier. Doordat de releases kleiner zijn, kunnen we sneller inspelen op ontwikkelingen. Omdat de deelnemende organisaties het testproces nu vaker moeten doorlopen, hebben we een werkwijze ontwikkeld om testbevindingen slimmer, sneller en beter te verwerken. In 2025 doen we de eerste tests met geautomatiseerd testen.

Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)
Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Ook SaW@ is aan het werk met de Omgevingswet en met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De DSO is een digitaal stelsel om documenten en gegevens uit te wisselen, bijvoorbeeld met het landelijke Omgevingsloket. In het eerste kwartaal zijn door DSO en de leverancier van Powerbrowser aanpassingen gedaan, omdat niet alle vergunningaanvragen niet op de juiste manier ingelezen konden worden door de Rijkswaterstaat en de waterschappen. De aanpassingen zijn door DSO al snel opgepakt en doorgevoerd. Het DSO kampt met enige regelmaat met storingen waarbij aanvragen soms niet ontvangen worden. De ontwikkelaars van DSO werken aan een manier om deze aanvragen sneller inzichtelijk te krijgen en binnen te halen voor verder behandeling.

Incidentmeldingen adequaat oppakken
Vorig jaar hadden we een aantal incidentmeldingen met hoge prioriteit (prio 1). Dat betekent dat de applicatie geheel niet werkt of basisfunctionaliteiten niet kan leveren. Na elke incidentmelding (prio 1) doen we onderzoek naar de oorzaak van het incident en naar manieren om deze verstoring in de toekomst te voorkomen (Lessons Learned).

Penetratietest
In het eerste kwartaal van dit jaar is een penetratietest uitgevoerd op de VTH applicatie. Deze test is uitgevoerd om kwetsbaarheden en risico's te identificeren. De kwetsbaarheden met hoog risico zijn opgelost. Om de kwetsbaarheid van de applicatie en de weerbaarheid van de SaW@ organisatie continue te vergroten wordt deze test periodiek uitgevoerd.

6.2. Programma 13 Basisdata

Binnen dit programma brengen we Nederland in kaart vanuit de lucht. Dit doen we met twee producten:

- Beeldmateriaal (BM): luchtfoto's
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN): hoogtedata

Onze deelnemers zijn waterschappen en andere (overheids)organisaties.
Zij financieren de producten voor eigen gebruik, maar maken deze ook openbaar toegankelijk. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld ook ingenieursbureaus en onderzoekers er gebruik van maken. Dat is waardevol, want zij ontwikkelen innovatieve tools en andere toepassingen waar de deelnemers in hun werk van profiteren. Denk aan tools voor het kunnen bepalen van energielabels voor gebouwen, het genereren van 3D-gebouwen of het bepalen van wateroverlast bij extreme buien.

De ambitie van de het programma Basisdata is het realiseren van goede, betrouwbare en financieel aantrekkelijke dataproducten voor de deelnemers. Daarnaast willen we de producten van deze twee programma’s breder beschikbaar maken in Nederland, zodat eenmalig inwinnen en meervoudig gebruiken de standaard wordt. Open data is hierbij een logische stap. Ook willen we de producten van deze twee programma's breder beschikbaar maken. Daar werken we aan door ze als open data beschikbaar te stellen en door nauwe contacten te houden met andere partijen die soortgelijke data inwinnen in Nederland. Een gezamenlijke plek om al deze data zichtbaar en vindbaar te maken is een belangrijke ambitie.

Maatschappelijk belang
Nederland verandert continu. Er wordt gebouwd, er komen waterlopen bij, waterlopen worden gedempt en verlegd, er worden dijkverzwaringen uitgevoerd, enzovoort. Door gebruik te maken van hoogtedata en Beeldmateriaal, kunnen de deelnemers voldoen aan hun wettelijke karteerverplichtingen te voldoen. Daarnaast gebruiken ze de data voor handhaving, visualisatie en werkvoorbereiding.

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
Kortgezegd is het AHN een verzameling punten die de driedimensionale werkelijkheid beschrijft. Tevens wordt van ieder punt aangegeven welk object het beschrijft, bijvoorbeeld maaiveld, gebouw, water, enzovoort. Daarvan afgeleid wordt een 2D-kaart van Nederland opgebouwd die de hoogte beschrijft van het maaiveld en een kaart die de hoogte beschrijft van alle objecten. Jaarlijks winnen we een derde van Nederland in, zodat er elke drie jaar een compleet nieuw AHN is. Waterschappen gebruiken de hoogtedata onder andere om peilbesluiten mee te nemen.
In 2024 is voor het AHN Zuid-Nederland ingewonnen, in twee percelen. De vluchten, verwerking en controle zijn afgerond. Beide percelen zijn gepubliceerd.

Beeldmateriaal
Beeldmateriaal is een samenwerking van Nederlandse overheden voor het gezamenlijk inwinnen van luchtfoto’s. De uitvoering van het project is in handen van hWh en Het Kadaster. Waterschappen gebruiken de luchtfoto's onder andere om de Basisregistratie Grootschalige Topografie bij te houden of als achtergrondkaart bij verschillende analyses.
Voor Beeldmateriaal winnen we in 2024 van heel Nederland 7,5 centimeter resolutie luchtfoto’s in. Helaas konden we vanwege het natte voorjaar tijdens het bladloze seizoen nauwelijks luchtfoto’s maken. In september is alle inwinning alsnog afgerond. Waterschappen kunnen de data downloaden of opvragen.

AHN en Beeldmateriaal van de Cariben
In opdracht van BZK zijn we dit jaar begonnen met het inwinnen en publiceren van hoogtegegevens en luchtfoto’s van Caribisch Nederland. De data dragen bij aan wettelijke taken van de eilanden, die zelfstandige gemeentes zijn van Nederland en bij het opbouwen van een BAG-achtige administratie (BAG: Basisadministratie Adressen en Gebouwen). In Caribisch Nederland zijn alle hoogtegegevens ingewonnen. Voor Saba en St. Eustatius zijn ook de luchtfoto’s ingewonnen. Voor Bonaire, waar we last

hadden van hardnekkige bewolking, zijn we begin september teruggegaan om luchtfoto's te maken. De luchtfoto's van St. Eustatius en Saba zijn inmiddels gepubliceerd, Bonaire volgt begin 2025. We hebben de hoogtegegevens van alle drie de eilanden gepubliceerd op Dataroom Caribisch Nederland | Beeldmateriaal Nederland

Zomervlucht
In Nederland maken we elke zomer een zomervlucht voor vegetatiemonitoring. Daarin nemen we luchtfoto's met een lagere resolutie van 25 centimeter op. De data van 2024 is volledig beschikbaar met uitzondering van een deel van de Waddenzee. Dat had bij laag water gevlogen moeten worden maar de juiste omstandigheden hebben zich niet voorgedaan om dit succesvol in te winnen.

Gecombineerde inwinning
Duurzamer en efficiënter werken vinden we belangrijk. Doel voor 2025-2027 is dan ook om inwinning van het AHN te combineren met de inwinning van Beeldmateriaal. Dankzij gecombineerde inwinning kunnen gebruikers rekenen op gedetailleerdere en rijkere inzichten in de beheergebieden en op meer mogelijkheden voor Artificial Intelligence (AI). En dat met minder vliegbewegingen. De aanbesteding voor gecombineerde inwinning is succesvol verlopen. We hebben vier leveranciers geselecteerd die de komende drie jaar, jaarlijks een update van de luchtfoto verzorgen en in totaal heel Nederland inwinnen met hoogtedata. De inwinning zal starten vanaf februari 2025.

NL-Veranderdetectie
NL-Veranderdetectie, nu nog in de pilotfase, is een tool die, dankzij een slim algoritme, luchtfoto's met elkaar vergelijkt. De tool heeft als doel om de waterschappen snel en goed inzicht te geven in mutaties binnen hun beheergebied. Bijvoorbeeld veranderingen in waterlopen, overgroei van vegetatie in watergangen. Inzicht in dit soort wijzigingen helpt de waterschappen sneller dan veldonderzoek door personen, om juiste beslissingen te nemen en efficiënter te werken.
In samenwerking met DEEP-trainees en Rijkswaterstaat, hebben we deze pilot in 2024 opgeschaald tot een proof of concept (POC). De resultaten zijn goed. In 2025 vervolgen we deze POC, parallel aan het schrijven van een businesscase. Het project is inmiddels uitgebreid van Wetterskip Fryslân naar de andere waterschappen. Verder is er een subsidie toegekend om dit project verder te ontwikkelen.
Voor de controle van dijkverzakking of verzakkingen in Veenweidegebieden onderzoeken we nu de mogelijkheid om met een combinatie van AHN-data en InSAR (een satelliettechniek waarbij veranderingen op millimeterniveau gemeten kunnen worden) het gedrag van deze objecten over de tijd beter te kunnen monitoren.

Integrale Hoogtevoorziening Nederland (IHN)
Behalve het AHN zijn er in Nederland nog andere hoogtemodellen. Omdat deze modellen verschillend tot stand komen, bestaan er nu meerdere hoogtemodellen die mogelijk van elkaar afwijken. Om dit te voorkomen, is de wens om één centraal hoogtemodel te ontwikkelen dat voor alle gebruikers benaderbaar is.
In 2024 hebben we in opdracht van het Kadaster en vanuit WaU-subsidies (Werk aan Uitvoering) ontvangen van BZO, onderzoek gedaan naar een Integrale Hoogtevoorziening van Nederland (IHN). We hebben vervolgens samen met Rijkswaterstaat en het Kadaster onderzocht hoe verschillende modellen op elkaar aansluiten en welke wensen en eisen gebruikers hebben. Bijvoorbeeld ten aanzien van de classificatie van hoogtegegevens (hoe wordt weergegeven wat water, land, maaiveld, etc. is.) en de manier waarop de modellen beschikbaar worden gesteld. Op ons AHN en Beeldmateriaalcongres in Amersfoort hebben we de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. We gaan de resultaten ook nog presenteren bij het Kadaster en bij het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Een belangrijke eerste vervolgstap is het creëren van een plek waar alle data vindbaar en raadpleegbaar is. Daarbij kun je, naast beeldmateriaal en AHN, denken aan satellietbeelden en lokale/regionale inwinning van luchtfoto's of hoogtemetingen. Of zelfs een stap verder; als ook panoramafoto's beschikbaar worden gesteld door overheden die deze als open data inkopen. Daarbij is ook een vastgestelde set standaard specificaties voor dit type product cruciaal.

6.3. Programma 14 Informatiehuis Water

Waterbeheerders zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit, beschikbaarheid en veiligheid van water en andere organisaties en burgers dragen hieraan bij. Zij kunnen hiervoor continu beschikken over eenduidige en betrouwbare waterinformatie. Het Informatiehuis Water maakt die op een eenvoudige en efficiënte manier toegankelijk. Het Informatiehuis Water ontzorgt waterbeheerders en beleidsmakers bij het uitwisselen van waterinformatie:

- We stellen een open standaard beschikbaar, die de efficiënte en eenvoudige (geautomatiseerde) uitwisseling van waterdata door en voor waterbeheerders vergemakkelijkt: de Aquo-standaard. Met de Digitale Delta API bevorderen we de toepassing van de Aquo-standaard en de uitwisseling van gegevens volgens de FAIR-principes.
- We ondersteunen waterbeheerder bij hun (inter)nationale rapportageverplichtingen met de coördinatie van de informatiestromen waterkwaliteit en waterveiligheid, en door waterdata te verzamelen en te bundelen tot eenduidige en betrouwbare informatie voor een integraal, landelijk beeld. Denk hierbij aan de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Landelijk Enquête Waterkwaliteit en het Nationaal Basisbestand Primaire Waterkeringen (NBPW).
- We maken waterinformatie toegankelijk voor derden met informatieproducten, zoals de jaarlijkse overzichten oppervlaktewaterkwaliteit, meetgegevens en rapportage grondwaterkwaliteit, de KRW-factsheets, SGBP-achtergronddocumenten en -kaarten en het Landelijk Veiligheidsbeeld voor de primaire keringen.
- We beheren en onderhouden diverse informatiesystemen, zoals het Waterkwaliteitsportaal, Aquo-kit, het Waterveiligheidsportaal en het Droogteportaal die waterbeheerders inzicht geven in de kwaliteit, kwantiteit en veiligheid van water.

Het Informatiehuis Water is geen broneigenaar van data en geeft geen duiding of waardering aan informatie. Wij geven informatie feitelijk weer.

<u>Tussentijdse evaluatie Informatiehuis Water</u>
In de zomer van 2024 is het functioneren van het Informatiehuis Water geëvalueerd. De evaluatie werd uitgevoerd door TwynstraGudde in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Informatiehuis Water. Het doel was in kaart te brengen of de partners – waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat – tevreden zijn over de uitvoering van de basistaken door het Informatiehuis Water. En hoe zij staan tegenover uitbreiding van die taken. De evaluatieresultaten laten zien dat er veel vertrouwen is in het Informatiehuis Water en draagvlak voor ons werk. Hiermee kunnen stevige stappen gezet worden die de toekomst van het Informatiehuis Water borgen.

De partners hebben op basis van de evaluatieresultaten besloten dat het Informatiehuis Water verdere verbeteringen kan gaan doorvoeren, die worden vastgelegd in een meerjarenplan tot en met 2028. Besloten is ook te onderzoeken welke uitbreiding van de IHW-taken mogelijk is. Daarnaast hebben de 3 partners aangegeven dat zij de samenwerking in IHW-verband willen voortzetten in de volgende periode van de Kaderrichtlijn Water. Dat betekent dat een nieuwe samenwerkingsovereenkomst 2028-2034 wordt voorbereid.

<u>Aquo-standaard</u>
De Aquo-standaard is de Nederlandse standaard voor het uitwisselen van gegevens binnen de watersector. Dankzij de Aquo is het mogelijk om met de data van verschillende waterbeheerders landelijk dekkende informatie te geven. En om die informatie op een uniforme manier uit te wisselen tussen de informatiesystemen van bijvoorbeeld waterbeheerders, laboratoria en adviesbureaus.
We hebben twee updaterondes met wijzigingsvoorstellen afgerond en gepubliceerd. We hebben het toekomstperspectief voor de Aquo-standaard opgesteld. De publieke consultatie van het vernieuwde informatiemodel IMWA Kunstwerken is afgerond. De hulplijsten gegevensuitwisseling zijn geüpdatet.

De Aquo-standaard wordt in de komende jaren verbreed en verrijkt door de toepassing van meer Linked Data principes en technologieën. Er is een Aquo Linked Data Community opgericht om gebruikers bij deze ontwikkeling te betrekken en ervoor te zorgen dat hier vanuit verschillende

perspectieven naar gekeken wordt. Iedereen die wil meedenken over de verrijking van de Aquo-standaard met linked data, kan zich aansluiten bij deze community.

Digitale Delta API
Een API ('Application Programming Interface') maakt gegevensuitwisseling mogelijk tussen informatieleveranciers en databronhouders. In een API zijn de definities en regels vastgelegd waarmee de informatieleverancier data bij de bron kan opvragen en de bronhouder de data moet leveren. De Digitale Delta API ondersteunt de uitwisseling van verschillende soorten meetdata voor de toepassingsgebieden waterkwaliteit, waterkwantiteit, ecologie en waterzuivering. Het is een open en niet merk-, omgevings- of systeemgebonden specificatie die door iedereen vrij gebruikt kan worden zonder licentie.

De voorheen losse specificaties van diverse API's zijn verenigd in één specificatie; de DD API V3. De DD API Community van waterbeheerders en leveranciers is ondersteund en er is een testversie van een Proof of Concept voor een Waterkwaliteits-API opgeleverd. Er is gestart met de verbetering van de DD API-documentatie om de DD API ook permanent te kunnen beheren.
Er is een publieksversie van de DD API opgeleverd en in 2025 wordt verder gewerkt aan het beheerplan DD API.

Slim Watermanagement
Slim Watermanagement is gericht op het beter benutten van het huidige water(systeem) in tijden van wateroverlast en droogte. Belangrijk is hiervoor de samenwerking in het operationele waterbeheer verder te versterken. Om waterbeheerders te ondersteunen bij operationeel waterbeheer dat de grenzen van het eigen beheergebied overschrijdt, wordt een Informatievoorziening Slim Watermanagement (IV Slim WM) ontwikkeld. Het Informatiehuis Water voert een Quick Scan uit bij de waterschappen en Rijkswaterstaat om scherp te krijgen welke informatie hiermee moet worden uitgewisseld en hoe deze uitwisseling mogelijk gemaakt kan worden.

De Quick Scan is inmiddels bij 19 van de 21 waterschappen uitgevoerd. We verwachten hiermee voldoende informatie te hebben voor het verdere proces. De eindrapportage volgt nog.

Coördinatie informatiestromen
Het Informatiehuis Water coördineert de informatiestromen oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit voor de Kaderrichtlijn Water. Wij verzamelen en bundelen gegevens en helpen waterbeheerders bij de aanlevering en verrijking van gestandaardiseerde data met procesmanagement en informatiesystemen. De verzamelde en gebundelde informatiesets worden gebruikt voor landelijke en Europese rapportages. Om tijdig kwalitatief hoogwaardige KRW-rapportages te kunnen maken, is een goede planning noodzakelijk. Wij maken daarom elk jaar een handig hulpmiddel voor waterbeheerders: het Spoorboekje KRW. Het spoorboekje voor 2025 is opgeleverd. In het Spoorboekje is beschreven wie wanneer welke gegevens moet aanleveren en welke procedure of werkwijze daarbij gebruikt wordt.

De voorbereiding van de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP) 2028-2033 is gestart. De huidige informatiestromen zijn hiervoor het uitgangspunt; mogelijk zijn aanpassingen nodig. Het zwaartepunt voor deze informatiestromen ligt in 2026 en 2027. De databestanden van de Landelijke Enquête Waterkwaliteit en de Kaderrichtlijn Water worden nu nog met bestanden via de WKP-website ontsloten, maar zijn binnenkort ook te raadplegen via de nieuwe WKP-viewer.

Aan de waterbeheerders zijn rapportages en informatieproducten opgeleverd van de Landelijke Enquête Waterkwaliteit, KRW-monitoringsprogramma's, KRW-toestandsbepaling en voortgangsinformatie en risico's KRW-maatregelenprogramma.

Waterkwaliteitsportaal en Aquo-kit
Met het Waterkwaliteitsportaal (WKP) worden waterkwaliteitsgegevens uitgewisseld. In het WKP zijn landelijke overzichten van de Nederlandse waterkwaliteit opgenomen en informatie over de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. De Aquo-kit is een internetapplicatie voor de gegevensverwerking in de monitoringcyclus van waterkwaliteitsbeleid.

De eerste fase van de doorontwikkeling van het Waterkwaliteitsportaal is afgesloten en heeft een sterk, toekomstbestendig fundament opgeleverd, waarin verschillende ook nieuwe functies opgenomen, zoals de kaartviewer, downloadfunctie en validatierapporten. In wekelijkse sprintsessies met de leverancier wordt het WKP verder doorontwikkeld.

De geografische informatie van de Kaderrichtlijn Water is publiek toegankelijk gemaakt via Geonovum. Daarmee voldoen alle waterbeheerders aan de Europese Inspire-richtlijn voor dit onderdeel.
Aquo-kit is een module van het vernieuwde Waterkwaliteitsportaal geworden. Hosting van Aquo-kit bij een externe partij is beëindigd en de opname van Aquo-kit in de RWS-beheeromgeving is succesvol afgerond.

Droogteportaal
De informatie in het Droogteportaal geeft inzicht in de actuele droogte in Nederland, met nadruk op de hoge zandgronden van zuid-, midden- en oost-Nederland. De informatie wordt bepaald op basis van dagelijkse veld- en grondwaterstandsmetingen.

Het operationeel beheer (oplossen storingen, ontbrekende data, wijzigingen in providers en API, aankoppelen beek-afvoercijfers) vindt plaats volgens de huidige specificaties en binnen het beschikbare budget (incl. restbudget uit 2023). Er was dit jaar geen budgetruimte voor extra werkzaamheden.

Waterveiligheidsportaal
Met het Waterveiligheidsportaal (WVP) ondersteunt het Informatiehuis Water keringbeheerders bij de informatie-uitwisseling rond de processen Beoordeling en Versterking van de primaire waterkeringen in Nederland. Dit doen we in opdracht van de Programma Directie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Het Waterveiligheidsportaal (WVP) is succesvol functioneel geactualiseerd, technisch geüpdatet en AVG-proof gemaakt. De eerste ontwikkelfase is afgerond met een nieuwe release. De huidige ontwikkelfase van het WVP houdt in: beheer, onderhoud en verbetering door gebruik. De migratie van het portaal naar de RWS-beheeromgeving is ook succesvol uitgevoerd en afgerond op 16 december. Daarmee is het project binnen de gestelde tijd en binnen budget afgerond.

Verbeteropties op de back log worden geprioriteerd en vormen input voor een 2e (beperkte) ontwikkelfase die start in 2025. Het gaat hier om functionele aanpassingen ter verbetering van de digitale toegankelijkheid van het portaal en eventuele aanpassingen die voortvloeien uit de lopende evaluatie van interne HWBP-werkwijzen.

6.4. Programma 15 Kassiersfunctie

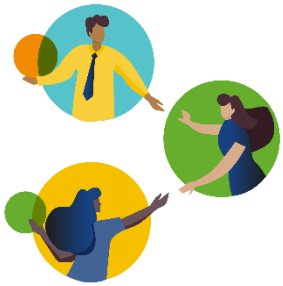

De kassiersfunctie is een dienst die hWh levert. De kassiersfunctie heeft als doel om voor specifieke onderwerpen te fungeren als één contractpartij namens de waterschappen. Vanuit juridisch, inhoudelijk of praktisch oogpunt is het soms de wens van contracterende partijen om met één partner als vertegenwoordiger van de sector te maken te hebben. Deze contracterende partijen zijn in de meeste gevallen partijen uit de overheid, zoals het Watermanagementcentrum Nederland voor LVO (Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie), Logius voor DROP (Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties), en BIJ12 voor Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Waarop hebben we ons gericht in 2024, wat zijn hiervan de resultaten?

Initiatiefbudget
Het initiatiefbudget wordt gebruikt als financiering voor nieuwe collectieve initiatieven. In de eerste vier maanden van 2024 zijn drie collectieve projecten toegevoegd aan de begroting, waarvoor een bedrag van € 889.698 van het initiatiefbudget is ingezet. Dit zijn Waterschadeschatter, en Vangstregistratie V4. In de periode van mei tot en met augustus is nog € 42.500 van het initiatiefbudget ingezet voor CERT-WM.
In de laatste maanden van 2024 zijn er geen nieuwe collectieve initiatieven gestart, waar dit initiatiefbudget voor ingezet wordt.

Aanbesteding hardware TMX
TMX-onderstations worden op de locaties (bij assets) gebruikt om het peil voor watersysteem te meten, regelen en controleren. Bij de deelnemende waterschappen bestond een grote behoefte aan nieuwe en vervangende onderstations, welke middels een Europese Aanbesteding zijn aangeschaft. Na levering van de eerste 50 apparaten heeft een beoordeling plaatsgevonden door zowel leden van team TMX als enkele werknemers van de deelnemende waterschappen. Na goedkeuring is de leverancier gestart met de overige productie van nog eens ca 1200 apparaten. Deze is goed verlopen. Leden van team TMX hebben het proces begeleid en waren wekelijks een dag op locatie van de leverancier om te assisteren.

TMX EU-aanbesteding
Bij de overname van TMX door hWh is met de waterschappen afgesproken dat dit als overgang scenario goldt en dat de DVO tot 31 december 2025 loopt. hWh heeft daarbij de opdracht gekregen om een toekomstbestendige oplossing te onderzoeken en uit te voeren. De uitvoering betekent dat er een Europese Aanbesteding is gestart door hWh in samenwerking met vertegenwoordigers van de deelnemende waterschappen.

De klankbordgroep met vertegenwoordigers uit de deelnemende waterschappen is regelmatig bijeen om de scope van de aanbesteding door te nemen. Inmiddels heeft de marktconsultatie plaatsgevonden. De opgedane kennis en inzichten nemen we mee bij het opstellen van de aanbestedingsstukken. De aanbestedingsstrategie is bepaald en besproken met de klankbordgroep. Ook de scope van de aanbesteding is bepaald en we betrekken de klankbordgroep bij de inhoudelijke totstandkoming van de aanbestedingsstukken. Het toegekende en vooraf geschatte benodigde budget is niet toereikend. De benodigde inspanningen om het voorwerk goed te kunnen doen blijken groter dan van tevoren verwacht. Er wordt een nieuwe begroting opgesteld welke aan de deelnemende waterschappen wordt voorgelegd. Met de klankbordgroep denken we ook na over de periode na de aanbesteding.

7. Jaarrekening 2024

7.1. Exploitatierekening naar programma's

Het totaal van de programma's in 2024 laat het volgende financiële resultaat zien.

Programma	Begroting na wijzigingen 2024	Baten BERAP 3	Lasten BERAP 3	Saldo BERAP 3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie projectrekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	4.892.104	4.074.270	817.835	17%	817.835	-
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	1.440.730	1.366.117	74.613	5%	74.613	-
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	*6.332.834*	*5.440.387*	*892.448*	*14%*	*892.448*	-
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.266.784	1.266.784	1.145.390	121.394	10%	121.394	-
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.631.375	1.521.663	1.375.987	145.676	10%	145.676	-
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	898.939	694.100	204.839	23%	204.839	-
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	0%	-	-
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.207.851	1.245.824	1.323.199	-77.376	-6%	-77.376	-
Programma 8. Waterveiligheid	766.392	766.392	545.920	220.472	29%	220.472	-
Programma 9. Watersysteem	1.626.998	1.691.398	1.102.607	588.791	35%	588.791	-
Programma 10. Waterketen	711.694	711.694	620.326	91.368	13%	91.368	-
Programma 11. Diensten en beheer	10.802.984	10.848.614	9.633.797	1.214.817	11%	1.214.817	-
Programma 12. SAW@	2.396.512	2.708.798	2.372.693	336.105	12%	336.105	-
Programma 13. Basisdata	6.452.833	8.761.318	6.130.329	2.630.989	30%	1.386.792	1.244.197
Programma 14. Informatiehuis water	2.558.374	2.718.737	2.445.311	273.426	10%	-	273.426
Programma 15. Kassiersfunctie	524.222	524.222	319.708	204.514	39%	204.514	-
Subtotaal projecten	*30.844.958*	*33.664.383*	*27.709.366*	*5.955.017*	*18%*	*4.437.393*	*1.517.624*
	-	-	-	-	0%	-	-
Totaal	**37.161.303**	**39.997.217**	**33.149.753**	**6.847.464**	**0**	**5.329.841**	**1.517.624**

Onder de mutatie projectrekening is een bedrag van AHN opgenomen van € 578.679, welke in de balans onder de overige passiva als 'Gelden derden AHN' wordt verantwoord. Het totale saldo op de projectrekeningen zoals vermeld in de balans bedraagt ultimo 2024 € 938.945. Dit bedrag bestaat uit de mutatie projectrekening van € 1.517.624 minus AHN van € 578.679.

7.2. Exploitatierekening naar kosten – en opbrengstensoorten

Exploitatie	Realisatie 2024	1e gewijzigde begroting 2024	Realisatie 2023
Baten			
1) Bijdragen deelnemers	32.830.677	37.272.260	27.919.658
2) Subsidies	203.355	529.545	269.113
3) Overige opbrengsten	115.721	-	117.876
4) Incidentele baten en lasten	-	-	-
5) Wijziging in onderhanden projecten	-	-	-
Subtotaal	**33.149.753**	**37.801.805**	**28.306.647**
Lasten			
6) Kapitaallasten	298.137	282.500	288.204
7) Personeelskosten	18.013.543	19.822.711	16.200.550
8) Duurzame gebruiksgoederen	1.504.492	-	756.510
9) Gebruiks- en verbruiksgoederen	194.195	-	154.685
10) Huren en rechten	389.667	443.328	509.778
11) Belasting en verzekering	14.815	-	18.559
12) Overige diensten door derden	13.411.144	17.653.266	10.841.603
Subtotaal	**33.825.993**	**38.201.805**	**28.769.889**
Bedrijfsresultaat	-676.240	-400.000	-463.242
13) Financiële baten en lasten	676.240	400.000	463.242
14) Bijzondere baten	-	-	-
15) Bijzondere lasten	-	-	-
Subtotaal	**-**	**-**	**-**
Resultaat na resultaatbestemming	0	-	0

7.3. Toelichting exploitatierekening

7) Personeelskosten

Personeelskosten	Realisatie 2024	1e gewijzigde begroting 2024	Realisatie 2023
Lonen en salarissen	4.787.046		3.708.256
Sociale lasten	656.316		497.926
Pensioenlasten	715.763		584.130
Personeel van derden	11.423.860		10.515.339
Studiekosten	162.261		660.491
Overige personeelskosten	268.297		234.408
Totaal	**18.013.543**	**19.822.711**	**16.200.550**

Voor een toelichting op het aantal FTE wordt verwezen naar paragraaf 3.3.7.

12) Overige diensten door derden
Dit betreft met name de 'out of pocket' kosten op de diverse producten en ingehuurd/ingeleend personeel. Zoals in de toelichtingen op de programma's is opgenomen vertonen veel producten een financieel positief resultaat. De gemaakte kosten voor programma's worden gedekt door (aanvullende) opbrengsten.

7.4. Balans

Balans per 31 december 2024

Activa

Na voorstel resultaatbestemming	31-12-2024	31-12-2023
	€	€
1) Immateriële vaste activa		
Immateriële vaste activa met economisch nut	0	1.331
2) Materiële Vaste activa		
Materiële vaste activa met economisch nut	1.005.489	1.165.005
Totaal vaste activa	**1.005.489**	**1.166.336**
3) Vlottende activa		
Voorraden - onderhanden werk	0	0
4) Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	434.296	1.454.613
Overige vorderingen	0	0
Saldo schatkistbankieren	10.911.885	7.581.037
Totaal uitzettingen korter dan 1 jaar	*11.346.181*	*9.035.650*
5) Overlopende activa		
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	2.734.461	1.328.441
6) Liquide middelen		
Kassaldi	0	0
Bank- en girosaldi	21.923	17.831
Totaal liquide middelen	*21.923*	*17.831*
Totaal vlottende activa	**14.102.565**	**10.381.923**
Totaal activa	**15.108.053**	**11.548.259**

Passiva

Na voorstel resultaatbestemming	**31-12-2024**	**31-12-2023**
	€	€
Eigen vermogen		
7) Algemene reserve	0	0
8) Bestemmingsreserves	0	0
9) Resultaat na bestemming	0	0
Totaal eigen vermogen	*0*	*0*
Voorzieningen		
10) Overige voorzieningen	0	0
Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer		
11) Overige langlopende schulden	150.213	196.399
Totaal vaste passiva	**150.213**	**196.399**
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
12) Kasgeldlening	0	0
13) Overige schulden (crediteuren)	2.041.634	1.382.226
Overlopende passiva		
14) Afrekening deelnemers	7.535.850	4.294.343
15) Saldo projectrekeningen	938.945	2.261.886
16) Overige passiva	4.441.410	3.413.405
Totaal overlopende passiva	*12.916.205*	*9.969.634*
Totaal vlottende passiva	**14.957.840**	**11.351.860**
Totaal passiva	**15.108.053**	**11.548.259**

7.5. Waarderingsgrondslagen

Algemeen
De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Waterschapsbesluit en de regeling Beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen. De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de gemeenschappelijke regeling. De cijfers van 2023 zijn, waar nodig, geherrubriceerd om vergelijkbaarheid met 2024 mogelijk te maken.

(Im)materiële vaste activa
De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Vlottende activa
De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Indien noodzakelijk wordt een voorziening voor oninbaarheid gevormd. De vlottende activa zijn direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn gewaardeerd op nominale waarde en staan ter vrije beschikking.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het saldo van de rekening baten en lasten. De reserves zijn gewaardeerd tegen contante waarde.

Voorzieningen
De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Pensioenregelingen
De medewerkers van hWh zijn aangesloten bij het pensioenfonds ABP. De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling zijn:
- Toepassing van middelloon regeling;
- Het bestuur van ABP beoordeelt per jaar of indexatie mogelijk is;
- De actuele dekkingsgraad van ABP was op 31 december 2024 111,9%;
- De beleidsdekkingsgraad van ABP was op 31 december 2024 113,1%.

Op de Nederlandse pensioenregelingen zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan ABP betaald door hWh. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer
De schulden op lange termijn zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva
De schulden met een looptijd van korter dan 1 jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Opbrengsten en kosten verantwoording
De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten wordt slecht genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Deels worden de kosten doorbelast aan de waterschappen op basis van de ook door de UvW gehanteerde 45/55 regel. Hierbij wordt 45% van de kosten gelijkelijk over de waterschappen omgeslagen en 55% verdeeld naar rato van de belastingopbrengsten van de waterschappen. Verder worden de verdeelsleutels naar oppervlakte, licentiegebruik, verloningen, vervuilingseenheden en de evenredige kostenverdeelsleutel gehanteerd.

Opbrengsten van diensten wordt opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.
De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Prestatieverplichting bijdrage deelnemers
Het Waterschapshuis ontvangt van de waterschappen die deelnemen aan de gemeenschappelijke regeling een bijdrage op basis van de goedgekeurde begroting. Het Waterschapshuis voert de op basis van de goedgekeurde begroting en de afgesloten dienstverleningsovereenkomsten met de waterschappen de overgekomen werkzaamheden uit. De aard van de werkzaamheden bestaat uit dienstverlening die op basis van een point in time worden verantwoord en voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Op het moment dat de baten de kosten overstijgen wordt het verschil terugbetaald de deelnemende waterschappen.

Er is geen sprake van garanties, variabele vergoedingen, belangrijke financieringscomponenten, niet uitgeoefende rechten, geactiveerde kosten of retouren. De stelselwijziging in de grondslagen van de jaarrekening heeft geen effect op de cijfermatige verantwoording van de omzet.

7.6. Toelichting balans

1) Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa	Software
Stand per 01-01-2024	
Aanschafwaarde	32.912
Cumulatieve afschrijvingen	-31.581
Boekwaarde	*1.331*
Mutaties	
Investeringen	-
Desinvesteringen	-
Afschrijvingen	-1.331
Duurzame waardeverminderingen	-
Afschrijvingen desinvesteringen	-
Saldo mutaties	*-1.331*
Stand per 31-12-2024	
Aanschafwaarde	32.912
Cumulatieve afschrijvingen	-32.912
Boekwaarde	**-**

De kosten van de software worden in vijf jaar afgeschreven.

2) Materiële vaste activa

Materiële vaste activa	Gebouwen / verbouw / inrichting	Gebouwen / inventaris	Machines, apparaten en installaties / hardware	Vaste bedrijfsactiva in uitvoering	Totaal
Stand per 01-01-2024					
Aanschafwaarde	1.693.723	753.262	683.437	21.167	3.151.589
Cumulatieve afschrijvingen	-1.002.182	-572.459	-411.943	-	-1.986.583
Boekwaarde	*691.541*	*180.803*	*271.494*	*21.167*	*1.165.005*
Mutaties					
Investeringen	47.531	16.975	89.873	4.077	158.456
Desinvesteringen	-	-	-	-21.167	-21.167
Afschrijvingen	-118.075	-80.798	-97.933	-	-296.806
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen	-	-	-	-	-
Saldo mutaties	*-70.544*	*-63.823*	*-8.060*	*-17.090*	*-159.517*
Stand per 31-12-2024					
Aanschafwaarde	1.741.254	770.237	773.310	4.077	3.288.878
Cumulatieve afschrijvingen	-1.120.256	-653.257	-509.876	-	-2.283.389
Boekwaarde	**620.998**	**116.980**	**263.434**	**4.077**	**1.005.489**

De kosten van verbouwing en inrichting van het kantoor worden afgeschreven op basis van de resterende looptijd van het huidige huurcontract. Kantoorinventaris en hardware worden in vijf jaar afgeschreven.

In 2020 is een huurcontract voor het kantoor afgesloten met de duur van 10 jaar. In 2020 is gestart met de verbouwing van de werkplekken en het vergadercentrum. Het nieuwe kantoor is vanaf 1 april 2021 in gebruik genomen. Vanaf dat moment zijn ook de afschrijvingen van de gerelateerde verbouwingskosten en nieuw aangeschaft meubilair gestart.

4) Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2024	31-12-2023
Vorderingen op openbare lichamen	439.136	1.459.453
Overige vorderingen	0	0
Voorziening dubieuze debiteuren	-4.840	-4.840
NWB schatkist	10.911.885	7.581.037
Totaal	**11.346.181**	**9.035.650**

De vorderingen op openbare lichamen zijn afgenomen ten opzichte van 2023. Onder de vorderingen op openbare lichamen zijn alle vorderingen opgenomen op de waterschappen, Rijkswaterstaat en enkele andere openbare lichamen. Deze vorderingen zijn direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

De voorziening dubieuze debiteuren betreft een inschatting van de verwachte oninbare vorderingen. In 2023 is één factuur t.w.v. € 4.840 bestempeld als oninbaar.

Als gevolg van schatkistbankieren dient hWh alle middelen boven de drempel van € 1.000.000 af te romen. Er wordt gebruik gemaakt van de faciliteit van de NWB om het saldo automatisch af te romen naar de schatkist. Het saldo schatkistbankieren is direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

De gemiddelde stand op de NWB betaalrekening per kwartaal bedroeg:
1e kwartaal 2024 € 10.000
2e kwartaal 2024 € 10.000
3e kwartaal 2024 € 10.000
4e kwartaal 2024 € 10.000

Hiermee heeft hWh voldaan aan de regeling Schatkistbankieren in 2024.

5) Overlopende activa

Overlopende activa	31-12-2024	31-12-2023
Te ontvangen bedragen	120.218	113.709
Vooruitbetaalde bedragen	826.705	754.222
Te vorderen BTW	1.787.538	460.511
Totaal	**2.734.461**	**1.328.441**

De te ontvangen bedragen betreft de nog te ontvangen rente over het 4e kwartaal van schatkistbankieren.

De vooruitbetaalde bedragen betreft voornamelijk licenties die voorafgaand aan het jaar betaald dienen te worden.

De BTW-aangifte heeft tot gevolg dat er een te vorderen post is opgenomen. Voor het belastingjaar 2019 is een suppletieaangifte omzetbelasting ingediend op basis van de positieve uitspraak van het gerechtshof in het hoger beroep. Na afwikkeling van het beroep in cassatie door de Hoge Raad zal de belastingdienst de suppletieaangifte van 2019 in behandeling nemen.

De overlopende activa zijn, met uitzondering van de te vorderen BTW, direct opeisbaar. De financiële risico's ten aanzien van de overlopende activa zijn laag.

6) Liquide middelen

Liquide middelen	31-12-2024	31-12-2023
Kas (Amersfoort)	0	0
Rabobank	11.923	7.831
Kruisposten	0	0
NWB	10.000	10.000
Totaal	**21.923**	**17.831**

De liquide middelen zijn vrij opneembaar. In 2012 is de borgstelling van de waterschappen beëindigd. Door het schatkistbankieren is het saldo aan liquide middelen laag.

In 2023 is besloten om de kleine kas op te heffen.

7) Algemene reserve
Als gevolg van de in 2017 verwerkte stelselwijziging heeft hWh geen algemene reserve, maar worden alle resultaten op de begrotingsprogramma's afgerekend met deelnemers. Dit wordt onder de post 'afrekening waterschappen' verwerkt. Hierdoor heeft hWh altijd een exploitatieresultaat van nihil.

11) Overige langlopende schulden

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	31-12-2023	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	31-12-2024
Langlopende schulden personeel	17.574	0	17.574	0
Incentive huurcontract	178.826	0	28.612	150.213
Totaal	**196.399**	**0**	**46.186**	**150.213**

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	Vervalt binnen 1 jaar	Vervalt binnen 2-5 jaar	Vervalt na 5 jaar
Langlopende schulden personeel	0	0	0
Incentive huurcontract	28.612	114.448	7.153
Totaal	**28.612**	**114.448**	**7.153**

De langlopende schuld betreft aangegane verplichtingen voor personeel en een ontvangen incentive over de looptijd van het huurcontract. De incentive wordt verspreid over de totale looptijd van het huurcontract. Over de langlopende schulden wordt geen rente vergoed.

13) Overige schulden (crediteuren)

Kortlopende schulden	31-12-2024	31-12-2023
Crediteuren	2.041.634	1.382.226
Totaal	**2.041.634**	**1.382.226**

De crediteuren ultimo 2024 hebben voornamelijk betrekking op werkzaamheden door waterschappen en derden ten behoeve van projecten. In de crediteuren is een schuld aan openbare lichamen opgenomen van € 136.095.

14) Afrekening deelnemers

Afrekening deelnemers	31-12-2024	31-12-2023
Afrekening deelnemers 2019	1.263.086	0
Afrekening deelnemers 2023	8.638	4.294.343
Afrekening deelnemers 2024	6.264.126	0
Totaal	**7.535.850**	**4.294.343**

De afrekening deelnemers zijn gelden die worden gerestitueerd aan de waterschappen en andere deelnemers aan de taken van hWh.
Voor het belastingjaar 2019 is een suppletieaangifte voor de omzetbelasting ingediend op basis van de positieve uitspraak van het gerechtshof in het hoger beroep. Dit bedrag is opgenomen in de afrekening deelnemers 2019. Na afwikkeling van het beroep in cassatie door de Hoge Raad zal de belastingdienst de suppletieaangifte van 2019 in behandeling nemen, waarna ook een eventuele afrekening met waterschappen zal plaatsvinden.

15) Saldo Projectrekeningen

Saldo projectrekeningen	31-12-2024	Mutatie	31-12-2023
Programma Basisdata	665.519	-1.387.047	2.052.565
Programma IHW	273.426	64.106	209.320
Totaal	**938.945**	**-1.322.940**	**2.261.886**

Voor projecten heeft hWh een regie- en beheerfunctie. hWh werkt met geïnde gelden waaraan door de betrokken deelnemers een specifieke doelbestemming is gegeven. hWh zet hiervoor projectmanagement in. Prestaties worden op basis van een vooraf vastgestelde verdeelsleutel omgeslagen over de betrokken deelnemers. Verschillen tussen realisatie en begroot leiden tot een saldo op een projectrekening.

16) Overige passiva

Overige passiva	31-12-2024	31-12-2023
Te betalen salaris/loonheffing	446.559	311.797
Verlofuren	242.451	210.814
Te betalen BTW	0	0
Gelden derden AHN	578.679	609.658
Nog te betalen kosten	3.173.722	2.183.460
Vooruit gefactureerde bedragen	0	97.677
Totaal	**4.441.410**	**3.413.405**

De overgebleven gelden van Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) kaartverkoop zijn opgenomen als ‘gelden derden AHN’. Het AHN-project zit inmiddels in de fase van open data. De resterende projectgelden zijn van RWS en de waterschappen. De stuurgroep AHN gaat over de bestemming van deze gelden.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

In de tabel hieronder worden de grootste contracten weergegeven die zijn aangegaan door hWh.

Nr.	Contractomschrijving	Leverancier	Eind datum	Jaarlijks contract bedrag incl. BTW	Jaarlijks contract bedrag excl. BTW
1	Huur kantoorruimte (voorheen MVGM)	Ping Properties	2030	482.367	482.367
2	Single Digital Gateway	Maykin Media	2026	30.579	25.272
3	B&O DAMO fysiek	Nieuwland Aut.	2025	155.404	128.433
4	Cloud Back up voor Azure	Open Line	2025	23.614	19.516
5	Strippenkaart Functionaris Gegevensbescherming	Vijverberg	2025	15.125	12.500
6	Accountants controle	RA12	2027	39.930	33.000
7	HD video selfservice	Company Webcast	2026	5.941	4.910
8	Diverse verzekeringen	AON	2027	13.750	13.750
9	WPG-audits	Baker Tilly	2025	173.272	143.200
10	B&O NHI Grondwater en Data tooling	HaskoningDHV	2025	32.525	26.880
11	Begeleiding EA 2e lijns ondersteuning ICT Beheer	TenderPeople	2025	24.426	20.187
12	Voortzetting WIWB en Meteobase tot lancering nieuwe voorzie	Hydrologic	2025	16.961	14.017
13	e-HRM Youforce product incl. dienstverlening	Visma	2025	302.500	250.000
14	Esri licenties t.b.v. Vangstregistratie V4	SoftwareOne	2025	211.734	174.987
15	NHI Onttrekkingendatabase migratie en B&O	KWR	2025	22.083	18.250
16	NHI B&O WWN	KWR	2025	13.310	11.000
17	NHI B&O WWL	WUR	2025	60.500	50.000
18	NHI B&O	Deltares	2025	390.225	322.500
19	Re-activatie BO licenties in het kader van Z-info	SoftwareOne	2025	72.600	60.000
20	O&O Overeenkomst IRC	KNMI	2025	26.217	21.667
21	Perceel 3 (Hoogdynamisch)	Eurosense	2025	105.815	87.450
22	AHN5 Ontwikkelbudget	Geodelta	2025	60.500	50.000
23	Security Incident Response Diensten	Secura	2027	36.300	30.000
24	Clouddiensten en producten voor beeldmateriaal 2024/2025	CSN-Groep	2025	71.745	59.293
25	Doorontwikkeling CDL	Triopsys	2025	48.746	40.286
26	Overeenkomst B&O Vangstregistratie V3	Enigmatry	2025	84.173	69.564
27	Ontsluiting 7 stuks INSPIRE-datasets via PDOK	PDOK Kadaster	2028	77.692	77.692
28	Zomerrelease Gegevensknooppunt Waterschappen	Triopsys	2025	27.490	22.719
29	Drinkwaterverbruik in Beeld	CBS	2025	77.500	77.500
30	Doorontwikkeling van de DIGGIT-prognosetool	De Gisfabriek	2025	31.460	26.000
31	AHN-Viewer	Ellipsis Drive	2025	49.700	41.075
32	Overeenkomst Vangstregistratie V4	Antea	2029	217.800	180.000
33	Meteo- en Hydrologische data (WIWB 2.0)	HaskoningDHV	2029	190.853	157.730
34	W&S Secretaris-Directeur	Zeelenberg	2025	18.150	15.000
35	Landelijke Grondgebruiksbestand Nederland	WUR	2025	54.450	45.000
36	Advieswerkzaamheden BTW	Forvis Mazars	2025	42.350	35.000
37	LIBV Implementatie / B&O Perceel 1 &2	Hydrologic	2028	441.015	364.475
38	Hospitality dienstverlening	Young Group	2025	135.907	112.320
39	Verlenging WIWB 2025	Hydrologic Systems B.V.	2025	199.650	165.000
40	Jaarlijkse verlenging beheerkosten datasets	PDOK Kadaster	2025	66.580	66.580
41	ArcGIS Licenties (D&B en IHW)	SoftwareOne	2025	31.408	25.957
42	CERT-WM it oplossing	SoftwareOne	2027	242.000	200.000
43	SaaS IMVertor software IHW	SoftwareOne	2025	21.889	18.090
44	SaaS IMVertor software hWh	SoftwareOne	2025	21.889	18.090
45	Kavel 3 (Perceel 5), AHN 6 en Beeldmateriaal 6,	Photomap	2026	348.178	287.750
46	Teams/Sharepoint in control & Copilot ready	Kooijman IT	2025	28.108	23.230
47	Beheer & onderhoud Z-info	Croonwolter&dros	2028	990.253	818.391
48	Kavel 6 (Perceel 6 en 7), Beeldmateriaal 6 - 2025	Field Geospatial	2026	170.000	170.000
49	Kavel 5 (Perceel 2 en 8)), Beeldmateriaal 6	BSF Swissphoto	2026	130.150	130.150
50	Kavel 4 (Perceel 1), Beeldmateriaal 6	Photmap	2026	246.840	204.000
51	Verlenging SLA SATDATA 3.0	Planet Labs GmbH	2025	76.581	76.581
52	Realisatie van de WIS-connector en de GkW EDR-uitbreiding	Triopsys	2025	272.250	225.000
53	Topdesk licenties	SoftwareOne	2025	17.986	14.864
54	POC Copilot	SoftwareOne	2025	16.940	14.000
55	MS Licenties (True-Up + kleine bestellingen)	SoftwareOne	2025	56.467	46.667
56	Infrastructuur telefonie incl.internet-vast & glasv.-	XLNT	2025	24.200	20.000
57	Mobiele telefonie en data	XLNT	2025	36.300	30.000
58	Schoonmaak kantoor/vergadercentrum regulier	Branderhorst	2025	45.819	37.867
Totaal				**6.928.194**	**5.915.756**

BTW-positie
Eind 2018 deed de belastingdienst een niet verwachte uitspraak betreffende de BTW-positie van hWh. hWh zou jegens waterschappen niet vrijgesteld van BTW presteren. hWh heeft bezwaar tegen deze uitspraak ingediend en is in december 2019 door de bezwaren commissie hierin gehoord. In 2020 heeft de belastingdienst het bezwaar afgewezen. Eind 2020 heeft hWh een beroepsprocedure gestart. In februari 2022 heeft de zitting bij de rechtbank plaatsgevonden, waarbij de rechter hWh in het gelijk heeft gesteld. De belastingdienst is in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak. De zitting van het hoger beroep heeft plaatsgevonden op 12 september 2024, ook hier is hWh door het Hof in het gelijk gesteld. Eind januari 2025 heeft de belastingdienst beroep in cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. We zijn nu in afwachting van de verdere procedure.

7.7. Topinkomens

De bezoldiging van bestuurders en hoogste leidinggevenden mag niet uitstijgen boven een beloningsmaximum, gebaseerd op het brutosalaris van een minister. Voor 2024 is dit bedrag (inclusief onkostenvergoedingen en werkgeversdeel pensioen) bepaald op € 233.000, gebaseerd op het algemene bezoldigingsmaximum.

Voor hWh is het volgende van toepassing.

- De secretaris-directeur van hWh wordt op grond van de wet normering topinkomens (WNT) aangemerkt als topfunctionaris. Er vindt geen overschrijding van de WNT norm plaats.
- Ook voor de bestuurders vindt publicatie plaats, de bestuurders vervullen hun functie echter onbezoldigd.
- Naast de hier vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2024 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Specificatie bezoldiging topfunctionarissen:

Gegevens 2024	
bedragen x € 1	G.J.A. Smits
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	161.830
Beloningen betaalbaar op termijn	23.291
Subtotaal	185.121
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	233.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	185.121
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	G.J.A. Smits
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1/-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	154.788
Beloningen betaalbaar op termijn	22.418
Subtotaal	177.206
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	223.000
Bezoldiging	177.206

Specificatie bezoldiging bestuurders:

Functie	Naam	Beloning	Opmerking
Voorzitter	P.H.W.M. Daverveldt	Onbezoldigd	Delfland
Lid dagelijks bestuur	J. Verdoold	Onbezoldigd	Schieland en de Krimpenerwaard
Lid dagelijks bestuur	S. Oegema	Onbezoldigd	Aa en Maas
Lid dagelijks bestuur	N. van Zoelen	Onbezoldigd	De Stichtse Rijnlanden
Lid dagelijks bestuur	F. Jorna	Onbezoldigd	Fryslân
Lid algemeen bestuur	S. Deurloo	Onbezoldigd	Amstel, Gooi en Vecht
Lid algemeen bestuur	A. Sneep	Onbezoldigd	Brabantse Delta
Lid algemeen bestuur	F. Tijhof	Onbezoldigd	De Dommel
Lid algemeen bestuur	H. Pereboom	Onbezoldigd	Drents Overijsselse Delta
Lid algemeen bestuur	S. Ruiter	Onbezoldigd	Hollands Noorderkwartier
Lid algemeen bestuur	A. Mollema	Onbezoldigd	Hollandse Delta
Lid algemeen bestuur	J. Bartelds	Onbezoldigd	Hunze en Aa's
Lid algemeen bestuur	M.A.M. Breugelmans	Onbezoldigd	Limburg
Lid algemeen bestuur	B. Wiersema	Onbezoldigd	Noorderzijlvest[1]

Lid algemeen bestuur	A. van Wijk	Onbezoldigd	Noorderzijlvest[1]
Lid algemeen bestuur	F. Wissing - Kunst	Onbezoldigd	Rijn en IJssel
Lid algemeen bestuur	M. Verkleij - Lemmers	Onbezoldigd	Rijnland
Lid algemeen bestuur	M. Boons	Onbezoldigd	Rivierenland
Lid algemeen bestuur	E. den Hertog	Onbezoldigd	Vallei en Veluwe
Lid algemeen bestuur	E. Hemmers	Onbezoldigd	Vechtstromen
Lid algemeen bestuur	A.J.G. Poppelaars	Onbezoldigd	Scheldestromen
Lid algemeen bestuur	J. Lodders	Onbezoldigd	Zuiderzeeland

[1] De heer Van Wijk is na 23 november 2023 geen lid meer van het algemeen bestuur; zijn positie in het algemeen bestuur is 25 april 2024 vervangen door de heer Wiersema.

Besluit algemeen bestuur

BESLUIT

Het algemeen bestuur van Het Waterschapshuis;

Gezien het voorstel van het dagelijks bestuur d.d. 26 maart 2025;

Gelet op artikel 42 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis;

BESLUIT

1. De jaarrekening 2024 van de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis vast te stellen en daarmee in te stemmen met de begrotingsover- en onderschrijdingen gedurende 2024.
2. Ten aanzien van voordelen op afgesloten werkzaamheden en/of activiteiten die niet meer worden uitgevoerd een bedrag van € 5.329.841 terug te laten vloeien naar de deelnemers.
3. Een bedrag van € 1.517.624 toe te voegen aan het saldo projectrekeningen. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14). In 2025 zijn hiervoor door de stuurgroep geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk.

   Aldus vastgesteld in de openbare vergadering d.d. 24 april 2025.

   Het algemeen bestuur voornoemd,

   P.H.W.M. Daverveldt, voorzitter G.J.A. Smits, secretaris

Controleverklaring

RA12 Registeraccountants B.V.
Traverse 1
3905 NL Veenendaal

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de directie en leden van het dagelijks en algemeen bestuur van Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024
Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2024 van Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten als lasten over 2024 als van de activa en passiva per 31 december 2024 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader bij het controleprotocol Het Waterschapshuis.

De jaarrekening bestaat uit:
1. de exploitatierekening 2024;
2. de exploitatierekening 2024 naar kosten- en opbrengstensoorten;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
4. de WNT verantwoording 2024

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Tevens hebben wij onze controle uitgevoerd volgens hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol Het Waterschapshuis dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 15 september 2016 en de Regeling Controleprotocol WNT 2024. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Conform onze beroepsstandaarden hebben wij aandacht besteed aan het risico op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management en het frauderisico rondom de nauwkeurigheid van de kosten. Daarnaast hebben wij aandacht besteed aan het frauderisico op verschuiving van lasten tussen de verschillende programma's.
Het risico op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management hebben wij ondervangen door het selecteren van journaalposten, op basis van risicocriteria, binnen het memoriaaldagboek. Deze mutaties hebben wij in detail gecontroleerd.

De jaarrekening kent geen (materiële) schattingsposten en derhalve heeft dit niet onze significante aandacht gehad.

Het frauderisico rondom de nauwkeurigheid van de kosten hebben wij gecontroleerd door het uitvoeren van statistische steekproeven.

Het risico op verschuiving van lasten tussen de verschillende programma's hebben wij ondervangen door het verkrijgen van inlichtingen over het personeelsproces en het inkoop- en betalingsproces. Daarnaast hebben wij een steekproef uitgevoerd op de inkopen en hebben we vastgesteld dat de inkopen zijn goedgekeurd door de projectleider en daarmee op het juiste programma zijn geboekt.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen ander materiële frauderisico's gesignaleerd.

Controleaanpak continuïteit

In paragraaf 7.5 Waarderingsgrondslagen van de jaarrekening heeft het bestuur zijn continuïteitsbeoordeling verwoord. Er zijn geen gebeurtenissen of omstandigheden geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over mogelijkheid van de entiteit om haar continuïteit te handhaven. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis over hebben door deze in de onderbouwing te betrekken en het bestuur te bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten;

- Inlichtingen ingewonnen bij de directie of er indicaties bestaan dat waterschappen uit de gemeenschappelijke regeling stappen;
- Vastgesteld dat de begroting 2025 is goedgekeurd door het algemeen bestuur.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2024 hebben wij de anticumulatie-bepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie
Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie die bestaat uit:
- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- De bijlage inzake de berekening van het EMU saldo.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarstukken in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening
Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van Het Waterschapshuis zelf.

In dit kader is het dagelijks bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de gemeenschappelijke regeling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het dagelijks bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het dagelijks bestuur het voornemen heeft om de gemeenschappelijke regeling te liquideren of haar werkzaamheden te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeenschappelijke regeling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol Het Waterschapshuis 2016, de Regeling Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:
- het identificeren en inschatten van de risico’s dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeenschappelijke regeling haar werkzaamheden in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de gemeenschappelijke regeling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Veenendaal

RA12 Registeraccountants B.V.

Digitaal ondertekend door:

Michel Quispel
1 april 2025 12:59 +02:00

drs. M.R. Quispel RA

8. Bijlagen

8.1. EMU saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Gemeenschappelijke Regeling

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	**Gemeenschappelijke Regeling**
Berichtgevernaam:	**Het Waterschapshuis**
Berichtgevernummer:	**0652**
Jaar:	**2024**
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU240050652.XLS

	Omschrijving	2023 x € 1000,- Volgens realisatie	2024 x € 1000,- Volgens realisatie
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)		
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	-198	-161
3.	Mutatie voorzieningen	4	
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)		
5.	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa		
Berekend EMU-saldo		**202**	**161**

Ruimte voor uw toelichting

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Bijlage bij de jaarrekening 2024

Bestuursrapportage

Het Waterschapshuis
2024-3

Kenmerk:
Versie 0.92 d.d. 13-02-2025

Inhoud

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding **4**

1 Voorwoord en leeswijzer **5**

2 Formatie en capaciteit **7**

2.1 Begrote en gerealiseerde productieve uren 7
2.2 Productieve uren per medewerkerscategorie 8
2.3 Gemiddelde uurtarieven 9
2.4 Inzet capaciteit vanuit waterschappen 10
2.5 Afgeronde vacatures en verdeling herkomst capaciteit 12

3 Financiële analyse **13**

3.1 Samenvattend beeld financiën 13
3.1.1 Begroting en gerealiseerde kosten in cijfers 13
3.1.2 Realisatie en saldo 2024 in cijfers 14
3.1.3 Saldo 2024 toegelicht 16
3.2 Liquiditeit 23
3.2.1 Kasliquiditeit 23
3.3 Merendeelcriterium 24
3.4 Instandhouding 24
3.4.1 Instandhouding als ondersteuning projecten 24
3.4.2 Doorbelastingen instandhouding naar projecten 25
3.5 Begrotingswijzigingen 26

4 Programmadashboard **27**

Deel 2: Projecten waterschappen **41**

Deel 3: Projecten met derden **42**

CONCEPT

Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen **43**

5 Verwachte begrotingswijzigingen **44**
5.1 Verwachte begrotingswijzigingen 2024 44
5.2 Verwachte bijstelling begroting 2025 44

6 Bijlagen **45**
6.1 Bijlage 1: Status kleur en betekenis 45
6.2 Bijlage 2: Financieel overzicht kolommen verklaard 46
6.3 Bijlage 3: Lijst met afkortingen 47

CONCEPT

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding

In deel 1 wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting. Daarnaast zijn in dit deel de begrotingsprogramma's Bestuur en organisatie en Kennis en verbinden uitgewerkt. Deze begrotingsprogramma's behoren tot de instandhouding. Alle wijzigingen die betrekking hebben op instandhouding moeten na een zienswijzeprocedure door het algemeen bestuur (AB) worden vastgesteld.

CONCEPT

1 Voorwoord en leeswijzer

Voor u ligt de 3e bestuursrapportage 2024 van Het Waterschapshuis (hWh) over de periode januari tot en met december. Middels de bestuursrapportage informeert de organisatie het bestuur over de voortgang, de afwijkingen en de bijzonderheden ten opzichte van de programmabegroting 2024. De bestuursrapportage is een verantwoordingsdocument over de voortgang van hWh met focus op instandhouding en de grote lijnen van de programma's. In de afzonderlijke bijlage projectverantwoording wordt inzicht gegeven in de voortgang van de projecten, welke onder aansturing van de Opdrachtgeverstafel (OGT) worden uitgevoerd. Hierdoor is in de rapportage een duidelijke scheiding aangebracht tussen aansturing door het bestuur van hWh enerzijds en de OGT anderzijds. Gelijktijdig met de bestuursrapportage wordt een begrotingswijziging 2024 aangeboden. Alle financiële rapportages van hWh worden opgesteld exclusief BTW, conform het huidige standpunt van de belastingdienst ten aanzien van de BTW positie van hWh.

De 3e bestuursrapportage 2024 wordt tegelijkertijd met de jaarrekening 2024 aangeboden. Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. Voor een compleet beeld van het jaar 2024, kunnen de jaarrekening en bestuursrapportage in samenhang gelezen worden.

De indeling van deze bestuursrapportage is gelijk aan de indeling van de geactualiseerde begroting 2024. Om aan te sluiten op de verschillende informatiebehoeften, is de bestuursrapportage opgesteld in vier verschillende delen en een set bijlagen:

- Deel 1: Instandhouding
- Deel 2: Projecten waterschappen
- Deel 3: Projecten met derden
- Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen

In deel 1 wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting. Daarnaast is in dit deel het bestuurlijke begrotingsprogramma Bestuur en organisatie en Kennis en verbinden uitgewerkt. Alle wijzigingen die betrekking hebben op deze begrotingsprogramma's moeten na een zienswijzeprocedure door het algemeen bestuur (AB) worden vastgesteld.

In deel 2 worden de (OGT-)begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de programma's Innovatie en transformatie, Digitale dienstverlening, Organisatie en samenwerking, Informatie – datastromen, Informatieveiligheid en privacy, Waterveiligheid, Watersysteem en Waterketen De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen) organiseren zich per project in een uitvoerend overleg (UO). Dit UO heeft zeggenschap over de gelden die worden begroot voor de projecten.

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden uitgewerkt. Dit betreft de programma's SAW@, Basisdata, Informatiehuis water (IHW) en kassiersfunctie. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

CONCEPT

In deel 4 wordt aangekondigd welke begrotingswijzigingen voor 2024 worden verwacht in het resterende deel van het lopende jaar. Deze projecten hebben nog niet geleid tot een DVO en worden daarom nog niet in de financiële begroting verwerkt. De genoemde bedragen zijn slechts inschattingen op basis van huidige inzichten. Hier wordt tevens een doorkijk gemaakt naar de verwachte bijstelling van de begroting 2025.

Wij vertrouwen erop u met deze bestuursrapportage volledig en juist te informeren over ons Waterschapshuis.

CONCEPT

2 Formatie en capaciteit

2.1 Begrote en gerealiseerde productieve uren

Een belangrijke basis voor de hWh begroting zijn de gewerkte uren. Hieronder is een overzicht opgenomen van de begrote en gerealiseerde productieve uren per programma.

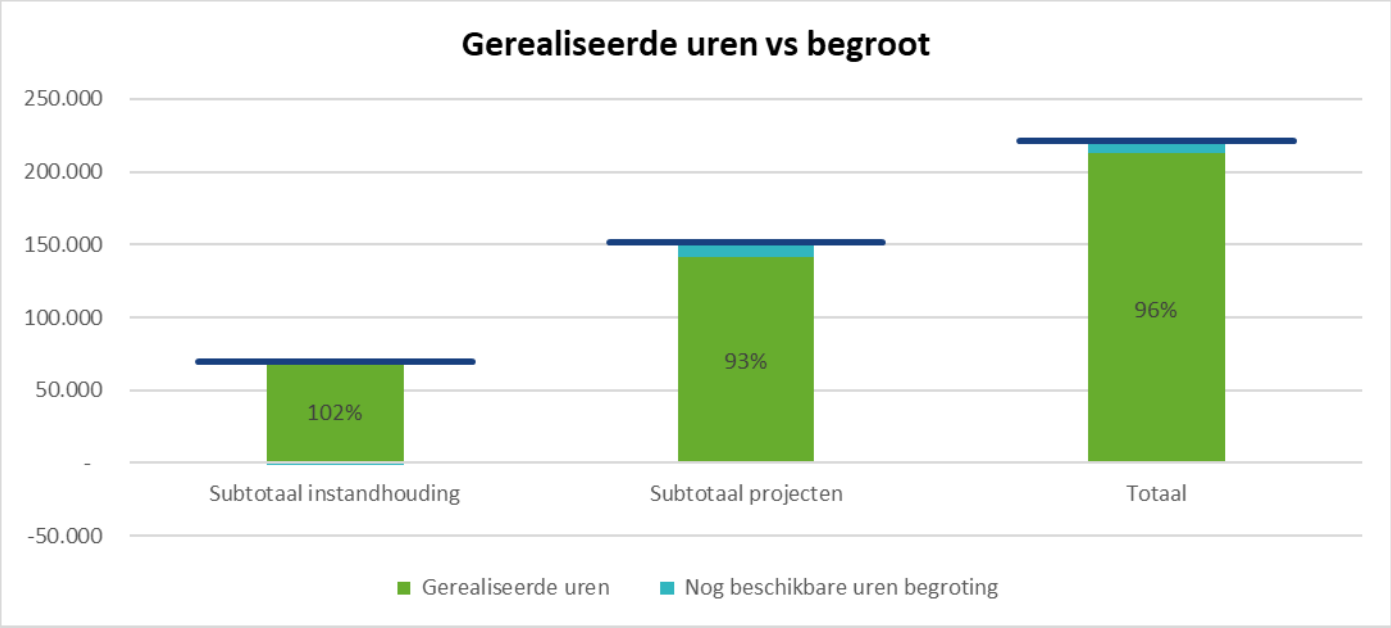

De donkerblauwe lijn geeft het totaal aan begrote uren weer. Uit bovenstaande grafiek blijkt dat we dit jaar de begrote uren van de instandhouding met 2% hebben overschreden. Bij de projecten zien we dat 92% van de begrote uren is gerealiseerd. Met name de begrotingsprogramma's Digitale dienstverlening, Organisatie en samenwerking, Waterketen, SAW@, Basisdata en Informatiehuis water hebben minder uren gerealiseerd dan begroot. Voor een toelichting op de realisatie per programma, wordt verwezen naar de bijlagen. De totale urenbesteding in 2024 (212.413 uren) is 12,7% hoger dan de realisatie van dezelfde periode in 2023 (188.455 uren).

2.2 Productieve uren per medewerkerscategorie

Het overzicht van de productieve uren per medewerkerscategorie, uitgedrukt in een percentage van het totaal, kan als volgt worden weergegeven:

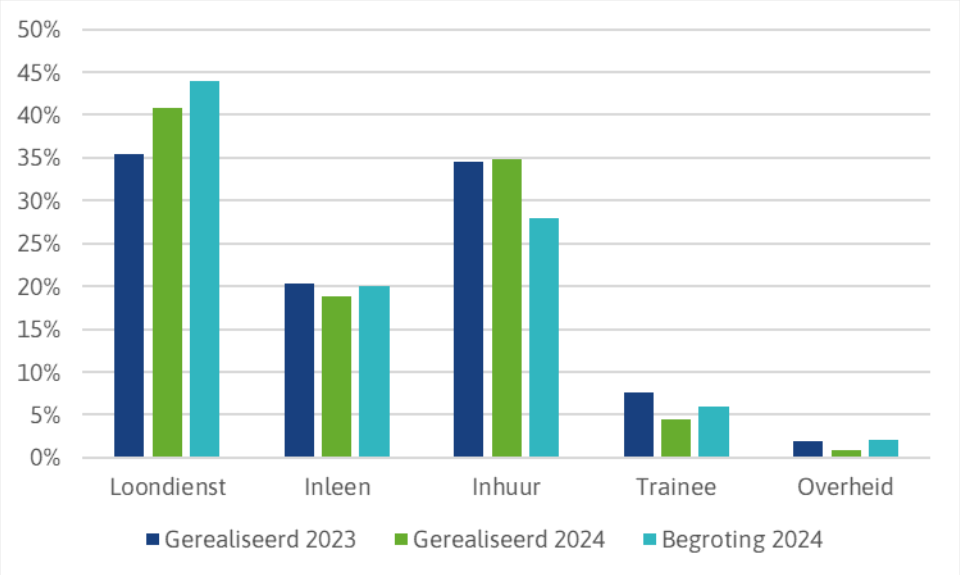

Ook waterschappen ervaren de krapte op de arbeidsmarkt, waardoor het lastiger wordt medewerkers vanuit de waterschappen aan te trekken voor een project bij hWh. Een deel van de capaciteit wordt ingevuld door inhuur. Er is ook een stijging van het aantal medewerkers in loondienst zichtbaar, echter minder dan we hadden begroot. Op dit moment zetten we 40,7% van al onze menskracht in met behulp van medewerkers die in dienst zijn bij hWh.

CONCEPT

2.3 Gemiddelde uurtarieven

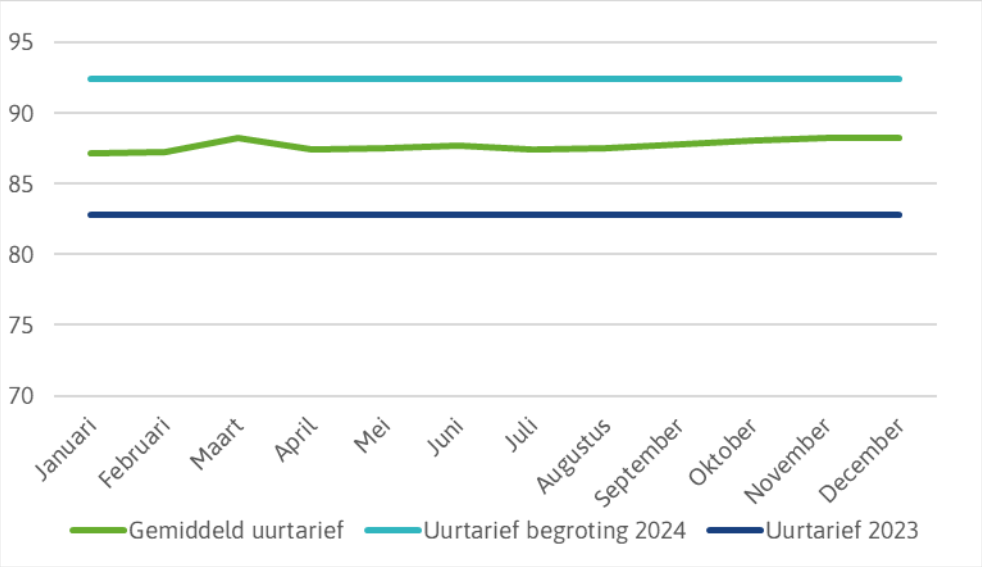

Het gemiddelde gerealiseerde uurtarief in 2024 is € 88,13. Dit ligt € 4,26 onder het begrotingstarief van € 92,39. Het uurtarief is de afgelopen maanden stabiel gebleven. We hebben goede afspraken kunnen maken over de uurtarieven van de ingehuurde medewerkers, waardoor we onder het begrote uurtarief zijn gebleven.

CONCEPT

2.4 Inzet capaciteit vanuit waterschappen

In 2024 zijn 45 medewerkers vanuit de waterschappen bij hWh ingezet. Deze medewerkers hebben 39.983 productieve uren geleverd. De uren van betrokken medewerkers in overleggen, zoals UO's, dagelijks bestuur, etc., zijn niet in deze overzichten meegenomen, hoewel deze uren substantieel kunnen zijn.
Op verzoek van het algemeen bestuur wordt inzicht gegeven in de verdeling van de medewerkers en uren naar de waterschappen:

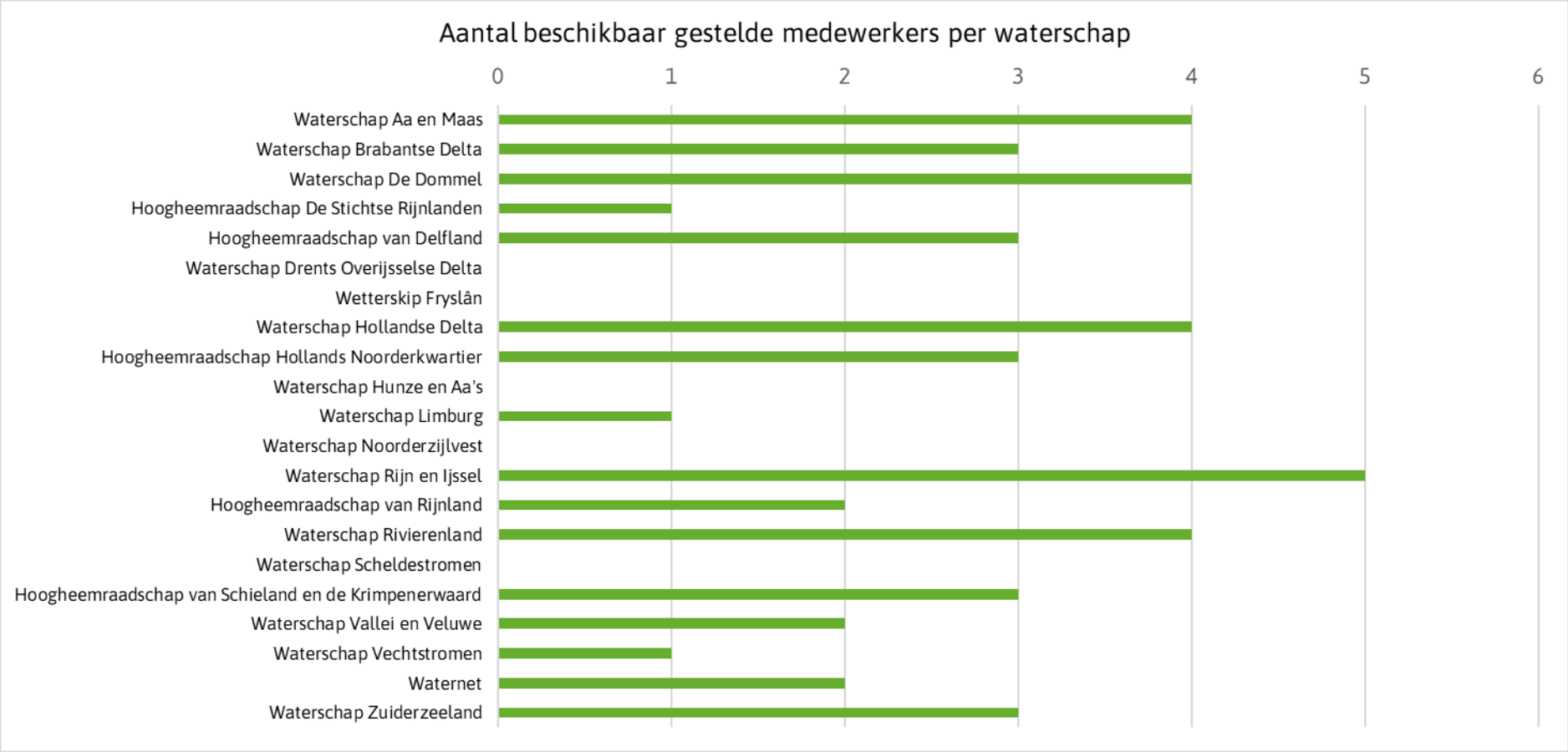

Vanuit het meerjarenprogramma dat door de waterschappen is opgesteld voor hWh, blijkt dat er om hWh goed te bemensen vanuit de waterschappen ongeveer 2 FTE (2.800 uur per jaar) per waterschap minimaal nodig zijn. Deze norm is in de grafiek zichtbaar gemaakt met de aqua streep. Slechts 7 van de 21 waterschappen geven voldoende invulling geven aan de flexibele schil van hWh. Naast dat waterschap De Dommel voldoende capaciteit in productieve uren levert, worden ook de personele zaken door De Dommel verzorgd.

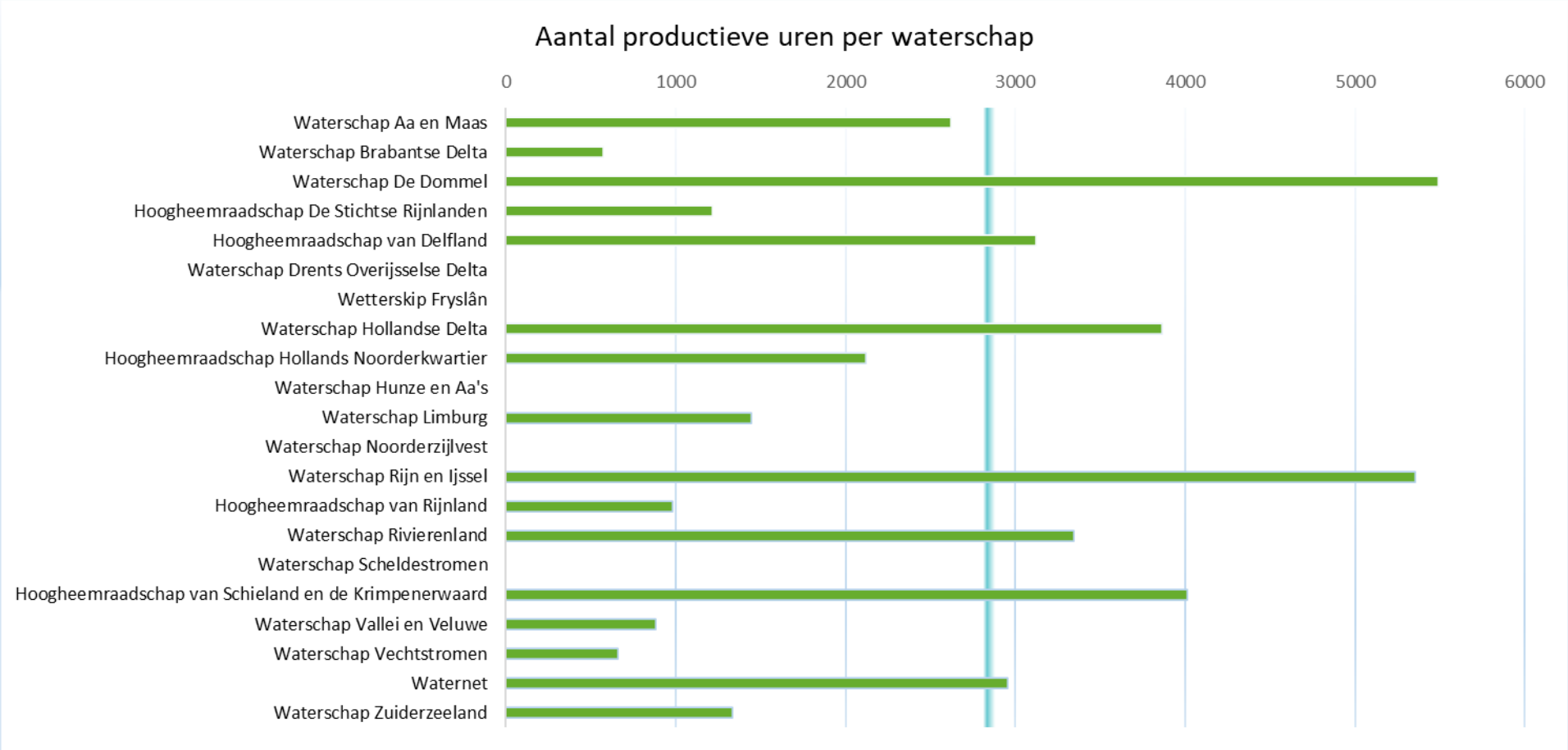

2.5 Afgeronde vacatures en verdeling herkomst capaciteit

Sinds januari hebben we met succes 85 rollen kunnen invullen. We hebben gemerkt dat een aantal medewerkers van waterschappen graag hun expertise willen delen door korte opdrachten voor hWh te doen. Dit jaar zijn er 9 nieuwe medewerkers gestart via een waterschap. Daarnaast is een medewerker van het Waterschapshuis (hWh) in dienst gegaan bij een waterschap. We hebben een uitwisseling met de Belasting Samenwerking Rivierenland met één van onze medewerker. Deze uitwisseling versterkt de banden tussen onze organisaties en bevordert kennisdeling.

We zien dat er meer behoefte komt aan vaste invulling van een aantal functies. Zo hebben wij een aantal trainees een contract aangeboden. Daarnaast hebben we eind 2024 1 stagiaire in dienst. Dit betekent dat we steeds meer groeien met jonge ambitieuze talenten.

Onderstaande diagrammen zijn berekend op basis van aantal medewerkers, zonder daarbij rekening te houden met parttimefactor.

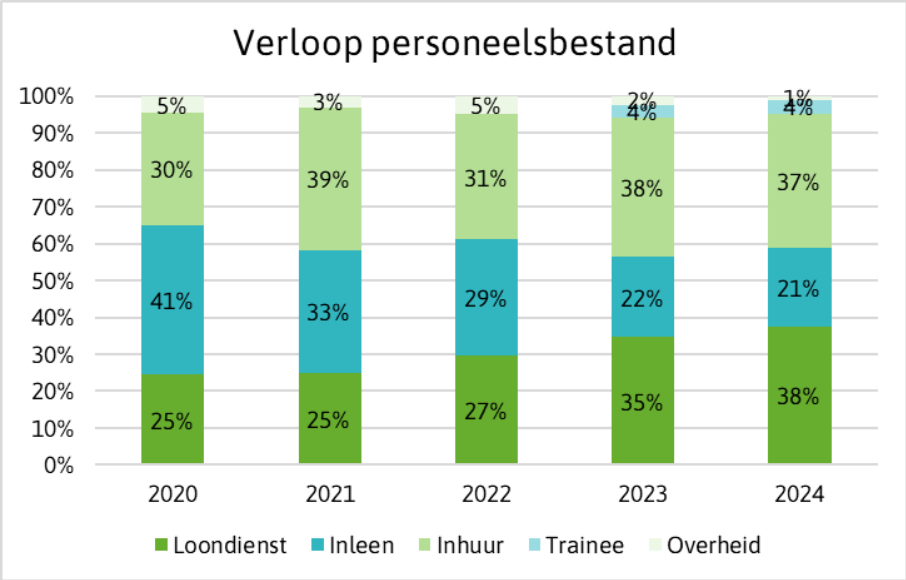

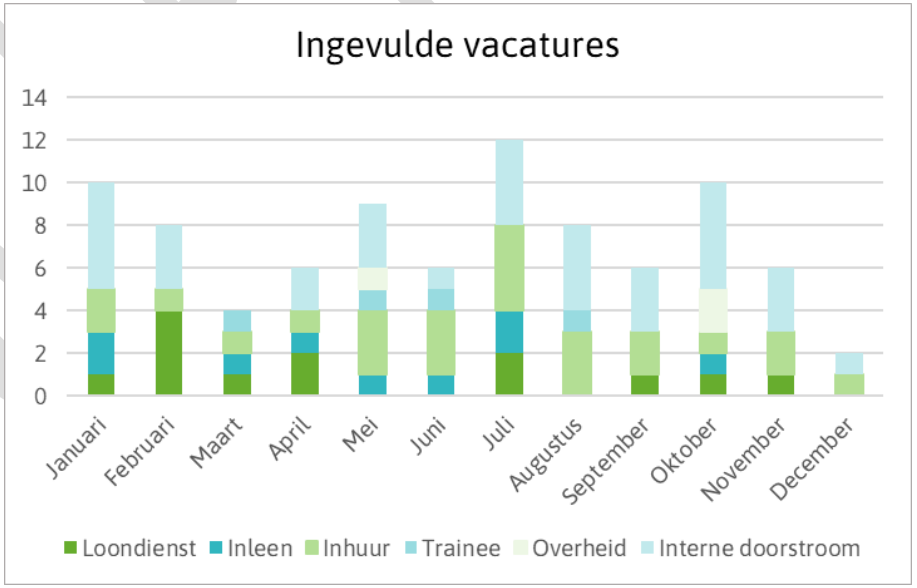

3 Financiële analyse

3.1 Samenvattend beeld financiën

3.1.1 Begroting en gerealiseerde kosten in cijfers

Het totaalbeeld van de begroting en de gerealiseerde kosten 2023 is in onderstaand overzicht samengevat. Alle bedragen zijn exclusief BTW.

Programma	Begroting 2024	Begrotings-wijzigingen BERAP1	Begrotings-wijzigingen BERAP2	Begrotings-wijzigingen BERAP3	Saldo begroting 2024	Lasten BERAP 3	% t.o.v. begroting
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	-	-	-	4.875.615	4.092.186	84%
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	-	-	-	1.440.730	1.372.244	95%
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	-	-	-	*6.316.345*	*5.464.431*	*87%*
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.456.784	-190.000	-	-	1.266.784	1.145.390	79%
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.866.375	-	-235.000	-	1.631.375	1.328.578	71%
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	-	-	-	898.939	694.100	77%
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	-	-	0%
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.397.139	-189.288	-	-	1.207.851	1.311.469	94%
Programma 8. Waterveiligheid	230.532	760.860	-225.000	-	766.392	561.784	244%
Programma 9. Watersysteem	1.527.318	199.680	-100.000	-	1.626.998	1.074.750	70%
Programma 10. Waterketen	706.694	-	5.000	-	711.694	620.326	88%
Programma 11. Diensten en beheer	11.078.710	-322.226	46.500	-	10.802.984	9.633.797	87%
Programma 12. SAW@	2.396.512	-	-	-	2.396.512	2.372.693	99%
Programma 13. Basisdata	5.830.358	622.475	-	-	6.452.833	6.218.173	107%
Programma 14. Informatiehuis water	2.647.876	-	-89.502	-	2.558.374	2.445.311	92%
Programma 15. Kassiersfunctie	1.448.223	-881.501	-42.500	-	524.222	319.708	22%
Subtotaal projecten	*31.485.460*	-	*-640.502*	-	*30.844.958*	*27.726.079*	*88%*
Totaal	**37.801.805**	**-**	**-640.502**	**-**	**37.161.303**	**33.190.510**	**88%**

Van de begrote lasten is 88% gerealiseerd (bestuursrapportage 2023-3: 86% realisatie). De urenrealisatie ligt op 96%. De gerealiseerde lasten van de instandhouding bedragen 16,2% van de totale lasten in 2023. Voor een toelichting op de realisatie per programma, wordt verwezen naar de bijlagen.

CONCEPT

3.1.2 Realisatie en saldo 2024 in cijfers

Op basis van de huidige inschatting liggen de totale lasten in 2024 € 6.806.707 (exclusief BTW) lager dan de baten. In paragraaf 3.1.3 wordt een analyse van het saldo uiteengezet.

Ten aanzien van restant budgetten 2024 worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Afrekening deelnemers: Het resterende saldo wordt afgerekend met de deelnemers. Dit geldt voor alle projecten en kostenplaatsen in de programma's in de programma's 1 tot en met 12 en 15. Daarnaast heeft de stuurgroep van de projecten AHN en Beeldmateriaal en het project Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland in programma 13 besloten een deel van het resterende bedrag van 2024 in te zetten als financiële dekking voor de bijdrage aan de begroting 2025.
2. Mutatie projectrekening: Indien er nog geen bestemming is gegeven aan het projectsaldo, wordt het saldo toegevoegd dan wel onttrokken aan de projectrekening. In 2025 zijn hiervoor geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14).

In de bijlage projectverantwoording is een detaillering van de afrekening per deelnemer opgenomen.

CONCEPT

Programma	Saldo begroting 2024	Baten BERAP 3	Lasten BERAP 3	Saldo BERAP 3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie projectrekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	4.875.615	4.892.104	4.092.186	799.918	16%	799.918	-
Programma 2. Kennis en verbinden	1.440.730	1.440.730	1.372.244	68.486	5%	68.486	-
Subtotaal instandhouding	*6.316.345*	*6.332.834*	*5.464.431*	*868.404*	*14%*	*868.404*	-
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.266.784	1.266.784	1.145.390	121.394	10%	121.394	-
Programma 4. Digitale dienstverlening	1.631.375	1.521.663	1.328.578	193.084	13%	193.084	-
Programma 5. Organisatie en samenwerking	898.939	898.939	694.100	204.839	23%	204.839	-
Programma 6. Informatie - datastromen	-	-	-	-	0%	-	-
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.207.851	1.245.824	1.311.469	-65.646	-5%	-65.646	-
Programma 8. Waterveiligheid	766.392	766.392	561.784	204.608	27%	204.608	-
Programma 9. Watersysteem	1.626.998	1.691.398	1.074.750	616.648	36%	616.648	-
Programma 10. Waterketen	711.694	711.694	620.326	91.368	13%	91.368	-
Programma 11. Diensten en beheer	10.802.984	10.848.614	9.633.797	1.214.817	11%	1.214.817	-
Programma 12. SAW@	2.396.512	2.708.798	2.372.693	336.105	12%	336.105	-
Programma 13. Basisdata	6.452.833	8.761.318	6.218.173	2.543.145	29%	1.681.557	861.588
Programma 14. Informatiehuis water	2.558.374	2.718.737	2.445.311	273.426	10%	-	273.426
Programma 15. Kassiersfunctie	524.222	524.222	319.708	204.514	39%	204.514	-
Subtotaal projecten	*30.844.958*	*33.664.383*	*27.726.079*	*5.938.304*	*18%*	*4.803.289*	*1.135.015*
Totaal	**37.161.303**	**39.997.217**	**33.190.510**	**6.806.707**	**17%**	**5.671.693**	**1.135.015**

De baten zijn hoger dan de begroting onder andere vanwege extra opbrengsten welke niet waren begroot. Daarnaast is in de baten 2024 van programma 13 en 14 (projecten derden) het saldo projectrekeningen van 31 december 2023 verwerkt, om zichtbaar te maken dat deze gelden beschikbaar zijn in 2024. Voor deze gelden was bij de jaarafsluiting 2023 nog geen bestemming aangeduid, tevens waren hiervoor geen activiteiten begroot in 2024. Hieraan wordt invulling gegeven door de betreffende UO's.

CONCEPT

3.1.3 Saldo 2024 toegelicht

Het totaalbeeld van het saldo van 2024 is in onderstaand overzicht samengevat. Dit overzicht geeft aan welk deel van de baten in 2024 is aangewend.

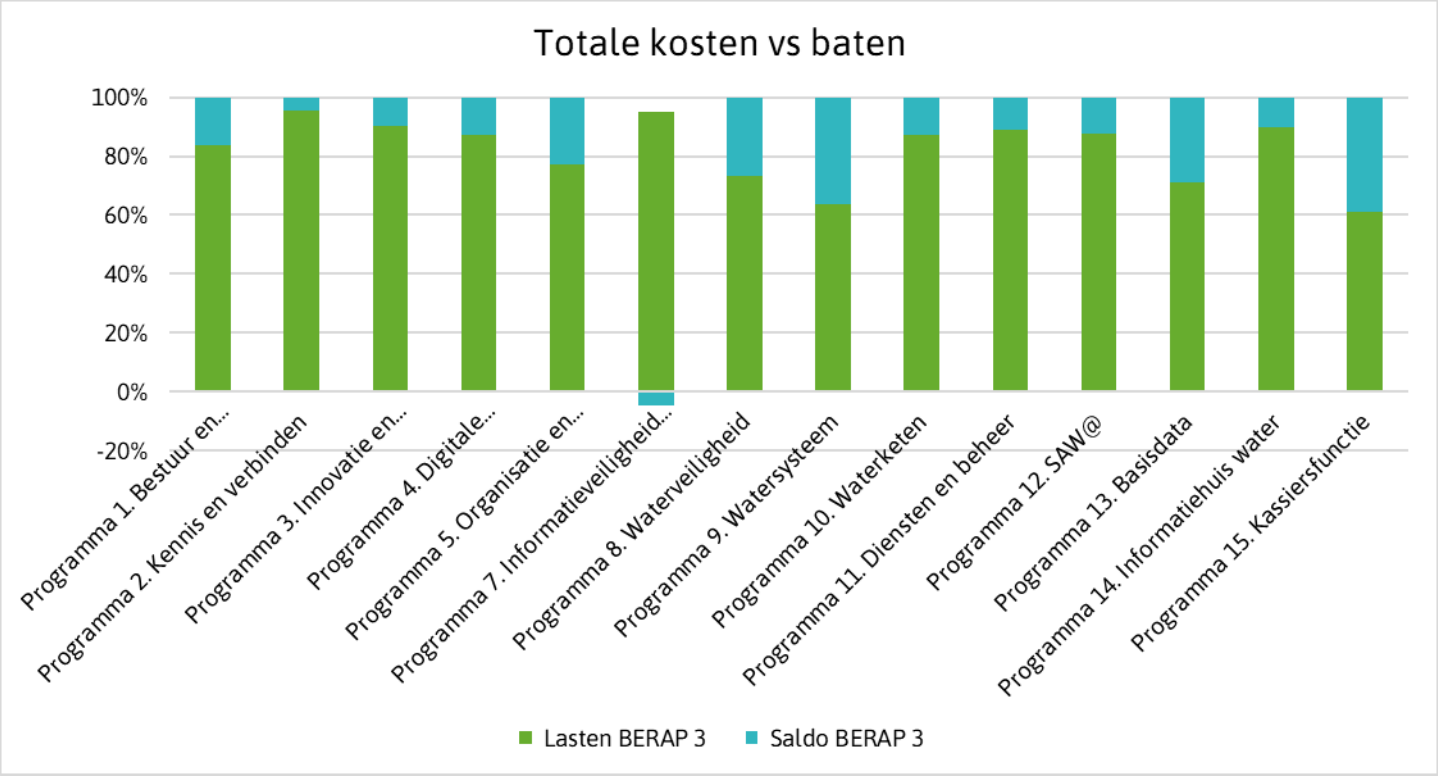

Het saldo kan als volgt samengevat worden:

Verklaring saldo 2024 (bedragen in € 1.000 excl. BTW)	Vertraagd, uitvoering in 2025	Werkzaam-heden niet uitgevoerd	Effect realisatie uurtarieven	Effect realisatie kosten	Extra werkzaam-heden uitgevoerd	Bestemming door UO met derden	Saldo 2024
Programma 1. Bestuur en organisatie	0	628	285	85	-198	0	800
Programma 2. Kennis en verbinden	0	0	-55	134	-11	0	68
Subtotaal instandhouding	*0*	*628*	*230*	*219*	*-209*	*0*	*868*
Programma 3. Innovatie en transformatie	0	126	95	-100	0	0	121
Programma 4. Digitale dienstverlening	0	0	19	174	0	0	193
Programma 5. Organisatie en samenwerking	0	155	40	10	0	0	205
Programma 6. Informatie - datastromen	0	0	0	163	-163	0	0
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	0	204	-58	-212	0	0	-66
Programma 8. Waterveiligheid	0	0	7	241	-43	0	205
Programma 9. Watersysteem	99	272	51	209	-15	0	617
Programma 10. Waterketen	0	21	-58	128	0	0	91
Programma 11. Diensten en beheer	0	466	548	815	-614	0	1.215
Programma 12. SAW@	0	257	9	70	0	0	336
Programma 13. Basisdata	0	43	162	-205	0	2.543	2.543
Programma 14. Informatiehuis water	0	0	-14	14	0	273	273
Programma 15. Kassiersfunctie	153	68	45	-45	-16	0	205
Subtotaal projecten	*252*	*1.612*	*846*	*1.263*	*-850*	*2.816*	*5.938*
Totaal	**252**	**2.240**	**1.076**	**1.482**	**-1.059**	**2.816**	**6.807**

Binnen instandhouding heeft de focus het afgelopen jaar gelegen op de implementatie van de herinrichting van de organisatie (fase 1) en de uitwerking van de herinrichting fase 2; een herinrichting van de programmastructuur om de uitvoering van de strategienota tot een succes te maken. Er heeft groei plaatsgevonden in het team informatiebeveiliging en privacy, wat past in de groei in volwassenheid van de organisatie op deze thema's. De bewustwording van de medewerkers neemt toe, met name op gebied van invloeden van buitenaf. Risico gestuurd denken en werken krijgt steeds meer vorm in de organisatie. De extra inzet die dit heeft gevraagd kan worden opgevangen binnen de post onvoorzien. Enkele vacatures zijn later ingevuld dan begroot en de aanbesteding van het beheer van de kantoorautomatisering duurt langer dan gedacht. Bovendien hebben we veel meer rentevergoeding ontvangen dan begroot. In totaal heeft de instandhouding een positief saldo van circa € 0,8 miljoen.
Binnen de projecten met waterschappen (programma's 3 t/m 11 en 15) blijft een saldo van ca. € 2,8 miljoen over. Hiervan is € 0,6 miljoen te verklaren door minder personele inzet door onder andere het niet op tijd kunnen vervullen van vacatures en € 0,7 miljoen door een besparing op uurtarieven. Het restant is

onder andere te verklaren door lagere leverancierskosten dan begroot, bijvoorbeeld door het niet hoeven aanspreken van posten voor onvoorziene kosten en begrote werkzaamheden die niet noodzakelijk bleken.
Het saldo bij de programma's met derden (programma 12, 13 en 14) van € 3,2 miljoen wordt gedeeltelijk toegevoegd aan het saldo projectrekeningen. De stuurgroep van het programma Basisdata heeft besloten om een deel (€ 1,0 miljoen) van het positieve saldo in 2024 in te zetten als financiële dekking voor de activiteiten in 2025 en een deel (€ 0,6 miljoen) terug te geven aan de deelnemers.

Anders weergegeven:

	Impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Geen impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Totaal in € miljoen
Bestemming door UO met derden	-	2,8	2,8
Vertraagd, uitvoering in 2025	0,3	-	0,3
Goedkoper uitgevoerd dan begroot	-	2,6	2,6
Werkzaam-heden niet uitgevoerd	2,2	-	2,2
Extra werkzaamheden uitgevoerd	1,1-	-	1,1-
Totaal	**1,4**	**5,4**	**6,8**

Uitgangs-punt	Bedrag 1e indicatie BERAP1	Bedrag 2e indicatie BERAP2	Bedrag realisatie BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
1. Afrekening deelnemers	1.322.119	1.951.578	5.671.693	- **Programma 1. Bestuur en organisatie: € 799.918** Het overschot op dit programma is met name te danken aan het overschot op kantoorautomatisering, het capaciteitstekort bij P&O en meer ontvangen rente dan begroot. In 2025 zal verder worden gekeken of er extra maatregelen nodig zijn op het gebied van de geluidsdichtheid van ruimtes. Ook werd verwacht dat de vacature voor talentmanager begin 2024 ingevuld zou zijn, maar dit werd pas september 2024. Daarnaast is de rol van HR-adviseur niet volledig vervuld. In 2024 is er voor ongeveer € 275.000 meer rente ontvangen dan begroot, door de hogere rentestand. Daartegenover staat een groei van de afdeling Inkoop, Contract en Leveranciersmanagement, evenals hogere juridische kosten vanwege het hoger beroep inzake de btw-kwestie. Met de post voor onvoorziene kosten kunnen de extra uren binnen de directie worden opgevangen. Het resterende bedrag is ingezet voor de tekorten bij BIO en privacy. - **Programma 2. Kennis en verbinden: € 68.486** Het programma verwachtte een tekort in 2024 door toevoeging van een nieuwe post voor uren die besteed worden aan inrichting van het programma Diensten en Beheer. Deze post is nu hersteld, daarnaast is er een meevaller in het vergadercentrum, waardoor het programma met een positief saldo is geëindigd. Er zijn diverse verbeteringen doorgevoerd, zoals de implementatie van de herijkte projectenstructuur en het versterken van de kwaliteitsborging. Ook heeft het

Uitgangs-punt	Bedrag 1e indicatie BERAP1	Bedrag 2e indicatie BERAP2	Bedrag realisatie BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
				programma deelgenomen aan het EU-gesubsidieerde WISE-project, gericht op satellietwaarnemingen voor waterschappen. De samenwerking met een nieuwe, goedkopere dienstverlener voor hospitality heeft geleid tot procesverbeteringen. Bovendien zijn er roomdisplays geïnstalleerd in vergaderruimtes en wordt er gewerkt aan een koppeling met Outlook. In 2025 worden de audiovisuele middelen verder verbeterd en zijn er luchtmetingen uitgevoerd in het vergadercentrum, met geplande verdere analyses. - **Programma 3. Innovatie en transformatie € 121.394** Het programma Innovatie en Transformatie, gestart vijf jaar geleden, richt zich op het leren, verbinden en innoveren om waterschappen van onbewust en onbekwaam naar bewust onbekwaam te brengen in de digitale transformatie. Nu (na vijf jaar) verschuift de focus naar het gezamenlijk zoeken naar kansrijke ontwikkelingen en het creëren van innovatieve leeromgevingen (bewust bekwaam). Het programma heeft de digitale transformatie versterkt door verbindingen tussen platforms te faciliteren, innovaties zoals Digital Twin en AI te ondersteunen en succesvolle evenementen zoals de Big Water Hack te organiseren. Tevens werd het bewustzijn over digitale transformatie vergroot door trainingen en de verdere ontwikkeling van het platform Winnovatie. - **Programma 4. Digitale dienstverlening € 193.084** De dienstverlening naar de inwoners van een waterschap wordt steeds digitaler. Dit programma bestaat dan ook uit projecten die helpen om die dienstverlening te verbeteren en hierbij steeds te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. De voorbereiding van de implementatie van E-hrm 2.0 van 12 waterschappen verliep volgens planning, waardoor de nieuwe informatievoorziening in januari 2025 in gebruik genomen kan worden. Op het gebied van de Wet Open Overheid hebben de waterschappen de eerste verplichting voor openbaarmaking gehaald en werken ze aan de volgende categorieën. In 2025 wordt een inventarisatie gestart om te bepalen hoe elk waterschap voldoet aan de wet. Samengevat richten de waterschappen zich op digitale toegankelijkheid, wet- en regelgeving, HR-innovatie en de Wet Open Overheid, met het doel de dienstverlening te verbeteren en transparanter te maken. - **Programma 5. Organisatie en samenwerking € 204.439** Het project WILMA heeft positieve vooruitgang geboekt, maar er blijft € 204.000 over door een overschatting van het aantal benodigde uren. Belangrijke ontwikkelingen zijn onder andere een conceptovereenkomst met AWS voor een juridisch framework, de oplevering van de nieuwe WILMA-website en de afronding van aanbestedingsdocumenten en architectuur voor TMX. Verder is er gewerkt aan de referentiearchitectuur, waaronder HRM, Assesmanagement en Vangstregistratie. Binnen het programma O&S zijn gesprekken gevoerd met topleveranciers en zijn doorontwikkelingen in WILMA gerealiseerd, zoals een herontwerp van de website, de lancering van een traineeship Waterschaparchitect en verbeteringen in de informatiebeveiliging. - **Programma 7. Informatieveiligheid en privacy - € 65.646** Het SOC-project heeft vertraging opgelopen door ongeldige inschrijvingen en drie mislukte aanbestedingsprocedures, wat leidde tot hogere kosten. Deze kosten kunnen echter binnen het programma worden opgevangen. Het CIW heeft actief bijgedragen aan SOC en audits. Op het gebied van privacy hebben de waterschappen goed samengewerkt en wordt er gewerkt aan verbetering. Het CPW en FGW hebben gezamenlijke adviezen uitgebracht en er zijn kennissessies georganiseerd voor professionals. Er wordt momenteel gewerkt aan de implementatie van standaarden voor veilig e-mailverkeer en

Uitgangs-punt	Bedrag 1e indicatie BERAP1	Bedrag 2e indicatie BERAP2	Bedrag realisatie BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
				risicomanagement, met extra focus op testen, bijvoorbeeld met virtual reality voor cybersecurity. Het gunningsadvies voor SOC fase 1 is goedgekeurd, maar het project heeft vertraging. - **Programma 8. Waterveiligheid € 204.608** Het programma is financieel goed binnen vooraf bepaalde kaders gebleven. Dashboard Zorgplicht is afgerond binnen budget en Vangstregistratie V4 kende positieve ontwikkelingen. Het risicoprofiel is op geel gezet, maar het project blijft op koers. Er is budget beschikbaar voor nieuwe initiatieven zoals HEEL en de gegevensoverdracht HWBP. Het zorgplichtrapportageproces is geautomatiseerd en in mei 2024 afgerond. De aanbesteding voor Vangstregistratie V4 is gestart na een positieve Proof of Concept en de livegang is verschoven naar februari 2025 voor extra tijd om het systeem af te maken en gebruikers te trainen. - **Programma 9. Watersysteem € 616.648** De implementatie van HyDAMO NHI verloopt traag, waardoor een deel van het budget overblijft. Het project Waterschadeschatter ligt stil, in afwachting van de integratie met de Schade-Slachtoffermodule van Rijkswaterstaat. Door de implementatie zijn de kosten voor het project OOMHD dit jaar hoger, maar in de komende jaren worden de kosten lager ingeschat. Het ontwikkelbudget is overschreden door meer uren dan verwacht, maar er zijn belangrijke stappen gezet, zoals het uitwerken van gebruikerswensen en het onderzoeken van de mogelijkheid om bestaande software opnieuw te gebruiken. Het project WIWB 2.0 is tijdelijk stilgelegd door vertraging, maar er zijn nieuwe afspraken gemaakt. Er is ook opdracht gegeven om WIWB 1.0 tot eind 2025 te blijven hosten. Tevens wordt gewerkt aan het project Informatievoorziening Slim Watermanagement. - **Programma 10. Waterketen € 91.368** Door vertraging bij het project Gezamenlijke prognoses AWK blijft een deel van het budget dit jaar ongebruikt. In 2025 start het project O-info voor het verzamelen en uitwisselen van onderhoudsgegevens tussen waterschappen. Het CoP-programma voor afvalwaterprognoses is overgestapt naar programmaplan 3 en drie tools (A-INFO, Viewer, DRIANT) worden nu door waterschappen gebruikt. Het programma heeft de Businesscase voor Onderhoudsinformatie afgerond en wordt in januari 2025 voorgelegd, terwijl Gezamenlijke Prognoses AWK met een nieuw meerjarenplan begint. - **Programma 11. Diensten en beheer € 1.214.817** Vanuit de andere programma's wordt minder gevraagd aan het programma Datastromen, waardoor een groot deel van het budget niet gebruikt wordt. Het project Datalevering waterschappen naar IV SWM is dit jaar later gestart, een deel van het budget wordt dus doorgeschoven naar 2025. Binnen het Kenniscentrum is een uitgebreide wegwijzer ontwikkeld die waterschappen helpt inzicht te krijgen in hun Microsoft-omgeving. Ook de ontwikkeling van Copilot heeft veel aandacht gehad. Gesprekken t.b.v. het nieuwe Framework hebben meer tijd gevraagd dan verwacht. Totdat er besloten is of de Software Catalogus verder ontwikkeld mag worden ligt dit project deels stil. Waterschappen hebben geholpen bij het oplossen van kinderziektes in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), maar de software moet vervangen worden. De Perceelwijzer-App wordt langzaam uitgerold met 5 waterschappen operationeel. De Govroam-dienst functioneert goed. Er zijn aanzienlijke vooruitgangen geboekt in data- en informatiebeheer met focus op stabiliteit en toekomstvoorbereiding. - **Programma 12. SAW@ € 336.105**

Uitgangs-punt	Bedrag 1e indicatie BERAP1	Bedrag 2e indicatie BERAP2	Bedrag realisatie BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
				Zowel de kosten als de inkomsten vanuit RWS zijn gestegen met € 250.000, doordat hWh-medewerkers de taken van RWS-medewerkers overnamen (hierdoor € 245.000 hogere kosten). Deze kosten worden terugberekend bij RWS, waardoor het resultaat neutraal blijft. De VTH-applicatie heeft drie releases gehad in plaats van twee en vanaf 2025 volgen er vier jaarlijkse releases. Het testproces is efficiënter en een penetratietest heeft kwetsbaarheden opgelost. Met de invoering van de Omgevingswet heeft SAW@ zich gericht op het DSO en vergunningaanvragen en worden aanpassingen doorgevoerd. Het contract met de leverancier van de VTH-applicatie loopt tot 2027, waarna een aanbesteding volgt. Het marktonderzoek is gestart en het Programma van Eisen wordt opgesteld. SAW@ richt zich voor 80% op beheer en onderhoud van de VTH-applicatie, met de overige 20% op doorontwikkeling, waaronder de aanbesteding en procesverbeteringen voor de Omgevingswet. - **Programma 13 Basisdata € 1.681.557** Het LGN-project had geen inhoudelijke activiteiten. De stuurgroep heeft besloten om een deel van het positieve saldo in 2024 in te zetten als financiële dekking voor de activiteiten in 2025. - **Programma 15 Kassiersfunctie € 204.514** Vier collectieve projecten zijn gefinancierd met het initiatiefbudget, waaronder Waterschadeschatter, Softwarecatalogus, Vangstregistratie V4 en CERT-WM. Er zijn geen nieuwe initiatieven gestart in de laatste maanden van 2024. De levering van de eerste 50 TMX-apparaten werd goedgekeurd, waarna de productie van de overige apparaten goed verliep. Het team TMX ondersteunde het proces ter plaatse. De klankbordgroep heeft de aanbesteding besproken, de strategie en scope vastgesteld en gewerkt aan de plannen voor de periode na de aanbesteding. De aanbestedingen voor TMX lopen volgens plan en het initiatiefbudget is volgens begroting ingezet.
2. Mutatie project-rekening	2.883.592	2.730.000	1.135.015	- **Programma 13. Basisdata € 861.588** Het afgelopen jaar zijn verschillende perceel- en dataprojecten succesvol afgerond, waaronder de inwinning van data voor Zuid-Oost Nederland, Zuid-West Nederland en de Hoogdynamische gebieden. Het controleproces voor Perceel 3 (Ooster- en Westerschelde) loopt nog. Speciale projecten zoals Grensmaas 2024 en Rijntakken-Waal 2022 zijn afgerond, terwijl Bovenrijn-Waal 2024 naar 2025 is uitgesteld. Door slecht weer was er een achterstand van 20% bij de luchtfoto-inwinning, maar deze is inmiddels afgerond. LiDAR- en Beeldmateriaal-inwinning voor Bonaire, Sint-Eustatius en Saba is voltooid, hoewel een deel van het Beeldmateriaal nog in controle is. In 2024 werd ook onderzoek gedaan naar de standaardisatie van 3D-bestanden (IHN) en AHN-data voor Zuid-Nederland werd gepubliceerd. De luchtfoto's voor Nederland en het Caribisch gebied zijn ingehaald met Bonaire's luchtfoto's gepland voor 2025. Er wordt onderzocht of overschotten uit de AHN- en Beeldmateriaaldata-verkoop kunnen worden terugbetaald aan deelnemers. - **Programma 14. Informatiehuis Water € 273.426** Het budget van IHW komt vanuit de Waterschappen, Rijkswaterstaat en IPO. Er is voldoende capaciteit om de afgesproken taken zoals de aquo-standaard en waterinformatiesystemen te realiseren. IHW heeft een Quick Scan uitgevoerd bij 19 van de 21 waterschappen voor informatie-uitwisseling. De DD API V3 is nu de standaard en er is een proof of concept voor de Waterkwaliteits-API opgeleverd. De publieksversie van de DD API is beschikbaar en het beheerplan wordt verder uitgewerkt. Het vernieuwde Waterkwaliteitsportaal is in de testfase en de datakwaliteit wordt goed bewaakt. De operationele kosten van het portaal vereisen extra inzet van het team. IHW heeft extra budget ontvangen voor de doorontwikkeling van het Droogteportaal, Slim Watermanagement en de DD API Standaard. Het portaal is gemigreerd naar de RWS-beheeromgeving en

Uitgangs-punt	Bedrag 1e indicatie BERAP1	Bedrag 2e indicatie BERAP2	Bedrag realisatie BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
				de uitvoering ligt op schema. Verwacht wordt dat het budget voor het Droogteportaal volledig wordt benut, terwijl er mogelijk overschot is voor de andere projecten.
Totaal saldo afwikkeling	**4.205.711**	**4.681.578**	**6.806.707**	

CONCEPT

3.2 Liquiditeit

3.2.1 Kasliquiditeit

De kasliquiditeit geeft de verhouding aan tussen de beschikbare liquide middelen enerzijds en de kortlopende schulden en verplichtingen anderzijds. Het is een indicator van de mate waarin de kortlopende schulden en verplichtingen kunnen worden gedekt uit de liquide activa.

De algemene richtwaarde van dit kengetal is een minimum van 15%. De kasliquiditeit ligt boven de norm. Een hogere kasliquiditeit in de eerste maanden van 2024 komt door de facturatie van de primaire begroting 2024 aan de waterschappen en daarmee de reeds ontvangen bijdragen.

Op dit moment heeft hWh geen kredietfaciliteit bij de NWB. hWh heeft op dit moment voldoende liquide middelen om te voldoen aan de verplichtingen. De kasliquiditeit ligt hoger dan die van 2023. Uit de liquiditeitsplanning blijkt dat onze financiële buffers vooralsnog toereikend zijn.

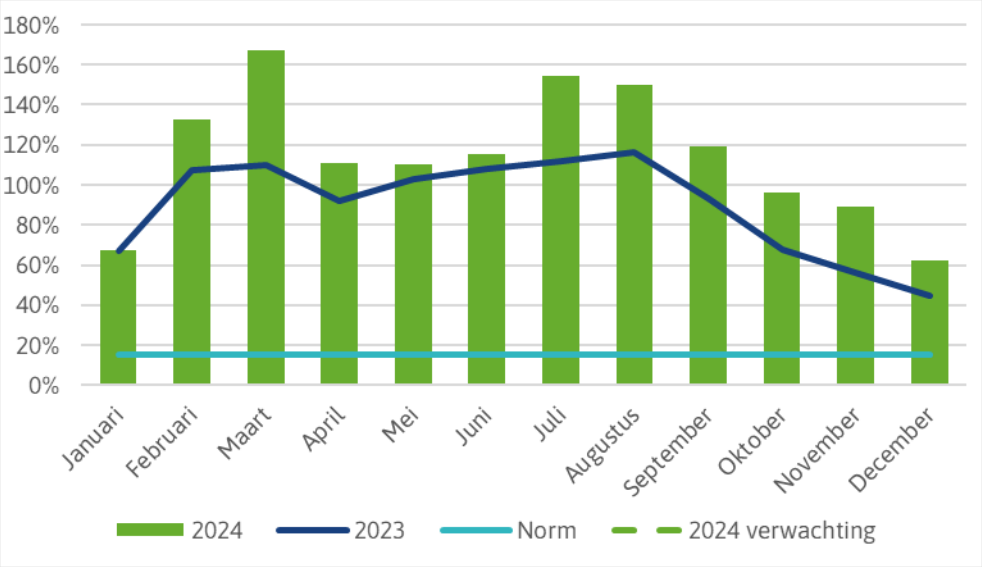

3.3 Merendeelcriterium

Conform de door KokxDeVoogd voorgestelde systematiek rapporteren we in de bestuursrapportage over de feitelijke realisatie van het merendeelcriterium (werk voor derden). Voor de toepassing van een vrijstelling van aanbesteding is het van belang dat hWh minimaal 80% van haar werkzaamheden verricht voor waterschappen die deelnemen aan de Gemeenschappelijke regeling hWh. Het merendeelcriterium mag berekend worden over een periode van 3 jaar. Het percentage werk voor derden in de periode 2022, 2023 en 2024 bedraagt 9,6% en valt daarmee binnen het maximum van 20%.

3.4 Instandhouding

3.4.1 Instandhouding als ondersteuning projecten

De instandhouding is faciliterend aan de uitvoering van de projecten. In de geactualiseerde begroting 2024 is 12,9% van het totale begrotingsbedrag benodigd voor de uitvoering van het programma Bestuur en organisatie. De realisatie van de projecten is in 2024 gegroeid, onder andere door de toevoeging van nieuwe projecten. De kosten van Bestuur en organisatie zijn verhoudingsgewijs hierdoor lager dan de geactualiseerde begroting 2024.

Geactualiseerde begroting 2024 in %

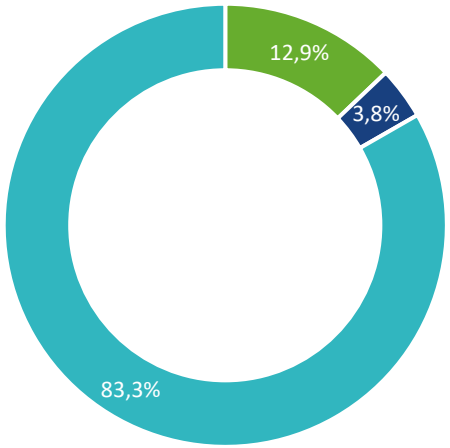

Gerealiseerde lasten 2024 in %

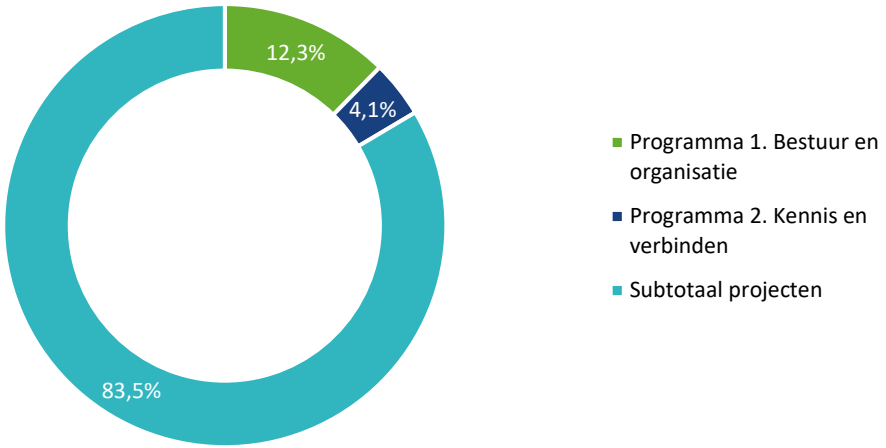

3.4.2 Doorbelastingen instandhouding naar projecten

In de geactualiseerde begroting is het uitgangspunt gehanteerd van het doorbelasten van uitgevoerde diensten binnen instandhouding aan de producten en programma's op basis van vaste rekentarieven per dienst. De rekentarieven zijn (exclusief BTW):

- Virtuele werkplek: € 500 per maand per medewerker;
- Capaciteitsmanagement: € 5.200 per medewerker voor de gehele begeleiding van instroom. Voor de doorstroom van een interne medewerker naar een nieuwe functie wordt een rekentarief van € 2.600 gehanteerd. Voor contractverlengingen wordt een rekentarief van € 1.050 gehanteerd;
- Inkoop: maximaal € 900 voor een enkelvoudig onderhandse aanbesteding en € 2.200 voor een meervoudig onderhandse aanbesteding.

Een deel van de doorbelastingen vindt plaats binnen programma 1 en 2 instandhouding naar andere kostenplaatsen binnen instandhouding. Het resterende deel wordt van instandhouding aan de andere programma's (projecten) doorbelast. De volgende doorbelastingen zijn verwerkt in 2024:

	Totale doorbelastingen 2024 in € excl. BTW			
	Aan projecten	IHW facilitering	Binnen instandhouding	Totaal
Virtuele werkplek	484.241	157.436	324.908	966.585
Capaciteitsmanagement	222.200	15.700	192.050	429.950
Inkoop	119.200	23.600	161.400	304.200
Overige facilitering IHW		147.322		147.322
Totaal	**825.641**	**344.058**	**678.358**	**1.848.057**

CONCEPT

3.5 Begrotingswijzigingen

Tegelijkertijd met de 3e bestuursrapportage 2024 wordt de 4e begrotingswijziging aangeboden. Dit betreft de formele vaststelling van gewijzigde budgetten in de periode januari tot en met december 2024 die invloed hebben op de begroting 2024. Onze verordening beleid- en verantwoordingsfunctie bepaalt dat begrotingswijzigingen aan het algemeen bestuur moeten worden voorgelegd ter autorisatie, ook indien dit betekent dat autorisatie van de begrotingswijziging achteraf moet plaatsvinden. Voor al de voorliggende begrotingswijzigingen is een DVO afgesloten, waarvan de uitvoering start in 2024. Door middel van de begrotingswijziging worden de projecten aan de begroting 2024 toegevoegd. Deze wijzigingen hebben geen invloed op de hoogte van de bijdrage aan de instandhoudingskosten.

Deze tussentijdse begrotingswijzigingen worden niet direct bij de waterschappen in rekening gebracht. Na afloop van het jaar 2024 wordt de eindafrekening opgesteld. Het verschil tussen de gefactureerde begroting en de 2e, 3e en 4e begrotingswijzigingen en de realisatie worden verrekend met de waterschappen. In de bijlage projectverantwoording is een afrekening per deelnemer uitgewerkt.

4e Begrotingswijziging:

Programma 11 Diensten en beheer:

- 11.0000/200 Opvang cyberincidenten € 0. Door de toevoeging van derden aan dit project is het budget opnieuw verdeeld over de deelnemers.
- 11.0000/201 Landelijke voorziening overstromingsinformatie € 93.504. In de begroting voor dit project was geen rekening gehouden met de te betalen bijdrage aan RWS, zoals wel was benoemd in de bijbehorende DVO. De begroting is in 2024 is daarom naar boven bijgesteld.
- 11.0000/260 CMS 3.0 € 0. Door de toevoeging van derden aan dit project is het budget opnieuw verdeeld over de deelnemers.
- 11.0000/945 Perceelwijzer App € -93.504. In verband met de inzichten in de planning en begroting is de begroting voor dit project naar beneden bijgesteld.

CONCEPT

4 Programmadashboard

Per programma is op basis van het totaalbeeld een statuskleur toegekend. Voor een toelichting op de betekenis van de statuskleuren wordt verwezen naar bijlage 1. Voor elke budgetoverschrijding, dus ook relatief kleine overschrijdingen, wordt een statuskleur 'rood' toegekend. In het programmadashboard zijn de statuskleuren in een ringdiagram weergegeven. Ook worden de belangrijkste risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de programma's benoemd. Voor meer details van de projecten en kostenplaatsen wordt verwezen naar de bijlage projectverantwoording.

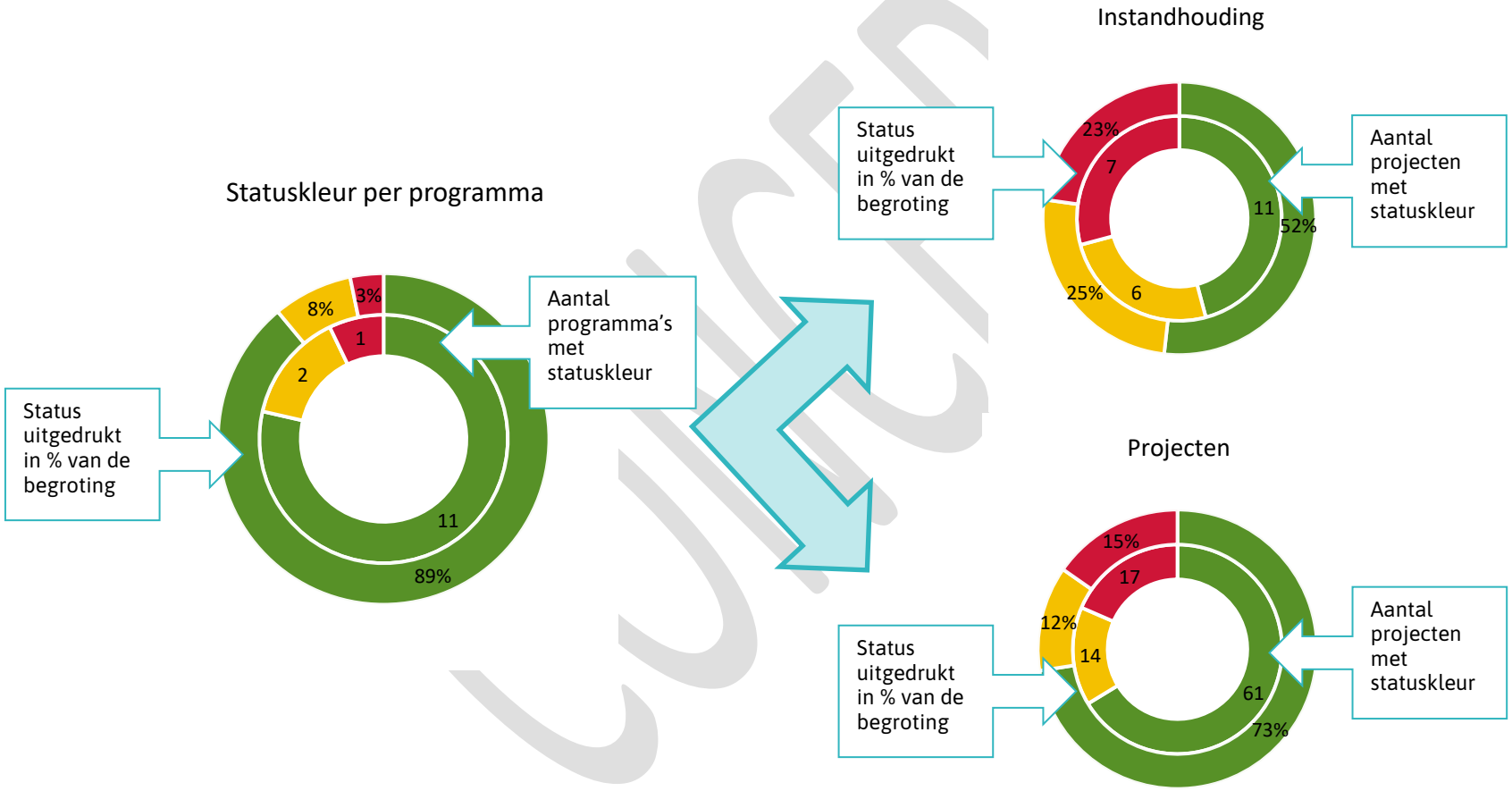

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
1 Bestuur en organisatie 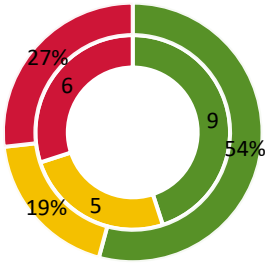	GROEN	GROEN	GROEN	Het overschot op dit programma komt met name doordat we meer renteopbrengsten hebben ontvangen dan begroot en lagere kosten bij kantoorautomatisering. We hadden minder capaciteit beschikbaar bij P&O, daartegenover staat een personele groei van de afdeling inkoop, contract en leveranciersmanagement. Het hoger beroep inzake de BTW kwestie heeft geleid tot hogere juridische kosten. Met de post voor onvoorziene kosten kunnen de extra uren binnen directie worden opgevangen. Het resterende bedrag van de post onvoorziene kosten is ingezet op de tekorten bij BIO en privacy.	Risico's zijn in beeld en het merendeel wordt gemitigeerd of is gemitigeerd. Er is nog niet altijd eigenaarschap van risico's op IV&P binnen de bedrijfsvoering van hWh. Vervolgstappen zijn het bewust accepteren van risico's, het mitigeren van risico's, alsmede het van belang overgang van verantwoordelijkheid naar het lijnmanagement.
2 Kennis en verbinden 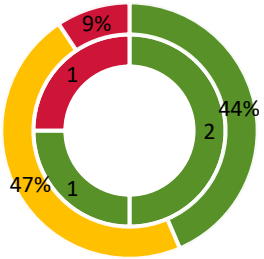	GEEL	GEEL	GROEN	Het programma verwachtte een tekort in 2024 door een nieuwe post die is opgenomen voor uren die gemaakt worden voor de inrichting van het programma Diensten en Beheer. Deze post is nu hersteld naar het programma Diensten en Beheer. Voornamelijk door een meevaller van de kosten in het vergadercentrum is 2024 het programma Kennis en Verbinden met een positief saldo geëindigd.	Risico's zijn in beeld en het merendeel wordt gemitigeerd of is gemitigeerd.

CONCEPT

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
3 Innovatie en transformatie 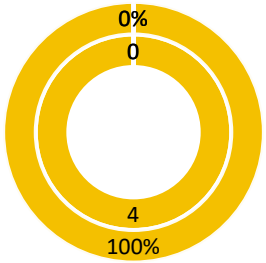	GEEL	GEEL	GEEL	Het programma Innovatie en Transformatie is vijf jaar geleden begonnen. Het programma heeft zich gericht op leren, verbinden en innoveren om zo de waterschappen van onbewust en onbekwaam op de digitale transformatie naar bewust onbekwaam te brengen. Nu, na vijf jaar, begint een nieuwe fase voor het programma, waarin de focus van opleiden en gezamenlijke taal creëren (bewust onbekwaam), verschuift naar het gezamenlijk zoeken en selecteren van kansrijke ontwikkelingen en het creëren van innovatieve leeromgevingen (bewust bekwaam).	De benodigde capaciteit is niet in voldoende mate beschikbaar. Dit risico is een knelpunt omdat de geplande capaciteit van de innovatiemanager en community manager niet het hele jaar beschikbaar zijn geweest. De doorontwikkelingen in de leerlijnen zorgen voor een basis. Daarin is het van belang om die basis te waarborgen. Het is een risico dat in dienst naar de waterschappen de kwaliteit die nodig is, niet geboden wordt. Mogelijk risico: implementatiekracht van waterschappen. De trainingen zijn beschikbaar, maar niet altijd is het mogelijk om het in te plannen in de tijd die de waterschappen hebben. De mitigerende maatregel is om in gesprek te blijven met de waterschappen, zodat de behoefte duidelijk is, om te voorkomen dat er onderdelen worden ontwikkeld die niet bij waterschappen kunnen landen. In verband met de huidige capaciteit is dit jaar bij de leerlijnen op vragen gereageerd en deze niet actief opgehaald.
4 Digitale dienstverlening 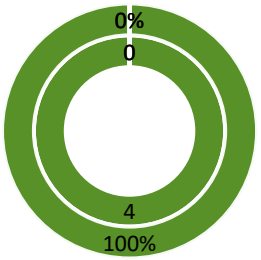	GROEN	GROEN	GROEN	De dienstverlening naar de inwoners van een waterschap wordt steeds digitaler. Het programma Digitale Dienstverlening bestaat uit dan ook projecten die helpen om die dienstverlening te verbeteren en hierbij steeds te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. De voorbereiding van de implementatie van E-hrm 2.0 van 12 waterschappen verliep volgens planning, waardoor de nieuwe informatievoorziening in januari 2025 in gebruik genomen kan worden.	Er is voor de Wet Open Overheid een risico doordat het landelijk onduidelijkheid is welke techniek het beste werkt in combinatie met de Woo-index. Dit kan ervoor zorgen dat leveranciers laat starten met het ontwikkelen van oplossingen. Voorlopig lijkt het erop dat hiermee rekening wordt gehouden met het opstellen van de deadlines. Bij Single Digital Gateway is een risico dat het nog niet mogelijk gaat zijn om te voldoen aan Annex II via het DSO.

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
5 Organisatie en samenwerking 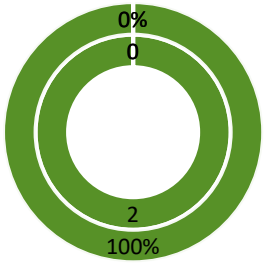	GROEN	GROEN	GROEN	Binnen het programma O&S is voortgang geboekt binnen de twee projecten. Het ontwikkelbudget, onder leiding van de strategisch leveranciersmanager van hWh, heeft geleid tot gesprekken met de top 3 leveranciers om sector brede afspraken te verkennen. Dit zou de basis kunnen vormen voor toekomstige projecten en business cases. Daarnaast is er doorontwikkeling gerealiseerd in het gebruik van WILMA. Dit omvatte een herontwerp van de WILMA-website, met een prototype en een proefversie, voortkomend uit verbetervoorstellen naar aanleiding van een klanttevredenheidsonderzoek. Verder zijn er wijzigingen doorgevoerd in bedrijfsfuncties en is het traineeship Waterschaparchitect gestart. Voor Slim Watermanagement is een projectarchitect geleverd en het meerjarenplan van het team Architectuur is afgerond. Er zijn ook stappen gezet in de ontwikkeling van Vangstregistratie versie 4 en hWh. architectuur/informatiemanagement, evenals verbeteringen in de informatiebeveiliging binnen WILMA.	Risico: Hoewel de oplevering van de nieuwe WILMA-website en de uitbreiding van de Architectuur Board positief zijn, bestaat er een risico dat de samenwerking met de nieuwe leden niet effectief verloopt door een gebrek aan afstemming of verschillende belangen. Dit kan leiden tot vertragingen of inefficiënties in toekomstige besluitvorming en projectuitvoering. Beheersmaatregel: Organiseer een introductiesessie voor de nieuwe leden om duidelijkheid te verschaffen over de rollen, verantwoordelijkheden en verwachtingen binnen de Architectuur Board. Creëer een communicatie- en evaluatiestructuur om regelmatig feedback te verzamelen en de samenwerking te optimaliseren. Daarnaast kunnen duidelijke KPI's voor de functionaliteit en samenwerking zorgen dat de beoogde vooruitgang wordt behaald en gemonitord.

Concept

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
7 Informatieveiligheid en privacy 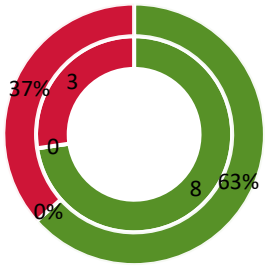	GROEN	GROEN	ROOD	Door de extra werkzaamheden die nodig waren om de 3 opeenvolgende aanbestedingsprocedures te doorlopen voor het aanbesteden van de gezamenlijke SOC is het totale budget van dit programma overschreden.	De aanbesteding van de gezamenlijke SOC is met 6 maanden vertraagd doordat 3 opeenvolgende procedures doorlopen moesten worden. Door de inzet van een verkorte, urgente EA procedure is verdere vertraging voorkomen en is het project niet vertraagd t.o.v. de bijgestelde planning n.a.v. de 1e mislukte aanbestedingsprocedure.
8 Waterveiligheid 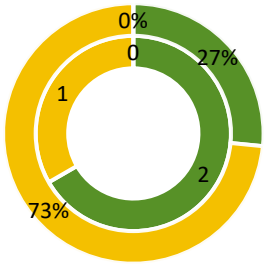	GROEN	GROEN	GROEN	In het programma is gewerkt aan Vangstregistratie 4, Dashboard Zorgplicht en onderzoeken en voorbereiden van nieuwe projecten uit het ontwikkelbudget. Het programma is daarin binnen het budget gebleven.	Het risicoprofiel van Vangstregistratie V4 is (mede n.a.v. de gebruikerstest en ontwikkelvoortgang) van groen naar geel gesteld: 1. De verwachtingen van eindgebruikers matchen niet goed bij standaard (geconfigureerde) applicatie. Hiervoor moeten de Product Owners veel aandacht hebben bij de train de trainer en gebruikersopleidingen (in januari) 2. Er blijkt tóch nog een showstopper te zijn in de (functionele) eisen die niet gerealiseerd kan worden. Een risico was het niet kunnen voldoen aan de eisen t.a.v. speurlijnen en rapportage. Hier wordt de applicatie op aangepast en de verwachting is dat dit zeer snel is opgelost.

CONCEPT

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
9 Watersysteem 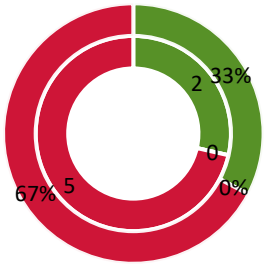 	GROEN	GEEL	GEEL	- De opdracht voor WIWB 2.0 is gegund aan het consortium van RHDHV, Nelen & Schuurmans en HKV. Zij zijn gestart met de uitvoering. Deze heeft vertraging opgelopen en er wordt nu over de planning afgestemd. - Bij HyDAMO is de tooling hiervoor opgeleverd en het is aan de Waterschappen om deze te gebruiken. - Voor de waterschadeschatter is de businesscase is aangepast en sectorbelang toegelicht. Het project heeft in 2024 stilgelegen in afwachting van een afhankelijkheid. - Informatieservice bodemvocht: de implementatiedatum is 1 april 2025. - Het onderzoek naar de digitale watertoets is afgerond. Er wordt geen gebruik gemaakt van het DSO. De DVO en overeenkomst met de huidige leverancier loopt af op 1 april 2025. - In samenwerking met IHW, RWS en het ministerie van I&W is het project Informatievoorziening Slim Watermanagement uitgevoerd. Daarbij is onderzocht wat de waterschappen nodig hebben om hun data goed en op tijd aan te kunnen leveren aan het landelijke systeem.	Er is overlap met de opdracht vanuit de werkgroep Schadeschatters om integratiemogelijkheden concreet te maken. De beheersmaatregel is om de impact hiervan af te wachten, dit zorgt wel voor vertraging in het project. Er is een risico of de gewenste datum van productie van Informatieservice Bodemvocht (1 april) behaald kan worden. Hiervoor is er blijvend contact met de leverancier, die tot nu toe wel alle deadlines goed bewaakt. HyDAMO NHi: Risico: Implementatievoortgang bij Waterschappen stagneert. Kans: Midden Impact: Doelstelling bij de BUCA niet gehaald. Maatregel: Intensiveren van de ondersteuning voor implementatie van HyDAMO bij de waterschappen. UO-Watersysteem op de hoogte stellen van de stagnatie voor het nemen van maatregelen op strategisch niveau. Risico: NHI verwacht een andere type levering dan het GkW kan leveren. GkW levert momenteel alleen Geopackages. Kans: Midden Impact: GkW kan het NHI niet voorzien van HyDAMO data. Maatregel: Aanlevering tijdig afstemmen tussen NHI en het GkW. Risico: Capaciteit bij hWh en betrokken specialisten vanuit de waterschappen. Kans: Midden Impact: Ontbreken van ondersteuning bij implementatie van HyDAMO bij de Waterschappen. Maatregel: Afspraken maken met waterschappen en hWh over de inzet van betrokkenen.

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
10 Waterketen 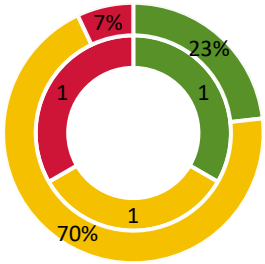	GROEN	GROEN	GROEN	In het programma is gewerkt aan een Businesscase voor Onderhoudsinformatie die in januari 2025 wordt voorgelegd. Daarnaast is het programma Gezamenlijke Prognoses AWK afgerond voor de eerste meerjarenafspraak. Het begint vanaf januari weer met een nieuw meerjarenplan..	Op dit moment zijn we afhankelijk van data-aanlevering door derden (belastingkantoren, drinkwaterbedrijven). Het primaat bij het opvragen van de data ligt ook buiten de waterschappen (CBS, ministerie en VEWIN). De meeste lichten lijken op groen te staan, maar de afhankelijkheid is een risico. Een tweede risico draait om het borgen van beheer en verder doorontwikkelen van tools met de overgang naar programmafase 3.0. de kosten van het in beheer nemen van de tools door hWh liggen dermate hoog dat er overleggen zijn over nut- en noodzaak. Hier moet snel duidelijkheid over komen. Alle betrokkenen zijn hiervan doordrongen en werken hier hard aan.
11 Diensten en beheer 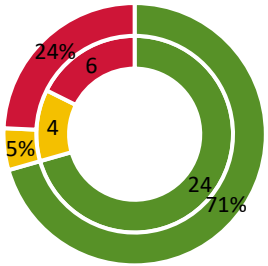	GROEN	GROEN	GROEN	In 2024 legden we het fundament voor deze nieuwe afdeling. Daarbij hebben we onder andere kwaliteitstandaarden en een procedure voor inbeheername ontwikkeld. Ook kregen we inzicht in de middelen, de rollen en de capaciteit die nodig zijn voor de uitvoering van het beheer. In de individuele projecten binnen het programma zijn ook vele resultaten behaald. Deze zijn te lezen in de programmapagina in de jaarrekening en in de bijlage projectverantwoording.	Winnovatieplatform: In verband met te weinig capaciteit, is er te weinig aandacht om het platform actief te houden, wat een negatieve spiraal wekt. Hiervoor wordt gekeken om de juiste capaciteit binnen het team te krijgen om dit op te pakken. Datastromen: De risico's zijn geïnventariseerd en de beheersmaatregelen worden gemonitord. 1. Capaciteit en kennis. Voor 2024 is de capaciteit en kennis geborgd. Dit blijft echter een punt van aandacht. Voor de continuïteit van het programma is het van belang dat we aanwas krijgen in de vorm van deskundige collega's die meerdere jaren aan boord kunnen blijven, waardoor de afhankelijkheid van enkele sleutelpersonen op termijn kan afnemen. 2. Financieel. Het succes van het GkW is in financieel opzicht op termijn een risico. Uitbreiding met nieuwe gegevensstromen en nieuwe publicatie-platforms brengt structurele extra kosten met

CONCEPT

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
					zich mee in de vorm van a. extra functionele en applicatieve beheer inspanningen in het Team Datastromen, b. extra applicatieve en technische beheer inspanningen door de leverancier en c. uitbreiding van hardware en verbindingen bij de host. NHI-instrumentarium: De risico's zijn in de business case onderschat, er is vaak discussie wat nu de scope van de opdracht is, de SOK (samenwerkingsovereenkomst) en de DVO laten ruimte voor discussie, het beheerteam is daar ook niet duidelijk in waardoor er spanningen/fricties ontstaan. Er wordt nu in het team de opdracht onderzocht en bediscussieerd om met een duidelijke opdracht aan de slag te gaan. Framework Microsoft: De gesprekken ten behoeve van het nieuwe Framework vragen meer tijd dan begroot. Software Reseller Onboarding en Beheer: Er was beoogd dat in 2024 de contractdoelstellingen zouden worden behaald. Dit is echter vertraagd door perikelen rondom onboarding en achterblijven van de dienstverlening. Deze problemen zijn grotendeels opgelost. In 2025 zal vol worden ingezet op het alsnog behalen van de doelstellingen. Software Catalogus: Het I-platform heeft op 14 november 2024 het bindend advies gegeven om in 2025 de proof of concept softwarecatalogus (die is gerealiseerd om de haalbaarheid aan te tonen van de vervanging van de huidige wswc) productierijp te maken. Deze versie blijft aankomend jaar in beheer bij hWh. Per 31 december 2024 zal de huidige WSWC worden ontmanteld. Strategische inzet omgevingswet:

CONCEPT

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
					In het jaarplan voor 2025 is rekening gehouden met deze hogere ondersteuningsvraag door de 2 beschikbare fte's uit de DVO voor de strategische inzet Omgevingswet volledig te benutten. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren waarin deze inzet niet volledig is benut vanwege de vele uitstelbeslissingen voor inwerkingtreding van de Omgevingswet en de daarmee samenhangende lagere ondersteuningsvraag. Bij het constateren van deze overschrijding voor de zomer is direct de keuze gemaakt om de inzet op het testen van het DSO bij de waterschappen en de juridische expertise te beperken. Verdere besparingen zouden direct gevolgen hebben voor de dienstverlening aan de waterschappen en de mate waarin het DSO ondersteunend is aan de waterschappen. Z-info: Benodigde capaciteit van de leverancier kan pas goed worden ingepland indien prioritering longlist gereed is. Capaciteit van de leverancier is voor de rest van 2024 geen issue, staat voldoende werk in de planning voor release 2.5.1. Prioritering longlist door kernteam is op 9 september 2024 afgerond. Voorbereidingen voor uitvoering/planning lijst per 2025 worden in Q4 2024 getroffen. Planning voor 2025 is in december met het kernteam besproken en mag verder worden uitgevoerd. Tooling SE: Door beëindiging van het project lopen we nu het risico dat er verder geen beheer van de moedertemplate plaats kan vinden. Er wordt nu bekeken op welke manier deze template alsnog een plek kan krijgen en of dat binnen het hWh is of elders een plek moet krijgen. Perceelwijzer App: Risico: Het contract met de huidige leverancier voor de perceelwijzer loopt af op 31-12-2024. Impact: Hoog:

CONCEPT

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
					Gevolg: Geen beheer en onderhoud meer op de perceelwijzer App vanaf 01-01-2025. Maatregel: De huidige overeenkomst is verlengd met ten minste 1 jaar tot 31 december 2025. Begin 2025 zullen de aangesloten waterschappen een besluit nemen m.b.t. de toekomst voor de perceelwijzer na 2025.
12 SAW@ 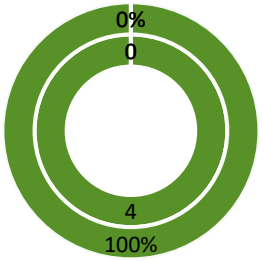 	GROEN	GROEN	GROEN	Centraal instrument binnen de samenwerking is een VTH-applicatie, een applicatie voor gezamenlijke informatievoorziening rondom Vergunningverlening, Toezichthouden en Handhaving. We werken nauw samen aan het inrichten van dit instrument. Ook aan de mobiele variant ervan: de Powermobiel app. Alle SAW@-deelnemers gebruiken de VTH applicatie op dezelfde manier en zodanig dat de datakwaliteit voldoet aan de uniforme eisen voor het delen van data met andere overheden. Binnen het programma SAW@ spenderen we 80 procent van de tijd aan het beheer en onderhoud van het zaaksysteem (de informatievoorziening). De overige 20 procent van het programma werken we aan de doorontwikkeling ervan. Speerpunten voor dit jaar zijn de aanbesteding voor een nieuwe VTH-applicatie, het verbeteren nieuwe releases, de Omgevingswet/Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en het verbeteren van de processen rondom calamiteiten.	Het risico van gebrek aan capaciteit is actueel. Het percentuele aandeel in de uren van hWh medewerkers is flink gestegen. Dit komt doordat dit jaar vacatures zijn opgevuld door medewerkers in dienst van hWh terwijl ze begroot stonden voor RWS-medewerkers. RWS bekostigt deze extra inzet van hWh-medewerkers.

concept

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
13 Basisdata 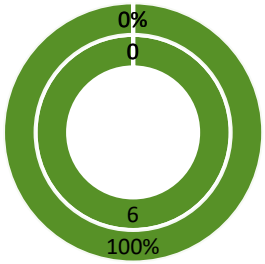 	GROEN	GROEN	GROEN	- In 2024 is voor het AHN Zuid-Nederland ingewonnen. De vluchten, verwerking en controle zijn afgerond en gepubliceerd. - Voor Beeldmateriaal winnen we in 2024 van Nederland 7,5 centimeter resolutie luchtfoto's in. Vanwege het natte voorjaar konden we tijdens het bladloze seizoen nauwelijks luchtfoto's maken. In september is alle inwinning alsnog afgerond. Waterschappen kunnen de data downloaden of opvragen. - In Caribisch Nederland zijn alle hoogtegegevens ingewonnen en gepubliceerd. Voor Saba en St. Eustatius zijn ook de luchtfoto's ingewonnen. Voor Bonaire, waar we last hadden van hardnekkige bewolking, zijn we begin september teruggegaan om luchtfoto's te maken. De luchtfoto's van St. Eustatius en Saba zijn gepubliceerd, Bonaire volgt begin 2025. - In 2024 hebben we onderzoek gedaan naar een Integrale Hoogtevoorziening van Nederland (IHN). We hebben onderzocht hoe verschillende modellen op elkaar aansluiten en welke wensen en eisen gebruikers hebben. Op ons congres hebben we de resultaten gepresenteerd.	1. Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland Risico: • Gebrek aan Projectinhoudelijke Relevantie: Omdat dit project alleen een kasfunctie heeft zonder verdere inhoudelijke activiteiten, bestaat het risico dat het project geen strategische waarde toevoegt aan de waterschappen en dat er geen nuttige resultaten worden behaald. Beheersmaatregelen: • Transparante Rapportage: Communiceer duidelijk met stakeholders over de status en het gebruik van middelen om verwachtingen te managen en het doel van de kasfunctie te waarborgen. 2. AHN 5 & BM 5 Risico: • Vertraging in Dataverwerking en -levering: De huidige controle- en verwerkingsprocessen kunnen leiden tot vertraging in de levering van data aan gebruikers, wat de continuïteit van lopende projecten kan beïnvloeden. Beheersmaatregelen: • Risicomanagementplan: Ontwikkel een plan met duidelijke escalatie- en mitigatiestappen voor het geval er verdere vertragingen optreden.

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
14 Informatiehuis Water 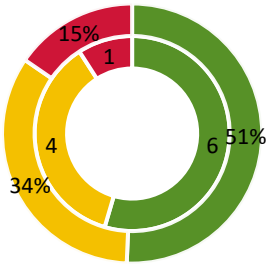 	GROEN	GROEN	GROEN	IHW heeft naast de financiële bijdrage van de partners voor reguliere activiteiten voor de aquo-standaard, de waterinformatiesystemen en de coördinatie informatiestromen, ook budget beschikbaar gekregen voor o.a. doorontwikkeling van het waterkwaliteitsportaal (extra bijdrage partners) en het waterveiligheidsportaal (bijdrage HWBP). De technische en functionele actualisatie van het WVP is afgerond begin mei met een release. Daarnaast wordt bij IHW gewerkt aan de het beheer en onderhoud van het droogteportaal, de ontwikkeling op Slim Watermanagement en de DD API Standaard.	Waterinfosystemen: Bestaand: 1. RISICO: Geen capaciteit bij applicatiebeheerder voor vernieuwing WKP MAATREGEL: Continue tijdig overleggen met RWS/ applicatiebeheerder en tijdig offertes aanvragen 2. RISICO: Uitval teamleden door belasting MAATREGEL: Intern zoveel mogelijk samenwerken en blijven communiceren 3. RISICO: WKP3-project mislukt door activiteiten in programma's bij partners MAATREGEL: Verbinding met belangrijke gerelateerde projecten/ programma's leggen 4. RISICO: Kennis bij Waterbeheerders is niet op orde. Gegevens worden te vaak zonder kennis (als dump) geleverd. Waarna er allerlei fouten in blijken te zitten MAATREGEL: Informatiestromen goed documenteren en valideren in en zsm stadium. Tevens blijven communiceren in werksessies en relevante (bestuurlijke) gremia 5. RISICO: Informatiestromen worden later dan deadline geleverd. Dit kost extra/ dubbel werk bij IHW MAATREGEL: Zie vorige maatregel 8. RISICO: Verdwijnen van kennis komende jaren door verloop medewerkers bij IHW (risico overstijgt project) MAATREGEL: Aankaarten in aansturende gremia (MO IHW, DO IHW) 9. RISICO: Vertraging in opleveringen door doorlooptijd configuratie(instellingen) infrastructuur. MAATREGEL: Wekelijks overleg met applicatiebeheer RWS en TAB, plus tussendoor korte lijntjes 10. RISICO: Vertraging in opleveringen door detailcorrecties en ook extra kosten. MAATREGEL: Eerder en meer gedetailleerd specificeren door IHW. Tevens Routekaart2025 toepassen.

CONCEPT

	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
Programma dashboard	1	2	3		
					Droogteportaal: Er is een risico dat er geen budget meer beschikbaar is op dit project, maar er nog wel werkzaamheden en kosten aankomen. Voor het doen van een aanbesteding na 2025 voor het droogteportaal is extra inzet nodig en voor de complicatie in de berekeningen van de indicatoren wordt opgesteld hoeveel extra kosten nodig zijn. WVP: Migratie naar RWS is opgepakt en startend. RWS heeft een projectleider aangesteld om de inhousing te begeleiden en de eerste voorbereiding zijn getroffen. Hosting bij RWS moet voor einde jaar gerealiseerd zijn. Financieel beperkt risico (ligt bij RWS). Organisatorisch een afhankelijkheid van de werking van het DARC 22 contract en relatief lange keten van business naar leverancier (CPX> TNL>RWS>IHW), die zorgt voor een zware administratieve last en doorloop. Hiervoor is IHW in overleg om wél de dienstverlening op orde te kunnen houden. IHW heeft hier beperkt invloed op (escalatie). De NWE beoordelingssystematiek Primaire keringen zou kunnen leiden tot (tijdelijke) intensievere service diensten voor de beheertaken NBPW. Dit wordt gemonitord. Indien scheefgroei dan als beheersmaatregel een herijking van de inzet sim. DGBW voor de structurele taak. Echter tot nu nog geen indicatie van noodzakelijke intensivering van de dienstverlening door IHW gemonitord. Een vernieuwd WVP zou kunnen leiden tot intensiever gebruik. Daaruit zullen andere inhoudelijke inzichten en wensen voortkomen in 2024. De omvang is nu ongewis. De beheermaatregel is prioritering en afstemming via reguliere

CONCEPT

Programma dashboard	Programmastatus Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's, knelpunten en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
					afstemmingslijnen. Echter tot nu nog geen indicatie van noodzakelijke intensivering dienstverlening.
15 Kassiersfunctie 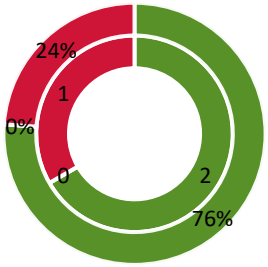	GROEN	GROEN	GROEN	Het initiatiefbudget wordt gebruikt als financiering voor nieuwe collectieve initiatieven. In 2024 zijn vier collectieve projecten toegevoegd aan de begroting, waarvoor het initiatiefbudget is ingezet. De aanbestedingen TMX lopen volgens plan en er zijn geen bijzonderheden te melden.	In de initiële planning zou de EU-aanbesteding TMX in 2024 plaatsvinden. Dit bleek niet haalbaar. Het toegekende en vooraf geschatte benodigde budget is niet toereikend. De benodigde inspanningen om het voorwerk goed te kunnen doen blijken groter dan van tevoren verwacht.

CONCEPT

Deel 2: Projecten waterschappen

In deel 2 worden de begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de volgende programma's:

- Innovatie en transformatie
- Digitale dienstverlening
- Organisatie en samenwerking
- Informatie – datastromen
- Informatieveiligheid en privacy
- Waterveiligheid
- Watersysteem
- Waterketen

Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. Voor de programmaverantwoording van de projecten waterschappen, wordt verwezen naar de jaarrekening.

CONCEPT

Deel 3: Projecten met derden

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden en kassiersfunctie uitgewerkt. Dit betreft de programma's Basisdata en SAW@, het programma IHW en de kassiersfunctie. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. Voor de programmaverantwoording van de projecten met derden, wordt verwezen naar de jaarrekening.

CONCEPT

Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen

In deel 4 wordt aangekondigd welke begrotingswijzigingen worden verwacht. Deze projecten hebben nog niet geleid tot een DVO en worden daarom nog niet in de financiële begroting verwerkt. De genoemde bedragen zijn slechts inschattingen op basis van huidige inzichten. Besluitvorming hieromtrent gaat via de OGT en leidt tot een begrotingswijziging die te zijner tijd aan het algemeen bestuur ter besluitvorming wordt voorgelegd.

CONCEPT

5 Verwachte begrotingswijzigingen

5.1 Verwachte begrotingswijzigingen 2024

In de begroting 2024 is een indicatie gegeven van de te verwachten begrotingswijzigingen ten bedrage van € 2.240.000. In de 1e, 2e en 3e bestuursrapportage zijn reeds begrotingswijziging aangeboden. In onderstaand overzicht wordt weergegeven welk deel van de verwachte begrotingswijzigingen reeds is verwerkt in de bestuursrapportages en welk deel van de verwachte begrotingswijzigingen is bijgesteld.

Verloopoverzicht verwachte begrotingswijzigingen 2024	Bedrag in €
Geactualiseerde begroting 2024 (deel 4)	2.240.000
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP1	-700.000
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP2	-
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP3	-
Bij: bijstelling verwachtingen	-1.540.000
Nog te verwachten begrotingswijzigingen 2024	**-**

5.2 Verwachte bijstelling begroting 2025

De jaareindeverwachting 2024 en de begrotingswijzigingen 2024 hebben ook hun invloed op de begroting van 2025. In deze paragraaf wordt normaliter een indicatie gegeven van de verwachte bijstelling van de primaire begroting 2025, gebaseerd op de actueel beschikbare informatie en genomen besluiten. Aangezien de geactualiseerde begroting 2025 recent is opgesteld zijn er nu geen verwachte bijstellingen van deze begroting 2025 te verwachten. Voor meer informatie wordt verwezen naar de geactualiseerde begroting 2025.

CONCEPT

6 Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Status kleur en betekenis

Status	Betekenis
GROEN	Statuskleur groen is van toepassing wanneer er geen statuskleur rood of geel toegekend kan worden én voldaan wordt aan alle onderstaande criteria: -Tijd: De uitvoering loopt conform planning en het resultaat wordt tijdig behaald. Of: overschrijdingen in de tijd zijn goedgekeurd en doen geen afbreuk aan de kwaliteit. -Geld: De budgettaire kaders worden niet overschreden. Of: budgetoverschrijdingen zijn goedgekeurd, doen geen afbreuk aan de kwaliteit en leiden tot hogere bijdragen van de deelnemers om de kosten te dekken. -Kwaliteit: Het beoogde resultaat wordt inhoudelijk bereikt. De risico's zijn in beeld, maar zijn nog niet opgetreden. Voor de risico's zijn effectieve beheersmaatregelen gedefinieerd.
GEEL	Statuskleur geel is van toepassing wanneer er geen statuskleur rood toegekend kan worden én minimaal één van de volgende situaties zich voordoet: -Tijd: De uitvoering is vertraagd, bijsturing is reeds ingezet. De bijsturing zal naar verwachting effectief kunnen zijn. -Geld: Er zijn budgetoverschrijdingen, maar deze kunnen door bijsturen wellicht nog gecompenseerd worden. Een overschrijding van maximaal 5% van de begroting is acceptabel, mits dit kan worden opgevangen binnen het programma. -Kwaliteit: De haalbaarheid van het verwachte resultaat is discutabel, maar heeft (nog) geen consequenties voor de producten. De geïnventariseerde risico's treden op of het is zeer waarschijnlijk dat de risico's zullen optreden. De beheersmaatregelen worden ingezet, maar het is onzeker of dit afdoende is om de risico's te reduceren.
ROOD	Statuskleur rood is van toepassing wanneer minimaal één van de volgende situaties zich voordoet: -Tijd: De uitvoering is dusdanig vertraagd dat de beoogde doelstelling niet wordt gehaald. Er heeft nog geen bijsturing plaatsgevonden of bijsturing is niet mogelijk. -Geld: Er zijn budgetoverschrijdingen die niet gecompenseerd worden door hogere bijdragen. Dit geldt voor elke budgetoverschrijding, dus ook relatief kleine overschrijdingen. -Kwaliteit: Het beoogde eindresultaat wordt niet gehaald. Eén of meerdere van de geïnventariseerde risico's treden op. De beheersmaatregelen zijn niet afdoende om risico's te reduceren.

CONCEPT

6.2 Bijlage 2: Financieel overzicht kolommen verklaard

Begrotingswijzigingen	Saldo begroting / Lasten begroot / Baten begroot	Lasten werkelijk	Baten werkelijk	Saldo werkelijk	Saldo J.E.V.
Dit betreft de begrotingswijzigingen die tegelijkertijd met bestuursrapportage worden aangeboden.	Dit betreft het begrote bedrag, na eventuele begrotingswijzigingen van het lopende jaar.	Dit betreft het bedrag dat werkelijk als kosten (lasten) is geboekt. Bestaat uit ontvangen inkoop facturen, interne doorbelastingen en gewerkte uren in de betreffende periode van rapportage	Dit zijn de gefactureerde en nog te factureren bedragen aan de deelnemers in het lopende jaar, samen met het saldo op de projectrekening per 1/1.	Dit is het verschil tussen de werkelijke baten en de werkelijke lasten.	Dit is een inschatting van de jaareindeverwachting van het saldo, zijnde het verschil tussen de verwachte baten en de verwachte lasten.

CONCEPT

6.3 Bijlage 3: Lijst met afkortingen

A&S	Architectuur en Standaarden
AB	Algemeen bestuur
ABC	Aanvraag businesscase
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AP	Autoriteit Persoonsgegevens
API	Application Programming Interface
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming.
AWK	Applicatielandschap Afvalwaterketen
B&O	Beheer en onderhoud
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BAW+	Bestuursakkoord water
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBVW	Regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen
BC	Business case
BGT	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BHV	Bedrijfshulpverlening
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Deze overheidsbrede, risico-gestuurde baseline vervangt alle afzonderlijke baselines binnen de overheid, waaronder de BIWA.
BIWA	Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen
BM	Beeldmateriaal
BRO	Basisregistratie Ondergrond
BRT	Basisregistratie Topografie
BT	Beleidsteam
BVZ	Bedrijfsvergelijking Zuiverings Beheer
CDO	Chief Digital Officer
CBCF	Commissie Bestuurszaken, Communicatie en Financiën (UvW)
CDL	Centrale Datalaag
CERT-WM	Computer Emergency Response Team Watermanagement, een team dat samen met Rijkswaterstaat gespecialiseerd is in het ontdekken, onderzoeken en afslaan van cyberaanvallen. Alle waterschappen zijn hier op aangesloten.
CISO	Chief Information Security Officer
CIW	Coördinatoren Informatieveiligheid Waterschappen
CMMI	Capability Maturity Model Integration
CMS	Content Management Systeem
CoPWA	Community of Practice Waterschapsarchitecten (werkgroep voor WILMA)
CPW	Coördinatoren Privacy Waterschappen

CONCEPT

CSIR	Cybersecurity implementatierichtlijnen
CT	Coördinatieteam
CVDR	Centrale Voorziening Decentrale Regelgeving
CWW	Coördinatoren Wet Open Overheid
DAB	Digitale Aangifte Bedrijven
DAM	Dijkanalyse Module
DAMO	Data Afspraken Modelmatig Ondersteund
DAP	Dossier Afspraken en Procedures
DB	Dagelijks bestuur
DDSC	Dijk Data Service Center
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DPIA	Data Protection Impact Assesment
DROP	Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DOO	Digitale ondersteuning Omgevingswet
DVH	Dienstverleningshandvest
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
EA	Europese aanbesteding
e-HRM	Electronic Human Relation Management
ESRI	Geografisch informatie systeem applicaties
FG	Functionaris gegevensbescherming
FTE	fulltime-equivalent
FuWa	Functiebeschrijvingen waterschappen
GDI	Generieke Digitale Infrastructuur
GIS	Geografisch informatie systeem
GKW	Gegevensknooppunt waterschappen
GO	Gebruikersoverleg
Govroam	Government roaming
Gr	Gemeenschappelijke regeling
GVOP	Gemeenschappelijke Voorziening Overheidspublicaties
GWSW	GegevensWoordenboek Stedelijk Water
HKP	Hoofdkostenplaats
HRM	Human Resource Management
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
hWh	Het Waterschapshuis
IBD	Informatie Beveiligingsdienst (CERT voor gemeenten)

CONCEPT

ICT	Informatie, Communicatie en Technologie
ICTU	ICT uitvoeringsorganisatie
IHW	Informatiehuis Water
IM	Informatiemodel
IMKL	Informatiemodel Kabels en Leidingen
IMWA	Informatiemodel Water
INSPIRE	Infrastructure for Spatial Information in the European Community
IPM	Integraal Project Management
IPO	Interprovinciaal Overlegorgaan
IPv6	Internet Protocol versie 6
IRC	Internationaal Radar Composiet
IRIS	Integraal Resultaatgericht Informatie Systeem
IV	Informatievoorziening
KIDO	Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale Overheden
KING	Kennisinstituut Nederlandse Gemeenten
KP	Kostenplaats
KPI	Key Performance Indicators
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAWA	Landelijk Arbeidsvoorwaardenoverleg Waterschappen
LDS	Landelijk Dekkend Stelsel
LIS	Leidingen informatiesysteem
LOFGW	Landelijke Overleg voor functionarissen gegevensbescherming van de waterschappen
LOVH	Landelijk Overleg Vergunningverlening en Handhaving
LvL	Laan van de Leefomgeving
MT	Managementteam
NBPW	Nationaal Bestand Primaire Waterkeringen
NCSC	Nationaal Cyber Security Centrum
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEN	NEderlandse Norm
NHI	Nederlands Hydrologisch Instrumentarium
NIS2	Network and Information Security directive 2
NOK	Nadere overeenkomst
NORA	Nederlandse Overheid Referentie Architectuur
NUP	Nationaal UitvoeringsProgramma
NWB	Nederlandse Waterschapsbank

CONCEPT

OBDO	Overheidsbrede Beleidsoverleg Digitale Overheid
OGT	Opdrachtgeverstafel
OLO	Omgevingsloket Online
OOMHD	Opslag en Ontsluiting Meteorologische en Hydrologische Data
P&ID's	Proces & Instrumentatie Diagrammen
P&O	Personeel en organisatie
PA	Procesautomatisering
PDC	producten en diensten catalogus
PDCA	Plan Do Check Act
PDOK	Publieke Dienstverlening op Kaart
PEC	Proces Eigenaren Commissie VTH
PIA	Privacy Impact Assessment
PIO	Projectleidersoverleg Implementatie Omgevingswet (ter ondersteuning van DSO)
PO	Privacy officer
POC	Proof of Concept
PSA	Project Start Architectuur
PSU	Project start up
PvE	Programma van eisen
QBWat	softwarepakket voor metingen water
RMS	Record management system
RODC	Rijksoverheid Datacenter
ROR	Richtlijn OverstromingsRisico
RWS	Rijkswaterstaat
RWS CIV	Rijkswaterstaat Centrale informatievoorziening
RWZI	Rioolwaterzuiveringen
SAT DATA	Satelliet data
SAW	Sectorale arbeidsvoorwaarden waterschappen
SAW@	Samenwerking Waterbeheer Rijkswaterstaat en waterschappen
SD	secretaris-directeur
SDG	Single Digital Gateway
S.E.	System Engineering
SLA	Service Level Agreement
SOK	Samenwerkingsovereenkomt
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Water
Surf	Surf-CERT (CERT voor onderwijs)
TMB	Team Muskusratten Bestrijding

CONCEPT

TPOD	Toepassingsprofielen Omgevingsdocumenten
UO	Uitvoerend Overleg
UOT	Uitvoerend Overleg Tafel (de gemandateerde opdrachtgevers)
UvW	Unie van Waterschappen
VDW	Vereniging Directeuren Waterschappen
VTH	Vergunningverlening Toezicht en Handhaving
VvZB	Vereniging van Zuiveringsbeheerders
Watis	Waterinformatiesysteem
WEB	Wet Elektronische Bekendmakingen
WIBON	Wet Informatieuitwisseling Boven- en Ondergrondse Netten
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wilma	Referentiearchitectuur van de waterschappen
WION	Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten
WIWB	Weer Informatie Water Beheer
WKP	Water Kwaliteitsportaal
WMB	Werkgroep Muskusratten Bestrijding
WNT	Wet Normering Topinkomens
Woo	Wijzigingswet Wet open overheid
WS	Waterschap
WSS	WaterSchadeSchatter
WSWC	Wilma Software catalogus
WTI	Wettelijk Toetings Instrumentarium
WVP	Waterveiligheidsportaal
Z-CERT	Zorg-CERT (CERT voor de zorg)
Z-info	Zuiveringsinformatiesysteem
ZTC	Zaaktypecatalogus

CONCEPT

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Bijlage bestuursrapportage 2024-3

Projectverantwoording

Het Waterschapshuis

Kenmerk: V0760/H013495

Versie 0.9 d.d. 30-01-2025

Inhoud

1.1 Bijlage 1: Begrotingswijziging per deelnemer 2

1.2 Bijlage 2: Saldo 2024 en 4e gewijzigde begroting per deelnemer 4

1.3 Bijlage 3: Detailrapportage projectverantwoording programma's 24

CONCEPT

1.1 Bijlage 1: Begrotingswijziging per deelnemer

CONCEPT

BERAP 3 2024	11.0000/200	11.0000/201	11.0000/260	11.0000/945	
	Opvang cyberincidenten	Landelijke voorziening overstromings infomatie	CMS 3.0	Perceelwijzer App	Totaal per deelnemer
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/55	VAST	45/55	
Aa en Maas	-66	4.161	-	-6.265	-2.170
AGV/Waternet	-66	5.629	-	-8.471	-2.908
Brabantse Delta	-66	4.423	-190	-6.657	-2.491
De Dommel	-66	3.937	-190	-5.928	-2.247
De Stichtse Rijnlanden	-66	4.264	-	-6.414	-2.216
Delfland	-66	5.966	-	-	5.900
Drents Overijsselse Delta	-66	4.077	-190	-6.143	-2.322
Fryslân	-66	4.610	-	-6.938	-2.394
Hollands Noorderkwartier	-66	5.872	-	-	5.806
Hollandse Delta	-66	5.031	-190	-	4.775
Hunze en Aa's	-66	3.404	-	-	3.338
Limburg	-66	4.759	-	-7.162	-2.469
Noorderzijlvest	-66	3.226	-	-	3.160
Rijn en IJssel	-66	3.796	-	-5.704	-1.973
Rijnland	-66	5.610	-	-8.434	-2.890
Rivierenland	-66	5.339	-190	-8.032	-2.949
Scheldestromen	-66	3.675	-	-	3.609
Schieland en de Krimpenerwaard	-66	3.609	-	-5.433	-1.889
Vallei en Veluwe	-66	4.554	-	-6.854	-2.366
Vechtstromen	-66	4.198	-	-	4.133
Zuiderzeeland	-66	3.366	-190	-5.068	-1.958
Rijkswaterstaat	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	1.382	-	1.140	-	2.522
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-	-
Totaal	**-0**	**93.504**	**-**	**-93.504**	**-0**

CONCEPT

1.2 Bijlage 2: Saldo 2024 en 4e gewijzigde begroting per deelnemer

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 1. Bestuur en organisatie								
	01.0000/ 015	01.0000/ 020	01.0000/ 025	01.0000/ 030	01.0000/ 040	01.0000/ 052	01.0000/ 054	01.0000/ 055	01.0000/ 056
	Werkplek	Kantoorautomatisering	Informatiemanagement	Facilitair	P&O	Organisatie directie	Organisatie ondersteuning	Organisatie inkoop	Organisatie capaciteitsmanagement
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	1.062	12.948	455	385	16.829	0	376	-5.164	-1.538
AGV/ Waternet	1.437	17.516	615	521	22.767	0	508	-6.986	-2.081
Brabantse Delta	1.129	13.763	483	410	17.888	0	399	-5.489	-1.635
De Dommel	1.005	12.250	430	365	15.922	0	355	-4.885	-1.455
De Stichtse Rijnlanden	1.088	13.268	466	395	17.245	0	385	-5.291	-1.576
Delfland	1.523	18.564	652	552	24.128	0	539	-7.403	-2.205
Drents Overijsselse Delta	1.041	12.686	445	378	16.489	0	368	-5.059	-1.507
Fryslân	1.177	14.345	504	427	18.645	0	416	-5.721	-1.704
Hollands Noorderkwartier	1.499	18.273	641	544	23.750	0	530	-7.287	-2.171
Hollandse Delta	1.284	15.654	549	466	20.346	0	454	-6.243	-1.860
Hunze en Aa's	869	10.591	372	315	13.766	0	307	-4.224	-1.258
Limburg	1.215	14.810	520	441	19.250	0	430	-5.906	-1.759
Noorderzijlvest	823	10.038	352	299	13.047	0	291	-4.003	-1.193
Rijn en IJssel	969	11.813	415	352	15.354	0	343	-4.711	-1.403
Rijnland	1.432	17.458	613	520	22.691	0	507	-6.962	-2.074
Rivierenland	1.363	16.614	583	494	21.594	0	482	-6.626	-1.974
Scheldestromen	938	11.435	401	340	14.863	0	332	-4.560	-1.358
Schieland en de Krimpenerwaard	921	11.231	394	334	14.598	0	326	-4.479	-1.334
Vallei en Veluwe	1.162	14.170	497	422	18.418	0	411	-5.651	-1.683
Vechtstromen	1.072	13.064	459	389	16.981	0	379	-5.210	-1.552
Zuiderzeeland	859	10.475	368	312	13.615	0	304	-4.177	-1.244
Rijkswaterstaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**23.868**	**290.967**	**10.213**	**8.658**	**378.186**	**0**	**8.443**	**-116.040**	**-34.567**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 1. Bestuur en organisatie							
	01.0000/ 058	01.0000/ 059	01.0000/ 062	01.0000/ 064	01.0000/ 066	01.0000/ 090	01.0000/ 205	01.0000/ 206
	Organisatie financiën	Rente	BIO	Privacy	Communicatie	Salariskosten	Bestuur	Bestuurs ondersteuning
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	1.040	12.293	-	-313	-2.616	-3.289	-933	2.246
AGV/ Waternet	1.407	16.630	-	-423	-3.539	-4.449	-1.262	3.039
Brabantse Delta	1.105	13.066	-	-333	-2.781	-3.496	-992	2.388
De Dommel	984	11.630	-	-296	-2.475	-3.111	-883	2.125
De Stichtse Rijnlanden	1.066	12.597	-	-321	-2.681	-3.370	-956	2.302
Delfland	1.491	17.624	-	-449	-3.750	-4.715	-1.338	3.220
Drents Overijsselse Delta	1.019	12.044	-	-307	-2.563	-3.222	-914	2.201
Fryslân	1.152	13.619	-	-347	-2.898	-3.643	-1.034	2.489
Hollands Noorderkwartier	1.468	17.348	-	-442	-3.692	-4.641	-1.317	3.170
Hollandse Delta	1.257	14.862	-	-378	-3.163	-3.976	-1.128	2.716
Hunze en Aa's	851	10.055	-	-256	-2.140	-2.690	-763	1.837
Limburg	1.189	14.061	-	-358	-2.992	-3.762	-1.067	2.569
Noorderzijlvest	806	9.530	-	-243	-2.028	-2.550	-723	1.741
Rijn en IJssel	949	11.215	-	-286	-2.387	-3.001	-851	2.049
Rijnland	1.402	16.574	-	-422	-3.527	-4.434	-1.258	3.029
Rivierenland	1.334	15.773	-	-402	-3.357	-4.220	-1.197	2.882
Scheldestromen	918	10.856	-	-276	-2.310	-2.904	-824	1.984
Schieland en de Krimpenerwaard	902	10.663	-	-271	-2.269	-2.853	-809	1.948
Vallei en Veluwe	1.138	13.453	-	-343	-2.863	-3.599	-1.021	2.458
Vechtstromen	1.049	12.403	-	-316	-2.639	-3.318	-941	2.266
Zuiderzeeland	841	9.945	-	-253	-2.116	-2.661	-755	1.817
Rijkswaterstaat	-	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**23.369**	**276.239**	**-**	**-7.033**	**-58.785**	**-73.905**	**-20.964**	**50.477**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 1. Bestuur en organisatie		
	01.0000/ 202	01.0000/ 203	01.0000/ 204
	Veilige werkomgeving	Professionele organisatie	Zichtbaarheid
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	2.863	-1.048	-
AGV/ Waternet	3.873	-1.417	-
Brabantse Delta	3.043	-1.114	-
De Dommel	2.709	-991	-
De Stichtse Rijnlanden	2.934	-1.074	-
Delfland	4.105	-1.502	-
Drents Overijsselse Delta	2.805	-1.027	-
Fryslân	3.172	-1.161	-
Hollands Noorderkwartier	4.040	-1.479	-
Hollandse Delta	3.461	-1.267	-
Hunze en Aa's	2.342	-857	-
Limburg	3.275	-1.198	-
Noorderzijlvest	2.220	-812	-
Rijn en IJssel	2.612	-956	-
Rijnland	3.860	-1.413	-
Rivierenland	3.674	-1.344	-
Scheldestromen	2.528	-925	-
Schieland en de Krimpenerwaard	2.483	-909	-
Vallei en Veluwe	3.133	-1.147	-
Vechtstromen	2.889	-1.057	-
Zuiderzeeland	2.316	-848	-
Rijkswaterstaat	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-
IPO	-	-	-
Totaal	**64.336**	**-23.546**	**-**

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 2. Kennis en verbinden			
	02.0000/ 212	02.0000/ 213	02.0000/ 018	02.0000/ 610
	Kennis delen & Verbinden	Specialistische kennis	Kwaliteitsborging	Vergadercentrum
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	145	393	-466	2.975
AGV/ Waternet	196	532	-631	4.025
Brabantse Delta	154	418	-496	3.163
De Dommel	137	372	-441	2.815
De Stichtse Rijnlanden	149	403	-478	3.049
Delfland	208	564	-668	4.266
Drents Overijsselse Delta	142	385	-457	2.915
Fryslân	161	436	-517	3.296
Hollands Noorderkwartier	205	555	-658	4.199
Hollandse Delta	176	475	-564	3.597
Hunze en Aa's	119	322	-381	2.434
Limburg	166	450	-533	3.403
Noorderzijlvest	113	305	-361	2.307
Rijn en IJssel	132	359	-425	2.715
Rijnland	196	530	-629	4.012
Rivierenland	186	504	-598	3.818
Scheldestromen	128	347	-412	2.628
Schieland en de Krimpenerwaard	126	341	-404	2.581
Vallei en Veluwe	159	430	-510	3.256
Vechtstromen	147	397	-470	3.002
Zuiderzeeland	117	318	-377	2.407
Rijkswaterstaat	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-
Totaal	**3.263**	**8.835**	**-10.477**	**66.865**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 3. Innovatie en transformatie			
	03.0000/ 213	03.0000/ 214	03.0000/ 215	03.0000/ 216
	Programma-budget algemeen	Verbinden	Innoveren	Leren
Kostenverdeelsleutel	VAST	VAST	VAST	VAST
Aa en Maas	-	-	-	-
AGV/ Waternet	-	-	-	-
Brabantse Delta	-338	923	3.991	4.095
De Dommel	-	-	-	-
De Stichtse Rijnlanden	-338	923	3.991	4.095
Delfland	-338	923	3.991	4.095
Drents Overijsselse Delta	-338	923	3.991	4.095
Fryslân	-338	923	3.991	4.095
Hollands Noorderkwartier	-338	923	3.991	4.095
Hollandse Delta	-338	923	3.991	4.095
Hunze en Aa's	-	-	-	-
Limburg	-338	923	3.991	4.095
Noorderzijlvest	-338	923	3.991	4.095
Rijn en IJssel	-	-	-	-
Rijnland	-338	923	3.991	4.095
Rivierenland	-	-	-	-
Scheldestromen	-	-	-	-
Schieland en de Krimpenerwaard	-338	923	3.991	4.095
Vallei en Veluwe	-338	923	3.991	4.095
Vechtstromen	-338	923	3.991	4.095
Zuiderzeeland	-338	923	3.991	4.095
Rijkswaterstaat	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-
Totaal	**-4.736**	**12.928**	**55.874**	**57.327**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 4. Digitale dienstverlening			
	04.0000/ 001	04.0000/ 163	04.0000/ 170	04.0000/ 175
	Ontwikkel-budget digitale dienstverlening	e-HRM basisfunctionaliteiten	WOO	Single Digitale Gateway
Kostenverdeelsleutel	VAST	VERLOON	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	83	17.645	-	-
AGV/ Waternet	83	-	-	-
Brabantse Delta	83	15.868	-	-
De Dommel	83	15.563	-	-
De Stichtse Rijnlanden	83	-	-	-
Delfland	83	15.589	-	-
Drents Overijsselse Delta	83	19.219	-	-
Fryslân	83	-	-	-
Hollands Noorderkwartier	83	-	-	-
Hollandse Delta	83	17.848	-	-
Hunze en Aa's	83	-	-	-
Limburg	83	-	-	-
Noorderzijlvest	83	9.089	-	-
Rijn en IJssel	83	13.278	-	-
Rijnland	83	22.114	-	-
Rivierenland	83	-	-	-
Scheldestromen	83	-	-	-
Schieland en de Krimpenerwaard	83	10.486	-	-
Vallei en Veluwe	83	17.265	-	-
Vechtstromen	83	14.522	-	-
Zuiderzeeland	83	-	-	-
Rijkswaterstaat	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	2.844	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-
IPO	-	-	-	-
Totaal	**1.753**	**191.331**	**-**	**-**

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 5. Organisatie en samenwerking	
	05.0000/ 001	05.0000/ 576
	Ontwikkel-budget	Doorontwikkeling en gebruik WILMA
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	2.202	6.913
AGV/ Waternet	2.979	9.353
Brabantse Delta	2.340	7.348
De Dommel	2.083	6.541
De Stichtse Rijnlanden	2.256	7.084
Delfland	3.157	9.912
Drents Overijsselse Delta	2.157	6.774
Fryslân	2.439	7.659
Hollands Noorderkwartier	3.107	9.756
Hollandse Delta	2.662	8.358
Hunze en Aa's	1.801	5.655
Limburg	2.519	7.908
Noorderzijlvest	1.707	5.360
Rijn en IJssel	2.009	6.308
Rijnland	2.969	9.321
Rivierenland	2.825	8.871
Scheldestromen	1.945	6.106
Schieland en de Krimpenerwaard	1.910	5.997
Vallei en Veluwe	2.410	7.566
Vechtstromen	2.222	6.976
Zuiderzeeland	1.781	5.593
Rijkswaterstaat	-	-
Unie van Waterschappen	-	-
Derden inzake HWH	-	-
Derden inzake IHW	-	-
IPO	-	-
Totaal	**49.481**	**155.358**

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 7. Informatieveiligheid en privacy					
	07.0000/ 010	07.0000/ 011	07.0000/ 012	07.0000/ 014	07.0000/ 015	07.0000/ 016
	Programmasturing en interne HWH kosten	Advies en kennis I-veiligheid	Advies en kennis Privacy	Ontwikkeling kaders	Vooronderzoek	Project verhogen weerbaarheid PA
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	-1.600	67	279	685	-304	1.369
AGV/ Waternet	-2.165	91	378	927	-412	1.853
Brabantse Delta	-1.701	71	297	729	-324	1.456
De Dommel	-1.514	63	264	649	-288	1.296
De Stichtse Rijnlanden	-1.640	69	286	702	-312	1.403
Delfland	-2.294	96	400	983	-436	1.963
Drents Overijsselse Delta	-1.568	66	274	672	-298	1.342
Fryslân	-1.773	74	309	759	-337	1.517
Hollands Noorderkwartier	-2.259	95	394	967	-430	1.933
Hollandse Delta	-1.935	81	338	829	-368	1.656
Hunze en Aa's	-1.309	55	228	561	-249	1.120
Limburg	-1.831	77	319	784	-348	1.566
Noorderzijlvest	-1.241	52	216	531	-236	1.062
Rijn en IJssel	-1.460	61	255	625	-278	1.249
Rijnland	-2.158	90	376	924	-410	1.846
Rivierenland	-2.054	86	358	880	-391	1.757
Scheldestromen	-1.413	59	247	605	-269	1.209
Schieland en de Krimpenerwaard	-1.388	58	242	595	-264	1.188
Vallei en Veluwe	-1.751	73	306	750	-333	1.499
Vechtstromen	-1.615	68	282	692	-307	1.382
Zuiderzeeland	-1.295	54	226	555	-246	1.108
Rijkswaterstaat						
Unie van Waterschappen						
Derden inzake HWH						
Derden inzake IHW						
IPO						
Totaal	**-35.964**	**1.507**	**6.274**	**15.404**	**-6.841**	**30.773**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 7. Informatieveiligheid en privacy				
	07.0000/ 017	07.0000/ 018	07.0000/ 019	07.0000/ 021	07.0000/ 023
	Project Audits	Project Keten	Project Risicomanagement	Oefenen IV&P	SOC Dienstverlening Security Monitoring en Alarmering
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	1.069	167	708	295	-5.656
AGV/ Waternet	1.446	226	958	399	-7.651
Brabantse Delta	1.136	177	752	313	-6.011
De Dommel	1.011	158	670	279	-5.351
De Stichtse Rijnlanden	1.095	171	725	302	-5.795
Delfland	1.532	239	1.015	423	-8.108
Drents Overijsselse Delta	1.047	163	693	289	-5.541
Fryslân	1.184	185	784	327	-6.266
Hollands Noorderkwartier	1.508	235	999	416	-7.981
Hollandse Delta	1.292	202	856	356	-6.838
Hunze en Aa's	874	136	579	241	-4.626
Limburg	1.222	191	810	337	-6.469
Noorderzijlvest	829	129	549	229	-4.385
Rijn en IJssel	975	152	646	269	-5.160
Rijnland	1.441	225	954	398	-7.626
Rivierenland	1.371	214	908	378	-7.257
Scheldestromen	944	147	625	260	-4.995
Schieland en de Krimpenerwaard	927	145	614	256	-4.906
Vallei en Veluwe	1.170	182	775	323	-6.189
Vechtstromen	1.078	168	714	297	-5.706
Zuiderzeeland	865	135	573	239	-4.575
Rijkswaterstaat					
Unie van Waterschappen					
Derden inzake HWH					
Derden inzake IHW					
IPO					
Totaal	**24.016**	**3.747**	**15.906**	**6.625**	**-127.092**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 8. Waterveiligheid		
	08.0000/ 005	08.0000/ 200	08.0000/ 440
	Ontwikkelbudget voor verkenningen zorgplicht	Dashboard Zorgplicht	Marktverkenning Vangstregistratie V4
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	VAST	45/ 55
Aa en Maas	4.326	2.321	3.023
AGV/ Waternet	5.853	2.321	4.090
Brabantse Delta	4.598	2.321	3.213
De Dommel	4.093	-	2.860
De Stichtse Rijnlanden	4.433	2.321	3.098
Delfland	6.203	2.321	4.334
Drents Overijsselse Delta	4.239	2.321	2.962
Fryslân	4.793	2.321	3.349
Hollands Noorderkwartier	6.105	2.321	4.266
Hollandse Delta	5.230	2.321	3.655
Hunze en Aa's	3.539	-	2.473
Limburg	4.948	2.321	3.458
Noorderzijlvest	3.354	-	2.344
Rijn en IJssel	3.947	2.321	2.758
Rijnland	5.833	2.321	4.076
Rivierenland	5.551	2.321	3.879
Scheldestromen	3.821	2.321	2.670
Schieland en de Krimpenerwaard	3.753	2.321	2.622
Vallei en Veluwe	4.735	2.321	3.308
Vechtstromen	4.365	-	3.050
Zuiderzeeland	3.500	2.321	2.446
Rijkswaterstaat			
Unie van Waterschappen			
Derden inzake HWH			
Derden inzake IHW			
IPO			
Totaal	**97.218**	**39.455**	**67.935**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 9. Watersysteem							
	09.0000/ 001	09.0000/ 101	09.0000/ 200	09.0000/ 402	09.0000/ 404	09.0000/ 407	09.0000/ 419	09.0000/ 908
	Ontwikkel-budget water-systeem	Realisatievoorstel Informatievoorziening Slim Watermanagement	BC voortzetting Digitale Watertoets	Waterschadeschatter	Informatieservice Bodemvocht	Productowner programma watersysteem	Hydamo-NHI	OOMHD
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	VAST	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	-645	-1.323	94	8.791	14.386	301	3.450	4.418
AGV/ Waternet	-873	-1.323	128	11.892	19.462	407	4.667	5.977
Brabantse Delta	-686	-1.323	100	9.344	15.292	320	3.667	4.696
De Dommel	-610	-1.323	89	8.317	13.610	285	3.263	4.180
De Stichtse Rijnlanden	-661	-1.323	97	9.008	14.742	309	3.535	4.527
Delfland	-925	-1.323	135	12.603	20.626	432	4.946	6.334
Drents Overijsselse Delta	-632	-1.323	93	8.613	14.095	295	3.380	4.329
Fryslân	-715	-1.323	105	9.739	15.938	334	3.822	4.895
Hollands Noorderkwartier	-911	-1.323	133	12.406	-	425	4.868	6.235
Hollandse Delta	-780	-1.323	114	10.628	17.393	364	4.170	5.341
Hunze en Aa's	-528	-1.323	77	7.191	-	246	2.822	3.614
Limburg	-738	-1.323	108	10.055	16.455	344	3.946	5.053
Noorderzijlvest	-500	-1.323	73	6.815	11.153	233	2.674	3.425
Rijn en IJssel	-589	-1.323	86	8.020	13.126	275	3.147	4.031
Rijnland	-870	-1.323	127	11.853	19.397	406	4.651	5.957
Rivierenland	-828	-1.323	121	11.280	18.460	386	4.426	5.669
Scheldestromen	-570	-1.323	83	7.763	12.705	266	-	3.902
Schieland en de Krimpenerwaard	-560	-1.323	82	7.625	-	261	2.992	3.832
Vallei en Veluwe	-706	-1.323	103	9.620	15.744	330	3.775	4.835
Vechtstromen	-651	-1.323	95	8.870	14.516	304	3.481	4.458
Zuiderzeeland	-522	-1.323	76	7.112	11.638	244	2.791	3.574
Rijkswaterstaat								
Unie van Waterschappen								
Derden inzake HWH								
Derden inzake IHW								
IPO								
Totaal	**-14.500**	**-27.781**	**2.123**	**197.544**	**278.740**	**6.768**	**74.471**	**99.283**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 10. Waterketen		
	10.0000/ 001	10.0000/ 500	10.0000/ 865
	Ontwikkel-budget Waterketen	O-info	Gezamelijke prognoses AWK
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	2.122	-1.192	3.135
AGV/ Waternet	2.871	-1.613	4.242
Brabantse Delta	2.256	-1.267	3.333
De Dommel	2.008	-1.128	2.966
De Stichtse Rijnlanden	2.175	-1.221	3.213
Delfland	3.043	-1.709	4.495
Drents Overijsselse Delta	2.080	-1.168	3.072
Fryslân	2.351	-1.321	3.474
Hollands Noorderkwartier	2.995	-1.682	4.425
Hollandse Delta	2.566	-1.441	3.791
Hunze en Aa's	1.736	-975	2.565
Limburg	2.428	-1.363	3.586
Noorderzijlvest	1.646	-924	2.431
Rijn en IJssel	1.936	-1.088	2.861
Rijnland	2.862	-1.607	4.228
Rivierenland	2.723	-1.529	4.023
Scheldestromen	1.874	-1.053	2.769
Schieland en de Krimpenerwaard	1.841	-1.034	2.720
Vallei en Veluwe	2.323	-1.304	3.431
Vechtstromen	2.142	-1.203	3.164
Zuiderzeeland	1.717	-964	2.537
Rijkswaterstaat			
Unie van Waterschappen			
Derden inzake HWH			
Derden inzake IHW			
IPO			
Totaal	**47.696**	**-26.786**	**70.459**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 11. Diensten en beheer								
	11.0000/ 013	11.0000/ 017	11.0000/ 162	11.0000/ 163	11.0000/ 200	11.0000/ 201	11.0000/ 214	11.0000/ 235	11.0000/ 255
	CERT-WM	Strategienota OGT	B&O eHRM	eHRM 2.0	Opvang cyber incidenten	Landelijke voorziening overstromingsinformatie	Winnovatie platform	Ondersteuning OGT/ I-platform	DROP
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	45/ 55	VERLOON	VERLOON	45/ 55	45/ 55	VAST	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	4.069	1.330	193	-	227	-	-	1.928	-1.915
AGV/ Waternet	5.504	1.799	-	-	307	-	-	2.608	-2.591
Brabantse Delta	4.325	1.413	173	-	241	-	2.303	2.049	-2.036
De Dommel	3.849	1.258	170	-	215	-	-	1.824	-1.812
De Stichtse Rijnlanden	4.169	1.363	-	-	233	-	2.303	1.976	-1.963
Delfland	5.833	1.907	170	-	326	-	2.303	2.764	-2.746
Drents Overijsselse Delta	3.986	1.303	210	-	223	-	2.303	1.889	-1.877
Fryslân	4.507	1.473	-	-	252	-	2.303	2.136	-2.122
Hollands Noorderkwartier	5.742	1.877	-	-	321	-	2.303	2.721	-2.703
Hollandse Delta	4.919	1.608	195	-	275	-	2.303	2.331	-2.316
Hunze en Aa's	3.328	1.088	-	-	186	-	-	1.577	-1.567
Limburg	4.654	1.521	136	-	260	-	2.303	2.205	-2.191
Noorderzijlvest	3.154	1.031	99	-	176	-	2.303	1.495	-1.485
Rijn en IJssel	3.712	1.213	145	-	207	-	-	1.759	-1.748
Rijnland	5.486	1.793	242	-	306	-	2.303	2.599	-2.583
Rivierenland	5.221	1.706	355	-	291	-	-	2.474	-2.458
Scheldestromen	3.593	1.174	156	-	201	-	-	1.703	-1.692
Schieland en de Krimpenerwaard	3.529	1.153	115	-	197	-	2.303	1.672	-1.661
Vallei en Veluwe	4.453	1.455	189	-	249	-	2.303	2.110	-2.096
Vechtstromen	4.105	1.342	159	-	229	-	2.303	1.945	-1.933
Zuiderzeeland	3.291	1.076	100	-	184	-	2.303	1.560	-1.550
Rijkswaterstaat									
Unie van Waterschappen			31						
Derden inzake HWH									
Derden inzake IHW									
IPO									
Totaal	**91.430**	**29.883**	**2.838**	**-**	**5.104**	**-**	**32.248**	**43.324**	**-43.043**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 11. Diensten en beheer								
	11.0000/ 260	11.0000/ 401	11.0000/ 402	11.0000/ 403	11.0000/ 405	11.0000/ 406	11.0000/ 407	11.0000/ 435	11.0000/ 510
	CMS 3.0	Datastromen Pijler 1	Datastromen Pijler 2	Datastromen Pijler 3	Datastromen Pijler 4	NHI-instrumentarium	Datalevering Waterschappen naar IV Slim WM	Vangst registratie V3	De Digitale Watertoets
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	VAST
Aa en Maas	-	5.962	295	979	8.155	1.678	1.745	699	5.286
AGV/ Waternet	-	8.066	399	-	11.033	2.270	2.361	945	-
Brabantse Delta	2.040	6.337	313	1.041	8.668	1.784	1.855	743	-
De Dommel	2.040	5.641	279	926	7.715	1.587	1.651	661	-
De Stichtse Rijnlanden	-	6.110	302	1.003	8.357	1.719	1.789	716	5.286
Delfland	-	8.548	422	1.404	11.692	2.406	2.502	1.002	-
Drents Overijsselse Delta	2.040	5.842	289	-	7.990	1.644	1.710	685	5.286
Fryslân	-	6.605	326	-	9.035	1.859	1.934	774	5.286
Hollands Noorderkwartier	-	8.414	416	1.382	11.509	2.368	2.463	986	5.286
Hollandse Delta	2.040	7.208	356	1.184	9.860	2.029	2.110	845	5.286
Hunze en Aa's	-	4.877	241	801	6.671	1.373	1.428	572	5.286
Limburg	-	6.820	337	1.120	9.328	1.919	1.997	799	-
Noorderzijlvest	-	4.622	228	759	6.323	1.301	1.353	542	5.286
Rijn en IJssel	-	5.440	269	-	7.441	1.531	1.592	638	5.286
Rijnland	-	8.039	397	1.320	10.996	2.262	2.353	942	5.286
Rivierenland	2.040	7.650	378	1.256	10.464	2.153	2.240	897	5.286
Scheldestromen	-	5.266	260	-	7.202	1.482	1.542	617	-
Schieland en de Krimpenerwaard	-	5.172	256	849	7.074	1.456	1.514	606	5.286
Vallei en Veluwe	-	6.525	322	1.071	8.925	1.836	1.910	765	5.286
Vechtstromen	-	6.016	297	-	8.229	1.693	1.761	705	5.286
Zuiderzeeland	2.040	4.823	238	-	6.598	1.357	1.412	565	5.286
Rijkswaterstaat									
Unie van Waterschappen									
Derden inzake HWH									
Derden inzake IHW									
IPO									
Totaal	**12.237**	**133.982**	**6.620**	**15.094**	**183.266**	**37.708**	**39.224**	**15.702**	**79.286**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 11. Diensten en beheer								
	11.0000/ 520	11.0000/ 561	11.0000/ 562	11.0000/ 564	11.0000/ 565	11.0000/ 577	11.0000/ 580	11.0000/ 600	11.0000/ 820
	NDFF	Kenniscentrum	Framework Microsoft	Software Reseller Onboarding en Beheer	Uitbereiding Kenniscentrum	Software Catalogus	Strategische inzet omgevingswet	Continuïteit TMX 2023-2025	Z-info
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/ 55	VAST	VAST	45/ 55	45/ 55	45/ 55	KEE	ONTWERP
Aa en Maas	1.396	-13.460	-2.179	5.325	-	3.412	-5.023	14.061	6.282
AGV/ Waternet	1.396	-18.208	-2.179	5.325	-	4.615	-6.795	-	8.659
Brabantse Delta	1.396	-14.307	-2.179	5.325	-	3.626	-5.339	14.061	5.504
De Dommel	1.396	-12.734	-2.179	-	-	3.228	-4.752	36.146	6.160
De Stichtse Rijnlanden	1.396	-13.792	-2.179	5.325	-	3.496	-5.147	-	5.857
Delfland	1.396	-19.297	-2.179	5.325	-	4.891	-7.201	-	8.089
Drents Overijsselse Delta	1.396	-13.187	-2.179	5.325	-	3.343	-4.921	-	4.832
Fryslân	1.396	-14.912	-2.179	5.325	-	3.780	-5.564	20.079	-
Hollands Noorderkwartier	1.396	-18.995	-2.179	5.325	-	4.815	-7.088	50.168	7.334
Hollandse Delta	1.396	-16.273	-2.179	5.325	-	4.125	-6.072	-	7.610
Hunze en Aa's	-	-11.010	-2.179	5.325	-	2.791	-4.108	-	-
Limburg	1.396	-15.395	-2.179	5.325	-	3.902	-5.745	38.152	8.874
Noorderzijlvest	1.396	-10.435	-2.179	5.325	-	2.645	-3.894	-	2.961
Rijn en IJssel	1.396	-12.280	-2.179	5.325	-	3.113	-4.582	-	5.292
Rijnland	1.396	-18.148	-2.179	5.325	-	4.600	-6.772	-	8.846
Rivierenland	1.396	-17.271	-2.179	5.325	-	4.378	-6.445	-	6.899
Scheldestromen	1.396	-11.887	-2.179	5.325	-	3.013	-4.436	-	3.336
Schieland en de Krimpenerwaard	1.396	-11.675	-2.179	5.325	-	2.959	-4.357	-	2.968
Vallei en Veluwe	1.396	-14.730	-2.179	5.325	-	3.734	-5.497	14.061	8.482
Vechtstromen	1.396	-13.581	-2.179	5.325	-	3.442	-5.068	-	7.404
Zuiderzeeland	1.396	-10.889	-2.179	3.834	-	2.760	-4.063	8.024	2.849
Rijkswaterstaat									
Unie van Waterschappen									
Derden inzake HWH									
Derden inzake IHW									
IPO									
Totaal	**27.925**	**-302.465**	**-45.768**	**105.006**	**-**	**76.668**	**-112.867**	**194.752**	**118.237**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 11. Diensten en beheer								
	11.0000/ 825	11.0000/ 830	11.0000/ 866	11.0000/ 867	11.0000/ 868	11.0000/ 905	11.0000/ 906	11.0000/ 935	11.0000/ 945
	Oracle TECH	Oracle Contractmanagement	Tooling Piping & Instrumentation Diagram (P&ID)	SE Tooling	BC Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systemen	Govroam	TMS	SATDATA 3.0	Perceelwijzer
Kostenverdeelsleutel	LICENTIE	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	12.303	3.933	-	-	-79	101	255	2.220	809
AGV/ Waternet	-	-	-	-	-	-	-	3.003	1.095
Brabantse Delta	7.937	4.180	-	-	-84	108	272	2.359	860
De Dommel	8.815	3.721	-	-	-	96	242	2.100	766
De Stichtse Rijnlanden	6.688	4.030	-	-	-	104	262	2.274	829
Delfland	11.372	5.639	-	-	-	145	366	3.182	-
Drents Overijsselse Delta	10.430	3.853	9.373	5.028	-77	99	250	2.175	793
Fryslân	6.761	4.357	-	-	-	112	283	2.459	897
Hollands Noorderkwartier	11.279	5.550	-	7.242	-111	143	361	3.132	-
Hollandse Delta	9.902	4.755	11.566	6.204	-	123	309	2.683	-
Hunze en Aa's	9.918	3.217	-	4.198	-	83	209	1.816	-
Limburg	8.542	4.499	-	5.870	-90	116	292	2.539	926
Noorderzijlvest	9.742	3.049	-	-	-	79	198	1.721	-
Rijn en IJssel	11.940	3.588	-	4.682	-	93	233	2.025	738
Rijnland	7.205	5.303	12.898	6.919	-	137	344	2.993	1.091
Rivierenland	10.749	5.047	12.275	-	-	130	328	2.848	1.038
Scheldestromen	6.103	3.473	-	-	-	90	226	1.960	-
Schieland en de Krimpenerwaard	3.585	3.411	8.298	4.451	-	88	222	1.925	702
Vallei en Veluwe	7.787	4.304	10.469	5.616	-	111	280	2.429	886
Vechtstromen	6.352	3.968	9.652	5.178	-	102	258	2.240	-
Zuiderzeeland	7.158	3.182	7.739	4.151	-64	82	207	1.796	655
Rijkswaterstaat									
Unie van Waterschappen									
Derden inzake HWH									
Derden inzake IHW									
IPO									
Totaal	**174.565**	**83.060**	**82.270**	**59.538**	**-504**	**2.142**	**5.395**	**49.878**	**12.085**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 12. SAW@			
	12.0000/ 727	12.0000/ 728	12.0000/ 729	12.0000/ 730
	B&O SAW@ Personele inzet HWH	B&O SAW@ bijdrage WS aan RWS	Aanvullend project SAW@	SAW@ HWH-werkzaamheden
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/ 55	45/ 55	45/ 55
Aa en Maas	-	21.273	1.941	4.592
AGV/ Waternet	-	28.778	2.626	6.212
Brabantse Delta	-	22.611	2.063	4.880
De Dommel	-	20.126	1.836	4.344
De Stichtse Rijnlanden	-	-	-	-
Delfland	-	-	-	-
Drents Overijsselse Delta	-	-	-	-
Fryslân	-	-	-	-
Hollands Noorderkwartier	-	30.021	2.739	6.480
Hollandse Delta	-	25.719	2.347	5.551
Hunze en Aa's	-	-	-	-
Limburg	-	24.332	2.220	5.252
Noorderzijlvest	-	16.493	1.505	3.560
Rijn en IJssel	-	-	-	-
Rijnland	-	-	-	-
Rivierenland	-	27.296	2.491	5.892
Scheldestromen	-	-	-	-
Schieland en de Krimpenerwaard	-	-	-	-
Vallei en Veluwe	-	23.281	2.124	5.025
Vechtstromen	-	-	-	-
Zuiderzeeland	-	17.210	1.570	3.715
Rijkswaterstaat				
Unie van Waterschappen				
Derden inzake HWH				
Derden inzake IHW				
IPO				
Totaal	**-**	**257.140**	**23.464**	**55.501**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 13. Basisdata				
	13.0000/ 200	13.0000/ 336	13.0000/ 358	13.0000/ 360	13.0000/ 365
	Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland	Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) 2023-2025	Beeld Materiaal 5	Caribisch NL	IHN
Kostenverdeelsleutel	45/ 55	M2	M2	M2	M2
Aa en Maas	1.914	11.279	5.327	-	-
AGV/ Waternet	2.589	4.932	2.329	-	-
Brabantse Delta	2.034	11.961	5.649	-	-
De Dommel	1.810	10.594	5.003	-	-
De Stichtse Rijnlanden	1.961	5.816	2.747	-	-
Delfland	2.743	2.840	1.341	-	-
Drents Overijsselse Delta	1.875	17.898	8.453	-	-
Fryslân	2.120	24.238	11.447	-	-
Hollands Noorderkwartier	2.700	13.758	6.498	-	-
Hollandse Delta	2.313	7.132	3.368	-	-
Hunze en Aa's	1.565	14.501	6.848	-	-
Limburg	2.189	15.478	7.310	-	-
Noorderzijlvest	1.484	10.087	4.764	-	-
Rijn en IJssel	1.746	13.660	6.451	-	-
Rijnland	2.580	7.562	3.571	-	-
Rivierenland	2.455	14.080	6.650	-	-
Scheldestromen	1.690	13.329	6.295	-	-
Schieland en de Krimpenerwaard	1.660	2.460	1.162	-	-
Vallei en Veluwe	2.094	17.151	8.100	-	-
Vechtstromen	1.931	15.905	7.511	-	-
Zuiderzeeland	1.548	10.508	4.963	-	-
Rijkswaterstaat		180.000			
Unie van Waterschappen					
Derden inzake HWH			437.000	369.824	236.296
Derden inzake IHW					
IPO		54.482			
Totaal	**43.000**	**479.650**	**552.787**	**369.824**	**236.296**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Programma 15. Kassiersfunctie			
	15.0000/ 001	15.0000/ 201	15.0000/ 602	15.0000/ 603
	Initiatiefbudget OGT	Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie	Aanbesteding Hardware TMX	TMX EU-aanbesteding
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/ 55	CONFIGURATIES	VAST
Aa en Maas	3.229	-	11.074	-2.778
AGV/ Waternet	3.229	-	-	-
Brabantse Delta	3.229	-	11.074	-2.778
De Dommel	3.229	-	28.467	-2.778
De Stichtse Rijnlanden	3.229	-	-	-
Delfland	3.229	-	-	-
Drents Overijsselse Delta	3.229	-	-	-
Fryslân	3.229	-	15.813	-
Hollands Noorderkwartier	3.229	-	39.510	-2.778
Hollandse Delta	3.229	-	-	-
Hunze en Aa's	3.229	-	-	-
Limburg	3.229	-	30.047	-2.778
Noorderzijlvest	3.229	-	-	-
Rijn en IJssel	3.229	-	-	-
Rijnland	3.229	-	-	-
Rivierenland	3.229	-	-	-
Scheldestromen	3.229	-	-	-
Schieland en de Krimpenerwaard	3.229	-	-	-
Vallei en Veluwe	3.229	-	11.074	-2.778
Vechtstromen	3.229	-	-	-
Zuiderzeeland	3.229	-	6.319	-
Rijkswaterstaat				
Unie van Waterschappen				
Derden inzake HWH				
Derden inzake IHW				
IPO				
Totaal	**67.802**	**-**	**153.379**	**-16.667**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Recapitulatie 4e gewijzigde begroting 2024 excl. BTW						
	Totaal saldo 2024 (overschot/ tekort)	Geactualiseerde begroting 2024	2e Begrotings-wijziging BERAP1	3e begrotings-wijziging BERAP2	4e begrotings-wijziging BERAP3	4e gewijzigde begroting 2024	4e gewijzigde begroting 2024 - /- saldo JEV 2024
Kostenverdeelsleutel							
Aa en Maas	**223.611**	1.525.428	-34.942	-13.939	-2.170	**1.474.378**	**1.250.767**
AGV/ Waternet	**199.147**	1.506.285	10.914	-18.959	-2.908	**1.495.331**	**1.296.184**
Brabantse Delta	**233.841**	1.645.905	-24.403	-14.676	-2.491	**1.604.336**	**1.370.496**
De Dommel	**238.318**	1.545.410	7.541	-13.887	-2.247	**1.536.817**	**1.298.499**
De Stichtse Rijnlanden	**155.209**	1.198.313	-17.181	-14.868	-2.216	**1.164.048**	**1.008.839**
Delfland	**210.559**	1.592.238	3.315	-19.978	5.900	**1.581.475**	**1.370.916**
Drents Overijsselse Delta	**205.768**	1.435.291	-69.224	-13.701	-2.322	**1.350.044**	**1.144.276**
Fryslân	**220.199**	1.402.991	-7.766	-15.905	-2.394	**1.376.926**	**1.156.727**
Hollands Noorderkwartier	**325.908**	2.185.390	-69.971	-18.810	5.806	**2.102.415**	**1.776.506**
Hollandse Delta	**252.205**	1.730.378	-45.551	-17.173	4.775	**1.672.429**	**1.420.224**
Hunze en Aa's	**120.456**	898.045	-24.145	-12.285	3.338	**864.953**	**744.497**
Limburg	**284.829**	1.921.193	-82.383	-15.635	-2.469	**1.820.706**	**1.535.877**
Noorderzijlvest	**162.924**	1.172.984	-20.882	-11.748	3.160	**1.143.514**	**980.590**
Rijn en IJssel	**165.733**	1.173.360	-24.432	-13.460	-1.973	**1.133.494**	**967.761**
Rijnland	**237.876**	1.709.021	-45.791	-18.904	-2.890	**1.641.436**	**1.403.560**
Rivierenland	**239.341**	1.575.308	-5.321	-18.099	-2.949	**1.548.939**	**1.309.598**
Scheldestromen	**127.376**	1.052.777	-9.826	-9.000	3.609	**1.037.560**	**910.184**
Schieland en de Krimpenerwaard	**138.416**	1.117.443	-38.896	-12.905	-1.889	**1.063.753**	**925.337**
Vallei en Veluwe	**269.358**	1.772.552	-36.040	-15.738	-2.366	**1.718.408**	**1.449.050**
Vechtstromen	**194.987**	1.348.409	-16.570	-14.664	4.133	**1.321.308**	**1.126.321**
Zuiderzeeland	**185.155**	1.266.884	-69.606	-11.669	-1.958	**1.183.652**	**998.498**
Rijkswaterstaat	**180.000**	581.585	-	-	-	**581.585**	**401.585**
Unie van Waterschappen	**2.875**	18.606	-1.315	-	-	**17.291**	**14.416**
Derden inzake HWH	**1.043.120**	5.182.508	622.475	-235.000	2.522	**5.572.505**	**4.529.385**
Derden inzake IHW	**-**	560.656	-	-89.502	-	**471.154**	**471.154**
IPO	**54.482**	682.857	-	-	-	**682.857**	**628.375**
Totaal	**5.671.693**	**37.801.817**	**0**	**-640.502**	**-0**	**37.161.315**	**31.489.623**

CONCEPT

Saldo 2024 per deelnemer	Afrekening per deelnemer excl. BTW			
	Af: voorschot begroting 2024	Af: voorschotten derden	Afrekening 2024 excl. BTW	Verwachte afrekening 2024 incl. BTW
Kostenverdeelsleutel				
Aa en Maas	-1.525.428		-274.661	-332.339
AGV/ Waternet	-1.506.285		-210.101	-254.222
Brabantse Delta	-1.645.905		-275.410	-333.246
De Dommel	-1.545.410		-246.911	-298.762
De Stichtse Rijnlanden	-1.198.313		-189.475	-229.264
Delfland	-1.592.238		-221.322	-267.800
Drents Overijsselse Delta	-1.435.291		-291.015	-352.128
Fryslân	-1.402.991		-246.264	-297.979
Hollands Noorderkwartier	-2.185.390		-408.883	-494.749
Hollandse Delta	-1.730.378		-310.154	-375.287
Hunze en Aa's	-898.045		-153.548	-185.794
Limburg	-1.921.193		-385.316	-466.232
Noorderzijlvest	-1.172.984		-192.393	-232.796
Rijn en IJssel	-1.173.360		-205.599	-248.775
Rijnland	-1.709.021		-305.461	-369.608
Rivierenland	-1.575.308		-265.710	-321.509
Scheldestromen	-1.052.777		-142.593	-172.537
Schieland en de Krimpenerwaard	-1.117.443		-192.106	-232.448
Vallei en Veluwe	-1.772.552		-323.502	-391.438
Vechtstromen	-1.348.409		-222.088	-268.726
Zuiderzeeland	-1.266.884		-268.387	-324.748
Rijkswaterstaat	-581.585		-180.000	-217.800
Unie van Waterschappen	-18.606	18.606	14.416	17.443
Derden inzake HWH	-5.182.508	-387.475	-1.040.598	-1.259.123
Derden inzake IHW	-560.656	89.502	-	-
IPO	-682.857		-54.482	-65.923
Totaal	-37.801.817	-279.367	-6.591.562	-7.975.790

CONCEPT

1.3 Bijlage 3: Detailrapportage projectverantwoording programma's

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 1. Bestuur en organisatie										
Werkplek	De kosten voor huisvesting vallen in deze kostenplaats. Het huurcontract voor de werkplek loopt tot en met maart 2030.	215.815	191.947	89%	215.815	23.868	GROEN	GEEL	GEEL	In januari heeft er een kleine verbouwing plaatsgevonden waardoor er 3 ruimten anders ingericht zijn. In plaats van 3 vergaderruimten, zijn er 2 kleine overlegruimten, 2 stiltewerkplekken, 6 gewone werkplekken, een vergaderruimte en een directiekamer gerealiseerd. De organisatie groeit en vooral op drukke kantoordagen (dinsdag en donderdag) is het kantoor overvol. In mei 2024 is er een nieuwe toegangscontrole (toegang tot het gebouw en de vleugels) gerealiseerd. Afgelopen periode is er gewerkt aan de geluidsdichtheid van nieuw gemaakt ruimtes op de 3 etage. Collega's hadden veel last van geluidsoverlast in en rondom de gemaakt ruimtes. Inmiddels heeft Intermontage de ruimtes nagelopen en slechte verbindingen/openingen gedicht. De geluidsdichtheid is verder verbeterd. Samen met Easy Noise control is gekeken naar interne akoestiek, hiervoor zijn voor een aantal ruimtes vilt borden achter de beeldschermen of een akoestisch paneel in opdracht gegeven. We verwachten leveringen in Q1 2025. In 2025 zal gekeken worden of er meer acties noodzakelijk zijn.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Kantoorautomatisering	De facilitering van de virtuele werkplek valt in deze kostenplaats. De kosten hiervoor worden zo veel mogelijk doorbelast aan de projecten.	767.897	477.350	62%	768.317	290.967	GROEN	GROEN	GROEN	De IT-maatregelen die zijn voortgekomen uit de scan om niveau 4 van het Volwassenheidsmodel Informatiebeveiliging NOREA-NBA te behalen, zijn verder in kaart gebracht. De uitrol van de iPhones is succesvol verlopen en, op enkele kleine restpunten na, volledig afgerond. Ook de installatie van Windows 11 op de werkplekken is voltooid. De aanbesteding voor het beheer van de kantoorautomatisering is in volle gang. De verwachting is dat deze in Q1 2025 gepubliceerd kan worden, een jaar laten dan verwacht. Waardoor een deel van het budget van 2024 overblijft.
Informatiemanagement	Informatiemanagement houdt zich bezig met faciliteren van informatiestromen en vertaalt de informatiebehoefte van de interne organisatie naar IT oplossingen.	527.730	517.517	98%	527.730	10.213	ROOD	GEEL	GROEN	In 2024 hebben we aanzienlijke vooruitgang geboekt in het verbeteren van onze informatiehuishouding, wat ook terugkomt in de beoordeling van de toezichthouder. De Informatieverordening, de informatiebeheerregeling en het vervangingsbesluit zijn vastgesteld en gepubliceerd. Het resterende analoge archief is overgedragen aan een externe partij die ons ondersteunt bij de laatste stappen in de opruiming. Het herijkingsproject voor projectdocumentatie is afgerond, wat heeft bijgedragen aan de standaardisatie van onze documentatie. Ook is de marktverkenning voor een nieuw RMS afgerond. We hebben daarnaast diverse voorbereidingen getroffen voor projecten die in 2025 hun vruchten moeten afwerpen.Deze moeten bijdragen aan het behalen van een score van 7,5 in de toezichthoudersrapportage aan het einde van 2025.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Facilitair	De facilitering van de fysieke werkplek en gezamenlijke lunch.	134.150	125.492	94%	134.150	8.658	GROEN	GROEN	GROEN	De gezamenlijke lunch is een groot succes en heeft het afgelopen jaar wel het doel bereikt. Doel van de lunch is op een informele wijze met elkaar in contact te zijn. Veel medewerkers maken gebruik van de lunchvoorziening en het is daardoor een goede plek voor ontmoeting. De kosten voor de lunch zit binnen budget. Op dit moment wordt er door HR personeel gezocht voor de lunch(afstand tot de arbeidsmarkt). Helaas is het in 2024 nog niet gelukt om hier geschikte personele inzet voor te vinden. Per januari hebben we een ander telefonie abonnement waarbij de data gebundeld is waar elke gebruiker onbeperkt gebruik van kan maken. We hebben hierdoor meer datagebruik tegen lagere kosten. Inmiddels zijn er een aantal nummers afgekocht en nieuwe voorwaarden afgesproken met de leverancier. Zo zijn abonnementen nu kosteloos opzegbaar. Team Facilitair is bezig met de ontwikkeling van Topdesk, om klachten, wensen, informatieverzoeken en storingen beter en sneller op te kunnen lossen. De inrichting van Topdesk fase 1 is gereed. In 2025 zullen we dit verder inrichten ook in samenwerking met de Servicedesk/Hospitality Team. Er is gewerkt aan een hernieuwde samenwerking met Branderhorst, dit bevindt zich in de laatste fase en verwachten snel de nieuwe dienstverlening te kunnen starten.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
P&O	HXM stelt de mens centraal en probeert een cultuur te creëren waarin medewerkers zich gewaardeerd, gemotiveerd en geïnspireerd voelen. Daarnaast wordt een capaciteitspoule ingericht, zodat we meer gebruik kunnen maken van de talenten die we in huis hebben.	1.388.158	1.009.972	73%	1.388.158	378.186	GROEN	GROEN	GEEL	Afgelopen periode zijn de acties verder gebracht: In 2024 hebben we een budget over van ongeveer 380k. De HR-coördinator/ Organisatieadviseur is met sinds oktober met zwangerschapsverlof en die uren worden op dit moment gespendeerd. Voor 2024 was er ook rekening gehouden met het aannemen van een talentmanager en de verwachting was dat diegene begin 2024 zou beginnen. Echter is de Talentmanager pas in september gestart. Ook heeft de Capaciteitsmanager veel bijgesprongen op P&O alleen zijn die uren geboekt op capaciteitsmanagement. En daarnaast is de rol van HR-adviseur later of niet volledig vervuld. - De werving van de SD is in volle gang. De uiterste reactietermijn data is 19 januari a.s. We hopen dat begin maart de procedure is afgerond. - Het waarderingshuis is opgeleverd en alle vaste medewerkers zijn middels een brief geïnformeerd. De medewerkers zijn geïnformeerd over hun generieke functies. - Overgang van ADP naar Visma Raet is vooralsnog op schema. De HR medewerker heeft ervoor gezorgd dat eind 2024 alles is overgezet naar Visma Raet - Vanaf september jl. is onze Talentmanager begonnen voor 32 uur in de week . Bij aanvang van start wordt met elke nieuwe medewerker (inleen/vast) een gesprek ingepland.
Organisatie directie	De kosten (ten behoeve van) de directie zijn hier begroot: secretaris-directeur, programmadirecteur, plaatsvervangend secretaris-directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken en hoofden F&O en I&F.	716.740	716.740	100%	716.740	0	GROEN	GROEN	GROEN	Met de post voor onvoorziene kosten kunnen de extra uren binnen directie worden opgevangen. Het resterende bedrag is ingezet op de tekorten bij BIO en privacy.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Organisatie ondersteuning	Deze kostenplaats betreft secretariële ondersteuning van de instandhouding.	441.870	433.427	98%	441.870	8.443	GROEN	GROEN	GROEN	De bezetting is op dit moment op orde. Met het vertrek bij PMO en Bestuursondersteuning (beide 1 medewerker) zijn er twee nieuwe PMO collega's aangenomen. Beide PMO'ers zijn volledig ingewerkt en aan de slag, voor 1 van de PMO'ers geldt dat we samen met HR (Talent en Capaciteitsmanager) kijken naar de juiste ondersteuning. Er is verbetering voor de uitvoering van werk, hier wordt aan gewerkt. Voor het komend jaar is het onduidelijk wat de verschuiving en nieuwe indeling qua vraag voor PMO zal betekenen. We moeten hier tijdig en goed op anticiperen.
Organisatie inkoop	De begroting betreft inkoop. Inkoop ten behoeve van de projecten worden doorbelast.	520.120	636.160	122%	520.120	-116.040	GEEL	GROEN	ROOD	Het team van Inkoop & Contractmanagement is inmiddels goed bezet. Dit betekent dat de rol van de contractmanager wordt ingevuld. Hierdoor hebben we meer ruimte voor de professionalisering (processen) en voor ontwikkeling van medewerkers. Alleen de positie van Leveranciersmanager is nog niet ingevuld. De implementatie van het handboek loopt volgens plan. De wijzigingen om een goede aansluiting te hebben bij de fases zoals beschreven in het projectproces zijn doorgevoerd. De contractregistratie in Prosa is gerealiseerd. De inkooporders worden gekoppeld aan de overeenkomsten. Het team heeft middels 2 workshops een bijdrage geleverd aan het opstarten van Duurzaam Opdrachtgeverschap binnen het Waterschapshuis. Een rapport met aanbevelingen is opgesteld n.a.v. de interviews die zijn gehouden met een 4-tal bestuurders. Het advies om een duurzaamheidscoördinator aan te stellen wordt opgevolgd. In december is de laatste themasessie met het team geweest. Hierin is de herijking van de missie, visie en doelstellingen van I&CM en het jaarplan 2025 besproken. Om de samenwerking te bevorderen zijn we ook verder gegaan met de Me-Scan.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Organisatie capaciteitsmanagement	Capaciteitsmanagement ten behoeve van de instroom, doorstroom en uitstroom van de flexibele schil. De kosten worden doorbelast naar de projecten waarvoor werving of contractverlenging heeft plaatsgevonden.	140.000	183.549	131%	148.982	-34.567	GROEN	GROEN	ROOD	Sinds januari zijn er binnen onze organisatie aanzienlijke stappen gezet op het gebied van personeelsbezetting: Er zijn in totaal 85 rollen ingevuld. 95 bestaande contracten zijn verlengd. We zien dat er meer behoefte komt aan vaste invulling van een aantal functies. Zo hebben wij een aantal trainees een contract aangeboden. Dit betekent dat we steeds meer groeien met jonge ambitieuze talenten. We hebben gemerkt dat een aantal medewerkers van waterschappen graag hun expertise willen delen door korte opdrachten voor hWh te doen. Hierdoor ontstaat er steeds meer hulp vanuit de waterschappen om tijdelijke rollen binnen onze organisatie te vervullen. Dit jaar zijn er 9 nieuwe medewerkers gestart via een waterschap. Daarnaast is een medewerker van het Waterschapshuis (hWh) in dienst gegaan bij een waterschap. We hebben een uitwisseling met de BSR met één van onze medewerker. Deze uitwisseling versterkt de banden tussen onze organisaties en bevordert kennisdeling. We zijn voornemens om dit jaar een aanbesteding uit te schrijven voor een nieuw wervingssysteem. Voor dit project zullen we hoogstwaarschijnlijk samenwerken met een aantal waterschappen, wat onze gezamenlijke aanpak en synergie benadrukt. Deze ontwikkelingen laten niet alleen de groei van hWh zien, maar onderstrepen ook onze bereidheid tot samenwerking en de waarde die we bieden aan zowel nieuwe medewerkers als onze stakeholders.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Organisatie financiën	De kosten voor de financiële administratie vallen in deze kostenplaats.	403.140	379.771	94%	403.140	23.369	GROEN	GROEN	GEEL	De urenrealisatie ligt net iets onder de begroting. Het jaar sluit af met een positief saldo. Er staat al enkele maanden een vacature projectbeheerser open. Daarnaast is binnen het team sprake van langdurig ziekteverzuim. De werkzaamheden worden binnen het team opgevangen, maar dit leidt wel tot kwetsbaarheid en hoge werkdruk.
Rente	hWh ontvangt rente over de schatkistrekening.	-400.000	-676.239	169%	-400.000	276.239	GROEN	GROEN	GROEN	In 2024 is ongveer 275k meer rente ontvangen dan was begroot, door een hoger dan verwachte rentestand.
BIO	Het toezichthouden op, adviseren op het gebied van en borgen van informatieveiligheid binnen de bedrijfsvoering.	204.860	204.860	100%	204.860	0	GROEN	GROEN	GROEN	De bestuurlijke ambitie blijft om volwassenheidsniveau 4 te bereiken. Uit de landelijke audit blijkt dat we met een score van ruim 3 goed op koers zijn. In 2024 zijn weer belangrijke stappen gezet in de richting van dit volwassenheidsniveau. Het MT zal de komende tijd meer in stelling worden gebracht om te sturen op IV&P. Het bewustzijn in de organisatie wordt verder vergroot door inzet van de communicatiecampagne. Het team informatieveiligheid is uitgebreid om te kunnen voldoen aan de toenemende vraag vanuit de (project)organisatie. Daarnaast is gewerkt aan een voorstel tot samenwerking met een aantal zusterorganisaties, zodat we samen kunnen werken aan het vergroten van de informatieveiligheid. Dit alles heeft meer inzet van middelen gevraagd dan was begroot. De post onvoorzien is ingezet om dit te kort op te vangen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Privacy	Bij de privacy instandhouding werken wij aan het borgen van de privacy van onze medewerkers, waterschappers en andere betrokkenen waar het Waterschapshuis persoonsgegevens van verwerkt.	117.085	124.118	106%	117.085	-7.033	ROOD	ROOD	ROOD	Alles houdt verband met de kwantitatieve invulling van de PO rol, er zijn twee Privacy Officers extra aangenomen, waardoor kwaliteit beter geborgd kan worden. Echter is hierdoor het budget met ongeveer 134k overschreden. De post onvoorzien is ingezet om dit te kort deels op te vangen. Er zijn 6 achterstallige DPIA's uitgevoerd in 2024, de laatste 2 DPIA's hiervan worden in januari 2025 goedgekeurd. Hiermee zijn risico's in beeld gebracht voor specifieke verwerkingen en gemitigeerd met passende maatregelen. Vervolgstappen blijven het actueel houden van Privacy, en verder uitvoeren van (pre-)DPIA's. Valkuil hierbij is de wens van de organisatie om snel door te groeien en ontwikkelen, waarbij de risico's die worden aangetroffen worden gezien als een afremmende factor. Hierdoor is de welwillendheid om de risico's te (laten) signaleren en mitigeren (sterk) verminderd.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Communicatie	De kosten voor interne en externe communicatie.	375.335	434.120	116%	375.335	-58.785	GEEL	GEEL	ROOD	Belangrijkste resultaten van 2024: - evenementenregistratietool waarmee we de evenementen naar een corporate niveau hebben getild en de mensen in de projecten kunnen ontzorgen bij het organiseren van evenementen en we de registratie beter kunnen bijhouden. - Prototype Visualisatie projecten ontwikkeld waarmee we bestuurders en secretaris-directeuren helpen onze meerwaarde begrijpen. In 2024 zijn de licentiekosten doorbelast waardoor de kosten op Communicatie zijn toegenomen. Ook heeft het team meer uren gedraaid op corporate communicatie ter professionalisering van interne processen. In 2024 hebben we meer uren besteed aan interne werkzaamheden. Een belangrijke daarvan was het tekstueel en inhoudelijk verbeteren van de bestuursrapportages. Ook hebben we de evenementen geprofessionaliseerd: marktverkenning, pre-dpia gemaakt, interne werkwijze opgesteld en afgestemd met betrokkenen. Voor 2025 staat het op de rit en besparen we uren.
Salariskosten	Dit betreft salariskosten, inleen en inhuur. De uren van de medewerkers worden doorbelast naar de producten waaraan ze werken, tegen werkelijk tarief.	-1.200.000	-1.119.008	93%	-1.192.912	-73.905	ROOD	ROOD	GEEL	In de bestuursrapportage wordt deze kostenplaats samen met de mutaties die niet op projecten landen (#420900 Prijs en efficiencyverschillen, #420950 Boekingsverschillen, #420800 personeel detachering, #611990 dekking uren) gepresenteerd (extracomptabel, niet zichtbaar op project 090). Per saldo worden de kosten van ziekteverzuim (niet gedekt door productieve uren) en indirecte uren ten opzichte van de begroting hier zichtbaar. Het samengevoegde saldo van deze kostenplaats sluit het jaar net positief af. Ondanks een aantal langdurig zieken, zijn er veel productieve uren gemaakt.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Bestuur	Het voorbereiden, faciliteren en het ondersteunen van (de vergaderingen van) het Algemeen bestuur en het Dagelijks bestuur Gr hWh. Hieronder wordt ook inzet van derden begroot, zoals accountantskosten, juridisch advies en strategische planning.	62.900	83.864	133%	62.900	-20.964	GROEN	ROOD	ROOD	Het gerechtshof heeft uitspraak gedaan in het hoger beroep inzake de BTW kwestie. Het gerechtshof heeft hWh in het gelijk gesteld en is van oordeel dat hWh de koepelvrijstelling mag toepassen. De belastingdienst heeft tot eind januari 2025 de tijd om tegen deze uitspraak cassatie in te stellen, tot die tijd doen we nog geen aanpassingen in de werkwijze. De kosten inzake het hoger beroep zijn hoger dan begroot.
Bestuurs ondersteuning	Het ondersteunen van het bestuur door inzet van de vaste kern, zoals de secretaris directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken, controller en beleidsadviseur financiën.	209.815	159.338	76%	209.815	50.477	GROEN	GROEN	GROEN	De bestuursondersteuning verloopt volgens begroting. De besteding van uren is minder dan begroot. Geen bijzonderheden te vermelden.
Veilige werkomgeving	Een werkomgeving die veilig is, veilig voelt en die blijvend voldoet aan wet- en regelgeving.	120.000	55.664	46%	120.000	64.336	GROEN	GROEN	GEEL	De aanbesteding uitbesteding kantoorautomatisering heeft vertraging opgelopen in 2024, maar is wel opgestart en bijna geheel voorbereid. De publicatie staat gepland voor Q1 2025. hWh medewerkers zijn met hun laptops en telefoons opgenomen in Mobile Device Management. In 2025 komt ook het beheer van de devices van inleen en inhuur aan de orde. De workflow van Topdesk is aangepast, zodat een aanvraag in het IDU proces is verbeterd en er minder tot geen vervuiling in het bestand zit. Voor informatieveiligheid en privacy is de campagne 'Altijd op peil' gehouden. Voor het doorontwikkelen naar Informatieveiligheids-volwassenheidsniveau 4 zijn de auditpunten verwerkt in het ISMS. In 2025 wordt dit verder uitgewerkt. Uit de risicosessie met het MT kwam dat de komende tijd aandacht moet zijn voor risicogestuurd denken en werken. Ook is een proces opgesteld voor Risico-acceptatieovereenkomsten (RAO's) waarbij het MT besluit voor acceptatie of mitigatie van een risico. Deze acties zijn uitgevoerd onder regie van dit interne project, maar de uren voor de uitvoering zijn geschreven op dit project, waardoor een flinke onderbesteding heeft plaats gevonden. Daar is niet tijdig op geacteerd. Dit heeft ook te maken met de vele personele wisselingen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Professionele organisatie	Kwalitatief en kwantitatief de waterschappen ondersteunen in de beweging van digitale transitie naar digitale transformatie.	90.000	113.546	126%	90.000	-23.546	GEEL	GEEL	ROOD	In het najaar van 2023 is een koerscommissie ingesteld voor de update van het huidige koersplan, wat in 2024 van start is gegaan. De uitwerking hiervan kost meer tijd dan verwacht. Het project zicht op subsidies is medio 2024 van start gaan. We zien mogelijkheden meer gebruik te maken van beschikbare subsidies. Het project herijking projectdocumentatie is voortvarend begonnen. Er is in kaart gebracht welke stappen nodig zijn om te komen tot een betere en eenduidigere ondersteuning van het projectproces. Dit raakt veel deelprocessen en kost daarom ook meer tijd dan begroot. Hierdoor heeft professionele organisatie meer geld uitgegeven dan begroot.
Zichtbaarheid	Het is duidelijk wat hWh doet en wat hiervan de meerwaarde is voor de waterschappen.	40.000	40.000	100%	40.000	0	GROEN	GROEN	GROEN	Alle werkzaamheden rondom zichtbaarheid zijn tot op heden uitgevoerd bij de kostenplaats communicatie, aangezien deze verweven zijn met de dagelijkse communicatiewerkzaamheden. Geen bijzonderheden te vermelden. Het jaar is afgesloten met een positief saldo.
Programma 1. Bestuur en organisatie		4.875.615	4.092.186	84%	4.892.104	799.918	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	Het overschot op dit programma komt met name door het overschot op kantoorautomatisering, het capaciteitstekort bij de P&O en de meer ontvangen rente dan begroot. Daartegenover staat een groei van de afdeling inkoop, contract en leveranciersmanagement en hogere juridische kosten van het hoger beroep inzake de BTW kwestie. Met de post voor onvoorziene kosten kunnen de extra uren binnen directie worden opgevangen. Het resterende bedrag is ingezet op de tekorten bij BIO en privacy.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 2. Kennis en verbinden										
Kwaliteitsborging	Structurele inzet op kwaliteitsborging geeft ruimte aan het versterken van de PDCA-cyclus binnen de programma's en projecten.	134.300	144.777	108%	134.300	-10.477	GROEN	ROOD	ROOD	Proces verbeteren van de Business Case (BuCa) is inmiddels in de fasen van implementatie van verbeteringen als ook het bestendigen van processen in de bedrijfsvoering welke in de komende kwartalen zullen plaatsvinden. Proces herijking projectenstructuur is nagenoeg afgerond en moet nu de fase in van implementatie op een wijze dat het een alom gedragen proces wordt. Evaluaties: Het aantal evaluaties is in 2024 lager geweest dan gepland omdat voorrang is gegeven aan het verbeteren van de projectenstructuur. De eerder genoemde verbetermaatregelen worden nu ontwikkeld, vastgelegd en geïmplementeerd. Tevens valt te verwachten dat andere ontwikkelingen rondom projectmatig werken effect gaan hebben in de vorm van een projectkalender waarop duidelijk zichtbaar is welke projecten af gaan lopen. Door de toegenomen aandacht voor het onderwerp kwaliteitsontwikkeling en kwaliteitsborging in de organisatie zijn in het jaar 2024 meer uren dan voorgaande jaren besteed. Met de voorgenomen sluiting van de PDCA cyclus zal kwaliteitsborging een standaard onderdeel worden in de projectenstructuur, waarmee de het aantal evaluaties zal toenemen, maar ook de wens om continue de verbetering in- en voort te zetten.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Kennis delen & verbinden	Digitale transformatie staat op de agenda. Ook beseffen de waterschappen dat dit gepaard gaat met organisatorische veranderingen en dat bij een (groot) deel van deze opgave samenwerking noodzakelijk is. hWh is verkenner en verbinder bij deze transformatie en bijbehorende veranderingen en articuleert vragen vanuit de business. Het brengt kennis samen, om kansen te benutten en veranderingen te bewerkstelligen. Daarnaast vervult hWh in de uitvoering van projecten de rol van deskundig begeleider. Vanuit het principe van loden deuren worden deze uren en kosten op uurbasis toegerekend aan de projecten.	342.788	339.525	99%	342.788	3.263	GEEL	ROOD	GROEN	De belangrijkste doelen op het terrein van kennisvergaring en-deling, het werken aan de verbinding tussen de programma-opgaven en -resultaten onderling, zijn ruimschoots behaald. Ook is het gelukt om een positie te verkrijgen in een door de EU gesubsidieerd project (WISE) om belangrijke opgaven van waterschappen te ondersteunen met informatie die gebaseerd is op satellietwaarneming. Er is aandacht besteed aan de verkenning van de mogelijkheden om nieuwe ontwikkelingen die de markt biedt (AI, innovatieve manieren van data delen) in te zetten in lopende en nieuwe projecten. Dit heeft geleid tot een aantal voorstellen op dit terrein. Daarnaast is de samenwerking met de STOWA en de UvW geïntensiveerd."

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Specialistische kennis	Kennis en verbinden richt zich ook op het inrichten en ontwikkelen van een excellente hWh-organisatie, waaronder kwaliteitsborging, ten behoeve van het uitvoeren van programma's en project en het uitvoeren van beheer en diensten. Voor zover deze kosten (nog) niet toe te wijzen zijn aan de andere programma's en projecten, zal dit opgevangen moeten worden in kennis en verbinden.	285.000	276.165	97%	285.000	8.835	GROEN	GROEN	GROEN	In de eerste periode van het jaar zijn er geen uren geschreven op dit subproject. De uren zijn voor de medewerkers lastig te onderscheiden van de reguliere post Kennis delen en verbinden. Eind van 2024 is de correctie doorgevoerd. Werkzaamheden die zijn uitgevoerd ter voorbereiding van het Europese project WISE zijn ook middels dit budget gedekt. hWh heeft zich gekwalificeerd om deel te nemen aan een consortium van 26 partijen dat een Europees project wenst uit te voeren om te komen tot een europese waterbalans-inzicht (Water-Bodem-Vegetatie). Dit project wordt gesubsidieerd vanuit de EU. De officiele startdatum is 1-1-2025. Tot die tijd worden voorbereidingen getroffen om het project succesvol uit te kunnen voeren en de meerwaarde van het project onder de aandacht te brengen bij waterschappen. Waterschappen zijn in 2024 ook bevraagd op relevante use-cases die voor de waterschapssector bruikbaar zijn, zodat in de uitvraag van de markt relevante oplossingen worden geboden. hWh treedt op als hoofd-aanbesteder (lead Procurer).

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	Toelichting status
Vergadercentrum	Het continueren van de dienstverlening ten aanzien van het vergadercentrum: - Inplannen vergaderzalen - Cateringfaciliteiten - Beheer en onderhoud vergadercentrum - Het huurcontract voor het vergadercentrum loopt tot en met maart 2030.	678.642	611.777	90%	678.642	66.865	GROEN	GEEL	GEEL	We hebben een nieuwe dienstverlener voor de inzet van hospitality: Young Facility. De vaste medewerkers zijn overgenomen. Het tarief is lager dan voorheen. Met name op zichtbaarheid en het vereenvoudigen van processen gaan we verbeteringen doorvoeren. Per april zijn er roomdisplays bij de vergaderruimten. Hierdoor kunnen gebruikers de reserveringen zien en een ruimte ter plekke boeken. Er wordt gewerkt aan een koppeling tussen outlook en het systeem om vergaderruimte te reserveren. De Audiovisuele (AV) middelen blijven niet optimaal werken. Er is onderzoek gedaan naar de ervaringen van gebruikers van het vergadercentrum. Op basis van deze uitkomsten willen we in 2025 aan de slag met meubilair en AV-middelen. Samen met de AV leverancier heeft er een evaluatie plaatsgevonden. Middels onder andere een 0 meting en het verkennen van alternatievengaan we aan de slag om de AV middelen in het vergadercentrum structureel te verbeteren. De eerst uitkomsten van de luchtmetingen van het Vergadercentrum zijn ontvangen. In 2025 wordt met 0meting meer inzicht gegeven in de capaciteit van het systeem.
Programma 2. Kennis en verbinden		1.440.730	1.372.244	95%	1.440.730	68.486	TOTAAL GEEL	TOTAAL GEEL	TOTAAL GROEN	Het programma verwachte een tekort in 2024 door een nieuwe post die is opgenomen voor uren die gemaakt worden voor de inrichting van het programma Diensten en Beheer. Deze post is nu hersteld naar de projecten in het programma Diensten en Beheer en voornamelijk door een meevaller in het vergadercentrum is 2024 voor het programma Kennis en Verbinden met een positief saldo geëindigd.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 3. Innovatie en transformatie										
Programmabudget algemeen	Deelnemende waterschappen hebben behoefte aan een actieve ondersteuning m.b.t innovatie-kennisuitwisseling. Om deze communicatie en kennisuitwisseling mogelijk te maken is naast de inzet van FTE's een jaarbudget nodig.	341.402	346.138	101%	341.402	-4.736	GEEL	GROEN	GEEL	Wij richten ons in het programma op het faciliteren van het CDO-platform om de verbinding met het i-platform te leggen. Het CDO-platform is daarnaast aan de slag om het programmaplan voor I&T vorm te geven. Verder zijn de eerste stappen gezet voor portfoliomanagement op het aanpakken van de ideeën die zijn opgehaald uit de DEEP-deelnemers over kansen voor de sector. We hebben diverse waterschappen ondersteuning geboden bij data-science gerelateerde vraagstukken en bij het Digital Twin (TKI) project. We hebben een verkenning gedaan van de mogelijke toepassingen van AI bij STOWA en HWBP. NL-veranderdetectie: In samenwerking met DEEP-trainees en RWS, hebben we deze pilot in 2024 opgeschaald tot een proof of concept (POC). De resultaten zijn goed. We gaan deze POC vervolgen, parallel aan het schrijven van een businesscase.
Verbinden	Aanjagen van het samen innoveren en kennis-uitwisselen en benutten. "Waterschappen van de toekomst" door delen en leren van elkaars innovaties.	307.894	294.966	96%	307.894	12.928	GEEL	GEEL	GEEL	We hebben een Big Water Hack en een Waterinnovatiefestival georganiseerd. In The Big Water Hack hebben 50 deelnemers 24 uur achter elkaar gewerkt aan het creëren van verschillende toekomstscenario's voor waterbeheer. We hebben een AI dag georganiseerd en de themadag 'Alice in Waterland' is georganiseerd om verbinding en een gemeenschappelijke taal te creëren. In het programma is verbinding en samenwerking opgezocht met o.a. waterschappen, de Unie van Waterschappen, Stowa en verschillende bedrijven. Dit gaat bijvoorbeeld om samenwerking rondom de invulling van de vaarkaart, samen optrekken op thema's als duurzaamheid, AI en scenario denken. Om het bewustzijn van hWh-collega's over de digitale transformatie te vergroten, hebben we tijdens een aantal lunchpauzes een Deep Dive georganiseerd. Samen met het A&O fonds waterschappen hebben we 4 Digicafés georganiseerd waarin het gesprek wordt gestimuleerd over het effect van de digitale transformatie op organisatie en medewerkers.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Innoveren	Het innovatieproces begeleiden en “samen innoveren” ondersteunen. Nieuwe prototypes en kennis ontwikkelen.	229.992	174.118	76%	229.992	55.874	ROOD	GEEL	GEEL	We hebben gewerkt aan de doorontwikkeling van het platform Winnovatie. Daarnaast is de innovatiebehoefte bij 21 waterschappen, Unie van Waterschappen en STOWA geïnventariseerd en geanalyseerd. Er volgen gesprekken met de gebruikers bij waterschappen om het vervolg voor het platform Winnovatie te bepalen. We zijn bij waterschappen langs geweest op verschillende innovatiemarkten en daarnaast om bestaande innovaties te belichten. Bijvoorbeeld de Bettyboot van Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard, die helpt om de waterkwaliteit in beeld te brengen. Er is een innovatiebijeenkomst gehouden over de Digital Twin voor waterschappers met een connectie met innovatie (o.a. DEEP'ers, CDO'ers, innovatoren). Er is minder financiering nodig geweest, omdat niet het hele jaar de capaciteit op dit project volledig aanwezig was. Daardoor hebben we de winnovatiesnacks minder georganiseerd dan andere jaren.
Leren	Ondersteunen van het lerend vermogen om in te spelen op snelle veranderingen. Veranderbereidheid en verandervermogen van de sector vergroten.	387.496	330.169	85%	387.496	57.327	GEEL	GEEL	GEEL	Er zijn verschillende trainingen en sessies georganiseerd: Scenario denken: Dit zorgt voor een gemeenschappelijke taal voor toekomstontwikkeling en strategievorming. Digitale Ethiek: Deze leergang richtte zich op het vergroten van bewustwording en het verdiepen van inzicht in digitale ethiek en relevante ethische vraagstukken. Digitale transformatie: trainingen bij verschillende waterschappen en doelgroepen, die zorgen voor een gemeenschappelijke taal en bewustzijn op het thema digitale transformatie. De leergang digitale transformatie is in 2024 doorontwikkeld en aangepast om aan te sluiten bij de visie en ambitie die is uitgezet in de Vaarkaart en strategienota. DataDrop is ontwikkeld. DataDrop is een werkvorm met actuele casussen van de waterschappen. Daarin gaan we samen aan de slag met het verkennen van digitale transformatie binnen de waterschappen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 3. Innovatie en transformatie		1.266.784	1.145.390	90%	1.266.784	121.394	TOTAAL GEEL	TOTAAL GEEL	TOTAAL GEEL	Het programma Innovatie en Transformatie is vijf jaar geleden begonnen. Het programma heeft zich gericht op leren, verbinden en innoveren om zo de waterschappen van onbewust en onbekwaam op de digitale transformatie naar bewust onbekwaam te brengen. Nu, na vijf jaar, begint een nieuwe fase voor het programma, waarin de focus van opleiden en gezamenlijke taal creëren (bewust onbekwaam), verschuift naar het gezamenlijk zoeken en selecteren van kansrijke ontwikkelingen en het creëren van innovatieve leeromgevingen (bewust bekwaam).

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 4. Digitale dienstverlening										
Ontwikkelbudget digitale dienstverlening	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	146.511	144.758	99%	146.511	1.753	GROEN	GROEN	GROEN	Digitale toegankelijkheid Websites en mobiele apps van overheidsinstanties moeten ook toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Om de juiste maatregelen te kunnen nemen, moeten de waterschappen onderzoek doen naar de toegankelijkheid van hun websites en apps. De waterschappen hebben besloten hWh niet in te zetten voor het gezamenlijk aanbesteden van digitale toegankelijkheidsonderzoeken. Dit vanwege de relatief hoge kosten voor een gezamenlijke aanbesteding t.o.v. de verwachte baten. Overzicht wet- regelgeving De themagroep Digitale Dienstverlening bij de Unie van Waterschappen heeft 10 juli 2024 een advies uitgebracht over ontwikkelingen in het kader van (Europese) wet- en regelgeving op het vlak van dienstverlening. Het UO Digitale Dienstverlening heeft ingestemd om het advies van de themagroep uit te voeren. Doel is dat de waterschappen samen met de Unie van waterschappen een gezamenlijke strategie te ontwikkelen om te blijven voldoen aan wet- en regelgeving.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
e-HRM basisfunctionaliteiten	Dit betreft de doorontwikkeling van het huidige e-hrm contract in de vorm van een nieuwe aanbesteding, implementatie en beheer en onderhoud in de periode tussen 2022 en 2027.	1.190.319	998.988	84%	1.190.319	191.331	GROEN	GROEN	GROEN	HWh draagt, samen met de software leverancier, zorg voor de implementatie van een Informatievoorziening voor human resources managementprocessen bij 13 waterschappen en de Unie van Waterschappen. De voorbereiding van de implementatie van 12 waterschappen is volgens planning verlopen, waardoor de nieuwe informatievoorziening in januari 2025 in gebruik genomen kan worden. De medewerkers zullen begin januari opgeleid worden en de 1e salarissen in 2025 zullen betaald worden d.m.v. de nieuwe informatievoorziening. Er zijn gesprekken gevoerd met nog niet aangesloten waterschappen en met aan de waterschappen gelieerde organisaties welke geïnteresseerd zijn om aan te sluiten bij de samenwerking e-HRM 2.0. Per 1 januari 2026 sluiten waterschap Rivierenland, waterschap Zuiderzeeland, aQuon en het Noordelijk Belastingkantoor aan. De 2 koploper waterschappen WDOD en WS Vechtstromen werken inmiddels 1 jaar met de nieuwe informatievoorziening.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Wet Open Overheid	Deze wet zal de huidige Wet openbaarheid van bestuur vervangen. De inwerkingtreding van de Woo vraagt van alle bestuursorganen die vallen onder de reikwijdte van de Woo - waaronder gemeenten, provincies en waterschappen - inspanningen om de wet te implementeren en uit te voeren. Hierbij gaat het onder andere om het voldoen aan de verplichtingen omtrent het actief openbaar maken van categorieën informatie en het aanstellen van een of meerdere contactfunctionarissen.	75.000	75.109	100%	75.109	0	GROEN	GROEN	GROEN	Door de Woo moet duidelijker worden wat de overheid doet en waarom. Overheidsinformatie is openbaar, behalve als er een reden is waarom dat niet kan. Een belangrijk onderdeel van de Woo is de verplichting tot actieve openbaarmaking van 17 informatiecategorieën door alle bestuursorganen. In november moest de eerste categorie verplicht openbaar worden gemaakt. De waterschappen hebben deze deadline gehaald. Ondertussen zijn de voorbereidingen voor de volgende categorieën ook in volle gang. Zo hebben we in september een leveranciersdag voor Woo-oplossingen georganiseerd waar 6 leveranciers de mogelijkheden presenteerden om te voldoen aan de andere informatie categorieën. We starten in 2025 met een inventarisatie waar elk waterschap op dit moment staat met betrekking tot de Woo. Dit overzicht zal 1 april klaar zijn. De rest van het jaar zal in het teken staan van het voldoen aan de 2e tranche, die naar verwachting eind Q4 2025 verplicht wordt.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Single Digitale Gateway	De Single Digital Gateway (SDG) verordening zorgt ervoor dat burgers en bedrijven in de EU via één centrale toegangspoort (YourEurope) snel en eenvoudig informatie kunnen vinden en zaken als wonen, werken, ondernemen, studeren en reizen kunnen regelen met de overheden van de lidstaten.	219.545	109.723	50%	109.723	0	GROEN	GROEN	GROEN	De Single Digital Gateway (SDG) geeft burgers en bedrijven makkelijk toegang tot digitale overheidsdienstverlening in de Europese Unie. De implementatie van de SDG bestaat uit 3 fases. Annex I draait voor de waterschappen om het informeren in een andere taal over de waterschapsvergunning. Voor Annex II moet het mogelijk gemaakt worden om een waterschapsvergunning online aan te vragen in een andere taal. Annex III brengt de verplichting voor ondersteuning en probleemoplossing. Annex I is vorig jaar succesvol afgerond. Voor Annex II zijn de waterschappen afhankelijk van het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet). Samen met de andere koepelorganisaties zoeken we naar een oplossing. Hier zetten we in 2025 een eerste stap. Hierbij vertalen we de functionaliteit " Verken uw idee" naar het Engels. Gebruikers in het buitenland kunnen zo op een laagdrempelige manier hun idee toetsen bij de decentrale overheid.
Programma 4. Digitale dienstverlening		1.631.375	1.328.578	81%	1.521.663	193.084	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	De dienstverlening naar de inwoners van een waterschap wordt steeds digitaler. Het programma Digitale Dienstverlening bestaat uit dan ook projecten die helpen om die dienstverlening te verbeteren en hierbij steeds te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. De voorbereiding van de implementatie van E-hrm 2.0 van 12 waterschappen verliep volgens planning, waardoor de nieuwe informatievoorziening in januari 2025 in gebruik genomen kan worden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 5. Organisatie en samenwerking										
Ontwikkelingsbudget O&S	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget van 200k € per jaar, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	185.991	136.510	73%	185.991	49.481	GROEN	GROEN	GROEN	Er zijn gesprekken gevoerd met AWS en Google. deze gesprekken worden samen met VNG en IPO gevoerd. Met AWS is inmiddels een concept overeenkomst tot stand gekomen voor een juridisch Framework voor Waterschappen, gemeenten en provincies.
Doorontwikkeling en gebruik WILMA	WILMA staat voor Waterschapsinformatie en Logisch Model Architectuur. Dit project kent vijf projectdoelstellingen: 1) Zorg voor een stevige update van WILMA. 2) Zorg voor structureel beheer van WILMA. 3) Zorg voor een goede communicatie en het creëren van draagvlak richting alle waterschappen en overige doelgroepen. 4) Bied faciliteiten voor de invoering van WILMA door de waterschappen zelf, door het beschikbaar stellen van een toolkit en handvatten voor implementatie. 5) Zorg voor het op afroep beschikbaar hebben van centrale implementatie	712.948	557.590	78%	712.948	155.358	GROEN	GROEN	GROEN	- Nieuwe AB procedures - Wilma nieuwe website opgeleverd - TMX : aanbestedingsdocumenten en bijbehorende architectuur gereed, inventarisatie IST per waterschap - HWH architectuur / HWH informatiemanagement : bijdrage waar nodig aan architectuur producten - Slim Watermanagement: PSA - Copwa September fysiek en nawerk vwb Themaplan Architectuur en Standaarden - Opzeggen contract ArchiXL/BegrippenlijstXL - Update AVG/verwerkingsregisters - Referentiearchitectuur modellen afgerond, HRM, Assesmanagement (deel), Vangstregistratie - Actieve architectuurbijdrage business case portals - Wel is er door een te hoge inschatting van de begroten uren budget overgebleven.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 5. Organisatie en samenwerking		898.939	694.100	77%	898.939	204.839	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	Binnen het programma O&S is voortgang geboekt binnen de twee projecten. Het ontwikkelbudget, onder leiding van de strategisch leveranciersmanager van hWh, heeft geleid tot gesprekken met de top 3 leveranciers om sector brede afspraken te verkennen. Dit zou de basis kunnen vormen voor toekomstige projecten en business cases. Daarnaast is er doorontwikkeling gerealiseerd in het gebruik van WILMA. Dit omvatte een herontwerp van de WILMA-website, met een prototype en een proefversie, voortkomend uit verbetervoorstellen naar aanleiding van een klanttevredenheidsonderzoek. Verder zijn er wijzigingen doorgevoerd in bedrijfsfuncties en is het traineeship Waterschaparchitect gestart. Voor Slim Watermanagement is een projectarchitect geleverd en het meerjarenplan van het team Architectuur is afgerond. Er zijn ook stappen gezet in de ontwikkeling van Vangstregistratie versie 4 en hWh. architectuur/informatiemanagement, evenals verbeteringen in de informatiebeveiliging binnen WILMA.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy										
Programmasturing en interne hWh kosten	De algemene kosten voor de aansturing van het programma informatieveiligheid en privacy.	211.811	258.975	122%	223.011	-35.964	GROEN	GROEN	ROOD	- Communicatie & PMO-ondersteuning: In de tweede helft van het jaar was er onvoldoende capaciteit door personeelswisselingen. Dit leidde ertoe dat projectmedewerkers zelf taken oppakten zonder kwaliteitscontrole en dat bijvoorbeeld de nieuwsbrief tijdelijk is vervallen. Impact wordt klein geacht, maar dit moet in 2025 weer op niveau komen. - Urenschrijven & capaciteit: Door transities van projecten naar andere programma's wordt aangeraden om urenregistratie beter te beheren, zodat capaciteit beter te managen is. - Programmamanager wisseling: De overdracht halverwege het jaar van Coenraad Doeser naar Miriam de Best is soepel verlopen zonder impact op planning of resultaten. - Budget: Op programmaniveau is er geen overschrijding. Binnen het programma is budgetruimte gebruikt (goedgekeurd door UO IVP) voor (her)aanbestedingen van het SOC (fase 1). - Technisch Manager: Deze functie is op programmaniveau niet ingevuld en bleek niet noodzakelijk. De uren zijn deels ingezet voor omgevingsmanagement en intensivering van het programmamanagement. - Documentbeheer: SharePoint en Prosa zijn up-to-date, maar Join (archief) loopt achter. In 2025 start een organisatiebreed project om dit bij te werken en te verbeteren. Aandachtspunt voor 2025: Capaciteit en ondersteuning voor communicatie en PMO moeten op orde komen om kwaliteit en continuïteit te waarborgen.
Advies en kennis I-veiligheid	De waterschapsector van goede adviezen voorzien op het gebied van informatieveiligheid. Bevorderen kennisdeling op het gebied van informatieveiligheid.	32.064	30.557	95%	32.064	1.507	GROEN	GROEN	GROEN	Het CIW staat als onafhankelijk kennisdelings- en netwerkplatform, De aanwezigheid is erg goed. Er is een actieve participatie van het CIW bij SOC en Audits. De nieuwe statuten zijn in gebruik genomen. Een actief CIW-platform versterkt ook de positie van de CISO in de eigen organisatie.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Advies en kennis Privacy	Met de inwerkingtreding van de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in mei 2018 is het nog belangrijker geworden dat de waterschappen voldoen aan de privacyregels. Het programma Privacy stimuleert hen tot onderlinge samenwerking en biedt ondersteuning bij de implementatie van kwalitatief privacy management. De belangrijkste activiteiten in het programma zijn de coördinatie van het CPW-overleg (Coördinatoren Privacy Waterschappen), bijbehorende werkgroepen en het organiseren van audits.	78.670	72.396	92%	78.670	6.274	GROEN	GROEN	GROEN	Het Overheidsbrede sectorbeeld van de Autoriteit Persoonsgegevens mag gezien worden als een groot compliment voor onze sector en de resultaten die de waterschappen samen hebben bereikt op het gebied van Privacy. Op het gebied van privacy scoren de waterschappen een ruime drie (ambitieniveau =4). Waterschappen werken samen aan hun groei naar niveau vier. Het CPW en FGW hebben dit jaar hun positie verder verstevigd. In het afgelopen jaar heeft het CPW en FGW meerdere gezamenlijke adviezen opgesteld en afgegeven. Belangrijk om daarbij te vermelden is dat deze adviezen door de sector worden gewaardeerd en er opvolging aan wordt gegeven. Ook is een duidelijke lijn aangebracht tussen de werkzaamheden van de FG/het FGW en de privacy professional/ het CPW. Deze lijn wordt ook steeds meer bij de waterschappen zelf toegepast. Tot slot zijn er kennissessies georganiseerd die aansloten bij de behoefte van de professionals.
Ontwikkeling kaders	Borgen dat input van de waterschappen wordt meegenomen bij doorontwikkeling BIO. Borgen dat informtieveiligheidsparagraaf in waterschapsarchitectuur actueel is.	32.740	17.336	53%	32.740	15.404	GROEN	GROEN	GROEN	Inzet nu vooral op implementatie standaarden voor veilig e-mailverkeer (DNSSEC/DANE) door de sector. Er zijn dit jaar minder uren verbruikt dan dat er waren begroot, vandaar dat er budget voor dit project over is gebleven.
Vooronderzoek	Activiteiten die verkennend en initiërend van aard zijn. Inzichtelijk krijgen waar het programma de waterschappen in kan ondersteunen en wat de kosten/ baten hierin zijn.	89.770	96.611	108%	89.770	-6.841	GROEN	GROEN	ROOD	Vanaf 1 december 2023 worden hier de kosten voor het maken van het Projectplan SOC fase 2 geschreven. Dit plan is inmiddels voorgelegd aan UO en OGT. Besluitvorming is uitgesteld totdat het gunningsadvies van fase 1 ter besluitvorming wordt aangeboden (zie ook project 23).

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Project Verhogen weerbaarheid PA	Een nieuwe opdracht voor het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' is de sectorbrede versterking van de beveiliging van de procesautomatisering. De Vereniging voor Zuiveringsbeheerders (VvZB) heeft gevraagd in het Programma een vooronderzoek uit te voeren, dat kan leiden tot aanvullende activiteiten.	168.832	156.582	93%	187.355	30.773	GROEN	GROEN	GROEN	Landelijke PA groep heeft een vertegenwoordiger alle waterschappen en is daarmee representatief voor de sector. Profielen van deelnemers verschillen nog wel per waterschap: CISO, ISO, OSO en PA specialisten. Er is door de groep een huishoudelijk reglement opgesteld en unaniem aangenomen (zelfregulering van de groep). Daarnaast is er goede voortgang in de zelfgekozen focusonderwerpen 2024 en zijn in november de focusonderwerpen 2025 vastgesteld, waar in groepjes aan gewerkt gaat worden. Ook zijn opgeleverd: - Een referentietabel CSIR om de NIS2 (Network and Information Security directive)/ BIO 2.- / bIO1.4 / CSIR / IEC62443 eenduidig aan elkaar te koppelen zodat duidelijk is welke maatregel welke verplichting afdekt. - CSIR kleine installaties - om de toepasbaarheid van de CSIR te vereenvoudigen en de passende maatregelset te kunnen benoemen. - Overleg met de assetmanagers en de inkopers over de 'handreiking inbedding CSIR inh et inkoopproces' zodat we de benodigde maatregelen vooraf borgen bij een opdracht.
Project Audits	Aantoonbaar maken weerbaarheid tegen cyber0risico's. Inzichtelijk maken implementatiestatus en verbetermogelijkheden.	219.253	203.487	93%	227.503	24.016	GROEN	GROEN	GROEN	Het Sectorrapport is opgeleverd, aanbevelingen zijn belegd in bestaande projecten. In ontwikkeling, ingeslagen weg in het ontwerp kan rekenen op veel steun bij de professionals in de sector, presentatieronde afgerond. Ontwerp is basis voor het PvE, aanbesteding op de markt in 2025.
Project Keten	Inzichtelijk maken risico's in de waterketen. Verhogen samenwerking en weerbaarheid in de waterketen.	10.088	6.341	63%	10.088	3.747	GROEN	GROEN	GROEN	Binnen het ministerie van I en W gebeurt op dit moment vrijwel niets zichtbaars binnen het programma Versterken cyberweerbaarheid waterketen. Er zijn geen rapportages, geen voortgang. Programmamanager is onzichtbaar. Ketenanalyse is heropgestart met een herziene aanpak.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Project Risicomanagement	Stimuleren risicomanagement en komen tot uniforme benaderingswijze in de keten.	217.998	202.093	93%	217.998	15.906	GROEN	GROEN	GROEN	Voor het projectrisicomanagement kijken we terug op een heel productief jaar waarin mooie resultaten zijn bereikt. Deze resultaten zijn te herleiden naar de oorspronkelijke opdracht van het UO informatieveiligheid en Privacy (IV&P) aan het programma IV&P. De highlights: - 'Het achtje' als basis voor risico gestuurd denken werken en sturen - Seminar risico's beheersen doe je samen; Dit jaar zijn twee seminars georganiseerd van in totaal drie dagen. Het aantal deelnemers neemt nog steeds toe en daarmee ook de integratie met de verschillende professionals/ bloedgroepen in de sector. De seminars worden goed gewaardeerd; - Methodieken voor Procesautomatisering, Kantoorautomatisering, Privacy en strategisch risicomethodiek zijn opgeleverd. Waterschappen worden ondersteund in het gebruik van deze methodieken door het programma IV&P; - Dreigingsscenario's voor onze sector zijn vastgesteld en in beheer gebracht bij het CERT-WM.
Oefenen IV&P	Kennismakelaar zijn wat betreft allerlei initiatieven die er zijn rondom cyberoefeningen; het kunnen aanbieden van cyberoefeningen.	6.625	0	0%	6.625	6.625	GROEN	GROEN	GROEN	In combinatie met het CERT-WM wordt met de waterschappen, de Unie en I&W (programma Versterken Cyberweerbaarheid in de Watersector) en RWS actief kennis over Cyber-oefeningen en -trainingen. Met name in de projecten "versterken PA" en "risicomanagement" zit een groot oefenen- en testen aspect, bijvoorbeeld de workshops voor de CSIR en ook in de trainingen voor het PA domein, rol-gebaseerd (strategisch, tactisch en operationeel) worden ontwikkeld in het Europese programma Athena. Op dit moment zijn 2 virtual reality sets besteld, waarmee PA specialisten Cybersecurity vraagstukken voorgelegd krijgen om op te lossen. De kosten voor deze sets (5.000 euro) zijn opgenomen onder project 016 - Versterken weerbaarheid PA.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
SOC Dienstverlening Security Monitoring en Alarmering	Er wordt een aanbesteding uitgevoerd van de gezamenlijke SOC Dienstverlening Security Monitoring en Alarmering voor Kantoorautomatisering en Procesautomatisering van waterschappen. Waterschappen kunnen hier gefaseerd op aansluiten, zodra zij hun eigen organisatie daarvoor in gereedheid hebben gebracht	140.000	267.092	191%	140.000	-127.092	GROEN	ROOD	ROOD	Tijdens een ingelast OGT d.d. 5 december 2024, heeft de OGT ingestemd met het gunningsadvies van Project SOC fase 1 (aanbestedingsfase), waarmee men akkoord is gegaan met het afsluiten van een Hoofdovereenkomst ten behoeve van gezamenlijke SOC-dienstverlening waarvan hWh het contract tekent en beheert. Om uiteindelijk de aanbesteding te kunnen gunnen aan een marktpartij zijn 3 opeenvolgende aanbestedingsprocedures doorlopen. Hierdoor is het project met 6 maanden vertraagd. Door de inzet van een verkorte, urgente EA procedure is verdere vertraging voorkomen en is het project niet vertraagd t.o.v. de bijgestelde planning n.a.v. de 1e mislukte aanbestedingsprocedure.
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy		1.207.851	1.311.469	109%	1.245.824	-65.646	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL ROOD	Door de extra werkzaamheden die nodig waren om de 3 opeenvolgende aanbestedingsprocedures te doorlopen voor het aanbesteden van de gezamenlijke SOC is het totale budget van dit programma overschreden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 8. Waterveiligheid										
Ontwikkelbudget waterveiligheid	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	128.532	31.314	24%	128.532	97.218	GROEN	GROEN	GROEN	Budget is beschikbaar om toe te wijzen door het UO aan initiatieven. Dit budget is onder andere besteed aan het opzetten en voorbereiden van HEEL, gegevensoverdracht HWBP naar beheer en Herijking Damo Keringen. De kosten voor deze onderzoeken en voorbereidingen zijn meegevallen, waardoor budget overblijft op deze post.
Dashboard Zorgplicht	De uitvoering in hoofdzaak ziet op: - Het realiseren van een dashboard voor de zorgplicht op de waterkeringen - Het definiëren van eenduidige uitwerking van beoordelingsaspecten - Het opzetten van een Community of Practice om kennis en ervaringen te delen	75.000	35.545	47%	75.000	39.455	GROEN	GROEN	GROEN	Na de automatisering van dit rapportageproces en het verwerken van de nieuwe richtlijnen die vanuit de Unie van Waterschappen zijn opgesteld met betrekking tot de zorgplicht, hebben we dit project in mei 2024 afgesloten. De waterschappen zijn tevreden met het eindresultaat en vinden doorontwikkeling en beheer van het opgeleverde product niet noodzakelijk. Het vervolg en de individuele acties liggen bij de Waterschappen. Het zorgplichtcoördinatorenoverleg van de Unie van Waterschappen wordt gebruikt om een eventuele actualisatie te doen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Vangstregistratie V4	hWh heeft opdracht gekregen, middels een positieve Buca in het voorjaar 2024, voor een nieuwe versie Vangstregistratie. Het is de bedoeling dat deze gebruiksvriendelijker is dan V3 en dynamisch aanpasbaar voor gewenste en toekomstige ontwikkelingen. Alles ten dienste van de efficiënte ondersteuning van het voorkomen van dierlijke graverij.	562.860	494.925	88%	562.860	67.935	GEEL	GROEN	GEEL	In 2024 is de Business Case opgesteld en goedgekeurd. Vervolgens is er een Proof of Concept uitgevoerd om belangrijke risico's scherper in beeld te krijgen. De PoC is positief verlopen en er is aanbesteding gestart voor het GIS/app-deel die in het veld wordt gebruikt. Deze opdracht is aan Antea Group gegund. Op sturingsvlak nemen bestrijdingsorganisaties zélf de lead door deze te ontwikkelen in het beschikbare Power BI. De ontwikkeling is bijna gereed, er zijn nog bevindingen uit de gebruikerstesten gekomen én Antea heeft meer tijd nodig om aan het PvE te kunnen voldoen. De transitie is verzet van 11/12 januari naar februari. Dat geeft extra tijd om het systeem voldoende af te maken voor livegang én de gebruikers goed te instrueren. Het risicoprofiel is op geel gezet, omdat nog niet helemaal is vastgesteld dat volledig aan het PvE kan worden voldaan. Het project loopt financieel ruim binnen de Business case kaders. Er was in 2024 787k begroot versus 494k gerealiseerd."
Programma 8. Waterveiligheid		766.392	561.784	73%	766.392	204.608	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	In het programma is gewerkt aan Vangstregistratie 4, Dashboard Zorgplicht en onderzoeken en voorbereiden van nieuwe projecten uit het ontwikkelbudget. Het programma is daarin binnen het budget gebleven.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 9. Watersysteem										
Ontwikkelbudget watersysteem	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	148.762	163.262	110%	148.762	-14.500	GROEN	GROEN	ROOD	Het ontwikkelbudget is over het budget heen gegaan. Dit komt doordat er meer uren geschreven zijn dan was verwacht. Hier is onder andere de BuCa voor het projectenplatform van ontwikkeld. Komend jaar is er meer aandacht voor het op de juiste manier inzetten van deze budgetten.
Realisatievoorstel Informatievoorziening Slim Watermanagement	Hoe kunnen we het oppervlaktewater in Nederland nog slimmer verdelen? Die vraag staat centraal bij Slim Watermanagement. Bij Slim Watermanagement werken waterschappen en Rijkswaterstaat intensief samen aan het verbeteren van het operationeel waterbeheer. Het doel is om wateroverlast en -tekort zo lang mogelijk uit te stellen en zo mogelijk te voorkomen. Deze samenwerking zorgt ervoor dat de mogelijkheden van het gehele watersysteem optimaal worden benut. Waterbeheerders 'sturen' gezamenlijk het water daarheen waar het de minste overlast veroorzaakt of het hardst nodig is. Beheergrenzen vormen geen belemmering.	100.000	187.781	188%	160.000	-27.781	ROOD	ROOD	ROOD	Dit project is in samenwerking met IHW, RWS en het ministerie van I&W. Dit team heeft de focus gelegd op: het verder uitwerken van de gebruikerswensen, het bepalen van de praktische haalbaarheid van hergebruik van bestaande software, het organiseren bijeenkomsten om gebruikers te informeren, een start gemaakt met de project startarchitectuur (PSA) en verschillende andere voorbereidende activiteiten voor de realisatiefase. Parallel aan de werkzaamheden van dit projectteam hebben de waterschappen het Waterschapshuis (hWh) opdracht gegeven om het Gegevensknooppunt Waterschappen (GkW) verder te gaan ontwikkelen, zodat het GkW de data van de waterschappen die nodig is voor de IV Slim WM kan doorgeven. Het Informatiehuis Water (IHW) is samen met het Waterschapshuis met de waterschappen een inventarisatie gestart welke data en in welke formats de waterschappen data beschikbaar hebben. Er zijn in het project meer uren besteed dan in het begin was verwacht, waardoor meer budget is gebruikt.
BC voortzetting Digitale Watertoets	Deze BuCa is opgestart als onderzoek om te bekijken hoe het DSO zich verhoudt tot de digitale watertoets.	15.838	13.715	87%	15.838	2.123	GROEN		0	De Businesscase is afgerond.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Waterschadeschatter	Met de Waterschadeschatter kunnen waterschappen een analyse uitvoeren van mogelijke verbeteringsmaatregelen bij regionale waterlast. De kosten en baten van de maatregelen worden hiermee inzichtelijk gemaakt.	199.680	2.136	1%	199.680	197.544	GROEN	GROEN	ROOD	"De businesscase is goedgekeurd en projectbudget is toegekend. Door de betrokken STOWA-werkgroep Schadeschatters is een opdracht uitgezet om de integratiemogelijkheden van WSS en SSM (Schade- Slachtoffer-Module, RWS) concreet te maken. Beide modules hebben overlappende functionaliteit en ook SSM is aan een update toe. Ten tijde van de besluitvorming over WSS 2.0 was dit nog niet zo concreet, nu wel en gezien de mogelijke impact op het Programma van Eisen worden de resultaten hiervan eerst afgewacht, voordat het project verder wordt opgepakt. Er is daardoor vrijwel geen budget gebruikt in 2024 voor dit project.
Informatieservice Bodemvocht	Het te realiseren doel is: “Alle waterschappen en ketenpartners beschikken over de actuele en verwachte bodemvochtsituatie (landsdekkend & inclusief een in dit kader op te bouwen historisch archief) ten behoeve van operationeel waterbeheer, beleid, strategieontwikkeling en onderzoek”. De businesscase zal worden afgestemd met ketenpartners als STOWA, VEWIN, NHI en Rijkswaterstaat.	394.000	115.260	29%	394.000	278.740	GROEN	GROEN	GROEN	De opdrachtverstrekking aan Hydrologic als hoofdaannemer met de onderaannemer Planet is ter elfder ure eindelijk gerealiseerd. De opdrachtnemer heeft op 27 november een klinkende presentatie aan een groot gezelschap van hydrologen gegeven. Deze hebben positief gereageerd! Afspraken zijn gemaakt voor de implementatie en het vervolg. Het is wel de vraag of de datum van 1/4 wordt gehaald. De opdrachtverstrekking heeft immers lang geduurd. Daardoor is er ook nog veel minder van het initiële budget voor de aanbesteding uitgegeven (wat anders was verwacht). Hier blijft een groot deel van het budget over.
Productowner programma Watersysteem	Het productowner-schap gaat in hoofdlijnen over de productontwikkeling, marketing en kwaliteitszorg. De productowner rapporteert op inhoud aan de stakeholders vanuit de waterschappen en op functioneren aan de programmamanager Watersysteem en heeft tegelijkertijd het mandaat om operationele beslissingen te nemen namens de waterschappers.	133.225	126.457	95%	133.225	6.768	ROOD	GROEN	GROEN	Werkzaamheden zijn in volle gang. In veel projecten en businesscase wordt een bijdrage geleverd vanuit de productowner.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
HyDAMO-NHI	HyDAMO heeft als doel om hydrologische data gestandaardiseerd te gebruiken, valideren en uit te wisselen. Hierdoor verbeteren hydrologische modelberekeningen die voor de bedrijfsvoering per waterschap van groot belang zijn. Daarnaast is de uitwisseling op landelijk niveau, bijvoorbeeld voor het Landelijk Hydrologisch Model, ook veel eenvoudiger en kwalitatief beter.	200.694	126.223	63%	200.694	74.471	ROOD	ROOD	ROOD	Het project heeft de tooling hiervoor opgeleverd en het is aan de Waterschappen om deze te gebruiken. De implementatie per waterschap verloopt langzaam. De analyse hiervan is met de waterschappen en het UO besproken. De vz UO heeft z'n collega SD's gevraagd om hier aandacht aan te schenken, omdat anders de BuCa-doelstellingen niet worden gehaald. Er wordt momenteel binnen DVO-budget gewerkt aan: 1. Beheren HyDAMO Validatietool/Beheren HyDAMO Wasmachine 2. Realiseren wijzigingsvoorstellen HyDamoValidatool 3. Bepalen en monitoren minimale dataset HyDAMO 4. Periodiek monitoren implementatie HyDAMO bij de Waterschappen 5. Documenteren HyDamo in Objectenhandboek DAMO Watersysteem 6. Borgen continuïteit beheer en onderhoud op de HyDAMO Validatietool na 31 dec' 2024

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
OOMHD (Meteo en Hydro-Data)	Beschikbaarheid van actuele meteorologische en hydrologische informatie is essentieel voor het operationele en tactische waterbeheer. Inzicht in de actuele en verwachte condities is nodig, zeker nu periodes met langdurige droogte en de kans op wateroverlast toenemen en waterschappen scherp aan de wind moeten varen.	434.799	339.916	78%	439.199	99.283	GROEN	ROOD	ROOD	Het project WIWB 2.0 is tijdelijk stil gelegd door de combinatie RHDHV, N&S en HKV. De reden hiervoor is het niet behalen van de planning, zoals zij die hebben afgegeven. Op 20 december zijn nieuwe afspraken gemaakt. De initiële kosten die voor het project waren begroot, zijn door deze vertraging niet in 2024 gekomen. Deze budgetten zijn in 2025 wel nodig. Met de leverancier Hydrologic is een opdracht afgesloten voor het hosten van WIWB 1.0 tot het eind van 2025. Dit heeft impact op het DVO, omdat de kosten hiervoor niet mee zijn begroot en zal tijdens het volgende UO besproken worden. Op dit moment wordt er gewerkt aan een Businesscase voor een vernieuwing van Meteobase. Voor het verbeteren van Meteo-info loopt de overeenkomst met KNMI eind dit jaar af. De producten en doelen zullen gerealiseerd worden. Er is een marktverkenning gehouden voor het ophalen van historische regenmeterdata. hWH maakt een overzicht met het eigenaarschap van de data en welke gebruikt kan en mag worden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	Toelichting status
Programma 9. Watersysteem		1.626.998	1.074.750	66%	1.691.398	616.648	TOTAAL GROEN	TOTAAL GEEL	TOTAAL GEEL	- De opdracht voor WIWB 2.0 is gegund aan het consortium van RHDHV, Nelen & Schuurmans en HKV. Zij zijn gestart met de uitvoering. Deze heeft vertraging opgelopen en er wordt nu over de planning afgestemd. - Bij HyDAMO is de tooling hiervoor opgeleverd en het is aan de Waterschappen om deze te gebruiken. - Voor de waterschadeschatter is de businesscase is aangepast en sectorbelang toegelicht. Het project heeft in 2024 stilgelegen in afwachting van een afhankelijkheid. - Informatieservice bodemvocht: de implementatiedatum is 1 april 2025. - Het onderzoek naar de digitale watertoets is afgerond. Er wordt geen gebruik gemaakt van het DSO. De DVO en overeenkomst met de huidige leverancier loopt af op 1 april 2025. - In samenwerking met IHW, RWS en het ministerie van I&W is het project Informatievoorziening Slim Watermanagement uitgevoerd. Daarbij is onderzocht wat de waterschappen nodig hebben om hun data goed en op tijd aan te kunnen leveren aan het landelijke systeem.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 10. Waterketen										
Ontwikkelbudget waterketen	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	165.186	117.490	71%	165.186	47.696	GROEN	GROEN	GROEN	Binnen het Ontwikkelbudget werd een Business Case Onderhouds-Informatie gestart. De business case heeft meer uren gekost dan was verwacht en is daardoor over het budget heen gegaan. Binnen het ontwikkelbudget is er voldoende budget om dit op te vangen.
O-info	De businesscase heeft tot doel continue inzicht te geven aan de waterschappen inzake de onderhoudsgegevens van de assets en het technisch functioneren van de assets van elkaar, zodat optimalisatie van het onderhoud van assets wordt bereikt. Het onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met PWA en de waterschappen. Het Waterschapshuis (hWh) regisseert het opstellen van de businesscase en zal een groot deel van de to-do werkzaamheden coördineren en uitvoeren.	50.000	76.786	154%	50.000	-26.786	GROEN	GROEN	ROOD	In 2024 is de businesscase opgeleverd, in 2025 gaan we starten met het project O-info waarin en zetten we de eerste stappen worden gezet in de verzameling en uitwisseling van onderhoudsgegevens tussen waterschappen. Er zijn 11 waterschappen die doorgaan met het vervolg de verwachting is dat de DVO voor deze Business Case in januari wordt voorgelegd. De business case heeft meer uren gekost dan was verwacht en is daardoor over het budget heen gegaan. Binnen het ontwikkelbudget is er voldoende budget om dit op te vangen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Gezamenlijke prognoses AWK	Rioken (Riolerings Kerngetallen) is een functionaliteit om rioleringsgegevens eenmalig en eenduidig te registreren, actueel te houden en toegankelijk te maken voor (keten-)partners. Met Rioken kunnen ook prognoses van bijvoorbeeld debieten in het rioolstelsel worden gemaakt. hWh zorgt voor het beheer van de software. Momenteel wordt een onderzoek gedaan naar een vervolg op de huidige, verouderde module. In de nieuwe module worden hogere eisen gesteld aan de (gestandaardiseerde) gegevensuitwisseling met gemeenten. Hiervoor moet het gegevensmodel verder worden uitgewerkt (zie ook DAMO Afvalwaterketen).	496.508	426.049	86%	496.508	70.459	GEEL	GEEL	GEEL	Doel van de CoP is beter grip te krijgen op het afvalwatersysteem. Het programma COP waterprognoses gaat nu over van programmaplan 2 (De Nieuwe Praktijk) naar programmaplan 3 (Inzicht voor Sturing). Waterschappers, maar ook gemeenten willen graag weten met welke afvalwaterprognoses we rekening moeten houden bij zowel het dagelijks beheer als het realiseren van investeringen. In 2024 zijn vanuit het programma twee info graphics opgeleverd, een over de toepassing van de AVG en de ander over het begrip onzekerheden. Qua tooling zijn drie tools nu actief en worden door meerdere waterschappers gebruikt. De drie tools betreffen: • A-INFO – Bepaling van de Afvalwaterhoeveelheden op basis van kentallen • Viewer – Geografische weergave van diverse gegevens die we binnen de afvalwaterprognoses gebruiken • DRIANT – Berekening van Discrepantie en Rioolvreemd Water op het schaalniveau van een zuiveringskring.
Programma 10. Waterketen		711.694	620.326	87%	711.694	91.368	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	In het programma is gewerkt aan een Businesscase voor Onderhoudsinformatie die in januari 2025 wordt voorgelegd. Daarnaast is het programma Gezamenlijke Prognoses AWK afgerond voor de eerste meerjarenafspraak. Het begint vanaf januari weer met een nieuw meerjarenplan.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 11. Diensten en beheer										
CERT-WM	CERT-WM staat voor het Computer Emergency Response Team op het terrein van watermanagement. In dit team werken de waterschappen samen met Rijkswaterstaat. Die samenwerking leidt onder andere tot adviezen aan de waterschappen ten aanzien van kwetsbaarheden in de ICT-systemen. Daarnaast worden medewerkers van waterschappen, die tijdelijk in dienst zijn bij het CERT, verder opgeleid in cybersecurity. Die kennis brengen zij over aan de waterschappen. Het CERT-WM is een belangrijk onderdeel van het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' dat is ondergebracht bij hWh.	696.810	605.380	87%	696.810	91.430	GROEN	GROEN	GROEN	• In het kader van de NIS2 worden afspraken gemaakt binnen het Landelijk Dekkend Stelsel (LDS) met het NSCS en sectorale CERT's (IBD, CERT-WM, SURF, Z-CERT) over wettelijke taken. Deze afspraken worden geconcretiseerd door NCTV, maar een definitief besluit is nog niet genomen. • Het ministerie van I&W bespreekt momenteel de aanstelling van een kwartiermaker voor een mogelijk "CSIRT-Water". De gesprekken hierover zijn recent herstart. • CERT-WM is afgelopen maand geaccrediteerd door TF-CSIRT als erkend CSIRT, wat onze status versterkt. Volgend jaar volgt een nieuwe SIM3-certificering, waarvoor verbeterpunten zijn vastgesteld. CERT-WM Dienstverlening: • De dienstverlening is stabiel. In juli 2024 hebben we de SIM3-audit helaas niet gehaald, mede door governance-uitdagingen. Een verbeterplan is opgenomen in het rapport "Robuust maken CERT-WM". • Een nieuw onderdeel is een sectorale dreigingsbeeld. Elf scenario's zijn opgeleverd en aangeboden aan het UO voor adoptie.
Strategienota OGT	I.o.m. de OGT updaten van de strategienota en meerjarenplannen van de programma's.	42.660	12.777	30%	42.660	29.883	GROEN	GROEN	GROEN	Wij hebben de koerscommissie gefaciliteerd bij de aanscherping van het vigerende Koersplan. Het aangescherpte plan is eind augustus opgeleverd en vastgesteld in het bestuur van hWh. Het Koersplan is het document waarin het algemeen bestuur als eigenaar bepaalt wie we als organisatie zijn en past binnen het grotere geheel (vaarkaart-strategienota-koersplan).

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
B&O eHRM	Dit behelst het centrale beheer van een functionaliteit die de waterschappen in 2015 hebben aangeschaft voor human resource management-processen. De basis van deze functionaliteit bestaat uit faciliteiten voor administratieve processen en de salarisadministratie. Momenteel wordt het systeem uitgebreid met modules, zoals het faciliteren van processen voor loopbaanpaden, strategische- en tactische personeelsplanning, interne kortdurende opdrachten of uitleen, persoonlijke ontwikkeling, opleidingen en duurzame inzetbaarheid.	125.000	122.162	98%	125.000	2.838	GROEN	GROEN	GROEN	Het beheer loopt conform beheerafspraken tussen hWh en de waterschappen en tussen hWh en de leverancier ADP.
Opvang cyber incidenten	De aanbesteding Opvang cyberincidenten is gegund en de raamovereenkomst is in september 2023 getekend. De waterschappen kunnen, nadat ze verklaren deel te nemen aan de raamovereenkomst, contractant 24/7 inschakelen voor het in kaart brengen of er daadwerkelijk sprake is van een informatieveiligheid incident, voor het bepalen van de omvang en oorzaak, het indammen en uitroeien van de 'besmette' onderdelen van de IT-infrastructuur en het voorkomen of beperken van de gevolgschade en het adequaat overdragen van resultaten. Ook kan digitaal forensisch onderzoek worden uitgevoerd.	16.306	11.857	73%	16.961	5.104	GROEN	GROEN	GROEN	Waterschappen zijn aangesloten op de dienst Opvang cyberincidenten, waardoor zij verzekerd zijn van hulp door een deskundige partij bij ernstige cyberincidenten. 5 organisaties hebben besloten niet deel te nemen. Afgelopen jaar is 5 maal de hulp van deze partij ingeroepen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Landelijke voorziening overstromingsinformatie	Landelijke programmaorganisatie die zich niet alleen richt op het spoor techniek, maar ook op het spoor van kennisbundeling, gemeenschappelijke taal en standaarden en een gemeenschappelijk kader en ambities met als uiteindelijk doel een landelijke voorziening overstromingsinformatie (LVO).	110.307	110.307	100%	110.307	0	GROEN	GEEL	GEEL	Het project Landelijke voorziening overstromingsinformatie dient als een kassiersfunctie. De bijdrage voor 2024 is vanuit dit project betaald.
Winnovatie platform	Op dit platform delen de waterschappen en andere aangesloten organisaties in de innovatie-etalage met elkaar aan welke innovatieve projecten ze werken. Achterliggend idee: hoe beter we van elkaar weten aan welke oplossingen we werken, hoe eerder en efficiënter we kunnen samenwerken. Daarnaast wordt om het jaar de waterinnovatieprijs uitgereikt en worden de inzendingen via het platform gedaan.	82.216	49.968	61%	82.216	32.248	GROEN	GEEL	GEEL	Het winnovatieplatform wordt niet constant gebruikt. Daarom is de innovatiebehoefte bij de waterschappen, de Unie van Waterschappen en STOWA geïnventariseerd. Er is een concept opgesteld om deze behoefte te analyseren en te kijken hoe een platform ondersteunend gaat zijn. Dit wordt verder uitgewerkt.
Ondersteuning OGT/I-platform	Dit project voorziet in de noodzakelijk gebleken juridische en secretariële ondersteuning van platforms waarin alle waterschappen zijn vertegenwoordigd. Dat geldt voor de Opdrachtgeverstafel (OGT) waarin de directies zitting hebben, maar ook voor het i-platform waaraan alle i-managers van de waterschappen deelnemen. De ondersteuning heeft tot doel de efficiëntie en de effectiviteit van de platforms te vergroten. Met het beschikbare budget wordt ook de doorontwikkeling van het meerjarenprogramma gefinancierd.	120.329	77.005	64%	120.329	43.324	GROEN	GROEN	GROEN	De ondersteuning van OGT/I-platform heeft, vanwege personeelswisselingen en de ontwikkelingen mbt Strategienota niet de volledige aandacht gehad. Hierdoor worden er structureel minder uren gewerkt. Vooral ondersteuning van het I-platform is ondergesneeuwd. De uren voor het onderdeel Meerjarenplan worden in het geheel niet gebruikt. Hierdoor is er aan het einde van het jaar minder uitgegeven, totaal € 43.324.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
DROP	De Gemeenschappelijke Voorziening Officiële Publicaties (GVOP) bepaalt dat de waterschappen alle officiële publicaties, inclusief versiebeheer, digitaal moeten publiceren. Het Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties (KOOP) levert daarvoor de voorziening. hWh verzorgt voor deze voorziening het functionele beheer en het contractmanagement. Samen met de Unie van Waterschappen neemt hWh deel aan het gebruikersoverleg.	350.652	393.695	112%	350.652	-43.043	GROEN	GROEN	ROOD	Geen bijzonderheden in dit project. Project bestaat uit 1 grote inkooporder. Wel blijkt deze inkooporder hoger uitgevallen te zijn waardoor het budget is overschreden.
CMS 3.0	In 2018 vond voor zes inclusief hWh waterschappen de aanbesteding plaats van een nieuw contentmanagementsysteem voor het bouwen en beheren van websites. De aanbesteding is door hWh gecoördineerd, net als het contractmanagement.	19.100	8.003	42%	20.240	12.237	GROEN	GROEN	GROEN	Geen bijzonderheden in het project. Het project zit sinds 2024 in beheer en onderhoud. Er spelen geen issues zodat er geen gebruik gemaakt hoeft te worden van de post onvoorziene zaken en er ook minder uren gemaakt worden dan begroot. Dit leidt tot een EJV van € 10.000 minder uitgaven.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Datastromen Pijler 1 Keten	Een informatievoorziening om data van waterschappen centraal ter beschikking te stellen.	1.180.218	1.046.236	89%	1.180.218	133.982	GROEN	GROEN	GROEN	Het programma Datastromen draagt zorg voor het beheer en doorontwikkeling van het Gegevensknooppunt Waterschappen (GkW). Dit is het centrale knooppunt van/voor de waterschappen voor het eenmalig aanleveren, laten controleren, transformeren en distribueren van gestandaardiseerde data en kan door verschillende afnemers worden gebruikt voor meervoudig gebruik. Mijlpalen in 2024 zijn: 1. Organisatie van een symposium voor datastromen 10 jaar op 8 mei 2. Het optimaliseren van het Azure kwaliteitsportaal GkW 3. Doorvoeren van een update van DAMO 2.3 naar versie 2.4 in de GkW Keten 4. Vernieuwen van de publicaties op het PDOK en NGR ten gevolge van het doorvoeren van DAMO 2.4. in de Keten 5. Optimaliseren van het DAMO-objectenhandboek.
Datastromen Pijler 2 Logisch	Beheer en ontwikkeling van standaarden.	28.419	21.799	77%	28.419	6.620	GROEN	GROEN	GROEN	Deze pijler is bestemd voor het beheer en de ontwikkeling van standaarden. IMWA en DAMO-logisch zijn qua proces op elkaar afgestemd. Daarmee is ook de samenwerking tussen IHW, Datastromen en de waterschappen georganiseerd. De inhoudelijke verbeteringen zijn inzichtelijk gemaakt voor zowel IMWA als DAMO-logisch. Hierdoor werken we samen aan gestandaardiseerde en geharmoniseerde data.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Datastromen Pijler 3 Fysiek	Onderhoud van een kernregistratie (Damo-Fysiek).	127.587	112.493	88%	127.587	15.094	GROEN	GROEN	GROEN	Pijler 3 is bestemd voor het beheer en onderhoud op de 'Fysieke DAMO' kernregistraties die worden gebruikt door het merendeel van de waterschappen. De afgelopen periode is er vanuit het programma Datastromen met succes gewerkt aan het doorvoeren van DAMO 2.4 in de gehele GkW-keten. Het Gegevensknooppunt Waterschappen biedt vanaf september alleen nog ondersteuning aan gegevensleveringen die door de waterschappen worden gedaan op basis van DAMO versie 2.2, versie 2.3 en versie 2.4. Parallel daaraan is gewerkt aan een DAMO versie 2.5. Deze is in december 2024 opgeleverd."
Datastromen Pijler 4 Doorontwikkeling	Doorontwikkeling informatievoorziening data.	320.088	136.823	43%	320.088	183.266	GROEN	GROEN	GROEN	Deze pijler is bestemd voor de (door)ontwikkeling van de informatievoorziening om data van waterschappen centraal ter beschikking te stellen.
NHI-instrumentarium	Samen met Rijk (RWS/I&W), provincies (IPO), waterleidingbedrijven (VEWIN) en STOWA heeft hWh het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium ontwikkeld. Het beheer en onderhoud en continuering van dit Nederlands Hydrologisch Instrumentarium wordt door hWh gefaciliteerd.	743.776	740.233	100%	777.941	37.708	GROEN	GEEL	ROOD	Het project verloopt moeizaam, de opdracht is omschreven in een SOK en een DVO, de eerste geeft vooral inzicht in de governance, de tweede is aanvullend voor de opdracht van de waterschappen aan hWh maar niet altijd helder. De gewenste aanbesteding is verschoven naar volgend jaar en de financiering is lastig in detail duidelijk te maken voor de deelnemende partijen. Het gebruik van het platform is moeilijk vast te stellen toch lijken de gebruikers tevreden. De achterstanden in de contracten is ingelopen, nieuwe aanvragen voor 2025 zijn uitgezet.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Datalevering Waterschappen naar IV Slim WM	Het project Datalevering Waterschappen naar IV slim WM wil het volgende voor elkaar krijgen: Het (laten) realiseren van een gegevensknooppunt waarmee op uniforme wijze data kunnen worden gedeeld en in samenwerking met de waterschappen het aansluiten van de waterschappen daarop zodat de data benodigd voor IV Slim Watermanagement door de waterschappen worden geleverd	187.500	148.276	79%	187.500	39.224	GROEN	GEEL	GEEL	Het project Datalevering waterschappen naar IV Slim watermanagement is rond half april 2024 opgestart. De begroting is gemaakt, de plannen voor de uitvoering liggen klaar en de capaciteit wordt aangetrokken. De werkzaamheden zijn begin juli van start gegaan en lopen door tot medio 2025. Dit betekent dat het budget deels in 2024 en deels in 2025 wordt uitgegeven.
Modernisering Vangstregistratie V3	Vangstregistratie is een landelijk systeem voor registratie, planning en beheer van de muskusrattenbestrijding. Bestrijders maken gebruik van een app op hun mobiele telefoon waarmee zij aangeven waar klemmen of kooien zijn geplaatst en welke dieren zijn gevangen. Een landelijk registratiesysteem is belangrijk omdat muskusratten zich niets aantrekken van de grenzen van de waterschappen. Op deze manier is het toch mogelijk van de vangsten een landelijk beeld te krijgen en dat te analyseren. hWh verzorgt het onderhoud, contractmanagement en functioneel beheer van het bestaande systeem en de aanbesteding van de opvolging ervan.	155.570	139.868	90%	155.570	15.702	ROOD	ROOD	GROEN	De vangstregistratie app die nu wordt gebruikt door bestrijdingsorganisaties draait voldoende stabiel in productie. De app heeft in totaliteit meer geld gekost dan oorspronkelijk begroot. Op dit moment worden er geen verdere overschrijdingen meer verwacht. In 2024 is gewerkt aan een opvolger van deze app. De bedoeling is ook dat gebruikerstevredenheid daarmee toe zal nemen om uiteindelijk aan de businessdoelstellingen t.a.v. voorkomen dierlijke graverij te ondersteunen. V3 wordt in afwachting van de nieuwe versie (V4) nog in de lucht gehouden. De relatie met de leverancier is in 2024 verbeterd waardoor onderhoud naar tevredenheid plaats vindt. Er zijn in 2024 diverse releases geweest. Inmiddels is de voorbereiding in gang op uitfasering van het oude systeem in de loop van februari 2025. In Q1-2025 worden de werkzaamheden met Enigmatry naar verwachting afgerond en zal het contract worden beëindigd.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
De Digitale Watertoets	De Digitale Watertoets is een webapplicatie die op basis van gemeentelijke ruimtelijke ordenings-plannen laat zien wat een gemeente met waterschappen moet regelen. Het gaat dus om planvorming als basis voor het vergunning-, toezicht- en handhavingsproces (VTH). HWH zorgt voor het contractbeheer en het functioneel beheer. Hoewel de applicatie al enige tijd bestaat worden eerst de ontwikkelingen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) afgewacht voordat functionele aanpassingen worden voorbereid.	160.100	80.814	50%	160.100	79.286	GROEN	GROEN	GROEN	Er vindt een migratie plaats van de huidige (maatwerk) software naar een bestaand product van dezelfde leverancier. De functionaliteit blijft in de basis ongewijzigd. Met het nieuwe product hebben waterschappers wel meer functies tot hun beschikking om zelf aanpassingen doen. Ook heeft er een naamswijziging plaatsgevonden van "De Digitale Watertoets" naar "Het Wateradvies".
NDFF	De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) bevat gegevens over de verspreiding van planten- en diersoorten in Nederland. De database wordt beheerd door de provincies, maar ook andere organisaties, zoals de waterschappen, kunnen erover beschikken en eigen waarnemingen uploaden. Dankzij die informatie van verschillende partijen is het mogelijk de ecologische doelstellingen in het kader van de Kaderrichtlijn Water te halen. hWh beheert namens de waterschappen het contract dat toegang geeft tot de NDFF.	365.590	337.665	92%	365.590	27.925	GROEN	GROEN	GROEN	Geen bijzonderheden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Kenniscentrum	Door de waterschappen is besloten om een raamovereenkomst aan te gaan met Microsoft voor een M365 E5 licentie. Hierbij ontstaat de uitdaging om de implementatie van componenten bij waterschappen vorm te geven. Samenwerking op dit terrein ligt voor de hand. Het programma O&S staat onder anderen voor het verbinden van kennis en ervaringen op een centrale plek. Deze centrale plek is te vinden in het kenniscentrum. De waterschappen worden enerzijds ontzorgd en anderzijds geholpen bij het opbouwen van specifieke kennis.	1.146.611	1.449.077	126%	1.146.611	-302.465	ROOD	ROOD	ROOD	Het Kenniscentrum ondersteunt waterschappen bij de implementatie van Microsoft-producten, met focus op Moderne Werkplek, Azure Cloud, Power Platform en Copilot. Belangrijke documenten zoals diverse blauwdrukken, architectuur en governance documenten zijn opgesteld om te helpen bij de basis op orde te krijgen. Voor Copilot is er een gedeeltelijke Data protection impact assessment (DPIA), ook wel Quick Scan, uitgevoerd door hWh op Copilot waar naar voren is gekomen waar mogelijke risico's liggen op het gebruik van Copilot. De uitkomsten zijn in lijn met de DPIA is uitgevoerd door het Rijk. De uitkomsten worden in januari besproken met de privacy- en securtiy officers van alle waterschappen. Er is een hoge deelname (20 deelnemers) aan de Azure community. Er zijn verschillende scenario's beschreven die invulling kunnen geven aan de Wet open overheid (WOO). Er zijn basistrainingen voor beheerders in Azure, Power Platform, Security, AI en Moderne werkplek. Het is flink budget is overschreden omdat er aanzienlijk meer capaciteit nodig was om het werk te voldoen en de doelen te behalen.
Framework Microsoft	De waterschappen hebben besloten om een raamovereenkomst aan te gaan met Microsoft voor een M365 E5 licentie (in te zetten door alle waterschappen). Met het afsluiten van deze raamovereenkomst wordt het mogelijk om de snel veranderende wereld, waarin toenemende eisen aan informatieveiligheid en privacy in een hoog tempo toenemen, het hoofd te bieden. Daarnaast wordt tegemoetgekomen aan de toenemende behoefte tot samenwerking, kennisdeling, uitwisseling en standaardisatie.	59.303	105.071	177%	59.303	-45.768	ROOD	ROOD	ROOD	Het huidige framework loopt af per 30 maart 2025. De gesprekken met Microsoft over een vervolg overeenkomst lopen. Met de waterschappen zijn sessies geweest over de wensen en eisen die zij stellen ten aanzien van de af te sluiten overeenkomst. De input is verwerkt en wordt meegenomen in de gesprekken met Microsoft. Parallel daaraan is gestart met VNG en de provincies met een gezamenlijk op te zetten kennisplatform. Hierbij wordt vooral gekeken en gesproken over gezamenlijke thema's.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Software Reseller Onboarding en Beheer	De groepsgewijze onboarding van de deelnemende waterschappen bij de Software-reseller en het organiseren en voeren van contractbeheer op het strategisch/tactisch niveau van de raamovereenkomst.	328.609	233.273	71%	338.279	105.006	GEEL	GEEL	GROEN	In algemene zin zit er goede voortgang in het project, dienstverlening van SoftwareOne is verbeterd. Er is afgelopen jaar geld overgebleven. Er wordt voor geheel 2025 gekeken naar de inzet van extra capaciteit ten behoeve van het behalen van de contractdoelstellingen en het maken van afspraken met leveranciers.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Software Catalogus	De WILMA Softwarecatalogus wordt gebruikt bij ICT-vervangings- of investeringsvraagstukken binnen een waterschap. Het ingevoerde applicatielandschap en koppelingen kunnen worden vergeleken met andere waterschappen. Kennis uitwisselen wordt hierdoor nog makkelijker. De softwarecatalogus kan door een waterschap worden ingezet voor: • marktoriëntatie voor nieuwe of vervangende software; • eigen applicatielandschap vergelijken met andere waterschappen; • contact leggen met waterschappen met interessant productportfolio; • het plannen van ICT-vervangingen; • het opstellen van een programma van eisen; • het beoordelen van offertes; • het bespreken van meningsverschillen met de leverancier over wat is afgesproken en wat is geleverd. ICT-leveranciers kunnen dankzij de WILMA Softwarecatalogus hun aanbod op elkaar afstemmen en inspelen op ondersteuning van nieuwe standaarden. De WILMA Softwarecatalogus wordt continu doorontwikkeld.	176.350	99.682	57%	176.350	76.668	GEEL	GEEL	GEEL	Momenteel is de WSWC in beheer, echter onderhoud van het huidige platform Drupal 7.0 wordt vanaf 5 januari 2025 niet meer ondersteund. Medio zomer 2023 is een proof of concept gedaan voor de haalbaarheid van uitfasering van de huidige WSWC en het verkrijgen van inzicht/overzicht in elkaars applicatielandschap. Momenteel is er een onzekerheid over het continueren van de WSWC in de toekomst. Dit jaar zal het UO Organisatie en Samenwerking namens de waterschappen (in afstemming het I-platform) een besluit nemen over het continueren of beëindigen van de WSWC. Het projectteam WSWC is gevraagd om te komen met een roadmap en totdat de definitieve besluitvorming plaatsvindt zal het project WSWC verder werken aan de Proof of Concept.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Strategische inzet omgevingswet	Dit project ondersteunt namens de Unie van Waterschappen de Waterschappen in de transitie die nodig is als gevolg van de Omgevingswet.	316.164	429.031	136%	316.164	-112.867	ROOD	ROOD	ROOD	Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden en werken de waterschappen met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Vanuit de strategische inzet Omgevingswet zijn waterschappen geholpen bij het oplossen van diverse kinderziektes die met een dergelijk nieuw systeem voorkomen, zoals het betrouwbaar kunnen ontvangen van vergunningaanvragen. Ook zijn er veel activiteiten georganiseerd voor het opbouwen en delen van kennis over het DSO, zoals een wekelijks vragenuurtje, een minicongres, het verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid van vragenbomen en het toepassen van geo-informatie. Voor de ontwikkeling van het DSO zijn veel wensen en behoeften van waterschappen geanalyseerd en ingebracht in de landelijke beheerorganisatie, zodat het DSO zich voor de waterschappen op een gunstige manier blijft ontwikkelen.
Continuïteit TMX 2023-2025	Team TMX onderhoudt modulaire hard en softwareoplossingen voor beheer en monitoring op afstand van onder anderen gemalen. Het product TMX wordt gebruikt door 9 waterschappen. Door de software en telemetrische oplossingen van TMX wordt (lokale) meetdata verzameld, getransporteerd, verwerkt en leesbaar aangeleverd.	959.085	764.333	80%	959.085	194.752	GROEN	GROEN	GROEN	Er is veel werk verzet en het blijft lukken om de waterschappen te ondersteunen in het primaire proces. De verstoringen die zich hebben voorgedaan zijn opgelost, echter inmiddels is gebleken dat de software echt aan het einde van de levensduur is en dat zo spoedig mogelijke vervanging noodzakelijk is. Met de klankbordgroep is regelmatig overleg geweest over openstaande zaken en prioritering daarvan. Ook is de klankbordgroep betrokken bij zowel de afgeronde EA voor de hardware als de te starten EA voor de volledige vervanging van TMX en een dataplatform. Een van de doelen was het afbouwen van het team zodra de onboarding afgerond was. Dit doel is maar zeer beperkt bereikt gezien de druk die er al op de schouders van het team rust. Dit wordt mede veroorzaakt door de inspanningen die nodig zijn om de continuiteit te kunnen blijven borgen. Ook wordt een deel van het team ingezet bij de uitrol van de hardware en de komende Europese Aanbesteding.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Z-info	Z-info is sinds 2012 met succes het landelijk systeem voor alle zuiveringsinformatie. Het ondersteunt de waterschappen bij het beheer van afvalwaterzuiveringsprocessen en zorgt voor een uniforme standaard voor meetgegevens en rapportages. Het systeem kan informatie leveren voor de bedrijfsvoering van een afzonderlijke zuiveringseenheid, maar ook voor een landelijke benchmark en voor rapportages aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Ten slotte ontsluit Z-Info data van en naar externe (keten-)partners. hWh verzorgt het centrale beheer en het contractmanagement en regisseert de doorontwikkeling van de functionaliteit.	1.648.858	1.530.621	93%	1.648.858	118.237	GROEN	GROEN	GROEN	B&O loopt conform planning & afspraken, geen bijzonderheden. Indien nodig worden maandelijkse (fix) releases uitgebracht om kleine verbeteringen & aanpassingen snel voor de gebruikers te kunnen doorvoeren. Release 2.5.1 is in december succesvol uitgerold.
Oracle TECH	Aanschaf en gebruik Oracle licenties. Naar schatting worden met dit gezamenlijk optreden enkele miljoenen euro's bespaard.	574.100	399.535	70%	574.100	174.565	GROEN	GROEN	GROEN	Geen bijzonderheden.
Oracle Contractmanagement	Voor de gemeenschappelijke aanschaf en het gezamenlijk gebruik van relevante Oracle-licenties voert hWh het contractbeheer uit. Inmiddels kunnen ook samenwerkingen zoals waterschapsbelastingen en -laboratoria op het contract meeliften. Naar schatting worden met dit gezamenlijke optreden enkele miljoenen euro’s bespaard.	149.856	66.796	45%	149.856	83.060	GROEN	GROEN	GROEN	Ook deze periode is een kennisdag georganiseerd. De jaarlijkse audit loopt, de resultaten worden in januari verwerkt en besproken met de waterschappen.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
P&ID	P&ID's (Piping & Instrumentatie Diagram) spelen een belangrijke rol bij assetmanagement bij de primaire taken; Afvalwaterketen, Watersysteembeheer en bij Waterveiligheid. In overleg met de betrokken waterschappen (projectgroepleden) is het doel breder geformuleerd dan enkel het implementeren van de huidige toolbox.	127.500	45.230	35%	127.500	82.270	GROEN	GROEN	GROEN	P&ID's bevindt zich al een tijdje in de b&o fase. Momenteel wordt de overgang naar Diensten en Beheer voorbereid. Het doel om de toolbox centraal te ontsluiten is nog niet bereikt. Dit zal als restpunt overgedragen worden aan Diensten en Beheer.
Tooling SE	Aanvraag business case System Engineering Tooling. Het doel is om een kwaliteitsverbetering te realiseren door actuele proces- en (standaard)objectgegevens eenduidig beschikbaar te stellen aan alle waterschappen. In de business case wordt onderzocht hoe en of dit is te realiseren door een gezamenlijke inkoop en implementatie van de te gebruiken SE-tooling.	176.072	116.534	66%	176.072	59.538	GROEN	GROEN	GROEN	Voor de fase zoals deze is afgesproken is het project met succes afgerond.
Inzicht in prestatiegegevens Decentrale Sanitaire Systemen	Inventarisatie behoefte aan een centrale database met gegevens over decentrale sanitaire systemen. Dit zijn lokale "zuiveringen" bij bedrijven of bijvoorbeeld campings. Deze worden niet beheerd door het waterschap maar hebben wel invloed op het ecosysteem. Waterschappen beschikken graag over de gegevens van deze systemen.	5.000	5.504	110%	5.000	-504	ROOD	ROOD	ROOD	Het project staat op dit moment nog on hold. Er wordt nog gekeken hoe nu verder.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Govroam	Govroam is een beveiligde wifi-verbinding met behulp waarvan waterschap medewerkers veilig, probleemloos en snel gebruik kunnen maken bij meer dan 300 organisaties (gemeenten, rijksoverheid, semi overheidsinstellingen en provincies).	40.600	38.458	95%	40.600	2.142	GROEN	GROEN	GROEN	De govroam dienst maakt het voor werknemers van de waterschappen mogelijk op locaties zoals gemeenten, provincies, ministeries, waterschappen om op een eenvoudige en veilige wijze internet toegang te verkrijgen. Afgelopen jaar waren er geen bijzonderheden.
Govroam Contractmanagement	Govroam is een beveiligde wifi-verbinding met behulp waarvan waterschapsmedewerkers veilig, probleemloos en snel gebruik kunnen maken bij meer dan 300 organisaties (gemeenten, rijksoverheid, semioverheidsinstellingen en provincies). hWh heeft de implementatie van Govroam begeleid en draagt zorg voor het contractbeheer.	7.843	2.448	31%	7.843	5.395	GROEN	GROEN	GROEN	Conform afspraken. De govroam dienst maakt het voor werknemers van de waterschappen mogelijk op locaties zoals gemeenten, provincies, ministeries, waterschappen om op een eenvoudige en veilige wijze internet toegang te verkrijgen. Afgelopen jaar waren er geen bijzonderheden.
Satdata	SatData 3.0 verzamelt en distribueert actuele verdampingsgegevens. De data worden op dezelfde wijze gedistribueerd als in WIWB. hWh begeleidt en beheert het contract en daarnaast wordt het gebruik door de waterschappen ervan gestimuleerd.	147.500	97.622	66%	147.500	49.878	GROEN	GROEN	GROEN	Het project verloopt over heel 2024 naar verwachting. De projectleider heeft enkele waterschappen bezocht en men is tevreden over de data en de levering. Of alle waterschappen ook werkelijk de service gebruiken is de vraag. Het UO heeft begin juli een akkoord gegeven over de verlenging voor 2025. De opdrachtnemer is uiteindelijk medio december daarvan formeel op de hoogte gebracht.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Perceelwijzer App	De Perceelwijzer is een app waarin specifieke gegevens t.b.v. de agrariër wordt gebundeld. Het centraal functioneel beheer is via hWh ingeregeld. Vanuit deze centrale rol zorgt hWh voor aansluiting van de deelnemende waterschappen op de app.	107.305	95.220	89%	107.305	12.085	GROEN	GROEN	GROEN	Het functioneel en technisch beheer van de Perceelwijzer-App zijn ingeregeld, dit functioneert naar behoren. Voor aansluiting van de Perceelwijzer-App is een menukaart beschikbaar voor de waterschappen voor het beheren van de informatie binnen de Perceelwijzer-App. De uitrol bij nieuw aan te sluiten waterschappen is zeer moeizaam tot stand te komen. Door het UO Watersysteem is hier meermaals aandacht voor gevraagd, onder andere door per waterschap een intern verantwoordelijke aan te wijzen die tevens aanspreekpunt is voor hWh. Bij deze verantwoordelijken per waterschap heeft het projectteam de definitieve standpunten opgehaald m.b.t. het wel of niet uitrollen van de Perceelwijzer-App. Dit geeft het volgende beeld: 5 waterschappen zijn operationeel, 2 waterschappen zijn gestart met de voorbereiding voor implementatie: De andere 7 waterschappen hebben aangegeven definitief af te zien van ingebruikname van de Perceelwijzer-APP
Programma 11. Diensten en beheer		10.802.984	9.633.797	89%	10.848.614	1.214.817	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	In 2024 legden we het fundament voor deze nieuwe afdeling. Daarbij hebben we onder andere kwaliteitstandaarden en een procedure voor inbeheername ontwikkeld. Ook kregen we inzicht in de middelen, de rollen en de capaciteit die nodig zijn voor de uitvoering van het beheer. In de individuele projecten binnen het programma zijn ook vele resultaten behaald. Deze zijn te lezen in de programmapagina in de jaarrekening en in de bijlage projectverantwoording.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 12. SAW@										
B&O SAW@ personele inzet	In het samenwerkingstraject SAW@ (Samenwerking Waterbeheerders) zijn Rijkswaterstaat (RWS) en elf waterschappen een samenwerking aangegaan op ICT-gebied voor één integrale oplossing ter ondersteuning van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Hiermee is invulling gegeven aan het Bestuursakkoord Water. De personele inzet vanuit hWh aan de Gezamenlijke Beheer Organisatie (GBO van SAW@). Dit is in rekening gebracht bij RWS CIV, als beheerder van het gezamenlijke SAW@-beheerbudget.	581.585	893.871	154%	893.871	0	GROEN	GROEN	GROEN	De uren van het projectteam SAW@ worden hier geregistreerd, inclusief de uren van de Rijkswaterstaat-medewerkers. In dit jaar zijn de aantallen uren gemaakt door medewerkers van hWh toegenomen binnen het totaal van de geplande uren. Hoewel het aantal uren zelfs iets achterloopt op de begroting zijn de kosten flink toegenomen doordat hWh medewerkers worden belast voor hun uurtarief maar RWS-medewerkers een tarief van nul euro krijgen per uur omdat hun salarisbetaling niet via hWh loopt. Hierdoor zijn de uitgaven € 245.000 hoger uitgevallen dan begroot. Dit hogere bedrag wordt ook weer bij RWS in rekening gebracht zodat per saldo het resultaat € 0 is.
B&O SAW@ bijdrage Waterschappen	Dit betreft een kassiersfunctie van hWh: De gezamenlijke stuurgroep SAW@ (waterschappen en RWS) heeft middels het jaarplan 2024 het jaarbudget voor het beheer en onderhoud van SAW@ vastgesteld. Het hier genoemde bedrag is de gezamenlijke bijdrage van de deelnemende waterschappen hieraan.	1.547.826	1.290.686	83%	1.547.826	257.140	GROEN	GROEN	GROEN	De leverancier van de huidige VTH applicatie brengt dit jaar niet twee, maar drie releases uit en vanaf 2025 jaarlijks vier. Doordat de releases kleiner zijn, kunnen we sneller inspelen op ontwikkelingen. Omdat de deelnemende organisaties het testproces nu vaker moeten doorlopen, heeft SAW@ een werkwijze ontwikkeld om testbevindingen slimmer te verwerken. Hierdoor is de kwaliteit en snelheid van het testproces verbeterd. In het eerste kwartaal van dit jaar is een penetratietest uitgevoerd op de VTH applicatie. De kwetsbaarheden met hoog risico zijn opgelost. Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Ook SAW@ is aan het werk met de Omgevingswet en met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In het 1e kwartaal zijn door DSO en de leverancier van Powerbrowser aanpassingen gedaan, omdat niet alle vergunningaanvragen niet op de juiste manier ingelezen konden worden door de Rijkswaterstaat en de waterschappen. De aanpassingen zijn door DSO al snel opgepakt en doorgevoerd.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Project SAW@ bijdrage WS	Dit betreft een kassiersfunctie van hWh: De gezamenlijke stuurgroep SAW@ (waterschappen en RWS) heeft middels het jaarplan 2024 het jaarbudget voor de projecten van SAW@ vastgesteld. Het hier genoemde bedrag is de gezamenlijke bijdrage van de deelnemende waterschappen hieraan.	219.927	196.463	89%	219.927	23.464	GROEN	GROEN	GROEN	Het contract met de leverancier van onze huidige VTH-applicatie loopt tot uiterlijk oktober 2027. Dit betekent dat Saw@ opnieuw moet aanbesteden. Het marktonderzoek is begin februari 2024 gestart. Dit marktonderzoek bestond uit een schriftelijke marktverkenning middels een vragenlijst, gevolgd door een nadere leveranciersconsultatie. Het marktonderzoek heeft belangrijke input gegeven voor het Programma van Eisen. Direct daaropvolgend is gestart met de volgende fase, namelijk het opstellen van het PvE (Programma van Eisen) en het opstellen van het Inkoopplan. Bij het opstellen van het PvE zijn, naast de daarvoor ingestelde werkgroep PvE, ook vijftig keyusers en alle centrale en lokale functioneel beheerders PowerBrowser van de deelnemers aan SaW@ betrokken.
SAW@ hWh-werkzaamheden	Aanvullende project gerelateerd aan SAW@ voor de invulling van de IPM rollen.	47.174	-8.327	-18%	47.174	55.501	GROEN	GROEN	GROEN	Deze post heeft betrekking op de interne uren binnen hWh voor de begeleiding van het SAW@-project. Tevens is dit de salderingsrekening met nummer 727, omdat de urendoorbelasting naar RWS gebeurt o.b.v. het begrotingstarief. De doorbelastingen voor interne kosten worden niet separaat doorberekend aan RWS maar verrekend met de opbrengsten uit het begrotingstarief dat vaak iets hoger ligt dan de werkelijk uurtarieven.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 12. SAW@		2.396.512	2.372.693	99%	2.708.798	336.105	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	Centraal instrument binnen de samenwerking is een VTH-applicatie, een applicatie voor gezamenlijke informatievoorziening rondom Vergunningverlening, Toezichthouden en Handhaving. We werken nauw samen aan het inrichten van dit instrument. Ook aan de mobiele variant ervan: de Powermobiel app. Alle SAW@-deelnemers gebruiken de VTH applicatie op dezelfde manier en zodanig dat de datakwaliteit voldoet aan de uniforme eisen voor het delen van data met andere overheden. Binnen het programma SAW@ spenderen we 80 procent van de tijd aan het beheer en onderhoud van het zaaksysteem (de informatievoorziening). De overige 20 procent van het programma werken we aan de doorontwikkeling ervan. Speerpunten voor dit jaar zijn de aanbesteding voor een nieuwe VTH-applicatie, het verbeteren nieuwe releases, de Omgevingswet/Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en het verbeteren van de processen rondom calamiteiten.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 13. Basisdata										
Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland	Het Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland (LGN) is een landsdekkend bestand dat de gebruikers voorziet van actuele en nauwkeurige informatie over het grondgebruik in Nederland. LGN wordt veel gebruikt door overheden en kennisinstellingen, o.a. op het gebied van milieu, water, ruimtelijke ordening, landschap en natuur. Daarnaast is LGN als basisbestand voor de thema's landgebruik en bodembedekking een belangrijke dataset voor de Nederlandse Geo Informatiestructuur.	46.084	3.084	7%	46.084	43.000	GROEN	GROEN	GROEN	Geen inhoudelijke informatie beschikbaar, betreft een project met enkel de kasfunctie namens de waterschappen.
AHN kaartverkoop	De overgebleven gelden van AHN kaartverkoop zijn van RWS en de waterschappen. De stuurgroep AHN gaat over de bestemming van deze gelden.	0	30.979	na	609.658	578.679	GROEN	GROEN	GROEN	Zodra er een onderzoeksproject is dat betaald kan worden uit het openstaande AHN-potje, dan kan dat hieronder uitgevoerd worden.
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) 2023-2025	Rijkswaterstaat en waterschappen werken sinds 1997 samen aan een veilig watersysteem voor Nederland. Samen hebben zij vastgesteld dat actuele en betrouwbare hoogte informatie onontbeerlijk is voor een betrouwbaar beheer van het watersysteem en de waterkeringen in Nederland. In een door beide partijen ondertekend convenant is vastgelegd dat zij voor onbepaalde tijd wensen samen te werken op dit thema en zorg te dragen dat kwalitatief betrouwbare hoogte informatie beschikbaar is voor het waterbeheer in Nederland.	2.012.086	1.894.066	94%	2.656.625	762.559	GROEN	GROEN	GROEN	Jaargang 2024 Perceel 1 Zuid-Oost NL: stand-by, geheel ingewonnen, is geleverd en geaccepteerd. Jaargang 2024 Perceel 2 Zuid-West NL: stand-by, geheel ingewonnen, is geleverd en geaccepteerd. Jaargang 2024 Perceel 3 Hoogdynamische gebieden: stand-by, geheel ingewonnen en geleverd. Het controleproces loopt nog voor de Ooster- en Westerschelde. Special Grensmaas 2024 is ingewonnen, geleverd en geaccepteerd. Special Rijntakken-Waal van de data uit 2022 heeft een classificatie plaatsgevonden en is geleverd en geaccepteerd. Special Bovenrijn-Waal 2024 is gereed om ingewonnen te worden, maar is inmiddels uitgesteld naar 2025.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Beeld Materiaal 5	Dit betreft de samenwerking tot de gezamenlijke inkoop van beeldmateriaal door verschillende overheidsinstellingen. Samenwerkende partners: de Rijksoverheid (i.e.: Ministerie van Infrastructuur en Milieu (incl. Kadaster, Rijkswaterstaat en ProRail), Ministerie van Economische Zaken (incl. CBS), Ministerie van Defensie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Nationale Politie, de provincies, De Gasunie, Staatsbosbeheer, een aantal gemeenten en de waterschappen. hWh is verantwoordelijk voor inkoop en leveranciersmanagement.	3.772.188	4.043.215	107%	4.596.001	552.787	GROEN	GROEN	GROEN	Betreft Jaargang 2024. De stand-by periode is pas in oktober gestopt, omdat toen pas 100% van de vluchten heeft kunnen plaatsvinden. Het is gebleken dat ongeveer 20% als bladloos (voor 1 mei) aan te merken is. Wegens de slechte weersomstandigheden dit seizoen is de achterstand erg groot en loopt zelfs nog door in 2025.
Caribisch NL	Het project heeft betrekking op het projectmanagement, de inkoop en verwerking, de controle, het beheer en distributie van “Beeldmateriaal Caribisch Nederland”.	82.645	43.399	53%	413.223	369.824	GROEN	GROEN	GROEN	Onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Beeldmateriaal loopt een opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken voor de Inwinning van Beeldmateriaal en LiDAR van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. De inwinning van de LiDAR heeft van alle drie de eilanden plaatsgevonden en de producten zijn geleverd en geaccepteerd. De inwinning van het Beeldmateriaal is ingewonnen voor alle drie de eilanden zijn alle producten geleverd, waarvan nog een deel in het controleproces zitten. Voor de inwinning van het Beeldmateriaal voor Bonaire was een 2e mobilisatie nodig. Er wordt een tijdelijk distributiekanaal ingericht waardoor de gebruikers de beschikbare data kunnen downloaden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
IHN	IHN is een onderzoeksonderwerp waar het MinBZK subsidie aan het Kadaster voor heeft verstrekt. Kadaster laat het werk (voor een groot deel) door/via hWh uitvoeren gelet op haar kennis en netwerk van en rondom AHN. IHN heeft ten doel een verdere standaardisatie te onderzoeken van 3D-bestanden in Nederland.	539.830	203.430	38%	439.727	236.296	GROEN	GROEN	GROEN	IHN is een onderzoeksonderwerp waar het MinBZK subsidie aan het Kadaster voor heeft verstrekt. Kadaster heeft het werk door/via hWh laten uitvoeren, gelet op haar kennis en netwerk van en rondom AHN. IHN heeft ten doel een verdere standaardisatie te onderzoeken van 3D-bestanden in Nederland. Het project bestond uit een theoretische studie, praktijkinventarisatie en interviews met stakeholders in het veld. Het eindrapport is eind 2024 opgeleverd.
Programma 13. Basisdata		6.452.833	6.218.173	96%	8.761.318	2.543.145	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	- In 2024 is voor het AHN Zuid-Nederland ingewonnen. De vluchten, verwerking en controle zijn afgerond en gepubliceerd. - Voor Beeldmateriaal winnen we in 2024 van Nederland 7,5 centimeter resolutie luchtfoto's in. Vanwege het natte voorjaar konden we tijdens het bladloze seizoen nauwelijks luchtfoto's maken. In september is alle inwinning alsnog afgerond. Waterschappen kunnen de data downloaden of opvragen. - In Caribisch Nederland zijn alle hoogtegegevens ingewonnen en gepubliceerd. Voor Saba en St. Eustatius zijn ook de luchtfoto's ingewonnen. Voor Bonaire, waar we last hadden van hardnekkige bewolking, zijn we begin september teruggegaan om luchtfoto's te maken. De luchtfoto's van St. Eustatius en Saba zijn gepubliceerd, Bonaire volgt begin 2025. - In 2024 hebben we onderzoek gedaan naar een Integrale Hoogtevoorziening van Nederland (IHN). We hebben onderzocht hoe verschillende modellen op elkaar aansluiten en welke wensen en eisen gebruikers hebben. Op ons congres hebben we de resultaten gepresenteerd.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Programma 14. Informatiehuis water										
Basistaken IHW	Dit betreft de inzet van 7 fte ten behoeve van de basistaken IHW, welke gefinancierd wordt door de waterschappen.	394.612	490.811	124%	394.118	-96.693	GROEN	GROEN	ROOD	Voor het uitvoeren van de basistaken hebben de partners inzet of hun financiële bijdrage conform begroting geleverd. De inzet van IPO (1 fte) wordt niet volledig ingevuld, maar is financieel gecompenseerd. De inzet van de andere partners is geanalyseerd en daarvoor is capaciteit beschikbaar gesteld om het volledige deel van de afspraak te leveren. Deze financiering van de partners draagt bij aan een aantal basistaken van IHW, waaronder de aquostandaard en water informatie kwaliteitssystemen. Deze budgetten zijn daarom uitwisselbaar. Deze post komt tekort ten opzichte van de begroting, maar in totaal komt het op 4.677 euro uit voor dit budget.
EF Slim Watermanagement	In het kader van het Bestuursakkoord Water verzorgt IHW dat de waterbeheerders hun informatie beschikbaar stellen conform de FAIR-principes en kunnen uitwisselen met de Digitale Delta API's; IHW werkt hiervoor projectmatig en stelt een projectplan op om de waterbeheerders (met name de waterschappen) te ondersteunen; deze bijkomende taak wordt vanuit de waterschappen gefinancierd.	103.500	65.914	64%	183.376	117.462	GROEN	GEEL	GEEL	Het Informatiehuis Water voert een Quick Scan uit bij de waterschappen en Rijkswaterstaat om scherp te krijgen welke informatie hiermee moet worden uitgewisseld en hoe deze uitwisseling mogelijk gemaakt kan worden. De Quick Scan is inmiddels bij 19 van de 21 waterschappen uitgevoerd. We verwachten hiermee voldoende informatie te hebben voor het verdere proces. De eindrapportage volgt nog.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
EF DD API	Voor IHW is het beheren van de DD API een taakuitbreiding op de huidige beheerstaken maar volledig in lijn met de Aquo-standaardisatie ontwikkeling. De basis van de Digitale Delta is de API technologie. Dit vraagt om een eenduidige definitie van de inhoud die uitwisselt wordt. Dit laatste is dus het standaardiseren van de watertaal en is grotendeels gerealiseerd in de Aquo.	71.987	61.442	85%	123.740	62.298	GEEL	GEEL	GEEL	De voorheen losse specificaties van diverse API's zijn verenigd in één specificatie; de DD API V3. De DD API Community van waterbeheerders en leveranciers is ondersteund en er is een testversie van een Proof of Concept voor een Waterkwaliteits-API opgeleverd. Er is gestart met de verbetering van de DD API-documentatie om de DD API ook permanent te kunnen beheren. Er is een publieksversie van de DD API opgeleverd en in 2025 wordt verder gewerkt aan het beheerplan DD API. Er is later begonnen met het beheerplan, doordat het lastig was een opdrachtnemer te vinden. Hierdoor is meer budget over gebleven dan was verwacht.
Aquo-standaard	Het beheren van de Aquo-standaard is een basistaak van IHW. De Aquo-standaard maakt het mogelijk om op een uniforme manier gegevens uit te wisselen tussen partijen die betrokken zijn bij het waterbeheer en draagt daarmee bij aan de kwaliteit van het waterbeheer. Dankzij Aquo is het mogelijk om met de data van verschillende waterbeheerders landelijk dekkende informatie te geven over waterbeheer.	629.985	625.435	99%	641.762	16.328	GEEL	GEEL	GEEL	Team draait goed. Wel teleurstelling en ook capaciteit vermindering doordat IMWA Kunstwerken niet is goedgekeurd in het proces. Hler is nu extra werk aan waardoor die tijd niet aan andere taken besteed kan worden. Door inzet van medewerkers halen we de beoogde kwaliteit. Wel wordt er door een paar gebruikers onrust gestookt over betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de standaard. Dit proberen we te adresseren met duidelijke uitleg.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Doorontwikkeling Waterkwaliteitsportaal	Het Informatiehuis Water heeft een coördinerende taak bij de informatiestromen waterkwaliteit. Voor de informatiestroom Kaderrichtlijn Water maken we jaarlijks een zogeheten Spoorboekje, waarin de planning van de uit te wisselen gegevens is opgenomen. Ook verzorgen wij de jaarlijkse Landelijke Enquête Waterkwaliteit. Het Informatiehuis Water informeert waterbeheerders wanneer en hoe zij bepaalde gegevens moeten aanleveren. Wij zorgen tevens dat de benodigde systemen daarvoor beschikbaar zijn.	0	0	na	0	0	GEEL	GROEN	GROEN	Onderdeel van Water informatie systemen.
Coordinatie van de informatiestromen	IHW coordineert de informatiestromen volgens het principe 'eenmalig inwinnen en meervoudig gebruiken'. Door procesmanagement en ondersteuning van de waterbeheerders verzamelen en bundelen we gegevens, die onder meer leiden tot landelijke beelden voor waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water en Landelijk Enquête Waterkwaliteit) en waterveiligheid (Nationaal Basisbestand Primaire Waterkeringen). De verzamelde en gebundelde informatiesets leveren we vervolgens aan ministeries, koepelorganisaties en overige geïnteresseerden ten behoeve van landelijke analyses en nationale en Europese rapportages.	0	198	na	10.005	9.807	GROEN	GROEN	GROEN	- Spoorboekje 2025 afgerond en 11 november verspreid onder waterbeheerders - Voorbereidingen voor (ontwerp) SGBP 2028-2033 zijn door ministerie I&W i.o.m. CSN, Arcadis en IHW gestart - Herstelacties KRW-maatregelen met fictieve omvang loopt - Werksessie KRW-monitoringprogramma 28 november, uitvraag volgens planning 6 december verstuurd - Voorbereidingen uitvraag voortgang KRW-maatregelen (15 januari) gestart i.o.m. CSN.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Waterinfosystemen	IHW beheert de Aquo-kit. Om de informatiestromen beter te kunnen ondersteunen wordt gewerkt aan een nieuwe versie, waarin de Aquo conform de Digitale Delta/waterkwaliteits-API is geïmplementeerd; data kan hiermee beter en generiek beschikbaar worden gesteld. Ook beheert IHW het Waterkwaliteitsportaal (WKP2.9) ter ondersteuning van de informatievoorziening en de rapportages voor de Kaderrichtlijn Water bij de grond- en oppervlaktewaterbeheerders en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Voor de waterbeheerders bieden we de servicedesk aan; vragen omtrent het aanleveren van data kunnen aan de servicedesk worden gesteld en worden door het Informatiehuis Water van een reactie voorzien.	638.855	568.077	89%	631.689	63.612	GEEL	GEEL	GROEN	Er wordt daadwerkelijk gewerkt aan een vernieuwd WKP! Dit is al beschikbaar op de acceptatietestomgeving. Hierbij wordt de datakwaliteit beheerd door het IB-team. - Recente data zijn altijd via andere wegen (Aquo-kit en bronbestanden) gepubliceerd. - De beheerde data zijn grotendeels op orde en worden kwalitatief steeds beter (steeds meer perfect!) dankzijn allerlei validatierapporten. - De informatiestromen en daarmee ook de gebruikers, worden goed ondersteund. - Aquo-kit functioneert zo goed mogelijk en werkt conform specificaties. - Datakwaliteit is concreet; kennis en datakwaliteit geborgd in database. - Alle (meta)data in database, dus ook labels in userinterfaces. - Functionaliteit door IHW bepaald door views op data(base) -> flexibiliteit in beheer werkt! - Aan documentatie wordt blijvend gewerkt. - Controle software en veiligheid vindt plaats via RWS (SIG).

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
Droogteportaal	Het betreft historische data en kaartmateriaal, maar ook actuele velddata. In een deelproject van Fase 2 en Fase 3 is het deel van het portaal met actuele data als een demonstatie-portaal gerealiseerd. Dit deel van het portaal geeft gebruikers informatie over de toestand van het bodem-grondwater-systeem buiten op basis van veldmetingen en berekende droogte- indices. Het is tot stand gekomen eind februari 2021 met projectfinanciering en met inzet van eigen middelen van het uitvoerend consortium. StellaSpark ondersteunt ons als onderaannemer met het NEXUS data-platform.	62.131	70.222	113%	72.900	2.678	GROEN	GEEL	GEEL	- Het portaal kan betaald worden vanuit het budget voor Droogteportaal incl. het budget dat van 2023 kon worden meegenomen. Er is geen extra ruimte voor uren op dit project. Volgend jaar moet de opdracht opnieuw worden aanbesteed en zijn extra uren wel nodig. - IHW is tevreden over het portaal en het werk van het uitvoerende team. - Uitvoering 2024 is ongeveer op schema, we werken verder door aan uitvoering acties. - Het operationeel in de lucht houden van portaal (storingen, ontbrekende data, wijzigingen in providers en API, aankoppelen beek-afvoercijfers) kost ook met bestaande bronhouders meer tijd en inzet van team. Overleg/afstemming/projectleiding nemen dan ook toe.
Externe productkosten	Alle taken van IHW die in het jaarplan van IHW zijn opgenomen onder de noemer: basistaken en doorontwikkeling/vernieuwing IHW. Deze taken worden bekostigd uit de financiële bijdrage die de samenwerkingspartners aan IHW leveren.	20.409	45.749	224%	52.952	7.204	GROEN	GROEN	GROEN	De partners leveren een financiële bijdrage voor de externe productkosten die IHW nodig heeft. Deze sluit aan op de eindejaarsverwachting en hangt samen met de andere projecten voor basistaken.
Facilitering IHW door hWh	Dit betreft de bijdrage van IHW aan de faciliteringkosten hWh. Dit wordt gefinancierd door de waterschappen.	347.582	321.215	92%	347.582	26.367	GROEN	GROEN	GROEN	De partners leveren een financiële bijdrage voor de externe productkosten die IHW nodig heeft. Deze sluit aan op de eindejaarsverwachting en hangt samen met de andere projecten voor basistaken.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	
B&O Waterveiligheidsportaal	Beheer en onderhoud van het Waterveiligheidsportaal.	289.313	196.248	68%	260.614	64.366	GROEN	GROEN	GROEN	2023 (en 2024) heeft in het teken gestaan van technische en functionele actualisatie van het WVP en een herijking van de samenwerking met het HWBP. De technische en functionele actualisatie is afgerond begin mei met een nwe release en daarmee is het ontwikkelfase 1 afgerond. Het portaal is in een fase van beheren, onderhouden en verbeteren door gebruik. Verbeteropties op de backlog worden geprioriteerd en worden input voor een 2e (beperkte) ontwikkelfase. Belangrijke mijlpaal is de migratie van het portaal naar de RWS beheeromgeving die geëffectueerd is in december 2024.
Programma 14. Informatiehuis water		2.558.374	2.445.311	96%	2.718.737	273.426	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	Totaal Groen	IHW heeft naast de financiële bijdrage van de partners voor reguliere activiteiten voor de aquo-standaard, de waterinformatiesystemen en de coördinatie informatiestromen, ook budget beschikbaar gekregen voor o.a. doorontwikkeling van het waterkwaliteitsportaal (extra bijdrage partners) en het waterveiligheidsportaal (bijdrage HWBP). De technische en functionele actualisatie van het WVP is afgerond begin mei met een release. Daarnaast wordt bij IHW gewerkt aan de het beheer en onderhoud van het droogteportaal, de ontwikkeling op Slim Watermanagement en de DD API Standaard.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	Toelichting status
Programma 15. Kassiersfunctie										
Initiatiefbudget OGT	Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten. Wanneer een concreet nieuw project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.	67.802	0	0%	67.802	67.802	GROEN	GROEN	GROEN	Het initiatiefbudget wordt gebruikt als financiering voor nieuwe collectieve initiatieven. In de eerste vier maanden van 2024 zijn drie collectieve projecten toegevoegd aan de begroting, waarvoor een bedrag van € 889.698 van het initiatiefbudget is ingezet. Dit zijn Waterschadeschatter, Softwarecatalogus en Vangstregistratie V4. In de periode van mei tot en met augustus is nog € 42.500 van het initiatiefbudget ingezet voor CERT-WM. In de laatste maanden van 2024 zijn er geen nieuwe collectieve initiatieven gestart, waar dit initiatiefbudget voor ingezet wordt.
Aanbesteding Hardware TMX	In de afgelopen periode is op verzoek van een aantal waterschappen een inventarisatie uitgevoerd naar de actuele staat van de bij de waterschappen in gebruik zijnde TMX hardware. Daaruit is gebleken dat bij een deel van de waterschappen een behoefte bestaat aan leveringen van nieuwe TMX hardware. Het op orde hebben van de productie en (door)levering van TMX hardware is voor deze waterschappen een voorwaarde voor het realiseren van lopende projecten en vervanging van bestaande apparatuur met verouderde communicatietechniek en daarmee de continuïteit voor deze waterschappen.	331.420	178.041	54%	331.420	153.379	GROEN	GROEN	GROEN	Na levering van de eerste 50 apparaten heeft een beoordeling plaatsgevonden door zowel leden van team TMX als enkele van de deelnemende waterschappen. Na goedkeuring is door leverancier gestart met de overige productie. Deze is goed verlopen. Leden van team TMX begeleidden het proces en zijn wekelijks een dag op locatie van de leverancier geweest voor het beantwoorden van vragen. Er zijn 2 testopstellingen geleverd aan leverancier zodat de hardware die gereed was getest kon worden.

CONCEPT

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			
Naam	Omschrijving	Lasten 2024 begroot	Lasten 2024-12 werkelijk	%	Baten 2024-12 werkelijk	Saldo 2024-12	1	2	3	Toelichting status
TMX EU-aanbesteding	In het UO TMX is besloten om een Europese aanbesteding uit te voeren voor het totale (huidige) TMX-dienstenpakket, waarbij migratiescenario's m.b.t. huidige TMX producten naar een nieuwe dienstverlener mogelijk gemaakt moeten worden (gefaseerde overgang moet mogelijk zijn).	125.000	141.667	113%	125.000	-16.667	GROEN	GROEN	ROOD	De klankbordgroep is regelmatig bijeen om de scope van de aanbesteding door te nemen: - De marktconsultatie heeft plaatsgevonden. De opgedane kennis en inzichten zijn verwerkt en worden voor zover mogelijk meegenomen bij het opstellen van de aanbestedingsstukken. - De aanbestedingsstrategie is bepaald en besproken met de klankbordgroep. - De scope van de aanbesteding is bepaald. - De klankbordgroep wordt betrokken bij de inhoudelijke totstandkoming van de aanbestedingsstukken. - Voor wat betreft de planning en bezetting zijn er geen bijzonderheden. - Met de klankbordgroep is een voorzichtige start gemaakt om ook na te denken over de periode na de aanbesteding.
Programma 15. Kassiersfunctie		524.222	319.708	61%	524.222	204.514	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	TOTAAL GROEN	Het initiatiefbudget wordt gebruikt als financiering voor nieuwe collectieve initiatieven. In 2024 zijn vier collectieve projecten toegevoegd aan de begroting, waarvoor het initiatiefbudget is ingezet. De aanbestedingen TMX lopen volgens plan en er zijn geen bijzonderheden te melden.

CONCEPT

Vergaderstuk Algemeen bestuur

Opsteller Hoofd financiën en organisatie	Aantal pagina's 2
Behandelend gremium Algemeen bestuur	Datum voorgelegd 24 april 2025
Agendapunt, Onderwerp 4.1e, Voorstel 3e begrotingswijziging 2024	Agendering Ter besluitvorming
Kopie aan	Kenmerk V0790/H013928

1 Samenvatting voorstel

Onze verordening beleid- en verantwoordingsfunctie bepaalt dat begrotingswijzigingen aan het algemeen bestuur moeten worden voorgelegd ter autorisatie, ook indien dit betekent dat autorisatie van de begrotingswijziging achteraf moet plaatsvinden.
Er wordt een aantal begrotingswijzigingen voorgesteld. De begrotingswijzigingen hebben betrekking op mutaties in dienstverleningsovereenkomsten en wijzigingen in de actuele planning van de werkzaamheden en uitgaven.

2 Inleiding

Tegelijkertijd met de 3e bestuursrapportage 2024 wordt de 4e begrotingswijziging aangeboden. Dit betreft de formele vaststelling van gewijzigde budgetten in de periode januari tot en met december 2024 die invloed hebben op de begroting 2024. Onze verordening beleid- en verantwoordingsfunctie bepaalt dat begrotingswijzigingen aan het algemeen bestuur moeten worden voorgelegd ter autorisatie, ook indien dit betekent dat autorisatie van de begrotingswijziging achteraf moet plaatsvinden. Voor al de voorliggende begrotingswijzigingen is een DVO afgesloten, waarvan de uitvoering start in 2024. Door middel van de begrotingswijziging worden de projecten aan de begroting 2024 toegevoegd. Deze wijzigingen hebben geen invloed op de hoogte van de bijdrage aan de instandhoudingskosten.

Tussentijdse begrotingswijzigingen worden niet direct bij de waterschappen in rekening gebracht. Na afloop van het jaar 2024 wordt de eindafrekening opgesteld. Het verschil tussen de gefactureerde begroting en de 2e, 3e en 4e begrotingswijzigingen en de realisatie worden verrekend met de waterschappen. In de bijlage projectverantwoording bij de bestuursrapportage is een afrekening per deelnemer uitgewerkt.

3 Doelstelling

Om te voldoen aan de eisen ten aanzien van begrotingsrechtmatigheid en om in de (tussentijdse) informatievoorziening met actuele begrotingscijfers te kunnen werken, worden de wijzigingen van de begroting formeel aan het bestuur voorgelegd. Daarmee ontstaat een actueel inzicht in de financiële kaders van Het Waterschapshuis.

4 Financiële analyse/dekking

Programma 11 Diensten en beheer:

- 11.0000/200 Opvang cyberincidenten € 0. Door de toevoeging van derden aan dit project is het budget opnieuw verdeeld over de deelnemers.
- 11.0000/201 Landelijke voorziening overstromingsinformatie € 93.504. In de begroting voor dit project was geen rekening gehouden met de te betalen bijdrage aan RWS, zoals wel was benoemd in de bijbehorende DVO. De begroting is in 2024 is daarom naar boven bijgesteld.
- 11.0000/260 CMS 3.0 € 0. Door de toevoeging van derden aan dit project is het budget opnieuw verdeeld over de deelnemers.
- 11.0000/945 Perceelwijzer App € -93.504. In verband met de inzichten in de planning en begroting is de begroting voor dit project naar beneden bijgesteld.

5 Gevraagd besluit

Aan het algemeen bestuur wordt gevraagd de 4e wijziging van de (op 23 april 2023 door het AB Gr hWh) vastgestelde begroting 2024 vast te stellen.

Vergaderstuk Algemeen bestuur

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Opsteller Hoofd financiën en organisatie	Aantal pagina's 20
Behandelend gremium Algemeen bestuur	Datum Voorgelegd 24 april 2025
Agendapunt, Onderwerp 4.3a, Reactienota ingediende zienswijze begroting 2026	Agendering Ter informatie
Portefeuillehouder DB-lid De heer J. Verdoold	Kenmerk V0790/H013940

In het Algemeen bestuur van Het Waterschapshuis wordt voorgesteld de begroting 2026 ongewijzigd vast te stellen. Voorafgaand aan de vergadering is een zienswijze procedure gestart waar aan de waterschappen een termijn van 12 weken is gegeven (tot uiterlijk 14 maart 2025) om een zienswijze in te dienen. hWh voldoet daarmee aan de gestelde vereisten in de Wet gemeenschappelijke regelingen.
In deze reactienota worden de zienswijzen van de waterschappen weergegeven en op basis daarvan besluitvorming over de begrotingen aan het algemeen bestuur voorgelegd.

1 Overzicht ingediende zienswijzen

Onderstaand worden de ontvangen zienswijzen weergegeven zoals deze zijn ontvangen.

Nr.	Waterschap	Ontvangen op
1.	Aa en Maas	25 februari 2025
2.	Amstel, Gooi en Vecht	20 maart 2025
3.	Brabantse Delta	10 maart 2025
4.	De Dommel	12 maart 2025
5.	De Stichtse Rijnlanden	
6.	Delfland	24 februari 2025
7.	Drents Overijsselse Delta	4 maart 2025
8.	Fryslân	25 februari 2025
9.	Hollands Noorderkwartier	10 maart 2025
10.	Hollandse Delta	27 maart 2025
11.	Hunze en Aa's	24 februari 2025
12.	Limburg	18 februari 2025 (onder voorbehoud AB 7 mei 2025)
13.	Noorderzijlvest	25 februari 2025
14.	Rijn en IJssel	12 maart 2025
15.	Rijnland	6 maart 2025
16.	Rivierenland	2 april 2025

Vergaderstuk Algemeen bestuur

Nr.	Waterschap	Ontvangen op
17.	Scheldestromen	10 maart 2025
18.	Schieland en de Krimpenerwaard	5 maart 2025
19.	Vallei en Veluwe	4 maart 2025
20.	Vechtstromen	10 maart 2025
21.	Zuiderzeeland	4 maart 2025

2 Samenvatting zienswijzen

De meerderheid van de waterschappen die een zienswijze hebben ingediend stemmen op hoofdlijnen in met de voorliggende ontwerpbegroting 2026.

- Enkele waterschappen vragen aandacht voor de monitoring van de realisatiekracht met betrekking tot de voortgang van de projecten en programma's.
  Reactie hWh: In de geactualiseerde begroting 2025 hebben we extra kritisch gekeken naar de realisatiekracht van hWh. Bij het opmaken van de geactualiseerde begroting 2026 in het najaar van 2025 zullen we wederom kritisch kijken naar onze realisatiekracht en onze begroting daarop zullen aanpassen. Uiteraard zullen wij u in onze bestuursrapportages op de hoogte houden van (personele) ontwikkelingen in onze projecten en programma's.
- Enkele waterschappen vragen aandacht voor de herinrichting van de governancestructuur van de waterschappen als opdrachtgever van hWh, en benadrukken het belang te kunnen prioriteren in de taken die hWh voor de waterschappen uitvoert.
  Reactie hWh: De opdrachtgeverstafel is verantwoordelijk voor het verstrekken van opdrachten aan hWh en het uitwerken van de governancestructuur die hier mee te maken heeft. De uitgangspunten in ons dienstverleningshandvest blijven hierbij leidend. De stuurgroep transitie, waarin onder andere leden van de Informatiemanagers opdrachtgeverstafel (IOT) zitting hebben, is bezig met de uitwerking van portfoliomanagement. Portfoliomanagement zou een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het prioriteren van de taken de belegd zijn bij hWh.
- Enkele waterschappen vragen verduidelijking over de invulling van het ontwikkelthema waterschappen.
  Reactie hWh: Het ontwikkelthema waterschappen ondersteunt de waterschappen in de ontwikkeling naar het getransformeerde waterschap. De invulling van de activiteiten zijn vastgelegd in een jaarplan en worden gestuurd door het (nu nog) uitvoerend overleg. Op basis van de Strategienota wordt dit programma in 2025 verder uitgedacht en ingericht.

Naar aanleiding van een aantal technische vragen is een ontbrekende tabel in bijlage 3 (bijdragen per waterschap) toegevoegd. De waterschappen zijn hierover al eerder per mail geïnformeerd. De zienswijzeprocedure geeft geen aanleiding de begroting 2026 aan te passen.

CONCEPT

Vergaderstuk Algemeen bestuur

3 Individuele toelichting per waterschap

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
1.	Aa en Maas	Wij kunnen ons vinden in de lijn van de begroting 2026. De waterschappen staan de komende jaren voor grote opgaven in het waterbeheer. Zoals u ook in uw begroting beschrijft is digitale transformatie onmisbaar om deze opgaven te realiseren. Vanuit zowel doelmatigheids- als efficiencyoogpunt is het noodzakelijk om hierin samen te werken. Het Waterschapshuis faciliteert dit. Wij hechten dan ook grote waarde aan de samenwerking met het Waterschapshuis. Wel zijn wij de afgelopen periode geconfronteerd met zeer grote stijgingen in de kosten en staan wij voor grote investeringen in de waterveiligheid (dijkversterkingen), onze zuiveringsinstallaties en het behalen van de doelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water. Met een verveelvoudiging van ons investeringsvolume en een markt waar kosten harder stijgen dan de inflatie hebben wij de komende jaren een grote financiële uitdaging. Wij vragen daarom al onze verbonden partijen met ons mee te blijven denken in mogelijke kostenbesparingen en het beperken van (door te berekenen) kosten. We waarderen het dat u bij de geactualiseerde begroting 2025 kritisch heeft gekeken naar de realisatiekracht van het Waterschapshuis ten opzichte van uw begroting en vertrouwen erop dat u deze kritisch blijft volgen.	Wij danken u voor het vertrouwen in de samenwerking.
2.	AGV/Waternet	Het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) is een groot voorstander van samenwerking in de watersector en met andere overheden op het gebied van digitalisering en digitale veiligheid. Het is goed dat Het Waterschapshuis hier een grote en belangrijke rol in speelt. Wij waarderen de producten, diensten en sectorale contracten van hWh. De Vaarkaart, digitaal op koers, die door de Unie van Waterschappen is vastgesteld en de Strategienota Digitalisering Waterschappen, door in 2024 door de waterschappen via de Opdrachtgeverstafel wordt vastgesteld, zijn belangrijke bouwstenen om als waterschappen tot meer gerichte samenwerking te komen op het gebied van de digitale transformatie. Er is in de ontwerpbegroting al een aantal nieuwe	De stuurgroep transitie, waarin onder andere leden van de IOT zitting hebben, is bezig met de uitwerking van portfoliomanagement. Portfoliomanagement zou een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het prioriteren van de taken de belegd zijn bij hWh. Zodra de focus en prioritering bekend is, kan dit verwerkt worden de begroting.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		initiatieven ("boekje 4") opgesomd. Wij missen in de ontwerpbegroting 2026 – net als voor 2025 - nog een duidelijk focus en daarnaast prioritering van nieuwe initiatieven en het moment van realisatie. Deze focus en prioritering zal naar verwachting in 2025 duidelijk worden als de waterschappen gezamenlijk invulling geven aan de bestuurlijke ambities uit de Vaarkaart naar een vijftal samenwerkingsthema's die een zodanig sectorbelang hebben dat alle waterschappen nauw kunnen gaan samenwerken bij de invulling van die thema's, in hun gezamenlijke reis op weg naar het waterschap van de toekomst. Mogelijk kan dit verwerkt worden in de geactualiseerde begroting Het Waterschapshuis 2026, zodat ook meerjarig de initiatieven inzichtelijk worden die via Het Waterschapshuis lopen en de waterschappen samen met het Waterschapshuis realistisch kunnen plannen en begroten. Wij achten het van belang dat initiatieven op het gebied van digitalisering zo veel mogelijk in opdracht worden gegeven aan Het Waterschapshuis. Op deze manier bundelen de waterschappen hun krachten en is er een duidelijk platform waar initiatieven – ook op het gebied van innovatie - samen komen en over wordt besloten (collectief of facultatief). **Financiële analyse en Instandhouding** De kosten voor instandhouding worden begroot in twee programma's. Dit deel van de begroting valt onder de verantwoordelijkheid van het Algemeen bestuur: • *Programma 1 Overhead (Bestuur en organisatie): hierin worden de kosten voor de hWh organisatie begroot, zoals kosten voor bestuur, directie, capaciteitsmanagement, inkoop, facilitaire diensten en de organisatieondersteuning.* • *Programma 2 Kennis & verbinden: Dit programma Kennis en verbinden richt zich op: het bieden van specialistische kennis en omgevingsmanagement en kwaliteitsborging* Idealiter beweegt de vaste kern van Het Waterschapshuis	

CONCEPT

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		beperkt mee met de beweging (groei of krimp) in de uitvoerende begrotingsprogramma's. Wij achten het van belang dat een groei van de uitvoerende begrotingsprogramma's niet leidt tot een hogere begroting van de instandhouding (programma's 1 en 2) van Het Waterschapshuis en dat hWh blijft streven naar een percentage van het programma Overhead (Bestuur en organisatie) van circa 14% ten opzichte van de totale begroting. Het is goed om te vernemen dat het Dagelijks bestuur en de directie van hWh expliciet in de begroting aangeven dat ze bijsturen in de kosten van de instandhouding, zodat deze in balans blijven ten opzichte van de realisatie van de projecten en programma's, ook wanneer de realisatie van de projecten lager blijkt te zijn dan verwacht. Gezien de beperkte risico's die Het Waterschapshuis loopt, gezien de opgesomde risico's in de begroting, achten wij de beperkte structurele weerstandcapaciteit voor het Programma Bestuur en organisatie (instandhouding) voldoende op basis van de post 'onvoorzien'.	
3.	Brabantse Delta	Op 16 december 2024 ontvingen wij uw ontwerpbegroting 2026 en het verzoek om onze zienswijze hierop kenbaar te maken. Wij hebben de ontwerpbegroting op 19 februari 2025 in de vergadering van het algemeen bestuur aan de orde gehad. Met deze brief brengen wij u op de hoogte van onze zienswijze op uw begroting. De voorliggende begroting ligt in lijn met eerdere begrotingen en eerder gecommuniceerde plannen. Wij kunnen daarom instemmen met de ontwerpbegroting 2026 en ervaren een grote meerwaarde in de samenwerking met hWh. De toegevoegde waarde van hWh voor de komende jaren is onverminderd belangrijk. We zijn ervan overtuigd dat met de uitwerking van strategienota hWh beter kan inspelen op de veranderingen en verder kan doorgroeien in haar professionaliteit. De realisatiekracht ten opzichte van de begroting blijft onverminderd een belangrijk aandachtspunt. Dit wordt ook door u onderkend en kan mogelijk leiden tot een bijstelling in de actualisatieslag van de begroting 2026	Wij danken u voor het vertrouwen in de samenwerking. Uiteraard zullen wij u in onze bestuursrapportages op de hoogte houden van (personele) ontwikkelingen in onze projecten en programma's.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		later dit jaar. Het gebrek aan capaciteit/kennis wordt in de risicoparagraaf nog steeds gezien als permanent groot risico. We vragen uw blijvende aandacht voor dit risico en willen ook graag op de hoogte gehouden worden in geval dit risico tot consequenties leidt in voortgang van afspraken in bijvoorbeeld de programmering van projecten of programma's.	
4.	De Dommel	Wij hebben kennisgenomen van de geactualiseerde begroting 2025 en de ontwerpbegroting 2026. Namens ons algemeen bestuur treft u onze zienswijze aan op de bovengenoemde begrotingen met het verzoek deze zienswijze mee te nemen in de door u aangekondigde reactienota. 1. Wij zijn akkoord om de geactualiseerde begroting naar beneden toe bij te stellen in verband met realisatiegraad, mits er nog wel nieuwe initiatieven mogelijk zijn, maximaal bedrag conform boekje 4. 2. Waterschap De Dommel doet mee het collectieve programma "ontwikkeling & digitale transformatie" vanaf 2025, zonder instapkosten gezien het een collectief programma is. 3. Wij vragen aandacht voor de monitoring van de realiseerbaarheid gedurende het jaar en het geven van een realistisch beeld in de beraps hiervoor. In het verlengde hiervan vragen wij aandacht voor de voorzienbaarheid van de kosten en de bijdrage per waterschap en het structureel inzichtelijk maken hiervan op elk moment, aangezien dit soort zaken van belang zijn voor het afsluiten van DVO's. 4. Wij zijn akkoord met de kosten voor instandhouding van de ontwerpbegroting 2026 en met de geactualiseerde begroting 2025.	Wij danken u voor uw instemming. Uiteraard zullen wij u in onze bestuursrapportages op de hoogte houden van ontwikkelingen in onze projecten en programma's en de daarbij gerealiseerde en te verwachten kosten, waarbij ook een detaillering per waterschap is opgenomen.
5.	De Stichtse Rijnlanden		
6.	Delfland	De Verenigde Vergadering is bevoegd haar zienswijze in te dienen met betrekking tot het onderdeel Instandhouding van de ontwerpbegroting. Dit betreft het Programma 1: Bestuur en organisatie en Programma 2:	Wij danken u voor het vertrouwen.

CONCEPT

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		Kennis en verbinden. Delfland spreekt net als vorig jaar haar vertrouwen in de gekozen aanpak uit en ondersteunt de hoofdlijnen van de ontwerpbegroting 2026 omdat wij van mening zijn dat de sector baat heeft bij een efficiënt en effectief hWh. De ontwerpbegroting 2026 bevat geen verrassingen voor Delfland en is in overeenstemming met de verwachtingen en de door Delfland ondersteunde, ingezette lijn. Delfland is derhalve akkoord met onderliggende begroting. Delfland wenst de hWh organisatie succes met de uitvoering van de diverse programma's in nauwe samenwerking met de waterschappen.	
7.	Drents Overijsselse Delta	In de vergadering van het algemeen bestuur van 4 maart 2025 hebben wij de geactualiseerde begroting 2025 en de primaire begroting 2026 van Het Waterschapshuis (hWh) besproken. Allereerst willen wij opmerken dat ons algemeen bestuur de waardering uitspreekt voor de begroting 2026 en bijbehorende toelichting en de activiteiten die door Het Waterschapshuis worden uitgevoerd. Wij stemmen in met de begroting 2026 en dienen geen zienswijze in.	Wij danken u voor uw waardering.
8.	Fryslân		
9.	Hollands Noorderkwartier	Naar aanleiding van uw brief van 13 december sturen wij u de zienswijze over de ontwerpbegroting van 2026 van de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis. De transitie van hWh is gedurende een zorgvuldig proces met ruimte voor inspraak vormgegeven waardoor HHNK vertrouwen heeft in de toekomstige ontwikkelingen. We stemmen in met de begroting van 2026, maar maken ons zorgen om de trend in de kostenstijging van de afgelopen jaren. In gesprek met OGT en AB hWh willen wij de kostenstijging in opvolgende jaren begrenzen tot een gematigde groei. HWh is zoals eerder genoemd in transitie met het herinrichten van de organisatie en governancestructuur. Niet alle waterschappen zijn in alle overleggen vertegenwoordigd. Wij zien hier vooral risico's in de	Wij begrijpen uw zorg omtrent de kostenstijging van de afgelopen jaren. Die toename heeft hoofdzakelijk te maken met het groeiend aantal opdrachten dat hWh uitvoert voor de waterschappen. De opdrachtgeverstafel is verantwoordelijk voor het verstrekken van opdrachten aan hWh en het uitwerken van de governancestructuur die hier mee te maken heeft.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		betrokkenheid van waterschappers bij de opgave-overleggen en thema-overleggen. Wij vragen u om deze betrokkenheid goed te borgen in de implementatie van de governance.	
10.	Hollandse Delta	De verenigde vergadering heeft ingestemd dat er geen zienswijze wordt ingediend op de ontwerpbegroting 2026 van het Waterschapshuis en heeft kennis genomen van de geactualiseerde begroting 2025 hWh.	Wij danken u voor uw instemming.
11.	Hunze en Aa's	De begroting 2026 is bestuurlijk behandeld in de vergadering van ons algemeen bestuur van 19 maart 2025. **Inleiding** De afgelopen jaren zien we goede ontwikkelingen door het opstellen van de Vaarkaart bij de Unie van Waterschappen en de strategienota digitale transformatie waterschappen. Dit geeft een goed beeld van de ontwikkelingen die op de waterschappen afkomen en waar we prioriteiten leggen voor de onderwerpen waarin we willen samenwerken. Ook de nieuwe begrotingsstructuur is duidelijker leesbaar. Het voorstel ten opzichte van de nieuwe governancestructuur zou meer inzicht en grip kunnen geven op de planning en daarmee ook op de begroting. **Algemeen** Hieronder volgt onze reactie t.a.v. de begroting 2026. Met de nieuwe governancestructuur die is voorgesteld zou er een realistischer planning opgesteld kunnen worden met een realistische begroting. We zien er naar uit om dit samen met de collega waterschappen en het Waterschapshuis vorm te geven. Prioriteit ligt wat ons betreft bij de uitvoering van collectieve projecten. Als er capaciteit over is, kan deze benut worden voor facultatieve projecten, waarbij het aantal deelnemers de prioritering bepaalt. Op deze wijze wordt de inzet van beschikbare capaciteit voor nieuwe ontwikkelingen bepaald door het collectief en niet door enkele vooruitstrevende waterschappen, die in hun ontwikkeling wellicht verder zijn dan veel andere waterschappen. Voor de uitvoering van facultatieve	De stuurgroep transitie, waarin onder andere leden van de IOT zitting hebben, is bezig met de uitwerking van portfoliomanagement. Portfoliomanagement zou een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het prioriteren van de taken de belegd zijn bij hWh. Binnen de begroting is financiële ruimte opgenomen voor nieuwe businesscases (ontwikkelbudgetten) en nieuwe collectieve initiatieven (initiatiefbudget). Deze budgetten zijn enkele jaren opgenomen in de begroting in opdracht van de waterschappen (op basis van een dienstverleningsovereenkomst), om enige flexibiliteit en stabiliteit in de begroting van hWh te creëren. Het saldo van het initiatiefbudget bedraagt € 1.000.000 (en niet de door u genoemde € 1.153.480). Over de besteding van deze gelden wordt besloten door de (nu nog) uitvoerend overleggen (ontwikkelbudgetten) en de opdrachtgeverstafel (initiatiefbudget). Het ontwikkelthema waterschappen ondersteunt de waterschappen in de ontwikkeling naar het

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		projecten zou naar onze mening een ondergrens bepaald moeten worden. In het geval minder dan de helft van de waterschappen meedoet, dan zou wat ons betreft het project niet door HWH moeten worden uitgevoerd, maar moet de beschikbare capaciteit ingezet worden voor de versterking/versnelling van projecten met een sterker collectief karakter. Dit kan worden gerealiseerd door een goed geformuleerde businesscase voor nieuwe projecten, waarbij nut, noodzaak en tempo voor alle waterschappen helder zijn en het minimumaantal deelnemers wordt gehaald. **<u>Inhoudelijk begroting 2026</u>** In de begroting staan meerdere posten t.a.v. ontwikkelingen. Dit zijn deze posten: - Programma 4 Collectieve thema's: o Ontwikkelbudget van € 153.480,-; o Initiatiefbudget OGT € 1.153.480,-; - Programma 5 Ontwikkelthema waterschappen: Ontwikkelthema waterschappen € 1.500.000,-; - Programma 6 Waterveiligheid: Ontwikkelbudget € 159.368,-; - Programma 7 Opgave watersysteem: Ontwikkelbudget € 175.338,-; - Programma 8 Opgave waterketen: Ontwikkelbudget € 170.416,-; - Programma 9 Overheidsdienstverlening en bedrijfsvoering: Ontwikkelbudget € 193.251,-. Dit is een totaal van € 3.351.853,-. Dit is ons inziens in zijn totaliteit een substantieel hoog bedrag. Onduidelijk is wat de correcte invulling hiervan is. Mede gezien de beperkte capaciteit bij het Waterschapshuis en bij de waterschappen. We zien uit naar de nadere invulling hiervan. **Conclusie** We zien dat er stappen worden gezet naar een verdere professionalisering van de dienstverlening door het Waterschapshuis. We zien de goede ontwikkeling in de	getransformeerde waterschap. De invulling van de activiteiten zijn vastgelegd in een jaarplan en worden gestuurd door het (nu nog) uitvoerend overleg. Op basis van de strategienota wordt dit programma in 2025 verder uitgedacht en ingericht.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		begroting terugkomen en gaan er vanuit dat de nieuwe structuur bij zal dragen aan een betere afstemming en prioritering ten aanzien van de projecten en de bijbehorende financiële middelen. Samen met de nieuwe governancestructuur zou er een realistische planning opgesteld kunnen worden, met een passende begroting voor de komende jaren. Hierbij moet rekening worden gehouden met de ambities, nut en noodzaak en ontwikkelingsfase van de waterschappen als collectief. En niet op basis van de wensen van enkele/minderheid van waterschappen. Dit kan dan in het bedrijfsplan worden opgenomen. Een punt van aandacht is het totale budget t.a.v. ontwikkelingen die in de diverse programma's is aangegeven. Op basis van bovenstaande stemt Hunze en Aa's in met de begroting 2026.	
12.	Limburg	Op 17 december 2024 is de ontwerpbegroting 2026 aangeboden aan de waterschappen ten behoeve van de zienswijzeprocedure. De zienswijzeprocedure verloopt normaliter via het algemeen bestuur van het waterschap. Procedureel gezien is het echter niet mogelijk om deze aangelegenheid vóór de sluitingsdatum van de zienswijzeprocedure in ons algemeen bestuur aan de orde te stellen. Daarom maken wij bij onze hieronder verwoorde zienswijze het voorbehoud van instemming door ons algemeen bestuur. Behandeling in het algemeen bestuur is voorzien in de AB-vergadering van 19 maart 2024. Wij hebben de voorliggende ontwerpbegroting 2026 doorgenomen en geconcludeerd dat de wijzigingen in de bedragen logisch te verklaren zijn, onder andere op basis van het koersplan, en geen aanleiding geven tot het stellen van vragen. Wij stemmen, onder het eerder in deze brief geschetste voorbehoud, dan ook in met de ontwerpbegroting 2026.	Wij danken u voor uw instemming.
13.	Noorderzijlvest	Waterschap Noorderzijlvest is het eens met de voorstellen. De voorgestelde begroting is een goede uitwerking van de koers die met Het Waterschapshuis is ingezet.	Wij danken u voor het vertrouwen.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		We kunnen instemmen met de projecten en programma's die u in 2026 toe wilt voegen aan de begroting. De ontwikkelingen en te behalen resultaten in de begroting HWH sluiten aan bij de doelen en prioriteiten uit de plannen van waterschap Noorderzijlvest.	
14.	Rijn en IJssel	Het algemeen bestuur van waterschap Rijn en IJssel heeft in de vergadering van 11 maart de ontwerpbegroting 2026 behandeld. Daarbij is het volgende besloten: Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis te berichten dat we instemmen met de ontwerpbegroting 2026.	Wij danken u voor uw instemming.
15.	Rijnland	Rijnland onderschrijft de doelen en de ambities van het Waterschapshuis (hWh). Het is een goede ontwikkeling dat het Waterschapshuis en de waterschappen steeds meer sectorbreed innovaties binnen het primaire proces en de bedrijfsvoering aanpakken en samen aan het datagedreven waterschap van de toekomst bouwen. Dat neemt niet weg dat Rijnland aanleiding ziet om bij de begroting 2026 op een aantal punten een kanttekening te maken of om verduidelijking te vragen. *Realisatie van de groei* De jaarlijks verwachte groei van 12% in programma's en projecten is fors en ambitieus. We hebben twijfels of deze groei haalbaar is, gezien krapte op de arbeidsmarkt, meer druk op de financiën van de waterschappen en de ervaringen van de afgelopen jaren. Graag zouden wij in reactie op deze zienswijze een uitleg ontvangen hoe u deze ambities komende jaren denkt te gaan realiseren. *Samenwerking, externe financiering en subsidieverwerving* Het inzetten op innovatief en duurzaam werken en hiervoor meer externe financiering binnenhalen (subsidies) is een goede ontwikkeling. Is deze externe financiering voldoende onderzocht voor alle projecten die hWh op dit moment al uitvoert? Een project als WISE wat volledig aansluit bij de doelen van de waterschappen en volledig gefinancierd is, is een goed voorbeeld van een	*Realisatie van de groei* hWh heeft de afgelopen jaren bewezen een groei in uren aan te kunnen tussen de 10-15%. Nog steeds zien we dat het lukt om vacatures in te vullen. In de geactualiseerde begroting 2025 hebben we extra kritisch gekeken naar de realisatiekracht van hWh. Bij het opmaken van de geactualiseerde begroting 2026 in het najaar van 2025 zullen we wederom kritisch kijken naar onze realisatiekracht en onze begroting daarop zullen aanpassen. *Subsidieverwerving* Het subsidieverwervingsproces professionaliseren en zoeken van samenwerking met andere overheden, onderzoeksinstellingen, onderwijs en bedrijfsleven is een onderdeel van ons jaarplan 2025 (AB-vergadering 13 november 2024). Recent hebben wij een subsidieadviseur betrokken om hier concreet op in te kunnen zetten. *NDS UvW* De Unie van Waterschappen is op dit onderwerp in de lead en maakt hierbij

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		win-win-situatie. Momenteel werkt de Rijksoverheid samen met onder andere de Unie van Waterschappen aan de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Is hWh hierbij betrokken en in hoeverre zou het effect kunnen hebben op de begroting van hWh? Uit berichtgeving over NDS blijkt dat er speciale aandacht zal zijn voor digitale toepassing van AI en cloud. In de huidige begroting van hWh is er voor deze specifieke onderwerpen weinig aandacht. Bestaan er al AI- en cloud-strategieën binnen hWh? Door aan te sluiten op de NDS lijken de kansen op externe financieringen groter en zou hWh meerdere win-win situaties kunnen creëren. Daarnaast kan hWh AI verder toepassen in de projecten en bedrijfsvoering. *Financiën en capaciteit* De geactualiseerde begroting van 2025 is naar beneden bijgesteld door een korting van 25% te berekenen op alle openstaande vacatures. Omdat op 1 januari niet alle vacatures vervuld zullen zijn, is dat begrijpelijk. Rijnland is het eens met hWh dat de begroting realistischer moet worden en daarom is dit een goede handelwijze. Het nadeel hiervan is dat de begroting van 2026 niet meer te vergelijken is met 2025, omdat de korting van 25% hier (nog) niet in verwerkt is. Is hWh van plan om deze werkwijze jaarlijks toe te gaan passen? Rijnland is voorstander van een korting op het uurtarief want ieder jaar zien we dat dit lager uitvalt dan begroot. Bij een consequente werkwijze blijven de jaren met elkaar vergelijkbaar. Voor het innovatiebudget zouden we graag een duidelijkere koppeling met de digitaliseringsdoelen zien. Dat hWh zich meer wil inzetten op Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) sluit aan bij het beleid van Rijnland. De waterschappen en hWh hebben hier een cruciale rol in. Op de korte termijn kan dit	gebruik van specialisten hWh. De onderwerpen AI en cloud zijn bij hWh zeker onder de aandacht en bevinden zich in de fase van kennis en verbinden. De komende periode moet dit verder vorm gaan krijgen. *Financiën en capaciteit* In de geactualiseerde begroting 2025 hebben we een goed beeld van de nog niet ingevulde vacatures. De 25% die in mindering is gebracht, heeft betrekking op de ingeschatte benodigde wervingstijd. In de ontwerpbegroting 2026 hebben de vacatures betrekking op dezelfde openstaande vacatures als in 2025 en gaan we ervanuit dat al deze vacatures in de loop 2025 zijn ingevuld. Bij het opmaken van de geactualiseerde begroting 2026 zullen ook weer de nieuwe programma's, projecten en diensten worden toegevoegd waarvoor een dienstverleningsovereenkomst (DVO) is afgesloten. Deze nieuwe DVO's zijn nu nog niet bekend en ook niet verwerkt in de ontwerpbegroting 2026. Ditzelfde geldt voor de bijbehorende vacatureruimte. Mede door de systematiek dat wij alleen DVO's kunnen en mogen verwerken in onze begroting, wijzigt onze geactualiseerde begroting altijd substantieel ten opzichte van de ontwerpbegroting. Het begrote uurtarief baseren wij op de Handreiking Overheidstarieven

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		wel extra kosten meebrengen, welke hWh niet uit het oog moet verliezen. *Personeel* Rijnland ziet in de begroting terug dat de capaciteit in loondienst toeneemt. Dit zien we als een positieve ontwikkeling. Meer kennis blijft bij hWh en die kan op toekomstige projecten ingezet worden. Daarnaast zijn de kosten hiervan over het algemeen gemiddeld lager dan die van inhuur. In de begroting 2026 is er ten opzichte van 2025 geen toename van het aantal medewerkers in loondienst. Is dit een bewuste keuze van hWh of heeft dit een andere oorzaak? Heeft hWh verder ook rekening gehouden met stringentere handhaving van de wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie (DBA)? Heeft dit consequenties voor de projecten van hWh? *Leesbaarheid en toegankelijkheid* Als laatste blijft de leesbaarheid van de begroting een probleem. Als lezer wil men in één oogopslag zien: Wat is de essentie? De vraag aan hWh is en blijft: maak het voor de lezer gemakkelijker om tot de essentie van de begroting te komen, zonder alle pagina's door te moeten nemen. Vorig jaar heeft hWh de toezegging gedaan om deze bijlage per waterschap te leveren, maar dit is nog niet opgepakt. Ook sluit hWh hiermee niet aan bij de wijziging in de Wet gemeenschappelijke regelingen om publicaties voor een breed publiek toegankelijk te maken.	(HOT). Door goed inkopen lukt het om onder dit tarief te blijven. Zeker gezien de krappe arbeidsmarkt is er geen zekerheid dat dit blijft lukken. Om deze reden houden wij vast aan het begroten van de uurtarieven op basis van de HOT. *Innovatiebudget* De invulling van de activiteiten zijn vastgelegd in een jaarplan en worden gestuurd door het (nu nog) uitvoerend overleg. Op basis van de strategienota wordt dit programma in 2025 verder uitgedacht en ingericht. *Personeel* De begroting van zowel de geactualiseerde begroting 2025 als ontwerpbegroting 2026 is gebaseerd op de invulling van de projectteams zoals deze was ten tijde van het opstellen van de begrotingen. Bij het opmaken van de geactualiseerde begroting 2026 zullen we deze inschatting opnieuw maken. Wet DBA heeft onze aandacht in ons inkoopproces, waarbij we zo veel mogelijk de risico's proberen in te schatten en te beheersen. Dit heeft onder andere geleid tot een andere manier van opdrachtformulering voor ZZP'ers. Op dit moment zien we nog geen consequenties voor de projecten van hWh. *Leesbaarheid* Wij zijn naar aanleiding van uw zienswijze van vorig jaar aan de slag

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
			gegaan met een (interactieve) rapportage per waterschap. De eerste versie is gepresenteerd aan en beschikbaar gesteld voor onze AB-leden en OGT-leden. De rapportage wordt nog steeds verder doorontwikkeld en we zijn bezig met het vergroten van de verspreidingskring. We vragen hiervoor uw geduld.
16.	Rivierenland	Middels deze brief sturen wij u de zienswijze van Waterschap Rivierenland. Onze aandachtspunten en constateringen met betrekking tot beide begrotingen zijn als volgt: 1)Gezien de digitale transformatie Waterschappen met daarin vernieuwde rolprofielen en vernieuwde opzet gremia, zien we de positie van het Waterschapshuis relevanter worden om gezamenlijke doelen gerealiseerd te krijgen en kijken we positief naar 2025 en verder. 2)We zijn verheugd te lezen dat het signaal uit de afgelopen zienswijzen 2023 en 2024 ten aanzien van de begroting op het thema 'Duurzaamheid' gehonoreerd zijn in de vorm van stappen zetten op MVOI vanuit het rapport 'Duurzaam Opdrachtgeverschap; Samen Duurzaam Vooruit' en de aanstelling van de duurzaamheid coördinator per 2025. 3)Tevens melden we graag tevreden te zijn met de bijgestelde begroting 2025 waarin we constateren dat met bijstellen van projecten en begroting in lagere budgetten en verhogen van inzet uren de kans op haalbaarheid en realisatie hiermee aanzienlijk verhoogd lijkt te zijn. Echter we plaatsen hierbij nog wel een aantal kritische kanttekeningen:	De zienswijze hebben wij formeel niet tijdig ontvangen. Wij zullen uw zienswijze in het AB behandelen en verzoeken om het DB te mandateren inhoudelijk te reageren op de geplaatste kanttekeningen.

CONCEPT

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		4)We stellen voor dat vanuit het AB van HWH er stuurmechanismen geïntroduceerd worden in de vorm van gedragen KPI's, om de outcome van de digitale transformatie Waterschappen, de instandhouding en de te verwachte initiatieven te monitoren. Dit met als doel dat we gezamenlijk integrale verantwoordelijkheid kunnen nemen op meer dan alleen de financiële KPI's. 5)Graag zien we een concretisering van de duurzaamheidsplannen in de ontwerpbegroting 2026. Op basis van bovengenoemde aandachtspunten kunnen wij instemmen met de geactualiseerde begroting 2025 en ontwerpbegroting 2026 HWH.	
17.	Scheldestromen	Hierbij delen wij u mede dat de Algemene Vergadering van waterschap Scheldestromen in de vergadering van 27 februari 2025 kennis heeft genomen van de geactualiseerde begroting 2025 en heeft besloten in te stemmen met de ontwerpbegroting 2026 van het Waterschapshuis. Ten aanzien van de geactualiseerde begroting 2025 is het voor ons wenselijk om in de begroting inzichtelijk te hebben wat de impact van -te verwachten- verlengingen van bestaande projecten is, omdat anders later in het jaar altijd weer een kostenstijging gemeld moet worden. Wij verzoek u om in de begroting meer te anticiperen op projecten die doorlopen. Over de ontwerpbegroting 2026 zijn nog een tweetal aandachtspunten waarbij u vragen op de volgende zienswijzen te reageren: Zienswijze 1: In de ontwerpbegroting 2026 is een bedrag van € 7.370.000 exclusief opgenomen dat volledig subsidiabel is vanuit de Europese Unie. Dit bedrag is echter wel opgenomen in het streefpercentage voor de kosten van instandhouding, dat hiermee uitkomt op 12,1%. Als dit bedrag buiten beschouwing wordt gelaten, komt het	In zowel de geactualiseerde begroting 2025 als in de ontwerpbegroting 2026 zijn alle tot dan toe bekende dienstverleningsovereenkomsten (DVO) verwerkt en zijn er geen nog te verwachten verlengen van al lopende activiteiten. Juist in afgelopen periode is het gelukt alle lopende DVO's in samenwerking met de opdrachtgevende waterschappen op tijd te kunnen verlengen, zodat deze verwerkt konden worden in de begrotingen. *Zienswijze 1* Ons dagelijks bestuur en directie sturen op een maximumpercentage van 14% van het totale begrotingstotaal voor uitsluitend het programma Bestuur en organisatie. Dit begrotingsprogramma dient ervoor te zorgen dat de projecten, diensten en andere taken goed ondersteund worden. In de begroting 2026 blijft het begrotingsprogramma Bestuur en

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		percentage voor de kosten van instandhouding uit op 14,3%, aan de bovenkant van het streefpercentage van ongeveer 14%. Onze vraag is of het terecht is dat het subsidiabel bedrag van € 7.370.000 exclusief BTW wordt meegenomen in het streefpercentage voor de kosten voor instandhouding? Wij vinden van niet. Het vraagt immers geen extra bijdrage van de waterschappen. Zienswijze 2: De kosten voor instandhouding gaan volgens de ontwerpbegroting 2026 alleen over programma 1 (Bestuur en organisatie). Voorheen betrof de instandhouding programma 1 + programma 2 (Kennis en verbinden). Dit is als zodanig nog terug te vinden in paragraaf 5.2 in de ontwerpbegroting 2026 waar een tabel is opgenomen waar het subtotaal van de kosten van instandhouding is opgenomen over programma 1 + programma 2. Als programma 2 wel in de kosten voor instandhouding wordt meegenomen wordt het percentage voor instandhouding fors hoger, namelijk 31%, ruim boven het streefpercentage van circa 14%. Hiermee hebben we een percentage aan overhead wat voor ons acceptabel is. Wat is de reden dat het de kosten van instandhouding alleen over programma 1 gaan en niet meer ook over programma 2?	organisatie ruim binnen het percentage van 14%, namelijk 12,1%. We vertrouwen er op dit uitvoerbaar is voor de organisatie. *Zienswijze 2* Het begrotingsprogramma Kennis en Verbinden behoort tot de instandhouding, maar heeft een heel ander karakter dan Bestuur en organisatie. Dit is niet veranderd ten opzichte van eerdere jaren. In 2025 gaat binnen het programma Kennis en verbinden het project WISE van start. Het grootste deel van de kosten zal gemaakt worden in 2026. Dit is een door de Europese Unie gesubsidieerd traject. Het programma Kennis en verbinden neemt hierdoor in 2026 toe met zo'n € 5,6 miljoen, maar dit vraagt geen extra bijdrage van de waterschappen. Als we kijken naar de bijdrage van waterschappen aan programma 2, dan is dat een percentage van 3,8% van de totale begroting en daarmee in lijn met eerdere jaren.
18.	Schieland en de Krimpenerwaard	HHSK blijft de doelen en ambities van Het Waterschapshuis (hWh) ondersteunen. De groei van hWh, gedreven door de toenemende vraag vanuit de waterschappen, vereist een strategische aanpak. We waarderen de inspanningen om een duurzame en stabiele organisatie te realiseren. De transformatie naar een bestendige organisatie blijft een aandachtspunt, en we volgen de ontwikkelingen nauwlettend. De gepresenteerde begroting 2026 van hWh is, zoals beschreven, met een kritische realistische kijk tot stand is	Wij danken u voor uw waardering. Uiteraard zullen wij u in onze bestuursrapportages op de hoogte houden van ontwikkelingen in onze projecten en programma's en de daarbij gerealiseerde en te verwachten kosten. Wij erkennen de noodzaak van het transparant verwerken in de begroting van de opdrachten die de waterschappen bij hWh beleggen.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		gekomen. Dit willen wij graag in de komende tussentijdse rapportages terugzien, aangezien HHSK in voorgaande jaren ervaring heeft met vooral onderuitnuttingen van de begrotingen van hWh. Financieel constateren we dat de ontwerpbegroting 2026 wederom een stijging in de kosten laat zien. De totale begroting stijgt ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2025 met ongeveer € 7 miljoen naar ruim € 47 miljoen. We begrijpen de noodzaak van deze investeringen, maar wijzen op de noodzaak van een heldere onderbouwing en transparantie in de langetermijneffecten op de begroting.	
19.	Vallei en Veluwe	De zienswijze op de ontwerpbegroting 2026 omvat een drietal punten. 1. Waterschap Vallei en Veluwe spreekt waardering uit over het hebben van een sterke partner in de aanpak van de groeiende en steeds complexer wordende opgaven rond informatievoorziening en beveiliging. Met de nieuwe strategienota van de OGT zien wij een stevige basis om meerjarig te gaan sturen en te prioriteren in de grote en complexe opgaven die op onze sector afkomen. Het gezamenlijk optrekken via hWh in de digitale transformatie heeft voor Waterschap Vallei en Veluwe de voorkeur. Wij zien de groei in professionaliteit van hWh en waarderen de kennis en inzet van de medewerkers van hWh hierin. 2. Waterschap Vallei en Veluwe spreekt de wens uit om de komende jaren bij de ontwerpbegroting ook een meerjarenperspectief te ontvangen. Waterschap Vallei en Veluwe ziet de grote en complexe opgave rond digitalisering en transformatie. Deze grote opgave vertaalt zich ook in een stijgend projectenportfolio bij Het Waterschapshuis. Om hier, binnen ons waterschap, voldoende op te kunnen voorsorteren is een goed meerjaren perspectief noodzakelijk. WSVV roept dan ook Het Waterschapshuis op om, bij het aanbieden van de ontwerpbegrotingen, voor de komende jaren ook een meerjarenbegroting af te geven die gebaseerd is op de strategienota van de waterschappen.	Wij danken u voor uw waardering en vertrouwen. In de begroting is een meerjarenraming opgenomen van de dienstverleningsovereenkomsten die zijn afgesloten. De thema- en opgave-overleggen gaan dit jaar aan de slag om de informatie aan te leveren om tot een jaarplan met meerjarenperspectief te komen. Wij onderschrijven de noodzaak om te prioriteren binnen de opdrachten die hWh voor de waterschappen uitvoert. Het verstrekken van opdrachten en eventuele nieuwe ambities, ligt bij de waterschappen zelf in hun rol als opdrachtgever. De stuurgroep transitie, waarin onder andere leden van de IOT zitting hebben, is bezig met de uitwerking van portfoliomanagement. Portfoliomanagement zou een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het prioriteren van de taken de belegd zijn bij hWh.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		3. Waterschap Vallei en Veluwe roept op om, in 2026, terughoudend te zijn met nieuwe ambities boven op de, in de 4 begrotingsdelen, voorziene opgaven. Om de komende jaren de werklast te beperken en de realisatiegraad te borgen, roept het Waterschap Vallei en Veluwe op om de ambities van de programma's en van Het Waterschapshuis zelf niet verder te verhogen. Bij het ontstaan van nieuwe ontwikkelingen/wensen vraagt het waterschap aan hWh om knelpunten qua capaciteit kenbaar te maken en samen met het i-beraad en, indien nodig, de OGT te prioriteren. Met de invulling van de bovenstaande zienswijzen heeft Waterschap Vallei en Veluwe vertrouwen dat het Waterschapshuis een sterke, voorspelbare en wendbare partner blijft in een tijd van grote veranderingen.	
20.	Vechtstromen	Met betrekking tot de Ontwerpbegroting 2026 gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis heeft het dagelijks bestuur van waterschap Vechtstromen in zijn vergadering van 4 maart 2025 als volgt besloten: *Geen voorlopige zienswijze in te dienen op de Ontwerpbegroting 2026 gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis, onder voorbehoud van besluitvorming door het AB van Vechtstromen op 9 april 2025.*	Wij danken u voor uw mededeling.
21.	Zuiderzeeland	Het algemeen bestuur van Waterschap Zuiderzeeland gaat deze zienswijze in het AB van 25 maart 2025 behandelen. Wij bieden u deze zienswijze dan ook aan onder voorbehoud van instemming door ons Algemeen Bestuur en zullen u zo spoedig mogelijk na 25 maart 2025 informeren over de uitkomst. **Belang breed samenwerken** Het gezamenlijk oppakken van digitale thema's wordt steeds belangrijker. Complexiteit van de opgaven en krapte op de arbeidsmarkt maken intensieve samenwerking binnen de watersector noodzakelijk. De informatiestrategie van ons waterschap gaat uit van het breed samenwerken met Het Waterschapshuis om digitale innovatie toe te passen bij opgaven als	Wij ondersteunen het door u genoemde belang om collectief dan wel facultatief samen te werken in de digitale thema's. hWh voert haar taken uit op basis van de opdrachten die waterschappen ons geven. Wij vertrouwen er op dat de transitie naar aanleiding van de strategienota bijdraagt aan het versterken van zowel de opdrachtgevers- als eigenaarsrol die de waterschappen vervullen.

Nr.	Waterschap	Ontvangen reactie	Antwoord
		duurzaamheid, klimaatbestendigheid, energietransitie en goed overheidsbestuur. Wij blijven pleiten voor het collectief omarmen van de inzet van digitale technologie bij dergelijke thema's. **Collectieve initiatieven** Ieder initiatief vraagt zijn eigen inzet en organisatie, zowel van hWh als de participerende waterschappen. Waterschappen verschillen in tempo en ambitieniveau. Ook vanuit Zuiderzeeland blijven wij bewust kiezen aan welk hWh-initiatief we deelnemen. En om gezamenlijk in het voor ieder passende tempo verder te komen, blijven wij het belang van flexibele instapmomenten voor collectieve thema's benadrukken. **Koersplan** Zuiderzeeland ziet het koersplan als basis voor de transitie van hWh. Het koersplan gaat over welke hWh organisatie nodig is om de waterschappen te ondersteunen bij het invulling geven aan de opgaven en ambities die voortkomen uit de vaarkaart en de nieuwe strategienota. Wij vragen hWh met name te richten op concrete en tastbare ambities voor de deelnemers aan hWh en de versterking van de eigenaarsrol en positie van het algemeen en dagelijks bestuur van hWh. Zuiderzeeland is van mening dat deze stappen essentieel zijn om de digitale transformatie en samenwerking binnen de sector te bevorderen. De transitie zal dit jaar aanzienlijke capaciteit van hWh vragen. We zijn daarom tevreden met de opstelling het bestuur van hWh. U geeft aan kritisch te kijken naar de realisatiekracht van het Waterschapshuis in relatie tot de begroting. En dat u, indien nodig, passende maatregelen treft. Het is essentieel om een gezonde balans te vinden tussen de lopende initiatieven en het handhaven van een acceptabel niveau van dienstverlening, terwijl tegelijkertijd een succesvolle transitie van hWh wordt gerealiseerd.	

Algemeen Bestuur

Dossiernummer	2589
Extern Zaak ID	0654629896
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	6 juni 2025
Agendapunt	5.6
Titel	SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten
Organisatieonderdeel	Bestuur en Bedrijfsvoering
Projectenboeknummer en naam	
Portefeuillehouder	Zoeten, S. de

Bijlagen
Informatienota AB
Bijlage 1 Informatienotitie 4 2025 Voortgang strategische speerpuntprojecten SNB

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	**6 juni 2025**

Voorgesteld besluit

Kennis te nemen van de SNB Informatienotitie 4 2025 inzake voortgang strategische speerpuntprojecten.

Besluit

Hiervan wordt kennisgenomen. Mevrouw Nooijen van de fractie BBB geeft aan schriftelijke vragen in te dienen.

Waterschap Aa en Maas

Zaaknummer: 629896

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 6 JUNI 2025

KENNISNEMEN VAN:

Informatienotitie 4 voortgang strategische speerpuntprojecten SNB

PROBLEEMSTELLING

Onderdeel van het Ondernemingsplan 2021 – 2026 'Samen Natuurlijk Beter' van SNB is het realiseren van een meer betrouwbare, duurzamere en meer betaalbare verwerking van zuiveringsslib voor ongeveer de komende twintig jaar. Dit houdt in het terugwinnen van grondstoffen uit zuiveringsslib, het bewerkstelligen van een klimaatpositieve verwerking van zuiveringsslib, het reduceren van de milieubelasting die de verwerking veroorzaakt, en het verlagen van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders. SNB wil dit onder andere bereiken door het effectueren van vier strategische speerpuntprojecten.

SNB stelt periodiek een informatienotitie op waarin wordt gerapporteerd over de voortgang van deze speerpuntprojecten (zie bijgevoegd). Wijzigingen ten opzichte van de vorige versie (geagendeerd in uw vergadering van 21 februari 2025) zijn cursief weergegeven.

VERVOLG

De vier speerpuntprojecten zijn verschillend in omvang en complexiteit en bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Van ieder project wordt vooraf een financiële haalbaarheidstoets met een financiële verdeling opgesteld. Daarnaast wordt per project een afzonderlijk investeringsvoorstel inclusief financieringsvoorstel opgesteld, welke ter goedkeuring aan de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) wordt voorgelegd. Om de vertegenwoordiger in de AvA een besluit te kunnen laten nemen wordt ieder investeringsvoorstel met financieringsvoorstel voorafgaand voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Onlangs is SNB gestart de haalbaarheid te onderzoeken van een vijfde speerpuntproject "opslag/gebruik CO_2 uit zuiveringsslibverwerking". Indien blijkt dat dit een kansrijk project is, wordt deze in de volgende geactualiseerde informatienotitie aan de projectenlijst toegevoegd.

<u>Planning</u>
Onderstaand volgt de huidige voorziene planning van agendering van de investeringsvoorstellen van de speerpuntprojecten in de AB-vergaderingen.

- Investeringsvoorstel project "upgrade lijn 1 + 4": AB-vergadering 6 juni 2025;
- Investeringsvoorstel project "fosfaatterugwinning": AB-vergadering najaar 2025;
- Investeringsvoorstel project "stikstofterugwinning": AB-vergadering voorjaar 2026;
- Investeringsvoorstel project "optimalisatie SO_2": AB-vergadering voorjaar 2026.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Informatienotitie 4 voortgang strategische speerpuntprojecten SNB

VERSIEDATUM

6 mei 2025

memo

M/25.010.SB

Aan : Aandeelhouders
Van : SNB
Datum : 2 mei 2025
Referentie : M/25.010.SB
Onderwerp : Informatienotitie 04-2025 voortgang strategische speerpuntprojecten

Inleiding

Dit is de *vierde* update over de voortgang van de strategische speerpuntprojecten van SNB. Wijzigingen ten opzichte van de vorige informatienotitie zijn cursief weergegeven. Hieronder een korte beschrijving van de vier speerpuntprojecten.

Speerpuntproject	Omschrijving
Upgrade lijn 1 + 4	Het doel is om lijn 1 en 4 een upgrade te geven door de vervanging van de lagedrukstoomketels door hogedrukstoomketels, waardoor: a) de verwerkingscapaciteit toeneemt (nodig om het zuiveringsslib van alle aandeelhouders te kunnen verwerken), b) de energieterugwinning uit zuiveringsslib te vergroten en c) om een aantal luchtemissies te verlagen.
Fosfaatterugwinning	Het fosfaatterugwinningsproject heeft als doel om op grote schaal een circulaire fosfaatmeststof terug te winnen uit de vliegas die overblijft na de verbranding van zuiveringsslib. Bij deze terugwinning ontstaat nog een tweede grondstof, die ingezet kan worden als cementvervanger. *Hiervoor wil SNB een fosfaatrecyclingfabriek realiseren naast de bestaande SVI.*
Stikstofterugwinning	Doelstelling van dit project is om een circulaire stikstofmeststof terug te winnen uit het afvalwater van SNB, dat ontstaat tijdens het voordrogen van zuiveringsslib, in plaats van deze stikstof te vernietigen. *SNB wil hiervoor een stikstofrecyclingfabriek bouwen naast de SVI.*
Optimalisatie SO_2-afvang	Doel van dit project is om de rookgasreiniging van de SVI aan te passen waardoor op een efficiëntere wijze zwaveldioxide (SO_2) wordt afgevangen en wordt hergebruikt in de vorm van gips. Tevens wordt het verbruik van hulpstoffen verlaagd en de productie van afvalstoffen gereduceerd. *Om dit te bewerkstelligen is een zwavelrecyclingfabriek nodig, gekoppeld aan de bestaande SVI.*

Bovenstaande projecten zijn verschillend in omvang en complexiteit en bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Hieronder volgt de stand van zaken per project, een financiële paragraaf, *een paragraaf over vergunningen,* een paragraaf met argumenten voor de projecten en een paragraaf aangaande de besluitvorming.

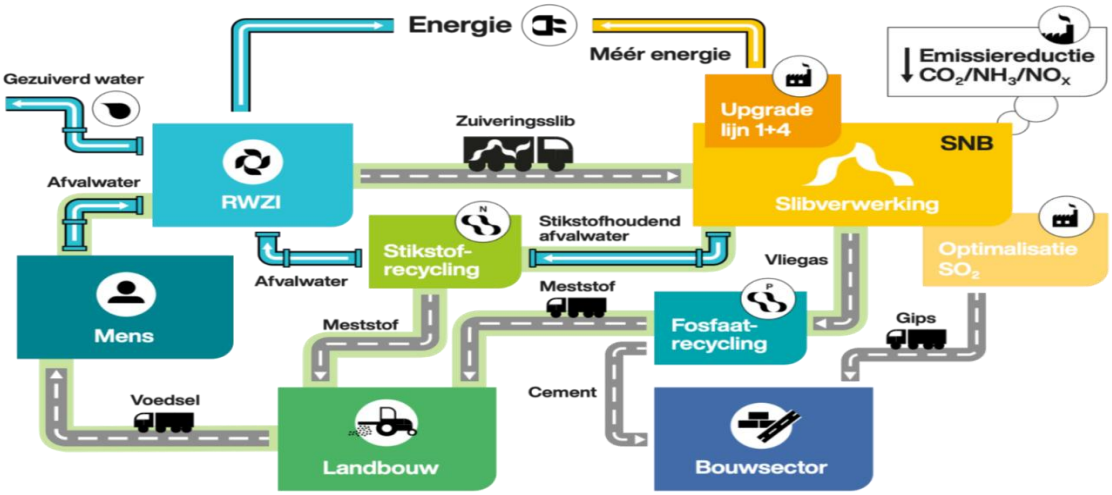

N.B. SNB onderzoekt momenteel de haalbaarheid van een vijfde speerpuntproject 'opslag/gebruik CO_2 uit zuiveringsslibverwerking'. Met dit project moet het mogelijk zijn jaarlijks 150.000 biogene CO_2 op te slaan of te hergebruiken. Dit past ook in de recente klimaatplannen van het kabinet. Mocht dit een kansrijk project blijken te zijn, dan wordt dit project in de volgende update aan bovenstaande projectenlijst toegevoegd.

Upgrade lijn 1 + 4

In het verleden heeft SNB al een keer een vergelijkbare upgrade uitgevoerd aan de twee andere verbrandingslijnen (lijn 2 + 3). De technologie/techniek die gebruikt gaat worden in dit project is bewezen en past SNB reeds toe.

Projectorganisatie

De huidige projectorganisatie bestaat uit medewerkers van RG Projecten (ingenieursbureau gespecialiseerd in de afvalsector) en eigen medewerkers van SNB.

Activiteiten

- Vergunningaanvraag: *De aanvraag voor de omgevingsvergunning, onderdeel milieu, op basis van de regeling 'verandering van een milieubelastende activiteit zonder significante gevolgen' is in voorbereiding. Hierbij wordt ook de aanvraag voor het onderdeel bouwen voorbereid. Een dergelijke aanvraag zou binnen enkele maanden afgehandeld moeten kunnen worden. Voor de omgevingsvergunning, onderdeel natuurbescherming, is een voortoets uitgevoerd waaruit blijkt dat de bouw en het gebruik van het project niet leidt tot een relevante emissie en depositie op Natura 2000-gebieden. Aangezien het gaat om een upgrade van de bestaande activiteit, is een aanvraag voor het onderdeel natuurbescherming naar verwachting niet nodig. Hierover treedt SNB nog in contact met de provincie/omgevingsdienst.*
- *Investeringsvoorstel: Begin 2025 is een investeringsvoorstel ingediend bij de aandeelhouders voor dit project. Eind juni wordt het besluitvormingstraject afgerond.*
- Aanbesteding: In de markt is de vraag uitgezet bij leveranciers voor een ontwerp voor de upgrade van lijn 1 + 4 *op basis van* een Europese aanbesteding (*concurrentiegerichte dialoog). De aanbesteding wordt in mei 2025 afgerond. Gunning onder voorbehoud van toekenning vergunning en positief besluit op het investeringsvoorstel.*

Fosfaatterugwinning

Dit is het meest complexe project, aangezien grootschalige terugwinning van fosfaat uit vliegas nog nergens in de wereld wordt gedaan. Na een EU-aanbesteding in 2023 is het Nederlandse scale-up bedrijf SusPhos geselecteerd als technologiepartner. Samen met SusPhos wordt gewerkt aan het realiseren van een eerste fosfaatrecyclingfabriek op basis van de SusPhos-technologie *naast de bestaande SVI*.

Projectorganisatie

SNB heeft samen met SusPhos een projectorganisatie opgericht waarbij vanuit een stuurgroep diverse werkgroepen actief zijn, die zich bezig houden met onderstaande projectonderdelen. In de stuurgroep en werkgroepen zitten medewerkers van SusPhos en SNB, alsook medewerkers van Bilfinger Tebodin (EPC-contractor) en diverse externe gespecialiseerde adviseurs.

Activiteiten

- Business development: Dit betreft het verkopen van de twee producten die uit de fosfaatrecyclingfabriek komen. *Phoenix SSPlus is een fosfaatmeststof en Phoenix Bond is een cementvervanger. Met diverse marktpartijen worden momenteel testen en gesprekken gevoerd. Ook wordt gewerkt aan REACH certificering en einde afvalstatus.*
- Demotesten: De technologie van SusPhos kent verschillende processtappen. Inmiddels zijn de testprogramma's succesvol afgerond en zijn er definitieve keuzes gemaakt voor de benodigde apparatuur. *In 2025 wordt een nieuwe cyclus van demotesten gedaan om voor de business development een extra hoeveelheid producten te maken, zodat geïnteresseerde afnemers testen kunnen uitvoeren.*
- Conceptueel ontwerp fosfaatrecyclingfabriek: De EPC-contractor Bilfinger Tebodin werkt aan het ontwerp van de fosfaatrecyclingfabriek op de locatie in Moerdijk. *De conceptual engineering wordt in juni 2025 afgerond. Met de EPC-contractor lopen momenteel gesprekken over het vervolg, de basic engineering.*
- Verkrijging omgevingsvergunning: *In maart 2025 is de milieueffectrapportage (MER) en een wijzigingsaanvraag op de bestaande omgevingsvergunning onderdeel milieu ingediend om de fosfaatrecyclingfabriek mogelijk te maken. Voor de omgevingsvergunning onderdeel stikstof wordt verwezen naar de algemene paragraaf hierover. De omgevingsvergunning onderdeel bouw wordt pas aangevraagd na afronding van de basic engineering.*
- Uitwerken samenwerking: SNB en SusPhos werken nader uit op welke wijze beide partijen willen samenwerken tijdens de exploitatiefase van de fosfaatrecyclingfabriek. Het uitgangspunt is om hiervoor samen een dochterbedrijf, S&S Feniks B.V., op te richten, waarvan beide partijen voor 50/50 eigenaar worden. In deze vorm van samenwerking hebben beide partners maximale zeggenschap in de bouw en exploitatie van de fosfaatrecyclingfabriek, is er sprake van maximale commitment van de partners om het project tot een succes te maken, *wordt de financiering gedeeld* en, niet onbelangrijk, worden risico's met elkaar gedeeld. Belangrijk uitgangspunt is dat de afspraken rondom de governance van het dochterbedrijf gelijk zijn aan de huidige afspraken tussen SNB en de aandeelhouders.
- *Voorbereiding investeringsvoorstel: Op basis van het conceptueel ontwerp stellen SNB en SusPhos momenteel een nieuwe value case op die de basis vormt voor het investeringsvoorstel. Het concept voorstel is begin juli 2025 gereed. Na diverse consultatierondes en de afgesproken externe beoordeling zal het voorstel in augustus formeel ter besluitvorming worden aangeboden aan de aandeelhouders.*

Stikstofterugwinning

De huidige afvalwaterbehandeling van SNB is erop gericht stikstof in het afvalwater, dat vrijkomt bij het voordrogen van het zuiveringsslib, te vernietigen. Een aanzienlijk deel van het verwerkingstarief van SNB houdt verband met deze afvalwaterbehandeling. SNB ziet momenteel kansen om de stikstof in het afvalwater om te zetten in een stikstofmeststof.

Projectorganisatie

De projectorganisatie bestaat uit eigen medewerkers van SNB, een adviseur bekend met de afvalwatersituatie van SNB en RG Projecten.

Activiteiten

- Aanbesteding: Naar aanleiding van de pilotstudies en de algehele belangstelling in de markt voor het terugwinnen van stikstof, *is SNB in april 2025 een aanbesteding gestart* op een vergelijkbare wijze als eerder gedaan is in het kader van het speerpuntproject 'fosfaatrecycling', om een definitieve keuze te maken voor een technologiepartner. Vanuit de aanbesteding wordt dan gewerkt aan een definitief investeringsvoorstel.
- Apart dochterbedrijf: Op basis van een uitgevoerde fiscale analyse is voor nu het uitgangspunt dat SNB het produceren van een stikstofmeststof onderbrengt in een apart dochterbedrijf. Dit bedrijf heeft vooralsnog de naam SNB2N meegekregen.

Optimalisatie SO_2-afvang

Zuiveringsslib is een zwavelrijke afvalstof. De zwavel komt tijdens de verwerking vrij in de vorm van zwaveldioxide (SO_2). SNB vangt de SO_2 voor 70% af in de verbrandingsoven door kalk/krijt toe te voegen en voor 30% in de rookgaswasser met behulp van natronloog. SNB wil de SO_2 volledig gaan afvangen in de rookgaswasser met terugwinning van zwavel in de vorm van gips en terugwinning van natronloog *in een zwavelrecyclingfabriek*. Doel van dit project is een aanzienlijke reductie te realiseren op het verbruik van hulpstoffen (kalk/krijt en natronloog), reststoffen te reduceren (vliegas, bedaszand en indampzout) en een grondstof te produceren uit zwavel (gips).

Projectorganisatie

De projectorganisatie bestaat uit *ingenieursbureau Danieli Corus, Carmeuse (fabrikant van kalk, kalksteen en op mineralen gebaseerde producten)* en eigen medewerkers van SNB.

Activiteiten

- Haalbaarheidsonderzoek: *Danieli Corus is begin 2025 gestart met het haalbaarheidsonderzoek. Dit onderzoek wordt aan het begin van de zomer afgerond. Uit het onderzoek moet definitief blijken of dit speerpuntproject van toegevoegde waarde is voor het realiseren van de strategische doelstellingen van SNB. Het concept van de zwavelrecyclingfabriek is grotendeels rond. Met Carmeuse worden labtesten opgezet om het concept van de fabriek te valideren. Belangrijk aandachtspunt hierbij is het voorkomen van vervuiling van de rookgaswassers.*
- *Apart dochterbedrijf: Op basis van een uitgevoerde fiscale analyse is voor nu het uitgangspunt dat SNB het produceren van gips onderbrengt in een apart dochterbedrijf. Dit bedrijf heeft vooralsnog de naam SNB2S meegekregen.*

Verwachte investeringsomvang, financiering en rendement

Inschatting investeringsomvang

Voor de vier projecten samen wordt een totale investeringssom verwacht *van circa* € 150 miljoen. *Dit betreft nu nog een indicatie van de investering.* Zodra de ontwerpen klaar zijn, is een nauwkeuriger inschatting te maken van de benodigde investering.

Subsidies

Ter medefinanciering van de vier speerpuntprojecten is met subsidieadviseurs onderzocht welke subsidiemogelijkheden er zijn voor de *verschillende* speerpuntprojecten. Hieronder in het kort de mogelijkheden en stand van zaken:

- Project 'fosfaatterugwinning': De volgende subsidies zijn toegekend of worden aangevraagd:
  - De European Innovation Counsel heeft onder de EIC Accelator Fund reeds € 10 miljoen beschikbaar gesteld aan SusPhos voor de fosfaatrecyclingfabriek, onder voorbehoud van realisatie, in de vorm van aandelen (SusPhos) en daarnaast € 2,5 miljoen subsidie.

- *SNB heeft begin 2025 opnieuw € 30 miljoen subsidie aangevraagd op basis van Demonstratie Energie- en Klimaatinnovatie (DEI+). SNB verwacht in het voorjaar 2025 hierover uitsluitsel te krijgen.*
- *SNB en SusPhos hebben voor de basic engineering een Just Transition Fund (JTF) subsidie aangevraagd voor € 2,5 miljoen. In het voorjaar moet duidelijk worden of deze aanvraag wordt toegekend.*
- *Eerder werd als € 2,1 miljoen uit de JTF-pot toegekend aan SusPhos voor het doorontwikkelen van hun technologie.*
- *In april 2025 hebben SusPhos en SNB een aanvraag voor € 42,5 miljoen ingediend bij het Innovation Fund. Dit betreft een Europese subsidie.*
- *SNB heeft eind december 2024 een verlenging van de subsidie toegekend gekregen uit de regeling Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++) voor het hergebruik van warmte uit de SVI. Bij de aanvraag is ook rekening gehouden met de levering van warmte aan de fosfaatrecyclingfabriek naast warmtehergebruik voor andere procesonderdelen in de SVI. De maximale totale subsidie bedraagt voor de nieuwe periode € 24,4 miljoen. De uiteindelijke subsidiebijdrage is naast het daadwerkelijk warmtegebruik afhankelijk van de energieprijzen.*

» Project ‘upgrade lijn 1 + 4’: *Voor het project wordt € 7,0 miljoen* subsidie aangevraagd op basis van de regeling ‘versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI)’. Als de volgende aanvraagperiode open gaat in *mei/juni* 2025, dient SNB een aanvraag in. *Daarnaast is het, al dan niet gecombineerd met de VEKI, mogelijk om SDE++-subsidie aan te vragen voor dit project in september/oktober 2025, voor maximaal circa € 13 miljoen. Als beide subsidies worden toegekend, dan worden deze met elkaar verrekend. In totaal is dan een maximale subsidie op dit project mogelijk van € 13 miljoen (€ 7 miljoen VEKI en € 6 miljoen SDE++).*

» *Overige projecten: Met subsidieadviseurs wordt nog gekeken naar de mogelijkheden van subsidies voor de projecten ‘stikstofterugwinning’ en ‘optimalisatie SO_2-afvang.’*

Financiering

Bij ieder investeringsvoorstel zal ook een voorstel worden gedaan voor de financiering. Als bovenstaande subsidies buiten beschouwing worden gelaten, verwacht SNB vanuit de aandeelhouders voor alle projecten tezamen een bijstorting in het eigen vermogen van circa *€ 40 miljoen* plus een garantstelling van circa *€ 60 miljoen* voor leningen die SNB aantrekt bij de Nederlandse Waterschapsbank. De bijdrage in de bijstorting en de garantiestelling per aandeelhouder wordt gebaseerd op het aandelenpercentage in SNB. Dit alles is in overeenstemming met de geldende afspraken hierover tussen SNB en de aandeelhouders. De restantfinanciering komt vervolgens vanuit de technologiepartners waarmee wordt samengewerkt en externe financiers.

Gevolgen voor het slibverwerkingstarief en verwachte terugverdientijden

Op basis van de *voorlopige* business cases van de vier speerpuntprojecten, verwacht SNB een belangrijke verlaging te kunnen realiseren op de kosten en daarmee op het aandeelhouderstarief voor de verwerking van het zuiveringsslib in de orde van € 10 tot € 15 per ton ontwaterd zuiveringsslib. De terugverdientijden per project zijn verschillend en liggen ronde de 10 jaar of lager zonder rekening te houden met bovenstaande mogelijke subsidies. Hierbij aangetekend dat er nog een groot aantal aspecten uitgezocht moet worden en dat er nog diverse onzekerheden zijn.

Uitspraak Raad van State 18 december 2024 Rendac/Amercentrale

Door de uitspraak van de Raad van State (RvS) in december 2024 is intern salderen voor stikstof moeilijker geworden. De meeste provincies, zo ook de provincie Noord-Brabant, hebben de natuurvergunningverlening stilgelegd in afwachting van een oplossing vanuit het kabinet. Recent heeft het kabinet denkrichtingen hiervoor aangegeven maar laten concrete plannen op zich wachten. SNB verwacht voor het project 'upgrade lijn 1 + 4' geen last te ondervinden van de uitspraak omdat het hier geen nieuwe activiteit betreft. Voor de andere drie speerpuntprojecten gaat het wel om nieuwe activiteiten en dient een wijziging aangevraagd te worden op de huidige natuurvergunning van SNB.

Berekeningen laten zien dat deze speerpuntprojecten een neutraal dan wel een positief effect hebben op de stikstofuitstoot van SNB. Daarnaast leveren deze projecten nog andere natuurvoordelen op. Momenteel werkt SNB samen met het Havenbedrijf en enkele bedrijven op het industrieterrein aan het benaderen en overtuigen van de provincie om voor verduurzamingsprojecten met geen/positieve bijdrage aan de stikstofuitstoot een uitzondering te maken. Hierbij worden ook de Brabantse waterschappen betrokken.

Argumentatie die ten grondslag ligt aan de speerpuntprojecten

- **Met de realisatie van de speerpuntprojecten wordt invulling gegeven aan de strategie zoals opgenomen in het ondernemingsplan van SNB.** Met de goedkeuring van het ondernemingsplan 2021-2026 van SNB hebben de aandeelhouders SNB expliciet de opdracht meegegeven om de zuiveringsslibketen verder te verduurzamen. Met de realisatie van bovenstaande projecten wordt het maximale gehaald uit de huidige SVI in combinatie met de drie recyclingfabrieken op het gebied van continuïteit, duurzaamheid en kosten.
- **Met de speerpuntprojecten wordt een grote stap gezet in het hergebruik van zuiveringsslib.** De biomassa (C) in het zuiveringsslib wordt nog verder omgezet in bruikbare energie. Het aanwezige fosfaat (P) wordt voor *circa 90%* omgezet in een circulaire meststof. De beschikbare stikstof (N) in zuiveringsslib wordt voor een deel teruggewonnen als een groene meststof. Zwavel (S) wordt omgezet in een bruikbare bouwstof. Hiermee levert SNB voor de aandeelhouders een belangrijke bijdrage in het invullen van het Grondstoffenakkoord *en wordt een belangrijke stap gezet om te komen tot een circulaire afvalwater- en slibketen.*
- ***SNB levert een bijdrage in de klimaatdoelstelling*.** Als onderdeel van de afvalwater- en slibketen levert SNB een bijdrage in de CO_2-voetafdruk van deze keten. De vier projecten leveren een bijdrage in *de fossiele* CO_2-reductie van circa *48.000 CO_2 ton per jaar*, en wel een zodanige bijdrage dat de slibketen *fossiel* CO_2-positief wordt.
- ***De projecten zorgen voor een verlaging van stikstofuitstoot.*** *De jaarlijkse NH_3-emissie (ammoniak) naar de lucht neemt af met 60%. De emissie van NO_x (stikstofoxiden) neemt af met 11%. Verder wordt het ammonia in het afvalwater voor 90% omgezet in een bruikbare stikstofmeststof.*
- **Verlaging van het verwerkingstarief voor zuiveringsslib.** De projecten zorgen ervoor dat de verwerking van zuiveringsslib efficiënter wordt dan in het verleden. Daarnaast zorgt de omzetting van afval- naar grondstoffen ervoor dat er geen geld betaald hoeft te worden voor de afzet van afvalstoffen, maar dat er geld wordt ontvangen voor de teruggewonnen grondstoffen. Dit resulteert in een verlaging van het verwerkingstarief voor de aandeelhouders met circa 10% - 15%.
- **De continuïteit en betrouwbaarheid van de slibeindverwerking wordt verbeterd.** De continuïteit van de verwerking van het zuiveringsslib wordt vergroot doordat minder hulpstoffen nodig zijn in de rookgasreiniging (vermindert de afhankelijkheid van deze stoffen). Ook wordt een groot deel van de afvalstromen uit het verwerkingsproces omgezet in grondstoffen.

Dit bevordert de continuïteit, omdat de afzet van afvalstoffen in de huidige marktsituatie steeds moeilijker wordt (minder afval-verwerkingscapaciteit, strengere wet- en regelgeving die nuttige toepassing van afvalstoffen beperkt, en toenemende afzetkosten). De betrouwbaarheid van de slibeindverwerking wordt vergroot doordat belangrijke onderdelen, zoals de stoomketels op lijn 1 en 4 en de SO_2-afvang, in de SVI worden vernieuwd.

- **De toekomstbestendigheid van de verwerking bij SNB wordt vergroot.** Met de realisatie van 4 speerpuntprojecten wordt maximaal voorgesorteerd op verwachte (strengere) wet- en regelgeving. Slibverbranding is nu nog vrijgesteld van Europese CO_2-emissiehandel en CO_2-heffing. Mocht dit in de toekomst veranderen, dan leveren de projecten de benodigde CO_2-reductie om extra kosten te voorkomen. De Europese luchtemissie-eisen worden steeds strenger waarbij Nederland, via het Schone Lucht Akkoord, nog extra eisen oplegt. De projecten zorgen ervoor, met name door stikstofreductie, dat SNB ruimschoots kan voldoen aan de eisen uit het Schone Lucht Akkoord, zodat verdere additionele investeringen op dit vlak niet nodig zijn. Vanuit Europa (nieuwe EU-richtlijn Stedelijk Afvalwater) worden strengere eisen opgelegd aan rioolwaterzuiveringen o.a. om meer fosfaat en stikstof uit het afvalwater te halen. Deze stoffen komen terecht in het zuiveringsslib. De speerpuntprojecten zorgen ervoor dat deze stoffen weer worden hergebruikt en/of niet leiden tot extra emissies bij SNB. Tot slot wordt in Europa gewerkt aan een nieuwe EU-richtlijn Zuiveringsslib. Het is niet ondenkbaar dat er een vorm van fosfaatterugwinningsverplichting wordt geïntroduceerd, zoals al in sommige landen gaat gelden vanaf 2029.

Besluitvormingstraject

Bovenstaande projecten vragen, gezien de verwachte investeringsomvang en aanpassingen aan de SVI, om goedkeuring van de algemene vergadering van aandeelhouders. Hiervoor worden afzonderlijke investeringsvoorstellen ingediend bij de aandeelhouders in de loop van 2025/*2026* op basis van value cases. Op verzoek van de aandeelhouders, wordt, onder toezicht van de Raad van Commissarissen van SNB, voor ieder project een externe onafhankelijke beoordeling uitgevoerd alvorens een investeringsvoorstel wordt voorgelegd. Voor SNB en de aandeelhouders is het van belang, gelet op de financiële omvang en risico's, te beoordelen of de value cases voldoende robuust zijn. De beoordeling vindt plaats op drie onderdelen (techniek/technologie, business case als onderdeel van de value case en op governance/juridisch) waarbij de aard en omvang van de beoordeling samenhangt met de overall complexiteit van het project. Dit betekent het volgende:

De verwachting is dat op de volgende momenten een investeringsvoorstel voorgelegd gaat worden aan de aandeelhouders:

- Maart 2025 – project 'upgrade lijn 1 + 4' *(voorstel is inmiddels in behandeling);*
- *Augustus* 2025 – project 'fosfaatterugwinning';
- *Voorjaar 2026* – project 'stikstofterugwinning';
- Voorjaar 2026 – project 'optimalisatie SO_2'.

De volgende voortgangsrapportage verschijnt *na de zomervakantie* 2025.

Reglement van orde Rekenkamer waterschap Aa en Maas 2025

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

In dit reglement van orde wordt verstaan onder:
a. Waterschap: waterschap Aa en Maas.
b. Algemeen bestuur: algemeen bestuur van het waterschap.
c. Dagelijks bestuur: dagelijks bestuur van het waterschap.
d. Rekenkamer: de rekenkamer van het waterschap.
e. Voorzitter: de voorzitter, tevens lid, van de rekenkamer.
f. Plaatsvervangend voorzitter: lid van de rekenkamer die het voorzitterschap waarneemt bij verhindering of ontstentenis van de voorzitter.
g. Lid: een lid van de rekenkamer.
h. Secretaris(-onderzoeker): de secretaris die de rekenkamer ambtelijk ondersteunt (al dan niet in combinatie met het doen van onderzoek).
i. Schriftelijke oproep: een oproep tot vergadering welke per email (elektronische post) wordt verzonden.
j. Vergadering: de (fysieke) samenkomst in vergadering van tenminste drie leden van de rekenkamer.
k. Verordening: de 'verordening van de rekenkamer' van waterschap Aa en Maas.

Artikel 2 De voorzitter

1. Tot de verantwoordelijkheden van de voorzitter behoren:
   a. Het leiden van de vergaderingen van de rekenkamer.
   b. Het doen naleven van het reglement van orde en andere door de rekenkamer vastgestelde voorschriften.
   c. Het verlenen van het woord, het formuleren van adviezen en/of conclusies en aanbevelingen waarover zal worden gestemd, het mededelen van de uitslag van stemmingen.
   d. De functionele aansturing van de secretaris(-onderzoeker).
   e. De externe communicatie (woordvoerderschap over werkwijze, aanpak van onderzoek, bevindingen en conclusies) zowel naar algemeen bestuur, dagelijks bestuur, als ambtelijke organisatie en instanties die onderwerp van onderzoek zijn.
   f. Het vertegenwoordigen van de rekenkamer in- en buiten rechte.
   g. Het in overleg met de budgethouder aangaan van overeenkomsten met derden ter vervulling van de taken van de rekenkamer (inhuur, extern onderzoek etc.).
   h. Overleggen met de secretaris(-onderzoeker) over het budget, waarover de secretaris periodiek rapporteert.

2. Tot de verantwoordelijkheid van de plaatsvervangend voorzitter behoren:
   a. Het uitvoeren van de taken van de voorzitter bij diens afwezigheid.
   b. Het leiding geven aan onderzoeken waarbij de voorzitter terug treedt ter vermijding van mogelijke belangenverstrengeling.

Artikel 3 De leden

Tot de verantwoordelijkheid van de leden behoren:
a. Het in gezamenlijkheid met de voorzitter vorm geven aan het onderzoeksprogramma, de opzet van afzonderlijk onderzoek, het formuleren van conclusies en aanbevelingen en het jaarlijks uitbrengen van een jaarverslag.
b. Het (mede) leiding geven aan de uitvoering van een onderzoek.

Artikel 4 De secretaris(-onderzoeker)

Tot de verantwoordelijkheden van de secretaris(-onderzoeker) behoren:
a. Het aanwezig zijn bij de vergaderingen van de rekenkamercommissie.
b. Het opstellen van een verslag/besluitenlijst en actielijst.
c. Het verzorgen van de vergaderstukken alsmede de archivering hiervan in overleg met de ambtelijke organisatie van het waterschap.
d. Het opstellen van onderzoeksvragen, conclusies en aanbevelingen.
e. Opstellen van verordeningen, jaarverslagen e.d.
f. Bewaken van het budget.
g. Het op verzoek van de voorzitter deelnemen aan de beraadslagingen c.q. adviseren.
h. Het op verzoek van de rekenkamer doen van onderzoek.

Artikel 5 Vergaderingen

1. De rekenkamer vergadert volgens een door haar te bepalen vergaderschema.
2. De rekenkamer vergadert voorts indien de voorzitter het nodig oordeelt of indien een lid daartoe bij de voorzitter, met redenen omkleed, een verzoek indient.
3. Om bindende besluiten te nemen dienen ten minste twee van de drie leden aanwezig te zijn.
4. De commissie besluit bij meerderheid van stemmen, waarbij unanimiteit wordt nagestreefd.
5. Stemming over personen vindt schriftelijk plaats.
6. De voorzitter stelt de vergaderagenda voorlopig vast.
7. Indien de voorzitter verhindert is, treedt een van de andere leden op als plaatsvervangend voorzitter.
8. De secretaris(-onderzoeker) zorgt voor verzending van de vergaderstukken, minstens één week voor de vergadering.
9. De rekenkamer stelt de agenda vast. Op verzoek van een lid kan de rekenkamer een agendapunt toevoegen of afvoeren of de volgorde van punten wijzigen.
10. Van vergaderingen en bijeenkomsten wordt een verslag gemaakt.
11. Na afloop van de vergadering wordt een actielijst gemaakt, die zo spoedig mogelijk wordt verzonden.

Artikel 6 Tussentijdse communicatie, overleg en informatievoorziening

1. In gevallen waarbij het niet wenselijk is besluitvorming uit te stellen tot de eerstvolgende vergadering, kunnen besluiten worden genomen middels elektronisch post (email). In gevallen waarin deze werkwijze te voorzien is, wordt dit in een vergadering aangekondigd.
2. De verzender van de e-mail geeft hierin steeds duidelijk de gewenste reactietermijn aan. Indien niet binnen deze termijn is gereageerd, zal in principe het voorstel van verzender als aangenomen beschouwd dienen te worden.
3. Indien de ontvanger gedegen kan motiveren niet tot een tijdige reactie in staat te zijn geweest, dient besluitvorming in de eerstvolgende vergadering van commissie opnieuw plaats te vinden.

Artikel 7 Geheimhouding

De leden en de secretaris(-onderzoeker) van de rekenkamer zijn gehouden aan geheimhouding over wat in haar vergaderingen is besproken.

Artikel 8 Uitnodiging niet-leden

1. Op verzoek van een lid/voorzitter van de rekenkamer kunnen met instemming van de rekenkamer niet-leden aan de beraadslagingen van de rekenkamer deelnemen of een toelichting op een voorstel of onderwerp geven.
2. Niet-leden ontvangen voor de vergadering schriftelijk een uitnodiging van de voorzitter met daarin de reden voor de gewenste aanwezigheid.
3. Niet-leden zijn gehouden aan de bepalingen uit de verordening (geheimhouding). De voorzitter kan hen daarop attenderen.

Artikel 9 Voorstellen van orde

1. De leden van de rekenkamer kunnen tijdens de vergadering mondeling een voorstel van orde doen, dat kort kan worden toegelicht.
2. Een voorstel van orde kan uitsluitend de orde van de vergadering betreffen.
3. Over een voorstel van orde beslist de commissie in meerderheid terstond.

Artikel 10 Beraadslaging

De rekenkamer kan op voorstel van de voorzitter of een ander lid beslissen over één of meer onderdelen van de agenda afzonderlijke te beraadslagen.

Artikel 11 Conclusies en aanbevelingen

1. Wanneer de voorzitter vaststelt, dat een voorstel of onderwerp voldoende is toegelicht, sluit hij de beraadslaging, tenzij de rekenkamer anders beslist.
2. Nadat de beraadslaging is gesloten, beslist de rekenkamer in meerderheid of een onderzoeksrapport, de nota met conclusies en aanbevelingen en de zienswijze van de betrokkenen op het rapport aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de betrokkenen wordt voorgelegd c.q. uitgebracht.

Artikel 12 Gedragscode

1. Een lid van de rekenkamer laat belangen niet verstrengelen en doet direct melding aan de andere leden van de rekenkamer mocht (de schijn van) belangenverstrengeling optreden. Alle functies en nevenfuncties van de leden worden openbaar gemaakt op de website van het waterschap.
2. Bedrijven en/of organisaties waarbij een lid werkzaam en/of bestuurslid is, kunnen geen opdrachten voor de rekenkamer uitvoeren, tenzij de rekenkamer, met uitsluiting van het in de volzin bedoelde rekenkamerlid, anders beslist.
3. In gevallen waarbij sprake kan zijn van belangenverstrengeling, zal het betreffende lid zich niet met het onderzoek bezighouden en geen deel uitmaken van de betreffende beraadslagingen.

Artikel 13 Slotbepaling

Alles wat niet bij dit reglement is bepaald, kan bij meerderheid van stemmen door de rekenkamer worden geregeld.

Artikel 14 Inwerkingtreding

Dit reglement treedt in werking op de dag nadat zij is vastgesteld.

Artikel 15 Citeertitel

Dit reglement kan worden aangehaald als 'Reglement van orde Rekenkamer waterschap Aa en Maas 2025'.

Aldus vastgesteld door de Rekenkamer van waterschap Aa en Maas op 11 april 2025.